VIDI VIDII

3

1626

6602

A xxix Vid

52249

VIDI VIDII
MEDICI FLORENTINI
OPERVM
SIVE
ARTIS MEDICINALIS
Tomus Tertius.

IN QVO CONTINENTVR

De Ratione Victus Lib. VIII.
De Medicamentis Lib. VIII.
De Chirurgia Lib. IV.
De Anatome Lib. VII.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
Typis & Sumptibus Wechelianorum, apud Danielem & Dauidem Aubrios & Clementem Schleichium.

ANNO M. DC. XXVI.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

INDEX
OMNIVM LIBRORVM AC CAPITVM, QVÆ IN TERTIO TOMO CONTINENTVR.

LIBER PRIMVS.

De Ratione Victus, qui eſt de Aëre. continetur Capitibus Nouem.

QVot & quæ ſint Medicinæ inſtrumenta. Cap.1. pag.1.
De Aëre optimo. Cap.2. 2
De Aëre, qui ſubſtantia recedit ab optimo. Cap.3. 3
De Aëre, qui à media temperatione recedit. Cap.4. 4.
De varia temperatione aëris ob conuerſionem Solis, & Lunæ, & temporum varietatem. Cap.5. 5
De varietate aëris ob variam regionem reſpectu cæli. Cap.6. 8
De varietate aëris ex natura loci. Cap.7. 9
De ventis. Cap.8. ibid.
De recto vſu aëris. Cap.9. 11

LIBER SECVNDVS.

Qui eſt de ciborum facultatibus. continetur Capitibus Decem.

DE neceſsitate alimenti, ſiue cibi, ſiue potionis. Cap.1. pag.11
De differentiis eſculentorum. Cap.2. 12
De cibis gratis, vel moleſtis guſtui, olfactui, ventriculo. Cap.3. 14
De cibis, qui facile, vel ægre concoquuntur, diſtribuuntur, putreſcunt. Cap.4. 15
De cibis boni & mali ſucci. Cap.5. 17
De cibis, qui multum, vel paucum alimentum præbent. Cap.6. 18
De cibis, qui firmum, vel infirmum alimentum præbent. Cap.7. 19
De cibis medicamenti facultatem in vniuerſum habentibus. Cap.8. 20
De facultatibus ciborum quæ à temperatione oriuntur, ſpectantibus ad totum corpus. Cap.9. 21
De facultatibus ciborũ pertinentibus ad certas partes. Cap.10. 22

LIBER TERTIVS.

Qui eſt de cognoſcendis, ac recte adhibendis facultatibus eſculentorum. Continetur Capitibus Septem.

QVa ratione cognoſcantur facultates eſculentorũ in vniuerſum. Cap.1. pag.24
De facultatibus eſculentorum ſpeciatim dignoſcendis. Cap.2. 25
De recto vſu ciborum in vniuerſum. Cap.3. ibid.
De apparatu ad rectum vſum ciborum requiſito. Cap.4. 26
De mixtura eſculentorum. Cap.5. 27
De coctura eſculentorum. Cap.6. 29
De reliquo eſculentorum apparatu. Cap.7. 30

LIBER QVARTVS.

Qui eſt de eſculentis, quæ ab herbis, & arboribus ſumuntur. Continetur Capitibus Decem & Octo.

DE eſculentis in vniuerſum, & de bonitate eorum, quæ è terra naſcuntur. Cap.1. pag.31
De tritico, pane, & aliis cibis, qui ex eo parantur. Cap.2. 32
De hordeo, ptiſſana, polenta. Cap.3. 34
De farre ex zea. Cap.4. 35
De olyra, tipha, tragho, ſecale, auena, oriza, millio, panico, lolio, ſeſamo. Cap.5. 37
De leguminibus in vniuerſum. Cap.6. 38
De leguminibus ſpeciatim. Cap.7. ibid.
De ſeminibus herbarum. Cap.8. 40
De fructibus herbarum. Cap.9. ibid.
De radicibus, bulbis, tuberibus, fungis. Cap.10. 43
De aſparagis foliis, & floribus herbarum. Cap.11. 45
De eſculentis, quæ ab arboribus, & fructibus ſuppeditantur in vniuerſum. Cap.12. 47
De ficubus, vuis, moris, batinis, malis punicis, arbutis, baccis myrthi, & iuniperi, quos totos comedimus. Cap.13. 48
De malis, piris, prunis, ceraſiis, perſicis, armeniacis,

cis, Ziziphis, cornis, meſpilis, oleis, palmulis, ſiliquis, malis medicis, & fructibus, qui pericarpium nobis præbent edendum. cap. 14. 49
De iuglandibus, auellanis, amygdalis, nucleis, pineis, piſtaciis, caſtaneis, glandibus & fructibus, qui carpo, hoc eſt, ſemine probantur. cap. 15. 51
De condimentis, ac primo de ſale. cap. 16. ibid.
De aceto, omphacio, ſapa, vino, oleo, adipe, & herbis acrioribus condimenti vſum præbentibus, cap. 17. 52
De aromatibus, melle, & ſaccharo cap. 18. 53

LIBER QVINTVS.

Qui eſt de eſculentis, quæ ſumuntur à belluis. Continetur Capitibus Nouem.

DE quadrupedibus generatim. cap. 1. pag. 54
De quadrupedibus ſpeciatim. cap. 2. 56
De ſanguine, lacte, butyro, caſeo. cap. 3. ibid.
De cochleis, teſtudinibus, ranis. cap. 4. 58
De volucribus generatim. cap. 5. ibid.
De volucribus ſpeciatim. cap. 6. 59
De ouis. cap. 7. ib.
De piſcibus generatim. cap. 8. 60
De piſcibus ſpeciatim. cap. 9. 61

LIBER SEXTVS.

Qui eſt de potione. Continetur Capitibus Septem.

DE facultatibus potionum. cap. 1. pag. 62
Qua ratione cognoſcantur facultates potionis. cap. 2. 63
De recto vſu potionis. cap. 3. 64
De aqua. cap. 4. 65
De vino, Cap. 5. 69
De hydromelite, apomelite, oxymelite. cap. 6. 73
De potionibus, quæ ex fructibus, & frugibus componuntur. cap. 7. 74

LIBER SEPTIMVS.

Qui eſt de iis, quæ retinentur, ac detruduntur. Continetur Capitibus Sex.

DE neceſſitate retentorum, ac expulſorum. cap. 1. pag. 75.
De facultatibus, ac recto vſu eorum, quæ retinentur, ac detruduntur. cap. 2. ibid.
De expellendis iis, quæ toto genere ſuperãt. cap. 3. 76
De balneo. cap. 4. 77
De ſanguine ſuperante. Cap. 5. 81
De ſemine, & vſu veneris. cap. 6. ib.

LIBER OCTAVVS.

Qui eſt de ſomno, & vigilia, motu, & quiete, animi perturbatione, & tranquillitate. Continetur Capitibus Septem.

DE neceſſitate, atque effectis ſomni, & vigiliæ. cap. 1. pag. 84
De recto vſu ſomni, & vigiliæ. cap. 2. 85
De quiete, cap. 3. 87
De motu, & exercitatione. cap. 4. 88
De apparatu, ad exercitationem neceſſario, ac de frictione. cap. 5. 92
De perturbatione animi. cap. 6. 93
De tranquillitate animi. cap. 7. 96

INDEX EORVM, QVÆ In octo Libris de Medicamentis continentur.

LIBER PRIMVS.

Qui eſt de facultatibus medicamentorum, & de facultatum cauſis. Continetur Capitibus Viginti Tribus.

QVid ſit Medicamentum & quot differentias habeat. cap. 1. pag. 101
De medicamentorum facultatibus. cap. 2. 102
De cauſis facultatum medicamentorum. cap. 3. 103.
De medicamentis, quæ ob vim veneni nos interimunt, vel à veneni iniuria nos vendicant. cap. 4. 105
De medicamentis purgantibus. cap. 5. 106
De medicamentis, quæ temperationis moderatione, vel exceſſu nos afficiunt. cap. 6. 108
De medicamentis calefacientibus, refrigerantibus, madefacientibus. cap. 7. 110
De medicamẽtis ſecundas qualitates producentibus, & primo de mollientibus, & indurantibus. c. 8. 112
De medicamentis extenuantibus, craſſum facientibus, producentibus, contrahentibus. cap. 9. 114
De medicamentis extenuantibus, craſſum facientibus, cogentibus, ac liquefacientibus. cap. 10. 115
De iis, quæ lentorem vel faciunt, vel detergunt. cap. 11. 118
De medicamentis rarefacientibus, denſantibus, aperientibus, claudentibus. cap. 12. 119
De aſperantibus, exulcerantibus, & leuantibus. cap. 13. 120
De repellentibus, attrahentibus, diſcutientibus, & flatum producentibus. Cap. 14. 121
De cõcoquentibus, pus mouẽtibus, putrefacientibus, adurentibus, & carnem detrahentibus. c. 15. 123
De cicatricem inducentibus, glutinantibus, & carnem generantibus. Cap. 16. 125
De facientibus, ac lenientibus dolorem, de mouentibus ſomnũ, & ſtuporem afferentibus. Cap. 17. 126
De mouentibus, ac ſupprimẽtibus ſudorem. c. 18. 127
De medicamentis vrinam vel mouentibus, vel ſupprimentibus, calculum frangentibus, tuſſim excitantibus, vel ſedantibus. Cap. 19. 128
De mouentibus, ac ſupprimentibus menſtrua, & lac. Cap. 20. 130

De medicamentis ad ſemen pertinentibus. Cap.21. 131
De iis, quæ aluum ſoluunt, aut adſtringunt. Cap.22. 132.
De mouentibus, ac comprimentibus vomitum, deque iis, quæ per os, nares, aures, & oculos purgant. Cap.23. 134

LIBER SECVNDVS.

Qui eſt de cognoſcendis medicamentorum facultatibus. continetur Capitibus Octo.

QVa via deprehendantur in vniuerſum facultates medicamentorum. Cap.1. pag.136
De ſignis moderatam medicamentorum temperationem demonſtrantibus. Cap.2. 137
De effectis in medicamento temperationem ſequentibus, & propriè de naturali potentia, vel impotentia. Cap.3. ibid.
De actionibus medicamentorum in ſenſibus noſtris temperationem ſignificantibus. Cap.4. 140
De operibus, quæ temperationem indicant, quam ſequuntur. Cap.5. 142
De ſignis ſingulas medicamentorum temperationes indicantibus. Cap.6. ibid.
De ſignis cuiuslibet gradus in temperatione medicamentorum. Cap.7. 144
De cognoſcendis cauſis illis, quæ ſimul cum temperatione facultatem medicamentorum producunt. cap.8. ib.

LIBER TERTIVS.

Qui eſt de recto vſu medicamentorum. continetur Capitibus Nouem.

IN quo conſiſtat rectus vſus medicamentorum, Cap.1. pag.145.
De arte, quæ neceſſaria eſt ad rectum vſum medicamentorum. Cap.2. 146
De purgandis, & abluendis medicamentis. Cap.3. 147
De medicamentis calefaciendis, refrigerandis, madefaciendis, ſiccandis, infundendis, diluendis, liquandis, molliendis, ac duris efficiẽdis. cap.4. 148
De medicamentis concoquendis, torrefaciendis, comburendis, extinguendis. cap.5. 149
De medicamentis in puluerem, vel ſuccum vertendis. Cap.6. 151
De ratione efficiendi medicamenta pura, & colorata. Cap.7. 152
De Medicamentis, per deſtillationem parandis. Cap. 8. 153
De componendis medicamentis. Cap.9. 158

LIBER QVARTVS.

Qui eſt de materia ſumpta à corporibus inanimis. Continetur Capitibus Vndecim.

VNde petantur medicamenta, & quot ſint genera corporum inanimorum. Cap.1. 162
De terris. Cap.2. 163
De ſuccis concretis. Cap.3. 165
De lapidibus. Cap.4. 166
De metallis. Cap.5. 168
De foſſilibus mixtis. Cap.6. 171
De mixtis liquidis. Cap.7. ibid.
De aquis mixtis. Cap.8. 172
De recto vſu aquarum mixtarum. Cap.9. 174
Quam facultatem ſingulatim habeant celebres aquæ ſponte naſcentes. Cap.10. 177
De aquis mixtis arte parandis. Cap.11. 180

LIBER QVINTVS.

Qui eſt de materia ſumpta à ſtirpibus. Continetur Duobus Capitibus.

QVa communiter in ſtirpibus conſideranda ſint. Cap.1. p.181
De ſtirpibus ſigillatim. Cap.2. 182

LIBER SEXTVS.

Qui eſt de materia ſumpta ab animantibus. Continetur Capitibus Octo.

QVam materiam præbeant animantia. Cap.1. pag.206
De animantibus, quibus vtimur viuis ad medendum. Cap.2. ibid.
De medicamentis, quæ ſumuntur à totis animalibus mortuis. Cap.3. 207
De medicamentis, quæ ſumuntur ab animalium partibus multiformibus. Cap. 4. 208
De medicamentis, quæ ſumuntur à ſimplicibus partibus animalium. Cap.5. 209
De medicamentis, quæ ſumuntur ab iis, quæ generantur in animalibus vtilia ad alendum. Cap.6. 210
De medicamentis, quæ ſumuntur ab iis, quæ in animalibus redundant, & aliena ſunt. Cap.7. 212
De medicamentis ſumptis ab iis, quæ artificioſè parantur ab animalibus. Cap.8. 214

LIBER SEPTIMVS.

Qui eſt de compoſitionibus ad internas partes pertinentibus. Continetur Capitibus Tredecim.

QVa ratione tractentur compoſitiones medicamentorum. Cap.1. p.214
De infuſis. Cap.2. 215
De Decoctis. Cap.3. 216
De Vinis compoſitis. Cap.4. 219
De Aquis compoſitis. Cap.5. 221
De zulapiis & ſerapiis. Cap.6. 228
De Conditis. Cap.7. 238
De Eclictis, ſiue Loch. Cap.8. 243
De Antidotis. Cap.9. 245
De Antidotis Aromaticis. Cap.10. 246

De *Antidotis oratis. cap.*11. 255
De *Antidotis aluum laxantibus velpurgantibus. cap.*12. 258
De *Pilulis,ſiue catapotiis.cap.*13. 263

LIBER OCTAVVS.

Qui eſt de medicamentis compoſitis, quæ pariter intus, & extra dantur, vel extra tantum Continetur Capitibus Duodecim.

D*E pulueribus.cap.*1. *pag.*268
De *piſtillis. cap.*2. 275
De *collyriis. cap.*3. 278
*De peſſis.cap.*4. 280
De *Glandibus. cap.*5. 281
De *emplaſtris.cap.*6. *ibid.*
De *Emmotis.cap.*7. 289
De *Malagmatis.cap.*8. 295
De *cataplaſmatis, ſinapiſmis, & veſicatoriis. cap.*9. 298
De *cerato,& dropace.cap.*10. 302
De *linimentis,ſeu acopis.cap.*11. 305
De *oleis,& vnguentis.cap.*12. 308

INDEX EORVM, QVÆ IN Quatuor Libris de Chirurgia continentur.

LIBER PRIMVS.

Qui eſt de iis, quæ pertinent ad Chirurgiam in vniuerſum. Continetur Capitibus Octo.

Q*Vid ſit Chirurgia, qua ratione vel tradita ab aliis fuerit, vel tradi debeat.Cap.*1. *Pag.*1
*Quæ communia ſunt Chirurgiæ, quot & qualia eſſe debeant.Cap.*2. 4
*Qualem eſſe Medicum oporteat.Cap.*3. 5
Quod ſit officium ægrotantis.Cap. 4. 7
De *officio miniſtrorum.Cap.*5. 8
*Qualia oporteat eſſe inſtrumenta.cap.*6. 9
De *lumine.cap.*7. 10
De *diuiſione totius Chirurgiæ in operas.cap.*8. 11

LIBER SECVNDVS.

Qui eſt de operis inſeruientibus. Continetur Capitibus Decem.

D*E Anatome.Cap.*1. *pag.*13
De *opera manus inſeruiente ad cognoſcendum, quum Medicus ad curationem aggreditur. cap.*2. *ead.p.*
De *remotione pilorum, in nodatione per atramentū, deterſione, apertione, operis inſeruientibus ad cognoſcendum, & curandum ſimul. Cap.*3. 15
De *opera manus inſeruiente medicamentis admouendis.Cap.*4. 21
De *opera manus inſeruiente ad educendū.Cap.*5. 22
De *venarum & arteriarum ſectione.Cap.*6. 23
De *ſectione cutis ad ſanguinem detrahendum. Cap.* 7. 27
De *cucurbitulis.cap.*8. 28
De *ſanguiſugis.Cap.*9. 29
*De figurando, collocando, obuoluendo.cap.*10. 30

LIBER TERTIVS.

Qui eſt de operis partim inſeruientibus, partim agentibus. Continetur Capitibus Duodecim.

D*E vſu vinciendi. cap.*1. *pag.*33
De *apparatu vinciendi. cap.*2. 34
De *ratione vinciendi.cap.*3. 35
De *faſciis reſoluendis.cap.*4. 38
De *nominibus ac differentiis faſciarum.cap.*5. 39
De *vinculis ſingularum partium à capite ad pedes. cap.*6. *ead.p.*
De *vſu, quem præſtant fulcimenta.cap.*7. 61
De *rebus quibus vtimur ad fulciendum.cap.*8. 62
De *ratione adhibendi fulcimenta.cap.*9. 64
De *extendendo.cap.*10. 65
De *laqueis.cap.*11. 66
De *inſtrumentis quibus præter laqueos vtimur.cap.* 12. 71

LIBER QVARTVS.

Qui eſt de operis agentibus in componendo partes noſtri corporis præter naturam affectas: & in educendo ea quæ noxia ſunt & inutilia. Continetur Capitibus Vndecim.

D*E coniungendis quæ præter naturam diſiuncta ſunt.cap.*1. *pag.*79.
De *diuidendis, quæ coniuncta ſunt.cap.*2. 81
De *dirigendis peruerſis.cap.*3. 82
De *reponendis iis, quæ ſuo loco exceſſerunt.cap.*4. 83
De *componendis fractis. cap.*5. 85
De *claudendo & aperiendo.cap.*6. 86
De *reprimendo quod excedit, & addendo quod deeſt. cap.*7. 87
De *humore per Chirurgiam transferendo. Cap.*8. *ead.pag.*
De *transferendo, atque euellendo ſolidiorem materiam ex corpore noſtro.cap.*9. 89
De *excidendo.Cap.*10. 93
*De adurendo.Cap.*11. 102

INDEX EORVM, QVÆ IN Septem Libris Anatomes tractantur.

PRIMVS LIBER

Tractat de communibus totius Anatomes. Continetur Capitibus Nouem.

Q*Vid ſit Anatome. Cap.*1. *pag.*1
*Quam vtilitatem afferat Anatome, & quantam requirat exercitationem. Cap.*2. 2

Ad

Ad quam facultatem referatur Anatome, & ſi ad Medicinam, ad quam eius partem proprie pertineat, Cap. 3. 3
Quæ tractanda ſint in deſcriptione Anatomes, Cap. 4. 4
Qualem oporteat eſſe medicum qui Anatomen profitetur, & quales miniſtros, Cap. 5. ead. p.
De corpore quod in Anatome incidendum eſt, Cap. 6. 5
De Inſtrumentis ad Anatomen neceſſariis, Cap. 7. 7
De lumine, loco, ac ſcamno idoneo ad Anatomen, Cap. 8. 10
Quo ordine perſequi oporteat quæ tractanda ſunt in Anatome, Cap. 9. 11

SECVNDVS LIBER

Tractat de oſſibus, cartilaginibus ac ligamẽtis. Continetur Capitibus Tredecim.

DE oſsibus in vniuerſum, Cap. 1. p. 13
De oſsibus capitis, Cap. 2. 20
De oſſe hyoide, Cap. 3. 35
De oſsibus ſpinæ, ſacro, & coccygis, Cap. 4. ead. pag.
De coſtis, oſsibus pectoris, & iuguli, Cap. 5. 43
De ſcapulis, Cap. 6. 52
De oſsibus brachii, Cap. 7. 53
De oſſe coxæ, Cap. 8. 60
De oſsibus cruris, Cap. 9. 61
De cartilagine, Cap. 10. 68
De ligamentis, Cap. 11. 74
De ratione tractandi oſſa, & parandi ſcheleti, Cap. 12. 76
De Membranis, fibris, carne, adipe, glandulis, & cute. Cap. 13. 77

TERTIVS LIBER

Eſt de Neruis, Venis, ac Arteriis. Continetur Capitibus Octodecim.

DE Neruis in vniuerſum, Cap. 1. p. 79
De Neruis qui à cerebro oriuntur, Cap. 2. ead. pag.
De Medulla ſpinæ, & neruis, qui ab ea deriuantur, Cap. 3. 88
De Neruis, qui ad brachia feruntur, Cap. 4. 90
De Neruis cruris, Cap. 5. 91
De Venis in vniuerſum, Cap. 6. 97
De Vena porta, Cap. 7. 102
De Origine venæ cauæ à iecinore, & eius progreſſu ad iugulum, Cap. 8. ead. p.
De Venis, quæ à iugulo ſurſum feruntur, Cap. 9. 106
De diſtributione venarum quæ in caluariam penetrant, Cap. 10. 107
De venis quæ per brachium feruntur, Cap. 11. 112
De progreſſu venæ cauæ infra iecur vſque ad inguina, Cap. 12. 113
De venis ad crus pertinentibus, Cap. 13. 114
De arteriis, in vniuerſum, Cap. 14. 119
De arteria magna aſcendente, Cap. 15. 122
De arteriarum diſtributione ſupra iugulum, Cap. 16 123
De arteria magna deſcendente, Cap. 17. 126
De ſectione neruorum, venarum, & arteriarum, Cap. 18. 127

QVARTVS LIBER

Eſt de Muſculis. Continetur Capitibus Duodecim.

DE Muſculis in vniuerſum, Cap. 1. Pag. 130
De Muſculis frontis, palpebrarum, oculorum, naſi, buccarum, labiorum, cutis capitis, & aurium, Cap. 2. 136
De muſculis capitis, Cap. 3. 144
De muſculis oſsis hyoidis, linguæ, faucium, gutturis, maxillæ, Cap. 4. 150
De muſculis humeri, Cap. 5. 162
De muſculis ſcapulæ, Cap. 6. 168
De muſculis mouentibus cubitum, & manum, Cap. 7. 172
De muſculis pectoris, & ſepto tranſuerſo, Cap. 9. 184
De muſculis dorſi, Cap. 9. 194
De muſculis abdominis, veſicæ, colis, ani, teſtium, Cap. 10. 198
De muſculis mouentibus femur, Cap. 11. 206
De muſculis mouentibus crus, & pedem, Cap. 12. 212

QVINTVS LIBER

Eſt de Ventre. Continetur Capitibus Duodecim.

DIuiſio externarum partium noſtri corporis cum ipſarum nominibus, Cap. 1. Pag. 224
De methodo, qua vtendum eſt in oſtendenda natura partium quæ ſecantur, Cap. 2. 230
De abdomine, Cap. 3. 231
De Peritoneo, vmbilico, omento, Cap. 4. 232
De inteſtinis, meſenterio, & glandula quæ παγκρέας dicitur, Cap. 5. 237
De ventriculo, & gula, Cap. 6. 242
De iecinore, veſica fellis, & liene, Cap. 7. 246
De renibus, veſica, & canalibus vrinæ tranſitum præbentibus, Cap. 8. 250
De partibus genitalibus in mari, Cap. 9. 255
De partibus genitalibus in fœminis, Cap. 10. 262
De inuolucris fœtus, Cap. 11. 268
De mammis, Cap. 12. 271

SEXTVS LIBER

Eſt de ſectione partium Vitalium. Continetur Capitibus Quinque.

DE collo, Cap. 1. pag. 274
De thorace, & eius membranis, Cap. 2. ead. p.
De gutture, epiglottide, & faucibus, Cap. 3. 276
De pulmone, Cap. 4. 280
De corde, & pericardio, Cap. 5. 284

SEPTI-

SEPTIMVS LIBER

Eſt de capite, membris, & ſectione Viuorum.
Continetur Capitibus Octo.

DE capite, Cap.I. p.292
De craſſa, & tenui membrana cerebri, Cap. 2. ead.p.
De cerebro, cap.3. 293
De oculis, cap.4. 300
De inſtrumento odoratus, auditus, guſtatus, & de dentibus, cap.5. 302
De ſectione cerebri, & reliquorum inſtrumentorum facultati animali inſeruientium, cap.6. 308
De Membris, cap.7. 310
De ſectione viuorum, cap.8. 311

FINIS Indicis Librorum ac Capitum Tertii Tomi.

VIDI VIDII
INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM AC VERBORVM MEMORABILIVM,

Quæ in Libris octo, De Ratione Victus continentur.

A

Abſcindentia à corporibus noſtris ſunt triplicia, ſolidæ partes, ſpiritus & ſucci, quibus totidem alimentorum genera reſpondent. 12.f
Acetaria ex quibus herbis probatiſſima conſtent. 45.c
Aceto quatenus pro condimento vtamur, & quibus facultatibus polleat. 53.a
Adeps pro condimento adhibita, qua facultate polleat. ib.b
Ædes ampliores anguſtioribus, & partes earum ſublimes humilioribus ſunt magis ſalubres, & cur. 4.g
Ædium partes imæ humidæ ſunt magis, ac frigidæ quam ſummæ; mediæ medio modo habent. 9.c
Ægritudo quæ dicatur. 94.h
Ægrotantibus quinam cibi maximè conueniant. 14.h
Aër optimus qualis eſſe debeat. 4.h
Aër qui in agro eſt præſtat illi qui in vrbe; qui in monte eſt & in loco aprico illi qui in planitie ac loco opaco. ibid.g
Aër circa montes, vallesq; aut planiciem qualis ſit. 9.b
Aëris ſumma neceſſitas ad vitam conſeruandam. 2.e.g
Aëris perfectio in quibus conſiſtat. ibid.h
Aëris ſubſtantia optima quo pacto deprehendatur. ibid.
Aëris ſubſtantia optima conſiſtit in puritate ac perflatu. ibid.& 3.c
Aëris temperationem moderatam nuſquam dari quæ argumenta conuincere videantur, eorumq; ſolutiones. 3 a
Aër quomodo à media ac optima temperatione variè recedat. 4.h
Aër craſſus reſpirationem quando lædat, quando ſtrangulet ſubito, atq; interimat. 3.c
Aër vitioſus quo pacto emendari debeat. 11.a.b
Aër ex propria loci ſiue ſoli natura quo pacto varie afficiatur. 9.b
Aër perflatu carens quo pacto putreſcat. 4.f
Aëris varietas à quibus cauſis procedat. 5.c.d
Aëris qui ſubſtantia recedit ab optimo differentiæ variæ, quæ ſint. 3.c.& ſeq.
Aëris qualitas naturæ noſtræ contraria quomodo illam euidenter mutet. 5.b
Aëris varietas quomodo & quænam in variis regionibus cœli reſpectu inducatur. 8.e
Aëri ex reſpiratione aquarum ac terræ, quales variæ vapores atq; anhelitus impertiantur. 3.d
Aëri craſſo qua ratione prauitas accedat, & vnde. 4.e
in Aëre lux & tenebræ quo pacto conſiderentur. 3.b
Alere quid ſit. 18.h
Alica an idem cum chondro & farre. 36.f
Alica quo pacto paretur. ibid.h
Alimentum, vide Eſculenta, Cibus.
Alimentum quid ſit, & cur neceſſarium. 11.d
Alimentum quale eſſe conueniat. 12.e
Alimenti differentiæ variæ quænam ſint. 16.g
Alimento cur indigeant homines, belluæ, & quæ ex terra naſcuntur. 2.e
Alimenta in ventriculum atq; iecur recepta quidnam operentur. 13.b
Alimenti duplicis, eſculenti ſcilicet & poculenti neceſſitas vnde oriatur. 12.g
Alimenta quæcunq; nutriunt, eatenus id præſtant, quatenus dulcia ſunt. 14.g
in Alimentis quibuſque quomodo multæ inſint facultatum differentiæ. 13.a
Alimentum partibus ſolidis quale conueniat. 12.f
Allium quibus facultatibus ſit præditum. 44.e
Allium theriaca ruſticorum, quod venenis aduerſetur. ibid.
Aluum ſollicitantes ac ſupprimentes cibi qui ſint. 23.b & c.
Ampeloprasſium ſeu porrum agreſte, quam vim obtineat. 44.e.f
Amygdalæ aliæ dulces, amaræ aliæ, & quam vim obtineat. 51.c
Amylum ex tritico quo pacto paretur. 34.f
Ananum inter condimenta potius quam obſonia numeratum, quam facultatem obtineat. 40.g
Anguriæ quis fructus ſit, & qua facultate præditus. 42.e
Animi motus duplex: Contractio ſcilicet & effuſio, & quo pacto qualibet corpus afficiat. 95.a
Animi perturbatio quid ſit. 94.e
Animi perturbationibus quomodo variè Philoſophia medeatur. 97.c.d
Animi tranquillitas homini propria eſt. 2.f
Animi tranquillitas in quo conſiſtat, quomodo varie corpus afficiat, & de recto eius vſu. 96.g.h
Aniſi vſus qualis, & quam facultatem obtineat. 40.g
Annus ſalubris qui cenſendus ſit. 6.h
Anni quatuor tempora in diurno nocturnoque tempore animaduertuntur. 5.d. itemque in menſtruo ſpatio. 7.d
Anni quatuor empora quomodo ob Solis Lunæq; conuerſionem efficantur. 6.e

Anni temporum qualitates diuerſas quænam in corpore noſtro commoda atque incommoda ſequantur. ibid.h & ſeq.
Apoia ſiue qualitatis expertia alimenta quænam dicantur. 14.f
Apomeli facultates quæ. 73.c
Aquæ diuerſitas, natura, ac facultates variæ, quomodo cognoſcantur. 65.d.& ſeq.
Aquilo, qui & Boreas, ſeu Apartias à Septentrione perflat. 10.f
Aquilonis & Auſtri vis deſcribitur. ibid.g
Aracum leguminis genus, quale. 39.d
Arborum nomine quæ veniant. 31.c
Arbuti fructus, à Latinis vnedo dictus, qua vi polleat. 49.a
Aromata & Aromatica quomodo differant. 53.c
Aromata in quem vſum potiſſimum aſſumantur; tum ſubſtantia eorum, ac differentiæ quæ ſint. ibid.& d
Aſinorum domeſticorum, nec non agreſtium caro qualis. 56.f
Aſparagus quid ſit. 45.b.e
Atriplex & blitum quam vim obtineant. 47.a
Auaritia quid. 94.h
Auellanæ quæ potiſſimum facultate excellant. 51.b
Auena quid, & ex ea panis qualis paretur. 37.d
ex Auernis fimo putri, cloacis cadauerũ multitudine, &c. lethiferi anhelitus quandoque expirant. 3.d.& ſeq.
Aues quænam quale alimentum præbeant. 59.b
Aues quænam cibos boni ſucci præbeant. 18.a. *quæ mali.* ibid.g
ex Auibus quænam eſculenta petantur, & qua facultate prædita. 58.g
Auſter, Notus Græce dictus, à Meridie perflat. 10.f

B

Balneæ quæ dicantur, eorumq; diuerſitas ac facultates variæ. 77.b.& ſeq.
Bellaria ex farina triticea quomodo conficiantur. 34.e
à Belluis cur priſci abſtinerent. 31.b
Beta quotuplex, & quam vim obtineat. 46.g
Blitum & atriplex quam facultatem obtineant. 47.a
Boleti, amanitæ, pruenoli, quam vim obtineant. 45.b
Boreas, qui & Aquilo, ſeu Apartius, à Septentrione perflat. 10.f
Boues ac Tauri, quale alimentum præbeant. 56.e
Braſſica herba qualis, & quibus facultatibus prædita. 46.h
Bugloſſi facultas qualis. ibid.g
Bulbi qui proprie dicãtur, eorum genera quæ ſint, & quam facultatem obtineant. 43.c.d
Bulbus vomitorius ab eſculento quomodo differat. ibid.d
Butyri facultates quæ ſint. 58.e

C

Cæpæ quotuplices, & quam vim obtineant. 43.d
Calculum comminuentes cibi quinam ſint. 22.h
Calidum innatum quo modo varie à perturbationibus cõmoueatur. 95.d.& ſeq.
Caloris natura quæ ſit, ac quomodo conſeruetur. 1.d
Caloris intenſio in viuentibus quomodo varie remittatur. 2.e
Cannabis, lini, ac viticis ſemen quam facultatem obtineant. 40.e
Cautio quid. 94.h
Cantus ad motum animi quid valeant. 96.f
Capparis herb. fructus qualis, & qua faultate præditus. 42.h
Carduus, antiquis cinara dictus, quam facultatem obtineat. 42.b
Cariophyllum quam facultatem obtineat. 54.e
Carnis nomine in quadrupedibus, quæ veniant, eiuſq; differentiæ, & facultates. 55.b
Cartilago quadrupedum quam facultatem obtineat. ibidem d.
Caſeus alimentum quale præbeat. 57.d
Caſtaneæ qua vi polleant. 51.e
Caſtratorum animalium caro qualis. 56.f
Ceraſia quam vim obtineant. 50.e
Cerebrum quadrupedum qua vi polleat. 55.e
Ceruorum caro qualis. 56.f
Chondros quid, & an ſub genere frumentorum cõtineatur. 36.e
Chordæ ac ligamenta quadrupedum quibus facultatibus ſint prædita. 55.d
Cibus, vide Alimenta, Eſculenta.
Cibi nomine quæ veniant. 12.h
Cibi diſtributio neceſſaria, quomodo facile vel difficulter adminiſtretur. 16.f
in Cibo terna mutatio præcedit antequam proprie in alimentum euadat. 15.c
in Cibo rite adhibendo conſideranda quantitas, partitio, numerus, tempus, ordo, modus ac via. 26.e
Cibi grati ac voluptatem adferentes, ſintne immoderatæ temperationi perpetuo idonei.
Cibi boni, malive ſucci aut medii vnde dicantur. 17.a
Cibi quicunq; nutriunt, eatenus id præſtant, quatenus dulces ſunt. 14.h
Cibi, multum vel paucum alimentum præbentes vnde varie petantur. 19.b.c
Cibi dum guſtantur, quo pacto odoratum moueant. 14.e
Cibi quo pacto rite per cocturam præparentur. 29.a
Cibi boni mali ve ſucci qui ſint, eorumq; aſſignatio. 17.d & ſeq.
Cibi maxime vtiles cenſendi, qui guſtum voluptate deuinciunt, quando verum. 15.a
Cibi quatenus guſtui, olfactui, atq; ventriculo grati ſint, vel moleſti. 14.e
Cibi quinam facile vel ægre coquantur, diſtribuantur, aut putreſcant. 15.c
Cibi quinam facile, & qui ægre putreſcant. ibid.d
Cibus vtrum atteratur vel putreſcat ante, quam alat: an potius mutetur, & coquatur vi caloris. ibid.c d
Cibi quinam facile vel difficulter coquantur; & in quo coctio facilis vel difficilis conſiſtat. 16.e.& ſeq.
Cibi coctu faciles cur interdum non bene concoquantur, & econtra. ibid.e
Cibi calefacientes nimium, vel refrigerantes, itemq; inter hos medii vnde petantur. 13.d
Cibi madefacientes atque exſiccantes vnde petantur. 20.h
Cibi boni mali ve ſucci, ſiue medii vnde dicantur. 13.b
Cibi multi paucive alimenti, ſiue medii vnde dicantur. ibid.
Cibi firmi, atq; infirmi, ſiue medii vnde dicantur. ibid.
Cibi medium ſuccum inter bonum malumve generantes, vnde petantur. 18.g
Cibi medicamenti vim obtinentes, quatenus corpus noſtrũ afficiant. 20.e
Cibi alimentum proprie euadunt in partibus ſolidis. 15.c
Cibi calculum comminuentes qui ſint. 22.b
Ciborum rectus vſus in quibus conſiſtat. 26.e
Ciborum apparatus rectus in quo conſiſtat. ibid.h.& ſeq.
ad Ciborum rectum vſum, quænam mixtura requiratur. 27.b
Ciborum differentiæ variæ, quatenus firmum vel infirmũ alimentum præbeant. 19.d

Ciborum

Ciborum differentiæ variæ, quatenus multum vel paucum alimentum præbent, in quo conſiſtant 18.b.& ſeq.
Ciborum differẽtiæ variæ quoad guſtatum atq; odoratum, vnde procedant. 13.b
Ciborum qualitates variæ quænam variis hominum temperamentis magis minusve conueniant. 14.g
Ciborum facultates ortæ à principibus qualitatibus intercedente medio, quo pacto corpus noſtrum vel totum afficiant. 21.a.& ſeqq. vel certas corporis noſtri partes. 22.h
Ciborum extenuantium facultas in quo conſiſtat, & vnde petantur. 21.b
Ciborum craſſos ſuccos progignentium facultas in quo conſiſtat, & vnde petantur. ibid.d
Cibi aſperitatem ac leuitatem inducentes, quinam ſint. 22.f
Cibi attrahentes ac repellentes, itemq; flatum inducentes ac diſcutientes qui ſint. ibid.& ſeq.
Cibis quatenus coctio tribuatur. ibid.g
Ciborum facultates à tota ſubſtantia emanantes, quæ ſint. 13.c
cum Cibis facultas deleteria, ac purgans vix, alexiteria nonnunquam coniungitur. ibid.d
Ciborum mali ſucci vis maxima in morbum impellendi. 17.a
Cibos tenues, craſſosve, ſed mali ſucci, quæ mala ſequantur. ibid.& ſeq.
inter Cibos quinam ſint maxime nobis eligendi. 17.c
in Cibis ſalubria à noxiis guſtatu diſcernuntur. 14.e
in Cibis diiudicandis magnum eſt narium iudicium. 15.b
à Cibis, quatenus à nobis patiuntur atque alunt, quænam differentiæ oriantur. 13.a
à Cibis, quatenus efficiunt, ac medicamẽtorum inſtar corpora noſtra mutant, quænam differentiæ oriantur. ibid.c
Cicerbita quam facultatem obtineat. 46.e
Cicercula leguminis ſpecies, qualis. 39.d
Ciceris genus triplex, ac quibus vnumquodq; facultatibus ſit præditum. 38.b
Cinnamomum qua vi polleat. 54.f
Citrangula quæ dicantur. 50.h
Citria quam facultatem obtineant. ibid.
Climata ſeptem, eorumq; enumeratio. 8.g
Cochleæ, teſtudines & ranæ quale alimentum præbeant. 58.e
Coctio quid ſit. 29.a
Coctionis ſpecies primæ ſunt duæ: Elixatio, & Aſſatio; tum tertia ex his mixta. Et quo pacto vnaquæque harum rite perficiatur. ibid.& ſeqq.
Coctio quatenus cibis tribuatur. 22.g
per Cocturam quo pacto cibi rite præparentur. 29.a
Conclaue meridiem verſus, cur magis laudetur. 9.a
Condimenta, quæ dicantur, & vnde variè petantur. 51.d
Condimenta quæ dicantur, & cur aſſumantur. 12.h.& 25.a
Condimenta ab herbis deſumpta, qua vi polleant. 53.b
Conſolatio in quibus conſiſtat. 98.f. & ad eam præcepta. ibid.& g
Coriandri vſus qualis, & quam facultatem obtineat. 40.g
Cornea quam facultatem obtineant. 50.f
Cornibus carent belluæ, quæ dentes ſuperiores habent. 43.c
Corporis & animi ſocietas quanta. 94.f
Croco quæ facultates inſint. 53.d
Cucumis quis fructus ſit, & qua facultate præditus. 41.a
Cucurbitarum genera quotuplicia, & quam facultatem obtineant. 42.f
Cuminum quam facultatem obtineat. 40.g.h
Cuniculi quale alimentum præbeant. 56.f
Cupiditas quæ dicatur, & quænam ad eam referantur. 94.b
Cupiditas ac lætitia quo pacto corpus afficiat. 95.c

D

DEntibus lac inimicum. 23.c
Diacoccos Zeæ ſpecies. 36.e
Diei ac noctis ad quatuor anni tempora collatio. 5.d
Diæta nomen principum multorum concilium; à Medicis autem victus rationem ſignificat. 1.b
Diætæ ratio veteribus Medicis fuit incognita, vſque ad Hippocratem, qui eius autor primus fuit. ibid.c
Domus inuentæ, vt à frigore ac calore externo nos protegant. 9.c
Dulce quodcunque, quatenus tale, nutrit. 14.h

E

ENulæ radix, quondam in delitiis Iuliæ Auguſtæ. 44.b
Equorum caro qualis. 56.f
Erucæ genera duo, & qua facultate ſint prædita. 46.e
Eruum legumen quale. 39.d
Eſculenta, vide Alimenta, Cibus.
Eſculenta diſtribuuntur in cibos, obſonia, & condimenta. 12.h
Eſculenta quædam duriora quomodo præparari ante debeant, quam coquantur. 30.g
Eſculenta quæcunque nutriunt, eatenus id præſtant, quatenus dulcia exiſtunt. 14.h
Eſculenta quænam ab arboribus, atque fruticibus ſuppeditentur. 47.e
Eſculenta, quæ à belluis, ſeu quadrupedibus ſumuntur, qua facultate polleant, & quid in iis ſecernendis ſit ſpectandum. 54.h
Eſculenta ἄποια, ſiue qualitatis expertia quænam dicantur. 14.f
Eſculentorum materia in genere quæ ſit, & de bonitate eorum, quæ terra profert. 31.b
Eſculentorum facultates variæ in quibus conſiſtant. 13.a
Eſculentorum facultates in vniuerſum qua ratione cognoſcantur. 24.b
Eſculentorum facultates ſpeciatim quo pacto dignoſcantur. 25.a
Eſculentorum coctura quomodo rite perficiat[illegible] 29.a
in Eſculentis rite ſubminiſtrandis, qu[illegible]attendenda. 27.a
Etheſiæ vide dicta, & quand[illegible]ſlent. 10.h
Exercitationis appar[illegible]s in quibus conſiſtat, & frictionis vtilitas ac mo[illegible]us. 92.a.& ſeq.
Expellendo[illegible]m toto genere ſuperantium quo ad ſubſtanti[illegible]m ac coctionum varietatem, diuerſitas. 76.h & ſeq.p

F

FAba duplex eſt, Noſtras, & Ægyptia, & quid inter vtramq; differentiæ interſit. 38.g
Fames & ſitis quid ſit. 12.g
Far idem eſſe quod zea Dicoccos, ſiue Chondros ex Aſclepiade conuincitur. 36.e
Far alimentum quale & quibus facultatibus præditum ſuppeditet. ibid.g
ex Farina triticea quæ [illegible]onficiuntur omnia, pane excepto, cur noxia. 34.e
ex Farina triticea quænam præter panem eſculenta parentur. 33.d
Fermentum in pa[illegible] cur requiratur. 32.h
Ficus quam facu[illegible]atem obtineant. 48.f
Ficus ſuccum g[illegible]nunt optimũ inter fructus, velut lactuca inter olera. 45.c

Flores herbarum quinam ad obſonia vel condimenta adhibeantur. 47.b
Fœniculi genus quotuplex, & quam facultatem vtrumque obtineat. 40.f
Fœnugræcum legumen quale. ibid.e
Folia à quibus herbis petantur, & quam vim varie obtineant. 45.c
Fragorum duo genera, & quam vim vnumquodque obtineat. 43.a
in Fructibus dum comeduntur, quænam communiter attendi debeant. 47.d.& ſeq.
Fructuum æſtiuorum atq; autumnalium variæ differentiæ. 17.d.& ſeq.
Fruges bipartito à veteribus diſtribuuntur, in ſegetes nempe & legumina, atq; vnde ita appellentur. 32.e
Frumenta quænam ſint plurimi alimenti. 37.c
Fungi inter omnes cibos peſſimi. 45.b

G

Glandes quernæ qua facultate ſint prædita. 51.d
Glandes ilicis, fagi, &c. qua facultate ſint prædita. ibidem.
Glandium præſtantiſſimæ ſunt caſtaneæ, & qua vi polleant. ibid.c
Glandulæ quadrupedum qua vi polleant. 55.c

H

Herbarum nomine quæ veniant. 31.c
Herbarum ſemina ac fructus quam facultatem obtineant. 40.f.& h
Hirci, quale alimentum præbeant. 56.f
Hordeum quale ſit, & de cibis qui ex eo parantur. 34.g
Hydromeli facultates quæ. 73.a

I

Iecur quadrupedum qua vi polleat. 55.b
Ingluuies quid. 94.h
Inſcitia radix eſt perturbationum. 97.c
Inſulæ ſalubriores mediterraneis partibus, cur. 9.d
Inteſtina quadrupedum qua vi polleant. 55.c
Intybus quotuplex ſit, & quam facultatem obtineat. 45.d
Ira quid ſit. 94.h
Itria quid, & quomodo apud veteres pararentur. 34.e
Iucunda ſalubria; moleſta vero vt plurimum nobis ſunt noxia. 4.f
Iuglandes qua vi polleant. 51.b
Iuiubæ, vide Zizifa.
Iuniperi & Cedri fructus, qua vi polleant. 48.h

L

Lac gignentes, idemq; extinguentes cibi qui ſint. 23.a
Lactis facultates quæ. 56.g
Lactis diuerſorum animalium differentiæ. 57.a
λάχανα *veteribus vſitata eadem videri, quæ laſania hodie nuncupantur.* 34.e
Lactuca ſuccum gignit optimum inter olera, ſicut ficus inter fructus. 45.c
Lætitia quid ſit. 94.g
Lætitia ac cupiditas quo pacto corpus afficiant. 95.c
Latitudo ac longitudo regionum quæ dicatur, earumq; ratio. 8.h
Leguminum facultas vnde proprie cognoſcatur. 38.f
Leguminibus in vniuerſum quæ conueniant, & quomodo à ſegetibus diſtinguantur. ibid.e
Lens quam ſubſtantiam obtineat, ac quibus facultatibus præditam. 39.a
Leporum caro qualis. 56.f
Lien quadrupedum qua vi polleat. 55.c
Limonia qua potiſſimum facultate excellant. 50.h
Linguam quidquid titillat, gratum eſt gulæ itidem ac ventriculo, cur. 15.a
Lini, cannabis, ac viticis ſemen quam facultatem obtineat. 40.e
Lolium quid ſit, ac quibus facultatibus præditum. 38.e
Longitudo ac latitudo regionum quæ dicatur, earumque ratio. 8.h
Lunæ vis quanta ſit in hæc inferiora. 7.c
Lupinus legumen quale. 40.e

M

Mala ſimpliciter quæ dicantur, & quæ item cum adiectione, videlicet mala medica, punica, armeniaca, qua facultate prædita ſint. 49.b
Mala quibus inter ſe qualitatibus varie differant. ibid.
Mala medica vt multiplicia ſunt, ita variis facultatibus prædita exiſtunt. 50.g
Mala arancia qua potiſſimum facultate polleant. ibid.h
Mala armeniaca qua facultate ſint prædita. 49.d
Mala perſica qua facultate polleant. ibid.
Mala aurea ſiue ſtramonia quam vim obtineant. 42.h
Malorum punicorum tria ſunt genera, dulcia, acida, & media; ac quanam facultate prædita ſint. 49.a
Malorum medicorum, punicorum, &c. ſuccus pro condimento quibus cibis adhibeatur, & qua facultate ſit præditus. 53.b
Malua quam facultatem obtineat. 46.g
Mari finitimus locus aërem reddit optime temperatum, cur. 9.d
Maritima loca cur mediterraneis ſint ſalubriora. 3.d
Medicamentorum facultates variæ quomodo cibis interdū coniungantur. 13.d
Medicamentorum facultates quænam cum cibis copulari nequeant. ibid.
Medicamentorum facultates oriuntur, aliæ à tota ſubſtātia, aliæ à principibus qualitatibus, & quomodo ſingulæ corpus noſtrum afficiant ac mutent. 20.f
Medicamentorum vim obtinentes cibi quatenus corpus noſtrum afficiant. ibid.
Medicinalis ars ad ſanitatem in corpore humano conſeruandam, ſeu procurandā triplici vtitur inſtrumento: Dieta, Pharmacia, ac Chirurgia. 1.b
Medulla quadrupedum quam vim obtineat. 55.e
Mel quibus facultatibus ſit præditum. 54.f
Melenzana quis fructus ſit, & quam facultatem obtineat. 42.g
Melicraton, vide Hydromeli. 73.a
Melones vnde dicti, & eorum ſubſtantia qualis. 41.b
Melopepon quis fructus ſit, & qua facultate præditus. ibid.
Menſtrua euocantes cibi, eademque ſupprimentes quales ſint. 23.a
Meſpila qua facultate polleant. 50.f
Metus quid. 94.h
Milium & Panicum quales ſint frumenti ſpecies. 37.d
Mneſithei de radicibus ſententia. 43.c
Montanus aër frigidus eſt & ſiccus, cur. 9.b
Mora quam facultatem obtineant. 48.h
Motus & exercitationis neceſſitas ac modus in quibus conſiſtat. 88.h
Motus ac quietis quæ ſit ratio. 2.f
Muſica ad motum animi quid valeat. 96.f.& 97.a
Myrthi baccæ qua facultate polleant. 48.h

Nepus

N

Napus ſpecies rapi. 44.b
Naſturcii facultas qualis. 46.f
Nepetæ ac pulegii facultates quæ ſint. ibid.
Nerui, & partes neruoſæ quadrupedum quam facultatem obtineant. 55.d
Notus, qui & Auſter Latine dicitur, à Meridie perflat. 10.f
Nux pinea cum aliis nucum generibus quam facultatem obtineat. 51.c

O

Obſonia quæ dicantur. 12.b
Obſonia alimenti vim aliquam obtinent. ibid.
Obſonia alimenti parum adferunt. 25.a
Ochron leguminis ſpecies, qualis. 39.c
Ocymi genera tria, & qua facultate ſint prædita. 46.e
Odores vtrum inter alimenta referendi. 12.f
Oleæ quomodo variè inter ſe differãt, ac quam facultatem præſeferant. 50.f
Oleum oliuarum qua vi polleat, pro condimento adhibitũ. 53.a
Olyra & Tipha quid ſint. 37.a
Oryza quid, & ex ea panis qualis paretur. ibid.d
Oua quale alimentum præbeant. 59.c
Oues, Agni, & Arietes quale alimentum præbeant. 56.f
Oxymeli facultates quæ. 74.e

P

Palmulæ qua facultate ſint præditæ. 50.g
Panicum qualis ſit frumenti ſpecies. 37.d
Panis ex farre quomodo conficiatur. 36.b
Panis boni ſucci qualis eſſe debeat. 17.d
Panis vel ſtatim coctus, vel longe poſt aſſumptus quæ ſecum portet incommoda. 33.c
Panis heſternus optimus. ibid.d
Panis ſubcineritius, aut ſuper prunas coctus improbatur, & cur. ibid.c
Panis hordeaceus quo pacto paretur, & quibus qualitatibus ſit præditus. 34.b
Panis ex tritico cur vbique poſt homines natos perſeuerauerit. 32.f
Panis vt optimus fiat, quænam ad ſui præparationem requirat; & de variis eiuſdem differentiis. ibid.g
in Pane fermentum cur neceſſarium. ibid.h
in Pane cur neceſſarius Sal. 33.a
Papaueris ſemen quam facultatem obtineat, & quatenus adhibendum. 40.b
Parietes ædium quales eſſe conueniat. 9.c
Partibus ſolidis quale alimentum conueniat. 12.f
Pedes quadrupedum quam vim obtineant. 56.e
Pemmata veteribus vſitata hodie frictellarum à frigendo nomen obtinuere. 34.e
Pepon quis fructus ſit, & qua facultate præditus. 41.b
Peponum ſemen ad renum calculos vtiliter adhibetur. ibid c
Perturbatio animi quid ſit. 94.e
Perturbationes quomodo varie corpus afficiant. 95.a
Perturbationum animi rectus vſus in quibus conſiſtat. ibid.d.& ſeq.
Perturbationis differentiæ variæ, & eius incommoda ac facultates. 94.e.& ſeq.
Perturbationum radix eſt inſcitia. 97.c
Phaſeoli genus triplex, ac quibus vnumquodq; facultatibus ſit præditum. 39.b
Philoſophia quæ commoda vitæ humanæ conferat. 97.b & c.
Pimpinellæ facultas qualis. 46.g
Pinea nux qua facultate commendetur. 51.c
Piperis genus triplex; longum, album, nigrum, & quibus facultatibus polleat. 53.d
Pira vt multiplicia ſunt, ita variam quoq; facultatem præſeferunt. 49.e
Piſa quam ſubſtantiam obtineant. 38.b
Piſces boni ſucci qui ſint. 18.e. qui mali. ibid.g
Piſces quinam, quale alimentum præbeant. 61.b
Piſcium variæ differentiæ ab aquarum, in quibus degunt, diuerſitate. 60.g.& ſeq.
ex Piſcibus quænam eſculenta petantur, & qua facultate prædita. ibid.e
Piſtacia qua facultate polleant. 51.c
Pluuia quo pacto generetur. 10.e
Polentam ex hordeo quo pacto veteres varie pararent. 35.c
Porrum quibus facultatibus ſit præditum. 44.e
Portulaca quam vim obtineat. 46.e
Potiones quænam ex fructibus ac frugibus petantur, & quas vires obtineant. 74.g
Potionum facultates quo pacto dignoſcantur. 63.c
Potionum vſus rectus in quibus conſiſtat. 64.e
Potionum variæ differentiæ ac facultates. 62.b
Pruna qua potiſſimum facultate commendentur. 49.d
Ptiſſana vnde dicta & quomodo ex hordeo paretur. 34.g.h
Ptiſſana alia integra, alia percolata, & quid inter vtramq; interſit. 35.a
Ptiſſanæ cremoris confectio. ibid.b
in Pueris bene inſtituendis quid ſpectandum ſit Philoſopho. 97.b
Pulegii facultas qualis. 46.f
Pulmo quadrupedum qua vi polleat. 55.e

Q

Quadrupedum partes omnes, quæ ad eſculenta ſumũtur, quam vim obtineant. 55.b.& ſeq.
à Quadrupedibus cibi boni ſucci quinam ſuppeditentur. 17.d. qui mali. 18.f
à Quadrupedibus, quæ ſumuntur eſculenta, ſunt conſideranda vel quo ad locum, pabulum, ætatem, ſexum, teſtes, apparatum; & in ſingulis hiſce quid ſpectandum. 54.h
Quadrupedum, quibus veſcimur, partes ſunt caro, glandulæ, nerui, chordæ, ligamenta, cartilago, adeps, & quid in vnaquaq; ſpectandum. 55.b.& c
Quies quibus animalibus conueniat, eiuſque neceſſitas, & modus. 87.b
Quies animi, vide Animi tranquillitas.

R

Ranæ, teſtudines, & cochleæ quale alimentum præbeãt. 58.e.f
Rapum quibus facultatibus ſit præditum. 44.g
Radices propriè quæ dicantur, earumque genera ac ſpecies aſſignatæ. 43.b.& ſeqq.
Raphanus duplex, ſatiuus & agreſtis, ac quam vim vterq; obtineat. 44.h
Regio vna cu alia calidior, & cuiuſque ſitus quo pacto ad orientem ſolem vel occidentem, ſiue ad Meridiem aut Septentriones ſpectare dicatur. 8.b
Renes quadrupedum quam vim obtineant. 55.d
Retenta & expulſa quæ dicantur, eorumq; neceſſitas. 75.b
Retentorum, & expulſorum rectus vſus, ac facultates. ibid.

Riſus quid ſit. 94.g
Riſus unde oriatur, & quomodo corpus afficiat. 95.c
Riſus Sardonius quis, & unde oriatur. ibid.d
Roſtra & pedes quadrupedum quam vim obtineant. 55.d
Rumici, ſeu Lapatho plura genera ſubiiciuntur, & quam vim obtineant. 47.a

S

SAl quibus facultatibus ſit præditus, & de variis eius differentiis. 52.e
Sal ad panis confectionem cur neceſſarius. 33.a
Sanguis inter ſuccos cur bonus cenſeatur. 17.b
Sanguis ab animalibus in cibum aſſumptus, qualis. 56.g
Sanguis ſuperans, quæ ſecum portet incommoda, & de eius detractione. 81.a
Sanguis quando iuſtam aliorum ſuccorum portionem permixtam habere dicatur. 17.b
Sanitas, bene valentium quot & quæ ad ſui defenſionem requirat. 1.c
Sapientia quid præſtet utilitatis in vita humana. 99.a
Sapores quidnam ſint, & utrum humores omnes ſint ſapores. 14.e
Saporum differẽtiæ hæ potiſſimum aſſignantur; dulcis, pinguis, acerbus, auſterus, acidus, amarus, ſalſus, acer, & quomodo harum qualibet linguam guſtantem afficiat, & quodnam in ſingulis elementum præponderet. ibid.f & ſeq.
Scalonium quibus facultatibus ſit præditum, & an idem ſit cum bulbo vomitorio. 43.d
Secale an idem cum tipha. 37.b
Semen gignentes, idemque extinguentes cibi qui ſint. 23.b
Seminis ſubſtantia, facultates, & diſcrimen ab ætate, ſexu, natura, habitu, victu, anni tempore, & conſuetudine quale ſit. 81.b.& ſeq.& 82.f
Seminis facultates quæ ſint, & de vſu venereorum. 81.c.d
Seſamum quid ſit, ac quibus facultatibus præditum. 38.e
Serica vide Ziziſa.
Seris, vide intybus.
Seri facultates quæ. 57.d
Sex res naturales quæ ſint, & cur ita dictæ. 1.c
Sex rerum non naturalium neceſſitatis accurata inueſtigatio. ibid.d.& 2.e.& f
Sicca corpora guſtatum non mouent. 14.e
Siliqua quam facultatem obtineant. 50.g
Sinapis ſemen condimentum frequentiſſimum quæ commoda afferat. 40.h
Solis ac Lunæ circa temporum varietatem ac aeris temperationem munus quodnam ſit. 5.d
Somnus matutinus, cur ſuauior. ibid.
Somnum inducentes, eundemque prohibentes cibi qui ſint. 23.c
Somni atque vigiliæ neceſſitas, & effecta quæ ſint. 84.h
Somni ac Vigiliæ vſus rectus in quibus conſiſtat. 85.d
Sorba quæ vi polleant. 49.a
Spinachia quam vim obtineant. 47.a
Sputum ac menſtrua euocantes cibi, eadẽque ſupprimẽtes quales ſint. 23.a
Subſolanus ſiue Apeliotes ab ortu ſolis perflat. 10.f
Succi quinam à quibus ciborum facultatibus generentur. 17.b.c.d
Succos ciborum quoſnam bonos, maloſve dicamus. ibid.b
Sues quale alimentum præbeant, & qua facultate præditum. 56.e

T

TArgo herba qualis. 46.f
Terra profert Herbas, atque Arbores, & quænam ſub vtriſque comprehendantur.
Terræ alicuius, ſeu ſoli bonitas quo pacto deprehendatur. 3.d
Terræ partes habitabiles & inhabitabiles quænam ſecundum veteres & recentiores cenſentur propter caloris aut frigoris exceſſum. 8.e.f.g
Teſtes quadrupedum qua facultate ſint præditi. 55.d
Teſtudines, cochleæ, & ranæ quale alimentum præbeant. 58.e.f
Timor ac pudor quo pacto corpus afficiant. 95.b.c
Tipha quid ſit. 37.b
Traghus quid ſit. ibid.a
Tranquillitas animi, vide Animi tranquillitas.
Triticum naturæ noſtræ ſimillimum eſt, & quænam ex eo eſculenta variè parentur. 32.f
Triticum elixum cibus interdum militaris. 34.f
Tubera & fungi quam facultatem obtineant. 45.a.b

V

VAllium aer calidus ac humidus, cur. 9.b
Ventus quid ſit. 10.e
Venti materia ac efficiens cauſa quæ ſit. ibid.
Venti quinque quo anni tempore potiſſimum perflent. ibidem h.
Venti quam vim obtineant tum à regione reſpectu cœli, tum à proprio loco. 9.d.& ſeq.
Ventorum ſpecies quomodo à locorum varietate proficiſcantur. 10.e
Ventorum nomina varia, & vnde ſpirent. ibid.f
Ventriculus quibus maxime gaudeat, quibuſve lædatur 15.b
Ventriculus diſſimilia reſpuit, ſimilia amplectitur. 24.g
Ventriculus, vterus, inteſtina quadrupedum qua vi polleant. 55.e
Veris ac aliorum anni temporum initium quodnam ſit. 6.f
Victus ratio ſex rebus non naturalibus continetur, & quænam ſint illæ. 1.c.d
Vigiliæ ac ſomni ratio quæ ſit. 2.f
Vigiliæ atque ſomni neceſſitas, & effecta quæ ſint. 84.h
Vigiliæ ac ſomni vſus rectus in quibus conſiſtat. 85.d
Vinum quando condimenti vſum præſtet, & qua vi polleat. 52.g
Viſum hebetant lens, braſſica, lactuca. 23.c
Vita hominis multiplex, & quænam ad ſui cõſeruationem requirat. 1.d
Vita hominum & aliorum viuentium in quibus conſiſtat, & quo pacto diſtinguatur. ibid.
Vita hominum ac belluarum communis conſiſtit in ſenſu ac motu. 2.f
Vita vt conſeruetur, neceſſario requiruntur ſex res non naturales. 1.c.d
Vita hominum & eorum quæ è terra naſcuntur, potiſſimum in calore conſiſtit. ibid.& 2.e
Vita homini propria ad rationem refertur. 2.f
Vita in calore conſiſtit, cum viuere calidum ſit, mori frigidum, ex Ariſtotele. 1.d
à Vite quænam condimenta, & quibus facultatibus prædita petantur. 52.g
Viticis, Cannabis, ac Lini ſemen, quam facultatem obtineat. 40.e
Vituli quale alimentum præbeant. 56.e
Volucres quinam quale alimentum præbeant, 59.b
ex Volucribus quænam eſculenta petantur, & qua facultate prædita. 58.g

Urbium via ſeu plateæ ſi aëris ſalubritatem ſpectes, quales eſſe conueniat. 4.g
Urinam quomodo, & quinam cibi moueant, ac ſupprimant. 22.h
Vrtica quam vim obtiñeat. 47.a
Uuæ quam facultatem obtineant, & de diſcrimine ipſarum vario. 48.f.g

Z

Zea duplex eſt, vna ſimplex, quæ ſingula grana profert, Speltam dicunt; altera dicoccos, ſeu chondros ſiue far, quæ bina. 36.e. *& quid inter vtramque interſit.* 37.a
Zephyrus, ſiue Fauonius ab occaſu perflat. 10.f
Zinziber quam vim obtineat. 54.e
Zizifa qua facultate polleant. 50.f

FINIS.

ERRATUM.

Pag.2. lit.h. poſt nulla, inſere, re.

A

VIDI VIDII DE RATIONE VICTVS

Liber Primus:

B

Qui eſt de Aere.

Quot & quæ ſint Medicinæ inſtrumenta. CAP. I.

OMNIS potentia ſiue à natura, ſiue ab arte proficiſcatur, ad ſuum munus præſtandũ
neceſſario vtitur inſtrumentis, quod maximè conſpicuum eſt in illa, quæ ſanitatem
facit in corpore humano, huiuſmodi eſt ars medicinalis, quã conſtat fungi quolibet
munere per inſtrumenta: hæc (vt in inſtitutionibus [a] Medicinæ indicauimus) ad ter-
na genera referuntur, quæ Græci dietam, pharmaca, & chirurgiam nominarunt; de
his agendum nunc nobis eſt, ſumpto initio à dieta, quo vocabulo interdum ſignifi-
catur concilium multorum principum, qui vt Reipublicæ conſulant, in vnum locũ conuocantur, atq;
hoc modo vſurpatur etiam nunc à Germanis: interdum verò notatur, vt apud [b] Medicos, ratio victus:
complectitur hæc quæcunq; conſueta ſunt tempore ſanitatis: omnia enim, cũ quibus verſamur, dum
ſecunda valetudine fruimur, dietæ ſubiiciuntur; [c] quamuis pertineant hæc pariter ad ægrotantes, atq;
ad ſanos, id quod pharmacis, & chirurgiæ nõ euenit, quæ à bene valentibus repudiantur. Sed licet dieta
plurium communis ſit, poſtrema tamen exculta eſt: nam veteres Aſclepiadæ (vt teſtatur Plato [d] in *lib.
de Repub.*) nulla facta mentione victus, chirurgia tantum & pharmacis, hoc eſt, medicamentis vte-
C bantur: Priſci etiam illi Gnidii [e] medicamentis contenti rationem victus prætermittebant, quo no-
mine reprehenduntur ab [f] Hipp. qui primus fuit dietæ auctor. Sed cominus rem exponamus, ſpecta-
muſque in primis, quot, & quæ ad defendendam vitam beneualentium neceſſaria eſſe videantur. Po-
nuntur hæc à Gal. nunc plura, nunc pauciora, & non ſemper eadem: interdum enim ſub quatuor [g] ge-
neribus ipſa complectitur, vt ſub iis, quæ offeruntur, quæ fiunt, quæ extrinſecus incidunt, quæ reti-
nentur, aut depelluntur: quæ partitio latius patet, cum non ſolam victus rationem comprehendat, ſed
medicamenta quoq; & chirurgiam: interdum refert [h] ad victum eſculenta & poculenta; ocium & ex-
ercitationem, ſomnum & vigiliam, balneum, quæ in aluum induntur, cataplaſmata, perfuſiones, quæ
non debent omnia adhiberi, dum ſanitas eſt; neque enim neceſſaria ſunt tunc cataplaſmata, aut perfu-
ſiones, neque oportet quidquam immittere in aluum: adde, quod nec ea, quæ ſanis neceſſaria ſunt, ſub
his rebus omnia comprehenduntur, cum [i] aer, animi perturbationes, quæ depelluntur, aut retinentur,
ad victum pertineant, quorum nulla fit mentio in enumeratione prædicta. Magis ergo appoſita eſt
partitio victus in ſex [k] illas res, quas Medici non naturales appellant, cuiuſmodi ſunt aer, cibus & po-
tio, quæ depelluntur, ac retinentur, ſomnus & vigilia, motus & quies, animi affectus; quæ cum neque
ſanitas ſint, neque ſanitatis cauſa, aut effectum, inter res naturales minime numerantur; At nec poni
etiam debent in rebus præter naturam, cum nec morbi ſint, nec morborum cauſæ, aut effecta, ſym-
ptomata videlicet. Merito ergo vocantur à Medicis non [l] naturales, pro recto autem vſu vel prauo na-
D turales, vel præter naturam euadunt; fiunt enim cauſæ ſanitatis, & ideo naturales, ſi rectè [m] adhibean-
tur: fiunt cauſæ morbi, & ideo præter naturam, ſi prauè. Quod autem ſex prædictæ res omnes neceſ-
ſario ad vitam requirantur ita vt in illis aſſiduè verſemur, nunc oſtendendum ſupereſt. Id vt via cum
ratione tradamus, ſtatuere ante oportet, ea pertinere ad victum, quæ ad [n] vitam neceſſaria ſunt: ſi quis
ergo venetur, quid vita poſtulet, vt defendatur, probè etiam intelliget, quibus ratio victus continea-
tur, cum non alia ſint, quam quæ ad vitam neceſſaria ſunt.

Vita hominis cum non vna ſit, ſed [o] multiplex, plura deſiderat, quam reliquorum viuentium:
fruitur homo primum vita eorum, quæ è terra naſcuntur, deinde belluarum, poſtremò ſua: vita autem
eorum, quæ è terra naſcuntur, generationis, incrementi, atque alimenti [p] cauſa eſt, quæ omnia com-
munia etiam ſunt belluarum, & hominum, quare quicquid poſtulat hæc vita, æquè [q] pertinet ad ea,
quæ è terra naſcuntur, ad belluas, ad homines; hoc quale ſit, facile inueſtigabimus, ſi ſpectemus, in quo
conſiſtat hæc communis vita. cum viuere calidum ſit, mori frigidum, (vt teſtatur [r] Ariſt.) manifeſtum
eſt, vitam conſiſtere in calore: quamobrem videndum eſt, quibus egeat calor, vt defendatur; eadem e-
nim & vitam ſubſtinebunt. Profecto ſi naturam caloris intueamur, intelligemus ita efficacem, ac vali-
dum eſſe, vt celerrime paſtum [ſ] abſumat, quem habet paratum, quo abſumpto non amplius retinetur,

[a] Vidius li. 3. inſtit c. 8. & Gal. lib. Med. c. 8. & 1. acu. com. 6
[b] Hip. & Gal. le. 1. acut. 6.
[c] Gal. li. de ar. med. ca. 85. & lib. de tu. valet. ad Thraſyb. c. 35. & 3. 3. epid. com. 9.
[d] Plat. in 3. de Repub.
[e] Hipp. 2. acuto tex. 6.
[f] Hipp. ibid.
[g] Gal. li de tu. valet. ad Thraſyb. c. 40. & 1. lib. de tu. valet. ca. 15.
[h] Gal. li. 11. meth. c. 15.
[i] Gal. li. art. medica. 85.
[k] Gal li. art. med. ca. 85.
[l] Gal. li. art. med. c 85.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal li. ar. med. c. 85.
[o] Ariſt. 2. li. de gen. ani. c. 3. & Gal. li. de for fœt. c. 3. & Ariſt. 1. ethic. c. 7.
[p] Gal. 1. lib. de na. fa. c. 6.
[q] Gal. lib. 6. de Plac. c. 9.
[r] Ariſt. 1. de reſp. ca. 7. & 3. probl. 23. & li. de reſp. ca. 4.
[ſ] Ariſt. li. de reſp. c. 4. & Gal. lib. de vſu reſpi. c. 3. & Ariſt. li. de iuuen. & ſene. c. 3.

ſed perit,non ſecus ac ignis,qui nequit deficiente materia retineri: opus igitur eſt refrigerantibus,quæ vim eius[a] remittant,ac temperent,ne ſubitò præparatum alimentum abſumat:opus eſt &nouam materiam adiicere, qua paſcatur. Egent igitur,quæ è terra naſcuntur,belluæ,atq; homines,& remiſſione caloris,& alimento. Remittitur calor in iis,quæ [b] è terra naſcuntur,appulſu aeris ambientis,qui frigidior eſt;remittitur in piſcibus aqua,& motu [c] branchiarum: In inſectis dimotione [d] ſepti tranſuerſi:in belluis perfectioribus & hominibus aere, qui refrigerat quidem nos,quatenus ambit corpora noſtra: ſed magis quatenus ab externis arteriis [e] attrahitur, & multo magis, quatenus per aſperam arteriam penetrat ad cor.ob communem igitur neceſſitatem, vt remittatur calor, exigit vita aerem,in quo aſſiduè verſemur: ob eandem vim caloris exigit etiam alimentum,quo retineatur; retinetur enim,[f] vbi reficitur,quod abſumitur:quare alimento neceſſe eſt ſubſtineri,quæcunq; viuunt;viuunt enim [g] tamdiu,quamdiu aluntur. Hinc profecta eſt neceſſitas cibi,& potionis, quibus alimentum continetur; At non [h] quicquid bibitur, aut comeditur, idoneum eſt, quod nos alat: ſed ex quibuslibet eſculentis,& poculentis retinentur quædam vtilia ad alendum, quædam expelluntur, vt ſuperuacanea; quod licet ad ea quoque attineat,[i] quæ è terra naſcuntur; manifeſtius tamen deprehenditur in hominibus, ac belluis.Ergo ab hoc vitæ genere maximè communi,ex ſex illis rebus non naturalibus trium neceſſitas colligitur, Aeris videlicet,cibi & potionis,eorum,quæ retinentur & depelluntur. Porrò vita,quam ſecundo loco poſuimus [k] communem hominum,& belluarum,conſiſtit præcipuè in ſenſu,[l] quem natura tribuit omnibus animantibus; deinde etiam in motu, quem ſi non omnibus,[m] certè perfectioribus largita eſt. Hinc aliæ duæ res pendent ex non naturalibus; vna eſt ſomnus & vigilia; altera motus & quies: refertur ſomnus [n] & vigilia ad ſenſum; tunc enim dicimur vigilare, cum ſenſus ſua munera [o] exercet; quod quia perpetuò agere non poteſt, quiete [p] interpellatur: ſiquidem potentiæ,quæ non perpetuæ ſunt, & æternæ,inſtrumentis vtuntur,quæ laborant,dum funguntur ſuo officio,& vt recreentur, quietem deſiderant, hanc ſomnus præbet: ſpectat igitur tàm ſomnus, quàm vigilia ad ſenſum, reperiturque in animantibus [q] omnibus,non tamen in omnibus viuentibus, veluti in his, quæ è terra naſcuntur.Eadem ratio eſt motus,& quietis in animalibus perfectioribus,quæ loco mouentur,nequit [r] enim potentia mouendi continenter ſine vlla intermiſſione moueri: ſed ſimiliter quietem requirit, vt reficiatur; quo fit, vt omnium animalium, quæ mouentur, vt motus, ita etiam quies ſit communis; viciſſim tamen mouentur & quieſcunt. Reſtant ex ſex rebus non naturalibus, animi perturbationes, quæ ad tertium vitæ genus proprium hominis,ad rationem videlicet referuntur;has ſi velis ad ſenſum & appetitum ſpectare,& idcirco communes eſſe etiam belluarum, & nõ proprias hominis, quod non ſpectent ad vnicam mentem, non repugnabimus. Nunc autem cum animi perturbationes commemoramus, tranquillitatem quoq; intelligimus, quam cum perturbationibus coniungimus,non ſecus, quam cum vigilia ſomnum, cum motu quietem: eſt autem tranquillitas animi propria hominis, qui ſolus cum appetitu commouetur, ratione [ſ] ſedatur;nam belluæ ſuo impetu ſenſus, & cupiditatis ducuntur,nec corrigi ratione poſſunt. Medicus dum victum inſtituit,nunc tranquillo animo,nunc perturbato opus eſſe demonſtrat, ita vt ſextum hoc caput, quod ſub victus ratione comprehenditur, nimirum animi perturbatio, vna cum eiuſdem tranquillitate videatur propriè ad vitam hominis pertinere,quem ſemper neceſſe eſt,aut perturbato animo,aut tranquillo vitam agere.Hactenus in vniuerſum de rebus, quibus victus ratio continetur: ſequitur,vt de vnaquaque ſeorſum agamus,ac primo de aere,qui primo propoſitus fuit.

De Aere optimo. CAP. II.

Nihil omnino eſt in rerum natura,[t] quo æquè vtamur, atque ipſo Aere, cum ſine cibo, ſine potione, ſine ſomno, ſine vigilia, ſine motu, ſine exercitatione, ſi non multum, certe aliquid temporis viuamus, ſine aere vita vix momentum temporis trahitur. Hic præterquam quod blande nos excipit, animabilem,[u] expirabilemque naturam obtinet,ob quam perſpiratum præbet,& calorem temperat, [x] quo vita continetur,dum ore attractus ad pulmones & cor fertur, dumque ab externis arteriis allicitur,cum dilatantur, quod niſi continenter [y] fiat,extinguetur calor & vita decedet. Reficit etiam aer [z] ſpiritum, quo vtitur anima tanquam inſtrumento præcipuõ, videt præterea [a] nobiſcum, nobiſcum audit,& quacunque mouemur, videtur quaſi locum dare,& cedere. Aeris ergo vſus, & aſſiduus eſt,& maximè neceſſarius: quamobrem eius maxima ratio habenda eſt; monet enim Ariſt.[b] eorum potiſſimum habendam eſſe rationem,cum quibus plurimum verſamur.De aeris igitur natura,& differentiis diligenter tractabimus, vt vitari alienus poſſit, & eligi ille, qui ſit ad defendendam bonam valetudinem,& depellendam aduerſam,commodiſſimus.

Proponemus in primis aerem optimum tanquam regulam, qua metiri alium poſſimus minus bonum atque inſalubrem;vt autem intelligamus,in quibus conſiſtat aeris perfectio,ſcire conuenit,in aere animaduerti ſubſtantiam, & qualitatem; qui vtranque ſecundum naturam perfectam habet, ſalubertimus cenſetur: habet ſalubrem ſubſtantiam aer, vbi nulla aliena admiſcetur,[c] ſed puriſſimus eſt, quantum natura fert aeris, qui nos circumfundit, qui ex toto eſſe [d] purus nequit, cum & reſpiratione aquarum,& vaporibus [e] terræ continenter alatur:tunc autem indicabitur puriſſimus,cum minus miſcebitur cum eiuſmodi afflatibus;idem quoq; tenuiſſimus [f] erit,& in tenuiſſimas partes diuidetur: naturam verò noſtram non modo non lædet, ſed integram [g] tuebitur, probeq; reficiet ſpiritus illos, qui aſſidue abſumuntur. Deprehenditur tenuitas aeris ex aſpectu ſtellarum,quæ pellucidæ apparent,cum contra vbi craſſus, ac plenus eſt, obſcuræ, & caliginoſæ aſpiciantur: deprehenditur item ex eo, quod celerrime calidus, celerrime item frigidus efficitur: ex contrario, qui craſſus eſt, vt tardè refrigeratur, ita etiam tardè incaleſcit:ſed nequit purus aer ſeruari integer,niſi [i] apertus ſit,& perflatum capiat;nam vbi

a Ariſto. & Gal.ibi. & Galen.5.6. epid.1.
b Ariſt lib. de iuuen. & ſene.c.3.
c Ariſt. lib. de reſp c.7.
d Ariſt.lib. de reſp. c.4.
e Gal.lib.de vſup.c 2.& 6 6. epid.1.
f Gal.1.lib. de tu.val.c. 2.& 3.& 1. aph.com.15.
g Ariſt 2. li. de ani.tex. 47.& Gal. 1 lib. de tu. val.c.2.
h Gal.1.de tu. val.c.3.
i Gal 4.de vſu pa.c.7.
k Supra paulo ante & Gal.li.9.de Placit c.6.
l Ariſt 2. li de anim. tex.15.& 16.
m Ariſto. 2. lib.de ani. tex.52.
n Ariſt.lib. de ſomn. & vigil.c.2.
o Ariſt.ibi.
p Ariſt.ibi. & Gal. li.1. de cau.ſymp. c.vlt.
q Ariſt.li.de ſomno c.1.
r Galen 1.de cauſ.ſymp. c.vlt.
ſ Plat.4.li. de Repub.
t Gal.2.1. epid.c.1.
u Cic li.2.de nat Deorũ.
x Gal 5. 6. epi. com.1. & 6.6.epi. com.1.& Gal de vſu reſp.c.3.& li. de vſu pulſ.c.2.
y Ariſt.lib. de Reſpi.c. 4.& c.6.& & cap.vlt. Gal.1.de difficul.reſpir. cap.8.& de vſu reſpir. cap.1.
z Gal lib. de vſu reſpir. c.5.& lib.5. de Placit. c.3.

a Cicero 2. lib. de nat. Deorum. b Ariſt. lib.7. politicorum c.11. c Gal.1. de tu.val.c.11. d Gal.1.l.de elemen.c.5. e Cicero 2.lib.de nat.Deorum varius locis. f Gal.1.li.ſimpl.c.22. g Gal.1.de tu.val.c.11. h Auic.li.1.fen.2.d.2.ca.3. i Gal.1.de tuend.val.c.11.

A vbi concluditur, nec flatu vllo ſubſtinetur, putreſcit. Subſtantia igitur aeris, vt optima ſit, non ſolum debet eſſe puriſſima,[a] & tenuiſſima, ſed debet etiam perflari, conſeruari, & à putredine defendi: quæ talis fuerit, æque omnibus tàm ſanis, quàm ægrotantibus, cuiuſcunque naturæ, & ætatis fuerint, accommodabitur; temperabit enim citra omnem noxam feruorem caloris interni; & ſpiritus, qui diſſipantur, probe recreabit.

Qualitas verò, quam in aere præter ſubſtantiam attendimus, conſiſtit[c] in calore, humore, frigore, & ſiccitate; ille autem aer optimus habendus eſt, qui[d] inter prædictas qualitates mediam obtinet temperationem, hic cuilibet naturæ conuenit, & ſaluberrimus eſt; moderatam[e] enim in ſuo ſtatu conſeruat, ac tuetur: aptatur etiam immoderatæ, vbi in eodem ſtatu retinenda ſit; quam non lædit etiam, vbi ad mediocritatem perduci debeat; ſed tunc oportunior eſt ille, qui[f] contraria qualitate excedit à media temperatione. Sed negabit fortaſſe aliquis inueniri mediam aeris temperationem: quandoquidem nec natura elementi ipſam admittit, cum aer inter elementa calidus[g] ſit, & humidus; nec mutationum illarum multitudo, quibus exponitur: mutatur enim non ſolum diei; & noctis: ſed etiam quatuor[h] anni temporum viciſſitudine, præter exceſſum temperationis, quem habet à regione, ita vt fiat nunc calidior,[i] nunc frigidior, nunc humidior, nunc ſiccior, nec retinere poſſit moderatam illam temperationem etiam in regione temperata. Quibus obiectionibus ita ſatisfacimus: fatemur primo aerem elementum calidum eſſe & humidum, non tamen concedimus eum, qui nos complectitur, elementum eſſe, cum minime[k] purus ſit, quandoquidem cum anhelitu terræ & reſpiratione aquarum aſſiduè miſcetur; acceſſu item, & receſſu luminis, nunc calidior, nunc frigidior
B redditur, ex quo colligitur non eſſe elementum purum, & idcirco temperari poſſe & ad mediocritatem perduci. Ad alterum argumentum de mutatione aſſidua ex viciſſitudine diei, ac noctis, & quatuor temporum anni: Reſpondemus ſolis quidem lumine incaleſcere aerem, tenebris frigidiorem fieri, ita vt quod detrahit nox, dies adiiciat: ex tota autem viciſſitudine diei, & noctis, ſequi vt corpus noſtrum ab aere moderate afficiatur, ita vt moderatus cenſendus ſit. Eadem ratio eſt temporum[m] anni, cum ſol inflectens, tum ad ſeptemtriones, tum ad meridiem, æſtatem atque hyemem efficit, & ea duo tempora, quorum alterum hyemi ſeneſcenti adiunctum eſt, alterum æſtati. Ex quatuor autem temporum mutationibus anno vertente, ita temperatur aer, vt æquabiliter frigoris & caloris, humoris & ſiccitatis participet, ſi cunctorum vis ſigillatim æſtimetur; quo tandem fit, vt frui poſſimus aere moderato, quem ſaluberrimum eſſe demonſtrauimus.

a Gal ibid.
b Gal loco citato.
c Gal. 1. de tu. val. c. 11.
d Gal ibid.
e Gal. ibid.
f Gal. ibid. & li. 3. aph. com. 2.
g Ariſt. 2. li. de ortu & interitu tex. 23. & 24.
h Galen. 9. meth. c. 5. & li. 10. ſimpl. c. de ſudore.
i Gal. li. ar. Medic. c. 85.
k Gal. 1. lib. de elem. c. 5.
l Cicero 2. lib. de nat. deorum.
m Gal. 3. de dieb decr. cap. 2.

Verum præter ſubſtantiam & temperationem ex quatuor præcipuis qualitatibus, conſiderare etiam in aere ſolemus lucem & tenebras, raritatem & concretionem, quæ nec ad ſubſtantiam, nec ad qualitatem videntur pertinere. Tamen ſi rem vſque ad viuum reſecemus, comperiemus craſſitudinem & tenuitatem ad ſubſtantiam, raritatem & denſitatem, lucem, & tenebras ad temperationem ex illis quatuor qualitatibus referri: ſiquidem (vt ante[n] oſtendimus) aer ille tenuis dicitur, qui puram habet ſubſtantiam nulla re aliena infectam: ex contrario craſſus, qui alienas exhalationes plurimas accepit: lux vero, & tenebræ ad temperationem ſpectant caloris, & frigoris: ſiquidem lux calefaciendi, ac diſſi-
C pandi vim habet; ex contrario tenebræ refrigerandi, ac cogendi: quamobrem ad temperationem ſpectant, non ſecus, quàm raritas & concretio; frigore enim concreſcit aer, ſicut calore fit rarus. Satis igitur eſt ſolam ſubſtantiam, & præcipuarum qualitatum temperationem in aere intueri, quæ quales eſſe debeant in optimo aere, abunde expoſuimus.

n Supra in hoc cap. & Gal. 1. de tu. val. c. 11.

De Aere, qui ſubſtantia recedit ab optimo. CAP. III.

PRoximum eſt, vt ad eum pergamus, qui recedit ab optimo, exponamusque, quot ſint eius differentiæ, ſeu ſpecies, quo pacto nos afficiant, & à quibus cauſis oriantur: ſed cum in aere tum ſubſtantia, tum qualitas attendatur (vt ante oſtenſum eſt,) ordiemur ab eo, cuius ſubſtantia recedit ab optima: diximus[o] autem contineri optimam aeris ſubſtantiam puritate & perflatu; cui vel vtrumque, vel alterum deeſt, iam diſtat ab optima. Finge primo deeſſe puritatem, ita vt aeris ſubſtantia ſit impura, ac vitioſa, tunc neceſſe eſt craſſam eſſe, & interdum præter craſſitudinem naturæ noſtræ[q] aduerſam. Aer craſſus nequit cito per loca anguſta penetrare ad remittendum calorem noſtrum; ſed obſtruens lædit reſpirationem, vbi mediocriter craſſus ſit; nam qui valde ſit talis, hominem protinus ſtrangulat,[r] atq; interimit: At ſi craſſitudini prauitas adiiciatur, ita vt tota ſubſtantia ſit naturæ noſtræ aliena, aut momento temporis hominem necabit, aut certe vires conuellet: eiuſmodi ſunt effecta, quæ proficiſcuntur à ſubſtantia aeris impura. Spectemus nunc, quid ſit, quod cum ea commiſceatur, & vel ſolam
D craſſitudinem, vel ſimul etiam adferat cum craſſitudine prauitatem. Adfertur igitur craſſitudo ſola ab iis, quæ admiſcentur craſſa, non tamen praua: huiuſmodi[ſ] ſunt aſpirationes, quæ ab aqua, quæ à terra, quæ à corporibus etiam craſſioribus excitantur. Ex reſpiratione aquarum impertiuntur aeri vapores craſſiores, præſertim vbi aquæ ipſæ craſſiores ſint, quales ſunt in ſtagno, lacu, palude: nam ex fluminibus rapidis, ex mari etiam procellis agitato, quæ aſpirant, tenuiora ſunt, atque ob eam cauſam marina loca[t] mediterraneis præſtant, & inſulæ ſalubriores ſunt, & præſtantiores fructus ferunt: nam in locis mediterraneis plerunque craſſiores ſunt aquæ; non tamen ſemper, cum in montibus paucæ aquæ ſint, atque illæ tenuiores, ac puræ magis, ita vt non mirum ſit, ſi aer montium[u] laudetur, quod tenuis, & purus ſit; quid quod ex mediterraneis etiam campeſtria loca & planities, vbi ſicciora ſint, habent aerem puriorem, quam vbi humidiora? quo fit, vt vrbs, quæ omnibus partibus flumine; & paludibus circumdatur, craſſiore aere circumfundatur, præſertim ſi in infima valle ſita ſit; reddunt etiam craſſum aerem anhelitus terræ, qui varii ſunt pro natura ipſius: ſiquidem terra, quæ tenuiorem ſubſtantiam habeat, nec nimio humore madeſcat, tenuiores anhelitus emittit, ita vt aere ambiatur magis puro. Cognoſcitur autem eiuſmodi ſoli bonitas tum ex animalibus, tum ex iis, quæ è terra naſcuntur; cuncta enim meliori[x] ſolo melius aluntur, magis augentur, & fœcunda fiunt, magis item colorata ſunt, guſtu & olfa-

o Sup. cap. antecedenti.
p Gal. 1. de tu. val. c. 11.
q Gal. 1 de tu. val. c. 11
r Gal loco citato.
ſ Gal. 1. de tu. val. c. 11.
t Hipp. lib. preceptio. in fine.
u Gal. 5. meth. c. 12.
x Hippo. li. de aere aquis &c. c. 7.

ctu ſuauiora: hæc contrario modo habent, cum ſolum minus bonum eſt, imbutumque eſt nimio humore; edit autem tunc anhelitus,[a] qui pinguem aerem efficiunt; Non ſolum autem ab aqua, & à terra, ſed à craſſioribus quoque corporibus attolli aſpirationes diximus, [b] quæ aerem craſſum reddunt: huiuſmodi ſunt, quæ à metallicis excitantur, quæ item à carbonibus, [c] dum incenduntur, quæ in fouea à tritico, vbi diutius clauſum fuerit, ſed nuper apertum: non diſſimiles etiam ſunt, quæ emittuntur à calce,[d] qua recens paries nuper ſtructus, atque illitus fuerit. E

Craſſitudini aeris accedit interdum etiam prauitas, [e] quemadmodum antea demonſtrauimus, cuius cauſa eſt prauitas ipſa alienæ ſubſtantiæ, quæ cum aere miſcetur; talem habent anhelitus ex auernis, ita appellatis, quod aues inde tranſeuntes mortuæ cadant, quod præclare ſexto [f] libro Lucretius his verſibus expreſſit:

Nunc age Auerna tibi, quæ ſint loca cunq; lacuſq;
Expediam: quali natura prædita conſtent.
Principio, quod auerna vocantur, nomen id ab re
Impoſitum eſt, quia ſunt auibus contraria cunctis:
E regione ea, quod loca cum venere volantes,
Remigii oblitæ, pennarum vela remittunt,
Præcipiteſque cadunt molli ceruice profuſæ
In terram, ſi forte ita fert natura locorum, F
Aut in aquam, ſi forte lacus ſubſtratus Auerni.
Is locus eſt Cumas apud Etruſcos & montes,
Oppleti calidis vbi fumant fontibus aucti.

Huiuſmodi etiam ſunt [g] anhelitus, qui ex fimo valde putri aſpirant, & interdum æque lethales, id quod perſpicuum fit ex caſu, qui paucos ante annos Florentiæ accidit in vico diui Laurentii, vbi cum puteus eſſet fimo maxima ex parte oppletus; in hunc forte fortuna cadit gladius puero, deſcendit hic in puteum, vt gladium extrahat, vbi ſtatim exanimatus concidit; deſcendit rurſus eodem iuuenis, vt puerum excipiat, vbi ſimile fatum experitur: quod cum vicini animaduertunt, eodem proiiciunt canem, qui ſimiliter confeſtim extinguitur. Non diſſimiles ſunt aſpirationes, quæ à cloacis [h] vrbem expurgantibus, aut à multitudine [i] cadauerum ſecedunt. Prauæ etiam ſunt, non tamen æque perniciosæ, quæ à taxo,[k] buxo, iuglande, braſſica,[l] & quibuſdam aliis ſtirpibus excitantur: vt enim hæ nobis aduerſantur, ita commodiſſimæ ſunt illæ, quarum iucundus eſt & guſtus & odoratus; conſtituit enim natura ſenſus tanquam iudices, qui res pernicioſas diſcernant à ſalutaribus: quæcunque [m] enim iucunda ſunt, & voluptatem adferunt, eadem quoque ſalubria ſunt: ex contrario, quæ odioſa ſunt, & moleſta, ſummopere nos lædunt. Redditur igitur ſubſtantia aeris praua ob prauos, & putres, quos recipit, vapores, qui & craſſitudinem, & prauitatem addunt. Putreſcit etiam, & corrumpitur [n] aer, cum perflatu caret, quem ante requiri demonſtrauimus, vt conſeruetur; nam qui concluditur, ita vt calidos G vapores emittere non poſſit, ſuperatur ab externo calore, qui internum corrumpit, quod non euenit aperto aeri, ad quem ventus aſpirat, qui caloris externi vim remittit, & hoc pacto prohibet, ne aer putreſcat. Putris autem adeò vitioſus [o] eſt, vt contage ſua non ſolum ſuccos, qui in corde ſunt, putres reddat, ſed & ſubſtantiam ipſam cordis, quod interdum accidit in peſte, vt in ea, quam deſcripſit Hippocrates [p] in Cranone, vbi computruit aer madefacta prius terra multitudine pluuiarum, ob cuius aſpirationem factus eſt craſſior, deinde ſuperueniente æſtu putris. Concluditur aer & ab ædificiis, & à ſtirpibus, & à montibus [q] impendentibus, & infimum locum circumdantibus: ſalubrior autem eſt apertus, vt diximus; & ob hanc cauſam cæteris paribus, qui in agro præſtat illi, qui in Vrbe. In agro autem præſtat ille, qui in monte; deterior, qui in planitie; præſtat, qui in loco aprico; deterior, qui in opaco; ſylua enim perflatum prohibet: in Vrbe autem debent viæ perpetuæ eſſe, rectæ, quæ per totam ducantur, & ab ortu ad occaſum, & à meridie ad ſeptemtrionem pertineant: nam quæ flexuoſæ ſunt, & in angiportus non peruios finiuntur, aerem includunt, qui cum immobilis ferè maneat, & ventis parum agitetur, non ſolum craſſus fit, ſed etiam prauus; ob eandem cauſam ædes ampliores præſtant anguſtioribus, & partes ipſarum ſublimes humilioribus: ob perflatum enim meliori aere & tenuiore fruuntur. Sed de his hactenus.

[a] Gal. 1. de tu. val. c. 11.
[b] Paulo ante.
[c] Gal. 7. de vſu par. c. 8.
[d] Gal. ibid.
[e] Gal. 7. de vſu par. c. 8. & 1. de tu. val. c. 11.
[f] Lucr. li. 6. pag. 116.
[g] Hoc idem legito li. 25. de cur. gen. c. 8. parte 2.
[h] Gal. 1. lib. de tuen. val. c. 11.
[i] Gal. 1 lib. de diff. feb. c. 4.
[k] Dioſcor. lib. 4. c. 75.
[l] Gal. 1. 3. epid. com. 14.
[m] Gal. 4. lib. ſimpl. c. 15.
[n] Gal. 1. lib. de tuen. val. c. 11. & 1. li. de diff. feb. c. 4.
[o] Gal. 1. l. de differ. feb. c. 4.
[p] Hipp. 2. l. epid. ab initio.
[q] Gal. 1. li. de tu. valet. cap. 11.

De Aere, qui à media, & optima temperatione recedit. Cap. IV. H

EXpoſitis differentiis aeris ad ſubſtantiam pertinentibus, ad eas nunc pergere oportet, quæ ad eiuſdem temperationem referuntur: optimum igitur aerem eſſe diximus [r] eum, qui omnis exceſſus ſit expers, non plus iuſto calidior, humidior, frigidior, aut ſiccior, nec duplici qualitate à media temperatione recedens, cuiuſmodi eſſet calidior & humidior, calidior & ſiccior, frigidior & humidior, frigidior & ſiccior. Sed pone iam aerem immoderatum, qui vel ſimplici, vel duplici qualitate mediam temperationem excedat: ſcire in primis conuenit eiuſmodi exceſſus diſpares eſſe, cum interdum maiores ſint; interdum minores; Aer enim aliquando ita calidus ſentitur, vt peuè exurat non modò animalium corpora, ſed etiam ipſas ſtirpes: contra aliquando ita frigidus, [s] vt in nobis rigorem exciter, & lucernam ſub dio poſitam extinguat: ex contrario nonnunquam ita parum à mediocritate recedit, vt ſuo appulſu vix afficere noſtra corpora videatur. Multæ ſunt etiam inter magnos & paruos exceſſus eiuſdem qualitatis mediæ differentiæ, quarum aliæ ad maiorem, aliæ ad minorem exceſſum proximè accedunt, neque ſolùm calidior aut frigidior iuſto fit aer, ſed etiam ſiccior, & humidior, ſiue ſiccitas, & humor per ſe in aere excedant, ſiue iunctæ cum calore, aut frigore: exceſſus enim vtriuſque modo magnus, modo paruus eſt, modo medius inter magnum & paruum, non ſecus, quàm exceſſus & frigoris & caloris.

Sed perſpectis iam qualitatibus, quæ diuerſam temperationem in aere, & receſſum ab optimo efficiunt:

[r] Supra capite 2.
[s] Gal. 2. lib. de cauſ. ſympt. c. 5. & lib. de cauſ. morb. cap. 3.

A efficiunt:præſtat,quid vnaquæque illarum poſſit demonſtrare,ſicque patebit,quænam affectio in nobis imprimatur ob eiuſmodi qualitatum differentias in aere. Reuocabimus autem primò in memoriam, quæ ante [a] dicta ſunt de facultate aeris moderati; ſic enim facultatem immoderati facilius aſſequemur. Moderatus igitur cum nec calefaciendi,nec refrigerandi,nec madefaciendi,nec ſiccandi vim habeat, moderatam naturam in ſuo ſtatu [b] conſeruat,& idcircò ſaluberrimus eſt;neque enim mutandum eſt,quod moderatum,atque optimum eſt. At neq; immoderatam lædit,vt ante [c] oſtenſum fuit: ſed aer, qui immoderatus eſt, & calore, humore, frigore aut ſiccitate; à media temperatione recedit, naturam hominis ſimilem conſeruat, qualem accepit: cum dico ſimilem,non intelligo ſolam qualitatem, ſed ſimul etiam eundem qualitatis modum, cum vt in aere, ita etiam in nobis exceſſus cuiuslibet qualitatis, & maior & minor eſſe poſſit: ergo ſi ſimilis ſit exceſſus, & par modus in homine, atque in aere, conſeruabitur in eodem ſtatu: ſed vbi eiuſdem qualitatis diſpar ſit modus, ſiquidem aer magis mediocritatem excedit, quam natura noſtra, ſe habet vt contrarium; & ipſam mutat augendo exceſſum:ſi minus recedit à mediocritate aer, ſimiliter ipſam mutat non augendo priorem qualitatem, ſed inducendo contrariam. Quod ſi qualitas ipſa aeris naturę noſtræ nō ſimilis,ſed contraria fuerit,poteſt [d] ipſam euidenter mutare, atq; ad medium perducere,modò par ſit exceſſus vtriuſq; qualitatis,eius ſcilicet,quæ in aere, & eius,quæ in nobis;In vniuerſum autem vnaquæque qualitas vim habet producendi ſimilem; quamobrem aer calidus calefacit, frigidus refrigerat, ſiccus exſiccat, nec præter hos alius effectus ab illis proximè proficiſcitur: proximè cum dico,excipio eos,qui fieri ſolent alio medio intercedente: nam ex primis & præcipuis qualitatibus [e] oriuntur ſecundæ,atque ex his aliæ. Ergo calidus

B aer, (vt ab hoc incipiamus) primò quidem calefacit, ſed deinde etiam [f] relaxat:oritur enim laxitas ex calore; ex laxitate item plurima alia ſequuntur, quæ partim nobis commoda ſunt; partim inimica: nam laxitatem [g] ſequitur mollities & extractio ſucci diſtendentis, quo [h] fit, vt ſedetur, dolor vt curentur neruorum diſtentiones: Sed vt hæc commoda à calore afferuntur per laxitatem, ita & alia non minora incommoda, cum effœminentur carnes, ſoluatur [i] neruorum robur, mens reddatur hebes, ſanguis erumpat: [k] hæc effecta (vt ante dictum eſt) ſequuntur proximè calorem, cum vnius rei vnus tantum ſit effectus proximus,atque ille ſimilis; Quamobrem calor proximè calefacit:ſed eiuſmodi effectionem caloris ſequuntur effecta iam dicta; propriè autem aer calidus [l] frigidis morbis accommodatur, ex contrario frigidus calidis;proximè enim refrigerat,atque idcirco tollit calidos morbos,lædit tamen partes frigidas, [m] veluti oſſa,dentes,neruos,cerebrum,ſpinæ medullam: ſed dum refrigerat aer frigidus, denſat ſimul ac cogit, non ſecus, quàm calidus fundit,[n] ac liquat: ex denſitate autem & concretione concluditur calor noſter internus,& in vnum contractus redditur [o] efficacior,ita vt aer frigidus calefaciat, non tamen proximè ac per ſe, ſed aliud efficiendo, quatenus ſcilicet calorem contrahit in vnum: atque hoc ſibi voluit Hippocrates, [p] cum ſcripſit ventres hyeme calidiſſimos eſſe natura, ſiquidem hyeme ex frigore aeris contrahitur [q] calor noſter internus, & potentior redditur, quo fit, vt ventres hyeme calidiſſimi ſint natura, plurimumque poſſint alimentum concoquere; Idem apertius [r] ſignificauit nobis,cum aquæ frigidæ perfuſione ſanari tradidit neruorum rigorem,qui morbus frigi-

C dus eſt,& non à frigore,ſed à calore curari debet; Verum perfuſio illa frigidæ aquæ calorem [ſ] contrahit,& efficaciorem reddit:contrahitur autem ad internas partes cum fugit frigus contrarium. Id ergo, quod de aqua frigida traditum eſt ab Hippocrate, traduci etiam poteſt ad aerem frigidum, qui proximè quidem refrigerat, deinde etiam cogit ac denſat. Cæterum ex eiuſmodi denſitate & concretione, non ſolum ſequitur contractio,& incrementum caloris:ſed neruorum [t] etiam diſtentio oritur, vbi ſcilicet calor ſuperetur: ſed quod commodiſſimum eſt,ſupprimitur [u] eruptio ſanguinis. Omiſſo autem nunc aere frigido tranſeamus ad humidum,qui primò ſimilem qualitatem adfert,atque idcircò madefacit: deinde etiam mollit, quandoquidem mollities proficiſcitur ab humore, ſicut durities à ſiccitate: ſiccat igitur aer ſiccus, & ob id duritiem adfert. Varia autem ſunt effecta variarum qualitatum in aere excedentium,maiora & minora,pro maiori & minori exceſſu;Sed de his vberius adhuc tractabitur in ſequentibus, qua de tempore anni, & regione:ſunt enim hæ inter [x] cauſas,à quibus aer variè afficitur, & ad quas iam pergimus. Varius igitur efficitur aer ob varietatem cœli, ac regionum: varietas cœli ad motum ſiderum, primo Solis, tum lunæ refertur: tractabimus primo de varietate aeris, quæ à Gœlo emanat,deinde de illa,quæ ſequitur regionem.

De varia temperatione Aeris ob conuerſionem Solis, & Lunæ,ac temporum varietatem. C A P. V.

D SOL igitur luce diffuſa diem efficit, cum ad occaſum venit terram nox opacat: idem quoque ſuo acceſſu,diſceſſuque quatuor anni tempora [y] conficit, ver, æſtatem, autumnum,hyemem: Luna verò prout variè illuſtratur à Sole, variè [z] afficit partes menſis; quid autem poſſit vnaquæque ex his mutationibus,iam tempus eſt enarrare. Ordiemur à viciſſitudine diei,ac noctis,quam efficit Sol cum circa terram fertur;qua enim [a] parte hanc luce compleuerit, diem efficit, qua eam opacauerit, noctem: totum autem hoc tempus diei,ac noctis,ſimilitudinem [b] habet quatuor temporum anni: continetur enim quatuor partibus,matutina,meridiana,veſpertina,& nocturna:à quibus non ſecus,quàm à temporibus anni [c] aeris qualitas mutatur;in his quidem ob Solis acceſſum,& receſſum,in illis ob tenebras occidente, Sole, & lucis colluſtrationem: talis autem eſt tactus radiorum Solis, vt non modo tepefaciat, ſed ſæpè etiam comburat: ex contrario Solis abſentia refrigeratur aer, cum non amplius eius præſentia calefiat aliis ergo partibus diei ac noctis alius ſentitur aer. Quæ ſit autem qualitas quatuor iam dictarum partium, facile intelligere poteſt, ſi quis vim ſolis præſentis & abſentis intueatur; ergo vt totus annus in quatuor tempora diuiditur,ita [d] vniuerſum ſpacium diei, & noctis in quatuor partes,vt diximus:reſpondent autem hæ quatuor temporibus,pars quidem matutina [e] veri,quæ temperata eſt, & ſaluberrima non ſecus,quàm ver: vnde ſomnus matutinus ſuauis eſt,ægrotantes tunc le-

a Supra cā: 2.
b Gal.1.de tu.valet. c. 11.
c Supra c. 2.
d Galen.3. apho.com. 2.& 3.
e Ariſto.4. meteor. ca. 1.& 2.libro de partibus anim. c.1.
f Gal.lib.de cauſ.morb. c.7.
g Hippo.5. aphor.22. & Galen.in com.
h Gal.5.ſimplic.cap.19. com.citato.
i Gal.2.ad Glauc.c.2.
k Galen.1. apho.com. 15.
l Galen.3. apho. com. 2.& 3.
m Hippo.5. aph.18.
n Galen.1. aph.com.15.
o Gal.1.aph. com.15.
p Hippo 1. aphor.15.
q Galen.in com.eod.
r Hippo.5. aphor.21.
ſ Gal.5.aph. com.21.
t Hippo. & Gal.5.aph. 17.
u Hippo.5. 23.
x Galen.9. Meth.ca.5. & 10. ſimplic.c.de ſudore.
y Gal.3.de diebus decretor.c.2.
z Gal ibid. & c.5.eiuſdem libri.
a Cicero 2. li.de natu. Deorum.
b Gal.1.6. epid.ca.15.
c Galen. ibi.
d Gal.1.6. epid.com.15.
e Gal.ibid.

uiores ſunt,& facilius tolerant præſidia,quæ à Medicis adhibentur. Reſpondet [a] meridiana æſtati,ita E
vt calida ſit, & ſicca. Veſpertina autumno, quamobrem frigida & ſicca eſt, ac inæqualis; & maximè
ægrotantibus moleſta, ita vt grauius habeant, nec tunc facile Medicorum auxilia ferant. Nocturna
[b] pars frigida, atque humida eſt,qualis eſt hyems,quo tempore ſolent deſtillationes à capite emanare:
huiuſmodi igitur ſunt qualitates aeris in quatuor partibus diei, ac noctis. Quod ſi totum tempus vi-
ginti quatuor horarum æſtimemus, iudicabimus; vbi eadem ſit æquabilitas nocturni ac diurni tem-
poris, non magis calefieri aerem, quàm refrigerari. At vbi dies fuerit breuior nocte,calor à frigore ſu-
perabitur: contra vbi dies nocte longior ſit, frigus ſuperabitur à calore: hinc varia manant effecta tàm
diurni, quàm nocturni temporis, quod noſtra corpora tum calefaciendo, tum refrigerando mutat;
hinc etiam variè mouentur in nobis ſucci,deſtillantque aut calore liquati,aut vi frigoris expreſſi.

Altero modo afficitur aer à ſole; quatenus annua [c] conuerſione conficit quatuor tempora, &
modum temperat caloris & frigoris; vnde horreat terra viciſſim, & floreat. Cœli igitur impetu anni-
uerſaria viciſſitudo conficitur, & temperatio varia: cum inflectit Sol curſum tum ad ſeptemtrionem,
tum ad meridiem, æſtatem & hyemem efficit, & binas conuerſiones ab extremo ad medium contra-
rias: ſiquidem cum ſub ſignifero orbe conuertitur, vbi ad ſolſtitium accedit,facit æſtatem,autumnum
verò cum ad alterum extremum conuerſus in medio vagatur: inde ad brumale ſignum accedens, hye-
mem conficit, deinde ver, cum ſenſim aſcendens in diuerſam partem ad medium peruenit; atque
hoc pacto ſolis circuitus annuam conuerſionem & temporum maturitates adferunt. Æſtate [e] autem F
aer calidus redditur & ſiccus;autumno [f] inæqualis:nam meridies tunc æſtiuum calorem repræſentat,
cum cæteræ diei partes frigidiores ſint; vniuerſum tamen tempus ad frigus & ſiccitatem inclinat. Ver
autem non [g] eſt calidum & humidum, vt placuit illis; qui à Galeno reprehenduntur, ſed potius mo-
deratum; [h] talis enim tunc tactu deprehenditur aeris appulſus. Huiuſmodi eſt ergo aeris temperatio
in vnoquoque tempore; præſertim medio ſpacio cuiuslibet temporis;nam extrema naturam [i] habent
illorum, cum quibus iunguntur. In vniuerſa autem temperatione ex quatuor temporibus vertente
anno contrariæ qualitates contrariis compenſantur, ſicque aer temperatur, tantumque afficitur hu-
more, quantum ſiccitate, tantum frigore, quantum calore. Non difficile autem eſt ex temperatione
aeris,quam ſingulis temporibus aſſignauimus,deprehendere vnumquodque: nam cum aer tempera-
tus ſentitur, exiſtimandum eſt [k] eſſe ver;cum calidus & ſiccus,æſtatem; cum frigidus, ſiccus,atque in-
æqualis,autumnum,[l] cum frigidus & humidus,hyemem. Verum quia tempora non ſemper ſuam na-
turam retinent, ſatius fuit ea certis finibus circumſcribere, non quidem dierum numero; [m] neque e-
nim ſi circuitus ſolis orbium quinque & ſexaginta & trecenti, quarta fere diei parte addita annuam
conuerſionem conficiunt, aſſignabimus vnicuique quatuor temporum dies nonaginta ſupra vnum,
& aliquam partem vnius; conſtat enim hyemem longiſſimam eſſe, deinde æſtatem & autumnum eſſe
breuem, ſed breuiſſimum omnium ver: nam temperatio, quæ in ſingulis temporibus animaduertitur
non occupat æqualem dierum numerum. Merito igitur maiores ſolis [n] curſu atque ortu & occaſu ſi- G
derum conſtantiſſimo quatuor anni tempora definierunt: veris initium ſtatuentes cum ſol à brumali
circulo deſcendens ad æquinoctium venerit: finem veris ad ortum vergiliarum, quod ſpacium qua-
draginta diebus conficitur:ſed æſtatem tunc incipere aiunt,cum [o] vergiliæ aperiuntur,& Arcturi ortu
terminari, quod tempus occupat quatuor menſes. Ab ortu Arcturi ad occaſum vergiliarum interce-
dunt duo [p] menſes, quos ſolos tenet Autumnus: nam vbi vergiliæ occultantur, iam incipit hyems;
[q] quæ manet vſque ad vernum æquinoctium, quod tempus aliquot diebus ſupra quatuor menſes
conficitur. Hæc igitur circumſcriptio quatuor temporum anni fere conſtantiſſima [r] eſt, quæ vbi ſer-
uent naturam ſuam, temperationem retinent, quam antea propoſuimus; interdum tamen euenit, vt
aliena qualitate aerem afficiant, veluti cum hyems valde ſicca eſt, aut ætas valde pluuia. Cauſa, cur
tempora cùm naturam ſuam retinent, talem temperationem habeant, qualem iam diximus, ad ſolis
acceſſum & receſſum refertur: ſed cur non ſemper ſeruent naturam ſuam, videndum adhuc ſupereſt,
neque ſatis eſt cauſari terræ & aquæ aſpirationes, aut ventos, cum hæc ſint materia, quæ ab efficiente
cauſa ſuperiorum corporum excitantur, ita vt res vniuerſa ad motum ſiderum reuertatur: nam ſicuti
ſolis circuitus eodem modo habent ſingulis annis, atque idcirco quatuor tempora calore, frigore, hu-
more, & ſiccitate ſimiliter quotannis aerem afficiunt: ita ab aliorum aſtrorum affectione varie affici-
tur aer, nec vna æſtate ſicut altera effectum eſt cœlum: eademque ratio eſt hyemis, veris, & autumni. H
Cœlum igitur non eodem modo affectum eſt quolibet anno, ſed ſic interdum ſidera compoſita ſunt,
vt aliis iuncta aerem aliter mutent,quàm tempeſtatis natura requirat,quod conſtantiſſimum eſſe cre-
dendum eſt;rari enim ſunt motus progreſſus,& regreſſus,atque in omni ætate conſeruantur: redeunt
autem ſimiles tempeſtates, cum Solis, lunæ, & errantium ſiderum confectis ſpaciis eſt facta conuer-
ſio; quibus interpoſitis de quatuor anni temporibus; proximum eſt, vt ad ſingulorum naturam, & ef-
fecta reuertamur.

Ergo vbi omnia quatuor temperationem ſuam retineant, totus annus [ſ] ſalubris eſt,& qui tunc
accidunt morbi, conſtantes [t] ſunt, & bene iudicantur. Contra accidit, vbi naturalis ipſorum tempe-
ratio mutetur, neque [u] enim ſequuntur omnia tempeſtiue tunc, vt debent: itaque vbi tempora ſer-
uent ſuam naturam,ex annua ſolis conuerſione efficitur æqualitas quædam frigoris,& caloris, humo-
ris, ac ſiccitatis, & ſanitas conſeruatur; nam frigus, quod hyeme ſuperat, compenſatur calore æſtiuo:
ſeorſum tamen ſingula tempora ſuam vim habent, & quædam effecta producunt. Ver ante diximus
eſſe moderatum,quamobrem [x] ſaluberrimum nobis eſt & commodiſſimum, ſpiritus recreat, ſangui-
nis copiam [y] contrahit, qui tunc ſæpe ex naribus fluit, ſæpe etiam anginam,[z] aut aliam inflammatio-
nem excitat; liquat etiam calor veris, quanquam moderatus eſt, ſuccos [a] hyeme concretos, ſequun-
turque tunc grauedines, raucedines, tuſſes,deſtillationes,dolores articulorum. AEſtas [b] cum calida
ſit, eſt ſicca, plurimum flauæ bilis gignit, à qua deinde oriuntur febris [c] tertiana & ardens, phrenitis,

alui pro-

a Gal. 5.6. epid. com. 15.
b Galen. 5.6 epid. com. 15.
c Cicero 2. li. de natu. Deorum & Galen. 3. de dieb. Decretor. c. 2.
d Cicero 6. in Verrem. & 2. li. de nat. Deorum.
e Galen. 1.1. epid. com. 1.
f Gal. 1. de tempe. c. 4. Hip 3. aph. 4.
g Gal. 1. de tempe. c. 4. & 1.1. epid. com. 1.
h Gal. ibid. & 1.1. epid. com. 1.
i Gal. 3. aph. com. 23.
k Gal. 1. de tempe. c. 4.
l Gal. 1.1. epid. com. 1.
m Gal. 3. de dieb. decre. c. 9.
n Gal. 1.1. epid com. 1. & Hipp. vt ibi Gal. refert.
o Gal. ibid.
p Gal. 1.1. epid com. 1.
q Gal. ibi.
r Gal. 1.1. epid. 1. com.
ſ Gal. 1.1. epid com. 1.
t Hip. 3. aph. 8.
u Hip. ibi. & Gal. 1.1. epid. com. 1.
x Hip. 3. aph. 9. & Gal. 1. de temp. c. 4.
y Hip. 1. li. de nat. huma. tex. 33.
z Hip. 3. aphor. 20.
a Gal. 3. aphor. com. 20.
b Hip. 1. de nat. huma. tex. 34.
c Hip. 3. aphor. 21.

A alui profluuium, vomitus, eryſipelas, ſacer ignis, lippitudo, dolor auris, vlcera oris, putredo partium obſcœnarum. Autumnus retinet aliqua ex parte naturam æſtatis, plurimos [a] adfert ex morbis æſtiuis, inæqualis tamen [b] eſt & potius frigidus & ſiccus, quàm calidus & humidus, quo nomine cutem denſat, ſuccos repellit ad partes interiores, atræ bilis multitudinem generat, ita vt autumno ſequantur ob eam cauſam febres maximè lethales, [d] tum incertæ, & inordinatæ, quartanæ item, quibus malis accedunt aqua intercus, tumor lienis, difficultas vrinæ, tabes, tormina, dolores coxarum, leuitas inteſtinorum, ileos, angina, difficultas ſpirandi, morbus comitialis, furor. Hyems cum ſit frigida [c] & humida, magnam copiam contrahit pituitæ in externis atque extremis partibus: nam internæ, ac mediæ [f] calidiſſimæ ſunt natura, quod innatus calor fugiens vim externi frigoris in vnum contrahatur, & (vt ante dictum eſt) efficacior fiat adeò, vt in eiuſmodi partibus, non crudi ſucci, qualis pituita eſt, ſed cocti [g] gignantur. Quia tamen in ambitu totius, & in capite ob prædictam hyemis naturam plurimum gignitur pituitæ, vertigines [h] accidunt, & dolores capitis, redduntur homines attoniti, læduntur pectore, & pulmone: eiuſmodi igitur ſunt effecta, quæ à ſingulis anni temporibus adferuntur, cum debitam temperationem retinent. Vbi mutantur à natura ſua, res aliter habet: mutatio ex vno tempore in aliud, cum naturalis ſit, non [i] magis poteſt producere morbos, quàm ſoluere; eodem enim modo inueteratos finit, quo nouos adfert. At cum præter naturam tempora mutantur, ita vt à debita temperatione recedant, eiuſmodi [k] mutatio potiſſimum generat morbos præſertim ſi multiplex ſit, & alia in a-
B liam mutetur; vario enim affectu tunc læditur corpus noſtrum ab aere, debilitatutque, & in morbos incurrit. Quanto autem magis diſtat tempus mutatum à naturali ſtatu, tanto deterius eſt; plures autem mutationes paucioribus deteriores ſunt: deterrima tamen res eſt, cùm temperatio præter naturam eadem plura tempora manſerit; tunc enim neceſſe eſt, eiuſdem exceſſus continuitate ſummopere lædi corpora noſtra. Sed cum eiuſmodi tempeſtates immoderatæ aliquando ſiccæ ſint, aliquando pluuiæ; ſiccitates [l] imbribus ſalubriores ſunt, & minus lethales, quandoquidem pluuiæ reddunt terram nimis madentem, cuius aſpirationes aerem craſſum efficiunt, & perſpiratum prohibent: quamobrem ſuperueniente æſtu facilè [m] putreſcit. Quod ſi ea, quæ ſequitur tempeſtas, temperationem antegreſſæ contrariam nanciſcatur, exceſſum [n], quem inuenit, temperat, & remittit: morbi autem, quos infert, quilibet exceſſus temporis præter naturam, non diſſimiles ſunt eorum, quos facere ſolet eiuſmodi qualitatis exceſſus, vbi naturalis eſt. Inſpicere verò oportet, ſi tempora non ſeruent naturam ſuam, quæ tempeſtates præceſſerint, quæ ſequutæ ſint: ſiquidem pro varia coniunctione ipſarum varia in nobis producuntur; quod præclarè Hippocrates [o] tradidit, cum ſcripſit de temporibus, ſi quidem hyems ſicca, & aquilonalis fuerit, ver pluuium & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, tum lippitudines, & inteſtinorum difficultates, præcipuè mulieribus, & viris illis, qui natura ſunt humidiores. Si hyems [p] auſtralis, & pluuia fuerit, ver ſiccum, & aquilonale, mulieres, quarum partus expectatur vere, ex quacunque occaſione abortum faciunt; aut certè pariunt infantes imbecillos, ac
C morboſos, qui vel ſtatim intereunt, vel valetudinarii viuunt: Cæteris fiunt difficultates inteſtinorum, lippitudines aridæ: ſenioribus verò deſtillationes, quæ celeriter ipſos interimunt. Quod ſi [q] æſtas ſicca ſit, & aquilonalis, autumnus pluuius ſit & auſtralis, dolores capitis hyeme fiunt: præterea tuſſes, raucedines, grauedines, quibuſdam autem & tabes. Vbi verò autumnus [r] ſuccedat aquilonalis, & ſiccus, mulieribus prodeſt iis, qui naturam habent humidiorem, reliquis adfert lippitudines ſiccas, febres acutas, grauedines, melancholiam. Cur autem ex propoſitis tempeſtatum ſucceſſionibus ea incommoda ſequantur, quæ ab Hippocrate ſcribuntur, cauſam non difficile eſt inueſtigare: refertur [ſ] enim partim ad ſuccos, qui eiuſmodi tempeſtatibus gignuntur; partim ad effectus, qui fiunt in corporibus noſtris ob exceſſum temperationis in aere, & varias partes debilitant, quæ deinde morbis opportunæ ſunt, quos faciunt ſucci prius contracti, & deinde nouæ tempeſtatis aduentu liquati; expreſſi, aut redditi acriores. Quod ſi ſigillatim vnumquemque ex prædictis caſibus perpendere nunc vellemus, longè laberemur; pertinet autem eiuſmodi locus ad res præter naturam, de quibus alibi tractabimus. Reuertamur nunc ad inſtitutum noſtrum, hoc eſt, ad variam temperationem aeris ob ſiderum motum, quæ maxima ex parte refertur ad Solem, de quo iam egimus: ſupereſt, vt ad Lunam pergamus.

Lunæ igitur vim maximam eſſe, cum præter luminis magnitudinem inter omnia ſidera [t] terræ finitima ſit, & fere contingere ipſam videatur, nemo eſt, qui mirari debeat; afficit [u] autem animalia,
D ſtirpes, & aerem ipſum non medioctiter, quod euidentius eſt, quàm vt demonſtrari debeat. Habet igitur lumen lunæ vim madefaciendi; videmus enim, & animalia, & ſtirpes tanto magis humore diſtendi, quanto luna magis colluſtratur à Sole. Habet lunæ lumen vim calefaciendi, longè tamen [x] minus, quàm Solis, ita vt in collatione valde diſſimilis ſit vtriuſque calor; calefacit tamen (vt diximus,) aerem luna, quæ vario modo eum afficit, [y] prout & ipſa vario modo afficitur, vbi vel cum Sole congreditur, vel plurimum ab eodem digreditur; præterea cum ab eo recedit, & rurſus cum ad eumdem reuertitur. Quatuor igitur tempora [z] in menſtruo ſpacio animaduertuntur, non ſecus, quàm in anno, quæ ad lunæ curſum [a] referuntur; primum eſt, cum luna diſcedit à congreſſu Solis, & eius lumen creſcit, & ipſa quoque creſcere videtur; alterum, cum tota Solis lumen accipit: tertium, cum reuertitur ad congreſſum Solis, & decreſcit; quartum, cum congreditur cum Sole, & iam latet. Reſpondent hæc quatuor temporibus [b] anni: primum lunæ tempus reſpondet veri, quod moderatum eſt: ſecundum, cum tota lucet, calidius eſt, & ſimile quodammodo æſtatis: tertium, cum decreſcit, minus calidum eſt & autumnum repræſentat: Poſtremum cum latet, & non amplius lucet, frigidum eſt, & hyemem imitatur. Ab aere autem varie mutato ob varias Lunæ mutationes variè quoque nos [c] afficimur. Sed quæ de varietate qualitatum aeris ob motum ſiderum dicenda erant, habeant hunc terminum.

a Hip. 3. aph. 22.
b Gal. 1. de temp. c. 4. & 3. aphor. com. 22.
c Hipp. 1. de nat. huma. tex. 35.
d Hip 3. aph. 9. & 3. aph. 22.
e Hip. 1. li. de nat. huma. tex. 36. & Gal. in comm.
f Hipp. 1. aphor. 15.
g Hip. 1. aphor. 15.
h Hip. 3. aphor. 23.
i Galen. 3. aph. com. 1.
k Gal. 3. apho. 1.
l Hip. 3. aphor. 1.
m Gal. 3. aphor. 15.
n Gal. 2. 1. epid. c. 5.
o Hip. 3. aphor. 11.
p Hip. 3. aphor. 12.
q Hipp. 3. aphor. 13.
r Hip. 3. aphor. 14.
ſ Galen. in commentis dictorum aphor.
t Gal li. de dieb. decr. ca. 2.
u Gal li. 3. de dieb. decre ca. 2. & cap. 5.
x Gal. 3. de dieb. decre. cap. 2.
y Gal. 3. de dieb. decre. ca. 2. & c. 5.
z Gal. ibid.
a Gal. ibid.
b Galen. 3. li de dieb. decret. c. 7.
c Gal. 3. de dieb. decre. cap. 5.

De varietate Aeris ob variam regionem reſpectu Cæli. Cap. VI. B

PErgamus ad alteram cauſam varietatis aeris, quam diximus [a] eſſe varietatem regionis: oritur hæc vel à cœlo, vel à natura loci; à cœlo primum, quod plaga aquilonalis, auſtralis, vel media ſit: deinde quæcunque plaga ſit, quod ſpectet aut ad orientem, aut ad occidentem Solem, aut ad meridiem, aut ad ſeptemtriones, aut non magis ad vnam partem, quam ad aliam: intueamur primo, quæ ſint plagæ, & qualem reddant aerem. Concipiamus animo terram vniuerſam quaſi redimitam, [b] & circumdatam quinque cingulis; duobus maximè inter ſe diuerſis, & cœli verticibus ex vtraque parte ſubnixis, quorum vterque admodum paruus eſt; tum vno medio, eodemque maximo, & duobus aliis interiectis inter extremum & medium, qui vt extremis ſunt maiores; ita medio minores: hos quinque cingulos nunc plagas appello: ex quibus [c] extremæ, ad quas Sol nunquam peruenit, [d] inhabitabiles ferè ſunt; quod niue & pruina obriguerint; duæ aliæ inter mediam, & extremas collocatæ incoluntur; quod neque nimio Solis acceſſu torreantur, neque nimio receſſu rigeant. Ambigitur de media plaga, quam Maiores [e] ita à curſu Solis exardere crediderunt, vt inhabitabilem exiſtimauerint; Recentiores ſenſu ipſo cognouerunt hanc non ſolum incoli, ſed ita commode incoli, vt nullum adferat inſignem exceſſum frigoris vel caloris: Nos cum iniquum ſit, non agnoſcere, quod iudicant ſenſus veri nuncii, in Recentiorum ſententiam ibimus, quamuis ratione videatur oppoſitum firmari. Non difficile tamen eſt diſſoluere argumenta, quibus Maiores conficere conantur mediam illam ob Solis appulſum inhabitabilem eſſe, ſtatuunt enim aquilonalem plagam, quam incolimus, eo magis calidam, F quo magis ad auſtrum accedit: cum plaga, quæ ſub circulo cancri [f] eſt, vbi degunt Æthiopes, vix habitari poſſit, vltra quem circulum ſub medio cēſent nullo modo habitabilem eſſe mediam plagam, quod Solis ardore exuratur. Hoc magis adhuc confirmant eo argumento, quod ad circulum cancri Sol ſemel tantum ſingulis annis perueniat: ſed ad medium ac maximum circulum bis, & cum ad arietem, & cum ad libram acceſſerit: ex quo fieri arbitrantur, vt media plaga, quæ ſub medio circulo eſt, adeò torreatur à Sole, qui proxime illam illuſtrat, & bis ad eius verticem accedit, vt ſit omnino inhabitabilis. Hæ rationes probabiles admodum apparent: ſed ſi rem ad viuum reſecemus, facilè conuelluntur; conſiſtit enim in hoc præcipuum fundamentum ipſarum, quod & acceſſus proximus ſolis, & reditus iteratus quolibet anno ad eorum verticem, reddat eam plagam inhabitabilem. Sumunt autem pro certo, quod non conceditur; damus quidem à ſole regiones calefieri, & tanto magis, quanto propius eas illuſtrat, non tamen concedimus vim [g] maximam calefaciendi ad proximum acceſſum Solis præcipuè pertinere, cum multo magis tribuenda ſit diuturniori moræ, quod ex eo patet; quia ſingulis diebus poſt meridiem calor maior eſt, quam meridie, maior item menſe Quintili, quam Iunio, cum Solis illuſtratio diuturnior, aerem reddat ardentiorem, ita vt plus ad calorem conferat diuturna mora Solis, quàm vicinia. In æquinoctio autem ſol cito tranſit, diutius [h] moratur in circulo cancri, atque ita torret plagam, quæ ſubeſt, vt vix incoli poſſit, cùm media, aut moderata ſit, aut ob proximum ſolis acceſſum paulo calidior; nec neceſſe eſſet, ſi inueniretur plaga ob frigus inhabitabilis, dare aliam, quæ ob calo- G rem quoque habitari non poſſet; ſiquidem magis inimicum eſt [i] vitæ frigus, quàm calor. Statuamus igitur temperationem aeris in toto orbe terrarū ita habere, vt duabus extremis plagis maximè rigeat, & regionem conſtituat idcirco prope inhabitabilem; media verò moderatus ſit aut paulo calidior, ita vt commodiſſimè incoli ea regio poſſit; Statuamus item in aliis duabus plagis, quæ collocatæ ſunt inter mediam, & extremas, aerem nec ita frigidum eſſe, nec ita calidum, vt regio incoli nequeat, & tanquam vaſta ſolitudo relinquatur; multum tamen intereſt inter has etiam plagas, cum alibi calidus, alibi frigidus ſentiatur, alibi moderatus, vel parum à moderatione recedens; Spectemus aquilonalem regionem, quam incolimus, ſiquidem eadem ratio erit auſtralis, in qua inſiſtunt, qui aduerſa nobis vrgent veſtigia; ergo ſeptemtrionalem oram habitabilem diuidunt in [k] ſeptem partes, quæ climata nuncupant: incipiunt autem numerare ab iis, quæ magis ad æquinoctialem circulum inclinantur; vnicuique autem nomen imponunt à loco, [l] per quem tranſit: primam dicunt Diameroes, quod tranſeat Meroë ciuitate Africæ: ſecundum Diaſyenes; eſt enim hæc ciuitas Ægypti: tertiam Dialexandrias, quæ ciuitas in Ægypto principatum obtinet; quartam Diarhodu, quæ Rhodo tranſit: quintam Diatomes, quæ Roma: ſextam Diaboriſthenes, quæ per Boriſthenem fluuium in Sarmatia: ſeptimam Diatypheu, quæ per montes Rypheos. Poſſunt tamen & plures, & pauciores numerari, quàm ſeptem: his tamen contenti fuerunt veteres. Terminum autem [m] inter ſingulas ſtatuunt, vbi longitudo diei dimidium horæ plus occupat; nam ibi terminari vnam dicunt, & alteram incipere. Sed quod attinet ad rem no- H ſtram, ex his partibus illæ, quæ primæ numeratæ ſunt, calidæ ſunt, quæ poſtremæ, frigidæ; quæ mediæ, magis retinent moderatam naturam: quamobrem quartam partem, in qua degebat Hippocrates, ſcribit [n] Galenus eſſe maxime temperatam; quamquam ſunt, qui credunt ſextam ad moderationem inter omnes maxime accedere: ſed ſenſu ipſo redarguuntur, quandoquidem ille locus ſentitur frigidior; eadem autem ratio eſt regionis auſtralis, quæ in plures partes æque ſecatur calidiores, aut frigidiores pro maiori, vel minori receſſu à circulo æquinoctiali. Eiuſmodi autem receſſum latitudinem appellant, quæ, pro vt varia eſt, ita varium efficit aerem, ſiue calidum, ſiue frigidum, ſiue mediæ temperationis; hunc ſequuntur effecta, quæ [o] ſupra nominauimus in qualibet aeris temperatione. longitudinem verò appellant interuallum ab occidente ad orientem, quam numerare incipiunt ab inſulis Fortunatis: hæc quamuis mutetur in variis regionibus, per ſe tamen aerem non mutat, niſi concurrat ſitus loci ad hanc, vel illam cœli partem ſpectans, de quo iam loquimur.

Quæuis igitur regio, ſeu aquilonalis, ſeu auſtralis, ſeu media, niſi ſit planities edita, aut ſpectat ad Orientem ſolem, aut ad Occidentem, aut ad Meridiem, aut ad Septemtriones, id quod ad impendentes montes refertur; dicitur enim vergere ad contrarium eorum: quamobrem ſi montes fuerint à ſeptentrione, dicitur vergere ad meridiem: ſi montes fuerint à meridie, dicitur ſpectare ad ſeptentriones, ſicuti ſi fuerint ab ortu Solis, ſpectat ad occaſum: & ex contrario ſi fuerint ab occaſu, ſpectat ad ortum. Sed

[a] *Sup. ca. 4.*
[b] *Cicero li. de Somn. Scipionis.*
[c] *Ariſto. 2. Meteor c. 5.*
[d] *Ariſt. ibi.*
[e] *Ariſto. 2. mete. ca. 5. Ouidius Princip li. Metamor. & Virgil. 7. Æneidos & Plinius li. 2. nat. hiſtoriæ c. 68. & Auer. 2. meteo. in cō. ca. de ventis.*
[f] *Auer. 2. meteoro. in com. ca. de ventis.*
[g] *Auic. li 1. f. 1. doct. 3. c. 1.*
[h] *Auic. loco citato.*
[i] *Ariſt. li. de long. & breui vita.*
[k] *Ioan. Sacrob in ſua ſphæra. c. 3.*
[l] *Sacrob. ibidem.*
[m] *Ioan. Sacrob. in ſua ſphara c. 3.*
[n] *Gal. 2 de tu. val. c. 7.*
[o] *Sup. c. 4.*

A tum. Sed planicies aperta, quæ nullum habet vicinum montem, ad nullam partem dicitur ſpectare:
quare nullum affectum aer ibi recipit ex eiuſmodi ſitu, niſi quatenus planities aperta eſt, & Solis ra-
dios admittit; Sed regio, quæ ſpectat ad meridiem, cum Solis candore illuſtretur, primum incaleſcit;
quæ ad ſeptemtriones, cum opaca ſit, nec radios ſolis admittat, frigida manet; quandoquidem tota vis
in lumine conſiſtit, quod habet facultatem calefaciendi, ita vt regio, quam illuſtrat, efficiatur cali-
dior, ſed frigidior, quam ſuis radiis non attingit. Quatenus autem regio vergit ad orientem, vel occi-
dentem Solem, neque calidior eſt, neque frigidior, cum non propterea magis, aut minus illuſtretur à
ſole vna, quam altera, licet [a] variè afficiatur à ventis, de quibus mox agemus: ſcire autem conuenit ean- [a] *Ariſtô.7. politicorum: c. 1*
dem eſſe rationem & vrbium, [b] & ædium, quæ dicta eſt de regionibus. quæcunque enim ſpectant ad
ſeptemtriones, fiunt neceſſario frigidiores, cum opacæ ſint, & paruo tempore radiis ſolis fruantur;
quæ ſpectant ad meridiem, ex contrario calidiores ſunt, quod diutius ſolis lumine calefiant; in his et- [b] *Auic. li.1. fe.2. doct.2. cap.11.*
iam nulla mutatio oritur ex eo, quod ad orientem, vel occidentem ſolem ſpectant, nec magis calefi-
unt, aut refrigerantur, quæ ad hanc, quàm quæ ad illam partem vergunt; eadem quoque ratio eſt cu-
iuslibet conclauis in ædibus: nam quatenus ad orientem vel occidentem ſolem ſpectat, non diutius
ſole fruitur, aut magis incaleſcit: ſed quatenus vergit ad meridiem, vel ſeptemtriones: laudatur quod ad
meridiem, quod magis calefiat quam quod ad ſeptemtriones: ſed ſatis de varietate regionis reſpectu
cœli.

B

De varietate regionis ex natura loci. Cap. VII.

MVtatur item aer non modò ex varietate, quam habet regio reſpectu cœli: ſed ex ea etiam, quam
habet propriam ex natura loci. Inter locorum naturam quantum interſit, facile intelligit qui ea
perpendit, quæ inter locum & locum plurimum differunt, veluti ſitum, ſolum, res finitimas; ſitum
quidem nunc intelligo non reſpectu partium cœli, ſed terræ; hic multiplex eſt, quandoquidem locus,
qui incolitur, aut mons eſt, aut planicies, aut vallis; mons ſitus eſt ſublimis, vallis collocata infima eſt,
planicies neque ſublimis eſt, neque ima. Mons circumfuſum aerem habet frigidum & ſiccum, [c] frigi- [c] *Gal.5. meth.c.12.*
dum quidem, quod non calefiat à flexu radiorum ſolis; neque enim adeò flectuntur, vt reddere aerem
calidum valeant: eſt præterea ſiccior in montibus [d] aer, quod non miſceatur cum humidis aquatum a- [d] *Galen.5. meth.c.12.*
ſpirationibus quæ cum craſſiores ſint, non facilè attolluntur ſublimes, quo fit, vt aer ſiccior ſit ſimul &
tenuior, ac ſalubrior; Adde, quod ſolet (ſi quas recipit aſpirationes) vento ſuperueniente purgari. At
locus humilis, cuiuſmodi vallem eſſe diximus, aerem habet ambientem calidum & humidum; cali-
dum quidem ob flexum radiorum Solis; humidum, quod admittat aſpirationes craſſas & humidas, quę
magis verſantur ad radices montium, quàm ſurſum aſcendant, atque ob eam cauſam pinguior eſt aer,
& [e] minus ſalubris in vallibus. Planicies cum nec ſublimis, nec humilis ſit, ſed media in loco edito atq; [e] *Galen.1.de tu.val.c.11.*
aperto, aere ambitur, vt medio inter craſſum & tenuem, ita inter calidum & frigidum, humidum & ſic-
C cum; calefit enim abundè à flexu radiorum, neq; ex toto eſt expers aſpirationum, quæ ab aquis exci-
tantur, non tamen eas in ſe concludit, cum ventos capiat, atq; idcirco mediocriter humidus ſit. Eadem
quoque ratio eſt ædium, in qua ſunt imæ partes, mediæ & ſublimes: imæ quidem magis humidæ ſunt,
ſummæ magis ſiccæ, mediæ medio modo habent; licet, quod attinet ad calorem, imæ frigidiores ſint,
quod à terra refrigerentur, & non ita poſſint à radiis ſolis calefieri, qui magis accedunt ad ſummas par-
tes. Diuerſum etiam locum eſſe diximus ratione ſoli, quod quale fuerit, talem reddit aerem non mò-
do, quod ſpectat ad ſubſtantiam, de qua ſupra [f] egimus, ſed quod attinet etiam ad temperationem hu- [f] *Sup.c.3.*
moris, caloris, frigoris, & ſiccitatis. Solum igitur humidum, paluſtre, lacunoſum, & quod à flumine ab-
luitur, reddit aerem humidum; ſed aridum, arenoſum, atq; aſperum lapidibus, facit aerem ſicciorem;
ſilueſtre ſolum facit aerem hyeme calidiorem, æſtate frigidiorem, quàm apertum, cum hyeme non ita
admittat frigidum ventum, æſtate radiis ſolis aditum non præbeat: Præterea vbi ſtirpes calidæ edun-
tur, aer quoq; calidior redditur, quam vbi frigidæ: non ſecus etiam domus, quæ ſi lateritia eſt, ſiccior &
calidior eſt; ſi ex lapidibus ſtructa, frigidior, & humidior: afficitur enim aer à proximo contactu. De pa-
rietibus vero ſcire conuenit, quòd cum domus inuenta ſit, vt à frigore & calore externo nos protegat,
vbi illi craſſiores fuerint, egregie ad ſuum munus accommodantur; quod non euenit, vbi ſint tenuio-
res, ſiquidem externum frigus & calorem promptè admittunt. Reſtant res finitimæ loco, quem incoli-
mus [g] quæ eatenus aerem afficiunt, quatenus aſpirationes varias edunt, quæ cum ipſo miſcentur. [h] In
D primis igitur intueri oportet, ſit ne locus maritimus, an mediterraneus: qui mari finitimus eſt, aerem [g] *Auic.l.1. fen.2. doct. 2.c.2.*
optime temperatum reddit; abundè enim illuſtratur à Sole, cum nihil ſit, quod eius radios prohibeat,
quod mediterraneo non euenit: probè igitur calefit maritimus locus; eſt etiam medius inter humi- [h] *Gal.1.de tu.val.c.11. & 1.de diff. febr.c.4.*
dum, & ſiccum; ſi quas enim aſpirationes recipit humidas, non diu retinet, cum ventis auferantur; ergo
mare (quòd in ſe eſt) aerem optimè temperat; quamobrem inſulæ (vt ſupra etiam diximus) verſantur
cum aere admodum ſalubri, quo fit, vt ſenium diutius protrahant, conualeſcentes citius recreent, diu-
turnos morbos expellant, eos præſertim, quos deſtillatio [i] attulit. Mediterraneus locus frigidior eſt, & [i] *Gal.5.metho.c.12.*
humidior, cum nec ſoli lumen æquè admittat, nec æquè purgetur à ventis; adde, quod ſæpè paludes, la-
cus, & ſtagna vicina habet, quorum anhelitus recipit; ſi quando autem maritimis locis eiuſmodi palu-
des, & ſtagna vicina ſint, aerem reddunt humidum, craſſum, & [k] minus ſalubrem: Sed quia eiuſmodi [k] *Gal.1.de tu.va.c.11.*
anhelitus per ventos feruntur, reſtat, vt etiam de ventis agamus.

De Ventis. Cap. VIII.

CVM mutatio, quæ in aere fit, ob variam regionem partim cœlo, partim naturæ loci tribuatur, &
ab vtraque cauſa reddatur [l] ventus varius, & qualis fuerit, talem reddit aerem; Proximum eſt, vt
de ventis loquamur, videamusque, qualem vim obtineant tum à regione reſpectu cœli, tum à pro- [l] *Ariſtô.2.meteo.c.6.*
prio loco: ſic enim intelligemus, qualem efficiant aerem, de quo agimus. ſumemus initium à defi-
nitione.

nitione. Eſt igitur ventus terræ [a] anhelitus, qui in aere ſurſum mouetur, quamquam à motu cœli vna E cum aere circumagitur, ita vt obliquè moueatur: materia venti exhalatio [b] eſt, quæ à terra excitatur cal da, & ſicca: cauſa, quæ ipſam excitat, facitque terram fumare, eſt calor ipſe ſolis, qui terræ anhelitus excitat: ſed cum non ſit exhalatio ſicca ſine vapore humido in ipſa terra, neceſſe eſt cum exhalatione ſimul ferri ſurſum vapores humidos, qui cum non poſſint ſublimes [c] attolli, ſicuti ſiccæ exhalationes, relicti ab ipſis deorſum reuertuntur, & in pluuiam degenerant, quo fit, vt cum ceſſant [d] venti, pluuia incipiat. Terræ autem anhelitus non exeunt ex vno loco tanquam ex vtre, vt quidam exiſtimarunt, qui crediderunt, vt fluuios omnes; [e] ex vno loco emanare, ita ex vno loco ventos omnes, quaſi ex vtre prodeuntes, aſpirare. Oriuntur ergo ex variis locis terræ anhelitus, qui (vt diximus) à ſole excitati [f] ventos faciunt: ſed ventorum ſpecies (vt recte traditum eſt ab [g] Ariſtotele) proficiſcuntur à varietate locorum: nam licet quilibet ventus ſit exhalatio calida & ſicca, non tamen eſt ſimplex & pura, ſed cum vaporibus, & aliis aſpirationibus miſcetur variè, dum per varia loca tranſit; vnde vim & formam ſuam acquirit. Oritur autem varietas regionis (vt in [h] ſuperioribus demonſtratum eſt) partim à ſitu cœli, partim à natura loci; Qualitates ventorum, quæ à ſitu regionis proficiſcuntur, communes ſunt, quæ à natura loci, propriæ: quo fit, vt ab eodem ſitu cœli flans ventus non eandem habeat vbique naturam, ſed in [i] vna prouincia ſerenitatem, in altera pluuiam adferat, veluti Aquilo, qui nobis ſerenum aerem reddit, ſed Aphris nubilum, & pluuium; contra Auſter. Sed vt ad ventorum ſpecies tranſeamus, quas à diuerſitate regionum [k] oriri diximus; finge orbem terrarum vniuerſum diui- F ſum eſſe in quatuor [l] partes, quarum vna ad ſeptemtriones, altera ad meridiem ſpectet, tertia ad ortum ſolis, quarta ad occaſum. A ſingulis partibus perflant ſinguli venti; à ſeptemtrione [m] quidem Aquilo, qui græcè dicitur Boreas, ſeu Apartias: à Meridie Auſter, qui græcè dicitur Notus: ab ortu ſolis Subſolanus, quem Græci nuncupant Apelioten: Ab occaſu Fauonius dictus græcè Zephyrus. Inter quatuor autem partes præcipuas iam dictas, [n] concipe animo & partes medias totidem, à quibus ſimiliter ſui venti excitantur vel ſinguli, vel bini; nonnulli enim ſpacium illud, quod interiectum eſt inter duas partes præcipuas, non tanquam vnum accipiunt, ſed diuidunt in duo; vbi non vnum ventum medium, ſed duos animaduertunt. Inter ſeptemtrionem & ortum Solis ponunt primò ventum illum, quem [o] Meſen appellant, deinde Cœciam: inter orientem Solem & meridiem primò obſeruant Eurum, Vulturnum Latini dicunt: deinde Euronotum ſiue Phæniciam: inter meridiem [p] & occidentem Solem primo notant Libonotum, deinde Liben ſeu Africum: rurſus inter occidentem Solem & ſeptemtriones notant primo [q] Argeſtem, quem Latini Corum appellant, deinde Traſcian: Ita vt in vniuerſum duodecim venti obſeruentur, quorum omnium natura explicanda eſſet. Verum Hippocrates [r] duorum ſolummodo facultatem diligenter perſequitur, Aquilonis videlicet, qui à ſeptemtrione perflat, & Auſtri, qui à meridie, quos præcipuos exiſtimat: alios omittit, vt qui ſub his duobus comprehendantur. Ariſtot. etiam quamuis prædictos duodecim ventos deſcripſerit, [ſ] ad eoſdem tamen duos referri omnes alios poſſe exiſtimat; quandoquidem ex mediis interuallis aſpirantes ad ventos quatuor G præcipuarum partium pertinent. ex quatuor autem præcipuis partibus vehementiores venti à ſeptemtrione & meridie afflant, vbi non abſumitur à Sole eorum materia, ſicut ab ortu & occaſu, vbi cum diutius Sol verſetur, ventorum materiam magna ex parte abſumit, atque idcirco ab ortu & occaſu perflant venti remiſſiores; vis autem [t] eius venti, qui ab occaſu, Fauonii videlicet ſeu Zephyri ſicca eſt, non ſecus, quam vis aquilonis. Vis item [u] ſubſolani, qui flat ab ortu, humida eſt, non ſecus, quam auſtri: Spectemus igitur iam, quæ ſit vis vtriuſque, aquilonis videlicet, & auſtri, quæ diligenter ab Hippocrate [x] deſcribitur. Eſt igitur Aquilo frigidus & [y] ſiccus, atque idcirco denſat corpora noſtra, bene mobilia reddit, ſenſus excitat: ex contrario Auſter calidus eſt & humidus, quamobrem corpora diſſoluit, ſenſus reddit hebetiores, adfert capitis grauitatem: Si quis autem ſcrutari velit, quæ ſit facultas eius, qui ab ortu Solis, & eius, qui ab occaſu afflat, non difficile erit inueſtigare, ſi à Sole affici eos conſideremus, ita vt calidiores & meliores reddantur, ac magis purgati ab alienis & noxiis vaporibus: ergo præter vim humidam, quam ſubſolano tribuimus, & ſiccam, quam Zephyro; Subſolanus, qui ab oriente Sole excitatur, matutinis horis melior eſt calidior, & purus magis, cum purgetur à Sole, vt diximus: Zephyrus item, qui ab occaſu perflat, calidior & purus magis poſt occaſum Solis, quam interdiu. Præter hos quatuor ventos vnicuique aliorum octo, quos retulimus, impertitur natura præcipui illius, ad quem proxime accedit; ſi qui perflent è ſpacio exquiſitè medio, mediam quoque naturam habent: ſi quando autem apud Medicos, aut Philoſophos mentionem inuenias alicuius venti à nobis H non deſcripti: ſcias neceſſario eſſe vnum ex his: nam Etheſiæ [z] (de quibus nihil adhuc loquuti ſumus) non aliud ſunt, quàm ventus Aquilo, ſic autem dicuntur, quod [a] anniuerſariæ ſint: perflant autem [b] æſtate poſt ortum canis, valde commodum, cum intolerabilem æſtum ſuo frigore temperent.

Scire autem [c] licet ventos non eodem tempore omnes flare, ſed d uerſo, ſemper autem deſinenti contrarius incipit; reflant igitur inuicem. Si tempora anni ſigillatim obſeruemus, comperiemus vere Fauonium flare, ſubſolanum incipiente æſtate, poſt ortum canis [d] Etheſias: deinde Auſtrum ad æquinoctium autumni, poſtea vulturnum, hyeme incipiente, ſed tunc etiam flat Aquilo, vnde fiunt niues: commodum autem, & quod ſuccedit contrarius, cum aer hoc pacto temperetur. Sed hæc communia ſunt ventorum in tota regione; aliæ verò differentiæ propriæ oriuntur à natura loci; qualia enim [e] ſunt loca, tales edunt aſpirationes; vt calidas, frigidas, humidas, ſiccas; à fluuiis enim humidæ, aridæ à l cis ſiccis, calidæ à calidis, à frigidis frigidæ; præterquam quod à ſtagnis, [f] paludibus, & putribus locis feruntur aſpirationes putres, ac nobis alienæ, quæ cum ventis miſcentur, ipſoſque reddunt ſummopere noxios: Sed hactenus de differentiis aeris; reſtat, vt ad rectum vſum proficiſcamur.

a Ariſt. 2. meteor. c. 4.
b Ariſt. ibi.
c Ariſt. ibi.
d Ariſt. ibid.
e Ariſto. 1. Meteor. cap. 13.
f Ariſt. 2. meteor. c. 4.
g Ariſt. 2. meteor. c. 6.
h Sup. ca. 6. & 7.
i Ariſtot. 2. meteor. c. 3.
k Ariſto. 2. meteor. c. 6.
l Ariſt. ibi.
m Ariſt. ibi.
n Ariſt. ibid.
o Ariſt. loco cita.
p Ariſt. ibi.
q Ariſt. ibi.
r Hippo. 3. aphor. 5.
ſ Ariſt. li. 2. metor. ca. 2. 6
t Ariſtò. 2. meteor. c. 6.
u Ariſt. ibi.
x Hipp 3 aphor. 5. & 17.
y Gal. in commen.
z Ariſtot. 2. meteor. c. 6.
a Ariſt. ibi.
b Gal. 3. aphor com. 11
c Ariſt. li. 2. met. c. 6.
d Gal. 3. apho. com. 11.
e Ariſtot. 2. met. c. 6.
f Gal. 1. de tu. val. c. 11. & 1. lib. de diff. feb. c. 4.

De

A *De recto vſu Aeris.* C A P. IX.

COmmune eſt omnium artium, vt recte ſuis inſtrumentis vtantur: neque enim [a] ſatis artifici eſt inſtrumenta habere, niſi illis quoque recte vtatur; recte autem illis tunc vti dicetur, cum ad perficiendum opus vna cum ſuis differentiis appoſita ſumet, atque vbi non ſint per ſe talia, arte reddet: id, quod euenit etiam Medicinæ, [b] quæ talia admouet inſtrumenta, qualia poſſint inſtitutum opus vna cum ſuis differentiis perficere: Sicut enim opera debent rebus indicantibus reſpondere, ita inſtrumenta [c] operibus; vbi autem non habeantur idonea per ſe, debent apparatu effici appoſita, id quod manifeſte conſpicitur in cibis & medicamentis, quæ partim coctura, partim mixtione, partim alio apparatu idonea fiunt ad perficienda opera requiſita. Hæc, quæ communia ſunt omnium inſtrumentorum, pertinent quoque ad aerem, de quo agimus; expoſuimus [d] autem differentias, ac facultates ipſius, vt poſſit Medicus vbique illam eligere, quæ ad rem maxime factura eſſe videatur; atque vbi non detur, arte [e] talem reddere ac parare, ſicut parare ſolent fabri ſua inſtrumenta, cum minus apta ſunt ad efficiendum opus, quod requiritur. Duo autem in aere animaduertenda eſſe demonſtrauimus, [f] ſubſtantiam & temperationem ex principibus qualitatibus. Subſtantiam bonam diximus eſſe illam, [g] quæ pura eſt, & perflatui expoſita: atque hanc tàm benè valentibus, quàm ægrotantibus [h] cuiuſcunque ætatis & naturæ fuerint, accommodari: quod temperationi non euenit; nam moderata, quæ optima eſt iis, qui moderatam temperationem nacti ſunt, vt aliis non nocet, ita etiam non eſt optima; ſiquidem
B (vt ante [i] oſtenſum eſt,) qui à media temperatione recedunt, ſi ad mediocritatem perducendi ſunt, qualitate aeris egent non moderata, ſed quæ recedat ſimiliter à medio, ſit tamen [k] contraria. Medicus igitur vbique aerem illum eliget, quem maxime idoneum indicabit, cuius ſi copia non ſit, nec liceat in peregrinam regionem proficiſci, corriget, [l] illum aerem, in quo verſabitur. Sed cum aerem & ſubſtantia, & qualitate vitioſum eſſe oſtenderimus; ſiquidem ſubſtantia aliena putris ac praua fuerit, accenſis ignibus corrigitur, quod Galenus [m] feciſſe Hippocratem ſcribit; incenſo enim igne, atque odoribus, aeris prauitatem, quæ ſæuam peſtem inferebat, purgauit: abſumit enim ignis putredinem, & prauum humorem exiccat. Quod ſi bene oleant ligna, veluti iuniperus, aſpalathus, libonotis, tanto magis aeris prauitatem emendabunt. Quid quòd licet aerem, qui aſſiduè per reſpirationem attrahitur, corrigere admouendo ad nares & os, pilam ex odoribus confectam veluti ex cariophylo, ladano, ambra, nuce myrepſica, cinnamomo, atque aliis huiuſmodi aromatibus, quod remedium Herodianus ſcribit ſolitum fuiſſe adhiberi in peſte illa, quæ fuit tempore Commodi Imperatoris; geſtabant enim pilam ex odoribus, qua temperabant ac remittebant aeris prauitatem, ita vt intus attractus minus læderet. Vbi non ſubſtantia, ſed qualitas aeris incommoda ſit, quòd calore, frigore, humore, ſiccitate excedat, neque liceat mutare locum, & vitare tempeſtatis exceſſum, eiuſmodi aerem Medicus per contraria temperabit; nam ſi frigidus ſit, eliget in domo, quæ dabitur conclaue ad meridiem ſpectans, non in imis, ſed in ſummis ædibus, aut mediis, quod conclaue ita claudet, vt eo nullum frigus externum aſpirare
C poſſit; idem conclaue calefaciet incenſo igne, atque odoribus, parietibus periſtromatibus intectis & hominum frequentia. Ex contrario, vbi aer nimis calidus ſit, eliget [n] Medicus conclaue in imis ædibus & ſi maior ſit æſtus, etiam ſubterraneum, quod ſpectet ad ſeptemtriones, & ventos admittat; [o] ſubſternet etiam herbas frigidiores, vt lactucam, mandragoram, papauer, interdicet hominum frequentiam, perfundet [p] locum aqua frigida, aut ſi fieri poterit, riuum deducet, vel parabit fontem manu factum. Si aer nimia ſiccitate noxius fuerit, eliget Medicus conclaue humidum in imis ædibus, quod ad meridiem, vel ortum Solis ſpectet, perfundet conclaue frequenter aqua dulci. Si nimis humidus fuerit, eliget locum ſublimem, qui ſpectet ad ſeptemtriones, accendet ignem, adiiciet odores, ſicque contra quemlibet aeris exceſſum facile poterit, per eiuſmodi præſidia pugnare, dum ad temperationem idoneam redigatur. De Aere ſatis multa: quapropter huic libro hic finis ſit.

[a] Galen. 6. meth. c.2.
[b] Vid. li. 3. inſt. medic. c.8.
[c] Vid. 5. li. de tuen. val. gen. c.8. & 9.
[d] Supra variis capitibus huius libri.
[e] Galen. 10. met. c.8.
[f] Sup. cap. 2.
[g] Galen 1. de tu. val. c.11.
[h] Gal. ibid.
[i] Sup. c.2.
[k] Gal. 1. de tu val. c.11. & 3. aphor. 2. Hipp. & Gal. in com.
[l] Galen. 10. meth c.8.
[m] Gal. li. de Theriaca ad Piſon. c.16.
[n] Galen. 10. meth. ca. 8.
[o] Gal. ibid.
[p] Ibid.

Finis Primi Libri De Ratione Victus.

VIDI VIDII
D
DE RATIONE VICTVS
Liber Secundus:
Qui eſt de ciborum facultatibus.

De neceſſitate alimentorum, ſiue cibi ſint, ſiue potiones. C A P. I.

SI nulla fieret [q] abſceſſio à corporibus noſtris, non deſideraretur alimentum; quod tamen neceſſarium eſt; quia continue aliquid abſumitur, vt ſupra [r] monſtrauimus, qua de ratione victus in vniuerſum; atque hoc eſt, quod nunc nobis proponitur tractandum. ſtatuemus autem primò iuxta præceptum [ſ] Platonis, quid ſit illud, de quo quæritur, nempe quid ſit alimentum: deinde ipſum diuidemus in eſculenta & poculenta, & de vtriſque ſeparatim agemus. Sed vt alimenti definitionem inueniamus, ſumemus initium omnibus notiſſimum, tunc videlicet vnumquodque ali, cum impletur ſubſtantia tali, qualem amiſit, ex quo colligitur id eſſe [t] alimentum vnicuique, quod ob ſimilitudinem, quam habet cum ipſo, in eius ſubſtantiam mutatur, quo nomine differt à [u] medicamento: hoc enim

[q] Galen. 1. aphor. commento 15. & 1. lib. de tu. val. c.2. & 12.
[r] Sup. li. 1. c.1.
[ſ] Plato in Charmide.
[t] Gal. 3. de temper. c.2.
[u] Galen. 1. ſimplic. c.1. & 3. de na. fa. c.7.

mutat,

mutat, & non mutatur. Alimentum igitur eſt, quod mutatur, non tamen appellatur propriè alimen- E
tum, priuſquam mutatum ſit, ſed poſtea; nam antequam perfectè mutetur, dicitur veluti [a] alimentum,
aut futurum alimentum; quod verò mutari nequit, nequit etiam alere, neque debet aliquo pacto in-
ter alimenta numerari: non eſt quoduis idoneum, [b] quod à quolibet mutetur & ipſum alat, ſed tan-
tum quod ob coniunctionem, & ſimilitudinem poteſt ab eo, quod alendum eſt, ſuperari: quod alicui
ex toto alienum eſt, non ſolum non conuertitur in ſubſtantiam eius, ſed magis ipſum mutat, & medi-
camenti nomen obtinet: ſi quid adeò alienum ſit, vt non ſolum mutet, ſed etiam [c] interimat, inter ve-
nena referetur. Cæterum inter alimenta & medicamenta ſimpliciter complura interiecta [d] ſunt, quæ
partim mutant, partim mutantur, ita vt partim ſint medicamenta, partim alimenta: pauca autem re-
pertias, quæ ſolummodo ſint alimenta, mutari poſſint, & nullo pacto mutare, cum pleraque quamuis
mutentur à corpore noſtro, aliqua ex parte etiam ipſum mutant, id, quod rectè ab Hippocrate [e] tra-
ditum fuit, cum ſcripſit in alimento vim eſſe medicamenti: ergo vnumquodque, vt quatenus alit, poſ-
ſit conuerſum in ſubſtantiam noſtram reficere quod abſumptum eſt, debet eſſe aliqua ex parte ſimile,
[f] vt paruo negocio mutetur; ſed cum non ſit quodlibet cuiuslibet ſimile, neceſſe eſt aliorum alia eſſe
alimenta; aliis enim nutriuntur ea, quæ è terra naſcuntur, aliis animalia: ex animalibus, quæ nutriunt
homines, & quæ belluas, adeò inter ſe diſtant, vt nonnulla, quæ alunt has, [g] veluti veratrum, aconi-
tum, angues, interimant illos. Quid, quod neque hominibus omnibus idem aptatur alimentum? nam
quod à robuſto & exercitato viro conficitur, nequit à puero aut à ſene imbecillo ſuperari, & ipſum nu- F
trire: ex quo intelligi par eſt vnicuique naturæ ſuum conuenire alimentum. Genera eorum, à qui-
bus ali poſſumus, facile inueſtigabimus, ſi ea ſpectemus, quæ à corporibus noſtris abſcedunt, ſiqui-
dem hæc ſunt, [h] quæ alimento reficimus: abſcedunt autem ea, quibus continentur: ſed continentur
[i] ſolidis partibus, ſpiritibus & ſuccis; tria igitur hæc ſunt, quæ abſcedunt & refici debent, quibus to-
tidem alimentorum genera aptanda eſſe videntur. Illud tamen ſcire licet, quod quamuis corpora no-
ſtra ex tribus illis generibus conſtent, ex ſolidis, ſuccis, ſpiritibus, tantum, quæ ſolida ſunt, propriè a-
luntur, quandoquidem & ſola dici poſſunt partes noſtri corporis: nam ſucci & ſpiritus, cum fluant &
reficiantur, neque reddant hominem [k] mutilatum, vbi deſint, non debent nomine partium appellari,
licet ad ſolidarum idoneam temperationem requirantur: nec dicuntur ſpiritus nutriri, cum aere & o-
doribus reficiuntur; ſiquidem alimentum eſt corpus tractabile, quod non percipitur odoratu, ſed ta-
ctu, meritoque reprehenduntur ab Ariſtotele [l] Pythagorici, qui odores inter alimenta referebant,
eo fortaſſe decepti, quod illis refici ſpiritus cernerent: tantum igitur partes ſolidæ aluntur, non qui-
dem odoribus, ſed alimentis, quæ tractari & guſtari poſſint; eſt enim guſtus [m] quidam tactus, quem
natura linguæ inſeruit ad alimentum idoneum diſcernendum. Recreamur igitur odoribus, vt voluit
etiam Hippocrates, [n] & multo celerius, quàm cibo & potione; alimur tamen ex rebus corporatis dun-
taxat, ex quibus etiam [o] conſtamus: quale autem conueniat ſolidis partibus alimentum, nunc viden-
dum ſupereſt. Cum in confeſſo ſit reficiendum eſſe, quod deceſſit, tale eſſe oportet, [p] quod accedit, G
quale illud fuit, quod abſumptum eſt: ſed cum id conſtet ex quatuor elementis, quæ natura in vnam
ſpeciem temperauit, materiam quoque accedere neceſſe eſt, quæ quatuor elementis contineatur; ali-
mur enim illis, ex [q] quibus conſtamus, & idcirco igne, aere, aqua, terra, ſiue calido, frigido, humido,
ſicco. hinc oritur neceſſitas duplicis alimenti, [r] eſculenti ſcilicet, & poculenti: licet autem in vtroque
ſint quatuor elementa, eſculentum tamen maxima ex parte calido & ſicco continetur, ſicuti pocu-
lentum [ſ] frigido & humido; dedit etiam natura vtriuſque cupiditatem, quam famem & ſitim no-
minamus. Eſt fames cupiditas [t] calidi & ſicci, hoc eſt, eſculenti: eſt ſitis cupiditas frigidi & humidi,
& propterea poculenti, quemadmodum teſtatur [u] Ariſtoteles *ſecundo libro de anima*. Plato [x] etiam
in Hipparco diſtinguit alimentum in humidum, & ſiccum; humidum apppellat πότον, hoc eſt, potio-
nem, ſiccum σιτίον, hoc eſt, cibum: ex quo colligitur tàm eſculenti, quàm poculenti neceſſitas ad cor-
pus noſtrum alendum, in quæ [y] duo genera alimentum ſecatur. Agemus de vtroque ſigillatim, ſum-
pto initio ab eſculentis: primo autem oſtendemus facultates, & indicia, per quæ dignoſcantur: dein-
de proponemus animaduerſiones, quæ ad rectum ipſorum vſum requiruntur: poſtremo de materia
tractabimus, à qua petuntur, deſcendentes à ſummis generibus ad imas ſpecies, vt inde pergamus ad
poculenta.

De differentiis eſculentorum. CAP. II. H

VT ea, quæ bibimus, appellare ſolemus poculenta; ita ea, quæ comedimus, eſculenta; diſtribuun-
tur [z] hæc in cibos, obſonia, & condimenta. Cibi [a] (σιτία à Græcis propriè dicuntur) ſunt, qui præci-
pue nos alunt, quemadmodum panis & panificia omnia, vt frumenta, tum legumina, fructus, carnes,
& cætera, quæ vel ob penuriam panis, vel ob ſuauitatem pro pane comeduntur, & per ſe ſatis nutri-
unt. Obſonia [b] dicuntur à latinis pariter & à Græcis, quæ cum cibis aſſumuntur, vt ſenſum guſtus vo-
luptate impellant, ne ſatietate capiatur; per ſe autem ingeſta licet aliquam alendi vim habeant, ne-
queunt tamen alere, quantum neceſſe eſt; delectant igitur ſapore, quem vel per ſe habent, vel acqui-
runt ab illis, cum quibus miſcentur: per ſe ſaporem habent, quæ dulcia ſunt, veluti mel; quæ acria, velu-
ti radicula, [c] porrum, allium, cæpa, naſturtium, quæ ſubacria & nitroſa, veluti beta, & braſſica; acqui-
runt verò ſaporem alienum, quæ per ſe alioquin ſaporis ſunt expertia, vt cucurbita, lactuca, portulaca:
prohibent igitur obſonia, ſiue ob ſaporem ſuum, ſiue ob aduentitium, ne nos cibi faſtidium capiat, ex-
citentq; cupiditatem ipſius. At condimenta, [d] ὑποτρίμματα græce, aut nihil alimenti præbent, aut cer-
te quam minimum: Quamobrem non ſumuntur ad alendum veluti cibi, neque cum cibis veluti ob-
ſonia: ſed tàm cibis, quàm obſoniis adiiciuntur, vt ipſorum vim aut mitigent, aut augeant; nam ſi vali-
diora fuerint, temperantur, vbi oleo, aut adipe condiuntur; ſi nullum aut certe obſcurum ſaporem ha-
beant, vt guſtus voluptate impellatur, ea condimenta requirunt, quæ exigua mole ſaporem validum
præſefe-

a *Hip li. de alim. & Galen. de nat. fa. c. 11.*
b *Gal 1. de nat. fa. c. 10.*
c *Gal. 3. de nat fa 7. & 3. de temper. c. 2.*
d *Gal. 3. de temper. ca. 2 & 3. de temperam. c. 4.*
e *Hip li. de aliment & Galen 1. de alim. fa. c...*
f *Gal. 1. de nat fa. c. 10.*
g *Galen. 1. ſimpli. c. 2. & 3. ſimpl. c. 6.*
h *Gal. 1. de tu val. c. 2.*
i *Galen. 11. metho. c. 1. & Hippoc. 6. epid. 7.*
k *Ariſt. li 3. diuino. tex. 32.*
l *Ariſt li. de ſenſ. & ſenſili cap. 5.*
m *Ariſt. 2. li. de an. tex. 10.*
n *Hipp. lib. de alimen.*
o *Ariſt lib. de ſenſ. c. 5.*
p *Galen. 1. de tu. val. c. 3.*
q *Ariſt. lib. de ſenſu & ſenſili. c 5. & Galen. 8. de plac. c. 4.*
r *Gal. 1. de tu val c. 2.*
ſ *Ariſt. 2. de an. tex. 28.*
t *Ariſt. ibi.*
u *Ariſt. ibi.*
x *Plato in Hipparco.*
y *Gal. 1. de tu. val c. 2.*
z *Galen. 4. ſimpl c. 18.*
a *Gal. 1. de alim. facul. c. 1.*
b *Gal. 2. de alim. facul. c. 70.*
c *Gal. 2. de alim facul. c. 70.*
d *Gal. 2. de alim facul. c. 63.*

A præ le ferant: hæc Theophraſtus [a] ſcribit aut ſalſa eſſe, aut acria, huiuſmodi ſunt ſal, garum, oxigarum, tum aromata, & herbæ illæ acriores, quibus per ſe non veſcimur: ſed magis cibos, & obſonia temperamus: quamuis autem eſculenta in cibos, obſonia, & condimenta diſtribuantur, quemadmodum oſtendimus: [b] reperies tamen aliquando [c] omnia Cibi vocabulo appellari; latius enim patet, neq; ſemper accipitur proprie: Quamobrem & à nobis quoque interdum minus proprie vſurpabitur.

Sed tempus iam eſt ad eſculentorum facultates tranſire; hæ niſi probe intelligantur, non poterunt illa innocenter adhiberi: facultates nunc accipio illas, à quib. proxime emanant affecta in corpore noſtro, emanant autem eſculentorum facultates, vel à præcipuis [d] qualitatibus, vt à calore, frigore, humore, ſiccitate, vel ab iis, quæ ſequuntur præcipuas, vt à mollitie, duritie, craſſitudine, tenuitate. Intueamur primo, quæ ſint eſculentorum facultates, inde orſi, quod cum eſculenta in naturam noſtram vertuntur, ſi eodem modo verterentur omnia, paterenturque [e] dumtaxat, & nihil in nobis efficerent, vnam tantum haberent alendi facultatem: Sed quia nec æqualiter in naturam noſtram mutantur, nec ſolum patiuntur, ſed pleraque etiam afficiunt [f] corpora noſtra, cum pleriſque (vt ſupra oſtenſum [g] eſt) inſit vis medicamenti, neceſſe eſt multas [h] eſſe in ipſis facultatum differentias, & quatenus velut alimentum nos alunt, & quatenus mutant vt medicamenta, quas in vniuerſum antea exponemus, vt ſigillatim deinde vnamquamq; eodem ordine, quo propoſita fuerit, exequamur. In-
B cipiamus ab illis, quæ verſantur neceſſario in eſculentis, quatenus nos alunt; eas facile venabimur, ſi rei naturam intueamur. Quoduis ergo eſculentum vt nos alat, debet à [i] nobis pati, & in naturam noſtrã mutari: ſed priuſquam mutetur, neceſſario per os tranſit [k] ad ventriculũ; in ore autẽ cum eſt, & guſtatu percipitur, & odoratu; nares enim vicinitatem oris ſequutæ ſunt, ita vt cum aliquid guſtatur, ſimul etiam eius odor feratur ad nares: ſed vbi quod aſſumptum eſt, in ventriculo continetur, primum ibi [l] conficitur, deinde etiam in iecinore, ad quod fertur, inde neceſſe eſt per venas diſtribuatur, vt poſſit quamlibet partem alere: hinc oriuntur ciborum facultates diuerſæ, quarum aliæ ſpectant ad guſtum & odoratum, [m] aliæ ad coctionem & diſtributionem, aliæ denique ad ſpeciem alimenti, quo iam mutato ſingulæ partes fruuntur. Quod attinet ad guſtatum & odoratum, quidam [n] cibi iocundi ſunt, quidam moleſti, quidam his interiecti, & tamquam medii: tum alii per uenas [o] citro penetrant, alii penetrare vix poſſunt, alii ſunt inter hos medii quod attinet ad diſtributionem: ſed cum non debeant manere, quales aſſumpti ſunt, neceſſe eſt mutentur, & concoquantur: Quamobrem in ventriculo primo recipiuntur, vbi vel grati [p] ſunt vel moleſti; ubi item aut facile, aut magno negocio, vel putreſcunt, vel coquuntur. In iecinore [q] item, & in partibus ſolidis mutari debent, cum plurimum diſtent à natura noſtra, vbi ſimiliter aut ægre, aut facile mutantur: cum iam mutati ſunt, alimentum præbent, non æque bonum, non æque multum, non æque firmum omnes: ſed alii bonum, & naturæ noſtræ commodum, qui dicuntur [r] cibi boni ſucci; alii malum & incommodum, qui dicuntur cibi ma-
C li ſucci: alii medii, qui nec omnino commodum, nec penitus incommodum præſtant alimentũ. Qualecunque autem reddatur, ſiue bonum, ſiue malum, ſiue medium, aut multum eſt, aut paucum, aut mediocre: hinc emanant illæ ciborum differentiæ, quod alii [ſ] multi alimenti, alii pauci, alii mediocris cenſetur. Iam vero quantumcunq; ſit, quod adfertur à cibis, aut firmum [t] eſt & ſtabile, aut infirmũ, & quod facile diſſipatur, aut medium inter vtrumq;, inde ex cibis alii firmi dicuntur, alii infirmi, alii medii. Hactenus de differentiis, quæ oriuntur à cibis, quatenus à nobis patiuntur & nos alunt: ſed quatenus efficiunt, & medicamentorum modo mutant corpora noſtra, aliæ longe plures emanant; plurimæ enim ſunt medicamentorum facultates, quarum maxima pars cum eſculentis coniungi poteſt, atque illis differentias addere. Quæ vero facultates iungi poſſint cum eſculentis, & quæ nullo modo iungantur, facile intelligemus, ſi ſingulas medicamentorum facultates perpendamus; Ex iis quædam emanant à tota ſubſtantia, quædam à principibus qualitatibus proxime; quædam alio interccedente medio; atque hæ vel æqualiter ad totum corpus attinent, vel ad certas partes referuntur. A tota igitur ſubſtantia emanat facultas veneni, quam deleteriam [u] Græci nominant, tum illa, quæ veneno ſuccurrit, quam dicunt alexiteriam, [x] tertia item, quæ vitioſos ſuccos purgat, quam [y] catarthicam nuncupant. Cum eſculentis conſtat non coniungi vim deleteriam, cum hæc non ſolum non ſeruet nos, atque alat, ſed enecet, niſi forte aliquod eſculentum partibus adeò diuerſis contineatur, vt aliis nos alat, aliis nos interimat; eiuſmodi fortaſſe eſt radix, quam Theophraſtus [z] commemorat guſtui ſuauẽ ſimul & pernicioſam. Nequit etiam cum cibis coniungi facultas purgandi, modo valida ſit: ſed alexi-
D teria, quæ venenis ſuccurrit, in nonnullis [a] etiam cibis reperitur. Facultates verò medicamentorum, quæ à principibus qualitatibus oriuntur bona ex parte cum cibis poſſunt coniugari; namque calefacit, refrigerat, madefacit, exiccat, in cibis manifeſtò deprehenditur, quod experimento quotidie experimur; reperitur etiam in [b] cibis facultas molliens, indurans, contrahens, relaxans, extenuans, craſſum faciens, detergens, lentorem inducens, aperiens, claudens. Dantur [c] præterea cibi, qui vim habent exaſperandi, leuandi, flatum inducendi, diſcutiendi, concoquendi, rarefaciendi, denſandi, attrahendi, repellendi, inducendi [d] ſomnum, leniendi dolorem, ciendi vrinam, frangendi calculum, ſedandi tuſſim, aluum [e] laxandi aut adſtringendi [f] euocandi, aut retinendi ſemen, lac, menſtrua, tum partes aliquas corporis bene, aut male [g] afficiendi. Sunt tamen & aliæ medicamentorum facultates, quæ nequeunt copulari cum cibis; huiuſmodi eſt, quæ putrefacit, adurit, carnem detrahit, dolorem facit, aut ſummo principum qualitatum exceſſu nos interimunt, à quibus cibi nullam capiunt differentiam.

His ita generatim conſtitutis, proximum eſt, vt prædictas ciborum differentias ſigillatim perſequamur, & primò illas, quæ in cibis verſantur, quatenus nos alunt, & à nobis mutantur; deinde alias, quæ propriæ ſunt medicamentorum, quamuis in eſculentis quoq; reperiantur, minus quidem in cibis, magis vero in obſoniis, & condimentis. Loquamur primò de cibis gratis, vel ingratis tam ſenſui guſtus, & odoratus, quàm ventriculo.

a *Theophr. l. 6. de cau. pla. & Ariſto. li. de ſenſu & ſenſili c. 4.*
b *Paulo ante.*
c *Gale. 1. de alim. facul. c. 1.*
d *Gal. 1. de alim. fac. 1.*
e *Gal. 1. de alim. fa. c. 1.*
f *Gale. 3. de temp. c. 4.*
g *Sup. c. 1.*
h *Gal. 1. de alim fa. c. 1.*
i *Gale. 1. de nat fac. c. 10. & 3. de nat. fac. c. 7.*
k *Gal. 3. de nat. fac. c. 7.*
l *Galen. de ſuccorũ bonit. & vitio c. 5. & 3. de nat. fac. c. 7.*
m *Gale. 3. de alim. fa. c. 16*
n *Hippoc. & Gal. 2. aph. 38.*
o *Gale. 1. de alim. fa. c. 1.*
p *Galen. 2. aphor. 38.*
q *Gale. 1. de tu. val. 12.*
r *Gal. in lib. de Alimentis boni & mali ſucci.*
ſ *Gal. 3. de alim fa. 26. & li. de Mar. c. 9.*
t *Gal. li. de marc. ca. 9. & Hipp. ac Galen. 46. epid. 18.*
u *Gal. 5. ſimplic. c. 19.*
x *Gal. 5 ſimpli. c. 18.*
y *Gal. 5. ſimpli c. 20.*
z *Theophr. l. 9. de hiſt. Plant. ca. 13.*
a *Gal. li. de ſuccor. bonit. & vitio c. 8.*
b *Gal. 1. de alim. fac. c. 1.*
c *Gal. ibid.*
d *Gal. 2. de alim. fa. ca. 40.*
e *Gal. 2. de alim. fac. c. 8. 9. & 31.*
f *Gale. 2. de alim. fac. c. 22. & 23.*
g *Gale. 1. de alim fa. c. 1.*

E

De cibis gratis, vel moleſtis guſtui, olfactui, ventriculo. Cap. III.

NAtura igitur eſculentis ea parte iter patefacit, in qua habitat guſtatus, quem ad ea diſcernenda quaſi iudicem conſtituit; ex voluptate enim & moleſtia, quam ex ipſis percipit, quæ idonea nobis ſint, quæ aliena diiudicat: [a] nam quæ iocunda ſunt, eadem vtilia ſunt, quæ inſuauia, aliena. Adeò autem guſtatus voluptuarius eſt, & ſuauitate commouetur; adeò item reſpuit, quod ingratum eſt, vt voluptas mandendi ac deglutiendi laborem leuet, & ad cibum capiendum impellat, cùm moleſtia ex cõtrario eiuſmodi laborem reddat intolerabilem, id quod ex aduerſa valetudine deprehenditur: ægrotans enim, cui (vt aiunt) non ſapit palatus, eſculenta maximè aſpernatur ac reſpuit, vixque eo adduci poteſt, vt deglutiendi laborem tantiſper ferat, dum quod ſatis eſt ad vires ſuſtinendas, deglutiat. Primæ igitur differentiæ, quas in eſculentis obſeruamus, ſunt; quòd guſtanti motum adferunt ſuauem vel moleſtum, per quem ſalubria à noxis diſcernuntur: conſiſtit tàm ſuauitas, quàm moleſtia in varietate ſaporum, quos abundè [b] alibi expoſitos hic ſummatim repetemus, vt quem quique delectat, aut offendit, inueniamus. Sunt itaque ſapores ſucci, vel humores: nam corpora ſicca niſi tabeſcant & in ſuccum vertantur, quod ſali vſuuenit, guſtatum non mouent. Nolim tamen exiſtimes humores omnes ſapores eſſe: ſed eos [c] tantum, per quos vi caloris ſicca corpora fuerint percolata, pro quorum varia mixtura variè linguam afficiunt; quot autem ſunt genera eiuſmodi affectuum, qui in lingua ab humoribus imprimuntur, tot ſunt genera ſaporum: quæ omnia veteres ſub dulci, pingui, acerbo, auſtero, acido, amaro, ſalſo, acri complectuntur. F Acerbus [e] quidem ſapor penetrat per linguæ venulas, eaſque ſiccat, denſat, atque exaſperat; idem facit etiam auſterus, ſed lenius: vterque autem cogendo exprimit humorem, & eluit, quidquid linguæ inhæret. [f] verſatur in materia ob putredinem calefacta & extenuata: ſubit autem linguæ venas, ibique tam terrenas, quàm aereas partes mutuo concurſu mouet, ac miſcet, fermentatque ita vt ampullas excitet. Amarus [g] maximè eſt aſper, adeò autem venas cum tota lingua abſtergit, vt aliquid etiam ex his, quæ ſecundum naturam ſunt, tabefaciat, & abſumat: id quod [h] facit ſalſus, niſi quod minus abſtergit, quamuis ſiccet, ac mordeat, minuſque inſuauis eſt, & ea moleſtia vacat, quæ ab amaris proficiſcitur. Acris illis ineſt, quæ [i] oris calore feruefacta rurſus linguam feruefaciunt, & leuitate ſua feruntur ad caput, nec linguam mordent ſolum, ſed etiam adurunt. Dulcis [k] quod exaſperatum eſt lenit, laxat quod coactum; cogit quod nimis fuſum, medeturq; noxæ, quam alii ſapores inferunt; redigit enim ad mediocritatem, & naturæ [l] maximè familiaris eſt: id quod etiam facit pinguis, quanquam minus gratus eſt. Quæcunque igitur guſtantur, neceſſe eſt aliquo ex his modis linguam afficiant, niſi ſint ex genere eorum, quæ ἄποια græci nominant, hoc eſt, qualitatis [m] expertia, quæ non affectione, ſed affectionis carentia dignoſcuntur, cum nullo pacto linguã moueant. Iam vero cũ ſapores ex mixtura elementorũ fieri conſtet, in acerbo ſuperat [n] elementum frigidum, & ſiccum, nempe terra: G in auſtero [o] ſimiliter, niſi quod magis diluta eſt, & minus frigida. Acidus non verſatur [p] in materia craſſa, ſicut acerbus & auſterus, ſed in tenui, neque ita frigidus eſt, ſed exiguam quandam vim [q] ignis retinet, per quam facillimè penetrat. Amara terrenam [r] naturam habent, non tamen craſſam & frigidam, ſed tenuem & calidam; ab his non multum recedunt ſalſa, cum calida ſimiliter & terreſtria ſint, tantum differunt, quod amara magis ſunt à calore [ſ] extenuata; ſalſa partes habent craſſiores. Acria ignea [t] ſunt, dulcia mediam temperationem obtinent, aut paulò calidiorem. Pinguia ad eamdem [u] mediam temperationem proximè accedunt, niſi quod paulò minus calida, & magis aquoſa, atque aerea ſunt: quæ ſunt ſaporis expertia, [x] humida ſunt citra ſiccitatis euidentis permixtionem. Expoſita natura vniuſcuiuſque ſaporis, intueri oportet, quem quiſq; delectet. Finge hominem, in quo non ſit alicuius elementi exceſſus, delectatur hic ſimilibus eſculentis, ſcilicet, quæ à media temperatione nihil aut parum recedant, qualia diximus eſſe primò dulcia, deinde pinguia, poſtremò, quæ ſaporis ſunt expertia, à quibus eiuſmodi homo non mutatur, ſed ſeruatur in ſuo ſtatu, aliturq;: eadem enim, quæ delectant, [y] etiam nutriunt, cum ſimilia ſint.

In dubium tamen incertumque reuocatur, ſint ne cibi, qui voluptatem adferunt, immoderatæ temperationi perpetuò idonei: Præciditur tamen quæſtio [z] omnis, ſi duplex ſtatuatur exceſſus, naturalis vnus, alter præter naturam & aduentitius; vbi exceſſus ſecundum naturam ſit, homo delectatur ſimilibus, [a] vbi præter naturam, contrariis. Calidæ quidem naturæ iocunda ſunt illa, à quibus ſeruatur, calida nimirum, ſicut frigidæ frigida: neutra igitur delectatur cibis ſimpliciter dulcibus, ſed iis, qui cum dulcedine admixtum habeant aliquid acerbi, auſteri, acidi, ſalſi, amari, acris, quorum temperatio reſpondeat temperationi prædictæ. H In exceſſu [b] præter naturam, quæ ſenſum voluptate perfundunt non ſunt ſimilia, ſed contraria, à quibus tollitur, quod præter naturam eſt: propterea qui immoderatam temperationem nacti ſunt, non gaudent pinguibus, dulcibus, aut iis, quæ ſaporis ſunt expertia, ſed [c] acerbis, auſteris, acidis, ſalſis, amaris, acribus, non quidem ſimpliciter talibus: nam ſic eſſent medicamenta: ſed cum permixtione aliqua dulcedinis; eiuſmodi enim ſapores niſi temperentur dulcedine, eſſent omnino ad alendum inepti: quæcunque enim nutriunt, [d] eatenus nutriunt, quatenus dulcia ſunt, non quatenus alium ſaporem præſeferunt: amara, exempli gratia, ne [e] à belluis quidem guſtantur; ſunt enim omnino ad alendum inepta, & præter moleſtiam, quam adferunt, grauia ſunt, & ob id nequeunt allici à partibus noſtris; quæ verò non alliciuntur, non alere manifeſtius eſt, quam ut exponi debeat. Sed redeamus ad naturam immoderatam, quam diximus perpetuo delectari vaporibus immoderatis, vel ſimili qualitate à medio recedentibus, vt conſeruetur; vel contraria, vt corrigatur: corrigetur autem, vbi (quemadmodum docet Plato [f] in *quarto libro de Republica*) à cibo non ſolum reficiatur, quod abſumptum eſt, ſed temperetur etiam, ac remittatur exceſſus, quod maximè deſiderant, qui iam ægrotant; neque enim probant, quæ abſolutè optima ſunt, ſicut qui integra valetudine fruuntur, ſed quæ ſibi aptantur: quibus (inquit [g] Ariſtoteles) id euenit quod prauis hominibus

a *Galen. 4. ſimpl. c. 15. & 3. de ali. fac. 27.*
b *Vide in li. 4. de tu. val. memb. cap. 5.*
c *Ariſt. lib. de ſenſu & ſenſili c. 4. & Theoph. li. 6. de cau. Plant. c. 1.*
d *Theoph. li. 6. de cau. plan. cap. 1. & Gal. lib. de Oculis partic. 5. ca. 2.*
e *Gal. 1. ſimpli. c. 37. & Theoph. ibi. & Gale. ex Platone 1. ſimpl. c. 35.*
f *Theoph. ib.*
g *Theophr. ibidem & Gal. 1. ſimpl. c. 35. & 37.*
h *Theophr. & Gale. locis citatis.*
i *Galen. & Theophraſt. ibi. & Gale. ex Pla. 1. lib. ſimpl. c. 35.*
k *Theophr. ibid. & Gal. 1. ſimpl. c. 35.*
l *Ga. ex Platone 1 ſimpl. c. 35.*
m *Ga. 2. de alim. facul. cap. 68.*
n *Ga. 4. ſimpli. c. 8.*
o *Galen. 4. ſimpli. c. 8.*
p *Galen. 4. ſimpl c. 7.*
q *Ga. 4. ſimplic. cap. 12.*
r *Ga. 4. ſimplic. 19.*
ſ *Galen. 4. ſimpl. 21.*
t *Gal. 4. ſimpl. cap. 18.*
u *Ga. 4. ſimplic. c. 10.*
x *Gal. 2. de ali. fa. c. 68.*
y *Galen. 2. aph. cõ. 38.*
z *Gale. lib. art. med. c. 63*
a *Gal. ibid.*
b *Galen. de arte. medi. c. 63.*
c *Gal. 5. 6. epid cõ. 14.*
d *Galen. 4. ſimp. c. 10. & Ari. li. de ſenſu & ſenſili. c. 4.*
e *Ga. 4. ſimpli. c. 20.*
f *Plat. 4. de Rep.* g *Ariſto. 3. Ethic. c. 4.*

A nibus, qui non ſemper probant bona; quemadmodum boni, ſed diuerſa: hoc tamen intereſt inter æ-
grotantes, & prauos, quod quæ his placent, maxima ex parte noxia ſunt, contra quæ illos delectant,
vtilia, cum ipſorum vitiis medeantur: ex quo concluditur eoſdem cibos [a] vtiles eſſe, qui guſtum vo
luptate deuinciunt. Sed vereor, ne nõ concedatur hoc; nã ſi verum eſt, quid ægrotantes torquemus ci-
bis, quos plerunque faſtidiunt? Quid ſanis, vbi aduerſa valetudo impendet, interdicimus illis, quibus
maxime delectantur? Satisfacit [b] Galenus huic dubitationi, oſtendens id præceptum verum eſſe,
cum omnes partes noſtri corporis æqualiter ſunt affectæ; quoniam ob affectum inæqualem repudian
tur à Medicis, quæ videntur ſuauiſſima ægrotantibus; neque enim idem poſtulant partes, quæ diuer-
ſo modo ſunt affectæ.

Quod quidem linguam [c] titillat, gulæ quoque, & ventriculo gratum eſt ob commune velamen-
tum. At vbi iecur, lien, renes, pulmo, cerebrum aliter affecta ſint, quàm gula, ventriculus, & lingua,
quæcunque his grata [d] ſunt, illis obeſſe neceſſe eſt. Vbi autem ſingulæ partes corporis eandem na-
turam retinent, audacter dari poſſunt, quæ iocunda ſunt: nam arctius à ventriculo etiam comprehen-
duntur; quod ſibi voluit Hippocrates, [e] cum tradidit cibum paulo deteriorem, modo ſuauior ſit, præ-
ſtare melioribus.

Sed quia dum guſtantur cibi (vt ſupra [f] oſtenſum eſt) mouent etiam odoratum, eadem ratio eſt
ſuauitatis, & moleſtiæ in vtroque ſenſu; quicunque enim ſapore delectant, odoratu [g] quoque non
B ingrati ſunt: ex contrario, qui guſtatum offendunt, male etiam olent. Narium igitur iudicium de ci-
bis magnum eſt, quæ non ab aliam cauſam ſequutæ ſunt vicinitatem oris. Oritur fœditas odoris, vel
à tota ſubſtantia [h] naturæ noſtræ contraria, vel à temperatione ex [i] quatuor elementis: Suauitas
verò ſequitur totius ſubſtantiæ ſimilitudinem, quanquam illud intereſt inter belluas, & homines,
quòd belluæ [k] tantum mouentur odore ciborum, ſed homo voluptatem percipit ex iis etiam, quæ
alere non poſſunt. Iidem igitur cibi, qui guſtatum [l] delectant, delectant etiam odoratum, atque
iidem quoque, qui vnum offendunt, offendunt etiam alterum. Quid quòd ventriculus etiam ab
iisdem delectatur, atque offenditur, à quibus guſtus & odoratus? Conſtat autem ipſum [m] arctè cõ-
plecti; quæ delectant, quæ moleſta ſunt, reſpuere: Solet tamen illis gaudere, quæ in vnum ipſum co-
gunt, [n] atque aſtringunt, ſuperantemque abſumunt humorem, quod faciunt ſalſa & auſtera: ex
contrario lædi ab iis, quæ relaxandi vim habent, vt à pinguibus & à dulcibus; quamobrem ventricu-
lo grata [o] ſunt pira, mala punica, cotonea, palmulæ, oleæ, nuces cum caricis, herbæ ſpinoſæ, vt cina-
ra, naſturtium, aſparagus, pirettrum, bulbi, apium, capparis ſale conditus; ab his enim detergitur, exic-
catur, contrahitur, ſicut à pinguibus reſoluitur, atque offenditur: ſed à cibis gratis atque ingratis pro-
ximum eſt, vt ad eos pergamus, qui facile vel ægre concoquuntur, ac diſtribuuntur, quiue item facile,
aut ægre putreſcunt in ventriculo.

C

De cibis, qui facile vel ægre coquantur, diſtribuantur, aut putreſcant.

CAP. IV.

POſtquam cibi ingeſti ſunt, neceſſe eſt coquantur ac mutentur, alioquin minime nos alerent,
quemadmodum præclare docuit Theophraſtus: [p] mutantur enim (vt ante dictum [q] eſt) pri-
mum in ventriculo, deinde in iecinore ac venis, poſtremo in partibus ſolidis, vbi [r] proprie alimentum
euadunt: cuiuſque mutationis eædem ſunt differentiæ, cum vbique cibi facile vel ægrè mutentur;
neque enim credimus Aſclepiadi [ſ] & eius æmulis, qui crudam materiam, qualis aſſumpta eſt, volue-
runt in corpus omne diduci, quamuis cocta & mutata videatur; exiſtimamus autem ſenſus veri nun-
cios eſſe, nec decipi in iudicandis obiectis, quorum iudicium poſitum eſt in ipſis: deprehenduntur
ſenſibus ternæ mutationes, quas commemorauimus, quamobrem cibos eligere oportet, qui facile
patiantur, mutentur, & concoquantur; qui, vt facile cognoſci & eligi poſſint, ſcrutandum eſt, in quo
conſiſtat vis facilè patiendi; neque enim in iiſdem conſiſtere omnibus videtur. Exiſtimauit Eraſi-
ſtratus [t] cibos atteri, Pliſtonicus [u] Praxagoræ diſcipulus putreſcere: [x] Hippocrates concoqui &
mutari à colore: ſed quod non mutentur, cum atteruntur, omnibus veritatem Intuentibus videri
D neceſſe eſt, cum tantum in minutas partes diuidantur, nec naturam mutent, quam tamen mutatam [y]
poſt coctionem cernimus. Errat igitur Eraſiſtratus credens propterea mutari cibos, quod atteran-
tur; incidit enim in errorem Empedoclis, qui credebat rerum omnium generationem atque interi-
tum concretione, ac ſecretione fieri: nec minus falſa eſt Pliſtonici opinio, quod cibi in ventriculo
putreſcant, & eatenus mutentur; ſiquidem putredo [z] eſt interitus, at cibi, cum in naturam noſtram
vertuntur, tantum abeſt, vt intereant, vt etiam perficiantur; cum bonum, quo ante carebant, adi-
piſcantur, finemque conſequantur, ad quem fuerunt à natura procreati: mutatio hæc perficiens
non aliud eſt, quàm coctio, quam Ariſtoteles [a] perfectionem definiuit. Quæ autem putreſcunt,
non ſolum non perficiuntur, ſed etiam intereunt: eſt enim [b] putredo interitus interni caloris, quo
res continetur, vi caloris externi. Ergo ſi cibi putreſcerent, ex toto corrumperentur, neque poſſent
nos alere: conſtat enim cibos qui facile putreſcunt non eſſe boni ſucci, nec probe alere; eos vero qui
probe nos alunt, minus eſſe putredini obnoxios; quamobrem in quouis caſu vitantur cibi illi, qui faci-
le putreſcunt, ex contrario illi magis probantur, qui putredini reſiſtunt; facile autem putreſcunt illi,
qui plurimo continentur humore, veluti perſica [c] præcocia, & cæteri fructus æſtiui, quorum calor
facile ab externo calore ſuperatur, id quod potiſſimum euenit, cum dantur homini, cuius ventriculus
calidior ſit, & prauis ſuccis redundet: ex contrario ægre putreſcunt, quæ ſicca ſunt & dura, ſiue ab ani-
malibus petantur, ſiue ab iis, quæ è terra naſcuntur. Redeamus igitur ad ſententiam Hippocratis,
quam tanquam firmiſſimam amplectemur, quod cibi ſcilicet mutentur, & coquantur vi caloris; vt au-
tem inueniamus, qui facilè, qui difficulter coquantur, ſpectare oportet, qui promptè effectionem

 caloris

[a] Gal. de arte med. cap. 63.
[b] Gal li. artis medici. c. 86. & 6. de tu. val. c. 3.
[c] Gale. 1 de cau. ſympt. c. 6.
[d] Gal lib. 6. de tu. valet. c. 3.
[e] Hippoc. 2. aphor. 38.
[f] Sup. ab initio huius capitis.
[g] Galen. 4. ſimpl. c. 23.
[h] Ga. 4. ſimpli. c. 18.
[i] Gal. 2. de alim. fac. c. 61.
[k] Ariſt. li. de ſenſu & ſenſili. ca. 5. & Theoph. lib. 6. de cauſ. plant. c. 5.
[l] Ariſt. ibid.
[m] Gal. 2. de aph. com. 38.
[n] Gale. 5. de vſu p. ca. 4. & 2. de alimen fac. c. 22. & 1. acutor. com. 18.
[o] Gal. 2. de alim. fac. c. 22.
[p] Theoph. l. 6. de cau. pl. c. 4.
[q] Sup. c. 1.
[r] Gal. 1. de nat. fac. c. 11.
[ſ] Gal. 3. de nat. fac. c. 7.
[t] Cornel. Celſ. 1. li. c. 1. in Proœmio.
[u] Celſus ibi.
[x] Gal. 1. de nat. fa. c. 12.
[y] Gal. 1. de nat. fac. 10. & 3. de natu. fac. 7.
[z] Ariſto. 4. meteo. ca. 1.
[a] Ariſto. 4. mete. c. 2.
[b] Ari. 4. meteo ca. 1.
[c] Gal. 2. de alim. fac. c. 19. & 20.

caloris admittant, qui magis eidem renitantur; ſiquidem hi ægre, illi facile concoquuntur. Conſiſtit autem eiuſmodi facilitas & difficultas in qualitate, & ſubſtantia: **E** ergo cum cibi vi caloris perficiantur, perſpicuum eſt illos facilius & celerius concoqui, qui facilius calefiunt; tales autem ſunt calidi: contra tardius, qui tardius etiam calefiunt. huiuſmodi ſunt frigidi: ita vt non mirum ſit, ſi facilius conficiuntur maturi, quam acerbi, & cocti ab igne, quàm crudi. Quod attinet ad ſubſtantiam, ſcire licet facilius à calore mutari illam, quam penetrare magis, atque attingere poteſt, cum ſine [a] contactu nulla ſequatur effectio: Sed calor penetrat magis, atque attingit ſubſtantiam tenuem, quàm craſſam, raram, quàm denſam, mollem, quàm duram, fragilem, quàm glutinoſam: citius [b] ergo conficiuntur, quæ tenuia, rara, mollia, fragilia, quàm quæ craſſa, denſa, dura, & glutinoſa. Aſſumptum manifeſtum erit, ſi intelligamus eiuſmodi ſubſtantiæ affectiones omnes ad magnitudinem & paruitatem redigi poſſe, & parua facilius calefieri, & concoqui eiuſdem caloris appulſu, quàm magna; tenuia, rara, mollia, fragilia ad paruitatem ſpectant, cum in paruas partes diſſipentur: contra ad magnitudinem craſſa, denſa, dura, glutinoſa, quamobrem ægre coquuntur. Patet igitur, qui cibi facile, qui ægre, quantum in ipſis eſt, concoquantur, adieci, quantum in ipſis eſt; quoniam intueri etiam oportet hominem, cui dantur: qui ſi valde calidus fuerit atque exercitatus, [c] facile concoquet ea, quæ coctu difficilia poſuimus, veluti carnem bubulam, & legumina: eidem ſi dentur, quæ coctu facilia ſunt, non bene concoquentur, ſed putreſcunt [d] ob nimium calorem, qui tanquam externus ambientis internum cibum abſumet, atque extinguet, quo fit, vt cibi, qui alioquin coctu faciles ſunt, interdum **F** non bene concoquantur, & contra illi, qui difficulter concoqui ſolent ob ingentem calorem facile mutentur: non licet ergo abſolutè proferre cibos eſſe coctu faciles, aut difficiles, niſi conferantur ad hominem, cui dantur: conditiones autem, quas propoſuimus ad eum hominem ſolummodo pertinent, qui à media temperatione non recedat. Illud etiam obliuiſci non oportet, quod vbi alioquin par eſt facilitas, ac difficultas coctionis, [e] cibi, qui ſuaues ſunt & conſueti, facilius concoquuntur, quam inſuaues, & non conſueti: reſpuit enim natura, quæ inſuauia ſunt, auide complectitur, [f] quæ iocunda, atque eadem arcte retinet & celerius mutat: eadem ratio eſt conſuetudinis, quæ natura quædam eſt aduentitia; nam cibi conſueti familiares magis ſunt, & idcirco arctius comprehenduntur, & promptius mutantur.

A differentiis coctionis proximus tranſitus eſt ad eas, quæ ad diſtributionem pertinent facilem, vel difficilem: neceſſaria igitur eſt diſtributio ciborum per venas totius corporis; nihil enim prodeſſet coctio, niſi cocti ab vnaquaque parte allicerentur: quidam ergo promptè permeant, quidam [g] permeare vix poſſunt, in quibus differentiis non oportet diutius commorari, cum quæ dicta ſunt de coctione facili, vel difficili, ad diſtributionem quoque pertineant: quandoquidem eſculenta, quæ facile concoquuntur, facile etiam feruntur, & tranſeunt ad ſingulas partes: ex contrario, quæ ægre concoquuntur, ægre etiam penetrant, vixque poſſunt per vniuerſum corpus diſtribui. Coctionem igitur ciborum reddi facilem, vel difficilem oſtendimus [i] partim ob vim ipſorum, partim ob naturam **G** hominis, cui dantur. De vi autem ciborum ſcire licet, calidos, tenues, raros, fragiles, molles cito confici: frigidos, craſſos, [k] denſos, duros, glutinoſos tarde; calidi enim vt celerius coquuntur, ita etiam promptè [l] attrahuntur, ac penetrant, ſuoque calore ſibi patefaciunt iter, cum calor laxet, frigus contrahat; frigidiores tardius permeant, & cogendo ſibi aditum intercludunt: [m] eſculenta, quæ craſſa ſunt, ſi non adſtringunt, certe obturant canales, per quos deduci debent, prioresque ipſorum partes reliquis aditum prohibent, quod tenuibus non accidit, quæ poſſunt ſine vllo detrimento tranſire, id quod accidit iis, quæ rara, molli, & fragili ſubſtantia continentur; cuncta enim in paruas partes diſſipantur, & non ſecus ac ſi tenuia eſſent, celerrime digeruntur, ac permeant. Contra quæ denſa ſunt, dura & glutinoſa, cum non facile in paruas partes diuidantur, inſtar eorũ, quæ craſſa ſunt, iter obſtruunt, ſic vt priores partes reliquis aditum intercludant: ſpectanda tamen eſt vbique natura hominis; hic ſi plurimum habeat caloris, & exercitatus [o] ſit ac robuſtus, cibos quantumuis coctu atque attractu difficiles, facile concoquet, attrahet, ac digeret: trahitur enim alimentum vi caloris, qui quo validior fuerit, eo magis ſuo munere fungetur: atque idcirco cibos frigidos, craſſos, denſos, glutinoſos paruo negotio alliciet. Poſita igitur pari natura ciborum, alii etiam ab aliis facilius, vel difficilius attrahuntur, ſicuti facilius, vel ægrius concoquuntur; conſueti tanquam familiares, [p] & commodi ab vnaquaque parte celerius attrahuntur, quam qui nec familiares ſunt, nec conſueti; ſuaues item & iocundi celerius in corpus omne deducuntur, quam inſuaues, iniocundi: quamobrem dulcia, quamuis craſſiora ſint, citius à viſceribus attrahuntur. Sed ſatis iam egimus de differentiis coctionis, aedistributionis: præſtat nunc quædam ipſarum exempla ſubiicere. [q] In genere eorum, **H** quæ facile concoqui, ac diſtribui poſſunt, numerantur primo panes ex tritico, deinde ex hordeo bene confecti; ex oleribus lactuca, malua: faciliora autem ſunt folia, quàm radices: ex carnibus volucres magis, quam belluæ gradientes: ex volucribus potiſſimum perdices, columbæ, gallinæ; ex volucrum partibus iecur anſeris, teſtes [r] gallorum, alæ item anſerum: ex quadrupedibus caro ſuilla, hædina, vitulina: huiuſmodi etiam ſunt oua [f] ſorbilia, vt mollia ex olla; ex piſcibus, qui fragiles ac molles ſunt, veluti ſaxatiles: ex contrario ægre concoquitur triticum, tum cibus omnis ex farina, pane excepto, frumentum, & legumen quoduis, vt tipha, auena, milium, panicum, faba, oriza, cicer: ex fructibus quicunque acerbi ſunt: præterea glandes; tum radices, ac bulbi omnes: caro item ex ſeniore bellua, & macra, præſertim ſi ſale condita fuerit atque exiccata; viſcerum omnium ſubſtantia: proprie autem difficilis eſt bubula, caro ceruina, caprina, hircina; ex volucribus caro auium grandiorum, vt anſerum, anatum, pauonum, ſtrutiocamelorum, qui falſo creduntur coctionem iuuare; his accedunt caſeus vetus, oua toſta, aut fricta, cochleæ, oſtrea, cruſtacei, cartilaginoſi, molles, & cætacei piſces: ſed inter cibos faciles, & difficiles medii [u] etiam reperiuntur, ſicut inter alias quoque differentias. Medios autem dicemus illos, qui medias habent conditiones inter iam dictas, vel qui aliquas habent, aliquibus carent.

De

- a Ariſt. lib. 1. de ortu & interitu c. 6.
- b Gal. 3. de alim. fac. c. 27. & lib. de Marco. c. 9.
- c Gal. li. de ſuccorũ bonit. & vitio c. 3. & 4.
- d Gal. de arte medici. c. 62. & 1. de alim. fac. c. 1.
- e Gal. 3. de alim. fac. c. 27.
- f Gal. aph. com. 38.
- g Gal. 3. de Alim. fac. c. 27.
- h Gal 2. aphor. cõ. 18. & Hip. lib. de alim.
- i Supra paulo ante.
- k Gal. 3. de ali. fac c. 12.
- l Gal. li. de marco. c. 9.
- m Gal. li de ſuccorũ boni & vitio. cap. 4.
- n Gal. 2. aphor. com. 18.
- o Gal. lib de cibis boni & mali ſucci. c. 3. & 4.
- p Hipp. & Gal. 2. acutorum tex. com. 32. & 33.
- q Gal. in li. de cibis boni & mali ſucci.
- r Gal. 3. de alim. fac. c. 21.
- ſ Gal. 3. de aliment. fac. c. 22.
- t Gal. 3. de alim. facul. cap. 20.
- u Gal. l. de ſuccor. bonit. & vit. cap. 3.

A

De cibis boni & mali ſucci. Cap. V.

POſtquam cibi cocti ac diſtributi ſunt, ſuppeditant alimentum, quod (vt ante diximus,) vel bonum,
vel malum eſt, tum vel multum, vel paucum, vel firmum, vel infirmum; agemus ante de bono, &
malo. Vocamus bonum id, quod noſtram ſubſtantiam ita reficit, vt quod inſtauratur, fere non dif-
ferat ab eo, quod abſumptum eſt: malum verò, quod mutari nequit in ſubſtantiam naturæ noſtræ
penitus ſimilem; dico autem penitus; quia ſi nullo [a] pacto mutaretur, nullo pacto nos aleret, nec in-
ter alimenta referretur. Cibi autem, qui bonum alimentum præbent, boni [b] ſucci vocantur, qui
malum, mali, qui medium, medii, ita autem vocantur; quoniam in iecinore vertuntur in ſuccos bonos,
malos, aut medios: alimentum verò quod ſolidis partibus impertitur, tale eſt, quales ſucci ſunt, qui ex
cibis contrahuntur. Expedit quidem cibos ſumere, qui facile concoquantur, facile penetrent: ſed nihil
æque ad rem pertinet, atque eos ingerere, qui boni ſucci ſunt, cum nihil æque de ſecunda valetudine
nos deturbet, & in morbum impellat, atque vſus ciborum mali ſucci, quod videtur Hipp. [c] ſenſiſſe,
cum maximam eſſe vim ſuccorum tradidit, quam alii paruifacientes nimium ſpiritibus ac partibus ſoli-
dis tribuerunt. Ergo ſi bonis ſuccis mediocriter redundemus, vix vnquam incidemus in morbum; ſi
malis, ſiue tenues, ſiue craſſi fuerint, experiemur morbos grauiſſimos, quandoquidem a tenuibus fiunt
B febres acutæ, & malignæ, eryſipelata, herpetes; à craſſis cancer, lepra, tumores duri in iecinore, ac lie-
ne varices, hæmorroides, carbunculi, quartanæ febres, renum vitia. Sed quam pernicioſi ſint cibi ma-
li ſucci, declarat [d] atrociſſima peſtis, quam adferunt, dum ob ſummam penuriam aliorum ciborum à
ruſticis ac pauperibus deuorantur. Itaque vt à morbis defendamur, perpetuo eligere oportet cibos
boni ſucci, contrarios vitare, quod cum ſeruaret Gal. [e] diu ſanus vixit. At quos ſuccos appellemus bo-
nos, quos malos, iam operę precium eſt indicare. Gignuntur ex quolibet cibo quatuor ſucci, ſanguis,
pituita, flaua bilis, & atra, ex quibus tantum ſanguis bonus ſuccus eſt, vtraque bilis praua, pituita nec
penitus bona eſt, nec penitus praua. Sanguis idcirco bonus cenſetur; quia maximè idoneus eſt ad alen-
dum, quamquam non debet eſſe purus, ſed mixtus cum pituita, & vtraque bile; neque [f] enim ſolidæ
partes aliquæ fiunt, aut nutriuntur ex ſanguine exquiſite puro, ſed mixto cum aliis ſuccis; quamquam
aliquæ partes fiant, atque aluntur ex magis puro, aliquæ ex eo [g] qui manifeſtam & inſignem habet
permixtionem pituitæ vel flauæ bilis, aut atræ; debet tamen permixtio aliorum ſuccorum cum ſangui-
ne iuſta eſſe; neque enim commodus eſt par modus vniuſcuiuſque ſucci, ſed iuſtus; ille autem dicitur
iuſtus, qui maxime ad alendum aptatur. Quamobrem vbi ſanguis iuſtam portionem aliorum ſuc-
corum permixtam habeat, dicetur bonus ſuccus, bonumque alimentum præſtabit, præſertim ſi me-
diocri habitu fuerit, non tenuis, aut craſſus; cibi verò, à quibus talis producitur, boni ſucci [h] exiſti-
mantur: ſed vbi cum maiori copia flauæ, aut atræ bilis miſceatur, cenſebitur malus ſuccus: quod mor-
C bos adferat, & partibus ſolidis malum præbeat alimentum; pituitam verò diximus nec bonis, nec ma-
lis ſuccis adnumerari, quandoquidem nec alit, vt ſangis, neque lædit ac flaua, & atra bilis, ſed in ſan-
guinem [i] verti poteſt, & bonum alimentum præſtare, id ſi non faciat, tandem & ipſa quoque ad-
fert morbos, vt quotidianas febres, tumores laxos, dolorem articulorum, ſicque prauus ſuccus euadet.
Ergo inter cibos potiſſimum illos eligemus, qui boni ſucci ſunt, hoc eſt, qui ſine exceſſu aliorum ſuc-
corũ ſanguinem procreant mediocriter craſſum: Sunt autem hi ſuaues guſtui, & olfactui hominis mo-
deratæ temperationis, & dulcem potiùs, quàm alium ſaporem habent; quæ autem ſalſa, acria, & amara
ſunt pro ſanguine magis bilem flauam, aut atram gignunt; acerba verò, auſtera & acida potius con-
trahunt pituitam, quæ media eſt inter bonos, & prauos ſuccos. Subſtantia item [k] ciborum boni ſuc-
ci mollis eſt; nam quæ dura eſt, magis pituitam aut atram bilem gignit: quamobrem quæ cruda, & im-
matura ſumuntur, deteriora ſunt, quàm cocta; olera item præſtant agreſtibus ac ſpinoſis herbis; præ-
ſtant item, quæ in aqua [l] citius macerantur, intumeſcunt, & concoquuntur, cùm molliora ſint, &
idcirco melioris ſucci, quam ea, quorum ſubſtantia vniuerſa quaſi muccis ſuffunditur, atque idcirco
belluarum partes, quæ magis exercentur, [m] ſalubriores ſunt iis, quæ ocioſæ manent. Verum in his
etiam differentiis non ſecus, ac in illis, quæ ſupra oſtenſa ſunt, ſpectare naturam hominis [n] oportet,
D cui cibi dantur; poſſunt enim, qui in vno bonos ſuccos producunt, in altero malos efficere, aut certe
non bonos: ſiquidem duri, craſſi & glutinoſi ab homine infirmo non conficiuntur: atque idcirco ne-
queunt bonum ſuccum proferre, ſicuti cum dantur robuſto ac maxime exercitato, à quo belle [o] con-
coqui ſolent, & in ſuccum conuerti non malum: ex contrario cibi fragiles, molles, tenues, à calore im-
becilliori, homine minus robuſto conficiuntur, & bonum ſuccum faciunt; iidem homine firmo ob ni-
miam vim caloris [p] corrumpuntur, & in prauos ſuccos degenerant. Hactenus expoſuimus naturam
ciborum mali & boni ſucci: Sequitur nunc, vt aliqua eorum exempla proponamus. Annumerantur
cibis boni ſucci primo panis [q] ex tritico bene ſubactus, ſalitus, fermentatus, coctus; hic tantum valet
ad bonum ſanguinem [r] generandum, vt ſolus inter omnes cibos dicatur [ſ] ſine vlla vi medica-
menti alimentum duntaxat præſtare. Hunc ſequitur ex hordeo tum panis, tum tota ptiſſana, & eius
cremor, deinde ex panificiis far, ex quo fit alica, tragum, amylum, iuſto craſſiorem ſuccum proferunt,
bonum tamen; his bonitate non cedit faba, ſed [t] inflat: ex oleribus lactuca ſola boni ſucci eſt, non ta-
men ex toto, [u] quemadmodum nec malua, nec blitum, nec atriplex, nec portulaca, quorum ſuccus
vt non eſt prauus, ita nec ex toto bonus. Inter fructus æſtiuos atque autumnales, virides ficus, [x] atq;
vuæ, cum bene maturuerint, ad cibos boni ſucci referuntur, meliores tamen ſunt ficus, quam vuæ; ex
vuis præſtant illæ, quæ flatum depoſuerunt, quod diutius ſeruatæ fuerint: Ex reliquis fructibus nuclei
pinei craſſiorem ſuccum gignunt, bonum tamen, quod & glandibus euenit & caſtaneis, quamquam
inflandi vim habent. Ex cibis, qui ab animalibus petuntur, boni ſucci [y] ſunt ſues, hædi, vituli: non ſic
cæteræ quadrupedes: ex partibus quadrupedum optimum ſuccum facit caro muſculorum, deinde

[a] Gal. 3. de nat. fac. c. 7. & li. de ſuccor. bon. & vit. cap. 5.
[b] Gal. li. de cibis boni ſucci. c. 2. & cap. 1.
[c] De Hipp. Gal. lib. de ſucco. bonitat. c. 1. & Hipp. lib. de nat. huma. tex. 19. & 20. & de ali.
[d] Gal. li. de ſuccor. bon. & vit. c. 1. & 1. de diff. feb. c. 3. & 4.
[e] Gal. li. de ſucco. bon. cap. 1.
[f] Gal. 1. de nat. huma. com. 18.
[g] Gal. 3. de na. fac. c. 15.
[h] Gal. 4. de tu. va. c. 4.
[i] Gal. 2. de nat. fac. capit. vlt.
[k] Gal li. de ſuccorũ bonit. c. 5.
[l] Gal. ibid.
[m] Gal. li. de ſucc. bonit. c. 4.
[n] Ga. 3. l. de alim. facult. c. 1.
[o] Gal. li. de ſucc. boni. & vitio c. 3.
[p] Gal. li de art. medic. c. 62.
[q] Gal. 5. de tuẽ. val. c. 7. & li. de ſuccor. bo. c. 3.
[r] Gal. 3. de alim. fac. c. 26.
[ſ] Gal. 6. de tu. val. c. 7.
[t] Gal. 1. de alim. facul. c. 19.
[u] Gal. 2. de alim. fac. c. 40.
[x] Gal. li. de cib. bo. ſuc. c. 8.
[y] Gale. 3. de alim. facul. c. 2.

glandulæ, præſertim mammarum lactantium; [a] aliæ item ſi probè in ventriculo conficiantur, illis tamen exceptis, quæ ad vrinæ exitum pertinent; has proximè ſequũtur pedes, qui quanto magis exercentur [b] quam aliæ partes, tanto ſuccum efficiunt meliorem: eſt etiam in ſolo, cœlo, habitu, ætate diſcrimen; quæ læto ſolo viuunt, meliorem ſuccum faciunt, quàm quæ ſterili; quæ tenui cœlo magis, quàm quæ craſſo; pingues item [c] magis, quam macræ, & nouæ quam vetuſtæ. A quadrupedibus lac præbetur, quod optimum [d] ſuccum facit, ſi ab optima quadrupede petatur, ſumaturque ſtatim, vbi emulſum fuerit; cui non diſſimilis eſt caſeus mollis, qui nondum vetuſtate induruerit. Ex [e] auibus bonum ſuccum faciunt pulli gallinacei, perdices, phaſianæ: ex aliis minutæ præſtant, deteriores ſunt grandiores, & quæ pedibus magis, quàm volatu nituntur; ſed montanæ præſtant campeſtribus. Ex auium partibus maxime laudantur [f] alæ, collum, ventriculus, iecur; præterea & teſticuli, [g] vbi prius lacte nutriantur: oua, quæ [h] à pullis gallinaceis, & phaſianis ſuppeditantur, meliora ſunt, quam quæ à grandioribus auibus: debent autem ſumi recentia; ex piſcibus, [i] præſtant primum, qui inter ſaxa editi ſunt, tum qui in arena, modo fragiles ſint & molles, non duri, & glutinoſi. E

Malum ſuccum faciunt eſculenta illa, quæ vel flauam bilem gignunt, vel humorem melancholicum; nam ſolum hi duo ſucci praui nominantur, vt ante [k] oſtenſum eſt: ſubiiciemus genera ciborum, quæ vtranque bilem efficiunt. Ergo ex prauis cibis quicunque molles magis ac tenues calidioresque ſunt, flauam bilem, qui craſſi & duri, atram producunt: ex ſeminibus igitur praui ſucci ſunt lolium, ægilops & alia eiuſmodi, in quæ ſegetes degenerant; [l] præterea eruum, panicum, milium, fænugræcum, præſertim ſi liberalius ac ſæpius ingerantur, tum lens, vicia; ex oleribus diximus ante exceptis paucis, quæ nominauimus, medium ſuccum facientia, reliqua omnia prauum gignere, quod facit ocymum, aſparagus, daucus, paſtinaca; braſſica [m] vero non ſolum prauum, ſed etiam male olentem gignit; cinara [n] producit tenuioribus partibus flauam bilem, craſſioribus atram: quæcunq; in horto naſcentia acria ſunt, & bene olent flauam bilem plurimum contrahunt, herbæ agreſtes, [o] ſicut intubus, lactuca agreſtis, ambubeia, ſcandix, ſimiliter mali ſucci ſunt, non ſecus, quàm porrum, cœpa, allium, omnium tamen deterrimi ſunt fungi, [p] præter boletos, qui medii exiſtimantur. Ex fructibus, qui in cauliculo naſcuntur, malũ ſuccum faciunt, [q] cucumis, & cucurbita, niſi cõcoquatur in ventriculo, conuertitur in ſuccum vitioſum. Ex fructibus ſurculorum æſtiui, & autumnales omnes [r] mali ſunt præter ficus, & vuas, vt ante diximus: mora enim, pruna præcocia, malum ſuccum faciunt, deteriorem perſica. Quod ſi eiuſmodi fructus prius, quàm deiiciantur, vitientur in ventriculo, degenerant [ſ] in ſuccum, qui veneni perniciem æquat. Agreſtes fructus præter glandes & caſtaneas ſimiliter mali ſucci ſunt; non ſecus etiam pira, meſpila, mala punica: ex iis, quæ à belluis petuntur, malum [t] ſuccum efficiunt, caro ouilla, bubula, caprina, hircina, aſinina, ceruina, camelina; minus mala leporina: ex partibus quadrupedum teſtes, ac renes [u] deterrimi ſunt, cum ſeminis atq; vrinæ virus retineant; ex liene generatur atra bilis; ſanguis, quomodocunque paretur, prauus eſt; quadrupedes vbi macræ ſunt, atque annis confectæ, vitioſum præbent alimentum; lac etiam, quod ab ipſis præbetur, deterius eſt. Ex auibus deteriores ſunt grandiores, vt anſeres, [x] ſtrutiocameli, & in vniuerſum quæ in aqua [y] degunt, magis, quàm quæ natandi ſcientiam non habent. Oua, quæ ab his eduntur, peioris ſucci ſunt, ſed peſſimi cum iam [z] vetuſtate putreſcunt. Ex piſcibus malum ſuccum præbent, quicunque duri ſunt, ac glutinoſi; quicunque [a] item in ſtagno, lacu, vado, aut limoſo flumine vixerunt, aut in nimia magnitudine exceſſerunt. F G

Medium ſuccum inter bonum & malum, quem pituoſum nominauimus, faciunt quæcunque frigida ſunt, craſſa, dura & coctu difficilia, aut etiam aquoſa; eiuſmodi ſunt ex ſeminibus, quæcunque non cito [b] intumeſcunt, macerantur, aut incoquuntur, vt legumina & frumenta complura, & quæ ex his fiunt eſculenta; tum alica, oriza, amylum, lagana, & opera omnia [c] piſtoria ex farinæ polline confecta. Inter olera atriplex, blitum, malua; tum radices, vt raparum, bulbi, boleti: ex fructibus cucurbitæ, cucumeres, poma, pira, palmulæ virides. Ex [d] quadrupedibus porcelli & agni maxime generant pituitam: ex partibus [e] quadrupedum, pulmo, ventriculus, vterus, inteſtina & quęcunque neruoſa ſunt; glandulæ item, vbi non probè concoquantur: idem faciunt [f] aues grandiores, præcipuè quæ degunt in aqua: Præterea piſces duri, & glutinoſi, cetacei, anguillæ, ſæpiæ, loligines, polypus, locuſta, cancer, cochleæ, oſtrea, conchylia omnia abunde pituitam procreant, quæ adſcribere volui, vt facile liceat & bona eligere, & vitare mala: ſeorſum autem de vnoquoque tractabimus, cum reliquas facultates, indicia, & rectum vſum abſoluerimus.

De cibis, qui vel multum, vel paucum alimentum præbent. Cap. VI. H

Siue boni ſucci, ſiue mali, ſiue medii cibi ſint, neceſſe eſt, aut multum, aut parum, aut mediocriter alant: quamobrem perſpiciendum eſt, quinam cuilibet horum generum ſubiiciantur, id quod manifeſtum erit, vbi ſtatuerimus, quid ſit multum, parum, aut mediocriter alere. Redigamus in memoriam primum, alere non [g] aliud eſſe, quam reficere ſubſtantiam noſtrarum partium, quæ continenter abſcedit: eſculenta ergo, quæ multum, parum, aut mediocriter hoc præſtant, ſimiliter multum, parum, aut mediocriter alunt: quare inter ſe comparata, aut valentiſſimi generis ſunt, aut imbecillis, aut mediocris: ſic autem accipi debent, vt omnium par modus ingeratur, cum alioquin, quæ infirmiora ſunt, liberalius aſſumpta plurimum poſſint alimentum ſuppeditare. Sed vt ſciamus, à quibus magis, aut minus ſubſtantia noſtra reficiatur, repetenda eſt proprietas eorum, à quibus reficitur: nam quæcunq; ea maxime prædita ſunt, maxime etiam reſtituunt, quod abſumitur: conſiſtit autem in eo, vt [h] patiãtur, & in naturam noſtram mutentur, hoc licet commune ſit omnium, multum tamen inter ipſa intereſt, quod vel à diſcrimine partium oritur, vel à natura ſubſtantiæ. Quod attinet ad partium diſcrimen, cum in triplici [i] coctione cuiuslibet cibi, in ea ſcilicet, quæ in ventriculo, in ea, quæ in iecinore & venis,

a Gal. 3. de alim. fac. 6.
b Gal. lib. de ſucc. bonit. c. 4.
c Gal. 3. de alim. facul. c. 2.
d Gal. 3. de alim. facul. c. 15.
e Gal. 3. de alim. facul. c. 19.
f Gal. ibid.
g Gal. 3. de alim. facul. c. 21.
h Ibid. c. 22.
i Gal. li. de ſucco. bon. c. 9.
k Supra in hoc cap.
l Gal. lib. de ſuccor. bonit. c. 7.
m Gal. 2. de aliment. fac. c. 44.
n Gal. 2. de alimen. fac. c. 51.
o Gal. lib. de ſuccor. bonit. c. 8.
p Gal. lib. de ſuccor. bonit. & vit. c. 4.
q Gal. li. de ſuccor. bonit. & vit. c. 8.
r Gal. ibid.
ſ Gal. lib. de ſucco. bonit. c. 8.
t Gal. 3. de ali. fa. c. 2.
u Gal. lib. de ſuccor. bonit. c. 4.
x Gal. 3. de alim. fac. c. 19. 20.
y Gal. lib. de ſucc. bonit. c. 9.
z Gal 3. de alim. fa. ca. 22.
a Gal. lib. de ſucc. bonit. c. 9.
b Gal. lib. de ſucco. bonit. c. 5.
c Gal. ibid. c. 4.
d Gal. ibid.
e Gal ibid.
f Gal. ibid. & cap. 9.
g Gal. 1. de na fac. c. 8. & c. 11. & 1. de. tu. va. c. 2. & 3.
h Gal. 3. de na. fac. c. 7. & 3. de temperam. c. 2.
i Gal. 1. de ſa. va. c. 12.

A venis, in ea, quæ in partibus ſolidis perficitur, quædam redundent, & tanquam inutilia detrudenda ſint, quædam ad alendum retineantur, ſcire conuenit has partes non eſſe æquales in quolibet cibo, cum quidam multas vtiles contineant, & paucas inutiles, atq; hos conſtat plurimum poſſe ſubſtantiam noſtram reficere: ex contrario qui paucas habent partes vtiles, inutiles multas, minus illa reficiunt, & imbecillis adnumerantur. Sunt autem partes vtiles ſimiles, inutiles diſſimiles, ex quo fit, vt cæteris paribus plus alant cibi boni ſucci, quam mali, cum illi plures habeant partes ſimiles, hi plures diſſimiles, data ſemper paritate ſubſtantiæ; nam ab hac quoque varia varii redduntur cibi valentiores, aut infirmiores; nam ſumpta pari mole ciborum, qui æquè boni ſucci ſint, aliorum ſubſtantia plus, aliorum minus reſtituere poteſt eius, quod in nobis abſumptum eſt; ſubſtantia, quæ magis [a] coacta eſt, quæ grauior eſt, terreſtris, quæ dura, denſa, concreta, craſſa, [b] glutinoſa, ſicca, pari mole plus alimenti præbet, quàm quæ aerea, aquoſa, mollis, laxa, liquida, tenuis, fragilis, humida; [c] hæc enim leuis eſt, parum hæret, facileque diſſoluitur ac diſſipatur, antequam agglutinetur, & nutriat; alimentum, quod ab ea redditur, ſimiliter diſſipabile eſt, nec diutius manet. Ergo ex diſcrimine tàm partium, quàm ſubſtantiæ ciborum, oritur diſcrimen illud, quod in aliis plus, in aliis minus ſit alimenti: atque hæc vera ſunt, ſi abſolute conſiderentur; ſed ſi referantur ad hominem, quem alere oportet, fieri poteſt, vt qui alioquin parum alimenti continent, multum nutriant, & qui ſatis nutrire poſſint, paucum præbeant alimentum; mel, [d] exempli gratia, hominem vel frigidum, vel moderatæ temperationis mediocriter
B nutrit; ſed in calido conuertitur in flauam bilem: contra, quæ craſſa ſunt & cruda, vt radices olerum, bulbi, tubera, boleti, cum magis ſoleant pituitam, quàm ſanguinem generare, hominem moderatæ temperationis parum alunt, multum vero eum, qui calidior eſt, & poteſt hæc mutare in ſanguinem.

Sed præſtat ſubiicere iam ſpecies ciborum, qui vel ob diuerſitatem partium, vel ob modum ſubſtantiæ multum, parum, aut mediocriter alunt. Plurimum igitur præbent alimentum [e] panis ex tritico, potiſſimum ex ſiligine, ex ſimila, tum triticum [f] ipſum elixum, & alica: præterea faba, cicer, lupinus maceratus, lens. Ex radicibus rapa, & bulbi ſi elixentur. Ex fructibus nuclei pinei, palmulæ, nux auellana, glandes, caſtaneæ, vuæ [g] præſertim dulces, pingues, paſſæ, & quæ denſam ſubſtantiam habent; idem præſtat etiam ficus, vbi ſimiles fuerint; alioquin tàm vuæ, quàm ficus, mediocriter alunt. Ex quadrupedibus caro [h] ſuilla, magisque ex ſuibus caſtratis, tum bubula: ex earum verò partibus cerebrum, medulla, cor: ex iis, quæ à quadrupedibus ſumuntur, caſeus recens, & lac, quod craſſius fuerit. Volucres minus [i] alunt, quàm quadrupedes, inter eas tamen pari mole plus alimenti præbent grandiores, quàm minutæ, ex partibus ipſarum iecur, ventriculus, teſticuli potiſſimum, [k] ſi lacte nutritæ fuerint, abunde nutrire poſſunt, quod faciunt etiam oua mediocriter elixa. Ex piſcibus multi alimenti exiſtimãtur, qui denſiores ſunt, vt raia, ſquatina, [l] mullus: deinde cartilaginoſi; illi itẽ, qui teſta, aut cruſta integuntur, vt oſtrea, cochleæ, & conchylia omnia. Paucum alimentum eſt in pane ex triti-
C co, cui [m] nihil furfuris ademptum eſt, in eo item pane, [n] qui elotus eſt, ſed & in eo etiam, qui fit [o] ex hordeo, auena, milio, panico: adhæc in oleribus omnibus, [p] vt in braſſica, beta, atriplice, blito, portulaca, ſolano, aſparagis, in iis, quæ cauliculo naſcuntur, vt cappare, cucurbita, cucumere, pepone; in radicibus ac bulbis acrioribus, vt cœpa, allio, porro etiam, ſi aqua ante elixentur; in herbis ſpinoſis, in fructibus omnibus [q] æſtiuis, & autumnalibus. excipiuntur ficus, & vuæ: in piris, malis, quanquam punica, nihil prorſus [r] alunt; oleæ nigræ, quæ bene in arbore maturuerunt exiguam quandam alendi vim habent. A quadrupedibus nihil prorſus ſumitur quod parum habeat alimenti, præter lac illud, quod tenue eſt & [ſ] ſeri plurimum continet. Ex volucribus parum nutriunt auiculæ montanæ: Ex piſcibus ſaxatiles, & alii fragiles, ac teneri. Sunt etiam cibi medii inter eos, qui multum, & eos, qui parum alunt; atque hi neque ex toto habent conditiones ad alendum requiſitas, neque ex toto etiam iiſdem carent; eiuſmodi eſt [t] panis mediocriter à furfuribus expurgatus: ex leguminibus piſum, phaſelus, cicercula: Ex oleribus malua, lactuca: Ex fructibus [u] ficus, & vuæ: ex quadrupedibus hædus; ex auibus mediæ inter minutas & grandes, tum oua [x] ſorbilia, tum piſces non omnino glutinoſi, ac duri, nec penitus fragiles, ac teneri. Sed ſatis ſint exempla propoſita.

De Cibis, qui firmum, vel infirmum alimentum præbent. Cap. VII.

D Sed cum alimentum, quod à cibis præſtatur, ſiue bonum, ſiue malum, tum ſiue multum, ſiue paucum, aut ſtabile ſit, aut diſſolubile, [y] aut medium inter vtrunque, ſupereſt, aut inueſtigemus, quinam cibi ſtabile, diſſolucile, aut medium alimentum ſuppeditant; qua in re, inſtitutum ordinẽm tenentes definiemus, quid ſibi velit ſtabile, aut diſſolubile, deinde narrabimus conditiones requiſitas in cibis, qui hoc, aut illud producere debent. Meminiſſe autem oportet, quæ ante [z] dicta ſunt de corporibus noſtris, quæ non adcò ſolida ſunt atq; impatibilia, vt vi externi, [a] atque interni caloris non digerantur, ac diſſipentur aſſidue, vnde emanare alendi neceſſitatem oſtendimus, quæ nulla eſſet, ſi à corporib. noſtris nihil abſcederet; id igitur, quod mutatũ eſt iam in ſubſtantiã noſtram, & proprie vocatur alimentũ, neceſſe eſt idem pati, quod illa patitur, & idcirco digeri, ac diſſolui, ſic vt continenter aliquid ab eo abſumatur, quod tamen non accidit æqualiter cuilibet alimento [b] cũ aliud diu permaneat, & magis renitatur, nec cito digeri poſſit, atque hoc eſt, quod appellatur ſtabile: aliud contra facile fundatur extenueturque à calore, & in vapores abeat, quod vocatur diſſolubile; vtrumque autem tale redditur à natura ciborum, tale ſiquidem efficitur, quales cibi ſunt, ex quibus generatur. Ex his igitur quicunq; [c] ſubſtantiam habent ſtabilem, ſtabile faciunt alimentũ, qui diſſolubilem ac diſſipabilẽ diſſolubile ſimiliter, atq; infirmũ præbent alimentum: ſtabilior [d] autem eſt illa ſubſtantia, quæ magis terrena eſt, dura, denſa, cõcreta, ſicca, craſſa, glutinoſa: illa diſſipabilis eſt, mollis, aquoſa, rara, humida, liquida, tenuis, fragilis, ſicq; res ad ſubſtantiã illã redit, quã ante [e] poſuimus multũ, vel paucũ alimentũ præſtare,

BB 4 quam

[a] Gal. 2. de alim. fac. c. 64. & 3. lib. de alim. fac. 27.
[b] Gal. lib. de marcore. c. 9.
[c] Gal. li. de marco. c. 9.
[d] Gal. lib. de ſuccorũ bonit. & vitio c. 12.
[e] Gal. 1. de alim. fa. c. 2.
[f] Gal. ibid. c. 9.
[g] Gal. 2. de ali fac. c. 9.
[h] Ga. 7. metho. c. 6. & 3. de alim. c. 2.
[i] Gal. 3. de fac. alim. c. 19.
[k] Gal. 3. de alim. fac. c. 21.
[l] Gal. 3. lib. de alim. fac. c. 27.
[m] Gal. 1. lib. de alim. fac. c. 2.
[n] Gal. ibid. c. 5.
[o] Gal. ibid. c. 10.
[p] Ga. li. 2. de de alim. fac. c. 40.
[q] Gal. 2. lib. de alim. fa. c. 7. & 9.
[r] Gal. 2. de ali. fa. c. 24.
[ſ] Gal. 3. de ali. fa. c. 15.
[t] Gal. 1. de ali. 2. & lib. 2. c. 6.
[u] Gal. 2. lib. de ali. fa. c. 9.
[x] Gal. 3. lib. de alim. fac. c. 22.
[y] Gal. lib. de marcor. c. 9.
[z] Sup. c. 1. huius 1. lib.
[a] Gal. 1. de tu. val. 2. & 5. 6. epid. cõ. 2.
[b] Gal. lib. de marco. c. 9.
[c] Gal. lib. de marco. c. 9. & 3. de ali. facult. cap. 33. & c. 34.
[d] Gal. ibid.
[e] Supra in principio huius capitis.

quam diximus etiam facilè, vel ægrè concoqui, ac diſtribui: ſiquidem illa, quæ ægrè [a] concoquitur, & E multum alit, præbet alimentum ſtabile; quæ ægrè concoquitur & parum alit, infirmum ac diſſipabile, ita vt præſtet exempla in hunc locum inde transferre, ne eadem ſæpenumero repetamus. Nunc illud adiicere abundè ſit, quod ſubſtantia, à qua poſuimus adferri ſtabile alimentum, non facilè admittit caloris appulſũ, nec facilè fundi ac extenuari in vapores poteſt: quamobrem plurimũ reſiſtit & firma eſt: quæ contraria eſt, facilem aditum præbet calori, & nullo negocio fundi, ac extenuari poteſt, ita vt non mirum ſit, ſi in vapores facilè diſſipetur. Quæ de ciborum differentiis ad alimenti naturam pertinentibus præfati ſumus, habeant hunc terminum. Pergamus ad ea, quæ in ipſis attenduntur, quatenus præſtant vſum medicamenti.

De cibis medicamenti facultatem habentibus, ſiue hæc à tota ſubſtantia, ſiue à principibus qualitatibus proxime oriatur. CAP. VIII.

FAcultates igitur, per quas medicamenta noſtrum corpus afficiunt, pleræque, vt ante oſtendimus, reperiuntur etiam in cibis: nam quæ vel principum qualitatum exceſſu, vel tota ſubſtantia, quemadmodum venena nos interimunt: præterea, quæ carnem putrefaciunt, adurunt, atque erodunt, nequeunt [b] cum alimentis copulari. Quamobrem his omiſſis alias, quæ in cibis verſantur, tractu orationis breui attingemus, eaſdẽ vberiores facturi, cùm de altero medicinæ inſtrumento, de medicamentis F videlicet agemus; vtemur autem nunc diſtinctione ſuperius [c] poſita, quod medicamentorum facultates aliæ à tota ſubſtantia oriuntur, aliæ à principibus qualitatibus, ſiue proximè, ſiue intercedente medio. A tota ſubſtantia emanant [d] illæ, quæ venenis ſuccurrunt, & quæ ſuccos certos purgant: pugnant contra venena ea, quæ naturæ [e] nec ex toto ſimilia ſunt, nec ex toto contraria, ſed media inter ipſa; facultas hæc illis etiam ineſſe poteſt, quæ ob aliquas partes ſimiles alendi vim habent, eiuſmodi ſunt caricæ, ſi cum iuglande & ruta deuorentur; venenis enim egregiè aduerſantur. Vis purgandi ſi valida ſit, qualis in ſcammonio & veratro eſt, nequit cum cibis copulari, cum habeat vim veneni; quanquam vbi imbecilla eſt, in illis etiam reperiri poteſt, quibus veſcimur; nam Cnicum, exempli gratia, ob ſimilitudinem, quam habet cum pituita, ipſam [g] purgat, non tamen caret ex toto facultate alendi, quod euenit etiam fænugræco, [h] à quo praui ſucci ex inteſtinis purgantur.

Facultates verò quæ à principibus qualitatibus proximè oriuntur, pluribus modis nos mutant, inter quas eſt illa facultas, quæ moderatam naturam in ſuo ſtatu conſeruat, nec calorem, humorem, frigus, aut ſiccitatem auget, ita vt solùm nutrire dicatur: hanc habent cibi omnes dulces, oua, caro volucrum multorum, panis ex tritico, & in vniuerſum eſculenta omnia, quæ moderatam temperationem nacta ſunt, à quibus cum generetur ſanguis, augetur [i] ſubſtantia calida, manente eadem qualitate caloris: ſanguis enim, qui ex temperatis cibis generatur, licet multus ſit, non tamen eſt iuſto calidior, idem tamen frigidam naturam calefaciet, calidam refrigerabit. G

Cibi verò, qui calidi ſunt, præter [k] ſubſtantiam calidam, qualitatem caloris validiorem efficiunt, & dum in ventriculo ac iecinore verſantur, & poſtquam conuerſi ſunt in ſuccos: calore enim ſuo nos æquè afficiunt, ac ſi eſſent tantum medicamenta; calefiunt enim [l] à nobis, & rurſus nos calefaciunt. Sunt autem calidi cibi ſubacres, ſubſalſi, aut etiam ſubamari: nam [m] qui acres, ſalſi, aut amari penitus ſunt, nullo pacto nutriunt; ſed qui tales fuerint, quales diximus, quanquam nos ſuo calore mutent, aliquo pacto tamen & ipſi mutantur, & nos alunt, debentque potius obſoniis adnumerari, quam cibis: eiuſmodi eſt eruca, ſmirnium, apium, radicula, tum radix paſtinacæ, cari, dauci, piretri, ſinapi, porrum, bulbi, allium, cæpa, iuniperi, baccæ, caſeus vetus. Sunt [n] etiam inter eſculenta nonnulla iuſto frigidiora, ita vt ſubſtantiam noſtram refrigerare poſſint, antequam ab ipſa mutentur, dum manent in ventriculo ac iecinore, deinde cum iam mutata ſunt & in ſanguinem conuerſa, licet ſubſtantiã [o] calidam augeant; non tamen reddunt calorem validiorem, quin potius ipſum remittunt, & minus calidum ſanguinem efficiunt; huiuſmodi ſunt, quæcunque acerbum, auſterum, aut acidum ſaporem habent, vel ſubdulcia ſunt & ſaporis expertia, veluti panis [p] elotus, amylum; quanquam hæc media potius, quàm frigida exiſtimantur: refrigerat [q] hordeum, milium, panicum, alica, ſed magis ſemen papaueris, ac lactucæ: idem præſtant ſolanum, portulaca, intubus, cucurbita, cucumis, pepon, melopepon, fructus myrti, tum pruna acerba, poma omnia adſtringentia, ſiue pira, ſiue mala, vt punica, co- H tonea, medica, vuæ acerbæ, palmulæ immaturæ, piſces; ex auibus autem alæ: ex quadrupedibus pes ſuillus, lac, caſeus recens. Iam verò madefaciunt cibi [r] omnes, quatenus vertuntur in alimentum, quod ſubſtantiam noſtram, quæ humida eſt, auget, ſed qualitas partium ſolidarum quorundam ciborum vſu redditur humida, quorundam ſicca, ita vt dentur cibi, qui [s] & madefaciendi, & qui ſiccandi vim habent: madefaciunt humidi, liquidi, molles, dulces, aut inſipidi, quemadmodum ptiſſana, legumina viridia, cucurbita elixa, pepones, melopepones, cucumeres, lactuca, portulaca, malum, atriplex, fructus æſtiui, qui ſeruari non poſſunt: Ex quadrupedibus recentes magis, quàm vetuſtæ, & teneræ, quam duræ, domeſticæ, quam agreſtes, ex partibus ipſarum adeps, medulla, cerebrum, caro autem [t] agni maxime humida eſt, numerantur piſces inter cibos humidos. Reſtant exiccantes, atque hi duri ſunt, acres, amari aut ſalſi; exiccant autem, quatenus, antequam cõcoquuntur, manent in ventriculo & iecinore, & mutare naturam noſtram poſſunt: exiccant etiam, quatenus ſanguinem ſicciorem proferunt, quod facit panis biſcotus, lens, [u] eruum, polenta, ſemen viticis, braſſica, caro bubula, ac leporina, caprina. Eiuſmodi ergo ſunt effecta ſimilia, quæ proxime à principibus qualitatibus oriuntur.

a Gal. 3. lib. de aliment. fac. c. 33.
b Supra capite 2. huius lib.
c Supra in ca. 2. huius lib.
d Galen. 5. ſimpl. c. 18.
e Galen. 5. ſimpl. c. 18.
f Ga. lib. de ſuccor. bonit. c. 8. & 2. de alim. fac. c. 28.
g Galen. 2. ſimpl. c. 5.
h Gal. 1. de alimentor. facult. c. 24.
i Gal. 3. lib. de temperat. c. 4.
k Gal. 3. de temp. c. 4.
l Gal. 3. de temper. cap. 1. & 2.
m Galen. 4. ſimpli. c. 9. & 4. ſimpl. c. 15.
n Gal. 3. de temp. c. 4.
o Gal. ibid.
p Gal. 1. de alim. facul. c. 8.
q Hippo. & Galen. 5. 6. epid. text. com. 33.
r Galen. 4. aphor. commen. 13.
ſ Gal. de tu. va. 5. c. 8.
t Gal. 3. de ali. fac. c. 1.
u Gal. 5. de tu. val. c. 8.

De

A

De facultatibus ciborum à principibus qualitatibus intercedente medio ortis, & proprie de iis, quæ ſpectant ad totum corpus. C A P. IX.

SEquuntur nunc illæ facultates, quæ à principibus qualitatibus intercedente medio oriuntur; proprie autem illæ, quæ pertinent æqualiter ad totum corpus: nam de aliis, quæ referuntur ad certas partes, paulo poſt agemus. Veniat in medium facultas, quæ mollit, durat, tendit, laxat, rarefacit, denſat, aperit, adſtringit, craſſum facit, extenuat, detergit, glutinoſum reddit, aſperat, læuat, repellit, attrahit, diſcutit, inflat, concoquit, quarum quælibet coniungi cum cibis poteſt: ſed quam qualitatem ſequatur, perſpicere nunc oportet. Illa igitur, quæ tendit, durat, denſat, adſtringit, oritur à frigore, [a] & ſiccitate: quamobrem in cibis acerbis atque auſteris reperitur: hi ſiquidem & cum coquuntur, & poſtquam cocti ſunt, & in ſanguinem verſi tenſionem, duritiem, denſitatem, adſtrictionem faciunt. Ex contrario [b] vis molliens, rarefaciens, laxans, pendet à calore & humore: ea præditi ſunt, quicunque cibi vel dulces [c] ſunt, vel nullum inſignem ſaporem habent: cuiuſmodi eſt panis ex farina pura triticea, caro ſuilla. [d] Cæterum facultas aperiens non modo à calore, & humore proficiſcitur, ſed à calore etiam & ſiccitate: quamobrem ineſt cibis acribus, vt porris, cœpis, alliis. In eodem B genere facultatum ponitur ea, quæ vel extenuat, vel craſſum facit, quæ maximè vſuuenit & cum ſecundum valetudinem tuemur, & cum depellimus aduerſam, quamobrem diutius in eo ſermone inſiſtemus: corrigit autem vtraque ſuccos ante genitos, & prohibet, ne nimis tenues, vel nimis craſſi generentur. Scrutemur primo, quæ ſit natura extenuantium: conſtat igitur hanc vel ad habitum, vel ad qualitatem referri. Si quid extenuare debet, debet etiam eſſe tenue, ſic vt in tenues partes [e] facile ſecetur: quod tale eſt, neceſſario ſuccos tenues generat, facile [e] penetrat, diſſecat, atque idcirco extenuat etiam, quod craſſum erat: Cum habitu tenui debet coniungi temperatio [f] calida & ſicca, qualis in igne eſt, qui maximam habet vim extenuandi, maxime penetrat ac diſſecat. Extenuant & frigida, vbi valde tenuia ſint, cuiuſmodi ſunt [g] acida, veluti ſuccus limonum; tamen vbi tenuis habitus cum calore iungatur, longè maiorem habet vim extenuandi, quàm vbi cum frigore. Humor & ſiccitas eatenus extenuant, quatenus cum calore aut frigore copulantur. Sed vt ad ſpecies extenuantium ciborũ accedamus: eorum, quæ è terra edita ſunt, commune eſt omnium, vt magis extenuent [h] adulta, quã nuper nata, ſicca, quam & viridia, in montibus & tenui cœlo edita, quam in vallibus, & cœlo craſſo: valet proprie ad extenuandum panis ex tritico [i] leui, raro, albo, qui in clibano bene coctus ſit, ſed bene ante ſubactus, qui nec ſalem, nec fermentũ deſideret; farina, ex qua conficitur, non debet omnino purgari à ſurfure; licet etiam vti pane ex hordeo, [k] ptiſſana, & polenta. Reliqua frumenta & legumina non extenuant, [l] exceptis lentibus & piſis, quibus parce vtendum eſt. Sequuntur olera, bulbi, radices, aſparagi, ſemina, folia, fructus herbarum, quorum hæc ratio eſt; quæ [m] acria ſunt & C boni odoris, tenue præſtant alimentum; ſicut contraria craſſum. Ex fructibus, qui molliores ſunt & aluum ſoluunt, vt pruna [n] perſica, mora, armeniaca, numerari etiam poſſunt inter cibos extenuantes, non ſecus etiam ex iis, qui hyeme ſeruantur cappares, caricæ, iuglandes, amygdalæ, piſtacia. Auſteri [o] autem & acerbi, quemadmodum mala, meſpila, ſorba, caſtaneæ, glandes, nuces auellanæ, tantum abſunt à facultate extenuandi, vt poſſint etiam craſſos ſuccos producere. Belluarum [p] vero & quadrupedum commune eſt omniũ, vt quæ firma ætate ſunt, quæ educantur in montibus & locis aridis, ſub tenui ac puro cœlo, extenuent magis, quàm quæ vetuſta, vel tenera ætate ſunt, aut in vallibus, paludibus, ſub cœlo craſſo vixerunt: magis etiam extenuant belluæ, [q] quæ exercentur, quam quæ ocioſæ ſunt; id quod non ſolum pertinet ad totas ſed etiam ad membra, vt roſtra, pedes, alas: tunc autem maiorẽ extenuandi vim habent: cum per aliquot dies ante mactatæ ſumuntur. Si inter ſe conferantur volucres, & quadrupedes, illæ longe tenuius [r] alimentũ præbẽt: quadrupedes vero omnes excepto hædo, craſſiorem ſuccum gignunt: ex auibus autem maximè extenuant [ſ] montanæ, paſſeres, turdi, merulæ, perdices, turtures, columbæ ex turribus; ex pullis gallinaceis, qui in agro fuerint educati: ex piſcibus probantur [t] teneri, ac fragiles quales ſunt ſaxatiles, & ex pelagiis aſelli; molles autem, cartilaginoſos, cruſta vel teſta intectos, conſtat omnes [u] craſſum ſuccum gignere: ex iis, quæ ab animalibus petuntur, caſeus, & oua dura extenuantibus aduerſantur, non ſic, quæ mollia ſunt, vel ſorbilia.

Ab extenuantibus proximus tranſitus eſt ad cibos, qui craſſos ſuccos gignunt, quorum habitus non D tenuis, ſed craſſus eſt, qualitas vero frigida, præſertim cum ſiccitate coniuncta, qualis eſt in materia terrena; nam aquoſa ſuccos non adeò craſſos efficiunt: aptantur igitur cibi auſteri, [x] dulces, pingues.

Illud autem ignorare non oportet, quod vt ad tenues ſuccos accedunt illi, qui lentore carent, ſic ad craſſos glutinoſi, vtrique enim obſtruendi vim habent; differunt tamen, quod craſſi ſunt, qui in tenues partes facile non diuiduntur; glutinoſi, qui manente vnitate facile trahi poſſunt, quorum partes quaſi cathenæ inter ſe cohærent: reperies igitur cibos craſſos non tamen glutinoſos, [y] vt lentem; cibos item qui craſſi ſimul ſunt & glutinoſi, vt piſces [z] molli carne, oſtrea, cochleas. Fiunt igitur glutinoſi ſucci à glutinoſis cibis, qui eiuſmodi lentorem acquirunt ob ſubſtantiam aquoſam, & aeream, frigidam potius, quam calidam: vbi autem ſucci nimis glutinoſi ſunt, confugiendum eſt ad detergentia, incidentia, & extenuantia, non ſecus atque vbi craſſi: ſed ſi careant omnino lentore, glutinoſi redduntur per ea, quæ (vt diximus) ſubſtantiam aquoſam & aereã ſimul habent: ſubiiciemus autẽ exempla eorũ, quæ vel lentos, vel craſſos faciunt: huiuſmodi cibi ſunt habitu craſſo & glutinoſo, duri, acerbi, auſteri: dulces autem obſtruunt, & quatenus craſſi ſunt, & quatenus rapiuntur à viſceribus, priuſquam bene concoquantur; carent & huiuſmodi cibi odore, producunturq; in aere craſſo magis, quã in tenui, & in vallib. magis, quã in monte. Præter panẽ ex farina triticea recte confectũ, eſculenta [a] omnia, quæ ex ea fiunt, lentos, & craſſos ſuccos gignunt, veluti triticum elixum, & quæcunque ex farina conficiuntur opera

piſtoria,

a *Galen. 4. ſimpl. c. 7. & 8. ſimpl. cap. 26.*
b *Gal. ibid.*
c *Gal. ibid.*
d *Galen. 5. ſimpl. c. 14.*
e *Galen. 4. ſimpl. c. 3.*
f *Gal. li. de extenuanti victu. c. 3.*
g *Gal. 2. de ali. fac. c. 21.*
h *Gal. li. de extenuante victu c. 2.*
i *Galen. de attenu. victu. c. 6.*
k *Gal. ibid.*
l *Ibid. c. 7.*
m *Galen. de extenu. victu. c. 1. & 3.*
n *Gal. ibid. cap. 7.*
o *Gal. de extenu. victu. cap. 10.*
p *Galen. ibi. cap. 8.*
q *Gal. li. de ſucco. bon. & vitio. cap. 4.*
r *Gal. de atten. vict. c. 8.*
ſ *Gal. ibid.*
t *Gal. ibid.*
u *Gal. ibid.*
x *Gal de atten. victu. c. 10.*
y *Gal. de attenuan. victu. c. 7.*
z *Gal. ibid. cap. 8.*
a *Gal. 1. de alim. fac. c. 2. & 7. & de ſuccor. bonit. c. 4.*

piſtoria, panis item non bene paratus, alia frumenta, vt far, tragum, oriza, milium, panicum, auena, [E] quomodocumque parentur, hordeo tamen excepto, legumina item omnia, & piſum etiam, & lens, ſi liberaliter ingerantur: eadem ratio eſt radicum omnium, illis exceptis, quæ acres [a] ſunt, & bene olent: ſimiliter & olerum, vt braſſicæ, maluæ, portulacæ, cucurbitæ, cucumeris; ſed fungi, & tubera, vt ſi quid aliud, craſſos, [b] & glutinoſos ſuccos efficiunt. Huc ſpectant etiam ex fructibus palmulæ, caſtaneæ, glandes, auellanæ, nuces, mala, pira, citria item, vbi detraxeris ſuccum, & corticem, meſpila item, & ſorba. Quæ à belluis petuntur, ſi domeſticæ ſint & non agreſtes, ſi ocioſæ, & non exercitatæ, ſi educatæ in loco humido & non in ſicco, ſi teneræ etiam ætate & non duræ, craſſis, & glutinoſis gignendis maxime accommodantur, præſertim ſi deuorentur eorum partes craſſæ, & glutinoſæ, vt nerui, ligamenta, viſcera; huius generis ſunt quadrupedes omnes, excepto [d] hædo, vt ſupra diximus; ſuilla quidem glutinoſum ſuccum gignit, ſed caprina, bubula, ceruina craſſum, ouilla craſſum & glutinoſum, quemadmodum & volucres paluſtres. Ex piſcibus quicunque duri ſunt, & glutinoſi, quemadmodum molles, & qui [e] cruſta vel teſta teguntur, cartilaginoſi, cœtacei: illi item, qui in ſtagnis degunt, craſſos, & glutinoſos ac lentos ſuccos efficiunt, non ſecus etiam ex iis, quæ à belluis petuntur, caſeus omnis, & oua dura. At non deſunt cibi medii inter craſſos & tenues, quorum natura facile intelligi poteſt extremis iam perſpectis: ſunt autem & habitu, & qualitate moderati, non tenui ac craſſo habitu, non calidi, frigidi, humidi, aut ſicci, non acerbi, amari, acres, ſalſi; ſed dulces, aut ſaporis expertes: petuntur vel à locis mediis inter ſiccos & humidos, ex aere medio inter tenuem, & plenũ. Medius itaq; [F] eſt [f] panis bene confectus, tum ex oleribus intubus, lactuca: ex herbis brionia, aſparagus: ex fructibus oleæ, ficus: ex volucribus gallinæ, [g] phaſiana, columbæ: præterea ex quadrupedibus glandulæ mammarum: ex piſcibus pelagii illi, qui non ex toto duri ac glutinoſi, neq; ex toto teneri, & fragiles.

In hoc facultatum genere eſt etiam, quæ exaſperat, quod leue eſt, & læuat quod aſperum, ſi ſpectemus naturam vtriuſq;, aſperitas ad inæqualitatem, læuitas ad [h] æqualitatem refertur ſuperficiei; inæqualitatis cauſa eſt ſiccitas, quæ ægre terminatur, & ægre ad æqualitatem perducitur; ſicut æqualitatis humor, cui læuitas tribuitur: exaſperant igitur cibi exiccantes, læuant madefacientes, modo madefaciant tantum, & non refrigerent, aut calefaciant: cum calor [k] abſumendo frigus exprimendo humorem ſiccare poſſit: quamobrem cibi, qui aſperitatem læuant, medii ſunt inter calidos & frigidos, huiuſmodi ſunt ſubdulces, & ſaporis [l] expertes, vt panis ex farina triticea penitus purgata à furfuribus, amylum, alica, malua, cucurbita, caro ſuilla, piſces ſaxatiles, oua ſorbilia, caſeus recens. At ſiccitas ciborum, quæ aſperitatem facit, poteſt & cum calore, & cum frigore copulari, copulatur [m] cum cibis ſalſis, acribus, ſubamaris, cum frigore in acerbis, auſteris, acidis.

His facultatibus accedit ea, quæ repellit ea, quæ attrahit; repellentis munus in eo conſiſtit, vt prohibeat ſuccos ad aliquam partem concurrere, & eos, qui nuper fluxerunt, retrocedere cogat. Oritur facultas repellendi à frigore, [n] ſiue cum humore, ſiue cum ſiccitate iungatur: magis tamen repellit frigus [b] in ſicca materia; cogit enim & adſtringit. [G] Cibi, qui frigidi ſunt & humidi, repellunt, quemadmodum portulaca, & lactuca: frigidi autem & ſicci multo magis, vt ſolanum, plantago, poma, meſpila, ſorba, atq; alii fructus adſtringentes. Attrahens facultas allicit ſuccos, & locum implet, ad quem adhibetur: conſiſtitq; in calore, [p] vehementius autem attrahit, vbi cum ſiccitate calor iungatur.

Sed eiuſmodi calor habet etiam vim diſcutiendi & diſſipandi flatum; quamobrem acres cibi & bene olentes, veluti fæniculus, [q] aniſum, ſemen [r] viticis, coriandrum, anethum hac facultate præditi ſunt. Diſcutientib. aduerſantur cibi illi, qui flatum gignunt; ad quam facultatem requiritur ſubſtantia [f] craſſa & glutinoſa, quæ materiam præbeat flatui gignendo; qualitas nec frigida; quia inde non moueretur flatus, nec calida, quia diſcuteretur. Inflat igitur triticum elixum, ptiſſana, [t] & alica non [u] perfectè cocta, cicer, faba, [x] quæ nunquam flatum deponit; ſicut facit lens vbi recte paretur: phaſeli & eruilia medium [y] obtinent locum inter digerentia, & flatum generantia. Adnumerantur etiam inflantibus rapa, & bulbi, niſi belle coquantur, palmulæ virides, ficus & vuæ recentes, caſtaneæ, lac, quod plurimum caſei continet.

Concoquens facultas [z] naturæ propria eſt, & non ciborum: natura enim & cibos concoquit in ventriculo, & ſanguinem procreat in iecinore, eumdemque ſimilem reddit partibus ſolidis: tribuitur autem coctio cibis, quatenus concoquendi ſocii ſunt, cum calorem augeant concoquentem: tales igitur cibos neceſſe eſt, moderatam temperationem habere, cum ſubſtantiam, [a] non qualitatem caloris noſtri augere debeant: [H] huiuſmodi ſunt frumenta, legumina, caro volucrum; huiuſmodi etiam ſunt cibi quidam acriores, qui potiſſimum ad coctionem valent, vbi calor noſter imbecillus fuerit.

De facultatibus pertinentibus ad certos locos. Cap. X.

Ex facultatibus, quæ principes qualitates ſequuntur, alio medio intercedente eas abſoluimus, quæ communiter ad quamlibet partem ſpectant: nunc ad eas aggredimur, quæ propriæ ſunt alicuius loci, ſiue pertineant ad id, quod in eo generatur ac redundat, ſiue ad ipſam particulam. Incipiemus ab illis facultatibus, quæ magis pertinent ad id; quod generatur, & redundat, quam ad ipſam particulam. Spectant igitur, quæ nunc proponuntur, facultates ad vrinam, calculum, ſputum, menſtrua, lac, ſemen, deiectionem; mouentur enim hæc & ſupprimuntur à facultatibus, reperiunturque in cibis: mouetur igitur [b] vrina, quatenus cogitur ſanguis, & ſerum ſeiungitur; hoc faciunt, quæ calida ſũt, & ſicca, [c] atque acria, veluti petroſelinum, daucus, ſmirnium, aniſum. At ſuppriment vrinã cibi frigidi, qui prohibent ſerum à ſanguine ſeparari; tum cibi craſſi & glutinoſi, quatenus iter claudunt: calculũ efficiunt [d] cibi ſubſtantia craſſi, qualitate calidi; nã materia craſſa idonea eſt, quæ conuertatur in lapidem; præſertim vbi cum calore iungatur: maxime autẽ idoneũ eſt lac [e] coctum, & caſeus vetus. Comminuitur calculus ab iis, qui extenuant & incidunt, non tamen valde calidi ſunt, aut acres: nam

a Gal. de atten. vict. c. 1. & c. 3.
b Gal. li. de ſuccor. bonit. c. 4.
c Gall. de ſuccor. bon. & vit. c. 4.
d Gal. de attenu. victu. cap. 8.
e Gal. de atte. victu. c. 8.
f Gal. 3. lib. de alim. fac. c. 26.
g Gal. li. de ſucc. bonit. c. 4.
h Gal. li. de cauſis morborum c. 7.
i Gal. 2. 1. epid. cõ. 78.
k Gal. li. de inæquali intemp. c. 6.
l Gal. 1. de ali. fac. c. 8.
m Gal. li. de cau. morb. cap. 7.
n Gal. 5. ſimplic. c. 17.
o Gal. ibid.
p Galen. 5. ſimp. c. 17.
q Ga. 6. ſimplim. ca. de aniſo.
r Gal. 1. de ali. fa. c. 35.
ſ Gal. 9. lib. catato. c. 9.
t Gal. 1. de ali. fac. c. 7.
u Gale. 1. li. de ptiſ. c. 5.
x Gal. 1. de ali. fac. c. 19.
y Gal. 1. de ali. fa. c. 25.
z Gal. 1. aphor. com. 3.
a Gal. 3. de temp. c. 4.
b Ga. 5. ſimpl. c. 13.
c Gal. ibid.
d Ga. lib. de renum affectib. c. 2. & 5.
e Gal. 3. de ali. fac. c. 15.

A nam qui tales ſunt, nimis [a] exiccando non ſolum non comminuunt calculum, ſed ipſum reddunt etiam duriorem; tantum ergo ex cibis extenuantib. illi accommodantur ad comminuendum lapidem, qui ſine nimio calore extenuant, veluti aſparagus [b] ſuccus limonum, cicer nigrum, [c] ſion, & alia quam plura.

Vrinam mouentibus non diſſimiles [d] ſunt cibi, qui ſputum euocant, minus tamen calefaciunt, ac ſiccant, minus etiam ſunt acres; nam tales nimis craſſum reddunt ſputum, quod non facile poſtea ex tuſſitur: debent igitur eſſe moderate calida, aut ſicca, quæ ſputum mouent, cuiuſmodi ſunt caricæ, fænugræcum, palmulæ pingues, radix ari, & dracontii, bulbi crudi. Quod ſi materia nimis tenuis [e] ſit, & idcirco moleſtam tuſſim excitet, valent cibi emplaſtici, vt oua ſorbilia, amylum, ptiſſana; tales autem dicuntur, quod facile illinantur.

Ab his non multum diſtant illi, qui ciunt menſtrua, quod detergant & obſtructionem auferant [f] minus tamen calidi ſunt & ſicci, quàm illi, qui vrinam euocant: atque idcirco non ſunt acres, ſed ſubacres, aut amari: hanc vim habet pulegium, calamentum, ſampſucus: cohibentur menſtrua, vbi nimis fluant, à cibis, qui iter claudunt, quatenus ſua acerbitate adſtringunt, vel craſſitudine ac lentore obſtruunt, nec patiuntur ſanguinem ſingulis menſibus reſpondere.

Si lactis inopia ſit, contrahetur plurimum à cibis, qui facultatem habent ipſum gignendi: huiuſmodi [g] ſunt calidi, & humidi, & boni ſucci. B Contrahitur [h] etiam copia lactis, vbi pituita redundans conuertatur in ſanguinem, quod fit ope ciborum calidorum, huiuſmodi eſt anethum, apium, [i] eruca, fæniculus. Extinguitur lac, vbi paucus ſanguis generetur, isque frigidus & pituitoſus: generatur hic ab eſculentis frigidis, craſſis & glutinoſis, quæ ante [k] commemorauimus, cum ageremus de cibis boni ac mali ſucci.

Semen etiam interdum [l] generatur, interdum extinguitur; generatur ex multo ſanguine calido, humido, aereo, qualem præbent cibi [m] inflantes, vt panis ſiligineus, pulticula ex tritico decocta, oriza cum lacte, faba, [n] cicer, quod ad hunc vſum datur equis admiſſariis: præterea ex oleribus & radicib. rapa, bulbi, cœpa, mentha, ruta. Ex fructibus caſtaneæ, nuces auellanæ, nuclei pinei, amygdalæ, piſtacia, vuæ, ficus virides ac recentes: Caro veruecis, aut hædi pinguis, cerebrum, medulla, lac, butyrum, columbæ, gallinæ ſaginatæ, oua ſorbilia, oſtrea, polypus. Supprimunt & extinguunt ſemen cibi illi, qui paucum ſanguinem gignunt, & parum nutriunt, quiue generari flatum prohibent, vt frigidi, vel genitum [o] extinguunt, vt calidi.

Reſtat alui deiectio, quæ à ciborum facultatibus & educi, & cohiberi poteſt: ſollicitatur aluus in nobis, vel quod materia inciſa atque extenuata ſit, vt per porrum, betam, [p] radiculam, mel, ius oſtreorũ, lentis, braſſicæ, galli; vel quod eadem materia dejicienda fiat humida & glutinoſa, qualem reddit ptiſſana, pruna [q] damaſcena; ſic etiam laxatur locus; vnde exire debet, quanquã redditur & per adſtringẽtes cibos facultas expultrix valida, ita vt dejiciat quod ſuperat, ſi dentur [r] poſt alios cibos illi, qui ad- C ſtringunt, vt cotonea, ſorba, meſpila. Supprimitur aluus, vel quatenus clauditur locus ab adſtringentibus, [ſ] & facultas continens confirmatur; vel quatenus materia ipſa, quæ deiicienda eſt, dura & craſſa efficitur à cibis illis, qui ægre coquuntur, & ægre permeant. Superſunt facultates illæ, quæ non contenta in locis, ſed ipſas partes ſolidas afficiunt, referunturque ad certas particulas, non communiter ad omnes. Ad cerebrum igitur pertinet facultas ciborum facientium ſomnum, aut excitantium. Fit [t] igitur ſomnus, cum intercluditur iter ſpiritibus, qui ſentiendi vim præbent partib. ſubiectis: hoc præſtant vapores [u] qui excitantur à cibis, dum coquuntur in ventriculo; quod quamuis omnium commune ſit, in quibuſdam tamen efficacius apparet, qui plures & craſſiores vapores edunt, plures quidem edũt cibi calidi & humidi, craſſiores, frigidi, vt lactuca, [x] papauer, [y] qui ſuo frigore ſpirituum iter magis claudunt: quamobrem dolori aduerſantur, cum ſenſum prohibeant. Excitamur à ſomno vbi aperiantur canales, per quos tranſit ſpiritus: accidit hoc ſi abſumantur vapores; quamobrem cibi calidi & diſcutientes, euiuſmodi acres ſunt, excitandi vim habent. Tentatur & caput ac læditur à vaporibus, vt ab iis, qui eduntur à ſemine [z] canabis, ſemine lini, ſemine fænugræci, à lolio, [a] iunipero, eruca, palmulis, lacte [b] itẽ craſſiore; papauer vero & lactuca proſunt, vbi à capite tenuis pituita deſtillet; cohibent enim eiuſmodi fluxũ cogendo pituitã. Viſũ hebetat lens, braſſica, [c] lactuca: dentibus [d] nocet aſſiduus vſus lactis, quos obſtupefacit oxigala, id eſt, lac acidum. Thoracem [e] purgant amygdalæ, præſertim amaræ; Pulmoni lac [f] adeo vtile eſt, vt ſanare poſſe vlcera ipſius videatur Euriphonti, & Herodoto; D iecur & lienem obſtruunt palmulæ [g] virides, lac craſſum. [h] Caricæ viſcerum inflammationem adferunt, piſtacia, [i] amygdalæ, capparis, iecinoris, & lienis obſtructionem tollunt: eodem ſpectat ſinapi, & beta: oriuntur eiuſmodi facultates à principibus qualitatibus, intercedentibus tamen aliis, quas ante poſuimus, æque ad quamlibet corporis partem referri. Sed de ciborum facultatibus ac differentiis ſatis multa: ſequitur, vt in proximo libro earum indicia, ac rectum vſum perſequamur.

[a] *Gal. li. de renum affectibus c. 4.*
[b] *Gal. li. de renum affe. c 8.*
[c] *Ga. 8. ſim. pl. c. proprio.*
[d] *Ga. 5. ſimpli. c. 20. & 22.*
[e] *Ga. 5. ſimp. c. 20.*
[f] *Ga ſimpli. c. 22.*
[g] *Ga. 5. ſimpli. c. 21.*
[h] *Gale. ibid.*
[i] *Gal. ibid.*
[k] *Sup. ca. 5. huius lib.*
[l] *Ga. 5. ſimpli c. 23.*
[m] *Gale. ibi.*
[n] *Gal. 1. lib. de alim. fac. ca. 22. & 5. ſimpli. c. 23.*
[o] *Galen. 5. ſimp. c. 23.*
[p] *Gal. 2. de ali. fa. c. 43.*
[q] *Gal. 2. de ali. fa. c. 31.*
[r] *Gal. 2. de lim. fa. c. 22.*
[ſ] *Gal. ibid.*
[t] *Gal. 1. de cauſ. ſymp. c. 8.*
[u] *Ariſt. li de ſomno & vigilia.*
[x] *Gal lib. de attenuante victu c. 5. & Galen. 3. de loc. aff. c. 5.*
[y] *Galen. 1. de alim. facul. c. 31.*
[z] *Gal. lib. de atten. vict. c. 5.*
[a] *Gal. 1. lib. de alim. fa. c. 37. Hipp. & Galen. 5. aphor. 64.*
[b] *Gal. 2. de alim. facul. c. 44.*
[c] *Gale. 3. de alim. fac. 15. & 16.*
[d] *Gal. 2. de alim. facul. c. 29.*
[e] *Gal. 3. de alim. fac. c. 34.*
15. [f] *Gal. li. de ſucc. bonit. & vit. c. 4.* [g] *Gal. 2. de alim. fac. c. 26.* [h] *Gal. 3. de alim. fa. c. 15.* [i] *Gal. 2. de alim. fa. c. 29. 30. &*

Finis ſecundi libri de Ratione Victus.

E

VIDI VIDII
DE RATIONE
VICTVS
Liber Tertius: F

Qui eſt de cognoſcendis, ac recte adhibendis faculta-tibus Eſculentorum.

Qua ratione cognoſcantur Eſculentorum facultates in vniuerſum Cap. I.

ESculentorum vires, quas ſuperiori libro enarrauimus, non alio ſpectant, quam vt recte adhibeantur, id quod fieri non poteſt, vbi lateant; quamobrem debet Medicus eorum, quæ proponuntur, vires deprehendere, vt rectè vti poſſit. Nos igitur nunc de ipſorum cognitione primo tractabimus, deinde pergemus ad rectum viun: oſtendemus autem viam, qua dignoſcere liceat, ſint ne, quæ offeruntur, cibi, an obſonia, vel condimenta: tum linguæ, naribus, ventriculo iocunda ne an moleſta, ægre ne, an facile coquantur, diſtribuantur, putreſcant: bonum ne ſuccum g gnat r, an malum, multum an paucum, craſſum & ſtabilem, an tenuem & diſſipabilem; has enim facultates, ac differentias in eſculentis proprie attendimus; [a] nam aliæ ad medicamenta referuntur, de quarum G cognitione agemus, vbi ea perſequemur. Cum omnis [b] cognitio vel ad ſenſum, vel ad intelligentiam referatur, facultates cum ſenſum fugiant, conſtat eo minime deprehendi poſſe: reſtat igitur, vt percipiantur mente per argumenta, quæ vel ab effectis ducantur, vel à cauſis; quæ ducuntur ab effectis, validiora ſunt, quàm quæ à cauſis, quiuis enim vbi eſculenta ſumpſerit, intelligere poteſt effecta, quæ ſequuntur: indicant ſingula facultatem, à qua fiunt; atque hoc eſt periculum facere [c] & experiri, ita vt eiuſmodi cognitio referatur ad experimentum, quo deprehendit homo (niſi ſit omnino ſtupidus) quam facultatem habeat ex iam propoſitis vnumquodque eſculentum; ſed hanc poteſt Medicus ante experimentum inueſtigare ex cauſis, ex proximis videlicet: ſunt autem proximæ cauſæ eiuſmodi facultatum tota ſubſtantia, qualitates principes, & illæ, quæ oriuntur ex principibus.

Ex totius [d] ſubſtantiæ ſimilitudine, verbi gratia, cognoſcimus facultatem alendi: ex principibus & ſecundis qualitatibus intelligimus, quem ſuccum gignere poſſint, & quo pacto coquantur & diſtribuantur: cæterum eiuſmodi cauſæ proximæ ſub ſenſum non cadunt, quamobrem neceſſe eſt mente percipiantur, ducanturque argumenta vel à cauſis, vel ab effectis. Similitudo totius ſubſtantiæ nequit ex cauſis colligi, ſequitur enim (vt alibi [e] demonſtrauimus) certam mixturam ac proportionem elementorum, quæ nobis ignota eſt. Deprehenditur igitur ſolummodo ex effectis, vt ex ſapore, & odore grato, ex complexu ventriculi, [f] qui vt reſpuit, diſſimilia, ita complectitur, & aſtringit, quæ ſimilia ſunt. Qualitates principes non ſolum ex effectis, verum etiam ex cauſis dignoſcuntur: effecta H principum qualitatum ſunt ſecundæ, vt ſapor, odor, mollities, durities, craſſitudo, tenuitas, denſitas, raritas, fragilitas, lentor; cauſæ referuntur ad pabulum, aerem, ætatem, apparatum; qualis fuerit aer, in quo eſculenta generantur, talia quoq; reddi ipſa ſolent: refertur ad [g] aerem regio, anni tempus, præſens conſtitutio. Inter cauſas temperationis eſt etiam pabulum, quod neceſſarium eſt iis omnibus, à quibus eſculenta petuntur, ſiue belluæ fuerint, ſiue ſtirpes; reddit autem ſimilia, quæ nutriuntur: ætas varia, [h] variam quoque reddit temperationem, ſiquidem quæ vigent, ad mediam accedunt quæ creſcunt, ad calidam & humidam, quæ iam ſeneſcunt, ad frigidam, & ſiccam. Ex apparatu item vario perſpicuum eſt variam oriri temperationem. At ſecundæ qualitates non ſolum mente, ſed ſenſu etiam percipiuntur, tactu, guſtu, olfactu; cum mente comprehenduntur, poſtulant argumenta, quæ vel à cauſis, vel ab effectis ſumuntur; cauſæ ſunt principes qualitates, de quarum cognitione iam egimus: [i] Effecta ſecundarum qualitatũ complura obſeruari poſſunt, & antequã eſculenta ſumãtur, & poſtquam ſumpta fuerint, vt quod [k] facile vel ægre coquantur, madefiant, intumeſcant, frãgantur antequã ſumantur: ſed poſtquam ſumpta ſunt, quod facile, vel ægre coquantur ac diſtribuantur; quod vires noſtras multum, vel parum, cito vel tarde reficiant. Hoc pacto ig tur cauſæ facultatum in eſculentis dignoſcuntur: facultates verò partim ex ipſis, partim ex effectis colliguntur, vt iam demonſtrauimus: Sed ſatis in vniuerſum de ipſarum cognitione tractauimus: proximum eſt, vt pergamus ad vnamquamque ſpeciatim.

- a *Sup. in anteced. libro cap.* 2.
- b *Gal.* 1. *de loc. aff.* 1. *& Hippocr. in proœ. libri de offic. & Galen.* 1. *de ali. fac. capit.* 1.
- c *Gal. li.* 1. *de alim. fac. capit.* 1.
- d *Ga.* 3. *li. de alim. fac. capit.* 27.
- e *Vidus.*
- f *Supra lib.* 2. *cap.* 3.
- g *Gal.* 9. *meth. c.* 5.
- h *Gal.* 3. *de ali. fac. c.* 2.
- i *In li. ant.*
- k *Gal. lib. de ſucco bon. cap.* 5.

De

A *De facultatibus eſculentorum ſpeciatim dignoſcendis.* C A P. II.

VEniat primo in medium eſculentorum partitio [a] in cibos, obſonia, & condimenta. Cibi dicuntur illa, quæ nos alunt, vt legumina, & frumenta. Facultatem alendi non ſenſu, ſed mente cognoſcimus ex cauſis, & effectis. Cauſæ referuntur ad ſimilitudinẽ totius ſubſtantiæ, quæ [b] ex ſapore & odore grato, ex complexu item ventriculi deprehenditur: Effecta ſunt refectio eius, quod abſumptum eſt, & virium robur, ſiquidem hæc alimentũ ſequi conſueuerunt. Præſtant etiam alimentum obſonia, [d] non tamen multum; dignoſcunturque eo modo, quo cibi ex cauſis & effectis, effecta non ita magna ſequuntur; nam & cauſa ipſa, vt ſimilitudo totius ſubſtantiæ minor eſt; deprehenditur hæc ex voluptate, quæ percipitur quando obſonia cum aliis cibis comeduntur. Condimenta cum parum, [c] aut nihil alant, adiiciuntur cibis, & obſoniis, vt eorum ſaporem minuant, vel augeant; pateſiunt autem ex cauſis & effectis, cauſæ ad naturam ipſorum pertinent; quæ vt ſaporem augere poteſt, quod ſalſa, acris, vel acida ſit, vel remittere, quod pinguis, aut dulcis, effecta huiuſmodi ſaporis ſunt incrementum, aut remiſſio, quæ à condimentorum natura proficiſcuntur. At iucunda ne, [f] an moleſta ſint eſculenta linguæ, naribus, ventriculo, ſenſibus ipſis percipimus, vt guſtatu, olfactu, ſenſu tangendi, ita vt non opus ſit argumentis, quæ tamen non deſunt; ſiquidem ratione etiam deprehendi poteſt, quod ventriculo, exempli cauſa, gratum eſt: ſimilitudo autem dignoſcitur ſuauitate ſaporis, & odoris; nam quod delectat, [g] ſimile eſt, atque hoc arcte [h] amplectitur ventriculus, qui eodem velamento tegitur, quo lingua, atque idcirco videntur eadem iucunda eſſe, & ſalubria, id quod [i] perpetuum eſt, vbi corpus eſt æqualiter

B affectum; nam vbi inæqualiter, ſæpe quæ guſtatum voluptate impellunt, maximè noxia ſunt. Verum facile ne, an ægrè eſculenta coquantur, ex cauſis ſimiliter & effectis percipitur. Effecta difficilis coctionis maxime ſunt, quæ detruduntur cruda, ſicut quæ cocta facilis coctionis. Cauſæ conſiſtunt in mutatione, quæ vel prompte vel ægre admittitur, in mutatione (inquam) quæ à calore fit: facilitas, [k] & difficultas mutationis, vel à qualitate oritur, vel à ſubſtantia. Quod attinet ad qualitatem, cum cibi vi caloris conficiantur, conſtat illos, qui minus qualitate [l] ſua renituntur calori concoquenti, celerius, & facilius concoqui, contra tardius eos, qui magis renituntur: minus autem reſiſtit calori calor, quàm frigus, quo fit, vt facilius coquantur cibi calidi, quam frigidi, & idcirco maturi, quam acerbi, cocti ab igne, quàm crudi. De ſubſtantia vero ſcire licet, illam facilius à calore [m] mutari, quàm magis penetrare, atque attingere poteſt, cum ſine contactu nulla ſequatur effectio: ſed calor [n] penetrat magis, atque attingit tenuia, quàm craſſa, rara, quàm denſa, mollia, quàm dura, fragilia, quàm glutinoſa; citius ergo conficiuntur, quæ tenuia, rara, mollia, fragilia, quam quæ craſſa, denſa, dura & glutinoſa: habent hæc rationem magnorum, illa paruorum, quæ parua ſunt, citius mutantur, quàm quæ magna. Eadem ratio eſt diſtributionis, cum quædam eſculenta vix diſtribui [o] ac penetrare poſſint; quædam facile diſtribuantur, ac penetrent, id quod non ſolum experimento ipſo ex effectis deprehenditur, ſed etiam ex cauſis, quæ ſimiliter ad qualitatem & ſubſtantiam referuntur: [p] quæ calida ſunt, facile diſtribuuntur, cum ſuo calore ſibi aditum patefaciant, contra, quæ frigida, tardius penetrant: nam ob cogendi vim,

C quam habent, ſibi aditum intercludunt: ſubſtantia, [q] quæ tenuis, rara, ac fragilis & mollis eſt, promptè diſtribuitur, quæ craſſa, denſa, dura, glutinoſa, vix penetrare poteſt. Iam verò, quæ facilè, vel ægrè putreſcant, non ſolum experimento ex effectis cognoſcitur, ſed ratione etiam; qualitas [r] calida & humida, ſubſtantia laxa, qualem cernimus in fructibus [ſ] æſtiuis, cauſa eſt, cur facilè fiat putredo. Ex contrario qualitas frigida ac ſicca, ſubſtantia dura, ac denſa putredini renititur; hoc autem, quod in ventriculo accidit, extra etiam conſpicitur; videmus enim cibos calidos & humidos, molles item, ac laxos celeriter putreſcere, contrarios diutius ſeruari. At gignant ne eſculenta bonum an malum ſuccum, nullam ſcientiam certam, ac firmam capere poſſumus, niſi experimento; licet tamen, antequam periculum faciamus, coniectura vti, quæ fallet [t] fortaſſe nonnunquam, ſed ad veritatem ſæpiſſimè dirigetur; fiet igitur coniectura ex ſimilitudine ſubſtantiæ, quam de guſtu, de tactu, de olfactu, de iis, quæ in ventriculo accidunt, poſt cibos ingeſtos ſumemus; indicat igitur iucundus odoratus, & guſtatus ſubſtantiam ſimilem, & bonum ſuccum; contra fœditas odoris, & moleſtia ſaporis diſſimilem & malum: Temperatio item media elementorum bonum ſuccum denunciat, ſicuti exceſſus malum. Ad bonitatem ſucci confert ſubſtantia, & qualitas, quam ſupra [u] diximus conferre ad celeritatem coctionis: Quamobrem, quæ non concoquuntur, neceſſario ſuccum efficiunt non bonum. Poſtquam eſculenta ingeſta ſunt, effecta quæ ſequuntur in ventriculo, varia varium ſuccum & bonum & malum gigni denunciant, quæ belle coquuntur, [x] ſuccum bonum gignunt, quæ acida euadunt, aut nidorem mouent, bonum ſuccum efficeree minimè poſſunt. Deprehenduntur etiam, quæ plurimum adferunt alimenti,

D & quæ parum, partim ex cauſis, partim ex effectis; cauſæ ſunt ſimilitudo, & modus ſubſtantiæ; quæ igitur ſimilia ſunt, cum multas habeant partes vtiles, paucas inutiles multum alunt, contraria parum; Diſcernuntur partes vtiles ab inutilibus ex ſapore; nam [y] cibi pingues, ac dulces multas habent partes ſimiles, plurimumque præbent alimenti: quamobrem celeriter adferunt ſatietatem, quod non euenit illis, quæ paucas admodum habent partes ad alendum vtiles, contrarias verò plurimas, ſiquidem his abundè citra ſatietatem veſcimur. Subſtantiæ modus ita habet; ea, in qua plus ponderis eſt, plus [z] alit, contraria minus; dura item, & denſa plus alit, quàm mollis & rara; craſſa, quàm tenuis. Reſtant illæ differentiæ, quæ ſpectant ad firmitatem, ac craſſitudinem, tum ad infirmitatem, & tenuitatem alimenti iam geniti, quæ non ſolum experimento cognoſcuntur, ſed ante ex cauſis: ſiquidem ſubſtantia [a] terrena, dura, denſa, concreta, quæ nequeat in partes paruas diuidi, craſſum ac firmum alimentum præbet, contraria tenue ac diſſipabile. Hæc de facultatibus eſculentorum: Tranſeamus ad rectũ vſum.

De recto vſu ciborum in vniuerſum. C A P. III.

NIhil profectò ad victum inſtituendum conduceret nouiſſe facultates iam expoſitas, niſi ratio [b] quoque teneretur, qua ita alere hominem poſſemus, vt tutò citò & iucundè ipſum tueremur:

a *Supra li.2. c.2. & Gal. 4 ſim. c.18.*
b *Gal.3.de alim.fac.c. 27.& 4. ſimpli.c.15. & Vidus ſupr.li.2.c.3*
c *Gal.1.de tu.val c.2.*
d *Supra li.2. cap.2.*
e *Supra li.2. c.2. & Gal. 4.ſimp.c.18.*
f *Supra l.2. c.3.& Gal. 4 ſimpl.15. & 3.de ali. fac.c 27.*
g *Galen. 4. ſimpl.c.15.*
h *Gal.2.aphor.com.38*
i *Supra li.2. cap.3.*
k *Supr. li.2. cap.4.*
l *Sup.ibid.*
m *Sup.li.2. cap.4*
n *Supr. ibid.*
o *Supr. li.2. cap.4.*
p *Supr. ibid.*
q *Ibidem.*
r *Supra ibidem.*
ſ *Gal.li.de ſuccor. bo. c.1.& 8.*
t *Gal.1.de ali.fac. c.1.*
u *Sup.paulò ante.*
x *Gal.lib. de ſucco.bon. c.5.*
y *Gal.1.de cauſ.ſymp. c.6.*
z *Supra li.2. c.6.*
a *Supra li.2. c.7.*
b *Vidus ſupra lib.1.c. 9.& Galen. 6.meth.c.2.*

Quamobrem de recto quoque vſu alimentorum tractabimus, videbimuſque quas animaduerſiones E
requirat. Ergo cum cibus inſtrumentis adnumeretur, tunc rectè adhibebitur,[a] cum perficiet opus id,
quod requiritur: à rebus enim quæ in corpore noſtro verſantur, ſiue ſecundum naturam ſint, & con-
ſeruari debeant, ſiue præter naturam, & auferri, requiruntur opera, quæ ſine inſtrumentis perfici non
poſſunt, ita vt inſtrumenta [b] operibus aptanda ſint. Opus autem, ad quod præſtandum cibus datur, eſt
refectio eius, quod abſumptum eſt in corpore noſtro; tunc igitur rectè dari cibus dicetur, cum refe-
ctioni ſatisfaciet, hoc eſt, cum alere poterit, ſimulque conditionibus reſpondere, quas oportet ſpecta-
re in alendo; neque enim ſatis eſt alere corpus noſtrum, ſed eo cibo alendum eſt, qui maximè idoneus
eſt; cumque diuerſos cibos dare liceat, quantitate, partitione, numero, tempore, ordine, modo, ac via,
neceſſe eſt, tantum cibi accipiatur, quantum conuenit, quoties, quando, quo ordine, qua via, ac modo
expedit; quibus omnibus differentiis reſpondere debet cibus, qui ſumitur: Quamobrem non ſatis eſt
ipſum abſolutè dare; ſed talem dare conuenit, qualis poſſit requiſitam qualitatem adferre, tum ea
quantitate, ea partitione, eo numero, tempore, via ac modo, vt valeat quantitati, partitioni, numero,
tempori, viæ, ac modo refectionis reſpondere: nam vt ſimilis differentia [d] rei, ſimilem requirit diffe-
rentiam operis, ita ſimilis differentia operis, requirit ſimilem differentiam inſtrumenti: Id quod in ci-
bo manifeſtè videbimus, ſi vnamquamque differentiam operis, nempè refectionis cibum requirentis
intueamur. Spectemus primò qualitatem refectionis: vbi tantum reficere opus eſt, quod abſumptum
eſt, talis cibus conuenit, qualis poſſit reficere; huiuſmodi autem ſimilis [e] eſt, atque idem linguæ, nari- F
bus, ac ventriculo gratus eſt, non putreſcit, ſed facilè concoquitur, facilè penetrat, ſuccum, bonum
multum, ac firmum præbet. At vbi opus ſit non ſolum refectione, ſed etiam mutatione aliqua in cor-
pore noſtro, cum teſte Hippoc.[f] inſit cibo vis medicamenti, talis ſumendus eſt, qualis valeat non ſo-
lum reficere, quod abſumptum eſt, ſed ſi quid præter naturam eſt aut auferre, [g] aut certè remittere, &
idcirco calefacere, refrigerare, madefacere, ſiccare, craſſum reddere, aut alia affectione ex iis, quas ante
retulimus, corpus noſtrum afficere: Quamobrem ſi quis intelligat opus, quod neceſſarium eſt, probè
etiam cognoſcet, quo cibo ſit vtendum; neque enim aptatur idem omnibus; cum neque omnes bene
valeant, neque bene valentes ſint eadem natura, habitu, ætate, conſuetudine, vitæ genere, regione, ita
vt opus ſit refectione varia, & variis facultatibus, atque idcirco variis cibis, qui longo vſu etiam ab im-
peritis, (ſi non ſint ex toto hebetes) agnoſcuntur. At neque vna, atque eadem quantitas cibi omnibus
conuenit, cum alii plurimum, alii exiguum, alii mediocrem deſiderent; neque enim tantum dandum
eſt Socrati Philoſopho, quantum Miloni Athletæ; debet igitur quantitas cibi reſpondere [h] quantitati
refectionis: vbi multa refectione opus eſt, neceſſarius eſt multus cibus, modò concoqui poſſit; vbi
pauca, paucus; mediocris, vbi mediocri. Homo ſanus cupiditate [i] idoneam cibi portionē metitur; tunc
enim finem comedendi facere debet, cū cibi cupiditas deſinit, ſiquidem natura cupiditatē inſeruit tan-
quā iudicem, vt neceſſitatis cibi, ita etiam portionis. Qui ægrotant, plerumq; non appetunt cibum, ſed
ſæpe adeò ipſum faſtidiunt, vt vix valeant retinere, ſi quid cogantur ingerere, interdum contra fame G
torquentur inexpugnabili, in quo caſu venari Medicus debet. quantum alimenti requiratur, & tantum
dare cibi, quantum poſſit reficere, quod receſſit; hoc autem non æquale eſt, quo fit, vt nec quantitas
cibi æqualis eſſe debeat omnibus. Quod attinet ad partitionem, refectio quotidie [k] nonnullis ſimul
conuenit, nonnullis partita; eadem ratio eſt cibi, quo quotidie alimur; aliis enim dandus eſt totus ſi-
mul, aliis diuidendus, & in tot partes diſtribuendus, in quot & ipſa refectio. De numero autem cibo-
rum ſcire licet, vbi vnus tantum ſatisfacere poſſit operibus, ac differentiis requiſitis, vnum tantum ſu-
mendum eſſe, alioquin vbi plura opera requirantur, nec poſſint ab eodem cibo præſtari omnia, ſu-
mere plures oportet. Eadem ratio eſt temporis, tunc enim dare cibum expedit, cum opus eſt refectio-
ne, ſed refectio tunc neceſſaria eſt, cum & requiritur, ob ea, quæ abſumuntur & tolerari poteſt, tunc
ergo aut antea, aut poſtea ad cibum veniemus. Requiritur etiam ordo inter cibos. vbi plures ingeran-
tur, vel quod res ipſa plures deſideret, (quod interdum accidit) vel (vt plerumque euenit) quod non
vno contenti ſimus, in quo caſu ſtatuere [l] oportet, qui prius ſumendi, qui poſterius. Ad duo autem
ſpectabit ordo ciborum, ad ordinem operum, à quibus requiritur, & ad noxam vitandam; prius ſu-
mendi ſunt illi cibi, qui operi prius requiſito ſatisfaciant, exempli gratia, cum ante laxare ventrem,
[m] deinde confirmare oporteat, prius dandi ſunt cibi ſoluentes, deinde adſtringentes: Præterea coctu
faciles ac teneri ſumpti poſt cibos duros, [n] & coctu difficiles, cum vbi iam cocti ſunt deſcendere non H
poſſint, putreſcunt, & noxam adferunt non mediocrem, quæ vt euitetur ante ſumendi ſunt cibi faci-
les, & qui facile in ventriculo corrumpuntur, deinde alii duriores, qui prioribus deſcendentibus conſi-
ſtunt in fundo ventriculi: vbi deinde citra noxam concoquuntur. Modus, quo dare cibos expedit,
idem eſſe videtur, & omnibus notus, cum vel manu ſeu hominis, ſeu aſſiſtentium, vel inſtrumento
idoneo ingerantur: interdum tamen vel ob virium imbecillitatem, vel ob delirium ac mentis ſtupo-
rem nequeunt cibi eo modo dari, quo aliis conſueuerunt: ſed neceſſarium eſt vas oris anguſti, per
quod liquidus cibus demittatur in os: Via ſimiliter, per quam cibi ingeruntur, eadem eſt [o] omnibus,
nempe ipſum os; nam odores (vt alibi dictum eſt) non ſatis nutriunt, per cliſteres credunt [p] nonnulli
in aluum demitti poſſe, quod alat, cum à venis inteſtinorum attrahatur, quibus aliqua vis ineſt. Verum
refectio hac via ita exigua eſt, vt dicere debeamus tantum per os cibos ingeri, & corpus refici; patet igi-
tur, in quo conſiſtat rectus vſus ciborum, qui ſæpè artificium aliquod poſtulat, ad quod iam aggre-
dimur.

a *Vidus lib. 5. de tu. val. gene. cap. 3. & 4.*
b *Vidus li. 5. de tu. val. gener. c. 8. & cap. 9.*
c *Gal. 1. de tu. val. c. 2.*
d *Vidus li 5. de tu. val c. 9.*
e *Galen. 4. ſimplic. ca. 15. & Gal. 3. de alim. fac. c. 17.*
f *Hipp. lib. de alim.*
g *Gal. 6. de tu. val. c. 3.*
h *Galen. 1. aph. com. 15.*
i *Gal 2. de tempe. c. 1.*
k *Hippo. & Gal. 1. aph. 17.*
l *Galen. 3. acut. com. 22.*
m *Gal. 2. de alim. facul. c. 22.*
n *Gal. 2. de alim. facul. c. 19. & 3. acut. com. 22.*
o *Vid. lib. 5. de tuen. val. gener. c. 4.*
p *Gal. 3. de cau. ſymp. c. 2.*

De apparatu ad rectum vſum ciborum requiſito. CAP. IV.

SI cibi tales à natura fierent, vt abunde poſſent & operibus, & operum differentiis ſatisfacere, ſume-
rentur ſtatim, neque vllum requirerent artificium, quod tamen neceſſarium eſt, cum paucos ad-
modum liceat capere ſine apparatu: hic non omnibus æque notus eſt, ſed coquis duntaxat, ſic autem
appellan-

A appellantur à coctura, in quam magnam partem ponunt ſuæ operæ; verſantur igitur aſſiduè coqui in apparatu ciborum, quos conantur, quàm ſuauiſſimos reddere, cum potiſſimum ſtudeant voluptati. Medicus verò, qui ad ſanitatem maximè conſilium dirigit, coquis vtitur tanquam [a] miniſtris, perinde ac pharmacopolis, aliptis, gymnaſtis, pædotribis, quibus imperat quaſi Imperator fabris, vt talia opera moliantur, & parent, qualia ad rem maximè factura eſſe videantur. Ciborum igitur apparatus diligenter tractari à Medico debet, vt vbique præſto habeat, quibus vtatur commodè ad facultates omnes, quæ vel vt in alimento, vel vt in alimento ſimul & medicamento in cibis attenduntur; ſiquidem apparatu grati euadunt non ſolum linguæ, & naribus, ſed etiam ventriculo, prohibetur, ne putreſcant, tales redduntur, vt facilè concoquantur, facile penetrent, alimentum præbeant boni ſucci, multum, vel paucum, firmum, vel infirmum, pro vt res poſtulat, quæ omnia ad cibos pertinent, quatenus cibi ſunt; ſed quia (vt iam [b] oſtenſum eſt) cibis ineſt vis medicamenti, afficiunt etiam corpus noſtrum, quatenus calefaciunt, refrigerant, madefaciunt, & ſiccant, aut alio modo ipſum mutant. Debent autem ita parari, vt eiuſmodi omnibus operibus, ipſorumq; differētiis ſatisfaciant; hoc vt coqui præſtent, neceſſe eſt, ſiquæ inutiles partes ſint, detrahant, vtiles verò ad rem appoſitas efficiant; detrahuntur partes inutiles, cum vel præciduntur, vt vngulæ, cornua, roſtra: vel manu aut ferramento auferuntur, vt ſquamæ, pinnæ, coria: vel igne abſumuntur, vt tenues plumæ, vel abraduntur, quemadmodum partes externæ radicum, vel mola, aut cribro ſeparantur, vt ſeminibus vſuuenit, vel abrumpuntur, vt cortices fructuum duriores; vel purgantur ſeu lotione, quemadmodum ſordida, ſeu maceratione, quemadmodum ſalſa, vel coctura, quemadmodum carnes, cum aſſantur, vel elixantur, quibus modis omnibus

B eſculentorum partes inutiles adimuntur, ſed cum illæ etiam, quæ vtiles ſunt, non ſemper ſtatim appoſitæ ſint, plerumque neceſſaria eſt ars, quæ tales efficiat vel miſcendo, vel ſiue per ſe accipiantur, ſiuè miſceantur aliter afficiendo; loquemur ante de mixtura, deinde ad affectionem tranſibimus, quam oſtendemus multiplicem in cibis requiri, antequam ingerantur.

[a] Gal. de tu. val. ad Thraſybul. c. 43. & 2. de tu. val. c. 11.
[b] Sup. li. 2. c. 2. & Hip. poc lib. de alim.

De mixtura ad rectum vſum ciborum requiſita. Cap. V.

MIſcentur itaque eſculenta à Coquis, & Medicinæ imperitis ſolummodo ad voluptatem, à Medicis verò ad vſus, quos diximus, ſiue vt alimenta tantum, ſiue vt medicamenta conſiderentur. Ad voluptatem verò eatenus, quatenus noxam adferre non poſſunt; ſed cum ea, quibus [c] veſcimur, partim cibi ſint, partim obſonia, partim condimenta, miſcentur cibi cum cibis, cum obſoniis, cum condimentis, obſonia cum cibis, obſoniis ſimiliter & condimentis, condimenta tàm cibis, quàm obſoniis; adiiciuntur. Cibos [d] nominauimus eos, qui præcipuè nos alunt, veluti frumenta, legumina, carnes; obſonia, quæ cum cibis capiuntur ad faſtidium euitandum, cuiuſmodi ſunt vel acria, vt cœpa, allium; vel inſipida, quæ cum acribus condiuntur, quemadmodum cucurbita, & lactuca, quæ omnia, quamuis alendi vim habeant, nequeunt tamen alere, quantum neceſſe eſt; porrò condimenta [e] dictum eſt ea eſſe, quæ aut nihil alunt, aut certè quàm minimum, & tàm cibis, quàm obſoniis adiiciuntur, vt augeant, aut minuant eorum ſaporem. Miſcentur ergo cibi cum cibis, vt cum pane frumenta, legumina, fructus,

C aues, piſces, caro quadrupedum, quæ omnia cum per ſe valeant, abunde nos alere in cibis habentur: pleriq; autem homines hæc ſimul ingerunt ſolummodo, vt guſtum voluptate impellant, poſſintque citra ſatietatem liberaliter veſci. Medici, qui non ſolum delectare volunt, ſed etiam prodeſſe, contrarios inter ſe miſcent, vt duros cum mollibus, craſſos cum tenuibus, adſtringentes cum relaxantibus, aſperos cum leuibus, vt remittant ac temperent exceſſum; quamobrem carnem ſalitam, quæ dura eſt, cum ouis iungunt, quæ mollia ſunt; piſciculos ſalitos, qui extenuandi vim habent, cum craſſis, veluti cum faba & aliis leguminibus, quæ craſſos ſuccos gignunt; cotonea mala, quæ adſtringunt cum pingui carne, quæ relaxant; milium quod aſperum eſt cum lacte, caſeo, aut adipe, quibus ineſt vis leuandi; facit enim contrariorum permixtio non modo ad voluptatem, ſed ad ſanitatem quoque, cum vim, quæ nimis valida eſt, temperet; eadem ratio eſt aliarum facultatum, quas in cibis obſeruauimus; omnes enim contrariis temperantur, ſed temperationis vtilitas magis manifeſta eſt, vbi miſcentur obſonia cum cibis; nam cibi iam dicti cum pane quaſi obſonia deuorantur, & id efficere videntur, quod diximus [f] proprium eſſe obſoniorum, quæ faſtidium tollunt, nec ſolent per ſe, ſed iuncta cum cibis aliis deuorari; hæc (vt ante [g] oſtenſum eſt) vel ſubacria ſunt, vt radicula, daucus, bulbus, allium; aut exiguum ſaporem præſeferunt, veluti cucurbita, cucumis, lactuca, malua, blitum, braſſica, beta, intubus, quibus per condimenta ſaporem addimus, vel dulcia ſunt, veluti mel, ſaccarum. Miſcentur autem obſonia vel inter ſe, vt ſmirnium cum lactuca, cum cucumere allium: vel cum cibis veluti prædicta omnia cum pa-

D ne in quibus componendis conſilium apud Coquos & Medicinæ imperitos eſt vnum dumtaxat, vt delectetur guſtatus, neque reſpuat eſculenta. Medici verò (vt ante dictum eſt) ad ſanitatem præcipuè ſpectant, & idcircò contraria inter ſe miſcent, vt partim aucta, partim imminuta facultate temperentur, ſicque non ſolum linguam voluptate perfundant, & ventriculi faſtidium ſubmoueant, ſed citra omnem noxam ad varios vſus accommodentur, quos ſimplicia, atque immixta minime præſtant: farri, exempli gratia, & lenti [h] adiicitur porrum, quod ipſorum [i] craſſitudinem extenuet, ficus [k] ſumuntur cum detergentibus, atque extenuantibus, veluti cum fœniculo, ne ob dulcedinem citò à viſceribus attrahantur, & obſtructionem adferant; quamobrem cauendum eſt, ne cum craſſis [l] dulcia ſumantur, veluti vua cum carne bubula, caſeo veteri aut piſce aliquo duriore, ne attracta, priuſquam coquantur, viſcera obſtruant. Externæ partes quadrupedum, vt pedes, & roſtra capiuntur cum oleribus detergendi vim habentibus, vt cum beta, atriplice, braſſica, piſces [m] duri & glutinoſi cum cæpa alióve extenuante, incidente, detergente comeduntur, non ſecus, quàm placenta [n] cum melle, quod egregie deterġit. Inflantibus, vt fabæ, ciceri additur cæpa vel allium, quæ flatum diſcutiunt, cum calidis miſcentur frigida, veluti cum cucumere allium, cum frigidis calida, vt cæpa cum cucurbita. Sed fœnugræcum, quod caput tentare ſolet, datur cum pane, qui prohibet, ne vapores ferantur ad caput. Compoſuit

[c] Sup. li. 2. c. 2. & Gal. 4. ſimp. c. 8.
[d] Sup. ibi.
[e] Gal. 2. de ali. fa. c. 63.
[f] Sup. lib. 2. cap. 2.
[g] Sup. ibid.
[h] Gal. 4. de tu. val. c. 4.
[i] Gal. 2. de ali. fa. c. 71.
[k] Gal. 2. de ali. fac. c. 8.
[l] Gal. ibid.
[m] Gal. 3. de ali. fa. c. 30.
[n] Gal. 1. li. de ali. fac. c. 4.

E Heracl. Taren.[a] betam cum lente, quam mixturam appellauit theutlophacem, vt beta laxando aluum ſubduceret lentem, quæ adſtringendi vim habet, quamuis eiuſmodi compoſitio ob pugnam contrariorum ſoleat torquere interdum ventrem, id quod facile euitatur, cum adſtringentia vincuntur à relaxantibus; deiiciuntur enim ſine moleſtia; illud etiam ignorare non oportet, quod præter vires alimentorum manifeſtas, quibus contrariæ temperantur, ſunt quædam aliæ, quæ totam ſubſtantiam magis, quàm temperationem ſequuntur, ob quas cibi alioquin boni ſucci, vbi inter ſe miſceantur, prauos ſuccos gignunt, veluti ſi piſces dentur cum lacte, caſeo, butyro; videntur enim elephantiam adferre, quod in ea regione, vbi ſimul comeduntur, complures ſoleant in eiuſmodi morbum incidere. Ex contrario etiam accidit, vt quædam ſimul mixta bonum ſuccum generent, quæ vbi per ſe ſumantur, prauos producere conſueuerunt, vt iuglans[b] cum ficu, quanquam hæc potius ſunt referenda inter cibos. Reuertamur ad obſonia, in quorum numero ponitur intrita, id eſt, ſuccus craſſior, ex quo carne, piſcibus atque aliis cibis intinctis veſcimur; inhæret enim & tingit, ita vt obſonii locum præſtet; varia autem paratur intrita à Coquis ad varios cibos tingendos, vt vnicuique illa aptetur, quæ guſtum maxima voluptate perfundat. Veteres intrita vtebantur ex iecinore diligenter contrito, & contuſo cum oleo, garo, & modico vini, ex quibus omnibus ſuccum conficiebant. Recentiores iecinori probe cocto & contrito defrutum & aromata adiiciunt, & cum iuſculo carnis diluunt, donec mellis craſſitudinem æquet: cæterum varia intrita, qua veteres vtebantur, non admodum nota eſt. Recentiores præter intritam, quam ex iecinore poſuimus, alias conficiunt quamplures, quas quia ſaporem in cibis gratum F concinnant, ſapores appellant, cuiuſmodi eſt, quæ fit ex pane, quem calefactum aceto madefaciunt, deinde ex ſucco betæ, aut alterius oleris interunt. Non diſſimilis eſt ea, quæ ſimiliter fit ex pane prius ex aqua madefacto aut incocto, & cum amygdalis aut iuglandibus ſeu auellanis nucibus contundunt, diluuntque vel ex ſolo omphacio, vel etiam ex ſucco herbæ alicuius, vt ocymi, quibus nonnunquam adiiciunt allium contuſum. Inter eiuſmodi ſapores eſt ille etiam, qui fit ex defruto ſinapi & aceto, vel ex ſucco alicuius fructus; exprimitur enim ſuccus ex prunis ſiccis ac decoctis, ex ceraſis, ex malis cotoneis, ex paſſis, expreſſusque cum ſaccaro incoquitur ad mellis craſſitudinem. Hæc ferè ſunt, quæ frequentantur, diriguntùrque à Coquis[c] ad ſuauitatem duntaxat. Medici autem iubent, vt cibi quàm ſimpliciſſimi deuorentur, cum ſic ſalubriores ſint, minus aluum perturbent, & facilius coquantur interdicuntque intritis, niſi vbi ventriculus cibum aſpernatur, & recreari debet, aut niſi temperare vim eſculentorum eiuſmodi mixtura oporteat; quæ autem intrita cuiuis ciborum generi maximè aptetur, ille intelliget, qui vim nouerit tum cibi, tum eorum, ex quibus intrita componitur; hic vbi opus erit nouas parandas curabit propoſita ratione ductus. Sed ſatis de obſoniis; tranſeamus ad condiméta, quæ differre à cibis & obſoniis, diximus,[d] quod neque ſola ſumantur ad alendum, quemadmodum cibi, neque ſoleant cum cibis deuorari, veluti obſonia, ſed aut nullum,[e] aut certè exiguum præſtant alimentum, ita vt cibis, & obſoniis addantur à Coquis, vt vel ipſorum acrimoniam retundant,[f] vel ſaporem alioquin hebetem excitent, & ita guſtatum voluptate deuinciant. Duo itaque ſunt condimento- G rum genera; Vnum eorum, quæ ſaporum vim mitigant, quemadmodum oleum atq; adeps, quæ non ſolum lenia ſunt, ſed etiam glutinoſa, atque idcirco validos ciborum, ac obſoniorum ſapores non permittunt imprimi in linguâ; Alterum eorum, quæ exigua mole ſaporem habent ingentem, ſiue acrem, ſiue ſalſum, ſiue acidum, nam de amaris non eſt, quod loquamur, cum penitus[g] aliena ſint. Ad hoc genus referuntur aromata omnia, tum herbæ acriores[h] vt ſinapi, anethum, origanum, thymum, ſerpillum, præſertim vbi vel ſemina ſumantur, vel herbæ ipſæ ſiccæ: eidem generi ſubiicitur ſal, qui (quamuis nullam alendi facultatem habeat) prope tamen cibis, atque obſoniis omnibus pro condimento adiicitur. Veteres pro ſale muria etiam vtebantur, vel garo,[i] vel oxygaro, quibus ineſt vis ipſa ſalis. Excitatur etiam hebes eſculentorum ſapor ab aliis liquoribus, vt ab aceto, oximelle, omphacio, vino: eiuſmodi ergo ſunt condimenta à coquis vſitata. Medici[k] vero eam condituram probant, quæ non ad guſtum ſolum, ſed magis ad ſanitatem dirigatur; nituntur enim cibos, & obſonia talia reddere, vt citra noxam prodeſſe quamplurimum valeant, id quod euenit, cum contrariis condiuntur. Verum in condiendo non ſolum naturam eorum, quæ condiuntur, intueri oportet, ſed etiam coctura ſpeciem, ſiquidem alia conueniunt aſſis, alia elixis, vbique autem contrario temperanda eſt ciborum vis, qui aſperi ſunt, & acres, veluti cinara, & aliæ herbæ ſpinoſæ[l] oleo mitiores redduntur; additur adeps iis, quæ aſſantur, ad molliendum, quæ craſſa & inſipida ſunt, vt caro[m] citri, condiuntur aceto & garo, quibus & ſapor exci- H tatur & coctio melius perficitur, cum promptius à calore perficiantur, quæ extenuantur, atque inciduntur; lactuca conditur ex[n] garo, vt ſaporem acquirat, ſinapi adiicitur iis, quæ multo humore redundant, ſicuti anguillis. ſale condiuntur carnes, non modò, vbi coquuntur ac deuorantur, ſed ante etiam vt ſeruentur; habet[o] enim vim extenuandi, incidendi, ſiccandi, ac digerendi: quamobrem maxime idonea ſunt, quæ ſaliantur,[p] quæcunque multis humoribus quaſi muccis redundant: quæcunque item nec nimis humida, nec nimis ſicca fuerint, ſiquidem quæ nimis humida ac mollia fuerint, vt piſces ſaxatiles, & porcelli teneri, tabeſcunt, vbi ſaliantur: ex contrario,[q] quæ nimis dura ſint, redduntur quaſi coria, adeoque inareſcunt, vt deuorari non poſſint, id quod lepori[r] euenire ſolet, cum ſale conditur; commodiſſimè autem ſeruantur ſale ſues[ſ] ætate florentes. Atqui adduntur etiam condimenta ad alios vſus, vt gar m cum piſcibus ad aluum ſubducendam ſemen papaueris ad faciendum ſomnum[t] panis adiicitur frictis vinum ad remouendum nidorem, glutinoſis acetum[u] ad incidendum. Adhibentur & aromata,[x] vt calefaciendo, aperiendo, diſſecando, coctionem, ac diſtributionem iuuent, viſceribus robur addant & obſtructionem fieri prohibeant. Eiuſmodi igitur eſt ratio permixtionis eſculentorum: iam tempus eſt ad alterum caput apparatus tranſire, quod conſiſtit in afficiendis tàm ſimplicibus, quàm compoſitis eſculentis, vbi alioquin non ſatis appoſita ſint ad id efficiendum, quod requiritur.

De eſcu-

a Gal. 1. de ali. fac. c. 18.
b Gal. li. de ſucco. boni c. 8. & 2. de alim. fa. ca. 28.
c Gal. 2. de ali. fa. c. 52.
d Sup. li. 2. c. 2.
e Gal. 2. de alim. facul. cap. 63.
f Gal. 2. de ali. fa. c. 52.
g Galen. 4. ſimpli. c. 9. & c. 15.
h Gal. 3. de ali. fa. c. 52.
i Galen. 1. acut. com. 18.
k Gal. 2. de ali. fa. c. 52.
l Galen. 2. de alimen. fa. c. 50. & 51.
m Gal. 2. de ali. fa. c. 37.
n Gal. 2. de ali. fa. c. 40.
o Gal. 4. ſimplic. ca. 20. & 3. de ali. fa. c. 41.
p Gal. 3. de ali. fa. c. 41.
q Gal. 3. de ali. fa. c. 41.
r Gal. ibid.
ſ Gal. ibid.
t Gal. 1. de ali. fac. c. 31.
u Gal. de attenuante victu c. 11.
x Gal. 2. de ali. fac. c. 13.

A *De eſculentorum coctura.* Cap. VI.

AFficiuntur eſculenta aliter, ac prius eſſent multis modis: præcipuus eſt per coctionem, de qua primum agemus; deinde proficiſcemur ad alios. Eſt autem coctio perfectio,[a] quam efficit calor, vel internus, vt in fructibus qui natura maturantur, vel externus, vt in iis, quæ igne coquuntur; duplex [b] autem perfectio coctione acquiritur, cum interdum forma de integro acquiratur, veluti cum ex ſemine & ſanguine generatur homo: interdum vſus aliquis; quemadmodum iis, quæ igne coquuntur; hæc enim fiunt non ſolum guſtantibus ſuauiora, ſed [c] ſalubriora etiam, quam ante, cum deponant grauitatem, quam ventriculo adferre ſolent, citius permeent, facilius ſuperentur à calore, & in ſubſtantiam noſtram vertantur;[d] refert enim coctio externa ſimilitudinem internæ, quæ fit in ventriculo, & iecinore: ſiquidem iecur concoquens ſanguinem parat idoneum coctioni, quæ fit in partibus ſolidis, cum cibi propriè alimentum euadunt. Ventriculus [e] ſuccum ex cibo conficit, ac talem reddit, vt paruo negocio à iecinore verti poſſit in ſanguinem. Eadem ratio eſt coctionis externæ; parat enim [f] Coquus cibum ventriculo, ita vt facile iterum coquatur, & mutetur in ſuccum. At confert coctio externa ad illas quoque facultates, quæ cibis quaſi medicamentis inſunt, & per quas, dum mutantur à nobis, interim nos mutant, vt madefaciendo, ſiccando; pro vario ergo genere cocturæ, varie ab iiſdem cibis corpus noſtrum afficitur, ac mutatur. Duæ autem ſunt cocturæ [g] ſpecies primæ, quæ calore concoquente diſtinguuntur; hic cum humidus eſt, elixat, cum ſiccus, aſſat; quæ aſſantur, magis retinent internum [h] ac proprium humorem, qui alendi vim habet, atque idcirco magis alunt, quam elixa, nullum verò
B acquirunt aduentitium humorem, ſed externis partibus [i] ſicciora euadunt. Contra quæ elixantur, amittunt ſuccum proprium, quem rarefacta iuri impertiunt, ſed interim ex iure aduentitium contrahunt: ex vtraque autem cocturæ ſpecie [k] tertia quædam mixta proficiſcitur, quam cernimus in iis, quæ iurulenta dicuntur, & in patinis parantur; hæc neque aſſa, neque elixa debent appellari, cum coquantur à calore nec penitus humido, vt elixa, nec penitus ſicco, vt aſſa, ſed qui [l] medius quodammodo fit inter humidum & ſiccum; loquemur de vnaquaque coctura ſeparatim. Veniat primo in medium illa, quæ elixat, hanc conſtat multiplicem eſſe pro calore multiplici, à quo fit; qui licet vbique [m] humidus ſit, non tamen eſt æqualiter humidus, nec æqualiter madefacit ea, quæ elixantur; ſiquidem alius nititur in vapore, alius in liquore. Elixamus per vapores cum fructus, aut aliud quidpiam ſuſpendimus ſuper vaſa aquæ feruentis, ita vt eius vapores excipiat; quæ ſic coquuntur, minus aduentitii humoris abſorbent, minuſque tabeſcunt ac diſſoluuntur, quam ſi decoquerentur in liquore aliquo. Varius item eſt liquor, quo elixamus, pro cuius varietate varius quoque eſt calor, qui in illo nititur, & vario modo afficit ea, quæ incoquuntur, quæ tunc redduntur valde humida, cum elixantur à calore valde humido, cuiuſmodi eſt, qui in aqua pura bulliente verſatur, ſed minus humida fiunt, ſi coquantur ex albo iure, [n] quod præter aquam, accipit porrum, anethum, oleum, ſalem; eiuſmodi enim calor minus humidus eſt, quam calor aquæ dulcis. Quæ elixantur ex vino muria diluto, aut aceto longe minus humida ſunt,[o] eiuſmodi enim liquores, quamuis humidi videantur, habent facultatem ſiccandi. Quæ
C coquuntur ex lacte, vt legumina, & carnes, ipſum combibunt, & idcirco corpus noſtrum madefaciunt, atque alunt magis, quam quæ ex aliis liquoribus. Ex quocunque autem humore elixentur, minus ſicca euadunt, & minus acria, ſi bulliant in duplici vaſe, ita vt [p] vas, in quo humor vna cum cibo elixando continetur, demittatur in alterum vas plenum aqua cui ſubiiciatur ignis: eiuſmodi apparatum appellant balneum Mariæ, vbi calor, qui in interni vaſis humore innititur, cum ab humido calore aquæ externi vaſis oriatur, minus acris redditur, quam ſi proxime excitaretur ab igne. Illud autem obliuiſci nō oportet, quod vt cibi participant humoris, in quo elixantur, ita eidem aliquid [q] impertiunt, quamobrem non ſolum vtimur eſculento ipſo elixato, ſed etiam iure vel cum pane quaſi obſonio, vel per ſe pro alimento, quod vt celerrime poteſt vires reficere, ita valde exiguam reficiendi vim habet; cibis verò, quos elixauimus, & per ſe vtimur & vna cum iure, vt cum ſorbitionem vel pulticulam ex leguminibus aut frumento ingerimus; Sed omiſſis elixis progrediamur ad aſſa; hæc licet coquantur omnia à calore [r] ſicco; plurimum tamen inter ſe diſſident; quandoquidem in modo aſſandi diſcrimen eſt non mediocre, cum quædam aſſentur in vaſe, quædam ſine vaſe; ac rurſus in vaſe, vel per ſe, quod iis euenit, quæ in olla tecta coquuntur, vel cum pingui aliquo humore, aut oleo, aut adipe, quod accidit frictis in ſartagine. At ſine vaſe aſſantur, quæ coquuntur in clibano, ſiue per ſe, ſiue illita farina ex aqua ſubacta, quæ item coquuntur ad prunas, ſiue ſuper craticula, ſiue infixa veru aut per ſe, aut inuoluta velamento aliquo, vt charta, aut incluſa in ventre alicuius belluæ, puta hædi. Aſſantur item nonnulla ad cinerem calidum, ſiue ipſi ſuperimponantur, ſiue tegantur eodem; quocunque autem ex his modis eſculenta
D coquantur, aſſari dicuntur, cum omnia coquantur à [ſ] calore ſicco, & ab exteriori parte ita ſiccentur ac denſentur, vt proprium humorem retineant; multum tamen intereſt, hoc ne an illo modo parentur; ſiquidem quæ aſſantur in clibano, quantum conuenit calefacto, neque vruntur, neque nidorem mouent, quo fit, vt facilius conficiantur in ventriculo, & ſuccum proferant meliorem. Quæ illinuntur farina ſubacta, minus ſicceſcunt, & inter aſſa lenia maxime redduntur, non ſecus, quàm quæ in duplici vaſe coquuntur inter elixa, cum non proximè, ſed alio medio interiecto à calore ignis attingantur; illis non diſſimilia redduntur, quæ aſſantur incluſa vel tecta, vt auiculæ in ventre hædi; quæ calido cineri ſubiiciuntur, aut ſuperimponuntur, magis inhæreſcunt, quam quæ in clibano, aut quæ inuoluta, ac tecta incoquuntur, ſed nidore ſimiliter carent, hunc maxime retinent, quæ in ſartagine friguntur, deterrimum [t] autem ſuccum proferunt, ægrè [u] concoquuntur, tardè permeant, aluum ſiſtunt, licet flatum amittant, retinent etiam nidorem quæ aſſantur ad prunas, minorem tamen, minimumque in olla operta. Cæterum inter aſſa & elixa, (vt ante [x] oſtendimus) media quædam ſunt, quæ neque coquuntur ex toto à calore humido, nec ex toto à ſicco, ſed iurulenta, ita vt mediam facultatem retineant, nec ſiccentur extrinſecus, vt aſſa, nec reddantur madida, aut mollia, vt elixa; huiuſmodi [y] ſunt, quæ parantur in patinis, vel in farina ſubacta ad modum vaſis operti figurata, quibus admiſcetur cum

a *Ariſt. 4. meteo. ca. 2.*
b *Ariſt. ibi.*
c *Gal. li. de ſuccorum bonit. c. 5.*
d *Gal. ibid.*
e *Gal. ibid. & 3. de natu. fac. c. 7.*
f *Gal. li. de ſuccorum bonit. & vitio cap. 5.*
g *Ariſtot. 4. meteo. c. 2.*
h *Ariſt. ibi.*
i *Ariſt. ibid.*
k *Gal. 3. de ali. fac. c. 2.*
l *Gal. ibid.*
m *Ariſt. 4. meteor. c. 3.*
n *Gal. 3. de ali. fac. c. 30.*
o *Galen. 4. meteo. ca. 9. & 2. de nat. facul. c. 9.*
p *Gal. 4. de tu. val. c. 8.*
q *Galen. 1. de ali. fac. c. 1.*
r *Ariſtot. 4. meteor. c. 3.*
ſ *Ariſtot. 4. meteor. c. 3.*
t *Gal. 3. de ali fac. c. 22.*
u *Gal. 1. de ali. fac. c. 22.*
x *In hoc capite & Galen. 3. de alimen. facul. cap. 2.*
y *Gal. ibid.*

pinguedine vel oleo aquoſus aliquis humor, vt iuſculum, ex quo caro bullierit, vinum defrutum, hæc E
non dicuntur proprie elixa, cum non coquantur aquoſo humore penitus humido, ſed partim etiam
ſicco, ſiue ignis, ſiue pinguis humoris; pinguis enim humor, cum aereus ſit, vbi incaleſcit, redditur
igneus, & adurit, quæ ex eo decoquuntur, non ſecus, quàm ignis. At non propterea aſſantur, quæ ſic
iurulenta coquuntur, quod pingui & aereo humori aquoſus alius ſit adiunctus. Ternæ igitur ſunt co-
cturæ ſpecies; ſi quis autem ſingularum facultates intelligat, deinde ſpectet ad opus, quod per cibum
effici debet, & ad naturam cibi, qui coquendus eſt, nullo negotio comperiet, quæ maximè ad rem fa-
a Gal.3.de ali.fac.c.2. & c.19.
ciat. Nam ſi opus ſit madefacere [a] vtetur elixis, ſi exiccare aſſis, mediis, vbi non magis hoc opus, quàm
illud deſideratur, vitabit ea, quæ maxime nidorem mouent, cuiuſmodi ſunt fricta, cum ſuccum deter-
rimum generent. Varia item cum ſit ratio, tum aſſandi, tum elixandi, illam vbique eliget, quæ potiſſi-
mum aptabitur operi requiſito, conſulet tamen ægrotantis guſtatum, cui eatenus inſeruiet, quatenus
noxam non adferat; intuebitur etiam cibi genus, cum alium præſtet aſſare, alium elixare; nam vt mix-
tione, ita & coctura temperatur cibi vis: exiccatur, qui nimis humidus eſt, madefit, qui nimis ſiccus: hu-
midos ergo aſſabit, ne elixi nimium tabeſcant, & molles efficiantur; ſiccos magis elixabit, ne ſi aſſen-
tur, nimis duri euadant, cauebit etiam, ne aſſentur æſtiuo tempore, quæ malè olent, veluti caro hirci-
na, & ouilla, plurimum enim ac fœdum nidorem mouet, & idcirco commodius elixatur: ab eiuſmodi
carnibus male olentibus detrahet quoque oſſium medullam, quomodocunque coquantur, cum val-
de quod pinguis ſit, celerrimè putreſcat, & fœtorem excitet intolerabilem. Iam verò habenda eſt in aſ- F
ſando ratio ignis, ſiquidem pinguia, & vitioſo ſucco redundantia plurimum ignem, macra exiguum
deſiderant. At in iis, quæ elixantur, habenda eſt ratio & humoris, in quo coquuntur, & diuturnitatis
temporis. Quod attinet ad humorem, reſpicere oportet & genus & quantitatem; quæ bene olent, ſa-
tis eſt, ſi pauca aqua elixentur olla operta: ex contrario, quæ malè olent, neceſſe eſt ex multa aqua inco-
quantur olla aperta, vt malus odor partim in vapores expiret, partim ob aquæ copiam retundatur.
Quæcunque virus aut putredinem aliquam contrahere incipiunt, ſi ex vino, aut aceto bulliant corri-
guntur. Quod ſpectat ad diuturnitatem, quædam paruo tempore bullire debent, cum diuturna co-
b Gal.3.de ali.fa.c.22.
ctione vel nimis dura fiant, vt [b] oua, vel tabeſcant, vt olera, piſciculi teneri, atque auiculæ; quædam ex-
pedit diutius bullire, vt carnem bubulam, alioquin minimè coquerentur: ſimiliter legumina & fru-
menta diutiſſime incoquenda ſunt, ſed lento igne: & inter bulliendum agitanda, ne comburantur. Il-
c Gal.3.de ali fac.c.32.
lud tamen [c] ignorare non oportet, quod quæ diutiſſime bulliunt, ſalſa euadunt non ſolum; quia ſal,
quo condiuntur, totus reſtat, & humor maxima ex parte abſumitur, ita vt paucus ille, qui relinquitur,
neceſſario magis ſalſus euadat, quàm ante, cum erat multus; ſed & quia idem humor aſſumptis tenui-
bus partibus, relictis craſſis aliquam ſalſedinem habentibus per ſe magis ſalſus efficitur. Quæcunque
autem vehementem vim deponere in aqua volueris, proiecta priori in alteram calidam rurſus demit-
tes, ſtatim tamen, ne refrigerentur ab aere, efficieſque, vt iterum bulliant, quod & tertio fiet, & ſæpius,
d Gal.2.de ali.facul.c.44.
donec vim omnem ſalſam, amaram, acrem deponant in aqua, quod tum [d] leguminibus, tum braſſicæ, G
ac betæ fieri conſueuit. Sed ſatis multa de coctura, tranſeamus ad alium apparatum.

De reliquo eſculentorum apparatu ad rectum vſum requiſito.

CAP. VII.

SÆpè euenit, vt eſculenta duriora ſint, nec poſſint aut ab igne, aut à nobis concoqui, niſi antea mol-
liantur, quamobrem mollienda ſunt & fragilia reddenda: id quod fit pluribus modis; nam belluæ
duriores, vt quadrupedes, aues, piſces, vt teneræ euadant, & fragiles, per aliquot dies, antequam co-
e Gal.7.metho.ca.6.
quantur interemptæ [e] ſuſpenduntur; ſic enim paulatim expirat calor, quo coniunctæ continentur, at-
que adſtrictæ, vnde relaxantur, ac teneræ fiunt. Illæ autem, quæ per ſe teneræ ſunt, ſtatim coqui de-
bent, ne putreſcant: quæcunque adeò duræ ſint, vt non ſufficiat antea interemiſſe, fuſte aliquo verbe-
rantur, ſicque teneræ fiunt, ac fragiles, & facilè concoquuntur; plurimum etiam prodeſt non ſolum
f Gal.li.de ſucc. bonitate c.5.
belluas, ſed alios cibos duriores, cuiuſcunque generis fuerint, aqua [f] macerare; valde enim ſic molli-
untur, præſertim ſi aquæ acre, aut ſalſum aliquid, veluti ſal, thymum adiiciatur, id quod efficit, vt aqua
magis penetret eiuſmodi cibos, & idcirco eos magis madefaciat, ac molliat. Coqui noſtri temporis li-
xiuio macerant, ac molliunt legumina duriora, quemadmodum cicer, quanquam ſolent hæc etiam
frangere, antequam elixentur, quo modo nunc fabam parari videmus, quæ freſa facillime coquitur; id H
quod accidit etiam aliis ſeminibus, vbi ſic comminuantur. At non ſolum mollire duros cibos conue-
nit, ſed eos, qui conſiſtunt, reddere interdum liquidos, & ſorbitiones efficere: id quod Coqui præſtant
macerando, contundendo, coquendo. Expedit interdum, & concretos cibos ſumere non modo, vt
guſtatus voluptate perfundatur, ſed etiam vt ſanguis, qui alioquin tenuis eſt, magis conſiſtat, vnde pa-
ratur caro ex iuſculo concreto, quod gelu appellant: dantur interdum cibi, non quales ſunt, vt calidi,
frigidi, humidi, ſicci, ſed arte tales parati, quales maxime ad rem pertineant: Quamobrem calefiunt,
refrigerantur, madefiunt, ſiccantur; calefiunt autem vel igne, vel aqua calida; refrigerantur aere frigi-
diori, vt tempore hyemis aqua frigida, niue; madefiunt macerati, perfuſi aut diluti humore aliquo: ſic-
cantur igne, vel aere, vt expoſiti ad boream. In omni autem ciborum apparatu intuetur Medicus & ci-
bum & hominem, cibum contrario apparatu corriget, aptabit verò ad hominem cibum eo mo-
do paratum, quo maxime præſtare poſſit opus, quod requiritur, habita etiam
g Gal.2.de alim.facul.c.52.
ratione [g] guſtatus, vt ſi fieri poſſit, iucunditatem magis adfe-
rat, quàm moleſtiam.

Finis Tertii Libri De Ratione Victus.

VIDI VIDII DE RATIONE VICTVS

Liber Quartus:

Qui eſt de eſculentis, quæ ab herbis ſumuntur.

De materia eſculentorum in vniuerſum, & de bonitate eorum, quæ è terra naſcuntur.

CAP. I.

VT eſculenta, quorum facultates vnà cum recto vſu in prioribus expoſuimus, præſtò ſint, expedit eorum materiam ſubiicere: hanc ſpeciatim adſcribere nunc inſtituimus, non cibos dumtaxat, ſed obſonia etiam, & condimenta complexi. Petitur horum quoduis ab iis, quæ animam habent; ſiquidem inanima corpora nec cibos ſuppeditant, nec obſonia, ſed tantum aliquod condimentum, vt ſal: quæ animam habent, in duo prima genera diſtribuuntur, in ſtirpes, & belluas; agemus ante de ſtirpibus, quas terra parit, ac fundit, & ex ſe ſe alit & auget: hęc enim antiquiſſima, & præſtantiſſima præbent eſculenta, quibus [a] contentos priſcos Homines fertur à belluis abſtinuiſſe, vt apud quos religio eſſet carnes comedere, cum terra, baccas, fructus, herbas, legumina, frumenta fundat ac gignat, quorum tam variam vbertatem Natura largita eſt, vt quæ gignuntur donata conſulto
C nobis, non fortuito nata eſſe videantur, ſolaque ſine belluis valeant non modo nos alere, ſed alios cibos mitigantia guſtum reficere: quæ omnia, vt pateat, vnde ſigillatim petantur, quæ è terra naſcuntur, nunc in duo genera partiemur, in herbas, atque arbores; herbarum nomine notauimus [b] paruas, & teneras, quæ à radice foliatæ ſine caudice proueniunt, ſemenque in caule proferunt. Arbores [c] appellamus grandiores, & ligneas, quæ à radice remotæ, ac ſurculoſæ aſſurgunt, ſub quibus comprehendimus etiam arbuſta, & virgulta, quæ [d] multiplici caudice ſe attollunt: ſed præter hæc à terra fungi etiam procreantur, quos herbis, & proprie herbarum radicibus ſubiiciemus. Ordiemur ab herbis, quas natura vna cum ſumma, atque incredibili vtilitate humano generi dedit; ferunt enim ſemina, fructus, bulbos, radices, aſparagos, flores, folia; non quo eadem herba ſingula hæc nobis ſuppeditet, ſed quo omnia ab herbis colligantur: ab aliis tamen plura, ab aliis pauciora; ſed quæ ab vnaquaque præbeantur, ſigillatim explicabimus per genera ipſorum iam propoſita progredientes; adiiciemus enim, à quibus herbis quæque petantur. Ab arboribus autem & arbuſtis varii fructus petuntur, & interdum germina, quibus aliquando famis [e] tempore veſci pauperes coguntur: ſed antequam ad hæc genera tractanda ſigillatim aggrediamur, expedit nonnulla in memoriam reuocare [f] ſuperius enarrata, per quæ poſſimus præſtantiora diſcernere à minus præſtantibus; neque enim quæ ſub eodem genere, ac ſub eadem ſpecie continentur, æquè bona ſunt: ſed aliis alia longè præſtant, quod quo pacto diiudicare valeamus, iam exponimus. Profectò cum res [g] ſenſu diiudicari nequeat, ad cauſas & effecta confugi-
D endum eſt. cauſæ multæ ſunt, vt ſolum, cœlum, aeris conſtitutio, tempus, quo generantur, ac ſeruantur, pro quorum varietate varia producuntur. Quòd ſpectat ad ſolum, ſi pingue ſit, eſculenta producit multi, & craſſi alimenti, ſi tenue, quale collinum cernimus, præſertim in locis peruſtis, cum nequeat multam & craſſam materiam impertire, pauci & tenuis alimenti eſculenta præbet. Cœlum verò ſi calidum eſt, materiam præbet multam & craſſam, contra paucam & tenuem, quod frigidum eſt. Eadem ratio eſt conſtitutionis aeris calidæ, vel frigidæ. Quod verò attinet ad humorem & ſiccitatem, ſi ſolum, cœlum; aut aeris conſtitutio ſicca fuerit, exigui ac tenuis alimenti eſculenta ſuppedìtant, craſſi ac multi, ſi humida, niſi humor valde multus fuerit; nam tunc in alia degenerant deteriora. Aer nubilus ad humidum, ſerenus, ad ſiccum refertur. De tempore verò, quo eſculenta producuntur, ſcire licet craſſius, & copioſius alimentum nobis præberi ab iis, quos terra diuturniori tempore nutrit, contra tenuius, ac minus ab iis, quæ breuiori tempore terra fouentur. Attenditur etiam tempus, quo ſeruantur; quæ recentia ſunt, nimis humida ſunt & plena, ita vt inflent; quæ vetuſta adeò inaruerunt, vt non poſſint multum alimentum præſtare. Præſtant igitur, quæ media ætate ſunt, modo ſeruentur loco idoneo; nam ſic pars humoris exhalat, & pars concoquitur, defluit autem primo humidum, quod ſuperat, deinde illud etiam, quod vtile eſt: ſed cauſæ iam dictæ omnes remotæ ſunt, & ad proximam referuntur, nempe ad ſubſtantiam eſculenti, quæ vbi [h] denſa eſt, craſſum, & plurimum alimentum præbet, vbi rara ac laxa, parum ac tenue. Cognoſcitur vtraque ſenſu tactus; cognoſcitur etiam

[a] Gal. 2. de ali. fa. c. 38.
[b] Theoph. li. 1. de hiſt. plan. c. 5.
[c] Theophr. ibid.
[d] Theoph. ibid.
[e] Gal. li. de ſucco. bon. & vitio ca. 1. & lib. 2. de alim. fa. c. 38.
[f] Supra li. 3. cap. 1. & 2.
[g] Supra lib. 3. c. 1. & 2.
[h] Gal. 2. de alim. facul. ca. 64. & 3. de alim. fa. cap. 27.

ex eo, quod quæ denſa eſt, non facilè madefit, nec facilè coquitur, ſicuti quæ rara ac laxa eſt. Præterea E
poſtquam ingeſta eſt, quæ denſa eſt, ventriculum onerat, quæ rara, nullam adfert moleſtiam.

Sequuntur nunc effecta, quæ eiuſmodi eſculentorum differentias ſequuntur; pertinent autem ad experimentum;[a] nam valida vel infirma cenſentur, prout validum, vel infirmum corpus noſtrum efficiunt. His ita in vniuerſum conſtitutis, proximum eſt, vt ad ſingula genera tranſeamus. Incipiemus autem ab iis, quæ petuntur ab herbis, & primo à ſeminibus, quorum alia obſonii, vel condimenti vſum præbent, alia egregium nobis alimentum promittunt, cuiuſmodi ſunt fruges, de quibus ante agemus. Bipartito autem fruges à veteribus diſtribuuntur;[b] cum aliæ falce ſecentur, vnde ſegetum nomen inuenerunt; aliæ legantur, vellanturque, vnde appellantur legumina. Segetes quaſi arbores fructum nobis ſuppeditant frumenta complura, vt triticum, hordeum, zeam, far, auenam, orizam, milium, panicum, quæ omnia ſigillatim exponemus.

a Gal. lib. 1. de alim. fa. c. 1.
b Varro lib. 1. de re ruſtica.

De tritico, pane, & aliis cibis, qui ex eo parantur. C A P. II.

DVcamus principium à tritico, quod σῖτος,[c] græce dicitur, hoc inter eſculenta omnia homini maximè[d] aptatur, minimeque noxam, & ſatietatem adfert, quod ſubſtantiam habeat naturæ noſtræ ſimillimam, moderatam præterea ſine exceſſu, caloris, frigoris, humoris, ſiccitatis. Quod ſi iumenta[e] inflando, ac diſtendendo interimit, hoc Theophraſtus non eius naturæ tribuit, ſed copiæ, quam deuorant, quod nimia voluptate alliciantur. Cognoſcitur autem triticum firmum ab infirmo per ſigna F
ſuperius[f] expoſita, quibus omiſſis ad rectum vſum tritici tranſibimus. ergo cum triticum cibus ſit, & idcirco inſtrumentum, tunc rectè adhiberi dicetur, cum operi, & differentiis operis ſatisfaciet: opus non aliud eſt, quàm refectio eius; quod abſumitur, hoc à tritico, vt ſi à quouis alio, abundè reficitur; habet enim (vt ante[g] oſtenſum eſt) ſubſtantiam noſtræ quam ſimillimam; quamobrem ſi minime putre ſit, probeturque, maxime appoſitum eſt ad quemlibet hominem alendum, ſed cum[h] aliud firmum, aliud infirmum ſit, aliud medium, firmum dabimus firmis, cuiuſmodi ſunt agricolæ, remiges, athletæ: infirmum verò & tenue imbecillis, & iis, qui venas habent anguſtas, mediis verò medium: portio[i] verò tanta ingeretur, quanta reficere poſſit, quod abſumitur, & tenera adhuc ætate incrementi materiam ſuppeditare. Partiemur autem, vel dabimus ſimul totum, id, quod quotidie dandum eſt, prout ipſa quoque refectio[k] partita vel tota ſimul requiretur, atque eo ordine vbi plures cibi dentur, vt præcedant,[l] qui vel liquidi ſunt, vel aluum laxant; tempus autem ſumendi eſt, cum refectione opus eſt, quanquam eiuſmodi differentiæ communes etiam ſunt aliorum ciborum. Haberet autem ſermo de recto tritici vſu hunc terminum, ſi nullum poſtularet artificium, ſed tale à natura procrearetur, vt ſtatim poſſet ſine artis auxilio deuorari. At cum non tale fiat, requirit apparatum, qui nunc ſupereſt explicandus.

c Galen. 1. acut. com. 18.
d Galen. 1. de alim. facul. cap. 2.
e Theophr. libro 4. de cauſ. plant. cap. 10.
f Supra li. 3. cap. 1. & 2.
g Paulo ante.
h Gal. 1. li. de ali. facul. cap. 2.
i Supra li. 3. c. 3.
k Supra lib. 3. c. 3.
l Galen. 3. acu. comm. 22. & 2. de alim. facul. cap. 19.

Panis confectio ex tritico vbique poſt homines natos perſeuerauit, quod guſtantem citra ſatietatem delectet, facile concoquatur,[m] ac permeet & citra noxam abunde nos alat. De hac late ac di- G
ligenter tractabimus, quoniam[n] illa, cum quibus quotidie verſamur, accurate admodum perpendenda ſunt. Ergo ad rectam panis confectionem requiritur primo farina, tum mixtura, ſubactio, coctura. Farina[o] quatuor modis variatur, cum vel puriſſima accipiatur, vel maxime cum furfuribus admixta, vel ad puriſſimam accedens, vel ad alteram, quæ plurimum furfuris continet. His reſpondent[p] totidem panis differentiæ, ex farina maximè pura facta ex tritico ſelecto ac probatiſſimo, quod latini[q] ſiliginem appellabant, panis conficitur, qui latine dicitur ſiligineus: hic candidus eſt, & exigua mole magnum pondus habet, plurimum[r] alit, ſed ægre coquitur, tarde penetrat, & quamuis glutinoſus ſit, ob craſſitudinem tamen aluum[ſ] adſtringit. Quod ſi excuſſa farina puriore ex reliqua, in qua plurimum eſt furfuris, fiat panis, erit ater & inſuauis, ita vt vix poſſit à Ruſticis deuorari, paruam autem habet alendi facultatem, ſuccum gignit melancholicum,[t] non obſtruit, ſed facile penetrat, & aluum[u] laxat; nam furfur vt non diſſoluitur in aqua, ita nec in ventre: quamobrem deſcendit, ac ventrem reſoluit. Panis, qui ex[x] media farina fit, mediam facultatem habet inter iam dictos, magiſque ad hunc, vel ad illum accedit, prout farina magis puræ vel impuræ propinqua eſt. Ea, quæ pura eſt, non tamen puriſſima (ſimilam appellant) panem efficit, qui vt non æque alit vt ſiligineus ita non tam ægrè penetrat, ac coquitur, ſed tanto minus, quanto minus recedit à farina puriſſima: ex ea vero farina, cui nihil furfuris ademptum eſt, autopyros,[y] & ſyncomiſtos græcè appellatur, efficitur panis, qui longè minus alit, faciliuſque coquitur ac penetrat: quibus verò aptetur vnaquæque panis H
differentia, ille optime intelliget, qui in memoriam redibit eorum, quæ ante[z] poſuimus de tritico firmo, infirmo ac medio.

m Galen. 1. de ali. fac. c. 2.
n Ariſt. 7. li. polit. c. 11.
o Galen. 1. de ali. fac. c. 2.
p Gal. ibid.
q Gal. ibid.
r Galen. ibi. & lib. de renun. affect. c. 6.
ſ Gal. de renun. affe. c. 6
t Galen. 3. de loc. aff. c. 7.
u Gal. 1. de ali. fac. c. 2.
x Gal. 1. de ali. fac. c. 2.
y Gal. li. 1. de ali. fac. c. 2.
z Supra in hoc cap.

Præter farinam accipitur ad panis[a] compoſitionem aqua, fermentum & ſal. Aqua non alio ſpectat, quàm vt farina ſimul iungatur, & cum ſicca ſit ac diſſoluta, humore temperetur, & compacta euadat. Illa autem aqua maximè probatur, quæ maximè pura eſt, & alienæ materiæ expers, quæ item[b] cito calefit, cito refrigeratur, minus ponderis habet, & ex qua legumina madefacta citò intumeſcunt, & bene coquuntur, hæc leuem panem efficit, ac guſtui iucundum. Debet autem aqua recta menſura admiſceri; nam qui minorem eius portionem accipiunt, quàm neceſſe eſt, panem efficiunt durum ac denſum, qui nimis liberaliter ipſam admiſcent, talem efficiunt panem, vt nec bene conſiſtat, nec bene à fermento ſuperetur: neceſſarium[c] enim fermentum eſt, vt panis attollatur, ſpongiæ modo rarus fiat, poſſitque omnibus ſuis partibus admittere calorem, non modo ignis in clibano, ſed noſtrum etiam in ventriculo; nam qui ſine fermento fit, ita cogitur, ac deſidet, vt vix coquatur,[d] ſuccumque adeo craſſum gignit, vt per anguſtiores venas attrahi nequeat. Hoc, quod omnibus in aperto eſt, ratione non caret: ſiquidem fermentum ſubſtantiam non habet ita craſſam ob farinam, vt non contineatur etiam partibus tenuioribus, quæ ob[e] putredinem acidæ ſunt, & tantam calefaciendi vim habent, vt fermentum ob ipſas extrahentibus adnumeretur: ob eaſdem igitur facultatem habet fermen-

a Gal. 1 l. de ali. fac. c. 2.
b Hippo. 5. aphor. 16.
c Gal. 1. de ali. fac. c. 2.
d Gal. l. 1. de ali. fac. c. 2.
e Gal. 5. ſimplic. c. 17.

tandj

A tandi, quam Plato [a] in Thimæo tribuit aceto: ſiquidem acetum terram cui ſuperfunditur, ebullire facit, quod tenuibus, ac calidis partibus penetret, & intumeſcens ſurſum quaſdam terræ partes attollat, fitque compoſitio quædam ex terreſtri ſubſtantia, humore aceti, & vapore, qui ab eo mouetur; atque hæc nihil aliud eſt, quam fermentatio. Idem quoque efficit atrabilis, [b] cum in terram effunditur: non diſſimilem vim habet ſemen, [c] vbi cum menſtruo ſanguine miſcetur; ſimiliter enim ipſum fermentat atque attollit. Sed vt ad fermentum reuertamur, vbi cum farina & aqua miſcetur, facit eam compoſitionem [d] bullire, ſic vt ſpongiæ modo rara efficiatur, & plena aeris, quam ob cauſam multo facilius coquitur, quam ſi ſubſtantia craſſa, & ſicca ſimpliciter cum aqua miſceretur, quemadmodum præclarè tradidit Auerroes. [e] At non pari portione ſemper adiiciendum eſt fermentum farinæ: quæ multum furfuris habet, parum [f] fermenti ſufficit, cum furfur per ſe farinam cogi minimè patiatur. Ad panem ſiligineum [g] opus eſt multo fermento, vt ea farina, quæ valde pura eſt, attolli poſſit, debetque longiori [h] tempore fermentari, antequam coquatur, cum panis, qui multo furfure continetur, paruo tempore fermentetur. Menſuram [i] fermenti idoneam iudicabit guſtus, qui cum acido ſapore non offenditur; neque tamen ſimpliciter tritici, & farinæ ſaporem percipit; nam [k] ſic ſtatim iudicabimus pani adiectam fuiſſe fermenti idoneam portionem. Eadem [l] ratio eſt ſalis, cuius conueniens portio guſtu ſimiliter diſcernitur. Additur ſal pani partim, vt excitet guſtum, partim, vt detergendo [m] ac ſiccando, quod craſſum eſt ac glutinoſum, coctionem faciliorem reddat, & obſtructionem prohibeat, B farina, quæ minus pura eſt cum partes habeat magis tenues, & guſtum excitet non ita multum ſalem requirit.

Conſueuit in Etruria panis fieri ſine ſale, vel quod ſal carius ematur, vel quod panis etiam inconditus ſatis delectet, neque obſtructionis periculum adferat, cum triticum magna ex parte collinum ſit, & idcirco magis tenue & expers ſaporis, hęc communiter miſcentur cum farina ad conficiendum panem; interdum tamen & alia adiiciuntur, vt ſemen [n] papaueris albi ad ſomnum faciendum, oleum, caſeus, [o] butyrum, mel [p] ad guſtum impellendum: ex illis autem, quæ neceſſario cum farina ad panis confectionem miſcentur, eadem aquæ portio omnibus aptatur: at fermenti non [q] æquę; quamuis enim vbi fermentum nimium eſt acido ſapore, guſtum omnium offendat, & prauum ſuccum efficiat; non tamen æquè omnes lædit, ſi minori quantitate, quam opus ſit, accipiatur, ſiquidem [r] robuſtus cum plurimum habeat calidi innati, craſſitudinem per ſe vincere, atq; extenuare poteſt ſine multo ſale atque fermento, quod non euenit imbecillis, qui nequeunt panem conficere, niſi bene fuerit fermentatus, his etiam [ſ] ſal vtiliter adiicitur, vt obſtructionem prohibeat; cauendum tamen eſt, ne plurimus adiiciatur, præſertim ad homines, qui graciles ſunt, & propè tabeſcunt.

Vbi hæc omnia ſimul iuncta ſunt, diligenter inter ſe miſceri debent, id, quod per [t] ſubactionem efficitur, quo autem farina purior fuerit, eo difficilius miſcetur, & ideo magis ſubigi debet, quam illa, quæ habet plurimum furfuris: ſunt, qui ligno ad modum trabeculæ panis materiam ſubigant, quod C quamuis ad permixtionem conferat, nimis tamen durum reddit panem. Satis autem ſubigitur manibus, modò validiores ſint, & diutius ipſum agitent, id, quod perpetuum eſſe debet, quicunque homines nutriendi ſint, vbi iam tota materia ſubacta eſt, diuiditur in panes, qui ſi magni fuerint, minus poſtea ab interna parte in clibano coquuntur, ſi nimis parui, nimis coquuntur externa parte: vbi verò panes confecti ſunt, tegi debent pannis, ne externi aeris appulſu refrigerentur, ſicque ſeruandi ſunt, dum fermententur, hoc eſt, dum attollantur, & exterior cruſta incipiat diſrumpi, hoc tanto [u] citius ſequitur, quanto farina minus pura eſt: vbi iam fermentati ſunt, coqui debent maxima habita cura: nam adeò moderate aſſandi ſunt, vt [x] calor externas partes non vrat, poſſitque ad internas pertinere, eaſque omnes æquabiliter coquere, Id quod fieri nequit, niſi in clibano: nam ſub calido cinere tectus inæquabiliter [y] coquitur, & aliæ partes vruntur, aliæ crudæ remanent, præterquam quod aliquid contrahunt ex vitio cineris: at nec probatur etiam coctus ſuper prunas, aut [z] in teſtis, ſiue per ſe, ſiue cum oleo; vruntur enim partes externæ, & ſuccum gignunt prauum, ac melancholicum; internæ relinquuntur crudæ, & vix poſtea in ventriculo confici poſſunt, pituitæque copiam contrahunt incredibilem. relinquitur igitur, vt [a] in clibano tantum moderate calido aſſetur, quemadmodum periti piſtores conſueuerunt; ſic enim [b] moderate coquitur, & idoneus eſt omnibus hominibus quanquam robuſtis, & laborioſum vitæ genus agentibus, non nocet, etiam ſi minus belle coquatur. Cum panis iam coctus eſt, nec ſtatim aſſumi debet, nec multos poſt dies, qui ſtatim ingeritur, calorem adfert moleD ſtum, & idcirco ſitim, [c] cumque plurimum intumeſcat, ventrem inflat; qui ſeruatur diutius, nimis cogitur atque indureſcit, ſic vt ægrius coquatur, [d] & ſuccos crudos efficiat. qui tamdiu ſeruatur, vt ſitum contrahat non ſolum crudos, ſed etiam craſſos ſuccos efficit. Optimus ergo eſt panis heſternus, vbi huius inopia cogaris veſci eo, qui diuturnitate temporis indurueritt, præſtat ante calefacere; ſic enim partes, quæ frigore coactæ ſunt & duræ calore diſſoluuntur, ac molleſcunt: Probatur autem magis interior pars panis, quam exterior, id quod vſu venit & carnibus & cæteris, quæ aſſantur. cruſta enim in prauum ſuccum vertitur. Sanis hominibus aptatur panis qualis iam dictum eſt, ſine altero apparatu; præſtatque alimentum idoneum, ac maximè laudatum [e] gignit ſanguinem: minus bene valentibus poteſt vlteriori apparatu vim aliquam acquirere commodiorem: ergo vbi minus alere hominem oportet, & ſimul etiam refrigerare, ac madefacere, aqua calida panem perfundimus non ſemel tantum, ſed iterum & tertio, donec vis fermenti ac ſalis remittatur, ipſeque intumeſcat abunde, aere [f] ſimul cum aqua intruſo, ſic igitur pro pondere leuior fit, cum in aqua non deſcendat, ſed ſupernatet, facile concoquitur, refrigerat, madefacit, quamobrem oportune [g] febricitantibus datur. Non diſſimilis redditur, qui iterum ex aqua coquitur, ſiue in craſſiores partes diuiſus, ſiue abraſus, & in minutas partes conciſus. At ſi torrefiat, adſtringendi, ac ſiccandi [h] vim acquirit, ita vt ſuperantem humorem in ventriculo atque inteſtinis abſumat. Eundem [i] vſum præſtat, qui primo aſſus, tum in plures partes diuiſus in clibano iterum aſſatur, biſcoctum appellant. Sed ſatis de pane.

Cæterum

a Pla. in Tim. & Gal. 14. meth. c. 9.
b Gal. 4. aph. cō. 23. & 14. meth. c. 9.
c Gal. de anato. viuor. c. de matr.
d Gal. li. de anat. viuor. c. de matr.
e Auerr. 5. collig. c. 26.
f Galen. 1. de ali fac. c. 2.
g Gal. ibid.
h Gal. ibid.
i Galen. 1. de ali. fac. c. 4.
k Gal. ibid.
l Gal. ibid.
m Gale. 5. de tu val. c. 7.
n Gal. 1. de ali. fac. c. 31.
o Gal. 1. l de alim. fac. capit. 2. & 4.
p Galen. 5. de tu. val. c. 7.
q Gal. 1. de alim. fac. cap. 2.
r Gal. 1. de ali. fa. ca. 2. & 5. de tu. val. c. 7.
ſ Gal. 5. de tu. val. c. 7.
t Gal. 1. de ali. fac. c. 21.
u Gal. 1. de ali. fa. c. 2.
x Gal. 1. de ali. fa. c. 2.
y Gal. ibid.
z Gal. li. de diſſolut. continua c. 2.
a Gal. 1. de alim. fac. c. 2. & 4.
b Gal. ibid.
c Hippo. 2. acut. 34.
d Gal. 1. de ali fa. c. 13.
e Gal. 3. de ali. fa 26.
f Gal. 1. de ali. fa. c. 15.
g Gal. 1. ad Glau. c. 13.
h Galen. 5. ſimp. c. 9.
i Celſus li. 2. c. 29.

Cæterum ex triticea farina cum aqua non modo panis, ſed alia quoque eſculenta confici con- B
ſueuerunt, Græci hæc πέμματα,[a] ἴτρια,[a] λάγανα [a] nuncupabant, nunc verò ſi non eadem, certe ſimilia
quædam vſitantur: nam quod attinet ad λάγανα, veriſimile eſt non alia fuiſſe, quàm quæ nunc laſania
nuncupantur. ſunt enim tenuia quædam quaſi olerum folia ex farina & aqua confecta. declarat hoc
græcum vocabulum λάχανα, quod olera ſignificat: par igitur eſt Veteres eſculentum ex farina &
aqua lachana vocantes ea intellexiſſe, quæ olerum folia imitantur, cuiuſmodi ſunt laſania, quibus
nunc veſcimur elixis, vel ſimpliciter ex aqua adiecto oleo aut butyro, vel ex iure carnis addito ca-
ſeo. Pemmata [b] apud Veteres fiebant ex farina, quæ abunde ex aqua diluebatur, tum in ſartaginem
vbi oleum ferueret coniecta, ſubinde conuertebatur, ita vt pars ſuperior in fundo ſartaginis col-
locaretur, inferior contra, & ita viciſſim mutaretur, donec omnibus partibus æqualiter coquere-
tur, extracta deinde ex ſartagine vel ſine alio condimento deuorabantur, vel intincta in [c] melle. Hu-
iuſmodi eſculento nunc etiam vtuntur Pauperes, ductoque vocabulo à frigendo frictellas appel-
lant. Itria quo pacto à Veteribus pararentur, non ſatis conſtat. Oribaſius docet parari ex pane, Ga-
lenus ex farina; Nunc autem bellaria fiunt diuerſa, alia ex farina, aqua & melle ſine oleo concluſa in-
ter duas ferri laminas aſſantur, Alia ex farina & ouis coquuntur in clibano, & teſta: compluta igitur
ſunt eiuſmodi opera piſtoria, quibus pro ientaculis pueri vtuntur, quorum meminit etiam Martialis
cum inquit:

Surgite, iam vendit, Pueri, ientacula Piſtor. F

a Gal. 1. de alim. facul. c. 3. & 4. & li. de ſucco. bonit. c. 4.
b Galen. 1. de ali. fa. c. 3.
c Gal. ibid.
d Gal. 1 de ali fa. c. 4.
e Martialis lib. 14.

Omnium autem, quæ ex farina conficiuntur excepto pane, vſus noxius eſt,[f] cum ſuccos crudos gignat,
& craſſos, valde obſtruat, aluum ſupprimat quanquam vbi ea concoqui ab homine poſſunt, bonum
ſuccum efficiunt, augent virium robur: ſed vix fieri poteſt, vt ſuperentur.

f Gal. li. de ſuccor. bonit. c. 4.

Præter farinam ſunt, qui etiam tritico elixo vtantur, id quod militibus vſuuenit, qui interdum
adeò fame torquentur, vt nequeant expectare, donec aut molatur triticum, aut conficiatur panis: ergo
triticum elixum vix in [g] ventriculo concoqui poteſt, ab illis etiam, qui calorem innatum plurimum ha-
bent; vbi non conficiatur, onerat atque inflat, ſentiturque quaſi lutum in ventriculo, capitis grauita-
tem adfert, & oculorum caliginem; vbi tamen ſuperetur, probè nutrit,[h] & vires efficit firmiores, ſed
ingeri non ſolet, niſi ab iis, qui fame coguntur.

g Gal. 1. de ali fac. c. 7.
h Gal. ibid.

Fit ex tritico amylum [i] ita appellatum, quod ſine mola fiat; quanquam conficitur & ex zea, ſed
minus probatur: rationem conficiendi aperte tradit [k] Dioſcorides; præcipit enim vt accipiatur triti-
cum præſertim trimeſtre, quod minus terrenum eſt, & aereum magis, atque idcirco facilius humo-
rem admittit, tum vt madefiat ſæpius diu noctuque donec molle admodum reddatur, quo facto aqua
leuiter proiiciatur ſeruato cremore, rurſusque noua aqua adiecta pedibus teratur, tuncque ſuperna-
tante furfure colato, cremor vtilis ponatur in tegulis nouis ſub æſtiuo ſole, ſtatimque exiccetur, ne ſi
diutius humidum maneat, fiat acidum. Veſcimur amylo redacto in puluerem & elixato, habet autem
[l] eandem vim, quam panis elotus; nam parum præbet alimenti, & madefacit ſine exceſſu caloris, cum- G
que expers ſaporis ſit, & inter emplaſtica numeretur, aſperitati [m] egregie aduerſatur. Hactenus de tri-
tico, tranſeamus ad hordeum.

i Gal. 1. de ali. fac. c. 8.
k Dioſcorides li. 2. c. 114.
l Gal. 1. de ali fac. c. 8.
m Gal. ibid.

De hordeo & cibis, qui ex eo parantur, vt pane, ptiſſana, polenta.

Cap. III.

POst triticum inter ſegetes hordeum eſt cibus maxime vſitatus, minus autem [n] alit, quàm triti-
cum cæteris paribus, quæ de bonitate eorum in vniuerſum antea dicta ſunt, recedit hordeum à me-
dia temperatione vno gradu frigoris, vno item ſiccitatis,[o] quamuis fieri poſſit elixatione humidum,
abſtergit item & inflat non mediocriter, quæ de toto hordeo accipienda ſunt; nam ſi partes eius ſepa-
ratim intueamur, externus [p] cortex ſiccior eſt & magis abſtergit, ſubſtantia interna magis nutrit, & in-
flat, ſed minus ſiccat, & abſtergit, membrana interior. quæ media eſt, medias habet vires. Naſcitur [q] ta-
men hordeum & ſine externo cortice nudum, quod in Cappadocia γυμνόκριθον appellant, huiuſmodi
etiam eſt, quod dicunt in Gallia hordeum mundum; excutitur enim externus cortex, neq; ita inhære-
ſcit, vt arte adimi debeat: ſed ſit ne vere hordeum, an alia frumenti ſpecies (vt nonnulli putant) aliis di-
iudicandum relinquimus, illud ſatis eſt, quod veteres ad conficiendam ptiſſanam hordeo illo vteban-
tur, quod corticem agglutinatum habet, eam verò ſic appellabant ducto vocabulo ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod
eſt corticem detrahere. Omiſſo igitur hordeo, quod mundum, ſiue nudum appellant, de eo loque- H
mur, quod corticem habet adhærentem, hoc apud nos frequentiſſimum eſt: quas autem conditiones
habere debeat, quod præſtantiſſimum eſt ex his, quæ ſupra [ſ] in vniuerſum poſuimus, facile colligi po-
teſt: pergamus nunc ad rectum vſum eius, atque ap paratum. Multa [t] ex hordeo fiunt eſculenta, vt pa-
nis, pulticula ex farina, ptiſſana, polenta. Panis, vt ab hoc incipiamus, eodem modo fieri poteſt, quo ex
tritico docuimus, eaſdemque animaduerſiones requirit, ita vt, quæ de eo dicta ſunt, transferri ad hunc
locum poſſint; tanto autem [u] minus alit hordeaceus panis, quam triticeus, quanto hordeum minus
alimenti præſtat, quam triticum, celerius [x] tamen coquitur in ventriculo, celerius item permeat, ne-
que hæret, habet pro lentore non mediocrem detergendi facultatem, plurimum edit furfuris, à quo
vix purgari poteſt. Quamobrem facile deſcendit,[y] ac deiicitur. Ex farina hordei non tantum fit panis,
ſed etiam pulticula, vbi vel ex lacte, vel ex aqua, aut iuſculo elixatur, qui cibus magis inflat, & humoris
ſuperantis plus gignit, quàm panis.

n Gal. 1. de ali. fac. c. 10.
o Gal. 1. de ali. fac. c. 9. & li. de ptiſana c. 3.
p Gal. li. de ptiſana c. 3.
q Gal. 1. de ali. fac. c. 13.
r Gal. li. de ptiſana c. 4.
ſ Supr. c. 1. huius lib.
t Gal 1. de alim. fac. c. 9. 10. & 11.
u Gal. 1. de ali. fac. c. 10.
x Gal ibid.
y Gal. ibid.

Ptiſſana verò ex hordeo paratur in hunc modum: purgatur [z] primo hordeum à cortice, vnde
ptiſſanæ nomen ſumi diximus, quamquam hoc vocabulum non modo vſurpatur ad ſignificandam
pulticulam ſeu ſorbitionem, quæ ex hordeo detracto cortice conficitur, ſed etiam ad hordeum ipſum,
quod illa ex hordeo potiſſimum conficiatur. Cornelius [a] Celſus vt pro farre alicam, ita interdum pro
hordeo ptiſſanam mutuatur.

z Gal. li. de ptiſſ. c. 4.
a Celſus l. 2. ſua medic.

Primum

A Primum igitur, quod requiritur in ptiſſana conficienda, eſt, vt detrahatur cortex, quandoquidem hordeum cum cortice pari mole minus alimenti præbet, quam quod purgatum eſt; habet enim magnam vim furfuris, nec poteſt etiam perfectè elixari ab igne, nec concoqui à ventriculo, ita vt non mediocriter inflet, quod non euenit, vbi iam detractus eſt cortex; nam & facile tunc elixatur ab igne & à ventriculo coquitur, non inflat, magis alit. Ratio detrahendi corticem hæc eſt; iacet hordeum [a] in aqua, donec maceretur, quod fieri ſolet ſpacio vnius diei ac noctis, quamquam aliud citius, aliud tardius madeſcit ac mollitur. Vbi iam mollitum eſt, cortex promptè abrumpitur; teritur enim in mortario, deinde panno aliquo aſpero perfricatur, ſicque totus adimitur; ſi quid autem ex eo relinquatur, ptiſſana non reddetur deterior, ſed maiorem vim habebit [c] detergendi. Vbi hordeum ſic purgatum erit, elixabitur ex aqua optima, [d] illa autem optima cenſetur, quæ leuiſſima eſt, cito incaleſcit, cito refrigeratur, nullius rei ſaporem, odorem, calorem præſefert; ſed puriſſima eſt, & omnis mixturæ expers. Coniicitur in ollam, vbi ſint viginti partes aquæ, vna hordei, deinde ad ignem [e] val dum admouetur olla dum hordeum ampliſſime intumeſcat, tum lento igne bullit, donec perfectè hordeum coquatur, ac ferè totum tranſeat in cremorem, vbi ſic cocta ptiſſana eſt, vel datur tota, vel ſolus cremor ex ea ercolatus; vtraque enim ptiſſana veteres [f] vtebantur & integra & percolata, integram condire ſolebant, ſicuti nunc legumina condiuntur; addebant enim acetum, vbi hordeum intumuerat, vbi iam tempus erat comedendi ſale & oleo condiebant, nonnulli initio protinus aliquid porri aut [g] anethi incoque-

B bant, addebant etiam aliquid piperis, [h] vbi extenuare craſſos ſuccos vellent, adiiciebant & mel, vbi opus eſſet, aut thoracem, aut pulmonem purgare: coquebant & interdum ſimul, cum ea carnem [i] vt pedes [k] ſuillos, id quod nunc fieri cum leguminibus conſueuit. Alter vſus ptiſſanæ colatæ huiuſmodi erat, vbi perfecte cocta erat, percolabatur ita, vt tantum cremor ptiſſanæ acciperetur ſimiliter conditus. Reprehendit Galen.[l] Coquos ſui temporis, quod malè ptiſſanam pararent, & crudam contunderent, & amylum adiicerent, vt ſuccum maiorem præſeferret, interdum [m] etiam ſapam, aut mel, & cuminum; damnat igitur eiuſmodi vſum, quod quæ ſic paratur, cruda ſit, inflet, ægrè in ventriculo conficiatur: ſed paratur nunc etiam male ptiſſanæ cremor à nonnullis; nam tota ptiſſana pauci admodum veſci volunt, in cremore autem eliciendo concoquunt hordeum cum cortice, & ſemicoctum contundunt, donec exprimatur ſuccus, quem percolatum diluunt ex iuſculo, cui adiiciunt medullam panis, amygdalas dulces, ſemina cucumerum, aut peponum: hoc eſculentum, præter quam quod non eſt amplius cremor ptiſſanæ, ſed mixtum quoddam ægrè concoquitur, & inflat non ſecus, quam cremor ptiſſanæ, quem Gal. damnat. Quæ verò ſit recta ratio parandi colatam ptiſſanam ſatis ante expoſuimus. Inter colatam & integram hoc intereſt, quod hæc magis alit, ita vt ad mediocrem victum pertineat, illa minus, ita vt ſpectet ad tenuem, in cæteris eadem eſt facultas vtriuſque ſexcentis in locis ab [n] Hippocr. & Galeno, & clariſſimis Medicis decantata, laudatur enim maxime inter cibos non ſolum qui fiunt ex frumentis, [o] ſed abſolutè inter omnes, ſolaque creditur [p] vitio vacare, ſiue ad morbos cu-

C randos, ſiue ad ſecundam valetudinem defendendam; interdum tamen ægrotans ab huiuſmodi [q] cibo abhorret: quamobrem piſces ſaxatiles, aut auiculas, aut aliud quidpiam ad curandum faſtidium ſumere debet; habet ptiſſana (vt inquit Hippocr.) [r] lentorem lenem, continuum, mitem, ac minime glutinoſum, quamuis talis [ſ] appareat, quod & farinæ milii accidit, quæ cum ſubacta eſt, videtur glutinoſa: habet igitur ptiſſana tàm vim detergentem, [t] quàm emplaſticam, id [u] quod maxime apparet, cum ex ea manus eluuntur, vel cum ſumpta in ventriculo pituitoſo ita pituitam detergit, vt vomitum excitet: in ptiſſana [x] item nullam eſſe adſtrictionem declarat guſtus, refrigerat etiam hæc & madefacit, ac ſuccorum [y] acrimoniam temperat, contra æſtum, [z] ſitim, febrem vtiliter adhibetur, cum ante quantum intumeſcere poterat, per cocturam intumuerit.

Polenta reſtat, quæ ſimiliter fiebat [a] à veteribus ex hordeo, & vbi hoc non eſſet ex aliis frumentis. Oribaſius [b] laudat maximè illam, quæ fit ex auena: vario autem modo conficiebatur polenta ex hordeo; nam teſte Plinio,[c] alii aqua hordeum perfundebant, deinde exſiccatum frigebant, ac poſtea frictum molebant. Alii non frigebant, ſed madefactum in Sole ſiccabant, deinde molebant. Gal.[d] docet polentam fieri ex recenti hordeo fricto, ita vt apud ipſum non aliud ſit polenta, quam farina hordei fricti: hanc probat, vbi ex hordeo optimo conficiatur, hac [e] milites vti ſolebant, quam ſecum pro pane geſtabant, quamquam minorem [f] habet vim alendi, quàm panis, non ſolum quam triticeus, ſed etiam quam hordeaceus, cum multum furfuris retineat polenta, qui hordeo molito magno

D negocio detrahitur, magis item [g] ſiccat, magis inflat, ac perturbat ventriculum, ſed citius deſcendit. Parabatur ex polenta à [h] veteribus interdum potio, interdum pulticula; diluebatur enim ex aqua, vt epota duas horas ante balneum hominem vindicaret à ſiti; ex vino etiam auſtero diluta bibebatur ad ventrem exiccandum: conficiebatur & ex polenta pulticula, quam mazam [i] nominabant, quæ ex aqua elixa condiebatur ſapa, aut vino dulci, coquebatur etiam ex iuſculo carnis ſuillæ, aut hœdinæ, aut gallinaceæ. habet, quæ ſic paratur, vim detergendi, quamquam, vt ſcribit Gal.[k] decipiatur Philotimus credens ex polenta generari ſuccum illum crudum ac pituitoſum, quem Praxagoras vitreum nominabat: nam licet glutinoſa videatur, non tamen eſt emplaſtica, nec caret [l] facultate detergendi, quod & ptiſſanæ, & farinæ milii euenire antea diximus, ſed ſatis de hordeo, & de cibis, qui ex eo conficiuntur, pergamus ad far, & zeam.

De farre & zea. Cap. IV.

SVb genere frumentorum comprehẽdit Gal.[m] etiam chondrum; ſcribit enim eſſe ἐκ τῶν πυρῶν, pyros autem commune nomen eſt apud Græcos & latius patet, quam vt propriè ad triticum, quod græcè dicitur ſitos,[n] referatur, hoc ex variis locis Gal. colligitur, potiſſimum verò ex libro de victu extenuante,[o] & de facultatibus alimentorum, qua [p] de chondro, qua de olyra. Quid autem chondros ſit, &

a Gal. li. de ptiſſa c. 4.
b Gal. 1. de ali. fac. c. 9.
c Gal. li. de ptiſſa. c. 4.
d Hip. 5. aphor. 26.
e Gal. li. de ptiſſa. c. 4.
f Hipp. 2. acut. tex. 19. & 1. acutõ tex. 13.
g Galen 1. de alim. facul c. 18.
h Gal. de atten. vict c. 6. & lib. de ſucc. bonit. c. 8.
i Gal. 1. li. de alim fac. 18.
k Gal 3. l. de ali. fac. c. 4.
l Gal 1. l. de alim. fa. c. 9.
m Gal. ibid.
n Hippo. 3. acutor. 6. & Gal. in com.
o Gal. 1. acut. com. 18.
p Gal li. de ſucc. bo. c. 7.
q Gal. 1. acut. com. 27.
r Hippo. 1. acu. tex. 29.
ſ Gal. 1. de alim. fac. capit. 12.
t Galen. 1. de alim. fac. c. 12. & de ptiſſana c. 5.
u Galen. 2. ſimpl c. 13.
x Galen. de ptiſ. c. 5.
y Galen. 2. ſimplic. c. 13.
z Galen. de ptiſ c. 5.
a Galen. 1. de ali. fac. c. 11.
b Oribaſius li. 4. collect. c. 6.
c Plin. li. 17. nat. hiſt. c. 7.
d Gal. 1. de alim. fac. c. 11. & de atten. vic. c. 6.
e Galen. 1. de alim. fac. c. 11.
f Ibidem.
g Gal. de atten. vic. c. 6.
h Galen 1. de ali fac. c. 11.
i Gal. ibid. & c. 12.
k Gal. 1. l. de ali. fac. c. 11. & c. 13.

l Galen. ibid. m Galen. 1. de ali. fac. c. 6. n Galen. 1. acu. com. 18. o Gal. de atten. vic. c. 6. p Gal. 1. de alim fac. c. 6. &

ſit, & quo vocabulo latinè nominetur, dubium controuerſumque eſt. Sunt, qui iudicent non referri E
ad vnam ſpeciem, ſed ad plures, vt ad triticum, ad zeam, quorum ſententiæ non ſubſcribimus, ſed Dio-
ſcoridem [a] ſequuti tantum ad eam ſpeciem zeæ, quæ dicoccos appellatur, referendum eſſe arbitramur;
ita vt nullo modo pertineat ad triticum, neque ponitur [b] à Gal. ſub ſito, hoc eſt, ſub tritico, ſed ſub ge-
nere τῶν πυρῶν, hoc eſt, frumentorum: ſcire igitur conuenit zeam [c] duplicem eſſe; vnam ſimplicem, quę
ſingula grana profert; alteram dicoccon, quæ bina, hæc chondros nominatur; illa conſueuit tantum
zeæ nomine appellari, vtramque [d] Etruria abunde profundit, ſed magis eam, quæ fert grana ſingula;
ſpeltam dicunt. Quæ bina profert, minus frequens eſt, appellaturq; far, quod nomen à veteribus im-
poſitum adhuc ſeruatur. Aſclepiades, vt refert Galenus [e] viiij. libro de compoſitione medicamento-
rum ad ſingulas partes pertinentium; componit cataplaſmata ad aquam inter cutem, vbi inter cætera
iubet, vt accipiatur far, quod inquit, [f] zeam vocant; hoc abunde teſtatur far non aliud eſſe, quàm zeam
& propriè, quam dicoccon, quæ nunc farris nomen retinet, hæc cum à Dioſcoride [g] chondros dicatur;
& far à Noſtris, conſtat chondrum non aliud eſſe, quàm far. Farris meminit etiam Aſclepiades ſeptimo
[h] libro de compoſitione medicamentorum ad ſingulas partes pertinentium, vbi in quadam compoſi-
tione accipit far cluſinum, in fine autem eius compoſitionis ſcribit ſequenti die medicamentum mol-
lito, quemadmodum madefacimus chondrum; ex quibus verbis Aſclepiadis colligunt aliqui, non eſſe
idem far, atq; chondrum; neque enim, inquiunt, diceret far eodem modo macerari, quo chondrus ſo-
let. At decipiuntur hi, cum non iubeat Aſclepiades madefieri far, ſed totum medicamentum eo modo; F
quo madefieri chondrus ſolet, cuius ante mentionem in ea compoſitione fecerat ſub nomine farris;
neq; dixerat ſimpliciter farris, ſed appellati [i] farris, à latinis videlicet; cum græco nomine dicatur chon-
drus, quod vocabulum, vt magis vulgatum, deinde repetit; cum chondri modo macerari medicamen-
tum iubet: nihil igitur obſtat, cur non idem ſit chondrus & far, neque aduerſatur etiam Plinius [k], cum
ſcribit, qui zea vtuntur, far non habent, quandoquidem ibi zeam ſimplicem intelligit, qua vtuntur, qui
carent farre, quod eſt zea dicoccos, vt antea demonſtratum eſt.

Reſtat aliud in diſpoſitione poſitum, ſit ne hæc frumenti ſpecies, quam oſtendimus appellari
chondrum & far idem, quod alica à latinis vocata; quotquot enim Græcos Auctores [l] Latinos faciunt
chondrum ferè alicam vertunt. Cornelius [m] Celſus inter genera frumentorum ſæpè alicam enume-
rat, cuius cremorem, vel pulticulam proponit, idem vſurpat etiam nomen [n] farris, hoc vbi ponit, ali-
cam omittit, quod quidem facit alicam eſſe far, præſertim cum tam alicam, [o] quam far [p] coniungat
cum iiſdem, vt cũ oriza vel panico, quæ craſſum ſuccum faciunt, & vim habent adſtringentem, quam-
uis autem vtrunq; nomen mutuetur, plerumq; [q] tamen alicam vſurpat. Accedit Paulus [r] Ægineta, qui
ex chondro docet aliqua eſculenta fieri, vt pultem, cremorem, quibus alicam adiicit; ita vt alica ſit
chondrus, ſeu far, aut certè ex eo conficiatur. Sed dicendum eſt, vt chondri, ita alicæ nomine frumenti
genus notari, & eſculentum, quod ex eo conficitur: nam apud Celſum alica accipitur ferè pro frumen-
to; apud Plinium [ſ] pro eſculento, cum ſcribit alicam, rem Romanam eſſe non pridem excogitatam, ſed G
frumentum à terra profunditur, edendi ratio excogitatur. Fuit ergo Romæ recens inuentum alicæ,
quamuis far, ex quo illa conficitur, [t] apud Romanos fuiſſet antiquiſſimum ac maximè vſitatum. Acci-
pitur chondrus etiam à Græcis interdum pro eſculento, interdum pro frumento. Dioſcorides, qui
fieri chondrum tradidit ex zea dicocco pro chondro, eſculentum accipit non ſecus; quàm Galenus
cum primo libro [x] de alimentis, qua de olyra, ſcribit illud, ex quo fit chondrus ſimplici nomine appel-
lari πυρὸν, hoc eſt, frumentum, quamuis eodem [y] libro dixiſſet in genere τῶν πυρῶν, hoc eſt, frumento-
rum: ſignificat ergo chondrus & ſpeciem frumenti, & eſculentum, quod ex eo paratur. id quod ſupra
etiam ptiſſanæ euenire demonſtrauimus, quæ nunc pro hordeo accipitur, nunc pro eſculento, quod
ex eo fit: ſed iam tempus eſt ad confectionem farris pergere, & ad confectionem alicæ.

Præbet far validum alimentum, ita vt populus [z] Romanus trecentis annis pro tritico farre vſus
fuerit, quemadmodum veteres Scriptores memoriæ prodiderunt. Cibi ergo, qui ex farre fiunt, non
accommodantur ad victum tenuem, aut mediocrem, ſicut qui ex hordeo conficiuntur, ſed ad ple-
num. gignit enim multum ſuccum ac bonum, [a] qui tantam madefaciendi vim habet, vt accommode-
tur iis, [b] qui tabe periclitantur, quamuis craſſus admodum ſit, & glutinoſus, ita vt & obſtructionem
[c] adferat & in calculum facile vertatur, quo nomine alienus eſt tumoribus, atque inflammationibus
viſcerum, præſertim iecinoris, ac lienis; præterea vbi calculi periculum ſit; quanquam eiuſmodi no-
xæ condimentis [d] aliqua ex parte corrigi poſſunt, id quod facilè patebit, ſi ad rectum vſum eius tranſ- H
eamus.

Conficitur ex farre panis ea ratione, quæ ante [e] de tritico dicta eſt; habet autem valentem vim
nutriendi, ſed ægrè deſcendit & ægrè concoquitur; Præter panem probant veteres ex farre & ſorbi-
tionem, & pulticulam, quam alicam nominari diximus: [f] hac vtebantur & colata & non colata, non
ſecus, quàm ptiſſana. Modus conficiendi alicam huiuſmodi erat: madefaciebant primo far, dein made-
factum à cortice purgabant eo modo, quo purgari hordeum diximus, detracto cortice ſic mola fran-
gebant grana, vt ſingula in quatuor aut quinque partes diuiderentur, atque hoc modo diuiſum far ſic-
cum ſeruabant, vt ex eo pulticulam conficerent, quanquam nonnulli, vt ſuauius redderent, ſtatim ex
ſpicis extractum, & à cortice purgatum frangebant; hoc vbi iam veſcendum eſſet, ex multa aqua co-
quebant, donec [g] tabeſceret; ſicque vel toto veſcebantur, vel colato, non ſecus, quam ptiſſana; vtrouis
autem modo ipſum ſumerent, condiebant ſale, oleo, [h] aceto & anetho, per quæ condimenta lentore
inciſo, & extenuata craſſitudine facilius penetrare poſſet, & per corpus diſtribui, ne in anguſtioribus
vaſibus inhæreſceret, aut verteretur in lapidem; addebant & varia complura ad varios vſus, & grana
mali [i] punici ad ventriculi faſtidium, ptiſſanæ cremorem ad madefaciendum, ac refrigerandum, mul-
ſam ad thoracem vel pulmonem expurgandum, vinum ad animi defectionem: contenti autem tunc
erant alica colata, & ſorbitione ſola, vbi ægrotantes madefacere, refrigerare, & à mordentibus [k] ſuccis
vindicare

a Dioſcor. li. 2. c. 82.
b Galen. 8. ſimpl. c. de chondro.
c Dioſcor. li. 2. c. 82.
d Plin. li. 18. c. 8.
e Gal. lib. 9. κατὰ τόπ. c. 3.
f Ibi. Gal.
g Dioſc lib. 2. c. 87.
h Gal. 7. κατὰ τόπ. c. 5.
i Gal. 7. κατὰ τόπ. c. 5.
k Plinius li. 7. de naturali hiſt. c. 8.
l Marcellus Virg. in interpretatione text. Dioſcor.
m Celſus li. 2. cap. 22. & c. 23.
n Celſus li. 2. cap. vlt.
o Celſus li. 2. cap. 29.
p Celſus li. 2. cap vlt.
q Celſus li. 2. cap. 19. 22 & 23.
r Paulus li. 1. cap. 44.
ſ Plinius li. 22. hiſtoriæ naturalis c. 25.
t Plinius li. 18. c. 7.
u Dioſcor. li 2. c. 87.
x Gal. 1. de alim. facul. c. 13.
y Gal. 1. de alimen. fac. cap 6.
z Plinius li. 18. c. 7.
a Gal. 4. de tu. val. c. 4.
b Galen. 7. meth. c. 6.
c Gal. 4. de tu. val cap. 4. & Gale. 1. de alimen. facul. c. 6.
d Gal. 5. de tu. val. c. 8.
e Supra ca. 2. huius li.
f Paulo ante.
g Gal. 1. de alim facul. c. 8.
h Gal. ibid. & 5. de tu. vale c. 8. & 8 methodi c. 2.
i Galen. 12. meth. c. 7.
k Galen. 1. de alim. fac. cap. 6.

A vindicare vellent potius quam alere, cum alioquin alica mediocrem habeat facultatem nutriendi, vbi tota ſumitur, & non colata.

Sed cum duo genera [a] zeæ propoſuerimus, quæ bina grana profert dicoccos appellata, ſatis iam expoſita eſt, cum non aliud ſit, quàm far: reſtat altera, quæ ſingula grana producit, hæc ſimpliciter zea vocatur, minorem autem habet alendi vim, tenuiorem ſuccum gignit, ac minus lentum: in cæteris ſimillima eſt farris.

De olyra, tipha, trago, ſecale, auena, oriza, milio, panico, lolio, ſeſamo. CAP. V.

PRæter triticum, hordeum, & zeam ſunt alia panificia frumenta complura & à veteribus deſcripta, & nunc etiam vſitata, agemus primo de olyra & tipha. Quid autem ſit vtraque, & quo modo nunc appelletur, non ſatis conſtat, quanuis vtranque Galenus [b] deſcribat primo libro de facultate alimentorum, vbi ait panes olyrinos primas tenere poſt triticeos, oſtenditque olyram eſſe colore albo. Olyram recenſet Dioſcorides [c] inter ſpecies zeæ, ex qua fieri ſcribit crimnon, hoc eſt, farinam craſſiorem. Cui ex noſtris frumentis hoc nomen conueniat non video, nec ſimiliter, quid traghus ſit, aut tipha; nam traghum legimus [d] fieri ex nobiliſſima olyra, cum detractus eſt cortex: ſunt, qui credant traghum eius generis eſſe, ſed ſpecie differre ab olyra; ſcribunt etiam veteres [e] auctores tra- B ghum figuram farris imitari, ſed multo minus alere, magiſque mollire aluum, cum multum habeat furfuris.

Tipha ſimiliter refertur [f] inter frumenti genera, ex quibus panis conficitur, quem legimus non diſſimilem eſſe illius, qui fit ex olyra, quamquam durior eſt & minus ſuauis, niſi ſumatur ſtatim calidus. Deſcribitur tipha [g] ſimilis paruo tritico, niſi quod magis flaua eſt, & denſa, & quaſi hordeum corticem habet inhærentem. Quid autem tipha ſit, ignotum eſt; neque enim eſt frumentum id, quod ſecale dicitur, cuius magnam copiam habent, qui regiones incolunt alpibus vicinas; habet hæc culmum vt triticum, graciliorem tamen, & longiorem, ſpicam innocentioribus ariſtis horrentem, non erectam, ſed procumbentem, ita vt imbres facile admittat, ac retineat, & idcirco rubiginem experiatur: granum eius facile reſoluitur à cortice, nigrum eſt gracile & oblongum; hac Ruſtici vtuntur ad panem conficiendum, qui ita inſuauis eſt, vt illis duntaxat eſui ſit eiuſmodi frumentum, quod ſecale nunc à noſtris nominatur. Ponitur à Plinio ſub [h] nomine ſecalis & farraginis, longe tamen diſtat ab olyra Galeni, cum dicat [i] olyrinos panes primas occupare poſt triticeos, atqui ex [k] ſecale fiunt, adeò inſuaues eſſe demonſtrauimus, vt tamen à Ruſticis ſumantur: ob eandem rationem conſtat non eſſe ſecalem ſiliginem Antiquorum, præſtantiſſimam videlicet tritici ſpeciem, ex qua panes optimi conficiebantur. At neq; tipha eſt noſtra ſecale, quamuis ſimilis videatur, cum ſit [l] veluti paruum triticum; differt tamen, quod tipha corticem habeat grano valde agglutinatum, ſecale verò ſolutum, & qui par- C uo momento excutiatur; poſſet fortaſſe referri ſecale noſtra ad orizam illam Aſiaticam, cuius meminit Gal. [m] vbi agit de olyra.

At non multum intereſt, ſi non agnoſcimus frumenta omnia Antiquorum, ignoramuſque illa, quorum copia eſt, quibus nominibus apud veteres Medicos fuerint appellata; multa enim media ſunt inter triticum & hordeum, inter hordeum & zeam, inter milium & panicum, quorum facultas dignoſci poteſt ex collatione cum aliis frumentis ſimilibus ac nobis notis, cum ſimilem fere habeat facultatem illius frumenti, cuius ſpeciem maxime refert. Præterea ſi quis in memoriam reuocet præcepta, quæ [n] ſupra tradidimus, cum ageremus de ſtirpibus in vniuerſum, poterit ad frumenta, quæ præſto ſunt, ea omnia accommodare, ſiquidem plurimi alimenti ſunt, quæcunque parua [o] mole multam ſubſtantiam reddunt, eamque craſſam & glutinoſam: adhæc nec facile deiiciuntur, nec facile penetrant; contra quæ multum furfuris habent, citius deſcendunt, magis penetrant, ac minus alunt: quæcunque [p] guſtatum & olfactum delectant, boni ſucci ſunt, quæ offendunt, praui. Licet etiam deprehendere calida [q] ſint, an frigida, quæ offeruntur frumenta ex affectu, quem primo in linguam, deinde in ventriculum imprimunt; manifeſte enim calefaciunt aut refrigerant: ergo vbi dentur gnota frumenta licebit ex eiuſmodi indiciis eorum vires colligere, modus autem, quo illis vten- D dum erit, non differt ab eo, quo vtimur cæteris; præcipue enim panem conficimus, deinde etiam pulticulam, ac ſorbitionem.

Sed omiſſis frumentis ignotis redeamus ad ea, quæ notiſſima ſunt, & primo ad auenam & orizam; auena quidem cibus eſt proprius [r] iumentorum, qua tamen veſcuntur homines, vbi penuria ſit alterius alimenti; panem efficit admodum inſuauem, mediumque [ſ] locum tenet inter aluum laxantia & adſtringentia; coquitur etiam ſemen auenæ cum ſapa, & eſui datur; ſunt, qui & pulticulam ex eius farina conficiant, ſed modice alit, & media eſt inter aluum laxantia & cogentia. Oriza [t] vero numeratur vna cum alica iter ea, quæ aluum ſiſtunt, ſed facilius coquitur & minus alit, quàm alica: plerunque in vſu eſt ex iuſculo elixa non ſecus, quàm ptiſſana non colata; nam panes ex ea fiunt duriores, ita vt tantum adhibeatur, vbi non ſit copia frumenti ſuauioris, videturque magis inter legumina, [u] quàm inter frumenta panificia eſſe numeranda

Reſtant ex frumentis panificiis, quæ paruulum granum habent, vnde minutæ ſegetes vocantur, huiuſmodi eſt milium & panicum, quæ inter ſe ſimilia ſunt, parum [x] nutriunt, aluum ſiſtunt, refrigerant, ſiccant, quanquam panicum ad alendas aues maxime adhibetur; ex milio panis fieri conſueuit, quo Ruſtici hyeme tota veſcuntur, hic quamuis lentoris ſit expers, non multum inſuauis eſt, præſertim cum recens eſt & calidus; ſolet etiam milium ex iuſculo concoqui non ſecus, atque oriza, ab hominibus vrbanis, vbi ante leuiter in mortario contuſum fuerit, & à cortice nudatum; hoc ſi ex iure pingui coquatur, ſuaue efficitur.

Meminit Plinius [y] alterius milii ex India, quod ſuo tempore ex India in Italiam aduectum eſſe

- [a] *Dioſcor. l.* 2. *c.* 82.
- [b] *Gal.* 1. *de alim. fac. capit.* 13.
- [c] *Dioſc. li.* 2. *c.* 84.
- [d] *Gal. li. de alim. facul. c.* 13.
- [e] *Dioſc. lib.* 2. *c.* 86.
- [f] *Gal.* 1. *de alim. facul. c.* 13.
- [g] *Gale.* 1. *de alim. facul. c.* 13.
- [h] *Plin. li.* 18. *nat. hiſtor. c.* 16.
- [i] *Plin. in eod. lib. c.* 10.
- [k] *Plin. ibid. c.* 15.
- [l] *Gal.* 1. *de alim. facul. c.* 13.
- [m] *Gal.* 1. *de alim. facul. c.* 13.
- [n] *Sup. libro præſenti capit.* 1.
- [o] *Gal.* 1. *de alim. fac. capit.* 13.
- [p] *Galen.* 4. *ſimpl. c.* 15. *&* 3. *de alimēt. fac. capit.* 27.
- [q] *Sup. li. præſenti c.* 1.
- [r] *Gale.* 1. *de alim. fac. capit.* 14.
- [ſ] *Gal. ibid.*
- [t] *Gale.* 1. *de alim. fac. c.* 17. *& Dioſ. lib.* 2. *c.* 88.
- [u] *Ga. inter legum. ponit* 1. *de alimen. fac. capit.* 17.
- [x] *Gal.* 1. *de ali. fa. c.* 15. *& Celſus li.* 2. *c.* 29.
- [y] *Plin. lib.* 18. *c.* 7.

narrat: deſcribit hoc, colore nigrum, grano amplum, culmo arundineum, ſeptem pedum longitudi- E nem æquans, & omnium frugum fertiliſſimum: hoc milium [a] non aliud eſt, quam quod nunc in Italia nuncupatur melica & ſaggina, ex qua belluæ ſaginantur; quanquam ob penuriam ex eo quoque panis fiat à Ruſticis, qui tamen ater eſt, valde durus, inſuauis, ſuccum malum profert, craſſum & glutinoſum, ægre concoquitur, & ægre penetrat.

Inter ſegetes etiam numeratur lolium, & ſeſamum, neutrum quorum inter panificia ponitur: nam lolium, quod ex vitio hordei aut tritici fit, hominem [b] valde lædit, cum caput tentet, ſomnum, & grauitatem adferat, & idcirco valde alienum fit non ſecus, quam ægilops, quæ ſimiliter ex vitio degenerantis ſegetis producitur. At ſeſamum ſemen profert adeo [c] pingue vt ventrem ſubuertat, ægre concoquitur, ægre diſtribuitur, & alimentum præbet praui ſucci, quamobrem ad efficiendum panem minime adhibetur. Hactenus ſegetes, pergamus ad legumina.

a Matthio. in librum 2. Dioſcor. c. 91.
b Gal. 1. de ali. fac c. 37.
c Gal. 1. de ali. fa. c. 30.
d Gal. de attenuãte victu. c. 6.
e Gal. 1. de ali fa. c. 28. & Var. lib. 1. de re ruſtica.

De Leguminibus in vniuerſum. Cap. VI.

Ex frugibus vt eas, quæ falce ſecantur, ſegetes nominari diximus, ſic legumina, [d] quæ manu leguntur: ſemina ſegetum quidem ſpica [e] continentur, leguminum verò includuntur ſiliquis; illa panificia ſunt prope omnia, hæc fere inepta [f] ad panem conficiendum: ſi quando autem ob frumentorum penuriam molantur, panem efficiunt durum, & qui non facile valeat ſuperari. Aptantur legu- F minibus cunctis ea, quæ ſupra tradita [g] ſunt de frumentis in vniuerſum, varia enim ſub varia ſpecie producuntur pro variis cauſis, ex quibus ſupra ſtirpium facultatem cognoſci diximus: proprie autem ex hoc [h] cognoſcitur leguminum facultas, quod quæ citò duritiem deponunt, cito intumeſcunt atque elixantur, facile etiam coquuntur in ventriculo: ex contrario quæ ægre intumeſcunt, ac duritiem deponunt & coquuntur, etiam ægre ſuperantur à ventriculo. Cauſa, quamobrem alia coquuntur, alia indomita manent, & concoqui non poſſunt, à Theophraſto refertur [i] ad raritatem, & denſitatem ſubſtantiæ; raritas facile calorem elixantem admittit, denſitas plurimum renititur; oritur raritas à calore & humore, ſicut denſitas à frigore & ſiccitate, & omnino pià materia terreſtri, quæ non facile vinci poteſt à calore ignis, aut etiam ventriculi: Eiuſmodi varietatem [k] in ſeminibus efficit non modo varietas aeris, ſed cœli, tempeſtatis, temporis item diuturnioris, vel breuioris, qua ſata educantur à terra.

Comeduntur legumina omnia & viridia & arida, quæ viridia [l] ſunt, magis redundant humore inutili, quam quæ arida, ab omnibus præbetur [m] craſſum alimentum, ac firmum, omnia item inflant, [n] quanquam aliqua magis, aliqua minus; comeduntur, quæ viridia ſunt, vt faba, cicer, faſelus, interdum cruda, interdum cocta, ſiue elixentur, & condiantur ſale atque oleo, ſiue frigantur ex oleo, & butyro, minus [o] tamen inflant fricta, quàm elixa: ſolent autem, vbi tenera adhuc ſunt, coqui vna cum ſiliquis, vbi incipiunt indureſcere, extrahuntur ex ſiliquis. Arida verò legumina tantum cocta ſu- G muntur, neque guſtantur cruda, niſi ubi ſit maxima fames, quæ non patiatur expectari, dum coquantur.

Coquuntur item vel integra, vel mola diuiſa in partes craſſiores, atque hæc freſa, quaſi fracta à latinis [p] nuncupantur; quæ integra ſunt, difficilius coquuntur, & magis inflant; freſa contra; paratur ex his pulticula, ex illis iuſculum, conditurque oleo & ſale. Sunt, qui adiiciant porrum, allium, cœpam, atque herbas acriores, vt hyſopum, thymum, ſerpillum: ſed præſtat, legumina ſpeciatim intueri.

f Gal. 1. de ali. fac. c. 16.
g Sup. in c. 1. huius lib.
h Gal. li. de ali. bon. & mali ſucci.
i Theophra. li. 4. c. 10. & Vidus ſup. lib. 2. c. 4.
k Sup. li. 3. c. 1. & Theophra. lib. 4. c. 10.
l Gal. 1. de ali fac. c. 19.
m Gal. 1 catatop. c. 6.
n Hippoc. & Ga. 4. acut. tex. com. 92.
o Galen. in com. citato.
p Columella li. 2. c. 11. & li 6. c. 3. & Varro 2. li. de re Ruſti. ca. 4. & Plin. lib. 22. c. 25.

De Leguminibus ſpeciatim. Cap. VII.

Svmemus initium à faba, quæ duplex [q] proponitur, Noſtra, & Ægyptia: eſt autem Ægyptia maior, quàm noſtra, appellaturque à [r] nonnullis colocaſia; ſuperat hæc fabam noſtram humore (vt inquit [ſ] Galenus) quantò magnitudine, ita vt humoris inutilis copiam contrahat, noſtra Κύαμος [t] græce nuncupatur: boni ſucci eſt, quantumuis [u] coquatur, & quomodocunque paretur, inflat, quam vim nunquam amittit, ſed detergit, ſubſtantiam gignit in nobis laxam, & fungoſam, non firmam & denſam, id quod minime mirum eſt, cum tale reddatur ex cibis alimentum, quale eſt eorum ſubſtantia; hæc autem in fabis laxa eſt, & rara, neque abhorret à ratione, ſi ſemen quod à ſtirpe generatur, ſubſtantiam eius refert. Scribit [x] Theophraſtus ſubſtantiam ſtirpis, quæ fabæ ſemen producit, ita imbecillam eſſe, vt iniuriis maxime ſit obnoxia; tenera igitur eſt, & flaccida, atque idcirco profert ſemen non diſſimile, ex quo deinde generatur in nobis [y] ſubſtantia laxa & fungoſa. Quæ inte- H gra [z] paratur, minus coquitur, & magis inflat, quàm freſa. Sed quæ viridis comeditur, alimenti minus præbet & magis humidi, ac promptius deiicitur, non ſecus, quàm cætera legumina: quæ arida eſt & iam freſa, elixatur ex aqua, paraturque [a] vel liquida in olla, vel in patinis magis compacta, & non ita liquida: hanc oleo & ſale rurſus incoquimus, aſſantes tamen. Docet etiam [b] Galenus fabam cum ptiſſana parari: ſed quæ datur fricta, vt deterius alimentum præbet, ita minus inflat. Similem [c] fabis ſubſtantiam habent piſa, laxam videlicet, & fungoſam, non tamen æque detergunt, vt quæ magis inſipida ſunt, minus item inflant, tardiusque ex ventriculo deſcendunt, quod non ita irritent expultricem, comeduntur & viridia & arida, tum cocta & cruda non ſecus, quàm fabæ, magis tamen in vſu ſunt cocta, quam cruda etiam cum viridia ſunt.

Ciceris non vnum eſt genus, ſed triplex, cum & album conſpiciatur, & rubrum & nigrum; quodlibet autem ſi cum faba conferatur [e] valentius nutrit, & firmum alimentum præſtat, ſiquidem habet ſubſtantiam denſiorem, quam indicat ipſa coctura, cum non promptè coquatur, vt faba, ſed niſi ante maceretur; neque ſufficit ſola aqua, ſed additur cinis, vt eiuſmodi lixiuio extenuetur cortex, & ſubſtantia magis molliatur, poſſitque promptius concoqui: aſſumit autem cicer eiuſmodi ſubſtantiam, quod

q Dioſcorides li. 2. cap. 98. & 99. & Gal. 1. de ali fa. c. 19. & c. 20.
r Plin. li. 21. c. 15.
ſ Gal. 1. de ali. fa. c. 20.
t Dioſcorides li. 2. capit. 98.
u Gal. 1. de ali. fa. c. 19.
x Theophr. li. 2. de cau. Plant. c. 18.
y Gal. 1. de ali. fac. c. 19.
z Gal. ibid.
a Gal. ibid.
b Gal. ibid.
c Gal. 1. de ali fa. c. 21.
d Theophra. li. 8. de hyſ. Plant. c. 6.
e Gal. 1. de a. i. fa. c. 21.

A à terra plus hauriat alimenti, quàm cætera legumina, vnde reddit ſolùm macrum, adeò vt non mirum ſit, ſi denſam ſubſtantiam contrahat, & idcirco plurimum alere poſſit; magis item detergit cicer, quàm faba, tantámque vim habet extenuandi atque incidendi, vt valeat ad comminuendos [a] lapides in renibus; inflat autem æque ac faba, quo nomine datur [b] equis admiſſariis: nam ſeminis copiam contrahit, & ad venerem ſtimulat. Differunt tria genera ciceris inter ſe, quod album facilius coquitur, meliorem ſuccum præbet, ſed minus detergit, rubrum magis detergit, ſed ægre coquitur, ægrius adhuc nigrum, quod paruum eſt, ac fere agreſte. Comeditur cicer, dum viride eſt, tàm crudum, quàm coctum, vbi inaruit, non ſumitur, niſi coctum, ſiue elixum, ſiue frictum, elixum [c] magis inflat, facilius à ventriculo ſuperatur, & meliorem ſuccum præſtat, quàm frictum: quod nigrum eſt, vbi elixetur, contundi ſolet, ſic vt ex ſucco expreſſo pulticula fiat: Quomodocunque coquatur cicer, conditur ſale, oleo, herbis acrioribus perinde ac reliqua legumina. Ruſtici [d] ciceris farinam elixant ex lacte, & pultem conficiunt.

a Gal. 1. de ali. fa. c. 22. & Aetius.
b Gale. 1. de ali. fa. c. 22. & li. de ſucc. bonita. c. 7.
c Gal. 1. de ali fac. c. 22.
d Gal. 1. de ali fa. c. 22.

Lens cibus eſt admodum [e] diuerſus, cum partes habeat inter ſe pugnantes: nam cortex plurimum adſtringit; ſubſtantia interna, quæ eſt veluti caro lentis, craſſum, lentum, ac modice auſterum ſuccum continet. ſunt in ſuperficie lentis quædam partes egregie detergentes, quo fit, vt eſus lentis ob varias partes varios effectus producat, & varium vſum præſtet; vbi lens [f] ſemel elixetur, ex aqua ius ipſum
B ſale & oleo conditum aluum laxat ob partes detergentes, quas ex ſuperficie lentis contraxit; tota lens habet facultatem adſtringendi, præſertim ſi bis cocta ſumatur, quare ventrem confirmat, alui profluuium ſiſtit, & egregie ſiccat, quam facultatem amittit [g] vbi comedatur detracto cortice, quandoquidem pars interna modice per ſe adſtringit, ſed non mediocriter nutrit: ſuccum verò gignit craſſum & prauum, qui & tarde permeat, & in atram bilem conuertitur: Quamobrem aſſiduus lentis vſus homines compellit in eos morbos, qui ab atra bile proficiſcuntur: ille autem dumtaxat [h] idoneus eſt, qui nimio redundat humore, aut aqua intercute periclitatur. Remittitur [i] eius ſucci craſſitudo, ſi mixta cum beta vel ptiſſana lens coquatur, ſed magis adhuc corrigitur, ſi addantur herbæ acriores, vt ſatureia, puleium, origanum, condiatúrque oleo & ſale. Damnat Galenus [k] Coquos, qui lenti adiiciunt condimenta craſſiora, veluti ſapam. huiuſmodi ferè eſt lentis apparatus; nam adeo arida eſt, vt nemo ex ea panem conficiat.

e Gal. 1. de ali. fa. c. 18. & Dioſcor. lib. 2. c. 100.
f Dioſcori. & Gal. ibid.
g Gal. ibid.
h Gal. ibid.
i Gal. ibid.
k Gal. 1. de ali. fa. c. 18.

Phaſeoli legumina ſunt in medio reſima, quorum tria genera habentur, vnum album, paruum, tenerum, nullis maculis diſtinctum, alterum maius, colore ſimiliter album; ſed qua parte reſimum eſt, maculis ita diſtinctum, vt vultum prope repræſentare videatur. Sub tertio genere phaſeoli ſunt [l] dolichi græce appellati, quos alii phaſeolos Romanos appellare ſolent. ſunt autem dolichi multo grandiores, quàm reliqui phaſeoli, non albi, ſed lutei, rubri, aut diuerſi coloris; adeò autem increſcunt, vt maxime aptentur operi topiario. Omnia hæc genera mediocrem habent [m] facultatem, ſuccumque
C gignunt medium inter bonum & malum, inter coctu facilem, vel difficilem, inter eum, qui facile penetrat, & eum, qui penetrare vix poteſt, inter inflantem, & flatus expertem: nullum autem habet phaſeolus inſignem [n] ſaporem, prompte deiicitur cuiuſcunque generis ſit: hoc tamen eſt diſcriminis, quod phaſeoli, quos primo loco poſuimus teneros & paruos, facilius coquuntur, ac penetrant, ſed illi, quos ſecundo loco commemorauimus; vere medii ſunt. At dolichi ob duritiem tardius coquuntur, ac tardius penetrant, ſed firmius alimentum præbent. Veſcimur autem phaſeolis, cum viri- des ſunt, & crudis & coctis, cumque adhuc teneri manent, totas ſiliquas cum granis comedimus inquinamus autem vel elixantes, vel frigentes. Cùm aridi ſunt, elixantur, & ſale atque oleo condiuntur; comeduntúrque ex iuſculo, aut parantur in patinis.

l Gal. 1. de ali. fa. c. 28. & Theoph. li. 8. de hiſt. plant. c. 3.
m Gal. 1. de ali. fa. c. 25.
n Gal. ibid.
o Gal. 1. de ali. fa. c. 25.

Non diſſimilem phaſeolis naturam habet, quod à Græcis [o] ὦχρον nuncupatur, à Thuſcis nunc rubilia; hoc piſi figuram repræſentat, non tamen ita grande eſt, neq; tenerum, ſed durum & paruum, videturque rubilia piſum agreſte, cum non ſolum feratur, ſed etiam naſcatur ſponte. Habet [p] ochron alendi vim phaſeoli ſimilem, facileque deiicitur, ſed durius eſt, quàm phaſeolus, quo fit, vt non comedatur crudum, ſiue aridum ſit, ſiue recens; ſed coctum dumtaxat; vbi iam aridum eſt, ægrius coctionem admittit, ita vt vix à ventriculo conficiatur, quo nomine phaſeolo deterior eſt, paratur autem eodem modo.

p Gal. 1. de ali. fa. c. 25.
q Gal. 1. de ali. fa. c. 26.

D Cicerculam tradit Galenus [q] ad ochri & phaſeoli naturam accedere, ſimile enim alimentum præbet; magis tamen nutrire videtur, propterea quod ſuccum præbet craſſiorem; nam ochri, & phaſeoli ſuccus (vt antea dictum eſt) inter parum [r] & multum nutrientem, craſſum & tenuem, bonum & malum; collocatur. comeditur cicercula & cruda & cocta, vbi recens eſt, vbi arida, cocta tantum guſtatur, licet magis à [ſ] ruſticis ſumi ſoleat, quàm ab Vrbanis.

r Gal. 1. de ali. fa. c. 25.
ſ Gal. ibid. cap. 26.
t Gal. ibid. cap. 27.

Vt autem phaſeolo & ochro cicerculam, ita cicerculæ aracum Galenus [t] ſimilem ponit, ſcribitque non ſolum reſpondere figuram figuræ, ſed facultatem facultati: eo tamen differre, quod aracus magis durus ſit & ægrius coquatur, quàm cicercula. Quid aracus ſit, nūc nō ſatis conſtat; veteres [u] tradiderunt aracum eſſe vitium aliorum leguminum, præſertim lentis, quæ in ipſum degenerat, ſed docet etiam Galenus [x] aliud ſemen durum eſſe eruo exilius, quod aracum nominari ait, (ſyllaba ſcripta non amplius per, κ, ſed per, χ, hoc fortaſſe eſt, quod nunc veggiolum appellant, palumbis quidem gratiſſimum, ſed hominibus inſuaue; ruſtici tamen ob inopiam frumentorum cum aliis ſeminibus ipſum admiſcent, vt panem efficiant, ſed [y] durum admodum eſt, & craſſum præbet alimentum, non facilè coquitur, nec facilè penetrat, id quod euenit etiam viciæ, [z] quæ belluarum cibus eſt; neque enim comeditur hæc ab hominibus, niſi magna fame premantur, firmum & craſſum alimentum præbet, ſed multum contrahit [a] atram bilem non ſecus, quàm lens. fit tamen ex vicia panis tempore penuriæ, ſed ferè cum aliis ſeminibus miſceri ſolet.

u Theo. lib. de hiſt. plan. cap. 8.
x Gal. 1. de ali. fa. c. 27.
y Gal. 1. de ali. fa. c. 27.
z Gal. 1. de ali. fa. c. 36.
a Gal. ibid.

Eruum, quod orobon græci appellant, magis belluas nutrit, quàm homines, eum inſuaue ſit & praui ſucci, vbi tamen [b] ob magnam famem eo homines veſcantur, cum ſubamarum ſit, ante macerant

b Hipp. 4. 6. epid. 13. & Galen. 1. de ali. fa. c. 29.

& coquunt ex aqua dulci perinde ac lupinum, donec amaritudinem deponat, præbet autē alimentum craſſum, terreſtre, ac ſiccum, valetque cum [a] melle ad craſſos ſuccos ex thorace, ac pulmone educendos: ex eruis, quod album eſt, magis alit, minus detergit, quàm quod flauum aut pallidum.

Lupinus adeo amarus eſt, vt minime guſtari poſſit, niſi ante dulci aqua maceratus elixetur, dum inſuauitatem omnem deponat. ægre autem [b] à ventriculo ſuperatur, vix penetrat, vertiturque in craſſam pituitam, ac crudum ſuccum; facile tamen deiicitur: fit autem vt ſaporis, ita aliarum facultatum expers, neque paratur, vt alia legumina, cum iuſculo aut in patinis.

Fænugræcum lupino iam macerato calidius eſt alimentum, præbet non ita craſſum, ſed caput [c] tentat, aluum ſoluit, detergit, ſumitur tota planta viridis, antequam ſemen proferat ex aceto ſale & oleo; comeditur & ſemen elixum ſimiliter conditum; ſunt, qui vinum adiiciant.

Lini & cannabis ſemen videntur etiam inter legumina referri; vtroque fricto veteres [d] veſcebantur exiguum præbet alimentum, & prauum, ſtomacho nocet, ægre concoquitur, non facile deiicitur, proprie autem cannabis ſemen, ſi largè ſumatur, caput non [e] mediocriter tentat, magis autem videtur ad obſonia referendum, quam ad cibos: eadem ratio eſt ſeminis viticis, ſi quidem parum præbet alimenti, [f] refrigerat, ſiccat, & idcirco venerem coercet, manditur fractum, quamquam vitex, cum ſit arbos, non debet inter herbas tractari.

a Gal. 1. de ali. fa. c. 29. & li. de extenu. victu c. 7.
b Gal. 1. de ali. fa. c. 23.
c Gal. 1. de ali. fa. c. 24.
d Gal. 1. de ali. fa. c. 32. & 34.
e Gal. ibid. ca. 34.
f Gal. ibid. ca. 35.

De ſeminibus herbarum, quibus vtimur tanquam obſoniis. Cap. VIII.

CVm ſegetes & legumina, quibus maxime alimur, antea tradiderimus, ad reliqua ſemina nunc tranſire oportet, quæ vim habent obſonii, quorum nullum per ſe ſatis alere nos poteſt. Sumuntur [g] autem cum cibo, vt voluptate guſtum impellant, & faſtidium tollant, ſed aliquid etiam nutriunt, habent & vim condimenti; neque enim adeo inter ſe diſtant obſonia & condimenta, vt non videatur idem poſſe ad vtrumque genus referri, quamquam obſonia & per ſe & cum pane comedi ſolent, condimenta & cibis & obſoniis adduntur; refert Galenus [h] fæniculum inter obſonia, anethum inter condimenta: illud autem in vniuerſum ſcire licet, quod ſemina non aliam [i] naturam habent, quam herbæ, à quibus procreantur, magis tamen ſiccant, & attenuant. Proponemus igitur non omnia eiuſmodi ſemina, ſed ea, quæ maxime vſitantur, quorum ſigillatim vires enarrabimus ſumpto initio à fæniculo, qui frequenter noſtris menſis apponitur, præbet hic non ſemen ſolum, ſed comam quoque & radicem, nunc de ſemine duntaxat agemus, cum inſtituerimus non ſtirpium, ſed eſculentorum genera perſcribere. Eſt [k] igitur duplex fæniculi genus; hortenſe vnum, quod maius eſt, & ex dulci ſubacre. Alterum agreſte, quod minus eſt, & acre admodum, vtriuſque ſemine veſcimur; nam licet exiguam habeat alendi facultatem, guſtum excitat, corrigit grauitatem anhelitus, calefacit, [l] ſiccat, flatum diſcutit, coctionem iuuat, vrinam [m] mouet, comeditur viride & aridum, crudum & coctum, aſſum & elixum, per ſe & cum obſoniis: Fartores vbi inteſtina complent ſuilla carne contrita, non modo ſalem & piper addunt, ſed ſemen etiam fœniculi.

Anethum diximus magis condimentum [n] eſſe, quàm obſonium; neque enim per ſe, aut cum ſolo pane deuorari ſolet, ſed incoquitur tàm viride, quàm aridum, ex aqua vna cum carne, aut piſce; veluti cum conficitur ius [o] album, maximè à Veteribus vſitatum: ſaporem igitur addit pleriſque non ingratum, [p] vrinam mouet, flatum diſcutit, ſed ructum excitare ſolet.

Aniſum non diſſimilem naturam habet, ſed obſonii magis, quàm condimenti vſum præſtat, cum & per ſe ſumatur & cum pane: & viride & aridum, & crudum & coctum, plerumque autem ſumitur aridum, crudum, ſaccaro coopertum inter bellaria; præſtat tamen vſum condimenti, & non ſolum adiicitur pani, ſed aliis etiam cibis; parum autem nutrit, [q] vrinam mouet, flatum diſcutit: quod aridum eſt, accipi debet, priuſquam vetuſtum ſit & obrutum puluere, vt poſſit ſuauitatem odoris retinere.

Coriandrum & per ſe comeditur, & paratum cum ſaccaro inter bellaria non ſecus, quàm aniſum, additur & aliis cibis, vt carnibus & piſcibus, debet tamen parcius ingeri; nam ſi liberalius [r] ſumatur, mentem tentat. Exiſtimatur à Dioſcoride [ſ] frigidum: [t] Galenus conſtare ex pugnantibus facultatibus tradit, quod partes alias habeat calidas, tenues, amaras, alias terreſtres adſtringentes; alias frigidas aquoſas, ita vt non ſimplicem habeat facultatem ſed multiplicem.

Cuminum non ita gratum eſt, ſumitur tamen pro [u] condimento & carnis & piſcis apud aliquas nationes; faſtidium tollit, ventriculo ſubuenit, flatum digerit, calefacit, [x] ſiccat ſine adſtringendi facultate inſigni, alimentum verò minimum præſtat.

Caros item ſemen profert, quod inter condimenta ponitur, veluti & apium & petroſelinum, quanquam hæc raro adhibentur, & magis vim habent medicamenti, quam condimenti. Galenus [y] inter condimenta recenſet papaueris ſemen, quod pani addi ait, vt refrigeret & ſomnum faciat; non debet autem ingeri liberalius, [z] ne pro ſomno faciat veternum, ægre coquitur, ſputum retinet, illis prodeſt, quos deſtillatio à capite exercet, exiguam habet alendi facultatem: frequentiſſimum vero condimentum eſt ſemen ſinapis; conteritur enim, & ex aceto diluitur vel per ſe, vel cum ſapa ad intingendas carnes aut piſces; eſt autem acerrimum & calefacit ac ſiccat validiſſime, valetque ad ſtomachum [a] refrigeratum, atque pituita multa refertum.

g Gal. 2. de ali. fa. c. 70.
h Gal 2. de ali. fa. c. 57.
i Gal. li. de atten. victu cap. 5.
k Dioſc. lib. 3. cap. 67. & 68. & Gal. 2. de ali. fa. cap. 57.
l Gal lib. 7. ſimpli. c. de fœniculo.
m Dioſcor. li. 3. ca. 67. & 68.
n Gal. 2. de ali. fa. c. 57.
o Gal. 3. de ali. fa. c. 30. & 12. meth. c. 6.
p Dioſc. lib. 3. c. 58.
q Dioſcor. li. 3. c. 56.
r Dioſc. lib. 3. c. 62.
ſ Dioſ. ibid.
t Galen. 7. ſimp. c. proprio.
u Ga. li. catatop. c. 6.
x Dioſ. li. 3. c. 59. & Gale. 7. ſimpli. c. proprio.
y Gal. 1. lib. de alim. fac. c. 31.
z Gal. ibid.
a Galen. 1. de alim. fa. c. 1.

De fructibus herbarum. Cap. IX.

NOn deſunt inter herbas, quæ fructum nobis edendum ſuppeditant, quanquam maxima [b] ex parte ferunt ſemen dumtaxat; nonnullæ tamen fructum ferunt in cauliculo, vt in ſurculo arbores, in quo ſemen concluditur: ſed cum ſatis de ſeminibus, quæ ſine fructu ab herbis gignuntur, tractatum

b Galen. 2. de alim. fac. cap. 1.

A ctatum fuerit, iam tempus eſt agere de fructibus, qui cum parum præbeant alimenti magis debent obſoniis, quàm cibis adnumerari. Ordiemur à cucumere. Cucumis latinè dicitur fructus ille, qui [a] Σίκυς nuncupatur à Græcis, ab Etruſcis verò nunc citreolus, quod parui citri figuram repræſentet; eſt enim oblongus, ac primo viridis, deinde vbi matureſcit, ſubflauus; mutat figuram, ſi cum adhuc paruulus eſt, fiſtula includatur; accipit enim formam ſimilem anguis, cuius deinde ſemen ſimilis figuræ cucumerem profert. Habemus ergo duplicem cucumerem; vnum, quod citri; alterum, quod anguis figuram repræſentat, vtriuſque natura frigida eſt & humida, [b] præſertim cum acerbi ſunt: ſubſtantia vero craſſa; vbi maturuerunt, remittitur frigus, redditur ſubſtantia [c] tenuior, acquiritur vis detergendi, quæ tamen maior eſt in ſemine, quàm in carne cucumeris, adeò vt vrinam moueat. Comeditur cucumis crudus, cum adhuc paruus eſt, probaturque tempore æſtiuo, quod plurimum [d] refrigeret ac madefaciat, ventriculi ardorem tollit, veneris impetum compeſcit, ægre tamen coquitur ob ſubſtantiæ craſſitudinem, hauſtuſque (vt Veteres [e] memoriæ prodiderunt) poſtridie adhuc in ventriculo viuit, licet à ventriculo calido concoqui poſſit, præſertim vbi familiaris [f] ſit. Si coquatur, pituitam crudam gignit, craſſam, & glutinoſam: ſed ſi comedatur maturus, cum tenuiores [g] partes habeat & facilius coquatur, ſuccum gignit minus crudum, neque inſuauis eſt, vbi comedatur frictus, vel elixus cucurbitæ modo; non facile putreſcit in ventre, velut alii fructus æſtiui, præſertim pepones ob frigidam naturam, quam habet.

a Dioſc. lib. 2. c. 128. & Gal. 8. ſimplic. proprio.
b Gal. 2. de ali. fac. c. 6.
c Ga. 8. ſimpli. c. proprio.
d Dioſc. li. 2. c. 128.
e Plin. li. 19. de nat. hiſt. c. 5.
f Ga. l 2. de alim. fa. c. 6.
g Ga. 8. ſimpl. c. de Cucumere.

B Fructus, qui à Græcis pepon dicitur, & qui melopepon ad [h] Σικύος refertur non ſecus, quàm cucumis, de quo proxime egimus. Romani [i] primum ex Campania ipſum acceperunt, exiſtimaruntque cucumerem degeneraſſe in melopeponem, ita appellatum, quod mali [k] cotonei ſimilitudinem præſeferret, credideruntque genus peponum, ac melopeponum auctum eſſe ex cucumere, qui fortuito in hæc degenerauerit: reſidet enim humi, quemadmodum cucumis; quo pacto autem pepon à melopepone differat, & quid vtrumque ſit, non ſatis conſtat, nullam enim nobis certam ſpeciem demonſtrat diſcrimen traditum à Galeno, [l] cum inquit, intimam partem, vbi ſemen continetur, non comedi in pepone, ſed in melopepone, quandoquidem ea pars intima, vbi non perfectè matura eſt, comedi ſolet, vbi penitus maturuerit, flaccida redditur & inſuauis, ita vt proiici ſoleat. Quidquid eſt, nunc in Italia maxima copia eſt horum fructuum, qui ſiue pepones, ſiue melopepones, ſiue partim pepones, partim melopepones dici debeant, comprehenduntur ſub genere [m] τῶν σικυῶν, retinentque nunc in Etruria antiquum nomen peponum. In aliis Italiæ prouinciis dicuntur melones, quod vocabulum Palladius [n] ductum eſſe tradit à figura τῶν μήλων, hoc eſt, malorum; non mediocre autem diſcrimen eſt inter pepones, cum differant figura, magnitudine, ſubſtantia, colore, cortice, tempore, quo comeduntur; neque enim eadem figura eſt omnibus, ſed aliis rotunda inſtar pilæ, aut orbis, aliis teres. Magnitudo aliis malum cotoneum non excedit; aliis C extuberat, non ſecus, quàm rotundis cucurbitis. Subſtantia aliorum dura eſt & denſa, aliorum laxa, & mollis, id quod non tantum à maturitate fit, ſed etiam ab ipſo genere. Color interioris carnis, aliis eſt ſubalbus, aliis ex rubro flauus.

h Dioſc. lib. 2. c. 128.
i Plin. li. 19. c. 5.
k Plin. ibid.
l Gal. 2. de ali. fac. c. 5.
m Dioſc. lib. 2. c. 128.
n Pallad.

At neque vnus eſt etiam corticis color, ſed multiplex, viridis, pallidus, flauus, arborum corticis ſimilis; interdum varii coloris. Præterea aliis aſper, aliis lenis, tum aliis euidenter, ac certo ordine ſtriatus, aliis ſine euidentibus ac diſtinctis ſtriis. Neque comeduntur etiam eodem tempore pepones omnes; ſed quidam æſtate, quidam autumno, quidam reſeruantur ad hyemem, poſtquam autumno decerpti ſunt; appellant hyemales, quos Galienum Imperatorem ſumma hyeme ferunt exhibuiſſe; ſed quamuis plurimum inter ſe pepones diſtent, omnes tamen ſub vnum genus cadunt.

Comeduntur autem crudi; nam cocti ſuauitatem maximam, quam habent, amittere ſolent, ita vt raro coquantur, detrahitur cortex externus, & caro, quæ ſubeſt, comeditur; habet hæc ſubſtantiam [o] aquoſam, frigidam & humidam cum aliqua dulcedine admixtam, quæ guſtatum maxima voluptate impellit, æſtate præſertim, habet item vim [p] detergendi, quanquam hæc multo validior ineſt ſemini, adeò tamen & caro peponum detergit, vt ſordes è manibus detrahat, ob quam vim vrinam mouent, id quod multo validius præſtat ſemen, quo nomine datur [q] aduerſus calculos in renibus. D Reſoluunt etiam pepones ventrem, ſed facile in ventriculo [r] putreſcunt, ita vt niſi ante deiiciantur, choleram [ſ] morbum excitare poſſint; ſi largius ſumantur, ſtomachum ſubuertunt, & vomitum excitant. Quod vero exiguum ab omnibus præbeatur alimentum, manifeſtum eſſe arbitror tum ex his, quæ paulo ſupra dicta ſunt in vniuerſum de fructibus herbarum, tum ex ſubſtantia ipſorum, quæ laxa eſt & mollis; qui minus laxam carnem habent, minus putreſcunt, & magis alunt, ſed tardius deiiciuntur. Succus, quem pepones gignunt, & crudus eſt, & prauus; [t] cruditatem demonſtrat ipſa ſubſtantia, quæ nec vniformis eſt, nec æqualis, in qua partes humidæ non bene cum ſiccis ſunt permixtæ, quemadmodum in fructibus arborum, qui longe minores ſunt & diuturniori tempore gignuntur, ſubſtantiamque & mixtionem perfectiorem acquirunt cum maiori æqualitate. Contra pepones grandes ſunt, paucis diebus gignuntur, & pendent ab herba, quæ laxa eſt & rara. Quamobrem nihil mirum eſt, ſi (vt diximus) cruda eſt, & imperfectam atque inæqualem habet partium mixturam: à cruda verò ſubſtantia par eſt, procreari non diſſimiles ſuccos.

o Gal. 2. de ali. fac. c. 4.
p Gal. ibid.
q Gal. ibid.
r Gal. 2. de alim. facul. c. 5.
ſ Gal. 2. de al. fac. c. 4.
t Gal. lib. de ſuccorum bon. c. 8.

Cæterum prauitas ſucci, qui ex peponibus gignitur, videtur poſſe colligi ex eo, quod facile in ventriculo [u] putreſcant, ſed multo magis ex multitudine morborum, quos prehendere eos conſtat, qui pepones diutius ac largius ingeſſerunt; neque enim accideret hoc, ſi gignerent bonum ſuccum. Si quis tamen habere velit peponum patrocinium, negabit aſſumptum, quod ſcilicet, & crudos & prauos ſuccos gignant, cum pituitam craſſam, & crudam non producant, ſed tenuem, quæ ab æſtu abſumitur: neque obeſt corporibus noſtris, ſed magis prodeſt, quod ſitim extinguat, guſtatum reficiat, [x] ab æſtu nos vindicet. Quod verò nequeat prauus ſuccus à peponibus gigni, probabit ex ſuauitate, quam

u Gal. 2. de ali. fac. c. 5. & de ſuccorum bon. c. 8.
x Gal. 2. de ali. fac. c. 11.

a Gal. 3. de ali. fa. c. 27. & 4. ſimpl. c. 15.

incredibilem adferunt guſtui & olfactui, quos natura Iudices conſtituit, vt [a] diſcernerent, quæ nobis commoda, quæ aliena eſſent, quæ boni ſucci, quæ praui; [E] addet etiam morborum multitudinem non à peponibus, ſed partim à tempore anni, partim ab aliis fructibus fieri; neque enim ſoli tunc comeduntur pepones, ſed alii fructus complures deteriores. At ſi ſolos pepones accuſemus, reſpondebit, non nocere hos genere, ſed quantitate, cum non parce aſſumantur, vt alii fructus, ſed nimis large; nam duplo, vel triplo plus peponum deuoratur, quam cuiuſuis alterius fructus, ſi par portio alterius aſſumatur, quantumuis ſalubris multo magis lædet. Galen. [b] verò cum pepones damnauit, eos intellexit, qui tunc erant nondum exculti & perfecti, quales nunc habemus. Equidem vt non aſſentior valde prauum ſuccum à melopeponibus noſtris generari, ita non exiſtimo bonum produci. Quod ſi ſuaues ſunt, id magna ex parte à tempore anni calido & ſicco oritur: magis ergo affirmandum arbitror ſuccum à peponibus produci medium inter bonum & malum; verum quia facile putreſcunt, non debent comedi [c] ventriculo impuro, qui redundet flaua bile: in eo autem, qui purus eſt & ſine putredine, confici ſolent ſine noxa.

b Gal. 2. de alim. fac. c. 4. 5. & 11.

c Gal. 2. de ali. fa. c. 11.

d Paulo ante.

Præter pepones videtur ad genus τῶν σικύων referri fructus ille, quem Inſubri anguriam, Etruſci cucumerem vocant, neque enim cucumeris nomine vtuntur vt latini, cum (vt ante [d] oſtenſum eſt,) citreolum appellent, quod latini cucumerem. Anguria fructus eſt admodum magnus, longeque peponis magnitudinem excedit, corticem viridem habet, ſubſtantiam frigidam, humidam, & aquoſam, intus albam, quidam tamen eandem rubram habent, ſed verſus corticem terrenam magis, [F] ac denſam, intima verò parte laxiorem, qua ſemen continetur longè maius, quàm ſemen peponis, cuius color in aliis ad rubrum accedit, in aliis ad fuſcum, ſiue ſubatrum, in aliis ad nigrum: facultas omnium eadem eſt, parum nutriunt, refrigerant, madefaciunt non ſine aliqua vi detergente, vrinam mouent; nam partibus aquoſis admixtæ ſunt aliquæ calidiores, ſuccum prauum gignunt; probantur tamen æſtate, cum ob humoris copiam ſitim extinguant, quo nomine gratiſſimi ſunt etiam febricitantibus, ſed cum facile putreſcant, non debent liberalius ingeri. Comeduntur per ſe, ſumiturque caro ipſorum detracto cortice craſſiore, ſemen ad vrinam ciendam non mediocriter valet, comeditur autem & per ſe & ſaccaro conditum inter bellaria, detracta prius teſta, qua includitur.

e Dioſc. lib. 2. c. 127.

f Plinius lib. 19. c. 5.

g Plinius lib. 19. c. 5.

Prædictis fructibus non diſſimilis eſt cucurbita, quam Græci nominant κολόκυνθα. [e] Eius genera quamuis plura videantur, duobus tamen ſubiiciuntur; vnum aſcendit, [f] ſi habeat adminiculum, teſtudineſque ac pergulas celeriter operit, huius fructus maxima ex parte teres eſt, & multorum pedum longitudinem æquat, accipit tamen quamlibet formam, [g] ſi dum paruulus eſt, cogatur. Alterum humi ſerpit, neque etiam admoto adminiculo ſublime fertur, huiuſmodi eſt cucurbita, quam marinam dicunt, quæ ſubſtantiam denſiorem profert, intus flauam, reſeruaturque ad hyemem: nam fructus cucurbitæ priori loco poſitæ ſubſtantiam habet albam & laxam, quæ diu ſeruari non poteſt. [G] Præter hæc duo genera à veteribus poſita nouum quoddam eſt, Indicum appellant, varium pro varia figura, magnitudine, colore, vniuerſum tamen, ſi adminiculum habeat, ſurſum fertur, & teſtudines ac pergulas operit: quamobrem ſub primo genere comprehendi poteſt. Cuiuſuis cucurbitæ fructus [h] ſubſtantiam habet aquoſam, frigidam & humidam, quæ vt omnis ſaporis eſt expers; ita quemlibet admittit, fitque acris, ſalſa, acerba, pro vt variè paratur & conditur, quamuis Indica, quam diximus, præter cæteras dulcedinem quandam præſeferat; præbet cucurbita alimentum exiguum, ac per ſe frigidum [i] & humidum, quod tamen poteſt condimentis calidum fieri; comeditur cocta; nam cruda inſuauis [k] eſt, ſtomachum lædit, & ægrè conficitur; paratur ergo & fricta ex oleo, & elixa vel ex iure carnis, vel ex aqua, oleo, aut butyro, conditurque ſale, croco, pipere: Fricta in ſartagine amittit vim madefaciendi, quam habebat, & praui ſucci efficitur. Sunt, qui cucurbitam elixent & in fragmenta diuiſam melle aut ſaccaro conditam ſeruent cum aliis bellariis comedendam.

h Gale. 2. de ali. fac. c. 3.

i Gal. ibid.

k Gal. ibid.

A cucurbita non multum diſtare videntur melanzana, quæ & mala inſana, & poma amoris nuncupantur: referunt hæc ſpeciem paruæ cucurbitæ, ſimiliterque in cauliculo naſcuntur, & cum matureſcunt, colorem habent purpureum, luteum aut candidum, ſed nullum aut paruum ſaporem, quem tamen varium acquirunt pro vario apparatu non ſecus, quam cucurbitæ.

l Auicenna lib. 2. tra. 2. c. 455.

m Auic. ibi.

Placet nonnullis mala inſana referri ad tertiam mandragoræ ſpeciem. Conſtat autem hæc madefacere & refrigerare, ac ſi largius ſumantur, capitis grauitatem [l] adferre, & mentem hebetem efficere; vnde fortaſſe dicta ſunt mala inſana. gignunt prauum ſuccũ, ægrè coquuuntur, ægrè penetrant, obſtruunt, [m] inflant, atq; idcirco creduntur venerem ſollicitare. Comeduntur autẽ elixa condita cum oleo, ſale, aceto, & pipere, vel fricta modo fungorum. Reſeruantur etiam ad hyemem condita muria vel [H] aceto; præſtat autem ab eiuſmodi fructibus mandragoræ & à malis inſanis abſtinere, niſi vt medicamenta ſumantur. Eadem ratio eſt eorum malorum, quæ aurea, ſiue ſtramonia nuncupantur; referuntur autem à Nonnullis [n] ad mandragoram, à nonnullis ad ſolanum: ſunt autem primo viridia, deinde vbi matureſcunt, rubra vel aurea, ac vitellis ouorum non diſſimilia, refrigerant omnia ac ſomnum faciunt non ſecus, quam ſolanum & mandragora, paranturque eodem modo, quo mala inſana, nec inſuauia ſunt.

n Matthiolus in librũ 4. Dioſc. cõ. capitis 71.

o Gal. 2. de ali. fa. c. 34.

Capparis herbæ fructus eſt, niſi mauis fruticis, habet autem nutriendi vim exiguam, ita vt inter obſonia numeretur, perinde atq; alii fructus herbarum, magis tamen [o] nutrit, vbi viridis eſt, quam vbi ſale conditus: hic niſi ſal ex toto remoueatur, prorſus caret omni alimento. Seruatur capparis conditus ſale, vel aceto: haber vim extenuandi, tollit obſtructionem, aluum laxat, cibi cupiditatem excitat, ſi comedatur ante alios cibos.

p Gal. 2. de ali. fac. c. 51.

Suppeditatur ab herbis ſpinoſis alius fructus, nempe carduus, qui in ſummo cauliculo ipſarum repræſentat vertebram, & vbi iam maturum eſt, ſemen continet, ſed comeditur, antequam matureſcat non ſecus, quam capparis. dicebatur eiuſmodi fructus ab Antiquis [p] cinara, expetebaturque, vt nunc

expe-

A expetitur ſecundis menſis. Comeditur cinara, vbi tenera eſt, & cruda & cocta, vbi induruerit, non poteſt comedi, niſi cocta, conditur [a] ſiue cruda, ſiue cocta, ſale & pipere, ſed coctis additur oleum & acetum, quanquam frigitur etiam. Quomodocunq; comedatur, prauum [b] ſuccum gignit, ægrè coquitur, quæ durior eſt atram bilem contrahit; eo autem nomine venerem excitat, quòd inflat, ſicut cætera, quæ ægrius coquuntur; quamobrem vel ex toto vitanda eſt, vel parcius ſumenda.

Fructibus herbarum adnumerantur fraga, quorum duo genera ſunt: alia ſimpliciter rubra, alia ex albo rubra, horum ſubſtantia aquoſa eſt, & idcirco parum nutrit, madefacit tamen; propter dulcedinem verò quam præſeferunt, media eſt inter calefacientia & refrigerantia: Colliguntur fraga principio æſtatis, quo tempore gratiſſima ſunt; nam bilioſis æſtum ſedant, ſed in ventriculo frigidiore aceſcunt, quod ne fiat plurimo ſaccaro condiuntur. Hæc de fructibus herbarum, tranſeamus ad radices.

[a] Gal. ibid.
[b] Gal. ibid.

De radicibus, bulbis, tuberibus, fungis. Cap. X.

SVppeditantur ab herbis etiam radices, quibus non ſolum vt obſoniis, [c] aut condimentis vtimur, ſed etiam vt cibis; habent enim radices aliquæ alendi vim non exiguam: oſtendemus autem primò, B quid ſit radix, deinde genera & ſpecies earum, quibus veſcimur, perſequemur. Dicitur radix à [d] Theophraſto pars ſtirpis, quæ terræ cohæret, allicit alimentum & caulem edit, ſicque non ſoco ſolo definitur, quod cum terrà iungatur, ſed viribus etiam, vt quòd alliciat alimentum; & quod proferat caulem. Habitus verò, ſeu figura radicis eſſentiam non conſtituit; nam licet bona ex parte in [e] acumen deorſum extenuentur, non tamen deſunt aliæ capitatæ, quæ in medio habent capillamenta ad alimentum attrahendum idonea, veluti allium, cæpa, & cætera huiuſmodi, quæ à Veteribus [f] referuntur inter radices, quod caulem emittant attrahantque alimentum ab ipſa terra ad caulem nutriendum, ſi non proximè, certè per capillamenta; duas enim habent radicum differentias, capita videlicet & capillamenta. Capite continentur adeo multiplici tunica, vt aliqua ſemper eximi poſſit, extra verò quaſi folliculo veſtiuntur: à differentia igitur habitus ſeu figuræ ſumemus [g] duo genera radicum, cum aliæ poſteriori parte extenuentur, & quaſi in mucronem definant: aliæ capita habeant bulborum modo, vnde bulbaceæ dicuntur. Scire tamen licet, neque has, neque illas eſſe eſui omnes, ſed ex vtroque genere effodi, quæ minime edantur; Nos illas dumtaxat commemorabimus, quibus veſci maximè ſolemus. Videtur autem natura herbas quaſdam procreaſſe, vt ſemina nobis eſculenta præberent, quaſdam vt radices, germina, flores, folia; aliæ enim alio nomine nobis probantur, quanquam ab aliquibus non vnam rem tantum, ſed plures edendas ſumamus. Natura igitur quarundam herbarum radices maxime auget, ipſiſque diſtribuit, quod aliis herbis ad folia, fructus, ſemen perficiendum diſtribuere ſolet, cum non tantum redundet humoris, vt poſſit partes omnes perficere, ac gran-

C des reddere. id quod belluis quoque vſu venit, carent enim [h] cornibus, quæ dentes ſuperiores habent; quamobrem non mirum eſt, ſi herbæ, quæ radicibus magnis nituntur, reliquas partes habent exiles, atque imperfectas, cuius rei euidentiſſimum ſignum eſt, quod verno tempore, antequam radices, caulem, folia, & ſemen perficiant, præſtantiores ſunt, magis nos alunt, quàm poſtea. Credidit autem [i] Mneſiteus radices omnes eſſe coctu difficiles, ea ratione ductus, quod intra terram maneant, vbi multum humorem ad reliquas partes proferendas alliciunt, qui cum non benè concoqui poſſit, ſimilem etiam reddit radicem, quæ ægre deinde in ventriculo coquitur, & ob crudi humoris copiam inflat, ac perturbat, quam Mneſitei ſententiam refellit [k] Gal. oſtenditque non omnes radices tales eſſe, ſed illas, quæ non ſunt acres, quæue craſſum ſuccum efficiunt; ſiquidem acriores, & calidæ, quamuis ſub terra manſerint, non propterea ſuccum crudum gignunt, ventrem perturbant, aut ægrè coquuntur.

Sed tranſeamus iam ad ſingula radicum genera, & primo ad bulbos, cuiuſmodi ſunt, quæ bulbi propriè dicuntur, cæpa, allium, ampelopraſſium, quorum non veſcimur, niſi vbi deſunt radices; ineſt omnibus ſubſtantia [l] craſſa, aclenta, qualitas acris, ac ſubamara, craſſos, [m] & glutinoſos ſuccos incidunt, ac detergunt, præſertim vbi crudæ comedantur: nam ſic nullum præbent alimentum, quod tamen aliquod ſuppeditant, vbi coquantur: nam coctura detrahitur vis illa acris, ac detergens, ſiue aſſentur, ſiue elixentur, magis tamen adimitur, ſi elixentur [n] bis, quo modo præparatæ minus inflant,

D facilius coquuntur, deponuntque [o] ſucci prauitatem, quam crudæ habebant, ſed ſuccum craſſiorem gignunt.

Sed vt ſpeciatim de ſingulis agamus, illæ, quæ propriè bulbi à Veteribus dicebantur, duobus generibus ſubiiciuntur; vnum vomitorium appellabant, quod idoneum eſſet ad euocandum vomitum. Alterum [p] dicebant eſculentum, quod comederetur. Nunc non ſatis conſtat, qui nam ſit bulbus vomitorius, aut edendus. Plerique [q] eorum, qui peritiam ſtirpium profitentur, eſculentum bulbum non aliud eſſe credunt, quàm quod Itali nunc appellant ſcalonium, cui videntur vires illæ ineſſe, quas bulbo eſculento Veteres tribuerunt, qui ventriculo maximè aptatur, faſtidium tollit, calefacit, coctionem iuuat, ſi largius edatur, prauos & crudos ſuccos contrahit, ſed ſemen auget, venerem ſtimulat, quod & Martialis teſtatur his verſibus.

Cum ſit anus coniux, cum ſint tibi mortua membra,
Nil aliud bulbis, quam ſatur eſſe potes.

Has vires omnes conſtat eſſe in eo bulbo, quod ſcalonium vocari diximus, quanquam aliis [r] placet ſcalonium eſſe ſpeciem cæpæ, ad quam iam pergimus.

Cæpa igitur, quam Græci [ſ] Κρόμυον vocant, duplex eſt; altera bulbum vnum, eumq; magnum profert, atque idcirco à Veteribus vocabatur vnio, altera diuiditur in plures bulbos ſimul iunctos, quales

[c] Gal. 2. de ali fa c. 70.
[d] Theoph. li. 1. de hiſt. Plant. ca. 2.
[e] Theophr. lib. 1. de hiſt Plant. c. 10.
[f] Theophra. Ibidem.
[g] Theophr. ibid.
[h] Gale. 6. de anat. c. 3.
[i] Gal. 2. de ali. fa. c. 61.
[k] Gal. loco citato.
[l] Gal. 2. de ali. fa. c. 66.
[m] Gal. ibid. & li. 5. ſimplic. cap. de Bulbis.
[n] Gale. 2. de ali fac. c. 66.
[o] Gal. ibid.
[p] Dioſcor. lib. 2. c. 165. & c. 166.
[q] Matthiol. in 2. Dioſc. librũ com. c. 165. & 166.
[r] Theophra. li. 7. de hiſt. plãt. & c. 4. & Matthiolus in lib. 2. Dioſco. com. c 166.
[ſ] Dioſc. lib. 2. c. 145.

ſunt, quas Etruſci maligias vocant, Veteres [a] nominabant aſcalonia; hæ licet numero & figura diſ- E ferant à cœpa vnione, ſubſtantiam tamen habent, & vim non diſſimilem, craſſam, lentam, mollem, & ſtomacho noxiam, quæ verò nunc aſcalonia ab Etruſcis dicuntur, diuerſam ab vnione naturam habent, cum ſubſtantia conſtent dura magis, ac fragili, & ſtomacho ſint grauiſſimi: non immerito igitur creduntur eſſe bulbi Veterum: ſed redeo ad cæpas, quarum omnium vis [b] calida eſt & acris, praui & craſſi ſucci, ita vt ventriculum mordeant, ac lædant, capitis [c] dolorem faciant, tentent mentem; ſed iuuant ad cibi cupiditatem excitandam, vrinam ciunt, ſemen augent, ſi crudæ comedantur, minimum alimenti præbent; coctæ prauitatem, [d] & acrimoniam deponunt, & aliquid alimenti præbent, præſertim ſi elixentur, aliquid etiam extenuare [e] poſſunt, valent ad aſperitatem Thoracis, præterea ad tuſſim, cum ferè emplaſtica euadant, adhuc tamen ventriculum inflant.

Minus, quàm cœpa lædit Porrum, quod calidum eſt, & ſiccum, præterea acre, [f] adeò vt liberaliter ſumptum febres [g] excitare poſſit; egregie autem detergit, incidit, extenuat, aperit, [h] ſiccat, vbi crudum comedatur, prauum [i] ſuccum gignit, & nullum præbet alimentum, elixum verò prauitatem ſucci, & vim illam acrem amittit, paruam tamen alendi vim habet, ita vt non cibis, ſed obſoniis [k] adnumeretur. miſcetur autem non ſecus, quam anethum ad efficiendum [l] ius album, ex quo aues, piſces, & frumenta elixantur. Ampelopraſſium [m] eſt veluti porrum agreſte, differtque à porro, quemadmodum agreſtia ab hortenſibus. ſunt autem agreſtia omnia ſicciora F in omni genere, quamobrem ampelopraſſium dicimus porro ſimile, [n] niſi quod ſicciorem naturam habet.

Reſtat Allium ex bulbis, quibus veſcimur, hoc crudum nihil ferè nos alit, ſi coquatur, [o] vis illa acris remittitur, quam habet, ita vt fiat obſonium, & aliquod nobis præbeat alimentum, non tamen ita prauum, ſicuti [p] cum comeditur crudum; valet autem ad incidendum, & extenuandum craſſos, & glutinoſos ſuccos, ſemen in corporibus calidis & ſiccis extinguit, in frigidis & humidis auget, venerem ſtimulat, flatum diſcutit, caput calidum lædit, aduerſatur venenis, vnde ſolet appellari [q] theriaca ruſticorum.

Alterum genus radicum in mucronem extenuatur; hoc exceptis bulbaceis, reliquas omnes amplectitur, quas bipartito diſtribuimus pro eorum ſubſtantia, quæ aut ſimplex [r] eſt & carnoſa, aut multiplex, quod vel ex cortice, & carne, vel ex cortice & neruo contineatur: ſola carne continetur [ſ] radix ari, dracontii, aſtulæ regiæ, quæ omnes adeò acres & amaræ ſunt, vt guſtari crudæ [t] minime poſſint: bis tamen terue elixæ, & aqua maceratæ, adeò vim illam acrem & amaram deponunt, vt reddantur eſculentæ, & in penuria aliorum ciborum ruſticos nutriant. Quod ſi oleo, ſale, aceto & ſinapi [u] condiantur, egregiè incidunt, & extenuant, plurimumque valent ad ſuccos ex thorace educendos. Numerat etiam Theophraſtus [x] inter carnoſas radices betæ, cuius duæ ſpecies, quamuis paruulam radi- G cem agant, eam tamen ferè carnoſam habent; nam in medio eius radicis non neruus, ſed magis parua quædam fibra conſpicitur: ſed tertia ſpecies betæ, quam rubram appellant, radicem habet extuberantem rapæ modo, atque hæc tota carnoſa eſt.

At neque vna ſpecies eſt illarum radicum, quæ multiplici ſubſtantia continentur, vt cortice, carne, vel neruo, ſed varia: loquor de grandioribus, quas natura conſulto videtur procreaſſe, vt ederentur, ſiquidem illæ, quæ exiguæ ſunt, comedi non ſolent, ſiquæ tamen eſui ſunt, vt radix intybi, cicerbitæ non diſſimilem habent facultatem ſuis foliis, de quibus infra agemus, niſi quod craſſiorem ſuccum gignunt, ſed venio ad radices grandiores, quibus frequenter veſcimur, quarum licet multæ ſint differentiæ, nos tamen illis contenti erimus, quæ à ſapore ſumuntur, cùm inde plurimas [y] differentias ſuſcipiant radices, cumque hæ maximè faciant ad inſtitutum noſtrum, quod eſt agere de radicibus non abſolutè, ſed quatenus ſunt eſculentæ. Diuidentur igitur a nobis in tres ſpecies, in prima ponemus eas, quæ vel nullum, vel certè paruum ſaporem præſeferunt, quemadmodum ſubdulces. in ſecunda acres, & ſubamaras, in tertia adſtringentes. Primæ ſpeciei ſubiicitur Rapa; Napus, barbula hirci, quarum commune eſt inſignem habere facultatem alendi.

Rapum igitur, vt ab hoc ordiamur, durum [z] eſt, ægre in ventriculo coquitur, ſi crudum ſumatur, ſtomacho nocet, ſi coquatur, facilius conficitur in ventriculo, ſed craſſiorem ſuccum gignit; plurimum vero nutrit inter radices, adeo vt Pauperes ob caritatem annonæ eo ſolo interdum ſuſtineantur; al- H uum [a] nec adſtringit, nec laxat, liberalius tamen ingeſtum crudorum ſuccorum copiam contrahit, quod minus facit, ſi bis coquatur; nam ſuauius redditur: ſeruari autem diutius ſolet ex muria vel aceto. Inter rapi ſpecies refertur etiam rapunculus, quamuis parua radix ſit, ſi ad rapum conferatur, ſed grandior, ſi cum herbis ſimilis magnitudinis comparetur. Videtur autem rapi non diſſimilis, minus tamen eſt ſaporis expers. Videtur & napus eſſe ſpecies rapi, licet ſubacris ſit, vrinam mouet & minus alit. Barbula hirci, quæ τραγόπωγον [b] græcè dicitur, & ab Etruſcis ſaſſefica, elixa in acetariis hyeme comeditur; eſt autem ſubdulcis, & naturam habet Rapæ, & napis non diſſimilem.

Radices acriores, vt ſmirnii, petroſelini, dauci, paſtinacæ, ſiſeris, cari, minus alimenti præbent, quã aliæ, quæ ſubdulces ſunt, & ſaporis expertes, quamobrem [c] obſoniis adnumerantur, continentur autem ſubſtantia craſſa, ac dura, ægrè in ventriculo coquuntur, quamuis ſuo calore coctionem iuuent, [d] vrinam menſesque mouent, ſi copioſius edantur, prauum [e] ſuccum gignunt. In his poni poteſt radix enulæ, quæ ſubacris eſt, & ſubamara, ſuauis tamẽ redditur, & ſtomacho grata, ſi bis elixetur, fuit hæc quondam in delitiis Iuliæ auguſtæ; eadẽ nunc in ſumptuoſis, ac ſplendidis conuiuiis ad reficiendũ guſtum ſatietate confectum, adhibetur elixa ex iuſculo aliquo. Raphanus, [f] qui radicula à latinis appellatur, in eodem genere cenſetur, acrior tamen eſt ſilueſtris (armoraciam [g] nuncupant) quam ſatiua, vtraque calefacit [h] ac ſiccat, vtraque item ægrè coquitur in ventriculo, nec facile putreſcit ſed diutius ibi viuens ructus excitat ſui ſaporis, ſi cruda edatur, extenuat, & incidit, elixa ex aqua vim acrem deponit;

a *Theophra. li. 7. de hiſt. Plant. c. 4.*
b *Gal. 2. de ali. fa. c. 71.*
c *Dioſc. l. 2. c. 145.*
d *Gal. 2. de al. fac. c. 71.*
e *Gal. de atten. vict. ca. 2. & Dioſc. lib. 2. c. 145.*
f *Gal. 2. de alim. fac. c. 52. & 71.*
g *Gal. li. de cauſ. morb. c. 2.*
h *Galen. 2. aph. cõ. 20.*
i *Gal. 2. de ali fac. 71.*
k *Gal. lib. 2. de ali. fac. c. 43. & c. 52.*
l *Gale. 12. meth. c. 6.*
m *Gale. 2. de ali. fa. c. 71.*
n *Ga. 6. ſimplicium cap. proprio.*
o *Gal. 2. de ali. fac. c. 71.*
p *Dioſc. lib. 2. ca. 146. & Galen. 2. de ali. facu. 71. & 7. ſimpli. c. de ſcordo*
q *Gale. 12. meth. ca. 8.*
r *Theophr. li. 1. de hiſt. Plant. ca. 9. & 10.*
ſ *Theophr. ibid. c. 10.*
t *Gal. 2. de alim. facul. cap. 65.*
u *Gal. 2. de ali. fac. c. 63.*
x *Theophra. 1. lib. de hiſtor. Plant. cap. 10.*
y *Gale. 2. de ali. fa. c. 61.*
z *Gal. 2. de ali. fa. c. 62.*
a *Gal. ibid.*
b *Dioſc. lib. 2. cap. 137.*
c *Gal. 2. de ali. fa. c. 52.*
d *Gal. ibid.*
e *Galen. de ſucc. bo. c. 8.*
f *Dioſco. lib. 2. c. 106.*
g *Dioſcorid. ibid.*
h *Gal. 2. de ali. fac. c. 70. & 8. ſimpli. c. proprio.*

A deponit; quòd ſi ex aceto & ſale ante alios cibos ſumatur, aluum [a] ad deiectionem ſtimulat, poſt cibum ſunt qui credant ad coctionem conferre, quorum error, vt inquit Gal. [b] experimento deprehenditur; magis enim ſua craſſitudine nocet, quam iuuet calore.

Pertinere diximus ad tertiam ſpeciem radices adſtringentes, ac ſubamaras, cuiuſmodi petuntur ab herbis ſpinoſis, vt à carduo tàm agreſti, quàm hortenſi, ab eringio, ſpina alba, chamæleonte, dipſaco; nunc autem in delitiis maxime habentur radices cardui vtriuſque, hyeme præſertim: præbent omnes exiguum [c] ac prauum alimentum, lædunt ſtomachum, excitant appetitum; expedit igitur parcius, vel nullo modo eas guſtare.

Radicibus & bulbis videntur etiam [d] ſubiici poſſe Tubera & Fungi, quorum natura cum craſſa ſit, & terreſtris, videtur radicibus non diſſimilis: tubera bulborum figuram repræſentant, fungorum pediculi cæteras radices, quamquam Theophraſtus [e] tubera & fungos ſcribit naſci ſine radice, quicquid eſt, conſtat hæc non poſſe commodiori loco pertractari; præbent igitur tubera alimentum crudum [f] terrenum, craſſum, non tamen æque prauum, atque illud, quod gignitur à fungis. Sunt tubera fere ſaporis expertia, & non ſecus, quàm cucurbitæ, quodlibet condimentum [g] recipiunt. Comeduntur à nonnullis cruda, quamquam deteriora ſunt & ægre in ventriculo coquuntur, plerunque autem ſub cinere aſſari ſolent, deinde ab externo cortice purgata ſecari in fruſtula, quæ pipere, ſale, & oleo,
B condita calefiunt in patinis, & ita manduntur.

Sed Fungi inter omnes cibos peſſimi ſunt [h] cum ſuccum prauum gignant, qui quanto craſſior eſt, & glutinoſior, tanto maius malum efficit: non deſunt fungi ita pernicioſi, [i] vt hauſti hominem veneni modo interimant, hos, antequam edantur, licet ex eo deprehendere, quod ſecti ſtatim liuidi fiunt, & putreſcunt. Minus [k] fere noxii ſunt boleti, qui prope ſaporis ſunt expertes, friguntur autem, vel aſſantur ſuper prunis, minus mali ſunt, ſi elixentur, ſimulque adiiciatur oleum, & aliquod incidens, & extenuans veluti allium, quod alioquin [l] ſolet venenis aduerſari. Scribit Galenus [m] amanitas fungos boletis exceptis minus nocere, quam reliquos omnes. Qui ſint amanitæ, nunc ignotum eſt: habemus paruulos quoſdam, quos vocamus pruneolos, qui vere produci ſolent, comprobatumque eſt experimento minime noxios eſſe, id quod rationi conſonum [n] eſt; nam & guſtui, & olfactui ſuauiſſimi ſunt, ſubſtantiam habent non valde craſſam & glutinoſam, ſatius tamen eſt, vel ex toto abſtinere à fungis, vel eoſdem parcius ſumere, eligere autem oportet pruneolos, vel boletos, eoſque prius elixare, deinde condire, quemadmodum diximus.

a Gale. 2. de ali. fa. c. 70.
b Gal. ibid.
c Gal. 2. de ali. fa. c. 50.
d Gal. 2. de ali. fa. c. 68. & Dioſcor. l. 2. c. 139.
d Theoph. l. 1. de hiſto. plant. c. 9.
f Gal. 2. de ali fac. c. 68.
g Gal. ibid.
h Galen. de ſucc. bon. & vit. c. 4.
i Galen. de ſucc. bon. c. 1. & 2. de alim fa c. 69.
k Gal. ibid.
l Galen. 12. meth. c. 8.
m Gal. 2. de ali fac. c. 69.
n Ga. 4. ſimplic. c. 15. & 3. de ali. fac. c. 27.

De aſparagis, floribus & foliis herbarum. Cap. XI.

INter eſculenta, quæ petuntur ab herbis, reſtant aſparagi, Folia & flores. Appellatur aſparagus [o] herbarum omnium caulis, cum iam proferre ſemen incipit, cui reſpondet arborum germen: pro-
C pter excellentiam tamen aſparagi nomen proprie poſſidet herba, quam veteres corrudam [p] dixerunt; inſigni enim caule commendatur: ſumitur tamen & aſparagus, à quacunque herba proferatur, modo illæ eſculentæ ſint, elixatur [q] ex oleo, aceto, & ſale conditur ſicque & linguæ, & ſtomacho gratus eſt, vrinam mouet, alimentum [r] paucum præbet & non bonum, vt magis ſit obſonium, quàm cibus: quod ſi cum reliqua herba conferatur, ſiccior eſt; nam folia fere humidiora ſunt, excipiuntur [ſ] folia braſſicæ, & herbarum acriorum, vt pyretri, ſinapis, quæ ſicciora ſunt ſuis aſparagis. Ille verò, qui proprie aſparagus nominatur, duplex à veteribus [t] deſcribitur, ſilueſtris & ſatiuus, vtriuſque etiam nunc copia eſt: habet autem egregiam vim mouendi [u] vrinam; nam paulo, poſtquam deuoratus eſt, redditur vrina copioſe ipſum redolens, ſtomachum confirmat, comeditur & crudus & coctus.

Folia vel ab oleribus petuntur vel ab herbis agreſtibus; olera vocamus, quæ in vſu noſtro ſunt, quorum veſcimur non ſolum foliis, ſed etiam caule, ſuntque fere ſatiua, quamquam eadem interdum naſcuntur, ſed ſiue agreſtia ſint, ſiue ſatiua, non ſolum cocta in iuſculis, ſed cruda etiam in acetariis comedimus; agemus ante de iis quibus vti in acetariis maxime ſolemus, & primo de Lactuca, hæc inter olera ſuccum optimum [x] gignit, vt ficus inter fructus, parum tamen alimenti præſtat, ſed hoc commune [y] eſt olerum omnium, refrigerat, [z] madefacit, extinguit ſitim, ſedat ardorem ventriculi, venerem coercet, immoderate vigilantibus ſuccurrit, ſi nimis tamen liberaliter edatur [a] viſum obtundit, & niſi in ventriculo vincatur, detrimenta [b] adfert eadem, quæ opium, & cicuta, quod præſertim ac-
D ciditiis, qui ventriculo frigidiore ſunt; conficitur autem magis [c] elixa, quàm ſi cruda deuoretur, plerumque tamen cruda ſumitur ex oleo, aceto, & ſale, quamquam à nonnullis ex aqua aut iure carnis elixatur; probatur autem, antequam ſemen edat; nam poſt durior fit; quæ rotunda eſt & capitata ſuauior eſt. verum ſilueſtris lactuca [d] amara eſt, & inſuauis, minusque refrigerat, ac madefacit, quam ſatiua.

Poſt lactucam in acetario probatur intybus, quæ græce dicitur [e] Σέρις, hæc duplex eſt, ſatiua, & ſilueſtris; ſatiua item duplex, [f] vna continetur latis foliis, veluti lactuca, quam corrupto vocabulo endiuiam nominamus; altera fert folia anguſtiora, quæ ſeriola, quaſi parua ſeris dicitur, à Recentioribus nunc vocatur ſcariola. Silueſtris item intybus duplex eſt, altera græce cicorium, latine [g] ambugia ſeu ambubeia dicitur; altera latiora folia habet. Ad ſilueſtrem intybum refertur etiam vtraque [h] condrilla, quæ non diſſimilis eſt, licet ſuccum album quaſi lac producat, & amaritudinem quandam præſeferat: præſtat omnibus ſatiua; Seris quælibet non diſſimilis [i] eſt lactucæ, niſi quod non æque bonum ſuccum gignit, minus nutrit, & non ita madefacit, ſed ſilueſtris, refrigerat cum aliqua facultate ſiccandi, ſatiua magis refrigerat & ſiccat, quam ſilueſtris: vtraque eſt adſtrictionis [k] particeps, iecinori plurimum accommodatur, cuius obſtructiones tollit; quod ſi terra condatur, magis alba fit & ſuauior, deponitque amaritudinem, iocundior autem guſtantibus eſt ſatiua, quàm ſilueſtris, tum hæc, quàm condrilla, comediturque & aceto & ſale, & oleo, ſed vt intybo condrilla, ita condrillæ proxima eſt hyeracium herba.

o Gal. 2. de ali. fac. c. 58.
p Dioſc. li. 2. c. 118.
q Gal. 2. de ali. fac. c. 58.
r Gal. ibid.
ſ Gal. ibid.
t Dioſc. l. 2. c. 118.
u Gal. 2. de ali. fa. c. 59. & Dioſc. lib. 2. c. 118.
x Gal. 2. de ali. fac. c. 40.
y Gal. ibi. & c. 50.
z Dioſc. l. 2. c. 129.
a Dioſc. ibi.
b Gal. 3. ſimplic. c. 18.
c Gal. 2. de ali. fac. c. 40.
d Dioſc. l. 2. c. 130.
e Dioſc. l. 2. c. 125.
f Dioſc. ibi.
g Plin. l. 20. nat. hiſ. c. 8.
h Dioſcor. li. 2. ca. 126. & Gale. 8. ſimplicium.
i Gal. 2. de ali. fac. c. 41.
k Dioſco. li. 2. c. 125.

Cicerbita, quæ Σόγχος [a] græce nominatur, eandem ferè, quam intybus facultatem habet; modicè E
enim refrigerat ac ſiccat, modiceque abſtergit, [b] æſtuanti ventriculo ſuccurrit, prodeſt iecinori, neque vllam habet amaritudinem, quam in ſilueſtri intybo guſtamus: duplex [c] eſt cicerbita, lenis & ſpinoſa, hæc pecudum magis eſt pabulum, quam hominum, ſed lenis non ingrata eſt guſtantibus, præſertim æſtate in acetariis, hyeme autem veſci ſolemus eius radicibus decoctis, quemadmodum ante [d] diximus, cum de radicibus ageremus.

Vtimur & in acetariis aliis compluribus herbis, non tamen ita frequenter, vt lactuca, intybo, ac cicerbita; alias enim adhibemus magis, vt condimenta, quàm vt obſonia; augemus enim vel remittimus per illas ſaporem eorum, cum quibus miſcentur. Portulaca, vt ab hac incipiamus, paucum [e] præbet alimentum, humidum, ac glutinoſum ſuccum efficit; eſt enim aquoſa & modice auſtera, madefacit, refrigerat, valet aduerſus æſtum [f] ventriculi, ſanat ſtuporem dentium, ſiſtit ſanguinem muliebrem.

Ocymi tria genera ſunt foliorum magnitudine inter ſe diſtantia, quod hæc vel parua vel mediocria, vel magna ſint; habent autem omnia vim [g] calefaciendi, plurimo humore redundant, prauum ſuccum gignunt, ægre [h] coquuntur, & ſtomacho nocent. Erucæ duo genera à Veteribus [i] ponuntur, vnum ſatiuum, alterum agreſte; ſatiuam erucam dicebant eam, quæ lata folia habet, agreſtem, quæ anguſta: Verum hæc duplex adhuc habetur, & ſatiua & agreſtis; quæ agreſtis eſt, naſcitur in pratis, guſtui gratior, quam ſatiua; comeditur [k] autem cum intybo, aut lactuca; nam per ſe ſumpta capi- F
tis dolorem adfert, à Nonnullis etiam cum pane ſolo deuoratur: quomodocunque comedatur, acris eſt, calefacit, [l] venerem ſollicitat, & ſeminis copiam auget. comeditur cum lactuca menta etiam, quæ ſtomacho grata eſt, iecinoris obſtructionem tollit.

Quod ſi largius edatur, prauos ſuccos contrahit, vt flauam & atram bilem: ob ſemicoctum verò ſuccum, quem in ſe continet venerem ſtimulat. Nepeta & pulegio veſcimur in acetariis vna cum intybo; habent autem vim calefaciendi, & ſiccandi, continenturq; ſubſtantia tenui, atque idcirco diſcutiunt, extenuant, ſudorem mouent. Naſturcium, quod græce Cartamum [n] dicitur, calidum eſt, & ſiccum, miſcetur in acetariis cum herbis frigidioribus, ita vt magis ſit condimentum, quàm obſonium. Scriptum legimus Perſas quondam ſolitos ſumere naſturcium, vt ſuperantes humores, quibus maxime opportuni erant, ſiccaret. Non diſſimilem naſturciis facultatem habet id olus, quod draconem ſiue targonem nominant, fert hoc lini folia, longiora tamen, ſine flore, ſine caule, ſine ſemine; ſeritur enim per radices auulſas, crediturque veteribus ignota, quod noua ſit, facta ex ſemine lini defixo in cœpa, vel eo malo medico, quod limonem appellant, terra opertis: herba hæc guſtum maxima voluptate impellit, ſed ſuccum prauum efficit & ægrè coquitur. Crythmon, [p] quod nunc fæniculum marinum vocamus, ſaporem ſalſum præſefert, ob quem guſtantibus minime ingratum eſt, ſiccat, detergit, ſed parum præbet alimenti. Caltha, quæ & calendula vocatur, ſimiliter G
parum alimenti præbet, ſed calefacit, ac ſiccat. Bugloſum madefacit [q] cum modica facultate calefaciendi, vrinam mouet, ſitim ſedat, facere [r] lætitiam creditur. Pimpinella parum præbet alimenti, calefacit, ſiccat, calculos in renibus terit, venenis aduerſatur. Coronopus, quam vulgo à figura herbam ſtellam nominant, ſaporis ferè eſt expers, ſed condimentis iocunda efficitur, parum nutrit, prodeſt [ſ] cæliacis, valet contra venena. Lauer, qui & Sion vocatur, [t] calefacit, vrinam mouet, calculum in renibus comminuit, cum guſtatur, olfactum quoque delectat, probatur in acetariis.

Sumuntur non ſolum in acetariis, ſed etiam in iuſculis tam olera, quàm herbæ agreſtes; quanquam illæ, quas hactenus poſuimus, magis in acetariis comeduntur: ſunt & aliæ, quæ magis elixantur in iuſculis, de quibus agemus, huiuſmodi eſt malua, beta, braſſica, blitum, atriplex, ſpinachium, rumex, vrtica. Malua vtebantur Veteres [u] frequenter ſatiua præſertim, nunc nec ſatiuam, nec agreſtem ſumere conſueuimus, quod lentorem [x] habeat minime gratum; ſeritur tamen in hortis non ad guſtum, ſed ad oculos varietate oblectandos: fortaſſe à Veteribus cultura reddebatur, magis idonea cibo. Habet malua mediocrem [y] facultatem alendi, & ſuccum lentum efficit, aluum laxat, & ob lentorem, & ob copiam humoris; humida enim eſt, ſed media inter calida & frigida; comeditur ex oleo & ſale condita elixa, quanquam ſunt, qui maluæ aſparagos crudos non aſpernentur. Beta rubra magis nutrit, alba magis [z] abſtergit, nigra magis adſtringit, quælibet tamen prauum [a] ſuccum gignit, H
& ex contrariis [b] facultatibus conſtat, ſiquidem ſuccus, qui calidus eſt, & nitroſus, ventrem laxat, ſitim adfert, ſed partes craſſiores, quæ frigidæ ſunt, ægre coquuntur, ventrem ſiſtunt, præſertim ſi bis elixentur, habet autem tota vim excitandi aluum, ſtomachum [c] mordendi, ſenſum hebetandi. Solebant Veteres [d] coquere ipſam cum lente, quæ inter legumina eandem vim habet, quam inter herbas beta, cui non diſſimilis braſſica eſt, ad quam properamus.

Braſſica ergo ex diuerſis [e] partibus componitur non ſecus, quam beta, externis quidem nitroſis, ac detergentibus, internis adſtringentibus, quamobrem ſuccus aluum [f] ſoluit, quam ſupprimit ſubſtantia ipſa foliorum: gignit braſſica ſuccum melancholicum, & idcirco prauum, ſiccat, viſum [g] hebetat, inſomnia reddit moleſta; Plura autem ſunt braſſicæ genera valde inter ſe diſtantia; quæ capitata eſt, ſuauior eſt, & tenera magis, ac ſubdulcis, quare ſuccos minus prauos gignit; hanc ſequitur altera, quæ folia lata habet, ac tenera, ex albis viridia: deterior eſt braſſica criſpa & nigra, præſertim æſtiuo tempore, quo nimis ſicca redditur, & nitroſa, atque idcirco plurimum contrahit ſucci melancholici; eſt & quoddam genus braſſicæ, quod radicem profert rapi modo, coquiturque iuſculo carnis non ſecus, quàm rapum, neque videtur guſtantibus inſuaue; gignit autem ſuccum magis craſſum, quam prauum: nuper allata eſt apud nos braſſica, quam florem appellant, quod maximum florem proferat, guſtui ſuauiſſimum, comeditur autem elixa ſiue ex iuſculo carnis pinguioris, ſiue ex aqua, cui addatur oleum cum ſale.

a Dioſc. lib. 2. c. 124.
b Dioſc. ibi. & Gal. li. 8. ſimpl. c. proprio.
c Dioſc. loco citato.
d Sup. c. 10.
e Gal. 2. de alim. fac. c. 46.
f Dioſc. l. 2. c 117.
g Ga. 8. ſimplicium cap. de ocymo.
h Gal. 2. de ali fa. c. 56.
i Dioſcor. li. 2. c. 134.
k Gal. 2. de ali. fa. c. 53.
l Dioſc. lib. 2. ca. 134. & Galen. 2. de ali. fa. c. 53.
m Gal. li. 6. & 7. ſimpl. capitib. propriis.
n Dioſco. li. 2. c. 149.
o Cicero lib. 2. de finib. ex Xenophonte.
p Gal. 6. ſimplic. c. proprio.
q Gal. 6 ſim.
r Gal. ibid. & Dioſc. lib. 4. c. 113.
ſ Dioſc. 2. l. ca. 123. & Gal. 7. ſimplic.
t Dioſc. lib. 2. c. 120. & Gal. 8. ſimplicium.
u Gal. 2. de ali. fa. c. 42.
x Gal. ibid.
y Gal. ibid.
z Ga. 8. ſimpli. c. de beta.
a Dioſc. 2. li. c. 116.
b Ga. 3. ſimpli. c. 15.
c Gal. 2. de ali. fac. 43.
d Gal. 1. de ali. fa. c. 1.
e Ga. 3. ſimpli c. 15. & 2. de ali. fa. c. 44. & Dioſcor. li. 2. c. 113.
f Gal. 3. de loc. aff. c. 7.
g Gal. 2. de ali. fa. c. 44.

Vt

A Vt autem inter olera ſicciſſima [a] braſſica eſt, ita atriplex & blitum humidiſſimis adnumerantur, his interiecta lactuca eſt, quæ mediocriter humida eſt, non aquoſa, vt blitum aut atriplex, nec ſicca vt braſſica. Habent tàm blitum, quàm atriplex vim [b] refrigerandi ac madefaciendi: Quamobrem non ſolum oleo & ſale, ſed aceto etiam condiuntur, nec nimis madefaciant, ac laxent, parum nutriunt, ſed aluũ ſoluũt, [c] quod ſubſtantia aquoſa demonſtrat: ſilueſtris tamen atriplex minus madefacit, quàm ſatiuus. Spinachia non ſunt idem, quod blitum & atriplex, vt nonnullis placuit: ducunt autem nomen à ſpinis, quibus eorum ſemen diſtinguitur, exiguum præſtant alimentum, ac infirmum, non tamen malum; neque enim ſapore prauam qualitatem præ ſe ferunt; madefaciunt autem & refrigerant, & ventrem reſoluunt non ſecus, quàm blitum & atriplex.

Rumex cum prædictis oleribus iungi poteſt: appellatur græce [e] λάπαθον, cui plura genera ſubiiciuntur; aliud profert folia lata, quod ſimpliciter lapathum appellatur, aliud à foliis quæ acutam figuram habent, dicitur oxilapathum, aliud ſaporem acidum habet, vnde græce dicitur ὀξαλίς, mitto aliud genus, quod nonnulli credunt eſſe rhabarbarum; ineſt cuilibet rumici eadem facultas [f], quæ betæ, refrigerat, ſiccat, ob vim nitroſam aluum ſoluit, minus tamen ſuauis eſt. comeditur autem elixa ex oleo & ſale condita; nam cruda in acetariis vix manditur à Ruſticis.

Vrtica inter agreſtes herbas referri debet, cum nullibi ſeratur, quanquàm coquitur eodem modo, quo olera ſuperius dicta, quæ quamuis interdum ſponte naſcantur, ſunt etiam ſatiua; præbet vrtica alimentum exiguum, B ponitur tamen inter obſonia, [g] valetque ad calefaciendum [h] & extenuandum.

Sunt & aliæ herbæ, quibus in iuſculis veſcimur potius vt condimentis, quam vt obſoniis: huiuſmodi ſunt herbæ acriores; quæ ſaporem iuris ſuauiorem reddunt, veluti petroſelinum, hyſſopum, satureia, ſampſucus: ſolent & eædem herbæ contundi cùm pane ex aceto, ſicque dilui ad intingendas carnes; omnes autem calefaciunt, ſiccant, incidunt, & extenuant, ſtomacho gratæ ſunt, & vrinam mouent.

Reſtant herbæ ſpinoſæ, quarum non modo radices, fructus, aſparagos comedimus, ſed folia etiam, cum adhuc [i] tenera ſunt, & cruda & elixa. Condiuntur autem ſale, oleo & aceto, ſtomacho idonea ſunt, cibi appetentiam excitant, ſed parum [k] alimenti præbent, & ſuccum prauũ gignunt; quod ſi terra obruantur alba & tenera euadunt non ſecus, quàm intubus, deponuntque maxima ex parte auſteram & amaram vim, quam habent, id quod cardui foliis euenire videmus, quo fit, vt ſuccum minus prauum gignant.

Petuntur ab herbis etiam flores, quibus veſcimur & pro obſoniis & pro condimentis: flore origani ſicco condiri ſolent piſciculi minuti ſaliti, cæpæ decoctæ & alia obſonia. At ſunt etiam flores, quibus vtimur in acetariis, qualis nobis profert bugloſſa, intubus, libanotis, licet inter frutices ponatur magis, quàm inter herbas; habent flores omnes vim non diſſimilem foliis herbæ illius, à quo proferuntur: contendunt quidam coctu difficiliores eſſe propter membranulas, quibus continentur.

C

De eſculentis, quæ ab Arboribus & fruticibus ſuppeditantur. Cap. XII.

EXpoſita natura eſculentorum, quæ ſumuntur ab herbis, proximum eſt, vt ad ea pergamus, quæ nobis præbent frutices & arbores, à quibus non radices ſumimus, non folia, flores, ſurculos, ſtipides, ſeu caules, ſed fructus duntaxat; quanquam vbi fames vrget, [l] comeduntur etiam germina adhuc tenera, quæ reſpondere diximus [m] aſparagis herbarum, niſi quod manent & non pereunt, veluti aſparagi ſingulis annis: Elixantur igitur germina & comeduntur, atque vbi à ventriculo concoquantur, licet [n] exiguum, aliquod tamen alimentum præbent, cæteris præſtantiora ſunt, quæ à terebintho, vitice, rubo, ſente canina, vite decerpuntur; cuncta autem ſimilem vim habent ſtirpis, à qua ſumuntur. His adnumerari poteſt id, quod à cerebri [o] ſimilitudine encephalos appellant ex palma, quod & nunc vulgo dicitur cephaglione: præbet autem alimentum exiguum, naturam [p] habet mixtam ex aqua & terra & ſaporem ex adſtringenti ſubdulcem. Sed relictis germinibus aggrediamur ad fructus, quos potiſſimum comedimus. Reſpondent arborum & fruticum fructus ſeminibus herbarum illo interpoſito diſcrimine, quod ſemen herbarum, vt ſegetum & leguminum, comedere ſolemus abiecto tegmento, quo comprehenditur, ſed ex fructibus arborum pauci ſunt, quorum ſemen deuoremus, quod græce κάρπος [q] dicitur. Complures enim nobis præbent edendum pericarpium, ſic D enim Græci appellant eam ſubſtantiam, quæ complectitur κάρπον, hoc eſt, ſemen. A quibuſdam tamen ſumimus vniuerſum fructum comedendum; quamobrem in tractandis fructibus tria ipſorum genera proponemus, prout tria ſunt genera eſculentorum, quæ à fructibus ſuppeditantur; ſub primo genere ponemus, quos totos comedimus, veluti ficus, vuas, mora, batina, mala punica, baccas myrthi ac iuniperi, arbuta, quorum vna cum pericarpio carpum ipſum ingerimus, ſicque totum fructum deuoramus; habent enim hæc κάρπον, id eſt, ſemen ita exiguum, vt ſine moleſtia poſſit vna cum pericarpio deglutiri. Ad alterum genus referemus fructus illos, ex quibus relicto ſemine ſolum pericarpium comedimus, cuiuſmodi ſunt pruna, perſica, ceraſia. Sed tertio genere comprehendemus eos fructus, quorum ſemen duntaxat comeditur, veluti nuces. hoc igitur triplici genere contenti erimus; ſi qui autem ſunt fructus, ex quibus nunc ſemen, nunc pericarpium comedatur, ad alterum ex his referentur, nempe ad id, quo magis probantur; amygdalæ, exempli gratia, in illis fructibus ponentur, qui commendantur ſemine, licet pericarpium ipſarum, dum adhuc teneræ ſunt, à quibuſdam expetatur. Armeniaca commendantur pericarpio, & ideo ſubiicientur generi illorum fructuum, quorum ſumitur pericarpium, licet nucleus, qui in oſſe horum continetur, interdum amarus non ſit, ſed ſubdulcis & guſtantibus gratus. Verum antequam ad fructus propoſitos ſigillatim tranſeamus, præſtat nonnulla, quæ illorum communia ſunt, enarrare. Omnes igitur fructus cuiuſcunque generis ſint [r] meliorem ſuccum in nobis gignunt maturi, quàm acerbi, præterea qui ſolidiores [ſ] ſunt

plus

[a] Gale 5. lib. de tu. vale. c. 8. & 2. de ali. fa. c. 45.
[b] Gal. 2. de ali. fa. c. 45.
[c] Gal. ibid. & Dioſcor. li. 2. c. 100. & 112. & Ga li. 6. ſimplicium.
[d] Manard. Ferrarieñſis.
[e] Dioſc. lib. 2. c. 108.
[f] Gale. 2. de ali fa. c. 47.
[g] Gal. 2. de ali fa. c. 54.
[h] Gal li. de attenu. victu ca. 3. & li. 6. ſimpli. c. de Vrtica.
[i] Gal. 2. de ali. fa c. 50.
[k] Gal. 2. de ali. fa. c. 30.
[l] Gal. 2. de ali. fa c. 60.
[m] Sup. ab initio capitis antecedentis.
[n] Gal. 2. de ali fac. c. 60.
[o] Gal. 2. de ali fac. c. 9. & de attenuãte victu c. 4.
[p] Galen 8. ſimpl. c. de palm.
[q] Gal. 2. de ali. fac. c. 1.
[r] Gal. 2. de ali fac. c. 7.
[ſ] Gal. 2. de alim. fac. c. 2. & cap. 7.

- *a Gal. lib. de ſucco. bon. cap. 5.*
- *b Gal. 2. de ali. fac. c. 7.*
- *c Gal. 2. de ali. fac. c. 2.*
- *d Gal. 2. de alim. facul. c. 2. & 7.*
- *e Gal. ibid.*

plus alimenti præbent, ac magis firmi minus putreſcunt, minusque prauum ſuccum gignunt, quam molles, ac teneri, quanquam ægrius concoquuntur, & non facile permeant. Præterea, qui citò macerantur, [a] atque intumeſcunt, facilius à ventriculo conficiuntur, & meliorem ſuccum gignunt, quam contrarii, vbi conferantur inter ſe fructus non eiuſdem generis aut ſpeciei, ſed diuerſi. Quicunque humidiores [b] ſunt, facile putreſcunt, celeriter penetrant, & infirmum alimentum præbent, atque vbi æſtiui ſiūt, prauum ſuccum gignunt, eſſentque omnino vitandi, niſi [c] exhauſtis atque exiccatis corporibus ſuo humore ſuccurrerent. Quod ſi frigidi comedantur, æſtuantis ventriculi non mediocre auxilium euadent. Fructus, qui ſubſtantiam [d] duriorem, aut crudam habent, ægre coquuntur, tarde penetrant, ſuccum craſſum & adſtringentem proferunt, ita vt retineant, quæ ſuperant inutilia in corpore noſtro, vbi tamen coquuntur firmius [e] alimentum præbent, præſtantioreſque ſunt, vbi diutius ſeruati fuerint, neque ſtatim deuorati; nam & facilius coquuntur, & meliorem ſuccum gignunt. Hæc de fructibus in vniuerſum: pergamus ad ſingula genera ſumentes initium ab illis, quos totos comedimus.

De ficubus, vuis, moris, batinis, malis punicis, arbutis, baccis myrthi & iuniperi, quos fructus totos comedimus. Cap. XIII.

- *f Gal. 2. de alim. facul. c. 8. & 9.*
- *g Gal. 2. de ali. fac. c. 8.*
- *h Gal. ibid. & Dioſcorides lib. 1. ca. 145.*
- *i Gal. 2. de ali. fac. c. 8.*
- *k Gal. ibid.*
- *l Gal. 2. de ali. fac. c. 9.*

Ficus inter fructus autumnales plurimum [f] præbent alimentum, infirmum tamen: efficiunt enim carnem laxam, non firmam, quemadmodum facit panis; qui ficus abunde comedunt, tunc euidenter pingueſcunt, ſed breui graciles fiunt, & caro deſidet; quod ſi ficus bene maturæ ſumantur, ſuccum [g] bonum gignunt, & prope noxa vacant, præſertim ſi celeriter deiiciantur, alioquin inflant, ſed facile permeant, & celeriter deſcendunt, & ob ſubſtantiam humidam & ob vim detergentem, ob quam ex [h] renibus, cum vrina arenulas compellunt; per ſe autem iecinoris obſtructionem nec faciunt, nec tollunt, ſed ſi cum craſſis eſculentis comedantur, obſtruunt; ſi cum extenuantibus, vt cum ſale & aceto, obſtructionem tollunt. Siccantur etiam ficus, & reponuntur, non tamen æque nutriunt, nec æque boni [i] ſucci ſunt, ac virides, ſed ſi largius ingerantur, ſuccum gignunt non bonum, pediculos proferunt, inflammationem, ac ſcirrum iecinoris & lienis augent, non ſecus, quàm reliqui cibi dulces; obſtruunt etiam eiuſmodi viſcera non mediocriter, vbi cum craſſis eſculentis ſumantur, ex contrario vbi cum incidentibus [k] extenuantibus, veluti cum origano, hyſſopo, thymo, nam ſic obſtructionem tollunt; ſanis vero iecinoris canales ſeruant apertos.

- *m Gal. 2. de ali fac. c. 9.*
- *n Gal. 2. de alim. facul. c. 1. & c. 9.*
- *o Gal. 2. de ali. fac. c. 9.*
- *p Dioſc. l. 5. c. 3. & Ga. 2. li. de alim. fac. c. 9.*
- *q Gal. 2. de ali. fac. c. 10.*
- *r Gal. ibid.*
- *ſ Gale. 2. de ali. fac. c. 10.*
- *t Gale. 2. de ali. fac c. 11.*

Vuæ ſimiliter ac ficus boni [l] ſucci ſunt, plurimumque inter fructus autumnales præſtant alimentum, paulo minus tamen, quam ficus, idque infirmum & minime ſtabile, quod demonſtrant vinearum cuſtodes, qui quo tempore matureſcunt vuæ, pingues fiunt & carnoſi, ſed facile eiuſmodi caro decedit. Deiiciuntur etiam vuæ celeriter non ſecus, quam ficus, nocentq; vbi hæreant & tarde deiiciantur, id quod non ettenit ficubus, quæ etiam retentæ ſuccum efficiunt innoxium; gignunt vuæ, cum retinentur & non deiiciuntur, ſuccum crudum, qui non facile vertitur in ſanguinem, id quod minime mirum iudicabit, qui lubſtantiam acinorum inſpiciet; conſtat hæc ex carne, ſucco, ſemine, & membrana externa; [n] ſemen ſunt ipſi nuclei, quorum natura ſicca eſt & adſtringens, hi non mutantur, ſed deſcendunt ad inteſtina: At neq; concoquitur etiam membrana, qua tegitur acinus; quam ob cauſam ex grandioribus vuis detrahi ſolet, ſimulq; eximi ſemen, antequam comedantur; habent autem ſic non ſolum vim nutriendi, ſed etiam laxandi aluum; eſt tamen in genere vuarum diſcrimen, [o] cum aliæ magis alāt, & minus deiiciantur, aliæ ex contrario, cuius diſcriminis cauſa eſt varietas qualitatis ac ſubſtantiæ: nam aliæ dulces ſunt, aliæ auſteræ, aliæ acidæ, aliæ vehementis ſaporis expertes, aliæ ſubſtantiam habent ſolidiorem, aliæ humidiorem. Dulces & ſolidæ plurimum alunt; dulces & humidæ minus alunt, ſed magis aluum laxant; auſteræ minus nutriunt, & aluum adſtringunt. Omnes autem ſi poſtquam decerptæ ſunt, ſuſpendantur [p] magis matureſcunt, tenuiorem humorem deponunt, atq; vbi antea fuerint auſteræ, dulciores euadunt, & in ſumma penſiles vuæ meliores redduntur, eorumque vſus moderatus tutiſſimus eſt; ſed quæ acidæ atque acerbæ ſunt, vitari debent. Vt autem vuæ [q] reſpondent ficubus, ſic vuæ paſſæ ficubus ſiccis, quamquam plus alimenti præbent vuæ paſſæ, minus tamen ſi cum recentibus vuis comparentur. Inter paſſas plurimum alimentum præbent pingues [r] & dulces, minus auſteræ & macræ, præſtantiores ſunt pingues, dulces, & tenui cortice contentæ; nec refert, cuius caloris ac magnitudinis fuerint, ſed cuius ſaporis ac ſubſtantiæ, pinguesne an macræ, dulces, an auſteræ; plerunq; tamen mixtum habent ſaporem ex dulci & auſtero; quæ dulces ſunt, calefaciunt, refrigerant, quæ auſteræ, ſed ſtomachum [ſ] confirmant, & aluum ſupprimunt; quæ dulces ſunt, mediocriter detergunt, & morſum obtundunt in ore ventriculi; plerumque autem totæ deuorantur ſiue paſſæ, ſiue recentes; quibus vbi ſemina detrahantur, adſtringendi vis minuitur. Sunt etiam inter fructus, quos totos comedimus mora tàm mori, quàm rubi; baccæ item iuniperi, cedri, myrthi, fructus arbuti. Mora exiguum [t] alimentum præbent, non tamen prauum ſi matura ſumantur & ante alios cibos; nam poſt deuorata celeriter in ventriculo putreſcunt, & prauum ſuccum gignunt: ergo quæ matura ſumuntur ante alios cibos, non morantur diutius in ventriculo, ſed celerius deſcendunt, & aluum [u] laxant, partim ob copiam humoris, partim ob acrem vim, quam habent; perpetuo autem madefaciunt, ſiue calida, ſiue frigida ingerantur, non tamen perpetuo refrigerant, ſed quæ calida ſumuntur, calefaciunt, quæ frigida, refrigerant; debent autem ablui, antequam comedantur; verum quæ immatura ſumuntur, ventrem adſtringunt. atque hæc ad ea mora pertinent, quæ ſumuntur non ſolum à moro, ſed etiam à rubo: nam vt ſimilem ſpeciem habent, ita etiam ſimilem facultatem, niſi quod mora rubi magis [x] adſtringunt, capitis dolorem adferunt, & niſi prius abluantur, ſtomachum lædunt. Fructus iuniperi & cedri niſi ante macerentur, [y] nullum præbent alimentum, ſed ſic etiam parum alunt: acres [z] enim ſunt cum exigua dulcedine, ventriculū mordent & caput lædunt. Myrthi baccæ ſimiliter

- *u Gal. ibid.*
- *x Gale. 2. de ali. fac. c. 13. Dioſc. lib. 4. c. 33.*
- *y Gal. 2. lib. de ali. fac. c. 15. & 16.*
- *z Gal. ibid.*

A parũm alunt, valenter adſtringunt, [a] & aluum ſiſtunt, non tamen refrigerant proportione adſtri-ctionis, quod admixtam habeant vim acrem Solet etiã guſtari arbuti fructus ſed vnus ſatietatem adfert, vnde à latinis dicitur vnedo, [b] hic cum exigua dulcedine acerbus eſt, parum alimenti præbet, ſtomachum [c] lædit, capitis dolorem adfert.

Numerantur & ſorba inter fructus, quos totos comedimus, ſed ita parum [d] alunt, vt potius medicamenti, quam eſculenti vim habeant; non debent autem liberaliter comedi, vt ficus & vuæ: habent vim adſtrigentem, non tamen acerbam, [e] vt meſpila, ſed auſteram, plurimumque valent ad adſtringendam aluum nimis fluentem.

Mala punica non videntur recenſenda in numero illorum fructuum, quos totos deuoramus, ſi corticem & internam ſubſtantiam vna cum ſuis membranis intueamur. quæ minime guſtantur, ſed ſi ſola grana ſpectemus, dicemus totum fructum deuorari, cum hæc contineantur ſemine & ſubſtantia, quæ ſemen ambit: Sunt autem malorum punicorum [f] tria genera, dulcia, acida, & media; comune eſt omnium [g] minimum alimenti præſtare, quamquam quæ dulcia ſunt, minus inepta ad nutriendum videntur, quàm media, & quam acida; omnia etiam adſtringunt, minus tamen quæ dulcia ſunt; valent egregiè ad morſum [h] in ore ventriculi, ſuccum gignunt ſimilem illi, qui à malis ac piris producitur; Sed venio ad fructus, ex quibus pericarpium duntaxat accipitur.

[a] Gale. 2. de ali. fac. c. 18.
[b] Plin. l. 15. nat. hiſto. c. 24. & Gale. l. 2. de alim. fac. c. 38.
[c] Dioſc. l. 1. c. 138.
[d] Gal. 2. de ali. fac. c. 25.
[e] Gal. ibid.
[f] Dioſc. l. 1. c. 127.
[g] Gal. 2. de ali. fac. c. 24.
[h] Gal. ibid.

B *De malis, piris, prunis, ceraſiis, perſicis, armoniacis, zizifis, cornis, meſpilis, oleis, palmulis, ſiliquis, malis medicis & fructibus, qui pericarpium nobis præbent edendum.* CAP. XIV.

QVidam igitur fructus tantum nobis præbent edendam ſubſtantiam, quæ ſemen complectitur, pericarpium [i] Græci nominant, quod ſemen inſuaue ſit, vt amarum, aut ob prauitatem inutile, quod non eſt operę precium purgare à cortice, vt comedatur. Cæterum pericarpium, quod comeditur, continetur cortice, carne, & in aliquibus fructibus etiam ſucco: commendantur igitur quidam fructus carne & cortice, quidam carne tantum, quidam etiam ſucco; agemus ante de illis, quorum carnem cum cortice comedimus; licet magis probemus carnem, quàm corticem: diſtribuuntur autem in duo genera; nam vel intus habent grana molliori teſta tecta, vel oſſa duriora, quibus nuclei intus includuntur; ſub priori genere continentur mala & pira, à quibus initium ſumemus. Appellantur igitur quædam ſimpliciter [k] mala; quædam cum adiectione, vt medica, punica, armeniaca. Quæ ſimpliciter & abſolute nuncupantur mala, parum præbent alimenti, non ſecus, quàm punica, paulo plus tamen, quàm illa, & magis ſtabile; variis autem qualitatibus inter [l] ſe differunt mala, prout in varia genera diſtribuuntur, cum alia dulcia ſint, alia auſtera, alia acerba, alia mixtum ſaporem habeant. Quæ acerba ſunt, veluti cotonea, cruda & terrena ſubſtantia continentur, ægre concoquuntur, craſ-

C ſum & frigidum ſuccum efficiunt, ventrem [m] ſupprimunt, ſuccurruntq; ventriculo nimis calido & humido. Quæ auſtera magis terrena ſunt & minus aquoſa, atq; idcirco ſuccũ gignunt minus crudum, minus etiam adſtringunt, ſed facilius coquuntur. Quæ dulcia ſunt, mediocriter madefaciunt ac refrigerant, atque vbi tenera ſint, facile coquuntur, vbi dura, ægre; neutra tamen ventrem molliunt. Quibus ſapor medius, media quoque natura prædita ſunt; omnia autem vbi decerpta diutius ſeruantur, minus acerba redduntur & facilius coquuntur in ventriculo, vbi prius igne cocta fuerint, ſiue elixa ex ſapa, vel paſſo, aut ſuſpenſa vapore aquæ calidæ, ſiue aſſa cinere calido, aut tecta farina ex aqua ſubacta: ſed plerumque cruda comeduntur, & cum cortice & ſine cortice. Solent etiam exiccari ſole & igne, deinde comedi elixa: omnia autem vim habent adſtringentem, aut validam, vt [n] cotonea, aut minus validam, vt quæ auſtera, aut dulcia ſunt. Comedi vero debent poſt [o] alios cibos, vt deorſum compellendo aluum reſoluant, quam [p] ſupprimerent, ſi ante alios cibos comederentur.

Pirorum eadem ratio eſt, quæ malorum, cum plura [q] ſimiliter ſint, & omnia exiguum præbeant alimentum, magis tamen alunt, quæ dulciora ſunt & ſolidiora, minus, quæ humidiora, auſtera, aut acerba. Comeduntur autem eo modo, quo mala & cruda & cocta cum cortice ac ſine; cocta facilius conficiuntur in ventriculo, cruda magis aluum confirmant. Grana vero tam malorum, quam pirorum detrahi ſolent: à nonnullis tamen vna cum pericarpio ipſo deuorantur, ſed minus grata ſunt.

[i] Theophr. l. 1. de hiſt. plant. c. 3.
[k] Dioſcor. l. 1. c. 131.
[l] Gal. 2. de ali. fa. c. 21.
[m] Dioſc. lib. 1. c. 131. & Galen. 2. de ali. fa. c. 21.
[n] Dioſc. li. 1. ca. 131.
[o] Gal. 2. de ali. fa. c. 21.
[p] Gal. 2. de ali. fa. c. 22.
[q] Gale. 2. de ali. fa. c. 24.

D Mala cum adiectione diximus eſſe perſica vel armeniaca; habent hæc nucleum oſſe incluſum non ſecus, quàm pruna, ceraſia, zizifa, corna, meſpila, oleæ, palmulæ, quorum omnium relicto ſemine ſimiliter pericarpium comedimus. Perſica parum [r] alimenti præſtant, idque prauum, facile putreſcunt, præſertim cum poſt alios cibos ſumpta ſupernatant in ventriculo, ſi ante ſumantur, aluum reſoluunt, & minus noxia ſunt: Scire tamen licet magnum eſſe inter ea diſcrimen, cum alia humidiora ſint, & facilius putreſcant, alia ſolidiora & diutius renitantur, plusque alimenti ſuppeditent. Perſicis ſubiiciuntur [ſ] armeniaca; quæ quod prima æſtate producantur, præcocia dicuntur; matureſcunt enim ante alios fructus: præbent igitur parum alimenti non [t] tamen ita facile putreſcunt, neque ita prauum ſuccum gignunt, vt perſica: ſumi tamen & ipſa armeniaca debent ante alios cibos, vt aluum laxent; nam poſt ſumpta ſupernatant in ventriculo, & facile vitiantur. Armeniacorum plura genera ſunt, quæ differunt inter ſe magnitudine potius, quàm facultate, id quod cœlo, ſolo, culturæ tribuendum eſt. Nucleus ex perſicis omnibus amarus eſt, atque idcirco comedi non ſolet, ex Armeniacis nõnulla nucleum proferunt dulcem, quaſi amygdalæ, atque hæc non ſolum pericarpio, ſed etiam ipſo carpo commendantur.

Pruna omnia exiguum ſuppeditant [u] alimentum, madefaciunt, refrigerant, humore ac lentore ſuo aluum laxant, ſi matura ſumantur; nam acerba inſuauia ſunt & ſupprimunt. Commendantur etiam, quæ ſicca ſunt, ad aluum ſoluendam; dantur enim cocta ex mulſa ante alios cibos, multiplex autem eſt prunorum genus, cum alia dulcia ſint, alia auſtera, alia ſolidiore carne, alia humidiore contineantur, probantur, quæ dulciora ſunt, & ſolidiora ſimul, vt quæ magis nutriant, minus putreſcant, & meliorem ſuccum faciant.

[r] Gal. 2. de ali. fa. c. 19.
[ſ] Gal. 2. de ali. fa. c. 31.
[t] Gal. ibid.
[u] Gal. 2. de ali fac. c. 31.
[x] Gal. ibid.

Ceraſia minus adhuc nutriunt, quàm pruna, adferunt alimentum minus firmum; habent enim ſubſtantiam aquoſam, quæ facile diſſoluitur; quædam tamen ex ipſis, ex ſolidiori carne conſtant, & idcirco minus putreſcunt in ventriculo, pluſque alimenti præbent: omnia tamen prauum ſuccum gignunt, non ſecus, quàm cæteri fructus æſtiui, ſed iuuant [a] madefaciendo; madefaciunt enim & hominem vindicant à ſiti, non tamen æque omnes refrigerant, ſed dulces temperationem mediam obtinent, ita vt nec calefacere, nec refrigerare poſſint, ſed acidi & auſteri refrigerant.

Quod igitur attinet ad ceraſia, quæ dulcia ſunt, aluum [b] reſoluunt, & ante alios cibos ſumi debent non ſecus, quàm acida, quæ pituitam in ventriculo diſſecant; ſed auſtera ventrem adſtringunt, ita vt poſt alios cibos ſumi debeant: cuiuſcunque autem generis ſint, debent comedi matura; quæ acerba ſunt, ſtomacho aliena ſunt. Meminiſſe autem conuenit, vt pruna, ita etiam ceraſia probari & [c] viridia & ſicca; ſiccantur autem potiſſimum auſtera, & acida, eademque cum viridia ſunt, condiri ſaccaro, aut melle ſolent, vt ſeruentur, id, quod fit etiam prunis, quæ comeduntur condita ſaccaro, & eandem ferè vim habent, quàm recentia, ſed minus in ventriculo putreſcunt, atque potius [d] aluum ſiſtere ſolent.

a Gal. lib. de bon. ſuc. capite 13.
b Galen. 7. ſimp. ca. de ceraſo.
c Dioſco. lib. 1. c. 129.
d Dioſcori. ibid.

Ex fructibus, qui intus habent os, ſunt etiam ſerica ipſa, quæ à recentioribus & zizifa & iuiubæ nuncupantur; retinent autem naturam quandam agreſtem, cum ab arbore ſpinoſa producantur, & idcirco prauum [e] ſuccum gignunt, ſtomacho ingrata ſunt, ægre coquuntur, parum alimenti ſuppeditant, cum immatura ſunt, ſaporem habent acidum, vbi matureſcunt, dulciora euadunt, probanturque ad ſuccos ex pectore educendos. Habent & corna os, ſuntque inter fructus agreſtes, quæ cum acerba ſunt, à nemine guſtari poſſunt ob nimiam acerbitatem, vbi maturuerunt mitiora redduntur, quamuis non vacent acerbitate, validamque retinent adhuc adſtringendi vim, quamobrem aluum [f] coercent, ſed parum præbent alimenti.

e Gal. 2. de ali. fac. c. 32.
f Dioſc. lib. 1. capit. 135. & Galen. 7. ſimplicium.

Meſpila non vno oſſe, ſed pluribus continentur ſimilemque cornis naturam habent; nam & cum acerba ſunt, guſtari nequeunt, & cum maturuerunt, adhuc retinent vim adſtringentem, adeoque parum alimenti præbent, vt magis [g] medicamenta, quàm eſculenta dicenda eſſe videantur; ipſis tamen vtimur perinde ac ſorbis, & cæteris ſimilibus tanquam obſoniis.

g Gal. 2. de ali. fa. c. 25.

Oleæ vno tantum oſſe continentur non ſecus, quàm corna & zizifa; differunt inter ſe oleæ tum magnitudine, tum ſubſtantia, quod aliæ maiores ſint, aliæ minores, aliæ plurimum olei fundant, aliæ magna copia fæcis redundent; præbent omnes exiguum [h] alimentum, neque per ſe comedi ſolent, ſed obſoniorum modo cum pane, magis tamen nutriunt maturæ, quàm acerbæ, minuſque adſtringunt, & minus ventriculum confirmant. quæ acerbæ ſunt [i] magis adſtringunt, & cibi appetentiam excitant; cæterum cum amaræ ſint, guſtari nequeunt, niſi prius aqua macerentur, donec amaritudinem omnem deponant; macerantur autem vel fiſſæ tribus, aut quatuor altis plagis in longitudinem, vel ſolidæ; ſed antequam coniiciantur in aquam dulcem, iacent in lixiuio, quod ſimul ex cinere & calce conficitur, vbi quamuis amaritudinem deponant, acres euadunt, quamobrem macerantur rurſus aqua dulci, dum vis illa acris auferatur. quæ ſic parantur, retinent colorem naturalem; ſed quomodocunq; macerentur, ſeruantur ex muria, quæ multo ſuauiores redduntur, ſi in eodem vaſe reponantur mala Medica cum Gariophyllis; & vbi ante alios cibos ſumantur, non ſolum [k] appetitum excitant, ſed aluum quoque reſoluunt.

h Gal. 2. de ali. fa. c. 27.
i Gal. lib. 6. ſimpli. c. de olea.
k Gal. 2. de ali. fa. c. 27.

Habent etiam palmulæ os, ſed duriſſimum; omiſſo autem nucleo comeditur pericarpium, quod varium [l] eſt; nam ex aliis ſumitur dulce, ex aliis acerbum, aut auſterum, tum ex aliis molle, ex aliis durum, aut his interiectum & tanquam medium; præbent omnes palmulæ plurimum [m] alimenti, præſertim craſſiores, dulciores, & iam maturæ; at virides & acerbæ vt minus alunt, ita craſſum & deteriorem ſuccum gignunt, & idcirco ventriculum lædunt, atque inflant, à quo [n] abſunt, quæ ſiccæ ſunt, id quod & ficubus euenit, quæ virides inflant, ſiccæ non item; virides [o] igitur gignunt craſſum magis & crudum alimentum, quo nomine iecinoris & lienis obſtructionem adferunt.

l Gale. 2. de ali. fa. c. 26.
m Gal. ibid.
n Gal. ibid.
o Gal. ibid.

Siliquæ, (κεράτια [p] græce nuncupantur) probantur ſimiliter pericarpio, ſed detrahitur cortex, qui durus eſt, ac ligneus, abiiciturque ſemen; ſed & caro ipſa cum dura ſit, & lignoſa, [q] ægrè concoquitur, parum ſuccum gignit, ſiccat & adſtringit. [r]

p Dioſc. lib. 1. c. 130.
q Gale. 2. de ali. fa. c. 33.
r Dioſc. loco citato.

Inter fructus quorum pericarpio veſcimur, diximus quoſdam non ſolum carne & cortice, ſed etiam ſucco probari, cuiuſmodi ſunt mala medica, quæ cuiuſcunque generis ſint, ſuccum præbent, quo tanquàm obſonio vel condimento vtimur. Ex malis medicis quædam rotunda ſunt, & auri colorem imitantur, quæ nominamus arancia; quædam oblonga, ruffa, plurimo ſucco, & exigua carne contenta, quæ vocantur limonia, quædam ſimiliter ruffa, ſed plurima carne, & pauco ſucco contenta, grandioraque (citria [ſ] nominantur.) Inter hæc genera quædam media ſunt, vt quæ poma Adami, citrangula dicuntur. Ex malis medicis, quæ arancia nominantur, potiſſimum probantur ſucco, qui vel dulcis eſt, vel acidus, vel medius inter vtrumq;: quæ dulcem ſuccum habent, mediocriter calefaciunt, ſed ob vim madefaciendi grata ſunt; acida refrigerant, quo nomine ſitim extinguunt; quæ media ſunt, mediam inter hæc vim habent; ſolet ſucco ex acidis condiri caro quadrupedum, auium, aut piſcium; cortex aranciorum omnium, cum carne adiuncta, mixtam vim habet ex acri, & amara, ita vt comedi nequeat, niſi ante ex aqua maceretur, & coquatur, tum ſaccaro condiatur aut melle; ægrè autem coquitur, & crudum ſuccum gignit, ſed ventriculum calefacit ob vim acrem, quam retinet. Limonia plurimo ſucco continentur, ac maximè acido, quo ſimiliter carnes condiuntur; ſubſtantia limoniorum, quæ inter cortices & ſuccos eſt, exigua eſt; cortex item tenuis eſt, qui crudus comeditur, ſed ægerrimè coquitur, & ſuccum craſſum gignit, quamuis ob vim acrem ſimiliter calefaciat ventriculum; vbi faſtidium aut ſatietas ſit, valet ad cibi cupiditatem excitandam. Citriorum ſuccus paucus eſt (vt diximus) & minus acidus, quam limoniorum, ſed cortex in illis craſſior eſt, & caro plurima, habet cortex [t] vim exiccantem atque acrem, ſimilitudinemque obtinet aromatis non modo odore, ſed etiam

ſ Dioſc. lib. 1. c. 131. & Gal. 7. ſimpli. c. de Malo medico.
t Gal. lib. 7. ſimplicium ca. de Malo medico. & lib. de atte. vict. c. 10.

A guſtu, ægrè tamen ob duritiem concoquitur; ſed iuuat ad coctionem medicamenti modo, velut cætera, quæ acria ſunt; vbi parcè ſumatur, ventriculum confirmat. Pars citrii carnoſa non acida eſt, non acris, ſed pauci ſaporis, ac ſubdulcis, [a] concoquitur ob duritiem, condita tamen aceto & ſale, & facilius coquitur, & guſtu gratior redditur. Solet cortex citrii ex aqua macerari, atque elixari, deinde ſaccaro aut melle conditus ſeruari, ſicque facilius coquitur, & minus crudum ſuccum gignit. Poma Adami ſeu citrangula, & ſiqua media ſunt inter propoſita genera malorum medicorum, mediam quoque facultatem retinent, magiſque ad arancii, limonii, aut citrii facultatem accedunt, prout magis huius, vel illius ſpeciem imitantur.

[a] *Gal. ibid. & de attenuãte victu capite 10.*

De iuglandibus, auellanis, Amygdalis, nucleis pineis, piſtaciis, caſtaneis, glandibus, & fructibus, qui carpo, hoc eſt, ſemine probantur. CAP. XV.

TErtium genus propoſuimus illorum fructuum, quos nec totos comedimus, nec pericarpio probamus, ſed ipſo carpo, ſeu ſemine, quos rurſus in duo genera diuidimus, cum alii duriore teſta, vt nuces, alii cruſta, vt glandes, tegantur; habent teſtam duriorem amygdalæ, auellanæ, piſtacia, nuclei pinei, iuglandes: cruſta teguntur glandes, caſtaneæ, fructus fagi, & Ilicis. Ordiemur ab iis, qui teſta
B teguntur, quos nuces appellare ſolemus, & primò à iuglandibus.

Iuglandes magnæ ſunt, & ſimpliciter nuces appellantur, parum [b] alimenti præbent, cum ſubſtantiam habeant laxiorem, & facile in oleum vertantur, calefaciunt & ſiccant, non ſine aliqua adſtrictione; quanquam multum differunt virides à ſiccis, ſiquidem virides ſuauiores ſunt, & excedentis qualitatis expertes, minusque olei fundunt, ſi exprimantur, minus adſtringunt, ſtomacho gratiores ſunt; ſi ante alios cibos ſumantur, aluum [c] laxant, præſertim ſale conditæ, ac ſiccæ multum olei fundunt, & facile fiunt rancidæ, ac cibo ineptæ: ſed ante cum tenuiorum partium ſint, quàm virides, magis calefaciunt ac ſiccant, os inflammant, atque exulcerant, capitis & faucium dolorem adferunt, minuſque alimenti præbent; ſed facilius concoquuntur in frigido ventriculo; nam in calido vertuntur in bilem, ſumptæ ante alios cibos vomitum iuuant; quod [d] ſi in aqua macerantur, viridium ſimillimæ efficiuntur; ſi cum caricis & ruta comedantur, gratiores ſtomacho euadunt, & aduerſantur [e] venenis.

[b] *Gal. 2. de alim. facul. cap. 28.*
[c] *Gal. 2. de alim. facul. cap. 28.*
[d] *Gal. 2. de alim. facul. cap. 28.*
[e] *Dioſcorides lib. 1. c. 141.*

Auellanæ à latinis Præneſtinæ, à græcis [f] ποντικαί, nuces appellantur; continentur autem ſubſtantia denſiori, & magis terrena, quàm iuglandes, atque idcirco plus [g] alimenti ſuppeditant; calidi tamen & humidi ſunt temperamenti, minus olei fundunt, ægrius coquuntur, additur facilitas coctionis, vbi præter corticem detrahatur interior membrana, qua teguntur, id, quod fit, ſi vel aqua macerentur, vel aſſentur igne, valent & ad ictus ſcorpionis; vbi comedantur copioſius, dolorem capitis faciunt; in cæteris ſunt ſimiles iuglandibus.

[f] *Dioſcorides lib. 1. c. 142. & Gal. 2. de alim. fac. c. 28.*
[g] *Gal. ibid.*

C Amygdalæ non ſunt vnius generis, ſed [h] aliæ dulces ſunt, aliæ amaræ, quæ amaræ ſunt, ob inſuauitatem guſtari nequeunt, & alendi vim non habent: ſumuntur tamen, vt medicamenta, ad [i] extenuandum & detergendum: at dulces aliquid alimenti præbent, licet parum, ſuaues ſunt & citra omnem adſtrictionem detergunt, viſcera purgant, ventrem nec laxant, nec cohibent, non æque cito ac iuglandes vertuntur in oleum, & rancidæ fiunt; ſolent etiam teneræ amygdalæ virides comedi; delectat enim guſtatum cortex ob mediocrem adſtringendi vim, quam habet, ſed ægre coquitur & ſuccum crudum facit.

[h] *Dioſcorides lib. 1. c. 139. & Gal. 2. de natur. fac. c. 29.*
[i] *Gal. 2. de alim. facul. cap. 29.*

Nux pinea nucleos profert, quæ plurimum [k] præbent alimenti, & bonum ſuccum gignunt, ſed craſſum, non facile coquuntur, ægre permeant obſtruuntque vaſa anguſtiora, habent, dum recentes ſunt, ſaporem gratum, ac mediocriter dulcem, ſed proceſſu temporis fiunt acriores.

[k] *Gal. 2. de alim. facul. cap. 17.*

Ab his multum differunt piſtacia, quæ non dulcia ſunt, ſed auſtera & ſubamara, & idcirco tantum abſunt, vt obſtruant, vt etiam [l] detergant iecur, & firmius reddant, quanquam ventriculo nihil proſunt, aut obſunt; præbent autem exiguum alimentum, & potius mali ſucci, quam boni.

[l] *Gal. 2. de ali. fac. c. 30. & 8. ſimpl. c. de piſtaciis.*

Quæ teguntur cruſta, nominari diximus glandes, cuius generis ſunt etiam [m] caſtaneæ, præbent omnes plurimum alimenti, quamobrem non mirum eſt, ſi in vſu aliquando [n] fuerint, vt nunc ſegetes, vnde ortum eſt prouerbium illud: Quæ eſt iſta peruicacia glandibus veſci, cum inuentæ ſint fruges? nam Arcades [o] poſt inuentas fruges diu glandibus vixerunt. Inter glandes igitur præſtantiſſimæ [p] ſunt caſtaneæ; nam bonum ſuccum gignunt, craſſum tamen, & adſtringentem. Caſtanearum aliæ agre-
D ſtes ſunt, & paruæ; aliæ domeſticæ, & grandiores; hæ magis nutriunt, & iocundiores ſunt, illæ minus alunt, magis adſtringunt, & minus ſuaues ſunt: comeduntur caſtaneæ crudæ, ſed meliores ſunt coctæ, ſiue aſſæ, ſiue elixæ; ſiccantur à Ruſticis, vt non ſolum ad hyemem, ſed etiam ad ver ſeruari poſſint; vtuntur autem caſtaneis ſiccis, vel totis elixis, vel mola in farinam redactis, ex qua deinde placentas conficiunt, quæ & dulces ſunt, & non mediocriter alunt.

[m] *Gal. 2. de alim. facul. cap. 38.*
[n] *Gal. ibid.*
[o] *Gal. ibid.*
[p] *Gal. ibid.*

Poſt caſtaneas inter glandes maxime commendantur quernæ; quæ plurimum alunt, ſed ægre coquuntur, ægre permeant, & craſſum ſuccum gignunt: cæteræ glandes, vt Ilicis, fagi, & aliarum arborum agreſtium, vt minus alimenti præbent, ita etiam deteriorem ſuccum efficiunt, guſtantibus minus iocundæ ſunt, ſtomachum lædunt, quamobrem niſi ſumma fames vrgeat, neque à Ruſticis etiam deuorantur. Hactenus de cibis & obſoniis, quæ è terra naſcuntur. Reſtant condimenta, quæ ſimiliter nobis à terra ſuppeditantur.

De Condimentis, ac primo de Sale. CAP. XVI.

SVnt igitur condimenta eſculenta, quæ per ſe non ſumuntur, paruamque aut nullam alendi facultatem habent, ſed cibis & obſoniis adiiciuntur, vt vim eorum temperent, quemadmodum ſupra [q] demonſtrauimus. Petuntur condimenta ab iis, quæ è terra naſcuntur fere omnia, quamuis à belluis

[q] *Supra lib. 2. c. 2.*

petatur adeps, ab elementis ſal, à quo initium ſumemus. Eſt ſal commune condimentum [a] ciborum, & obſoniorum omnium, ſed per ſe minime guſtatur; nam & ingratus eſt, & ſanguinem exurit: E habet hic ſaporem præcipue ſalſum: & eſt ſalſus ſapor [b] amaro vicinus, ſiquidem vterque calidis & ſiccis partibus continetur, producitur que opera caloris in materia ſicca; quanquam in amaro ſiccæ partes magis extenuatæ ſunt à calore, quàm in ſalſo. Ineſt ſali præter ſalſedinem etiam vis adſtringendi [c] ob terreſtrem naturam, quam habet, neque reperitur ſal, qui non habeat aliquam eiuſmodi vim adſtringentem, quæ parua tamen eſt, ſi cum alumine conferatur. Multiplex [d] autem eſt ſalis facultas; quandoquidem calefacit, ſiccat, digerit, detergit, denſat, contrahit: præter vim ſalſam & adſtringentem iungitur interdum cum ſale amaritudo, vt euenit [e] ſali Sodomeno ad Mare mortuum, interdum acrimonia, vt ammoniaco; amarus magis detergit, ſed acris magis digerit, atque extrahit: adhibemus ſalem non modo, vt condiamus eſculenta, quibus veſcimur, ſed etiam, vt aues, quadrupedes, piſces, butyrum, caſeum, fungos, fructus ſine putredine ſeruemus; reddit autem cibos & obſonia iocundiora, ita vt magis expetantur, ventriculum detergit & confirmat, atque idcirco [f] nauſeam & faſtidium tollit, delectatque non modo homines, ſed etiam belluas, quæ à Paſtoribus ſale alliciuntur, ſaporem addit iis, quæ ſaporis ſunt expertia, temperat ea, quæ nimis laxa ſunt, & humida ſiccando, atque adſtringendo.

Hic vſus communis eſt cuiuſcunque ſalis, quamquam multum intereſt, quo vtamur, qui minus adſtringit, & tenuiores partes habet, facilius tabeſcit, & albus eſt, magis accommodatur ad cibos con- F diendos; ſed qui durior eſt, & magis adſtringit, plus valet ad carnes ſaliendas. Commune eſt cuiuſcunque ſalis, vt cùm ſubiectis ignibus in vaſe torreatur, nihil aut parum minuatur: amat enim ſiccitatem, qua cogitur; nam madefactus liqueſcit, ac diffunditur. Materia ſalis multiplex eſt; nam vel ſponte producitur, vel arte paratur, ſponte producitur ſal foſſilis, & ille etiam, qui per ſe concreſcit ad fontes, fluuios, lacus, mare. Qui arte conficitur, maxima ex parte fit ex aqua marina, ſed fit etiam ex aqua ſalſa putei vel fontis, fit & ex cinere quaſi lixiuium; nam cinis quercus, harundinis, braſſicæ, abunde nobis ſalem largitur, licet nigrum: qui foſſilis eſt, magis durus eſt & adſtringens: qui ex fonte aut puteo, mollior eſt, & facile tabeſcit; non tamen licet eligere vbique ſalem, quem volueris, cum non ſit quilibet præſtò in qualibet regione, neque ſi eſſet, vti eo libere poſſes: nam Principum edicto cautum eſt, ne quis alio ſale vtatur, quam eo, qui publicè venditur.

De vino, aceto, Sapa, omphacio, Oleo, adipe, atque herbis acrioribus, condimenti vſum præbentibus. Cap. XVII.

ACcedamus ad ea condimenta, quæ à ſtirpibus ſuppeditantur; largitur vitis varium ſuccum, quo eſculenta condiuntur; hic ſi ex vuis acerbis exprimatur, dicitur omphacium, ſi ex maturis, vi- G num, & dum adhuc recens eſt muſtum, atque hoc vbi coquatur iam defrutum & ſapa efficitur, ſicut vinum ipſum, cum aceſcit, degenerat in acetum, qui ſucci omnes licet ab vuis ad condiendum petantur, varium tamen ſaporem habent, vt acerbum, auſterum, acidum, dulcem, acrem; quamobrem varium vſum præbent, acerbus [g] refrigerat, & ſiccat, ſed valenter adſtringit, & contrahit; exiguam tamen nutriendi vim habet, cumque craſſioribus partibus contineatur, non facile penetrat, ventriculum tamen firmat ob adſtringendi vim, quam habet, cibi cupiditatem excitat, denſat cibos laxos, ac molles, qui ita temperantur, vt & guſtantibus iocundiores ſint, & vtilius præbeant alimentum. Valet omphacium ad eſculenta ſine putredine ſeruanda, quanquam & ipſum vt ſeruetur, à quibuſdam incoquitur, dum craſſeſcat, à quibuſdam ſale conditur, ſicque etiam iocundius euadit.

At ſuccus, qui ex vuis maturis exprimitur, nempe vinum, condimentum efficitur commodiſſimum, cuius facultates abſolute explicari nequeunt, niſi vini genera diſtinguantur; nam mitto, quod muſtum à vetuſto vino [h] plurimùm differt, cum illud craſſius ſit, & minus calidum, hoc calidius ſimul & tenuius. Inter vina eiuſdem ætatis tantum intereſt, vt quædam etiam contraria reperiantur, ſi ſaporem, colorem, ſubſtantiam ſpectes, cum [i] aliud aquoſum ſit, & fere ſaporis expers; aliud auſterum, dulce aliud, aliud ſalſum, ſubacre, aut ſubamarum; præterea aliud album, aliud nigrum, aliud flauum, aliud ruffum, aliud rubrum; tum aliud craſſæ ſubſtantiæ, aliud tenuis, aliud medium: ex quo colligi poteſt, aliud calefacere, aliud refrigerare, aliud madefacere, aliud ſiccare, aliud moderatam temperationem tueri: præterea aliud parum, aliud multum alimentum præbere, aliud adſtringere, aliud relaxare, aliud citò penetrare; aliud tarde. quas facultates cum abunde in ſequentibus explicandæ ſint, qua de potione, hic attigiſſe ſatis ſit. Coqui pro condimento vtuntur eo vino, quod maxime voluptatem adferat. H [k] Medici verò tale adhiberi iubent, quale maxime accommodetur ad eſculenta ſic temperanda, vt lubriora efficiantur, & guſtui non inſuauia.

Erat apud Veteres in vſu [l] paſſum, ita dictum, quod ex vuis paſſis exprimeretur; fiebat enim ex vua dulci, quæ antequam adimeretur à vite, diutius ſole adurebatur; eiuſmodi vinum vt dulcius, ita craſſius eſt, plurimum nutrit, lenit, ſed obſtruit non ſecus, quàm ſapa; fit hæc [m] ex muſto incocto perinde ac defrutum: differunt tamen inter ſe, quod defrutum ad dimidiam partem, ſapa ad tertiam incoquitur; vtrique ineſt ea vis, quam paſſo tribuimus, cum & plurimum alant, & dolorem leniant, morſu careant, craſſos ſuccos gignant, obſtruant, & ſtomacho aduerſentur. Ex vino, vbi aceſcit, fit acetum, quod (teſte Theophraſto) [n] naturalem vini calorem amiſit, ſed contraxit aduentitium ex putredine; putreſcit enim vinum, cum aceſcit; retinent, quæ putreſcunt; non ſecus, quam quæ vruntur, vim aliquam ignis, id quod de cinere, & atra bile tradidit Ariſtoteles: [o] quamobrem non immerito diſputatum à Veteribus, [p] ſit ne acetum frigidum, an calidum: nam ſi generationem ipſius & effecta ſpectamus, videtur & calidum & frigidum: ſed reuera ita habet, quod diuerſis partibus [q] continetur, quarum aliæ craſſiores ſunt & frigidæ, aliæ tenuiores & calidæ, ſuperant tamen frigidæ calidas; acetum igitur

a *Ariſt. li. de ſenſu & ſenſili c. 4.*
b *Ariſt. li. de ſenſu & ſenſili c. 4.*
c *Ga. 4. ſimpli. c. 20.*
d *Gal. 3. de ali. fac. c. 41.*
e *Ga. 4. ſimpli. c. 20.*
f *Gal. in lib. ſpurio de ſimplic. medic. fac. c. de Sale.*
g *Ga. 4. ſimplic. c. 12.*
h *Gal. lib. de ſucco. bon. & vitio c. 11.*
i *Gal. ibid.*
k *Gal. 2. de ali. fa. c. 52.*
l *Dioſcorid. li. 5. c. 7.*
m *Gal lib. de victu attenua. c. 12. & 1. acuto. cõ. 2.*
n *Theoph. li. 6. de cau. plant. c. 10. & Gal. 4. ſimp. c. 12.*
o *Ariſt. lib. 2. de partib. ani. ca. 2. & Gale. 3. de cauſ. ſymp. c. 2.*
p *Ga. 1. ſimplicium variis capitib.*
q *Ga. 1. ſimplic. c. 19. & 21. & 24. & 8. ſimpl. c. proprio.*

A tur primo gradu frigidum eſt, ſed [a] tertio ſiccum; ſiccat enim egregiè, ita vt ſiccando denſet; quamuis autem habeat aliquas partes craſſiores, totum tamen magis tenue eſt, quàm craſſum, ita vt mordeat & facile penetret; quamobrem neruos [b] lædit, & partes neruoſas, vt vterum, ventriculum, iiſq; nocet, qui melancholico ſucco redundant, quod ipſum fermentet; nullam autem vim habet nutriendi, ſed alimentorum eſt condimentum gratiſſimum, pertinetque ad ſanitatem, cum ſiccando, extenuando, atque incidendo temperet ea eſculenta, quæ alioquin eſſent inſalubria. Sed ſatis de multiplici ſucco, quem nobis vuæ præbent ad condiendum: accedamus ad oleum, quo nomine ſimpliciter [c] appellatur, quod ab oleis redditur; nam quod ab aliis fructibus, aut ſeminibus exprimitur, non dicitur ſimpliciter oleum, ſed cum adiectione, vt oleum amygdalarum; ergo quod ab oleis ſumitur, aptiſſimum eſt eſculentorum condimentum, non modo à veteribus, ſed etiam à Recentioribus vſitatum: non ſolum autem defenditur à putredine, ſed etiam defendit alia eſculenta, quæ in eo iacent, ſiquidem glutinoſum eſt, & idcirco naturalem eorum calorem non patitur expirare, quo retento res vindicantur à putredine: Eſt autem [d] oleum natura aquoſum & aereum, atque idcirco glutinoſum, & lene, madefacit, emollit, id quod coria ipſa patefaciunt: lenit autem non ſolum cibos aſperos, ſed partes etiam noſtri corporis. quanquam guttur [e] fauces, & oculos exaſperat, medium eſt inter frigida & calida, ſed facile calefit, & [f] in ignem conuertitur, quo fit, vt quæ ex eo friguntur, non videantur elixa, ſed
B aſſa, quod denſiora aut ſicciora reddantur: cum ſumitur vt condimentum, retinetque naturam ſuam, mollit, madefacit, aluum relaxat. Oleo non diſſimilis eſt adeps, præſertim ſuilla, qua Coqui non vt cibo, & obſonio, ſed vt condimento vtuntur non ſecus, quàm oleo; differt tamen ab oleo, quod [g] magis humida eſt, & minus calida, redditque eſculenta molliora, quanquam quæ ex ea friguntur; ſiccantur, ac denſa fiunt, perinde ac ſi ex oleo frigerentur; egimus hic de adipe, quamuis petatur à belluis, & non à ſtirpibus, ob ſimilitudinem, quam habet cum oleo, & quod ſit condimentum duntaxat, petuntur hæc maxima ex parte à ſtirpibus, in quorum tractatione adhuc verſamur.

Accommodantur etiam alii ſucci ad condiendum, non tamen æque atque illi, qui ab vuis vel oleis ſumuntur; vtimur frequenter ſucco malorum medicorum, vel punicorum, præcipuè acidorum, qui ſapor acidus gratus eſt guſtantibus, præſertim vbi cum carnibus, ac piſcibus pinguibus, & laxis iungatur: temperat enim eiuſmodi ſubſtantiam.

Petuntur etiam ab herbis condimenta; præbent enim quæ [h] acriores ſunt, vel ſemen, vt ſinapi, vel folia, vt ſerpillum, vel florem, vt anethum, origanum, quibus condiri eſculenta ſolent, excitatur eorum mixtura ſapor, vbi vel nullus, vel paruus ſit; temperantur, quæ nimis humida, craſſa & glutinoſa ſunt.

De aromatibus, melle & ſaccaro. Cap. XVIII.

C Aromata dicuntur à Græcis [i] quæcunque bonum odorem mouent, eadem appellantur à latinis odores; nam ſpica nardi, quam Galenus refert inter aromata, ponitur à Cornelio Celſo [k] inter odores, ex quo colligitur idem ſignificare aromata apud græcos, quod odores apud latinos; Scire tamen conuenit dici odores, quæ bonum odorem, & ſimul plurimum mouent: nam quæ parum odoris habent, non aromata, ſed aromatica à græcis nuncupantur, vt cortex citrii, radix ſmirnii. Aromatum ſuffitu ſcribit Hippocrates [l] educi menſes; ſubiecto enim igne aromatibus ſuffumigamus; maxime enim idonea ſunt ad ſuffimenta; licet autem bona pars eorum medicamenti vſum præſtet; ſunt tamen nonnulla eſculenta, quæ adhibentur frequenter ad cibos, & obſonia condienda, ac de his duntaxat agemus: nam lacrymæ & gummi, quamuis aromata ſint, ſolum medicamentis adnumerantur, neque vllo pacto ad condiendum adhibentur. Sumuntur igitur aromata ab iis, quæ è terra naſcuntur, ſiue arbores ſint, ſiue arbuſta, ſiue herbæ; ſuppeditant enim nobis aut florem, veluti crocum, aut ſemen, vt piper, Chariophyllum, nux myrepſica; aut radicem, veluti Zinziber, aut corticem, ſicut cinnamomum; hæc ferè eſt aromatum materia, qua cibi, & obſonia condiuntur.

Sed priuſquam ad ſingula genera deſcendamus; ſcire licet omnia, cum bonum odorem ac plurimum exhalent, neceſſario [m] calida eſſe, & tenuium partium, alioquin odorem plurimum non mouerent, quemadmodum & Philoſophi [n] & Medici demonſtrant: quæ autem talia ſunt, vt minimam [o] nutriendi vim habent, ita plurimum extenuant, atque incidunt, [p] calefaciunt, ſiccant, efficiuntD que, vt cibi & obſonia, cum quibus miſcentur, facilius coquantur ac penetrent. Conſtant enim plurimum ex partibus igneis, quo fit, vt ſurſum etiam ferantur, & caput tentent. [q] Differunt autem inter ſe, quod alia calidiora ſint, alia minus calida, alia magis, alia minus tenuia, alia ſolum acria ſint, alia non modo acria, ſed etiam auſtera, ſubdulcia, ſubamara, alia adſtringendi, alia relaxandi vim habeant. Sed iam tempus eſt ſcrutari, qua vi quodque genus aromatis ſit præditum, ſumpto initio à Croco.

Eſt Crocum flos herbæ, pro quo condimento vtimur, vt non modo guſtum ſed etiam aſpectum delectet: reddit enim ea, quibus adiicitur, flaui coloris: habet autem præter ſaporem acrem, qui comũnis eſt omnium aromatum, vim aliquam adſtringentem [r] modicam tamen, ſicque diuerſa ſubſtantia continetur, partim tenui & ignea, partim [ſ] craſſa & terreſtri, ſed ſuperatur hæc ab illa; quamobrem extenuat, calefacit, [t] digerit, valde concoquit, ſed [u] parum adſtringit, id quod potius auget [x] vim calidioris ſubſtantiæ compellendo ipſam ad partes internas noſtri corporis, quàm minuat; eſt ergo crocũ calidum ſecundo [y] gradu, ſiccum primo: adfert autem capitis dolorem, tentat [z] mentem, morbos pituitoſos concoquit, ſtomachum [a] confirmat ob adſtringendi vim, quam habet; ferunt autem ſi quis liberalius ipſum ingerat perpetuo riſu interire.

Piperis triplex [b] genus eſt; longum, album, nigrum; longum fructus eſt nuper germinans, album granum eſt iam factum, ſed acerbum & nondum maturum; nigrum iam maturum eſt & craſſum; quod-

EE 3 libet

a Gal. 8. ſimplic. cap. de aceto & 1. ſimpl. c. 24.
b Gal. 2. de fract. com. 29. Gale. 3. acut. textu com. 39.
c Ga. 2. ſimpli. c. 7.
d Ariſt. 4. meteor. tex. 48.
e Gal. 2. lib. ſimpl. ca. 5.
f Gal. 1. ſimpli. c. 14.
g Gal. 2. catagen. c. 4.
h Gal. 2. de ali. fa. c. 52.
i Gal. 7. metho. c. 4.
k Celſus lib.
l Hippo. 5. aphor. 28. & Gale. in com.
m Gale. 2. de ali. fa. c. 15.
n Ariſt. l. de ſenſu & ſenſili. c. 5.
o Gal. 2. de ali. fac. c. 34.
p Gale. 5. aphor cõ. 28.
q Hippo. 5. apho 28. & Gal. in com.
r Dioſc. lib. 1. c. 25. & Ga. 7. ſimpli. c. proprio.
ſ Gal. ibid.
t Gal. 4. catatop. c. 2.
u Gal. 7. catatop. c. 2.
x Galen. 7. ſimp. c. prop.
y Gal. 7 ſimplic. cap. de croco.
z Gal. 2. catatop. c. 1. in fine.
a Gal. 6. catatop. ca. 1. in fine.
b Dioſc. l. 2. c. 153.

libet calidum [a] eſt, & ſiccum tertio gradu ſummo; quod longum eſt, cum adhuc germen ſit, [b] & non- dum exiccatum, minus ſiccum eſt, album & nigrum ſiccius; acrius [c] tamen eſt nigrum, quàm album, neque adiunctum habet alium ſaporem; ſuauius item eſt in condimentis, quamobrem Coqui nigro pi- pere potiſſimum vtuntur: confert quoduis non ſolum ad calefaciendum, [d] & exiccandum, ſed etiam ad incidendum & extenuandum [e] ſuccos craſſos & glutinoſos, flatum præterea diſcutit, & coctio- nem iuuat egregie.

Chariophyllum ſaporem habet non ſolum acrem, ſed etiam ſubamarum, calefacit, [f] ſiccat tertio gradu, fluxum cohibet, coctionem iuuat; cordi, iecinori, ventriculo maxime aptatur; huic non diſſi- milem vim habet nux illa myrepſica, quam muſcatam [g] vocant, non tamen eſt ſimiliter ſubamara, ſed ſub acerba, conſtatque non ſolum ex partibus igneis ac tenuibus, ſed ſimul etiam ex ſubſtantia craſ- ſiori ac terrena diuerſa, quamobrem non tertio gradu, ſed [h] ſecundo calefacit & ſiccat, concoquit, flatum diſcutit, robur addit ventriculo & iecinori.

Zinzibet radix eſt, qua inter aromata frequenter vtimur, eſt autem æque [i] calidum ac piper, non tamen æque tenue, [k] aut æque ſiccum; ob craſſitudinem verò partium non ita celeriter calefacit, neq; ita facile ſeruatur, [l] ſed perſoratur & carie afficitur ob imperfectam mixtionem ſiccitatis cum humo- re; optimum eſt, quod nondum cariem ſenſit, & odore & guſtu ſimile eſt piperi, concoquit, aperit, glutinoſos, & lentos ſuccos incidit, extenuat, ventriculo [m] & iecinori prodet.

Cinnamomum cortex eſt ſui ligni, qui inter omnia aromata ſuauiſſimum [n] odorem exhalat, ſa- porem habet non ſolum acrem, ſed etiam ſubdulcem, calefacit ac ſiccat tertio ordine, ſtomacho & vi- ſceribus maxime aptatur, coctionem iuuat, ſuperantem humorem valenter extenuat, [o] ſiccat, aperit, obſtructionem [p] tollit, vrinam & menſes mouet; valet contra venena, potiſſimumque illis apta- tur, qui frigida, & humida temperatione continentur.

Reſtat inter condimenta Mel, quo vtimur etiam tanquam obſonio; eius dulcedo mixta eſt cum ali- quo ſapore acri, calefacit, [q] ac ſiccat tertio gradu, plurimum detergit, ac extenuat, vrinam mouet, deiectionem ſollicitat; aptatur maximè ſenibus [r] & naturis frigidioribus, Iuuenibus & bilioſis conuer- titur in flauam bilem; viſcera, vt iecur, & lienem obſtruit non per ſe, ſed quatenus craſſiores ſuccos ſe- cum ducit: cum à iecinore attrahitur ob dulcedinem, prohibet putredinem; condiuntur enim eo cada- uera, vt diutius ſeruentur; petitur mel à ſtirpibus, vel noſtra vel apum opera: Apes enim [ſ] vt ceram, ita mel ex florib. ac foliis colligunt: opera noſtra exprimitur [t] ex arundinibus illud genus mellis, quod ſac- carum appellant; paratur enim artificio, & coctura ſic, vt marmoris albi, aut ſalis ſpeciem referat: hoc minime acre eſt, ſed tantum dulce, magiſque guſtatum delectat, quam mel apum; hoc fere vtimur, cum & guſtu; & aſpectu iocundius ſit, quàm illud; minorem tamen detergendi vim habet, probatur, [u] vbi durius ſit & magis album. At mel apum guſtu, & odore ſuauiſſimum eſſe debet, mediumque inter craſſum & tenue, colore [x] flauum. Sed ſatis de condimentis, atq; in vniuerſum de eſculentis ſumptis ab iis, quæ è terra naſcuntur. Reſtant ea, quæ ſuppeditanr nobis Belluæ, de quib. agemus ſequenti libro.

a Dioſc. ibi. & Gale. 8. ſimpl. ca. de pipere. b Gal. ibid. c Dioſ. ibid. d Dioſc. li 2. cap. 153. & Gal. 8. ſimpli. c. de pipere. e Gal de atten vic. c. 6. f Auic. l. 2. tra. 2. c. 503. g Auic. l. 2. tra. 2. c. 503. h Auic. l. 2. tra. 2. c 503. i Dioſc. l. 2. c. 154. k Gal lib. 6. ſimpli. c. de zinzib. & Auic. lib. 2. tra. 2. c. 744. l Gal. ibid. & Auic. m Dioſc. lib. 2. c. 154. & Gal 3. de ali. fac. c. 21. n Dioſc. l. 1. c. 13. & Ga. 1. l. de antido. ca. 13. & de Theria. ad Piſ. c. 12. o Ga. 7. ſimpli. c. de Cinamomo. p Dioſ. lib. 1. c. 13. & Auic. l. 2. tra. 2. c. 128. q Gal. 7. ſimpl. c. proprio. r Gal. 5. de tuend. valet. c. 8. & 3. de ali. fa. c. 39. ſ Ariſtot. lib. 5. de hiſtor. anim. c. 22. t Auicen. li. 2. tract. 2. c. 755. & Plinius lib. 12. cap. 8. u Auicen li. 2. tract. 2. cap. 755. x Dioſcor. li. 2. cap. 75.

Finis libri quarti de Ratione victus.

VIDI VIDII DE RATIONE VICTVS

Liber Quintus.

Qui eſt de eſculentis, quæ ſumuntur à Belluis.

De Quadrupedibus generatim. CAP. I.

ESculenta, quæ ſumuntur à belluis, [y] aut ſunt partes ipſarum, aut quæ generantur ab illis, veluti lac à quadrupedibus, à volubribus, oua. Separantur belluæ in gra- dientes, volucres, & nantes; ordiemur à gradientibus. huiuſmodi ſunt quadrupe- des, de quibus primum generatim loquemur, deinde tranſibimus ad ſpecies: primo autem exponemus, quæ ad totas pertinent, deinde quæ ad ſingulas partes. In vni- uerſum igitur diſcrimen quod maximum inter quadrupedes conſpicitur, vel à loco oritur, vel à pabulo, vel ab ætate, ſexu, teſtibus, apparatu. Quod ſpectat ad locum, quæ [z] in montibus naſcuntur ac viuunt, præſtant iis, quæ in loco humili prope paludes, tum quod ae- re meliore fruantur, tum quod magis exerceantur, & ideo crudis ac craſſis ſuccis minus redundant: eo- dem ſpectat, quod quadrupedum aliæ domeſticæ [a] ſunt, aliæ agreſtes, domeſticæ plerunque cœlo degunt humidiore, & magis ocioſæ ſunt, ita vt nimio humore redundent, contra agreſtes. In pabulo ſpectamus qualitatem & quantitatem; meliores [b] ſunt, quibus plurimum atque optimum alimen- tum abundat; nam boni habitus efficiuntur, & abunde nos alunt; ex contrario ſi aut pabulum vitio-

y Gal. 3. de ali. fa. c. 1. z Gal. 3. de ali. fa. c. 14. & li. de extenu. vict. c. 8. a Gal. lib. 3. de alim. fac. ca. 14. & 8. metho. c. 2. b Gal. 3. de ali. fa. c. 2.

ſum

A ſum eſt, aut paucum, quadrupedes macræ redduntur, atque inſuaues, ita vt [a] prauum in nobis ſuccum gignant & parum nos alant; quamobrem probantur ſues hyeme, cum glandium copia eſt, non ſic aliis temporibus: oues [b] probantur vere, quo tempore terra liberaliter herbas largitur, quibus nutriuntur: probantur boues in fine veris, capræ tàm vere, quàm autumno, quod tunc tenera germina ſint, quibus nutriuntur. De ætate autem ſcire conuenit, quod quæ [c] teneræ ſunt, nimis humidæ ſunt, ſicut quæ [d] conſenuerunt, nimis ſiccæ; quæ ætate [e] vigent moderatæ: omnes autem ſimile nobis alimentum præbent; quamobrem ab ætate vigentibus optimum præbetur: id, quod maxime [f] accipiendum eſt in belluis, quæ parum à moderata temperatione recedunt, vt in ſuibus; nam quæcunque pluri[m]um ab hac diſtant, vbi ſicciores ſunt, magis probantur tenera ætate, quam vigente; præſtantior enim eſt caro hædi, aut vituli, quàm capræ, aut bouis, cum [g] hæc nimis ſicca & dura ſit; illa ob teneram ætatem mollior: remittitur enim naturalis temperatio ſicca humore teneræ ætatis. Sed venio ad ſexum. Mares calidiores [h] ſunt, & ſicciores, fœminæ frigidiores & humidiores, licet itaque modo mares, modo fœminas accipere, prout magis expedire videatur. At cum mares alii caſtrentur, alii inuiolatis teſtibus relinquantur: qui [i] caſtrantur, virus quoddam amittunt, & ſuauiores fiunt, ac medii quodammodo inter mares & fœminas, [k] longe meliorem ſuccum gignunt, ſiquidem boues ſalubriores ſunt, quàm tauri; verueces, quàm arietes, & quod euenit etiam auibus. Ergo B mares, niſi caſtrentur, carnem præbent prauam, vt quæ virus quoddam præſeferat, guſtui & olfactui moleſta ſit, coctu difficilis & ſuccum prauum gignat; plurimum etiam refert, quo pacto quadrupedes apparentur, ſiquidem varius apparatus varium efficit alimentum, de quo ſupra [l] vberrime pertractauimus, hæc ad totas quadrupedes referuntur; intueamur ſigillatim earum partes.

Partes quadrupedum, quibus veſcimur, ſunt caro, glandulæ, nerui, cordæ, ligamenta, cartilago, adeps. Caro duo ſignificat in belluis non ſecus, quàm in homine, nempe ſubſtantiam muſculorum, quæ ſimpliciter caro [m] appellatur, & ſubſtantiam vniuſcuiuſque viſceris, quæ non abſolute, ſed cum adiectione dicitur caro, vt cordis, iecinoris, lienis. Caro muſculorum inter partes omnes [n] plurimum atque optimum nobis præbet alimentum, facile coquitur; nam ſi cum cæteris partibus conferatur, non nimis mollis videtur, non nimis dura, acceditque prope ad mediam temperationem; quamuis paulo [o] calidior ſit & humidior. Huic proxima eſt caro linguæ, niſi quod laxior [p] eſt & ſpongiæ modo rara, quo fit, vt facilius coquatur, ſed minus alimenti præſtet & minus firmi, non tamen extrahitur ſola, ſed iuncta cum muſculis, qui ipſam mouent. Caro viſcerum coctu difficilior eſt, ſuccum gignit, vt minus bonum, ita magis craſſum, proprie autem caro cordis [q] durior eſt, quàm alterius viſceris, pluribus fibris continetur non ſecus, quàm muſculi, in quibus carnoſa ſubſtantia circa fibras concreuit, quamobrem à nonnullis [r] cor ponitur in muſculis; dura igitur eſt ipſius caro, & ægre coquitur; ſed cocta plurimum alit, & bonum ſuccum gignit. Iecur quadrupedum omnium ægre [ſ] coquitur, ægre diſtribuitur, ſuccum gignit non modo craſſum, ſed etiam prauum; id tamen ſuauius eſt, C & ad ſanitatem magis appoſitum, quod græce [t] συκωτὸν, nominatur, petitur hoc à quadrupedibus, quæ ſiccis ficubus paſtæ fuerint, vnde nomen inuenit. Lien nec ex toto inſuauis eſt, nec ex toto ſuauis; eſt enim dulcis ac [u] ſubauſterus, craſſum [x] ſuccum gignit ac melancholicum, & idcirco prauum; minus malus eſt lien ſuillus. Pulmo [y] tanto facilius coquitur iecinore, ac liene, quanto rariorem carnem habet, minus alimenti præſtat, & ſuccum gignit magis pituitoſum. Ventriculus, [z] vterus, inteſtina quadrupedum duriorem ſubſtantiam habent, & quæ ægre concoquatur, ſuccum crudum & pituitoſum gignit, multum præbet alimentum, vbi coquatur. Cerebrum coctu [a] difficile eſt, tarde permeat, ſtomacho nocet, nauſeam facit, vomitum adfert, præſertim ſi detur adipe conditum poſt alios cibos; caue tamen, ne mollitie deceptus, credas ipſum facile concoqui, nam ægre concoquitur, & ſuccum craſſum, ac pituitoſum gignit; vbi tamen recte conficiatur, abunde [b] alimentum ſuppeditat; eandem naturam cum cerebro habet [c] ſpinæ medulla; durior tamen eſt, & tanto magis: quanto plus à cerebro recedit; ſimiliter autem nauſeam mouet, & vbi conficiatur, non parum alimenti præbet: ex contrario medulla [d] oſſium dulcior eſt, & iocundior cerebro; videtur enim cerebrum auſterum, ſi huic comparetur; nutrit autem, ſi belle conficiatur, non ſecus, quàm cerebrum. Glandulæ ſuaue [e] & non exiguum carnique non diſſimile nobis præbent alimentum, cum belle conficiuntur, alioquin magis pituitoſum ſuccum efficiunt, atque hunc vel tenuiorem, ſi ipſæ fuerint tenues, vel craſſiorem, ſi duræ: omnes autem fragiles [f] ſunt & ſuaues; differunt tamen inter ſe, quod quæ à mammis lactantibus D ſumuntur, vt ſuauiſſimæ ſunt, ita etiam bonum ſuccum efficiunt, ſi bene coquantur; quæ [g] ſitæ ſunt ad collum veſicæ, teſtium modo prauum ſuccum efficiunt: ſunt enim & ipſi teſtes ex genere glandularum; deterrimum autem ſuccum gignunt, cum virus quoddam oleant, ægre coquuntur, minus tamen praui [h] ſunt, ſi à iunioribus quadrupedibus petantur, non tamen æque bonum ſuccum gignunt ac muſculorum caro eiuſdem quadrupedis; deteriores ſunt, vbi ætas induruit, ægrius coquuntur, & ſuccum gignunt magis prauum; numerantur renes [i] inter glandulas: ægre autem concoquuntur, & prauum ſuccum efficiunt, minus ſuaues ſunt, retinent enim vrinæ virus.

Nerui & partes neruoſæ, veluti cutis, & membrana, ob frigidam & lentam ſubſtantiam ægrius coquuntur, & pituitam gignunt; id quod tanto magis euenit, quanto fuerint duriores. Cartilago [k] quadrupedum, quæ iam adultæ fuerint, in ventriculo non conficitur; earum verò, quæ augentur, conficitur quidem, vbi prius in ore bene contrita fuerit, alimentum tamen paucum præbet & craſſum, quamobrem [l] aurium cartilago ipſa quoque parum alit, & cum indurauerit, ægre concoquitur. Eadem [m] ratio eſt chordarum, ac ligamentorum, quæ cartilaginis. Sunt & partes adeo ex aliis compoſitæ, & cohærentes, vt vix vnam ab altera ſeparare poſſis: conſtant enim ex carne, cartilagine, neruo: huiuſmodi ſunt partes extremæ, vt roſtra & pedes, quæ cum aſſidue moueantur, [n] minus ſuperante humore redundant, melius coquuntur, & meliorem ſuccum gignunt, quod euenit etiam caudis [o] ob aſſiduum motum; quamquam hæ duriores ſunt, & coctu difficiliores.

a Gal. ibid. & lib. 3. de ali. fa. c. 21.
b Gal. 3. de ali. fac. c. 2.
c Ga. 8. metho. c. 2.
d Gal. li. de ſucco. bonit. & vitio c. 4.
e Gal. 3. de ali. fa. c. 19.
f Gal. 3. de ali. fac. c. 2.
g Gale. 3. de ali. fa. c. 2.
h Ariſt. 4. de gen. ani. c. 1. & Gal. 3. de cau. pulſ. c. 2.
i Gal. 1. de ſem. c. 15. & 3. de ali. fac. c. 2.
k Gal. 10. li. ſimpl. c. de felle & lib. 11. c. de Pinguedi.
l Sup. li. 3. à c. 4. ad c. 7.
m Gal. 2. de temp. cap. 3. & Ga. li. de bon. ſuc. c. 4.
n Gal. ibid.
o Gal. 2. de temp. c. 3.
p Gal. 3. de ali. fac. c. 5.
q Gal. li. de ſucco. bon. c. 4. & 3. de ali. fa. c. 12.
r Gal. ibid.
ſ Gal. 3. de ali. fac. c. 12.
t Gal. ibid.
u Gal. 3. de atra bile c. 6.
x Gal. 3. de ali. fac. c. 12.
y Gal. ibid.
z Gal. 1. de ſucc. bonit. c. 6. & 3. de ali. fa. c. 13.
a Gal. 3. de ali. fac. c. 8.
b Gal. ibid.
c Ga. ib. c. 10.
d Ga. ib. c. 9.
e Gal. 3. de ali. fac. c. 6.
f Gal. ibid.
g Gal. ibid.
h Gal. ibid.
i Gal. 3. de ali. fac. c. 6.
k Gal. 3. de ali. fac. c. 4.
l Gal de ſuc. bon c. 6.
m Gal. 3. de ali. fac. c. 4.
n Gal. lib. de ſucc. bo. c. 4. & 3. de alim. fac. c. 4.
o Gal. li. de ſucc. bon. & vit. c. 6.

E

Reſtat adeps, quæ ſi petatur à quadrupedibus ſiccioribus, veluti caprina & bubula, durior eſt, & facile concreſcit; ſi ab humidioribus, vt ſuilla, mollior eſt, & refert [a] oleum, quod vetuſtate craſſeſcat: hæc parum nutrit, illa minus, magis autem condimenti, quam obſonii vſum præſtat; quemadmodum ſupra [b] diximus, cùm de alimentis, & proprie de oleo ageremus.

De Quadrupedibus ſpeciatim. CAP. II.

HIs ita conſtitutis in vniuerſum de quadrupedibus, ſupereſt, vt ad ſingulas ſpecies tranſeamus; tractabimus ante de domeſticis, & de iis, quæ maximè in vſu ſunt, deinde ad agreſtes pergemus, & minus vſitatas. Sues igitur plurimum [c] nobis, atque optimum præbent alimentum, vbi [d] vel ætate vigeant, vel adhuc increſcunt, qui paruuli ac teneri ſunt, ſuccum nimis humidum ac pituitoſum gignunt; aliorum igitur caro optima eſt, & ad [e] noſtram carnem proxime accedit: quamobrem ſuauis eſt, probe in ventriculo conficitur, ſuccum probum gignit, qui licet glutinoſus ſit, non tamen [f] craſſus eſt veluti ille, quem bubula efficit; probantur plurimum pedes [g] ſuilli, præſtat autem ſuibus veſci [h] hyeme, vt ſupra diximus; tunc enim præſtantiores ſunt, quod idoneo alimento abundent.

F

Suillam proxime ſequitur caro vitulorum, quæ facile coquitur, plurimum nutrit, bonum ſanguinem generat, ſuauis eſt. Bubula ob ætatem durior [i] eſt, ægre coquitur, ſuccum craſſum & prauum gignit, melancholicum videlicet; adeò vt qui hac diutius vtuntur, morbis illis exponantur, qui ab atra bile proficiſcuntur; præbet tamen, ſi bene coquatur, multum ac firmum alimentum: longe deterior eſt caro [k] Taurorum, quam boum caſtratorum.

Hircorum [l] deterrima eſt, neque bona eſt etiam caprarum; ac licet minus ſicca ſit capra, quam bos, eſt; tamen ſiccior homine, cumq; acris ſit, ſuccum gignit vitioſum; hædi, [m] cum ætate humidiores ſint, ſuaues ſunt; neq; enim vim illam acrem contraxerunt, facile coquuntur, bonum ſuccum faciunt.

Ouillæ carni contrarium euenit; ita enim [n] humida eſt, vt ſi tenera ætate comedatur, muccorum copiam producat; adde, quod inſuauis etiam eſt. Agnina verò, quæ ætatis progreſſu minus humida euadit, magiſque ad moderationem accedit, ſuauior eſt, & ſalubrior. Caro arietum longè deterior eſt, quàm caſtratorum: eſt etiam eadem ratio hircorum, taurorum atque arietum.

G

Inter agreſtes quadrupedes, cuniculus, [o] qui in agro vixerit, ſi diutius mortuus ſeruetur, guſtui ſuauis eſt, carnem albam, ac teneram habet, facilè concoquitur; qui domi alitur & inſuauis eſt, & ægrè coquitur, ſuccumque facit pituitoſum. Leporis [p] caro ſanguinem gignit craſſiorem, ſed melioris ſucci, quàm ſit bubula & ouilla. Ceruina autem ægrè concoquitur, [q] prauum & craſſum ſuccum gignit; ab hac non multum diſtat caro agreſtium Aſinorum, [r] modò iuniores ſint & bene nutriti. Aſini domeſtici comedi non ſolent, niſi in obſidione, carnem præbent coctu difficillimam, & ſucci deterrimi, quæ inſuauis eſt & ſtomachum lædit. Equina [ſ] & camelina eandem ferè vim habet, niſi quod equina magis glutinoſa eſt, camelina magis dura. Sunt, qui & canes caſtratos, & feles pingues iuuenes comedant, ſed praui ſucci [t] ſunt non ſecus, quàm vulpes, quæ tamen à venatoribus [t] comeduntur autumno ob copiam vuarum, qua paſcuntur. Non deſunt, qui [u] vrſis, leonibus, pardis, bis elixis veſcantur, quorum caro dura eſt & acris; quamobrem non ſolum ægre concoquitur, ſed etiam prauum ſuccum gignit, ita vt fugienda [x] ſit, niſi vbi famis neceſſitas vrgeat.

De ſanguine, lacte, butyro, caſeo. CAP. III.

ESculenta, quæ à quadrupedibus generantur, ſunt [y] ſanguis & lac; neutrum autem eſt pars ipſarum: maximum verò conſortium habet lac cum ſanguine, id quod meritò accidit, cum non [z] aliud ſit lac, quam ſanguis mutatus à mammillis; ægrè [a] autem coquitur ſanguis, neque bonum ſuccum efficit: plurimum tamen intereſt, à qua quadrupede ſumatur; nam ſuillus ſuauior eſt, & minus mali ſucci; Bubulus & leporinus craſſus eſt, quamobrem ægerrimè coquitur ac penetrat; prauum ſuccum efficit, & vbi nequeat ſuperari à ventriculo, veneni [b] modo nocet, animi defectionem adfert, ac penè ſtrangulat.

Lac illud, quod per ſe alioquin [c] vitio caret, ſuccum optimum gignit inter omnia eſculenta, alit non mediocriter, aluum reſoluit, thoraci & pulmoni maximè vtile eſt; ita vt exiſtimauerint Euriphon & Herodotus eius vſu ſanari poſſe vlcera pulmonis; nullam præterea noxam adferat, modo hominem nactum ſit, cui aptetur; aptatur [d] autem iis, qui & ipſum coquere poſſunt, & viſcerum vaſa lata habent, non anguſta, aut obſtructioni obnoxia; illis item, qui validò [e] ſunt capite: aliis, qui contra habent, alienum eſt: ſiquidem vbi non bene concoquitur, corrumpitur in ventriculo, ac ſummoperè nocet; In frigidiore [f] quidem aceſcit, in calidiore nidorem mouet, quo nomine inimicum [g] eſt febricitantib. adde, quod vbi in ventriculo cogitur, [h] & ſuperari nequit ſymptomata, adfert deterrima; nã concreti ſanguinis modo ſtrangulat, & animi defectionem adfert. Vbi ventriculus nec nimis calidus ſit, nec nimis frigidus, lac benè coquitur, vertiturque in bonum ſuccum. Vbi viſcerum canales latiores fuerint, nullum detrimentum adfert, ſed [i] anguſtos ſua craſſitudine obſtruit, præcordia inflat, [k] onerat, tendit, tentat caput, dum in ventriculo coquitur: quamobrem illis aduerſatur, qui imbecillo ſunt capite: reddit etiam aſſiduus lactis vſus gingiuas [l] nimis humidas & dentes putredini obnoxios, qui deinde cadunt; quod malum euitatur abluendo os poſt lactis vſum mulſo, aut mulſa: primo ad detergendum, deinde vino adſtringente ad robur addendum; Sed cum hæc lacti, quod bonum ſit, euenire diximus, iam innuimus non quodlibet bonum eſſe, ſed aliud bonum, aliud vitioſum; conſiſtit bonitas [m] lactis in ſubſtantia moderata & qualitate idonea; quod attinet ad ſubſtantiam, ſcire licet lac non eſſe vnam rem ſimplicem, ſed ex tribus [n] componi, quarum vna aquoſa eſt & tenuis, quæ dicitur ſerum, altera craſſa, ex qua conficitur caſeus, tertia pinguis & olei ſimilis, quæ, quod in bubulo lacte plurima ſit, butyrum græcè appellatur; eſt enim

H

guſtu

a Gal. 3. de ali. fac. c. 11. b Sup. in fi. lib. 4. c Gal. 3. 6. epide. com. 2. & de bonit. ſucc. c. 2. d Gal. 3. de ali. fac. c. 2. e Gal. ibid. f Gal. ibid. g Gal. 3. de ali. fac. c. 4. h Gale. 1. de natu. hum. com. 36. & 1. de alim. fac. c. 18. i Gale. 3. de ali fac. c. 2. & 3. de loc. aff. c. 7. k Gal. 3. de ali. fac c. 2. l Gal. ibid. m Galen. de ſucc. bonit. c. 6. n Gal. 3. de alim. facul. cap. 2. & de ſuccorum bon. c. 6. o Gal. 3. de ali. fac. c. 2. p Gal. 3. de ali. fac. c. 2. & 3. de loc. aff. cap. 7. q Gal. 3. de alim. facul. c. 2. r Gal ibid. & 3. de loc. aff. c. 7. ſ Gal. 3. de ali. fac. c. 2. t Gal. ibid. & 3. de loc. aff. c. 7. u Ibid. Gal. x Gal lib. de Attenuante victu c. 8. y Gal. 3. de alim. facul. c. 1. z Gal. 1. de tu. val. c. 7. a Gal. 3. de alim. facul. c. 18. b Aui. lib. 4. fen. 6. Tra. 2. capit. 20. & Aetius lib. 13. c. 64. c Gal. li. de ſuccor. bon. c. 4. & 3. de alim. facul. capit. 15. & Gal. 5. aph. com. 64. d Gal. ibid. e Gal. 3. de alim. facul. c. 15. f Gal. 3. de ca. 16. & 5. aph. com. 64.

g Hippo. 5. 5. aphoor. 64. & Gale. in com. h Auic. lib. 4. fen. 6. tract. 2. cap. 19. & Aetius lib. 13. cap. 65. i Ga. 3 de ali. fac. cap. 15. k Gal. 5. aph. com. 64. l Gal. 3. de al fa. c. 15. m Gal. 1. de tu. val. c. 9. n Ga. 3. de al. fa. c. 16. & l. de ſucc. bon. c. 4. & 10. ſimpl. c. de lacte.

A guſtu & aſpectu pinguis: tunc autem dicitur ſubſtantia moderata, cum [a] eiuſmodi partium mediocritatem retinet, in qua nec ſeroſæ partes excedunt, nec craſſæ. Serum ſi nimis abundet, & ob copiam humoris, & ob vim nitroſam id lac aluum laxat, [b] ſed nullum aut minimum præbet alimentum, vbi excedat pars craſſior, ex qua fit caſeus, plurimum quidem adfert alimenti, ſed craſſum ſuccum efficit, obſtruit, ac tendit præcordia: quamobrem lac optimum mediam ſubſtantiam habet inter tenuem & craſſam, inter valde pinguem, & pinguedinis expertem; nam quod mediocriter tale eſt, ſuauius eſt, & meliorem ſuccum gignit, requiritur autem in optimo lacte non ſolum mediocritas ſubſtantiæ, ſed etiam qualitas idonea, hanc habet quod [c] album eſt, & guſtu admodum ſuaue.

Proficiſcitur bonitas lactis maxima ex parte à quadrupedibus, ſed nonnihil confert etiam apparatus. Differunt [d] autem inter ſe quadrupedes genere, ætate, habitu, interuallo temporis à partu, tempore anni, paſtu, ex quibus lac tùm qualitate, tùm ſubſtantia diuerſum efficitur, & melius & deterius. Si quadrupedum genera intueamur, perſpiciemus alias præbere lac tenue, alias mediocre. Caprinum [e] maximè moderatum eſt, mediumque inter craſſum & tenue; ouillum paulo craſſius eſt, bubulum craſſiſſimum & pinguiſſimum, ſed camelinum tenuiſſimum eſt, ac liquidiſſimum, mox equinum, tum aſininum: mitto nunc muliebre, quod naturæ noſtræ [f] ſimillimum eſt; ſiquidem hoc ſoli infantes vtuntur, & illi, quos tabes iam opprimit; ſed quod ſpectat ad qualitatem, à quacunq; ex prædictis qua-
B drupedibus ſumatur, ſuaue erit & boni ſucci, modo illæ etiam bene habeant, & prauis ſuccis non redundent; conſtat [g] enim nutrices cum ſcabie laborant, & prauis ſuccis redundant, præbere infantibus lac vitioſum. De ætatibus, vigor lac ſuauiſſimum profert, ſubſtantia moderatum, non nimis craſſum, ac tenue; ſed tenera ætas tenuius atque humidius, prouecta craſſius & ſiccius. Habitus quadrupedum bonus & moderatus lac non ſolum reddit ſuaue, ſed medium quoque inter craſſum & tenue: at vbi nimis obeſus aut gracilis fuerit, lac reddit, quod qualitate ac ſubſtantia minus probatur. Statim [h] poſt partum redditur lac ſeroſum, multo poſt craſſum nimis, quod medio tempore profertur, mediocritatem ſeruat, & bonum ſuccum gignit; confert plurimum quoque ad generationem lactis [i] anni tempus; nam media æſtate mediocritatem ſeruat, ante nimis humidum & tenue eſt, poſtea nimis ſiccum & craſſum, & non æque ſuaue ac boni ſucci. Reſtant paſcua, in quibus quadrupedes verſantur, quæ ſi nimis humida fuerint, & paluſtria, lac ſeroſum efficiunt: ſi nimis ſicca, aſpera, montana, acrioribus herbis referta craſſum & acre; ſi media medium atque optimum. Magnam [k] itaq; vim habet paſtus quadrupedum ad generandum lac, cum hoc ex ſanguine fiat, ſanguis vero ex paſtu qui qualis fuerit, talem reddit ſanguinem, & idcirco etiam [l] lac non diſſimile: conſtat enim capras, quæ ſcammonio [m] veſcuntur, proferre lac, quod bilem purgare poteſt, ſcribitque Hippocrates [n] Elaterium nutrici datum infantis eſſe purgationem; plurimum ergo refert ad lactis bonitatem, quibus paſcuis quadrupedes vtantur.

C Poſtquam lac emulſum eſt, multum intereſt, quo pacto ſumatur; nam aut ſtatim ſumitur, aut diutius retinetur; præterea aut ſimplex accipitur, aut mixtum, coctum aut crudum, cum ſero vel coactum. Ergo quod [o] ſtatim ſumitur, ſuam naturam ſeruat, neque vllum vitium contrahit, quod diutius ſeruatur, aceſcit, diciturque oxigala; [p] eatenus autem calidiori ventriculo commodum eſt, quatenus refrigerat; ſed concoqui non poteſt in ventriculo [q] frigidiore, & idcirco alienum eſt, id quod neque ſatis concoquitur in ventriculo mediam temperationem ſeruante; ſimplex alendi maiorem habet facultatem, ſi cum ſale aut melle miſceatur magis aluum [r] laxat, minus obſtruit & magis penetrat. Fit etiam lac ex coctura craſſius: nam quod crudum eſt, magis tenue eſt, quod plurimum elixatur, toto ſero iam abſumpto, nequit aluum laxare: redditur etiam lac adſtringens, iniectis candentibus [ſ] lapillis, valetque tunc ad morſum ventriculi ob acres ſuccos; facile tamen in eo cogitur, & deterrimum euadit. Quod ſi lac crudum ſumatur vna cum ſero nondum coactum, minus [t] alimenti præbet, ſed magis aluum ſoluit; quod coactum eſt, plus alit, ſed craſſum ſuccum gignit, atque obſtruit; quamuis autem à calore cogatur, pluribus tamen cogitur modis; diſiungit calor [u] ea, quæ ſunt alterius generis, & hoc pacto cogit ea, quæ ſunt eiuſdem generis: Quamobrem lactis partes magis craſſæ ac terrenæ calore coguntur, quo fit, vt aliæ, quæ tenuiores ſunt, exprimantur, ſicque ſeparatur ſerum, quanquam non vna eſt ratio ſeparandi, vt diximus: nam vel iniicitur coagulum, vel additur flos herbæ illius ſpinoſæ, quam carduum appellant: vtriuſque facultas calida eſt & acris; lac autem, quod ſic cogitur, acrius redditur, quo vitio caret, ſi abunde calefactum [x] cogatur inſperſo oximelle, aut mulſo frigido, vel ſuper-
D impoſito æneo vaſe pleno aqua frigida; ſic enim contrahitur calor, qui lac cogit, exprimit ſerum, neque vim vllam acrem adiungit.

Ex lacte iam coacto efficitur caſeus; hic plurimum alimenti præſtat, & craſſum [y] ſuccum efficit, non tamen æque bonum omnis: oritur diſcrimen tum à lacte, tum à tempore; caſeus, qui ex meliori lacte conficitur, meliorem ſuccum gignit, qui ex deteriori, deteriorem: de bonitate & prauitate lactis abunde iam tractauimus. De tempore vero, quo caſeus factus eſt, recens [z] meliorem ſuccum gignit & facilius [a] concoquitur, vetus, vt ægre concoquitur, ita etiam ſuccum deterrimum gignit, calculi materiam præbet, obſtruit. Cognoſcitur caſei bonitas & prauitas; & antequam ingeratur, & poſtquam ingeſtus eſt, ante ex [b] ſubſtantia & ſapore melior eſt ſubſtantia rara, quàm denſa, mollis, quàm dura, glutinoſa, quàm fragilis, ſapor pinguis, ac dulcis, & ſuauis magis probatur, quàm acris, acidus, ſalſus, & inſuauis. Vbi iam deuoratus eſt, animaduertere oportet, num diuturniori tempore maneat eius vis in ventriculo, quam [c] indicat ructus, eiuſmodi caſeus ægre ſuperatur, & prauum ſuccum gignit; ex contrario ille, qui paulo poſt aſſumptus eſt, ſuum omnem ſaporem amittit, nec ructum vllum edit, facile coquitur & bonum ſuccum gignit.

Serum diximus eſſe partem tenuiorem lactis, quod per ſe aluum [d] deiicit, ſed nullum præſtat alimentum, præſertim vbi detracto caſeo iterum coctū fuerit; nam tunc penitus adimitur, quicquid craſſioris ſubſtantiæ remanebat: hæc quia iterata coctione conficitur, recocta nuncupatur: habet autem

vim

[a] Gal. 1. de tu. val. c. 9. & de ſuccor. bon. c. 4.
[b] Gal. 3. de ali. fac. c. 15.
[c] Gal. 1. de tu. val. cap. 9.
[d] Gal. 3. de alim. fac. c. 15. & 1. de tu. val. c. 9. & 5. de tu. val. cap. 7.
[e] Gal. lib. de ſuccor. bon. c. 4. & 5. meth. med. cap. 12.
[f] Gal. 1. de tu. val. c. 9. & 5. meth. c. 12. & 7. meth. c. 6.
[g] Gal. 1. de tu. val. c. 9. & 3. de ali. fac. c. 15.
[h] Gal. 3. de ali. fac. c. 15.
[i] Gal. 3. de ali. fac. c. 15.
[k] Gal lib. de ſuccorū bonit. c. 4.
[l] Gal. ibid.
[m] Gal. 3. de alim. facul. cap. 15.
[n] Hip. 5. 6. epid. 35.
[o] Gal. 7. metho. c. 6.
[p] Gal. 3. de ali. fac. c. 16.
[q] Gal. ibid.
[r] Gal. 3. de ali. fac. c. 15.
[ſ] Gal. ibid.
[t] Gal. 3. de alim. facul. cap. 16.
[u] Ariſt. li. 2. de ortu & inter c. 2.
[x] Gal. 3. de alim. facul. cap. 16.
[y] Gal. 3. de alim. facul. cap. 17.
[z] Gal. 3. de alim. facul. cap. 17.
[a] Gal. lib. de ſucco. bonit. c. 4.
[b] Gal. 3. de alim. facul. cap. 17.
[c] Gal. 3. de ali fac. c. 17.
[d] Gal. 3. de ali. fa. c. 15. & 16.

vim lacti coacto, ſeu recenti caſeo proximam, magis tamen expers eſt pinguedinis, & idcirco frigidior
eſt: minus item glutinoſa eſt, & minus alimenti ſuppeditat, quàm lac coactum; ſed detracta recocta E
ſerum, vt diximus, nullam penitus retinet vim alendi.
Butyrum olei, atque adipis naturam habet, & pinguem ſaporem, ita vt ad [a] mediam temperatio-
nem proxime accedat, tenue admodum eſt, parum nutrit, magiſque inter condimenta, quam inter ci-
bos referendum videtur: id quod de adipe quoque traditum [b] eſt, mollit [c] autem butyrum coria, &
cutem non ſecus, quàm adeps, & ſimiliter ardet, ſi in ignem proiiciatur.

a Ga. 4. ſimplic. c. 17.
b Supra. lib. 4. c. 17.
c Gal. 3. de ali. fa. c. 15.

De Cocleis, teſtudinibus & ranis. Cap. IV.

A Quadrupedibus proximus tranſitus eſſet ad volucres, & piſces, niſi Cochleæ, Teſtudines, &
Ranæ ſupereſſent, quæ partim terrenæ ſunt, partim in aqua degunt, & vitæ genere ambiguo v-
tuntur; maius tamen conſortium videntur habere cum quadrupedibus, [d] quam cum piſcibus: quam-
obrem has belluas ſtatim ſubiicere decreuimus, ſumpto initio à cochleis.
Cochleæ licet inter ſe ætate differant & paſtu, componuntur tamen omnes ex partibus [e] diuerſis,
atque inter ſe pugnantibus; carnem habent duram, & craſſam, atque adſtringentem, quæ coctu diffi-
cilis eſt, plurimum tamen alit, vbi concoquatur; ſed præter carnem continentur cochleæ ſucco quo-
dam [f] tenui & nitroſo, qui minimum præbet alimentum, ſed aluum reſoluit; conditur ius cochlea- F
tum oleo & ſale ad aluum laxandam, earum carne bis elixa, donec tabeſcat, vtimur [g] ad ſupprimen-
dum; præbet autem firmum alimentum, daturque à Medicis ad eos reficiendos, qui macie conſumun-
tur. Quæ teneræ adhuc ſunt, facilius coquuntur, & minus alimenti præbent; contra quæ iam indu-
ruerunt. Quod attinet ad paſtum & locum, vbi verſantur, marinæ teneræ ſunt, & boni ſucci, ægrius
corrumpuntur, citius deiiciuntur, & olfactum magis delectant, quàm aliæ.
Teſtudines naturam habent frigidam; nam & tardius mouentur, & ſanguinem tactu habent frigi-
diorem, quo nomine hecticis dari ſolent, præſertim vbi iam tabeſcant: ſed præterquam quod refrige-
rant, plurimum alimenti præſtant, ita vt eos reficere poſſint, modo coquantur in ventriculo, ſuccum au-
tem bonum efficiunt licet frigidiorem.
Ranæ etiam his frigidiores ſunt, & carnem habent ſimiliter duram; ſi diutius mortuæ ſeruentur,
teneræ euadunt, facilius coquuntur, & plurimum ac firmum alimentum præſtant, danturque ad re-
ficiendum perinde ac cochleæ, & teſtudines: ſed pergamus ad Volucres.

d Gal. 3. de ali. fac. c. 3.
e Gal. 3. de ali. fac. c. 3.
f Gal. ibid.
g Gal. ibid.

De Volucribus generatim. Cap. V.

PRæbent igitur nobis Volucres & partes ſuas, & quæ ab ipſis gignuntur; gignunt autem non ſolum G
ſanguinem, ſed etiam oua. Proponemus autem primo in vniuerſum, quæ ad omnes volucres per-
tinent, ad ſingula genera tranſeamus. In tractatione in vniuerſum adſcribemus primo, quæ ad totas
volucres attinent, deinde quæ ad ſingulas earum partes. In vniuerſum igitur ſcire licet alimentum,
quod à volucribus præſtatur, minus [h] eſſe & coctu facilius, quàm quod à quadrupedibus: multum
tamen inter volucres intereſt, cum aliæ citius coquantur, & meliorem ſuccum gignant, aliæ ægrius,
& deteriorem; quod diſcrimen non ſolum à generibus auium proficiſcitur, de quibus paulo poſt age-
mus; ſed in [i] quocunque etiam genere, ab ætate, ſexu, teſtibus integris, vel detractis, habitu, loco,
paſtione, apparatu. Vigente [k] ætate volucres, & melius conficiuntur, & meliorem ſuccum gignunt,
ac plus alimenti præbent, quam tenera, aut iam confecta. Volucres teneræ [l] carnem habent nimis
humidam, veluti ex muccis conſtantem. Quamobrem pituitoſum ſuccum gignunt, ſed iam ſeneſcen-
tium caro dura eſt, & coctu difficilis, ſuccumque gignit craſſum. Quod ſpectat ad ſexum (vt de qua-
drupedibus [m] traditum eſt) mares calidiores ſunt, & ſicciores, fæminæ frigidiores, & humidiores; ſi-
mile autem ab vtriſque alimentum præſtatur, meliores autem ſunt mares cum caſtrantur; facilius enim
coquuntur, guſtu ſuauiores ſunt, & meliorem ſuccum gignunt; id quod Capi maxime patefaciunt,
qui fiunt ex pullis gallinaceis caſtratis, quanquam caſtrari etiam poſſunt aliæ aues: cum caſtrantur,
amittunt virus non ſecus, quam quadrupedes, caſtrantur à nonnullis etiam Gallinæ, longeque me-
liores euadunt; has ſequuntur illæ, quæ ſine gallo habentur; quæ gallum admittunt, non ita bonæ H
ſunt; deterrimæ ſunt quæ oua fouent. Intueri etiam habitum oportet; nam aues boni habitus, non ni-
mis pingues aut macræ plurimum ac bonum alimentum præbent, macræ [n] inſuaues ſunt, ægre co-
quuntur, & prauum ſuccum gignunt, at nimis pingues & domi [o] ſaginatæ, ſuccum gignunt nimis craſ-
ſum, ac pituitoſum. Maximum etiam diſcrimen eſt in loco, vbi viuunt; quæcunq; n. anguſtis finibus cō-
cluduntur, ac minus exercentur, deteriores fiunt, quæ longius vagantur, magis exercentur, & melio-
rem ſuccum efficiunt. Ad locum refertur aer & paſtus, aer montanus [p] meliores ac ſalubriores red-
dit volucres, quam paluſtris. Paſtus vero quanto melior eſt, tanto præſtantius reddit quod alitur, atq;
ob eam cauſam in montibus [q] aues boni ſucci ſunt, praui autem in paludibus. De apparatu in vniuer-
ſum meminiſſe oportet, quod aues, quæ duræ ſunt, ſi ſtatim comedantur, ægre concoquuntur, & cru-
dum ſuccum gignunt, ſi diutius [r] habeantur ſuſpenſæ, teneræ fiunt, ſuauiores ſunt, & meliorem ſuccū
gignunt. Refertur ad apparatum coctura quoq; & condimentum, de quibus egimus in vniuerſum [s],
qua de recto vſu eſculentorum, ſed hæc ad totas aues pertinent, partes eandem [t] inter ſe proportionem
habent, quam diximus de partibus quadrupedum, ſiquidem caro muſculorū bonitate ſuperat reliquas
partes omnes; nam & plurimum præſtat alimentum & optimi ſucci: ab hac ſuperatur caro viſcerum,
quæ craſſiorem ſuccum gignit, & non æque bonum, iecur [u] autem vt non malum eſt ex quadru-
pedibus, quæ paſtæ fuerint caricis; ita bonum eſt ex auibus, quæ lacte fuerint [x] nutritæ; ſiqui-
dem ſuauiſſimum eſt, coctu facile, boni ſucci, ac plurimi alimenti: Plurimum tamen differt [y] à
ventri-

h Gal. 3. de ali fac. c. 19.
i Gal. 3. de ali. fac. c. 19. & 20.
k Gal. ibid. cap. 19.
l Ibid. Gal.
m Supr. c. 1. huius lib.
n Gal. 3. de ali. fac. c. 21.
o Gal. 6. de tu. val. c. 11.
p Gal. 3. de ali. fac. c. 20.
q Gal. ibid. & li. de att. victu c. 8. & lib. de ſucc. bo. c. 9.
r Sup. lib. 4. c. 7. & Gal. meth. 7. c. 6.
ſ Supr. lib. 4. c. 6.
t Gal. 3. de ali. fac. c. 21.
u Gal. 3. de ali fac. c. 12.
x Gal. 3. de ali. fac. c. 21.
y Gal. li. de ſucco. bon. & vitio. c. 6.

A ventriculo quadrupedum ventriculus volucrum, cum ille ſubſtantiam habeat neruoſam, ægre coquatur, & prauum ſuccum faciat; hic magis carnoſus ſit, guſtui iocundior, melius coquatur, & meliorem ſuccum gignat; maxime autem probatur iecur anſerum, ſicut & ventriculus. Differunt etiam à teſtibus quadrupedum teſtes auium; nam hi bonum ſuccum gignunt, plurimum alimenti ſuppeditant, & facile coquuntur; præſertim ſi volucres lacte [a] nutriantur, illi (vt ante dictum eſt) mali ſucci ſunt omnes, eſt etiam minus durum, [b] & idcirco minus malum cerebrum volucrum, quàm quadrupedum. Criſtæ nec penitus bonæ ſunt, nec penitus malæ. Partes, quæ [c] exercentur, veluti alæ, cum non redundent nimio humore, facile coquuntur & boni ſucci ſunt, pedes paucam admodum carnem præbent nobis edendam. Collum in [d] auibus eandem proportionem habet, quam cauda in quadrupedibus; neutra enim pars ſuperante humore redundat, vtraque coctu difficilior eſt, ſed tanto minus collum auium, quanto aues coctu faciliores ſunt quadrupedibus; eadem ratio eſt cutis, quæ in vtriſq; dura eſt, & neruoſa, & idcirco craſſiorem ſuccum gignit; Sanguis volucrum minus malus eſt, quàm quadrupedum, excepto ſuillo, [e] cui non cedit, quod attinet ad facilitatem coctionis; quomodocunque tamen paretur, craſſum ſuccum gignit; quamquam ſanguis magis numerandus eſt inter ea, quæ gignuntur ab auibus, quàm inter partes ipſarum. Reſtat adeps, quæ ſi petatur ab auibus, longe tenuior eſt, quàm quæ à quadrupedibus, & pro condimento maxime aptatur. Sed ſatis de volucribus
B in vniuerſum: pergamus ad ſpecies ipſarum, & primo ad Gallinas.

[a] *Gal. 3. de ali. fac. c. 6. & c. 21 & de ſucc. bo. c. 4.*
[b] *Gal. 3. de ali. fa. c. 21.*
[c] *Galen. de ſucc. bonit. & vitio c. 4.*
[d] *Galen. de ſucc. bo. c. 6.*
[e] *Gal. 3. de ali. fac. c. 23.*

De Volucribus ſpeciatim. Cap. VI.

PRæbent nobis gallinæ inter volucres omnes optimum alimentum & non exiguum, nam & ſuaues ſunt, & facile coquuntur, ac [f] mediam ſubſtantiam habent inter craſſam, & tenuem; gallinis proximæ ſunt [g] Phaſianæ, ſed ſuauitate ſuperant, quamobrem aut meliorem ſuccum gignunt, aut certè non deteriorem. Id quod faciunt etiam perdices, niſi quod carnem habent paulo duriorem, quæ tamen tenera fit, vbi non ſtatim poſt interitum comedantur, ſed habeantur aliquandiu ſuſpenſæ; ſic enim facile coquuntur, ſuauiores ſunt & bonum ſuccum gignunt. Eadem ratio eſt [h] Atagenum, quarum bonitatem ſequuntur columbæ, illæ præſertim, quæ aluntur in [i] turribus; nam domeſticæ nimis pingues ſunt, & ſuccum faciunt pituitoſum, ſylueſtres nimis duræ, quamobrem craſſum ſuccum & proprie melancholicum abunde contrahunt. Poſſunt etiam referri inter optimas aues illæ, quæ minores ſunt & montanæ, cum autumno pingues fiunt, veluti ficedulæ; ſic enim ſuaues redduntur & boni ſucci, alioquin duriores ſunt, & ſicciorem carnem habent: dura eſt etiam caro turdorum, quamquam in fine autumni ob copiam alimenti pinguiores fiunt & molliores, & guſtu ſuauiſſimi, ita vt exiſtimari tunc debeant boni [k] ſucci. Merulæ & turtures duriores ſunt turdis, ſicut & coturnices, & idcirco non ita boni ſucci ſunt, neque ita facile coquuntur, aut linguam delectant.
C Accipitrum caro, Milui, Cornicis guſtantibus moleſta eſt, ægre coquitur & prauum ſuccum gignit. Ex auibus grandioribus Pauones [l] carnem duram habent plurimis fibris diſtinctam, & coctu difficilem, ſuauem tamen, quæ ſi belle coquatur, bonum ſuccum efficit. Huic proxima eſt, quam præbent aues, quas Pauones ſiue Gallinas ex India nominant, & duræ admodum ſunt, teneræ tamen fiunt, ſi multos dies ante mortuæ pependerint, faciliuſque ſic coquuntur; vbi autem coquantur, multum atque optimum ſuccum gignunt. Dura etiam eſt, ac fibris referta caro [m] gruum, non tamen æque bonum ſuccum gignit, deterior eſt caro Cygnorum, anſerum, anatum, & reliquarum auium, quæ [n] in paludibus degunt; fiunt enim humidæ nimis, & idcirco pituitæ copiam augent, præter atram bilem, quam plurimam contrahunt ob carnem nigram atque duram. Anſeres verò, & anates, quæ domeſticæ ſunt, cum meliori alimento vtantur, carnem habent magis albam, & meliorem ſuccum efficiunt, quàm paluſtres. difficillima [o] coctu eſt, & maxime dura caro Strutiocamelorum.

[f] *Gal lib de ſucc. bo. c. 3.*
[g] *Gal. 3. de ali. fa. c. 19.*
[h] *Gal. 3. de ali. fa. c. 19.*
[i] *Galen. de attenu. victu c. 8.*
[k] *Gal. 3. de ali. fa. c. 19.*
[l] *Gal. 3. de ali. fa. c. 19.*
[m] *Gal. 3. de ali. fa. c. 20.*
[n] *Gal. ibid. c. 19.*
[o] *Gal. 3. de ali fac. c. 20. & Gal. l. de ſucc. bonit. c. 6.*

De Ouis. Cap. VII.

PRæter partes volucrum, de quibus iam egimus, ſuppeditantur nobis oua, quibus frequenter veſcimur; in vniuerſum enim, vbi bona ſunt, ſuccum bonum efficiunt, [p] craſſum tamen, leniunt aſperitatem, & alimentum adferunt non mediocre: ſed cum conſtent ex duplici materia, ex albo videlicet & vitello,
D vitellus [q] facilius coquitur, & celerius alit, quàm album, quod ægrius conficitur; efficit oui bonitatem primum [r] bonitas auis, à qua editur, tum temporis, & apparatus: Inter aues (vt ante oſtenſum eſt) quædam melioris ſucci ſunt, quædam deterioris; meliora oua à melioribus auibus petuntur. multum [ſ] probantur oua gallinarum, non ſic anſerum aut ſtrutiocamelorum: probantur etiam & Phaſianarum & columbarum oua, ſed non ita copioſe habentur, neque ita præſto ſunt, vt gallinarum. Quod attinet ad tempus, oua recentia, ac nuper nata [t] boni ſucci ſunt, vetuſta praui, putreſcunt enim, vbi diutius ſeruantur, præſertim æſtate in loco calidiore: quæ media ſunt inter vetuſta & recentia, nec penitus boni ſucci ſunt, nec penitus mali. Maximum vero diſcrimen eſt [u] in apparatu, quo & optima & deterrima reddi oua poſſunt; ſiquidem quæ fricta ſunt, aut nimis cocta, aut dura, deterrima [x] ſunt: nam ægre coquuntur, tarde permeant, & ſuccum gignunt vitioſum; vitare igitur oportet non ſolum fricta, [y] ſed etiam dura ſiue aſſa, ſiue elixa, licet hæc minus lædant, quàm fricta; optima ſunt, ſiue aſſentur, ſiue elixentur quæ coctura mollia ſeruantur, veluti [z] ſorbilia & tremula; nam facile coquuntur, facile penetrant, magis aſperitatem tollunt, bonum ſuccum gignunt, licet non ita multum alant. Parantur etiam [a] ſuffocata; ſic enim appellantur, quæ coquuntur in duplici vaſe in hunc modum: vas, quo oua ſine teſta continentur condita oleo & ſale, aut vino tegitur, dimittiturque in lebetem aquæ feruentis, dum oua mediocriter conſiſtant, & adhuc mollia reſtent, ſi autem parata bonum ſuccum faciunt & facile coquuntur Acquirunt

etiam

[p] *Ga. 4. acutor. cō. 113.*
[q] *Gale. 12. meth. cap. 6. & 1. ad Glauc. c. 9.*
[r] *Gale. 3. de ali. fa. c. 22.*
[ſ] *Gal. ibid.*
[t] *Gal. 3. de ali. fa. c. 22. & 11. ſimp. c. de ouis.*
[u] *Gal. ibid.*
[x] *Gal. ibid. & li. de ſuccor. bo. c. 4.*
[y] *Gal. ibid.*
[z] *Gal. iiſdē locis.*
[a] *Gal. 3. de ali. fa. c. 22.*

etiam facultatem adſtringendi, [a] & fluenti aluo ſuccurrunt, ſi ex aceto madeant diutius, antequam E coquantur, aut ſi ex eodem bulliant, dum conſiſtant. Sed ſatis de volucribus & ouis, quæ ab ipſis gignuntur: reſtant belluæ nantes, ad quas iam aggrediemur.

a Gal. li. 11. ſimplic. c. de ouis.

De Piſcibus generatim. Cap. VIII.

BElluæ, quæ aquas incolunt, communi nomine Piſces vocantur, de his agemus nunc in vniuerſum, deinde ſigillatim ad genera & ſpecies proficiſcemur, quod fecimus etiam, cum ageremus de quadrupedipus & volucribus. Primo igitur enarrabimus, quæ pertinent ad totos Piſces; deinde quæ ad partes ipſorum. Accommodantur igitur piſces non ſecus, quàm quadrupedes, & volucres ad victum ſalubrem, habenturque in delitiis, & à quibuſdam maxime expetuntur; ſuccum tamen gignunt longe tenuiorem, [b] alimentumque præbent non multum, & quod celeriter diſſipetur; refrigerant, madefaciunt: quamobrem vt pituitoſos lædunt, ita bilioſis admodum aptantur, præſertim loco & tempore calido. Hæc quamuis communia ſint omnium piſcium, magnum tamen recipiunt diſcrimen; neque enim ab omnibus æque ſuaue, bonum, tenue, frigidum, humidum præbetur alimentum, ſed à quibuſdam magis, à quibuſdam minus tale; oritur hoc à differentiis, quæ in piſcibus non ſecus, atque in belluis animaduertuntur; differunt [c] enim ætate, tempore anni, partibus, apparatu, ſubſtantia, loco; à quibus differentiis oritur quoque varietas, ita vt qui ſub eodem genere ſunt, pluri- F mum inter ſe diſtent. Quod ſpectat ad ætatem, communiter Belluæ [d] omnes cum vigent, alimentum præbent magis idoneum & meliorem ſuccum gignunt: quæ adhuc teneræ ſunt, & nondum increuerunt, nimis humidæ ſunt & pituitæ copiam contrahunt: quæ iam ſeneſcunt, duriores redduntur, ægrius coquuntur, & deteriorem ſuccum faciunt; quanquam non eſt idem tempus vigoris vniuſcuiuſque generis piſcium, cum alii citius, alii tardius increſcant. Lupus piſcis bonus eſt bimus, ſed Hepatus, antequam annum excedat, nam poſtea redditur mali ſucci. Non ſunt etiam piſces æqualis bonitatis quouis anni tempore, plerique præſtantiores ſunt vere, alii tamen æſtate meliores ſunt, veluti Pagurus: alii autumno, vt Hepatus; omnes autem, cum vtero gerunt, præſtantiores ſunt, quàm poſteaquam oua ediderunt. Differunt etiam inter ſe piſcium partes, cum caro muſculorum optima ſit, præſertim illorum, qui ſiti ſunt ad caudam, cum magis [e] exerceantur; minus enim crudis ſuccis redundant, & alimentum commodius adferunt, non ſecus, quàm volucrum alæ, & pedes quadrupedum. Muſculi, qui in dorſo piſcium ſunt, duriores ſunt, qui in ventre, molliores, ita vt quamuis guſtu iocundiores ſint, fluitent in ventriculo, facile tamen deiiciuntur. Caput piſcium pingui & ſalſo humore redundat, quamobrem paucum alimentum præſtat, eſt non bonum. Viſcera craſſiorem ſuccum gignunt, quod faciunt etiam oua, quæ vbi ſale condita ſeruantur ὀαβειχα græce dicuntur, vulgo autem buttagre; minus autem craſſum ſuccum tunc efficiunt, non tamen æque bonum, cum nimis acria ſint, G & facile rancida euadant.

b Gal. 3. de ali. fa. c. 26.
c Gal. li. de ſucc. bon. c. 9.
d Gal. 3. de ali. fac. c. 2. & 29.
e Galen. de Theria. ad Piſonē c. 9.

Maxime autem differunt [f] inter ſe piſces loco, in quo degunt; habet enim maximam vim locus ad piſcium bonitatem, ad prauitatem efficiendam; partim, quod eos ſuo contactu afficiat, partim exercеat, partim alat & præbeat paſtum: ſed cum locus, in quo degunt piſces, ſit aqua & hæc ſub triplici genere contineatur, neceſſe eſt triplicem quoque ipſum eſſe; ergo aqua omnis, in qua piſces degunt, aut maris eſt, aut fluminis, aut ſtagni, ſiue lacus; Rurſus aqua maris vel in alto reſidet, vel ad litus, vel ad ſcopulos & ſaxa. Aqua ſtagni & lacus aut [g] ſimplex eſt, & dulcis, aut mixta cum ſalſa: præterea in ſtagna & lacus intrant flumina magna, exeuntque, aut nulla recipiuntur, vel exeunt. Aqua fluuiorum aut [h] eorum eſt, qui rapidi ſunt, aut eorum, qui vix mouentur. Præterea aut pura, qualis in aſperis locis conſpicitur, aut impura & ſordida, qualis eſt fluuiis [i] ciuitatis ſordes excipientibus; multiplex igitur eſt piſcium locus, à quo (vt ante diximus) varie afficiuntur; optimus autem locus eſt mare, tum fluuius, deinde ſtagnum & lacus, quo fit, vt optimi piſces ſint marini, minus boni [k] in fluuiis, deteriores adhuc in ſtagno, & lacu: Primi ob affectum, quem ambiens locus piſcibus impertit, deinde etiã ob motum; nam qualiſcunque ſit aqua, quæ mouetur, longe ſalubrior eſt, quàm quæ quieſcit, quanto autem magis [l] mouetur, tanto meliores piſces reddit, quod ipſos quoque ſuo motu exerceat; præbetur etiam à loco paſtus; nam vbi copia [m] ſit herbarum, & radicum boni ſucci, quemadmodum ad ſcopulos, meliores euadunt, quam vbi cœnum ſit, aut ſordes, à quo paſtu deterrimi redduntur. H Optimi igitur omnium capiuntur in mari ad ſeptemtriones [n] inclinante, vbi purus aer puram aquam reddit. Quod ſi etiam eiuſmodi mare procellis agitetur [o] & non quieſcat, ſaluberrimos piſces profert; meminiſſe tamen oportet triplicis differentiæ loci, quam in mari notauimus, ad litus videlicet, ad ſcopulos, atque in alto. Piſces, qui iuxta ſcopulos verſantur, [p] ſaxatiles dicuntur, præſtantq; cæteris bonitate, hos ſequuntur pelagii, qui in alto degunt; deinde litorales, qui ad litus. Ex marinis nonnulli ambigui [q] ſunt, qui fluuios & ſtagna ſubeunt, & in oſtiis fluuiorum ſæpenumero capiuntur, atque hi minus boni ſunt, quam ſimpliciter marini, poſt marinos laudantur piſces, quos piſcamur in fluuiis rapidis; deinde qui in lacu agitato, ac puro; deteriores ſunt, qui in ſtagnis, deterrimi, [r] qui in fluuiis magnam vrbem expurgantibus, ſiquidem non ſolum putri aqua vitioſi fiunt, ſed prauo etiam paſtu. Quamobrem hos maxime vitabimus.

f Gal. lib. de ſucc. bono. c. 9. & 3. de ali. fa. c. 25.
g Gal. 3. de ali. fa. c. 25.
h Gal. ibid.
i Gal. 3. de ali. fac. c. 25.
k Ga. 3. de ali. fa. c. 25.
l Gal. 3. de ali. fa. c. 25.
m Gal. 3. de ali. fa. c. 25.
n Gal. ibid.
o Gal. ibid.
p Gal. 3. de ali. fac. c. 28.
q Gal. li. de ſucco. bon. c. 9. & 3. de ali. fa. c. 25.
r Gal. 3. de ali. fa. c. 25. & 30.

Non mediocre autem id diſcrimẽ eſt in piſcibus, quod ab ipſo genere ſubſtantiæ proficiſcitur; ſiquidem alii carnẽ [s] mollem habent, tenerã, fragilẽ; alii durã & glutinoſam, alii ſuaues ſunt & guſtu & olfactu, alii inſuaues, alii celerrime putreſcunt, alii diutius ſeruantur imputres, alii craſſiores & pauciores ſpinas habent, [t] quemadmodum marini, alii multas & tenues, vt illi, qui capiuntur in aqua dulci, quæ differentiæ in ſubſtantia piſcium ab ipſo genere proficiſcuntur; conſtat autem meliores eſſe, qui tenera & fragili carne continentur, quàm qui dura, & glutinoſa, meliores item, qui ſuaues [u] guſtui & olfactui, quàm qui inſuaues, tum qui diutius ſeruantur ſine putredine, quàm qui citò putreſcunt & tandẽ qui craſſiores & pauciores ſpinas habent, quàm qui multas & tenues.

s Gal. 3. de ali. fa. c. 30. & 31.
t Gal. 3. de ali. fa. c. 25.
u Gal. 3. de ali. fa. c. 27.

Reſtat

A Reſtat apparatus; qui maximum diſcrimen piſcibus addit; cum [a] alii aſſentur, alii elixentur, alii parentur in patinis iurulenti, variè item condiantur, comedantur etiam alii recentes, alii ſaliti, quo fit, vt alii meliores, alii deteriores euadant: non [b] ſunt autem omnes idonei, qui ſale conditi ſeruentur; nam qui carnem ſiccam & duram habent, deteriores fiunt, videnturq; ſimiles coriis, cum ſal extenuet, diſcutiat, denſet, quamobrem nec guſtu ſuaues ſunt, nec coctu faciles, ſuccumque gignunt crudum, & craſſum; ex contrario cum nimis teneri ſunt ac molles; ſaliti tabeſcunt, ità vt comedi nequeant, cum vertantur in liquorem, qui per ſe praui ſucci eſt; ſed ſaporem addit aliis eſculentis, appellabatur hic à veteribus [c] garum. illi [d] autem ſaliri debent, qui mediam naturam habent inter mollem & duram, in quibus abſumitur à ſale, ſi quid ſupereſt humoris, ita vt coctu faciliores euadant, & ſucci melioris; quod & Tunnis [e] euenit, & Pelamidibus. Optimum verò ſalſamentum [f] præſtant ſardæ ſeu ſardinæ, quas nunc ſardellas nuncupamus. Ob has igitur differentias multum intereſt inter piſcium facultates; ſed quam vim habeat in alendo vnuſquiſque, ſi periculum feceris, experimento facile comperies: ſed quia fieri non poteſt, vt omnium periculum faciamus, & ita eorum vim deprehendamus ex effectis, licet id ante experimentum ex cauſis etiam coniicere, vt ex ætate, anni tempore, ex partibus, ex loco, ex genere ſubſtantiæ, apparatu: omnes enim, vt [g] ſupra oſtendimus, cauſæ ſunt, cur piſces bonum, vel malum præbeant alimentum. Quicunque ergo quæ propoſita ſunt de eiuſmodi differentiis, perpendat, facile inueſtigabit, quæ ſit vniuſcuiuſque piſcis in alendo facultas.

[a] Galen. 3. de alim. fac. c. 30.
[b] Galen. 3. de ali. fac. c. 41.
[c] Dioſc. li. 2. cap. 31. & Plin. li. 31. c. 7. & 8.
[d] Gal. 3. de ali. fac. c. 41.
[e] Gal. 3. de ali. fac. c. 31.
[f] Gal. 3. de ali. fac. c. 31. & 41.
[g] Supra in hoc cap.

De Piſcibus ſpeciatim. CAP. IX.

B SI quis varietatem piſcium contempletur, non mirabitur, ſi difficile eſt eos diuidere, ſumptis differentiis ab eodem fonte perpetuò, excuſabitque auctores illos, qui cum à ſummis generibus ad imas ſpecies proficiſcuntur, differentias ſumunt nunc à figura, nunc à ſubſtantia, nunc à magnitudine, nunc à loco. Equidem arbitror eſſe aliquid prodire tenus, ſi non datur vltra; quo fretus ad piſcium partitionem aggredior. Statuo igitur piſcium duo genera prima. vnum ſanguine prædictum; alterum ſanguinis expers; quæ differentia maximè facit ad alimenti varietatem, quam tractamus. ſanguine præditi ad volucres, & quadrupedes, de quibus ante loquuti fuimus, magis accedunt, & idcirco priores in medium veniant: tripertito autem diſtribuuntur: nam aut ſpinam habent, aut pro ſpina cartilaginem, aut grandia oſſa, quemadmodum Phoca, Balena, Delphinus, & cætacei reliqui. Eorum, qui ſpinam habent, alii ſquamis obducuntur, alii ſola cute, ſeu leui, ſeu aſpera teguntur: ſquamoſi aut tenera, aut dura, aut media carne continentur ſiue glutinoſa, ſiue fragili; Agemus ante de iis, qui teneri ſunt, & fragiles.

Saxatiles primas occupant, ita autem [h] appellantur, quod iuxta ſaxa, & ſcopulos verſentur, in quibus nullum diſcrimen eſt ob locum, aut paſtum, cum eodem perpetuo acquieſcant; nam aquam dulcem fugiunt, & nunquam in littore aut oſtiis capiuntur; maximè autem teneri ſunt, ac fragiles, quare [i] facile coquuntur, facile penetrant, mediocriter madefaciunt; ſuccum gignunt bonum, non nimis craſſum aut tenuem, ita vt ſaluberrimi [k] ſint; in his habentur Scarus, Cynedus, Merula, Turdus,
C Iula, Perca, Phuca, Canna: optimus pariter & ſuauiſſimus eſt Scarus, hunc ſequitur Merula, Turdus; deinde Iulis, Phuca, Perca.

[h] Gal. 3. de ali. fac. c. 28. & 30.
[i] Gal. ibid. c. 30.
[k] Gal. ibid. c. 28.

Inter Pelagios Aſellus [l] tenera carne continetur & fragili ſimul, hic vbi puro mari capitur, eandem vim habet, quam tribuimus ſaxatilibus; eiuſdem etiam naturæ ſunt Atherinæ, Aphiæ, Galea ſquaſa, Arnogloſſum. Ex iis, qui degunt in fluuiis, Leuciſcus, Lauarettus, Cottus, modo non verſentur in luto aut ſordibus; nam hi glutinoſi ſunt. At non deſunt quidam toto genere glutinoſi, vt ex marinis Lyparis, Chelon, Belennus, Boops, Melanurus, Chromis, Cantharus, Pholix, Gobites, Attilus; Ex iis, qui degunt in fluuio, aut lacu, Tinca, Cyprinus, Calcides. Mediis inter duros & teneros adnumerantur ex marinis Gobio, Cytharus, Rhombus, Rhomboides, Iecorarius, Solea, Sargus, Salpa, Lupus iunior, Mugil, Aurata, Melanderinus, Coracinus, Latus, Mena, Smaris, Triſſa, Arengus. Ex iis, qui verſantur in fluuiis, Capito ſeu Cephalus, Barbus; hi omnes, ſi aqua pura fruantur, nõ ſolum medii ſunt inter duros & teneros, ſed etiam inter fragiles & glutinoſos, alioquin glutinoſi ſunt potius, quàm medii. Carne dura continentur & glutinoſa ex ſquamoſis, Capriſcus, Aper, Mollua, Vranoſcopus, Cynogloſſum, Hippogloſſum. Dura vero & non glutinoſa Mullus [n] vbi puro loco capiatur, Draco, Miluus, Cuculus, Gracculus, Aquila, Salpa ex litore, Stromateus, Lupus grandior, Scorpio, Scorpena, Tragurus, Synodus, Eritreus, Sinagris, Acarnanes, Orphus, Corapſus, Hirundo, Lyra. Tum ex iis, qui verſantur in fluuiis, Perca, Lucius, Truta, Salma. Ex eo autem, quod caro dura, vel tenera eſt, mollis vel glutinoſa, facile colliget, quam vim habeant Piſces in alendo, qui in memoriam reuocabit, quæ ſupra [o] diximus de
D piſcibus in vniuerſum; optimi ſunt teneri, & fragiles, deterrimi duri, & glutinoſi, medii mediæ naturæ ſunt cenſendi. Voco autem [p] medios, qui mediam carnem habent. Prætèrea quicunque aut teneri ſunt & glutinoſi, aut fragiles & duri. Hactenus de ſquamoſis, accedamus ad eos, qui cute tantum integuntur, ſiue leui, ſiue dura, ſed ſimiliter ſpinas habent, quorum eadem ratio eſt; alii enim molles ſunt & fragiles, veluti Anthiæ, Encraſſicoli, Muſtella; alii duri [q] & glutinoſi, veluti Pelamides, Thunni, Coruus, Miluus, Tenia; alii teneri ſunt & glutinoſi, veluti Acus, Scombrus, Tracurus, Amia, Pompylus, Pholix, Paſſeris quædam ſpecies, Anguilla. Sequuntur ex ſanguine præditis, qui pro ſpina cartilaginem habent: horum alii longi ſunt, alii plani; ex planis Paſtinaca, Torpedo, Rana piſcatrix teneri [r] ſunt & minime glutinoſi; Raia, Squatina dura pariter eſt & glutinoſa; ex longis Canicula ſaxatilis mollis eſt, & minime glutinoſa, Lampetra, Murena, Ichtiocolla mollis & glutinoſa: At Galeus, Canis, Vulpes, Maltha, Libella, Lamia, Congrus, Ophydion, Accipenſer ſiue Sturio dura & glutinoſa carne continentur.

[l] Gal. ibid.
[m] Gal. 3. de ali. fac. c. 30.
[n] Gal. 3 de ali. fac. c. 37.
[o] Sup. c. 8.
[p] Gal. li. de ſucc. bo. c. 3.
[q] Galen. 3. de ali. fac. c. 31.
[r] Gal. 3. de ali. fac. c. 36.

Reſtant ex ſanguine præditis Cætacei, qui nec ſpinam habent, nec cartilaginem, ſed oſſa grandiora, vocantur à latinis marinæ belluæ, licet minus propriæ ſub cætaceis etiam comprehenduntur

grandiores piſces cuiuſque generis, velut Tunni, Galei, ſed qui propriè cœtacei [a] dicuntur, pulmonem habent, & ex ſemine animal perfectum edunt, non ouum; atq; hos hic propriè tractamus: huiuſmodi ſunt Vitulus marinus, Delphinus, Turſio, Balena, Orca, Phyſeter, Scolopendra, quorum omnium caro [c] mali ſucci eſt, dura, & glutinoſa, excepto vitulo marino, qui ſimiliter glutinoſus eſt, & mali ſucci, ſed mollis.

Alterum genus piſcium eſt ſanguinis expers, ſub quo comprehenduntur molles, cruſtati, oſtreæ; molles dicuntur illi, qui foris carne obducta, intus ſolidiorem teſtam habent; quamobrem [d] tangentibus apparent molles, velut ſæpia, Lolligo, Polypus, Lepus marinus, Vrtica: habent autem mollia omnia ſuccum ſalſum, & non multum, carnem verò, quæ licet mollis appareat in ſuperficie, dura tamen eſt, & vix coquitur, ſuccum gignit crudum; tamen vbi belle coquitur, multum [e] alimenti præbet: commendantur guſtu potiſſimum lolligines; nam Polypus crudos ſuccos gignit, & inflat: lepus [f] marinus venenum eſt pernicioſiſſimum, propriè autem pulmonem exulcerat, vnde inflammatio ſequitur, & tandem interitus, niſi ſuccurras aſinino lacte, paſſo, decocto maluæ, aut alio antidoto. Vrtica, niſi ſæpius diligenter abluatur, pruritum excitat, quod ſuccum acrem gignat, ſed abluta idem præſtat, quod reliqua mollia, ex quibus facilius coquuntur, & ſuccum minus crudum gignunt, quæ magis tenera ſunt.

Cruſtata [h] integuntur teſta non admodum dura, ſed intus carnem habent, contra ac mollia, quæ foris, (vt dictum eſt) carne molliori circundantur, ſed intus habent carnem duriorem, omnia [i] autem habent carnem duram, & non multum humoris ſalſi, ægre autem coquuntur, ægre putreſcunt vbi cocta fuerint, alimentum multum præſtant ac ſtabile, huiuſmodi eſt [k] Locuſta, Aſtacus, Leo, Squilla, Cancer, Cancellus, Pagurus. Quæ dura teſta teguntur oſtracodermata, [l] & oſtreæ græce nominantur, velut Lepades, Tellinæ, Chamæ, Pectines, Conchæ, Balani: Illa item; quæ proprie oſtrea dicuntur; & commune nomen proprium ſibi faciunt, Spondili, Solenes, Muſculi, Mituli, Pholades, Pinna, Perna, Purpura, Buccinum, Murex, Conchilium, Trochus, Neritha. Commune [m] eſt omnium ſucco ſalſo, quo continentur, aluum laxare: habent fere omnia duram carnem, quare ægre coquuntur & ſuccum crudum gignunt; cocta tamen plurimum nutriunt, id quod cocleis etiam accidit: quædam tamen carnem molliorem habent, veluti Echini & Solines, ita vt facilius coquantur, ſed minus alimenti præbent, ſuccumque [n] medium gignunt inter mollem & craſſum. Quod attinet ad bonitatem ſucci meminiſſe oportet, quæ pura aqua viuunt, bonum ſuccum facere, quæ impura, prauum. Expoſita iam materia tota non ſolum piſcium, ſed eſculentorum omnium, commode huic Libro finem ſtatuemus.

Finis Quinti Libri De Ratione Victus.

a Ariſt. li. 6. de hiſt. ani. cap. 12.
b Gal. 3. de ali. fac. c. 31. & 37.
c Gal. ibid. c. 37.
d Gal. 3. de ali. fac. c. 35.
e Gal. ibid.
f Galen. 10. ſimpl. c. de ſero lactis.
g Dioſcorides l. 6. c. 30. & Galen. 2. de anti. c. 7.
h Gal. 3. de ali. fac. c. 34.
i Gal. ibid.
k Ibidem.
l Gal. 3. de ali. fac. c. 33. & de ſucco. bon. c. 4. & Ariſt. 5. de hiſt. ani. c. 7.
m Gal. locis dictis.
n Gal. 3. de ali. fac. c. 38.

VIDI VIDII DE RATIONE VICTVS
Liber Sextus:
Qui eſt de Potione.

De facultatibus Potionum. CAP. I.

OMne, quod viuit, ſiue animal ſit, ſiue è terra editum, vt ſuſtineatur, [o] alimentum requirit, quod in eſculenta, & poculenta [p] diuiſimus; hæc maxima ex parte frigida & humida ſunt, illa calida, & ſicca, quamuis ex quatuor omnibus elementis componantur: inſeruit autem Natura cupiditatem calidi, [q] & ſicci, quæ appellatur fames, frigidi, & humidi, quæ dicitur ſitis; famem explent eſculenta, ſitim poculenta: vt autem illa calidam & ſiccam, ita hæc frigidam & humidam ſubſtantiam præcipue [r] reficiunt; vtraque tamen per ſe reficere poſſunt & hanc, & illam: ergo præcipuus potionis vſus ſpectat ad refrigerandum, & madefaciendum, deinde etiam ad [s] alendum, & vires celerrime recreandas; adde, quod ad coctionem confert, ac digeſtionem eſculentorum, quæ cum dura ſint, & craſſa nequeunt per ſe bene in ventriculo concoqui, aut concocta per venas diſtribui; quamobrem neceſſe eſt molleſcant potione, ac diluantur; ex quibus colligi poteſt potionis neceſſitas, & quantum decipiantur, qui credunt ſolidioribus cibis duntaxat ſeruari poſſe hominem ſanum: nam licet inter initia nullam noxam percipiant, procedente tamen tempore obſtruuntur vaſa, intumeſcunt viſcera, oriuntur febres, aliaq; mala ſuperueniunt, quæ à crudis, & craſſis ſuccis oriri ſolent; ergo vt neceſſaria [t] ſunt eſculenta, ita etiam poculenta; ad quæ nunc aggredimur. Exponemus autem primo facultates ipſorum; deinde quibus notis deprehendantur, qua ratione recte adhiberi poſſint: Poſtremo materiam ſpeciatim ſubiiciemus, quo ordine eſculenta etiam perſequuti [u] ſumus.

Ex facultatibus potionum, quæcunque medicamenti modo corpus noſtrum mutant ad ſermonem de medicamentis differentur; nunc illas ſolas perſcribemus, quæ pertinent ad alendum. In potione igitur attendere eadem oportet, quæ [x] ſupra in eſca notauimus, cum vtraque per os tranſeat, vbi linguam iucunde, vel moleſte commouet, recipiatur in ventriculo, vbi facile vel ægrè coquitur, diſtribuatur per venas, quas tardè vel celeriter penetrat, poſtquam diſtributa eſt, alimentum præbet bonum vel malum, multum vel paucum, firmum vel infirmum; quæ omnes differentiæ oriuntur à ſuis fa-

o Gal. 1. de tu. val. c. 2.
p Sup. li. 2. c. 1.
q Ariſt. 2. de ani. tex. 28.
r Gal. 1. de tu. val. c. 2.
ſ Hip. li. de ali. in fine & Hipp. ac Galen. 2. aph. 11.
t Galen. 1. de tu. val. c. 2. & Galen. de tu. valet. ad Thraſyb. c. 18.
u Sup. à li. 1. ad hunc ſextum vſque
x Sup. li. 2. c. 2.

cultatibus,

A cultatibus, quarum nunc præſtat cauſas ſigillatim perpendere. Quod voluptate [a] linguam perfundere poteſt, vbi ſecundum naturam affecta ſit, ſimile eſt, vbi præter naturam, contrarium, quod ſpectat ad qualitatem; nam ſimilitudo totius ſubſtantiæ ægrotantibus pariter ac bene valentibus iucunda percipitur. Quod tota [b] ſubſtantia contrarium eſt, venenum eſt, & protinus hominem interimit; Qualitas ſimilis, vt bene valentibus grata [c] eſt, ita ægrotantibus ingrata: qualitas contraria vt ſanis moleſta eſt, ita ægrotantibus ſuauiſſima. Nil [d] mirum igitur, ſi alios delectat potio ſaporis expers, veluti aqua, alios vinum dulce, alios auſterum, acerbum, ſubacre, ſubamarum: facultas autem, ob quam potio delectat, vel totius ſubſtantiæ ſimilitudinem ſequitur; vel temperationem ex quatuor principibus qualitatibus: facultas, per quam potio [e] inſuauis ſentitur, vel totam ſubſtantiam contrariam ſequitur, vel temperationem in ægrotantibus ſimilem, in ſanis contrariam. At facultatis, per quam coctio facile vel ægre concoquitur, cauſa eſt tum temperatio, tum habitus; ſiquidem coctio perficitur à [f] calore, quem potiſſimum concipit potio ſimilis, nempe calida, ita vt hæc facilius conficiatur, quàm frigida, idem calor magis [g] penetrat, atque attingit, quod tenuem habitum habet, quam quod craſſum, & idcirco magis ipſum mutat; quo fit, vt potio tenuis celerius concoquatur ac diſtribuatur, [h] quàm craſſa. Ab iiſdem cauſis emanat facultas celerem, vel tardam diſtributionem efficiens; quod calidum eſt [i] & tenue vt facilius concoquitur, ita etiam celerius diſtribuitur: Quod frigidum & craſſum vt ægre coquitur, ita & tardè diſtribuitur: calor igitur cum tenui habitu facultatem præſtat celeris diſtributionis, ſicut tardæ frigus cum craſſitudine. Poſtquam cocta ac diſtributa potio eſt, ſuc- B cum & bonum & malum præſtare poteſt, quæ facultas partim à temperatione oritur, partim à tota ſubſtantia; temperatio moderata & tota ſubſtantia ſimilis facit ad bonitatem ſucci, ſicut ad prauitatem immoderata temperatio, & totius ſubſtantiæ diſſimilitudo; ſunt tamen aliquæ potiones, quæ non vertuntur in ſuccum, neque hunc bonum gignunt, aut prauum, quemadmodum aqua, quæ refrigerat quidem & madefacit, ſed non ita vertitur in ſuccum, [k] aut alit ſubſtantiam ſolidam; hæc cum aliquamdiu retenta eſt, in vrinam degenerat ac detruditur. Potiones, quæ ſuccum [l] gignunt, aliquid etiam alimenti ſuppeditant, & aliæ plus, aliæ minus; proficiſcitur hæc facultas, & ab habitu & à multitudine partium ſimilium; in habitu craſſo [m] maior vis ineſt alimenti, in tenui minor. Quod attinet ad totam ſubſtantiam, quantumuis potio ſimilis ſumatur, aliquas habet partes diſſimiles & alienas, quas detrudere oportet; potio, quæ has multas habet, parum præbet alimenti; ſed multum, quæ paucas. Ab habitu etiam vis oritur, per quam alimentum vel ſtabile eſt ac firmum, vel celeriter diſſipatur: craſſus ad firmitatem confert, tenuis cauſa eſt, cur id celeriter diſſoluatur. Quamuis autem poculenta omnia, cum liquida ſint, & tenuia, ſi cum eſculentis comparentur, alimentum infirmum præſtant; multum tamen inter ipſa intereſt; tenuia enim alimentum præſtant, quod longe celerius [n] diſſipatur, quàm illud, quod præſtatur à craſſioribus. Quibus ita conſtitutis de potionum facultatibus & earum cauſis, proximum eſt, vt pergamus ad ſigna, per quæ dignoſci poſſunt.

a Gal. 4. ſimpl. ca. 15. & 3. de alim. c. 27.
b Gal. 5. ſimpli. c. 18. & c. 19.
c Galen. de arte medici. c. 63.
d Gal. 5. 6. epid. com. 14.
e Gal. 3. de ali. fa. c. 27.
f Ariſto. 4. meteo. c. 2.
g Sup. li. 2. c. 4.
h Gal. 2. aphor. com. 11.
i Gal. in eodem com.
k Gal. 3. acu. com. 17. & 4. de vſu p. c. 5.
l Galen. de ſucco. bon. c. 11.
m Gal. li. de ſucco. bon. & vit. c. 11.
n Gal. 2. aphor. com. 11. & li. de ſucco. bon. ca. 11.

Qua ratione cognoſcantur facultates Potionis. Cap. II.

C Cvm ea, quæ nobis innoteſcunt, aut [o] ſenſu, aut mente comprehendantur, facultates vt aliarum rerum, ita etiam potionum fugiunt ſenſum: reſtat igitur, vt percipiantur mente per argumenta, quæ vel à cauſis, vel ab effectis depromantur; Effecta pertinent ad [p] experimentum; nam is, cui potio miniſtratur, protinus ſuauitatem vel moleſtiam percipit, ſentit item vel diu in ventriculo manere tale, vel citò mutari, quod aſſumpſit, & ita promptè vel ægre concoqui; ſentit item vtilitatem eius, vel pauco, vel multo tempore intercedente; vnde celerem vel tardam diſtributionem cognoſcimus; contrahit etiam ſuccos aut bonos, aut prauos, multum vel parum proficit ac recreatur, profectusque aut ſtabilis eſt, aut cito perit; effecta hæc ſigillatim facultatem illam denunciant, à qua proficiſcuntur, certamque ſcientiam faciunt. Argumenta, quæ ſumuntur à cauſis, coniecturam in hoc caſu magis præbent, quàm ſcientiam, poſtulantque artificium non mediocre; ſiquidem cauſæ latent, nec quemadmodum effecta cuilibet in aperto ſunt, ſed ratione perquiruntur à peritis, atque vbi inuentæ fuerint, facultatem nobis indicant prius, quam experiamur. Cæterum cauſas facultatum ternas in vniuerſum aſſignauimus, [q] totam ſubſtantiam ſimilem vel diſſimilem, temperationem ex quatuor principibus qualitatibus, habitum tenuem vel craſſum; tota ſubſtantia ſeu ſimilis ſit, ſeu diſſimilis nequit ſenſu diſcerni; ſed aut ex cauſis rurſus, aut ex effectis colligenda eſt; non ex cauſis, quæ referuntur ad certam proportionem elementorum æquè nobis ignotam; ergo ex effectis, nimirum ex ſapore [r] & odore, qui vbi ſuauis fuerit, totam ſubſtantiam ſimilem ſequitur & eandem indicat, vbi inſuauis, diſſi- D milem. Temperationis qualitas in potione [ſ] duplex attenditur; vna præſens, quæ ſtatim ſeſe nobis offert, altera, quam acquirit, poſtquam bibita fuerit, & à calore noſtro calefacta; prior ſub ſenſum cadit, cum tangitur calida, frigida, tepida, vel gelida; altera non ſemper eſt ſenſui ſubiecta; interdum enim euenit, vt quæ ante [t] frigida ſentiuntur, epota calida euadant, & nos calefaciant, veluti vinum vetus; ex contrario quæ ſentiuntur calida, veluti aqua calefacta, cum bibuntur depoſito calore aduentitio, ad priſtinam refrigerandi vim redeant; neceſſe igitur eſt eiuſmodi qualitates ex cauſis, vel effectis colligere. Ad [u] cauſam potiſſimum refertur cœlum, & ſolum, vbi potio producitur; ſolet enim ſimilem proferre ſiue calidam, ſiue frigidam, ſiue moderatam; ad cauſam etiam ſpectat [x] ætas, cum potiones vetuſtate reddi calidiores ſoleant: Effecta ſunt ſapor, odor, color, & aliæ ſecundæ qualitates; ſingulæ enim primas illas indicant, à quibus oriuntur, veluti ſapor dulcis temperationem [y] moderatam, ſubacris & ſubamarus calidam, auſterus, acidus, acerbus frigidam, odor, vbi validior fuerit, calidam, vbi nullus aut exiguus frigidam, color flauus [z] calidam, albus frigidam. hoc pacto igitur ex effectis qualitas potionis intelligitur. Habitus partium duobus ſenſibus ſubiicitur, tangendi & videndi, hic ſi tenuis ſit, pellucida potio cernitur, & minus plena tangitur, ſi craſſior, fere turbida eſt, & minus corporea tangitur, hoc pacto cauſæ facultatum innoteſcunt. Repetamus nunc paucis, à qua cauſa vnaquæque facultas

o Gal. 1. de locis affec. c. 1.
p Gal. 1. de ali. fa. c. 1.
q Paulo ante.
r Gal. 4. ſimplic. c. 15. & 3. de ali. fa. c. 27.
ſ Gal. 3. de temper. c. 2.
t Gal. 3. de temper. ca. 2. & c. 4.
u Gal. li. de ſuccor. boni. c. 11.
x Galen. de ſucco. bon. & vit. c. 11.
y Gal. ibid.
z Gal. 4. ſimpli. c. 23. & 12. meth. c. 4.

cultas

cultas emanet, atque indicetur: illa igitur, per quam potio grata guſtantibus eſt, vel ingrata, totam ſub- E
ſtantiam [a] ſimilem, vel diſſimilem ſequitur, hanc ſi quis nouerit, noſcet, qualis ſit potio; quæ ſimilis eſt,
ſuauis eſt, & quæ diſſimilis, inſuauis. Facultas coctionis ac diſtributionis facilis vel difficilis & à tempe-
ratione proficiſcitur, & ab habitu; calor & [b] habitus tenuis ad facilem coctionem vel diſtributionem
conducunt, & eandem denunciant: frigus & habitus craſſus tardam ac difficilem; temperatio modera-
ta, & ſimilitudo totius ſubſtantiæ ad bonum ſuccum; exceſſus temperationis, & totius ſubſtantiæ diſ-
ſimilitudo ad malum pertinet; multitudo [c] ac ſtabilitas alimenti ſequitur, atque indicat habitum craſ-
ſum & multitudinem partium ſimilium, ſicuti facultas pauci, atq; infirmi alimenti, habitum tenuem,
& multas partes diſſimiles. Hactenus de cognitione.

De recto vſu Potionis. CAP. III.

SEquitur rectus vſus potionis, qui in eo conſiſtit, vt hæc tanquam inſtrumentum aptetur ſimul &
operi & operum differentiis, atque vbi per ſe non habeatur talis, arte paretur. Opus, ad quod potio
datur, multiplex eſſe oſtendimus, [d] cum ſitim tollere debeat, refrigerare, ac madefacere, tum cibos ſo-
lidiores mollire, ac diluere, vt facilius concoquantur ac diſtribuantur celerius, & tandem alendo vires
recreare, quibus omnibus operibus reſpondere potio debet; ſed in eodem opere differentiæ [e] atque
animaduerſiones quædam requiruntur, veluti qualitas, modus, tempus, atque ordo, quibus aptari de-
bent differentiæ ſimiles, ac veluti conditiones potionis. Qualitas operis cum ad madefaciendum, ac F
refrigerandum maxime dirigatur, poſtulat, vt talis ſit potionis qualitas, qualis madefacere poſſit ac re-
frigerare, quod vt non conuenit omnibus æqualiter, ſic neque eadem potio omnibus accommoda-
tur, ſed aliis frigidior & humidior, aliis minus frigida, & humida; neque enim eadem eſt natura, ea-
dem ætas, eadem conſuetudo [h] cuiuslibet hominis, non eſt idem anni tempus ſemper, non idem lo-
cus, non idem affectus præter naturam; quæ vt inter ſe differunt, ita neceſſe eſt differre opera atque
inſtrumenta, & iis, quæ è [i] natura ſunt, ſimilia; iis, quæ præter naturam, contraria adhibere: quamob-
rem nunc magis refrigerare & madefacere oportet, nunc minus; & idcirco potionem dare nunc fri-
gidiorem, & humidiorem, nunc minus frigidam & humidam; vbi verò ad alendum ac vires reficien-
das potio ſumitur, eam eligere oportet, quæ hoc præſtare potiſſimum poſſit, cuiuſmodi eſt [k] vinum,
quod tenue ſit, & guſtatu atque odoratu ſuaue; vbi diuerſæ potionis par vtilitas ſit, eam eligere opor-
tet, quam homo expetet, non ſolum, vt moleſtia vitetur, ſed vt ventriculus magis delectetur, & magis
ipſam amplectatur: ob quam cauſam iubet Hipp.[l] vt ſuauiorem cibum ſumamus, etiam ſi fuerit paulò
minus ſalubris. Verum non modo obſeruare qualitatem oportet, quam potio habitura erit in ventri-
culo, ſed eam quoque quam tangentibus repræſentat, ſiquidem alia frigida ſentitur, alia calida, alia te-
pida, vel egelida: vbique autem eiuſmodi qualitatem aptare qualitati oportet operis, quod deſidera-
tur, modo nihil ſit, quod prohibeat; quo fit, vt aliquibus calida [m] conueniat, ſi talis deſideretur, ac to-
leretur à tempore anni; aliquibus frigida, præſertim æſtate; prohibet tamen interdum vel natura ho- G
minis, vel aliquid præter naturam ob noxam [n] ingentem, quæ ſequeretur, ne talis potio detur, qualem
res poſtulat, quod euenit iis, qui vehementi calore incaluerunt; his ſi frigida miniſtretur, obſtruuntur
viſcera, & non mediocriter læduntur partes [o] neruoſæ. Alteram conditionem, ſeu differentiam po-
tionis diximus eſſe quantitatem; quamuis autem labor, cibus, potus, ſomnus, Venus, (authore Hipp.[p])
moderate adhibenda ſint omnia, non tamen eſt vbique eadem moderatio, quare nec potionis modus
conuenit par omnibus, ſicuti neque opus quod perfici à potione debet, par vbique deſideratur; neque
enim æquale eſt frigidum, & humidum, quod à potione refici debet, ſed aliquando multum, aliquan-
do paucum; vbi multum, liberalius bibendum erit, vbi parum, parcius: nunquam tamen tanta eſſe de-
bet, vt in ventriculo innatet, & fluctuantis ſenſum præ ſe ferat. Sed quia datur etiam potio ad ſolidio-
rem cibum molliendum ac diluendum, vt facilius concoqui ac diſtribui poſſit, cum inter cibos alii
molliores ſint & magis liquidi, alii ſolidiores, & duriores, hi magis madefieri, ac dilui debent, & idcircò
liberaliorem potionem requirunt, illi minus, quibus minor modus ſufficit potionis. Iam verò bibendi
tempus reſpondere debet tempori, quo requiritur refectio à potione præſtanda; tunc enim bibere o-
portet, cum res poſtulat eiuſmodi refectionem, niſi ſit, quod prohibeat. Ordo ſimiliter, quo bibere o-
portet, ordini accommodandus eſt operis, ad quod perficiendum bibemus, nempe refectioni frigidi
& humidi, quam [q] poſt refectionem calidi & ſicci ſequi oportet; primò itaque dandus cibus eſt, deinde
potio; hunc ordinem ſtatuit etiam Hipp. cum enumerat quinque illa ad conſeruandam ſanitatem ne- H
ceſſaria; inquit enim [labor, cibus, potus, ſomnus, venus] vbi iubet hominem primò exerceri, deinde
comedere, tum bibere, ſiquidem potione madefit, & recreatur corpus, quod comedendo ſolidiores
cibos exhauſtum erat; adde, quod cum detur potio ad diluendum ac molliendum cibum, neceſſe eſt
prius hunc ſumere, deinde illam ingerere, à qua corrigatur. Obiiciet fortaſſe aliquis eodem auctore
[r] Hippo. ſumendam eſſe mulſam ante cremorem ptiſanæ & ideo potionem ante cibum: nam ſi detur
potio à cibo, cum facilius concoquatur quam cibus, deſcendere non poterit ad inteſtina, quod ille in
fundo ventriculi adhuc crudus reſideat; putreſcet igitur potio non ſecus, quam [ſ] cibi molles ac liqui-
di, cum poſt duros ac ſolidos deuorantur; Quam dubitationem diluimus, negantes idem euenire po-
tioni, quod cibo molliori, ſi poſt durum ſumatur: nam hic [t] ſupernatat in ventriculo, neq; ferri deor-
ſum poteſt, ac delabi, veluti potio, quæ tenuis eſt, & facile deſtillat ad inteſtina; hoc vel eo argumento
comprobatur, quod longe citius redditur vrina, quæ ex potione ſuperat, quam ſentiatur cibus in ven-
triculo concoctus. Hipp.[u] verò cum de mulſa & cremore ptiſſanę ſimul miniſtrandis tractauit, loque-
batur propriè de morbis acutis, in quibus ob calorem præter naturam celerrimè [x] putreſcet mulſa, ſi
in ventriculo innatet, neque reſideat in fundo, vnde protinus elabatur, quod in aliis caſibus non eue-
nit, quamobrem præſtat ſolidiorem cibum ante dare, qui in fundo ventriculi melius concoquetur,
quam in parte ſuperiori; deinde ingerere potionem iuxta ordinem alibi ab Hipp.[y] traditum; ſi quis au-

tem non

[a] *Galen. 4. ſimp. c. 15. & 3. de ali. fac. c. 27.*
[b] *Galen. 2. aphor. com. 11. & 3. de ali. fa. c. 40.*
[c] *Galen. 3. de ali. fa. c. 40.*
[d] *Sup. c. 1.*
[e] *Vidus li. 5. de tu. valet. gen. c. 9.*
[f] *Gal. 1. de tu. val. c. 2.*
[g] *Galen. 7. meth. c. 6.*
[h] *Gal ibid. & 1. ad Gla. c. 14.*
[i] *Galen. 5. de tu. val c. 10. & 6. de tu. val c. 3.*
[k] *Galen. 2. aphor. com. 11. & 18.*
[l] *Hippo. 2. apho. 38.*
[m] *Galen. 1. ad Glau. c. 14.*
[n] *Gal. ibid. & 9. meth. c. 5.*
[o] *Galen. & Hippo. 5. aphor. text. comm. 18.*
[p] *Hipp. 6. 6. epid. 4.*
[q] *Hipp. 6. 6. epid. 4.*
[r] *Hippo. li. 3. acut. text. 22.*
[ſ] *Sup. li. 2. c. 3. & Gal. 2. de ali. fa. c. 19.*
[t] *Gal. ibid. & 3. acuto. comm. 22.*
[u] *Hipp. 3. acut. tex. 22.*
[x] *Galen. in comm. illius tex.*
[y] *Hipp. 6. 6. epid. tex. 4.*

A tem non contentus vno genere potionis, vel ob delitias, vel ob quamuis alteram cauſam plura adhibet, debet ante guſtare dulce, deinde auſterum, ſiquidem oportet ventriculi inferiorem partem laxare, ſuperiorem adſtringere: ſed danda ne tota ſimul potio ſit, an partienda, & in quot partes diſtribuenda reuocatur in dubium: manifeſtum tamen fiet, ſi intueamur partiri ne an totum ſimul præſtare illud opus expediat, ad quod præſtandum potio datur: nam ſi frigefacere, madefacere, diluere cibum ſolidiorem, recreari vires ſimul expediat, ſimul etiam tota potio danda erit, alioquin in plures partes diſtribuenda, modo eiuſmodi partitio toleretur, ſiquidem ventriculus imbecillus ferre potionem nequit viciſſim cum cibo ſumptam, maximeque perturbatur; quamobrem præcipit Gal.[a] vt in eo caſu ſimul tota detur, vbi æger quantum cibi aſſumpturus eſt, cepit. Ventriculus validus non offenditur ea partitione, nec male afficitur, ſi ſæpe inter edendum bibatur, optimeque ſubſtinet alternam potionem: Sed requiratur ne opus, quod à potione præſtatur totum ſimul, an partitum adhuc conſiderandum ſupereſt. Profecto id frigidum atque humidum, quod abſumptum eſt, commode ſimul totum reficitur, ita vt ſatius ſit dare totam potionem ſimul, quæ ſic etiam accommmodatur ad cibum, qui ante ſumptus eſt, molliendum ac diluendum, plerumq; tamen homo dum cibum mandit, ac deglutit, ita laborat, atq; incaleſcit, vt exhauriatur atq; exiccetur, neq; poſſit, quantum neceſſe eſt, cibi, deuorare, niſi interim potione refrigeretur ac madefiat, in quo caſu præſtat potionem cibo immixtam eſſe. Sed quoties à cibo diuertere ad potionem oporteat, præſcribere non licet, cum aliis [b] ſæpe, aliis raro id neceſſarium ſit, pro varia natura, conſuetudine, tempore anni, pro variis item affectibus præter naturam. Illud tamen non prætermittam, B quod vrgente ſiti præſtat corpus plurimum ſimul madefacere ac refrigerare, & idcirco affatim bibere, non partiri potionem, vt pleriq; faciunt; accenditur enim ſitis vehementior à potione paulatim ſumpta, non ſecus, quàm ignis, vbi paulatim aqua reſpergatur; nam fabri cum validiorem ignem deſiderant, aliquot aquæ guttis reſpergunt. Ex contrario vt ignis extinguitur, ſi multa aqua ſimul perfundatur, ſic ſitis multa potione ſimul hauſta ſedatur; licebit tamen iterare potionem, ſed non ita ex breui interuallo id fiat: & homo inuicem nunc cibum deglutiat, nunc ſorbeat potionem. Hoc pacto igitur potio & operi, ad quod ſumitur, & differentiis eius maxime aptabitur.

a Gal. li. de cauſ. ſymp.

b Galen. 7. meth. c. 6. & 1. ad Glauc. c. 14.

Alterum, ad quod ſpectat rectus vſus potionis, eſt, vt arte paretur, vbi non habeatur, qualis conuenit, quod artificium nunc exponendum ſupereſt: Ergo aut noua potio conficitur, aut quæ iam facta eſt, redditur idonea; noua fit, cum ex fructibus exprimitur ſuccus, aut cum madefiunt, & incoquuntur frumenta ex aqua. Ex quibus verò frumentis, & ex quibus fructibus conficere potionem expediat, optime intelliget, qui partim horum naturam extimabit, partim opus, ad quod illa dirigenda eſt; ſed apparatus eiuſmodi potionum ruſticis & agricolis notiſſimus eſt; pergamus igitur ad corrigendas eas, quæ iam factæ ſunt; ſiquidem turbidas reddere pellucidas oportet, craſſas efficere tenues, auſteras vero dulces, calefacere, refrigerare, aut aliquam qualitatem adiicere, veluti odorem, ſic vt potio non ſolum reddatur ſalubrior, ſed etiam iucundior. Vt autem corrigatur, miſcetur, colatur, transfunditur, coquitur, refrigeratur, calefit: quæ miſceri cum potione ſolent, varia ſunt, veluti cum mel, ſaccarum; C acetum, aut vinum aquæ additur; aromata item vt magis penetret, & non modo guſtatum, & olfactum voluptate perfundat, ſed etiam ventriculo proſit, & inflandi vim deponat. Percolamus ſuccos craſſos, & aquam turbidam, partim vt pelluceant, & aſpectu iucundi ſint, partim vt tenuiores reddantur. Vtimur ad percolandum vel linteo, vel teſta paruis admodum foraminibus diſtincta; ad eundem vſum transfundimus de vaſe in vas. Coctione vtimur, vt quæ cruda ſunt & grauia, leuiora fiant, & facilius à nobis conficiantur; præterea vt purgemus [c] partes inutiles, veluti cum mel incoquentes ſpumam detrahimus; quamquam pertinet etiam coctio ad refrigerandum: quæcunque enim cocta ſunt, [d] promptius admittunt frigus, refrigeratur autem potio ſiue cocta, ſiue cruda fuerit, cum vas, vbi continetur, vento exponitur, & aeri frigido noctu ſub dio, vel in ſpeluncis, & locis ſubterraneis, ac frigidis ſeruatur, aut ſubiicitur riuo rapide fluenti, vel demittitur in puteum, [e] aut in eodem ſuſpenditur, aut circundatur niue, aut in aliud vas demittitur plenum aqua frigida: vbi hæc per ſe non ſatis frigida videatur, excogitarunt Recentiores rationem, qua gelidam efficiant; quatuor enim partibus aquæ adiiciunt vnam ſucci illius concreti, quem ſalnitrum appellant, quo vtuntur ad tormenta muralia, deinde totam mixturam dimouent circumducentes vas illud, vbi eſt potio, quod ceruicem habet oblongam, quæ manibus prehenſa circumuoluitur plurimum, & ſemper in eandem partem; nam ſi in contrariam circumagatur, experimento compertum eſt, minus hoc artificium ad refrigerandum proficere, nec prius ab eiuſmodi circumactione ſe recipiunt, quam aqua gelida ſentiatur; Refrigeratur autem aqua, cum tabeſcit ſalnitrum, quod calidum eſt; nam frigus aquæ ob fugam contrarii calidi D in vnum contrahitur & potentius redditur. Illud autem non oportet ſilentio præterire, quod quocunque modo tentes potionem refrigerare, citius voti compos euades, ſi vas, in quo illa [f] continetur, non ſit ex toto plenum; nam ſic ibi includetur aer, qui cum tenuis ſit, celerrime refrigerabitur, & plurimum deinde conferet ad refrigerandam potionem. Vbi potio frigidior noceat, ratio calefaciendi expedita eſt; nam aut ante calefit vas demiſſa aqua calida & deinde effuſa, aut vbi etiam continet potionem, demittitur in aliud vas plenum aqua eatenus calida, quatenus calefacere potionem deſideramus. Hæc de recto vſu: pergamus ad materiam.

c Gal. 4. 6. epid. com. 10

d Gal 4. 6. epid. com. 10 & 7. meth. c. 4.

e Gal. 4. 6. epid. com. 10 & 7. meth. c. 4.

f Gal. 4. 6. epid. com. 10.

De Aqua. Cap. IV.

POtionum materia non vna eſt, ſed multiplex; ſumemus initium ab illa, quæ ſimpliciſſima eſt, nimirum ab Aqua; hæc [g] ſiquidem eſt vnum ex primis quatuor corporibus, ex quibus reliqua omnia coagmentantur: ea autem, quam habemus, licet [h] non ſit omnino purum elementum, ad purum tamen proxime accedit: maximam autem & valde communem [i] adfert vtilitatem; huius ope aluntur & creſcunt, quæcunque è terra naſcuntur, hac ſine pecora & iumenta ſiti conſumerentur, non ſecus atque homines, qui eam bibunt, tum mixtam, tum ſolam, cum maxima pars aut egeſtate, aut religione

g Galen. 1. de elemen. c. 6. & c. 8.

h Gal. 1. de elem. c. 5.

i Gal. 2. ſimpli. c. 4.

abſtineat à vino. Nihil autẽ prorſus eſt in rerum natura, quòd tot vſus præſtet, quot videmus Aquam B præſtare; ſine alia quauis re liceret vitam tueri, ſine [a] aqua non item; hac non ſolum vtimur ad potum, ſed ad apparatum quoq; eſculentorum. mitto obſonia, quæ elixantur ex ipſa; quo pacto ſine aqua panem conficies? Meritò igitur Pindarus optimam eſſe aquam tradidit, quamuis (vt inquit Plato) [b] viliſſima ſit; neque enim natura nobis inuidet, ſed vberrime largitur, quæcunque ſunt ad vitam magnopere neceſſaria; ergo vt aerem neceſſarium eſſe demonſtrauimus, [c] tum ſanis, tum ægrotantibus, ita & aquam ad omnes æqualiter pertinere manifeſtum eſt; quamobrem Ariſt. [d] tam aeris, quàm aquæ maximam rationem haberi iubet; quod ea, cum quibus aſſidue verſamur, & ſine quibus defendi vita non poteſt, diligentiſſime ſint tractanda. Præſtat itaque quam opem, aut noxam adferat aquæ potio, quas conditiones poſtulet ea, quæ bona eſt, & ſalubris, quibus indiciis ſignificetur, vt vnde petatur; poſtremo quantum pernicioſa ſit, quæ vitioſa eſt, & qua ratione corrigatur, abundanter exponere.

Vſus, quem præſtat aqua epota, facile inuenietur, ſi redeamus in memoriam eorum, quæ tradita ſunt [f] de facultatibus potionum in vniuerſum, cuius primum munus eſſe diximus refrigerare, & madefacere ac ſedare ſitim, quæ non aliud eſt, quam [g] cupiditas frigidi & humidi, id quod inter omnia poculenta maxime præſtat aqua; refrigerat enim plurimum, modo non ſit aduentitii caloris appulſu calefacta, quo nomine immodice calidis maxime aptatur, ſiue calor præter naturam ſit, ſiue naturam & ætatem ſequatur; bibitur enim vtiliter à [h] puero, à iuuene, à febricitante: [i] ſed quomodocunque ſumatur ſiue calida, ſiue frigida, perpetuo madefacit; eſt enim humidiſſima, & ob eam cauſam in primis à F ſiti nos vindicat; Alterum opus, quod à potione efficitur, ſpectat ad molliendos ac diluendos cibos ſolidiores, vt faciliores ſint ad coquendum, & celerius diſtribuantur, ac penetrent venas anguſtiores; hoc aqua commode præſtat, cum humore ſuo ingenti molliendi ac diluendi vim habeat incredibilem; reficit etiam vires potio partim frigore & humore temperando caloris, ac ſiccitatis exceſſum, partim [k] ſuppeditando alimentum: hoc nullo pacto præbere [l] aqua poteſt, cum ſit elementum, & nequeat in naturam noſtram mutari; illud egregie præſtat, quod ſcilicet refrigerando, ac madefaciendo vires reficiat, quo fit, vt ſuperficies partium ſolidarum irroretur ab aqua, licet ſubſtantia ipſa tota madefieri ab ea nequeat; quamobrem in animi [m] defectione non aquam damus, ſed vinum bibere, quod ſpiritus reficiat; adeò tamen proficit aqua temperando exceſſum caloris ac ſiccitatis, vt quamuis nullum alimentum præſtet, poſſit tamen ea ſola ſubſtineri homo diutius, quam ſi ab omni potione penitus abſtineret. Cum de vtilitate aquæ loquor, illam intelligo, quæ pura eſt, & omnis vitii expers; non tamen caret noxa ex toto, quæ talis eſt, ſed ſuo frigore adfert detrimenta [n] complura, quod nec incidendi vim habeat, veluti acetum, nec calefaciendi aut detergendi, ſicuti mel; quocirca ægre coquitur ac diſtribuitur; nam calor (vt ſupra [o] oſtenſum eſt) ad facilitatem coctionis ac diſtributionis non mediocriter confert, quanquam aqua non dicitur propriè concoqui, cum nec propriè etiam dicatur cruda; neque enim craſſior euadit, ſicut cætera, quæ coquuntur: deponit tamen, cum feruet, vim frigoris in ventriculo, cum coquitur, ſed cum diutius ibi moretur, [p] fluctuat, innatum ventriculi calorem mi- G nuit, robur conuellit, flatum mouet, præcordia inflat & viſcera; iecur adeò refrigerat, vt faciat [q] aquam intercutem, venas pulmonis, ac thoracis [r] tentas, ac rigidas reddit, ita vt ob tuſſim, clamorem, aliumve motum violentum promptè abrumpantur. adde, quod nec multum confert [ſ] ad ſitim ſedandam, ad cibum diſtribuendum, ad vrinam, ſputum, ſudorem euocandum, quod tarde penetret, neque poſſit ad remotas partes pertinere: corrumpitur præterea in ventriculo bilioſo, & (vt ſcribit Hippocrates) [t] in flauam bilem conuertitur, non quo re vera poſſit conuerti in ſuccum, ſed quo miſcetur cum flaua bile, calefiat [u] putreſcat, & reddatur amara, ſic vt nequeat amplius naturam priſtinam retinere. Cuncta hæc incommoda oriuntur ex potu aquæ, quæ quia videntur pugnare cum iis, quæ dicta ſunt de commodis eiuſdem, operæ precium eſt diluere eiuſmodi controuerſiam. Scire igitur conuenit extinctionem ſitis, refectionem virium, remiſſionem caloris, ac ſiccitatis, facilitatem coctionis, ac diſtributionis, quæ commoda epotam aquam ſequuntur, tunc tantum expectanda eſſe, cum natura hominis, cui datur, vincere poſſit frigus ipſius, à quo diximus incommoda proficiſci; ergo ſi hominis natura & ætas, qualis eſt [y] puerorum & iuuenum, plurimum habeat calidi innati, poterit ſic aquæ frigus vincere, vt citra omnem noxam ferat multiplicem opem iam dictam, præſertim niſi conſuetudo, aut affectus aliquis præter naturam repugnet; qui conſueti ſunt, (auctore Hippocrate) [z] ſolitum laborem, quantumuis grauem, facile ferunt, ac ſuperant, & ideo non læduntur [a] potione aquæ conſueta, præſertim ſi opportune ſumatur, & affectus præter naturam conſentiat, veluti [b] calor cum ſiccitate coniunctus: ex H contrario ſi ob naturam, ætatem, aut morbum homo frigidior fuerit, habuerit venas anguſtiores, nec conſueuerit potare aquam frigidam, vim ipſius minimè ſuperabit, & abſque vllo commodo incidet in detrimenta illa, quæ propoſuimus: ſi magna copia flauæ bilis in ventriculo fuerit, [c] aquam corrumpet, & amaram efficiet, vt iam diximus; quod ventriculo puro minime accideret. Vbi importuna detur, non mediocriter etiam illum offendet, cui, ſi oportune daretur, vtilis eſſet: nam ſi iuuenis calidus ac bene valens ſtatim à vehementi exercitatione aquam ſorbeat, [d] ſentiet noxam non mediocrem, cum attrahatur à viſceribus priuſquam fuerit à ventriculo calefacta & diſtribuatur per venas, tentetq; partes neruoſas, quibus valde inimicum [e] eſt frigus. Datur etiam importunè in principio [f] acceſſionis, quamuis in febre deſideretur, quemadmodum in tertiana; nocet tamen, quod eo tempore contrahatur calidum innatum ad partes internas; contrahitur autem [g] multò magis ex potu aquæ frigidæ, plurimumque viſceribus obeſt, quod malum non accideret, ſi aqua oportunè daretur. Non eſt igitur, quod miremur, ſi eadem aqua pernicioſa eſt, & ſalubris, cum tantum ſit diſcriminis inter eos, quibus adminiſtratur, cumq; tantã vim habeat oportunitas, [h] id quod vſu venit aliis præſidiis ferè omnibus, quæ pro recto, vel prauo vſu ſalubria & pernicioſa efficiuntur; omnia hæc, cum ad optimam aquam pertineant, tempus eſt, quænam ea ſit, iam exponere; Inde autem ordiemur, quod cum aqua ſit elementum ſimplex, ea videri debet perfectiſſima, [i] quæ ſimpliciſſima eſt, & omnis mixturæ expers, ita vt ad ſimplicis

elementi

a Gal. 1. ſimpli. c. 4.
b Plato.
c Supr. li. 1. cap. 2.
d Ar. 7. politicor. c. 10.
e Supr. li. 1. cap. 2.
f Supr. c. 1.
g Ariſt. 2. de anima tex. 28. & Gal. 1. de tu. val. c. 2.
h Gal. 1. de tu. val. c. 11.
i Galen 11. metho. c. 9.
k Sup. c. 1. huius libri.
l Galen. 3. acut com. 17 & lib. 4. de vſu par. c. 5.
m Gal. 12. meth. c. 3. & 4.
n Hipp. & Gal. 3. acut. tex. com. 40
o Supr. c. 2.
p Hipp. & Gal. 3. acu. 40.
q Gal. 6. de loc. aff. c. 1.
r Hipp. & Gal. 4. 6. epid. con. tex. & com. 14. & Gal. 4 de loc. aff. c. 8.
ſ Hipp. 3. acut. c. 40.
t Hipp. 3 acut. 40.
u Galen. 3. acut. com 40.
x Supra in hoc capite.
y Gal. 1 de tu. val c. 11.
z Hipp. 2. aphor. 49.
a Gal. 9. method c. 5.
b Galen 11. met. c. 9. & 6. epid. com. 15.
c Gal. 3 acu. com. 40.
d Gal. in li. de ſalubri dieta com. 12.
e Hippo. 5. aphor. 18.
f Hippo. & Gal. 3. acu. 10. & 1. acu. 46. & 4. acut. 39.
g Galen. 3. acu. com. 40
h Hippo. & Gal. 1. aph. 1.
i Galen 4. 6. epid. com. 10. & li. de ptiſ. c. 1.

A elementi naturam proximè accedat, nec alterius rei [a] aſpectum, olfactum, guſtatum, aut tactum repræſentet. Quod attinet ad aſpectum, quæ ſimpliciſſima eſt,[b] pellucida eſt non albi coloris, (vt voluit Clearchus) ſed ſui, ac veluti medii coloris inter album, & nigrum, qualem in nulla re altera conſpicimus: quæ alterius coloris apparet, non eſt amplius pura, cum ipſum accipiat à mixtura terræ, per quam tranſit, vt Plato [c] apertè nos docuit; id torrentes demonſtrant, qui cum rapide feruntur, variè colorantur ob variam terram, quam abluunt, ac ſecum trahunt, nec amplius pellucent, aut retinent purum aquæ colorem. Eadem ratio eſt odoris,[d] quem in aqua ſimplici nullum eſſe oportet; ſequitur enim [e] odor mixturam humoris, ac ſiccæ exhalationis, neque poteſt in re ſimplici reperiri. Optima igitur aqua nec fœtidum, nec iucundum odorem debet exhalare. Sapor ſequitur [f] permixtionem humidi, ac ſicci; aqua cum pura eſt & ſimplex, ſapore penitus caret, cum ſiccitatis omnino ſit expers: Quæ præſefert guſtum ſalſum, acrem, amarum, acidum, auſterum, acerbum, aut dulcem, non eſt ſimplex,[g] ſed mixta; at cum puram aquam, quam potamus, nominamus dulcem, ſuauem intelligimus; quo enim purior eſt, eo ſuauior eſt, non tamen habet dulcedinem, ſed guſtum [h] nullo pacto mouet, eſtque veluti ſeminarium ſaporis cuiuslibet, omniumq; materiam continet: generantur [i] autem ſapores ope caloris ob corpora ſicca, quæ per aquam percolantur: ergo quæ pura eſt, & ſine ſapore, ſuauiſſima eſt, maximeque aptatur non modo animantibus, ſed ſtirpibus etiam Theophraſto [k] auctore. At qualitates tractabiles veluti calor, frigus, craſſitudo, tenuitas, grauitas, leuitas, non ſunt propria mixtorum, quemadmodum
B obiecta reliquorum ſenſuum, quæ ante propoſuimus, ſed in primis referuntur ad elementa. Aqua primum [l] frigida eſt, & talis ſentitur, modo pura ſit; quæ tangitur calida, tepida, aut egelida, non eſt pura, ſed mixta: ſimplici ac frigida gaudent non ſolum homines, ac belluæ, ſed ſtirpes etiam, cum (vt docet Theophraſtus) [m] eius frigore contrahitur ipſorum calor, & effectus validior magis ad coctionē conferat. Quamuis autem frigida expetatur, non ſequitur idcirco, vt quæ valdè talis eſt, eadem optima ſit, ſiquidem talis maximè cruda eſt, quod illi euenit, quæ erumpit ex [n] ſaxis ad ſeptemtrionem ſpectantibus; nam hæc (vt Ariſtoteli [o] placuit) generandi facultatem aufert, & cruda protſus exiſtimari debet, cum vim [p] ſolis non ſentiat; à quo perficitur, ac remiſſo frigore temperatur, quod cum accidit, & ſtirpibus & animantibus pariter idonea eſt. Cauſa verò, cur eadem aqua appareat hyeme [q] calidior, æſtate frigidior, partim ad corpora [r] noſtra refertur, partim ad naturam ipſius; ſiquidem corpora noſtra hyeme ob aeris frigus aſperrimum adeo refrigerantur, vt aquam, quæ tactu minus frigida eſt, vel calidam exiſtiment vel certe tepidam. æſtate ob vehementem æſtum iudicant valde frigidum eſſe, quod egelidum eſt: cæterum aquæ natura ſic habet. Hyeme ob contractionem [ſ] caloris ad internas partes terræ euadit calidior; æſtate, quod calor extra feratur, manet magis frigida: quouis autem tempore ſaluberrima, atque optima eſt, quæ moderate frigida eſt. Quod ſpectat ad craſſitudinem & tenuitatem, quæ pura eſt, & ſimplex, & permixtionis expers, tenuis [t] eſt, quantū fert natura humoris, non craſſa; quamobrem per pilos ac veſtes prompte labitur, nec quidquam habet glutinoſi, celerrimè etiam diſſipatur
C in vapores: contra quæ craſſa eſt, aliquid craſſum ac terreſtre in ſe continet, quanquam poteſt etiam videri craſſior citra alterius rei mixturam, quod præ nimio frigore incipiat iam concreſcere, quo fit, vt per clepſydram diuturniori tempore fundatur hyeme, quam æſtate: quæ frigore non concreuit, & tamen craſſa eſt, non eſt amplius ſimplex, ſed mixta: optima [u] igitur aqua tenuis eſt, non craſſa, non mixta cum re aliena, non concreta frigore. Eadem ratio eſt grauitatis & leuitatis, quę tenuitatis & craſſitudinis, ſiquidē quæ tenuis [x] eſt, leuis eſt, & idcirco melior, quæ craſſa, grauis & deterior: quę dulces ſunt, pondere non multum inter ſe diſtant, vtpote quæ mixtionis ſint expertes, licet ob concretionem grauiores ſint hyeme, quā æſtate. Conſtat igitur iam, qualis debeat eſſe aqua optima; ſiquidem [y] ſimpliciſſima, puriſſima, pellucida, ſine colore, ſine odore, ſine ſapore, mediocriter frigida, tenuis, ac leuis. quæ talis eſt, egregiè præſtat commoda propoſita, & longè minora fert incommoda, quæ ferri diximus in vniuerſum ab aqua. His ita conſtitutis facilè intelligi poteſt, cuiuſmodi ſit aqua praua; nam vel præ nimio frigore concreta eſt, vel mixta [z] cum re aliena: miſcentur autem cum aqua anhelitus terræ, vaporis [a] item, qui igneam vel aeream naturam habent, limus, ſuccus aliquis concretus, corpuſcula quædam metallica. Quamobrem varii coloris conſpicitur, vt viridis, albi, cærulei, ſubatri, flaui, turbidi, nec caret odore, ſed male olet, & virus quoddam repræſentat, guſtum offendit, quod acida, ſalſa, amara aut pinguis ſit: valde item frigida ſentitur, tum calida, aut tepida, craſſa eſt [b] & grauis; quæ talis eſt, non vtilitatem, ſed noxam nobis pollicetur longè maiorem, quam quæ hactenus dicta eſt, cum ob variam
D mixturam calculum [c] arenulas generet, renes ac veſicam lædat, copiam acrium ſuccorum contrahat, & peſtem [d] adferat ſæuiſſimam, quæ mala eo maiora ſuperueniunt, quo plus materiæ, ac magis pernicioſæ permixtum habet. Sed ſatis de bonitate & prauitate.

Proximum eſt, vt indicia exponamus, ex quibus aquæ bonitas internoſcatur, & ſimiliter prauitas; deprehenditur autem vel ſenſu, vel mente: ſiquidem bona odore, ſapore, colore caret, pura eſt, ac ſimplex, mediocriter frigida, tenuis, ac leuis: mala [e] ex contrario colorem, odorem, ſaporem alienū habet, non mediocriter frigida, non tenuis, nō leuis, quæ omnes conditiones cadunt [f] partim ſub viſum, vt color, partim ſub olfactū, vt odor, partim ſub guſtatum, vt ſapor, partim ſub tactum; vt frigus, tenuitas, leuitas, quibus ſenſibus facile diſcerni poſſunt; quamquam licet mente etiam bonitatem, & prauitatem aquæ percipere per argumenta, quæ vel à cauſis, vel ab effectis depromantur. Cauſæ aliquam coniecturā faciunt; firmiora indicia ſumuntur ab effectis, quorū alia ſe nobis oſtendunt antequam bibatur, alia iam pota: antequā bibamus, effectū bonitatis eſt non inficere limo, aut alia materia metallica alueum, ac locum, per quem tranſit, non gignere muſcum, non fragiles quoſdam lapides ſpongiam imitan-

a Gal.1.de tu.val.c.11. & locis etiam citatis *b Gal.li.de ptiſſ.c.2.* *c Plato.* *d Gal.1 de tu.val c.11. & Ariſt. lib. de ſenſu & ſenſili.c.5.* *e Ariſt.lib. de ſenſu & ſenſili c 5.* *f Ariſt. li de ſenſu & ſenſili c.4.* *g Galen. de ptiſſ c.2.* *h Gal.1.de tu.val c.11.* *i Ariſt. li de ſenſu & ſenſili c 4.* *k Theoph. lib.2.de cauſ plant. cap.8.* *l Gal. li de ptiſſ c.2. & 1.ſimp.c 4.* *m Theoph. 2.de cauſ. plant c.8.* *n Hipp. li.de aere aquis & loc.c.2. & 3. & Gal. 1.de tu.val. cap.11.* *o Ariſtō.4. de Gen.animal c.2.* *p Hipp lib. de Aere aquis c.3.* *q Hipp. lib. de aere aquis cap.3.* *r Galen.3. ſimpl.cap.8. & 12.* *ſ Gal.in li. ſpur.de ho. aquæ ca.3.* *t Galen.lib. de ptiſſ.c.2.* *u Gal.lib. de ptiſſ.c.2. & 1.de tu val. c.11. & 4.6. epid.com.10.* *x Gal.5.aph. com.26.* *y Gal. li.de ptiſſ.c.2.1.de tu.val.c.11. & 4.6.epid. com.10.* *z Galen.1.de tu. val. c.11.* *a Gal. 4.6. epid.com.10 & Hip.de aere, aquis c.2.& 3.* *b Gal.5. aphor.com. 26.* *c Hipp.l.de aere aquis & loc.c.5.* *d Galen.2.1.epid.in proœ.* *e Galen.lib.de ptiſſ.c.2. & 5.aphor.com.26. & Auic.lib.1.fen.2.doc.2.c.16.* *f Galen.ſimpl.c.5.*

imitantes, nullam [a] rem alienam relinquere in fundo vaſis, in quibus ſeruatur, incoquitur, aut ſubiectis ignibus deſtillat: præterea cito [b] calefieri, refrigerari: legumina celeriter incoquere, vbi ex ea ferueant, mutari modico vino adiecto. cuncta hæc aquæ bonitatem conſequuntur; vt contraria prauitatem, [c] veluti limo, aut materia aliqua metallica inficere locum, per quem tranſit, gignere muſcum, lapides, vermes, relinquere in fundo vaſis limum, aut rem aliquam alienam, tarde calefieri ac refrigerari, non mutari nec vinum ſapere, niſi multum perfundatur, parum accommodari ad legumina percoquenda; quæ omnia ſequuntur prauitatem [d] aquæ, tanquam effecta cauſam. Poſtquam bibita eſt, ſentimus in nobis alia effecta: ſiquidem quæ bona eſt, paulo in [e] ventriculo moratur, ipſum non onerat, cito penetrat præcordia, [f] non inflat, celeriter diſtribuitur per corpus, & quod [g] Vitruuius maximum indicium bonitatis poſuit, homines efficit bene valentes, boni habitus, boni coloris: quæ praua eſt, male affectos reddit incolas loci illius ac decolores, diu in ventriculo [h] retinetur, grauitatem adfert, tarde permeat præcordia, ac per corpus diſtribuitur. Sed omiſſis effectis, venio ad cauſas, quas præbere nobis diximus coniecturam aliquam bonitatis, & prauitatis aquæ: voco autem cauſas, quæcunque afficere aquam poſſunt, & bonam vel malam reddere, veluti locus, vnde illa emanat, aer circumfuſus, ſol, motus, frigus nunc auctum, nunc imminutum ob temporis mutationem; ergo ſi locus pura [i] terra ſit aut tophus, ſpectetque ad orientem vel occidentem Solem, aut etiam ad meridiem, ſi aer ſalubris circumfundatur, ſi motus [k] ac fluxus aſſiduus ſit extenuans, ductus verò per tubos fictiles aut ligneos, ſi æſtate retineatur frigus naturale, neque hyeme augeatur, eiuſmodi aqua iam ſalubris, [l] atque optima efficitur, ſicuti praua, atque inſalubris, & cruda, quæ effluit ex terra non pura, ſed contrahit alienam [m] mixturam, vt cæni, ſucci, aut metalli cuiuſpiam, & ex loco ſpectante ad [n] ſeptemtrionem, cum nihil perficiatur à Sole; ſi aer circumfuſus putris ſit, ipſa quoque putredine inficitur, quæ concluſa eſt, nec dimouetur aut fluit, ſed facile putreſcit, & euadit craſſior, cum partes tenuiores expirent; præterea quæ per plumbeos, [o] aut æneos canales ducta aliquid ex eiuſmodi metallis contrahit, quæ æſtate [p] calidior ſentitur, cum exuratur à Sole, hyeme frigidior, cum iam concreſcere incipiat: hæc omnia vt prauam facere aquam poſſunt, ita etiam indicare. E F

Sed cum ſatis expoſita ſint indicia prauitatis, & bonitatis aquæ, ſequitur, vt tradamus, vnde melior petatur, cum alia pluuialis ſit, alia fontana, alia ex flumine, alia ex puteo, alia ex lacu, vel palude, alia ex niue, aut glacie; ſi illud ante propoſuerimus, quod vndecunque petatur, ſi habeat conditiones ſupra de bona aqua narratas, bona exiſtimanda eſt; ſi non habeat, mala, & tanto deterior, quanto plura & maiora deſunt. Si quis verò quærat, vnde optima ſumi poſſit, magna quæſtio eſt, quæ ſit ſententia vera, cum alii pluuialem, alii fontanam cæteris anteponant: Qui pluuialem laudant Hippocr. [q] auctorem habent, cenſuit enim eam eſſe leuiſſimam; nituntur & ratione, quod generetur ex vaporibus leuibus, ac tenuibus, qui à Sole attolluntur, neque enim aſcendunt partes craſſæ & graues, ſed relinquuntur, id quod in mari euidenter apparet, vbi [r] dulcibus ac leuibus vaporibus ſurſum latis reſtant partes craſſæ & graues, quæ ſalſæ ſunt; ex quo colligitur pluuialem aquam eſſe leuiſſimam, & idcirco optimam, cum maxima aquæ laus in leuitate conſiſtat, quam longe minorem eſſe dicunt in aqua fontana; Diluunt etiam Argumenta, quæ aduerſarius poſſet obiicere, ac primum quod eiuſmodi aqua cum tenuiſſima ſit facile [ſ] putreſcat, vt extra prius, quam bibatur, ita etiam in corpore noſtro, poſtquam bibita eſt: Quam dubitationem ſoluentes inquiunt ob ſummam tenuitatem facilius in nobis corrumpi, ſi diutius retineatur; ſed quia non retinetur & celerrime penetrat, ac per vniuerſum corpus diſtribuitur, non moratur in ventriculo, donec putreſcat. G

Alterum argumentum quod Aduerſarius ſumere poſſet à generatione ipſius, ac retorquere contra bonitatem, ita habet: Materia, quæ ſurſum fertur, & ex qua pluuia generatur, non ſunt [t] ſimplices vapores, ſed ſimul etiam fuligines craſſiores, quæ è terra, paludibus aere putri aſpirant, ex quibus fit, vt pluuialis aqua non ſit penitus ſimplex, & pura, ac leuis, ſed contrahat aliquid prauitatis: Soluunt igitur hoc argumentum, qui pluuialis aquæ patrocinium habent, fatentes inueniri aquam pluuialem, quę non ſit leuiſſima, ac ſimpliciſſima, eamq; duntaxat talem eſſe affirmantes, quæ media [u] æſtate in loco ſalubri cœlo ſereno cum tonitruis colligitur: hæc ſiquidem vi caloris, & motus extenuata, tenuiſſima ac leuiſſima redditur, ſine aliquo putredinis vitio. Secus euenire aiunt, ſi aer ſit putris, ſi nimboſus, deſcendatque imber craſſus, putris, cum prauis aſpirationibus, ac terrena fuligine iunctus; eiuſmodi enim aquam fatentur prauam eſſe. Illi, qui fontanam anteponunt, nituntur Galeno [x] auctori, qui eam in primis laudat; modo non erumpat ex ſaxis [y] ad ſeptentrionem ſpectantibus; nam nimis cruda & frigida eſſet; ſed ex pura terra ſpectante ad orientem ſolem; quæ talis eſt, leuiſſima eſt, prompte caleſcit, prompte refrigeratur, non putreſcit, cum aſſidue fluat, & idcirco videtur omnium [z] ſaluberrima. Equidem pluuialem, ſi bono aere, æſtiuo tempore, ſereno cœlo, cum tonitruis collecta ſtatim biberetur, iudicarem eſſe omnium optimam: probat hanc maxime [a] Hippocrates, eandem adhibet Gal. [b] ad conficiendam potionem, quam vocat apomeli: eſt enim leuiſſima ac tenuiſſima, neque vim habet adſtringentem, neque aluum ſupprimit per ſe, (vt nonnulli credunt) ſed quatenus adeò celeriter diſtribuitur, vt non maneat in ventriculo, donec molliat cibum ſolidiorem, ita vt eius reliquiæ facile deiici poſſint. Verum quia colligi ſolet quouis tempore ac loco, diuque in ciſterna ſeruari, neceſſe eſt minus bonam eſſe, quàm fontanam; quoniam miſcetur cum fuligine terræ, cum aere putri præterea exhauriuntur à Sole, ſi quos habet vapores tenues, ac dulces, ſurſumque feruntur ex ciſterna, vbi cum maneat ſine motu concluſa, facile putreſcit. Quas ob cauſas cum Galeno ſentiendum arbitror optimam exiſtimandam eſſe, quæ ſumitur à fontibus propoſitis, modo conditiones habeat, quas ſupra requiri diximus ad bonitatem aquæ. Hanc proxime ſequitur, quæ ex puteo hauritur; nam reuera fontana eſt, tantum differt, quod ſub terra lateat, neq; extraferatur, & idcirco aliquanto magis [d] craſſa eſt, & cruda. Quod ſi terra, vbi puteus effoditur, pura ſit, hauriaturq; ex eo aſſidue aqua, ſicque hauriendo agitetur, paulo minus bona erit, quam fontana. Aqua fluminũ eiuſdem naturæ eſſet, cuius H

ſunt

a *Auic li.1. fen.2. doct. 2.c.16.*
b *Hippo.5. apho.16 & Galen 4.6. epid com.10.*
c *Hipp. Gal. & Auic. ib.*
d *Hipp.Gal. & Auic. ib.*
e *Gal 5.aph. com.16.*
f *Galen 4.6. epid. com.10*
g *Vitruu.*
h *Gal.li.5 apho.com.16. & 4.6.epid. com.10.*
i *Auic li.1. fen.2. doct. 2.c.16.*
k *Auic ibid.*
l *Auic.ibi.*
m *Gal.li. de ptiſſ c.2.& 1.de tu. val. c 11.*
n *Hipp.l. de aere aquis c.2.& 3.*
o *Gal.7 catatop.ſ.180. litera H.*
p *Hipp. l. de aere aquis c.3.*
q *Hipp l.de aere aquis & loc.c.4. & Gal.lib. ſpurio de bon.aqua c.3.*
r *Ariſtot.2. meteor.c.3.*
ſ *Gal. li. de bonit. aqua c.1.*
t *Ariſtot. 1. meteor. c. 9.*
u *Hippo.& Galen.4. 6. epide.text. com.19. & Gal.in lib. ſpurio de bonit.aqua c.1.*
x *Gal.1.de tu.val.c.11.*
y *Hip.li.de aere aquis c.3.& Gal. 1.de tu.val. cap.11.*
z *Gal.1. de tu.val c.11. & Auic.li. 1.fen.2.doct. 2.c.16.*
a *Hipp.4.6. epid.19. & de aere aq. c.4.*
b *Gal.7.li. catatop.c.2.*
c *Gal.1.de tu.val.c.11.*
d *Gal li.de bon.aquar. cap.3.*

A ſunt fontes, à quibus emanat, niſi aliquod vitium contraheret, vel ex mixtura eorum, quæ in alueo, aut ripis continentur, vel ex mutatione ob aerem ambientem immoderate calidum, aut frigidum, ex quo ſequitur, vt deterior & craſſior euadat, vrinæ difficultatem adferat, calculum gignat Gal.[a] tamen non damnat aquam Nili, vbi percoletur: Romani etiam nunc Tyberinam præponunt illi, quæ ex puteo hauritur: ſeruatur autem aqua Tyberina diu in teſtis, & quæ ante turbida erat pellucida maxime euadit, reſidetque limus ille totus in fundo teſtæ; in hac deprehenduntur conditiones omnes, quas ad bonitatem aquæ diximus poſtulari, præterquam quod experimento compertum eſt ſaluberrimam eſſe. Quæ ex niue, aut glacie deſtillat, cruda eſt, [b] & craſſa; tum quia retinet adhuc aliquid frigoris vehementis, atque alieni; tum quia expreſſæ ſunt partes tenuiores, cum vi frigoris concreuit & in niuem, aut glaciem degenerauit, atque idcirco vbi poſtea liquet, minus [c] ſpacium occupat. Reſtat, quæ ex lacu, & quæ ex palude petitur, vtraque [d] mala eſt, craſſa, & grauis, cum tenuiores partes vi ſolis attrahantur, craſſiores reſtent: melior tamen eſt, quæ ex lacu, quam quæ ex palude, quod lacus maiorem aquæ copiam contineat; maior autem copia minus putreſcit, quàm minor; quod item aſſidue moueatur, cum fluuios excipiat, atque emittat vberiores; docuit autem Plato [e] in Theetæto motum prohibere putredinem: quæcunque vero motu priuantur, putreſcunt, quod euenit aquæ paludis, quæ cum motu careat, non ſeruatur inuiolata, cumque pauca ſit, facilius putreſcit; accedit aer circumfuſus, qui viciſſim paludem inficit, & ab eodem inficitur. Peſſima igitur [f] omnium eſt aqua paludis, quod & putris
B ſit, & maxime craſſa, quo fit, vt æſtate vertatur in [g] flauam bilem, hyeme in pituitam, præcordia inflet, tumefaciat viſcera, veluti iecur ac lienem, gignat aquam intercutem; vt autem hæc ſummopere vbique fugienda eſt, ita optima eligenda, quæ omnibus [h] aptatur tàm ſanis, quàm ægrotantibus, cuiuſcumque naturæ, atque ætatis fuerit; neque enim vt inter cibos alii aliis conueniunt, ita etiam inter aquas, cum quæ optima eſt, omnibus ſalubertima [i] ſit. Verum quia non omnibus locis datur copia ipſius, ſumere illam oportet, quæ præſto eſt, quod ſi vitioſa fuerit, corrigenda eſt; hoc quo pacto fiat, ſi exponamus, finem ſtatuemus ſermoni de aqua. Vitioſam aquam nominauimus [k] turbidam, putrem, ſalſam, acidam, mixtam cum materia aliena, calidam, aut nimis frigidam: qualiſcunque autem fuerit, ita corrigi poteſt, vt ſi non optima, ſaltem minus mala euadat, ſiquidem turbida per teſtas exiguis foraminibus diſtinctas iterum & tertio percolatur, dum pellucida fiat, quomodo ſcribit Galen.[l] Alexandrinos conſueuiſſe percolare aquam Nili: idem aſſequemur, ſi de [m] vno vaſe in alterum diffundatur, donec limus deſidat vniuerſus, quo plurimum confert etiam [n] coctura; citius enim pura efficitur, quæ prius bullierit: adde, quod dum feruet, ſi aliena materia admixta eſt, [o] facile ſegregatur & relinquitur in fundo: ab ea etiam, quæ putris eſt, dum feruet, exhalant, atque abſumuntur vapores putres, ſi qui cum ea iuncti erant: extenuatur item, & leuior [p] redditur coctura, quæ nimis frigida eſt, cruda & craſſa; caue tamen, ne diutius ferueat; nam ſic non ſolum extenuarentur partes craſſæ, ſed diſſiparentur tenues, ac in vapores abirent, remaneretque aqua craſſior, & cum aliqua [q] ſalſedine. Corrigitur hoc pacto etiam, quæ
C calida eſt; nam vbi deferbuit, magis refrigeratur, ſi niue, aut aere frigido circumdetur, quod inuentum teſte [r] Plinio fuit Neronis Imperatoris: effici etiam dulcis poteſt marina aqua, ſi puteus in litore effodiatur; nam quæ in ipſum deſtillat per arenam ex mari ſalſedinem deponit; ſic Carolus Quintus Cæſar exercitum in Africa vindicauit à ſiti, cum Tunetum vrbem expugnauit: foditur etiam puteus iuxta paludem, vt in ipſum defluat aqua purgata à limo, hirudinibus, & vermiculis.

a Gal. 1. ſimpli. c. 4.
b Hip. li. de aere aquis c. 4. & Gal. li. ſpurio de bon. aquar. cap. 1.
c Hipp. & Gal ibidem.
d Hip. li. de aere aq. c. 3. & Gal. 1. de tu. val. c. 11.
e Plato in Theetæto.
f Hipp. l. de aere aq. & c. cap. 3.
g Hip ibid.
h Gal. 1. de tu. val c. 11. & Galen. 1. ſimpl. c. 4.
i Gal ibid.
k Supra in hoc capite.
l Gal. 1. ſimplic. c. 4.
m Auic. li. 1 fen. 2. doct. 2. c. 16.
n Gal. 4. 6. epid. com. 10
o Gal. ibid.
p Gal. ibid.
q Gal. 3. de ali. fac. c. 32.
r Plinius li. 31. naturalis hiſt. c. 3.

De vino. CAP. V.

AB aqua proximus tranſitus eſt ad vinum, quod licet artem agricolæ poſtulet, ſimplex eſt & vſitatum, non tamen neceſſarium, cum maximam hominum partem conſtet & ante vixiſſe, & nunc viuere abſque vino penitus; quanquam ſuauiſſimum eſt, & vbi moderate bibatur, humanæ vitæ tot commoda adfert, vt ſtirps, à quo profertur, à vita vitis nomen apud Romanos inuenerit, & Liber pater, cui à veteribus vinum acceptum refertur, in Deorum numerum fuerit collocatus: quæ ſit autem vini facultas, quibus indiciis deprehendatur, qua ratione vitari poſſit, ne quid adferat detrimenti, nunc exponere inſtituimus.

Equidem ſi quemadmodum quæuis aqua (modo bona ſit) eandem facultatem habet, eandem omne vinum haberet, quod integrum eſt, ſine vlla diſtinctione protinus ad ipſum aggrederer; Verum nihil omnino eſt in rerum natura tàm multiplex, tàm varium, tàm à ſe diſſidens, quàm vinum eſt; cuius effecta non ſolum diuerſa, ſed ſæpè [ſ] etiam contraria ſe oſtendunt: cum aliud calefacere, aliud
D refrigerare, aliud madefacere, aliud exiccare, aliud obſtruere, aliud obſtructionem tollere, aliud euocare, aliud cohibere, quæ detrudenda ſunt, conſtet. De vino igitur primò rectè diſtinctio fiet ex differentiis, quæ in ipſo apparent, quædam proximè, quædam [t] alio intercedente medio naturam eius permutant, color, odor, ſapor, habitus: vis refertur ad vinum per ſe, ætas verò quatenus eiuſmodi differentias mutat. Veniat primo in medium color, qui quam varius ſit, non modo nouerunt, qui multas regiones peragrarunt, ſed illi etiam, qui in eadem perpetuò vixerunt; ferè enim vbicunque vina proferuntur, varii coloris fiunt, vt [u] alba, ruffa, flaua, rubra, nigra; tum media, vt inter alba & ruffa, cuiuſmodi ſunt pallida & ſubruffa; inter ruffa & flaua, veluti ſubflaua, inter alba & rubra, veluti ſubrubra, inter rubra & nigra, veluti ſubnigra, quos colores cernimus etiam in vrina, quam par eſt illis reſpondere, quæ ingeruntur. At differunt [x] vina inter ſe odore, cum aliorum iucundus, aliorum fœdus, aut nullus ſit odoratus: differunt guſtatu, cum quædam propè ſaporis ſint expertia (græci [y] ἄποια nuncupant), quædam acerba, auſtera, dulcia, acria, aut amara, quædam multos ſapores habeant, quædam vnum medium inter iam dictos: non reperies autem vinum ſalſum ſimplex, ſicuti neque acidum, quod integrum ſit & conſiſtat: habitus item in alio tenuis eſt, in alio craſſus, in alio medius inter craſſum & tenuem. Ex prædictis autem vini differentiis videtur oriri illa, quæ ſpectat ad vires, cum aliud [z] ingentium, aliud nullarum ſit virium, aliud medium inter hæc, quod nullas habet vires, id ὑδατώδες, quaſi aquoſum à græcis vocatur; caret enim odore, colore, ſapore, videturq; & his & habitu parum ab

ſ Galen. 3. acut. com. 1. & Galen. lib. de ſucc. bon. ca. 11. & 5. de tu. val. cap. 5. & de Atte. nu. victu c. 12.
t Galen. 3. acu. com. 1.
u Galen. 3. acu. com. 1.
x Galen. 3. acu. com. 1.
y Gal. ibid.
z Galen. 1. com. 3. lib. acutor.
a Gal. ibid.

aqua recedere; idem dicitur etiam ὀλιγοφόρον, [a] cum nihil valeat in aqua; ſed exigua eius portione ad- E
iecta vim ſuam amittat: quod validum & firmum eſt, etiam vbi multa aqua diluitur, vim ſuam reti-
net, dicitur hoc à græcis [b] οἰνώδης, quaſi vinoſum, ſiquidem colore, odore, ſapore, habitu plurimum diſ-
ſidet ab aqua; neque enim album eſt, aut expers odoris, & ſaporis, nec admodum tenue: quod medio-
crium virium eſt, mediam inter hæc naturam habet. Reſtat ætas, quam non per ſe, ſed quatenus alias
differentias mutat, diximus [c] vini naturam mutare; habet enim vinum ſuas ætates perinde ac ſtirpes,
atque animantes, quæ primò creſcunt, tum vigent, poſtremò ſeneſcunt: quamobrem aut [d] recens aut
peruetus, aut ætatis mediæ; quod recens eſt, dum adhuc feruet, Muſtum vocatur, vbi deferbuit, dicitur
Vinum nouum, cui tantum ætatis acceſſit, vt iam perfectum ſit, ac vigeat mediæ ætatis cenſendum eſt,
ſicuti vetus, quod eiuſmodi tempus exceſſit, & iam ſeneſcit; non tamen licet definire numerum anno-
rum, quo vini quælibet ætas terminetur, cum aliud celerius, aliud tardius perficiatur, vigeat, ac ſene-
ſcat; quod aquoſum eſt celerius ad vetuſtatem perducitur; nam tertio anno viget, niſi interim aceſcat,
deinde acquirit colorem, ſaporem, atque habitum vini veteris, cuius proprium eſt, vt magis ab aqua
recedat: quod valde vinoſum etiam vigeſimo anno crudum eſt, medium inter hæc medio tempore
viget, veluti poſt ſeptimũ annum, quem terminum [e] Dioſcorides præſcripſit. Vini partes omnes cum
viget, ac perfectum eſt, ad æquabilitatem perueniunt, ſunt autem quatuor; [f] conſtat enim ex flore, fæ-
ce, humore quodam aquoſo, & ipſa vini ſubſtantia, flos ſurſum fertur, dum vinum feruet, fæx tempore
deſcendit, ac deſidet: reſtat humor aquoſus mixtus cum ſubſtantia vini; hic in vinoſo paucus eſt, in a- F
quoſo [g] multus; nam quod vinoſum eſt, plures partes habet terrenas admixtas, quæ cum ægrius con-
coquantur, longum tempus deſiderant, neq; ita celeriter ab interno vini calore conficiuntur. Vinum
aquoſum [h] paucas admodum habet partes terrenas, ſed multas aquoſas, quæ celeriter concoquuntur,
ita vt breuioris [i] temporis ſpacio ad vigorem perducatur; ætas igitur nõ mutat per ſe naturam vini, neq;
magis prodeſt, aut obeſt, quod [k] vetus, tum medium, aut recens, ſed quod tempore mutetur in eo co-
lor, odor, ſapor, habitus, & tandem ipſa vis; acquirit tempore colorem, & ex albo [l] fit ruffum, ex ruffo
[m] flauum, ex nigro rubrum: acquirit odorem: nam quod expers erat odoris, reddit odoratum, acqui-
rit ſaporem, & quod aquoſum erat, vixq; mouebat guſtatum, ſentitur auſterum, quod erat auſterum,
[n] euadit lenius ac dulcius, quod dulce erat, efficitur acre & tandem amarum, vbi iam ſenio confectum
eſt; conſpicitur etiam tempore tenuius, non quo extenuetur ſubſtantia vini, quam conſtat coctione
fieri craſſiorem, ſed quod deſcendente fæce, quod eminet purum, tenue, ac pellucidum reſtet. Singulæ
autem hæ mutationes ſequuntur coctionem, hæc colorem, odorem, atque inſignem ſaporem efficit,
eadem habitum tenuiorem reddit ac pellucidum: quæ differentiæ vbi concurrant, neceſſe eſt vinum
eſſe firmius, & vinoſum magis; quanto autem vetuſtius efficitur, tanto minus euadit aquoſum; quod
recentius eſt, imbecillius eſt, & aquoſum magis. nec eſt, quod miremur, ſi nunc non adeo frequens ac-
cidit ebrietas, de qua tam multa à Græcis & latinis ſcripta leguntur, cum non vtamur vino vigente &
multarum virium, quo veteres ſe vſos teſtantur, ſed imbecillo, cui parum ætatis acceſſit; ætas igitur G
non per [o] ſe, ſed per coctionem mutatis aliis differentiis, vini naturam permutat, quæ conſiſtit potiſſi-
mum in viribus, ad quas videntur referri aliæ differentiæ; quamobrem dicemus vinum aliud firmum,
vinoſum ac vehemens eſſe, aliud infirmum aquoſum, & leue, qua diſtinctione propoſita non difficile
erit vini facultatem inueſtigare; eam enim dicemus eſſe propriè vini facultatem, quam in vinoſo com-
periemus, cum quæ in aquoſo reperitur, magis ad aquæ, quàm ad vini naturam accedat: quæ in medio
eſt inter vinoſum, & aquoſum, media inter vtramq; exiſtimari debet: ſed ſiue vinoſum, ſiue aquoſum,
ſiue medium fuerit, cibum ſolidum mollit, & ad eundem diſtribuendum conducit, quem [p] vſum à po-
tione in vniuerſum expectamus. Quod quidem vinoſum eſt, commoda hæc abundè præſtat, & eo vi-
tio caret, quod monſtrauimus [q] eſſe in aqua, quę cum frigida ſit, diutius moratur in ventriculo, ipſum-
que debilitat, atque inflat, diſtribuitur tarde, & interim in homine bilioſo vertitur in bilem, quod non
accidit vino vehementi: nam calidum eſt, flatum diſcutit, robur [r] addit, parum in ventriculo moratur,
diſtribuitur citò, plurimumque ad cibum coquendum, ac digerendum conducit. adde, quod alimen-
tum ſuppeditat, cum ſimile ſit naturæ noſtræ, alit autem [ſ] celeriter, & ſpiritus reficit, vires recreat, re-
tinet animam pene fugientem, bonum ſuccum gignit, ſuauiſſimum eſt, guſtatumque ſumma volupta-
te perfundit, quo nomine ſenectutis aſperitatem lenit & animum efficit mitiorem. Zeno ſolitus erat
dicere, idem ſibi euenire vinum potanti, quod lupinis amaris, cum aqua macerantur: conuertitur [t] hoc
in ſanguinem, & idcirco auget ſubſtantiam calidam & humidam; auget [u] etiam qualitatem caloris; H
calefit enim primo à nobis, deinde nos calefacit, & qualitatem noſtri caloris tertio [x] gradu calidam
reddit, ad quem gradum ſiccam qualitatem etiam perducit, licet (vt diximus) ſubſtantiam humidam
augeat. Ex vi, quam habet, calefaciendi, ſequitur vt non ſolũ ipſum coquatur ac diſtribuatur, ſed ad co-
ctionem [y] quoque ac diſtributionem cibi perducat, valeatque ad ea, quæ ſuperant in iecinore, aut ſo-
lidis partibus detrudenda: ob eandem vim caloris cauet [z] Plato in ſecundo libro de Legibus, ne pueris
miniſtretur; eſſet enim (vt ille inquit,) ignem igni adiicere; parce conceditur iuuenibus, largius ſeni-
bus, [a] qui frigidum corpus habent, & à vino vtiliter calefiunt, quod dum in ventriculo conficitur, va-
pores ſubtiles excitat, qui ſomnum faciunt, implent caput, & vbi imbecillum eſt, dolorem adferunt,
mentem lædunt, concitant deſtillationem: tentat etiam hoc vinum articulos & neruos [b] imbecillio-
res, cum per eos facile permeet, ſecumq; craſſiores ſuccos adducat, auget morbos calidos, veluti [c] fe-
bres, & ſitim accendit non mediocrem, cum non ſolum calefaciat, vt diximus, ſed etiam ſiccet, licet
tactu humidum ſentiatur; ſuccurrit autem morbis frigidis, ſuccos crudos [d] concoquit, prauos tem-
perat. effecta hæc vinoſum vinum ſequuntur, cum moderate ſumitur, & omni vitio caret: nam vbi ef-
fuſe bibatur, incredibilia adfert incommoda, non modo iis, qui imbecilli ſunt, & inſueti, ſed robuſtis
etiam & conſuetis. Vbi vitioſum eſt, ita vt vel nouum ſit, vel ſaporẽ, vel odorem habeat alienũ, habitũ
craſſum ac turbulentũ, longe maiora detrimenta adfert: nam ſi nimis large potetur, interdum tantum

a Hippo. & Gal. 3. acu. 20. & Gal. 7. meth. ca. 6.
b Gal. 1. com. 3. lib. acut. & 3. acut. comm. 20. & 7. meth. cap. 6.
c Sup paulo ante & Galen. li. 3. acu. com. 1.
d Gal. ibid.
e Dioſco. li. 5. cap. 7.
f Gal. 4. ſimpli. cap. 3. & Galen. 2. de nat. fac. c. 9.
g Galen 3. acu com 20.
h Galen. 3. acut. com. 20.
i Gal 1. de antidot c. 3.
k Galen 3. acu. com. 1.
l Galen. 12. meth. c 4.
m Gal. li. de ſucc. bonit. c. 12.
n Gal. 4. ſim plic. c. 11.
o Galen. 3. acut. com. 1.
p Sup. c. 1.
q Sup. ca. 4.
r Galen. 12. meth c. 4.
ſ Gal. 1. ad Glauc. c. 14.
t Galen 3. de ali fa. c. 40.
u Gal. 3. de temp c. 2.
x Gal. ..
y Galen. 12. meth. c. 4.
z Plat. 2. de legibus & Gal. 1. de tu. val c. 11.
a Gal. 5. de tu. val c. 5.
b Dioſ. li. 5. c. 7. & Gal. 2. 3. epid. com. 5.
c Gal. li. de cauſ. morbor. c. 2.
d Gal. 4. acu. com. 106.

abeſt

A abeſt [a], vt calidum innatum augeat, vt ſæpe etiam ipſum extinguat, non ſecus, quàm multitudo lignorum ignem exiguum; nam licet ſtatim, vbi ſumitur, videatur nos refrigerare, poſtea tamen, cum calorem noſtrum [b] contraxit, ſuum in nobis imprimit: vbi nimium eſt, quód abſumptum eſt, nequit ſuperari à calore [c] noſtro, ita vt vel ipſum debilitet, vel ſtrangulet, atque extinguat, quod vbi non accidit, immoderate nos calefacit, & facultatibus omnibus aduerſatur; ſiquidem mens immoderato potu vel nimium præceps redditur in conſiliis, vel obſtupefacta labat, iram, & reliquas cupiditates non reſtinguit, vt temerariis partibus oppreſſis ratio eluceat. Laudat Plato in [d] ſecundo libro de legibus Carthaginenſes, quorum lege cautum erat, ne Imperatores, magiſtratus, aut nauium gubernatores vinum potirent, non quod non excitet mentem, ſi parce bibatur, ſed quod voluptatem interdum largius potetur, & ebrietatem adferat: ob quam Alexander, qui Magnus cognominabatur, habitus eſt ſæpe turpiſſimus, cum ebrius amicos etiam in conuiuiis interimeret. Læduntur etiam ſenſus nimia potione vini, ita vt interdum nihil percipiant obrepente [e] ſomno graui, interdum nimis [f] vigilent, nonnunquam fiant hebetes, nonnunquam acres nimis. Læditur & motus voluntarius; nam ebrii vel furioſi ſunt, & ſine ratione mouentur, vel immobiles [g] redduntur, aut cum tremore, aut neruorum diſtentione: offendit vinum facultates quoque naturales, cum nimium eſt; nam fluctuat in ventre, atque ipſum onerat; male etiam afficit renes, ac veſicam, nec generationi, ac Veneri innoxium eſt; Iam vero quod vitioſum eſt, etiam ſi parcius bibatur, nobis omnino inimicum efficitur; nam ſi [h] male olet,
B aut guſtui moleſtum eſt, vt amarum, prauos ſuccos gignit; ſi nouum eſt, inflat, ægre coquitur, ægre diſtribuitur, ſudorem, & vrinam retinet, [i] namque hanc vtilitatem adfert, quod ventrem relaxat: ſi valde craſſum eſt, plurimum in ventre manet, [k] tarde diſtribuitur, ſudorem & vrinam cohibet: vbi non ſolum craſſum ſit, ſed etiam [l] dulce, eandem quoque ſupprimit, quod auſterum eſt; adſtringitque viſcerum vaſa, iecoris, & lienis, quæ à craſſo [m] tumefiunt atque obſtruuntur; præbet & craſſum materiam renibus ad calculum generandum. Ex his, quę hactenus dicta ſunt de vinoſo, facile eſt intelligere, quid poſſit aquoſum, & quid medium; aquoſum enim colore, odore, ſapore, habitu ab aqua parum [n] diſtat; quod paruam mixturam habeat terrenæ, & calidæ ſubſtantiæ, parumque coctum fuerit ab ipſo ligno vitis, imbecillum eſt, & vt diximus, parum valet in aqua; quare longe minus efficax eſt, quam vinoſum neque enim ſimiliter calefacit caput, [p] neruos, & articulos tentat, febricitantibus aduerſatur, minus tamen frigidum eſt, quàm aqua, & idcirco diu non retinetur in ventriculo, nec tarde [q] diſtribuitur, nec inflat, aut vertitur in bilem: ſed ſi ne noxa commoda præſtat, quæ à potione aquæ diximus [r] expectari; nam hæc cibum ſolidum madefacit, iuuatque ad ipſum diſtribuendum, ſitim [ſ] extinguit vinum aquoſum, cum non ſolum frigidum ſit, ſed etiam humidum, madefacit thoracem, & confert ad educendum [t] ſputum, corrigit prauos ſuccos, qui in ventriculo verſantur, & eatenus ſubmouet [u] capitis dolorem, quem illi excitabant: ſed quia tenue eſt, parum alimenti [x] præſtat: nam, teſte Hippocrate, [y] duæ partes ipſius vix tantum alimenti ſuppeditant, quantum vna mellis: vbi largius bibatur, nocet quidem, ſed
C tanto [z] minus, quàm vinoſum, quanto eſt imbecillius. Quod ſi vitioſum fuerit, minus etiam nos lædit, quàm aliud, quod vinoſum, & firmum eſſe demonſtrauimus; ſiquidem cito [a] digeritur, & parum ſubſtantiæ in nobis relinquit. Quod medium eſt inter vinoſum & aquoſum, mediam quoque vim habere diximus; cum nec multum alimenti præſtet, nec parum, in medioque ſit calefacientium, & refrigerantium, madefacientium & ſiccantium, atque idcirco mediocriter ad coctionem ac diſtributionem conferat, quod ſi vel effuſe bibatur, vel vitioſum ſit, lædit magis, quam aquoſum & minus, quàm vinoſum.

Expoſitis vini facultatibus proximum eſt, vt eaſdem recognoſcamus in vinis, quæ nobis offeruntur. Cum conſtet vinum quodlibet aliquid [b] præbere alimenti: tradémus primo, quibus indiciis deprehendatur, quod multum vel paucum, bonum vel malum, celeriter, vel tarde alimentum ſuppeditat, deinde quod facile aut ægre diſtribuitur, retinet aut propellit, quæ detrudenda ſunt, obſtructionem adfert, atque remouet, calefacit, aut refrigerat, madefacit, aut ſiccat, quæ omnes facultates, cum ſenſum lateant, colliguntur ex cauſis vel effectis; ſigna, quæ ab effectis ſumuntur, validiora ſunt, quam quæ à cauſis, epoto enim vino obſeruantur effecta, quæ ſequuntur. Quod ſi vires plurimum reficiantur, exiſtimabimus plurimum alimenti [c] à vino præſtari, ſi parum, iudicabimus quoque parum eſſe in vino alimenti. Cenſebimus item tarde vel celeriter vinum nobis alimentum præbere, pro [d] vt tarde vel celeriter refici vires comperiemus; deprehendemus etiam bonum ſuccum à vino gigni, cum videbimus hominem repleti ſanguine bono, & malum cum malo; intelligimus celerius diſtribui, vbi
D non ſentiatur diutius [e] in ventriculo, & vbi vrina reddatur celeriter; tarde autem, vbi diutius ventriculum oneret; & non niſi poſt multum tempus vrina reſpondeat. Vtilitas, quam vinum præbet ad ea, quæ ſuperant, depellenda, colligitur ex iis, quæ detruduntur multa vel pauca; vis, quam habet obſtructionē faciendi vel remouendi, deprehenditur ex obſtructione ſuperueniente, vel ex remotione præcedentis facultas refrigerandi, calefaciendi; madefaciendi, ſiccandi dignoſcitur, quod corpus calidius, frigidius, humidius, ſiccius ſentiatur. Verum indicia hæc, quæ ab effectis ſumuntur, quamuis certa ſint, nequeunt vini facultatem indicare ante experimentum, quod tamen ad Medicum pertinet; quamobrem confugere debet ad proximas cauſas, & inde priuſquam experiatur vini facultatem deprehendere. Proximæ cauſæ ſunt [f] totius ſubſtantiæ ſimilitudo qualitates principes, & illæ, quæ oriuntur ex principibus; ex ſimilitudine totius ſubſtantiæ [g] colligitur facultas, quæ non modo alimentum præbet, ſed bonum etiam præſtat, bonum ſuccum gignit. ex qualitatibus tam principibus, quàm ſecundis deprehenduntur aliæ omnes. Cæterum ſimilitudo totius ſubſtantiæ ſenſum latet, quamobrem neceſſe eſt mente percipiatur; ſed nequit comprehendi ex ſuis cauſis, cùm æque lateant: oritur enim ex certa proportione elementorum, quam intelligere non licet. Deprehendi igitur debet ex effectis, vt quod [h] linguam, ventriculum, nares delectet; ſequuntur enim hæc totius ſubſtantiæ ſimilitudinem, & eandem denunciant. Principes qualitates, calor, frigus, ſiccitas, humiditas, partim deprehenduntur ex effectis, vt ex ſapore, odore; partim ex cauſis, vt ex ſolo, cœlo, ex modo, quo vinum confectum eſt: Quod

attinet

a Gal. 3. de temp. ca. 2.
b Gal. 3. de temp. c. 2.
c Gal ibid.
d Plat. 2. de legibus.
e Hippo. & Gal. 5. aph. 5.
f Gal. li. 3. de loc. aff. c. 9.
g Hipp. & Gal. 5. aph. 5.
h Galen. li. de ſucco. bon. c. 11.
i Dioſcor. li. 5. c. 7.
k Gal. 3. de ali. fa. c. 40.
l Galen. de ſucco bon. c. 11.
m Galen. 3. acut. com. 2. & Galen. li. ſpurio de diſſolu. cont. c. 18.
n Galen. 3. acut. com. 20.
o Gal. 3. acut. com. 20.
p Galen. 12. meth. c. 4.
q Gal. 2. apho. com. 18.
r Sup. cap. 4.
ſ Hippo. & Gal. li. de ſolutio. dicta cap. 31.
t Galen. 3. acut. com. 4.
u Galen. de ſucco. bon. & vitio ca. 11.
x Gal. 3. de ali. fa. c. 40. & aphoriſ. com. 18.
y Hipp. 3. acut. 21.
z Hipp. 3. acut. ca. de vino.
a Gal. 3. de ali fa. ca. 4. & 2. aphor. comm 18.
b Galen. 3. de ali. fa. c. 40.
c Gal. 3. de ali fa. c. 40. & 2. aphor. comm. 11.
d Gal. 2. aphor. com. 11. & lib. de ali. fac. c. 40.
e Gal. locis citatis.
f Sup. lib. 3. c. 1 & 2.
g Galen. 3. de alim. fa. 27.
h Gal. 3. de alim. fac. c. 15.

attinet ad effecta, odor [a] proficiſcitur à calore; nam quæ frigida ſunt, carent odore, ſopor acris, [b] a- E
marus, ſequitur temperationem calidam, ſicut dulcis [c] moderatam, acerbus, vel auſterus frigidam.
calor albus eſt [d] effectus frigoris, ſicuti flauus caloris, medius mediæ temperationis. De cauſis verò
ſcire licet, quale fuerit cœlum, aut ſolum; tale etiam proferri vinum, id quod [e] ſupra quoque traditum
eſt, cum de ciborum indiciis ageremus; varia item eſt confectio vini: nam vel ſponte defluit, vel vbi
calcetur vua; fit etiam vel ex vuis recentibus, vel ex paſſis, coquitur plus minusue, aut ſine coctione
ſeruatur, ſtatim percolatur aut relinquitur, dum fæx deſidat; eiuſmodi confectiones, quatenus partes
& tenues & aquoſas, vel craſſas & terreſtres, plures aut pauciores in vino relinquunt, ita varium ipſum
efficiunt. Secundæ qualitates, vt color, ſapor, odor, habitus, ſenſu ipſo deprehenduntur, neque neceſſe
eſt confugere ad cauſas vel effecta. Conſtat igitur, quo pacto proximæ cauſæ facultatis, nempe totius
ſubſtantiæ ſimilitudo, qualitates principes, & quæ has ſequuntur, nobis innoteſcere poſſint; conſtat
etiam, quæ cauſæ vnamquamque facultatem producant: bonitatem ſucci præſtat ſimilitudo totius
ſubſtantiæ, & ſimul etiam moderatio totius temperationis; prauitatem diſſimilitudo & exceſſus: multi
alimenti cauſa & magna totius ſubſtantiæ ſimilitudo, & eiuſdem [f] craſſitudo, quo nomine vinum ru-
brum dulce, cum craſſum ſit & ſimile ſanguini, plurimum nos nutrit; quod parum nos nutrit, minus
ſimile eſt, & tenuius; [g] nam totum fere vertitur in vrinam, & ita celeritatem alimenti, ac diſtributio-
nis amotionem efficit habitus tenuis, ſicuti craſſus [h] tarditatem, & obſtructionem: vis calefaciendi
refrigerandi, madefaciendi, ſiccandi, à ſimilibus oritur qualitatibus, & eaſdem denunciat. Reſtat ter- F
tium ex iis, quæ propoſita erant, qua ratione ſcilicet vitari detrimenta poſſint, quæ à vino adferuntur:
vitantur ergo primum, ſi eligatur vinum illud, quod ad rem maxime facere videatur; interdum tamen
eius copia non eſt, interdum etiam quantumuis idoneum detur, adhuc hominem lædit, in quo caſu ſi
dandum vinum eſt, quod maiora adferre poſſit commoda, quam incommoda, corrigi debet, id quod
potiſſimum fit permixtione. Quæ cum vino miſceri ſolent, varia ſunt, quorum alia vim medicamenti
habent, veluti ſemina, flores, radices, folia ſtirpium, de quibus nunc non loquimur, cum non ſint con-
ſueta tempore ſanitatis, & magis ad medicamenta pertineant, quàm ad victum; alia verò vinum tem-
perant, & ad potum ſanorum etiam adhibentur, cuiuſmodi ſunt aqua, mel, aromata: ordiamur ab a-
qua, qua vinum præcipue diluitur, vt leuius reddatur, nec ob validam vim hominem offendat: Ergo
quod diluitur, aquoſum magis redditur, minus alimenti præbet, minus calefacit & ſiccat, quàm mera-
cum, non æque caput, mentem, neruos, & articulos tentat, non æque febrem & inflammationem fo-
uet, aut nocet iis, qui ſunt ſecundum naturam, aut pręter naturam calidi. Quamobrem diluendum eſt,
cum minus alimenti requiritur, minus calefacere, ac ſiccare oportet, mens labat, caput imbecillum eſt,
nerui infirmi, articuli ſuccorum eruptione periclitantur; Illud tamen obliuiſci non oportet, quod dilu-
endo vt remittitur noxa, ita etiam vtilitas, quam adferri à vino monſtrauimus: nam quod dilutum eſt,
minus reficit vires, minus ad alimenti coctionem ac diſtributionem confert, minus ſudorem, & vri-
nam pellit. Apparet igitur, in quo caſu diluere vinum oporteat; quantum verò diluendum ſit, demon- G
ſtrat partim res ipſa, ob quam diluitur, partim ipſa vini vis. Quod ſi res, quæ dilui vinum hortatur, va-
lidior [i] fuerit, dilutius accipiendum erit, ſi imbecillior, minus dilutum, ſed vinum ſi vehemens ſit, plu-
rimumque valeat in aqua dilutiſſimum ſumi debet: mediocriter validum mediocriter diluendum eſt,
ſicuti parum, quod aquoſum eſt, & nihil valet in aqua; ſatis enim eſt, ſi aliquot aquæ guttis reſperga-
tur: appello dilutiſſimum, quod plus accipitur aquæ, quàm ipſum eſt, mediocriter dilutum, quod pari
portione aquæ miſcetur: Modus aquæ præſcribi ex toto [k] non poteſt, cum maior & minor admiſce-
ri portio debeat pro natura vini & hominis, cui datur. Additur aqua vino, vel cum conficitur, vel
poſtquam confectum eſt: cum conficitur, agricolæ aquam muſto vna cum vinaciis bullienti adiiciunt;
ſic autem melius temperatur, ſed non poteſt diutius ſeruari; nam aceſcit, vel fugit, atque in vappam
conuertitur: additur & aqua, cum confectum eſt, vbi iam potari debet, vt à pleriſque adiici ſolet. Sed
non æque belle miſcetur, ſicuti cum adiicitur, dum feruet. Verum non poteſt ſeruari vinum, quod
meracum non eſt, & idcirco dilui ſolet, cum bibitur, vel non multo ante: vinis dilutis adnumerari po-
teſt [l] lora, quo nomine vocabatur à latinis potio, quæ expreſſo vino ex vinaciis aqua madefactis con-
ficitur, quę tamen minus probatur; quia ſic potius vini fæx, quàm vinum ipſum diluitur, cum quod re-
ſtat expreſſo vino, fæcis naturam habeat: ita vt facile putreſcat, & in acetum vertatur, ſuccum longè de-
teriorem gignat, magis ventrem inflet ac robur diſſoluat; cæterum cum dico diluendum eſſe vinum
aqua, dulcem intelligo, quanquam diluitur interdum marina, vel à Medicis maiorem vim ſiccandi de- H
ſiderantibus, vel dum conficitur ab agricolis, dum vehitur à Nautis, qui ſic dominum defraudant:
quod marina dilutum fuerit, [m] ſitim excitat, febrem ardentem facit, præſertim æſtiuo tempore in ho-
mine bilioſo. Temperari etiam, ac corrigi vinum diximus melle, cuius mixturæ inuentio tribuitur Ari-
ſteo, [n] qui ſuauitate vtriuſque ſeorſum adductus ea inter ſe miſcuit; multos ergo dulcedo illa delectat,
ſed compluribus etiam prodeſt vis illa detergendi, quam ex melle vinum acquirit, hac gaudent ſenes,
[o] & quicunque naturam habent frigidam, & vaſa viſcerum anguſta.

Romulus Pollio [p] rogatus ab Auguſto, quia via centum annos vixiſſet incolumis, reſpondit fo-
ris oleo, intus muſto: ſed iuuenibus [q] & calidis inimicum eſt, quod mel in flauam bilem degeneret;
commodiſſime miſcetur mel cum vino auſtero, quod hoc pacto ſuauiſſimum redditur, & non ſolum
viſcera detergit, ſed validiora etiam efficit, tollitque obſtructionem; non ſemper autem pari modo ad-
iicitur, ſed magis minuſue pro genere vini, atque affectu hominis, cui datur; fere autem ſex paribus vi-
ni additur vna mellis, & id vel ſtatim à principio, dum feruet muſtum, vel poſtquam deferbuit, deco-
quitur mel cum vino, donec ſpuma auferatur: quod ſi pro melle ſaccarum accipias, potius iucundior
erit, ſed vis detergendi minor. Sunt, qui optimo vino, ac vehementi cum ſaccaro aromata adiiciant;
percolant enim ipſum per colum, in quo & ſaccarum, & aromata contrita contineantur, ſicque potio-
nem efficiunt ſuauiſſimam, quam vulgo appellant Hippocras, hæc hyeme, frigida regione, ſenibus
maxime

Marginal notes:
- a *Galen. 4. ſimpl. c. 22.*
- b *Galen. 4. ſimpl. c. 21.*
- c *Gal. ibid. & c. 9.*
- d *Galen. 2. aphor. com. 18.*
- e *Supra li. 4. c. 1.*
- f *Galen. 3. de ali. fa. c. 40. & li. de ſucco bon. c. 11.*
- g *Galen. 2. aph. com. 18.*
- h *Hippo. 3. acu. c. de vino, & li. de ſucco. bon. c. 11.*
- i *Gal. 4. de tu. val. c. 6.*
- k *Gal. 4. de tu. val. c. 6.*
- l *Galen. 2. de ali. fac. c. 9. & Plin. lib. 14. c. 10.*
- m *Galen. 4. acut. com. 1.*
- n *Plin. li. 4. nat. hiſt. c. 4.*
- o *Gal. 5. de tu. val. c. 5.*
- p *Plin. lib. 22. nat. hiſt. c. 24.*
- q *Gal. li. de ſucco. bon. c. 12. & 3. de ali fa c. 39.*

A maxime aptatur; nam guſtantem ſummopere delectat, vires reficit, viſcera confirmat, & egregie detergit, diſtribuiturque celeriter; quod ſi pro vino accipiatur aqua, conficietur potio illa, quam appellant Hippocras, ex aqua, quæ conuenit affectibus frigidis vbi cerebrum, nerui, aut articuli magna imbecillitate laborent; alit enim ſine noxa, ac vires reficit, detergit, penetrat, & viſceribus robur addit; quanquam hæc potio non amplius ad vinum pertinet, ſed ad mixturam ex aqua & melle, ad quam iam pergimus.

De Hydromelite, Apomelite, Oxymelite. CAP. VI.

EX aqua igitur & melle conficitur potio, quam græci vocant hydromeli [a] & melicraton, latini ſimpliciter mulſam intelligentes aquam, ſicuti cum mulſum ſimpliciter dicunt, vinum intelligunt, cui mel adiectum fuerit: vt autem mulſæ vires comperiamus, neceſſe eſt ſimplicium, ex quibus componitur, aquæ videlicet, & mellis naturam intueri: Aqua (vt in [b] ſuperioribus proditum eſt) nihil alimenti præbet, ſed refrigerat, madefacit, ſitim extinguit, ad cibum molliendum, ac diſtribuendum conducit, tarde permeat, diutiuſque [c] retenta ventrem inflat, atque exoluit, & ſi bilioſus fuerit, vertitur in bilem; Mel nutrit detergit, celeriter permeat, aluum reſoluit, facile tamen à calore valido mutatur [d] in bilem, & idcirco ſitim & inflammationem auget, ſed mixtura aquæ corrigitur calor mellis, ſicuti mixtura mellis frigus aquæ, fitq; potio, ex qua cõplura commoda conſequimur: alit enim ob vim ipſam mellis, quod (vt [e] Hippocrates teſtatur) duplo plus alimenti præbet, quàm vinum aquoſum, detergit, ac cito diſtribuitur, vrinam [f] cit & ſputum educit, niſi nimis glutinoſum fuerit, celeriter penetrat ac diſtribuitur, modo non fuerint tumores in [g] viſceribus, ob quos retineri diutius ſolet & in bilem conuerti, id B quod præſertim euenit, vbi inflammatione, aut eryſipelate laborent: Quamobrem in ardente [h] febre pernicioſa eſt, ſitim accendit & ſputum [i] reddit magis glutinoſum, niſi plurimum diluatur; quamuis incommoda hæc multo magis ſequantur potionem [k] vini dulcis; prodeſt tamen hæc plurimum affectibus frigidis, in quibus minus diluta ſumi poteſt; neque enim ſemper eodem modo diluitur, ſed quatenus res poſtulat: Quæ minus [l] diluitur, plus præbet alimenti, plus detergit, aluum laxat, prodeſt affectibus frigidis, obeſt calidis; quæ magis diluitur, minus alimenti præbet, minus detergit, minus etiam ſitim excitat, & ſputum minus [m] glutinoſum efficit, magis accommodatur ad calidos affectus, magis vrinam mouet, & minus degenerat in bilem. Accipit, quæ parum diluta eſt, vnam partem mellis, & duas aquæ; mediocriter diluta fit ex quatuor partibus aquæ, & vna mellis, ſed plurimum tunc dilui dicitur, cum vni parti mellis adiiciuntur octo aquę: diluemus ergo mulſam plus, minuſve, pro vt res videbitur poſtulare. Veteres [n] ad mulſæ compoſitionem ſumebant aquam pluuialem, quod tenuior ſit, & cum melle facilius miſceatur; vbi pluuialis copia non ſit, ſumatur fontana, quod ſi pro melle accipiatur ſaccarum, potio [o] ſuauior fiet, & minus calida, non æque vertetur in bilem, nec ſitim faciet, aut ſputum reddet glutinoſum: Quamobrem vbi inflammatio, vel febris ardens hominem exerceat, præſtat pro melle admiſcere ſaccarum, quamuis minorem habeat vim detergendi, miſcetur autem cum aqua, donec in ea tabeſcat, aut ex eadem incoquitur. Paratur etiam à Pharmacopolis potio, quam Iulep nominant, ex ſaccaro decocto in aqua, in qua plerumque flores, vel herbas, madefaciunt, veluti roſam, vio- C lam; diluitur autem aqua cum vtendum eſt, diffunditurq; ex vaſe in vas, donec bene miſceatur. At mel ad mulſam efficiendam vel crudum cum aqua miſcetur, vel ex eadem incoquitur, mulſa [p] cruda minus alimenti præbet, ſed magis detergit, aluum perturbat ac reſoluit: cocta [q] pellucida euadit, ſed redditur minus acris, vnde minus aluum laxat, ſed plus [r] alimenti præbet; abunde eſt, ſi bulliat, dum ſpuma tota auferatur; Mel bonum non magnam requirit coctionem, vitioſumque efficitur, ſi diutius concoquatur, id quod euenit, ſi bulliat, dum tertia pars remaneat. Dioſcorides [ſ] mulſam crudam in ſole diutius haberi iubet, cum canicula exoritur; ſed ſiue ſole, ſiue igne coquatur, vbi iam cocta eſt, ſi diutius ſeruetur, perficitur, & vini ſaporem acquirit, id quod non ſolum ſcriptũ legimus apud veteres [t] auctores; ſed experimento etiam comprobauimus, dum Lutetiæ degeremus; dedit enim nobis pharmacopola mulſam vetuſtam, pellucidam, colore flauam, ſapore dulcem & ſubacrem, ita vt vinum vetus ac vehemens repræſentaret, & ſtatim guſtantibus nobis vinum videretur. perficitur etiam vetuſtate apomeli, ad quod iam tranſimus.

Apomeli nominatur à [u] Græcis potio ex aqua, quæ pro melle fauos accipit; eadem dicitur oxyglyces, [x] quod dulcis ſimul ſit & acida; aceſcit enim poſtquam confecta eſt, & ſimul dulcem ſaporem retinet, quamobrem minus calida eſt, quam [y] mulſa, & minus inimica laborantibus febre ardente; ſiquidem cum ſapore [z] acido, vim refrigerandi, incidendi, ac penetrandi etiam acquirit, plurimumque D æſtate valet ad ſitim extinguendam, laudatur autem, vbi refrigerare, detergere & incidere oporteat; neque liceat vti oxymelite propter vim aceti: datur ergo ab Hip.[a] iis, quibus cum vulnere oſſa franguntur, aut è ſuo loco mouentur: timet enim acetum, quod lædit [b] neruoſas partes, quæ in eiuſmodi caſibus offenduntur, & idcirco non audet dare oxymeli; habet autem apomeli vim detergendi, quemadmodum mulſa, ſed magis penetrat, atque incidit & minus calefacit; conficitur autem in hunc [c] modum. Ex fauis, qui albi ſint pellucidi & pleni mellis, exprimitur mel in aquam fontanam, in quam coniiciuntur etiam faui manibus contriti, diutiuſque macerati incoquuntur, donec omnem humorem in ea reliquiſſe videantur, detrahiturq; ſpuma interim, dum feruet, deinde cum tota mixtura frigida eſt, adimitur, quod ſupernatat, diffunditurque liquor in aliud vas proiecta tota materia, quæ reſidebat in fundo, quo pacto iterum & tertio incoquitur, donec purgatus fuerit, ac pelluceat, atq; hoc eſt optimum apomeli: olla, in qua coquitur, debet eſſe noua, in qua tamen pura aqua prius bullierit, vt deponat, ſi quem odorem ex terra contraxit; ponitur autem olla, vel ſuper prunam, vel ad flammam ſine fumo: vbi mel, quod ex fauis exprimitur, craſſius videatur, neceſſe eſt vnam partem ipſius miſcere cum quatuor aquæ, vbi tenuius, cum tribus: ſeruatur autem diutius, & in ipſo vſu diluitur aqua frigida præſertim æſtate ad ſitim extinguendam; quod iam vetuſtum eſt, validius eſt, (& vt de mulſa diximus [d]) vini ſaporem repræſentat.

[a] *Dioſcor. li. 5. c. 9. & Hippoc. 3. acut. 9.*
[b] *Sup. c. 4.*
[c] *Hippo. 3. acu. cap. de Aqua.*
[d] *Gal. 3. de ali. fa. c. 39. & li. de ſucc. cor. bon. c. 12.*
[e] *Hippoc. 3. acu tex. 21.*
[f] *Hippo. 3. acu. 10. & 11.*
[g] *Hippoc. & Gal. 3. acu. tex. & com. 9.*
[h] *Galen. 10. meth. ca. 11. & 11. meth. c. 11.*
[i] *Hippo. & Gal. 3. acu. 13.*
[k] *Hippoc. 3. acut. 10.*
[l] *Hippo. & Gal. 3. acu. 13.*
[m] *Hippo. & Gal. ibid.*
[n] *Dioſc. li. meth. c. 13.*
[o] *Galen. 7. ſimpl. cap. de Melle.*
[p] *Galen. 12. meth. c. 3.*
[q] *Hippoc. 3. acu. tex. 23.*
[r] *Galen. 12. meth. c. 3.*
[ſ] *Dioſc. li. 5. c. 13.*
[t] *Dioſc. ibi.*
[u] *Dioſc li 5. ca. 13. & Galen. 4. de tu. val. 6.*
[x] *Hippo. & Galen. 3. de fractu tex. com 49.*
[y] *Galen. 8. meth. c. 4.*
[z] *Gal. ibid. & li. 11. metho c. 9. & 4 de tu. val. c. 6.*
[a] *Hip. 3. li. de fractur. tex. 49. & Gal. in com.*
[b] *Galen. in eo com.*
[c] *Gal. 4. de tu. val. c. 6.*
[d] *Supra in hoc cap.*

Reſtat Oxymeli; quod non componitur [a] ex melle & aceto dumtaxat, ſicut nomen ſignificare B videtur, ſed ex aqua etiam, ita vt non aliud ſit, quàm mulſa, cui paululum aceti adiectũ fuerit; hanc potionem dabant veteres magis ægrotantibus, quàm benè valentibus, quod parum [b] præbeat alimenti, licet conferat ad coctionem, ac diſtributionem cibi: longè autem magis detergit, quàm mulſa ob vim aceti incidentem & extenuantem, valetque ad ſuccos [c] craſſos ac glutinoſos, obſtructionem tollit, facilè penetrat, & idcirco [d] ſaluberrimum eſt in tumore iecinoris, ac lienis; ſaluberrimum & in affectibus [e] thoracis, cũ ſputum incidat, ita vt facile deinde reddatur; accommodatur ad febres diuturnas, [f] ad morbos articulorum, & in vniuerſum vbi craſſior pituita redundet; alienum eſt, vt copia eſt [g] atræ bilis, cum eam fermentet, ſed caret noxa, quàm diximus adferri à mulſa, quæ in homine calidiore vertitur in bilem, & ſitim auget: refrigerat enim oxymel, ac ſitim [h] extinguit, madefacit fauces, non tamen æque frigidum eſt atque aqua, & idcirco caret noxa, quam in hac eſſe demonſtrauimus; lædit tamen [i] inteſtina imbecilla, cum nimis detergendo abradat, & cruentam deiectionem moliatur, id quod potiſſimum accidit homini ieiuno; nam vbi reliquiæ cibi prius ſumpti in inteſtinis verſantur, defendunt ab iniuriis eiuſmodi potus: ſed nocet etiam neruis, [k] ac partibus neruoſis, veluti vtero, quòd ob tenuitatem acetum penetret, & ſuo frigore neruos lædat; eſt enim frigus, teſte Hippocrate, [l] neruis inimicum, quæ mala ſi non euitari, ſaltem leniri [m] poſſunt, vbi oxymeli non valde acidum fiat; id quod eueniet, ſi & coquatur & parum aceti accipiat; vbi incoquitur acetum, imbecillius redditur, vbi paucum F accipiatur, ita vincitur à mixtura aquæ & mellis, vt vis abradendi ac fermentandi plurimum remittatur: oxymeli quod valde [n] acidum eſt, nimis efficax eſt, nimiſque ſubitò incidit, ac detergit, ita vt præter noxas iam dictas ſputum vel nimis [o] exiccet, vel nimis incidat, ac detergat; hoc ſi vires validæ fuerint, protinus extuſſitur, ſi imbecillæ, cum nequeant ipſum educere, reſpirationem prohibet, [p] & hominem ſtrangulat ob materiæ multitudinem, quæ ſubito aſperam arteriam infarcit: tutius ergo eſt vti oxymelle mediocriter acido, niſi vbi aut flatum diſcutere oporteat, aut humorem tenuem ſiccare; mediocriter acidum ferè accipit octo partes aquæ, duas [q] mellis, & vnam aceti: poteſt tamen, & plus & minus aceti admiſceri; nam quod validum eſt, parcius adiicitur, quod imbecillius, liberalius; adde, quod neque eadem [r] portio conuenit omnibus hominibus, ſed aliis maior, aliis minor; hanc nos docet guſtus [ſ] hominis, cui datur, cui ſi oxymeli nec nimis acidum, nec nimis dulce videatur, habet aceti, quantum ſufficit, quod nimis acidum videtur, [t] melle adiecto temperatur, quod nimis dulce maiorem aceti modum requirit. ſic igitur temperanda potio eſt, vt guſtanti ſatisfaciat: hanc mixturam coquere oportet non ſolum, vt acetum mitius fiat, ſed etiam vt mel [u] ſpumam deponat, & ſine inflandi vi ſuauius reddatur, omniaque in vnitatem [x] quandam coeant; debet autem incoqui, donec tertia pars remaneat: vbi coctum eſt, ſtatim dari poteſt, quanquam perfectius euadit ſi diutius ſeruetur: Diluitur [y] in ipſo vſu aqua non ſecus atque apomeli, bibiturque æſtate frigidum ad ſitim extinguendam, hyeme calidum, tepidum in affectibus [z] thoracis. Si pro melle accipiatur ſaccarum, minus ad detergendum valebit, ſed potum reddet ſuauiorem, ita vt à benè valentibus etiam non recuſetur. G

De potionibus, quæ ex frugibus, & fructibus componuntur. Cap. VII.

PRæter ſimplices potiones, cuiuſmodi eſt aqua & vinum, præter ea, quæ ex his, & melle componuntur, complures aliæ fuerunt à veteribus inuentæ, & adhuc frequentantur: componuntur autem partim ex frugibus, partim ex fructibus, lignis, & radicibus: meminit Hippocrates [a] aquæ ex hordeo, quanquam non tradit, qua ratione paretur. Nunc ſolemus hordeum ſuo cortice obductum aqua madefacere, deinde in eadem incoquere, donec ferè quarta pars conſumatur; bibitur autem eiuſmodi aqua æſtate, & à ſanis, & febricitantibus libenter ad ſitim [b] extinguendam; madefacit enim & refrigerat, & minus nocet, quam aqua pura, cum ab hordeo aliquam detergendi vim acquirat, ob quam celeriter diſtribuitur, parum tamen alimenti præſtat, quod parum ex hordei ſubſtantia contrahat; at vbi hordeum, aut triticum diutius macerentur, & plurimum incoquantur; eiuſmodi aqua non mediocrem alendi facultatem acquirit, non ſecus, [c] quàm Zitum, & curmi, quibus potionibus veteres vtebantur, & nunc etiam vtuntur populi ſeptemtrionales, cum ob frigus regionis, quam incolunt, vino careant: vocant autem cereuiſiam & birram: Quæ ex tritico componitur, plus alimenti præbet; quæ ex hordeo magis detergit, ac celerius diſtribuitur: vario autem modo parata, varios vſus acquirit, ſiquidem magis & minus macerantur, & incoquuntur eiuſmodi fruges, & ex aqua vel ſimplici, vel in aqua ferbuerint flores lupuli, atque hæc cereuiſia optima eſt, cum ab illis vini vim acquirat, ita vt guſtanti iucunda ſit, H largiusque epota caput tentet, & ebrietatem adferat: ſeruatur autem diutius & cum plurimum madefacere ac refrigerare poſſit, ad extinguendam ſitim æſtiuo tempore libenter ſumitur ab illis etiam, quibus vinum non deeſt.

Pro frumentis ſunt, qui fructibus vtantur, vt malis, piris, ſorbis aqua maceratis, atque incoctis, quæ potio licet paucum præbeat alimentum; tamen grata eſt, quia refrigerat, ſed ob vim adſtringentem non facile diſtribuitur, nec vrinam aut ſudorem mouet; dulciores fructus, vt perſica, pruna, ceraſia, armeniaca, ſi pro auſteris accipiantur, potio viſcera obſtruet, neque diu ſeruari poterit, niſi melle, aut ſaccaro condiatur; ſuccus ex malis punicis, vbi fæx reſederit, pellucet & vini rubrum colorem repræſentat, ſed [d] nihil alimenti præbet, adſtringit autem, & valet, vbi faſtidium ſit, & nauſea, ita vt magis ad medicamenta, quàm ad victus rationem referatur. Ex cinamomo decocto in aqua fit potio guſtantibus non ingrata, quæ licet nullum alimentum præbeat, præbet tamen aquæ vſum citra noxam, cum cibum ſolidum madefaciat, & ad eundem diſtribuendum conducat; nec diutius retineatur in ventriculo; acquirit enim à cinamomo vim quandam penetrandi, neque refrigerat, ſicut ante: eatenus autem adiicitur cinamomum, quatenus guſtanti potio iucunda ſit. Hactenus de potione.

Finis Sexti Libri De Ratione Victus.

VIDI

a Dioſc. li. 5. c. 18.
b Gal. 4. de tu. val. c. 5.
c Gal. ibid. & 4. de tu. val. c. 4.
d Hippo. & Gal. 3. acu. 30.
e Hippo. 3. acut. ca. de oxymel.
f Dioſc. li. 5. cap. 18 & Meſue li. 3. de antidot. c. de oxym.
g Hippo. 3. acut 38. & Gal. in com.
h Hippo. 3. acut. 30.
i Hippo. & Gal. 3. acu. tex. com. 32. & com. 33.
k Gal. 3. de fract. com. 49 & Hip. & Galen. 3. acut. 39.
l Hipp. 5. aphor. 18.
m Gal. 3 acu. com. 30.
n Hippo & Gal. 3. acu. 26.
o Hipp. ibi.
p Galen. 3. acu com 28.
q Gal. 4. de tu val. c. 6. & Meſue li. 3. de Antidotis ca. de oxymelle.
r Gal 4. de tu. val. c. 6.
ſ Gal. ibid.
t Gal. ibid.
u Gal. ibid.
x Gal. ibid.
y Gal ibid.
z Hippo. & Gal. 3. acut. 39.
a Hippoc. 3. acut. 43. & 4. acut. 71.
b Hippo. & Gal. loco citato.
c Galen. 4. acut. com. 71. & 2. aph. com. 20. & Dioſco. lib. 2. ca. 80. & 81. & Plin. lib. 22. cap. vlt.
d Gal. de alim. facu. c. 24. & Dioſcorides li. 5. c. 29.

VIDI VIDII DE RATIONE VICTVS

B Liber Septimus:

Qui eſt de iis, quæ retinentur, & detruduntur.

De neceſsitate retentorum, ac expulſorum. CAP. I.

Vita illa, quam communem eſſe demonſtrauimus [a] ſtirpium, belluarum, atque hominum, vt nequit ſine alimento ſeruari; ita ſine iis, quæ retinentur ac detruduntur; neceſſe enim eſt quæcunq; aluntur, & materiam retinere, qua alantur, & quæ vel toto genere, vel ſola qualitate ſuperant, detrudere; verum ea, quæ retinentur omnibus æquè neceſſaria ſunt, quæ detruduntur, non item; apparet enim eorũ euidens [b] neceſſitas in hominibus ac belluis, in ſtirpibus non ita euidens, quibus pauca ſuperant ſiue quantitate, ſiue toto genere aliena: nam quod ſpectat ad quantitatem, alliciunt tantum alimenti à terra, quantum ſatis eſt, neque ita voluptate mouentur, vt plus attrahant, quàm oportet quod interdum Belluis, Hominibus ſæpe vſu venit: præterea id, quod ſtirpes attrahunt à terra, [c] ante elaboratum, ac ſemicoctum eſt, neq; adeo diſſimile eſt, vt cum ab ipſis rurſus conficitur, multum ſuperſit, quod detrudi debeat, tanquam toto genere alienum; nam quod tale eſt, vt inquit Ariſt. [d] relinquitur, neque allicitur: cõtra euenit hominibus ac belluis, à quorum natura paſtus adeo diſtat, vt quantumuis [e] ſimilis C ſumatur, plures mutationes requirat, priuſquam alere poſſit, & in ipſorum naturam conuerti, quoties autem mutatur, relinquuntur partes aliquæ inutiles, ac toto genere diſſimiles, quamobrem multa in his ſunt depellenda. Quæ verò propriè detrudenda, quæ retinenda ſint, facile intelliget, qui triplicem [f] alimenti coctionem neceſſariam ante oculos ſibi proponet: prima igitur mutatio fit in ventriculo, vbi retineri cibus debet, donec pars vtilis ad alendum vertatur in ſuccum, ſeparetur que à reliquiis, quas detrudere oportet. In ſecunda mutatione eiuſmodi ſuccus attractus à iecinore retineri debet, dum in ſanguinem vertatur, ibi autem [g] ſecernitur vrina, quaſi ſerum à lacte, ac ſecreta expellitur. Tertia [h] mutatio fit, cum ſanguis attractus ac concoctus à partibus ſolidis ſimilis efficitur eorum ſubſtantiæ; illum igitur retinere oportet, dum hæ alantur: [i] ſuperant tamen ex eo quædam partes tenuiores; quædam craſſiores, à quibus nihil alimenti præbetur: detruduntur igitur per cutem, & quod tenue [k] eſt, aut diſſipatur in vapores, aut vertitur in ſudorem, quod craſſum partim degenerat in pilos, partim in ſordes. Ergo quæ retineri debent ſecundum naturam ſpectant omnia ad alendum, ſunt hæc cibus in ventriculo, ſanguis in partibus ſolidis: Quæ depellenda ſunt, ad alimenti reliquias referuntur, veluti [l] deiectio, vrina, ſudor, ac ſordes ex cute; verum hæc toto genere præter naturam ſunt: ſed neceſſe eſt, alia quoque interdum detrudere, quæ quamuis alioquin vtilia ſint, debitum tamen modum excedunt, huiuſmodi eſt mulieribus ſanguis menſtruus, viris ſemen, quod [n] ſuperat confecto iam alimento à partibus ſolidis; vtitur natura vtroque ad generationem, ſed ſanguis ſingulis menſibus expellitur, ſemen verò dum concumbimus; vbi non expellantur & ſuperent, [o] aliena ſunt; meritò itaq; vt cibus D & potio; ita etiam quæ retinentur ac detruduntur, inter ſex res [p] non naturales à veteribus numerantur; æque enim ad vitam & victum pertinent; iiſdemque vtitur Medicus tanquam inſtrumentis ad ſua munera exequenda: omnia autem inſtrumenta alicui potentiæ ſubſeruiunt ad opera efficienda; adnumeranturque cauſis effectricibus, [q] & idcirco facultatem aliquam habent. hæc, quæ nam ſit in iis, quæ retinentur, ac expelluntur, nunc primum inquirere oportet, deinde docere, qua ratione illis vti Medicus debeat, atque vbi ſponte non habeantur, qualia requiruntur, quo artificio comparentur. Ordiemur ab iis, quæ retinentur.

[a] Supr. li. 1. cap. 1.
[b] Gal. 1. de tu. val. c. 3.
[c] Gal. 1. de cauſis ſympto c. 7. & Ariſt. 2. de part anim. cap. 3.
[d] Ariſt. ibid.
[e] Gal. 1. de tu. val. c. 3. & 1. de natu. fac. c. 10.
[f] Galen. 1. de tu. val. c. 12.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. ibid.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. ibid.
[l] Galen. 1. de tu. val c. 12.
[m] Gal. 3. de cau. ſympt. cap. 2.
[n] Ariſt. 1. de Gen. an. c. 19 & Gal. 1. de ſem. cap. 16.
[o] Gal. 3. de cauſ. ſymp. cap. 2.
[p] Galen. lib. artis medi. cap. 85.
[q] Gal. lib. art. med. c. 85.

De facultatibus ac recto vſu eorum, quæ retinentur, & detruduntur.

CAP. II.

Retentorum facultas ea eſt, vt alimenti materiam præſtent, vires reficiant, temperationem moderatam tueantur, quæ ſine illis primo ſicca, deinde etiam frigida euaderet: eadem poſſunt temperationis exceſſum remittere. Rectus [r] vſus ipſorum in eo conſiſtit, vt his operibus ad quæ perficienda adhibentur, ſatisfaciant; reſpondeantque differentiis eorundem. Sunt differentiæ [ſ] animaduerſiones

[r] Vidus li. 5. de tu. val. gen. c. 9.
[ſ] Vidus li. 5. de tu. va. gen. c. 4.

quædam,veluti quantitas, qualitas,numerus,tempus,ordo,quæ deſiderantur in inſtrumentis ſimiles E illarum, quæ requiruntur in operibus. Ergo qualitas retentorum reſpondere debet qualitati operis; opus autem diximus non aliud eſſe, quàm alimentum, refectionem virium, temperationis moderationem, ad quæ perficienda non omnia quæ retinentur idonea ſunt, ſed ea duntaxat, quæ maxime poſſunt alimentum ſuppeditare, & ſimul reficere vires, ac temperationem moderari, qualia maxime ſunt cibus idoneus, ſuccus, qui ex eo conficitur, ſanguis à ſolidarum partium ſubſtantia confectus. Quantitas eorum, quæ retinentur, non quæuis conuenit, ſed quæ potiſſimum aptetur quantitati operum, ſiquidem tanta eſſe debent, quanta ſatis alere, vires reficere, & moderari temperationem valeant; pauciora non ſufficiunt; plura calorem ſtrangulant. [a] Tempus,quo retineri debent,oportet reſpondeat tempori,quo opera poſtulantur;ſed cum & alimentum,& moderatio aſſidue requiratur,aſſidue quoque retinendum eſt, quod hæc perficiat, ex quo colligi poteſt in iis, quæ retinentur, non attendi ordinem,ita vt prius vel poſterius retineantur,cum perpetuo retineri debeant;quod non euenit iis,quæ detruduntur; deſiderant enim certum ordinem, non ſecus,quàm labor,cibus,potus,ſomnus, venus. Numerus retinendorum ſatisfacere debet operibus; tot enim retinenda ſunt, quot neceſſaria eſſe diximus, vt corpus noſtrum alatur: Sed pertinet ad rectum vſum non ſolum accommodare inſtrumenta ad opera, & operum differentias, ſed etiam arte parare, vbi non habeantur idonea. Ergo vbi, quæ retineri debent, non retineantur, neceſſaria eſt ars, quæ non permittat ea depelli: videbitur F hæc fortaſſe non ad victus rationem & inſtrumenta, de quibus nunc agimus, ſed ad curandi rationem pertinere, cum eos morbos ſubmoueat, qui retinentem facultatem offendunt. Sed ſi appellamus ſanos eos, [b] qui ſolitis muneribus funguntur, exercentque negocia conſueta; conſtat interdum etiam ſanos non bene retinere poſſe, quæ vtilia ſunt ad alendum, & temperationem moderandam, quibus ſola victus ratio ſine medicamentis ſæpe ſuccurrit, adhibitis cibis & potionibus adſtringendi vim habentibus,quibus vti etiam ſolemus tempore ſanitatis,ita vt ſub victus rationem cadant;huiuſmodi eſt confectio ex [c] cotoneis, mala punica, oleum ex maſtice, ſpica, [d] ablynthio: ſed dubitari poterit,cuinam ex ſex rebus non naturalibus,(quibus ratio victus continetur)ſubiici debeant.Equidem arbitror hæc non ſecus, quàm balneum, & ea, quæ per clyſteres in aluum induntur, quæ Galenus [e] ſub victus ratione complectitur, maxime eo pertinere, vt corrigant, ac perficiant aliquam ex illis ſex rebus; & propriè ea, quæ retinentur ac detruduntur; & idcirco ad eadem referri, veluti quod per clyſteres in aluum immittitur ad deiectionem, balneum ad ſudorem, & quæ nunc traduntur ad ea, quæ retinentur: nec mirum videri debet, ſi inſtrumentum inſtrumento perficitur ac temperatur; quandoquidem ad hunc vſum miſcentur eſculenta [f] cum eſculentis, medicamenta [g] cum medicamentis; chirurgia [h] etiam, quæ manum deſiderat, cum non ſufficit manus, vtitur ſimul aliis inſtrumentis, veluti laqueis & machinamentis vbi fracta, vel luxata extenduntur, atque in ſuum locum collocantur: ſæpe enim euenit, vt inſtrumentum inſtrumento perficiatur, id autem, quod perficit, referendum eſt ad id, quod perficitur, ſicuti quæ nunc propoſita ſunt, ad ea, quæ retinentur: de quibus ſatis multa. G

Pergamus ad facultatem, ac rectum vſum eorum, quæ detruduntur: Valent igitur ad leuandas vires, quæ partim quantitate, partim ipſo genere retentorum premebantur, deinde ad obſtructionem tollendam, præbendum perſpiratum, ac temperationem moderandam. Requirit rectus vſus ipſorum, vt & operibus & operum differentiis ſatisfaciant; atque vbi non ſequuntur ſponte, vt arte educantur: talia ergo eſſe debent, quæ depelluntur, vt vires leuent, præbeant perſpiratum, obſtructionem ſubmoueant, temperationem moderentur: quamobrem non ſemper eadem expellenda ſunt, ſed modo hæc, modo illa: ſemper autem ea, quæ retenta nocent, educta præſtant vtilitates iam dictas. Quantitas educendorũ debet reſpondere [k] quantitati illorum operum, quibus ſubſeruiunt; id quod eueniet, vbi tanta educantur, quanta ſuperant: proprie autẽ deiectionis quantitas, ſicut & vrinæ, reſpondere [l] debet quantitati eſculentorum, & poculentorũ, ſi plura ſint, quam par eſſe videatur, & hominem debilitent, ſtatim ſupprimenda ſunt. De numero ſcire licet cum multa ſint, quæ vel toto genere, vel qualitate aliena ſunt, ea depellenda eſſe, quibus depulſis ſuccedant opera propoſita: quamobrem modo plura numero, modo pauciora detrudenda ſunt: ſemper autem tot, quot retenta moleſtiam adferunt. Tempus detrudendi eſt, cum opera illa requiruntur, & tandem cum nocent diutius retenta. Ordo in detrudendo ſumitur ab ordine operum, ſiquidem prius comedere oportet, ac bibere, tum perfecta coctione, detrudere, quæ ſuperant, quæ ſi ſponte educantur, nullo opus eſt artificio, alioquin euocari [m] debent à Medico; hoc quo pacto fiat, proximè exponemus: agemus ante de educendis iis, quæ toto H genere aliena ſunt, deinde veniemus ad ea, quæ ſola quantitate ſuperant. Toto genere aliena eſſe diximus [n] alimenti reliquias, vt deiectionem, vrinam, ſudorem, ac ſordes cutis, ad quas iam pergimus.

[a] Hippo. & Gal. 1. aph. 14.
[b] Gal. lib. de diff. morb. ab initio.
[c] Gal. 6. de tu. val. cap. vlt. & 2. de ali fa. c. 23.
[d] Gal. 6. de tu. val. c. 10.
[e] Galen. 3. 3. epi. comm. 9. & lib. 11. meth. c. 15.
[f] Supra lib. 3 c. 5.
[g] Gal. lib. de Theriaca ad Piſo. c. 5. & 1. li. catag. c. 3.
[h] Hip. 2. de fract. text. 40. & tex. 62.
[i] Galen 1. de tu. val c. 14.
[k] Hippo. 2. progno. 15. & Gal. 2. de cauſ. pulſ. cap. 15.
[l] Hippo. ibi. & Gal. 2. de cauſ. pulſ. cap. 15.
[m] Gal. 1. de tu. val. c. 14.
[n] Sup. c. 1.

De expellendis iis, quæ toto genere ſuperant. Cap. III.

FIloge primum ea non expelli, quæ ex prima coctione ſuperant, ſiquidem hoc ægrotanti accidat vitio [o] morbi, pertinet ad curationem, non ad victum: dum homo ſanus eſt, euocari poteſt deiectio retenta inſtrumentis, quæ ſiue comedantur ac bibantur, ſiue per clyſterem infundantur in aluum, ad victus rationem pertinent; eatenus autem deiectionem cogunt, vtrauis via dentur, quatenus cibi reliquias tales [p] reddunt, vt facile deiiciantur, vel [q] expultricem facultatem adeò irritant, vt ad deiiciendum moueatur; at ea, quæ retinentur in ſuperioribus inteſtinis, præſtat per os ingerere; at ea, quæ in inferioribus, per clyſterem immittere in aluum, quæ deiectionem ſollicitent. Si cibi reliquiæ duriores ac ſicciores fuerint, nec facile delabantur, niſi ante madefiant, ac molliantur, valent [r] cibi molles, humidi, dulces, veluti ex fructibus perſica, mora, pruna, ceraſia, armeniaca, ficus, [ſ] vuæ, quæ bene in arbore maturuerint, pepones modo ante alios cibos deuorentur: idem præſtat fiſtula illa, quam caſſiam nominant, paulo ante cibum deuorata; ex potionibus mulſa [t] præſertim cruda, muſtum, vinum dulce; ſed per clyſteres infunduntur in aluum ad molliendas, ac madefaciendas deiectiones, iuſculum

[o] Galen. 1. de tu. val. c. 14.
[p] Gal. 1. de tu. val. c. 14.
[q] Gal. 5. de tu. val. c. 9.
[r] Galen. 1. de tu. val. c. 14.
[ſ] Gal. 5. de tu. val. c. 9.
[t] Hippo. 3. acuto. c. de Mulſa.

A [a] pingue, mulſa, [b] oleum ſiue per ſe, ſiue ſimul iuncta accipiantur: commodiſſimum eſt oleum, quod maluatum appellant: malua enim ex aqua & oleo pari pondere mixtis incoquitur, dum tota aqua abſumatur. Ad irritandam facultatem expultricem vtimur detergentibus extenuantibus, vt ſunt piſciculi ſaliti, [c] cappares, ſinapi, quæ ſimiliter ſumi debent ante alios cibos: demittitur etiam ab inferiori parte in aluum medicamentum, quod expultricem facultatem ſollicitet, ſiue liquidum, ſiue craſſius in ſpeciem glandis; valet iuſculum ſalitum, mulſa parum diluta, ſapa, muria. Conficitur eiuſmodi glans, aut ex ſeuo, aut ex melle addito ſale, aloe, vel aliquo alio acriorem vim habente. Præter ea, quæ deiectionem molliunt, aut expultricem facultatem ſollicitant, euocatur etiam deiectio, quatenus propellitur, ſi cibi dentur adſtringentes [d] poſt alios cibos; comprimunt enim ſuperiorem partem ventriculi, ita vt deorſum compellat deiectionem, præſertim ſi homo, poſtquam comederit, inambulet.

In ſecunda coctione ſuperat [e] vrina, quæ ſi non expellatur, vt conuenit, vbi homo ægrotet, vtendum medicamentis, quæ morbum curent; ſed vbi ſanus degat & ſolitis muneribus fungatur, citatur ſatis vrina à Medico per ea, quæ ſub victus rationem [f] cadunt, vt per ſemen, [g] aut radicem aniſi, fœniculi, apii, ſmirnii, petroſelini, per aſparagos; deuorantur enim hæc, aut bibitur aqua, ex qua bullierint, vel maduerint; eodem ſpectat vinum vetus, tenue, odoratum, & ſubacre, ſæpe etiam qui ſani ſunt, vrinam euocant demiſſa fiſtula in veſicam.

Tertia coctio, quam fieri diximus in partibus ſolidis ipſa quoque præbet [h] materiam detrudendam, educitur [i] hæc per cutem, ſiue in vapores diſſipata, ſiue in ſudorem, pilos & ſordes conuerſa. Retinetur interdum, ita vt Medici opem deſideret: ſi homo ægrotet, [k] remouere morbum conuenit, ſi B adhuc ſolita munera obeat, adhibentur ea, quæ eiuſmodi materiam detrudendam extenuent, & relaxent [l] foramina cutis, vnde educenda eſt, hoc præſtant, quæ calida ſunt, & humida ſimul, illud ea, quæ detergendi vim habent, cuiuſmodi ſunt ſmegmata, quibus continue vti ſolemus ad cutim [m] purgandam, nitrum, ſinapi, amygdalæ amaræ, farina lupinorum, farina fabarum, orizæ; conducunt etiam ad hæc purganda balneum, [n] & exercitatio, quæ conſueta ſunt tempore ſanitatis, & idcirco referuntur ad victum: ſubiicitur exercitatio motui, de quo agemus, cum tranſibimus ad ea, quæ non amplius pertinent ad ſtirpes, ſed ad homines & belluas: Balneum cum maxime ſpectet ad ea purganda, quæ in tertia coctione ſuperant, & per cutem detrudi debent, hoc loco à nobis tractabitur.

a Hippoc. & Gal. 4. acu. 104.
b Gal. 5. de tu. val. c. 9.
c Galen. 2. de ali. fa. c. 34.
d Gal. 2. de ali. fac. c. 22.
e Gal. 1. de tu. val. c. 12.
f Gal. 5. de tu. val. c. 9.
g Gal. 2. de ali fa. c. 52.
h Galen. 1 de tu. val. c. 14
i Galen. 1. de tu. val. c. 13.
k Galen. 1. de tu val. c. 14.
l Gal ibid.
m Galen. 5. ſimplic. c. 12.
n Galen. 1. de tu. val. c. 14.

De Balneo. Cap. IV.

BAlneo ſimpliciter ſe vti maiores tunc dicebant, cum lauabantur aqua calida, non qualibet, ſed dulci; hanc enim intelligunt Ariſtoteles, [o] Hippocrates, [p] Galenus, [q] Cornelius [r] Celſus, cæterique tàm græci, quàm latini auctores, cum abſolutè balnei mentionem faciunt: ſi quando enim marinam, ſulphuream, nitroſam, aluminoſam, aut aliam eius generis accipiunt, [ſ] non amplius vocant ſimpliciter balneum; ſed cum adiunctione aquæ illius, quam adhibent; ipſumque referunt inter medicamenta, non inter ea, quæ ſub victus rationem cadunt, cum ſanis vſui minime veniat. Verum quia dum lauabantur aqua dulci, ſolebant [t] etiam lauari frigida, verſari in aere calido, inungi, detergi: balnei voca- C bulo etiam locum notabant, vbi illa omnia fiebant, veluti cum de balneis ædificandis loquebantur: interdum non locum ſignificabant, ſed quæ in eo fierent, vt lauationem in aqua calida & frigida, moram in aere calido, deterſionem, inunctionem, quæ nunc nos etiam accipimus, cum de balneo agimus; ſunt enim omnia illa inſtrumenta Medici, quæ balneo ſubiiciuntur; pertinentque ad rationem victus, tanquam ſanis conſueta. Hipp. [u] etiam de balneo tractat in libro de ratione victus; ſed cum victus tantum ſex res [x] non naturales complectatur, operæ precium eſt intueri, ad quam illarum propriè balneum referatur. Gal. [y] ipſum refert ad motum, idque non immerito, cum illa, quæ in balneo fiunt, & corpus vniuerſum & ſuccos, qui in ipſo verſantur, dimoueant, atque agitent non ſecus, quam exercitatio ipſa. Nos quia balneum maxime pertinet ad abluendum, ac detergendum ſudorem, & ſordem cutis, ſatius iudicauimus ipſum referre ad ea, quæ detruduntur perinde atque illa, quæ per clyſterem immittuntur in aluum ad deiectionem educendam. Quamobrem ad ipſum tranſeuntes primo facultatem exponemus, deinde rectum vſum, ſicut ſoliti ſumus in aliis inſtrumentis. In vniuerſum autem cum abluat ac detergat, quæ per cutem purgari debent, confert ad mundiciem corporis, & non ſolum facit ad voluptatem, ſed etiam ad ſanitatem: nocent enim quæ ſuperant inutilia, ſi diutius retineantur, vbi depellantur, voluptatem adferunt, & ſecundam valetudinem tuentur. Verum cum multæ ſint actiones; ſeu partes balnei, quas ante retulimus non licet vim omnium ſimul inueſtigare, ſed ſingulæ D ſeorſum æſtimandæ ſunt. Mora [z] in aere calido cum corpus iam nudatum eſt, ipſum calidum ſimul atque humidum reddit, qualis eſt eiuſmodi aer, quo opere medio interiecto multa alia [a] præſtat; relaxat cutem adſtrictam, ſuccos concretos liquat, ac euocat ad cutem, & tandem proceſſu temporis corpus exhaurit & ſiccat; relaxat [b] quidem foramina cutis calefaciendo, ac madefaciendo; emanant enim ſecundæ qualitates à principibus, & ſicut adſtrictio & denſitas ſequitur frigus & ſiccitatem, ita laxitas & raritas calorem & humorem; ſucci vero vt frigore concreſcunt; ita caloris appulſu liquantur, atque in ſudorem vertuntur; præſertim cum rarefacta cute aditus pateat, quo fit, vt educantur [c] quæ ſuperant. Quod ſi diutius in aere calido verſemur, nimis laxatur cutis & ſucci liquantur ſimulque exhauriuntur, quæ vtilia ſunt & corpus noſtrum redditur ſiccius: prodeſt igitur mora in aere calido, vbi adſtricta cute retinentur ea, quæ ex tertia coctione ſuperant: obeſt iis, qui nimis relaxati ſunt, & quibus ſucci ſummopere digeruntur.

Altera pars [d] balnei eſt lauatio ex aqua calida; perpetuo autem aqua ſiue tepida, ſiue calida, ſiue frigida adhibeatur, humida eſt, & nos madefacit, non tamen æqualiter, ſiquidem [e] frigida cutem contrahens ſibi aditum intercludit, nec facile penetrat, aut internas partes madefacit; intercludit [f] etiam ſibi aditum, quæ nimis calida eſt, reſpuiturque à foraminibus cutis, quæ vt moleſtiam declinet, quam ex eius appulſu percipiunt, ſimiliter contrahuntur. ita vt illa penetrare minime poſſit.

o Ariſt.
p Hippoc. 3. acut. 44.
q Gal. 3. de tu. val. c. 4.
r Celſ. l. 2. c. 16.
ſ Gal. 7. catatop. c. 1.
t Galen. 10. meth. c. 10. & 3 de tu. val. c. 4.
u Hipp. 3. acut. 44.
x Gal. de arte med. c. 85.
y Gal. de arte medic. c. 100. & 3. de tu. val. 4.
z Gal. 10. meth. c. 10.
a Gal. ibid.
b Gal. ibid.
c Galen. 10. meth. c. 10.
d Galen. 10. meth. c. 10.
e Galen. 7. meth. c. 6.
f Gal. ibid. & 3. de tu. val. c. 4.

Quæ vel tepida eſt, vel minus calida, [a] quam vt dolorem adferat, iucunda eſt, & à foraminibus cutis E prompte excipitur, ita vt non ſolùm externas partes madefaciat, ſed internas, id quod experimento [b] comprobant, qui itinere aut ardente ſole exiccati ſunt, cum ea lauantur; ipſam enim à partibus ſolidis manifeſte allici ſentiunt; maxime etiam idonea eſt aqua tepida iis, [c] qui tabe laborant, ſeu ſiccitas ſimplex ſit, ſeu cum calore, aut frigore copulata. Vindicat etiam aqua tepida hominem à ſiti, quam æſtus, labor, vigilia, venus, cibus, aut medicamentum excitauit; eadem cerebrum implet, ac ſomnum facit, relaxat, ac mollit vniuerſum corpus, & eo nomine lædit neruos, quorum ſubſtantia frigore [d] concreta, calore atque humore ſuperueniente diſſoluitur: eodem nomine vlceribus [e] nocet, quæ vt humidis læduntur, ita ſiccis ſanantur: mollit etiam ac [f] laxat duras partes, ac denſas, diſſoluit durum tumorem lienis, vomitum facilem reddit, relaxat [g] thoracem, ita vt anhelitum expediat, & ſine magno negocio expuat. Scire tamen licet aquam non perpetuo [h] refrigerare, vt perpetuo madefacit; tantum enim refrigerat, cùm frigida admouetur, aut certe non calida; interdum tamen quæ frigida eſt, calefacit, quatenus refrigerando propellit intus calorem, qui contrarium fugiens in vnum contrahitur, & validior efficitur. Quæ calefacta eſt, quamdiu manet calida, nos calefacit, quanquam proceſſu [k] temporis calore aduentitio exeunte reuertitur ad priſtinum frigus, & nos refrigerat. Quæ tepida eſt, & media inter calidam & frigidam mediam corporis temperationem in eodem ſtatu conſeruat, calidam refrigerat, frigidam calefacit; de frigida paulo poſt agemus, nunc proponitur lauatio ex aqua calida, F quæ non [l] ſolum madefacere poteſt, ſed etiam calefacere; magis autem & minus, ſicut magis & minus calida admouetur; nam tepida, quam nunc calidæ ſubiicimus, tantum frigida corpora mediocriter calefacit, ſed calefacit omnia, quæ calida adhibetur, & tanto magis, quanto calidior fuerit. Ergo vbi calor aquæ mediocris fuerit, mediocriter nos calefacit, & idcirco redigit ad æqualitatem temperationem noſtri corporis inæqualem; calefacit enim quod nimis frigidum eſt, refrigerat, quod nimis calidum, & eatenus temperat prauos ſuccos, qui in nobis redundant, lenitque vim eorum ſalſam, aut acrem, mouet etiam ſudorem, non ſecus, quam aer calidus, cum liquet [m] ſuccos, & relaxat foramina cutis, abluit ſudorem & ſordes cutis, præſertim ſi vtamur ſtrigili ad detergendum, qua maiores [n] vtebantur, dum lauabantur aqua calida, quo ſpectant etiam medicamenta detergentia: plurimum enim valent hæc ad detergendum, maximeque aptantur, præſertim vbi non ſit prurigo; nam vbi hæc ſit, aut ea vitanda ſunt, aut homo poſt eorum vſum multa aqua calida perfundendus. Euocat etiam aqua mediocriter calida ſuccos ad partes externas, ita vt impleantur [o] & validæ fiant; ſed interim aluum ſupprimit; quamobrem illis [p] idonea eſt, qui alui profluuio laborant: illis verò, qui catharticum ſumpſerunt, aut paulo poſt ſumpturi [q] ſunt, prodeſt, cum concretos ſuccos liquet, & tales reddat, vt fluere poſſint & ſine moleſtia allici à cathartico; iiſdem tamen nocet, vbi tempus eſt deiiciendi. Iam verò cum ſuccos liquat, vt prodeſt iis, quibus [r] effluere ſanguinem pro valetudine eſt, ita illis obeſt, qui nimia eius eruptione ſiue ex naribus, ſiue ex alia parte periclitantur: nocet etiam, quod ſucci fuſi ad articulos, vel alias partes imbecilliores concitantur: ſed confert ad ciendam vrinam, modo non nimis [ſ] redundent ſucci G crudi, craſſi, & glutinoſi, ſiquidem obſtructionem adferret, ſicuti horrorem vbi prauorum [t] ſuccorum copia eſſet. Si aqua valde calida fuerit, immoderate nos calefaciet & ſtrangulabit, vbi diutius in ea moremur, cùm calorem per arterias cordi impertiat maiorem, quam vt ſufficere poſſit perſpiratus. Cætera effecta, quæ à moderato calore diximus proficiſci, longè maiora ſequi videntur immoderatum; quod non perpetuum eſt; nam cutis, quæ relaxatur à calore mediocri, à valido [u] potius contrahitur, ſed magis liquantur ſucci à calore valido magiſque euocantur ad cutem, ſicque externæ partes protinus [x] implentur, intumeſcunt, & rubicundæ fiunt: verum ſi homo diutius in ea verſetur, non ſolum non implebitur, ſed etiam [y] extenuabitur; digeritur enim non modo, quod nuper attractum eſt, ſed etiam quod prius aderat. Vbi plurimum ſit, quod digerere oporteat, idoneus magis eſt vſus aquæ calidioris, à quo conſtat etiam flatum egregie diſcuti. Hactenus de aqua tepida mediocriter calida, & valde tali; pergamus ad frigidam. Frigida magis vti conſueuerunt ſani, quàm ægrotantes, non quo non proſit interdum etiam his, refrigerat hæc & madefacit, quanquam (vt ante demonſtratum eſt) minorem vim habet madefaciendi, quam tepida, cum foramina cutis frigore [z] contracta vlteriorem humorem non admittant, quem tamen principio excipiunt, vbi cutis rarefacta eſt ab vſu aquæ calidæ; valde autem refrigerat, quo nomine illis plurimum prodeſt, qui valde fuerint calefacti, ſiue ex ardore ſolis, ſiue ex labore: valet [a] etiam ad eos, qui laborant hectica febre, præſertim vbi innatus calor, non fuerit debilis; nam qui debilis eſt, frigidæ aquæ appulſu extinguitur, magnus validior redditur H confirmaturque [b] perinde ac ferrum candens cum aqua tingitur. Damnat Gal.[c] conſuetudinem Germanorum, qui filios ſtatim natos in aquam frigidam demittebant; nam ſi qui debiles erant, necabantur, validi euadebant validiores. at facere hoc periculum in filiis, nimis graue eſt, ac barbarum. Cauſa, quamobrem inualeſcit calor, eſt fuga [d] contrarii; fugit enim frigus aquæ, & in vnum contractus redditur potentior, quo confert etiam denſitas [e] cutis; nam vt calor hanc rarefacit, ita frigus denſat, cogit, & adſtringit, atque idcirco prohibet exitum vaporum calidorum, qui retenti coctionem perficiunt, & ventrem calidiſſimum reddunt, quod ſibi voluit [f] Hipp. cum dixit ventres hyeme validiſſimos eſſe natura, & plurimum requirere alimenti, cum coctio perficiatur magis contracto calore, quàm effuſo; quo fit, vt corpus reddatur [g] firmius, minuſque exponatur iniuriis cœli: adeo autem augetur calor ſic contractus, vt vſus aquæ frigidæ ſudorem extra propellat; quamquam hic euocatur quoque cum homo deinde linteis detergitur; nam dum remouetur ſudor ex cute, nouus ſubit, ſicque deterſio valet ad ſudorem euocandum, qui tandem ſpongiis leniter exiccatur.

Reſtat inunctio inter balnei partes; erat hæc à maioribus tam græcis, quam Romanis frequentata: vngebantur enim vel [h] antequam lauarentur vel dum lauabantur, vel poſtquam loti erant, vtebanturque oleo, vel vbi hoc non eſſet, [i] butyro; credebant inunctionem plurimum conferre ad tuendam valetudinem, & protrahendam vitam; nam [k] Romulus Pollio (vt ante diximus, qua de vino) rogatus à

Cæſare

a Gal ibid.
b Gal. l.10. meth. c.10. & 3. de off. com.15. & Gal. 6.6. epid. com.1.
c Galen.7. meth. c.6.
d Galen. & Hip.5.aph. 16. & 6.metho.c.3.
e Gal 1.ſimpli c.7.
f Hipp.3.acut.58.
g Hipp.3.acut.58. & Gal. in com.
h Gal.1 ſim. cap 8.
i Gal.1.ſimpli. c.3. & 4. & Hippo.ac Gal.5.aph. tex.com.21.
k Gal.1 ſimplic.c.8.
l Gal.1. ſimpli.c.8. & 5. ſimpl.c.5.
m Gal.10. meth. c.10.
n Gal 4.de tu.val c.4. & 14. meth. c.1. & Hipp. 3.acut. 51.
o Gal.7.metho.c.6.
p Galen.3. acut.com.59
q Gal.5.6.epid.com.29.
r Galen.3.acut. com.59.
ſ Gal.4.de tu. val.c.6.
t Gal.10. meth.c.10.
u Gal.7.meth. 6.6. & 3. de tu.va.c.4
x Hippo.3.de offic.16. & Gal.7.meth. c.6.
y Hippo. & Gal ibid.
z Gal.7.metho.6.6.
a Galen.10. meth.c.10.
b Gal.3.de tu.val c.4.
c Galen.1.de tu.val c.10.
d Gal.5.aphor.com.21
e Galen 3 de tu.val. c.4. & 5.ſimpl. c.14.
f Hipp.1.aphor.15.
g Galen.3.de tu.val.c.4.
h Gal 3.de tu.val. c.4.
i Galen.3.de ali.fa. c.15.
k Sup li.6. c.5. & Plin. lib.22.natu. hiſt.c.24.

A Cæſare Auguſto, qua ratione ad centum annos vitam perduxiſſet, reſpondit. Intus mulſo, foris oleo: inungebantur hoc nunc ſimplici, nunc compoſito ex odoribus, herbis, floribus, radicibus, ſeminibus, cuius inunctionis facultatem ſi quis ad vnguem inueſtigare velit, neceſſe eſt ante perpendat vim olei tum ſimplicis, tum compoſiti; inde enim intelliget, quid præſtare quælibet vnctio valeat. Oritur olei facultas partim à temperatione, partim à partium habitu, à quibus etiam indicatur. Temperatio [a] media eſt inter calidam & ſiccam, frigidam & humidam, & idcirco qualia ſunt, quæ cum ipſo miſcentur, tale redditur; afficitur enim ab illis, vt quod mediam habeat temperationem, & ob eam cauſam tam à Medicis, quam ab Aliptis adhibetur, vt materia [b] vnguentorum; ſed cum admouetur ad corpora noſtra tale ſimiliter ipſum euadit, qualia ipſa ſunt; nam ſi nactum fuerit corpus calidum & ſiccum, ſimile efficitur: eadem ratio eſt frigidi & humidi ac moderati; retinet enim quam à nobis accipit, qualitatem, rurſuſq; nos eadem afficit, neq; aliquid vltra poteſt. Habitus partium glutinoſus [c] eſt, ob quem oleum inhæreſcit, diutius manet, ac foramina cutis obturat; quo nomine & [d] calefacere & madefacere nos poteſt, calefacere quidem, quatenus oppilando foramina cutis non permittit calidos vapores effluere, id quod faciunt [e] etiam veſtes, quæ nullum nobis calorem impertiunt, ſed noſtrum retinent; madefacit verò, quatenus humorem digeri, & pus exhauriri non ſinit, quatenus item miſcetur cum aqua dulci, & efficit, vt illa, quæ facile delabitur, ob [f] glutinoſum eius habitum inhæreſcat, neq; ob aliam cauſam hydrelæum, (ſic enim à græcis [g] appellatur mixtura ex aqua & oleo) ad laſſitudinem datur, tanquam
B ſingulare præſidium, mollit enim ac madefacit ſolidas partes exiccatas; digerit; ſi quid liquatum eſt, & in paruis foraminibus continetur; commode etiam hoc præſtat, cum ſolum ac ſimplex adhibetur, ita vt ex eo perfricetur corpus, ſed nocet iis, qui ſuccos crudos copioſe contraxerunt; neq; enim patitur eos effluere, & moueri [h] ſudorem, quo fit, vt qui ſudare volunt, non vngantur, priuſquam in aere calido ſudauerint, ſed quos madefacere oportet tanquam nimis exiccatos, protinus inungimus, [i] priuſquam diutius morentur in aere calido, aut lauentur aqua calida; qui plurima relaxatione egent, eò quod laſſitudinem experiantur, inungendi ſunt, cum calida lauantur; quos prohibere volumus, ne ſudent, ſtatim [k] inungimus, & cum in balneum ingrediuntur, & poſtquam reliqua omnia peracta ſunt; vtrouis enim tempore, ſi opus eſt ſudorem retinere, expedit oleo cutis foramina oppilare; facultas igitur olei ſimplicis tanta eſt, vt non mirum ſit, ſi Romulus [l] Pollio adeò prouectam ſenectutem ipſis acceptam retulerit. Componitur etiam oleum, cum aromata, radices, folia, ſemina adiiciuntur; hoc à maioribus non dicebatur amplius oleum, ſed vnguentum, græcè [m] μύρον, quemadmodum tradidit Dioſcor.[n] Admouebantur vnguenta non minus ad voluptatem, quã ad ſanitatem; adeo enim odorata ſunt, vt nares ſumma voluptate perfundant: habebantur hæc varia parata in Aliptarum officinis, veluti [o] nardinum, melinum, ſampſucinum, roſaceum, œnantinum, quorum vires ſi quis intelligere velit, neceſſe eſt intueatur ea, quæ cum oleo miſcentur; nam (vt ante [p] dictum eſt) qualia hæc fuerint, tale ipſum reddunt; de vnguentis agemus, qua de medicamentis: Reuertamur nunc ad victum & proprie ad balneum, cuius
C facultates cum abunde fuerint expoſitæ, proximum eſt, vt ad rectum vſum pergamus. Requirit rectus balnei vſus, vt quæcunq; in eo fiunt accommodentur & ad opera, & ad differentias operum illorũ, ad quæ adhibentur, requirit item, vt omnia appoſite parentur, & ſi quod detrimentũ ex ipſis accidit, auferatur. Reſpondet balneum operibus, vbi eius partes accipimus, à quibus præſtari poſſint: reſpondet differentiis operum, vbi eædem partes accipiuntur, quales, quantæ, quoties, quo tempore, quo ordine conueniunt. Quod igitur attinet ad opera, vbi res poſtulet, illa omnia, quæ diximus à balnei partibus præſtari omnibus his vtendũ erit: oſtendimus [q] autem balneum omnia hæc poſſe; nimirum calefacere, refrigerare, madefacere, ſiccare, ad æqualitatem perducere temperationẽ noſtri corporis inæqualem: laxare, adſtringere, liquare, cogere, mollire, implere, extenuare, diſcutere, educere, ſupprimere, detergere, obſtruere, quæ licet pugnare inter ſe videantur; omnia tamẽ poſſunt à balneo perfici, cũ variꝫ ſint partes ipſius, quas varias habere facultates oſtendimus, [r] cumq; diuerſo tempore, & non ſimul adhibeantur; neq; mirum, ſi etiam in eodem homine contraria ab illis efficiantur; nam refrigeratus principio calefit [ſ] aere calido, ſed vbi nimis incaluit, refrigeratur aqua frigida, madefit cũ lauatur aqua tepida, aut inungitur, ſicceſcit cum fluente humore exhauritur, relaxatur cutis aere [t] calido, adſtringitur aqua frigida: Omnes igitur balnei facultates, ſi non ſimul, ſaltem diuerſo tempore aptari poſſunt & efficere opera prædicta, quæ vbi requirantur, omnibus balnei partibus vtemur, vbi non neceſſaria ſint omnia, ſed aliqua tantum, ea ſola balnei parte vtemur, quæ præſtare poſſit, quod deſideratur, ſicque inter-
D dum plures, interdum pauciores vſuuenient; exempli cauſa, ſi [u] cutem relaxare, liquare ſuccos concretos, ſudorem educere, calefacere oporteat, vtemur [x] aere calido, ſi madefacere, aut inæqualitatem temperationis æquare, implere, mollire, abluere, lauabimus aqua tepida; vtemur calida, vbi vel calefacere oporteat, vel in vapores digerere; vtemur frigida, vbi refrigerare, aut [y] denſare opus ſit: inungemus ac perfricabimus ex oleo, vbi expediat foramina cutis [z] oppilare, prohibereque ne cum humore calor exhalet, atque hoc pacto balneum aptabitur operibus requiſitis, quorum differentiis reſpondere quoq; oportet differentias balnei, quæ ſunt veluti animaduerſiones quædam & conditiones, vt qualitas, quantitas, tempus, ordo; Qualitas balnei reſpondere debet qualitati operis requiſiti; qualitatem balnei appello certam moderationem cuiuſcunq; partis ipſius; ſiquidem aer magis & minus cale fieri poteſt, eatenus autem calefaciendum eſt, quatenus ſatisfaciat qualitati operis; eadem ratio eſt aquæ calidæ, quam nunc tepidam, nunc magis, vel minus calidam adhibemus; at nec frigida ſemper accipitur æqualiter talis, ſed nunc egelida, nunc frigida valde, vt ad id efficiendum accommodetur, quod res poſtulat. Inungimus ex oleo nũc ſimplici, nunc compoſito; nã aliquando ſeruare aliquando augere vel minuere noſtrũ calorem oportet; eligemus vnamquamq; balnei partẽ talem, vt ſatisfaciat qualitati operis, ad quod adhibetur. Debet etiam quantitati operis reſpondere quantitas balnei; attenditur hæc in mora longa vel breui, in vſu frequenti, vel raro, in partibus ipſis lauandis, detergendis, vngendis, cum modo totum corpus, modo partes aliquæ balneum deſiderent: quomodocunq; autem accipiatur

[a] Gal. 2. ſimpli. c. 24. & 25.
[b] Gal. 2. ſimpli. c. 25.
[c] Galen. 2. ſimpl. c. 24.
[d] Gal. ibid.
[e] Gal. ibid.
[f] Galen. 2. ſimp. c. 25.
[g] Gal. ibid.
[h] Galen. 2. ſimp. c. 24.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. ibid.
[l] Plin. li. 22 c. 24.
[m] Gal. 6 ſimplic. cap. de oleo.
[n] Dioſc. l. 1. à ca. 41. ad c. 67.
[o] Dioſc. ibi.
[p] Paulo ante.
[q] Supra in hoc cap.
[r] Supra in hoc cap.
[ſ] Galen. 10. meth. c. 10.
[t] Galen. 10. meth. c. 10. & Gal. 3. de tu. val. c. 4.
[u] Galen. 10. meth. c. 10.
[x] Gal. ibid.
[y] Gal. 3. de tu. val. c. 4. & 10. meth. c. 10.
[z] Gal. 2. ſimplic. ca. 24. & 6. de tu. val. c. 8.

balnei quantitas aptanda eſt operis quantitati ſimiliter acceptæ. Vbi res diuturnum opus deſideret, E diutius manere in balneo conuenit, vbi opus ſufficiat minus diuturnum, oportebit quoque minus diu in balneo degere: Vbi autem diutius verſemur in aliqua parte balnei, ſolet non proprium opus, ſed ſæpe etiam contrarium efficere: aqua [a] calida principio implet, proceſſu temporis digerit ac ſiccat; tàm diu autem manere in balneo oportet, quàm diu perficiatur opus id, quod res poſtulat. Quod ſi idem opus iterandum ſit, ſæpius quoque vtendum erit balneo, vbi id minus iterandum erit, rarius hoc vtemur, vbi æque neceſſarium ſit vniuerſo corpori, quod à lauatione, aut inunctione expectatur, vniuerſum corpus ſimiliter lauabimus, aut inungemus, alioquin eam ſolam partem, quæ maximè illud requirit. Tempus vtendi balneo non aliud eſt, quàm tempus, quo requiritur opus ab ipſo efficiendum: quamobrem quo tempore calefacere, refrigerare, madefacere, ſiccare, cutem adſtringere, vel laxare oportet, vtendum eſt hac, vel illa balnei parte. Sequitur ordo, cuius eadem ratio eſt; accommodatur enim ad ordinem operum: refertur balnei ordo, vel ad res non naturales, vel ad partes eius inter ſe: ex rebus non naturalibus cum veluti labor, ita [b] etiam balneum eo potiſſimum dirigatur, vt purget, quæ ſuperant in vniuerſo corpore ex tertia coctione, ante [c] cibum adhiberi debet; primo enim detrudere oportet, quæ ſuperſunt, deinde nouum alimentum ingerere. Veniemus ergo & ad laborem & ad balneum ante cibum, quemadmodum Romani conſueuerunt, qui hora diei nona cœnabant, ſed octaua exercebantur & lauabantur, id quod vel ex Martiale colligitur, cum ſcribit:

Sufficit in nonam nitidis octaua palæſtris, F
Et docet extructos frangere nona toros,

Iure autem prius exerceri hominem oportet, deinde [d] lauari; nam ſic abluuntur ſordes, ſudor, puluis, quæ exercitationem ſequuntur: ſic etiam ſi qua laſſitudo ex labore orta eſt, aufertur; hunc ordinem ſi quis perturbet, & à cibo exerceatur, aut [e] lauetur, trahentur ſucci crudi per venas, & obſtructionem adferent non mediocrem. Quod ſi balneo vtendum eſt ante [f] cibum, conſtat etiam vtendum eſſe ante ea, quæ cibum ſequuntur, vt ante potum, ſomnum, venerem. At ſi conferantur inter ſe partes balnei, præſtat [g] primo reſidere in aere calido, tum deſcendere in aquam calidam, ac detergi, deinde lauari [h] frigida, & tandem inungi, quanquam inunctione liceat vti quoque in principio balnei, & in ipſo labro etiam aquæ calidæ, vt vel madefiant, quæ nimio labore exiccata ſunt, vel obſtruatur [i] cutis & prohibeatur exitus calidi vaporis atque humoris. Conſtat igitur ordinem harum aptandum eſſe ordini illorum, quorum gratia admouentur. Apparatus balnei, vt ſi alicuius rei alterius, ſummam curam, ac diligentiam poſtulat; plurimum enim intereſt ad ſanitatem bene parare omnia illa, quæ pertinere ad ipſum monſtrauimus; nam ſi parentur diligenter, poterit citra noxam illis, à quibus requiritur, ſiue ſanis, ſiue ægrotantibus adhiberi; quod negligenter paratur (teſte Hippocrate)[k] detrimentum adfert incredibile, quod ſi haberetur à natura, non opus eſſet arte, quam neceſſariam eſſe conſpicimus. Aer, quem primo loco poſuimus, igne calidus efficitur, alicubi tamen, ſicuti ſuper Baias, in myrthetis calidus [l] vapor è terra diffuſus ſine opera ignis abunde aerem calefacit, quam ſudationem naturalem maiores appellarunt, quod paucis in locis contingit. G Aqua dulcis, ac ſimplex nullibi ſponte calida naſcitur, ſed frigida vbique: ſubiecto igitur igne neceſſe eſt incaleſcat. Inunctio ex ſimplici oleo, vel vnguento artem deſiderat. Cuncta hæc tam à Græcis, quàm à Romanis ſumma diligentia, incredibili ſumptu ædificiis tum publicis, tum priuatis curabantur, cum balnei vſus tunc frequentiſſimus eſſet; ad id enim delitiarum venerant, vt quotidie lauarentur. Nunc nulla habentur publica balnea, priuata item pauca, eaque in ædibus nobilium fere ac Principum, & ditiſſimorum hominum; nam quæ parantur à Tonſoribus quæſtus gratia, interdum fumum edunt, plerumque autem adeò ſordida ſunt, vt magis moleſtiam, quàm voluptatem adferant: adde, quod non habent parata omnia, quæ ad balneum neceſſaria eſſe demonſtrauimus, neque enim ſunt ſolia, vel labra vbi degere homines in aqua commode poſſint, nedum piſcinæ, vbi innatent, id quod eueniebat etiam tempore Hippocratis; [m] nam neque tunc etiam frequens erat balnei vſus. Verum vt de vocabulis ſcribit Horatius, [n] Multa renaſcentur, quæ iam cecidere, cadentque quæ nunc ſunt in honore, ſi volet vſus, quem penes arbitrium eſt. Redire igitur aliquando poterit balnei vſus: facile autem ex veterum monumentis colligi poteſt, qualis debeat eſſe eius formula: triplex [o] enim habet conclaue; primum frigidum, vbi homo nudatur; ſecundum tepidum, vbi reſidet in aere calido, atque inungitur; tertium calidum, vbi labra ſunt, in quibus aqua frigida, calida, vel tepida lauatur. Piſcinæ item, in quibus innatat, in eodem ſunt tria vaſa ænea ſuper Hypocauſtum; primum vocatur calidarium, ſecundum tepidarium, H tertium frigidarium, quæ ita collocantur, vt ex tepidario in calidarium, quantum aquæ exierit, influat, de frigidario in tepidarium ad eundem modum, quod aperte à Vitruuio [p] demonſtratur. calefit tàm aer, quàm aqua balnei, accenſo igne in Hypocauſto. In eodem tertio conclaui habentur ſtrigiles ſiue fictiles, ſeu ex metallo, aut ligno, quibus ſordes, ac ſudor detergitur: eodem loco habetur oleum, vel vnguentum in vaſe ceruicis anguſtæ, quod Guttur vocatur; ex quo deſtillant guttæ, quibus inungi homo poſſit, dum lauatur: quanquam interdum inungendus ſit (vt [q] ſupra dictum eſt) in ſecundo conclaui in aere calido; Vbi non habeatur, nec parari poſſit eiuſmodi balneum, accommodabitur in ædium cubiculo aliquo, vbi pro labris lignea vaſa adhibeantur, in quibus ſit aqua frigida, tepida, calida. Aer calefit ſuccenſo igne in furno æneo in eodem cubiculo ita clauſo, vt expirare calidum vaporem non permittat.

Si quid autem erretur in vſu balnei, multo magis lædentur ægrotantes, quam ſani: quamobrem maiorem curam ac diligentiam poſtulant. Quod ſi debiles admodum ſint, vas, in quod deſcendere debent, proximum lecto collocetur, viteturque omnino fumus. Incommoda, quæ balneum ſequuntur, vbi non belle adhibeatur, ſunt, obſtructio, nimia ſudoris perfuſio, virium imbecillitas, adſtrictio foraminum cutis, neruorum rigor, quæ omnia vbi accidant, Medici operam requirunt; ſequitur obſtructio, ſi poſt cibum vtamur balneo: tollitur hæc autem per ea, quæ detergunt, extenuant, incidunt, vrinam

Marginal notes:
[a] *Hippo. 3. de offi. tex. 16. & Gal. 7. meth. c. 6.*
[b] *Galen 1. de tu. val. c. 14.*
[c] *Galen 3. acut. com. 55.*
[d] *Gal. 3. de tu val. c. 4.*
[e] *Galen. 9. meth. c. 15. & 6. de tu. val. c. 3. & Hippoc. cum Gal 3. acu. 55.*
[f] *Galen. li. de ſucco bon. c. 12.*
[g] *Galen. 10. meth c. 10.*
[h] *Gal. 3 de tu. val. c. 4. & 10. meth. cap. 10.*
[i] *Gal 2. ſimplic. c. 24 & 6. de tu. val. cap. 8.*
[k] *Hipp 3. aucl. 44.*
[l] *Plinius li. 31. naturalis hiſtor. cap. 2.*
[m] *Hipp. 3. acut. 44.*
[n] *Horatius in Poetica.*
[o] *Galen. 10. meth. c. 10.*
[p] *Vitruuius li. 5. c. 10.*
[q] *Supr. paulo ante.*

A vrinam mouent; ſumet homo diacalamentum, verbi cauſa, aut aquam, in qua bullierit, vel iacuerit petroſelinum, aniſum, fœniculus, abſynthii coma: Quod ſi ex mora diuturniore ſequatur nimia raritas cutis, & ſudoris perfuſio, inungemus oleo aliquo adſtringente, vt melino, aut myrthino. Si vires conuellantur homine nimium exhauſtó, inſpergere frigidam oportebit, flabello ventum facere, perfricare os ventriculi, dare bibere vinum. vbi cutis ex vſu aquæ frigidæ nimis adſtringatur, fricanda primo erit celeriter & ſine oleo, mox ex oleo. Rigentes nerui calefient intus theriace, caſtoreo, aut mulſo; foris calido vnguento, vt irino, nardino, ſampſucino; ſed ſuccurrere eiuſmodi noxis, magis ad curationem pertinet, quam ad ſermonem de inſtrumentis, non tamen præter rem fuit hæc paucis monuiſſe, vt qui balnei vſum percipit, ſimul intelligat, qua ratione ſuccurrere protinus poſſit incommodis, quæ ab eo interdum proficiſcuntur.

a Gal. 3. acu. com. 55.

De Sanguine Superante. CAP. V.

VT quædam redundare diximus toto genere aliena; ita etiam aliqua ſola quantitate moleſta, cuiuſmodi ſanguis eſt, & ſemen, quæ tamen non ita neceſſario ſuperant, vt illa, quæ hactenus poſuimus; Redundat ergo ſanguis in homine plus iuſto, qui vbi retineatur, hominem in graue aliquod malum compellit. Contrahitur hic ſecundum naturam in [b] fœminis à pubertate ferè ad principium ſenectutis: in maribus, vbi non vtantur recta ratione victus, ſed liberalius [c] comedant, ac bibant, & parB cius exerceantur. Contrahitur etiam interdum plus ſanguinis in homine, licet moderato victu vtatur, quod ob infortunium [d] membro aliquo careat; redundat enim totus ille, qui ſolebat in alimento ipſius abſumi. Ob quamcunque cauſam redundet, detrahi debet, eiuſmodi detractio in Medici inſtrumentis habetur, & vbi fiat per ea, quæ conſueta ſunt tempore ſanitatis, poteſt ad victum referri. Cæterum mulieribus ſponte fluit ex vtero ſingulis menſibus; vbi retineatur, euocabitur à Medico dempta cauſa, [e] quæ ipſum effluere non permittebat, ea eſt virium imbecillitas, craſſitudo, ac lentor ſanguinis, canalium obſtructio, vires ita debilitantur à morbo, vt nequeant expellere, quod redundat; tollitur morbus non ſolum ratione victus, ſed etiam medicamentis, id quod ad curationem iam pertinet: ſanguis, [f] qui craſſus eſt, & glutinoſus, atq; idcirco canales obſtruit, & ſibi exitum intercludit, extenuatur, inciditur, ac detergitur, id quod commode præſtat ratio victus; quæcunque enim eſculenta, ac poculenta tenuem ſubſtantiam habent, & temperationem calidam & ſiccam, non ſolum tenuem ſuccum gignunt, ſed & [g] craſſum extenuant: prodeſt etiam balneum; nam reſidere in aere calido, & lauari aqua calida, tales reddit ſuccos, vt facilè fluant, præterquam quod relaxat itinera, vnde debet effluere frictio partium inferiorum, præſertim ex vnguento aliquo calido, non modo ſanguinem extenuat, ſed etiam attrahit ad partem inferiorem, ita vt facile reddi poſſit ex vtero. Quod ſi maribus ſuperet ſanguis, aut vaſa diſtendit, aut vires opprimit; qui vaſa diſtendit, protinus venæ ſectionem poſtulat ob periculum [h] quod impendet, ne aut abrumpantur vaſa, aut innatus calor perſpiratu carens ſtatim ſtranguletur.
C Qui vires onerat, non ſolum venæ ſectione detrahitur, ſed minuitur etiam ratione victus, ſufficitque interdum inedia, balneum, labor: nam ſi vinum aut circumcidatur ex toto, aut ſumatur dilutius, ſi cibus exiguus ſit, & imbecillus, à calore tam interno, quam externo conſumitur: frequens item ac multa lauatio ex aqua calidiore (vt ſupra [i] oſtenſum eſt) ſuccum ſuperantem educit, ac digerit, ſimiliter exercitatio vehementior, ac velocior. Solet ſanguis, qui redundat, ſponte nonnullis effluere ex venis ani, ita vt nullam artem deſideret; hic ſi fluere inde conſueuerit, & ob quamuis cauſam retineatur, arte euocandus eſt, vel exaſperatis capitibus venarum turgentibus, ſeu pumice, ſeu corio piſcis, vt ſquatinæ, vel admotis hirudinibus; donec quidquid ſuperat effundatur. Sed ſatis de ſanguine ſuperante: pergamus ad ſemen.

b Gal. 3. de cauſ. ſymp. cap. 2.
c Gal. ibid.
d Galenus 3. de cauſ. ſymp. c. 2.
e Auic. lib. 3. fen. 21. tr. 3. c. 28.
f Auic. loco citato.
g Gal. lib. de atten. vict. cap. 1. & 2.
h Gal. de cura. per ſang. miſſio. cap. 5. Gal. 1. aph. com. 3.
i Supra in cap. 4.

De ſemine & vſu veneris. CAP. VI.

IIs, quæ detrudi debent ex corpore noſtro, adnumeratur ſemen, quod quidem non toto genere, ſed ſola quantitate ſuperat; in dubium tamen incertumque reuocatur, vtrum eius expulſio ſub victus rationem cadat, quandoquidem ea, quę ad victum pertinent, ad vitam neceſſaria exiſtimantur, cuiuſmodi non videtur eſſe Venus, cum multos tam viros, quàm mulieres conſtet vitam caſtam ſimul & ſanam traducere; hoc tamen vt aliquibus euenit, ita non perpetuum eſt in omnibus; nam ſi naturam hominis perpendamus, eius depulſioné quibuſdam neceſſariam eſſe comperiemus. Eſt ſemen alimentũ [k] par-
D tium ſolidarum perfectè coctum, quod aliis totum conuertitur in earum ſubſtantiam, aliis aliqua ex parte relinquitur, & tanquam inutile detrudendum eſt: Sed natura, quæ tanquam induſtrius Paterfamilias nihil perdi patitur ex iis, quæ aliquo pacto vtilia eſſe videantur, vtitur eo, quod ſupereſt, ad procreationem, ex quo intelligi poteſt, non omnibus neceſſariam eſſe eiectionẽ ſeminis, ſed illis duntaxat, qui alimento eiuſmodi redundant. Hi ſi pudicè vitam degant, incidunt [l] in morbos grauiſſimos; nam quod ſuperat, & perfecte coctũ eſt, aſſidue mutatur à calore noſtro; ſed cum perfici vlterius ab eo nequeat, neceſſario prauum redditur; tanto autem deterius euadit, quanto ante minus bonũ fuit, quo fit, vt interdũ corrumpatur [m] & venenum fiat valde pernicioſum, febremq; adferat, & inflammationem teſtium, atq; obſcœnarũ partium abſceſſum, capitis grauitatem, mœrorẽ, torporem, cibi faſtidium: coguntur igitur, quibus ſeminis copia ſuperat, vt ſecundam valetudinẽ retineant, vti Venere, quę à Philoſophis etiã, qui bonos mores, & continentiam profitentur, minime repudiatur. Diogenes, [n] qui tantũ naturæ viuebat, turgente ſemine meretricem accerſiuit, non vt titillantem dulcedinẽ caperet, ſed vt ab intolerabili moleſtia leuaretur. Hipp. [o] ſapientiſſimus inter res ad conſeruandam ſanitatem pertinentes commemorat venerem, cum inquit. [Labor, cibus, potus, ſomnus, venus, omnia moderatè] Verum non æque neceſſaria eſt ſeminis depulſio, ac deiectionis & vrinæ; nam hæ citra magnam noxam retineri diutius non poſſunt: ſemen raro ita infeſtum eſt, vt nõ poſſit vlterius differri eius expulſio, quę minus etiam neceſſaria, quam cibus, & potio, cum fames, aut ſitis vrget: quapropter credidit. [p] Ariſtot.

k Ariſtot. li. 1. de Gener. anima. cap. 19. & Gale. 1. de ſemin. cap. 16.
l Galen. 1. de cauſ. ſymp. cap. 6. & li. 6. de lo. aff. cap 5.
m Gal. 6. de loc. aff. c. 5.
n Gal. 6. de loc. aff. c. 5.
o Hip. 6. 6. epid. 4.
p Ariſt.

pudere nos fateri cupiditatem veneris;non tamen famem aut ſitim;quod noxa,quæ ſequatur,dum hæ E
feruntur, præſens ſit ac manifeſta, quæ continentiam ſequitur, & caſtitatem, plerunque minus præſens eſt, atque euidens; at licet venus nec omnibus, nec æque atque alia multa,aliquibus tamen interdum neceſſaria eſt;neque ſubſcribendum [a] eſt Epicuro, qui credidit nullum ipſius vſum ſalubrem eſſe; neque Democrito, [b] qui eam comparauit leui morbo comitiali, à quo tantum abeſt,vt ipſum etiam aliquando valeat auferre,vt in pubertate,vbi vexauit diutius pueritiam.

Quibus verò ſemen ſuperet, neceſſariaque ſit eius expulſio, nunc exponere aggrediemur inde ſumpto initio,quod cum ſemen, (vt ante narrauimus) ſit alimentum [c] perfectè coctum,quod ſupereſt partibus ſolidis, vbi plus ſanguinis contrahatur, & præſtantior fiat coctio, ibi fatendum eſt plus ſeminis ſupereſſe. Oritur hoc diſcrimen ab ætate, ſexu, natura,habitu,victu,anni tempore,conſuetudine. De ætate ſcire licet,non quauis contrahi, ſed vigente dumtaxat,quod præclare Lucretius [d] docuit, cum inquit:

Sollicitatur id in nobis,quod diximus ante,
Semen,adulta ætas,cum primum roborat artus.

Ante pubertatem cum plurimus [e] ſit calor innatus,plurimum quoque alimenti concoquitur,ſed partim [f] in alendo,partim in augendo corpore conſumitur,ita vt nihil ſuperſit,quod non ſolum hominibus vſu venit, ſed belluis quoque, ac ſtirpibus, quæ non prius ſemen, ac fructum proferunt, quam adulta ſint, & ad ſuam pubertatem peruenerint. Homo fere decimoſeptimo anno incipit abundare ſe- F
mine,tunc [g] autem mutatur vox, apparet pubertas, intumeſcunt teſtes, ac mammæ, quæ omnia ſunt redundantis iam ſeminis indicia, quanquam tunc [h] imperfectum eſt; neque enim perficitur ante annum vigeſimum primum. Cunctis ergo maxime ſuperat ſemen, dum ætate [i] vigent:nam tunc plurimum alimentum coquitur, neque amplius abſumitur in incrementum, vtpote quod abſolutum iam ſit. Poſt vigorem minus ſanguinis gignunt, quod frigidiora fiunt & ſicciora, & idcirco minus idonea ad concoquendum; pauco ergo ſemine abundant, qui conſenuerunt, non paruas tamen differentias habent ob victus,ac naturæ varietatem. Quod ſpectat ad ſexum:fœminæ nequeunt ob frigidam temperationem ſemen [k] perficere, ſed redundant ſanguine crudo, quem (vt in ſuperioribus traditum eſt) coguntur ſingulis menſibus depellere: ſemen verò paucum ideo contrahunt; magis ergo neceſſaria eſt venus viris,qui [m] calidiores ſunt,& magnam copiam ſeminis gignunt. Verum ætas & [n] ſexus referuntur ad naturam, quæ nihil aliud eſt, quàm temperatio ex quatuor elementis; hæc ſi vel moderata fuerit, vel ad calorem, & [o] humorem inclinet,maximam copiam ſeminis procreat,non ita magnam,ſi cum calore iungatur ſiccitas, paruam, ſi excedat frigus & humor, minimam, vbi frigus cum ſiccitate copuletur;vix enim tantum concoquit,quantum poſtulant ſolidæ partes,vt nutriantur. Habitus corporis ſi mediocris ſit inter gracilem & plenum moderatam naturam ſequitur, quæ multum ſeminis gignit;qui pingui habitu [p] ſunt pauco abundant ſemine,cum totum degeneret in adipem quod illis etiam euenit, quæ è terra naſcuntur; non enim ferunt ſemen (auctore Ariſtot.) [q] vbi pinguia fuerint, G
veluti ſalix,& populus. Gracilibus magis ſupereſt ſemen,præſertim vbi calidi ſint,& latas venas habeant,quod non tranſeat in adipem. Ille autem victus plurimum ſeminis gignit, qui plurimum quoque ſanguinis contrahit,quod maxime facit copia cibi,& potionis boni ſucci & præſertim ſi aliqua ex parte [r] alimenta ſint flatuoſa:nam iuxta Terentianam illam ſententiam ſine Cerere,& Baccho friget Venus,plurimum etiam confert ocium, ac labor mediocris, aer item moderatus,qualis eſt verno tempore, quo plurimum corpora [ſ] aluntur, & coctio maxime perficitur: abundat ergo ſemen potiſſimum vere,tum hyeme præſertim viris, & iis qui calidiores ſunt,mulieribus,ac frigidioribus magis æſtate: ſic enim exceſſus naturæ ab exceſſu aeris temperatur. Autumno,qui inæqualis [t] eſt,& maxima ex parte vergit ad frigus & ſiccitatem, parum ſeminis gignitur: plurimum quoque conſuetudo poteſt: nam aſſueti vt alios labores, [u] ita & concubitum ferunt facilius, quam inſueti, magiſque læduntur, ſi abſtineant;cum natura aſſueuerit id, quod ſuperat, ad genitales partes depellere, quæ dum ipſo concubitu exercentur, validiores efficiuntur, ita vt allicere poſſint plurimum alimenti. Oſtendimus hactenus, quibus maxime neceſſarius ſit Veneris vſus: reſtat, cum ſit inſtrumentum, vt facultatem, & rectum vſum ipſius exponamus, quod in aliis inſtrumentis conſueuimus, vt in aperto ſit, vti ne venere oporteat,an ab eadem abſtinere. Prætereuntes igitur eius neceſſitatem in propagando genere, intueamur effecta,quæ hominē concumbentem ſequuntur: oſtendentur hæc à natura rei,quæ conſiſtit in ſemine & modo, quo depellitur: ſemen (vt iam diximus)non aliud eſt, quam [x] alimentum perfecte co- H
ctum,quod interdum ſuperat, interdum vix ſufficit alendis partibus ſolidis; quod ſuperat,ſi eiiciatur, hominem liberat [y] ea moleſtia,qua ob nimiam copiam tenebatur. At ipſa detractio moleſtiæ [z] conſequutionem adfert voluptatis, quæ maior ſequitur, quod cum ſemine ſimul etiam vapor ac fuligo depellatur: quamobrem leuatur corpus ab onere, ac prurigine, mobilius efficitur,atque excitatur,fit anhelitus facilis, tollitur dolor capitis,ceſſat faſtidium cibi: prodeſt autem voluptas,quam inde capimus, non modo corpori, ſed etiam animo, cum impeditam ac perturbatam rationis vim explicet, auferat inſaniam,coerceat iracundiam, ſollicitos & anxios à moleſtis cogitationibus auertat,atque alio traducat,ita vt mens exhilaretur. At vbi magis inopia eſt alimenti quam copia,maxime aliena eſt ſeminis eiectio, cum corpus debito alimento deſtituatur, & ſpiritibus exhauſtis debilitetur; continetur enim [a] virium robur debita quantitate, ac qualitate ſpirituum, ſuccorum & partium ſolidarum; nequit hæc manere,ſi debitum alimentum, ac ſpiritus effundatur; debilitatur autem ex concubitu inter cætera animalia maxime homo, quod (vt placuit Ariſtoteli) [b] multo plus ſeminis eiiciat, ſi cum magnitudine aliorum comparetur; ergo vbi alimentum non redundat, expulſio ſeminis conuellit vires, tabeſcit corpus,reddit oculos cauos, caput celeriter efficit caluum, ſenectutem denique [c] maturat. Videmus ea quoque,quæ è terra naſcuntur, vbi plurimum ſeminis edant,celerrime ſeneſcere ac ſiccari,veluti legumina,frumenta & olera,quæ annua ſunt. Sed ſi quæret quis,calefaciat ne,an refrigeret;madefaciat,

an ſic-

a *Gal. de arte med. ca.* 86.
b *Galen.* 1. 3. *epid. com.* 4.
c *Ariſt.* 1. *de Gener. ani. cap.* 18. & 19. & *Gal.* 1 *de ſemine, c.*16.
d *Lucr. li.*4. *pag.*75.
e *Hippo.* & *Galen.* 1. *aphor com.*14
f *Ariſt.* 1. *de gen. ani.*18. & *Galen.* 3. *aph. com.*27
g *Gal.* 4. 6. *epi com.*27.
h *Galen.* 2. *de tu. val. c.*1.
i *Gal.* 2. *de tu. va. c.*2. & *Ariſt.* 1. *de gen ani. ca.*18.
k *Gal.* 14. *de vſu par. ca.* 10. & 2. *de ſemine. c.*4.
l *Sup. c.*5.
m *Gal.* 6. *de tu. val. c.*4.
n *Galen.*
o *Gal.* 6. *de tu. val. c.*14.
p *Ariſt.* 1. *de gen. anim. c.*18.
q *Ariſt. li.* 1. *de Gen. animal c.*18. & 19.
r *Gal.* 5. *ſimpli c.*23.
ſ *Galen.* 1. *aphor. com.*15.
t *Galen.* 2. 1. *epid. in proœmio.*
u *Gal. cum Hipp.* 2. *aph.* 49.
x *Ariſt.* 1. *de Gener animal. c.*19. & *Gal.* 1. *de ſemine c.*16.
y *Gal.* 6. *de lo. aff. c.*5.
z *Gal.* 14. *de vſu par c.*9.

a *Galen.* 11. *meth. ca.* 1. & 3.
b *Ariſt. li* 3. *de hiſt ani. c.*22.
c *Ariſt lib. de long.* & *breu. vitæ ca.*

A an ſiccet corpus noſtrum ſeminis expulſio: ſcire licet, vbi quod expellitur, ſupereſt, non calefieri, non refrigerari, non madefieri, non ſiccari corpus; ſed in eodèm ſtatu ſeruari: ſi expellatur id, quod neceſſarium eſt, relinquitur corpus [a] frigidius, ac ſiccius: effluit enim cum humore calor. Alterum, in quo conſiſtere venerem poſuimus, eſt modus, quo ſemen expellitur; hunc docet Lucretius,[b] cum ſcribit:

Namq; alias aliud res commouet atq; laceſſit:
Ex homine humanum ſemen ciet vna hominis vis.

Comprehenditur ſemen à vaſibus arctè, nec poteſt ſine magno conatu detrudi: nequit conatus eſſe magnus, niſi contineatur anhelitus, quem ſupprimere oportet, authore etiam Ariſtotele, vt ad partum, ita ad ſemen expellendum; magis tamen laborat vir, quam mulier, vehementiúſque ad ſemen expellendum mouetur, quem laborem ſequitur ſpirituum [d] conſumptio, calor, cutis laxitas, ſudor, adſtrictio [e] alui, fuſio ſuccorum, & eorundem impetus ad partes imbecilliores, vnde oritur morbus [f] comitialis, renum ac veſicæ affectus, dolor articulorum, qui ex motu incaleſcunt, ac relaxantur, & idcirco ſuccos fuſos facile excipiunt: iure autem monuit Hippocrates [g] nec Eunuchos laborare podagra, nec pueros ante initium veneris. Expoſitis effectis, quæ præſtare venus valet in corpore noſtro, proximum eſt, vt tranſeamus ad rectum vſum ipſius.

Rectè autem, vt aliis inſtrumentis, ita ſeminis eiectione vtimur, cum & operi, & operis differentiis aptatur. Aptatur operi, cum illi homines concumbunt, quibus maxime ſemen redundat: his e-

B nim [h] opus eſt ſeminis expulſione: aptatur differentiis, cum toties & tunc concumbunt, quoties & quando educendum eſt, quod ſuperat, ſeruantque ordinem, quem eiuſmodi depulſio expoſtulat, ſi cum cæteris rebus ad victum pertinentibus conferatur. Illis autem [i] hominibus (vt ante oſtenſum eſt) ſemen ſuperat, qui iuuenes ſunt, natura calida & humida, habitu medio inter gracilem & hebetem, conſueuerunt ſæpius concumbere, & vtuntur victu ſanguinem plurimum gignente. Contrà iis, qui parum ſeminis contrahunt, venus pernicioſa [k] eſt: quanquam pauci admodum ſunt, quos vel nihil prorſus, vel maxime veneris vſus offendat; raro enim concurrunt, quæ vel ad plurimum, vel ad minimum ſemen gignendum conducunt. De differentiis, quantitas veneris, reſpondere debet quantitati operis: eatenus igitur ea vtendum eſt, quatenus opus eſt eiectione ſeminis. Attenditur quantitas veneris in vſu frequenti vel raro; quibus autem neceſſaria eſt ſeminis expulſio, non omnibus æqualis conuenit, ſed maior minorue pro ſeminis copia magna vel parua; diſcrimen hoc ab ætate, ſexu, natura, habitu, victu, conſuetudine proficiſcitur. Expedit omnibus concumbere, dum [l] expellatur quod ſuperat, atque hunc eſſe illum concubitum exiſtimamus, quem Hippocrates [m] moderatum appellat, hic corpus excitat: qui frequentior eſt, & immoderatus, ſoluit, & ſenectutem [n] maturat; cito enim ſeneſcunt, qui frequenti venere vtuntur, & interdum conuulſis viribus decedunt: quamobrem non prius ad venerem reuertendum eſt, quàm tanta ſeminis copia contracta fuerit, quanta hominem onerare poſſit, ſi retineatur; atque hoc exiſtimandum eſt debitum temporis interuallum, quod

C dignoſci poteſt, & ante concubitum, & poſt; ante quidem ex corporis grauitate, quæ ſine cauſa manifeſta hominem vexat, & obſcœnis partibus turgentibus ex multa cupiditate, ac libidine, quæ naturæ impetum, non corruptelam prauæ conſuetudinis ſequatur. Homo veneri deditus concubitum ſæpius, quàm neceſſe ſit, concupiſcit. At illi, qui cognitis virtutibus à libidinis obſequio indulgentiaque diſceſſerit, cupiditas indicare debitum interuallum poteſt, & in hoc voluptatem præſagit multa cupido (vt inquit Lucretius [o]) ſequitur enim voluptas maior, vbi magis neceſſaria eſt ſeminis expulſio; præſtat igitur concubitum differendum, dum hæc indicia ſe oſtendant; ſunt & alia, quæ cum ſuperueniunt, demonſtrant interpoſitum fuiſſe tempus debitum, vt quod homo ſe leuiorem ſentiat, facilius ſpiret, exhilaretur. Nam vbi interuallum temporis fuerit exiguum, ſuccedit pro leuitate grauitas, ac labor, pro facilitate ſpirandi difficultas, pro hilaritate, animi ægritudo. Obiiciet quis, ſigna hæc, quæ venerem ſequuntur, nihil ad rem facere, cum homo in eam fuerit prolapſus, nec reuocari ſemen queat, quod vltra debitum effluxit. Huic nos vltro fatebimur nihil eiuſmodi ſignificationem conferre ad vitandum detrimentum, quod iam allatum eſt: dicemus tamen vtilem eſſe, quatenus monet, vt poſthac rarius concumbamus; neque enim contemnenda ſunt ſigna ſumpta ab effectis, quæ opus iam factum conſequuntur; ſæpe enim vſu veniunt, veluti cum homo purgatur; inſpicimus enim iuxta præceptum Hippocratis [p] num purgatio contulerit, & leniter fuerit tolerata, an ex contrario hominem læſerit, ac debilitauerit: ex his ſiquidem intelligimus tentandane iterum ſit in eiuſmodi caſu, an pe-

D nitus reiicienda; vbi etiam incerta res eſt, præſidia tentari [q] ſolent, vt ex iis, quæ profunt, vel obſunt, & tractare, & intelligere commode rem poſſimus. Sed vt ad propoſitum reuertamur, non debent paruefieri effecta, quæ veneris vſum ſequuntur, cum demonſtrent, ex quo interuallo expediat in poſterum concumbere. Tempus concumbendi ad interuallum aliquo modo refertur, ſiquidem tunc oportunum eſt vti venere, cum interpoſitum eſt debitum temporis interuallum. At non ſolum conſiderare oportet, quo tempore venus maxime requiratur, ſed etiam quando feratur facillime, maxime autem tunc requiritur cum maxime [r] redundat ſemen, quod ex illis indiciis cognoſcitur, quæ ſupra narrauimus; præſertim ex obſcœnis partibus, quæ turgent; & cupiditate vehementi: quæ vbi ſint, maxime concubitum poſtulant, vbi non ſint, ſi quis concumbat, eueniet ei, quod ſtirpibus (vt inquit [ſ] Ariſtoteles) dum euelluntur vi, vt ſcilicet trahatur aliquid alienum, aliquid relinquatur, quod extrahendum eſſet. Vt facile feratur, eligere non ſolum illud tempus oportet, quo requiritur, ſed etiam quo corpus ita affectum eſt, vt in omnium exceſſuum mediocritate [t] verſetur, non nimis calefactum, refrigeratum, madefactum, ſiccatum, plenum aut inane, vt validius ſit, & citra noxam ferat vſum veneris moderatum. Si quid excedat, exceſſus [u] paruus ſit, & potius inclinet ad calorem, quam ad frigus, ad humorem, quàm ad ſiccitatem, ad ſatietatem & copiam, quam ad famem, & inopiam, cum venus relinquat hominem plerumq; [x] frigidiorem. Adde, quod dum friget corpus, vel ſoli pedes, non poteſt homo concumbere, niſi frigus receſſerit: exhaurit etiam [y] venus hominem, ac ſiccat, & idcir-

co ma-

[a] *Gal. 3. de tu. val. c. 11.*
[b] *Lucr. li. 4.*
[c] *Ariſt. li. 7. de hiſt. ani. c. 7.*
[d] *Gal. 1. de ſem. c. 16.*
[e] *Gal. 5. 6. epid. com. 28.*
[f] *Galen. 5. de loc. aff. c. 6.*
[g] *Hippo. 6. aphor. 28. & 30.*
[h] *Gal. 2. de tu. val. c. 2. & 6. de loc. aff. c. 51.*
[i] *Galen. 2. de tu val. 2. & Galen. 6. de tu. val. c. 4.*
[k] *Gal. 6. de tu. val. c. 3. & c. 4.*
[l] *Galen. 6. de loc. aff. c. 5.*
[m] *Hip. 6. 6. epid. 4.*
[n] *Ariſtot. li. de long & breui. vitæ c. 2.*
[o] *Lucretius li. 4.*
[p] *Hippoc. 1. aphor. 2. & 23*
[q] *Hippoc. & Gal. 2. acutorum ab initio.*
[r] *Sup. paulò ante.*
[ſ] *Ariſt.*
[t] *Gal. de arte med. ca. 86.*
[u] *Gal. ibid.*
[x] *Gal. 3 de tu. val. c. 11.*
[y] *Gal. 5. 6. epid. com. 28.*

co magis eligenda ſatietas,[a] quàm fames. Illud tamen obliuiſci non oportet, quod vbi ſatietas nimia fuerit, concubitus non mediocriter obeſt; ſiquidem ſemen ægre tunc eiicitur; & non ſine magno conatu, cum canales infarcti ſint, & calor contractus ad concoquendum, ob quam cauſam vinolenti minus ſunt ad venerem idonei; neque obſtat, quod [b] ſupra tradidimus; ſine Cerere & Baccho Venus friget: nam poteſt ſatur concumbere, non tamen ille, qui vini, aut cibi copia obruitur, mediocritas maxime opportuna eſt, exceſſus tamen tutior eſt in ſatietate, quàm in fame,[c] nam vbi fames eſt, præcipit Hippocrates,[d] ne laboremus; venerem eſſe laboris genus ſupra demonſtrauimus. Ieiuni quamuis minori labore, promptiuſque ſemen expellant, ſummopere tamen ex concubitu debilitantur, vbi fames vrgeat; ſed minus læduntur mulieres, cum ieiunæ concumbunt, quàm viri, cum & minus laborent, & paululum ſeminis edant. Ex viris illi maxime debilitantur, qui calidi ſunt, & ſicci; hos præſtat non prius concumbere, quàm aliquid cibi, aut potionis aſſumpſerint, hos etiam præſtat prandere liberaliter, cœnare parcius, & aliquandiu quieſcere, antequam venere vtantur. Aliis idoneum eſt tempus matutinum à ſomno, vbi reliquias primæ, ac ſecundæ coctionis expulerint, ne ob vim, ac motum per corpus trahantur, & noxam adferant non mediocrem; ſi quis aſſueuerit alia hora concumbere, non multum intereſt, modo ad concubitum veniat poſt ſomnum, atque expulſionem deiectionis, & vrinæ: ſed cum de tempore dixerimus, videmur etiam aliquid de ordine dixiſſe, tradidimus enim poſt cibum, ſomnum, vrinæ & deiectionis expulſionem eſſe vtendum venere: nunc inquirendum ſupereſt, ſequi ne venus laborem debeat, an præcedere? hoc nos docet Hippocrates,[e] qui in illis quinque enumerandis ad vitam tuendam neceſſariis, primo laborem commemorat, poſtremo venerem, in medio collocat cibum, potionem, ſomnum: ſed cum hæc omnia circuitu quodam repetantur, poſt venerem videtur ad laborem proxime redeundum, quod tamen à ratione plurimum abhorret; neque enim par eſt exerceri corpora, quæ veneris vſu laborarunt. Ita ergo accipienda eſt ſententia Hippo.[f] vt non ſtatim diuerti à venere ad laborem velit, ſed quiete interpoſita, dum vires recreentur; nam ſicut poſt laborem inſtituit cibum, potionem, ſomnum; ita veriſimile eſt voluiſſe illum quieſcere, qui in venerem prolapſus eſt, antequam laboret ac exerceatur: veriſimile etiam eſt inter venerem & laborem voluiſſe Hipp. interponi prandium: nam cum [g] loquitur de cibo, quem ſequitur ſomnus, veſpertinum intelligit, & cœnam ipſam; nam tunc etiam conſuetus erat matutinus cibus, quod prandium dicunt; exercebantur autem ac lauabantur pomeridiano tempore, poſtea cœnabant, ac dormiebant, poſtmodum venere vtebantur, inde quieſcebant, ac prandebant. Satis igitur conſtat non ſtatim tranſeundum eſſe à venere ad laborem, quod præclarè etiam [h] docuit Corn. Celſus, cum ait: [Concubitus interdiu peior eſt, noctu tutior, ita tamen, ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur.] Sed quibus, quoties, quando, & quo ordine concumbere oporteat, abunde oſtenſum eſt, quæ præcepta vbi ſeruentur, venere citra noxam vtemur. Verum genitales partes, (vt Plato [i] tradidit) rationi non parent, ac ſæpe dominus eſt appetitus, ratio famula; Quamobrem ſæpius importuna venere homo vtitur, quam ſequuntur mala complura; quibus tamen plerunque ſuccurrimus ea ratione victus, qua & conualeſcentes, & ſenes reficiuntur. Hactenus de Venere. Quæ retineri, & detrudi debent, habeant hunc terminum.

E F G

Finis Septimi Libri De Ratione Victus.

a *Gal. de arte medic. c. 86.*
b *Sup. paulo ante.*
c *Gal. de arte medic. c. 86.*
d *Hipp. 2. aphor. 16.*
e *Hip. 6. 6. epid. 4.*
f *Hip. 6. 6. epid. 4.*
g *Hip. loco eodem.*
h *Celſus lib. 1. c. 1.*
i *Plato.*

VIDI VIDII
DE RATIONE VICTVS
Liber Octauus:
Qui eſt de Somno, & Vigilia: de Motu, & Quiete: de Animi perturbatione, & tranquillitate.

De neceſſitate, atq; effectis Somni & Vigiliæ. CAP. I. H

VIta hominis (vt in ſuperioribus [k] oſtenſum eſt) partim propria eſt ipſius, partim attinet ad belluas etiam; partim & ad has, & ad ſtirpes: vniuerſa autem ſuſtinetur ſex [l] illis rebus, cum quibus etiam tempore ſanitatis corpus noſtrum verſatur, quæ victus rationem continent. Harum ternę ſpectant ad vitam illam communem ſtirpium ac belluarum; nimirum aer, cibus & potus, ea, quæ retinentur, ac detruduntur; quas ante [m] perſequuti ſumus: reſtant ſomnus & vigilia, motus & quies, quæ pariter referuntur ad homines, & belluas; tum animi perturbatio ac tranquillitas, quæ eſt propria hominis; primò autem perſequemur ſomnum & vigiliam, tanquam res magis communes, quarum neceſſitatem, vim ac rectum vſum explicabimus, vt in aliis quoq; inſtrumentis conſueuimus: ſed priuſquam pergamus ad hæc, præſtat vtriuſq; definitionem proponere, vt pateat, quid illud ſit, de quo tractatur. Sumemus igitur initium ab eo, quod apertũ eſt omnibus. Fatentur omnes eum vigilare, qui ſentiendi munere fungitur, eum dormire, qui ab ipſo vacat, Ita vt quæ ſenſu [n] carẽt, veluti lapides, atq; inanima corpora, nec vigilare dicantur, nec dormire. Tantum [o] ergo dormiunt ac vigilant, quæ ſenſu prædita ſunt, veluti homines, ac belluæ: quamobrem vigilia non aliud eſt, quàm exercitatio animalis in munere ſentiendi, neq; ſomnus aliud, quàm animalis [p] vacatio ab eodẽ: ſed quia vacat animal ab officio ſentiendi, etiam

k *Sup. li. 1. c. 1.*
l *Gal li. artis medica c. 85.*
m *Supra 1. li. ad hunc vſq; librum.*
n *Ariſt. li. de ſomno. c. 1.*
o *Ariſt. ibi.*
p *Ariſt li. de ſomno c. 1.*

A etiam dum [a] animi defectionem experitur, neceſſe eſt eiuſmodi definitioni adhuc effectricem cauſam adiicere; hæc eſt [b] vinculum ſenſuum, ita vt ſomnus ſit animalis [c] vacatio à munere ſentiendi ob ſenſus alligatos: vigilia exercitatio animalis in munere ſentiendi ob ſenſus [d] ſolutos. Alligantur ſenſus, cum ſpiritus animalis, qui producitur in cerebro, [e] prohibetur tranſire ad ſingula ſenſuum inſtrumenta, vt ad oculos, ad aures, ad nares, ad linguam, & tandem ad partes omnes, quibus data eſt vis ſentiendi, vbi eiuſmodi ſpiritus deeſt, quemadmodum in defectione animi non dicitur tunc alligari ſenſus, aut dormire homo. In vigilia ſoluuntur ſenſus, quod ſpiritus fundatur ad [f] ſingula inſtrumenta ſentiendi. Dubitauit Galen. [g] eſſetne ſomnus naturæ opus an affectio: videtur enim opus, quatenus, cum illa concoquit, cerebrum impletur [h] vaporibus, qui ſpiritus iter claudunt, vnde alligantur ſenſus, & animal vacat à munere ſentiendi: ex contrario tantum abeſſe videtur ab opere, vt ſit [i] vacatio; & idcirco videtur affectio. Equidem exiſtimo ſomnum reuera affectionem eſſe, quam Natura ob neceſſitatem molitur; cogit enim dormire animal implendo [k] cerebrum vaporibus, dum cibum & potionem concoquit: Sed proximum eſt, vt tàm ſomni, quàm vigiliæ neceſſitatem demonſtremus.

Natura ſenſu animal affecit, vt ſentiret, quod accidit, dum vigilat: hoc ſi perpetuo fieri potuiſſet nihil antiquius: ſed tributum eſt neceſſitate [l] naturæ, vt facultates illæ, quæ non ſunt æternæ, dum ſuo officio funguntur, laborent, & quietem poſtulent, vt interim recreentur ſpiritus, quibus ipſa facultas
B innititur: id maximè perſpicuum eſt in facultate ſentiendi, ac mouendi, quam dicimus animalem; naturalis enim, quæ communis eſt etiam eorum, quæ è terra naſcuntur, dum vita [m] manet, ab alendi officio nunquam deſiſtit; quanquam ipſa quoque laborat, & paulatim debilitatur, ac tandem extinguitur, non tamen æque ac animalis, & idcirco ſuum officium citra [n] intermiſſionem facit. Facultates, quæ æternæ ſunt, ſine labore continenter, ac perpetuo ſuum munus exequuntur; quemadmodum Dii immortales, qui conſtantiſſimo, & æquabili motu cælum conuertunt. Neceſſaria igitur primo vigilia eſt, alioquin fruſtra daretur animalis ſenſus: neceſſarius eſt [o] ſomnus, & vacatio à munere ſentiendi, ne æ nimio labore exhauriantur ſpiritus; quamobrem non poteſt animal ſuſtineri, niſi inuicem vigilet, ac dormiat, meritoque tam ſomnum, quam vigiliam, vt res ad victum neceſſarias ſub victus ratione complectimur; adhibentur autem à Medico tanquam inſtrumenta, ad quorum facultatem iam aggredimur: atque vt rem vſque ad viuum reſecemus; cum qui [p] vigilat, ſentiendi munere fungatur, neceſſe eſt ſpiritus tranſeant ad partes externas; ex quo duo ſequuntur; vnum vt abſumantur, ob quam cauſam diximus neceſſariam [q] eſſe quietem; alterum, vt calor, qui potiſſimum ſpiritibus conſiſtit, ab internis [r] partibus feratur ad externas, ſic vt hæ incaleſcant, illæ reddantur frigidiores; ſed cum ob eiuſmodi actionem abſumatur ſpiritus ſimul & humor, neceſſe eſt debilitari vires & corpus tabeſcere, recteque ab Hippocrate [ſ] dictum eſt, aſſare vigiliam, & edacem eſſe, vbi ſcilicet diuturnior fuerit, ob quam cauſam humidæ naturæ idonea eſt, [t] ſiccæ aliena; eadem ſuccos craſſos ac glutinoſos
C incidit, [u] atque extenuat, tum digerit, [x] atque in vapores diſſoluit, incitatque facultatem expultricem ad ea; quæ ſuperant, detrudenda: interim autem flauam [y] bilem contrahit, febrem accendit, delirium adfert cerebro nimis exhauſto, ob motum verò caloris ad partes externas [a] diſtribuitur alimentum per vniuerſum corpus, ita vt bene nutriatur & validius fiat: auertuntur ſucci ab internis partibus ad externas, tollitur [b] ſitis, quam facit humor acris in ventriculo contentus. Huic contraria eſt ſomni facultas, quam contraria effecta ſequuntur; retinetur enim ſpiritus in partibus [c] internis, & calor ad eaſdem reuocatur, quo fit, vt corpus non ſolum non ſicceſcat; ſed etiam madefiat, [d] & obeſum reddatur, laxum, ac molle; nam vbi longior fuerit, videtur quodammodo elixare; extinguitur etiam ſitis [e] illa, quæ à faucium ſiccitate emanabat, quieſcit [f] animalis facultas, recreatur cerebrum, finitur delirium, [g] quatenus etiam per ſomnum reuocatur calor ad partes internas, perficitur [h] coctio in ventriculo, in iecinore, in toto corpore, ſed vbi ſucci multi redundent, [i] attrahuntur à viſceribus, quibus obſtructionem, atque inflammationem adferunt; præterquam quod caput [k] grauant, tumorem, ac neruorum diſtentionem mouent, quo nomine ſemper ſomnus [l] noceret, niſi plus prodeſſet coctionem moliendo; calefacit [m] enim partes internas, cum ad ipſas reuocatur, pituitam conuertit in ſanguinem, & eatenus auget calidum innatum; ſed febris [n] calorem minuit; cum putres ſuccos concoquat, & ad priſtinam naturam perducat. Hæc de effectis, quæ tàm à ſomno, quàm à vigilia oriuntur: Tranſeamus ad rectum vſum vtriuſque.

D *De recto vſu Somni & Vigiliæ.* CAP. II.

POſtulat igitur rectus vſus, vt aliorum inſtrumentorum, ita etiam ſomni ac vigiliæ, duo potiſſimum; vnum, vt accommodetur ad opera, atque operum differentias; alterum, vt arte parentur, vbi non ſequantur ſponte, quales requiruntur. Opera, quibus reſpondere debet ſomnus, & vigilia, quamuis & bene valentibus, & ægrotantibus neceſſaria ſint (quotquot enim animalia viuunt [o] & vigilare, & dormire oportet,) non tamen pariter pertinent ad omnes, cum alii magis deſiderent, quæ perficiuntur à ſomno, alii, quæ à vigilia: imperabit ergo Medicus modo ſomnum, modo vigiliam diuturniorem, prout magis expedire iudicabit, vbi opus ſit [p] calorem attrahere ad partes externas, eaſque alere, firmiores reddere, ac ſiccare, vtetur vigilia: vbi recreare [q] ſpiritus ac vires oporteat, vel cruda concoquere, ſuadebit hominem dormire plurimum. Verum quia non ſolum iuuare debet, ſed [r] non nocere, ſi qua incommoda à ſomno adferantur, vigilare hominem iubebit; ſi qua à vigilia, cogat ipſum dormire. Differentiæ ſimiliter ſomni & vigiliæ reſpondere debent differentiis operum; conſiſtunt autem in quantitate, tempore, atque ordine. Quantitas igitur ſomni & vigiliæ tanta eſſe debet, quanta poſſit operum quantitati ſatisfacere; exempli gratia, vbi multum reficere, ac madefacere exhauſtum corpus

HH oporter-

a Ariſ. li. de ſomno ca. 2. & 3.
b Ariſt. li. de ſomno c. 1.
c Galen. lib. 1. de cauſ. ſympt. c. 8.
d Ariſt. li. de ſom. c. 1.
e Gal. 1. de cau. ſympt. c. 8.
f Gal. 1. de cau. ſympt. c. 8.
g Gal. li. de Inſtru. odoratus. c. 5.
h Ariſ. li. de ſomno cap. 3. & Gal. 1. lib. de cau ſymp. c. 8.
i Ariſ. lib. de ſomno ca. 1. & Gal. lib. 1. de cauſ. ſymp. ca. 8.
k Ari. lib. de ſomno c. 4.
l Ariſ. lib. de ſomno c. 1. & 2.
m Ariſ. 2. de anima. tex. 5. & Gal. 1. li. de diffic. reſpi. c. 12.
n Ariſtot. & Gal. ibid.
o Ariſt. li. de ſomno ca. 1. & 2.
p Ariſt. li. de ſomno c. 1.
q Ariſt. li. de ſomno ca. 1. & 2.
r Gale. 5. 6. epid. cõ. 10. & 32. & 3. de cau. pul. c. 9. & 4. 6. epi. com. 20.
ſ Hippoc. 4. 6. epid. 20.
t Gal. 6. de tu. val. ca. 3.
u Galen. 2. aph. com. 28.
x Gale. 12. methodi 3. & Hipp. ac Gal. 2. acu. 55.
y Galen. 7. apho. com. 18. & 1. 6. epid. cõ. 10.
z Gal. 1. de tu. va. ca. 8.
a Gal. 5. 6. epid. com. 32.
b Hipp. & Galen. 4. 6. epide. text. com. 23.
c Gale. 4. 6. epid. comm. 20. & 3. de cauſ. pulſ. ca. 9. d Gal. 4. 6. epid. com. 17. e Hippo. & Galen. 4. 6. epi. tex. com. 23. f Ga. 1. de cauſ. ſymp. ca. 8. g Hippo. & Gal. 2. aph. 2. h Gal. 4. 6. epid com. 20. & 3. de cauſ. pulſ. cap 9. i Galen. 12. meth. c. 3. k Gal. 4. aph. com. 67. l Gal. ibid. m Ariſt. lib. de ſomno c. 3. & Gal. 3. de cauſ. pulſ. c 9. & Hippo. 4. 6. epid. 14. n Gal. 4. 6. epid. com. 17. & Gal. 2. aph. com. 1. o Ariſt. lib. de ſomn. c. 1. & c. 2. p Supra in cap. 1. q Supra in cap. 1. r Hip. 2. 1. epid. 50.

oporteat, magno ſomnò opus eſt; paruo, vbi parua ea opera ſufficiant: eadem ratio eſt vigiliæ; nam vbi opus ſit valde calorem attrahere ad partes externas, & corpus ſiccare ac ſuccos ad ipſas auertere, eaſdemq; nutrire, ac reddere validiores, tum digerere, atq; in vapores diſſipare, magna vigilia requiretur; E

a Galen. 1. aph. com. 3. b Gal. ibid. c Hipp. 6. 6. epid. 4. d Hip. 2. aph. 3. e Gal 2. aeut. commẽ. 55. & 4. 6. epid. comm. 20. f Galen. 12. meth. cap. 5. g Gal. 4. 6. epid. comm. 17. h Gal. 1. de temperam. cap. 1.

vbi eiuſdem neceſſitas parua ſit, parua quoq; vigilia ſufficiet; attenditur magnitudo & paruitas vigiliæ in tempore longiori, vel breuiori, at ſomni magnitudinem, ac paruitatem metimur partim [a] grauitate, ac leuitate ipſius; partim diuturnitate, ac breuitate temporis: ille enim ſomnus maximus dicitur, qui & longus admodum & grauis [b] eſt, ita vt vix excitari homo poſſit; ille dicitur paruus, qui & breuis eſt, & leuis, ita vt facile excitetur: mediocris dicitur, qui medius eſt inter exceſſum tàm diuturnitatis ac breuitatis, quàm grauitatis & leuitatis: illa igitur quantitas ſomni & vigiliæ, quæ ſatisfaciet quantitati operum, ad quæ adhibetur, dicetur moderata, atque hanc laudat Hippocrates; [c] quæ maior eſt, nimia eſt, quæ minor, parua appellari debet: vtriuſque autem exceſſus [d] alienus eſt. Cæterum paruitas vigiliæ refertur ad exceſſum ſomni, ſicuti paruitas ſomni ad exceſſum vigiliæ, vbi vigilia excedat, calor naturalis diſſipatur, [e] exhauritur & aſſatur corpus, conuelluntur [f] vires: exceſſus ſomni hominem nimis madefacit, [g] elixat, atque hebetem reddit: ſi natura temperata ſit, ipſa vtriuſque modum [h] præſcribet, qui ſalubris erit, ſiquidem vigilandum eſt, dum ſomnus obrepat, dormiendum, donec ſponte ſomnus finiatur, quod tunc accidet, cum perfecta coctio erit, ſi temperatio mediocritatem excedat; vbi noxius exceſſus ſit, vt in iuuentute, ac ſenectute debet, Medicus & ſomnum & vigiliam moderari: ſi exceſſus temperationis ſalubris ſit, veluti calor & humor in pueritia, permittet, vt homo eatenus vigilet, ac dormiat, quatenus natura ipſa requirit, F Numerus operum, quæ præſtari inuicem debent, cum multiplex ſit, inuicem requirit nunc ſomnum, nunc vigiliam, vt omnibus ſatisfiat. Sequitur tempus, quo dormire, aut vigilare conuenit: hoc non aliud eſt, quẽ tempus, quo requiritur ac toleratur opus à ſomno, aut vigilia perficiendum, cum expedit [i] ſpiritum & calorem euocare ad partes externas, & ea præſtare, quæ eiuſmodi motum conſequuntur, vigilandum eſt; vbi opus eſt, calorem contrahere, reuocare ſpiritus ad partes internas, & alia moliri, quæ à contractione emanant, dormiendum eſt, exempli gratia, in principio [k] acceſſionum febricitantibus calor nimis contrahitur ad partes internas, ideo euocandus eſt ad externas: quamobrem Medicus tunc imperat vigiliam, ſomnum prohibet; ſumpto [l] cathartico, cum iam purgatio incipit, retinebitur, ſi calor ad internas partes reuocetur; quocirca vitare tunc ſomnum oportet; vbi calor innatus exhauritur, abſumunturque ſpiritus, dormiendum eſt, vt in vnum contractus validior fiat, recreenturque. Sed proprie etiam de hora loquendum eſt, loquemur autem de ſomno; nam cum de hoc dixerimus, de vigilia quoque dixiſſe videbimur: ſiquidem ſomnum neceſſario vigilia excipit, & cum dormiendum non eſt, ſequitur, vt vigilandum ſit; ſpectabimus igitur & conſuetudinem, & naturam temporis. Conſuetudo tantam [m] vim habet, vt quæ conſueta ſunt, quamuis per ſe minus idonea ſint, eligi tamen debeant, tanquam ſalubriora: Illa igitur hora ſomno apta eſt, qua dormire quilibet aſſueuit: illa verò omnium aptiſſima eſt, quæ non ſolum conſueta eſt; ſed etiam habet naturam accommodatam, qualis erit, ſi humidior, ac G frigidior aër fuerit, cuiuſmodi [n] noctu eſt; nam & noctu ſilent, quieſcuntque fere omnia occidente ſole, refrigeratur ac madeſit aer, & (vt docte Vergilius tradidit.)

i Gale. 2. aphor. com. 1. k Gale. 2. aphor. com. 1. l Hippoc. & Galen. 4. aphor. 14. & 15. m Celſus lib. 1. cap. 3. & Ga. 2. apho. comm. 50. n Hippoc. 2. progn. 11. & Gal. in com.

Nox humida cœlo
Præcipitat, ſuadentque cadentia ſidera ſomnum:

quem tunc licet ſine impedimento capere: quanquam meridianum tempus æſtiuum ob ſpiritus exhauſtos, & ſuccos liquatos, qui ante concreti erant, ac cerebrum implentes inuitat ad ſomnum; ſuadet etiam Cornelius [o] Celſus longis diebus meridiari, qui ſomnus, quia interpellatur ante abſolutam coctionem ſolet noxam adferre non mediocrem, vt capitis grauitatem, ructum acidum, quod coctio, quæ valida inceperat, impediatur, ita vt præſtet calorem non contrahere per ſomnum ad partes internas, quam contractum rurſus euocare; debilitantur etiam vires ob contrarios motus ex tam paruo temporis interuallo: idem quoque euenit noctu; nam ſi quando poſt cœnam vigilandum eſt, ſatius eſt perpetuo vigilare, quàm aliquid tunc dormire: ſiquis autem dicat ſe comprobare experimento conferre ſomnum meridianum, tribuat magis id conſuetudini, quàm naturæ temporis, quod per ſe minime idoneum eſt ſomno, cum nec frigidum, nec humidum ſit, præterquam quod interpellatur tunc coctio ſuccedente vigilia. Duo igitur ſpectabimus, vt dictum eſt, Conſuetudinem & Naturam, quæ demonſtrabunt nobis horam, quæ maximè requiratur, ac toleretur opus, quod à ſomno perficitur: vbi hoc non requiratur, nec toleretur, expedit vigilare. Ordo, quo ſomnus conuenit, ſi cum cæteris rebus ad vitam neceſſariis comparetur, eſt poſt laborem, balneum, cibum, & potum, id quod Hippocrates [q] oſtendit, cum quinque illa recenſet ad tuendam valetudinem neceſſaria; numerat enim primo laborem, tum cibum, & potum, deinde ſomnum. Homerus etiam inducit Vlyſſem, qui iubet, vt H Laertes pater,

o Celſus lib. 1. c. 2. p Galen. 2. prog. comm. q Hippoc. 6. epid. 4.

Vt lauit ſumpſitque cibum, det membra ſopori.

r Hipp. 6. 6. epid. 4.

Dormiendum eſt igitur [r] à cibo, non tamen protinus, ſiquidem nimia fieret caloris contractio, partim ob cibum, partim ob ſomnum; ſicque impleretur caput, & grauitatem ſentiret; hoc igitur pacto ſomnus operibus atque operum differentiis ſatisfaciet.

ſ Supr. ca. 1. & Ari. li. de ſomno c. 1. & 3. t Ariſt. li. de ſomno. ca. 3. u Gal. 2. de ali. fac. c. 4.

Sed requirit nunc rectus vſus, vbi vel ſomnus, vel vigilia non ſequatur ſponte, qualis conuenit, vt arte comparetur, ad quam nunc aggredimur. Ergo ſi difficilis ſomnus eſt, accerſendus eſt, id quod ſuccedet, vbi alligentur ſenſus: diximus [ſ] enim effectricem cauſam ſomni eſſe vinculum ſenſuum; alligantur autem ſecundum naturam, cum iter [t] ſpiritibus intercluditur, ob vapores, qui, dum fit coctio in ventriculo excitantur; quod ſi ſumptis eſculentis, cum poculentis conſuetis non ſatis ſomni accedat, eligenda ſunt, quæ craſſorum vaporum multitudine cerebrum impleant, veluti vinum dulce, lactuca: [u] ſi neque ſic ſomnus venit, vtendum medicamentis, quæ refrigerare, ac madefacere cerebrum valeant; danda igitur potio eſt, ex qua papaueris, hyoſciami, aut mandragoræ folia, ſeu ſemen bullierit,

A bullierit, vel ex eiſdem facta [a] confectio, vel inungendum caput ex vnguento roſato, aut ex eo, quòd populeon appellant; aut perfundendum ex aqua, in qua propoſita folia ac ſemen percoxeris: facit autem ſomnum labor; [b] conſtat enim eos, qui plurimum laborant, ſomnum plenum capere, quod ſpiritus partim labore exhauſti, partim interclusi ferri ad ſenſuum inſtrumenta non poſſint, & in cerebro retineantur, vbi etiam retinentur, ſi aures murmurantis aquæ ſono teneantur, aut molliores, ac delicatiores in cantu flexiones in animum influant; ſic enim retentis ſpiritibus alligantur ſenſus, & mouetur ſomnus: ſed vitare ſimul oportet, quæcunque ſomnum prohibent, vt curas, cogitationes, ſtudia, & in vniuerſum quæcunque ſpiritus euocant ad partes externas, quibus vtendum eſt, cum homo vltra debitum vrgetur, atque opprimitur ſomno, tunc ſiquidem oportet ad ea venire, quæ ſoluant ſenſus alligatos, & ſpiritus euocent ad ſingula ſenſuum inſtrumenta; hanc vim habent quæcunque valida, & moleſta obiiciuntur cuiuis ſenſui, vt amara guſtui, auditui ingens ſtrepitus, olfactui, quæ deterrimum odorem mouent: maximè autem hominem excitant, quæ tangendi ſenſui dolorem adferunt: communicatur enim cerebro per neruos eiuſmodi noxa, & homo excitatur, ita vt ſpiritus non amplius retineantur; excitant etiam, quæ materiam obſtruentem abſumunt, vt medicamenta valde calefacientia, atque exiccantia, quæ magis ad morborum curationem pertinent, quam ad rationem victus. Statuamus igitur ſomnum & vigiliam, vbi ſponte non ſequantur, comparari à Medico debere
B per auxilia, quæ hactenus propoſita ſunt: ſed omittamus dicere de his; pergamus ad reliquas res, quæ ſub victus rationem cadunt.

De Quiete. CAP. III.

MOtus & quies non perinde communis [c] eſt omnium animalium ac vigilia & ſomnus, ſed ſolum ad ea pertinet, quæ perfectiora ſunt; ſiquidem quæ imperfecta ſunt, carent facultate mouendi, nec poſſunt flectere membra, quo volunt, ſed immobilia viuunt, ac ſtirpium modo perpetuò ad eumdem locum adhæreſcunt, dicunturque à Græcis ζωόφυτα, quod [d] inter animalia, ac ſtirpes media planè eſſe videantur; ſenſu enim prædita ſunt quaſi animalia, ſed quaſi ſtirpes manent [e] eodem loco ſemper, nec moueri queunt: pertinet igitur motus ad animalia perfectiora, cuiuſmodi eſt homo; ad eadem etiam pertinet quies, cuius eadem ratio eſt, quæ ſomni; reſpondet enim vt motus vigiliæ, ac ſenſuum officio; ita quies ſomno, & vacationi à munere ſentiendi, ac ſicuti nequeunt, quæ ſentiendi vim habent, continenter [f] vigilare ac ſentire; ita nequeunt, quæ motum voluntarium habent, continenter moueri, ſed neceſſe eſt interdum quieſcant: laborant enim facultates, quæ non ſunt perpetuæ (vt in [g] ſuperioribus oſtenſum eſt) & idcirco quietem poſtulant, vt recreentur ac reficiantur ſpiritus; neque immeritò ſcribit Poeta ille:

» *Quod caret alterna requie, durabile non eſt.*

C Quamobrem ad vitam non minus neceſſaria eſt quies, quàm motus; refertur autem ad vitam illam, quæ communis eſt belluarum perfectiorum & hominum, non ad eam, quam ad ſtirpes quoque poſuimus pertinere: cadit igitur tàm motus, quàm quies ſub [h] rationem victus; ordiemur à quiete, eiuſque facultatem, ac rectum vſum perquiremus, vt ſoliti ſumus in aliis inſtrumentis. Facultatem quietis apertè nobis demonſtrat natura calidi innati, quod in [i] ſpiritu & ſanguine conſiſtit, reſidetque potiſſimum in [k] viſceribus, vbi coctionem molitur, & alia munera præſtat ad vitam retinendam neceſſaria; vnde [l] tanquam à fonte emanat ac reliquis partibus diſtribuitur, ſine quo non increſcerent, non alerentur, non viuerent, ita vt neceſſe ſit ipſum non modo in viſceribus verſari, ſed continenter in omnes partes diffundi, quæ duo non ſemper æqualiter accidunt, cum per quietem valde in viſceribus contrahatur, per motum diſtribuatur reliquis partibus: ſiquis igitur inueſtiget, quid præſtare calidum innatum poſſit, cum plurimum in viſceribus reſidet, neque ita multum cæteris partibus impertitur, vim quietis optime comprehendet. Conſtat autem facultates noſtri [m] corporis tunc vigere & bellè ſuum munus præſtare, cum calidum innatum in viſceribus [n] contrahitur; ſic enim perficitur coctio, quæ non modo plurimum calidum, ſed contactum etiam deſiderat: nam ſine contactu [o] nulla imprimitur effectio; interpellatur hic à motu, ita vt nequeat perpetuus eſſe; per quietem viſcera, [p] quæ alimentum amplectuntur, eidem continenter inhæreſcunt, quo fit, vt & celerius & perfectius coctionem conficiant. Deſiderat igitur [q] coctio quietem, ſed quia prohibet quies, quo minus
D calidum vberius in reliquas partes diffundatur, videndum eſt, quænam effecta ſequantur exiguam eiuſmodi diſtributionem; par autem eſt partes, quibus minus innati calidi impertitur, minus calefieri, quo nomine Hippocrates [r] calido corpori quietem imperat; minus [ſ] item ſanguinis, & idcirco alimenti recipere, atque ad ipſum minus concoquere, & tandem reddi [t] graciles, id quod membra tum luxata, tum fracta nobis euidentiſſime patefaciunt, quæ vbi diutius immobilia perſeuerarunt, incredibili macie occupantur. Neque obſtat, quod qui in carcere concluſi, aut compedibus detenti poſt diuturnam quietem obeſi, atque hebetes euadunt; nam huiuſmodi homines non quieſcunt ex toto; ſed aliquid etiam mouentur, ita vt alimentum attrahatur quidem ad membra, ſed ob imbecillitatem caloris concoqui non poſſit, ob quam fit etiam, vt quæ ſuperant reliquiæ, minus diſcutiantur, quare non mirum eſt, ſi reddantur obeſi & mali coloris. Reddit igitur quies habitum modo gracilem modo obeſum, pro vt exquiſita eſt, vel cum aliquo motu copulata. Prodeſt [u] tamen, quatenus recreat, quæ nimio labore exhauriuntur: nam vt præclare traditum fuit,

Hæc reparat ſenſus feſſaque membra leuat.

Prodeſt item, quatenus non concitat ad aliquam partem crudos, aut prauos ſuccos in toto corpore redundantes quemadmodum facit motus, atque ob eam cauſam adhibetur contra illum dolorem, quem ſucci à motu impulſi excitarunt. Scribit enim Hippocrates [x] in omni motu corporis, vbi cœperit quis dolere, quieſcere ſtatim remedium eſſe: adde, quod ſucci, cum quieſcunt, minus dimouent

[a] Gal. 7. catatop. c. 2.
[b] Gal. 1. de cauſ. ſympt. c. 8. & Ariſ. li. de ſomno & vig. c. 3.
[c] Ariſt. 2. de gen. ani. c. 3.
[d] Plinius lib. 9. ca. 45.
[e] Ariſt. 4. de Partib. ani. cap. 5.
[f] Ariſt. li. de ſomno & vigilia ca. 1. & 2.
[g] Sup. c. 1.
[h] Gal. de arte medic. ca. 85.
[i] Gal. 2. aphor. com. 1. & 8. de Pla. c. 7.
[k] Gale. 46. epid. com. 25.
[l] Gal. lib. de pulsuū vſu. cap. 3.
[m] Gal. 1. de cau. ſympt. c. 8.
[n] Gale. 1. aphor. com. 15. & 5. 6. epid. com. 10.
[o] Ariſ. 1. de ortu & interitu cap. de Agere & Pati.
[p] Gal 5. 6. epi com. 32.
[q] Gal. ibid. & 4. lib. de tu. val. c. 4.
[r] Hipp. 4. 6. epid. 15.
[ſ] Gale. 3. de officina com. 32.
[t] Hippoc. & Galen. 2. de fracturis. tex com 59.
[u] Hippo. & Gal. 2. aph. text. cō 48.
[x] Hippoc. 2. aphor. 48.

partes illas, in quibus verſantur, quàm cum dimmouentur, atque irritantur; ergo cum motus partim E
concitet ſuccos, partim eoſdem noxios reddat, & vtroque nomine noxius ſit; iubet Hippocrates [a] illos quieſcere, quos vlcera, fracturæ, aut luxata infeſtant, ſic enim minus inflammantur, ac minus læduntur; accedit, quod vulnera [b] fracta, & luxata nequeunt ſine quiete agglutinari, callo obduci, aut repoſita retineri in ſuo ſitu, ſenſus etiam minus perturbantur illis, qui quieſcunt, vnde minus in vertiginem incidunt, ac (ſi Platoni credimus) animus ſedando ac quieſcendo fit prudentior; hæc ſunt effecta quietis, ſpectemus rectum vſum.

Debet quies & operibus & operum differentiis ſatisfacere: quamobrem illos quieſcere oportet, qui egent operibus propoſitis, [d] nimirum coctione, refectione ſpirituum amotione illius moleſtiæ, quam attulit labor, tum depulſione illius periculi, quod ex ſuccis multis ac prauis dum mouentur, impendet, quoſque ob caloris [e] exceſſum refrigerare oportet. Differentiæ, quas in ipſa quiete attendimus, veluti qualitas, quantitas, tempus, ordo, debent differentiis operum reſpondere. Veniat in medium primo qualitas quietis; refertur hæc partim ad partes quieſcentes, partim ad figuram, qua collocantur, partim ad locum, vbi continentur: nam poſſunt vel omnes partes ſimul quieſcere, vel aliquæ duntaxat; poſſunt etiam variè figurari, vt pronæ, ſupinæ, in latus, humiles, ſublimes; poſſunt vel molliter cubare, vt ſuper culcitram pulmeam, vel ſuper ſubſellium, aut lectulum durum collocari. Vbi opera prædicta æquabiliter ſpectent ad totum corpus, neceſſe eſt, quieſcat totum æquabiliter, id quod potiſſimum euenit iacentibus: at vbi ad certas partes referantur, illas tantum quieſcere oportet, quod F
fit cum brachium affectum ex ceruice [f] ſuſpenditur, vel crus fractum in canali, caſſula, aut gloſſochomio continetur. De figura ſcire licet, cum ea ſit natura ſuccorum, vt facile ferantur ad loca dependentia ita figurandas eſſe partes affectas, vt ſucci, qui alioquin ſolent ad eas tranſmitti à partibus validioribus alio auertantur, ita vt ab illis admitti nequeant, id quod accidet, vbi ſublimes collocentur. Quamobrem cauet Hippocrates [g] ſiqua fracta ſunt, aut luxata, ne in inferiorem partem inclinent; nec eas latiumq; arbitratur eadem paulo ſublimiora reliquis partibus collocare: ſi laboret caput, altius excitandum eſt, niſi in phreneticis; nam exaſperatur, vbi paulo ſublimius habetur. Qui inteſtinorum [h] difficultate torquentur, decumbere debent ad ilia inclinati: ſi alterum latus doleat, collocandus homo eſt in id, quod integrum eſt; quoniam læditur [i] pars affecta, vbi homo in eam iaceat, ita vt comprimatur, interdum tamen ſi homo in contrariam partem collocetur, quæ affecta eſt, plurimo humore diſtenta ſuſpenditur, & quaſi pondus premit. Eligenda igitur eſt illa figura, quæ minime lædat, ſiue homo reſupinetur, ſiue decumbat in ventrem, ſiue in alterutrum latus conuertatur: fere autem præſtat decumbere corpore non [k] recto, ſed incuruo; nam ſic calidius ſeruatur, & melius concoquit; ſic etiam quæ inflant, cum ampliori loco vagentur, minus internas partes diſtendunt; quanquam habenda ſemper eſt ratio virium, atque ille decubitus vbique eligendus eſt, qui non ſolum non lædat partes affectas, ſed qui poſſit etiam à viribus tolerari: corpora valde imbecilla [l] non G
poſſunt diutius detineri in latus conuerſa, & incurua cum ſubinde reſupinentur [m] & ad pedes delabantur; quo fit, vt ſupina iaceant, & extenſa. Cubile [n] ſi durum eſt, durat corpus, ſi molle, mollit; ſiquos igitur mollire oporteat, collocabimus molliori cubili, ſicut ſolemus illos, qui neruorum diſtentione laborant. Si quos expediat reddere duriores, veluti qui nimis humidi ſunt, duriore lecto vtentur. Magna etiam eſt vis conſuetudinis; quotidianum [o] cubile plerumque tutiſſimum eſt; nam [p] inſolitum ſiue durum, ſiue molle ſit, laſſat, ſed hæc omnia ad qualitatem quietis referuntur. Quantitas in diuturnitate attenditur, debetque operum quantitati ſatisfacere; tamdiu igitur quieſcendum eſt, quamdiu perficiuntur opera per quietem præſtanda; ſiquis vlterius quieſcat, naturæ modum excedet, & ob eiuſmodi ignauiam [q] hebetabit corpus, maturamque ſenectam efficiet. Ille autem, qui bene valet, neque deprauata conſuetudine corrumpitur, modum per ſe ſtatuit vt motui, ita etiam quieti; reuertitur enim alacris ad motum, vbi ſatis conquieuit. Tempus quietis eſt, cum requiruntur opera ab hac perficienda; exempli gratia, cum [r] concoquendus eſt cibus in ventriculo, aut reficiendus eſt ſpiritus, quem labor exhauſit, aut cum prohibendum, ne lædantur aliquæ partes ob impetum ſuccorum, qui huc, atque illuc per corpus impelluntur. Hora noctis maxime idonea eſt quieti; nam tunc [ſ] dormimus, cum præcedens cœna concoquitur, ita vt quieſcamus; ad meridiem quoque conuenit quies, quod & tunc prandium coquatur, & recreetur ſpiritus, quem conſumpſit exercitatio matutina. Ordo quietis colligitur ex iis, quæ dicta ſunt [t] de tempore; nam ſi quieſcendum eſt, cum ſpiritus præ labore conſumptus refici debet; neceſſe eſſe labor quietem antecedat; ſimiliter ſi quieſcendum eſt, vt coquatur cibus ingeſtus, neceſſe eſt quies cibum ſequatur. Illud tamen meminiſſe oportet, quod poſt exercita- H
tionem, antequam [u] cibus ſumatur, expedit aliquandiu quieſcere ne venter ſtatim illum excipiat, dum deſtitutus eſt calore qui per vniuerſum corpus diffuſus eſt. Hactenus de quiete: tranſeamus ad motum.

De Motu & exercitatione. CAP. IV.

NAtura (vt in ſuperioribus [x] traditum eſt) vim dedit perfectioribus animalibus, qua quo vellent mouerentur, vt vitam ſuam motione ſuſtinerent: ſiquidem belluæ imperfectiores ad ſaxa [y] adhæreſcunt, vnde ſatis paſtum arripiunt, nec aliunde conquiſitum deſiderant, quemadmodum quæ perfectiores ſunt, & homines ipſi, quibus neceſſe eſt cibum venari; neque enim præſtò habent, quo alantur; mitto, quod etiam ſi haberent, [z] cum genus eorum ſine voluntario motu nequeat propagari, ſingulis tandem ſenio confectis vniuerſum deficeret. Eſt igitur motus neceſſarius tam ad propagationem generis, quam ad vitam eorum, quibus natura largita eſt eiuſmodi facultatem: quamobrem in illis [a] poni debet, quibus ratio victus continetur: vtitur eo Medicus vt inſtrumento non ſolum

vbi

a *Hipp. lib. de Vlcerib. ab initio.*
b *Gal. 5. meth. c. 8. & 6. meth. c. 5.*
c *Plato. & Ari. 10. ethi. cor. c. 7.*
d *Supr. paulo ante.*
e *Hip. 4. 6. epid. 15.*
f *Hipp. 2. de fracturis 61. & 64. & Gal. in com.*
g *Hipp. 3. de off. 17. & 2. de off. tex. 27. 28. & 29*
h *Hippoc. 1. progn. 19.*
i *Gal. lib. de conſt. artis.*
k *Hippoc. & Gal. 1. progno. 13. & 14.*
l *Galen. 1. prog. com. 13.*
m *Hip. 1. progno. 15.*
n *Hippo. & Gal. lib. de dieta 13. & 14.*
o *Celſus lib. 1. c. 3.*
p *Hippoc. 2. acut. 50. & Celſus lib. 1. cap. 3.*
q *Hipp. & Galen. 3. de offic. text. com. 28.*
r *Supr. paulo ante.*
ſ *Hip. 2. progn. 11. & Gal. in com.*
t *Sup. paulo ante.*
u *Gal. 3. 6. epid. com. 2.*
x *Sup. c. 3.*
y *Ariſ. 1. de hiſt. an. c. 1.*
z *Ariſto. 8. phyſic. c. 7.*
a *Gal. de arte med. cap. 85.*

A vbi aduerſam valetudinem depellit, ſed etiam vbi [a] tuetur ſecundam. De motu igitur nunc tractare inſtituimus, & proprie de illo, quo noſtrum corpus, vel aliqua pars ipſius loco mouetur; ſiquidem alia genera motus nihil faciunt ad rem noſtram. Mouentur loco partes noſtri corporis non ſolum motu [b] voluntario, quem præcipue agimus, ſed etiam naturali, veluti cum venæ pulſant, aut viſcera, cum alimentum alliciunt, ac detrudunt, quod inutile eſt; hic motus quanquam neceſſarius eſt, intendi tamen & remitti poteſt, atque idcirco Medici inſtrumentum euadere: vterque autem motus ſiue voluntarius, ſiue naturalis, ab eo procedit, qui mouetur; quanquam mouemur [c] etiam ab altero, veluti cum geſtamur, quo motu ſimiliter vtitur Medicus: motus enim aut ab ipſo animali [d] aut aliunde proficiſcitur; rurſus qui ab animali dependet, aut actionem [e] conſequitur, veluti motus oſſium motum voluntarium muſculorum; aut eſt actio ipſa ſiue naturalis, vt attractio, & depulſio, pulſus arteriarum, ſiue animalis, vt motus voluntarius: hic autem vel ad opera dirigitur [f] fabrorum, agricolarum, remigum, baiulorum, & eius generis aliorum: vel ſpectat ad ſolam motionem membrorum, quemadmodum inambulatio, curſus, clamor, venatio, pilæ aut armorum ludus, natatio, geſtatio oneris, & quæuis alia exercitatio apud Græcos primum, deinde etiam apud Romanos vſitata in gymnaſiis ad exercenda corpora ſtructis. Vbi non ſolum Athletæ, quibus propoſitum erat vnum exercitationis ſtudium, ſed alii quoque homines exercebantur, quod Spartiatæ etiam in fœminas tranſtulerunt, quæ in cæte-
B ris vrbibus molliſſimo cultu parietum vmbris occuluntur. Apud Lacænas virgines nihil horum ſimile erat, ſed palæſtra, puluis & labor, quibus idoneæ ad militiam redderentur. Romani etiam inde exercitus nomen inuenerunt, quod milites non modo in agmine certantes, ſed etiam cibaria & arma ferentes laborarent atque exercerentur. Ad motum, qui aliunde proficiſcitur, [g] attinet frictio, attinet & geſtatio ſeu vehiculo ſeu ſella, ſeu lectica, ſeu equo, ſeu vlnis, quemadmodum infantes à nutricibus geſtari ſolent. Genera motus hæc ſunt, quorum præſtat differentias proſequi: ſumuntur autem à quantitate, à qualitate à ſubiecto, à loco, à modo; Qualitas præbet nobis illas differentias, quod motus [h] eſt celeris, tardus, aut medius inter celerem & tardum: præterea validus, imbecillus, aut mediocriter talis, tum [i] æqualis, inæqualis, ordinatus, inordinatus, continuus, intermittens, iocundus, moleſtus. Ad quantitatem ſpectat multus, paucus, & modicus: quicunque autem talis ac tantus eſt, vt valeat [k] anhelitum mutare, cogatque ipſum aliter duci quam prius, exercitationis nomen iam obtinet, quod non cuilibet contingit, ſed ei tantum, qui velox eſt, vehemens ac multus, non abſolute, ſed habita [l] ratione hominis, qui mouetur, cum idem motus vni imbecillus ſit, alteri validus, ita vt mutet anhelitum, dicaturque in eo homine exercitatio. A ſubiecto ſumuntur illæ differentiæ, quod vel mouetur [m] corpus totum, vel aliqua pars duntaxat. Reliquæ differentiæ, quæ ſpectant ad locum, [n] vt cum in ſole, in vmbra, aut ſub tecto exercemur, quæ item ſpectant ad modum, vt cum oleo, vel puluere vtimur, aut exercemur ſine his, aduentitiæ magis ſunt, & non propriæ motus.

Sed proximum eſt, vt motus facultatem exponamus primo in vniuerſum, deinde vniuſcuiuſque
C differentiæ, quod facile fiet, ſi in memoriam redeamus eorum, quæ dicta [o] ſunt de facultate quietis.

Oritur facultas quietis contractione calidi in viſceribus, vbi coctionem perficit, quanquam alias partes deſtituit ſic, vt parum [p] nutriantur & graciles fiant; contra per motum recedit calidum innatum à viſceribus, euocaturque ad partes, quæ mouentur, & eaſdem reddit calidiores, atque humidiores, quo fit, vt bene nutriantur, firmentur, validæ [q] fiant, ac ſine iniuria perpeti labores poſſint, depellereque ſiquid in corpore ſuperat, potiſſimum [r] reliquias tertiæ coctionis, ob quam cauſam hyeme ſolemus pro cathartico exercitationem adhibere: ſi quis autem bene exerceatur [s] non egebit purgatione. At ſiqui ſucci crudi [t] ſunt, aut [u] praui concitantur ex motu ad partes, quæ exercentur; eædem quoque graciles [x] fiunt, ſi vltra debitum exerceantur: hæc ſunt effecta conſequentia motum; quorum non difficile eſt cauſam aſſignare. Veniat primo in medium calor, hic internus [y] excitatur, atq; augetur à motu; nam ſol, balneum, ignis non augent internum, ſed adiiciunt aduentitium: ex animi perturbationibus. Pudor calorem contrahit, ira feruorem accendit in corde: ſolummodo igitur motus [z] auget internum calorem, ſicque omnia conſeruat; quæcunque enim coagmentata ſunt, calore continentur, qui niſi excitaretur à motu corrumperetur, & [a] & ſimul illa corrumperet, ita vt recte traditum ſit à Platone, [b] corrumpi, quæ ſine vllo motu in eodem ſtatu penitus ſeruantur, & quieſcunt, idquod non modo refertur ad animalia, ſed etiam ad inanima corpora: omnia enim [c] ex motu incaleſcunt. Aer cœlo proximus ob motum conuertitur in ignem, liqueſcit plumbum, dum ſagittæ emittuntur, ca-
D lefacit motus, quatenus conterit, atque extenuat, quæ mouentur, adeò vt prompte calorem concipiant, atque augeant: hoc pacto etiam calefiunt partes, quæ exercentur, ſiquidem extenuantur ſucci, qui in ipſis ſunt, ita vt fiant materia caloris innati; adde quod præter ſuccos calor etiam partium auctus, à viſceribus attrahit ſanguinem & ſpiritum, ea enim [d] eſt natura caloris, vt alliciat humorem, quo retineatur; hinc ſequitur, vt hæ partes [e] nutriantur, madefiant, impleantur; firmentur aduerſus iniurias, præſertim ſi motus fuerit vehementior, qui vim habet durandi; partes etiam, quæ ſic confirmatæ ſunt, detrudunt, quæ ſuperſunt ac nocent, quo confert etiam motus, quatenus rarefacit [f] foramina cutis, extenuat eiuſmodi reliquias, & anhelitum maiorem reddit, qui etiam per ſe propellit, [g] quæ ſuperant. Iam vero propter motum funduntur [h] etiam, & extenuantur, ſiqui ſucci redundant in corpore praui, aut crudi, facileque fluunt ad partes, quæ mouentur, vtpote iam rarefactas, id quod potiſſimum accidit, vbi alioquin fuerint male affectæ, quo ſpectat etiam calor attrahens.

Quod ſi motus validior, ac diuturnior fuerit, licet principio membra impleat, eadem tamen proceſſu temporis [i] tabefacit, quod extenuet atque abſumat alimentum ipſorum; ſed hoc ſpectat ad differentias motus, ad quarum facultates iam pergimus. Inde autem ordiemur, quod differentia cauſæ ſimilem [k] efficit differentiam in effectis: cum motus ſit cauſa eorum, quæ ab ipſo diximus emanare, par eſt vnamquamque differentiam motus ſimilem in ipſis efficere differentiam, id quod in quibuſdam aperte deprehenditur, ſiquidem motus magnus magna præſtat effecta, paruus parua, in aliis res

a Gal. 1. de tu. val. c. 8. & 4. de tu. val ca. 1.
b Gal. 2. de tu. val. c. 11.
c Gale. 1. de tu. val. c. 8.
d Gal. ibid.
e Gale. 2. de tu. val. c. 11.
f Gal. 2. de tu. val. c. 8.
g Gal. 1. de tu. val. c. 8. & 2. de tu. val. c. 11.
h Gal. 2. de tu. val. c. 8.
i Gal. ibid.
k Gal. 2. de tu val. c. 2.
l Galo. 2. de tu. val. c. 2.
m Gal. 2. de tu val. c. 11.
n Gal. 2. de tu. val. c. 8.
o Sup. in c. 5.
p Hippoc. & Galen. 2. de fractu. tex. com. 59. & Galen. 3. de offi. com. 32.
q Gal. 2. apho. cõ. 49.
r Gale. 1. de tu. val. c. 14. & Galen. 3. aph. com. 15.
ſ Gal. 3. apho. com. 15.
t Gal. 4. de tu. val. c. 12.
u Gal. 3. apho. cõ. 20.
x Gal. 5 de tu. val. c. 3.
y Gal. 2. de tu. val c. 9.
z Gale. ibid
a Galen. de Tremore rigore c. 6. & lib. de vtilitate reſpir. cap. 3.
b Plato in Theetato.
c Ariſtot. 2. cœli text. 41. & 42.
d Gal. 2. de differ. febr. cap. 11.
e Gal. 3. de offic. comm. 32. & Gal. 2. aph. 49.
f Gale. 2. de tu. val. c. 2.
g Gal. 1. de tu. val. c. 14. & 3. aphor. com. 15.
h Galen. 3. aph. cõ. 26.
i Gal. 5. de tu val. c. 3.
k Gale. 1. de cauſ. pulſu. cap. 1.

obſcura magis eſt;neque enim celeris, aut tardus motus,celeria aut tarda opera efficit,cum celeritas, & E tarditas quæ eſt propria motus,minime illis aptetur;refertur tamen celeritas ad magnitudinen,tarditas ad paruitatem, quod Galenus [a] de pulſibus ti addidit,ſicq; non aperte;tamen latenter differentia motus ſimilem profert differentiam in effectis ipſius. Facultas igitur differentiarum motus ſimilem efficit differentiam in effectis, quæ ab ipſo fiunt: poſuimus [b] primo effectum motus Incrementum caloris interni in partibus, quæ mouentur, ob quem bene nutriuntur, bonum habitum acquirunt, firmantur, expellunt, quæ ſuperant: effecta hæc non ſemper eodem modo habent,ſed differentias aſſumunt, ſimiles illis, quæ reperiuntur in motu, has autem monſtrauimus [c] emanare à quantitate, à qualitate, à ſubiecto, à modo, à loco. Quod attinet ad quantitatem, motus aut multus eſt, aut paucus, aut mediocris, qui multus eſt propoſita effecta maiora reddit, qui paucus minora, qui mediocris mediocria. Differentiæ, quæ oriuntur à qualitate, [d] variæ ſunt, ac primo, quod motus eſt celeris, aut tardus, vehemens, aut imbecillus; referuntur autem ad [e] magnitudinem & paruitatem, & idcirco præſtant effecta iam dicta magna vel parua: illud autem obliuiſci non oportet, quod vbi motus ſiue ob quantitatem, ſiue ob qualitatem adeò magnus [f] eſt, vt anhelitum mutet, exercitatio appellatur, quæ potiſſimum præſtat effecta propoſita, & maxime vtilis eſt, non modo ad bonum habitum comparandum, ſed etiam ad ſecundam valetudinem defendendam, [g] ita vt immeritò [h] ab Eraſiſtrato, & apertius ab Aſclepiade repudietur; interdum etiam exercitatio adeò vehemens eſt, vt præter opera propoſita atterendo membra quoque duret; [i] quæ imbecilla eſt, vt non atterit, ita F etiam non durat, ſed magis mollit fundendo, ac relaxando. Quamuis autem exercitatio alliciat alimenta, & ſic membra impleat; tamen ſi diutius [k] perſeueret, abſumit, ac diſcutit, non modo quod attraxit, ſed etiam humidum illud, quod erat in parte, quæ mouetur, ſicque extenuat præſertim partes pinguiores, veluti ventrem, quod adipem liquet. Sub qualitate motus comprehendimus [l] alias differentias, vt quod [m] alius æqualis ſit, alius inæqualis, tum alius ordinatus, alius inordinatus, alius continuus, alius intermittens; vnde effecta ſimilem differentiam acquirunt; ſunt enim æqualia, ordinata vel inordinata, continua vel intermittentia: ſpectat [n] etiam ad qualitatem motus iocunditas & moleſtia, ſed vtraque proprie pertinet ad animam; vbi motus iocundus fuerit, operibus iam dictis adiiciet delectationem animi; vbi moleſtus, triſtitiam quamdam. Quæ verò effecta ſequantur animum triſtem, quæ hilarem docebimus, cum ad animi perturbationes veniemus. A ſubiecto naſcuntur [o] differentiæ, quod vel totum corpus [p] mouetur, vt in ludo paruæ pilæ; vel aliqua pars dumtaxat, vt brachia fodientibus, crura curſoribus, pectus cantoribus: ſimilis etiam differentia tunc reſpondet in operibus dictis; nam vel pertinent ad vniuerſum corpus, vel ſolum ad aliquam partem; Locus, [q] ubi mouemur, diuerſus eſt; nam ſub dio, in ſole, in vmbra, ſub tecto, quod diſcrimen non pertinet proprie ad motum, ſed ad aerem, qui (vt ſuo [r] loco monſtrauimus) tale reddit corpus noſtrum, qualis ipſe eſt. G

Reſtat modus exercitationis, qui vbi ſimplex fuerit, ſine puluere & oleo, nihil adiicit præter ea, quæ hactenus expoſita ſunt; ſi puluerem, aut oleum aſſumit, vim acquirit, aut olei, quæ eſt mollire [ſ] & laſſitudinem tollere, aut pulueris, quæ eſt implere, prohibereque, ne corpus digeratur. Hæc de facultate motus in vniuerſum, & vniuſcuiuſque differentiæ eiuſdem: pergamus ad rectum vſum.

Motu ergo rectè vtimur, cum ſatisfacit, & operibus, & differentiis operum, ad quæ adhibetur: opera, quæ à motu expectantur, eo tendunt, vt augeatur [t] internus calor earum partium, quæ mouentur, tum vt eædem bene alantur, boni habitus fiant, depellant, [u] quæ ſuperſunt, extenuentur, vbi nimis fuerint obeſæ: illi itaque moueri debent, qui egent operibus iam dictis. Differentiæ, quas in his operibus attendimus, ſunt veluti conditiones, & animaduerſiones quædam, vt qualitas, quantitas, tempus, ordo, quibus accommodate oportet ipſas differentias motus, ita vt reſpondeat qualitas qualitati, quantitas quantitati, tempus tempori, ordo ordini: ſpectemus primo qualitatem; Motum adhibere talem oportet, qualis aptetur operis qualitati; cum qualem dicimus, intelligimus (quem) ſicut Hippocrates, [x] cum docet, quales ſucci ſint purgandi, intelligit (qui ſucci;) eo igitur motu vtendum eſt, qui poſſit qualitati operis ſatisfacere: ſub qualitate motus hoc pacto comprehendimus nõ modo eas differentias, quas ſumi diximus [y] à qualitate, ſed eas quoque, quæ à ſubiecto, à loco, à modo proficiſcuntur. Ergo cum motus poſſit & celeris eſſe & tardus, vtemur celeri, qui habet vim maiorem, vbi opera, quæ propoſita ſunt, requirantur validiora, exempli gratia, cum extenuare [z] obeſum oportebit, aut H cum multa redundabunt per motum detrudenda, quod hyeme [a] accidere ſolet, vbi non diſcutiuntur à calore aeris: At motus tardior minorem habet vim, illiſque aptatur, qui minoribus operibus indiget, vt gracilibus, quos ſatis eſt [b] alere: neque enim celerem motum poſtulant, vt extenuentur; illis præterea, quibus pauca ſuperſunt detrudenda, quod accidit æſtate [c] cum corpora digeruntur ab aere calidiore; Illud tamen conuenit meminiſſe, quod etiam ſi requiratur motus celeris, vt ſatisfaciat differentiæ operis, non adhibendus eſt, niſi toleretur, ſi vires fuerint imbecillæ, non poterunt ipſum ferre. Eadem ratio eſt vehementis, ſiue intenti, qui vim habet maioris, neque adhibendus eſt, vbi requirantur maiora opera, niſi toleretur; vbi non feratur, vtendum erit leniori, qualis eſt geſtatio; nam qui ab ipſo animali proficiſcitur, vehementior plerunque eſt, & magis conuenit, vbi toleretur à viribus, & maiora opera requirantur: huiuſmodi autem eſt lucta, curſus, ludus pilæ. Cæterum ex aliis differentiis, quę iocunda eſt, quæ conſueta, quæ ordinata, quæ continuata, quæ æqualis, modo alioquin operibus requiſitis aptetur, anteponenda eſt moleſtæ, inſuetæ, inordinatæ, inæquali; nam quæ delectat, recreat ſpiritus, qui alioquin exhauriuntur, quæ conſueta minus hominem [d] fatigat & magis delectat, quæ ordinata minus hominem laſſat, & magis toleratur, intermittens ſimiliter oppottuna eſt, vbi non toleretur continuata, quæ alioquin melior eſt, quàm intermittens; æqualis cum æqualiter exerceat, æqualiter efficit opera requiſita, magiſq; idonea eſt, niſi inæqualiter opera requirantur, quod aliquæ partes magis egeant eiuſmodi operibus, aliquæ minus, vt crura magis, quàm brachia: plerumque exercere

totum

a *Gal. lib. 1. de cau. pul.*
b *Sup. paulo ante & Galenus 2. de tuen. valet. cap. 9.*
c *Sup. paulo ante.*
d *Sup. paulo ante.*
e *Sup. paulo ante.*
f *Gal. 2. de tue. val. c. 2.*
g *Gale. 4. de tu. val. c. 1.*
h *Gal. 1. de tu. val. c. 8.*
i *Gale. 2. de tu val. c. 4. & 3. de officina 15.*
k *Hippoc. & Galen. 3. de offic. 25. & Celſus lib. 1. c. 3. & 5. de tu val. c. 3.*
l *Supra in hoc cap.*
m *Gal. 2. de tu. val. c. 8.*
n *Supra in hoc cap.*
o *Supra in hoc cap.*
p *Gal. de ludo parua pila c. 2. & 3.*
q *Supra in hoc cap.*
r *Supra libro primo.*
ſ *Gal. 3. de tu. val. c. 2.*
t *Gal. 2. de tu. val. c. 9.*
u *Gal. 1. de tu. val. c. 14.*
x *Hippo. 1. aphor. 2. & 23.*
y *Supra in hoc cap.*
z *Gale. 6. de tu. val. c. 8.*
a *Hipp. l. de ſalub. dieta 25 & Celſ. l. 1 c. 3.*
b *Gale. 6. de tu val. c. 8.*
c *Hipp. l. de ſalub. dieta 25.*
d *Hippoc. & Gal. 2. aph. text. cõ. 49. & Celſ. l. 1. c. 3.*

A totum corpus oportet, interdum tamen aliquas partes duntaxat; expedit ergo illum motum eligere, qui vel totum corpus exerceat, vel vnam partem duntaxat, pro vt magis neceſſitas requirit; ſi vniuer-uerſum corpus exercendum ſit, vtemur vel vno motu, qui ad omnes partes pertineat, cuiuſmodi [a] eſt ludus paruæ pilæ, vel pluribus, ac variis, nunc hoc, nunc illo; ſiquidem mutatio laboris quies [b] erit partium, quæ prius exercebantur, & exercitatio earum, quæ ante quieſcebant; quód ſi aliquæ partes ſolum egeant operibus per motum præſtandis, illas tantum exercebimus; exercentur [c] autem vel ab alio, vel per ſe, ab alio per frictionem, quæ ad partes, quas volumus, externas adhiberi poteſt; internæ etiam ſimul exercentur aliquo modo per frictionem partium, quæ ſuperiectæ ſunt; ſiquidem fricando ventrem, exercentur ſimul viſcera, quæ intus continentur, quod commode fit per faſciam, [d] quæ media ventrem complectitur, & modo à dextro latere, modo à ſiniſtro verſus dorſum attrahitur: mouentur muſculi omnes, cum ſuo munere funguntur, & dum exercentur, ſimul [e] etiam exercent partes, quibus alligantur, vt oſſa, venas, ligamenta, cartilaginem: exercentur ſingularum partium muſculi, non modo [f] cum mouent membrum, ſed etiam cum continent erectum, veluti muſculi cruris, cum ſtamus; muſculi dorſi, cum ſpinam erectam habemus; laborant enim non ſecus, quàm cum membra transferunt, diciturque eiuſmodi actio à Galeno [g] motus tonicus, non quo ſit proprie motus; ſed quo muſculi laborent perinde, ac ſi mouerentur. Inſtrumenta [h] ſenſuum, cum ſuum officium
B faciunt, ſicuti oculi, cum vident, aures, cum audiunt, nares, cum olfaciunt; lingua cum guſtat, mouentur partim ab obiectis, partim à ſpiritibus, ita vt aliquo modo exerceantur; idem accidit viſceribus, [i] cum ſuum munus obeunt alliciendo, vel expellendo; quamobrem Medicus carthartico dato cogit ea validius moueri. Exercentur autem viſcera equitando; exercentur [k] ſuppreſſo anhelitu; diſtenduntur enim, ac dimouentur: quamquam ſuppreſſo anhelitu potiſſimum exercetur [l] thorax, & pulmo, id quod fit etiam magna voce, & clamore: exercentur crura curſu, [m] & inambulatione, brachia & manus pugnis, lucta, armorum ludo; attollendo, ac iactando onera grauiora: ergo illa exercitatio potiſſimum eligenda eſt, quæ differentiis operum iam dictis accommodetur.

Sequitur quantitas, quæ vt aliorum inſtrumentorum, ità etiam motus debet eſſe [n] moderata: ille autem labor ſeu motus dicetur moderatus, qui operibus & operum quantitati ſatisfaciet, hoc eſt, quo, quantum ſatis eſt, partes calefient, nutrientur, expellent, quæ ſuperant, aut etiam ſi obeſa fuerint, extenuabuntur, modo vires ſufficiant; nam vbi ſint [o] imbecillæ, deſiſtendum à motu, priuſquam conuellantur, etiam ſi non perfecta fuerint opera, quæ per motum præſtanda eſſent. Conſiſtit quantitas motus potiſſimum in tempore; nam magnus eſt, qui diutius perſeuerat, paruus, qui breui temporis ſpacio finitur: conſiſtit & in celeritate & tarditate, in intenſione & imbecillitate, cum hæ differentiæ, (vt ſupra [p] oſtenſum fuit) ad magnitudinem, & paruitatem referantur: ergo tantus motus eſſe debet (vbi vires permittant) vt ſatisfaciat quantitati operum; hanc moderationem docet color, & tumor
C membrorum, quod ab Hippocrate [q] traditum eſt de perfuſione aquæ calidæ; deſiſtendum enim ab ea dixit, cum membra rubent, atque intumeſcunt, [r] quia ſi diutius perfundantur, abſumetur alimentum, quod attractum eſt. Terminus ergo motus hic ſit, niſi [s] vbi membra obeſa ſunt extenuanda; mutatio [t] autem vrinæ terminum ſtatuit exercitationis; nam vbi ex ſubruffa efficitur ruffa, aut ex ruffa ſubflaua, protinus deſiſteudum eſt à motu, ne ſi vltra corpus moueatur, extenuetur; Quid quod ipſe homo, qui exercetur, finem commode ſibi præſcribet exercitationis? perſeuerabit enim, quamdiu alacris ad motum ſit, & citra laſſitudinem moueatur; vbi defatigari incipit, ſtatim quieſcet, modo non nimis alacris, & promptus ad motum ſit; nam qui tales ſunt, exercentur etiam, cum incipiunt defatigari, ſicut ex contrario, qui nimium pigri, ac ſegnes ceſſant, & quieſcunt prius, quàm laſſitudo incipiat; his permittendum non eſt, vt ipſi ſibi finem ſtatuant exercitationis; Hactenus de quantitate. Sequitur tempus, cuius animaduerſio ſimiliter neceſſaria eſt: debet reſpondere tempus motus illi tempori, quo requiruntur opera à motu præſtanda, modo ea tolerentur: nam interdum euenit, vt requirantur, ſed ferri non poſſint; tunc igitur [u] motu vtendum eſt, cum opus eſt euocare calidum innatum, atque alimentum ad partes externas, ac reliquias detrudere tertiæ coctionis, id quod [x] accidit, vbi prima perfecta eſt in ventriculo, ſecunda in iecinore; hæc eſt enim opportunitas idonea motui, nam ſi quis exerceatur, priuſquam prima, & ſecunda coctio fuerit abſoluta, attrahet [y] ſuccos crudos per venas, & viſcera obſtruet; ſi quis multo poſt ad exercitationem veniat, nimis calefiet, ac
D exiccabitur, cum non frangatur calor amplius ab humore alimenti recentis, plurimumque contrahet [z] flauæ bilis. Tempus igitur exercitationi opportunum, eſt proxime à ſecunda coctione abſoluta, priuſquam homo reuertatur ad cibum, quam oportunitatem indicat [a] vrina pallida vel ſubruffa, non alba, quæ ſignificat cruditatem, non ruffa, aut ſubflaua, quæ monſtrat coctionem iam diu fuiſſe perfectam. Toleratur autem exercitatio requiſita tunc potiſſimum, cum [b] reddita eſt deiectio, & vrina, quæ cum adhuc manent in corpore, periculum eſt, ne ob vim motus ſurſum ferantur, & caput tentent; toleratur, etiam ſi homo non vexetur [c] fame: monuit enim Hippocrates, vbi fames eſt, laborandum non eſſe: ſiquidem labor abſumit ſpiritus iam prope exhauſtos, & vires conuellit; toleratur etiam, vbi non ſit copia [d] ſuccorum; quoniam vbi hæc eſt vehementiori motu funditur, atque impellitur, & obſtructionem adfert; læduntur in primis membra, quæ ægrotant, cum promptè ſuperantes ſuccos recipiant, & facile irritentur, atq; exaſperentur ab illis, quos continent, cum mouentur. Satis igitur apparet tempus exercitationi opportunum, ex quo colligitur etiam ordo, ſi motũ cum cæteris comparemus, quæ ad vitam neceſſaria eſſe propoſuimus: debet reſpondere ordo motus ordini operum; prius igitur conuenit cibum [e] ſumere, deinde coquere, poſtea coctum attrahere. Quamobrem primo loco conuenit cibus, tum ſomnus, deinde labor, à quo redeundum eſt ad cibum, non tamen ſubito: [f] ſed ſi tantiſper quieuerimus, dum calor per motum diffuſus contrahatur, vt coquere cibum poſſit: iure ergo præcipit Hippocrates, [g] vt primo exerceamur, deinde ſumamus cibum, ita vt labor cibum præcedat; qui poſt cibum [h] exercentur, in obſtructionem incidunt, & grauiores morbos,

niſi

[a] Gal. de ludo parua pila ca. 2. & 3.
[b] Gale. 2. de tu. val. c. 11.
[c] Gal. 1. de tu. val. c. 8. & Gal 2. de tu. val. c. 11.
[d] Gale. 2. de tu. val c. 11. & 3. de tu. val. c. 2.
[e] Gal. ibid.
[f] Gal. 1. de motu muſcu. c. 7. & 8.
[g] Galen. 1. de mot. muſc. c. 8.
[h] Galen.
[i] Gale. 5. 6. epid. com. 10.
[k] Gale 3. de tu. val. c. 2.
[l] Gale. 2. de tu. val. c. 11.
[m] Gal. 2. de tu. val c. 11.
[n] Hipp. 6. 6. epid. 4.
[o] Supra in hoc cap.
[p] Supra in hoc cap.
[q] Hipp. 3. de offic. 16. & Galen. 3. de offi. com. 32.
[r] Hippocr. 3. de offic. 16.
[s] Gale. 6. de tu. val. c. 8.
[t] Gale. 2. de tu. val. c. 2.
[u] Supra in hoc cap.
[x] Gal. 2. de tu. val. c. 2.
[y] Gale. 2. de tu. val. c. 2.
[z] Gal ibid.
[a] Gale. 2. de tu. val. c. 2.
[b] Gal. 2. de tu. val. c. 2.
[c] Hippocr. 2. aphor. 16.
[d] Gale. 5. de tu. val. c. 12.
[e] Gale. 2. de tu. val. c. 2.
[f] Gale. 3. 6. epid. com. 2.
[g] Hip. l. 6. 6. epid 4.
[h] Gal. de ſalubri dieta comm. 12.

niſi in cæteris ad victum pertinentibus exquiſita ratione vtantur, ſumantque medicamenta [a] extenuantia, atque incidentia, & catharticis interdum purgentur, quòd minime vſuvenit iis, qui rectè ante cibum exercentur, ita vt maximi momenti ſit ordo propoſitus. Scire tamen licet, interdum ante exercitationem aliquid [b] cibi dandum eſſe, vt madefaciamus eos, qui nimis ſunt exhauſti, & laborantibus viribus ſuccurramus, quemadmodum ſolemus ante miſſionem ſanguinis, cum (timentes, ne vires non ſufficiant) damus aliquid panis ex vino. Proximè à cibo (vt dictum eſt) non conuenit labor; [c] conuenit tamen interdum aliquantiſper moueri, vt aliquid inambulare illis, qui ventriculo ſunt imbecillo, & quibus vapores ferri ſolent ad caput: ex leuiori enim motu auertuntur, & plerumque fit ſomnus, qui ad coctionem [d] conducit non mediocriter. hoc igitur modo ordinanda exercitatio eſt. Verum quia ad rectum vſum inſtrumentorum non ſolum pertinet, vt ſatisfaciant operibus & operum differentiis, ſed etiam vt rectè parentur à Medico, de hoc quoque ſcribere operæprecium eſt. E

a Gale. 6. de tu. val. c. 7.
b Gale. l. de ſucco. bonit. c. 3.
c Gal. 6. de tu. val. 7.
d Sup. c. 1. & 2. huius lib.

De apparatu Medici ad exercitationem neceſſario, ac de frictione. CAP. V.

APparatus exercitationis in duobus potiſſimum conſiſtit; vnum ad ipſam refertur, nimirum vt fiat, qualis conuenit; alterum pertinet ad corpus exercendum, quod ſic parandum eſt, vt non lædatur, dum exercetur, & ſi qua noxa ex motu ſuboritur, ab ea vindicetur. Quod ſpectat ad exercitationem, vt aliorum inſtrumentorum varia eſt materia, quam Medicus tenens vbique adhibet appoſite F ad ea perficienda, quæ requiruntur; ita exercitationum genera [e] varia ſunt, ſiue proficiſcantur ab ipſo homine, qui exercetur, ſiue ab altero, à quibus vel totum corpus dimouetur, vel hæc aut illa pars, ſiue æqualiter, ſiue inæqualiter, ſiue cum contentione, ſiue leniter, ſiue celeriter, ſiue tarde, quorum omnium vires ad vnguem tenere Medicum oportet, vt vbique eo vtatur, quod maxime ad rem facit. Priſcis [f] quidem temporibus nulla adhibebatur ars in corporibus exercendis, ſed homines ſine vlla arte laborabant in operibus ad vitam neceſſariis: paulo tamen [g] ante Platonis memoriam inuenta eſt, quam à corporibus exercendis Gymnaſticen appellarunt; dicebantur autem gymnaſtæ, qui illam profitebantur. [h] Hi conſeruandæ ſanitatis munus ſibi vendicabant, quod tamen [i] Medicorum eſt, neque pertinet ad ipſos quaſi magiſtros, ſed quaſi miniſtros, cum illis vtatur Medicus ad exercenda corpora, non ſecus, quàm pharmacopolis ad medicamenta paranda; probe autem intelligebant cuiuſque [k] motus vim, quorum ars, cum ex toto interciderit, atque extincta ſit, reuertitur hoc munus totum ad Medicos, quorum partes ſunt intelligere, quod membrum, & quo pacto exerceat quilibet motus, vt modo hunc, modo illum inſtituat, vt magis expedire arbitrabitur, id quod non multo negotio aſſequetur, cum in humanis cadaueribus incidendis ſit verſatus, teneat ſitum, & actionem partium ſingularum. Reſtant ea, quæ ad apparatum pertinent corporis exercendi, quæ (vt oſtenſum [l] eſt) duo efficiunt; vnum, vt non offendatur; alterum, vt liberetur à noxa, quam exercitatio attulit: er- G go vbi validum non præceſſerit illa præparatio, quam Græci [m] protherapian dicunt, dupliciter offendi corpus [n] ſolet; nam & muſculorum fibræ abrumpuntur, & quæ ſuperant, ſubita vi impulſa oppilant parua foramina: primum malum euitatur, [o] ſi ante molliantur partes ſolidæ, reddanturque mobiles, ne à quiete ad motum vehementem ſit ſubitus tranſitus: nam eas abrumperet, id quod conſtat voci etiam euenire, quæ ſi ſubito magna, ac pleniſſima, vel peracuta [p] profundatur, abrumpuntur venæ in pulmone, quod infortunium euitatur, ſi ante clamorem ſenſim vox excitetur, neque ſubito clamor edatur; nam ſic molliuntur inſtrumenta vocis, ceduntque ita, vt non rumpantur, ſicuti cum dura ſunt. Hoc etiam modo molliendæ [q] ſunt fibræ muſculorum, ne ex ſubito, & valido motu voluntario conuellantur.

Alterum malum, qnod ſequi motu poſuimus, pertinet [r] ad parua foramina, quæ oppilantur ab his, quæ ſuperſunt ſubito motu impulſis: deuitabitur autem, ſi & illa aperiantur, & quod ſuperat non ſubito, ſed [ſ] paulatim per corpus fundatur. Apparatus igitur ante exercitationem neceſſarius in eo conſiſtit, vt [t] molliantur muſculorum fibræ, vt ſucci paulatim per corpus fundantur, vt aperiantur foramina, quæ omnia molliori frictione perficiuntur: hæc enim calefacit corpus, mollit fibras, quæ ob frigus vel ſuccos concretos duriores erant, fundit ſuccos, relaxat foramina prius adſtricta, ita vt ſola frictione præſtentur, quæcunque neceſſaria erant ad euitanda pericula impendentia. Debet autem (vt diximus) frictio eſſe mollis; nam quæ dura [u] eſt, fibras efficit duras, & adſtringit foramina, in qua H frictione perſeuerandum eſt, dum ſe oſtendat [x] tumor ac rubor; ſtatimque ceſſandum, & inungendum corpus aliquo pingui, vt ad validam exercitationem tranſeat; præſtat tamen ante bis terue fricare durius, ita vt partes preſſum euidenter percipiant, non tamen contundantur: ſic reddentur validiores, & magis ad contentionem idoneæ. Alter apparatus dicitur græce [y] apotherapia; eo autem ſpectat, vt ſiqua noxa à præcedente exercitatione ſuboritur, ipſam auferat: ſolet autem duplex oriri, [z] laſſitudo nimirum, vt retentio eorum, quæ ſuperant partibus ſolidis; hæc perpetuo exercitationi ſuccedit, illa ſolũ, vbi homo aut vehementius, quàm par ſit, exercetur, aut multis prauis ſuccis redundat; cum homo quantumuis bene valens nimium exercetur, ac membra tendit, reſtat in muſculis, ac neruis affectus [a] quidam tendens, qui rectas fibras potiſſimum tenet; neque enim vbi præ valido motu valde tenduntur, poſſunt ſtatim remitti, ac relaxari; id quod in ſtirpium quoque ramis conſpicimus, qui vbi valde tenduntur, ſi remittantur, non ſtatim redeunt ad naturalem ſtatum; ſed fibræ neruorum ac muſculorum, quibus natura ſentiendi vim inſeruit, eiuſmodi tenſionem ſentiunt, quem ſenſum Græci [b] Κόπον latini laborem, ſeu laſſitudinem dicunt; eſt autem veluti leuis quidam dolor tendentis ſpeciem repræſentans. Quod ſi ille, qui exercetur, multis prauis, & acribus ſuccis redundet, in alia laſſitudinis genera incurret; cum [c] illi ex motu celeri, ac multo extenuentur, pungant, & quaſi vulnerent cutem, horrorem interdum excitent, præſertim vbi ea denſior fuerit, ita vt exitum non præbeat intus lædentibus: laſſitudo hæc vlcerantis [d] ſpeciem refert; At ſi redundantes ſucci acriores fuerint

ſimul

e Sup. in ca. 4. & Gal. 2. de tu. vale. c. 8.
f Gale. de tu. va. ad Thraſy. c. 33.
g Gal. de tu. va. ad Thraſyb. c. 33.
h Galen. de tu. vale ad Thraſ. c. 2.
i Galen. de tu. vale. ad Thraſyb. c. 31. 43. & 44.
k Gal. de tu. va ad Thraſyb. c. 43.
l Paulo ante in hoc c.
m Gal. ....
n Gal. 2. de tu. val. c. 2.
o Gale. ibid. & 2. de tue. va. c. 6. & 7.
p Gale. 3. aphor. co. 29. & 3. de cau. ſymp. cap. 2.
q Gal. 2. de tu. val. c. 2.
r Gal. 2. de tu. val. c. 2. c. 6. & 7.
ſ Gal. ibid.
t Gale. locis citatis.
u Gal. 2. de tu. val c. 4. & c. 6. & 3. de tu. vale. c. 2.
x Gal. 2. de tu. val c. 2.
y Gal. 3. de tu. val. c. 2.
z Gal. ibid.
a Gal. 3. de tu. val. c. 5.
b Gal. 3. de tu. val. c. 5.
c Gal. ibid.
d Gal. 3. de tu. val. c. 5.

A ſimul ac multi attracti ob vim caloris ad muſculos, qui exercentur, aliud adferunt laſſitudinis genus, [a] quod inflammationis ſenſum repræſentat. Altera noxa videlicet retentio eorum, quæ ſuperant in partibus ſolidis, accidit etiam corporibus puris, vbi non exerceantur ſupra modum. Corpora pura intelligo, in quibus praui ſucci non verſantur; his ergo non ſecus, atque aliis non deſunt reliquiæ tertiæ [b] coctionis quæ neceſſario ſuperant, cum ſolidæ partes aluntur. Hæ igitur præ motu extenuantur & confertim incitantur ad cutem, eiuſque foramina opplent, ac ſeſe mutuo retinent, ſibique exitum intercludunt: vtrumque igitur incommodum, retentionem hanc, & laſſitudinem iam dictam ſummouet [c] apotherapia: efficit enim vt expellantur reliquiæ tertiæ coctionis, & laſſitudo finiatur, ad quæ perficienda frictione vtitur, per quam aperit foramina cutis, mollit ac relaxat, quæ dura ſunt, ac tenſa, iuxta præceptum Hippoc.[d] qui iubet, vt quæ dura ſunt, molliantur, quæ tenſa, laxentur. Debet frictio in hoc caſu mollis eſſe; etenim quæ dura eſt [e] durat ac tendit, ita vt magis laſſitudinem faciat, quàm ſummoueat, & magis retineat quæ ſuperſunt, quàm educat; ſed ne maneat pars aliqua nuda, quæ interim,[f] dum aliæ fricantur, refrigerata denſetur, atque adſtringatur, neceſſe eſt homo non ſolum celeriter, ſed etiam plurium [g] manibus pertractetur. Vbi tenſio magna ſentitur, expedit ex aqua tepida, & oleo perfricare; ſubit enim oleum cum aqua, ac mollit & madefacit, quæ dura ſunt & ſicca, ita vt copioſe perfuſum præſidium [h] ſit laſſitudinis ſingulare. Habeantur autem tenſæ [i] partes, quæ fricantur, vt elidatur quicquid inter cutem, & ſubiectas partes retentum quamcunque laſſitudinem afferebat. Conducet etiam frictio ſic adhibita ad ea [k] ex cute expellenda, quæ ſuperant in partibus ſolidis; plurimum etiam tunc confert anhelitum [l] retinere, cuius impetu thorax ac venter inflatur, attolluntur viſcera, propelliturque, [m] ſi quid redundat in partibus ſolidis; iis igitur continetur apotherapia, quæ monet etiam [n], ne poſt validum motum ſubito quieſcamus; ſed paulatim nos recipiamus nos ſecus, quam cantores, dum ab acutiſſima voce ſenſim ad grauiſſimam reuertuntur: monet etiam, vt caueat homo tunc protinus aerem frigidum,[o] verſeturque in calido, & calida aqua lauetur. Hactenus de curatione, quam Medicus adhibet, vel vt corpus præparet ad exercitationem, vel vt incommoda remoueat, quæ ex labore proficiſcuntur; ſed cum aſſequatur vtrumque per frictionem, non alienum eſt de ea quoque adſcribere, inde ſumpto initio, quod frictioni idem ac faſciis accidit, quæ (vt ſcribit [p] Hippocrates) modo aliquid efficiunt, modo efficiendi ſociæ ſunt; efficiunt, cum quod ſolutum eſt, coniungunt, quod coactum eſt, ſeparant, repellunt, quod influit: efficiendi ſociæ ſunt, cum cataplaſmata continent, & alia medicamenta, quæ niſi alligarentur, deciderent; in quo caſu tota efficientia medicamentis tribuitur; faſciæ id commodi adferunt, quod dictum eſt. Idem igitur euenit frictioni, quæ vel adiuuat, quemadmodum illa, quam poſuimus [q] ad exercitationem conferre, quatenus præparat ac noxam aliquam ſummouet, vel efficit [r] per ſe veluti cum pro frictione adhibetur; neque enim tunc amplius eſt efficiendi ſocia. Illi ergo, qui voluntario motu per ſe exerceri non poſſunt, quia ægrotant, atque [ſ] imbecilliores ſunt, aut geſtari, aut fricari ſolent; adfert autem frictio ea commoda, quæ ab exercitatione expectantur, ſiquidem attrahit [t] alimentum ad partes, quæ fricantur, educit, quæ ex tertia coctione ſuperant, mollit, quæ dura ſunt, & durat, quæ mollia; ſcire tamen licet non quouis modo C adhibitam hæc omnia præſtare, ſed certas requirere animaduerſiones, quæ potiſſimum in qualitate, & quantitate attenduntur, vt omittam tempus, ordinem, locum, quæ ſupra [u] de motu in vniuerſum expoſuimus. Qualitas frictionis ad manuum appulſum refertur, qui lenis eſt, aut vehemens, ſi lenis, [x] mollit, ſi vehemens, carnem comprimit, ac durat; mediocris nec durat, nec mollit, ſed conſeruat [y] habitum corporis in eo ſtatu, quem excipit; Quod ſi frictio ex oleo fiat, lenior eſt, ſi per pannum aſperum, durior euadit; ad educenda autem ea, quæ ſuperant, præſtat [z] vti frictione leuiori, ſiquidem vehemens durat, ac denſat foramina cutis, & exitum intercludit: Talis igitur frictio adhibebitur, qualis poſſit ſatisfacere qualitati operis inſtituti. Quod ſpectat ad quantitatem, vbi frictio neque pauca [a] ſit, neque multa, implet partes, quæ dum fricantur, ad ſe alimentum [b] alliciunt; quæ pauca eſt, nullam inſignem habet vim implendi, aut extenuandi: quæ multa eſt, abſumit humidum, & quod attractum eſt, & quod prius in parte continebatur, ita vt ipſam [c] extenuet: paucam frictionem appello illam, quæ neque ruborem, neque tumorem adfert: mediam, [d] quæ membrum rubrum, ac tumidum reddit, & ſtatim finitur; nam quæ vltra adhibetur; iam nimia eſt, & non amplius media, ac moderata. Ergo vbi [e] neceſſe ſit extenuatas partes implere, moderata frictione vtemur, vbi extenuare, vt in corporibus obeſis, neceſſaria erit frictio multa, ſed vtrauis adhibeatur, ſiue multa, ſiue mediocris, vt omnes partes eiuſdem membri æque perfricentur, expedit [f] manus ducere, & in orbem & in omnes loci differentias, vt ab inferiori parte ad ſuperiorem, à dextra ad ſiniſtram, à priori ad poſteriorem, & ex contrario. D Quod ſi plures [g] fuerint ſimul, qui perfricant, res celeriter perficietur, neque nudabitur corpus, ac noxam ſentiet; hæc de frictione, exercitatione, ac motu.

De perturbationibus animi. Cap. VI.

Expoſitis ſomno, vigilia, quiete, motu, quas res ſpectare diximus ad vitam hominis communem cum beſtiis, vna tantum ſupereſt ex illis ſex non naturalibus ad rationem victus pertinentibus, nempe animi perturbatio, ac tranquillitas, quæ proprie refertur ad hominem; hunc [h] enim duntaxat neceſſe eſt vel perturbatam, vel tranquillam vitam traducere, cum aliam habeat [i] animi partem rationis participem ac diuinam, aliam belluarum modo rationis expertem; atque vbi hæc famula [k] eſt, illa domina, vita tranquilla & placida ſit, iudiciaque & opiniones concordent: addidit enim natura homini rationem, qua regeretur [l] animi appetitus, qui ſi continetur aut remittitur, animus placatur ac lenitur; ſi vehementior eſt, rationem aſpernatur, & longe diſcedit à natura conſtantiæ,[m] animus à ſe ipſo diſſidet, ſecumque diſcordat, & contrariis conſiliis vtens nihil quieti videre poteſt. Neceſſe eſt igitur hominem aut perturbatum viuere, aut tranquillum, id quod nec belluis accidit, nec pueris, priuſquam

a Gal. 3. de tu. val. c. 5. b Gal. 1. de tu. val. c. 2. c Gal 3. de tu. val. c. 2. d Hipp li. de vſu humidorum à principio & 3. de effic. 25. e Gal. 2. de tu val. c. 4. f Gal. 3. de tu. val. c. 2. & 8. g Gal. ibid. h Gal. 3. de tu. val. c. 2. & 6. i Gal 3. de tu. val. c. 2. k Gal ibid. l Gal. ibid. m Gal. ibid. n Gal. ibid. & cap. 6. o Gal. 3. de tu. val. c. 2. & c. 6. & 4. p Hipp. 2. & 3. li. de offi. variis locis. q Suprà in hoc capite. r Gal. 2. de tu. val c. 4. ſ Gal. l pro puero epileptico c. 3. t Galen. 5. de tu. val. c. 3. u Supr. in c. antecedenti. x Gal. 2. de tu. val. c. 3. & 4. y Gal. 2. de tu. val. c. 12. z Gal. 3. de tu. val. c. 2. a Galen 6. de tu. val. c. 8. & 2. de tu. val c. 3. b Hippo. & Gal. 3. de offic. 25. c Hipp. & Gal. 3. de offic. 25. & Galen. 6. de tu. val c. 8. d Galen. 3 de off. com. 25. e Gal. 6. de tu. val. ca. 8. & 3. de off. tex. com. 25. f Gal. 2. de tu. val. c. 3. g Gal. 3. de tu. val. c. 2. & c. 6. h Supr. li. 1. c. 1. i Ariſt. 1. li. ethic. ca 3. k Cic. 2. lib. Tuſc. quæſt. l Plato li. 4. de Republica & Cicero 2. lib. de natu. Deor. & l. 1. de of. m Cicero 1. li. de finib. bonor.

quam vti ratione incipiant; ſiquidem, quæ ratione carent, nec rationem aſpernantur, nec ab lon- E gius abeunt; ſed conſtantem animum habent, qui ſolo appetitu ducitur, nec ratione impeditur, aut iactatur; quod ſi quiddam ſimile faciunt, non propterea incidunt in perturbationem, quæ [a] non aliud eſt, quàm Animi commotio à recta ratione auerſa; adde, quod etiam ſi conceſſeris belluas perturbari, nunquam tamen dabis ſedari ratione, quod [b] eſt proprium hominis, qui cum ratione, & appetitu contineatur, poteſt ſimul [c] velle & nolle, appetere, & reiicere. Potentiæ, quæ ratione carent, quales reperiuntur in belluis (vt præclarè monuit [d] Ariſtoteles) non poſſunt ſimul velle & nolle, ſed volunt aut nolunt, perſequuntur, aut declinant; ſiquidem natura [e] eſt diligens ſui, & omne animal ſimul atque ortum eſt, applicatum eſt ad ſe diligendum, atque in ſe conſeruando occupatum, appetitionemque inſitam habet, qua [g] quod commodum eſt, perſequitur, quod alienum, fugit ac vitat: contrahitur igitur belluarum animus, cum percipit incommoda, effunditur, cum commoda; id quod conſtantiſſimè facit, neque à ſe ipſo diſſidet; neque enim repugnare poteſt appetitui ratio, quæ nulla eſt, ſicut nec in Diis immortalibus renititur rationi appetitus, cum citra omnem appetitum ſola ratione fruantur: perturbatio igitur eſt [h] ſolius hominis, cuius etiam eſt illa tranquillitas, quæ ratione comparatur, cum ea conſeruant inter ſe, ex quibus animus conſtat, iudiciaque & opiniones concordent. Refertur ergo animi perturbatio & tranquillitas propriè ad hominis vitam ac [i] victum, atque his vtitur Medicus tanquam inſtrumentis; de quibus nunc agendum ſupereſt. quanquam hæc tractatio videtur magis ad F moralem philoſophum, quàm ad Medicum attinere: nam vt conſtamus ex anima & corpore, ita duplici arte eſt opus; vna, quæ bonum corporis; altera, quæ bonum animi tractet: bonum corporis [k] eſt ſanitas, quam tuetur ac reſtituit Medicina; bonum animi eſt virtus, ad quam [l] moralis philoſophia dirigitur, atque vt [m] Medicina verſatur in curandis affectibus corporis; ita philoſophia in curandis affectibus animi: ita vt animi perturbatio, ac tranquillitas non à Medico, ſed à morali philoſopho tractanda eſſe videatur.

Verum tanta eſt animi & corporis colligatio ac ſocietas, vt mutuo ſe afficiant; conſtat cum malè habet corpus, malè quoque habere animum, atque offenſo animo malè affici corpus: dedit [n] enim natura vtrumque nobis, & ſeparatim ſuis moleſtiis implicatum, & alterius doloribus congruentem. Quo fit, vt moralis philoſophus ad animum curandum aliquando Medicorum curationem adhibeat; nam vbi ſanguinis copia hominem efficit incontinentem, ac libidine inflammatum; Medicus partim ſanguinem detrahit, partim victum inſtituit, quo parcius gignatur. Hoc conſilio Legislatores certis temporibus vino, aut carne interdixerunt; vbi flauæ bilis multitudo hominem nimis iracundum efficit, refrigerat Medicus ſanguinem; vbi atrabilis mœrorem, ac metum præter rationem adferat, hominem in [o] Anticyram mittit, & veratro illum purgat: Ex contrario cum corpus male ab animo afficitur, cogitur huic ſuccurrere, & idcirco à philoſopho conſilium petere, quo ſedare ipſum poſſit, & ad quietem perducere. Tractatur ergo [p] à Medico animus propter corpus, vt à philoſopho corpus propter animum; intuetur philoſophus perturbationem, ac tranquillitatem animi, vt expulſis vitiis G ſola virtus eluceat: intuetur eadem Medicus, vt vindicet corpus à morbo, & ſecundam valetudinem tueatur. Ordiemur autem à perturbatione; cuius facultatem ac rectum vſum explicabimus. Quam vim habeat perturbatio in corpore noſtro, intelligemus, ſi ante ipſam in ſua genera diſtribuamus. Scire igitur conuenit, eam animi partem, quæ rationis eſt expers, natura bonum [q] appetere, & vitare malum; atque vbi longius à ratione diſcedit, boni aut mali ſpecie commoueri; vtrunque [r] autem, vel bonum, vel malum poteſt vel præſens eſſe, vel futurum: perturbatio, quæ ob præſens bonum accidit, Lætitia nominatur; quam definiunt [ſ] ſine ratione elationem: effertur enim, & geſtit animus inaniter, atque effuſe, vt adeptus iam aliquid concupitum. Quod Chereas ille [t] Terentianus egregiè expreſſit, cum inquit. [Nunquis hic eſt? nemo eſt. nunquis me ſequitur? nemo homo eſt; iam ne erumpere hoc licet mihi gaudium? proh Iuppiter, nunc eſt profecto interfici.] Vbi animus cum ratione [u] placide & conſtanter mouetur, tunc illud gaudium dicitur, nec vitio datur aut virtutis fines excedit. Ad Lætitiam refertur iactatio, voluptas, ſeu delectatio, cui ſubiicitur riſus: Eſt autem riſus motus cum ſono inſtrumentorum reſpirationis.

Quod ſi bonum non ſit præſens, [x] ſed futurum, perturbationem excitat, quæ dicitur cupiditas, definiturque opinio venturi boni, quod ſcit ex vſu iam adeſſe: inflammatur hæc rapiturque ad id, quod bonum videtur; omnia enim ſimul atque obiecta ſpecies eſt cuiuſdam, quod bonum videatur, feruntur ad id adipiſcendum, quod poſcit ipſa natura; hoc cum conſtanter prudenterque fit, [y] ap- H pellatur voluntas, quæ quod appetit, cum ratione appetit: nam cupiditas, quam diximus, à ratione auerſa incitata eſt vehementius; huic ſubiicitur Amor, libido, ſeu luxuria, quæ eſt effrenata cupiditas earum voluptatum, quæ tactione & corporum complexu capiuntur; ad eandem pertinet Ingluuies, Auaritia, Ambitio, Ira; eſt autem ingluuies cupiditas earum voluptatum, quibus perfunditur guſtatus, dum eſculentorum, & poculentorum ſaporem percipit: Auaritia [z] eſt cupiditas pecuniæ inexplebilis, ſicut ambitio honoris & gloriæ. At Ira cupiditas [a] eſt vlciſcendi, ſeu puniendi eius, quod videatur læſiſſe iniuria. Proficiſcuntur ex opinione mali aliæ duæ perturbationes: nam vbi opinatum malum iam adeſt, efficit eam perturbationem, quæ dicitur ægritudo: vbi futurum eſt, atque expectatur, metum [b] adfert; ea enim, quæ venientia [c] metuuntur, efficiunt ægritudinem inſtantia. Eſt igitur ægritudo [d] perturbatio ex malo præſente, in quo demitti contrahiq; animo rectum eſſe videatur; hanc [e] experiuntur, qui inuident, æmulantur, obtrectant, miſerentur, lugent, mœrent, lamentantur, ſollicitantur, dolent, in moleſtia ſunt, afflictantur, deſperant, ac ſe ipſos excruciant, veluti Menedemus apud Terentium, [f] qui decreuerat minus iniuriæ tantiſper ſuo gnato facere, dum fieret miſer; quot etiam videmus ægritudine afflictos, debilitatoſque iacere? quibus nihil miſerius eſt, nihil fœdius, nihil deformius. At [g] metus non aliud eſt, quàm futuræ ægritudinis ſollicita expectatio; eadem autem natura, qua bona appetimus à malis declinamus; declinatio hæc ſi cum ratione fiat, Cautio [h] appellatur, quæ ſine ratione

a Cicero li. 4. Tuſcul.
b Plato li. 4. de Repub.
c Ariſt. 3. ethic. c. 5.
d Ariſt. 9. li. Metaphyſ. c. 5.
e Cicero 4. li. de finib.
f Cicero li. 2. de finib.
g Cicero 3. lib. de nat. Deorum.
h Cicero 4. lib. Tuſcul. quæſt.
i Gal. de arte medic. c. 85.
k Ariſto. 1. Rheto. c. 5.
l Galen. 1. de tu. val. c. 8.
m Cicer. li. 3. & lib. 4. Tuſ. quæſt.
n Cice. lib. 5. 5. Tuſcula. quæſt.
o Plinius li. 25. ca. 5. & Horatius li. 2. ſermon. Satyr. 3.
p Galen. 1. de tu. va. c. 8.
q Ariſtò. 3. de ani. c. 10.
r Cicero 4. li Tuſcul.
ſ Cicero 4. lib. Tuſcul.
t Terent. in Eunucho.
u Cicero 4. Tuſculan.
x Cicer. li. 3. Tuſcul. & 3. li. de finib.
y Cicero 4. li. Tuſcul.
z Cicero 4. Tuſcul.
a Cicero 4. Tuſcul.
b Cic. 3. lib. Tuſc. quæſt.
c Cic. 4. lib. Tuſc. quæſtionum.
d Cic. 4. lib. Tuſculan.
e Cic. 4. lib. Tuſcul.
f Terent. in Heau. timorumenon.
g Cic. 5. lib. Tuſc quæſtionum.

A ratione humilis ac fracta, nominatur Metus, qui diffidentia eſt expectati, atque impendentis mali, cui ſubiicitur [a] pigritia, quæ metus eſt conſequentis laboris, tum pudor, qui eſt metus dedecoris; hunc ſequitur [b] rubor, vt terrorem, ſiue concutientem metum pallor. In has igitur, quas enumerauimus, diſtribuuntur animi perturbationes, quemadmodum veteribus Philoſophis placuit, quorum ſententias ſumpſimus à Marco [c] Tullio, à quo commode ſcribuntur. Reuertamur nunc ad id, quod inſtitutum erat, nimirum ad affectus, quos perturbationes adferunt in corpore noſtro, & ad rectum vſum ipſarum: ſiquidem inter Medici [d] inſtrumenta numerantur, & inſtrumentorum omnium conuenit primo facultatem, deinde rectum vſum percipere. Commune eſt igitur omnium perturbationum animi corpus afficere: mouetur enim hoc ab animo (vt ante [e] diximus) non ſecus, quam animus ab ipſo; tanta enim eſt vtriuſque natura inter ſe colligatio; vt non poſſit vehementer vnum ſine altero commoueri; ſed neceſſario condoleant, ac conſentiant; Affectus, quem corpori in vniuerſum animi perturbatio adfert, intelligetur, ſi animæ naturam in memoriam reuocemus, quæ in ſanguine, [f] & ſpiritibus tanquam in domicilio reſidet, iiſdemque vtitur tanquam vehiculo, cum vel quod alienum eſt, fugiens intro contrahitur, vel quod ſuaue eſt perſequens foras effunditur; adeo vt affectus, quem in corpore gignit animi perturbatio, non alius [g] ſit, quàm motus ſanguinis, & ſpirituum, atque idcirco calidi innati, quod in ipſis nititur. Ex hoc motu tria alia ſequuntur; vnum, vt humor ac ſpiritus aliqua ex parte diſſipetur, & ob eam cauſam debilitentur vires, atque [h] exiccetur corpus, id quod fieri etiam ſolet ex vehementi corporis motu; quamquam tunc corpus mouetur ab anima: in perturbationibus animus ſe ipſum mouet. Alterum, quod ſequitur, eſt, vt [i] calefiant partes illę, ad quas animus, ſanguis, ac
B ſpiritus, & tandem calidum innatum effunditur; aliæ ex contrario refrigerentur, quæ iis deſtituuntur. Tertium, quod ſequitur, eſt, vt excitetur ſpiritus, & propterea animus, qui ſegnitie quadam torpens ob commotionem hanc exiccatur [k] perinde, ac flamma ob auram molliorem: hoc igitur pacto corpus noſtrum ab animi perturbationibus mutatur, atque à naturali ſtatu auertitur: ſed quem effectum vnaquæque perturbatio propriè adferat, nunc inquirere oportet. Ergo cum duplicem eſſe animi motum oſtenderimus [l] contractionem, vt ea vitet, quæ moleſta ſunt, & effuſionem, vt ea ſequatur, quæ commoda & iucunda: ſpectemus primo, quid contractio præſtare poſſit, ſiue in ægritudine, ſiue in metu: eadem enim ratio eſt vtriuſque, ſiquidem (vt ſupra [m] oſtendimus) quæ venientia metuuntur, efficiunt ægritudinem inſtantia; nec minus contrahi animus ſolet, cum ſentit malum præſens, quàm cum expectat futurum. Ob contractionem animi externæ [n] partes calido innato, atque alimento deſtituuntur, & idcirco refrigerantur, tabeſcunt, [o] & pallent: exedunt enim membra metus, & ægritudo, ita vt merito tabificæ [p] perturbationes exiſtimentur. Quod attinet ad partes internas, cum animus contrahatur, ſimul ſpiritus ac ſanguis introconfugiant, neceſſario calefiunt; ſæpe etiam accenditur [q] febris: ſed calor interdum [r] ſubita ſanguinis copia ſtrangulatur, atque extinguitur ſimul cum vita, id quod multo magis accidit ob metum, quam ob ægritudinem; nam qui mœrent, conficiuntur paulatim; qui ſubito metu exterrentur, interdum ſtrangulato [ſ] calore exanimantur; beneque cum illis agitur, quibus tantum minuitur [t] tum cordis, tum arteriarum pulſus; vires etiam debilitantur, quæ ſuperant, [u] præter volun-
C tatem detruduntur, cum præ imbecillitate nequeant contineri. Timori ſubiecimus pudorem, ſub quo licet contrahatur ſpiritus & ſanguis, calidumq; innatum intro ſecedat; ſtatim tamen reuertitur ad partes externas, cum animus ratione excitetur, quare pudorem ſequitur rubor; ac ſimile quid accidit iis, qui frigida aqua lauantur, ob quam [x] calidum innatum ſecedit ad partes internas; ſed paulo poſt reuertitur ad externas. Porro in lætitia & cupiditate, cum animus effundatur, innatum [y] calidum ab internis partibus fertur ad externas: eadem autem ratio eſt vtriuſque; nam cupiditas ea appetit, quibus exultat lætitia, cum iam adepta eſt; magis tamen effunditur animus, ſpiritus & ſanguis, & tandem calidum innatum in lætitia, quàm in cupiditate; ex ſubita [z] autem, ac vehementi effuſione vires, vbi imbecillæ ſunt, deficiunt, & homo decedit; vbi validæ ſunt, quamuis renitantur, aliqua tamen ex parte conuelluntur, ſed viſcera frigidiora euadunt, externæ partes incaleſcunt, atque implentur; idem efficit riſus, quem ſequi lætitiam diximus; [a] oritur enim ex cogitatione, atque opinione boni recentis, ob quam voluptatem mouetur ſpiritus in corde, qui exultans efficit, vt ob conſortium commoueantur partes ad thoracem pertinentes: eſt autem [b] riſus proprius hominis; nam nec belluæ rident, nec infantes, antequam ratione vtuntur: riſus igitur cum lætitia coniungitur, niſi fictus ſit; nam hic poteſt etiam cum ægritudine copulari, qualem ſcribunt [c] fuiſſe riſum Annibalis, qui cernens ſe à Romanis iam ſuperatum, vt ſummam ægritudinem diſſimularet, fertur riſiſſe: riſus autem, qui ex alicuius errore proficiſci-
D tur, ad voluptatem refertur; ille item, qui ex titillatione oritur: at riſus coactus, qualem Sardonium [d] dicunt, & is, qui ex nimio croci vſu proficiſcitur, videtur potius ad neruorum diſtentionem, quàm ad voluptatem pertinere: verus riſus eſt, qui voluptatem conſequitur, ob quem ſimiliter effunduntur ſpiritus cordis, & ſecedunt ad partes externas. Iam verò in cupiditate cum minus relaxetur cor propter bonum, quod ſperatur, quam propter id, quod præſens eſt, minus effunditur animus, quàm in lætitia. Ira quamuis ad cupiditatem referatur, aliud efficit, nimirum caloris [e] feruorem in corde, vnde diſtribuitur in vniuerſum corpus, ita vt interdum [f] febris oriatur, & partes, quæ frigidiores erant, incaleſcant; ex quo ſequitur etiam vt extenuentur, [g] quæ ſuperant in corpore & facilius depellantur; præterea vt vires debilitentur, quod ſpiritus partim minuantur, partim euadant calidiores, quàm expediat.

His ita conſtitutis de facultate perturbationum animi, & generatim, & ſpeciatim: proximum eſt, vt accedamus ad rectum vſum ipſarum, qui in duobus conſiſtit; vnum eſt, vt ſatisfaciant operibus, atque operum differentiis; alterum, vbi ſponte non ſequantur, vt arte incitentur: expectatur ab animi perturbationibus vnum præcipue opus, quod eſt motus [h] calidi innati; vbi ergo præſtet ipſum moue-

 re, iu-

[a] *Cic. 4. lib. Tuſcul.*
[b] *Cic. 4. lib. Tuſcul.*
[c] *Cic. locis citatis.*
[d] *Gal. de arte med. capit. 85.*
[e] *Supra in hoc cap.*
[f] *Galen. 7. de plac. capit. 7.*
[g] *Galen. 4. de cauſ. pulſ. cap. 3. & capit. 5. & 2. de cau. ſympto. capite 5.*
[h] *Gal. 2. de cau. ſympt. c. 5.*
[i] *Gal. 4. de cauſ. pulſ. capite 3. & 4.*
[k] *Galen. 1. de tuen. valet. c. 8.*
[l] *Supra paulo ante.*
[m] *Supra in hoc cap. & Cicero 4. libro Tuſcul. quæſt.*
[n] *Galen. 4. de cauſ. pul. c 4. & 2. de cau ſympt. c. 5.*
[o] *Galen. 1. de tu. val. 8.*
[p] *Cic. 4. lib. Tuſcul.*
[q] *Galen. 1. de diff feb. c. 2. & 1. de tu. val c. 8.*
[r] *Galen. 12. metho. c. 5. & 2. de cau. ſympt. c. 5.*
[ſ] *Gal. ibid.*
[t] *Gal. 4. de cau. pul. c. 4.*
[u] *Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 5.*
[x] *Galen. & Hippoc. 5. aphoriſ. tex. com. 21.*
[y] *Gal. 2. de cauſ. ſympt. c. 5 Galen. 4. de cauſ. pulſ. c. 3.*
[z] *Galen. 2. de cauſ. ſympt. c. 5. & Gal. 12. methodi medendi c. 5. & 5. de loc. affect. c. 1.*
[a] *Sup. in hoc cap.*
[b] *Porphyr. in c. de proprio.* [c] *Liuius libro 10. Tertiæ Decad.* [d] *Cicero lib. 7. epiſt. fa.* [e] *Galen. 2. de tu. val. c. 9.* [f] *Galen. 2. de cauſ. ſymp. cap. 5.* [g] *Gale. 1. de tu. val. c. 8.* [h] *Gal. 2. de cauſ. ſymp. cap. 5.*

re iubebit Medicus hominem animi perturbatione vti, modo id vires ferant, quæ vbi imbecillæ fue- E
rint, ex vehementi eiuſmodi commotione conuelluntur.[a] Differentiæ operis ad qualitatem, quanti-
tatem, tempus, & ordinem referuntur; qualitas perturbationis debet qualitati operis reſpondere; illa
enim perturbatio eligenda eſt, quæ poſſit qualitatem operis perficere: Opus vnum genere propo-
ſitum [b] eſt, motus ſcilicet calidi innati; ſed cum moueri poſſit, vel [c] ad partes internas in ipſa contra-
ctione animi, vel ad externas in effuſione, tali motu vtendum eſt, qualis poſſit calidum vel contra-
here, vel effundere, vt vſus requiret, hoc eſt, vt calefacere, atque implere externas, vel internas partes
expediet; ad contractionem moliendam excitabimus ægritudinem & metum; ad effuſionem vtemur
[e] cupiditate, & lætitia. Quantitas perturbationis erit moderata, vbi quantitati operis reſpondeat:
quamobrem ſedandus animus eſt, cum ſatis effectum eſt opus, quod neceſſarium erat, quanquam
non videtur [f] poſſe adhiberi modus perturbationibus, vltra quem non progrediantur, cum in lubrico
ſint; & (vt Stoicis placet) incitatæ ſemel in procliue labantur, ſuſtinerique non poſſint. Peripatetici
[g] tamen eas contineri poſſe arbitrantur ratione, quæ vbi non ſit famula, ſed domina, non permittet
hominem perturbari, vltra quam neceſſe ſit; neque perturbatio tunc adeò à ratione diſcedat, vt ſeſe
ipſam impellat; neque enim ita præcipitabimus, vt nequeamus nos ſuſtinere, cum velimus. Tempus,
quo perturbari conuenit, eſt, cum innati calidi motus, ſiue ad externas, ſiue ad internas partes requiri-
tur, modo nihil ſit, quod prohibeat: prohibet enim id interdum cibus nondum coctus in ventriculo, F
qui vt corporis,[h] ita animi quietem poſtulat, dum concoquatur. Ordo, quem habere animi perturba-
tio debet, ſi cum cæteris comparetur, quæ ſub victu continentur, non alius eſt, quam ille, quem motui
corporis, & labori diximus conuenire: nam vt labor,[i] ita animi perturbatio debet cibum antecedere.
Alterum, in quo conſiſtere rectum vſum tradidimus, eſt, vt excitentur perturbationes, cum ipſis opus
eſt, ſi forte animus tunc tranquillus eſt. Excitantur autem ab affectibus corporis, qui interdum con-
trahuntur ex cibis plurimum ſanguinis, aut bilis contrahentibus, interdum ex potione vini meracio-
ris; ſiquidem (vt rectè Horatius [k] tradidit) ebrietas

> *Spes iubet eſſe ratas, in prælia ducit inermes,*
> *Sollicitis animum addit.*

A cantu autem & excitantur [l] animi motus, & ſedantur turbulenti, vſque adeo varius eſt, & mollis, &
ſeuerus; vix autem dici poteſt, quanta ſit vis in vtranque partem; nam remittit & contrahit animos,
languefacit [m] excitatos, incitat languentes: quid quod & milites ſono ciuntur ad bellum? id quod Ver-
gilius [n] teſtatur, cum ait:

> *quo non præſtantior alter*
> *Ære ciere viros, Martemq; accendere cantu.*

Conſtat enim nihil tàm facile in animum influere, quàm varios canendi modos; Potiſſimum verò ex-
citantur animi, cum proponuntur moleſta, aut iucunda non abſolutè, ſed homini, qui tractatur; alios
enim alia offendunt, ac delectant: vbi volumus lætitia hominem afficere, præſens aliquod bonum i- G
pſius commemorabimus; atque idipſum verbis ornatis amplificabimus: vbi cupiditatem incitare o-
porteat, lactabimus hominem ſpe boni alicuius futuri: vbi ægritudinem, obiiciemus, quod animum
mordeat, ac ſollicitet: vbi timorem, oſtendemus magnum aliquod malum impendere, quod probabili
ratione confirmabimus. Sed ſatis de perturbatione.

a Gal. 2. de cauſ. ſymp. c. 5. & 12. meth. c. 5.
b Gal 2. de cauſ. ſymp. cap. 5.
c Gal. ibid. & 4 de cauſis pulſ. ca. 3. & 4.
d Gal. 2. de cauſ. ſymp. cap. 5.
e Gal. ibid.
f Cicero 4. lib. Tuſcul. Quæſtionũ.
g Cicero ibi. & Ariſt. 2. Ethicor. c. 7. & in aliis capitibus.
h Gal. lib. de ſucco. bon. & vitio ca. 3.
i Paulo antè.
k Horatius.
l Galen. 1. de tu. val ca. 8.
m Cicero 2. li. de legib.
n Vergilius 6. Æneidos.

De tranquillitate animi. CAP. VII.

SEquitur tranquillitas, quæ (vt ante [o] traditum eſt) nihil aliud eſt, quam iudiciorum, & opinionum
conſenſus, & concordia; accidit hæc, cum ea congruunt inter ſe, è quibus conſtat, paretque rationi
pars, quæ rationis expers eſt; ita vt animus placide, & conſtanter moueatur, quam tranquillitatem de-
monſtrauimus [p] propriam eſſe hominis, cum in belluis, quæ ſolo appetitu reguntur, nec diſcordia eſſe
poſſit, nec concordia: pertinet ergo animi tranquillitas ad vitam hominis, eſtque vna ex rebus [q] ad vi-
ctum neceſſariis, qua Medicus tanquam inſtrumento vtitur, & cuius debet facultatem, ac rectum v-
ſum intueri. Ergo quid præſtare tranquillitas poſſit, ex illis colligitur, quæ [r] ante dicta ſunt de pertur-
batione, ob quam monſtrauimus animum ſimulque ſpiritum, [ſ] & ſanguinem, ac tandem calidum in-
natum vel contrahi, vel effundi; ita vt vel ab internis partibus ad externas ſecedat, vel has deſtituens
reuertatur ad internas: adiecimus ex eo motu [t] exhauriri ſpiritus, & ſiccari corpus: tranquillitatem, H
quæ perturbationi contraria eſt, contraria effecta ſequuntur; ſiquidem contrariorum contraria ſunt
conſequentia, cum animus tranquillus eſt, & perturbationibus vacat, in eodem ſtatu manet, nec con-
trahitur, aut effunditur: quieſcit tunc, cum animo ſpiritus ac ſanguis, quibus innititur, quieſcit & cali-
dum innatum, quod iiſdem continetur, nec funditur ad partes externas, aut reuocatur ad internas, ſic
vt neutræ calefiant, aut refrigerentur; ſed eamdem temperationem retineant: ſeruentur etiam ſpiri-
tus, neque abſumantur, ſeruetur & membrorum humor, neque ob motum perturbationis exhauria-
tur. Hæc de facultate tranquillitatis: ſcrutemur rectum vſum.

Conſiſtit rectus vſus tranquillitatis perinde ac perturbationis in eo, vt accommodetur operi-
bus & operum differentiis: deinde vbi ſponte non habeatur, vt arte comparetur. Opera,[u] ad quæ ani-
mi tranquillitas accommodatur, ſunt conſeruatio caloris internarum, atque externarum partium in
eodem ſtatu, conſeruatio ſpirituum & humoris: quamobrem vtendum tranquillitate eſt, cum hæc re-
quiruntur; ſicuti perturbatione, cum neceſſaria ſunt opera contraria. Si animus ſegnitie, ac pigritia
quadam laborat,[x] excitandus eſt perturbationibus (vt diximus,) ſimiliter vbi effundi, contrahi aut fer-
uere calorem, aut extenuare membra nimis obeſa oportet, vtendum perturbatione, vt ante proditum
eſt, alioquin tranquillitas accommodatur ad opera requiſita. Differentiæ tranquillitatis conſiſtunt in
qualitate, quantitate, tempore, ordine; omnes autem accommodari debent differentiis operum il-
lorum,

o Sup. in c. anteced.
p Sup. in c. anteced.
q Gal. de arte medi. c. 85
r In c. antecéd.
ſ Gal. 7. de cauſ. ſymp. c. 5.
t Galen. 1. de tu. val. c. 8.
u Sup. paulo ante.
x in c. antecedenti, & Galen 1. de tu. val. c. 8.

A lorum, ad quæ tranquillitas adhibetur. Ergo quod attinet ad qualitatem, ſcrutandum eſt, quæ tranquillitas aptetur; nam interdum abſolute conuenit, ita vt animus omni penitus perturbatione vacet: interdum aliqua ex parte conuenit, aliqua aliena eſt; exempli cauſa, corporibus [a] refrigeratis conuenit tranquillitas, perturbationibus omnibus vitatis, excepta ira, quam expedit incitare, vt feruor à corde in vniuerſum corpus diſtribuatur. Intueri igitur oportet animo, ne opus ſit, vndequaque tranquillo, an aliqua ex parte tranquillo, aliqua perturbato; id quod indicabit natura operis requiſiti. Quantitas tranquillitatis refertur ad moram; reſpondere enim debet moræ, qua requiritur opus ab eiuſmodi quiete perficiendum, ita vt tamdiu quieſcat animus, quamdiu perficitur opus illud, quod requiritur. Ordo tranquillitatis [b] ex iam dicto ordine perturbationis colligitur; ſiquidem labor, [c] & idcirco etiam perturbatio conuenit, antequam cibus ſumatur. Quies & [d] tranquillitas aptatur, cum cibus iam ſumptus conficitur, ſicque differentiæ tranquillitatis ſatisfaciunt differentiis operum. Reſtat, vt videamus, qua ratione poſſimus perturbationes vel diluere, poſtquam animus incitatus eſt, vel præcauere, dum tranquillam vitam degit: id quod partim efficit Medicina, partim ſapientia ipſa: Medicina, cum medetur affectibus corporis, ſanat etiam, & prohibet animi perturbationes, ad quem vſum adhibet Medicus antidotos, vt [e] theriacen, vt illam, quæ [f] Æliogallum auctorem habet; Vtitur Medicus etiam muſica, quæ vt in [g] ſuperioribus oſtenſum eſt) contrahit & remittit animum & plurimum poteſt in vtramque partem. Idem præſtat philoſophia, quanquam
B longe difficilius perturbationem ſedat, quam commoueat: nam homo niſi ſapiens eſt, ſimulatque ſuaue aut moleſtum aliquid obiicitur, ſtatim ſecum diſcordat, pugnantibus [h] & contrariis conſiliis vtitur, nihil quieti videt, nullam partem guſtare liberæ ac liquidæ tranquillitatis poteſt. Quotuſquiſque autem eſt, qui leui de cauſa non perturbetur, qui non temere efferatur ac geſtiat, non inflammetur libidine, non diſcrucietur animo, cum exanimatione humili, atque infracta, non deterreatur? quotuſquiſque item eſt, qui vbi in has perturbationes incidit, quas [i] in hominum vita ſtultitia quaſi quaſdam immittit furias, atq; incitat, ratione ſtatim leniri, & quaſi concordia placari poſſit? Ex quo intelligitur munus hoc arduum eſſe etiam philoſopho, ad quem Medicus confugit, & à quo adiumẽta petit, quibus animum ad affectionem optimam perducat. Philoſophus igitur primum bene pueros inſtituit, ita vt aſſueſcant non lætari, non dolere, non timere, non concupiſcere vltra, quam par ſit: oſtendit [k] animum ortu, & virtute antiquiorem corpore genitum fuiſſe, quem natura vt dominum, atque imperantem obedienti corpori præfecit: qui ſic educantur diſcunt cohibere motus animi turbulentos, obedienteſque efficere rationi, etiam ſi vitioſam naturam nacti fuerint; nam hæc doctrina ſic opprimi poteſt, vt nemo in ea agnoſcat vitiorum veſtigia; quemadmodum enim agricultura corriguntur vitia ſtirpium, dum adhuc teneræ ſunt: Medicina vitia corporis humani adhuc recentia; ſic philoſophia deprauatus animus ætate adhuc tenera emendatur. Sanat etiam philoſophia animos ætate prouectos, modo ſanati velint, credantque nihil difficilius eſſe, quam ſe ipſum
C cognoſcere, atque ita comparatam eſſe hominum naturam omnium, aliena melius vt videant, & iudicent, quàm ſua; impediuntur enim amore ſui, adeò vt alteri plus ſapiant, quam ſibi; atque idcirco neceſſe eſt ſapientem virum adhibeant, cui ſe curandos tradant, cuius ope, ſi volent, ſanabuntur; quamquam non ita facile: [l] inueteratio enim vt in corporibus, ſic in animis quoque ægre depellitur: ſed ſi ſapienti pareant, atque omnibus viribus [m] operibuſque, turbidis, ac grauibus concitationibus repugnent, ipſi quoque ad animi tranquillitatem perducentur. Detrahit philoſophia inſcitiam, quæ perturbationum eſt radix, animuſque [n] ab ea edoctus perceptis erroribus, à corporis obſequio indulgentiaque diſcedit, rationi obtemperat, & quo illa ducit, ſequitur; hoc philoſophia in vniuerſum efficit, ſed proprie ad alios motus aliam adhibet curationem; ſunt enim ſingulorum & motuum & hominum propriæ curationes. Debet autem philoſophus non ſolum, quam poſtulet motus, ſed etiam quam quiſque homo recipiat, adhibere. Si quis adeptus iam aliquid concupitum inaniter efferatur, & effuſe geſtiat, docebitur à philoſopho, [o] nihil humanarum rerum nimis lætabile eſſe ad efferendum animum, ſed errore fieri: bona enim ob quæ quis inaniter exultat, vt nobilitas, honor, diuitiæ, voluptas re vera non ſunt talia: in bonis habenda eſt ſola virtus: ſicque quantum [p] ementita opinio ſit, philoſophus oſtendit; oſtendit item eodem [q] vitio eſſe in lætitia animi effuſionem, quo in dolore contractionem; vtraque enim ſummæ leuitatis eſt: quam leuis ſit, qui exultat vel ex eo patet, quod nihil eſſe conſtat, quod agat, ſed vt ſcribit Lucretius [r]:

D *potiundi tempore in ipſo*
Fluctuat incertis erroribus.

Adhibet etiam philoſophus Medicorum more adiumenta contraria, lætis obiicit triſtia, per quæ animum qui gloria diffluit redigat, vt quo ſe vertat, neſciat. Quod ſi effrenata cupiditas animi ſtatum inflammet, non diſſimili Medicina vtetur; docebit enim eandem leuitatem [s] eſſe cupiditatis in appetendo, quæ eſt lætitiæ in fruendo; quod hæc, quæ tanquam bona adeò auide expetuntur, opinabilia [t] ſint, & non per ſe talia; quod item ſæpe adferant detrimenta incredibilia, ita vt non ſolum non deſideranda ſint, ſed magis [u] omni contentione, remiſque ac velis fugienda; addet præterea voluptates [x] inſatiabiles eſſe, nec ſolum ſe foris iactare, aut tantum in alios cæco impetu incurrere, ſed intus etiam in animis incluſas inter ſe diffidere, ac diſcordare: opponet cupiditatibus temperantiam, quæ efficit, [y] vt hæ rationi pareant, conſeruanturque conſiderata iudicia mentis; proprie autem contra auaritiam, quæ eſt pecuniæ cupiditas, pugnabit declarans, quæ neceſſaria ſunt, nec opera multa, nec impenſa expleri; ſiquidem ipſa natura [z] diuitias quibus contenta eſt, & parabiles, & terminatas habet; inanium cupiditatum finis inueniri non poteſt. Ambitionem ſedabit proferens ſapientiſſimos viros, qui priuatum ocium publicis negociis antetulerunt; quive inhonorati ob id ipſum beatiores vixerunt: narrabit, quæ præclare à Lucretio [a] ſcribuntur de Siſypho, cum ait:

a Gal. 1. de tu. val. c. 8.
b In c. antecedenti.
c Hipp. 6. 6. epid. 4.
d Gal. 5. 6. epid. com. 32.
e Galen. de Ther. ad Piſ. c. 15. c. & 16.
f Gal. 2. de antidotis c. 1.
g Sup. in c. anteced.
h Cicero 1. li. de finib. bonorum & malorum.
i Cicer. 3. li. Tuſcul.
k Cicer. de vniuerſ.
l Cic. 4. lib. Tuſcul.
m Cic. 3. lib. Tuſ. quæſt.
n Cic. 1. lib. de legib.
o Cic. lib. 4. Tuſc. quæſt.
p Cic. lib. 3. Tuſcul.
q Cic. 4. lib. Tuſc. quæſt.
r Lucr. li. 4.
ſ Cic. lib. 4. Tuſc.
t Cic. 4. lib. Tuſc.
u Cic. 3. lib. Tuſc.
x Cic. lib. 4. de finib. bonorum.
y Cic li. 4. Tuſc.
z Cic. 1. lib. de finibus.
a Lucr. li. 3. pag. 56.

» *Siſyphus in vita quoq; nobis ante oculos eſt,* E
» *Qui petere à populo faſces ſæuaſq; ſecures*
» *Imbibit, & ſemper victus, triſtiſq; recedit.]*
» *Nam petere Imperium, quod inane eſt, nec datur vnquam,*
» *Hoc eſt aduerſo nixantem trudere monte*
» *Saxum, quod tamen à ſummo iam vertice rurſum*
» *Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.*

Si homo nimia libidine, ac voluptatis appetitione inflammetur, admonebitur à Philoſopho, volupta-
tem [a] eſſe malorum omnium matrem; cum blanditiis corrúpta; quæ naturæ bona ſunt; quia carent hac
dulcedine, non cernantur ſatis; ſi in amoris furorem incurrat, curabitur, vbi declaretur, quàm leue,
quàm contemnendum, quàm nihil ſit omnino, quàm facile, vel aliunde, vel álio modo perfici, vel o-
mnino negligi poſſit; nam vt idem Lucretius [b] tradidit:

eſto iam quantouis oris honore,
Cui Veneris membris vis omnibus exoriatur:
Nempe alia quoq; ſunt, nempe hac ſine viximus ante.

Sub cupiditatibus comprehendimus [c] iram, quæ adeo animum perturbat, vt hominem cogat exire de
poteſtate, de conſilio, de ratione; hæc inter cæteras cupiditates deterrima eſt, quippe qui homines ad
humanitatem alioquin excultos ad immanitatem redigat, ac veram vitam: ſedari ergo & reſtingui F
quantum poteſt à Philoſopho debet, qui primum iratis eos ſubtrahet, in quos impetum conantur fa-
cere; tum rogabit, vt quam habent vlciſcendi vim, differant in aliud tempus, dum deferueſcat animi
ardor inuita ratione excitatus; nam hos nullo pacto conuenit laceſſere, ne in rabioſum furorem inci-
dant; ſed leniter, & blande monere, vt temerariam animi partem opprimant; opponereque clara at-
que illuſtria exempla, vt Alexandri, Syllæ, & aliorum, qui alioquin magni, ob iram fuerunt ſæpe tur-
piſſimi, quo pacto ſolet iræ impetus coerceri. Reliquæ duæ perturbationes, quæ in malis verſantur, &
tabificæ [d] dicuntur, Ægritudo, ſcilicet, propter [e] malum præſens, & Metus propter futurum, hoc mo-
do à Philoſopho curantur; Adhibet ad ægritudinem conſolationem, qua moleſtiam leuet, & meren-
tem hominem fulciat. Conſolatio duobus capitibus continetur; vnum amouet cauſam, explicando,
quale ſit malum, quod ægritudinem adfert; alterum ipſam ægritudinem detrahit: malum (vt Cleanthi
[f] placuit) nullum eſt, niſi culpa, qua ille vacat, qui id præſtitit, quod ab homine præſtari potuit: vita acta
honeſte tantam adferre conſolationem poteſt, vt eos, qui ita vixerint, aut non attingat ægritudo, aut
perleuiter pungat, ſummaque [g] rerum aduerſarum conſolatio eſt recte factorum conſcientia; Id ma-
lum, quod culpa contractum eſt, ægritudinem adfert acriorem; alia quæuis non naturæ [h] eſt, ſed opi-
nabilis iudicio ſuſcepta voluntaria: hæc ratio in conſolando firmiſſima quidem eſt, ſed raro proficit,
neque ad vulgus adhibenda eſt: difficile enim eſt probare mœrenti illum ſuo iudicio, & quod ita putet
ſe oportere facere, mœrere. Quamobrem concedendum potius erit id malum quidem eſſe, ſed leue G
(vt [i] Peripateticis placuit) & quemcunque caſum fortuna inuexerit apte & quiete ferri debere; tole-
rabilia enim ſunt, quæ tulerint ac ferant cæteri; quorum perpeſſio facit, vt ea, quæ acciderunt, multo
minora, quam quanta ſint exiſtimata, videantur: facit numeratio exemplorum, vt ille, qui mœret, fe-
rendum id ſibi cenſeat, quod videat multos moderate, & tranquille tuliſſe. Sed quoniam hæc mala,
qualiacunque fuerint, ad communem vitæ conditionem pertinent, proponetur à Philoſopho natura
humana in conſpectu, explicabiturque communis vitæ lex, quæ talis eſt, vt nemo in perpetuum poſſit
eſſe expers mali; proponetur ſapiens, [k] qui animo ſemper ſic excubat, vt nihil ei improuiſum accidere
poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino nouum; aduentus repens magis aliquanto conturbat, quod
quanta ſint, quæ accidunt, conſiderandi ſpacium non detur: perceptas [l] ergo & pertractatas habet ſa-
piens res humanas, & nihil, antequam euenerit, non euenire poſſe arbitratur, quidquid præter ſpem
euenit, omne id eſſe in lucro deputat, atque (vt docte Horatius [m] tradidit.

» *Sperat infeſtis, metuit ſecundis*
» *Alteram ſortem bene præparatum*
» *Pectus.*

His armis aduenientes impetus franguntur, diuturnaque cogitatio [n] animis callum obducit. Alterum
caput in conſolando non cauſam auellit, ſed ægritudinem ipſam; magnanimus, [o] ac ſapiens huma-
na omnia premit, nec ſuccumbit, aut cedit fortunæ, quæ peruellere [p] aut pungere poteſt, vitam certe H
frangere non poteſt; Vetat fortitudo, ne aliquid fiat humile, ſubmiſſum, effœminatum, abiectum;
contemnit enim, ac pro nihilo habet omnia, quæ poſſunt homini euenire: docet Iuſtitia iniuſtum eſ-
ſe, qui mortalis [q] natus, conditionem poſtulet immortalem; docet & quod vtendum [r] acceperis, ali-
quando reddendum eſſe, cuiuſmodi eſt vita, quæ (vt Lucretius ſcribit: [ſ]) *mancipio nulli datur omnibus*
vſu. Monet Prudentia ægritudinem procul [t] eſſe à ſapiente, cum inanis ſit & non natura exoriatur; ſed
iudicio atque opinione, & quadam inuitatione ad dolendum, cum ſic ſtatuerimus conuenire; monet
item ſummam [u] ſtultitiam eſſe, fruſtra confici mœrore, cohibetque quaſi pugnare cum Diis, cum nihil
perfici poſſe intelligas; ſuadetque tandem ſtatim eo peruenire [x] ratione duce, quo dies, & longinqui-
tas perducet: quandoquidem proceſſu temporis iiſdem malis manentibus non ſolum minuitur ægri-
tudo, ſed funditus extirpatur, fibris omnibus ita eliſiis, vt nullus relinquatur animi morſus: tantam ve-
ro poteſt recenti ægritudini ratio Medicinam adferre, quanta inueteratæ ne deſideraretur quidem,
cum eiuſmodi vulnus progrediens per ſe poſſit ad cicatricem peruenire. [y] Epicurus detrahi ægritudi-
nem credit abſtrahendo animum ab acerbis cogitationibus & reuocando ad voluptates; putat enim
ex harum præteritarum memoria & conſequentium ſpe præſentem miſeriam auferri; quod auxilium
paucis aptatur, cum in paucorum poteſtate ſit diſſimulatio, atque obliuio eorum, à quibus tunc ſum-
more cruciantur: vtemur igitur eo genere conſolationis, quod quiſque recipere poſſit. Metus curatio
videtur

[a] *Cic. 1. de legib.*
[b] *Lucr. li. 4.*
[c] *Supra in c. anteced.*
[d] *Cic. 4. lib. Tuſc.*
[e] *Cic. 3. lib. Tuſc.*
[f] *Cic. lib. 3. Tuſc.*
[g] *Cice lib. 6. epiſt. fa.*
[h] *Cic. 4. li. Tuſcul.*
[i] *Cic. 4. li. Tuſcul.*
[k] *Cic 4. li. Tuſcu.*
[l] *Cic 3. Tuſcul. Quæſt.*
[m] *Horatius.*
[n] *Cic. 2. li. Tuſ. Quæſt.*
[o] *Cic. 4. li. Tuſ. Quæſt.*
[p] *Cice li. 3. Tuſ. Quæſt.*
[q] *Cic. li. 3. de officiis.*
[r] *Cic. 3. lib. Tuſ. Quæſt.*
[ſ] *Lucre.*
[t] *Cic. 3. li. Tuſc.*
[u] *Cic li. 3. Tuſ. Quæſt.*
[x] *Cic. li. 3. Tuſc.*
[y] *Cic. li. 3. Tuſcul.*

A videtur eadem eſſe, quæ de ægritudine poſita eſt; nam quarum rerum [a] ſumus in ægritudine, eaſdem venientes atque impendentes timemus. Ea ratio, quæ monſtrat mala, quæ accidunt, aut re vera nulla eſſe, aut parua, & tolerabilia, vt depellit cauſam ægritudinis, ita metus; docet enim puerilia eſſe, quæ timemus: quod præclarè expreſſit idem [b] Lucretius, cum inquit:

Nam veluti pueri trepidant, atq; omnia cæcis
In tenebris metuunt, ſic nos in luce timemus
Interdum, nihilo quæ ſunt metuenda magis, quam
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntq; futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſq; neceſſe eſt,
Non radii ſolis, nec lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratioq;.

Ea etiam præcepta, quæ perturbationem ægritudinis diluunt, diluunt & perturbationem metus; neutra enim virum decet conſtantem & grauem: Sapientia [c] vt non ſinit hominem confici mœrore, ita nec metu exhorreſcere; ſed fidentiam gignit, quæ [d] eſt firma confiſio animi; non infractio, aut demiſſio illa, [e] ob quam pectore conſiſtere nihil conſilii queat: Prodeſt etiam tunc animum auocare ab expectatione malorum, & ad ſpem bonorum traducere; nam *Grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur, hora*; malum fortaſſe non veniet, aut ſi veniet, ſatis erit tunc dolere, cum venerit. Hac via moralis Philo-
B ſophus animum à perturbationibus indicat, & quaſi pacem adferens concordia placat, ac lenit: hanc ab eo petet Medicus ad animi tranquillitatem, cum ea vt inſtrumento vtendum eſſe iudicauerit.

[a] *Cic. 4. lib. Tuſc.*
[b] *Luc. lib. 2. pag. 20.*
[c] *Cic. 1. lib. de finibus.*
[d] *Cic. 4. lib. Tuſc.*
[e] *Cic. 3. lib. Tuſcul.*

Finis Octo Librorum De Ratione Victus.

A

VIDI VIDII DE B MEDICAMENTIS Liber Primus,

QVI EST DE FACVLTATIBVS, & facultatum cauſis.

Quid ſit medicamentum, & quot differentias habeat. CAP. I.

VICTVS Ratio cum ad vitam ſuſtinendam pertineat, commune præſidium eſt tam ſecundæ valetudinis, quam aduerſæ, vtraque enim eſt affectio corporis viuentis. At medicamenta cum mutandi vim habeant, [a] nihil ad ſecundam conducunt, quæ ſeruari debet, & mutationem non requirit: ſed ad aduerſam duntaxat, ſuntque alterum [b] inſtrumentum artis medicinalis, quod conſcripta victus ratione iam ſubiiciendum eſt. Hoc vt via cum ratione perſequamur, ſumemus initium à definitione. Medicamenta [c] ſunt quæcunque mutare corpus noſtrum poſſunt, ſiue intus C dentur, ſiue extrinſecus imponantur; quo nomine [d] differunt ab alimentis, quæ in ſubſtantiam noſtram vertuntur: & à nobis mutantur: definiuntur igitur potentia, quam Ariſtoteles [e] voluit eſſe principium, ſeu cauſam mutationis in alio; nam cum dicimus, medicamenta ſunt, quæ corpus noſtrum mutare poſſunt, idem eſt, ac ſi dicamus potentiam habent mutandi: hoc non aliud ſibi vult, quam quod medicamenta ſunt principium, ſeu cauſa mutationis in corpore humano; quamquam potentiæ nomen non ſolum ad cauſam, ſeu facultatem mutandi ſignificandam, ſed ad [f] alia quoque vſurpatur: vt ad habitum valentem reſiſtere affectionibus; nam quę hunc habent, potentiam habere dicuntur, vſurpatur & ad ea, quæ nondum exiſtunt, ſed ſine magna mutatione exiſtere poſſunt, veluti ſanguis qui potentia dicitur caro, antequàm in carnem conuertatur, quæ autem valde diſtant, & multas mutationes requirunt, non dicuntur habere talem potentiam.

a *Gal. lib. de tuen. val. ad Thraſyb. ca.* 34.
b *Gal. lib.* 1. *acut. co.* 6.
c *Gal. lib.* 1. *ſimpli. cap.* 1.
d *Gale. ibid. & 3. de nat. facul. cap.* 7.
e *Ariſt. li.* 9. *metaphyſ.*
f *Ariſt. lib. prædicam. de qualit.*

Notamus poſtremò potentiæ nomine propriam [g] vim cuiuſuis rei proximè aliquid efficientem: hac potentia carent, quæcunque alio intercedente medio effectum præſtant, quibus omnibus modis potentia accepta medicamentis aptatur, vt paulò infra oſtendemus; quamquam nunc, cum in ipſorum definitione ponitur, proprie accipitur pro cauſa mutationis in alio, quam præſtat vſque ad viuum reſecare, vt vis definitionis penitus exprimatur.

g *Ariſt. ibid.*

Potentia igitur, ſeu cauſa mutationis in alio ineſt efficientibus omnibus, & dum effectionem præſtant, & prius quàm ad ipſam aggrediantur; ſiquidem omne, quod efficit, facultatem habet efficiendi, D alioquin non efficeret: ſed non continuo coniungitur hæc cum effectione, ſiue naturalis ſit, ſiue acquiſita; nam quæcunque naturalem potentiam habet efficiendi, non ſemper efficiunt, ſed ſolum cum materiam proximam habet, quemadmodum ignis, qui non adurit, niſi quando materia ad exardeſcendum fuerit admota.

Homines autem, qui facultatibus acquiſitis præditi ſunt, vt artibus, ac ſcientiis, tunc vel opus faciunt, vel contemplantur, cum libitum fuerit, nam ante facultas ab affectione ſeiungitur: quamobrem medicamenta quoque mutandi facultatem habent, & dum mutant, & antequam mutare incipiant: mutant autem non ſe ipſa, ſed aliud, non tamen quoduis, ſed corpus hominis, quod & ipſum potentiam quoque habet ab ipſis, & mutationem accipiendi, neque enim ſufficit ad mutandum potentia; quam habent medicamenta efficiendi: ſed altera quoque neceſſaria eſt patiendi, quæ principium eſt mutationis ab alio. Opus, quod ex utraque potentia, & efficiente, & patiente proficiſcitur, reuera vnum atque idem eſt, cogitatione tamen, & verbo differt; quatenus enim ad efficientem potentiam refertur, dicitur effectio; quatenus ad patientem, affectio: conſtat autem potentias eſſe τῶν πρός τι, atque ipſum efficiens referri ad id, quod patitur: Medicamenta igitur quæ potentiam habent mutationis in alio, nempe in corpore humano, ad ipſum referuntur, & non ad aliud; nam ſæpe accidit, vt quod homini medicamentum eſt, ſit alimentum alteri animali, vt veratrum coturnicibus, cicuta [h] ſturnis, & (quod Theophraſtus [i] memoriæ prodidit) vipera ceruis: ex contrario quod homi-

h *Gal.* 3 *ſimplic. ca.* 18. *&* 25.
i *Theophra. lib. de ca. plan. ca.* 10.

a Gal. lib. 1. ſimp. c. 2.

nes alit, belluis ſæpenumero medetur: referri ergo medicamenta debent ad [a] corpus humanum, & E non ad alia animalia; quid quod alterius naturæ hominibus, atque aliis partibus in eodem homine, alia medicamenta accommodantur? adeò vt qui curat, non ſolum ad hominem, ſed ad certam naturam hominis, ac partis accommodare medicamenta debeat.

Quibus ita conſtitutis vim definitionis abunde declaratam eſſe exiſtimamus, quamobrem proximum eſt, vt tranſeamus ad alias potentiæ ſignificationes, quas diximus etiam in medicamentis attendi, quas ſi explicemus, magis adhuc perſpicietur medicamentorum natura.

Notat igitur potentiæ nomen habitum, per quem res non facile patitur; ſed affectionibus reſiſtit: hoc habitu quæcunque carent, dicuntur habere impotentiam per quam facile patiuntur, ac deteriora euadunt, quod ſenibus accidit, qui habere impotentiam dicuntur, quod prompte affectionibus exponantur: potentia igitur hoc modo accepta in medicamentis quoque obſeruatur, eaque obſeruatio ſummopere conducit ad eorum potentiam inueſtigandam, cum alia non facile inflammentur, concreſcant, liquentur, dureſcant, craſſeſtant, extenuentur, frangantur; Alia paruo negocio eiuſmodi affectiones experiantur, minimumque reſiſtant, vt ſuo loco indicabimus.

b Gal. 3. lib. de temp. cap. 1. & 4.

Mutuamur rurſus potentiæ verbum, cum ea ſignificare volumus, quæ nondum talia exiſtunt, non tamen exigunt magnam mutationem, quod omnibus medicamentis ferè vſu venit; nam cum primum ad corpus hominis admouentur, non reperiuntur talia, [b] qualia eſſe dicuntur, vt calefacientia, refrigerantia, madefacientia, ſiccantia: Sed poſtquam noſtri caloris appulſu calefacta fuerunt: cum hic impe- F dimenta tollens, & facultatem excitans, talia ipſa reddat, qualia eſſe dicebantur. Ante igitur ſunt talia potentia, cum non poſſint id ſtatim efficere, ad quod nata ſunt, ſed caloris noſtri opem deſiderent: excipiuntur pauca, veluti animantes, quæ tactu calidæ percipiuntur, vt catuli pinguiores, cum ad ventriculum calefaciendum adhibentur, & aues ad caput ſtatim apertæ prius, quam frigeſcant: tum ea, quæ calorem, vel frigus aduentitium contraxerunt: præterea pulueres quæ à terris, vel metallis ſumuntur quæ citra caloris noſtri auxilium impoſitæ protinus humorem exiccant, atque abſorbent. Pleraque igitur medicamenta, non tamen omnia talia ſunt, potentia, qualia dicuntur, accipiendo potentiam pro facultate, quæ per ſe non ſtatim efficit, ſed ope alterius intercedente. Adiecimus tandem potentiæ vocabulo pronunciari vim, quæ per ſe aliquid efficere proximè poteſt; & non aliud efficiendo, ineſt enim vis medicamentis, per quam proximè efficiunt mutationem in nobis: quamquam poſſunt, quæ proximè etiam aliquid efficiunt, aliquid item efficere alio intercedente medio: in quo caſu

c Gal. 1. ſimpl. c. 2. & 3.

non dicuntur habere potentiam ſic acceptam, veluti [c] aqua frigida quæ proxime refrigerat, ſed contrahendo calorem calefacit, non dicitur habere potentiam calefaciendi, ſed refrigerandi.

His ita conſtitutis, de definitione medicamentorum, deque ſignificationibus potentiæ, quæ in medicamentis attenduntur, tempus eſt ad eorum diuiſionem aggredi, quam tradere variam licet cum variæ ſint differentiæ, per quas poſſunt diſtribui: verum non omnes ad ipſorum eſſentiam pertinent; G illa autem diuiſio optima cenſetur, in qua genus diſtribuitur ſumptis differentiis, quæ à definitione, &

d Ariſ. lib. 1. de Par. an. c. 3.

eſſentia ipſius depromuntur; non ab iis, [d] quæ accidunt & aduentitiæ ſunt; ex medicamentis enim alia ſimplicia ſunt alia compoſita, alia extrinſecus imponuntur, alia intus dantur, alia ſtatim talia ſunt, qualia eſſe dicuntur, alia opem caloris noſtri deſiderant, vt talia euadant, tum alia ſua vi, alia medio aliquo interiecto effectionem præſtant: alia item habitu prædita ſunt, quo plurimum mutationibus reſiſtunt, alia impotentia ſunt, & facilè mutationibus exponuntur, quæ omnes differentiæ aduentitiæ ſunt. Illæ autem propriæ ſunt, quæ ab eorum definitione ſumuntur, nempè à potentia ſeu facultate mutandi corpus noſtrum: quotquot autem comperiuntur facultates mutandi totidem ſtatuendæ ſunt medicamentorum ſpecies.

De medicamentorum facultatibus. Cap. II.

Facultates medicamentorum, cùm eò dirigantur, vt corpus humanum mutent, ſi mutationes, quas hoc experitur, inueniamus, ipſas quoque facultates medicamentorum comperiemus; porro mutationum numerum aſſequi volentes, neceſſe eſt ea perſpiciantur, quæ mutãtur in corpore noſtro, intueanturque quomodo vnumquodque illorum mutari queat: ergo quæ mutantur in corpore noſtro, aut ſunt partes eius, aut in ipſis continentur; partium aliæ ſunt ſimplices, aliæ multi formes: mutantur ſimplices partes tota ſubſtantia, principibus qualitatibus, his, quæ ex principibus oriuntur, (ſecundas appellant) & tandem continuitate. Totam ſubſtantiam nunc accipio, non temperationem H principum qualitatum: ſed quod ab ipſa proficiſcitur, quam late in ſequentibus explicabimus: mutan-

e Gal. 5. ſimpli. c. 18.
f Gal ibi & 3. de temp. c. 4.
g Hip. lib. de locis in homine.
h Gal li. 1. de temp. c. 8.

tur ſimplices partes tota ſubſtantia, cum vel in eam detruduntur, quæ naturæ contraria eſt, vel ex hac redeunt ad naturalem. Illa, quæ totam ſubſtantiam in ſtatum naturalem reſtituunt, alexiteria [e] græcè nuncupantur: Illa, quæ ex naturali ſtatu deturbant, deleteria: [f] hæc cum vitentur à Medicis, & vt lethalia minime adhibeantur, non videntur in medicamentis habenda: habentur tamen, quatenus mutant corpus noſtrum: ſiquidem Hippocrates [g] appellat medicamenta, non quæ adhibentur à Medicis, ſed quæ poſſint præſentem hominis ſtatum mutare, ita vt non mirum ſit, ſi deleteria medicamentis adnumerentur: huc accedit, quod eadem aliquid etiam conferre poſſunt, veluti ſcorpio, cum imponitur parti, quam læſit. De principibus autem qualitatibus conſtat tot animaduerti mutationes in partibus ſimplicibus, quot ſunt temperationis differentiæ; quæ nouem [h] ſunt, ſiquidem vna media eſt, octo immoderatæ, ſcilicet quatuor ſimplices & totidem compoſitæ, media caret omni exceſſu elementorum: quæ immoderatæ ſunt, ſi ſimplices ſunt, vno tantum elementorum excedunt, vt calore, frigore, humore, ſiccitate: ſi compoſitæ, duplici, vt calore & humore, calore & & ſiccitate; frigore & humore, frigore & ſiccitate: quibus totidem reſpondent medicamentorum

faculta-

A facultates: habet enim vnaquæque temperatio vim gignendi ſimilem, mutandique corpus noſtrum, eamque in ipſo facultatem producendi, quam excedentem habet, quamquam moderata ſimilem magis ſeruare videtur, quam mutare, aut nouam efficere: ſed de hac ſuo loco. Nunc illud reuocare in memoriam præſtat, quod principes qualitates, cum in ſimplicibus partibus excedunt, aut in ſolida ipſorum ſubſtantia verſantur, aut in ſuccis, qui intra illa continentur. Quæ in ſuccis verſantur, à medicamentis & concitari, & remoueri poſſunt. Concitantur ab attrahentibus, remouentur ab his, quæ detrahendi vim habent: hæc varia ſunt, ſiquidem varie ſucci exhauriendi ſunt, vt vel ex omnibus partibus, vel ex aliqua duntaxat; exhauriuntur ex omnibus partibus, vt à medicamentis, quæ poſſunt ſudorem, vrinam, vomitum, aut deiectionem mouere: exhauriuntur ex aliqua parte, cum aut retrocedunt ope repellentium medicamentorum, atque ad alias partes auocantium, aut extrahuntur ope digerentium, & in vapores diſſipantium: mutantur item ſimplices partes, & quæ in illis continentur, ſecundis qualitatibus, vt cum duræ fiunt, aut molles, craſſæ, aut tenues, lentæ, aut fragiles, aſperæ, aut leues: præterea cum concreſcunt, aut liquent, tenduntur, aut relaxantur, contrahuntur, aut producuntur: quarum effectionum facultatem dedit etiam natura medicamentis. Reſtat continuitas, cuius mutationem ſimplices partes experiuntur, cum aut ſoluitur, aut ſoluta glutinatur: nec deſunt facultates, quæ quod continuum eſt, ſoluere poſſunt, & quod ſolutum eſt, in vnum cogere. artes multiformes conformatione, [a] magnitudine, numero, ac ſitu certo continentur, quibus omnibus mu-
B tationes accidunt.

[a] Gal. de cōſtit. ar ca. 6.

Ad conformationem referuntur figura, aſperitas, & caua: mutatur figura, ſiue à naturali ſtatu, ſiue ab eo, quod præter naturam eſt, cum partes, aut nimis implentur, aut nimis exinaniuntur: implentur à medicamentis ſuccos allicientibus: implentur, & ab alimentis [b] craſſis, ac glutinoſis, quæ quatenus mutant, in medicamentis habenda ſunt: exinaniuntur partes ab iis, quæ vel digerendi, vel repellendi facultatem habent: exaſperatur, quod leue eſt, & leue fit, quod aſperum: à medicamentis, [c] quæ hac vel ilia vi prædita ſunt. Caua aut magna ſunt, quemadmodum interna, venarum arteriarum, atque aliorum canalium: aut parua, veluti foramina cutis: magna dilatantur ab aperientibus, [d] aut ab iis, quæ incidendo, extenuando, vacuando obſtructionem ſubmouent: clauduntur etiam magna, & ab adſtringentibus, & ab obſtruentibus, vt à ſuccis multis craſſis, ac glutinoſis, quorum materiam ſuppeditant cibi medicamenti vim habentes. Idem vſu venit paruis foraminibus cutis: nam & aperiuntur à relaxantibus, vbi adſtricta ſunt, atque à detergentibus, vbi obſtructa, & clauduntur partim ab adſtringentibus partim ab obſtruentibus, quæ craſſa ſunt, & glutinoſa. Magnitudine mutantur partes multiformes, cum vel augentur, vel minuuntur: augentur non ſolum [e] victu idoneo, ſed etiam medicamentis allicientibus: proprie autem augetur caro in vlceribus vi illorum medicamentorum, quæ ſarcotica [f] græcè nuncupantur: augentur enim partes in longitudinem, cum contractæ ſunt, augentur, inquam, ope medicamentorum relaxantium. Imminuitur magnitudo in ipſa gracilitate,
C id, non ſolum efficitur victu extenuante, ſed medicamentis [g] etiam digerentibus, diſcutientibus, erodentibus, putrefacientibus, adurentibus. Eadem ratio eſt numeri, qui ſimiliter [h] augetur, aut minuitur: augetur, ſi non re ſimili, ea certe, quæ præſtet eundem vſum, vt cum pro cute cicatrix inducitur ope illorum medicamentorum, quæ ob id epulotica [i] græcè nuncupantur; minuitur à vi erodente, putrefaciente, adurente, extrahente, quod intus hærebat, mutatur ſitus tam à contrahentibus, quam à relaxantibus. Hæc de mutatione partium, ſequitur mutatio (quam ſuperius attigi) eorum, quæ in partibus continentur, ſiue ſint reliquiæ alimenti, ſiue ſucci, ſiue alia quædam in illis genita, vt ſemen, lac, lumbricus, calculus. Reliquiæ alimenti, quas detrudere oportet, vt deiectio; vrina, ſudor, mutantur, vbi aut ſecundum naturam, aut præter naturam vacuantur, aut retinentur. Succorum mutatio multiplex eſt; nam vel depelluntur, vel retinentur; depelluntur, cum euomuntur, aut deiiciuntur, vel cum vrina, aut ſudore exeunt, vel ſponte effluunt, vt ſanguis ex naribus, quibus mutationibus reſpondent facultates vomitu, vel deiectione purgantes vrinam, ſudorem, aut vomitum euocantes. Mutantur item, quatenus manentes in corpore, aut in alteram ſubſtantiam vertuntur, aut nouam qualitatem acquirunt, vt cum craſſeſcunt, extenuantur, glutinoſi fiunt, inciduntur, leniores, aut acriores euadunt. Cuncta hæc à facultatibus medicamentorum præſtantur. Iis, quæ continentur in partibus, adnumerantur etiam lapides, & lumbrici, ſeu vermes, vt diximus, mutantur hi, cum necantur, illi, cum franguntur. Quot igitur ſint mutationes corporum noſtrorum,
D iam perſpicuum eſt, quibus totidem reſpondent medicamentorum facultates, quæ generatim ad corpus noſtrum referuntur: quamquam eædem pertinent membratim ad ſingulas partes, vt ad caput, nares, oculos, aures; quatenus enim his proſunt, aut obſunt, membratim, & non generatim conſiderantur.

[b] Gal. lib. de cau. morb. c. 7.
[c] Gal lib. de cauſ. morb. c. 7.
[d] Gal. ibid.
[e] Ga. de cau. morb. c. 9.
[f] G. l. 5. ſimpl. c. 2. & l. 5. met. c. 2.
[g] Gale. l. de cauſ. morb. c. 9
[h] G. de cau. morb c. 8.
[i] Gal. 5. ſimpl. c. 3.

De cauſis facultatum medicamentorum. CAP. III.

INuentis medicamentorum facultatibus, proximum eſt, vt ad earum cauſas pergamus, quas in vniuerſum perſequemur: referuntur [k] autem partim ad totam ſubſtantiam, partim ad temperationem ex principibus qualitatibus, partim ad hanc, & ad ſecundas qualitates ſimul; quicquid enim efficiunt medicamenta in corpore noſtro, aut tota ſubſtantia, aut principibus qualitatibus, aut ſimul etiam ſecundis efficiunt: agemus ante de tota ſubſtantia, deinde reliquas duas cauſas exponemus. Totam ſubſtantiam vocant Medici id, quod alii proprietatem, alii formam appellare conſueuerunt; ſiquidem medicamenta quantumuis ſimplicia, ſunt corpora mixta, coagmentanturque ex ſimplicibus, hoc eſt, ex quatuor elementis, ex calido, frigido, humido, & ſicco: pro quorum vario exceſſu, variam permixtionem, ſeu temperationem nanciſcuntur. Sed præter hanc conſequuntur perfectionem ſuam, veluti animantia animam: hæc non eſt temperatio, principum qualitatum, ſed earum propor-

[k] Gal. 6. 6. epid. com. 5.

tionem ſequitur perinde, ac concentus certam fidium tenſionem, ac relaxationem; quamquam nec relaxatio eſt, nec tenſio. E

Hanc proportionem nec mente comprehendere licet, nec verbis exprimere: conſiſtit autem in ipſa mixtorum perfectio, ſeu forma. atque hæc eſt, quam Galen. [a] totam ſubſtantiam nominat, à qua complures medicamentorum facultates oriuntur: nam cum confertur ad corpus noſtrum, vel ad ſuccos, qui in eo continentur, aut [b] ſimilis eſt, aut contraria, aut his interiecta, & tanquam media: vbi contraria eſt, veneni vim efficit, ac nos interimit: vbi media, à veneni pernicie nos vindicat: vbi ſimilis corpori noſtro, ipſum alit, neque amplius medicamenti nomen obtinet; vbi ſimilis ſit alicuius ſucci, ipſum allicit, [c] atque educit, vt in ſequentibus patebit, cum ſigillatim de vnaquaque facultate pertractabimus. Alteram cauſam poſuimus temperationem ex principibus qualitatibus, à qua proficiſcitur facultas madefaciendi, ſiccandi, calefaciendi, refrigerandi. Superans enim qualitas ſiue ſimplex, ſiue duplex, ſimilem effectionem præſtat. Ab eadem temperatione emanant facultates, quæ ſecundas qualitates producunt, vt mollitiem, duritiem, raritatem, denſitatem, craſſitudinem, tenuitatem, aſperitatem, lenitatem, tenſionem, laxitatem, contractionem, productionem; medicamenta enim vt variam temperationem nacta ſunt, ita eiuſmodi effectus varios præſtant, quo plurimum confert temperatio corporis, ad quod admouentur: hoc pro varia temperatione varias ſecundas qualitates admittit, ex quo intelligi poteſt non euenire id ſecundis qualitatibus quod principibus vt efficiantur à ſimili: neque enim mollit, quod molle eſt, aut durat, quod durum, niſi quatenus temperatione idonea continetur, quæ talem effectionem præſtet; F aliquid tamen conferunt ſecundæ qualitates medicamentorum, quæ ſi non ſint cauſa efficiens mutationum in corpore noſtro, certe ſunt efficiendi ſociæ: potiſſimum vero conducunt ad euocandum, ſupprimendum, repellendum, digerendum, claudendum, aperiendum, laxandum, adſtringendum, obſtruendum, detergendum: præterea ad incraſſandum atque extenuandum, ad putrefaciendum, adurendum, erodendum, ad extrahendum, ad carnem procreandam, ad cicatricem inducendam, ad vulnera glutinanda, ad mouendum pus, aut flatum, ad interimendum vermes. omnes hæ facultates medicamentorum oriuntur à principibus qualitatibus iuuantibus ſecundis. Illæ autem, quæ ſigillatim aliquid præſtant in partibus multiformibus, non emanant à cauſa aliqua propria; ſed ad prædictas referuntur, quemadmodum quæ capiti, ori ventriculi, renibus, vtero medentur, quæ ſenſum leniunt, ſtuporem inducunt, tuſſim excitant, lapides frangunt, lac, ſemen, menſtrua citant aut retinent, quæ ſimiliter vrinam, vomitum, aut ſudorem ſupprimunt: quamuis ad vnam partem attinere videntur, ſpectant tamen ad totum corpus: Cæterum ſecundæ qualitates medicamentorum plurimæ ſunt, & diuerſis ſenſibus percipiuntur, vt guſtatu ſapores, viſu colores, naribus odores, tactu grauitas, leuitas, craſſitudo, tenuitas, denſitas, raritas, aſperitas, lenitas, mollities, durities, quibus adnumerari poteſt potentia, vel impotentia reſiſtendi, vel patiendi.

[a] Gal. 6. 6. epid. co. 5.

[b] Gal. ibid.

[c] Gal. ibid.

G Eiuſmodi igitur ſunt ſecundæ qualitates, quæ à principibus proficiſcuntur: quarum aliquæ iugant temperationem ex principibus ad efficiendum aliquid in corpore noſtro: non tamen omnes, ſiquidem odores, colores, ſapores, potentiæ vel impotentiæ patiendi vel reſiſtendi non videntur ad mutationem, quam adferunt medicamenta in corpore noſtro multum conferre; ſed potius facultatem indicare, & temperationem, à qua emanant tanquam effecta à cauſis, ſed de his agemus, cum exponemus ſigna, per quæ medicamentorum facultates innoteſcunt: nunc vero ex ſecundis qualitatibus eas tantum declarabimus, quæ ſociæ ſunt principum in efficiendo, quemadmodum mollities, durities, craſſitudo, tenuitas, fragilitas, lentor, raritas, denſitas, aſperitas, læuitas, mortus & qualitas mordenti contraria. Eſt igitur durum, quod [d] tactu non cedit, vel quod in ſe non cedit, molle, quod & in ſe, & tangenti cedit; refertur durum ad temperationem, in qua frigus & ſiccitas excedit, ita vt in eo ſuperet terrena [e] ſubſtantia, veluti in oſſibus: molle ad calidam humidam & aquoſam, veluti adeps.

[d] Ariſto. 4. met. c. 4.

[e] Ariſt. ibid. & c. 5.

At craſſum eſt, quod non facile in tenues partes diuiditur, magnas partes habet, reſpondet multo, & denſum eſt. Tenue vero eſt, quod celerrime ſolui poteſt in partes tenues, reſpondet pauco, habet partes paruas & ſubſtantiam raram. Oritur craſſitudo partium ab exceſſu ſiccitatis; illa enim, à quibus humor exit, craſſa fieri conſpicimus. Tenue refertur ad humidum; nam ſicut humidum replet; quia facile terminatur, ſic & quod tenue eſt: ſunt autem tenues liquores, ſicut metalla craſſa, quamuis & hæc in paruas partes diuidi poſſint; H rarum, [f] & denſum magis ſitum notant partium, quam qualitatem; diſtant enim in raro partes, quæ in denſo propinquæ ſunt, quamuis eadem ſit materia vtriuſque, quo fit, vt in denſo grauitas, & durities, in raro leuitas, & mollities deprehendatur, eſt enim denſitas grauitatis, & raritas leuitatis, differtque denſum à raro, quod pari mole plus contineat, quo fit, vt rarum tenue ſit, denſum vero craſſum: aſperitas & lenitas, non ſecus, quam denſitas & raritas magis ſitum partium notant, quam qualitatem, ſiquidem, vt monet Ariſtot. [g] aſperum eſt, quod habet partes excedentes, lene, quod æquales; habet enim lene ſuperficiem æqualem, & ita lenitas magis ad ſitum, quam ad qualitatem refertur: oritur tamen aſperitas ab exceſſu, vt frigoris, caloris, ſiccitatis, leuitas mediam temperationem ſequitur. Glutinoſum eſt, quod manente vnitate produci [h] poteſt, vbi trahitur; in eo enim partes viciſſitudine quadam quaſi catenæ inter ſe cohærent: oritur lentoris qualitas à temperatione, in qua exeedit humidum elementum aliquid patiens, quod oleo accidit; habet enim [i] admixtam ſubſtantiam aeream, eſtque expers terrenæ, quamobrem nihil in ipſo ſubſidet, ſicuti nec in pice, cæteriſque glutinoſis: differunt autem craſſa à glutinoſis; nam non omnia glutinoſa craſſa ſunt, ſiquidem malua glutinoſa eſt, non tamen craſſa: neque omnia craſſa glutinoſa ſunt; nam lens craſſa eſt, non tamen glutinoſa, quamquam nonnulla craſſa ſimul ſunt, & glutinoſa, veluti oſtrea.

[f] Ariſt. l. 8. phy. tex. 77.

[g] Ariſ. l. prædicam. cap. de qualit.

[h] Ariſto. 4. met. c. 9.

[i] Ariſtot. 4. met. c. 10.

Quod glutinoſo contrarium eſt, ſi ſiccum eſt, & durum, κραυρὸν Græce appellatur; ſi molle, & humidum,

A midum, ψάθρον. Vtrumque ex toto pinguedinis, & lentoris eſt expers: continetur que elemento non humido, ſed ſicco. Quod mordet ſoluendo vnitatem, dolorem adfert, id quod efficit vi caloris, aut frigoris: quæ calida ſunt, fundendo ac dilatando ſoluunt ac mordent, veluti acria, quæ linguam pungunt, dum guſtantur, mordent & partes vlceratas, vbi illis imponantur, mordent & integras, ſi arcte illis alligentur.

At frigida contrahendo [a] ſoluunt, dolorem faciunt, ac mordent, præſertim in partibus vlceratis: meritoque ſcriptum eſt ab Hip.* frigus vlceribus mordax: cutis cum dura ſit, non ſinit partes, quas integit, ita frigoris, aut caloris morſum ſentire; valde autem tam frigida, quam calida mordent, vbi ſubſtantiam habeant craſſam, & glutinoſam, calida, quæ craſſa ſunt, veluti cœpa, allium; tum metallica, veluti atramentum ſutorium, auripigmentum, egregie mordent: quæ tenuia, cito diſſipantur, & cum non hæreant diutius, morſum inferre non valent, quod euenit etiam frigidis illis, quæ tenuia ſunt, & aquoſa; nam alia, quæ [b] craſſa ſunt, & terreſtrem ſubſtantiam habent, quemadmodum acerba, valde adſtringunt, & plurimum mordent: ſcire autem licet calida, quæ morſum excitant, ad tertium gradum caloris peruenire, aut etiam ad principium quarti, veluti acria; & eadem ratione frigida, ad eundem gradum frigoris. Quæ morſu carent, leniunt potius, quam dolorem adferant, neque multum excedunt calore aut frigore, ſubſtantiam habent, aut humidam, ſicut lac muliebre, album
B oui, ſuccus fœnugræci; aut ſiccam, vt [c] amylum, far, creta, cimolia metallica elota, vt pompholix, ceruſſa, cadmia; calx, & quæ ex huiuſmodi ſimplicibus componuntur. Hactenus de cauſis facultatum in vniuerſum, nunc tempus eſt de vnaquaque ſeorſum tractare; duplici autem ordine tractari facultates poſſunt, & effectionum, quas præſtant mutando corpora noſtra, & cauſarum, à quibus emanant: ſed vtrouis tradantur res eodem reuertitur; ſiquidem mutationes partium ſimplicium, quas primo loco poſuimus, ab illis cauſis efficiuntur, quas ſimiliter primo loco tradidimus; à tota ſubſtantia, & à principibus qualitatibus: eadem ratio eſt mutationum, quæ in partibus multiformibus animaduertuntur, vt enim has ſecundo loco poſuimus, ſic & earum cauſas, ita vt non multum interſit, huncne, an illum ordinem teneamus; ſatius tamen duximus ſingulas facultates perſequi iuxta ſeriem cauſarum, à quibus proficiſcuntur; nam ſic breuior erit oratio, tum facilior, & perpetua magis; ac licet ab eodem genere cauſarum non niſi vna prima effectio producatur, multæ tamen corporis noſtri mutationes oriri poſſunt, & idcirco plures medicamentorum facultates, quas præſtat in vnum colligere, & vnam ſubiicere alteri, ne ſi alium ordinem teneamus, eaſdem cauſas ſæpe repetere ac declarare cogamur: ſubiiciemus autem vbique facultati, quæ ab vna cauſa fit, eam, quæ à contraria oritur, cum contrariorum eadem debeat eſſe doctrina: ſed cum iam oſtenderimus facultatum alias à tota ſubſtantia emanare, alias à principibus qualitatibus, alias à principibus, & ſecundis ſimul: ſumemus nunc initium ab illis facultatibus, quarum cauſa eſt tota ſubſtantia.
C

a Gal. 4. ſimplic. 2.
** Hippo. 5. aph. tex. 20.*
b Gal. 4. ſimpl. c. 7.
c Gal. 4. ſimplic. c. 5. & c. 6.

De medicamentis, quæ ob vim veneni nos interimunt, vel à veneni iniuria nos vindicant.

CAP. IV.

Ergo inter ſubſtantiam noſtrorum corporum, & ſubſtantiam eorum quæ ipſis dantur, vt ante [d] oſtendimus, vel cognatio eſt & ſimilitudo, vel diſſimilitudo, ac repugnantia, vel media quædam natura inter vtramque: hæc autem non ab elementorum exceſſu, ſed à tota [e] medicamentorum ſubſtantia emanat, quæ collata ad noſtram, vel penitus ſimilis eſt, vel ex toto diſſimilis, vel media inter ſimilem, & diſſimilem: hoc quale ſit, intelligetur, ſi tres eiuſmodi differentias ſeorſum expoſuerimus.

Veniat primo in medium tota ſubſtantia noſtræ penitus ſimilis: hanc conſtat habere vim [f] alimenti; ſiquidem alimentum ob ſimilitudinem ſuæ ſubſtantiæ in noſtram conuertitur, ita vt non retineat amplius ſimilem naturam, quam habebat, antequam mutaretur: ſed, vt diximus, in noſtram mutetur, ante non erat idem; quia ſic non debuiſſet mutari à corpore noſtro, non erat alienum; quia non ſuppeditaſſet materiam alimenti, ſed ſimile: neque ſufficit alimento ſimilitudo qualitatum, ſed neceſſaria eſt ſimilitudo totius ſubſtantiæ: ſiquidem multa ſunt, quæ quamuis ſimiles qualitates habeant,
D veluti chamæmelum, nequeunt nos alere, cum non habeant totam ſubſtantiam ſimilem; neque ſunt propterea nobis aliena, aut inimica.

Reperiuntur autem quædam naturæ noſtræ ita contraria, vt ipſam interimant, veluti venena, quæ ſiue [g] per morſus, ſiue per cibos & potiones noſtris corporibus inſerantur, non caloris, frigoris, humoris, ſiccitatis exceſſu, ſed tota [h] ſubſtantia nobis repugnant: quemadmodum fungi complures, aconitum, ephemerum, veratrum, toxicum, viperæ, ac ſcorpionis virus: quamquam adnumerantur [i] etiam medicamentis deleteriis illa, quæ non tota ſubſtantia, ſed ſolo elementorum exceſſu vitam adimunt: vbi enim tantus eſt elementi exceſſus, vt contrarium abſumat, neceſſario hominem deſtruit, quod aperte traditum eſt ab Hippocrate [k] in libro de natura humana. Ex his medicamentis quædam ſunt toto genere mortifera: cuiuſmodi ſunt, quæ ingenti calore vel ſiccitate nos perimunt; ſunt enim nobis non quantitate, (quamuis [l] hæc quoque idonea requiratur) ſed toto genere aduerſa, neque poſſunt vllo modo nos alere: id quod non euenit medicamentis, quantumuis frigidis, neque enim toto genere, ſed quantitate [m] pernicioſa ſunt; nam ſi parce ſumantur, à calore noſtro vincuntur, & nos alunt: adnumerantur etiam mortiferis medicamentis, [n] quæ putrefaciendi, erodendi, aut vehementer purgandi facultatem habent; adeo enim homini inimica ſunt, vt ipſum conficiant: proprie autem erodentia, & putrefacientia etiam parcius admota [o] corrumpunt partes, quas attingunt, & quo diutius in corpore morantur, eo magis incaleſcunt, ac deteriora euadunt: ſi quando au-

d Supra in hoc cap.
e Gal. 6. 6. epid. co. 5.
f Gal. ibid.
g G. 3. de temper. c. 4. & 6. 6. epi. co. 5.
h Gal. ibid.
i G. l. 3. ſimplic. c. 18.
k Hipp. l. de natura humana tex. 38. & 39.
l G. l. 3. de temp. c. 4.
m G. 3. ſimplic. c. 18.
n G. ibi. c. 19. c. 22.
o G. ib. c. 22.

tem non offendunt, id tribuendum eſt, vel partibus tenuibus, quæ non retinentur diutius in corpore, E
ſed celeriter cum deiectione redduntur, vel remediis, quibus homo præueniens eorum vim fregit, an-
tequam corpus lædere inciperent. Verum de medicamentis, quæ aliqua principum qualitatum nos
afficiunt, deque putrefacientibus, erodentibus, purgantibus ſuo loco; nunc enim agebamus de dele-
teriis, quæ tota ſubſtantia ſunt mortifera, quod noſtræ penitus aduerſetur, qualem conſtat ineſſe ve-
nenis, de quibus ſatis multa: tranſeamus igitur ad ea, quæ totam ſubſtantiam habent, nec noſtræ pe-
nitus ſimilem, nec omnino aduerſam, ſed mediam [a] inter vtranque, ita vt neque alant, neque in-
terimant, ſed venenis aduerſentur, & ea frangant, quemadmodum thlaſpis, ſcordion, Lapis bezoar,
terra lemnia, & armenia, quæ non debent exigua portione adhiberi, ne ſine vlla vtilitate, à veneno ſu-
perentur; non debent etiam large ſumi, ne nobis officiant, cum non ſint [b] ex toto ſimilia: ſed ita
moderate ſumenda ſunt, vt veneni vim ſuperent, & naturam noſtram minime lædant: Scire tamen
licet, venenis obſiſti [c] non ſolum temperantibus, ac frangentibus eorum vim, ſed virus etiam ex
corpore extrahentibus, quæ autem hoc extrahunt, aut [d] ob vim caloris id præſtant, de quibus ſuo
loco agemus, aut ob ſimilitudinem totius ſubſtantiæ, veluti magnes cum attrahit ferrum, aut partes
noſtri corporis, cum alliciunt ad ſe materiam, qua alantur, repeiuntur itaque nonnulla medicamen-
ta, quæ ob ſimilitudinem totius ſubſtantiæ venenum extrahunt, non debent autem [e] adeo eſſe ſimi-
lia veneno, vt quemadmodum illud, ex toto nobis contraria ſint; nam hoc eſſet veneno venenum adii-
cere: neceſſe [f] eſt igitur mediam quandam naturam habeant inter venena, & naturam noſtram, F
veluti ruta, allium, ſcordium, trifolium, terra lemnia, theriacæ. Proprie autem vnicuique veneno
ſuum remedium accommodatur, à qua vel frangitur, vel extrahitur: ſed de his tractauimus, qua de
curatione morborum à tota ſubſtantia.

a G. 6. 6. ep. com. 5. & 5. ſimpl. c. 18.
b G. 5. ſimp. c. 18.
c Gal. ibid.
d Gal. ibid.
e Gal. ib. & l. 1. de nat. facul. c. 14.
f G. 5. l. ſimplicium c. 18.

De medicamentis purgantibus.

CAP. V.

REferuntur etiam ad totam ſubſtantiam medicamenta [g] purgantia, quæ certos ſuccos è corpore
educunt: eorum facultatem nonnulli conati ſunt funditus euellere, quemadmodum [h] Aſcle-
piades, qui cum carthartico dato videret certum ſuccum educi, ad id inſaniæ venit, vt auſus fuerit trade-
re, ideo educi; quia generaretur à cathartico, non quia attraheretur: facile tamen conuincitur ex ef-
fectis, [i] quæ ſequuntur, vbi redundante aliquo ſucco detur medicamentum purgans; nam ſi tale ſit,
vt redundantem ſuccum purget, ſaluberrimum eſt: contra ſi alium; nam vel ſummopere lædit, vel
certe non iuuat, ita vt fatendum [k] ſit, purgantibus medicamentis ineſſe vim attrahendi certum ſuc-
cum, id quod experimento quotidie comprobamus. Pro comperto igitur habentes purgandi facul- G
tatem medicamentis ineſſe, ſpectemus cauſam, à qua proficiſcitur, ſpectemus item, quo pacto afficia-
tur corpus noſtrum à purgante medicamento, cum finem non aſſequitur, ſpectemus etiam, cur inter-
dum nimis purget, quoue ordine ſuccos eliciat, in quot differentias diſtribuatur, & tandem qua ra-
tione ope caloris noſtri ſuam effectionem præſtet.

g G. 6. 6. ep. com. 5. & l. de Theria. ad Piſ. c. 3.
h Gale. l. de purg. med. fac. c. 1.
i Hip. l. de nat. hum. & Gal. de medica. purg. facul. c. 2.
k Gal. ibid.

Oritur facultas purgandi à tota [l] ſubſtantia medicamenti, quæ ſimilem ſubſtantiam habet illius
ſucci, quem attrahit, neque ſequitur temperationem ex quatuor elementis, ſiquidem non omnia, quæ
hanc ſucci alicuius ſimilem habent, ipſum purgare poſſunt; idemque ſuccus à medicamentis [m] variæ
temperationis purgari poteſt, veluti pituita à grano gnidio, & à cnico; quanquam illud plurimum, hoc
parum calefacit: attrahunt igitur medicamenta ſuccos, non quatenus calida, frigida, humida, aut ſic-
ca; ſed quatenus [n] totam ſubſtantiam ſimilem habent ſucci, quem attrahunt; neceſſarium tamen
eſt eum facultate purgandi [o] calidam temperationem coniungi, quæ efficaciorem ipſam reddat, in-
terclusum aditum patefaciat, & ſuccos tales efficiat, vt expellantur. Quod ſi catharticum cum exceſſu
partium calidarum aliquas habuerit frigidas, & ſiccas, facilius adhuc ſuum opus præſtabit: quod illis
vſu venit, quibus adſtrictio adiicitur, non tamen tanta, vt vim purgantem exoluat; in his enim partes
aliæ purgandi vim habent, & ſuccos alliciunt; reliquæ terrenæ magis ſunt, & idcirco adſtringunt, com-
primuntque ventriculum, ita vt ſucci deinde facilius educantur: confert igitur adſtrictio ad purgan-
dum, non ſecus, quam ad detergendum vaſa interna; quo nomine maxime probatur abſinthium, in H
quouis adſtringens detergenti adiicitur. Oritur purgandi facultas à tota ſubſtantia medicamenti ſi-
mili ſubſtantiæ [p] ſucci, ſimili, inquam, non tamen eadem; quæcunque enim attrahunt, non eadem
cenſeri debent, ſed ſimilia; neque enim magnes magnetem ad ſe allicit, ſed ferrum, neque homo alli-
citur à ferro, ſed à magnete; eadem [q] ratio eſt catharticorum, à quibus non attrahuntur cathar-
tica, ſed ſucci ſimiles trahuntur, hi non trahunt, quod imbecilliores ſint, & à cathartico ſuperen-
tur.

l G. 6. 6. epid. com. 5. & l. 1. de natur. fac. c. 14.
m Gal. 3. l. ſimpl. c. 25.
n Gal. ibid.
o G. 4. acutorum com. 70.
p Gal. 5. l. de Theriac. ad Piſ. c. 3. & 3. ſimpl. c. 25.
q Gal. ibid.

Siquando autem non ſuccedat purgatio, alterutrum ſequi conſueuit; nam cathartica [r] vel in ali-
mentum vertuntur, & nos alunt, vel quaſi venena nobis officiunt, quod diſcrimen à partium diſcri-
mine proficiſcitur: ſiquidem præter illas, quæ in cathartico purgandi vim habent, aliæ quoque conti-
nentur, quæ aut naturæ noſtræ aptantur, aut eidem alienæ ſunt: hæ nos interimunt, illæ vincuntur à
calore noſtro, & alimenti materiam ſuppeditant: vertuntur autem in eum ſuccum, quem ſolent, at-
trahere, quod rationi conſentaneum eſt, cum ſuccos allici ob medicamentorum ſimilitudinem ſtatue-
rimus: quamobrem neceſſe eſt ea, quæ purgant aliquem ſuccum, eius [ſ] naturam habeant, exempli
gratia, quæ pituitam, naturam habeant pituitoſam; quæ bilem, bilioſam, & idcirco vbi non aſſequun-
tur purgationem, in eum ſuccum degenerant, quod potiſſimum accidit catharticis imbecillioribus;
nam quædam adeo valida ſunt, veluti ſcammonium, veratrum, elaterium, vt ſummopere noceant,
niſi idoneis medicamentis adiectis frangantur, ac temperentur.

r G. 3. ſimplic. c. 24. & 26.
ſ G. 3. ſimpl. c. 25.

Con-

A Contra, aliorum vis debilis eſt, vt aloes, rhabarbari, & aliorum, quæ laxare aluum duntaxat creduntur; quanquam ſuccos familiares alliciunt: huiuſmodi eſt mel, quod ex rore colligitur, (mannam appellant) præterea ſuccus ex roſis, vel ex fiſtula, quam caſſiam dicunt: huiuſmodi autem cathartica, ita debilia, parcius ſumpta aluum reſoluunt; purgant autem, vbi liberalius ingeruntur, neque vllum periculum adferunt, cum purgandi opus non aſſequuntur: ſuperantur enim à natura noſtra, vt ante [a] oſtenſum eſt, & ipſam alunt: proprie autem vertuntur in eum ſuccum, quem deberent allicere: neque obſtat, quod aliqui obiiciunt de medicamentis calidis attrahentibus pituitam, in quam non videntur poſſe conuerti ob temperationem contrariam: cum quæ talia ſunt, non adnumerentur imbecillis, de quibus loquimur, ſed validis.

Validorum exigua portio ſatis purgare ſolet, quod vbi non ſuccedat, veneni [b] modo lædunt, cum maxima ex parte nobis aduerſentur: raro autem accidit, vt huiuſmodi cathartico dato non ſequatur purgatio: ſæpe etiam tantum abeſt, vt non ſequatur, vt etiam nimia fiat.

Proficiſcitur [c] autem nimia purgatio, & à nimia portione cathartici ſumpti, & ab eiuſdem vi acri expultricem corporis facultatem irritante: accedit facultas venarum retentrix, quæ tum ob qualitatem medicamenti tum ob ſuccos nimis exhauſtos, ita debilitatur, vt non poſſit ſuccos amplius continere: adde, quod & ora ipſa venarum ob medicamenti acrimoniam aperta, ſuccis commodum exitum præbent: Ob has igitur cauſas fit, vt nimis purgetur corpus valido cathartico ſumpto, quod B accidere etiam poteſt, vbi debile ſumatur: ſed tunc cauſari conuenit vel maiorem portionem, quam par ſit, ingeſtam, vel ſuccos acres, ac mordentes, & priorem imbecillitatem venarum non valentium eos retinere.

a Pau. ante in hoc capite.
b G. 3. ſimplic. 24. & l. quos & quando purgare oportet cap. vlt.
c G. 3. ſimplic. c. 27. & 28.

Quo autem ordine, cum nimis purgatur corpus, ſinguli ſucci educantur, præclare traditum fuit ab [d] Hip. in lib. de natura hominis, vbi docet primum exinaniri ſuccum, quem medicamentum trahere ſolet; deinde eos, qui tenues ſunt, donec ad craſſorum purgationem veniatur. Poſtremo cum adhuc purgari corpus perſeuerat, effluere ſanguinem, quem natura amplecti, tanquam commodum alimentum conſueuit, neque ipſum patitur expelli, niſi aut maxime debilitata ſit, aut ſummopere irritetur: quamobrem ante educuntur alii ſucci, poſtremo ſanguis.

d Hip. l. de natu. hum. tex. 29. & 30.

Sunt autem catharticorum differentiæ complures, cum alia flauam bilem, alia atram purgent; alia pituitam, nonnulla aquoſum humorem, ac veluti ſanguinis ſerum. Quæ flauam bilem educunt, cholagoga [e] græce nuncupantur; tale eſt ſcammonium, aloes, peplium, rhabarbarum. Quæ atram melanogoga, cuiuſmodi eſt veratrum nigrum, epithymum, polypodium, centaurium minus, tragoriganum, & herba, quam ſenam appellant. Quæ pituitam alliciunt, vocantur græce phlegmagoga, [f] veluti agaricum, colocenthis, cyclaminus, granum gnidium, cnicum, laureola, tithymallus, veratrum album.

C Quæ humorem aquoſum, hydragoga, [g] quale eſt euphorbium, elaterium, ſquama æris, chamelea, ſuccus radicis ireos, complura tamen ex medicamentis purgantibus, non vnum tantum, ſed alterum, aut etiam plures ſuccos educunt: quod diſſimilibus partibus contineantur, ob quas non vnius tantum ſucci: ſed plurium ſimiles ſunt.

e G. 4. aph. com. 2. & l. de dynamidiis.
f G. de dynamidiis.
g G. de Atrabile c. 7. & l. de dynamidiis.

At nequeunt purgantia medicamenta ſubito ſuccos attrahere, veluti lapis magnes ferrum, ſed neceſſe eſt ante à nobis calefiant, & partim reddantur ad attrahendum idonea, partim reddant ſuccos tenues, & ora venarum patentia: quæ omnia ad purgationem pertinent; ita vt non facile aſſentiar illis, qui catharticorum nonnulla ſtatim poſſe ſuo munere fungi exiſtimant, ſi ſtatim accipiantur, id eſt, prius, quam calore noſtro incaleſcant, cum [h] certum ſit calorem maxime ad attractionem conferre, & medicamenta calida non prius [i] afficere nos ſuo calore, quam à noſtro fuerint calefacta: ſtatuamus igitur medicamenta purgantia non ante ſuccos allicere, quam à nobis calefiant: vbi incaluerint, quo pacto ſuccos attrahant, ſpectandum ſupereſt, ſiquidem aliis placuit hæc à ventriculo ferri ad partes, in quibus ſucci redundant.

h G. 5. ſimplic. 17.
i G. l. 1. ſimplic. c. 11. & l. 2. ſimp. c. 24.

Alii crediderunt in ventriculo & inteſtinis manere, atque inde vim ſuam transferre ad ſuccos, alii medium voluerunt, iudicantes manere quidem in ventriculo & inteſtinis maxima ex parte, vapores tamen ab ipſis excitatos ferri ad partes, vbi ſunt ſucci; quarum opinionum, quæ maxime ſtabilis, ac firma ſit, facile iudicabit, qui fundamenta, quibus nituntur diligenter, perpenderit, quod nunc facere inſtituimus; Inde orſi, quod qui tenent medicamentum purgans non manere in ventriculo, & D inteſtinis, ſed ferri ad eam partem, in qua verſatur ſuccus, & ab ea detrudi vna cum ſucco, cum quo iungitur, & tanquam rem moleſtam ad ventrem, & inteſtina depelli: mouentur hac ratione, quod ita natura comparatum [k] eſt, vt nulla ſequi poſſit effectio, niſi id, quod efficit, tangat id, quod efficitur, adeo vt neceſſarius ſit contactus: cumque attractio inter ſpecies effectionis numeretur, conficiunt nihil trahi poſſe, niſi quod allicitur, tangatur ab eo, quod allicit; quo probato concludunt cathartica non manere in ventriculo, ſed ferri ad ſuccos; quæ ratio ruinas edit; neque enim verum eſt quod proponunt, omne, quod efficitur, tangi debere ab eo, quod efficit, & idcirco non præſtari effectionem ſine contactu; quamobrem ſi id ita accipiunt, vt credant neceſſario iungi inter ſe corpus efficientis, & eius, quod efficitur, decipiuntur; nam licet hoc pleriſque effectionibus eueniat, non tamen perpetuum eſt, cum interdum ſatis ſit, ſi quod medium eſt, vim efficientis recipiat, vſque ad eam partem, qua iungitur cum eo, quod efficitur; quod magneti lapidi accidit, dum allicit ad ſe ferrum; non enim fertur ad ipſum, ſed vim ſuam impertit rebus, quas proxime attingit, ita vt inde perueniat ad id, quod trahitur: idem quoque videre poteris in his, quæ alio modo corpus noſtrum mutant: quemadmodum in torpedine piſce, qui manum ſtupidam reddit, quamuis ipſam non attingat, niſi per virgam, aut funem retis: non eſt igitur ſemper ad efficiendum neceſſarius duorum corporum inter ſe contactus, efficientis & eius, quod efficitur, ſed aliquando ſufficit, ſi quod inter vtrumque eſt, particeps ſit facultatis ab efficiente emanantis. Sublato igitur fundamento, quo nitebatur, non difficile eſt propoſitam ſen-

k Ariſt. 1. de ortu, & interitu. de Agere & Pati.

tentiam funditus euertere, ſi argumentum ſumamus ab iis, quæ in purgatione oculis ipſis cernuntur; E
hæc autem ſunt purgantia medicamenta, quæ adhuc fere integra ſæpe vna cum ſuccis deiiciuntur,
quod non fieret, ſi tenderent ad ſuccos: oporteret enim antea diuidi in tenues partes, vt per anguſtas
venas penetrare poſſent vſque ad ſuccos, qui in diuerſis partibus verſantur: ſed ſatis de hac opinione,
pergamus ad alteram, quæ ſtatuit non medicamenta, ſed vapores à medicamentis excitatos ferri ad
locos, vbi ſunt ſucci, hæc vel duobus argumentis labefactatur; vnum eſt, quod nihil attrahi poterit
ab inferioribus partibus, veluti à pedibus, cum vapores ſecundum naturam ad ſuperiora ferantur; at
ſenſu ipſo contrarium deprehenditur, cum catharticis ſanentur morbi pedum, quod fieri non poſſet,
niſi extraherentur ſucci, à quibus dependent.

Alterum argumentum eſt, quod vbi vapores à medicamento exhalantes iungentur cum ſuccis, ceſ-
ſabit effectio, cum efficiens finem aſſequutum fuerit; finis enim attrahentis eſt, vt iungatur cum re at-
tracta; manebunt igitur vapores in loco, vbi ſunt ſucci, neque vlla ſequetur purgatio; nam ridiculum
eſt, quod credunt nonnulli, qui hanc ſententiam defendunt, à reliquiis videlicet medicamenti, quæ
reſtant in ventre, attrahi vapores vna cum ſuccis ex loco, vbi continentur: ſiquidem medicamenta
ſuccos attrahunt, & non ſuos vapores.

Præterea ſi cum integra erant, prius quam ſequeretur vaporum expiratio, non poterant ſuccos at-
trahere, minus id efficere poterunt, cum exhauſta erunt, & imbecilla: nihil ergo virium, aut firma-
menti habet hæc opinio. Supereſt tertia, quam tanquam ſtabilem amplectemur, vt cathartica in ven- F
triculo, & inteſtinis maneant, & inde vim ſuam impertiant vſque ad ſuccos, ſicque eos alliciant, non
ſecus, quam magnes ferrum; neque enim ſemper neceſſarium eſt ad effectionem corpus efficientis ac
patientis mutuo ſe tangere, quemadmodum paulo ante monſtrauimus.

Sed qui hanc ſententiam oppugnant, eo nituntur, quod ſic eiuſmodi vis, quæ qualitas eſt, ex me-
dicamento tranſibit in id, quod interiectum eſt inter ipſum, & ſuccos, quod rerum natura non ad-
mittit: cum neceſſe ſit eandem qualitatem in eadem ſubiecta materia ſubſiſtere, neque poſſit in alte-
ram tranſire; ſed non magno negocio refelluntur; neque enim ponimus eandem qualitatem mutare
locum, ſed vim trahentem manere in medicamento arbitramur, & ibi manentem, quæ proxima ſunt,
afficere: ita vt ſimiliter attrahendi vim habeant: hæc rurſus alias partes ſimiliter afficiunt, donec per-
ueniatur ſimiliter ad ſuccos; ita vt eadem ratio ſit huius qualitatis, & aliarum: nam principes, veluti
calor, frigus, non tranſeunt ex vna materia in alteram: ſed in eadem manentes, quæ proxima ſunt, ſi-
milia reddunt.

Idem par eſt euenire facultati allicienti: adde, quod hæc non ſecus, ac lux ſolis diffunditur, & ſicut
nihil detrahitur de lumine ſolis, cum in immenſo mundo tam longe lateque collucet, cumque ab eo
terra illuſtratur: ita & de facultate attrahente, quam accipiunt, quæ interpoſita interiectaque ſunt in-
ter medicamentum, & ſuccos, nihil adimitur, ſed integra perſtat. G

Hinc cauſa colligitur, cur cathartica alia ſuccos non niſi à partibus propinquis: alia etiam à maxime
diſtantibus attrahant: refertur enim ad robur, & imbecillitatem facultatis: ac ne à propoſito exemplo
luminis diſcedamus, quod magnum eſt, longe lateque collucet, quod exiguum, anguſtis finibus con-
cluditur, nec larga luce ampla ſpacia complet.

Idem euenit catharticis, quæ ſi valida ſunt, exercent trahendi vim, quam habent in partibus remo-
tis, quod facere non poſſunt, vbi ſint debilia.

Eadem quoque videtur eſſe cauſa, cur alia purgent vnam partem, alia alteram: quamquam Auer.
[a] hoc tribuit proprietati catharticorum, quæ non ſolum certum ſuccum attrahunt, ſed etiam à certo
loco; veluti ſagapenum ab articulis pituitam, quam proprietatem concedit etiam [b] Galenus, cum
à lepore marino ſolum pulmonem, à cantharide veſicam ſolam exulcerari teſtatur. Et nunc etiam ex-
perimento compertum ab argento liquido proprie cerebrum lædi. Concludamus igitur cathartica,
eum in ventriculo ſunt, ante à nobis calefieri, deinde per vim, quam diſtribuunt, ſuccos allicere, quo
concurrit etiam facultas expellens, tum partium, vbi ſucci continentur, tum ventriculi, & inteſtino-
rum, quæ irritata detrudit id, quod moleſtum eſt.

a *Auerr. l. 5. collig. c. 21.*
b *Gal. l. de Ther. ad Piso. c. 4.*

De Medicamentis, quæ temperationis moderatione vel exceſſu nos afficiunt.
Cap. VI. H

ALterum genus facultatum medicamentis inſitum, oritur à temperatione ex quatuor elementis,
quæ cum varia ſit, varias efficit facultates: ſunt enim medicamentorum, non ſecus, quam noſtro-
rum corporum, nouem temperationes: vna moderata, octo immoderatæ, quatuor ſimplices, totidem
compoſitæ. Verum temperatio noſtri corporis, cum talis iam ſit, tactu ipſo deprehenditur, tempe-
ratio medicamentorum non item, cum nondum talis ſit, ſed euadat ope [c] caloris noſtri: neque enim
abſolute conſiderantur, ſed referuntur ad corpus humanum, cuius ratione habita dicuntur, vel mo-
derata eſſe, vel vno, aut altero elemento excedere: Veniat primo in medium temperatio moderata,
de qua dubitatur, debeat ne medicamentis adnumerari, quorum natura ea [d] eſt, vt nos mutent, id,
quod præſtare non poſſunt, quæ mediam nacta ſunt temperationem, cum potius nos conſeruent: ita
vt à medicamentis ſeiungenda eſſe videantur.

c *Gal. 3. de temper. c. 4. & 20. ſimplic. c. 24.*
d *Gal. l. 1. ſimpl. c. 1.*

Verum ſi diligentius rem perſcrutemur, comperiemus in his quoque eſſe vim aliquam mutandi,
cuicumque homini dentur, ſiue temperationis moderatæ, ſiue immoderatæ. Finge primo, homi-
nem, in quo ſit aliquis elementorum exceſſus, neceſſe eſt hunc à moderatis medicamentis mutari: tem-
perabitur enim ac frangetur id, quod excedit, ab eo, quod medium eſt, tanquam à contrario; nam me-
dium ſi ad frigidum conferatur, calidum cenſetur, ſed frigidum, ſi ad calidum, humidũ, ſi ad ſiccum, ſic-
cum, ſi ad humidũ: ſiquidem calido frigidius eſt, frigido calidius; humido ſiccius, ſicco humidius: ſicque
eſt quaſi

A eſt quaſi contrarium, non tamen eſt vere contrarium, cum non plurimum diſtet: contraria [a] enim ſunt, quæ ſub eodem genere maxime diſtant: recedit autem medium ab vtrouis exceſſu, ſicque illi aduerſatur eatenus, vt ipſum temperare, ac mutare poſſit. Quod ſi obiicias medium, cum debile ſit, & minime validum, facile vinci, & ſuperari ab exceſſu, dabimus id feſtiue, modo aliud etiam nobis detur, quod quæuis res dum efficit, etiam efficiatur, ita vt quod ſuperatur, etiam aliqua ex parte ſuperet, id quod ſi non protinus apparet, certe fit proceſſu temporis manifeſtum: ex quo coniicimus, quæ mediam temperationem obtinent, mutandi vim habere, vbi dentur homini exquiſite moderato. Quid quid hæc, quæ moderata ponimus, medicamenta aliquo pacto etiam mutant mediam hominis naturam, quam conſeruant: ſi non ſua vi, ſaltem altero medio interiecto, & eatenus inter medicamenta referuntur. Nequeunt hæc caloris qualitatem in homine moderato augere, aut remittere, cum ſimilia ſint, & ſolum conſeruandi vim habeant; poſſunt tamen eius ſubſtantiam augere, & idcirco ipſum reddere validiorem: nam licet ea ſubſtantia, quæ calida erat, non fiat calidior, fit tamen ipſa maior addita ſimili ſubſtantia calida, ſiue pro ea, quæ intus dantur, ſiue pro ea, quæ extrinſecus imponuntur. [a Ariſt. l. 10. diuin. tex. 13.]

Quæ intus dantur, vel alimenta ſunt, vel medicamenta; alimenta quidem, vbi moderatam temperationem nacta ſint, qualitatem temperationis nec augent, nec minuunt; ſed maiorem copiam conſtrahunt ſanguinis, in quem vertuntur, atque hoc pacto ſubſtantiam [b] augent caloris, qui continetur in ſanguine, id quod etiam euenit nouis lignis dum igni adiiciuntur; neque enim augent qualitatem caloris in igne, in quo ſumma eſt, ſed copiam eius maiorem efficiunt: alimenta ergo ampliorem reddunt ſubſtantiam noſtri caloris, qui deinde concoquit, quæ cruda ſunt & expellit, quæ aliena, longe melius, quam ante, cum exiguus erat, & imbecillior. Fit igitur aliqua mutatio in corpore noſtro, dum calor augetur; & alimenta cum eo nomine mutandi vim habeant, videntur poſſe inter medicamenta numerari. [b Gal. 3. de temper. c. 4.] B

Verum, vbi medicamenta, quæ à media temperatione non recedunt, & nullo pacto nos alunt, aut intus dentur, aut extrinſecus imponantur, aliquam mutationem efficiunt, cum & ipſa ſi non qualitatem, certe, [c] ſubſtantiam augeant noſtri caloris, qui non ſolum internas partes occupat, ſed etiam externas, & medicamenta admota calefacit; quæ rurſus nos calefaciunt; atque vbi fuerint æque calida, fouebit partes noſtri corporis, non ſimplex calor, ſed duplex; compoſitus ſcilicet ex noſtro, & ex eo, quem præbet id, quod admouetur; ſicque ſubſtantia [d] noſtri caloris longe maior euadet ſimili accedente; hinc ſequitur euidens mutatio, cum calor id præſtet, quod ante præſtare non valebat; concoquit enim magis, vt ſuccos in externis partibus impactos; quemadmodum indicabimus, qua de pus mouentibus, quæ munus ſuum præſtant augendo [e] ſubſtantiam noſtri caloris, ad quam refertur puris quoque effectio. Conuenit autem inter omnes ea, quæ ad mouendum pus traduntur, cum mutandi vim habeant, in medicamentis habenda eſſe: quamobrem nemo eſt, qui inficiari poſſit, quæ mediam temperationem obtinent medicamentis eſſe adnumeranda, cum non ſolum immoderatam hominis naturam mutare poſſint, ſed etiam moderatam: talia ſunt oleum illud, quod nec ſalſum, nec acerbum, ſed dulce eſt, cera, cadmia, adyanthum, ſuccus glycyrrhizæ, lycium, & quæ his ſimilia ſunt. [c Gal. l. 5. ſimpl. c. 9.] [d Gal. ibid.] [e Gal. ibid.] C

Cuncta enim moderatam temperationem habent, quæ cum optima ſit, vna eſt, neque diſtribuitur in plures gradus, ſicut illa, [f] quæ vnius, vel alterius elementi exceſſu à mediocritate excedit.

In hac enim quatuor gradus pro maiori, minoriue exceſſu animaduertimus; quod ſi medicamenta vno vel altero elemento excedant, diſſimilia corpora mutabunt, ſeruabuntque in ſuo ſtatu quæ ex toto ſimilia ſunt, cumque efficiens ſecundum naturam ſimile procreet, ſimilem mutationem efficient: quamobrem ſi calido elemento excedunt, calefaciunt, ſi frigido, refrigerabunt, ſi humido, madefacient, ſi ſicco, ſiccabunt. [f G. l. ſimplic. c. 27.]

Quod ſi non ſimplex, ſed duplex elementum ſuperet, duplicem quoque mutationem adferent, & eas qualitates impriment, quibus continentur elementa ſuperantia, vt autem exceſſus cuiuslibet elementi non eſt in omnibus æqualis, ita nec effectio æqualis eſt, ſed maior, aut minor pro maiori aut minori elementorum exceſſu, quo fit, vt Medici [g] quatuor differentias caloris, frigoris, humoris, & ſiccitatis animaduertant, quas gradus appellamus: in primo collocant, quæ minimum habent exceſſum, huius vel illius qualitatis; hæ affectum adeo paruum producunt, vt vix ſenſu percipiatur, in ſecundo ea, quorum effectio euidens eſt, in tertio, quæ multum exuperant, & efficiendi vim habent, non tamen ſummam; nam ſumma effectio eorum eſt, quæ ad quartum gradum perueniunt, & adeo excedunt, vt lethalia ſint; notatur etiam à Medicis [h] in vnoquoque gradu exceſſus, tertius ordo: ita vt medicamentum in primo medio, aut fine alicuius gradus contineatur, & ita primi, ſecundi, aut tertii ordinis nuncupetur: producunt igitur medicamenta vno, vel altero elemento exuperantia ſimilem qualitatem iuxta eum gradum, atque ordinem, in quo verſantur. [g G. 5. ſimplic. c. 27. & 7. ſimplic. ab initio.] D [h Gal. ibid.]

Illud tamen ſcire licet, quod cum à medicamento dicitur præſtari effectionem ſimilem, accipimus illam, quæ per ſe, & proxime ab eo oritur, nullo medio interiecto; hæc enim ſemper ſimilis eſt; quæ alio interiecto medio profertur, & non proxime aliquando contraria eſt, ita vt quod calidum [i] ſit refrigeret, quod frigidum, calefaciat; & calor non ſolum à calidis, ſed etiam à frigidis, frigidum non ſolum à frigidis, ſed etiam à calidis proferatur, quod in ſequentibus patefiet, cum ſeorſim de vnaquaque qualitate pertractabimus. [i Gal. 3. de temp. c. 4.]

Cæterum effectio medicamentorum, quæ aliquo elementi exceſſu exuperant, non percipitur ſtatim, vbi adhibentur, quemadmodum effectio ignis, ſed (vt [k] ante oſtenſum eſt) pleraque nihil efficiunt, priuſquam à [l] calore illius, cui adhibentur, afficiantur, vt proferre vim ſuam poſſint. Iam vero ea, quæ aliquo elementorũ exceſſu nos mutant, ſiue ſimplici, ſiue duplici elemento excedant: aut eandem temperationem habent in omnibus partibus, aut diuerſam. Quæ eandem temperationem habent, vnã tantum, ac ſimilem effectionem producunt, quæ partes habent diſſimiles, & varie tempera- [k Sup. c. 5.] [l Gal. 3. de temp. c. 4. & l. 2. ſimpl. c. 24.]

tas,

ras, ita vt aliæ calidæ ſint, aliæ frigidæ, aliæ humidæ, aliæ ſiccæ, diuerſam effectionem in nobis gignunt, hoc autem euenit non ſolum iis, quæ arte componuntur; ſed illis etiam; quæ fiunt à natura; E
a G. 2. de alim. fac. ca. 44. ſiquidem in coriandro, lente, [a] pſyllio, braſſica, aceto, [b] partes ſunt diuerſæ; diuerſasque effectiones procreant, ſimulque calefaciunt, & refrigerant, quod neceſſe eſt proficiſcatur à temperatione
b Ga. 1. ſimplic c. 21. contraria, quæ cum non poſſit in eadem parte verſari, neceſſe eſt diuerſis medicamenti partibus contineatur: quanquam eiuſmodi partes diuerſæ non ſemper deprehenduntur ſenſu, quemadmodum in
c G. 1. l. ſimpl. c. 17. lacte [c], in quo butyrum, ſerum, & materia craſſior, ex qua conficitur caſeus, diſtincta inter ſe conſpiciuntur. In plerisque ſenſum latet eiuſmodi diſcrimen; colligitur tamen ex diſcrimine operum, quæ non poſſent contraria effici, niſi contraria quoque temperatio in diuerſis partibus eſſet.

Hæc autem multiplex temperatio in aliis ſtabilis eſt, ita, vt non facile diſſoluatur, in aliis diſſoluitur paruo negocio: nam cum abluuntur, aut decoquuntur, ſeparantur partes acriores, quæ in ſuperficie verſantur, reſtant craſſiores terreſtres, ac frigidæ; illud præterea adiiciendum eſt de medicamentis,
d Gale. 3. de tĕper. c. 3. quæ exceſſu alicuius elementi nos mutant, quod non præſtant eandem penitus affectionem; cum extrinſecus imponuntur, ac cum dantur intus, ſiquidem intus ſumpta [d] magis mutantur à calore noſtro, quod in internis partibus validior eſt quàm in externis, quo fit, vt non ſolum concoquat, ſed par-
e Ga. ibid. tes tenuiores, ac acriores medicamentorum ſæpe diſſoluat, ac digerat; adde, quod intus miſcentur, [e]
f Galen. 3. de temp. c. 3. & cum cibis, & cum ſuccis à quibus franguntur ac remittuntur, & quod non ita perpetuo adhærent vni parti, vt cum extrinſecus alligantur; non mirum igitur, ſi allium, aut cœpa intus citra noxam [f] dan- F tur; extrinſecus impoſita cutem exulcerant.

Poſtremo illud meminiſſe oportet, quod ſiue medicamenta moderatam temperationem habeant, ſiue aliquo elemento exuperent, alia ſunt medicamenta ſimpliciter, alia alimentis quoque adnu-
g Gale. 3. de tempe. c. 2. merantur, atque hæc præterquam, quod nos mutant, mutantur etiam [g] à nobis, in naturam noſtram vertuntur, & nos alunt; alimentum verò, quod ab his præbetur, quæ aliquo exceſſu elementorum exuperant, non ita ſimile eſt naturæ noſtræ, vt non afficiat ipſam, & aliquo modo mutet; ea verò, quæ ſunt medicamenta duntaxat, non patiuntur, ſed ſolum nos afficiunt. Quibus in vniuerſum propoſitis proximum eſt, vt de vnoquoque genere ſeorſum pertractemus ſumpto initio à calefacientibus.

De medicamentis calefacientibus, refrigerantibus, madefacientibus, ſiccantibus. CAP. VII.

MEdicamenta igitur, quæ calefaciunt, calida temperatione continentur; neceſſe enim eſt effe-
h Ga. 5. ſimpl. c. 27. ctionem per ſe ab efficienti ſimili emanare, vt [h] autem primo, ſecundo, tertio, aut quarto gradu habent, tum primo, ſecundo, aut tertio ordine cuiuslibet gradus caloris exceſſum, ita eundem ma- G iorem, vel minorem imprimunt; corpus enim, cui dantur, eodem gradu, atque ordine caloris afficiunt, quem ipſa obtinent.

Ad primum igitur gradum referuntur, quæ calorem innatum augent, nondum tamen igneum reddunt, veluti chamæmelum, agrimonia, althæa, ſemen lini, ladanum, ſeſanum, aloe, & in ſumma
i Ga. 5. ſimpl. c. 27. quæcunque [i] ita parum calefaciunt, vt eorum effectio ſenſu vix percipiatur.

Ad ſecundum vero illa, quæ ignei caloris aliquid adiunctum habent, quæue manifeſte calefaciunt, talia ſunt capparis, fœnugræcum, thus, marrubium, apium, arthemiſia, chamepytis, crocus.

k Gal. ibid. Ad tertium, quæ non ſolum manifeſtè calefaciunt, ſed etiam [k] vehementer; non tamen ad ſummum ignei caloris perueniunt: huiuſmodi ſunt origanum, dictamnum, mentha, opopanax, ruta, petroſelinum, ſampſucus, arum, aſarum, calamenthum, fœniculum, iris.

l Gal. ibid. Ad quartum, [l] quæ ſummum calorem habent, ita vt ſi diutius adhibeantur, ſubſtantiam noſtram
m Ga. 3. l. de temp. c. 3. corrumpant, veluti euphorbium, tithymalus, piretrum, lepidium, naſturtium, id quod facit [m] & allium & cæpa, ſi externis partibus imponantur: Hæc autem, quæ ob qualitatis ſimilitudinem calefaciunt per ſe, ac proxime ſuum opus efficiunt. Sed ſunt alia, quæ alio interiecto medio idem præſtant; prius enim aliquod efficiunt, ex quo ſequitur incrementum caloris, quod illis euenit, quæ caua noſtri corporis obturant; retinent enim calidos vapores, qui alioquin effluerent; hi autem reti- H
n Hipp. 5. apho. tex. 21. nenti calorem augent: hoc efficit aqua frigida, qua [n] Hipp. media æſtate perfundit Iuuenem boni habitus laborantem neruorum rigore; contrahit enim corpus: ita vt internum calorem retineat; quomodo calefaciunt etiam nos medicamenta, quæ emplaſtica græcè nominantur, quemadmodum ter-
o G. 5. ſimpli. c. 8. & 9. ra lemnia, album oui; quæ illita corporibus [o] noſtris foramina cutis obturant, & retinendo calidam aſpirationem nos calefaciunt: ſed omiſſis iis, quæ alio interiecto medio ſuum opus efficiunt, redeamus ad ea, quæ id præſtant proxime, & per ſe: ſunt autem bipartito diſtributa; nam, vel ſtatim, cum
p Gal. 3. de temp. c. 1. adhibentur, vim ſuam caloris præſeferunt, vel poſtquam [p] à calore noſtro fuerint calefacta; ſiue intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur. Illa, quæ corpus noſtrum ſtatim calefaciunt, tactu etiam calida percipiuntur; antequam dentur, ſiue eiuſmodi calorem per ſe habeant, quemadmodum aquæ calidæ ſponte naſcentes, ſiue eundem contraxerint aliunde, ſicut ea, quæ ſole, aut igne incaluerunt. Quæ talia ſunt, vbi eiuſmodi calore deſtituuntur, deſinunt calefacere, quod non faciunt illa, quæ non percipiuntur tactu calida, neque valent ſuam effectionem producere, niſi prius [q] calore noſtro incale-
q Gal. 3. de temp. c. 1. ſcant, atq; inde effectionis initium aſſequantur; ſiquidem talia cum iam à calore noſtro calefacta ſunt, calefacere nos perſeuerant, quantum fert eorum facultas: ſimilem enim adferunt gradum caloris.

r Gal. ibid. Scire autem licet, non eodem tempore [r] calorem noſtrum ab illis omnibus contrahi, ſed ab aliis celerius, ab aliis tardius, veluti nec ligna omnia æquali tempore incenduntur, ſed arida & tenuia breuiori, craſſa & viridia diuturniori. Iam verò calida medicamenta non præſtant ſuum effectum ad quem-

A quemuis hominem adhibita, ſed ad illum duntaxat, à quo frigoris gradus non ſuperet gradum illius caloris, qui in medicamento reperitur. At neque debent quauis quantitate adhiberi, ſed pro modo caloris noſtri: nam ſicuti ligna, ſi [a] affatim paruo igni ſuperimponantur, tantum abeſt, vt ipſum augeant, vt etiam extinguant. Quæ igitur calorem noſtrum augere debent: cum debilis eſt: ſi ſubito ſuperdentur, ipſum extinguunt: non ſic, ſi dentur paulatim.

Vbi autem validior fuerit calor, liberalius admoueri poſſunt, quod potiſſimum animaduertimus in alimentis illis, quæ non qualitatem, ſed ſubſtantiam [b] augent noſtri caloris, quamuis alia ſint, quæ qualitatem quoq; validiorem reddunt: ſed eatenus medicamentis adnumerantur: præbent enim alimentum calidius, quàm ſit temperatio noſtri corporis, quod faciunt olera calida, mentha, hyſſopū, calamenthum, allium, bulbus, cœpa, compluraque alia obſonia, & aromata. Hæc de medicamentis calefacientibus.

Refrigerantium eadem quoque ratio eſt: refrigerant igitur, quæ frigida temperatione continentur, cum effectionem ſuæ naturæ ſimilem proferant, non tamen æquale eſt omnium refrigerantium opus, cum aliqua magis, aliqua minus refrigerent: notanturque [c] quatuor gradus, & in quolibet gradu tres ordines, vt calefacientium, ita etiam refrigerantium.

Ad primum gradum ſpectant, quæ calorem noſtrum minuunt, obſcure [d] tamen, ita vt vix ſenſui
B ſubiiciatur eorum opus, huiuſmodi ſunt gramen, hordeum, myrthus, roſa, viola, malua, pira, pruna. Ad ſecundum ea, quæ manifeſtè refrigerant, veluti lens paluſtris, cucurbita, plantago, ſolanum hortenſe, mala punica, pſyllium. Ad tertium, quæcunque ita valde refrigerant, vt diutius adhibita non mediocriter nos lædant, quemadmodum lactuca, portulaca, mandragora, ſemperuiuum, herba apollinaris. Ad quartum quæcunque refrigerant, ita vt non ſolum noxam adferant, ſed etiam calorem naturalem extinguant, & hominem interimant, ſicuti cicuta, papauer, præſertim eius lachryma, quæ ſi quando à Medicis ad aliquem vſum adhibentur, non ſolum parua portione accipiuntur, ſed franguntur etiam contrariis, vt [e] caſtorio. In vniuerſum autem frigida magis, quàm calida aduerſantur vitæ, quæ calore continetur: Cum verò à frigidis medicamentis refrigerari corpus noſtrum dicimus, id accipimus, vbi per ſe ac nullo interiecto medio ſuum opus efficiunt, cum alioquin poſſint etiam refrigerare, quæ [f] calida ſunt, veluti aqua calida, quæ relaxando præbet exitum vaporibus calidis; quibus exhalantibus euadit corpus noſtrum frigidius, id quod euenit etiam catharticis flauam bilem purgantibus; quæ quamuis per ſe calida ſint, educendo tamen calidos ſuccos, reddunt corpus noſtrum frigidius.

At vbi effectio proxima per ſe à medicamentis proficiſcatur, refrigerant non quæ calida ſunt, ſed tantum quæ frigida, ſiue tactu talia percipiantur; ita vt cum primum dantur, refrigerent, veluti aqua frigida; ſiue non ſtatim, ſed paulò poſt refrigerent; quemadmodum medicamenta, quorum ſupra mentionem fecimus, quibus opus eſt calore noſtro, vt poſſint ſuam effectionem præſtare, quod
C calefacientibus euenire [g] demonſtrauimus: quanquam hæc ducunt initium calefaciendi à calore noſtro, à quo calefacta rurſus nos calefaciunt, refrigerantia verò poſtulant calorem noſtrum [h] vt eius ope extenuentur, magis penetrent, ab arteriis trahantur, ſuamque vim imprimant, & ad vlteriores partes tranſmittant: quamobrem [i] Medici admiſcere etiam ſolent portionem aliquam calefacientium; nam ſic magis penetrant; atque hæc videtur cauſa, cur frigida, quæ ſtatim non refrigerant, opem noſtri caloris deſiderant; quamquam Auerr. [k] hanc non admittit: ſed magis exiſtimat cauſam, cur calor noſter neceſſarius ſit medicamentis, quæ refrigerare nos debent, eſſe contractionem frigoris, quod vt calorem fugiat, in vnum contrahitur, & ita efficacius redditur: non ſecus, quàm calor noſter, cum vi ambientis frigoris contractus in vnum redditur maior. Porrò refrigerantium alia ſolummodo nos mutant, nihilque a nobis patiuntur; atque hæc ſunt medicamenta duntaxat: veluti cicuta, papaueris lachryma, mandragora: alia præterquam quod nos mutant, à nobis etiam mutantur, ac vincuntur: atque hæc non ſolum in medicamentis, ſed etiam in alimentis [l] habentur, veluti lactuca, portulaca, hordeum, cucurbita, quæ non ſolum nos alunt: ſed etiam refrigerant: alunt enim nos, quatenus ſuperata à calore noſtro in ſanguinem vertuntur, & ita calefaciunt, ac noſtri caloris ſubſtantiam augent: minuunt tamen qualitatem ipſius, cum alimentum, quod ſuppeditant, frigidius ſit, quo fit, vt proceſſu [m] temporis corpus noſtrum ab eiuſmodi cibis manifeſtè refrigeretur: ſed ſatis de refrigerantibus: tranſeamus ad madefacientia.

D Madefaciunt corpus noſtrum ea, in quorum temperatione humidum elementum exuperat; effectus enim, quem in nobis proferunt, ſimilis eſt naturæ, quam habent, ſimilis, inquam, non ſolum quod attinet ad genus qualitatis, ſed etiam ad gradum, atque ordinem: madefaciunt enim plus minusve, ita vt ſub [n] quatuor gradibus contineantur, & ſub triplici ordine vniuſcuiuſque gradus. Quamquam [o] Auer. non concedit reperiri, quæ madefaciant vltra tertium gradum, ita vt qui quartum gradum in madefacientibus notant, magis ſimilitudinem, & proportionem quandam cum calefacientibus, refrigerantibus, ſiccantibus, quàm vim ipſam madefacientem intueantur: cauſa verò, cur eiuſmodi quartus gradus in madefacientibus non reperitur, ad qualitatem videtur pertinere, quæ madefacientibus iungitur; nam calor exiccat humidum, ita vt nequeant medicamenta quarto gradu madefacere: quod ſi frigus pro calore cum madefacientibus iungatur, adeò denſat, vt prohibeat quartū gradum humoris admitti: primo igitur gradu madefacientiū numerant Medici ea, quæ leniunt, ſicut maluam, rapum, bugloſſum, ſeſamum: ſecundo gradu, ea, quæ relaxant, vt cucurbitam, lactucam, portulacam, violam, pepones: tertio gradu quæ languidas vires noſtras efficiunt, vt mandragoram, nenuphar: quarto gradu ſi reperirentur madefacientia, ea eſſent, quæ calorem ſtrangularent, quale nonnulli exiſtimant eſſe hydrargiron, hoc eſt, argentum liquidum; propoſita igitur medicamenta eatenus corpus noſtrum madefaciunt, quatenus fert ipſorum gradus: præſtantq; ſuam effectionem per ſe, ſunt tamen & alia, quæ aliquo interiecto medio nos madefacere poſſunt, ſicuti quæ frigida ſunt,

quate-

[a] Gale. 3. de temp. c. 2.
[b] Gal. 3. ſimplic. c. 6. & 3. de temp. c. 4.
[c] Galen. 5. ſimp. c. 27.
[d] Gal. ibid.
[e] Gal. lib. 8. catato. c. 3.
[f] Gal. 3. lib. de temp. c. 4.
[g] Sup. c. 5.
[h] Galen. 3. ſimp. c. 20.
[i] Gal. ibid.
[k] Auerr. 5. collig. c. 3.
[l] Gal. 3. de temp. c. 4.
[m] Gal. 3. de temp. c. 4.
[n] Gal. 5. lib. 5. ſimp. ca. 7.
[o] Auer. lib. 5. collig. c. 3.

quatenus refrigerant corpus noſtrum, adeo vt non amplius abſumat ſuperantem humorem, ſicuti cum calidum erat, ſed potius contrahat maiorem copiam crudorum ſuccorum, cum minus concoquere poſſit alimentum; id quod in ſenſibus [a] manifeſte conſpicimus. Reperiuntur etiam ex medicamentis per ſe madefacientibus quædam tactu humida, veluti aqua frigida, atque alii liquores qui carent ſiccandi facultate, quam habet [b] acetum, muria & aqua marina. Sunt & alia madefacientia ſolidiora non liquida, aut tactu humida, eiuſmodi eſt cucurbita, quæ liquida ſunt ſtatim, vbi adhibentur, manifeſte madefaciunt, quæ conſiſtentem ſubſtantiam habent, non ſtatim vbi data ſunt, ſed poſt aliquod tempus, interim verò caloris noſtri ope liquantur, vt madefacere poſſint; illud autem præterire non oportet, quod cum ex madefacientibus alia ſolummodo ſint medicamenta, alia alimenta, non eodem modo madeſit corpus noſtrum ab vtriſque: ſiquidem alimenta [c] vertuntur in ſanguinem, & ſuccum humidiorem, ita vt præbeant alimentum humidius ſolidis partibus noſtri corporis, & eatenus reddant ipſas humidiores; neque enim poſſunt ſolidæ partes madefieri, niſi humido alimento fruantur: quæ ſunt medicamenta duntaxat, & citra omnem alendi facultatem nos madefaciunt, ſubſtantiam ſolidarum partium reddere humidiorem non poſſunt, ſed in paruis cauis recepta madefaciunt eorum ſuperficiem duntaxat, quod euenit balneo aquæ dulcis, à quo licet corpus noſtrum exiccatum madefiat, nihil tamen acquirit humoris ſubſtantia partium ſolidarum; retinetur enim in earum cauis: expoſitis madefacientibus ſequuntur exiccantia. E

a Gal. 2. de temp. c. 2.
b Gal. l. 10. meth. cap 9. & lib. 2. de nat. fa. c. 9.
c Gale. 3. de temp. c. 4.

Ergo quæ ſiccandi vim habent, eam temperationem à quatuor elementis nacta ſunt, in qua ſiccum [d] elementum excedit, & ideo quam habent ſiccitatem, in nobis præſeferunt: hæc autem non eſt æqualis in omnibus illis, ſed vt reliquæ principes qualitates ſub quatuor gradibus, & triplici ordine cuiuslibet gradus continetur, quo fit, vt exiccantium medicamentorum alia adeò paruum effectum præſtent, vt fere ſenſum lateant; veluti hordeum, thus, faba, myrthus, beta, braſſica, crocus, quæ in primo [e] gradu ponuntur, ſicut in ſecundo, quæ manifeſte ſiccant, quemadmodum oriza, milium capparis, balauſtium, anethum, mentha, calamus odoratus, ſpica nardi, glans vnguentaria. At, quæ ad tertium gradum perueniunt, adeò exiceant, vt noxam adferant, veluti ruta, hyſſopum, acacia, coriandrum, marrubium, piper, origanum: nec deſunt [f] etiam, quæ quarto gradu exiccant, ſicut ſinapi, ruta ſilueſtris, allium, naſturcium, hæc autem omnia per ſe ac proxime ſiccandi vim habent: alia ſunt, quæ aliquo interiecto medio eundem ſiccitatis effectum præſtant, hæc autem aut calefaciunt, aut refrigerant; vtraque enim, vt tradidit [g] Ariſt. habent vim ſiccandi, diuerſa tamen ratione: nam quæ calefaciunt, eatenus ſiccant, quatenus conſumunt humorem, quo paſcitur calor: quæ refrigerant, quatenus eundem exprimunt vi frigoris cogentis: ita vt ſicciùs reddant corpus, cui dantur. Eorum, quæ per ſe ſiccant, alia conſiſtunt, veluti pulueres, atq; hæc cum primum adhibentur, ſiccare incipiunt; alia liquida ſunt, quæ idcirco humida videntur, ſiccandi [h] tamen facultatem habent, vt acetum, muria, quæ primo contactu ſtatim nos madefaciunt, ſed vbi diutius retineantur calore noſtro diſſoluente ac diſſipante humorem, imprimunt exiccandi vim, quam habent. Illud etiam præterire non oportet; quod inter exiccantia, quædam ſunt medicamenta tantum, quædam poſſunt etiam [i] nos alere, quemadmodum frumenta & legumina propoſita, quæ ſolidarum partium ſubſtantiam exiccant, quatenus alimentum ſicciùs præbent, ſed priuſquam nutriant, reddunt ſicciores eas partes, quas tangunt, pròinde atque illa exiccantia, quæ citra omnem alendi facultatem medicamentis duntaxat adnumerantur. F G

d Gal. lib. 5. ſimpl. c. 27.
e Gal. ibid.
f Gal. ibid.
g Ariſtot. 4. meteor. ca. 5. & 6.
h Gal. l. 10. meth. ca 9. & 2. de nat. fac. c. 9.
i Gal. 3. de temp. c. 5.

Reſtant ea, quæ duplicis qualitatis exceſſu nos afficiunt, ita vt vel calefaciant, & ſimul madefaciant, aut ſiccent, vel refrigerent, & ſimiliter madefaciant ſimul, aut exiccent, quorum eadem ratio eſt, atque eorum, quæ ſimplici qualitate duntaxat excedunt: ſiquidem in ipſis quatuor gradus & tres ordines cuiuslibet gradus attenduntur. Illud tamen obſeruandum eſt, quod frigus ſummum cum ſumma ſiccitate coniungi poteſt. quemadmodum in papaueris lachryma, ſummus verò calor cum ſummo humore non item: nam vix reperias calorem, qui tertium gradum excedat, cum humore coniungi. Similiter autem præſtant ſuam effectionem, quæ duplicem habent qualitatis exceſſum, vel proxime, ac per ſe, vel alio intercedente medio, cum vel ſtatim adhibita ſunt, vel poſtquam calore noſtro fuerint affecta. Eademq; aut ſunt medicamenta tantum, aut præter mutandi vim, quam habent, alere & nos poſſunt, quod faciunt ea, in quibus non eſt magnus qualitatis exceſſus. Illa autem, in quibus ſuperat qualitas aliqua valide, minus ſimilia ſunt, & ideo minus idonea ad alendum, vbi exceſſus ſummus fuerit, nullo modo nos alunt: quæcunque autem talia ſunt, vt valde expuerent vna qualitate, ſolent etiam ſuperare altera, & non eſſe moderata. Hactenus de his medicamentis, quæ aliquo principum qualitatum exceſſu corpus noſtrum afficiunt. H

De medicamentis ſecundas qualitates producentibus, & primo de mollientibus, & indurantibus. Cap. VIII.

OB eandem temperationem ex quatuor elementis mutant etiam medicamenta ſecundas qualitates, cum nos molliunt, vel durant, extenuant, aut hebetant; exaſperant, aut læuant, cogunt, aut liquant, tendunt, aut laxant, glutinoſum reddunt, aut fragile, morſum inferunt, aut leniunt, vel tale aliquod efficiunt: vniuſcuiuſque autem harum facultatum cauſas oportet ſigillatim exponere: ſumpto igitur initio ab his, quæ vel emolliunt, vel durum faciunt, reperemus primo, quid molle ſit, & quid durum, vt quid ſignificet molleſcere, quid dureſcere, aſſequamur. Eſt molle, vel quod tangenti cedit vt voluit Plato [k] vel quod in ſe cedit, vt placuit [l] Ariſtoteli. Ex contrario durum, quod non cedit tangenti, vel quod in ſe non cedit: vtraque autem definitio eodem reuertitur; nam quod tangenti cedit, aut non cedit; idem quoque in ſe cedit, aut non cedit; nec ſatis eſt ad hoc, vt aliquod molle ſit, vt cedat tangenti, ſed [m] debet eandem ſeruare ſuperficiem; nam aqua cedit quidem, nec tangenti reſiſtit, non tamen retinet eandem ſuperficiem; ideo non ponitur in mollibus. Illud item ignorare non opor-

k Plato in Timæo.
l Ariſtot. 4. meteo. c. 4.
m Ariſto. ib.

A oportet, quod cum dicimus molle eſſe, quod tangenti cedit, vel in ſe ipſo cedit, accipimus in corpore ſimplici ac continuo, non in eo quod ex multis compoſitum eſt,cuiuſmodi eſt aceruus tritici,qui tangenti cedit, licet non ſit mollis. His ita conſtitutis, intueri oportet, à quibus cauſis oriantur facultates medicamentorum, à quibus partes noſtri corporis molliuntur aut durantur,ſiue ex naturali ſtatu deturbentur, ſiue in eundem reſtituantur: facultas igitur emolliens (vt ab hac ordiamur) quamuis vna ſit, non tamen vnam habet cauſam,ſed [a] totidem,quot ſunt,quæ duritiem efficiunt: vnicuique enim harum cauſarum reſpondet altera contraria,quæ molliendi vim præbet:ita vt neceſſe ſit venari cauſas, quæ proxime partes noſtri corporis durant;ternæ autem ponuntur à [b] Galeno,ſiccitas,concretio,plenitudo, quarum quæuis euidentem duritiem adfert, id quod perſpicuum eſt tàm in rebus externis, quàm in corpore noſtro, ſiquidem corpora ſicca & terrena tactu dura diiudicantur: non ſecus etiam partes noſtri corporis, cum ſolis æſtu,febris [c] ardore,aut labore ſicceſcunt,quæ item frigore concreuerunt, vt lutum, cornua, nullo pacto in ſe cedunt, ſed valde reſiſtunt, vt quæ valde etiam dura ſunt, quamuis durities non videatur poſſe accidere corpori noſtro ob concretionem,dum vita manet:prius enim extingueretur calor innatus,quàm aliquid in corpore noſtro frigoris appulſu concreſceret; poſſunt tamen partes noſtri corporis ſi non validam duritiem,& concretionem,aliquam tamen accipere à frigore, id quod multo magis euenire poteſt ſuccis,qui in ſolidis partibus verſantur; recedente enim calore adiecto frigore concreſcunt,& duriores fiunt. Hoc manifeſte deprehenditur in tumoribus duris,quos græci ſcirrhos appellant, in quibus vel [d] pituita cruda,vel humor melancholicus concreſcit,& duritiem adfert. Poſtremo durities fit à [e] plenitudine,id quod tàm in rebus externis,quàm in corpore B noſtro perſpicuum eſt, ſiquidem vter valde plenus tangenti minime cedit, quod euenit etiam partibus noſtri corporis, cum nimia humoris copia diſtenduntur: conſtat igitur ternas eſſe cauſis duritiei, plenitudinem, ſiccitatem,frigus,quarum ſingulis aduerſatur contraria cauſa molliendi facultatem efficiens: detractio enim vim præbet molliendi,quod plenitudine,adiectio humoris,quod ſiccitate,calor, quod frigore induruit: quamobrem medicamenta mollientia, aut vacuant, quod plenum eſt, aut madefaciunt,quod ſiccum,aut calore liquant,quod frigore concreuit: neque obſtat,quod iam ſtatuimus [f] de ſecundis qualitatibus, quas diximus oriri à temperatione ex quatuor elementis, ſi durities non ſolum à frigore & ſiccitate fit, ſed etiam à plenitudine; mollities non ſolum à calore & humore, ſed etiam à detractione; nam ſi rem diligentius perſcrutemur, cum molliri aut dureſcere partes noſtras dicimus,intelligimus ipſarum ſubſtantiam:hæc enim non ſubiicitur mutationi ſecundarum qualitatum, niſi quatenus mutantur principes: plenitudo autem & detractio quanquam partem reddunt tactu cedentem, & non cedentem,ſubſtantiam [g] eandem ſeruant, non ſecus, quàm cum tendunt aut laxant: nam tunc quoque partis ſubſtantia nec tenditur,nec laxatur: quamuis tota pars laxa appareat magis aut tenſa: quæ igitur plenitudine dureſcere, aut detractione molliri videntur, potius dicenda ſunt renitentia, quam dura, & cedentia, quàm mollia; fiunt enim talia quaſi ab [h] externa vi,ſimplex autem ſubſtantia ſola temperatione mutata mutatur,& hoc pacto ſecundæ qualitates ſolummodo oriuntur ex principibus.

[a] Gal 5 ſimpli c.5.
[b] Galen.l.5. ſimp c.5.
[c] Gal.ibid.
[d] Gal.2.ad Glau.4.
[e] Galen.5. ſimp.c.5.
[f] Galen.5. ſimp.c 5.
[g] Sup.c.3.
[h] Galen.5. ſimp.c.5.

C Sed vt ad propoſitum reuertamur: complura ſunt genera eorum,quæ mollire poſſunt id, quod induruit; ſola tamen apud Medicos mollientium [i] nomen inuenerunt ea, quæ quod frigore concretum eſt, calore liquant,ac molliunt. Quæ remouent duritiem à ſiccitate ortam, ſub madefacientibus comprehenduntur;quæ molliunt plenitudinem detrahendo ſub euacuantibus.

[i] Gal 5 ſimpli.c 5.

Veniant in medium medicamenta,quæ quod concretione induruit,emolliunt,eiuſmodi facultas oritur à temperatione, in qua excedit calor [k] cum humore,ſiquidem quæ frigore [l] concreuerunt, calore liquantur: non debet autem calor excedere primum gradum; nam qui hunc ſuperat, ſiccando partes noſtri corporis durat potius,quam mollit,nec debet etiam ſiccitas coniungi cum calore,ſed humor; nam illa duritiem adfert: ex calore igitur humido, qui non excedat primum gradum, oritur facultas,quæ egregie mollire poteſt,quod frigore concreuit ac induruit:maxime autem idonea ſunt lini ſemen, althæa, malua, chamæmelum, ladanum, adeps ſuilla recens, non vetuſta aut ſale condita,medulla ceruina, ac vitulina,oleum dulce,in ſumma,quæ pinguia ſunt,aut dulcia, veluti pinguedines eorum animalium,quæ à moderata temperatione non multum recedunt; quod ſi concretioni acceſſerit plenitudo, veluti in tumoribus, quos ſcirrhos appellant, ad molliendum non ſolum opus eſt fundere humores qui concreti ſunt,ſed fuſos etiam diſcutere,neque ſufficit medicamenta admouere,quæ primo gradu calida ſint,& humida,ſed neceſſe eſt ad ea tranſire, quæ [m] ſecundo vel tertio gradu calefaciant; non tamen vltra primum gradum ſiccent, vt eiuſmodi calore non ſolum liquetur, quod concre- D tum eſt,ſed quod ſuperat,etiam digeratur. Debent etiam ſiccare;quia ſi madefacerent,non digererent ſuperantem humorem: quod ſi vltra primum gradum ſiccandi vim haberent, digererent,[n] ſi quid tenue eſſet,ſed relinquerent partes craſſiores,quæ diſſipari amplius non poſſent;neceſſaria autem eſt in eiuſmodi mollientibus ſubſtantia non tenuis ſimpliciter;quia nimis diſcuteret,ſed admixta cum parte craſſiori, aut adſtringente,aut emplaſtica,vt prohibeat exitum vaporum;maxime igitur idoneum [o] eſt ſeuum caprinum, hircinum, taurinum, adeps anſerina,ammoniacum,bdellium,galbanum,ſtyrax,ladanum;hæc enim tertium gradum caloris,& primum ſiccitatis non excedunt,accommodanturque ad ſcirrhos molliendos duplici nomine, & quod liquant id, quod frigore concreuit, & quod humorem ſuperantem diſcutiunt. Illi autem ſcirrhi,in quibus humor totus exhalauit,partim à calore abſumptus, partim à frigore expreſſus, medicamentis non cedunt, ſed chirurgiam poſtulant. Quod ſi in tumore calor adhuc adſit, & exiccet ac digerat, medicamenta debent eſſe frigida & humida, veluti ſuccus ſolani,oleum roſa conditum. Ad illam verò duritiem, quæ à ſiccitate oritur,vtendum medicamentis madefacientibus,de quibus ante [p] tractauimus:hæc ſi iungantur cum calore moderato,magis opus ſuum perficiunt,cum talis calor digerendo non obſit,& humori præbeat vim penetrandi:magis autem idonea ſunt ad madefaciendum medicamenta, cum ſubſtantiam habent glutinoſam [q] ob quam retinent

[k] Galen.5. ſimp c.3.
[l] Ariſt.4.l. meteor.
[m] Auer.li. 5.colliget. c.6.
[n] Gal 14. meth c.4 & l.2.ad Glau. c.4.
[o] Galen. & Auer. locis dictis & Gal.5. ſimp. c.9.
[p] Sup.c.7.
[q] Galen.5. ſimp.c.5.

calorem,qui magis alimentum concoquit,vnde locus madeſit. Poſtremò vbi durities cauſam habeat E plenitudinem,neceſſe eſt exinanire humorem ſuperantem,id quod in partibus externis præſtant medicamenta relaxantia, veluti aqua tepida, chamæmelum, althæa, malua, oleum, dulce, butyrum recens; valent etiam, quæ digeruntin vapores, quæ repellunt, quæ detergunt: verum hæc conueniunt etiam partibus internis, quibus idonea quoque ſunt, quæ purgandi vim habent, veluti abunde diximus in libro de curatione Generatim.

Explicata facultate molliente, proximum eſt,vt ad indurantem pergamus,quæ maxima ex parte patefacta eſt,cum contrariorum ſit eadem doctrina. Cauſæ igitur, quæ facultatem durandi in medicamentis efficiunt, ſunt ternæ illæ, à quibus duritiem diximus proficiſci, nempe concretio, [a] ſiccitas, plenitudo: propriè autem durantia dicuntur à Medicis, quæ concretione ſuum opus efficiunt; ſiquidem propriè mollientia nominari diximus [b] ea, quæ molliunt, quod frigore induruit: durant igitur concretione, quæcunque frigida ſunt, ſiue cum humore,ſiue cum ſiccitate iungantur; cum humore, vt ſemperuiuum, portulaca, lenticula paluſtris: quæ frigida ſunt,& aquoſam ſubſtantiam habent cum ſiccitate,quæ terrena magis ſunt,vt Hyoſciamus,papauer: facit tamen duritiem non humor,aut ſiccitas, ſed frigus, iniuriaque reprehenditur ab [c] Auerroe Galenus, quaſi voluerit humorem indurare; neque enim hoc ſcripſit Galenus, [d] ſed dicit duritiem fieri à frigidis, quæ vel cum humore, vel cum ſiccitate iunguntur: valent autem hæc ad ea,quæ calore liquata,molliora euaſerunt,quæcunque verò F talia reddita ſunt, quod non nutriantur, & idcirco exinanita, atque exhauſta, vt dureſcant, refectionem deſiderant:hanc præbent alimenta illa, quæ tàm ſenibus,quàm conualeſcentibus accommodantur,quo conferunt etiam medicamenta extrinſecus impoſita [e], quæ vel obſtruendo,vel adſtringendo non ſinunt digeri corpus, & vapores exhalare, valent attrahentia ac locum rubicundum efficientia: quanquam hæc vt attrahunt, ita etiam digerunt, quamobrem ſtatim vbi rubor apparet, remouenda ſunt,& locus aliqua pinguedine moderatæ temperationis inungendus. De eiuſmodi autem omnibus medicamentorum facultatibus ſuo loco dicetur.Si quod tandem emollitum ſit nimia copia humoris, quod vlceribus euenit, durandum eſt ſiccantibus, quæ morſu careant, ne ſi mordeant,dolorem adferendo, alliciant maiorem copiam humoris ad locum;non tamen debent habere vim putrefaciendi,ne corrumpant humidum innatum, neque valde calida eſſe aut frigida, ſed intra primum gradum caloris, & ſecundum frigoris conſiſtere hoc valet balauſtium, galla,cinis elotus,hactenus de mollientibus ac durantibus.

[a] *Galen.5. ſimpl.c.5.*
[b] *Sup. paulò ante.*
[c] *Auerr.5. colli.c.7.*
[d] *Gal.5.ſimpli.c.10.*
[e] *Galen.l.6. de tu. valet. c.8.*

De medicamentis tendentibus, laxantibus,producentibus,contrahentibus.

CAP. IX.

AB his proximis tranſitus eſt ad tendentia, & laxantia, tum ad producentia, & contrahentia: magnum enim conſortium eſt inter duritiem, tenſionem, & contractionem; cum quæ dura ſunt, G tenſa & contracta conſpiciantur, & ex contrario; ita vt omnia omnium participent; eadem ratio eſt mollitudinis, laxitatis, & productionis; quæcunque enim [f] mollia ſunt, laxa etiam & producta cernuntur, & ex contrario; merito igitur exiſtimabit aliquis paria eſſe, & ab iiſdem cauſis proficiſci; verum differentias habent non mediocres, & vnumquodque ex his generibus auulſum à reliquis per ſe conſtare poteſt: quod & ratione colligitur & ſenſu: ratione, ſi quis in hunc modum argumentetur; quorum diuerſa eſt definitio, diuerſa & ipſa ſunt; horum definitio diuerſa eſt, ergo diuerſa ſunt, & à ſe mutuo diſtant;aſſumptum manifeſtum erit,ſi vnumquodque ſeorſum definierimus.Durum diximus [g] eſſe ante,quod tangentibus non cedit,tenſum,quod habet partes vltra naturalem ſtatum inter ſe diſtantes,continuatione tamen manente: ſiquidem paruis foraminibus dilatatis,partes circa vnitatis ſolutionem poſſunt à ſe diſtare: contractum appellant omnes, quod breue eſt, idque contrahi dicunt, cuius longitudo imminuitur. At contra [h] molle eſt, quod tangenti cedit, laxum,cuius partes remiſſæ inter ſe concidunt; productum, cuius longitudo adaucta eſt: apertè igitur inter ſe differunt definitiones eorum, quæ ſub vtroque ordine comprehenduntur: quamobrem ipſa quoque inter ſe diſtare neceſſe eſt: quid quod ſenſu etiam diſcernitur diſcrimen, cum inter ſe diſparata ſæpenumero inueniantur, quod vtrunque ordinem ſpectantibus facilè apparet. Veniant in medium dura, tenſa, contracta; conſtat nonnullis triplicem hanc eſſe affectionem, veluti illis, quæ nimia plenitudine diſtenduntur: nam hæc tactui non cedunt,partes habent vltra naturalem ſtatum inter ſe diſtantes,& redduntur H breuiora,cum quod in latitudinem additur,de longitudine detrahatur,adeò vt eadem dura ſint,tenſa, & contracta, id, quod videmus in vtribus plenitudine diſtentis: accidit etiam partibus noſtris, cum multitudine infarciuntur.At non perpetuo quæ dura ſunt,ſunt etiam tenſa,& contracta.Cutis ſenum frigore & ſiccitate induruit,eadem tamen rugoſa eſt,& idcirco laxa. Ventriculus ſine cibo,vterus ſine fœtu contractus eſt, non tamen durus. At neque omnia, quæ contracta ſunt, ſunt etiam tenſa, cum idem vterus contractus ſit, non tamen tenſus, tenditur enim fœtu grandiore. Quod ſpectat ad alterum ordinem, concedimus ſimiliter eadem eſſe poſſe mollia, laxa & producta: quemadmodum neruos,chordas & ligamenta, [i] cum nimis madent ac reſoluuntur:nam tunc etiam molliuntur,laxantur, & in longitudinem augentur: quanquam ad productionem confert etiam pondus membri,cui adnectuntur. At non ſemper hæc tria in vnum concurrunt;nam cum mollitie contractio ſæpenumero copulatur, vt ante oſtendimus de vtero virginis, qui ſimul mollis eſt, & contractus: ſed quæ tenſa ſunt, cum tactui non cedant,nequeunt cum mollitie copulari,ſiquidem dura ſunt;laxitas verò & cum mollitie, & cum duritie coniungitur, ſiquidem cutis, vt ante [k] diximus,laxa eſt & dura in ſenibus: abdomen mulieris laxum & molle, cum vtero non gerit: ex quo concluditur prædictas qualitates ſeu affectiones non eaſdem eſſe, ſed inter ſe differre, quamuis ſint inter ſe cognatæ; neque enim adeò confuſæ ſunt, vt non ſepararentur, quod ratione & ſenſu ſatis demonſtratum eſt; neque propterea eædem

[f] *Galen.l.5. ſimp.c.11.*
[g] *Sup.c.8.*
[h] *Galen.5. ſimpl.c.4.*
[i] *Galen.l.5. ſimp.c.11.*
[k] *Paulo ante.*

exiſtiman-

A exiſtimandæ ſunt, quod ab iiſdem cauſis oriantur, nihil enim prohibet, quo minus alia & alia effecta
ab iiſdem cauſis in diuerſis ſubſtantiis poſſint emanare.

Quibus ita conſtitutis reſtat, vt quod inſtituimus, vniuſcuiuſque facultatis cauſam ſeorſum per-
ſcrutemur, abunde autem egimus de iis, quæ molliendi, & indurandi vim præbent, eorumque cauſas
vberrime expoſuimus. Reſtant nunc cauſæ tenſionis, & laxitatis, productionis, & contractionis: quæ
vbi non mutant ſubſtantiam, ſed partem ſolummodo talem reddunt,[a] ad plenitudinem & vacuitatem a Gal. 5
ſimiliter referuntur: ad principes verò qualitates, vbi ſubſtantiam mutant. pli. c. 5.

Tendunt igitur, quæ replent, videmuſque ea, quæ valde replentur, plurimum diſtendi, tendunt
item, quæ refrigerant: nam hæc dum alias partes in vnum cogunt, neceſſario alias diducunt; neque e-
nim poſſunt in vnum cogi, niſi ſeparentur ab aliis. Frigus cum aſperrimum eſt, cogendo partes adeò
diducit, vt vnitatem ſoluat, cum paulo lenius eſt, ſolummodo tenſionem adfert. Siccitas ſimiliter co-
git, & adſtringit partes, ac frigoris modo eas diducit, & tenſionem adfert. Medicamenta igitur ten-
dentia vel locum implent, vel refrigerant, vel ſiccant. Implent [b] autem, quæ ſuccos attrahunt, de qui- b Gal. 6. de
bus ſuo loco agemus; quæ refrigerando, aut ſiccando tendunt, neceſſe eſt ad ſecundum vel tertium tu. val. c. 8.
gradum frigoris perueniant; & ad eundem ſiccitatis, quæ ſiccando tenſionem adferant. At [c] laxandi c Galen. 5.
vim adfert, quod vacuat, quod calefacit, quod madefacit: vacuandi vis conſiſtit in diſcutientibus, & ſimpl. c. 11.
rarefacientibus, quæ non debent eſſe valde calida, ne adurendo pro laxitate faciant tenſionem, habe-
ant igitur primum gradum caloris, vbi veremur, ne ſuccos attrahant, qui magis locum tendant, ſecun-
dum verò, aut tertium, vbi nullum eiuſmodi periculum ſubeſt. Quæ calefaciendo relaxant, non de-
B bent primum gradum caloris excedere, cum non opus ſit diſcutere; quæ madefaciunt, quanto effica-
ciora erunt, tanto maiorem adferent laxitatem. Reſtant producentia, & relaxantia; quorum cauſæ
ita habent; producunt ea, quæ vacuant id, quod repletum eſt; vacuant autem, quæ diſcutiunt, aut re-
laxant, vt ſupra oſtendimus: id quod perſpicere licet in neruorum diſtentione, quam plenitudo ex-
citauit.

Producunt etiam, quæ calefaciunt; calidi enim eſt diffundere, dilatare ac producere; valent au-
tem potiſſimum ad ea producenda, quæ frigore [d] contracta ſunt; ſicuti humor ad eam contractionem, d Ariſtot. 4.
quam ſiccitas attulit: modo ſolidæ partes nondum inaruerint, quibus nihil amplius proſunt madefa- metheoror.
cientia, neque poſſunt amplius produci: poſtremo cauſæ contractionis ſunt plenitudo, ſiccitas, frigus; c. 8.
quæ omnia cauſamur in neruorum contractione: plenitudo, quod in latitudinem augetur, de longi-
tudine demit, quo fit, vt ligamenta vteri inflammata breuiora fiant, quod ipſum attrahant ad partes
ſuperiores, ita vt mulieres ſtrangulari videantur; ſiccitas etiam in vnum cogit ac contrahit; vnde Hip-
pocr.[e] neruorum diſtenſionem non ſolum à plenitudine, ſed etiam à ſiccitate oriri tradidit: At frigus e Hipp. li. 6.
cogendo in vnum, contrahit, ſicuti calor diffundendo producit: conſtat igitur medicamenta contra- aph. 39.
here, vel quia implent, quemadmodum attrahentia; vel quia refrigerant, idque non primo gradu tan-
tum, ſed ſecundo, aut tertio. Poſſet autem quis productionem, & contractionem referre non ad par-
tes ſimplices, ſed ad magnitudinem & paruitatem inſtrumentorum, magis tamen tunc videntur per-
C tinere ad affectiones, & ſecundas qualitates ſimplicium partium, cum oriuntur à principibus qualita-
tibus ſubſtantiam partium mutantibus. Illud autem obliuiſci non oportet, quod non omnia idonea
ſunt, quæ producantur, & longiora fiant: ſed ſolum ea, quæ nuncupantur ab Ariſtotele [f] ἑλκτά, quaſi f Ariſt. 4. li.
tractilia: quæcunque enim contraria ſunt, ἀνέλκτα vocauit: atque hæc potius franguntur, quàm tra- metheo. c. 9.
hantur; ſola autem illa trahuntur, quæ partes aliquas habent glutinoſas. Atque hæc ſola produci poſ-
ſunt, cum madefiunt, replentur, aut incaleſcunt.

De medicamentis extenuantibus, craſſum facientibus, cogentibus, ac liquefacientibus.

C A P. X.

TRanſeamus ad medicamenta extenuantia, & craſſum facientia; repetamuſque, quid craſſum ſit,
quid tenue, vt quid ſibi velit extenuare & craſſum facere, patefiat; his expoſitis indicabimus, qui-
bus opus ſit, & à quibus cauſis proficiſcatur facultas vtrumque præſtans. Eſt igitur [g] craſſum, quod g Gal. 1. li.
magnis partibus continetur, reſpondet multo, denſum eſt, & in tenues partes non facile diuiditur: ſimp. ca. 3. &
contra tenue eſt, quod paruis partibus continetur, reſpondet pauco, ſubſtantiam habet raram & facile 11. & li. 4.
ſecatur in partes tenues: ea igitur dicuntur extenuari, quæ id aſſequuntur, quod tenuibus ineſſe dixi- ſimp. c. 3.
mus, & ea craſſa fieri quæ id, quod craſſis: videndum autem eſt, quid oporteat in nobis craſſum facere,
aut extenuare; & deinde qua ratione id exequi liceat. Profecto quæ in nobis extenuantur, vel craſſa
D fiunt, aut ſunt partes noſtri corporis, aut ea, quæ in partibus continentur; partes ſi debent probe ſuum
officium facere, neceſſe èſt [h] moderata qualitate ac quantitate contineantur, à qua ſi receſſerint, ne- h Galen. 11.
queunt amplius robur ad agendum præſtare: id quod manifeſte conſpicitur in exceſſu ac defectu meth. c. 1. &
quantitatis: nam quæ iuſto craſſiores, & hebetes fiunt, moleſtæ ſunt, minuſque ad actiones [i] idoneæ, 3.
præſertim ad motum, tenuiores labant, neque ſatis conſtant, ita vt motum infirmiorem præſtent: er- i Galen. 5. de
go vt probe ſuum officium faciant, poſtulant habitum mediocrem, quamobrem, ſi quæ [k] craſſiores tu. val. c. 3.
ſunt, extenuari debent, ſi quæ graciliores, fieri craſſæ, donec ad mediocritatem redigantur. Eadem ra- k Gal 6. de
tio eſt eorum, quæ in partibus verſantur, nempe ſuccorum; qui ſiue retineri debeant, vt corpus alant, tu. val. c. 8.
ſiue tanquam inutiles detrudi, mediocrem habitum requirunt: quicunque enim retinendi ſunt ad a-
lendum, neceſſe eſt mediocrem habitum habeant, cum debeant eundem ſeruare in partibus: qui ni-
mis craſſi ſunt, reddunt corpus obæſum, præterquam quod ægre penetrant. Qui tenues [l] ſunt, alimen- l Galen. l. de
tum ſuppeditant tenue atque infirmum, quod facilè abſumitur, ac diſſipatur, redduntque facultates marco. c. 9.
imbecilliores: expedit igitur tenues ſuccos facere craſſos, & eos, qui craſſi nimium ſunt, extenuare, vt & lib. 3. de
commodè alatur corpus. Diximus etiam mediocrem habitum requiri in illis ſuccis, quos tanquam no- ali. fa. c. 27.
xios detrudere oportet; nam ſic facilius expelluntur; qui valde [m] craſſi ſunt, vix queunt à natura ex- m Galen. 2. aph. com. 9.

 pelli,

pelli, aut à catharticis attrahi; ægrè enim loco mouentur, & moti ægrius penetrant per canales angu- E
ſtos, ſibique ipſis exitum intercludunt, ita vt ante præſtet ipſos extenuare: quod Hipp.[a] præcepit, cum
ſcripſit reddenda eſſe fluentia corpora, quæ purgare volumus. Vbi vero nimis tenues ſint, craſſiores
efficiendi ſunt, partim vt promptius exhauriantur, partim, ne confluant ad loca nobiliora: exempli gra-
tia, ſi tenuis pituita à capite ad pectus deſtillet, craſſior reddenda eſt, vt ſupprimatur eiuſmodi fluxus:
aut reddatur minor, facilius item detruduntur ſucci, vbi mediocrem habitum retineant, quam vbi te-
nuem; qui tenues ſunt, dilabuntur, & hac atque illac perfluunt, nec cedunt facultati expellenti: at ne-
que ex vno etiam in alterum locum vi repellentium medicamentorum transferri poſſunt, cum ſimili-
ter dilabantur; quod maxime perſpicuum eſt, cum tenuis pituita à capite deſtillat ad inſtrumenta re-
ſpirationis; [b] nequit enim per tuſſim detrudi, cum in hanc, vel illam partem dilabatur, neque ſurſum à
ſpiritu impellatur, ſed reſiſtat vi expellenti, non minus, quàm craſſa, quibus ita conſtitutis intelligi par
eſt, ſuccos ſiue retinendi, ſiue expellendi ſint, mediocrem habitum requirere, ita vt vbi tenues fuerint,
craſſiores effici debeant, & extenuari, vbi craſſi: ſed jam tempus eſt cauſas requirere, à quibus tam ex-
tenuandi, quàm craſſum faciendi facultas emanat: incipiemus ab iis, quæ tàm partes noſtri corporis,
quàm quæ in illis verſantur, efficiunt craſſa, deinde pergemus ad extenuantia.

Partes noſtri corporis ſi graciles ſunt, obæſæ [c] fiunt, vbi multis ac craſſis ſuccis alantur; neceſ-
ſe eſt itaque, vt hi prius generentur, deinde geniti ferantur ad locum, quem reddere craſſum de- F
creuimus: generantur autem à temperatione corporis idonea, de qua [d] alibi tractauimus: ſed præ-
ter temperationem, ab his, quæ ingeruntur; contrahitur enim vt multitudo ſuccorum à multitudi-
ne ciborum, ſic craſſitudo à craſſitudine: cibi enim, qui craſſiorum ſunt partium, idonei ſunt, [e] ex
quibus craſſi ſucci gignantur, non ſecus etiam, qui frigida temperatione continentur; nam licet
mutentur à calore noſtro, retinent tamen aliquid priſtinæ naturæ, ita vt ſuccos producant non
diſſimiles; ex craſſis enim & frigidis cibis contrahitur [f] ſuccus craſſus, ac frigidus, & pituita ipſa cru-
da, quam gignunt rapa, bulbi, tubera, fungi, panis, [g] etiam ſi non bene præparetur, tum alica, oriza, le-
gumina omnia, oua dura, caſeus recens, oſtrea, cochleæ: hæc autem non ſolum craſſam ſubſtantiam
habent, ſed etiam duram, ita vt eo nomine etiam ſuccos crudos producant, quod non bene conco-
quantur; quæ omnia alimenta cum corpus noſtrum obæſum reddant, & idcirco ipſum mutent, me-
dicamentis adnumerantur: At non ſatis eſt, ſi craſſi ſucci procreentur in corpore, quod volumus craſ-
ſum reddere, niſi etiam attrahantur, [h] ac diſtribuantur per ſingulas eius partes: attrahuntur ac diſtri-
buuntur, vbi calefiat, calefit motu, fomentis; perfuſionibus, medicamentis attrahentibus: ſub mo-
tum cadit frictio, & propria exercitatio cuiuslibet partis: fomenta & perfuſiones ex aqua calida ad-
hibentur ab Hippocrate, [i] cum membra fracta, aut luxata tabeſcunt. Medicamenta attrahentia, de
quibus ſuo loco agemus, locum implent, ad quem adhibentur: quod potiſſimum facit pix [k] illi-
ta, & vbi inhæreſcit auulſa; cauendum tamen, ne diutius perſeueremus, aut in perfuſione aquæ cali-
dæ, aut in medicamentis attrahentibus: Abſtinendum [l] ergo eſt ab his, cum primo locus intume- G
ſcit, & rubore ſuffunditur: omnia enim, quæ trahendi vim habent, digerunt atque abſumunt quod
attractum eſt; Illud autem ſcire licet, quod ſi eiuſmodi calefacientia adhibeantur ſtatim à cibo, ma-
gis partem infarcient ſuccis crudis; attrahent enim quæ nondum cocta ſunt: ſed ſatis de facultate, quæ
craſſum, & hebes reddit corpus noſtrum, quæ non alia eſt, quam attrahens ſuccos plurimos, ac craſ-
ſos, vel materiam ſuppeditans, ex quibus procreentur. At vbi craſſitudo non à partibus, ſed à ſuccis
nimis tenuibus deſideretur, multis modis poterit comparari. Nam & multiplex eſt facultas eorum,
quæ id præſtare poſſunt, atque vt rem vſque ad viuum reſecemus, oritur craſſitudo à ſiccitate, vt
ab humore tenuitas: fiunt igitur ſucci craſſi ab iis, quæ ſiccandi vim habent; huiuſmodi ſunt me-
dicamenta, in quibus ſiccum elementum excedit, fere autem iungitur cum caloris, aut frigoris ex-
ceſſu, vterque (teſte [m] Ariſtotele) ſiccare poteſt, atque idcirco craſſum facere; ſiquidem caloris ex-
ceſſus humorem abſumit; veluti in his, quæ coquuntur; omnia enim craſſiora fiunt vi caloris conco-
quentis, & ſimul humorem abſumentis: Frigus verò [n] exiccat cogendo, atque exprimendo humo-
rem; quo fit, vt id, quod reſtat, vt ſiccius, ita & craſſius efficiatur: vtriuſque autem & caloris & fri-
goris perſpicua vis eſt in inflammatione, quam efficit ſanguis habitus moderati; qui tamen craſſus e-
uadit vſu medicamentorum, quæ valide ob frigus repellant, aut ob calorem digerant: degenerat [o] et-
iam tunc inflammatio in ſcirrhum: ergo vt reddamus ſuccos craſſos, vtemur interdum calidis medi-
camentis, interdum frigidis: calidis ad frigidos, frigidis ad calidos; nam ſic temperabimus contra- H
rio exceſſu vim caloris, aut frigoris ſuccorum, & tenuem ipſorum habitum ad mediocritatem per-
ducemus; vbi autem vereamur, ne frigidiores ſucci calidis præſidiis admotis liqueſcant, & deſtil-
lationem adferant ad partes nobiliores, pro calidis vtemur frigidis; vt reddamus ſuccos craſſos, vel-
uti tenuem pituitam deſtillantem à capite ad thoracem, quam Galenus [p] reddit craſſiorem, cogit-
que per medicamenta, quæ papaueris lachrymam accipiant, cuiuſmodi eſt confectio diaſperma-
ton, theriace noua, philonium, quanquam hæc tradit magis accommodari ad ſuccos calidiores:
medicamenta verò calida, vbi valida ſint, diſcutiendo ſiccant, & craſſum reddunt: vbi non mul-
tum calore excedant, concoquunt, & eatenus augent calorem noſtrum, à quo ſucci ſimul con-
coquuntur, & craſſi fiunt, non deeſt etiam præter vim frigoris & caloris, tertia quædam idonea ad
ſuccorum craſſitudinem efficiendam: hæc autem eſt permixtio craſſorum, à quibus tanquam à con-
trariis remittuntur, quæ tenuia ſunt, & ad mediocritatem perueniunt: id quod vſu venit omnibus
immoderatis, vbi miſcentur cum contrariis: admiſcentur autem ſucci craſſi, vbi dantur alimenta ad
illos procreandos idonea, qualia ſunt, quæ ante retulimus ad partes graciles implendas: poſſunt au-
tem hæc, cum mutandi vim habeant, inter medicamenta numerari. Conferunt etiam ad craſſitudi-
nem ſuccorum efficiendam medicamenta emplaſtica & glutinoſa, vt gummi, tragacanthum, glycyr-
rhiza, quæ ſuo lentore non ſolum temperant, ſed ſimul etiam vinciunt quodammodo ſuccos tenues,
ad quem

a *Hippocr. 2. aph. 9.*
b *Gal. 3. acu. com. 2. & 4. li. de locis aff. c. 8.*
c *Gal. lib. 6. de tu. valet. c. 8.*
d *Vid li. de tu. val. gen. cap.*
e *Gal. li. de ſucco. bon. c. 4.*
f *Gal ibid.*
g *Gal 1 li. de alim. fa c. 2. & li de ſucco. bon. c. 4.*
h *Gal 6. de tu. val c. 8.*
i *Hipp. lib. 3. de officin. text. 15. & 16.*
k *Gal li. 6. de tu. valet. c. 8.*
l *Galen. & Hipp. locis dictis.*
m *Ariſto. 4. meteororum c. 6.*
n *Ariſt. ibi.*
o *Gal li 2. ad Glauco. c. 4.*
p *Gal. li. 5. meth. c. 13.*

A ad quem vſum dantur, vbi tenuis pituita in thorace tuſſim excitet moleſtam: quæcunque autem vel partes noſtri corporis, vel quæ in illis continentur, craſſa efficiunt, vt magis tuentur vitium robur, quàm extenuantia, ſic magis etiam adferunt morbos, cum [a] perſpiratum prohibeant, & venas, viſcera, vt iecur, lienem, ac renes obſtruant: quamobrem vitanda ſunt, niſi vbi vrgente neceſſitate requiruntur.

Sed pergamus iam ad ea, quæ nimis craſſa ſunt, extenuanda, ſiue ſint partes noſtri corporis, ſiue in ipſis verſentur. Curantur partes, quæ valde hebetes fuerint, extenuantibus; extenuant, quæ contrariam habent facultatem iis, quæ ſupra diximus craſſum facere: valent [b] autem ſucci multi ac craſſi, quod neceſſe eſt non ſolum, vt generentur, ſed etiam vt geniti trahantur ad locum, quem volumus craſſum efficere, neque in eo digerantur; [c] è conuerſo itaque in extenuando dare operam oportet, vt ſucci contrahantur pauci ac tenues, repellanturque aut digerantur à loco extenuando; vt autem gignantur pauci ſucci, pauco cibo eſt opus, vel vti multo, vt multis debet etiam ciborum ſubſtantia pro craſſa tenuis eſſe, qualem habet panis [d] ex tritico leui, raro, albo magis, quàm ex flauo, graui, denſo: præſertim vbi non ſit ex toto furfuris expers, nec cocturam, fermentum, aut ſalem deſideret: tenuiorem adhuc ſubſtantiam habet panis ex hordeo, ad hæc ptiſſana, potiſſimum ſi pipere condiatur, tum cæpa, allium, bulbi, daucus, radicula, herbæ omnes, quæ bene [e] olent, & acrem ſaporem habent, velut thymum, hyſſopum, ſerpillum, ſampſuccus ex fructibus, [f] capparis, piſtachium, amygdala; ex piſcibus verò ſaxatiles, vel certe molles, aut fragiles, [g] quales mulli ſunt, non duri ac glutinoſi. Ex quadrupedibus maxime probatur hædus; ex volucribus idoneæ ſunt auiculæ montanæ, tum alæ galli-B narum: ex huiuſmodi igitur cibis tenues ſucci producuntur. At diximus in loco extenuando vtendum quoque eſſe repellentibus, at digerentibus, vt ſucci partim retrocedant, partim diſſipentur. Medicamenta, quæ vel digerendi vel repellendi vim habent, in [h] ſequentibus tradentur: ſcire autem conuenit non ſolum medicamentis, ſed etiam motu [i] celeri, valida exercitatione, frictione vehementi poſſe digeri, quæ in partibus continentur; eadem quoque repelli poſſunt, vbi locus faſciis adſtringatur: ſiquidem ob loci anguſtiam ſucci fluentes non recipiuntur, neque augeri, aut intumeſcere poſſunt partes; prohibet enim anguſtia loci incrementum, non ſecus, quàm inopia alimenti, quod & ipſe [k] Ariſtoteles memoriæ prodidit; ob quam cauſam paruuli ſunt catuli illi, qui in ollis educantur. Eodem ſpectat cubile [l] durum; idem enim efficit comprimendo, quod vinculum adſtringendo; ita vt & repellat, & incrementum prohibeat. Quod ſi craſſitudo non occupet partes, ſed quæ in ipſis continentur, confugiendum eſt ſimiliter ad extenuantia; vbi cibi dentur tenues, quales ante commemorauimus, contrahentur ſucci, qui non ſolum per ſe tenues erunt, ſed poterunt etiam temperare craſſos, cum quibus miſcentur, ac tenuiores reddere: ſed omiſſis alimentis venemur cauſam, quæ medicamentis extenuandi facultatem præbet: conſtat autem hanc debere eſſe contrariam illi, quæ craſſitudinem adfert, qualem diximus eſſe in frigidis, dum cogunt, & calidis, dum ſiccant; quæcunque enim refrigerata concreſcunt, craſſiora conſpiciuntur: quod euenit [m] etiam iis, quæ concoquuntur, quorum humor conſumitur à calore concoquente; emanat igitur extenuandi facultas à C temperatione contraria: quæcunque enim frigore coacta craſſiora euaſerunt, ſuperueniente calore liquantur, atque extenuantur: ſiquidem quæ concoquuntur [n] quod exiccentur à calore, perpetuo craſſiora euadunt, neque recte recentiores exiſtimant redigi ad mediocritatem, quæ concoquuntur, ita vt tenuia efficiantur moderate craſſa, craſſiora mediocriter extenuentur, ſed vi caloris acquiritur ſemper aliquid craſſitudinis; neque eſt, quod obiiciant crudam pituitam & ſuccos craſſos, qui coctione fieri tenues videntur, quandoquidem prius, quàm concoqui incipiant, à calore liquantur, & eatenus tenues redduntur, cùm antea concreti eſſent & craſſi. Cum verò liquati ſunt, tunc concoqui incipiunt & craſſiores euadunt. Quæcunque autem à calore concoquente craſſitudinem obtinuerunt, extenuari frigore amplius non poſſunt, cum ea, quæ cocta ſunt, ad cruditatem minime reuertantur; ex quo colligi poteſt ſolummodo calorem eſſe cauſam facultatis extenuantis, cuius ope non modo liquantur, quæ concreta ſunt, ſed diuiduntur, & diſſipantur, quæ proprie craſſitudinem habent. Illa autem, quæ concoquunt, [o] moderate calida ſunt, quæ diſſecant atque incidunt, caloris exceſſum habent, vſque ad tertium gradum, ita vt nequeant eſſe humida: nam cum hoc exceſſu caloris non iungitur humor, ſed ſiccitas: eſt igitur extenuantium natura calida & ſicca in tertio gradu, ſed tenuis ſubſtantiæ, vt penetrare poſſit, habetque aliquas partes igneas, quandoquidem ignis inter elementa tenuiſſimus eſt, & ſummam extenuandi ac penetrandi vim habet: ſunt eiuſmodi medicamenta ſapore acria, mordentque non ſolum [p] guſtatu, ſed etiam odore, quam vim habent aro-D mata. Ad hunc vſum valet aniſum, ammi, carum, fœniculum, cortex capparis, ſcilla, iris, abrotanum: quanquam poſſunt etiam extenuare, quæ [q] acida ſunt, licet frigore magis, quam calore mediocritatem exuperent; iuuant enim, quatenus tenuioribus partibus continentur, & facile penetrant, veluti [r] acetum, & ſuccus illius mali medici, quod limonem appellant; præcipue tamen extenuant [ſ] acria, à quorum vſu diuturno cauendum eſt: ſiquidem ſolidas partes exiccant, alimentum ſuppeditant, quod celerrime diſſipatur; minuunt virium robur, ſuccos prauos contrahunt, vt flauam vel atram bilem, ac ſeroſum humorem, ventriculum mordent, atque in nauſeam compellunt, ſanguinem & alios ſuccos adurunt, ita vt calculos gignant.

Sub extenuantibus comprehenduntur liquefacientia, ſicut cogentia ſub craſſum reddentibus; vtimur autem liquefacientibus, quæ calida ſunt, vt humores frigore concretos ac coactos diſſoluamus, ſic vt fluere poſſint; vtimur cogentibus, quæ frigida ſunt, vt humores, qui nimis tenues ſunt, atque immodice fluunt, concreſcant, veluti pituita, cum à capite deſtillat ad thoracem, ſed præter ſuccos cogimus etiam carnem, veluti cum [t] cicatricem inducimus per ea, quæ frigida ſunt & ſicca, atque adſtringendi vim habent: liquamus [u] item præter ſuccos carnem, cum vtimur putrefacientibus; ſed de his & de cicatricem inducentibus ſuo loco dicemus.

[a] Gal. li. de ſucco. bon. c. 4.
[b] Supra in hoc cap.
[c] Gal. lib. 6. de tu. valet. c. 8.
[d] Gal. li. de attenuante victu c. 6.
[e] Gal. li. de atten. vict. c. 3.
[f] Gal. de atten. vict. 2. & 10.
[g] Galen. ibidem 8.
[h] Infr. cap. 12. & c. 14.
[i] Gal. lib. 6. de tu. valet. c. 8.
[k] Ariſto.
[l] Hippo. & Gal. lib. de ſalub. diat. c. 13.
[m] Ariſt. 4. li. meteoror. c. 2.
[n] Ariſt. ib.
[o] Galen. 7. ſimpl. c. de croco.
[p] Gal. de atte vict. c. 3.
[q] Gal. 2. li. de alim. fa. c. 21.
[r] Gal. de atten. vict. c. 10. & 11.
[ſ] Gal 2. de alim. facul. c. 21.
[t] Galen. 5. ſimp. c. 16.
[u] Gal. ibid. c. 15.

De iis, quæ lentorem vel faciunt, vel detergunt. E

C A P. XI.

AB extenuantibus & craſſum facientibus, proximus tranſitus eſt ad ea, quæ lentorem faciunt, vel detergunt: præſtant enim eundem vſum, cum eodem ſpectent extenuantia, & detergentia, eodem ſimiliter, quæ craſſum, & quæ glutinoſum faciunt: pertinent autem maxima ex parte ad caua noſtri corporis, quæ [a] oppilantur ab iis, quæ ſuccos craſſos, & glutinoſos efficiunt, liberantur [b] ab obſtructione per ea, quæ craſſitudinem extenuant & lentorem detergunt. Sunt igitur hæ facultates ita inter ſe copulatæ, & connexæ, vt vna auelli ab altera non poſſit, & tamen ſit proprium ſuum cuiuſque munus: iure igitur iis, quæ craſſum faciunt & extenuant, ſubiecimus ea, quæ lentorem adferunt, vel detergunt, cum tam hæc, quàm illa pertineant ad caua noſtri corporis, ſiue parua ſint, vt foramina cutis, ſiue magna, vt canales interni, & ipſorum ora: præſtat igitur caua noſtri corporis interdum oppilare atque infarcire, ſed ſæpius ab obſtructione vindicare. Cutis quidem foramina cum obſtructa ſunt, requirunt, quæ obſtructionem tollant, vt detur exitus vaporibus, qui ex internis partibus aſpirant, & ſudori, qui per ea detrudendus eſt; quod quamuis ſæpe vſuueniat, illa tamen vtiliter etiam aliquando oppilantur, partim vt calidi vapores retenti, augeant calorem [c] internum, veluti cum mouetur pus: partim vt ſupprimatur [d] ſudor, vbi nimium profluat; hoc autem maxime neceſ- F ſarium eſt, vbi cum facultate retinente noſtrarum partium imbecilla tenues ſucci coniunguntur: eadem ratio eſt internorum canalium; quos neceſſe eſt patere, ne intercludatur aditus ſuccis ac ſpiritibus, qui per totum corpus feruntur; tanta enim [e] eſt noſtrarum partium conſpirans, conſentiens, & continuata cognatio, vt omnes ſint omnium participes, quod obſtructis canalibus minime fieri poteſt, niſi ad ea confugiamus, quæ poſſunt obſtructionem remouere. Eſt tamen interdum, cum iidem obſtruendi ſint, vt ſupprimatur quidquid præter naturam depellitur, ſeu ſpiritus, ſeu ſemen, ſeu ſanguis, ſeu alius ſuccus; tunc enim maxime aptantur obſtruentia, quemadmodum in ſanguinis [f] ſputo. Facultas autem obſtruens non alia eſt, quàm quæ facit craſſitudinem & lentorem, ſicut facultas obſtructionem tollens non alia eſt, quàm quæ extenuat, & lentorem aufert, vt paulo infra patebit: ſed de extenuantibus & craſſum facientibus ſatis loquuti [g] fuimus: nunc operæ pretium eſt aliquid dicere de iis, quæ lentorem faciunt, aut detergunt. Sumemus initium à definitione glutinoſi: eſt autem id, quod vbi [h] trahitur, manente vnitate, produci poteſt, cum eius partes quaſi catenæ inter ſe cohæreant. Quod lentore caret, & glutinoſo contrarium eſt, abrumpitur, dum trahitur, quippe quod habet partes non bene inter ſe connexas, & colligatas: differunt glutinoſa à craſſis, vt ſupra [i] oſtendimus, quod glutinoſa non conſtant neceſſario ex partibus magnis, nec ægre in paruas partes ſecantur, ſicuti craſſa, ac ne longe abeas, malua [k] glutinoſa eſt, non craſſa; lens [l] craſſa eſt, non glutinoſa. Quid quod neque tenuia perpetuo lentore carent, ſed ſæpe glutinoſis adnumerantur; veluti malua, quæ nonnullis tenuibus [m] partibus continetur, & tamen glutinoſa eſt: eſt autem ſubſtantia glutinoſa hu- G mida, non tamen ex toto aquoſa, ſed aliqua etiam ex parte aerea, eadem debet eſſe ſine morſu, [n] alioquin non obſtrueret: nam ex glutinoſis, quæcunque acria ſunt & mordent, obſtructionem potius ſubmouent, quam adferant. Non debet etiam calor aut ſiccitas in eorum temperatione ſuperare: ſiccitas conſumit id, quod obſtruere deberet, calor locum aperit; ſint igitur magis frigida, [o] quam calida, aut certe moderatum calorem habeant, qui non diſſipet, ſed ad penetrationem conferat; ſint etiam magis humida, quàm ſicca, magis aerea, quàm terrena, talia ſunt emplaſtica; [p] quæ ita dicuntur, quod facile illinantur; dicuntur eadem enphractica, [q] quod obſtruant, quorum natura in ſuperioribus expoſita eſt: eam vim habent ex metallicis [r] ceruſſa, pompholyx, cadmia, ſpuma argenti, adhæc terra lemnia, cera, calx, quæ primo diligenter abluere oportet, præcipuè verò calcem, vt vim illam acrem ac mordentem deponant: idonea etiam eſt pars [ſ] lactis craſſior, adeps ſuilla recens; nam vetuſta aut taurina, vel hircina morſu non caret. Adnumerantur etiam emplaſticis, & glutinoſis, farina tritici à furfure purgata, amylum, oriza, far. Glutinoſis aduerſantur, quæ lentoris ſunt expertia, minimum autem aeris habent, ita vt facile eorum partes diſiungantur; nam vbi non penetrat aer, mixtura facile diſſoluitur, veluti lutum; hæc igitur lentorem tollunt, & detergentia [t] nuncupantur, glutinoſos autem ſuccos ita incidunt, vt lentorem auferant: quamobrem neceſſe eſt temperatione ſicca, & partibus tenuibus contineantur, ſic vt per humorem glutinoſum penetrent, & ipſum exiccare poſſint; vbi verò magno exceſſu frigoris & caloris careant, detergunt [u] quidem, vt farina hordei, H fabarum, erui, furfur, amygdala dulcia: quæ præſtantius ſiccant, validius adhuc detergunt; modo non adſtringant, cum adſtringentia non ſolum obſtructionem non tollant, ſed magis augeant, obſtruentem humorem intercludendo; quod faciunt etiam valde refrigerantia, cum caua comprimunt; at neque conueniunt, quæ nimio calore ſuperant, cum attrahant plus humoris ad locum obſtructum: relinquitur igitur, vt quæ præſtantius detergunt, [x] validiorem habeant ſiccandi facultatem cum tenuitate partium copulatam, ſine adſtrictione, ſine magno exceſſu frigoris, & caloris: eiuſmodi autem nec dulcia ſunt, nec aquæ guſtatum referunt, egregiè autem detergunt nitrum, vrticæ ſemen, lixiuium, humor in quo bullierit lens, aut cicer, ſmegmata, quæ præſtantius adhuc lentorem tollent, ſi amaritudinem guſtantibus præſeferant, velut farina lupini, amygdala amara, magis adhuc valent, quæ amara ſimul & acria ſunt, vt ſcilla, iris, ariſtolochia, aſplenium. Præter medicamenta valet etiam chirurgia ad detergenda externa foramina, & ad obſtructionem remouendam: perfricatur enim locus re aliqua aſpera, vt linteo, pumice, folio ficus, corio piſcis, ita vt detergendi facultas triplici inſtrumento perfici poſſit, ratione victus, medicamentis, & chirurgia; ſed vt chirurgia tantum aptatur ad caua externa, ita cibi detergentes ad interna; deuorantur enim & incidunt, ac detergunt, quod glutinoſum eſt, quatenus generant ſuccos tenuiores, qui ſuccorum lentorem remittunt, quod minime efficere poſſunt in externis cauis; à medicamentis verò non ſolum externa, ſed etiam in-

a Sup. cap. antecedenti.
b Gal. li. 5. ſimp. c. 12.
c Gal. 5. ſimpli. c. 9.
d Aui. lib. 4. fen. 1. tract. 2. c. 13.
e Hippo. li. de alim. & Galen lib. 1. meth. c. 2.
f Galen. 5. meth. c. 5.
g In antecedenti cap.
h Ariſto. li. 4. meteoro. c. 9.
i In cap. antecedenti.
k Gal. 1. de alim. facul. ca. 1. & lib. 2. de ali. fa. c. 42.
l Gal. li. de ſucco. bon. c. 4.
m Gal li. de atten. vict. c. 2.
n Galen. 5. ſimp. c. 14.
o Gal ibid.
p Galen. 4. ſimp. c. 6.
q Galen. 5. ſimp. c. 12.
r Galen. 4. ſimpl. 5.
ſ Gal ibid. c. 6.
t Galen. 5. ſimp. c. 12.
u Gal. ibid.
x Gal. ibid.

A iam interna [a] caua deterguntur;hoc tantum interponitur diſcriminis, quod ſi quam habeant vim adſtringentem adiunctam, externis foraminibus cutis aliena ſunt, cum comprimant hæc, quæ parua ſunt, ſicque humorem obſtruentem retineant; ſecus euenit internis cauis, quæ ampliora ſunt, quam vt à modica adſtrictione, quæ cum [b] amaritudine iungitur, claudi poſſint: confert enim tum aliquid adſtrictio, cum acres & amaras partes ad vlteriora propellat, ita vt magis penetrent, & magis detergant, incidantque & extenuent id, quod oppilat, quo nomine plurimum laudatur abſinthium, abrotanum, ſeriphium; Iam vero internis cauis opus eſt detergente facultate [c] validiore, externis ſufficit imbecillior; quia minus eſt, quod detergendum eſt in cauis cutis, quam quod in internis, cum hæc ampla ſint, illa parua; ita vt non multum habeant humoris infarcti; neque enim admitteretur ab eiuſmodi foraminibus: huc accedit quod medicamentum detergens non remiſſum, ſed adhuc integrum attingit externas partes, ad quas proxime datur, & ſuper locum manu perfricatur; at nequit ad interna caua integrum peruenire, aut proxime quod detergendum eſt, attingere; mutaturque in ventriculo & iecinore, tam à calore, quam à ſuccorum mixtura, quamobrem ſi quod detergit, debilius ſit, vim ſuam amittet, neque aliquid proficiet; requiruntur igitur detergentia validiora, cuiuſmodi ſunt quæ iam connumerauimus, amara & acria; ad caua externa idonea ſunt imbecilliora, qualia ſunt, quæ ſiccant, & nitri [d] guſtum referunt, vel cum aliqua vi acri dulcia ſunt, vt mel, ſuccus peponum: ſi tantum ſuperficies detergenda ſit, neque debeat obſtructio à foraminibus cutis a-
B moueri, ſatisfaciunt, quæ imbecilliora ſunt, veluti quæ ſiccant dumtaxat cum tenuitate partium citra exceſſum frigoris vel caloris. Ad vlcera detergenda vtimur farina hordei, fabarum, erui: ex ſuperficie cutis ſordem abluimus humore, qui vim aliquam habeat nitri, cuiuſmodi eſt lixiuium, & ſerum lactis. Sed vt aliquando reuertamur ad obſtruentia, quorum vſum neceſſarium eſſe ſupra demonſtrauimus; debent [e] hæc craſſa eſſe & glutinoſa, ſiue intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur: intus aptantur alimenta, quæ ſuccos craſſos & glutinoſos gignunt, atque idcirco obſtruunt: aptantur etiam medicamenta illa emplaſtica, quæ ab animalibus, ſtirpibus, aut terris petuntur; nam metallica, ſi deuorentur, fere pernicioſa ſunt; ad externa caua nihil refert, vndecunque petantur medicamenta, non tamen conferunt alimenta, vt ad interna; commune autem eſt tàm internis, quàm externis partibus, vt non ſolum detergantur ob qualitatem medicamentorum amaram atque acrem, ſed etiam ob ſubſtantiam aſperam, veluti vaſa externa, & partes noſtri corporis, quas chirurgia diximus detergi, hoc [f] Galenus de pumice tradidit, idem euenit ſcobi ex ferro, quæ datur ad venarum obſtructionem tollendam, & vitro, quod ad calculum in renibus frangendum. Hactenus de obſtruentibus, & obſtructionem tollentibus, ſeu detergentibus.

[a] Galen. 5. ſimp. c. 12.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. ibid.
[d] Gal. loco citato.
[e] Supra in hoc cap.
[f] Galen. 9. ſimplic.

De medicamentis rarefacientibus, denſantibus, aperientibus, claudentibus.

Cap. XII.

C CVM detergentia, & obſtruentia ad caua noſtri corporis pertineant, vt abunde monſtrauimus, non alienum eſt cum his connectere alias facultates, quæ ſimiliter attinent ad caua, & fere ab iiſdem cauſis oriuntur. Caua igitur noſtri corporis non ſolum adiectione, & detractione humoris, ſed aliis etiam de cauſis clauduntur, & patefiunt, ac parua [g] quidem foramina, cutis patefiunt ab iis, quæ rarefaciunt, ac relaxant, clauduntur ab iis, quæ denſant; magna verò & interna caua patefiunt ab aperientibus; intercluduntur ab iis, quæ claudendi vim habent: quatuor igitur hæ facultates nunc nobis proponuntur, quæ vſu veniunt tàm ſanis, quàm ægrotantibus, vt proximè [h] oſtendimus, cum detergentia, & obſtruentia proſequeremur: ordiamur igitur ab iis, quæ rarefaciunt, aut denſant: vt autem in aperto ſit, quid ſibi velit denſare, aut rarefacere: expedit reducere in memoriam quid rarum ſit, aut denſum; notant igitur rarum, & denſum (vt ante [i] traditum eſt) ſitum partium magis, quàm qualitatem: diſtant enim hæ in raro, propinquæ ſunt in denſo; maximè autem vtraque affectio ad cutem refertur, quæ paruis foraminibus diſtinguitur, ita vt eius particulæ facile & coniungi, & diſiungi poſſint, quod non aliud eſt, quàm rarefieri & denſari; neque obſtat, quod cutis inter ſimplices partes numeratur, ad quas non videntur pertinere caua, cum in conformatione [k] multiformium attendantur; eadem autem pars (vt alibi tradidimus) poteſt ob ſimplicem ſubſtantiam referri inter ſimplices, ob conformationem inter multiformes: adde, quod denſitas & raritas cutis, licet coniungatur cum apertione, vel adſtrictione cauorum, referri tamen poteſt ad ſubſtantiam,
D tanquam ſecunda qualitas à principibus emanans; à qua autem principium oriatur tàm denſandi, quàm rarefaciendi facultas, operæ pretium eſt nunc exponere: conſtat igitur calorem vim habere fundendi, ac dilatandi, frigus cogendi, & in vnum contrahendi, ita [l] vt denſandi facultas à frigore, rarefaciendi à calore proficiſcatur; ſed cum calida & frigida non eundem gradum habeant omnia, iunganturque modo cum ſubſtantia tenui & aquoſa, modo cum craſſa & terrena, inſpiciendum eſt, qualia eſſe debeant, quæ calefaciendo rarefacere, aut denſando refrigerare poſſunt. Ad rarefaciendum [m] opus eſt calore moderato; ſiquidem immoderatus ſiccando, foramina cutis magis contrahit, ac denſat, quàm rarefaciat, aut relaxet, ita vt perinde ac frigus aduerſetur facultati relaxanti; cum calore autem moderato, non debet iungi ſiccitas, quæ ſimiliter denſitatem adferret: ſed neceſſaria eſt tenuitas partium, quæ per foramina poſſit penetrare: habent igitur relaxantia temperationem humidam vel certè mediam inter humidam, & ſiccam: calidam verò non vltra primum gradum cum ſubſtantia tenui; huiuſmodi ſunt [n] chamæmelum, althæa, fœnugræcum, lini ſemen. Relaxantibus aduerſantur denſantia, quorum facultas à [o] frigore oritur, quod quanto validius fuerit, tanto maiorem vim adferet denſandi, quæcunque enim valde refrigerant, valde etiam denſant, veluti & mandragora, cicuta, papauer, hyoſcyamus, quæ ſi diutius adhibeantur, torporem inducunt; ſufficiunt autem minus frigida, quæ cum vel terrenam, vel aquoſam ſubſtantiam habere poſſint: idonea ſunt aquoſa, veluti [p] ſemperuiuum, tribulus viridis, pſyllium, lenticula paluſtris: quod ſi iungatur cũ frigore ſiccitas, eiuſ-

[g] Galen. 5. ſimp. c. 14.
[h] In cap. antecedenti.
[i] Supra c. 3.
[k] Gal. lib. de differ. morb. c. 4. & 7.
[l] Gal. lib. 5. ſimp. c. 14.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. ibid.
[p] Gal. ibid.

modi medicamenta non ſolum denſabunt, ſed etiam adſtringent: ita vt claudere etiam poſſint interna caua, ad quæ iam properamus. E

a Galen. 5. ſimp. c. 14.

b Gal. ibid.

Ergo vt ad externa foramina cutis relaxantia, & denſantia, ſic ad [a] caua interna referuntur claudentia, & aperientia; quæ cum maius opus præſtare debeant, efficaciora deſiderantur: nam caua interna, & ora ipſa vaſorum, quæ vel claudere, vel aperire oportet, longe maiora ſunt, quam foramina cutis, & idcirco poſtulant etiam medicamenta validiora, quam quæ rarefaciunt, aut denſant; nam (vt ante oſtendimus,) quæ denſant, ſatis eſt, ſi frigida ſint, & aquoſa; at nequeunt hæc claudere caua interna; ſed opus eſt validioribus, à quibus quaſi manu adſtringantur, comprimanturque ora vaſorum; talia autem eſſe debent frigida [b] & ſimul ſicca & terreſtria, cum ſubſtantia craſſa ne penetrent, ſed extra maneant, & ſiccando abſumant humorem, contrahanturque: quo plurimum confert frigida temperatio, & ſubſtantia dura ac renitens, non mollis, aut cedens; ſic enim plurimum adſtringent, & claudent caua interna; modo ſint morſus omnino expertia; quæ acria ſunt & mordent, non claudunt, ſed aperiunt. Valent igitur galla, balauſtium, acacia, malicorium, hypociſthis, rhu, cortex thuris, glans, myrrhus, lentiſcus.

c Galen. 5. ſimp. c. 14.

d Gal. ibid. & Auer. 5. collig. 11.

e Galen. 5. ſimp. c. 15.

Quæ interna caua aperiunt, neceſſe eſt ſimiliter validiora ſint, quàm rarefacientia; rarefaciunt enim ac relaxant, quæ mediocriter calefaciunt; aperientia calidiora eſſe oportet, [c] & craſſæ ac terrenæ ſubſtantiæ, quod effectio, quæ oritur calore fundente ac dilatante ad altiores partes debeat pertinere, quod non eueniret, ſi calor eſſet moderatus, & in ſubſtantia tenui: nam præter quam F quod imbecillior eſſet, celeriter diſſiparetur, ac recederet ob tenuitatem ſubſtantiæ; nec poſſet, quæ clauſa ſunt, aperire: quamobrem quæ aperiunt debent tanta craſſitudine contineri, quanta ſufficit ad calorem retinendum: debent item non [d] mediocriter calida eſſe, ſed ad ſecundum gradum caloris, vel ad principium tertii peruenire, non tamen ad quartum: nam putrefaciendi vim haberent, qualia ſunt, quæ ſeptica [e] græcè nuncupantur; ſatis ergo eſt, ſi acria ſint & mordeant; veluti ſcilla, cyclaminus, allium, cæpa, fel taurinum, haſtula regia: quæ cum acria ſint, & ſubſtantiam habeant craſſam & aliquantulum glutinoſam, ſunt ad aperiendum aptiſſima. Illud poſtremo adiiciendum eſt, quod interna caua ſæpenumero ob inflammationem clauduntur, in quo caſu neceſſe eſt aperiantur ab iis, quæ inflammationem remouent, at hæc non dicuntur amplius aperientia, ſed inflammationem tollentia.

De exaſperantibus, exulcerantibus, & leuantibus.

Cap. XIII.

f Ariſt. lib. prædica. c. de qualitate.

g Ariſto. 2. lib. de par. ani. c. 1.

h Galen. de art. medic. c. 95.

i Galen. lib. de differen. morb. c. 4. & 10.

k Ariſt. lib. 2 de parti. anim. c. 1.

INTER ſecundas qualitates, quæ imprimuntur à medicamentis in corpore noſtro, eſt etiam aſperitas, & læuitas, quæ videntur in ſitu partium conſiſtere: nam (teſte [f] Ariſtotele) aſperitas inæqualitatem partium, læuitas æqualitatem ſignificat: eſt igitur exaſperare inæqualitatem facere, ſicut læuare æqualitatem: requirunt partes noſtri corporis pro diuerſo [g] munere, aliæ aſperitatem, aliæ læuitatem, quibus affectionibus differunt inter ſe partes ſimplices, vt diuerſis officiis multiformium G inſeruiant: fauces aſpera arteria, vt lenem vocem edant, deſiderant leuitatem, quam poſtulant etiam palpebræ, à parte interna, ne ſuo contactu oculum offendant, & dolorem adferant: ſed ventriculus vt cibum, vterus, vt ſemen contineat, amat aſperitatem. Quod ſi interna ſuperficies ipſorum læuis fuerit, non retinebitur cibus, aut ſemen, ſed effluet: quamobrem ſi partes [h] præternaturam afficiantur, & quæ læues eſſe debent, exaſperentur, vel læues fiant illæ, quas natura aſperas effinxit, vtendum eſt ad has læuantibus, ad illas exaſperantibus; vtrumque autem opus multiformibus tribui debet propter ſitus æqualitatem, vel inæqualitatem; nam ſitus [i] vna eſt ex conditionibus partium multiformium: quanquam poteſt etiam tribui partibus ſimplicibus, ex quibus componuntur multiformes; ſiquidem partes ſimplices [k] conſtant ex principibus qualitatibus, quas ſecundæ conſequuntur, & idcirco etiam aſperitas.

l Ariſto. 2. de par. ani. c. 1.

Sed ſpectemus iam, quæ nam ſint, quæ exaſperare, aut læuitatem adferre poſſunt: Exaſperant quæcunque inæqualitatem faciunt, neque ſub medicamentis ſolum; ſed etiam ſub chirurgia comprehenduntur; nam manu quoque exaſperamus, vbi vel leniter ſcalpello incidimus; vel locum aliquem perfricamus re aſpera, ſæpia, pumice, corio ſquatinæ piſcis: ſicque mutatur ſitus dumtaxat in ſuperficie tantum: quod ſi medicamentis ad exaſperandum vtamur, non modo reddetur ſitus inæqualis, ſed ſimul etiam mutabitur temperatio partium ſimplicium; ſecundæ enim [l] qualitates, quales diximus eſſe aſperitatem, & læuitatem, oriuntur à principibus, quæ producunt ſecundas in partibus noſtri corporis, cum eas calefaciunt, refrigerant, madefaciunt aut ſiccant: ſpectemus igitur, à cuius principis qualitatis exceſſu fiat inæqualitas, cum quædam facile terminetur, quædam ægrè; par eſt illam qualitatem, quæ cauſa eſt inæqualitatis, non facilè terminari; nam hæc inæqualitatem retinet, & ita facit aſperitatem. H

m Ariſt. lib. 2. de gene. & cor. c. 2.

At ſiccitas [m] illa eſt, quæ non facile terminatur; nam quod ſiccum eſt, ægrè permiſcetur; quo fit, vt aliquæ partes promineant, aliæ deſidant, ſicque reddatur ſuperficies inæqualis: proficiſcitur ergo aſperitas à ſiccitate; ſiue cum frigore, ſiue cum calore iungatur: adeo autem interdum exaſperat, vt etiam exulceret; nam quod valde exaſperat, ſiue ſit chirurgia, ſiue medicamentum, pro aſperitate adfert ſolutionem continui, atque vlcus: nequit enim fieri magna inæqualitas citra ſolutionem continui manifeſtam; quod oſſium caries declarat; neque diuerſa eſt natura exulcerantium, atque exaſperantium medicamentorum, quanquam validiora ſunt, quæ exulcerant, quibus interdum vtimur ad auertendos ſuccos, qui ad aliquam partem erumpunt: exaſperant autem ex iis, quæ calida ſunt, ſalſa, acria, amara; quæ, vt calefaciunt, ita etiam ſiccant, atque detergunt: ex quo ſequitur inæqualitas & aſperitas. Valent ad hoc ſcilla, muria, hyſſopum, ſatureia, origanum, radix aſphodeli: exaſperant ex frigidis, quæ acerba ſunt, auſtera, aut acida. Quid, quod oleum cum humidum ſit & leniat,

fauces

A fauces tamen, & oculos [a] exaſperat; quod neceſſe eſt proficiſcatur à quibuſdam partibus, quæ in oleo inſunt acres, ac exiccantes; has autem par eſt in humidioribus locis, ac mollioribus, vt in faucibus, & oculis vim ſuam imprimere; quo quidem plurimum confert lentor, per quem diutius inhæreſcunt, ex aſperantur etiam fauces & oculi, quia molliores ſunt, à fumo, ac puluere, quibus ineſt vis quædam acris, atque exiccans. Medicamenta verò, à quibus fieri aſperitatem diximus, aliqua etiam alere poſſunt, veluti cibi acres, ſalſi, acerbi; nam dulces, pingues, aut aquoſi potius leniunt; quàm exaſperent: Poſtremo illud adiiciendum eſt de exaſperantibus, quod citra externam opem cibi medicamenti, aut chirurgiæ exaſperantur interdum partes, noſtri corporis ſuccorum [b] concurſu; veluti fauces à pituita ſalſa, quæ à capite deſtillat, inteſtina à ſuccis acrioribus, vt à flaua, vel atra bile, oſſa à fluxu ſaniei, vt in vulnere capitis.

a *Galen. 2. ſimpl. c. 5. & 7.*
b *Gal. li. de cau. morb. c. 7.*

Sed omiſſis exaſperantibus pergamus ad læuantia, cum contrariorum [c] contraria ſint conſequentia; ſi aſperitas ſequitur ſiccitatem, neceſſe eſt læuitas ſequatur [d] humorem; excedit igitur in his, quæ læuandi vim habent elementum humidum, & ſubſtantia aerea ſimul, & aquoſa; efficit enim humidum, vt ſiccum bene permiſceatur, ac digeratur, ita vt ſequatur partium æqualitas, & idcirco læuitas; non debet autem humor coniungi cum magno exceſſu caloris, aut frigoris; cum vterque continuitatem ſoluat, atque exaſperet; moderatus calor fundendo humorem perfectius ipſum cum ſicco admiſcet, & ita æqualitatem adfert, ac læuitatem. Ea vero, quæ læuitatis cauſa ſunt in corpore noſtro, aut B interna ſunt, veluti ſucci lenes, aut externa, veluti alimenta & medicamenta pinguia, glutinoſa, emplaſtica; [e] quæ omnia inæqualitatem tollunt, partim madefaciendo, partim complendo loca deſidentia; ad hoc valet album oui, tragacanthum, gummi, alica, quanquam fit læuitas non ſecus, quàm aſperitas interdum per chirurgiam, id quod fabri nobis demonſtrant, cum dolabra detrahentes quod excedit, ſuperficiem reddunt planam, atque æqualem; quos imitatur Medicus, cum ſcalpro abradens oſſa aut alias partes pumice, ſæpia, aut ſquatinæ corio perfricans tollit aſperitatem: patet igitur læuari, quod aſperum eſt, cum madefit; completurque, ſi quid depreſſum habet, vel cum detrahitur, quod excedit, ſeu chirurgia, ſeu medicamentis detergentibus, quæ à [f] Galeno ad tollendam palpebrarum aſperitatem admouentur.

c *Ariſto. 4. meteor. ca. 7.*
d *Galen. de art. medic. c. 95.*
e *Galen. 4. ſimpl. c. 5. & 6.*
f *Gal. 4. lib. catato. c. 1. in fine.*

De repellentibus, attrahentibus, diſcutientibus, & flatum producentibus.

C a p. XIV.

SEd iam tempus eſt tranſire ad repellentia, attrahentia, diſcutientia, & flatum producentia: vocamus repellentia, [g] quæcunque ſuccos ad aliquem locum influentes recipi non ſinunt, ſed & hos & eos, qui nuper recepti ſunt, cogunt retrocedere; repellentibus aduerſantur attrahentia, quæ quod in vno loco continetur, ad alium alliciunt: hæc vbi validiora ſunt, etiam extra corpus educunt, extrahuntque virus, ſpinas, ſurculos, ſagiptas, & dicuntur extrahentia, [h] ſed quem vſum eiuſmodi omnia medica C menta præſtent in corpore noſtro, & à qua cauſa ipſorum facultas proficiſcatur, exponere iam aggredimur: ergo à repellentibus duo præſtari conſtat; vnum, ne recipiantur ſucci influentes ad aliquem locum; alterum, vt vbi iam recepti ſunt, adhuc recentes exprimantur ac retrocedant: quamobrem vbi morbus ex ſuccorum eruptione impendet alicui parti, prohibemus, ne illi recipiantur per medicamenta repellentia: [i] at iam receptis in loco, in quo morbum faciunt, retrocedere cogimus, atque exprimimus per medicamenta ſimiliter repellentia.

g *Galen. 5. ſimp. c. 17.*
h *Gal. lib. 6. ſimp. c. de thapſia.*
i *Gal. de ar. medi. c. 95. & 5. ſimpl. c. 17.*

Attrahentium vſus requiritur partim, vt impleatur, quod exhauſtum eſt, partim, vt humor noxius, qui ad locum nobiliorem confluxit, ad ignobiliorem reuocetur. Euenit interdum ob varios corporis affectus, vt membra reddantur gracilia, nec ſatis ſuo munere fungantur: in quo caſu carne implenda ſunt, quod non fit ſine copia alimenti; id cum non ſatis attrahatur à vi membrorum, allicitur [k] à Medico vſu attrahentium præſidiorum. Accidit etiam, vt ſucci ad locum præcipuum ferantur, vt ad viſcera, vbi maximam adferre noxam, & vitæ periculum poſſint; in quo caſu auertendi ſunt, & alio traducendi, quod variis modis efficitur; vnus eſt per attrahentia, quæ [l] ad contrariam partem adhibentur, vt dum ſuccos ad eam attrahant, ab illa interim ipſos auertant, ad quam cœperant confluere.

k *Gal. 6 li. de tu. valet. c. 8.*
l *Galen. de art. medic. c. 99.*

Extrahentia verò, quæ ex corpore educunt id, quod alliciunt, opportuna ſunt, cum aliquid ex toto alienum noſtro corpori infixum eſt, atque inhæret; refertur autem eiuſmodi affectus ad morbum D in numero, cum aliquid præter naturam redundat, quod detrahendum eſt, vt ſurculus, ſagitta, ſpina, virus ex ictu viperæ, aut canis rabioſi: quamuis virus ad motum totius ſubſtantiæ aptius referatur: eiuſmodi igitur eſt vſus medicamentorum extrahentium, & repellentium; ſequitur nunc, vt cauſas inquiramus, à quibus eiuſmodi facultates oriuntur.

Sumpto igitur initio à repellentibus, reuocemus in memoriam eiuſmodi facultates, vt ante oſtenſum eſt, non ſolum eſſe in medicamentis, ſed etiam in ipſa chirurgia; repellit enim Medicus cum manu vtitur faſcias arctè alligans ſuper locum, vnde exprimendi ſucci ſunt, nuper recepti, aut vbi prohibendus eſt nouus influxus; frequentatur hoc ab Hippocrate [m] ad membra fracta, quæ duplici faſcia obligat; arctè prius complectens locum læſum. Ineſt autem præter id, quod mann fit, eadem vis repellendi medicamentis, quam obtinent à temperatione principum qualitatum, in qua frigus [n] excedit, quod cogendo, ac denſando exprimit, & retrocedere cogit ſuccos iam receptos: fluentibuſque aditum intercludit, ita vt admitti amplius non poſſint.

m *Hipp. li. 1. de fractur. text. 24. & 25.*
n *Galen. 5. ſimp. c. 17.*

Coniungitur frigus & cum humore tenui, aquoſo, & cum ſiccitate craſſa & terrena; cum vtrouis iungatur, habet facultatem repellendi, quæ tamen [o] longè efficacior eſt in materia craſſa, quàm in humida; confert enim ſiccitas & ad exprimendum, quod influxit, & ad coercendum, quod influit, ita vt ad vtrumque caſum non mediocriter conferat. Contra humor relaxat, & erumpentibus ſuccis locum magis patefacit; adde, quod vbi frigus cum ſiccitate coniungitur, quod ſic temperatum eſt,

o *Gal. ibid.*

tum eſt, adſtringendi vim habet, quæ non mediocriter conducit ad reprimendum; adeo vt etiam, vbi E
ſine exceſſu frigoris ſola in medicamento verſetur, repellere poſſit. Conſtat igitur medicamenta repellentia[a] à duabus manare ex principibus qualitatibus, à frigore, & à ſiccitate, quæ vbi ſimul iungantur, validiſſimam repellendi vim efficiunt, ſed vbi altera deſit, minus validam habent vtramque ea, quæ valde adſtringunt, vt galla, balauſtium, malicorium, hypociſthis, acacia, plantago, ſolanum: at citra ſiccitatem frigida ſunt lenticula paluſtris, ſemperuiuum, portulaca; adſtringunt, & ſicca ſunt ſine exceſſu frigoris, crocus, ſpica[b] nardi, in quibus frigidæ partes ſuperantur à calidis.

a Gal. ibid.
b Gal. 4. cata. c. 1.

Difficilius eſt inueſtigare cauſam facultatis attrahentis, quæ varia eſt, ſicut etiam varia ſunt, quæ trahendi vim habent; ineſt enim hæc & inanimis corporibus, & iis, quæ animam habent; in anima enim præter magnetem lapidem, qui allicit ad ſe ferrum, præter ſuccinum, quod attrahit paleas, elementa, quæ ſuperant[c] in mixtis, trahunt alia elementa, quæ in mixtura ſuperantur: quo fit, vt grauia ſurſum ferantur, leuia deorſum, aqua etiam aſcendit in aquæductibus ſurſum attracta, cum alioquin ſuopte nutu feratur deorſum. Lychnus attrahit ad ſe oleum in lucerna: cucurbitula affixa partibus noſtris, attrahendo impletur.

c Ariſt. li. 1. cœli. tex 8.

Eſt etiam euidens tractus[d] in iis, quæ è terra naſcuntur, in beſtiis, in hominibus; quorum ſingulæ partes ſuccum trahunt, quo alantur; multa igitur ſunt, quæ attrahunt, præter medicamenta propoſita, ac præter cathartica, de quibus ſupra tractauimus, quamobrem operæ precium eſt venari cauſas, à quibus oritur trahendi vis in tam variis rebus: Sunt autem multæ, vt elementum ſuperans, conſenſus F
partium mundi inter ſe, ne detur inane, ſimilitudo ſubſtantiæ, calor; trahitur enim[e] elementum leue deorſum à graui, quod exuperat in mixto, quemadmodum ſupra diximus; graue ſurſum à leui ſimiliter ſuperante, quanquam hoc contra motum grauium, & leuium eſt; nam hæc naturaliter aſcendunt; illa deſcendunt, vt in ſuo loco conſeruentur, & vniuerſum habeat partes debito loco collocatas, vt ignem in cauo Lunæ, terram in centro, aquam & aerem in medio; par autem & in mixto, debere trahi deorſum leuia à grauibus ſuperantibus, & ſurſum grauia à leuium exceſſu.

d Gal. li 5. ſimp. c. 17.
e Ariſtot 1. l. cœli tex. 8.

Cur verò trahatur aqua ſurſum, aſcendatque, non debet cauſa referri ad inane, ne detur, ſed ad conſenſum rerum omnium inter ſe, quæ contactu mutuo ſeruantur, ita vt ſecundum naturam aerem ſequatur aqua, ſicut aquam terra; nec reperiri poteſt inter hæc ſpacium aliquod inane; nam ſic tolleretur conſenſus rerum inter ſe, & ille, qui ſecundum naturam vnicuique conuenit ſitus, ad quem mouetur ab eadem natura, quæ eſt[f] principium motus, & quietis, vt ibi conſeruari poſſit. Sed quod magnes attrahat ferrum, ſuccinum paleas, partes animantium alimentum, à ſimilitudine[g] totius ſubſtantiæ oritur; attrahunt enim quod ſimile eſt, vt eo fruantur, eodemque reficiantur: eſt enim quædam proportio inter totam ſubſtantiam alimenti & ea, quæ aluntur: non ſecus, quam inter cathartica, & ſuccos, qui eliciuntur; à qua proportione oritur tractus.

f Ariſtot. 2. lib. phyſ. c. 1.
g Gal. li. 1. de nat. fac. ca. 14. & 5. ſimpli. c. 17.

Cauſa verò, cur lychnus alliciat oleum, cucurbitula impleatur, ſicut & vas ante calefactum, ſi demittatur in aqua ore deorſum ſpectante, ad calorem refertur; ſed quo pacto attrahendi vim habeat, in- G
ueſtigandum ſupereſt: Cenſet[h] Alexander in 2. lib. de naturalibus quæſtionibus, calorem fundere ſuccos, atque extenuare, & in vapores conuertere, ita vt ſurſum ferantur: ſed hoc minime ſufficit; ſiquidem conſpicimus impleri cucurbitulam inferioribus partibus defixam, ita vt non ſolum ſucci, ſed etiam vapores trahantur deorſum, quanquam eo ſuopte nutu non ferantur: Quæ eſt igitur cauſa, cur lychnus attrahat oleum, ſicut triticum recens aquam ex teſtis iuxta poſitis.

h Alex. lib. 2. quæſt. natur.

Non poteſt hæc referri ad naturam elementorum, ſiquidem leuia, vt iam oſtenſum eſt, deſcendunt, & ex contrario aſcendunt grauia. Dicendum eſt igitur calorem[i] ſolum inter principes qualitates, vt nutriri, ita etiam attrahere materiam, qua nutriatur, atque hoc fieri ſecundum naturam, cum adeò efficax ſit, vt niſi aſſiduè retineatur à noua materia, priorem in naturam ignis conuertat, & ad ſuperiorem regionem ſecedat: Ob hanc igitur cauſam trahendi facultatem credendum eſt inſitam eſſe igni.

i Galen. 5. ſimp. c. 17.

Quatuor igitur ſunt in vniuerſum cauſæ tractus, exceſſus elementorum, conſenſus rerum omnium inter ſe, ſimilitudo totius ſubſtantiæ, vis caloris; quare duæ poſtremæ pertinent[k] ad medicamenta attrahentia, nimirum ſimilitudo ſubſtantiæ, & calor: ſimilitudo[l] quidem in catharticis, & in iis, quæ alliciunt virus, quibus ſi addatur calor, cum præparet ſuccos & canales, ſimilitudinem reddit in attrahendo efficaciorem: per ſe autem exceſſus caloris attractionis vim præbet medicamentis, quæ vel ſuccos ad membrum aliquod attrahunt, vel aliquod præter naturam infixum extrahunt. Ineſt au- H
tem calor eiuſmodi medicamentis[m] interdum à natura, interdum oritur à putredine, vt in fermento ac fimo, in eo præſertim, qui à palumbis ſumitur: thapſia vero, cyclaminus, ariſtolochia, ſulphur, pix, galbanum, opopanax, ſuccus cyrenaicus, euphorbium, pyretrum, ſinapi, non à putredine, ſed à natura calorem obtinent, per quem attrahunt: hic quanto[n] validior eſt, tanto eſt efficacior: gradus idoneus eſt tertius vſque ad principium quarti; neceſſe eſt autem calor nitatur ſubſtantia tenui, vt penetret, fiatque tractus validior: interdum etiam cum attrahere volumus calefaciendo, pro medicamentis vtimur chirurgia, & cucurbitulam iniicimus, fricamus, aut alligando exprimimus.

k Gal. loco citato.
l Galen. 1. de nat. facult. c. 14.
m Gal. ibid.
n Ibidem.

Attrahentibus medicamentis non diſſimilia ſunt, quæ digerunt, atque in vapores diſſipant, ſicque locum exhauriunt, ad quem dantur; horum ſupra[o] mentionem fecimus, cum de extenuantibus ageremus; vtendum autem eſt digerentibus, vbi & ſuccos diſſipare, & partes exhaurire conſilium eſt: oritur digerendi facultas ab exceſſu caloris ſimul, & ſiccitatis; vtraque enim qualitas humorem abſumit: ſiccitas autem, aut craſſa, & terrena ſubſtantia innititur, aut tenui, & ignea: præſtat tenuis,[p] cum melius, quàm craſſa penetret, ac diſſipet: ex quo colligitur eandem naturam eſſe digerentium, atque attrahentium; & id quod attrahit, etiam digerere, meritoque Medici,[q] cum implere gracile membrum aliquod volunt, non perſeuerant diutius in attrahentibus, ne digerant, quod attractum eſt: ſiquidem ob eundem exceſſum caloris, & ſiccitatis coniunctum cum partium te-

o Sup. c. 10.
p Gal. lib. 4. ſimp. c. 19.
q Gal. lib. 6. de tu. vale. c. 8.

nuitate,

A nuitate, ob quem medicamentum attrahit, poteſt etiam digerere; quæcunque igitur admouentur ad digerendum, habent, etiam vim trahendi, vt galbanum, ammoniacum; brionia, ſemen vrticæ, & alia, quæ ante commemorauimus: adde, quòd licet etiam opera manus digerere; nam vt frictione [a] media inter multam & paucam implétur locus humore; ſic multa digeritur: valent digerentia præſidia potiſſimum ad flatus [b] diſcutiendos, ſiue ſint medicamenta, ſiue manu adhibeantur; quemadmodum cucurbitulæ, quæ, vt ſi quod aliud, flatum egregie diſcutiunt.

a Hippoc. & Gal. lib. 3. de offic. tex. com 25.
b Gal. l. 14. meth. c. 7.

His aduerſantur, quæ flatum gignunt: quanquam hæc magis ſunt alimenta, quam medicamenta; poſſunt tamen inter medicamenta referri, cum corpus noſtrum mutent, & venerem [c] excitent, vt in iis, qui alioquin imbecilliores ſunt, quibus non tenditur coles, niſi redundante flatu impleatur; nam & melancholici [d] non alia de cauſa ſunt ad venerem proni, niſi quia multum flatum contrahunt.

c Gal lib. 6. ſimplic. de meta.
d Gal. 3. 6. Epid. com. 12.

Facultas flatum generans in corpore noſtro ſimilis eſt illi, quæ extra gignit ventum, quem conſtat gigni à calore imbecillo, atque imminuto; nam (vt rectè traditum eſt ab Ariſtotele) frigus [e] neque materiam mouet, neque ventum excitat; calor validus eam diſſipat; ergo ſi debeat multus ventus contrahi, opus eſt calore imbecillo, qui materiam moueat, & non diſſipet; eadem ratio eſt corporis noſtri, in quo flatus efficitur à calore [f] debili, vbi ſit materia idonea, frigida nimirum, & glutinoſa: medicamenta ergo, quæ ad flatum generandum conducunt; aut ad vim efficientem pertinent, aut ad mate-
B riam, aut ad vtrumque: ad efficientem vim pertinent, quæ modicè refrigerant; ſiue ſint medicamenta ſimpliciter, ſiue ad victus rationem pertineant: ad materiam referuntur alimenta quæ craſſum, & glutinoſum ſuccum præbent, quæ ſi refrigerent non ſolum materiæ, ſed effectionis quoque vim habebunt. Aduerſatur igitur natura eorum, quæ flatum contrahunt, naturæ digerentium; ſunt enim craſſa, [g] & frigida, aut certè non magno calore excedunt, veluti faba, cicer, lupinus, rapa, bulbi crudi, ficus virides, virides item palmulæ, caſtaneæ, lac, muſtum.

e Ariſt. li. 2. meteo. c. 5.
f Galen. lib. 14. meth. c. 7. & li. 3. de cau ſymp. 2.
g Galen. 7. ſimp. c. de cæpa & faba.

De concoquentibus, pus mouentibus, putrefacientibus, adurentibus & carnem detrahentibus. Cap. XV.

Medicamentorum facultatibus iam dictis, accedit concoquens; (quanquam coctio videtur eſſe munus [h] naturæ: pertinet tamen ad Medicum, qui cum naturæ ſit miniſter, [i] eidem efficienti fert opem, vel aufert impedimenta,) eſt autem coctio [k] perfectio, ſeu mutatio perficiens, per quam res, vel formam acquirit; (veluti cum ex ſanguine & ſemine procreatur fœtus) vel vſum aliquem; veluti cum cibus in ventriculo, & iecinore concoquitur. Confert igitur Medicus ad coctionem, augendo [l] calorem innatum, quo natura ipſa continetur; hic quanto validior fuerit, tanto magis coctionem perficit; cum imbecillus eſt, non ſatis poteſt concoquere; quamobrem neceſſe eſt Medicus reddat ipſum vali-
C diorem; ita vt non qualitatem ipſius, [m] ſed ſubſtantiam augeat: ſiquidem naturalis calor, per quem natura concoquit, non excedit qualitate, ſed moderatus eſt; vbi paucus ſit, debet eius ſubſtantia augeri per ea, quæ [n] ſimilia ſunt: nam ſi adhiberentur calidiora, verteretur naturalis in igneum, & magis vreret, quam concoqueret: quæcunque igitur ad coctionem conducunt, neceſſe eſt calorem habeant noſtro ſimilem, moderatum videlicet, ſintque media inter [o] humida & ſicca, quandoquidem tunc nec madefacere, nec ſiccare corpus propoſitum eſt; ſed tantum caloris ſubſtantiam augere; non debent igitur eſſe concoquentia medicamenta humidiora aut ſicciora, quàm ſit temperatio noſtrorum corporum, licet magis excedant calore & humore, quàm frigore, & ſiccitate: ponenda autem hæc ſunt in medicamentis; quatenus mutant ac perficiunt, quæ in corpore noſtro continentur, quod non ſolum præſtant inanima corpora poteſtate calida; ſed animantia quoque ac viuentia, quæ tactu ipſo calida percipiuntur, veluti [p] cum catulus, aut paruulus puer ſuperimponitur debiliori ventriculo.

h Gal. li. de conſtit. art. c. 12.
i Galen. 5. 6. epi. com. 1.
k Ariſtot. 4. meteor. c. 2.
l Gal. 2. 6. ep. com. 31.
m Galen. 5. ſimp. c. 9.
n Gal. ibid.
o Gal ibid.
p Gal li 7. meth. c. 7.

Inanima verò corpora ſi temperationem obtinent noſtræ non diſſimilem, ſiue ſtatim calida tactu percipiantur, vt balneum aquæ dulcis, quod Ariſtoteles [q] conferre ad coctionem tradidit, ſiue talia ſint, vt non illico ſentiantur calida, cum admouentur, caloris noſtri ſubſtantiam augent, poſtquam ab eo fuerint calefacta; huiuſmodi ſunt [r] farina triticea, panis ex eadem benè à furfuribus purgata, adeps ſuilla, vnguenta ex oleo & aromatibus confecta, vt ex ſpica, cinnamomo; fomenta ex cha-
D mæmelo, meliloto, radicibus althææ, fœnugræco, in a qua decoctis; ſcire etiam licet iuuari coctionem ab iis, quæ intus dantur, vt à vino, quod à Galeno [ſ] ſæpe ad hunc vſum laudatur: vt autem augetur ſubſtantia caloris noſtri ab iis per ſe ac proxime, ita ab aliquibus alio interiecto medio, veluti ab illis, quæ retinent [t] calidos vapores, qui aſſiduè exhalant à corpore noſtro, neque ipſos effluere patiuntur, quibus retentis neceſſe eſt augeri ſubſtantiam noſtri caloris, neque alia ratione veſtes, quæ calidæ non ſunt, calefaciendi vim habent, niſi quia excipiunt ac retinent vapores calidos à corpore noſtro effluentes; mitto, quod nos defendunt à frigore externo, neque ſinunt ipſum ad partes noſtri corporis aſpirare, ſed veſtes conſuetæ ſunt tempore ſanitatis, & idcirco ad victus rationem, & proprie ad aerem referuntur; nunc autem loquimur de medicamentis, quæ poſſunt calidos vapores exhalantes retinere: huiuſmodi ſunt [u] emplaſtica; quorum ſubſtantia glutinoſa eſt & morſu caret: temperatio verò moderata: probatur ad hunc vſum adeps ſuilla, cataplaſma ex oleo, & farina triticea.

q Ariſtot. 4. meteor. c. 2.
r Galen. 5. ſimp. c. 9.
ſ Gal. 7. meth. 6. & 1. ad Glau. 9.
t Galen. 5. ſimp. c. 9. & 2. 6. epi. com. 31.
u Gal 2. 6. ep. com. 31. & 5. ſimpl. c. 9.

Concoquentibus adnumerari etiam poſſunt, quæ pus mouent, cum mutent, atque aliquo modo perficiant id, quod ſupp urat; nam ſuccus, qui tumorem præter naturam excitat, caro item, quæ telo atque ictu collidatur ac laceratur, cum in pus vertitur, vſum quendam acquirit, ſi ad nos conferatur, ob quem ſi non iuuat, certè minus lædit: Quòd ſi non coqueretur ac verteretur in pus putreſcens, ſummam noxam adferret: medicamenta igitur, quæ ad ſuppurationem perducunt, debent in concoquentibus haberi; nam quod in pus vertitur, ſi nō poteſt naturæ [x] noſtræ omnino reddi

x Galen. 1. prog. com. vlt.

ſimile

ſimile,atque ipſum alere; redditur tamen aliqua ex parte,& eam coctionem acquirit,quam poteſt ad- E
mittere:efficitur enim pus album, leue, & æquale, ita vt referat aliquomodo ſubſtantiam partium ſo-
lidarum; veluti etiam,quod reſidet in vrina,quod quamuis nos alere non poſſit,acquirit tamen in ve-
nis eam coctionem, quam poteſt admittere, ita vt ſimiliter fiat album, leue, & æquale; quamobrem
a Gal.ibid. ſi diligentius rem contemplemur, ſtatuemus ſuppurationem mediam [a] eſſe inter coctionem & pu-
tredinem; ſiue efficientem cauſam intueamur, ſiue id ipſum, quod cogitur, ſuppurat, aut putreſcit;id
enim, quod proprie coquitur, vtile eſt, nos alit, ac auget; coquitur autem à calore innato,iuuantibus
medicamentis,vt paulo ante monſtrauimus.

Quod putreſcit ex toto præter naturam eſt, & ad interitum tendit ob innati caloris extinctio-
nem. Quod ſuppurat, neque ex toto alienum eſt,ſicut quod putreſcit,neq; ex toto ſimile,ſicut quod
proprie coquitur atque alit; ſed eatenus diſſimile, quatenus non vertitur in ſubſtantiam neceſſariam;
eatenus ſimile, quatenus conuerſum in pus, nos non amplius lædit, ſed innocenter expellitur, quod
accidit humori, qui in aliquo loco detentus non poteſt nos alere; ſed putreſcet, niſi ſupputet; ſicque
vertetur in ſaniem, vel extincto calore innato liuidus, aut niger fiet, cum nec redigi queat ad ſtatum
naturalem, nec ſeruari, qualis eſt;aſſidue enim à calore corporis mutatur;neceſſe eſt igitur,aut ſuppu-
ret, aut putreſcat: idem accidit carni colliſæ, quæ nec vnitatem, nec temperationem naturalem am-
plius retinet; adeoque lacerata eſt, vt in naturalem ſtatum reſtitui non poſſit; quare neceſſe eſt,vt vel
b Galen.1. prog.com. vlt. ſuppuret, vel putreſcat,& in gangrænam incidat,tabeſcatque & in ſaniem vertatur: ergo quod ſuppu- F
rat, medium eſt inter id, quod coquitur, & id, quod putreſcit; cauſa,quæ pus mouet,ſimiliter [c] media
eſt inter coquentem, & putrefacientem; nam coctio (vt iam oſtendimus) fit à calore innato, quo ex-
tincto oritur putredo; pus fit à calore innato non penitus ſecundum naturam:ſed ad igneum ſpectan-
te;ſiquidem in tumoribus præter naturam,cum humor retinetur; incaleſcit ac febrem accendit,quod
c Hippoc. 2. aph.tex.47. aperte traditum fuit ab Hippocrate,[c] cum ſcripſit,dum conficitur pus,febres ac dolores accidunt,ma-
gis, quàm iam confecto; calor igitur partis,ad ſuppurationem perducens non eſt ex toto naturalis,ſed
d Galen. 1. prog.com. vlt. præter naturam affectus;neque tamen extinctus eſt [d] naturalis in ſuppuratione,vt in putredine;idem
vſu venit, cum caro colliſa vertitur in pus, cum calor eius naturalis nec penitus ſeruetur, nec penitus
extinguatur;quanto autem minus recedit calor à natura noſtra,tanto pus efficit melius,quanto magis
à mediocritate recedit,tanto deterius.

Ex quo colligi poteſt,qualia eſſe debeant medicamenta ad ſuppurationem perducentia, neceſſe
e Gal.5.lib. ſimp. c.9. autem eſt [e] hæc non ſecus,quàm concoquentia augere ſubſtantiam innati caloris; ſiue id faciant,qua-
tenus temperationem ſimilem obtinent, videlicet calidam, & humidam moderate,ſiue quatenus ca-
f Gal.ibid. lidos vapores, qui à corpore noſtro effluerent, retinent; plurimum valet [f] farina triticea decocta ex
aqua & oleo, quod ob ſimilitudinem moderatæ temperationis nos calefacit, & vim emplaſticam ha-
bet, per quam poteſt calidos vapores retinere; idem præſtat perfuſio aquæ & olei mediocriter calefa-
cti:præterea ceratum ex pice & cera confectum,adeps ſuilla; quod ſi materia,quæ in pus vertenda eſt, G
g Gal.ibid. frigidior [g] fuerit,& craſſior,vtendum erit ad pus mouendum calidioribus,& ſiccioribus,vt ad mode-
ratum ſtatum producatur; licebit igitur pro farina triticea ſumere hordeaceam; licebit vti etiam pane
bene cocto,qui ob vim ſalis ac fermenti magis calefaciet, & ſiccabit: pro adipe ſuilla accipietur anſeri-
na. Componunt recentiores ad maturandos eiuſmodi ſuccos frigidos, & craſſos, qui ægrè in pus ver-
tuntur, cataplaſma ex farina triticea cum radicibus althææ, aut lilii, adduntque aliquid fermenti, & ex
aqua atque oleo incoquunt. Aptantur eadem ad carnem colliſam, quæ verti in pus debet; ſufficiunt
autem, quæ calida & humida ſunt, nec multum recedunt à natura noſtra, veluti perfuſiones & cata-
plaſmata,quæ priori loco poſuimus.

Sed ſatis de pus mouentibus, pergamus ad putrefacientia, quæ concoquentibus aduerſantur:
h Ariſtot. 4. meteor. ca 1. & Galen. 11. met.c.8. eſt enim [h] putredo non perfectio, ſed interitus caloris interni, requiruntur autem putrefacientia, vt
quod ex toto præter naturam eſt, adimatur, veluti caro marcida in vlceribus,cruſta in aduſtis;& quic-
quid magnitudine,vel numero redundat. Interit in putreſcentibus calor internus,qui forma eſt,con-
tinet ac temperat humidum mixtum ſicco: quamobrem vbi calor intereat, neceſſe eſt rem interire, &
in elementa diſſolui; interit autem non ſecus, quàm ignis,cum vel à contrario, nempe à frigore interi-
i Ariſt.lib.3. cœli c.6. mitur,vel ab alimento deſtituitur,quod præclare nos docuit Ariſtoteles; [i] duplex igitur eſt putredinis
cauſa,frigus,& inopia alimenti.Inopiam alimenti facit calor externus,vbi longe ſuperat internum;ab-
ſumit enim humidum,quo ſubſtinetur:interdum autem ita potens eſt,vt candentis ferramenti modo H
adurat, & cruſtam inducat, interdum vel ſine cruſta liquat, ac tabefacit carnem, & in pus conuertit;
k Galen. 5. ſimp.15. quæ cruſtam inducunt eſcaroticha [k] græcè nuncupantur; quæ ſine cruſta carnem tabefaciunt,dicun-
l Ibidem. tur ſeptica, [l] hoc eſt,putrefacientia;licet autem putredo interitus ſit caloris interni,non propterea ſo-
lent appellari putrefacientia,quæcunque hunc interimunt,ſiquidem nec ea,quæ frigore extinguunt,
nec ea, quæ calore adurunt; ſed tantum quæ tabefaciunt putrefacientia & ſeptica nominantur: non
requiruntur autem æque valida ad carnem vlceratam, atque ad eam, quæ cute integratur; poſtulat e-
nim hæc valde calefacientia, & exiccantia,vt putrefiat: vlceratam, cum mollis ſit, & humida,tabefa-
ciunt etiam, quæ minus calida ſunt, cum aliquo humoris exceſſu; ſufficiunt enim medicamenta pus
mouentia,à quibus redduntur vlcera magis caua & ſordida:quod caro tabeſcat,& in ſaniem vertatur;
m Gal.lib.3. met.c.2. nam cauo vlceri,ſi oleum inieceris, ſordidum [m] reddes & malè olens, atque vbi aer calidior fuerit,&
homo prauis ſuccis redundet periculum eſt,ne putrefacias partem,in qua verſatur vlcus:medicamen-
n Galen.5. ſimp.c.15. ta igitur,quæ calore,[n] & humore ſuperante internum carnis calorem extrahunt,proprie putrefacien-
tia nominantur; faciunt enim putredinem fœdi odoris; quanquam & illa quoque putrefacientia di-
cuntur,quæ exceſſu caloris, & ſiccitatis cruſta non inducta, carnem tabefaciunt; ſed omiſſis nomini-
bus,præſtat in vnum colligere cauſas omnes,à quibus putredo adfertur.

Putrefaciunt igitur, quæ aut frigore calorem internum extinguunt; quemadmodum papaueris

lachryma

A lachryma, cicuta, mandragora; aut eumdem interimunt, alimentum abſumendo, quo ſuſtinebatur: hoc faciunt calida, quæ ſi humida fuerint, cum [a] fœtore putrefaciunt carnem vlceratam; talia ſunt, quæ diximus pus mouere; nam validiora requiruntur, ſi quando putrefacere ſanam carnem volumus, vt dato exitu, ſuccos ad contrariam partem fluentes auertamus, aut eos intercipiamus, qui ad inferiorem partem eiuſdem membri confluunt; non debent tamen talia medicamenta ad quartum gradum caloris & ſiccitatis peruenire, & craſſis partibus contineri; nam ſic adurent, & [b] cruſtam inducent; quemadmodum miſy, chalcitis, atramentum ſutorium; in quibus ineſt etiam vis adſtringens, ob quam maxime aptantur ad ſupprimendam ſanguinis eruptionem; adurunt etiam calx, cinis, ficus, fæx aceti vſta, quibus recentiores ſolent adiicere aliquid ex lachryma papaueris, vt ſtupefiat pars quæ aduritur, & dolorem minime percipiat. Argentum liquidum, vbi probe vratur, carnem ſolet citra dolorem abſumere, quanquam magis ad ſeptica, quam ad cruſtam inducentia referendum eſt: His igitur adiicitur aliquid torporem inducens, ne percipiatur dolor, quem alioquin intolerabilem adferent, cum craſſa ſint, & [c] ſtipitis modo infixa hominem crucient.

[a] Galen. 5. ſimpl. c. 15.
[b] Galen. 5. ſimpl. c. 15.

Quæ cum tenuitate ſubſtantiæ paulo minus calida ſunt, & ſicca, cito penetrant, nec ſimiliter dolorem inferunt, cum non efficiant cruſtam ſubito, ſed tantum tabefaciant carnem, veluti ærugo, & chryſocolla; quæcunque autem imbecilla ſunt ex putrefacientibus; & ſummam dumtaxat ſuperficiem exB ulcerant, catheretica [d] dicuntur à detrahendo, quorum vſus requiritur, vbi caro in vlceribus ſupercreſcit: hanc vim habet flos lapidis aſii; ſquama æris, æs vſtum non elotum; alumen vſtum; elaterium, radix cucumeris agreſtis, & aſphodeli, piper, veratrum, cæpa; allium.

[c] Galen. 5. ſimpl. c. 15.
[d] Galen. 5. ſimpl. c. 15.

De cicatricem inducentibus, glutinantibus, & carnem generantibus.

C A P. XVI.

SEd quoniam hæc, à quibus carnem detrahi diximus, nonnunquam ad cicatricem inducendam adhibentur: præſtat medicamenta ſubiicere cicatricem inducentia, epulotica [e] græce nominantur; inde autem ſumemus initium, quod vlceribus; quæ ante caua erant & iam carne implentur; deeſt cutis, quam reficere oportet, cum perierit; ſed cum ſit ex numero earum partium, quæ ex ſemine fiunt & vere ſolidæ ſunt, nequit [f] rurſus generari; nam nec materia, ex qua fieri debet æque idonea eſt, atque initio generationis: nec æque potens calor innatus, qui eiuſmodi effectione præſtat; hoc non euenit carni, quæ, vbi abſumatur, poteſt iterum generari, cum præſto ſit ſanguis, ex quo tanquam ex materia efficitur, neque referat ad eius generationem, ſi calor non ſit ita multus.

[e] Galen. 5. ſimpl. c. 16.
[f] Galen. 3. meth. c. 5.

At cutis, vt diximus, refici non poteſt; quamobrem loco [g] ipſius neceſſe eſt, fiat aliquod ſimile, quod tegat partes ſubiectas, & à frigore, calore; cæteriſque externis iniuriis defendat ac tueatur.

[g] Gal. ibid.

C Hunc vſum præſtabit caro, ſi talis [h] efficiatur, qualis eſt cutis, nempe dura, ſi cum carne conferatur. Caro igitur, quæ cute caret; dura efficienda eſt, vt quantum fieri poteſt, referat ſimilitudinem cutis; ſicque cicatricis nomen obtineat. Tempus, quo reddi dura debet caro, quæ ſine cute increuit, eſt, cum æquauit fere ſuperficiem alterius, quæ integra cute contegitur; adieci fere; quia non expectandum eſt, dum ex toto ipſam æquet, ne cicatrix inducatur ſublimior proxima cute: ſiquidem caro dum fit dura, interim etiam increſcit; tunc ergo aggredi Medicus debet ad carnem duram efficiendam, cum parum abeſt, quin cutem æquet, vt ſimul dura fiat, & increſcat, quatenus non ſuperet integræ cutis ſuperficiem, vide tamen, ne dum vlcus adhuc cauum eſt, properes ad cicatricem inducendam; nam ſic redderetur caua & deformis; id ergo tunc tentabis, cum vlcus ita plenum erit, vt prope ad ſanam ſuperficiem pertineat: ſed hoc magis ſpectat ad curandi rationem, quam ad medicamentorum facultates, quas nunc agimus: redeamus, vnde digreſſi ſumus, nempe ad medicamenta cicatricem inducentia, quæ [i] duram reddere carnem debent, & calloſam in ſpeciem cutis: qualia autem eſſe oporteat, quæ durum faciunt, abunde in ſuperioribus [k] traditum eſt; docuimus enim mollitiem à calore & humore proficiſci; duritiem à frigore & ſiccitate; neceſſe eſt igitur medicamenta, quæ ad cicatricem perducunt, refrigerare [l] & ſiccare; vel alterutrum facere; quæ vtrunque præſtant, validiora ſunt, & adſtringendi vim habent; qua humorem exprimunt, qui in recenti illa carne continetur, præterquam quod ſiccant, & cogunt, ita vt carnem calloſam efficiant, veluti [m] galla immatura, malicorium, balauſtium, acacia, alumen; æs vſtum; ac lotum; hoc autem inter omnia, quæ cicatricem
D inducunt, præſtantiſſimum eſt: quæcunque autem ſine morſu & aſtrictione ſolummodo ſiccant, imbecilliora ſunt, ſicut myrrha, argenti ſpuma; aloe elota; valent tamen in corporibus mollioribus: Inducunt etiam cicatricem medicamenta exedentia, quæ ſuperius poſita ſunt ad carnem detrahendam, miſy, chalcytis, alumen vſtum; ſiccando enim reddere carnem duram poſſunt; tamen periculum eſt, ne vlcus erodendo ſinuent; atque idcirco parcius adhibentur, ſatiſque eſt, ſi in tenuiſſimum puluerem redacta, ſpecillo leuiter inſpergantur; nam ſic carnem non exedent, ſed ſolummodo duram efficient, & cicatricem inducent: Quæ proprie dicuntur [n] epulotica, hoc eſt, cicatricem inducentia, frigida ſunt & ſicca, vimque habent adſtringendi, de quibus iam egimus.

[h] Gal. ibid. & lib. 5. ſimplic. c. 16.
[i] Galen. 5. ſimpl c. 16.
[k] Supra c. 8.
[l] Galen. 5. ſimpl. 16.
[m] Gal. ibid. & 3. meth. c. 5.
[n] Galen. 5. ſimpl. c. 16.

Ab his parũ diſtant, quæ vulnus glutinant, dicuntur græce [o] ænema, quod cruentis vulneribus ſtatim iniiciantur, quorum oras adſtringere oportet, ita vt coaleſcant; opus hoc quamuis [p] naturæ ſit, eatenus ad Medicum pertinet, quatenus remouet impedimenta, cum diſtantes ac ſeparatas oras coniungit, & coniunctas in vnum ſeruat; vel chirurgia, vt per faſciam, fibulam, ſuturam, vel medicamentis quæ adſtringunt, glutinant, ſiccantque & abſumunt, ſiquid ſubeſt ſaniei, aut humoris glutinationem prohibentis; hæc ſi, cum cicatricem inducentibus conferantur, minorem ſiccandi facultatem requirunt, cum tantum ſiccare debeant id, quod præter naturam eſt: Illa vero, quæ cicatricem inducunt, ſiccare etiam debent humorem, qui ſecundum naturam eſt in carne: Glutinantia autem, quibus præter vim adſtringendi accedat ſubſtantia glutinoſa, oris vulnerum inhæreſcent, & efficaciora erunt; qualia conſtat

[o] Gal. 4. de ar. com. 26.
[p] Gal. 2. lib. catag. c. 21.

eſſe medicamenta, quæ ex bitumine componuntur, vt ænema barbarum, cuius meminit [a] Galenus: E ſcire autem licet non omnia valere ad omnia vulnera glutinanda; nam ad ea, quæ in ſuperficie ſunt, vtimur ſiccis, vt cadmia, ceruſſa, ſpuma argenti, quæ cum penetrare non poſſint ad vulnera altiora, ad liquida confugimus, veluti ad vinum, quod & facile penetrat, & glutinando efficaciſſimum eſt, præſertim ſi nigrum ſit, & auſterum, non calidum ac vehemens, quale flauum eſt ac vetuſtum; hoc enim magis diduceret, quam cogeret: natura igitur [b] medicamentorum glutinantium debet eſſe frigida, ſicca, & aſtringens cum lentore ſine morſu; quæcunque enim aliquam mordendi, ac detergendi vim habent, magis inter carnem generantia numeranda ſunt, ad quæ iam pergimus.

a Galen. 5. meth. c. 8. & lib. 2. catag. c. 22.
b Gal. 2. lib. katag. c. 21.

Vlcera igitur, quæ caua ſunt, carnis generationem requirunt, vt impleantur; quod ſimiliter eſt opus [c] naturæ, quæ non ſolum initio procreationis carnem effingit; ſed auget, & quod aſſidue abſumitur, inſtaurat: eadem igitur cauum vlcus carne implet, quam ex ſanguine procreat; quod ſi vlceratæ, partis [d] natura, alioquin bene valeat, procreabit carnem neceſſario, ſi præſto ſit ſanguis bonus, Medicus autem erit efficiendi [e] ſocius, cum ſubmouebit impedimenta: duo enim [f] neceſſario ſuperſunt, cum producitur caro, humor ſcilicet & ſordes, quæ redundant [g] non ſolum in partibus vlceratis, ſed etiam in integris, vbi paulatim reficitur caro, quæ abſumitur à calore: ille autem, qui tunc ſuperat humor, vel per foramina cutis obſcura diſſipatur, vel in ſudorem conuertitur; ſordes, quæ craſſior eſt, partim præbet pilorum materiam, partim cutem ſuffundit; in vlceribus igitur redundat eiuſmodi humor ac ſordes, impeditque procreationem carnis, niſi auferatur; quamobrem [h] ſiccare humorem conuenit, & ſordem detergere: vtrumque præſtant medicamenta, quæ græce ſarcotica, hoc eſt, carnem generantia nominantur; habent enim vim ſiccandi humorem, & detergendi ſordem, ad quem vſum non aptantur quæuis detergentia, aut ſiccantia, ſed tantum quæ [i] primo gradu ſiccant, ac modice detergunt, ſiquidem validius ſiccantia, præter exuperantem humorem, exhaurirent etiam ſanguinem, ex quo generanda caro eſſet: valde etiam detergentia, non modo ſordem ſuperantem tollerent, ſed exederent quoque creſcentem, ac nuper genitam carnem: opus [k] igitur eſt moderate ſiccantibus ac detergentibus, cuiuſmodi eſt thus, farina hordei, erui, fabarum, ariſtolochia, iris, panax, cadmia, pompholyx: at neque horum omnium æqualis eſt ſiccandi, & detergendi facultas, ſed aliorum validior, aliorum imbecillior: ad robuſtas naturas vtemur validioribus, ad infirmas ac molles imbecillioribus; thus [l] vim habet moderatam, at ſi ad hominem ſicciorem admoueatur, potius madefacit ac pus mouet, quam generet carnem, ariſtolochia & panax magis calefaciunt, & ſiccant, farina hordei & fabarum ſine vllo calore minus ſiccat: oportet autem vnicuique [m] naturæ idoneum medicamentum aptare, ſicciori ſiccius, humidiori humidius, atque vbi ex adhibita medicamento, vlcus reddatur nimis humidum, ad ſiccius tranſeundum erit, ex contrario vbi nimis ſquallidum conſpiciatur vlcus ex medicamento, aliud, quod minus ſuciare poſſit, ad carnem generandam admouebimus. F

c Gal. lib. de conſtit. art. cap. 12. & 6. metho. c. 6.
d Galen. 3. meth. 3.
e Galen. 6. meth cap. 6.
f Galen. 3. meth. cap. 3.
g Gal. ibid. & 1. de tu. va. c. 12.
h Galen. 3. meth. 3.
i Gal. ibid.
k Gal. ibid.
l Gal. ibid.
m Gal. ibid.

G

De facientibus, ac ſedantibus dolorem, de mouentibus ſomnum, ac ſtuporem adferentibus. Cap. XVII.

FAcultates etiam medicamentorum, quæ dolorem faciunt, aut leuant, generatim ad vniuerſum corpus referuntur, & idcirco explicandæ nunc ſunt. Quorſum tollendus ſit dolor, euidentius eſt, quam vt narrandum ſit, ſed quorſum à Medico excitandus non ita perſpicuum eſt, id quod oſtendemus, ſi ante doloris naturam propoſuerimus: refertur igitur dolor ad appetitum declinantem id, quod ſenſui moleſtum eſt, ita vt ſequatur magnum impulſum rei, quæ ſub ſenſum cadit, quo fit, vt ſenſus excitent, ſopore oppreſſos, ſicque valeat contra ſomnum grauem, à quo conſtat homines excitari, cum doloris cauſam percipiunt: præterea nititur natura depellere dolorem, tanquam rem alienam & inimicam, atque ea de cauſa dolentem partem ſpiritu implet, & ſanguine, quibus tanquam militibus vtitur ad hoſtes profligandos, in quo caſu neceſſe eſt auerti id, quod ad alias partes erumpebat, quamobrem præſtat, vbi humor auertendus ſit ab aliqua parte, in contraria facere dolorem, qui ad ipſam attrahat ſuccos alioquin ad affectum locum influentes; ergo cum neceſſaria ſint tam ea, quæ faciunt, quam ea, quæ auferunt dolorem, operæ pretium eſt de vtriſque tractare. Mouetur igitur dolor ab iis, quæ ſenſibus percipiuntur, cum adeo [n] valida ſunt, vt ſoluant vnitatem partis ſentientis; ita autem interdum læduntur inſtrumenta ſenſuum à validis obiectis, vt non ſolum doleant ſoluta vnitate, ſed H etiam intereant: excitatur itaque dolor, cum ſoluitur id, quod continuum eſt in particula ſentiente à proprio [o] obiecto cuiuſque ſenſus, vt à luce in oculis, à vehementi ſono in auribus, ab odore fœdo in naribus, ab amato ſapore in lingua, in aliis partibus, quæ ſolo præditæ ſunt ſenſu tactus, à qualitatibus, quæ tractantur, ita validis, vt ſoluere vnitatem poſſint: medicamenta igitur dolorem facientia dici debent ea, quæ cuiuis ſenſui obiecta, adeo valida ſunt, vt continuum ſoluant; magis tamen dolorem faciunt [p] obiecta ſenſus tangendi, quam aliorum ſenſuum, cum craſſiora ſint; ita vt proprie dicantur dolorem mouere: mouetur dolor non ſolum medicamentis ſed etiam chirurgia, vbi candenti ferramento pars vritur, aut ſcalpello ſecatur, aut manu, ſeu laqueo diſtenditur, ex medicamentis ſoluunt continuum, quæ valde [q] calefaciunt, aut refrigerant: refrigerantia quidem cogendo, ac denſando: quanquam, vbi ad ſummum frigoris perueniunt, non faciunt dolorem, ſed auferunt ſenſum, ſecus euenit calidis, quæ quanto validiora ſunt, tanto maiorem excitant dolorem: cum magis ſoluant continuum, vt adurentia primum, deinde etiam erodentia, & carnem detrahentia, quæ late in ſuperioribus perſequuti ſumus.

n Gal. 1. de cauſis ſympto. c. 6. & 4. ſimp. c. 2.
o Gal. 1. de cau. ſymp. c. 6.
p Gal. ibid.
q Galen. 4. ſimp. 2.

Quæ dolorem tollunt, neceſſe eſt, aut cauſam ſubmoueant, quæ ſenſui moleſta eſt, aut ſenſum ipſum; duo enim hæc ſunt ad excitandum dolorem neceſſaria, quod ſi vel vtrunque, vel alterutrum deſit, non ſequetur dolor. Medicamenta [r] ergo, quæ dolorem finiunt; aut tollunt cauſam, à qua ſoluitur continuum, aut auferunt ſenſum. Quæ cauſam tollunt, ſi [ſ] ſimul etiam finiant morbum, non dicuntur re-

r Galen. 5. ſimp. c. 19.
ſ Gal. lib. 12. meth. c. 1. & 5. ſimpl. c. 19.

tur re-

A tur remedia doloris, ſed morbi, quæcunque manente morbo amouent ſolummodo, quod vnitatem ſoluendo facit dolorem, dicuntur græce anodina; leniunt autem dolorem, quatenus internos ſuccos ſoluentes continuum minuunt, aut temperant: minuentibus vtimur, vbi dolor oritur à ſuccorum copia diſtendente: temperantibus vero, vbi acres ſucci mordeant, atque erodant; frangitur enim eorum vis, ſi lenia adhibeantur, atque emplaſtica, vt album oui, adeps ſuilla, amylum, pars lactis craſſior, cremor ptiſanæ, oleum ex roſa conditum; minuunt autem atque exhauriunt ſuccos ſiue morſu ſiue copia lædentes, medicamenta rarefacientia, quæ [a] (vt in prioribus oſtenſum eſt) non excedunt primum gradum caloris, veluti chamæmelum, lini ſemen, althæa, fenugræcum, quibus fouetur pars, ita vt rarefiat: funditurque ſuccus, & in vapores diſſoluitur, ita vt exhalare poſſit per foramina cutis rarefacta.

a Sup. c. 12.

Hæc de iis, quæ dolorem leuant ſubmouendo cauſam, tranſeamus ad ea, quæ idem præſtant, auferendo ſenſum, ſine quo non poteſt eſſe dolor: neque enim dolet pars, quæ non ſentit, ſiue à naturali ſtatu deſtituta ſit, ſiue ſtructa fuerit expers ſenſus, quemadmodum os, cartilago, quæ non dolent, quantumuis ſoluatur in ipſis, quod continuum eſt. Deſtituuntur partes ſenſu aliquando ſecundum naturam, aliquando præter naturam, in ſomno quidem ſecundum naturam; quieſcit [b] enim tunc ſenſus, neque tranſmittitur ſpiritus à cerebro, qui ſubiectis partibus ſentiendi vim impertiat, præter

B naturam aufertur ſenſus in ſtupore, quod ſimiliter intercludatur iter ſpiritibus, qui ſentiendi vim diſtribuere conſueuerunt. Medicamenta igitur, quæ ſenſum auferunt, vel ſomno apta ſunt, vel ſtupori; neceſſaria autem ſunt non ſolum ad tollendum dolorem, ſed ad vigiliam quoque, vbi diuturnior ſit, remouendam; loquamur ante de iis, quæ ſomnum faciunt, deinde tranſibimus ad ſtupefacientia.

b Ariſt. l. de ſomno.

Somnus igitur eſt quies ſenſuum [c] neceſſaria, quod eiuſmodi potentiæ, cum non ſint æternæ, laborent, & nequeant idcirco perpetuum ſuum munus præſtare; quamobrem inſtituit natura cauſam à qua fieret, prohibet hæc tranſitum ſpiritibus animalibus, qui in cerebro generantur, neque aliud ea eſt, [d] quam ipſa expiratio, quæ exhalat à cibis, dum in ventriculo conficiuntur, tenditurque ad cerebrum, & ipſum obſtruit, quo fit, vt poſt cibum ſomnus ſequatur plenior, ſed moliuntur ſomnum Medici quoque perfundendo aquam calidam, in qua decocta ſit lactuca: admouent autem hanc prope nares, ita, vt admittant vapores, qui ab ea excitantur, ſicque oppiletur cerebrum. Dant etiam Medici cibos & potiones, à quibus copioſe excitetur expiratio, quæ cerebrum obſtruat; accerſendus igitur eſt ſomnus & per cibos & potiones, & per medicamenta madefacientia, quæ ſi mediocriter refrigerent, magis iuuabunt, quæ valde cerebrum refrigerant, magis ſtuporem faciunt, quam ſomnum.

c Ariſt. l. de ſomno.
d Ariſt. l. de ſomno & Gal lib. 1. de cau. ſymp. c. 8.

A ſtupefacientibus vero multo magis tollitur ſenſus; neque enim adferunt ſomnum, ſed neceſſitatem dormiendi fere inexpugnabilem, ita vt partes capiti ſubiectæ deſtituantur ſenſu longe magis, quam vbi ſomnus ſecundum naturam accedit; magis enim intercluditur iter ſpiritibus animalibus ſentiendi

C vim præbentibus. Medicamenta, quæ ſtupefaciunt, [e] ſummam habent vim refrigerandi, ob quam cerebrum denſant, & adſtringunt, ita vt diſtribui ſpiritus ſubiectis partibus nequeant, ſicque ſtupor ſequatur, ob quem medicamenta hæc [f] narcotica græce nuncupantur: maximam vim habet ſtupefaciendi papaueris lachryma, mandragora, herba apollinaris, quibus præter frigus iungitur etiam aliquis [g] ſiccitatis exceſſus, quo nomine tutiora ſunt, quam quæ frigida ſunt & humida, veluti cicuta. Aufertur autem ſenſus ab his, vel in omnibus partibus, vel in aliquibus duntaxat, vbi deuorentur, cum cerebrum denſent, & aſtringant, ſtupor adfertur communis omnium partium: ſed vbi ad aliquam partem admoueantur, ſtupefaciunt ipſam duntaxat; ita enim ipſam afficiunt, vt nequeat ſpiritum animalem amplius admittere: hanc vim habet vnguentum populeon, oleum ex nenuphare, cui aliquid adiectum ſit lachrymæ papaueris, vtimur etiam ad oculos colliriis ſtupefacientibus, infundimus & per clyſteres phylonium, [h] quod & deuorari ſolet ad ſtuporem inducendum, non ſecus quam theriaces noua, paſtillus diaſpermaton, confectio Nicolai, quam requiem appellant, à quibus omnibus tollitur ſenſus, & ea ratione remouetur dolor.

e Galen. 5. ſimp. 19.
f Galen. 5. ſimp. c. 19.
g Gal. ibid.
h Galen. 12. meth. c. 1.

De mouentibus, ac ſupprimentibus ſudorem.

Cap. XVIII.

D FAcultates medicamentorum hactenus expoſitæ, generatim accommodantur ad vniuerſum corpus; mutant enim partes omnes & quæ in partibus continentur. Illæ vero, quæ nunc ſequuntur, membratim pertinent ad ſingulas partes, ſiue ipſarum ſubſtantiam mutent, ſiue ſuccos in ipſis contentos; quæ ſubſtantiam alicuius partis mutant, ab illa nomen [i] trahunt; nam cephalicæ, græce dicuntur facultates, quæ conferunt ad caput, ophtalmicæ, quæ ad oculos, ſtomaticæ, quæ ad os, chiliacæ, quæ ad ventrem, hepaticæ, quæ ad iecur, ſpleneticæ, quæ ad lienem, nephriticæ, quæ ad renes, artriticæ, quæ ad articulos: quanquam eiuſmodi facultates non aliæ ſunt, quam quæ ſuperius expoſitæ ſunt ad totum corpus pertinentes, vt calefacientes, exempli gratia, repellentes, attrahentes, exiccantes: tribuuntur tamen proprie illis partibus, quæ maxime egent earum ope, neque de ipſis tractare amplius nunc oportet: nam in libro de curatione partium multiformium membratim oſtendimus, quam facultatem quælibet poſtulet. Quæ vero aut eliciunt ex corpore noſtro, quæcunque detrudenda ſunt, aut ſupprimunt, licet videantur ad vnam partem magis ſpectare, quam ad alteram, referri tamen poſſunt ad vniuerſum corpus, cuiuſmodi ſunt, quæ ſudorem, vrinam, ſputum, vomitum, menſtrua, lac, ſemen euocant, aut ſupprimunt, emanant autem proxime à facultatibus ſupra expoſitis, quod facile patebit, ſi vnamquanque ſeorſum inſpiciamus.

i Galen. 5. ſimp. c. 2.

Sumemus initium ab iis, quæ ſudorem mouent, quarum vſus neceſſarius eſt vniuerſo corpori ad excernendum partim id, quod ſecundum naturam, partim id, quod præternaturam ſuperat: redundat ſecundum naturam in partibus [k] ſolidis, cum ex ſanguine aluntur, tenuis quidam humor ſimilis ſero la-

k Gal. 1. de tu. va. c. 12.

ctis, ab hoc humore purgatur ſanguis per vrinam, non tamen ita, vt non retineat aliquam eius portio- E
nem, cum per venas ſingularum partium diſtribuitur, educitur autem ex cute, & efficitur materia ſu-
a Gal. lib. de diff. ſymp. c. 6. doris ſecundum naturam: quanquam [a] Diocles quemlibet ſudorem præter naturam eſſe exiſtimauit,
cum quod redundat in tertia coctione, debeat ſecundum naturam in expirationes diſſipari & ita ob-
ſcure exhauriri, & non conuerti in ſudorem manifeſtum. Nos tamen latius rem accipientes vocabi-
mus, ſecundum naturam, quæcunque conſpiciuntur in ſanis, cumque conſtet eos, qui ſani iudicantur,
b Gal. l. 1. de tu. va. c. 12. ſudorem [b] effundere, exiſtimabimus ſudorem ſecundum naturam redundare.

Præternaturam vero cenſetur ille ſudor, in quo non tantum tenuis eiuſmodi humor effluit, ſed pur-
gatur corpus vniuerſum, ſiquidem ſucci in toto præternaturam redundantes, non ſolum per deiectio-
c Gal. 3. 3. ap. com. 4. nem, aut vrinam redduntur, ſed etiam [c] per ſudorem; ac licet eductio hæc ſit opus naturæ; id tamen,
quod educitur, præternaturam redundat; neceſſaria igitur eſt eductio ſudoris vtriuſque, atque idcirco
etiam facultas medicamentorum, à quibus euocatur: eſt autem hæc facultas ſeparata quædam ab illis,
quas ante narrauimus, quamuis inde oriatur, neque vna eſt ac ſimplex, ſed multiplex, quod perſpi-
cuum erit, ſi rei naturam vſque ad viuum reſecemus: ergo ad ſudorem duo concurrunt, præter facul-
tatem expellentem, humor detrudendus, & locus, per quem detrudi debet. Quod attinet ad humo-
rem non quiuis aptus eſt, qui per ſudorem effundatur, ſed ille duntaxat, qui tenuis eſt, & minime glu-
tinoſus; nam contrarius ex foraminibus cutis exire non poſſet: debet igitur, qui craſſus eſt, & gluti-
noſus, ante incidi atque extenuari, vt in ſudorem vertatur: hoc præſtant medicamenta, quæ quod F
d Sup. c. 10. 11. & 12. craſſum eſt, extenuant, quod glutinoſum, incidunt, quæ (vt [d] in ſuperioribus oſtenſum eſt, debent
ad tertium gradum caloris, ac ſiccitatis peruenire, & ſimul habere ſubſtantiam tenuem, per quam poſ-
ſint penetrare. In eorum igitur permixtione ſuperant partes igneæ, ob quas ſaporem acrem præſefe-
runt, & non modo guſtu, ſed etiam odore mordent, quamuis grata ſint, veluti aromata, aniſum, fœ-
niculum, hyſſopum, origanum, ſerpillum, apium, ſmyrnium: quamquam extenuant etiam, quæ mi-
nus calida ſunt, & partibus tenuibus continentur, quemadmodum acida: conferunt etiam amara de-
tergendo atque incidendo, vt abſinthium, abrotanum, ſeriphium. Locus vero, per quem humor exi-
re debet, præbetur à foraminibus cutis, quæ cum per ſe anguſta ſint, facile obſtruuntur à ſordibus, ac
ſuccis glutinoſis; facile etiam adſtringuntur & denſantur ab iis, quæ frigida ſunt & ſicca; ergo vt ſudor
erumpat, neceſſe eſt patere foramina cutis; & vbi clauſa ſunt, aperiri, id, quod fiet, ſi remoueatur, quod
obſtruit, & relaxetur, quod aſtrictum eſt; quod obſtruit, cum glutinoſum ſit, poſtulat detergentia,
quæ nec nimis calida ſint, ne attrahendo nimis infarciant, nec nimis frigida, ne aſtringant; ſunt igitur
hæc ſicca, moderate tamen, ſine aſtrictione, ſine exceſſu frigoris, & caloris, cum tenuitate & cum mi-
nore facultate ſiccandi, quam ea, quæ requiritur ad caua interna.

e Galen. 5. ſimp. c. 12. Sufficiunt igitur foraminibus cutis detergendis, [e] amara, & nitroſa, cuiuſmodi ſunt nitrum, a-
mygdalæ amaræ, iris, ariſtolochia, farina lupini: eadem foramina cutis, cum aſtricta ſunt, rarefacien- G
tia poſtulant, hæc autem calida eſſe debent; nam vt frigus denſat, ita calor relaxat, neceſſarius autem
eſt non quiuis calor, ſed moderatus, nam immoderatus ſiccando denſat, quo fit, vt neque ſiccitas de-
beat iungi cum calore; ſed neceſſarius magis eſt humor, neceſſaria item eſt ad rarefaciendum ſubſtan-
f Gal. loco cit. tia [f] tenuis, quæ permeare poſſit: continentur igitur medicamenta rarefacientia temperatione cali-
da, non tamen vltra primum gradum, tum humida, vel certe media inter humidam & ſiccam cum te-
nuitate ſubſtantiæ, huiuſmodi eſt chamæmelum fœnugræcum, lini ſemen, melilotus, ex quibus fiunt
cataplaſmata, vel perfuſiones ad cutem, commodiſſimum eſt balneum aquæ dulcis: illud autem præ-
terire non oportet, quod ad cutem relaxandam non modo conferunt, quæ extrinſecus imponuntur,
ſed etiam quæ intus dantur, quemadmodum aqua, in qua decoctum fuerit chamæmelum; relaxat e-
nim & ſudorem mouet, quo nomine laudatur plurimum, vbi febres diutius hominem vexauerint,
g Galen. 3. ſimp. c. 10. fuitque [g] ab Ægyptiis ſoli conſecratum: ex his intelligi poteſt, facultates, quæ ſudorem mouent, plu-
res eſſe, extenuantem ſcilicet, incidentem, detergentem, relaxantem, modo autem vna, modo pluri-
bus opus eſt, partim ob humorem educendum, partim ob locum, per quem educi debet; frequentius
tamen vſu veniunt, quæ cutis foramina rarefaciunt, atque idcirco nomen eliciendi ſudorem ſibi ven-
dicarunt.

Interdum corpus nimio ſudore digeritur, & vires debilitantur, in quo caſu coercendus eſt, aduer-
ſantur autem facultates, quæ ſudorem ſupprimunt illis, quas ſupra retulimus euocare; ergo ſi immo- H
dicus ſudor profluat, vitium, aut ad humorem erumpentem, aut ad foramina cutis, per quæ erumpit,
referri debet; humor nimis tenuis eſt, quamobrem reddendus eſt craſſus & glutinoſus per medica-
menta, quæ ſupra poſuimus, cum ageremus de iis, quæ extenuent, & craſſum vel glutinoſum reddunt;
cutis foramina, ſi ſupra modum pateant, claudenda ſunt: clauduntur autem, & cum obſtruuntur, &
cum aſtringuntur; obſtruunt emplaſtica, & glutinoſa, vt adeps ſuilla recens, oleum & cera, ſi abluan-
h Sup. c. 12. tur, aſtringunt & denſant, quæ frigida [h] ſunt, præſertim vbi frigus cum ſiccitate iungatur, hanc vim
habet myrthus, lentiſcus, hypocyſtis, balauſtium, commodiſſime autem datur & ſuccus, & aqua, aut
oleum, in quo iacuerint.

De medicamentis vrinam vel mouentibus, vel ſupprimentibus, calculum frangentibus, tuſſim excitantibus, vel ſedantibus. CAP. XIX.

i Gal. lib. 10. ſimp. c. de ſudore. VRinæ eadem fere ratio [i] eſt, quæ ſudoris; nam quod vtrinque educitur, vel eſt tenuis ille humor,
qui quaſi ſerum ſecundum naturam miſcetur cum ſanguine, vel ſuccus aliquis præternaturam ab-
undans, qui extenuatus cum vrina, aut ſudore detruditur, vt hanc, vel illam viam faciliorem nanciſca-
tur; ergo eadem prope vtilitas eſt medicamentorum, quæ vrinam eiunt, & quæ ſudorem euocant;
multiplex autem eſt facultas ipſorum, cum varia ſint etiam & multa, quæ poſſunt, & vrinam & ſudo-
rem retinere; retinetur enim vrina à craſſis, & glutinoſis ſuccis, obſtruentibus canales, per quos tranſire
debet,

A debet, retinetur à calculo, à morbis renum prohibentibus, quo minus ex ſanguine ſerum alliciatur, retinetur vitio humoris excernendi, ſed quæ renum affectus, aut obſtructionem tollunt, quæ calculum comminuunt, non numerantur inter mouentia vrinam: ſed ea ſola, quæ remouent vitium humoris, facultatem mouendi vrinam habere dicuntur, de quibus nunc primo agemus.

Cum vitium eſt in humore detrudendo, aut ille humor eſt quaſi ſerum, quod cum ſanguine ſecundum naturam miſcetur, aut ſuccus, qui præternaturam redundat, vbi non reddatur vrina vitio ſeri, non eſt, quod cauſemur exiguam eius portionem, vt nonnulli faciunt, ſuccurrentes per ea, quæ ipſum augent; longe enim aberrant, ſiquidem pauco exiſtenti pauca quoque reſpondere debet vrina ſecundum naturam, neque oportet ipſum augere, ſed ſatius eſt cauſari vitium aliud, vt quod ſanguis cum ſero nimis ſit admixtus, neque ſit à natura ſeparatus, ſicut poſt coctionem ſeparari ſolet vtile ab inutili: quod ſi fuerit ſerum valde mixtum cum ſanguine, non poterit commode attrahi à renibus, & per anguſtos canales penetrare: opus ergo erit medicamentis illud à ſanguine ſeparantibus, eo [a] modo, quo ſeparatur à lacte, vitium in aliis ſuccis, qui cum vrina detruduntur, non aliud eſt, quam craſſitudo, ac lentor; & idcirco medicamenta poſtulat, quæ extenuare poſſint, ac detergere; quæ igitur vrinam mouent, vel tenuem humorem à ſanguine ſeiungunt, vel extenuant, incidunt, & detergunt: de extenuantibus, detergentibus, incidentibus abunde loquuti [b] ſumus, reſtant ea, quæ ſerum à ſanguine ſeparant, quo-
B rum natura colligi poteſt ex iis, quæ lac cogunt, ac ſerum ſeparant; eadem enim [c] eſt ratio vtrorumque: at varia ſunt, quæ cogunt lac, & ſeparant ſerum, vt coagulum lactentium animalium, ſuccus ex ficu, qui lac repræſentat, gallion herba, flos alterius herbæ ſpinoſæ, quam cardum appellant: præterea mulſum, aut oxymel frigidum lacti feruefacto inſperſum, vas æneum plenum aqua frigida in lac feruens demiſſum; hæc cum varia ſint, & calida & frigida, non facile eſt diſcernere cauſam cogentem, ſed confugiendum eſt ad naturam principum qualitatum, ſeu elementorum, quæ ita habet; frigus [d] cogit tam ea, quæ ſunt eiuſdem generis, quam quæ alterius; denſat enim omnia ſimul, id quod lutum nobis oſtendit frigore concreſcens, quamuis ex aquoſa & terrena ſubſtantia contineatur, at calor tantum ea cogit, quæ ſunt eiuſdem generis, ſeparat, quæ ſunt alterius, vbi aquoſus humor multus & craſſa ac terrena ſubſtantia ſimul iungatur, non poteſt ſuperari humor & cogi à calore, & idcirco tenuis manet; quod terrenum & craſſum eſt, à calore exiccatur, & denſum fit, ſed interim ſecernitur humor aquoſus, qui in eo continebatur; exprimitur enim, cū partes craſſiores ſicceſcunt, quo fit, vt ſimul cogantur partes terrenæ, quæ ſunt eiuſdem generis, & ſeparentur aquoſæ, quæ ſunt alterius, quod in lacte (cum [e] cogitur) manifeſte deprehenditur; denſatur enim atq; in caſeum vertitur pars terrena, ſeparatur aquoſa vi caloris; debet igitur, quod lac cogit calidum eſſe; huiuſmodi eſt coagulum, quod petitur ab animalibus lactentibus, habet enim igneas partes, quas (vt Ariſt. [f] placuit) contraxit ex plurimo calore animalis, eiuſmodi eſt ſuccus ex arbore ficu, qui lactis ſimilitudinem refert, excipitur hic lana, vt idem Ariſt. [g] ſcri-
C pſit, ac deinde modico lacte abluitur, & pro coagulo adhibetur: eſt autem hic ſuccus calidus; nam qui ex caprifico ſumitur, cum frigidior ſit, nequit hoc præſtare; ſunt enim ſtirpes agreſtes frigidiores cultis ac domeſticis. Hoc [h] Theophraſtus probauit ea ratione, quod ſuccus caprifici, nequeat lac cogere, ſicut ſuccus fici, qui calidior eſt; eadem vis caloris ineſt [i] gallio & cardo, per quam cogunt lac: hæc cum ita ſint, iure aliquis requiret, quo pacto cogatur ab oxymelle vel mulſo frigido, aut ab æneo vaſe pleno aqua frigida, quæ refrigerandi vim habent. Verum hæc non per ſe, ſed alio interiecto medio cogunt lac, quatenus videlicet contrahunt in vnū calorem lactis feruentis, qui ob fugam contrarii præſentis nempe frigoris, in vnū contractus potentior redditur & cogendo craſſiorem partem lactis, ſeparat ſerum.

[a] Galen. 5. ſimp. c. 13.
[b] Sup. lib. præſenti c. 10. & 11.
[c] Galen. 5. ſimp. c. 13.
[d] Ariſt. l. 2. de ortu & inter. c. 2.
[e] Galen. 5. ſimp. c. 13.
[f] Ariſt. l. 3. de hiſt. an. c. 21.
[g] Ariſt. l. 3. de hiſt. an. c. 20.
[h] Theoph. lib. 1. de cau. plant. c. 19.
[i] Gal. l. 6. ſimp. c. proprio.

Eadem quoque ratio eſt ſanguinis, qui in corpore noſtro cum humore illo tenui miſcetur: hunc ſi ſeparare volumus, vt vrina fiat, ac profluat, neceſſe eſt medicamentis vtamur calefacientibus, ac ſiccantibus, non leuiter, ſed vſque ad tertium gradum, habentibus item tenues partes, vt magis ſanguinem cogant & valeant penetrare: talia ſunt acria, [k] & bene olentia, vt voluit Ariſt. [l] veluti ſemen apii, petroſelini, fœniculi, dauci, ſmyrnii, aſarum, ammi, phu, meon, acorum; ab his enim probe ſecernitur ſerum ex ſanguine, & eo nomine euocatur vrina, eadem cum extenuandi, ac incidendi vim habeant, aptantur, vbi ſuccos craſſos & glutinoſos oporteat cum vrina purgare, ſiquidem extenuati, atque inciſi facilius per eiuſmodi canales detruduntur, quamobrem ea medicamenta poſſunt hoc quoque nomine vrinam mouentibus adnumerari.

[k] Galen. 5. ſimp. c. 13.
[l] Ariſt. lib.

Elicitur tamen vrina etiam ab illis, quæ minus acria ſunt, minuſque incidunt, atque extenuant, qua-
D lia ſunt, quæ lac euocant, & menſes; elicitur & ab iis, quæ modice detergunt, & minus calefaciunt & ſiccant, quam vt extenuare, ac incidere poſſint, veluti à pepone, cucurbita, cucumere, ſiue ſumatur ipſorum ſemen, ſiue pars, quæ eſt veluti caro: euocant hæc vrinam, quatenus detergunt, quod glutinoſum eſt, & attrahi à renibus ac penetrare nequit, quatenus item refrigerant, & frangunt calorem, qui cum nimis excedit, abſumit humorem, & ſanguinem ſiccat, quod non euenit, vbi remittatur; eundem vſum præſtat mulſa & aqua, in qua gramen, hordeum, ac dulcis radix bullierit; modice enim detergunt, ac refrigerant, & in calidis corporibus vrinam non mediocriter eliciunt, proprie [m] tamen vrinam ciunt, quæ cum tenuitate ſubſtantiæ calida ſunt & ſicca; qualia diximus eſſe acria.

[m] Galen. 5. ſimp. c. 13.

Euenit interdum, vt vrina nimis large fluat, ita vt corpus exhauſtum tabeſcat, ac vires deficiant, niſi ſupprimatur, medicamenta, quæ hoc præſtant, ſpectant ſolummodo ad humorem, qui excernitur, quanquam renes ob ingentem calorem aliquando nimium attrahunt, ſed illi ſanantur ſuis remediis; medicamenta, quæ nunc proponimus, ad vrinam ſupprimendam, referuntur ad humorem, qui nimis profluit, quod tenuior ſit: nam qui craſſus eſt & glutinoſus, nec facile attrahitur, nec facile educitur; debent ergo craſſum ac glutinoſum facere tenuiorem ſuccum, & ita vim contrariam habere, incidentibus ac extenuantibus, à quibus vrinam diximus euocari.

Reddunt igitur craſſum, & glutinoſum, quæ vrinam ſupprimunt, ſiue frigida ſint, vt lactuca & papauer, ſiue emplaſtica, ſiue adſtringentia, de quibus abunde [n] ſupra loquuti fuimus.

[n] Sup. c. 12.

At ſi detineatur calculus in renibus, aut veſica præter alias, quas adfert, moleſtias, impedit vrinæ tranſitum, atque idcirco comminuendus eſt medicamentis, vt facilius educatur; ſed qualia eſſe debeant, intelligetur, ſi quo pacto gignatur, in memoriam reuocemus: gignitur [a] calculus ex materia craſſa & glutinoſa, quæ denſatur à calore, non ſecus, quam lateres, vbi in fornace coquuntur; nequeunt autem hi diſſolui à frigore humido, quod ita denſati fuerint, vt non admittant amplius humorem; at multo minus diſſipantur à calore [b] ſicco, cuius ope induruerunt, ſolummodo igitur franguntur. Idem vſu venit calculis renum, & veſicæ, qui nec à valde calefacientibus, nec à refrigerantibus diſſoluuntur, ſed tantum comminui poſſunt: ad quem vſum aptantur quæcunque ſine valido calore extenuandi, ac incidendi vim habent, veluti ſuccus limonum, acetum, oxymel ſcilla conditum, aſparagus, cipperus, adianthum, bettonica, aſplenium, radix rubi, quæ autem calidiora ſunt, reddunt calculum magis durum: id quod faciunt acria, à quibus paulo [c] ante tradidimus vrinam euocari: quanquam numerantur à nonnullis authoribus inter calculum frangentia, ſed magis iam comminuti fragmenta educunt, neque frangendi vim habent, niſi vbi calculus conſtet ex materia minime glutinoſa, & per ſe ſit admodum fragilis; exiccatur enim tunc à medicamentis acribus, ſi quid eſt glutinis, & id, quod reſtat, diſſoluitur in arenulas, diſſipatur à mollientibus ac digerentibus medicamentis, vt à gummi [d] ex pruno, aut bdellio. Litoſperma vero, & vitrum contritum adhibetur à nonnullis ad calculum comminuendum, quod poſſit tanquam res dura rem alteram duram conterere, ſicut atteruntur lapides lapidibus, ſed hoc mihi non fit veriſimile; non enim valet intus, quod magna vi imprimat, & dura inter ſi perfricet, ſicut extra. Magis ergo id tribui, dum videtur, facultati extergenti, atque extenuanti, ſine magno exceſſu caloris, ob quam Galen. [e] credit, non in veſica, ſed in renibus calculum comminui, à vitro, à lapide, qui in ſpongiis reperitur, ab Ophyte, à Iudaico; conteruntur enim ſuper cote, & ex vino albo tenui bibuntur.

Cæterum lapis Iudaicus ſi (vt nonnulli credunt) inguini alligatus, poteſt in veſica frangere calculum, id magis tribuendum eſt toti ſubſtantiæ, quam temperationi ex quatuor principibus qualitatibus.

Ab iis, quæ vrinam euocant, non multum diſtant ea, quæ ſputum educunt; ſiquidem & hæc acria ſunt, vimque habent extenuandi, atque incidendi ſuccum craſſum & glutinoſum, qui in thorace contentus non facile expuitur. Eadem à tuſſi, quam mouent, [f] bechica græcis nuncupantur, quod vocabulum vſurpatur ad ea etiam ſignificanda quæ tuſſim ſedant, quibus opus eſt, cum ea valde hominem vexat, neque humor præter naturam valde occupat thoracem, excitantibus vero tuſſim tunc vtimur, cum humor, qui in thorace præter naturam continetur, & expurgari debet, ægre expuitur, quod nimis craſſus ſit, & glutinoſus, quamobrem incidi, ac extenuari debet, id quod præſtant medicamenta acria, vt diximus, minus tamen quam ea, quæ eliciunt vrinam: debent igitur medicamenta tuſſim mouentia tenui [g] ſubſtantia contineri, non tamen æque calida & ſicca, atque illa, quæ vrinam ciunt; ſatis enim eſt, ſi humorem aliquantulum extenuent, ſicque naturam excitent ad expellendum: quæ valde exiccant, reddunt humorem ita craſſum, vt nequeat per tuſſim ſurſum à ſpiritu impelli; ad hunc igitur vſum maxime aptatur mulſa; oxymel dilutum, in quibus bullierit praſſium, hyſſopum, adianthum, aptatur & reſina therebinthina cum melle; ſatis enim hanc extenuant, & incidunt.

Sunt etiam vtilia illa, quæ cum modica detergendi vi plurimum madefaciunt, vt cremor ptiſſanæ, aqua, in qua bullierint hordeum, dulcis radix, caricæ; eiuſmodi enim potione madefactus humor per tuſſim educitur, vbi non fuerit admodum craſſus, & glutinoſus; nam talis poſtulat non ſolum detergentia, ſed etiam incidentia, & extenuantia.

Quod ſi ea, quæ in thorace continentur, valde tenuia fuerint, hac atque illac [h] dilabuntur, nec poſſunt per tuſſim à ſpiritu ſurſum impelli, niſi craſſitudinis, vel lentoris aliquid acquirant, ad quem vſum valent emplaſtica, vt amylum, traghacanthum, gummi, quorum vſu facilius expuitur, quod in thorace tuſſim mouebat, & ita etiam ſedatur tuſſis, quo nomine poſſunt hæc etiam bechica nominari; alia bechica, quæ tuſſim mouent (vt ſupra [i] oſtenſum eſt) extenuant, incidunt, detergunt, quæ in thorace continentur. Poſtremo ſedant etiam tuſſim, & hoc nomine bechicis adnumerantur, quæ ſomnum, & torporem faciunt, quatenus cogunt tenuem pituitam deſtillantem à cerebro ad thoracem.

De mouentibus, ac ſupprimentibus menſtrua & lac. Cap. XX.

AB iis, quæ ſputum, & vrinam mouent, non multum etiam differunt, quæ menſtrua eliciunt, ita vt merito illis ſubiiciantur; vſu autem veniunt mulieribus, cum ſanguis menſtruus non reſpondet, ſicuti ſupprimentia, cum nimis erumpit; vt autem appareat, in quo conſiſtat facultas medicamentorum euocantium menſtrua, neceſſe eſt cauſam requirere, cur retineantur: hæc autem multiplex eſt, vis detrudens imbecilla, ſanguis craſſus, & glutinoſus, aditus, per quem ille fluere debet interclusus, quare multiplex quoque medicamentorum euocantium facultas deſideratur; debet enim confirmare vim expultricem debilitatam, incidere atque extenuare ſanguinem craſſum & glutinoſum, eidemque patefacere iter, vel dilatando, quod aſtrictum eſt, vel auferendo, quod obſtruit. Medicamenta, quæ quamlibet ex his facultatibus habent, aptantur ad menſtrua euocanda, quanquam à Galeno [k] & veteribus Medicis ea ſola dicuntur elicere menſtrua, quæ obſtructos aditus aperiunt, ac detergunt, quæ vero ſuccurrunt virium debilitati, aut incidunt & extenuant ſanguinem, licet ſæpe neceſſaria ſint ad menſtrua concitanda, non tamen referuntur inter ea, quæ mouent menſtrua; nimis enim communia ſunt: quamobrem nunc illa ſola adſcribemus, quæ canalium obſtructionem tollunt, attingemus & ea, quæ quod aſtrictum eſt, relaxant.

Oritur [l] obſtructio à ſuccis multis craſſis, & glutinoſis, multitudo poſtulat detrahentia, craſſitudo extenuantia, lentor incidentia, ac detergentia: omiſſis iis, quæ multitudinem detrahunt, ea perſequemur,

a Gal. 14. meth. 4. & lib. de ſuccorum boni. c. 2.
b Gal. lib. 6. de tu. val. c. 11.
c Supra in hoc c.
d Galen. 7. ſimp. c. de prunis, & 6. ſimp. cap. de dellio.
e Gal. l. de renum affectib. c. 8.
f Galen. 5. ſimp. c. 20.
g Gal. ibid.
h Galen. 3. acu. cō. 2.
i Supra in hoc cap.
k Galen. 5. ſimp c. 22.
l Gal. lib. de diff. morb. c. 7. & lib. de cau. morb. c. 7.

A muntur, quæ lentorem & craſſitudinem corrigunt, & ita aditum menſtruis patefaciunt: conſtat autem hæc debere eſſe calida, ſed [a] minus, quam quæ vrinam mouent, & magis, quam quæ augent lac, natura hæc modice calida ſunt, & humida, illa tertio gradu calida & ſicca, ſed quæ menſtruis aptantur, neque humida, neque ſicca eſſe debent, neque adeo calida, cum nec augere, nec abſumere ſanguinem oporteat; hoc faciunt ſicca, illud humida; quæcunque vero tertio gradu calida ſunt, veluti acria, ſanguinem reddunt nimis craſſum; aptantur igitur ad menſtrua elicienda, amara & ſubacria, cuiuſmodi eſt, ſabina, [b] meu, iris, ariſtolochia, calamenthum, pulegium, ſampſucus, centaurium; eadem vrinam quoque euocant, non tamen ita valide, vt illa, quæ à græcis diuretica nuncupantur; modice igitur extenuant, atque incidunt, & detergunt, carentque omni aſtrictione, ſiquidem aſtringentia ſi in vterum darentur, paruas venas potius clauderent, quam aperirent: epota vero, ac deuorata ſiquid habent aſtrictionis, validiora ſunt, cum partes amaræ ab aſtringentibus compellantur, & efficaciores fiant, quo nomine abſinthium ad menſtruam [c] purgationem educendam plurimum laudatur.

- a Galen. 5. ſimp. c. 22.
- b Gal. ibid.
- c Dioſc. l. 3. c. 23.

At vbi ora vaſorum ad vterum pertinentium, ex quibus effluit menſtruus ſanguis, aſtricta fuerint, (quod fieri ſolet ex vſu aquarum aſtringentium, & vim aluminis habentium) confugere oportet ad aperientia, quæ ſecundo gradu calefaciant, & craſſiorem habeant ſubſtantiam, cuiuſmodi eſt cyclaminus, anemone, fel taurinum: quamobrem vbi relaxantia, quæ modice calida ſunt & humida, non ſatis poſſint vaſorum obſtructionem tollere, vtendũ erit aperientibus: hactenus de mouentibus menſtrua.

B Ex quibus non difficile eſt venari, quæ menſtrua nimium erumpentia ſupprimunt; claudere enim debent iter, per quod effluunt, clauditur autem, cum vel obſtruitur, vel aſtringitur: obſtruitur à craſſis, & glutinoſis ſuccis, tales autem fiunt ex victu & medicamentis, quæ ſuo loco tradidimus; [d] infunduntur etiam in vterum emplaſtica medicamenta, quæ venas obturent, infunduntur & aſtringentia, quæ denſent, atque ita erumpentem ſanguinem coerceant.

- d Supra cap. 10.

Maximum autem conſortium eſt inter [e] menſtrua, & lac, tum propter ſanguinem, qui communis eſt materia; tum propter vaſa, quæ ab vtero pertinent ad mammas, [f] vt non diſſimilis debeat eſſe facultas medicamentorum lac & menſtrua euocantium, aut ſupprimentium.

- e G. 5. ſimpl. c. 22.
- f Gal. ibid.

Illud tamen diſcriminis eſt, quod quæ menſtrua euocant, non augent ſanguinis copiam, ſed eum, qui præſens eſt, ita parant, vt facile fluat itinere patefacto, quæ ſupprimunt ſimiliter non minuunt ſanguinem, ſed iter claudunt, & tale ipſum reddunt, vt non facile fluat; at quæ lac augent, & ad mammas euocant, [g] ſanguinem non modo talem reddunt, vt fluere poſſit, ſed augent etiam, vbi paucus ſit; quæ lac ſupprimunt, non ſolum talem efficiunt ſanguinem, vt non facile ad mammas feratur, ſed eiuſdem copiam minuunt, ita vt interſit inter medicamenta, quæ ad menſtrua poſuimus, & ea, quæ ſubiicimus ad lac: ſæpe autem vſu veniunt, quæ lac augent, vbi nutrices minus eo redundant, quam vt infantem alere poſſint. Quæ minuunt, vel potius extinguunt, deſiderantur à delicatis mulieribus, quæ (ſi diis placet) turpius exiſtimant ſuos alere, quam ab alienis lactandos curare: generatur igitur lac in

C mammis, quarum glandulæ ita confluentem ſanguinem mutant, vt ex rubicundo album fiat, quod cum ſit opus naturæ, Medicus [h] operam tantum dare debet, vt vbi ſanguis paucus ſit, multus generetur, atque vbi prauus, corrigatur: generatur ſanguis multus, ac bonus, datis eſculentis & poculentis boni & plurimi ſucci, quæ tractata ſunt à nobis in libro de ratione [i] victus: neque opus eſt medicamentis ad hunc vſum, modo bene affecta ſit nutrix, quod ſi à nutricis temperatione immoderata exigua copia lactis generetur, contrariis medicamentis corrigenda erit: vbi minus idoneus ſanguis confluat ad mammas, corrigendus erit; ſiquidem craſſus ſit, & glutinoſus, oportebit vti medicamentis extenuantibus, ac incidentibus; ſi prauus [k] & bilioſus, purgantibus bilem vtramuis, at pituitoſum neceſſe eſt mutare pituitam in ſanguinem, quod faciunt medicamenta calefaciendi vim habentia, ſiquidem pituita ſanguine frigidior eſt, calefacta autem facile vertitur in ſanguinem: eiuſmodi medicamenta non excedunt ſecundum gradum caloris; nam validiora ſiccando abſumerent materiam; talia igitur ſunt medicamenta, quæ lac augent, quorum nonnulla [l] alendi quoque vim habent; atque his potius vtendum eſt: idonea igitur ſunt, anethum, fœniculum, ſmirnium, apium, polium, dum adhuc [m] virent, ſiquidem arida nimis ſiccant, & ſanguinem abſumunt: quæ nimis calida ſunt, nimis calidum, quæ nimis frigida, nimis frigidum ſanguinem reddunt.

- g G. 5. ſimplic. c. 21.
- h G. 5. ſimplic. 21.
- i Vid. l. 2. derõ. victus.
- k G. 5. ſimplic. c. 21.
- l Gal. ibid.
- m Gal. ibid.

At debet modice calidus eſſe, & minime craſſus, vt lac generet: pauca autem ſunt, quæ lac contrahere multum poſſint: ex contrario plurima, quæ lac minuere, atque extinguere valent: quæcunque

D enim excedunt calore, frigore, aut ſiccitate, non ſolum abſumunt materiam, ex qua generari lac debet, ſed minus idoneam ipſam efficiunt: quamobrem non difficile [n] eſt inueſtigare, qualia eſſe debeant medicamenta, quæ lactis copiam extinguant, quo ſpectant etiam alimenta pauci ſucci, præſertim ſi quantitate pauca ingerantur.

- n Gal. ibid.

De medicamentis ad ſemen pertinentibus. CAP. XXI.

EAdem autem eſt materia ſeminis, [o] quæ menſtruorum, & lactis, nempe ſanguis, quamobrem facultas medicamentorum ad ſemen pertinentium non multum diſtat ab ea, quæ proxime expoſita eſt; ſemen igitur tunc generandum, atque augendum eſt, cum minus eſt, quam vt proli propagandæ ſufficiat; ex contrario autem vbi multum ſit, ita vt genitales partes nimium tentet, ac moleſtiam adferat: extinguendum, ſeu minuendum eſt: at vbi redundat quidem, ſed non fertur ad colem, euocandum eſt: ex contrario, vbi nimis ad ipſum feratur, nimiſque profluat, & vires conuellat, reprimendum.

- o G. 5. ſimplic. 22. & 23.

Conſtat igitur quatuor medicamentorum facultates ad ſemen attinere, cum generari, vel extingui, euocari, vel coerceri debeat.

Facultas, quæ ſemen generat, facile innoteſcet, ſi ante natura ſeminis exponatur; eſt autem ſe-

a Ariſt. l. 1. de gen. ani. c. 19. men, [a] id alimentum, quod ſuperat partibus ſolidis, cum aluntur, & tanquam redundans à natura B tranſmittitur ad teſtes, à quibus mutatur, ita vt non retineat amplius naturam ſanguinis, ſed acquirat vim aeream, plenam ſpiritus, ob quam tumet; ergo vbi ſemen paucum ſit, cauſari alterutrum oportet, vel inopiam alimenti, vel vitium in facultate effectrice, quæ ſita eſt in teſtibus; quo fit, vt medicamenta, quæ ſeminis copiam augent, aut teſtibus medeantur, neceſſe eſt, aut materiæ plurimum contrahant: quæ teſtibus medentur, auferuntque morbos ipſorum, non dicuntur ſemen generantia, ſed curantia teſtes. Quod attinet ad materiam ſeminis, quam diximus eſſe alimentum illud, quod ſuperat partibus ſolidis iam bene coctum, ſi debet augeri, neceſſe eſt, rurſus duo concurrant, facultas corporis concoquens, & materia externa, quæ concoquatur. Facultas concoquens efficitur valida à medicamentis tollentibus morbos, quæ non dicuntur ſemen generare. Nam hoc munus à Medicis ſolum *b Galen. 5. ſimp c. 23.* tribuitur illis, quæ contrahunt [b] ſanguinem multum, & idoneum, qui conuertatur in ſemen, talis *c Gal. ibid.* aereus eſt, ac plenus ſpiritus: ſunt autem hæc vel medicamenta tantum, vel [c] etiam alimenta; quæ ſunt medicamenta duntaxat, pituitam in corpore redundantem ita calefaciunt, vt in eiuſmodi ſanguinem vertatur. Quæ ſunt etiam alimenta, temperationem habent moderate calidam & humidam, & *d Gal. ibid.* ſubſtantiæ [d] noſtræ ſimilem, plurimumque aerei humoris in ſe continent, ita vt facile flatum excitent: ſed hæc abunde tradita ſunt in libro de ratione victus: medicamenta vero, quæ debent pituitam *e Gal. ibid.* conuertere in huiuſmodi ſanguinem, ſunt, veluti, eruca, ſatyrium, [e] renes ſcincorum.

Augentibus ſemen contraria ſunt, quæ ipſum extinguunt; gignunt enim ſanguinem non multum, F non paucum, eumque flatus expertem; quin potius quod genitum eſt, abſumunt, & flatum vel diſcutiunt, vel non moueri ſinunt: hæc ſi fuerint alimenta ſimul, & medicamenta; idcirco paucum ſanguinem gignunt; quia pauca dantur, & pauci ſucci; quæ ſunt medicamenta tantum, non modo non ge- *f Gal. ibid.* nerant, [f] ſed extinguunt, quod genitum eſt, quod nimis calefaciant, ſiccent, aut refrigerent; calefaciendo enim & ſiccando flatum diſcutiunt, & ſemen abſumunt, refrigerando prohibent, ne flatus excitetur. Quamobrem ſemen magis extinguunt, quam augeri permittant, quæcunque eiuſmodi qualitatibus excedunt; id, quod vel ætates ipſæ patefaciunt; ſiquidem adoleſcentibus, qui nec valde calidi ſunt, aut frigidi, aut ſicci prope iuuentutem plurimum redundat ſemen. Senibus aut ex toto extinguitur, aut paucum contrahitur, ſed præter temperationis exceſſum, extingui etiam ſemen poteſt ab iis, *g Supra c. 4.* quæ naturæ noſtræ tota ſubſtantia aduerſantur: qualia ſunt, quæ ſupra [g] diximus deleteria nominari: hæc vt reliquas facultates, ita eam, quæ ſemen generat, labefactare poſſunt. Sed omiſſis venenis, *h Gal. 1. de alim. fac. c. 35. & 7. ſimplic. c. de cannabi.* potiſſimum probantur ad extinguendum ſemen ob exceſſum temperationis, viticis, [h] & canabis ſemen, ruta, nenuphar.

Sunt etiam alia medicamenta, quæ ſemen euocant, aut reprimunt, præter ea, quæ generant, aut ſupprimunt, euocare ſemen dicuntur, quæcunque quod genitum erat efficiunt, vt abunde erumpat: reprimere vero, quæ quod nimium profluit, coercent: quæ tamen ſeminis multitudinem augent, eadem G quoque ad euocandum conferunt, quatenus multum magis à natura propellitur, quam paucum, & quæ ſemen extinguunt, idem eatenus reprimunt, quatenus quod paucum eſt, minus educitur, quam *i G. 5. ſimplic. c. 23.* quod multum; ſunt tamen [i] quædam medicamenta, quæ proprie euocant, & non generant, ſicuti alia, quæ proprie reprimunt, non tamen extinguunt; euocant quæcunque calefaciunt & flatum mouent; calefaciendo enim aperiunt iter, quod clauſum erat, & ita ſemen afficiunt, vt facilius fluat: præſertim cum eiuſmodi medicamenta non debeant adeo calefacere, vt ſiccent, & craſſitudinem adferant; nam talia coercerent magis, quam euocarent, quatenus vero illa flatum mouent, impetum quendam edunt, ſiquidem natura cum flatu diſtenditur, magis nititur expellere, quod noxium eſt: hæc ſunt, quæ ſemen euocant, habentur autem in medicamentis duntaxat; neque enim nos alunt, ſicut *k Paulo ante.* illa, quæ poſuimus [k] etiam ſemen generare, plurimum vero ad hunc vſum probantur renes ſcincorum, cum mulſo, cornu ceruinum vſtum, ſatyrium, & confectio ex ipſo, quam diaſatyrion dicunt, & antidotus, quam mithridatum appellant.

l G. 5. ſimpl. c. 23. His, quæ ſemen euocant, contraria ſunt, [l] quæ reprimunt, nec effluere ſinunt, ab his non mouentur flatus, non aperiuntur canales, non redditur ſemen fluens, ſed prohibetur, ne flatus excitetur, & ſemen efficitur craſſum; talia ſunt qualitate frigida, & ſubſtantia craſſa, ita tamen, vt non extinguant, quod genitum eſt: idonea ſunt, lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, pepones, cucumeres, quibus ineſt etiam vis alendi. Medicamenta tantum ſunt ex frigidis, & humidis, lenticula paluſtris, ex H frigidis, & ſiccis ſolanum, & plantago.

De iis, quæ aluum ſoluunt, aut aſtringunt. Cap. XXII.

SEd aluus quoque interdum non reſpondet, interdum nimis profluit, quamobrem, vt vtrique caſui ſuccurramus, neceſſaria ſunt medicamenta, quæ aſtrictam ſoluant, fluentem ſupprimant. Soluentia ſæpius neceſſaria ſunt, per quæ non ſolum deiectiones trahuntur, ſed aliquando purgantur ſucci, vel in toto corpore, vel in aliqua parte plus nimium ſuperantes. Soluentium non vna eſt natura, ſed multiplex, id quod vel ex ſapore patet, cum alia ſint ſaporis expertia, alia dulcia, alia pinguia, alia ſalſa, alia acria, alia acida, alia acerba, vel auſtera: ita vt iure miretur quis, eundem effectum à tam diſtantibus, vel potius contrariis perfici, deſinet tamen mirari, ſi tria, quæ ad alui ductionem neceſſaria ſunt, diligenter intueatur.

Concurrit enim id, quod excernendum eſt, locus, per quem excerni debet, & facultas excernens, ſiquidem eorum, quæ aluum ſoluunt, alia referuntur ad locum, alia ad facultatem, alia ad id, quod detruditur; nam vel reddunt hoc idoneum, quod facile detrudatur, vel patefaciunt locum, per quem exire debet, vel facultatem debilitatam confirmant, atque excitant: quæcunque igitur aluum molliunt, aliquid horum efficiunt, quæ cum varia ſint, merito etiam varia ſunt medicamenta ſoluentia. Veniat in medium primo id, quod educendum eſt, ſiue ſit ipſa deiectio, quæ relinquitur ex cibis in ventriculo coctis, ſiue ſit ſuccus, qui ea via purgari debeat.

Deie-

A Deiectio prompte redditur, vbi humida ſit, vel glutinoſa, vel vtramque habeat naturam: quæ humida & tenuis eſt, & facile penetrat, glutinoſa paruo momento elabitur; præſertim ſi humor acceſſerit.

Efficitur deiectio glutinoſa, & humida, ex ſimili ingeſtorum qualitate, quam cernimus in oleribus, blito, malua, [a] cucurbita, melopepone, pepone; eandem vim habet & priſſana, quamuis aliquid etiam detergat, à detergentibus ſubducitur aluus; huiuſmodi etiam ſunt ex fructibus mora, [b] caricæ, pruna, tum recentia, tum arida, decocta ex mulſa, ceraſia, perſica, armeniaca, iuglandes virides: eiuſmodi omnes fructus humidam deiectionem reddunt, ſicut & vuæ, [c] quæ non ſolidæ fuerint, ſed teneræ, maturæ, ac dulces, præſertim ſi ſine cortice, & granis deuorentur: quo nomine & vinum dulce etiam ſubducit aluum; eodem ſpectant ex carnibus partes pingues, & neruoſæ: ex piſcibus cartilaginoſi; deiectio enim, quæ ex his ſuperat, humida eſt, & glutinoſa, facile deſcendit, atque elabitur, ſecumque aliam ducit, quæ magis arida eſt; vitandus tamen vſus eſt glutinoſorum, quæ flatum mouent.

a *Gal. 2. de alim. fa c. 3. 4. & 5.*
b *Gal. 2. de alim. fa. c. 11. & 31.*
c *Gal. 2. de alim fac. 6. 9.*

Omnia hæc, quæ dicta ſunt, quamuis alimenta ſint; quia aluum ſoluendo mutant, in medicamentis etiam habentur.

Vbi vero ſucci purgandi ſint ab inferiori loco, in quacunque parte retineantur, tales reddi debent, [d] vt facile fluant, quod commode fiet, ſi extenuentur, qui nimis craſſi ſunt, detergantur atque inci-
B dantur qui nimis glutinoſi, ita vt non elabantur, quemadmodum illi, qui mediocriter tales ſunt, ſed inhæreſcant: quæcunque igitur extenuant, incidunt, ac detergunt, ſuccos facile fluentes efficiunt.

d *Galen. 2. aph. co. 10.*

Huiuſmodi ſunt fructus, quos diximus humidam reddere deiectionem, quamquam & facultatem habent etiam detergendi, vt pruna [e] ex mulſa, ficus aridæ, pepones: magis adhuc detergunt atque extenuant oleæ cum garo, cappares ſaliti: ex oleribus, beta, porrum cum ſinapi, radicula cum garo, vrtica, acetum, mel; idem præſtat [f] ius pulli gallinacei vetuſti, cochlearum, echini, oſtreorum, lentis, braſſicæ, tum panis [g] hordeaceus, vel triticeus, cui nihil ademptum ſit furfuris, omnia hæc ſunt alimenta; ex medicamentis vero, quæ acidum ſaporem præſeferunt, quemadmodum oxymel, [h] craſſos ſuccos ſimiliter extenuant, atque incidunt, ita vt prompte deiiciantur, ſed ſiue tantum medicamenta ſint, ſiue etiam alimenta, quæcunque detergunt, incidunt, atque extenuant, reddunt idoneos ſuccos, qui facile deiiciantur, quamquam alio nomine etiam conferunt ad aluum ſubducendam, vt paulo inferius indicabimus.

e *Gal. 2. de alim. facul. c. 31.*
f *Galen. 3. ſimp. c. 15.*
g *Gal. l. 1. de alim. facul. c. 10.*
h *Galen. l. 6. de tue. va. cap. 10.*

Alterum, quod ſpectandum propoſuimus, diximus eſſe locum, per quem detrudi debet, quod deiiciendum eſt, [i] hunc patefacere oportet, vel ita afficere, vt prompte aperiatur, ſiue obſtructus fuerit, ſiue aſtrictus.

i *Galen. 2. A. aph. co. 9.*

Medicamenta, quæ hoc præſtant, vel tollunt, quod obſtruit, vel relaxant, quod aſtrictum eſt.

Quod obſtruit, debet ad inferiores partes à natura detrudi: medicamenta, quæ ad hoc pertinent,
C aut irritant facultatem depellentem, aut quod detrudendum eſt, tale reddunt, vt prompte detrudatur, qualia ſunt, quæ proxime retulimus, quæ vbi incidendi, ac extenuandi, & detergendi vim habeant, facultatem quoque expellentem irritant, non ſolum autem accommodantur, quæ per os ſumuntur, ſed etiam quæ in aluum dantur à parte inferiori, à quibus & excitatur facultas, & madefit, ac detergitur, quod exitum occupabat: immittemus ergo per clyſteres in aluum, vel humida, vel detergentia; humida quidem, vt aquam calidam, vel puram, vel in qua bullierint lubrica; & madefacientia, veluti malua, atriplex, caro pinguis cum oleo: detergentia vero, incidentia, & extenuantia per aluum immittenda ſunt, veluti oleum ruta, vel anetho conditum, vel aqua, in qua decoxeris centaurium, fœniculum, calamenthum.

Vbi relaxandum eſt, quod aſtrictum eſt, accommodantur ſimiliter madefacientia; nam vt ſiccitas aſtringit, & denſat, ita humor relaxat, ac mollit. Itaque ſi inteſtina madefiant, ſequetur relaxatio, dabiturque exitus intus lædentibus: madefient autem partim iis, quæ per os dantur, vt cremore priſſanæ, iure carnis pinguioris; partim iis, quæ per aluum infunduntur, vt oleo, & aqua, in qua bullierit malua, partim iis, quæ extrinſecus imponuntur, vt balneo aquæ dulcis; adipe ſuilla vel gallinacea; hoc pacto igitur patefiet locus, ita vt nullo negocio fluere poſſint, quæ deiicienda ſunt.

Reſtat facultas, quæ ad detrudendum requiritur; hæc vbi valida ſit, depellit quod infeſtum eſt; quod vbi non efficiat, aut debilis eſt, aut ſenſum habet obtuſum; quæ igitur ſoluere aluum debent,
D quatenus ſuccurrunt facultati, neceſſe eſt ipſam vel confirment, vel excitent; confirmandi vim habent quæcunque aſtringunt, ſiue acerba ſint, ſiue auſtera: veluti pira, mala, ſorba, meſpila, quæ poſt [k] alios cibos ſumpta, ita ventriculum à ſuperiori parte aſtringunt, vt in vnum contrahatur, & verſus inferiorem detrudat, id, quod depellendum eſt. Senſum hebetem excitant, quæcunque vel morſu lædunt, vel diſtentione, atque onere; mordent acria, acida, amara, ſalſa, ac detergentia, quibus ſupra [l] vtebamur ad ea, quæ deiicienda erant, extenuanda, ac detergenda; onere premunt eſculenta multa, diſtendunt illa, quæ inflandi vim habent. Cathartica vero, quæ certos ſuccos purgant, vtroque nomine, & mordendo, & onerando expultricem facultatem irritant: mordent enim, quatenus attrahunt ſuccos ad ventriculum mordendi vim habentes, onerant, cum eoſdem multos ad ventriculum alliciunt. Dedit autem natura bilem, quæ ad duodenum inteſtinum transfertur à iecinore, hæc irritat expultricem, vbi non fundatur, remoue adſtringentia vel obſtruentia canalem, cum ita feretur bilis ad inteſtina, cum expultricem facultatem irritabit ad expellendum. Huiuſmodi igitur ſunt medicamenta aluum liquantia; ſcire autem licet, non perpetuo ſequi alui ductionem, cum adhibentur, ſed pro variis corporum affectibus, modo nulla ſequitur, modo ſuccedit. Exempli gratia, quæ parum detergunt, quemadmodum beta, ſi ſenſus acris fuerit, aluum ſoluunt, ſi hebes, nihil proficiunt.

k *Gal. 2. de ali. fa. c. 22.*
l *Supra in hoc cap.*

Humida & glutinoſa valent, vbi aluus laxior per ſe fuerit, non vbi compreſſa: acida ventrem parum aſtringunt, impurum, & plenum ſuccis glutinoſis reſoluunt: quamobrem non ea-

dem

dem omnibus conueniunt, ſed neceſſe eſt vnicuique naturæ medicamentum idoneum admouere. B

Vt hæc requiruntur aſtricta aluo, ita nimis fluente veniendum eſt ad contraria, quibus firmetur: firmatur autem iis, quæ vel facultatem continentem reddunt validam, vel iter claudunt, vel quod detrudendum eſt, ita afficiunt, vt non facile fluat ac delabatur. Facultatem confirmant, quæcunque temperationis exceſſum corrigunt, ſiquidem vt à moderata [a] oritur virium robur, ita ab immoderata imbecillitas. Confirmatur etiam facultas ab iis, quæ aſtringunt, & ita in vnum contrahunt calorem naturalem, vt vna cum facultate quæ ipſo continetur, validior fiat, in hoc autem caſu non ſunt confirmandæ partes ſuperiores ventriculi, [b] vt ad alui ductionem, ſed inferiores, vt retineant, neque elabi patiantur, quod ingeſtum eſt: quamobrem aſtringentia, non ſunt ſumenda poſt alios cibos, vt os ventriculi comprimant, ſed ante, vt contrahant fundum.

a G. l. artis med. c. 70.
b Gal. 1. de ali. fa. c. 22.

Valent eadem aſtringentia ad claudendum iter, quod relaxatum eſt, & nimis patet, in quo caſu debent ſimiliter præcedere [c] alios cibos. Clauditur etiam iter per ea, quæ obſtruunt, huiuſmodi ſunt reliquiæ eorum, quæ ingeruntur, tales vt non facile fluant, eiuſmodi producuntur ab alimentis ſiccis, & craſſis.

c Gal. ibid.

De mouentibus ac comprimentibus vomitum, deq; iis, quæ per nares, aures, os, oculos, purgant. F

Cap. XXIII.

VOmitus non æque neceſſarius eſt ſanis, & ægrotantibus, atque deiectio; nam ille tantum idoneus eſt iis, qui optima valetudine non fruuntur, cum cæteris alienus ſit.

Expelluntur vomitu modo quæ ingeſta ſunt, vel quantitate, vel qualitate moleſta, modo ſucci, qui ventriculum lædunt, præſertim parte ſuperiori, [d] cuiuſmodi ſunt, qui in febribus intermittentibus, & in morbis diuturnis, vt comitiali, aqua intercute, melancholia euomuntur; iuuat autem vomitus non modo ad ventriculi moleſtiam leuandam, ſed & ad purgandum [e] vniuerſum corpus, & ad euertendos ſuccos, qui ad partes inferiores erumpunt.

d G. l. 2. de alim. fac. c. 20.
e Gal. ibid.

Elicitur autem [f] vomitus vel ſponte, vel arte: ſponte in iis, qui ventriculi partem ſuperiorem imbecillam, inferiorem validam obtinent, & vomere conſueuerunt: facile enim tunc, quod moleſtum eſt, vomitu detruditur, qui vbi non ſequatur ſponte, educitur arte, id quod non tentandum eſt in omnibus; quamuis res ipſum exigeret; neque enim omnes innocenter vomitum ferunt, ſed quidam grauiſſime [g] læduntur, veluti graciles, qui pectore ſunt anguſto, premuntur difficultate anhelitus, habent ventriculum reſolutum, ſanguinis ſputo periclitantur, aut omnino inſueti ſunt, qui omnes vomitum vitare debent, ne abrupta vena in pulmone, in phthiſim incidant, vel nequeant cibum poſtea continere, vel aliud infortunium experiantur. G

f G. 26. epi. com. 9.
g Hi. & G. 4. l. ap. tex. 8. & libro quos & quando purg. oport.

Scire etiam licet, vbi oculi natura fuerint imbecilles, ſummopere lædi à vomitu; implentur enim vna cum toto capite, ac turgent, vnde hebetatur viſus, quod nobis euenit, qui cum acri eſſemus oculorum acie, coacti ob multitudinem pituitæ male ventriculum afficientis, bis terue quolibet menſe vti vomitu, in ſummam videndi imbecillitatem incidimus: his ergo (ſi non licet vomitum vitare) neceſſarium eſt interim, dum vomunt oculos defendere ſuperimpoſito linteo multiplici ex poſca expreſſo, & faſcia alligato.

Varia autem ſunt, quæ vomitum excitant alimenta, & medicamenta, quibus etiam accedit corporis [h] motus.

h Hi. & G. 4. l. aph. 14. & 15.

Medicamenta, vel purgantem vim habent, vel incidentem, extenuantem ac detergentem: alimenta aut multa ſunt, aut varia, [i] aut pinguia, aut inſuauia: motus corporis, veluti nauigatio manifeſte corpora turbat, & vomitum adfert, id quod & ab Hip. [k] docemur, & experimento comprobamus; quæ omnia redigere ad certa capita oportet, à quibus tanquam à fontibus emanant, quod fecimus in iis, quæ aluum reſoluunt: par autem eſt ratio horum, atque illorum, ita vt eadem tria, quæ à deiectione poſtulantur, poſtulentur etiam à vomitu, videlicet id quod detruditur, facultas detrudens, & locus, per quem detruditur: quæcunque igitur vomitum mouent, ſpectant ad aliquod ex his tribus: nam vel tale reddunt quod moleſtum eſt, vt facile effundatur, vel facultatem confirmant, atque excitant, vel patefaciunt locum: id quod effunditur, aut eſt cibus & potus, aut ſuccus: cibus & potus facile per os H redditur, cum fuerit tenuis, leuis, humidus, pinguis, dulcis, quod facile ſurſum aſcendat, & nullo negocio effundatur, quod euenit cerebro, [l] medullæ, carnibus pinguioribus. Succos etiam, qui per os redduntur, oportet tenues eſſe, vbi craſſi ſint, ac glutinoſi, neceſſe eſt detergantur ac extenuentur, quo nomine in elicientibus vomitum ponuntur medicamenta detergentia, incidentia, extenuantia, veluti oxymel, & radicula, [m] quæ in paruas partes conciſa, & ex eo decocta deuoratur, tum bulbi, qui ex aqua bullierint, erruca, calamenthum, cæpa, ocymum, beta etiam, præſertim ſi homo fuerit exquiſito ſenſu præditus: efficaciſſimum eſt ſinapi, cum mulſa.

i Gale. 3. de ſymp. cauſ. c. 2. & lib. 2. de ali. fac. c. 20.
k Hip. 4. ap. tex. 14.
l Gal. 3. de ali. fac. c. 8.
m G. 5. met. c. 11. & 7. met. c. 11.

Facultatem confirmant, quæcunque inferiorem ventriculi partem aſtringunt; [n] debet enim comprimi ad vomitum, vt ſuperior ad deiectionem: quamobrem vbi deiectio petitur, fructus aſtringentes comeduntur poſt alios cibos, vbi vomitus, ante; cuiuſmodi eſſe diximus mala cotonea, meſpila, ſorba, idem præſtant confectiones quæ ex illis componuntur. Facultatem excitant quæcunque vel multitudine ipſam onerant, ac diſtendunt, vel qualitate irritant: ventriculus enim cibo & potione onuſtus [o] effundit quicquid ingeſtum eſt, perinde ac ſuccos, ſi quando eorum copia premitur, veluti in iis, qui multum contrahunt pituitæ. Irritantur acria ſiue alimenta, ſiue medicamenta duntaxat, quorum morſum cum natura ferre nequeat, vomitu leuatur.

n G. l. 2. de ali. fa. c. 22.
o Gal. l. 3. de ſym. cau. c. 2.

Varietas eſculentorum, [p] & poculentorum, ventriculum vario modo afficit, cum alia inflent, alia diſcutiant, alia relaxent, alia aſtringant, quam inæqualitatem percipiens excitatur ad vomitum, ſicut

p Hi. & G. l. de ſalubri diæta 20.

conſue-

A conſueuit in iis, quæ inſuauia ſunt: [a] ea enim, quæ linguam delectant, grata ſunt etiam ventriculo ob communem tunicam, & auide attracta arcte retinentur. Inſuauia non ſolum reſpuuntur à lingua, ſed etiam à ventriculo, atque eo nomine cathartica vix contineri poſſunt præterquam quod multitudine onerant, & morſum adferunt ventriculo, [b] ſuccos multos, & acres attrahendo, quod facit veratrum album, elaterium, agaricum, epithymum, quæ vomitum euocant egregie, à quibus modo mouetur vomitus, modo deiectio pro natura [c] hominis, cui datur, & ſucci, qui purgandus eſt: vbi ſuperior pars debilis fuerit, ſuccus tenuis, mouetur vomitus, vbi imbecillior ſit pars inferior, & ſuccus craſſus, ſequitur deiectio: accedit & materia cathartici, [d] quæ vbi leuior fuerit, magis per ſuperiora purgat, vt veratrum album, vbi grauior & terreſtris, magis per inferiora, vt veratrum nigrum: plurimum vero poteſt hominis conſuetudo: nam ab eodem medicamento, à quo mouetur vomitus in homine conſueto vomere, mouetur deiectio in inſueto.

a G. de ali. fac. c. 20.
b Meſues l. de Antido. theor. 1.
c Meſues in 1. theor. lib. de Antid.
d Meſues ibid.

Illud ſilentio prætereundum non eſt, quod quæ ventriculo moleſta ſunt, [e] magis ipſum excitant ad expellendum, vbi moueatur, quam vbi quieſcat, quod moleſtia illa magis imprimatur ex motu, quam ex quiete; id quod accidit quoque acribus ſuccis exteriores partes infeſtantibus, ſiquidem magis moleſti ſunt, vbi moueantur, quam vbi quieſcant: motus ergo plurimum agitans veluti nauigatio, plerumque cogit hominem vomere, quamobrem iuſſit Hippocrates, [f] vt qui ſumpto veratro plurimum purgare velit, dimoueatur: demittitur etiam pinna [g] per os in gulam, agitaturque, dum ſequatur vomitus, qui ob motum quoque horrorem febris ſequi ſolet: ex quibus colligi poteſt motum eatenus excitare vomitum, quatenus efficit, vt quæ in ventriculo continentur, magis moleſta ſint.

B

e Meſues ibid. & Hip. 4. aph. 14.
f Hipp. 4. l. aph. tex. 14.
g Galen. l. 1. ad Glau. c. 14.

Reſtat locus, nempe os ventriculi, quod vt præbeat exitum intus lædentibus, non debet eſſe aſtrictum, ſed relaxatum; ſic enim prompte permittit exire: quod effundendum eſt relaxatur ab aqua tepida; nam frigida contrahendo, calida ſiccando magis aſtringeret; idem efficit [h] oleum, quod vbi miſceatur cum aqua, græci hydræleon appellant, plurimum relaxat os ventriculi, & maxime appoſitum eſt ad vomitum euocandum. Quæcunque igitur vomitui apta ſunt, conſtat aut idoneum reddere, quod eliciendum eſt, aut excernentem facultatem confirmare, atque excitare, aut locum relaxare, per quem debet excernere, non eſt igitur mirum, ſi tam varia ſunt, cum tam varios præſtent effectus.

h Gal. l. 1. ad Glauc. c. 24.

Iis contraria ſunt, quæ vomitum coercent; nam aut quod effundendum eſt, tale [i] reddunt, quod non facile effundatur, aut facultatem retinentem confirmant, neque aliquo pacto irritant expellentem, aut locum contrahunt, atque adſtringunt, ita vt non præbeat exitum iis, quæ per vomitum redduntur; ergo ad vomitum coercendum dabimus cibos non liquidos, ſed ſolidos, non humidos, ſed ſiccos, non extenuantes, atque incidentes, ſed magis lentorem & craſſitudinem adferentes. Confirmabimus etiam partem ſuperiorem ventriculi per aſtringentia [k] poſt alios cibos ſumpta, vt per mala cotonea, cauebimus ab acribus, ſalſis, acidis, amaris, & in vniuerſum ab iis, quæ detergere poſſunt, vitabimus nimiam ſatietatem, cibos varios, cathartica, motum vehementem, præſertim à cibo, vitabi- C mus relaxantia, magiſque vtemur contrahentibus, atque adſtringentibus, vtemur [l] ſomno, & quiete, vt quæ ventriculo moleſta ſunt, mitiora reddantur.

i Galen. l. 4. aph. co. 15.
k Gal. 2. de alim. facul. c. 22.
l Hi. & G. 4. l. aph. 14. & 15.

Superſunt ex facultatibus medicamentorum illæ, quæ certas partes purgant, vt os, nares, aures, oculos; ex quibus elicitur pituita à cerebro deſcendens, hanc extrahunt quæ calida ſunt, cum liquefaciant ipſam in cerebro, ita vt facilius exire poſſit; quod ſi detineantur in ore, ac mandantur, donec cerebrum tum per huiuſmodi medicamenta, tum per motum, qui fit in mandendo, calefiat, quod in eo concretum erat, liquefacient, atque extrahent, quod facit maſtix, radix pyretri, zinziber, piper, ſinapi, at ſi eiuſmodi medicamenta in nares dentur, ſternutamentum excitabunt, & inde pituitam cerebri educent, quod potiſſimum faciunt, quæ vim aliquam habent irritandi, veluti ſuccus betæ, ſampſuci, puluis ex radice iridis, aut veratri albi; hyſſopum, thymum, cardamomum, euphorbium. Per aures purgatur cerebrum, extrahiturque pituita, cum in eas immittitur mel, oleum ex amygdalis amaris, ſuccus cæpæ, aphronitrum cum melle, & aceto, mulſa cum aceto aut nitro. Purgatur etiam pituita ex oculis iniecto ſucco chelidoniæ, rutæ, centaurii, cæpæ, melle cum croco: oleo ex amygdalis, aut nucibus.

Expoſitæ ſunt hactenus medicamentorum facultates omnes, vna cum ſuis cauſis, ſi quæ autem relictæ videntur, illæ pertinent ad proprias partes, & ſub prædictis continentur: ſigillatim autem tradentur, qua de curatione morborum ſingularum partium à capite ad pedes: nunc proximum eſt, vt D de cognitione earundem facultatum pertractemus, quam in proximo libro exequemur, quando huius magnitudo longius proceſſit.

Finis primi Libri, qui eſt de facultatibus medicamentorum, & facultatum cauſis.

E

VIDI VIDII DE MEDICAMENTIS Liber Secundus:

QVI EST DE COGNOSCENDIS ipſorum facultatibus. F

Qua via in vniuerſum deprehendantur facultates medicamentorum.

C A P. I.

FAcultates, quas enarrauimus, non ſatis eſt abſolute, & ſimpliciter intellexiſſe, niſi recognoſcantur in medicamentis, quæ quotidie nobis præſto ſunt, & qua quodque præditum ſit, teneatur: de hac igitur facultatum recognitione agemus, priuſquam ad rectum vſum earumdem aggrediamur. Cum [a] omnia, quæ comprehenduntur, ſenſu, aut ratione comprehendantur: conſtat facultates quoque medicamentorum, aut vtraque via percipi, aut alterutra duntaxat; ſed cum ſenſum fugiant, eo percipi nullo modo poſſunt; reliquum eſt igitur, vt ratione deprehendantur; ducitur ratio, tam à cauſis [b] quam ab effectis: quæ ducitur ab effectis, poſtulat, vt medicamentis admotis obſeruetur effectio, [c] quod nihil aliud eſt, quam experiri; eiuſmodi autem cognitio, quam ſumpta ratione ab effectis, & experimentis conſequimur, ſtabilis eſt, & firma; aptatur que communiter ad quamlibet facultatem dignoſcendam, G modo ea ſeruentur, quæ in recto experimento deſiderantur, ſiue medicamentum, ſiue hominem ſpectes; nam quod attinet ad medicamentum, adhiberi debet perfectum, [d] ac vigens, non nimis vetuſtum, ac rancidum, non nimis tenerum, ac recens: [e] præterea tepidum, non valde [f] calefactum, aut refrigeratum, ſimplex, & non compoſitum: homo, cui datur, laboret affectu imbecilliore, non validiore, ne medicamenti vires ſuperentur; debet enim medicamentum ſuperare vim affectus; ſit etiam caſus in homine, non multiplex; nam medicamentum, quod vni prodeſt, ſæpe obeſt alteri, neque contentus eſſe Medicus debet vnico experimento: ſed quemadmodum Empiricis placet, quos ſola ſubſtinet experientia, multa obſeruanda ſunt, videndumque, quid medicamentum efficiat diuerſis hominibus, qui ſi eodem genere affectus laborent, non tamen æqualiter, magis adhuc patefiet facultas; diſtinguere etiam effectum oportet, quod proxime ſequitur medicamentum, ab eo, quod oritur alio medio [g] intercedente; ſiquidem aqua frigida quatenus contrahendo calorem auget, videri poſſet calefacere, cum per ſe tamen, & proxime refrigerandi facultatem habeat.

a G. l. 1. de loc. aff. c. 1. & 1. l. de alim. fac. c. 1.
b G. l. 1. de alim. fac. c. 1.
c Aui. l. 2. f. 1. tra. 1. c. 3.
d Aui. ibid.
e Auic. ibid.
f G. l. 2. de ſimp. med. fac. c. 9 & 3. l. 1. de tẽper. c. 5.
g G. 2. ſimplic. c. 9. & 3. l. de temp. c. 5.

Quamuis autem cognitio hæc, quæ ab effectis ducitur, certa ſciẽntia dici poſſit, & ab opinionis arbitrio ſeiungatur, non tamen contemnenda eſt coniectura illa; quæ ſumitur à cauſis; vbicunque enim coniicitur cauſa alicuius facultatis, ſimul etiam coniicitur facultas, coniectura hæc mouet Medicum ad experimentum, ſicque periculum faciens inueſtigat, vera ne fuerit coniectura.

Adfert etiam cognitio ſumpta à cauſis aliam vtilitatem: ſiquidem vbi vnum medicamentum non H ſatisfacit, Medicus ea ductus tranſit ad aliud, non caſu, quemadmodum faciunt empirici. Facultatum vero cauſa, vt priori [h] libro memoriæ proditum eſt, aut eſt tota ſubſtantia, aut temperatio ex quatuor elementis, vel per ſe, vel vna cum iis qualitatibus, quæ ex principibus oriuntur: nequeunt autem intelligi omnes hæ cauſæ; nam tota ſubſtantia medicamenti qualis ſit, nec ſenſu, nec ratione licet inueſtigare: percipitur tamen temperatio ex quatuor principibus qualitatibus, percipiuntur & illæ, quæ à principibus oriuntur, ex quibus iam perceptis medicamentorum facultates, tanquam ex cauſis effecta colligimus: illæ autem facultates, quarum cauſæ latent, neceſſe eſt ex ſolo [i] experimento, & ex effectis deprehendantur, id quod euenit medicamentis lethalibus, & iis, per quæ contra venena pugnamus: illis item, quæ certos ſuccos purgant, aut venenum aliquod attrahunt; ſequuntur enim totam ſubſtantiam, ſeu proportionem certam mixtorum elementorum, reſpectu corporis noſtri, hæc autem nullo modo cognoſci poteſt, & ideo à nonnullis vocatur proprietas occulta, neque enim licet coniectura huiuſmodi proportionem deprehendere: appellat Galenus [k] cauſam hanc totam ſubſtantiam, qua omiſſa, (cum ſolo experimento deprehendatur) ad eas cauſas tranſibimus, quæ non ita latent, vt non poſſint aliquo pacto inueſtigari. Cognoſcuntur igitur, aut ſenſu, aut intelligentia; cognitio, quæ ſenſu acquiritur, certa eſt, neque ſignis eget, aut argumentis, intelligentia magis coniecturalis eſt, cum rationibus contineatur, quæ vel à cauſis, vel ab effectis depromuntur. Difficile autem eſt hæc talia reperire, vt reciprocentur, & neceſſario indicent cauſas proximas facultatum, quas requirimus; ſed qua-

h Sup. l. 1. c. 3.
i G 1. catagen. c. 16. & 9 ſimp. c. de lapidib.
k G. 6. 6. ep. com. 5. & l. 1. catag. c. 16.

liacun-

A liacunque ſint, aliquid proſunt; efficiunt enim, vt non caſu, ſed ratione ducti ad experimentum aggrediamur; neque enim licet ſemper exquiſitas mathematicorum more demonſtrationes poſtulare, vt monuit [a] Ariſtoteles: ſtultum enim eſt à muto ſermonem requirere: ergo vbi facultatum cauſæ ſenſum lateant, & deprehendi ratione debeant, vbi certa ſcientia comprehendi nequeant, ſufficiat coniectura; temperatio autem ex quatuor elementis, quæ facultatis cauſa eſt, non magno negocio cognoſcitur, ad quam iam pergimus.

[a] *Ariſt. l. 2. in. c. vlt.*

De ſignis medicamentorum temperationem demonſtrantibus.

C A P. II.

ERGO cum nullæ medicamentorum facultates ſenſu percipi queant, neque illæ etiam, quæ temperationem noſtri corporis mutant, ſub ſenſus iudicium cadunt: ſed neceſſe eſt ſola mente comprehendantur, ducanturque argumenta à cauſis, vel effectis: effecta, quæ experimento percipiuntur, certam facultatis ſcientiam pariunt; deprehenduntur autem ſenſu effecta, ita vt in illis tractandis non ſit diutius inſiſtendum: argumenta, quæ à cauſis facultatum ſumuntur, non aliò ſpectant, quam ad medicamenti temperationem, quæ vt vario modo ex elementis conſtituta eſt, ita etiam vario modo nos afficit, hac perſpecta ſtatim patefiet facultas; id enim, in quo calidum elementum excedit, calefaciendi vim habet; in quo frigidum, refrigerandi, in quo humidum, madefaciendi, ſiccandi, in quo ſiccum: intelligere itaque oportet, qua elementorum mixtura contineantur ea, quorum facultates noſtrum corpus afficientes, qualitate aliqua ex principibus requirimus; mixtura autem, ſeu temperatio
B neceſſe eſt, aut ſenſu, aut intelligentia comprehendatur. Senſu comprehendi nequit; neque enim euenit idem medicamentis, quod corporibus noſtris, quæ ſi calidi elementi exceſſum nacta ſint, calida, ſi frigidi, frigida tangentibus ſentiuntur, cum præſentem habeant temperationem, nec externum deſiderent auxilium, vt ipſam præſeferant. At medicamenta, quæ calida ſunt, [b] non habent calorem: ita præſentem, vt ſtatim poſſint ipſum imprimere, ſed neceſſe eſt prius calefiant à corpore noſtro, ſicque nouo iam concepto calore, eum oſtendant, quem latentem habebant; euenit idem, vbi frigidum elementum exuperet: ſiquidem exceſſus frigoris, qui per ſe obſcurus eſt, talis redditur ope [c] caloris noſtri, vt manifeſte ſentiatur, ſuamque vim imprimat: pauca autem reperies, quorum frigus, aut calor ſtatim primo appulſu ſenſum moueat, niſi igne calefiant, aut niue, ſeu aqua refrigerentur, quorum naturalis temperatio non continuo talis eſt, qualem ſenſus diiudicat, ſed ſæpenumero contraria, ita vt cum deſtituuntur aduentitio frigore, vel calore, contraria proferant effecta, quam ante, & ita contrariam temperationem demonſtrent. Humor autem, & ſiccitas, ſenſum latent pariter in corpore noſtro, ac in medicamentis: nam mollities, & durities non eſt humor, aut ſiccitas, ſed potius [d] humoris, aut ſiccitatis effectum, ita vt eiuſmodi cognitio, ad intelligentiam pertineat, non ad ſenſum. Temperatio igitur medicamentorum colligi debet ex argumentis, quæ tum à cauſis, tum ab effectis depromantur. Cauſæ, à quibus temperatio, vel excedens, vel moderata, in medicamentis proficiſcitur, referuntur ad locum, vbi hæc naſcuntur, aluntur, verſantur, referuntur etiam ad ætatem, & anni tempus:
C locus ſiue ſitum ſpectes, reſpectu cœli, ſiue ſolum, quantam vim habeat ad medicamentorum temperationem efficiendam, ſtirpes, atque animalia patefaciunt, à quibus magna ex parte depromuntur; naſcuntur enim, ac viuunt tàm ſtirpes, quàm animalia in loco, ſimilem temperationem habente, id quod [e] Theophraſtus de ſtirpibus, [f] Ariſtoteles de animalibus contra Empedoclem euidentiſſimè demonſtrauit; credebat enim Empedocles ea naſci, ac vitam degere in loco ſuæ naturæ contrario, vt exceſſum frangerent elementi ſuperantis, veluti piſces in aqua, vt vi frigoris vim ſui caloris remitterent: ſed conſtat [g] ſimilia ſimilibus conſeruari, ita vt ſimiles cauſæ, ſecundum naturam ſint, quæ procreant, alunt, ac tuentur: locus igitur quam temperationem nactus eſt, eandem efficit, & conſeruat, cum præbeat alimenti, & generationis naturam non diſſimilem naturæ ipſorum, quæ in eo naſcuntur, ac degunt; quo fit, vt quaſi cauſa effectum medicamenti, temperationem denunciet: qu nquam plurimum quoque confert locus, vbi ſeruatum eſt à pharmacopolis; talem enim qualitatem impertit, qualem habet, frigidam, calidam, humidam, vel ſiccam. Maximam vim quoque habet ætas in ſtirpibus atque in animalibus, [h] quæ vbi primum naſcuntur, humidiora ſunt, & calidiora, vbi ſenio conficiuntur, frigidiora euadunt, ac ſicciora, vbi vigent, ad moderationem magis accedunt: quamuis nonnulla calidiora videantur ætate procedente, quàm ineunte; veluti vinum, quod vetus [i] calidius eſt, quàm nouum: ſed hoc ad humorem, & ſiccitatem referendum eſt; ſiquidem humor multus, qualis initio eſt, calorem frangit, proceſſu temporis, cum minuitur, permittit calorem vigere, ac ſentiri, qui prius ob
D tundebatur. Tempus anni eandem vim habet, quam locus; qualem enim temperationem habet anni tempus, talem impertit iis, quæ tunc generantur, ac ſeruantur: ſed hoc maximè fallax eſt, quid quod cætera etiam argumenta, quæ à cauſis temperationis ſumpſimus, neque penitus ſtabilia ſunt, neque perpetua; ita vt potius faciant coniècturam, quàm certam ſcientiam; ſæpe enim ex locis calidis, frigida, ex frigidis calida petuntur, quod ob denſitatem in his calor, in illis frigus intro recedat, & contrahatur.

[b] *G. 1. ſimpli. c. 11. & 3. de temp. c. 1.*
[c] *Gal. 3. de temp. ca. 3.*
[d] *Ariſt. l. 4. meteo. c. 1.*
[e] *Theoph. l. 2. de cau. plant. c. 5. & 9.*
[f] *Ariſt. l. de reſpiratione c. 6.*
[g] *G. l. 6. de tu. val c. 3.*
[h] *G. l. 2. de temp. c. 2.*
[i] *Gal. l. 8. ſimpl. c. de vino.*

Reſtant effecta, ex quibus, quod colligitur magis certum eſt; effecta nunc accipio, non illa, quæ prôducuntur in nobis à facultatibus medicamentorum, cum nos calefaciunt, refrigerant, madefaciunt, ſiccant; nam hoc eſt reuerti ad experimentum, quod tanquam rem manifeſtam prætereundum cenſuimus; ſed effecta intelligo ea, quæ in ipſo medicamento reperiuntur à temperatione profecta, quæ nunc perſequi operæ precium eſt.

De effectis in medicamento temperationem ſequentibus, ac proprie de naturali eorum potentia, vel impotentia. C A P. III.

EFfecta, quæ temperationem ſequuntur, atque indicant, cum varia ſint, (vt vnum ſub aſpectum proferantur) in tria genera nunc diſtribuentur; quædam propria ſunt belluarum, quædam ad ſtir-

pes etiam pertinent, quædam ad inanima quoque corpora; ab iis enim tribus generibus medica- E
menta petuntur, agemus ante de illis, quæ pertinent ad belluas, ſiue ad partes referantur, ſiue ad mo-
tum, ac mores ipſarum. Ex partibus terrenam vim habentibus, vt cornibus, vnguibus, dentibus, nota-
tur frigoris, & ſiccitatis exceſſus, atque hæ exangues ſunt; calidiores verò ſunt, quæ ſanguine præditæ
ſunt; volucres magis aereæ ſunt, & idcirco calidæ, & humidæ, quàm gradientes, præterea calidiores
a Ariſt. l. de reſpir. [a] ſunt, quæ reſpirant, quam quæ reſpirationis vſu carent. Quæ velocius mouentur, calidiores ſunt, &
ſicciores, quam quæ tardius; audaces item calidiores, quàm timidæ. Effecta temperationis communia
tàm belluarum, quàm eorum, quæ è terra naſcuntur, maxime pertinent ad incrementum, ſemen, ac
fructum.

Quæcunque cito, ac plurimum augentur, calidiora ſunt, & humidiora, quæ parum, & tardius,
frigidiora, & ſicciora. Quæ ſemen cito, ac plurimum proferunt, calida ſunt & humida; quæ parum,
& tardè, frigida, & ſicca. Reſtant effecta communia eorum etiam corporum, quæ inanima ſunt, (ſunt
autem partim affectus ipſorum medicamentorum, partim actiones, quas præſtant in ſenſibus no-
ſtris; partim opera, quæ in corpore noſtro efficiunt, de quibus ſigillatim nunc agemus, ſumpto initio
ab affectibus, qui ſunt veluti naturales quædam potentiæ, vel impotentiæ, per quas aut cedunt, aut re-
b Auic. l. 2. f. 1. tr. 1. c. 3. ſiſtunt cauſis mutantibus: alia enim ægrè,[b] alia prompte calefiunt, refrigerantur, madefiunt, ſiccan-
tur, alia facile concreſcunt, vel craſſeſcunt, alia ex contrario, alia liquantur, alia liquari non poſſunt, F
alia externum humorem combibunt, alia reſpuunt; alia abrumpuntur, franguntur, ſcinduntur, terun-
tur, alia nullum talem affectum experiuntur, alia comprimuntur, alia compreſſionem reſpuunt, alia
ictum mallei admittunt, alia non admittunt, alia conformantur, alia conformationem non recipiunt;
alia dilatantur, alia dilatari nequeunt, alia elixantur, alia elixari non poſſunt, alia inflammantur, vel
vruntur, alia nec inflammantur, nec vruntur, alia ſunt ſuffimentis idonea, alia inepta. Ab his natura-
c Auic. ibid. libus potentiis,[c] vel impotentiis tanquam ab effectis ſignificatur temperatio ex quatuor elementis,
quod vnamquamque ſigillatim perſequentibus patefiet: ergo medicamenta prompte incaleſcunt,
refrigerantur, madefiunt, exiccantur, propter exceſſum elementi ſimilem: calida enim facile calo-
rem concipiunt, frigida facile vlterius refrigerantur, contrarium exceſſum vix admittunt, niſi ſi forte
tenuiore ſubſtantia contineantur; nam, vt craſſa non ſolum contrariam, ſed ſimilem qualitatem ægrè
recipiunt; ita quæ tenuem ſubſtantiam nacta ſunt, vtramque qualitatem, & ſimilem, & contrariam,
paruo negocio admittunt.

Sed cum alia concreſcant, vel craſſeſcant, alia concretionem, vel craſſitudinem reſpuant, ſcire
inprimis licet, ea concreſcere, quæ cum diffuſa eſſent, in vnum coguntur, ita vt euidenter dureſcant:
craſſeſcere verò liquida, quorum partes craſſiores euadunt[d]: cõcreſcunt autem illa ſola, in quibus, vel
d Ariſtot. 4. meteororum c 8. aquæ tantum, vel aquæ ſimul, & terræ elementum exuperat; nam ea, quæ magna aeris, aut ignis copia
continentur, non concreſcunt; nequit enim eorum elementorum rara ſubſtantia adeò denſari, vt in
vnum cogatur, ac concreſcat: ſicceſcit autem, quod concreſcit, cum humor aut recedit, aut admitti- G
e Ariſtot. 4. meteor. c 6. tur; refert enim[e] Ariſtoteles concretionem ad ſiccitatem, idque merito, cum terminentur, quæ con-
creta ſunt termino ſuo, liquida ob humorem termino egeant alieno. Cauſa, quæ cogit ea, in quibus
f Ariſt. ibid. aquæ[f] elementum excedit, non alia eſt, quam frigus, quo conglaciant expulſo humore ſimul cum
calore, quo fit, vt ſicciora euadant, cogantur, & dureſcant; illa verò, in quibus ſimul aquæ, & terræ e-
g Ariſt. ibid. lementum exuperat, veluti lutum,[g] tàm frigoris, quàm caloris appulſu concreſcunt; frigore enim de-
pellitur calor vna cum humore, à calore exiccatur humor, ita vt ob vtramuis cauſam concreſcant; ca-
lor igitur per ſe aquoſas, & aereas partes cum ſiccis, & terrenis componens, diſcutienſque ac diſſol-
uens in expirationes condenſat; alioquin calidum non per ſe, ſed alio interiecto medio, nempe con-
h Ariſt. l. 1. meteo. c. 12. trahendo frigus, quod contrarium eſt, denſandi vim habet, id quod euenit, cum generatur[h] grando
tempore calidiore, frigus autem cogit exiccando per ſe, vbi cum ſiccitate iungatur, & in vnum cogen-
do partes aquoſas cum terrenis, ita vt duritiem faciat; cogit etiam frigus alio intercedente medio, ex-
primendo videlicet partes calidas, cum quibus humor admixtus vna exprimitur, ſed cogit etiam, qua-
i Ariſt. 4. meteor c. 7. tenus calorem in vnum contrahit, qui validior redditus, humorem diſcutit, ſi quid autem magis[i] ter-
renum fuerit, & aquoſum, veluti nitrum, & ſal, cogitur tantum calore ſicco, à quo abſumitur humi-
dum. Liqueſcunt verò omnia, quæ concreta ſunt, niſi adeò exhauſtus fuerit humor totus, & tanta
k Ariſt. l. 4. meteor. c 8. denſitas facta, vt nequeat amplius humor admitti,[k] quod fictilibus euenit, cum bene cocta fuerint, aut
niſi adeò vi frigoris conglaciarint, vt toto exeunte calore, denſa penitus euaſerint, quod lapidibus ac- H
cidit, qui ſi non liqueſcunt, certe caloris vi diuturniore diſſoluuntur, degenerantque in calcem, his ex-
l Ariſt l. 4. meteor c. 7. ceptis, reliqua omnia, quæ concreſcunt, liquari poſſunt ope caloris, aut frigoris, ſed cum[l] contra-
riorum contraria ſint conſequentia, neutrum poteſt ea tabefacere, quæ coegit: ſed quæ frigore con-
creuerunt, redeunte calore liquantur, quemadmodum ea, in quibus aquæ elementum exuperat, vel
per ſe, vel cum terra admixtum. Quæ à calore ſicco concretionem ſunt adepta, à frigore humido dun-
taxat liquantur; nitrum enim, & ſal, vt igne concreſcunt, ſic liquantur aqua, non tamen oleo; hæ mu-
tationes, cum temperationem ſequantur, & elementorum exceſſum, iure ipſam denunciant: Nam
m Ariſt 4. meth c. 7. quæcunque nullo modo concreſcunt, aerea ſunt, atque ignea: quæ ſolo frigore[m] concreſcunt, & tan-
tum liquentur, cum tepefacta ſunt, aquæ exceſſum habent: quæ autem concreſcunt & liquentur tàm
frigore, quàm calore, aquæ, & terræ plurimum participant, quæ calore ſicco tantum concreſcunt, &
tantum humido frigido liquantur, terræ plus participant, quàm aquæ, vt nitrum, & ſal; nam ferrum,
n Ariſt. 4. meth. c. 7. [n] & cornu frigore concreſcunt calore fere toto exeunte: liqueſcit tamen ferrum calore, vbi plurimum
feruefactum fuerit; cornu mollitur duntaxat, non liqueſcit, ſed ſatis de concretione, & liquore, tranſ-
eamus ad craſſitudinem. Craſſeſcere diximus ea, quorum partes, cum antea tenues eſſent, redduntur
craſſæ, quod liquidis accidit, quorum partes, cum tenues eſſent, craſſitudinem acquirunt; quod tamen
non pertinet ad omnia liquida, ſed ad illa duntaxat, quæ plurimum habent aeris admixtum aquæ, per

quæ

A quæ terra, & aqua continentur; nam aqua, [a] & cæteri liquores, qui valde aquoſi ſunt, vt vrina, lixi- [a Ariſt. l. 1. meteor] uium, acetum, non craſſeſcunt, quod dilucide patefiet, ſi cauſas craſſitudinis effectrices expoſuerimus: Sunt hæ tàm frigus, quàm calor, frigus in iis, qui aeream naturam habent, vt in oleo, ita aereas partes cogit, vt in aquam conuertat, quo fit, vt craſſeſcant. Fit etiam oleum craſſum, cum vetuſtum eſt, nam deficiente calore, partes aereæ ſimiliter à frigore in aquam vertuntur.

Quæ naturam habent terrenam, & aquoſam, craſſeſcunt recedente humore, vel abſumpto; vtrouis enim modo ſicceſcunt, recedit humor, vbi vnà cum calore exprimitur à frigore, abſumitur idem à calore, qui aquoſas partes detrahens efficit, vt quæ reſtant terrenæ, craſſiores ſint: deprehenditur hoc euidenter ex melle, ſanguine, lacte, muſto, quæ craſſeſcunt, cum ipſorum humor, vel à calore abſumitur, vel à frigore exprimitur. Non eſt igitur, quòd miremur, ſi quæ aquoſa ſunt, craſſitudinem non acquirunt; neque enim habent partes ſiccas, quæ recedente humido craſſiores euadant, quamobrem frigore non craſſeſcunt, ſed concreſcunt, calore prius vruntur, quam craſſitudinem acquirant, quod vino accidit, aceto, & ſero, quid quod lac, ſi valde tenue ſit, etiam iniecto coagulo, & admoto igne non craſſeſcit, neque caſei materiam ſuppeditat, aut alit, idque quia aquoſum eſt.

At nec ſanguis etiam craſſeſcere poteſt, ſi fibræ detrahantur, quæ partes terrenæ ſunt; reſtat enim aquoſus; craſſitudo igitur, vbi acquiri nulla poſſit, aquæ exuperant, iam notat, vbi ſolo frigore ac-
B quiratur, naturam aeream, vbi tam frigore, quam calore, terrenam ſimul, & aquoſam. Cæteræ potentiæ naturales, quas ſupra retulimus, ſimiliter denunciant temperationem, quam ſequuntur, quanquam emanant etiam à modo foraminum, neque enim tota ſolida eſt medicamentorum ſubſtantia, ſed paruis foraminibus diſtinguitur, à quibus etiam oriuntur naturales potentiæ, vel impotentiæ, variæ, pro varietate foraminum in numero, magnitudine, progreſſu obliquo, recto, aut tortuoſo.

Ex medicamentis igitur alia externum humorem combibunt, ſicut [b] ſpongia, & lana; alia nul- [b Ariſt. l. 4. meteor. c. 9.] lum humorem admittunt, quod maxime refertur ad foramina, quæ vbi multa, ampla, & profunda fuerint, humorem recipiunt, quem non admittunt, ſi contrario modo habeant: ea igitur, quæ madeſcunt, terrena ſunt, & glutinoſa, veluti lateres crudi, quorum partes terrenæ glutine quodam inter ſe compactæ ſunt, & magnis foraminibus continentur. Iam verò aliqua medicamenta in duas partes abrumpuntur, aliqua in plures: abrumpuntur in duas partes, ob foramina [c] ordinata, & vniformia; ab- [c Ariſt. ibi.] rumpuntur in plures, vnde fragilia dicuntur: ob foramina inordinata, & multiformia; fit enim fractura vbique per foramina, & quod vere continuum eſt, non frangitur: quædam etiam ſcinduntur, hoc eſt, diuiduntur, vltra id, quod diuidens diuidit, atque [d] hoc propter foramina extenſa in longitu- [d Ariſt ibi.] dinem, vt ligna quædam non ſcinduntur, quod foramina habeant alio modo diſpoſita, ſuntque hæc terreſtria, à quibus abſumpta eſt pars humoris glutinoſi, ſicque ob ſiccitatem foramina in latitudinem protrahuntur; facile autem [e] conteruntur, quæcunque foramina habent in omnes partes diſtri- [e Ariſt. ibi.]
C buta, ſuperat in his ſiccitas, velut in punice; quæ lento humore continentur, vt lana, & ſpongia, non teruntur, niſi comburantur: referuntur igitur hæ potentiæ partim ad foramina, partim ad humorem, & ſiccitatem, nonnulla mallei ictum admittunt, nonnulla reſpuunt; admittunt autem, quæ humorem aquoſum, ac lentum habent ab interno frigore conſtipatum, veluti plumbum, ferrum, ac cætera metalla; malleo non cedunt, quæcunque abſque lentore terrena ſunt, & aquoſa. Quædam comprimuntur, [f] quædam comprimi nequeunt, comprimuntur, quæ ab ampliori dimenſione ad angu- [f Ariſt. ibi.] ſtam contrahuntur, vt lana, & ſpongia, cuius rei cauſa eſt raritas ſubſtantiæ, multitudo foraminum, plurimus humor aereus, & aquoſus cum elemento ſicco optime commixtus: cera non comprimitur, quod pauca, & anguſta habeat foramina, quamuis plurimi humoris aerei, aquei ſimul & ſicci permixtione contineatur: pumex quamuis habeat foramina, non comprimitur; quia caret humore molliente terrenam ſiccitatem. Spongia, & lana tum ob humoris copiam, tum ob foramina idonea, [g] fa- [g Ariſt. ibi.] cile comprimuntur. Sunt & quæ nullo negocio formentur, ac fingantur in quamcunque ſpeciem, vt cera, & creta, id quod proficiſcitur à copia humoris aerei, atque aquoſi optime permixti cum ſicco terreno; talia autem ſunt mollia & lenta, ita vt facile diduci poſſint, & interim permanere continua; contra non formantur, quæ ſicca valde ſunt citra mixturam humoris aerei, atque aquoſi. [h] Ducuntur, & [h Ariſt. ibi.] dilatantur quædam, vt metalla, ob copiam humoris coacti à frigore, quod non euenit valde ſiccis. Elixantur autem, quæ habent foramina, per quæ poteſt expiratio aquæ feruentis penetrare, & ad totam
D ſubſtantiam ferri, quæue ſimul etiam ſuccum habent, qui concoqui poſſit: nam quod [i] elixatur, con- [i Ariſt. l. meteor. c. 3.] coquitur, veluti olus, caro, piſcis. Spongia quamuis foramina habeat, non elixatur; quia ſucco caret; oſſa elixari nequeunt, ob anguſtiam foraminum, per quæ debet expiratio penetrare: quamobrem tenuiores aquæ commodiores ſunt ad elixandum, quàm craſſiores, quod expirationes edant tenuiores, quæ facilius permeant ea, quæ elixantur. Concipiunt [k] flammam quæcunque admoto igne expi- [k Ariſt. 4. meteor. c. 9.] rationem edunt, quæ facile in flammam vertatur, vt ligna, & paleæ. Quæ eiuſmodi expirationem non addunt, magis cremantur, quam inflammantur, vt metallica, quæ ob terrenam ſubſtantiam, & foramina, per quæ penetrat vis ignea, in cinerem conuertuntur.

Quædam prius inflammantur, quàm vrantur, veluti oleum, quædam nec inflammantur, nec vruntur, ſed tantum [l] in expirationes abeunt, vt aqua: quæ vruntur, & inflammantur, habent terre- [l Ariſt. ibi.] nam ſubſtantiam cum humore aereo, quæ inflammantur, non tamen cremantur, vt oleum, paucam habent terrenam ſubſtantiam, plurimam aeream, & aquoſam. Suffimentis idonea ſunt illa, à quibus ope caloris editur expiratio cum odore, in iis autem [m] partes ſiccæ ſunt, ac terrenæ cum humore vi [m Ariſt. ibi.] caloris extenuatæ, & quaſi ad igneam ſubſtantiam redactæ, ita vt facile exhalent ob calorem aeris, & ignis. Fuliginem edunt ea, quæ cum lentore non parum habent ſubſtantiæ terrenæ.

Hactenus de affectibus, ſeu de naturalibus potentiis, atque impotentiis medicamentorum temperationem, quam ſequuntur, indicantibus.

E

De actionibus medicamentorum in ſenſibus noſtris temperationem ſignificantibus.

C A P. IV.

SEquuntur nunc alia effecta temperationem ſignificantia; ſunt autem hæc ſecundæ qualitates, vel potius actiones, quas medicamenta præſtant, cum noſtris ſenſibus obiiciuntur; quædam enim guſtum, quædam olfactum, quædam viſum, quædam tactum mouent; de auditu non loquor, cuius obiecta ſunt ſoni, qui non permanent, nec qualitates ſunt, veluti ſapor, odor, & aliæ, quæ tactu comprehenduntur, ſed ſequuntur alias qualitates, veluti duritiem. Ordiamur à ſapore, qui vt ſi quod effectum, poteſt quam ſequitur medicamenti temperationem patefacere; oritur enim ex permixtione varia elementorum varius ſapor, quemadmodum oſtendimus [a] in opere de ratione victus, qua de cibis, idque de ſententia Platonis, Ariſtotelis, Theophraſti, & optimi cuiuſque Medici, ac Philoſophi, excepto Democrito, qui, vt reliqua omnia, ita ſaporum varietatem ad varias ſitu, ordine, & figura atomos referebat.

a Vidus l.2. de ratione Victus.

Verum opinio Democriti, & ab Ariſtotele funditus euerſa fuit, & diuturnitate temporis extabuit; repetamus igitur ſententiam, quam veram ſtatuimus, ſapores emanare à mixtura quatuor elementorum, calidi, frigidi, humidi, & ſicci, ſeu terræ, aquæ, ignis, aeris: ſiquidem ſapor ſuccus eſt: nihil enim guſtatum mouet, priuſquam vertatur in ſuccum; non tamen eſt ſapor ſimpliciter humor; nam nec linguam afficeret aliquomodo, nec guſtum voluptate impelleret, aut moleſtia; ſed humor, [b] per quem vi caloris ſicca corpora fuerint percolata, quorum naturam concipit variam, ob quam varie quoque linguam commouet, & ita refert temperationem, à qua proficiſcitur; elementum terræ, & aquæ ſe habet, veluti materia, aer, & ignis, vt efficiens, licet aer magis accedat ad materiam, quàm ignis eſt; igitur ſapor deterſio quædam, ſeu percolatio partis terreſtris ſiccæ per humidum aquoſum facta à calido, quæ poteſt afficere guſtum, eumque talem reddere, qualis nondum erat, ſed poterat eſſe. Ab eiuſmodi affectu linguæ definiuit Plato ſingulos ſapores in hunc modum.

b Ariſt. l. de ſenſu c. 4.

F

Acerbus ſapor, qui [c] linguæ venulas permeat, ſiccat, denſat, atque exaſperat, frigidi, & ſicci elementi, nempe terræ exceſſum ſignificat: auſterus ſimilis [d] eſt, ſed minorem vim habet adiectionis: ſequiturque ſimiliter, ac notat exceſſum terræ dilutum aqua; habet enim plus humoris à calore concocti. Acidus linguæ venas ſubit, humoremque ibi fermentat, & ampullas excitat, ob mixturam ignis cum frigido elemento ſuperante; aggreditur enim coctionem calor in huiuſmodi humore frigido, quam [e] non perficit; ſed præter auſterum, acerbum, acidum ſaporem, qui frigidi ſunt, reperiuntur totidem calidi, amarus, ſalſus, acris; amarus ita linguam abſtergit, vt aliquid ex illis, quæ ibi ſecundum naturam ſunt, abſumat, ſequitur hoc [f] exuperantiam terræ, non craſſæ, ſed tenuis, non ſimplicis, ſed coniunctæ cum partibus igneis, ita vt amaritudo calidam temperationem ſignificet.

c Galen. l. 4. ſimp. c...
d G. ibi. c. 8.
e G. 4 ſimplic. c. 15.
f G. 4. ſimplic. c. 19. & 20.

Obiiciunt nonnulli quædam frigida ſimul, & amara, veluti papaueris lachrymam, & fructus illos, qui cum valde acerbi ſint, amaritudinem quoque præſeferunt; quibus reſpondemus eiuſmodi res, quamuis ſimplices appareant, neque fuerint arte compoſitæ, conſtare tamen ex partibus diſſimilibus, & temperatione inæquali, atque idcirco, quod frigidum eſt, poteſt ob partes aliquas calidas ſentiri amarum, quamuis partes frigidæ calidas ſuperent; efficaciores tamen ſunt calidæ in mouendo ſenſum, licet pauciores ſint. Fructus vero acerbi magis moleſti ſunt, quàm amari, ob nimiam illam acerbitatem; indicat [g] igitur amaritudo calorem vrentem, atque attenuantem ſiccum terrenum; Idem fere dicendum eſt de ſapore [h] ſalſo, minus tamen linguæ moleſtus eſt, minuſque eam abſtergit, ac mordet, quàm amarus, ſequiturque exceſſum terrenæ ſubſtantiæ, non craſſæ, ſed tenuis iunctæ cum partibus igneis, quo fit, vt minus linguam offendat; ſeruat enim aliquod veſtigium humoris concocti, & idonei naturæ noſtræ; Retinet autem tàm ſalſus, quàm amarus ſapor, tantum terreſtris naturæ, vt verti in alimentum nequeant; neque enim mutantur, ſed reſident, quæ ſalſa, & amara ſunt. Acria linguam feruefaciunt, nec ſolum mordent, ſed etiam adurunt, eiuſmodi vis proficiſcitur à temperatione [i] calida, & ſicca in ſubſtantia tenui, cum modica portione aquæ. Dulcia [k] linguam ad mediocritatem reducunt, maximeque ſunt amica naturæ noſtræ, ob ſimilem temperationem, moderatam videlicet; ſiccum enim, ac terrenum in dulcibus non aduſtum, ſed moderate elixatum miſcetur cum humore aquoſo, vel aereo; quamobrem, quod dulce eſt, non ſolum moderatè calefacit, ſed moderate etiam madefacit.

G

g Gal ibid.
h Gal. ibid. c. 21.
i G. 4. ſimplic. c. 18. & Aui. l. 2. tr. 1. c. 3.
k G. l. 4. ſimplic. c. 9. & Aui. l. 2. tr. 1. c. 3.

Quod verò pingue eſt, aut olei naturam habet, linguam lenit perinde, ac dulce; non tamen æque iucundum eſt, aut æque moderatum; temperatione enim magis continetur aquoſa, quàm aerea, ſequiturque exceſſum aeris, & aquæ ſimul, minuſque calidum eſt, quàm dulce, quanto minus coctum. Quæ videntur ſaporis omnino expertia (apia græci dicunt) [l] linguam non afficiunt, ſed ab ea percipiuntur ſola affectionis carentia; cuius cauſam nullo negocio comperiet, qui ſaporis definitionem, quam [m] ſuprapoſuimus, diligenter intuebitur, diximus enim ſaporem eſſe humorem, non ſimpliciter, ſed qui naturam contraxerit corporum ſiccorum, quæ per ipſum fuerint percolata, ex quo ſequitur, vt humor ille, cui non miſcetur aliquid ſicci elementi, ſaporis prorſus ſit expers; denunciat igitur ſaporis carentia, magnum [n] aquæ exceſſum, cum exigua portione terræ, quod plurimum igitur habet aquæ, & terræ, minimum, frigidum, & humidum cenſendum eſt, huiuſmodi inſipidum eſt, veluti cucumis, cucurbita, ſed quod humore continetur magis aereo, quàm aquoſo minus frigidum eſt, videturque pene ſubdulce, vt gramen, arundo; ſcire tamen licet eſſe quædam, quæ nullo modo guſtatum afficiunt, quod nullum emittant ſuccum, qui in lingua combibatur, cuiuſmodi eſt ferrum, atque adamas; nequeunt enim guſtatum mouere, quod eorum ſubſtantia diſſolui non poſſit, ea autem, quæ propriè inſipida dicimus, humorem habent, vel ſine ſiccitate prorſus, vel cum pauca admodum, vt iam demonſtratum eſt.

H

l G. 4. ſimpl. 15.
m Supra in hoc capite.
n Gal. 2. de alim. facul. c. 68.

Præter ſapores ad temperationem medicamẽtorum demonſtrandam conferunt etiam aliqui 1

ª odores,

A [a] odores, ſed longe [b] minus; ſiquidem quod guſtatur medicamentum, vna cum ſapore linguam at- [a] *Aui.l.2.f.*
tingit, ita vt melius diiudicari poſſit, quàm, quod naribus percipitur, aut oculis, ad quas partes non *1.tra.1.c.3.*
peruenit res ipſa, cuius eſt odor, ſed aut tenuis expiratio tantum, aut quædam imago, ſeu ſpecies; non [b] *G.4.ſimp.*
eſt igitur, [c] quod multum tribuamus olfactui, præſertim cum in homine ex ſenſibus maximè ſit im- *23.* [c] *Gal.ibid.*
becillus, atq; hebes; ſi quid igitur olfeceris, de odore non capies ſcientiam, ſed coniecturam tempera-
tionis; eſt autem odor ſecunda qualitas à principibus emanans, ſequiturque non ſecus, quàm ſapor
[d] mixturam ex humore, & ſiccitate; verum in ſapore humor ſiccitatem excedit; definitur enim ab hu- [d] *Ariſt. l.de*
more, per quem ſicca corpora fuerint percolata, in odore ſiccitas excedit humorem, eſt enim [e] odor *ſenſu & ſen-*
ignea exhalatio, quæ excitatur, cum ab elemento aeris, & aquæ abluitur, ac detergitur ea ſiccitas, quæ *ſili.cap.5.*
ſaporem efficit in ſicco; neque mirum eſt, ſi ea, [f] quæ ſapore carent, carent etiam odore, veluti elemen- [e] *Ariſt.ibi.*
ta, & quæ plurimum aquæ participant, quæ nominari apia diximus; ab illis etiam, quæ propter frig: s, [f] *Ariſt.ibi.*
aut propter craſſitudinem partium, nihil exhalat, non afflatur odor; neceſſe eſt igitur, quod olet, ſicci-
tate ignea, cum aliqua permixtione humidi elementi contineatur, quàm temperationem [g] notant [g] *G.4.ſimpl.*
odores omnes, ſiue ſuaues ſint, ſiue fœdi; neutri enim à contraria temperatione fieri poſſunt, vt à fri- *22.*
gida valde, atque humida.

Comprobatur hoc ex eo, quod ſub calido cœlo magis capimus odorem, quàm ſub frigido; ma-
gis item olent, quæ mouentur, & calefiunt, qaàm quæ quieſcunt, & frigida permanent, quod in bene
olentibus nullam recipit controuerſiam; cuncta enim calidam, & ſiccam temperationem demon-
ſtrant, quemadmodum aromata; cuncta etiam iucundiora ſunt, cum incaleſcunt, atque humore ſu-
B perante deſtituuntur, vt herbæ acriores, cum ſicceſcunt, poma, cum ad maturitatem perueniunt.

Dubitari poteſt de iis, quæ malè olent; nam quæ in ventriculo continemus, vbi frigidiora fue-
rint, ructum [h] edunt acidum, atque odoris fœdi; euenit tamen, quod ſupra dictum eſt de iis, quæ ſim- [h] *Gal.l.3.de*
plicia ſunt, & diſſimilibus partibus continentur, ex qu bus exhalant, & odorem mouent, quæ calidio- *cau.ſympt.*
res ſunt, quæ frigidiores, nihil olent, quod roſæ [i] accidit, ita vt iudicium, quod à ſenſibus ſumitur, a- *cap.1.*
liquando fallaciſſimum ſit, non ſolum ſi odoratum, ſed etiam ſi guſtatum intueamur, cæteraſque affe- [i] *G.4.ſimpl.*
ctiones, quæ medicamenta ſenſibus adferunt ad temperationem diiudicandam; odor ergo licet in-
ſuauis ſit, & moleſtus, ad calidam, & ſiccam temperationem refertur; ructus cum olfactum, ſimul et-
iam guſtatum impellit, perinde, ac aromata, quæ potionibus adiecta eodem tempore vtrumque ſen-
ſum delectant, ructus acidus vtrumque ſimul offendit; ex ſapore illo acido fit coniectura temperatio-
nis illius frigidæ, cum qua iunguntur partes calidiores; ſiquidem hæ mouent olfactum, quæcunq; au-
tem cruda manent in ventriculo, & frigida penitus, non ante ructum acidum mouent, quàm aliquid
contrahant caloris, & concoqui incipiant; tunc autem ſimul à ructu mouetur guſtatus, & odoratus;
naribus enim proximus eſt locus, vbi reſidet facultas guſtandi, videturque narium iudicium guſtatui
aliquo modo inſeruire: abſtinemus enim ab iis, quæ malè olent, tanquam inſuauibus guſtui, ſed vt eò
reuertatur, vnde egreſſa eſt oratio noſtra, conſtat odorem omnem, ſiue iucundus ſit, ſiue intolerabi-
lis, ac fœdus, ab exceſſu [k] caloris, & ſiccitatis, & à ſubſtantia tenuiorum partium emanare; carent enim [k] *G.4.ſimpl.*
C odore, quæ craſſa ſunt, ſola igitur hæc mixtura colligitur ex odoribus, quamuis tot ex ſaporibus perci- *22.*
piantur.

Color item cum mixturam ex ſimplicibus qualitatibus ſequatur, videtur eundem quoque indi-
care, ſed fallax [l] eſt coniectura, quæ de eo fit, ob varias partes, quæ in eodem medicamento, verſantur, [l] *G.4 ſimpl.*
ita vt quilibet color poſſit quamlibet temperationem indicare; conſpicimus enim albedinem tàm in *23.*
ceruſſa, quàm in calce, quamuis hæc frigida ſit, illa calida, docet tamen [m] Galenus inter ea, quæ ſunt e- [m] *G.4.ſimp.*
iuſdem generis, alba frigidiora eſſe, quàm flaua, & rubicunda, quod indicant legumina, & frumenta *cap.23.*
omnia, cæpa, vinum: quæcunque enim magis colorata ſunt, calidiora ſunt, quæ albidiora frigida ma-
gis. Humoris & ſiccitatis maximum indicium faciunt albedo & nigrities, cum hæc ab humore, illa à
ſiccitate proficiſcatur; nigriora enim apparent, quæ madent, quàm quæ ſicca ſunt, veluti lintea, quæ in
aqua iacuerunt, priuſquam ſicceſcant; panis, dum adhuc calidus eſt; nam poſtea recedente calore cum
humore albus efficitur: redduntur etiam alba, quæ in ſole habentur, vt cera, cuius humor abſumitur à
calore ſolis: oleum vetuſtate ſicceſcit, ac albeſcit, ligna cum vruntur, nigreſcunt, humore ad ſuperfi-
ciem ſecedente, quo conſumpto, vbi vſta ſunt, vertuntur in cinerem, & alba euadunt, quamobrem
non eſt cunctandum profiteri albedinis cauſam eſſe ſiccitatem, nigredinis humorem, & idcirco quæ
alba ſunt, ſiccam, quæ nigra, humidam temperationem demonſtrare.

Cæterum grauitas & leuitas, quæ qualitates referuntur ad ſenſum tactus, elementi quoque ex-
D ceſſum demonſtrant, quæ ſupernatant in aqua, leuia ſunt, veluti lignum & oleum plurimum habent
aeris; à quo ſurſum feruntur, ita vt aeris exceſſum denuncient: quæ deſcendunt, quemadmodum lapi-
des, & metalla, grauia ſunt & terreſtria, ſicque terræ exceſſum denunciant.

Cadit etiam ſub tactum mollities, & durities, hæc frigus, & ſiccitatem, illa magis notat calorem,
& humorem, à quibus proficiſcuntur; eadem ratio eſt rari, & denſi, quæ grauis, ac leuis.

Inter qualitates, quæ tractantur, referuntur quoque aſperitas & leuitas; leuitatis cauſa eſt exceſ-
ſus aereæ & aquoſæ ſubſtantiæ, vnde fit optima commixtio, & æqualitas; digeritur enim ſiccum ab hu-
mido, fitque ſuperficies plana in illis, in quibus excedit humor, aſperitas ſequitur ſiccitatem, ſiccum ſi-
ne humido, nec miſcetur, nec terminatur, ita vt in eiuſmodi mixtura propter inæqualitatem neceſſe
ſit quaſdam partes eminere, quaſdam reſidere, & ita fieri aſperitatem. Tactu etiam percipitur id,
quod lentum eſt, & quod lento contrarium; in lentis excedit aer, & aqua, in contrariis, cum minimum
ſit aeris, malè continetur aqua cum terra. Poſtremo ex iis, quæ pertinent ad tactum, craſſitudo
ſequitur, atque indicat terreſtrem materiam, tenuitas igneam magis, & aeream,
quo fit, vt exceſſum indicet, à quo emanat.

* * *

De operibus, quæ temperationem indicant, quam ſequuntur. C A P. V.

INter effecta, quæ à temperatione in nobis oriuntur, numerantur etiam opera, veluti illa, quæ proxima ſunt, vt calor, frigus, humor, ſiccitas; nam hæc diximus facultatem, tanquam effecta indicare; ita vt certam ſcientiam faciant, non coniecturam: quæcunque enim, exempli gratia, calefaciunt, demonſtrant vim calefacientẽ, ſeu id ſtatim, ſeu proceſſu temporis abſoluant, aut per ſe, aut ex accidenti ſunt, & alia opera, à quibus non facultas, ſed cauſa facultatis indicatur, nempe temperatio, quam ſequuntur, veluti mollities, durities, tenſio, laxitas, productio, contractio, craſſitudo, tenuitas, liquor, concretio, obſtructio: deterſio, lentor, denſitas, rarefactio, apertio, aſtrictio, exaſperatio, exulceratio, leuitas, repulſio, attractio, diſcuſſio, flatus, putredo, pus, aduſtio, carnis detractio, cicatrix, coalitus, generatio carnis, dolor, doloris ſedatio, ſomnus, ſtupor, ſudoris atque vrinæ ſuppreſſio, aut euocatio; calculi comminutio, tuſſis commotio, vel ſedatio, lactis, menſtruorum, ſeminis euocatio, vel ſuppreſſio, alui ſolutio, vel aſtrictio, vomitus euocatio, vel ſuppreſſio, purgatio per nares, os, oculos, aures: hæc igitur effecta temperationem denunciant, quatenus ſequuntur vim, & facultatem illam, quæ proxime oritur à temperatione; vt autem ab emollientibus ordiamur, efficiunt hæc ſuum opus, quatenus, vel ob humoris copiam madefaciunt, vel ob calorem colliquant, vel ſuccos diſtendentes educunt, quod eos vel frigore repellant, vel calore digerant: ex quibus facile colligitur temperatio, quæ eſt cauſa huiuſmodi operis; Quæ indurant, aut ob frigus cogunt, aut ob ſiccitatem contrahunt, aut ob calorem alliciunt ſuccos, & locum diſtendunt.

Laxitas, & tenſio, vel copiam, & inopiam ſuccorũ ſequuntur, vel temperationem; implent ſuccis ea, quæ calefaciunt; exhauriunt, quæ frigore repellunt, aut calore digerunt, ita vt hæc laxent, illa tendant; proficiſcitur etiam tenſio à frigore cogente, vel à ſiccitate contrahente, ſicut laxitas à calore liquante, & humore laxante, craſſitudo ſequitur ſiccitatem, tenuitas humorem: ſiccant autem non ſolum, quæ ſicca ſunt, ſed etiam quæ calida, digerendo, & quæ frigida exprimendo humorem.

Tenuitas oritur ab humidis, ac madefacientibus, & à calidis liquantibus: hoc nomine, quæ acria ſunt, magnopere extenuant; acida quamuis frigida ſint, vim aliquam habent caloris adiunctam partibus tenuioribus, per quam extenuant. Liquor refertur ad calorem, concretio ad frigus, & ſiccitatem: obſtructio partim fit ab iis, quæ craſſum faciunt, partim ab iis, quæ lentum: lentor ſequitur humorem aereum, deterſio fit à valde calidis, vel frigidis, vel ſiccis, à quibus ſimul tollitur obſtructio: claudunt, quæ frigida ſunt, ſiue cum humore, ſiue cum ſiccitate frigus copuletur, ſed cum ſiccitate magis adſtringunt: aperiunt calida, quæ foramina cutis rarefaciunt: aperiunt, & quæ caua interna dilatant: Sed hæc validiora ſunt: Aſperitas ſiccitatem ſequitur, leuitas humorem; quæ validius ſiccant, validius exaſperant, ita vt interdum etiam exulcerent: repellunt, quæ frigida ſunt, ſiue aquoſa, ſiue terrena; magis tamen terrena, quàm aquoſa: Attrahunt calida, quæ ſi validiora ſint, & acria, etiam diſcutiunt, flatum mouent, quæ parum calefaciunt, concoquunt; & pus mouent; ea quibus ineſt calor, noſtri non diſſimilis, præſertim ſi ſubſtantiam nacta fuerint aeream, & glutinoſam: putrefaciunt, quæ valde frigida ſunt, extinguendo calorem, & quæ valde calida, abſumendo humorem, quo nutriebatur calor internus: putrefaciunt etiam, quæ candentis ferramenti modo, cruſtam inducunt, quæ adurentia nominantur, cicatricem inducunt, quæ frigida ſunt, & ſicca: Hæc vbi imbecilliora ſint, vulnus glutinant; carnem generant, quæ primo gradu ſiccant, & modicè detergunt; dolorem ſedant relaxantia, quæ primum gradum caloris, & humoris non excedunt; ſtupor oritur à frigore, ſiue cum humore, ſiue cum ſiccitate coniungatur, ſudorem mouent relaxantia, & rarefacientia, quæ moderatè calida ſunt, & humida; eundem ſupprimunt, quæ refrigerando, & ſiccando aſtringunt: vrinam ciunt acria, quæ calida ſunt, & ſicca, eandem ſupprimunt frigida, calculum frangunt ſimiliter calida, & ſicca, incidendo, ac extenuando; ſputum mouent, & per tuſſim euocant, quæ madefaciunt, præterea quæ leuiter calefaciunt, & ſiccant extenuando, ac incidendo: Mouentur menſtrua à calidis & ſiccis, non tamen valde acribus; ſupprimuntur ab aſtringentibus, & idcirco à frigidis, & ſiccis; lac augent, quæ moderate calefaciunt, & pituitam in ſanguinem vertunt; ſupprimunt, quæ valde calida, aut quæ valde frigida, & ſicca fuerint. Semen generant, quæ calida ſunt, extinguunt, quæ ſicca, ſiue calida, ſiue frigida fuerint, idem euocant, quæ parum calida ſunt, & flatum mouent, & ex contrario ſupprimunt quæ flatum diſcutiunt, vehementer calefaciendo, ac exiccando; aluum mouent, quæ humida ſunt, & quæ calore, ac ſiccitate mordent, & detergunt; eandem cohibent, quæ ſiccant, & aſtringunt; vomitum mouent, quæ moderato calore, & humore relaxant ventriculum: ſupprimunt contraria.

Hæc ſunt opera, quæ à temperatione oriuntur, non proxime, ſed intercedente facultate refrigerante, calefaciente, madefaciente, ſiccante, à quibus indicatur temperatio, à qua dependent.

De ſignis ſingulas medicamentorum temperationes indicantibus.

C A P. VI.

VErum perpendere etiam ſigillatim oportet, quænam ex propoſitis ſignis vnamquamque temperationem denuncient, ſiue moderatam, ſiue vno, vel altero elemento excedentem. Quæ moderata eſt; (vt ab hac initium ſumamus,) aut ratione, aut ſenſu deprehenditur. Senſu quidem, quatenus media eſt inter frigus, & calorem, percipi poteſt; non tamen quatenus media inter humorem ac ſiccitatem; nam neque humor, neque ſiccitas ſub ſenſum cadunt; ſenſu ergo comprehenditur tepor, qui medius eſt inter frigus, & calorem, veluti cum admouetur aqua tepida, pauca tamen ſunt, quæ eiuſmodi temperationem ſenſui præſeferant, cum teporem poteſtate contineant, quem ratione oportet ex cauſis, vel effectis depromere. Inter cauſas moderationis refertur locus, vbi medicamenta naſcuntur, aluntur, verſantur, tum ætas, & anni tempus, quæ vbi moderata ſint, ſine aliquo elementorum exceſſu, medicamenta quoque moderata efficiunt; longe tamen efficaciora ſigna, & ſolida magis atq;

expreſſa

A expreſſa ſumuntur ab effectis, ſiue communibus belluarum, ſtirpium, & eorum, quæ inanima ſunt, ſiue ad belluas, vel ſtirpes attinentibus. Belluæ, quæ nec paucas, nec multas habent partes duras, tum nec exangues ſunt, nec plurimo ſanguine redundant, nec valde timidæ, aut audaces, magis moderatæ ſunt, quàm cæteræ: & ex harum partibus maxime moderata eſt caro. Stirpium, & belluarum communia effecta ſunt, generatio, & incrementum, quæ vbi mediocritatem ſeruauerint, ita vt nec valde fœcundæ ſint, nec prope ſteriles, tum nec nimium increſcant, nec parum, temperationis moderationem ſignificant; effecta communia etiam eorum, quæ inanima ſunt, aut ſunt naturales potentiæ, vel impotentiæ, aut actiones, quæ ſenſibus noſtris imprimuntur, aut opera.

Quæ moderatam temperationem nacta ſunt, mediocriter ſe habent, quod attinet ad naturales potentias, vel impotentias, cum nec multum reſiſtant, nec facile cedant: mediocres etiam actiones imprimunt ſenſibus noſtris; neque enim odores, ſapores, colores, aut qualitates, quæ tactu comprehenduntur, extrema præſeferunt, ſed mediocria, veluti ſaporem dulcem, colorem non album, non nigrum, ſed medium, ac fractum, odorem neque potentem, neque paruum, medium item ſtatum inter durum, & mollem, inter grauem, & leuem, inter rarum, & denſum; opera, quæ in corporibus noſtris à moderata temperatione medicamentorum producuntur, moderata ſunt; conſeruatur enim natura moderata, remittitur aliqua ex parte immoderata, augetur calor naturalis.

B Temperatio immoderata medicamentorum, vbi poteſtate calida ſit, & ſenſum lateat, ex cauſis, & effectis deprehenditur; nam ſi cauſæ calidæ fuerint, veluti locus, vbi medicamenta naſcuntur, aluntur, verſantur, tum ætas, & anni tempus ipſa reddunt calida. Effecta ſi propria fuerint belluarum, & non attineant ad ſtirpes, ita habent, audacia, motus validus, copia ſanguinis, anhelitus calorem ſequuntur, atque indicant. Quod pariter attinet ad ſtirpes, & belluas ſemen plurimum, & fœcundum, incrementum magnum, & velox, proficiſcuntur ab exceſſu caloris: ex effectis communibus etiam eorum corporum, quæ anima carent, naturales potentiæ, vel impotentiæ ita habent, quod medicamenta calida, prompte calefiunt, ægre refrigerantur, formantur, dilatantur, ictum mallei recipiunt, inflammantur; ſunt apta ſuffimentis. De actionibus verò in ſingulis ſenſibus, odor plurimus, color flauus, aut rubicundus, ſapor ſalſus, amarus, vel acris, raritas, leuitas oriuntur à calore, quem etiam denunciant: operum hæc ratio eſt, quæ molliunt, laxant, producunt, extenuant, liquefaciunt, detergunt, rarefaciunt, aperiunt, attrahunt, diſcutiunt, carnem detrahunt, ſudorem, vel vrinam mouent; omnia notant caloris exceſſum, à quo oriuntur.

Excedentis frigoris, ſigna ſunt primo cauſæ ipſæ frigidæ, quemadmodum, ætas ſenum, anni tempus, vt hyems, locus, in quo medicamenta naſcuntur, aluntur, verſantur, frigidus: quibus accedunt effecta, vt timor, ignauia, inopia ſanguinis, multitudo partium terreſtrium, ac frigidarum, ſed hæc proprie pertinent ad belluas; ex iis verò, quæ communia ſunt etiam ſtirpium, ſemen paucum, & parum

C fœcundum, incrementum paruum, & tardum.

Poſtremo ex iis effectis, quæ pertinent etiam ad corpora inanima, naturales potentiæ: ita habent, quod medicamenta frigida prompte refrigerantur, ægre incaleſcunt, facile concreſcunt tam frigore, quàm calore; facile item ab vtroque liquantur, fragilia ſunt; ſed non facile dilatantur, aut formantur, nec facile vruntur, aut inflammantur, ſuffimentis etiam ſunt inepta. Quod ſpectat ad actiones, in ſenſibus noſtris odorem non mouent, ſaporem habent acerbum, auſterum, vel acidum, colorem album, grauitatem, denſitatem, duritiem: opera verò, quæ ab ipſis producuntur in corpore noſtro, ſunt durities, tenſio, contractio, craſſitudo, denſitas, aſtrictio, repulſio, ſtupor, retentio ſudoris, vrinæ, ſeminis, menſtruorum, ſputi, vomitus, deiectionis.

Ea, quibus humidum elementum exuperat, ſimiliter ex cauſis, & effectis colliguntur; pendent enim ab humidis cauſis, vt à tempore anni humido, ab ætate tenera, ab humido item loco, in quo naſcuntur, aluntur, verſantur. Effectorum hæc ratio eſt, quòd propria belluarum, multitudo partium humidarum, carentia terrenarum notant humorem, quem ſequuntur, ex iis verò, quæ communia ſunt etiam ſtirpium, magnum incrementum, multitudo ſeminis, ab humore ſimiliter oriuntur: ex effectis, quæ attinent ad corpora inanima, naturales potentiæ, vel impotentiæ, in humidis medicamentis tales ſunt, vt facile madefiant, ægrè ſiccentur, concreſcant; non tamen craſſeſcant, facile liquentur, formentur, ac dilatentur, non tamen facile franguntur, finduntur, ac terantur. Sapor autem atque o-

D dor, vel nullus eſt, vel hebes in medicamentis humidis color niger, obſcurus, mollities; quod vero ſpectat ad opera, humida medicamenta corpus noſtrum molliunt, relaxant, liquant, rarefaciunt, lentorem afferunt, ad ſuppurationem perducunt, dolorem tollunt, generant ſemen, lac, euocant ſputum.

Siccitas excedens ſimiliter ex cauſis, vel effectis colligitur; cauſarum hæc ratio eſt, quod vbi tempus anni, ætas, locus, in quo medicamenta aluntur, generantur, ſeruantur, efficiunt temperationem ſimilem, quàm ſignificant, de effectis verò belluarum, ſcire licet, quod quæ redundant partibus ſiccis, vt oſſibus, cornibus, dentibus, vnguibus, ſiccam temperationem nactæ ſunt; paucitas verò ſeminis, & incrementum paruum, ac tardum, ſiccitatem pariter notat in belluis, ac ſtirpibus. Ex effectis, quæ attinent ad corpora quoque inanima, naturales potentiæ, vel impotentiæ, tales in ſiccis medicamentis reperiuntur, quod facile ſicceſcunt, ægrè madefiunt, concreſcunt tàm frigore, quàm calore, & ſimiliter craſſeſcunt, liquantur contraria cauſa, facile etiam abrumpuntur, franguntur, ſcinduntur, reſpuunt ictum mallei, non facile dilatantur, ac formantur, ſenſibus verò noſtris iudicantur guſtatu auſtera, acerba, acida, amara, ſalſa, vel acria, odoris non expertia, coloris albi, dura, grauia; Opera, quæ à ſiccis adferuntur in corpore noſtro, ſunt durities, tenſio, contractio, denſitas, aſtrictio, exaſperatio, repulſio, digeſtio, glutinatio, cicatrix, carnis generatio.

Quod ſi duplex elementū ſimul exuperet, vt calor, & humor, calor, & ſiccitas, frigus, & humor, frigus, & ſiccitas, coniungere ſimul oportet iudicia vtriuſque elementi ſuperius poſita, ſiue à cauſis, ſiue ab effectis depromantur, neque opus eſt ea repetere, cum abunde fuerint expoſita, maxima au-

tem ex parte medicamentorum exceſſus non ad ſimplicem,ſed ad duplicem qualitatem refertur; pauca enim ſunt,quæ vno tantum elemento à mediocritate recedant,& in altera oppoſitione moderationem retineant.

De ſignis cuiuslibet gradus in temperatione medicamentorum. CAP. VII.

a Sup.l.1. c.6.
b Gal.l.5. ſimpl.c.27.

CVM in qualibet immoderata temperatione pro maiori, vel minori elementorum exceſſu, quadruplex [a] gradus, & triplex ordo animaduertatur, præſtat, qua ratione cognoſcantur,aſcribere. Cognoſcuntur autem experimento, vel ratione, in experimento minor eſt erratio; quæcunque enim [b] admota obſcuram effectionem præſtant, ad primum gradum referuntur, ad ſecundum, quæ ſenſui manifeſtam, quæ maiorem, ita vt nos lædat, ad tertium, quæ tantam, vt vitam extinguant, ad quartum.

Ratio colligitur ex ſignis ante propoſitis: ſiquidem gradus eſt differentia maioris, vel minoris exceſſus. Significatur igitur ab iiſdem indiciis à quibus ſignificari exceſſum: diximus,addita ſimili differentia maioris, vel minoris: Signa, verbi gratia, calidi excedentis, ſi obſcura ſunt, primum gradum exceſſus denunciant,ſi manifeſta,non tamen magna,ſecundum,ſi magna,tertium,quartũ,ſi maxima.

Eadem ratio eſt frigidi,humidi,& ſicci, quorum indicia,ſiue à cauſis, ſiue ab effectis capiantur, paria non ſunt, ſed aliquando maiora, aliquando minora, vt inter cauſas locus, in quo medicamenta naſcuntur, aluntur, verſantur; non enim æque talis eſt omnibus,ſed aliis magis,aliis minus,vt calidus, frigidus,humidus,aut ſiccus;eadem ratio eſt ætatis,& temporis anni. At neque effecta paria ſunt,ſiue naturales potentias,vel impotentias ſpectes, ſiue actiones in ſenſibus, ſiue opera, quæ à medicamentis fiunt in corpore noſtro.

c Sup.l.1. c.7.

Quamobrem elementi exceſſum imparem ſignificant;nam ſapor aſtringens,qui frigoris exceſſum ſequitur, ſi adeo paruus ſit, vt vix linguam afficiat, vt in primo gradu aſtrictionis eſt, ita primum gradum frigoris ſignificat, ſi linguam manifeſtè aſtringat, ſecundum gradum, adſtrictionis obtinet, eundemq; gradum frigoris denunciat,tertius gradus acerbitatis,iam linguam offendit,notatque eundem gradum frigoris: quartus gradus acerbitatis, contrahendo linguam diuellit, & quartum gradum frigoris denunciat. Poſſunt igitur gradus excedentis elementi in vnoquoq; medicamento æſtimari,ſi coniectura fiat de vi maiori, aut minori ſignorum,à quibus notatur exceſſus. Illud etiam in ſuperioribus [c] oſtenſum eſt, quod temperatio aliorum,ſtatim ſentitur,vt calor ignis,frigus niuis,aliorum proceſſu temporis,iuuante calore noſtro,vt calor piperis,aut frigus papaueris:nunc quibus ſignis dignoſcenda eſſet eiuſmodi differentia, tradendum eſſet, niſi res ſub ſenſum caderet; quæ enim calida, aut frigida,ſiue innato, ſiue aduentitio calore,ac frigore tractantur, protinus ſuam temperationem oſtẽdunt, quæ nec calida, nec frigida ſentiuntur, tempus deſiderant, & opem caloris noſtri, vt quod habent frigidum,vel calidum natura,patefaciant; præſtat igitur ſigna exponere,per quæ alia medicamẽtorum differentia innoteſcat, ſiquidem alia medicamenta per ſe, ac proxime, alio interiecto aliquo medio ſuum opus præſtant;colligitur hęc differentia partim ex cauſis,partim ex effectis:ex cauſis quidem, ſi quis intueatur innatam medicamenti temperationem, colligatque quid illa ſecundum naturam efficere debeat; deinde cernens effectionem contrariam iudicabit eam non per ſe, ſed alio interiecto medio effici, veluti ſi aquæ frigidæ perfuſio calorem augeat, intelliget hoc non proficiſci per ſe ab aqua,cum refrigerandi vim habeat, ſed quatenus refrigerando denſat,& calidis expirationibus exitum intercludens calorem auget. Quod attinet ad effectum,præcipit Gal.[d] vt animaduertamus ſit ne idem à principio ad finem, cum adhibitum eſt medicamentum, an diuerſum: quæcunque enim alio medio interiecto, & non per ſe aliquod effectum præſtant, mutantur, & ad id opus efficiendum conuertuntur,quod fert ipſorum natura. At ea,quæ per ſe opus ſuum faciunt,cum admouentur,à principio ad finem in eadem effectione perſeuerant. Reſtat ex iis,quæ de medicamentorum compoſitione propoſuimus,enarrandum, quibus ſignis internoſcantur,quæ ſolam vim habẽt medicamenti,& quæ præter hanc ſimul etiam alere poſſunt, Vis alendi cum totius ſubſtantiæ [e] ſimilitudinem ſequatur,ſenſu,& experimẽto magis cognoſcitur, quàm ratione; aliquid tamen prodeſt ratio,quæ à ſaporibus ducitur; conſtituit enim natura guſtatum iudicem alimentorum, ſicque ea, quæ guſtum delectant,ſunt amica naturæ,[f] & nos alunt,quemadmodum dulcia;quę eundem offendunt,inimica ſunt,& alimentum [g] non præbent, veluti amara, id quod perpetuum eſſet, neque vnquam nos falleret,ſi quæ guſtamus, omnia ſimilibus partibus continerentur,ſed quædam conſtant ex diſſimilibus, quarum aliæ guſtatũ voluptate impellunt, aliæ nihil linguam afficiunt, quæ ſæpenumero naturæ noſtræ aduerſa ſunt atq; inimica. Sed ſatis iam loquuti ſumus de indiciis, quæ ſingulas temperationes, vna cum ſuis differentiis indicant,tranſeamus nunc ad reliquas cauſas facultatum in medicamentis dignoſcendas.

d Gal.3 de temper.c.4.
e G.4.ſimp. 10.
f Gal. ibid.
g G.4.ſimp. c.20.

De cognoſcendis cauſis illis,quæ ſimul cum temperatione facultatem medicamenti producunt. CAP. VIII.

h Sup.c.1.

CVM medicamentorum facultates ſenſu percipi nequeant, ſupereſt,vt ex cauſis,vel effectis ratione comprehendantur, effecta certam faciunt facultatis ſcientiam; referuntur tamen ad experientiam:ſed ante hanc ſumitur ex cauſis coniectura quædam non inutilis,modo non ita abditæ ſint,vt nullo modo inueſtigari poſſint,quod de tota ſubſtantia diximus;[h] nam aliæ facultatum cauſæ cognoſci poſſunt,veluti principes qualitates ac temperationes,quæ ex ipſis emanant,de quibus proxime tractauimus; veluti etiam ſecundæ qualitates, quæ vnà cum principibus facultatem producunt, quas conſtat ſenſu,aut ratione deprehendi,huiuſmodi ſunt craſſitudo, & tenuitas,raritas,& denſitas,mollities, & durities, acerbitas, & aliæ, huius generis, quæ vna cum temperatione medicamentorum facultates efficiunt, ſicuti craſſitudo, quæ obſtruit, tenuitas, quæ obſtructionem tollit, aſtri-

ſtio,quæ

A ctio, quæ claudit, vis acris, quæ aperit, mollities, quæ relaxat, durities, quæ denſat; eiuſmodi igitur cauſæ, quæ vna cum principibus qualitatibus concurrunt ad facultatem efficiendam, ſenſu protinus cognoſcuntur, quamuis inueſtigari poſſint ex cauſis, & effectis, quas vbi cognouerimus, non difficile erit facultates inueſtigare, illis præſertim, qui non ignorauerint, à qua cauſa quæque facultas proficiſcatur, quem locum abunde in ſuperioribus [a] enarrauimus.

Id igitur, quod molliendi vim habet, ſubſtantia molli continetur, ac tenui, temperatione vero moderate calida, & humida, ſi quid adfert duritiem, frigidum eſt, & ſiccum, conſtatque ex partibus duris: quod tendit, ſecundum, aut tertium gradum obtinet frigoris, aut ſiccitatis, iungiturque cum ſubſtantia craſſa.

[a] *Sup. l. 1. propriis capitibus.*

Quod relaxat, tenue eſt, & calidum atque humidum. Quod craſſum facit, ſubſtantiam habet craſſam, temperationem verò frigidam, & ſiccam: quod extenuat, calidum eſt, & humidum, ac tenuis ſubſtantiæ. Quod obſtruit, craſſum, & glutinoſum eſt, & frigidum magis, quàm calidum. Quod detergit, atque obſtructionem aufert, tenue eſt atque acre. Quod foramina cutis denſat, frigidum eſt, aquoſum, & tenue, quod claudit interna caua, non ſolum frigidum eſt, ſed terrenum, ſiccum, & craſſum, quod aperit, ac relaxat foramina cutis, tenue eſt, calidum, atque humidum, quod aperit maiora caua adſtricta, calidum, & ſiccum eſt, craſſum, & acre, quod exaſperat, ſiccum eſt, ſiccius adhuc ſi exulceret; quod lenit, humidum eſt, & tenue, quod leuiter repellit, frigidum, humidum, & aquoſum eſt, quod validius, craſſum, terreſtre, ac ſiccum: quæ attrahunt, calida ſunt, & ſicca tertio gradu, vel principio quarti, & ſubſtantiam habent tenuem; eadem natura eſt eorum, quæ digerunt, ac diſcu-
B tiunt.

Eorum, quæ concoquunt, & pus mouent, ſubſtantia glutinoſa eſt, temperamento calida, & humida, naturæ noſtræ non diſſimilis. Quæ [b] putrefaciunt, aut valde frigida ſunt, & calorem extinguunt, aut calida, & humida, & alimentum abſumunt. Quæ cruſtam inducunt, craſſam ſubſtantiam habent, temperationem vero calidam, & ſiccam, quæ faciunt cicatricem, frigida ſunt, ſicca, & craſſa; his ſimilia ſunt paulo tamen imbecilliora ea, quæ vulnus glutinant. Quæ carnem generant, modicè ſiccant, ac detergunt; quæ dolorem faciunt, aut ita calida ſunt, vt diſiungant, & diuellant, aut ita frigida, vt nimis cogant; quæ dolorem ſedant, mollia ſunt, calida, & humida, ita vt relaxent: quæ ſtupefaciunt, frigidam temperationem habent, ſubſtantiam vero tenuem, vel craſſam; non enim refert, qualis ſit.

[b] *Sup. l. 1. propriis locis.*

Quæ ſudorem mouent, calida, & humida ſunt, & relaxant, quibus contraria ſunt, quæ eundem ſupprimunt; quæ vrinam cient, calida, & ſicca ſunt, acria, & tenuia, eandem naturam habent, quæ calculum frangunt, aut euocant ſputum, quæ generant lac, vertunt pituitam in ſanguinem, & idcirco calefaciunt.

Sed eorum, quæ ſemen extinguunt, natura contraria eſt, quæ menſes mouent, extenuant, & relaxant, quæ eoſdem cohibent, cogunt, & adſtringunt: non ſecus etiam, quæ aluum ſoluunt, aut vomitum mouent; relaxant, quæ cohibent, claudunt, & aſtringunt; quæ per nares, & palatum pituitam educunt, acria ſunt, & idcirco calida, & ſicca. Licet igitur facultates propoſitas colligere ex eiuſmodi cau-
C ſis, à quibus proficiſcuntur. Sed ſatis de cognoſcendis medicamentorum facultatibus.

Finis Secundi Libri de medicamentis, qui eſt de cognoſcendis medicamentorum facultatibus.

VIDI VIDII DE MEDICAMENTIS

Liber Tertius:

Qui eſt de recto vſu medicamentorum.

In quo conſiſtat rectus vſus medicamentorum. CAP. I.

D INTER inſtrumenta, quibus vtimur ad faciendam ſanitatem, medicamenta adnumerauimus, quorum facultates vnà cum cauſis, à quibus proficiſcuntur, & ſignis, per quæ deprehendi poſſint, abunde perſequuti ſumus: nunc ſequitur, vt de recto quoq; vſu ipſorum loquamur, qui maxime neceſſarius eſt; ſiquidem medicamenta per ſe nec Medici inſtrumenta ſunt, nec cauſæ ſalubres, cum teſte [c] Herophilo, non minus nocere poſſint, quàm opem ferre, ſolummodo enim ſunt auxiliorum [d] materia; efficiunturque auxilia, cum recte admouentur: errant autem artifices, vt monuit [e] Ariſtotel. vel in fine, atque opere inſtituto, vel in iis, quæ ad ipſum perducere debent; cuiuſmodi ſunt medicamenta, per quæ ſanitatem comparamus, in quibus ne erretur, de recto ipſorum vſu operæ precium eſt pertractare; quem vt via cum ratione perſcribamus, inde ordiemur, quod medicamenta non alia de cauſa adhibentur, niſi vt perficiantur opera, ad faciendam ſanitatem neceſſaria, quibus cum accommodantur, reſpondentque etiam eorundem differentiis, rectè admoueri dicuntur, vt autem medicamenta operibus ſatisfaciant, eligenda talia ſunt, vt habeant facultatem idoneam, vndecunque hæc oriatur, ſiue à tota ſubſtantia, ſiue à principibus qualitatibus, ſiue à principibus, & ſimul ab iis, quæ has ſequuntur, tum ſiue vnum tantum opus præſtare debeant, ſiue plurima,

[c] *Galen. l. 6. catat. c. 3.*
[d] *G. l. 3. de tu. val. c. 10.*
[e] *Ariſt. l. 7. polit. c. 13.*

plurima, ſimilia, vel diſſimilia, vel contraria; ſimilia voco, quæ proximum genus idem habent, veluti E [a] mouentia vrinam, & ſeminis, vel lactis copiam augentia; omnia enim hæc calorem requirunt, non tamen æqualem; diſſimilia voco, quæ ſub diuerſis generibus continentur, non tamen contrariis; cuiuſmodi ſunt, quæ refrigerant, & quæ ſiccant; nam contraria ſunt, [b] quæ ſub eodem genere maximè diſtant; quemadmodum relaxantia, & aſtringentia, extenuantia, & craſſum facientia; neceſſe igitur eſt medicamenta talia eſſe, vt poſſint requiſitis operibus, quæcunque illa ſint, ſatisfacere. Attenduntur, & in ſingulis operibus [c] differentiæ, vt qualitas, quantitas, numerus, tempus, locus, ordo, & modus; qualitatibus reſpondere debent medicamenta, ita vt non ſolum præſtent opera, ſed qualia, quanta, quot, quando, qua parte, & quomodo res poſtulat, vt tuto, cito, & iucundè curemus; tuto autem curat Medicus tunc, cum iuuat, aut [d] non nocet; nam deterius, & turpius eſt nocuiſſe, quàm non profuiſſe; debet etiam Medicus intendere animum ad celeritatem, quæ in qualibet arte deſideratur: ſed eò magis in Medicina, [e] quo mala, quæ depellere oportet, & moleſtiora ſunt, & periculoſa magis, ſi diutius trahantur; anteponenda tamen eſt celeritati ſecuritas, ne dum properamus, nobis eueniat, quod feſtinanti cani, quæ (vt veteri prouerbio fertur) cæcos parit. Iucunditas curationis potiſſimum in eo conſiſtit, vt quantum fieri poteſt, vitetur moleſtia: raro enim euenit, vt remedia ægrotantem delectent; adieci autem, quantum fieri poteſt, ne fruſtra hominem torqueamus, alioquin vbi neceſſitas vrgeat, vt tutò curemus, vitemusque periculum, adhibemus ea etiam, F quæ valde moleſta ſunt, à quibus, videndi, olfaciendi, guſtandi, tangendi ſenſus plurimum abhorrent, quod ſi celeritas cum iucunditate conferatur, [f] nec liceat conſequi ſimul vtramque, percontari laborantem oportet, malit ne celerius, cum maiori moleſtia curari, an tardius cum minori. Fortes libenter moleſtiam tolerant, modo cito ſanentur, molles, ac delicati modo vitent dolorem, mali diuturnitatem æquo animo ferunt: debent igitur medicamenta ita operibus, atque operum differentiis aptari, vt ægrotantes quo ad fieri poteſt, tuto, cito, & iucundè curentur; opera quidem contraria conueniunt rebus præter naturam, à quibus poſtulantur.

Quod attinet ad differentias, vt à qualitate ordiamur, non ſatis eſt præſtari genus operis requiſitum, ſed oportet ad exquiſitam eius qualitatem peruenire; ſi corpus exceſſu caloris afficiatur, non ſatis eſt refrigerare, ſed tale frigus neceſſarium eſt, qualis eſt calor excedens, hoc eſt, in eodem gradu, non minori, aut maiori, niſi ſi forte locus, ad quem pertinere debet, internus ſit, & valde remotus; remittitur enim vis medicamenti in ipſo itinere, quamobrem validius [g] eligendum eſt, vt tantum ſuperſit roboris, cum ad locum peruenerit, quantum æquare poſſit gradum qualitatis in homine excedentis: neque enim ſatis eſt conſiderare, quale ſit medicamentum, cum adhibetur; ſed æſtimandum, quale erit, cum ad locum [h] affectum perueniet; videndum inſuper eſt, qua parte dandum ſit; nam interdum pertinere debet ad totum corpus, interdum ad proprium aliquem locum, & idcirco medicamenti portio, quam adhibemus, non debet ſemper eadem eſſe; atque hoc pertinet ad quantitatem, & dimenſionem; quamquam gradus quoque qualitatis, quam poſuimus, poteſt ipſe quoque G ad quantitatem referri.

Numerus operum eo ſpectat, vt tot fiant, quot requiruntur; deſiderantur enim interdum plura, interdum pauciora: medicamenta autem tot numero conueniunt, quot valeant requiſitis operibus ſatisfacere. Tempus duo ſub ſe comprehendit, occaſionem, & moram; occaſio eſt [i] pars temporis habens in ſe alicuius rei faciendæ vel non faciendæ opportunitatem: tunc igitur efficere opera oportet, cum opportuna ſunt; quo tempore danda quoque ſunt medicamenta, à quibus efficiantur. Mora intelligitur illud tempus, quo perſeueramus in opere, hæc interdum breuis eſt, interdum longa, huic reſpondere debet mora, qua medicamentum adhibitum ſeruatur, quæ non ſemper eadem eſt, ſed maior, aut minor, cum in incepto opere aliquando parum, aliquando diutius ſit perſiſtendum; facit etiam aliquando mora diuturnior ad quantitatem, vbi medicamentum debilius ſit; conſequimur enim longiori mora, quód citius à validiori perficeretur; intuemur etiam in opere differentiam loci, vt ſi corpus calefaciendum eſt, oporteatne internas vel externas partes calefacere, & quænam propriè calorem poſtulent; medicamenta autem talia eligimus, vt poſſint ad affectum locum peruenire. De ordine ſcire conuenit, cum plura opera ſimul poſtulantur, nec poſſunt omnia ſimul adhiberi, incipiendum eſſe ab eo, quod magis [k] vrget, vbi æque vrgeant omnia, ab eo, ſine quo fieri nequeunt opera, quæ neceſſaria ſunt: idem ordo ſeruandus eſt in dandis medicamentis, ita vt primo dentur, quæ perficiant opus primo requiſitum, ac deinceps alia; poſtrema ſint, quæ poſtremis operibus ſatisfaciunt. H

Reſtat modus, quo danda ſunt medicamenta, qui reſpondere debet modo operum; hic non eſt idem ſemper; nam in detergendo, ac exſiccando non eodem modo tractantur oculi, & partes duriores, hæ grauius tractatæ, non læduntur, oculos oportet leniter tractare: eadem ratio eſt medicamentorum, cum modo leniter illinenda ſint, modo grauiter imprimenda. Comprehenditur ſub modo etiam via; nam ſi opus eſt, exempli gratia, inteſtina lenire, non æque aptatur idem aditus ad ſuperiora, & inferiora; [l] nam ad hæc vtimur via inferiori, ad illa ſuperiori: medicamenta igitur talia eligenda ſunt, quæ commodè poſſint, vel per os ſumi, vel ab inferiori parte demitti in aluum: hæ ſunt differentiæ medicamentorum, quæ ita ſpectare debent ad differentias operum (quemadmodum ſupra [m] oſtendimus,) vt tuto, cito, & iucundè curent, ex quibus iam patet, in quo rectus vſus cõſiſtat, ſiue quo ſpectet.

a Gal l.5. met.ca 13. 21. & 23.
b Ariſtot.
c G.9. met. c.14.
d Hip.2.1. epi.50 & l.1.cata. c.1.
e Vid.l.2. inſti.2.c.5.
f Vid. ibid.
g Gal. 7. l. meth.c.13. & 2. ad Glau. c.2.
h Gal. ibid.
i Gal l. pro puero epil.
k Gal. l.10. met. c.1. & l.1.me.c.8.
l G.13.me. 17. & l.1. de loc. affectis c.4.
m Supra in hoc cap.

De arte, quæ neceſſaria eſt ad rectum vſum medicamentorum. CAP. II.

SI medicamenta vndecunque petantur, ſiue à terris, & metallicis, ſiue à ſtirpibus, ſiue ab animalibus, talia per ſe eſſent, vt poſſent requiſitis operibus, ac differentiis ſatisfacere, nulla neceſſaria eſſet ars, antequam adhiberentur: ſæpe autem vſu venit, vt nequeant per ſe operibus, atque operum differentiis aptari: atque idcirco neceſſaria eſt ars, per quam talia fiant, quæ natura procreantur, vt id, quod inſtituimus, valeant ad vnguem præſtare.

Conſiſtit

A Conſiſtit artificium hoc partim in apparatu ſimplicium, partim in permixtione compoſitorum, adeò tamen inter ſe iunguntur apparatus, & mixtura, vt nequeat ſæpe alterum ab altero auelli; ſimplicia enim medicamenta, cum parantur, ſæpenumero permixtionem requirunt, quemadmodum cum macerantur, fricantur, elixantur: ex contrario, quæ ſimul miſcentur, omnia ferè apparatu quodam egent, ita vt non videatur poſſe alterum artificium ab altero ſeparari: proprium tamen vtriuſque munus eſt; nam permixtio conſiſtit in coniungendis ſimul tot medicamentis, vt appoſita ſint ad rectum vſum.

Apparatus eò ſpectat, vt ſiue ſimplicia ſumantur per ſe, ſiue cum aliis mixta, talia reddantur, vt valeant eundem rectum vſum præſtare. Finis, in quem tendit apparatus, duplex eſt; remotio partium inutilium; mutatio qualitatum, ſeu principum, ſeu ſecundarum, ſic vt vel nouæ comparentur, vel quæ iam aderant, corrigantur.

Mutantur principes qualitates, cum medicamenta calefiunt, refrigerantur, madefiunt, ſiccantur, ſiue eiuſmodi vim latentem acquirant, ſiue ſenſu talia iudicentur. Mutantur ſecundæ qualitates, cum medicamenta redduntur tenuia, vel craſſa, dura, vel mollia, aſpera, vel læuia, liquida, vel concreta, rara, vel denſa, glutinoſa, vel fragilia, acria, vel lenia; tum huius vel illius coloris: acquirunt medicamenta per apparatum eiuſmodi vtilitatem, ſicque operibus, & operum differentiis ſatisfaciunt. Mo-
B dus, quo parantur, ſiue remouere partes oporteat, ſiue qualitates mutare, multiplex eſt; nam purgantur, abluuntur, calefiunt, refrigerantur, ſiccantur, madefiunt, infunduntur, diluuntur, liquantur, molliuntur, durantur, coquuntur, & elixa, ſiue aſſa, ſiue frixa: torrefiunt, comburuntur, extinguuntur, incenduntur, extenuantur, ſiue in puluerem, ſiue in ſuccum conuerſa, inciduntur, eraduntur, contunduntur, cribrantur, teruntur ſuper cote; exprimitur humor, percolatur, purus redditur, mutatur color, & tandem illo artificio parantur, quod ſublimationem appellant. Hi ſunt modi præparationum, hactenus à Medicis inuenti: præſtat autem de vnoquoque ſeorſum tractare.

De purgandis, ac abluendis medicamentis. Cap. III.

VT corpus noſtrum purgari debet, cum prauis ſuccis redundat, ita cibi, & medicamenta cum vtilibus partibus adiunctas quoque habent inutiles, purgationem deſiderant; purgatur enim triticum à cortice, farina à furfure, fructus ſimiliter à cortice, ouum à teſta: purgantur itidem medicamenta, vt ſeuum, cum eximuntur membranæ, quæ in ipſo ſunt; reſinæ, cum detrahuntur ſi qua ſunt folia, vel ramenta; purgantur radices, cum aut detrahitur terra, quæ ipſis inhæreſcit, aut abraditur ſummus cortex, aut eximitur matrix, & quaſi neruus in intima ipſorum parte contentus: purgantur & flores, cum aufertur pediculus: ſed vno verbo medicamenta omnia purgari dicuntur, cum ab ipſis remouentur ea, quæ minus idonea ſunt, ita vt finis, ad quem dirigitur purgatio, non alius ſit, quàm alienarum par-
C tium detractio, quo perſpecto proximum eſt, vt quo modo aſſequi illum poſſimus, exponamus.

Ergo quod ſuperat interdum manibus ipſis adimitur, interdum gladio abraditur aut præciditur, interdum percolatis aliis partibus aliæ reſtant, ita vt ſeparentur inutiles ab vtilibus; ſiue per cribrum id fiat, ſiue per linteum: metallica purgantur, cum igne liqueſcunt: eſt & alius purgandi modus, cum medicamenta, quæ inquinata ſunt, abluuntur, quamquam ob alium quoque finem abluimus, quem nunc proximè ſubiiciemus.

Abluuntur igitur medicamenta non ſolum, vt detractis partibus alienis purgentur; ſed etiam vt qualitates in ipſis, vel nouæ comparentur, vel priores, aut validiores fiant, aut remittantur, aut etiam auferantur ex toto. Finis ergo eluendi expoſitus, vt medicamenta purgentur, communis eſt etiam ciborum, & aliorum omnium, quæ impura ſunt; abluta enim redduntur pura; corrigitur autem medicamentorum, quæ abluuntur, qualitas mordens, & acris; elota [a] enim minus mordent; quod ſi plurimum abluantur, ex toto fiunt morſus expertia, qualia reddi ſolent cum terræ, tum metalla ante vſta. Additur vis noua, aut augetur, quæ prius aderat, cum medicamenta, vel aceto eluuntur, vel vino, vel aqua marina, vel alio humore idoneo. Varius autem adhibetur humor, varius item eſt abluendi modus. Vbi finis in abluendo ſit purgatio partium alienarum, res toties elui debent, vt puræ euadant, & interim etiam perfricari, quod res ipſa indicabit.

[a] *Gal. l. 6. met. c. 3.*

Ex iis verò, quæ abluuntur, vt qualitatem mutent, alia dura ſunt, alia mollia, ſiue quòd per ſe li-
D quida ſint, ſiue quòd liquata fuerint, vario autem modo opus eſt in his, atque in illis abluendis; nam dura veluti terræ, & metallica, omnia prius diligenter conteruntur; deinde coniiciuntur in vas, vbi multa aqua ſit; & ſequenti die, cum iam deſcenderint, proiecta priori aqua, noua adiicitur, quod iteratur, dum aqua, quæ proiicitur ſaporis, & coloris penitus expers ac pura appareat. Vbi quod eluitur, molle eſt, ſi nondum liquidum eſt, quemadmodum gummi, cera, adeps, reſina, antea liquandum eſt, deinde abunde aqua adiecta plurimum agitandum.

Quæ autem per ſe liquida ſunt, veluti oleum, non debent multum dimoueri, cum addita eſt aqua, ne ita cum ea miſceantur, vt ſeparari deinde non poſſint: ſi quid autem abluamus, vt ceram, oleum, vel tale aliquid, vt album colorem comparemus, qua ratione elui debeat, oſtendemus in ſequentibus, cum pergemus ad medicamenta coloranda. Humor, quo elui medicamenta debent, non ſemper idem eſt, ſed varius, ſicut & varium conſilium eſt in abluendo, itaque ſi purgare, atque alienas partes remouere propoſitum fuerit, ſufficiet pura aqua, nec neceſſarius erit alius humor; id quod euenit etiam, vbi medicamenti vis, vel minuenda eſt, vel ex toto auferenda; ſufficit enim aqua pura: ſed cum vel præſentem qualitatem augere, vel nouam acquirere conſilium fuerit, vtendum eſt humore, in quo ſit facultas, quam requirimus, vt marina aqua, aut muria ad abluendum ea, quæ magis ſiccantia reddere volumus, vino auſtero, vel aqua, ex qua decocta fuerint medicamenta aſtringentia, ad ea, quibus aſtringendi facultatem volumus augere, ſucco roſarum, vel aqua, in qua bullierit epithymum, veratrum, aut aliud catharticum ad ea, quibus laxanda aluus eſt.

De medicamentis calefaciendis, refrigerandis, madefaciendis, ſiccandis, infundendis, diluendis, liquandis, molliendis, ac duris efficiendis. E CAP. IV.

PRæparantur medicamenta, etiam cum acquirunt aliquam ex principibus qualitatibus, ſiue poteſtate ac latentem, ſiue ſenſui manifeſtam; ſumpto autem initio ab iis, quæ calefiunt, conſtat neceſſarium eſſe nouum calorem, poteſtate, vt maior acquiratur vis calefaciendi, aut remittatur vis refrigerandi; frigida enim vt remittantur, collocare ſolemus in vicinia eorum, quæ calefaciunt, veluti papaueris lachrymam prope caſtoreum, & aromata, vt ex contactu vim calidam recipiant; ſicque frangatur exceſſus frigoris: poſſunt etiam, quæ calida ſunt, contactu calidiorum maiorem calefaciendi vim acquirere; quæ enim poteſtate ſunt talia, proximum aerem ſua qualitate afficiunt, qui deinde afficit corpora, quæ contingit.

Sed accedamus ad ea, quæ ita calefaciunt, vt calor ſenſui manifeſtus ſit; ſæpè igitur vſu venit, vel ad commodiorem permixtionem, vel ad reliquum apparatum, ſed ſæpius ad ipſum vſum medicamentorum, quæ præparata, vel mixta, aut intus dantur, aut extrinſecus imponuntur; calefiunt enim partim, vt euitetur noxa frigoris, partim vt aliqua vtilitas comparetur, euitatur noxa frigoris, cum medicamenta calefacta ad eas partes, atque ad ea vitia dantur, quibus noceret frigus, veluti iecinori, quod maximè læditur frigidis, ſiquidem eius facultas ſanguinem generans continetur calore; læduntur [a] quoque frigidis vlcera, cum inde morſum quendam percipiant. F

[a Hippo. 5. aph. 20.]

Acquirunt etiam medicamenta aliquid, cum calefiunt; citius enim penetrant; magis iucunda ſunt, aut certe minus moleſta guſtantibus, dolorem leniunt, ac concoquunt; multiplex igitur eſt vſus caloris, quem acquirunt medicamenta, dum calefiunt. Calefiunt autem prunis, carbonibus, flammis, cinere calido, tum aqua vel alio humore calefacto, neque difficile eſt eum calefaciendi modum eligere, qui maximè accommodetur, ſi quis vim nouerit vniuſcuiuſque. Quæcunque aqua calida calefacimus, leniora reddimus, & magis idonea ad tollendum dolorem; vtimur autem duplici vaſe: nam in vas plenum aqua calida vas aliud demittimus, vbi medicamentum contineatur. Quæ ad flammam cum fumo admouentur, acriora euadunt, quæ ſuper carbones, vel prunas minus acria, ſed calorem contrahunt magnum, quæ calido cinere calefiunt, magis moderatum acquirunt, quæ in vino auſtero, aceto, aut alio liquore calefacimus; eius quoq; qualitatem præter calorẽ acquirunt, calefacimus etiam liquida medicamenta in bulbis excauatis, ſicut Galen. oleum in cæpa ad aures calefecit, & nos nunc in radice [b] cyclamini, vt præter calorem vim quoque illius excipiant, in quo incaleſcunt; debent autem eatenus calefieri, quocunque modo vtamur, quatenus, & operibus, & operum differentiis aptentur.

[b Gal. 3. l. catat. c. 1.]

Eadem ratio eſt refrigerandi, cum neceſſarium ſit medicamenta refrigerare, ſiue poteſtate, ſiue ita, vt frigus ſenſui ſe oſtendat, quærimus autem in medicamento vel maiorem vim refrigerandi, vel remiſſionem caloris, id quod conſequimur, cum iuxta medicamenta frigidiora collocamus, quæ minus frigida ſunt, aut etiam calida, veluti caſtoreum prope lachrymam papaueris. Sed requirimus interdum frigus ſenſui manifeſtum, quod non ſufficiat vis illa refrigerandi obſcura, quemadmodum in febre [c] ardente, in inflammatione valida, in dolore [d] articulorum; vtimur enim aqua frigida: occurrimus etiam ſic calori aeris, quod fecit Hip.[e] cum oxymel æſtate frigidum dedit, ſicut hyeme calidum. G

[c G. 9. met. c. 5.]
[d Galen. 5. aph. 25.]
[e Hipp. l. 1. acut. 43.]

Refrigerandi modus eſt per contactum frigidorum; quæcunque enim refrigerari volumus, cum frigidis coniungimus, quorum vehemens frigus ſimilem qualitatem inducit in iis, quæ proxima ſunt: plerunque autem vtimur aere frigido ſiue interdiu ſub locis ſubterraneis, ſiue noctu ſub dio: vtimur etiam aqua frigida, niue, glacie, quibus ſolebat Galenus [f] refrigerare oleum, ex roſa confectum, & liquidum ceratum, ad capitis, & præcordiorum, ardorem tollendum, hunc refrigerandi modum quilibet experitur, cum cibos, potiones, vel aliud quidpiam refrigerare ſtudet: ſolent delicati homines potum refrigerare nitro aqua tabefacto, vt docuimus [g] qua de potione, in opere de ratione victus; eatenus autem vtendum eſt refrigerantibus, quatenus & operibus, & ipſorum differentiis ſatisfiat.

[f G. 8. met. c. 3. & 10. met. c. 9.]
[g Vid. l. 6. de rat. vict. cap. 3.]

Siccantur etiam medicamenta, ſic vt vel tantum poteſtate ſicca euadant, vel vt ſenſui etiam ſicciora appareant, id quod fit, vel vt conſeruentur incorrupta, & à putredine defendantur, vel vt præparentur, aut miſceantur, vel vt maiorem ſiccitatem corporibus noſtris impertiant.

Modus ſiccandi duplex eſt; vnus per coniunctionem cum ſiccis; alter cum calidis; ſiccant enim, quæ ſicca ſunt, cum quælibet ex principibus qualitatibus ſimilem efficiat, quo nomine quæ [h] ſale vel arena condiuntur, ſicca euadunt, ſicut quæ aquiloni vento exponuntur; ſiccus enim aer ſiccandi vim habet. Quæ ineſt etiam calefacientibus, vt ſoli, igni, fumo, eligere tamen eum modum ſiccandi oportet, quem & medicamenti natura feret, & opus requiſitum deſiderabit, habita ratione loci, ac temporis anni. H

[h Gal. 8. de alim. facul. cap. 41.]

Supereſt quarta ex principibus qualitatibus, nempe humor, quem in medicamentis etiam requirimus, partim vt madefacta commodius præparentur, ac miſceantur, partim vt corpus noſtrum, vbi nimis exiccatum eſt, madefaciant. Humor autem, quem medicamenta acquirunt, non latet ſenſum, vt latere ſolet interdum calor, frigus, & ſiccitas: madefiunt medicamenta, cum continentur in aere humido, vel iacent in aqua, vel ex eadem reſperguntur, quamquam licet pro aqua alium humorem eligere, veluti vinum, oleum, aut lac, eligemus autem vbique eum modum, qui maxime ad rem facere videbitur, ſed hoc eſt iam tranſire ad infuſionem.

Infunduntur igitur medicamenta, cum in aliquo humore iacent, ſiue vt ipſum abſorbeant, & eiuſdem qualitate afficiantur, ſiue vt iis proiectis, vtamur tantum humore, in quo iacuerint. Duplex igitur eſt infuſionis vtilitas; quod attinet ad priorem, cum infunduntur medicamenta, quibus vtendum eſt, vt aliquid vel ſubſtantiæ, vel qualitatis ex ipſo humore participent, nutriri à pharmacopolis dicuntur, translato vocabulo à ſtirpibus, quod humor à medicamentis, quaſi alimentum à ſtirpibus combibatur. Ad hunc vſum eligendus eſt ille humor, qui maxime appoſitus ſit ad neceſſaria opera

præſtanda:

A præſtanda: hæc, qui nouerit, ſi facultatem intelligat cuiuſque humoris, ſciet cum vtendum erit vino, lacte, aceto, oleo, aqua, aut alio liquore, tamdiu autem in eo humore medicamentum continebitur, quamdiu videbitur abunde illum combibiſſe. Interdum etiam priore humore effuſo ſimilem infundemus, vt melius à medicamento excipiatur, menſura humoris quanto maior fuerit, tanto erit vtilior; magis enim vim ſuam medicamento impertiet.

Altera vtilitas, quam ex infuſione acquirimus, eſt proiecto medicamento, vſus illius humoris, in quo iacuerat; excipit enim humor non ſolum qualitatem, ſed aliquid etiam ſubſtantiæ, præſertim vbi medicamentum, quod in eo iacet, in puluerem fuerit redactum ac diligenter contritum, ſicuti conteri ſolet rhabarbarum, cum in vinum album demittitur, & poſt aliquot horas exprimitur; deponit enim in eo vino non modo vim purgantem, ſed aliquid etiam ſubſtantiæ, in quo caſu, & humorem, & medicamentum idoneum eligimus operibus requiſitis, tamdiu autem ſinimus medicamentum infuſum, vt deponere ſuam facultatem poſſit, quod aliis breuiori tempore contingit, aliis longiori: quæcunque enim dura ſunt, denſa, atque integra, non niſi poſt longum tempus humori vim ſuam impertiunt, quæ rara ſunt, vel mollia, aut diligenter contrita, celeriter, quam habent facultatem, relinquunt in humore. Coniicitur quantitas humoris ad infuſionem neceſſaria ex operationibus, atque operum differentiis, quibus reſpondere debet. Illud tamen ignorare non oportet, quod quemcunque humorem ele-
B geris, præſtet calefacere, antequam medicamenta excipiat, vt non ſolum celerius, ſed etiam magis eorum facultatem admittat; licet tamen & frigido vti, vt aqua ad lixiuium, cui frigidæ additur cinis.

Infuſioni non diſſimilis eſt dilutio, diluuntur medicamenta, cum aliquo humore miſcentur, vt liquida euadant, id quod fit partim, vt melius præparari, & cum aliis miſceri poſſint, partim vt ipſis dilutis commodius vtamur, ſiue intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur; huc accedit, quod medicamentum ex humore, in quo diluitur, vim aliquam acquirit, quam requirimus: ſpectare autem inprimis oportet, quo humore ſit vtendum: colligitur hic partim ex natura medicamentorum, partim ex operibus ad curationem neceſſariis. Gummi diluitur aceto, aliis aptatur vinum, aliis aqua vel ſimplex, vel in qua bullierint alia medicamenta idonea: eligimus ergo eum humorem, quem & medicamenti natura requirit, & ſimul vitium, atque affecta pars, tantum autem ex eo accipimus, vt fluat, quod alioquin conſiſtebat.

Quamquam liquefacimus, & non ſolum diluimus medicamenta, vt liquida fiant, liquefacimus autem igne, vel ſole, quæ ante concreta ſunt, & poſſunt ſine externo humore tabeſcere; ſic enim commodius per ſe adhibentur, & facilius miſceri poſſunt cum aliis, id quod euenit adipi, & ceræ.

Molliuntur etiam medicamenta, quæ vel diluuntur, vel liquefiunt, ita vt non ſint amplius dura, quo fit, vt facilius miſceri, & parari poſſint, prætерquam quod commodius etiam admouentur: Duplex autem molliendi modus, quem diximus, diluendo ſcilicet, & liquefaciendo, non accommodatur
C pariter vterque omnibus medicamentis: ea, quæ liquari non poſſunt, molliuntur diluta aliquo humore. Sed quæ in liquorem vertuntur, veluti adeps, cera, reſina, gummi, molliuntur igne vel ſole tabefacta, non debent autem ex toto liqueſcere, ſed eatenus calefieri, vt iam liqueſcere incipiant.

Quædam etiam non egent igne, ſed liqueſcunt, & molliora euadunt, vbi manibus tractata calefiant, veluti butyrum.

Interdum etiam neceſſarium eſt medicamenta efficere duriora, vt commodius miſceantur, ac parentur, vel vt facilius adhibeantur, & non fluant, ſed conſiſtant: modus, quo duriora euadunt, duplex eſt; vnus conuenit iis, quæ liquantur; alter aliis, quæ liquari non poſſunt: quæ liquantur, vt [a] calore molliuntur, ita frigore concreſcunt; quæ liquari nequeunt, neceſſe eſt indureſcant permixtione alterius materiæ ſiccæ; ſiquidem molliuntur cum dura ſunt adiecto humore: nam vt mollities ab humore, ita durities à ſiccitate proficiſcitur. Illa vero quæ admiſcebimus ſicca, talia eligemus, qualia ad rem propoſitam opportuna eſſe videantur.

[a] *Ariſt. 4. met. c. 6.*

De medicamentis coquendis, torrefaciendis, comburendis, atq; extinguendis.

CAP. V.

NOn mediocre eſt etiam illud artificium, quod medicamentorum coctura deſiderat, vt perfectiora euadant, & magis idonea: eſt enim coctio [b] perfectio, ſeu mutatio perficiens, quam præſtat
D calor, ſiue naturalis in iis, quæ à natura coquuntur, ſiue externus in iis, quæ arte parantur: Coquuntur igitur medicamenta arte, cum calor externus adhibetur, per quem perficiuntur, perinde atque ea, quæ concoquuntur natura.

[b] *Ariſt. l. 4. met. c. 2.*

Perfectio, quam medicamenta acquirunt, ad vſum noſtrum refertur; tunc enim perfectiora fieri dicuntur, cum ad vſum noſtrum maxime accommodantur; vſus, qui ex coctione comparatur, vel pertinet ad præparanda, & componenda medicamenta commodius, vel per ſe aliquid efficit in corpore noſtro. Non eſt autem vna ſpecies coctionis, ſed duplex; [c] nam & duplex quoque eſt cauſa coctionem efficiens, videlicet calor humidus, & calor ſiccus: calor humidus elixat, ſiccus aſſat: vtraque autem coctionis ſpecies, in medicamentis [d] deſideratur, & modo hæc, modo illa, vt medicamenti natura, & requiſitum opus deſiderat: agemus de vtraque ſeparatim.

[c] *Ariſt. ibid.*

[d] *Meſues in Anti. theor. 2.*

Elixari ergo dicimus, quæcunque à calore humano [e] coquuntur: conſilium in elixando duplex eſt; vnum, vt vtamur medicamento elixo, quod ſic magis idoneum redditum ſit; alterum, vt vtamur humore, in quo bullierit; euenit enim idem coctioni, quod ſupra de infuſione diximus. Pone igitur elixandum eſſe medicamentum, vt vtamur humore, in quo fuerit elixum, eligere tunc illum oportet, qui magis ad rem propoſitam accommodetur.

[e] *Ariſt. l. 4. met. c. 3.*

Galenus nunc ex mulſa, [f] nunc ex oxymelle, nunc ex vino, nunc ex aqua, aut aceto medicamenta concoquit, vt rem poſtulare exiſtimat, tamdiu autem permittemus bullire, quod incoquitur, vt poſſit

[f] *Gal. in lib. catat. & caтag.*

a Meſues in Anti. theor. 2. vim ſuam impertire humori; neque enim æquale [a] tempus coctura conuenit omnibus: quæ mollia E
ſunt, & tenuium partium, cito in humore vim ſuam relinquunt, atque vbi diutius bulliunt, periculum
eſt, ne vis eorum in vapores ſecedat; quo fit, vt ſerpillum, chamæmelum, adianthum, radices odora-
tas, aromata, paruo tempore bullire ſinamus; quæ dura ſunt, quemadmodum lignum, & radices quæ-
dam duriores, quæ ante infunduntur, ac macerantur, & poſtea diutius incoquuntur. Longe præſtan-
tior eſt alter vſus, elixandi ſcilicet, vt medicamentis vtamur & non humore, in quo elixantur; acqui-
runt enim incocta perfectionem aliquam à calore humido. Scire tamen licet non vnum eſſe elixandi
modum, cum vel humore, vel vapore humido etiam ſine contactu humoris elixare liceat: quocunque
ex his modis medicamenta elixentur, humidiora euadunt, quam ſi aſſentur; neque obſtat, quod de
b Ariſt. 4. met. c. 2. aſſis traditum eſt ab Ariſtotele, [b] quæ magis, quam elixa retinent humorem internum, cum clauſis
foraminibus, & ob ſiccitatem conniuentibus exhalare non poſſit. Fatemur enim magis internum
c Gal. l. 3. de ali. fa. c. 19. & l. 11. ſimpli. c. de carne viperina. humorem retineri in aſſis, quam in elixis, & idcirco plurimum alimenti ſuppeditari ab aſſis; [c] elixa
tamen magis externum humorem acquirunt, ita vt humidiora fiant; humor ergo, vt calidus eſt, con-
coquit, vt humidus, madefacit: vbi tantum coquere, & humidiora efficere medicamenta volumus, v-
timur aqua: vbi aliam quoque vtilitatem requirimus, confugimus ad eum humorem, in quo illa ſit,
vt ad vinum, acetum, lixiuium, eatenus autem medicamenta incoquimus, quatenus id contraxerint,
d Meſues in Anti. theor. 2. quod ex coctura deſideratur: non coquuntur omnia æquali tempore; ſed alia diuturniorem [d] co-
cturam poſtulant, alia breuiorem pro craſſitudine, ac tenuitate ipſorum. Diximus etiam elixari medi- F
e G. l. 2. de fac. c. 21. camenta non ſolum ab humore, ſed etiam à vapore humido, quo vtitur Gal. [e] incoquendis pomis:
præcipit enim, vt ſuſpenſa vaporem aquæ bullientis excipiant, per quam coquendi rationem magis re-
tinetur humor internus, minuſque acquiritur externus, quam ſi in aqua elixarentur: elixamus etiam
f Gal. l. 7. tntat. c. 2. in duplici vaſe, quod nunc balneum Mariæ appellant, quomodo etiam veteres [f] vtebantur; in vas
enim plenum aquæ, demittitur aliud vas, præſertim vitreum, quo continetur medicamentum, vbi co-
quitur à calore aquæ feruentis, quamuis aquam non attingat.

Hæc ſpecies coctionis, quamuis à calore humido fiat, non relinquit humorem externum, ſicuti in
iis, quæ elixantur in aquam demiſſa; neque enim combibitur hic à medicamento: Conuenit ergo,
vbi ſiccitas timeatur, quæ ex flammis, fumo, carbonibus adiici ſolet; cum nec opus ſit plurimum ma-
defacere: Quod ſi humidius medicamentum, ac lenius requirimus, adiicimus aquam in altero etiam
vaſe, vbi ipſum continetur, ita vt in duplici vaſe pleno aquæ tunc elixemus. Coquuntur tamen medi-
camenta, vt præter vſus iam dictos commodius ſeruentur, vt ſucci herbarum ac fructuum qui cocti
diutius ſeruantur, alioquin putreſcunt, & decoctio poteſt dici elixatio, quod contineant in ſe humo-
rem aquoſum, in quo calor nititur.

Hactenus de iis, quæ elixantur, & à calore humido coquuntur, pergamus ad ea, quæ aſſantur, & co-
g Ariſtot. 4. met. c. 3. quuntur à calore [g] ſicco, ſiue ab igne, ſiue liquore aliquo, aut velamento, ſiue cum liquore pingui in G
aliquo vaſe; quomodo coquuntur illa, quæ friguntur, ſiue cum velamento; cuiuſmodi ſunt ea, quæ
teguntur farina ſubacta, cortice, aut pomo; cuncta hæc coquuntur à calore ſicco, & ideo aſſantur,
quamuis aſſa proprie nominemus ea, quæ ſine pingui liquore, aut velamento, veru infixa vel ſuper
carbones, vel in vaſe aliquo ſupra prunas poſito aſſantur; conſilium in aſſando eſt ſeruare internum
h Ariſtot. 4. meteo. c. 3. medicamenti humorem; quamobrem vbi hunc requirimus, non elixamus, ſed [h] aſſamus: proiecta
enim parte externa, quæ combuſta eſt, vtimur interna cocta, & naturalem humorem continente: ex
i Plato in Timæo. quo colligi poteſt, quæcunque aſſantur, ſiue animalia, ſiue radices, ſiue fructus, neceſſario retinere in
ſe aliquid humoris; At cum à Platone [i] in Timæo tria genera ignis ponantur, cum vel in flamma, vel
in carbone & flamma, vel in carbone duntaxat conſiſtat, ad aſſandum maxime accommodantur car-
bones; In iis vero, quæ friguntur, vt oleo, adipe, butyro in ſartagine, calor quamuis ab humore pingui
k Ariſtot. 4. meteo. c. 3. proficiſcatur, non tamen elixat; neque enim humidus eſt, ſed [k] ſiccus; ſiquidem partes illæ humidæ
pinguedinis aereæ ſunt, & vbi vehementer calefiunt, facile vertuntur in igneas, ita vt earum calor non
efficiatur humidus, ſed ſiccus; Illud autem ſcire licet, quod vbi ea, quæ friguntur, ſatis habeant in ſe
pinguedinis, quemadmodum carnes pingues, non opus eſt externam addere; liqueſcit enim ex illa,
quantum ſufficit ad frigendum. Vſus, qui ex hac coctura acquiritur, multiplex eſt; exſiccatur inter-
dum humor aquoſus, veluti cum helſinem herbam ex oleo frigimus, vt ad euocandam vrinam ſuper
pectinem imponamus; liqueſcit etiam, & mollitur, quod concretum eſt; veluti cum frigitur omentum H
ad tormina; acquiritur & vis emplaſtica, vt cum radicula abraſa frigitur ex adipe anſerina, ad renes; er-
go quæ friguntur, præterquam quod magis idonea euadunt, quibus & mixtis, & ſolis vtamur, acqui-
runt etiam aliquam ex vtilitatibus iam dictis; vtimur in frigendo potiſſimum flamma, quæ fumo vacet,
ne quod frigitur, acrius euadat. Tertium aſſandi modum propoſuimus, cum ea, quæ coquuntur, ali-
quo velamento circundata, vt farina ex aqua ſubacta, ſuper prunas, aut in clibano collocantur; quo-
l Galen lib. 2. de alim. fac. c. 21. modo Galenus [l] etiam coquebat fructus, eodem nunc pharmacopolæ vtuntur, cum ſcillam coquunt;
ſic autem non ſolum ſeruatur humor internus rei, quæ coquitur ſine aduentu alterius; ſed partes et-
iam externæ eiuſdem non nimis ſicceſcunt, nec comburuntur, cum molliores ſeruentur. Interdum
pro farina ſubacta, quæ circundatur, vtimur pomo aliquo, in quo medicamentum defigitur, vt ſcam-
m Meſues in antidot. theor. 2. monium in malum cotoneum, [m] vbi non ſolum id coquitur, ſed etiam corrigitur vehemens illa
purgandi facultas, quam habet; remittitur enim à vi aſtringente cotonei, quæ contraria eſt; ſed ſatis
de iis, quæ aſſantur.

Aſſis aliquomodo ſimilia ſunt, quæ torrentur, & aduruntur; differunt tamen, quod quæ combu-
runtur, non manent eadem, ſed degenerant in alteram naturam: Contra, quæ aſſantur eadem ma-
nentia perficiuntur. Quæ torrentur, non concoquuntur, & idcirco non aſſantur, cum ſicciora ſint,
neque tantum habeant in ſe humoris, vt coctionem admittant; quæ perfectio eſt in humido tempe-
rato à ſiccitate. Ergo quæ torrentur, vt ab iis ordiamur, ſiccioris ſunt naturæ, niſi ſint ex numero eo-
rum,

A rum, quæ vt conſeruentur à putredine, torrefiunt, veluti cicada ad vrinam euocandam; & ranæ [a] ad fluxum ſanguinis ſupprimendum: ſed præter hunc multiplex quoque eſt vſus eorum, quæ torrentur; diſcutitur enim à quibuſdam flatus, & euaneſcit atque expirat vapor; vt à nucibus auellanis, quas torrefacimus, ne caput tentent vaporibus ſiccis: Torrefacimus etiam medicamenta, vt melius conteri poſſint; veluti ſericum, vt conficiatur diamuſcum; quædam etiam torrefacimus, vt relictis partibus terrenis ac aſtringentibus, acriores exhalent; ad quem vſum torrefit rhabarbarum in diſenteriis curandis. Cauendum autem eſt, ne quæ torrefacimus, aduramus: quæ craſſa ſunt, diuidi debent in parua fruſta; ſemina, veluti melanthium, integra relinquuntur: torrefacimus autem teſtam, vel ferramentum aliquod, valde calefactum ſuperimponentes, donec exterior pars medicamenti ſicceſcat, & pene comburi videatur, ſolemus panem non ſolum bis coquere, ſed etiam toſtum adhibere, vt abſumptis partibus humidis, relinquantur ſiccæ, quæ magis exſiccare poſſint.

[a] Galen. lib. 11. ſimplic.

Sed proximum eſt, vt de adurendis medicamentis aliquid etiam loquamur. Aduruntur autem, cum conſumitur humidum, quo continebantur, & ita diſſoluuntur, ac fiunt cinis, quod minime euenit iis, quæ aſſantur, aut torrentur, quibus tantum humidi relinquitur, vt adhuc conſiſtant, nec diſſoluantur in cinerem. Illud autem ignorare non oportet, quod quædam vſtione non diſſoluuntur in cinerem, ſed vertuntur in calcem, veluti lapides, qui cum cremari nequeant, non diſſoluuntur ex toto;
B ſed adhuc continentur humido, non aquoſo, ſed aereo, quod facile deinde expirat; ſicque calx proceſſu temporis conuertitur in puluerem. Finis in adurendo medicamenta multiplex eſt, cum vel acquiratur nouus calor, (retinent enim, quæ vruntur, vim quandam igneam) vel qui prius aderat, exhalet; nam acriora medicamenta, cum vruntur, frigidiora euadunt; veluti atramentum ſutorium, licet vim quandam ignis acquirant: Omnino item, quæ aduruntur, efficaciora euadunt in agendo, quod ipſorum partes tenuiores fiant, ac magis penetrent, quod de chalcite Galenus [b] tradidit. Aduruntur etiam quædam medicamenta, vt præparari, & miſceri poſſint, veluti cancri, & cornu ceruinum: tollitur aduſtione vis praua, vt in ſcorpionibus, quibus vtimur contra calculum; nonnulla item aduruntur, vt excipiatur fuligo, ſeu fumus, quemadmodum thus, pix, reſina, ſtyrax; vtimur enim vel fumo ad ſuffimenta, dum vruntur; vt ex aromatibus ad vterum: vel poſtquam aduſta ſunt, fuliginem accipimus, quam ad varios affectus adhibemus: multiplex igitur eſt vſus eorum, quæ aduruntur, ſed & multiplex quoque eſt adurendi modus; nam vel igne ſubiecto aduruntur, ſicuti ligna: vel in olla, quemadmodum lana, hirundines, cancri, cornu ceruinum, vel in vaſe alio, vt cum plumbum aduritur; olla autem, in qua aduri medicamentum ſolet, tegitur operculo perforato, vt poſſint vapores exire, illiniturque luto à nonnullis.

[b] Gal. lib. 3. catat. c. 3.

Reſtinguimus etiam medicamenta, cum iam candentia ſunt, aliquo humore interdum, vt excipiamus fumum duntaxat, qui tunc excitatur; interdum vt humore ipſo vtamur; interdum vt adhibeamus medicamentum ipſum extinctum; vapore ſeu fumo vtimur, cum candentem lapidem molare, aceto
C ſuperinfundimus, vt pars, quæ ſcirrho laborat, fumum illum excipiens liberetur, craſſo humore diſcuſſo: vtimur humore, cum extinguimus candentem lapidem in lacte, vt id demus aduerſus inteſtinorum difficultatem, quemadmodum dabatur à Gal. [c] Recentiores candens ferramentum in aqua ſæpius extinguunt, quam potui dant ad alui profluuium ſupprimendum. Admouentur medicamenta ipſa reſtincta humore aliquo, vt lacte, vel butyro metallica ad oculos.

[c] Gal. lib. 10. ſimpl. c. de fimo canino.

De Medicamentis in puluerem, vel ſuccum vertendis. Cap. VI.

INter qualitates, quæ arte in medicamentis comparantur, eſt ipſa partium tenuitas, quam requirimus, non ſolum vt commodius patentur & facilius miſceantur; ſed etiam vt magis percipiant vim caloris noſtri, magiſque penetrent & ad loca penitiora ferantur, leuiora fiant, minuſque partes exaſperent, quibus admouentur; extenuantur autem alio modo, quæ tenera vel mollia, alio modo quæ dura ſunt: hæc vertuntur in puluerem, illa in ſuccum; dura igitur non ſolum incidimus, eradimus, ſed contundimus, molimus, cribramus, ſuper cote conterimus. Incidimus quidem, cum gladio, ſecuri, vel alio ferramento in minutas partes diuidimus. Deradimus, cum vel gladio ramenta, vel lima ſcobem detrahimus. Contundimus & in puluerem redigimus, quæ craſſiora ſimul & duriora erant: puluis autem, qui ex contritis medicamentis conficitur, modo tenuis requiritur, vt penetret ad partes penitiores; modo ſufficit craſſus, quemadmodum vicinis: Idem enim medicamentum, quod aluum ſoluit, ſi negligentius contundatur, bene contritum mouet vrinam, quod de dioſpolitico Galenus [d] tradidit. Contun-
D dendi non vna ratio eſt, ſed multiplex; cum multa quoque & varia ſint, quæ conteruntur, cumque ad varium vſum accommodentur; quædam igitur laborioſe, quædam leuiter contundenda ſunt, quædam diutius, quædam breuiori tempore, quædam ictu pili, quædam circumactione, quædam alia re adiecta, quædam cocta, quædam cruda, quædam mola, quædam pilo in mortario: quæ dura ſunt, veluti metallica, vehementer, ac laborioſe contundere oportet, quæ minus dura ſunt & minus craſſis, ac terrenis partibus continentur, leuius contundi debent, quemadmodum radices nonnullæ bene olentes. Diutius contunduntur, quæ volumus in tenuiſſimũ pollinem redigere; cætera breuius tempus requirunt, veluti flores, & radices, quibus vtimur ad cataplaſmata; quæ tenues admodum partes habent, vt aromata, periculum eſt, ne dum nimis cõtunduntur, eorum vis in vapores abeat, quamobrem aliquid adiicitur, quod tenuiores eiuſmodi partes retineat, id quod faciunt amygdalæ, vbi ſimul contundantur; prohibent enim lentore ſuo, ne tenues partes ſecedant, inſtillamus interdum liquorem aliquem, vt vinum, cum conteruntur, quæ ſunt craſſioris ſubſtantiæ. At neq; ictus pili idem conuenit omnibus, quæ conteruntur; quæcunque enim habent in ſe aliquid glutinoſi ſucci, ſi verberentur ictu pili, non comminuuntur, ſed magis dilatantur; debent igitur circumagi ex contrario; quæ glutinoſi ſucci ſunt expertia, non conteruntur, niſi pilo verberentur. Quædam præterea coctionem requirunt; nuces enim ac glandes aſſæ melius conteruntur, quod non neceſſarium eſt iis, quæ ſicciora ſunt, vt lapidibus, & metallicis, conteruntur autem pleraque pilo in mortario, ſed nonnulla etiam mola, quemadmodum ſege-

[d] Gal. lib. 4. de tu. vale. c. 7.

tes & legumina, quæ non facile in mortario teruntur, ſic vt poſſit pars interna à cortice, hoc eſt, farina à furfure ſecerni: ſed præter communem ac magnam molam piſtrini, habent pharmacopolæ propriam, quæ parua eſt, quam adhibent ad medicamenta conterenda, vt ad terras, lapides, & metallica. E

Habent etiam mortarium & pilum ex plumbo, quo non vtuntur ad dura conterenda, ſed magis ad refrigerandum liquida iuxta ſententiam [a] Galeni; nam ad conterendum vtuntur mortario & pilo æneo. Vbi puluerem tenuiſſimum penitus requirimus, vtimur pro mola porphirite lapide latiore, ac plano, ſuper quo non ſecus, quam pictores ſua pigmenta lapide alio minore ſimiliter porphorite, qui gibbus ſit, & non maior, quam vt manu comprehendi & agitari poſſit, medicamentum molimus, dum fiat puluis tenuiſſimus. Teruntur etiam quædam medicamenta ſuper cote, vt lapides & collitia, quæ ad oculos dantur; inſtillatur autem, dum ſuper cote fricantur, humor aliquis, vt lac, album oui, ſuccus fœnugræci, ſicque aſperitas pulueris ex toto aufertur, cum ipſa prope vertantur in ſuccum. Sed neceſſarium eſt etiam cribrum, ad nonnulla medicamenta contrita, vt ſeparemus craſſiores partes à tenuioribus, veluti furfurem à farina: vti autem oportet vario cribro ad varia medicamenta, ſufficiunt interdum foramina latiora, interdum neceſſaria ſunt anguſta, veluti cum puluis tenuior requiritur: hactenus de medicamentis, quæ contrita in puluerem vertuntur.

[a] Gal. lib. 9. ſimplic. c. de Plumbo.

Pergamus ad ea, quæ in ſuccum vertenda ſunt, in quibus ſimiliter partium tenuitas deſideratur; tenuiora enim ſunt, quæ liquida ſunt, quam quæ coacta; opus eſt igitur interdum non medicamento toto, ſed partibus humidioribus ac tenuioribus, quæ ſeparentur à craſſioribus & magis terrenis; deſideratur enim ex herbis, fructibus, radicibus, interdum ſuccus ſimpliciter, interdum oleum, interdum veluti muccus quidam ad varios vſus; quicunque autem ſit eiuſmodi humor, qua ratione exprimi debeat, operæ precium eſt nunc oſtendere: exprimitur ergo ſuccus ex foliis, fructibus, radicibus ſtirpium, vbi diligenter contundentur; quæ duriora ſunt & ſicca melius contunduntur, ſi coquantur; quæ tenera ſunt, contundi poſſunt, etiamſi non coquantur, quæ humidiora adhuc, ſatis eſt ſi abradantur; exprimitur enim ſic facile ſuccus; quod ſi medicamenta talia fuerint, vt ſuccum reddant per ſe paucum & glutinoſum, veluti portulaca, vmbilicus veneris, ſubinde dum contunduntur, humor aliquis infundendus eſt; quod facit Galenus [b] portulacæ, dum addit ſuccum vuæ acerbæ, quæ ſicciora ſunt, vt radices quædam, antequam contundantur, iacere debent in aliquo humore, donec fiant humidiora. Detrahitur oleum ex fructibus aliis præter olea, vt ex amygdalis tam dulcibus, quam amaris: ex nucibus, ex baccis lauri, ac iuniperi: Detrahitur ex ſemine lini, cannabis: ratio extrahendi ita habet: conteruntur eiuſmodi fructus vel ſemina, deinde calefiunt vel in loco calidiore ad ſolem ſpectantia, vel in duplici vaſe ab aqua calida & rurſus conteruntur, inſtillaturque calida aqua; ſicque agitantur, dum oleum exprimatur, vel manu, vel prælo; exprimitur etiam oleum ex metallis, vt in ſequentibus oſtendemus, qua de deſtillatione. F

[b] Gal. lib. de marcore c. 8.

Detrahitur etiam præter ſuccum & oleum, glutinoſum quoddam, quod à mucco mucillaginem appellant, adhibetur autem ad molliendum, ac leniendum; elicitur non ex quouis medicamento, ſed tantum ex iis, quæ glutinoſa ſunt, ſicut ex ſemine lini, fænugræci, pſyllii, ex granis, quæ in malis cotoneis includuntur, ex radice althææ, maluæ, acanthi; Infunduntur autem eiuſmodi medicamenta per noctem in aqua, [c] quæ deinde calefit, agitaturque ac bullit, dum illa tabeſcant; ſicque excipitur muccus ſupernatans, quamquam ex ſemine pſyllii detrahi etiam poteſt, ſi tantum in aqua frigida iaceat totum diem; deinde ſpata agitetur; ſic enim facile educitur, ac ſupernatat. G

[c] Galen. 7. catapo. c. 4.

De ratione efficiendi medicamenta pura, & colorata. CAP. VII.

SVcci, qui ex medicamentis exprimuntur, fere turbidi ſunt & pleni fæcis; reddi autem puri poſſunt, ac pellucidi ſeparata fæce; id quod commodiſſimum eſt, tum vt ſeiunctis partibus inutilibus, vtiliores adhibeantur; tum vt magis ægrotantem delectent iuxta præceptum Hipp. [d] deinde etiam Aſclepiadis; iubent enim, vt quantum fieri poſſit, iocunde curemus; debet igitur Medicus non modo linguæ ſed naribus, oculis, cæteriſque ſenſibus, ac menti ægrotantis adferre, quæ iocunda ſunt, vitare, quæ moleſta; modo ſic ſine periculo, ac ſine temporis diuturnitate curare hominem poſſit. Ob has igitur cauſas percolantur ſucci & pellucidi fiunt; percolantur autem inſtrumento aliquo ita parato, vt partes tenuiores inde exire poſſint, craſſiores maneant; excipitur enim tunc, quod deſcendit tenuius, percolantur autem non ſolum ſucci, ſed alia etiam liquida, ſiue liquata fuerint, vt adeps, gummi, reſina, ſiue humore aliquo diluta: adhibemus ad hunc vſum vaſa argentea, ænea, fictilia, aut lignea compluribus foraminibus diſtincta; vtuntur etiam pharmacopolæ telis ex lana, lino, aut ſetis; aliquando rarioribus, aliquando denſioribus, cum interdum deſideretur ſuccus tenuior, interdum ſufficiat minus tenuis; coniiciuntur etiam ſucci purgandi in ſacculum, veluti muſtum, vnde exeat pars purior, retineatur fæx: percolantur item per filtrum, (ſic enim craſſum pannum vocant ex lana valde compacta,) ex quo fit habena quatuor digitorum latitudinem æquans, & eatenus longa, vt ab vno vaſculo ad alterum iuxta poſitum pertineat, in vtrumque demiſſa; humor ergo, qui percolandus eſt, demittitur in vaſculum, attingiturque habena, quæ humorem imbibit, ſic vt eundem reddat ab altero extremo demiſſo in alterum vaſculum; paulatim igitur ſic deſtillat humor; hoc modo percolari ſolet atramentum ſutorium, cum ex aqua diſſoluitur, vt vim erodentem deponat in filtro. H

[d] Hipp. 4. 6. epid. 8.

Fiunt etiam eiuſmodi ſucci percolati pellucidi & aſpectu iocundiores multis modis; primo enim demittuntur in vas, ſinunturque quieſcere, donec fæx ad fundum deſcendat, pars purior ſupernatet, quæ excipi poteſt ſine fæce; fiunt etiam pellucidi, cum incoquuntur, & interim detrahitur ſpuma, quod facere ſolemus, cum incoquimus mel, vt non ſolum coctum, ſed purum habeatur; bulliunt autem humores, quos reddere puros volumus, vel per ſe, vel adiecto liquore aliquo, vt aceto, aut ſucco limonis, ſucco vuæ acerbæ, vel albo oui, quod antea fuerit bene ſubactum; ſicque in bulliendo pars, quæ ad fæcem magis vergit, detrahitur, & ſuccus redditur pellucidus.

A Requiritur etiam in medicamentis color, non ſolum vt magis ad curationem idonea ſint, ſed vt fiant oculis iocundiora. Modus, quo colorantur, triplex eſt, nimirum abluendo, coquendo, & adiiciendo aliquid externum: abluimus quæcunque reddere volumus alba, vt ceram, oleum, reſinam, butyrum: ratio abluendi traditur & à Dioſcoride, [a] qua de cera, & à Galeno [b] 2. lib. de ſimplicium medicamentorum facultat. vbi ſcribit lauari ceram, picem, reſinam, oleum, & quidquid aliud, cum aqua miſceri non poteſt, in hunc modum: primum modice calefit, deinde coniicitur in vas magnum lati oris, vbi ſit magna copia aquæ puræ, ibique teritur, tunditur, frangitur, manibuſque laborioſe ſubigitur, ſic vt vnaquæque eius particula poſſit aquam contingere; effuſa priori aqua rurſus calefit, quod abluitur, & in aquam ſimiliter puram coniicitur, rurſuſque ſubigitur, quod & tertio, & quarto, & ſæpius fit, dum aqua nullam qualitatem ex abluto medicamento retineat: hac igitur via medicamenta, quæ lauantur, non ſolum fiunt morſus expertia, ſed alba etiam. Coctione autem maiori vel minori acquiritur varius color in medicamentis, quod in illis apparet, quæ æruginem æris accipiunt; fiunt enim diuerſi coloris, viridia, fuſca, rubra: mixtura etiam colorantur medicamenta non ſecus, quam alimenta; adiectis enim ſuccis herbarum fiunt viridia; adiecto croco flaua; ſandalo rubra; adiicitur medicamentis, quæ extrinſecus imponuntur, ceruſſa, per quam fiunt alba. Non difficile eſt igitur diuerſa mixtura reddere medicamentum diuerſi coloris, id quod licet, vbi nouus color ſi non iuuat, certe non
B noceat: Sed pergamus ad deſtillationem.

[a] Dioſc. lib. 2. c. 76.
[b] Galen. 2. ſimp. c. 15.

De medicamentis per deſtillationem parandis. Cap. VIII.

SI qua eſt ratio parandi medicamenta, quæ ſummum artificium deſideret, maxime eſt deſtillatio, quam conſtat nec vſitatam fuiſſe apud veteres, nec memoria noſtra, aut patrum inuentam, ſed poſt græcos Medicos, Oribaſium, Aetium, Paulum Actuarium, ab Arabibus primum excultam, ab Auicenna videlicet, Albucaſi Meſue, potiſſimumque à Gebro, [c] qui in opere, quod ſummæ perfectionis inſcripſit, de ipſa vbertime pertractauit. Translatum autem nomen eſt à deſtillatione pituitæ, quæ in nobis à capite ad ſubiectas partes deſcendit, à cuius ſimilitudine eam præparandi rationem, per quam vi caloris ex medicamentis extrahitur, ac deſtillat humor, Medici deſtillationem nominarunt; hæc eo potiſſimum ſpectat, vt liquor, veluti oleum, aut aqua, à terrena medicamenti ſubſtantia ſeparetur: nam cum tenuiores partes ac liquidæ magis, & puræ vi caloris deſtillant, ſeiunguntur à reliquis, cum quibus alligantur.

[c] Gebrus lib.

Quanquam interdum reiecto humore deſtillante, vel ſolidiores partes, quæ reſtant, ac terrenas magis expetimus, interdum etiam ſola fuligine contenti ſumus, quam ex metallicis acceptam ad curandos oculos admouemus: eligimus autem partes terrenas, cum ad vlcera praua damus præcipitatum, ſic
C enim appellant craſſiores partes argenti liquidi, ignis vi ſeiunctas à tenuioribus: præbet igitur nobis deſtillatio plerunque liquores, interdum tamen, & partes terrenas, quibus omiſſis loquemur de liquoribus, quos potiſſimum à deſtillatione expectamus: Intuebimur autem, quot genera ſint eorum, quo ordine deſtillent; quam vim habeant; & quam artem deſiderent.

Duo igitur ſunt liquorum genera, quæ à medicamentis deſtillant, aqua & oleum; videmus enim ex quolibet elici vtrumque, nihilque ita durum, aut aridum eſſe, quod aquam, & oleum non emittat, hoc eſt, humorem vnum, qui aquam, alterum, qui oleum repræſentet. Duplex autem eſt huiuſmodi aqua, cum alia valde tenuis ſit, alia inſtar pituitæ craſſa. Id vero, quod in fundo vaſis poſt deſtillationem relinquitur, terrenum eſt, in cinerem conuerſum, niſi ſi aliquid glutinis adhuc retinens, in fuliginem degeneret, & parte ſuperiore vaſis inhæreat: quæ omnia ſequuntur; quoniam per deſtillationem dirimuntur medicamenti partes, quæ ante inter ſe connexæ, & coagmentatæ, tanta iunctione tenebantur, vt vnam naturam efficerent: diſſolutionis ac diremptus cauſa eſt calor externus, à quo diximus deſtillationem oriri; neque enim conſeruat hic res, ſed magis dirimit, ac diſſoluit; id quod vel putredo ipſa demonſtrat, quæ non aliud eſt, [d] quam interitus rei ob externum calorem, ob quem diſſoluitur in elementa, ex quibus coagmentatur: rarefacit enim rem, quæ putreſcit, ita vt humor, quo continebatur, & cum humore calor expirare facile poſſit: quanquam putredo materiam neceſſario ſequitur, ob quam ſecundum naturam eſt, licet formam interimat: Sed quæ ob deſtillationem accidit diſſolutio violenta eſt: putreſcunt ſecundum naturam tempore [e] corpora omnia, quæ generantur, atque
D hoc neceſſarium eſt; per deſtillationem non diſſoluuntur, niſi quæ diſſolui volumus, adhibito externo calore, cuius vi diſſipatur vnumquodque in partes, ex quibus coagmentatur.

[d] Ariſto. 4. meteo. c. 2.
[e] Ariſt. l. de vita & morte.

Non mirum igitur eſt, ſi in deſtillatione disiunguntur elementa quatuor, conſpiciunturque maniſeſte disiuncta: continentur medicamenta omnia ſiue ab inanimis corporibus, ſiue à ſtirpibus, aut ab animalibus ſumpta quatuor elementis, quod vel ex eo probatur; quia cuncta conſtant ex forma & ſubiecta materia; forma continet ac terminat; materia terminatur. Calori, qui terminandi vim habet, tribuitur forma; humori, qui non niſi ab altero terminatur, materia: non tamen ſufficiunt hæc duo, calor, & humor, niſi [f] alia quoque duo elementa adiiciantur, frigus, & ſiccitas, vt hæc humorem, illud calorem temperet; ſiquidem calor per ſe vehementior eſt, ac niſi remittatur frigore, non terminabit, ſed quod terminandum eſt, abſumet: humor per ſe dilabitur, niſi à ſiccitate retineatur; ita vt ad quamlibet rem procreandam opus ſit quatuor elementis: calido, frigido, humido, ſicco; quod idem [g] eſt, ac ſi dicas igne, aere, aqua, terra; Inuenerunt enim nomina à qualitate ſuperante; calidum intelligimus ignem, humidum aerem, frigidum aquam, ſiccum terram: ex quibus quatuor conſtant medicamenta omnia; quanquam non eſt par portio ſingulorum in vnoquoque, cum in aliis exuperet terra, in aliis aqua, in aliis aer, in aliis ignis; quo fit, vt in deſtillatione ſingula ſeparentur; diſtinguanturque non tamen æquo pondere, cum in variis varium eſſe conſtet: alia enim relinquunt plurimum terrenæ ſubſtantiæ, alia maiorem vim ignis, aquæ, aeris emittunt, ſed quacunque portione admixta ſint, ſingula ſeorſum

[f] Ariſto. 4. meteo. c. 1.
[g] Gal. lib. 1. de elem.

diſtinguuntur, in deſtillatione cuiuslibet medicamenti; nam præter ſubſtantiam terrenam, quæ poſt E deſtillationem relinquitur, conſpicitur ille humor pinguis, ac glutinoſus, qui oleum repræſentat, quo terrenæ partes inter ſe glutinantur, connectunturque, nec prius dirimuntur ac diſſipantur, quam eiuſmodi humor effluxerit; quamuis non penitus effluat, ſed reſtet aliqua eius portio in cinere, ob quam redditur lixiuium pingue: Hic ergo humor pinguis, aeris [a] naturam habet; ſiquidem lentor, quem habet, proficiſcitur ab aere mixto cum humore aquoſo. Aqua autem ex medicamentis deſtillans duplex excipitur; altera cruda & craſſior pituitam referens, vt ante dictum eſt; altera magis tenuis, ac pura; illa aquæ, hæc ignis naturam imitatur; deprehenduntur igitur in cuiuslibet medicamenti deſtillatione quatuor elementa ſeparata; licet non ita ſeparentur, vt vere ſimplicia ſint, cum adhuc mixtam naturam retineant; neque enim pura eſt terra, quæ poſt deſtillationem relinquitur, nec purus aer ille humor pinguis, nec pura aqua craſſus ille ac crudus liquor, nec purus ignis aqua illa tenuis: ſed reſtant adhuc adeo mixta, vt rurſus per deſtillationem ex vnoquoque ipſorum ſeparatim elici poſſint quatuor elementa, non tamen ita manifeſte, vt ante, quamobrem exiſtimare oportet ea, quæ per deſtillationem ſeparata conſpiciuntur, maximam vnius elementi in ſe partem continere, non tamen ſimplicia eſſe, cum adhuc mixtam naturam retineant.

[a] Ariſtot. 4. meteo. c. 10.

Ordo autem, quo ſingula elementa effluunt, non eſt idem in vnoquoque eorum, quæ per deſtillationem parantur; quanquam videtur ab omnibus debere effluere, primum aqua, deinde oleum, cum illa tenuior ſit, hoc craſſum magis, ac glutinoſum, quo fit, vt aqua & facilius ſeparetur, & citius exeat; F contra oleum, nec prompte ſeparetur, nec ſtatim ſublime feratur: non tamen effluunt eodem ordine, quæ deſtillant ex quolibet medicamento; cum in iis, quæ liquida ſunt, & tenuibus partibus continentur, veluti vinum & acetum, expiret primo ignis, deinde aer, tum aqua, poſtremo terra, ita vt oleum, quod aereum eſt, prius effluat, quam aqua, & humor ille pituitæ ſimilis, at in iis, quæ craſſiora ſunt & terrena, magis, deſtillat primo humor crudus, tum aquoſus, tertio igneus, terrenæ partes reſident in fundo vaſis, aut ſummis ipſius partibus inhæreſcunt. Verum hoc, quod ſenſu ipſo diiudicatur, à ratione non abhorret; nam quod attinet ad liquores tenues, vt vinum & acetum, quamuis iſta conſtent ex quatuor elementis, continentur maxima ex parte aqua & igne, minimumque habent terræ & aeris, & humoris glutinoſi, quem neceſſarium eſſe conſtat ad terrenas partes colligandas; merito igitur ante aſcendit ignis, qui tenuiſſimus eſt, contineturque in aqua primo deſtillante, deinde ſequitur aer, ſiue oleum, tum crudus & aquoſus humor pituitæ ſimilis, quandoquidem non magna vis eſt aeris, neque valde glutinoſus eſt humor eiuſmodi aereus, ita vt expirare facile poſſit. Terrenæ vero partes in vino & aceto adeo paucæ ſunt, & tenues vt ſurſum etiam ferri poſſint ab aliis, cum quibus funguntur. In iis, quæ craſſiora ſunt, exit primo humor aquoſus, qui in ſuperficie verſatur, deinde oleum, quod valde glutinoſum requiritur, ad connectendum colligandumque partes terrenas plurimas, in quo verſantur calidæ partes, atque igneæ, quas par eſt vna effluere. Reſtant terrenæ multæ, G & craſſæ, quæ nequeunt ſublimes ferri; ideo vel reſident in fundo vaſis, vel etiam fuliginis modo ei ſummo inhæreſcunt, vt ante demonſtratum eſt.

Hactenus de ordine, quo elementa ex medicamentis deſtillant, proximum eſt, vt intueamur, num præter hæc quatuor eliciatur etiam, quod vocant quintam eſſentiam, vt placuit primum Raymundo Lullo, tum aliis, qui hanc artem excoluerunt; credunt enim ex quolibet medicamento per deſtillationem ſeparari non modo aerem, ignem, aquam, terram, ſed aliud quintum ab ipſis ſeiunctum, creduntque, vt mundus vniuerſus continetur quatuor elementis, quæ generantur & intereunt, & quinta [b] etiam natura, videlicet cœlo, quod æternum eſt, & immortale; ita quoduis medicamentum conſtare non ſolum ex quatuor elementis, ſed etiam ex quinta natura, ſi non cœleſti, & æterna, certe quæ ad ipſam proxime accedat; hanc definiunt ſummam, & cœleſtem ſubſtantiam, ſeu formam, materia puriſſima ac tenuiſſima contentam: & à fæce elementorum ſeiunctam, expertemque omnis ipſorum qualitatis; docent autem hanc à partibus craſſioribus purgari per deſtillationem toties iteratam, vt ad puriſſimam, ac tenuiſſimam ſubſtantiam perueniat, & quinta eſſentia efficiatur, cui tribuunt non ſolum vim totam illius medicamenti, à quo deſtillat, ſed alias etiam longe perfectiores, vt quod iuuentutem trahat, differat ſenectutem; & hominem non ſolum à morbis liberet: ſed quam diutiſſime etiam conſeruet, ac fere immortalem reddat, quibus facultatibus ducti, vitæ nomen impoſuerunt aquæ ex vino deſtillanti; & per iteratam deſtillationem ab elementorum fæce purgatæ, dum puriſſima ac H tenuiſſima fiat; putant autem cuiuslibet medicamenti quintam eſſentiam efficacem eſſe, ſed vini efficaciſſimam, cui duntaxat vitæ nomen impoſuerunt.

[b] Ariſt. lib. 1. de cœlo & mundo cap. 2. & 3.

Hæc quam vera ſint, diligenter perpendere oportet; quærimus igitur de ipſis nunc, forma, & facultas, quam ponunt ab elementis ſeparatam, cohæreat, colligataque ſit cum materia, an ſit materiæ expers. Si reſpondeant materiæ & corporis expertem eſſe, ridiculi ſunt, quandoquidem volunt quintam eſſentiam diuiduam eſſe, tangi, ac perſpici, ita vt non poſſit eſſe non corpus; adde, quod præter cœleſtes illas ac diuinas, [c] nullæ aliæ ſunt formæ, quæ cum ſubiecta materia non alligentur: ſi dent quintam eſſentiam niti in materia, rurſus quærimus, quænam ſit hæc, excepta materia elementorum & eorum, quæ ex ipſis coagmentantur? Non eſt igitur, quod poſſint ſuam ſententiam defendere, qui ponunt quintam eſſentiam ab elementis penitus ſeparari; neque enim ſi mundus vniuerſus præter quatuor elementa, quintam naturam habet cœleſtem; idcirco etiam medicamenta quintam ſubſtantiam habent cœleſti ſimilem; ſiquidem quæ ſub cœlo ſunt, omnia materiam vnam communem habent, ob quam, vt cœli beneficio procreantur, ita etiam intereunt; eſt igitur quinta eſſentia, quam amplexantur, à rerum natura penitus aliena: quod vero addunt de facultate eius, inconſtantiſſime dicunt, cum ſubſtantiam ab elementis ſeparatam eadem facultate præditam eſſe cenſeant, qua totum medicamentum, quod ex elementis componitur, à quorum temperatione obtinet vires, quas habet id, quod ante, [d] cum de cauſis facultatum ageremus, clariſſime demonſtrauimus. De cæteris autem facul-

[c] Ariſt. lib. 12. diuino.

[d] Sup. lib. 1. c. 1.

A cultatibus, quas quintæ eſſentiæ tribuunt, ea dicuntur, vt mihi quidem riſus captare videantur; quis enim (modo Philoſophiam & Medicinam à limine ſalutauerit) det ab eodem medicamento morbos ſanari omnes: cum contraria [a] debeant curari contrariis; At fieri non poteſt, vt idem remedium omnibus morbis ſit contrarium; eadem ratio eſt tuendæ valetudinis, quæ licet perpetuo ſimilibus conſeruetur, ob ætates tamen, ac naturas diuerſas poſtulat diuerſa præſidia, quæ tanquam ſimilia, ſingulis hominibus aptentur; nequit ergo vnum atque idem ſecundam valetudinem defendere omnibus, aut iuuentutem trahere, aut ſenectutem retardare; quocunque igitur ſe vertant, neceſſe eſt, iaceat eorum commentum, atque vbi etiam leuiter tentetur, ruinas edat. Si quis tamen tutari velit eorum decreta, neceſſe eſt non vocibus, ſed mente ducatur; quod enim quintam eſſentiam vocant, non accipiendum eſt pro forma corporis experte, cum nulla eiuſmodi ſe oſtendat: ſed pro re habente materiam ab elementis eatenus differentem, quatenus puriſſima & tenuiſſima eſt; cum alioquin craſſior ſit materia cuiuslibet elementi, & ignis etiam, ſi non ſuperioris illius, certe huius, quo vtimur, ita, vt non negent quintam eſſentiam niti in materia, & in materia elementorum; ſed dicant magis tenuem eſſe hanc & puram, quam ſit illa, ex qua conſtant ea, cum quibus verſamur: neque enim ignorant quintam eſſentiam ſemper eſſe mixtam, quantumuis puriſſima paretur; quod autem credunt in eiuſmodi materia puriſſima concludi efficientiam validam & longe maiorem, quam in medicamento, à quo deſtillat, facile conuincunt argumento aquæ vitæ, cuius quintam eſſentiam efficaciſſimam eſſe oſtendunt in ſpiritibus reficiendis;

[a] Gal. lib. 5. de tu. vale. c. 10. & lib. 8. meth. cap. 3. & lib. 11. meth. cap. 9. & 12.

B ita vt viribus deficientibus ſtatim ſuccurrat, & animam prope fugientem retineat, quo nomine vires noſtri corporis adeo validas efficit, vt poſſit ſecundam valetudinem in quouis defendere, & depellere aduerſam, quæcunque illa fuerit: hoc modo ſi interpretemur, quæ de quinta eſſentia proponuntur, defendi nullo negocio poterunt.

Sed omiſſa eiuſmodi diſputatione, conſideremus, quam vim habeant liquores ex medicamentis deſtillantes. Scire igitur licet, hanc multiplicem eſſe, cum non ſolum accommodetur ad pigmenta, & metalla, tum corrigenda, tum ſeparanda, ſed magnam vtilitatem quoque adferat corpori noſtro. Aqua enim, ſi turbida aut ſalſa fuerit, per deſtillationem redditur pura ac dulcis, & idonea potui. Emendatur vinum, quod iam aceſcit & corrumpitur, adiecta aqua ex vino per deſtillationem educta: Adde, quod ad reficiendas vires iam labantes loco cibi ſolidioris, datur liquor, qui ex ipſo deſtillauit: maximus tamen vſus eſt, vt pro medicamentis vel intus detur, vel extrinſecus imponatur, liquor ex ipſis deſtillans; exiſtimant deſtillationis Auctores per eiuſmodi apparatum excipi liquorem, in quo ſit tota vis medicamenti illius, à quo deſtillat, quamuis in natura magis tenui, ac pura innitatur, ſepareturque à partibus craſſis ac terrenis; ita vt in humore deſtillante longe maior ſit facultas, quam in portione æquali totius medicamenti: ſiquidem illa conſiſtit, in partibus tenuibus, quæ integro medicamento miſcentur cum craſſis, ac terrenis ad tenues partes ſubſtinendas; alioquin medicamenta conſiſtere non poſſent, & à natura augeri.

C In dubium tamen incertumque reuocatur, quod dicunt eandem vim, quæ eſt in medicamento, ſeruari in humore deſtillante, pluribuſque argumentis non ſolum frangi, aut infirmari, ſed funditus etiam tolli poſſe videtur; ac primo quoniam quodcunque deſtillat ob vim caloris, ob eandem quoque cal fit; adeo vt nullus excipi poſſit liquor refrigerandi vim habens, & quicunque elicitur calefaciat: deinde medicamentorum facultates non omnes nituntur in ſubſtantia tenui, ſed aliquæ craſſum requirunt, quemadmodum illæ, quæ cruſtam faciunt, vel aperiunt: illæ item, quæ glutinant, vel vlcus ad cicatricem perducunt; quibus actionibus obeundis non ſatisfacit ſola ſubſtantia tenuis, ſed ſiue calida, ſiue frigida requiratur, neceſſariæ ſunt partes terrenæ & craſſæ, quo fit, vt liquor nequeat medicamenti facultatem retinere, cuius rei argumento ſunt odor, & ſapor, quos [b] poſuimus inter ſigna medicamenti facultatem indicantia, vbi neuter eſt, deeſt etiam facultas, quam vterque ſolet demonſtrare. At cum liquores, qui à medicamentis deſtillant, plerunque odoris ac ſaporis ſint expertes, videntur etiam expertes qualitatis.

[b] Sup. lib. 2. c. 1. & c. 4.

Verum licet falſa appareat ſententia eorũ, qui liquoribus per deſtillationem effluentibus eaſdem tribuunt vires, quas habent medicamenta, à quibus deſtillant, vera tamen deprehenditur experimento: conſtatq; complures eorũ effecta, quæ integris medicamentis tribuuntur, eadem & efficacius præſtare; cauendũ igitur eſt, ne probabili, aut inani ratione adducti, quod ſenſu diſcernitur, minime agnoſcamus.

Quod igitur attinet ad argumenta in contrariam partem adducta, concedimus primo calefieri medicamentum à calore, cuius vi deſtillat humor, alioquin nihil deſtillaret:

D At non propterea, quod effluit, calidum eſt, ſiquidem vapores per deſtillationem excitantur, & cum ſublimes ſunt, refrigerati in humorem degenerant, qui nec tactu ita calidus ſentitur, nec neceſſario calefacit, immo retinet vim medicamenti, à quo emanat, ſiue humidam, ſiue ſiccam, ſiue calidam, ſiue frigidam, ita vt interdum etiam refrigeret: commune eſt hoc omnium, quæ deſtillant: cuncta enim retinent naturam eius, à quo ſeparantur, vt ſudor, & vrina naturam ſuccorum, ſiue calidi ſint, ſiue frigidi; quare non concedendum eſt humores deſtillantes, ob eam cauſam calefaciendi vim habere; quia vi caloris educuntur. Alterum argumentum de facultatibus illis, quæ requirunt ſubſtantiam terrenam ac craſſam, non tenuem ac liquidam, rentur multi non poſſe diſſolui, cum fatendum ſit ad quaſdam facultates neceſſariam eſſe craſſam & terrenam ſubſtantiam, vt ad aſtringentes, glutinantes, cicatricem inducentes, aperientes, adurentes: omnia enim earum effecta melius proferuntur à toto medicamento, quam à ſolo humore deſtillante; quod non inficiamur; addimus tamen ad pleraſque alias magis appoſitas eſſe partes ſimpliciter tenues, quam mixtas cum craſſis: nec concedimus cunctos liquores deſtillantes, craſſitudinis, & terrenarum partium omnino eſſe expertes; cum non ſint ſimplex elementum, vt ante [c] demonſtratum fuit, ſed mixtum quoddam ex quatuor, ac licet terræ minus participent, quam cuiuslibet alterius; retinent tamen ex ea, quantum ſatis eſt ad prædicta munera obeunda, atque idcirco aqua ex plantagine deſtillata manifeſte aſtringit, ac glutinat, quæ ex ſale, alumine & atramento ſutorio,

[c] Supra in hoc cap.

vrit, id quod facit oleum, quod ex eiuſmodi metallicis elicitur; ita vt liceat ad facultates propoſitas pro E
toto medicamento deſtillantem liquorem adhibere.

Poſtremum argumentum fuit de carentia odoris; & ſaporis in liquore deſtillante, à qua facultatis quoque carentia indicatur; occurrimus tamen feſtiue concedentes, quæ vacant odore & ſapore, vacare magna ex parte etiam facultate, ſed negamus aſſumptum, quod humores deſtillantes ſapore prorſus careant, & odore, cum vterque ſe manifeſte oſtendat in liquoribus, qui à multis medicamentis effluunt, quomodocunque deſtillatio paretur: quid quod ex omnibus vbi paretur in duplici vaſe, de quoque abunde infra loquemur, humor deſtillans odorem pariter & ſaporem retinet: id quod ſæpius expertus ſum, qui aquam ex abſinthio deſtillantem amaram guſtaui, ex mentha acrem, ex gramine ſubdulcem, ex floribus mali punici, acerbam; agnoui etiam odorem eundem in ea, quæ ex cinnamomo, caryophyllis, & aliis aromatibus deſtillat: quanquam magis ſeruatur ſapor & odor in liquore effluente ab vno medicamento, quam ab altero, vbi mixtio perfecta ſit, quemadmodum in roſa (cuius ſubſtantiam prope indiſſolubilem admiratur [a] Theophraſtus) ſeruatur abunde odor, & ſapor: quod minime euenit, vbi mixtura ſit minus perfecta, & diuerſi generis partes in medicamento aperte deprehendantur, veluti in abſinthio, quod ſuperficiem habet amaram, [b] internam ſubſtantiam acerbam, ita vt non mirum ſit, ſi aqua ab ipſo deſtillans, cum non fuerit recte parata, odorem, & ſaporem non retineat: Adde, quod vbi nitantur in partibus tenuibus, magis retinentur in liquore, quam ſi ni- F
tantur in craſſis; in quolibet tamen retinentur, modo non vratur medicamentum, ſed diſſoluatur paulatim ab eius artificii perito.

[a] *Theoph. l. 6. de cau. plantarum.*
[b] *Gal. lib. 5. ſimp. c. 12.*

Subductis igitur fundamentis eorum, qui liquoribus deſtillantibus vim adimebant, ſtatuamus, vbi recte parentur, maximum eſſe eorum vſum, ita vt poſſint pro medicamentis, & intus dari, & extrinſecus imponi ad quoduis opus corpori noſtro opportunum, non minus, quam ſucci ex medicamentis expreſſi, aut liquores, in quibus illa iacuerint, vel bullierint: nec video, ſi Antiqui his liquoribus vtebantur, cur non liceat nobis & illos adhibere, qui toti à medicamenti ſubſtantia deſtillant, & eius odorem ac ſaporem probe retinent.

Alimenti vero eadem ratio eſt, quæ de medicamentis dicta eſt; tribuunt recentiores humoribus, qui ab eſculentis deſtillant, vim alendi, ipſiſque vtuntur ad ægrotantes reficiendos, cum maxime imbecilli ſunt, & nequeunt validiora alimenta conficere; ſubſtinentur enim tunc ſola potione ex pullo gallinaceo, cochleis, aut teſtudinibus deſtillante. Videtur tamen hoc controuerſiam recipere, cum tale oporteat eſſe alimentum, quale idipſum eſt, quod alitur; tradidit enim [c] Ariſtoteles vnumquodque nutriri ex illis, ex quibus componitur, cumque ex mixtura quatuor elementorum componatur, neceſſe eſt ex eadem nutriri, ita vt non poſſit pro alimento ingeri propoſitus humor, cum non ſit quoddam mixtum, ſed potius aqua, nec ſeruet ſaporem cibi, à quo defluxit, diluitur tamen argumentum ſolutione, quæ ante [d] tradita eſt, de medicamentis; dicimus enim huiuſmodi humorem eſſe G
corpus mixtum, quamuis maxima ex parte ſit aquoſum; addimus, ſi diligenter paretur, & non vratur, aliquid ſeruare ſaporis, & eatenus habere vim alendi.

[c] *Ariſto. 2. de Gener. & corr. tex. 50.*
[d] *Supra in hoc cap.*

Fatemur tamen parum alimenti præſtare, cum liquida multo minus [e] nutriant, quam ſolida. Quæ ſit igitur vis liquoris, abunde demonſtratum eſt; ſed cuius liquoris ſit ea vis, nondum poſuimus, aquæne illius tenuis, an craſſioris, veluti pituitæ, an olei, guſtu tamen & olfactu deprehenditur, cui tribui vis debeat; in aqua illa craſſiori, quæ pituitam imitatur, cum neuter ſeruetur, conſtat neque vim etiam ſeruari: ſeruatur autem in aqua illa magis pura, & in oleo, in quibus par eſt medicamenti quoque facultatem retineri.

[e] *Galen. 2. aph. 11.*

Sed vtro liquore magis vtendum ſit, in diſquiſitione poſitum eſt: ex quibuſdam enim vtimur oleo, vt ex lignis, & metallicis, ex quibuſdam aqua tenui ac pura, vt ex herbis, vino, aceto, ex quibuſdam & hac & oleo, vt ex aromatibus; quam dubitationem præcidemus, ſi & opus, ad quod adhibentur, & naturam medicamentorum, à quibus eliciuntur, diſtinxerimus: ſiquidem opus interdum requirit ſubſtantiam craſſiorem, quod vel efficacior ſit, ſicut in adurentibus, vel diutius inhæreat, nec cito euaneſcat; quod maxime requiritur, cum medicamenta debent vim ſuam altioribus partibus impertire, in quibus caſibus præſtat adhibere oleum, quam aquam, cum illud glutinoſum ſit, hæc tenuis: interdum ſatis eſt, ſi medicamenta ſtatim vim ſuam imprimant, tuncque non opus eſt oleo, ſed maxime aptatur aqua illa tenuis. Quod attinet ad naturam medicamentorum, quamuis ex quolibet, & aqua & H
oleum effluat, magnum tamen eſt diſcrimen, cum ea, quæ terrenam ſubſtantiam habent, vt ligna & metallica, multum olei fundant; nam terrenæ partes ipſorum illigantur, multo humore illo pingui, ſine quo diſſoluerentur: ex contrario flores, fructus, herbæ, non continentur adeo multis partibus terrenis, & idcirco non habent magnam copiam huius humoris glutinoſi, ita vt emittant plurimum aquæ, quod potiſſimum vino accidit, & aceto, à quibus minimum olei præbetur, ſed plurimum humoris tenuis ac puri, quo maxime vtimur; eſt enim efficaciſſimus, ac licet videatur pura aqua; multas tamen habet igneas partes, cuius vis efficacior redditur, cum iterata deſtillatione euadit quinta eſſentia, cui ſi aurum adiiciatur, ita paratum, vt bibi poſſit, incredibilem vim tribuunt, qui deſtillationis artem profitentur, quibus non ſubſcribo, cum nec ratione adducar, nec experimento mirandam illam vim adhuc perſpexerim.

His ita conſtitutis, de liquoribus, quæ ex medicamentis deſtillant, reſtat, vt de arte, quæ ad deſtillationem neceſſaria eſt, pertractemus; refertur hæc vel ad cauſam efficientem, & inſtrumenta, vel ad paranda medicamenta, vt facile humorem emittant, vel ad eum perficiendum, qui iam deſtillauit.

Efficientem cauſam [f] ſupra calorem poſuimus; ſiquidem humor, qui citra vim caloris effluit, percolari potius dicitur, quam deſtillare, veluti cum per filtrum aſcendit, & deſcendit, cuius [g] ſupra mentionem fecimus, cum de percolandis medicamentis ageremus. Poteſt autem ſæpius percolari ſiue per idem filtrum, ſiue per plura: collocantur enim vaſa in ſingulis gradibus alicuius ſcalæ, ſic vt

[f] *Supra in hoc cap.*
[g] *Sup. c. 7.*

habena

A habenaex filtro ab vno extremo in ſuperiori vaſe ſito humorem excipiat, quem reddat ab altero ſito in vaſe inferiori: id quod eatenus faciendum eſt, vt humor percolatus ex toto purus ſit, & à craſſioribus partibus ſeiunctus: ſed reuertamur ad deſtillationem, ſpectemuſque, cuiuſmodi eſſe debeat calor, à quo efficitur; vario enim vtuntur, qui in ea verſantur, vt ignis, ſolis, putredinis. Ignem vero adhibent vel per ſe, vel alio intercedente medio: per ſe, cum flamma, vel carbone candente calefaciunt vas, & ſimul medicamentum in eo contentum, cuius humorem requirunt. Medium aliqui interponunt inter vas & ignem, cum vel calidam aquam habent, vel vaporem qui ab ea excitatur, vel cinerem, arenam, aut ſcoriam metallorum in puluerem redactam: hæc igne incaleſcunt, deinde calefaciunt vas, in quo ſitum eſt medicamentum.

Accommodatur & calor ſolis præſertim æſtiui ad liquores per deſtillationem eliciendos, cum radiis attingit vas, in quo medicamentum habetur, ſeu proxime, ſeu interiectis ſpeculis concauis aut globis ex criſtallo: flexu enim radiorum multo magis incaleſcit vas, quam ſi recta ab iiſdem attingeretur. Putreſcentia vero calefaciendi vim habere indicium eſt: quod tangentibus calida ſentiuntur, quamobrem ſi vas, in quo poſitum eſt medicamentum, materia aliqua putreſcente circumdetur, vt fimo equino, aut corticibus putreſcentibus, vel vuis, detracto ante vino, vel oleis, vbi oleum iam expreſſum eſt, deſtillabit tempore humor, præſertim ſi eiuſmodi materiei putreſcenti adiiciatur aliquid calcis, quæ aqua

B tepida irrigetur, & mutetur quotidie; vndecunque igitur proficiſcatur calor, ſiue ab igne, ſiue à ſole, ſiue à putredine, valet ad eliciendum humorem ex medicamentis per deſtillationem; optima tamen deſtillationis ratio eſt, quam facit ignis intercedente aqua, ſeu vapore eius; vas enim, in quo medicamentum continetur, demittitur in aliud vas plenum aquæ calidæ, vel ita ſuper ipſum ſuſpenditur, vt vaporibus inde expirantibus incaleſcat: laudatur [a] à Galeno hæc ratio calefaciendi in duplici vaſe, cuius ſupra [b] quoque mentionem fecimus, cum ageremus de concoquendis medicamentis: appellatur vulgo balneum Mariæ: eiuſmodi calor humidus, non debet eſſe validior, quam vt à digitis ferri poſſit, adeo autem paulatim humor deſtillat, vt inter præcedentem & ſequentem guttam, manifeſtum temporis ſpacium intercedat: nullam vero acrem vim habet eiuſmodi calor, cum ab aqua proficiſcatur; qui acriorem calorem deſiderant, cum aqua arenam admiſcent.

[a] Gal. 7. cata. c. 2.
[b] Sup. c. 5.

At non omnibus rebus aptatur hic deſtillandi modus: metallica enim non humidum calorem poſtulant, ſed ſiccum, & à carbone, vel flamma proxime procedentem, adde, quod vbi oleum ex medicamentis elicitur, vix effluit, & longiori tempore eget, ſi vtamur balneo Mariæ: quamobrem proxime tunc ignis adhiberi ſolet, ſed vbicunque ille deſtillandi modus aptatur, eſt omnium optimus, cum facultatem, odorem, ſaporem egregie conſeruet, nec aliquo pacto medicamentum adurat, quod facere ſolet calor ignis, niſi magna cura adhibeatur. Ad balneum Mariæ proxime accedit deſtillatio, quam fieri per putredinem poſuimus; eius enim calor moderatus eſt, nec adurere poteſt, paruoque negocio ac minimo ſumptu paratur; reiicitur tamen à nonnullis, qui credunt humorem hac via de-

C ſtillantem contrahere aliquid fœtoris ex putredine, id quod euitabitur, ſi vas, vbi ſitum eſt medicamentum, diligenter obturetur, & luto circumlinatur; nam ſic nullum poterit fœtorem admittere. Sed neque hac via etiam poſſunt liquores extrahi ex rebus durioribus; ſolummodo enim deſtillant ex teneris, idem accidit, vbi ex appulſu radiorum ſolis calorem conquirimus; neque enim tunc ex lignis, aut aromatibus, ſed ex floribus, & herbis humor deſtillat.

Quod ſi calor proficiſcatur ab igne per cinerem, arenam, aut ſcoriam, minus ſeruatur in liquore deſtillante facultas medicamenti, quam ſi aliquo ex modis ſuperius poſitis vtamur; magis tamen, quam ſi res carbone, aut flamma proxime agatur: quanquam hæc poſtrema ratio magis frequentatur, & interdum neceſſaria eſt, vt ad metalla, magnam tamen curam poſtulat, & diligentiam ſummam, cum in carbonibus, vel lignis eligendis ne prauum vaporem, aut acrem fumum edant, à quo afficiatur humor deſtillans: tum in moderando calore, ne ſi minor iuſto fuerit, nihil proficiat, ſi validior, non modo medicamentum diſſoluat, ſed adurat.

Præter vim caloris, neceſſaria quoque ſunt ad deſtillationem inſtrumenta, quæ ſimiliter ad cauſam efficientem referuntur: hæc qui explicare conatur, neceſſe eſt ante duplicem deſtillationem demonſtret; vnam per aſcenſum, alteram per deſcenſum. In deſtillatione per aſcenſum, vapores vi caloris à medicamento ſeparantur, & feruntur ſublimes, deinde refrigerantur, & degenerant in humorem, qui deſtillat. In deſcenſu à medicamento ſeparatur humor, qui ſtatim deſcendit. Inſtrumenta non con-

D ueniunt eadem vtrique deſtillationi, ſed diuerſa. Ad aſcenſum requiritur vas vnum, quod contineat medicamentum, & alterum, quod excipiat humorem deſtillantem; requiritur & operculum, per quod retineatur vapor, & in humorem conuerſus feratur ad vas excipiens.

Vas continens, oblongum ſit, in fundo pateat, in ſuperiori parte coarctetur, ita vt fundus ventrem, ſuperior pars ceruicem repræſentet, in ſummo ſit os, quod vbi ex floribus, herbis, fructibus, lignis, metallis, elicere humorem volumus, manum capere poſſit, vt demitti, & extrahi facile illa poſſint; vbi vero ex liquoribus, vt vino, aceto, oleo, humorem elicere per deſtillationem contendimus, ſufficit os longe minus latum, quod vix poſſit digitum vnum, aut alterum capere; hoc itaque vas ſi lato ore ſit, venter, ſeu cucurbita nominatur, ſi anguſto, à ſimilitudine floris adhuc acerbi, & nondum aperti, dicitur vulgo Boccia. At operculum aptari debet ori vaſis continentis, ita vt quaſi teſtudo templum exquiſite ipſum claudat. Hoc cum capitis modo impoſitum ſit ſuper anguſtiore parte vaſis continentis, quæ ceruix appellatur, caput nominari ſolet. Procedit ab operculo canalis, qui roſtri ſeu naſi figuram imitatur, & cum altero vaſe excipiente committitur; feruntur igitur vapores à medicamento expirantes ad cauam illam teſtudinem operculi, vbi tanquam in loco diſtante à calore refrigerantur, atque in humorem degenerant, qui deinde per roſtratum canalem deſtillat in alterum vas excipiens. Materia, ex qua fieri ſolet, & vtrumque vas & operculum, aut fictilis eſt, aut vitrea, aut metallica, vt ænea, vel plumbea.

Repu-

a Gal. lib. 7. catato. c. 2. Repudiatur metallica, ſiquidem Gal. [a] plumbeos canales damnat, quod aqua dum per eos tranſ-
eat, contrahat vim plumbi & noxia fiat; reiici ergo multo magis debet in deſtillatione plumbum, cum E
ad tranſitum accedat calor, qui efficit, vt humor deſtillans magis metalli qualitate afficiatur; eadem ra-
tio eſt æris, & ferri.

Fictilia, aut illita ſunt materia aliqua metallica, atque hæc humorem deſtillantem ſimiliter afficit,
aut rudia ſunt, ex luto duntaxat, quod ſimiliter vim aliquam impertit humori deſtillanti; magis ergo
opportuna ſunt vitrea; neque enim adferunt qualitatem alienam, quamuis valde fragilia ſint, ſed ſi di-
ligenter & accurate tractentur, diutius ſeruantur. Tria hæc inſtrumenta communia ſunt cuiuſcunque
deſtillationis per aſcenſum, ſiue ab igne, ſiue à ſole, ſiue à putredine efficiatur.

Sed cum vtimur calore ignis, neceſſarium eſt ſtruere fornacem, vbi carbonem, ſeu flammam adhi-
beamus. In ſumma fornace aptari debet, ſeu vas ipſum continens, vt per ſe ab igne calefiat, ſeu aliud
vas, in quo continens recipiatur, & vbi non per ſe, ſed alio interiecto medio ignis calore incaleſcat.

Collocatur ergo in ſumma fornace æneum aut plumbeum vas, in quo vel aqua, vt in balneo Ma-
riæ, vel arena, cinis aut ſcoria contineatur, & ſubſtituto igne calefiat, ac viciſſim calefaciat vas ipſum
continens, dum medicamenta, quæ in ipſo ſunt, humorem reddant. In deſtillatione per deſcenſum
cum non ſubiiciatur, ſed ſuperimponatur ignis medicamento, opus tantum eſt duobus vaſis; in vno
collocantur carbones, in altero medicamentum. Accipitur autem vas fictile, vt peluis, cuius os oper-
tum ſit linteo vndequaque obducto, atque alligato, ſuper quo collocantur ea, à quibus elicere humo- F
rem volumus, ſuperimponitur autem, vt calefiant, alterum vas fictile, aut æneum, vbi ſint carbones
candentes, ſicque per linteum deſtillat humor in fundum prioris vaſis; facile autem paratur deſtillatio
per deſcenſum, cum vbique præſto habeat inſtrumenta, & paruum deſideret artificium, non tamen
aptatur liquidis, veluti vino aut aceto, aut duris, veluti metallis, quibus opus eſt aſcenſu vaporis, ſi de-
bent humorem aliquem reddere.

Sed ſatis de inſtrumentis, reſtat, vt loquamur de apparatu eorum, ex quibus liquores effluere de-
bent, & de perficiendis iis, cum iam fluxerunt: ergo apparatus vniuerſus eo ſpectat, vt medicamenta
humorem facile per deſtillationem emittant; id quod ſponte faciunt, quæ liquida ſunt: quæ conſi-
ſtunt, & non fluunt, apparatum deſiderant, eumque maiorem minoremue pro ſubſtantia magis mi-
nuſue ſicca, aut dura. Omnia igitur primum diuidenda ſunt in partes minutas, deinde alia coctionem,
alia macerationem, alia fermentationem poſtulant. Quæ tenera ſunt, velut herbæ, tam diu ſic com-
minuta ſeruantur, vt concoqui poſſint; dicuntur autem concoqui, cum ſeruantur loco calido, ſic vt
humor ex intima parte ad ſuperficiem feratur; vnde per deſtillationem prompte educi poſſit. Quæ
duriora ſunt, veluti metallica, poſtquam contrita ſunt, ex liquore aliquo macerantur, vt ex vino, ace-
to, aqua vitæ, quo fit, vt per deſtillationem eliciatur humor, qui totius medicamenti vim retineat.
Tempus, quo medicamentum macerari debet, non idem eſt omnium: quæ tenera ſunt, ſi diutius ma- G
cerentur, ſitum quendam contrahunt, quæ arida, longum tempus deſiderant; quamobrem his ſuffi-
ciunt ſeptem dies, illis tres, ſemina macerantur quatuordecim diebus: metallica longe pluribus. Quæ-
cunque craſſam & crudam ſubſtantiam habent, non ſolum concoqui & macerari debent, ſed etiam
fermentaris fermentantur, vbi tam calore ſuo, quam externo ita incaleſcunt, vt iam putreſcere inci-
piant; quamobrem vbi madefacta ſunt, vel collocantur ſpectantia ad ſolem æſtiuum, vel circumdan-
tur fimo equino, aut reliquiis vuarum, à quibus vinum, ſeu olearum, à quibus oleum, expreſſum eſt;
ſic enim aliquo pacto bulliunt, & fermentantur, contrahuntque putredinem quandam, ob quam fa-
cile humorem emittunt; in iis enim, quæ putreſcunt, euocatur humor ab internis partibus ad externas.

Venio ad perficiendum humorem, qui ex medicamentis deſtillauit; hic deponere debet, ſi quam
vim ignis detraxit, & purgari ab aqua illa craſſa, quam diximus appellari pituitam; deponit vim ignis,
cum ad ſolem ſpectans collocatur in vaſe vitreo oris anguſti, quod apertum habetur, vt detur exitus va-
poribus igneis; non tamen diutius ſic habendum eſt, ne vna facultas etiam exhalet. Remittitur etiam
eiuſmodi vis ignea, vbi vas, in quo continetur, in arena humida frigido loco per triginta dies ſeruatur.
Pituita vero abſumitur, vbi in feruenti arena per quadraginta dies iacuerit, quanquam magis expedita
via eſt detrahendi pituitam iterata deſtillatio; excipitur enim tenuis humor, deinde vbi pituita illa flue-
re incipit, tota proiicitur; quod iterum & tertio fit, donec exquiſite purgetur. Confert etiam iterata
deſtillatio ad extinguendam vim igneam, ſic vt ſola ſubſtantia illa pura relinquatur, quam quintam eſ- H
ſentiam dicunt; accommodatur & ad hanc purgationem vas circulatorium; ita enim appellant, quod
per ipſum quaſi per circulum viciſſim aſcendat, & deſcendat humor; hoc autem vas cæcum eſt, hoc
eſt, operculum habet cum caua illa teſtudine abſque canali, quo fit, vt humor ille, in quem degenera-
uit vapor, à medicamento excitatus per idem vas redeat, & ita per operculum aſcendat, & deſcendat.
Eundem vſum præſtat vas, quod tegitur operculo habente duos canales, qui in ſpeciem anſarum cum
vaſe continente committuntur, per quos aſcendens, & deſcendens humor perficitur.

De componendis medicamentis. Cap. IX.

VBi medicamenta non dantur per ſe talia, vt poſſint tum operibus, tum operum differentiis ſatisfa-
cere, neceſſaria eſt ars, quæ partim attinet ad apparatum ipſorum, quem abſoluimus, partim ad
compoſitionem, ſeu mixturam, quam nunc agimus. Miſceri ergo debent plura medicamenta ſimul,
cum non datur vnum ſimplex, quo recte vtamur; nam ſi daretur, ſuperuacanea eſſet compoſitio ex
pluribus, ita vt ſolum veniendum ſit ad compoſitionem; cum non eſt copia vnius, quod poſſit, quæ
b Sup. c. 1. præternaturam ſunt, tuto, cito, & iocunde ſubmouere, in quo diximus [b] rectum vſum medicamen-
torum conſiſtere: ſpectemus primo opera, deinde ſigillatim vnamquamque ipſorum differentiam: à
morbo igitur, cauſa, & ſymptomate, & omnino à rebus præternaturam varia opera poſtulantur; ſiqui-
dem o-

A dem oportet calefacere, madefacere, refrigerare, ſiccare, claudere, aperire, repellere, euocare, exinanire, implere, & multis aliis modis corpus noſtrum mutare: quibus operibus ſi non ſatisfaciat medicamentum ſimplex, ex pluribus vnum componimus, quod idoneum ſit, veluti cum ex cera [a] oleo, & ærugine æris conficitur mixtura, quæ carnem producat, quanquam nullum horum trium per ſe ad illud opus accommodetur; ſiquidem ærugo carnem abſumit, cera & oleum putrefacit; idem accidit, cum educenda eſt craſſa pituita ex ventriculo; nequit enim ab [b] aloe trahi, niſi admiſceantur aromata, quæ extenuandi, & incidendi vim habeant, quamobrem confectio hieræ elicit pituitam ex ventriculo, quod nec aloe, nec aromata præſtare ſeorſum poſſent; verum quia debet (vt iam dictum [c] eſt) quodcunque opus requiratur, perfici tuto, cito, & iocunde, ſæpe euenit, vt nequeant ſimplicia medicamenta eiuſmodi conditionibus ſatisfacere, in quo caſu veniendum eſt ad compoſita, exempli gratia, vt tuto curemus, neceſſaria eſt compoſitio tam ob partem, quam curamus, quam ob vim medicamenti; ob partem quidem, veluti cum iecinori medemur, cuius inflammatio requirit relaxantia, alioquin aliena, quod facultatem nobilioris viſceris labefactent, quamobrem [d] Galen. tunc relaxantibus adiicit aſtringentia, vt ſimul & morbo ſuccurrat, & facultatem viſceris tueatur.

[a] Gal. 3. meth. c. 2.
[b] Gal l. 6. de tu. va. c. re.
[c] Sup. cap. 1. & Gal. 14. meth. c. 13.
[d] Gal. l. 11. meth. c. 16.

Vis medicamenti interdum naturæ noſtræ inimica eſt, ſed frangitur, vbi cum aliis miſcetur, quod docuit [e] Hippocrates, qui cum purgare corpus veratro decreuiſſet, veritus, ne noxam adferret, aniſum, vel daucum admiſcuit; atque ita purgationis opus, quod requirebat, tutum reddidit, Galen. [f]
B etiam lachrymæ papaueris caſtorium admiſcuit, vt eius noxam auferret, ſicque ipſam tuto admoueret.

[e] Hip. 2. l. 2. acu. tex. 11.
[f] Gal. 3. cataio. c. 1.

Quod attinet ad celeritatem, vbi præſto eſt medicamentum, quod per ſe tarde perficit opus, id quod requiritur, admiſcemus quod eius effectionem maturet, ad quem vſum purgantibus medicamentis, ſiue deuorentur, ſiue per aluum infundantur, ſalem adiicimus, ſicque celerior purgatio ſequitur. Iocunditas, quam ſimul componendo paramus, ad ſenſum refertur, præcipue vero ad guſtum & olfactum, quamuis pertineat quoque ad tactum & aſpectum; ergo vbi medicamentum ſimplex eſt amarum, vel alterius moleſti ſaporis, adiicimus, quod moleſtiam leniat, vt mel, aut ſaccharum potionibus ex ſuccis herbarum & antidotis. Ad fœtorem tollendum miſcemus aromata, aut alia, quorum iocundus ſit odoratus; quod ſi medicamenti durities tactum deglutientis offendat, liquore aliquo temperatur, aſperitas remittitur lenientibus; quæ aſpectui odioſa ſunt, cum aliquo componuntur, quo gratiora reddantur, inuoluuntur interdum auri bractea tenuiſſima, quam folium appellant, comparatur color flauus adiecto croco. Componimus igitur plura medicamenta ſimul, non ſolum, vt opera fiant, ſed vt tuto, cito & iocunde perficiantur.

Componimus etiam propter differentias operum, vt qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, locum, modum, quibus cum non aptantur ſimplicia, confugimus ad compoſita; ſiquidem qualitas medicamenti non debet eſſe ſimpliciter contraria affectui, ita vt ſub eodem genere maxime diſtet, ſed eatenus à medio recedere verſus vnum extremum, quatenus affectus primus non recedit verſus
C alterum, ita vt ſit par gradus vtriuſque; oſtendimus [g] enim quatuor gradus obſeruari à Medicis in quolibet exceſſu principum qualitatum. In curatione igitur oportet medicamentum contrarium admouere, quod eodem gradu, quo morbus, recedet à medio, interdum euenit, vt medicamentum ſimplex, cuius copia eſt, recedat à medio verſus contrariũ, non eodem gradu, ſed maiori; quamobrem neceſſe eſt plura ſimul cõponere, ex quibus ſimul iunctis ea exquiſite qualitas reddatur, quã res poſtulat.

[g] Sup. lib. 1. c. 7.

Pone igitur adhibendum eſſe, quod ſecundo gradu refrigeret, nec copiam eſſe, niſi eius, quod tertio gradu id præſtet, oportebit vnum gradum frigoris ſuperantem auferre, id, quod fiet, ſi cum eo miſceatur, quod primo gradu calefaciat; ex duobus enim ſimul mixtis fiet compoſitio ſecundo gradu refrigerans; ſiquidem gradus vnus caloris tollet gradum vnum frigoris, veluti ſi cum pipere, quod tertio gradu calefacit, miſceatur roſa, quæ primo gradu refrigerat: præterea vbi res poſtulat medicamentum moderatum, neque copia eſt, niſi excedentis, miſcemus ſimul, quæ contrariam qualitatem habeant eodem gradu à medio recedentem; ex vtraque enim media quædam redditur: ſed magna quæſtio eſt apud Medicos de qualitate eorum medicamentorum, quæ ex contrariis componuntur; ſiquidem vbi miſceantur, quæ eodem gradu medium excedant, nulla ſequitur effectio, quod tantum poſſint refrigerantia, quantum calefacientia, ſeque mutuo impediant, vbi gradus inæqualis fuerit, maior minorem ſuperabit; quamobrem nihil proficiet adieciſſe aliud contrarium, cum quod minus recedit à medio, vincatur ab eo, quod magis ſuperat mediocritatem, veluti in exemplo de pipere & roſa iam di-
D cto, ſiquidem triplex gradus caloris in pipere vincet frigus roſæ, quod vno tantum gradu recedit à medio; neque enim remittetur vno gradu ſicuti propoſitum erat. Dicimus ad hæc fieri ex contrariis qualitatibus inter ſe mixtis tertiam quandam, quæ neutra contrariarum eſt; nam veluti cum miſcentur elementa, temperatione fit alia qualitas, quam ea, quæ erat in ipſis ſimplicibus, ſic cum miſcentur medicamenta, fit qualitas diuerſa à qualitatibus ipſorum; ergo vbi contraria ſimul iungantur, aut æquali aut inæquali gradu mediam temperationem ſuperant, ſi æquali, reddetur qualitas exquiſite media, ſi inæquali, recedit à medio verſus qualitatem ſimplicis illius medicamenti, quod maiori gradu mediocritatem excedebat, ac tanto minus, quanto illa iam remiſſa eſt permixtione contrarii, tertia ergo ex vtraque reddetur, quemadmodum in mixtione elementorum, quæ non aliud eſt, quam mixtorum affectorum vnitas; neque obſtat, quod obiiciebatur non ſequi effectionem ex mixtura contrariorum eiuſdem generis; nam concedimus ex neutra qualitate propriam effectionem non oriri, cum tertia quædam fiat ex vtraque, non ſecus, atque vbi elementa ſimul miſcentur: ſi quis dixerit eam, quæ fit ex medicamentis, non eſſe veram mixtionem, cuiuſmodi eſt illa, quæ ex elementis fit à natura, minimas quaſque partes diuidente, miſcente ac mutante; nam ars magis iuxta ponit, quam miſceat.

Reſpondebimus etiam, quæ arte miſcentur, ad vnitatem venire, perinde ac ea, quæ miſcentur à natura, modo liquida ſint; fit enim tunc diuerſa temperatio, veluti ſi aquam calidam frigida temperes, quæ dura ſunt, conteri adeo diligenter poſſunt, vt prope in minimas partes comminuantur, adeoque ſe

contin-

contingant, vt tertia qualitas ſi non ſtatim, certe proceſſu temporis per fermentationem quandam efficiatur. E Illud etiam feſtiue diſſoluitur, quod dicebatur, cum miſcentur contraria inæqualis gradus, ſuperari, quod minus excedit ab eo, quod magis, ita vt idem ſit, ac ſi accipiatur, quod ſuperat. Reſpondemus igitur primo frangi qualitatem maioris gradus, permixtione alterius, ita vt tertia reddatur; comparatum enim eſt à natura, vt omne, quod patitur, etiam efficiat, & omne, [a] quod efficit, patiatur: deinde quamuis demus qualitatem minoris gradus mixtam cum qualitate maioris nullam habere vim efficiendi, verum erit, vbi accipiatur æqua portio vtriuſque; nam vbi plus ſumpſeris illius medicamenti, cuius qualitas minori gradu à medicamento recedit, tantum poterit minor gradus cum maiori portione coniunctus, quantum maior cum minori; neque adeo ſuperabitur qualitas minoris gradus, vt aliqua ex parte qualitatem maioris gradus non remittat. Profligata iam hæc & penitus ad exitum adducta quæſtio eſt, quocirca ad alias operum differentias tranſibimus, ſi vnum adiecerimus, nempe hoc, quod dictum eſt de mixtione medicamentorum ſpectans ad principes qualitates, referri etiam ad alias, eandemque controuerſiam recipere, & eodem modo ſolui.

a Gal. 3. de cau. ſymp. c. 2.

Hactenus de qualitate operum: ſequitur differentia quantitatis, propter quam ſimiliter oportet vti compoſitis; ſæpe enim euenit, vt vis medicamenti validi modica portione accepti id præſtare poſſit, quod neceſſarium eſt; nequeat tamen late per corpus diffundi; quocirca miſcendum cum alio, quod medium ſit, & exceſſus expers; hoc faciunt aliptæ, cum acerrima ſuauitate aromatum ceram atque oleum condiunt, vt ex eo vnguento late afflentur odores; idem vſitatur à coquis, qui vbi cibi ſint F ſaporis expertes, veluti cucurbita, adiiciunt condimenta validi ac iocundi ſaporis, idem coguntur facere Medici, cum validum aliquod medicamentum, ſiue purget, vt ſcammonium, & veratrum, ſiue ſuccurrat venenis, vt ſales theriaci, ſiue calefaciat vehementer, vt euphorbium & caſtoreum, ſeu valde refrigeret, vt papaueris lachryma, cum aliis miſcent, quæ careant eiuſmodi qualitate vehementi, vt vis illa, quæ parua mole concludebatur, longe maiorem occupet, magiſque pateat ac dilatetur. Præter qualitatem & quantitatem poſuimus quoque in operum differentiis numerum: neque enim ad tollendas res præternaturam, morbos, cauſas, & ſymptomata, ſemper idoneum eſt vnum ſolum medicamentum, ſed neceſſaria plerunque ſunt plura, ſeu diſſimilia, vt cum oportet calefacere & exiccare, ſeu contraria, vt cum opus eſt calefacere & refrigerare; vbi vnum tantum opus requiritur, ſatis plerunque eſt medicamentum vnum ſimplex, vbi plura exequi oporteat, raro ſufficit medicamentum vnum, ſed veniendum eſt ad compoſitiones ex pluribus, quæ vel diuerſa opera ſimul præſtent, vel vbi contraria, tertium quoddam efficiant, vt omnibus, ſi non ex toto, ſaltem aliqua ex parte ſatisfiat.

Accedit tempus, quo etiam differunt opera inter ſe, cum aliqua opera diuturnum tempus exigant, medicamenta vero euaneſcant, antequam opus efficiant, ſi per ſe adhibeantur; ne igitur opus celerius adhibeatur, oleum, quod cito diſſoluitur, nec diu manet, poſtquam illitum eſt, cum cera, gummi, reſina, vel alio eiuſmodi medicamento componitur, quo diutius ſeruetur illitum, ſicque diuturnitate G temporis reſpondeat diuturnitati operis: eadem ratio eſt loci, qui non ſemper poteſt opus, quod efficitur, ſtatim admittere; ſiquidem partes interdum remotæ ſunt, neque attingi poſſunt à medicamentis vel intus datis, vel extrinſecus impoſitis; ſæpe enim craſſiora ſunt, nec penetrare commode poſſunt, & ad penitiores partes pertranſire; idcirco miſcentur cum tenuiori aliqua ſubſtantia, quæ [b] ferendi facultatem habeat, veluti ad externas partes cum aqua, quæ ex vino deſtillauit, aut cum aceto; quod à [c] veteribus etiam ad hunc vſum oleo aut aquæ adiiciebatur; ad viſcera vero curanda medicamentis, quæ alioquin requiſito operi ſatisfacere poſſint, adiicimus, quod facile ad ea feratur, & ſecum ducat vim medicamenti, veluti mel [d] ad pulmonem, aut quod diureticum Græci vocant, ad inſtrumenta vrinæ, quo vehiculo medicamenta feruntur, quo per ſe minime poſſent pertingere.

b Gal. lib. 4. catag. c. 5.

c Galen. 1. ſimp. c. 29.

d Gal. 4. meth. c. 7.

e Gal. ibid.

Ad ſputum [e] ſanguinis medicamentis idoneis, qualia ſunt adſtringentia, & glutinoſa, quæ ſibi ipſis vias præcludunt, addit tum calida, tum tenuium partium medicamenta, alioquin aliena, vt accommodentur ad aliorum diſtributionem, & viam parent ipſis.

Ordo autem licet adnumeretur differentiis operum, nullam tamen poſtulat medicamentorum compoſitionem, ſed ſatis eſt, ſi quæ ab operibus & aliis differentiis poſtulantur, ſiue ſimplicia, ſiue compoſita, debito ordine admoueantur.

Poſtremam operum differentiam diximus eſſe modum, ſeu viam, qua perficiuntur, cum aliis alia via opus ſit, id quod potiſſimum accidit ob ſitum partium affectarum, quo fit, vt via quoque varia ſit, H qua medicamenta adhibentur; quædam enim extrinſecus imponuntur, quædam intus dantur, vt per os, vterum, anum, colem, aures, aut vlcus cuiuſcunque partis, ad hunc vſum cogimur nonnunquam vti medicamentis compoſitis, cum nequeant aptari ſimplicia; diluimus ergo medicamenta ſolidiora ex aliquo humore, vt per cliſterem impelli poſſint, adiicimus glutinoſum aliquod, veluti reſinam, aut gummi, vt medicamentum externis partibus inhæreſcat: Confugimus igitur ad compoſita medicamenta ob finem, ad quem adhibentur, hic autem eſt, vt opera à rebus præternaturam requiſita vna cum ſuis differentiis tuto, cito, ac iocunde perficiantur, quibus cum non ſatisfaciunt ſimplicia, tranſeundum ad compoſita.

Quicunque autem temere abſque eiuſmodi neceſſitate componunt, non mediocriter reprehendi debent, cum empiricorum more ſæpe miſceant, quæ quod eandem vim habeant, nihil plus adferunt vtilitatis, quam ſi acciperentur ſimplicia, ſed plerunque deteriora euadunt.

Artificium vero, quod ad componendum pertinet, ſubiicitur vel apparatui medicamentorum ſimplicium, de quo abunde loquuti [f] ſumus, vel ad quantitatem eorum, quæ ſimul miſcentur, vel ad formam compoſitionis.

f Sup. variis capitibus.

Quantitas eorum, quæ miſcentur, reſpondere debet quantitati eius, quod mixturam poſtulat, ſiue ſit opus, ſiue operis differentia, ita vt maior portio ſumatur illius medicamenti, cuius effectio maior requiritur.

Forma

A Forma varia eſt, ſiue compoſitiones intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur: conficiuntur enim ad externas partes, humores, olea, cerata, vnguenta, acopæ, malagmata, cataplaſmata, emplaſtra, paſtilli, collitia: ad internas verò liquores magis, vel minus diluti; condita & confectiones illæ, quæ electuaria, & loch, tum quæ proprie antidoti vocantur, pulueres, pilulæ.

Humores igitur dicimus illos, in quibus iacuerint, aut bullierint medicamenta, ex quibus perfunditur locus affectus.

Olea nominantur compoſitiones ex oleo, in quo ſimiliter iacuerit vel bullierit, medicamentum aliquod; iis ſimilia ſunt cerata, ſed minus fluunt; additur enim oleo aliquid ceræ, ſiue illud oleum compoſitum ſit, vt id, quod roſa conditum eſt, ex quo fit ceratum, quod vnguentum roſatum appellant, ſiue ſimplex, ex quo fit ceratum[a] liquidum antiquorum, quod nunc à recentioribus appellatur infrigidans Galeni: His proxima ſunt vnguenta, niſi quod mixta ſunt ex oleo & aromatibus, ob ſuauitatem odoris, cuiuſmodi parari ſolebant ab Aliptis, quæ foliata, & ſpicata dicebantur.

Malagmata dicuntur à græcis primum, deinde etiam à latinis, quæ linteo vel aluta illinuntur, ferè autem accipiunt gummi aliquod.

Cataplaſmata maxime fiunt ex herbis, floribus, radicibus, quibus pingue aliquod adiicitur, veluti adeps, butyrum, medulla.

Emplaſtra conficiuntur ex metallicis mixtis cum oleo vel adipe. Paſtilli conſtant ex terris, aut metallicis humore aliquo dilutis, vt figurari poſſint, & formam rotundam accipere, depreſſam tamen à ſummo & ab imo, trochiſci græce appellantur.

B Colliriorum ſimilis mixtura eſt, niſi quod ſunt oblonga & altera parte pleniora, altera tenuiora figurantur.

Inter compoſitiones, quæ intus dantur, ſunt liquores diuerſi generis, tenuiores ſcilicet & craſſiores, cum aliqui ſint humores tantum, vt aqua, aut vinum, in quibus medicamenta bullierint vel iacuerint, alii ſint ſucci ex herbis, floribus, radicibus, fructibus, qui cum melle, aut ſaccharo admixti ſeruantur, vt potui dentur.

Condita ſunt fructus, cortices, radices, flores, quæ ſaccharo aut melle condiuntur integra, Antidoti communiter vocantur confectiones variæ, quæ ſi fiant ex eiſdem comminutis, & cum ſaccharo, aut melle mixtis, quibus diuerſa medicamenta adiiciuntur, vt cathartica, vt aromata, appellantur electuaria, ſi quod glutinoſum ac detergens ad ſputum euocandum accipiunt, dicuntur eclegmata ſeu loch: ſin aliquod contra venenum, dicuntur proprie[b] antidoti. Pilulæ vocantur medicamenta in modum pilæ paruulæ figurata.

Pulueres ex aridis medicamentis fiunt contuſis cribratiſque, adhibenturque non ſolum ad externa vitia, ſed etiam ad interna, huiuſmodi fere ſunt medicamentorum compoſitorum formæ, de quibus ſigillatim agemus, qua de materia medicamentorum ſumpta à compoſitis, nunc ſequitur, vt quid Medicos coegerit adeo multiformia componere, methodo aſcribamus.

Quod ſi rei naturam diligenter ſpectemus, totam hanc rationem cenſebimus ad tria referri,
C nempe ad medicamenta, ad partes affectas, & ad vitia ipſarum: quæ cum diuerſa ſint, diuerſam compoſitionis formam deſiderant.

Medicamenta, quæ ſimul miſcentur, ſiue deglutiri debeant, ſiue extrinſecus imponi, non poſſunt commode eandem formam accipere omnia; nequeunt enim ſucci cum melle mixti ſolidiores fieri, ita vt ſint confectiones & antidoti.

Non fiunt pilulæ ex omnibus, ſed tantum ex durioribus: varia ergo medicamentorum ſubſtantia, variam poſtulat compoſitionis formam, quod multo magis euenit partibus affectis; nam alia debet eſſe forma eorum, quæ extrinſecus imponuntur, alia eorum, quæ intus dantur: extrinſecus enim imponuntur humores, illinuntur olea, cerata, vnguenta, adhæreſcunt malagmata, cataplaſmata, emplaſtra; ad oculos accommodantur colliria; nam quæ ſic figurantur, facile conteruntur, ita vt diluta dari poſſint, renes deſiderant liquida, thorax glutinoſa, & quæ paulatim ex ore in aſperam arteriam dilabantur. Ad purgandas partes à ventriculo remotas valent pilulæ, quæ diutius in eo morantur, poſtulant etiam vitia, quæ curantur, variam compoſitionis formam: vlcera, quæ humida ſunt, magis ſiccantur puluere, quàm emplaſtro ſuppurationi aptatur cataplaſma, ſcirrho malagma, inflammationi oleum, ad ſanguinem ſupprimendum idonei ſunt paſtilli, ita vt varia forma compoſitionum, vel ad ipſa medicamenta, vel ad partes affectas, vel ad earum vitia referatur. Hactenus generatim de
D facultatibus medicamentorum, deque ipſarum cauſis ac ſignis, tum de recto vſu, qui arte conquiritur, ſiue apparatu, ſiue mixtura, proximum eſt, vt pergamus ad ſingula medicamenta ſpeciatim, tum ſimplicia, tum compoſita.

* *
*

Finis tertii Libri, Qui eſt de recto vſu medicamentorum.

[a] Gal. l. 10. ſimp. c. 9.

[b] Gal. l. 2. de antid. c. 6.

VIDI VIDII DE MEDICAMENTIS

Liber Quartus: F

Qui eſt de materia ſumpta à corporibus inanimis.

Vnde petantur medicamenta, & quot ſint genera corporum inanimorum.

C A P. I.

MEdicamentorum campus, in quem nunc ingredimur, longe adeo lateque diffunditur, vt vel ſolus videatur, quem Hippocrates,[a] propoſuit Medicinæ longitudinem patefacere; facultates enim, quarum ante cauſas vna cum ſignis ac recto vſu narrauimus, latius opinione vagantur, & ad plurima pertinent, vel potius ad omnia, quæ à natura proferuntur; cum nulla ſit herba, nullus frutex, nulla arbos, quæ radice, flore, fructu, ſemine, foliis, ſucco, gummi, lachryma, corpus noſtrum non mutet, & nobis vtilitatem aliquam non adferat, nulla beſtia, ſiue fera, ſiue cicur; non volucris, non bellua innatans, aut ad ſaxa natiuis teſtis inhærens, nihil in ſpeluncarum concauitate, in montium altitudine, in ſaxorum aſperitate, in ſyluis, mari, littore, fluuiis, ripa, fontibus, nihil (vt vno verbo dicam) in vniuerſa rerum natura, quod non adhibeatur à Medico ad vitia humani corporis extirpanda, quorum omnium tenere facultatem debet, vt vbique præſto habeat, quo vtatur, nec ſemper con- G
fugiat ad conquiſita & peregrina, cum ſæpè numero liceat per ea, quæ paſſim habentur grauiſſimis etiam affectibus ſubuenire, nec requirat vbique pharmacopolam, irrideaturque, quod non ruri aut militiæ, ſed domi tantum nouerit facere Medicinam, in quem errorem illi incidunt, qui facultatem materiarum ignorant.

[a] Hip. l.1. aph.1.

Hæc ſiue ſimplex ſit, qualis à natura gignitur, ſiue arte componatur, quæ nunc à nobis perſcribetur, ſumpto initio à ſimplici; poſtulat enim doctrinæ ratio, vt vbique ſimplicia proponantur, quibus ignotis neceſſe eſt ignorari, quæcunque ex illis miſcentur, & componuntur: omittemus autem in ſimplicibus enarrandis notas, per quas inter ſe diſtinguuntur, ne (vt prouerbio fertur) acta agere videamur, cum hoc opus à Dioſcoride prius elaboratum, à Medicis noſtri ſæculi prope fuerit abſolutum: notis igitur relictis, facultates ſingulorum recenſebimus, experimento tum à Veteribus, tum à Iunioribus comprobatas, quas ſi quis velit ex argumentis colligere, legat, quæ in ſecundo[b] libro de cognoſcendis facultatibus propoſuimus.

[b] Sup. li.2.

Sed vt certis generibus ſupponere incipiam, quæ late adeò diſſeminantur, nulla videtur aptior partitio, quam illa, quæ ponit duo genera; vnum eorum, quæ ab inanimis; alterum eorum, quæ ab animatis petuntur. Inanimis ſubiecta ſunt prima illa initia rerum omnium, quæ nominantur elementa, tum ea, quæ ex his coagmentantur. Inter elementa ignis licet mutare corpus noſtrum poſſit, non adnumeratur medicamentis; nam ſi vſu venit ad vtendum, refertur ad chirurgiam, ſi adhibeatur ad cale- H
faciendum, cum non debeat attingere corpora noſtra, ſed aerem, qui deinde nos calefacit; non ſubeſt amplius medicamentis, ſed vna cum aere ad victus rationem refertur: quò ſpectat etiam vapor calidus, cuius fomento ſæpè vtimur.

Aqua verò aut pura eſt, aut re aliqua infecta, quæ pura eſt, ſeu epota, ſeu ad externas partes admota, tum ſiue calida, ſiue frigida, refertur ad potum & balneum, quæ ſub ratione victus comprehenduntur; quanquam frigida quibuſdam non conſueta eſt tempore ſanitatis, & eatenus videtur in medicamentis ponenda; ad eam tamen delati ſumus in opere de ratione victus, qua de potione ac de balneo.

Quæ aliqua re infecta eſt, iam compoſita eſt, & idcirco pertinet ad mixta.

Reſtat ex elementis terra, quæ aut ſimplex eſt, & magis animo concipi poteſt, quàm re tractari; aut compoſita, qua potiſſimum vtimur in curando, atque hæc ſimiliter pertinet ad mixta, adeò vt inanima omnia corpora, quæ medicamenti vſum præſtant, mixtis adnumerentur.

Diſtribuuntur autem in duo genera, cum alia liquida ſint & fluant, alia ſolida, & foſſilia, liquidis ſubiicitur aqua illa non pura iam dicta, quæ ſpeciem aquæ, & nomen adhuc retinet, præterea ſuccus, hoc eſt, humor craſſior, qui non repræſentat amplius ſpeciem aquæ.

Foſſile[c] in quinque generibus vniuerſum conſumitur, in terra, ſucco concreto, lapide, metallo,

[c] Georg. Agr. l.1. de nat. foſſil.

& quodam

A & quodam mixto ex his: terram appellat Galenus [a] foſſile illud, ex quò madefacto fit lutum. Succus concretus eſt illud foſſile, quod ſiccum eſt, ac ſubdurum, quodque madefactum non conuertitur in lutum, ſed partim liquatur humore, partim calore. Lapis eſt corpus illud foſſile, ſiccum & durum, quod aqua diuturnitate vix mollitur, ſed multo igne aut liqueſcit, aut conuertitur in puluerem.

Metallum nomino corpus foſſile durum, quod calore ignis liqueſcit, ſed refrigeratum reuertitur ad priſtinam duritiem: tantum ex metallis reperitur liquidum argentum illud, quod viuum appellant. Quintum genus foſſilium appellauimus mixtum, quod plura ex prædictis in ſe contineat, conſtetque ex partibus diſſimilibus, quemadmodum venæ metallorum: quatuor enim reliqua, quamuis ſint corpora coagmentata ex elementis, ſimilibus tamen partibus continentur, & idcirco dicuntur ſimplicia, ſed in quinto genere aperte deprehenditur partium diſſimilitudo.

Sunt igitur foſſilia genere quinque: magis autem nobis arridet diuiſio hæc Georgii Agricolæ, [b] quam illa quæ bipartito traditur ab Ariſtotele, [c] in foſſilia, & metallica; aut alia Galeni [d] tripartita, in terram, quam colimus, lapides, & metalla; neutra enim complectitur concretos ſuccos, aut mixta; & quæ traditur ab Ariſtotele, terras etiam omittit: neque obſtat duplex illa materia quam ponit [e] humidus ſcilicet vapor, ex quo metallica, & exhalatio ſicca, ex qua lapides & metallica voluit generari, cum reliqua tria foſſilium genera ex eadem quoque fieri poſſint varie temperata.

Sed iam tempus eſt agere de vnoquoque ſeorſum; repetemus primo membra primæ diuiſionis mixtorum corporum inanimorum, quæ aut liquida ſunt, aut foſſilia: ſtatuamus ante tractandum eſſe de foſſilibus; cum liquida ſiue ſint aquæ, ſiue ſucci, eatenus mixtis adnumerentur, quatenus foſſili ali- B quo inficiuntur, cuius facultatem, niſi antea cognoſcamus, nullo pacto intelligere poterimus vim humoris, cum quo fuerit admixtum. Quamobrem neceſſe eſt prius agere de foſſilibus, quæ cum quinque poſita fuerint terræ nimirum ſucci concreti, lapides, metalla, & mixta quædam ex his, ordiemur à terris, quæ videntur ſimpliciores eſſe, & minus recedere à natura elementi.

De terris. Cap. II.

TErram appellauimus [f] corpus illud foſſile, quod igne non liqueſcit, ſed humore aſperſum ſubigitur, ita vt vertatur in lutum: hæc, quam habemus, quantumuis ſimplex appareat; ac ſine mixtura lapidis, metalli, ſucci concreti, aut alterius rei, [g] non eſt illud ſimplex corpus, quod ponitur à phyſicis quar um elementum, ſed compoſitum quoddam, licet non multum ab eo recedat, hanc colunt agricolæ, adhibent figuli, fullones, fabri, atque alii artifices ad ſua opera efficienda, eadem & Medicis medicamenti vſum præbet, quem nunc perſequi inſtituimus.

Inde autem ordiemur, quod natura terræ puræ, quam diximus eſſe elementum, ſicca [h] eſt, & quamuis cum ſumma ſiccitate ſummum frigus quoque habeat adiunctum; magis [i] tamen valet ſiccando, quàm refrigerando, atque inde ſicci nomen inuenit, vt memoriæ prodidimus in primo [k] libro de tuenda valetudine generatim, qua de elementis: efficax igitur eſt in ſiccando, id quod ſine morſu C præſtat, modo expers fuerit alienæ mixturæ inſignis: valet & hoc nomine ad alia opera præſtanda, quæ ſiccitatem, tanquam effecta cauſam ſequuntur; nam durat, tendit, contrahit, denſat, exaſperat, craſſum facit, adſtringit, repellit, diſcutit, carnem generat, cicatricem vlceribus inducit, ſupprimit ea, quæ effluunt ex corpore noſtro.

Parum autem efficax terra eſt in refrigerando; nam potius mediam temperationem præſtat inter calidam, & frigidam, & vbi cum re acri iungatur, calefacit, vbi cum acerba refrigerat; vbi cum vtraque, aliis partibus calefacit, aliis refrigerat, ſed deprehendi poteſt guſtatu. Quæ igitur acris eſt, & linguam mordet, calefacit & ſimul præſtat effecta illa, quæ à calore tanquam à cauſa proficiſcuntur; ſiccat igitur, ſed non ſine morſu, dum vim acrem retinet; nam vbi aduratur, & lauetur, valide quidem ſiccat, ſed expers [l] redditur morſus, cum vim acrem penitus deponat. Quæ igitur acris eſt, non elota, non modo calefacit, ac ſiccat, ſed liquefacit, detergit, aperit, attrahit, diſcutit, carnem erodit, euocat, quæ ex corpore fluunt, & idcirco illis malis ſuccurrit, quæ amant opera propoſita. Quæ acerba eſt ob vim refrigerandi, durat, tendit, contrahit, denſat, craſſum reddit, repellit, ſupprimit, & vbi valde acerba, at frigida ſit, etiam ſtupefacit, atque idcirco idonea eſt inflammationibus, & aliis tumoribus præter naturam, tum vlceribus cruentis. At Dioſcorides [m] cuilibet terræ medicamenti vim habenti ſummam tribuit facultatem refrigerandi, ac foramina obſtruendi, cui non ſubſcribo; neque enim valde refrigerat quælibet, ſed tantum quæ acerba eſt, vt diximus, cum acris calefaciat, quæ ſaporis acerbi, & D acris expers eſt, neque euidenter calefaciat, neque euidenter refrigeret, quamuis medicamenti vſum præbeat.

At neque etiam foramina oppilat terra omnis, qua vtimur ad medendum, ſed tantum quæ emplaſtica eſt, hoc eſt, quæ ſubſtantiam habet glutinoſam, & idcirco temperationem humidam, non ex toto aquoſam, ſed aliqua ex parte etiam aeream; ſequitur enim lentor mixturam aeris, debet etiam, quod emplaſticum eſt, carere [n] morſu & vehementi calore, frigore, ac ſiccitate, alioquin non obſtrueret, nec diceretur emplaſticum, ſed magis detergeret, atque adſtringeret, quamobrem non conuenit cuilibet terræ medicamenti vim habenti vis valde frigida, atque emplaſtica, quam illi tribuit [o] Dioſcorides, cum alia calida ſit, alia media inter frigidam & calidam, alia ſit omnino expers lentoris, ſed terræ natura in vniuerſum (vt diximus) ſicca eſt, ita vt ſiccando præſtet effecta, quæ ante retulimus; ob alienam verò mixturam modo calefacit, modo refrigerat, modo emplaſtica eſt, modo detergit, quæ omnia effecta ſequuntur temperationem: ſed præter hæc obtinent terræ nonnullæ à tota ſubſtantia facultatem, per quam [p] venenis & peſtilentibus febribus aduerſantur: hæc autem colligi ex cauſa nequit, cum nos lateat; ſed tantum experimento deprehenditur: ſed operæ precium eſt ſubiicere terras illas, quæ magis celebres ſunt, & quas Maiores experimento comprobarunt, ſi illud ante

[a] Gal. li. 9. ſimplic. ab initio.
[b] Agri. l. 1. de nat. foſſilium.
[c] Ariſt. 3. l. meteo. c. 6.
[d] Gal. li. 9. ſimplicium ab initio.
[e] Ariſt. loc. cita.
[f] In c. anteced.
[g] Gal. l. 1. de elem. ca. 5.
[h] Gal. l. 1. de nat. hum. com. 2.
[i] Ariſt. l. 2. de ortu, & inter. tex. 23.
[k] Vid. l. 1. de tu. va gen. c. 9.
[l] Galen. 9. ſimplic. ab initio.
[m] Dioſ. l. 5. c. 127.
[n] Galen. 4. l ſimp. ca. 5. & 6.
[o] Dioſc. li. 5. c. 127.
[p] Galen. 9. ſimpl. c. de terra Sam. & ab initio einſdem libri.

a Galen 9. adſcripſerimus, quod quæcunque terra colitur, ſi pinguis ſit, vt illini poſſit, egregiè ad [a] ſiccandùm E
ſimp. à prin- accommodatur, adeo vt ſanet aquam intercutem, lienis tumorem, inflammationem vetuſtam, œde-
cipio. mata; ſed venio nunc ad illas, quæ veterum ſcriptorum authoritate commendantur, in quibus per-
ſcribendis hunc ordinem tenebo, incipiam ab imbecillioribus, & ſubinde pergens ad validiores, ad
validiſſimas perueniam: imbecilliores appello eas, quæ ſine vllo morſu penitus exſiccant, & nihil
aut certe parum detergunt, validiſſimas verò illas, quæ cùm morſu efficaciſſimè ſiccant; ordiar à ſa-
mia.

Samia igitur terra imbecilla admodum eſt, cuius ſubſtantia aeris plurimum admixtum habet,
b Galen. 9. & idcirco glutinoſa eſt & emplaſtica, quod nihil acre admiſtum habeat, ita vt [b] eluenda non ſit; ne-
ſimpl. c. de que enim aliquo modo mordet, aut exaſperat, ſed citra omnem calorem ſiccat, ac minimum quid de-
terra Sam. tergit, & minimum ſimiliter refrigerat, quo nomine tum aduſtis, tum inflammatis partibus ſuccur-
c Gal. ibid. rit, præſertim laxioribus, vt mammis, [c] teſtibus, glandibus; adhibetur autem principio inflammatio-
& Dioſco. nis, lenit etiam dolores, & ſuccos erumpentes reprimit, atque ob hanc cauſam articulis dolenti-
l. 5. c. 129. bus maxime aptatur, prodeſt vlceribus, quatenus ſiccat, etiam ſi in inteſtinis ſint vnà cum tormini-
bus coniuncta, modo non ſint ex numero erodentium, ſiſtit ſanguinem vndecunque fluentem, ſi-
ſtit & muliebre profluuium. Vt aduſtis ſuccurrat, dilui ſolet aceto vel poſca: vt dolorem leniat, dilui-
tur ex aqua, ita vt fiat lutum, adiiciturque tantum olei roſa conditi, quantum non permittat ipſum ſic- F
ceſcere.

Selenuſia & Chia terra, paulo validiores ſunt, quàm ſamia; nam maiorem vim habent deter-
d Galen. 9. gendi, [d] non tamen tantam, vt euidenter calefaciant, ſed in medio ſunt calefacientium & refrigeran-
ſimp. c. de tium; ſiccant igitur ac detergunt ſine morſu, incipienteſque inflammationes in mammis & teſtibus
terra Sam. commode repellunt, adhibentur, vbi ſamia deſit, ad leniendum dolorem, carnem in vlceribus ſiccant,
& Dioſco. & detergunt, ita vt à [e] mulieribus adhibeantur ad faciem detergendam, ſummam cutem exulceratam
l. 5. c. 131. & ſanant, medentur aduſtis, ratio vtendi eadem eſt, quæ poſita eſt in ſamia.
132.
e Gal. ibid. Cimolia paulo adhuc valentior eſt, quam Chia & ſelenuſia, magiſque detergit, quod mixta ſit
& Dioſco. [f] ex partibus refrigerantibus, & calefacientibus, ita vt duplicem facultatem nacta ſit, repellentem, ac
f Gal. ibid. digerentem, præter ſiccantem, quam communem poſuimus omnium terrarum: quapropter ſordida
vlcera purgat, atque vbi iterum & tertio lauetur, cum morſum omnem deponat, eoſdem vſus præſtat,
quo ſamia, Chia, & ſelenuſia eodemque modo adhibetur.

Pnighites quamuis [g] colore differat à Cimolia, cum nigra ſit, eandem tamen naturam habet, &
g Galen. 9. ad eoſdem vſus accommodatur.
ſimp. c. de
terra Sam. Creta magis [h] abſtergit, ita vt ad vaſa argentea adhibeatur, ſed quia detergit ſine morſu, eadem
h Gal. ibid. effecta præſtat, quæ in ſuperioribus poſita ſunt.

Lemnia parum habet aeris admixtum, & idcirco parum glutinoſa eſt, eatenus tamen, vt illina-
tur, & vim emplaſticam retineat, & non caret adſtrictione prorſus, ac licet non mordeat, non pro- G
pterea lenit, ſed magis exaſperat, præſertim mollia corpora; validiſſima autem eſt inter ea, quæ ſine
i Galen. 9. morſu ſiccant ac detergunt, ob has igitur facultates laudatur à [i] Veteribus ad carnem in vlcere pro-
ſimp. c. de ducendam, ad vulnus glutinandum, ad cicatricem inducendam, in illis etiam caſibus, vbi vix ob pu-
terra Sam. tredinem recipi poſſit; adhibetur & initio inflammationis ad repellendum, adhibetur ad ſanguinem
vndecunque fluentem, ad tormina, & vlcera inteſtinorum etiam ſi fuerint erodentia, quas facultates
k Gal. ibid. obtinet à temperatione; nam ob totam ſubſtantiam ſuccurrit [k] venenis, ſeu per ictum & morſum fe-
rarum inſerantur, ſeu deuorentur, vt medicamenta lethalia, à quorum pernicie, ſi poſt ſumpta fuerit,
l Gal. ibid. hominem liberat, ſi ante, defendit: valet etiam in febribus [l] peſtilentibus contra eos ſuccos, qui adeò
putres & praui ſunt, vt veneni modo hominem interimant.

Ratio admouendi varia eſt; nam ad putria vlcera imponitur ex aceto acerrimo, ad minus putria,
ſordida tamen, ex mulſo: ex poſca ad ea, quæ adiunctam habent inflammationem: ex vino auſtero ad
cruenta, quæ glutinari debent, ad ictus ferarum ex aceto: ſed ſuperiniiciuntur tunc folia ſcordii, cen-
taurii, aut marrubii: intus verò aduerſus medicamenta lethalia & prauitatem ſuccorum, vel bibitur
diluta ex vino, vel deuoratur mixta cum baccis iuniperi; nam ea confectio non ſolum veneni vim
m Galen. 9. frangit, ſed eius materiam quoque vomitu [m] elicit, vt leporem marinum, cantharidas, & quidquid
ſimp. c. de mortiferum ſumptum fuerit: ſuccurrit autem inteſtinorum difficultati, cum vel bibitur ex poſca val-
terra Sam. de diluta, vel cum ſucco plantaginis in anum per cliſterem demittitur, ſed vbi [n] inteſtina vlcere exe- H
n Gal. ibid. dantur, ante abluenda ſunt, primo quidem mulſa, deinde muria.

o Gal. ibid. ERETRIA valentior [o] eſt, quam lemnia, ſed nondum mordet, efficiturque moderata, ſi bis
terue lauetur, quod ſi ante vratur, deinde lauetur, tenuiorum partium efficitur & magis ſiccat, ſi poſt-
quam vſta eſt, non lauetur, manet acrior ac magis digerit; ſine vſtione autem valet communi nomine
terræ ad vlcera, quibus ægre aut generatur caro, aut inducitur cicatrix, quibus maxime idonea eſt, vbi
ante vſta fuerit, & elota.

p Dioſc. l. 5. MELLA ſimilis [p] eſt eretriæ.
c. 337.
q Gal. l. 9. ARMENIA facile [q] in tenuiſſimum puluerem reducitur; nihil enim arenæ inter ſe continet;
ſimpl. c. de tamen non æque lenis eſt ac ſamia, cum minus aerea ſit & denſa magis, ſummam verò ſiccandi vim
terra Sam. habet; ita vt valeat etiam ad vlcera [r] putria in ore, inteſtinis, pulmone, abſumat deſtillationem à capite
r Gal. ibid. ad thoracem, & hoc nomine ægrè, ſpirantibus ſuccurrat, tollat item ſanguinis ſputum, ſed omnia hæc
ſ Gal. ibid. oriuntur à temperatione: ob totam vero ſubſtantiam aduerſatur peſti [ſ] vt ſi quod aliud remedium, bi-
bitur enim ex vino tenui, albo modicè diluto, quod vbi febris validior fuerit, aquoſum eligi debet &
ſimiliter dilui: ſiue pro vino adhiberi poteſt aqua ſcorzoneræ.

t Gal. ibid. Ampelites ita appellatur, [t] quod vermes enecet (in oculis vitium) quamuis inter terras refera-

A tur;magis tamen ponenda eſt in mixtis;ſiquidem coniungitur cum bitumine euidenter,atque idcirco non lenit,ſed mordet, & valde admodum ſiccat ac digerit.

Sunt & aliæ terrę acres admodum & valentiſſimæ,quæ in venis metallorum fere effodiuntur,inſignemque colorem habent, vt viridem, cæruleum, luteum, cuiuſmodi eſt ochra, quæ maxime acres ſunt, & non ſolum valde detergunt, ſed detrahunt carnem excreſcentem, & comminuunt tophum in articulis;quod ſi cum cera miſceantur,producunt carnem in vlceribus cauis, Hactenus de terris inſignibus,ſi quæ prætermiſſæ ſint,ſi cum his conferantur,facile præſeferent,quam vim habeant,tranſeamus ad ſuccos concretos.

De ſuccis concretis. CAP. III.

INter foſſilia numerauimus [a] ſecundo loco ſuccum concretum, quem diximus eſſe illud foſſile, quod ſiccum eſt ac ſubdurum, quodque madefactum non conuertitur in lutum, ſicut terra,ſed vel tabeſcit humore, vel liquatur calore. At nullus ſuccus concreſcit, niſi ſolidum habeat admixtum, ex cuius varietate, [b] varia concretorum ſuccorum genera oriuntur; vbi enim humori terra adiicitur, ſalem aut nitrum efficit, vbi aliquod acerbum, alumen vel atramentum ſutorium, aut aliud non diſſimile; vbi aliquod acre, auripigmentum, ſandaracham, chryſocollam, vbi aliquod pingue, ſulphur, aut bitumen, ita vt ſucci concreti in quatuor genera diſtribuantur, in ſalſos, acerbos, acres, pingues, quorum vires ſigillatim nunc exponemus, orſi ab iis, qui terram admixtam habent, cuiuſmodi eſt ſal & B nitrum.

a Sup c.1.
b Georg. Agr. l.3. de cau. ſubterraneorum in fine.

SAL maximum præbet vſum homini; neque enim ſolum adhibetur vt condimentum in ratione victus,ſed etiam vt medicamentum:quo nomine nunc à nobis tractatur. Habet igitur ſal omnis ſaporem [c] ſalſum, qui nititur in ſubſtantia ſicca à calore per humorem extenuata, ita vt vim egregiam habeat ſiccandi, & ſimul etiam calefaciendi ſecundo gradu, aut etiam initio tertii: & ea effecta præſtat, quæ eiuſmodi calorem ac ſiccitatem ſequuntur; [d] nam durat, contrahit, tendit, denſat, exaſperat, digerit, & illis morbis aptatur, qui poſtulant opera propoſita; ſed quia præter ſalſum ſaporem habet aliquid adſtrictionis, idcirco etiam adſtringit, [e] non tamen æquè omnis; nam in aliquo ſale adſtrictio euidens eſt, in aliquo vix percipitur. At nec deeſt, qui præter ſalſedinem ſaporem habet acrem aut amarum, vteruis reperiatur, addit vim detergendi, ſed minuit adſtrictionem; ob has igitur facultates ſal putredinem [f] præſentem abſumit, & nouam fieri non patitur. Quod ſi vratur, acriorem vim acquirit, & magis detergit, ſed amittit adſtrictionem, quæ inter ſales potiſſimum in foſſili reperiri ſolet. Aduerſatur autem [g] ſal venenis, ſiue ob temperationem, ſiue ob totam ſubſtantiam; nam extrinſecus imponitur ictis à vipera, crocodillo, ſcorpione, ſcolopendra, veſpa; abſumit enim virus contractum exiccando ac detergendo, ſed bibitur etiam ex vino, aut poſca aduerſus lethalia, quæ deuorata fuerint, vt fungos, & papaueris lachrymam; tuncque par eſt magis prodeſſe calefaciendo, ſiccando, extenuando, & omnino qualitate manifeſta, quàm tota ſub- C ſtantia.

c Ariſt. li. de ſenſu ſenſili c.4.
d Gal.l.11. ſimpl. c.de ſale.
e Gal.ibid.
f Gal.ibid.
g Gal.li.6. 6.epi.com. 5.& Dioſ. li.5.c.85.

Nitrum craſſiorem [h] ſubſtantiam habet; nitri ſpuma tenuiorem, vtriuſque tamen natura terram plurimam admixtam habet extenuatam à calore, quemadmodum ſal;ſed multum aeris in ſe continet,& idcirco adſtrictione [i] caret, ſaporem verò ſalſum,& ſubacrem habet;calefacitque ac ſiccat tertio gradu; detergit, digerit, incidit, extenuat, vtiliuſque, quàm ſal intus datur, ad craſſos & glutinoſos ſuccos extenuandos, & ad fungorum [k] noxam tollendam,cum ſine adſtrictione magis digerat,atque extenuet; aperit etiam ob vim detergentem foramina cutis.

h Dioſ.li.5. c.89.
i Gal.2.catag.c.5.
k Dioſ.l 5. c.89.

Cum materia acerba miſcetur duplex ſuccus concretus, alumen,& atramentum ſutorium. Aluminis plura [l] genera ſunt, quodlibet autem tertio gradu calefacit,& ſiccat; valideque adſtringit, vnde apud Grçcos [m] συπτηρίαι nomen inuenit;habet igitur vim cicatricem inducendi, [n] non tamen glutinandi,quod ſimul cum eximia adſtrictione ſubacre ſit, & idcirco detergat, magiſque erodat, quàm agglutinet: quamobrem dari ſolet ad carnem in vlceribus ſupercreſcentem, præſertim aduſtum, quod ſic remittatur adſtrictio,& addatur vis erodens atque abſumens.

l Gal.5.lib. ſimp.c.12.
m Dioſ.l.5. c.82.& Galen.9.ſimpl.
n Gal li.1. ſimp c.32.

Atramentum ſutorium differt ab alumine, quod magis terrenum ſit, quamuis vtrunque egregie [o] adſtringat;refertur ad atramentum ſutorium pſori, chalcitis, miſy, melanteria, quæ ſine vllo artificio ſponte naſcuntur, quibus eximia [p] ineſt adſtrictio, & quod mirum eſt, cum inſigni calore coniuncta, idque ob partes diſſimiles. Attramento ſutorio minus adſtringit pſori, chalcitis, miſy, & me- D lanteria, quæ [q] differunt inter ſe habitu partium: pſori valde craſſum eſt ſed minus chalcitis, miſy tenue, melanteria tenuiſſima; omnia igitur adſtringunt, & ſimul calefaciunt, ita vt adurant, præſertim quæcunque ex illis habent craſſiores partes, vt pſori,& chalcitis. Quæ tenuiora ſunt, non inducunt cruſtam: omnia etiam inſperſa valent ad ſanguinem ſiſtendum, id quod magis præſtat atramentum ſutorium, quod habeat adſtringendi vim maiorem, ob quam non patitur humidiores carnes putreſcere. Omnia item abſumunt carnem in vlceribus creſcentem, & purgant vlcera putria, minus autem mordent, ſi adurantur, leuiterque inſperſa carnem reddunt in vlceribus duriorem, & idcirco cicatricem inducunt. Nam ſi largius imponantur, magis carnem exedunt, atque abſumunt: proprie autem atramentum ſutorium ſi ad drachmam vnam ex mulſa bibatur, aluum laxat; licet non ſine periculo excoriationis inteſtinorum; Id quod probe etiam facit oleum, quod ex eo per deſtillationem elicitur; ſuccurrit & epotum noxæ, quam adferunt fungi, [r] quod eorum craſſitudinem ſecet, atque abſtergat.

o Galen.3. ſimp.c.16.
p Gal.ibid.
q Galen.9. ſimp. c.de miſy.
r Dioſ. li.5. c.74.

Vbi humori acre aliquod miſcetur, fit ſuccus concretus multiplex, quilibet autem digerit ac detergit; differt tamen alius ab alio, quod magis vel minus acris ſit, quod item ex tenuioribus, vel craſſioribus partibus conſtet: quæ differentiæ cauſa ſunt diuerſorum operum, qui tenuiores partes habet, & non admodum eſt acris, calefacit, ac ſiccat, non tamen valde, detrahitque ſummam ſuperficiem ex

ciem ex carne molliori, & carnem ſupercreſcentem in vlceribus coercet; quod ſi acrior fuerit & te- E nuis ſimul, magis calefacit, ac ſiccat, & non ſolum ſuperficiem, ſed ſubiectas partes, non modo vbi caro mollis ſit, ſed etiam vbi dura, exedit ac liquat; vnde ſepticis, hoc eſt, putrefacientibus adnumeratur. At ille, qui non ſolum valde acris eſt, ſed continetur etiam partibus craſſioribus, ob vim ſummam caloris ac ſiccitatis adurit, quò confert craſſitudo partium, quæ ſuperimpoſitæ diutius hærent, ita vt cruſtam inducant. Sed exponamus ſigillatim vnumquemque.

a Dioſ. li. 5. c. 64.

Chryſocolla acris eſt, & valde digerit, ac ſiccat, non tamen valde mordet, neque ſolum valet ad [a] ſupercreſcentem carnem coercendam, ſed etiam ad contrahendum ac denſandum, ita vt proſit vlceribus illis, quæ ægrè cicatricem accipiunt; epota autem ſoluit aluum, & vomitum mouet, quanquam liberalius ingeſta hominem interimit.

b Dioſ. li. 5. c. 66. & G. li. 9. ſimpl. c. de lapidibus.

Cœruleo eadem ferè vis eſt; nam digerit, detergit, [b] abſumit carnem vlceribus ſupercreſcentem, & cum ſit adſtrictionis particeps, conducit etiam ad cicatricem inducendam, neque ita acreis eſt, vt ſepticis & putrefacientibus adnumeretur.

c Gal. ibid. d Gal. ibid. e Tral. li. 1. c. de melancholia.

Cinnabaris [c] eandem vim habet; ſed imbecillius eſt.

Armenio minor ineſt vis detergendi, minor item adſtringendi, quàm cœruleo, vtiliter autem miſcetur medicamentis, [d] oculorum palpebris verò inſperſum pilos auget; epotum purgat [e] atram bi- F lem, & vomitum mouet.

f Gal. li. 9. ſimpl.

Ærugo, acrior eſt; nam detrahit carnem, quæ [f] dura eſt, & liquefacit mollem, cum non mediocriter mordeat: quòd ſi minima eius portio inſpergatur, contrahit; quo nomine videtur conferre ad cicatricem inducendam, liberalius autem data præſefert vim, quam habet, erodendi, ita vt nec cicatricem inducat, nec carnem generet: quod ſi modica eius portio liquido cerato adiiciatur, modice detergit, ita vt carnem [g] generet. At non propterea debet ærugo referri inter carnem generantia.

g Galen. 3. meth. ca. 2. h Dioſ. lib. 5. c. 53.

Rubigo, ſeu ferrugo non modo acrem, ſed etiam adſtringentem [h] vim habet, veluti attramentum ſutorium, ſed longè minus, quàm ipſum erodit.

i Galen 9. ſimpl. k Gal. ibi. & Dioſ. li. 5. c. 80.

Auripigmentum admodum acre eſt, & non ita tenuibus partibus continetur, ſed efficitur tenuius, [i] ſi vratur; quamobrem impoſitum carnem [k] adurit & cruſtam inducit, abſumit autem pilos, dein ſi diutius inhæreat, lædit carnem ſubiectam.

l Dioſ. li. 5. c. 81.

Sandaracha non diſſimilem auripigmento vim habet, ita vt digerat ac detergat vehementer; quod ſi miſceatur cum reſina, accommodatur ad difficultatem anhelitus tollendam; cum mulſa verò ad educendum pus [l] ex thorace. Vapor autem, qui ex ea, dum vritur, exhalat, ſi per fiſtulam recipiatur ab ore, ſanat tuſſim.

Quartum genus ſucci concreti admixtum habet pingue aliquod cum humore; quod pingue non ſimplex eſt, ſed acre aliquod habet adiunctum: huiuſmodi autem ſunt ſulphur, bitumen, & quæ ex bitumine conſtant; veluti camphora, gagates, naphtha.

m [Gal]. li. 9. n [Dio]ſ. li. 5. cap. 83. & Galen. ibid. o Gal. loco citato. p Gal. ibid.

Sulphur ſubſtantiam habet raram, leuem ac pinguem, quod multum aerem in ſe contineat; eſt G itaque tenuium [m] partium, & temperationem habet calidam, & ſiccam; quamobrem calefacit, ſiccat, digerit, ac detergit, extrahit; idcirco tollit [n] vitia cutis, vt prurientium ſenſum, vitiliginem, impetiginem, ſcabiem, lepram; illinitur enim mixtum cum reſina terebinthina, vel temperatum ex aceto; ob facultatem verò extrahendi medetur [o] venenis, quæ per morſum ſcorpionis, turturis, aut draconis marini inſeruntur; elicit enim virus ob extrahendi vim, quam habet, & eodem nomine vbi pungantur nerui, aut cordæ; extrahit enim ſaniem, inſpergitur autem plagæ per ſe in tenuiſſimum puluerem redactum; aut illinitur cum [p] ſaluia mixtum, vel vrina maceratum.

q Gal. lib. 11. ſimpli. in fine.

Bitumen eſt ſuccus concretus pinguis, in cuius temperatione excedit aer & ignis, vnde facile liquatur, & accenditur; ſed rurſus concreſcit, & craſſum redditur; calefacit [q] autem & ſiccat ſecundo gradu, quo nomine adhibetur ad mixturam illam qua condiuntur cadauera, vt diutius ſeruentur, (mumiam appellant) glutinat etiam vulnera, ſiccando, & contrahendo, & ob ſubſtantiam glutinoſam ſimul alligando partes diſiunctas, quamobrem vtiliter miſcetur emplaſtris, quæ ſtatim cruentis vulneribus iniiciuntur, œnema græcè nuncupantur; ſiſtit autem ſanguinem, ſed quia multum vaporem edit, capitis grauitatem adfert, præſertim vbi per ſuffitum adhibeatur.

Camphora paratur arte, pertinetque ad bitumen, eandemque vim habet, nec frigida eſt, vt nonnulli crediderunt; ſed ſecundo gradu calefacit ac ſiccat, nec coercet veneris impetum, quod refrigeret, ſed quod (non ſecus, quàm ruta,) ſemen extinguat, ob ſiccandi vim, quam habet, ob quam vigiliæ cau- H ſa quoque eſt.

Gagates lapis ſicut & ſuccinum ſiue charabes, & ambra ſimiliter ad bitumen referuntur; habent autem vim ſiccandi non ſecus, quàm bitumen, ſiſtunt ſanguinis fluxum, deſtillationemque à capite ad ſubiectas partes deſcendentem.

r Dioſ. lib. 1. c. 85.

Naphtha, & piſaſphalthos, quamuis liquidior ſit, bitumini [r] tamen ſubiicitur, eandemque vim habet calidam & ſiccam, glutinat ac digerit; dicitur autem naphtha, & petreleon, quod quaſi oleum è ſaxis emanet.

De lapidibus. Cap. IV.

TErtium genus foſſilium diximus eſſe lapidem, qui aqua vix macerari poteſt; ſed valido igni aut liqueſcit, aut conuertitur in puluerem; ſub quo nomine comprehendimus non modo paruos, ſed etiam magnos lapides, veluti marmora & alia ſaxa; præterea ex paruis non modo viles, ſed eos etiam qui magno in precio habentur, veluti gemmas; quo nomine ſignificantur illi, qui duri ſunt, & vel pellucent, vel nitent colore, quorum omnium vires nunc exponemus, ſi ante, quod commune eſt omnium, proponemus. Natura igitur lapidum media eſt inter terras & metalla; Terræ enim, de quibus ante tractauimus, plurimum in ſe continent terrenæ ſubſtantiæ, aereæ parum: Metalla ex

contra-

A contrario multum habent aquæ per ignem admixtæ cum terrena ſubſtantia; medium locum tenent inter hæc lapides, vt diximus, in quibus cum ſuperet adhuc elementum terræ, ſiccandi vis ineſt, cuiuſcunque generis fuerint, quamobrem ad eos morbos curandos accommodantur, quibus idonea ſunt ea opera, quæ à ſiccitate proficiſcuntur; hoc eſt, quibus opus eſt durare, ſiccare, contrahere, tendere, denſare, adſtringere, repellere, exaſperare, digerere, glutinare, carnem generare, cicatricem inducere: Quæ cum communiter pertineant ad lapides omnes, diſtinguere oportet, num qualitatem aliam habeant inſignem; id quod facile ex ſapore deprehenditur, vbi contrita, vel in mortario, vel ſuper cote in puluerem, aut ſuccum vertuntur: Alii enim expertes inſignis ſaporis percipiuntur, alii guſtantur adſtringentes, alii acres.

Qui ſaporis expertes ſunt, ſiccant ſine morſu, & communia opera propoſita efficiunt: qui adſtringunt, ſiſtunt ſanguinis fluxum, & muliebre profluuium; validiuſque repellunt, glutinant, & cicatricem inducunt. Acres contra valentius ſiccant, extenuant, digerunt, detergunt, carnem detrahunt, putrefaciunt, vrunt: Sed præter has facultates, quæ à temperatione emanant, aliquid aliud etiam efficiunt lapides [a] ob totam ſubſtantiam; id quod non poteſt dignoſci, niſi experimento, quemadmodum ſecundo [b] libro demonſtrauimus, cum ageremus de cognoſcendis facultatibus medicamentorum. Ratio vtendi non vna eſt; qui ob totam ſubſtantiam aliquid præſtant, interdum ſatis eſt, ſi integri alli- B gentur externis partibus: quanquam vbi intus ſumuntur, comminui debent, non ſecus, quàm alii, qui à temperatione ſuam obtinent facultatem.

[a] *Gal. li. 9. ſimpl. c. de lapidibus.*
[b] *Supra li. 2. c. 1.*

Quorum hæc ratio eſt; nam vel comminuuntur in mortario, ita vt vertantur in puluerem, & adhibentur, vel teruntur ſuper cote ex aliquo humore, ita vt vertantur in ſuccum, quod euenit galactiti, ſchiſto, hæmatiti, & aliis compluribus, nō tamen omnibus; ſiquidem gemmæ, vitrum, ſaxa, complura in aſperum puluerem, ac veluti arenam diſſoluuntur, nec poſſunt vllo pacto degenerare in ſuccum.

Hactenus in vniuerſum de lapidibus, nunc ſigillatim vires proponemus eorum, qui maximè à Medicis probantur: Cumque alii (vt diximus) qualitatis ſint expertes, alii ſaporem habeant adſtringentem, alii acrem, agemus ante de iis, qui expertes ſunt qualitatis, cuiuſmodi potiſſimum eſt melitites, galactites, merochtus.

Melitites teritur cote ex humore aliquo, vertiturque in ſuccum [c] ſubdulcem; vnde nomen inuenit; eiuſmodi ſuccus ſine morſu ſiccat ac detergit, atque idcirco idoneus eſt oculis, & aliis partibus, quibus ineſt ſentiendi vis acerrima.

[c] *Dioſ. lib. 5. c. 108. & Gal. 9. lib. ſimpl.*

Galactites cote contritus, & ex aliquo humore reſperſus, vertitur [d] in ſuccum lacti non diſſimilem, vnde nomen obtinuit, ſiccatque ſimiliter, ac detergit ſine morſu, & ad eoſdem vſus accommodatur.

[d] *Dioſ. & Gal. ibid.*

C Morochtus ſimiliter ſiccat ſine morſu; eſt enim ex toto expers acris & adſtringentis [e] facultatis: ſed tranſeamus ad eos, qui ſaporem habent adſtringentem, ſumpto initio ab imbecillioribus.

[e] *Dioſ. lib. 5. c. 109.*

Schiſtos ſine morſu detergit ac ſiccat, habetque adſtrictionem exiguam; ſed tamen adhuc emplaſticis [f] adnumerari poteſt, dolorem lenit, potiſſimum veſicæ, & ventriculi, carnem gignit; idoneum eſt medicamentis oculorum, in corpore molli cicatricem inducit, deſtillationem coercet, & prodeſt ſanguinem ſpuentibus.

[f] *Dioſ. li. 5. cap.*

Hæmatites non multum diſtat à ſchiſto, tantum habet vim adſtringendi [g] euidentiorem, & idcirco magis refrigerat, inflammationes repellit, cicatricem inducit, carnem vlceribus ſupercreſcere nō patitur; ſanguinis fluxum coercet; prodeſt ſanguinem ſpuentibus; aptatur aſperitati palpebrarum, ex albo, oui dilutus, vel ex aqua, in qua bullierit fœnugræcum; ſi fuerit dolor aut inflammatio; imponitur autem per ſpecillum primo magis dilutus, deinde vbi toleretur paulatim craſſior, donec dolorem & aſperitatem leniat.

[g] *Dioſ. li. 5. cap. 101. & Gal. lib. 9. ſimp.*

Gypſo præter communem ſiccandi vim, alia ineſt partim emplaſtica, [h] partim adſtringens, ob quam facile cogitur, & lapideſcit; quamobrem egregiè ſanguinis fluxum coercet; temperatur enim ex albo oui, & cum tenuiſſimo polline farinæ mixtum excipitur pilis leporis, ac ſuperimponitur: At ſi deuoretur [i] gypſum ſtrangulat; nimis enim cogit, & adſtringit, id autem, quod vritur, minus emplaſticum [k] redditur, ſed validius ſiccat, & ex poſca dilutum repellit.

[h] *Galen. 9. ſimplic. & Dioſ lib. 5. c. 92.*
[i] *Dioſ. li. 5. c. 92.*

D Cyamus manifeſtam habet vim refrigerandi, ſicut & ſamius, atque idcirco repellit, & in principio inflammationum maxime aptatur, coercet lachrymas, & cum lacte illitus ſanat vlcera oculorum.

[k] *Galen. 9. ſimp. cap. proprio.*

Magnes [l] eandem facultatem habet, quam hæmatites; ſed ob totam ſubſtantiam purgat ſuccos [m] craſſiores.

[l] *Gal. li. 9. ſimp.*

Lapis, quem ſpecularem nominant, ſiccat cum adſtrictione, & idcirco potui datur ex vino iis, qui inteſtinorum difficultate laborant; vſtus verò & in puluerem redactus carnem detrahit, & ſanat fiſtulas.

[m] *Dioſ. li. 5. c. 105.*

Corallium inter lapides [n] etiam nominatur; ſiccat autem & refrigerat euidenter, quamobrem ſupprimit ſanguinem, vndecunque fluentem, & ſpuentibus ſanguinem aptatur.

[n] *Dioſc. li. 5. c. 97.*

Habent alii lapides vim acrem, ſiue ſolam, ſiue mixtam cum adſtringente; commemorabimus ante illos, qui ſimpliciter acres ſunt, deinde eos, qui ſimul etiam adſtringentes. Incipiemus ab acribus, ac detergentibus tenuioribus.

Pumex præter ſiccandi vim detergit, [o] conuertiturque in ſuccum, ſi cote ex humore aliquo teratur; ob vtramque vim carnem producit. Illud autem ignorare non oportet, quod non ſolum detergit, quatenus acris eſt, ſed etiam quatenus aſper; ita vt dentes nitidos reddat; adhibetur autem & [p] vſtus & non vſtus: qui vritur, tenuiores partes acquirit, & facultatem (miſii non diſſimilem; redditur enim acrior, niſi abluatur, poſtquam vſtus eſt.

[o] *Galen. 9. ſimpl. cap. proprio.*
[p] *Gal. ibid.*

Smiris tantam detergendi [a] vim habet; vt non modo ad dentes,ſed ad gemmas poliendas adhibeatur, egregiè autem ſiccat, & ſanat gingiuas laxiores,ſed vſque adeò acris eſt,& calefacit,vt cum adurentibus medicamentis miſceatur. E

In ſpongiis naſcitur lapis, qui ſimiliter conuertitur in ſuccum,& citra validum caloris exceſſum adeò extenuat,[b] ac detergit,vt calculum frangat in renibus,non tamen in veſica,vt quidam [c] tradiderunt.

Eandem vim habet vitrum, [d] & lapis Iudaicus,ſi tritus ex aliquo humore bibatur;detergit enim egregie ob aſperitatem,& calculum in renibus frangit.

Ophytes idem [e] præſtat; ſcribunt tamen,ſi geſtetur liberare hominem ab ictu viperæ, quod ſi verum eſt,ad totam ſubſtantiam referri debet.

Aſius lapis multo calidior eſt, cum non ſolum detergat, ſed detrahat etiam [f] carnem, vbi durior ſit; vbi mollior, putrefaciat. Huius lapidis flos tenuiores partes habet, & idcirco magis carnem liquat, & quaſi ſale conditam ſeruat; præſefert enim guſtantibus ſalſedinem quandam, nec valde mordet.

Alcyonium huic non diſſimile eſt, nec ſolum [g] detergit, ac digerit, ſed pilos abſumit, & cutim erodit vſque adeò calidus eſt.

Adarce validior eſt, ita vt adurat, [h] nec datur intus, ſed tantum extrinſecus imponitur,mixta ac temperata. F

Calx, vbi nondum extincta ſit, adeò calefacit,vt [i] adurat, & cruſtam inducat; id, quod facit,etiam ſi detur ſtatim extincta, ſed poſt vnum aut alterum diem minus efficax eſt;proceſſu temporis adeò remittitur eius calor, vt non amplius vrat & cruſtam inducat,ſed tantum putrefaciat carnem,elota autem bis terue morſus expers omnino euadit, ita vt egregiè ſiccet, & tamen emplaſtica ſit,ac leniendi vim habeat.

Cinis proxime calcem ſequitur; cineris nomine ſignificantur [k] reliquiæ eorum, quæ vruntur, ſiue ſint corpora inanima, ſiue partes ſtirpium, aut animalium. Retinet autem quilibet cinis vim ignis,ſicut acetum,atrabilis & cætera,quæ vruntur,vt voluit Ariſtoteles;[l] quæ ſi acriora fuerint,acriorem quoque cinerem efficiunt;nam & lixiuium ob hanc cauſam varium efficitur;habet ergo cinis vim putrefacientem, non tamen adurentem,quod tenuiori ſubſtantia contineatur.

Sunt etiam ex lapidibus nonnulli, qui ob partium diſſimilitudinem contrarias habent facultates; vnde ſimul acres ſunt & acerbi, calefaciunt & refrigerant, detergunt, & adſtringunt, cuiuſmodi ſunt,quos proxime ſubiicimus.

Cos ſiccat & manifeſte refrigerat, & idcirco repellit, nec ſinit [m] mammas virginibus, aut teſtes pueris intumeſcere, vtiliter illinitur articulis dolentibus: ſed ob vim detergentem ſanat profluuium capillorum.

Oſtracythes, id eſt, teſta euidentiorem adhuc præſefert vim acrem & acerbam; vnde ſiccat, ac [n] digerit, & non ſolum detergit, ſed etiam repellit, ita vt ſupprimat menſes nimium erumpentes,cicatricem inducat,coerceat vlcera erodentia,mammarum ac teſtium inflammationem ſoluat. G

Ætites ſiccat, ſed ſimul adſtringit, ac detergit,ex aqua illitus ſedat inflammationes mammarum ac teſtium; ferunt [o] etiam lapillum,qui in eo includitur, brachio ſiniſtro mulieris alligatum prohibere abortum.

Ageratus ſimul acris eſt & [p] adſtringit, & idcirco repellit ac digerit æqualiter, adhibetur vtiliter inflammationibus vuæ.

Phrygius ſimiliter repellit,quanquam validius digerit [q] ac detergit, ſolet autem comburi, & dari ad vlcera putria, vel per ſe vel ex poſca, aut mulſo; fit etiam ex eo collirium oculorum affectibus idoneum.

Inueniuntur nonnulli lapides, qui non ob temperationem, ſed ob totam ſubſtantiam probantur,ob quam inſignes quaſdam habent facultates.

Iaſpis viridis ſtomacho adhærens,[r] eius imbecillitatem ſoluit & robur addit.

Smaragdus valet ad febrem peſtilentem, & morbum [ſ] comitialem.

Saphirus [t] epotus prodeſt ictis à ſcorpione.

Hyeracithes Indicus ſi femori alligetur,[u] ſupprimit ſanguinem fluentem ex venis ani.

Margaritæ creduntur vitales [x] ſpiritus reficere, & cordis affectus ſanare, quamuis manifeſtam vim habeant detergendi,ac ſiccandi, ita vt valeant ad epiphoram & ſuffuſionem. H

De Metallis. CAP. V.

METallum ſequitur, quod foſſile eſt per ſe durum, ſed vi caloris liquet, & refrigeratum rurſus concreſcit,atque ad priſtinam duritiem reuertitur: ſolum argentum liquidum inter metalla fluit, & minime durum eſt. Metalla,quæ non fluunt,ſunt aurum,argentum,æs,ferrum,plumbum album,nigrum, & cinereum, quibus ſubiiciemus metallica,quæ partim naſcuntur in venis metallorum,partim fiunt in fornacibus, vbi ea purgantur; partim arte componuntur ex his; quemadmodum, diphryges, cadmia,pompholyx,ſpuma argenti,plumbago,ſquama,cruſta,quorum omnium vires nunc exponemus, ac primo metallorum; quæ cum ſint corpora dura ac ſicca, multum in ſe continent ſubſtantiæ terrenæ, & cum liqueſcant calore, admixtam quoque habent aquam multam, quemadmodum placuit Ariſtoteli,[y] qui in generatione metallorum humido vapori ſiccam exhalationem ob igneam vim tradidit admiſceri; plus autem ignis eſt in metallis, quam in lapidibus, ſicuti in his, quam in terris; ex qua temperatione colligitur in vniuerſum facultas metallorum: conſtat enim in vniuerſum omnia ſiccandi vim habere; ſiquidem aqua,vbi concreuerit,vincitur à ſubſtantia terrena,atque ignea: probe igitur accommodantur, vbi opus eſt ſiccare, & alia opera perficere, quæ ſiccitatem conſequuntur: ſed intueamur ſigillatim vnumquodque.

a Gal. li. 9. ſimp. cap. proprio.
b Galen. 9. ſimp. cap. proprio.
c Dioſ. lib. 5. c. 120.
d Gal. ibid.
e ibidem.
f Galen. 9. ſimpl. cap. proprio.
g Gal. lib. 11. ſimp. c. proprio.
h Gal. ibid.
i Galen. 5. ſimpl. cap. proprio.
k Gal. li. 8. ſimp. cap. proprio.
l Ariſtot. 4. meteo. cap. 11.
m Dioſ. li. 5. c. 125. & Gal. lib. 9. ſimp. ca. proprio.
n Gal. li. 9. ſimpl. cap. proprio.
o Dioſ. li. 5. cap. 118. & Plinius li. 36. c. 21.
p Gal. li. 9. ſimpl.
q Gal. li. 9. ſimp. cap. proprio.
r Gal. li. 9. ſimpl.
ſ Gal. li. de incantat.
t Gal. li. 9. ſimpli.
u Ibidem.
x Auic. lib. 2. & lib. de medic. cordial.
y Ariſt. 3. l. meteor. ca. vlt.

Aurum

A Aurum præter communem ſiccandi facultatem, quam habet, & perficiendi opera, quæ à ſiccitate oriuntur, nil aliud ob temperationem videtur efficere; ſcobes auri admiſceri ſolet confectionibus, quæ ad ſpirandi difficultatem, & ad alios affectus thoracis deuorantur: prodeſt autem tunc detergendo ob aſperitatem, quod ſupra [a] oſtendimus de lapide ſmiri, quo ob aſperitatem gemmæ poliuntur.

[a] Sup. c.4.

Sed probatur aurum, quod ob totam ſubſtantiam videatur vim [b] cordis confirmare, & reficere ſpiritus vitales, quo nomine additur antidotis in tenuiſſimas bracteas redactum: paratur etiam à peritis deſtillationum, ita vt bibi poſſit, aurum potabile appellant, quod ſic paratum eſt, quo putant iuuentutem trahi, ſenectutem produci, & validiores effici actiones noſtri corporis omnes.

[b] Aui. li.2. ca. de auro & li. de medi. cordial.

Perſuadent etiam ſibi chirurgi [c] cum adurunt, vtiliora inſtrumenta eſſe ex auro, quàm ex ferro, quod ea non ſolum non offendant locum affectum, ſed etiam confirment; At vereor, ne magis hoc ſit vtile ipſis, quàm ægrotantibus, neue inuentum hoc magis ſit auaritiæ, quàm Medicinæ, cum eiuſmodi inſtrumenta ex auro confecta à diuitibus relinqui poſtea chirurgis conſueuerint: ferramenta verò non magis nocent, cùm adurunt, quàm quæ ex auro fiunt inſtrumenta, ſatiſque affectum locum confirmant putredine ablata.

[c] Aui. li.2. c. de auro.

Argentum ſimilem Auro [d] vim habet ſiccandi, & ea opera efficiendi, quæ à ſiccitate emanant, B cuius ſcobem non ſecus, quàm auri adiiciunt Medici [e] confectionibus illis, quibus vtuntur ad ſpirandi difficultatem, atque affectus thoracis, ſed prodeſt & quatenus ſiccat, & quatenus ob aſperitatem detergit.

[d] Gal. 3.5. epid com. 1.
[e] Aui li.2. c.65.

Æs admodum efficaciter calefacit, ac ſiccat cum aliqua vi adſtringendi, ita vt ſimul etiam repellat: ſi vratur, acrius redditur, ac tenuius, quam vim deponit, [f] vbi eluatur, redditurque idoneum ad cicatricem inducendam, vbi caro mollior fuerit.

[f] Galen. 9. ſimp.

Ferro etiam, præter vim ſiccandi, ineſt [g] adſtrictio; aqua, in qua ſæpius candens extinctum fuerit, vtranque vim acquirit; nam epota renes laxiores adſtringit, comprimit ſanguinis fluxum; valet aduerſus inteſtinorum difficultatem, etiam ſi per cliſteres in anum infundatur. Scobes miſcetur confectionibus, quæ iecinoris, lienis & venarum obſtructionem tollunt, quod ob aſperitatem egregiè detergat: frequentatur autem à quibuſdam noſtri ſæculi empiricis, proponiturque ægrotantibus, tanquam reconditum quoddam remedium. Efficacius prædicta opera præſtat illud, quod puriſſimum eſt, chalybs nuncupatum.

[g] Aui. li.2. c.252.

Plumbum quamuis nigrum, album, & cinereum effodiatur, à Medicis tamen adhiberi ſolet maxima ex parte nigrum; ſiccat autem; quia metallum eſt, minus tamen, quàm reliqua, quanto minus durum, quod cum terrena [h] ſubſtantia admixtum habeat plurimum aquæ & aeris, ob aquam celeriter admoto igne liqueſcit; ob aerem augetur pondere & mole, vbi diu ſeruatur, quod aliis metal- C lis non euenit: habet igitur vim [i] refrigerandi ob aquam plurimam, non tamen multum ſiccat, niſi vratur; vis refrigerandi vel ex eo percipitur, quod [k] lamina eius ſuperimpoſita refrigerat lumbos, & veneris inſomnia repellat: quod item humores, qui in mortario ex plumbo plumbeo [l] pilo agitantur, contunduntur que, longe frigidiores euadunt; præſertim ſi res agatur in ſole aut aere calidiore; impertitur enim humori aliquid ex ſubſtantia plumbi, vnde mixtura fit longè frigidior, quàm eſſet humor ille per ſe, aptaturque inflammationum principio: reprimit ſuccos, qui ad articulos confluunt, lenit obſcænarum partium, atque ani vlcera inflammata, lenit maligna, & cancro obſeſſa, in quacunque parte verſentur; ex quo patet plumbo refrigerandi, & repellendi vim ineſſe, quo nomine [m] lamina ipſius duro glandularum tumori alligata, id quod præter naturam eſt diſſipat, modo recte alligetur; tunc autem rectè alligatur, cum adſtringitur ſuper tumore, non hinc aut inde. At ſi vratur, remittitur vis refrigerans ob calorem ex vſtione contractum, quem tamen [n] elotum deponit; ſed magis tunc ſiccat, ita vt carnem gignat, additur etiam emplaſtris cicatricem inducentibus, veluti illi, quod conficitur ex cadmia.

[h] Galen. 9. ſimpl. cap. proprio.
[i] Gal. ibid.
[k] Gal. ibid. & lib. 6. de tu. val. c.14.
[l] Galen. 9. ſimpl. cap. proprio.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. ibid.

Argentum liquidum ſupereſt, quod ex metallis ſolum fluit & liquidum eſt, cætera cum ſolida ſint, & conſiſtant, eius facultatem, quam difficile ſit explicare, demonſtrant auctorum ſententiæ controuerſæ. Recentiores illi tribuunt facultatem refrigerandi ac repellendi validam, quibus fauet tum auctoritas Ariſtotelis, tùm experimentum; ſcribit enim [o] Ariſtoteles ipſum conſtare ex aqua copio- D ſe mixta cum aere: experimento comperta eſt valida admodum in eo vis repellendi, quandoquidem illitum cum oleo, & adipe extremis partibus tumentibus, ſuccos inde ad os, & caput repellit; id quod à frigore videtur proficiſci. Dioſcorides [p] tantam illi erodendi vim ineſſe exiſtimat, vt ſi potui detur, lethale ſit. Galenus modo nullum [q] de eo periculum ſe feciſſe ſcribit, modo tota ſubſtantia nobis [r] alienum ponit, modo numerat inter exedentia & carnem liquantia; equidem in tanta opinionum controuerſia interponam iudicium meum. Cenſeo igitur argentum liquidum ex diſſimilibus partibus conſtare, ita vt eius mixtura vniformis non ſit; habet igitur, vt ſcribit [ſ] Ariſtoteles, plurimum aquæ, quod vel ex eo patet; quia liquidum eſt, & fluit; probauit Galenus [t] in plumbo plurimum eſſe aquæ, quod igni admoto citò liquefiat; At quanto plus aquæ par eſt ineſſe argento liquido, quod per ſe perpetuo fluit, nec per ſe vnquam concreſcit: ob eiuſmodi autem partes aquoſas, fatendum eſt frigidum eſſe & humidum, ſed quia his admiſcentur & aliæ, quæ terrenæ ſunt; eſt enim metallum, & idcirco terrenæ ſubſtantiæ particeps, quæ per vim ignis admiſcetur cum partibus aquoſis: apparent autem eiuſmodi partes terrenæ vbi per deſtillationem ſeparantur partes aquoſæ, frigidæ & humidæ, id enim, quod reſtat, craſſum, & terrenum eſt, & adeò calidum, ac ſiccum, vt adurat, vel certè carnem liquet, ac putrefaciat; aliæ igitur eius partes frigidæ & humidæ ſunt, aliæ calidæ & ſiccæ, ſed vtra harum facultas ſuperet, poſitum in diſquiſitione eſt; profectò cum ſtatim adhibetur, molle tactu ſentitur, ac frigidum, ita vt ſuperent partes aquoſæ, quæ ſtatim vim, quam habent, refrigerandi, ac repellendi patefaciunt; ſed vbi diutius detineatur adhibitum corpori noſtro,

[o] Ariſto. 4. meteo. tex. 43.
[p] Dioſ li.5. capit.70. & li.6. c.28.
[q] Galen. 9. ſimp. cap. proprio.
[r] Galen 4. ſimp. c.19.
[ſ] Ariſto. 4. meteo. tex. 43.
[t] Galen. 9. ſimpl. c de plumbo.

partes

a Galen. 4. ſimp. c.19. partes eius calidiores, ac ſicciores, quæ deſiderant [a] opem caloris noſtri, vt potentiam, quam habent, E
præſeferant, calefactæ à nobis rurſus nos calefaciunt, ac ſiccant vehementer, ſicque ſuperant aquoſas, frigidas & humidas.

Illud autem prætertire non oportet, quod quamuis liquidum ſit, aquoſum, & molle tactu, ſtatim percipiatur, non tamen madefacit, aut inficit ea, quæ attingit; ſed tales relinquit, quales reperit, non ſecus, quàm metalla duriora, id quod indicat elementi ſicci cum humido mixturam.

Experimentum verò, quod allatum eſt, non ſolum à vi repellendi proficiſcitur, ſed etiam liquandi, & ita non ſolum à frigore, ſed etiam à calore; principio enim repellit ob vim frigoris, deinde calefactum à nobis nos iterum calefacit, ac ſuccos liquat, ita vt ſudorem moueat, pediculos & beſtiolas ad pudendum, præſertim interimat illitum. fertur autem ad partes internas ob vim penetrandi, quam habet, & ſiue ob totam ſubſtantiam, ſiue ob tenuitatem partium, fertur ad caput, & ipſum ſummopere offendit atque debilitat, ita vt admittat ſuccos, quos iam diximus, primum liquatos eſſe; reddit etiam eos ita acres, vt vbi à capite ad ſubiectas partes deſcendunt, ipſas exulcerent; vnde oritur vlcus & inflammatio in ore, difficultas inteſtinorum. Quomodocunque autem adhibeatur, ſiue intus detur, ſiue extrinſecus imponatur, offendit caput.

Illi etiam, qui eo vtuntur, cum metallum aliquod inaurant, ſi quando ad ignem, vbi continetur, imprudentes propius acceſſerint, eius vapore maximam noxam accipiunt; nam & intumeſcit tota facies, & debilitatur cerebrum; quod & nos aliquando vidimus, & memoria auorum noſtrorum expertus ille eſt, qui globum illum æreum, quem Florentiæ ſummæ teſtudini impoſitum videmus, inaurauit; adeò enim læſus eſt multo illo vapore in tam magno opere, vt paulo poſt reſolutis neruis deceſſerit. F

Ex iis colligi poteſt facultas argenti liquidi, quod primo quidem appulſu refrigerat, ac repellit; deinde à nobis calefactum, adeò nos calefacit, vt liquet & tabefaciat ſuccos, quo nomine prodeſt illis, qui praua illa ſcabie (quam gallicam appellant) affliguntur; miſcetur enim cum oleo, ſtyrace, adipe; ſicque & dorſo, & extremis partibus illitum, hominem liberat, quod experimento ſexcenties perſpeximus, dum ageremus in Gallia, vbi hoc remedium maxime frequentatur: tuto enim ac citò, ſi non iucunde, ſanat hominem, modo viribus valeat, & ante purgetur. Taceant igitur, qui magis authoritati veterum & probabili rationi, quàm ſenſui credentes, penitus ipſum reiiciunt, & tanquam rem pernicioſam à medicamentis explodunt in Gallica ſcabie, cum partim repellendo, partim liquando, tandem efficiat, vt ſucci ea contage affecti detrudantur, corpuſque purum reſtet, ac liberetur; quid quod per ſe hauſtum, ſine vlla vtilitate, aut noxa ſuo pondere delabitur, ac deiicitur.

Quod ſi etiam ex eo cum ſaliua, ac cinere fiat pilula, quæ dimidium ſcrupuli ponderat, non erodit viſcera, vt credidit Dioſcorides; [b] ſed magis liquando efficit, vt praui ſucci à natura expellantur: cuncta hæc experimento à recentioribus comperta ſunt de toto argento liquido.

b Dioſ. l.5. c.70.

At vbi pars ipſius terrena, & ſicca per deſtillationem ab aquoſa & humida ſeparetur, ſi tenuior ſit, erodit ac putrefacit, ſi craſſior, etiam adurit, non tamen valde mordet, aut intolerabilem adfert dolorem, ſicut cætera, quæ erodunt, vel adurunt; habet etiam vim extrahendi non mediocrem. G

Sed relictis metallis, venio ad metallica, quæ ſiue à natura producantur, ſiue arte parentur, ſicciora ſunt, quàm metalla; ſiccantque [c] ſine morſu, vbi non habeant admixtam vim acrem aut adſtringentem; nam quæ acria ſunt, aut adſtringentia, præſtant effecta diuerſa, id quod manifeſtum fiet ſingula perſequentibus.

c G.9. ſim. c. de Metallicis.

d G.9. ſim. Pompholyx conſtat ex partibus tenuiſſimis, & præſtantiſſima eſt inter ea, quæ [d] ſiccant ſine morſu, quamobrem maxime aptatur cancris vlceratis, aliiſque vlceribus prauis; Et maxime conuenit oculis, obſcœnis partibus, ano.

e G. ibid. Spodium eaſdem vires [e] habet, quas pompholyx, ſed conſtat ex partibus minus tenuibus.

f G.9. ſim. Recrementum [f] cuiuslibet metalli egregie ſiccat, maxime verò ferri, quod cum aceto epotum [g] aduerſatur aconito.

g Dioſc. li.5. c.54.

h G.9. ſim. Cadmia omnis media eſt inter calefacientia & refrigerantia, & non ſolum ſiccat, ſed [h] etiam detergit; quæ elota eſt, hoc præſtat ſine morſu, carnem gignit, putria & humida vlcera ſiccat in corpore humidiore, idonea eſt in oculis, magis efficax eſt, quæ petitur ex venis æris, quàm argenti, auri, aut plumbi.

i G.l.6. catagen. c.8. Spuma argenti, nec [i] calefacit, nec refrigerat euidenter, adeò autem modice ſiccat, vt nequeat generare carnem, aut glutinare vulnera; præbet tamen vſum materiæ, ita vt tanquam media miſceatur cum iis, quæ valde detergunt, aut adſtringunt; per ſe autem ſanat vlcera ſummæ cutis, quod ſi intus detur, adeò à nobis calefit, vt vim [k] erodentem acquirat. H

k Dioſ. lib. 6. ca.27.

l G.9. ſim. in fine. Ceruſſa refrigerat, & ſiccat [l] ſine morſu, vnde emplaſtica eſt, & dolorem lenit, atque ob vim repellendi, colliſis protinus illinitur ex oleo roſa condito, neque enim patitur inflammari partes violatas, id, quod vulgares etiam nouerunt, qui vbi ictu aliquo contunduntur protinus ad ipſam confugiunt.

m G. ibid. Sandix cum fiat ex ceruſſa [m] vſta, eaſdem vires habet, ſed cum acquirat partes tenuiores, melius penetrat, nec propterea calefacit.

n G.4. cat. c.1. Stimmi ſiccat cum [n] adſtrictione, & idoneum eſt colliriis.

o G.9. ſim. c. proprio. Diphryges mediocriter [o] acre eſt, & adſtringit, & idcirco ſanat vlcera illa, quæ ægre ad cicatricem perueniunt.

p G.9. ſim. in fine. Flos æris acris eſt & adſtringit, habetque partes tenuiores, [p] quàm ſquama, aut æs vſtum, detergit autem ſimul, ac repellit, & vtiliter imponitur ad aſperitatem palpebrarum.

q Dioſc. li.5. c.49. Squama æris idem efficit, quod flos, ſed partes habet craſſiores, epota autem cum mulſa hydragogum [q] efficitur: egregieque aquam hydropis purgat.

A Squama ferri præſertim ſtomomatis,[a] tanto magis adſtringit, quàm ſquama æris, quanto minus eſt acris, vtraque autem valde ſiccat, atque in puluerem redacta, & aceto macerata, curat aures purulentas; Squama ferri magis idonea eſt vlceribus prauis, cum minus mordeat. Squama æris magis carnem liquat, ac putrefacit.

[a] *G. 9 ſim. c. proprio.*

Pſoricum non ſolum ſiccat, ſed etiam detergit,[b] cum acre ſit, minus autem mordet temperatum ex vino, quàm ex aceto.

[b] *G. 9. ſim. in fine.*

De foſſilibus mixtis. Cap. VI.

POſtremo loco poſuimus illa, quæ non amplius ſimplicia ſunt, ſed ex variis foſſilibus componuntur, mixta nominauimus.

Nam quæ hactenus expoſita ſunt, quamuis compoſita ſint ex quatuor elementis, dicuntur tamen ſimplicia, quod habeant partes vnius generis, ac ſimiles, quemadmodum terræ, ſucci concreti, lapides, metalla. In iis, quæ mixta vocauimus, duo vel plura ex prædictis continentur; horum facultas inuenietur, veluti & aliorum, quæ compoſita ſunt, ſi deprehendatur vis ſimplicium, ex quibus componuntur; ergo vbi mixtum ex æqua mole plurium foſſilium componatur, æquè particeps erit facultatum vniuſcuiuſque, vbi ex inæquali, inæqualiter; neceſſe enim eſt ſuperare facultatem illius mixti,
B quod cætera ſuperat in mixtura, ſed cum foſſilium ſimplicium vires abunde fuerint in ſuperioribus expoſitæ, non difficile erit ex illis colligere facultates mixtorum; aliquot tamen in medium adducemus, quorum exemplo reliqua pateſiant.

Terra ampelythes, quamuis referatur inter terras, eſt tamen mixta, conſtatque ex terra, & ſucco concreto, ac proprie ex bitumine, & præter ſiccandi vim, quam obtinet à terra, habet proprie à bitumine vim digerendi, ac detergendi inſignem.

Lutum, quod in aquis ſponte naſcentibus, hoc eſt, materiam foſſilem habentibus, reſidet, componitur ex terra & ſimul ex ſucco concreto, aut metallo, quod eiuſmodi aquis admixtum eſt; habet autem vim ſiccandi à terra; ab altero verò foſſili admixto digerendi, molliendi, aut adſtringendi, cum interdum acre, interdum pingue, interdum acerbum ſit, vnde proficiſcuntur eiuſmodi facultates, ob quas illinitur eiuſmodi lutum affectis partibus, & relinquitur, dum ſicceſcat, ac per ſe reſoluatur.

Pyrites inde dictus quod ex conflictu rei alterius duræ ignem edat, componitur ex lapide, & metallo, ſeu re aliqua metallica, ita vt coniectus in fornaces ob vim ignis liqueſcat, ſed rurſus cogitur, cum refrigeratur, à ſimplicibus autem obtinet vim calefaciendi, ſiccandi cum aliqua adſtrictione, ita vt diſſipet [c] pus craſſum inter muſculos collectum, redigitur autem in tenuiſſimum puluerem, ſicque aptatur medicamentis oculorum; ſiſtit [d] ſanguinem erumpentem, & muliebre profluuium; carnem generat, & cicatricem inducit.

[c] *G. 9. ſimpl. ca. prop.*
[d] *Gal. ibid.*

C Venæ metallorum fere miſcentur ex terra, metallo, lapide, ſucco concreto, à quibus varias facultates conſequuntur, præter communem illam omnium foſſilium, quæ egregie ſiccat.

Arena etiam mixtum quoddam eſt; efficitur enim ex attritu foſſilium, ac primo quidem lapidum, deinde etiam metallorum, ſuccorum concretorum, terrarum, quorum partes quamuis paruæ in arena deprehenduntur.

Effoditur quidem arena, ſed magis reperitur in litore maris, aut fluuiorum: reperitur autem vel ſimplex, vel mixta cum ſabulo craſſiore, ita vt cribro ſecerni debeat; reperitur & arida & humida, habet autem arena [e] omnis vim ſiccandi, potiſſimum quæ habetur arida in littore maris, torrefacta autem vſum præſtat fomenti ſicci, non ſecus, quàm milium cum ſale: quanquam egregie ſiccat, vbi non vratur, ita vt ſit cuiuslibet morbi humidi remedium ſingulare, præſertim in illis partibus quibus integra cutis eſt, & non nocet aſperitas ipſius; nam cum [f] emplaſtica non ſit, aliena eſt oculis ſiccandis, neque accommodatur ad ſanguinem ſupprimendum, ſicut illa foſſilia, quæ trita in ſuccum vertuntur; valet autem ad illos, [g] quos exercet aqua, intercus, neruorum reſolutio, aut deſtillatio articulos infeſtans, vel alias corporis partes; ſanauit [h] Galenus arena maris calida, vxorem Boethi diu muliebri profluuio laborantem, ob ſuperantem in vniuerſo corpore humorem, calefit autem arena, vel igne domi, vel vbi anni tempus permittat ſole in littore. Herodotus (Autore Oribaſio)[i] iubet, vt æſtate orto ſole fiant in littore duæ foueæ, tantæ latitudinis & longitudinis, vt capere hominem iacentem com-
D mode queant, ſed parum alte, ne vmbra vnius partis alteri officiat; prohibeatque, quo minus à ſole illuſtretur, & calefiat; iubet item vt homo, qui ſuperiorem cœnam concoxit, in vnam demittatur, totuſque obruatur arena calida, excepto capite, quod extra arenam manens tegmento aliquo ab ardore ſolis defendatur, ſed interim ſpongia ex aqua frigida madente irrigetur facies, abluaturque os eadem aqua, vbi ſudare homo tranſeat in alteram foueam, vnde cum ſudare cœperit, ſimiliter exeat, & ingrediatur in tabernaculum iuxta paratum, vbi ſit labrum aquæ marinæ, qua lauetur, deinde quieſcat, ac reficiatur, id quod tot diebus iteretur, quot res poſtulabit, modo vires tolerent, ſanatur [k] autem hac via inter cætera vitia maxime aqua intercus.

[e] *G. 9 ſimpl. c. de Pyrite.*
[f] *Gal. ibid.*
[g] *Gal. ibid.*
[h] *G. l. de pra cognit. ad Poſtu. c. 8.*
[i] *Oribas. l. 10. collect. c. 8.*
[k] *Oribas. ibi. & G. 9. ſimplicium.*

De mixtis liquidis. Cap. VII.

INanima corpora, quæ ex elementis componuntur, vt initio huius libri propoſuimus, aut ſolida ſunt, veluti foſſilia, quæ hactenus expoſita ſunt, aut liquida & fluentia; veluti humores, de quibus agimus nunc; duo autem ipſorum genera ſunt, cum vel ſucci ſint, vel aquæ. Succi craſſiores ſunt: aquæ adeò ſunt tenues, vt adhuc aquæ elementi ſpeciem & nomen retineant, quanquam & in his admixtum eſt aliquod foſſile, ſiue terra, ſiue ſuccus concretus, ſiue metallum, ſiue lapis, ſiue quoddam compoſitum ex pluribus. Sed ſucci habent hæc eadem vberius admixta, cũ humore aquoſo, ita vt non retineant amplius aquę nomen aut ſpeciem: præſeferunt autem ſaporem illius, quod admixtum fuerit, vt pinguem, ſalſum, acrem, acerbũ; quamobrem varii ſunt ſucci; nam alii pingues ſunt,

veluti

veluti oleum illud bituminoſum, quod ante naphtam & petroleum, nominari diximus: alii acerbi, E quod alumen, vel atramentum ſutorium admixtum habeant; alii ſalſi, quod vim ſalis, aut nitri, alii acres, quod chryſocollam, ſandaracam, æruginem, auripigmentum, aut aliquod tale, quorum vires etiam retinent; has non ſolum experimento cognoſcimus, ſed colligimus etiam, antequam experiamur, ex illis ſignis, quæ [a] ſecundo libro de cognoſcendis facultatibus medicamentorum in vniuerſum propoſuimus. Sed relictis ſuccis pergamus ad aquas.

[a] Sup. l. 2. c. 1.

De aquis mixtis. Cap. VIII.

AQuæ illæ omnes, quæ ſub medicamentum cadunt, & ad rationem victus minimè pertinent, non ſunt ſimplices, ſicut illæ, quas ſani bibimus; nam hæ licet non ſint ex toto puræ, ſimplices tamen apparent. At mixtæ, quas nunc agimus, ſapore, odore, colore, aut tactu permixtionem præſeferunt cum foſſilibus manifeſtam: dicuntur hæ ſponte naſcentes, quod ſponte naſcantur mixtæ cum foſſilibus, & non miſceantur arte, dicuntur & græcè Thermæ, quod calidæ ſint, quod tamen non euenit omnibus, cum conſtet ex ſponte naſcentibus, alias frigidas eſſe, alias tepidas, alias calidas, alias feruentes: miſcentur autem [b] cum foſſilibus, quòd tranſeant per loca, vbi hæc continentur, abradantque, ac ſecum auferant aliquid ex ſubſtantia ipſorum; id quod facit etiam aqua illa, in qua nos terras, aut ſuccos concretos abluimus: retinet enim colorem, odorem, ſaporem, & interdum etiam calorem. Longe difficilius eſt aſſignare cauſam, ob quam non omnes frigidæ ſunt, ſed aliæ tepidæ, aliæ calidæ, aliæ F feruentes, exponereque, vnde aduentitium calorem acquirant: variæ [c] autem fuerunt tàm veterum, quàm iuniorum ſententiæ; exiſtimant alii calefieri aquam à ſole vnà cum terra, quod à ratione maximè abhorret, cum vis radiorum Solis non attingat partes terræ penitiores, vbi generatur aqua, nec ea magis ſentiatur calide æſtate, quàm hyeme, & in locis ad meridiem ſpectantibus, quàm ad ſeptemtrionem, vt par eſſet.

[b] Ariſt. 2. meteor. c. 3.

[c] Georgius Agricola l. 1. de cauſ. ſubteran.

Cenſent alii à vento, ac motu proficiſci calorem aquæ, quod ſimiliter abſurdum eſt; exiret enim eiuſmodi ventus vnà cum aqua, qui tamen nullus apparet: præter quàm quod motu calefiunt tantum ſolida corpora, & non ea, quæ fluunt, ac minime renituntur.

Tribuit [d] Ariſtoteles hunc calorem ſulphuri, exiſtimatque aquam calefieri, dum tranſit per loca, vbi ſulphur continetur: id quod à iunioribus minime probatur, cum conſtet accenſum ſulphur extingui ab aqua, ita vt nequeat ipſam reddere tactu calidam: præterea, cum multis locis, aqua maximam vim ſulphuris retinens frigida ex fontibus emanet, nec calidior ſit, quæ plus ſulphuris habet, cumque reperiatur aqua calida, vt teſtatur [e] Vitruuius dulcis, & omnino ſulphuris expers: eadem ratio eſt calcis, cui nonnulli acceptum referunt calorem aquæ; nam nec calx ſub terra eſt, nec ſi eſſet, relinqueret ſimplicem aquam, quam calefaceret, ſed vim ſuam impertiret; id quod minime euenit, cùm aqua calida, ſine vlla calcis qualitate dulcis reperiatur.

[d] Ariſt l. 24. Probl. probl. 18.

[e] Vitruuius l. 8. de Architec. cap. 3.

Quibus ſententiis relictis, omnium optimam cenſemus illam, quam [f] Seneca tribuit Empedocli, G quod ſcilicet aqua calefiat ab igne ſub terra accenſo, quem ex pluribus locis conſpicimus exhalare: hic enim calefacit aquam magis, ſi maior eſt, minus, ſi minor. Diutius autem perſeuerat, quod materia alata, & multa, & tali, vt non extinguatur ab aqua, cuiuſmodi eſt bitumen, quod in aqua cernimus ardere; quod ſi flamma non editur vnà cum aqua, id proficiſcitur, quod bitumen miſceatur cum terra, quæ incendi quidem ipſum patitur, non tamen edere flammas; ſicubi autem ſine calore aqua bulliat, id tribuendum eſt ſpiritibus qui cum ea mixti, dum euadunt, æſtus ſpeciem repræſentant: ſed à quacunque cauſa proficiſcantur effecta hæc in aquis ſponte naſcentibus, Medico ſufficit facultatem, rectum vſum & vnde petatur, intellexiſſe; atque hæc nunc nobis propoſita ſunt: quamuis in ſuperioribus de facultatibus, ac recto vſu medicamentorum abunde ſit tractatum, reſtetque hic ſolum materia, à qua ſumuntur facultates; operæ pretium tamen iudicauimus, propriam quandam vim & vtendi rationem in eiuſmodi aquis omnibus proponere, cum ipſæ noſtra tempeſtate in frequentiſſimo ſint vſu, deinde pergere ad materiam, vt inſtitutum erat.

[f] Senec l. 3. de naturali. quæſtion.

Retinent aquæ omnes facultatem [g] illam, quæ ineſt foſſilibus, cum quibus miſcentur, ſi qua autem æqua portione miſceantur, ſuam vim æqualiter aquæ impertiunt, quod in mixtura ſuperat, ſuam quoque vim magis impertit.

[g] Ariſt. 2 l. cap. 3.

Verum ſi quod foſſile exiguum cum multa aqua mixtum fuerit, frangetur in ea mixtura facultas foſſilis ab aquæ multitudine; nam aqua (vt oſtendimus in [h] opere de ratione victus, qua de portione) frigida eſt, & humida, foſſilia autem ſicca ſunt, & ſimul ſiue calida quod pleriſque euenit, ſiue frigida, quod paucis. H

[h] Vidus l. 6. de ratione victus c. 4.

Quamobrem ſi pares ſint vires aquæ, & foſſilis, par quoque erit facultas madefaciendi, & ſiccandi in mixto, mediamq; inter vtramque habebit eiuſmodi mixtum; vbi ſuperet aquæ facultas, ſuperabit etiam humor, & vis madefaciendi: vbi foſſile, vis ſiccandi.

Quod attinet ad frigus & calorem, ſi foſſilia, quæ cum aqua mixta ſunt, frigidam naturam habent, frigus aquæ ob modum ſubſtantiæ vel augebunt, vel certe non minuent, ſin calida, calidiorem aquam reddent vbi ſuperent; moderatam verò, vbi nec ſuperent, nec ſuperentur; eiuſmodi autem qualitates ſiccitatis, caloris, & frigoris, quas mixtæ aquæ obtinent à foſſilibus, non percipiuntur tactu ſtatim, ſed requirunt opem caloris noſtri; acquirit enim aqua calorem, qui ſtatim percipitur tactu, ſi ob vim ignis ſub terra accenſi calida exeat; oſtendimus enim modo calidam, modo tepidam, modo feruentem emanare, quamobrem magis, aut minus ſtatim calefacit ob eiuſmodi calorem aduentitium: ſed facultas, quæ ineſt ipſis etiam tactu frigidis, calefaciendi, refrigerandi, ſiccandi, poſtulat (vt dictum eſt) opem caloris noſtri, vt in nobis aliquid efficiat.

Verum præter effecta, quæ proximè à principibus qualitatibus oriuntur, alia quoque emanant.

A Ob communem igitur foſſilium omnium ſiccitatem, aqua proxime ſiccat, ſed ſiccando contrahit, denſat, adſtringit, repellit, digerit, glutinat, cicatricem inducit; atque illis omnibus morbis aptatur, quibus hæc opera idonea ſunt.

Ob calorem vero foſſilium non ſolum calefacit, ſed calefaciendo mollit, laxat, producit, liquat, extenuat, detergit, rarefacit, diſcutit, aperit, ſudorem, vel vrinam euocat, & illis affectibus prodeſt, quibus hæc opera neceſſaria ſunt.

Ob vim foſſilium frigidam, refrigerat, & refrigerando durat, tendit, contrahit, craſſum facit, denſat, adſtringit, repellit, retinet omnia, quæ ex corpore detruduntur; vbi diuerſa foſſilium genera miſceantur cum aqua, facultates quoque plures ipſi impertiunt; id quod facile intelligetur, ſi ſeorſum vniuſcuiuſque mixturæ facultatem exponamus, ad quam aggredimur.

Salſa igitur, ſiue marina ſit, ſiue ex fontibus, aut puteis hauriatur, quam vim habeat, oſtendit nobis natura ſalis [a] ſuperius expoſita; acquirit enim tantum facultatis à ſale, quantum ipſius accipit; quæ valde ſalſa eſt, valde particeps eſt facultatis ſalis: quæ minus ſalſa, minus: Sal autem non mediocriter [b] calefacit, aut ſiccat, & idcirco durat, contrahit, tendit, denſat, exaſperat, digerit, & nonnihil etiam adſtringit, niſi iungatur cum ſubſtantia acri, vel amara; nam acris liquat, amara detergit.

a *Sup. c. 3.*
b *Sup. ibid.*

Salſa igitur aqua calefacit, & plurimum ſiccat, quo fit, [c] vt vulnera piſcatorum cernantur arida,
B videaturque caro ſale condita; linamentumque madens ex aqua ſalſa ſuperimpoſitum vlceribus carnem exiccet, ſcabiem tollat, & prurientium ſenſum, confirmet articulos laxiores, extenuet [d] corpora obeſa, putredinem arceat; nocet tamen, quod exaſperat vlcera pura, & eriſypelata: quod calefaciat vterum, inteſtina, veſicam: quod impleat caput, & reddat oculos, atque aures hebetes; cum craſſiores reddat ſpiritus, quibus nititur videndi, & audiendi facultas.

c *G.l.1.ſimplic.c.7.*
d *Gal.ibid.*

Nitroſa ſalſæ non diſſimilem vim habet; ſed caret adſtrictione, cum nitro tantum inſit ſapor ſalſus, & ſubacris; calefacit igitur, & ſiccat, atque idcirco digerit, extenuat, incidit, detergit, aperit foramina cutis, [e] abſumit humorem in quauis corporis parte redundantem; nec caput grauat, aut ſenſus hebetat, ſicut ſalſa, remouet etiam deſtillationem, prodeſt neruis reſolutis; ſuccurrit ægre ſpirantibus, articulis dolentibus, aqua intercute affectis, aut œdemati, ventriculo relaxato, multo magis quam ſalſa, quod ſubſtantiam habeat tenuiorem, quæ multo celerius penetrat, & non ita hæret.

e *G.5.aph. comme.2.*

Aluminoſa, & quæ atramentum ſutorium admixtum habet, acris eſt, & ſimul etiam acerba: quamobrem calefacit, ſiccat & ob partium diſſimilitudinem aliquid etiam refrigerat, ita vt detergat, & adſtringat: quod ſimiliter facit ea, quæ pro atramento ſutorio, chalcitidem miſy, pſori, vel melanteriam abraſit; detergit enim, & adſtringit, atque idcirco prodeſt [f] vlceribus madentibus, ſupprimit quemlibet fluxum humoris, ita vt coerceat ſanguinis ſputum, claudat venas ani ſanguinem fundentes, ſup-
C primat nimirum ſudorem, menſtrua valde fluentia, ſuccurrat item mulieribus, quæ leui de cauſa abortum faciunt, confirmet ventriculum relaxatum, ſanet malum corporis habitum, ſed nocet adſtringendo, atque exaſperando pectus, & vocem; nocet [g] item claudendo parua foramina cutis, cum non ſinat vapores & fuligines exhalare, affert difficultatem vrinæ, & aluum nimis ſupprimit.

f *G.1.ſimpl. cap. 6. & 7.*
g *Gal. 8. l. meth. c.2.*

Bituminoſa non ſolum calefacit, ac ſiccat; ſed quod bitumen pingue ſit, etiam mollit, neque ſolum diſcutit, ſed & duritiem tollit ex veſica, vtero, inteſtinis, neruis, articulis, nocet autem, quod vaporibus caput impleat, & oneret, & idcirco ſenſus etiam offendat.

Sulphurea bituminoſæ non diſſimilem vim habet, ſed magis calefacit, & ſiccat, minus vero mollit, detergit igitur, digerit, emollit, ita vt vitia cutis, ſcabiem, vitiliginem, puſtulas auferat, flatum [h] & pituitam diſcutit, viſcerum, articulorum, neruorum duritiem aufert, ita vt diſtentioni neruorum ſubueniat, obeſt tamen, quod ventriculum ſubuertat, caput impleat, & proceſſu temporis putredinem adferat, & viſcera lædat.

h *Gal. l. de Tremore Palpit. c. 5.*

Aerea cum aliqua adſtrictione calefacit, & ſiccat, ita vt non ſolum detergat, & digerat, ſed ſimul etiam repellat, quamobrem ſanat exceſſum frigoris, & humoris, & ſimul confirmat partem affectam, quo nomine idonea eſt, oculis, tonſillis, vuæ, atque aliis partibus oris vlceratis: idonea eſt & articulis inflammatis, auribus humidis, ventriculo, vtero, renibus relaxatis, tollit difficultatem anhelitus, tollit vrinæ profluuium, ſanat aurium tumorem, prodeſt vlceribus malignis, carbunculis, confirmat callum in fracturis, quod ſi eiuſmodi aqua viridis fuerit, ob æruginem æris nimis acris eſt; & idcirco aliena,
D quod aperiat ora venarum, excitet ſputum ſanguinis; reddat vrinam, & deiectionem cruentam.

Quæ pyritem lapidem admixtum habet, calefacit, ac ſiccat non mediocriter, & idcirco digerit, ac detergit.

Cinerea calefacit, & ſiccat, non ſine adſtrictione aliqua, ita vt digerat, detergat, & vna ſimul nonnihil repellat.

Quæ calcis particeps eſt, ita calida eſt, & ſicca, vt vrat, & erodat.

Aurea ſiccat, ſed nec refrigerat, nec calefacit, prodeſt autem vlceribus prauis, fiſtulis, articulorum inflammationi dolori inteſtinorum.

Argentea refrigerat, ac ſiccat, valet ad æſtum cordis, ad ardorem vrinæ.

Plumbea magis refrigerat, & ſiccat, aptaturque ad repellendum, ſcribit tamen [i] Galenus eam aquam nocere, quæ per plumbeos canales ducta fuerit, quod proceſſu temporis adferat difficultatem anhelitus, id quod veriſimile eſt à plumbea ſponte naſcente magis proficiſci: quamobrem non danda eſt potus, ſed tantum extrinſecus adhibenda, quæ intus ſumitur, non ſolum adfert difficultatem anhelitus, ſed calefacta à calore noſtro proceſſu temporis erodit, & exulcerat inteſtina.

i *Gal.7.de tatop.c.2.*

Ferrea ob ferri vim, quam habet, refrigerat, ſiccat, & non mediocriter adſtringit, neque ſolum prodeſt, quod refrigeret viſcera calefacta, ſed quod contrahendo calidum innatum robur illis addat, vt ventriculo, lieni, renibus: hæc ferri facultas deprehenditur etiam in vino, & aqua, in quibus extincta fuerint candentia ferramenta, vnde ſuccurrunt leuitati, ac difficultati inteſtinorum, alui

QQ pro-

profluuium ſupprimunt, coercent venas in ano ſanguinem fundentes; menſtruā nimis erumpentia, & E ſanguinis ſputum, quibus omnibus aptatur aqua illa, quæ ſponte naſcitur ferrea, cum ſimul adſtringat, & fluxum humoris coerceat; prodeſt articulis, neruis reſolutis, difficultati anhelitus, tollit ſcabiem, & prurientium ſenſum, ſuccurrit vlceribus carbunculis, puſtulis, remouet viſcerum obſtructiones, vt lienis, iecinoris, quatenus ſiccat, & contrahendo calorem auget: confert & ad fracturas callo obducendas; nocet tamen corpore pleno, cum obſtructionem augeat, & adferat difficultatem vrinæ.

Quæ gypſum admixtum habet, refrigerat, & ſiccat, ſed cum tanta adſtrictione, vbi illud copioſe adiiciatur, vt potui data poſſit vel hominem ſtrangulare, vel certe perſpiratum imminuere, præſertim vbi nil aliud præter gypſum acceperit; nam quæ ſimul ſalſa, nitroſa, aut ſulphurea eſt, non habet tantam adſtringendi vim, & idcirco minus lædit.

Multis etiam in locis naſcuntur aquæ mixtæ, non ſolum cum vno foſſili, ſed cum altero, aut etiam cum pluribus, & non modo ſimilem facultatem habentibus, ſed ſæpe diuerſam, interdum vero & contrariam.

Quod ſi æque poſſint, quæ admiſcentur, temperantur inter ſe, ita vt ad mediam quandam materiam perueniant: ſi quod ſuperet, eius quoque facultas in mixto ſuperabit, ſed remittetur ab altero: quanquam interdum augeri poteſt, veluti vis emolliens bituminis, aut ſulphuris à vi adſtringente aluminis: quæ quamuis alioquin duritiem adferat; impellendo tamen vim ſulphuris, aut bituminis confert ad molliendum; non per ſe; nam molliendi vim remitteret; ſed alio interiecto medio, impulſu ni- F mirum, quem obtinet, vt diximus, à facultate adſtringendi.

Ergo ſi parum aluminis miſceatur cum ſulphure, aut bitumine, non remittetur horum vis emolliens, ſed reddetur efficacior ab illius vi adſtringente, ac repellente. Hactenus de facultate aquarum ſponte naſcentium, quæ cognoſcuntur cognito foſſili, quod cognoſcitur, & ſapore, & aliis indiciis,

a *Su.l.2.c.1.*

quæ [a] ſecundo libro demonſtrauimus, quanquam hic proprie accommodatur deſtillationis artificium, quod foſſilia ſeparat ab aqua, & cauſam facultatis patefacit.

De recto vſu Aquarum mixtarum. Cap. IX.

PRæter cognitionem facultatum, quas obtinent aquæ ſponte naſcentes, neceſſarius eſt etiam rectus vſus: qui in eo conſiſtit, vt non ſolum ſatisfiat operibus requiſitis, ſed ipſorum quoque differentiis, ita vt homo tuto, cito, & iocunde curetur: ſatisfaciunt operibus illæ aquæ facultatem habentes, à qua præſtari poſſint; quid autem poſſint ſingula ipſorum genera, abunde oſtenſum eſt; ergo vbi requirantur, & tolerentur, procul dubio operibus ſatisfaciunt.

b *Su.l.3.c.1.*

Reſpondent autem differentiis operum per animaduerſiones illas, quas tertio [b] libro propoſuimus, vt qualitatem, quantitatem, numerum, tempus, ordinem, viam; quæ ſimiles eſſe debent in ope- G ribus atque inſtrumentis; nunc autem in vſu aquæ incipiemus à via, quæ diuerſa, diuerſas quoque eiuſmodi animaduerſiones poſtulat.

Multiplex igitur eſt via, qua vtimur aqua ſponte naſcente, cum vel intus detur, vel extrinſecus imponatur: Quæ intus datur, vel bibitur, vel inditur per cliſteres, quæ extrinſecus admouetur, vel balnei modo pertinet ad totum corpus, vel ſolum attingit locum aliquem, ſiue pars in ea iaceat, ſiue perfundatur eadem à ſublimiori loco cadente; hæ ſunt fere viæ, quibus vtimur aquis ſponte naſcentibus, agemus de vnaquaque ſingillatim, à potu inchoantes.

c *Su.l.3.c.1.*

Potui datur aqua ſponte naſcens cum opera, quæ præſtanda ſunt, pertinent ad partes internas; locus [c] enim affectus locum indicat operum, & auxiliorum: ſi laborent partes externæ, vt opera, ita etiam medicamenta ſunt extrinſecus admouenda; ſin internæ, intus ſunt ſumenda, quamuis vtralibet via etiam vtrique generi partium ſuccurratur; ergo vbi opus ab aqua præſtandum requiritur à partibus internis, aqua potui datur, quod potiſſimum euenit ſalſæ, & nitroſæ, vt incidendo, extenuando, detergendo, redundantes ſuccos educat non ſolum, cum vrina, ſed etiam cum deiectione, id quod non ſolum præſtat nitroſa & ſalſa, ſed alia etiam ob copiam abluendo; ſucci, qui in primis venis ſunt, facile cum deiectione educuntur, qui in aliis vltra iecur, cum vrina, qui vtrobique, partim cum vrina, partim

d *Gal.2. de diff. febr. c. 11.*

cum deiectione, ſed cum partes [d] imbecilliores facile admittant, quæ detruduntur, vbi imbecilliora fuerint inteſtina, quam inſtrumenta vrinæ, quod ſuperat tunc magis cum deiectione educitur: ſecus H euenit ſi inſtrumenta vrinæ inſeruientia debiliora fuerint, quam inteſtina: vbi vtraque æqualiter fuerint imbecilla, expellitur æqualiter cum deiectione atque vrina.

Experimento etiam compertum eſt modicam potionem reddi cum vrina, copioſam cum deiectione, quod ſua mole oneret ventriculum, & inteſtina, ita vt deiiciatur priuſquam à venis fuerit attracta, ſed repugnant interdum vires, quæ cum imbecillæ ſunt, prohibent, ne aqua potui detur, cum non poſſint ſimul, & ipſam & ſuperantes ſuccos detrudere: repugnat obſtructio venarum cum multitudine ſuccorum; nam periculum eſt, ne ab aqua augeatur, niſi alio modo detracta prius fuerit multitudo, quandoquidem feruntur ſucci cum aqua per venas anguſtas, vnde non facile poſtea educuntur.

Repugnat debilitas capitis; nam aquæ ſponte naſcentes pleræque caput tentant, & ſummopere offendunt, illæ præſertim, quæ vim habent calefaciendi: hæc de via, ſequitur qualitas, quæ proprie refertur ad calorem, & frigus; ſiquidem aqua alia naſcitur calida, alia feruens, alia gelida, alia tepida, & poteſt, quæ calida naſcitur, ſeruari, dum refrigeretur, exhalante calore aduentitio, poteſt & quæ frigida eſt, calefieri, eligi autem debet talis, vt reſpondeat qualitati operis; nam vbi refrigerare oporteat, ſumetur frigida, aut certe tepida, quæ citius penetrat, tepida etiam conuenit, vbi mollire neceſſarium ſit, vbi diſcutere, ac detergere, calida, ſic tamen, vt bibi poſſit.

Vbi emanat à fonte calidior, quam opus eſt, ſeruabitur dum feruorem deponat, vt bibi poſſit ca-

lida

A lida moderate. Illud autem ignorare non oportet, quod efficacior eſt, quæ ſtatim bibitur ſumpta à fonte, perinde atque lac è mammis emulſum; retinet enim tunc magis qualitatem foſſilium, cum quibus miſcetur, & potiſſimum vim ſpirituoſam quæ facile, difflatur & euaneſcit: cui non licebit fontes adire, vtetur (vt prouerbio fertur) ſecunda nauigatione, bibet aduectam, quamuis minus efficacem.

Quantitas potionis reſpondeat quantitati operis; ea enim menſura ſumenda eſt, quæ requiſitum opus præſtare poſſit, quantumcunque illud fuerit, plerunque autem non poteſt totum ſimul præſtari; idcirco neceſſe eſt potionem iterare, vt vires ſupereſſe poſſint: quamobrem tunc dabitur pluribus diebus, vel continuis, vel alternis, prout vires ferre videbuntur, atque vbi multa potio eodem die danda ſit, non dabitur tota ſimul; neque enim poſſet homo ſimul decem, aut duodecim libras aquæ potare.

Cæterum non eadem menſura datur cuiuſque aquæ: nam vbi valida ſit, minor ſufficit, vbi imbecilla, neceſſaria eſt maior, & idcirco interrogare eos ſolemus, qui longa experientia in loco, vbi naſcitur, edocti ſunt, quantum ex ea bibi conſueuit, & ad deiiciendam aluum, & ad mouendam vrinam: ſi quando igitur magna copia ſumenda ſit, homo ſumpto vno atque altero calice pauliſper inambulabit, deinde ad potionem reuertetur, id quod toties faciet, vt tota ſumatur: poſtremi calices vtiliter bibuntur, vbi reddi cæperint præcedentes, vt canales abluant.

Quod attinet ad tempus, bibenda tunc aqua eſt, cum requiritur opus ab ea præſtandum, modo ni-
B hil ſit, quod prohibeat: prohibet præteritus cibus adhuc crudus, qui ab aqua diſtributus venas obſtrueret, & idcirco expectatur, dum perficiatur coctio non modo in ventriculo, ſed etiam in iecinore; prohibet præcedens labor; debet enim homo prius quieſcere, id quod ſeruare conſueuerunt, qui ex peregrinis regionibus ad fontes accedunt; quieſcunt enim vnum vel alterum diem, priuſquam ad potum, vel balneum aggrediantur: quod autem valde pleno atque obſtructo corpore differenda ſit potio, dum purgetur, iam oſtenſum eſt. Ordo autem, quo dari aqua potui debet, eſt non alius, quam ille, quem tenere debemus in opere, ad quod datur; nam non conuenit temperationem moderari, aut exinanire, quod ſuperat, aut aliud eiuſmodi opus præſtare, niſi prius datum fuerit alimentum, & coctum, niſi item fuerint expulſæ ipſius reliquiæ: concoquitur facile per ſomnum; ergo poſt cibum aſſumptum, poſt ſomnum, poſt expulſionem reliquiarum dabitur potui aqua ſponte naſcens, motus
autem præcedere cibum debet iuxta præceptum Hippocr. [a] & idcirco aquam; ſed cum ſumpto vera- [a] Hip. 6. 6.
tro eodem [b] auctore purgationem augeat, non incommodus erit, vbi per potum aquæ conſilium epi. cõ. tex. 4.
fuerit corpus exinanire, ſed tunc nocet ſomnus; quia periculum eſt, ne facultas expultrix conſopita [b] Hipp. 4.
deſiſtat à munere expellendi, vbi aqua iam reddita fuerit, licebit cibum capere, ac deinde præſertim aph. 14. & 15.
noctu dormire, interim dum ſumitur, nocet ſomnus; id quod alio etiam nomine præſtat, cum ſcilicet caput oneret, quod alioquin ſolet ab eiuſmodi aquis tentari, à quo damno tutos reddit homines, qui aquas eiuſmodi ſumpſerunt diacitonites, aut aliud ſimile medicamentum adſtringens os ſuperius
C ventriculi.

Intus etiam datur aqua per cliſterem, id quod euenit, vbi curantur illæ partes, ad quas ſic impulſa poteſt prouenire, veluti vterus, veſica, inteſtina craſſiora, quibus prodeſt quidem potio, ſed cum poſſint proxime attingi ab aqua per cliſterem indita, non alienum eſt præter potionem tentare hanc viam, in qua requiruntur animaduerſiones ſupra ad potionem poſitæ, qualitatis, quantitatis, temporis, ordinis, vt non ſolum reſpondeat operi, ſed operum quoque differentiis.

Hactenus de vſu aquarum ſponte naſcentium ad partes internas, ſequitur ille, qui pertinet ad externas, quem trademus, ſi ante id in memoriam reuocabimus, quod quamuis intus dentur, vt perficiant opera in partibus internis, extrinſecus vero, vt in externis, vtraque tamen via proſunt tam internis, quam externis, quæ bibuntur, proſunt primo viſceribus, ſed deinde etiam partibus externis. Videmus enim ex earum potu ſanari ſcabiem, pruritum, impetiginem, quod temperetur iecur & producatur ſanguis mitior, ſic vt non poſſit amplius cutem exaſperare; eadem ratio eſt earum, quæ extrinſecus adhibentur; primo enim curant externas partes, ſed ſimul etiam ſuas facultates impertiunt viſceribus; nam balneum, exempli cauſa, aquæ ferreæ non ſolum extinguit ardorem ſuccorum cutem infeſtantium, ſed temperat etiam iecur, ita vt vtraque via vtrique generi partium aptetur, ſed cum externæ partes modo omnes, modo aliquæ poſtulent opera, quæ ab aqua expectantur, adhibenda eſt, vel æqualiter ad omnes, vel ad certas, ſi æqualiter, aptabitur balneum, de cuius recto vſu iam agimus.

D Balneo igitur aquarum ſponte naſcentium recte vtemur, cum ſatisfaciet non ſolum operibus, ſed operum quoque differentiis; ſatisfaciet operibus, cum aqua, ex qua conſtabit, poterit ea præſtare, videndum tamen eſt, ne quid ſit, quod prohibeat: prohibet virium imbecillitas, quæ eiuſmodi motum ferre non poteſt, prohibet ſuccorum copia, qui maximam adferre obſtructionem ſolent, ſiue ob frigus aquæ repellantur ad viſcera, ſiue ob calorem euocentur ad cutem; nam & cum educuntur, & in vaporem diſſipantur, ſi multi ſunt, in tranſitu anguſtas venas oppilant: prohibet & debilitas capitis, quod læditur vapore exhalante, potiſſimum ab aqua ſulphurea, bituminoſa; ſatisfaciet balneum differentiis operum, ſi eadem animaduerſiones qualitatis, quantitatis, temporis, ordinis adhibeantur, quæ requiruntur in operibus.

Qualitas refertur ad moderationem caloris & frigoris: nam calida, tepida, gelida, adhiberi poteſt, ſiue ſponte naſcatur, ſiue arte reddatur, talis eligi debet, vt reſpondeat qualitati operis, modo nihil ſit, quod repugnet; ergo ſi qualitas operis ad calorem ſpectet, calida adhibebitur, ſi feratur, à viribus autem imbecillis, & corpore gracili ferri minime ſolet, quod calor nimium diſſipet; hic ergo tepida adhi-
bebitur: vbi opus ad refrigerandum ſpectet, vtendum erit frigida, caue tamen, ne debilem [c] calo- [c] Gal. l. 10.
rem hominis extinguas aquæ frigore, ne obſtructionem validam, aut durum tumorem viſcerum au- met. c. 10.
geas; ſatius enim eſt vti tunc tepida.

Quantitas balnei partim refertur ad moram, partim ad iterationem; debet autem reſpondere quantitati operis, quod vbi diuturnum requiratur, diutius quoque in balneo manendum eſt, ſed cum

QQ 2 vires

vires nequeant tamdiu balneum ferre, vt perficiatur opus, neceſſe eſt aliquod tempus intermittatur, & iterum ad idem redeatur; quoties autem homo ingredietur in ſolium, manebit, quamdiu citra virium imbecillitatem ferre poſſit; ſpectare autem oportet non ſolum quales ſunt vires tunc, ſed quales reddendæ ſunt ex abſtinentia, cum non licet in balneo comedere, nec poſtquam homo egreſſus eſt per ſpacium vnius horæ: multum vero inter aquas intereſt, cum aliæ magis, aliæ minus hominem debilitent, ſiue quod tactu calidiores ſint, ſiue quod ingentem digerendi vim habeant, in quibuſdam aquis degunt homines quatuor, aut quinque horas continuas, ita vt ibi etiam cibum ſumant, quod tamen non probo, cum cibus vt coquatur, requirat calorem intus contractum, non euocatum à balneo ad partes externas. Adde, quod ſuccus ex cibo adhuc crudo ad exteriores [a] partes tunc attrahitur, & interim venas & viſcera [b] plurimum obſtruit: ſatius eſt igitur ſemel in die, quam bis in balneum ingredi: ſi quis tamen (vt magis feſtinet) bis quotidie ingredi voluerit, caueat, ne cibus crudus ſit in ventriculo. E

[a] *Gal. 3. 1. epi. co. 22.*
[b] *G. l. 6. de ſu. val. c. 3.*

Qui imbecilliores ſunt, melius ſibi conſulunt, cum alternis diebus in balneum veniunt, toties autem iterari debet, vt perficiatur opus, quod propoſitum eſt. Tempus, quo balneum conuenit, eſt, quum requiritur, ac toleratur: requiritur, cum res poſtulet opus à balneo perficiendum: toleratur, vbi vires non valde imbecillæ ſunt, & homo iam concoxit cibum non modo in ventriculo, ſed etiam in iecinore, & idcirco octo, aut decem horas à cibo, intelligimus autem perfectam in iecinore coctionem, ex vrina, [c] quæ redditur colorata.

[c] *G. l. 2. de ſu. val. c. 2.*

Expedit etiam, priuſquam homo ingrediatur in balneum, non ſolum reddere vrinam, ſed etiam deiectionem, vel ſponte vel arte; habenda eſt item ratio temporis, anni & loci; nam tempore & loco frigido, non toleratur balneum ſine noxa: atque vbi homo egreditur cutis foramina aperta à calore balnei, à frigore ſtatim adſtringuntur, quamobrem ſolemus eligere principium æſtatis, aut autumni; nam media æſtate vires debilitantur, hyeme cœlum frigidius adhuc eſt, prætérquam quod aquæ ſponte naſcentes mixtæ cum pluuia longe debiliores euadunt, id quod non ſolum pertinet ad balneum, ſed ad quemuis alium vſum ipſarum. Ordo in balneo adhibendo idem requiritur, atque in opere, quod ab ipſo præſtari debet: oportet igitur primo ſumere cibum, deinde poſt coctionem reliquias detrudere, tuncque ad balneum venire, id quod traditum eſt in opere de ratione victus, [d] quâ de balneo aquæ dulcis. F

[d] *Vid l. 7. de rat. vict. c. 4.*

Poſt balneum primo quieſcendum, tum ſumendus cibus, poſtea dormiendum, à ſomno ingrediendum in balneum, niſi quis malit antea inambulare; nam in balneo quieſcendum eſt, tum vt vires magis conſeruentur, tum vt eadem aqua attingens continue partes noſtri corporis melius præſtet ſuum effectum; neque enim conuenit dimoueri, aut natare, niſi quis eo conſilio in vnum ſolium deſcendat, vt digerat ſuccos: ſuperantes; motus enim digerit, ſed reddit aquam minus efficacem, quamquam ſi hæc moueatur à ſuperiori loco ſuper affectam paruum cadens magis penetrat, & magis vim ſuam imprimit.

Euenit interdum, vt non totum corpus, ſed vna tantum pars requirat opus efficiendum, in quo caſu ſeruatis animaduerſionibus, quas in balneo poſuimus, tantum ad eam vtimur aqua, ſiue iaceat pars in ea, ſiue perfundatur, ſiue eandem excipiat à ſuperiori loco cadentem, quomodo ſolet adhiberi ad caput, ad ſpinam, & alias etiam partes, de cuius vſu nunc ſeorſum agemus. G

Ducciam igitur appellant recentiores canalem, ſiue fiſtulam aquæ à ſuperiori loco deſcendentis, quá vtuntur præcipue ad caput; penetrat enim propter ictum per cerebri tegmentum validius, cum adhibeatur ad verticem, vbi inter ſe committuntur ſuturæ, qua parte facilius admittitur vis aquæ è ſuperiori loco cadentis; habentur prope fontes canales parati in medio conclaui, cum fiſtulis vtrinque diuerſæ magnitudinis, per quas exit aqua & ſuper caput hominis iacentis cadit; vbi non habentur canales, præſto eſt vas aliquod magnum ad fundum habens fiſtulam, impletur autem aqua, quæ per fiſtulam deſcendens ſimiliter ſuper caput fertur. Rectus autem vſus in eo conſiſtit, vt accommodetur, & operibus, & operum differentiis: opera ſunt, veluti adſtrictio ſuturatum, digeſtio humoris illius, qui ſuperat, & ad partes inferiores deſcendit, moderatio excedentis frigoris vel caloris, ſic autem non ſolum ſanatur caput, ſed defenduntur ſubiectæ partes à deſtillatione: adde, quod caput ipſum etiam defenditur ab externis iniuriis frigoris, & caloris, quibus patent multorum capita; vtendum igitur in his caſibus fiſtula aquæ idoneæ, modo nihil ſit, quod prohibeat, prohibet aliquando virium imbecillitas, quæ eiuſmodi ictum, atque incommodum ferre non valet; prohibet ſuccorum copia tum in toto corpore, tum in capite, periculum enim eſt, ne qui in capite continentur fuſi deſcendant ad partes ſubiectas, eaſque ſummopere offendant; periculum item eſt, ne ſucci in toto corpore redundantes ferantur ad partes calefactas, ita vt non liceat vti hoc præſidio, dum vires imbecillæ ſunt, priuſquam confirmentur, & dum ſuccorum copia in capite, aut reliquo corpore detinetur, priuſquam exhauriatur. H

Vt autem ſatisfiat operum differentiis, neceſſariæ ſunt eædem animaduerſionis, quantitatis, qualitatis, temporis ordinis, quas ante expoſuimus in potu, & balneo. Qualitas, quod attinet ad temperationem frigoris, & caloris, talis accipienda eſt, qualis ſatisfaciat propoſito operi, accipietur autem magis vel minus calida, prout calefacere aut refrigerare magis vel minus expediet, canalis tanto calidiorem reddit, quanto magis accedit ad fontem, tanto minus calidam, quanto magis recedit.

Vbi refrigerare opus ſit, vtemur frigida, id quod non ſolet à noſtri ſæculi Medicis frequentari; verentur enim, ne cerebrum, quod natura frigidum eſt, nimis refrigeretur ab aqua tactu frigida; quamuis phreneticorum caput frigida perfundant; conſtetque veteres [e] lauaſſe caput etiam aqua frigida, ita vt non videatur timenda eiuſmodi fiſtula aquæ frigidæ ſuper caput cadentis.

[e] *Celſus l. 3. c. 19.*

At vbi nec refrigerare, nec calefacere; ſed tantum exiccare caput conſilium fuerit, tepida vtendum erit. Quantitas ſimiliter reſpondere debet quantitati operis præſtandi; metimur hanc partim maiori, vel minori fiſtula, partim longiori vel breuiori mora, partim maiori, vel minori dierum numero; aptabimus igitur, & fiſtulam, & ſpacium temporis & numerum dierum, ſic vt reſpondeat quantitati ope-

ris re-

A ris requiſiti, & à viribus ferri poſſit: imbecillum caput non fert magnam fiſtulam; non ſpacium diuturnum; non multos dies continuos; ergo vt non eodem calceo, ita nec eadem quantitate remediorum omnes vti debent, incipiendum à minori quantitate, & vbi toleretur, paulatim tranſeundum ad maiorem; ſolent menſem vnum, bis quotidie per horam fiſtulæ ægrotantis caput ſubiicere, id quod non debet eſſe perpetuum, cum quibuſdam ſufficiat minor mora, & minor dierum numerus. A quibuſdam etiam ſi requiratur, non poſſit tolerari maior, ſicuti ab aliis, & requiri, & tolerari ſolet. Fiſtula etiam non eadem omnibus conuenit, ſed aliis latior, aliis anguſtior pro magnitudine capitis, & robore virium. Tempus reſpondere debet tempori, quo requiritur opus, modo toleretur, quod erit cibo iam cocto, & reliquiis detruſis. Ordo ordini operum reſpondeat; quemadmodum in potu & balneo diximus; præcedat igitur cibus, & potus; reddantur deinde poſt coctionem, quæ detrudenda ſunt; quieſcat homo, dein reuertatur ad propoſitum canalem. Quod ſi non laboret caput, ſed alia pars, vt ſpinæ medulla accommodabitur etiam fiſtula, modo ferri poſſit à natura partis; nam oculus ab eiuſmodi ictu læderetur.

Cornelius Celſus [a] calefactum ventriculum ſubiicit canali aquarum frigidarum. Vbi inteſtina, vterus, aut veſica laboret, non alienum erit reſidere in pelui ampliore, vbi contineatur aqua idonea, quæ vſque ad vmbilicum pertineat. Excipimus etiam ab aquis vaporem partibus affectis, qui B molliendi, ac digerendi vim habet; vtimur & luto quod reſidet in fontium fundo, de quo ſupra egimus, qua de foſſilibus mixtis.

a Celſus l. 4. c. 5.

Quam facultatem ſigillatim habeant celebres aquæ ſponte naſcentes. Cap. X.

De facultatibus, ac recto vſu cuiuſcunque generis aquæ ſponte naſcentis ſatis hactenus tractatum eſt; ſequitur nunc, vt vnde petantur enarremus, cum alia aliis regionibus naſcatur; oſtendemus primo, quæ celebres ſint in quauis parte Italiæ, deinde attingemus alias, quæ in aliis prouinciis frequentantur: Proponemus autem in vnaquaque facultatem hactenus à Medicis obſeruatam, adiicie-muſque, ſi quid nos experimento comprobauimus: ſed illud ante lectorem monebimus, quod fontes non ſeruant eandem vim perpetuo, ſed mutantur, non ſecus ac aliæ res, & quamuis perennes dicantur, tempore tamen deficiunt, neque vbi fluunt, retinent ſemper eandem foſſilium mixturam; ſed tempore ab ea deſtituuntur. Accedit, quod etiam ſi maneat hæc foſſilium permiſtio, remittitur interdum à pluuia nimia, ſicuti & à permixtione alterius aquæ, quæ foſſilium vim frangat, aut extinguat ita, vt non ſit eadem vis eiuſdem fontis omnibus annis: ſed venio iam ad fontes ſigillatim.

In extrema Italiæ parte, in ſubalpina regione, quæ iungitur Heluetiorum alpibus, Vinadum oppidum eſt, vbi naſcitur aqua ſulphurea, aluminoſa, quæ calefacit, ſiccat, & ſimul etiam adſtringit, C atque idcirco valet ad eos affectus, ad quos pertinent opera propoſita.

In Agro Montis Ferrati prope vrbem Aquenſem emanat fons, cuius aqua cum nitro, ſale, ſulphure, alumine miſcetur, ita vt calefaciat, ſiccet, diſcutiat, detergat, incidat, extenuat, adſtringat, ſiue intus detur, ſiue extrinſecus adhibeatur.

In ea valle, quam Vulturinam appellant, duo fontes ſunt; vnus Maſini; alter Burmi nomen inuenit, vterque ſulphureus ac nitroſus eſt, & non mediocriter calefacit, & ſiccat, diſcutit, detergit, extenuat, incidit; ſed efficacior eſt aqua Burmi.

In Agro Bergomati fons diui Pancratii appellatus, ſulphureus eſt, nitroſus, & ſalſus: quamobrem calefacit, exiccat, detergit, incidit, extenuat, diſcutit.

In Agro Veronenſi Calderiana aqua maxime celebris eſt, ferrea, aluminoſa, ſalſa, & quamuis tactu frigida naſcatur; habet tamen vim calefaciendi, exiccandi, detergendi, ſed validiores reddit etiam partes, quas detergit.

Ager Patauinus ſeptem fontibus præditus eſt. Primus Aponi nomen inuenit, eſt ſulphureus, aluminoſus, cinereus: quamobrem calefacit, ſiccat, diſcutit, & ſimul etiam adſtringit.

Alter vocatur Diui Petri, atque hic Secundus duplex eſt, cum vnus aluminoſus, & ſulphureus ſit, priori non diſſimilis, alter æreus, in quo maior vis eſt ſiccandi, ac adſtringendi.

Tertius dicitur Domus nouæ, qui cinereus, & ſalſus eſt, & idcirco calefacit, ſiccat, digerit, ac detergit.

D Quartus à Monte grotto nomen obtinuit, & inter Patauinos fontes maxime ſulphureus eſt, non caret tamen alumine, & cinere, ita vt calefaciat, ſiccet, digerat, detergat, adſtringat.

Quintum vocant Diui Bartholomæi, quem conſtat ſulphureum, & bituminoſum eſſe, & idcirco non ſolum calefacere ac ſiccare; ſed egregiam quoque molliendi vim habere, ad quod potiſſimum valet lutum, quod in eo reſidet.

Sextus à Diua Helena nomen traxit, in quo non modo alumen eſt, ſed nitrum, cinis, & ſal, non ſine ſulphure, quamobrem plurimum calefacit, ſiccat, detergit, diſcutit, atque adſtringit.

Septimus Montis Ortoni ſulphureus eſt, ac ſalſus, non ſine alumine ac bitumine, ita vt calefaciat, ſiccet, digerat, detergat, molliat, adſtringat.

In Agro Regii lepidi, oppidum eſt, aquarum, à quo nomen traxit fons, qui ibi naſcitur; ſalſus, aluminoſus, calefacit autem & ſiccat, detergit, extenuat, incidit, & ſimul etiam adſtringit; ita vt confirmet partes, quas purgauit, opera hæc experimento comprobata ſunt à nobis, cum eiuſmodi aquam aduectam in Etruriam, potui ſæpenumero dederimus, vt ventriculo, renibus, vtero, inteſtinis, iecinori, veſicæ ſuccurreremus.

In Agro Carpenſi oppidum eſt, quod Brandulam vocant, vbi emanat aqua eiuſdem nominis, ſalſa, ſulphurea, aluminoſa, quæ calefacit, ſiccat, detergit, extenuat, diſcutit, & adſtringit.

In Apennino inter Bononiam, & Piſtorium naſcitur aqua Porrettæ, noſtro ſeculo maxime frequentata, eſt autem ſalſa, nitroſa, aluminoſa; nec caret etiam ſulphure. Valet igitur ad calefaciendum, ſiccan-

ſiccandum, detergendum, incidendum, diſcutiendum, extenuandum. Transfertur autem ad varias E prouincias, vbi ſumma cum vtilitate bibitur; qua nos vſi ſumus ad eaſdem partes, ad quas laudauimus aquam Regii.

Flamminia non longe ab Apennino oppidum habet, quod à Diua Maria nomen inuenit; vbi naſcitur fons vnus, qui à Turri nomen accepit, aluminoſus, & aliqua ex parte ſulphureus: quamobrem calefacit, ſiccat, digerit, & ſimul aliquid adſtringit: eſt ibidem alter, qui medius vocatur, aluminoſus, cum aliqua portione ſulphuris, atque idcirco calefacit, ſiccat, ſed magis adſtringit, quam digerat. Eſt & tertius mulierum, aluminoſus, & ferreus, qui ſiccat, non tamen valde calefacit, ſed vim habet adſtringendi, & confirmandi.

In Agro Fauentino fons Diui Chriſtophori ſalſus eſt, detergit autem, extenuat, & incidit.

Inter Ariminum, & Ceſenam eſt fons Diui Martini, ſulphureus, & aluminoſus: habet autem vim calefaciendi, ſiccandi, digerendi, adſtringendi.

In Etruria plurimi emanant eiuſmodi fontes, vt in Agro Lucenſi, Piſano, Florentino, Volaterrano, Senenſi, Peruſino, Viterbienſi; quorum ſigillatim mentionem faciemus.

In Agro igitur Lucenſi frequentatur Corſenæ fons, qui aluminoſus eſt, ſalſus, & ſulphureus, & idcirco calefacit, ſiccat, adſtringit, detergit, diſcutit, ſolet autem extrinſecus adhiberi. Eſt & alius fons Villæ, ferreus, aluminoſus, cum pauco ſulphure: epotus autem moderate calefacit, ac plurimum ſiccat, digerit, atque adſtringit: quo nos ſæpe ſanauimus affectus inſtrumentorum vrinæ: ſicuti priore F ad ſanandum cerebrum frigidum, & humidum vſi ſumus.

In Agro Piſano ad radicem Montis Diui Iuliani fons eſt ſulphureus, & aluminoſus, qui vim habet calefaciendi, ſiccandi, diſcutiendi, adſtringendi, parum tamen efficax eſt, quod cum humili loco ſitus ſit, miſceatur cum aquis paluſtribus. Complures tamen eiuſmodi balneo ſanauimus laborantes lepra, ſcabie, & aliis affectibus cutis. Eſt & ibidem alter fons Reginæ dictus, ferreus, cum aliqua portione aluminis: quo ſolent vti mulieres ad vterum nimis humidum ſiccandum. Ab hoc loco parum diſtat Agnanum, vbi aqua eſt tactu frigida valde, quam nonnulli credunt marmoris mixturam habere. Illud experimento compertum eſt, quod mulieres humidiores, quæ ante ſteriles fuerunt, eius vſu fæcundæ redditæ ſunt.

In eodem Agro verſus Volaterras, naſcitur alter fons qui aquæ nomen inuenit, ferreus, aluminoſus, cum aliqua portione gypſi: habet autem vim refrigerandi, & ſiccandi: ſed plurimum adſtringit, ita vt robur addat viſceribus, & ſupprimat humores vndecunque erumpentes: ſed ad ſananda vitia cutis compertum à nobis eſt efficaciſſimum.

Prope oppidum Montis Catini naſcitur duplex fons, vnus Tetuccii, alter Balneoli nomen obtinuit. Vterque ſalſus eſt, ſed prior magis, vterque etiam calefacit, ſiccat, detergit, incidit, extenuat, aluum ſoluit, ſed leuius qui ſecundo loco poſitus eſt. Hoc difficultas inteſtinorum tuto, celeriter ac G iocunde à nobis ſæpenumero curata fuit.

In Agro Florentino non longe à frequentiſſimo oppido, quod Montem Varchium appellant, naſcitur in paruo quodam torrente altioribus ripis cincto aqua borra: ſic autem appellatur à loco; Vocant enim borrum fluuium altiores ripas habentem. Aqua hæc frigida tactu ſentitur, ſed ſalſa, ferrea, & mediocriter aluminoſa eſt; quamobrem ſiccat, & magis refrigerat, quam calefacit; detergit autem, & idcirco aluum laxat; adſtringit etiam, quo nomine validiora efficit viſcera; quæ deterſit, transfertur autem ad varias vrbes, & potui datur non ſine ſumma vtilitate; in febribus diuturnis; in affectibus viſcerum, vteri, inteſtinorum, quod & nos ſæpe vſu comprobauimus.

In Agro Volaterrano oppidum eſt, quod balneum Morbi nuncupatur, vbi plures emanant fontes aluminoſi, & aliqua ex parte ſulphurei, calefaciendi, ſiccandi, & adſtringendi, ac digerendi vim habentes; ſolent autem extrinſecus adhiberi, vel ad balneum, vel ad partes perfundendas, præſertim ad caput. Prope hoc oppidum alia aqua eſt terrea, & aluminoſa, quæ refrigerat, & adſtringit.

In eodem Agro Volaterrano non longe ab oppido Ripa marancia, naſcitur fons Diui Michaelis nomine, ſulphureus, & aluminoſus, qui calefacit, ſiccat, diſcutit, adſtringit.

In Agro Senenſi naſcuntur ſponte plurimis locis aquæ mixtæ, inter quas illa, quæ petrioli nomen inuenit, tactu calidior eſt, & plurimum ſulphuris habet, cum aliqua parte aluminis, valde autem calefacit ac ſiccat, ita vt egregie diſcutiat, ſed non ſine adſtrictione. H

Altera, cui caldanellæ nomen impoſitum eſt, ferrea eſt, & aluminoſa, plurimumque ſiccat, ſed modice refrigerat, & idcirco diſcutit, & adſtringit.

Rapolani vero aqua valde ſulphurea eſt, plurimumque calefacit, ſiccat, ac digerit.

Diui Philippi Aqua omnium aliarum celeberrima, calida naſcitur, plurimum habet nitri, ac ſulphuris, ſed ſimul etiam aliquid gypſi, calefacit, ſiccat, digerit, ac detergit, temperatur vis caloris à gypſo, expertus ego ſæpe ſum canalem ipſius per fiſtulam ſuper caput cadentis, in eo loco, ſumma cum vtilitate, ad ſanandos affectus cerebri frigidos, & humidos.

Auinionis aqua in eodem agro ferrea eſt, & aluminoſa, cum aliqua portione ſulphuris: multum ſiccat, ſed nec calefacit, nec refrigerat: eius balneo vtuntur mulieres humidiores.

Aqua Borla calida tactu eſt, nitroſa, & ſalſa, quamobrem calefacit, ſiccat, detergit, bibiturque vtiliter ad ſoluendum aluum, & viſcerum obſtructionem remouendam.

Fontes Diui Caſſiani complures ſunt: vnus terræ nuncupatur, qui valde aluminoſus eſt, ſed ſimul etiam ferreus: plurimum ſiccat, ſed mediocriter calefacit, digerit, adſtringit. Alius Ficoncellæ ſimiliter alumen, & ferrum habet, ſed plus ferri, quam aluminis, ita vt valde ſiccet, & adſtringat, ſed moderate refrigeret; ſunt & ibidem alii duo ſulphurei fontes; alter caldariæ, alter diuæ Mariæ nomen inuenit, plurimum vero calefaciunt, ſiccant, ac diſcutiunt: eſt & alius Caldagni nomine, aluminoſus, ferreus, ſed ſimul etiam ſulphureus, cuius aquam ex fiſtula cadentem ex capite excipiunt: calefacit autem mediocriter, plurimum ſiccat, digerit, atque adſtringit.

Fons

A Fons Diui Georgii, & fons luti magis ſulphureus eſt: ſed ſimul aliquid habet aluminis, ac ferri, quamobrem non mediocriter calefacit, ſiccat, ac diſcutit, non ſine facultate adſtringente. Fons verò Poius, qui ibidem eſt, nitroſus eſt, aluminoſus, ac ferreus: habet autem vim calefaciendi, ſiccandi, detergendi, & adſtringendi.

* In Agro Peruſino aqua montis alti, nigra, & fœtida eſt, ſulphurea ſimul, & bituminoſa; atque idcirco calefacit, ſiccat, diſcutit, & mollit, quæ dura ſunt.

In Agro Viterbienſi primas obtinet fons grottæ æreus, nitroſus, ac ferreus, qui plurimum ſiccat, & moderate calefacit, adſtringit & detergit: quo nomine vtiliter bibitur, purgat inteſtina, & inſtrumenta vrinæ, & humidiori ventriculo ſuccurrit, ad quem vſum, cum degeremus Viterbii iuniores, eam aquam compluribus diebus bibimus, ſed parum profuit.

Fons Vallis ſulphureus eſt, plurimumque calefacit, ſiccat, ac diſcutit.

Fons Cruciatorum ſulphureus eſt, cum aliqua parte aluminis, quamobrem non ſine facultate adſtringendi calefacit, ac ſiccat, plurimumque probatur ad eos, qui articulorum doloribus cruciantur.

Fons Bullicani ferreus eſt, & aluminoſus, non mediocriter calefacit, ac ſiccat, diſcutit, & adſtringit; hoc ſi perfundantur membra fracta, firmiori callo obducuntur.

Alius, qui à Palatio nomen inuenit, ferreus eſt & aluminoſus, valde autem ſiccat & adſtringit,
B valetque ad vitia cutis tollenda.

Fons Diuæ Mariæ ſulphureus & ferreus eſt: quamobrem valde ſiccat, ſed modice calefacit, modice item adſtringit.

Fons Prati mediocriter ſulphureus eſt, & idcirco mediocriter calefacit, ac ſiccat, aptaturque hydropi incipienti.

Fons Paganelli nitroſus, ferreus, & aluminoſus eſt; vnde calefacit ac ſiccat, & ſimul detergit, & adſtringit.

Fons Aſinellæ ſulphureus eſt, & ſimul ferreus, moderate calefacit, plurimum ſiccat, & mediocriter adſtringit.

In Agro Piceno non longe ab Vrbe Æſculo, fons naſcitur mediocriter ſulphureus, qui mediocrem calefaciendi, ſiccandi, ac diſcutiendi vim habet.

In Campania prope Neapolim decem fontes celebres ſunt, vnus appellatur ſudatorii, qui ſulphureus eſt, & calefacit, ſiccat, & digerit.

Alter ſulphurei nomen inuenit, quod valde ſulphureus ſit, quamuis & æreus ſimul; calefacit autem, ſiccat, digerit, detergit non ſine adſtrictione.

Tertius Bullæ, ſimiliter ſulphureus, & æreus.

Quartus Aſtranæ nitroſus, ac ferreus, calefacit moderate, ſed plurimum ſiccat & adſtringit, aptatur autem ad perfundendum caput humidius, & laxioribus ſuturis contentum.

C Quintus Iuncatæ nitroſus ac ferreus, moderate calefacit ac plurimum ſiccat, & ſimul detergit, & adſtringit.

Sextus, qui à fonte nomen traxit, aluminoſus eſt, ferreus & æneus; magis autem ſiccat, quam calefaciat, vehementemque vim habet adſtringendi.

Septimus, qui dicitur Tripta, nitroſus eſt; atque idcirco calefacit, ſiccat, detergit, incidit, atque extenuat.

Octauus à Petra nomen obtinuit, qui ſimiliter nitroſus eſt, & eandem vim habet: maxime autem probatur ad purgandum thoracem, & inſtrumenta vrinæ, ad quem vſum vtiliter bibitur.

Nonus vocatur colatura, qui nitroſus eſt, ac ferreus, & magis ſiccat, quam calefaciat, ſed ſimul detergit & adſtringit.

Poſtremus, cui lauacri nomen eſt, eandem vim habet, cum ſimiliter ferreus ſit, & nitroſus.

Sicilia in monte gemmarum, fontem habet ſulphureum, & ferreum, qui calefacit quidem, ſed magis ſiccat, & ſimul digerit, atque adſtringit: habet & alium prope Alcolum oppidum, & tertium in agro Panormitano, qui ſulphurei ſunt, & plurimum calefaciunt, ſiccant, ac digerunt.

Sed præter fontes Italiæ, Rhætia alios habet ſponte naſcentes, cuiuſmodi eſt prope Curiam ille, qui Marza nuncupatur, ſulphureus; & in Enghadina æneus, tum alius prope Peſclauium, qui ſulphuris vim habet.

D Sunt & Fabariæ aquæ æneæ, ſunt & fideriæ aluminoſæ.

Heluetii habent Badenſem aquam ſulphuream, & aluminoſam, habent & Brigenſem ſulphuream, & Leucenſem æream.

Plurimi quoque eiuſmodi fontes ſunt in Germania; Aqua, quam appellant antegeſtam, & quam appellant argentinã, nitroſa, aluminoſa, & ſulphurea eſt. Alia eſt Rotenburgi ſulphurea, & aluminoſa.

In Bauaria eſt & aluminoſa, eſt & nitroſa, & ſulphurea. In Boemia ſunt Aquæ ſulphureæ & aluminoſæ. In Nigra ſilua aluminoſæ, ſulphureæ, & æneæ. In finibus lacus Podamici emanat fons ſulphureus. In ripa lacus Podamici, plumbea, ærea. In Agro Treuerenſi ſulphurea, aluminoſa, & ſalſa. In Sueuia ænea. In Alſatia, aluminoſa, nitroſa, & ferrea. In agro Vitenbergenſi ſulphurea, & ærea. In Loterengia plumbea. Habet & Gallia Belgica in Arduenna ſylua ſpadenſes fontes duos admodum celebres, quorum alter Sauuenir, alter Pouuonis nomen inuenit, continet vterque magnam ferri, & calchanti vim cum aliqua portione ſulphuris. Prior tamen tenuiorem magiſque efficacem aquam; ſecundus minus tenuem minuſque efficacem fundit, quæ tamen facilius in alias regiones defertur; nam ea, quæ tenuior eſt, & multo calchantino ſpiritu abundat, vbi à fonte ſeparatur, cum virium ſuarum iactura facilius euaporat. Vtraque aqua frigida ſatis liberaliter bibitur maxima cum vtilitate, ſiquidem vtraque aluum ſubducit, ventriculi appetentiam excitat, ſitim reſtinguit, incidit, abſtergit, naturalium viſcerum tumores duros emollit, obſtructiones mirifice expedit, cachexiam & hydropem

propulſat, detruſa aqua abdominis per vias vrinæ: calculos renum comminuit, & vna cum arenulis deturbat, menſes prouocat, vterum humidiorem exſiccat; & ad concipiendum aptiſſimum reddit. E
Nec obſcuram inſuper facultatem habet ob vim ſulphuris confirmandi neruos, ac neruoſas partes, quarum humoris frigoriſque exceſſus robur perturbet.

Habet & Gallia Celtica prope vrbem Neuerſii, & alium ſatis frequentatum fontem ferreum, calchantinum, ac nitroſum, qui eadem ferme opera perficit ac Spadenſes, niſi quod ob vim nitri magis aluum ſoluit, licet vna ſimul maior huius quoque aquæ portio per vias vrinæ cum maxima facilitate & vtilitate intra paucas horas detrudatur.

Nec deſunt & in aliis regionibus fontes ſponte naſcentes, his tamen tanquam celebrioribus contenti ſimus.

De Aquis mixtis arte parandis. CAP. XI.

SEd quamuis aquæ foſſilium mixturam retinentes fere in omnibus prouinciis naſcantur, non tamen habentur quolibet loco, aut ſi habentur, non tales ſunt, quales res poſtulat; quamobrem neceſſaria eſt ars; quæ vel idoneas reddat, quas habemus, vel nouas paret. Pertinet hæc ad compoſitionem, quam ſupra a 3. lib. expoſuimus, cum ageremus de recto vſu medicamentorum in vniuerſum; eandem nunc transferemus ad aquas mixtas, quæ vbi ſponte naſcantur, non tamen quales requiruntur, F
ſiquidē imbecilliores ſint, validiores effici poſſunt adiectis foſſilibus, ſtirpibus aut belluis, ea arte, quam mox docebimus, cum nouas parabimus; Si fuerint validiores, remittentur adiectis contrariis: atque vbi non ſint, adiecta pura, ac dulci, quam bibimus. Vbi nullæ ſponte naſcantur, arte parari poterunt, quæ magis aptentur homini, quam illæ, quæ naſcuntur ſponte, licet harum miſtura perfectior ſit.

a Sup. l. 3. c. 9.

Accipitur ergo aqua pura, quam bibimus, cui admiſcentur illa, quorum facultatem requirimus; præbet enim aqua vſum materiæ, quamuis tactu frigida & humida percipiatur, neque media ſit, qualem conuenit eſſe materiam, quæ recipere debet aliorum vim. Verum ſi diligenter aquæ humorem conſideremus, iudicabimus expertem ſecundarum omnium qualitatum; atque idcirco aptiſſimum ad omnes concipiendas; id quod vel ſapores ipſi demonſtrant, quos omnes contrahit aqua, dum per loca tranſit, vbi foſſilia illis prædita continentur, ita vt non iniuria dicta fuerit à veteribus panſpermia, quaſi ſeminarium ſaporum omnium; excuſenturque phyſici illi, qui hanc voluerunt eſſe principium rerum omnium, quæ generantur, & intereunt, cum maxime idonea ſit, quæ quauis qualitate afficiatur: licet autem dum aquæ vocabulum retinet, fluat & tangentibus humida ſentiatur, acquirit tamen vim ſiccandi ob ſuccorum mixturam, quod aperte patefaciunt ſponte naſcentes: quotquot enim commemorauimus, madefacientem vim cum ſiccante commutarunt: pleræque etiam aduentitium calorem acquiſiuerunt, ita vt actu calidæ ſentiantur; nonnullæ autem quanquam tangentibus frigidæ appareant, G
vbi noſtrum calorem contraxerunt manifeſte nos calefaciunt; hoc quod vſu venit ſponte naſcentibus, venit etiam iis, quæ arte miſcentur, quæ admixtis iis, quæ calefacere, aut ſiccare poſſunt, calefaciendi, aut ſiccandi vim acquirunt; eædem ſi cum refrigerantibus miſceantur, licet ſummum frigidæ ſint, maiorem vim refrigerandi acquirunt ob ſubſtantiæ habitum diuerſum; illud autem ignorare non oportet, quod non magna moles foſſilium, ſtirpium, aut belluarum mutare aquæ vim poteſt, cum prompte eius humor recipiat vim eorum, cum quibus miſcetur: quamobrem iniuria reprehenduntur Florentini Medici, qui non ſolum balneis vtuntur arte paratis, ſed canale etiam, cui caput ægrotantis ſubiiciunt; admiſcent autem octo cadis aquæ centum manipulos ſtirpium & viginti, aut etiam triginta libras foſſilium, vt paulo poſt in exemplis patebit. Reprehenduntur ergo, quod aqua ob quantitatem ſuperet vim eorum, quæ adiiciuntur, id quod manifeſte falſum deprehenditur, cum ſaporem, odorem, colorem validum præſeferat; conferatque plurimum ad eos affectus, ad quos admoueri conſueuit. Deſinat ergo aduerſarius negocium illis faceſſere, & ratione, ac experimento acquieſcens recognoſcat aquam, quod ſit ſaporis expers, facile affici, & depoſita vi refrigerandi, ac madefaciendi contrahere naturam eorum, cum quibus miſcetur; id quod oleo etiam euenit, quo tanquam materia vtuntur Aliptæ in vnguentis ad ſuſcipiendos odores. Modum miſcendorum partim monſtrabit experimentum, partim ratio per guſtum, odorem, colorem.

Sed venio ad rationem mixturæ: cum miſceantur (vt diximus) foſſilia, ſtirpes, belluæ, non eodem modo miſcentur omnia, ſed foſſilia, ſi ex eorū numero ſunt, quæ in aqua tabeſcunt, veluti nitrum, H
ſal, alumen, atramentum ſutorium, ſatis eſt, ſi agitentur: melius tamen miſcentur, ſi bulliant ex aqua.

Quæ non tabeſcunt, ſi ſunt metalla, veluti ferrum, æs, aurum, argentum, candentia ex aqua extinguuntur, id quod toties iteratur, dum vim metallicam aquam contraxiſſe videatur. Calx, cinis, gipſum, miſcentur in puluerem redacta, cum aqua, quæ deinde vel bullit, vel percolatur, per vas pertuſum exiguis foraminibus, quomodo fieri lixiuium ſolet. Sulphur & bitumen ægre miſcentur; nam ſi ante igne liquentur, in aqua ſtatim concreſcunt, nec vllo pacto vim ſuam illi impertiunt. Sin contundantur & in puluerem redacta iaceant, vel incoquantur in aqua diutius, minimum ſuæ facultatis in illa relinquunt, nec hactenus, quod ſciam, inuenta ratio eſt, qua commodius miſceantur.

Stirpes ſiue diutius iaceant, ſiue incoquantur in aqua, magnam partem ſuæ facultatis in ea deponunt, quod belluis etiā euenit, eatenus autem iacere & incoqui debent, vt aqua vim eorum præſeferat.

Hæc, quæ generatim de aquis arte parandis tradidimus, non alienum eſt exemplis aliquot patefacere. Ergo ſi deſideretur canalis ad caput calefaciendum, ſiccandum atque adſtringendum. Accipimus octo cados aquæ dulcis, in qua vbi per ſpacium vnius diei iacuerint, incoquuntur ſaluiæ, ſtæchadis, ſerpilli, betonicæ, rutæ, menthæ, chamædreos, chamepyteos, roſæ, myrthi, ſingulorum m. x. ſulphuris, aluminis vtriuſque lib. x. eiuſmodi autem aqua ex ſuperiori vaſe ita per fiſtulam deſcendere debet, vt ſuper ægrotantis verticem deſcendat, & inde cadat in alterum vas. Si balneo vtendum ſit ad

A ſit ad dolores tollendos, in quinque cadis aquæ, incoquimus chamæmeli, meliloti, fœnugræci, radicum althææ, ſeminis lini, ſingulorum m. x. incoquimus & vulpem, aut quatuor capita veruecum. Si conſilium fuerit adſtringere, accipimus tantundem aquæ, miſcemuſque roſas, folia myrthi, ſymphiti, lentiſci, malicorii, balauſtii, ſingulorum quantum manu quinquies capere poſſumus; extinguimus etiam in eadem aqua ferramenta candentia iterum & tertio. Quod ſi aqua bibenda ſit, vt ſoluat aluum, adiicimus ſingulis lib. ℥. j. ſalis, aut incoquimus ex ea braſſicam, lentem, cochleas, oſtrea, aut gallum veterem, ita vt nitroſam vim acquirat. Hæc, quæ exempli gratia propoſuimus, varie parari poſſunt, vt poſtulat affectus hominis, quem curamus.

Finis Quarti Libri, qui eſt de materia medicamentorum ſumpta à corporibus inanimis.

VIDI VIDII DE MEDICAMENTIS Liber Quintus:

B

QVI EST DE MATERIA SVMPTA à ſtirpibus.

Quæ communiter in ſtirpibus conſideranda ſint. CAP. I.

MEdicamentorum copiam non modo nobis ſuppeditant inanima corpora, de quibus egimus; ſed & quæ viuunt omnia, ſiue è terra edita, ſiue animalia, quæ nunc nobis exponenda ſuperſunt: perſcribemus ante illa, quorum ſtirpes terra continentur, ſiue arbores ſint, ſiue frutices, ſiue herbæ. Diximus autem in opere de ratione [a] victus, qua de materia eſculentorum, vocari arbores, quæcunque à radice ſtatim ſurculoſo caudice aſſurgunt, à quo per interualla tanquam brachia exorti rami latius diffunduntur: Frutices [b] eos, qui à radice caudice multiplici ramoſoq; ſeſe attollunt.

C Herbas, [c] quæ inter initia tantum folia pandunt, ac deinde in caulem erectæ, florem, & ſemen ferunt. Ab hoc triplici ſtirpium genere, ſumitur multiplex materiæ genus, vt fructus, ſemen, flos, radix, caulis, caudex, lignum, cortex, matrix, liquor. Fructus [d] eſt, qui conſtat ex ſemine & carne: ſemen, quod ſimiliter atque in animalibus generationem præſtat; flos quaſi pubes & gaudium ſtirpis præuenit ſemen, in quod degenerat; radix, qua [e] alimentum attrahitur; [f] caudex in arbore, ac frutice, caulis in herba, id eſt, per quod alimentum defertur; folium, vel à radice ſurculo per pediculum pendet, neque flos, fructus, aut ſemen eſt, lignum [g] fiſſile eſt, cortex eſt pars vltima, quæ à ſubiecto corpore ſeparatur: matrix, quæ in medio ligni, tertium à cortice continetur. Liquor [h] eſt humor, qui à ſtirpibus vel per ſe fluit, vel arte educitur, qui ſectione facta per ſe fluit, ſi glutinoſus, craſſus ſimul & terrenus eſt, dicitur græce [i] opoſ. j. ſuccus, ſi pinguis dachryon. j. lachryma, quæ ſi aquoſam naturam non habeat, vocatur reſina, & cum oleo quidem miſceri poteſt, non tamen cum humore aquoſo, ſi lachryma aquoſa ſit magis, quam pinguis, dicitur gummi, quod ex humore aquoſo diluitur; nequit tamen cum oleo miſceri. Humor, qui arte educitur, aut igne extrahitur, aut vi exprimitur; idem, ſi pinguis ſit, nominatur oleum, cuiuſmodi eſt, quod à fructibus compluribus & ſeminibus excipitur, ſi aquoſus ſolet condiri melle, aut ſaccharo, vel ſeruari concoctus abſumptis partibus humidioribus, quanquam ſuccus, qui ex vna exprimitur, per ſe etiam conſeruatur; licet non coquatur, nec condiatur; hæc fere ſunt, quæ à ſtirpibus ſumpta medicamenti locum præbent. Horum non eſt perpetuo eadem vis,

D cum aliquando præſtantiora, aliquando imbecilliora deprehendantur; multum enim intereſt, quo cœlo, ſolo, tempore naſcantur, qua ætate legantur, quo loco, quam diu ſeruentur, & qua ratione parentur; ſed de apparatu ſatis [k] tertio lib. tractauimus; nunc paucis reliqua perſequemur. Quæ tenui cœlo naſcuntur, efficaciora ſunt, quam quæ pleno; quæ ſolo idoneo, quam quæ alieno; idoneum ſolum appello, quod conuenit cuique generi ſtirpis, vt collinum, campeſtre, macrum, pingue; opacum, apticum; alia enim aliud ſoli genus poſtulant. De tempore ſcire licet, quod calidiora ſunt, quæ nata ſunt tempore calido, frigidiora, quæ frigido, humidiora, quæ humido, ſicciora, quæ ſicco. Ætas omnibus idonea eſt vigor; ſingulæ enim ſtirpium partes tunc legendæ ſunt, cum vigent, neque vigent eodem tempore omnes, ſed primo radices, ſecundo folia & flores; poſtremo fructus, ac ſemina; facile autem omnes ſuum vigorem præſeferunt; radices autem ſi nimio humore diſtentæ legantur, non poſſunt diu ſeruari, cum cito putreſcant, quæ rugoſæ ſunt, iam magnam partem facultatis amiſerunt; medium ergo habitum requirunt. Fructus legendi ſunt maturi, niſi ſi qui ob acerbitatem probantur, veluti ſorba; ſeruari autem debent non in ſole, ne nimium ſicceſcant, non in loco humido, ne putreſcant, non vbi fumus, aut puluis; tamdiu autem ſeruari poſſunt, quamdiu retinent vim ſuam; nec eroduntur carie, aut vetuſtate marceſcunt, quod aliis accidit bimis, aliis trimis, aliis nonniſi poſt multos annos, veluti radicibus vtriuſque veratri.

His igitur ita in vniuerſum conſtitutis præſtat ſpeciatim aggredi ad ſtirpes, in quibus perſcribendis, tri-

[a] Vid. l. 4. de ratione vict. c. 1. & Theoph. l. 1. de hiſto. plantar. c. 5.
[b] Theo. ibid.
[c] Theo. ibid.
[d] Theo. l. 1. cap. 3.
[e] Theo. ibid. c. 2.
[f] Theo ibid.
[g] Theo. ibid. c. 4.
[h] Theo. ibid. cap. 3.
[i] Theo. l. 6. de cau. plantar. cap. 17.
[k] Sup. lib. 3.

dis, triplex ordo ſeſe nobis offert: vnus, qui earum facultates, vel figuras ſigillatim perſequitur: ita vt E vnicuique facultati, vel figuræ ſtirpes omnes ſubiiciat, quibus illa ineſt. Alter, vt eodem ordine, quo literæ in alphabeto deſcribuntur, ſtirpes tradantur, ita vt primo loco conſtituantur illæ, quorum nomen incipit à prima litera, ac deinceps aliæ. Tertium partes ſtirpium quaſi genera materiæ ſtatuens, vnicuique parti ſubiiciat, quotquot ſtirpes præbent illam vſui idoneam, vt radicem ſemen, florem, fructum: quicunque autem ordo teneatur, controuerſiam recipit non mediocrem; nam ſi figuram ſequi velimus, multiplex hæc eſt, adeo vt quot ſunt ſtirpium genera, tot fere figuræ videantur, neque vlla ratio aſſignari poteſt, quamobrem illam prius, hanc poſterius ſcribamus. Quod ſi complecti ſub facultatibus ſigillatim ſtirpes contendamus, hoc non erit amplius oſtendere genera materiæ, hanc vel illam facultatem habentia, quod nobis propoſitum erat; ſed magis quibus inſint genera facultatum, præterquam quod eædem ſtirpes diuerſis partibus, ſæpe contrariis preditæ ſunt facultatibus, ita vt non poſſit eadem ſtirps ad vnum genus facultatis duntaxat referri. Quod ſi partes membratim perſequamur, ita vt ſub radicibus, verbi cauſa, ponamus, quotquot ſtirpes radicem nobis vſui idoneam ſuppeditant, ſub ſeminibus, quotquot ſemen, & ita deinceps, erit ad eaſdem ſtirpes ſæpius reuertendum; multæ enim ſunt, à quibus plures partes petuntur. Ordo Alphabeti penitus caret artificio, cumque alius earundem litterarum, ſit ordo apud græcos, alius apud latinos, neque omnes ſtirpes latinum nomen inuenerint, incertum eſt, vtrum ſequaris, græcumne an latinum; quoquo igitur ſeſe vertat ſtirpium ordo, delabitur in difficultates; quæ vix poſſunt ſuperari. Equidem arbitror præſtantiſſimum F omnium eſſe, & maxime idoneum propoſito noſtro, illum, qui ſtirpes partium generibus ſubiicit, cum medicamentorum materia [a] quam agimus, à partibus ſtirpium petatur, ita vt quod fecimus, cum alimenta ſumpta à ſtirpibus traderemus, in opere de ratione victus, nunc quoque faciendum videatur; neque obſtat, quod ad eandem ſtirpem ſæpius redeundum eſt, ſi multas præbet partes ad medendum accommodatas; toties enim repeti poterit, quoties neceſſe erit, poterunt etiam ſub certo capite comprehendi ſtirpes illæ, quæ non hac vel illa parte, ſed omnibus ſimul vtiles ſunt: hunc igitur ordinem optimum cenſemus: ſed tantum temporis poſtulat, vt non ſit operæ precium mihi in eo nunc immorari, qui ad omnes reliquas Medicinæ partes propero: veritus, ne morte præuentus, ſi quid noui in illis inuenerim, non poſſim memoriæ prodere.

a *Vidus lib. de ratione victus capit.*

Quamobrem [b] Galenum imitatus ſequar nunc ordinem alphabeti, licet careat artificio: cumque latine ſcribam, ſi quando ob egeſtatem latinorum verborum græcis vtendum ſit, latinarum literarum ordinem ſequar, quod ſi longior vita continget, reuertar ad ſtirpes, eaſque ordine partium diligentius perſcribam; nunc igitur ordine alphabeti ſimul de arboribus, fructibus, herbis, atque in vniuerſum de quouis ſtirpium genere tractabo, ſigillatimque in vnaquaque partes vſui idoneas exponam, exſcribens non ſolum, quæ de ipſis tradita ſunt à Galeno, ſed ea quoque, quæ fuerunt à recentioribus obſeruata.

b *G. in lib. de ſimpli. med facul.*

De ſtirpibus ſigillatim. CAP. II. G

ABrotanum præbet nobis comam cum floribus; nam reliqua pars fere inutilis eſt; calefacit autem, [c] & ſiccat tertio gradu, diſcutit, incidit, detergit, quo nomine ſubuenit horrori febricitantium; iacere enim in oleo debet, quo illi inungendi ſunt; prodeſt & epotum ægre ſpirantibus, vrinam euocat: quatenus amarum eſt, [d] interimit lumbricos, ſed nocet ventriculo; ſi vratur, cinis ex oleo tenui vtiliter illinitur ad cutem capitis detergendam; tollit vitia capillorum, & barbam euocat; quæ omnia obtinet à temperamento: ſed ob [e] totam ſubſtantiam contra ictum ſcorpionum, ac ſerpentum bibitur ex vino.

c *G. 6. ſimpl. 5. 40. c.*
d *G. ibid.*
e *Dioſc. lib. 3. c. 25.*

Abſinthii vtimur foliis & coma, quibus ineſt vis acerba ſimul & amara; nam abſinthium quodlibet, ſiue ponticum, ſiue ſeriphium, ſiue ſantonicum (triplex [f] enim eſt,) conſtat ex partibus diſſimilibus, [g] acerbis nimirum & amaris, non ſine vi acri, ita vt primo gradu calefaciat, tertio ſiccet; id quod præſertim ineſt ſucco, qui validior eſt, quam herba, quæ admixtas habet partes terrenas; plus autem acerbitatis ineſt pontico, quam ſeriphio, & ſantonico; ſeriphium magis amarum eſt, & calidum, quam ponticum; ſicut ſantonicum magis, quam ſeriphium, minus, [h] quam abrotanum; ſed cum poſuerimus abrotanum tertio gradu calefacere, par eſt ſantonico tribuere ſecundum; quodlibet autem abſinthium, quatenus acerbum eſt, confirmat viſcera, & ventriculo gratum eſt; ſed quatenus amarum, ingratum, quod acerbum magis eſt; ob vim adſtringentem nequit pituitam detergere ex ventre & thorace: quod magis amarum eſt, magis detergit, valetque ad purgandos ſuccos [i] bilioſos qui ventriculo inhærent; educit enim eos cum deiectione, cum vrina vero ſi fuerint in venis, iam vero ob amaritudinem & acerbitatem iecinoris [k] obſtructionem, vt ſi quod aliud, auferre poteſt; vis acerba compellit amaram detergentem, & ſimul deterſam partem confirmat: quamobrem ſanat morbum regium, menſes citat, diſcutit [l] oculorum caliginem, interimit lumbricos; vapor [m] ex aqua, in qua bullierit exhalans, curat aures purulentas; aduerſatur ob totam ſubſtantiam ictui draconis marini, & muris aranei. H

f *Dioſc. lib. 3. cap. 23. & 24. & G. 5. 46. F. G.*
g *G. 6. ſim. 44. D.*
h *G. 5 40. G.*
i *G. 7. 48. D. & 5. 44. D.*
k *G. 7. 84. F.*
l *Dioſ. l. 3. c. 23.*
m *Dioſ ibid.*

Acacia [n] ſpina eſt Ægyptia terreræ, [o] & aquoſæ ſubſtantiæ, diſſimilium partium, ſaporem habet acerbum & ſubacrem, refrigerat primo gradu, ſiccat tertio, vtimur potiſſimum ſucco: qui ſi abluatur, acrem vim [p] omnem deponit, & refrigerat ſecundo gradu, repellit, atque adſtringit, ita vt fluxum quemlibet cohibeat, ſiccetque humorem ſuperantem.

Acanthi radix & folia [q] tenuia ſunt, & calidæ facultatis.

Acanthus radicem habet ſubacrem, quæ ſiccat, [r] & mediocriter incidit, folia modice amara ſunt, & modice detergunt, illinunturque aduerſus articulorum dolorem, dantur intus ruptis, & conuulſis.

Achillea genus [ſ] ſyderitis ex diſſimilibus partibus conſtat, aquoſis, terrenis, igneis, vincunt aquoſæ, ita vt madefaciat & refrigeret; habet ob partes terrenas euidentem adſtringendi facultatem, ita vt ſiſtat [t] ſanguinem vndecunque erumpentem; at neque caret omnino detergendi facultate.

Aconitum vtrumq; & Pardalyanches, & lycochtonum, hoc eſt, quod pardos, & quod lupos interimit,

n *Dioſ. lib. 1. c. 115.*
o *G. 5. 41. G.*
p *G. ibid. acrem.*
q *G. 5. 41. H.*
r *G. ibid.*
ſ *Dioſ. l. 4. c. 32.*
t *Dioſ. ibid. & G. 5. 60. D.*

A mit, vim habet [a] putrefacientem, intus ſumptũ lethale eſt, extrinſecus imponitur ad putrefaciendum.

Acori radice potiſſimum [b] vtimur, quæ acris eſt, & modice amara, odore iocunda, conſtatque ex partibus tenuibus, quamobrem vrinam [c] mouet, ſanat lienem durum, detergit & extenuat eiuſdem ſuccus tunicam corneam oculorum.

Adianthum medium [d] eſt inter calefacientia, & refrigerantia, ſiccat autem, digerit, atque extenuat, ſiſtit [e] alui profluuium, coercet pilos defluentes: diſcutit ſtrumas & abſceſſus, epotum vero lapides [f] frangit, craſſos & glutinoſos ſuccos educit ex pulmone, & thorace.

Æthiopis radicem nobis præbet, quæ decocta, & cum melle mixta tollit aſperitatem [g] arteriæ, humor, in quo bullierit, prodeſt dolentibus latere, aut coxa; conſtat igitur ex partibus diſſimilibus; nam aliæ craſſiores ſunt, & emplaſticæ, quæ relinquuntur, poſtquam decocta radix fuerit, & tollere poſſunt aſperitatem arteriæ, aliæ contra tenues & detergentes, quæ impertiuntur humori, in quo decoctæ fuerint, habent autem vim extenuandi, incidendi, detergendi.

Agallochum lignum cum aliqua amaritudine adſtringit, & olfactu ſuaue eſt, calefacit, ac ſiccat tertio gradu: opitulatur [h] ventriculo humido & relaxato, vtiliter etiam miſcetur medicamentis, [i] quæ ad eos adhibentur.

Agarici radix cum guſtatur, ſtatim [k] dulcis apparet, ſed paulo poſt amara, & ſimul cum aliqua adſtrictione ſubacris; conſtat autem ex partibus non aquoſis, ſed aereis, ſicut & terrenis extenuatis à ca-
B lore, quamobrem craſſos & glutinoſos ſuccos incidit, extenuat, detergit, digerit, & idcirco intus ſumpta viſcerum [l] obſtructionem ſubmouet, extrinſecus impoſita ad coxarum dolorem ob diſcutiendi vim non mediocriter confert.

Sed ob totam ſubſtantiam purgat pituitam [m] & bilem vtramque in quacunque corporis parte fuerit, & non modo deiectionem ſollicitat, ſed vomitum quoque.

Althæa Syluestris maluæ [n] genus, mollit ac digerit, quod potiſſimum facit radix, quanquam vtimur & foliis, ſemen efficacius diſcutit, bibitur autem ex vino ad difficultatem inteſtinorum.

Alga ſecundo ordine refrigerat ac ſiccat, non ſine aliqua adſtrictione.

Alliaria herba, quam vocant, calefacit & ſiccat, minus tamen, quam allium, ſuccos craſſos, & glutinoſos incidit & extenuat, ſemen emplaſtri modo impoſitum liberat mulieres, quæ videntur ab vteri affectibus ſtrangulari.

Allium quarto ordine calidum [o] eſt & ſiccum, diſcutit, extenuat, incidit, ac detergit craſſos, & glutinoſos ſuccos, obſtructionem aufert, flatum digerit, & ſitim minime adfert, ſi externis partibus alligetur, cutem exulcerat. Ob totam ſubſtantiam aduerſatur venenis, quæ [p] per ictum inferuntur, veluti ſi comedatur etiam illis, quæ per potum vel cibum [q] ſint aſſumpta.

Aloe qualitatem habet valde amaram, [r] & mediocriter adſtringentem, ſecundo gradu calefacit, & tertio ſiccat, herba ipſa vulnera glutinat, liquor ſine morſu [ſ] præſtanter ſiccat, quamobrem apta-
C tur vlceribus oculorum, narium, partium obſcænarum, [t] & præter vim digerentem detergit, quantum ſatis eſt vlceribus puris, adhibetur & ad ſinus glutinandos, & ad ea vlcera, quæ ad cicatricem perueniunt, tollit obſtructionem, medetur morbo regio, prohibet putredinem non modo à viuentibus corporibus, ſed etiam à cadaueribus, aluum ducit, id quod minus [u] facit, ſi abluatur, quanquam magis ſic ventriculo aptatur; non debet autem à ſenibus frequentari, ne nimium [x] eos areſaciat, habet & à tota ſubſtantia facultatem purgandi non modo bilem, [y] ſed etiam pituitam, præcipue ex ventriculo, ac primis venis, aut ex ſima parte iecinoris; nam ad vlteriores partes pertinere non valet.

Alſine, quæ & auricula muris dicitur, aquoſam ſubſtantiam [z] habet, per quam refrigerat, & madefacit, ſed caret adſtrictione penitus, repellit autẽ inflammationes, & eriſypelatis feruorem remittit.

Althæa ſiue ebiſcus, tenuium [*] partium eſt, egregie detergit, nec caret omnino adſtrictione, laxat, digerit, id quod præſertim efficit radix, concoquit dura tubercula, vitiliginem tollit, calculos in renibus comminuit, bibitur [a] aduerſus ſanguinis ſputum, & inteſtinorum difficultatem.

Alypi ſemen inteſtina leuiter [b] exulcerat, ſed purgat atram bilem per deiectionem.

Alyſſum modice calefacit, ſiccat, [c] detergit, ſed ob vim totius ſubſtantiæ ſanat morſos à cane rabioſo.

Amaracus tenuium partium eſt, tertio [d] gradu calefacit, ac ſiccat, diſcutit, vrinam mouet, efficitur peſſum ex eo ad menſes euocandos; illinitur etiam ex ſale & aceto contra ſerpentum ictus.

D Amaranthum luteum incidit, [e] extenuat, coma ex vino epota menſes educit, ſanguinem concretum diſſoluit non modo in ventre, ſed etiam in veſica, ſi cum mulſa bibatur, fluxum omnem ſupprimit, ſed ventriculo minus idoneũ eſt, flores ex vino decocti lumbricos educunt, & pediculos enecant.

Amaranthum purpureum frigidum eſt & ſiccum, vim habet adſtringentem, daturque ad alui profluuium ſupprimendum.

Ammi tertio gradu calefacit, [f] ac ſiccat, tenuium partium eſt, acre, & ſubamarum, diſcutit, vrinam mouet, humidos vteros ad concipiendum aptos reddit.

Ammoniacum lachryma [g] ferulæ cuiuſdam, egregiam vim habet mollientem, ita vt articulorum tophos, lienis duritiem, ſtrumas diſſoluat.

Amomum ſimilem [h] vim habet acoro, minus tamen ſiccat, ſed magis valet ad concoquendum.

Ampelopraxium, acrius [i] eſt & ſiccius porro, ita autem calefacit, vt illitum exulceret, atque intus datum craſſos & lentos ſuccos incidat, extenuet, detergat, obſtructionem auferat.

Amygdali fructus dulcis, extenuat, [k] detergit, valetque ad euocandum ſputum, ac viſcera purganda, ſed hæc multo magis [l] præſtat, qui amarus eſt; egregie enim viſcerum obſtructionem tollit, craſſos & glutinoſos ſuccos incidit, quo nomine thoraci, [m] lieni, colo, renibus dolentibus ſummopere prodeſt, vitiliginem aufert, quod non ſolum facit fructus, ſed arbos etiam, præſertim radix [n] decocta atque illita; exprimitur autem ad eoſdem vſus ex fructu tam ex dulci, quam ex amaro,

quod

a G.5.42.B.
b G.5.42.A.
c Dioſcor. l. 1. c. 2.
d G.5.41.E.
e G. ibid. & Dioſcor. l. 4. c. 131.
f Dioſcor. l. 4. cap. 100.
g Dioſc. l. 1. c. 21.
h Aui. l. de Medicor. die lib. tr. 2.
i G.5.41.E.
k G. ibi. & Dioſcor. l. 3. c. 1.
l Meſues l. Anthidotarii. Theorem. 1.
m Dioſcor. l. 3. c. 147.
n Gal. 5. 63. D.
o Gal. 2. 26. D. & Dioſ. l. 2. c. 146.
p Dioſ. l. 2. c. 14.
q G. 3. 196. G. H.
r G.5.42.C.
ſ G.7.268.
t Dioſ. l. 3. cap. 22.
u G.5.188. D.
x Ibid. Gal.
y Gal. ib. E.
z Gal. 5. 42. D.
* G.5.46.E.
a Gal. ibid.
b Dioſ. l. 4. c. 163.
c G.5.42.C. & Dioſc. l. 3. c. 89.
d Gal. 5. 42. D. & Dioſc. l. 3. c. 40.
e G.5.42.D.
f G.5.42.D.
g Dioſ. l. 3 c. 82. & Gal. 5. 42. H.
h Gal. ibid.
i G.5.42.E.
k Dioſc. lib. 1. c. 139.
l Gal. 5. 42. G. & Dioſc. loc. cit.
m Galen. & Dioſc. ibid.
n Gal. ibid.

quod non ſolum extrinſecus adhibetur, ſed potui etiam datur, plurimumque prodeſt; quod ex dulci E exprimitur, cum aluum laxet, leniat aſperitatem arteriæ ac thoracis, duritiem molliat, iniiciaturque per cliſterem ad inteſtina, veſicam, vterum molliendum.

Quod elicitur ex amaro, efficacius detergit, incidit & extenuat, ita vt [a] calculos educat, viſcera purget, flatus diſcutiat, aurium dolori ſubueniat.

Gummi ex amygdalo calefacit, & adſtringit, bibitur ad ſanguinis ſputum, ad calculos, illinitur ex aceto ad impetiginem.

Anacardia [b] fructus ſunt, qui tertio gradu calefaciunt ac ſiccant, neruorum ac cerebri affectus frigidos, & humidos ſanant, reuocant memoriam, & ſenſus amiſſos, ſed ſanguinem vrunt, & idcirco iuuenibus nocent.

Anagallis vtraque, & quæ purpureum, & quæ cæruleum florem producit, calefacit, [c] ac ſiccat, plurimumque detergit & ſuo calore attrahit; ita vt infixos aculeos ex corpore educat; ſuccus per nares pituitam purgat; ſiccat citra morſum, vulnera glutinat, & putredinem aufert.

Anagyris acris eſt, [d] calefacit, ac digerit: folia viridia minus acria ſunt, quam ſicca, & minus incidunt: ſemen tenuiorum partium eſt, [e] & vomitum euocat.

Anchuſæ quatuor [f] genera ſunt. Onoclea radicem habet adſtringentem, & ſubamaram, quamobrem denſat, modice extenuat, ac detergit, abluit ſuccos bilioſos, & ſalſos, pota & extrinſecus impoſita, folia imbecilliora ſunt radice; ſiccant tamen & adſtringunt. F Lycopſis radicem habet magis adſtringentem. Alcibiadium [g] acrius eſt, prodeſtque & cum illinitur, & cum bibitur, aduerſus viperæ morſum; quartum anchuſæ genus paruum eſt & alcibiadio ſimile, ſed magis amarum.

Androſages herba amara [h] eſt & acris, diſcutit, ſiccat, & magnopere vrinam mouet.

Androſemi ſemen plurimum detergit [i] folia modice ſiccant & detergunt, ita vt aduſtis accommodentur: vinum, in quo bullierit, efficaciſſimum eſt ad vulnera glutinanda.

Anemones omnes acrem [k] vim habent, detergunt, attrahunt, aperiunt ora vaſorum, radix manſa pituitam elicit ex ore, ſuccus [l] eandem ex naribus extrahit, oculorum cicatricem extenuat, ſordida vlcera detergit, ſanat [m] lepram, & euocat lac, & menſes, ſi imponatur.

Anethum calefacit [n] principio tertii gradus, ſiccat principio ſecundi, oleum, in quo decoquitur, digerit, dolorem ſedat, ſomnum facit, crudum humorem concoquit; habet autem oleum [o] ex anetho, vim concoquentibus, & pus mouentibus proximam, ſed paulo calidius eſt, & tenuius, atque idcirco diſcutit, vſtum tertio gradu calefacit, & ſiccat, prodeſtque vlceribus humidis, ac mollibus, maxime in partibus obſcænis, eaque ad cicatricem perducit, [p] viride autem humidius eſt, ac minus calidum; atque idcirco minus digerit, ſed magis concoquit, & ſomnum facit, quam ſiccum.

Angelica herba, quam appellant, calefacit & ſiccat principio tertii gradus; aperit, extenuat, diſcutit, radix epota confert ad craſſam & glutinoſam pituitam ex thorace educendam; ſanguinem concretum G diſſipat, ventriculum confirmat, puluis ex radice datur contra animi defectionem, & cordis affectus; aduerſatur venenis, peſtilentiæ, morſui canis rabioſi, vel alterius feræ, ſiue bibatur, ſiue extrinſecus imponatur.

Aniſi ſemen acre, [q] & ſubamarum eſt, ita vt prope ad calorem vrentem accedat; tertio enim gradu calefacit & ſiccat, vrinam mouet, diſcutit, & ventris inflationem ſedat.

Anonis radicem habet tertio [r] gradu calefacientem, cuius cortex adeo detergit, & incidit, vt non ſolum vrinam moueat, ſed lapidem [ſ] frangat, cruſtas vero cito detrahit & dentium dolorem lenit.

Anthemis conſtat ex partibus [t] tenuibus, veluti roſa; ſed primo gradu calefacit, ac ſiccat, ita vt non recedat à temperatione [u] hominis; habet igitur vim diſcutiendi, rarefaciendi, laxandi, aufert laſſitudinem, vt ſiquid aliud, lenit dolorem, remittit mediocriter; quæ dura ſunt, rarefacit, quæ denſa, digerit ſine attractione, ſanat febres bilioſas, & melancholicas, ſanat & pituitoſas, atque vbi ſucci cocti ſunt, præcordiis maxime aptatur.

Anthillis vtraque modice [x] ſiccat, ita vt vlcera glutinet, quæ chamæpytim repræſentat, tenuiorum eſt partium, magis detergit, & ſubuenit [y] morbo comitiali.

Aparine modice ſiccat, [z] ac detergit, habet partes aliquas tenuiores, eius ſuccus auxilium præbet demorſis à vipera, ac phalangio, folia cum axungia trita ſtrumas diſcutiunt. H

Aphace adſtringentem [a] vim habet, ita vt alui profluuium ſiſtat, ſiue adhibeatur torrefacta, [b] ſiue freſa modo lentis decoquatur.

Apiaſtrum ſeu meloſſophyllon calefacit ſecundo gradu, ſiccat primo, facultatem habet marrubio [c] non diſſimilem, ſed longe imbecilliorem; valet & illitum, & epotum contra [d] venena, quæ pericłum inſeruntur.

Apios ventrem [e] purgat vomitu & deiectione.

Apium adeo calidum [f] eſt, vt menſes, & vrinam moueat, flatum diſcutiat, quod magis facit ſemen, quam herba: eadem vis eſt apii montani, quod oreoſelinum, & apii grandioris, quod hipoſelinum appellant; ſed quod montanum eſt, validius eſt, quod grandius, imbecillius: aliud apii genus, quod [g] petroſelinum appellatur, guſtu acre eſt, & amarum, tertio gradu calefacit, & ſiccat; flatum extinguit, ex eodem genere [h] eſt, quod ſmyrnium dicitur, imbecillius tamen petroſelino, & validius eo, quod apium ſimpliciter nominauimus, vlcera ſine [i] moleſtia ſiccat, diſcutit, quæ dura ſunt, menſes educit, vrinam euocat, ſanat difficultatem anhelitus, præſertim ſemen.

Apocynum grauiter olet, [k] & non mediocriter calefacit, ſed minus ſiccat, illitum digerit, ſed epotum homini venenum eſt, non ſecus, quam Lupo, & Cani.

Apollinaris herba, quam hyoſciamum græci nuncupant, alia ſemen habet [l] atrum, & hæc adfert inſaniam, & ſoporem; alia mediocriter flauum, quæ facultate non differt à priori; vtraque autem

fugien-

a Dioſ. l. 1. c. 34.
b Aui. lib. 2. Ir. 2. c. 41.
c Gal. 5. 42. H. & Dioſ. lib. 2. c. 174.
d Gal. 5. 42. H.
e G. ibid & Dioſcor. l. 3. c. 149.
f Gal. 5. 41. C.
g Gal. ibid.
h Gal. 5. 43. A.
i Gal 5. 43. A.
k G. 5. 43. B.
l Dioſcor. l. 2. cap. 172.
m G. & Dioſcor. ibidem.
n G. 5. 43. B.
o Gal. ibid.
p Gal. ibid.
q G. 5. 43. C.
r G. 5. 57. D.
ſ G. ibid & Dioſcor. l. 3. c. 24.
t G. 5. 43. C.
u Gal. 5. 18. H.
x Gal. 5. 43. C.
y G. ibid. & Dioſcor. lib. 3. cap. 136.
z Gal. 5. 43. D.
a Gal. 5. 44. C.
b Dioſcor. l. 2. cap. 142.
c Gal. 5. 55. E.
d Dioſcor. l. 3. cap. 101.
e Dioſcor. l. 4. cap. 170.
f Gal. 5. 60. B.
g Dioſcor. l. 3. c. 64.
h Gal. 5. 61.
i Dioſcor. l. 3. cap. 65.
k G. 5. 43. E.
l Dioſcor. l. 4. c. 64. & G. 5. 63. A.

A fugienda eſt, vt pernicioſa; alia, cuius ſemen & flos [a] candidus eſt, maximè vſu idonea eſt, refrigerat autem tertio gradu.

a Dioſc. & Gal. ibid.

Arabis ſeu drabæ ſemen pro pipere [b] admiſcetur obſoniis.

b Dioſ. li. 2. c. 151.

Arbuti qualitas acerba [c] eſt, fructus ſtomacho nocet, & capitis dolorem adfert.

c Gal. 5. 52. A. & Dioſ. l. 1 c. 138.

Arction tenues [d] admodum partes habet, ſiccat, & modice detergit, vinum, in quo radix, aut ſemen bullierit, dentium dolorem [e] leuat, folia aduſtis opitulantur.

d Galen. 5. 43. F.

Argemone [f] detergit, ac digerit.

Argentina herba (quam vocant) ſummam vim habet glutinandi, valet ad entherocelem, & vulnera cruenta.

e Gal. ibid. & Dioſ. li. 4. c. 101.

Ariſarum [g] multo acrius eſt aro.

f Gal. 5. 43. E.

Arum terrena [h] ſubſtantia conſtat, ſed calida, ita vt detergat, non tamen valenter, vt draconthiũ; calefacit igitur, ac ſiccat primo gradu, radices deuoratæ craſſos ſuccos incidunt, & ex thorace educunt.

g Gal. 5. 43. E.

Ariſtolochiæ radix amara, [i] & ſubacris eſt, rotunda tenuiores partes habet, & ad omnia efficacior eſt, quàm reliquæ duæ. Quæ clemathitis dicitur, magis odorata eſt, & magis apta [k] vnguentis, quàm reliquis medicamentis, longa, licet habeat partes minus tenues, quàm rotunda, non tamen eſt imbecilla, æque autem ac ipſa calefacit; ſed non æque detergit ac digerit.

h Gal. 5. 43. H.

i Gal. 5. 43. E.

Arthemiſia duplex [l] herba eſt, vtraque calefacit ſecundo gradu, ſiccat primo, tenuibus partibus continetur, renum calculis mediocriter ſuccurrit, vtiliter adhibetur ad vterum fouendum.

k Dioſ. l. 3. c. 4.

Aſari radices ſimilem habent [m] vim radicibus acori, calefaciunt ſecundo gradu; ſiccant tertio, B extenuant, laxant, diſſoluunt: euocant cum adſtrictione, potæ [n] autem pituitam & bilem vomitu, aut deiectione educunt.

l Gal. 5. 43. H.

m Gal 5. 43. H.

Aſclepiadis radices ex vino potæ torminibus [o] auxiliantur, folia illinuntur aduerſus vlcera praua vteri & mammarum, calefaciunt autem, ac ſiccant.

n Dioſc l. 1. c. 9. & Meſues l. 2. c. 22.

Aſpalathus guſtu acris [p] eſt, & adſtringens, diuerſiſque partibus continetur; acribus quidem calefacit, auſteris refrigerat, ſed vtriſque ſiccat, valet contra [q] putredinem & fluxum.

o Dioſc. li. 3. c. 90.

Aſparagus [r] detergit citra manifeſtum calorem aut frigus, renum & iecinoris obſtructionem tollit, id quod maxime præſtat radix & ſemen; dentium dolorem ſanat, quatenus ſiccat.

p Gal. 5. 44. A.

Aſphodeli radix non ſecus, quam [ſ] Ari, ariſari & draconthii, detergit, ac diſcutit, ſi vratur, cinis calidior ac ſiccior redditur, ita vt efficacius diſcutiat, & ſanet vitia capillorum.

q Gal. ibid. & Dioſco. li. 1. c. 19.

Aſplenum herba tenuium [t] partium eſt, non tamen calida, calculos frangit, obſtructionem tollit, & lienis [u] tumorem extenuat, vnde nomen inuenit.

r Gal. 5. 44. A.

Aſter Atticus partim [x] diſcutit, partim reprimit, ita vt mixtas habeat vires; ſanat bubones, vnde bubonius appellatur.

ſ Gal. 5. 44. B.

Aſtragali radices adſtringunt, & non mediocriter ſiccant, ita vt alui [y] profluuium ſupprimant epotæ ex vino & extrinſecus impoſitæ, vetuſta vlcera ad cicatricem perducant.

t Gal. 5. 44. A.

Attractillis amara eſt, calefacit [z] ſiccat, & modicè detergit.

u Dioſ. l. 3. c. 134.

C Atriplex herba primo gradu frigida eſt, ſecundo humida, ſubſtantiam habet non terrenam, ſed aquoſam, veluti malua: quamobrem ſumpta cito ad inteſtina delabitur, paucas autem omnino partes habet digerentes, aptatur initio inflammationis, ſemen detergit, [a] idcirco ſanat morbum regium.

x Gal. 5. 44. B.

Auellanæ plus habent terrenæ [b] ſubſtantiæ, & frigidæ, quàm iuglandes.

y Gal. 6. 44. A.

Auenæ facultas, hordei ſimilis, ſiccat ac modice digerit ſine morſu, paulo autem frigidior eſt, & nonnihil etiam adſtringit, ita vt ad [c] ventris profluuium adhibeatur.

z Gal. 5. 44. C.

Baccaris herba odore [d] cinnamomo proxima eſt & acris, humor, in quo radix eius bullierit, epotus obſtructionem aufert, vrinam & menſes citat, folia, cum adſtringendi vim habeant, fluxum ſupprimunt.

a Gal. ibid. & Dioſco. lib. 2. c. 112.

b Gal. 5. 50. C.

Ballote ſiue marrubium [e] nigrum, herba acris eſt, & detergit, illita autem cum ſale canum morſibus medetur.

c Dioſ. l. 2. c. 87.

Balſaminæ herbæ folia recentia vulnera glutinant. Oleum, in quo fructus macerantur, mammarum, & vteri inflammationes ac dolores lenit, ſubuenit dolori hæmorrhoidum, medetur vſtis, neruis punctis, ac vulneratis, extenuat cicatrices: quod ſi hoc inungatur vteri os promptius ſemen attrahit, atque admittit, puluis, qui ex aridis foliis ipſius efficitur, datur ad vulnera tàm thoracis quàm inteſtinorum ex vino, in quo plantaginis folia bullierint.

d Dioſc. l. 3. c. 44.

e Dioſ. l. 3. c. 100.

Balſamum ſecundo [f] gradu calefacit, ac ſiccat, tenuium partium eſt & odoratum, fructus eandem facultatem habet, ſed partes minus tenues, quàm ipſa ſtirps.

f Gal. 5. 44. E.

D Barbula hirci radicem habet dulcem, ita vt modice calida & humida ſit, affectus thoracis, ventriculi, renum lenit, foliorum ſuccus recentia vulnera glutinat.

Bdellium lachryma arboris, ſcythicum [g] quidem reſinam in ſe continet & ad molliendum efficax eſt: Arabicum magis ſiccat, quàm molliat, recens, humidum, contuſum, facile molleſcit, & ad omnia æque atque ſcythicum idoneum eſt; antiquum vero acre & amarum eſt, ita vt nequeat mollire, quæ dura ſunt; valet ad gutturis ramicem, ad herniam [h] aquoſam ex ſaluia ſubactum, potiſſimum Arabicum, quod frangit lapidem in renibus, vrinam citat, flatum diſcutit, ſanat dolorem laterum, opitulatur ruptis.

g Gal. 5. 44. H.

h Gal ibid.

Belis herba vtraque calida & ſicca eſt, diſcutit, vulnera glutinat, valet ad capitis fracturam, & neruorum reſolutionem, ad articulorum dolorem, ad ſtrumas.

Beta nitroſæ [i] facultatis particeps eſt, qua tum digerit, tum extenuat, ſuccus per nares attractus cerebrum purgat, ad digerendum verò ac detergendum validior eſt beta alba, ſiquidem nigra nonnihil adſtringit, radice potiſſimum, valet ad iecinoris ac lienis obſtructionem, ſi cum ſinapi, & aceto comedatur ſuccus [k] aluum laxat.

i Gal. 5. 62. B. & Dioſ. l. 2. c. 116.

k Galen. & Dioſ. ibid.

a Gal.5.51. A. b Gal.ibid. & Dio. lib. 4.c.1.

Betonica amara eſt,[a] & ſubacris, vim habet incidendi, comminuit calculum in renibus, thora- E
cem, pulmonem, ac iecur detergit, menſes citat, prodeſt [b] comitiali morbo affectis, prodeſt ruptis, conuulſis,curat morſus beſtiarum omnium illita, prodeſt acidum ructantibus, & coxa dolentibus.

Betulæ arboris ſuccus, veſicæ & renum lapidem comminuit, oris vlcera ſanat, & cutis vitia detergit.

Blactaria herba amara eſt,& detergit.

c Gal.5.45. A. d Paul. li.7.

Blitum olus ſecundo gradu [c] frigidum eſt & humidum aluum modice laxat.

Botris herba cum vino pota prodeſt [d] recta ceruice ſpirantibus.

e Gal.5.51. G. f Dio. lib. 2. cap. 113. & Gal.ibid. g Gal.ibid. h Gal.ibid. H. i Dioſc. li.2. c.115.& Galen ibid. k Gal. 5.45. G. l Dioſ.li.4. c.2. m Gal.5.45. B. n Gal.ibid. & Dio.li.4. c.123. o Gal.5.45. A. p Gal.5.45. A. q Gal.2.25. A. r Gal.5.45. B. ſ Gal.5.45. B. t Gal.5.49. F. u Gal.5.49. E.

Braſſica & intus data & extrinſecus impoſita [e] ſiccat, & cum non ſit admodum acris, vulnera glutinat & maligna vlcera ſanat, diſcutit inflammationes, & eriſypelata, quæ ægrè ſoluuntur,ſanat lepram, & vitia cutis ob vim detergentem; ſemen lumbricos interimit,cinis ex caulibus adurentem vim habet;ſed ſi miſceatur [f] cum adipe ſubmouet lateris dolorem vetuſtum.

Braſſica agreſtis calidior & [g] ſiccior eſt domeſtica.

Braſſica marina ſalſa [h] eſt,ſubamara,detergit vitia partium externarum;ſed intus ſumpta aluum reſoluit [i] & aquam educit.

Britamnicæ herbæ folia adſtringunt,[k] & vulnera glutinant,ſuccus etiam vim habet adſtringentem,ſeruaturque decoctus,& eſt efficaciſſimus ad vlcera putreſcentia,[l] præſertim in ore. F

Bromi ſemen non ſecus atque hordei ad cataplaſmata adhibetur.

Bugloſſum calefacit;ex mulſa epotum, ſuccurrit [m] tuſſi & aſperitati faucium; vinum,in quo iacuerit,[n] creditur hilaritatem adferre.

Bulbus eſculentus craſſam [o] & lentam ſubſtantiam habet, ſaporem adſtringentem,& amarum; ſiccat,detergit,glutinat.

Bulbus, quem vomitorium dicunt, multo calidior [p] eſt, aptatur ventriculo languenti; [q] valet ad ſuccos ex thorace educendos.

Bunium adeo calefacit, [r] vt vrinam, & menſes moueat, ſimilem calorem habet pſeudobunium.

Buphtalni flores acriores ſunt,[ſ] quam anthemidis,& vehementius diſcutiunt,cum cerato mixti duritiem ſanant.

Burſa paſtoris refrigerat, ſiccat,adſtringit; prodeſt attrita inflammationi, & igni ſacro,decoquitur ex aqua pluuiali, vt potui detur ad ſanguinis ſputum, ad inteſtinorum difficultatem; ſuccus recentia vulnera glutinat; medetur auribus purulentis, ſupprimit menſes nimium fluentes, miſceturq; emplaſtris ad vulnera capitis.

Cacaliæ ſiue cancani radix, modice [t] ſiccat ſine morſu, ſubſtantiam habet craſſam, & emplaſticam, quæ ex vino macerata ſanat aſperitatem arteriæ non ſecus, quàm tragacantha; prodeſt ſimiliter arteriæ ſuccus,non ſecus,quàm dulcis radicis. G

Calamus odoratus ſecundo gradu [u] calefacit, ſed valentius ſiccat, leuiter acris eſt,& modice adſtringens, ſubſtantiam terrenam habet, & aeream; calore ac frigore temperatam, mouet vrinam, iecinori & ventriculo aptatur; habet quaſdam partes tenues, pauciores tamen, quàm reliqua odorata.

x Gal.5.49. C. y Gal.ibid. z Gal.ibid. & Dio.lib. 3.c.36. a Galen.& Dioſ.ibid.

Calamenthum conſtat ex partibus tenuibus, [x] guſtu acre eſt, & ſubamarum, tertio gradu calefacit, ac ſiccat; incidit, detergit, cuti impoſitum primo calefacit, tum mordet, ac demum exulcerat; [y] intus ſumptum, vel per ſe,vel cum mulſa,euidenter calefacit,ſiccat,diſcutit,ſudorem mouet;oleum, in quo bullierit, aufert horrorem febricitantium, inungitur ad coxarum dolorem,cum euocet ad externam partem,quicquid intus lædit;menſes autem tum epotum,tum appoſitum valide euocat;plurimum quoque prodeſt,non ſolum ſiccando,ſed extenuando etiam ac incidendo ſuccos craſſos,aduerſus [z] elephantem morbum, cicatrices albas reddit, præſertim ſi viride in cataplaſma redactum imponatur;valet etiam ob vim extrahentem contra venena,quæ per morſus ferarum inſeruntur,ob amaritudinem lumbricos, aſcaridas interimit, & aurium vermes, & ſiue bibatur, ſiue extrinſecus imponatur,fœtum excutit, ſanat difficultatem anhelitus,morbum regium,tollit obſtructionem iecinoris;adque omnia efficacius [a] eſt, quod montanum eſt.

Caltha guſtu amara eſt cum quadam adſtrictione, calefacit, ſiccat, flos ex vino potus menſes euocat;& ſecundas educit,ſi aridus per ſuffitum admoueatur. H

b Gal.5.49. F. c Gal.5.49. G. d Gal.ibid. & lib. 2. ad Glauc. c.5. e Gal.5.49. H. f Gal.ibid. g Gal.ibid. h Gal.5.50. A.

Cannabis ſemen ſiccat, flatum [b] diſcutit, ſemen hominis extinguit, ſuccus ex eo viridi aurium dolores ex obſtructione ſanat.

Cappatis radicis cortex amarus eſt, acris & acerbus; & idcirco pugnantibus [c] facultatibus præditus eſt, cum partim calefaciat, incidat, detergat, partim contrahat,denſet, adſtringat, valet [d] ad lienis duritiem, vt ſi quid aliud, ſiue intus detur, ſiue extrinſecus imponatur; datur autem intus ex oxymelle, ſiue ex eo decoquatur, ſiue cum eodem miſceatur in puluerem redactus; ſic autem craſſos & glutinoſos ſuccos educit, cum vrina;cum deiectione educit non ſolum hos, [e] ſed etiam cruentos;neque ſolum lieni opitulatur, ſed coxarum dolorem ſedat, euocat menſes, prodeſt ruptis & conuulſis; prodeſt vlceribus prauis, egregiè ſiquidem detergit, ac ſiccat; ſanat dolorem dentium, tollit vitiliginem,diſcutit duros tumores. Fructus eandem facultatem [f] habet, ſed imbecillior eſt; idem quoque præſtant & folia, & caules, ſed foliis, quæ egregie diſcutiunt, admiſcetur aliquid, quod eiuſmodi vim temperet, ſuccus cum amarus ſit,interimit [g] aurium vermes.

Cardamomum abunde [h] calidum eſt,minus tamen, quàm naſturtium, ſed quanto ſuauius eſt, tanto imbecillius in calefaciendo; neque enim exulcerat per ſe illitum,habet etiam aliquid amaritudinis,qua lumbricos necat,cum aceto valenter detergit.

Cardiaca herba ſecundo gradu calefacit, tertio ſiccat, medetur conuulſis, & reſolutis, obſtru-

A ctionem ſubmouet,vrinam & menſes citat,detergit craſſos & glutinoſos ſuccos,qui in thorace continentur,interimit lumbricos,partum faciliorem reddit,prodeſt cordi,vnde nomen obtinuit.

Carduus ſecundo gradu calefacit,[a] ac ſiccat; radix validam detergendi vim habet, quamobrem ſumitur ad difficultatem anhelitus,& pus ex pulmone,ac thorace educendum.

Carduus, quem benedictum appellant, datur intus aduerſus peſtilentiam, & venena lethalia; imponitur extrinſecus ad ferarum ictus,ſanat quartanam febrem,liberat infantes à morbo comitial; lenit dolores renum,atque inteſtinorum difficultatem,euocat ſudorem,interimit lumbricos,ſuccurrit vitiis vteri; vlcera praua ad cicatricem producit.

Carpeſium ſimile eſt phu,[b] ſed conſtat ex partibus tenuioribus;quamobrem magis obſtructionem detergit,vrinam mouet,renum calculos educit, partes tamen non habet ita tenues,vt poſſit [c] pro cinnamomo adhiberi.

Cari ſemen modice acre eſt,[d] tertio gradu calefacit ac ſiccat, flatum extinguit, vrinam mouet, idem facit & ipſa ſtirps.

Caryophillatæ herbæ radix,caryophilli odorem præſefert,calefacit & ſiccat,non ſine adſtrictione, recreat ſpiritus, prodeſt cerebro refrigerato, cohibet muliebre profluuium, ſuccurrit ſanguinem expuentibus, ſanat interna vulnera thoracis,inteſtinorum difficultatem,viſceribus robur addit.

Caryophylli vtiles ſunt [e] iecinori,ventriculo,cordi,conferunt ad coctionem,fluxum cohibent, oculorum caliginem diſcutiunt, venerem ſollicitant.

Caſſia odorata tertio [f] gradu calefacit ac ſiccat, guſtu acris eſt, & leuiter adſtringens, menſes e
B uocat,diſcutit,viſcera confirmat.

Caſſiæ ſiliquæ medulla primo gradu [g] calida eſt & humida,lenit,diſcutit,ſanguinem purgat,bilis feruorem [h] frangit,aluum citat, neque alia educit,quàm quæ in inteſtinis & ventriculo continentur, purgat renes, tollit difficultatem vrinæ, ſi bibatur cum iis, [i] quæ vrinam mouet,illita autem eriſypelatis vim remittit,& lenit dolorem [k] articulorum.

Caſſuta ſeu cuſcuta, primo gradu [l] calefacit, ſiccat ſecundo, detergit non ſine adſtrictione, pituitoſos ſuccos extenuat,atque incidit:ſanat morbum regium,iecinoris ac lienis obſtrictionem tollit, & robur iiſdem adfert.

Caſtaneæ adſtringentem [m] vim habent,ita vt quodvis profluuium ſiſtant,ſanguinem [n] ſpuentibus proſint, tritæ cum ſale & melle mammarum duritiem diſcutiunt, & morſui canis rabioſi aduerſantur,intus ſumptæ inflant,& venerem excitant.

Catanance vtraque veneri [o] idonea eſt.

Caucalis dauco ſylueſtris ſimilis, [p] calefacit,ſiccat,vrinam mouet.

Cedrus vtraque tertio gradu calefacit,[q] & ſiccat,liquor ſeu oleum,quod cedriam vocant,quarto gradu id præſtat,tenuium partium eſt,& carnem citra dolorem putrefacit,ſi mollis ſit,cum tarde vim ſuam imprimat in dura, cadauera ſeruat [r] ſiccando, prohibetque à putredine, neque putrefacit, cum ab ipſis non calefiat, lumbricos enecat, fœtum excutit & interimit, dentes eroſos confringit, fructus
C minus efficax eſt,ita vt concoquendi vim habeat, ſed capitis dolorem adfert.

Centaurii magni radix guſtu acris eſt, & adſtringens, & ſubdulcis, ſicque contrarias [ſ] habet facultates, ob vim acrem menſes euocat, fœtum viuum interimit, mortuum educit, ob vim aſtringentem vulnera [t] glutinat, & ſanguinem expuentibus prodeſt: ob vtranque qualitatem aptatur ruptis conuulſis, ægre ſpirantibus, tuſſi antiquæ, cum ſimul exhauriat, quod ſuperat, & partes confirmet, ſuccus eadem præſtat,quæ radix.

Centaurii minoris radix [u] inutilis eſt, ramuli cum floribus & foliis maxime vtiles ſunt; habent autem vim amaram non ſine adſtrictione, plurimum ſiccant, ſed ſine morſu glutinant vulnera [x] magna recentia, vetuſta ad cicatricem perducunt; ſiccantur autem & adiiciuntur medicamentis fiſtulas ſanantibus, & vlcera praua, ac duritiem emollientibus, valent, & ad deſtillationem tollendam. Humor, in quo cocta herba fuerit, per clyſterem inditur [y] ad dolorem coxæ;educit enim bilioſa & craſſa, interdum etiam & cruenta,ſuccus ſiccat,ac detergit,ob quam vim illinitur oculis [z] cum melle, imponiturque ad menſes & fœtum euocandum, bibitur ad neruorum affectus, exhaurit, ac ſiccat, quæ nimio humore diſtenduntur, viſcerum [a] obſtructionem tollit,valet ad lienis tumorem,ſiue intus detur, ſiue extrinſecus imponatur.

Cœpa quarto [b] gradu calefacit, & craſſarum partium eſt, cum aceto illita aperit venas ani.tollit vitiliginem, attrita reſtituit pilos, ſuccus conſtat ex ſubſtantia aquoſa, & aerea calida, reliquæ partes
D terrenæ ſunt,aptatur autem ſuccus ad [c] ſuffuſionem, quod diſcutiat craſſos ſuccos,qui in oculis continentur.

Cepeæ folia contra veſicæ [d] ſcabiem vtiliter bibuntur, radix cum aſparago ſanat vrinæ difficultatem.

Ceraſia,quæ dulcia ſunt [e] aluum ſubducunt,ſed ſtomacho minus idonea ſunt; contra quæ auſtera; acida verò pituitoſo ventriculo aptantur, quod incidant ſimul ac ſiccent. Gummi arboris vt cætera, quæ ſine morſu glutinoſa ſunt, leuat aſperitatem arteriæ, & cum tenues partes habeat, prodeſt comminuendo calculum in renibus.

Chamæciſſi flos, cum [f] ſit admodum amarus, liberat iecur ab obſtructione, datur etiam potui aduerſus dolorem coxæ.

Chamedaphne [g] perſimilis eſt lauro Alexandrinæ.

Chamæleontis albi radix [h] lumbricos latos interimit, & [i] contra ſerpentum ictum valet, valet & contra peſtilentiam.

Chamæpythis guſtu ſaporem amarum obtinet acri validiorem,ſecundo [k] gradu calefacit,tertio ſiccat,magis autem viſcera detergit,quàm calefacit,idoneum medicamentum eſt iis, qui regio morbo laborant,

a Gal.5.60. H.
b Gal.5.50. C.
c Gal ibid.
d Gal 50 A
e Aui li.2. tract.2.ca. 318.
f Gal.5.40. C.
g Meſues l. 2.de medi. ſimpl.c.6.
h Meſues ibid.
i Meſues ibid.
k Auic.li.2. tr.2.c.197.
l Auic.li.2. tract.2.cap. 139.
m Dioſ.lib.1. c.122.
n Auic.li.2. tract.2.cap. 286.
o Dioſ.li.4. c.129.
p Gal.5.50. C.
q Gal.5.50. D.
r Gal. ibid. & Dioſ.li.1. c.89.
ſ Gal.5.50. F.
t Gal ibid. & Dioſ. li. 3.c.6.
u Gal.5.50. G.
x Gal.ib. & Dioſc.li.3. c.7.
y Dioſc. & Gal.ibid.
z Ibidem.
a Gal.ibid.
b Gal.5.53. D.
c Gal.ib. & Dioſ.l 2.c. 145.
d Dioſ.l.3. c.150.
e Gal.5.50. H.
f Gal.5.63. E.
g Gal.5.46. C.
h Gal.5.63. F.
i Dioſ.l.3. cap.8.
k Gal.5.65. F.

laborant, & quibus iecur facile obſtruitur, euocat menſes, ſiue bibatur, ſiue imponatur cum melle, E
mouet etiam vrinam,[a] ſanat dolorem coxarum, herba viridis vulnera magna glutinat, & ſanat vlcera
putria, diſcutit duritiem mammarum.
Chameſice acris eſt & detergit, cauli [b] teneri cataplaſma tollit verrucas, liquor cum [c] melle de-
tergit cicatrices oculorum, viſum acuit, & ſuffuſionem tollit.
Chamelæa vincentem habet qualitatem amaram, purgat vlcera ſordida, & quæ maximas [d] ha-
bent cruſtas.
Chelidonium maius calidum eſt, plurimum detergit, digerit, ſiquid craſſum,[e] pupillam ſuffun-
Chelidonium maius calidum eſt, plurimum detergit, digerit, ſiquid craſſum,[e] pupillam ſuffun-
dit, radix manſa confert ad dolorem dentium, ex vino pota cum aniſo, tollit obſtructionem iecinoris,
[f] & regium morbum.
Chelidonium minus acrius eſt maiore, illitum celeriter cutem exulcerat, vngues ſcabros eiicit,
ſuccus per [g] nares pituitam purgat, quarto gradu calefacit, ac ſiccat.
Chondrylla ſub intybis comprehenditur.
Chryſanthemum calidum eſt & ſiccum, diſcutit, ac detergit.
Chryſolacanum digerit, ac roborat, vt nardus Indica, accommodatur ad dolorem colicum, &
ſingultum.
Chryſocomes radix ſimul acris [h] eſt, & adſtringens, incoquitur ex mulſa ad affectus iecinoris, & F
[i] pulmonis, valet ad menſes euocandos.
Chryſogoni radix, ex aceto [k] impoſita, Muris aranei morſibus auxiliatur.
Cicer inflat, vrinam & [l] menſes citat, lac & ſemen copioſe generat, aqua, in qua decoquitur,
frangit calculos in renibus; illud verò cicer, quod orobeium vocatur, attrahit, incidit, detergit, iecur,
lienem, renes purgat,[m] ſcabiem & impetiginem tollit, parotidas, & teſtium duritiem diſcutit, ſuccur-
rit vlceribus prauis.
Cicuta adeò refrigerat, [n] vt hominem vel interimat, vel amentem [o] efficiat.
Chinæ radix ſaporis ſubacidi, coloris pallidi, odoris obſcuri, coquitur ex aqua, in qua prius per
12. horas iacuerit, ad ſudorem prouocandum, corporis excedentem humorem exiccandum, vlcera
contumacia ſananda, obſtructiones viſcerum aperiendas, luem Gallicam propulſandam.
Cinnamomum partes habet maxime tenues, non tamen maxime calefacit; ſed tertio gradu, e-
gregiè autem ſiccat ob partium tenuitatem, menſes, ac partum prouocat, [p] vrinam ciet venenis per
morſum inſertis medetur. At cinnamomis eſt veluti imbecillum cinnamomum.
Circeæ radix odorata eſt, calefacit, ſecundas [q] educit, ſemen ad lactis generationem confert.
Cytiſii radix alligata [r] ſedat dolorem varicum.
Ciſthus ſiccat ſecundo gradu, ſed mediam temperationem habet inter calidam & frigidam, ad-
ſtringit, vulnera glutinat; [ſ] flores epoti validiores ſunt, ſanant difficultatem inteſtinorum, & ventricu-
lum humidum ſiccant; cataplaſmatis modo impoſiti valent ad vlcera putrida. Hypociſthis magis ad- G
ſtringit, quàm folia; valde efficax eſt ad omnem fluxum tollendum, ad ſanguinis ſputum, ad proflu-
uium muliebre, ad difficultatem inteſtinorum; robur addit partibus humidioribus, miſcetur iis medi-
camentis,[t] quæ dantur ad ventriculum & iecur.
Clæmatidis vtriuſque folia quarto gradu [u] calefaciunt, ita vt exulcerent.
Clinopodium tertio [x] gradu calefacit, ac ſiccat, & tenuibus partibus continetur.
Clymeni ſuccus ſanguinem [y] vndecunque erumpentem ſiſtit, folia, & ſiliquæ imponuntur vl-
ceribus ad cicatricem inducendam.
Cnici ſemen tertio [z] gradu calefacit,[a] intus ſumptum aluum laxat, & pituitam purgat.
Coccum ſeu granum, quo vtuntur infectores, adſtringentem ſimul & amaram qualitatem ha-
bet, ſine morſu ſiccat, magnis vulneribus [b] opitulatur, præſertim neruorum; puluis eius ex aqua plan-
taginis, ſeu burſæ paſtoris vtiliter ſumitur ad prohibendum abortum.
Colchicum adſtringit & bene olet, mixtamque habet facultatem, cum ſimul repellat, ac dige-
rat; radix lenit dolorem dentium; [c] folia accommodantur tumoribus increſcentibus, priuſquam ad
vigorem perueniant.
Colocaſia, ſeu faba Ægyptia vim habet adſtringentem, opitulatur ventriculo,[d] ſanat inteſtino-
rum difficultatem.
Colocynthis amara maxime eſt: ſuccus accommodatur ad dolorem coxarum,[e] ipſa autem intus H
ſumpta, non modo bilem, & pituitam purgat, ſed interdum [f] ſanguinem educit.
Colchea primo gradu calefacit, ac ſiccat, purgat atram bilem ſine moleſtia.
Conyza maior & minor eandem vim habet; nam amara, & acris eſt, & tertio [g] gradu calefacit ac
ſiccat, id quód non ſolum præſtant folia, ſed oleum quoque, in quo bullierint, quo vtiliter inungun-
tur colliſa; prohibet etiam horrorem febricitantium, flores [h] bibuntur vnà cum foliis ad menſes euo-
candos, & eliciendum fœtum; tertia conyza, quæ graue olet, imbecillior [i] eſt.
Coriandrum ex contrariis conſtat facultatibus; habet enim multum amaræ ſubſtantiæ, quæ
terrena [k] eſt tenuium partium, & calida, habet & non parum aquoſi humoris tepidi, quibus adiungi-
tur vis adſtringendi.
Coris ſemen menſes, & vrinam cit,[l] ſuccurrit neruorum rigori, ſanat horrorem febricitantium,
radix ex vino decocta ſudorem mouet, bibitur etiam contra phalangiorum morſum.
Corni fructus admodum acerbus eſt, valenter [m] ventrem adſtringit; folia & germina acerba
ſunt, & plurimum ſiccant: ita vt non aptentur paruis vulneribus in corpore molliori, ſed magna gluti-
nent in duriore.
Coronopus vim habet ſiccantem & adſtringentem, radix ſuccurrit [n] ventriculo imbecillo.
Coſtus leuiter amarus eſt, ſed ita [o] acris, vt exulceret, oleum, in quo iacuerit, arcet dolorem fe-
bricitan-

a Gal. ib. & Dioſ. l. 3. c. 157.
b Gal. 5. 63. G.
c Gal. ib. & Dioſ. l. 4. c. 164.
d Gal. 5. 63. E. & Dioſ. l. 4 ca. 156.
e Gal. 5. 63. G.
f Gal. ib. & Dioſ. li. 2. c. 176.
g Gal. ib. & Dioſ. c. 177.
h Gal. 5. 63. H.
i Dioſc. l. 4. c. 50.
k Dioſ. l. 4. c. 51.
l Gal. 5. 47. E.
m Dioſc. l. 2. c. 97.
n Dioſ. l. 4. c. 74. Ga. 5. 28. c.
o G. 1. 318. A.
p Gal. 5. 51. C.
q Gal. 5. 51. c.
r Dioſ. lib. 4. c. 114.
ſ Gal. 5. 51. D.
t Gal. ibid.
u Gal. 5. 51. G.
x Gal. 5. 51. E.
y Dioſ. l. 4. c. 12.
z Gal. 5. 51. G.
a Dioſ. l. 4. c. 182.
b Gal. 5. 51. H. & Dioſ. l. 4. c. 43.
c Dioſc. li. 4. c. 80.
d Dioſ. l. 2. c. 99.
e G. 5. 52. A.
f Dioſ. l. 4. c. 171.
g G. 5. 52. B.
h Gal. ibi & Dioſ. l 3. c. 119.
i Ibid.
k Gal. 5. 52. C.
l Dioſc. l. 3. c. 156.
m Gal. 5. 52. G.
n Gal. 5. 52. F.
o Gal. 5. 52. E.

A bricitantium, prodeſt neruis reſolutis; coxa dolentibus: vbicunque autem calefacere, & ex altioribus partibus ad ſuperficiem attrahere humorem oportet, confugitur ad coſtum; euocat præterea menſes [a] & vrinam; prodeſt ruptis, conuulſis, dolori lateris; ob amaritudinem interimit lumbricos: detergit cutem; ſi bibatur ex mulſo, cum contineat humorem inflantem, venerem ſollicitat. a G. ibi. & Dioſco. l. 1. c. 15.

Cotonea mala adſtringentem vim habent egregiam, ita vt & deuorata, & extrinſecus impoſita quodlibet profluuium ſupprimant.

Crateagonum herbam bibi [b] tradunt ad mares concipiendos. b Dioſ. l. 3. c. 122.

Crytmum [c] guſtantibus ſalſum percipitur cum aliqua amaritudine; quamobrem ſiccat, & detergit. c Gal. 5. 52. H.

Crocodilii ſemen acre eſt, atque odoratum; calefacit, digerit menſes, & vrinam [d] euocat; ſuccus caulis, ac ſeminis prodeſt renibus affectis, radix minus acris eſt, non tamen minus amara, quam ſemen, [e] educit ſanguinem ex naribus, plurimumque confert ad eliciendos ſuccos, qui in pulmone & thorace continentur. d G. 5. 53. C. e G. ibi & Dioſc. l. 3. c. 10.

Crocus quamuis partes aliquas habeat frigidas, & terreſtres; [f] plures tamen habet calidas, ſecundo gradu calefacit, ſiccat primo, concoquit, adſtrictio autem illa parua confert non ſecus, quam vis emplaſtica ad concoquendum; tentat tamen caput crocus, [g] & mentem ſuo odore. f G. 5. 53. C. g G. 5. 137. B

Cruciatæ herbæ radix contuſa, & cataplaſmatis modo ventri impoſita, lumbricos necat, ſed valet ad ſtrumas quoque diſcutiendas.

Cubebæ baccæ ſunt odoratæ, acres, & amaræ, tertio gradu calefaciunt & ſiccant, ventriculum B confirmant ex pituita vel flatu languentem; conferunt & ad ſuccos craſſos, & glutinoſos ex pulmone, & thorace educendos, lieni aptantur, manſæ etiam pituitam ex cerebro eliciunt.

Cucumis ſatiuus tenuiorem ſubſtantiam haber, cum maturus eſt, craſſiorem, cum acerbus; detergit autem, incidit & vrinam mouet, [h] cutem mundam reddit; ſemen arefactum, contuſum, cribratum aptatur ad detergendum; ſuperat in cucumere qualitas frigida, & humida ſecundo gradu; ſemen, & radix, vbi inareſcat, vim habet ſiccandi ſecundo gradu, magiſque detergit, quam caro & fructus. h Gal. 5. 60. E.

Cucumeris ſylueſtris fructus, quem elaterium dicunt, menſes citat, fœtum [i] interimit, & ſi intus ſumatur, aquam educit, valde amarus eſt, calefacit ſecundo gradu, diſcutit, ita vt illinatur ad anginam; inditus cum lacte in nares valet ad morbium regium, & dolorem capitis; radix detergit, digerit, mollit; cortex validius ſiccat. i Gal. 5. 60. E.

Cucurbita ſecundo gradu frigida [k] & humida eſt, ſuccus cum oleo roſa condito, lenit aurium dolorem ex inflammatione, illinitur etiam ad inflammationes refrigerandas, ſi comedatur, madefacit, & ſitim propellit. k Gal. 5. 52. A.

Cuminum præbet nobis ſemen maxime vſui idoneum, quod tertio gradu calefacit, vrinam mouet; [l] flatum diſcutit. l G. 5. 200. H. 201. H. & 53. F.

Cupreſſi folia, germina, pilulæ recentes & molles, glutinant vulnera [m] magna in corporibus C duris; ſiccant enim citra qualitatem calidam, & valde acrem; nam amaram magis, & acerbam vim præſeferunt, acrem verò tantam, quanta poſſit acerbam in altum deducere abſque morſu; valent autem ad abſumendum humorem in altioribus partibus latentem, ad carbunculos, [n] eryſipelata, cum polenta & poſca; valent, & ad herniam. m Gal. 5. 53. G. n Gal. ibid.

Cyclaminus varias obtinet facultates; [o] nam detergit, incidit, aperit ora venarum; attrahit, digerit, adeo autem vehemens eſt, vt ſi illinatur abdomini, aluum reſoluat, & fœtum interimat, detrahit etiam mirabiliter pituitam craſſam & glutinoſam, ſiue bibatur, ſiue immittatur in inteſtina per clyſterem, ſanat colicum dolorem à pituita, ſuccus autem ipſius [p] cerebrum purgat, ſi in nares indatur, ſanat capitis dolores; & prodeſt frigidis affectibus cerebri, aurium, ac neruorum. o Gal. 5. 53. E. p G. ibi. & Dioſc. l. 2. c. 158.

Cynoctambes folia cum caulibus aluum ducunt, ius elicit pituitam, bilem & aquam.

Cynogloſſi folia cum ſuilla adipe medentur morſibus [q] canum, alopeciis aduſtis, vinum, in quo decocta fuerint, aluum laxat. q Dioſ. l. 4. c. 124.

Cyperi radix maximum præbet vſum; calefacit enim ſimul & ſiccat ſine morſu: [r] prodeſt vlceribus illis, quæ ob nimiam humoris copiam ægrè cicatricem recipiunt, ob quandam vim adſtringentem, contrahit oras vulnerum, ac glutinat, habet etiam vim incidendi, qua & calculo vexatis conuenit, & vrinam euocat, ac menſes. r Gal. 5. 53. H.

Cythiſi folia digerunt, ſed habent ſimul partes aquoſas non ſecus, quam folia [ſ] maluæ. ſ G. 5. 53. H.

D Damaſonium, ſiue Aliſma, [t] detergit, atque incidit, ita vt aqua, in qua bullierit, comminuat calculum in renibus. t G. 5. 46. A

Daphnoides habet facultatem [u] ſimilem lauro Alexandrinæ. u Gal. 5. 46. B.

Daucus agreſtis domeſtico efficacior eſt, qualitatem acrem habet, calefacit, extenuat, radix inflat, [x] & idcirco venerem excitat, inflat & ſemen domeſtici, non tamen agreſtis; nam hæc vrinam & menſes euocat. x Gal. 5. 46. B.

Delphinium [y] vtrumque reddit ſcorpiones ignauos. y Dioſ. l. 3. c. 70.

Dictamnum tenuiori ſubſtantia continetur, quam pulegium, [z] cætera ſimile eſt. Pſeudodictamnum ad omnia imbecillius eſt dictamno. z Gal. 5. 46. C.

Dipſaci radix ſecundo [a] gradu ſiccat, & ſimul etiam detergit. a Gal. ibid.

Doronici radices valent contra venena.

Doricinium ſimilem [b] qualitatem habet papaueri, & mandragoræ; conſtat enim ex frigidis partibus, & aquoſis, ſi modicè ſumatur, ſomnum, ſi large, interitum adfert. b Gal. 5. 46. C.

Dracunculus aro ſimilis eſt, ſed acrior cum amaritudine, magis autem calefacit, [c] & tenuiores partes habet, cum tanta adſtrictione, quanta medicamentum efficit potentius, radix viſcera purgat, c Gal. 5. 46. D.

craſſos ac lentos ſuccos extenuat, optimumque remedium eſt vlceribus prauis; lingua ſerpentina genus dracunculi eſt, quod vulnera maxime glutinat, idoneumque eſt, vbi inteſtina in ſcrotum delabuntur. E

a Gal. 5. 46. D.

Driopteris variam [a] qualitatem guſtantibus præſefert, vt dulcem, acrem, amaram, radix etiam acerba eſt, putrefacit autem, & cutem glabram reddit.

b Gal 5. 45. F. G. c Gal ibid. & Dioſ. l. 3. c. 5.

Dulcis radicis ſeu glycyrrhizæ radicum ſapor [b] dulcis eſt, dulcis & ſuccus, qui ex illis exprimitur, nec caret ex toto adſtrictione: valet autem ad leniendam aſperitatem, non modò arteriæ, ſed etiam veſicæ: [c] temperationem habet noſtræ non diſſimilem; moderate enim calefacit ac madefacit, extinguit ſitim, puluis ex radice datur vtiliter ad pterygia.

d Gal. 5. 46. F.

Ebenus eſt ex illis lignis, quæ trita in aqua in ſuccum [d] ſoluuntur, conſtat ex partibus tenuibus, calefacit, detergit, valet ad oculorum caliginem diſcutiendam, miſceturque cum medicamentis oculorum, vtiliterque adhibetur ad puſtulas & vlcera vetuſta.

e Gal. 5. 42. B.

Ebulus ſiccat, digerit [e] modice: ſemen aridum potui datum ad drachmam vnam aluum reſoluit, efficaciter prodeſt articulorum doloribus: ſuccus ex radice per clyſteres inditus ſanat coxarum dolorem, lana exceptus & ad vterum datus menſes euocat.

f Dioſc. l. 4. c. 25.

Echion herba non modo poſt ſumpta [f] ſerpentum ictui auxiliatur, ſed ante defendit hominem ab ipſarum noxa. F

g Gal 5. 47. B.

Elaphoboſeus vim habet calidam, [g] & ſubſtantiam tenuem, ſiccat ſecundo gradu.

h Gal ibid.

Elatine refrigerat, [h] atque adſtringit.

i Dioſ. l. 4. c. 104.

Elleborine, ſeu epipaptis [i] iecinori prodeſt, & venenis aduerſatur.

k Gal 5. 47. D.

Empetrum ad ſolas purgationes [k] videtur accommodatum, bilem & pituitam educit, & quia falſum eſt, ad alia quoque valet.

l Gal 5. 47. G.

Ephemerum alterum, quod irim [l] agreſtem nominant, boni odoris eſt & adſtringit, quamobrem ſimul repellit, ac digerit; radix dentium dolori opitulatur; folia ex vino decocta tumoribus aptantur, tum creſcentibus, tum vigentibus.

m Gal. 5. 47. D.

Epimedium conſtat ex partibus aquoſis, ſine vlla inſigni qualitate refrigerat, cataplaſmatis [m] modo impoſitum mammas erectas ſeruat.

n Gal. ibid. o Dioſc. l. 4. cap. 172. & Meſues l. 2. ſimp. purg. c. 16.

Epithymum thymo ad omnia [n] efficacius eſt, calefacit ac ſiccat tertio gradu, atram [o] bilem purgat valenter citra noxam, & morbis ſuccurrit, qui ab ea proficiſcuntur, tam in cerebro, quam in viſceribus; quo nomine prodeſt etiam cancris, & vlceribus prauis.

p Gal. 5. 48. E q Dioſ. l. 4. c. 42.

Equiſetum cum amaritudine [p] adſtringit, quamobrem valenter citra morſum ſiccat, cataplaſmatis modo impoſitum vulnera maxime glutinat, prohibetque, ne inteſtina in ſcrotum [q] delabantur, coercet ſanguinis ſputum, profluuium muliebre; ſuccus ſanat inteſtinorum vulnera, ſiſtit ſanguinem ex naribus, ſanat ventriculum fluxui obnoxium, prodeſt etiam thoracis vulneribus.

r Gal. 5. 47. F.

Ericæ potiſſimum vtimur flore & foliis: habent autem vim [r] diſcutiendi. G

ſ Gal. 5. 47. G.

Erini ſiue echini herbæ ſemen acerbum eſt, repellit ac ſiccat, valet [ſ] ad oculorum, & narium fluxum.

t Dioſ l. 2. c. 134.

Eruca calefacit, ſemen auget, [t] venerem excitat, caput dolore afficit; ſemen muris aranei morſibus medetur, lumbricos interimit, lienem extenuat, tritum & cum felle bubulo mixtum nigras cicatrices reddit albas, cum melle inunctum emendat vitia cutis.

u Gal. 5. 57. E. x Gal. 2. 15. D.

Eruum calefacit primo gradu, [u] ſiccat ſecundo, & cum amarum ſit, incidit, detergit, obſtructionem tollit; ſi liberaliter ſumatur, educit ſanguinem cum vrina, valet cum melle ad craſſos & [x] glutinoſos ſuccos ex thorace educendos.

y Gal. 5. 48. C.

Eryngium moderate calefacit, [y] nititur ſubſtantia tenui, & non mediocriter ſiccat, cuius radix menſes & vrinam prouocat, iecinoris obſtructiones aperit, venenatis morſibus, & comitiali medetur.

z Dioſ. l. 2. c. 152.

Eryſimum educit ex thorace [z] purulenta, aduerſatur morbo regio, illinitur & cum melle ad coxarum dolorem, ad parotidas, ad praua vlcera, ad duritiem mammarum, ad teſtium inflammationem.

a Gal. 5. 47. F.

Eupatorium conſtat ex partibus [a] tenuibus, incidit, detergit citra calorem manifeſtum, remouet obſtructionem iecinoris, & cum non careat adſtrictione, robur addit viſceribus.

b Gal 5. 47. G.

Euphorbium adurit, [b] quanquam conſtet ex partibus tenuibus, vt cæteri ſucci.

Euphragia maxime confert ad oculos; vinum, in quo iacuerit, caliginem diſcutit, habet autem vim calefaciendi & ſiccandi. H

c Gal. 5. 53. D. d Gal ibid. & Dioſc. l. 2. c. 98. e Gal. ibid. f Gal. ibid. g Dioſc & Gal ibid.

Fabæ conſiſtunt in media [c] temperie inter calida & frigida, inter humida & ſicca; caro ipſa fabarum aliquid detergit, cortex non caret adſtrictione, quamobrem [d] tota faba datur ex poſca decocta ad fluxum ſupprimendum, inflat, & coctu difficilis eſt, ſi comedatur, confert tamen ad ea, quæ ex [e] pulmone, & thorace educi debent: extrinſecus impoſita ſine moleſtia ſiccat. decocta ex aqua, & mixta cum adipe ſuilla ſanat articulorum dolorem, valet ad colliſa ſimul & inflammata, cum polenta valet ad teſtium [f] & mammarum inflammationem, præſertim cum lac in mammis concretum eſt, extinguitur etiam ab eiuſmodi cataplaſmate [g] puerorum pubes, farina fabarum illita diu manet glabra, valet eadem farina ad cutem detergendam.

h Dioſ. l. 1. c. 121.

Fagi folia labiorum & gingiuarum vitiis opitulantur, toſta, atque illita excitant [h] membra torpentia.

i Gal 5. 56. H.

Ferulæ ſemen calefacit, [i] & attenuat, medulla non caret adſtrictione, quamobrem aptatur ſanguinem ſpuentibus, & ventriculo imbecillo.

k Gal. 5. 61. E. l Gal. ibi.

Ficus aridæ cum quadam [k] tenuitate partium calefaciunt, tumores duros concoquunt, ac diſcutiunt, idem poteſt aqua, in qua decoctæ fuerint. Quæ pinguiores ſunt, magis concoquunt, quæ acriores, magis detergunt, ac diſcutiunt. Virides ob humorem admixtum ſunt imbecilliores, ſed tam virides, quam ſiccæ aluum ſubducunt. Ficus [l] arbor calida eſt, & tenues partes habet, id quod maxime pa-

tefacit

A refacit liquor & foliorum ſuccus, valenter enim vterque calefacit; neque ſolum mordet ac detergit, ſed exulcerat etiam,& aperit ora vaſorum.

Ficus agreſtis,ſeu caprifici ſuccus [a] valentior eſt. [a] Ibidem.

Filipendula vrinæ difficultatem remouet, ventriculi inflammationes diſcutit,ſanat difficultatem anhelitus, & frigidos morbos;puluis ex radicibus inſpergitur cibis aduerſus morbum comitialem.

Filix mas radicem habet maxime vtilem, cuius drachmæ quatuor bibuntur ex mulſa ad latos [b] lumbricos interimendos; eadem fœtum viuum necat, mortuum eiicit, parum autem habet adſtri- [b] Gal 5.59. ctionis,vlcera valenter ſiccat ſine morſu.Eadem præſtat filix,quam theliopterim appellant. C. Dioſco. l.4.c.178.

Flammula ita calefacit & ſiccat,vt carnem exulceret.

Fœniculus tertio gradu [c] calefacit, primo ſiccat, quamobrem lac procreat,vrinam [d] & menſes [c] Gal 5.55. citat,oculorum ſuffuſionem detergit.Syluestris autem radix & ſemen magis ſiccant,quam domeſtici, B. ita vt ventrem [e] ſiſtant, calculos frangant, ſanent regium morbum, menſes & vrinam moueant,non [d] Dioſ.l 3. c.67. tamen generent lac. [e] Gal ibid.

Fœnugræcum ſecundo gradu [f] calefacit,primo ſiccat,inflammationes duriores ac minus calidas & Dioſc. digerit,ſed feruentes exaſperat. [f] Gal.5.62. D.

Fragaria primo gradu refrigerat, ſecundo ſiccat, folia & radix vulneribus atque vlceribus ſuc-

B currunt,ſiſtunt muliebre profluuium, difficultatem inteſtinorum, vrinam cient, lieni proſunt; aqua, in qua herba & radix decocta fuerit, ſanat inflammationes iecinoris, purgat renes & veſicam, confirmat dentes;at fraga ipſa aptantur ventriculo bilioſo,ſitim extinguunt; ſuccus eorum vim habet detergendi.

Fraxinus ex vino curat iecinoris, & lateris dolorem, educit aquam, extenuat corpus obeſum, & venerem ſollicitat.

Fucus marinus ſecundo [g] gradu refrigerat, ſiccat etiam, licet adhuc humidus ſit ex mari ex- [g] Gal 5.63. emptus. D.

Fuligo omnis [h] ſiccandi vim habet,conſtat autem ex ſubſtantia terreſtri tenui, cum qua adiun- [h] Gal 5.54. ctæ ſunt reliquiæ aliquæ illius ignis, qui materiam combuſſit, ſpeciatim vero differt fuligo pro mate- E.E. ria vſta magis vel minus acri.

Fumaria acris [i] ſimul eſt; & amara, non ſine acerbitate, vrinam bilioſam abunde euocat, & red- [i] Gal.5.49. dit ſanguinem purum;ſanat obſtructionem & debilitatem iecinoris; ſuccus oculorum aciem [k] acuit, G. & lachrymas abunde elicit, perinde ac fumus, vnde nomen traxit; puluis ſumptus ex mulſa ſubducit [k] Gal ibi. aluum,valet ad vitia cutis,& ex vino diluto ventriculum confirmat. & Dioſ.li. 4.c.105.

Fungi frigidi ſunt [l] & humidi, proximeq; accedunt ad facultatem deleteriam, ſuccos autem ita [l] Gal.5.56. craſſos ac glutinoſos gignunt,vt ſi liberalius ſumantur,hominem ſtrangulent. C.

Galanga tertio gradu calefacit,& ſiccat,ventriculo [m] robur addit:eiuſdem dolorem leuat à flatu [m] Aui l.2.

C vel frigore ortum, naribus admota frigefacto cerebro vtilis eſt, ſanat cordis palpitationem, flatum v- c.321. teri, atque inteſtinorum diſcutit, frigidis omnibus morbis ſuccurrit,& ad venerem vim addit.

Galbanum ſuccus [n] ferulæ cuiuſdam, calefacit tertio gradu, ſiccat ſecundo, ſimul autem mollit [n] Gal.5.63. ac digerit. E.

Gallium inde dictum [o] quod lac cogat, ſimilem vim habet aparinæ, ſubacre eſt & adſtringit,flos [o] Gal.5.4 ſanguinis fluxum ſupprimit,& aduſtis medetur. D.

Galiopſis duritiem diſcutit,& adfert putredinem.

Geniſtæ tam ſuccus virgarum, quam ſemen incidit, extenuat, purgat inſtrumenta vrinæ, renum & veſicæ calculum frangit,lienem extenuat,ac mollit.

Gentianæ radix tertio gradu calefacit, ſecundo ſiccat, valde efficax [p] eſt, vbi extenuare & deter- [p] Gal.5.45. gere oportet,atque obſtructionem remouere,vrinam & menſes euocat,lumbricos necat, cutem pur- E. gat,datur aduerſus ſcorpionum ictus.

Geranii primi radix recreat imbecillos, bibitur ex vino contra phthiſim, diſcutit flatum; ſuccus radicis cum pipere auribus medetur, tollit neruorum rigorem: Geranium ſecundum epotum interna vulnera glutinat,adhibetur & ad fiſtulas.

Gingiberis radix calefacit, non tamen primo occurſu, vt piper, cum habeat partes [q] minus te- [q] Gal.5.47. nues,& ſubſtantiam quandam aquoſam,humidam,non terreſtrem & ſiccam,quamobrem facile per- H.

D foratur,[r] cui vitio maxime obnoxia ſunt, *quæ humorem non elaboratum habent, & crudum ac multum.* [r] Quænam facile perforentur.

Gingidium vim habet amaram [ſ] & adſtringentem : ob vtramque autem ſiccat, ſecundo gradu, non tamen manifeſtè calefacit, ob partes frigidiores, ob adſtrictionem, quam habet, ventriculo gra- [ſ] Gal ib. & Dioſc.li 2. tum eſt. c.154.

Gladioli radix altera, quæ ſuperior eſt, attrahit,[t] digerit, ſiccat. [ſ] G. 5.45.E.

Glandis vnguentariæ ſuccus calidus eſt;[u] reliquiæ, vnde ille exprimitur, terreſtres & duræ ſunt [t] Gal.5 57. atque amaræ,cum aliqua adſtrictione, quamobrem detergunt, incidunt, contrahunt lienis [x] & ieci- B. noris tumorem, extenuant, purgant vitia cutis. Caro ipſius vomitum mouet,aluum deiicit,intus ſu- [u] Gal 5.44. mitur ex poſca, vt ſuccurrat viſceribus, extrinſecus vero imponitur ex aceto ad vitia cutis, & ad cica- D. trices deformes;cortice autem vtendum eſt,vbi magna opus ſit adſtrictione. [x] Gal. ibid. & Dioſ.li. 4.c 154.

Glaucium adſtringit [y] & adeo refrigerat, vt curare poſſit eryſipelata non valida; componitur autem ex ſubſtantia terrena & aquoſa,quæ ad frigus aquæ fontis accedit. [y] Gal.5.45. E.

Gnaphalii folia adſtringunt,ſumuntur ex vino [z] ad difficultatem inteſtinorum.

Goſſipii, ſeu xyli lanugo manifeſte calefacit ac ſiccat; ſi comburatur, ſanguinem ex vulneribus [z] Gal.5 46. A. & Dioſc. manantem mirabiliter ſupprimit;ſeminis medulla leuat tuſſim & difficultatem ſpirandi,auget ſemen, lib.3 c.115. & venerem excitat;oleum,quod ex ea exprimitur,detergit cutem.

Graminis radix mediocriter frigida eſt & [a] ſicca, habet tenues partes, & leuiter mordet; herba [a] Gal 5.41. B.

primo gradu refrigerat, ſed media eſt inter madefacientia & ſiccantia; ſemen alibi inutile eſt, in par- E
naſſo autem ſiccat, tenues partes habet, ſubacerbum eſt, euocat [a] vrinam, & aluum ſupprimit; aqua, in qua radix bullierit, frangit calculos; herba cruenta vulnera glutinat.

a Dioſ. li. 4. c. 28. & Ga. 5. 41. B.

Guaiaci lignum conſtat ex partibus tenuibus, ſiccis ac calidis, plurimumque reſinæ continet, quamobrem ſuperantem humorem ſiccat, detergit, ſudorem euocat, reſiſtit putredini ob reſinam, quo nomine curat gallicam luem, humidam frigidamque cerebri ac totius corporis remouet temperiem.

Halica prodeſt iis, quorum ventriculus biliofis ſuccis affligitur.

Halimus frutex ſaporem habet ſalſum & ſubauſterum, ita, vt ſubſtantiam [b] diſſimilem habeat, ſed ſuperat ſubſtantia calida cum humore non cocto & inflante, habet autem vim generandi [c] ſemen & lac. Arundinis radix minime acris, mediocriter tamen detergit, quod faciunt itidem folia, cortex, ſi vratur, tenuiorum partium efficitur, detergit, digerit, calefacit, ac ſiccat tertio gradu, efficacior tamen eſt ſiccando, quam calefaciendo; tribuitur autem radici vis maxima [d] eliciendi aculeos.

b Gal 5. 42. B.
c Gal ibi. & Dioſc. l. 1. c. 103.
d Dioſ l. 1. c 97.

Hedera ex contrariis [e] partibus conſtat, acribus, quæ calefaciunt, & terrenis, quæ adſtringunt, dum viridis eſt, habet partes aquoſas tepidas, quæ exhalant, cum inareſcit, ſed reſtant aliæ acres, & adſtringentes.

e Gal 5. 51. F.

Helenii radix calefacit, non tamen ita [f] cito, cum adhibita eſt, vt piper, cum admixtum habeat humorem non confectum, valet ad [g] ſuccos craſſos & glutinoſos ex thorace & pulmone educendos, F
prodeſt frigidis & diuturnis affectibus, coxarum dolori, articulis præ humoris copia excidentibus; excitat enim ruborem.

f Gal 5. 47. B.
g Gal ibid. & Dioſc. l. 1. c. 27.

Heliotropium herba intus ſumpta lumbricos enecat, illita verrucas [h] aufert.

h Dioſ li 4. c. 185.

Helxine idonea eſt ad [i] digerendum.

i Ga. 5. 47. C.

Hemerocallis radicem habet facultate lilii ſimilem, prodeſt aduſtis; nam leuiter [k] digerit, & modice repellit.

k Gal 5. 48. B.

Hemionitis radicem habet viribus lilii ſimilem, quæ ſi bibatur, [l] lieni ſubuenit.

l Gal 5. 48. B.

Hieracium refrigerat cum [m] mediocri adſtrictione, quamobrem ſuccurrit ardori ventriculi, prodeſt inflammationi; herba etiam imponitur vtiliter ad ictus ſcorpionum; ſuccus diſcutit oculorum caliginem, aluum purgat, ſi bibatur ad duos obolos.

m Dioſ l. 3. c. 63.

Hippogloſſum vim habet glutinandi, auxiliatur mulieribus, quæ præ vteri affectu ſtrangulari videntur.

Hyppophais ſuccus ex radice, foliis & capitulo expreſſus aquam & pituitam [n] purgat, prodeſt morbo comitiali, neruorum affectibus, difficultati anhelitus.

n Dioſ. l. 4. c. 156.

Holeſtium ſiccat cum adſtrictione, datur potui [o] ad rupta.

o Gal. 5. 57. C.

Hordeum primo gradu refrigerat [p] ac ſiccat, ſed ſimul etiam detergit; eius farina ſimilis eſt farinæ fabarum ſine cortice, ſed paulo plus ſiccat, ſiccior item eſt polenta, quam hordeum. G

p Gal. 5. 53. A.

Horminii ſemen ex vino potum [q] ventrem excitat, cum melle illitum diſcutit ac detergit.

q Dioſ l. 3. c. 128.

Hyacinthi radix primo gradu ſiccat, [r] ſed refrigerat ſecundo, illinitur cum vino, vt ſeruet diu impuberes; ſemen leuiter detergit, & adſtringit, datur ex vino ad regium morbum, ſiccat autem tertio ordine, ſed medium eſt inter calefacientia, & refrigerantia.

r Gal 5. 62. H. & Dioſ. l. 4. c 58.

Hydropiper calidum eſt, non tamen æque ac piper, herba cataplaſmatis modo impoſita [ſ] duros tumores diſcutit.

ſ Gal. 5. 62. H.

Hypecoon tertio gradu refrigerat, [t] ita vt parum abſit à papauere.

t Gal 5. 63. A.

Hypericum calefacit, ſiccat, [u] tenuem ſubſtantiam habet, menſes & vrinam euocat, ſumitur autem totus fructus, non ſemen duntaxat; viridis herba illita medetur aduſtis, vlcera ad cicatricem perducit, ſicca & in puluerem redacta vlcerum putredinem remouet, valet & ad coxarum dolorem. Aliud hyperici genus, quod androſemum, [x] quod aſcyron, & quod dioniſias appellatur, folia habet modice detergentia, & ſiccantia, ita vt medeantur aduſtis; vinum, in quo decocta fuerint, glutinant vulnera magna; ſemen habet facultatem purgandi.

u Gal. 5. 63. A. & Dioſ. l. 3. c. 156.
x Gal. 5. 43. A.

Hyſſopum tertio gradu calefacit, & [y] ſiccat, valet ad educenda ea, quæ in [z] pulmone & thorace continentur, valet ad difficultatem anhelitus, ad tuſſim; menſes & vrinam euocat, diſcutit, aufert horrorem febricitantium, lumbricos enecat, pituitam purgat; montanum ad omnia hæc efficacius eſt. H

y Gal. 5. 63. B.
z Dioſ l. 3. c. 26. & Meſues lib. 2. ſimp purg. c. 18.

Iacea herba ſanat herniam.

Iberis ſiue lepidium tertio gradu calefacit, valet [a] ad coxarum dolorem, neque multum diſtat à facultate naſturtii.

a Dioſ. l. 1. c. 147.

Idea radix guſtu admodum acerba eſt, quamobrem ſanguinis [b] fluxum, difficultatem inteſtinorum, ventris atque vteri profluuium ſanat, tum epota, tum extrinſecus impoſita.

b Gal. 5 48. E. & Dioſ. l. 4. c. 40.

Ieſeminum ſecundo gradu calefacit, diſcutit, pituitam extenuat; flores tam recentes, quam ſicci cutem detergunt.

Ilex adſtringit, [c] ac repellit, profert autem præter glandes pilulas quaſdam rubentes, quæ tritæ cum aceto vulneribus cruentis imponuntur, & proſunt oculis.

c Gal. 5. 46. E.

Imperatoria herba acris, mordax, & ſubamara eſt, tertio gradu calefacit, ſiccat ſecundo, diſcutit ventriculi, inteſtinorum, atque vteri flatum, & eo nomine dolorem aufert, menſes atque vrinam euocat; vinum auſterum, in quo radix decocta fuerit, valet ad dentium dolorem, ad vteri affectum ſtrangulantem, ad concipiendum, ad concoquendum; manducata vero educit pituitam ex cerebro; redacta in puluerem & ex vino bibita medetur frigidis morbis, vt comitiali, reſolutioni ac diſtentioni neruorum, ſanat febres quartanas, difficultatem anhelitus, aquam intercutem, lienis tumorem, ob quos præſtantiſſimos vſus imperatoriæ nomen inuenit.

Impiæ

A Impiæ herbæ ſuccus valet ad anginam.

Intubus ſubamara eſt,[a] ſecundo gradu refrigerat & ſiccat, magis autem refrigerat agreſtis, quam domeſtica, multitudo etiam humoris admixtam ſiccitatem extinguit; vtraque autem particeps eſt adſtrictionis, eſtque optimum medicamentum iecinori calidiori, cum non ſolum moderate refrigeret, ſed ob adſtrictionem robur addat, detergatque venas, quæ in ipſo ſunt, at neque lædit frigidum iecur, quod faciunt frigida & humida citra adſtrictionem, & amaritudinem; vbi ſiccetur & in puluerem redacta inſpergatur potioni, educit humorem redundantem cum vrina, tollit obſtructionem mixta cum iis, quæ vrinam ciunt.

a Gal. 5. 6o. C.

Irio, ſeu eriſimum tam [b] acre eſt, quam naſturtium & ſinapi.

b Sup. quà de eriſimo.

Iris ſecundo gradu calefacit, tertio ſiccat, concoquit, detergit,[c] diſcutit, aperit, carnem [d] gignentibus medicamentis adiicitur; radix ex aceto bibita venenis aduerſatur; ſuccus naribus infuſus cerebri pituitam purgat, epotus ducit aquam,[e] flauam bilem, & pituitam, ſanat hydropem, miſcetur autem cum mulſa & nardo, ne ventriculum lædat.

c Dioſ. l. 1. c. 1.
d Gal. 7. 16. G.

Iſopiri ſemen bibitur ex mulſa contra tuſſim, & cætera [f] pectoris vitia, prodeſt etiam, vbi ſanguis expuatur, aut iecur imbecillum ſit.

e Dioſ. lo. cit.
f Gal. 5. 48. H.

Iunci ſemen frictum & cum vino potum coercet [g] alui profluuium, ſiſtit ſanguinem ex vtero B fluentem, componitur ex ſubſtantia terrena, mediocriter frigida & aquoſa leuiter calida, ſiccat autem partes inferiores, vbi intus detur, ſed paulatim tranſmittit frigidos vapores ad caput, qui [h] ſomnum faciunt.

g Gal. 5. 62. A
h Gal. ibid.

Iunci odorati flos modice calefacit, & modice adſtringit, neque caret partibus tenuibus, vrinam euocat, menſes citat, ſiue intus detur, ſiue extrinſecus imponatur, prodeſt [i] iecinori, ac ventriculo inflammato, vtiliter etiam miſcetur medicamentis, quæ dantur ad ſanguinis ſputum, ob adſtrictionem, quam omnibus partibus præſefert.

i Dioſ. li. 1. c 16.

Iuniperus tertio gradu [k] calefacit, ac ſiccat; fructus ſimiliter calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus; nam primo gradu ſiccat. Ex gummi, quod præbet iuniperus, cum oleo, quod exprimitur ex lini ſemine, fit vernix liquidus. Valet autem gummi ad coercendam deſtillationem, ſiſtit menſium fluxum, ſiccat ſinus; ſi deuoretur, necat lumbricos, prodeſt neruis reſolutis, medetur morbis frigidis; ſi per ſuffitum adhibeatur, diſcutit deſtillationem à capite, ſanat ſanguinis ſputum; ſi illinatur, curat rimas pedum ac manuum ex frigore contractas; calefacit autem ac ſiccat primo gradu.

k Gal. 5. 43. F.
Vernix liquidus ex quibus cōſtet.

Ixia lachryma glutinoſa eſt, quæ inhæret radici chamæleontis albi, adnumeratur [l] autem medicamentis deleteriis.

l Dioſ. l. 6. c. 21.

Labruſca vna fert [m] florem tantum, quem œnantem vocant; altera fert acinos paruos: folia, caules, & capreoli vim habent cultæ viti ſimilem, nam refrigerant, & adſtringunt.

m Dioſ. l. 5. c. 2.

C Lacca gummi ſecundo gradu calefacit ac ſiccat, ventriculum & iecur detergit, & ſimiliter ab obſtructione liberat, prodeſt & morbo regio, & hydropi, cum aquam educat.

Lactuca ſatiua frigida & humida [n] eſt, velut aqua fontis, refrigerat inflammationes, & eryſipelata, modo non fuerint magna, vindicat à ſiti; ſemen, ſi bibatur, iis prodeſt, qui veneris [o] inſomniis vexantur, extinguit enim ſemen hominis, id, quod præſtat etiam ſemen lactucæ agreſtis, ſed huius ſuccus caliginem oculorum diſcutit, illiniturque [p] aduſtis cum lacte muliebri.

n Gal. 5. 48. E.
o Gal. ibi. & Dioſc. l. 2. cap. 130.
p Ibidem.

Ladanum, quod ex altero ciſthi genere colligitur,[q] calefacit primo gradu, & non caret adſtrictione; conſtatque ex ſubſtantia tenui, emollit, digerit, ac mediocriter concoquit, & ſimul aliquid adſtringit, quamobrem aptatur vitiis vteri, retinet [r] capillos fluentes, cum abſumat quidquid humoris praui ad eorum radicem inſederit, & ſimul adſtringat foramina, quibus nituntur.

q G. 5. 51. E.
r Gal. ibi. & Dioſco. l. 1. cap. 110.

Lagopogus tantam ſiccandi vim habet,[ſ] vt ſiſtat alui profluuium.

ſ G. 5. 53. A.

Lampſana illita detergit [t] ac digerit.

t G. 5. 53. A.

Lapathum moderate digerit,[u] ſed oxylapathum ſimiliter etiam repellit: ſemen vtriuſque ſed magis oxylapathi adſtringit, & idcirco ſanat alui profluuium, & difficultatem inteſtinorum: hippolapathum imbecillius eſt.

u G. 5. 54. B.

Larix reſinam fundit terebinthinæ ſimilem; producitur in ligno propè medullam ſubſtantia quædam panni albi ſimilis, qua vtuntur ad vulnera glutinanda.

D Laſerpitii ſuccus, qui [x] ſponte deſtillat, vbi facta ſectio fuerit, calidiſſimus eſt; ſtrenue etiam calefaciunt folia, & radix: omnia autem inflant, & ægre coquuntur, ſed extrinſecus impoſita efficaciora ſunt, & non ſolum diſcutiunt, ſed etiam liquant; præſtantiſſimum omnium eſt ſuccus, qui ex laſere [y] Cyrenaico bene olet, ex Medico, ac Syriaco malo, non ſecus, quam ſagapenum, vocaturque aſſa fœtida: Cyrenaicus conſtat ex partibus maxime tenuibus, & maxime diſcutit, ſi cum cæteris ſuccis comparetur: quamuis eorum eſſentia aerea quoque ſit & ignea.

x G. 5. 60. F.
Aſſa fœtida.
y Dioſ l. 3. c. 78.

Lathyris vim habet tithymalli, maxime [z] purgat & pituitam educit; dantur grana xv. aut xx. quæ minus deiectionem ſollicitant, ſi integra ſumantur, quam ſi mandantur.

z Dioſ l 4. c. 161 & G. 5. 54. A.

Lauer, vt odoratum eſt, ita [a] etiam calefacit, diſcutit, vrinam mouet, calculos [b] renum frangit, & menſes euocat.

a G. 5. 60. F.
b Gal ibi & Dioſc. li. 2. c. 120.

Lauri folia & fructus ſiccant,[c] & calefaciunt vehementer, magis autem fructus, quam folia, radicis cortex magis acris eſt, & minus amarus; neque caret prorſus adſtrictione, comminuit [d] calculos, prodeſt iecinori, oleum, quod ex baccis educitur, acre eſt, & valde amarum, calefacit, mollit, diſcutit, aperit, vtiliter illinitur frigidis morbis, ſanat dolorem capitis, quem hemicranicam nominant; ſanat dolorem ventriculi, inteſtinorum, vteri, iecinoris, lienis.

c G. 46. 5 B.
d Gal. ibi. & Dioſc. l. 1. c. 90.

Laurus Alexandrina guſtantibus [e] acris eſt, & ſubamara, pota euocat vrinam & menſes.

e G 5. 46. C.

Lentes mediæ [f] ſunt inter calefacientia & refrigerantia: ſecundo autem gradu ſiccant, ſed

f G. 5. 63. B.

& valen-

& valenter adſtringunt: quanquam ſuperficies corticis partes [a] habeat detergentes, ita vt aqua, in qua E
a G.5.20.B. & 5.63.B. bullierint, aluum reſoluat; reliquæ partes aluum ſupprimunt; ergo vbi adſtrictione opus eſt, abiicitur
aqua, in qua prius bullierint, & rurſus in altera elixantur.

Lens paluſtris ſecundo gradu [b] frigida & humida eſt.

b G.5.63.B. Lentiſcus conſtat ex ſubſtantia [c] partim aquoſa leuiter calida, partim ex terrena frigida, ob quam
c G.5.61.H. moderate adſtringit; medius eſt inter calefacientia, & refrigerantia, ſed ſiccat ſecundo aut tertio gra-
du; ſimilem adſtrictionem obtinent partes omnes ipſius, præterea ſuccus, qui ex illis exprimitur, ita vt
d Dioſc.l.1. c.75. & G. loco citato. valeat ad ſanguinis [d] ſputum, inteſtinorum difficultatem, alui profluuium, ad vterum, & rectum inte-
ſtinum prolapſum; oleum vero, quod elicitur ex baccis lentiſci, ſimiliter adſtringit, ſumptum in ore
maximè confert ad gingiuas inflammatas, tum ad inteſtinorum difficultatem, ſi per clyſterem inda-
Maſtiche. tur, vtiliter etiam inungitur ad coercendum ſudorem nimis fluentem. Gummi ex lentiſco maſtiche
e Dioſc.l.1. cap.75. nuncupatur, ſiquidem chia eſt, & alba; [e] contrarias nacta eſt facultates, [f] nam ſimul mollit & adſtrin-
f G.5.55.C. git, valet ad inflammationem ventriculi, inteſtinorum, iecinoris: manſa autem abundè pituitam ex ce-
rebro elicit, calefacit, & ſiccat, ſecundo gradu. Nigra & Ægyptia magis ſiccat, & minus adſtringit; [g] a-
g Gal ibid. ptatur, vbi opus eſt valde diſcutientibus.

Leontopetali radice maxime vtimur, quæ tertio gradu calefacit ac ſiccat, ita vt digerendi vim
h G.5.54.C [h] habeat. F

i Dioſc.l.4. c.126. Leontopodii radix [i] tubercula diſcutit.

Leucas vtraque marinatum beſtiarum [k] venenis aduerſatur.

k Dioſc l.3. c.97. Leucoii frutex totus conſtat ex partibus tenuibus, & detergendi vim habet, [l] magis tamen flo-
l Gal 5.54. C.D. res, præſertim ſicciores, adeo vt oculorum cicatrices craſſas extenuent: Aqua, in qua decocti fuerint,
menſes, & ſecundas elicit; fœtum viuum interimit, mortuum educit, quòd ſi aqua, in qua bullierint,
m Ga.ibi & Dioſc.l.3. c.129. multa fuerit, remittitur ea vis, ita vt accommodetur ad ſanandas vteri inflammationes [m] iam vetuſtas,
ac duras: ſanant autem cum cerato vlcera illa, quæ ægrè ad cicatricem perueniunt; adhibentur, & cum
n Dioſcor. ibid. melle ad vlcera oris: ſemen & epotum, [n] & appoſitum cum melle menſes citat, fœtum viuum enecat,
mortuum expellit, radices ſimilem vim habent, ſed craſſiori ac magis terrena ſubſtantia continentur,
o Dioſc. & Gal. locis dictis. cum aceto illitæ ſanant [o] lienis duritiem, & duras articulorum inflammationes.

Lichen, qui in ſaxis naſcitur, inde dictus, quod lychenas, hoc eſt [p] impetigines ſanet, detergit, &
p Gal.5.54. B. modice refrigerat, habet enim à ſaxo vim exiccantem & abſtergentem, ab humore aquoſo refrige-
rantem, ſiquidem naſcitur in humidis ſaxis, valet [q] aduerſus inflammationem.

q Gal ibid. & Dioſc l. 4.c.48. Libiſtici radix & ſemen adeo [r] calefaciunt, vt flatum diſcutiant, menſes & vrinam moueant.

Lignorum caries purgat [s] vlcera ſordida, & ad cicatricem perducit, ſerpentia cohibet, va-
lidior eſt ex lignis adſtringentibus vt ex guaiaco, ita vt ſanet putria vlcera partium obſcænarum.

r Gal 5.54. F. Liguſtri vtimur foliis, & germinibus, quæ mixtam [t] habent facultatem, cum conſtent ex
ſ Dioſc.li.1. ca 96. & G. 5.60.A. ſubſtantia partim aquoſa & modice calida, partim terrena, frigida, & adſtringente; aqua, in G
qua bullierit, aptatur [u] vſtis, igni ſacro, carbunculis, nam ſiccat ſine morſu, prodeſt & vlceribus
oris.

t Gal.5 53. H. Lilii flos partim ex tenui, [x] partim ex terrena & amara, partim ex aquoſa, ac moderata ſubſtantia
u Gal.ib. & Dioſc.l 1. c.107. conſtat: oleum, quod ex eo conficitur, citra morſum digerit, & emollit, aptiſſimumque eſt ad duri-
tiem vteri. Folia per ſe trita digerunt, detergunt moderate, quo nomine proſunt aduſtis, quibus prod-
eſt etiam radix cocta ex oleo roſa condito, du v. cicatrix inducatur; eadem vteros mollit, menſes euo-
x Gal 5 53. B. cat, folia decocta non modo aduſtis, ſed aliis quoque vulneribus imponuntur, dantur & ex aceto con-
dita, magis tamen detergit radix, quam folia, detergit autem primo gradu, quamobrem ſi cum melle
y Gal ib. & Dioſc.li 3. c 99. [y] miſceatur, moderate ſanat vitia cutis, ſanat vulnera neruorum, & omnibus illis aptatur, quæ ſiccari
debent ſine morſu, idem præſtat foliorum ſuccus cum aceto & melle, maxime autem aptatur vlceri-
bus putribus.

z Gal.5.52. B. Limonii ſemen [z] auſterum eſt, valet ad difficultatem inteſtinorum, ad ſanguinis ſputum, cum
vino ſiſtit profluuium muliebre.

a Gal 5.54. F. Lini ſemen primo gradu calidum [a] eſt, ſed medium inter calefacientia & ſiccantia, cuius ſub-
ſtantia adeo admixtum habet ſuperantem humorem, vt inflet, etiam ſi frictum comedatur.

b Dioſc l.3. c.141. Lithoſpermi tam ſemen, quam ſuccus bibitur aut ex aqua, aut ex vino, vbi [b] affectæ ſunt partes
vrinæ inſeruientes. H

c Gal.5.41. F. Lolium tertio [c] ordine calefacit, ſecundo ſiccat, proxime accedit ad acria, ſed non habet partes
admodum tenues.

Lonchitis illa, quæ ſemen habet in trianguli ſpeciem, radicem nobis præbet ſimilem radicis dau-
d G.54 G.5. ci, & idcirco [d] vrinam euocat; ea vero, quæ folia habet ſcolopendriæ, vulnera glutinat, ſi viridia folia
ſuperimponantur, ſicca autem & cum aceto pota ſanant durum tumorem lienis.

e G.5.54.H. & Dioſ.l 1. c.134. Lotus arbor, tenuibus [e] partibus continetur, ſiccat, neque penitus eſt adſtrictionis expers, ligno-
tum tamenta ſiſtunt profluuium muliebre, difficultatem inteſtinorum, & languentem ventriculum
ſanant, bibuntur autem ex vino vel ex aqua, vt res poſtulat, ſed cum lotus non ſolum ſiccet, ſed etiam
f G.5.55.A. adſtringat, vtiliter etiam [f] adhibetur ad pilos retinendos.

g G.5.54.H Lotus herba, quæ domeſtica [g] eſt, mediocriter concoquit ac ſiccat, mediamque temperationem
habet inter calefacientia & refrigerantia, ſed agreſtis ſemen ſecundo gradu calefacit, habet & vim de-
tergendi.

h Dioſ.li. 4. c.109. Loti Ægyptiæ ſemen in panes cogitur, radix decocta, eam qualitatem habet, quam [h] vitellus
oui.

i G.5.48.C. Lupinus, vbi maceratus depoſuerit amaritudinem, [i] emplaſticam vim habet, qui amarus eſt,
detergit, digerit; ſi intus detur cum melle aut poſca, lumbricos enecat; ſi extrinſecus imponatur,
cum

A cum ſine morſu ſiccet ac detergat,ſanat non modo vitia cutis,ſed etiam vlcera praua;ſi cum ruta & pipere deuoretur,purgat [a] iecur,& lienem; ſi cum myrrha & melle admoueatur, menſes & fœtum euocat; farina eius digerit ſine morſu, ex poſca vel oxymelle decocta curat dura tubercula, liuorem diſcutit,valet & cataplaſmatis modo impoſita [b] ad coxarum dolorem. Lupinus agreſtis magis amarus eſt domeſtico,& ad propoſita efficacior.

a *Gal.ibid.* b *Gal.ibid.*

Lupus ſalictarius, ſeu lupulus,ex [c] ſanguine detrahit flauam bilem, & feruorem reſtinguit,ſero caprino maceratum valentior redditur, ſuccus regio morbo ſuccurrit, & iecinori opitulatur, valet ad eas febres,quæ à flaua bile oriuntur,ſedat ardorem ventriculi.

c *Meſues l. 2. ſymp. purga. c. 24.*

Lychnidis coronariæ ſemen calefacit & ſiccat ſecundo gradu,[d] aut etiam tertio.

d *Gal. 5. 54.* H.

Lycium arbor ſpinoſa liquorem præbet,qui [e] ex diſſimilibus partibus continetur,aliis nimirum tenuibus, calidis, & digerentibus; aliis terrenis, frigidis & adſtringentibus; parum autem adſtringit, ſed multum digerit, ſiccat ſecundo gradu, ſed mediam temperationem obtinet inter calefacientia, & refrigerantia, valet detergendo ad caliginem [f] oculorum, contrahendo ad ventriculum languidum, ad difficultatem inteſtinorum, ad muliebre [g] profluuium, valet ad vitia ani,ad vlcera & inflammationes oris, ad aures purulentas,ad vlcera putria, ad herpetem,adfertur autem ex Lycia,ſed Indicum validius eſt.

e *Gal. 5. 54.* G. f *Dioſ. l. 1. c. 114.* g *Dioſ. ibid. & G. 5. 54.* G.

B Lyſimachia vim habet adſtringentem, per quam vulnera [h] glutinat, erumpentem ex naribus ſanguinem illita compeſcit, ſuccus ſiſtit ſanguinem vndecunque fluentem, quamobrem valet [i] ad ſanguinis ſputum,ad difficultatem inteſtinorum, ad muliebre profluuium.

h *Gal. 5. 54.* H. i *Gal. ibid. & Dio. lib. 4. c. 3.*

Macer cortex eſt guſtu valde acerbus,odoratus ac leuiter [k] acris,conſtat enim ex ſubſtantia terrena multa,& ex tenui,calida,modica,valenter adſtringit;[l] ſiccat tertio gradu,ſed medium locum obtinet inter calefacientia, & refrigerantia.

k *Gal. 5. 55.* A. l *Gal. ibid. & Dio. li. 1. c. 94.*

Macis inuolucrum [m] nucis odoratæ tenue eſt, olfactu ſuaue & cum quadam amaritudine acre, tertio gradu calefacit & ſiccat.

m *Aui. li. 2. c. 456.*

Malabatrum tertio gradu calefacit & ſiccat,facultatem [n] obtinet nardi, vrinam euocat,& valde ventriculo aptatur.

n *Gal. 5. 55. A. & Dioſ. l 1. c. 11.*

Malua agreſtis parum digerit, & leuiter mollit, hortenſis quanto plus habet aquoſi humoris, tanto [o] eſt imbecillior: fructus tanto validior eſt,quanto ſiccior.

o *Gal. 5. 55.* B.

Malorum tàm flores, folia & germina adſtringunt,ſed poma etiam cum acerba ſunt,cum matura non itidem.

Mandragora tertio [p] gradu refrigerat, quanquam habeat aliquas partes calidas; poma humida ſunt,& ad ſomnum faciendum conducunt, radicis cortex validiſſimus eſt,& non modo refrigerat,ſed etiam ſiccat,quod intus eſt,imbecillum eſt.

p *Gal. 5. 55.* B.

C Marrubium ſecundo gradu calefacit, tertio ſiccat, amarum eſt ita, vt detergat, aperiat iecinoris ac lienis obſtructionem, auferat,conferatque ad educendos ſuccos,qui in pulmone & thorace [q] continentur,menſes citet,illitum detergat ac digerat; ſuccus autem cum melle illitus oculorum caliginem diſcutit, per nares attractus ſanat regium morbum, ſi in aures indatur, curat dolorem earum vetuſtum,præſertim ſi ab obſtructione proficiſcatur.

q *Gal. 5. 59. B. & Dioſ. li 3 c. 102.*

Martagon ad lilia refertur.

Marum Amaraco ſimile eſt,ſed amarius.

Medica herba viridis refrigerat.

Medica mala abunde expoſita ſunt *in opere* [r] *de ratione victus.*

r *Vidus li. de rat. vict. cap.*

Medii radix adſtringit, [ſ] & fluxum cohibet; contra ſemen ex tenuibus partibus conſtat, & incidit.

ſ *Dioſc. li. 4. ca. 18. & Galen. 5. 55.* F.

Melanthium amarum eſt, tertio gradu calefacit, [t] ac ſiccat, tenues partes habet à calido elaboratas, deſtillationem ſedat, ſi calidum in linteo ad nares adhibeatur, intus ſumptum maxime flatum extinguit, interimit [u] lumbricos, non modo ſi intus detur, ſed etiam ſi ventri ſuperimponatur: menſes euocat,præſtantiſſimum eſt, vbi incidere ac detergere oportet:prodeſt ægrè [x] ſpirantibus, diſcutit vitia cutis.

t *Gal. 5. 55.* C.D. u *Gal ibid. & Dioſ. l. 3. c. 78.* x *Dioſc. & Gal. ibid.*

Melilotus diuerſam [y] habet facultatem, cum adſtringat,digerat,concoquat,magis autem contineD netur partibus calidis,quam frigidis.

y *Gal. 5. 55.* D.

Mentha acris [z] eſt, & tenues partes habet, calefacit tertio gradu, & infirmior eſt, quam calamenthum, cum hoc ſylueſtre ſit, illa domeſtica, & ex cultura humorem contraxerit, mediocriter autem hæc venerem excitat, & cum amara ſit, lumbricos [a] interimit, cum acerba, prodeſt ſanguinem ſpuentibus, vtroq; autem nomine cum polenta miſcetur ad abſceſſus, quod non facit calamenthum, cum valentius ſit.

z *Gal. 5. 48.* A. a *Dio. li. 3. cap. 35. & Ga. 5. 48.* B.

Mei radices tertio gradu [b] calefaciunt,ſiccant ſecundo,vrinam & menſes citant,largius ſumptæ capitis dolorem adferunt,cum calor vaporem,qui ex earum humore excitatur,ad caput deferat.

b *Gal. 2. 56.* B.

Mercuriali vtuntur omnes [c] ad ventrem purgandum, quod ſi extrinſecus cataplaſmatis modo imponatur,valet ad digerendum.

c *Gal. 5. 54.* G.

Meſpilorum fructus admodum acerbus [d] eſt,& egregie ventrem coercet;eadem qualitas acerba reperitur in germinibus & foliis.

d *Gal. 5. 55.* E.

Milium refrigerat primo [e] gradu,ſiccat tertio,nec caret partibus tenuibus;ſi intus ſumatur, ventrem ſiccat, in ſacculis extrinſecus impoſitum, eſt idoneum fomentum iis, quæ ſine morſu ſiccare oportet, ſiccat etiam cataplaſmatis modo illitum, ſed vix redigi ad cataplaſma poteſt, cum minime glutinoſum ſit.

e *Gal. 5. 50.* B.

Millefolium,quod nigriophilon græcè dicitur,vſque [f] adeo ſiccat,vt vulnera glutinet.

f *Gal. 5. 56.* D.

Moly ſeu myle radicem habet adſtringentem, quæ [g] vteri ceruicem nimis laxam contrahit.

g *Gal. ibid. & Dio. lib. 3. c. 47.*

Momor-

E

Momordicæ ſemen oleum præbet, quod dolorem lenit, inflammationem ſedat; puluis ex foliis adhibetur ad vulnera & dolorem inteſtinorum.

Morſus diaboli, herba calida & ſicca eſt, bibitur ex vino aduerſus peſtilentiam, & extrinſecus imponitur ad prauos carbunculos: radix valet ad vteri dolores, ad arcendam auram peſtiferam, redacta autem in puluerem lumbricos interimit.

a Gal. 5. 56. C.

Mori fructus maturus quidem detergit,[a] & aluum laxat: ſuccus, qui ex eo exprimitur, adſtrictionis eſt particeps, & idcirco aptatur vlceribus oris, & aliis, quæ mediocriter adſtringere oportet; acerbus verò valde adſtringit, ita vt fluxum cohibeat, ſed cum acerbitate iungitur acor: tota autem arbos, & adſtringente & detergente facultate prædita eſt, cortex ob amaritudinem [b] lumbricos interimit, in aliis partibus vincit adſtrictio; folia & germina mediam quandam nacta ſunt temperationem.

b Gal. ibid.

Muſa ad palmas refertur.

c Gal. 5. 45. D.

Muſcus vim habet [c] adſtringentem, imbecillam tamen, neque multum refrigerat, ſed ſimul etiam digerit ac mollit.

d Gal. 5. 45. D.

Muſcus marinus conſtat ex terrena,[d] & aquoſa ſubſtantia, vtraque frigida, adſtringit igitur & euidenter refrigerat, vtiliterque calidis affectibus illinitur; ſed ſi intus detur, egregiè lumbricos interimit.

e Gal. 5. 56. C.

Myagri ſemen pingue[e] eſt, ita vt ſi contundatur, oleum fundat, quod emplaſticam vim obtinet.

f Gal. 5. 56. D.

F

Myrica incidit & [f] detergit, neque euidenter ſiccat, nec eſt adſtrictionis expers, aptatur lieni duro; incoquuntur autem ex vino & aceto, ramuli, folia, radix, fructus, cortex, quibus non parua ineſt adſtringendi facultas cum detergente admixta; vſta autem & in cinerem verſa, ſiccant, detergunt, ſed parum adſtringunt.

g Meſues l. 2. ſimplic. pur. c. 2. 3. & 4.

h Meſues ibid.

i Meſues ibid. c. 2.

Myrobalanorum ſunt genera quinque [g] flaua, chebula, indica ſeu nigra, empelica, bellerica; omnia autem aluum citra noxam deiiciunt, & citra vitium imbecillitatem purgant, atque ob adſtrictionem robur addunt viſceribus, quorum obſtructionem tollunt, vtiliter etiam admiſcentur cum aliis medicamentis: proprie [h] autem flaua, indica, chebulæ, bellerica primo gradu refrigerant, ſed ſiccant ſecundo, empelica vero, vtrumque præſtant primo gradu; flaua flauam bilem educunt, & in collyriis adhibentur ad fluxum & lachrymas ſupprimendas; chebula & empelica exhauriunt pituitam, & idonea ſunt ventriculo atque hydropem curant; nigra vtramque [i] bilem trahunt, ſed maxime atram, & idcirco ſanant morbos, qui ab ea oriuntur; vbi ſubducere aluum oporteat, bibitur humor, in quo iacuerint; vbi ſimul adſtringere opus eſt, ipſa tota ſumuntur.

k Gal. 5. 61. A.

l Gal. ibid.

Myrrha ſecundo gradu [k] calefacit, ac ſiccat, vtiliter autem adhibetur ad glutinanda vulnera capitis, ob amaritudinem vero & fœtum & lumbricos interimit, atque educit: ob detergendi vim, oculorum caliginem diſcutit, craſſas cicatrices extenuat, & ſanat eorum vlcera, neque [l] adeo detergit, vt non miſceatur medicamentis ad aſperam arteriam conferentibus.

m Gal. 5. 56 E.

G

Myrrhis radicem habet [m] olfactui ſuauem, & guſtatu dulcem, mouet menſes, & valet ad ea educenda, quæ in thorace & pulmone continentur; calefacit ſecundo gradu, neque caret partibus tenuibus.

n Gal. 5. 56. E.

Myrthus contrariis [n] partibus continetur, tenuibus ſcilicet calidis, & terrenis frigidis, ſed vincunt terrenæ, valenter ſiccat, adſtringit non mediocriter; nam germina, folia, fructus, ſuccus, ſiue intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur, egregie adſtringunt; eandem vim habet oleum, quod ex myrtho conficitur.

Myxæ arboris fructus, quæ ſebeſtena dicuntur, ad prunorum naturam proxime accedunt.

o Dio. li. 2. c. 105.

Napi ſemen veneris vires hebetat, & antidotis [o] admiſcetur.

p Dioſc ib. lib. 1. c. 22.

Narcaphtum valet ad ſuffitum [p] in vteri adſtrictione.

q Gal. 5. 56. H.

Narciſſi radix vſque adeo ſiccat, vt maxime vulnera [q] glutinet, & ea etiam, quæ in finibus muſculorum verſantur; ineſt illi quoque vis abſtergendi, & attrahendi.

r Gal. 5. 56. G.

ſ Gal. ibid. G.

t Gal. ibid. H.

Nardi ſpica primo gradu calefacit,[r] ſiccat ſecundo, quanquam habeat diſſimilem qualitatem, vt adſtringentem, acrem, amaram, plurimum vero confert ad ventriculum & iecur, & intus data, & extrinſecus impoſita; ſiccat fluxum, & deſtillationem à capite ad thoracem, præſtantior [ſ] Indica, quam Syriaca. Nardus Celtica calidior [t] eſt, ſed minus adſtringit, & ad omnia minus efficax eſt, præterquam ad euocandam vrinam. Nardus montana adhuc imbecillior eſt.

u Gal. 5. 50. A.

H

Naſturtii ſemen adurentis [u] facultatis eſt particeps, ita vt ruborem excitet non ſecus, quam ſinapi; ſimiliter enim calefacit, & ſimiliter valet ad capitis, & coxarum dolorem, ſed cum craſſos & glutinoſos ſuccos valde extenuet, atque incidat, vtiliter miſcetur cum iis medicamentis, quæ dantur ad difficultatem anhelitus: herba autem arefacta non diſſimilem vim habet, ſed viridis remittitur ab humore aquoſo admixto; adeoque imbecillis redditur, vt cum pane quaſi obſonium comedatur.

Nux indica primo gradu calida eſt, & humida ſecundo, ægrè coquitur, ſemen auget, & idcirco venerem excitat; oleum, quod ex ea exprimitur, dolorem lenit.

x Gal. 5. 50. B.

y Gal. ibid.

Nux iuglans foliis, germinibus, putamine adſtringentem [x] vim retinet; ſuccus, qui ex putamine exprimitur, accommodatur ad [y] morbos oris perinde, atque ille, qui ex moris: oleum, quod ex veteribus nucibus elicitur, vtiliter illinitur gangrænis, carbunculis, vulneribus.

z Aui. li. 2. c. 503.

Nux myriſtica, ſiue odorata ſecundo gradu [z] calefacit, adſtringit, detergit; quamobrem viſum acuit, cutis vitia emendat, ventriculum, & iecur roborat, lienis tumorem abſumit, vrinam mouet; fluentem aluum ſiſtit, flatum diſcutit, medetur frigidis affectibus vteri; oleum, quod ex ea exprimitur, ſuauiſſimi eſt odoris, valetque ad frigidos neruorum & articulorum dolores.

a Auic. li. 2. c. 509.

Nux metella quarto gradu frigida eſt, & non modo canes, ſed homines etiam [a] interimit.

Nux vomica vomitum excitat, ſi ſumatur cum aqua ſale condita, in qua anethum bullierit.

b Gal. 5. 57. A.

Nympheæ tum radix, tum ſemen citra [b] noxam ſiccat, alui profluuium ſiſtit, ſeminis fluxum co-

ercet,

A ercet, curat difficultatem inteſtinorum; quæ radicem habet albam, efficacior eſt, ita vt ſiſtat vteri fluxum, ſed & hæc & quæ nigram radicem habet, ad detergendũ valet: efficacior tamen [a] eſt nigra. a Ga. ibid.

Ocimaſtri radix conſtat ex partibus tenuibus; ſiccat ſine morſu.

Ocymum ſecundo gradu [b] calefacit, plurimumque continet humorem non concoctum, ob quem minus vtiliter deuoratur, ſed ſi ad externas partes admoueatur, digerit ac concoquit. b Gal. 5.64. A.

Oenanthis ſemen, caulis & folia ſumpta [c] cum mulſo ſecundas eliciunt; radix ſi cum vino bibatur, ſanat difficultatem vrinæ. c Dioſc. l. 3. cap. 118.

Oleæ æthiopicæ lachryma egregiè ſiccat & detergit.

Oliuæ rami eatenus [d] refrigerant, quatenus adſtringunt, fructus maturi moderatè calefaciunt, immaturi refrigerant, & adſtringunt. Amurca, quæ eſt olearum recrementum, ad ſiccandum & diſcutiendum efficaciſſima eſt. d Ga. 5.46. F.

Oleum, quod ex oliuis elicitur, moderatè calidum & humidũ eſt, vbi maturæ fuerint, vbi [e] acerbæ, eatenus refrigerat, quatenus adſtringit; oleum vetus calidius eſt, & magis diſcutit: vbi lauetur morſum deponit; quod ex agreſti oliua exprimitur, ſimul detergit & adſtringit. e Gal. ibid.

Onagræ ſiue onotheræ radix vinum [f] redolet, & facultatem habet non diſſimilem. f Gal. 5.57. C.

Onobrychis rarefacit ac digerit: quod ſi viridia folia cataplaſmatis modo imponantur, diſcutiunt [g] tubercula; arida vero ſi ex vino bibantur, ſanant difficultates vrinæ, ex oleo inuncta euocant ſudorē. g Gal. 5.57. C.

B Onoſma, vel ononis herba conſtat ex ſubſtantia acri & amara, folia in vino pota fœtum [h] necant & eijciunt. h Gal 5.57. C.

Origanum heracleoticum efficacius [i] eſt onitide; ſed agreſte, quod & panaces heraclium, & conyle vocatur, valentius vtroque eſt, quodvis autem tertio gradu calefacit, incidit, extenuat, ſed tragoriganum ſimul etiam adſtringit. i Gal. 5.57. E.

Ornithoganum coquitur cum pane, vt melanthium.

Orobanche primo gradu [k] refrigerat ac ſiccat. k Gal. 5.57. F.

Oryza eſt particeps adſtrictionis, quare [l] ventrem mediocriter ſupprimit. l Gal. ibi.

Oſyris herba amara eſt, detergit, obſtructionem [m] aufert. & idcirco iecinori prodeſt. m Gal. 5.57. F.

Othonnæ ſuccus detergit, ac digerit, & idcirco valet ad caliginem [n] oculorum. n Dioſ. l. 2. c. 178.

Oxalis ad lapathum refertur.

Paliuri folia & radix adeo adſtringunt, vt ventrem fluentem ſiſtant, adeo digerunt, vt curent [o] tubercula non valde inflammata, ſed fructus adeo incidit, vt calculos veſicæ comminuat, conferatque ad craſſos & glutinoſos ſuccos ex thorace, & pulmone educendos. o Gal. 5.57. G.

Palmæ partes omnes vim habent adſtringendi, ſuccus ramorum conſtat ex [p] duplici ſubſtantia, aquoſa tepida, & terrena frigida, Encephalos quaſi palmæ cerebrum ſimilis eſt naturæ, valet autem ad vlcera [q] putreſcentia, ad contrahendos articulos laxiores, miſcetur cum medicamentis, quæ ad iecur, & ventriculum aut intus dantur, aut extrinſecus imponuntur: fructus acerbi egregiè adſtringunt, C maturi ac dulces calidiores ſunt. p Gal. 5.63. C. q Gal. ibid.

Palma Chriſti ſecundo gradu calefacit, deiectionem educit, aluum citat, faciem detergit, valet ad affectus neruorũ; ſemen comitiali morbo medetur: vinum, in quo radix decocta fuerit, ſanat quartanã.

Panacis heracleoticis lachryma, quæ opopanax nũcupatur, tertio gradu [r] calefacit, ſecũdo ſiccat, digerit, mollit, purgat pituitã, neruos, articulos, & extremas partes detinentem: cortex radicis etiam calefacit, ſed minus, quam lachryma, habetq; vim detergentem, & illis vulneribus aptatur, quib. oſſa nudata ſunt, aptatur & vlceribus prauis, neq; enim obeſt calore, ſed detergendo & ſiccando carnem generat. Fructus quoq; calefacit, & menſes euocat. Panaces aſclepium minus [ſ] calidũ eſt, quam heracleoticum, illinitur cum melle ad vlcera exedentia, tubercula, cui ſimilem vim habet panaces chironium. r Gal. 5.57. H. ſ Gal. ibid.

Pancratium herba refertur ad ſcillam.

Panicum ſiccat, ſiſtit [t] fluxum ventris, vt milium, ſi extrinſecus ponatur, refrigerat & ſiccat. t Gal. 5.47. D.

Papauer corniculatũ incidit, [u] detergit; radix valet ad affectus iecinoris; flores & folia ſordidis & prauis vlceribus aptantur, à quibus abſtinere oportet, vbi vlcera pura ſunt, ſiquidē ita detergunt, vt liquent carnem ſanam, poſſunt autem non modo ſordem, ſed cruſtam quoque ab vlceribus detrahere. u Gal. 5.55. G.

Papaueris herculei ſemen purgat [x] pituitam. x Gal. 5.55. H.

Papauer vim habet refrigerandi, ſatiui ſemen mediocriter ſomnum [y] facit, ſed illius, quod reas D dicitur, validius refrigerat, ita vt non poſſit ſine noxa ſumi cum melle, vt ſatiui, nam ſomnum grauem adfert. Illud etiam ſilueſtre papauer, quod calicem habet nigricantem, & ſemen ſimiliter atrum, valde refrigerat. Illud item, [z] quod habet caput procerum, ſummum frigus obtinet, ita vt ſtuporem inducat, & hominem interimat: ſed miſcetur cum medicamentis, quæ remittere frigus poſſint. Lachryma, quæ ex papaueris capitibus inciſis emanat, quarto gradu refrigerat. Meconium, quod ſucco foliorum conficitur, longe deterius eſt opio. y Gal. 5.55. F. z Gal. ibid.

Papyrus eſt veluti materia [a] medicamentorum, per ſe autem non medetur, niſi maceretur, aut vratur: ergo ſi ex poſca vel aceto maceretur, glutinat vulnera recentia, ſi vratur, ſiccat, minus tamen, quam cinis chartæ vſtæ. a Gal. 5.57. G.

Paronychia herba inde dicta, quod ſanet [b] paronychas, conſtat ex partibus tenuibus, tertio gradu calefacit, ac ſiccat, & morſus eſt expers. b Gal. 5.57. H.

Parthenium herba ſicca, ſi bibatur cum aceto, mulſo, & ſale, purgat [c] pituitam, & atram bilem non ſecus, quam epithymum: prodeſt herba ijs, qui difficultate anhelitus, aut calculo laborant: imponitur etiam extrinſecus ad ſacrum ignem, aqua, in qua decoquitur, valet ad duritiem & inflammationem vteri, ſi mulier in ea deſideat. c Dioſc. l. 3. c. 138.

Paſtinaca ſatiua imbecillior eſt agreſti, valet a. tam herba tota, quam ſemen & radix ad ciendam [d] vrinã, ad euocandos menſes ob vim detergendi, folia cum melle vtiliter illinũtur vlcerib. exedētibus. d Gal. 5. 61. C.

Pæonia ex tenuibus [a] partibus conſtat, egregiè ſiccat, ſed media eſt inter calefacientia, & refrigerantia; radix cum quadam dulcedine leuiter adſtringit, & ſimul etiam ſubamara eſt, menſes euocat ſi ad magnitudinem [b] amygdalæ ſumatur, in puluerem redacta, & potioni inſperſa, iecinoris & renum obſtructionem detergit; quod ſi ſumatur decocta ex vino auſtero, ſiſtit alui profluuium; adeo autem ſiccat, vt ſuſpenſa [c] ex ceruice puerum liberare poſſit à morbo comitiali. E

Pelecini ſemen amarum eſt & [d] ſubacerbum, prodeſt ventriculo, viſcerum obſtructionem aufert; idem præſtant & ramuli.

Pepli ſuccus purgat [e] non ſecus, quam tithymalli.

Peplij ſuccus non admodum efficax eſt; ſed ſemen vtile eſt, inflat, purgat, [f] quod facit etiam ſemen pepli.

Peponis caro detergit; [g] ſemen vrinam euocat.

Periclimeni fructus & folia adeo vehementer calefaciunt, vt vrinã [h] moueant parcè ſumpta, ſed liberalius ſimul etiam ſanguinem cum vrina educant; ſi extra cum oleo illinãtur, diſcutiunt [i] lienis tumorem; quod ſi drachma vna cum vino bibatur, confert ad difficultatem anhelitus, ſemẽ ſimiliter ſiccat, & reddit vrinam cruentam; quod ſi diuturniori tempore ſumatur, creditur ſterilitatem adferre.

Perſea arbos fructum fert in Perſia [k] lethalem, in Ægypto eſculentum.

Perſica mala detergunt, & aluum laxant; nucleus, qui in oſſe continetur, ob amaritudinem egregie detergit; oleum, quod ex eo exprimitur, lenit, & ſimul digerit ac detergit, vtiliter autem ex eo inunguntur capita venarum ani, cum dolent.

Petaſites tertio gradu ſiccat, [l] & idcirco valet ad vlcera praua & exedentia. F

Peucedani maxime vtimur radice; quanquam interdum vtimur & ſucco & liquore, quibus eadem facultas ineſt; ſuccus valentior eſt, qui admodum calefacit ac digerit, & idoneus eſt illis [m] morbis, qui in neruis, thorace, pulmone, à craſſis ac glutinoſis ſuccis oriuntur, neque ſolum intus ſumitur, ſed admouetur etiam ad nares; nam incidit & extenuat: imponitur & dentibus perforatis, [n] & cum tenuium partium ſit, & calefaciat, protinus eorum dolorem ſedat: ſed diſcutit etiam [o] lienis duritiem. Radix celerrime ſquamas ab oſſibus detrahit, valde enim ſiccat: ſed minus calefacit, quam ſuccus. Optimum autem præſidium eſt, vbi arida inſpergitur vlceribus [p] malignis, carnem gignit, & ad cicatricem perducit, ſiccat tertio gradu, calefacit ſecundo.

Phalaridis herbæ tum ſuccus, tum ſemen & folia, cum calida ſint & tenuium partium, intus ſumuntur [q] ad veſicæ dolorem.

Philireæ folia adſtringunt, [r] & idem præſtant, quod folia oleaſtri.

Phenicis folia adſtringunt, ſi bibantur ex vino auſtero, alui profluuium [ſ] ſiſtunt, & vrinam nimis fluentem coercent.

Phu radix nardo viribus ſimilis eſt: ſed ad pleraque [t] infirmior, vrinam æque mouet, ac celtica nardus, magis tamen, quam Syriaca aut Indica.

Phyllitis, cum acerbam qualitatem habeat, merito ſuccurrit alui profluuio, [u] & inteſtinorum difficultati. G

Phyllum, quod arenogonum nominant, creditur [x] ſumptum conferre ad procreandas nares, ſicut quod thelyogonum ad fœminas.

Phyteuma accommodatur [y] ad amatoria.

Pinus & picea corticem habet adſtringentem, qui tritus vlceribus [z] & aduſtis medetur, ſuffitu partum & ſecundas educit, ſi bibatur, aluum ſiſtit, & vrinam mouet: folia trita & illita inflammationem leniunt, eandemque repellunt à [a] vulnere, vbi ex aceto fuerint decocta, leniunt dolorem dentium: idem præſtat cortex pineæ nucis: fructus vero ſiue per ſe, ſiue cum melle ſumatur, medetur tuſſi, [b] vitijs pectoris, morſui ventriculi. Pix autem, hoc eſt, liquor inde fluens, vbi arida eſt, calefacit ſecundo gradu, [c] ſed magis ſiccat, liquida contra magis calefacit, quam ſiccet, habet & partes quaſdam tenues, per quas prodeſt ijs, qui [d] difficultate anhelitus affliguntur, aut pure inter thoracem & pulmonem collecto; commode autem cum melle miſcetur: eadem quoque abſtergit, concoquit, digerit, valet ad tumores crudos ac duros, extrahit vngues vitioſos, curat impetiginem. Pixeleon ſiue oleum picis eandem vim habet, quam liquida pix.

Pimpinella maior ſecundo gradu calefacit, ac ſiccat, radix præſertim, medeturque morbis renum & veſicæ, qui à calculo oriuntur, vrinam euocat, bibitur ex vino aduerſus lethalia medicamenta, ictus ferarum, peſtilentiam. Pimpinella minor, quæ dicitur ſelbaſtrella, folia habet adſtringentia, ita vt egregie ſiſtat fluxum alui & vteri, ſanet inteſtinorum difficultatem, vomitum bilioſum, imponitur herba vulneribus, & vlceribus, adijciturque medicamentis ad vulnera capitis. H

Piperis radix vires habet coſto ſimiles: fructus nuper germinans, qui piper longum vocatur, maturo [e] humidius eſt: piper album, hoc eſt, acerbum, acrius eſt nigro, quod iam aſſum eſt, & nimis arefactum, vtrumque autem egregie calefacit, ac ſiccat.

Piper indicum, ſiue corniculatum adeo acre eſt, vt linguam & palatum exulcerare, atque vrere protinus videatur.

Piſtacia remouent [f] obſtructionem iecinoris.

Plantago ex diſſimilibus [g] partibus continetur, nimirum aquoſis frigidis, & terrenis ſiccis & adſtringentibus, ſecundo autem gradu refrigerat, & ſiccat: valet ad vlcera putria [h] & praua, repellit ſuccos fluentes, ſanat difficultatem inteſtinorum, ſupprimit ſanguinem vndecunque emanantem: glutinat recentia, & vetuſta vulnera, conuenit aduſtis, maxime autem vtilis eſt, quod ſiccitatem habeat ſine morſu: ſemen & radix minus ſiccant, & magis refrigerant, verum ſemen [i] conſtat ex partibus tenuibus, radix ex craſſis: folia exiccata redduntur tenuioris ſubſtantiæ, ſed minus frigida, ineſt & folijs & ſemini aliqua vis detergendi, ita vt aptentur iecinori ac renibus obſtructis, modo folia arida ſint, nam

in

a Gal. 5.45. H.
b Dioſ. li.3. c.140.
c Gal. 5.45. H.
d Gal. 5.48. B.
e Gal. 5.58. A.
f Gal. ibid.
g Gal. 2.16. H.
h Gal. 5.58. B.
i Gal. ibid.
k Gal. 2.21. F.
l Gal. 5.58. C.
m Gal. 5.58. D.
n Gal. ibid.
o Gal. ibid. & Dioſcor. lib.3. c.77.
p Galen. & Dioſ. ibid.
q Gal. 5.75. B.
r Dioſ. lib.1. c.108.
ſ Dioſ. lib. 4. c.39.
t Gal. 5. 63. D.
u Gal. 5.63. E.
x Dioſ. li.3. c.123.
y Dioſ. li.4. c.125.
z Gal. 5.58. F.
a Dioſ. lib.1. c.74.
b Dioſ. ibi.
c Gal. 5.58. E.
d Gal. ibid.
e Gal. 5.58. B.
f Gal. 5.58. F.
g Gal. 5.43. G.
h Gal. ibid. & Dioſ. l.2. c.119.
i Gal. ibid.

A [a] in viridibus detergendi vis retunditur ab humore : radix vtiliter coquitur ad dentium dolorem.

Platanus conſtat ex ſubſtantia frigida [b] & humida, quanquam non multum à mediocritate recedat; folia trita incipientibus inflammationibus medentur; cortex & pilæ ſicciorem vim habent; coquitur cortex ex aceto ad dentium dolorem; pilæ vero dantur cum adipe ad vlcera vſta ; cortex vſtus [c] adeo ſiccat ac detergit, vt per ſe inſperſus curet vlcera ſordida, & vetuſta, ex aqua temperatus ſanet lepram. Puluis, qui folijs inhæret, vitari debet, cum vocem, & arteriam lædat : præterea oculos & aures, vbi has partes attingat.

Polemonium tenuium partium eſt, & ſiccandi vim habet : radix cum vino pota ſanat coxarum [d] dolorem, inteſtinorum læuitatem, duritiem lienis.

Polium maius amarum eſt, & modice acre, quare viſcerum [e] obſtructionem aufert, vrinam & menſes euocat: viride magna vulnera glutinat: aridum illitum ſanat vlcera praua. Polium minus, quo vtimur ad antidotos, magis [f] acre eſt & amarum, calefacit ſecundo gradu, ſiccat tertio.

Polychnemon ſecundo gradu calefacit & ſiccat, [g] & idcirco vulnera glutinat.

Polygala herba epota lactis [h] copiam producit.

Polygonatum mixtam [i] habet qualitatem ex acerba, amara & acri; radix illinitur vulneribus, & faciem detergit.

Polygonum ſubſtantiam habet terrenam adſtringentem & aquoſam, frigidam, ſecundo [k] gradu
B refrigerat; illinitur extrinſecus ad æſtum ventriculi, ad eryſipelata, ad inflammationes, quatenus enim repellit, ſiccare videtur; vtile autem eſt vlceribus exedentibus inflammatis, & ijs, quæ vexantur ſuccis aliunde influentibus; glutinat, [l] vulnera cruenta, prodeſt auribus vlceratis, & purulentis, ſiſtit ſanguinis ſputum & muliebre profluuium, ſiſtit difficultatem inteſtinorum, & omnem fluxum immoderatum. Ad omnia hæc [m] polygonium mas fœmina validius eſt.

Polypodium qualitatem habet dulcem [n] ſimul & auſteram, egregie ſiccat, ſed ſine morſu, extenuat; ob totam ſubſtantiam radix ex mulſa bibitur ad purgandam atram [o] bilem & pituitam.

Populi albæ cortex adhibetur ad coxarum [p] dolorem, intus ſumitur ad vrinæ difficultatem; ſuccus, qui ex foliis exprimitur, infunditur tepidus ad dolorem aurium ; pilulæ ſi cum melle illinantur, oculorum aciem acuunt.

Populi nigræ folia cum aceto [q] imponuntur ad articulorum dolorem, ſunt enim efficacia: reſina vim habet molliendi: ſemen prodeſt affectis [r] morbo comitiali.

Porrum calefacit, craſſos & glutinoſos ſuccos [ſ] incidit, atque extenuat, & inde natis pectoris vitijs medetur.

Portulaca ſubſtantiam habet frigidam aquoſam , nec caret [t] qualitate auſtera, quamobrem erumpentes ſuccos, præſertim blioſos & calidos reprimit, ac refrigerat : tertio enim gradu frigida eſt, humida ſecundo: prodeſt [u] æſtuantibus, imponitur extrinſecus ori ventriculi, & præcordijs, præſer-
C tim vbi ſit febris hectica : ſanat ſtuporem dentium ab acidis contractum : lenit enim ac replet ob glutinoſum humorem ipſos nimis exiccatos: ſuccus refrigerat, non modo ſi intus detur, ſed etiam ſi extrinſecus imponatur: eſt autem efficacior, quam herba, & idcirco ſanat [x] ſanguinis ſputum, muliebre profluuium, difficultatem inteſtinorum.

Potamogetum refrigerat & adſtringit , [y] vt polygonum, ſed ſubſtantiam habet craſſiorem.

Poterij radices neruorum affectibus medentur, & eædem [z] vulneratos glutinant.

Pruni folia ex vino decocta vim habent repellendi; fructus maturus aluum laxat, [a] idem facit aridus ex mulſa decoctus. Gummi pronorum glutinat: ex aceto illitum impetiginem curat, ſi potui detur cum ijs, quæ vrinam mouent, calculos [b] comminuit.

Pſyllij ſemen maxime vtile eſt, ſecundo [c] gradu refrigerat, ſed medium eſt inter madefacientia, & ſiccantia : aluum [d] deijcit aqua, in qua ſemen iacuerit, & agitatum fuerit, dum craſſior reddatur : eiuſmodi ſemen ex aqua maceratum ſi linteo alligetur , fundit humorem , qui exaſperatam linguam lenit.

Ptarmica herba viridis ſecundo gradu calefacit , [e] ac ſiccat, arida vero tertio: flos ſternutamentum mouet.

Pulegium cum acre ſit, & ſubamarum, valde calefacit & extenuat: quod ſi illinatur, roborē [f] excitat, & ſi diutius maneat, exulcerat, id, quod indicium eſt caloris : extenuando autem menſes mouet,
D valetque ad educendos [g] craſſos & glutinoſos ſuccos , qui in thorace, & pulmone continentur.

Pulmonaria ſanat vlcera pulmonis, & ſanguinis ſputum.

Pulſatilla herba aduerſatur peſtilentiæ, venenis, & ictibus ferarum.

H Pychnocomi ſemen intus ſumptum efficit inſomnia moleſta: illitum vero cum polenta tumores [h] diſcutit, ſpicula extrahit: radix ſi ex mulſa bibatur, aluum laxat, & bilem purgat.

Pyra ſtomacho grata [i] ſunt, & vim habent ſiccandi; ſylueſtria magis adſtringunt, & ſupprimunt fluxum.

Pyretri radice potiſſimum vtimur ; habet autem vim vrentem , [k] qua dentes ob frigus dolentes vindicantur à dolore; quod ſi illinatur ſtuporem aufert, & horrorem febricitantium.

Quercus partes omnes adſtringunt, potiſſimum membrana, quæ veſtit fructum, & quæ ſub cortice [l] continetur; ſiſtit a. muliebre profluuium, ſanguinem vndecunque erumpentem, difficultatem inteſtinorum, alui profluuium diuturnum, adhibetur autem decocta. Fagus [m] & Ilex valentius adſtringunt; folia tenera valde ſiccant, illita vulnus glutinant: fructus quercus incipienti atque increſcenti inflammationi aptatur, ſiccat egregie, ſed obtinet moderatum calorem: quæ glandem producunt, producunt etiam gallam. Omphacytis medicamentum eſt valde [n] acerbum , ſubſtantiam habet terrenam & frigidam, per quam egregie ſiccat, & repellit ſuccos fluentes , contrahit, ac denſat partes laxas; refrigerat ſecundo gradu , ſiccat tertio ; altera galla flaua & magna tanto minus ſiccat , quanto minus eſt

[a] *Gal. ibid.*
[b] *Gal 5.58. G.*
[c] *Gal. ibid.*
[d] *Gal 5. 59. A. & Dioſ. lib 4. c. 8.*
[e] *Gal. 5. 59. A.*
[f] *Gal ibid.*
[g] *Gal. 5. 59. A.*
[h] *Dioſc. lib. 4. c. 137.*
[i] *Gal. 5. 58. H*
[k] *Gal. 5. 58. G.*
[l] *Gal. ibid. & Dioſcor. lib. 4. c 4.*
[m] *Gal. ibid.*
[n] *Gal. 5. 59. B.*
[o] *Meſues lib. 2. ſimpli. c. 5. & Dioſcor. lib. 4. c. 180.*
[p] *Dioſc. lib. 1. c. 93*
[q] *Dioſ. ibi.*
[r] *Dioſ. ibi,*
[ſ] *Gal. 2. 25. E.*
[t] *Gal. 5. 43. A.*
[u] *Gal. ibid. & Dioſcor. lib. 2. c. 117.*
[x] *Gal. 5. 43. B.*
[y] *Gal. 5. 59. A.*
[z] *Gal. 5. 57. A.*
[a] *Ga. 5. 51. H.*
[b] *Gal. ibid.*
[c] *Gal. 5. 64. A.*
[d] *Meſues l. 2. ſim c. 20.*
[e] *Gal. 5. 59. C.*
[f] *Gal. 5. 45. F.*
[g] *Gal. ibid.*
[h] *Dioſ. l. 4. c. 169.*
[i] *Gal. 5. 43. D.*
[k] *Gal. 5. 59. D.*
[l] *G. 5. 46. D*
[m] *Gal. ibid.*
[n] *Gal. 5. 51. B.*

acerba, valet cataplaſmatis modo impoſita ad anum inflammatum, aut prolapſum; coquitur autem E tunc in aqua, vel ſi opus eſt maiori adſtrictione, in vino rubro auſtero. Si vratur, non nimium calorem acquirit; efficitur tenuiorum partium, & magis ſicca, & adhuc aptatur ad reprimendum ſanguinem. Vbi ſuper carbones [a] impoſita candens efficitur; ſi ex vino aut aceto extinguatur, ſanguinem ſiſtit.

a Dioſc. li. 1. cap. 123. & Gal. 5. 51. B.

Quinque folij radix ſiccat vehementer, & non mordet, & cum ſit tenuium partium, maximum præbet vſum; ſiccat [b] ergo tertio gradu, & calorem habet euidentem.

b Gal. 5. 58. A.

Ranunculi ſpecies omnes calidæ, [c] & ſiccæ ſunt, atque adeo acres, vt cum dolore exulcerent; quamobrem ſi moderate adhibeantur, pſoram, lepram, & alopeciam curant, vitioſos vngues diuellunt; ſi diutius inhæreant, non ſolum cutem detrahunt, ſed etiam adurunt: hoc igitur præſtant caulis & folia viridia: ſed radix arida, cum valenter ſiccet, ſternutamentum mouet, dentes [d] frangit valenter ſiccando, & à dolore vindicat.

c Gal. 5. 44. G.
d Dioſ. li. 2. c. 171.

Raphanus calefacit tertio gradu, [e] ſiccat ſecundo; agreſtis vtrumque præſtat efficacius; validius eſt ſemen, quam planta, habet autem vim diſcutiendi.

e Gal. 5. 59. E.

Rapi ſemen ad venerem [f] ſtimulat, quod flatum excitet.

f Dioſ. li. 2. c. 104.

Reſinæ omnes calefaciunt, [g] & ſiccant: differunt, quod magis vel minus acres & calidæ ſunt, tum quod tenuioris, vel craſſioris ſubſtantiæ, vel quod adſtrictionis participes ſint, aut expertes.

g Gal. 5. 59. F.

Rhamnus refrigerat primo gradu, ſiccat ſecundo: digerit, ſanat herpetem, [h] eryſipelata non valde feruentia; vtendum autem eſt teneris folijs.

h Gal. 5. 59. E.

Rhaponticum partes habet diſſimiles, [i] nimirum calidas & frigidas terreſtres, ac ſimul etiam aereas; nam eius ſubſtantia leuis eſt & rara, percipitur guſtantibus ſubacre, & auſterum, adſtringit ergo F & ſimul etiam detergit, valet [k] ad difficultatem anhelitus, ad rupta & conuulſa, medetur liuori [l] & impetigini, ſed adſtringendo curat ſanguinis ſputum, ventriculum relaxatum, difficultatem inteſtinorum.

i Gal. 5. 59. E.
k Gal. ibid.
l Dioſ. lib. 3. c. 2.

Rhabarbarum calefacit, ac ſiccat principio ſecundi [m] gradus, conſtat autem ex ſubſtantia partim terrena calida, partim aquoſa, partim etiam aerea; mixtam igitur habet facultatem, detergentem videlicet, & adſtringentem, qua viſceribus non modo obſtructionem [n] aufert, ſed etiam robur addit; datur ruptis, & conuulſis, à tota autem ſubſtantia obtinet vim purgandi non modo flauam bilem, [o] ſed pituitam quoque, id quod facile, ac citra moleſtiam præſtat: vbi adſtrictione ſimul & deterſione, ac purgatione opus eſt, datur ipſa rhabarbari ſubſtantia: vbi tantum detergere, & aluum ducere oportet, ſufficit humor, [p] in quo iacuerit; ſi res ſolam adſtrictionem poſtulet, vtilis eſt craſſa ſubſtantia, quæ reſtat humore expreſſo, ad quem vſum etiam rhabarbarum aduritur.

m Meſues l. 2. ſimp. me. purg. c. 5.
n Meſues ibidem.
o Meſues ibidem.
p Meſues ibidem.

Rhodia radix, quæ in Macedonia naſcitur, tenues [q] partes habet, ſecũdo gradu calefacit, diſcutit.

q G. 5. 59. G

Rhododendros ſi extrinſecus imponatur, diſcutit, detergit, vitia cutis ſordida ſanat: ſi intus detur, necat non [r] modo homines, ſed pecudes quoque.

r G. 5. 59. G

Rhus adſtringit, vtuntur Medici potiſſimum fructu, ac ſucco, quibus vis ineſt [ſ] admodum acerba, refrigerat ſecundo gradu, ſiccat tertio.

ſ G. 5. 59. H

Ribes vim habet refrigerandi, per quam acutis [t] febribus & ventriculo æſtuanti ſuccurrit, ſitim G extinguit, vomitum ſupprimit, cibi cupiditatem excitat, prodeſt ventriculo reſoluto; bilis feruorem extinguit, vtimur autem ſucco expreſſo.

t Auic. l. 2. c. 588.

Ricini ſemen detergit [u] ac digerit, quod faciunt etiam folia, ſed debilius; oleum, quod ex ſemine conficitur, calidius eſt, & tenuium partium, quam quod ex oliuis, & idcirco magis diſcutit, ac digerit.

u G. 5. 51. C.

Roſa mixtam [x] habet ſubſtantiam, frigidam, aquoſam; calidam, amaram, & adſtringentem; quare adſtringit ſimul & detergit: habet etiam & partes tenues; flos maiorem ſiccandi vim obtinet, quam ipſa planta; ſuccus, qui ex floribus exprimitur relicta adſtrictione tantum detergit, aluum [y] laxat, bilem purgat; aqua etiam, in qua roſæ flores iacuerint, ſoluit aluum citra moleſtiam: id quod magis præſtant roſæ illæ albæ & paruæ, quas Damaſcenas vocant, nam ex alijs albis elicitur aqua per deſtillationem, quæ adſtrictione caret: cum ſicca eſt, ſolam vim retinet roſa adſtringentem, ac roborantem, quo nomine magis laudatur quæ rubra eſt.

x G. 5. 31. C. & 5. 59. G.
y Meſues l. 2. ſimplic. med. purg. c. 10.

Roſmarinum, ſiue libanotis digerit, detergit, emollit, ſuccus cum melle oculorum craſſitudinem extenuat, & caliginem diſcutit, ſuccurrit [z] regio morbo, & obſtructionem aufert.

z G. 5. 54. E.

Rubeæ tinctorum radix [a] acerba & amara eſt, lienem & iecur detergit, & renes etiam, adeo, vt reddat vrinam cruentam, menſes euocat, & ſi illinatur ex aceto, vitiliginem tollit, datur potui ex mulſa ad neruorum reſolutionem, & coxarum dolorem.

a G. 5. 57. F. & Dioſc. l. 3. c. 43.

Rubi folia, flos fructus, radix non [b] obſcure adſtringunt; folia vero cum mollia ſunt, plurimum in ſe continent aquoſæ ſubſtantiæ, & parum adſtrictionis, ſimiliter, & germina, quamobrem ſi man- H dantur, ſanant [c] oris vlcera, & glutinant alia vulnera: habent enim temperationem terreſtrem, frigidam & aquoſam tepidam.

b G. 5. 44. F.
c Gal. ibid.

Fructus maturus ſubſtantiam dulcem habet temperatam, non paucam, & modice [d] adſtrictionis ſimul eſt particeps, acerbus magis continetur ſubſtantia frigida, terrena magis exiccante; vterque autem cum inareſcit, validius ſiccat. Flos eandem continet facultatem, quam fructus immaturus, quamobrem datur ad difficultatem inteſtinorum, ad alui profluuium, ad ſanguinis ſputum. Radix præter partes adſtringentes, alias habet tenues, per quas frangit lapidem in renibus.

d Gal. ibid.

Rubus idea idem præſtat, flos cum melle diſcutit [e] ſuccos in oculo contentos, ignem ſacrum extinguit, datur potui ex aqua ad ventriculum languidum.

e Dioſc. l. 4. c. 34.

Rubi canis fructus egregie adſtringit, folia vero mediocriter: id autem, quod in fructu lanæ ſpeciem refert, vitandum eſt, cum lædat arteriam.

Ruſcum amarum eſt, vrinam [f] euocat, obſtructionem tollit.

f Dioſc. l. 4. c. 141.

Ruta agreſtis quarto [g] gradu calefacit; domeſtica tertio, tenuium eſt partiũ, & guſtu non modo

g G. 5. 58. D.

A acris,ſed etiam amara: quamobrem diſcutit, incidit atque extenuat craſſos ſuccos & glutinoſos, flatum extinguit, venerem coercet, plurimum enim ſiccat.

Ruta capraria valet aduerſus peſtilentiam, medicamenta lethalia, & ictus ferarum, datur enim potui, & herba ipſa vulneratis partibus imponitur; ſed comitiali quoque morbo laborantibus ſuccus vtiliter bibitur.

Sabina acris & amara eſt, & partes aliquas habet acerbas, tertio [a] gradu calefacit, ac ſiccat, & magis digerit, quam adſtringat, nequit tamen glutinare ob caloris, ac ſiccitatis exceſſum, reſiſtit putredini, carbunculos ſanat, detergit vlcera valde ſordida, ſi cum melle miſceatur; per ſe adeo autem efficax eſt, vt inflammationem adferat; ob vim quoque extenuantem, ac incidentem [b] euocat menſes, vrinam cit, vt ſi quid aliud, fœtum viuentem interimit, mortuum educit. [a G.5.45 B.] [b G.ibid. & Dioſc.l.1. cap. 88.]

Sagapenum liquor eſt calidus & tenuium partium, ob vim detergendi oculorum [c] caligines detergit; ipſa autem ſtirps, ex qua funditur, imbecilla eſt, & inutilis. [c G.5.60.A.]

Salicis folia glutinant [d] vulnera cruenta; flores vehementer ſiccant, idque ſine morſu, nec adſtrictione carent: cortex arboris facultatem habet folij & flori non diſſimilem, ſed magis ſiccat; cinis vbi vratur, valet ad omnia, quæ ſiccare [e] oportet, ſi ex aceto acri maceretur, verrucas & callos aufert; ſuccus, qui colligitur ex cortice, dum floret arbos, tenues partes habet, & diſcutit oculorum caliginem. [d G.5.48.H] [e Gal.ibid.]

B Saluia calefacit euidenter, leuiter adſtringit, per ſuffitum ſiſtit vteri profluuium, eius decoctum menſes & vrinam prouocat.

Sambucus ſiccat, glutinat, modice [f] digerit, cuius interior cortex aquam per aluum purgat, & propterea hydropem curat inde profectum. [f G.5.42.A.]

Santalum triplex eſt, pallidum, album, & rubrum; hoc odore caret, priora duo odorata ſunt; ineſt autem omnibus vis refrigerandi, & ſiccandi, ſed rubrum egregie repellit, & cum ſucco ſolani, aut portulacæ, vtiliter inflammationibus illinitur, omnia autem [g] maxime cordi aptantur, & idcirco miſcentur medicamentis ad cordis affectus. [g Auic. l.2. c 656. & l. de med. cor. trac.2.]

Saſſafras arbor, cuius potiſſimum radices & rami ſunt in vſu, calefacit, ac ſiccat ſecundo gradu, huius decoctum frigidam & humidam cerebri intemperiem corrigit, ventriculi, iecoris, lienis, vteri obſtructiones aperit, febres diuturnas inde exortas propulſat, menſes & vrinam prouocat, luem veneream extinguit.

Satureia eſt thymbra hortenſis.

Satyrium calidum & humidum eſt, guſtu apparet [h] dulce, humorem crudum continet plurimum, qui inflandi vim habet, & idcirco venerem ſollicitat, vtimur autem radice. [h G.5.60.B.]

Saxifragiæ folia vna cum radice ex [i] vino decocta vrinam ciunt, renum & veſicæ calculos expellunt. [i Dioſc.li.4. c.15.]

C Scabioſa herba, valet aduerſus ſcabiem, datur potui aqua, in qua decocta fuerit, & ſuccus vtiliter illinitur, vel per ſe, vel mixtus, prodeſt thoracis affectibus, incidit, & extenuat, ita vt & pus, & ſucci craſſi ac glutinoſi, qui in pulmone & thorace continentur, facile educantur; diſcutit etiam carbones, & abſceſſus prauos.

Scammonium purgat bilem [k] valentiſſime, non tamen ſine labore ac moleſtia, tutius eſt, vbi coctum ſit in malo citonio, diagridium dicitur. [k Meſues l. 2. ſimp. c.1.]

Scandix ſubacris eſt, & amara, ſecundo gradu calefacit, ac ſiccat, vrinam valenter mouet, & viſcera ab obſtructione liberat.

Scilla valde incidit, non tamen valde calefacit, [l] ſed ſecundo gradu, remittitur eius vis cum aſſatur, vel elixatur, magisque redditur idonea vſui. [l G.5.60.G.]

Scordium ex diſſimilibus partib. conſtat, & diſſimiles qualitates [m] habet, cum non ſolum amarum ſit, & acerbum, ſed acre etiam, velut allium, calefacit igitur & detergit viſcera; menſes & vrinam mouet. prodeſt epotum ruptis, & conuulſis, dolentibus latere ob frigus vel obſtructionem, veluti & morſis à feris venenatis: viride autem illitum glutinat vulnera magna, & purgat, quæ ſordida ſunt; ſed ſi aridum admoueatur, perducit ad cicatricem vlcera praua. [m G.5.60.H]

Scordopraſſium allij ſimul & porri [n] vires obtinet. [n G.5.61.A.]

Scrofulariæ radix ſtrumas, & hæmorrhoidas curat, cum butyro adhibita.

D Semperuiuum omne leuiter ſiccat, [o] cum mediocriter adſtringat, conſtat enim maxima ex parte ſubſtantia aquoſa, neque qualitatem aliam habet vehementem, quare tertio gradu refrigerat, valet ad herpetas, inflammationes, eryſipelata, quæ ab humorum concurſu oriuntur. [o G.5.41.F.]

Sena purgat [p] per deiectionem bilem atram, flauam, ac pituitam, valet ad purgandum cere-
H brum, cor, pulmonem, iecur, lienem; folia etiam vtiliter ex aqua decoquuntur ad caput perfundendum, addit enim robur cerebro, neruis commodeque datur [q] diuturnis ac melancholicis morbis. [p Meſ lib.2. ſimp. med. purg. c.15.] [q Meſues ibidem.]

Senecio facultatem mixtam obtinet, nam & modice digerit, & valde refrigerat.

Serpillum acre eſt, & vſque adeo calefacit, vt menſes & vrinam [r] moueat. [r G.5.47.E.]

Seſamum moderate calidum eſt, ſubſtantiam habet [s] glutinoſam & pinguem, & vim emplaſticam, atque emollientem; ſimilis facultas ineſt oleo, quod ex eo exprimitur, & aquæ, in qua herba fuerit decocta. [s G.5.60.D]

Seſamoides vtramque purgat [t] bilem & pituitam per deiectionem. [t Dioſc l.4. c.147. & 148.]

Seſelis radix, & ſemen adeo calefacit, vt valde vrinam moueat, habet & partes tenues, per quas [u] tollit morbum comitialem, & difficultatem anhelitus. [u G.5.60.C]

Sideritis maximam partem habet frigidam, & humidam; [x] detergit, & nonnihil etiam adſtringit, valet ad inflammationes, & vulnera glutinanda. [x G.5.60.D.]

Siliqua & eius arbos cum aliqua dulcedine adſtringit, ſiccat; vbi humida eſt ſiliqua, ventrem

E

ſoluit; [a] vbi areſacta, ſiccat, quemadmodum & ceraſium, cum expiret ſubſtantia tenuis, craſſa remaneat.

Silibum herba vomitum [b] excitat, ſumitur drachma vna, ſucci, qui ex radice exprimitur.

Sinapi quarto gradu calefacit, ac ſiccat.

Sium eatenus calefacit, [c] quatenus odoratum eſt; quamobrem digerit. menſes & vrinam mouet, & renum calculos frangit.

Siſeris radix cocta ſtomacho grata eſt, habet enim amaritudinem cum leui adſtrictione, ſecundo gradu calefacit, vrinam mouet.

Siſon bibitur ad vitia [d] lienis, & difficultatem vrinæ.

Siſymbrium tertio gradu calefacit, [e] ac ſiccat; ſemen habet partes tenues, digerit, ſingultui medetur & torminibus.

Alterum ſiſymbrium (quod cardaminem vocant) tertio gradu calefacit, ac ſiccat, vbi areſactum eſt; ſed vbi viride, ſecundo.

Smilacis hortenſis ſiliqua, cum ſemine aſparagi modo comeditur, vrinam mouet, & adfert inſomnia moleſta.

Smilax aſpera folia profert acria, [f] calefaciendi vim habent: idem præſtat ſmilax lenis. Cæterum radices ſmilacis aſperæ, quas nonnulli ſalſam parillam appellant, incoquuntur guaiaci ligni modo ad morbum gallicum.

Solanum hortenſe ſecundo gradu [g] refrigerat & adſtringit.

F

Solanum halicacabum folijs ſimile eſt hortenſi, ſed fructu vrinam mouet, aptatur iecinori, & renibus ob multiplicem qualitatem.

Solani ſomniferi radicis cortex ſi cum vino [h] bibitur ad ℥. I. ſomnum facit; perinde, ac ſuccus papaueris, quanquam refrigerat tertio gradu, & non quarto, vt ille; ſemen vrinam euocat, ſed ſi liberalius ſumatur, dementiam adfert.

Solanum, quod manicum vocant, non ſumitur intus, nam ſemiuncia hominem interimit, [i] extrinſecus vero cataplaſmatis modo illitum curat vlcera praua, & erodentia; radicis cortex admodum efficax eſt, ſiccat enim principio tertij gradus, refrigerat principio ſecundi.

Sonchus conſtat ex ſubſtantia [k] partim aquoſa, partim terrena, & vtraque leuiter refrigerat, & adſtringit, vbi inaruerit, retinet ſubſtantiam terrenam, & modice calefacit.

Sorba aſtringunt vt meſpila, [k] ſed imbecilliora ſunt.

Sparganium herba vim habet ſiccandi.

Sphondilij ſemen acre eſt, calefacit, ac ſiccat, medetur difficultati anhelitus, [l] morbo regio, & comitiali: eadem vis ineſt radici, & idcirco ad eadem accommodatur, ſed tollit etiam fiſtularum [m] callos; ſuccus ex flore expreſſus curat aurium vlcera diuturna.

Spinæ acutæ ſeu oxiacanthæ fructus vim habet pyri ſylueſtris, quanquam non modo [n] partes habeat acerbas, ſed quaſdã etiam tenues, per quas incidit; eius nuclei ſuppriment [o] quemlibet fluxũ.

G

Spinæ albæ radix ſiccat & modice adſtringit, quamobrem prodeſt ventriculo [p] reſoluto, ſiſtit ſanguinem erumpentem, lenit dolorem dentium; ſemen tenuem & calidam ſubſtantiam habet, ob quam medetur neruis conuulſis.

Spinæ arabicæ radix coercet [q] muliebre profluuium, medetur vuæ & ani inflammationibus; vlceribus cicatricem inducit, mediocriter enim adſtringit, ac ſine moleſtia.

Stachys guſtu acrem qualitatem & amaram præſefert, calefacit tertio gradu, neque ſolum [r] menſes, ſed fœtum etiam & ſecundas eijcit.

Staphis agria valde acris eſt, ita vt ex capite [s] pituitam eliciat, abſtergit etiam, & pſoram curat, poteſt & adurentibus adnumerari: præcipue autem phtiriaſim depellit, vnde & pediculariæ nomen inuenit.

Stœbes fructus & folia maximum vſum præbent, nam tertio gradu ſiccant [t] & adſtringunt ſine morſu; aqua, ex qua decoquuntur, ſanat difficultatem [u] inteſtinorum, medetur auribus purulentis, glutinat vulnera magna, quæ omnia validius præſtat vinum nigrum auſterum, in quo bullierint, valenter enim abſumit humorem omnem, prima enim folia viridia ſi illinantur, erumpentem ſanguinem ſiſtunt, medenturque oculis [x] ab ictu ſuffuſis.

Stœchadis qualitas amara eſt, & ſubauſtera, continetur autem pauca ſubſtantia terrena [y] frigida, ob quam adſtringit; ſed multa terrena extenuata, ob quam amaritudinem obtinet, atque idcirco obſtructionem aufert à [z] viſceribus, & eadem detergit, ac roborat; ſanat affectus frigidos cerebri, & neruorum, purgat [a] pituitam, & atram bilem.

H

Stramonia vim habet ſolano non diſſimilem.

Stratiotes herba aquatica frigida & humida eſt, terreſtris vero non caret [b] adſtrictione, ob quam vulnera glutinat, & fluxum ſanguinis ſupprimit.

Struthij radice potiſſimum vtimur, quæ quarto gradu [c] calefacit, ac ſiccat, acris eſt & detergit, ita vt ſternutamentum moueat.

Styrax calefacit, concoquit, mollit, quamobrem prodeſt deſtillationi, [d] tuſſi, raucedini, grauedini, admota etiam menſes euocat.

Suberis cortex tritus ex aqua atque epotus ſiſtit ſanguinis fluxum; valet & eiuſdem cinis ad ſanguinis ſputum.

Sycomori fructus ſubdulcis eſt & minime acris, temperationem habet frigidam & humidam.

Symphitum petreum conſtat ex contrarijs viribus; [e] nam incidit, & idcirco confert ad educenda, quæ in thorace & pulmone continentur, adſtringit, & eatenus ſupprimit [f] ſanguinis ſputum: habet & humorem moderate calidum, ob quem guſtantibus & olfacientibus iocundum percipitur,

ſitim

a Dioſc. l. 1. c. 130.
b Dioſc. l. 4. c. 153.
c G. 5. 60. F
d Dioſc. l. 3. c. 55.
e G. 5. 60. G
f G. 5. 56. B.
g G. 5. 62. G
h G. ibidem & Dioſc. l. 4. c. 68.
i Dioſc. ibi. c. 69. & G. ibidem.
k G. 5. 61. B
k G. 5. 57. B
l G. 5. 61. G.
m G. ibi. & Dioſc. l. 3. c. 74.
n G. 5. 57. D.
o G. ibid. & Dioſc. l. 1. cap. 105.
p Dioſc. l. 3. cap. 12.
q Dioſc. l. 3. c. 13.
r G. 5. 61. C.
s Dioſc. l. 4. c. 150. & G. 5. 44. B.
t G. 5. 61. D.
u G. ibi. & Dioſc. l. 4. c. 11.
x Dioſc. ibi.
y G. 5. 61. D.
z Dioſc. l. 3. c. 27. & G. 5. 61. D.
a Meſues l. 2. ſimpli. c. 13.
b G. 5. 61. D.
c G. 5. 61. D.
d G. 5. 61. E.
e G. 5. 61. F.
f G. ibid. & Dioſc. lib. 4. c. 9.

A ſitim extinguit, arteriæ aſperitatem ſanat, per quas omnes facultates ſimul etiam digerit & contrahit, quamobrem vtiliter ponitur, vbi inteſtina [a] in ſcrotum delabuntur, bibitur ex oxymelle ad rupta & conuulſa: ſiccando & contrahendo ſiſtit muliebre profluuium, curat difficultatem inteſtinorum, ſi ex vino bibatur, ſed cum incidat & detergat, valet ad renum affectus.

[a Dioſc. & Gal. ibid.]

Symphitum magnum ſimilem [b] vim habet, ſed differt, quod caret odore & dulcedine, quod item glutinoſum ſit, & mordax, & eatenus præſtet effecta ſcillæ.

[b G.5.61.G.]

Tamarindi ſecundo gradu refrigerant & ſiccant, aluum citant, bilem [c] purgant, ſuccos aſſos mitiores reddunt, ſedant furorem, medentur obſtructioni, morbo regio, hydropi, affectibus lienis, ſanant vitia cutis: ſed lædunt ventriculum frigidum, niſi [d] adijciantur aromata.

[c Meſues l.2. ſim. pur. c.7.] [d Meſues ibi.]

Tanacetum diſcutit flatum ventriculi, educit lumbricos ex inteſtinis, frangit calculum in renibus, vrinam euocat.

Taxus ſeu ſmilax arbos vim [e] habet lethalem.

[e G.5.61.A]

Telephium primo gradu calefacit, ſiccat ſecundo aut principio tertij, quamobrem ſanat vlcera [f] putria, & detergit vitia cutis ex aceto illitum.

[f G.5.62.C.]

Terebinthi cortex, folia, fructus qualitatem habent [g] adſtringentem, ſecundo gradu calefaciunt, eodem etiam ſiccant, cum inareſcunt, ſed viridia retinent humorem, fructus aridus prope accedit ad tertium gradum ſiccitatis, ſentiturque mandentibus ſtatim calidus, quamobrem [h] vrinam euocat, & lieni aptatur. B Reſina calefacit ac ſiccat, non tamen æque adſtringit ac maſtice, ſed adiunctam habet amaritudinem quandam, ob quam magis digerit & detergit, ſed ob partium quoque tenuitatem magis attrahit.

[g G.2.62.A] [h G. ibid.]

Teſticuli canis, ſiue cynoſorchidis radix dulcis eſt calida, & humida, ſed cum duplex ſit, maior multo humore redundat, ob quæ inflat, & epota venerem [i] excitat, minor magis elaborata eſt, tum calidior, ac ſiccior, ita vt venerem reprimat.

[i G. 5. 57.F.]

Teuerium ſecundo gradu calefacit, ſiccat tertio, conſtat ex partibus tenuibus, incidit, atq; idcirco idoneum [k] eſt lieni.

[k G.5.62.B.]

Thalictrum ſine morſu ſiccat, vetuſtis [l] vlceribus cicatricem inducit.

[l G.5.48.C.]

Thapſia acris eſt, & cum humore vehementer calefacit, extrahit [m] ex partibus altioribus & digerit id, quod extrahit; ſed cum multum humorem contineat, non ita cito præſtat effectum ſuum, neque ſeruari diutius poteſt, cum corrumpatur & vim ſuam amittat.

[m G.5.48.C.]

Thlaſpi ſemen habet acre, quod epotum internos abſceſſus diſrumpit, [n] menſes euocat, fœtum interimit, ſi per clyſteres detur in aluum, reddit cruentam deiectionem, quo nomine medetur dolori coxarum, educit cum vomitu & deiectione ſuccos bilioſos.

[n G.5.48.D.]

Thus ſecundo gradu calefacit, ſiccat [o] primo, paululum adſtringit, at cortex adſtringit vehementius & ſecundo gradu ſiccat. Habet etiam partes craſſiores, quam thus, & minime acris eſt; valet igitur ad ſanguinis ſputum, ad difficultatem inteſtinorum, ſiue intus detur, ſiue extrinſecus imponatur. C Fuligo calidior, [p] & ſiccior eſt, quam thus, ita vt ad tertium gradum perueniat, valet ad carnem generandam in vlceribus oculorum; ſed thus, vbi temperamentum hominis moderatum ſit, concoquit & pus mouet; vbi humidius, carnem producit. Manna thuris vocatur id quod ex thure & cortice ſimul excutitur, retinet autem vtriuſque facultatem.

[o G.5.54.D.] [p G. ibid.]

Thymeleæ fructus (granum gnidium dicitur) admodum acre [q] eſt, valde purgat pituitā. Thymum tertio gradu calefacit, & ſiccat, incidit vrinam, mouet menſes & [r] fœtum educit, viſcera purgat, valet ad ea extrahenda, quæ in thorace, & pulmone continentur, confert ad veſicæ affectus, ad tumorem ventris, ſanat morbos, qui ab atra bile proficiſcuntur, quamquam purget vtramque bilem.

[Granum gnidium.] [q G.5.51.G.] [r G.5.48.E. Dioſc. lib. 3. cap. 37.]

Thimbra ſylueſtris eadem, quæ thymum [ſ] præſtat, ſed hortenſis imbecillior eſt.

[ſ Dioſc. l.3. c.38.]

Tiliæ cortex manſus & illitus vulnera glutinat, folia trita ex aqua pedum tumorem diſcutiunt, humor, qui è medulla ſecta emanat illitus retinet fluentes capillos.

Tithymalli omnes calidi ſunt, acres [t] cum quadam amaritudine, validiſſimus eſt liquor, tum ſemen & folia, radix minus eſt eiuſmodi qualitatis particeps, ſanat ex aceto decocta dentes eroſos ac dolentes; inditur etiam ſuccus in foramina dentium; alias vero partes corporis, quas [u] contingit, adurit, cum quarto gradu calefaciat; quamobrem cera temperatur, atque illinitur, mixtus vero cum oleo pilos abſumit, ſi toties inungatur, vt radices ipſorum adurat; ob eandem facultatem ſanat verrucas, D [x] pterigia, habet & vim detergendi ob qualitatem amaram, & idcirco tollit pſoram & impetiginem, curat vlcera exedentia, adimit callos fiſtularum. omnia hæc præſtant etiam folia & fructus, ſed minus valenter. Caracia inter titimalli genera validiſſima eſt, tum myrſinites, & qui in petris naſcitur ad modum arboris; deinceps ille, qui verbaſco ſimilis eſt, & cypariſſias, deinde paralius, ſiue patinus, demum helioſcopius; purgant omnes [y] pituitam, & atram bilem, hydropum aquam educunt; ſed quod nimis acres ſint, nocent viſceribus, & vaſa aperiunt, niſi temperentur emplaſticis refrigerantibus, aut adſtringentibus, vt ſucco portulacæ, ſemine pſyllij, tragacantho.

[t G.5.62.D.] [u G. ibid.] [x G. ibid & Dioſc. li. 4. c. 159.] [y Dioſc. loc. citato.]

Tormentilla vrinæ fluxum ſupprimit, ſiſtit menſes, vbi mulier deſidet in aqua, in qua bullierit, ad quem vſum adhibentur etiam radices tritæ ex oxymelle; puluis ex ea inſperſus coercet ſanguinem ex vulneribus erumpentem, coercet & vomitum bilioſum, ſi bibatur, ſanat difficultatem, atque vlcera inteſtinorum, valet aduerſus peſtilentiam, imponitur etiam vtiliter vlceribus erodentibus.

Tragacantha vim habet gummi [z] ſimilem, emplaſticam videlicet, quæ vim acrem obtundit; leuat aſperitatem, & ſimiliter ſiccat.

[z G.5.62.E.]

Tragij folium, ſemen & lachryma tenues partes habet, calefacit [a] principio tertij gradus, digerit, extrahit, quæ corpori infixa ſunt, lapides frangit, menſes euocat. alterum tragium, quod tragoceros vocatur, non caret facultate adſtringente, ob quam ſupprimit fluxum.

[a G.5.62.F.]

Tragi ſemen vim habet adſtringentem. E

Thraſi radiculæ ſunt ſubdulces, & idcirco temperationem habent calidam & humidam; ſuccurrunt tuſſi & valent ad ea educenda, quæ in thorace & pulmone verſantur, ſed cum flatum gignant, venerem excitant.

a Gal.5.61. F. Tribulus continetur ſubſtantia partim humida, quæ modice frigida [a] eſt; partim ſicca & frigida; ſed cum alius fiat in terra, alius in aqua, in terreno ſuperat vis terrena & adſtringens, in altero aquoſa; valent ob vtramque ſubſtantiam ad repellendam inflammationem, ſed fructus tribuli terreni frangit lapidem in renibus.

Trichomanes eadem præſtat, quæ adianthum.

b Gal.5.62. F. c Dioſ.lib.3. c.106. Trifolium, quod bitumen redolet, tertio gradu calefacit ac ſiccat, medetur [b] doloribus laterum, qui ab obſtructione fiunt, aqua, in qua decoctum fuerit, adhibetur [c] ad locum vulneratum à morſu ſerpentis. Eadem ſi rurſus alteri loco vlcerato detur, eadem mala adfert, quæ morſus ſerpentis.

Trinitatis herba vim habet glutinandi; puluis ex vino auſtero bibitur, vbi inteſtina in ſcrotum prolabuntur.

d Gal.5.62. F. Tripolij radix acris eſt, & tertio [d] gradu calefacit.

e Gal.5.63. E. Tryſſago, ſeu chamædrys qualitatem habet amaram & ſubacrem, tabefacit [e] lienem; vrinam & menſes euocat, extenuat ſuccos craſſos, detergit viſcera, calefacit ac ſiccat tertio gradu, quamquam plus valeat calefaciendo, quam ſiccando.

f Gal.5.59. D. Triticum primo gradu [f] calefacit, non tamen manifeſte ſiccat aut madefacit, ſed ſubſtantiam F habet glutinoſam. Amydum, quod ex eo conficitur, frigidius eſt & ſiccius, ſed emplaſticum, & ſine mor[s]u, Cataplaſma, quod ex pane fit, magis digerit, quam ex tritico, ob vim ſalis & fermenti; habet autem vim non ſolum digerendi, ſed etiam extrahendi. Eijcitur & ex tritico oleum, vbi ſuper laminam ferri candentis imponatur, valet ad ſananda vitia cutis, ſed ſiccat quoque ſinus & rimas.

g Meſues li.1. ſimp. c.2. Turpetum ſeu turbith, pituitam [g] purgat per deiectionem, educit craſſos ſuccos, ac crudos, qui ad articulos fluunt & partes remotas, purgat pectus & ventriculum, ſanat hydropem, elephantem, medetur diuturnis febribus, quæ à pituita oriuntur.

h Gal.5.44. H. Tuſſilago ſanat tuſſim, [h] & difficultatem anhelitus, excipitur enim fumus, qui ex radice, vel folijs aridis, cum vruntur, excitatur; habet autem vim acrem, ob quam reſpicit abſceſſus thoracis; folia viridia vtiliter imponuntur inflammationibus ob mixturam ſubſtantiæ aquoſæ, ſicca enim acriora ſunt, quam inflammatio poſtulat.

i Dioſ lib.3. c.116. Thiphæ flos adipe ſuilla exceptus medetur [i] aduſtis.

Valeriana refertur ad phu.

k Gal.5.47. C. Veratrum vtrumque, & album & nigrum tertio gradu [k] calefacit, ac ſiccat; detergit, ſanat vitia cutis; nigrum ſi in fiſtulas demittatur, tribus diebus callum adimit: dentibus prodeſt: eſt enim calidius, quam album, quod ſubamarum eſt, purgat nigram flauam & atram bilem per deiectionem, album G

l Meſues l.2. ſimpl ca 30. [l] vero vehementer vomitum mouet, & pituitam educit.

& Meſues li.4. ca.145. & 146. m Gal.5.63. C. Verbaſcum aliud album eſt, aliud nigrum; rurſus album aut mas eſt, & habet folia anguſtiora; aut [m] fœmina, & habet latiora. Eſt & aliud verbaſcum ſylueſtre: tum rurſus aliud, quod phlomida, & triallyda vocant. Priorum duorum radix guſtu acerba eſt, ſuccos fluentes repellit, ſanat dolorem dentium. Omnium folia ſiccant, & digerunt moderatè, quamobrem vitijs ani, difficultati inteſtinorum, recto inteſtino prolapſo ſuccurrunt, vt ſi quidquam aliud.

n Dioſc.lib. 4 c.15. o G.5 138.D. Verbenaca ita ſiccat, vt vulnera glutinet; [n] quæ recta & viridis, valde diſcutit, id quod facit & arida, cum ſerpillo, & oleo incocta: ſi caput perfundatur ex aqua, in qua decocta fuerit, liberatur [o] à dolore antiquo, quem attulit frigus, aut frigidus ſuccus.

Veronica herba amara eſt, & adſtringens, calefacit, ac ſiccat, & glutinat vulnera cruenta, ſanat vlcera vetuſta; elephantem morbum, diſcutit tumorem, detergit obſtructionem iecinoris, ac lienis, & medetur febribus peſtilentibus.

p G.5.48.F. Violæ folia magna ex parte aquoſa [p] & frigida ſubſtantia continentur, & idcirco ſiue per ſe, ſiue cum polenta illinantur, feruorem inflammationis ſedant, ori ventriculi æſtuanti ſuccurrunt, vbi extrinſecus imponantur: ſi intus dentur, aluum ſine moleſtia deijciunt.

Virgam auream nominant herbam, quæ bibitur ad ſananda vulnera interna, & extrinſecus imponitur ad glutinanda externa; habet enim vim repellentem, adſtringentem, ſiccantem, & modice detergentem, quare vrinam quoque mouet, & calculum frangit. H

q G.5.48.F. Viſcum conſtat ex plurima [q] aerea & aquoſa calida ſubſtantia, ſed ex pauciſſima terrena ſuperat in eo vis acris & amara, valenter humorem extrahit ex partibus altioribus, etiam ſi craſſi fuerint, & eoſdem digerit; non tamen protinus calefacit, vbi admoueatur; ſed requirit tempus, velut thapſia.

r G.5.40.H. ſ G. ibid. t G.ibid & Dioſc. li.1. c.116. Vitex tertio gradu calefacit, [r] ac ſiccat, guſtu ſemel acris eſt, & acerba; tenuem ſubſtantiam habet folium & flos; ſemen editur, ſed ſemen adeo calefacit, vt capitis dolorem adferat, ſi frigatur, flatum diſcutit; ſed ſiue frigatur, [ſ] ſiue non, cohibet impetum veneris, id, quod præſtant etiam flores, & folia, neque ſolum intus data, ſed etiam [t] ſubſtrata ad caſtitatem conferunt, vnde apud græcos agni, hoc eſt, caſti ſibi nomen inuenit: ſed cum modice adſtringat, accommodatur ad iecinoris & lienis obſtructionem tollendam.

u Dioſ lib.5. cap 1. x Gal.2.18. D.E. Vitis illa, quæ vinum profert, folijs, & capreolis adſtringit, lachryma etiam detergit, ita vt ex vino epota frangat calculos [u] in renibus; cinis ſarmentorum, & vinaceorum, ſi ex aceto illinatur, ſanat condilomata, & vitia ani: medetur & morſui viperarum. Vuæ, quæ dulces ſunt, aluum [x] laxant; quæ auſteræ, adſtringunt, paſſæ iecinori maxime idoneæ ſunt, nam ob vim adſtringendi robur addunt viſceri, ob vim concoquendi corrigunt ſuccos crudos & prauos, ſunt etiam familiares iecinori ob ſimilitudinem ſubſtantiæ; quæ vero dulces ſunt & minime adſtringunt, aptantur thoraci, valent enim ad educendos

A cendos ſuccos, qui in eo continentur. Omphacium, hoc eſt, ſuccus, qui ex acerbis vuis exprimitur, re- *Omphaciũ.*
frigerat, ſiccat, & valde adſtringit, imponitur extrinſecus præcordijs [a] inflammatis; bibitur ad alui pro [a] G.5.27.F.
fluuium & inteſtinorum difficultatem: ſuccus, qui ex maturis vuis exprimitur, nempe vinum ipſum,
pro habitu & qualitate diuerſa, diuerſam habet qualitatem: quod aquoſum eſt, refrigerat; quod vehe-
mens, calefacit; quod auſterum, adſtringit; quod dulce, laxat; quod tenue, penetrat, & vrinam mouet;
quod craſſum, obſtruit, ſed vini facultatem vberius enarrauimus *in* [b] *opere de ratione victus*, qua *de po-* [b] *Vidus lib.*
tione. Cruſta, quæ in dolijs retinetur, vbi vinum diutius fuit, ita detergit, vt epota aluum ducat, & mu- *6. de ratione*
lierum faciem decoram reddat. *victus c.5.*

Vinum cum iam putreſcit, conuertitur in acetum, ſicque naturalem calorem amittit, [c] & no- *Acetum.*
uum acquirit ex putredine: habet autem acetum partes diſſimiles, multas quidem craſſas, & frigidas, [c] *Gal.5.c.D.*
nonnullas etiam tenues calidas, quamobrem ſiccat, incidit, & facile penetrat, magisque refrigerat, *& 5.24.H.*
quam calefaciat.

Vinacia, à quibus iam vinum exiit, antequam rurſus exprimantur, bulliunt, quo tempore diſcu-
tiunt humores, qui in articulis, neruis, muſculis adeo reſident, vt ægrè extrahi poſſint; membra debilia
confirmant, gracilia implent, vbi iaceant in ea vnam vel alteram horam quotidie mane & ſero com-
plures dies, donec deferueant.

Vitis albæ, quæ bryonia dicitur, germina adſtringunt, & ſtomacho grata ſunt, habent autem cum
B adſtrictione [d] qualitatem ſubamaram, & modice acrem, ob quam moderate vrinam euocant; radix [d] G.5.42.F.
tenues partes habet, & modice calefacit, detergit, ſiccat, ſanat lienem durum epota, & extrinſecus im-
poſita: medetur & lepræ & pſoræ.

Vitis nigra albæ ſimilis eſt, ſed imbecillior: [e] radix trita, ac melle excepta curat ſtrumas; ſuc- [e] *Gal. ibid.*
cus bibitur ex mulſo ad eundem vſum.

Vlmi folia adſtringunt, & detergunt, valent [f] ad vulnera glutinanda; cortex ſubamarus eſt, & [f] *Gal.5.59.*
adſtringens, imponitur ad ſanandam lepram, ſed glutinat etiam vulnera, ſi dum recens eſt, vinculi mo- c...
do imponatur; eandem vim habent etiam radices; ſi aqua, in qua bullierint, fractura perfundatur,
[g] callo obducitur. [g] *Gal. ibid.*

Vmbilicus veneris ſubſtantiam habet frigidam & humidam, ſed ſimul cum adſtrictione, & ama-
ritudine aliqua, curat inflammationes, [h] & eryſipelata; extrinſecus imponitur ventriculo æſtuanti; [h] G.5.52.F.
folia cum radice deuorata vrinam mouent, & calculos comminuunt.

Vrticæ tum ſemen tum folia, quibus maxime vtimur, adeo diſcutiunt, vt ſanent [i] tubercula, & [i] G.5.41.H.
parotidas, ſed ſimul etiam inflant, & ob id venerem excitant; id quod potiſſimum præſtat ſemen, ſi cum
muſto bibatur, ſemen tenues partes habet, non tamen vehementer calefacit: quamobrem plurimum
valet ad craſſos & glutinoſos ſuccos ex pectore [k] & pulmone educendos: prodeſt etiam vrtica ijs, [k] G. *ibid. &*
quæ citra morſum ſiccari debent, cum tenuium partium ſit, & ſicca, & eatenus calida, vt nondum *Dioſc. li.4.*
C mordeat. *c.89.*

Vuæ ſpinæ fructus auſterus eſt, & ſubdulcis, quamobrem refrigerat, adſtringit, eumdemque
vſum præſtat, quem vua acerba.

Xanthij fructus diſcutiendi [l] vim habet. [l] G.5.57.B.

Xiris conſtat ex partibus [m] tenuibus, calefacit, ſiccat, digerit, extrahit, id quod facit radix, ſed [m] *ibid.*
multo magis fructus, quamobrem vrinam mouet, & lienis duritiem adfert.

Zea facultatem habet [n] mediam inter eam, quam obtinet triticum, & eam, quam hor- [n] G.5.47.G
deum.

Zedoaria ſecundo gradu calefacit, ac ſiccat, flatum diſcutit, alui profluuium, & vomitum ſup-
primit, coli dolorem ſedat, aduerſatur venenis [o] & morſui ferarum. [o] *Auic.l.2.*

Zizipha, quæ ſerica à nonnullis dicuntur, valent ad calida vitia thoracis, pulmonis, renum & ve- *c.743.*
ſicæ, potiſſimum ad ea, quæ à bilioſis ſuccis oriuntur.

Hæc de materia illorum medicamentorum, quæ à ſtirpibus petitur, breuiſſimè attigimus; nihil
tamen alicuius momenti prætermittentes, quod vel à veteribus, vel à iunioribus idoneis auctoribus
obſeruatum fuerit.

Eadem à nobis magis elaborata, & vberius tradentur, cum cætera abſoluerimus, quæ ad medi-
cinam pertinent, ſi Dij dabunt.

FINIS QVINTI LIBRI.

VIDI

 E

VIDI VIDII DE MEDICAMENTIS

Liber Sextus: F

QVI EST DE MATERIA SVMPTA ab animantibus.

Quam materiam præbeant animantia. CAP. I.

LIberalitatem natura in largiendis medicamentis, quibus hominum morbi tollerentur, patefaciunt non modo ſtirpes & inanima corpora, quæ tradidimus, ſed ipſa etiam animantia, ad quę iam pergimus: cuncta n. ſeu volucria ſint, ſeu terram, vel aquã incolant, aliquid ſuppeditant, quod mutare poteſt corpora noſtra, & idcirco debent in medicamẽtis haberi; vtimur autem vel totis animantibus, ſeu viuentibus; ſeu mortuis, vel ipſorũ partibus tam ſimplicibus, quam multiformibus, vel rebus, quę in ipſis gignuntur, ſiue ſuperuacanea ſint, ſiue ad alendum idonea, vel quæ ab illis artificioſe colliguntur, ac parantur. Horum omnium facultates nunc exponendæ ſuperſunt, in quibus tractandis eum ordinem ſequemur, vt genera non animantium, ſed materiæ, quæ ab illis petitur, proponamus; hanc enim quærimus, hac vtimur, cum medemur; ſic etiam tractatio breuior erit, cum eadem materia a G variis animantium generibus ſumatur, veluti ſanguis, aut caro; quamobrem tota ſimul exponetur, ne ſæpius repetenda ſit, id quod neceſſarium eſſet, ſi animantium genera ſeorſum enarrarentur. Sed eo minus ad rem aggrediamur, ſumpto initio ab animalibus, quæ tota viuentia ſumimus ad medendum.

De animantibus, quibus vtimur viuis ad medendum. CAP. II.

ALiquando igitur admouemus animalia tota viuentia, vt calefaciant, & refrigerent, madefaciant, ſiccent; leniant, ſtupefaciant, digerant, aut alium quempiam effectum præſtent. Euenit interdum, vt calor hominis imbecillus nequeat alimentum conficere, in quo caſu ventri ſuper imponimus viuum
a Lib. 3. Regu. c. 1. animal, quod ſubſtantiam caloris augens conferat ad concoquendum. Quamobrem [a] Dauid Regi cum ſenio prope confectus eſſet, deſtinata fuit Abiſach Sunamites puella, quæ fouendo calorem ipſius vitam produceret: Galenus [b] ad eundem vſum præcipit, vt adhibeatur puer ſeptem annorum boni ha-
b Ga. 7. 47. B. bitus, aut catulus pinguis, qui noctu ad ventrem admotus imbecillum hominis calorem confirmet, ſubſtantiam augendo, ita vt valeat ingeſtam cœnam conficere. Animalia hæc debent inter medicamenta referri, cum mutent corpora noſtra, ſic vt coctionem perficiant, cum antea non concoquerent. Neque illud obſtat, quod non expectant, dum prius à nobis calefiant, ſed ſtatim nos calefaciunt: nam
c Sup. lib. 1. variis locis. vt alibi [c] oſtenſum eſt, licet pleraque medicamenta non mutent nos, antequam à nobis calefiant, redH danturque ad efficiendum idonea, aliqua tamen ſtatim adhibita nos mutare incipiunt, in quibus poni debent animalia viuentia.

Rhombus viuus vtiliter admouetur ad lienem affectum.

d Gal. 5. 82. E. & Dioſ. l. 2. c. 15. Torpedo viua dolenti [d] capiti impoſita ob vim, quam habet ſtupefaciendi, dolorem ſedat.

Quædam etiam animalia aperimus, & adhuc calida, ac ſemiuiua adhibemus, vt in lethargo, atque aliis affectibus cerebri frigidis & humidis, vt calorem ipſius excitemus, atque augeamus, qui noxios ſuccos partim concoquat, partim digerat: findimus in dorſo gallum, palumbum, aut catulum, & abraſo capiti galeæ modo imponimus, & cum iam frigeſcere incipit, ſubinde alterum adhibemus.

Succurrimus interdum plagæ & venenis, quæ per ictum inſeruntur, ſuperimponendo animal ipſum, quod plagam attulit: viuum enim ſecamus, & ſtatim ad locum violatum admouemus; veluti dra-
e Gal. 5. 82. G. conem [e] marinum, murem araneum, lacertam calcidicam.

f Ga ibi. G. g Gal. 5. 82. Incoquimus etiam animalia viua in oleo, veluti [f] vulpem, vt inungamus articulos dolentes, ſic enim lenitur dolor, & digeritur ſuccus, qui articulos vexabat; veluti etiam [g] marinum leporem, vt inungamus partem, vnde auferre pilos oportet. Sed hoc iam pertinet ad animalia mortua & nondum viua, licet viuentia in feruens oleum conijciantur; pergamus ergo ad medicamenta, quæ nobis ſuppeditantur à totis animalibus mortuis.

De me-

A *De medicamentis, quæ ſumuntur à totis animalibus mortuis.* Cap. III.

SÆpe autem accommodantur ad medendum tota animalia mortua varijs modis parata, atque ex auibus quidem

Hirundo vritur, eiuſque cinis melle exceptus illinitur ad anginam [a] & vitia gutturis, atque vuæ, egregie enim diſcutit ac ſiccat, quod præter naturam collectum eſt, ſed valet quoque ad viſum hebetem, reddit enim ipſum acriorem, caliginem extenuat, ac diſcutit.

Alauda galerita elixatur, deinde ius bibitur ad ſanandum [b] dolorem coli inteſtini.

Gallii ius aluum laxat, Gallinæ vero [c] adſtringit.

Cicadæ ex infectis proſunt affectibus [d] inteſtini coli, extrinſecus impoſitæ: comeduntur etiam aſſæ ad vitia [e] veſicæ; ſumuntur & cum pipere proprio tempore acceſſionis ad horrorem coercendum.

Cantharides cum idoneis emplaſtris [f] admixtæ vngues ſcabros educunt, ſic vt toti cadant, ſanant pſoram & lepram, eijciunt clauos: accipitur etiam minimum earum, adijciturque medicamentis vrinam mouentibus, ſummopere enim eorum vim auget; Hippocrates [g] cum medetur aquæ intercuti, ternas potui præbet ex aqua abſciſſis capitibus & alis.

Bupreſtis vim habet cantharidi [h] non diſſimilem.

Pithyocampe eruca, quæ in picis naſcitur, vim habet [i] cantharidi ſimilem.

B Locuſta exiccata bibitur ex vino [k] contra ictum ſcorpionum.

Glires ex his, quæ terram incolunt, quod pingues ſint, vim habent relaxandi, & idcirco auferunt famem caninam.

Lepus totus in olla vritur, cinis [l] bibitur ad renum, & veſicæ calculos eijciendos.

Muſtelarum cinis illitus ſedat capitis atque articulorum [m] dolorem, & oculorum ſuffuſionem diſcutit.

Echinus terreſtris vſtus digerit, [n] detergit, carnem ſupercreſcentem detrahit, valet ad vlcera ſordida.

Cochleæ totæ contritæ & cataplaſmatis modo impoſitæ egregiam digerendi, ac ſiccandi vim habent; diſcutiunt humores [o] articulorum, qui ægre diſſoluuntur; diſcutiunt & tumores, qui ictis partibus ſuperueniunt; valent ad aures contuſas, abſumunt enim ſuccos craſſos & glutinoſos; qui in illis continentur, ſiccant & [p] aquam intercutem; admouetur huiuſmodi cataplaſma ad ventrem & ſinitur inhærere, dum per ſe decidat.

Sed ſi cochleæ totæ cum teſtis [q] vrantur, ſuccurrunt difficultati inteſtinorum; vbi vlcera non dum putria ſint, accipimus *cochlearum partes iiii. gallæ immaturæ p. ii. piperis albi p. i. quæ in tenuiſſimum puluerem redacta bibuntur ex vino auſtero*; hic cinis per ſe valde ſiccat, & aliquid etiam calefacit.

C Inteſtina terræ [r] trita, ac violatis neruis impoſita protinus mirandum in modum ſuccurrunt; ſed cum mulſo pota mouent vrinam; oleum, in quo bullierint, vt ſi quid aliud, dolorem lenit; conijciuntur autem in vas vitreum, vbi ſit oleum, deinde id vas demittitur in alterum plenum aqua, & ita in duplici vaſe bulliunt: oleum que illud maiorem leniendi vim acquirit.

Scorpio ſiue aſſus edatur, ſiue tritus [ſ] ſuperimponatur, ſuum ictum ſanat.

Oniſci, hoc eſt, beſtiolæ, quæ ſub vaſis aquæ degunt; & in globum ſe contrahunt, ſanant [t] aurium dolorem.

Vermes, qui in lignis naſcuntur, illiti cum aniſo & oleo curant vlcera exedentia.

Cantharus ex piſcibus elixus ventrem mollit.

Maltha, quod ſubſtantiam habeat glutinoſam, ſimiliter aluum mollit.

Lyparis ventriculum ſubuertit, & aluum deijcit.

Cynedi Iulidis Percæ Lepadum Tellinarum Concharum Purpurarum Oſtreorum	Ius aluum reſoluit.

D Tinea refrigerandi vim habet, quamobrem à nonnullis imponitur extremo brachio, quã coniungitur cum manu, ad febres curandas.

Squatina impoſita mammas duriores reddit, & increſcere non patitur.

Polypus flatum mouet, & venerem excitat.

Vrticæ pruritum adferunt partibus obſcœnis, & venerem ſollicitant.

Pecten vrinam cit, & quæ in veſica ſunt, modice detergit.

Pinnæ mouent vrinam.

Tethlya flatum diſcutiunt, medentur torminibus & teneſmo, purgant vitia renum.

Pulmo marinus ſi ex aqua decoquatur, ſuccurrit calculo laborantibus.

Eſcara marina valde ſiccat, & carnem ſuperantem abſumit, quo nomine prauis vlceribus accommodatur.

Gobius illinitur ad canis [u] morſum.

Hirudo marina ex oleo vetuſto decocta ſanat aurium dolorem: illinitur etiam ex oleo amygdalino vtiliter ad hæmorrohidas dolentes.

Ranæ piſchatricis ex vino decoctæ ſuccus bibitur contra venena tubetæ, & Salamandræ.

Orcinus mouet hæmorrohidas, vel quod acris ſit, vel quod plurimum gignat atræ bilis.

a Gal. 5.82. B. & Dioſ. l.2. c.49.
b Dioſ. l.2. c.48. & G. 5.82.
c Gal. 5.82. C.
d Gal. 5.82. B.
e Gal. ibid. & Dioſc. l.2. c.45.
f Gal. 5.82. E.
g Hippo. 4. acut. text. 112.
h Gal. 2. 82. F.
i Gal. ibid.
k Dioſc. li. 2. c.46.
l Aetius li. 11. c. 11.
m Gal. 5. 82. D.
n Gal. 5.81. G.
o G. 5.8 G
p Gal. ibi & Dioſc. l.2. c. 9.
q Gal. ibid.
r G. 5.82. E.
ſ Dioſc. l.2. c.11.
t Dioſc. l.2. cap. 34.
u Dioſc. l.2. cap. 29.

Lepus

a *Dioſc. l.2. cap.18.*

Lepus marinus per ſe tritus [a] & cum vrtica marina illitus capillos euellit: intùs ſumptus exulcerat pulmonem. E

Coracinorum ſalſamenta carbunculos diſcutiunt.

Pediculi marini triti medentur auribus dolentibus, & neruorum dolori.

b *Dioſc. l.2. cap.14.* c *Dioſc. l.2. cap.56.* d *Dioſc. l.2. c.10. & G. 5.81. H. A.* e *Dioſc. & G. ibidem.* f *Dioſc. l.2. cap. 25.*

Scolopendra marina ex oleo decocta [b] pilos abſumit, ſed pruritum excitat.

Salamandræ vſtæ cinis vim habet erodentem: [c] detergit vitia cutis, vt ſcabiem, & lepram.

Cancrorum fluuiatilium cinis egregie ſiccat: ſed ob totam ſubſtantiam facultatem habet [d] contra morſum canis rabioſi: accipiuntur. *X. partes huius cineris. V. gentianæ, & I. piperis, fitque puluis*, ex quo bibitur quotidie quadraginta dies cochleare vnum ex aqua: decocti autem cancri in iure carnis plurimum nutriunt, proſunt [e] hecticis, & vlceribus pulmonis: poſt cancros fluuiatiles proſunt illi, qui degunt in ſtagnis marinis.

Ranæ in olla vſtæ ad alopeciam [f] vtiliter illinuntur: ſiccant & ſanguinis fluxum, decoctæ in aqua marina curant ſcabiem.

Belemnarum cinis cum ruta ſanat vitia renum, & veſicæ calculos comminuit.

Centrini cinis valet ad pſoram, & vlcera capitis manantia, ſi cum cedria admoueatur, ſi intus ſumatur, mouet vrinam.

Erinacei marini cinis ſummopere detergit, ac digerit, mouet vrinam, purgat renes & veſicam, coercet vlcera exedentia, ſanat vlcera capitis manantia, detergit dentes.

Oſtrearum tellinarum, & concharum cinis plurimum detergit, ac ſiccat. F

g *Dioſc. l.2. c.3. & G. 5. 82. D.*

Hippocampus vſtus prodeſt alopeciæ, cum tenuium partium ſit, ac ſiccet, miſcetur [g] autem cum adipe ſuilla veteri: aufert vitia cutis, vt lepram & impetiginem: aſſus autem illinitur ex aceto ad morſum canis rabioſi.

h *G. 5. 83. F. G.*

Spongia noua diſcutit, [h] ac mollit: vetus glutinat; valet autem noua ad diſſipandos humores illos, qui à pituita proficiſcuntur: commodè etiam excipit humorem, quo partes noſtri corporis fouentur; cinis ſpongiæ vſtæ adeo ſiccat, vt ſupprimat ſanguinis fluxum, detergit etiam, & carnem excreſcentem coercet.

De medicamentis, quæ ſumuntur ab animalium partibus multiformibus.

Cap. IV.

Vtimur ad medendum non ſemper animalibus totis, ſed aliquando etiam partibus, ſiue multiformibus, ſiue ſimplicibus: agemus ante de multiformibus.

i *G. 5. 79. G.* k *G 5. 79. G*

Caput leporis vſtum inungitur ad alopeciam cum adipe vrſina: elixatur etiam caput leporis, ac deinde cerebrum [i] gingiuis puerorum dentientium illinitur; idem enim proficit, quod mel & butyrum; extenuat vero & laxat gingiuas; ſicque dentes cum minori moleſtia educuntur.

Caput lacertæ extrahit [k] ſurculos mirmecya, & clauos. G

Caput Menarum vſtum & in cinerem verſum ſiccat & abſumit humorem defluentem, valet ad anginam, ad vlcera oris putria, diſcutit thymos.

Capita percarum ſalſarum vſta cum ſale, & oleo mixta coercent carcinomata.

Caput ſmaridis ſalſę vſtum thymos, & clauos abſumit, vlceribus exedentibus medetur, & carnem excreſcere non patitur.

Dentes caniculæ piſcis contactu conferunt ad gingiuas.

Dentes lamiæ, vtiliter geſtantur ab infantibus; nam demiſſi in os proſunt gingiuis; valent etiam ad dentes detergendos.

Dentes delphini vſti illinuntur cum melle ad gingiuas dentientium.

l *Dioſc. l.2. c.37. & G. 5.79 H.* m *Dioſc. ibi.*

Pulmo agninus, & ſuillus vtiliter adhibetur ad pedem, [l] quem læſit calceus.

Pulmo vulpis exiccatus, & in puluerem redactus bibitur, [m] ad difficultatem anhelitus.

Pulmo fere cuiuslibet quadrupedis ſpongiæ loco ad fouendum aptatur, ſolemus autem eo vti ad caput, quemadmodum in lethargo, & grauiori ſomno.

Iecur leporis arefactum potui datur aduerſus imbecillitatem iecinoris.

n *G. 5. 80. A* o *Dioſc. l.2. c.38. & G. 5.79. H.*

Iecur lupi miſcetur cum [n] agrimonia, & potui datur ad confirmandū iecur hominis imbecillū.

Iecur canis rabioſi aſſum comeditur aduerſus [o] plagam, quam ipſe attulit; ſed parum proficit, niſi alia auxilia adhibeantur. H

p *G. 5. 79. H* q *Gal. ibid. 80. A.*

Iecur caprinum, & hircinum, ſi edatur aſſum, deprehendit morbum comitialem; humor, qui effluit, dum aſſatur, [p] medetur nychtalopis; vapor, qui exhalat, dum elixatur, vtiliter oculis excipitur.

Iecur lacertæ imponitur dentibus [q] eroſis, ac dolentibus.

Iecur ſcari valet ad parotidas.

Iecur teniæ ſiccatum & ex cedria illitum pilos aufert.

Ex iecinore ſquatinæ, Galei, acanthij, gladij, glaucij, centrinæ fit oleúm, quod iecinoris duritiem emollit, lenit dolorem articulorum, prodeſt gingiuis dentientium, aufert horrorem febricitantium.

r *G. 5. 80. D & Dioſ. l.2. c.60.*

Renes ſcincorum intus dati flatum mouent, & idcirco colem tendunt, & [r] venerem ſollicitant.

Ventriculus Ceſtrei vſtus reficit vires ventriculi, humorem ſuperantem abſumit, idem præſtat, ſi in furno aſſetur; elixus autem ex vino & aceto vomitum ſupprimit.

Inteſtina lupi laudantur ad dolorem colicum.

Inteſtina vmbræ vſta panos diſcutiunt.

Inteſtina blactæ ex oleo decocta medentur dolori aurium.

ſ *Dioſc. l.2. cap.39.* t *G. 5. 80. A.*

Genitale [ſ] cerui ex vino epotum curat morſum viperæ.

Caſtoris teſtes, (caſtorium, [t] nuncupantur) vim habent calefaciendi & ſiccandi validam, & ob tenuitatem ſubſtantiæ ad partes altiores penetrant; diſcutiunt, concoquunt; curant neruos ex plenitu-

A dine affectos, & idcirco diſtentioni, reſolutioni, tremori & ... ulantur, ſiue intus dentur, ſiue extrinſecus imponantur, ſed alieni ſunt in affectibus ſiccis; ſanant ſingultum ex plenitudine ortum; præſertim vbi homo, vel febre vacet, vel parum febricitet: nam vbi febris validior ſit, plurimum nocet; maxime etiam idonei ſunt ad ſanandos affectus cerebri frigidos & humidos, [a] vt lethargum, ſomnum grauem: quod ſi cum calamentho ſumantur, detracto ſanguine ex cruribus menſes euocant; ſed & flatum diſcutiunt, & ſoluunt [b] inteſtinorum dolorem, etiam vbi extra illinantur ex oleo veteri; per ſuffitum vero & inſpirationem curant affectus thoracis, & pulmonis. a G.ibid.C. b G.ibid.D.

Cornua cerui & capræ vſta dentes [c] reddunt candidos & gingiuas cogunt, proprie autem cornu ceruinum ſi vſtum lauetur, medetur ventriculo relaxato, difficultati inteſtinorum, ſanguinis ſputo; miſcetur etiam collitiis [d] ad ſiccandum fluxum oculorum. c G.5.59.G. d G.ibid.& Dioſc.l.2.c. 52.

Ebur ſiſtit muliebre profluuium, redigitur autem in puluerem lapide porphirite, & potui datur cum ſucco lactucæ macerato ex aqua, in qua extinctum fuerit candens ferramentum.

Vngues caprarum vſti digerunt & extenuant, ex aceto perfuſi medentur [e] alopeciæ. e Dioſc.l.2. cap. 40.

Vngues aſinini vſti, & epoti ſanant morbum comitialem, [f] ſi oleo macerentur, digerunt ſtrumas; ſed & eius ſuccus inſperſus ſanat phygetla. f Dioſc.Ibid. & G.5.80. F.

B

De medicamentis, quæ ſumuntur à ſimplicibus partibus animalium.

C A P. V.

HAbent etiam vim medendi partes animalium ſimplices, vt caro, adeps, medulla, os, lapis, margarita, ſepium, teſta, corium, pellis, ſenecta, ſquama, lana, pili, quorum omnium facultates nunc enarrabimus, ſumpto initio à carne.

Caro calidorum animalium nos calefacit, frigidiorum refrigerat, humidorum madefacit, ſiccorum ſiccat; ſiccior autem eſt, quæ ſumitur à ſilueſtribus, quam à domeſticis, & ſalita, quam recens: proprie autem

Caro leporis ſanat difficultatem inteſtinorum.

Caro terreſtris erinacei ſicca ſi potui detur, ſanat elephantem, digerit enim, valenter ſiccat, ac detergit; medetur vitiis renum, hydropi [g] anaſarcæ, neruorum diſtentioni, morbo comitiali. g Dioſc. l.2. cap. 2.

Caro teſtudinis accommodatur iis, qui hectica febre laborant.

Caro cochlearum contuſa valentiſſime ſiccat, ita vt abſumat humorem in partibus ſuperantem, & idcirco curat aquam [h] intercutem.

Caro ranarum decocta ex iure capi vtiliter datur iis, qui hectica febre, vel phthiſi laborant; ſi comedatur ex oleo & ſale, aduerſatur [i] venenis omnibus; cataplaſmatis modo adhibita ſanat morbos h Dioſc.l.2. c.9. & G.5. 81. G.

C articulorum; habet enim vim ſiccandi. i Dioſc. l.2. cap. 25.

Caro concharum medetur aurium dolori.

Caro tumni vtiliter imponitur ad [k] canis morſum.

Caro ſiluri ſalita [l] extrahit ſurculos. k Dioſc. l.2. cap. 30.

Caro ſmaridis ſalita valet ad ictum [m] ſcorpionis, & morſum canis rabioſi. l Ibid. 26.

Caro mutulorum, quos myacas dicunt, ſuccurrit morſui vlcerum. m ibid. 27.

Caro helulorum ſalita cataplaſmatis modo impoſita ſpicula educit.

Caro viperæ mediocriter calefacit, ſed valde ſiccat & digerit, ita vt ſitim adferat, præſertim ſi viperam venemur in lybia, nam hæc, quod ſitim adferat, dipſas nuncupatur: Viperæ igitur caro ſi comedatur elixa, & condita [n] ex oleo, ſale, porto, anetho, ſummam totius corporis cutem detrahit; & idcirco ſanat [o] elephantem, pſoram: Fiunt etiam ex carne viperæ paſtilli, quos accipit theriacæ antidotus. n G.5.77. G. o Ib. H.A. B.

Adeps potiſſimum redundat in illis animalibus, quæ bene nutriuntur, in ſiccioribus autem animalibus naturam habet magis craſſam & terreſtrem, & quæ non facile eliquatur, [p] ſed facile concreſcit: contra in humidioribus, adeps tenuior eſt, & humidior, facileq; liqueſcit, ſed non facile concreſcit. p G.5.78.G.

Quæuis autem adeps noſtrum corpus [q] calidius reddit, & humidius; ex iuniore animali adeps calidior eſt, quam ex ſeniore; quæ vetuſta eſt, [r] calidior eſt, & partes habet tenuiores, & magis ſiccat calidior item, & ſiccior eſt, quæ à [ſ] maribus petitur, quam quæ à fæminis. Animalia caſtrata ad fœminatum naturam accedunt. *Adeps quæuis reddit corpus noſtrum calidius & humidius.*

D Adeps ſuilla maxime [t] humida eſt, inter alias, ita, vt habeat vim oleo proximam, plurimum mollit, concoquit, & ſuccos acres obtundit; abunde igitur madefacit hominem, minus tamen ipſum calefacit, quam cæteræ adipes. q G.5.79. B. & Dioſ. l.2. cap. 69.

Adeps ex corrugeris animalibus [u] ſiccior eſt & durior, vt bubula & caprina; minuſque ſuccos acres retundit quam ſuilla; miſceturque vtiliter cum medicamentis ad curanda inteſtina idoneis, quod citius concreſcat & non fluat olei modo, minus tamen idonea eſt ad penetrandum, quam ſuilla. r G.ibid.C. ſ Ibid. B. t G.5.78.H.

Taurorum adeps multo calidior eſt, ſiccior eſt, quam vitulina, ſicut hædina, quam caprina, & caprina, quam hircina. u G.ib.79. B.

Adeps leonina magis [x] calida eſt, & ſicca, quam taurina, habetque vim diſcutiendi præſtantiſſimam; ſuperat etiam aliarum quadrupedum adipem tenuitate ſubſtantiæ; adeo autem acris eſt, vt aliena ſit vlceribus inflammatis, verum magis idonea [y] eſt duris tumoribus, & contractionibus, in quibus nihil proficit ſuilla. x G.5.79.B. y G.ibid.B.

Inter leoninam vero & ſuillam media eſt taurina, quæ magis calida & ſicca eſt, quam ſuilla, ſed minus, quam leonina, & idcirco accommodatur ad inflammationem, ad tumorem durũ, conficiturque ex ea tetrapharmacum; ſed vt [z] ſuilla adeps mouet pus in corporibus mollibus, ſic taurina in duris. z G. ib. C.

Adeps vrſina ſanat alopeciam, ac pernionibus ſuccurrit.

Adeps murium opitulatur neruis contractis.

Adeps anſerina retundit [a] ea, quæ in altioribus partibus mordent, & calidior eſt ſuilla; ſed remittitur a G.5.79. A.

titur vis eius, cum penetrat in itinere, ita vt idem tunc præſtet, quod ſuilla, hoc eſt, ſuccos acres retundat. E

a Ibid. A.

Adeps Gallinacea media eſt [a] inter anſerinam & ſuillam.

Adeps Ortagoriſci lenit articulorum dolorem, relaxat neruos contractos, cum farina triticea mouet pus, mollit duros tumores iecinoris & lienis.

Adeps vituli marini ſanat eos, qui à cane rabioſo icti aquam formidant, inungitur enim hac eorum facies; ſed ſanat etiam lepram & impetiginem.

Adeps Delphini medetur hydropi: per ſuffitum adhibita excitat mulieres, quæ ob vteri affectum ſtrangulantur.

Quomodo adeps à putredine ſit præſeruãda.

Adeps anguillarum ſanat dolorem aurium, & neruorum.

Quæcunque autem adeps accipiatur, cauendum eſt, ne putreſcat; minus putreſcit, quæ hyeme ſumitur ab animali, quæue ſeruatur ſublimiori loco ſicco, & ad ſeptemtrionem ſpectante, vbi ſit perſpiratus; reponenda autem eſt cum foliis lauri ſiccis.

b G.5.79.F.

Medulla proprie ſumitur ex oſſibus; quæ autem eſt in ſpina dorſi durior eſt, [b] & ſiccior; facile autem putreſcit, & ideo ſumi & ſeruari debet, quemadmodum adeps; habet autem vim emolliendi, & idcirco medetur viſceribus, chordis, ligamentis duris.

c Gal. ibid.
d G.5.80.E.

Ceruina [c] optima eſt, tum vitulina; hircina vero & taurina eſt acrior, & ſiccior, quam vt poſſit emollire, ex vitulina & ceruina fiunt peſſi idonei ad vterum molliendum.

e Dioſc. l.2. c.51. & G.5. 80.E.

Oſſa vſta valde digerunt, [d] ac ſiccant; epota ſanant epilepſiam & articulorum dolorem. Talus ſuillus vſtus medetur torminibus, [e] & colo inteſtino dolenti. F

Oſſa maxillarum Lucii calculum in renibus comminuunt; valet idem cinis ad vlcera partium obſcœnarum.

Lapis, qui in palato Cyprini piſcis reperitur, ſitim ſedat.

Lapis in capite Aſtaci ſenioris valet ad comminuendum calculum.

f Aui. l. de Medicin. cord. tra. 1.

Margaritæ oculorum caliginem diſcutiunt; humorem fluentem abſumunt, valent & ad effectus [f] cordis.

* G.5.81.A.

Sepiarum teſta ſiccat,* ac detergit, tenuiores partes habet, quam teſta, ſi vratur, cinis medetur vitiligini, carnem excreſcentem coercet, vlcerum humorem abſumit; miſcetur colliriis ad tollendam aſperitatem palpebrarum, purgat vitia cutis, ſi cum ſale foſſili miſceatur, tabefacit vnguem in oculis; reddit etiam dentes ſplendidos.

Teſta oſtracodermatum omnium vſta egregiam ſiccandi, digerendi, ac detergendi vim habet: proprie autem

Teſta conchæ venereæ coercet inteſtina fluentia & ſiccat vlcera in angulis oculorum.

g G.5.80. G.

Teſta buccinarum & purpurarum duriſſima eſt; [g] vſta autem & in pollinem redacta medetur vlceribus malignis, valenter enim ſiccat citra morſum inſignem, cum oxymelite autem curat vlcera putria; ſanat etiam tumorem lienis, & per ſuffitum educit menſes, & mulieribus prodeſt, cum ob vteri affectum ſtrangulantur. G

h G.5.80.H.

Teſta oſtreorum ſimilem vim habet; ſed ſubſtantiam minus craſſam, antequam vratur, [h] adſtringit; vſta digerit; elota igneam vim deponit in aqua; in qua deinde ineſt vis putrefaciendi; ſed reliquiæ terrenæ cicatricem inducunt, implent vlcera caua, & cum ſuilla adipe fiſtulas curant.

i Dioſc. l.3. cap. 86.
k G.5.80 F.

Corium præbet nobis gluten, præſertim taurinum, quamuis fieri poſſit ex corio cuiuſuis quadrupedis; gluten autem ex aceto maceratum vitia cutis ſanat, dilutum ex aqua calida medetur aduſtis, nec patitur puſtulas erumpere, fit etiam ex piſcibus gluten, quod idoneum eſt [i] ad vulnera capitis; ſed lepram quoque curat & vitia faciei.

Corii veteris cinis ſanat [k] pedes à calceis attritos, vbi nondum ſuperuenerit inflammatio; habet etiam vim ſiccandi.

Suffitus ipſius valet ad affectum vteri ſtrangulantem.

l G.5.80.E.

Pellis ouilla recens detracta circumpoſita verberatis maxime inter omnia præſidia ſuccurrit, [l] adeo vt vna die & nocte eos curet; concoquit enim, ac digerit ſanguinem, qui cutem ſuffundit.

Corium vituli marini podagræ medetur, ſi ex eo fiant calcei.

Squamæ Vmbræ panos diſcutiunt.

m Dioſ. lib. 2. c.17. & Gal. 5. 80. E.
n Dioſ. lib.2. c.67. & G. 5.81. B.
o Gal. ibid.
p Dioſc. & Gal. ibid.
q Galen. & Dioſ. ibid.
r G.5.81. C.
ſ G.5.72.H.

Senecta ſerpentis in aceto cocta medetur dolori [m] dentium, miſcetur & medicamentis ad curandos oculos; præſertim viperina. H

Lana ſuccida idonea eſt ad irriganda ea, [n] quæ contuſa ſunt, auget enim propter œſipum vim eorum, quæ perfunduntur, velut vini & olei ſimul; lota [o] autem commode excipit humores, quibus affectos locos perfundimus; vſta acris eſt & calida, ac tenues partes habet, valet autem [p] ad carnem vlcerum mollem, quam celerrime tabefacit, adiicitur & medicamentis ſiccantibus, vritur in olla [q] noua, quam tegit operculum multis foraminibus pertuſum.

Pili vruntur ſimiliter [r] ac lana, & æque calefaciunt ac ſiccant.

Pinnæ vſtæ ſimiliter calefaciunt ac ſiccant, ſuffitus, dum vruntur, ad nares adhibitus curat mulieres, quæ videntur ob vteri affectus ſtrangulari: humor, qui ex pinnis pulli palumbini exprimitur, [ſ] oculorum hypoſphagmati medetur.

De Medicamentis, quæ ſumuntur ab iis, quæ generantur in animalibus, vtilia ad alendum.

CAP. VI.

PRæter animalia tota & partes eorum, ea, quæ in ipſis generantur, ſuppeditant nobis medicamentorum materiam, generantur autem quædam ad alendum idonea, quædam inutilia, & ſuperuaneanea penitus; vtraq; autem ad medendum accommodantur; exponemus primo facultatem eorum, quæ

vtilia

A vtilia ſunt ad alendum, cuiuſmodi eſt ſanguis, lac, coagulum, ouum, deinde veniemus ad ea, quæ tanquam inutilia detruduntur.

Sanguis igitur *nullus* [a] *in vniuerſum frigidus eſt*, quanquam ab animali calidiori calidior petitur, à frigidiori minus calidus.

Sanguis hædi cum aceto [b] bibitur ad ſanguinis ſputum.

Sanguis caprarum vſtus ob naturam terreſtrem, quam habet, ſanat [c] difficultatem inteſtinorum, & aluum fluentem ſupprimit.

Sanguis columbæ, palumbi, turturis, ſi ſecta [d] vena in ala calidus oculis inſtilletur, ſanat hypoſphagma; idem quoque vtiliter inſtillatur aperto oſſe in vulnere capitis ſuper dura membrana, lenit enim veluti oleum roſa conditum.

Sanguis noctuæ, ſi cum vino bibatur, valet ad difficultatem ſpirandi.

Lac componitur ex [e] triplici genere partium, ex pinguibus, ex craſſis, ex aquoſis: partes pingues cum in bubulo maxime redundent, butyri nomen inuenerunt: partes craſſæ efficiunt caſeum; aquoſæ ac tenues ſunt ſerum ipſum.

Lac totum valet aduerſus fluxum [f] ſucci acris atque erodentis, cum propter ſerum non ſolum abluat veluti aqua, ſed etiam ipſum detergat; cumque propter caſeum naturam habeat emplaſticam, B quæ illita adhæret parti affectæ, & ipſam protegit à ſuccis influentibus. Id quod præſtat etiam adeps, album oui, ceratum liquidum; illud enim acre, quod influit, non attingit amplius partem nudam. Eſt igitur lac medicamentum leniens ſine morſu, quamobrem adhibetur ad oculos, vbi [g] infeſtantur ab acrium ſuccorum concurſu, adhibetur ad hypopya, ad hypoſphagmata; ad palpebras inflammatas, extra etiam imponitur cum ouo, & oleo roſa condito, aptatur etiam vlceribus ani, vteri, partium genitalium, & per ſe, & cum his, quæ ſiccant ſine morſu, aptatur & [h] vlceribus prauis, inflammationibus oris, vuæ, anginæ; contentum enim in ore, & gargarizatum dolorem lenit, ac mitigat, aduerſatur [i] etiam venenis, quæ erodendo interimunt, vt lepori marino, cantharidi, aconito, thapſiæ: Sed nocet viſceribus [k] tumidis, vt iecinori ac lieni, nocet febricitantibus, nocet caput dolentibus, tum vertigine aut neruorum morbo laborantibus.

Lac decoquitur, vt pars ſeri abſumatur, ſicque lenius efficitur, quod ſi candentes lapides iniiciantur, vbi coctum fuerit, accipit vim ſiccandi. [l] Idem euenit, ſi pro lapidibus iniiciantur candentia ferramenta, ita vt ex eo ſæpius extinguantur, eiuſmodi lac optimum remedium eſt ad difficultatem inteſtinorum, ad ſuccos acres, qui fluunt ad ventrem.

Lac coagulatum ventrem onerat, [m] caput tentat, adfert difficultatem, anhelitus.

Lac diuerſam qualitatem acquirit ex diuerſo pabulo. Animalia, quæ veſcuntur herbis purgandi [n] vim habentibus, lac præbent, quod catharticum eſt, quare docuit [o] Hippocrates veratrum à nutrice ſumptum purgare infantem. C

Lac bonum debet eſſe boni odoris; [p] aut certe carere odore; debet etiam eſſe guſtu ſuaue cum aliqua dulcedine. Amittit vero ſuam vim, ſi diutius emulſum ſeruetur, præſertim in aere calido, vnde acorem contrahit: quamobrem præſtantius eſt, quod ſtatim emulſum adhibetur.

Lac mulieris boni habitus, [q] ac rectam rationem victus ſeruantis, homini maxime idoneum eſt, non ſic aliorum animalium, nam quorundam eſt omnino alienum, vt canis, aut feratum.

Lac aſininum valde ſeroſum [r] eſt; detergit vitia renum, ſanat difficultatem vrinæ.

Lac bubulum valde [ſ] craſſum eſt.

Lac caprinum medium eſt.

Lac ſuillum crudum & aquoſum eſt.

Serum abluit, detergit, aluum deiicit, idque ſine morſu, ad quem vſum infunditur per clyſterem in inteſtina; [t] adhibetur ad vlcera, quæ acri ſanie infeſtantur; adhibetur & ad abluenda medicamenta, quæ dantur ad ſuffuſum ſanguinem diſcutiendum.

Caſeus fit ex parte lactis craſſa [u] ſeparata à ſero: quod ſi butyrum detractum non fuerit, effundit aliquid pinguis olei modo, id quod euenit vaccino, & adhuc magis bubulo. Caſeus recens ac mollis adhuc vulnera glutinat, [x] ſi addantur quoque folia lapatii, vitis, platani, lactucæ, aut betæ; repellit etiam ac refrigerat moderate, citra dolorem. Ille, qui fit ex lacte acido, habet etiam facultatem digerendi. D Tempore autem caſeus omnis tam guſtu, quam olfactu acrem [y] qualitatem acquirit. Caſeus vetus ex iure pernæ maceratus imponitur ad tophos articulorum in mortario ſubactus, ſic enim cutem abrumpit; ex quo quotidie tophi aliquæ particulæ exeunt.

Butyrum eſt *pars lactis maxime pinguis*, quod facultatem habet calidam & humidam; concoquit, digerit, [z] mollit, relaxat, quamobrem per ſe medetur parotidi, buboni; præſertim in corporibus mollioribus puerorum ac mulierum, gingiuas extenuat, & idcirco prodeſt pueris dentientibus; non minus, quam mel; ſi deuoretur, confert ad ea, quæ ex [a] pectore & pulmone educenda ſunt, concoquit lateris inflammationem: per ſe autem magis concoquit; ſed ſi ſumatur cum melle & amygdalis amaris, magis valet [b] ad educendum, minus ad concoquendum, vbi large deuoretur, aluum laxat; vbi non ſit oleum, adhibetur contra venena præſertim erodentia. Fumus, qui ex butyro [c] colligitur, miſcetur medicamentis illis, quæ dantur ad vlcera oculorum.

Coagulum eſt *ſubſtantia, quæ cogitur in* [d] *ventriculo lactentium animalium, quæue ex coctione calorem contraxit.* Coagulum [e] omne acre eſt, digerit, ac ſiccat, ſed quo vetuſtius, eo præſtantius eſt, & aluum adſtringit.

Coagulum leporis ſi cum aceto bibatur, ſanat [f] morbum comitialem, profluuium muliebre, diſſoluit lac & ſanguinem in ventre concretum; quanquam hoc commune eſt cuiuslibet coaguli; ſupprimit etiam ſanguinis ſputum.

Coagulum equinum [g] medetur difficultati inteſtinorum & ventriculo relaxato.

Sanguinem nullum eſſe frigidum.

a *Gal.* 5.72. *F.*
b *Galen.* 5. 73. *C.*
c *Dioſ. lib.* 2. *cap.* 72.
d *Dioſ. ibid. & Galen.* 5. 72. *H.*
e *Gal.* 5.73. *F.*
f *Gal.* 5.73. *E.*
g *Gal.* 5.73. *G.*
h *Dioſ. lib.* 2. *c.* 64. *& G.* 5.73. *H.*
i *Dioſc. & Gal. ibid.*
k *Hippo.* 5. *apho.* 64. *& Dioſ. lib.* 2. *c.* 64.
l *Dioſ. ibid. & Galen.* 5. 73. *G.*
m *Gal.* 3.18. *G. &* 2. 35. *C.*

Lactis diuerſa qualitas à diuerſo pabulo.

Lactis boni notæ.

n *Dioſ. lib.* 2. *c.* 64.
o *Hip.* 5. 61. *epid.* 35.
p *Gal* 5.73. *E.*
q *Gal.* 5.73. *F. & Dioſ. lib.* 2. *c.* 64.

Seri facultates.

r *Gal.* 2.91. *H. &* 7.35. *A.*

Caſei.

ſ *Gal.* 5. 73. *F.*
t *Gal.* 5.73. *G.*
u *Gal.* 5.74. *A.*
x *Gal. ibid. B.C.*

Butyri.

y *Gal ib. B.*
z *Gal.* 5.74. *C. & Dioſ. lib.* 2. *c.* 66.
a *Gal. ibid.*
b *Gal. ibid.*
c *Dioſ. ibid.*

Coaguli.

d *Ariſt.* 3 *lib. de par. ani. c.* 15.
e *Galen.* 5. 74. *D.*
f *Gal.* 5.74. *D. & Dioſ. lib.* 2. *c.* 68.
g *Dioſ. ibid.*

Ouorum. *a Dioſ. ibid. & Galen. 5. 74. E.*

Coagulum phocæ vires obtinet [a] caſtorei.

Oua tota cruda accommodantur tanquam materia medicamentorum validam vim habentium, E

b Gal. 5. 81. E. *c Gal. ibid.* *d Gal ib. E.*

præterquam quod & ipſa quoque medentur; ſiquidem cruda miſcentur cum [b] oleo roſa condito ad inflammationem aurium, mammarum, & partium neruoſarum, vt cubiti, digiti, atque aliorum articulorum, ſiue inflammatio ab ictu, ſiue ab alia cauſa proficiſcatur. Si comedantur ex aceto cocta [c] ſiccant alui profluuium; fricta vero modico igne ſine fumo, ſanant difficultatem inteſtinorum, præſertim ſi miſceantur cum aliquo medicamento idoneo; dantur etiam ſorbilia elixa ex aqua ad aſperitatem gutturis & arteriæ & ſi cum incidentibus condiantur, ad ea, quæ ex pectore & pulmone [d] ſunt educenda: vtiliter etiam illinuntur ad aſperitatem tollendam, quæ ſi fuerit in gula, ventriculo, inteſtinis, veſica, intus ſumuntur; modice autem refrigerant, & morſu carent.

Albuminis oui. *e Gal. 5. 81. D.* *f Dioſ. lib. 2. cap. 44. & Galen. loco citato.* *g Gal. ibid.*

Oui album illis medicamentis adnumeratur, quæ [e] morſu penitus carent; nec mutatur ob varium victum, ſicuti lac, ſed ſemper tale editur, ſola autem vetuſtate vitiatur; quamobrem adhibendum eſt ex ouo recenti, eſt autem paulo frigidius, [f] quam ſit temperamentum medium, habet vim agglutinandi admixto thure pingui, id quod non proficiſcitur à temperatione, ſed à lentore, non tamen aduerſatur temperationi glutinantium, veluti viſcum, quod acre eſt & calidum; vtiliter etiam miſcetur cum adſtringentibus ad ſupprimendum ſanguinem fluentem ex vulnere capitis, veluti & cuiuſcunque alterius partis: miſcetur & cum medicamentis ſiccantibus ſine morſu, vt metallicis [g] elotis ad vlcera praua; &, vno verbo, valet non modo ad oculos, ſed ad alias omnes partes, quæ requirunt medica- F
menta lenia, & omnino morſus expertia, vt ad anum & partes obſcænas.

Vitelli. *h Gal. ibid. litera E.*

Oui vitellus aliqua ex parte ſimilem vim [h] habet albo, eo tamen eſt paulo calidior, minuſque glutinoſus: miſcetur autem vel aſſus vel elixus ceratis ſine vllo morſu lenientibus. Aſſus tantum acquirit ſiccitatis, quantum perdit lenitatis, miſcetur autem cataplaſmati, quod ex meliloto conficitur, ad ſedandam ani inflammationem.

i Gal. 5. 81. D.

Oua gallinarum maxime nobis vſitata [i] ſunt, quod præſto vbique habeantur, non ſic alia, quamuis pleraque fere eandem facultatem habeant.

Oua ſquatinæ exſiccata aluum ſiſtunt.

Oua ſepiæ renes purgant, & vrinam mouent.

De medicamentis, quæ ſumuntur ab iis, quæ in animalibus redundant, & aliena ſunt.

Cap. VII.

k Hip. lib. 1. de officin. tex. 23.

PRæbent etiam vſum medicamenti, quæ generantur in animalibus inutilia ad alendum, veluti deiectio, vrina, ſudor, ſordes, fel, ſaliua, muccus; liquor, qui deſtillat à cadauere aromatibus condito, (mumiam appellant,) quorum facultates nunc ſuperſunt enarrandæ: Illud tamen ante animaduer- G
tendum eſt, quod cum tam late pateat campus medicamentorum, quæ ab inanimis corporibus, à ſtirpibus, ab animalibus ſumuntur, vt commode liceat ſine illis ſubuenire humanis omnibus affectibus, ſuperuacanea videri poterit ipſorum tractatio; præſertim cum adeo fœda ſint, vt ſenſus noſtros maxime offendant, docet enim Aſclepiades, & multo ante Hippocrates [k] Medicum quantum fieri poteſt debere iucunde curare: ſed ſi diligentius rem intueamur, laudabimus eos, qui hæc cæteris medicamentis adſcribunt. Nam quod attinet ad fœditatem, tantum abeſt, vt aliqua ex ipſis moleſta ſint, vt etiam tanquam ſuauiſſima expetantur; veluti moſchus, & Zibbetum. Multa etiam, ſi non ſuauia ſunt, certe non offendunt ſenſum, quod euenit pleriſque eorum, quæ ab aliis animalibus detruduntur. Illa vero maxime fœda ſunt, quæ detruduntur ab homine, à quibus tanquam omnino alienis ipſe maxime abhorret; Verum neque hæc penitus repudianda ſunt, cum interdum non ſint præſto alia; & hæc in quibuſdam caſibus efficaciſſima ſint, verum vbi præſto alia ſunt, vitari hæc omnino debent; raro autem vſu venit, vt non ſit copia aliorum: ſed hactenus præfati, aggrediamur ad facultatem vniuſcuiuſque exponendam, orſi à deiectione.

Facultates deiectionis. *l Gal. 5. 75. H.*

Deiectio calida eſt & ſicca, & idcirco vim habet diſcutiendi; [l] calidior autem & ſiccior eſt, quæ ſumitur ab animalibus magis calidis & ſiccis, & ab illis, quæ calidiori, ac ſicciori pabulo paſcuntur.

m Gal. ibid.

Deiectio quorundam [m] animalium vt bouis, capræ, cocodrilli terreſtris, & canis, qui oſſa deuoret, minime fœtida eſt, & multos habet vſus.

n Gal. 5. 76. A.

Deiectio canis, qui ſola oſſa deuorauerit duobus diebus continuis, candida, dura, & minime fœ- H
tida eſt, ſiccatur autem & in puluerem vertitur, qui adhibetur ad [n] anginam, ad difficultatem inteſtinorum, ad vlcera vetuſta: miſcetur enim cum aliis medicamentis idoneis, veluti ad difficultatem inteſtinorum cum lacte, in quo extincti fuerint lapides candentes, aut ferramenta, miſcetur etiam cum ſiccantibus ac digerentibus ad curanda vlcera valde praua.

o Gal. 5. 76. E. *p Gal. ibid. E.*

Deiectio caprina vim habet acrem [o] ac digerentem, ita vt non ſolum lienis, ſed aliarum quoque partium tumorem diſcutiat. Cataplaſma ex hac & farina hordeacea cum poſca adhibetur ad genu, vt curet tumorem ipſius vetuſtum, acrior tamen eſt, quam vt ad mollem carnem accommodetur; valet ad [p] aquam intercutem; ad vitia lienis; ſi vratur, tenuioris ſubſtantiæ efficitur, & multo magis ſiccat, & detergit, medetur alopeciæ, impetigini, pſoræ; diſcutit parotidas, & inguinum tumores; non ſolum autem digerit, ſed etiam detergit, & egregie ſiccat; ad mouetur cum thure ad profluuium muliebre, illinitur ex aceto ad morſus ferarum.

q Gal. 5. 76. H.

Deiectio ouis, ſi cum cerato ex roſa miſceatur, medetur aduſtis, ſed diluta ex aceto, ſanat [q] verrucas & tubercula dura.

r Gal. 5. 76. G.

Deiectio bubula vim habet ſiccandi, atque attrahendi, medetur morſui apum [r] & veſparum: Quod ſi boues herbis veſcantur, aptatur ea deiectio inflammationibus, ſi paleis, medetur hydropi, fitque ex ea cataplaſma ad diſcutiendos tumores duros.

Deiectio

A Deiectio lupi, qui deuorauerit oſſa, ſicca, & in puluerem verſa bibitur cum pipere & ſale ex vino albo tenui; ſic enim [a] ſanat dolorem inteſtini coli, & prohibet, ne ſuperueniat. *a Gal. 5. 76. C.*

Deiectio muris illinitur ad alopeciam, [b] ſed epota frangit lapidem veſicæ. *b Gal. 5. 77. D.*

Deiectio palumbi digerit, [c] calefacit, ſiccat, ſi cum ſemine naſturcii contuſa admoueatur, adeo calefacit, vt ruborem excitet, ac cutem exulceret; ſanat vetuſtos affectus capitis, articulorum, renum, ceruicis, ſcapularum, cumque careat fœtore, non modo ruſticis, ſed etiam vrbanis ſuperimponi poteſt. *c Gal. 5. 76. H.*

Deiectio gallinæ in puluerem redacta bibitur ex [d] oxymelle, vbi homo deuoratis fungis ſtrangulari videatur; educit enim copioſe pituitam per vomitum. *d Gal. 5. 74. A.*

Deiectio anſeris adeo acris [e] eſt, vt inutilis ſit. *e Gal. 5. 77. B.*

Deiectio ſturnorum moderate [f] detergit. *f Gal. 5. 77. D.*

Deiectio Cocodrilli adeo detergit, vt vitiliginem, atque impetiginem curet.

Deiectio hominis ob fœtorem [g] vitari debet; ſumi tamen poteſt à puero [h] tertio die, vbi nutritus fuerit lupinis, atque aliis cibis coctu facilibus, ſiccatur autem, & cum melle mixta vtiliter illinitur ad inflammationem gutturis. *g Gal. 5. 75. H. h Gal. 5. 76. D.*

Vrina non aliud eſt, quam *ſerum redundans*, quod non caret partibus [i] ſalſis, ſed à variis animalibus varium ſumitur: Cæterum repudiandus eſt vrinæ [k] potus; extrinſecus non incommode adhi-
B betur, habet autem vim detergendi maximam, ita vt à fullonibus adhibeatur ad veſtium ſordes purgandas; quamobrem medetur lepræ, pſoræ, vlceribus humidis, ſordidis, putribus, etiam in partibus obſcœnis; ſanat aures purulentas, vlcera capitis manantia, pedes vlceratos [l] ſimul & colliſos; iniiciuntur enim linamenta, ſuper quæ redditur vrina alliganturque nec reſoluuntur, niſi vbi iam morbus ceſſauerit; detergimus autem vlcera in partibus inferioribus; nam vrinæ vſus in ſuperioribus fœdus eſt. *Vrina quid. i Gal. 5. 75. B. k Gal. 5. 75. D. l Gal. 5. 75. E.*

Vrina humana maxime imbecilla [m] eſt, ſi cum vrinis aliorum animalium conferatur; Vrina aprorum valida eſt, & oleo mixta in veſica ad fumum ſuſpenſa illinitur ad lumbricos: Ex vrina pueri in mortario æneo, & piſtillo æneo fit [n] cryſocolla pluribus diebus in ſole agitando, dum ad mellis craſſitudinem peruenit, vtimur hac ad vlcera curatu difficilia. *m Gal. 5. 75. D. n Gal. 5. 75. E.*

Sudor fit ex ſero non ſecus, [o] quam vrina, & idcirco eandem vim habet; miſcetur interdum cum ſuccis ſalſis, aut amaris, quorum ſaporem ſibi aſciſcit. Eorum autem, qui exercentur, ſudor cum ſorde miſcetur; habet autem vim diſcutiendi tumores; accommodaturque, vbi lac in mammis [p] concreſcit, & vbi inguina laborant inflammatione. *o Gal. 5. 75. A. p Gal. 5. 75. C.*

Sordes totius corporis vim habet diſcutiendi.

Sordes aurium plurimum ſiccat, & calefacit; ita vt diſcutiat [q] paronychas; adeo autem diſcutit, vt ſi contingat ſpumam, ea ſtatim diſſoluat. *q Gal. 5. 77. E.*

Sordes, quæ lanæ inhæret, æſypus nuncupatur, concoquit & aliquid etiam laxat, veluti butyrum.

C Zibethum *ſudor eſt ſatis craſſus, qui inter teſtes cuiuſdam Cati verſatur*, habet autem vim calidam [r] & humidam; imponitur vtiliter vmbilico mulierum, quæ ſtrangulati videntur, nam ob odoris ſuauitatem vterus, qui ſurſum contractus erat, ad inferiores partes, & priſtinum ſitum reuertitur. *Zibethum quid. r Matthiol.*

Moſchus, qui *in vomica naſcitur* [ſ] *ad vmbilicum animalis cuiuſdam*, ſecundo gradu calefacit, ſiccat tertio, prodeſt cordis affectibus, præſertim frigidis, detergit & ſiccat oculos, confirmat cerebrum; ſedat capitis dolorem diuturnum, excitat venerem, vbi genitalibus partibus cum oleo cicino illinatur. *Moſchus. ſ Matthiol.*

Lychenes calli ſunt, qui in equorum cruribus fiunt prope genua, teruntur autem ex aceto & bibuntur ad [t] morbum comitialem: infunduntur cum oleo ad dolorem dentium; ſi bibantur ex mulſo quadraginta dies, calculos expellunt, aduerſantur etiam morſui cuiuslibet animalis. *Lychenes. t Dioſ. lib. 2. cap. 41. & Gal. 5. 80. F.*

Fel ſuccus eſt calidiſſimus [u] omnium, qui in quouis animali reperiantur, ex calidis autem animalibus calidius ſumitur, ſicut & ex iis, quæ laborarunt, aut inediam perpeſſa ſunt, vel irritata, ac perturbata; Color fellis non [x] vnus eſt, nam vbi ſerum habet admixtum pallidus eſt; vbi ſine ſero ſit, flauus; acquirit & colorem cerulæum, viridem, atrũ, vbi calidiora animalia diutius ſiti, fame, labore torqueantur. *Fel. u Gal. 5. 74. E. x Gal. ib. F.*

Fel taurorum calidius [y] eſt, quam boum, aperit hæmorrhoidas, miſcetur cum melle, aut ſucco fœniculi ad oculos detergendos, ad aciem acuendam, & diſcutiendam ſuffuſionem. *y Gal. 5. 74. F.*

Fel ſuillum maxime aquoſum eſt & imbecillum, [z] prodeſt vlceribus, ſed fel apri degentis in montibus, calidius eſt & ſiccius. *z Gal. 5. 74. H.*

D Fel ouis acrius eſt, quam ſuis: vt capræ, quam ouis, ſicut [a] tauri, quam capræ, & hyenæ, quam tauri, quamquam & fel hyenæ imbecillius eſt, quam piſcis Callionimi, Scorpii marini, & marinæ teſtudinis, ſed minus acre eſt fel paſtinacæ & Draconis, tum Coracini, Ceſtrei, Galei, ſalmonis, quibus omnibus vtimur. *a Gal. 5. 74. H.*

Fel volatilium acrius [b] eſt & ſiccius, quam quadrupedum, probatur autem fel perdicum, & gallinarum, quanquam acrius eſt milui & aquilæ. *b Gal. 5. 75. A.*

Saliua diuerſa ſumitur [c] à diuerſis animalibus, & alio, atque alio modo affectis, non ſecus, quam vrina: poſt cibum imbecillior eſt; valida & acris poſt longam famem ac ſitim, mediocris cibo iam concocto, antequam fames aut ſitis reuertatur; Hac nutrices [d] puerorum impetiginem curant digito madefacto perfricantes, dum eiuſmodi facultas imprimatur in impetigine; Triticum manſum ex ſaliua imponitur à ruſticis [e] ad tubercula, digerit enim ac celeriter concoquit; id, quod non eueniret, ſi triticum ex aqua maceraretur. Ad corpora puerorum adhibetur non triticum, ſed [f] panis ex ſaliua maceratus, ſatis enim diſcutit. Saliua hominis ob totam ſubſtantiam aduerſatur [g] beſtiis illis, quæ hominem interimunt, quod vim habeant veneni, proprie autem interimit ſcorpiones. *c Gal. 5. 75. F. d Gal. ibid. G. e Gal. ibid. G. f Gal. ibid. G. g Ibidem.*

Muccus cochleæ educitur, vbi ea ſtatim capta fuerit & non diutius retenta; educitur autem multus, [h] vbi ſtilo pungatur, vim habet agglutinandi egregiam, miſceturque cum aloe, ac myrrha ad hunc vſum. *h Gal. 5. 78. G.*

Mumia eſt *liquor ex cadaueribus fluens, quæ aromatibus & bitumine condiuntur*; ſecundo gradu ca- *Mumia quid.*

lefacit ac ſiccat, lenit dolorem capitis à frigore ortum, medetur morbo comitiali, neruis diſtentis, ac E
reſolutis, aurium dolori, bibuntur ex mumia grana quatuor aduerſus rupta & conuulſa, datur ex oxymelle ad anginam, ad lienem, plurimum enim diſcutit atque ea ratione mirifice grumos ſanguinis diſſoluit.

De medicamentis ſumptis ab iis, quæ artificioſe parantur ab animalibus.
CAP. VIII.

POſtremo ſuppeditant nobis medicamentorum materiam ea, quæ ab animalibus artificioſe comparantur; veluti mel, cera, propolis, ſericum, tela aranei; nidus hirundinis; quorum vires adhuc ſuperſunt exponendæ, inchoabimus à melle.

Mellis genera. *a Gal. 5. 55. a.* *I.* *b Gal. ibid.*

Mellis tria genera proponuntur à veteribus, cum vnum ſumatur ab apibus; alterum ab arundine, tertium à rore. Mel apum ſecundo gradu [a] calefacit, ac ſiccat; & plurimum detergit, & idcirco valet ad vlcera ſordida: Coctum minus acre eſt, minuſque abſtergit; ſed glutinat vlcerum ſinus; habet autem ſubſtantiam mel valde ſimplicem, quanquam aliquod reperitur, quod mixtum eſt, atque amarum, veluti mel Sardum, atque hoc non retinet [b] ſimplicem facultatem; ſed diuerſam, prout diuerſarum ſtirpium mixturam retinet, vt thymi, abſinthii, ob facultatis ſimilitudinem agemus hic etiam de melle, quod ab arundinibus, etiam quod à rore ſumitur, quamuis ad animalia non pertineant.

II. *c Gal. 5. 55. E.*

Mel arundinum, appellatur ſaccharum; atque hoc minus [c] dulce eſt, minus calefacit, ac ſiccat, F
minus item digerit, ac detergit, quam mel apum, nec æque ſitim adfert, aut ſtomachum lædit, ſed ſi aqua dilutum bibatur, ſitim ſedat, & prodeſt ventriculo, aluum laxat; lenit veſicæ ac renum affectus, adhibetur etiam ad caliginem oculorum; Id autem, quod adeo coctum eſt, vt pelluceat (candidum appellant) minus calidum eſt, plurimumq; valet ad tollendã aſperitatem linguæ, gutturis, faucium, thoracis.

III. *d Meſues l. 2. ſimp. c. 8.*

Mel, quod à rore ſumitur (mannam appellant) mediam temperationem obtinet, vel paulo calidius eſt, & humidius intus ſumptum aluum laxat, non tamen valide, quamobrem tuto datur pueris, & vtero gerentibus; facile educit flauam [d] bilem, ſitim extinguit, aperit, emollit, ſanat aſperitatem thoracis, & arteriæ.

Cera. *e Gal. 5. 51. D.*

Cera media eſt inter [e] calefacientia & refrigerantia, madefacientia & ſiccantia; & idcirco vtiliter adhibetur quaſi materia aliorum medicamentorum; habet autem ſubſtantiam craſſam & emplaſticam, ob quam prohibet perſpiratum, & eatenus madefacit, ſed & retinendo calorem concoquit, ac ſimul habet aliquam facultatem digerendi à melle, & nonnihil etiam mollit, adhibetur autem extra & non intus ad concoquendum.

Propolis. *f Gal. 5. 59. B.*

Propolis calefacit in fine ſecundi [f] gradus, habet eſſentiam tenuem; ſanat impetigines, valde extrahit, non tamen valide detergit.

Sericum crudũ præſtantius eſt, calefacit & ſiccat primo gradu, extenuat, hilaritatem adfert; ſpiritus G
reddit puros, ſed & cocco infectum, ac coctum miſcetur confectionibus, quæ dantur ad melancholiam.

g Gal. 5. 80. litt. F.

Aranei tela defendit [g] vlcera cutis ab inflammatione; imponitur etiam ori vaſis ſanguinem fundentis, inhæreſcit enim, & continuo ipſum ſupprimit.

h Gal. lib. 6. catat. c. 3.

Nidus, qui ex terra fit, qualis ab hirundine conficitur, egregiam vim habet ſiccandi, ac diſcutiendi, adhibeturque [h] vtiliter cataplaſmatis modo ad anginam.

Finis Sexti Libri medicamentorum. Qui eſt de materia ſumpta ab Animalibus.

VIDI VIDII
DE
MEDICAMENTIS, H
Liber Septimus:
QVI EST DE COMPOSITIONIBVS AD internas partes pertinentibus.

Qua ratione tractentur compoſitiones medicamentorum. CAP. I.

i Supra lib. 3. c. 2. & 9.

SÆpe vſu venit, vt ſimplicia medicamenta, de quibus hactenus egimus, non ſufficiant, ſed neceſſario vtendum ſit compoſitis, vt ſatisfiat & operibus & operum differentiis, quemadmodum [i] *tertio libro* demonſtrauimus: Reſtat igitur, vt de compoſitis nunc loquamur, præſcribamuſque compoſitiones tam veterum, quam recentiorum, non quidem omnes, ſed pleraſque illarum, quæ maxime vtiles ſunt, quæque tales vſu comprobantur. Cumque aliquando præſtantiſſimis opus ſit, aliquando imbecillioribus, aliquando mediocribus, operæ precium iudicauimus, ex vnoquoque facultatum genere adſcribere, quæ valenter, quæ debiliter, quæ mediocriter valeant ſuum effectum præſtare: ſi quis plures deſideret, poterit vel has ſimul miſcere, vel ad earum exemplum nouas conficere:

Quod

A Quod ſi omnes tradere inſtitueremus, negocium & ſuperuacaneum eſſet, & fere infinitum: ponemus autem in vnaquaque compoſitione duo, rationem videlicet componendi, & facultatem: cumque ex compoſitionibus quædam intus dentur, quædam extrinſecus imponantur, complectemur *vno libro*, quæ intus dantur, *altero* quæ intus & extrinſecus, vel tantum extrinſecus imponuntur; neque obſtat quod ex his, quæ intus dantur, poſſunt quædam etiam extrinſecus imponi: & è contrario, ex iis quæ extrinſecus imponuntur, poſſunt etiam quædam intus dari; referemus enim vnamquamque compoſitionem ad priorem vel poſteriorem ordinem, prout magis idonea eſt, quæ vel intus detur, vel extrinſecus imponatur: quæcunque enim magna ex parte intus dantur, ſub internis medicamentis comprehendentur; è contrario, quæ extrinſecus magis imponi conſueuerunt, ſubiicientur externis.

Compoſitionũ intus ſumendarum varietas.

Compoſitiones, quæ intus dantur, multiformes ſunt: aliæ enim humoris ſpeciem referunt; aliæ conſiſtunt, atque vel duriores ſunt, vt pilulæ, tabulæ; vel molliores, vt confectiones, condita, & antidoti, ita vt ad plura genera referantur, ad humorem, confectionem duram & mollem: vnicuique autem horum generum complures ſubiiciuntur compoſitiones ſpecie differentes, quemadmodum humori, de quo primo agemus. Continet ſub ſe humor infuſa, decocta, vina medicata, aquas per deſtillationem extractas, zulapia, & ſerapia: vtemur enim vocabulis vſitatis, licet barbaris, quæ tamen ſuo loco exponentur. Aggrediemur autem inprimis ad infuſa & decocta, ſi illud ante admonuerimus, B quod compoſitionum aliæ diutius ſeruantur ad vſum, aliæ in ipſo vſu conficiuntur, cuiuſmodi fere ſunt infuſa & decocta, ad quæ iam pergimus.

De infuſis. Cap. II.

VTimur igitur ad medendum humoribus, in quibus medicamenta iacuerint vel bullierint; *ſupra* [a] enim, qua de recto vſu medicamentorum diſputaremus, monſtrauimus, medicamenta ex humoribus macerari atque incoqui, non modo, vt parentur ad vſum idoneum, ſed etiam, vt humoribus vti poſſimus, qui vocantur à recentioribus infuſa, vbi tantum iacuerint in ipſis medicamenta; decocta vero, ſi etiam ebullierint. Vtraque autem quamuis ſimplicia videantur, inter compoſita referuntur, ſiquidem vna cum qualitate contraxerunt aliquid ſubſtantiæ ipſius medicamenti, quod acceperint: in his igitur perſcribendis in vniuerſum *ante* docebimus compoſitionem ipſorum, & facultatem, quam habent, deinde exempla ſubiiciemus magis vſitata.

[a] *Lib. 3. c. 4.*

In decoctis & infuſis quæ ſpectandà.

Quod ſpectat ad compoſitionem, tria ſpectare oportet, primo medicamenta ipſa, quæ macerantur vel incoquuntur, deinde humorem, à quo excipiuntur, tertio rationem macerandi vel incoquendi. Medicamenta, quæ macerantur, vel incoquuntur, fere petuntur à ſtirpibus, quemadmodum radices, folia, ſurculi, flores, fructus, ſemina, cortices, ligna, reſinæ, quæ ſi craſſa & dura fuerint, inciduntur, aut etiam contunduntur. Humores, qui hæc accipiunt, ſunt primo aqua, ſiue ſimplex, C ſiue metallicam vim habens, deinde vinum, aqua ardens, acetum, mulſa, mulſum, lac, ſerum. Eiuſmodi humores fere adhibentur ad infuſa & decocta. Ratio macerandi ſic habet, accipitur tantum humoris, vt tegere poſſit medicamenta, quæ in eo iacere debent, priuſque calefit, vt magis iniectorum vim combibat, quam magis allicit, vbi hæc in ipſo diutius iacuerint, modo non euaneſcat eorum vis temporis diuturnitate, extrahi enim debent, priuſquam exoluatur eorum facultas: Quæ duriora ſunt, diutius macerari debent, quam quæ mollia: humor, in quo iacuerint, ſi percoletur, tenuior reddetur & magis gratus, ſed minus retinebit vim medicamenti.

Infuſionum & decoctionum facultas.

Quod ſpectat ad cocturam, quæ duriora ſunt, magis incoqui debent, quam quæ tenera, quanto autem diutius bullierint, tanto magis vim ſuam deponent, id quod faciunt etiam, ſi poſtquam cocta ſunt, exprimantur, neque percoletur humor, nam vbi percolatur, præſertim per colum denſum, minus medicamentorum vim retinent. Facultas infuſionis ac decoctionis maxima ex parte ea eſt, quam [illegible] ex medicamentis maceratis, vel incoctis, aliquid tamen poteſt etiam natura ipſius humoris, vt vini, aceti, ſeri, aquæ ardentis, mulſæ, oxymelitis. Aqua vero facile vim ſuam frigidam & humidam amittit & iniectorum vim contrahit, vt oſtendimus, cum ageremus de aquis arte parandis talibus, quales ſponte è fontibus emanant. Dantur fere infuſa & decocta potui, quamuis interdum adhibeantur ad perfundendas & abluendas partes externas atque internas, vbi per fiſtulam, metrenchiten, aliudue inſtrumentum in aluum, vterum, ſeu in vulnera ad interna vſque viſcera penetrantia infunduntur.

D Hactenus in vniuerſum; nunc præſtat infuſorum prius, poſtmodum decoctorum exempla magis vſitata adſcribere, & non ſolum rationem componendi, ſed ipſam quoque facultatem adiicere.

Infuſum roſarum.

Infuſum roſatum à [b] veteribus hoc pacto deſcribitur. *Accipiuntur roſarum recentium apertarum ac cœleſti rore madidarum libræ vj. aquæ communis libræ xv. coniiciuntur roſæ in vaſe oris anguſti, deinde infunditur aqua calida, obturaturque vas, ſicque obturatum relinquitur per octo horas, deinde expreſſis roſis aqua percolatur, cui calefactæ rurſus tantundem roſarum adiicitur, & in eodem vaſe ſeruatur, percolatur & exprimitur, id quod tertio etiam fit*; accommodatur infuſio hæc ad compoſitionem zulapii roſati, nec non & ſerapii roſati ſimplicis, de quibus *infra* agemus.

[b] *Meſues l. 3. de Antidotis.*

At ſi nõ tertio tantum, ſed nono ac decimo idem fiat, eiuſmodi infuſum aptatur ad ſerapium roſatum ſolutiuum: quod adhuc validiorem vim habet aluum laxandi, ſi pro aqua cõmuni tantundem roris accipiatur, qui ante ſolis exortum à ſtirpibus ipſo madidis colligatur, de quo tamen ſuo loco diſſeremus.

Violarum.

Infuſum violarum eadem ratione paratur, atq; vbi violæ tertio tantum coniiciuntur in eandem aquam, valet ad zulapium violatum, vbi nono, ad ſerapium violatum ſolutiuum, de quibus *infra* agemus.

Seri.

Infuſum ſeri hoc pacto traditur à Meſue. *Accipe folia roſarum recentium completarum vnc. ij. rhabarbari electi drach. ij. & grana xij. nardi indicæ drach. j. & ſemis, rhabarbarum & roſæ conteruntur, ſpica inciditur, & omnia per noctem macerantur in duabus libris ſeri caprini, quod deinde percolatur, leuiter expreſſis medicamentis.* habet autem vim purgandi ſanguinem & leuiter educendi flauam bilem.

TT 4 Infu-

Infuſum ſeri à iunioribus hoc pacto deſcribitur. *Accipe florum epithymi, fumiterræ, borraginis, bugloſſæ ſingulorum M.S. folliculorum ſenæ vnc. 5. Polipodii querni drach. vj. fœniculi drach. ij. ſeri caprini libras iij. macerentur omnia in ſero per diem ac noctem, poſtmodum decoquantur ad tertiæ partis conſumptionem, demum percoletur ſerum, & ad illud adiiciantur duæ vnciæ mellis roſati,* habet autem vim aluum laxandi, ac leniter ducendi atram bilem. E

Succorum. Infuſum ſuccorum accipit *ſuccorum intybi, lupi ſalictarii, bugloſſi, purgatorum vniuſcuiuſq; vnc. viij. in quibus macerantur corticum myrobalanorum flaui vnc. j. rhabarbari drach. iij. tamarindorum vnc. j ſemis, caſſiæ, fiſtulæ vnc. iij. ſic continentur per noctem, deinde colantur:* valet ad purgandum ſanguinem, & flauam bilem leniter educendam.

Hieræ. Infuſum hieræ accipit *hieræ, & aloes vtriuſq; drach. v. quæ macerantur in decoctionis eupatorii lib. j. & ſeruantur in vaſe vitreo in ſole per duodecim dies aut plures;* cuius vncia potui datur ad purgandum ventriculum & caput, ſuccurrit etiam capitis dolori antiquo: quod ſi pro decoctione eupatorii accipiatur decoctum epithymi, purgat humorem craſſum & melancholicum.

Infuſio rhabarbari. Præter veterum infuſa iam dicta, quotidie noua componuntur, cuiuſmodi eſt illud quod rhabarbari appellatur, quo aſſidue vtimur ad purgandam flauam bilem, accipit autem *rhabarbarum contritum & in puluerem redactum vt exempli gratia drach. ij. ſpicæ nardi, ſeu cinnamomi grana viij. vini albi generoſi vnc. j. aquæ ex deſtillatione intybi vnc. ij. iacet rhabarbarum & ſpica, ſeu cinnamomum per octo horas in eo humore, qui vbi illa expreſſa fuerint potui datur*, cuius medicamenti vis eo maior redditur, quo rhabarbari quantitas, quæ in humore infunditur, augetur, cum qua augere ſimul oportet & quantitatem ſpicæ ſeu cinnamomi, vnde rhabarbarum corrigitur, ne quam noxam inferre valeat. F

Accipiunt alii ad conficiendum rhabarbari infuſum *℞ rhabarbari electi drach. ij. cinnamomi drach. ſem. myrobalanorum citrinorum drach. j. macerant per octo horas in aquis ex deſtillatione abſinthii & fumariæ ana vnc. ij. mox aquas per colum transfundunt ac rhabarbarum cum myrobalanis & cinnamomo fortiter exprimunt & addita vnc. j. ſerapii roſati laxatiui potui exhibent* ad purgandum ſanguinem, & validius ducendam flauam bilem; nec deſunt, qui pro ſerapio roſato tantundem accipiunt floris caſſiæ, quæ cum refrigeratione eandem habet facultatem.

Agarici. Infuſum Agarici accipit *agarici optimi drach. ij ſalis gemmæ ℈. ſemis, contundantur ſimul, poſthac macerentur per ſex horas in duabus vnciis oxymellis diluti ex aqua betonicæ, percolatur agaricus, exprimitur ac potui datur* ad ducendam pituitam, quod eo validius præſtat, quo agarici pondus augeatur, aut cum eiuſmodi liquore duæ ſeu tres diaphœniconis drachmæ, aut etiam mellis roſati ſolutiui duæ vnciæ miſceantur.

Radicis mechoacæ. Infuſum radicis mechoacæ accipit *mechoacæ optimæ drachm. ij. contunduntur in tenuem puluerem ac per noctem macerantur in duabus vnciis vini albi, ſeu aquæ fœniculi, aniſi, aut florum aurantii; & citra percolationem aut expreſſionem exhibetur eiuſmodi liquor ſummo mane ad pituitam ac ſerum ducendum per aluum,* quod pariter medicamentum ducit & flauam bilem, præſertim, ſi vna cum ſerapii roſati ſolutiui vncia exhibeatur. G

Infunduntur & folia ſenæ in iure pulli gallinacei: infunditur & fumaria ac lupulus in ſero lactis, veluti & raphanum, ac veratrum nigrum in oxymelle, inſtituuntur tamen à medico; neque parantur à pharmacopolis, vt nonnulla ex antedictis, niſi præſcribantur.

De Decoctis. CAP. III.

DEcocta, quæ apozemata à recentioribus nominantur, elixationes ſignificant omnium ſimplicium, quæ in aqua communi fontis, fluuiatili, putei, ſeu in aqua ex deſtillatione ſtirpium, marina, thermali ſeu vino, mulſo, aceto, oxymelite aliove ſimili liquore bulliunt, ac poſtmodum probe expreſſa, ſeu citra expreſſionem proiiciantur, & liquor percoletur, atque ad medici arbitrium pro ægrotantium vtilitate adhibeatur: parantur autem decocta ea ratione, quæ oſtendetur exemplis, quæ nunc referuntur, tam à veteribus, quam à iunioribus acceptis.

Decoctum hordei. Decoctum hordei à Meſue ita paratur, *accipitur ſiquidem hordei optimi mediæ ætatis inter recens & vetuſtum, atq; à quolibet vitio alieni, & per aſperum pannum à tenuiori externo cortice repurgati, libra vna, aquæ fontanæ libræ xx. in qua aqua hordeum per quatuor horas maceratur, mox prope lentum ignem concoquitur, donec tertia pars, ſiue dimidium aquæ abſumatur, & interim diligenter à ſpuma repurgetur, mox coletur, ac potui detur;* habet autem vim leuiter ex obſtruendi, leniendi aluum, humectandi præcordia, mitigandi aſperitatem oris, gulæ, pectoris, pulmonis, ciendi ſputum, leniendi ſitim, ſolicitandi vrinam, ac mouendi ſudorem, præcipue ſi in remiſſione febrium tertianarum intermittentium ſatis inſignis cyathus eiuſmodi decocti calidi ægrotantibus exhibeatur. H

Quod ſi pro eiuſmodi hordeo, repurgatum à quocunque cortice accipias (noſtri mundum appellant,) ac præterea ipſum contundas, prout riſi, aut zeæ grana contundi ſolent, huiuſmodi decoctum longe quidem magis nutrit priore, ſed minus aperit ac detergit, lenit tamen aſperitatem thoracis, pulmonis, ventris, ſitim reſtinguit, ac ſputum parat ita, vt facile excernantur, quæ in pulmone ac pectore redundant.

Capillorum Veneris. Decoctum, quod capillorum veneris vocant, accipit *adianthi recentis vnc. ſemis, fumariæ, lupi ſalictarii, violarum ſiccarum cuiuſq; vnc. j. pruna Damaſcena XL. Zizifa xx. quæ coquuntur in tribus libris aquæ lento igni ad duarum librarum conſumptionem; tumq; adduntur caſſiæ fiſtulæ purgatæ vnc. iij. tamarindorum vnc. ij. mannæ vnc. j. rhabarbari optimi drach. iij. fricantur hæc manibus & percolantur;* habet autem vim eiuſmodi potus reddendi ſanguinem purum, & coercendi feruorem bilis cum leniori eiuſdem ſucci eductione.

Fructuum. Decoctum fructuum, quod & aqua fructuum nominatur, accipit *pruna XL. Zizifa xxx. mixa totidem, ta-*

A *dem, tamarindorum vnc.ij. caſſiæ fiſtulæ vnc.iij. Manna vnc.j. paratur vt decoctum capillorum veneris proxime dictum,* vimque habet ſimiliter reddendi ſanguinem purum, & extinguendi feruorem bilis, quam etiam leniter educit per aluum.

Decoctum fructuum ac florum cordialium quod appellant, accipit *prunorum Damaſcenorum numero xv. caricarum pinguium numero v. Ziziſarum, mixarum ſingul. numero xx. tamarindorum vnc.j. florum violarum, bugloſſi, borraginis, roſarum ſingul. drach.ij. lupulorum, capilli veneris, endiuiæ, ana Manip. ſem. glycyrrhizæ drach.ij. incidantur, contundantur, ac coquantur ex ſufficienti quantitate aquæ, donec dimidium abſumatur, poſtmodum coletur, ac ſeruetur ad diluenda medicamenta,* quæ aluum laxant. *Fructuũ ac florum cordialium.*

Decoctum aliud, quod cordi prodeſſe cenſent, accipit *prunorum Damaſcenorum xij. paſſularum vnc.j. mixarum numero xiij. Ziziſarum numer. x. florum violarum, bugloſſi, meliſſæ, adianthi ana pugillum ſem. dauci, glycyrrhizæ, ſeminis ocimi ana drach.ij. coquuntur in duabus libris aquæ communis, ad conſumptionem alterius partis,* adhibeturque eiuſmodi humor ad cathartica diluenda. Quod ſi adiicias ſemina cucumeris, ac peponis, & cucurbitæ, decoctum frigidius reddes. *Cordiale.*

Decoctum commune, quo purgantia medicamenta dilui ſolent, accipit *mixa n.x. pruna damaſcena n.xij. paſſularum vnc.j. hordei a cortice purgati vnc.ſem. glyzirrhizæ purgatæ, violarum, folliculorum ſenæ, polypodii, epithymi, carthami, aniſi, dauci, cinnamomi ana dr.ij. coquuntur in duabus libris aquæ, donec* B *vna ſuperſit, & colantur:* ex hoc humore deinde temperantur medicamenta purgantia, vt facilius & magis purgent. *Communis.*

Decoctum carminatiuum, quod appellant pro diſcutiendo flatu, recipit *cinnamomi, ammy Apulienſis, dauci Cretenſis ana drach.j. ſem. aniſi, fœniculi ana drach.iij. glycyrrhizæ drach.ſem. vuarum paſſularum corynthiacarum drach.j.ſem. miſceantur omnia ac coquantur, vt ante dictum eſt,* adhibetur autem eiuſmodi decoctum ad diluenda cathartica, quæ craſſam pituitam vna cum flatibus depellunt. *Carminatiuum.*

Decoctum carminatiuum vulgo nuncupatur à pharmacopolis illud, quod flatum diſcutit, & per clyſterem infundi ſolet in anum; accipit autem *aniſi, dauci, cymini, fœniculi, ſingulorum drach. iij. glycyrrhizæ vnc. ſemis, florum chamæmeli anethi ſingulorum Manip. j. vuarum paſſarum vnc. j. ſemis, rutæ vnciam ſemis, quæ incoquuntur in duabus libris aquæ communis, ſeu tetucciana aut porrectanea* (ſi magis flatum diſcuti deſideres,) *donec libra vna ſuperſit.* *Aliud pro clyſtere.*

Decoctum fumariæ accipit *ſucci cichorii, intybi, lupi ſalictarii, bugloſſi, ſingulorum vnc.iv. ſucci fumariæ vnc. j. ſemis, quibus coctis & purgatis adduntur myrobalanorum flauarum & indarum vtrarumq; drachm.ij. paſſularum purgatarum tritarum vnc.j. tamarindorum vnc. iij. coquantur ſingula lento igni donec ſuccorum dimidium ſit conſumptum, mox manibus confricentur, percolentur, & ſeruetur liquor ad vſum:* confert autem eiuſmodi decoctum ad purgandum ſanguinem ac remouendam viſcerum obſtructionem, & leuiter educendos aduſtos humores per aluum, quam ſine moleſtia ſolicitat. *Fumariæ.*

C Decoctum thymi accipit *thymi, caſſutæ, hyſſopi ſingulorum vnc.j. paſſarum purgatarum vnc.iv. chebularum, emblicarum vtrarumq; vnc.j. turbith drachm.iv. ſtæchados, polypodii vtriuſq; drach.v. eupatorii, abſinthii, aniſi, dauci ſingulorum drach.iij. radicum apii, fœniculi vtrarumq; drach.vij. coquuntur omnia in tribus libris aquæ donec vna tantum ſuperſit & colantur, deinde additur turbith, agarici, vtriuſq; drach. j. zinziberi drach.ſem. quæ nocte macerantur, & poſtridie colantur;* valet huiuſmodi decoctum ad pituitam educendam & ob id ſenibus idoneum eſt, confirmat ventriculum; confert ad coctionem; ac flatum ex viſceribus diſcutit. *Thymi.*

Decoctum epithymi accipit *myrobalanorum indarum, ſtæchados, epithymi, paſſarum purgatarum ſingul. vnc.j. chebularum, fumariæ, vtrarumq; drach. iv. foliorum ſenæ drach.viij. polypodii drach. vj. turbith drach.iv. eupatorii drach.v. omnia præter epithymum coquuntur in tribus libris ſeri, donec vna tantum ſuperſit, tunc additur epithymum, & vbi bullire inceperit humor percolatur, ex quo conteritur, manibus perfricando veratri nigri drach j. agarici ʒ.ſem ſalis indi ʒ.j.ſem.* purgat hoc decoctum atram bilem, & idcirco prodeſt affectibus, qui ab ea proficiſcuntur, vt cancro, elephantiaſi. *Epithymi.*

Decoctum myrobalanorum accipit *myrobalanorum indarum, chebularum, flauarum, ſingularum vnc.j. tamarindorum vnc j ſemis, fumariæ vnc.j. abſinthii drach.ij. prunorum num.xxx. paſſarum purgatarum vnc.j. coquuntur hæc in tribus libris aquæ, dum vna ſuperſit, ex hoc decocto accipiuntur vnciæ ſex, ex quo diluuntur caſſiæ fiſtulæ drach. ij.* Sed ſi validiorem velis potionem efficere, adiicies *vnc. vj. decocti, caſſiæ fiſtulæ vnc.j. turbith, agarici ana ʒ.ſem.* Quod ſi pro aqua ſerum accipias, decoctum adhuc præ- D ſtantius reddes; purgat autem vtramque bilem, & pituitam. *Myrobalanorum.*

Decoctum ſecundum quod pariter myrobalanorum dicitur; paratur à Montano hunc in modum; *accipiuntur myrobalanorum flauarum, chebularum, indarum belliricarum, emblicarum ſingularum drach.iv. contundantur craſſo modo, & fricentur manibus inunctis oleo dulcium amygdalarum, mox macerentur per diem ac noctem in decem libris aquæ ex deſtillatione fumiterræ, ex qua coquantur, donec duæ partes ſuperſint, tuncq; adiiciantur radicum veratri nigri drach.iv. glycyrrhizæ. polypodii ana vnc.ij. ſeminis citri vnc.j. ſemis, bulliant, donec tres duntaxat libræ ſuperſint, poſtremo exprime ac per colum transfunde;* valet autem ad eundem vſum, ſed potiſſimum ad educendos humores aduſtos & atræ bilis naturam imitantes, & ita confert ægritudinibus, quæ inde exoriuntur. *Aliud Montani.*

Decoctum nigri veratri ex deſcriptione iuniorum ita paratur; *accipiuntur corticum radicum nigri veratri præparati drach. ij. aniſi, ſeminis fœniculi ana drach.j. cinnamomi, caryophyllorum ana grana iij. macerentur in aqua ex deſtillatione fumariæ, ſeu in ſero caprino q.ſ. per diem ac noctem, mox coquantur ſecundum artem, percoletur aqua aut ſerum, potui detur ad ciendam atram bilem per aluum.* *Veratri nigri.*

Decoctum ſenæ à iunioribus nuncupatum, *accipit ſenæ orientalis, polypodii ana vnc. j. paſſularum corinthiarum vnc.j ſemis, prunorum Damaſcenorum num.x. cinnamomi, Zinziberis ana drach.j. aniſorum drach. ij. decocti hordei libras ij & ſem. infundantur omnia ſpacio vnius noctis in decocto hordei calido, deinde coquantur lento igni, donec vnciæ ſex duntaxat ab expreſſione ſuperſint, cui expreſſioni adiiciantur vio-* *Sena.*

tur violarum, florum bugloſſi, florum borraginis ana Man. ſem. denuo leuiter bulliant, exprimantur, per-
colentur: confert affectibus ab atra bile profectis; nam eiuſmodi humorem leuiter per aluum educit, E
præterquam quod adhibetur ad diluenda medicamenta, quæ vehementius atram bilem ducunt.

Stœchadis. Decoctum ſtæchadis accipit *ſtæchadis, origani, vtriuſq; drach. iv. ſeminis apii, fœniculi, eupatorii ana*
drach. iij. ſchœnanti, hyſſopi ana drach. ij. paſſarum purgatarum ʒ. viij. turbith albi arundinacei ʒ. iv. inco-
quuntur hæc in 12. libris aquæ ad dimidias percolatur & potui datur decoctum ad curandos affectus, qui à
pituita proficiſcuntur, veluti febres quotidianas, dolores articulorum, ac neruorum frigidos affectus.

Eupatorii. Decoctum eupatorii accipit *eupatorii, abſinthii, aſari, ſpicæ, adianthi, nardi indicæ, cyperi, rhabar-*
bari, fumariæ, ſpinæ albæ Ægyptiæ, ana ʒ. iv. myrobalanorum chebularum, indarum ana drach. viij. paſ-
ſularum purgatarum vnc. j. coque & vtere, confert autem eiuſmodi decoctum ad tollendam iecinoris
obſtructionem & dolores inde profectos.

Aperitiuum ac lenitiuũ minus. Decoctum aperitiuum ac lenitiuum minus, quod appellant, accipit *herbarum agrimoniæ, lupulo-*
rum, cichorii, cuſcutæ, betonicæ, cetrach, endiuiæ, fumiterræ ana vnc. ij. radicum apii, fœniculi, petroſelini,
acori, glycirrizæ ana vn. iv. aſari vnc. j. ſeminis aniſi, fœniculi, ana vnc. j. polypodii querni drach. xij. pruno-
rum Damaſcenorum, ficuum pinguium ana numero xxxij. paſſularum drach. iv. ſenæ orientalis vnc. j. flo-
rum borraginis, bugloſſæ, violarum, roſarum rubrarum ana vnc. j. incidantur, contundantur, ac coquantur
omnia ſimul in aqua communi, donec tertia pars fuerit abſumpta, macerentur tamen per diem ac noctem in
eadem aqua, in qua poſtmodum ſunt concoquenda, coletur poſtmodum decoctum ac ſeruetur ad vſum, va- F
let autem ad remouendas viſcerum obſtructiones, atque ad ſanandam inde profectam cachexiam.

Maius. Decoctum aperitiuum lenitiuum maius, quod appellant, eo, quod eadem opera, ſed validius
præſtat, quam illud, quod mox expoſitum eſt, ita autem deſcribitur à iunioribus. *Accipe herbarum*
endiuiæ, cichorii, fumiterræ ana Man. j. herbæ eupatorii, borraginis, bugloſſi, cuſcutæ, ſcolopendrii ana Ma-
nip. ſ. glycyrrhizæ, radicum fœniculi, radicum apii, radicum petroſelini, paſſularum, ana vnc. ſem. ſeminis
aniſi, fœniculi ana drach. ij. comarum thymi, epithymi ana vnc. j. ſem. corticum radicum tamariſci drach.
ij. corticum radicum capparorum drach. iij. foliorum ſenæ vnc. ij. polypodii querni vnc. j. agarici electi vnc.
ſem. incidantur incidenda, ac quæ contundi debent, contundantur, ac miſceantur ſimul & in ſufficienti quan-
titate aquæ concoquantur, donec dimidium duntaxat ſuperſit, mox percoletur atq; potui detur; maxime au-
tem conducit in curandis viſcerum obſtructionibus, veluti & in depellendis etiam contumacibus af-
fectibus, qui inde oriuntur.

Maius cum rhabarbara. Vtroque decocto iam deſcripto adhuc validius eſt id, quod aperitiuum maius nuncupatur cum
rhabarbaro; accipit autem ad ſui compoſitionem *ſpecierum decoctionis aperitiuæ minoris atq; maioris*
nuper expoſitæ ana vnc. iv. decoquantur in octo libris aquæ communis ad conſumptionem trium librarum,
demum quæ ſupereſt percoletur, in colatura autem adhuc feruida infundantur rhabarbari electi drach. iv.
cinnamomi drach. ij. ſalis gemmæ ℈ j. ſpicæ indicæ ℈ ij. ſpecierum diarrhodon Abbatis ℈ iv. ſacchari libra j. G
miſceantur omnia ſimul, ac macerentur in prædicta colatura per diem & noctem, mox exprimantur, perco-
letur liquor, & potui detur; confert autem tum contumacibus lienis ventriculi & iecinoris obſtructio-
nibus, tum grauioribus affectibus inde profectis, & potiſſimum cachexiæ, hydropi, aliiſque eiuſmodi
diuturnis ægritudinibus frigidis, ac pituitoſis, ſeu etiam à pituita cum bile craſſiori commixta enatis.

Cephalicũ. Decoctum, quod, quia capiti proſit, capitale appellatur, accipit *betonicæ, ſtæchadis, ſaluiæ, ſingu-*
larum pugillum. j. radicum pæoniæ drach. ij. vuarum paſſarum vnc. j. glycyrrhizæ, aniſorum, dauci ana
drach. iij. nucis odoratæ drach. ſem. coquuntur omnia hæc ex ſufficienti quantitate aquæ communis, ſeu ex
deſtillatione betonicæ, & fit decoctum vim habens calefaciendi ipſum caput; quod ſi minus calidum deſi-
derabis, adiicies *hordei purgati vnc. ij. tamarindorum vnc. ſem. ſeminis cucumeris, ſeminis cucurbitæ v-*
triuſq; drach. ij.

Pectorale. Decoctum, quod à pectore pectorale appellant, accipit *vuarum paſſularum vnc. j. ſebeſten nume-*
ro xv. iuiubarum totidem, palmularum numero vj. hordei purgati ʒ. j. ſemis, glycyrrhizæ vnc. ſemis, cari-
carum numero iv. capillorum veneris Manip. ſem. hyſſopi drach. ij. incoquuntur in duabus libris aquæ, donec
vna ſuperſit, quæ deinde potui datur ad affectus thoracis, quæ etiam adhibetur ad diſſoluenda cathartica,
quæ ad purgandum thoracem exhibentur.

Aliud. Paratur & alia ratione decoctum pectorale, quod potui datur ad thoracis vitia propulſanda, cum
accipitur *hordei à corticibus per aſperum pannum repurgati libra j. paſſularum repurgatarum, glycyrrhi-* H
zæ contuſæ ana ʒ. iij. tamarindorum, caricarum pinguium ana vnc. iv. iuiubarum numero LX. capilli ve-
neris, florum hyſſopi ana vnc. ij ireos orientalis vnc. ſemis, coquantur omnia in ſufficienti aquæ fluuialis
quantitate, donec dimidium abſumatur.

Aliud. Sunt & qui eodem nomine appellant decoctum, quod ad ſui compoſitionem accipit *caricarum*
pinguium numero vj. palmularum pinguium, praſſii, ſeminis apii, fœniculi, paſſularum, capilli veneris, ac
glycyrrhizæ ana ʒ. v. macerentur per noctem in quatuordecim libris aquæ communis, tum coquantur, donec
dimidium abſumatur, mox percoletur ac potui detur; prodeſt autem ad pituitam in pectore & pulmone
exiſtentem incidendam, & detergendam, atque ad eandem per tuſſim ac ſputum excernendam.

Galli. Decoctum Galli ad colicam, ex deſcriptione moderniorum ita paratur. *Accipitur Gallus Galli-*
naceus ad minus quatuor annorum, virgis interficitur, euiſceratur atq; in locum viſcerum detractorum inii-
ciuntur ſalis foſſilis drach. iij. ſeminis cnici, polypodii, hyſſopi ana vnc. j. ſeminis dauci, anethi, ameos, cumi-
ni, aniſi ana drachm. ſemis, baccarum lauri vnc. j. turpethi drach. iij. his in ventrem coniectis orificium ſui-
tur, mox in xv. libris aquæ communis coquitur gallus, donec aqua dimidium ſuperſit, poſtmodum colatur ac
potui datur; prodeſt autem vehementer in dolore colico, ſiquidem & flatum diſcutit, & craſſam ac
viſcidam pituitam in inteſtinis redundantem detergit atque educit.

Ligni guaiaci ſine cortice. Decoctum ligni guaiaci, ſiue ſancti, vt noſtri dicunt, abſque cortice. Accipit *ligni guaiaci optime in-*
ciſi paulo antequam adhiberi debeat libram vnam, aquæ fontanæ lib. xij. infundatur lignum in aqua calida
per diem

A *per diem ac noctem in vaſe figulino probe vitreato ac mundo & operto, mox coquatur lento igni, donec tertia duntaxat aquæ pars ſuperſit, id autem, quod ſupereſt percolatur ac potui datur loco ſerapii ſummo mane, & hora ſexta à prandio. Deinde ſupra idem lignum antea coctum affundenda eſt eadem aquæ menſura, atq; iterum concoquendum eſt lignum, donec ſex libræ ſuperſint ipſius aquæ, tum colanda, quæ ſupereſt ac potui danda eſt in prandio & cœna.*

Decoctum ligni guaiaci cum cortice accipit *ligni guaiaci optime inciſi vnc. x. corticis ligni guaiaci contuſi vnc. ij. aquæ fontanæ lib. xij. coquatur vt ſupra dictum eſt de guaiaco ſine cortice.* poteſt autem maior vel minor corticis quantitas adhiberi, ac cum aqua betonicæ, fumiterræ, ſeu cichorii concoqui, prout perito Medico videbitur eſſe ex vſu ægrotantis quem tractabit. *Cũ cortice.*

Decoctum ligni guaiaci cum vino. Accipit *ligni guaiaci optime inciſi vnc. x. corticis ligni guaiaci optime contuſi vnc. iv. aquæ fontanæ lib. xij infundantur vt ſupra, ac concoquantur, donec tres libræ ſuperſint: deinde addantur vini optimi ac generoſi lib. iij. iterum ſinito vt modice ferueat, poſtmodum vbi calor fuerit remiſſus, percoletur, & potui detur pro ſyrupo. Deinde accipitur cum cortice lignum prius decoctum, aquæ fontanæ lib. xij. coquatur, donec libræ quinq; duntaxat ſuperſint, deinde addantur vini generoſi lib. iv. ac poſt leuem ebullitionem ab igne ſeparetur, coletur & exhibeatur pro potu in prandio & cœna.* *Cum vino.*

Decoctum ligni guaiaci quomodocunque paretur maxime confert in curanda lue venerea, veluti ſatis copioſe oſtenſum *in opere de curatione generatim*, vbi ſeorſum de præſidiis ad propulſandam B luem veneream diſputatur. Sed adhibetur etiam aſſidue eiuſmodi ligni decoctum ad curandam frigidam & humidam intemperiem totius corporis, & præcipue cerebri, atque ad propulſandam deſtillationem, quæ inde proficiſcitur: validius autem eſt, quod præter lignum accipit adhuc etiam corticem, ſed longe validius, quod præter lignum & corticem accipit etiam & vinum.

Decoctum ſalſæ parillæ accipit *radicis ſalſæ parillæ ℥. iv. aquæ fontanæ lib. xij. radix primum lauetur ex vino albo, mox in exigua fruſtula conciditur, ac maceratur in prædicta aqua calida per horas duodecim in vaſe figulino probe vitreato ac pannis operto, mox coquitur lento igni donec octo libræ abſumantur, demum colatur, quod ſupereſt & potui datur pro ſyrupo.* *Salſæ parillæ.*

Secundum vero decoctum pro potu in prandio & cœna paratur, veluti decoctum ligni guaiaci *ſuperius* conſcriptum, eandem vim habet huiuſmodi decoctum cum decocto ligni indici, tum in propulſanda lue venerea, tum in curandis quamplurimis aliis ægritudinibus chronicis à frigida & humida materia profectis, cuiuſmodi humorem mirifice diſſoluit, incidit, extenuat, ac per ſudorem ex vniuerſo corpore detrudit.

Decoctum radicis chinæ accipit *radicum chinæ optimæ vnc. j. aquæ fontanæ lib. xij. radices minutatim incidantur & in prædicta aqua tepida vaſe figulino vitreato excepta & optime pannis operta macerentur per xij. horas: dein lento igni coquantur, donec octo libræ ſuperſint, poſtea coletur ac detur potui tam* C *loco ſyrupi, quam loco vini in prandio ac cœna.* Sunt & qui concoquunt, donec quatuor duntaxat, alii donec ſex aquæ libræ ſuperſint. Aliqui etiam ſunt, qui pro qualibet radicum vncia accipiunt ſexdecim, aut decem & octo libras ipſius aquæ, ac breuiori ſeu diuturniori tempore macerant, maioremque aut minorem quantitatem abſumi permittunt. Illud certum eſt, maiorem aquæ copiam, quæ ad macerationem accipiatur, & minorem, quæ per ebullitionem abſumatur, reddere decoctum imbecillius ac minoris roboris, quemadmodum longe validius, vbi minor accipiatur ac maior abſumatur. Prodeſt huiuſmodi decoctum in curanda lue venerea, veluti & in ſanandis antiquioribus vlceribus, diſſoluit tumores duros etiam antiquos, ſanat articulorum dolores & præcipue iſchiadicos, arcet cephaleam & hemicraniam, atq; interna viſcera confirmat & eorum obſtructionem propulſat, mirifice autẽ prodeſt iis hominibus, quibus à capite ad ſubiectas partes tenuior & ſubacris materia deſtillat, quoſcunque autem ſuperfluos humores mirum in modum per ſudorem extra vniuerſum corporis habitum detrudit. *Radicis chinæ.*

Decoctum ſaſſafraſſi. Accipit *ſaſſafraſſi, & potiſſimum eius radicis conciſæ drach. vj. macerentur per horas* 12. *in libris vj. aquæ communis tepidæ, tum coquantur ad quatuor partium aquæ conſumptionem, quæ remanent percolatæ adhibentur pro ſyrupo. Dein ſupra eadem fragmenta ponatur tantundem aquæ, coquantur ad dimidii conſumptionem, aqua, quæ ſuperat, exhibetur in prandio & cœna loco vini.* Huiuſmodi decoctum frigidam & humidam cerebri ac ventriculi intemperiem egregie corrigit, obſtructiones viſcerum aperit, flatus diſcutit, vrinam & menſes prouocat, & vterum frigidiorem atque humidiorem ad concipiendum parat. *Saſſafraſſi.*

D

De vinis compoſitis. Cap. IV.

Ad infuſa & decocta referuntur vina, in quibus iacent, vel bulliunt quædam medicamenti vim habentia: traduntur autem vberrime à Dioſcoride, [a] & ſæpe etiam laudantur à [b] Galeno: Eiuſmodi ſunt lentiſcinum, roſatum picatum, id, quod petroſelino, rore marino, ſaluia, ſeu betonica conditur. & alia complura, in quibus macerantur ac feruent variæ ſtirpium partes. Agemus nunc in vniuerſum primo de ratione componendi, tum de vtilitate, quam afferunt compoſita. *[a] Dioſ. l. 5. [b] Gal. l. de Theriaca ad Piſonem. & l. 7. catagen. lib. 2. de Antidotis l. 3. catato.*

Ratio componendi duplex eſt, quod medicamenta ſimplicia ex vino macerentur, aut incoquantur: quæ macerantur, non quouis tempore cum vino miſcentur, ſed ſtatim cum exprimitur ex vuis, & adhuc feruet, tunc enim ob calorem muſtum magis contrahit vires eorum, quæ admiſcentur, quam vinum, quod iam deferbuit. *Ratio componẽdi quotuplex.*

Feruet autem aut quadraginta dies, aut duos menſes, aut etiam tres, multum enim inter vina intereſt: tenuiora & leuiora breuiori tempore; feruent pleniora longiori. Medicamenta, quæ admiſcentur, ſi craſſa ſint, veluti ligna ſeu cortices, ante conteruntur, vt tenuiora fiant: quæ duriora & concreta, calefiunt, vt molleſcant, deinde linteo raro omnia includuntur, vt poſſint, vbi macerata ſunt, à vino ſeparari; Quod ſi leuia fuerint, veluti flores, ne in ſuperficie natent, includuntur vna cum ipſis in linteo lapilli, vbi vinum iam deferbuit, diffunditur in aliud vas, medicamenta autem vel abiiciuntur, vel ſimul in

ipſum

ipſum vas demittuntur; ſi vinum ſatis contraxiſſe eorum facultatem videbitur, abiici poſſunt. Facile autem vinum contrahit vim eorum, quæ tangit, id quod aperte nobis oſtendit odor & ſapor, quem E accipit à dolio, vbi vel tantillum temporis manſerit.

Cæterum quod tenuius eſt & calidius, facile admixtorum vim recipit: illud tamen vbique eligimus, quod maxime ad rem facere videtur, vbi conſilium eſt hoc vel illud opus præſtare cum eiuſmodi compoſito perficitur.

Vas autem, in quod vinum ita compoſitum diffunditur, poſtquam plenum eſt diligenter obturatur, alioquin vinum aceſceret. At non ſolum miſcentur medicamenta cum muſto, ſed etiam cum alio vino, in quo incoquuntur. Vtraque ratio componendi conſueta erat apud antiquos: nunc autem pharmacopolæ ex vino macerant aromata contrita cum ſaccharo & percolant, potionemque efficiunt, quam *in* [a] *libro de ratione victus qua de potione*, hippocras nominari dictum eſt.

a Vid. lib. 6. de rat. victus c. 5.

Proportio medicamẽtorum ad vinum.

Portio medicamentorum, quam veteres muſto aut vino addebant, varia erat, ſed aliquando decima, aliquando vigeſima, aliquando trigeſima, interdum maior, interdum minor, prout magis vel minus præſtantem conficere mixturam volebant.

Sed ſatis de ratione componendi; pergamus ad vſum eiuſmodi cõpoſitionis, quæ fere bibitur, ita vt medicamentis, quæ intus dantur, adnumeranda eſſe videatur; quamquam adhibeant etiam extrinſecus, vt ad perfundenda vlcera capitis, ad madefaciendam lanam ſuccidam, qua fracta & luxata curantur: inſtillatur in aures; demittitur per clyſteres in inteſtina. Sed ſiue intus detur, ſiue extrinſecus imponatur, quã vim habeat, ille intelliget, qui & vini, & iniectorum medicamentorũ facultatem extimabit. F

Vinum fere calefacit ac ſiccat, quamobrem prodeſt laborantibus affectu frigido & humido, nocet febricitantibus: medicamenta, quæ admiſcentur; ſi calida ſunt, calidam vim impertiunt vino; ſi frigida, frigidam; ſi humida, humidam; ſi ſicca, ſiccam, ſimiliter adſtringentem, relaxantem, detergentem, lenientem, concoquentem; & in ſumma qualem vim habent, talem impertiunt vino: vbi plura iniiciuntur & diutius in eo manent, maiorem vim impertiunt, quam ſi pauca ſint, paruo tempore in eo contineantur. Sed præſtat hæc, quæ in vniuerſum dicta ſunt, patefacere additis exemplis compoſitionum, quæ ab antiquioribus ac iunioribus traduntur.

Vinum roſaceum.

Roſaceum [b] vinum ſic fit; *Roſarum ſiccarum tuſarumq; minam linteolo deligatam in ſextarios octo muſti demergito, & poſt tres menſes defæcatum vinum transfundens recondito*; vtile eſt iis, qui febre carent, & ad ſtomachi coctiones, & dolores; à cibo bibitum, medetur aluo humidæ, inteſtinorum difficultati.

b Dioſ. l. 5. de antidotis.

Myrthites.

Myrthites fit *ex baccis myrthi nigris, quæ maturitatem exceſſerint, tuſis, & organo expreſſis*: aliqui ad tertias concoquunt: alii baccas ſole torrent, & quaternis ſextariis contuſarum ternas aquæ minas adiiciunt, & vini veteris parem modum, poſtea exprimunt & ſeruant: magnopere adſtringit, ſtomacho vtile eſt, fluxionibus ventris, ſanat vlcera inteſtinorum, ſiſtit profluuia, & capillos nigros reddit.

Myrſinithes.

Myrſinithes ſic temperatur; *rami nigræ myrthi cum ſuis baccis & foliis tuſi, decem minarum pondo in tribus muſti congiis ferueſcunt, donec duo ſuperſint, aut certe dimidium*; id vinum colatum ad vſum re- G conditur, contra furfures & vlcera in capite manantia, eruptiones papularum, gingiuas, tonſillas efficax eſt, ſudores ſiſtit.

Lentiſcinũ. Terebinthinum.

Lentiſcinum ſimiliter, vt myrſinithes, temperatur, nec ſecus terebinthinum; namque bacciferi eorum rami ſumi debent: ſimiles inſunt vires, ſtomacho accommodantur, & inteſtinorum fluxui tum veſicæ, ſanguinis profluuium ſiſtunt; vlcera cum eiuſmodi vinis perfunduntur ſeu fouentur, cicatrice obducuntur, fluxioneſque vteri, ac ſedis, in ſeſſione cohibentur.

Abſynthites.

Abſinthitæ faciendi ratio euariat, *aliqui enim duo de quinquaginta ſextariis italicarũ amphorarum admiſtam abſinthii pontici libram decoquunt, donec tertia pars abſumatur, & vbi infuderint ſex aceti ſextarios, & abſinthii ſelibram, ac diligenter permiſcuerint, diffundunt in vas, dumq; concoquieuerit, defæcant.*

Alii abſinthii minam in amphoram demittunt, tuſamq; & raro linteo deligatam in cado muſti macerant binis menſibus.

Alii addunt in muſti cadum Celticæ nardi drachmas 14. & abſinthii drachmas 40. linteo inuolutas, & poſt quadrageſimum diem abſinthium cum nardo exprimunt atq; proiiciunt, vinum vero ſeruant ad vſum.

Alii accipiunt abſinthii libras quatuor, vini fului generoſi, quale eſt quod Neapoli græcum appellant, *libras duodecim, ſinunt per menſem macerari abſinthium in vino, quod ſoli quotidie exponunt, coniiciunt autem in vas vitreum, quo vim ſolis facilius excipiat, mox exprimunt abſinthium, vinum colant ac potui præbent*, ſtomacho ſummopere conducit, tardam coctionem accelerat, nauſeam remouet, exci- H tat appetentiam, hepaticis, regio morbo & renum vitiis auxiliatur, vrinam ciet, valet contra longam præcordiorum diſtentionem, & inflationes, tereteſque ventris tineas & remoratos menſes, auxiliatur & contra hauſtæ Ixiæ venena quam plurimum potum, & per vomitum redditum.

Hyſſopites.

Hyſſopites fit *foliorum hyſſopi tuſorum libra in amphoram muſti coniecta, linteolo raro cum quibuſdam lapillis folia inuoluuntur, vt degrauatus ponduſculo faſciculus ſidat, vinum poſt quadraginta dies defæcatum proiecto faſciculo potui datur*; contra pectoris vitia, laterum, & pulmonis, ac veterem tuſſim & ſuſpiria prodeſt, vrinam cit, torminibus & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur, menſes mouet, qui præ cruditatum redundantia remorentur.

Euphragiatum.

Vinum euphragiatum accipit *florum euphragiæ quantum ſatis eſt, ponatur in dolio pleno muſti adhuc ebullientis & paulo ante ex vuis expreſſi, maceretur in muſto euphragia duobus menſibus, mox vinum percoletur & in aliud vas effundatur, ac potui detur in prandio & cœna*, quod adeo confert ipſis oculis, vt albugines atque obſcuritates mirifice depellat, & amiſſam aciem vel ipſis ſenibus fere reſtituat.

Saluiatum.

Vinum ſaluiatum vario modo à diuerſis paratur; *alii ſiquidem ſuſpendunt faſciculum ſaluiæ in vaſculo pleno muſti, alii in eodem concoquunt*; quacunq; autem ratione paretur, modo vinum non corrumpatur, ſed eiuſmodi perſiſtat, vt potui ſit opportunum, mirifice confert in mollitudine gingiuarum, dolore dentium & eorundem commotione, neruoſas partes confirmat, rectificat laxas ac reſolutas: prodeſt epilepticis, ac ſtomachum, matricem, renes, & veſicam confirmat.

Vi-

A Vinum fœniculatum proprie fit ex idonea quantitate *ſeminis fœniculi, quæ raro linteo inuoluta, in vaſculum muſti plenum iniiciatur ac per duos menſes in muſto maceretur, poſtmodum fœniculo proiecto, vinum potui detur*. valet autem contra caliginem oculorum, excitat venerem, hydropem ſoluit, occurrit venenis, ſeminis ac lactis copiam auget, tuſſi medetur, lateris dolores mulcet, ac menſtrua tardiora ſollicitat. *Fœniculatum.*

Vinum borraginatum veluti & meliſſatum cordialia ſunt vina, proſunt præcipuè contra cardiacam, maniam, melancholiam, ac cordis tremorem, ſanguinem mundificant, auferunt malas ſuſpiciones, vtiliaque ſunt in omni ſpecie corruptionis & ſcabiei, ac lepræ, inducunt lætitiam, ac ventrem molliorem reddunt: accipiuntur autem ad horum apparatum *muſti libræ quatuordecim; borraginis ſeu meliſſæ unciæ duodecim, bulliant, donec reſideant ac vinum clarum conſpiciatur.* *Borraginatum* *Meliſſatum.*

Vinum bugloſſatum recipit *radicum bugloſſæ mundatarum quod ſatis eſt, macerentur in muſti vel vini debita quantitate, donec vinum vim ac ſaporem earum contraxerit, poſtmodum radicibus detractis potui detur*: temperat atram & aduſtam bilem, eandemque per vrinam educit, cerebrum confirmat, dementiam ac fatuitatem propulſat, & priſtinam reſtituit mentis aciem. *Bugloſſatum.*

Vinum enulatum accipit *enulæ radices inciſas, coques in muſti ſextariis duobus aut amplius, donec partes aliquot conſumantur, deinde muſti optimi dulcis ſextarios vigintiquatuor aut amplius in cacabo coques, donec dulceſcat, poſtea enulæ radices vnacum muſto, in quo deferbuerunt, affundes, & cum adhuc aliquantulum ſimul bullierint, depones ac ſeruabis.* *Enulatum.*

Sunt etiam, qui in muſto dulci deſpumato & ad tertiæ partis conſumptionem decocto, cum iam B ferè ſatis coctum fuerit, enulæ radicum infundunt (pro congiis vigintiquatuor vel circiter) vncias nouem, & cum modice adhuc bullierit muſtum, depoſitum & refrigeratum ſeruant, & iam dictas enulæ radices colando ſeparatas in ſacculo intra vas ſuſpendunt: debent autem radices colligi menſe Octobri, creſcente Luna, aut initio æſtatis, ſiccari in ſole. Confert eiuſmodi vinum cerebro, capiti, neruis, medetur tuſſi, ac frigidis affectibus thoracis, ventriculum confirmat, coctionem iuuat, ac menſtrua & vrinam irritat.

Vinum tamaricis paratur ex corticibus tamaricis in dolio poſitis, quibus muſtum recens ſuper infunditur. eiuſmodi potus ſanguinem à melancholia purgat, medetur quartanæ, ictero nigro, atque hepatis & lienis obſtructiones tollit. *Tamaricis.*

Vinum Guaiacum ad ſui apparatum accipit *ligni guaiaci præſtantiſſimi in tenuiſſimum ſcobem conciſi libras 4. corticum eiuſdem ligni lib. duas, cardui benedicti lib. 1. & S. adianthi, aſplenii florum borraginis, florum bugloſſæ ana lib. j. caſſiæ odoratæ drachm. 6. ſeminis aniſi vnc. 1. Sem. ſacchari lib. v. coniiciantur omnia hæc in cado vinario mundo aptæ capacitatis. deſuper affuſis vini albi quantoptimi & feruentis, libris centum & quinquaginta, mox diligenter vas operiatur, atque omnia in vino macerari triduo dimittantur, poſt triduum vero linteo percoletur, aſſeruetur que huiuſce macerationis vinum in alio vaſe ad vſum ægrotantium.* Hoc ſiquidem exhibendum eſt in potum prandio ac cœna loco ſecundi decocti ipſius guaiaci. Hoc idem vinum longe perfectius & maiori quantitate vindemiarum tempore confici poteſt, ligno, cortice, cæteriſque aliis medicamentis iam relatis in muſtum ex albis vuis nuper expreſſum coniectis, ibique tamdiu dimiſſis, quouſque muſtum efferueſcere deſinat, & pellucidum clarumque reddatur, cæterum multiplicanda ſunt omnia medicamenta pro muſti quantitate. *Guaiacum.*

C Huiuſmodi vinum non modo medetur acerrimo cuique gallicæ peſtis incommodo, verum diuturnis etiam articulorum doloribus, capitiſque, neruorum, ventriculi, iecinoris, ac lienis morbis à pituita genitis mirifice ſuccurrit; nec minus etiam podagra laborantibus opem fert, modo diuturna admodum non fuerit ægritudo: iis autem potiſſimum exhibendum eſt, qui pituita abundant, vere vel autumno, modo antea vniuerſum corpus probe ſit exinanitum.

Vinum ad memoriæ imbecillitatem propulſandam accipit *zinziberis, piperis longi, galangæ ana vnc. j caryophyllorum, cubebarum ana vnc. Sem. nucis indicæ vnc. 3. S. conuertantur aromata hæc in tenuiſſimum puluerem, qui ſacculo lineo exceptus ponatur in libris octo vini generoſi bullientis, atque operiatur diligenter, ne reſpiret, & permittatur clareſcere, atque vbi opus eſt, potui detur*, nec ſacculus ex vino detrahatur. *Vinum contra imbecillitatem memoriæ.*

Vinum hipocras quod appellant, accipit *ſeminis aniſi, ſeminis fœniculi ana drachm. 1. caryophyllorum drachm. j. Sem. cinnamomi optimi vnc. j glycyrrhizæ drachm. 3. ireos, maceris, cardamomi ana drach. Sem. ſacchari albiſſimi vncias tres; ſingula diligenter contrita infundantur in vini maluatici vnc. duodecim. aquæ borraginis, aquæ meliſſæ, cuiuſque ſeſquilibra, aquæ florum citri ſeu mali aurantii vnc. 3. contineantur* D *omnia hæc ſimul permixta per ſex horas prope ignem, deinde ſæpius per ſacculum ex filtro compoſitum percolentur & clarum vinum hipocraticum conficiatur*, cuius potus confert ad thoracis, pulmonis, ac ventris vitia frigidiora. *Vinum Hippocras dictũ.*

Sunt & qui ad huiuſmodi vini hypocratici nuncupati apparatum accipiunt *cinnamomi electi vnc. 1 zinziberis drachm. 4. caryophyllorum, galangæ, ana drachm. 2. nucis odoratæ, maceris, ana ſcrupul. 2. granorum paradiſi, cardamomi, coriandri, ana ſcrupul. 1. piperis longi, piperis nigri, ana vnc. 5. ſacchari albi libram vnam, quibus diligenter contuſis affundunt vini albi generoſi quale eſt Neapolitanum, ſeu maluaticum, quod è Creta affertur, libras ſex, macerant tridui ſpacio, mox per colum transfundunt*, cuiuſmodi potus mirificè medetur ſtomacho ob frigoris, atque humoris exceſſum maxime reſolutio.

De Aquis compoſitis. CAP. V.

INfuſis, ac decoctis proximæ ſunt aquæ, quæ vim retinent plurium medicamentorum, ex quibus componuntur, ſiue deſtillatione, ſiue infuſione, ac decoctione duntaxat parentur: iſtarum omnium hac noſtra ætate admodum frequens vſus eſt, eo quod profecto admodum conducant variis operibus perficiendis; ex his tamen, quæ per deſtillationem extrahuntur, maiori ex parte intus dantur,

quamuis interdum etiam aliquæ extrinſecus adhibeantur, quemadmodum elixir vitæ quod appellant, quo medicamento & cordis & patentium arteriarum regio in ſyncope, & reſolutæ partes in paralyſi vtiliter madefiunt. At quæ per infuſionem, aut etiam decoctionem citra deſtillationem parantur, fere exterius duntaxat adhibentur; quælibet tamen aqua compoſita eorum medicamentorum vim continet ex quibus conficitur, & propterea qui ea nouerit, norit quoque & vires aquæ, quæ ex ipſis fuerit confecta, veluti & rectum vſum, quem in ſingulis eiuſmodi aquis adhibendis ſeruare oporteat. Sed pergamus iam ad particularia exempla, ſumpto initio ab iis quæ per deſtillationem extrahuntur, intelligo autem nunc duntaxat compoſitas, ſimplicium ſiquidem natura eadem eſt, ac ſingulorum medicamentorum vnde emanant, de quibus ſatis ſeorſum dictum eſt. E

Aqua caponis.

Aqua caponis, quam & deſtillatum pulli noſtri appellant, conficitur hac ratione; *accipiuntur ſiquidem capones duo ſatis generoſi, qui pennis detractis nec non & inteſtinis, in ſufficienti aqua communis quantitate coquantur, donec oſſa à carnibus ſeparentur, deinde carnes minutim ſcindantur, oſſa verò contundantur, quo facto foliorum borraginis Manip. 3. in vitreæ cucurbitæ fundo imponantur, demum tantum medullæ panis in iure eiuſmodi caponum madefactæ collocetur, quantum ad vniuerſum ius ſorbendum ſufficiat, poſtremo capones conciſi, ac contuſi indantur, atque ex cineribus, arena, ſeu balneo ſicco, aut etiam humido, quod Mariæ appellant deſtillantur*, aqua, quæ inde extrahitur, potui datur ad vires in officio ſeruandas, vbi ſeu febris, ſeu aliquis alius affectus præternaturam ſuadeat à vino eſſe abſtinendum. Sunt & qui ex duobus caponibus vnum duntaxat tamdiu concoquunt, donec carnes ab oſſibus ſeparentur, F deinde exprimunt, atque ius excipiunt panis medulla, quam ſupra borraginis folia imponunt, alterum vero caponem vna duntaxat leui ebullitione concoquunt, dein minutim incidunt, ac in vitreum vas coniiciunt & deſtillant, quæ deſtillationis ratio ſi ſeruetur, minor quidem aquæ copia extrahitur, cæterum longe maiorem vim habet nutriendi, ac vires reficiendi, quam illa, quæ priori loco conſcripta eſt.

Cochlearum.

Aqua cochlearum paratur hac ratione, *menſe ſiquidem Aprili, ſiue Maio, ſumendæ tot cochleæ ſunt, quot deſtillare decreueris, atque in aliquo loco per quatuor, ſeu ſex dies ſeruandæ citra quodcunque alimentum, vt purgentur, poſtea coquantur in aqua, inde extrahantur, ac primum cum aceto, mox cum aqua, deinde cum vino abluantur, ac mundentur, quo facto minutim ſcindantur, & vt ſupra dictum eſt, deſtillentur, ponendo prius in fundo cucurbitæ aliquot folia borraginis abſque pane, eiuſmodi autem aqua poſtmodum ſeruatur in vaſe vitreo probe obturato, ac potui datur diabeticis, tabidis, atque hectica febre conſumptis.*

Pulli conſumatum.

Aqua caponis, quam & pulli conſumatum noſtri appellant, ita conficitur, *Accipitur capo probe nutritus, ac pinguis, atque ita crudus in fruſta conciditur, quæ filo ſuſpenduntur in boccia vitrea cui capitellum ſuperimponatur, quod probe aptetur, ita vt nullibi expiret, dein deſtilla ex balneo mariæ, in fundo autem reperies liquorem pulli deſtinatum à quo pinguedinem detrahes, ac potui dabis ad vires reficiendas.*

Aqua carnis.

Eiuſmodi aquæ, non diſſimilis ea eſt, quam aquam carnis noſtri appellant, quæ à quibuſdam ita paratur, *accipiunt caponem ſatis iuuenem, ac generoſum, ſeu gallinam, aut quatuor, vel ſex gallinaceos pullos, quibus pellem, collum, tibias, ac viſcera vna cum pinguedine detrahunt, dein aqua, ac poſtmodum albo vino abluunt, poſthac ponunt in olla munda, ac probe vitreata, & optime operta, ita vt nihil reſpiret, quam ſuper carbones imponunt, atque ignem paulatim circa ipſam accendunt, quo calor mitior ſit, atque eliquet, non comburat, deinde poſt duas horas ollam ab igne detrahunt, in cuius fundo non leuis portio eſt liquoris, aquei coloris, quem per laneam ſtamineam colant, ac potui exhibent.* G

Aqua caponis.

Sunt & qui eiuſmodi carnis aquam per expreſſionem parant, cui ingens pariter vis ineſt reſtaurandi vires iam labantes.

Alia.

Accipiunt autem *caponem modice nutritum, cui viſcera, atque inteſtina detrahunt, in quorum locum iniiciunt non leuem portionem foliorum borraginis, florum bugloſſi, borraginis, violarum, roris marini, roſarum, foliorum auri, margaritarum contuſarum, ſpecierum diarrhodonis Abbatis, ſeu ſpecierum cordalium quæ omnia aliquantiſper prius madefaciunt aqua meliſſæ, deinde probe inſuunt, ac claudunt orificium, atque igni paulatim aſſandum exponunt, frequenter irrorantes aqua roſacea, ſeu ſucco granatorum, poſtea exprimunt, ac potandum exhibent, cum liquore, quem excipiunt*, qua etiam ratione extrahi poteſt & ex faſianis, perdicibus, attagenis, turturibus, ac columbis. Hiſpani ex carne vituli, ac veruecis extrahere frequentiſſime conſueuerunt.

Sed reuertamur ad aquas deſtillatas, ac potiſſimum ad alios modos parandi aquam caponum pro viribus diſſolutis inſtaurandis, ac reficiendis. H

Alia.

Sunt itaque nonnulli, qui hoc pacto parant huiuſmodi aquam; *accipiunt caponem generoſum; decoquunt in aqua pura, cui adiiciunt foliorum borraginis, foliorum bugloſſæ, ana Man. 1. conſeruæ violarum, roſarum, bugloſſi, borraginis, ana vnc. 2. ſpecierum cordialium drachm. 1. vbi autem caponem concoquunt, diligenter ollam operiunt, quem ſatis iam coctum, vna cum iure, quod ſupereſt, ac ſtirpibus ſimul incoctis deſtillant, in balneo mariæ, deinde aromatizant cum puluere trium ſandalorum, ac potandam exhibent aquam inde extractam.*

Alia.

Alii ad parandam caponis aquam *accipiunt pulpam vnius caponis, hanc detracta pinguedine, ac cute minutim incidunt, ac cum aqua bugloſſæ abluunt, deinde additis conſeruæ violarum, borraginis, bugloſſæ, ana vnc. 1. S. conſeruæ roſarum vnc. 1. foliorum auri num. 6. miſcent omnia diligenter, in duplici vaſe reponunt, ac ſecundum artem deſtillant, cuiuſmodi liquoris frequenter cochlear vnum exhibent per ſe, aut cum iuſculis diſſolutum* ad collapſas vires reficiendas.

Alia.

Accipiunt alii *pulpam vnius caponis antea defatigati, quam iuguletur, quam cute, ac pinguedine detracta abluunt ex aqua lactucæ, ſeu nenupharis, aut acetoſæ, cui addunt conſeruæ violarum, florum nenupharis, ana vnc. 1. conſeruæ borraginis, conſeruæ bugloſſæ, ana vnc. 1. S. ſeminis papaueris albi, lactucæ, ana vnc. 1. pulueris diamargaritonis frigidi drach. 1. Sem. ſucci pomorum odoratorum vnc. 2. miſcent omnia ſimul, &*

A mul, & in duplici vaſe reponunt, ac deſtillant ſecundum artem, cuiuſmodi aqua vires admodum diſſolutas à febre mirum in modum inſtaurat ac reficit.

Accipiunt alii caponem euiſceratum, excoriatum, ac pinguedine denudatum, quem in ſufficienti Alia. quantitate aquæ communis concoquunt, donec fere contabuerit, poſtmodum accipiunt eiuſmodi iuris per colum transfuſi lib. 2. S. aquæ borraginis, aquæ bugloſſæ, ana libram vnam & ſemis florum roſarum, violarum, bugloſſæ, borraginis, ana drach. 2. cinnamomi electi & contuſi vnc. 1. deſtillant omnia ſimul in vitreo alembico ſecundum artem, cuiuſmodi aqua tutius exhibetur in febribus, vbi vires non egeant tanta refectione, ſiquidem longe minorem vim habet nutriendi, quam ea, quæ paulo ante expoſita eſt.

Accipiunt poſtremo loco alii caponem antea defatigatum, & occiſum, cui citra vllam aquæ aſper- Alia. ſionem, aut macerationem ſiccas pennas detrahunt, demum eductis inteſtinis minutim vna cum oſſibus, ſtomacho, hepate & corde conſcindunt, atque ad macerandum affundunt aquæ roſarum lib. 1. S. aquæ bugloſſæ lib. 1. aquæ meliſſæ lib. 5. vini maluatici vnc. xv. cinnamomi electi vnc. 2. croci drach. 1. ſeminum endiuiæ drach. 3. galangæ drachm. 2. zinziberis nucis muſchatæ, macis, ſandali citrini ana drach. 1. corticum citri drachm. 1. S. florum cordialium ana drach. 1. coriandri præparati, ſeminis melonum ana drach. 2. pinearum vnc. 1. florum aurantiorum conditorum vnc. ſem. macerant omnia per diem, ac noctem ſuper fornacem, ſeu in alio loco calido, deinde ſuperimpoſito idoneo alembico deſtillant in balneo Mariæ, ac in deſtillato liquore extinguunt aurum candens, eo potiſſimum tempore, quo debet exhiberi, maxime autem con-
B fert eiuſmodi aquæ potus reficiendis viribus ex impetu febrium acutarum, aut etiam malignarum proſtratis.

Aqua vitæ ſeu elixir vt moderniores appellant, ita conficitur. Accipitur ligni aloes caryophyllo- Aqua vitæ. rum, cyperi, acori, pæoniæ, dictamni, gentianæ, biſtortæ, carlinæ, imperatoriæ, macis, nucis muſcatæ, cubebarum, zinziberis, granorum paradiſi, zedoariæ, cardamomi, galangæ, ſtæchados, piperis longi, calami aromatici, maſticis, ſtyracis calamithæ, thuris, opobalſami, ſpicæ nardi, valerianæ, cinnamomi, caſtorei, opopanacis, ammoniaci, galbani, ſagapeni, bdellii, ſingulorum drachm. 2. corticum citri, corticum aurantiorum, ſileris montani, ſeminum anitorum, fœniculi, cardamomi, petroſelini, cumini, melonum, cucumerum, cucurbitæ, anguriæ, iuſquiami, papauerum, endiuiæ, acetoſæ, portulacæ, citrorum, ana drachm. 3 ſeminis anethi, ſeminis arthemiſiæ, ſeminis rutæ, ana drachm. 2. omnium myrobalanorum ana drachm. 3. maioranæ, chamædrios, chamæpytheos, iuæ, euphragiæ, pulegii, calamenthi, hyſſopi, agrimoniæ, ſaxifragiæ, betonicæ ana drach. 4. roſarum, violarum ana drach. 1. rhabarbari vnc. S. aloes epatici drach. 1. vuarum paſſarum vnc. 2. florum ſaluiæ, roriſmarini, borraginis, bugloſſæ, calendulæ, ſerpilli, ana vnc. 1. ſuccorum chelidoniæ, pimpinellæ, ſaluiæ, bugloſſæ, borraginis, roris marini ſingul. vnc. v. dactylorũ pinguium ſebeſten, caricarum pinguium, ana num. 10. foliorum auri drachm. 2. mellis optimi, terebinthinæ, ana vnc. 8. ſacchari albi, lib. 4. aquæ ardentis, aquæ roſaceæ, aquæ florum aurantii, ana lib. ſem. terenda terantur, ac cum ſuccis, aquis, melle, & terebinthina diligentiſſime miſceantur, quibus affundatur tantum vini maluatici, aut græci, ſeu alterius vini
C fului, generoſi, quantum ſatis eſt ad prædicta maceranda in boccia vitrea eius capacitatis, vt prædicta non ſuperent illius dimidium, in qua commorentur bidui naturalis ſpacio; poſtmodum lento igne paulatim deſtillentur, & aqua quæ inde extrahitur, ſeruetur in vaſe vitreo optime operto, ne euaporet; mirifice autem vires labantes reſarcit, ſpiritus reficit, putredinique, ac peſti & venenis omnibus aduerſatur.

Aqua vitæ, ſeu elixir alterius, deſcriptionis accipit ligni aloes, ſpicæ nardi, cubebarum, cardamo- Alia. mi, cinnamomi, calami aromatici, ſaluiæ, baſiliconis, gentianæ, calamenthi, ſandalorum omnium, radicum acori, radicum pæoniæ, granorum pæoniæ, macis, nigellæ, cornu ceruini vſti, raſuræ eboris, chamædryos, chamæpytheos, melligetæ, maſticis, thuris albi, aloes epaticæ, myrrhæ, caryophyllorum, nucis muſcatæ, zinziberis, galangæ, piperis longi, zedoariæ, granorum iuniperi, corticum citri, corticum aurantiorum, maioranæ, roris marini, mentæ, baccarum lauri, pulegii, ariſtolochiæ rotundæ, ſtœchados, cardui benedicti, florum cheiri, florum primulæ veris, roſarum rubrarum, florum ſambuci, florum chamæmeli, anethi, arthemiſiæ, betonicæ, ana drach. 3. florum borraginis, florum bugloſſi, meliſſophilli, ſeminis aniſi, fœniculi, carui, ana drachm. 2. ſpecierum electuarii de gemmis, ſpecierum diarrhodonis, ſpecierum triaſandalorum, ſpecierum aromatici roſati, ana drach. 5 ſpecierum diamoſchi dulcis, diambræ, diagemmæ, theriacæ, diacori, dianthos, ana vnc. ſem. florum lichnidis, altilis rubrorum, florum calendulæ, radicum bardanæ, radicum filicis, radicum angelicæ, radicum biſtortæ, carlinæ, dictamni albi, tormentillæ, ana vnc. ſem. chelidoniæ maioris cum radiculis à terreſtri ſorde repurgatis, vnc. 1. rhabarbari electi vnc. 1. ſem. olei terebinthi-
D næ lib. 1. omnia ſupradicta probe contrita, quæ conteri debent, infundantur ſuo tempore in ſufficienti quantitate aquæ vitis ex potentiſſimo vino fuluo per vitreum alembicum extractæ, & in ea fermententur toto florum & herbarum colligendi tempore, obturando diligentiſſime vas vitreum, operculo item vitreo probe lutato, pondus autem aquæ vitis, in qua prædicta macerentur, non ſuperet libras triginta, boccia vitrea cum ſuperimpoſito alembico ponenda eſt in balneo mariæ cum modico igne, primum autem emanabit elixir vitæ, quod ſeorſum in vaſe vitreo ſeruandum eſt, optime operto, ne reſpiret, deinde emanabit aqua minus tenuis, quæ etiam minoris eſt valoris; fæces autem, quæ remanebunt in alembico, cucurbita, ſeu veſica æquiualent theriacæ, atque adhibentur ipſis pauperibus ad varias ægritudines propulſandas.

Sunt & qui ad parandum elixir accipiunt maſticis thuris maſculi, macis, ana lib. 5. galangæ, zedoa- Alia. riæ, ana vnc. 4. caryophyllorum, cinnamomi, xylobalſami, carpobalſami, ana vnc. 2. zinziberis, cardamomi, piperis nigri, ana drach. ſem. turbith, agarici, rhabarbari, ana drach. 2. radicum endiuiæ, bugloſſi, borraginis, ana Manip. 2. betonicæ, iuæ. florum ſtœchados arabici, maioranæ ſaluiæ, roris marini, ana Man. ſem. prædicta omnia craſſo modo contundunt, ac macerant per triduum in libris centum vini fului aromatici, admodum generoſi; poſtmodum facta valida expreſſione vinum percolant, ac deſtillant, ita vt ex eo aqua ardens extrahatur, deinde accipiunt ſanguinis hominis bene carnoſi; ſani & optimæ habitudinis libram 1. infundunt in ſupradicta aqua ardenti, atq; deſtillant per alembicum, quod per nouem vices iterant, quo expedito tunc

VV 2 accipiunt

accipiunt folia auri tenuiſſima numero centum, folia argenti numero quinquaginta, hyacinthorum, ſmaragdorum, rubinorum, granatorum, margaritarum perforatarum, ac non perforatarum, coralliorum, rubrorum, roſarum rubrarum, ana drach.1.ſem. contundenda contundunt, ac reponunt in aqua poſterius deſtillata, in qua macerant per diem ac noctem, ac poſtremo deſtillant lento igni; liquorem autem, ſeu aquam inde emanantem excipiunt vaſe vitreo optime obturato, ac ſeruant ad vſum: mirifice autem prodeſt eiuſmodi aqua ad roboranda omnia interna viſcera, atque ad confirmandas quaſcumque corporis noſtri vires; & præcipuè quæ pertinent ad facultatem animalem tam epota, quam externis partibus (puta regioni cordis, atque vbi arteriæ magis patent) ſuperdata, veluti & in nares infuſa.

Aqua contra venena & peſtem. Aqua contra venena & peſtem accipit *antidoti Matthioli contra omnia venena lethalia lib.j.ſyrupi de corticibus citri tantundem, aqua vita optima lib.5. miſceantur omnia ſimul, atque in vaſe vitreo optime obturato magna cum dexteritate aqua in vaſe cum electuario tamdiu agitetur, donec totum diſſoluatur, tum in menſem integrum reponatur, bis tamen interim in hebdomada agitando.* Exacto denique menſe clara aqua aureoque colore infecta reperitur electuario ſupernatans, & quæ iam omnem illius vim in ſe contraxit, tum itaque vas ipſum aperiendum eſt; atque in aliud vas aqua transfundenda, ac ſeruanda ad vſum: mirifice autem valet quatuor drachmatum pondere epota in venenis eneruandis, & viſceribus noſtris ab illis tutandis, ac defendendis.

Aqua bezoartica ſeu alexipharmaca. Aqua, quam bezoarticam dicunt, ſeu alexipharmaca, maximi valoris contra graſſantem peſtem, accipit *radicum angelica, radicum valeriana ana vnc.4. granorum iuniperi, dictamni albi, radicum tormentilla, rad. ſerpentaria, rad. gentiana, rad. pimpinella, rad. ariſtolochia rotunda ana vnc.2. rad. enula, rad. aſclepiadis ana vnc.j.S. corticum citri, boli armeni ana vnc.1. croci, zedoaria, doronici, ſigilli lemnii ana vnc.* F
Sem. coralli albi, & rubri, ſeminis thlaſpi, ſeminis oxalidis, ana drachm.2. myrrha electa drachm.2. cornu ceruini vſti drach.2. ſaluia, ruta, pulegii, calamintha italica, ſcabioſa, baſilica, betonica, maiorana ana manip.2. fumaria, ſcordii, ana manip.1.ſem. florum borraginis, florum bugloſſa, florum violarum, florum anthos ana p.1. terantur omnia in puluerem craſſiuſculum, & ponantur in vaſe vitreo mundo, addendo theriaca andromachi vnc.4. mithridatii vnc.3. omnia ſimul miſceantur, quibus affundere oportet vini ſublimati rectificati lib.8. aquarum oxalidis, aquarum cardui benedicti ana lib.4. miſceantur omnia ſimul atq; agitentur & conquaſſentur pluries, dein ſoli exponantur per quatuordecim dies, ex quo tempore diſtillentur per veſicam, ſeu in balneo maria, maxima cum diligentia. Poſtea accipiantur cinnamomi electi drachm.4. ſpecierum diamargaritonis frigidi, macis, nucis muſcata ana vnc.2. ſantali rubri, ſantali citrini, zedoaria ana drach.1. caryophyllorum, ligni aloes ana ℈.1. ſpecierum latitia Galeni, ſpecierum latitia Raſis, ſpecierum diagemma ana ℈.1. moſchi, ambra ana grana 2. terenda craſſiuſcule terantur, & probe cum reliquis miſceantur, & in ſindone rubea colligata cum filo in pradictam aquam demittantur, & aſſiduè conſeruentur; doſis eius eſt ab vna ad duas vel tres vncias, ſeu per ſe, ſeu cum aliquo alio cordiali aut etiam nutriente liquore.

Alia. Alia aqua bezoartica ſatis probata ad peſtem ita conficitur. *Accipiuntur chelidonia cum radicibus lotis M.3.ſem. ruta manip.1. ſcordii Man.2. dictamni, Cretici, cardui benedicti, ana M.1. zedoaria, radicum angelica ana drach.3. corticum mali citri, corticum limonis ana drach.2.ſem. florum tunica, roſarum ana drachm.2. cinnamomi drachm.2.ſem. caryophyllorum drachm.2. incidenda incidantur & triduum* G
macerentur in lib.3. vini generoſi ſublimati ac vini maluatici, & aceti florum tunica ana lib.5. tandem lento igne per balneum Maria deſtillentur, cuiuſmodi aqua inde extracta adiiciantur theriaca Alexandrina vn.3. mithridatii vnc.1.ſem. caphura ℈.2. trochiſcorum de vipera drach.1. macis drach.1. cinnamomi drach. 3. caryophyllorum drach.2.ſem. conſerua florum tunica, conſerua ſcordei ana vnc.2. conſerua cardui benedi. vnc.1. ſpecierum liberantis ℈.v. vnicorni vel cornu cerui vſti drach.1.ſem. macerentur in priori deſtillatione per biduum, ac lentiſſimo igne per balneum Maria deſtillentur bis vel ter, dein ſeruetur in vaſe vitreo optime operto ne euaporet.

Aqua vita ad peſtem. Aqua vitæ ad peſtem accipit *radicum angelica, carlina, gentiana, tormentilla, zedoaria, dictamni albi ana vnc.2. ſantalorum omnium ana vnc.j. theriaca optima, mithridatii ana vnc.3. caphura ℈.2. moſchi ℈.1. radices inciduntur ac contunduntur, miſcenturque vna cum cateris ingredientibus, deinde in vaſe vitreo repoſita, tribus libris vini generoſi optime deſtillati perfunduntur ac vaſe diligenter obſerato per menſem macerantur, ita tamen, vt quotidie agitentur, poſtea per linteum triplicatum, ſeu per filtrum percolantur ac liquor, ſeu aqua, qua excipitur, ſeruatur in vaſe vitreo probe operto, donec vtendi occaſio ſeſe offerat,* cuius præſeruationis gratia quolibet mane aliquot guttulæ ſumuntur: curationis autem ergo datur vncia ex aqua cardui benedicti, ſeu ſcordii, aut etiam oxalidis, modo hora potus non multum diſtet ab hora H
inuaſionis ipſius ægritudinis.

Alia. Alia aqua eiuſdem valoris ita deſcribitur, ℞. *radicum angelica, radicum tormentilla, radicum zedoaria, rad. pimpinella, rad. enula campana, radicum diptamni ana drach.3. cinnamomi vnc.1.ſem. ſantali rubri ac citrini, & corticum mali citri ana drach.1.ſem. ſingula prius craſſo modo contunduntur, dein per octo dies ac totidem noctes macerantur in duabus libris vini fului generoſi, ſeu aqua ardentis communis, ac poſtmodum in duplici vaſe deſtillantur,* cuius cochleare dimidium ſummo mane ſumitur ad præſeruandum, veluti integrum ad curandum præſertim cum aliqua aqua cordiali.

Alia contra petechias. Aqua ad depellendum peſtem atque exanthemata, quæ petechiæ ab Italis nuncupantur, ita parant; *accipiuntur aqua vita tenuiſſima l.3. ſacchari albi, radicum carlina, ſem. ruta ana vnc.3. zedoaria ſem. cardui benedicti, rhabarbari electi, baccarum iuniperi ana vn.1. cinnamomi, caſſia lignea rad. lauri ana vn. 5. xylobalſami, carpobalſami, aloes doronicorum ana vn.4. dictamni albi drach.6. ſem. portulaca, ſem. acetoſa ſem. citri ana drach.4. olei iuniperini optimi, theriaca, item optima l.1. contundantur contundenda, dein per triduum macerentur omnia antedicta in aqua vita ac deſtillentur in balneo maria, & ſeruentur ad vſum;* aqua autem, quæ inde extrahitur, datur potanda ad duas drachmas cum duabus vnciis alicuius aquæ cordialis, tempus autem opportunum ad exhibendam eſt per duas horas ante febris acceſſum.

Sunt

A Sunt & qui eiuſdem nominis aquam ità conficiunt, *accipiunt ſacchari tenuiſſimi rad. carlinæ ana vnc.3. Zedoariæ, rhabarbari, terræ ſigillatæ, terræ armenæ, ſem. cardui benedicti ana vnc.j. baccarum iunipèri, ſem. rutæ, doronicorum, ſeu caryophyllorum, xylobalſami, carpobalſami, macis, aloes ana vn.3. foliorum rutæ, florum hypericonis baccarum lauri, cinnamomi optimi ana vn.5. ſem. acetoſæ, ſem. cichorii albi, ſem. citri ana vnc. 4. contuſis contundendis, atque omnibus ſimul in recta boccia collocatis affundunt aquæ vitæ ter deſtillatæ, & ex vino ſumme generoſo extractæ libras duas cum dimidia, olei iuniperi optimi, theriacæ item optimæ ana lib.1. macerant omnia ſimul per triduum, & interim ſæpius agitant, demum per cinerem deſtillant*: aqua autem, quæ inde extrahitur, datur potanda à duabus vſque ad quinque drachmas vnà cum totidem vnciis aquæ acetoſæ, ſeu roſaceæ. Vniuerſa autem aqua extracta, ſi fæces detraxeris, àc diligenter contuſeris & illis adieceris vncias quatuor olei iuniperini, atque per retortam bocciam oleum ſecundum artem extraxeris, magna cum vtilitate in peſte, ac peſtilentibus febribus regio cordis, ac patentiores arteriæ totius corporis eo inunguntur. *Alia.*

Aqua ſudatoria ad peſtem ita conficitur: *℞. Galangæ, Zedoariæ, ſerpentariæ, pimpinellæ, dictamni albi, tormentillæ, gentianæ ana vnc.5. caryophyllorum, piperis longi, macis ana drach.1. theriacæ Alexandrinæ drach.2. caphuræ ſcr.1. cornu cerui vſti drach.5. triduo ex vini generoſi & aquæ ſcabioſæ æquis partibus macerentur, demum in duplici vaſe deſtillentur*; aqua autem, quæ inde emanat, à tribus ad quinque vncias datur, pro ægri viribus; mirifice enim ſi ab eius potione æger operiatur, ſudorem promouet, ac venenum ab internis partibus ad externas propellit, & vna ſimul internas tuetur, nè ab ipſo offendantur. *Aqua ſudatoria ad peſtem.*

Aqua theriacalis ex moderniorum deſcriptione ita conficitur: *℞. ſaluiæ, rutæ recentis, libanotidis,* B *roris marini, lauendulæ, radicum tormentillæ, radicum biſtortæ, radicum pimpinellæ, radicum valerianæ ana drach.2. baccarum lauri, baccarum iuniperi, ana drach.1. terræ ſigillatæ, boli armeni, ana ſcr.4. ſcordii drac.6. radicum dictamni albi, ſeminis ſancti, ſem. benedictæ caryophyllatæ, radicum enulæ, radicum gentianæ, radicum rhapontici, radicum ciambet, forte zurumbet, ana vnc.3. S. coriandri præparati, acetoſæ, baſilicæ, pimpinellæ, ana ℈.2. ſem. trium ſantalorum, ana drach.1. florum bugloſſi, florum borraginis, florum roſarum rubrarum, ana P.2. been albi, been rubri, ana drach.1. contuſis contundendis craſſo modo, macerentur in libris octo vini ſublimati per biduum, dein deſtillentur ſecundum artem per alembicum, deinde accipiantur piperis albi, cinnamomi, granorum paradiſi, maceris, nucis moſcatæ, cardamomi, ana dr.5. croci drach.2. galangæ, cubebarum, caryophyllorum, calami aromatici, ana ℈.4. ſpecierum liberantis, ſpecierum cordialium, ſpecierum contra peſtem, ana drach.3. ſpecierum diamoſchi dulcis, ſpecierum diagemmæ, ana drach.1. ſem. incidantur incidenda, ac contundantur, deinde per duos dies naturales macerentur in prædicto vino deſtillato, atque interim maneant in loco tepido, mox deſtillentur per alembicum probe lutatum, & aromatizentur ambræ griſeæ gran.12. moſchi orientalis gr.17. croci ℈.5. quæ in rubra ſindone ligata vna cum aliquo lapillo, qui ſindonem ſupernatare non permittat, in vaſe optime obturato contineantur & aqua ſeruetur, ad vſum.* *Aqua theriacalis.*

Alia aqua theriacalis ad peſtem ita conficitur; *℞. Rutæ, ſaluiæ, ana Manip.1. calendulæ, verbenæ, ſcabioſæ, ſingulorum foliorum recentium Man.2. rad. perſonatæ recentis vnc. 2. rad. enulæ campanæ recent.* C *vnc.1. quibus probe inciſis, ac contuſis affundantur vini antiquiſſimi fului lib.2. deſtillentur ex balneo mariæ, ſeu per cinerem, demum accipiantur aquæ huiuſmodi per deſtillationem extractæ lib.2. theriacæ optimæ, mithridatii probatiſſimi, ana vnc. 3. diaſcordii vnc.1. reponantur in vaſe vitreo optime obturato in loco tepido per hebdomadam, ac quotidie agitentur, donec aqua aureo colore infecta vim omnem medicamentorum exceperit, tunc autem ſenſim à fœcibus ſubſidentibus, ſeparetur, ac reponatur in alio vaſe vitreo, in quo diligenter obturato ſeruetur ad vſum, ſeu deſtilletur in balneo mariæ, aut per cinerem, & conſeruetur, vt dictum eſt,* cuius viris, ac mulieribus vnc.2. puerulis autem vnc.1. præbetur ad ſudorem eliciendum & tutanda interna viſcera à veneno, quod ipſa opprimat. *Alia.*

Alia aqua theriacalis aduerſus peſtem ita paratur: *℞. cinnamomi, Zedoariæ, radicum valerianæ, radicum pimpinellæ, rad. tormentillæ, foliorum roſarum, ana drach.1. caryophyllorum drach. ſem. nucis muſcatæ, macis, rhabarbari, carabe, ſeſeleos, meliſſæ, maioranæ, ſcabioſæ, rad. enulæ, ſeminis ſeſeleos, ana drach. ſem. florum bugloſſi, florum anthos, florum borraginis, cornu cerui vſti, rutæ, coriandri præparati, ana drach.1. ſantali citrini & rubri, ſpodii, corticum citri, doronici, terræ ſigillatæ, dictamni Cretici, ana drach. ſem. ſpecierum diagemmæ, ſpecierum liberantis, ſpecierum lætificantis Almanſoris, ſpecierum diarrhodon Abbatis, ſpecierum diamargaritonis, hyacinthi, ſmaragdi, margaritarum ſplendidarum, ana drach.1. mithridatii, theriacæ, ana vnc.4. boli armeni dr.1. foliorum auri, foliorum argenti, ana numero 7. aquæ ardentis optimæ libræ 5. contundantur contundenda & in vaſe optime operto macerentur in prædicta aqua per triduum, dein* D *deſtillentur ex balneo mariæ*; eius autem liquoris, qui inde extrahitur, tribuuntur drachmæ quatuor cum aliqua ex aquis cordialibus refrigerantibus, quæ medicamenti calorem remittant. *Alia.*

Altera aqua theriacalis ad præcauendos homines à peſte, antedictis longe ſimplicior, ſatis tamen efficax & ipſa, ita conficitur: *Accipitur ſonchi, vincetoxici, rutæ caprariæ, quam vulgo lauaneſem appellant, morſus diaboli, ebuli, cardui benedicti, carlinæ, betæ, herbæ lucciolæ, dictamni albi, verbenæ, ſcabioſæ, cuiuſque æqualis portio, quarum ſtirpium folia vna cum radicibus aliquantiſper incidantur, ac contundantur, & deſtillentur, deinde accipiantur quatuor libræ aquæ inde extractæ & ad eas adiiciantur theriacæ optimæ, mithridatii electiſſimi, diaſcordii, ana vnc.2. ſoli exponantur per hebdomadam, ac frequenter agitentur, donec aqua vim medicamentorum abſorpſerit, inde per filtrum percoletur*, cuius quotidie ſummo mane vncia ſumatur vna cum aliquo electuario cordiali. *Alia ad præſeruandum à peſte. Lauaneſe.*

Aqua theriacalis pro morbo Gallico, accipit *ſcobis ligni guaiaci lib.1. radicis chinæ conciſæ vnc.1. theriacæ optimæ vnc.2. conſeruæ roſarum, borraginis, bugloſſi, ana vnc.2. conſeruæ helenii, anthos, ana vnc.1. ſpecierum electuarii de gemmis, electuarii lætificantis, Galeni, diamargaritonis Nicolai, ana drach.2. lignum vna cum china per diem, ac noctem maceretur in libris ſex vini albi, ac totidem aquæ ex deſtillatione fumiterræ, dein adiiciantur confectiones, ac ſpecies antedictæ, diutius agitentur ſimul in vaſe optime operto, poſtea* *Aqua theriacalis contra morbum gallicum.*

ſuper calidos cineres in vaſe duplici deſtillentur; aquæ autem, quæ extrahitur, adiiciatur ſacchari, quod ſatis eſt, ac potanda detur iis, qui conualeſcunt ex morbo gallico, cuius reliquias mirifice reſtinguit. E

Alia. Aqua theriacalis ſecunda pro morbo gallico, accipit *theriacæ veteris lib.1. acetoſæ M.3 florum chamameli, pulegii, graminis, cardui benedicti, ana M.2. macerentur per diem, ac noctem in vino albo, ac deſtillentur, & aqua, quæ excipitur, ſeruetur ad vſum, cuius vnciæ duæ dantur cum tribus vnciis aquæ bugloſſæ, ſeu fumiterræ, vbi ægrotantes lectum, ſeu ſtufam ingrediuntur*, mirifice autem curat dolores gallicos, præſertim ſi exhibeatur vna cum decocto milii ſolis, vel lardanæ, aut etiam ligni guaiaci, ſeu ſalſæ patillæ, vel cinæ.

Alia. Aqua theriacalis tertia pro morbo gallico propulſando accipit *ligni guaiaci lib. ſemis, aquæ communis lib.8. vini albi lib.2. aquarum fumariæ, cichorii, chamameli, ana lib.1. maceretur lignum in dictis liquoribus, per noctem ſuper cinerem calidum, deinde adiiciantur polypodii querni li. ſem. epithymi vnc.2. aſparagi vnc.5. conſeruæ roſarum, cichorii, borraginis, bugloſſi, ana drach.3. theriacæ optimæ, conſeruæ enulæ, ana drach.4. deſtillentur in vaſe duplici bene operto, atque obturato*; aqua autem, quæ inde emanat, magna cum conferentia datur ſummo mane iis, qui ægrotant lue gallica ad ſudorem prouocandum & morbi vires frangendas.

Aqua vitæ optima. Aqua vitæ optima ad ſui apparatum accipit *florum lauendulæ, florum anthos, ſabinæ, meliloti, chamameli, ana Manip.j. florum primulæ veris, florum tiliæ, ana Manip.2. macerentur omnia per diem, ac noctem in libris quatuor aquæ vitæ communis, deinde ex balneo mariæ deſtillentur, ac ſeparetur aqua, quæ inde emanat, ita vt libra quæ priori loco excipitur, peculiariter ſeruetur, ſicque deinceps aliæ, quæ emanant, ſeorſum excipiantur, ac ſeruentur*; prima autem omnium præſtantiſſima eſt, & hinc ſecunda, poſtmodum tertia; huiuſmodi aqua feliciſſime iis datur, qui cum ſemel in apoplexiam inciderint, atque paralyſim, timent, ne iterum ab iiſdem affectibus offendantur, perbelle enim ab ipſis homines præſeruat. F

Alia. Aqua vitæ longe validior ita paratur. *Accipiuntur florum primulæ veris, florum roris marini, maioranæ, iuæ arthetica, ana Manip.j. ſchœnanthi drach.3. ſpecierum diamoſchi, ſpecierum diapliris, ſpecierum diambræ, ſpecierum aureæ Alexandrinæ, ſpecierum confectionis anachardinæ, ana vnc.S. cubebarum, ligni aloes, nucis muſchatæ, caryophyllorum, macropiperis, carpobalſami, ana drach.j. radicum acori, radicũ ireos, radicum ariſtolochiæ rotundæ, ana vnc.j.ſem. ſeminis ſileris montani, pœoniæ, fœniculi, ana drach.j. aquæ ex deſtillatione herbæ paralyſis, ſaluiæ, betonicæ, ana lib.j. aquæ ex deſtillatione florum tiliæ lib.j.ſem. ſagapeni opopanacis, myrrhæ, gummi iuniperini, ana drach.j.ſem. miſceantur omnia ſimul, ac macerentur in prædictis aquis per octo dies, poſtmodum deſtillentur ter in cineribus calidis, vel vapore, ſiue balneo ſicco.* maxime autem prodeſt huiuſmodi aqua in præſeruandis hominibus ab apoplexia & propulſandis omnibus ægritudinibus frigidis ipſorum neruorum: curat præterea eiuſmodi aqua paralyſim, oris torturam, ſpaſmum, ac mirifice loquelam reſtituit, quæ ob linguæ reſolutionem perierit.

Alia. Tertia Aqua vitæ eiuſdem valoris in propulſandis iiſdem affectibus hunc in modum paratur. *℞. ligni aloes, macis, piperis longi, ana drach.2. cinnamomi electi vnc.j. & S. zinziberis vnc.j. caryophyllorum, nucis muſchatæ, granorum paradiſi, ana drach. S. florum ſaluiæ odoratæ lib. j. florum roſarum rubrarum drach.2. citrariæ vnc.5. ſtœchadis, arabici vnc.S. roris marini, maioranæ, ana drach.6. baccarum lauri vnc.ſem. galangæ, calami aromatici, cubebarum, maſticis, cardamomi, ana drach.1.ſem. corticum citri dr.6. lauendulæ, meliſſæ, betonicæ, ana dr.6. rutæ vnc.S. caſtorei, ſpicæ nardi, ana dr.1. contundantur omnia craſſo modo, ac per decem dies infundantur in vini maluatici deſtillati lib.10. inde deſtilletur lento igne in alembico optime obturato, ac poſtmodum vaſe vitreo excipiatur, in cuius fundo iaceant ambræ griſeæ, moſchi orientalis, ana ſcr.2. linteo inuoluta, ac ſeruetur vas optime opertum, ne euaporet.* G

Aqua vitæ contra Epilepſiam. Aqua vitæ pro depellenda epilepſia accipit *florum liliorum conuallium libram vnam. Vini fului generoſi & antiqui quod ſatis eſt, macerentur flores in vino per octo dies, poſtea deſtillentur per balneum mariæ lento igne, deinde ad liquorem, qui inde emanauit, addantur aquæ ex deſtillatione ceraſorum nigrorum lib.1.ſem. florum anthos Man.j. florum lauendulæ Man.j.ſem. caryophyllorum dr.1. macis ſcr.2. ſcillæ præparatæ dr.2.ſem. dictamni albi dr.2. cubebarum dr.S. viſci querni dr.5. ſeminum pœoniæ dr.3. radicum pœoniæ dr.4. incidantur incidenda & ſimul mixta ſeruentur in loco tepido per quatuor dies, & interim frequenter conquaſſentur, ex quo tempore in balneo Mariæ deſtillentur, & aqua inde emanans ſeruetur in vaſe vitreo optime operto*, ſiquidem mirifice prodeſt in mulcenda epilepſia, cuius acceſſiones & mitiores reddit, & minus frequentes, præterquam quod interdum ipſas prohibet, ne amplius reuertantur.

Alia pro recuperanda memoria. Aqua vitæ pro recuperanda memoria, accipit *aquæ ardentis optimæ lib.S. aquarum bugloſſæ, meliſſæ, betonicæ, ſtœchadis, florum lilii conuallii, ana lib.S. florum anthos, roſarum rubrarum, bugloſſæ, maioranæ ana Man.1. ſpecierum diapliris, ſpecierum diacaſtorei, ana dr.3. ſpecierum confectionis anacardinæ vnc.j. infundantur prius flores contuſi recentes, ſi haberi poſſunt, ſin minus, aridi, in prædictis aquis, mox ſpecies, maneant omnia ſimul in ſole, ſeu loco digeſtionis per menſem, poſtea extrahatur aqua per alembicum in balneo Mariæ*, cuius vnciæ duæ ſingulo quoque mane potandæ exhibeantur hominibus ieiunis, quorum memoria ſit reddita imbecillis, mirifice enim ipſam reſtituit, ac ſimul ingenium, alioquin hebetiorem acuit. H

Alia. Aqua vitæ admodum precioſa pro frigidis cerebri & neruorum affectibus propulſandis, accipit ad ſui apparatum *piperis albi, piperis longi, cardamomi ana vnc. S. galangæ, macis, granorum paradiſi, caryophyllorum ana drach.5. zinziberis, ligni aloes, cinnamomi, cubebarum ana dr.5. ſaluiæ, nardi gallicæ, rutæ, pulegii, menthæ, maioranæ, roris marini, aſparagorum, florum anthos, roſarum rubrarum ana Man.S. aniſi, fœniculi ana vnc.j.ſem. cumini ſylueſtris vnc. S.ſem. cumini Romani, coriandri, ſinapis ana vnc.ij.ſem. pœoniæ vnc.j. dictamni albi dr.3. radicum pœoniæ, doronicorum, ana vnc.S. radicum enulæ, radicum iridis ana vnc.j. radicum angelicæ, rad. pimpinellæ ana vnc.S. ſacchari candidi albi lib.2. ſingula inciduntur ac modice conteruntur, & ex vino generoſo quinquies deſtillato ac correcto macerentur in fimo, vel aqua calente, diebus quatuordecim, vaſe vitreo diligentiſſime obturato, deinde operculum roſtratum ſuperimponatur, & com-*

miſſuris

A miſſuris luto oblinitis ex modico igne per balneum deſtillentur, poſtmodum vas aperiatur, & liquor, qui ef-
fluxit rurſus ſuper faces fundatur, iterumque vt antea enocetur, quod quinquies iteretur, poſtremo aqua ar-
dens deſtillata vitro conditur, & adiectis croci orientalis ſcr.j. moſchii orientalis, ambræ griſeæ ana dr.2. fo-
liorum auri numero 100. optime clauditur vas ac expectatur, donec aqua vniuerſam vim huiuſmodi medi-
camentorum extraxerit; eſt autem hæc aqua præſtantiſſima ad apoplexiam, epilepſiam, vertigines, pa-
ralyſim, alioſque cerebri ac neruorum frigidos affectus præcauendos, & curandos; datur autem pon-
dus vnius drachmæ ex aqua tiliæ, betonicæ, ſeu ſtœchadis, aut meliſſæ.

Si quis præ nimio ſumptu ab eiuſmodi aquæ apparatu ſe recipiat, ne penitus ægrotantes deſti-
tuantur præſidiis oportunis, eam parare poterit quam nunc ſubiungemus, cuius pondere, prout fie-
ri poteſt vis æquabitur ſuperioris, ita autem confici debet. Accipiantur ſpecierum diacaſtorei vnc.4. *Alia mino-*
caryophyllorum, cardamomi, macis, corticum citri ana vnc.j. cinnamomi, ligni aloes, zinziberis, coſti ana *ris ſumptus.*
dr.j. ſem. calami aromatici vn.2. polii montani, pyretri ana drach.j. ſem. florum ſaluiæ, lauendulæ, roris ma-
rini ana Pug.2. florum ſtœchadis Pug.3. foliorum ſaluiæ, foliorum lauri ana Man. ſem. nardi ſcr.j. croci dr.
S. moſchi optimi, ambræ griſeæ ana grana 8. omnia inciduntur ac conteruntur & macerantur per quatuor
dies, ac totidem noctes ex tribus libris aquæ ardentis tenuiſſimæ, quæ ex vino generoſo & antiquo ſit ex-
tracta & pluries rectificata, demum deſtillantur exceptis moſcho, croco & ambra, hæc ſiquidem ſindone in-
uoluta reponenda ſunt in vaſe, in quo aqua ſeruatur optime operto, atque obturato; datur autem à duabus
B ad quatuor drachmas, ad prædictos frigidos cerebri ac neruorum affectus, tam præcauendos, quam
curandos.

Aqua ad hydropem ita conficitur. Accipiuntur eupatorii, endiuiæ, ſcolopendrii ana Manip.j. *Aqua ad*
herbæ peti Man.3. florum ireos, florum ſambuci ana Pugil.j. radicum aſparagi, apii, fraxini, rubeæ, tormen *hydropem.*
tillæ, acori ana vnc. S. ebuli, ireos ana vnc.j. S. ſem. cucurbitæ, melonum, citrulli, cucumeris, endiuiæ, ſcariolæ,
lactucæ, portulacæ, halicacabi ana dr.2. corticum tamaricis, capparum, ana vnc. S. corticum ſambuci, ebuli
ana vnc.2. hepatis lupini vnc.2. & S. ventriculorum gallinæ ſiccorum vnc. Sem. ſcillæ vnc. S. acinorum ſam-
buci Man.2. cantharidum dr.j. ſucci herbæ peti l.j. S. ſucci ireos, ſucci ebuli, ſucci ſambuci ana vnc.4. aquæ
herbæ peti l.j. Sem. aquæ florum ſambuci, ireos, radicum ebuli, corticum ſambuci ana li. S. aceti vnc.2. mellis
vnc.4. cinnamomi electi vnc.j. ſpicæ indicæ dr.2. contundantur contundenda, ac probe adinuicem miſcean-
tur, & macerentur per diem ac noctem, deinde ex cineribus igne admodum lento deſtillentur, aquæ autem,
quæ emanauit, adiiciantur ſalis abſinthii drach 4. cuius datur quotidie vncia vna cum dimidio alterius
vnciæ, ſummo mane ſtomacho exiſtente adhuc ieiuno.

Aqua ad phtiſim propulſandam, ita deſcribitur à iunioribus. Accipiantur limacum ſeu cochlea- *Aqua ad*
rum mundatarum & inciſarum l.j. carnis caponis inciſæ lib. S. caudarum cancrorum mundatarum & in- *phtiſin.*
ciſarum vnc.3. pinearum mundatarum, amygdalarum dulcium ana vnc.3. ſeminum melonum, cucurbitæ,
citrulli, cucumeris ana vnc. Sem. ſemin. papaueris albi drach.2. paſſularum ficuum, ſebeſten, iuiubarum, gly-
C cyrrhizæ ana vnc. Sem. gummi tragacanthi, gummi arabici ana dr.2. thuris, maſticis ana dr.j. boli armeni,
terræ ſigillatæ ana dr.6. radicis conſolidæ maioris lib. S. herbæ Nicotianæ M.2. conſeruæ roſarum, violarum,
borraginis, ireos, enulæ ana vnc j. pulmonis vulpini drach.6. ſanguinis draconis dr. 2. ſpecierum diagemmæ,
diamarga. frig. lætitiæ ana dr.2. oſſis de corde cerui ſcr.j. roſarum rubrarum drach.3. aquæ conſolidæ maioris,
tuſſilaginis, nicotianæ ana li. S. aquarum meliſſæ, bugloſſæ, capil. veneris ana lib. S. medullæ panis albi in vino
maluatico infuſæ q. ſ. contundenda contundantur & omnia adinuicem miſceantur, atque ex cineribus, vel
balneo mariæ deſtillentur.

Aqua ad viſum accipit mellis drach.10. ſucci fœniculi, chelidonii, rutæ, eufragiæ, ana vnc.2. ſarco- *Aqua oph-*
collæ, antimonii, tutiæ, aloes, ana vnc.5. fellis caponum, gallorum, gallinarum, ana drach.2. nucis muſchatæ, *thalmica.*
croci, caryophyllorum, ana vnc.j. ſacchari candi de ſyrupo roſarum drach.vj. hepatis hircini ſani vnc.2. Sem.
anthos Manip.5. contundenda tenuiſſime contundantur, & hepar in fruſtula incidatur, deinde omnia miſce-
antur, & ponantur in vitreo alembico, ac ſecundum artem bis deſtillentur; aqua, quæ inde emanat, viſum
caliginoſum mirifice clarificat, & ſanitatem oculorum conſeruat intra oculos poſita.

Aqua ſecunda ad viſus obſcuritatem accipit ſeminum fœniculi, petroſelini apii, ſileris montani, ani *Alia.*
ſi, carui, gallitrici, ana drach.3. radicum chelidoniæ, acori, betonicæ, agrimoniæ, tormentillæ, rutæ, verbenæ,
ana vnc. Sem. terantur & ponantur prima die in vrina pueri, ſecunda in vino albo, tertia in lacte mulieris,
ſeu aſinæ, quarta die deſtillentur, & aqua, quæ inde emanat, ſeruetur in vaſe vitreo optime obturato, mirifice
D enim viſum acuit, & oculorum caligines tollit, ac maculas & panum adimit.

Aqua ad propulſandam colicam, ac nephriticam paſſionem, accipit amygdalas amaras numero *Aqua con-*
20. amygdalas nucleorum perſicorum numero centum quinquaginta; animularum nucleorum ceraſiorum, *tra colicam*
quæ maraſcha dicuntur vnciæ 2. florum ſambuci aridorum Manip. j. contundantur omnia, ac per diem, & *& nephri-*
noctem macerentur in libris duabus vini maluatici, quod garbum dicunt, ac contineantur in balneo mariæ *tin.*
modice calido, demum ex eodem balneo deſtillentur, & aqua, quæ emanat, ſeruetur in vaſe vitreo diligentiſſi-
me obturato; mirifice autem conducit ad quatuor drachmas epota, ſeu per ſe, ſeu cum iure pulli galli-
nacei, ad diſcutiendum craſſiorem flatum, qui colicum, ſeu etiam nephriticum dolorem inferat. Quæ
tutius adhibetur, dum ægri febricitent, ſi pro vino generoſo aqua ſtillaticia capilli veneris in ea confi-
cienda adhibeatur.

Aqua ſecunda ad eoſdem affectus propulſandos, accipit electuarii de baccis lauri vncias 3. electua- *Alia.*
rii ex tribus piperibus, electuarii dianiſi, electuarii diacalamenthi, ana vncias 2. electuarii Iuſtini vnciam j.
nucis muſchatæ, caryophyllorum, ana drachmas 4. galangæ drachmas 2. contundantur contundenda, atque
ad inuicem miſceantur, & iis affundantur vini maluatici, ſeu alterius vini fului antiqui, ac generoſi libræ
duæ, aquæ florum ſambuci tres, vehementer ſimul agitentur, ac per duos dies, ac totidem noctes in balneo con-
tineantur, mox ex eodem balneo deſtillentur, & aqua, quæ inde emanat, excipiatur in vaſe vitreo, ac ſeruetur
ad vſum.

Aqua ad ſuppreſſionem vrinæ.

Aqua admodum efficax ad vrinæ ſuppreſſionem, accipit *radicum aſari, radicum apii, radicum fœniculi, radicum aſparagi, radicum raphani, ana vnciam Sem. ſeminum aniſi, fœniculi, petroſelini, apii, geniſtæ, ana drachmas 2. ſchœnanthi, cinnamomi, ana drachm. 1. ſpecierum electuarii de cineribus drachmas 2. contundantur contundenda, ac per tres dies, & noctes macerentur in ſufficienti quantitate vini maluatici generoſi & aquæ ononidis, demum ex balneo deſtillentur, atque aqua ſeruetur in vaſe vitreo optime obturato, donec occaſio adhibendi ſeſe offerat.*

Aqua aluminis Faloppii.

Aqua aluminis Faloppii accipit *aquæ plantaginis, aquæ roſaceæ, ana lib. 1. aluminis rochæ, ſublimati, ana drach. 2. alumen, ac ſublimatum in tenuiſſimum puluerem redigantur, atque vna cum prædictis aquis reponantur in phiala vitrea apede, quæ vndique calido cinere circumdetur; leuiter bulliant, donec aquæ dimidium abſumatur, poſtmodum ſinatur, vt per quinque dies quieſcant, donec alumen ac ſublimatum reſideant, tuncque clara aqua à fœcibus ſeparetur, atque in vaſe vitreo optime operto ſeruetur, ne euaporet*; maxime autem valet in vlceribus putridis perſanandis, quæ alioquin ſunt contumacia, ac curatu difficilia.

Aqua aluminis magiſtralis.

Aqua aluminis Magiſtralis, quam ita noſtri appellant, accipit ad ſui apparatum, *aquæ plantaginis, aquæ roſaceæ, ana vncias 5. aceti roſa conditi vncias 2. aluminis rochæ drachmas 4. miſceantur, ac bulliant lento igne q. ſ. deinde expectetur, vt ſubſideant fœces & aqua clara extrahatur, ac ſeruetur*, vt dictum eſt, de aqua Faloppii, & adhibeatur ad eadem opera perficienda.

Aqua ad vlcera rebellia.

Aqua ad ſananda vlcera rebellia & cacheotica, noſtri vulgo maligna appellant, *accipit ſalis nitri, aluminis, vitrioli, ana lib. 1. miſceantur omnia ſimul, ac deſtillentur, ſeorſum tamen aqua ſeruetur, quæ prius, ab ea quæ poſterius emanauerit.* F

Aqua viridis magiſtralis.

Aqua viridis magiſtralis, accipit *viridis æris, aluminis, ana vnciam 1. vini albi drachmas 4. aceti albi acerrimi drachmas 2. miſceantur ſimul, atque aliquantiſper bulliant, demum permittatur, vt deſideant fœces, & liquor clarus ab illis ſeparetur; ac ſeruetur ad ſordidiſſima vlcera detergenda.*

Alia.

Aqua viridis longe validior ad idem opus peragendum, accipit *ſublimati drachmas vj. ſalis gemmæ, ſalis nitri, aluminis rochæ, ana vnciam Sem. viridis æris drachmam 1. aquæ ex deſtillatione roſarum, aquæ ex deſtillatione plantaginis, ana vnciæ 8. conterantur conterenda, ac ſimul miſceantur, præterquam æris viride, atque in vitrea phiala ſimul bulliant, donec quarta pars euanuerit, demum addatur æris viride, quod detineatur per aliquot dies, donec liquores vim æruginis abſorbeant, demum ſeparetur ac ſeruetur, vt ante dictum eſt.*

Aqua fortis.

Aqua, quæ vulgo fortis dicitur, accipit *auripigmenti, floris æris ana vnc. 2. vitrioli Romani, lib. 1. Sem. ſalis nitri lib. 2. aluminis lib. 3. omnia in tenuem puluerem reducantur, ac ſecundum artem deſtillentur*; confert & huiuſmodi ad abluenda vlcera admodum putrida, ſeu calloſa ac rebellia.

Alia corroſiua.

Aqua longe validior, quæ vim habet corrodendi inſtar cauterii, accipit *vitrioli Romani vn. 6. ſalis nitri ana vnc. 2. gallarum, ſalis ammoniaci ana vnc. 8. vitrioli non rubefacti vnc. 2. omnia in alembico vitreo deſtillentur, atque aqua, quæ inde emanat, in vaſe item vitreo ſeruetur*; confert autem ad incidendum & aperiendum quemcunque tumorem, atque abſceſſum ſine ferramentis. Modus autem vtendi eſt, vt oliuæ ſarmento, lignoue acuto in hac aqua madefacto, tumor incidatur, qua pariter & verrucæ, ſeu G porri auferuntur.

Lac virginis.

Aqua, quæ virgineum lac à modernioribus appellatur, accipit *aluminis crudi vnc. vj. decoquantur in duabus libris aquæ fontanæ, donec tertia pars euanuerit, demum accipiantur litargirii drach. 4. aceti albi admodum acris lib. 1. S. decoquantur iterum, donec vna duntaxat libra ſuperſit, colentur & commiſceantur eiuſmodi aquæ inter ſe, ac ſpathula tamdiu agitentur, donec albeſcant.*

De Zulapiis & Serapiis. CAP. VI.

INfuſa & decocta, de quibus *ſuperius* egimus, ferè potiones ſunt, quibus ſubiicienda videntur Zulapia & Serapia, quæ fiunt ex infuſis, aut ex decoctis, aut ex ſuccis, ſeu etiam ex aquis per deſtillationem eductis, & ſimul etiam ex melle & ſaccharo, incoquunturque ita, vt craſſiora euadant, non tamen ita, vt non ſint idonea potui.

Eiuſmodi compoſitiones maxime reperiuntur apud Arabas & recentes auctores; nam apud veteres græcos non ita leguntur, quamquam [a] Dioſcorides *quinto libro*, quo de vino roſaceo ſcribit, ex ſucco roſarum & melle fieri rodomeli, [b] & Galenus ad morbos oris compoſitionem laudat, quæ habet ſuccum ex moris, vel ex batinis, vel ex piris agreſtibus, vel ex malis cotoneis cum melle mixtis, atque incoctis: quæ non videntur abhorrere ab iis, quas diximus apud Arabas, & recentes Medicos legi, H quæue nunc parantur à pharmacopolis; veteres tamen magis vtebantur oxymelle, vel mulſa, quibus herbas incoquebant, vel macerabant, magis, quàm Serapiis, aut Zulapiis. Paulus [c] commemorat ἡδέα καὶ ὠφέλιμα πόματα, hoc eſt, potiones ſuaues & vtiles, quæ ab iis non abhorrent. Hoc autem intereſt inter Zulapia & Serapia, quod illa ſuauiora ſunt, bibuntur in cœna & prandio diluta, non ſecus, quàm vinum, conficiunturque ex infuſis, vel ex aquis per deſtillationem eductis raro ex decoctis, aut ex ſuccis, ſimpliciora ſunt, & minus incoquuntur, quod minus etiam ſeruari ſoleant. At Serapia inſuauiora ſunt, magis mixta, magis cocta, magisque fiunt ex ſuccis & decoctis, quam ex infuſis, aut ex aquis per deſtillationem eductis, & pro ſaccharo accipiunt aliquando mel: quamobrem bibuntur loco vini, aut ad extinguendam ſitim ſicut Zulapia, ſed loco medicamenti, primo quidem, vt ſuccos purgandos tales reddant, vt facilius educi poſſint, deinde etiam, vt calefaciant, refrigerent, madefaciant, ſiccent, adſtringant, laxent, leniant, detergant, incidant, aperiant, ſicq; aliquod opus præſtent internis partibus neceſſarium.

a Dioſc. l. 5. c. 3.
b G. l. 6. catatop. c. 1.
Differentia inter Zulapia & Serapia.
c Paul. Ægineta l. 7. c. 15.

Sed præſtat nunc ſigillatim vniuſcuiuſque facultatem, ac compoſitionem intueri, ſumto initio à Zulapiis, quæ ſimpliciora ſunt.

A Zulapium roſatum accipit *infuſi roſarum libram vnam & ſemis ſacchari libram j. quæ coquuntur, lento igni, pro infuſo accipere poſſumus & aquam ex roſis per deſtillationem eductam, neque minus ſuaue eſt;* poſſumus & ſuccum roſarum accipere, ſed iam inſuauius erit, & ad Serapii vim accedet. Suauiſſimum inter cætera illud eſt, ad cuius apparatum accipiuntur *ſacchari optimi lib. 4. diſſoluantur cum duabus libris aquæ communis, ac totidem aquæ roſaceæ, atque interim, dum feruet, adiiciantur ei aliquot guttæ mali limonii, ſeu aurantii acidi, mox vbi probe ſit coctum eiuſmodi Zulapium, percoletur, ac ſeruetur ad vſum:* habet autem vim refrigerandi, & idcirco ſuccurrit febribus; tum cordis, thoracis, & ventriculi ardori, ac mirifice ingentem ſitim extinguit.

Zulapium violatum pro roſis accipit violas, ac ſimiliter infuſum, vel aquam per deſtillationem eductam, vel ſuccum: refrigerat, madefacit, & idcirco medetur febribus acutis, lenit aſperitatem thoracis, ac gutturis, medetur tuſſi ſiccæ: ſunt & qui pro ſaccharo communi accipiunt tantundem ſacchari violæ conditi, quod etiam fieri poteſt, dum paratur zulapium roſatum; habet autem vtrumque, quod ita paretur, maiorem vim confirmandi & roborandi viſcera interna, in quorum correctionem exhibeatur. *Violatum.*

Zulapium oxalidis paratur *ter coquendo folia oxalidis ex modica aqua, quæ ſufficiat duntaxat ad tegenda folia, demum percolatur, atque ei additur æquale pondus ſacchari;* vtiliſſime datur ad remittendos febrium ardores, præſertim ex eadem aqua oxalidis dilutum. *Oxalydis.*

Zulapium ad refrigerandum iecur accipit *aquarum cichorii, lactucæ, endiuiæ, portulacæ, ana vnc. 3. ſacchari clarificati libram vnam, coquantur ſimul ad Zulapii conſiſtentiam.* *Aliud refrigerans epar.*

B Zulapium zizforum fit *ex zizifis magnis, pinguibus numero centum, coctis in libris quatuor aquæ, dum duæ abſumantur, reliquis adiiciantur lib. 1. ſacchari, coquunturque rurſus & fit Zulapium,* quod valet ad tuſſim, ad aſperitatem gutturis, ad lateris dolorem, ad ſputum tenue, quod craſſius reddit, ita vt facilius expelli poſſit. *Ziziphorum.*

Zulapium longum pectorale dictum, eo quod pectori plurimum proficiat, accipit *violarum ſeminis melonis, vuæ paſſæ, capilli veneris, & hordei mundi, ana Man. 5. mixaria numero x. zizifa numero xij. palmulas numero iij. caricas num. ij. pruna numero xij. incoquantur omnia in ſufficienti quantitate aquæ communis, demum percoletur aqua, ac ſingulis tribus libris adiiciantur penidiorum vnc. 3. ſerapii violati, atque oxymelitis ſimplicis, ana vnc. 1. demum clarificetur, ac ſeruetur, donec vtendi occaſio ſeſe offerat.* *Pectorale.*

Zulapium paſſularum accipit *vuarum paſſularum libram, aquæ communis, quod ſatis, & coquantur paſſulæ ita vt contabeſcant, deinde accipiantur, eiuſmodi decocti percolum transfuſi libræ 4. penidiorum libræ 2. iterum ſimul bulliant, donec Zulapii formam acquirat.* *Paſſularum.*

Zulapium ſimplex à recentioribus appellatur, quod fit ex *vna parte aquæ fontis & tribus ſacchari,* quo febricitantes vtuntur diluto ex aqua pro potu in cœna, & prandio. *Simplex.*

Zulapium acetoſum idem à recentioribus appellatur & ſerapium acetoſum ſimplex, differt tantum coctura, quod ſerapium magis coctum eſt, & minus potui iocundum, zulapium minus coctum & iocundius eſt: ducit autem nomen ab aceto; differt ab oxymelle, quod fiat ex ſaccharo: accipit *aquæ* *Acetoſum quomodo differat ab oxymelle.*
C *fontis libras iiij. ſacchari lib. 5 quæ coquuntur dum pars dimidia abſumatur, detrahiturque aſſidue ſpuma, coctura fit in vaſe lapideo ſubiectis carbonibus accenſis, aut flamma exigua ſine fumo, adduntur que aceti albi clari lib. duæ, vel ſi validius quæras 3. ſi validiſſimum 4.* habet autem vim refrigerandi, idcirco aptatur ad compeſcendum feruorem flauæ bilis, extenuat ſuccos craſſos & glutinoſos ita vt expulſioni reddantur idonei, quamquam ratione aceti nocet humoribus melancholicis.

Zulapium ad ſiſtendum ſanguinem accipit *aquæ pediculorum roſarum, aquæ ſanguinariæ,* id eſt, *centinodiæ, aquæ burſæ paſtoris, ana vnc. iiij. ſacchari albi lib. 5. miſceantur, ac coquantur ſimul ſecundum artem, ac fiat Zulapium.* *Aliud ſiſtens ſanguinem.*

Zulapiis [a] non diſſimiles compoſitiones ſunt hydromalum & hydroroſatum Pauli Ægineta. [a] *Paul. l. 7. c. 15.*

Accipit hydromalum *ſucci malorum cotoneorum lib. iiij. mellis libras vj. aquæ lib. viij. quæ ad zulapii craſſitudinem incoquuntur:* habet autem refrigerandi vim ſimul & adſtringendi ita vt valeat ad alui profluuium cum febre. *Hydromalum.*

Hydroroſatum accipit *roſarum purgatarum lib. iiij. aquæ lib. viij mellis lib. vj. incoquuntur ad Zulapii craſſitudinem & percolatur,* fereque vim eandem habet, quam zulapium roſatum, ſed paulo minus frigidum eſt, quod pro ſaccharo mel accipiat. *Hydroroſatum.*

Mulſa vero, oxymel & apomeli, quæ eiuſmodi potionibus adnumerari poſſunt, traduntur à no-
D bis *in libro de ratione victus,* quo de potione, atque idcirco nunc omittentur, quamquam oxymel ſimplex, oxymel compoſitum, rodomel acetoſum iam inter ſerapia nominentur, ſicut & oxyſaccharum, ad quæ iam accedimus.

Oxymel fit ex *aceti parte vna, mellis partibus duabus, aquæ partibus quatuor:* quamquam aliquando aceti plus adiicitur, primum autem aqua & mel ſimul concoquuntur, vbi deſpumata probe ſunt, additur acetum ſemperque deſpumatur, valet autem [b] ad ſuccos craſſos, ac lentos extenuandos, atque incidendos ſine calore manifeſto, & idcirco conuenit febribus, præſertim pituitoſis, viſcera ab obſtructione liberat, ſputum euocat, quamquam immodice ſumptum tuſſim excitat, & inteſtina abradit. *Oxymel.* [b] *Hippoc. l. 3. acutorũ, & G. in co.*

Oxymel compoſitum accipit *corticum radicum apii, fœniculi, ana vnc. 2. ſeminis aniſi, fœniculi, apii, ana vnc. 1. cortices mundentur, atque incidantur, quibus in lapideo vaſe poſitis affundantur aceti albi optimi & antiqui lib. x. aquæ libræ xx. macerentur per diem, ac noctem, poſtmodum coquantur, donec tertia pars abſumatur, dein colentur, atque adiiciantur mellis optimi lib. x. iterum coquantur lento igni, quod ſatis eſt;* eadem opera præſtat, ac ſimplex, ſed longe maiori cum efficacia. *Oxymel compoſitum.*

Oxymel compoſitum aliud, accipit *corticum radicum apii paluſtris, fœniculi, petroſelini, ruſci,* *Aliud.*

aſparagi,ſingul. vncias 2. ſeminis apii paluſtris, fœniculi ana vnciam vnam, aquæ libr. 12. aceti libr. j. macerantur omnia, incoquunturque dum altera pars humoris abſumatur, deinde adiicitur mellis quod ſatis eſt; habet autem vim incidendi, tenuandi, detergendi, aufert obſtructionem iecinoris ac lienis, medetur febribus diuturnis, quæ à craſſa bile flaua, à pituita, ab humore melancholico oriuntur; Eiuſmodi oxymel pituitam educet, ſi, dum coquitur, medulla ſeminis cnici linteo raro alligata, adiiciatur, id, quod efficacius præſtabit, ſi ſimul etiam turbith cum zinzibere in linteo alligetur, accipere autem conuenit *medullæ cnici drach. 1. turbith drach. 3.* E

Scilliticum.
a Dioſc. l. 5. c. 21.
Aceti ſcillitici præparatio.

Oxymel ſcylliticum fit ex *aceti ſcillitici lib. 2. mellis deſpumati libris 3. ſimul coctis;* fit autem acetum ſcilliticum in hunc modum; *accipiantur ſcillæ candidæ, a conciſæ, fragmenta lino traiecta modicis interuallis, ne ſe contingant, in vmbra xxxx. dies ſiccentur, iterum purgentur ac ligneo gladio incidantur, ſeu manibus in fragmenta conuertantur, deinde ſingulis ſcillæ ſiccatæ libris octo libra optimi aceti affundantur, reponantur in vaſe vitreo ſeu figulino vitro illito oris anguſti, quod optime obturetur, debetque vas per quadraginta dies ſoli exponi, tum eximitur ſcilla & expreſſa abiicitur, acetum vero purgatum ſeruatur ac reponitur; nam vetuſtum validius efficitur:* valet oxymel ſcilliticum ad incidendos & extenuandos craſſos & lentos ſuccos, quo nomine prodeſt ventriculo ac viſceribus affectis, ſanat ructum acidum, confirmat veſicam reſolutam, medetur & præfocationi vteri, ac prodeſt arthritidi.

Compoſitum.

Oxymel etiam ſcilliticum compoſitum parari poteſt, cuius apparatus in eo duntaxat à compoſito oxymelle paulo ante expoſito differt, quod pro ſimplici aceto ſcilliticum adhibetur. F

Oxymel etiam compoſitum fit ad humorem melancholicum educendum, & aliud ad pituitam craſſam, aliud item ex calamentho ad detergendum, ſed ſatis fuit ſuperiora exempla propoſuiſſe.

Serapium acetoſum.

Serapium acetoſum à recentioribus dicitur idem quod zulapium acetoſum, ſupra expoſitum, quod cum pro melle accipiat ſaccharum, minus detergit atque extenuat, ſed ſuauius eſt.

Oxyſaccharum ſimplex.

Oxyſaccharum ſimplex accipit *ſacchari libr. 2. aceti libr. j. quæ ſine aqua coquuntur quantum ſatis eſt;* valet hæc potio ad extinguendum ardorem flauæ bilis, & ad capitis dolorem qui inde proficiſcitur.

Aliud Nicolai.

Oxyſaccharum ſimplex Nicolai accipit *ſacchari optimi libram vnam, ſucci granatorum acidorum vnc. 8. aceti vnc. 4. miſcentur omnia ſimul & coquuntur in vaſe ſtanno illito, donec ſyrupi formam acquirant;* ſatis iucundum eſt, confert febribus tertianis, quotidianis acutis, extinguit inflammationem, aperit obſtructiones viſcerum internorum, confirmat ventriculum, exhilarat cor, excitat appetentiam.

Compoſitum.

Oxyſaccharum compoſitum accipit *capillorum veneris, ſcolopendrii, polytrici, hepaticæ, graminis, radicum ruſci, rad. fœniculi, radic. aſparagi, violarum ana vnciam vnam, miſcentur omnia ſimul antea conciſa, ac macerantur per triduum in ſufficienti quantitate ſucci granatorum acidorum, deinde coquuntur ex arte, & valenter exprimuntur, ac percolantur, mox ad liquorem percolatum debita portio adiicitur ipſius ſacchari, & ad ſerapii formam iterum coquitur;* ſatis autem eſt pro ſingulis octo liquoris libris, duas libras ſacchari adhibere, incidit huiuſmodi ſerapium pituitam ac bilem alioquin craſſiorem & aduſtam, aperit obſtructiones iecinoris, lienis, ac renum, prodeſt diſuriæ, ſtranguriæ. G

Serapium acetoſum ſimplex.

Serapium acetoſum non ſolum fit ſimplex, ſed etiam compoſitum, quod etiam multiplex eſt, ſingulorum tamen particularia exempla exponemus, ſumpto initio à ſimplici; cuius deſcriptio talis eſt; *Accipe aceti vini albi lib. 3. ſacchari albi lib. 5. aquæ fontis lib. 4. ſaccharum in vaſe figulino cum aqua coquatur ac deſpumetur, ita vt clarum fiat, dein adiiciatur acetum ac ſimul mixta coquantur, donec formam ſerapii obtinuerint,* communiter adhibetur ad parandum quemcunque ſuccum, leuiter tamen refrigerat, viſcera lenit, ſitim leuat, ac ratione aceti attenuat craſſos humores, incidit viſcidos, duros emollit, ineptos euellit, vbique penetrat, oppilationes aperit, vrinam prouocat, putredini reſiſtit, & humorum prauitatem corrigit, & ea ratione prodeſt in febribus peſtilentibus ac mali moris, licet ratione remiſſæ frigiditatis tenues ac ſubtiliores humorum partes condenſet.

Compoſitum de duabus radicibus.

Serapium acetoſum compoſitum de duabus radicibus, accipit *aquæ fontis lib. 10. radicum apii, fœniculi, vtrarumque vnc. 3. nonnulli etiam addunt radicum intybi tantundem: ſeminis apii, fœniculi, aniſi ſingul. vnciam vnam, ſeminis intybi vnc. ſemis, coquuntur lento igne donec altera pars aquæ abſumatur, reliqua colatur, cui adduntur ſacchari libræ 3. aceti albi libræ duæ, quæ incoquuntur ad iuſtam craſſitudinem:* habet autem vim incidendi ac detergendi bilem craſſam ac pituitam, detergitque obſtructionem iecinoris ac lienis, atque aperit.

De quinque radicibus.

Serapium acetoſum de quinque radicibus accipit *radicum apii, fœniculi, petroſelini, ruſci, aſparagi ana vnc. 2. aquæ fontis lib. 10. incoque, dum dimidium abſumatur, quod supereſt exprime, & percola, tum adde ſacchari lib. 3. incoque quantum ſatis eſt, in fine coctura adde aceti albi lib. j.* valet ad febres quæ vel à flaua bile, vel à pituita oriuntur, aperit obſtructiones, vrinam & ſudorem euocat; hoc ſerapium veluti & quod de duabus radicibus inſcribitur, parari poteſt etiam ſine aceto, ad libitum Medicorum, à quibus adhibetur, & vocantur ſerapium de duabus, ac de quinque radicibus ſine aceto. H

Byſantium compoſitum.

Serapium biſantium fit & ſine aceto, & cum aceto, accipit autem *ſucci intybi, apii vtriuſque lib. 2. ſucci lupuli & bugloſſi vtriuſque lib. 1. ferueſiant ſimul & purgentur, deinde quatuor libris eiuſmodi ſucci adiiciantur libr. 2. & ſemis ſacchari, decoquuntur etiam ſimul roſarum vnc. 2. glycyrrhizæ drachmæ 4. ſeminis aniſi, fœniculi, apii ſingulorum drachm. 3. ſpicæ nardi drachm. 2. cum aceto igitur fit ſerapium acetoſum de biſantiis,* alioquin appellatur de biſantiis compoſitum; nam eſt & ſimplex, quod tantum accipit *ſucci intybi, apii, vtriuſque lib. 2. ſucci lupuli, bugloſſi ana lib. 2. deſpumantur ſucci, deinde quatuor ipſorum libris adiiciuntur lib. 2. ſacchari, coquuntur dum ad iuſtam craſſitudinem peruenerint:* habet autem vim extenuandi atque incidendi ſuccos craſſos & glutinoſos, aufert obſtructionem, ſuccurrit morbo regio, medeturque febribus diuturnis: compoſitum efficacius eſt, quam ſimplex, & cum aceto, quam ſine aceto.

Simplex.

Serapium acetoſum diarrhodon.

Serapium acetoſum diarrhodon, accipit *ſucci intybi, apii vtriuſq; lib. 2. & ſemis; radicũ apii, fœniculi,*

A *culi, intybi ſingulorum vnc.2.roſarum vnc.j.glycyrrhizæ vnc.ſemis ſpicæ nardi drach.2.& ſemis;ſeminis apii,fœniculi, aniſi, ana drach.vij.quæ coquuntur in ſex libris aquæ ad conſumptionem duarum partium,deinde cum lib.2.aceti & 3.libris ſacchari fit ſerapium,*quod valet ad febres complicatas,aperitque obſtructiones iecinoris & lienis.

Serapium acetoſum ex malis cotoneis accipit *ſucci malorum cotoneorum acidorum purgati partes 10.aceti partem j.& ſemis;ſacchari partes duas,*ventriculum confirmat, vomitum cohibet,& ſitim tollit. *Ex malis cotoneis.*

Serapium acetoſum de ſuccis herbarum accipit *ſuccorum apii, fœniculi, intybi, lupuli, coctorum & purgatorum, vniuſcuiuſque lib.3.ſucci bugloſſi lib.2.& ſemis, roſarum vnc.j.ſpicæ nardi drachm.3.glycyrrhizæ vnc.j.ſeminum apii,fœniculi, aniſi, rhabarbari, eupatorii, abſinthii ana dr.v.ſacchari lib.2.& ſem.aceti lib.2.condiatur gallia aromatica dr.2.*valet ad febres putres & morbos ab obſtructione protectos. *De ſuccis herbarum.*

Mel roſaceum duplex à pharmacopolis paratur; vnum accipit *roſas ipſas inciſas, quod in conditis ponitur*, de quo agemus *in ſequentibus*, alterum accipit *ſuccum roſarum colatum*, & idcirco dicitur mel roſatum colatum,quod non videtur differre ab eo,quod [a] Dioſcorides *v.libro* rodomeli appellat,conficitur enim ex ſucco roſarum & melle,probaturque ab eo ad aſperitatem arteriæ. Ætius *lib.*3.componit rodomeli, quod accipit *ſucci roſarum ſectis vnguibus partes tres, mellis partem vnam, quæ ſimiliter mixta calido ſoli exponuntur plures dies*: ſed vbi aer nubilus ſit, & ſol non appareat, mixta cribro ſetaceo rariori excolantur, atque igni mitiori incoquuntur: habet hæc potio vim leniter adſtringendi & refrigerandi,& ob mel ſimul etiam detergendi; nam ſapor ſubamarus eſt, & ſubacris,ac leuiter adſtringit, B medetur ori inflammato & deſtillationi obnoxio atque vlcerato, medetur ventriculo æſtuanti, & à ſuccis acribus ac bilioſis tentato: prodeſt febricitantibus quouis tempore, præſertim in vigore acceſſionis:larga eius potio idoneo tempore data ſanat hominem à febre,quod ſudorem euocet,vel aluum ſollicitet,validiſſimum eſt ad ſuccos acres per aluum educendos. *Mel roſaceum.* *a Dioſ.li.5. c.30.*

Rodoſtacte [b] Pauli accipit *ſucci roſarum, detractis vnguibus, partes, 2. mellis partem j quæ incoquuntur, detrahiturque ſpuma, donec quarta pars abſumatur*: habet autem vim detergendi maiorem, quam rodomel Aetii,quod plus mellis accipiat; Eſt & aliud mel roſatum ſatis efficax, quod accipit *foliorum roſarum rubrarum contuſorum libræ 2.coquuntur in libris 4. aquæ pluuiæ,colaturæ vehementer expreſſæ adde ſucci roſarum rubrarum depurati, mellis deſpumati ana libras 4.coquantur ad iuſtam formam,* hoc ſatis egregie ventriculum detergit, & aluum laxat. *Rodoſtacte Pauli* *b Pau.l.7. c.15.*

Mel roſatum ſolutiuum à recentioribus inuentum,accipit *infuſi roſarum lib.10.mellis libr.8.quæ ſimul coquuntur,dum conſiſtant aliquantulum, nec valde fluant.*De infuſo roſarum egimus *ſupra*,qua de infuſis & decoctis, accipitur autem infuſum illud, in quo roſæ iacuerint non ter, ſed ſepties aut nouies; habet autem vim laxandi aluum, eoque magis laxat infuſum, ex quo componitur,ſi ſæpius roſas acceperit, ſimul autem detergit ventriculum, & flauam bilem purgat, quæ in eo verſatur, liberat etiam ab obſtructione primas illas venas,quæ ad inteſtina perueniant,id quod leniter præſtat ac ſine inſigni calore. *Mel roſatum ſolutiuum.*

C Mel roſatum ſaccharinum ſolutiuum à recentioribus inuentum, accipit *infuſi roſarum ſolutiui lib.6.ſacchari optimi lib.2.& S.mellis optimi libr.j.S.incoquantur ſimul, dum conſiſtant:* habet hæc potio vim laxandi aluum non ſecus,ac mel roſatum ſolutiuum antea expoſitum,niſi quod minus detergit ac minus calidum eſt, & propterea adhibetur,vbi vna cum pituita non leuis etiam bilis copia redundet. *Mel roſatum ſaccharinum ſolutiuum.*

Serapium roſatum multiplex paratur, nam & ſimplex & ſolutiuum, & ex ſucco roſarum, & ex roſis ſiccis: ſimplex accipit *infuſi roſarum lib.v.ſacchari lib 5.quæ leniter bulliunt dum ſatis craſſeſcant:* craſſeſcere autem magis debent in ſerapio, quam in zulapio, de quo *ſupra* tractauimus, accipitur autem illud infuſum, in quo roſæ ter iacuerint: valet compoſitio hæc in febribus bilioſis ad ſitim extinguendam, ventriculum confirmat, calorem extinguit, reſiſtit putredini & feruori iecinoris. *Serapium roſatum ſimplex.*

Serapium roſatum ſolutiuum eodem modo componitur *ex infuſo roſarum & ſaccharo*,ſed accipit infuſum,in quo nouies ſeu decies roſæ iacuerint,quemadmodum mel roſatum ſolutiuum *ſuperius* poſitum,eandem autem vim habet,ſed ſuauius eſt,minus detergit,& magis refrigerat. *Solutiuum.*

Serapium roſatum ex ſucco, pro infuſo accipit *ſuccum ſimul cum ſaccharo*; refrigerat autem huiuſmodi potio,& comprimendo aluum laxat. *Serapium roſatum ex ſucco.*

Serapium roſatum ex roſis ſiccis accipit *infuſi roſarum ſiccarum lib.2.ſacchari tantundem,quæ ſimul incoquuntur, dum ad iuſtam craſſitudinem peruenerint:* adhibetur compoſitio hæc ad refrigerandum,ſimul ſiccandum, conſtringendum, ac leniter detergendum, & idcirco confert ad ventriculum D relaxatum,ad renum apertionem,ad vlcera oris. *Ex roſis ſiccis.*

Serapium violatum multiplex paratur; nam & ſimplex & ſolutiuum, & de ſucco violarum, & compoſitum.

Serapium violatum ſimplex accipit *infuſi violarum lib.v.ſacchari lib.iv.*non ſecus, quam zulapium violatum, in infuſo autem ter iacent violæ, ſed magis coquitur ſerapium, quam zulapium, habetque ſimiliter vim leniendi aſperitatem thoracis ac tuſſim,& medendi febribus acutis. *Violatum ſimplex.*

Serapium violatum ſolutiuum differt à propoſito, quod accipiat infuſum, in quo violæ nouies iacuerunt: habet autem vim laxandi aluum, veluti roſatum ſolutiuum, ſed magis ſitim extinguit, & pectoris aſperitatem ſedat. *Solutiuum.*

Serapium de ſucco violatum, paratur in hunc modum: *Accipe violarum recentium iam lectarum q.ſ.eſſe videbitur, decerpe folia purpurea & abiice virides cauliculos, contunde in mortario marmoreo, & exprime,tunc libris tribus ſucci expreſſi adde ſacchari lib.2.purgatur ante ſaccharum, deinde cum ab igne amouetur & iam tepeſit,infunditur ſuccus,& rurſus lento igne incoquitur,dum ſatis ſpiſſeſcat,detrahiturq; ſpuma* habet hæc potio vim ſuccurrendi affectibus thoracis,quod glutinoſa ſit. *De ſucco violarum.*

Sed componitur à Meſue ſerapium violatum,quod compoſitum appellari poteſt: accipit autem *Compoſitum.*

violarum

violarum vnc.2.ſeminis malorum cotoneorum,ſeminis maluæ vtriuſque vnc.j.iuiuba num.20 mixa toti-
dem,aquæ cucurbitæ q.ſ.ſacchari lib.j. & ſem.coquantur quantum ſatis eſt; accipitur aqua cucurbitæ,quæ
ex recenti per deſtillationem educitur,prodeſt pleuritidi & tuſſi,vbi ſucci calidi ſint.

Ex vuis acerbis.

Serapium ex vuis acerbis accipit *ſucci ex vuis acerbis partes 3.mellis partem j.quæ lento igni inco-*
quuntur, vel 40. dies ſoli exponuntur, donec aquoſæ partes abſumantur: hoc modo paratur à Paulo. Sed
ab Actuario fit *ex duabus partibus ſucci, & vna ſacchari*, magiſque bilis ardorem extinguit & febrem
refrigerando obtundit: habet vim hoc ſerapium non ſolum refrigerandi, ſed etiam valenter adſtrin-
gendi: confirmat ventriculum etiam vtero gerentium, ita, vt non admittat amplius nouos ſuccos ali-
unde fluentes: quamobrem medetur choleræ,ventriculi intemperiem calidam ſoluit, ſitim ſummo-
pere extinguit,bilioſas febres curat,& venenis aduerſatur.

Ex vuis purgatis.

Serapium ex vuis purgatis fit non ſecus, quam ex acerbis, ſed prodeſt thoraci ac tuſſim ſedat.

De pomis ſimplex.

Serapium de pomis ſimplex accipit *ſucci pomorum dulcium lib.v.ſucci pomorum acidorum tan-*
tundem, coquantur, detractaque ſpuma colentur & addantur ſacchari lib.3.coquantur rurſus, dum ad iu-
ſtam craſſitudinem perueniant, valet ad ſedandam ſitim & confirmandum cor & ventriculum, prodeſt
& cordis tremori ac lipothymiæ.

De pomis ſaporis.

Serapium quod de pomis ſaporis inſcribitur,accipit *ſucci malorum dulcium redolentium lib.3.ſuc-*
ci bugloſſi domeſtici & ſylueſtris, vtriuſque lib.2.folliculorum ſenæ vnc.4.croci dr.2.ſacchari albi lib.3.ſic
autem componitur; ſena contrita maceratur in ſuccis per xx.iv. horas, deinde feruefit, exprimitur & cola-
tur, & cum ſaccharo coquitur, dum ad iuſtam craſſitudinem peruenerit, crocus ex linteo alligatus inter co- F
quendum infricatur.

Ex malis cotoneis.

Serapium ex malis cotoneis accipit *ſucci malorum cotoneorum lib.v.ſacchari lib.j.& ſem.purgetur*
ſuccus, miſceantur ſimul, incoquanturque ad iuſtam craſſitudinem: valet ad confirmandum ventricu-
lum,ita vt cibum contineat.

De pyris.

Serapium de pyris eodem modo conficitur & ad idem poteſt.

Miua cotoneorum ſimplex.

Miua cotoneorum ſimplex accipit *ſucci malorum cotoneorum purgati lib.12. coquatur dum dimi-*
dia pars abſumatur,deinde adiiciantur vini veteris optimi lib.8. ſacchari lib.12.coquantur, quod ſatis eſt;
habet hæc potio vim ad confirmandum ventriculum,ita,vt cibum contineat.

Aromatica.

Miua cotoneorum aromatica auctore Meſue accipit *ſucci malorum cotoneorum acidorum lib.xx.*
vini veteris lib.x.mellis, à quo detracta ſpuma fuerit, lib.6. quamquam pro melle accipi poteſt ſaccharum,
coquuntur hæc ſimul q.ſ.adiiciturque linteum,in quo alligata fuerint aromata hæc, Accipe cinnamomi ele-
cti,cardamomi maioris,vtriuſque 3.iij.caryophyllorum 3.ij.Zinziberis,maſticis vtriuſque drach.j ſem.croci
dr.2.xyloaloes, macis, vtriuſque 3.j.ſem. moſchi ϑ.j.galliæ moſchatæ dr.2.alligentur & coniiciantur in præ-
dictam compoſitionem.

Serapium myrthinum ſimplex.

Serapium myrthinum duplex eſt, ſimplex & compoſitum, Accipit *ſimplex ſucci baccarum myr-*
thi lib.7.ſacchari purgati lib.v.coquantur,dum ad iuſtam craſſitudinem perueniant: habet autem vim ad-
ſtringentem;ventriculum & viſcera confirmat,alui profluuium ſedat;& tuſſim lenit.

Compoſitum.

Serapium myrthinum compoſitum accipit *baccarum myrthi dr.xx.ſantali albi rhuobſoniorum,* G
balauſtiorum, berberis ſingul.3.xv. meſpilorum 3.L.ſucci malorum punicorum,ſucci malorum cotoneorum
ana lib.ſemis;aquæ fontis li.8.coquantur omnia ſimul,quibus percolatis adiiciantur ſacchari li.3.iterum co-
quatur, donec perueniat ſerapium ad debitam craſſitudinem: valet hæc potio ad ſiſtendum alui proflu-
uium etiam antiquum, veluti & ad ſupprimendum ſanguinis fluxum.

Ex ſucco malorum punicorum.

Serapium ex ſucco malorum punicorum acidorum, accipit *ſucci malorum punicorum acidorum*
lib.v.ſacchari albi lib.3. incoque q.ſ. valet ad febres bilioſas & eas, quæ à putredine inſigni oriuntur ſuc-
corum pituitoſorum.

Dulcium.

Serapium ex ſucco malorum punicorum dulcium, accipit *ſucci malorum punicorum dulcium lib.*
5.ſacchari puri lib.3.coquantur ſimul q.ſ. valet ad tuſſim & inflammationem lateris.

Ex ſucco citri.

Serapium ex ſucco citri, accipit *ſucci citrorum maturorum lib.12.incoquantur ſuper prunas dum*
tertia pars abſumatur & coletur ac purgetur,quæ ſuperant,cuius lib.ſeptem accipiuntur ac cum quinq; libris
zulapii miſcentur & iterum ad iuſtam craſſitudinem incoquuntur. Habet hæc potio vim extinguendi ar-
dorem febris quæ à bile oritur & ſedandi viſcerum inflammationem,vindicat à ſiti,aufert ebrietatem,
prodeſt vertigine laborantibus,aduerſatur febri peſtilenti,præſertim æſtate,vbi peſtilens aeris conſti-
* tutio fuerit. Sunt,qui citra primam coctionem ſerapium parant *ex libris vij.ſucci acidi citri depurati &*
clari,ac ſacchari in zulapii ſpeciem redacti libris quinque, quæ adinuicem permiſta poſtmodum concoquunt
ad iuſtam craſſitudinem. Sunt & qui accipiunt *ſucci acidi citri recenter purgati à membranulis & ſemini-* H
bus citra quamcunque expreſſionem lib.j.ſacchari optimi vnc.xv.miſcent ac reponunt in vaſe vitreo ac
bulliunt ex balneo,donec ad zulapii formam ſit redactum,demum colant Zulapium, ſiquidem adhibebitur
loco ſerapii id vero, quod ſupereſt loco conditi, ex citri acido, quod æſtate magna cum vtilitate adhi-
betur ad confirmandum ventriculum à bilioſis ſuccis vexatum.

Ex ſucco limonum.

Serapium ex ſucco limonum, accipit *ſucci acidi limonum maturorum, quod per filtrum deſtilla-*
uerit lib.vj.ſacchari albi lib.iv.incoque q.ſ. vehementius autem refrigerat hoc, quam illud,quod fit ex
ſucco citri: obſiſtit putredini,aduerſatur vermibus, feruorem febris reſtinguit, & ſuccos craſſos exte-
nuat.

De corticibus citri.

Serapium de corticibus citri, accipit *corticum citri viridium lib.j.coquito in quinque lib.aquæ dum*
lib.duæ abſumantur, reliquis adde ſacchari lib.j.ſem. & ad iuſtam craſſitudinem coquito: tum adde moſchi
gr.4. Poſſunt etiam cortices in zulapium coniici. Quod ſi in aqua ex qua incoquuntur cortices citri,
maceretur ſericum cocco tinctum, præſtantius euadet. Habet autem vim roborandi,& calefaciendi
ventriculum,cor,cerebrum,viſcera,& remouendi fœtorem anhelitus.

Iuiubinum.

Serapium iuiubinum accipit *Zizifa, quæ iuiuba nuncupantur, num.60.violarum,ſeminis maluæ*
ſing.

A *ſingul.dr.v.capilli veneris, hordei detracto cortice, glycyrrhizæ, cuiuslibet dr.j.ſeminis cotoneorum, ſeminis papaueris albi, ſem.peponum, ſem.lactucæ, tragacanthæ, ſing.dr.ʒ.aquæ fontis lib.4.ſacchari lib.2.incoque q.ſ.* potio hæc prodeſt raucedini, tuſſi aridæ, ac pleuritidi.

De Glycyrrhiza.

Serapium de glycyrrhiza accipit *glycyrrhizæ raſæ dr.2.capilli veneris dr.j.hyſſopi aridi dr.ſemis, aquæ lib.4.macerentur horis 24.deinde coquantur & colentur, addanturque mellis optimi, penidiorum, ſacchari, ſingul.vnc.8.aquæ roſarum dr.6.coquantur q.ſ.* valet ad thoracem & pulmonem expurgandum, prodeſt pleuritidi ac tuſſi diuturnæ.

Ex capillo veneris.

Serapium ex capillo veneris, accipit *adianthi, quod veneris capillum appellant, dr.v.macerentur per 24.horas in 4.libris aquæ fontis, tum incoquito dum altera pars remaneat, & tantundem ſacchari accipito, atq; incoquito.* Sed hoc appellatur ſimplex; nam fit & compoſitum quod accipit *adianthi vnc.v.glycyrrhizæ purgatæ vnc.2.quæ iaceant in aqua 24.horas, coquanturq;, dum dimidia pars abſumatur, & coletur, deinde accipe eiuſmodi aquæ, penidiorum ſacchari, ſingulorum vnc.8.fiat ſerapium.*

Ex praſſio.

Serapium ex praſſio accipit *praſſij dr.2.hyſſopi adianthi vtriuſq; dr.6.glycyrrhizæ vnc.j.calamenthi, aniſi radicum apij, & fœniculi ſing.dr.v.iridis, ſem.maluæ, fœnugræci ſingul.dr.ʒ.ſeminis, lini, cotoneorum vtriuſq; dr.2.vuarum paſſarum purgatarum vnc.v.ficus aridas nume.xv.penidiorum, mellis optimi detracta ſpuma, vtriuſq; lib.2.coque in lib.x.aquæ, dum altera pars abſumatur, percola & adde tunc penidia & mel:* bibitur hoc ſerapium ad thoracem, & pulmonem expurgandum, educendamque pituitam craſſam, lentam & putrem, ſuccurrit difficultati anhelitus, tuſſi antiquę, cuiuſmodi affectus ſenibus accidere ſolent.

B

De hyſſopo.

Serapium de hyſſopo, accipit *hyſſopi aridi, radicum apij, radicum fœniculi, radicum petroſelini, glycyrrhizæ ana drach.x.hordei purgati drach.4.ſeminis maluæ ſeminis cotoneorum, tragacanthi, ſingul.dr.ʒ.adianthi dr.6.mixorum, ziziforum, vtrorumque numero xxx.paſſularum ſine nucleis vnc.j.& ſem.ficuũ ſiccarum, palmularum pinguium, vtrarumq; numero x.penidiorum alborum lib.2.fiat ſerapium,* valet ad vitia thoracis & pulmonis, & ad educendos ſuccos craſſos & glutinoſos, qui ægre expuuntur, habet enim vim incidendi atque extenuandi.

Ex thymo.

Serapium ex thymo, accipit *comarum thymi vnc.2.calamenthi, menthæ ſiccæ, vtriuſq; ʒ.v.ſeminis apij, fœniculi, aniſi, dauci ſingul.vnc.ſem.vuarum paſſarum purgatarum ʒ.iv.& ſem.cum duabus libris mellis, conficiatur ſerapium, addantur galliæ muſchatæ dr.2.* habet autem vim incidendi, extenuandi, præterea calefaciendi, ita vt curet frigus thoracis, pulmonis, ventriculi, iecinoris & aliarum partium, aduerſeturque frigori hyberno.

De calamentho.

Serapium de calamentho, accipit *calamenthi domeſtici, calamenthi montani ana vnc.2.liguſtici, dauci, ſchenanthi, ſingulorum ʒ.v.vuarum paſſarum purgatarum lib.ſem.mellis lib.2.aquæ q.ſ.coquantur ſecundum artem, donec debitam craſſitudinem acquirant;* adhibetur hoc ſerapium ad difficultatem anhelitus, tuſſim antiquam, frigus viſcerum, duritiem ſplenis.

Aliud.

C Serapium de calamento alterius deſcriptionis, accipit *ſucci calamenthi, vini albi odorati ana lib.4.ſucci malorum punicorum acidorum vna cum interiori medulla lib.1.coquantur ſimul, donec dimidium abſumatur, deinde ſinito per duos dies, donec decoctum clarum fiat, cui adde ſacchari albi optimi lib.4.iterum coque ad debitam craſſitudinem, quod aromatiza cum dr.2.galliæ muſchatæ, mox pone in vaſe vitreo, ſeu vitroillito, ac ſoli expone per quadraginta dies.*

Ex Epithymo.

Seraphium ex epithymo accipit *epithymi boni Cretenſis ʒ.xx.myrobalanorum indarum & flauarum, vtrarumq; ʒ.xv.caſſutæ, ſiue cuſcutæ, fumariæ, vtriuſq; ʒ.x.thymi, calamenthii, bugloſſi ſtæchadis, glycyrrhizæ, polypodii, agarici, mirabalanorum emblicarum, & belliricarum ana ʒ.vj.roſarum ſeminis fœniculi, aniſi ana ʒ.ij.& ſem.pruna num.xx.vuarum paſſarum purgatarum dr.4.tamarindorum dr.2.& ſem.ſacchari lib.4 ſæpe lib.2.incoquantur in aqua q.ſ.ac percolentur, & fiat ſerapium:* habet autem vim purgandi atram bilem, & alios ſuccos vſtos, atque idcirco prodeſt, vbi morbi ab his ſuccis oriantur, veluti elephantia, cancer, vlcera praua, fiſtulæ, pſoræ, lepræ, nam & prohibet, & ſanat eiuſmodi morbos, ſi diutius eo quis vti perſeueret.

Ex fumaria ſimplex.

Serapium ex fumaria ſimplex ſeu minus, fit quemadmodum ſerapium ex endiuia, temperat autem humorem melancholicum vſtum.

Maius.

Serapium ex fumaria maius appellatum, accipit *myrobalanorum flauarum ʒ.xx.chebularum tantundem, florum borraginis, bugloſſæ, violarum, abſinthii, caſſutæ, ſingul.vnc.j.glycyrrhizæ, roſarum vtrarumq; ʒ.iv.epithymi, polypodii, vtriuſq; ʒ.vij.pruna nu.C.paſſularum abſq; nucleis libr.ſem.tamarindorum, caſſiæ fiſtulæ, vtriuſq; vnc.2.coque in libris decem aquæ lento igne, dum tertia pars reſtet, tum adde ſucci fumariæ purgati lib.3.ſacchari albi tantundem, incoque iterum lento igne q.ſ.* confirmat ventriculum & iecur, aufert obſtructionem, ſanat morbos cutis, eos præſertim, qui ab humore ſalſo vel vſto oriuntur, vt pſoram, lepram, impetiginem, herpetem.

D

De Eupatorio.

Serapium de eupatorio, accipit *radicum apii, fœniculi, endiuiæ ana ʒ.ij.glycyrrhizæ, ſchænanthi, caſſutæ, abſinthii, roſarum ana ʒ.vj.adianthi, ſpinæ albæ, ſpinæ Arabicæ, florum, vel radicum bugloſſi, aniſi, fœniculi, eupatorii, ſingulorum dr.v.rhabarbari, maſtices, vtriusq; dr.ʒ.ſpicæ nardi, aſari, folij ana ʒ.ij.incoque in octo lib.aquæ, dum tertia pars reſtet, cui adde ſucci apii, endiuiæ ana lib.2.ſacchari lib.4.incoquantur ſimul, donec debito modo ſpiſſeſcat & fiat ſerapium,* quod valet ad confirmandum iecur & ventriculum: remouet obſtructionem, digerit, ſuccurrit aquæ intercutem, præcordiorum dolori, febrib. antiquis, flatum diſſipat, curat intemperiem frigidam.

De ſtæchade.

Serapium de ſtæchade, accipit *florum ſtæchadis dr.xxx.thymi, calamenthi, origami, ſingulorum dr.x.aniſi, piretri, vtriuſq; dr.7.piperis longi dr.ʒ.zinziberis dr.2.vuarum paſſarum ſine nucleis dr.4.aquæ q.ſ.mellis optimi lib.v.coquuntur lento igne & colantur, deinde addatur mel, poſt hæc in linteo raro alligantur ac ſuſpenduntur aromata, quæ ſubiiciemus: Accipe cinnamomi, calami aromatici, ſpicæ nardi, croci, zinziberis, piperis nigri, piperis longi, ſingul.ʒ.j.ſem.quæ contuſa alligentur, vt dictum eſt,* præſtat

autem pro calamo aromatico ſchænanthum accipere, vel galangam: prodeſt hoc frigidis omnibus E affectibus neruorum ac cerebri, neruorum reſolutioni, neruorum diſtentioni, tremori, morbo comitiali, confirmat ventriculum, ac deſtillationem cerebri exſiccat.

Ex mentha maius.

Serapium ex mentha maius, accipit *ſucci cotoneorum dulcium, ſucci cotoneorum mediorum inter dulcia & acida, ſucci malorum punicorum acidorum, dulcium & mediorum inter acida & dulcia ana lib. j. & ſem. in quibus per 24. horas macerentur menthæ ſiccæ lib. j. & ſem. roſarum rubearum vnc. 2; coquantur lento igne, dum altera pars abſumatur, & colentur, tum adde mellis vel ſacchari lib. 2. incoque q. ſ. tum adde linteum, in quo alligata fuerit gallia moſchata contuſa, & ex ore vaſis ſuſpenſa*; valet ad ventriculum frigidum, ad nauſeam, vomitum, ſingultum, alui profluuium.

Ex abſinthio.

Serapium ex abſinthio, accipit *abſinthii Romani lib. ſemis, foliorum roſarum drach. 2. ſpicæ nardi drach. iij. vini albi, antiqui, generoſi & odorati, ſucci cotoneorum, ſingul. lib. 2. & ſem. in quibus macera per 24. horas, quæ dicta ſunt, & incoque lento igne, dum altera pars abſumatur: reliquæ adde mellis vel ſacchari lib. 2. confice ſerapium.*

Aliud.

Quod fit & alio modo; nam accipit *abſinthii Romani, dr. centum, quæ coquuntur in libris 3. aquæ, dum tertia pars reſtet, exprimiturque ac colatur, additurque mellis lib. 1. vini tantundem percoquitur & fit ſerapium*, quod ventriculum & iecur confirmat, oppilationes aperit, cibi cupiditatem excitat, tum retentricem facultatem validam reddit ac dolorem viſcerum adimit.

Ex arthemiſia.

Serapium ex arthemiſia, accipit *arthemiſiæ pugillos ij pulegii, calamenthi, origani, meliſſæ, dictamni* F *Cretici, perſicariæ, ſabinæ, amaraci, chamædryos, hypericonis, chamepyteos, comarum matricariæ, centaurii minoris, rutæ, betonicæ, bugloſſi, radicum fœniculi, rad. apii, rad. petroſelini, rad. aſparagi, rad. bruſci, rad. pimpinellæ, rad. enulæ campanæ, rad cypperi, radicum rubeæ tinctorum, rad. iridis, rad. pæoniæ, ſing. manip. j. baccarum iuniperi, ſeminis liguſtici, ſem. petroſelini, ſeminis apii, ſem. aniſi, ſem. melanthii, carpobalſami, coſti, rad. aſari, radicum piretri, caſſiæ ligneæ aromaticæ, cardamomi, calami aromatici, radicum phu, ſingul. vnc. ſemis, aquæ, q. ſ. macerentur omnia ſimul in prædicta aqua per diem ac noctem, dein coquantur, donec dimidium abſumatur, inde vehementer exprime, cola, & adde ſacchari lib. 4. iterum coquantur ſecundum artem ac fiat ſerapium.* Medetur hoc affectibus vteri, neque patitur ipſum moueri ex ſuo loco, tollit intemperiem frigidam, diſcutit flatus, lenit dolorem, confirmat neruos, aperit canales & foramina, ſanguinem corrigit, euocat menſtruam purgationem.

Acidum ex manna.

Serapium acidum ex manna, accipit *mannæ, hoc eſt, mellis, quod ex concreto rore efficitur drach. iij. ſucci intybi purgati lib. j. quæ macerantur in vaſe lapideo, tum incoquuntur, manibus perfricantur, colantur; adduntur deinde eiuſmodi humori aquæ roſarum lib. j. ſucci malorum punicorum mediorum inter acida & dulcia, tantundem, ſucci vuarum agreſtium lib. ſemis, ſucci acidi citrorum, tantundem ſacchari lib. iij. ſicque quantum ſatis eſt incoquuntur*: prodeſt ſerapium hoc febri æſtuanti cum defectione animi, ſuccurrit tuſſi aridæ, ventriculi & iecinoris inflammationi, atque iis ſymptomatibus, quæ inde naſcuntur. G

De ſucco endiuiæ ſimplex.

Serapium de ſucco endiuiæ ſimplex, accipit *ſucci endiuiæ purgati lib. viij. ſacchari albi lib. v. bulliant q. ſ.* valet ad calorem iecinoris & aliorum viſcerum, conuenit & dolori lateris.

Sunt & qui ad conficiendum huiuſmodi ſerapium accipiunt *ſucci endiuiæ lib. 20. coquunt lento igne, donec vniuerſam ſpumam repurgauerint, demum permittunt, per ſex horas vt deponat partes craſſiores, ex quo tempore claras duntaxat excipiunt, reliquas proiicientes, iterum autem per filtrum colant, cuius poſtmodum accipiunt lib. iij. ſacchari albi lib. 2. & vnc. 3. iterum incoquunt, donec debitam craſſitudinem acquirat, & ſerapium conficiunt*, quod ad eadem valet atque illud, quod priori loco deſcriptum eſt.

Compoſitum.

Serapium ex endiuia compoſitum, accipit *endiuiæ recentis, borraginis, ſcariolæ, lactucæ, hepaticæ, bugloſſi, meliſſæ, eupatorii, ana Man. j. ſeminum maiorum frigidorum ana drach. j. ſandalorum alborum ac rubeorum ana drach. j. florum cordialium ana drach. 3. coquantur q. ſ. in aqua & colentur, deinde addantur ſucci endiuiæ purgati lib. 5. vini ex malis punicis vnc 3. ſacchari albi lib. 4. fiat ſerapium ſecundum artem*: valet autem ad feruorem iecinoris cordis, & aliorum viſcerum, & omnino ad intemperiem calidam: Aperit obſtructionem, confirmat membra debilitata, prodeſt coctioni ſuccorum bilioſorum in febribus acutis.

Aliud.

Serapium ex endiuia compoſitum, auctore Gentile Fulginenſi, accipit *ſucci endiuiæ, ſucci hepaticæ ana lib. 3. purgentur ac clarificentur eiuſmodi ſucci per ignem, dein ipſis addantur roſarum, violarum,* H *lenticulæ paluſtris, polytrici, florum nymphææ ana vnc. ſemis, capillorum veneris, hordei mundati, ſeminum frigidorum maiorum ana vnc. j. contuſa & per horas duodecim in dictis ſuccis macerata coquuntur, liquori autem percolato adduntur ſacchari lib. 3. fiat ſerapium, quod aromatizetur cum ſandalorum alborum & rubrorum, berberis, ſeminis cotoneorum, ligni aloes, cinnamomi, corticum citri ana ℈. j.* valet autem hoc ſerapium ad eadem ac ſupradictum.

Ex cichorio ſimplex.

Serapium ex cichorio ſimplex, accipit *ſucci cichorii purgati lib. 8. ſacchari albi lib. 5. ſaccharum antea clarum efficiatur, dein ſimul incoquantur ad iuſtam craſſitudinem & fiat ſerapium*: habet autem vim refrigerandi & ſimul etiam modice detergendi atque adſtringendi, prodeſt viſcerum & præcipue iecoris ardori, atque obſtructioni, idemque ferè valet, quod ſerapium ex endiuia ſimplex, niſi quod non adeo refrigerat ac madefacit.

Compoſitum.

Serapium ex cichorio compoſitum auctore Nicolao Florentino, accipit *endiuiæ domeſticæ, endiuiæ ſylueſtris, cichorii, taraxaci, ſiue ſeris ſingul. man. 2. cicerbitæ, epaticæ, ſcariolæ, lactucæ, fumiterræ, lupulorum, ſing. M. j. hordei cum cortice drach. 2. ſolani, veſicarii tantundem, glycyrrhizæ, capillorum veneris, aſplenii, polytrici, adianthi, cuſcutæ ſingul. drach. 6. radicum fœniculi, radicum apii, radicem aſparagi, ſingul. vnc. 2. coquantur ex idonea quantitate aquæ, deinde cum ſaccharo purgato fiat ſerapium, & dum coquitur*

vnicuique

A *vnicuiq; libra adiiciantur, rhabarbari optimi drach. 4. ſpicæ nardi ℈ 4. conterantur ac ligentur linteolo raro, demittanturq;, dum ſerapium ad iuſtam craſſitudinem perueniat, ſæpiuſq; exprimantur:* habet hoc ſerapium vim detergendi, ac corrigendi ſuccos prauos, vt in anthrace ac febre peſtilenti; confirmat cor & facultatem nutrientem, mouet vrinam & deiectionem, excitat appetitum, aperit iecoris ac lienis obſtructiones, ac febres ſuperat, quæ inde excitantur.

Aliud.

Serapium ex cichorio auctore Guilielmo Placentino, accipit *foliorum cichorii M.j. foliorum borraginis, lactucæ, ſcariolæ, bugloſſi, violarum, acetoſæ, ſcariolæ ſylueſtris ana M.S. rhabarbari drach.ij. ſtirpes conciduntur ac coquuntur ex tribus libris aquæ communis, donec tertia pars abſumatur, dein vna cum duabus libris optimi ſacchari fiat ſerapium, quod dum feruet in eo iniiciendum eſt rhabarbarum contuſum ac tenui linteo alligatum, & ſæpius exprimendum eſt:* habet hoc eandem vim corrigendi ſuccos prauos, & excellenti quadam putredine infectos, præcipue autem iis confert, quos anthrax aut puſtulæ ab aduſtis ſuccis excitatæ vexauerint, cor confirmat, vrinam ac deiectionem prouocat, & ſomnum conciliat, ac viſcerum nutritioni inſeruientium calorem temperat.

Ex ſucco borraginis.

Serapium de ſucco borraginis accipit *ſucci borraginis lib. viij. ſacchari detracta ſpuma libras ſex, coquantur aliquandiu, tum addatur florum borraginis recentium lib.j. contundantur & coquantur in aqua q.ſ. & colentur, ac fiat ſerapium:* confirmat autem huiuſmodi potio cor, ſanat eius tremorem, atque B animi defectionem: curatque furorem ac melancholiam.

Ex ſucco bugloſſi.

Serapium ex ſucco bugloſſi, accipit *ſucci bugloſſi purgati lib.viij. ſacchari lib.vj. florum bugloſſi recentium lib.j. flores tuſi coquantur in aqua, in qua deinde colata incoquantur reliqua ſuperius dicta,* roborat huiuſmodi potio cor, ac lætitiam gignit.

Aliud.

Sunt & qui hunc in modum huiuſmodi ſerapium parant ex bugloſſa. *Recipe ſucci bugloſſi, ſucci borraginis ana lib.ij. ſucci pomorum dulcium lib. 1. & S. folliculorum ſenæ orientalis drach. iv. croci drach. ij. ſena ac crocus infundantur in exigua aquæ quantitate per diem ac noctem, poſtea coquantur leuiter ac colentur & ex prædicto liquore ac ſuccis prædictis & ſacchari lib.iij. fiat ſerapium;* habet autem eandem vim ac ſerapium pomorum ſaporis, *ſuperius* expoſitum.

Ex lupulo.

Serapium ex lupulo accipit *ſucci lupuli ſalictarii purgati lib.iv. ſucci fumiterræ purgati lib.ij. ſacchari lib.vj. coquantur ex arte q.ſ.* Quanquam poteſt & ex ſolo ſucco lupuli confici: habet autem vim refrigerandi & leniendi impetum inflammationis, detrahit bilem laborantibus morbo regio; & in aqua intercute pituitam educit per aluum.

Ex ſucco oxalydis.

Serapium ex ſucco oxalidis fit vt ſerapium violatum, nempe *ex duabus libris ſacchari & tribus libris ſucci acetoſæ ſeu oxalidis, coctis ad iuſtam craſſitudinem:* ſuccurrit autem febribus biliofis & peſtilentibus, cordis & ventriculi feruorem extinguit, roburque iiſdem viſceribus addit.

Ex portulaca.

Serapium ex portulaca, accipit *ſeminum portulacæ tritorum lib. 1. maceratur per 24. horas in lib. 4.* C *ſucci intybi cocti & repurgati, poſtea igni lento coquitur, dum altera pars abſumatur, & cum ſacchari lib.ij. fit ſerapium, cui aliquando additur aceti lib.1. vel ſucci malorum acidorum lib.1. & S.* habet autem vim refrigerandi ac ſedandi ſitim, & extinguendi febrium ardorem; ſuccurrit ventriculo & iecinori calefacto.

Ex ſucco cucurbitæ.

Serapium ex ſucco cucurbitæ accipit *cucurbitam magnam polenta inuolutam, quæ clibano incoquitur, exprimiturq; ſuccus, cuius lib. v. cum 3. libris ſacchari miſcentur, fitq; ſerapium,* quod ſummopere ſuccurrit febribus ardentibus & reliquis, quæ à flaua bile oriuntur, ſitim extinguit, medetur & aſperitati gutturis & pleuritidi.

Ex nenuphare ſimplex.

Serapium ex nenuphare ſimplex, accipit *infuſi florum nenupharis, in quo flores per tres vices ſint commutati, lib. 4. ſacchari q.ſ. incoquantur & fiat ſerapium.* Sunt & qui ad hoc parandum accipiunt *decocti florum nenupharis lib. 2. ſacchari totidem, ac ſerapium conficiunt,* quod vim habet refrigerandi iecur & omnia viſcera immodice calefacta, medetur febribus acutis, & capitis dolori inde profecto, ac ſomnum conciliat.

Compoſitũ.

Serapium ex nenuphare compoſitum, accipit *florum nymphæa vnc. 2. florum vngulæ caballinæ aquaticæ, pſylii, acetoſæ ana vnc. 1. ſeminum communium drach. 2. ſeminum frigidorum vnc. S. radicum fœniculi vnc.1. incoquantur in aqua ex decocto hordei, addantur ſacchari lib.1. aceti albi, ſucci malorum punicorum acidorum, vtriuſq; vnc. 1. iterum coquantur q.ſ. deinde adde ſandali citrini, ſpicæ nardi vtriuſq; dr.1.* D *S. in linteo alligata:* vim habet hoc ſerapium extinguendi feruorem bilis, ideoque valde ſuccurrit febribus ardentibus aliiſque acutis, ac ſomnum facit.

Ex papauere ſimplex.

Serapium ex papauere ſimplex accipit *capitum papaueris albi recentium, capitum papaueris nigri recentium ſingul. drach. lx. aquæ pluuiæ lib. iv. coquantur, dum tantum ſuperſit aquæ lib. 1. & S. cui adde ſacchari penidiorum ana vnc.4. ſicq; conficitur ſerapium,* quod valet ad deſtillationem tenuem, tuſſim, ac vigiliam.

Compoſitũ.

Serapium ex papauere compoſitum, accipit *papaueris albi, papaueris nigri, ana drachm. 50. capillorum veneris drachm. xv. glycyrrhizæ drachm. v. Zizifa numero xxx. ſeminis lactucæ vnc. v. ſeminis maluæ, ſeminis cotoneorum ana drachm. vj. coquantur in quatuor libris aquæ, dum altera pars abſumatur, reliquæ adde ſacchari, penidiorum ana vnc. viij. & confice ſerapium,* quod valet ad tuſſim ſiccam, phthiſim, deſtillationem, vigiliam, præſertim, quæ ex calidis vaporibus, ſeu ex calidiori intemperie proficiſcatur.

Ex betonica ſimplex.

Serapium ex betonica ſimplex, accipit *ſucci betonicæ purgati partes iij. ſacchari optimi part. 2. coquantur ſimul ac deſpumentur, donec debitam conſiſtentiam acquirant;* habet vim calefaciendi & exſiccandi, ac roborandi cerebrum & partes neruoſas.

Compoſ.

Serapium ex betonica compoſitum, accipit *betonicæ M.1. rutæ, chelidoniæ, foliorum fragariæ, eufragiæ, liguſtici, pulegii, chamædryos, roriſmarini, origani, foliorum lauri, ſaluiæ, hyſſopi, glycyrrhizæ, rubiæ tinctorum, caryophyllatæ ana Man.5. ſeminum aniſi, anethi, petroſelini, lactucæ ana vnc.1. S. florum roſarum,*

florum borraginis ana vnc. 1. coquantur ex ſufficienti aqua quantitate, deinde cum idonea portione ſacchari E
fiat ſerapium ſecundum artem.

Aliud.
Sunt & qui hunc in modum parant, accipiunt ſiquidem betonicæ M.3. maioranæ M.1.S. thymi, ro-
ſarum ana M.1. violariæ, ſtæchadis, ſaluiæ ana Man.5. ſeminum fœniculi, aniſi, ameos ana vnc.S. radicum
pæoniæ, polypodii, fœniculi ana drach. v. incoquunt ex ſufficienti quantitate aquæ communis, donec dimi-
dium abſumatur, percolant, & ad id, quod ſupereſt adiiciunt ſucci betonicæ lib. 2. ſacchari q.ſ. iterum co-
quunt, donec debitam craſſitiem accipiat & conficiunt ſerapium; prodeſt vtrumque frigidis & humidis
cerebri ac neruorum affectibus, veluti & caligini atque obſcuritati oculorum, confert & frigidis vteri
affectibus, & menſes mouet.

Tuſſilaginis.
Serapium tuſſilaginis, accipit radicum tuſſilaginis viridium ac mollium lib. 2. florum tuſſilaginis vi-
ridium lib. 1. coquantur ſecundum artem in aqua q.ſ. percoletur decoctum ac fortiter exprimatur, ad cuius
lib. 3. addiciantur ſacchari optimi libræ 2. iterum coquantur, donec debitam craſſitiem liquor acquirat:
prodeſt tuſſi ſiccæ, quæ ab acri ac tenui materia excitetur, quam craſſiorem reddit, & ita parat, vt faci-
lius expuatur.

Scordei.
Serapium ſcordei, accipit ſucci ſcordei purgati, ſucci ſonchi rubri purgati ana lib. 1. & S. ſacchari o-
ptimi lib. 2. coquantur ad debitam craſſitudinem & fiat ſerapium, quod maxime reſiſtit putredini, & pro-
pterea confert febribus peſtilentibus.

Ex polypodio.
Serapium ex polypodio, accipit polypodii querni recentis drachm. x. meliſſæ, bugloſſæ, ana Man. 5. F
cyperi, corticum capparum, acori, aſari ana vnc. S. ſenæ orientalis, epithymi ana vnc. 1. ſeminum lactucæ,
endiuiæ, ſcariolæ ana vnc. 1. S. coquantur omnia ex aqua q.ſ. ac colentur, poſtmodum adiiciatur mellis ro-
ſati colati lib. 1. iterum coquantur ad debitam craſſitudinem ac fiat ſerapium; quod vim habet purgandi
humorem melancholicum, & propterea confert morbis, qui ab eo excitantur.

Ex rhabarbaro.
Serapium ex rhabarbaro accipit corticum myrobalanorum flauorum, rhabarbari, ſenæ orientalis, e-
pithymi ana vnc. 1. polypodii quercini lib. 1. florum borraginis, florum bugloſſæ, violarum ana vnc. S. folio-
rum fumiterræ, lupulorum ana lib. S. iuæ arthetícæ vnc. S. glyzyrrhizæ raſæ drachm. 3. coquantur in a-
qua ſecundum artem, ac percoletur decoctum, cuius accipe lib. 2. ſucci fumiterræ, ſucci lupulorum ana
lib. 1. ſacchari optimi lib. 3. miſceantur omnia ſimul ac fiat ſerapium, quod aromatizetur moſchi atq;
ambaris ana ℈. S. potio hæc purgat bilem flauam, atque atram vſtam, & propterea morbis confert inde
profectis.

Ex polypodio.
Serapium ex polypodio à nonnullis ita paratur; accipiunt ſiquidem polypodii recentis vnc. 3. bu-
gloſſi, meliſſæ, ana Man. 1. cyperi, acori, aſari, corticum capparum ana vnc. S. ſenæ orientalis, epithymi
ana vnc. 2. ſeminum endiuiæ, lactucæ, ſcariolæ, ana vnc. 1. S. conterenda craſſo modo conterunt, atq; ex
quinq; libris communis aquæ concoquunt, donec tres libræ ſuperſint, quibus percolatis adiiciunt mellis roſati
lib. 2. iterum coquunt donec debitam craſſitudinem acquirat, & parant ſerapium, quod vehementer de- G
tergit, ac digerit ſuccos craſſos ac viſcidos, ducitque humorem pituitoſum ac melancholicum vſque
ab articulis, prodeſt & morbis, qui ab eiuſmodi ſuccis proficiſcuntur.

Ex teſtudinibus.
Serapium ex teſtudinibus, accipit teſtudines numero iv. conchulas nume. centum, coquantur ſimul
ex aqua, donec caro à teſta ſeparetur, dein ius colatur, in quo coquantur hordei mundati vnc. 3. ſeminum
melonum vna cum cortice vnc. 1. ſeminum endiuiæ, portulacæ, ſcariolæ ana drachm. 1. radicum petroſelini,
fœniculi, bugloſſi ana vnc. S. radicum althææ vnc. 1. glyzyrrhizæ vnc. 1. & S. capillorum veneris, polytrici,
& callytrici ana Manipul. 1. florum cordialium vnc. S. ſcolopendriæ, radicum plantaginis ana Man. 5. ite-
rum bulliant q.ſ. dein colentur, cuius liquoris accipiantur lib. iv. ſacchari lib. 2. penidiorum lib. 1. fiat ſera-
pium, quod tabidis ac conſumptis magna cum vtilitate exhibetur, in quo parando pro conchulis poſ-
ſunt & totidem gammari adhiberi, & eodem modo concoqui.

Ex ſaluia.
Serapium ex ſaluia, accipit ſucci ſaluiæ purgati lib. iv. ſacchari lib. 3. coquuntur ſimul ad debitam
craſſitudinem & fit ſerapium, quod vim habet prouocandi menſes atque vrinam, confert & frigidis af-
fectibus cerebri ac neruorum, & potiſſimum paralyſi.

Scolopẽdrii.
Serapium ſcolopendrii, accipit ſcolopendrii, linguæ ceruinæ, endiuiæ, epaticæ, abſinthii, cichorii ana
M.S. caſſutæ vnc. 1 ſemiuum communium maiorum, florum borraginis, florum bugloſſi ana Man. 1. capil-
lorum veneris, radicum fœniculi, petroſelini, ruſci ana Man. 5. coquantur omnia ex aqua q.ſ. quæ percole-
tur atq; vna cum tribus libris optimi ſacchari ſerapium conficiatur, quod, dum coquitur, condiatur huiuſ- H
modi puluere recondito in tenui linteo: folii, laccæ, ſpicæ nardi, caſſiæ ligneæ, ana drach. 2. confert autem
hoc ſerapium iecinoris ac lienis obſtructioni, veluti & icteritiæ inde profectæ.

Serapiũ ad propulſandã febrẽ quartanam.
Serapium ad propulſandam febrem quartanam, accipit calendulæ, pimpinellæ, lupulorum, quinq;
folii, trifolii, linguæ arietinæ, capillorum veneris, radicum vtriuſq; bugloſſi, foliorum cichorii, hepaticæ, ſpi-
næ albæ, chamæpyteos maioris ac minoris, capparum recentium, corticis radicum capparum, corticis ac ſe-
minis tamaricis, florum vtriuſq; bugloſſi, foliorum ac radicum ſcolopendrii, ana Man. 1. florum violarum
vnc. 2. florum borraginis vnc. 2. Mixa numero xxv. pruna numero totidem, ſeminis caſſutæ, ſeminis aniſi,
ſem. fœniculi, thymi, epithymi, glycyrrhizæ, paſſularum, ſtæchadis ana vnc. S. hordei mundati pugil. 1. ſemi-
num communium vnc. 2. corticum radicum raphani vnc. 2. ſchœnanthi drach. 2. quinq; radicum commu-
nium vnc. 2. quæ fuerint antea maceratæ in aceto, dein omnia ſimul coquantur in ſex aquæ lib. donec tres
ſuperſint, quibus percolatis addantur ſucci bugloſſi lib. 1. & S. ſucci pomorum dulcium tantundem, ſaccha-
ri lib. 2. mellis roſati lib. S. aceti, in quo radices ſupradictæ iacuerint, vnc. 4. iterum ſimul coquantur ad iu-
ſtam craſſitudinem; habet autem hoc ſerapium vim remouendi obſtructiones iecinoris, ac lienis, fa-
ctas ab humoribus craſſis ac terrenis, mirificeque prodeſt iis, qui à febre quartana infeſtantur.

Ex Sebeſten.
Serapium Sebeſten, accipit ſebeſten vnc. 2. rubeæ tinctorum vnc. S. aniſi, cumini, glyzyrrhizæ, ſe-
minum lactucæ, melopeponum, cucumerum, ac maluæ ana vnc. 2. alchechengi, fœnugræci, ſtæchadis, praſſii
ana drach. 3. ſeminis apii, ſem. ameos, ſem. petroſelini, ana drach. 2. radicum tribulorum marinorum, rad.

dauci,

A *dauci, rad. fœniculi, meu, ana drach. 2. ſanguinis ericii præparati drachm. v. ſcordei tantundem, lapidis ſpongiæ, lapidis iudaici, corticum nucum auellanarum, ana drach. vj. incoquantur omnia in duabus aquæ libris, donec vna tantum ſuperſit, percolentur, cuiuſmodi liquori addantur aceti ſcillini vnc. 2. S. ſacchari lib. 2. S. iterum lento igni coquantur, donec ad iuſtam craſſitudinem peruenerint, & fiat ſerapium.* prodeſt affectibus veſicæ afferentibus vrinæ ſuppreſſionem.

Serapium hepaticæ accipit *hepaticæ Man. 1. lenticulæ paluſtris Man. 1. florum cucurbitæ, vnc. 1. florum violarum tantundem, ſchænanti vnc. 1. ſacchari albi lib. 1. ſimul lento igni coquuntur atq; interim affunduntur aliquot guttæ vini malorum granatorum, & aromatizatur ſerapium cum ſpodii, ac ſandalorum alborum ana drachm. 1.* confert autem imbecillitati iecinoris, quæ ab exceſſu caloris proficiſcitur. *Hepaticæ.*

Serapium iuæ auctore Nicolao, accipit *iuæ Manipul. 2. ſaluiæ, maioranæ, roriſmarini, polii montani, origami, calamenthi, mentaſtri, pulegii, hyſſopi, thymi, rutæ ſatiuæ, ac ſylueſtris, betonicæ, ſerpilli ana M. 1. acori, ariſtolochiæ longæ ac rotundæ, peucedani, valerianæ, bryoniæ, gentianæ, dictamni ana vnc. S. radicum fœniculi, petroſelini, apii, aſparagorum, ruſci ana vnc. 1. ſtæchadis, ſem. aniſorum, ſem. fœniculi, ſem. leuiſtici, ſem. ameos, carui, ac ſileris montani ana drachm. 3. pyretri, vnc. 1. S. paſſularum vnc. 2. aquæ ac mellis q. ſ. aromatizetur cum cinnamomi, cubebarum, nucum odoratarum* B *ana drachm. 4. fiat ſerapium ſecundum artem*, quod maxime prodeſt paralyticis atque iis, qui articulorum dolore vexantur. *Iuæ.*

Serapium myrobalanorum auctore Raſi, accipit *myrobalanorum flauorum drachm. centum abluantur cum aqua calida, rhabarbari optimi tantundem, quod ponatur in aqua frigida ita, vt aqua ſuperemineat per duorum digitorum altitudinem, quod ſoli exponatur per quatuor dies, dein proiicitur aqua myrobalanorum, ac noua affunditur, in qua tandiu macerentur, quamdiu ſaporem adhuc retineant & albi fiant, dein primæ ac ſecundæ aquæ ſimul mixtis addantur drachmæ centum Calabræ mannæ, coquatur, donec zulapii formam acquirant, & interim ſpuma detrahatur. quod ſi validius deſideretur, adiiciatur dr. 1. ſcammonii atq; vncia aquæ ex deſtillatione roſarum, pro quacunq; libra ipſius liquoris*, prodeſt autem huiuſmodi ſerapium iis, qui cruciantur dolore articulorum, profecto à copia pituitæ permixtæ cum flaua bile. *Myrobalanorum.*

Serapium pimpinellæ, accipit *pimpinellæ, conſolidæ maioris ac minoris, hyſſopi recentis, polytrici, ſcolopendrii, adianthi, ſcariolæ, radicum vngulæ caballinæ ana Man. 1. capillorum veneris M. 3. violarum drachm. 2. foliorum nenupharis, quatuor ſeminum communium mundatorum frigidorum, glycyrrhizæ mundæ ana drachm. 1. ſacchari canditi, penidiorum, ſeminis cotonis, ſeminis malorum cidoniorum, boli armeni, ſucci lactucæ, portulacæ, papaueris albi, ſucci glycyrrhizæ, acinorum vuæ ana vnc. S. tragacanthi, gummi arabici, amyli, foliorum roſarum rubrarum, ſpodii, ſanguinis draconis, ana drach. 3. ſeminis althææ,* C *ſeminis maluæ, vuæ paſſæ enucleatæ, nucleorum pini mundatorum, caricarum ana drach. 2. hordei mundati lib. 1. ſacchari optimi lib. 3. incoquantur in aqua pluuia q. ſ. & paretur ſerapium ſecundum artem*; quod prodeſt iis, qui à ſputo ſanguinis in tabem prolabuntur, ſiquidem pectoris ac pulmonis vlcus detergit, à ſordibus repurgat, ac conſolidat. *Pimpinellæ.*

Serapium raphani, accipit *radicum raphani, radic. oxylapati, radic. lilii, radic. pæoniæ q. ſ. quæ per diem ac noctem in pari quantitate vini atq; aceti macerentur, dein accipiatur ſaluiæ, eupatorii, chamædryos, chamæpithyos, calamenthi, hyſſopi, ana Man. 1. aniſi, fœniculi, carui, pæoniæ ana drachm. 1. acori drachm. 2. ſchænanthi drachm. 2. nucis odoratæ, cinnamomi ana vnc. S. florum borraginis vnc. 1. corticis fraxini, corticis mali granati ſylueſtris, ana vnc. S. mellis lib. 1. coquantur omnia ex ſufficienti quantitate aquæ chalybeatæ, ac fiat ſerapium*; quod iis prodeſt qui paralyſi detinentur. *Raphani.*

Serapium chamelææ, quam vulgo Mezereon appellant, accipit *radicum fœniculi, petroſelini, bruſci, pæoniæ, lapatii acuti, ariſtolochiæ rotundæ, ana drachm. 1. hyſſopi, pulegii montani, quinq; folii, chamædryos, chamæpithyos, thymi, roſarum, ana M. 1. menthæ, ſucci borraginis, ſucci ſcabioſæ, ſucci fumiterræ, ana drachm. 2. ſeminis pæoniæ, ſem. aniſi, ſem. fœniculi, ſeminis carui, ana vnc. S. ameos drach. S. caſſutæ drachm. vj. viſci querni, epithymi, ſenæ foliorum, ſtæchadis Arabici, ana vnc. 1. polypodii drachm. 1. ſcolopendrii, corticum geniſtæ, corticum fraxini ana vnc. 1. mezereonis vnc. 1. mellis roſati lib. 1. & S. quæ omnia ex arte coquantur, ac fiat ſerapium*, quod mirifice iis prodeſt, quorum imus venter ſeroſo humore repletus eſt. *Chamelææ.*

D Serapium rubeæ tinctorum, accipit *arthemiſiæ rubeæ, maioris ana lib. ſemis: ſabinæ, vnc. 4. foliorum menthæ, abſinthii, cacuminum origani ana drachm. 2. ſpicæ nardi drachm. 1. ſchœnanthi drachm. 2. calami aromatici drachm. 3. pæoniæ drachm. S. aniſorum, fœniculi, carui, ana drachm. 1. ſileris montani drach. 2. ameos drach. 2. mellis roſati lib. 2. ac cum ſufficienti quantitate aquæ communis fiat ſerapium ſecundum artem*, quod maxime prodeſt ad ciendos menſes retentos, & inde profectam ſterilitatem, alioſque vteri affectus, qui à flatibus, ſeu à frigidis craſſiſue ſuccis in eo redundantibus naſcuntur. *Rubia tinctorum.*

Serapium pulegii, accipit *arthemiſiæ M. 3. caryophyllatæ, calamenti, capri folii, origani, pulegii, chamæmeli, meliſſæ, coſti, balauſtiorum, radicum fœniculi, rad. ſiſymbrii, rad. petroſelini, leuiſtici, oxylapati, rad. lilii, capillorum veteris, adianthi, enulæ campanæ ana Man. 1. fœniculi drachm. 2. ſeminis petroſelini, calami aromatici, vtriuſq; ſtæchadis, anthos, thymi, epithymi, nucis muſcatæ, macis, ſeminis baſiliconis, chamædryos, endiuiæ, paſtinacæ ana drachm. 2. mellis lib. 2. ſacchari tantundem, vini albi parum, coquantur omnia ex arte, ac fiat ſerapium*, quod maxime prodeſt iiſdem vteri ægritudinibus. *Pulegii.*

Serapium Matricariæ, accipit *matricariæ Man. 3. ſabinæ Man. 2. arthemiſiæ Man. 3. capillorum veneris, chamædryos, chamæpithyos, origani, ocimi, ſampſucci, calamenthi, ſcolopendrii, betonicæ, ſcabioſæ, hypericonis, cyperi, ſquinanthi, lupuli, polypodii, gentianæ, rubeæ tinctorum, ana M. 1. ſpicæ nardi, aſari, thymi, epithymi, chamæmeli, roſarum ana vnc. 1. ſandalorum rubeorum,* *Matricariæ.*

rum, ſandalorum alborum ana drachm. 3. ſem. communium frigidorum maiorum drachm. 2. ſeminum apii, fœniculi, petroſelini, ameos, carui, iuniperi, paoniæ, rutæ, lithoſpermi ana drachm. 2. bulliant omnia in ſufficienti aquæ quantitate ad dimidii conſumptionem, in qua tamen aqua per decem horas iacuerint cinnamomi drachm. 1. S. ſagapeni, ammoniaci ana drachm. S. ligata in petia linea, ad prædictam autem ſimplicium decoctionem iam percolatam, addantur mellis optimi purgati lib. vj. iterum coquantur ad debitam craſſitudinem, ac fiat ſerapium, quod eaſdem habet facultates cum duobus nuper expoſitis, & eadem ratione exhibetur. B

Acori. Serapium Acori, accipit *radicum acori vnc. 3. hyſſopi, calamenthi, origani aridi, meliſſæ, buglosſæ, ana Man. S. ſtæchadis Arabici, polypodii, pyretri ana drachm. vj. piperis longi, piperis nigri ana drachm. 3 cinnamomi optimi, Zinziberis, ſenæ orientalis ana vnc. S. myrobalanorum chebulorum, indorum, emblicorum, ana drachm. 1. S. maioranæ, rutæ, betonicæ, pulegii, ſaluiæ ana drachm. 6. epithymi vnc. 1. thymi vnc. 1. coquantur in ſufficienti aquæ quantitate ad dimidii conſumptionem, quod ſupereſt, percoletur, dein addantur ſacchari optimi lib. 4. iterum coquantur ad debitam craſſitudinem ac fiat ſerapium*, quod maxime prodeſt paralyticis & conuulſis atque apoplecticis, ac demum omnibus affectibus frigidis cerebri & neruorum.

Plantaginis. Serapium plantaginis, accipit *ſucci plantaginis purgati vnc. 4. aquæ pluuiæ ſeu roſaceæ lib. 1. ſpodii, nucum cupreſſi, balauſtiorum, ſumach, ſanguinis draconis, gummi Arabici, maſtichis, thuris, gallarum, hypocyſthidis, lapidis hæmatites, raſuræ eboris, ana drachm. 2. coquantur omnia in prædicto ſucco & aqua, donec dimidium abſumatur, dein debita ſacchari quantitas adiiciatur ac fiat ſerapium ſecundum artem*; quod mirifice iis prodeſt, qui hepatis ſeu etiam inteſtinorum dyſenteria laborant. F

Ex berberis. Serapium ex berberis, accipit *ſpodii drachm. 4. cichorii Manipu. 1. vuæ acerbæ vnc. 2. berberis vnc. 4. ſacchari optimi lib. 2. coquantur ſecundum artem ad debitam craſſitudinem, & fiat ſerapium*, quod eadem opera præſtat ac ſerapium plantaginis mox expoſitum, ſed longe ipſo eſt imbecillius.

Splenetic. Serapium ſpleneticum, accipit *epithymi, corticum radicum capparum, linguæ ceruinæ, fructuum tamariſci, pro quibus ſubſtituas cortices medios fraxini, cort. medios radic. ſalicis, rad. rubeæ tinctorum, ireos Florentinæ, radicum acori vulgaris, rad. aſari, ſeminum aniſi, fœniculi, cymini, ana vnc. 1. macerentur ſimul omnia in lib. 4. aquæ & lib. 2. aceti per horas 24. deinde coquantur omnia ad tertiæ partis conſumptionem, expreſſioni colatæ addantur mellis hiſpanici deſpumati lib. 2. S. coquantur ſecundum artem ad debitam ſerapii craſſitudinem*, quod mirifice prodeſt obſtructioni ac duritiei lienis, & iis affectibus, qui inde proficiſcuntur.

Ex floribus perſicorum. Serapium ex floribus mali perſici, accipit *florum mali perſici recentium lib. 3. in aqua vel roris maialis calefacti lib. vij. & dimidia, per horas octo, ſepties aut etiam nouies macerantur, deinde huius infuſi libræ duæ cum duabus libris ſacchari optimi ad iuſtam craſſitudinem incoquuntur, & fit ſerapium*, quod acres ac bilioſos humores per aluum educit, & puerorum lumbricos enecat. G

De rhabarbaro ſolutiuum. Serapium de rhabarbaro ſolutiuum accipit *rhabarbari optimi vnc. 2. S. foliorum ſenæ vnc. 1. S. florum violarum M. 1. cinnamomi drachm. 1. S. zinziberis drach. S. aquarum betonicæ, cichorii, bugloſſi, ana lib. 1. S. ſingula modice contuſa per noctem in aquis prædictis ſimul mixtis macerentur, mane modice incoquantur, vehementer exprimantur & liquor percoletur, cui adiiciantur ſacchari optimi libra vna, ſerapii roſati ſolutiui vnc. 4. ſimul ad debitam craſſitudinem coquantur, & paretur ſerapium*, quod citra moleſtiam aluum ſubducit, & vtramque bilem optime purgat.

Cardui benedicti. Serapium cardui benedicti, accipit *ſucci cardui benedicti purgati, & aliquantiſper cocti vnc. 4. ſucci millefolii eadem ratione parati vnc. 2. S. ſacchari albi vnc. vj. ſimul coquantur ad ſerapii craſſitudinem*, quod admodum prodeſt epilepticis, præſertim ſi cum ℈ 1. theriacæ, ſeu mithridatii, aut alterius electuarii caput calefacientis & roborantis exhibeatur.

De conditis. Cap. VII.

INter medicamenta, quæ intus dantur, referuntur etiam condita; ſic enim appellantur à recentioribus ſtirpium partes cum ſaccharo aut melle admixtæ: quanquam condiuntur proprie cibi, de quorum condimentis [a] egimus *in opere de ratione victus*. H Vſurpatur tamen hoc vocabulum conditi ad ea, quæ (vt diximus) ſaccharo vel melle condiuntur, quæ non ſolum alimenta ſunt, ſed etiam medicamenta: fere autem condire ſolemus flores, ſurculos, fructus, cortices, ſemina, radices, quorum compoſitio varia eſt, pro vario apparatu ipſorum, & maiori vel minori ſacchari aut mellis coctura.

Ratio condiendi flores. Ratio condiendi eiuſmodi eſt; *flores in minutas partes inciduntur, accipiturq; vna pars ipſorum, miſceturq; cum triplo aut quadruplo ſacchari in puluerem redacti & temperati aqua per deſtillationem educta, aut in qua iacuerint medicamenta idonea*; ſic autem conditi flores ſeruantur in ſole, operto vaſe per aliquot dies; ſed conditi etiam poſſunt, vbi vna pars ipſorum tritorum cum tribus partibus zulapii miſceantur, & ſimiliter ſoli exponantur. Surculi & aſparagi eodem modo condiuntur, addito ſaccharo diluto, vel zulapio, eodemque modo ſoli exponuntur, ſed non teruntur.

[a] *Lib. 4. de ratione victus, prope finem.*

Fructus. Ratio condiendi fructus alia eſt; nam *primo incoquuntur, deinde ſetaceo cribro percolantur, accipiunturq; tres partes Zulapii, & vna ex fructibus percolatis, miſcentur, ac lento igne incoquuntur, dum adeo craſſeſcant, vt gutta inde extracta & refrigerata contactu ſuo non amplius inquinet manum.*

Sed condiuntur etiam *fructus purgati à cortice, & à parte lignoſa interna, accipiturq; vna pars ipſorum, vna ſacchari, & tertia aquæ, incoquunturq; lento igne, donec eiuſmodi zulapium ad iuſtam craſſitudinem peruenerit.*

Condi-

Succos. A Conditur ſuccus ex fructibus expreſſus, nam *vna pars ipſius cum duabus ſacchari miſcetur & lento igne incoquitur, dum conſiſtat*, & ſeruari poſſit in capſulis.

Vbi vlterius incoquantur, tam fructus, quam flores, condita, quæ fiunt, ſolidiorem bolum repræſentant: illi autem fructus, qui duriores ſunt, veluti exteri, macerantur, priuſquam cum zulapio incoquantur.

Cortices. *Cortices fructuum, veluti malorum aurantiorum, citriorum, & limonum, primo per aliquot dies ex aqua ſæpius immutata madefiunt, deinde incoquuntur, dum teneri euadant, ac rurſus in aqua frigida continentur, iterum & tertio mutata, ac tandem cum zulapio vel melle ac multa aqua mixti coquuntur q.ſ.*

Radices. *Radices, antequam condiantur, purgantur detracta extima cute, & matrice intima, conciduntur q; in fruſta, & in Zulapio diluto incoquuntur, veluti fructus: quod ſi duriores fuerint & aridæ, madefiunt prius, quam incoquantur, non ſecus, quam fructus & cortices.*

Semina. Condiuntur etiam ſemina, & magna veluti amygdalæ, nuclei pinei, & parua vt coriandrum, aniſum; *magna prius purgantur à cortice, ſed parua accipiuntur qualia fiunt à natura: condiuntur autem ſaccharo diluto atq; incocto ad craſſitudinem ſerapii, quod in peluim, vbi ſemina iacent, ſubiecto igne cochleari paulatim infunditur, ita vt ſuccuſſa pelui ſemina vndiq; ſaccharo obducantur, quod pau-* B *latim tandem cogitur, ita vt cruſta tegi videantur*; quo modò etiam condiri cinnamomum ſolet, in fruſta conciſum, & cortex mali medici ſimiliter ſectus: caryophylli vero, vtpote exiguæ magnitudinis, integri condiuntur.

Conditorum vſus. Deuorantur condita (vt ante diximus) neque enim extrinſecus imponi ſolent: vſus eorum multiplex eſt, nam ſic condita ſeruantur multa, quæ alioquin marceſcerent, & eandem fere vim retinent, quam recentia: melle etiam & ſaccharo frangitur, ſi qua vis ineſt calida, vel frigida nimis vehemens, præbeturque aditus ad viſcera, ad quæ magis penetrare poſſunt ob adiunctam dulcedinem attractam. Additur & vis detergendi. Sed quod nullo pacto præteriri debet, quæ condiuntur, ſuauiora fiunt guſtui, quam quæ per ſe accipiuntur: eiuſmodi ſuauitatem Medicus parare debet quantum poteſt, vt non ſolum tuto & cito, ſed etiam iocunde curet. Porro ſuauitas eorum, quæ ingeruntur, illud etiam efficit, quod ſic melius, tamquam ſuauia, comprehenduntur à ventriculo, magiſque ſic vim ſuam impertiunt. Sed quam vim habeant ſpeciatim condita, nunc patebit, ſi complura eorum exempla maxime vſitata in medium adducamus, ſumpto initio à floribus.

Saccharum roſatum. Saccharum roſatum appellatur conditum ex roſis, ita conficitur; *folia roſarum albarum vel rubrarum nondum perfectarum, in vmbra ſiccantur, donec ſuperans humor diſſipetur, tuncq; teruntur in mortario lapideo, additurq; ſacchari albi triplum, & reponuntur in vaſe vitreo membrana obturato, & per tres menſes in ſole continentur, ſæpiuſq; interim agitantur.* Condiuntur etiam roſæ nondum apertæ, C ſicque valentius adſtringunt.

Sunt, qui roſas non terant, ſed forficibus inciſas cum ſaccharo manibus curioſæ confricent, poſtea ſoli exponant; Nec deſunt, qui accipiunt *roſarum rubrarum in vmbra ita ſiccatarum, vt ſuperans duntaxat humor euanuerit, lib. 1. ſacchari optimi lib. 3. ſaccharum clarum reddunt ac concoquunt, donec guttæ inde extractæ & refrigeratæ manum non coinquinent, quo tempore roſas contundunt quam celerrime & vna cum prædicto ſaccharo commiſcent, quibus diligenter permixtis ignem detrahunt, atq; in vitreis ſeu fictilibus vaſis ſeruant; ſoli per aliquot dies exponentes.*

Nonnulli ad *libram vnam ſacchari parati quemadmodum nuper dictum eſt, addunt vnc. 1. ſu*[illegible] *ſtatim ex rubris roſis expreſſi, ac ſimul vnc. 3. roſarum rubrarum contuſarum ac demum vbi ſatis inter ſe omnia commiſcuerint, conſpergunt aliquot guttis ſucci limonis, cuiuſmodi apparatus omnes alios longe antecellit.* Sunt poſtremo loco etiam, qui adhoc vt longe ſuauius euadat eiuſmodi conditum, accipiunt *integrum ſacchari optimi & albiſſimi panem, aliquantiſper in fundo perforatum, ita vt duobus granis moſchi, ac totidem ambræ ſucco roſarum exceptis aditum præbeat, huiuſmodi ſacchari panem ita inſolant, vt quam maxime incaleſcat, quo tempore ſtatim idoneam quantitatem ſucci ex roſis paſſis rubris extrahunt, & in ſacculo reponunt, collocantes ita, vt guttatim ſupra calefactum ſaccharum deſtillet, quem vbi probe abſorpſerit, ita vt iam ſatis ſit humectatum ipſum ſaccharum, expectant, donec aliquantulum exſiccetur, ac ſeruant ad vſum*; vim habet hoc conditum quacunque ratione paratum confirmandi cor, ven- D triculum, & reliqua viſcera, humidamque ipſorum intemperiem ſiccandi, non tamen adeo, vt ſitim augeat, quam potius extinguit, præſertim vbi recens, eſt, nam vbi iam vetuſtum eſt & potiſſimum quod ex roſis rubris immaturis ſit paratum, valenter adſtringit, & idcirco ſummopere auxiliatur ſanguinem expuentibus.

Ex roſis damaſcenis. Saccharum roſatum ex roſis Damaſcenis, quas nonnulli moſchettas appellant, conficitur eadem ratione ac prædictum ex roſis rubris: vt autem eiuſmodi roſarum temperatio à temperatione rubrarum diſtat, eo quod cum frigidis partibus nonnullas calidas habeant adiunctas, quæ penitus in rubris deſiderantur, ita præ adſtringenti vi, laxantem condito impertiunt, qua ratione ad aluum laxandam quotidie à multis adhibetur, eſt tamen ſatis flatuoſum.

Mel roſatū. Mel roſatum eodem modo conficitur, niſi quod pro ſaccharo accipit mel, eamdemque vim habet, ſed minus ſuaue eſt, minuſque adſtringit & magis detergit, ſatis autem eſt in hac mixtura ij. partes mellis accipere, & vnam roſatum.

Saccharum violatum. Saccharum violatum fit *ex floribus violarum ſaccharo ſimiliter conditis, vt paulo ante diximus condiri roſas, ſed violæ paulo diutius in vmbra ſunt ſiccandæ, & vbi mixtæ ſunt cum ſaccharo in ſole habendæ*, Refrigerat ſaccharum violatum valentius, quam roſatum, ſed guſtantibus minus gratum eſt, lenit & laxat fauces, atque aſperam arteriam, ſuccurrit anginæ, pleuritidi, bilis incendium ſedat, ſitimque extinguit.

Mel viola-tum. Mel violatum fit vt mel roſatum; habet eandem vim, quam ſaccharum violatum, ſed magis abſ- E
tergit, ſoletque dilutum in aluum immitti vt ſimul refrigeret, laxet ac detergat.

Saccharum bugloſſatū. Saccharum bugloſſatum veluti & borraginatum fit, vt violatum, ex floribus bugloſſi; & ſacchato, prodeſt autem affectibus cordis, vt tremori, animi defectioni; ſanat maniam & melancholiam.

Mel bugloſſ. Mel bugloſſatum fit vt violatum, eamdem vim habet ac ſaccharum bugloſſatum, ſed ob vim mellis magis detergit.

Sacch. roſmarinatū. Saccharum roſmarinatum, quod & conſerua anthos dicitur, fit eodem modo ex floribus libanotidis, (roſmarinum appellant) & ſaccharo; confirmat cor, ventriculum, & cerebrum, ac flatus diſſipat.

Mel roſm. Mel roſmarinatum eodem modo paratur & magis detergit.

Sacch. ex fumo terræ. Saccharum ex fumo terræ accipit *florum fumi terræ lib. S. ſacchari albi lib. 2. contundantur ſimul in mortario lapideo, ac fiat conditum, quod per aliquot dies inſoletur.* Sanguinem purgat ab humoribus aduſtis, quorum prauam qualitatem & acrimoniam temperat, ac prodeſt ſcabiei, lepræ, impetiginis, aliiſque ægritudinibus inde profectis, confirmat ventriculum, iecur, ac morbum regium perſanat.

Sacch. ex floribus cichorei. Saccharum ex floribus cichorii eodem modo paratur. prodeſt melancholicis & bilioſis, ac iecur nimis calidum temperat. F

Nymphea. Saccharum nymphææ eodem modo paratur: confert febricitantibus, hecticis ac pleuriticis, ventriculum, iecur, cor ac cerebrum refrigerat & ſomnum inducit.

Fl. ſtœchados Saccharum florum ſtœchadis eodem modo conficitur atque ex floribus roſmarini: confirmat cerebrum & calefacit.

Fl. ſaluiæ. Saccharum florum ſaluiæ eodem modo paratur; ventriculum confirmat, obſtructiones aperit, & noxios humores abſumit, ac cerebri vitia frigida propulſat.

Lauendulæ. Saccharum florum lauendulæ eodem modo conficitur ac ſaccharum anthos, cerebrumque ventriculum, hepar, ſplenem & vterum excalfacit, prodeſt præfocationibus vteri, ac ſpleni indurato, veluti & apoplecticis & paralyticis.

Maioranæ. Saccharum maioranæ eodem modo conficitur: valet ad omnes frigidos & humidos cerebri affectus, iecinoris obſtructiones aperit, atque vteri frigidam intemperiem corrigit, & flatus in eo contentos diſcutit.

Ex flor. primulæ veris. Saccharum ex floribus primulæ veris eodem modo conficitur. capiti & cerebro frigido medetur, atque hominem ab apoplexia tutum reddit.

Ex fl. pæoniæ. Saccharum ex floribus pæoniæ eodem modo conficitur: valet ad epilepſiam & vertiginem, menſtrua prouocat, renum & veſicæ calculos expellit, terrores nocturnos ſedat. G

Ex euphragiæ. Saccharum ex euphragia eodem modo paratur: cerebrum confirmat, calefacit, ſiccat, viſum acuit, & oculorum caligines diſcutit.

Ex fl. hyſſopi. Saccharum ex floribus hyſſopi, pectori & pulmoni prodeſt, tuſſim ſanat, humores frigidos & craſſos in pectore incidit, extenuat, atque abſumit, cerebrum & ventriculum roborat.

Meliſſæ. Saccharum meliſſæ conficitur quemadmodum ex floribus libanotidis: confirmat cerebrum, cor, ac ventriculum, menſtrua ciet, & vteri præfocationes tollit.

Ex fl. maluæ. Saccharum ex floribus maluæ eodem modo paratur, renum ac veſicæ vlceribus prodeſt, quarum partium inde profectum dolorem lenit.

Geniſtæ. Saccharum ex floribus geniſtæ, vrinam ciet, renum ac veſicæ calculos pellit, neque permittit, vt craſſa materia in eiuſmodi viſceribus aceruetur, prodeſt renum doloribus, lienis ſcirrho, iſchiadi, podagræ, paratur quemadmodum ex floribus libanotidis.

Sambuci. Saccharum ex floribus ſambuci, accipit *florum ſambuci recentium lib. 1. ſacchari albi lib. 2. & S. contundantur ſimul in mortario ac ſoli exponantur & conditum in vaſibus vitreis ſeu fictilibus vitro illitis ſeruetur*, prodeſt iis, quorum venter aqua refertus eſt.

Lychnidis. Saccharum florum lychnidis, (noſtri caryophyllos appellant) accipit *florum caryophyllorum lib. S. ſacchari albi lib. 1. S. ſimul contundantur ac fiat conditum*; quod cerebrum, caput, ac cor confirmat, venenis aduerſatur, veluti & peſtis contagio, ac partum faciliorem reddit. H

Ex fl. perſici. Saccharum ex floribus perſici eodem modo conficitur; quod non leuem vim habet necandi atque expellendi lumbricos inteſtinorum.

Aurantii. Saccharum ex floribus aurantii, accipit *florum aurantii recentium, ſacchari albiſſimi ana lib. 1. contundantur flores ac cum ſaccharo commiſti fiat conditum*, quod cerebrum cor ac ventriculum roborat & confirmat: Qui pariter integri citra contuſionem condiri poſſunt.

Oxalydis. Saccharum ex foliis acetoſæ, ſeu oxalydis, accipit *foliorum oxalydis lib. ſemis, ſacchari albi lib. 1. S. contundantur folia in mortario lapideo, ac demum cum ſaccharo ad Zulapii modice conſiſtentis formam redacto, miſceantur*, cuiuſmodi conditum bilioſos humores atque efferueſcentes temperat, & ventriculi ac iecinoris immoderatum calorem remittit.

Ex betonica. Saccharum ex betonica accipit *foliorum betonicæ recentis, teneræ lib. 1. ſacchari albi lib. 2. S. folia diligenter in lapideo mortario atterantur, deinde ſaccharum cum lib. 2. aquæ betonicæ decoctum, vltra ſerapii conſiſtentiam affundatur & cum betonica contuſa diligentiſſime miſceatur, aliquandiu ſuper prunas agitando, ac fiat conditum*; quod cerebrum ac ventriculum calefacit, roborat, & venena pellit.

Ex capillo veneris. Saccharum ex capillo veneris, accipit *capillorum veneris lib. 1. ſacchari optimi lib. 3. contundantur folia capilli veneris in vaſe lapideo ac ſaccharo condiantur*; quod conditum prodeſt pleuritidi & affectibus pulmonis, veluti & vitiis ab humore melancholico, ſeu à rubra etiam cholera profectis.

Condi-

A Conditum abſinthii accipit *thymi veneti vnc. 2. vini albi optimi lib. 1. S. thymum coquatur in vino, donec vnica libra ſuperſit, deinde exprimitur, ad expreſſionem adiicitur ſacchari albi lib. 1. coquitur ad formam craſſioris ſerapii, deinde vbi refriguerit, cum eo miſcentur vnc. xviij. abſinthii recentis inciſi, & diligentiſſime in vaſe lapideo contuſi, ac paratur conditum*, quod ventriculum calefacit, ac confirmat, ori tamen eſt admodum inſuaue. *Abſynthii.*

Conditum menthæ, accipit *menthæ criſpæ lib. S. ſacchari optimi lib. 1. S. contunditur mentha, ac cum ſaccharo miſcetur, & ſoli exponitur*; ventriculum calefacit, confirmat, ac vomitum compeſcit. *Menthæ.*

Conditum aſplenii eodem modo conficitur, ad eadem valet atque ipſamet herba, ſeu ſerapium ex ea confectum. *Aſplenii.*

Condiuntur & ſurculi, atque aſparagi, cum ſaccharo ad zulapii formam redacto, qui vim habent à ſua ſtirpe, vt frigidam ex lactuca, calidam ex bryonia, ſeu ex vite alba; ſed temperantur mixtura ſacchari aut mellis & ſuauiores fiunt. Sed relictis floribus, foliis & ſurculis pergamus ad fructus conditos & primo ad cotonea mala.

Cotonea mala condiri ſolent, vt ſi qui alii fructus. varia autem eſt ratio condiendi, ac primo detracta extima cute, & partibus internis purgatis, ſecantur in fruſta, incoquunturque zulapio admo- *Ex malis cotoneis.*
B dum diluto, poſtridie in altero zulapio prope cocto perfecte incoquuntur, ſeruanturque in vaſe vitreo ſuperinfuſo zulapio, in quo cocta fuerint. Sunt, qui ex melle coquant; ſunt & qui ex ſapa, qui adiiciant moſchum vel aromata. valent ad alui profluuium, ſiſtunt vomitum, ventriculum confirmant & eatenus ad coctionem conferunt.

Diacidonium fit à Galeno [a] ex ſucco cotoneorum malorum in hunc modum, Accipit *ſucci malorum cotoneorum ſtrutiorum lib. 4. mellis tantundem; aceti albi lib. 2. quæ bulliunt, dum ſpuma detrahatur, tum adiiciuntur Zinziberis drachm. 3. piperis albi vnc. 2. rurſusq; lento igne incoquuntur, dum ad mellis craſſitudinem perueniant.* Paratur etiam ex ſucco aliorum malorum cotoneorum, ſi quis compoſitionem magis adſtringentem requirat, ac ſine pipere & zinzibere, tuncque conditum magis ſimplex erit. hæc compoſitio à recentioribus traditur auctore [b] Galeno, reperiturque ab ipſo ſcripta *in fine ſexti de tuenda valetudine*, ſed paulo plus aceti accipit, quam quæ proxime tradita eſt. Datur & à cibo, & ieiunis duas, vel tres horas ante cibum ad tres drachmas: conferre autem ipſam teſtatur iis, qui cibum faſtidiunt, ad appetentiam excitandam, & omnino ad confirmandum ventriculum; ſi adiiciantur aromata, magis hoc præſtabit: ſed valet etiam ſine aromatibus ad aluum ſupprimendam, vbi ante cibum ſumatur. *Diacidonii.* [a] *Gal. lib. 6. de tu. val. c. 15. & lib. 2. de elemen. fac. c. 23.* [b] *Gal. lib. 6. de tu. vale. c. 15.*

Fit etiam diacidonium ſimplex ex ſucco malorum cotoneorum, & ſaccharo incoctis, dum conſiſtant, ſicque ſuauius eſt, & minus detergit. *Simplex.*

C Paratur & diacidonium compoſitum cum ſpeciebus dictum, hunc in modum. *Accipe ſucci cidoniorum recentium, mellis deſpumati ana lib. 3. aceti lib. 2. piperis longi, Zinziberis, cinnamomi ana vnc. 1. caryophyllorum, ligni aloes ana vnc. S. moſchi ℈ 3. ſuccum, mel, acetum, igne lento ſimul coque, continenter deſpumando, ad mellis craſſitudinem, tunc inſperge cætera*; cuiuſmodi conditum appetentiam languentem excitat, ventriculum & hepar roborat, coctionem & retentionem perficit; ſuauius autem eſt, ſi pro melle ſaccharum ad zulapii conſiſtentiam redactum adhibeatur. *Compoſitū.*

Diacidonium ſolidum ita paratur; *accipiuntur ſacchari albi in tenuiſſimum puluerem redacti drachm. xij. carnis malorum cotoneorum per ſetaceum transfuſorum libr. 2. quæ mala prius ex aqua probe fuerint decocta, dein ſimul miſceantur, atque in vaſe æreo, ſtanno illito, ſuper prunas paulatim ita coquantur, vt per ſe conſiſtant, dein ſupra petram effunduntur ſaccharo aſperſam ſiue oleo amygdalino illitam ac conditum ſoli exponitur, ſiue in tepidiori clibano, aut etiam laconico eatenus continentur, donec obdureſcat*, cuiuſmodi medicamentum eandem vim habet aluum ſupprimendi, vbi nimis fluat, ac ventriculum confirmandi, quamuis ita paratum potius in delitiis, quam in medicamentis habeatur. *Solidum.*

Mala etiam ſimiliter condiri ſolent, præſertim quæ bene redolent; confirmant cor, & eius palpitationi ſubueniunt, atque animi defectionem curant. *Malorum.*

Perſica mala condiuntur ſimiliter, valentque ad refrigerandum ventriculum calidum, ſedandam ſitim, & confirmandum cordis robur, paratur autem perſicorum conditum hunc in modum: *Perſicorum.*
D *accipiunt mala perſica flaua quam minime læſa aut corrupta, à quibus cortex ac nucleus detrahatur, incoquunt in ſaccharo ad Zulapii formam redacto ſatis diluto, ex quo ſtatim ac intumuerint educantur, dein ſaccharum ita coquitur vt craſſitudinem moderati Zulapii acquirat, quo refrigerato, perſica mala in eo per biduum infunduntur, demum illis detractis iterum aliquantiſper ſaccharum ſeorſum coquitur, atq; vbi refrigeratum ſit, malis perſicis affunditur, quæ demum vna cum ſaccharo paulatim coquuntur*, donec vniuerſus aquoſus humor abſumatur.

At poteſt etiam effici conditum ex perſicis, *ſi 3. lib. ipſorum purgatorum accipiantur & 2. lib. ſacchari, incoquanturq;, deinde adiiciantur agallochi drachm. 2. ſandali flaui tantundem cinnamomi, cubebarum, macis, ſingul. drachm. 4. moſchi, ambræ ana ℈. S.* lenit autem ardorem ventriculi, & ipſum extinguit, & fædum anhelitum emendat.

Pruna etiam condiuntur eodem modo, valentque ad aluum laxandam, & ventriculi ardorem extinguendum. *Prunorum.*

Myrobalani quoque condiri ſolent, præſertim chebulæ, *accipiuntur autem vel virides, vel madefactæ, ac ſtylo compunctæ, coquunturq; ex aqua lento igne, dum teneræ fiant, expreſſaq; aqua ſeruantur biduum in mulſa, rurſusq; lento igne incoquuntur, reconduntur q; in vaſe vitreo vna cum mulſa, in qua fuerint incoctæ:* firmant autem ventriculum, & cibi cupiditatem excitant, coctionem augent, mentem, ſenſumque acriorem reddunt, & oculorum caliginem diſcutiunt. *Myrobalanorum.*

Myroba-

Myrobalani emblicæ ſimiliter condiuntur, ventriculum confirmant contrahendo, ac ſiccando. ſuauiores autem ſunt, ſi ſaccharo condiantur loco mulſæ, modo illud animaduertatur, vt poſtremo E duntaxat loco vna cum ſaccharo ſuper prunas coquantur, prius ſiquidem ſaltem per duas vices in ſaccharo ad zulapii formam redacto, frigido, infundi debent.

Aurantiorũ limoniorũ.

Aurantia, veluti & limonia mala condiuntur, ac maximo ſunt in vſu; *accipiuntur autem vtraq;, dum adhuc ſunt exigua & viridia ac ſtylo compuncta per hebdomadam in aqua frigida macerantur, quæ tamen ſæpiſſime immutatur, donec vniuerſam amaritudinem depoſuerint, dein ita ex aqua feruente coquuntur vt tenera fiant, iterum cum aqua frigida bene abluuntur, demum Zulapium frigidum illis ſuperdatur, in quo tridui ſpacio macerantur, poſtea ſaccharum, ex quo mala ſunt detracta, leuiter coquitur, vt ſuperfluam humiditatem deponat, atq; vbi vniuerſum calorem depoſuerit, iterum malis ſuperdatur, ac poſtremo vna ſimul ſuper prunas lento igni coquuntur ad debitam ſacchari craſſitudinem, ac ſeruantur.* confirmant cor, ventriculum calefaciunt, præſertim aurantia, vtraque autem vtilia ſunt, dum contagioſi ac peſtilentes morbi vagantur.

Corticum citri.

Cortices citri condiuntur hunc in modum; *accipiuntur detracta carne ſubiecta cortices citri, tam magni, quam vola manus capere poteſt, lixiuio claro macerantur dies ix. quod ſemel interim mutetur, tum demittuntur in aquam claram, donec amaritudine depoſita dulceſcant, deinde incoquuntur aqua fontis plurima, donec teneri euadant, expreſſiq;, ac proiecta aqua, in vaſe lapideo reponuntur, in quo idonea quantitas Zulapii poſita ſit, quod factum ſit ex vna parte ſacchari & tribus aquæ, deinde in vaſe æreo coquuntur* F *lento igne ad penidiorum craſſitudinem, reponunturq; in vaſe vitreo, ſinguliſq; additur zulapium roſatum ad mediocrem craſſitudinem incoctum.* Sunt, qui aliquid moſchi vel ambræ adiiciant: habent autem vim confirmandi ventriculum, & cor, conferunt ad coctionem, fœtorem anhelitus corrigunt. Eodem modo condiuntur cortices limonum, & aliorum malorum medicorum, quanquam, vt nuper diximus, condiuntur & hi fructus toti, cum parui adhuc ſunt, non ſecus, quam nuces pineæ & amygdalæ virides. Sunt, qui pro cortice citri ſubiectam carnem eodem modo condiant; ſed longe minus efficax eſt, & magis refrigerat, quam calefaciat.

Prunorum Damaſcen.

Conditum ex prunis accipit *carnis prunorum Damaſcenorum elixatorum in aqua, in qua portulaca cocta fuerit, lib. 2. ſacchari albi lib. 1. aquæ violarum lib. 2. coquantur ſimul lento igni ad iuſtam craſſitudinem, & recondantur vaſe vitreo.* ſunt & qui ex eo liquore, in quo ad tabem vſque pruna ſint incocta, veluti & idonea portione ſacchari concretum, conficiunt, quod noſtri gelu appellant.

Alii detrahunt à prunis tenuem cutem, & in fictilibus vaſis ſoli exponunt ſacchari optimi puluere conſpergentes, nec prius à ſole amouent, quam pruna probe ſint condita, nec deſunt, qui ad pruna condienda ſimplici zulapio vtuntur ex optimo ſaccharo ac communi aqua confecto. Quomodocunque autem parentur, ſemper madefaciunt, refrigerant, ventriculi ardorem & inde natam ſitim extinguunt, febres bilioſas mitigant, & inde profectam alui conſtipationem ſuperant.

Ceraſorum.

Conditum ceraſiorum conficitur hunc in modum; *accipiuntur ſacchari optimi lib. 4. aquæ com-* G *munis q. ſ. coquitur ad iuſtam craſſitudinem: dein in eo ponuntur ceraſiorum acidorum, quæ marena, ſeu agriotta nuncupantur, lib. vj. vna ſimul lento igni coquuntur, donec liquor gelu formam acquiſierit, & vbi refriguerit, manum non inquinet; demum in vaſis vitreis ſeu fictilibus reconditur.* valet huiuſmodi conditum ad ſitim reſtinguendam, quam ardentes febres excitauerint, præterquam quod nauſeam propulſant, quam eiuſmodi febres fere ſemper habent adiunctam.

Sunt & qui gelu potius ceraſiorum delectantur, cui tamen eadem ineſt facultas; ad cuius confectionem accipiuntur *ſacchari optimi & ſolidi lib. 4. aquæ parum, coquitur ſaccharum ad iuſtam craſſitudinem, cui tandem affunduntur ſucci recenter ex acidis ceraſiis mediocriter maturis extracti lib. v. coquuntur omnia ſimul ad gelu craſſitudinem, quod in capſulis ſeruatur ad vſum.*

Diamarenatum.

Sed eſt & alter modus condiendi ceraſia, qui diamarenatum dicitur, ad cuius apparatum accipiuntur *ceraſiorum marenorum lib. vj. coquuntur in vaſe æreo ſuper prunas poſito citra quemcunq; liquorem, donec diſrumpantur ac copioſum ſuccum fundant, deinde per ſetaceum percolantur ac pulpa eorum excipitur, cui quatuor libræ affunduntur zulapii ad iuſtam craſſitudinem decocti ac ſimul iterum coquuntur, donec electuarii formam excipiant,* cui eadem vis ineſt ac gelu.

Cornorum.

Conditum ex cornis paratur hunc in modum; *accipitur cornorum maturorum quantitas, quæ libuerit, coquitur ex aqua ſimplici, dein pulpa per ſetaceum transfunditur, cum qua, atq; exiguo liquore, in* H *quo corna fuerunt cocta, & debita quantitate ſacchari ſuper prunas paratur conditum,* quod alui fluxus præcipue dyſentericos mirifice perſanat.

Sorborum.

Conditum ex ſorbis eodem modo paratur, eandemque vim habet ac quod paretur ex cornis, validius tamen eſt, ſi citra elixationem ſorborum maturorum, medulla per ſetaceum transfunditur ac zulapio conditur.

Meſpilorũ.

Meſpilorum condito eadem vis ineſt aluum fluentem cohibendi, ſi ante cibum, veluti & ſiſtendi vomitum, ſi à cibo exhibeatur, ad cuius apparatum accipiunt *meſpila optima, quæ non ſint penitus matura, hæc aliquoties in Zulapio ſatis diluto coquuntur, donec diſſoluantur, deinde Zulapium ab ipſis ſeparatum aliquantiſper incoquitur, vt ſuperfluam humiditatem deponat, quo facto, iterum meſpila in eo reponuntur, ac coquuntur ad debitam craſſitudinem.*

Zinziberis.

Zinziberis radix conditur hunc in modum; *accipitur Zinziberis recentis, vel arte macerati pars vna, coquiturque cum mellis par. 3. & ſacchari par. 1. quanquam ex ſolo ſaccharo condiri poteſt;* ſanat autem ventriculi intemperiem frigidam & humidam, & ſummopere ad coctionem confert, vbi aceſcant cibi in ventriculo: viſcera confirmat, flatum diſſipat, conducit ad alimentum in vniuerſum corpus diſtribuendum, eſt & guſtui admodum ſuauis, nam & nunc in ſplendidis conuiuiis ante alios cibos datur, viride zinziber appellant, ſuperque bibitur vinum aliquid potens, & generoſum.

A Acori radix ſimiliter conditur, prodeſtque cerebri ac neruorum affectibus frigidis & humidis. *Acori.*

Radix paſtinacæ, eringii, ſatirii ſimiliter conditur; ſumitur autem ad excitandam venerem, & *Eryngii.* augendum ſemen: quanquam eiuſmodi radices cum aliis medicamentis miſcentur, fiuntque dyaſatyrion, diazinziber, diacorus, & aliæ eiuſmodi confectiones, quarum facultas colligitur ex facultate eorum, quæ admiſcentur, quemadmodum *inferius* oſtendemus, qua de antidotis diſputabitur.

Semina etiam condiri diximus ſaccharo, & quaſi incruſtari; quemadmodum coriandrum, aniſum; nucluus pineus, amygdala & alia id genus condiri ſolent, quæ cum magis alimenta ſint, ſeu obſonia, quam medicamenta, ſatis ſuo loco expoſita ſunt *in* [a] *opere de ratione victus.* *Seminum.* [a] *Vidus li. 4. de rat. vict. in fine.*

De ecclyctis, ſiue loch.

Cap. VIII.

COmpoſitiones medicamentorum multiformes eſſe demonſtrauimus *ſupra in libro tertio* cum ageremus *de recto vſu medicamentorum*; varia enim forma ob variam vtilitatem conuenit, præcipua vero vtilitas eſt, vt poſſint ad affectum locum peruenire. Quæ intus ſumuntur, vt per venas diſtribuantur, liquida fiunt, veluti decocta, infuſa, zulapia, ſerapia, quæ epota & in ventriculo recepta veniunt ad iecur, & inde facile tranſeunt ad venas. At vbi aſperæ arteriæ, thoraci, aut pulmoni mede- B mur, tales eſſe debent compoſitiones, vt non elabantur ſtatim ex ore, veluti potiones, quæ liquidæ ſunt, neque etiam adeo conſiſtentes, vt cum teneantur in ore, non liqueſcant, ſed maneant fere, quales ſumuntur; ſed medium quendam habitum habere debent, vt aliquandiu manentia in ore diſſoluantur ac liqueſcant, paulatimque ferantur per aſperam arteriam ad pulmonem, & thoracem, quibus partibus affectis debent ſuccurrere. Vocantur eiuſmodi compoſitiones apud Arabes Medicos loch, *Artiriaca.* quod vocabulum nunc vſitatum eſt & apud pharmacopolas; ſed apud Græcos dicuntur artiriacæ, quod medeantur aſperæ arteriæ: dicuntur & hypogloſſides, quod contineantur ſub lingua, & ibi *Hypogloſſides.* paulatim liqueſcant, dicuntur & ecchlycta, quod lingantur, linctu enim paulatim deſcendunt in aſperam arteriam; Componuntur autem ex ſacharo, melle, ſapa, paſſo, aut aliquo ſimili liquore, & ſi- *Ecchlycta.* mul ex decocto aut ſucco alicuius ſtirpis, ſed hæc ſimplicia ſunt. Quę magis mixta ſunt, accipiunt gummi, fructus, aromata, coquuntur igitur paulum magis, quam ſerapia, vt craſſiora ſint, coctaque agitantur, vt alba euadant, vt magis aſpectum delectent, ne hominem faſtidiant, ſæpius enim linguntur: Quod ſi diutius incoquantur, conſiſtunt, & tamen liqueſcunt, ſi in ore teneantur, ita vt etiam accommodentur, ad propoſitum vſum: quanquam magis accommodantur, quæ minus coquuntur, ita vt mellis craſſitudinem non excedant.

Vtilitas, quam afferunt, varia eſt, cum medeantur aſperitati arteriæ, conferant ad educendum ex *Vtilitas.* thorace & pulmone noxios ſuccos: proſunt etiam faucibus & affectibus oris, dum in illis verſantur: C quæ curant oris & faucium inflammationem, repellendi ſimul ac digerendi vim habent, neque exaſperant. Quæ curant aſperitatem arteriæ, vim habent emplaſticam: Quæ conferunt ad educendos ſuccos, qui in thorace & pulmone continentur, vim habent partim madefaciendi, partim extenuandi atque incidendi, ita vt non ſit omnium eadem facultas. Adfert [b] Galenus exempla *in principio ſeptimi* [b] *Gal. lib. 7. catat. c. 3.* *libri de componendis medicamentis* membratim; quæ enim emplaſtica ſunt, fiunt ex *paſſo Cretico, gummi, tragacantho, glycyrrhiza:* quæ acria ſunt, fiunt ex *pipere, caſſia, cinnamomo, galbano, reſina, terebinthina:* media inter hæc ſunt, quæ accipiunt *ſuccum ptiſſanæ, amygdalas, fabas,* quibus facultatibus multæ tanquam mediæ interiectæ ſunt; ſed proximum eſt, vt ad eiuſmodi compoſitiones pergamus ſigillatim: apponemus autem non omnes, ſed ex his, quæ frequentantur, illas, quæ magis idoneæ videbuntur.

Diamoron Galeni [c] accipit *mororum lib. 5. coquuntur per ſe, dum conſiſtant ſordium modo, deinde* [c] *Gal. 5. 168 B. & C.* *adiicitur mellis libra vna*, valet hæc compoſitio principio inflammationis oris.

Si compoſitionem magis adſtringentem requiras, vt valentius repellas, adde *ſucci rhu, vel omphacii drach. 1. aut 2. aut 3. vel roſas, balauſtium, citinum, malicorium, gallam immaturam, thuris corticem, ſuccum lentiſci, aut hypociſthidis*; vbi conſiſtit fluxio, *miſce toti compoſitioni ad inflammationem concoquendam, croci drach. 1. S. myrrhæ tantundem*; crocus adſtringit, ita, vt myrrham, quæ tenuiores partes habet, in altum impellat: vbi inflammatio induruit, adde *nitri vnc. S.*

D Diamoron Meſues accipit *ſucci mororum celſi, ſucci mororum rubi ana lib. 1. & S. mellis ſapæ ana* *Diamoron Meſues.* *lib. 1. incoquuntur ſimul, donec mel ad iuſtam craſſitudinem peruenerit*; nec deſunt, qui prout ex vſu fuerit, huic quoq; compoſitioni adiiciunt roſas, balauſtia, alumen, myrrham, crocum, ſeu etiam ſuccum omphacii.

Diabatinon, id eſt, ex ſucco mororum bati, ſeu rubi, valentius eſt, quam diamoron, & eodem *Diabatinon.* modo paratur, ſed eſt debilius, quam diacarion.

Diacarion eſt paratu facillimum & ſuaue, atque ob partes tenues ad oris inflammationes aptiſ- *Diacarion.* ſimum, à [d] Galeno inuentum, ac maxime conſuetum. Accipit itaque *cortices exteriores nucum virentium ac vigentium finita æſtate, teruntur in pila, colanturque per linteum; ſuccus deinde cum melle coquitur, dum ad mellis craſſitudinem perueniat & interim ſpuma detrahitur*: hoc pacto compoſitum ſuccurrit mediocribus inflammationibus celerrime: ſi addatur aliquid adſtringens, magis repellit ſanguinem, qui ad inflammationem concurrit: ſi adiiciatur crocus & myrrha, valet ad concoquendam inflammationem, quæ iam ceſſauit: ſi addatur ſulphur ignem non expertum, nitrum aut aliquid acre, digerit ſuccum iam impactum. [d] *Galen. 5. 167. G.*

Diaroion fit ex malis punicis auſteris, acidis, dulcibus, maturis, & integris, æquali portione tritis *Diaroion.* cum ſuis corticibus coctis cum melle, poniturque ſimiliter inter medicamenta ſtomatica, vt diamoron & diacarion.

Diacodion

Diacodion Galeni. a Gal. 5. 180.G.

Diacodion traditur à [a] Galeno *lib. vij. de componendis medicamentis membratim*, accipit autem E *capita papauerum mediocria numero x. quæ macerantur in lib.1.S. aquæ pluuiæ per diem ac noctem, vbi molliora fuerint; vbi duriora, per biduum aut triduum, tum incoque dum tabeſcant, ita vt eorum ſuccum exprimere poſſis, cuius duas partes accipies & vnam mellis optimi, & ſuper prunas incoques, dum ad mellis craſſitudinem perueniat.*

Accipitur autem aqua pluuia, quia minus putredinem contrahit; ſi non ſit pluuia, accipe aquam fontis; pro melle accipitur etiam ſaccharum: accipitur etiam & ſapa, atque interdum additur & vnc.1. glycyrrhizæ: valet autem ad aſperitatem arteriæ, & tuſſim ortam ob deſtillationem à cerebro ad pulmonem: facit etiam ſomnum magis, quam quod cum ſapa compoſitum fuerit, nam mel magis prodeſt ad detergendum pulmonem & thoracem.

Diacodion Montani.

Diacodion auctore Montano accipit *capita papauerum alborum numero xx. ſiliquarum dulcium vnc. 3. radicum althaæ, glycyrrhizæ raſæ ana vnc.2. aquæ fontis lib xij. extrahantur à ſiliquis grana, deinde coquantur omnia ſimul in prædicta aqua, donec tres duntaxat libræ ſuperſint, quibus percolatis adiiciantur ſacchari candidi lib.S. penidiorum lib.1. iterum coquantur ad mellis conſiſtentiam.* prodeſt ad incraſſandam tenuem & acrem deſtillationem, veluti & ad ſedandam tuſſim inde profectam, ac ſomnum conciliandum.

Ecclagma. Ex papauere Meſ.

Eclicton ex papauere, quod & diapapauer appellatur, auctore Meſue, *accipit papaueris albi dr. xxv. amygdalarum dulcium, nucleorum pineorum, gummi arabici, tragacanthi, ſucci glycyrrhizæ ana dr. x. amyli, ſeminis portulacæ, ſeminis lactucæ, ſeminis cotoneorum ana dr.3. croci dr. . penidiorum alborum vnc.4. ſerapii de papauere lib.3. contundantur omnia & incidantur, excipianturq; ſerapio.* fit autem ſera- F

Sarapium.

pium in hunc modum; accipiuntur *capitum papaueris alborum recentium vnc.vj. capitum papaueris nigri recentium tantundem, ſeminis lactucæ, violarum, ana vnc.1. aquæ lib. viij. coquuntur & colantur, adduntur q; humori percolato ſacchari lib.4. quæ rurſus incoquuntur, dum ad ſerapij craſſitudinem perueniant;* ſuccurrit tuſſi, lenit aſperitatem gutturis, quam efficit deſtillatio tenuis, calida; craſſiorem enim reddit ſuccum deſtillantem, prodeſt febribus ardentibus, & dolori lateris.

Ecclagma ex ſemine pſyllii.

Eclicton ex ſemine pſyllij, accipit *muccoſi humoris, qui ex ſemine pſyllii extrahitur, vnc.2. ſacchari purgati lib.1. incoque q.ſ. ſaccharum, & agita, dum inalbeſcat, tum adde muccum & rurſus agita, dum miſceatur*; Eadem etiam ratione parari ſolet ex mucco ſeminis lini: habet autem vim leniendi aſperitatem, quæ à calida deſtillatione proficiſcitur, in thorace, pulmone atque aſpera arteria.

Ex radice tuſſilaginis.

Eclicton ex radice tuſſilaginis, quæ & vngula caballina nuncupatur, accipit *radicum vngulæ caballinæ lib.1. quæ incoquuntur in aqua, tum tabeſcant, tum contunduntur & percolantur vna cum decocto, adduntur q; mellis lib.2. incoquunturq; rurſus q.ſ.* Eodem modo fit eclicton ex radicibus althææ: valet ſimiliter ad aſperitatem thoracis, aſperæ arteriæ, faucium & pulmonis.

Diatragacanthum frigidum.

Diatragacanthum frigidum auctore Nicolao accipit *tragacanthi albi dr.ij. gummi dr.x. glycyrrhizæ, ſeminis cucurbitæ purgati, ſeminis cucumeris, peponum, anguriæ ſingul. dr.2. caphuræ ℈.S. penidiorum dr.3. amyli albi vnc.S. contunduntur ſimul & miſcentur cum ſaccharo purgato q.ſ.* habet autem vim leniendi aſperitatem faucium, aſperæ arteriæ, & thoracis, veluti & extinguendi inflammationem thora- G cis & pulmonis, ac leniendi tuſſim omnem, quæ fit à calore & ſiccitate.

Calidum.

Diatragacanthum calidum accipit *tragacanthi, hyſſopi, vtriuſq; dr.iv. nucleorum pineorum alborum dr.vj. amygdalarum purgatarum tantumdem; ſeminis lini, fœnugræci, cinnamomi ana dr.S. glycyrrhizæ purgatæ, ſucci glycyrrhicæ, zinziberis, ana dr.2. ſacchari albi q.ſ.* habet autem vim detergendi, extenuandi ac incidendi ſuccos craſſos & glutinoſos, qui in thorace & pulmone continentur.

Diamygdalon.

Diamygdalon accipit *amygdalarũ dulcium & amararum, ſeminis lini torrefacti, nucleorum pineorum, aniſi, tragacanthi, gummi, ſucci radicis glycyrrhizæ ſingul. dr.1. S. ſacchari, penidiorum ana dr.3. excipiuntur mellis & ſucci fœniculi idonea quantitate*; valet ad ſiccitatem thoracis, & ad tuſſim ſiccam.

Ecclycton ex nucleis pineis.

Eclicton ex pineis nucleis accipit *nucleorum pineorum dr.xxx. amygdalarum dulcium, auellanarum aſſatarum, tragacanthi, gummi arabici, ſucci glycyrrhizæ, amyli, adianthi albi, radicum iridis, ſingul. dr.4. carnis palmularum fuluarum dr.xxxv. amygdalarum dr.3. mellis paſſulati, butyri recentis, ſacchari ſingul. vnc.4. mellis lib.3. & vnc.1. S. conterenda conteruntur, & incidenda inciduntur in partes minutas ac melle excipiuntur:* ſuccurrit tuſſi diuturnæ, difficultati anhelitus, incidit & extenuat ſuccos craſſos exiſtentes in thorace.

Diapenidion Nicolai

Diapenidion auctore Nicolao accipit *penidiorum dr.xvj. S. nucleorum pineorum, amygdalarum purgatarum à cortice, ſeminis papaueris albi, ana ℈ x. cinnamomi, caryophyllorum, Zinziberis, ſucci glycyrrhicæ, tragacanthi, gummi, amyli, ſeminis cucumeris, peponis, anguriæ, cucurbitæ, ſingul. dr.1. S. caphuræ* H *gran.viii. ſerapii violati lib.1. S. incoquatur q.ſ.* vim habet leniendi aſperitatem, & ſimul detergendi, valetque ad humores calidos, pariter & frigidos educendos ex pulmone, & thorace; ſubuenit tuſſi & raucedini factæ à ſiccitate, ſubuenit & phthiſi laborantibus propter vlcus pectoris ſeu pulmonis.

Sanum & expertum.

Eclicton ſanum & expertum auctore Meſue accipit *cinnamomi, hyſſopi ſicci, glycyrrhizæ ſingul. dr. S. zizifa xxx. mixa totidem, vuarum paſſarum à ſemine purgatarum, ficuum paſſarum, dactylorum pinguium ſingul. dr.2. fœnugræci dr.v. adianthi albi M.1. ſeminum aniſi fœniculi, lini, iridis, calamenthi ſingulorum dr.4. coquantur in quatuor lib. aquæ puræ, dum altera pars abſumatur, deinde colentur & exprimantur, & cum eo humore miſceantur penidiorum lib.2. quibus rurſus incoctis q.ſ. adiciantur inciſa diligenter & contuſa nucleorum pineorum dr.v. amygdalarum dulcium purgatarum à cortice, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthi, gummi, amyli ſinguli. dr.4. iridis dr.2. agitentur omnia ſimul celerrime, donec albeſcant:* valet ad tuſſim, ad aſperitatem vocis, quæ à frigore naſcatur, ad craſſos & glutinoſos ſuccos ex thorace educendos.

Ecli-

A Eclictõ ex pulmone vulpis accipit *pulmonis vulpis ſiccati, ſicci, glycyrrhizæ, adianthi albi, ſeminis* Ex pulmone
aniſi, fœniculi, ſingul. drach. 4. ſacchari diluti & incocti. q. ſ. quod ſi cum ſucco myrthi diluatur, valentius erit. vulpis.
valet autem ad phthiſim.

Sunt & qui eodem nomine appellant aliud eclicton, cuius compoſitionis hæc ratio eſt, accipi- *Aliud.*
untur *ireos, glycyrrhizæ, hyſſopi aridi, tragacanthi, ana dra. 1. pulegii, cinnamomi, zinziberis, cubebarum, ſe-*
minis vrticæ, aniſorum, amygdalarum dulcium, caricarum, palmularum ana ℈ 2. pulmonis vulpis drach. vj.
ſacchari diluti cum decocto capilli veneris, glycyrrhizæ, hyſſopi, pulegii vnc. vj. incoquuntur omnia ad iuſtam
conſiſtentiam & fit eclicton, quod prodeſt aſthmaticis, tuſſientibus præ frigore, ſuppuratis, atque iis, qui
difficilem habent anhelitum.

Eclicton ex ſcilla Antonii Muſæ, auctore Aſclepiade [a] & Galeno, accipit *ſucci ſcillæ, mellis, detra-* Ex Scylla.
cta ſpuma, vtriuſque lib. 1. coquantur q. ſ. ſic autem exprimitur ſuccus ex ſcilla, partes eius purgatæ plenæ ac [a] Galen. 5.
nitida inciduntur, & in mortario atteruntur, deinde exprimitur ſuccus: valet autem hoc ad craſſos & glu- 186. E.
tinoſos ſuccos ex thorace & pulmone educendos, & eam ob cauſam ſanat difficultatem anhelitus in-
de profectam.

Eclicton aliud ex ſcilla auctore Meſue accipit *ſcillæ aſſæ drach. 4. radicis iridis drach. 2. hyſſopi, praſſii* *Aliud.*
vtriuſque drach. 1. myrrhæ, croci, vtriuſque drach. S quæ melle excipiuntur. Eſt autem hoc validius, ſed
valde inſuaue, quod amarum ſit & acre. Laudatur à Meſue ad difficultatem anhelitus & tuſſim anti-
quam.

Eclicton ex radice bryoniæ eodem modo paratur & idem poteſt, veluti & quod ex radice ari, *Ex radice*
B aut dracunculi conficitur. *bryoniæ.*

Diapraſſium [b] accipit *cimarum, marrubii, hyſſopi, pulegii, radicis iridis, glycyrrhizæ, ſeminis apii, ana* Diapraſ-
drach. 4. ficuum ſiccarum pinguium drach. vj. nucleorum pineorum purgatorum, tantundem, macerentur ſium.
in aqua per noctem, deinde bulliant, & humoris percolati ij. partibus adde mellis partem vnam, incoque q. ſ. [b] Paulus
valet ad ſuccos craſſos & glutinoſos ex thorace educendos, atque expuendos. l. 7 c. 11.

Diaireos ſimplex, accipit *radicis ireos drachm. ſemis, ſacchari illius quod canditum appellant, drach.* Diaireos
2. eorum medicamentorum, ex quibus componitur diatragacanthum frigidum tantundem, ſacchari q. ſ. me- ſimplex.
detur raucedini, difficultati anhelitus & tuſſi.

Diaireos auctore Nicolao, accipit *radicum ireos vnc. j. pulegii, hyſſopi glycyrrhizæ ana drach. vj. tra-* Diaireos
gacanthi, amygdalarum, nucleorum pineorum purgatorum, cinnamomi, zinziberis, piperis ana drach. 3. Nicolai.
carnis caricarum pinguium, carnis palmularum, vuarum paſſularum, ana drach 4. ſtyracis rubei drach. 2.
ſemis, mellis deſpumati q. ſ. contunduntur contundenda, & fit eclicton; quod ad eadem valet ac paulo ante
conſcriptum.

Diahyſſopum auctore Nicolao, accipit *hyſſopi, thymi, melanopiperis, ſingul. drach. 30. pulegii, thim-* Diahyſſo-
bræ, rutæ, cymini, ſingul. drach. 20. carnis palmularum, tragacanthi, glycyrrhizæ, caricarum pinguium; paſ- pum.
ſularum detractis nucleis, fœniculi, ſingul. drach. 10. zinziberis, aniſi, carui, ſeminis liguſtici, ana drach. 5. ſac-
chari, vel mellis, q. ſ. habet autem vim exſiccandi vuam, detergendi aſperam arteriam, compeſcendi tuſ-
C ſim, ſanandi frigidos thoracis affectus, valet ad pleuritidem & empyema.

Diarobu Pauli, accipit *amygdalarum amararum vncias 5. farinæ orobi, hyſſopi vtriuſque vnciam* Diarobu
vnam, iridis drach. 2. nucleorum pineorum, vnc. 1. mellis q. ſ. vim habet egregiam detergendi valetque ad Pauli.
ea, quæ in pulmone & thorace ſunt expurganda, præſertim ſi craſſa & viſcida fuerint.

Eclicton Antipatri accipit *nucleorum pineorum purgatorum à cortice drach. 12. ſeminis lini torrefa-* Eclicton
cti drach. 9. tragacanthi, iridis, ana drach. 12. carnis palmularum drach. 13. amygdalarum dulcium dr. 16. Antipatri.
diluatur tragacanthum ex aqua violarum, cætera contundantur & cum melle mixta fiat eclicton, quod
detergit & parum calefacit, ita vt valeat etiam, vbi ſucci bilioſi in thorace & pulmone continentur.

Eclicton alliorum accipit *alliorum purgatorum à corticibus vnc. 6. coquuntur ex aqua, in qua prius* Alliorum.
ciceres atque aridum hyſſopum ſint incoctum, dein percolatur ius, allia vero contunduntur, ac cum mellis &
recentis butyri cuiuſque vnc. 6. paratur eclicton, lento igni; mirifice medetur tuſſi, quæ à pituita proficiſci-
tur, deſtillante in aſperam arteriam.

Eclicton ad aſthma, accipit *ſcillæ in pane aſſatæ drachmas 4. marrubii, hyſſopi ana, drachmam vnam,* Ad aſthma.
iridis drachmas 2. myrrhæ, croci, ana drachmam ſemis, mellis q. ſ. conficiatur eclicton; valet ad aſthma atq;
ad diuturnam tuſſim, ſiquidem craſſum humorem mirifice extenuat.

Eclicton carthami, accipit *medullæ ſeminis carthami drachmas 6. amygdalarum purgatarum drach-* Carthami.
mas duas, nucleorum pineorum mundatorum drachmam vnam, mellis cocti, ſucci ſcillæ ana q. ſ. fiat loch,
D quod craſſos ſuccos & viſcidos pectoris ac pulmonis vehementer detergit.

Eclicton ex caulibus, accipit *ſucci caulium rubeorum lib. j. croci drach. 2. ſacchari, mellis ana lib. ſem.* Ex cauli-
miſceantur ſimul & fiat eclicton. bus.

Sunt & qui ex caulibus ita parant eclicton; accipiunt ſiquidem *ſucci caulium lib. 5. concoquunt*
lento igne ſpumam detrahentes, donec duæ duntaxat libræ ſuperſint, deinde concoquunt cum rob, id eſt, ſapa
vini & mellis ana lib. j. donec debitam craſſitudinem acquirant, ac loch conficiunt, quod craſſos & viſcidos
ſuccos thoracis concoquit, detergit, & ad excretionem parat.

De Antidotis. Cap. IX.

VT autem eclicta potiſſimum ad thoracem & pulmonem idonea ſunt, ita aliæ confectiones pa-
rantur, vt deuoratæ reliquis viſceribus aptentur, vocantur autem à Græcis antidoti; quaſi contra
datæ. Cornelius [c] Celſus, Græcorum nomen vſurpans, neutro genere antidota dixit, quæ maxime de- [c] Cel. li 5.
ſiderari tradidit aduerſus venena, vel per morſus, vel per cibos, aut potiones noſtris corporibus inſer- c. 23.
ta: quamquam latius patet hoc vocabulum, comprehenditque, teſte eodem Celſo, etiam confectio-

nes,quæ dantur colliſis,vel per ictum,vel vbi ex alto deciderint; dantur item laterum,interiorumque
partium doloribus.
Oſtendit etiam Galenus,[a] non ſolum eas confectiones,quæ aduerſus lethales cibos ac potiones
a Gal.5.113. h.& 114.A. dantur, ſed eas item, quæ ad morſus ferarum, quæ ad abſceſſus viſcerum, ac vetuſtos eorundem affe-
Electuaria vnde dicta. ctus, & quæ in vniuerſum aduerſus morbos, qui à praua ratione victus oriuntur, antidoti nomen ob-
tinuiſſe recenſet. Vocantur hæc vulgo à Medicis & à pharmacopolis electuaria, *quod fiant ex electis me-*
dicamentis. Nam licet ad quamlibet mixturam eligi debeant medicamenta idonea, potiſſimum ad has
hoc neceſſarium eſt, vnde electuarii nomen inuenerunt. Deuorantur autem & non bibuntur, vt ſera-
pia, neque liqueſcunt in ore, vt eclicta, ſed craſſiora ſunt, mollia tamen, ita vt conſiſtant, & nec fluant,
nec dura ſint, quamquam ex eadem materia, ex qua conficiuntur electuaria, ſi magis incoquatur, fieri
Electuariorum materia modus præparandi. etiam ſoleant confectiones ſolidiores ac duriores, quæ in tabellas variè figuratas formantur. Eſt au-
tem materia, ex qua fiunt, varia: petitur enim ab herbis, ſuccis, lachrymis, ſeminibus, quæ diligenter
contrita & cribrata cum melle aut ſaccharo, aut ſapa miſcentur: incoquitur autem mel aut ſaccharum
q. ſatis, ad excipiendum eiuſmodi puluerem; ſi minus coquitur, non ſatis ſeruatur confectio, ſed ace-
Proportio miſcendorum. ſcit, vel ſitum contrahit; ſi nimis coquitur, non bene miſcetur cum puluere. Tempus miſcendi eſt, vbi
detracta ſpuma iam coctum remouetur ab igne, tunc enim adiecto puluere agitatur, dum perfecte
cum ſaccharo miſceatur; quatuor autem partibus mellis vel ſacchari adiicitur vna pulueris, quem ſpe-
cies appellant, ita vt cuilibet libræ mellis vel ſacchari adiiciantur tres vnciæ pulueris: ſed adhoc, vt con- F
fectio ſit ſuauior, ſatis ſunt vnciæ duæ. Vbi confectio dura efficitur & in tabellas conformatur, ſufficit
vel vncia vna, vel etiam drachmæ ſex ipſius pulueris, admixta vni libræ ſacchari, vel penidiorum. Vbi
miſceantur amygdalæ, nuclei pinei, tragacanthum, aut gummi, quæ non rediguntur in puluerem, ne-
que cribro percolantur, miſcetur horum maior portio cum melle vel ſaccharo, quam miſceri ſoleat
pulueris cribrati: Tabellæ autem vt ſuauiores ſint, magis fieri ſolent cum ſaccharo, quam cum melle,
admiſcentur eiuſmodi liquores, vt pulueres conſeruentur, vt ſuauiores euadant, & minus ingrati gu-
Antidotorũ differentia. ſtui: vt tandem conſiſtant & degluriantur, ac ſimul iuncti in ventriculo à calore noſtro calefiant. Sed
cum plura ſint antidotorum genera, præſtat ſub tribus omnia complecti, quæ differunt materia, hoc
eſt, puluere, in quo vel ſimpliciter ſunt aromata, vel cum aromatibus admiſcetur lachryma papaueris,
vel aliquod catharticam vim habens. Quæ ſimpliciter habent aromata ſine opio ac ſine aliquo ca-
thartico, nuncupabimus aromatica; quæ opium habent, opiata; quæ catharticum, cathartica; primo
igitur trademus aromatica.

De Antidotis aromaticis. CAP. X.

Aromaticum caryophyllatum. Aromaticum caryophyllatum, accipit *caryophyllorum drachmas 7. macis, zedoariæ, galangæ, ſandali ruffi, paſtillorum diarrhodon, cinnamomi, ligni aloes, ſpicæ indicæ, piperis longi, cardamomi maioris, ſin-
gulorum drachmam vnam, roſarum drachmas 4. dulcis radicis raſæ, galliæ moſchatæ, vtriuſque drachmas
duas; folii, cubebæ, vtriuſque ℈.2. gr.v. ambræ drachmam vnam, moſchi ℈.ſem. ſacchari optimi quantum* G
duodecies æquet pondus pulueris confecti ex iam dictis medicamentis: habet autem vim confirmandi cor,
& ventriculum; nauſeam & vomitum ſedat, obſiſtit putredini in ventriculo, viſcera calefacit & flatum
diſcutit.

Moſchatum. Aromaticum moſchatum accipit *ligni aloes drachmas 7. cinnamomi drachm. 10. ambræ drachmas
3. moſchi ℈.2. ſerapii roſati q.ſ.* valet ad confirmandum cerebrum, cor & ventriculum, ſuccurrit morbo
comitiali, palpitationi cordis, animi defectioni, mulieribus, quæ ob vteri affectus ſuffocantur, remo-
uet fœtorem oris.

Nardinum. Aromaticum nardinum, accipit *ſpicæ nardi drachmas duas, roſarum rubrarum drach. ſemis; cube-
bæ, ligni aloes, macis, caryophyllorum, cinnamomi, folii indi, aniſi, corticum citri, paſtillorum diarrhodon, gal-
liæ, ſingul. ℈.4. nucleorum pineorum, amygdalarum purgatarum à cortice, vtrorumque drach. v. gummi,
arabici, tragacanthi, vtriuſque drachmas duas, moſchi ℈.ſem. ſerapii roſati q.ſ.* confirmat cor, ventricu-
lum, iecur, renes, veſicam, & cætera viſcera, confert ad coctionem, oris fœtorem emendat, excitat ad
venerem, anhelitum reddit magis expeditum.

Roſatum. Aromaticum roſatum Gabrieli adſcriptum, accipit *roſarum rubrarum drachmas 15. glycyrrhizæ
raſæ drachmas vij. ligni aloes, ſandali rufi, ſingulorum drachmas 3. cinnamomi drachmas v. macis caryo-
phyllorum, ſingulorum drachmas duas ſemis; gummi arabici, tragacanthi ſingulorum drachmas duas, ℈.2.
nucis odoratæ, cardamomi, galangæ, ſingulorum drachmam vnam, ſpicæ indicæ, ambræ, vtriuſque ℈.2. mo-* H
ſchi ℈.j. ſerapii roſati, & ſerapii ex corticibus citri compari modo mixtorum, q.ſ. ſuccurrit ventriculo im-
becillo, & aliis viſceribus, humorem ventriculi ac putredinem corrigit, confert ad coctionem, prod-
eſt conualeſcentibus.

Diarrhodon Abbatis. Diarrhodon auctore Nicolao Abbatis nuncupatum, accipit *ſandali albi, ſandali rubri, vtriuſque
drachmas duas ſemis; tragacanthi, gummi arabici, ſpodii ana ℈.2. aſari, maſtices, ſpicæ nardi, cardamomi,
ſucci radicis dulcis, croci, ligni aloes, caryophyllorum, galliæ moſchatæ, aniſi fœniculi, cinnamomi, rhabarba-
ri, ſeminis ocimi, acinorum berberis, ſeminis ſcariolæ, ſeminis portulacæ, ſeminis cucurbitæ, ſeminis cucume-
ris, ſeminis peponis, ſeminis anguriæ, ſeminis papaueris albi, ſeminis lactucæ ſingulorum ſcrup. j. margarita-
rum, oſſium ex corde cerui ana ſcrup. ſem. ſacchari candidi, roſarum ana vnc. 1. drach. 3. caphuræ gran. 7. mo-
ſchi gr. 3. ſem. ſerapii roſati ac ſacchari albi q.ſ.* viſcerum ſuperanti calori atque inde ortæ imbecillitati
medetur, prodeſt hecticis ac cardiacis.

Diaxyloaloes. Diaxyloaloes, accipit *ligni aloes crudi drachmam vnam, roſarum tantundem, caryophyllorum ſpicæ
indicæ, macis, nucis odoratæ, galliæ moſchatæ, cubebarum, cardamomi vtriuſque, maſtices, cinnamomi, cyperi,
ſchœnanthi, zedoariæ, been albi, been rubri, folii, ſerici crudi, margaritarum, coralli rubri, carabis, foliorum
citri, corticum fructus citri, ocimi, caryophyllati, ſiſymbrii, menthæ ſiccæ, ſampſucci, piperis longi, zinziberis,
ſingulorum*

A *ſingulorum drach. 4. moſchi ſcrup. j. ambræ drachmam vnam, mellis emblicorum, minæ aromaticæ ana q. ſ.* prodeſt morbis ventriculi, cordis & iecinoris frigidis, ſuccurrit animi defectioni, perficit coctionem, oris fœtorem ſubmouet, lætitiam parit.

Diagalanga. Diagalanga auctore Meſue, accipit *galangæ, ligni aloes, vtriuſque drachmas vj. caryophyllorum, macis, liguſtici, ſingulorum drachmas duas; Zinziberis, macropiperis, leucopiperis, calami aromatici, cinnamomi ana drachmam vnam ſemis; calamenthi ſicci, menthæ ſiccæ, cardamomi, ſpicæ indicæ, ſeminis apii, ſeminis fœniculi, ſeminis aniſi, ſeminis carui, ſingulorum drachmam vnam; ſacchari albi drachmas 10. mellis deſpumati q. ſ.* valet aduerſus craſſiores flatus, acidos ructus, prauam coctionem, & actiones ventriculi ac iecinoris à frigore læſas.

Diacinnamomum. Diacinnamomum auctore Meſue, accipit *cinnamomi drachmas xv. caſſiæ ligneæ, cimini, enulæ, ſingulorum drachmas 4. galangæ drach. 7. caryophyllorum, piperis longi, cardamomi, vtriuſque, zinziberis, macis, nucis odoratæ, ligni alois, ſingulorum drachmas 3. croci drachmam vnam, moſchi ſcrup. 2. ſacchari candidi vnc. 5. mellis deſpumati q. ſ.* valet ad ventriculi humorem ſuperantem exſiccandum, remouendamque in eo putredinem, digerendam pituitam, & augendam coctionem.

Diambra. Diambra auctore Meſue, accipit *cinnamomi, doronici, caryophyllorum, macis, nucis odoratæ, folii, galangæ, ſingulorum drachmas 3. ſpicæ indicæ, cardamomi vtriuſque ana drachmam vnam, Zinziberis drachmam vnam ſemis; ſandali ruſi, ligni aloes, piperis longi ſingulorum drachmas duas; ambræ drachmam vnam, moſchi drachmam ſemis, ſerapii aquæ roſaceæ, ſacchari albi, ana q. ſemis:* valet contra omnem corporis imbecillitatem, frigus diſcutit, calorem excitat, ſuccurrit affectibus, qui à frigidis ſuccis oriuntur; B prodeſt articuli ac membris omnibus, ventriculum reſolutum confirmat & faſtidium corrigit, cordi robur addit, veluti & cerebro.

Diamoſchu dulce. Diamoſchu dulce auctore Meſue, accipit *croci, doronici, Zedoariæ, ligni aloes, macis, ſingulorum drachmas duas; margaritarum albarum, ſerici crudi toſti, carabis, coralli rubei ana drachmas duas ſemis; galliæ muſchatæ, ocimi citrum redolentis ſingulorum drachmam vnam ſemis; been albi, been rubei, folii, ſpicæ indicæ, caryophyllorum, ſingulorum drachmam vnam; Zinziberis, cubebarum, piperis longi, ſingulorum drachmam vnam ſemis; moſchi ſcrup. 2. mellis crudi q. ſ.* prodeſt aduerſus cordis palpitationem, ſubmouet moleſta inſomnia, diſcutit flatum, ſanat cerebri frigidos morbos, vt comitialem, vertiginem, ſuccurrit ægre ſpirantibus.

Amarum. Diamoſchu amarum, quod validius abſumit ventriculi humores corruptos, magiſque calefacit ac ſiccat, in hoc differt à dulci, quod præter iam dicta medicamenta accipit *abſinthii, roſarum ana dr. 3. aloes loti dr. 4. caſtorii, liguſtici ana dr. 1. cinnamomi dr. 1. ſem. ſacchari ſeu mellis, quod ſatis eſt.*

Pliris arcoticum. Pliris arcoticum auctore Nicolao, accipit *cinnamomi, caryophyllorum, ligni aloes, galangæ, ſpicæ indicæ, nucis odoratæ, Zinziberis, ſpodii, ſchœnanthi, cyperi, roſarum, violarum, ſingulorum drachmam vnam, gr. 15. folii, dulcis radicis, maſtices, ſtyracis, ſampſucci, balſamitæ, ocimi, cardamomi, macropiperis, leucopiperis, myrthillorum, corticis fructus citri, ſingulorum ſcrup. 2. gran. 5. margaritarum ſplendidarum, been albi, been rubri, ſerici toſti ſingulorum ſcrup. 1. gr. 2. ſemis; moſchi gr. 7. ſemis; caphuræ gran. 5. ſyrupi roſati & ſac-* C *chari albiſſimi q. ſ.* ſuccurrit triſtibus, melancholicis, imbecillo ventriculo, cordi atque animi defectui; memoriam amiſſam reſtituit, ſenſus acuit, prodeſt morbo comitiali, difficultati ſpirandi, aufert cerebri difficultatem omnem à frigore vel flatuoſo ſpiritu profectam.

De gemmis. De gemmis auctore Meſue, accipit *margaritarum albarum drachmas 3. ſapphyri, hyacinthi, ſardonii, granatorum, ſmaragdi, ſingulorum drachmam vnam ſemis; zedoariæ, doronici, corticum citri mali, macis, ſeminis ocimi, caryophyllati ſingulorum drachmas duas; coralli rubri, carabæ, raſuræ eboris, ſingulorum drachmam vnam, ſcrup. 2. been albi, been rubei, caryophyllorum, zinziberis, piperis longi, ſpicæ indicæ, folii, croci, cardamomi maioris, ſingulorum drachmam vnam; trochiſcorum diarrhodon, ligni aloes ana drach. 5. galangæ, zurumbeth, cinnamomi, ſingulorum drachmam vnam, & ſemis; foliorum auri, foliorum argenti, vtrorumque ſcrup. 2. ambræ drachmas duas; moſchi drachmam ſemis; mellis emblicorum, ac roſati colati q. ſ.* medetur morbis ventriculi, cerebri, iecinoris, cordis, vteri frigidis, curat palpitationem cordis, & animi defectionem, perficit coctionem, triſtitiam amouet.

Electuariũ Iacinthorũ. Electuarium Iacinthorum Auctoribus Medicis Hiſpanis, accipit *Iacinthorum orientalium ſmeraldorum, Saphyrorum, rubinorum, granatorum, topaſiorum ana ſcrup. 2. margaritarum præparatarum lotarum ex aqua Nampha drachmam vnam; corallorum rubrorum, corallorum alborum præparatorum ſpodii, ana drachmam ſemis. Raſuræ eboris, ligni aloes. ſerici cruti contriti, cornu cerui vſti loti ex aqua roſacea, ſeminum portulacæ, rutæ, caprariæ, acetoſæ, cardi ſancti, coriandrorum præparatorum ana ſcrup.* D *1. ſandalorum alborum, rubrorum, citrinorum, ana drachmam vnam: Radicum dictamni, tormentillæ, carlinæ vincetoxici, angelicæ, biſtortæ, ſcorzoneræ, terræ ſigillatæ, boli armeni orientalis, roſarum rubrarum, ana drachmam vnam & ſcrup. 2. ſeminis citri mundati drachmam vnam; croci gran. 15. lapidis bezoartici drachmam ſemis, folia auri numero 30. Ambræ, moſchi, ana gr. 10. terenda tenuiſſime terantur, ſerapii de ſucco limonum & aquæ ſcorzoneræ q. ſ.* tuetur cor à virulentia febrium peſtilentium.

Diamargariton frigidum. Diamargariton frigidum, accipit *ſeminum cucumeris, cucurbitæ, peponis, anguriæ, ſeminis item portulacæ, papaueris albi, ſandali albi, ſandali ruffi, ligni aloes, zinziberis, roſarum rubrarum, florum nympheæ albæ, florum borraginis, myrtillorum, ſingulorum drachmam vnam; coralli albi, coralli rubri vtriuſque drachmam ſemis; margaritarum drachmas 3. ſacchari q. ſ.* confirmat virium imbecillitatem, ſuccurrit animi defectui, ſiue à corde, ſiue à ventriculo proficiſcatur, vitalem facultatem liberat à noxa, prodeſt difficultati anhelitus, tuſſi, tabi, recreat longo morbo debilitatos.

Aliud. Sunt & qui eandem frigidam confectionem ita parant; accipiunt ſiquidem *ſandalorum rubrorum, ſandalorum citrinorum, ana drachmas 3. florum roſarum, violarum, nenupharis, ſeminum oxalidis, endiuiæ, melonis, trochiſcorum diarrhodonis ana drachmas duas; oſſium cordis ceruini numero 4. ſpodii,*

ſpicæ, croci, margaritarum perforatarum, ac non perforatarum, ſapphyri, iacinthi, coralli, ſerici crudi ana E
drachmam vnam, ligni aloes, raſuræ eboris ana ſcrup.2.ſemis; caphuræ ſcrup.ſemis; foliorum auri numero
10. ex omnibus paratur pulüis tenuiſſimus ac cum ſaccharo optimo diſſoluto ex aqua roſacea q.ſ.conficitur
antidotus.

Diamargariton calidum auctore Auicenna [a] accipit *margaritarum non perforatarum pyretri ana*
Calidum. *drachmam vnam; zinziberis, maſticis, vtriuſque drachmas 4.zedoariæ, doronici, ſeminis apii vtriuſque,*
a Au.l.3.f. 21 tr.2.c.2. *cardamomi, nucis odoratæ, macis ana drachmas duas; been rubri, piperis, macropiperis, ſingul.drach.3.cinna-*
succurrit mulieribus vtero laborantibus & ventriculum confirmat.
momi drach.5.ſacchari q.ſ ſuccurrit mulieribus vtero laborantibus & ventriculum confirmat.

Diamargariton calidum auctore Nicolao, accipit *caryophyllorum, cinnamomi, ſpicæ, galangæ, ligni*
Diamargariton calidũ. *aloes, glycyrrhizæ, trochiſcorum diarrhodonis, trochiſcorum leucoii, ana drach.vnam ſemis; nucum odorata-*
rum, aliptæ, zedoariæ, rhabarbari, ſtoracis calamitæ, ana drachmam vnam; vtrarumque margaritarum,
zinziberis, oſſis cordis ceruini, raſuræ eboris, vnguium odoratarum ana drachmam ſem.cardamomi, leuiſti-
ci, ocimi, moſchi, ambræ ana ℈*.ſem. detractis granis duobus, caphuræ gran.6. mellis roſati q.ſ.contuſis con-*
tundendis ac melle roſato exceptis paratur antidotus, quæ ad eadem valet, ac quæ tradita eſt auctore Aui-
cenna.

Lætitia. Antidotus lætitiæ auctore Raſi,[b] accipit *ſeminis meliſſæ, corticum mali citri, caryophyllorum, galliæ*
b Raſis li.9. ad Almanſor.cap.de Melancholia. *muſchatæ, maſticis, croci, cinnamomi, nucis odoratæ, cardamomi, maioris, ac minoris. ſeminis pœoniæ, been* F
albi, been rubri, zedoariæ, doronici, ſeminis ocimi, caryophyllati, ſingul.3.ſem.moſchi ℈*.1.gr.4.ſacchari al-*
biſſimi vel mellis emblicati q.ſ. valet ad præcipua viſcera confirmanda & idcirco roborat naturales & a-
nimales facultates, auget calorem naturalem, excitat ſpiritum, triſtitiam coercet, ad lætitiam exci-
tat & bonos mores.

Aliud. Electuarium lætificans aliud, accipit *florum ocimi, caryophyllati, ſeu ſeminis eiuſdem, croci, zedoa-*
riæ, ligni aloes, caryophyllorum, corticum citrei mali, galangæ, macis, nucis muſchatæ, ſtyracis calamitæ ana
drachmas duas ſemis; aniſi, raſuræ eboris, thymi, epithymi ana drachmam vnam; caphuræ, moſchi ambræ,
margaritarum perforatarum, oſſium cordis ceruini, ana drachmam ſemis; foliorum auri, foliorum argenti,
ana ſcrup.1.ſacchari albi q.ſ.fiat confectio ſolida; quod ſi opiatæ formam deſideres, addas *ſucci cydonio-*
rum, ſucci pomorum odoratorum dulcium, borraginis, vini veteris optimi, ana partes æquales, quorum li-
quorum tanta menſura ſit, quanta deſpumando & decoquendo ſaccharo ſufficiat.

Sunt & qui frequenter vtuntur lætificante ipſius Meſues, quod accipit ad ſui apparatum *roſa-*
Aliud. *rum, ligni aloes ana drachmas 6. macis, nucis moſchatæ, galliæ moſchatæ, vtriuſque cardamomi ana drach-*
mas duas; caryophyllorum, maſtices, ſpicæ nardi, aſari drachm.3. cinnamomi, croci, ana drach-
mas duas; moſchi gran.15. excipiantur omnia in tenuem puluerem conuerſa idonea quantitate mellis embli-
cati ac conficiatur electuarium, quod ad eadem valet.

Electuarium ex citro accipit *corticum citri drachm.20.caryophyllorum, ligni aloes, macis cinna-*
El.ex citro. *momi, galangæ, ſingulorum drachm.2. cardamomi, zinziberis, ſingulorum drachmam vnam; moſchi*
drachmam ſemis; melle ſingula prius contuſa excipiuntur, ac paratur electuarium, quod valet ad confir- G
mandum cor & ventriculum, coctionem perficit, flatum craſſum diſſipat & anhelitum odore com-
mendat.

Diacyminum auctore Nicolao, accipit *cymini pridie præparati, hoc eſt, aceto infuſi & exſiccati*
Diacyminum. *drach.8.*℈*.1.cinnamomi.caryophyllorum ana drachm.2.ſem.melanopiperis, zinziberis, ana drachmas duas,*
gran.5.galangæ, timbræ, calamenthi, ana drachmam vnam ſcrup.2.ammeos, liguſtici vtriuſque drachmam
vnam gran.18. macropiperis drachmam vnam; ſpicæ indicæ, cardamomi, nucis muſchatæ, ana ſcrup.duos
ſemis, ſacchari ſiue mellis deſpumati q.ſ. prodeſt aſperæ arteriæ, difficultati ſpirandi, diſcutit flatum, cor-
rigit noxam ventriculi, iuuat coctionem, ſanat vitia frigida vteri & inteſtinorum.

Aliud. Diacyminum aliud auctore Meſue, accipit *cymini macerati in aceto per diem & noctem atque ex-*
ſiccati drachmas 10. zinziberis, cinnamomi ana vnc.ſemis, caryophyllorum, ligni aloes, macis, ana drach.2.
ſemis, galangæ, macropiperis, cardamomi ana drach.2. moſchi ſcrup.ſem. mellis deſpumati, q.ſ. eandem vim
habet, ac quod nuper expoſuimus.

Aliud. Sunt & qui ad dolores colicos ac vteri præfocationes aliter parant huiuſmodi confectionem,
accipientes videlicet *cinnamomi, cardamomi, galangæ, ana drachmas duas; caryophyllorum, folii, macis, pi-*
peris longi, ana drachmam vnam; cymini antea parati drach.4. ſpicæ ſcrup.1. ſacchari q.ſ. fiant tabulæ ad-
hibendæ, vbi opus fuerit vna cum vino maluatico, ſeu aqua vitæ.

Dianiſum. Dianiſum auctore Meſue accipit *aniſi electi drachmas 20.glycyrrhizæ raſæ, maſticis vtriuſq; drach-* H
mam vnam; carui, macis, galangæ, fœniculi, zinziberis, cinnamomi ſingulorum drachmas 5.macropiperis,
leucopiperis, melanopiperis, pyretri, caſſiæ ſingulorum drachmas duas; cardamomi maioris, caryophyllorum,
cubebarum, ſpicæ indicæ, croci, ſingulorum drach.1.ſem.ſacchari, ac mellis deſpumati q.ſ. diſcutit craſſos fla-
tus ventriculi & pituitam crudam in eo abſumit ac ſanat tuſſim diuturnam.

c Gal.2.85.B.C. Diatrionpipereon ſimplex traditum à [c] Galen. *libro quarto de tuenda valetudine*, accipit *piperis*
Diatrionpipereon ſimplex. *nigri, albi, longi. ſingulorum drach.50.aniſi, thymi, zinziberis, ſing.drach.8.mellis q.ſ.* valet ad ventriculum
frigidum non valentem concoquere, & ad crudos ac pituitoſos ſuccos in primis venis contentos.

Compoſitum. Diatrionpipereon compoſitum auctore Meſue, accipit *piperis albi, piperis nigri, piperis longi ana*
drachmas 5. zinziberis, thymi, aniſi, ana drach.2. ſpicæ indicæ, ammeos, amomi, cinnamomi, ſingulorum
drachmam vnam; caſſiæ ligneæ, ſeminis apii, ſeſeleos, aſari, enulæ ſiccæ, ana drach.ſemis, mellis deſpumati q.ſ.
confert ad ventriculum refrigeratum ad ructus acidos, ad quartanas, flatus, affectus frigidos iecinoris,
tuſſim, & vires collabentes reficit, parari etiam poteſt cum ſaccharo.

d Gal.2.86.D. Diacalamenthum. Diacalamenthum Galeni [d] accipit *calamenthi, pulegii, petroſelini, ſeſeleos, ſingulorum vnc.2.ſemi-*
nis apii, cacuminum thymi, vtriuſque vnc.4. libyſtici vnc.16. piperis vnc.48. mellis deſpumati q.ſ. valet ad
extenuandos & incidendos ſuccos craſſos & glutinoſos, diſcutit flatus craſſos, ſedat ſingultum, con-
fert

A fert ad alimenti diſtributionem, ſanat affectus frigidos ventris, ſanat item & rigores febrium, ſi ſpinæ illinatur.

Dioſpoliticum deſcriptum à Galeno [a] ſimiliter *libro quarto de tuenda valetudine*, accipit *cymini, piperis, rutæ ana vnc. j. nitri vnc. ſemis; mellis q. ſ.* vim habet incidendi atque extenuandi, veluti diacalamenthum: Cuminum madefit ex aceto ante ac frigitur, contunduntur que omnia, id, ſi negligenter fiet, aluum ſubducet, ſed ſi laborioſe conterantur, mouebit vrinam.

a Gal. 2. 85. A.

Diaſpoliticum.

Electuarium de ſeminibus auctore Meſue accipit *ſeminum cumini, aniſi, fœniculi, carui, dauci, ameos, apii, amomi aceto horis 24. maceratorum atq; exſiccatorum ſingulorum drach. 6. cinnamomi, zinziberis, macropiperis, ſeſeleos, galangæ ſingulorum drachmas 5. cardamomi, ſpicæ nardi, caryophyllorum, ſingulorum drachmas 4. libyſtici drachmas 3. melle deſpumato excipiuntur, vel duplo ſacchari adiecto fit puluis leuiſſimus.* Confert autem ad coctionem, tollit obſtructionem, ſanat læuitatem inteſtinorum, & dolores viſcerum, qui à flatibus excitantur, eſt autem paulo valentius diacymino.

El. de ſeminibus.

Diacoſtu auctore Meſue, accipit *coſti, caſſiæ, cinnamomi ana drachmas 5. ſeminis apii, aniſi, ſchœnanthi, rhabarbari, ſingulorum drach. 3. aſari drach. 4. croci, ariſtolochiæ, myrrhæ, ſingulorum drach. 2. ſacchari ſiue mellis deſpumati q. ſ.* prodeſt viſceribus obſtructis dolentibus, & aquam intercutem adhuc incipientem diſcutit.

Diacoſtu.

Dialacca maius auctore Meſue, accipit *laccæ præparatæ, rhabarbari optimi, ana drach. 3. ſpicæ indicæ, maſticis, apii, ſucci abſinthii, ſucci eupatorii, ammeos, ſabinæ, amygdalarum amararum, coſti, myrrhæ,*
B *bdellii, rubeæ tinctorum, fœniculi, aniſi, aſari, ariſtolochiæ vtriuſque, gentianæ, croci, cinnamomi, hyſſopi, caſſiæ, ſummitatum ſchœnanthi ana drachmam vnam ſemis; piperis, zinziberis ana drachmam vnam; ſacchari albiſſimi ſeu mellis q. ſ.* valet aduerſus frigus ventriculi, obſtructiones, inflationes iecinoris, & renum duritiem, ad cauſas hydropis, quas diſcutit, menſes citat, flatus ab alto corporis habitu abigit.

Dialacca maius.

Dianthos auctore Nicolao accipit *florum roris marini drachmam vnam; violarum, roſarum, glycyrrhizæ ana drachmas 6. caryophyllorum, ſpicæ indicæ, nucis muſchatæ, galangæ, cinnamomi, zinziberis, zedoariæ, macis, ligni aloes, cardamomi, aniſi, anethi ſingulorum ℈. 4. ſacchari ſeu mellis q. ſ.* prodeſt anxiis ac ſollicitis & triſtibus, confirmat eos, qui ex longiori morbo conualeſcunt, & ventriculum aliquantiſper refrigeratum corrigit.

Dianthos.

Electuarium de baccis lauri Raſis, accipit *foliorum rutæ drach. 10. ſeminis ameos, ſeminis cymini, ſeminis nigellæ, ſem. leuiſtici, carui, dauci, origani, amygdalarum amararum, piperis nigri, mentaſtri, baccarum lauri, caſtorei, ſingulorum drachmas duas; ſagapeni dr. ſem. opopanacis drachmas 3. mellis drach. 16.* valet ad diſcutiendos flatus, & concoquendos humores pituitoſos & ad calefaciendum, inditur etiam per clyſteres in aluum.

El. de baccis.

Diapœonias accipit *pæoniæ vnc. 1. macis, ſpicæ indicæ, croci, corallorum rubeorum, margaritarum non perforatarum, maſticis, ſingulorum drachmam ſemis, cinnamomi, nucis odoratæ, caryophyllorum, folii,*
C *zinziberis, piperis longi, cardamomi, granorum paradiſi, ſingulorum drachmas duas; glycyrrhizæ drachmas 5. anacardii drachmam 1. ſem. moſchi, ambræ ana gr. 6. ſacchari albiſſimi q. ſ. fiant tabulæ æſtate, hyeme adde ſpeciebus triplum mellis.* valet ad morbum comitialem.

Diapœonias.

Electuarium reſumptiuum, accipit *roſarum, glycyrrhizæ, ſacchari, ſingulorum drachmas duas, & gran. 5. gummi arabici, tragacanthi, ana drachmas duas, ſcrup. 2. ſandali albi, ſandali rubri, ana drachmam vnam ſcrup. 1. papaueris albi, ſucci glycyrrhizæ, amyli, ſeminis portulacæ, lactucæ, ſcariolæ, ſingulorum drachmas 3. caryophyllorum, ſpodii, ſeu eboris vſti, cinnamomi ana drachmam vnam, zedoariæ, zinziberis, ſtyracis calamitæ, ana drachmas duas; croci gr. 5. penidiorum vnc. ſem. ſeminis cucurbitæ mundati, ſeminis citrulli, ſeminis cucumeris, ſeminis melonis, ana drachmas 3. ſeminum citoniorum ſcrup. 2. amygdalarum dulcium, nucleorum pineorum, berberis, ſeminum maluæ, ſeminis bombacis, ſeminis violarum, ſebeſten, ana drach. 2. ſerapii violati q. ſ. fiat electuarium,* quod reficit humidum innatum, madefacit, nutrit, roborat, aperit poros, obſiſtit choleræ, ſedat febrem, tuſſim, ſitim, reſtituit vires, & reficit extenuatos, tabidos atque hecticos.

El. reſumptiuum.

Manus Chriſti perlata accipit *ſacchari clarificati libram vnam; aquæ roſarum libr. Sem. coquantur, dum aqua roſacea igne euaneſcat, & ſaccharum iuſtam craſſitudinem conſequatur, in fine addatur margaritarum minutiſſime tritarum drachm. 4. folia auri tenuiſſima numero 12. miſceantur ac ſuper marmor aqua roſacea inſperſum pandatur & fiant rotulæ,* medetur deiectis viribus, ardentibus febribus, & falſas
D imagines aufert.

Manus Chriſti perlata.

Anacardinum electuarium auctore Meſue, accipit *piperis nigri, piperis longi, myrobalanorum, chebularum, emblicarum, belliricarum, indarum, caſtorii ana drachmas duas, coſti, ana cardi, melanthii, ſacchari electi, baccarum lauri ana drachmas 6. cyperi drachmas 4. tere anacardos per ſe, deinde alia excipe butyro & melle ſimul coctis portione æquali:* datur poſt ſex menſes ad drachmas duas cum aqua fœniculi & apii, ſumpto vitatur labor, ebrietas, ira, coitus & cætera valde calefacientia, quia medicamentum calidiſſimum eſt, valet aduerſus frigidos affectus cerebri, ſanguinem purum reddit, iuuat ſenſum, mentem, memoriam, ac floridum colorem conciliat.

Anacardinum.

Anacardinum electuarium auctore Nicolao, accipit *aloes vnciam vnam ſemis; iridis, caſſiæ ana drachmas 7. zinziberis, anacardii, carpobalſami ana drachmas 4. ſemis; folii, ſpicæ nardi, myrobal. citrinarum, chebularum, indarum, belliricarum, emblicarum, mei, epithymi ana drachmas 3. ſcrup. 1. caryophyllorum, ſquinanthi, rheu pontici, maſticis ana drachmas duas; corticum radicum fœniculi lotorum libram vnam; aceti optimi libras duas: contuſa & macerata dies ſeptem in prædicto aceto coquantur & colentur, colaturæ bene expreſſæ adde mellis deſpumati lib. 2. fiat electuarium ſecundum artem,* quod valet ad vertiginem, obliuionem, reuma capitis exſiccat, ac viſum acuit, omneſque ſenſus vegetiores reddit.

Aliud.

Dianaordon Actuarii accipit *anacardiorum, epithymi, acori, piperis, ſaxifragæ, maſticis, iridis, my-*

Dianaordon.

robalani ana vnc.3. croci, caſſiæ, folii, ſpicæ nardi, mei, agarici, iunci odorati, rheu pontici, ana vnc.1. ſem. a- E
loes vnc.2. caryophyllorum vnc.1. mellis q.ſ. accipitur mel, in quo iacuerint anacardia recentia: confert ad vertiginem, comitialem, aſthma, ileum, ad educendos menſes, ad cachexiam, & incipientem hydropem.

Compoſitio Cyphoeos. *a Galen.5. 194.* Cyphoeos compoſitio ab [a] Andromacho deſumpta, accipit *pulpæ paſſularum vncias 3. croci drachmam vnam; calami aromatici, bdellii ana drachmas duas ſemis; caſſiæ, cinnamomi, ana drach.1. ſem. nardi indicæ drach.3. ſchœnanthi drach.2. ſem. myrrhæ drach. 4. radicum aſpalathi drach. 2. terebinthinæ drach. 4. mellis ac vini odorati q.ſ.* prodeſt hepaticis & iis, qui thoracem pituita repletum habent.

Diatrion ſandalon. Diatrion ſandalon auctore Nicolao, accipit *ſandali albi, ſandali rubei, ſandali citrini, roſarum, ſacchari candidi ana drach.3. rheubarbari, ſpodii, ſucci glycyrrhizæ, ſeminis portulacæ, ana drachmas duas, ℈. ſem. gr.6. amyli, gummi arabici, tragacanthi, ſeminis melonum, cucurbitæ, cucumeris, citrulli, ſeminis ſcariolæ, ana drachmam vnam ſemis; camphoræ drachmam ſemis, ſacchari albiſſimi q.ſ. ſeu ſerapii roſati, cuius pondus quadruplo ſuperet pondus ſpecierum;* valet aduerſus ventriculi & iecinoris calorem, prodeſt tabidis & regio morbo laborantibus.

Iuſtinum. Iuſtinum auctore Nicolao, accipit *cinnamomi, folii, coſti, ſpicæ nardi, caſſiæ, vtriuſque ariſtolochiæ, enulæ campanæ, hyſſopi, pulegii, arthemiſiæ, radicis pentaphylli, leucopiperis, orobi, petroſelini, leuiſtici, oluſatri, ſeminis vrticæ, milii ſolis, ſaxifragæ baccarum iuniperi, ſeminis aſparagi, ſileris montani, ſeminis apii, ſe-* F
minis anethi, ſeminis rutæ, ſeminis citrei mali, ſeminis fœniculi, aniſi, baccarum lauri, ana drachm.1. Sem. ſacchari albiſſimi, ſeu mellis deſpumati, quod ſatis eſt; valet ad dolorem renum, calculos frangit, arenam expellit, ſtranguriam diſſoluit.

b Aui.l.3.f. 18.tra.2.c. 19. *Electuarium de cineribus.* Electuarium de cineribus auctore [b] Auicenna accipit *cineris vitri, cineris ſcorpionum, cineris radicum braſſicæ, cineris leporis, cineris corticum oui, in quo pullus natus fuerit, lapidis ſpongiæ, ſanguinis hirci præparati, lapidis iudaici, gummi, nucis, acori ana drachmam 1. petroſelini, dauci, pulegii, gummi arabici, ſeminis althææ, piperis nigri, ana drachmam 1. Sem. mellis q.ſ.* valet ad lapides frangendos, & detrudendas arenulas à renibus ac veſica.

Lithontripon. Lithontripon auctore Nicolao accipit *ſpicæ nardi, zinziberis, xylobalſami, ſeu xyloaloes, acori, ſeu calami aromatici, cinnamomi, peucedani, meu, melanopiperis, leucopiperis, ſaxifragiæ, ana drachmas duas ſemis; opobalſami, ſeu olei ex granis iuniperi, caryophyllorum, coſti, rheupontici, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, ſeminis oluſatri, id eſt, apii Alexandrini, chamædryos, ſeminis apii, ſeminis ameos, ſeminis aſparagi, ſeminis ocymi, ſeminis vrticæ, ſeminis citrei mali ana drachmam vnam, grana quindecim; folii, croci, ſchœnanthi, caſſiæ ligneæ, bdellii, maſtichis, lithoſpermi, ſeminis petroſelini, ſeſeli, ſionis, vtriuſque cardamomi, anethi, euphorbii, lapidis lincis, olei nauini, olei moſcellini ana ſcrupulum vnum, grana quatuor: ſacchari albiſſimi, ſeu mellis quantum ſufficit:* prodeſt cruditati ex refrigeratione ventriculi, iliorum ac lumborum dolorem compeſcit, lapides ac cal- G
culos renum, ac veſicæ potenter frangit ac mirifice detrudit, ſtranguriam, ac dyſuriam ſoluit.

El. diureticum. Electuarium diureticum, accipit *cineris putaminum ouorum, ex quibus pulli ſunt excluſi, drachmam vnam ſemis; vitri combuſti, lapidis ſpongiæ, lapidis iudaici, ana drachmam vnam ſemis; ſeminum apii, petroſelini, ruſci, aſparagi, leuiſtici, ana drachmam vnam; aniſi, glycyrrhizæ ana vnciam ſemis; ſanguinis hyrcini præparati, ventriculi gallinacei combuſti ana drachmas quatuor; mucilaginis ſebeſten libram vnam; ſacchari rubri libram ſemis; oxymellis compoſiti vncias tres; piſtaciorum mundatorum vncias quatuor; infundantur piſtacia in aqua cineris calidi per duos dies, dein minutim incidantur & coquantur ſimul mucilagines, ſyrupus, & ſaccharum ad iuſtam craſſitudinem, in mortario deinde ſimul vniantur cum ſpeciebus, piſtachiis, aliiſque ingredientibus, & fiat electuarium,* quod confert in vrinæ retentione, dyſuria & ſtranguria, præterquam quod calculos frangit, ac cum vrina, quam mirifice prouocat, contractos calculos & arenulas ſimul detrudit.

Confectio cordialis. Confectio cordialis accipit *margaritarum, ſpodii, eboris vſti, granatorum, cinnamomi, tormentillæ, boli armeni, ana drachmas tres; ſandalorum omnium, raſuræ eboris, vnicornu ana drachmas duas; hyacynthorum, ſapphyri, coralli albi, coralli rubri, charabis albi, valerianæ, dictamni, zedoariæ, ligni aloes, ana drachmam vnam; terræ ſigillatæ drachmam vnam, ſcrupulos duos; ſerici crudi modice torrefacti ſcrupulos duos; oſſis de corde cerui ſcrupulum vnum ſemis; been albi, been rubri ana ſcrupulos duos; folia auri numero* H
quinque, moſchi, ambræ ana gran.5. ſacchari albiſſimi q.ſ. robur amiſſum cordis reſtituit, præſens tuetur, ac præſeruat à peſtilentia.

Confectio Alchermes. Confectio Alchermes, accipit *ſerici recenter cocco tinctorum tincti libram vnam, infunditur per diem ac noctem in aqua roſacea, & ſucco pomorum dulcium ana libra vna ſemis, deinde bulliant omnia ſimul, donec liquor rubro colore inficiatur, qui percolatur poſtmodum ac ſericum vehementer exprimitur, expreſſioni adiicitur ſacchari albiſſimi libra vna ſemis, coquuntur ſimul donec mellis craſſitudinem acquirant, cui adhuc calido addantur ambræ crudæ contuſæ drachmæ quatuor, piſtillo agitentur, donec ambra liquetur, deinde commiſceantur pulueres nunc ſcribendi, videlicet ligni aloes crudi, cinnamomi tenuiſſimi & optimi ana drachmæ ſex; lapidis lazuli loti ac præparati drachmæ duodecim, margaritarum drachmæ duæ, foliorum auri tenuiſſimi drachma vna, moſchi ſcrup.1. miſceantur omnia ſimul & fiat electuarium,* quod mirifice vniuerſi corporis vires confirmat ac lætitiam inducit, prodeſt tremori & palpitationi cordis, triſtitiæ, melancholiæ, mentis occupationi recenter citra manifeſtam occaſionem ortæ, lipothymiæ cæteriſque animi defectibus cordis imbecillitatem comitantibus.

Roſata nouella. Roſata nouella, Auctore Nicolao accipit *roſarum rubrarum viridium, glycyrrhizæ, ana vnc.1. ſcrup.2. Sem. cinnamomi drachm.2. ſcrup.2. gran.2. caryophyllorum, ſpicæ, zinziberis, galangæ, nucis muſchatæ,*

A ſchatæ, zedoariæ, ſtyracis, cardamomi, ſeminis apii, ana ſcrup.1.gr.8.mellis attici, ſeu ſacchari q.ſ. prodeſt caliditati ventriculi, ſiccitati iecinoris, ac pulmonis, extinguit ſitim, cohibet vomitum, cohibet immodicum ſudorem, prodeſt imbecillitati ventriculi, ac cordis, quorum viſcerum collapſas vires inſtaurat, ſuccurrit & iis, qui præ longitudine morborum graciliores euaſerint.

Micleta Nicolai.

Micleta Auctore Nicolao accipit myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum, omnium toſtarum, ana drachm.2. Sem. belliricarum, emblicarum toſtarum, roſarum, ana drachm.2. ſeminis naſturtii drachm.1. Sem. cymini, aniſi, fœniculi, ameos, carui ana drachm.1. Sem. omnia cruda terantur & macerentur in aceto per diem & noctem, exſiccentur cum ipſo aceto, poſtea torreantur ſupra prunas, toſtis addantur ſubſequentia, eboris vſti, balauſtiorum, maſticis, gummi arabici, ana drachm.1.gran.15. omnia cum oleo roſato fricentur & commiſceantur cum ſyrupi myrthini triplo. valet ad hæmorrhoidas, ad ventris torſionem, rugitum: lienteriæ & dyſenteriæ optima eſt & omni ſolutioni ipſius ventris.

Diacaſtorium.

Diacaſtorium Auctore Nicolao accipit caſtorii, myrobalanorum citrin. ana drachm.3. aloes drachm.1. Sem. folii antimonii, pyretri, glycyrrhizæ, tragacanthæ, calami aromatici, nitri, galbani, ſpicæ indicæ, opopanacis, caſſiæ ligneæ, ſchœnanthi, leucopiperis, macropiperis, melanopiperis, xylobalſami, carpobalſami, colocynthidis, ſagapeni, rheupontici, ſtyracis calamitæ, zinziberis, cinnamomi, ana drachm.1.gran.2. aſſæ fœtidæ, myrrhæ, euphorbii, ana drachm.1.gran.17. ſtaphis agriæ, dauci, fœB niculi, petroſelini, apii, ſileris montani, baccarum lauri, petrolei, ſeminis ſinonis, ſtoracis calamitæ, rubeæ, ſanguinis draconis, cardamomi, thuris, agarici, maſticis, ſalis ammoniaci, zedoariæ, aniſi ſcrupul.1.gran. 2. thymbræ, hyſſopi, pulegii, chamædryos, origani, balſamitæ, ocymi, radicum branchæ vrſinæ, dictamni Cretenſis, ſem. rutæ, ariſtolochiæ longæ, ariſtolochiæ rotundæ, mabatematici, id eſt, ſucci caulis ſylueſtris, aſari, ſaluiæ, roſarum, bdellii, ana gran. 7. epithymi, polypodii quercini, opobalſami, ſeu olei caryophyllorum ana gran. 14. alypiados, radicum capparum ana gran.11. peucedani, abſinthii ana gran. 7. anacardii, ſabinæ, gentianæ, cortic. radicum mandragoræ, ana gran.11. ireos gran.3. mellis deſpumati, triplum, fiat electuarium, quod prodeſt cæphalicis, epilepticis, vertiginoſis, hemicranicis, paralyſi omnium membrorum, & omnibus morbis frigidis tempore frigido nocentibus.

Aliud.

Diacaſtorium alterius deſcriptionis accipit caſtorii, nucis muſchatæ, zedoariæ, doronicorum, ana vnc.1. drachm.7. ameos, anethi, ſeminis apii ana drach.4. hyoſcyami, margaritarum ana ſcr. 1. ſacchari optimi lib.3. fiat electuarium, quod eaſdem vires habet ac ſuperius deſcriptum licet eo longe ſit imbecillius.

Diatamaron.

Diatamaron auctore Nicolao accipit anthophyllorum (id eſt, grandium caryophyllorum) zinziberis ana drach.5. ſcr.1. gr.16. cinnamomi, carnium dactylorum, caryophyllorum ana drach.4. ſcrup. duos, gran.16. galangæ, ſpicæ indicæ, zedoariæ, coſti albi & aromatici, pyretri, coralli rubei, rheupontici, ſpicæ Cel-C ticæ, tragacanthi, anacardii, oſſium dactylorum, carpobalſami, ſeu cubebarum, aniſi baccarum iuniperi, trium piperum, ana drachmam vnam, ſcrup. duos, & gran. 8. margaritarum perforatarum & integrarum ana ſcrup.2. blattæ biſantiæ ſcrup.2. limaturæ auri puri, limaturæ argenti meri, ſeu foliorum oſſium de corde cerui ana ſcrup.2. & Sem. raſuræ eboris, moſchi ana ſcrup.1. & gran.7. ambræ ſcrup.j. mellis q.ſ. fiat electuarium, dantur drach.3. mane, vel veſperi cum vino efficaciter prodeſt difficulter ſpirantibus, arteriacis, tuſſientibus, tabidis, & omni thoracis ac ſtomachi offenſæ, aquæ ſubter cutem fuſæ, renum doloribus, voluptatem parit, corporaque pinguiora efficit.

Diacurcuma maior.

Diacurcuma maior auctore Meſue accipit croci, aſari, dauci, ſeminis petroſelini, aniſi, apii ana drach.4. rhabarbari optimi, meu, ſpicæ nardi, ana drach.6. coſti, myrrhæ, caſſiæ, ſchœnanthi, carpobalſami, rubeæ tinctorum, ſucci abſinthii, ſucci eupatorii, olei balſami, ſeu olei caryophyllorum ana drach.2. calami aromatici, cinnamomi ana drach.1. Sem. ſcordii, aſplenii, ſucci glycyrrhizæ ana drach.2. Sem. tragacanthi drach.1. omnia conterantur & melle deſpumato q.ſ. excipiantur ac fiat electuarium. ventriculi, lienis, iecinoris morbos frigidos ob idque diuturnos ſanat, & hinc orta ſymptomata, vt hydropem, cachexiam, colorem corporis fœdum, humorum in ventriculo corruptelam, renum & veſicæ vitia frigida, vrinamque euocat.

Minor.

Diacurcuma minor accipit ſpicæ nardi, myrrhæ, caſſiæ ligneæ croci, ſchœnanthi, coſti, cinnamomi, ana vnc.1, mellis deſpumati q.ſ. fit electuarium, quod idem pollet, ac ſuperius, ſed eo eſt imbecillius.

Confectio Rauedſeni.

D Confectio Rauedſeni accipit rhabarbari, ſucci eupatorii Meſue, ſucci abſinthii, ana drach.5. myrrhæ, croci, ana drach.1. ſpicæ nardi, aſari, caſſiæ ligneæ, ſchœnanthi, fumariæ, ſeminis aniſi, ſem. apii, amygdalarum amararum, ana drach.S. mellis deſpumati q.ſ. fiat electuarium, quod obſtructiones potenter aperit, & inde natos affectus, icterum, febres putridas etiam inueteratas, ac formæ corruptionem ſanat.

Diacapparis.

Diacapparis, accipit capparis vnc.4. ſcillæ, aſari, aſplenii, centaurii, pyretri, piperis nigri, thymi, apii ſeminis gith. agrimoniæ radicis, ana vnc.1. mellis q.ſ. fiat electuarium, quod mirifice valet ad vitia ſplenis.

Conf. ex ſcoria ferri.

Confectio ex ſcoria ferri auctore Raſi accipit myrobalanorum indarum, belliricarum, emblicarum, ana dr.5. ſpicæ indicæ, cyperi, ſchœnanthi, zinziberis, piperis, olibani, ammii, ana dr.2. ſcoriæ ferri ſeptem dies in aceto infuſæ, mox combuſtæ drach.15. mellis decocti cum apozemate emblicorum q.ſ. fiat electuarium; confert ventriculi doloribus, ac iecinoris & lienis oppilationibus.

Conf. ex chalybe.

Confectio ex chalybe accipit piperis zinziberis, ana vnc. Sem. cardamomi, caryophyllorum doronicorum, croci, ana drach.2. tamaricis vnc. Sem. aniſorum, ſeminis baſiliconis, ana drach. Sem. limaturæ chalybis præparatæ vnc.6. mellis deſpumati optimi lib.3. fiat electuarium, quod ventriculi, vteri, iecinoris, ac lienis oppilationibus mirifice medetur.

Triphera minor.

Tryphera minor Fænonis accipit myrobalanorum chebularum, belliricarum, indarum, emblicarū,

nucis muſchatæ, ana drachm.5. naſturtii ſemi aſſati, origani perſici, piperis, olibani, ameos, zinziberis, fructus tamariſci, ſpicæ nardi indicæ, ſchœnanthi, cyperi, ana drach. 4. ſcoriæ ferri quinque diebus in aceto maceratæ, deinde toſtæ drachm. 20. myrobalani cum butyro recenti non ſalito, aſſentur modicum, reliqua oleo amygdalino dulci inuoluantur, deinde addantur moſchi drach. 1. mellis deſpumati triplex pondus: confirmat ventriculum, iecur, atque omnia viſcera, cohibet immodicum ventris fluxum, nec non & menſium, atque hæmorrhoidum, valet ad corruptionem formæ, deſtruit humorem crudum, & cutis floridum colorem reddit.

Saracenica. Tryphera Saracenica accipit *omnium myrobalanorum, ana drachm. 5. cinnamomi, leucopiperis, macropiperis, eryngii, folii, ſpicæ, cardamomi maioris & minoris, caſiæ, lepidii, cyperi, apii, linguæ auis, caryophyllorum, been albi, been rubri, zinziberis ana drach. 2. nucis muſchatæ, macis, ſeſami mundati ana drach. 3. amygdalarum dulcium, amygdalarum amararum, ana drachm. 5. ligni aloes, maſticis rhabarbari, ſeminis fœniculi, ana drachm. 2 ocymi, menthæ ſiccæ, origami perſici ana drach. 1. ſem. myrobalani fricentur cum butyro vaccino recenti & non ſalito, aliæ vero ſpecies cum oleo amygdalino dulci, confice electuarium cum mellis deſpumati optimi triplo.* Iuuat coctionem ventriculi & iecinoris ſuo calore, flatus diſſipat, putres ſuccos ventriculi, ac viſcerum abſumit, oris & corporis colorem & odorem commendat, laſſitudinem tollit, ſanitatem præſentem tuetur & morborum generationem prohibet, venerem auger, hæmorrhoidas ſanat, datur à drachma vna ad tres.

*Potius Alchangi. Conf. Alkakengi. Confectio Alcachengi * Auctore Meſue accipit *roſarum, coſti, ſpicæ nardi, ana drach. 4 florum alchilil. i. roris marini vnc. 1. nucis muſchatæ, calami aromatici, caryophyllorum, macis, cardamomi, ana drachm. 3. cyperi drachm. 12. trium piperum, ana drachm. 3. Sem. zinziberis drachm. 2. myrobalanorum emblicarum, belliricarum, indarum, ana drachm. 6. baccarum myrthi, lib. 1. balauſtiorum, thuris, corticum citri, fructuum tamariſci, ana drachm. 4. coquantur myrobalani in vino antiquo generoſo, demum ſiccentur, iterum coquantur in ſucco cydoniorum, deinde ſiccentur in vaſe fictili vitro illito, mox omnia ſimul conterantur diligentiſſime, ac miua cydoniorum excipiantur & paretur electuarium.* roborat & calefacit ventriculum, ac iecur excitat appetentiam, iuuat digeſtionem, flatus diſſipat, cohibet vomitum pituitoſum, veluti & alui fluxum. F

Conf. liquoris Cyrenaici. Confectio liquoris cyrenaici, noſtri aſſam fœtidam appellant, accipit *liquoris cyrenaici, piperis, myrrhæ, foliorum rutæ ſiccæ, ana vnc. Sem. terantur omnia diligenter, & melle deſpumato excipiantur:* prodeſt febribus chronicis per circuitus reuertentibus, vt quotidianis, quartanis, valet & ad ſomnum grauem, tremorem, ac morſus venenoſos.

Diacorum. Diacorum Auctore Meſue accipit *radicum ſecacul, ſeu ſiſeris, acori veri, ſeu calami aromatici, pinearum, ana libr. 1. Sem. radices ſecacul mundatæ & inciſæ coquantur in aqua clara, donec aqua abſumatur, poſtea optime contundantur & in minutiſſimas partes redigantur, donec pulti ſimiles fiant, deinde affunde eis mellis odorati & optime deſpumati lib. 10. coquantur lento igne, donec tota aqua, quam radices ſecacul imbiberunt, fuerit in vapores reſoluta, aſſidue diligenter agitando, ne in fundo vaſis radices adurantur, cum autem liquor iuſtæ ſpiſſitudinis conſiſtentiam acquiſiuerit, ab igne depoſito & adde radices acori tenuiſſime tritas, & pineas minutiſſime inciſas, cum ſequenti puluere optime mixtas, piperis vnciam vnam; piperis longi, caryophyllorum, zinziberis, macis, ana vnciam Sem. nucis muſchatæ, galangæ, cardamomi, ana drachmas tres; omnia ſimul cum melle & radicibus ſecacul miſceantur & vniantur, diligenter agitando, ne grumi aliqui relinquantur.* Confert hoc electuarium mirum in modum ægritudinibus neruorum, acuit omnes ſenſus & ingenium, ſedat dolores capitis, eſt peculiare remedium frigidarum ægritudinum ſenum & maxime catarrhi. G

Theriaca diateſſaron. Theriaca diateſſaron, accipit *gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ, ana vnc. 2. mellis deſpumati lib. 2. miſceantur omnia ſimul & fiat electuarium.* valet ad affectus frigidos, tum cerebri, vt epilepſiam, paralyſim, ſpaſmum cynicum; tum ventriculi, vt inflationem, & inde natum dolorem ac tardam coctionem; tum denique hepatis, vt hydropem, cachexiam, obſtructionem; confert poſtremò & morſui ſcorpionis, & veneni potioni.

Diaceutidon. a G. l. 9. ſimpli. c. de terris. Diarceutidon Damocratis ex Galeni relatione, [a] accipit *baccarum iuniperi vnc. Sem. terræ lemniæ drachm. 2. trita excipiantur ſufficienti quantitate olei dulcis, ſeu recentis butyri.* accipientem tutum à venenis reddit; nam ſi venenum non ſubſit, quieta manet; ſin adſit, nauſeam concitat & euomere cogit, ita vt venenum quoque cum antidoto reiiciatur.

Confectio liberantis. Confectio liberantis, accipit *radicum tormentillæ, ſemin. acetoſæ, ſemin. endiuiæ, ſemin. citrei mali, coriandri præparati ana drachm. 1. Sem. ſandalorum omnium, dictamni albi ana drachm. 1. boli armeni præparati, terræ ſigillatæ, ana drachm. 2. margaritarum, coralli albi, rubei, ſuccini albi, raſuræ eboris, ſpodii, oſſium de corde cerui, been albi, rubei, doronici, angelicæ, cardamomi, cinnamomi, macis, ligni aloes, caſſiæ ligneæ, croci, zedoariæ ana drachm. Sem. ſmaragdi, iacinthi, granati, ſerici crudi torrefacti, & inciſi, ana ſcrup. 1. penidii, ſacchari candii ana ſcrup. 2. florum nenupharis, florum bugloſſæ, roſarum ana ſcrup. 1. caphuræ gr. 7. moſchi, ambræ ana gr. 3. ſacchari albi q. ſ.* fiat electuarium, quod plurimum valet contra peſtem, tutatur corpus, ne lædatur à peſtifero aere, & præſeruat humores à corruptione. H

El. de ouo. Electuarium de ouo accipit *ouum gallinæ recens, quod in altera angulorum parte aperiatur, vt albumen extrahi queat, vitello addatur croci contuſi quantum ad implendum ouum ſufficit, foramen ſuo operculo & oui albumine claudatur, atque in cineribus calidis ad perfectam vſque coctionem aſſetur, deinde ablato cortice teratur, addanturque ſeminis erucæ, dictamni albi, tormentillæ, ana drachm. 2. trochiſcorum becchicorum drachm. 1. theriacæ optimæ ad pondus omnium, contundantur ſimul optime & diutiſſime, fiatque electuarium,* quod contra peſtem præſentaneum eſt remedium.

Aliud. Electuarium de ouo Maximiliani Imperatoris, accipit *ouum gallinæ recens, & educto per apicem al-*

A *cem albumine,id,quod vacuum eſt,croco orientali craſſo modo contuſo impleatur,non detracto vitello,poſtea
cum alio putamine iterum occludatur,ne quid tranſpiret, & lento igne vel poſt fornacem tamdiu in ol-
lula aſſetur, donec tota oui teſta ad nigredinem deueniat, dein exempta è teſta materia exſiccetur, vt in mor-
tario exquiſitiſſime contundi poſſit, addendo pulueris ſinapis albi quantum prædicta omnia ponderant, poſt-
ea accipiantur pulueris dictamni albi, tormentillæ, ana drachm.2.pulu.myrrhæ,pulueris cornucerui,pulue-
ris nucis vomicæ, ana drachm.1.pulueris angelicæ, pulueris pimpinellæ, pulueris granorum iuniperi, pul-
ueris zedoariæ, pulueris caphuræ ana vnc.Sem.miſceantur omnia ſimul in mortario, tandem apponatur
theriacæ optimæ ad pondus omnium, & iterum piſtillo fortiter contundantur & commiſceantur atque
agitentur fere per tres horas ac fiat electuarium*, quod ad idem valet, atque antecedens, & eo eſt longe
efficacius.

Electuarium Papæ nuncupatum accipit *granorum iuniperi drachm. 2. Sem. caryophyllorum,* *El. Papæ.*
*macis, nucis muſcatæ, zinziberis albi, zedoariæ ana drach.2.gentianæ, tormentillæ, herbæ, tunicæ, di-
ctamni albi, radic. ariſtolochiæ rotu. radic. ariſtolochiæ long. ana drach. 2. Sem. ſaluiæ, rutæ, balſamitæ,
menthæ criſpæ, rad.chelidoniæ, ana drach.1.baccarum lauri, doronici, croci orientalis, ſem.acetoſæ, ſem.
citri, ſem.ocymi, maſticis, thuris, boli armeni, terræ lemniæ, ſpodii præparati, oſſis de corde cerui, raſuræ
eboris, margaritarum præparatarum, corallorum rubrorum, fragmentorum ſapphiri, fragmentorum
ſmaragdi, ligni aloes, ſandali citrini, ſandali rubri, ſandali muſcellini, ana drach.ſem.conſeruæ roſarum,*
B *conſeruæ bugloſſæ, conſeruæ nymphææ, theriacæ electæ ana vnc.1.ſacchari optimi lib.3.diſſoluatur ſaccharum
cum aqua ſcabioſæ & roſarum, addendo caphuræ ſcrupul.1.miſceantur omnia ſecundum artem & fiat ele-
ctuarium*, quod plurimum valet in præſeruandis hominibus à peſtilentia, veluti & in iis curandis, qui
eâ detinentur.

Electuarium aduerſus peſtem auctore Raynerio, accipit *boli armeni, dictamni albi, pimpinellæ,* *El. contra*
Zedoariæ ana vnciam vnam; theriacæ magnæ deſtillatæ cum aqua vitæ tenuiſſima vnc.1. S. croci ſcr.1 cam *peſtem.*
*phuræ, margaritarum non perforatarum, ſmaragdorum, ana drach.3.tormentillæ, terræ ſigillatæ, ana drach.
2.ſeminum citri vnc.1. S. contundenda contundantur, ita vt tenuiſſimum puluerem referant, atque excipi-
antur ſerapio ex acido citri q.ſ. & fiat electuarium*, cuius mira vis eſt in curandis à peſte correptis, ſi eis
exhibeatur ad quatuor drachmas dilutum, ſeu cum vino albo, ſeu cum aqua borraginis, aut quapiam
alia aqua cordiali.

Electuarium aduerſus peſtem auctore eodem Raynerio, accipit *boli armeni, dictamni albi, myr-* *Aliud.*
*rhæ, pimpinellæ, verbenæ, zedoariæ, carlinæ, biſtortæ, tormentillæ, cardui benedicti, ana drach.1.terræ ſigilla-
tæ vnc.2.ſeminis citri vnc.1.ſem. diligentiſſime omnia ſimul conterantur, deinde accipiantur theriacæ o-
ptimæ drach.9.infundantur per diem, ac noctem in vnc.4.aquæ vitæ tenuiſſimæ, dein per colum tranſ-
fundantur, cuius liquoris drach.2.accipiantur, quæ paulatim ſuper puluerem affundantur, dum in mortario
puluis agitatur, atque interim adiiciatur ſyrupi ex acido citri q.ſ. & fiat electuarium*, cuius maxima vis
C & in præſeruandis hominibus, ne peſte corripiantur, veluti & in iis curandis, quos iam corre-
pſerit.

Electuarium Pariſienſium aduerſus peſtem, accipit *ſeminis iuniperi drach. 2. ſem. caryophyllo-* *Aliud Pa-*
rum, macis, nucis muſchatæ, Zinziberis, zedoariæ, ana drach.2. ariſtolochiæ longæ, ariſtolochiæ rotundæ, ra- *riſienſium.*
*dicum gentianæ, tormentillæ, herbæ tunicæ, dictamni albi, enulæ campanæ, ana drachm. 1. ſem. ſcordei,
ſaluiæ, rutæ, ſeminis balſamitæ, pœoniæ, menthæ, pulegii, ana drachm.1. baccarum lauri, doronici Romani,
ſem.acetoſæ, ſem. citri, ſem. baſiliconis, maſticis, thuris, boli armeni, terræ ſigillatæ, ſpodii, oſſis cordis cerui,
raſuræ eboris, cornu vnicorni, margaritarum, ſaphyri, ſmaragdi, coralli rubri, ligni aloes, ſandali rubri,
iacinthi, topaſii, ana drach.S. ſacchari roſati, diaborraginati, diabugloſſati, dianenupharati, diaoxalidati,
pulpæ tamarindorum acetoſorum, theriacæ optimæ ana drach.S. ſacchari optimi lib.3.folia auri optimi.num.
40. fiat electuarium ſecundum artem*, quod mirifice conducit ad præſeruandos homines à peſte, quæ
iam vigeat.

Electuarium modernorum aduerſus peſtem, accipit *florum cordialium, pimpinellæ, betonicæ, ru-* *Aliud mo-*
tæ, ana Manip.S. centaurii minoris, dictamni cretenſis, valerianæ, carlinæ, been albi, been rubri, chamæ- *dernorum.*
*dryos, chamæpithyos, ſcordei, ana vnc. Sem. ſeminum citri, cotoneorum, acetoſæ ana drachm.3. Sem. fragmen-
torum precioſorum præparatorum, boli armeni orientalis, coralli rubri præparati, cornu cerui præparati, ana
drachm.3. ligni aloes drachm.1. Sem. ſpecierum aromatici roſati, ſpecierum diamoſchi, diambræ, diatrium-*
D *ſandalon, diarrhodonis Abbatis, diatrionpipereon, nucum muſcatarum, caryophyllorum tenuium, ana
drachm.2. croci, gentianæ, imperatoriæ, Zedoariæ, angelicæ, melanthii, ana ſcrupul.2. contundenda contun-
dantur & in tenuiſſimum puluerem redigantur, deinde optimo melle deſpumato, ſeu optimo, ac tenuiſſimo
ſacchar o diſſoluto cum aqua roſacea q.ſ. excipiantur, atque ad electuarii formam redigantur, cui demum
addantur nucum communium purgatarum, caricarum pinguium, ana vnc.2. piſtaciorum purgatorum,
pulpæ tamarindorum, ana vnc.1. electuarii de gemmis, galliæ muſchatæ, ana vnc. S. theriacæ Andromachi,
Mithridatii optimi, conſeruæ acetoſæ, ana vnc.3. ſacchari roſati, borraginati, bugloſſati, violati, ana vnc.2.
miſceantur omnia ſimul diligenter prius contuſis contundendis, & fiat electuarium*, quod maxime conducit
ad præſeruandos homines à peſtilentia.

Electuarium Ferdinandi Imperatoris contra peſtem accipit *boli armeni præparati drach. Sem. ra-* *Aliud.*
*ſuræ cornu cerui, ſem. citri, ſem. aurantiorum, ſem. limonum, ana drach.3. dictamni albi, cinnamomi ele-
cti, ana drach. 2. caryophyllorum, roſarum rubrarum, coriandri præparati, ſem. perforatæ, raſuræ eboris,
ana drach.1. Sem. xylo aloes, nucis muſchatæ, maioranæ, granorum iuniperi, oſſis de corde cerui, ſeminis
aniſi, Sem. perfoliatæ, radicum tormentillæ, radicum ſcabioſæ, radicum bugloſſæ, ſandalorum omnium, ana
drach.S. ſaphyri, hyacinthi, ſmaragdi, rubini, granati præparatorum, ana ſcr. 1. miſceantur omnia ſimul in
tenuiſſimum puluerem redacta, atque excipiantur melle deſpumato, ſeu ſerapio ex corticibus citri q.ſ. & pa-
retur electuarium.*

 E

Aliud Adami Loniceri.

Theriacà, ſeu antidotus contra peſtem Auctore Adamo Lonicero accipit *radicum angelicæ, radicum gentianæ, radicum zedoariæ, radicum tormentillæ, radicum dictamni cretici, radicum pimpinellæ, radicum valerianæ, radicum oſtrutii, radicum morſus diaboli, radicum ariſtolochiæ rotundæ, radicum aſari, radicum ſerpentariæ, radicum leuiſtici, radicum cardopatii, radicum, petaſitidis, herbæ ſcordii, rutæ, cardui benedicti, galangæ, in cuius locum ſumatur ſcordium cretenſe, florum calendulæ, ſem. citri ſem. acetoſæ, baccarum lauri, oſſis de corde cerui, cornu cerui præparati, ana drach. 2. croci, maſticis, thuris, ſandalorum omnium, ana drach. 1. cinnamomi, myrrhæ, boli armeni præparati, terræ ſigillatæ. florum ſulphuris, camphoræ, ana vnc. Sem. ſpecierum diagemmæ calid. & frig. ſpecierum diamargaritonis calid. & frig. ſpecierum diambræ, ſpecierum cordialium, ana drach. 1. ſucci ſcordii, ſucci calendulæ, ſucci baccarum ebuli, ana vnc. 1. theriacæ Andromachi vnc. vj. mithridatii, electuarii de ouo ana vnc. 2. aquæ vitæ contra peſtem, ſeu elixiris vitæ vnc. 2. terenda terantur & ad inuicem miſceantur, & cum ſyrupo acetoſitatis citri q. ſ. paretur electuarium.*

Aliud præſeruatiuum eiuſdem.

Electuarium præſeruatiuum in peſte eodem Lonicero auctore, accipit *radicum angelicæ, gentianæ, zedoariæ, carlinæ, tormentillæ, pimpinellæ, valerianæ, galangæ, zinziberis, foliorum ſcordii, rutæ, ſaluiæ, maioranæ, cardui benedicti, florum calendulæ, granorum iuniperi, ana drach. vj. croci drach. 2. cinnamomi vnc. 1. myrrhæ, florum ſulphuris, ana vnc. S. thuris, maſticis ana drach. 3. boli armeni, terræ ſigillatæ ana vnc. 1. theriacæ diateſſaron vnc. 6. terenda terantur & in tenuiſſimum puluerem redacta melle optimo deſpumato, ſeu ſyrupo acetoſitatis citri q. ſ. excipiantur & fiat electuarium.*

Athanaſia Mithridatis.
a Gal li. 2. de antid. c. 8.

Athanaſia Mithridatis ex [a] Galeni relatione accipit *piperis albi gran. 11. coſti, mei, acori, agarici, ſcordei, dauci, petroſelini ana drach. 4. croci, myrrhæ ana drach. 8. cinnamomi, caſſiæ. ſchœnanthi ana drach. 12. omnia in tenuem puluerem redacta excipiantur melle q. ſ. & paretur electuarium*, quod facit ad venena, & omnium venenatorum morſus, quibuſque cibus in ventriculo aceſcit, ſanguinemque reiiciunt: antiquas inſuper tuſſes, hepatis, lienis, veſicæ & vteri morbos ſanat. F

Antidotus diæmaton.
b Gal. lib. 2. de antido. c. 8.

Antidotus Diæmaton, [b] hoc eſt, ex ſanguinibus aduerſus venena, venenatorumque morſus, accipit *piperis longi, piperis albi, coſti, acori, croci, phu, mei, dictamni cretici, ammoniaci, agarici, ſingulorum drach. 2. amomi, opobalſami, ſeminis rutæ ſylueſtris, cymini Æthiopici, aniſi, ſanguinis anatis, maris & fœminæ ſicci, ſanguinis anſerini, ſanguinis hædini. ſeminis napi ſylueſtris ſingul. drach. 3. gentianæ, trifolii. florum iunci rotundi odorati, thuris, roſarum ſiccarum ana drach. 4. petroſelini, phu cretici, ana drach. 5. cinnamomi drach. 6. florum ſcordii drach. 8. myrrhæ, nardi ſingul. drach. 12. caſſiæ drach. 8 omnia diligenter contuſa & per excuſſorium cribrum traiecta melle attico deſpumato excipiantur & fiat electuarium*; quod in argentea pyxide reponatur.

Diaſcinchu.
c Gal. lib. 2. de antidot. c. 9.

Diaſchinchu [c] accipit *ſcinchi, ſagapeni, acori, phu, coſti, hyperici, acaciæ, iridis, mei, gummi ſingul. drachm. 2. roſarum ſiccarum, cardamomi, gentianæ ana drachm. 4. ſeminis papaueris drach. 5. obolos 2. ſtyracis drach. 8. polii, caſſiæ nigræ, ſeſeleos, bdellii, balſami, piperis albi, ſingul. drach. 5. obol. 2. ſucci hypociſthidis, opopanacis, myrrhæ, thuris maſculi, caſtorii, piperis longi, cypheos, foliorum malabatri, ſingulorum drach. 6. ſcordii, florum iunci odorati. galbani, terebinthinæ ſingulo. drach. 6. obol. 2. nardi ſyriacæ, opobalſami, thlaſpi, dauci cretici, ſingul. drach. 6. obol. 2. croci, cinnamomi, zinziberis ſingul. drach. 7. obol. 2.* G
ſucci glycyrrhizæ, agarici ſingulor. drach. 8. obol. 3. mellis quod ſufficit, vini optimi, quod ſatis eſt ad ſuccos diſſoluendos, paretur electuarium, quod valet ad venena, omniumque venenatorum materiam mortem inferentem, omniumque venenoſorum animalium ictus & malas internaſque corporis affectiones.

Diaſatyrion.

Diaſatyrion auctore Meſue accipit *radicum ſecacul albi, ſeu paſtinacæ erraticæ & elixatarum in decocto cicerum, quorum prima aqua, in qua decoquebantur, ſit effuſa, lib. 1. teſticulorum vulpis, hoc eſt, ſatyrionum recentium, non corruptorum vnc. 8. radicum raphani vnc. 3. radicum dragonteæ planæ vnc. 2. terantur hæ tres radices poſteriores & infundatur ſuper eas lactis bubuli, ſeu ouilli tantum, vt lac duos digitos emineat, adiiciendo olei ſeſamini, butyri recentis non ſaliti ana vnc. 4. coquantur lento igni paulatim vſque ad conſumptionem lactis, ac donec omnino emollitæ ſint radices, & habeant iuſtam craſſitudinem inſtar pultis; nam ſi aqueum, quod in lacte & radicibus eſt, non conſumatur, ſitum contrahit, hoc medicamentum, poſtea affundantur omnibus hiſce radicibus mellis deſpumati optimi lib. 6. ſucci ceparum recentium lib. 1. S. coquantur omnia ſimul ad perfectam coctionem, deinde ab igne deponantur & inſpergantur ſubſequentium ſpecierum tenuiſſimo puluere, caudarum ſcinci cum renibus & pectoribus vnc. 1. ſeminis erucæ drach. 4. Zinziberis, been albi, been rubri, ſeminis fraxini, ſeminis naſturtii, cinnamomi. piperis longi, ſeminis bauciæ, ſeminis napi, pulpæ, ſeminis aſparagi, maxime recentis, ana drach. 4. miſceantur omnia ſimul, quibus poſtremo loco adiiciantur pinearum mundatarum lib. 1. S. piſtaciorum vnc. 10. iterum omnia miſceantur & fiat ele-* H
ctuarium, quod condiatur drach. 1. moſchi optimi & admodum odorati: ſumme prodeſt ad erectionem virgæ, multiplicat ſemen, & auget deſiderium coeundi.

Aliud.

Diaſatyrion auctore Nicolao accipit *teſticulorum ſatyrii recentium, denſorum, radicum paſtinacæ ſatiuæ recentium, radicum ſecacul, id eſt, ſiſeris, nucis indicæ, pinearum, piſtaciorum, ana drachm. 12. caryophyllorum, Zinziberis, aniſi, ſeminis erucæ. ſem. fraxini, ana drach. 5. cinnamomi, caudarum ſcincorum, ſeminis bulbi, ana drach. 2. ſem. moſchi gr. 7. mellis deſpumati optimi lib. 3. radices ſatyrii, paſtinacæ & ſiſeris priuatim & ſeorſum bene tritæ melli imponantur, ac ſubigantur, paululumque molliuſculo igne coquantur, deinde piſtacia & nuces pineæ repurgatæ, ac tuſæ adiiciantur, vbi cum melle aliquantulum bullierint, ſublato lebete ab igne tuſæ & cribratæ ſpecies adiiciantur, poſtremo moſchus inſeratur diſſolutus cum exiguo aquæ roſeæ liquore, fitque electuarium*, quod prodeſt veſicæ & renum imbecillitati, iiſq; auxilio eſt, qui vrinam reddere nequeunt, venerem ſtimulat, eamq; certa de cauſa ceſſantem haud ſegniter reſtituit.

* *
*

De

A *De Antidotis opiatis.* CAP. XI.

INter electuaria, quæ antidota à græcis nominari diximus, poſuimus ſecundo loco; quæ opium accipiunt, vnde opiata nuncupantur; adhibentur autem potiſſimum contra venena, quæ per potionem, vel ictum, aut morſum corporibus noſtris inſeruntur, atque hæc antidoti nomen, quod commune eſſe diximus, proprium ſibi faciunt; at valent etiam aduerſus multas alias affectiones noſtri corporis, id, quod patefiet in cuiuſque enarratione, ad quam nunc aggredimur: proponemus autem ea, quæ celeberrima ſunt & efficaciſſima.

Mithridatium antidotum [a] à Mithridate Rege Ponti & Bithyniæ inuentum, qui cum in hominibus ſontibus expertus eſſet, quæcunq; lethalibus venenis aduerſatentur, ex omnibus ſimul attemperatis compoſuit medicamentum, ſperans ſe præſidium aduerſus omnia medicamenta lethalia habiturum, nec deceptus eſt; nam aſſiduo vſu eius confectionis ita corpus ſuum reddidit tutum à veneni noxa, vt non potuerit efficaciſſimo veneno, quo filiæ interierant, bis ſumpto interire, quod malebat, quam viuus deuenire in poteſtatem Romanorum, deſcribitur autem & ab Andromacho & à Damocrate.

[a] G. 5. 99. G *Mithridatium.*

Mithridatium Andromacho [b] auctore ad deleteria & internos omnes affectus accipit *glycyrrhizæ vnc. j. ſcrup. S. opii drach. 4. ſcrup. 1. folii, nardi celticæ, ſeminis fœniculi, gentianæ, meu, roſarum ſiccarum, cardamomi, ana drach. 4. caſtorii, thuris, myrrhæ, ſucci hypociſtidis, ana drach. 6. polii, coſti, ſeſeli, caſſiæ,*
B *ana drach. 5. ſcrup. 1. nardi indicæ. ſcordei, cyphi, ſchœnanti, opoponacis, terebinthinæ, ana drach. 6. ſcrup. 1. acori, phu, hyperici, acaciæ, gummi, carpobalſami, ſagapeni, ana drach. 2. croci, cinnamomi, zinziberis, ana drach. 7. ſcrup. 1. ſtyracis drach. 5. ſcrup. 2. dauci drach. 6. ſcrup. S. petroſelini drach. 4. ſcrup. S. piperis longi drach. 4. ſcrup. S. aniſi drach. 3. thlaſpi, opobalſami, ana drach. 6. ſcrup. 2. galbani drach. 7. ſcinci drach 2. ſcrup. 1. vini optimi q. ſ. mellis optimi deſpumati, quod ſatis eſt.*

[b] G. l. 2. de Antid. c. 1. *Andromachi.*

Mithridatium, quod [c] à Damocrate deſcribitur, accipit *myrrhæ, croci, agarici, Zinziberis, cinnamomi, nardi indicæ, thuris, thlaſpi, ana drach. 10. ſeſeli, opobalſami, ſchœnanthi, ſtœchadis, terebinthinæ, galbani, coſti, piperis longi, caſtorii, ſucci hypociſthidis ſtyracis, opopanacis folii, ana drach. 8. caſſiæ, polii montani, piperis albi, ſcordii, ſeminis dauci, carpobalſami, cyphi, bdellii, ana drach. 7. nardi celticæ, gummi, petroſelini, opii, cardamomi, ſeminis fœniculi, gentianæ, roſarum, dictamni cretenſis, ana drach. 5. aniſi, ſerpentariæ, phu, ſagapeni, ana drach. 3. meu, acaciæ, ſcincorum ſeminis hyperici, ana drach. 3. S. vini, mellis deſpumati q. ſ. & fit electuarium,* quod proxime accedit ad vires theriacæ, quamquam non ita validum & efficax contra ſerpentes, curat affectus omnes capitis virorum & mulierum frigidos, prodeſt melancholicis, epilepticis, hemicranicis, lachrymis oculis, auribus, dentibus, ori, maxillis etiam extra impoſitum, apoplexiæ, anginæ, tuſſi, aſthmati, ſputo ſanguinis, doloribus internis, iliacis, lientericis, paralyticis, conuulſis, diſtentis, ſepto tranſuerſo, præcordiis, renibus, veſicæ, calculos frangit, euocat menſes, prodeſt vtero, podagræ, venenis, [d] quartanæ præſertim bibitum in principio acceſſionis.

[c] G. l. 2. de Antid. c. 2. *Damocratis.*

[d] G. l. 1. ad Glauc. c. 11.

C Theriacæ antidotum ἀπὸ τῶν θηρίων nominatur, hoc eſt, à feris, quod ferarum morſibus ſuccurrat, vel quod eorum carnem, veluti viperæ, accipiat, [e] ab Andromacho cretenſi archiatro Neronis ex mithridatio decerpta eſt, quibuſdam detractis, quibuſdam adiectis, potiſſimum carne viperarum, [f] à quibus nomen obtinuit, ad cuius morſum longe præſtantior eſt, quam mithridatium, accipit *paſtillorum ſcilliticorum drach. 48. paſtillorum theriacorum, magmatis ſucci hedicroi, piperis longi, opii, ana drach. 24. roſarum ſiccarum, foliorum ſcordei cretenſis, iridis illiricæ, ſucci glycyrrhizæ ſeminis napi ſylueſtris, opobalſami, cinnamomi, agarici, ana drach. 12. myrrhæ, coſti, croci, caſſiæ ligneæ, ſpicæ nardi, ſchænanthi, thuris, piperis nigri, dictamni cretici, comarum marrubii, rhapontici, ſtœchadis, ſeminis petroſelini, calamenthi montani, terebinthinæ, Zinziberis, radicum quinque folii, ana drach. 6. polii cretici, chamepithyos, ſtyracis calamitæ, meu, amomi, nardi celticæ, terræ lemniæ, phu pontici chamædryos, folii, radicum gentianæ, calcitidis toſtæ, aniſorum, ſucci hypociſthidis, carpobalſami, gummi, ſeminis fœniculi, cardamomi, ſeſeli, acaciæ, thlaſpi, hyperici, ammi, ſagapeni, acori, ana drach. 4. caſtorii, ariſtolochiæ tenuis, ſeminis dauci cretici, bituminis iudaici, opopanacis, centaurii minoris, galbani, ana drach. 2. mellis deſpumati lib. 0. vini falerni optimi odorati quantum ſatis eſt.* Ratio componendi huiuſmodi eſt, *ſucci, lachrymæ, metallica ex vino teruntur ad mellis craſſitiem, arida cætera tuſa & creta tenui cribro protinus inicit & miſcet probe melle adiecto; poſtea bis terue ferue factum, vbi rurſus riguit, imponit vaſi vitreo, argenteo, aureo, ſtanneo, corneo, vel olla denſa, non ligneo neque æneo.*

Theriaca.

[e] Galen. l. de theriac. ad Piſon c. 5.

[f] G. ibi. c. 6. & 7. & l. 1. de antido. c. 6.

D Paſtilli ſcillitici ad compoſitionem theriaces [g] ſic fiunt, *ſcillam bonæ magnitudinis ſucco plenam albam, recentem ex terra ſumes, vbi folia & caulis exacte inaruerint tempore meſſis, detracto cortice & parte lignoſa, reliquum farina triticea ſubacta, ac fermentata circumlinitur, tum in cinere calido, vel clybano coquito, donec dureſcat farina ſubacta, ſcylla vero incluſa, ligneo ſtylo intromiſſo mollis, & tenera percipiatur, quo facto cruſta abiecta, ſcyllæ medulla interior trita, miſcetur cum farina erui candidi parum torrefacti ſit autem vna huius farinæ cribratæ pars, duæ ſcyllæ, vel ana partibus æqualibus ſumptis formentur paſtilli mediocres, ſiccantur in vmbra, ac reponuntur.*

[g] Gal. li. de ther. ad Piſon. c. 13. & li. 1. de antid. c. 9. *Paſtilli ſcyllitici.*

Hedicroon magna [h] ſic conficitur, *accipiuntur mari, aſari, amaraci, aſpalathi, ana drach. 3. calami odorati, ſchœnanthi, phu, pontici, xylobalſami, opobalſami, cinnamomi, coſti, ana drach. 3. myrrhæ, malabathri, nardi indicæ, croci, caſſiæ ligneæ, ana drach. 6 amomi drach. 12 chiæ maſticis drach. 1. vini falerni q. ſ. formentur paſtilli manibus inunctis opobalſamo ac ſiccentur in vmbra.*

[h] Gal. ibid. *Hedicroon magna.*

Paſtillorum theriacorum compoſitio ſic habet; *viperæ deliguntur magnæ, bene munitæ corpore toto, & ventre craſſiore ſubflauo, collo valde prominenti, capite latiore, oculis rutilis & ſubrubentibus, trucibus, meatu ad extrema caudæ vergente, cauda non inuoluta, ſed potius conuerſa, valida, bene mobiles, inceſſu quieto & tardo, hoc enim differt fœmina a maſculo, tum quod caninos & acutos dentes habeat plures duobus, maſculo propriis, in capite aculeato, ad delectum capiantur principio veris, cum iam in apricum prodeunt, nec virus tam maleficum retinent, ergo non ſtatim, ſed aliquot dies poſtquam ex latebris exeunt,*

[i] Gal. ibid. *Paſtilli theriaci.*

exeunt, venari has oportet; non æſtate, non prægnantes, quia nimis graciles ſunt, ſufficient numero 20. iuſtæ magnitudinis, vel pro quantitate compoſitionis, capita & caudas recenter captarum adhuc viuentium præcide, vt cum ſanguine virus effluat, in magnis viperis præcides ad digitos quatuor ipſum caput, caudam ad paulo maiorem quantitatem, quæ partes ſunt magis virulentæ, magis duræ, & modicæ carnis, quibus partibus præciſis ſi quieſcant tanquam mortuæ, quæ reſtant, inutiles ſunt, ſi adhuc mouentur & ſanguinem fundunt, præſtantes, quia vim ſuam diutius retinent, tunc detrahenda ſunt inteſtina & excrementorum receptacula & cutis, ac pinguedo tanquam inutiles, corpus reliquum aqua pura probe lotum in vas probe deterſum cum aqua fontis pura, coniiciatur, & anetho viridi, mox coqui debet carbonibus præuſtis, aut lignis ſine fumo, ſiccis, cum pauco ſalis. Vbi iam percoctæ ſunt, vt caro oſſa & ſpinas prompte relinquat, deponendæ ſunt ab igne & proiecta aqua ſeligenda caro ab oſſibus & ſpinis, tum cum pane trito accurate miſcenda eſt, & paſtilli formandi ſunt; panis autem ſit commodiſſime præparatus: tantum autem panis admiſcetur, quantum ad paſtillos formandos ſufficiat; panem autem accipias ſiccum & non madefactum; facti autem ſic trochiſci in loco ſicco ſicceſcunt, ſpectet autem locus ad meridiem, ita vt per magnam diei partem illuſtretur à ſole, ſed ſiccentur trochiſci in vmbra, ac ſæpe vertantur, vt bene ſicceſcant. E

Vbi ſatis ſicci ſunt, vt per quindecim dies, reponantur in vaſe vitreo: efficaciores ſunt poſt annum, manent in vigore tribus, aut quatuor annis repoſiti, modo puluerem ab ipſis puris linteis aliquando excutias, cuius occaſione perforati inutiles euadunt.

a Galen. l. de ther. ad piſ. c. 15.

Valet theriaca [a] contra potum papaueris, cicutæ, hyoſciami, aconiti, Medeæ pharmaca, cantharides, morſum viperæ, ceraſtem, dreadem, dypſadem, hæmorrhoon, phalangia, hydrum, epicherſum, amphyſibenam, rubetam, cherſydrum, canis rabidi morſum, potionem veneni; valida etiam eſt ad ſtomachum æſtuantem, flatus ſtomachi, dolorem colicum à flatibus, phthiſin incipientem, aſthma, pleuritidem, emphyema, hydropem, icterum, ſpaſmum, tetanum, opiſtothonum, emproſtothonum, veſicæ vlcus cum dolore, hyſcuriam, ſatyriaſim, renum dolorem, peſtem & alia multa. F

Datur ad fabæ Ægyptiæ magnitudinem cum tribus aquæ calidæ cyathis ad præcautionem, ſed ad curationem ſumpti veneni bis quotidie ſumitur quadruplo, vel quintuplo aucta, datur hora ſomni, vel mane, vel vtroque tempore.

b G. de ther. ad piſ. c. 14.

Vetuſta nimis non valet; recens habet adhuc pollentem opii frigiditatem, ſtupefacit, nec præſtat prædictas vtilitates, niſi fuerit percocta, confert ad coctionem, annis 12. [b] valentior eſt ad morſus ferarum & venena, anno v. vj. & vij. potens eſt ad annos 30. valet & aliis affectibus mitioribus, vſque ad annos 60. Quæ viget, cohibet vim purgantis medicamenti poſt data.

Theriaca communis.

Theriaca communis germanorum, accipit *radicum ariſtolochiæ rotundæ, radicum ariſtolochiæ tenuis, ana drach. 8. radicum enulæ, radicum gentianæ, ana drach. xv. ſcordii, granorum iuniperi, chamædryos, chamepithyos, zedoariæ, ana drach. v. comarum amaraci, comarum hyperici, ſcabioſæ, meliſſæ, ſeminis ruthæ, Sauinæ, ana drach. 3. betonicæ, ſaluiæ domeſticæ, praſſii, ſpicæ Romanæ, ſpicæ celticæ, roſarum rubrarum, baccarum lauri, dictamni albi, ſcordei, tormentillæ, calami aromatici, foliorum menthæ rubeæ, ana drach. 2. radicum meu, radicum phu. radicum pimpinellæ, ſeminis ameos, ſeminis carui, macis, ſantali rubei, ſuccini citrini, cinnamomi, ſandali albi, ana drach. 2. Sem. abſinthii, calamenthi montani, zinziberis, piperis nigri, caſtorei, ana drach. Sem. opii drach. 3. nucum iuglandium numero xv. olei iuniperini vnc. 1. oxymellis ſcyllitici vnc. 4. mellis deſpumati q. ſ. fiat electuarium*, quod eandem vim habet, ac theriaca magna, ſed aliquanto remiſſiorem. G

Aurea Alexandrina.

Aurea Alexandrina accipit *aſari, carpobalſami, ſem. hyoſcyami albi, ana drach. 2. S. caryophyllorum, opii thebaici, myrrhæ, cyperi rotundi, ana drach. 2. opobalſami (ſeu olei caryophyllorum) cinnamomi, euphorbii, folii, zedoariæ, zinziberis, coſti, coralli, caſſiæ ligneæ, tragacanthæ, thuris maſculi, meu, ſtyracis calamitæ, ſpicæ celticæ, cardamomi minoris, ſeminis ſeſeleos, ſeminis napi, ſeminis ſaxifragiæ, ſem. anethi, aniſi, ana dr. 1. ligni aloes, rhabarbari, aliptæ muſchatæ, caſtorei, ſpicæ indicæ, galangæ, opopanacis, anachardii, maſticis, ſulphuris viui, radicum pœoniæ, radicum eryngii, roſarum, thymi acori, pulegii, ariſtolochiæ longæ, gentianæ, corticum radicum mandragoræ, chamædryos, radicum phu, baccarum lauri, ameos, dauci cretici, macropiperis, xylobalſami, carui, amomi, petroſelini, ſeminis liguſtici, ſeminis rutæ, ſeminis ſinonis, ana drach. Sem. auri ſinceri, argenti meri, margaritarum albarum, blattæ byſantiæ, oſſium de corde cerui, ana ſcrup. 1. gr. 13. limaturæ eboris, calami aromatici, pyretri, ana grana 8. mellis deſpumati triplum, fiat opiata.* contra defluxiones capitis frigore conceptas, efficax eſt, oculorum lachrymas exſiccat, dentium dolores lenit, ſummopere prodeſt aduerſus capitis cruciatum, illita fronti comitiales, inſanos, vertiginoſos, & in vniuerſum omnem capitis noxam mulcet, tabidis, tuſſiculoſis, humorem à thorace reiicientibus, cardiacis, ſanguinem excreantibus præſenti eſt auxilio, iſchiaticis, coli & renum cruciatibus, aduerſus iliorum noxam, difficultatem vrinæ, & eiuſdem ſtillicidium valet, calculos comminuit, omni ventris malo liberat, quotidianis & tertianis febribus, circa acceſſionis initium cum feruefacto ſtœchadis iuſculo medetur. H

c Paul. l. 7. Aet. l. 13. cap. 101.

Antidotum Eſdræ.

Eſdræ [c] antidotum accipit *amomi ſcrup. 12. ſchœnanthi drach. 8. pyretri ſcrup. 6. croci ſcrup. 36. cinnamomi ſcrup. 6. myrrhæ troglodyticæ ſcrup. 12. ſtyracis calamitæ ſcrup. 18. petroſelini, ſem. dauci, ana ſcrup. 3. tragacanthæ ſcrup. 6. ſucci hypociſthidis ſcrup. 9. ireos, abrotani, ana ſcrup. 15. ſeminis fœniculi ſcrup. 6. bdellii ſcrup. 9. thuris drach. 1. ſulphuris viui ſcrup. 6. ſeminis hyoſcyami albi ſcrup. 27. caſſiæ ligneæ ſcrup. 9. ſeminis papaueris ſcrup. 30. ſpicæ nardi ſcrup. 12. ſeminis rutæ, ſem. ocymi, ana ſcrup. 3. Rhois obſoniorum ſcrup. 45. ſeminis anethi, ſcrup. 6. radicum aſari drach. 1. ſeminis cardamomi ſcrup. 6. opii ſcrup. 27. euphorbii ſcrup. 6. piperis nigri ſcrup. 30. roſarum ſiccarum ſcrup. 9. pſyllii ſcrup. 12. opobalſami, ſeu olei caryophyllorum ſcrup. 24. ventris mergi ſcrup. 6. laccæ, lycii indici, caryophyllorum, ana ſcrup. 12. ſtercoris ex aluo mergi ſcrup. 6. florum nerii ſcrup. 4. Sem. rhabarbari ſcrup. 12. mei athamantici ſcrup. 6. terræ cimoliæ ſcrup. 12. ſucci artheminſiæ ſcrup. 20. foliorum cichorii ſcrup. 9. ſpicæ celticæ ſcrup. 12. caſtorei drach. 1. coſti, gentianæ, ana ſcrup. 12. confectionis Hedychroi, ſcrupul. 9. aniſi ſcrupul. 6. ſiſonis ſcrup. 18. thymiamatis ammoniaci, foliorum citri,*

ana

A *ana ſcrupul. 12. vini veteris odorati q.ſ. ſuccis & liquoribus reſoluendis, mellis triplum, conficitur, vt theriaca.* Valet contra venena, multoſque vſus habet quos & theriace, ſed longe imbecillius eſt.

Athanaſia accipit *hepatis lupi, eupatorii, croci, myrrhæ, caſtorii, coſti, cardamomi, ſpicæ nardi, opii, papaueris nigri, hyoſcyami albi, cornu dextri cerui, ana partes æquales, terenda terantur & alia in vino liqueſiant & melle deſpumato excipiantur, & poſt ſex menſes adhibeatur*, valet ad obſtructionem hepatis, & lienis: dolorem ſedat harum partium, ventriculi, hæmorrhoidum, vt philonium; thoracem & pulmonem expurgat, aſthma & antiquam tuſſim propulſat, hæmorrhagiam antiquam, lienteriam, dyſenteriam cohibet, hepar autem lupi quod accipit huiuſmodi electuarium, valet à tota ſubſtantia ad diſcutiendos internos hepatis affectus. *Athanaſia.*

Athanaſia Auctore Nicolao, accipit *cinnamomi, caſſiæ ligneæ, ana drach. 3. gran. 7. croci, ſchœnanthi, ſtyracis calamitæ, phu, ſeſeli, ſeminis hyoſcyami, ſeminis apii dauci, aniſi, betonicæ, opii, ana drach. Sem. gra. 3. nardi indicæ, folii, caſtorii, myrrhæ, lapidis hæmatitis, carabæ, ſanguinis draconis, corallii rubri, coſti, boli armeni, mumiæ, conſolidæ maioris, terræ ſigillatæ, acori, aſari, corticum radicum mandragoræ, polii montani, pulegii, baccarum lauri, meu, piperis albi, longi, ſeminis petroſelini, ana drach. Sem. mellis q.ſ. conficitur electuarium ſecundum artem*, quod confert dyſenteria laborantibus, veluti & lientericis, ac cœliacis, nec non & mulieribus, quibus menſes immodice fluxerint, facit & ad profluuium ſanguinis variūm, ac fluxum ſanguinis ex quocunque loco ſatis celeriter compeſcit. *Alia.*

B Ambroſia [a] accipit *ſeminis aniſi, ſeminis apii, ana drach. 4. myrrhæ, opopanacis, ana drachm. j. cinnamomi, ſeminis loti amaræ, caſſiæ, nardi, indicæ, ana drachm. 2. croci drachm. 2. Sem. piperis drach. S. opii drach. 4. mellis deſpumati q.ſ.* valet ad eoſdem affectus, ad quos theriaca, & potiſſimum ad tormina inteſtinorum. *Ambroſia.* [a] *G. l. 2. de antid. c. 10.*

Paulina confectio [b] Auctore Aſclepiade, referente Galeno accipit *cinnamomi, coſti, galbani, caſtorei, ſucci papaueris, piperis nigri & longi, ſtyracis, ana vnc. 1. mellis q.ſ. arida tunduntur & cribrantur per anguſtiſſimum cribrum, galbanum coquitur cum melle & vbi diſſolutum fuerit, percolatur, tum reliqua adduntur & tunduntur, deinde in pyxidem vitream, aut argenteam reponuntur*; datur ad fabæ Ægyptiacæ magnitudinem, cum mulſæ cyathis duobus, inſperſis guttis aliquot aceti: valet ſanguinem ſpuentibus, tuſſientibus, phthiſicis, ſuppuratis, peripneumonicis, valet etiam & ad conuulſa, rupta, ad ſtomachi ſubuerſionem, & bilem vomentes, ac reiicientes, cœliacos, dyſentericos, ad affectus veſicæ, ſuffocationes vteri, febres per circuitum repetentes, vna hora ante acceſſionem data, ad cachexiam, prodeſt & cibum non ſentientibus, veluti & iis, qui lethalia pharmaca acceperunt, ſeu aculeo, aut morſu virulento ſint percuſſi. *Conf. paulina.* [b] *G. l. 7. cata to. c. 5. in fine.*

Diaolibanum Auctore Nicolao accipit *caſtorei, opii, hyoſcyami, ana drachm. 4. caſſiæ ligneæ drach. 2. ſcrupu. 2. folii, croci, thuris, maſculi, ana drachm. 2. rheupontici, amomi, ana drachm. 1. ſcrup. 2. myrrhæ drach. 1. Sem. ſpicæ indicæ, pyretri, euphorbii, leucopiperis, ana ſcrup. 2. Sem. paoniæ, ſtyracis calamitæ, macropiperis, ana drach. 1. mellis deſpumati triplex pondus.* valet ad affectus capitis, hæmicraneam & dolorem ſupercilii, lachrymas cohibet, fauces fluxione oppreſſas & arterias lenit, hemoptoicis & tuſſientibus medetur, vomitum compeſcit, dolorem ſtomachi & nauſeam aufert, peripneumoniacis, pleuriticis ſubuenit, gonorrhæam, ſatyriaſim emendat, menſtruam purgationem immoderatã ſupprimit. *Diaolibanũ.*

C

Philonium Romanum Auctore Nicolao accipit *leucopiperis, ſeminis hyoſcyami albi, ana drach. 4. caſſiæ drach. 1. S. ſeminis apii drach. 1. opii drach. 2. S. ſeminis petroſelini, ſeminis fœniculi ſem. dauci, ana ſcrup. 2. gr. v. croci drach. Sem. nardi indicæ, pyretri, zedoariæ, ana gr. 15. cinnamomi drachm. 1. Sem. euphorbii, coſti, ana drachm. 1. mellis deſpumati q.ſ.* cum mulſo ſumptum tuſſim emendat, peripneumoniam cum hydromelite, ſanguinis ſputum cum polygonii ſucco, cruditatem ventriculi & vomitum cum poſca, dolorem hepatis cum mulſo, ſpleneticis cum oxymelite ſubuenit, cœliacis cum decocto rutæ, pleuriticis, ileoſis, nephriticis, ac veſicæ medetur. *Philonium Romanum.*

Philonium perſicum accipit, *piperis albi, ſeminis hyoſcyami albi ana drachm. xx. opii, terræ ſigillatæ, ana drachm. x. lapidis hæmatitis. croci ana drachm. v. caſtorii, nardi indicæ, euphorbii, pyretri; margaritarum, charabis, doronici, zedoariæ, trochiſcorum ramich, ana drachm. 1. caphuræ ſcrup. j. mellis q.ſ.* confert ad ſanguinem vndecunque immodice fluentem, qua propter menſes nimis fluentes, hæmorrhoidas & cruentas excretiones per inferna, itemque ſanguinis ſputum compeſcit ac fœtum in vtero retinet. *Perſicum.*

Philonium ex [c] Galeno accipit *croci drachm. v. pyretri, euphorbii, ſpicæ indicæ, ana drach. j. piperis albi drach. xx. hyoſcyami drach. 8. lachrymæ papaueris drach. x. mellis triplum.* valet ad ſenſum ſtupefaciendum & habet med. camenta calefacientia, quæ corrigunt, & penetrare faciunt vim frigidam, valet ad coli & iecinoris dolorem, ad dyſuriam, calculum, ſplenem, orthopnæam, phthyſim, ſpaſmum, pleureſim, ſputum ſanguinis, ad viſcerum omnium dolorem, tuſſim, ſingultum, rabiem. *Aliud.* [c] *G. l. 9. cata top. c. 4.*

D

Requies Nicolai accipit *roſarum, violarum ana drach. 3. opii, hyoſcyami, papaueris albi, corticum mandragoræ, ſeminis ſcariolæ, lactucæ, ſeminis portulacæ, ſemin. pſyllii, nucis muſcatæ, cinnamomi, ſacchari ana drachm. j. Sem. ſandali albi, citrini, rubei, ſpodii, tragacanthi ana ſcrup. 2. gran. v. mellis deſpumati triplum.* Requies dicitur hoc electuarium, quia requiem accipientibus præſtat, maxime acceſſiones febrium habentibus, tertianariis, quotidianariis, quartanariis, acutis, peracutis. *Requies Nicolai.*

Triphera magna auctore Nicolao accipit *opii drach. 2. cinnamomi, caryophyllorum, galangæ, nardi indicæ, zedoariæ, zinziberis, coſti, ſtyracis calamitæ, calami aromatici, cyperi, iridis Illyricæ, peucedani, acori, vel calamenthi, mandragoræ, nardi celticæ, roſarum, piperis, aniſi, apii, petroſelini Macedonici, fœniculi, dauci, hyoſcyami, cymini, ocymi, ana drachm. j. mellis deſpumati optimi triplum*: prodeſt dolori ſtomachi ex frigore & ſtatim ſudorem euocat, auxiliatur phreneticis, mulieribus melancholicis ex vtero & inſomnibus, rheumaticis, peripneumonicis, confert & ad ſanguinis excretionem. *Triphera magna.*

Sotera [d] auctore Paulo accipit *nardi indicæ, caſtorii ana ſcrup. xxxix. myrrhæ ſcrupul. 27. croci ſcrup. 37. opii, ſchœnanthi, ana ſcrup. 36. petroſelini ſcrup. 45. aniſi ſcrup. 9. apii ſcrup. 7. caſſiæ ſcrup. 12. piperis* *Sotera.* [d] *Paul. l. 7. c. 11.*

peris longi, ammi, ſeſeli, ana ſcrup.12. ſiſonis ſcrup.6. ſtyracis, hadicroſi, coſti, aſari, ana ſcrup.18. mellis q.ſ. E
fiat electuarium.

Muſa enea. Muſa enea, ſeu zazenea Auctore Meſue accipit *caſtorii, myrrhæ, opii, piperis nigri, longi, galbani, coſti, cinnamomi, phu, meu, dauci, aſari, croci, ana vnc.Sem. mellis deſpumati optimi triplex pondus.* valet ad omnes affectus frigidos & craſſos flatus, ad dentes eroſos, ac dolentes, ad frigus ſtomachi, & tarditatem coctionis, ad colicam, & difficultatem vrinæ & crudam pituitam, ac vitream, quæ cum vrina miſcetur.

Diaſcordion. Diaſcordion Auctore Fracaſtorio, accipit *cinnamomi, caſſiæ ligneæ, ana vnc. Sem. ſcordii Cretici vnc.1. dictamni Cretici, tormentillæ, biſtortæ ana vnc ſem. opii drachm.1. Sem. ſtyracis calamithæ drachm.4. Sem. ſeminis acetoſæ drachm.1. Sem. gentianæ vnc. Sem. boli armeni vnc.1 & Sem. terræ lemniæ vnc. Sem. piperis longi, zinziberis, ana drachm.2. mellis albi lib.2. & Sem. conſeruæ roſarum lib.1. vini aromatici lib.S. fiat electuarium ſecundum artem*, quo feliciter vti poſſumus in iis, quibus theriaca locum non habet, vt pueris & grauidis, in peſte & extreme deſperatis; commendatur autem hoc modo; accipiantur *ſucci luiulæ vnc.2. ſucci citri vnc.1. diaſcordii drachm.2. ſpecierum cordialium, ſpecierum è gemmis, ana ſcr.1. aceti vnc.1. omnia ſimul miſceantur & exhibeantur.*

Antidotum Matthioli. Antidotum contra omnia venena lethalia & peſtem Auctore Andrea Matthiolo, accipit *rhabarbari, rhapontici, radicum phu, acori, radicum cyperi, quinq; folii, radicum tormentillæ, radicum ariſtolochiæ rotundæ, radicum pæoniæ, helenii, radicum coſti, iridis, radicum camelæontis albi, ana drachm.3. radicum galangæ, radicum imperatoriæ, radicum dictamni albi, radicum angelicæ, radicum millefolii, radicum filipendulæ, radicum doronici, radicum Zedoariæ, radicum Zinziberis, ana drachm.2. agarici drach.3. libanotidis maris, gentianæ, morſus diaboli, ana drachm.2. ſem. ſeminis mali citri, ſeminis viticis, ſeminis cocci infectorii, ſeminis fraxini, ſem. acetoſæ, ſem. paſtinacæ ſylueſtris, ſem. napi, nigellæ, ſem. pæoniæ, ocimi, ſem. irionis, ſem. thlaſpis, ſem. fœniculi, ſem. ammi, ana drachm.2. baccarum lauri, baccarum iuniperi, baccarum hederæ baccarum ſmilacis, cubebarum, ana drachm.1. ſem. foliorum ſcordii, foliorum, chamædryos, foliorum chamæpythios, foliorum centauri minoris, foliorum ſtœchadis, foliorum nardi celtici, foliorum calaminthæ, foliorum rutæ, ana drachm.1. Sem. foliorum menthæ, foliorum betonicæ, foliorum verbenacæ, foliorum ſcabioſæ, foliorum cardui benedicti, foliorum meliſſæ, ana drachm.1 Sem. dictamni cretenſis drachm.3. ſampſucci, hyperici, iunci odorati, marrubii, galangæ, ſabinæ, pimpinellæ, ana drachm.2. caricarum, nucum iuglandium, piſtaciorum, ana vnc.3. myrobalanorum emblicarum vnc.S. florum borraginis, florum bugloſſæ, florum roſarum, florum lauendulæ, florum ſaluiæ, florum roris marini, ana ℈.4. croci drachm.3. caſſiæ odoratæ drachm.x. caryophyllorum, nucis muſchatæ, macis, ana drachm.2.S. piperis nigri, piperis longi, ſandalorum omnium, agallochi, ana drachm.1.S. cornucerui vnc.S. cornu vnicorni drachm.1. oſſis cordis ceruini, ramentorum eboris, virgæ ceruinæ, caſtorii, ana ſcrup.4. terræ lemniæ drachm.3. opii drachm.1. S. margaritarum orientalium, rament. ſmaragdi, rament. hyacinthi, coralli rubri, ana drachm.1.S. caphuræ drachm.2. maſticis, thuris, ſtyracis, myrrhæ, gummi arabici, terebinthinæ ſagapeni, opopanacis, laſerpitii, ana drachm.2.S. moſchi odorati, ambræ, ana drachm.1. olei vitrioli vnc.S. ſpecierum cordialium, ſpecierum diamargaritonis, ſpecierum diamoſchi, ſpecierum diambræ, ſpecierum diagemmæ, trochiſcorum caphuræ, ana drachm.2.S. trochiſcorum de vipera vnc.2. trochiſcorum de ſcylla, drachm.2.S. ſucci acetoſæ, ſucci ſonchi, ſucci ſcordii, ſucci echii, ſucci bugloſſi, ſucci meliſſæ, ana lib.S. hypociſthidis drachm.2. theriacæ electæ, mithridatii optimi, ana drachm.6. vini odorati lib.3. ſacchari albiſſimi lib.8. Sem. miſceantur omnia ſimul, ac fiat electuarium ſecundum artem.* (F, G in margin)

Antidotum ex terris. Antidotum ex terris, aduerſus venena & peſtem moderniorum accipit *terræ lemniæ, terræ armenæ, ana vnc.1. Sem. terræ Melitenſis vnc.2. terræ Samiæ vnc.S. cornuceruini præparati vnc.1. cornu vnicornu drachm.2. radicum Zedoariæ, radicum angelicæ, radicum imperatoriæ, radicum carlinæ, ana drachm.3. ſeminis angelicæ, ſeminis napi, ſeminis paſtinacæ ſylueſtris, granorum iuniperi, rutæ, cinnamomi, ana drach.2. radicum tormentillæ, radicum pimpinellæ. radicum phu. radicum chelidoniæ, radicum morſus diaboli, ſeminis acetoſæ, ſem. citri, ſeminis cardui benedicti, baccarum lauri, foliorum cardui benedicti, foliorum ſabinæ, ana drachm.1. Sem. opii; croci, myrrhæ, thuris, ana drachm.1. florum lauendulæ, florum roris marini, roſarum rubrarum, ana drachm.1. radicum acori, gentianæ, radicum dictamni albi, radicum ariſtolochiæ longæ, corticum laureolæ inciſorum, & in aceto per noctem maceratorum, & iterum exſiccatorum, ſummitatum polii montani, ſummitatum centauri minoris, piperis longi, maceris, amomi, euphorbii, ana drachm.S. contundantur omnia diligentiſſime & melle deſpumato optimo q.ſ. excipiantur & fiat electuarium ſecundum artem.* H

De antidotis aluum laxantibus, vel purgantibus. Cap. XII.

IN antidotis poni diximus & eas confectiones, quæ aluum reſoluunt, ſiue laxando duntaxat, ſiue etiam purgando, ac certos ſuccos educendo; de his nunc agemus, primo autem eas tractabimus, quæ aluum relaxant, deinde eas, quæ purgant.

Diacaſſia. Diacaſſia, ſeu, vt nonnulli dicunt caſſia condita Auctore Nicolao accipit *pulpæ caſſiæ lib.1. pulpæ tamarindorum, mannæ electæ penidiorum, ſacchari violati, ſacchari candi, ana vnc.1.S. ſyrupi violati vnc.3. hæc omnia diſſoluantur in decocto ſequenti. Accipe prunorum, violarum, glycyrrhizæ, ſeminum communium frigidorum maiorum enucleatorum, polypodii, ana vnc.1. aniſi, fœniculi, ana drachm.1. foliorum ſenæ vnc. Sem. coquantur in aqua ad conſumptionem tertiæ partis & colaturæ expreſſæ addantur ſupradicta & in electuarii formam reducantur.* prodeſt iis, qui dura ſunt aluo, quam leniter, ac citra moleſtiam laxat.

Caſſia extracta. Caſſia extracta accipit *prunorum numero 12. violarum Manip.1. hordei mundi, aniſi, polypodii, ſeminis carthami, ana drach.v. capillorum veneris, thymi, epithymi, ana Manip.S. paſſularum vnc. Sem. ſeminis*

fœniculi

A fœniculi drachm. 2. ſeminis portulacæ, ſeminis maluæ, ana drach. 3. glycyrrhizæ drachm. 4. coquantur q. ſ. colentur, & in colatura diſſolue pulpæ caſſiæ lib. 2. pulpæ tamarindorum vnc. 1. cinnamomi drach. 3. ſacchari optimi lib. 1. coquantur ſecundum artem, adduntur autem duabus libris huius confectionis pulueris ſenæ vnc. 2. miſce & fiat electuarium. aluum facile ſoluit, lenit aſperitatem inteſtinorum, remouet ſtipticitatem, & ventris onus ſubducit, auxiliatur morbis cholericis.

Diacaſſia cum manna accipit prunorum Damaſcenorum vnc. 2. violarum M. 1. Sem. aquæ fontanæ vnc. 18. bulliant ſecundum artem, vſq; ad medietatis conſumptionem, colentur, in colatura diſſolue pulpæ caſſiæ vnc. 6. pulpæ tamarindorum vnc. 1. mannæ optimæ vnc. 2. ſyrupi violarum vnc. 4. ſacchari candi, penidii, ana vnc. 1. ſacchari violati vnc. 4. confice electuarium ſecundum artem, eſt pro delicatis, qui habent ſtipticum ventrem, non enim eſt ingrati ſaporis, nec moleſta, ſed ſalubris, lenit viſcera, ſubducit aluum, purgat choleram, mitigat febres inde profectas. *Diacaſſia cũ manna.*

Caſſia communis accipit violarum, maluæ, mercurialis, betæ parietariæ, ana Manip. 1. decoquantur in ſufficienti quantitate aquæ, cuius beneficio caſſia extrahatur, & cannæ eius internæ lauentur, deinde accipe pulpæ caſſiæ cum hac decoctione extractæ, & ad ſpiſſitudinem coctæ lib. 1. ſacchari libram vnc. 1. S. coque ad perfectionem ſecundum artem. Eſt lenitiua ventris, & lenis medicina pro delicatis, carens acuitate & mordicatione & omni exceſſu lædente, infunditur plerunque per clyſterem. *Caſſia communis.*

B Diacaſſia lenitiua magiſtralis accipit prunorum, ſebeſten, ana numero 15. hordei mundati, polypodii, glycyrrhizæ, ana vnc. 1. aniſi, fœniculi, cinnamomi, ana vnc. S. coquantur omnia ſimul in octo libris aquæ fontis ad conſumptionem tertiæ partis, in cuius ebullitionis fine ponantur violarum, capilli veneris, ana vnc. 1. percolatur, cum colatura diſſoluitur caſſiæ fiſtularis lib. 1. S. pulpæ tamarindorum vnc. 4. ſacchari rubri, penidiorum, ana vnc. 8. fiat electuarium, quod citra quamcunque moleſtiam aluum duram laxat. *Diacaſſia lenitiua magiſtralis.*

Caſſia extracta cum ſena accipit prunorum numero 12. violarum Manip. 1. hordei mundi, aniſi, polypodii, ſeminis carthami, foliorum ſenæ, ana vnc. 1. capilli veneris, thymi, epithymi, ana Manip. Sem. paſſularum vnc. 1. ſeminis fœniculi, ſeminis aniſi, ana drachm. 2. ſeminis portulacæ, ſeminis melonis, ſeminis maluæ, ana drachm. 3. glycyrrhizæ drachm. 6. coquantur in ſufficienti quantitate aquæ communis, percoletur aqua, in qua diſſoluantur pulpæ tamarindorum vnc. 1. pulpæ caſſiæ lib. 2. mannæ vnc. 3. cinnamomi in tenuiſſimum puluerem redacti drachm. 3. ſacchari optimi vnc. 6. fiat electuarium ſecundum artem, quod aluum lenit & ſine moleſtia exonerat à duris fœcibus. *Caſſia extracta cum ſena.*

Electuarium lenitiuum accipit paſſularum enucleatarum vnc. 2. adianthi, violarum, hordei, ana Manip. 1. iuiubarum, ſebeſten, ana numero 20. glycyrrhizæ vnc. Sem. prunorum enucleatorum, tamarindorum, ana drachm. 6. ſenæ, polypodii, ana vnc. 2. mercurialis Manip. 1. Sem. decoquantur ſecundum artem in ſufficienti aquæ quantitate, colentur, & in colatura diſſolue pulpæ caſſiæ, pulpæ tamarindorum, pulpæ prunorum, ſacchari optimi, ſacchari violati, ana vnc. 6. pulueris ſenæ, vnc. 3. drachm. 4. confice ſecundum artem: vſus eius eſt in febribus putridis, bilioſis, & pleureſi, lenit enim & mollit inteſtina, & delet eorum
C ſtypticitatem, facile ſoluit ſine moleſtia & læſione choleram, pituitam, & humorem melancholicum. *El. lenitiuũ.*

Electuarium lenitiuum de manna, auctore Nicolao accipit capillorum veneris, cetrach, hepaticæ ana drach. 3. ſeminis cucurbitæ, ſeminis citrulli, ſeminis melonis, violarum, ana vnc. 1. prunorum Damaſcenorum numero xx. coquantur in aqua ad dimidias, deinde percolentur cum expreſſione in iure colato diſſoluantur mannæ optimæ puræ, conſeruæ violarum, pulpæ caſſiæ recens extractæ ana vnc. 1. ſacchari albiſſimi lib. 4. coquantur ad mellis conſiſtentiam; poſtremo ſpecies ſequentes iniiciantur, ſeminis melonis, cucurbitæ, citrulli, florum violarum, florum nenupharis, ſeminis lactucæ, ſeminis ſcariolæ, ſeminis portulacæ, rhabarbari electi, foliorum ſenæ ana vnc. 1. vtile eſt ad purgandum ſanguinem ac choleram reprimendam & melancholiam, valet ad hepar calefactum, & corpus vniuerſum perpurgat. *El. lenitiuũ de manna.*

Electuarium lenitiuum Florentinorum accipit myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum, ana drachm. 2. myrobalanorum belliricarum, emblicarum, ana drachm. 1. Sem. ſacchari optimi vnc. Sem. terantur triduum in vaſe lapideo, ſingulis diebus bis ſeu ter aquam fontanam inſpergendo, deinde ſiccata terantur in puluerem tenuem, cuius accipiatur vnc. 1. turbith drachm. 3. zinziberis drachm. 1. Sem. cinnamomi, aniſi, ſandali rubri ana drachm. 1. ſcammonii præparati drachm. 1. S. ſacchari q. ſ. fiat electuarium pro aluo laxanda. *El. lenitiuũ Florentinorum.*

Diacatholicon Nicolai accipit pulpæ caſſiæ fiſtulæ, tamarindorum, ſenæ mundatæ, ana vnc. 2. rha-
D barbari, polypodii, violarum, aniſi, ana vnc. 1. glycyrrhizæ raſæ, penidiorum, ſacchari candi, quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ana drachm. 2. terenda terantur, & ſeminum quatuor maiorum nuclei incidantur, poſtea omnia ſimul conficiantur cum ſubſequenti ſyrupo. Accipe polypodii recentis vncias quatuor; ſeminis fœniculi drachm. vj. incoque in aqua pluuia quantum ſufficit, adde ſacchari optimi lib. 2. aluum laxat, mollit, confert omnibus morbis acutis, alterat, robur addit iecinoroſis & lienoſis. *Diacatholicon Nicolai.*

Diaſena accipit ſenæ vnc. 3. auellanarum toſtarum numero L. ſerici toſti drachmas duas; lapidis armeni loti drachmam vnam; lapidis lazuli loti drachmas 3. ſacchari vnc. 6. cinnamomi vnciam vnam; caryophyllorum, galangæ, piperis, ſpicæ, ocimi, zinziberis, foliorum caryophyllorum, cardamomi, croci, zedoariæ, florum roriſmari macropiperis ana drachm. duas, mellis deſpumati lib. 2. ſuccurrit melancholicis, mania vexatis, quartana triſtitiaque affectis & omnibus malis ex atrabile procreatis. *Diaſena.*

Triphera perſica accipit ſuccorum ſolani, endiuiæ, apii, lupuli depuratorum, ana libras duas; proiiciantur deſuper violarum ſiccarum, aut viridium roſarum ana drachmas tres; foliorum ſenæ vncias duas; agarici vnciam vnam; prunorum damaſcenorum, pinguium numero 50. cuſcutæ vnc. ſemis; myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum fricatarum in oleo violarum, aut amygdalarum dulcium, ana vncias duas; ſpicæ indicæ drachmas tres; bulliant lento igne, donec ſuperſint libræ duæ, deinde iniiciantur epithymi drachm. 40. bulliant leuiter, deinde ab igne deponantur, ac percolentur, atq; diſſoluantur in vna parte ipſius percolati tamarindorum recentium vnciæ tres; mannæ vncia vna ſemis; ſacchari libra vna; *Triphera perſica.*

pulpæ caſſiæ vnc. quatuor; *percolentur & mundentur à granis ac ſordibus, atq; in aliam aquæ partem proiiciantur ſacchari albiſſimi libræ tres; aceti libr. 1. coquantur leniuſculo igne, deinde proiiciantur ſuper illud, quod diſſolutum eſt in ſuccis & aggregentur in vnum & coquantur, donec mellis craſſitudinem obtineant: poſtremo in puluerem redactæ ſequentes ſpecies inſpergantur; rhabarbari optimi vnciæ duæ; myrobalanorum citrinarum vnciæ vna ſemis; myrobalanorum chebularum, indarum ana vncia vna; belliricarum, emblicarum ana drachmæ quatuor; ſeminis fumiterræ, trochiſcorum diarrhodon, macis, maſtices, cubebarum, ſpodii, vel eboris vſti, ſandali citrini ana drachm. 2 ſem. ſeminis cucurbitæ, citrulli, cucumeris, melonis ana drachmæ duæ ſemis; aniſi drachmæ quatuor; ſpicæ indicæ drachmæ duæ; inuoluantur in oleo violato & reponantur in vaſe vitreo*; Prodeſt febribus acutis & inflammationi ſtomachi, hepaticis, ictericis, ſanat oppilationem, viſum à fumis cholericis deperditum reparat, ſitim mitigat, prohibet morbos ab aduſtione. E

Diaprunum non laxatiuum.

Diaprunum non laxatiuum componitur à Nicolao hunc in modum; Accipit *prunorum damaſcenorum electorum numero C. coquantur in modica aqua, donec molliantur, excola deinde, decoctum eorum priuatim reponens, ipſa vero pruna ſuper inuerſum & quaſi impoſitum cribrum ponantur, & manibus hinc & inde ducantur & premantur, donec omnis eorum pulpa penetrauerit & cutis cum nucleis tantum remaneat, collectam deinde pulpam & excolatum eorum decoctum, in quo bullierit violarum vncia vna ſemis, lento igne ad ſpiſſitudinem coquito*: Melius *eſſet & ſi prunorum pulpa per ſe inſpiſſaretur, & ſic cum decocto prunorum & violarum, pulpa tamarindorum extraheretur, deinde cum inſpiſſaueris, accipe pulpæ inſpiſſatæ libram vnam; ſacchari clarificati lib. 2. pulpæ tamarindorum; pulpæ caſſiæ ana vnc. 1. agita omnia ſimul ſupra ignem, deinde inſperge ſequentem puluerem, accipe ſandali albi, ſandali rubei, ſpodii, rheubarbari, cinnamomi ana drachmas tres, roſarum, violarum, ſeminis portulacæ, ſeminis ſcariolæ, ſeminis berberis, ſucci glycyrrhizæ, tragacanthæ ana drachmas duas; ſeminis cucurbitæ, cucumeris, citrulli, melonis ana drachmam vnam; confice ſecundum artem.* datur in febribus acutis & ardentibus, ſynochis quouis tempore; ſed cum diagridio non ſic quouis tempore, tunc autem purgat non leuiter flauam bilem, & pituitam; & dicitur ſolutiuum, quod ad ſui confectionem accipit F

Solutiuum.

diaprunis non ſolutiui libras 4. ſcamoneæ præparatæ vnc. tres, & drachm. quatuor, miſce, & repone, donec vtendi occaſio ſeſe offerat.

Diaſebeſten Montagnanæ.

Diaſebeſten auctore Montagnana, accipit *ſebeſten ſine nucleis, prunorum ſiccorum enucleatorum, pulpæ tamarindorum ana vncias v. aquæ violarum libram vnam; aquæ ireos, ſucci anguriæ ana vnc. 6. ſucci mercurialis depurati vnc. quatuor; penidiorum vnc. 8. diaprunis ſimplicis libram vnam ſemis; nucleorum ſeminis cucurbitæ, ſeminis cucumeris, ſeminis melonis, ſeminis citrulli ana vncias duas; diagridii drachmas tres, caro ſiue pulpa ſebeſten, prunorum & tamarindorum minutiſſime teratur, & cum aquis extrahatur, ſemina vero minutiſſime incidantur & reliquis miſceantur, & fiat electuarium ſecundum artem.* confert febribus cholericis, interpolatis & continuis, puris, & ſedat acuitatem febrium, ſitim & vigiliam, & etiam amaritudinem remouendo, & educit materias acutas à viis vrinæ & veſica. G

Sed iam ab aluum laxantibus confectionibus pergamus ad eas, quæ purgant, & ſuccos certos valenter educunt, quas nunc perſequemur, ſumpto initio à hiera, hoc eſt, ſacta, ob præſtantiſſimas eius vires ita ab antiquis nuncupata.

Hiera picra Galeni.
a Gal. lib. 7. meth. c. 11.

Hiera picra [a] Galeni accipit *cinnamomi, xylobalſami, aſari, ſpicæ nardi, croci, maſticis ana drach. 6. aloes non elotæ drachm. C. mellis deſpumati libræ quatuor, vnc. tres*; ſi aloe abluatur, magis corroborat, minus purgat, medetur orificio ventriculi à bilioſis & putribus ſuccis irritato, & quibus imagines ante oculos obuerſautur; alui deiectionem mediocriter mouet, procedit ad iecur & ſtomachum iuuat, iecur calidius lædit, purgat etiam pituitam, quam incidit & extenuat in altioribus partibus ventriculi reſidentem.

Hiera picra cũ agarico.

Hiera picra cum agarico accipit *ſpecierum hieræ picræ ſine aloe, agarici trochiſcati ana drachmas quatuor; aloes non lotæ vnciam vnam; mellis deſpumati vncias 6. fiat electuarium*, quod habet vim maiorem educendi pituitam, quam hiera picra ſimplex.

Compoſita.
b Galen. 5. 121. E. & 7. 118. C.

Hiera compoſita [b] accipit *colocynthidis drachmas 8. ſcillæ aſſatæ, agarici, ammoniaci, ſcammonii, corticum radicum ellebori nigri, ſtæchadis, hyperici, pulegii, gentianæ, ſpicæ nardi, ſchœnanthi ana drachmas 16. polii montani, epithymi, polypodii, bdellii, aloes, chamædryos, euphorbii, marrubii, caſiæ, ana drachmas 8. myrrhæ, ſagapeni, croci, ariſtolochiæ rotundæ, trium piperum, cinnamomi, opopanacis, caſtorii, petroſelini ana drachm. 4. omnia tenuiſſime contrita excipiantur melle deſpumato ad ſpecierum pondus.* Medicamentum eſt efficaciſſimum ac tutiſſimum ad omnes morbos contumaces, vt epilepſiam, apoplexiam, vertiginem. H

Alia.

Hiera compoſita alterius deſcriptionis accipit *cinnamomi, ſpicæ indicæ, croci, ſchœnanthi, aſari, xylocaſiæ, xylobalſami, carpobalſami, violarum, abſinthii, epithymi, agarici, roſarum, turbith, colocynthidis, maſticis ana ſcrupul. duos; aloes non lotæ drachmas 10. ſcrupul. duos; mellis deſpumati vnc. 8. fiat electuarium*, quod prodeſt variis capitis affectibus, aurium, & oculorum, ſtomachum quoque optime purgat, affectiones hepatis emendat, ſplenis duritiem & denſitatem emollit & extenuat, renibus & veſicæ prodeſt, & matricis diſtemperantiam emendat.

Hiera logadii.

Hiera logadii deſcripta à Nicolao accipit *pulpæ colocynthidis, polypodii ana drachmas duas; euphorbii, polii montani minoris, cocci cnidii ana drachmam vnam ſemis, gran. 6. abſinthii, myrrhæ ana drachmam vnam, gran. 12. centaurii minoris, agarici, ammoniaci, folii, ſpicæ nardi, ſcyllæ aſſatæ, diagridii ana drachmam vnam; aloes, comarum thymi, caſſiæ ligneæ, chamædryos, bdellii, praſſii ana ſcrupul. 1. gran. 14. cinnamomi, opopanacis, caſtorii, ariſtolochiæ longæ, leucopiperis, macropiperis, melanopiperis, croci, petroſelini macedonici, ſagapeni ana drachm. ſemis; hellebori nigri, hellebori albi ana gran. 6. mellis deſpumati triplum, hoc eſt, vnc. 10. drachm. 6. ſcrup. 1. gran. 4.* exterminat diuturnas & inuete-

ratas

A ratas paſſiones, maniam, melancholiam, epilepſiam, vertiginem, comitialem, cephalæam, hemicraniam, paralyſim, tremorem, affectus ventriculi, thoracis, iecinoris, lienis, vteri, renum, articulorum, aduerſatur venenis & ictibus ferarum, ſanat lepram, neque moleſtam purgationem reddit.

Hiera logadii auctore Aetio [a] accipit *colocynthidis drachmas* 20. *ſcyllæ toſtæ, ammoniaci, agarici, ſcammonii, ellebori nigri, hypericonis, ana drachmam vnam; epythymi, polypodii, bdellii, aloes, chamædryos, marrubii, caſiæ ana drachmas* 8. *myrrhæ, piperis albi, piperis nigri, cinnamomi, croci, opopanacis, caſtorei, ſagapeni, ſeminis petroſelini, ariſtolochiæ ana drachmas quatuor; mellis quantum ſufficit, fiat electuarium*, quod prodeſt vertigini, ſuffuſioni, epilepſiæ, apoplexiæ, melancholiæ, maniæ, hemicraneæ, cephalææ, prodeſt & arthriticis, iſchiadicis, confert & iis, quorum cutis prauis & contumacibus puſtulis eſt affecta.

Alia. [a] *Aetius lib.* 3. *c.* 111.

Hiera [b] Pacchii accipit *ſtæchadis, marrubii, chamædryos, agarici, colocynthidos, ana drachmas* 10. *opopanacis, ſagapeni, petroſelini, radicum ariſtolochiæ rot. piperis albi, ana drachm.* 5. *cinnamomi, ſpicæ nardi, myrrhæ, croci, polii, ana vnc. ſemis; mellis deſpumati triplum, fiat electuarium ſecundum artem*, prodeſt iis, qui vexantur morbo comitiali, furioſis, ſcotomaticis, cephalicis, confert tetano correptis, ſpaſmo cynico cruciatis, valet ad arthritidem, ad ſpinæ & lumborum dolorem, veluti & ad coctionis deprauationem, in qua cibus in ventriculo aceſcit.

Pacchii. [b] *Nicolaus Alexandr.*

B Hiera [c] Archigenis accipit *colocynthidos vnciam vnam; chamædryos, agarici, marrubii, ſtæchadis ana drachmas* 10. *opopanacis, ſagapeni ana vnciam vnam; petroſelini, ariſtolochiæ rotundæ, piperis albi ana drachmas* v. *cinnamomi, ſpicæ nardi, myrrhæ, polii montani, croci, ana drachmas quatuor; mellis deſpumati ad pondus ſpecierum, fiat electuarium ſecundum artem:* confert affectibus melancholicis & ex pituita craſſa natis, vt vertigini, epilepſiæ, ſpaſmo, difficultati ſpirandi, pſoræ, lepræ & cæteris tuberculis à craſſa materia naſcentibus, aut ſeroſo excremento, & item inteſtinis, ventriculo, vtero à flatu dolentibus, aut prædictis humoribus.

Archigenis. [c] *Aetius l.* 3. *c.* 114.

Hiera Hermetis [d] cum dracunculo, accipit *aloes vnc.* 1. *trochiſcorum alhandal aur.* 8. *turbith, agarici, dracunculi vtriuſq; ſicci, ireos, ſagapeni, myrobalanorum chebulorum, citrinorum, indorum ana drachm.* 1. *Sem. zinziberis, cinnamomi, maſticis, bdellii, hellebori nigri, euphorbii, aſari, caſſiæ ligneæ, ſalis indi, caſtorei, croci, apii, liguſtici, cocci cnidii, ſtæchados ana drachm. vnam, ſyllæ aſſatæ drachmas duas ſemis; ſcammonii drachmas duas; vini odorati q. ſ. ſucci cucumeris agreſtis quantum. ſ. mellis & olei q. ſ. curioſe terenda omnia terantur, gummi & ſucci vino odorato diſſoluantur, pulueres ſucco cucumeris agreſtis comprehendantur, ſiccentur, iterum eodem ſucco & pauco melle, & oleo excipiantur & ſiccentur, poſtremo melle deſpumato omnia comprehendantur.* Datur poſt menſes ſex à drachma vna, ad drachmas duas: huiuſmodi electuarium maximarum & certiſſimarum virium eſt ad cephalalgiam, hemicraniam, vertiginem, paralyſim, epilepſiam, tremorem, ſpaſmum cynicum, dolorem colicum, nephriticum, vterinum, arthriticum; vacuat enim humores tam tenues, quam craſſos & lentos à capite, ventriculo, neruis, iun-C cturis & reliquis partibus.

Hermetis. [d] *Meſues in Antidotarum.*

Hiera diacolocynthidos accipit *ſtæchadis, agarici, chamædryos, ana drachmas* 10. *colocynthidos drachmas* 20. *ſagapeni, opopanacis ana drachmas* 8. *petroſelini, ariſtolochiæ rot. piperis albi ana drachmas* v. *caſſiæ drachmas* 8. *cinnamomi, croci, ſpicæ nardi, myrrhæ, polii, ana drachmas quatuor; vini odorati, mellis deſpumati ana quantum ſufficit, fiat electuarium*, quod craſſos lentos ac melancholicos ſuccos trahit à capite, & vniuerſo corpore, ob id maniæ, melancholiæ, epilepſiæ, paralyſi, ſpaſmo cynico ac vertigini m detur, veluti & vlceribus malignis, fiſtuloſis, vt cancro, elephantiaſi, flatus quoque diſcutit, ventriculum roborat, ac coctionem firmat.

Diacolocynthidos.

Electuarium Indum maius auctore Meſue, accipit *cinnamomi, caryophyllorum, ſpicæ indicæ, roſarum, caſſiæ ligneæ, macis, cyperi ana drachm.* 4. *ſandali citrini drachmas duas ſemis; ligni aloes, nucis muſchatæ, ana drachm. duas; turbith optimi drachm. L. ſacchari, penidiorum ana drachmas* xx. *galangæ, cardamomi maioris, cardamomi minoris, aſari, maſticis, ana drachm. vnam ſemis; diagridii, vnc.* 1. *drach.* 4. *omnia terantur & cum oleo amygdalino dulci fricentur, & ſyrupo infraſcripto excipiantur: accipe ſucci citoniorum, ſucci granatorum, ſucci fœniculi, ſucci apii depurati ana lib. ſem. mellis optimi deſpumati lib.* 4. *ſem. decoquantur ſucci cum melle ad iuſtam ſpiſſitudinem, & fiat electuarium ſecundum artem*; educit excrementa pituitoſa, & putria à ventriculo, & aliis viſceribus, craſſos flatus diſcutit, ſanat inflationes ventriculi, colique & renum dolores remouet.

El. indum maius.

D Electuarium Indum minus auctore Meſue accipit *turbith optimi, ſacchari ana drachmas* 6. *macis, caryophyllorum, piperis, zinziberis, cinnamomi, nucis muſchatæ, cardamomi ana drachm.* 7. *ſcammonii præparati vnc.* 1. *ſem. mellis deſpumati lib.* 3. eſt admodum efficax ad curanda eadem vitia ac Indum maius.

Minus.

Confectio hamech maior, accipit *myrobalanorum citrinarum vnc.* 4. *chebularum, indarum, rhabarbari, ana vncias duas; agarici, colocynthidis, polypodii quercini, ana drachm.* 18. *abſynthii, thymi, ſenæ, ana drachm.* 6. *violarum drachm.* 12. *epithymi vncias duas; aniſi, fœniculi, roſarum, ana drachm.* 6. *ſucci fumiterræ libram vnam; prunorum numero* 60. *paſſularum maiorum enucleatarum vnc.* 6. *infundantur omnia in ſufficienti quantitate ſeri caprini, & ponantur in vitro oris anguſti bene obturato, per quinq; dies, poſtea ferueant vna atq; altera ebullitione, deinde colentur, in colatura diſſolue pulpæ caſſiæ vncias quatuor, pulpæ tamarindorum vncias* v. *mannæ vncias duas, agitentur ſimul, & adiiciantur ſacchari clarificati libra vna ſemis; ſcammonii correcti vncia vna ſemis; coquantur ſimul ad mellis ſpiſſitudinem, deinde ſuper aſpergatur puluis infraſcriptus: accipe myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum ana vnc. ſemis; belliricarum, emblicarum, rhabarbari, ſeminis fumiterræ ana drachm.* 3. *ſpicæ nardi indicæ, aniſi ana drachm.* 2. *confice ſ. a.* medetur morbis omnibus ex flaua bile, & pituita ſalſa profectis, impetigini, ſcabiei, elephantiæ, cancro, fœditati cutis ab humoribus aduſtis exortæ.

Conf. hamech maior.

Diaphœnicon Meſues, accipit *dactylorum enucleatorum, ac tribus diebus in aceto maceratorum*

Diaphœnicon.

drach. C. penidiorum drachm. L. amygdalarum dulcium vnc 3. drachm. 6. turbith electi drachm. 35. ſcammonii drachm. 12 *Zinziberis, piperis longi, foliorum rutæ, cinnamomi, macis, ligni aloes, aniſi, fœniculi, dauci, galangæ ana drachmas duas ſemis; mellis deſpumati triplum.* E medetur febribus compoſitis ac diuturnis, bilem flauam & pituitam educit, colicis prodeſt, confert doloribus ventriculi, & aliis morbis, qui à ſuccis crudis oriuntur.

Benedicta. Confectio benedicta auctore Nicolao accipit *turbith electi, ſacchari albi ana drachmas* 10. *diagridii, eſulæ, hermodactylorum, roſarum ana drachmas v. caryophyllorum, ſpicæ nardi, zinziberis, croci, ſaxifragiæ, macropiperis, amomi, cardamomi minoris, ſeminis apii, ſalis gemmæ, galangæ, macis, carui, fœniculi, ſeminis aſparagi, ſeminis ruſci, granorum milii ſolis ana drachmam vnam; mellis deſpumati optimi triplum, id eſt, libram vnam, vnc. 6. drachm.* 3. pituitam elicit ad articulos decumbentem, elicit eandem à renibus & à veſica.

El. de pſylio. Electuarium de pſylio auctore Meſue, accipit *ſucci bugloſſi domeſtici, ſucci bugloſſi agreſtis, ſucci endiuiæ, ſucci apii cocti ac deſpumati, ana lib. 2. ſucci fumi terræ vnc. 4. in quibus macerentur per vigintiquatuor horas ſubſequentia; accipe cuſcutæ, aniſi, ſenæ ana vnc. ſemis; capillorum veneris m. j. aſari drach. 4. ſpicæ nardi drachmas duas; bulliant aliquantulum, adiiciendo violarum vncias 3. epithymi vncias duas; poſtquam modice bullierint, colentur, & colaturæ adiiciantur ſeminis pſylii vnciæ 3. macerentur per vigintiquatuor horas ſingulis horis agitando, deinde ſume expreſſæ mucillaginis de pſyllio lib. 4. ſacchari albiſſimi libras duas ſemis; diagridii in cotoneo aſſati vnc. 3. ſemis, coquantur lento igne ad perfectionem addendo pul-* F *uerem trochiſcorum diarrhodon, rheubarbari electi ana vnciam 1. trochiſcorum berberis vnc. ſemis.* Educit flauam bilem, curat febres difficiles, dolorem capitis, vertiginem à vaporibus billioſis, ſuccurrit morbo regio, & iecinori ſupra modum calefacto.

El. Eleſcoph. Electuarium Eleſcoph, ſiue epiſcopi ex deſcriptione Meſues, accipit *ſcammonii præparati, turbith ana drachmas 6. caryophyllorum, cinnamomi, Zinziberis, myrobalanorum emblicarum, nucis muſcatæ, polypodii ana drachmas duas ſemis; ſacchari drachmas 6. mellis deſpumati vnc. 10. drachmam vnam:* Elicit flauam bilem & pituitam, expellit flatum, prodeſt dolori articulorum ac lateris, necnon & colicis, renes, & veſicam expurgat.

El roſarum. Electuarium roſarum ex deſcriptione Meſue, accipit *ſucci roſarum rubrarum perfectarum lib. 4. ſacchari albi libram vnam ſemis; mannæ puræ & recentis drachmas 6. ſcammonii præparati vnciam vnam ſemis; coquantur paulatim lento igne, dum ad mellis craſſitudinem perueniant, deinde inſperge trochiſcorum berberis drachm. 4. trochiſcorum ſpodii vnc. j. galliæ muſchatæ, croci ana drachm. 2. reponatur in vaſe vitreo.* Eſt chologogum clemens, & ob id ſalubre biliofis affectibus, prodeſt arthritidi calidæ, cephalalgiæ calidæ, vertigini, oculorum dolori, ictero.

El. de ſucco roſarum. Electuarium de ſucco roſarum Nicolai accipit *ſucci roſarum rubearum, ſacchari albiſſimi ana libram vnam, vncias 4. diagridii vnciam vnam; drachmas 4. ſandali rubei, ſandali albi, ſandali citrini, ana* G *drachmas 6. ſpodii de ebore drachmas 3. caphuræ ſcrup. j. ſuccus roſarum cum ſaccharo ad iuſtam craſſitudinem coquatur, deinde tritæ ſpecies adiiciantur.* Expellit flauam bilem citra moleſtiam, ad morbos articulorum ex bilioſis & calidis humoribus natos, atque ad febres tertianas confert.

El. de citro ſolutiuum. Electuarium de Citro ſolutiuum, accipit *corticum citri conditi, ſacchari violati, ſacchari borraginati ana vnciam vnam; pulueris diatragacanthi frigidi drachm. 6. turbith albi vnciam ſemis; diagridii drachmas 3. Zinziberis drachmas 3. mellis quantum ſufficit, & fiat opiata, ſeu ſacchari diſſoluti in aqua bugloſſi quantum ſufficit, fiant tabulæ ſolidæ.* purgat clementer bilem, & pituitam.

Aliud. Sunt & qui aliquantiſper efficaciorem parant eiuſmodi confectionem, accipientes ad eius apparatum *conſeruæ corticum citri, conſeruæ violarum, conſeruæ borraginis ana drachmas* 10. *pulueris diatragacanthi frigidi, turbith, diagridii, ana vnc. vnam, ſacchari lib. 2. & conficiunt ſecundum artem.*

Diaturbith Montagnanæ. Diaturbith Montagnanæ, accipit *turbith optimi, hermodactylorum ana vnciam vnam; rhabarbari drachm.* 10. *diagridii drachmas 4. ſandali albi, ſandali rubri, violarum, zinziberis ana drachm. 1. ſem. maſticis, aniſi, cinnamomi, croci ana drachmam ſem. ſacchari albiſſimi triplum, hoc eſt, lib. 1. vnc. 2. drachm. 2.* Valet ad educendam flauam & atram bilem, & ſimul etiam purgat pituitam.

Tuſignani. Diaturbith Tuſignani, accipit *turbith albi grumoſi vnciam vnam; Zinziberis vnciam ſemis; rhabarbari optimi vnciam vnam; ſpicæ nardi drachmam ſemis; cinnamomi, caryophyllorum ana drachm. 2. galangæ, piperis longi, macis ana drachmam vnam; diagridii drachm. 3. ſacchari vnc. 12. vini cidoniorum* H *q. ſ. fiat electuarium*, quod ſatis clementer trahit bilem ac pituitam etiam à remotis partibus.

Suardi. Diaturbith Suardi accipit *turbith optimi candidi grumoſi drachm. 10. zinziberis drachm. v. galangæ, piperis longi, cardamomi maioris, croci ana ſcrup. 1. macis ſcrup. ſem. rhabarbari optimi drachm. 4. diagridii per diem macerati in aqua roſarum drachm. ſem. ſacchari vnc. 15. fiat electuarium*, quod pituitam craſſam & ſubputridam à remotioribus partibus corporis ducit, & potiſſimum ab articulis, detergit pituitam tunicis ventriculi inhærentem, ducit aquam hydropicorum, prodeſt febribus pituitoſis, ſed præcipue iis, qui articulorum doloribus vexantur.

Diacarthamum. Diacarthamum Nicolai accipit *ſpecierum diatragacanthi frigidi vnc. 1. medullæ cotoneorum vnc. 2. Zinziberis albi drachm. 1. medullæ ſeminis catrhami vnc. ſem. turbith electi drachm. 2. diagridii drachm. v. mannæ optimæ, mellis roſati purgati ana drachm. 3. ſacchari albi vnc. 15. fiat electuarium in tabulis*, quod admodum vehementer purgat pituitam ac flauam bilem.

Aliud. Diacarthamum Arnaldi accipit *ſpecierum diatragacanthi frigidi vnc. S. medullæ cidoniorum vnciam vnam; medullæ ſeminis carthami, hermodactylorum ana drachm. 4. Zinziberis drachm. 2. diagridii drachm. 3. turbith optimi drachm. 6. mannæ optimæ drachm. 2. mellis roſati vnc. 1. ſacchari canditi tantundem, fit electuarium ſ. a.* quod ſatis valide ducit flauam bilem ac pituitam etiam à remotis partibus.

Catarcticũ. Catarcticum imperiale Nicolai accipit *diagridii, ſacchari ana drachm. 8. cinnamomi, nardi ſaxifragæ, polypodii ana drachm. 4. caryophyllorum, Zinziberis, ſpicæ celticæ, melanopiperis, cardamomi, amomi ana*

A *mi ana drachm.3. mellis deſpumati lib.1. vnc.4. drachm.7.* caput optime purgat, os bene olens reddit, de ſtomacho & toto corpore vtramque bilem educit.

Diamanna, quam Meſues tribuit Galeno, accipit *manna recentis lib.1. coquatur in quinq; libris ſucci roſarum rubrarum, igne lento, & diſſoluatur, tunc adde ſcammonii vnc.1. maſticis drachm.3.* educit leniter flauam bilem, & ideo valet ad omnes morbos biliofos.

Diamanna.

Electuarium de eupatorio, accipit *ſucci eupatorii, rhabarbari, ana drachm.4. croci drach.2. laccæ, ſeminis caſſutæ, cacuminum ſchœnanti, ſeminis citroli, cucumeris, portulacæ, ſucci abſynthii, ana drachm.3. ſcammonii in cidonio cocti drach.2. ſem. tere diligenter.* valet ad hydropem incipientem & icterum.

El. de eupatorio.

Diaphyſalidon deſcribitur à Meſue, accipit *ſucci lupuli, intybi, apii purgati ana lib.4. in quibus iaceant myrobalanorum citrinarum, chebularum ana drachmæ 12. emblicarum drach. L. indarum, belliricarum ana drach. 8. agarici, ireos, ana drach. 10. abſynthii, caſſutæ, radicis apii, fœniculi, aniſi, ana drach. 4. vuarum paſſarum mundatarum drach. 80. coquantur igne lento ad conſumptionem dimidii ſuccorum, frica probe manibus, cola; vni huius parti adde tamarindorum, cheiron, caſſiæ fiſtulæ ana vnc. 8. mannæ vnc. 3. cola & munda: alteri ſuccorum parti adde olei ſeſamini recentis vnc. xv. percoque ad mellis craſſitudinem, ab igne remotis adde trochiſci diarrhodon, de eupatorio, de abſynthio, de rhabarbaro ana vnciam vnam ſemis; ireos vnciam vnam; agarici, foliorum thymelææ nutritorum in aceto, ana aureos octo; ſcammonii, ſucci eu-*
B *patorii, ſucci abſynthii, croci, laccæ lotæ, myrobalanorum citrinarum, chebularum ana aureos 4. belliricarum, emblicarum, indarum, ana aureos drachm.3. ſpicæ, aniſi, ana aureos duos; turbith vnc. 6. cum olei thymelææ vnc. 3. miſceantur inuoluta prædictis omnia:* valet ad hydropem, cachexiam, affectus iecinoris & lienis, iuncturarum, confirmat viſcera relaxata, valet & ad hæmorrhoidas.

Diaphyſalidon.

Diacydonites deſcribitur ſic à Meſue; accipit *ſucci cydoniorum lib. 3. mellis libras duas; ſcammonii vnciam vnam ſemis; galliæ, caryophyllorum, zinziberis, maſticis, piperis longi, cinnamomi, nucis muſchatæ, ana drachmas 3. ſi vis cholagogum fieri & phlegmagogum, adde ſcammonii drachm. 15. turbith drachm. 12. ſi vis tantum eſſe phlegmagogum, omiſſo ſcammonio miſce turbith drachm. 25. cnici ſine cortice drachm. 20.*

Diacydonites.

Si bilem atram vis vacuare, prædictorum loco miſce helleborum nigrum, aut epithymum, aut polypodium, melle vel ſaccharo excipe, & fiat electuarium; quod paratur modo cum cydoniorum ſucco, modo cum carnibus, modo cum ambobus ſimul.

Electuarium de grano gnidio accipit *foliorum thymelææ præparatorum, partes x. carnis cydoniorum in aceto coctorum, ſacchari ana partes lxxx. mannæ partes xl. olei ex cocco gnidio partes xij. ſaccharum & manna diſſoluantur in ſero lactis, cui infuſus fuerit agaricus partibus xxx. miſceantur ſimul, caro cydoniorum coquatur igni lento ad mellis craſſitudinem, puluis foliorum thymelææ mixtus prædicto oleo reliquis addatur, & fiat electuarium,* quod valet ad educendam pituitam & aquam hydropicorum.

El. de grano cnidio.

C Diapolypodion magiſtrale accipit *polypodii mundati lib. 2. mellis deſpumati lib.6. zinziberis dr. vj. aceti ſcillitici lib.1. vnc.2. fiat electuarium,* quod ducit humorem melancholicum.

Diapolypodium.

De Pilulis. Cap. XIII.

Medicamenta compoſita, quæ intus ſumuntur, non ſolum humida ſunt & mollia, ſed etiam dura & ſicca, quemadmodum pilulæ, quæ Græce καταπότια nuncupantur, ἀπὸ τοῦ καταπίνεσθαι; figurantur enim in ſpeciem paruæ pilæ, ac deglutiuntur; fiunt autem ex medicamentis ſiccis diligenter contritis & liquore aliquo temperatis, vt ſucco vel aqua per deſtillationem educta; ſeruatur autem eiuſmodi maſſa ſubacta, & cum vſus requirit, finguntur ex ea pilulæ, atque vbi inaruerit, reſpergitur eiuſmodi humore, vt effingi poſſit.

Pilulæ ex quibus fiãt.

Multiplex autem eſt vſus eiuſmodi formæ; nam retinetur in ventriculo diutius, & idcirco magis poteſt vim ſuam impertire partibus remotis, deinde etiam ſumitur facilius, cum non ita ſentiatur moleſtia eius ſaporis à lingua, ſicut mollium medicamentorum, nam fere iniiciuntur in gulam ſine contactu linguæ, præterquam quod velantur blattea tenuiſſima auri vel argenti. Accedit & alia vtilitas, quod retinentur magis in ventriculo, vbi iam ſumptæ ſunt, minuſque ſupernatant atque euomuntur, quam reliquæ compoſitiones ex ſimili materia, atque hæc quidem vtilitas communis eſt omnium pilularum; propria autem & ſua eſt vniuſcuiuſque generis, nam licet magna ex parte vim habeant purgandi, aliud tamen eſt ipſarum genus, quod peſtilentiæ aduerſatur; aliud, quod certis corporis partibus atque affectibus aptatur; aliud, quod lenit aſperitatem thoracis & arteriæ; aliud, quod dolorem le-
D nit; aliud, quod obſtructiones viſcerum aperit; aliud, quod menſtrua & vrinam euocet; aliud, quod adſtringit; aliud denique, quod ſomnum & torporem facit, de quibus omnibus ſigillatim agemus, ſumpto initio à purgantibus ac primo leuioribus.

Quomodo & cur ita formentur.

Pilularum differentiæ.

Pilulæ Ruffo auctore, quæ communes nuncupantur, accipiunt *aloes lotæ vnc. 2. myrrhæ optimæ, croci ſinceri ana vnc. j. confice cum vino aromatico.* valent aduerſus peſtem & contagem & humores ſubputridos ex ventriculo educunt.

Pilulæ Ruffi.

Pilulæ de hiera ſimplici, accipiunt *aloes dr. L. cinnamomi, xylobalſami, aſari, ſpicæ nardi indicæ, croci, chiæ maſticis ana dr.3. mellis roſati q. ſ. fiat maſſa* aduerſus vitia ventriculi ex ſuccis bilioſis & pituitoſis.

De hiera ſimplici.

Pilulæ de Aloe elota, accipiunt *aloes lotæ cum ſucco roſarum rubearum vnc. j. agarici trochiſcati dr. 3. maſtices drach.2. ſpecierum diamoſchi dulcis drach. ſem. vini maluatici q. ſ.* cogantur in maſſam; ventriculum, cerebrum, viſcera reliqua, oculos, vterum, putribus humoribus purgant, & roborant.

De aloe lota.

Pilulæ de aloe roſata accipiunt *aloes roſatæ, optimæ & pellucidæ vnc. 1. cum vino formentur pilulæ.* minus purgant, magis roborant; aloe roſata dicitur, quæ ſucco roſarum ſæpius eſt elota, vel eundem ſuccum ſæpius imbiberit.

De aloe roſata.

Pilulæ de aloe roſata alterius deſcriptionis, accipiunt *foliorum roſarum viridium vnc. 4. terantur ſeu incidantur minutiſſime & cum aloes vnc. 6. ſimul miſceantur, quibus exſiccatis denuo addantur totidem roſæ, & tertium reiterentur, poſtea conficiatur maſſa, quæ vſui ſeruetur.*

Alia.

De aloe & maſtice. Pilulæ de Aloe & maſtice accipiunt *aloes vnc.* 1. *maſtices vnc. ſem. caryophyllorum, roſarum rubea-* E
rum, ana drachmam vnam; croci, diagridii ſcrup. 2. *ſucci abſinthii, vel ſucci fœniculi q.ſ. fiat maſſa;* refi-
ciunt virtutem naturalem, purgant incolumiter ſtomachum phlegmate & cholera.

De hiera compoſita. Pilulæ de hiera compoſita ex deſcriptione Nicolai, accipiunt *cinnamomi, ſpicæ nardi indicæ, cro-
ci, ſchœnanthi, aſari, xylocaſiæ, xylobalſami, carpobalſami, violarum, abſynthii, epithymi, agarici, roſa-
rum, turbith, colocynthidis, maſticis, ana ſcrup.* 2. *aloes drachmas x. ſcrup.* 2. *fiat maſſa cum aqua endiuiæ,*
ad vitia capitis & neruorum ab humoribus pituitoſis.

De hiera cũ agarico. Pilulæ de hiera cum agarico, accipiunt *ſpecierum hieræ ſimplicis Galeni, agarici trochiſcati ana
drachmas* 4. *aloes optimæ vnciam vnam; mellis roſati q.ſ. fiat maſſa,* auxiliatur ſtomachicis, aſthmaticis,
& vitiis thoracis, quæ oriuntur à ſuccis craſſis & glutinoſis.

De tribus. Pilulæ de tribus accipiunt *Rhabarbari, agarici, aloes, ana partes æquales, miſceantur ex aliquo li-
quore & fiant pilulæ.* valent ad caput, thoracem, ventriculum, iecur.

De rhabarbaro. Pilulæ de rhabarbaro, accipiunt *rhabarbari drachmas* 3. *ſucci glycyrrhizæ, ſucci abſynthii, maſticis
ana drachmam vnam; myrobalanorum citrinarum drachmas* 3. *ſemis, ſeminis apii, ſeminis fœniculi, ana
drachmam ſemis, trochiſcorum diarrhodon drachmas* 3. *ſemis, hieræ picræ ſimplicis drach.* 10. *aquæ fœniculi,
q.ſ. fiat maſſa;* valent ad febres diuturnas, ad iecinoris obſtructionem, ad aquã intercutem incipientem.

Alia. Pilulæ ex rhabarbaro alterius deſcriptionis; accipiunt *rhabarbari optimi drachmas duas ſemis;
cinnamomi, ſpicæ, ana gra.* 6. *tamarindorum drachm.* 3. *ſucci abſynthii drachmam vnam, cum ſucco roſa-* F
rum fiat maſſa; ducunt humorem bilioſum ſatis clementer.

Alia. Pilulæ ex rhabarbaro tertiæ deſcriptionis, accipiunt *rhabarbari drachm.* 1. *ſem. diagridii gra.* 14.
aloes, maſticis, ana ℈. *iv. ſpicæ nardi, nucis muſchatæ, ana gr.* 6. *fit maſſa cum ſyrupo roſato ſolutiuo q.ſ.*
eandem vim habent.

Maſtichinæ. Pilulæ maſticinæ accipiunt *maſticis vnc.* 2. *aloes vnc.* 5. *agarici vnc.* 1. *ſem. infundatur agaricus in
aceto & oxymelite ſimplici per diem & noctem, & rurſus exſiccetur, deinde formetur maſſa cum ſucco ar-
temiſiæ.*

Alia. Pilulæ maſticinæ Petri de Apono, accipiunt *maſticis drachmas* 4. *agarici optimi drachmas* 3. *aloes
electæ drachmas x. confice cum ſyrupo de ſtœchade.* præſeruant ſtomachum ab omni ægritudine, leniter
purgant, ac maxime confirmant, nec permittunt humores corrumpi, & qui eis vtuntur, præſeruan-
tur à doloribus ſtomachi, capitis, ventris, vteri, proſunt & melancholicis.

Stomaticæ. Pilulæ ſtomaticæ Meſues, accipiunt *myrobalanorum citrinarum, aloes, turbith ana drachm. x. ro-
ſarum, ſpicæ indicæ, maſticis ana dr.* 2. *ſem. aniſi drach.* 1. *ſem. ſalis indi, aut gemmæ, croci, ana dr.* 1. *formetur
maſſa cum ſucco abſynthii;* valent ad humores bilioſos ac pituitoſos qui caput & ventriculum infeſtant.

Alia. Pilulæ ſtomaticæ alterius deſcriptionis, accipiunt *myrobalanorum citrinarum, indarum, chebula-
rum ana drachm.* 3. *roſarum, maſticis ana drachm.* 2. *cardamomi, ligni aloes, ſandali citrini, cubebarum,* G
caryophyllorum, ſchœnanthi, nucis muſchatæ, ana drachm. 2. *rhabarbari vnc. S. turbith drachm. vij. aloes
ad pondus omnium, fiat maſſa cum ſucco fœniculi.* cerebrum & ventriculum corruptis humoribus pur-
gant, ventriculum roborant, coctionem iuuant, appetentiam excitant.

Alia. Pilulæ ſtomaticæ tertiæ deſcriptionis, accipiunt *hieræ picræ drachm. x. trium myrobalanorum,
abſinthii ana drachm.* 2. *maſticis, aniſi, myrobalanorum emblicarum, belliricarum, agarici ana drachm.* 3.
S. Zinziberis drachm. 2. *caryophyllorum, ſalis gemmæ, ſchœnanthi ana drachm.* 1. *turbith, drachm. xij.
ſucci abſinthii q.ſ. fiat maſſa.* cerebrum & ventriculum corruptis humoribus purgant, ventriculum ro-
borant, coctionem iuuant, appetentiam excitant.

Alephanginæ aromaticæ. Pilulæ alephanginæ, ſiue aromaticæ auctore Meſue, accipiunt *cinnamomi, cubebarum, ligni aloes,
calami aromatici, macis, nucis muſchatæ, cardamomi, caryophyllorum, aſari, maſticis, ſchœnanthi, ſpicæ in-
dicæ, carpobalſami, ana vnc.* 1. *abſinthii ſicci, roſarum ana drachm. v. conterantur craſſo modo & infundan-
tur in aqua libris xij. coquantur lento igne in duplici vaſe vſq; ad conſumptionem duarum partium, vt re-
maneat tertia, deinde exprimantur fortiter & colentur, in colatura libris duabus diſſolue aloes ſucco trinæ
ſæpius elotæ in aqua pluuia, & ſiccatæ lib.* 1. *agitentur ſimul in ſole, tum addantur pulueres myrrhæ & maſti-
cis ana drachm. v. croci drachm.* 3. *deinde quod reliquum eſt colati decocti ex aromatibus, etiam affundito,
& exſiccato ad ſolem, vel in ſtuffa, admiſcendo ſubinde, quod denſatum eſt, liquido, tum linteolo puro te-
gatur vas.* Ventriculum, cerebrum & ſenſoria purgant humoribus putribus, craſſis & pituitoſis, inde H
natum dolorem diſſipant, ventriculum roborant, & coctionem eius confortant.

Aſſaiaret. Pilulæ aſſaiaret auctore Auicenna accipiunt *ſpecierum hieræ picræ Galeni vnc.* 1. *maſticis, myro-
balanorum citrinarum, ana vnc. S. aloes optimæ vnc.* 2. *ſyrupi de ſtœchade q.ſ. fiat maſſa,* euacuant flauam
bilem & pituitam.

De eupatorio. Pilulæ de eupatorio auctore Meſue, accipiunt *myrobalanorum citrinarum, ſucci eupatorii Meſuæ,
ſucci abſynthii ana dr.* 3. *rhabarbari dr.* 3. *S. maſticis drach.* 1. *croci drach. S. aloes optimæ drach. v. ſucci en-
diuiæ q.ſ. fiat maſſa.* proſunt febribus intermittentibus, bilioſis, morbo regio, iecinoriſque obſtructioni.

Sebelii. Pilulæ Sebelio auctore, accipiunt *ſpicæ indicæ drachm. v. ſpicæ romanæ drachm.* 2. *rhabarbari, aga-
rici, epithymi ana drachm.* 3. *coſti, maſticis, chamædryos, amomi ana drachm.* 3. *croci drachm.* 2. *myrrhæ,
cinnamomi, caryophyllorum, ſchœnanthi ana drachm.* 1. *aloes drachm. x. fiat maſſa cum vino antiquo.* ſunt
ſatis mites & plurimum proſunt, ſoluunt bilem & pituitam craſſam ventriculi, iecinoris, lienis obſtru-
ctiones aperiunt, hydropi medentur aquam ducentes.

De agarico. Pilulæ de agarico auctore Meſue accipiunt *agarici, drachm.* 3. *ireos, maſticis, praſſii ana drachm.* 1.
turbith drach. v. hieræ picræ drachm. 4. *colocynthidis, ſarcocollæ ana drachm.* 2. *myrrhæ drachm.* 1. *ſapæ q.ſ.
fiat maſſa.* Auxiliantur aſthmaticis & vitiis thoracis, quæ à craſſis & pituitoſis ſuccis oriuntur.

Imperiales. Pilulæ imperiales accipiunt *cinnamomi, amomi, aniſi, maſticis, cardamomi, zinziberis, Zedoariæ,
maceris, nucis muſcatæ, caryophyllorum, croci, cubebarum, ligni aloes, turbith, mannæ, agarici, folio-
rum ſe-*

A *rum ſenæ, quinq; myrobalanorum, ſpicæ indicæ ana ℈ 1. rhabarbari vnc. 1. aloës vnc. 2. ſyrupi roſati ſolutiui q. ſ. fiat maſſa:* leniter ſoluunt, confortant ſtomachum & inteſtina frigida, confirmant virtutem naturalem, frigori medentur, clarificant ſanguinem & ſpiritum.

Galeni ſimiles alephanginis.

Pilulæ Galeni ſimiles alephanginis, accipiunt *cinnamomi, calami aromatici, caſſiæ, xylobalſami, ſchœnanthi, dactylorum ana vnc. 1. trita omnia macerentur in ſufficienti quantitate aquæ pluuiæ, deinde coquantur ad dimidii conſumptionem, mox percolentur, colaturæ adiiciantur aloës ſæpius lotæ in aqua pluuia & pulueriZatæ lib. 1. permiſceantur & inſolentur per dies caniculares, donec probe ſint arefacta, mox addantur croci, myrrhæ, maſticis ana vnc. 1. miſceantur omnia ſimul & fiant pilulæ,* quæ idem præſtant ac alephanginæ.

Ante cibũ.

Pilulæ ante cibum accipiunt *ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis muſchatæ, zedoariæ, ZinZiberis, ſpicæ, galangæ, amomi, croci, calami aromatici, xylobalſami, carpobalſami, ſeu granorum paradiſi, cardamomi, cubebarum, abſinthii, menthæ rubeæ, ſeminis apii, ſem. fœniculi, ſem. aniſi, ſem. petroſelini, ſem. ſileris montani, ſem. leuiſtici, maſticis ana drachm. 1. rhabarbari vnc. 3. aloes vnc. vj. miſceantur ſimul & fiat maſſa cum oleo nucis muſcatæ vel cum vino optimo & antiquo.* Idem poſſunt atque alephanginæ.

Aliæ.

Pilulæ ante cibum, alterius deſcriptionis, accipiunt *ligni aloes, caryophyllorum, folii, xylobalſami, carpobalſami, caſſiæ ligneæ, maceris, nucis muſcatæ, cinnamomi, cubebarum, croci, ſileris montani, radicis*
B *nardi, maſticis ana drachm. 2. rhabarbari, aloes ſuccotrinæ ana vnc. 3. S. conficiatur maſſa cum vino odorato;* confirmant facultatem naturalem, diſcutiunt flatum, humoreſque bilioſos leuiter purgant.

Aggregatiuæ maiores.

Pilulæ aggregatiuæ maiores auctore Meſue, accipiunt *myrobalanorum citrinarum, rhabarbari, ana drachm. 4. ſucci eupatorii, ſucci abſynthii ana drachm. 3. diagridii drachm. vj. myrobalanorum chebularum, indarum, agarici, colocynthidis, polypodii, ana drachm. 2. turbith, aloes ana drachm. vj. maſticis, roſarum, ſalis gemmæ, epithymi, aniſi, ZinZiberis ana drachm. 1. electuarii de ſucco roſarum Meſues q. ſ. fiat maſſa.* Valent ad febres diuturnas, ad vitia capitis, ventriculi, iecinoris, educunt quoſcunque humores ſatis clementer, ſed præcipue bilem & pituitam.

Sine quibus eſſe nolo.

Pilulæ ſine quibus eſſe nolo, accipiunt *aloes lotæ optimæ drach. xiv. myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum, belliricarum, emblicarum, rhabarbari, maſticis, abſynthii, roſarum, violarum, ſenæ, agarici, cuſcutæ ana drachm. 1. ſcammonii præparati drachm. vj. S. diſſoluatur ſcammonium in ſucco fœniculi q. ſ. fiat maſſa:* purgant pituitam & vtramque bilem, valent ad caliginem oculorum, ſanant aurium dolorem, conferuntilioſis.

Fœtidæ maiores.

Pilulæ fœtidæ maiores accipiunt *ſagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellii, colocynthidis, ſeminis rutæ, aloes, epithymi ana drachm. v. hermodactylorum, radicum eſulæ minoris, ana drachm. 2. ſcammonii drachm. 3. cinnamomi, ſpicæ nardi, croci, caſtorei ana drachm. 1. turbith drachm. 4. zinziberis drachm. 1.*
C *S. euphorbii ℈ 2. ſucci porri q. ſ. fiat maſſa.* vacuant pituitam craſſam, crudam & ob id conferunt affectibus inde factis, arthritidi, podagræ, gonagræ, dolori ſpinæ, & aliarum iuncturarum, ventriculi, colico, alphis, elephantiaſi, aliiſque cutis vitiis etiam contumacibus.

Minores.

Pilulæ fœtidæ minores ſunt minus correctæ, & minus tuto dandæ, accipiunt autem *ſagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellii, myrrhæ, ana drachm. v. turbith drach. x. colocynthidis drach. vj. diſſoluatur gummi cum ſucco porri, cætera contundantur ac miſceantur.*

De ſagapeno.

Pilulæ de ſagapeno auctore Meſue, accipiunt *ſagapeni, ammoniaci, opopanacis, bdellii, ana drach. 2. ſeminis apii, ammeos, rutæ ſylueſtris, aniſi ana drachm. 1. acori, caſſiæ ligneæ, calamenthi, ſpicæ indæ, centaurii minoris, polii, coſti, ſalis gemmæ, ana drachm. S. aloes drach. vj. colocynthidos drachm. v. cogantur in maſſam cum aqua aut ſucco matricariæ.* Valent ad dolorem omnium iuncturarum, ad iſchiadem, podagram, ad vteri affectus, mouentque menſes.

De opopanace.

Pilulæ de opopanace auctore Meſue accipiunt *opopanacis, hermodactylorum, ſagapeni, bdellii, ammoniaci, colocynthidis, ana drachm. v. croci, caſtorii, myrrhæ, Zinziberis, piperis nigri, longi, caſſiæ ligneæ, myrobalanorum, citrinarum, indarum, belliricarum, emblicarum, ana drachm. 1. ſcammonii præparati drachm. 2. turbith vnc. S. aloes vnc. 1. S. ſucci braſſicæ q. ſ. fiat maſſa, ſiccetur & ſeruetur:* valent ad paralyſim, ſpaſmum, arthritidem, morboſque partium neruoſarum frigidos.

De ſarcocolla.

Pilulæ de ſarcocolla Auctore Meſue, accipiunt *ſarcocollæ drachm. 3. turbith vnc. S. colocynthidis, ZinZiberis, ana drachm. 1. S. ſalis gemmæ drachm. 1. aquæ roſarum q. ſ. ſarcocolla in aqua roſarum diſſolui-*
D *tur, & fiunt pilulæ,* quæ ducunt pituitoſos ſuccos, & ſuccurrunt morbis, qui ab iis oriuntur, trahuntque à partibus remotis.

De euphorbio.

Pilulæ de euphorbio, accipiunt *euphorbii, colocynthidis, agarici, bdellii, ſagapeni, ana drachm. 2. aloes dr. v. ſucci porri q. ſ. fiat maſſa.* valet ad educendam aquam hydropis & tumorem diſcutiendum, ad lumborum dolores, ad podagram ex humore ad articulos pedum confluente.

Benedictæ.

Pilulæ benedictæ Auctore Nicolao, accipiunt *ſpecierum benedictæ laxatiuæ drachm. 6. mellis roſati q. ſ. fiat maſſa.* Eliciunt humores pituitoſos, qui potiſſimum ad articulos decumbunt, à renibus quoque & veſica purgant.

De hermodactylis.

Pilulæ de hermodactylis Auctore Meſue accipiunt *hermodactylorum, myrobalanorum, citrinarum, aloës, turbith, colocynthidis, bdellii, ſagapeni, ana dr. 6. caſtorei, ſarcocollæ, euphorbii, opopanacis, ſeminis rutæ, ſeminis apii, ana drach. 3. croci drach. 1. S. ſucci braſſicæ q. ſ. fiat maſſa,* aduerſus podagram & artritidem.

De colocynthide.

Pilulæ de colocynthide Auctore Meſue, accipiunt *pulpæ colocynthidis drachm. 6. myrobalanorum indarum, citrinarum, ſagapeni, bdellii, ſarcocollæ, ana drachm. v. aloes drachm. 7. nigellæ, cymini, origani, naſturtii, ſalis gemmæ, abſynthii, ana drachm. 1. ſucci porri q. ſ. fiat maſſa,* ad affectus pituitoſos & melancholicos curatu difficiles, iuncturarum, & cutis.

Cochiæ.

Pilulæ cochiæ Auctore Rhaſi, accipiunt *ſpecierum hieræ picræ Rhaſis drachm. x. colocynthidis drachm. 3. ſcrup. 1. ſcammonii drachm. 2. Sem. turbith, ſtœchadis, ana drachm. v. ſyrupi de ſtœchade q. ſ. fiat maſſa.* Efficaces ſunt ad caput expurgandum, ex eoque, ac neruis humores craſſos euacuant.

Pilulæ

Arthriticæ. Pilulæ Arthriticæ, accipiunt *hermodactylorum, turbith, agarici, ana vnc. S. caſſiæ ligneæ, ſpicæ, in-
dicæ, caryophyllorum, xylobalſami, carpobalſami, macis, galangæ, zinziberis, maſticis, aſſæ fætidæ, fœnicu- E
li, aniſi, ſaxifragiæ, ſeminis aſparagi, ſeminis ruſci, roſarum, milii ſolis, ſalis gemmæ, ana drachm. 2. ſcam-
monii vnc. 1. aloes optimæ ad pondus omnium, ſucci fœniculi q. ſ. fiat maſſa:* valent ad podagram alioſque
articulorum dolores.

De nitro. Pilulæ de nitro auctore Alexandro Tralliano, accipiunt *aloes, colocynthidis, ſcammonii, bdellii,
hellebori nigri, gummi arabici ana drachm. 2. euphorbii, nitri ana drach. 1. fiat maſſa cum ſucco braſſicæ.*
valent ad craſſos, frigidos, lentos & glutinoſos humores ex remotioribus partibus educendos, frigidis
neruorum affectibus ſuccurrunt, & humores ex alto euocant, quo nomine cerebri, & capitis pertina-
cibus affectibus, articulorum morbis, comitiali & reſolutioni conueniunt, ſtomachicis, & iſchiadicis
ſuccurrunt, vertiginoſos iuuant, pituitam lentam diſſipant, vtramque bilem deturbant.

Indæ. Pilulæ Indæ Auctore Haly accipiunt *myrobalanorum indarum, hellebori nigri, polypodii, ana
drachm. v. thymi, epithymi, ſtœchadis ana drachm. vj. agarici, lapidis lazuli loti, colocynthidis, ſalis gem-
mæ, ana drachm. 4. ſucci eupatorii inſpiſſati, ſpicæ indicæ ana drachm. 2. caryophyllorum drachm. 1. hieræ
picræ ſimplicis Galeni drachm. xij. ſucci apii q. ſ. fiat maſſa.* Valet ad affectus melancholicos, cancrum,
elephantiam, alphos nigros, curatu difficiles, melancholicum morbum, & inde ortum tumorem, &
mærorem, quartanam, icterum, ſplenem.

Ex fumaria. *a Aui. lib. 4. fen. 7. tract. 3. c. 7.* Pilulæ ex fumaria auctore [a] Auicenna, accipiunt *myrobalanorum citrinarum, chebularum, F
indarum ana drachm. v. aloes drachm. vij. ſcammonii præparati drachm. v. ſucci fumariæ. q. ſ. omnia in
tenuem puluerem redacta excipiantur ſucco & ſiccari permittantur, rurſus trita ſucco excipiantur, ſiccen-
tur, terantur & tertio cum eodem ſucco fiat maſſa.* Ducunt humores bilioſos, pituitam ſalſam, & alios
aduſtos ſuccos, à quibus ſcabies & pruritus excitantur.

De lapide lazuli. Pilulæ de lapide lazuli auctore Meſue accipiunt *lapidis lazuli loti drachm. vj. epithymi, polypodii
ana vnc. 1. caryophyllorum, aniſi ana vnc. S. ſcammonii præparati, hellebori nigri, ſalis indi ana drachm. 2.
S. agarici electi vnc. 1. ſpecierum hieræ ſimplicis drachm. xv. ſucci endiuiæ. q. ſ. fiat maſſa.* Valet ad affectus
melancholicos & ex bile vſta natos.

De lapide armeno. Pilulæ de lapide armeno auctore Meſue, accipiunt *lapidis armeni loti & præparati, hieræ picræ ana
drach. v. epithymi, polypodii ana drachm. viij. ſcamoneæ coctæ in cotoneo drachm. 3. caryophyllorum drach. 2.
ſalis indi, aut gemmæ drachm. 1. S. cum ſucco endiuiæ conficiatur maſſa.* vtramque bilem & potiſſimum
atram leuiter educunt, & morbis ſuccurrunt inde profectis.

Arabicæ. Pilulæ arabicæ auctore Nicolao accipiunt *aloes optimæ vnc. 4. radicis bryoniæ, myrobalanorum
citrinarum, chebularum, indarum, belliricarum, emblicarum, maſticis, diagridii, aſari, roſarum, ana
vnc. 1. caſtorei drachm. 3. croci drachm. 1. ſucci fœniculi q. ſ. fiat maſſa.* Valent ad capitis dolorem, ver-
tiginem, hemicraneam, generant lætitiam & mentis vigorem conſeruant, viſum acuunt, reparant au- G
ditum amiſſum, purgant ventriculum à ſuccis vitioſis.

Lucis maiores. Pilulæ lucis maiores auctore Meſue, accipiunt *roſarum, violarum, abſynthii, colocynthidis, tur-
bith, cubebarum, calami aromatici, nucis muſcatæ ſpicæ indicæ, epithymi, carpobalſami, xylobalſami, ſeſeleos,
ſeminis rutæ, ſchœnanthi, maſticis, aſari, caryophyllorum, cinnamomi, aniſi, fœniculi, apii, caſſiæ ligneæ, croci,
macis ana drach. 2. myrobalanorum chebularum, citrinarum, indarum, belliricarum, emblicarum, rhabar-
bari ana drachm. 4. agarici, ſenæ ana drach. v. euphragiæ drach. vij. aloes ſucco citrinæ vnc. xj. drach. 2. ſucci fœ-
niculi q. ſ. fiat maſſa* ad capitis excrementa pituitoſa educenda, & vires firmandas ipſorum oculorum.

Minores. Pilulæ lucis minores auctore Meſue accipiunt *xylobalſami, carpobalſami ana drachm. 1. chelidonii
drachm. v. roſarum, violarum, abſynthii, euphragiæ, ana drachm. 3. ſenæ, epithymi, myrobalanorum citrina-
rum, chebularum, indarum, emblicarum, belliricarum, aga ici, colocynthidis ſchœnanthi, lycii, lapidis la-
zuli ana drachm. 2. S. aloes optimæ ad pondus omnium, ſucci fœniculi, aut chelidonii q. ſ. fiat maſſa*; idem,
quod priores, poſſunt, ſed atram bilem magis vacuant.

Aureæ. Pilulæ aureæ auctore Nicolao accipiunt *aloes, diagridii, ana drachm. v. roſarum, ſeminis apii ana
drachm. 2. S. aniſi, fœniculi, m-ſticis a- à drachm. 1. S. croci, pulpæ colocynthidis ana drachm. 1. mucillaginis,
tragacanthæ q. ſ. fiat maſſa.* caput expurgant, aciem oculorum exacuunt, flatus ventriculi & inteſtino-
rum diſſoluunt, ac citra moleſtiam aluum deiiciunt.

Aureæ ex turbith. Pilulæ aureæ ex turbith auctore Meſue accipiunt *turbith optimi drach. xvj. aloes vnc. 1. S. maſtices, H
roſarum ana drachm. vij. myrobalanorum flauarum drachm. x. croci drach. 4. ſucci abſynthii q. ſ. fiat maſſa.*
Bilem & pituitam citra moleſtiam purgant, hepar & ventriculum roborant, coctionem iuuant.

De Mezereon. Pilulæ de Mezereon auctore Meſue accipiunt *foliorum mezereon præparatorum drachm. v. my-
robalanorum citrinarum drach. 4. chebularum drach. 3. confice cum manna & tamarindis diſſolutis in aqua
endiuiæ q. ſ.* educunt valenter ſeroſum humorem, & ob id medentur hydropi.

De quinq; generibus myrobal. Pilulæ de quinque generibus myrobalanorum accipiunt *quinq; generum myrobalanorum, aga-
rici, diagridii, colocynthidis, ſenæ ana drach. j. S. epithymi, turbith, aniſi, marathri, alii fœniculi, maſticis, la-
pidis lazuli pr̃æ ar a i ana drach. 2. gra. v. aloes vnc. 1. fiat maſſa cum ſucco abſynthii.* Educunt vtramque bi-
lem & pituitam, clarificant ſanguinem.

De octo rebus. Pilulæ de octo rebus Nicolai, accipiunt *aloes, diagridii, ana drach. 2. interioris colocynthidis, epi-
thymi, aga ici, maſticis, dauci, myrobalanorum chebularum, abſynthii, ana drach. 1. cum ſucco ſolatri fiat maſſa.*
purgant humores craſſos à capite, viſum clarificant, & ſuffuſiones oculorum prohibent.

Ex 6. rebus. Pilulæ ex ſex rebus, accipiunt *aloes, ſcammonii, colocynthidis, agarici, bdellii, gummi arabici,
rhabarbari ana vnc. S.* (eſt autem rhabarbarum additum à noſtris Florentinis, ita vt potius ex ſeptem
rebus dici poſſint) *terantur omnia & fiat maſſa cum ſucco abſynthii.* pituitam à cerebro & neruoſis par-
tibus educunt.

Alhandal. Pilulæ Alhandal auctore Meſue, accipiunt *trochiſcorum Alhandal. drachm. xij. ſpecierum hieræ
ſimpli-*

ſimplicis drachm. vij. maſticis drachm. 2. ſalis gemmæ drachm. 1. S. ladani vnc. 1. ladanum & maſtice oleo nucum inuncta tundantur piſtillo calido in mortario æneo, deinde reliqua trita addantur & fiat maſſa. Valent ad cephalæam, hemicraniam difficilem, affectus neruorum & articulorum.

Ex halicacabo. Pilulæ ex halicacabo auctore Meſue accipiunt *comarum abſynthii, ſucci abſynthii, ſucci eupatorii, aloes, myrobalanorum flauarum, maſtices, croci, rhabarbari, cancami loti, aſari, aniſi, caſſiæ ligneæ, ſem. fumariæ ana drachm. 2. hieræ picræ drach. 3. aquæ ſolani. q. ſ. fiat maſſa.* valent aduerſus febres diuturnas ex humoribus variis ortas, obſtructiorem hepatis ſoluunt, & inde ortū dolorem & incipientē hydropem.

Peſtilentiales. Pilulæ peſtilentiales accipiunt *myrrhæ, croci, boli armeni, corallorum rubeorum, carabæ ana drach. 1. myrobalanorum chebularum drach. 2. aloes drach. vij. cum vino albo q. ſ. fiat maſſa.* mirifice proſunt aduerſus peſtem populariter graſſantem.

Alia. Pilulæ aduerſus peſtem auctore Auicenna; accipiunt *aloes vnc. 1. myrrhæ, croci ana vnc. S. vini albi q. ſ. fiat maſſa.* Idem poſſunt, ac priores.

Alia. Pilulæ contra peſtem magiſtrales, accipiunt *aloes optimæ drach. 2. rhabarbari electi, myrrhæ optimæ ana drach. 1. Zedoariæ ſelectæ, croci ana ℈ 1. cum ſucco citri ſeu limonum, aut oxalidis fiat maſſa.*

Ruffi. Pilulæ peſtilentiales Ruffi, accipiunt *aloes, ammoniaci ana vnc. 1. myrrhæ vnc. S. cum ſucco limonum fiat maſſa.*

B *Alia.* Pilulæ aduerſus peſtem moderniorum accipiunt *aloes lotæ vnc. 1. rhabarbari electi, agarici præparati ana drach. 3. myrrhæ, croci ana drach. 2. dictamni cretenſis, gentianæ, Zedoariæ, tormentillæ. ana drach. 1. ſpecierum triaſandalorum, fragmentorum cordialium præparatorum, corallorum rubrorum ana drach. 1. S. miſceantur omnia ſimul & cum vino albo odorato. q. ſ. fiant pilulæ.*

Alia. Pilulæ aduerſus peſtem maiores, ſatis validæ ad homines tum à peſte imminente & iam vagante tuendos, tum iam correptos perſanandos: accipiunt *foliorum ſenæ, pulpæ tamarindorum, aloes lotæ, ana vnc. 1. rhabarbari electi, agarici trochiſcati ana vnc. S. diagridii, turbith ana drach. 2. calami odorati, dictamni albi, ſcordii, tormentillæ, Zedoariæ, gentianæ, centaurii minoris, imperatoriæ, been rubri, been albi ana drach. S. ligni aloes ℈ 2. boli armeni orientalis. ſpecierum triaſandali, diarrhodon Abbatis, cinnamomi electi, margaritarum præparatarum, corallorum rubrorum præparatorum, croci optimi ana drachm. 1. S. miſceantur omnia ſimul & cum ſyrupo limonis ſeu citri fiat maſſa.*

Præter pilulas purgantes propoſitas, ſunt & aliæ, quæ certis partibus accommodantur, vel adſtringunt, vel ſomnum inducunt, aut pectus purgant, aut vrinas & menſtrua mouent, calculos comminuunt, ſeu dolorem leniunt, ad quas nunc pergere oportet.

Pilulæ vterinæ. Pilulæ ad vterum auctore Auicenna [a] accipiunt *doronici, Zedoariæ, nucis muſcatæ, caſtorii ana drach. 1. ſeminis apii, anethi, margaritarum ana ℈ 4. hyoſcyami gran. 3. fiat maſſa cum aqua arthemiſiæ q. ſ.* valent ad affectus vteri, vt ad dolorem ex flatu, & ſuffocationem.

a Auic. lib. 3. f. 21.

C *Alia.* Pilulæ ad vterum magiſtrales accipiunt *caſtorei, galangæ, imperatoriæ, angelicæ, Zedoariæ, nucis muſcatæ, caryophyllorum, ana drach. 2. ſeminis apii, anethi, cumini, margaritarum ana drach. 1. hyoſcyami gr. vj. formentur pilulæ cum aqua arthemiſiæ.*

Ad calculū. Pilulæ ad renum & veſicæ calculum, accipiunt *carabis drach. 1. gummi prunorum, vel ceraſorum ſcrup. 1. aſari, ſeſeli ana ſcrup. 1. ſeminis apii, ſem. petroſelini, ſpicæ celticæ, ana ſcru. S. ocræ, ſeminis paliuri ana drach. S. cineris ſcorpionum ſcrup. 2. miſce & oxymelite vel ſucco limonum fiant pilulæ.*

Ad renum & veſicæ vlcera. Pilulæ ad renum & veſicæ vlcera, accipiunt *ſeminis melonum, ſeminis alchechengi ana ℈ 2. ſeminis bismaluæ ſcrup. 1. maſticis, lapidis iudaici, ana ſcrup. 1. tragacanthi leuiter aſſi, gummi arabici parum vſti, coralli rubri, ſanguinis draconis, boli armeni ana drach. S. cum ſucco limonum, vel narciſſi, vel caudæ equinæ fiat maſſa.*

Epaticæ. Pilulæ ad hepar accipiunt *ſucci abſynthii depurati & exſiccati drach. 2. ſpicæ indicæ, ſquinanthi ana drach. 1. ſeminis apii, ſeminis petroſelini ana ſcrup. 2. terantur in tenuiſſimum puluerem & cum ſyrupo cichoreæ fiat maſs.* hepar confirmant, roborant, & ab obſtructione imminente præſeruant.

Spleneticæ. Pilulæ ad ſplenem, accipiunt *ſeminis capparum, vtriuſq; ariſtolochiæ, aſari, myrrhæ, corticis radicum capparum, ana drach. 1. ſchœnanthi, ſpicæ indicæ, ana drachm. S. ſeminis apii, ſeminis agni caſti, ſem. petroſelini ana ſcru. 2. excipiantur oxymelle, ſeu ſyrupo de byſantiis q. ſ.* lienem ab obſtructione præcauent, ac confirmant.

D *Ad quartanam.* Pilulæ ad quartanam auctore Serapione, accipiunt *coſti amari. ſpicæ indicæ, chamædryos, cinnamomi, croci, aſari, ſchœnanthi, carpobalſami, amomi, ſcordei, folii, ariſtolochiæ rotundæ, polii, maſticis, caryophyllorum, gentianæ, hellebori nigri ana drach. S. epithymi cretici, agarici, polypodii, myrrhæ, aloes nouies lotæ ana drach. 3. excipiantur omnia ſimul bene contrita cum vino aromatico & fiat maſſa.*

Pilulæ, quæ opium accipiunt complures ſunt, valentque ad dolorem ſedandum & ſomnum inducendum, nec non & ad ſiſtendam tenuiorem deſtillationem, quales ſunt:

De cynogloſſa. Pilulæ de cynogloſſa auctore Nicolao; accipiunt *cynogloſſæ, opii, ſeminis hyoſcyami ana drach. 4. myrrhæ drach. vj. thuris maſculi drach. v. caryophyllorum, cinnamomi, ſtyracis, ana drach. 2. cum ſucco cynogloſſæ conficiatur maſſa.* plurimum valent ad ſiſtendam deſtillationem, & dolores ſedandos: ſunt, qui addant ad huiuſmodi confectionem *radicis cynogloſſæ drach. 4.*

Ex opio. Pilulæ ex opio, accipiunt *opii, croci, caſſiæ ligneæ, ana vnc. S. vini albi odorati q. ſ.* valent ad vſum prædictum.

De arnogloſſa. Pilulæ de arnogloſſa magiſtrales accipiunt *myrrhæ, thuris, ſucci glycyrrhizæ ana drach. 1. opii drach. 3. ſucci plantaginis q. ſ. fiant pilulæ.* idem valent ac pilulæ de cynogloſſa.

De ſtyrace. Pilulæ de ſtyrace auctore Meſue, accipiunt *ſtyracis, thuris, myrrhæ, ſucci glycyrrhizæ, opii ana drac. 1. fiat maſſa* ad eundem vſum.

Alia. Pilulæ de ſtyrace auctore Galeno, accipiunt *ſtyracis drach. ix. opii, myrrhæ, ana vnc. S. ſapæ. q. ſ. fiat maſſa* ad eundem vſum.

Alia. Pilulæ aliæ ſimiles, accipiunt *myrrhæ, piperis, opii, ſtyracis, caſtorei, galbani, ana drachm.* 2. *ſapæ q.ſ. fiant pilulæ* ad eundem vſum.

Harmoniæ. Pilulæ harmoniæ [a] accipiunt *ſtyracis, caſtorii, piperis, cardamomi ana drachm.* 3. *opii, myrrhæ, ſem. hyoſcyami ana vnc. S. ſapæ q.ſ. fiant pilulæ.* valent ad deſtillationes tenues, ſuntque vtiles ad inſuperabiles defluxus.

a Gal. lib. 7. catat. c. 2.

Scribonii. Pilulæ Scribonii, [b] accipiunt *ſagapeni, myrrhæ, ana drachm.* 2. *opii, cardamomi, caſtorii, ana vnc. S. piperis albi ſcrup.* 1. *S. ſapæ q.ſ. fiat maſſa.* valent phthiſicis, ſanguinem reiectantibus, ſuppuratis, educunt pelliculas & educunt ſufficienter, verum immorari pharmaco oportet.

b Gal. lib. 7. catat. c. 5.

Pectorales. Pilulæ pectorales, accipiunt *penidiorum, ſpecierum diatragacanthi frigidi ana vnc. S. ſucci glyzyrrhizæ drach* 3. *Zinziberis ſcrup.* 2. *ireos ſcrup.* 1 *ſeminis vrticæ, hyſſopi, florum anthos ana ſcrup. S. croci orientalis, ſulphuris ana gr. vij. cum loch ſano q.ſ. fiat maſſa.* valent ad tuſſientes, aſthmaticos & reliqua pectoris vitia.

Alia. Pilulæ ad tuſſim & aſperitatem arteriæ accipiunt *glycyrrhizæ mundatæ contuſæq; vnc.* 1. *vuarum paſſarum enucleatarum vnc.* 2. *hordei integri P. j. decoquantur in ſufficienti quantitate aquæ ad tertias, colato iuri addito tragacanthi vnc. S. penidiorum vnc.* 3. *ſacchari candi vnc.* 1. *modico amylo formentur pilulæ* continendæ ſub lingua.

Bechizæ. Pilulæ ad pectus & aſperam arteriam, quæ tuſſim ſedant ἀπὸ τῆς βηχός, becchica nominantur, accipiunt autem *nucleorum pineorum, amygdalarum amararum, ana vnc.* 1. *S. glycyrrhizæ drach.* 6. *ſucci glycyrrhizæ vnc.* 4. *cum aqua roſarum formetur maſſa.* valent ad tuſſim veterem, & faucium, ac gutturis aſperitatem. F

Alia. Pilulæ aliæ becchicæ Meſue auctore, accipiunt *ſucci glycyrrhizæ, ſacchari albi, ana drach.* 9. *amyli, tragacanthi, amygdalarum dulcium ana drach.* 4. *conſice pilulas cum mucillagine pſyllii, vel cotoneorum.*

Alia. Pilulæ aliæ becchicæ Rhaſis, accipiunt *amyli, tragacanthi, amygdalarum mundarum, fabarum ſine cortice, ſeminis papaueris, corticum papaueris, gummi arabici, boli armeni ana drachm.* 2. *mucillaginis pſyllii q.ſ.*

Alia. Pilulæ becchicæ Galeni, [c] accipiunt *gummi tragacanthi ana vnc. S. ſucci glycyrrhizæ vnc.* 1. *ſapæ q.ſ. fiant pilulæ* ad eundem vſum.

c Gal. lib. 7. catapotus.

Alia. Pilulæ becchicæ eodem auctore, accipiunt *piperis, caſſiæ, cinnamomi, ana drachm.* 2. *galbani, reſinæ terebinthinæ ana drachm.* 1. *mellis deſpumati q.ſ. fiant pilulæ* ad eumdem vſum.

Stipticæ. Pilulæ ſtipticæ, accipiunt *nucleorum vuæ, florum pomorum granatorum, pſyllii, conſolidæ maioris, ſanguinis draconis, boli armeni, acaciæ, roſarum, tartari, hypociſthidos, ſumach, croci, galliæ muſcatæ, galangæ, cinnamomi, ſpodii, macis, gummi arabici ana drachm.* 1. *opii Thebaici drachm. S. excipiantur ſucco lentiſci, ſeu plantaginis & fiat maſſa.* valent ad quemcunque fluxum cohibendum, tam alui, quam ſanguinis ex quocunque loco manantis. G

Ex bdellio. Pilulæ ex bdellio auctore Meſue accipiunt *bdellii vnc.* 1. *S. myrobalanorum chebularum, indarum, belliricarum, emblicarum, concharum venerearum vſtarum, carabæ ana dr.* 1. *S. Ammi dr.* 3. *ſucci porri. q.ſ.* valent ad fluxum hæmorrhoidum, & vlcerum in eis: cohibent præterea & menſes immodice fluentes.

Fiunt etiam pilulæ ex pulueribus ac paſtillis, quos tractabimus *in ſequenti libro*, nam hic iam ad iuſtam magnitudinem excreuit.

Finis Libri Septimi.

VIDI VIDII
DE
MEDICAMENTIS H
Liber Octauus:
QVI EST DE MEDICAMENTIS, QVÆ PARITER intus & extra dantur, vel extra tantum.

De Pulueribus. Cap. I.

COmpoſitiones medicamentorum, quæ *ſuperiori libro* propoſitæ ſunt, fere intus dantur, ſequuntur nunc illæ, quæ licet extrinſecus adhibeantur, interdum tamen etiam intus ſumuntur, quemadmodum pulueres & paſtilli, vel quæ admouentur ad externas partes duntaxat, ſicut ſmegmata, emplaſtra, cataplaſmata, malagmata, cerata, vnguenta, olea, perfuſiones, embrocæ & alia eius generis. Proponemus ante, quæ ſicciora ſunt, veluti pulueres, ſales, & paſtillos, nam hæc proxima ſunt pilulis, quæ *in fine ſuperioris libri* traditæ ſunt.

Puluerum materia. Puluis igitur conficitur ex ſolidis medicamentis contritis; nam ſi ex vno tantum fiat, erit ſimplex medicamentum, & non compoſitum, nunc autem agimus de compoſitis: Solida ergo plura medicamenta ſimul mixta conteruntur, ac vertuntur in tenuem puluerem, qui deinde vel per ſe adhibetur, vel ex

A vel ex humore aliquo temperatus, ſiue intus detur, ſiue extrinſecus imponatur: Loquemur ante de puluere, qui intus datur, ſiue ad laxandam vel adſtringendam aluum, ſiue ad diſcutiendum flatum, roborandum ventriculum, cor, ſiue ad leniendum thoracem, prouocandum lac, remouendam obſtructionem, impinguandum tabidos, interficiendos lumbricos, facilitandum partum, frangendum lapidem in renibus, in veſica, ac prouocandam vrinam, cohibendum mictum nocturnum, diſcutiendum gutturis tumorem, ſiue aduerſus peſtilentiam ac venena, deinde proponemus eum, qui extrinſecus imponitur; omnes autem ita ſeruandi ſunt, vt tranſpirare non poſſint; ſumemus initium ab eo, qui aluum laxat.

Puluis turbith accipit *turbith drach.1.hermodactylorum drach.S.zinziberis ſcrup.2.ſacchari vnc. S.datur ieiuno drach.1. S. cum iure pulli vel alio liquore idoneo*: purgat pituitam à partibus remotis, valet ad affectus iuncturarum. *Puluis turbith.*

Puluis turbith alter, accipit *zinziberis albi, maſticis, turbith ana drach.10.ſacchari quantum pendent omnia.* purgat pituitam, datur pueris, ſenibus, ocioſis, & delicatis. *Alius.*

Puluis turbith tertius, accipit *turbith vnc.1. zinziberis, cinnamomi, maſticis, galangæ, cardamomi, caryophyllorum, aniſi, hermodactylorum, ſcammonii præparati ana vnc.S foliorum ſenæ vnc.2.ſacchari albi vnc.4. conterantur omnia ac miſceantur*: purgat huiuſmodi puluis vtramque bilem & pituitam egregie. *Alius.*

Puluis turbith quartus, accipit *turbith drach.3. hermodactylorum drach.totidem; diagridii drach.2.* *Alius.*
B *S. zinziberis drach.1.maſticis drach. S.ſacchari albi drach.8. conterantur omnia ac fiat puluis*, purgat pituitam ac flauam bilem à partibus remotis ac mirifice confert ad depellendum dolorem articulorum, quem lues gallica excitauerit.

Puluis ſenæ Montagnana accipit *ſenæ drach.duodecim; zinziberis, macis ana drach.3.cinnamomi, tartari ana drach.1. Sem.commiſceantur in puluerem redacta:* Purgat corpus & elicit à capite. *Puluis ſenæ.*

Puluis ſenæ alter, accipit *ſenæ, tartari albi ana vnc 2.cinnamomi, caryophyllorum, galangæ, diagridii ana drach.3. terantur omnia ac fiat puluis tenuis.* valet in doloribus articulorum, & præcipue gallicis. *Alius.*

Puluis baccarum myrthi, accipit *baccarum myrthi, granorum mali punici acidi toſtorum, ana drach. 20.cymini 24.horas in aceto infuſi & ſiccati, coriandri ſicci, ſimiliter infuſi & ſiccati & torrefacti, polentæ, ſucci meſpilorum immaturorum, ceraſiorum, rhois, glandium ana drach.10. acaciæ, hypociſthidis, ana dr.5.* huiuſmodi puluis adſtringit, valetque ad alui profluuium, lienteriam, dyſenteriam, confortat ventriculum, & alia viſcera relaxata. *Baccarum myrthi.*

Puluis Rhu, accipit *Rhu obſoniorum vnc.1.hypociſthidis, balauſtii, malicorii, gallæ, cochlearum vſtarum cum teſta ana vnc.S. fiat ex omnibus diligenter contritis ac commixtis puluis, qui inſpergatur obſoniis.* valet enim ad alui profluuia, cum aluum potenter adſtringat atque exſiccet. *Rhu.*

Puluis Achaſii Attici ad alui profluuium antiquum ex frigore ortum, accipit *nucum cupreſſi, folii, ligni aloes, ſpicæ nardi, roſarum, ana drach.2.fiat puluis;* datur ad drach.3.cum decocto roſarum. *Achaſii.*

C Puluis ex limatura chalybis, accipit *limaturæ chalybis pluries ex aceto maceratæ, ac ſiccatæ dr.1.S ſacchari vnc.2.* ieiuno totus vnica vice ſumitur, ac per plures dies continuatur: abſumit humorem ſuperantem, ac putrem, ventriculi iecinoris lienis & aliarum partium nutritioni inſeruientium obſtructiones liberat, ſaluberrima eſt ictero, incipienti hydropi, cachexiæ, cacochymiæ, iuuat coctionem, appetentiam excitat, aufertque cauſas proſternentes. *Ex limatura chalybis.*

Puluis ex ligno aloes, Accipit *ligni aloes vnc.S.galliæ aureum vnum & ſemis; ſacchari albi vnc.1.S.* potatur ad dr.3.cum miua: ventriculi immodicum humorem ſiccat, flatum diſſoluit, coctionem iuuat. *Ex ligno aloes.*

Puluis ſtomaticus, Accipit *coriandrorum præparatorum vnc.2.ſeminis meliſſæ vnc. S. cinnamomi vnc.1.ſacchari albi vnc.4. fiat ex omnibus puluis:* datur ad drach.S. poſt cibum, iuuat coctionem, ac ſtomachum roborat. *Stomaticus.*

Puluis ſtomaticus alter, Accipit *cinnamomi, zinziberis, caryophyllorum, nucis muſchatæ, galangæ, cardamomi, tubebarum, piperis longi, ana dr.1. ſacchari albi vnc. 4.fiat puluis* eadem ratione adhibendus. *Alius.*

Puluis ſtomaticus tertius, accipit *cinnamomi, zinziberis, ana dr.2.macis, galangæ, nucis muſchatæ, cardamomi, granorum paradiſi, piperis longi, ana ∋.1.calami aromatici dr.1.cubebarum, caryophyllorum, ana dr.S. fiat puluis* ad idem iuuans & eadem ratione adhibendus. *Alius.*

Puluis aromatum, accipit *aniſi aureos 12 ſeminis fœniculi aureos 4.glycyrrhizæ, zinziberis, ana aureos 3.caryophyllorum, macis, cinnamomi, galangæ, galliæ moſchatæ. ana aureos 2.ligni aloes, corticis citri,* *Aromatum.*
D *ana aureum & ſemis, moſchi orientalis ∋.1.ſacchari albi ad pondus omnium.* datur ad aureos duos cum vino aromatico, valet ad robur ventriculi, ad perficiendam coctionem, ad diſcutiendum flatum, & anhelitum commendandum.

Puluis diarrhodon accipit *trochiſcorum diarrhodon, maſticis, ana drach.3.ſuccini, menthæ ſiccæ, ligni aloes, ana drach.2. S.* valet ad intemperiem ventriculi frigidam & dolorem inde natum, ventrique robur addit. *Diarrhodon.*

Puluis ad flatum, accipit *coriandri præparati, aniſi ana vnc.2.ſeminis fœniculi vnc.1.cinnamomi drach.2.caryophyllorum drach.1. macis ſcr.S. fiat puluis tenuis.* plurimum diſcutit flatum, qui in ventre gignitur, ſuauior hic puluis redditur addito ſaccharo albo. *Ad flatus.*

Puluis ad flatum alter, accipit *cinnamomi vnc.1. zinziberis vnc. S. cymini, piperis, galangæ, caryophyllorum, ana drach.2.macis drach.S. ſacchari albi lib.1.fiat puluis* ad idem valens, ſed efficacius. *Alius.*

Puluis ad flatum tertius, accipit *cinnamomi dr.1.S. zinziberis dr.1.macis ſcr.S.nucis muſchatæ gr.8. ſacchari albi vnc.2. fit puluis* eiuſdem facultatis. *Alius.*

Puluis ad tuſſim, accipit *amygdalarum dulcium, ſacchari conditi, ana vnc.2.ſeminis fœniculi vnc.1. glycyrrhizæ raſæ vnc.S tere,* & da cum zulapio violato ad tuſſim & dolorem thoracis. *Ad tuſſim.*

Puluis impinguans, accipit *farinæ cicerum infuſorum in lacte dulci & ſiccatorum, iterum, ac tertio,* *Impinguãs.*

Alia *deinde coctorum vnc.6.oryzæ frequenter lotæ vnc.2. tritici hordei excorticatorum ac ſæpe lotorum,ac ſicca-* E
*torum & ſæpe in lacte infuſorum, ac ſiccatorum, ana vnc.3.amygdalarum dulcium vnc.5.papaueris, panis albi bis cocti,ſeni,ana vnc.4.ſacchari albi lib.*1. da ſorbendas drach.3 cum lacte,aut aqua cicerum: valet eiuſmodi puluis continuatus ad impinguandos graciles.

Calamenthi. Puluis calamenthi auctore Galeno accipit *calamenthi, pulegii, ana partes æquales, contunde arida, cribra, & in pollinem da cum mulſa* ad educendos menſes, ſed valentior adhuc eſt puluis ex ſabina & dictamno.

Menſes prouocans. Puluis menſes prouocans, accipit *ſpicæ nardi, ſquinanthi aſari, ana ſcr.2. ſeminis, apii, petroſelini, ammeos, ana ſcr.1. ſabinæ, dictamni, ana dr.S. myrrhæ, cinnamomi, ana dr.1. fiat ex omnibus puluis.* valet ad menſes educendos epotus cum vino albo tenui, ſeu cum aqua arthemiſiæ.

Alius. Puluis menſes prouocans alter, accipit *cinnamomi electi, corticum caſſiæ fiſtulæ, ana vnc.S. caſſiæ ligneæ dr.3. croci ſcr.1. ariſtolochiæ rotundæ, aſari, calami aromatici, coſti, dictamni, eryngii, laccæ, ana ſcr.3. chamæpithyos, chamædryos, origani, pulegii, calamenthi, armel, ammeos, aniſi, maratri, baccarum lauri, ana drach.S ſacchari ad pondus omnium, fiat puluis tenuiſſimus* eadem ratione adhibendus ad menſes prouocandos.

Diureticus. Puluis vrinas mouens, accipit *cineris cancrorum, carabæ, gummi prunorum, ana dr.1. ſeminum apii, petroſelini, alchechengi, ana dr.S. cinnamomi, ſquinanthi, aſari, ana ſcr.2. miſceantur omnia diligentiſſime contrita & fiat puluis tenuiſſimus,* datur ad ciendam vrinam ſummo mane cum vino albo, ſeu aqua raphani. F

Contra calculum. Puluis contra calculos & inde enatam vrinæ ſuppreſſionem, accipit *ſtomachi caponis prius vino albo eloti, ac repurgati, deinde ſiccati vnc.Sem. nucleorum meſpilorum, ſeminum geniſtæ ſiccatorum, ana drach.3. cinnamomi ſcrup.1. fiat puluis* valens ad calculos renum ac veſicæ comminuendos ad drachmæ pondus epotus ſummo mane cum vino albo, ſeu aqua raphani, ad plures dies continuatus.

Alius. Puluis contra calculos alter, accipit *Lithoſpermi, ſaxifragiæ, cinnamomi capilli veneris, polytrichi anaſorum ana drachm.S. glycyrrhizæ drachm.1. Sem. lapidis lincis, lapidis ſpongiæ, lapidis iudaici ana ſcrupul.1. ſeminum aſparagorum, ſem. melonum ana drach.1. fiat ex omnibus puluis tenuiſſimus* eadem valens.

Alius. Puluis contra calculos tertius, accipit *ſanguinis hirci præparati, lapidis lincis, lapidis iudaici, lapidis ſpongiæ, vitri vſti, ana dr. ʒ. fiat ex omnibus puluis tenuiſſimus,* qui plurimum ad idem valet ad duorum ſcrupulorum pondus cum vino aromatico epotus ſummo mane.

Alius. Puluis contra calculos quartus Auctore Auicenna accipit *vitri, cineris ſcorpionum, cineris radicum braſſicæ, cineris leporis, cineris putaminum ouorum, è quibus pulli ſint excluſi, lapidis ſpongiæ, ſanguinis hirci præparati, lapidis iudaici, gummi iuglandis, acori, ana drachm.1. petroſelini, dauci, pulegii, gummi arabici, ſeminis althea, piperis nigri ana drachmam vnam Semis; terantur omnia ſeorſum, dein cribrentur,* G *poſt miſceantur, fit ex omnibus puluis* admodum validus ad calculos comminuendos, & vrinam prouocandam.

Præcauens abortum. Puluis præſeruans abortum, accipit *cocci, id eſt, grani tinctorii electi, myrthillorum, balauſtiorum, terræ armenæ orientalis, ſanguinis draconis, ana drachm.1. maſticis drachm.2.* datur ad drachmæ pondus ex dactylis enucleatis, in quibus ſub cinere calido aliquanti per commorauerit, inuoluendi autem dactyli ſunt linteo vino rubeo aſperſo. valet ad prohibendum abortum.

Partum prouocans. Puluis partum prouocans, accipit *cinnamomi drachm.1. croci drach.Sem. caſſiæ ligneæ ſcrup.2. trochiſcorum myrrhæ drach.1. fiat puluis:* detur ex vino albo, partum faciliorem reddit, ſicuti & exitum ſecundarum.

Alius. Puluis partum prouocans alter, accipit *cinnamomi, croci ana dr.S. boracis ſc.4 fiat puluis.* detur ex aqua arthemiſiæ.

Alius. Puluis partum prouocans tertius, accipit *corticum caſſiæ fiſtulæ, cinnamomi ana ſcr.2. meliſſæ, ſabinæ, dictamni albi, carui, dauci, croci ana ſcrup.1. fiat ex omnibus puluis tenuiſſimus;* datur ex vino albo ad prouocandum partum, ſecundas retentas, ac depellendos dolores poſt partum infeſtantes.

Ad excludendum fœtum mortuum. Puluis ad excludendum fœtum mortuum ac ſecundas, accipit *boracis mineralis drach.1. croci ſcr.1. ſabinæ drach.Sem. terantur omnia & fiat puluis tenuiſſimus* exhibendus cum vino albo.

Alius. Puluis alter adhuc validior accipit *caſtorei, myrrhæ, cinnamomi, ana ſcrup. 1. ariſtolochiæ rotundæ,* H *agarici, ana ſcr.1. Sem. diagridii gran.4. ſileris montani, ſabinæ, croci ana ſcrup. Sem. aſſæ fœtidæ gran.3. fiat puluis tenuiſſimus,* exhibeatnr cum vino albo, ſeu aqua arthemiſiæ.

Alius. Puluis tertius ad idem valens accipit *radicum fraxinellæ dr.1. pulegii ſcr.4. ſabinæ dr.S. boracis, caſtorei ana ſcr.2. fiat puluis tenuiſſimus* eadem ratione exhibendus.

Ad præfocationem vteri. Puluis ad vteri præfocationem accipit *florum iuglandis exſiccatorum drach.3. zinziberis drach.S. cinnamomi, nucis muſchatæ. ana ſcr.2. fiat puluis tenuiſſimus,* datur ad pondus drachmæ vnius ex vino albo generoſo.

Alius. Puluis ad vteri præfocationem alter, accipit *turbith optimi ſcr.3. cinnamomi ſcr.2. fiat puluis tenuis,* detur totus vnica vice ex vino albo.

Alius. Puluis tertius ad vteri præfocationem, accipit *polypodii drach.4. hermodactylorum drach.1. Sem. turbith. dr.1. aniſi, fœniculi ana dr.2. zinziberis ſcr.1. diagridii ſcr.S. fiat ex omnibus puluis tenuiſſimus;* detur ad dr.1. pondus ex vino: valet etiam ad colicum dolorem.

Lac adaugens. Puluis lac in mammis adaugens, accipit *ſeminis naſturtii, aniſi ana drach.2. cinnamomi drach.1. cryſtalli in pollinem redacti dr.4. fiat ex omnibus puluis tenuiſſimus;* detur ad drachmæ pondus ieiunis ex decocto cicerum rubrorum, ſiue ex vino albo.

Alius. Puluis lac adaugens ſecundus, accipit *ſinapis albi, ſileris montani, ameos, dauci, aniſi, fœniculi, cymini,*

A mini, ſeminis anethi, ſe. acetoſæ, ſem. papaueris albi ana dr. 2. cryſtalli, ſalis gemmæ ana dr. 10. fiat puluis tenuiſſimus eadem ratione adhibendus.

Puluis album vteri fluxum ſiſtens, accipit charabis, raſuræ eboris ana drach. 4. fiat puluis tenuiſſimus; detur ieiunis ad drachmæ vnius pondus ex vino albo & continuetur ad plures dies, mirifice autem eiuſmodi fluxus ſiſtit & vterum aptum ad concipiendum reddit.

Albos menſes ſiſtens.

Puluis album vteri fluxum ſiſtens alter, accipit ſeminis aniſi drach. 2. cornu cerui vſti drach. 1. charabis, caphuræ, cryſtalli, coralli rubri ana ſcrup. quatuor, fiat puluis tenuiſſimus, datur ex aqua nymphææ, ſiue ex vino albo ad vnius drachmæ pondus.

Alius.

Puluis optimus pro mingentibus in lecto, accipit ſtomachorum gallinarum præparatorum dr. 4. agrimoniæ drach. 8. pulueris echini terreſtris vſti dr. 3. fit puluis tenuiſſimus, datur ad drachmæ vnius pondus hora ſomni ex vino.

Pro mingentibus in lectum.

Puluis alter ad idem accipit gutturis galli combuſti dr. 2. calamenthi, myrrhæ, ana drach. 1. thuris maſculi, glandium ſiccatarum, balauſtiorum, myrthillorum ana drach. 2. fiat puluis tenuiſſimus eadem ratione exhibendus.

Alius.

Puluis cordialis accipit cuiuſcunque fragmenti precioſi drach. ſem. terræ lemniæ optimæ, vtriuſque coralli ana dr. 4. margaritarum dr. 2. raſuræ eboris, cornu cerui vſti, ſandali citrini, ſpodii, roſarum rubrarum, ſeminis acetoſæ, coriandrorum præparatorum ana dr. 1. moſchi, ambaris ana gr. 3. foliorum auri puriſſimi numero 40. ſacchari albi, ad pondus omnium, fiat puluis tenuiſſimus: vires cordis mirifice confirmat, da-
B tur ad ſcrup. 2. pondus ex iure pulli, ſeu ex vino odorato.

Cordialis.

Puluis contra peſtem accipit ſeminis citri, ſeminis acetoſæ ana drach. 2. dictamni albi, gentianæ, tormentillæ, ana dr. 2. ſem. boli armeni orientalis vnc. 1. cinnamomi tantundem, ſapphyri, margaritarum, oſſium cordis cerui contuſorum ana drach. 1. ſandalorum omnium, ocymi ana drach. 1. ſem. fit ex omnibus puluis tenuiſſimus, datur ad drachmam ex aqua ſcabioſæ, præſeruat à peſte.

Contra peſtem.

Puluis contra peſtem alter, accipit radicum tormentillæ, dictamni, tunicis ſcabioſæ, radicum buglosſæ ana vnc. ſem. ſeminis citri, acetoſæ, ana vnc. ſem. coriandri præparati dr. 2. roſarum rubrarum dr. 1. raſuræ eboris, ſem. portulacæ ana dr. 2. coralli albi, rubri ana dr. 1. ſem. terræ ſigillatæ vn. ſem. boli armeni vn. 2. miſce, fiat puluis eodem modo adhibendus. præſeruat à peſte ac curat febres malignas.

Alius.

Puluis contra peſtem tertius accipit zedoariæ, gentianæ, imperatoriæ, valerianæ, ariſtolochiæ rotundæ, carlinæ, tormentillæ ana dr. 1. boli armeni orientalis optimi, maſtiches, margaritarum præparatarum, corallorum rubrorum præparatorum, myrrhæ, ſpecierum diambræ, trochiſcorum camphuræ ana drach. 1. ſemis, croci optimi ſcrup. 3. fiat ex omnibus puluis tenuiſſimus; ſumatur ad drachmam ex aqua graminis, ſeu ſcabioſæ; præcauet, ne venenum cor occupet.

Alius.

Puluis contra peſtem quartus, accipit myrrhæ electæ, croci ana dr. 1. oſſis de corde cerui ſcrup. 2. cornu cerui vſti drach. 2. dictamni Cretici, tormentillæ, pimpinellæ, gentianæ, carlinæ ana drach. 2. zedoariæ, zinziberis ana drach. tres, ſulphuris viui, boli armeni ana vnc. ſem. caphuræ ſcrup. 4. theriacæ Andromachi, mi-
C thridatii optimi ana drach. 6. exſiccetur theriaca & mithridatium, dein omnia diligentiſſime contrita miſceantur ad inuicem, fiat puluis, qui maxime prodeſt ad dr. 1. pondus ſumptus ex aqua cardui benedicti, non multo poſt ac quis peſte correptus fuerit.

Alius.

Puluis Ducis Saxoniæ, qui & antidotus Saxonica nuncupatur, accipit radicum valerianæ vnc. ſemis; radicum vrticæ vrentis vnciam vnam; radicum vincetoxici vnciam vnam; radicum polypodii, radicum althææ, radicum angelicæ ſatiuæ, & ſylueſtris ana vncias duas; corticum radicum laureolæ vnciam vnam ſemis; baccarum herbæ paris numero 26. radices incidantur & affundatur iis acetum acerrimum, vt ſupereminent ad digiti vnius altitudinem in olla vitreata bene lutata, bulliant deinde ad lentum ignem mediocriter; hinc detecto operculo effundatur totum acetum, & radices exſiccentur, exſiccatæ puluerizentur, addantur poſtmodum grana herbæ paris diligenter contrita, fiat puluis, qui maximam vim habet contra venena etiam corrodentia.

Puluis Ducis Saxoniæ.

Puluis contra lumbricos accipit ſeminis ſancti, ſeu ſementinæ præparatæ drachmas quatuor, margaritarum drach. 1. rhabarbari optimi drach. 2. cornu cerui vſti drachmam vnam, fiat puluis tenuiſſimus, cuius datur drachma ex aqua graminis, egregie vermes ventris enecat.

Puluis contra lumbricos.

Puluis contra vermes alter, accipit comarum centaurii minoris, lupinorum, ana vn. 2. abſynthii, baccarum lauri, gentianæ, ana vnc. 1. ſem. ariſtolochiæ rotundæ, pyretri, polypodii, petroſelini macedonici, zedoariæ, myrrhæ, ana drach. 6. abrotani drach. 3. ſem. athanaſiæ vnc. 1. florum perſicorum vnc. 1. coriandri præpa-
D rati dr. 2. ſenæ Alexandrinæ, ſeminis ſantonici ana vnc. 1. aloes, ſeminis portulacæ, radicum dictamni albi ana dr. 1. fiat ex omnibus diligenter contritis ac mixtis puluis adhibendus, vt ſuperior.

Alius.

Puluis contra vermes tertius, accipit ſcordei, ſementinæ ana vnc. 1. corallinæ præparatæ drach. 5. rhapontici, rhabarbari, ana dr. 1. cornu cerui vſti, margaritarum ana vnc. 1. miſceantur omnia, fiat puluis tenuis adhibendus vt ſuperior.

Alius.

Puluis ad ſtrumam accipit ſpongiæ marinæ, pilæ marinæ, oſſis ſepiæ, piperis longi, piperis nigri, zinziberis, cinnamomi, ſalis gemmæ pyretri, gallarum, lapidis ſpongiæ, ana vnciam vnam: ſpongia ac pilæ marinæ comburantur, cætera accurate terantur, fiat ex omnibus ſimul mixtis puluis, qui in ore diu noctuque retentus, ſtrumam diſcutit, quam vulgo boccium gulæ appellant.

Pulu. ad ſtrumam.

Puluis ad ſtrumam alter, accipit auellanarum combuſtarum, ſpongiæ combuſtæ, pilarum marinarum combuſtarum, cartarum combuſtarum, oſſis ſepiæ, ſeminis plantaginis, ana vnciam ſemis; piperis, zinziberis, ſalis gemmæ, pumicis, nucis muſchatæ, gallarum, piperis albi & longi, cinnamomi electi, ellebori albi, & nigri, ana drach. 2. fiat puluis. Valet ad idem ſumptus quotidie ad drachmæ vnius pondus ex aqua ſaluiæ.

Alius.

Puluis contra caſum ex loco ſublimiori, accipit hyperici, mumiæ, ſcabioſæ, piloſellæ, ana vnc. Sem. coſti dulcis & amari, nucis muſchatæ, ana drach. 1. Sem. terræ ſigillatæ, boli armeni, ana ſcrupul. 4. rubeæ tin-

Contra caſum.

ctorum, rhapontici, ſeminis nigelæ ana drachm.6. rhabarbari, ſpermatis ceti, ana drachm.2. agarici trochi- E *ſcati, cymini præparati, ana drachm.1. fiat ex omnibus puluis tenuiſſimus*, detur ex vino albo, ſeu ex aqua balſaminæ ad drachmarum duarum pondus, prodeſt præcipitatis, ruptis, contritis ac fractis.

Puluis contra caſum alter accipit *rhabarbari, mumiæ, ana drachmas duas, terræ ſigillatæ, ſeu boli armeni, ſanguinis draconis, radicum rubeæ tinctorum, ana drachmas 3. ſpermatis ceti drachmas duas, fiat puluis*; detur ex vino ſtiptico, valet ad id, quod ſuperior.

Ad hydropem. Puluis ad hydropem accipit *foliorum ſoldanellæ exſiccatorum drachm.1. Sem. ſenæ orientalis drachmas duas; turpethi, rhabarbari, ana ſcrup.1. ſacchari drach.1. fiat puluis*; detur ad drachmæ vnius pondus ex vino aromatico, aquam hydropicorum educit.

Alius. Puluis ad hydropem alter accipit *rhabarbari drach.1. turpethi drach.2. ſoldanellæ ℈. 4. elaterii gran.6. Zinziberis, ſacchari, ana drach.1.S. fiat ex omnibus puluis* valens ad idem, ac ſuperior.

Cancrorum. Puluis cancrorum ſecundum Eſchrionem accipit *pulueris cancrorum præparatorum vnc.10. gentianæ vnc.5. thuris vnc.1 fit puluis* contra morſum canis rabidi.

Puluis cancrorum alter, Accipit *cancrorum præparatorum vnc.2. gentianæ vnc.S. radicum roſæ caninæ vnc.1. fit puluis.* Valet ad idem.

Puluis etiam fit ad externas partes ob varios vſus, vt ad viſcera, ad cor & iecur confirmandum, imponitur enim cum aliquo humore extrinſecus thoraci, vel præcordiis, ad caput, vt per ſuturam pe- F netrans vim ſuam impertiat cerebro. Ad ſternutamentum euocandum, ad carnem generandam, exedendam, vrendam, cicatricem inducendam, ad fluxum ſanguinis cohibendum, ad ſcabiem, ad dentes detergendos, ad cutem detergendam, vel obſtruendam, ad glandes & peſſos componendos: incipiamus ab eo, qui datur ad cor.

Pulueres ad epithem. cordis. Puluis ad epithemata cordis frigida accipit *trium ſandalorum, ana vnc.S. vtriuſque been, ſerici infecti cocco, oſſis de corde cerui, ana vnc.1. incidatur ſericum in minutas partes, cætera per ſe terantur, ac miſceantur, ſeruenturque in vaſe vitreo.*

Puluis ad epithemata cordis calida accipit *trium ſandalorum, ana drachmas duas, been albi, rubri, ſerici cocco infectis, oſſis de corde cerui, ana drach.1. cinnamomi, caryophyllorum, ligni aloes, ana vnciam Sem. ambræ, moſchi, ana ſcrup.1. fiat puluis, vt prior.*

Puluis ad epithemata cordis temperata, accipit *roſarum rubrarum, corallorum, rubrorum, corticum citri, oſſis de corde cerui, ſerici cocco infecti, ana drach.1. ſandalorum, alborum, rubeorum, citrinorum, ana vnc.S. croci, caryophylli, ligni aloes, cinnamomi, ana ſcrup.1. ambaris ſcr.S. caphuræ ſcrup.2. tere ac tunde.*

Puluis ad epithemata cordis temperata alius accipit *ſandali rubri vnc.1. corticum citri, ſandali albi, roſarum coralli albi, & rubri, carabæ, ſpodii, ana vnc. Sem. florum borraginis, doronici, oſſis de corde cerui, croci, ana drach.1. ſpecierum lætitiæ, ſpecierum de gemmis, ſpecierum diamargaritonis frigidi, ana ſcrup.4.* G *caphuræ ſcrup.1. terantur omnia, ac miſceantur & fiat puluis.*

Hepatis. Puluis ad epithemata iecinoris frigida, accipit *trium ſandalorum, ana vnc.S. roſarum, corallorum, ſpodii, ana drach.1. caphuræ ſcr.1. fiat puluis, vt ſupra.*

Puluis ad epithemata iecinoris calida, accipit *roſarum, ſandalorum rubrorum & alborum, abſynthii, ſchœnanthi, ſpodii, nardi indicæ, cinnamomi, ana vnc. Sem. moſchi, ſcrup.1. fiat puluis.*

Puluis ad nares. Puluis ad nares accipit *radicum pyretri vnc.1. caſtorei vnc.S. hellebori albi, hellebori nigri, ana vnc.1. maioranæ Manip.1. fiat ex his omnibus ſimul mixtis puluis tenuiſſimus*, attrahitur per nares, ac ſternutamentum mouet.

Alius. Puluis alter ad nares accipit *calamenthi, maioranæ, radicis ireos, ſeminis nigellæ, caſtorei, ſeminis ſtaphis agriæ, ana ſcrup.1. hellebori albi, pyretri, nucis muſchatæ, myrrhæ, euphorbii, ana ſcrup.2. conterantur ſingula, fiat puluis*, qui vel per ſe attrahatur in nares, vel miſceatur cum ladani drach.6. & melle modico fiant naſalia, quæ demiſſa in nares ſternutamentum mouent.

Capitalis calidus. Puluis capitalis calidus, accipit *ſtœchadis, nucis muſchatæ, betonicæ, radicum pœoniæ, ſyleris montani, ſampſucci, ligni aloes, caryophyllorum, ana drachmam vnam; moſchi, ambræ, ana gran.2. fiat puluis*, inſpergatur ſuper ſuturam coronalem ad cerebrum frigidum calefaciendum.

Alius. Puluis capitalis calidus alter, recipit *nucis muſchatæ, macis, galangæ ana drachm.2. granorum tinctorum, cinnamomi ana drach.1. florum ſtœchadis, roſarum, florum roris marini, chamomillæ ana drach.1. Sem. corticum citri ſcrup.1. ſchœnanthi, ſpicæ celticæ ana ſcrup. Semis, fiat puluis tenuiſſimus*, cuius robur H adhuc augetur, ſi addatur aliquid coſti ſeu caſtorei.

Temperatus. Puluis capitalis temperatus accipit *roſarum, ſandalorum, labruſcæ, betonicæ, ſtœchadis, radicum pœoniæ, ſaluiæ, ſampſucci, caryophyllorum, ſandaracæ ana drach. vnam; fiat puluis tenuis*, qui inſpergatur ſuper ſuturam coronalem ad roborandum cerebrum.

Sarcoticus. Puluis ſarcoticus Galeni, accipit *thuris, farinæ hordei, farinæ fabarum, farinæ orobi, iridis, ariſtolochiæ longæ, ana partes æquales, conterantur omnia diligentiſſimè, miſceantur, fiat puluis*, qui inſperſus vlceribus cauis carnem auget.

Alius. Puluis ſarcoticus alter, accipit *aloes hepaticæ, ſarcocollæ, myrrhæ ana dr.3. thuris drach.1.S. ireos dr.S. fiat puluis tenuis*; valet vt ſuperior.

Alius. Puluis ſarcoticus tertius, accipit *aloes hepaticæ, myrrhæ ana drach.1. ſarcocollæ drach.1. Sem. thuris, farinæ volatilis ana drach.2. ſanguinis draconis, terræ ſigillatæ ana drach.2. Semis; tutiæ, lythargyrii, tragacanthi ana drach.1. Sem. teruntur omnia diligenter ac miſcentur, & fit puluis* mirifice carnem generans, ac ſanguinem ſiſtens, præſertim, ſi ad quamlibet drachmam adiiciantur drach.6. pili leporis conciſi in exiguas partes.

Cephalicus. Puluis cephalicus Auicennæ, accipit *ſarcocollæ, iridis, thuris, ſanguinis draconis, myrrhæ, ariſtolochiæ longæ, ana partes æquales, fit puluis*, vim habens generandi carnem, vnde iam eſt ſarcoticus, ſed adeo validus eſt,

A dus eſt, vt eam generare poſſit in fractura caluariæ etiam vbi membranæ appareant, & ideo cephalicus nuncupatur.

Puluis cephalicus Lucii Cathagetis ex Galeno, accipit *iridis drach.4. ariſtolochiæ rotundæ, mannæ thuris ana drach.2. corticum radicum panacis drach.4. fiat puluis.* Alius.

Puluis alter cephalicus ex Galeno, accipit *iridis, ariſtolochiæ rotundæ, orobi, mannæ thuris, ana partem æqualem, terantur omnia, fiat puluis.* Alius.

Puluis alius cephalicus Xenocratis ex Galeno accipit *farinæ orobi vnciam 1. iridis dr.10. thuris, ariſtolochiæ rotundæ, ſquammæ æris ana dr.5. fiat puluis.* Alius.

Puluis cephalicus Tryphonis, qui teſtam ab oſſe reſoluit, accipit *corticum pini ſylueſtris, ſquammæ æris, pumicis vſtæ ana drach.6. mannæ thuris, iridis Illyricæ, ariſtolochiæ rotundæ, reſinæ frictæ ana drach.4. aloes, myrrhæ, ana drach.2. fiat puluis.* Alius.

Puluis Celſi ad carnem ſupercreſcentem exedendam, accipit *ſquammæ & fuliginis æris, thuris ana dr.1. æruginis dr.2. fiat puluis tenuiſſimus,* qui inſpergitur. Idem valet myſi & galla, ſi paris portionibus miſceantur. Puluis carnem exedẽs.

Puluis carnem exedens alter, accipit *myrobalanorum citrinorum dr.1.S. terræ ſigillatæ dr.1. aluminis vſti dr.2. fiat puluis,* inſpergatur vt ſuperior. Alius.

Puluis cicatricem inducens, accipit *gallæ, balauſtii, malicorii, ſquammæ ferri, cadmiæ, calcitidis vſtæ ana partes æquales, contunde, fiat puluis* inſpergendus ſuper locum. Cicatricem inducens.

B Puluis cicatricem inducens alter accipit *oſtreorum vſtorum drach.2. mannæ thuris drach.1. cadmiæ obolos tres. fiat puluis, vt ſuperior.* Alius.

Puluis cicatricem inducens tertius, accipit *lythargirii, malicorii, corticis thuris, myrrhæ, ana partes æquales, fiat puluis vt ſuperior.* Alius.

Puluis cauſticus, accipit *calcitidis partes centum; calchanti partes quinquaginta; myſi vſti partes viginti quinque; æris vſti partes duodecim, & dimidiam, terantur omnia, fiat puluis tenuis.* Cauſticus.

Puluis cauſticus alter, accipit *chartæ combuſtæ, plumbi vſti, æris vſti, arſenici, ſquammæ ferri, ana vnc.1. ſulphuris viui vnc.S. terantur & fiat puluis.* Alius.

Puluis præcipitatum nuncupatus, accipit *ſalis nitri lib.1. Sem. vitrioli Romani, aluminis ana lib.1. deſtillat per vitreum alembicum* (quo autem fortius eò melius) *liquoris autem, qui excipitur, ſume lib.1. argenti viui lib.1. pone in vaſe vitreo optime cum capello lutato, qua etiam ratione lutabis & recipiens, ne euaporet, inde deſtillato, donec vas erubeſcat, aquam ſeponens, & fracto vaſe argentum, quod ſupereſt, vſtum reperies, quod chymiſtæ præcipitatum appellant: hoc tenuiſſime terito ſuper marmoreum lapidem, deinde cum aqua deſtillata, quam ſepoſueras, rurſus in vaſe vitreo reponito ac deſtillato, donec vniuerſa aqua extrahatur: tum confracto vaſe argentum, quod ſupereſt, denuò teres in tabula marmorea, & ipſum in æneo vaſe repones, ſuppoſitoque igne valido cum æneo baculo miſce, & agita per horæ vnius ac dimidiæ ſpacium, hoc enim pacto puluis melior efficitur, & rite factus, minium coloris elegantia ſuperat.* Præcipitatum.

C Præcipitatum aliud accipit *ſulphuris viui lib.1. diſſoluatur, ac liquefiat prope ignem in vaſe fictili, quo facto adiiciantur argenti viui præparati vnc.3. calcanthi vſti contriti vnc.1. miſceantur omnia ſimul, ac fiat malagma, quod in vaſe fictili anguſto altero ſimili vaſculo operto, ac probe lutato coniiciatur, ſit autem operculum perforatum, ita vt per foramen infundi poſſint ſalis nitri drach.8. carbo vnus ignitus, qui ſalnitrum, ac ſulphur accendat, vnde hydrargyrum calcinabitur, quod deinde extrahes, repurgabis à fœcibus, ac ſeruabis ad vſum.* Aliud.

Puluis ſanguinis fluxum ſupprimens ex Galeno, accipit *aloes, mannæ thuris, corticum pinus, terræ lemniæ, boli armeni, lapidis hæmatitis, hypociſthidis, croci, gallæ acerbæ, ana drach.1. fiat puluis.* Puluis contra fluxum ſanguinis.

Puluis alter ſanguinem ſupprimens eodem auctore, accipit *thuris vnc.1. aloes vnc.S. miſce fiat puluis,* adhibetur autem cum albo oui & pilis leporinis. Alius.

Puluis tertius ſanguinem ſupprimens, accipit *aloes, myrrhæ, ana drach.1. ſarcocollæ dr.1.S. thuris, pollinis farinæ, ana drach.2. ſanguinis draconis, terræ lemniæ, boli armeni, ana dr.2.S. tutiæ, lythargirii, tragacanthi, ana drach.1. fit puluis tenuiſſimus,* vim habet ſiſtendi ſanguinem, ac ſarcoticam. Alius.

Puluis ad ſcabiem accipit *ſulphuris flaui, cymini, baccarum lauri, ſtaphis agriæ, ana vnc.1. fiat puluis,* diſſoluitur cum oleo roſaceo. Puluis ad ſcabiem.

Puluis ad ſcabiem alter, accipit *hellebori nigri, lithargyrii, ana drach.1. ſulphuris, nitri, maioranæ, ana drach.2. terantur omnia. fiat puluis.* Alius.

D Puluis ad detergendos dentes, accipit *cornu cerui vſti pumicis, tutiæ præparatæ, cinnamomi, ſyderitis vſtæ, ana dr.1. moſchi gr.6. miſce, fiat puluis.* Ad detergendos dentes.

Puluis ad detergendos dentes alter, accipit *cornu cerui vſti, pumici, corallorum rub. & alborum, tutiæ præparatæ, maſticis, ſandaracæ, id eſt, vernicis, cinnamomi, ana drach.1. rad. ireos drach.4. moſchi gr.6. miſceantur omnia optime contrita & fiat puluis.* Alius.

Puluis ad dentes dealbandos, accipit *myrrhæ, maſtiches, thuris, ana vnc. Sem. cornu cerui vſti, loti, coralli rubri, roſarum, ſandalorum citrinorum, caryophyllorum, ana ſcrup.2. oſſis ſepiæ, aluminis rochæ vſti, ana drach.2. pumicis drach.1. Sem. ſalis communis vſti drach.1. fiat puluis.* Ad dealbandos.

Puluis ad dentes dealbandos alter, accipit *ſummitatum myrthi, ſummitatum lentiſci, oleaſtri, ſaluiæ, roris marini, ana Manip.1. coralli rubri, margaritarum, eboris, dentium equorum, ana vnc.S. ſalis communis drach.S. vrantur omnia ſimul in vaſe fictili, donec dealbentur, deinde in puluerem tenuem redigantur, adiicianturque caryophyllorum, roſarum, cinnamomi craſſi, ana vnc.S. fiat puluis,* quo dentes confricentur. Alius.

Puluis cutem detergens, accipit *pumicis cymoliæ, farinæ hordei, orobi, floris ſalis, carnis peponum, terantur omnia in æquali pondere, deinde ſiccato humore, quem includit melonum caro, fiat puluis.* Detergens.

Puluis alter ſmegmatis vim habens accipit *ſalis fricti, ammoniaci, thymiamatis, aphronitri, pumi-* Smegma.

cis, ana lib.1. hellebori nigri, ſtrutii, pyretri, fœcis vini, ſtaphidis agriæ, ſynapi, cyperi, aluminis ſciſſilis, ſchœ- E *nanthi, iridis, gallæ, ana vnc.6. ſampſucci lib.1. ſeminis viticis, pulegii, farinæ fabarum, farinæ lupinorum, ana vnc.6. chamæleonis nigri, ſulphuris, thuris, piperis, cucumeris agreſtis, radicis marrubii, cimoliæ, pœoniæ, teſtæ ſepiæ, folii fœnugræci, coſti, cymini, euphorbii, ſpicæ nardi, ana vnc.3. contunde, fiat puluis.*

Ad ſuppoſitoria.

Puluis ad ſuppoſitoria accipit *hellebori albi, granorum colocynthidis, ana vnc.1. Sem. eſulæ præparatæ, hermodactylorum, ana vnc.1 ſpecierum hieræ picræ ſimplicis Galeni dr.2. miſce fiat puluis.*

Alius.

Puluis ad ſuppoſitoria alter, accipit *aloes, cymini, ſalis gemmæ, rutæ, ana drach.1. fiat puluis.*

Alius.

Puluis tertius ad ſuppoſitoria dolorem remouens accipit *cymini, rutæ, caſtorii, ana drach.1. fiat puluis*, qui excipitur melle & fit ſuppoſitorium in anum infundendum.

INTER pulueres numerari ob ſimilitudinem poſſunt & Sales, qui ex variis ſimplicibus per deſtillationem extrahuntur, quibus Germani Medici, eorum inuentores, multam vim tribuunt in variis effectibus præter naturam propulſandis, quorum aliqua exempla proponemus vna cum ratione in iis parandis vbique ſeruanda.

Sal chamomeli.

Sal Chamæmeli prodeſt vrinæ difficultati, & ſuppreſſioni, præſertim quæ à flatibus, ſeu crudis ſuccis veſicam occupantibus ortum ducit; ita autem paratur. *Accipito chamæmeli quantum libuerit, comburito, dum cinis fiat, tum infictili plumbo illito cinerem deponito eique claram aquam affundito, igni admoueto, vt per aliquot horas bulliat, inde in aliud vas effundito, vbi reſideat fœcibus relictis, dein per lin-* F *teum colato, talemque liquorem igni admoueto ex paucis carbonibus conſtructo, donec humor vniuerſus abeat in vapores, quod autem ſupererit, ſal eſt*, ea, qua dictum ratione adhibendus.

Ononidis.

Sal Ononidis calculos comminuit, expellit, atque vrinæ difficultati medetur, paraturque, vt prædictus ex chamæmelo.

Geniſtæ.

Sal Geniſtæ calculos frangit, depellit, & vrinam ſuppreſſam prouocat, paratur vt prædictus.

Ex baccis & ligno iuniperi.

Sal ex baccis & ligno iuniperi vrinam quacunque ratione ſuppreſſam egregie prouocat, ac calculos & arenulas detrudit, ita autem paratur; *virgulta iuniperi arida vna cum ſuis baccis vi ignis in cinerem conuertuntur, cui aqua modice calida affundenda eſt, vt ex vtriſque lixiuium conficiatur, tum permittendum, vt cinis ſubſidat, & aqua ab eo poſſit ſeparari, cui noua aqua affundenda eſt, & ab eo ſeparanda, dum nullum lixiuii ſaporem aqua retineat, tunc vniuerſa aqua igni exponenda eſt, dum abſumatur, & fœces cum ea permiſtæ exſiccentur, atque albeſcant, tales enim ſales dicuntur, boracis odorem referentes.*

Gratiolæ.

Sal Gratiolæ, quæ Meſues eupatorium eſſe creditur, hydropi medetur, ſiquidem iecoris intemperiem frigidiorem corrigit, flatus diſcutit, & ſeroſum excrementum in ventre redundans partim diſſipat, partim per vrinam detrudit, ad cuius apparatum *gratiolæ quantum libuerit in vaſe fictili obturato, ita comburitur, vt in album cinerem redigatur, tum debita aqua pluuiæ ſeu deſtillatitiæ eiuſdem gratiolæ portio affundatur, atque coquatur per cinerem, dum quarta aquæ pars abſumatur: dein poſtquam aliquantiſper quieuerit, aqua, quæ remanet, in amplum vas vitreum demittatur, in quo collocentur filtri mundi lin-* G *guæ, per quas aqua clara aſcendet ſatis ſalſa, quæ in alio vitreo vaſe recipietur; cuiuſmodi opere abſoluto, euaporanda huiuſmodi aqua eſt in vaſe vitreo per ſuauem ignem ei ſubiectum, ſal autem in fundo ſatis clarus, ac ſincerius remanebit.*

Stipitum fabarum.

Sal ſtipitum fabarum, qui vrinæ difficultati ſuccurrit, ac calculos comminuit, paratur, vt chamæmelinus.

Abſynthii.

Sal Abſynthii, ventriculum confirmat, vrinam ciet, aquam hydropicorum ducit; ita autem paratur. *Accipito abſynthii recentis quantum libet; terito, aquam per deſtillationem extrahito, fœces in vaſe clauſas igne mediocri comburito, ita vt in cinerem conuertantur, in quibus comburendis ea cautio adhibeatur, ne natiua abſynthii humiditas abſumatur, tum aquam prædictam eiuſmodi cineri affundito, atque in equino fimo, ſiue in Mariæ balneo per aliquot dies ſimul macerato, dein aquam leniter citra cineris conturbationem effundito, ac per filtrum excipito, mox euaporato, ac ſalem colligito in fundo exiſtentem.*

Hypericonis.

Sal hypericonis, cuius vſus celebratur in pleuritide, ſi eius ſcrupulus ex calido vino potandus exhibeatur, paratur in hunc modum. *Accipito cineris ex ſicco hypericone quantum libuerit, proiicito in aquam communem feruentem, coquito, dum terrenæ partes ſubſideant, tum aquam in cucurbita vitrea exceptam abſumito per Mariæ balneum, in fundo enim ſal remanebit*, ea, qua dictum eſt ratione adhibendus.

Polypodii.

Sal Polypodii, cuius eadem vis eſt, atque hypericonis: ita paratur, *accipitur polypodii quantum ſufficit, ex quo per balneum aqua extrahitur; fœces reliquæ in vaſis fundo ex reuerberationis furno calcinan-* H *tur, tum cum prædicta aqua miſcentur; dein per filtrum humor excipitur, qui in pelui per ſolem ſiue per calidum cinerem abſumitur, donec ſal in fundo remaneat.*

Arthemiſiæ.

Sal Arthemiſiæ ad menſes ſuppreſſos prouocandos ſatis efficax, paratur vt chamæmelinus.

Meliſſæ.

Sal meliſſæ & ipſe menſes prouocans, atque vteri ſuffocationi ſuccurrens, paratur eadem ratione.

Chelidonii.

Sal chelidonii iiſdem vteri vitiis ſuccurrens, ita paratur: *Accipito radicum chelidonii recentium mundatarum à terra citra ablutionem quantum libuerit, terito diligenter in pila marmorea, tum ponito in vaſe circulationis per diem naturalem, atque eis affundito aquæ ardentis debitam portionem, ac per noctem in Mariæ balneo collocato; mane extrahito citra expreſſionem, dein aquam ardentem per Mariæ balneum extillato, atque excipito à fœcibus ſeiunctam, quam iterum per balneum vniuerſam euaporato, in fundo autem reperies citrinum puluerem, qui ſal eſt*, cuius exhibetur ſcrupuli pondus cum vino albo generoſo.

Gentianæ.

Sal Gentianæ paratur eadem ratione, ac ſal abſynthii; vtilis eſt in propulſandis febribus viſcerum obſtructionem comitantibus, eorum ſiquidem meatus probe expedit, atque aperit.

Omphacii.

Sal omphacii quemcunque alui fluxum egregie cohibet.

Coralloriì.

Sal corallorum ſatis potenter ſupprimit ſanguinem ex quacumque corporis parte fluentem.

De

A

De Paſtillis ſeu trochiſcis. C A P. II.

EX medicamentis compoſitis, quæ & ad externas partes admouentur, & intus ſumuntur, ſunt etiam paſtilli, non ſecus, quam pulueres; dicuntur latine paſtilli à forma paruuli panis, ſicut græce [a] trochiſci à forma rotunda, & orbiculari; formantur enim in orbem, vt ſemen lupini depreſſi, fiunt enim ex aridis medicamentis tritis, aliquo humore ſubactis, non pingui, ſed veluti vino, aceto, aqua, & ſeruantur, deinde cum vſus requirit, ex eodem humore diluti adhibentur, quanquam nonnulli amantur, qui aliis compoſitionibus admiſcentur, quemadmodum ad theriacam, paſtilli ex vipera, aut paſtilli ex ſcilla. Sed qui per ſe expetuntur, aut intus dantur, aut extrinſecus imponuntur, potiſſimumque fiunt hi ex metallicis laborioſe tritis, quemadmodum emplaſtra; ſed differunt, quod accipiant emplaſtra liquati aliquid, non ſic paſtilli: Sub iis, quæ extrinſecus imponuntur, nominamus eos, qui in inteſtina immittuntur; Ad internas vero partes fiunt ex aromatibus, ex fructibus, herbis, ſuccis, quorum vſus varius eſt; nam alii aluum laxant, alii adſtringunt, alii ſiſtunt deſtillationem, & ſomnum inducunt, ac ſtupefaciunt, ſicque dolorem auferunt: alii obſtructionem tollunt, aut aſperitatem thoracis, & tuſſim leniunt. Præparamus autem illos, qui aliis confectionibus admiſcentur, non quod per ſe non ſint vtiles, ſed maxime frequentantur in mixtura; quemadmodum paſtilli ex ſcilla, paſtilli ex vipera, paſtilli hedicroi, qui *ſuperius* poſiti ſunt, qua *de antidotis confectione theriacæ*, ad quam admiſcentur, vt

B alias paſtilli cyphi, & infra paſtilli diarrhodon Nicolai; ſed venio ad internos.

[a] *G. l. 5. catagen. c. 11.*

Paſtilli ex eupatorio accipiunt *mannæ, ſucci eupatorii, ana vnc. 1. roſarum drach. 4. ſpodii drach. 3. Sem. ſpicæ indicæ drach. 3. rhabarbari, aſari, aniſi, ana drach. 2. Sem. formentur paſtilli cum aqua cuſcutæ & reponantur in vmbra, vbi perflatur*; valent ad obſtructionem & tumorem iecinoris, ac lienis, & ad inde natas febres antiquas, & harum rigorem, icterum, & incipientem hydropem. *Paſtilli ex eupatorio.*

Paſtilli ex roſis & eupatorio accipiunt *roſarum drach. 8. ſpicæ drach. 3. rhabarbari drach. 4. ſpodii drach. 1. S. glycyrrhizæ drach. 3. S. ſucci eupatorii drach. 10. mannæ drach. 4 fiunt trochiſci*, vt ſuperiores, & eiuſdem valoris. *Ex roſis & eupatorio.*

Paſtilli hepatici Galeni, [b] accipiunt *aniſi, ſeminis apii, aſari, amygdalarum amararum, abſynthii, ana dr. 4. conficiantur paſtilli cum aqua pluuia* ad obſtructionem hepatis & lienis. *Hepatici.*

[b] *G. l. 8. catatop. ca. 8.*

Paſtilli ex aniſis accipiunt *aniſi, eupatorii, ana drach. 2. ſeminis anethi, ſpicæ, maſticis, folii abſynthii, aſari, apii, amygdalarum amararum, ana drach. Sem. aloes drach. 2. componantur cum ſucco abſynthii & apii.* valent ad obſtructiones iecinoris & alios morbos inde natos, vt febres antiquas. *Ex aniſis.*

Paſtilli ex amygdalis amaris accipiunt *aniſi, ſeminis apii, aſari, comarum abſynthii, amygdalarum amararum, ana drach. 2. aquæ q. ſ. componantur trochiſci.* valent ad eoſdem affectus. *Ex amygdalis amaris.*

Paſtilli abſynthii, accipiunt roſarum, *abſynthii, aniſi ana drach. 2. rhabarbari, ſucci eupatorii, aſari, apii, amygdalarum amararum, ſpicæ, maſticis, folii, ana drach 1. fiant paſtilli cum ſucco intybi.* valent ad

C obſtructiones ventriculi & hepatis, & ad dolorem, qui ab iis oritur, atque ad febrem antiquam, roborant inſtrumenta nutritionis, appetentiam excitant. *Abſynthii.*

Paſtilli de capparibus accipiunt *corticum radicis capparis, ſeminis agni caſti, ana drach. 6. melanthii, calamenthi, acori, amygdalarum amararum, naſturtii, foliorum rutæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſucci eupatorii, ana drach. 2. cyperi, ſcolopendrii, ana drach. 1. puluis horum omnium comprehendatur ammoniaco aceto diſſoluto:* dantur vna cum vino, in quo bullierint radix capparis, cortex fraxini, cortex tamaricis, aut extremitates ramorum, cortex ſalicum; valent ad duritiem ſplenis & flatus eiuſdem diſſipandos. *De capparibus.*

Paſtilli de rhabarbaro Meſues accipiunt *rhabarbari drach 10. ſucci eupatorii, amygdalarum amararum, ana drach. 4. roſarum drach. 3. ſpicæ nardi, aniſi, rubeæ tinctorum, abſynthii, ſeminis apii, aſari, ana drach. 1. formentur paſtilli cum aqua cuſcutæ.* Valent ad hepatis obſtructiones, tumores præter naturam, affectus inueteratos eiuſdem, hydropem, icterum. *De rhabarbaro.*

Paſtilli ex cypero accipiunt *zinziberis, cardamomi, nucis muſchatæ, cubebarum, macis, caryophyllorum, galliæ, gummi arabici, ana aureum vnum; corticum citri, maſticis, ſchœnanthi, cyperi, cinnamomi, ſpicæ, myrobalanorum emblicorum, extremitatum myrthi, ana aureos duos; ſunt, qui addunt moſchi gran. 12. excipiuntur pulueres melle optimo & fiunt paſtilli*; qui adhibentur cum vino odorato poſt purgationem: conueniunt ad corruptionem, malamque coctionem ventriculi & inde natum oris fœtorem. *Ex cypero.*

Paſtilli ex ligno aloes ventriculum, cor & hepar imbecillum roborant: accipiunt *ligni aloes, ro-*

D *ſarum rubearum, ana drach. 2. maſticis, cinnamomi, caryophyllorum, galliæ muſchatæ, ſpicæ, macis, nucis muſchatæ, cubebarum, cardamomi vtriuſque, corticum citri, paſtinacæ ana drach. 1. Sem. moſchi, ambræ, ana drach. 1. ſextam partem, fac paſtillos cum melle,* da cum vino odorato & aromatico. Valent aduerſus imbecillitatem ventriculi, cordis, iecinoris, odoris fœtorem, ad pulſum cordis, ad ſyncopem, & hydropem. *Ex ligno aloes.*

Paſtilli ex gallia muſchata accipiunt *ligni aloes crudi drach. 5. ambræ, caphuræ, ana drach. 3. moſchi drach. 1. mucillaginis tragacanthi factæ cum aqua roſarum q. ſ. fiunt paſtilli.* valent ad roborandum cerebrum & cor, vomitum & alui profluuium ſiſtunt, oris & totius corporis odorem commendant. *Ex gallia muſchata.*

Paſtilli ex gallia alefangina accipiunt *myrobalanorum emblicorum à nucleis purgatorum vnc. 4. contundantur aliquantiſper & includantur per tres dies in vaſe vitreo, quibus adiiciantur vnc. 6. aquæ infuſionis roſarum ſiccarum rubrarum, ac corticum citri, deinde exprimantur myrobalani & liquoris, qui inde extrahitur, iterum affunduntur vnciæ 4. ſuper myrobalanos, idemque præſtatur die ſequenti ac deinceps, donec vniuerſa vis emblicorum in expreſſo liquore conſiſtat, quo facto accipito ligni aloes vnc. 1. ramich. vnc. 1. ſem. roſarum, caryophyllorum ana drachm. 10. ſpicæ nardi drach. 3. ſandalorum citrinorum drachm. 4. gummi arabici drachm. 6. conterantur omnia diligentiſſime, deinde adiiciatur paulatim liquor infuſionis ſupradictus, in quo diſſolutæ ſint caphuræ drachmæ vnæ, ambaris drachmæ duæ, moſchi drachma vna ſemis, fiant trochiſci, ſeruentur in vaſe vitreo ſeu argenteo optime operto.* corroborant cere- *Ex gallia alefangina.*

brum, cor, ventriculum, hepar atque omnia viſcera neruoſque confirmant, ſi cum aliquo liquore diſſoluti ſuper eos alioquin debiliores illinantur. E

Ex alypta muſchata. Paſtilli ex alypta muſchata accipiunt *ladani duriſſimi vnc.3.ſtyracis calamita vnc.1.ſem.ſtyracis rubra vnc.1.ligni aloes drach.2. ambra drach.1. caphura ℈.1.ſem.moſchi ℈.ſem.aqua roſarum quantum ſufficit, formentur paſtilli.* valent ad pueros patientes aſthma & adſtrictionem thoracis & non valentes lac retinere, fit etiam inde optimum ſuffumigium & odoratum.

Ex myrrha. Paſtilli ex myrrha auctore Rhaſi accipiunt *myrrha dr.3.lupinorum drach.5.foliorum ruta, mentaſtri, pulegii, cymini, rubea, aſſa fœtida, ſagapeni, opopanacis ana drachmas 2.ſucci arthemiſia q.ſ.formentur paſtilli.ſ.a.* prouocant menſes ac ſedant dolores, qui ex eorum retentione oriuntur.

Ex lacca. Trochiſci ex lacca accipiunt laccæ mundatæ, *ſucci glycyrrhiza, abſynthii, berberis, ſucci eupatorii, rhabarbari, ariſtolochia longa, coſti, aſari, amygdalarum amararum, rubea tinctorum, aniſi, apii, ſchœnanthi ana drach.1.formentur paſtilli cum aqua eupatorii.* valent ad obſtructionem iecinoris & lienis, & ad febres varias atque antiquas inde profectas, euacuant per vrinam, & idcirco conferunt ad aſcitem.

Diarrhodon Nicolai. Paſtilli Diarrhodon Nicolai, accipiunt *roſarum viridium drach.4.ſpodii, id eſt, eboris combuſti drachmas duas; ſandalorum rubeorum drachmam vnam ſemis, gran.7.ſandalorum alborum drachmam vnam, gran.12. croci ſcrup.2.gran.7.caphura gran.12..aqua roſarum q.ſ.formentur paſtilli*; admiſcentur aliis compoſitionibus magnis, & per ſe valent ad roboranda viſcera.

Meſues. Paſtilli diarrhodon Meſues, accipiunt *foliorum roſarum rubrarum aureos 6.ſpica aromatica, ligni aloes ana aureos 2.glycyrrhiza aureos 3.ſpodii aureum vnum; croci aureum dimidium; maſticis drach.2.cum vino albo formentur paſtilli* ad febres pituitoſas antiquas, & complicatas, ad leniendum dolorem ventriculi, & detergendos ſuccos illi inhærentes. F

De roſis. Paſtilli de roſis accipiunt *roſarum drach.4.ligni aloes drach.2.maſticis dr.1.Ş.abſynthii, cinnamomi, ſpica nardi, caſſia, ſchœnanthi, ana drach.1. cum vino antiquo & aqua decoctionis quinque radicum aperientium, fac paſtillos:* valent ad ventriculi dolorem, ad malam coctionem, ad febres antiquas, ad principium hydropis.

De caphura. Paſtilli de caphura accipiunt *foliorum roſarum drach.4.ſpodii, glycyrrhiza, ana drach.1.ſandalorum flauorum drach.2.S. croci, ſeminis melonum, citrulli, cucumeris, cucurbita, tragacanthi, ſpica, gummi, ana drach.1.ligni aloes, cardamomi, amyli, caphura, ana ℈.2.ſacchari albi, manna, ana drach.3.conficiantur paſtilli cum mucillagine ſeminis pſyllii & aqua roſarum.* valent ad febres ardentes, ad bilis & ſanguinis feruorem, ventriculi & hepatis intemperiem calidam, ſitim, icterum, hecticam, phthiſim.

Sandalorũ. Paſtilli ſandalorum accipiunt *trium ſandalorum, ana drach.8.ſpodii, ſeminum cucumeris, cucurbita, citrulli, portulaca, boli armeni, ana drach.4.roſarum drach.6.ſucci berberis drach.3. caphura drach.S. conficito paſtillos cum aqua portulaca:* dantur cum lacte acido, aut cum ſucco citri acido, vel omphacii, ad febrem ardentem, ventriculi & hepatis intemperiem calidam & ſitim.

Ex violis Hamech. Paſtilli ex violis Hamech accipiunt *foliorum violarum mediorum inter humida & ſicca aureos 12. turbith albi & gummoſi aureos 6.ſucci glycyrrhiza aureos 3.manna drach.3.fac paſtillos.* Sedant inflammationem, leniunt ventrem, purgant thoracem: ſi addantur ſcammonii drach.2. purgant aquam & pituitam craſſam, ac flatus diſcutiunt. G

Ex violis Nicolai. Paſtilli ex violis Nicolai Alexandrini accipiunt *florum violarum drach.15. amyli drach.9.ſeminis papaueris albi drach.7.rhabarbari drach.5.ſem. plantaginis drach.3. balſami, vel olei caryophyllorum, ſeu olei nucis muſchata drach.1.aqua roſarum q.ſ.fiant paſtilli:* qui ardorem mitigant & aluum reſoluunt.

Ex agarico. Paſtilli de agarico Meſues, accipiunt *agarici electi vnc.3.zinziberis drach.3.ſalis gemma vnc.S.ſyrupi acetoſi ſimplices q.ſ.formentur paſtilli & ponantur in loco calido & ſicco.* purgant ex capite & cerebro pituitam craſſam mixtam cum cholera, & præcipue educunt ex pectore craſſos humores putridos & viſcidos.

Agaricus trochiſcatus. Agaricus trochiſcatus, accipit *agarici vnc.4.vini infuſionis zinziberis, quod ſatis eſt, formentur paſtilli*, valent ad eoſdem affectus.

Alhandal. Paſtilli Alhandal, ſiue ex colocynthide accipiunt *pulpa colocynthidis drach.10.incidatur colocynthis minutiſſime, & fricetur cum olei roſati vnc.1. deinde ſume tragacanthi, gummi arabici, bdellii ana drach.6.macerentur hac in aqua roſacea, donec liqueſiant & diſſoluantur, deinde cum parte reſolutarum lachrymarum formentur ex prædicta colocynthide paſtilli, qui ſiccentur, & cum fuerint ſiccati, contundantur minutiſſime, & rurſus formentur paſtilli cum reliquo diſſoluto lachrymarum:* loco colocynthidis adhibentur huiuſmodi paſtilli & ſunt ſalubriores, quam ipſa colocynthis. H

Alkekengi. Paſtilli alchechengi auctore Meſue accipiunt *fructus alchechengi drach.3.ſeminis cucumeris, anguria, cucurbita ana drach.3.S. boli armeni, gummi arabici, thuris ſang.draconis, ſemin.papaueris albi ana drach.6.amygdalarum amararum, ſucci glycyrrhiza, tragacanthi, amyli, nucleorum pineorum mundorum ana dr.6.ſem.apii, charaba, terra ſigillata, hyoſciami, opii ana drach.2 iuleb violati q.ſ.formentur paſtilli* ad renum & veſicæ vlcera & natam inde diſuriam.

De berberibus. Paſtilli de berberibus accipiunt *berberis drach.2.ſpodii, xylaloes, ſeminis acetoſa, maſticis, gallia muſchata, ſpica nardi ana drach.1.gummi arabici drach.3.roſarum drach.5.aqua roſarum q.ſ.* valent ad intemperiem calidam, fluorem alui, hepatis dolorem.

Ex Corallis. Paſtilli ex corallis Nicolai accipiunt *coralli rubri, cinnamomi, myrrha, amomi, ſem.papaueris ana vnc.S.ſchœnanthi, croci ana dr.2.calami aromatici, xylobalſami, caſia, folii, maſticis, phu, polii montani, aſari, pedis palumbini ana drach.1.vini q.ſ.fiant paſtilli*, qui ſimul adſtringunt & roborant viſcera.

Diacoralli. *a Gal. lib.7. catato.c.4.* Paſtilli diacoralli Galeni [a] accipiunt *coralli, terra ſamia ana vnc.1.balauſtii, amyli, terra lemnia ana drach.4.ſeminis hyoſcyami, opii, hypociſthidis ana drach.2.ſucci plantaginis q.ſ.fiant paſtilli.* valent ad catarrhum & fluxum quemlibet coercendum.

Paſtilli

A Paſtilli ex ſpodio Meſues accipiunt roſarum rubearum dr.12 ſpodii dr.10 ſem. acetoſæ dr.6. ſeminis portulacæ, coriandri præparati, pulpæ ſumach, ana drach.2. S. amyli, florum balauſtiorum, baccarum berberis ana drach.2. gummi arabici, aſari drach.1. S. ſucci omphacii q.ſ. formentur paſtilli. valent ad febres bilioſas cum alui fluore, ad inflammationem ventriculi & hepatis, ſitim ſedant.

Ex ſpodio.

Paſtilli Rhamich Meſues accipiunt ſucci acetoſæ, aut citoniorum auſterorum vnc.16. roſarum vn.1. baccarum myrthi vnc.2. bulliant parum, dein colentur, colaturæ addantur gallarum tritarum vnc.3. coquantur denuo aliquantulum, deinde inſpergatur puluis infraſcriptus. Accipe roſarum vnc.1. ſandali vnc.1. drach.2. gummi arabici vnc.1. drach.4. carnis ſumach, ſpodii ana vnc.1. omphacii drach.7. granorum myrthi vnc.4. ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis muſchatæ ana drach.4. miſceantur omnia optime, deinde ſiccentur, exſiccata rurſus in tenuiſſimum puluerem vertantur, formentur paſtilli cum aureo caphuræ & aqua roſarum q.ſ. Exſiccentur in vmbra, exſiccati reponantur. Ventriculum, cor & hepar imbecilla firmant, & lubrica viſcera atque inteſtina, choleram morbum ſiſtunt, acrimoniam obtundunt, animum reddunt tranquillum; omnem hæmorrhagiam cohibent, & idcirco inſufflantur in nares, vtiliterque miſcentur aliis medicamentis.

Rhamich.

Paſtilli de charabe accipiunt charabæ aureos 6. cornu cerui vſti, gummi arabici, aſari, coralli rubei vſti, tragacanthi, acaciæ, hypociſthidis, balauſtiorum, maſticis, laccæ, papaueris nigri ana aureos duos; thuris, croci, opii, ana aureum vnum & ſemis; mucillaginis pſyllii q.ſ. fiant paſtilli. Supprimunt ſanguinem egre-

De charabe.

B gie vndecunque fluentem, conſolidant vlcera pectoris & pulmonis.

Paſtilli diaelectrum Galeni [a] accipiunt pſyllii repurgati drach.45. iridis illyrici, maſticis, electri, croci ana drach.30. opii drach.15. pſyllium maceretur in aqua calida & extrahatur mucillago, ex qua formentur cum pulueribus prædictis trochiſci ſecundum artem, admodum validi contra eoſdem affectus.

Diaelectrū.
[a] Gal. lib. 7. catato. c.4.

Paſtilli diaſpermaton [b] accipiunt ſeminis apii, ſem. ameos ana vnc.S. ſem. aniſi, ſem. fœniculi ana drach.2. opii, caſſiæ ana drach.1. forment trochiſci cum aqua pluuiæ q.ſ. valent ad ſiſtendam diſtillationem à capite ad thoracem, ſomnum inducunt, ſtupefaciunt, & idcirco habent vim anodynam.

Diaſpermaton.
[b] Gal. lib.5. metho. c.9. & 13.

Paſtilli ex terra ſigillata Meſues accipiunt ſanguinis draconis, gummi arabici, aſari, paſtillorum rhamich, roſarum rubearum, ſeminis roſarum, amyli, aſari, ſpodii, acaciæ, lapidis hæmatitis, hypociſthidis, florum balauſtiorum, boli armeni, terræ ſigillatæ, coralli rubri, charabæ ana drach.2. margaritarum, tragacanthi papaueris nigri ana drach.1.S. ſeminis portulacæ, cornu ceruini vſti, thuris, nucum cupreſſi, croci ana drach.2. aquæ plantaginis q.ſ. formentur paſtilli. valent plurimum ad ſputum ſanguinis cum aqua plantaginis epoti, fronti illiti ad narium hæmorrhagiam, vtero iniecti vel pubi illiti ad menſes immoderatos, ad mictum ſanguinis iniecti in veſicam, & ad alias hæmorrhagias parti ſanguinem fundenti impoſiti.

Ex terra ſigillata.

Paſtillus aſter [c] Galeni accipit croci vnc.S. ſem. hyoſcyami, ſem. apii ana drach.6. aniſi, ſtyracis, dauci ana vnc.S. caſtorii drach.2. opii drach.3. myrrhæ drach.2. ſucci mandragoræ vnc.S. piperis albi drach.6. aquæ pluuiæ q.ſ. fiant paſtilli. idem poſſunt, quod paſtilli diaſpermaton.

Aſter.
[c] Gal. lib. 7. catat.5.

C Paſtilli ex [d] opio Galeni accipiunt caſtorii per ſe læuigati drach.1. opii in ſapa diſſoluti tantundem, vel vbi dolor leuior ſit, dimidium: tempore vtendi diſſolue ex ſapa ac demitte ad aures inflammatas & valde dolentes.

Ex opio.
[d] Gal. lib.3. catatop.

Paſtilli ex ſtella Auicennæ accipiunt Terræ ſamiæ ſtellatæ, coſti, opii, croci ana drach.5. myrrhæ caſtorei, nardi indicæ, caſſiæ, terræ ſigillatæ, corticum mandragoræ, ana vnc. Sem. papaueris albi drach.6. ſem. dauci, ſem. aniſi ſem. hyoſcyami albi, ſem. apii hortenſis, ſem. ſyleris montani, ſtyracis liquidæ, ana vnc.1. infundantur lachrymæ in vino odorato, cætera contundantur, fiant trochiſci, ſiccentur in vmbra. valent ad quemcunque ſanguinis fluxum vndecunque manantem, ſicuti & ad deſtillationem ſiſtendam, quemadmodum paſtilli diaſpermaton.

Ex ſtella.

Paſtilli ex aniſo accipiunt aniſi eupatorii, ana drach.2. anethi, apii, ſpicæ, maſtiches, folii, aſari, abſynthii, amygdalarum amararum, ana drach.S. aloes drach.2. ſucci apii & abſynthii q.ſ. fiant paſtilli. valent ad febres diuturnas, ac iecinoris obſtructiones.

Ex aniſo.

Paſtilli ex agno caſto accipiunt ſeminis agni caſti, tamaricis, ana drach.10. ſem. endiuiæ, portulacæ, ana dr.5. cum aqua cetrach formentur paſtilli. valent in dolore lienis.

Ex agno caſto.

Paſtilli ex ſcolopendrio accipiunt ſcolopendriæ, hyſſopi, praſſii fructuum tamaricis, corticum radicum capparum, ana vnc. Sem. ſeminis agni caſti, ſeminis rutæ, gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ, florum geniſtæ, ana drach.2. Sem. ammoniaci diſſoluti in aceto drachmam vnam Sem. cum quo cætera excipiantur &

Ex ſcolopendrio.

D formentur paſtilli. valent ad dolorem & obſtructionem lienis.

Paſtilli Andronii [e] accipiunt florum mali punici dr.10. gallæ omphacitidis dr.8. myrrhæ, ariſtolochiæ, ana vnc.S. calcanthi, aluminis ſciſſilis, myſi, ana dr.2. ſapæ quantum ſufficit, formentur trochiſci. faciunt ad recentiora vulnera & vetera, curant fiſtulas, aures ſuppuratas, oſſa corrupta, reprimunt omnem carnis excreſcentiam. valent ad phagedænas & condylomata.

Andronii.
[e] Gal 5. catagen c.12.

Paſtilli Polydæ accipiunt florum [f] mali punici dr.12. aluminis ſciſſilis dr.3. thuris, myrrhæ, ana vnc. S. calcanthi dr.2. fellis taurini dr.6. aloes, dr.8. vini auſteri q.ſ. valent paſtilli inde facti ad eadem, atque Andronii.

Polydæ.
[f] Ibid. Gal.

Paſtilli Muſæ accipiunt aluminis ſciſſilis, aloes, myrrhæ, calcanthi, ana dr.6. croci, crocomagmatis, ana dr.3. florum granatorum domeſticorum dr.4. vini odorati, melliſque, ana quod ſatis eſt, fiunt paſtilli ad eoſdem vſus.

Muſæ.

Paſtilli ex minio Ioannis de Vico, accipiunt medullæ panis crudi bene fermentati vnc.S. ſublimati electi dr.1. minii dr.S. aquæ roſaceæ q.ſ. fiant paſtilli, qui ſiccentur in clybano non valde calenti. vim habent ſepticam & erodentem ſine magno dolore.

Ex minio.

De Cõlyriis. C a p. III.

AD paſtillos proxime accedunt collyria; conficiuntur enim ſimiliter ex materia ſicca in pulue-
rem redacta, & aliquo humore reſperſa; differunt tamen forma, quod paſtilli figurentur veluti
orbiculus depreſſus, collyrium teres ſit & cunei inſtar altera parte tenuius, altera craſſius, ac ple-
nius. Adhibentur collyria maxima ex parte ad oculos, teruntur enim ſuper cote, aliquo humore te-
a Ga.l.4.catatop.cap.1. & c.4. nui,[a] dilutaque inſtillantur: Adhibentur tamen ſolida ad fiſtulas curandas: nam tenuiori parte an-
tecedente, commodè in eas induntur: induntur & in nares laborantes; induntur & in ceruicem v-
teri, ſed hæc vocantur peſſus, ſiue peſſaria, ſicuti glandes, ac balani, quæ in anum iniiciuntur: age-
mus ante de collyriis, quæ dantur ad oculos & primo in vniuerſum, deinde ſpeciatim. In vniuer-
ſum igitur ſcire licet; collyria componenda eſſe vere, non æſtate, aut hyeme; quæ hyeme conterun-
tur, refrigerata vim amittunt; ſi conterantur æſtate, vis, quæ potiſſimum conſiſtit in partibus tenu-
iſſimis, diſſipatur. Cauere autem oportet, ne valde arida ſint, cum teruntur; nam ſic diſſoluuntur, at-
que abeunt partes tenuiores. Humor vero, dum conteruntur, paulatim infundendus eſt, vt tota mix-
tura glutinoſa ſit & cohæreat; vbi humor ſubito infundatur, metallica ſubſident, aromata ſuperna-
tant, ita vt diſiungantur, neque poſſint in vnum cogi: humor, qui ad eiuſmodi mixturam adhibetur,
eſſe debet aqua pluuiatilis, aut vinum, vt tenuior cum ſit, magis penetret, mixturamque magis reddat
perfectiorem.
Quæ accipiuntur metallica, laborioſe diutius conterenda ſunt: gummi potiſſimum adiicitur, vt F
collyria, cum inaruerunt, conſiſtant, nec ita facile frangantur. Collyria, quæ ex ſuccis componuntur,
non conſeruantur diutius: quæ ex metallicis, vbi vetuſtiora ſunt, efficaciora ſunt: ſeruantur autem in
vaſe æneo; nam ſic magis conferunt ad oculos. Vbi vſus requirit, teruntur ſuper cote ex humore ali-
quo leni, vt ex albo oui, quod lene eſt, ſed vim habet emplaſticam, non ſecus, quam aqua, in qua dilu-
tum fuerit gummi & tragacanthum, quæ ad eundem vſum accommodantur. Lac boni [b] ſucci ex vbe-
b Gal.l.4. catatop.c.1. ribus etiam vtiliter inſtillatur, dum collyria conteruntur, habet autem vim lenem, atque caret deter-
ſione, ſicuti & aqua, ex qua decoctum fuerit fœnugræcum.
Collyriorum differentia. Varia autem eſt collyriorum facultas, ob quam ad varios oculorum affectus accommodantur:
alia enim leniunt, atque idcirco proſunt oculis dolentibus, & inflammatis; alia ſtupefaciunt, qui-
bus aufertur dolor intolerabilis; alia repellunt, & idcirco valent ad incipientem inflammationem, ad
concurſum humoris ad oculos, ac lachrymas præter voluntatem, & omnino ad epiphoram; valent &
ad tunicam vueam procidentem: alia concoquunt, quibus vtimur, cum inflammatio viget: alia diſ-
cutiunt, quæ idonea ſunt, vbi deferbuit, præterea ad ſuppurationem & puſtulas diſcutiendas: Alia ſic-
candi vim habent, quibus ſanantur vlcera, & anguli eroſi, ac Rhiades: alia detergunt, quibus purgan-
tur vlcera ſordida, remouetur que ſcabies, atque aſperitas palpebrarum: alia erodunt exeduntque, at-
que his abſumitur pterygium, & caro excreſcens, alia extenuant, quibus & ſuffuſioni medetur, & ci-
catrici, ſicque hebes viſus curatur: eadem autem facultas ineſt pluribus mixturis, quanquam in ali- G
quibus leuior, in aliquibus efficacior. Pleraque autem collyria non vnam tantum, ſed multiplicem
vim habent: Proponemus nos ad vnamquamque facultatem aliquot collyria, tum leuiora, tum vali-
diora; referemus autem vnumquodque ad eam facultatem, qua maxime pollet, quamuis alioquin
multiplicem habeat.
Collyria lenientia. Collyria ergo lenientia ſunt, vt quod accipit *cadmiæ elotæ & combuſtæ, & ex lacte muliebri reſtin-
ctæ, ceruſſæ elotæ, ana drach.16. croci, amyli, ana drach.8. fœnugræci, tragacanthi, ana drach.4. miſce, fiat col-
lyrium ex aqua pluuia.*
Lenientia & ſtupefacientia. Collyria, quæ ſimul leniunt, ac ſtupefaciunt, eo, quod accipiant opium, ſunt veluti collyrium ex
ſuccis. Accipit autem *glaucii drach.48. ſarcocollæ, tragacanthi, ana drach.16. croci drach.8. ſucci roſarum
drach.4. lycii drach.4. hyoſciami drach.4. ſucci mandragoræ drach. 4. gummi drach.8. excipiuntur meliloti
decocto, coquitur enim meliloti libra vna ex 12. libris aquæ pluuiæ ad tertiam partem, & colatur, tum humor
ille adhibetur ad compoſitionem.*
Aliud. Aliud collyrium eiuſdem facultatis accipit *glaucii drach.58. ſarcocollæ, croci, an. drach.24. opii, ly-
cii, ſucci hyoſciami, ſucci cicutæ, an. drach.12. roſarum viridium reſectis extremitatibus drach.48 gummi
drach.28. aqua pluuiali excipe* & vtere cum ouo.
Phaeon. Aliud Phaeon,[c] id eſt, fuſcum, accipit *cadmiæ drach.12. æris vſti, opii, myrrhæ, ana drachmas 3. aca-
c G.l.4.catatop.c.7. ciæ, gummi, ana drach.7. excipiuntur aqua pluuia*, adhibentur vero ex oui albo. H
Pſittacinũ. Aliud Scribonii Pſittacinum [d] accipit *cadmiæ, croci, ſtybii, amyli, ana drach.8. opii, gummi ana dr.
d Gal.ibid. 4. aqua pluuiatili excipito*, vtitor cum oui albo.
Nicetis. Aliud Nicetis accipit *cadmiæ, ſpodii, aris vſti, opii, myrrhæ, gummi, galbani, ana dr.8. aqua excipiun-
tur, fit collyrium.*
Repellentia. Collyria repellentia ſimul & adſtringentia, aut leuiora ſunt, aut validiora: leuiora ſunt veluti
Aceſodinũ. aceſodynum, accipit autem *ſarcocollæ, glaucii, tragacanthi, ana drach.1. excipiuntur aqua pluuiatili.* va-
let ad initia inflammationis, ad epiphoras, acres fluxiones, cicatrices diſruptas; datur autem ex albo
oui.
Aliud. Aliud accipit *glaucii drach.8. ſarcocollæ drach 4. croci drach.2. tragacanthi drach.1. opii drach.S.
aqua pluuiatili excipiuntur & fit collyrium.*
Moſchionis. Aliud Moſchionis nuncupatum accipit *glaucii drach.16. ſarcocollæ drach.8. croci drachm.4.
gummi, tragacanthi, ſucci mandragoræ, ana drach.2. opii drach.1. aqua pluuiatili excipito*, ac vtitor
cum ouo.
Berytium. Aliud [e] Berytium dictum accipit *aris vſti & loti drach.16. acaciæ tantundem; ſpodii, opii, gummi,
e Gal.ibid. ana drach.16. croci drach.12. myrrhæ drach.2. aqua pluuiatili excipito*, vtitor cum ouo.

Aliud

A Aliud reprimens generoſe, accipit ſtybii eloti drachm. 8. cadmiæ drachm. 8. æris combuſti elo- *Aliud.*
ti drachm. 4. aloes drachm. 3. myrrhæ drachm. 5. acaciæ drachm. 12. opii drachm. 1. vtere ad impetum
fluxus.

Aliud quod Pilatium nuncupatur, & egregie repellit, accipit cadmiæ combuſtæ, æris vſti, & eloti, *Pilatium.*
ana vnc. 2. opii, acaciæ, ana drach. 3. ceruſſæ vnc. 6. myrrhæ vnc. 3. amyli, tragacanthi, gummi, ana vnc. 12.
aqua pluuia excipito.

Tephrion collyrium à colore cinereo, accipit amyli, tragacanthi, acaciæ, gummi, ana drachmam *Tephrion.*
vnam; opii drach. 2. ceruſſæ elotæ drach. 8. ſpumæ elotæ drach 14. conterito ex aqua pluuia.

Collyrium ad acres fluxiones vtile accipit pompholygis lotæ, piperis, ceruſſæ lotæ, plumbi cremati *Aliud.*
& eloti, amyli, ana drach. 25. gummi albi drach. 40. aqua pluuiatili excipiantur, quæ ſingula, vbi vſta fue-
rint, eluere probe oportet, deinde ſiccis addendum amylum & gummi: celerrime autem ſuum effectum per-
ficit.

Collyria digerentia ſunt veluti collyrium zoili, quod accipit cadmiæ drach. 8. æris vſti tantundem, *Digerentia zoili.*
ceruſſæ dr. 4. aloes ſeſqui drachmam; foliorum croci, calcythidis aſſæ, atramenti ſutorii, opii, lycii, ana dr. 1.
myrrhæ drach. 2. acaciæ drach. 2. nardi ſeſqui drachmam; gummi dr. 20. caſtorei drach. 4. ſtybii vſti drach. 8.
excipe aqua pluuiatili.

Aliud zoili Nardinum dictum validius ad diſcutiendas inflammationis reliquias accipit ſtybii *Nardinum.*
B cremati & eloti drach. 8. æris vſti drach. 8. ceruſſæ vſtæ & elotæ drach. 8. ſpicæ nardi, folii ana drach. 3. croci
drach. 6. opii drach. 4. myrrhæ drach. 2. cadmiæ combuſtæ & elotæ drach. 8. lycii indici drach. 16. zinziberis
drach. 4. acaciæ drach. 20. caſtorei drach. 6. aloes tantundem, gummi drach. 10. aqua pluuiali excipito.

Collyria concoquentia ſunt veluti, quod accipit ſarcocollæ, galbani ana vnc. S. lycii, croci ana dr. 2. *Concoquentia.*
caſtorii drach. 1. excipito aqua pluuiali.

Aliud accipit enulæ vnc. S. thuris drach. 2. croci, caſtorei ana drach. 1. excipe aqua pluuiali.

Aliud accipit roſarum, thuris ana dr. 4. galbani vnc. 1. myrrhæ, lycii, thuris ana drach. 2. caſtorei dr. 1.
excipe aqua pluuia.

Collyria detergentia ſunt veluti Cæſarianum, quod habet atramenti ſutorii, myſi ana dr. 1. piperis *Detergentia Cæſarianum.*
albi dr. 5. papaueris lachrymæ, gummi ana dr. 5. cadmiæ lotæ dr. 3. ſtybii dr. 6. valet admodum ad detergen
dum ac digerendum, remouetque oculorum aſperitudinem.

Smilion collyrium purgat vlcera ſordida, accipit æruginis dr. 4. gummi tantundem; ammoniaci, mi- *Smilion.*
nii ſynopici ana drach. 16. quæ quidam ex aqua, quidam, quo vehementiora ſint, aceto excipiunt.

Aliud è cornu [a] ceruino accipit cornu cerui vſti & loti, thuris, plumbi vſti & loti ana drachm. 4. *E cornu cerui.*
ſquammæ æris lotæ drach. 2. opii drach. 1. gummi vnc. S. aquæ pluuiæ q. ſ. fiat collyrium. valet ad vlcera & pu-
ſtulas oculorum ac cicatrices exterit. *[a] Gal lib. 4. catato. c. 7.*

Aliud Apollonii Phœnix, accipit lapidis vſti atque eloti dr. 16. æris vſti loti dr. 8. æruginis raſilis dr. 8. *Apollonii phœnix.*
C opii dr. 3. cadmiæ drach. 2. calcitidis vſtæ dr. 2. gummi dr. 8. excipe aqua pluuia.

Aliud ad aſpritudines accipit calcitidis vſtæ, myſios vſti loti ana vnc. 1. croci, opii ana drach. 6. lapidis
hæmatitis drach. 8. gummi drach. 12. aceto acerrimo excipito, fiat collyrium.

Aliud ad idem, quod trachomaticum appellatur, accipit cadmiæ drach. 16. lapidis hæmatitis, lapidis *Trachomaticum.*
chiſti ana drach. 20. æris vſti drach. 10. æruginis dr. 4. opii dr. 2. ſeminis papaueris drach. 8. gummi drach. 16.
inſtillatur ex ſucco ſeminis papaueris.

Collyria ſiccantia ad vlcera anguloſque oculorum eroſos, ſunt velut cygnus, qui accipit ſpodii lo *Siccantia.*
ti drach. 16. ceruſſæ lotæ drach. 8. terræ ſamiæ drach. 4. amyli, acaciæ, opii, gummi ana drach. 4. tragacanthæ *Cygnus.*
drach. 2. aqua pluuiatili excipe ac vtere cum ouo.

Aliud ex cornu ceruino Neapolitæ accipit plumbi vſti & loti, cornu cerui ana drach. 16. thuris, aca *Ex cornu cerui Neapolitæ.*
ciæ, ſpodii, ana drach. 8. amyli drach. 4. opii, drach. 2. ſquammæ æris drach. 2. croci drach. 8. myrrhæ drach. 4.
tragacanthi drach. 1. gummi drach. 8. hyoſciami cremore excipito.

Aliud Hermonis dictum ad vlcera, quod accipit piperis longi drach. 1. S. piperis albi drach. 5. cinna *Hermonis.*
momi, coſti ana drachm. 1. atramenti ſutorii, nardi, caſiæ, caſtorii ana drach. 2. gallæ drach. 5. myrrhæ, croci,
thuris, lycii, ceruſſæ ana drach. 8. papaueris lachrymæ drach. 12. aloes, æris vſti, cadmiæ drach. 16. acaciæ, ſtybii,
gummi ana dr. 25. excipe aqua pluuiatili aut vino.

Collyria ad ſupernaſcentem carnem & pterygia exedenda ſunt, veluti id, quod accipit calchan- *Exedentia.*
D thi, ſalis ammoniaci, gummi ana partes æquales, aceto læuigata in collyrium redigito & vtitor.

Aliud ad idem valens, quod accipit cadmiæ drach. 10. piperis gr. 15. nardi gallicæ drach. 1. cadmiam
& chalcitidem ex vino terito ſiccatoque & miſceto cum nardo.

Aliud ad idem accipit æruginis, lapidis aſii ana vnc. S. calchanthi, myſi, chalcitidis vſtorum ana dr. 2.
ſalis foſſilis dr. 1. gummi vnc. 1. excipe ex aqua fluuiatili, fiat collyrium.

Aliud viride [b] Anthei accipit cadmiæ vnc. 6. myrrhæ vnc. 3. croci vnc. 6. opii vnc. 3. plumbi vſti loti *Viride Anthei.*
vnc. 1. ſquammæ æris, nardi Indicæ, Acaciæ ana drach. 6. gummi drach. 24. aquæ pluuiæ q. ſ. fiat collyrium.

Aliud viride accipit æruginis æris drach. 3. calchanthi vſti dr. 6. auripigmenti rubri, ſpumæ nitri ſpumæ *[b] Gal. ibid. Viride.*
maris ana dr. 1. ammoniaci dr. 1. S. ſalis ammoniaci dr. S. ammoniacum macerato in aqua rutæ, fiat collyrium
admodum validum.

Aliud rubrum nuncupatum accipit ſeminis cannabis dr. 3. æris vſti, myrrhæ ana dr. 2. croci dr. 1. æru- *Rubrum.*
ginis æris, ſalis ammoniaci ana drach. S. piperis nigri dr. S. aquæ pluuiæ, q. ſ. fiat collyrium admodum vtile
oculorum ſcabritiei, prurigini ſuffuſioni ac pterygio.

Collyria extenuantia ad hebetem viſum, ſuffuſionem ac cicatricem calloſam, craſſam & duram, *Extenuantia.*
ſunt, veluti Collyrium Enemeri, quod accipit cadmiæ dr. 30. croci dr. 25. ſpicæ nardi dr. 10. ſquammæ æris *Enemeri.*
torrefactæ dr. 25. myrrhæ tantundem, opii dr. 15. æris vſti drach. 30. myſi crudi dr. 25. gummi dr. 35. excipe vi-
no, fiat collyrium.

Aliud

Pyrami. Aliud Pyrami accipit *Cadmiæ lapidis hæmatitis, æris vſti ana drach.10. myſi vſti, croci, ammoniaci, ſquammæ æris vſtæ lotæ, opii ana drach.10. gummi libram ſemis, excipe aceto acerrimo quod ſatis eſt.*

Lynceum. Aliud Lynceum, accipit *cadmiæ, æris vſti loti, ammoniaci ana drach.6. myrrhæ vn.1. lapidis hæmatitis, opii ana drach.6. aloes fellis taurini, galbani ana drach.2. æruginis drach.S. opopanacis drach.2. ſalis ammoniaci dr.1. gummi dr.3. excipito aqua pluuiatili.*

Rhinema. Aliud Rhinema, hoc eſt, lima, accipit *cadmiæ dr.24. ammoniaci, æris vſti ana dr.24. opii, æruginis, aloes, myrrhæ ana dr.8. lapidis hæmatidis dr.12. galbani dr.8. opopanacis dr.9. fellis taurini dr.4. ſalis ammoniaci dr.2. gummi dr.30. excipito aqua pluuiatili.*

Ex baccis lauri. Aliud ex baccis lauri ad ſuffuſionem accipit *baccarum lauri excorticatarum drach.20 leuigato ex vrina pueri venerem non experti.*

Calchanti. Aliud calchanthi accipit *æris vſti calchanti ana drach.S. viridis æris dr.2. ſalis ammoniaci, bauracchi, arſenici ſublimati ana dr.1. contundantur omnia excipiantur aqua euphragiæ, fiat collyrium.*

De Peſſis. Cap. IV.

HActenus de collyriis, quæ trita admouentur ad varios oculorum affectus, nunc ſequuntur alia, quæ accommodantur ſolida ad fiſtulas, ad nares, ad vterum, ad inteſtinum rectum, quæ & peſſi, ac peſſaria dicuntur: loquemur ante de collyriis, quæ demittuntur in fiſtulas, vt callum erodatur, ſicque genita deinde carne ipſæ agglutinentur: Demittuntur & in fiſtulas collyria, vt earum humiditas ſiccetur, aut dilatetur nimia anguſtia; accipitur autem papyrum, vel ſpongia in peſſi formam intorta; reſpergitur autem ad detergendum ac ſiccandum alumen, atramentum ſutorium, myſi ſquamma æris: fit & ad callos exedendos ex myſi, atramento ſutorio, ſquamma æris, radice marrubii, cadmia ac melle collyrium. Hippocrates *in libro de fiſtulis* linteum byſſinum intinctum in ſucco tithymalli reſperſumque flore æris vſto & contrito in collyrii modum ad fiſtulæ longitudinem implicat. F

Collyrium ad naſum vt polypum abſumat, componitur à Galeno [a] ex malis punicis in hunc modum: Accipit *parem numerum malorum punicorum dulcium, acidorum & mediorum inter dulcia & acida; accipit autem cum matura ſunt, recentia atque integra, & contundit ac ſuccum exprimit, deinde quod reliquum eſt, ſolidum & craſſum, rurſus diligenter contundit & effingit in formam collyriorum*, quæ naſo hominis aptentur.

a Gal. lib. 3. catato. c. 3.

Peſſus ad polypum narium. Peſſi proprie (vt ante diximus) appellantur collyria, quæ intus dantur in ceruicem vteri, fiunt ad longitudinem quatuor digitorum, alliganturque filo, vt cum ſatis intus manſerint, euelli poſſint. Ex molli etiam lana aut bombyce, qui reſperſus medicamento intus datur, craſſitudo linimenti inſtar ſtrigmenti conuenit, aut paulo ſpiſſior, deinde lana tortili linamento ſimili duplicata ac medicamento aſperſa in os vuluæ demittenda, quamuis poſſit & ex melle cocto, donec conſiſtentiam quandam acquirat, confici, vt glans ad anum.

Peſſorum vſus. Habent autem varios vſus Peſſi, vt aperiendi, ad educendos menſes: adſtringendi ad ſupprimendos, atque vterum prolabentem continendum: molliendi ac relaxandi ad inflammationem: ſiccandi ad aquam extrahendam, ad vlcera, ad verrucas. G

Peſſi menſes educentes. Peſſus menſes educens accipit *myrrhæ, radicis braſſicæ, dictamni, colophoniæ, elaterii ana partes æquales, excipe melle, vel oleo ſuſino, aut irino.*

Alter accipit *ficus aridas pingues numero 2. nitri dr.2. caſtorei dr.1. mellis q.ſ. fiat peſſus.*

Alter accipit *ſeminis allii dr.2. myrrhæ dr.1. olei irini q.ſ.*

Alter accipit *cucumeris ſylueſtris partem interiorem dr.2. myrrhæ dr.1. lactis muliebris q.ſ.*

Alter accipit *dictamni, abrotani, arthemiſiæ ana drach.2. radicum rubeæ tinctorum, rad. acori ana vnc.1. nigellæ ſcrup.2. baccarum lauri dr.S. rutæ ſcrup.2. ſabinæ ſcrup.1. caſtorei ſcrup.S. myrrhæ, ſagapeni ana dr.1. terantur omnia diligenter, dein melle excipiantur.*

Menſes ſiſtentes. Peſſus menſes ſuperfluos ſiſtens atque adſtringens accipit *ſanguinis draconis dr.2. ſtercoris porci dr.6. boli armeni dr.2.S. ſucci burſæ paſtoris ſeu plantaginis q.ſ. fiat peſſarium.*

Alius accipit *boli armeni dr.S. hypociſthidis, gummi, acaciæ ana ſcrup.2. roſarum rubrarum, balauſtiorum ana dr.1.S. cornu cerui vſti, ſpodii ana dr.1. thuris dr.1.S. terantur omnia in pollinem leuiſſimum, excipiantur ſucco plantaginis.*

Alius accipit *trochiſcorum ex ſpodio, trochiſcorum ex terra ſigillata, trochiſcorum ex carabe ana dr.1.S. fiat puluis, excipiatur ſucco burſæ paſtoris.*

Matricem mollientes. Peſſus molliens matricem ac relaxans ad inflammationem ac præfocationem vteri accipit *adipis anſerinæ vnc.6. adipis phaſiani vnc.4. ceræ vnc.6. croci, ſpicæ nardi, amomi, maſticis ana vnc.1. opobalſami vnc.3. olei irini vnc.6. fiat peſſus.* H

Alius accipit *ceræ candidæ vnc.9. adipis anſerinæ, terebinthinæ ana vnc.6. maſticis, ſtyracis, croci ana vnc.3. olei nardini vnc.6. fiat peſſus.*

Alius accipit *vitellos ouorum aſſatorum numero 6. medullæ ceruinæ dr.4. croci, hyſſopi ana ſcrup.S. terebinthinæ, adipis anſerinæ ana vnc.1.*

Alius *medullæ ceruinæ, adipis anſerinæ, gallinaceæ ana vnc.1. Sem. butyri recentis citra ſalem vnc.2. maſticis dr.2. meliloti vnc.1. fœnugræci, ſem. lini, ana vnc.1.S. ouorum lutea numero 4. olei roſacei, irini ana vnc.1. ceræ quod ſatis eſt ad debitam craſſitudinem inducendam.*

Siccantes & diſcutientes. Peſſus ſiccans ac diſcutiens ad formicas ac verrucas atque vlcera accipit *ſulphuris viui, ſandarachæ, elaterii ana dr.S. cadmiæ vſtæ lotæ dr.4. ex melle roſaceo, ſeu ex abrotani ſucco, aut etiam ex aceto ſubigito & imponito.*

Ad vlcera matricis. Alius vlcera potiſſimum matricis ſiccans accipit *vnguenti è pompholige vnc.1. cornu cerui vſti, eboris vſti ana dr.1. mellis roſacei q.ſ.*

Ad extrahendam aquam. Peſſus ad extrahendam vteri aquam accipit *colocynthidis, nitri ana dr.2. melle excipito & peſſi modo ſubdito.*

Peſſus

A Peſſus pituitam ex vtero ducens accipit *ſpecierum benedictæ laxatiuæ vnc. 3. agarici trochiſcati drachm. 1. terebinthinæ parum, ſucci mercurialis q.ſ.* *Pituitam educens.*

Alius accipit *cumini, nitri ana drachm. 1. colocynthidis, agarici ana drachm. S. ſalis ſcrup. 2. excipiantur cum ficuum pinguium carne.*

De Glandibus. CAP. V.

GLandes collyria illa vocantur, quæ dantur ad anum, & in rectum inteſtinum immittuntur. Accipitur autem vel glans cornea, qualem Hippocrates adhibet in anum creta detergente illitam ad fiſtulas: vel fiunt ex lana intorta atque illita idoneo medicamento; lana autem ſic excedat, vt facilius euelli poſſit; vel fiunt ex melle decocto additis medicamentis idoneis cum filo, ita vt ſimiliter euelli poſſint, cum res exigit; vel fiunt ex cera aut ſeuo, quemadmodum candelæ adiectis ſimiliter idoneis medicamentis, quæ ad diuerſos vſus requiruntur, quibus etiam inungi poteſt nucleus vel amygdala, vel etiam fruſtulum cinnamomi ſaccharo operti, vel ſaponis fruſtulum in formam glandis redactum, & immitti; dantur autem glandes ad deiectionem educendam, vbi clyſteres demitti non poſſint, vel quod reſpuantur, vt ſæpe à pueris ac mulieribus; vel quod ferri non poſſint, ſiue ob virium imbecil-

B litatem, ſiue ob mollitiem & acrem ſenſum inteſtinorum: præterea vbi quod infuſum eſt per clyſterem, non reddatur, irritatur enim ſic natura ad expellendum: At dantur etiam glandes ad alios vſus, vt ad purgandum, ad auertendum à partibus ſuperioribus, ad colicos affectus, ac dolorem inteſtinorum, ad dyſenteriam ac teneſmum, ad lumbricos & aſcaridas, ad reſolutionem colis.

Glans ad deiectionem educendam fit vel per ſe ex melle cocto, dum conſiſtat, vel adiecto ſale toſto: vel paratur ex ſale, ac ſapone ad nuclei magnitudinem, ac figuram, inungito, atque indito; vel ex ficu, vua paſſa abiectis granis, nitro & cymino. *Glandes ad deiectionem educendam.*

Alia. Accipiatur pro ea paranda *radix betæ ſeu mercurialis, fingatur indicis aut anularis, aut minimi digiti modo longa & craſſa oleoq; inuncta & ſale aſperſa in anum indatur.*

Alia. Accipitur *carnis ſuillæ pinguis ſalitæ & conciſæ q.ſ. glans minimi aut anularis digiti modo longa & craſſa paretur* atque indatur.

Glans ad purgandum atque auertendum à ſuperioribus partibus pituitoſos ſuccos, accipit *veratri albi, granorum colocynthidis, ana vnc. 1. S. eſulæ præparatæ, hermodactylorum ana vnc. 1. ſpecierum hieræ Galeni drachm. 2. excipe tribus libris mellis decocti, fiat glans.* *Purgantes.*

Vel: Accipe *ſagapeni, bdellii, ſarcocollæ, colocynthidis, ſcammonii, nitri, myrrhæ, fellis bubuli ana vnc. 1. tuſa cribrataq; ſubiicito, cum mellis vnc. viij. incoquatur mel, fiat glans.*

Vel accipe *mellis cocti vnc. 3. pulueris euphorbii ſcrup. S. pulu. colocynthidis drachm. S. ellebori albi* ℈ *S. ſalis communis drachm. 1. excipiantur omnia melle prædicto.*

C Glans ad diſcutiendos flatus, accipit *ſeminis aniſi, cumini, fœniculi ana ſcrup. 1. ſpecierum electuarii ex baccis lauri drachm. Sem. colocynthidis ſcrupul. 2. ſalis communis drachm. 1. mellis cocti vnc. 3. fiat glans.* *Ad flatus diſcutiens.*

Glans ad colicos affectus ac dolores accipit *bituminis, reſinæ ana vnc. 1. panacis, hyſſopi ana drach. 2. caſtorei drachm. S. ſalis ſcrupul. 2. fiant ex his mixtis glandes.* *Ad colicam.*

Aut *Accipe reſinæ, terebinthinæ vnc. 3. nitri drachm. 3. grani cnidii ſcrupul. 2. fiat glans.*

Glans ad dolores magis ſedandos accipit *galbani, ſtyracis, ana drachm. 2. opii drachm. 1. fingatur glans & in anum indatur.*

Vel accipe *opii ſcrup. 2. croci, caſtorei ana drachm. S. tuſa & cribrata cum melle cocto aut cera & oleo nymphææ in vnum coeant, formeturq; glans.*

Glans ad dyſenteriam ac teneſmum accipit *ſeui hircini vnc. 4. galbani vnc. 2. ſtyracis vnc. 1. caſtorei, croci ana ſcrup. 1. miſceantur omnia, ac fiat glans.* *Ad diſenteriam & teneſmum.*

Alia accipit *croci, thuris, myrrhæ, glaucii, ana vnc. 1. vini q.ſ. ad leuigandum.*

Alia accipit *myrrhæ, ſpodii vſti ana drachm. 2. croci ſcrupul. 1. vino odorato excipito atq; ad nucleorum pineorum magnitudinem effingito, & indito.*

Glans ad lumbricos fit ex *melle adiecto abſynthio, hyſſopo, tragorigano ac lupino.* *Ad lumbricos.*

Glans ad colis reſolutionem fit *ex pice, cymino ac centaurio, ſiue ex reſina cum modico pyretri, ac ſinapis*; ſed ſatis de Collyriis. *Ad colis reſolutionem.*

D

De emplaſtris. CAP. VI.

SEquuntur Emplaſtra, quæ dantur ad alias partes corporis, vt collyria diluta ad affectus oculorum, & fere ad eoſdem vſus accommodantur, fiuntque ex eadem fere materia, & potiſſimum ex metallicis, niſi quod emplaſtrum accipit aliquid liquati, vnde extendi poteſt & induci ac formari, atque inde emplaſtri nomen obtinuit, ἀπὸ τοῦ ἐμπλάττειν, quod eſt fingere, vel formare: collyria non ſecus, quam paſtilli fiunt ex aridis, quæ tamen aliquo humore reſperſa iunguntur; & idcirco duriora ſunt, atque vbi opus eſt oculis mederi, conteruntur cote, & diluta leni aliquo humore oculis inſtillantur; emplaſtra fiunt ex materia coagmentata; quocunque modo figurata, dantur autem maxima ex parte ad carnem vulneratam, quo nomine differunt à malagmatis, quæ ſuper integram cutem imponuntur, atque idcirco non conteruntur laborioſe, vt emplaſtra, ſed tantum contunduntur. Ea vero, quæ recentiores appellant emplaſtra, ſunt cataplaſmata veterum, de quibus *infra* agemus; emplaſtra autem antiquorum, quæ nunc tractamus, à iunioribus appellantur cerata, vel etiam vnguenta, quanquam vnguenta recentiorum fere ſunt emplaſtra diluta ac molliora, ſiquidem emplaſtra compactiora ſunt ac duriora & tantum extenduntur ſuper aluta vel linteo, ſed cum temperantur, cerato liquido, oleo, aut vino molleſcunt, ita vt fiant, qualia ſunt, quæ à iunioribus vocantur vnguenta: quæ dantur ad vlcera

Emplaſtra vnde dicta. *Emplaſtra quid.* *Vnde fiant.*

&c ad ſinus, melius enim accommodantur, quam emplaſtra, & inflammatis partibus ac teneris melius E
conueniunt, nam emplaſtra duriora ſunt & non bene intus ſinibus aptantur, neque corporibus mollibus, aut partibus inflammatis.

Materia, ex qua fiunt emplaſtra, bona ex parte metallica eſt, præterea ex terris & lapidibus, cinere, fœce vini, oſtreorum teſta; tum ex oleis, lachrymis liquabilibus: Pauca autem emplaſtra ſunt, quæ accipiant ſemina, herbas & radices, ex quibus magis conficiuntur cataplaſmata & malagmata, de quibus *in ſequentibus* agemus.

a Gal. lib. 6. catag. c. 8. Quomodo paranda.

Maxime idonea materia ad emplaſtri confectionem cera eſt, non quo aliquid efficiat per ſe magni momenti, ſed quo idoneam materiam [a] præſtet ad compoſitionem emplaſtri, id quod facit etiam pix, reſina, argenti ſpuma, quæ ſimiliter habet vim materiæ expertem facultatis inſignis, non ſecus ac ceruſſa, quæ ſi coquatur, amittit vim refrigerandi & fit materia.

Coquitur autem emplaſtrum eatenus, vt attingentis manum non inquinet, ſi quidem argenti ſpumam & ceruſſam accipiat emplaſtrum, concoquuntur ante illa ex hydrelæo, vel oxelæo, vel oenælæo; ſed ante quam concoquantur, prius mixta iacent, dũ intumeſcant & madefiunt, deinde incoquuntur diutius, nam tarde liqueſcunt, ſubiectis carbonibus ſine fumo, ne vim acrem cõtrahat emplaſtrum.

Accipiuntur autem in hac mixtura pro vna parte argenti ſpumæ vel ceruſſæ duæ humoris iam dicti: ſi pares portiones ſint, medicamentum non ſatis coquitur, eatenus autem incoquuntur, dum totus humor abſumatur, ſicq; medicamentum tangentis manum nõ inquinet. Ea vero, quæ liquari poſ- F
ſunt, ad ignem ſimul liquantur, arida per ſe teruntur, & poſtremo miſcentur ſpatha ſemper agitando medicamentũ. Cera autẽ ſi cum oleo miſceatur, vt fiat emplaſtri durities, debet compari modo miſceri, oleum autẽ emplaſtris copioſius additur hyeme, quam æſtate, vt facit Galenus in ſuo enemobarbaro.

Emplaſtrorum vſus.

Componuntur emplaſtra ob varias facultates, vt ad glutinandum ac repellendum, qualia ſunt, quæ enema vocantur, quod cruentis vulneribus ſtatim iniiciantur, cuiuſmodi etiam ſunt catagmatica & cephalica, hoc eſt, quæ dantur ad fracturas & ad oſſa capitis: Componuntur & ad digerendum & ſiccandum atque abſumendum, qualia dantur ad labra tumida & calloſa, ad fiſtulas, ad vlcera putria, praua: Ad extrahendum, quæ infixa ſunt præter naturam corporibus noſtris; ad detergenda ſordida: ad carnem generandam in vlceribus cauis, ſarcotica græce nuncupantur, quamuis hæc magis ſint emmota; tum ad molliendum, leniendum ac pus mouendum: nonnulla etiam ad multiplicem vſum, quæ polychriſta græce nuncupantur: Ponemus autem in vnoquoque genere facultatum aliquas compoſitiones magis ac minus validas, ſumpto initio ab enemis.

b Gal. lib. 1. catag. c. 6. 7. 8. Empl. ex argenti ſpuma.

Emplaſtrum ex argenti [b] ſpuma accipit *aquæ, olei, vtriuſq; partes duas, vel etiam plus; ſpumæ argenti partem vnam, quæ tria in mortario ſimul iuncta miſceantur incoquanturq;, dum manus non inquinet emplaſtrum*; in corporibus durioribus carnem gignit, ſed in mollioribus glutinat ac repellit, vnde enemis adnumeratur, vt patet ex Galeno primo catatopus. Vbi aliud ponit, quod ex argenti ſpuma G
& oxelæo componitur, hoc eſt, aceto & oleo, eadem ratione ac menſura, qua *ſuperius* ex hydrelæo, hoc eſt, ex aqua & oleo: hoc ſimiliter repellit & mediocriter ſiccat, ita vt ſit non ſolum glutinans in corporibus mollioribus, ſed fiſtulas quoque nondum callo duro obductas ſanet.

Quod ſi tres partes vtriuſque, ſcilicet aceti & olei ſumantur, & vna lythargyrii, bulliatque diutius & fiat emplaſtrum, maximam ſiccandi potentiam acquirit, curat vlcera difficilia, puſtulas, glutinat cruenta, ſiccat ſine morſu, valetque ad corpora molliora; efficacius fit, ſi oleum vetus & acetum acerrimum ſumatur.

Ex oinelæo.

Aliud ex oinelæo, hoc eſt, ex vino & aceto, eodem modo componitur; vinum autem ſit fuluum, quale falernum eſt: efficacius eſt, ſi lythargyrium quindecim diebus æſtiuis ſub ardente ſole conteratur ex falerno quotidie, deinde incoquatur ex oinelæo; hoc medicamentum abunde exſiccat, ita vt valeat ad repellendos influentes humores, ſanatque indurata, & cruenta glutinat.

c Gal. lib. 1. catag cap. 4. Diacalcytheos palmeum.

Emplaſtrum diacalcytheos [c] Galeni, quod & palmeum nominant, accipit *axungiæ lib. 2. olei vetuſti lib. 3. calcythidis vnc. 4. axungia purgatur à membranulis, contunditurq;, vt liquari poſſit, tum liquatur ad ignem, ac percolatur, poſtea calcythis additur adipi cum oleo & tribus libris ſpumæ argenti, atq; vbi omnia ſimul in mortario coierint, coniiciuntur in cacabum, palmæ ramo agitantur loco ſpathæ.* Sed vbi exſiccatur, alteram partem accipimus, vt vim ſuam impertiat emplaſtro: ſit autem nuper auulſus ab arbore eiuſmodi ramus: vbi coctum fuerit ſic, vt manum non inquinet, vim habet repellendi, valet H
ad inflammationes & affectus ex humorum concurſu ortos, ſanat vlcera, quæ ſanguinem fundunt, aut ægre cicatricem recipiunt: prodeſt articulis dolentibus; prodeſt aduſtionibus, fracturis, glutinat herniam adhibita ſectione.

d Gal. lib. 2. catag. c. 22. Barbarum Andromachi.

Emplaſtrum barbarum Andromachi [d] accipit *ceræ, picis, reſinæ, bituminis ana drachm. L. thuris drachm. 12. S. olei heminæ dimidium.*

Aliud *picis lib. 2. bituminis, ceræ ana lib. 1. ammoniaci, mannæ ana vnc. 6. ceruſſæ vnc. 3. olei heminam ſemis, aceti heminas 4.*

Aliud. Inuictum.

Aliud, quod inuictum dicitur, accipit *ceræ drachm. L. ſeui taurini drachm. xv. bituminis, picis, terebinthinæ ana drachm. 12. S. nitri drachm. 11. S. ariſtolochiæ drachm. 4. myrrhæ drach. 9. thuris drach. vj. ammoniaci drachm. 4. amomi tantundem, cardamomi drachm. 6. opopanacis drachm. 4. medullæ ceruinæ drachm. 7. S. æruginis drachm. 6. aloes drachm. 4. bdellii drachm. 8. olei heminam 1. propoleos drachm. 6.* valent hæc omnia ad glutinandum in corporibus durioribus.

e Ibidem. Barbarum Galeni paruum.

Emplaſtrum barbarum [e] Galeni paruum nuncupatum accipit *picis nigræ, ceræ, reſinæ pini, reſinæ frixæ, bituminis ana lib. 1. lythargyrii argentei drachm. x. ceruſſæ viridis, æris ana drachm. 5. opopanacis drachm. 3. olei vnc. 9. æſtate accipitur olei libra ſemis, terenda terantur, in mortario ex aceto acerrimo, cætera liqueſiant, miſceanturq;, ac coquantur ſic, vt manum non inquinent: quibus ſi addideris ſucci hyoſciami, opii ana drachm. S. magis aptum fiet medicamentum ad dolorem leniendum.*

Empla-

A Emplaſtrum barbarum [a] Galeni magnum, accipit *picis lib. 9. ceræ lib. 6. & vnc. 8. reſinæ pini lib. 5. vnc. 4. bituminis lib. 4. olei lib. 1. & vnc. 6. argenti ſpumæ, æruginis, ceruſſæ ana drachm. xxiv. thuris vnc. 6. aluminis liquidi drachm. 12. aluminis ſciſſilis vnc. 4. opopanacis, ſquammæ æris, galbani ana drachm. 12. aloes, opii, myrrhæ ana drachm. 4. terebinthinæ lib. 2. ſucci mandragoræ drachm. 6. aceti lib. 5.* valet hoc ad glutinanda maxima vulnera, quemadmodum paruum ante dictum ad glutinanda ea, quæ ſint minora minoriſque momenti.

a Ibidem. Magnum.

Emplaſtrum ex pelle arietina Arnaldi accipit *lythargyrii, ſanguinis draconis, hæmatitis, boli armeni, opii, maſticis, ammoniaci, mumiæ, galbani, thuris, coſti, lumbricorum terreſtrium ana drachm. Sem. picis nigræ, picis græcæ, ceræ albæ, ceræ rubræ ana drachm. 1. radicum conſolidæ maioris, radicum conſolidæ minoris, mediæ ana drachm. 3. roſarum rubearum, myrrhæ, aloes ana grana 18. pilearum marinarum vſtarum, gallarum, balauſtiorum, ariſtolochiæ rotundæ ana drachm. 6. viſci quercini, terebinthinæ ana vncias duas; ſanguinis hominis rubri vnc. ix. componitur in hunc modum: pellis arietis integra cum pilis omnibus incoquitur in aqua, donec tabeſiat glutinis modo, tunc colatur, ex colatura accipitur lib. vna ponitur q; in olla noua, in qua lento igne liquefit viſcum, tum adduntur lumbrici, tum cera, & terebinthina, & maſtix, quibus liquefactis adduntur gummi ex aceto diſſoluta, quæ incoquuntur ad iuſtam craſſitudinem, & tunc adduntur cætera ad id apta in tenuiſſimum puluerem conuerſa.* Valet ad glutinandum, quo maxime vtuntur ad herniam.

Ex pelle arietina.

B Emplaſtrum contra herniam Gentilis à Fulgineo, accipit *picis liquidæ, colophoniæ, ceræ nouæ, vtriuſq; ariſtolochiæ, aloes, lumbricorum terreſtrium ana vnc. 4. lythargyrii, ammoniaci, opopanacis, caſtorei, maſticis, bdellii, ſumach, vtriuſq; conſolidæ, ſagapeni, terebinthinæ ana vnc. 1. gallarum, nucum cupreſſi, hypociſthidis, boli armeni, mumiæ ana drachm 2. olibani, lapidis hæmatitis, gypſi, viſci quercini, myrrhæ ana drachm. 4. ſanguinis draconis drachm. 7. ſanguinis humani lib. 2.* paratur vt ſuperius Arnaldi. valet ad eumdem affectum.

Contra herniam.

Emplaſtra cathagmatica, [b] hoc eſt, ad fracturas, ſiccant, glutinant, repellunt, digerunt detergunt, veluti quod inſcribitur nigrum optimum.

b Gal. lib. catag. c. 17. & 18. Cathagmatica.

Accipit autem *argenti ſpumæ, bituminis ana drachm. l. picis aridæ, ceræ ana drachm. xxv. terebinthinæ drachm. xij. S. aluminis ſciſſilis, propoleos ana drachm. 7. Sem. ammoniaci drachm. 6. æruginis drach. 2. S. olei ſextarium vnum.* valet ad fracta oſſa, & innatantia conglutinat cum aliis.

Nigrum.

Aliud Pithyonis accipit *picis aridæ, bituminis ana lib. 5. & vnc. 4. reſinæ lib. viij. ceræ, thuris ana lib. 4. ſquammæ rubeæ lib. 1. S. olei per æſtatem lib. 1. hyeme lib. 1. S. aceti heminam; liquanda liquentur, thus ac ſquamma ex aceto conterito ac reliquis admiſceto, attendens, ne ebulliant, mouenſq; in mortarium demittito, contuſa & ſubacta excipito:* valde autem glutinat, valet ad ſtrumas, fiſtulaſque, modo excidas orificium ſplenii, quo humor excernatur.

Pithyonis.

C Aliud Moſchionis [c] accipit *lythargyrii, picis, ſeui vitulini ana drachm. xl. terebinthinæ, mannæ thuris ana drachm. xx. ceræ drachm. x. æruginis, opopanacis, galbani ana drachm. 2. olei cicini, aceti, liquoris ſycamini ana quartam vnius heminæ partem; picis liquidæ octauam heminæ vnius partem; argenti ſpumæ leuiſſimæ & cicinum oleum in vas fictile aut æreum iniecta ad ignem incoquuntur, cum ebullierint, ſeuum & manna thuris adduntur, mouenturq; continue, dum coiuerint pix, cera & reſina admiſcentur, & coctis quoad vſq; non polluant, galbanum inſpergitur, deinde ærugo & opopanax ex aceto reſoluta, liquor vero ſycomori & pix liquida in alterum vas transfuſa vi coquuntur, vbi coiuerint, priori pharmaco admiſcentur, rurſumq; ad ignem poſita, dum non inquinent, concoquuntur, & in vinum demerſa relinquuntur triduum, inde ſubactis vtimur in linteolum illinentes.* valet ad fracturas & recentia vulnera, ad fracturas cum vulnere, ad fracta & colliſa, ad neruos præciſos.

c Gal. lib. 3. catag. c. 9. Moſchionis.

Aliud præſtantiſſimum Ioannis de Vigo, accipit *olei myrthini, olei roſati omphacini ana vnc. vj. mucillaginis althææ lib. 2. radicum ac foliorum fraxini, rad. ac foliorum conſolidæ minoris, foliorum ac fructuum myrthi, foliorum ſalicis ana manip. 1. herbæ & radices aliquantulum contunduntur, atq; omnia coquuntur in vino rubro & aqua ana pari portione, donec dimidium abſumatur ipſius humoris, poſtea adduntur ſeui hircini drachm. 6. terebinthinæ vnc. 2. maſticis vnc. 1. iterum coquuntur ad humidi ſucci conſumptionem, colantur cum forti expreſſione, atq; adduntur lythargyrii vtriuſq; vnc. 3. boli armeni, terræ ſigillatæ ana vnc. 2. minii drachm. x. myrrhæ, thuris ana drachm. 4. atq; ita ſemper ſupra ignem miſcentes coquuntur ad debitam conſiſtentiam & addita conuenienti ceræ quantitate fit emplaſtrum,* quod citra ſuſpe-

D ctionem attractionis aut inflammationis ſeu pruritus fracta oſſa mirifice ac breui tempore ſimul iungit ac confirmat.

Ioannis de Vigo.

Emplaſtra cephalica, quæ dantur ad fracturas caluariæ, huiuſmodi ſunt facultatis, [d] vt oſſium ſquammas ſurſum attrahant & fragmenta educant, & eadem ſunt cathagmatica, quanquam firmiora ſunt cephalica, quam cathagmatica, cum cephalica non ſolum ſiccent & detergant, ſed extrahant etiam ob vim acrem ex altioribus locis ad ſuperficiem. Huiuſmodi eſt emplaſtrum Heræ, [e] quod accipit *ſquamæ æris rubri drachm. xxv. aluminis drachm. xx. ariſtolochiæ, dactylidis drachm. xx. ammoniaci, thuris ana drachm. xxv. myrrhæ drachm. 12. ſeui taurini, ceræ, terebinthinæ pitynæ ana lib. 4. olei heminam; aceti q. ſ. ſicca ad leuorem, terito ſub æſtu caniculæ, ammoniacum madefactum prius aceto infundito, demum quæ liquari poſſunt, in vnum cogito.*

d Gal. lib. 2. catag. c. 18. Cephalica. Heræ. e Ibid. c. 19.

Aliud ex nigro viride Triphonis, [f] accipit *ſquammæ æris drachm. 12. mannæ thuris, ammoniaci, reſinæ pitynæ, ſeui vitulini curati, reſinæ terebinthinæ ana drachm. xvj. ceræ, olei ana partem quartam heminæ; aceti heminam, omnia ex arte miſcentur ac fit emplaſtrum.*

Triphonis. f Gal. lib. 5. catag. c. 14.

Aliud Phylotæ [g] accipit *terræ erytriadis drachm. c. ſquammæ æris drachm. l. icthyocollæ drach. xxv. aceti heminas 12. Icthyocollam minutim conciſam coniicere oportet in vas vitreum & acetum affundere, diſſolutamq; medicamini præparato immittere.*

Phylotæ. g Gal. lib. 4. catag. c. 13.

Aliud emplaſtrum Iudæi ad capitis fracturam conſtat ex *ſalis drachm. 4. ſquammæ æris, rubri æris* com-

Iudæi.

combuſti ana drachm.12. ammoniaci, fuliginis thuris, reſinæ aridæ ana drachm.6. reſinæ colophoniacæ, ceræ, ſeui vitulini curati ana drachm. xx. aceti ſeſquicyathum; olei minus cyatho.

Ex betonica. Aliud ex betonica Iacobi Carpenſis accipit *terebinthinæ, ceræ flauæ, reſinæ pinus ana vnc. 4. betonicæ puluerizatæ vnc.1. maſticis, thuris, ana vnc.S. mumiæ drachm. 3.*

Aliud. Emplaſtrum cephalicum aliud eiuſdem auctoris accipit *terebinthinæ ſæpius ex vino maluatico lotæ, reſinæ pini colatæ, ceræ albæ ana vnc. 3. mumiæ vnc. 1. S. diſſolue terebinthinam reſinam ac ceram, quibus paulatim mumiam in tenuem puluerem conuerſam adde, ac coque, donec omnia probe miſceantur, aſſidue ſubigendo, ne concreſcant, deinde ſingula probe ad inuicem permixta reponito in vaſe vitreo ſeu argenteo mundiſſimo, vbi ſit acetum roſaceum ex vino maluatico confectum, ponderis librarum 4. in quo omnia contineantur per diem ac noctem, deinde manibus tractentur, donec acetum exprimatur, poſtea quod ſupereſt emplaſtri, reponatur in vaſe vitreo, ſeu vitro illito, cui ſuperinfundantur lactis muliebris vnc. 6. ſucci tormentillæ vnc.1. ſucci quinq; folii vnc.ſem. ſucci betonicæ drach.2. ſucci bryoniæ, ſucci plantaginis ana drach. 1. ſem. coquantur omnia paulatim lento igni, donec ſuccorum abſumatur quantitas æqualis lacti iam dicto; poſtea addantur ſucci verbenæ vnc.1. ſucci pimpinellæ vnc.1. ſemis, omnia repoſita in vaſe operto linteo admodum raro feruori ſolis exponantur per menſem, deinde addantur lactis mulieris puellam lactantis vnc. 2. ſucci betonicæ drachm. 1. iterum ſoli exponatur medicamentum, quotidie ligno arido agitetur; donec iuſtam craſſitiem accipiat: loco ſolis adhibeatur furni calor temperatus.*

Aliud. Aliud accipit *terebinthinæ lotæ ex vino maluatico, reſinæ pinus, ceræ albæ ana vnc.3. mumiæ vnc.ſem.* F *terebinthina, reſina & cera liqueſiant, poſt adde mumiam puluerizatam, ad ignem, dum concoquuntur, ſemper agitando, tum medicamentum mittatur in vas, vbi ſit acetum validum per diem ac noctem, tum exprimatur acetum, & medicamentum ſeruetur.*

Aliud. Aliud cephalicum ex Petro Aponenſi, accipit *gummi elemi vnc. 3. reſinæ purgatiſſimæ vnc. 4. ceræ nouæ vnc.6. olei roſati vnc.3. terebinthinæ vnc.3.ſem. ammoniaci vnc. 2. fiat emplaſtrum ſecundum artem.*

Aliud. Aliud cephalicum ex Andernaco accipit *millefolii, ſaluiæ, pulegii, agrimoniæ, pimpinellæ, betonicæ, callitrichi, conſolidæ maioris ana vnc.6. thuris, maſticis ana drach.3. ariſtolochiæ rotundæ, ireos ana drach.C. ceræ albæ, terebinthinæ ana vnc. 8. gummi oleæ æthiopicæ vnc.3. reſinæ pini vnc. 6. olei abietini, vini albi ana quantum ſatis eſt, herbæ in pila contuſæ diebus octo ex vino albo macerentur: pluries agitentur ac concoquantur, dein vino expreſſo colatoq; & lento igne cocto dum tertia pars conſumpta fuerit, oleum abietinum additur, deinde cera liquata, mox reſina & gummi, poſtea terebinthina: his iam paululum refrigeratis reliqua trita incretaq; adduntur, & manibus aſſidue ſubiguntur, dum totus humor exhalet, poſtremo lac caprinum ad formandos globulos admiſcetur, medicamentum iterum manibus ſubigitur continue.* valet ad caluariæ fracturas vniendas, oſſaque carne contegenda, ſquammas oſſium detrahendas, & ad ea, quæ in alto latent, foras euocanda.

Epulotica. Emplaſtra nunc ſequuntur epulotica, hoc eſt, cicatricem inducentia, quæ fere eandem vim ha- G bent, quam glutinantia, quamquam magis ſiccent, licet in corporibus mollioribus ſufficiant etiam imbecilliora, qualia ſunt, quæ dicta ſunt ex lythargyro cum oinelæo, oxelæo, hydrelæo. Huiuſmodi

Ex ceruſſa. [a] *G. l.1. catagen. c.12.* etiam eſt ex ceruſſa, quod Accipit [a] *Spumæ argenti lib.1.ſem. ceruſſæ lib.4. ceræ albæ lib.7. olei quod ſufficit; oleum & argenti ſpumam coquito, dum manum non inquinent, deinde reliqua addito.*

Album. Aliud album quod accipit *ceræ candidæ lib.1. ſem. aluminis vnc. 7. thuris lib.ſem. terebinthinæ tantundem, ceruſſæ lib.6. lythargyri lib.4. olei roſacei q.ſ. fiat ceratum.*

Ex minio. Aliud, quod diaſandicos ſeu ex minio nuncupatur, accipit *minii puluerizati lib. 1. olei clari lib. 2. coquatur quantum ſatis eſt.*

Ex cadmia. Aliud ex cadmia, quod validius eſt, accipit *cadmiæ præparatæ, calcythidis vſtæ ana drachm. 16. ceræ drachm.80. colophoniæ drachm.64. olei myrthini lib.1. contundantur cadmia & calcythis, miſceantur cum vino, donec ad mellis craſſitudinem perueniant, tum liquefacito ceram & colophoniam, in oleo bulliant, quantum ſufficit, cum vero medicamentum iam frigeat, adiiciantur cætera.*

Album ex pipere. [b] *G. l.1. catagen. c.13.* Aliud album ex [b] pipere iuuat vlcera ſenum & eorum, qui mollem habent cuticulam, curat omne vlcus humidius, quod non facile cicatricem accipit, curat abraſa etiam vbi cutis ſuſpenſa nigreſcat, & in genu & cubito, vbi non ſubeſt caro. Accipit autem *ſpumæ argenti, ceruſſæ, ana lib.1. olei lib.2. ceræ lib.ſemis, terebinthinæ, thuris ana vnc. 3. aluminis drach.6. piperis drach.3. initio metallica in ſole coquantur, dum non inficiant, dein immuttantur cera & reſina, & cum omnia in vnum coierint, thus primum,* H *mox alumen, & piper addantur.*

Primionis. [c] *G. l.4. catagen c.5.* Aliud ſatis efficax [c] Primionis accipit *malicorii, calcis ignem non expertæ, aluminis ana ſextantem; thuris, gallæ ana trientem; Iridis, ceræ ana quadrantem; adipis vitulini lib. 1. olei veteris dodrantem.*

Lucii Cathagetis. Aliud Lucii Cathagetis ſimiliter validum accipit *cadmiæ vſtæ ex vino præparatæ, calcythidis toſtæ ana drachm.16. ceræ vnc.8. drachm. 6. picis colophoniæ vnc.8. vini quod ſatis eſt.*

Pamphilion. [d] *Gal. lib.2. catag 14.* Aliud, cui nomen eſt [d] Pamphilion, quod non ſolum cicatricem inducit, ſed glutinat ſinus, & callos abſumit, accipit *ſpumæ argenti drachm. C. ceræ drachm. L. terebinthinæ drachm. 25. thuris tantundem; ceruſſæ drachm. C. aluminis fiſſi drachm. 16. piperis albi drachm. 3. olei veteris heminas duas.*

Buxeũ Critonis. Aliud buxeum Critonis accipit *ſpumæ argenti lib. quatuor; ceræ totidem; terebinthinæ vnc. 8. æruginis tantundem; olei veteris ſextarios duos; aceti ſextarii dimidium; lythargyrum, oleum, acetum, æruginem vna lento igne incoquito, vbi coeunt, reſina & cera adiiciantur, In vnum redactis vtitor.*

Diſcutiẽtia. *Heraclidis.* [e] *Gal. lib.2. catagen.7.* Emplaſtra diſcutientia complura ſunt; huiuſmodi eſt emplaſtrum Heraclidis, quod diſcutit abſceſſus ſine dolore, accipit autem [e] *ſpumæ argenti, ceruſſæ ana drach. C. ceræ drach. 80. reſinæ aridæ drach.60. ammoniaci drach.50. galbani drach. 16. olei veteris heminas duas.*

Melinum Menæti. [f] *Gal. lib.2. catag.8.* Aliud Melinum [f] Menæti accipit *ſpumæ argenti lib.4. olei lib.3. terebinthinæ pellucidæ lib. 2. ceræ lib. 1. æruginis, thuris, galbani ana vnc. 4. ammoniaci vnc. 6. argenti ſpuma ex oleo incoquitur, tum reſina & cera additur, tum lebete depoſito refrigerantur, tum ærugo additur, ac leniter incoquitur, donec*

A *melinum colorem accipiat, poſtremo galbanum & thus in puluerem redacta cum ammoniaco diluto ex aceto ad ſordium craſſitudinem admiſcentur, aceto reſperſa in ſequentem diem reponuntur, ac rurſus emollita reponuntur.*

Aliud melinum Heræ [a] ad veteres ſinus, ſtrumaſque diſcutiens, accipit autem *lythargyri, reſinæ pithynæ ſiccæ ana drach. C. ceræ drachm. 12. & ſcrup. 2. olei, vini falerni, ana cyathos tres, argenti ſpuma ex vino leuigatur, donec rurſus ſicceſcat, poſt vna cum oleo coquitur, tuncq; additur reſina, & cera, coquiturq; dum non inquinet.*

[a] *Ibid. c. 10.* *Melinum Heræ.*

Aliud Moſchionis [b] quod callos diſcutit accipit *argenti ſpumæ, calcis viuæ ana drachm. 8. medullæ ceruinæ, ceræ ana drachm. 16. olei myrthei q. ſ. quæ liquari poſſunt aridis immiſcentur, fitq; emplaſtrum.*

[b] *Ibid. c. 14.* *Moſchionis.*

Aliud diſcutiens ad hydropem accipit *picis aridæ minam; picis liquidæ dimidium minæ; liquoris ſycomori heminam; argenti ſpumæ minam; thuris minam; galbani drachm. 8. terebinthinæ minæ dimidium; adipis vitulinæ minam; ceræ minam; opopanacis vnc. 1. æruginis raſæ drachm. 8. ricini minas quatuor; aceti acris heminam; argenti ſpuma, thus cum ricino & ſeuo leniter incoquuntur, deinde pix additur, cera reſina, galbanum purgatum & pauco aceto dilutum, reliqui aceti tertia pars ærugini, duæ opopanaci admiſcentur atq; immittuntur, in alia ollula picis liquidæ & ſycomori, & ricini liquoris pars octaua, ne ærugo denſetur, deinde mediocriter coquuntur, vt vnitas fiat, tum in vino reponitur medicamentum.*

Ad hydropem.

B Aliud Cteſiphonis [c] valet ad ſtrumas, parotidas, mammarum abſceſſus, & quicquid humidi continetur, rarefaciendo elicit, ſinus glutinat, iuuat fiſtulas; accipit autem *ceræ, terebinthinæ, nitri, olei veteris ana lib. 1. aquæ heminam; nitrum & aquam terito, dum ſoluantur, & in vas fictile coniecta igni imponito, vaſe cooperto coquito, ex interuallis moueto, cum ſtrepere deſierit, liquabilia inicito, mouens aſſidue, donec non inquinent, in mortarium transfuſa rurſus tundito & vtitor.*

[c] *G. l. 6. catag. c. 16.* *Cteſiphonis.*

Aliud quod Neapolitæ inſcribitur, ad articulorum omnium affectus diſcutiendos, accipit *thuris, piperis albi, ammoniaci, myrrhæ, nitri, floris lapidis aſii, aluminis ſciſſilis, ſucci centaurii, ſingulorum ſextantem; fæcis vini ſextarium; olei cyprini, laurini, myrthini, ſtyracini, ceræ ana lib. 1. terebinthinæ lib. S. galbani vnc. 1. opopanacis vnc. ſem. liquefacta tritis inſeruntur & fit emplaſtrum.*

Neapolitæ.

Oxycroceum duritiem omnem emollit ac diſcutit, & vtiliter datur ad fracta, cum occalluerunt; accipit *ceræ, picis colophoniæ, croci ana vnc. quatuor, terebinthinæ, galbani, ammoniaci, myrrhæ, thuris, maſticis ana vnc. 1. ſemis; aceti q. ſ. galbanum & ammoniacum in aceto diſſoluuntur, coquunturq;, donec acetum abſumatur, tum adiiciuntur ceræ, pici, colophoniæ, terebinthinæ liquefactis, omnibus commixtis inſpergitur myrrha, thus, maſticheq; trita, poſtremo crocus in pollinem redactus, ſicq; paratur emplaſtrum.*

Oxycroceũ.

Emplaſtra extrahentia complura habentur, quæ ſimiliter diſcutiunt, veluti diadaphnidon; quod accipit *reſinæ, nitri, ceræ recentis, baccarum lauri, colophoniæ, ſeui vitulini, ammoniaci ana drachm. 70. cyprii decimamſextam partem heminæ; viſci drachm. 50.*

Empl. extrahentia. *Diadaphnidon.*

C Aliud ex ſale [d] accipit *ſalis, ceruſſæ ana drachm. 40. olei veteris heminam 1. ſem. atramenti ſutorii drachm. 12. aceti cyathum 1. ſem.*

[d] *G. l. 6. catag. c. 14.* *Ex ſale.*

Aliud Harpali accipit *terebinthinæ minas 8. pumicis drachm. 15. nitri drachm. 16. ammoniaci tantundem; ceræ drachm. quatuor; minii quod poſſit ea colorare, arida ex aceto ſubiguntur.*

Harpali.

Aliud, quod Alexandrinum viride inſcribitur, habet *aluminis ſciſſilis, ſalis, ana drachm. 8. ſquammæ æris drachm. 16. myrrhæ, thuris ana drachm. 18. ceræ drachm. 150. reſinæ colophoniacæ, pineæ ana drach. 200. olei heminam; aceti ſextarium.*

Alexandrinum viride.

Aliud apoſtolicum Nicolai nuncupatum accipit *lythargyrii drachm. 18. ceræ rubræ, colophoniæ ana drachm. 6. propoleos, viſci quercini ana drachm. tres; ammoniaci, lapidis calaminaris, thuris ana drachm. 2. maſticis, mumiæ ana drach. vnam ſemis; terebinthinæ, galbani, bdellii, myrrhæ, æris vſti, ſarcocollæ, ſquammæ æris, opopanacis, dictamni, ariſtolochiæ, praſſii viridis ana drachmam vnam; olei veteris vnc. 6. coquatur lythargyrium ex oleo, addantur liquefacta, tum pulueres.*

Apoſtolicũ.

Aliud, quod diadictamnum [e] inſcribitur, accipit *olei veteris lib. 2. ſem. lythargyrii lib. vnc. ſem. æruginis æris vnc. 1. ſquammæ æris drachm. 6. colophoniæ vnc. 6. drachm. 2. mannæ thuris vnc. 1. ſem. ammoniaci vnc. 2. æris vſti vnc. 1. diphryges, gentianæ ana drachm. 6. propoleos, aloes ana vnc. 1. galbani vnc. 1. ſem. ariſtolochiæ rotundæ, dictamni ana vnc. 1. drachm. 2. ceræ drachm. 25. lythargyrum cum oleo incoquatur, tum ærugo & ſquamma bulliant aliquantulum, interim addantur reſina & ammoniacum diſſolutum in aceto, tum adde ceram & æs vſtum coquito, dum non inquinet & adde pulueres.*

[e] *G. l. 5. catag. c. 2.* *Diadictamnum.*

D Emplaſtra detergentia ſunt, veluti quæ habent *farinæ erui, aluminis liquidi, panis ſimilaginei internæ partis, ſuillæ ſalſæ vetuſtæ illotæ, terebinthinæ, mellis optimi ana partes æquales, ſimul omnia miſceantur ex arte, lac fiat emplaſtrum.*

Empl detergentia.

Aliud habet *ſoreos drach. 12. chalcythidis drach. x. myſios drach. 4. cum tribus cyathis aceti acerrimi terito, donec inareſcant & excipito.*

Aliud.

Aliud ex melle habet *ceræ, colophoniæ, adipis ſuillæ, lythargyrii, olei veteris, mellis ana lib. 5. terebinthinæ dodrantem, fiat emplaſtrum ſecundum artem.*

Ex melle.

Aliud accipit *æruginis, ſquammæ æris ana vnc. 2. diphrygis vnc. 1. ceræ lib. 1. laricis vnc. 3. præparato ex arte ac vtitor.*

Aliud.

Aliud exedens accipit *reſinæ terebinthinæ, fuliginis thuris ana vnc. ſem. ſquammæ æris vnc. 1. ladani, aluminis ana vnc. 2. argenti ſpumæ vnc. 4.*

Exedens.

Aliud excedens accipit *lythargyrii, ſquammæ æris ana vnc. 1. nitri, lapidis aſii, ariſtolochiæ ana ſextantem; ceræ, terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti ſutorii, ſalis ammoniaci ana lib. ſem. æruginis raſæ beſſem; aceti ſcyllitici heminam; vini aminei tantundem.*

Aliud.

Emplaſtra ſarcotica, hoc eſt, carnem producentia, ſunt veluti viride, quod accipit, *ceræ nouæ, reſinæ, terebinthinæ ana vnc. quatuor; olibani, maſticis, viridis æris ana drachm. 3. conficito emplaſtrum ſecundum artem.*

Empl. ſarcotica. *Viride.*

Baſilicum magnum. Aliud, quod dicitur baſilicum magnum, accipit *ceræ albæ, reſinæ pineæ, ſeui vaccini, picis naualis,* E *terebinthinæ, olibani, myrrhæ ana vnciam vnam; olei quod ſatis eſt, fiat emplaſtrum.*

Gratia Dei. Emplaſtrum, Gratia Dei accipit *galbani, opopanacis, æruginis æris, thuris, ariſtolochiæ longæ, maſticis, myrrhæ ana vnc.1. ammoniaci vnc.1. drach.2. ceræ vnc.8. lythargirii; olei communis ana vnc.18. bdellii vnc.2. lapidis magnetis, lapidis hæmatitis ana vnc.1. olei abietini vnc.4. terebinthinæ vnc.6. fiat emplaſtrum.*

Viride. Aliud viride accipit *ammoniaci drach.8. ſquammæ drach.12. mannæ drach.8. reſinæ ſiccæ drach.12. æruginis dr.8. ſeui vitulini dr.14. terebinthinæ drach.8. ceræ drach.30. olei quartam cyathi partem, aceti q.ſ.*

Aliud. Aliud viride Andromachi [a] accipit *æruginis raſæ, cryſocollæ ana drachm.9. terebinthinæ vnc.16. ceræ vnc.8. aceti parum, fiat emplaſtrum ſecundum artem.*

a Gal. l. 2. catag. c. 2.

Lenientia. Emplaſtra habentur etiam lenientia, huiuſmodi eſt, quod accipit *aluminis ſciſſilis, mannæ thuris, galbani ana drachm.1. olei heminam, ceræ drachm.23. anchuſæ drachm.8. medullæ ceruinæ, adipis ſuillæ, æruginis, ceruſſæ ana drachm.2. ouorum trium vitellos.*

Album coctum. Aliud, quod emplaſtrum album coctum dicitur, accipit *olei lib.2. ceruſſæ lib.1. ſem. ceræ albæ vnc. 4. coquantur ſecundum artem, fiat emplaſtrum, lenit* excoriata & attrita.

Aliud lene accipit *minii drachm.4. lythargyri drachm.25. ceræ, adipis ſuillæ ana drachm.22. ouorum quatuor vitellos.*

Aliud habet *ceræ, terebinthinæ ana drachm.6. ceruſſæ drachm.8. lythargyrii, molybdenæ ana drach. 20. olei cicini, myrthini ana heminam vnam, fiat emplaſtrum ſecundum artem.* F

Aliud habet *myſi cocti, æris combuſti ana drachm.4. ceruſſæ coctæ drachm.8. reſinæ drachm.10. lythargyrii drachm.6. fiat emplaſtrum.*

Item aliud quod accipit *lythargyrii, ceræ, adipis ſuillæ ana drachm.27. vitelli cocti quatuor; roſæ heminam.*

Aliud *olei myrthei vnc.3. adipis ſuillæ vnc.4. recrementi ex plumbo vnc. ſem. ceruſſæ drachm.3. fiat emplaſtrum ſ.a.*

Emollientia & pus mouentia. Emplaſtra emollientia & aliqua ex parte pus mouentia, ſunt veluti melina Andromachi, vt id quod habet *lythargyri dr.C. olei heminam; reſinæ colophoniæ dr.64. ammoniaci drach.40. ceruſſæ dr.24.*

Aliud accipit *lythargyri drachm.40. ceruſſæ drachm.6. ceræ drachm.16. reſinæ pythinæ ſiccæ drachm. 16. ammoniaci drachm.2. olei heminam, fiat emplaſtrum.*

Polychreſta. Emplaſtra Polychriſta, [b] hoc eſt, quæ multiplicem vſum habent, complura traduntur, quale eſt emplaſtrum Heræ, quod glutinat, cicatricem inducit, carnem generat, valet ad vlcera praua & calloſa: accipit autem *ceræ libras duas; æruginis raſæ vnc.6. mannæ vncias tres; olei heminas quinq; aceti ſextarium; liquabilia ſuccis admiſcentur ac fit emplaſtrum.*

b Gal. lib. 5. catag. c. 1. & 2.

Hera.

Panacea. Aliud Panacea [c] ad omnem paſſionem & malignitatem, ſiſtit nomas, neque cruſtas facit, tabefacit, quæ corrupta ſunt, ſanguinis fluxum coercet, vix ſanabilia vlcera ſanat, etiam interna: accipit autem *chamæpytios, ſymphiti, chamæleontis, marrubii ana dr. quatuor, polii dr.6. centaurii minoris tantundem; helenii, ariſtolochiæ ana drach. quatuor; thuris dr.12. ſemis; myrrhæ dr. tres; aloes drach.6. galbani drach.6. olei drach.180. mellis drach.30. propoleos drach.12 ſemis; aluminis ſciſſilis drach.6. ſemis; terebinthinæ tantundem; chalcythidis tantundem; bituminis, terræ ampelitidis, lythargyrii ana drach.50. gallæ, pulueris iridis ana drach. tres; contuſæ prius herbæ & radices oleo immittuntur, vt per noctem maneant, mane lythargyrus, ampelitis, & bitumen iniicitur, ſupra ignem lenem incoquuntur, vbi ſpiſſitudinem adepta fuerint, olla ab igne tollitur, ſint autem in alio vaſe, mel, reſina, propolis, galbanum colliquata, quæ oportet ſimul commiſcere in ollam infundendo, deinde arida; ac rurſus incoquito, dum non inquinet.* G

c Ibid. c. 2.

Iſis. Aliud Iſis [d] appellatum ad omne vulnus etiam in capite cum oſſis præciſione, ad puncturas, ad palos infixos & hominum atque canum morſus, venenum trahit viperæ, ſcorpii, draconis marini, paſtinacæ, curat fracturas artuum cum vulnere, fiſtulas ſanat, parotidas, mammas, ſtrumas, gangrænas: accipit autem *ceræ drachm.100. terebinthinæ drachm.200. ſquammæ æris rubri drachm.8. æruginis raſæ, ariſtolochiæ longæ, thuris, ſalis ammoniaci, æris vſti, ammoniaci ana drachmas 8. myrrhæ, aloes, galbani ana drachm.12. aluminis vſti, drachm.6. olei veteris vnc.10. aceti quantum ſufficit, quæ liquari poſſunt, ſiccis in mortario ſuperinfunduntur.*

d G. l. 2. catag. 5.

Sacrũ Vulcani. Sacrum Vulcani [e] ad vulnera cruenta fluentia, neruorum præciſiones, vetera vlcera depaſcentia, contuſa, putredinem, carbunculos, nigritiam, ad cicatricem difficilem, parotidas, perniones, abſceſſus, ſtrumas, ad extrahendum, ad ferarum ictus, ad omnes articulorum dolores, ad oculorum fluxiones, ad capitis dolorem: accipit autem *olei veteris vnc.16. argenti ſpumæ drachm.100. æruginis raſæ drachmas 8. ſquammæ drachmas 6. reſinæ pineæ drachmas 50. mannæ drachm.12. ammoniaci drachm.16. æris vſti drachm.8. diphrygis, gentianæ ana drachmas 6. aloes drachm.8. galbani drachmas 12. propoleos drachm.8. ceræ drachm.25. ariſtolochiæ, dictamni ana drachmas 10. argenti ſpumam & oleum in olla magna ſupra prunam incoquito, ita vt fere non inquinet, tum cacabum deponens æruginem & ſquammam indito, rurſus coquito, ne prorſus inquinet, tum remouens, reſinam, ammoniacum & cribrata iniicito, mouens, donec feruere deſinat, mox diphryges inſpergito, rurſus coquens, dum non inquinet, dein propolim immittens pauliſper ſines, cum depones, aloem, mannam, dictamnum, ariſtolochiam, gentianam iniicies, & abunde refrigeratis ſingula leuiſſime inſperges.* H

e Gal. l. 5. catag. c. 2.

Iceſium. Iceſium ad [f] vulnera & canum morſus, duritias diffundens, ad parotidas, condylomata & maligna vlcera, glutinat, attrahit, ſanat hydropem: accipit autem *argenti ſpumæ, bituminis, terræ ampelitis, ana drachmas 100. mannæ, propoleos ana drachmas 25. galbani drachm.12. ſciſſilis, terebinthinæ ana drachm.12. ſemis; iridis drachmas 6. olei omphacini vnc.48. mellis vnc.8. chalcythidis drachm.7. ſemis; gallæ omphacitidis drachm.6. myrrhæ drachm.6. argenti ſpuma, bitumen, ampelitis cum oleo incoquuntur, vbi ſemi cocta fuerint propolis, reſina, galbanum ex melle ſeparatim cocta miſcentur, poſtquam conſtiterint, reliqua adiiciantur, moueantur ſpatha ex tedæ ligno confecta.*

f Gal. lib. 5. catag. c. 2. & 3.

Empla-

A Emplaſtrum ex [a] ſalicibus prodeſt cruentis impoſitum, auriculis ſolutis, fiſtulis, carni flaccidæ atque humidæ, eryſipelati: accipit autem *myſios, chalcythidis, æruginis, ceruſſæ, gallæ, aluminis ſciſſi rotundi, cretæ ſutoriæ, ſeu melantheriæ ana vnc. 6. reſinæ pythinæ, picis, bituminis, foliorum ſalicis ana vnciam vnam; olei vnc. 10. calchanti, malicorii, ana vncias 6. aceti lib. quatuor; ſalices ex aceto incoquuntur, donec tertia aceti pars relicta ſit, deinde ærugini, ceruſſæ & cretæ ſutoriæ prius tritæ folia immittuntur, ſimulq; ad leuorem teruntur, deinde ſicca, leuigata rurſus exprimito, poſtea liquefacta ſuperfundito.*

Ex ſalicibus. [a] *Gal. l. 5. catag. c. 3.*

Aliud ex [b] ſalicibus Herodoti accipit *cretæ ſutoriæ, melantheriæ, gallæ acerbæ, aluminis ſciſſi rotundi ana vnc. 6. ceræ, bituminis, picis aridæ, foliorum ſalicis, pithynæ ana lib. 2. olei lib. 1. aceti ſextarii dimidium.*

Aliud. [b] *Ibidem.*

Viride [c] Alcimionis valet ad fiſtulas, nigritias, nomas, glutinat oſſa & ſtrumas diſcutit: accipit *galbani drachm. 16. æris vſti drachm. 8. ſquammæ drachm. 24. ceræ drachmas 50. ſeui caprini, vel vitulini drachm. 30. thuris, reſinæ, ammoniaci, terebinthinæ, nitri, ariſtolochiæ ana drachmas 25. bryoniæ, orcheos herbæ ana drachmæ 12. iridis aridæ drachm. quatuor, aloes drachm. 12. ſciſſilis drachm. 8. fellis taurini tantundem, olei vnc. 8. aceti tantundem, fiat emplaſtrum ſecundum artem.*

Viride Alcimionis. [c] *Ibid. c. 5.*

Cyzicenum [d] valet ad vulnera recentia & vetera depaſcentia, duritiam præſertim in mammis diſcutit, extrahit, detergit, implet, glutinat, cicatricem inducit, tollit cancroſas durities, abſceſſus mi- B tigat, phymata diſcutit, ganglia & contractiones diſſoluit, oſſa & lignorum fragmenta educit; cruſtas citra dolorem deiicit, ſtrumas diſſipat, cohibet hæmorrhoidas, prodeſt morbis veſicæ: accipit autem *thuris, myrrhæ, croci, iridis illyricæ, bdellii ana drachmas quatuor; ſquammæ drachm. 12. calcanthi, aluminis ſciſſi rotundi, ammoniaci, myſios, malicorii, ana drachm. quatuor, ariſtolochiæ, gallæ acerbæ ana vnciam vnam; chalcithidis drachm. quatuor; viſci quercini, opopanacis, æruginis raſæ, acaciæ, florum roſarum ana drachm. 8. terebinthinæ drachm. 50. opii drachm. 6. ceræ minas duas; ſeui vitulini purgati minam, vel drachm. 150. aceti minas duas; vini quod ſufficiat.*

Cyzicenum. [d] *Gal. l. 4. catag c. 13.*

Emplaſtrum [e] ex herbis facit ad carcinomata, putredines, ſtrumas ſuppurat, exprimit, lepras amouet, furunculos ſoluit, podagricis prodeſt, callum & duritiem emollit, cephalicum eſt, ſquammas tollit, oſſa educit, ad neruorum vulnera, ad nomas, detergit, implet cum roſaceo cerato duplo, cum myrtheo cicatricem inducit. Accipit *herbarum ex ſiccis locis maritimis, anagallidis cærulei, papaueris, ceratidis, marrubii, alterci foliorum tenerorum, ana drachm. 56. hæc in pilam coniecta teruntur, dum diſſoluantur; tum iniecta in mortarium terantur.*

Ex herbis. [e] *Gal. l. 4. catag. cap. 13 & lib. 6. catag. c. 2.*

In alio habentur *ſquammæ æris rubri drachm. 16. mannæ drachm. 8. reſinæ pithynæ ſiccæ drachm. 16. aloes totidem; ſiſſi aluminis drachmas quatuor; rotundi totidem, hæc in ſole leuigantur, vt ſordium craſſitudinem cum aceto habeant, dein herbæ mixtæ, donec probe coeant, teruntur, poſtea emplaſtrum fingito ex ceræ drachmis 100. olei veteris vnc. 14. ſecundum artem commiſceto.*

C Emplaſtrum ex [f] ſcilla, valet ad capitis fracturas, fiſtulas, nomas, excreſcentias, ora venarum aperta, vulnus dehiſcens, dilutum carnem gignit, cicatricem inducit. Accipit *ſcillæ, ariſtolochiæ rotundæ ana drachm. 30. iridis tantundem; pythinæ ſiccæ tantundem; ammoniaci, myrrhæ, ſtyracis, ſquammæ æris rubri ana drachm. 15. ſcillæ toſtæ drachm. 108. aceto acerrimo diebus quinquaginta terito, quando caniculæ ſydus oritur, ſquamma primum & ſtyrax paulatim ex vtroq;, deinde gutta ammoniaci, & æs, & ſcilla iniiciuntur, vt elaborentur, paulo poſt reſina, inde myrrha, cum læuia facta fuerint. reliqua ſicca miſcentur, expletis autem diebus eiuſmodi ceratum facito addens ceræ drachm. 240. terebinthinæ drachm. 30. olei ſextarios duos, & ſemis; galbani drachm. 30. picis liquidæ tantundem; poſtremo galbanum indito, deinde vbi refrigeraueris, curioſe excipito.*

Ex ſcylla. [f] *G. l. 6. catag. c. 2.*

Anicetum [g] extrahit, detergit, glutinat, dilutum laſſitudinem tollit & prodeſt partibus extremis, prodeſt fiſtulis, fractutis, vulneribus, contuſionibus, putredini, cicatricem inducit, valet ad morſus ferarum. Accipit *ſquammæ æris drachmas 58. pyretri, ſtaphidis agriæ, cocci gnidii, ſinapis, ſeminis cachryos, ſtercoris palumbini, ariſtolochiæ tenuis, æruginis, cyperi, erucæ, ſeminis cumini ana drachmas 16. nitri, ſalis ammoniaci ana drachmas 32. lauri baccarum, mannæ thuris. Iridis ana drachm. 120. aceti acris ſextarios 16. decocti caricarum cyathos quatuor ſemis; tuſa, cribrataq; omnia ſimul cum aceto ad leuorem teruntur ſub æſtu caniculæ, vbi ſiccum & viride medicamentum euaſerit, ficuum decoctio adiicitur, & ſimul emollita tolluntur, & in olla æris rubri reponuntur. Decoctum caricarum ita habet; caricarum pinguium lib. v. aquæ ſextarios ſex, coquuntur, donec ſextarii duo relicti fuerint.*

Anicetum. [g] *Ibidem.*

D Serapionis [h] quod nonnulli Ægyptium vocant, facit ad omne vulnus, cui innitendum omni deſperatione abiecta, valet ad punctus, aculeos, parotidas, perforationem, phymata, tollit omnem duritiem, iuuat epynictidas, articulorum epiphoram, aurium contuſiones, ſanat vlcera vetuſta, & quæ craſſas oras obtinent. Accipit, *olei veteris heminas* 3. hoc eſt, *lib. 2. argenti ſpumæ drachm. 200. ammoniaci drachm. 168. reſinæ colophoniæ, pithynæ ana drachmas 68. ceræ drachmas 168. galbani drachmas 20. æruginis drachmas 50. myrrhæ drachmas quatuor; argenti ſpuma coquitur ex oleo, donec mediocriter coiuiſſe videatur, deinde olla ab igne depoſita gutta ammoniaci immittitur; poſtea reſina, poſtremo cera, vbi ſingula curioſe liquefacta fuerint, ne adurantur, olla ab igne ſublata galbanum aſpergitur & ærugo, iterum ſuper ignem ponitur, coquiturq;, donec melinum fiat, & iuſtam craſſitudinem obtineat, poſtremo ſublato myrrha adiicitur, ac vbi moueris defundito, pelleque excipiens reponito.*

Ægyptium ſerapionis. [h] *G. l. 6. catag. c. 4.*

Ægyptium [i] Andromachi prodeſt cruentis vulneribus, ad neruos & muſculos præciſos, punctos, contuſiones, attritus, fracturas, collyrium pro lippitudine, ad dolorem capitis; accipit *argenti ſpumæ, ceræ ana drachmas 144. ammoniaci drachmas 62. terebinthinæ drachmas 36. lanæ ſuccidæ combuſtæ drachmas 8. ſquammæ æris, ſtomomatis, thuris, ariſtolochiæ rotundæ ana drachm. 8. ricini heminas tres; componitur ſecundum artem emplaſtrum valens ad prædicta.*

Andromachi. [i] *G. l. 6. catag. c. 8.*

Sparadrappum iuniorum prodeſt vlceribus crurum ac brachiorum etiam mali moris ac virulentis, quæque vix aliis præſidiis ſanati queunt; accipit *olei myrthini, olei roſati omphacini ana vnc. 2*

Sparadrappum.

vnguenti populeonis vnc. 2. ſemis; pinguedinis vitulinæ, pinguedinis vaccinæ ana lib. ſemis; axungiæ ſuillæ vnc. 5. foliorum plantaginis, ſolatri, matriſyluæ ana Manip. duos; ſucci granatorum vnc. 8. ſtirpes contunduntur ac cum cæteris miſceantur, ſinanturq; ita mixta per diem naturalem, deinde bulliant, donec vinum granatorum abſumatur, poſtea colentur, colaturæ addantur vtriuſq; lythargyri ana vnc. tres; minii drach. 10. boli armeni, terræ ſigillatæ ana drachm. 6. bulliant iterum ac ſpatha lignea agitentur, & cum cera alba q. ſ. fiat ſparadrappum nigrum, addendo in fine coctionis caphuræ drachmas duas, terebinthinæ vnc. 3. ſem. E

Aliud ad eadem plurimum conducens, ad quæ antedictum, Accipit *vnguenti populeonis vnc. 6. vnguenti roſati, ſeu refrigerantis Galeni vnc. tres, olei roſati libram 1. ſem. axungiæ vitulinæ vnc. 8. axungiæ ſuillæ vnc. 2. ſem. ſucci plantaginis, ſucci ſolatri ana vnc. tres; bulliant omnia, dum ſucci abſumantur, mox colentur, colaturæ addantur ceruſſæ vnc. 6. vtriuſq; lythargyri ana vnc. quatuor; minii, terræ ſigillatæ drachmas 12. iterum bulliant, donec nigrum euadat, in fine addantur ceræ albæ quantum ſufficit, caphuræ contritæ drachm. 1. fit emplaſtrum ſecundum artem.*

Cordiale. Emplaſtra certis partibus opem ferentia, puta cordi, ventriculo, vtero, hepati, lieni, renibus, ex iis medicamentis ſimplicioribus componuntur, quæ certas eiuſmodi partes reſpiciunt, quemadmodum cordiale, quod appellant, quod accipit; *vtriuſq; been ana drachmam vnam ſemis; doronicorum, oſſium cordis cerui, fragmentorum iacinthi, ſmaragdi, ſapphyri ana drachm. 1. margaritarum drachm. 2. foliorum auri numero 20. caphuræ ſcrup. 1. moſchi, ambræ ana grana 12. ceræ albæ quod ſatis eſt, terantur terenda ac fiat emplaſtrum cordi ſuper dandum*, quod vi talem facultatem in eo labentem confirmat. F

Stomaticū. Emplaſtrum ſtomaticum accipit *pulueris roſarum rubrarum, abſynthii, menthæ, ana drachm. 2. maſticis drachmam vnam; caryophyllorum, macis, ſandalorum alborum ana drachm. ſemis; myrthillorum drachm. 3. bulliant omnia ex vino rubro generoſo ad vini conſumptionem, poſtmodum omnia in vmbra ſiccentur, ac terantur & cera alba quod ſatis eſt excipiantur.* Confirmat ventriculum, auget coctionem atque appetentiam.

Pro renibus abortũ prohibens. Emplaſtrum pro renibus, quos admodum roborat, ita, vt prohibeat, ne fœminæ vtero gerentes tam facile abortiant, accipit *corallorum rubrorum, alborum, terræ ſigillatæ, terræ armenæ, trochiſcorum charabis, galliæ elephanginæ, maſticis, ſandalorum rubrorum, ſandalorum alborum, citrinorum, nucum cupreſſi, abſynthii, roſarum, balauſtiorum; ſumach, acaciæ, hypocyſthidis, ana drachmam vnam; ſerici vſti drach. duas; ladani vnc. 1. picis naualis vnc. 3. terebinthinæ vnciam 1. ſemis; olei myrthini q. ſ. fit ex omnibus emplaſtrum ſecundum artem*, quod renibus ſuperdatur.

Aliud. Aliud eiuſdem facultatis cum antecedente, accipit *olei myrthini, olei citoniorum ablutorum cum aqua plantaginis ſeu decocto radicum biſtortæ ana vnc. quatuor; ceræ rubræ vnc. tres; acaciæ, hypociſthidis, ſanguinis draconis, boli armeni ana drachmam ſemis; gallarum, balauſtiorum, maſticis, coralli rubri, radicum biſtortæ, gallarum ana drachmas tres; ceruſſæ vnciam vnam; terebinthinæ lotæ cum ſucco burſæ paſtoris drachmas quatuor; fiat emplaſtrum decoquendo in oleo ceruſſam; poſtea addendo terebinthinam ac reliqua ſecundum artem.* G

Hepaticum & ſpleneticum. Emplaſtrum ad duritiem & dolorem iecoris ac ſplenis, accipit *lythargyri, auri exquiſite triti vnc. 4. nutriantur oleo chamomillæ in mortario, deinde coquantur ſemper mouendo, donec inſpiſſentur, poſtea addantur ammoniaci, bdellii diſſolutorum in vino, liquefactorum ac colatorum ana vnc. ſem. ceræ vnc. v. terebinthinæ vnc. 4. iridis vnc. 1. malaxentur manibus inunctis oleo liliorum, fiat emplaſtrum.*

Spleneticum. Aliud ad duritiem lienis, accipit *ammoniaci drachm. 6. bdellii drachmas tres, diſſoluantur in aceto ſcyllitico, quibus poſtea addantur tamaricis drachm. ſem. ſcolopendriæ, ſeminis anethi, agni caſti ana ſcrup. 2. ſeminis plantaginis drachm. ſemis; ceræ albæ drachm. 2. reſinæ q. ſ. fiat emplaſtrum.*

Vterinum. Emplaſtrum pro vtero. Accipit *galbani optimi vnciam 1. bdellii drachmas 2. matricariæ in tenuem puluerem conuerſæ drachm. 1. ſem. myrrhæ ſcrup. ſem. galbanum in aceto diſſoluatur ac coletur, deinde cætera adiiciantur.*

Aliud. Aliud longe validius antedicto accipit *radicum biſtortæ lib. 1. nucis muſchatæ, ligni aloes, ſandali citrini, berberis, antheræ; cinnamomi ana vnc. 1. caryophyllorum, ſchænanthi, florum chamæmeli ana vnc. ſem. thuris, maſticis, alyptæ moſchatæ, galliæ moſchatæ, ſtyracis calamitæ, ſtyracis rubræ ana drachm. 3. moſchi drachm. S. ceræ lib. 1. ſem. terebinthinæ lib. S. ladani lib. 2. picis naualis lib. 1. fiat emplaſtrum ſecundum artem.* H

Ceroneum. Emplaſtrum ceroneum accipit *picis naualis colatæ, ceræ ana vnc. 1. ſemis; ſagapeni vnc. 2. ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci ana vnc. 1. S. aloes, thuris, myrrhæ ana vnc. 1. opopanacis, ſtyracis calamitæ, galbani, maſticis, aluminis, fœnugræci ana drachm. 6. fæcis, ſtyracis liquidæ, bdellii ana drachm. 3. lythargyrii drachm. 1. ſem. gummæ aliquantulum tuſæ cum vino temperentur, deinde ad dimidiam vini conſumptionem bulliant, & vaſe ſtanneo poſito ſuper ignem cum bullire inceperint, addatur pix naualis bene colata, ac ſæpius cum ſpatha agitetur, donec liquefiat; dein addatur cera, ac colophonia, tum ſtyrax cum piſtillo calido trita fruſtatim imponatur, poſtea maſtiche & galbanum, deinde myrrha cum bdellio, & interuallo facto ponatur terebinthina & deinceps alumen & lythargyrum, poſtremo fœnugræcum, & cum decoctum fuerit, fundatur ſuper aquam tepidam, & ab aqua extracto manibus exprimatur, donec tota aqua inde exeat, deinde puluis aloes ſuper marmor inunctum cum oleo laurino malaxetur: poſtremum croco pulverizato & inunctis manibus cum eodem oleo laurino magdaleones formentur.* Valet ad dolorem vteri ac matricis ex cauſa frigida ortum; veluti & ad omnem dolorem ſpatularum ac pectoris ex eadem cauſa frigida enatum, frigidos ac concretos humores reſoluit, ſplenem emollit induratum, valetque ad hydropem ex frigida hepatis intemperie profectum.

Ex ſtyrace. Emplaſtrum ex ſtyrace accipit *ſtyracis liquidæ vnc. 4. ceræ flauæ vnc. 2. thuris, myrrhæ ana vnc. 1. fiat emplaſtrum ſecundum artem.* Valet ad emolliendas durities, ac potiſſimum duriora tubercula, quæ ex morbo gallico ortum duxerint.

De emmo-

A

De emmotis ſeu vnguentis. Cap. VII.

EX emplaſtris dilutis fiunt medicamenta illa, quæ Emmota græce dicuntur, hoc eſt, quæ linamentis [a] carptis excipiuntur, nam μότος, græce linamentum ſignificat, quæ internis vlceribus, ac ſinibus melius aptantur, quam emplaſtra; melius item corporibus mollibus & partibus inflammatis. Ex emplaſtris ergo dilutis cerato, aut oleo, aut vino fiunt emmota, adeo vt eadem ſit vis emmoti & emplaſtri, & ad eumdem vſum accommodetur; vbique emmotum leuius eſt; diluitur autem ex vino ad repellendum; ex cerato, vel oleo ad leniendum; ex oleo autem compoſito, vt roſaceo, myrthino, irino ad varios vſus: id enim eligimus, quod ad rem propoſitam magis accommodetur. Sed fiunt etiam emmota per ſe molliora & non amplius ex emplaſtris dilutis; eiuſmodi compoſitiones ſunt vnguenta recentiorum ad varios vſus, vt ad glutinandum, repellendum, refrigerandum, ad diſcutiendum, ad extrahendum, ad ſiccandum, detergendum & carnem generandam, ad leniendum, molliendum, pus mouendum, ad purgandum, aliaque eiuſmodi opera præſtanda, quorum exempla mox ſubiicientur, ſumpto exordio ab iis, quæ glutinant.

[a] G. l. 2. catag. c. 2.

Aureum itaq; vnguentum ad vulnera glutinanda accipit *ceræ citrinæ vnc. 6. olei lib. 2. S. terebinthinæ vnc. 2. reſinæ, colophoniæ, ana vnc. 1. S. thuris, maſticis, ana vnc. 1. croci drach. 1. confice ſecundum artem.*

Vnguenta glutinantia aureum.

B Potabile vnguentum accipit *butyri recentis ſine ſale lib. 3. rubeæ tinctorum, caſtorii, ſpermatis ceti, tormentillæ, ana vnc. 1. bulliant ſimul in vino odorato, dum vinum conſumatur, ac fiat vnguentum ſecundum artem*, quod datur ad conſolidandum caſum ex alto.

Potabile.

Vnguentum fuſcum Nicolai, quod valet ad glutinandum, accipit *olei lib. 1. S. ceræ nouæ vnc. 4. picis græcæ, picis nigræ, ana vnc. 2. maſticis, galbani, thuris, ana vnc. 1. ſagapeni vnc. 2. terebinthinæ vnc. 1. fiat vnguentum.*

Fuſcum.

Aliud glutinans accipit *olei antiqui lib. 1. ſucci ſyderitis, ſucci narciſſi, ana drachm. 3. florum hyperici vnc. 4. gummi elemi vnc. v. maſticis, ſanguinis draconis, aloes, ana vnc. 2. blattæ byſantiæ vnc. S. coquatur diu oleum per ſe, deinde ſucci addantur, demum hyperici flores ponantur in vaſe vitreo obturato & ſoli exponantur per dies decem, vndecima die addantur pulueres & agitentur, prius autem colari debent & flores auferri, rurſus ſoli exponantur per 10. dies, ac ſerua ad vſum.*

Aliud glutinans accipit *ſucci herbæ pæti,* (quam etiam Nicotiam, & piperinam vocant) *lib 1. ceræ nouæ, picis, reſinæ, olei communis, ana vnc. 3. coquantur omnia ſimul, dum ſuccus ſit abſumptus, deinde adde terebinthinæ venetæ vnc. 3. cola per linteum, ac ſerua in pyxide.*

Aliud glutinans, ac leniens, quod album caphuratũ dicitur, accipit *olei roſati lib. 1. ceræ albæ vnc. 4. ceruſſæ lib. 1. albi ouorum nu. 6. caphuræ diſſolutæ cum aqua roſarum dr. 2. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Album caphuratum.

Aliud ſimiliter, quod rubrum caphuratum dicitur, accipit *olei roſati lib. 1. Sem. lythargyri vnc. 2.*
C *minii vnc. 3. ceruſſæ vnc. 1. S. tutiæ, caphuræ, ana drachm. 3. ceræ vnc. 1. fiat vnguentum in pila plumbea cum piſtillo plumbeo.*

Rubrũ caphuratum.

Aliud ex minio accipit *minii in tenuiſſimum puluerem redacti, olei roſacei, olei myrthini, ana vnc. 2. ceræ albæ vnc. S. coquito lento igne, fiat vnguentum.*

Ex minio.

Ex minio aliud caphuratum accipit *minii vnc. 3. lythargyri vnc. 2. ceruſſæ vnc. 1. S. tutiæ, caphuræ ana vnc. 3. olei roſati lib. 1. S. ceræ albæ vnc. 2. ceram in oleo liquato lento igne, poſt in pila plumbea paulatim reliqua adiicito in tenuem puluerem redacta.*

Ex minio caphuratũ.

Aliud ex lythargyro accipit *lythargyri vnc. 1. ceruſſæ vnc. S. aceti vnc. 1. olei roſati q. ſ. fiat vnguentum vel lento igne, vel ex mortario plumbeo.*

Ex lythargyro.

Aliud ex lythargyro accipit *lythargyri, aceti acris, ana vnc. 3. olei antiqui vnc. 6. lythargyrum in tenuiſſimum puluerem redigatur, deinde oleum atq; acetum adiiciantur aſſidue agitando, dum iuſtam craſſitudinem acquirat.*

Aliud.

Vnguenta repellentia ſunt veluti vnguentum ex ſemperuiuio, accipit autem *olei violati, olei roſati, ana vnc. 1. pinguedinis anſerinæ drachm. 6. ſucci ſemperuiui vnc. 3. bulliant omnia, dum ſuccus abſumatur, poſtmodum adiiciatur croci ſcru. 1. & fiat vnguentum ſecundum artem.* Maxime prodeſt ſuperdatum inflammationi & eryſipelati.

Vnguenta repellentia. Ex ſemperviuo.

Aliud defenſiuum nuncupatum accipit *boli armeni, terræ ſigillatæ, ſanguinis draconis, ana vnc. 1. olei roſacei vnc. 6. ceræ vnc. 1. Sem. aceti vnc. 4. coquatur oleum & cera cum aceto, dum acetum abſumatur,*
D *& cum frigeſcit, addantur pulueres.*

Defenſiuũ.

Vnguentum ſandalinum accipit *roſarum rubearum vnc. 1. S. ſandalorum rubeorum vnc. 1. drach. 2. ſandalorum citrinorum, alborum, ana drach. 6. boli armeni drach. 7. ſpodii vnc. S. caphuræ drachm. 2. ceræ albæ vnc. 3. drach. 6. olei roſati lib. 1. liqueſiat cera ex oleo eloto in aqua frigida, deinde addantur cætera puluerizata, fiat vnguentum.*

Sandalinũ.

Vnguentum Comitiſſæ Guglielmi Varignanæ aſtringit, ac ſiſtit fluxum, accipit autem *corticum mediorum caſtanearum, corticum mediorum glandium, corticis medii quercus arboris, myrthillorum, caudæ equinæ, gallarum, corticum fabarum, acinorum vuarum, ſorbarum immaturarum, ac ſiccarum, meſpilorum immaturorum ſiccorum, foliorum pruni ſylueſtris, radicum chelidoniæ ana vnc. 1. Sem. contundantur aliquantulum & concoquatur in aquæ plantaginis lib. 8. donec altera pars conſumpta fuerit, deinde in colatura lauentur ſequentia nouem vicibus, ſemper recentem aquam decoctionis affundendo, quotieſcunq; laueris, R. ceræ nouæ vnc. 8. olei myrthillorum, olei maſticini ana lib. 1. Sem. poſtea inſperge ſequentium rerum tenuiſſimum puluerem, R. corticis medii caſtanearum, glandium quercus, gallarum, ana vnc. 1. cineris oſſium cruris bubuli, myrthillorum, acinorum vuarum, ſorborum ſiccorum ana vnc. S. trochiſcorum de charabe vnc. 2. confice vnguentum ſecundum artem.*

Comitiſſæ.

Vnguentum contra gonorrheam accipit *olei roſacei omphacini, olei myrthini, olei melini ana vnc. 2. Sem. plumbi vſti, ceruſſæ, lapidis hæmathitis elotorum cum aqua lactucæ ana vnc. 1. amyli vnc. 1. Sem.*

Contra gonorrheam.

florum

*florum ſalicis, nenupharis ana drachm. v. caphuræ drachm. 2. ex omnibus fit vnguentum in mortario plum-
beo cum ſucco plantaginis q. ſ.* quo actu frigido tenes, perineum ac priapus inunguntur. E

Roſatum. Roſatum aduerſus intemperiem calidam, inflammationem, eryſipelas, accipit *axungiam ſuillam
recentem, lauetur primo in aqua calida, tum in frigida, deinde teratur cum ea roſarum rubearum æquale
pondus, demittantur marceſcere per dies ſeptem, poſtea leniter coquantur, ac percolentur, & rurſus tantun-
dem roſarum rubearum teratur & demittatur per alios dies ſeptem marceſcere, atq; affundantur ſucci roſa-
rum pars dimidia, olei amygdalini partes ſex, & rurſus coquantur cum facilitate dum ſucci euaneſcant;
quod ſi parum opii in aqua roſarum colliquatum inter concoquendum inticitur, fit efficacius.*

Violatum. Vnguentum violatum fit, vt roſatum, idemque cum eo pollet, præterea pleuritidi & thoracis
inflammationi prodeſt.

Populeon. Populeon Nicolai refrigerat ac ſomnum facit, accipit autem *oculorum populi albi recentium
lib. 1. Sem. axungiæ ſuillæ lib. 3. oculi populi contundantur & macerentur in axungia, donec ſequentes herbæ
colligantur in æſtate R. foliorum papaueris agreſtis, foliorum mandragoræ, ſummitatum rubi tenerrimarum,
foliorum hyoſcyami, ſolani, vermicularis, lactucæ, ſemperuiuii, bardanæ, violariæ, vmbilici veneris, ſummi-
tatum prunorum teneriorum ana vnc. 3. herbæ contundantur & miſceantur oculis populi & axungiæ, &
demittantur per dies decem, deinde coquantur ſupra lentum ignem in vini odorati ſufficienti qantitate, do-
nec vinum conſumatur, poſtea colentur, exprimantur, & expreſſum vnguentum reponatur.*

Somniferū. Vnguentum ſomniferum accipit *olei papaueris, olei nymphææ ana vnc. Semis; opii, caſſiæ ligneæ,* F
croci ana ſcrupul. 1. miſceantur omnia ſimul ac fiat vnguentum ſecundum artem.

Pro aduſtis. Vnguentum pro aduſtis prohibens inflammationem ac ſine morſu ſiccans, accipit *olei roſacei
vnc. 8. olei ex ouis vnc. 2. nitri albi puluerizati vnc. 2. ceræ albæ vnc. 1. S. corticis medii ſambuci M. 1. fiat
lento igne vnguentum ſecundum artem.*

Aliud. Aliud pro aduſtis accipit *foliorum hederæ, baccarum hederæ ana partes æquales, contunde & ex-
trahe ſucci lib. 1. olei communis lib. 1. ceræ, quantum ſufficit, fiat vnguentum ſecundum artem.*

Aliud. Aliud pro aduſtis accipit *corticis medii ſambuci lib. 1. olei communis ſæpius cum vino albo loti lib. 3.
bulliant ambo ſimul, donec cortex tabefiat, poſtmodum exprimantur ac colentur, colaturæ adde ceræ nouæ,
ſucci foliorum, ſeu teneriorum ramorum ſambuci ana vnc. quatuor iterum bulliant, donec ſuccus abſuma-
tur, ac colentur, colaturæ demum adde vernicis liquidæ vnc. 1. thuris tenuiſſime contriti vnc. quatuor, albo-
rum ouorum agitatorum numero 2. fit vnguentum ſecundum artem.*

Ex calce. Vnguentum ex calce valet ad combuſtiones: accipit *calcis extinctæ vnc. 3. olei lib. 1. ceræ vnc. 3.
calx ſingulis diebus abluitur & ſubſidere permittitur, aqua diebus decem ſpongia ſeu filtro exprimitur, de-
inde calx aqua roſacea lauatur ac ſiccatur, poſtea finitur; vbi cera ex oleo liquefacta ab igneq; ſublata fue-
rit & iam concreſcere incipit, eadem tenuiſſime trita admiſcetur ac reponitur.*

Papaueris. Vnguentum papaueris dolores à cauſa calida mitigat: fit *ex capitibus papaueris,* vt violatum ex G
violis, roſatum ex roſis.

Plumbi. Vnguentum plumbi accipit *plumbi vſti, lythargyri ana vnc. v. ceruſſæ, antimonii ana vnc. 2. olei ro-
ſati lib. 2. ceræ albæ vnc. 8. addunt alii terebinthinæ lotæ ex aqua plantaginis vnc. quatuor; liquatis liquan-
dis, pulueres tenuiſſimi paulatim adduntur aſſidue agitando in mortario plumbeo, fit vnguentum* refrige-
rans, conſtringens, emolliens ac conſolidans & ſanans vlcera difficilia curatu.

Calefacien-tia & diſcu-tientia. Calefacientia & diſcutientia ſunt etiam complura recentiorum vnguenta, veluti Agrippæ, quod
accipit *rad cum bryoniæ lib. duas; radicum cucumeris agreſtis lib. 1. ſcyllæ lib. Sem. ireos vnc. tres; radicum
filicis, radicum ebuli, tribulorum aquaticorum ana vnc. duas: ceræ albiſſimæ vnc. xv. olei albiſſimi lib. qua-*
Agrippæ. *tuor: radices iſtæ recentes incisæ & contuſæ macerentur in oleo per dies octo, deinde coquantur, poſtea expri-
mantur, & in colato oleo, & expreſſo reſoluantur, & fiat vnguentum ſecundum artem.* diſcutit œdemata,
ſuccurrit hydropi, ſanat affectus neruorum, vrinam mouet, illitum ventri aluum ſubducit, vtile etiam
eſt dolori renum.

Aregon. Aregon Nicolai prodeſt frigidis affectibus, conuulſionibus, reſolutionibus, dolori colico, re-
numque, atque articulorum dolori; accipit autem *roris marini, maioranæ, radicis Iari, hoc eſt, veræ
ſerpentariæ, ſerpilli, rutæ, radicum cucumeris agreſtis, ana vnc. 4. Sem. florum lauri, ſaluiæ, ſabinæ, ana
vnc. 3. pulicariæ maioris, ac minoris, ana vnc. 4. radicum bryoniæ vnc. 3. laureolæ vnc. 9. foliorum cucume-
ris agreſtis vnc. 3. calamenthi, vnc. 3. maſticis, olibani, ana drachm. 7. pyretri, euphorbii, piperis, zinziberis,* H
*ana vnc. 1. adipis vrſini, olei laurini, ana vnc. 3. olei moſcellini vnc. S. olei communis lib. v. petrolei clari vnc.
1. butyri recentis quod ſatis eſt. Herbæ & radices Maio menſe collectæ in oleo macerentur diebus ſeptem,
deinde coquantur & colentur, colato oleo adiice reliqua atq; adde ceræ lib. 1. vnc. 3. fiat vnguentum ſecun-
dum artem.*

Martiatū. Martiatum Nicolai, ſuccurrit frigidis affectibus, reſolutioni, conuulſioni, coxendico dolori,
nephritico, tumores reprimit, duritiem emollit, liuoremque cutis emendat; accipit autem *ceræ albæ
lib. 2. olei lib. 8. roſmarini, foliorum lauri, ana vnc. 8. rutæ vnc. 7. foliorum tamariſci vnc. 6. maioranæ, ebu-
li, ſabinæ, balſamitæ, ſaluiæ, ocymi, polii, calaminthæ, arthemiſiæ, enulæ, betonicæ, brancæ vrſinæ, herbulæ
venti, id eſt, parietariæ, pimpinellæ, agrimoniæ, abſynthii, herbæ paralyſis, herbæ Sanctæ Mariæ, ſummita-
tum ſambuci, herbæ craſſulæ, millefolii, ſemperuiuii, chamædryos, centaurii, centum neruiæ, fragulæ, orobi,
quinq; folii, ana vnc. 4. Sem. radicum Hybiſci, cymini, myrrhæ, ana vnc. 3. fœnugræci vnc. 1. Sem. butyri vnc.
1. drachmas duas, vrticæ, violarum, papaueris nigri, menthæ ſaracenicæ, menthæ criſpæ, lapatioli, polytrici,
carduncelli, matris ſyluæ, maturellæ, herbæ muſcatæ, alleluiæ, linguæ ceruinæ caiſpulæ, camphuratæ, ſtyracis
calamithæ, medullæ ceruinæ, ana vnciam Sem. adipis vrſinæ, adipis gallinaceæ, maſticis, thuris, ana vnc. 1.
olei nardini vnc. 2. herbæ omnes Maio menſe colligantur & inciſæ macerentur in vino odorato per dies ſe-
ptem, octauo deinde die coquantur, donec fere conſumatur vinum, colaturæ expreſſæ adde oleum & coque,
donec penitus vini reliquiæ abſumantur, mox adde ceram & reliqua ſecundum artem.*

Vnguen-

Phylagrios.

A Vnguentum Phylagrios ſpaſmum, ac paralyſim iuuat, accipit *ceræ vnc.3. œſipi, ſucci rutæ agreſtis, ana vnc. 2. euphorbii, piperis, ammoniaci, croci, thuris, caſtorei, terebinthinæ, opoponacis, ana drachm. 2. ſtyracis, myrrhæ, ana drachm. Sem. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Ex bdellio.

Vnguentum ex bdellio, valet ad affectus frigidos, vt epilepſiam, paralyſim, ſpaſmum, ſcyrrhum; accipit autem *bdellii drachm. 6. euphorbii, ſagapeni ana drachm. 4. caſtorei drachm. 3. ceræ drachm. 15. olei leucoei lutei drachm. x. bdellium & ſagapenum diſſoluantur aqua rutæ agreſtis, cætera cum aqua calida diſſoluantur, & fiat vnguentum.*

Aliud.

Aliud, quod ſimiliter emollit ac digerit ad eoſdem affectus valens, accipit *caſtorei drachm. 2. pyretri, euphorbii, ſtaphydis agriæ, zinziberis, ſinapis ana vnc. Sem. radicum aſphodeli, rutæ agreſtis ana vnc. 4. cum ſuccis omnia vniantur, deinde coquantur cum ceræ vnc. 5. olei roſati vnc. 20. ad ſuccorum conſumptionem, coletur, reponatur.*

Ex Arthanita minus.

Vnguentum ex Arthanita minus, valet ad abſumendam aquam intercutem, ſpleniſque tumores etiam ſcyrrhoſos diſſoluit, ac ſtrumas: accipit autem *ſucci arthanitæ, id eſt, cyclaminis, ſucci glutinoſi ex radice filicis extracti, ſucci ebuli, ana vnc. 9. ſucci ſummitatum tamaricis, ana vnc. 2. œſypi humidæ vnc. v. olei irini lib. 2. bdellii, ammoniaci, ana vnc. 1. Sem. aceti quantum ſufficit ad ammoniacum diſſoluendum, ceræ citrinæ vnc. 6. corticum radicum capparis vnc. 1. Sem. ſpicæ drachm. 3. confice vnguentum ſecundum* B *artem.*

Maius.

Vnguentum ex arthanita maius illitum ſtomacho vomitu purgat, hypogaſtrio autem inunctum aluum deiicit, ob id hydropicos mire iuuat, feroſum excrementum large euacuando, vermes quoque necat & educit; accipit autem *ſucci cyclaminis lib. 3. ſucci cucumeris agreſtis lib. j. olei irini lib. 2. butyri lib. j. pulpæ colocynthidis vnc. 4. polypodii vnc. 6. euphorbii vnc. Sem. terenda terantur & macerentur ſuccis & oleis dies octo in vaſe vitreo, poſt ſemel ferueſiant in duplici vaſe, ac colentur, colaturæ addantur ſagapeni drachm. 7. Sem. myrrhæ drachm. 3. diſſoluantur hæc aceto & coquantur in prædicta colatura, ad ſuccorum conſumptionem; deinde adde ceræ vnc. v. fellis taurini vnc. 7. S. ferueſcant ſimul, donec cera liqueſcat, tunc inſperge paulatim ſubſequentium medicamentorum puluerem, ſcammonii, aloes, colocynthidis mezerei, turbith, ana drachm. 7. S. ſalis gemmæ drachm. 4. Sem. euphorbii, piperis longi, zinziberis, chamameli, ana drachm. 3. miſce & fiat vnguentum ſecundum artem.*

Regis Agrippa.

Huius vnguenti vires imitatur admodum illud, quod ab Agrippa Rege nomen inuenit, quod ita paratur. Accipe *radicum bryoniæ lib. 2. radicum cucumeris aſinini lib. j. Scyllæ lib. 5. Ireos vnc. 4. radicum filicis, radicum ebuli, tribulorum aquaticorum, ana vnc. 2. ceræ albæ vnc. 15. rad. recentes inciſæ & contuſæ macerentur in oleo per dies octo, dein coquantur & exprimantur & in liquore percolato diſſoluatur cera ac fiat vnguentum* adhibendum vt prædictum.

Detergentia Pſoricum.

C Detergentia recentiorum vnguenta ſunt veluti pſoricum, quod valet ad pſoram, hoc eſt, ſcabiem, valet & ad impetiginem ac cutis aſperitatem; accipit *ceruſſæ, lythargyrii, pſorici, aloes, croci, cadmiæ argentariæ, hydrargyri extincti ſucco limonis ana partes æquales, cum oleo rododendri & aceto, q. ſ. fiat vnguentum.*

Pſoricum compoſitum.

Pſoricum compoſitum ad ſcabiem, fiſtulas, cancros, lepram, carnis putridæ incrementum, *accipit hydrargyri albi, calchanthi ana vnc. j. æruginis vnc Sem. terantur die vno in ſole æſtiuo cum aceto acerrimo, paulatim ipſum affundendo, deinde in vaſe vitreo probe obſtructo condatur ſub fimo diebus quadraginta.*

Aliud ad ſcabiem.

Pſoricum aliud ad ſcabiem accipit *ſtyracis liquidæ, terebinthinæ elotæ, butyri eloti ana vnc. 2. ſucci limonis vnc. 1. S. ellebori nigri puluerizati vnc. 1. ſalis vnc. 2. miſce ac fiat vnguentum in mortario plumbeo.*

Aliud.

Pſoricum aliud ad ſcabiem accipit *olei communis lib. 3. terebinthinæ lib. 4. Sem. butyri recentis lib. 2. ceruſſæ, lythargyri ana vnc. x. ſublimati vnc. 3. ceræ albæ lib. 1. liquentur liquanda, dein cæteris contritis adiectis fiat vnguentum.*

Aliud.

Pſoricum aliud *℞. olei communis, butyri ana lib. 2. ſublimati, ſalis ana vnc. 6. terebinthinæ lib. 1. ceruſſæ tantundem; ſtyracis liquidæ vnc. 4. ceræ albæ vnc. 7. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Aliud.

Pſoricum aliud *℞. ſulphuris ignem non experti vnc. 2. baccarum lauri, ſalis, ana vnc. 1. ireos vnc. Sem. terantur hæc omnia, ac bulliant incluſa in ſacculo lineo tenuiſſimo poſito in olla, vbi olei communis, ſeu roſacei libra ſit repoſita, deinde exprimatur ſacculus & addita cera q. ſ. fiat vnguentum.*

Aliud ad vlcera antiqua epulotica.

Aliud vnguentum ſanans vlcera antiqua diſepulotica, accipit *aloes, myrrhæ, ana partes æquales,* D *tere cum ſucco abſynthii, chelidonii, ac plantaginis ad mellis conſiſtentiam, ex linamento adhibe.*

Ægyptiacũ.

Ægyptiacum vnguentum magnum ſanat vlcera antiqua, tergit fiſtuloſa, carne mortua, & putredine expurgat; accipit *æruginis aureos v. mellis aureos 14. aceti acerrimi aureos 7. coq. igni ad iuſtam craſſitudinem.* Addunt aliqui *thuris maſculi triti aureos 2. Sem. fiat vnguentum.*

Apoſtolicũ.

Apoſtolicum Auicennæ ad vulnera & vlcera difficilia, & fiſtulas, conſumit carnem mortuam & conſumptam reſtaurat, duram mollit, & plagam ſanat; accipit autem *terebinthinæ, & ceræ albæ, reſinæ, ammoniaci ana drach. 14. ariſtolochiæ longæ, thuris maſculi, bdellii, ana drach. 6. myrrhæ, galbani ana drach. 4. opopanacis, floris æris ana drach. 2. lythargyri drach. ix. olei lib. 2. æſtate, hyeme lib. 3. aceti quantum ſatis eſt ad ammoniacum, galbanum & opopanacum diſſoluenda, confice vnguentum ſecundum artem.*

Citrinum.

Citrinum vnguentum Nicolai ſcabiem in quacunque corporis parte exterit, faciei maculas emendat, cicatricem extenuat, aſpera læuigat; accipit autem *boracis vnc. 2. caphuræ drach. 1. coralli albi drachm. quatuor; gypſi ſciſſilis vnc. 1. vmbilici marini, tragacanthæ albiſſimæ, amyli, chryſtalli, enthalii, denthalii, thuris albiſſimi, nitri ana drachm. 3. marmoris albi drachm. 2. radicis ſerpentariæ drachm. 1. ceruſſæ drachm. 6. axungiæ ſuillæ recentis, purgatæ non ſalitæ præparatæ lib. 1. Sem. ſeui caprini præparati vnc. 1. Sem. adipis gallinacei parati, vnc. 1. axungiam & adipem ſimul liquato, & imponito tepidis adhuc corticum citrei mali conuenientem quantitatem, qui macerentur per menſem vnum, poſt eximito cortices & accipe liquati adipis ſuilli iam dicti lib. 1. Sem. gallinacei vnc. 1. & adde ſeuum caprinum, deinde addantur reliqua tenuiſſime trita, poſtremo vero inſperge caphuram tenuiſſime tritam.*

Aliud,

Mundificatiuum.

Aliud, quod mundificatiuum appellant ad ſordida vlcera detergenda accipit *mellis roſati colati vnc.* 1. *Sem. terebinthinæ vnc.* 3. *ſucci apii, praſſii, ana vnc. S. ſucci abſynthii drachm.* 2. *coquito ſimul, & adde farinæ hordei, fabarum, lupinorum, orobi ana drachm.* 3. *ſarcocollæ, myrrhæ ana drachm.* 1. *S. fiat vnguentum ſecundum artem.* E

Viride Andromachi. a G. l. 2. catag. c. 2. & l. 5. cap. catag. c. 5.

Viride [a] Andromachi ad eadem opera præſtanda accommodatum accipit *reſinæ è pinu lib.* 2. *ceræ lib.* 1. *Sem. olei communis vnc. viij. viridis æris vnc. tres; ceræ, & reſina in oleo liquentur, poſtmodum viride æris tenuiſſime contritum adiiciatur ac fiat vnguentum ſecundum artem.*

Ægyptiacũ Ioannis de Vigo.

Ægyptiacum Ioannis de Vigo accipit *aquæ plantaginis, vini mali granati, mellis, lixiuii ana vnc.* 2. *aluminis rochæ, floris æris ana drachm.* 10. *coquito atq; agitato, donec rubrum colorem acquirat.* Mirifice detergit, ac mundificat vlcera ſordida.

Guidonis.

Ægyptiacum Guidonis accipit *mellis lib.* 1. *aceti optimi vnc. ſex; floris æris vnc.* 1. *aluminis drachm. quinq;; prope ignem formetur vnguentum ſecundum artem*; valet ad eadem.

Sarcotica.

Sarcotica vnguenta ſunt, quæ modice detergendo ac ſiccando carnem gignunt, veluti quod habet *myrrhæ, aloes, thuris, maſticis ana vnc.* 1. *croci drachmam vnam; radicum conſolidæ vnc.* 3. *aquæ vitæ lib.* 3. *contundantur & fiat vnguentum cum cera q. ſ. vel ſine cera fiat liquor craſſus per balneum Mariæ.* Habet autem vim ſarcoticam & valet ad glutinandum.

Aliud.

Aliud accipit *olei petrolei, olei abietini, olei hypericonis, olei ophio gloſſi, reſinæ pinu, ana vnc.* 1. *olei laurini, picis naualis, ana vnc. Sem. myrrhæ, aloes, ſarcocollæ, thuris, ana drachmam vnam; olei communis, ceræ nouæ, ana vncias duas; fiat vnguentum ſecundum artem.* F

Mirabile.

Aliud mirabile appellatum accipit *ſarcocollæ, aloes, myrrhæ, ana vnc.* 1. *mellis deſpumati vnc.* 6. *vini albi boni q. ſ. coque igne lento ad ſpiſſitudinem.* vlcera putrida & fiſtulas purgat, carne implet, glutinat, cicatrice tegit.

Aliud.

Alterum ad idem, accipit *myrrhæ, aloes, ana drachm. x. thuris drachm.* 3. *ſarcocollæ vnc. Sem. tritis tenuiſſime vinum paulatim affunde miſcendo ad mellis craſſitudinem*; nonnulli addunt *calcytheos drachmam vnam, Sem. alii olei myrthini & vini portionem paucam*, ſimul miſcentes.

Arabicum.

Arabicum, quod eundem vſum habet, accipit *foliorum leucoii lutei, ſaluiæ, oxytriphylli, acori, ana lib.* 1. *olei myrthini, adipis vitulini antiqui, ana vnc.* 9. *myrrhæ, aloes, ana drachm.* 12. *ſarcocollæ drach.* 9. *diſſoluantur in vino, aut ſucco herbarum, herbæ curioſe terantur affundendo oleum, & adipem, mucillaginem, calcytheos aureos* 3. *coquito omnia igni lento ad mellis craſſitudinem*; diſſoluuntur etiam ſpecies æſtate ſucco plantaginis vtiliter.

Triapharmacum quoque ſarcoticum eſt cuius deſcriptionem *ſuperius* tradidimus ſub vnguento ex lythargyro inter glutinantia.

Ex linteo.

Vnguentum ex linteo carnem gignit in vlceribus malignis; accipit autem *opoponacis vnc.* 1. *raſuræ lintei tenuis puri antiqui vnc. Sem. vini, mellis, olei roſati, vel myrthini, ana vnc. v. lythargiri, aloes, ſarcocollæ, myrrhæ, ana drachm.* 2. *S. tere paulatim affundendo nunc vinum, nunc oleum, nunc mel, addantur quoq; calcytheos drachm.* 2. *fiat vnguentum ſecundum artem.* G

Ceraſeos magnum.

Vnguentum ceraſeos magnum vlcera maligna, putrida, fiſtuloſa ſorde & carne mortua purgat, noua carne implet, glutinat & cicatrice tegit: accipit autem *ammoniaci vnc.* 1. *bdellii, thuris maſculi, ariſtolochiæ, ſarcocollæ, ana drachm. v. myrrhæ, galbani, ana vnc. S. lythargyri drachm.* 15. *aloes, opoponacis, ana drachmas duas Sem. æruginis drachm.* 3. *reſinæ drachm.* 14. *ceræ albæ vncias duas; olei quantum ſufficit; lythargyrum tere, & cum oleo coque, donec liquefiat, tunc depone ab igne & cum modice refrixerit, miſce ammoniacum & bdellium aceto ſoluta redde igni, coque ad iuſtam craſſitudinem, tuncq; reliqua permiſce.*

Paruum.

Ceraſeos paruum valet ad eadem, ſed longe infirmius eſt, accipit *Ariſtolochiæ, ireos, ſanguinis draconis, ammoniaci, ſarcocollæ, ana vnc. Sem. lythargyri læuigati vnc. v. olei lib.* 1. *coque lythargyrum cum oleo, donec liquefiat, tunc cætera vt in priore miſce & vtere.*

Baſilicum maius.

Vnguentum baſilicum maius vulnera neruoſarum partium glutinat, ac detergit; accipit autem *ceræ albæ, reſinæ pinu, ſeui vaccini, picis nigræ, terebinthinæ, thuris, myrrhæ, ana vnc.* 1. *olei communis q. ſ.*

Siue accipe *ceræ vnc.* 6. *picis naualis vnc.* 3 *cæterorum prædictorum, ana vnc.* 1. *S. olei q. ſ. fiat vnguentum. S. A.*

Capitale.

Capitale vnguentum, quod ſimiliter ſarcoticum eſt, accipit *gummi elemi vnc.* 3. *ammoniaci vnc.* 2. *terebinthinæ, reſinæ pinu, ana vnc.* 3. *S. ceræ q. ſ. fiat vnguentum. S. A.* valet ad carne implenda H vulnera capitis.

De matre ſylua.

Vnguentum de matreſylua cephalicum, ac ſarcoticum accipit *matris ſyluæ manipu.* 4. *incide minutatim, & infunde in bono vino per diem, deinde bulliant ad conſumptionem tertiæ partis vini & percola, colato adde olei roſati lib. vj. reſinæ pinguis, terebinthinæ, ceræ flauæ, ana lib. j. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Capillum.

Vnguentum de matre ſylua aliud, quod & capillum appellatur, cœphalicumque, ac ſarcoticum eſt, ac validius, quam prædictum, accipit *matris ſyluæ, betonicæ, ſaluiæ, ana vnc.* 6. *ariſtolochiæ vnc.* 3. *ceræ nouæ, terebinthinæ, reſinæ pinu, olei communis, ana libras* 2. *olei abietini libram* 1. *gummi elemi vncias vj. vini optimi quantum ſufficit. herbæ craſſo modo contunduntur, ac per noctem in vino macerantur, dein omnia miſcentur, ac bulliunt, donec vinum abſumatur, poſtea colantur, atq; per torcular exprimuntur, refrigerata iterum à ſuperfluitatibus repurgantur, iterumq; liquata in vaſe ſeruantur fictili, iuſtam enim craſſitudinem acquirunt; herbæ autem ſatis aridæ eligantur, ac gummi elemi antea in oleo diſſoluatur, quam cum cæteris miſceatur.*

De matre ſylua Iacobi Carpenſis.

Vnguentum de Matreſylua Iacobi Carpenſis cephalicum ac ſarcoticum ad eadem valens accipit *terebinthinæ, reſinæ pinu, ceræ nouæ ana vnc.* 4. *olei roſati vnc.* 8. *maſticis, thuris ana vnc.* 1. *gummi elemi vnc.* 2. *matriſyluæ, betonicæ ana vnc.* 3. *vini albi lib. x. contundantur herbæ, tenuiter infundantur in vino per vigintiquatuor horas, tum adde cætera excepto gummi, thure & maſtice, bulliant magno igne, dum dimidium vi-*

A *dium vini abſumatur, percola, & cum cogitur, extrahe vinum, & coque, dum reliquum vinum abſumatur, tum cola & adde cætera puluerizata, & ad ignem dimoue, dum in vnum coeant, tum refrigerari ſinito & vtere.*

Lenientia. Lenientia ſunt etiam complura vnguenta, ac mollientia & pus mouentia. Lenit, refrigerat, deſiccat ſine morſu ac dolorem mitigat vnguentum de tutia: accipit autem *olei roſati, olei omphacini ana vnc.6. olei myrthini, vnguenti populeon, ana vnc.2. foliorum plantaginis, ſolani ana Manip.1. incidantur herbæ & omnia ſimul iaceant octo dies, tum parum bulliant, & colentur, colaturæ addantur ceræ albæ vnc. quatuor Sem. ponantur ad ignem leuem, dum cera liquefiat continue agitando, poſt ſummoue ab igne, tum adde tutiæ præparatæ vnc.1. Sem. ceruſſæ læuigatæ drach.10. plumbi vſti vnc.1. caphuræ drach.1. agitentur in mortario plumbeo duas horas & ſeruentur ad vſum.* *Vnguentum de tutia.*

Vnguentum ex calce idem valet, cuius deſcriptio poſita eſt *ſuperius* inter ea, quæ proſunt ambuſtis.

Dialthæa. Vnguentum Dialthæa ſimplex Nicolai emollit ac madefacit: accipit *radicum althea lib.2. ſeminis lini, fœnugræci ana lib.1. olei lib.8. ceræ lib.1. terebinthinæ vnc.2. reſinæ vnc.6. radices & ſemina contuſa macerentur tribus diebus in aqua quantum ſufficit, quarta die coquantur, donec remittant mucillaginem, quam exprime, mox expreſſæ mucillaginis accipe lib.2. coque cum oleo, cum verò aquoſum illud ex mucillagine conſumptum fuerit, ceram addito & conficito vnguentum ſecundum artem.*

Compoſita. Dialthæa compoſita Nicolai, calefacit, mollit, madefacit, ſanat partes refrigeratas, vtiliter innun-
B gitur ad dolorem thoracis; accipit autem *radicum althea lib.2. ſeminis lini, fœnugræci ana lib.1. ſcyllæ recentis vnc.6. olei lib. quatuor, ceræ lib.1. terebinthinæ, gummi hederæ, galbani ana vnc. duas; colophoniæ, reſinæ ana vnc. ſex; radices, & lini ſemen contuſa macerentur tribus diebus in aqua quantum ſufficit, tum exprimatur mucillago, cuius expreſſæ ℞. lib.2. adde cætera ac conficito vnguentum ſecundum artem.*

Tetrapharmacum. Tetrapharmacum Galeni,[a] pus mouet atque emollit, accipit autem *picis nigræ, reſinæ, ceræ, ſeui vitulini quantum ſufficit, fiat vnguentum,* cui ſi addatur *vna pars thuris,* erit macedonicum vnguentum. *a Gal. 1. 128. G. & 1. S. C.* *Macedonicum.*

Baſilicum minus. Baſilicum minus ad idem ferè valet; accipit autem *reſinæ, picis, ceræ ana partes æquales, olei q. ſ. fit vnguentum.*

Digeſtiuum. Digeſtiuum ita à iunioribus appellatum vnguentum illud, quod pus mouet, ac dolorem lenit & valet ad colliſa, vt quod contuſum eſt, in pus conuerſum tabeſcat: accipit *reſinæ terebinthinæ vnc.2. vitellos ouorum numero 2. croci parum, fiat vnguentum.* ſunt, qui addunt aliquantulum farinæ frumenti, & olei, huiuſmodi tamen vnguentum ratione ouorum non ſeruatur diu.

Pectorale. Vnguentum pectorale mitigat dolorem pectoris, & tuſſim, digerit, maturat, facilitat ſputum, reſoluit pleureſim; accipit autem *mucillaginis pſyllii, tragacanthæ, gummi arabici, ſem. lini, fœnugræci, ana dr.1. adipis gallinacei, medullæ vitullinæ, butyri recentis loti cum aqua violarum ana vnc.1. S. ceræ albæ q. ſ. fiat vnguentum.*

C *Aliud.* Vnguentum aliud pectorale ad eadem valens accipit *olei violati vnc. ſex, olei amygdalarum dulcium vnc. quatuor; butyri vaccini recentis vnc. quinque; olei chamæmelini, olei liliorum alborum ana vnc. tres; ceræ albæ vnc. quatuor; mucillaginis ſeminis cotonei, fœnugræci, tragacanthi extractæ cum aqua hordei, ſeu violarum ana vnc. duas; pulueris ireos vnc.1. croci drach.1. cera ac butyrum in oleis diſſoluantur, poſtea mucillagines addantur atque agitentur, poſtremo pulueres commiſceantur ac fiat vnguentum ſecundum artem.*

Stomachale. Vnguentum ad ventriculum roborandum ac coctionem augendam & perficiendam, accipit *olei abſynthini, maſticini, nardini ana vnc.1. roſarum rubrarum, corallorum rubrorum, caryophyllorum, cinnamomi, ligni aloes, maſticis, menthæ, ſchœnanthi, ana drach.1. ceræ q. ſ. fiat vnguentum S. A.*

Aliud. Vnguentum ad ventriculum aliud eadem potens accipit *olei nardini, abſynthini, maſticini, melini, myrthini ana vnc.4. olei roſati vnc.2. ceræ citrinæ vnc.5. ligni aloes, caryophyllorum, nucis muſcatæ, macis, calami aromatici, zedoariæ, roſarum rubrarum, menthæ ſiccæ, florum labruſcæ, corallorum rubrorum ana vnc. ſex; fiat vnguentum omnibus ſimul permixtis ſecundum artem.*

Cordiale. Vnguentum cordiale roborat cor, ac confirmat vitalem facultatem langueſcentem, accipit *olei nenupharis citrini vnc.12. ceræ albæ vnc.4. ſandalorum rubrorum, ſandalorum citrinorum, ligni aloes, ſeminis acetoſæ, coralliorum rubrorum, ana drach.2. margaritarum dr.1. caphuræ, croci, ana ℈.1. cera atque oleum prius abluantur cum aqua roſacea, poſtmodum aqua proiecta fit vnguentum ſecundum ar-*
D *tem.*

Cõtra lumbricos. Vnguentum contra lumbricos accipit *ſucci ex abſynthio, ex abrotano, ex minore centaurio, ex radice ariſtolochiæ rotundæ, ex perſicaria, ex foliis perſici, ex foliis lupini, ex radice ebuli, ana drach.1. ſucci ex porris vnc.2. ex naſturtio aquatico lib.1. olei abſynthini lib.1. S. ceræ q. ſ. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Aliud. Aliud accipit *olei amygdalarum amararum vnc.1. ſucci foliorum perſici, matricariæ, ana vnc. S. roſarum farinæ lupinorum, cornu cerui vſti, aloes ſuccotrinæ dr.2. fellis taurini dr.2. aceti vnc.1. ceræ q. ſ. fiat vnguentum.*

Vomitiuum. Vnguentum vomitum mouens illitum ſtomacho, illitum ventri aluum purgat; eſt vnguentum ex arthanita, ſiue ex cyclamino *ſuperius* deſcriptum.

Purgans. Aliud purgans impoſitum vmbilico accipit *abſynthii, ſucci radicis cyclamini, arthemiſiæ, elaterii, ana dr.6. pulpæ colocynthidis dr.10. radicis cucumeris agreſtis, farinæ lupinorum, chelidonii, ſeminis leucoii, ana dr.6. opopanacis dr.2. ceræ dr. C. terebinthinæ cyprinæ, ana dr.50. ſeu quod ſatis eſt, fiat vnguentum ſecundum artem.*

Spleneticũ. Vnguentum ſpleneticum dolori, obſtructioni, ac ſcyrrho lienis, maxime accommodatum, accipit *olei irini lib.1. olei ex capparibus vnc.4. olei chamæmelini, ac liliorum alborum, ana vnc.2. me-*

dulla vitulina vnc.3. ſucci arthanita, ſucci bryonia, ana vnc.6. cera flaua vnc.5. bulliant omnia ſimul, E *dum ſucci abſumantur, poſtea addito æſypi humida vnc.2. ammoniaci, ac bdellii in aceto diſſolutorum, ana vnc.3. aſplenii, agni caſti, tamaricis, ruta, ireos in puluerem conuerſorum, ana vnc.1. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Aliud. Spleneticum aliud accipit *ſeminis ſynapis vnc.2. ſemin. viticis, ſem. portulaca, ana vnc.3. tamaricis, corticum radicum capparum, aſplenii, ana drach.2. cyclamini vnc. Sem. olei liliorum alborum, olei capparum, ana vnc.6. olei amygdalarum dulcium vnc.2. vini albi generoſi lib.2. aceti albi acerrimi vnc.2. miſceantur omnia, ac coquantur, dum vinum & acetum abſumantur, poſtmodum colentur, atque exprimantur, colatura adde æſypi humida vnc.2. ammoniaci diſſoluti in aceto vnc.1. Sem. pinguedinis anatina gallinacea, ana vnc. Sem. ſem. capparum vnc. Sem. ſem. ruta, viticis, portulaca, ana drach.2. cera q.ſ. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Spleneticum aliud ſatis validum eſt, quod ex arthanita minus appellatur, cuius deſcriptionem *ſuperius* tradidimus.

Aliud. Spleneticum aliud contra lienis ſcyrrhum accipit *olei amygdalarum dulcium recentis, olei anethini, pinguedinis anſerina, ana vnc.4. mucillaginis fœnugraci, ac ſeminis lini & radicum althea, ana vnc.2. cera noua q.ſ. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Ophthalmicum. Vnguentum pro oculis accipit *tutia praparata, lythargyri, ana drach.2. aloes, ſanguinis draconis, camphura,* F *viridis æris, ana drach.1. floris lardi ſuilli, mellisque, ana vnc.1. olei communis, cera alba, ana vnc.S. mel atque æris viride ſimul aliquantulum coquantur, dein adiiciantur oleum, cera, ac lardum ſimul liquata, poſtremo pulueres miſceantur optime agitando, ne concreſcant, ſed fiat vnguentum ſecundum artem;* quod in oculorum angulis immiſſum remouet caligines, ac puſtulas, palpebrarumque ſcabroſitates, ac pruritus lenit.

Aliud. Vnguentum aliud pro oculis accipit *butyri recentis vnc.4. cera alba dr.2. tutia praparata vnc.S camphura ſcr.2. cera, ac butyrum ſapius aqua roſacea, ac prunellorum abluantur, dein omnibus ſimul mixtis fiat vnguentum ſecundum artem* ad eadem vitia.

Alabaſtrinum. Vnguentum alabaſtri contra confuſiones accipit *alabaſtri tenuiſſime contriti lib.1. comarum fœniculi recentis cum ſemine vnc.3. florum chamameli recentium vnc.8. ruta viridis vnc.2. ſummitatum ruborum numero* 80. *olei roſati lib.3. cera noua vnc.8. herba prius ſeorſum optime contunduntur, poſtea in olla cum oleo ceraque, ac vino q.ſ. coquantur, dum vinum abſumatur, poſtea colentur & exprimantur, colatura adiiciantur albumina ouorum optime conquaſſatorum num.3. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Aliud. Vnguentum alabaſtri aliud ex Nicolao Mirepſio ad eadem valens, veluti & ad affectus matricis, ac renum accipit *ſabina viridis vnc.2.S. nucum cupreſſi, roris marini viridis, ſaluia, foliorum hedera terreſtris, millefolii, arthemiſia herba benedicta,* hoc eſt, *caryophyllata viridis, fœnugraci, ſeminis lini, ana vnc.3.* G *ſtirpes in mortario contundantur, ac triduum macerentur in aqua communis lib.12. poſtea adiiciantur olei lib.2.S. atque adeo ſimul omnia coquantur, vt aqua abſumatur, dein per linteum oleo colato addantur, dum adhuc ſupra ignem ſeruatur cera, colophonia, terebinthina, galbani, gummi hedera, picis hiſpanica, reſina, thuris, maſticis, ana vnc.2.S. ſtoracis, calamita, thymiamatis, ſpica nardi, ana vnc.6. olei balſami vnc.1.S. fiat ex omnibus vnguentum ſecundum artem.*

Diuinum. Vnguentum diuinum ita dictum, quia mirifice carnem in vlceribus generat, accipit *pimpinella, verbena, betonica, ana Manip.1. coquantur in vino albo q.ſ. donec abſumatur quarta vini pars, poſtea coletur liquor, qui ſupereſt, ac ſtirpes cocta in ſacculo lineo ponantur, quo melius per torcular exprimantur, expreſſioni addantur terebinthina vnc.6. cera alba drach.4. omnia ſimul in vaſe fictili nouo diſſoluantur. poſtea addantur maſticis puluerizata drach.1. lactis muliebris drach.2. coquantur omnia iterum ſecundam artem & fiat vnguentum.*

Vulpinum. Vnguentum vulpinum maxime iuuat in omnibus frigidis neruorum affectibus: accipit *iuniperi vnc.10. terebinthina ſtillata vnc.6. axungia ſuilla vnc.2. pyretri, gentiana, piperis longi, baccarum lauri, ariſtolochia rotunda, caſtorei, myrrha, ſalis, ana drach.2. pinguedinis vrſina, pinguedinis felina, taxina, mellis crudi, cera rubea, ana drach.2. ammoniaci, aſſa fœtida, galbani, ſagapeni, olei, petrolei, ana drach.1. euphorbii, nigella, ſinapi, ladani, maſticis, olei communis, ana vnc.1. Sem. contundantur omnia ex arte, dein intra vulpem conſuantur, qua coquitur, donec optime abſumpta ſit, ex pinguedine autem, qua exudat conficitur vnguentum mirabile.* H

Ex caſtoreo. Vnguentum ex caſtoreo valet contra quemcunque ſpaſmum ortum à repletione neruorum; accipit autem *piperis nigri, caſtorei, euphorbii, ana drach.1. pyretri drach.2. Sem. coſti drach.1. Sem. coſtum contuſum infundatur per diem, ac noctem in vino albo q.ſ. poſtea addantur olei communis vnc.4. bulliant ſimul, dum vinum abſumatur, poſtremo addantur reliqua in tenuiſſimum puluerem contrita, ac fiat vnguentum ſecundum artem.*

Ex euphorbio. Vnguentum ex euphorbio valens ad eoſdem affectus, & adhuc efficacius, quam illud ex caſtoreo accipit *olei antiqui lib.1. cera rubra vnc.2. cera in oleo diſſoluatur, quibus poſtea addantur euphorbii optime contriti vnc.1. caſtorei pariter diligentiſſime contuſi vnc. Sem. fiat vnguentum ſecundum artem.*

Ex hydrargyro. Vnguentum ex hydrargyro contra luem gallicam, quo plantæ pedum, ac palmæ manuum, articuli, cubitus, ſcapularum, genuum, ac totius ſpinæ inunguntur, accipit *axungia ſuilla citra ignem à membranis repurgata lib.1. pinguedinis anſerina vnc.6. thuris vnc.2. baccarum lauri vnc.3. euphorbii vnc. ſem. olei ex baccis lauri vnc.2. argenti viui, ſeu hydrargyri extincti lib.1. miſceantur omnia diligentiſſime, ac fiat vnguentum,* quod maximam in lue gallica depellenda vim habet.

Aliud. Vnguentum aliud ex hydrargyro idem valens, accipit *pinguedinis ſuilla, anſerina, ac gallinacea ana vnc.6. olei liliacei, olei laurini, olei roſarum ana vnc.1. ſem. thuris, maſticis, myrrha ana drach. ſem. ſtachadis,*

A *chadis, ſaluiæ ana drach.7. lythargyri aurei drach.1. vnguenti ex althæa drach.2. aquæ ardentis drach.3. hydrargiri extincti vnc.12. fiat vnguentum ſecundum artem*, eadem ratione adhibendum & potiſſimum ſupra duros, atque antiquos tumores ſuperdata ſtuppa cannabis.

De Malagmatis. Cap. VIII.

MAlagmata paulo minus dura ſunt, quam emplaſtra; ſunt autem ita appellata à latinis vſurpantibus nomen græcum ἀπὸ τοῦ μαλάττειν, hoc [a] eſt, à molliendo deductum. Eadem olim à græcis dicebantur epithemata, [b] eo, quod ſuperimponerentur, hæc autem partim dabantur extremis partibus, vt ad podagram, quæ epithemata erant, ſychryſmata, ſeu linimenta, de quibus *in ſequentibus* agemus. Sed epithemata alia ad medias partes, & ad viſcera malagmata quoque vocabantur: Quamuis autem malagmata à molliendo deducta ſint, vt *ante* dictum eſt, & idcirco malagmata debeant appellari, tantumque molliunt, nihilominus hoc vocabulum per abuſum ſignificat etiam apud veteres alia epithemata, quæ non ſolum molliunt, ſed magis adſtringunt, aut denſant; ſic ſcribit [c] Galen. vſurpatum hoc vocabulum fuiſſe ab Andromacho, & Aſclepiade. Nunc ſatis nobis ſit, quod malagmata ſunt, quæ à recentioribus cerata mollia dicuntur, à græcis etiam epithemata, quod vocabulum epithematis apud recentiores ſignificat etiam medicamentum ad viſcera, vt apud græcos, ſed non eandem compoſitionem: nam ex aquis per deſtillationem eductis cum vino, aut aceto & aromate aliquo conficiunt epithemata ſua.

Malagmata vnde dicta.
[a] *G. l. 8. catatop. c. 5. & l. 7. catagen. c. 1.*
[b] *Gal. lib. 7. meth. c. 4.*
[c] *G. l. 8. catatop. c. 5.*

B Epithemata verò græcorum, quæ dabantur, vt diximus, ad viſcera & dicebantur malagmata, conſtabant ex mixtura non diſſimili emplaſtris, vnde eadem interdum & emplaſtra, & malagmata nuncupabantur, quamuis malagmata paulo molliora ſint, quam emplaſtra, ita vt ſimiliter ſuper linteo, vel aluta illinantur; differunt tamen, quod non fiant malagmata ex metallicis, neque ita laborioſe conterantur, vt emplaſtra, ſed magis ex floribus & ſurculis, quæ contuſa abunde molleſcunt, quamuis & interdum etiam ex metallicis, ſunt autem, vt diamelilotum, [d] diaſpermaton, diaſampſuccum, polyarchion & alia eiuſmodi: additur etiam gummi, cera, reſina, pix, bitumen, aut aliud eius generis, quo ſimul alligentur, ac in vnum contineantur cætera, ex quibus malagmata componuntur. varius autem eſt malagmatum vſus cum alia molliant, relaxent, leniant, alia digerant, extrahant, alia adſtringant, ac refrigerent, alia multiplicem vſum habeant, polychriſta græce nominantur: ordiemur ab emollientibus, quæ dantur ad ſcyrrhos viſcerum, atque aliarum partium, ſed dantur etiam ad ἀγκύλας, id eſt, articulos, qui porrigi nequeunt, aut extendi ob reliquias inflammationis, ſeu ob duram cicatricem.

[d] *G. l. 8. catatop. c. 5. & l. 7. catagen. c. 7.*

Mollientia malagmata ſunt, veluti parygrum Heræ, [e] quod accipit *adipis recentis ſuillæ curatæ vnc. 44. ceræ vnc. 24. ceruſſæ, lythargyri ana vnc. 6. quæ liquari poſſunt, ſiccis adduciuntur, temporis ſpacio medicamentum conſiſtit ſpiſſaturque.* Hoc ab initio paruam vim habet, ſed veteraſcens validius efficitur.

Mollientia.
Parygrum heræ.
[e] *G. l. 7. catagen.*

C Aliud molliens conficitur ex *pari portione ceræ & olei alicuius laxantis.*

Aliud.

Aliud ſimiliter molliens non validum conficitur ex *æſypo, reſina & cera pari pondere inter ſe mixtis, ac liquefactis*: ſed hæc fere primo gradu molliunt; at ſecundo gradu molliunt ſequentia, quemadmodum Mnacei malagma, quod componitur ex *oleo veteri, argenti ſpuma, & adipe ſuilla pari pondere inter ſe mixtis.* Amythaonis [f] malagma emollit omnem duritiem, facit ad præcordiorum tenſionem, & ad articulorum difficilem motum; accipit autem *ammoniaci drach. 36. ceræ tantundem, terebinthinæ vnc. 8. bdellii tantundem, thuris myrrhæ, ana vnc. 4. galbani vnc. 8. cyprini heminas 4. myrrha, thus, bdellium vino madefiunt, ammoniacum aceto diluitur, omnia contunduntur cyprino inuncto piſtillo, quouſque perfecte diſſoluantur.*

Aliud.
Mnacei.
[f] *Gal. lib. 7. catag. c. 6.*
Amythaonis.

Diaſmyrnon [g] ad præcordiorum tenſiones ſoluit duritiem, prodeſt hepaticis, ſpleneticis, nephriticis, valet ad neruorum affectus, ad articulorum dolorem: accipit autem *ceræ, terebinthinæ, ammoniaci, bdellii, myrrhæ, propolis, iridis, ſtyracis, ana vnc. 16. fæculæ vini odorati q. ſ. paratur ſecundum artem.*

[g] *Ibidem.*
Diaſmyrnon.

Aliud [h] Lucii prodeſt artubus recenti cicatrice contractis, valet ad abſceſſus in alto corporis obortos, ſuccurrit opiſtotono, & neruis dolentibus, emollit inueteratas contumaceſque durities, accipit *bdellii, ſeui vitulini, ammoniaci, iridis illyricæ, ana drach. 16. opopanacis, galbani, cachryos, ſtyracis, thuris, ana vnc. 8. piperis grana 160. irini fæculæ quantum ſufficit, ceræ, terebinthinæ, ana lib. Sem. vini quod ſatis*

D *eſt, conficitur ſecundum artem*, vt ſuperiora.

[h] *Ibidem.*
Lucii.

Aliud Aſclepiadis [i] malagma emolliens, quod maxime valet ad vteri inflammationem, accipit autem *myrrhæ vnc. 3. opoponacis, ceræ ana lib. Sem. galbani vnc. 3. mannæ, ammoniaci, reſinæ frictæ, ana lib. Sem. aceti heminam*, valet etiam ad omnem dolorem ex conſenſu.

[i] *Ibidem.*
Aſclepiadis.

Aliud ad artus ligatos accipit *bdellii, thuris, ana drach. 16. ammoniaci, opoponacis, galbani, ana dr. 8. ſeui vitulini drach. 16. piperis grana 160. ſtyracis drach. 8. cachryos drach. 16. iridis tantundem, terebinthinæ, ceræ, ana heminam ſemis; cyprini heminas 4. vini q. ſ.*

Aliud ad artus ligatos.

Diachylon vtrumque licet ab aliis inter emplaſtra numeretur, proprie tamen inter malagmata reponendum eſt; accipit autem Diachylon ſimplex *mucillaginum fœnugræci, ſeminis lini, radicum althææ, ana lib. 1. olei veteris lib. 3. lythargyri lib. 1. Sem. coquantur ſecundum artem, fiat malagma.* vim habet emolliendi duros tumores iecinoris, lienis, ſicuti & ſcrofulas.

Diachylon ſimplex.

Diachylon compoſitum accipit *mucillaginis ſem. lini, mucillaginis medii corticis vlmi, mucillaginis fœnugræci, ana vnc. 4. olei chamæmelini, olei liliorum, olei anethini, ana vnc. 1. ammoniaci, galbani, opoponacis, ſagapeni, ana vnc. S. ceræ nouæ vnc. 20. croci drach. 2. terebinthinæ vnc. 2. fiat emplaſtrum ſecundum artem.* validius emollit, ac ſimul etiam digerit duros tumores, quam ſimplex.

Compoſitum.

Valet etiam ſatis in iiſdem operibus præſtandis & alia diachylonis ſpecies, ad cuius compoſitio-

Aliud.

nem accipiuntur *lythargyri cribrati vnc.12.olei chamamelini,anethini,ana vnc.8.mucillaginum ſem.lini,* E
fœnugraci, ficuum pinguium, paſſularum, ſucci ireos, ſucci ſcylla, ichthyocolla,ana dr.12.terebinthina vnc.3.
reſina pinu, cera citrina,ana vnc.2.conficiatur malagma ſecundum artem.

Ex meliloto Andromachi. *a G.l.8.catatop.c.5.* *Meſue.*

Ex meliloto [a] Andromachi ad omnia interna, accipit *nardi celtica drach.10.cyperi,iridis illyrica,*
myrrha ana drach.8.croci drach 4.meliloti drach.25.ammoniaci,terebinthina, ana drach.50.cera dr.100.
cyprini hemina dimidium, aceti q.ſ.fiat malagma ſecundum artem.
Ex meliloto Meſue auctore, accipit *meliloti vnc.6.florum chamameli,fœnugraci,baccarum lauri,*
radicum althea, comarum abſynthii, ana drach.3.ſeminis apii, cardamomi, ireos,cyperi,ſpica,nardi indica,
caſſia lignea, ameos, ana drach.2.S.ſampſucci drach 4. ammoniaci drach.10.ſtyracis, calamita, bdellii,ana
cera vnc.6.olei
drach.5.terebinthina vnc.1.S.ficuum pinguium numero 12.ſeui hircini,reſina,ana vnc.2.S. dolorem ſedat &
ſampſuccini,olei de ſpica, ana q.ſ. emollit omnem duritiem iecinoris, lienis, ventriculi,
ſanat tenſionem præcordiorum.

Nilei. *b Gal.ibid.* *Moſchi.*

Nilei [b] malagma emolliens accipit *crocomagmatis drach.4.ammoniaci,cera ana dr.20.duo priora*
ex aceto teruntur, cera cum roſa liquatur, tum omnia iunguntur.
Moſchi malagma ad emolliendum, accipit *galbani vnc.1.thuris, fuliginis, panacis, ſquamma*
aris, aluminis rotundi, aluminis ſciſſilis, ana drachm.1.plumbi combuſti drachm.3.fiat malagma ſecundum F
artem.

Andrea. *c Gal.l.10. catatop.c.3.*

Andreæ [c] malagma accipit *ſeminis vrtica drach.1 piperis rotundi,bdellii,galbani,ammoniaci,reſi-*
na,ana drach.4.reſina liquide,cera,pyretri,piperis longi,ſeminis lactuca marina ſulphuris ignem non exper-
ti,fœcis arida, aceti, ſpuma nitri, ſalis ammoniaci,ſinapis cardamomi, radicis ex cucumere ſylueſtri, reſina,
ana drach.8.qua ex vino leni contunduntur.

Lenientia. *Hepaticum.*

Lenientia dolorem malagmata complura ſunt, quale eſt illud ad iecur dolens, quod accipit *opo-*
balſami drach.12. coſti, cinnamomi, caſſia, myrrha, croci,iunci rotundi.ſeminis balſami,iridis illyrica,amo-
mi,nardi,ana drach 16.reſina terebinthina drach.16. cera drach.10.ex vino leni contunduntur.

Pectorale ex butyro.

Ad thoracem tuſſimque è butyro, accipit *cera lib.5.butyri lib.S.terebinthina lib.1 S.fiat malagma*
ſecundum artem.

Ad dolorem lateris.

Ad lateris dolorem accipit *reſina terebinthina,thuris,fuliginis,ana drach.3.bdellii ammoniaci,iri-*
dis,ſeui vitulini,aut caprini,viſci,ana drach.4.fiat malagma ſecundum artem.

Aliud.

Ad lateris dolorem, aliud accipit *radicum althea vnc.3.anethi, violarum, ana vnc.2 farina hordei,*
fœnugraci, ſeminis lini, ana vnc.2. olei violati, olei chamamelini, olei amygdalarum dulcium, ana vnc.8.
cera, butyri, ana vnc.4.fiat malagma ſecundum artem, quod tamen potius accedit ad naturam catapla-
ſmatis.

Ad phymata.

Leniens ad phymata accipit *galbani, viſci, ammoniaci, reſina terebinthina,ana drach.1.ſeui taurini* G
drach.S.facis vſta q.ſ fiat malagma.S.A.

Amythaonis. *d G.l.7.catag.c.7.*

Amythaonis [d] malagma ad thoracis præcordiorum & ſtomachi dolorem,item ad articulos con-
tractos,accipit *ammoniaci drach.50.cera bdellii,terebinthina,ana drach.20.iridis drach.10.galbani dr.5.*
bdellium & ammoniacum vino perfunduntur; deinde etiam liquata miſcentur, & irino adiecto ſimul laui-
gantur.

Ad dolorem laterum.

Aliud ad laterum dolorem accipit *cyperi, cardamomi, manna. ammoniaci,cera.terebinthina,irini;*
ana lib.1.ammoniacum ſeorſum coquito,liquabilia liquato,& cum irini cyatho liquefactis ammoniacum in-
ſpergito,deinde arida miſceto,irino manus inquinans.

Aſclepiadis.

Aſclepiadis malagma, quod dolorem & tenſionem tollit, ac thoracis, pulmonis, quod fluxui, ac
ſyncipitis dolori medetur, accipit *cera minam; ſeui vitulini, adipis anſerina, medulla ceruina, terebinthi-*
na, ana minam vnam; galbani mina dimidium; œſipi vnc.4. roſacei vnc.4. vnguenti ex fœnugraco hemi-
nam vnam; olei tantundem; hac igne acri liquefacito, ſint autem leuia in pila contuſa, iridis illyrica drach.
360.ariſtolochia 180.hypociſthidis drach.90.galla. drach.360.manna,bdellii,ana drach.180.cinnamomi,
croci, myrrha, caſſia,nardi, ſquinanthi, calami aromatici,amomi,piperis,rhu ſanguinis teſtudinis marina;
herba androſemi,pyretri,ana drach.35.aceti veteris heminam; in quo omnia medicamenta iniecta emolliun-
tur,ſicque fit malagma.

Nicoſtrati. *e G.l.7.catag.ca.77.* *f Ibidem.* *Hara.*

Nicoſtrati [e] ſedans dolorem ad podagram, accipit *cera lib.1.ammoniaci vnc.6.opoponacis vnc.4.*
*S.meconia vnc.3.*cyprinum ad contuſionem adhibetur.
Hæræ [f] ad coxendicum dolorem accipit *picis liquida vnc.3.cera, pithyna,ſulphuris viui,ana lib.1.* H
minii lib.Sem.ſtaphidis agria ſextarium;pyretri lib.1.fœcis contuſa lib.2.cardamomi ſextarium;galbani lib.
S.liquida ſiccis commiſceantur, fiat malagma.

Eutyclei.

Eutyclei malagma ad articulos dolentes, aut recenti cicatrice contractos veluti & ad veſicam, ac-
cipit *fuliginis, thuris acetabulum; reſina tantundem; galbani vnc.1. Sem.ammoniaci, bdellii; ana drach.3.*
cera q.ſ.

Aliud.

Aliud ad eadem valens accipit *iridis, ammoniaci, galbani,nitri,ana drach.14.reſina liquida dr.6.*
cera dr.16.fiat malagma.S.A.

Saxagora.

Saxagoræ ad dolores articulorum accipit *plumbi combuſti, papaueris lachryma,corticis hyoſciami,*
ſtyracis,peucedani,ſeui,reſina,cera pares portiones,fiat malagma.

Cteſyphontis.

Cteſyphontis ad articulorum dolorem, phymata & ſtrumas, accipit *cera,terebinthina,nitri vnc.*
4.olei cyathos 3.nitrum per triduum inſtillata aqua teritur,& cum ſextario eius incoquitur,donec omnis hu-
mor eius conſumatur, ac medicamentum iuſtam craſſitudinem acquiſierit.

Ariſtonis.

Ariſtonis ad podagras, recentes dolores, & omnia phymata, accipit autem *nardi, cinnamomi,*
caſſia,chamaleontis,iunci rotundi,ana drach.8.ſeui caprini ex irino liquati drach.20.iridis drach.1.qua in
acerrimo aceto per 20.dies iacere debent,dein igne lento coqui, dum acetum abſumatur.

Numenii.

Numenii ad podagram, accipit *Abrotani,roſa arida,opii,ana drach.3.terebinthina drach.4.lythar-*
gyri,

A *gyri,minii,ana drach.8.iridis,ariſtolochiæ,ana dr.12.ceræ drach.3.quibus adiicitur cedri cyathus,olei laurei cyathi 3.olei acerbi ſextarius.*

Digerentia malagmata complura ſunt, veluti Polyarchi digerens, ad omnes affectus internos; [a] accipit autem *cyperi, cardamomi, mannæ,ceræ, ana minam vnam; terebinthinæ frictæ minam vnam & ſemis;aut liquidæ minas 3.bdellii lib.1.cyprini quantum ſufficit.* *Digerentia. Polyarchi.* [a] *G.l.7.catag.7.*

Altera deſcriptio Polyarchi habet,[b] *cyperi, cardamomi, amomi,bdellii,thuris,balſami,ana minam vnam;ceræ minam vnam & ſemis; reſinæ frictæ minas 4.cyprini heminam.S:vini odorati minam vnam.S.* *Aliud.* [b] *G.l.8.catatop.c.5.*

Altera deſcriptio habet, *cyperi, cardamomi, amomi, bdellii,thuris,ana drachmam vnam;ceræ minæ dimidium; reſinæ frictæ, aut terebinthinæ minas 4.cyprini heminam vnam; caſſiæ,ammoniaci,nardi,croci, myrrhæ,ana quartam minæ partem; vini odorati quantum ſufficit.* *Aliud.*

Polyarchium aliud malagma aureum contra frigidiores ſuccos & cruditatem viſcerum, ad lienoſos,hepaticos,ſtomaticos,atque obſtructionem: accipit autem *amomi,xylobalſami,croci,ammoniaci,ſtyracis,aloes,thuris,cyperi,roſarum,enulæ campanæ,ſucci abſynthii,celticæ,bdellii,piperis,iunci odorati, cardamomi, caſſiæ, myrrhæ, adipis anſerinæ,cyphei, ana vnciam vnam; folii balſami, ana ſextantem, ſpicæ nardi trientem, terebinthinæ, ſertulæ campanæ, ana lib.S. maſticis lib.S.ceræ lib.3.vini odorati q.ſ.fiat malagma ſecundum artem.* *Aliud.*

Antipatri [c] malagma diſcutiens ad colicas affectiones & omnia interiora, accipit *ſilphii drach.1. elelisphaci, caſſiæ,melanthii,ſtaphidis agriæ,galbani,ſtrutii,ſulphuris viui,ana drach.4.panacis,propolis,py-*
B *retri,ammoniaci,nitri,ana dr.7.aſii floris dr.25.ceræ,reſinæ,ana dr.150.olei heminam.* *Antipatri diſcutiens.* [c] *G.l.10.catatop.c.2.& l.7.catagen.c.7.*

Malagma [d] ex ſeminibus diſcutiens accipit *ammoniaci,ceræ,terebinthinæ,ana dr.50.fœnugræci,ſeui taurini curati, iridis illyricæ, nitri, ana dr.25.mellis heminam ſemis,aceti heminam vnam;panacis dr.25. cyprini parum,fiat malagma ſecundum artem.* *Ex ſeminibus.* [d] *Ibid.*

Phormianum [e] malagma diſcutiens valet ad pleuriticos,ac diuturna vitia diſſoluit, accipit autem *ceræ lib.1.ammoniaci lib.3.reſinæ frictæ tantundem; terebinthinæ lib.1. thuris lib.Sem. myrrhæ vnc.6. aloes vnc.6. œſypi, ſucci gentianæ, ſucci peucedani, ana vnc.3. ſagapeni vnc.4.aphronitri,vnc.6.floris lapidis aſii vnc.6. opoponacis tantundem; propolis vnc.3.ſulphuris viui vnc.4. vini picati ſextarios quinque;picatum & gentianæ ſuccum coquito, quæ liquari poſſunt, vbi liquefeceris, refrigerari ſinito, guttam ammoniaci, thus, myrrham & aloem conterito, in pilam coniectis liquida affundito, ſoluta ſtudioſe conterito, arida vero tuſa cribrataque læuigatis indito, ac rurſus diligenter tuſis liquida feruefacta adiungito,*atque vtitor. [e] *G.l.7.catag.c.6. Phormianum.*

Aliud diſcutiens ad iſchiadicos accipit *ſeminis rutæ agreſtis, ſylphii, baccarum lauri, aphronitri, colocynthidis,cardamomi, ameos, ana drach.4.rutæ viridis, picis, terebinthinæ,ammoniaci,ceræ,ſeui,ana lib. Sem.galbani,dr.16.opoponacis dr.4.ſulphuris dr.4.* *Aliud ad iſchiadicos.*

Aliud ad lienoſos accipit, *ceræ reſinæ, ana heminam vnam; ammoniaci minæ dimidium; aluminis, rad. capparis, rad.calamenthi, magmatis, myrobalani, ana dr.50. aceto aridis, oleo liquabilibus adiecto fiat*
C *malagma.* *Aliud ſpleneticum.*

Aliud diſcutiens ad hydropem, accipit *ceræ, reſinæ pineæ, aphronitri, ana dr.100.galbani,propolis, ammoniaci,ana dr.12.cyprini,aceti,ana heminas 2.fiat malagma.* *Diſcutiens ad hydropem.*

Aliud Panthemi accipit *calcis vnc.2.ſinapis contuſi,fœnugræci,aluminis,ana vnc.4.ſeui bubuli vnc. 9.miſceantur & fiat malagma.* *Panthemi.*

Aliud aduerſus phymata, accipit *calcis, ſpumæ nitri,piperis rotundi,ana dr.4.galbani dr.8 ſalis.dr. 16.excipiantur omnia cerato roſa condito.* *Ad phymata.*

Aliud ad liuida ex contuſione accipit *ariſtolochiæ, thapſiæ, ana drachm.4. bdellii, ſtyracis, ammoniaci,galbani, reſinæ aridæ, & ex lentiſco liquidæ, huris maſculi,iridis illyricæ,ceræ ana drach.8.fiat malagma.* *Ad liuida ex contuſione.*

Aperientia malagmata ſunt, quale eſt,quod conſtat ex *piperis longi, ſpumæ nitri, ana drach.quatuor;eriſimi drach.8.quæ cum melle miſcentur,quantum ſufficit fiat malagma.* *Aperientia.*

Aliud, quod accipit *calcis drach.4.piperis gr.6.nitri,ceræ ſingulorum drach.10.mellis vnc.9.olei heminam.*

Aliud, quod accipit *alcyonii,ſulphuris,nitri, pumicis, ana vnc.3.ceræ & picis,ana q.ſ.ad ea excipienda,fiat malagma.*

Extrahentia malagmata ſunt,veluti id,quod habet *reſinæ aridæ nitri,ammoniaci,galbani,ceræ,ana*
D *lib.1.fiat malagma.* *Extrahentia.*

Aliud item,quod accipit *æruginis raſæ thuris,ana dr.10.ſalis ammoniaci dr.10.ſquammæ æris, ceræ, ana dr.8.reſinæ aridæ dr.7.aceti cyathum.*

Aliud ex baccis lauri accipit *thuris,maſticis,myrrhæ ana vnciam vnam;baccarum lauri vncias duas; cyperi,coſti,ana vnc.Sem. mellis colati quantum ad coquendum ſatis eſt.* *Ex baccis lauri.*

Aliud ex baccis [f] lauri accipit *ceræ, picis, baccarum lauri, nitri,reſinæ frictæ,ana drach.75.galbani drach.12.piperis albi dr.16.cyprini heminas 6.* [f] *G.l.7.catag.c.7.*

Aliud ex [g] ſampſucco accipit *ceræ nouæ,baccarum lauri, fœnugræci, ſampſucci,ana drach.100.terebinthinæ drachm. 150. nitri drachm. 32. piperis, cyperi, ana drach. 16. cyprini heminas ſex, fiat malagma.* [g] *Ibid. Ex ſampſucco.*

Refrigerantia adſtringentia & roborantia malagmata complura ſunt, veluti quod ad calidas podagras datur, accipit autem *gallæ acerbæ & maturæ, coriandri, ſeminis cicutæ, lachrymæ aridæ, gummi, ſingulorum plenum acetabulum;cerati eloti ſelibram; fiat malagna ſecundum artem.* *Refrigerantia, adſtringentia & roborantia.*

Aliud ad [h] rheumatiſmum ſtomachi & inteſtinorum accipit *œnanthæ vnciam vnam; omphacii vnc.4.carnis palmularum vnc.2.acaciæ vnc.1.roſarum vnc.1.aloes,gallæ,aluminis rotundi,picis,ana vnc.4. ceræ vnc.4.olei myrthei vnc.3.vinum aridis affunditur, & fit malagma.* [h] *Ibidem. Ad fluxum ventris.*

Polychreſta. Andreæ. a G.l.5.catagen.1. b G.l.7.catagen.7.

Malagmata [a] polychriſta, hoc eſt, quæ multiplicem vſum habent, ſunt veluti Andreæ malagma, [b] quod reſoluit humorem, pus maturat, & vbi maturum eſt, cutem rumpit, ad cicatricem perducit, prodeſt abſceſſibus, prodeſt articulis dolentibus, ſiquid in corpore colliſum eſt, reficit, præcordia dura & inflata emollit, oſſa extrahit, & ad omnia denique valet, quæ adiuuare calor poteſt: accipit autem *ceræ lib.2. viſci, ſycamini lachrymæ, ana drach.11. piperis rotundi & longi, ammoniaci, bdellii, iridis, cardamomi, amomi, xylobalſami, thuris maſculi, myrrhæ, reſinæ aridæ, ana dr.10. pyretri, cocci gnidii, ſpumæ nitri, ſalis ammoniaci, ariſtolochiæ creticæ, radicis ex cucumere agreſti, reſinæ terebinthinæ liquidæ, ana dr.20. vnguenti irini q.ſ. ad conficiendum malagma.* E

Aliud. Aliud accipit *ſinapis drach.4. mannæ drachmas duas, rutæ drach. quatuor, aphronitri drach. quatuor, radicum capparum drach.6. ammoniaci drach. quatuor, myrobalani drach.25. floris lapidis aſii, fœnugræci, cardamomi, ana drach. quatuor, ceræ drach.75. reſinæ drach.100. mellis, irini, fœcis, ana heminæ dimidium, acetum ammoniaco duabus heminis ſuperfunditur.*

Aliud. Aliud ad multa vtile accipit *ceræ, picis, reſinæ frictæ, ana drach.125. nitri, thuris, ana dr.50. ſeui vitulini, & taurini, butyri, ana drach.75. œſypi drach.15. aquæ cyathos 6.* Sed hactenus de malagmis.

De Cataplaſmatis, Sinapiſmis & Veſicatoriis.

CAP. IX. F

EX medicamentis compoſitis, quæ dantur ſolis partibus externis, ſunt etiam cataplaſmata, ita enim appellantur à græcis pariter & latinis, licet recentiores emplaſtra nominent vocabulo abutentes; hæc fere non ſeruantur, neque habentur parata à pharmacopolis, vt aliæ compoſitiones (ſi pauca admodum excipias) cum fiant ex materia, quæ partim putreſceret, partim arida fieret, ſi diutius ſeruaretur, idcirco cum vſus requirit, componuntur, & recentia admouentur: ſunt autem molliora, quam emplaſtra, neque enim linteo excepta per ſe adhibita inhæreſcunt, quemadmodum emplaſtra, ſed vinculum requirunt, quamobrem [c] Hippocrates cum cataplaſmate vtitur, vtitur etiam vinculo, & cum vnum reiicit, reiicit & alterum: cataplaſmata igitur non ſunt dura, non tamen liquida, vt fluant, ſed mollia, habentque habitum craſſiorem.

Cataplaſmatum materia. c Hipp. l. de vulneribus capitis.

Materia, ex qua conficiuntur, non eſt metallica, vt ea, quam accipiunt emplaſtra, ſed magis petitur à ſtirpibus, ac potiſſimum à ſeminibus, qualis eſt panis, farina, furfur, præterea à foliis, floribus, fructibus, radicibus, cortice, quamquam accipiunt etiam ſimul adipem, butyrum.

Ratio conficiendi. Componendi ratio non eadem eſt; nam materia interdum per ſe contrita cohæret ſine auxilio alterius, quemadmodum cum fit cataplaſma ex foliis viridibus, interdum opus eſt aliqua re, qua ſimul iungantur; huiuſmodi eſt, vel humor aliquis, vt aqua, vinum, acetum, mulſa, oxymel, oleum, vel materia aliqua glutinoſa, vt mel vel reſina: quæ aliquo humore inter ſe iunguntur cataplaſmata, humidiora ſunt; quæ reſina, vel melle, arida magis: quæ arida ſunt, diutius admota ſeruantur, vt per totum diem, G ac noctem; quæ humidiora, citius vim ſuam impertiunt.

Componuntur arida in hunc modum, mel & terebinthina primo incoquuntur, deinde inſperguntur pulueres læuigati, ſubactique relinquuntur, neque vltra incoquuntur, ne nimiam craſſitudinem medicamentum accipiat.

Ad humida cataplaſmata non coquitur humor, ſed vel macerantur pulueres, vel incoquuntur: expedit etiam cum cataplaſma ſuperdatur, fouere prius locum, vt impoſiti magis vim admittat, quod faciet etiam, ſi tepidum imponatur: nam & frigida & calida lædunt, ita vt foramina cutis contrahantur, quod Galenus [d] de aqua dulci teſtatur, cum ad madefaciendum laudat balneum tepidum, non calidum, aut frigidum ob rationem iam dictam.

d Gal. li.3. de tu. val. c.8.

Adhibetur cataplaſma ad cutem, potiſſimum autem ad relaxandum, quod tenſum ab inflammatione eſt, ita vt ſimpliciter, cum fit mentio cataplaſmatis, relaxans, leniens, & concoquens intelligatur, quemadmodum apud Hippocratem [e] *in libro de vlceribus* & *de vulneribus capitis*, & apud Galenum, [f] cum prohibet in principio inflammationis, probat in remiſſione cataplaſma; cumque ad præcordia inter initia ſi dentur cataplaſmata pleno corpore, attrahi ab iis [g] tanquam à cucurbitula ſuccos alibi exiſtentes aſſerat.

e Hipp. l. de vlcer. & li. de vulner. capitis. f Gal. l. de optima ſecta c.37. g Gal. li. de optima ſecta. c.13.

Scire tamen licet, ad alios quoque vſus cataplaſmata componi, & non omnia calefacere, ſed quædam etiam refrigerare, madefacere, ſiccare, adſtringere. Alia igitur refrigerant, adſtringunt, repellunt; alia relaxant, leniunt, molliunt, pus mouent; alia digerunt, extrahunt, atque etiam ad lumbri- H cos accommodantur: alia euocant ad cutem & rubicundam faciunt, qualia ſunt, quæ fiunt ex ſinapi, ſinapiſmi proprie nuncupantur: varia autem fiunt ad vnumquemque vſum ob varias partes atque affectus, ex vnoquoque autem aliqua exempla proponemus, ſumpto initio à repellentibus, refrigerantibus, & adſtringentibus.

Catapl. refrigerantia, adſtring. repellentia. Ex lactuca.

Cataplaſmata refrigerantia, adſtringentia, repellentia, veluti cataplaſma ex lactuca, ad capitis feruorem ad ſomnum inducendum, & eryſipelas non vlceratum. Accipit *folia lactucæ, quæ liquorem craſſum candidum reddat, contunduntur & interim aceto reſperguntur, & fit cataplaſma.*

Ex pſyllio. Aliud ex pſyllio, quod facit ad eryſipelas & ſtrumarum inflammationes, accipit *pſyllii ſemen non fractum, neque mola contuſum, ſed aqua maceratum & manibus agitatum, ſicque glutinoſum factum ad cataplaſmatis craſſitudinem.*

Ex papauere. Aliud ex papauere refrigerat partes inflammatione atque eryſipelate obſeſſas, & dolorem ſubmouet, accipit *folia papaueris tenera læuigata, & ſimul oui vitellum coctum ac cum foliis permixtum.*

Fit & cataplaſma *ex capitibus papaueris coctis cum pane idem præſtant, capitaque papaueris ſicca ex vino vel oleo cocta læuigantur ad cataplaſmatis formam.*

Ex foliis etiam papaueris & floribus cataplaſmata idem præſtant.

Refrigerat & cataplaſma Galeni ex ſucco oxalidis, vel oxylapathi cum tenui polenta, quod

A frigidum imponatur, vel ſuccus portulacæ, ſemperuiui, vuæ acerbæ cum poſca: adhæc ſuccus intybi, tribuli, lentis paluſtris ſimiliter cum polenta, vel herbæ per ſe contuſæ & cataplaſmatis more ſuperdatæ.

Refrigerat etiam atque adſtringit & ad nauſeam facit atque æſtum ventriculi cataplaſma ex polenta, fit enim pollen ex polenta, ſubigiturque ſucco cauliculorum vitis, aut polygoni, aut pomorum.

Adſtringit etiam ac ventriculum confirmat cataplaſma de cruſta panis, quod accipit *maſticis, menthæ, ſpodii, coralli rubei, ſandali rubei & albi, ſandali citrini ana drachmam vnam; cruſtæ panis vſtæ atque ex aceto per mediam horam macerata vncias duas; olei maſticini, de cotoneis ana vnciam vnam; farinæ hordei quantum ſufficit, fiat cataplaſma.* Idem præſtat cataplaſma diaphœnicon, hoc eſt, ex palmulis accipit autem *palmularum quaſi maturarum coctarum in vino auſtero, vnc. 5. panis biſcocti vnc. 1. pulpæ cotoneorum coctæ in vino auſtero vnc. 1. S. ſtyracis, maſticis, ladani, acaciæ, ſucci vuæ acerbæ, florum labruſcæ, roſarum rubearum, ſandalorum citrinorum, ramich, myrrhæ, ligni aloes ana dr. 4. ceræ vnc. 4. olei roſati vnc. 15. vini albi. q. ſ. fiat cataplaſma.*

De cruſta panis. *Diaphœnicum.*

Aliud adſtringens ac repellens ex malicorio: *malicorium aridum contunditur, inſpergitur vino, additurque galla contrita, incoquiturque etiam ex vino aliquo adſtringente.* *Ex malicorio.*

Aliud ex palmulis: *Palmulæ conculcatæ modico vino inſperguntur, quibus pollen polentæ commiſcetur & fit cataplaſma.* *Ex palmulis.*

B Aliud: *palmulæ vino admiſcentur prius contuſæ, & cum eo myrthi folia tenuiſſime trita ſubiguntur.*

Aliud: *ex papaueris foliis tenerrimis ſuccus exprimitur, in quo palmulæ conculcatæ diluuntur.*

Aliud: *palmulæ macerantur ex aqua, & cum exiguo melle coquuntur, inſperſo rhu coriariorum tenuiſſime trito, vna cum lini ſemine in puluerem redacto.*

Aliud item ad repellendum ſimul ac leniendum *ex* [a] *plantagine, lente, pane, & roſaceo.*

Aliud repellens *ex foliis plantaginis, rubi, capreolis vitis & polenta.*

[a] Gal. li. 2. ad Gla. c. 2.

Cataplaſmata relaxantia ac lenientia dolorem, pus mouentia, concoquentia & emollientia nunc ſubiiciemus, quæ, vt *ſupra* diximus, ſimpliciter cataplaſmata dicta ſunt; mouet igitur pus potiſſimum, quod fit ex *triticea farina decocta in aqua & oleo.* Id quod facit etiam farina hordeacea eodem modo parata, vel cum axungia, ſed minus efficax eſt ad pus mouendum. *Pus mouentia.*

Aliud ex *malua*, quæ *ſiue decocto ſiue cruda contuſa miſcetur cum polline farinæ vel pane.*

Aliud ex *pane trito & decocto cum mulſa & oleo.*

Aliud accipit *radicum althææ vel maluæ libram ſemis, foliorum maluæ Manip. 1. panis candidi lib. 1. coquantur omnia ſimul ac fiat cataplaſma.*

Aliud conficitur ex *lini ſemine & farina triticea cum aqua & oleo*, vel pro *farina* accipiatur *medulla panis candidi.*

Aliud ex *ſemine lini antea elixato & aliquantulum contuſo & melle.*

C Aliud ex *fœnugræco & lini ſemine læuigatis & cum melle ſubactis incoctiſque quantum ſatis eſſe videatur ad cataplaſma conficiendum.*

Aliud ad ſuppurandum, quod accipit *farinæ fabarum, farinæ tritici ana vnc. 1. farinæ ſeminis lini, farinæ fœnugræci ana dr. 6. caricarum pinguium contuſarum vnc. 1. S. axungiæ veteris vnc. 2. croci ℈. 1. vitelli ouorum num. 2. fiat cataplaſma ſ. a.*

Aliud concoquens ac maturans, quod potiſſimum aptatur tumoribus inguinum, accipit *vuarum paſſarum repurgatarum ab acinis vnc. 2. medullæ panis candidi vnc. 2. S. axungiæ ſuillæ, butyri recentis ana dr. 6. fermenti drach. 5. croci ℈. 1 lactis vaccini vnc. 2. fiat cataplaſma frequenter immutandum.*

Cataplaſmata relaxantia ad inflammationem duriora nunc ſequuntur; quale illud eſt, quod fit ex *farina hordei decocta cum melle parum diluto.* *Relaxantia.*

Aliud, quod fit ex *pane cum decocto maluæ, fœnugræci ac ſeminis lini.*

Aliud, quod fit ex *furfure, oxymelle, & ammoniaco*, contundimus ante furfurem in mortario ac cribramus.

Aliud ex malua. *Maluæ radix aut ipſa malua herba, poſtquam decocta fuerit, vna cum melle terenda eſt, cumque fuerit diſſoluta, cum farina coquitur, additur autem oleum cum fuerit linteo excepta.* Efficacius autem erit, *ſi farina bulliat ex decocto radicis cucumeris agreſtis, aut baccarum lauri, aut ſampſucci, aut iridis*, ſi autem iam ſcyrrhus obſideat, addatur *terebinthina, nitrum, ammoniacum cum aceto.* *Ex malua.*

D Aliud ex lomento fabarum: *coquitur lomentum fabarum ad conſiſtentiam & cyminum, fitque cataplaſma.* prodeſt & ſi narciſſi fructum in tenuiſſimas partes redactum adieceris; ad vetuſtiores vero inflammationes addes parum ammoniaci. *Ex lomento fabarum.*

Aliud ex fermento iuuat ad tardas & duras ſuppurationes, idem ſurculos educit & prodeſt contuſis: *fermentum oleo mollitur, additurque nitrum, vt ad ſcyrrhos: ſed & coquitur etiam & aceto ſubigitur, admiſceturque coma abſynthii, vel iris, vel abrotanum, vel thymum, aut pulegium.* *Ex fermento.*

Aliud ex [b] fermento accipit *mellis, fermenti ana lib. 1. viſci quercini vnc. 4. ammoniaci diſſoluti in aqua fœnugræci vnc. 3. amurcæ olei veteris q. ſ. fiat cataplaſma ſecundum artem.* Vim habet diſſoluendi etiam duriores tumores & cutem abrumpendi poſt ſuppurationem loci. *Aliud.*

[b] Gal. l. 3. catato. c. 2.

Aliud ex fermento aliquantulum mitius accipit *fermenti, mellis, olei communis, lactis muliebris, vitellorum ouorum ana vncias quatuor; fiat cataplaſma ſecundum artem*, quibus ſi addideris *bdellium at galbanum, ſeu ammoniacum ex aceto diſſoluto* vtilius adhibebitur partibus ſcyrrho obſeſſis. *Aliud.*

Aliud ex ficubus ſeu ex caricis: *teruntur ficus aridi pingues vna cum ſemine quantum fieri poteſt, additurque parum irini vnguenti:* quod ſi parum *nitri* addas, ſinus rumpet, aculeoſque extrahet. *Ex ficubus.*

Aliud ex ficubus: [c] *ficus coquuntur, dum facile diſſolui poſſunt, deinde læuigantur & rurſus incoquuntur in priori aqua, tum admiſcetur farina triticea vel hordeacea, aut panis, diligenterque ſubigitur, & iterum omnia ad cataplaſmatis conſiſtentiam incoquuntur.* *Aliud.*

[c] G. l. 2. ad Glau. c. 2.

Aliud. Aliud ex ficubus accipit *ficuum pinguium ſiccorum lib.*1. *ſinapis vnc.*3 *farinæ fœnugræci,ſeminis* E
*lini ana vnc.*1. *ammoniaci, bdellii, galbani, ana drach.*1. *gummi in oleo liliorum diſſoluantur ac miſceantur & fiat cataplaſma, addita farina hordei q.ſ.pro craſſitudine comparanda.* prodeſt ad curandos carbunculos.

Ad Eryſipelata. Cataplaſmata relaxantia, quæ ad eryſipelata dantur, aliquam ſimul adiunctam habent vim refrigerandi & extinguendi feruorem: quale illud eſt, quod fit ex *plantagine, lente, pane & roſaceo.*

Aliud: *panis cum frigida aqua maceratus ex roſaceo ſubigitur, vel pro aqua accipitur poſca.*

Ex pſyllio. Aliud ex pſyllio: *ſemen pſyllii optime frangitur, ex aqua affuſa agitatur, dum glutinoſum cataplaſmatis modo reddatur:* Sed præter hæc ſunt etiam Digerentia cataplaſmata, quæ diſſipant, diſcutiunt, in vapores diſſoluunt, quod collectum eſt, & aliquam partem obſidet antea inflammatam, ad id valet.

Cataplaſma ex lente cocta ac læuigata cum melle; tum & polenta & aceto: præterea ex ſemine lini, chamæmelo, farina hordei & fabarum; tum ex artomelite, hoc eſt, ex pane & melle.

Ex tribus farinis. Aliud ex tribus farinis Auicennæ accipit *farinæ fabarum, orobi, hordei ana lib.*2. *lixiuii q.ſ. ſubigantur lento igne, addita oxymellis parte.*

Ex hyſſopo. Aliud accipit *farinæ fabarum, hordei, orobi, ciceris, lupini ana partes æquales, lixiuii, q.ſ. cum oxymelle fiat cataplaſma.*

Aliud ex hyſſopo, *hyſſopi herba ſicca contunditur ac læuigatur & coquitur cum farina ſeminis lini quantum ſufficit, fitque cataplaſma: poteſt & loco hyſſopi ſumi pulegium,* & idem præſtabit. F

Ex Quinque farinis. Aliud ex Quinque farinis Auicennæ accipit *farinæ fabarum, oroborum, cicerum, lupinorum, hordei ana parem quantitatem, oxymellis ac lixiuii quantum ſufficit, fiat cataplaſma ſecundum artem.*

Digerentia ad œdemata. Cataplaſmata digerentia ad œdemata, ſunt veluti, quod fit ex *farina fabarum, & cumino ac melle.*

Aliud fit ex *farina fabarum cum vua paſſa pingui ex mulſo decoctis.*

Aliud fit ex *lomentis fabarum decoctis ac læuigatis cum melle & cymino.*

Aliud *ex polenta cum melle, ſale, & nitro.*

Aliud, quod valet ad hydropem *ex vua paſſa cum acinis trita, caricisque ex mulſo decoctis ac tritis & fimo caprino.*

Contra hydropem. Aliud contra hydropem, accipit *ſtercoris caprini vnc.*3. *ſtercoris bouini lib.*1. *carui, aniſi, fœniculi, cumini ana vnc.ſem. mellis q.ſ. fiat cataplaſma.*

Aliud. Aliud: *gypſum cum ficubus & nitro ex mulſo decoquitur, ſicque fit cataplaſma,* quod valet, poſtquam iam vetuſtum eſt.

Aliud *ex millio decocto cum aliqua portione picis.*

Ex ciceribus. Aliud ex ciceribus fit in hunc modum: *rutæ viridis folia læuigantur, deinde cum melle coquuntur additurque cicerum farina, & fit cataplaſma.*

Ex farina lolii. Aliud ex farina lolii idem præſtans; efficacius tamen redditur, ſi *calx*, aut *ſulphur* inſpergatur. G

Cruſtas reſoluentia. Ex eruo. Cataplaſmata, quæ cruſtas reſoluunt, ſunt veluti, quod dicitur ex eruo. accipit autem *erui farinam ex melle decoctam.* Valet hoc ad carbones quoque & vlcera depaſcentia: Ex eruo etiam per ſe cocto fit idoneum cataplaſma, vbi maceratum ac læuigatum fuerit.

Ex bulbis. Aliud ex bulbis: *bulbi aſſantur, contunduntur atque imponuntur cruſtis:* at ſi aliquid *panis ex roſaceo* adiiciatur, lenius fiet cataplaſma.

Idem faciunt & *folia porri* cataplaſmatis modo ſuperdata, *vehementer* enim *contunduntur, additurque aliquid ſalis,* quod remedium efficaciſſimum eſt ad carbunculos.

Ad contuſa. Cataplaſmata ad contuſa non ſolum debent habere vim digerentem, ſed coquentem ſimul ac repellentem: hoc præſtat cataplaſma ex farina fabarum & oxymelle, quo athletæ vtebantur.

Ex alica. Aliud ex alica, valet ad contuſionem aurium ac naſi: *decoquitur alica & læuigatur ac cataplaſmatis modo adhibetur;* præſtantius fiet, ſi *gummi & thuris partem* admiſceas.

Ad ecchymomata. Aliud ad ecchymomata fit ex *radicula cum modico ſale contrita & admota.* Idem præſtat *ſuccus radiculæ cum pane & modico ſalis.*

Idem præſtat & cataplaſma, quod accipit *olei anethini vnc.*1. *olei abſynthini, myrthini, ſucci raphani ana drach.*4. *cymini triti drach.*3. *vini odorati vnc.*1. *coquantur omnia, dum vinum abſumatur, poſtea colentur, & fiat cataplaſma.*

Lumbricos enecantia. Cataplaſmata etiam fiunt, quæ lumbricos interimunt, huiuſmodi eſt, quod ex lupinis conficitur, *farina enim lupinorum cum melle ac lini ſemine coquitur, eique oleum additur, fitque cataplaſma* ad lumbricos accommodatum. H

Ex mentha. Aliud ex mentha ita conficitur, *mentha ſicca contunditur, dum tenuiſſima fiat, miſceturque farina aut lini ſeminis aut hordei aut panis cum melle dum cohæreat.*

Aliud ex trifolio aſphaltitio aduerſus ictum ſcorpionis. Idem præſtat ocymum cum modico aceti.

Ex calamentho. Cataplaſma ex calamentho accipit *calamenthi montani, farinæ hordei, farinæ frumenti ana dr.*4. *œſypi humidæ dr.*4. *croci gr.*12. *aquæ ac vini q.ſ.*

Ex alliis. Cataplaſma ex alliis accipit *ceræ lib.*2. *colophoniæ, medullæ ceruinæ ana vnc.*6. *nitri albi vnc.*8. *olei lib.*4. *allia numero* 20. *primus cortex ab alliis detrahatur, deinde coquantur in oleo, donec aſſentur, poſtea oleum coletur, cui addatur cera, poſtremo nitrum in tenuiſſimum puluerem conuerſum.*

Ex baccis lauri. Cataplaſma ex baccis lauri, accipit *thuris, maſticis, myrrhæ ana vnc.*1. *baccarum lauri vnc.*2. *coſti, cyperi ana vnc.ſem. mellis deſpumati q.ſ. fiat cataplaſma,* quod maxime confert in dolore ventriculi, inteſtinorum, vteri, veſicæ & aliarum partium naturalium, qui à flatu craſſo ac pituita cruda excitatur.

Ex meliloto.

A Cataplaſma ex meliloto ad emolliendam quamcunque duritiem ventriculi, iecinoris, lienis, aliorumque viſcerum naturalium, accipit *meliloti vnc.6. chamameli, fœnugraci, baccarum lauri, radicum althea, abſynthii, ana drachmas tres; ſeminis apii, cardamomi, ireos, cyperi, ameos, ſpica nardi, caſia lignea ana drach.2. ſemis; ſampſucci drachmas quatuor; ammoniaci drachmas* 10. *bdellii ac ſtoracis calamita ana drach.5. terebinthina drach.12. caricarum pinguium numero* 12. *ſeui hyrcini, ſeu caprini, reſina pinu ana vnc.2. ſem. cera vnc.6. olei ſampſuccini, olei nardini ana quantum ſufficit; decocti fœnugraci, chamameli ac meliloti quantum ſufficit, ad infundenda, qua infundi ac diſſolui ſeu eliquari debent, fiat cataplaſma ſecundum artem.*

Ex althaa.

Cataplaſma ex althæa idem potens cum priori, accipit *radicum althaa coctarum ac cribratarum lib.ſem. olei chamamelini, olei anethini ana vnc 2. olei roſati, axungia anetina ana vnciam vnam; olei liliacei drachmas* 10. *diachylonis albi gummati vnc. tres ſemis; medulla vitulina, medulla vaccina ana drachmas 6. ſeui vaccini vncias tres; cera alba quantum ſufficit, fiat cataplaſma ſ.a.*

Ex pinguedinibus.

Cataplaſma ex pinguedinibus valens ad emolliendas quaſcunque durities, accipit *pinguedinis agnina, ſuilla, vrſina, vitulina, ceruina, hircina, aſinina ex aſino ſylueſtri, anatina, gallinacea, vulturina ana vnciam vnam; olei ſeſami, cheirini, lentiſcini, amygdalarum amararum, medulla cruris vaccini, ana vnc. ſemis; cera rubea libram vnam; butyri vaccini tan...idem, fiat ex his omnibus liquatis ac diligenter permiſtis cataplaſma. ſ.a.*

Ad induratum epatis & ſplenis tumores.

B Cataplaſma ad induratos tumores iecoris & lienis accipit *pulueris thymi, pulegii, calamenthi ana drachmam vnam; fermenti vncias duas; aceti quantum ſufficit, miſce ac conficito cataplaſma.*

Ex eupatorio.

Cataplaſma ex eupatorio valens ad affectus iecinoris ac ventriculi accipit *eupatorii Manip.1. chamameli Manip. ſemis; meliloti Manip. ſemis; cyperi, maſtices, ſchœnanthi, ſpica ana drachmam vnam; ſandalorum alborum, rubrorum, calami aromatici, abſynthii ana ſcrupul.2. ſpodii ſcrupul.1. mucilaginis althaa vncias tres; olei maſticini, olei nardini ana vnc.2. farina hordei vnc.2. aceti parum, fiat cataplaſma. ſ.a.*

Ex Gallia.

Cataplaſma ex Gallia ſatis valens ad viſcera naturalia confirmanda, accipit *gallia muſchata ſchœnanthi ana drachmam vnam ſemis; ramich, ſumach, acacia, florum granatorum, ladani, gallia, calami aromatici, roſarum, anthera, ſandalorum alborum ſandalorum rubeorum, maſticis, ligni aloes, caryophyllorum, ſpica nardi, thuris, myrrha, coſti, cyperi, abſynthii, ana drachmas duas; omnia in tenuem puluerem conuertantur: dein ſumito ſucci foliorum myrthi, ac foliorum lauri & aqua roſacea ac vini auſteri ana vnciam vnam ſemis; macerentur dactyli aridi numero* 12. *per diem ac noctem, poſtea diligenter contundantur, iiſque addantur mina aromatica vncia 3. gummi arabici drach.7. coquantur lento igni, donec mellis craſſitudinem acquirant, poſtmodum pulueres miſceantur, ſemper in mortario agitando, donec iuſtam cataplaſmatis formam acquirant.*

Ex centaurio.

Cataplaſma ex centaurio contra cranii fracturas accipit *centaurii minoris Manipul.6. infundantur per diem ac noctem in vino albo, poſtea coquantur, dum vini dimidium ſit abſumptum, tunc liquor ſuperans coletur, atque iterum coquatur, dum mellis craſſitudinem acquirat, cuius accipe vnc.1. cera alba dr.2, lactis muliebris vnc.2. reſina pinu vnc.1. ſemis; cera noua vnc.3. terebinthina lib.1. thuris, maſticis, gummi arabici ana vnc.1. terenda in tenuiſſimum puluerem conuertantur, ac fiat cataplaſma.*

C

Ex betonica.

Cataplaſma ex betonica ad idem valens accipit *ſuccorum betonica, plantaginis, apii, colatorum ana lib.1. reſina pinu, vnc.3. cera noua vnc.3. coquantur omnia, dum ſucci abſumantur, quo tempore adiiciatur terebinthina, ac fiat cataplaſma.*

Ad articulorum dolores.

Cataplaſma ad articulorum dolores accipit *medulla panis medii lib.1. decoquatur in lacte bubulo, à quo butyrum non ſit ademptum fiat cataplaſma ſecundum artem.*

Ad podagram.

Cataplaſma ad podagram accipit *farina hordei. P.3. caſia fiſtula vnciam vnam; diluito oleo coſtino aut aqua ſolani ſeu plantaginis ac conficito cataplaſma*, prout magis fuerit ex vſu.

Aliud.

Aliud ad podagram accipit *panis ſecalini vnc.4. macerato in lacte bubulo ac modice coquito, deinde addito vitellorum ouorum num.2. croci* ℈.1. *fiat cataplaſma. ſ.a.*

Ex Caſeo.

Cataplaſma ex [a] caſeo admodum vtile articulorum affectibus, qui nodos contraxerint; accipit *caſei vetuſtiſſimi, naſturtii ana vnc.4. aqua, in qua ſaliti pedes ſuilli ſint incocti, quantum ſufficit, caſeum ac ſemen diligenter conterantur atque ex eiuſmodi aqua ſubigantur & fiat cataplaſma.*

[a] Gal. lib. 10 ſimpl. c. de caſeo.

Ophthalmicum.

Cataplaſma ad dolorem oculorum: accipit *Pomorum acidorum, pomorum dulcium ana parem quantitatem; purgato ſemina ac corticem, deinde coquito in aqua peculi roſarum q.ſ. ac ſubigito & formato cataplaſma.*

D

Aliud.

Aliud *panis ſyncomiſti lib.S. temperetur in lacte & parum coquatur ac fiat cataplaſma. ſ.a.*

Aliud.

Aliud accipit *portulaca, ſolani, plantaginis ana Manip.1. contunde diligenter ac conficito cataplaſma.*

Stupefaciens.

Cataplaſma ſtupefaciens accipit *fructuum mandragora vnc 4. coquito in lacte, ſubigito ac formato cataplaſma. ſ.a.*

Ad pleuritidem.

Cataplaſma optimum contra pleuritidem accipit *radicum althea vnc.3. anethi, violarum ana vnc. 2. farinarum hordei, fœnugraci, ſeminis lini ana vnc 2. olei violarum, chamamelini, amygdalarum dulcium ana vnc.8. cera ac butyri ana vnc.4 fiat cataplaſma. ſ.a.*

Aliud.

Aliud contra pleuritidem, accipit *radicum althea Manip.1. farina hordei vnc.3. chamameli vnc.1. meliloti ac violarum ana vnc. ſem. olei violarum, olei chamamelini, olei amygdalini dulcis ana vnc.2. fiat cataplaſma.*

Sed venio ad medicamenta rubificantia græce φοινισσόντα dicta ad frigidos affectus depellendos, dicuntur eadem & à methodicis μετασυγκριτικά, [b] quæ tamen conueniunt tantum frigidis & humidis, non omnibus vetuſtis.

[b] Gal. l. 1. catatop. c. 2.

Sinapiſmi.

Sinapiſmi eiuſmodi cataplaſmatis adnumerantur; ita autem dicuntur, quod fiant ex ſinapi, valent autem ad partes refrigeratas atque inde dolentes ob frigidos ſuccos, calefaciunt enim &

euocant

euocant ſuccos ad partem, cui dantur, & eatenus etiam auertunt ab aliis partibus, ita vt præcipue a- E
uertendi vim habeant, ruborem inducant in parte, ac ſenſum excitent; valent ad diſcutiendum non in acutis morbis, vitantur enim, niſi admodum ſegnis natura fuerit: in diuturnis autem morbis magis conueniunt, non in tabe & vlcere ob actrimoniam, non in partibus cartilaginoſis, vt in auribus & naſo: nam exuruntur & nigreſcunt: valent ad penis & veſicæ reſolutionem, terminus eſt, dum pars non doleat, ſed rubicunda euadat, in comate adhibentur ad crura, refrigeratis ad crura & brachia: veluti & in affectibus cerebri frigidis, & articulorum, vt iſchiadicis.

Modus præparandi. Conficiuntur ſinapiſmi in hunc modum: *caricæ in aqua tepida pridie macerantur, poſtridie vehementer expreſſæ diligenter contunduntur, deinde ſinapi acre per ſe conteritur, aquam in qua caricæ maduerint paulatim affundendo: nam humore perfuſum melius læuigatur, tum in maſſas læues redigito, alteram accipies partem ex ſinapi, alteram ex caricis; ſi mitius deſideres medicamentum, plus caricarum; ſi acrius, plus ſinapis accipies, tum linteo illine*; locus, cui adhibetur, prius nitro illinatur: Si vehemens excitetur dolor, inungatur locus roſaceo ſiue amygdalino: aut ſuperdetur lana aqua & roſaceo intincta, vel malnæ decocto, aut ſucco.

Si propter partes propinquas & non altiores fiat ſinapiſmus, pro caricis miſceatur panis cum ſinapi: acrius etiam cataplaſma fiet, ſi aceto maceretur ſinapi.

Parem ſinapi vim habet ſcylla in mortario contuſa, ſi breui tempore teneatur, diutius enim retenta vlcus excitabit, *ante autem conuenit dare nitrum*: poſt vero dolorem lenire oleo perfuſo, potiſſimum roſaceo. F

Alius. Aliud rubificans accipit *euphorbii, atramenti ſcriptorii, ana drachmas quatuor; myrrhæ, crocomagmatis, piperis albi ana vnc. tres; croci drachmas duas; aceti quantum ſufficit, læuigentur, fiat cataplaſma*, quod valet ad hemicraneam, inungitur enim totus locus à ſupercilio ad tempus & capillos.

Alius. Aliud rubificans accipit *olei coſtini vnciam vnam; olei ex euphorbio, olei ex coſto ana drachmas duas ſemis; ſinapi recentis contuſi drachmas duas; caſtorei drachmam vnam; ſagapeni drachmam vnam ſemis; euphorbii ſcrup. 1. aceti drach. 1. ſem. ceræ q. ſ. fiat ſinapiſmus in formam emplaſtri.*

Multa alia ſunt eiuſmodi præſidia rubificantia, quæ ab intimis partibus ad ſuperficiem extrahunt, vt fimus palumbinus, radix helenii, ſemen cardamomi aut etiam thapſia, quæ cataplaſmatis modo ſuperdentur.

Veſicatoria. His adiici poſſunt & quæ non rubificant duntaxat partes, quibus ſuperdantur, verum etiam exulcerant, idque non diuturnitate temporis, quo applicata ſeruantur, ſed propria natura, quæ quia veſicas quaſdam in cute excitant, ideo veſicatoria communiter à Medicis appellantur, quorum aliquot exempla nunc ſubiiciemus.

Veſicatorium primum accipit *cantharidum recentium drach. 10. axungiæ ſuillæ vnc. 4. tere ſimul, dies ſeptem marceſcant, poſt coque ad iuſtam ſpiſſitudinem.*

Aliud Veſicatorium accipit, *pulueris cantharidum drach. 1. frumenti mollis drach. 2. aceti acris ſiue ſcyllitici q. ſ. miſce fiat veſicatorium.* G

Veſicatorium tertium accipit *pulueris cantharidum vnc. ſem. corticis vitis albæ M. S. fermenti mollis q. ſ. fiat veſicatorium.*

Veſicatorium quartum accipit *calcis viuæ, ſaponis ſolidi ana parem quantitatem; arſenici parum, miſce ac conficito veſicatorium. ſ. a.*

Veſicatorium quintum accipit *cantharides tuſas numero 4. ſublimati ℈. 2. ſaponis quod ſatis eſt, miſce ac conficito veſicatorium.*

De Dropace & cerato. CAP. X.

Malagmate & cataplaſmate tenuiorem adhuc & molliorem ſubſtantiam habet Ceratum, ita enim appellatur à latinis, quod à græcis κηρώτη, deducto vocabulo à cera, quam accipit eius mixtura. Recentiores ſicut emmota, quæ linamentis excipiuntur ad vlcera curanda, ita etiam cerata appellant vnguenta, quod eodem fere modo mollia ſint, cuiuſmodi eſt vnguentum infrigidans, quod apud Galen.[a] erat ceratum liquidum: ſatius ergo eſt non abuti veterum nominibus, ſed vt res ſuis vocabulis magis diſtincte intelligantur, cerata appellare veterum more ea medicamenta, quæ oleum & ceram accipientia illinuntur.

a Gal. li. 2. catag. c. 1. & l. 10. meth. c. 9.

Variæ autem erant apud veteres eiuſmodi mixturæ, ita vt cerata magis & minus liquida redderentur, vbi paulum ceræ oleo addebatur, vocabant eiuſmodi mixturam [b] ceræleum; quæ paulo minus liquida erat, quam oleum, eo enim craſſior oleo erat, quo accipiebat aliquam ceræ portionem, quam non accipiunt olea, non tamen tantam, vt ad acopi ac linimenti (de quo *infra* agemus) craſſitudinem accederet, id, quod fiet, ſi octo partibus olei, vna ceræ addatur: nam in acopis ac linimentis quatuor partibus olei, vna ceræ adiiciebatur. H

b Gal. li. 7. catag c. 2. & 11.

Cerati craſſitudinem ſtatui non poſſe. Ceratum liquidum accipit *tres partes olei & vnam ceræ.*

Ceratum ſubliquidum ſeu humidum accipit *duas partes olei & vnam ceræ.*

Ceratum ſpiſſum, ſi ad emplaſtri duritiem accedebat, tantum ceræ, quantum olei accipiebat; ſi paulo minus ceræ, quam olei, iam erat ſimile malagmati; ceræ autem plus minusve additur pro tempore anni; plus videlicet hyeme, minus æſtate: ex quo patet, ſtatui non poſſe, qualis proprie ſit cerati craſſitudo: licet autem dixerimus, paulo minorem eſſe, quam ſit malagmatis, id tamen non eſt perpetuum, cum dentur cerata longe humidiora, quale ceræleum eſt, quod liquidius eſt linimento, vt diximus: dantur item cerata ſpiſſa & non ſolum ad malagmatis, ſed etiam ad emplaſtri duritiem accedentia.

Verum magna ex parte cerata molliora fiunt & magis liquida, quam malagmata, qualia ſunt cerata liquida & ſubliquida, quæ fere intelliguntur à veteribus, cum cerati abſolute mentionem faciunt,

A faciunt: nam liquidiora ſunt fere acopa, quæ duriora ſunt, iam tranſeunt in malagmata, vel emplaſtra; etiam ſi veteres plerunque addunt *liquidum*, vbi de tali ſermo ſit, vel *duratum*, aut *cerato malagma*, vel *cerato emplaſtrum*, ſi de aliis loqui intendant. Sed cum ſimpliciter *ceratum liquidum* dicunt, intelligunt, quod fit ex cera & oleo ſimplici; Quod vero accipit aliud oleum, vt roſatum, irinum, anethinum, cyprinum, inde nomen trahit, diciturque non amplius liquidum ceratum ſimpliciter, ſed cum adiectione roſatum, cyprinum, anethinum.

Materia, ex qua fiunt cerata, eſt *cera & oleum*, vt iam dictum eſt, ſiue ſimplex, ſiue conditum roſa, iride, anetho aut alia re. Accipiunt tamen & nonnulla picem, vnde cerata picata nuncupantur; accipiunt aliqua butyrum, adipem, reſinam, ſeu liquidam, ſeu frictam: Accipiunt ſuccos herbarum, maſticem, aloem, aromata, quæ non ſunt amplius cerata ſimplicia, ſed compoſita.

Ceratorum materia.

Ratio componendi eiuſmodi eſt, *liquefiunt ſimul cera & oleum in duplici vaſe, deinde mixtura remouetur ab igne, cumque concreſcere incipit in mortario manibus agitando admiſcetur ſuccus, vel puluis.*

Ratio componendi.

Vſus cerati genere duplex eſt: nam vel inſeruit aliis medicamentis, vel per ſe adhibetur; inſeruit autem mitigando facultatem, vt cum ærugini additur, vt non abſumat, ſed generet carnem: cum item acrioribus miſturis adiicitur, vt vim earum remittat. Inſeruit etiam reddendo mixturam molliorem, vt cum emplaſtro vel malagmati additur, vt fiat emmotum, hoc eſt, medicamentum, quod linamentis B excipi poſſit ad vulnera curanda, quemadmodum *ſupra* oſtendimus, cum ageremus de emmotis.

Vſus.

Per ſe autem adhibentur medicamenta compoſita ad multos vſus, non ſecus, ac reliquæ compoſitiones, præcipue tamen dantur ad leniendum ac molliendum & relaxandum, quoniam inflammationem prohibent, veluti in fractis & luxatis, tum ad refrigerandas partes nimis calefactas. Alia vim habent adſtringendi ac roborandi; alia diſcutiendi, ita vt multiplex ſit vtilitas, quam nobis cerata varia pollicentur, ad quæ iam pergimus ſpeciatim enarranda.

Cerata lenientia dolorem ac ſimul relaxantia, mollientia & refrigerantia, ſunt veluti ceratum liquidum, quod recentiores infrigidans Galeni appellant. Adhibetur etiam ad fracta & luxata, vt illitum pannis ac faſciis dolorem leniat, & inflammationem prohibeat, repellatque. Adhibetur ad remouendam acrimoniam ſuccorum, vt ad dyſenteriam per clyſteres immiſſum. Adhibetur ad eryſipelata, inflammationes, herpetes, carbones, ad caput æſtu ſolis calefactum, ad præcordia & pectus nimis calida ac ſicca, vt in febre hectica; ad lumbos & genitale in priapiſmo: habet enim egregiam vim refrigerandi & madefaciendi: accipit igitur *tres partes olei & vnam ceræ; oleum autem ſit vel ſimplex vel roſatum omphacinum tenue: cera ſit alba, hæc autem mixta inter ſe liquantur in duplici vaſe, deſpumanturq; ac purgantur. dein vbi remouentur ab igne, refrigeratum in mortario manibus agitatur, paulatim inſtillando tantum aquæ, quantum recipere poteſt, ne ſupernatet.*

Cerata lenientia ac relaxantia.
Infrigidans Galeni. Simplex.

Efficacius erit, ſi aliquid aceti inſtilletur, veluti & ſi pro communi, roſacea aqua adhibeatur. Præ- C ſtat etiam ceratum antequam ſubigatur, cum in vnum coiuit, ab igne remotum refrigerare, id quod fit ponendo in frigidam aquam vas illud, vbi continetur: Non debet hoc diutius ſeruari factum; nam minus calefacit ac madefacit, neque debet, cum adhibetur, relinqui diutius, ſed ſubinde mutari, antequam calefiat à partibus noſtris: hoc igitur eſt ceratum ſimplex liquidum; Quamuis vbi fit cum oleo roſato, appelletur vnguentum roſatum: Componitur & cum melino ad refrigerandum ventriculum æſtuantem, vel cum aliquo alio oleo refrigerante. Fiet compoſitum hoc ceratum liquidum, *ſi cum manibus ſubigitur in mortario, addatur pro aqua tantum ſucci alicuius refrigerantis, quantum recipere poteſt, vt ſolani, ſemperuiui, vmbilici veneris, pſyllii, polygonii, tribuli aquatici, lenticulæ paluſtris, lactucæ;* habebit autem ſic maiorem vim refrigerandi & ad priapiſmum valde aptabitur.

Compoſitum.

Componitur & hoc ceratum liquidum cum pice, vnde picatum dicitur ab Hippocrate,[a] additur enim in ipſa compoſitione *tantum ceræ, quantum picis*; adhibetur autem potiſſimum ad fracturas vel luxata, quibus carnis quoque vulnus acceſſit: habet enim vim non ſolum leniendi dolorem, ſed etiam concoquendi, pus mouendi, idque neceſſarium eſt propter carnem tunc neceſſario colliſam: valet etiam ad pruriginem remouendam.

[a] *Hip lib. 3. de fract. c. 23.*
Picatum.

Componitur & liquidum ceratum *cum adipe gallinacea, anſerina vel ſuilla*, vt leniat acrimoniam ſuccorum: additur enim *tantum adipis, quantum ceræ*: valet autem ad dyſenteriam per clyſteres iniectum.

D Componitur ad ventriculum inflammatum ſimul & madentem, additur *puluis ex œnanthe, roſa ſicca, meliloto, acacia, reſina vſta, alumine pari pondere inter ſe mixtis, ſic vt ſingulis vnciis cerati liquidi roſati, drach. 1. eiuſmodi pulueris addatur.*

Ceratum ſandalinum valet ad intemperiem calidam, & inflammationem viſcerum, præcordiorum, & aliarum partium, refrigerat enim, repellit, & adſtringit: accipit autem *roſarum drach. 12. ſandali rubri drach. 10. ſandali albi, ſandali citrini ana drach. 6. boli armeni drach. 7. ſpodii drach. 4. caphuræ drach. 2. ceræ albæ drach. 30. olei roſati lib. 1. confice S. A.*

Sandalinũ.

Cerata etiam alia lenientia, mollientia ac relaxantia componuntur, quale eſt, quod fit ex *pari pondere œſypi, reſinæ, ceræ, inter ſe mixtis.* Ad eundem vſum *liquefit cera cum butyro: additur etiam vitellus oui vnicuique vnciæ cerati liquidi roſati.* Aliud mitigans dolorem accipit *cerati roſati lib. 1. opii drach. 4. opium teratur ex lacte muliebri atque in pila cum cerato miſceatur.*

Cerata etiam componuntur ad ventriculum relaxatum, quæ roborandi vim habent, quale eſt quod accipit *aloes & cerati myrthini ana partes æquales*, intelligo myrthinum, quod pro oleo ſimplici habet oleum myrthinum admixtum cum cera: valet etiam ad idem ceratum maſticinum, & ceratum nardinum.

Ventriculũ roborantia.

Ceratum Galeni[b] ad ventriculum leuiter inflammatum habet magis formam malagmatis, cum durum ſit & non liquidum: accipit autem *olei nardini, ceræ albæ anã vnc. 8. maſticis vnc. 1. aloes vnc. S.*

[b] *Gal. lib. 8. cătato. c. 1.*

Quod

E

Quod ſi ſtomachus magis corroborari poſtulet, etiam aloem augeto, admiſcetove *ſuccum œnanthes, aut abſynthii, aut capreolorum vitis, aut vuæ acerbæ quantum maſticis & aloes.*

Aliud accipit *roſarum rubearum drach.20.foliorum abſynthii drach.15.maſticis drach.20.nardi indicæ drach.10.ceræ albæ vnc.4.olei roſati lib.1.S.* hoc ventriculum & iecur roborat, dolorem à frigore ortum lenit, appetentiam excitat, coctionem iuuat. fit & aliud *paulo ſupra* poſitum, ſed alio modo: accipit enim *ceræ vnc.1.maſticis vnc.4.aloes vnc.2.olei nardini q.ſ.* Si imbecillior fuerit, adduntur *ſucci vuæ acerbæ vnc.2.aut vnc.1.floris labruſcæ, fiat ceratum.*

Digerentia.

Cerata digerentia atque in vapores diſſoluentia fiunt variis modis: nam quædam ſunt ſimpliciora, quædam magis compoſita; ſimpliciora accipiunt cum cera oleum aliquod digerendi vim habens, quale eſt anethinum, irinum, chamæmelinum, laureum, rutaceum.

Ex oſtreis.

Quæ magis compoſita ſunt, accipiunt præter oleum & ceram alias quoque mixturas, à quibus fere duriora redduntur, nec dici poſſunt amplius liquida. Eiuſmodi eſt ceratum ex oſtreis, quod accipit *adipis ſuillæ veteris non ſalitæ vnc.tres; butyri vnc.1.ceræ vnc.2.ſemis; oſtreorum vſtorum quam tenuiſſime tritorum vnc.2.liquabilia liquato oſtreaque adiicito, ac vnitis vtitor:* efficaciſſimum eſt ad parotidas.

Aliud accipit *cerati roſati vnc.4.calcis vnc.1.fiat ceratum,* quo vetuſta vel liuens inflammatio optime diſcutitur.

Ex thapſia.

Aliud componitur *ex cerato roſaceo, vel cyprino, cui quarta pars rutæ vel ſulphuris adiicitur.* Aliud ex thapſia, quod valenter diſcutit & euocat ad partes externas, ita vt ſit ex ruborem excitantibus medicamentis, quæ phæniſſonta græce nominantur. Accipit igitur *euphorbii, thapſiæ, laurini ana dr.2.ſulphuris* F *ignem non experti, veratri ana dr.1.ceræ dr.6.liquentur cum oleo laurino q.ſ.* valet autem in catarrho ad caput raſum, prohibens, ne fluat, valet & ad thoracem, vbi ex frigore orta ſit tuſſis & ſanguinis ſputum.

Ex euphorbio.

Ceratum ex euphorbio, quod parem in euocando ad externas partes vim habet cum prædicto ex thapſia, accipit *olei antiqui, ſeu ex coſto vel ex lauro lib.1.ceræ flauæ vnc.2.euphorbii optimi vnc.1.fiat ceratum ſecundum artem;* quod etiam maxima cum conferentia ſuperdatur partibus ex frigore atque humore pituitoſo conuulſis.

a Gal.lib.6. de tuen.val. c.8.
b Gal.lib.1. catat.c.4.

Dropax nunc proxime ſequitur cerati compoſitionem. Nam vt ceratum ſimplex fit ex cera & oleo, compoſitum alia quoque accipit: ita dropax fit ſimplex ex pice & oleo, compoſitus vero alia quoque accipit: & ſicut cerato illinitur corpus, ita etiam dropax, adeo vt dropax ſit medicamenti compoſitio idonea[a] ad illinendum corpus, quemadmodum ceratum, cumque ex pice fiat eiuſmodi illitus, appellatur græce etiam πίττωσις, hoc eſt, picatio. [b] Conſiſtentia, cum illinitur, ſimilis eſt conſiſtentiæ cerati, non tamen eſt ſemper eadem, ſicut nec cerati, ſed craſſior vel tenuior pro diuerſo corporis robore: robuſtis hominibus adhibetur dropax craſſior, tenuior verò ad corpora imbecilliora. Talis igitur eſt dropax, cum illinitur, vt cerati craſſitudinem habeat, antequam illinatur, craſſus eſt malagmatis vel emplaſtri modo: nam cùm fiat ex pice, cui parum olei additur, vbi ſimul liquata atque inter ſe mixta refrigerantur, durior euadit eius compoſitio, proinde atque emplaſtri, vel malagmatis, quo nomine G deberet ante cerati compoſitiones proponi ordine inſtituto, per quem à ſiccioribus ad humidiora ſubinde proficiſcimur; verum quia dum vſus requirit, vt illinatur, calefit ac liquatur, & ita calidus adhibetur, dropax tum cerati ſimilitudinem refert, idcirco à nobis cum cerato coniungitur.

Dropax vnde fiat.
Modus vtendi.

Materia igitur ex qua fit dropax, *pix* eſt, quæ cum portione olei exigua liquatur, ſicque fit ſimplex, compoſitus verò accipit alia, quæ calefaciant, exſiccent, exulcerent, ſi neceſſe ſit. Vtendi modus eſt, vt calefiat & liqueſcat, ſicque calidus ac liquidus illinatur, magis aut minus, prout maior aut minor neceſſitas ſubeſt, & vniuerſo corpori, vel partibus aliquibus, prout requiritur à toto, vel à partibus. Debent autem ante abradi partes, quibus illinitur, præſertim in homine imbecillo: nam in homine valido ſatis eſt abradere caput, barbam, pubem: deinde vbi illitus eſt, permittendus eſt agglutinatus,[c] dum frigeſcere incipiat, tuncque ſtatim auellendus eſt, rurſusque calefiat & illinatur, atque eodem modo auellatur, idque ſæpius iteretur, dum vires ferant, neque laborent nimis eiuſmodi opere.

Vſus.
c Gal lib. 6. de tu.va.c. 8.

Vtilitas, quæ ex dropace, ſeu ex picatione habetur, duplex eſt; cum vel inſeruiat aliis medicamentis, vel per ſe aliquid efficiat: inſeruit quidem ſinapiſmo: nam præparat corpus tale, vt prompte vim ſinapiſmi accipiat, & rubicundum fiat, & poſt vſum ſinapiſmi adhibetur ad eundem locum, vt diſcutiat reliquias morbi à ſinapiſmo ad exteriores partes euocatas. Per ſe autem illitus præbet vſum cataplaſmatis varium, & præſertim ſinapiſmi: nam diſcutit reliquias morbi diuturni, & extrahit atque euocat ad cutem, atque idcirco valet ad gracilitatem[d] corporis, implet enim ſanguine partes ita, vt nutriantur. H Quamobrem vbi ſit copia ſanguinis neque diſtribuatur ad partes & idcirco eædem graciles fiant, nullum præſtantius poteſt eſſe remedium, quam dropax, vt alimento impleantur & craſſiora euadant, id, quod mangones puerorum ad membra gracilia facere conſueuerunt, & Medici etiam ad membra, quæ fracta vel luxata fuerint, & idcirco diu iacuerint & gracilia reddita ſint; implentur enim picatione adhibita. Valet & ad alios morbos diuturnos, præſertim ventriculi: nam & frequentes vomitus & cœliacos affectus, ſi frequenter illinatur, curare ſolet.

d Ibidem.

Hoc facit quidem ſimplex dropax: ſed ſi accipiat alia medicamenta, alias quoque vires acquirit, maiores, vt calefaciendi, ſiccandi, ſcarificandi: nam ſi piper, pyretrum, aſphalatum accipiat, potentius calefacit; ſi ſulphur, ſalem, cinerem fermentorum, magis ſiccat; ſi euphorbium, vel lymneſium, acquirit vim ſcarificandi, atque exulcerandi. Sed tempus eſt aliquot exempla ſubiicere dropacis compoſiti.

Dropax gallos.
e Pau. Æginetа lib.7. c.19.

Dropax conſuetus qui nuncupatur gallos[e] accipit *colophoniæ, pytynæ, reſinæ lignoſæ, picis aridæ ana lib.1.S.picis humidæ lib.2.ceræ lib.4.nitri lib.1. aſphalti, galbani, adarcis, pyretri, hellebori albi, piperis ana vnc.4 ſulphuris ignem non experti vnc.3.caſtorei, ammoniaci, ſtaphidis agriæ ana vnc.2.olei ſycionii lib.1. opobalſami vnc.6.* potenter calefacit atque extrahit.

Alius

A Alius optimus probatus accipit *picis, ceræ colophoniæ ana lib. 1. nitri vnc. 6. aſphalti vnc. 3. ſulphuris ignem non experti vnc. S. piperis, euphorbii adarci ana vnc. 1. cantharidum drachm. 4. olei cyprini vnc. 4. fiat dropax:* habet autem vim non ſolum extrahendi, ſed etiam vlcerandi atque ſcarificandi. *Alius.*

Alius dropax accipit *ceræ, colophoniæ ana vnc. 3. nitri vnc. 1. S. bituminis vnc. 1. ſulphuris viui drach. 3. piperis, euphorbii, adaricis ana drachm. 2. cantharidum drachm. S. olei cyprini vnc. 1. fit dropax:* diuturnis vitiis conuenit & ante ſinapiſmum corpus præparat, poſt illum autem morbi reliquias diſcutit, ac molliorem carnem ſcarificat. *Alius.*

Alius dropax magis ſimplex [a] accipit *ceræ lib. 1. picis aridæ lib. 1. S. brytiæ lib. 1. pytynæ lib. 1. S. reſinæ frictæ lib. 1. & vnc. 3. vtere;* ſed ante parato locum perfricando nitrum, nam ſic apertis foraminibus cutis magis imprimet vim ſuam & euocabit ad partes externas. Scire autem licet, magis neceſſariam eſſe præparationem per nitrum in dropacibus admouendis ſimplicioribus & imbecillis, quam in compoſitis & robuſtioribus, ſed venio ad acopa. *Alius.* [a] *Pau. ibid.*

De Linamentis ſeu Acopis. Cap. XI.

Ceratis liquidis paulo magis liquida ſunt, quæ à recentioribus (quod illinantur) dicuntur linimenta, à græcis vero χρίσματα, & συγχρίσματα, quod inungantur partibus noſtri corporis, dicuntur &
B ἄκοπα, quod laſſitudinem [b] tollant, quanquam hoc vocabulum vſurpatum etiam eſt ad alia linimenta, quæ alios vſus præſtant, ita vt ſignificet non facultatem, vnde nomen deductum eſt, ſed genus mixturæ, quod (vt diximus) cerato liquido paulo mollius eſt, ita vt maxime idoneum ſit, quod illinatur: Quamobrem cum acopum aliquod ponitur, additur ſimul facultas à medicinæ ſcriptoribus, exempli gratia, acopum ad neruos contractos, acopum ad podagram, acopum ad laſſitudinem, acopum ad tremorem & neruorum reſolutionem: accipitur igitur acopum à græcis auctoribus pro quolibet medicamento habente mollitiem ſimilem cerato liquido, & paulo maiorem, cum in cerato liquido ſint tres partes olei & vna ceræ, in acopo quatuor partes olei, vna ceræ. Materia, ex qua linimenta componuntur, varia eſt, quando & collyria ex leni humore, vt albo oui aut lacte temperata, quibus inunguntur oculi, dici poſſunt linimenta, ita vt materia collyriorum ſit materia etiam linimentorum: præterea paſtilli ſimiliter diluti, vt ex aliquo ſucco acerbo ad coercendum fluxum illinuntur partibus noſtri corporis, ita vt linimenti materiam ſuppeditent. Interdum etiam medicamenta detergentia, vt amurca, thapſia, hyſſopum, thymum, lycium, origanum præbent materiam linimenti: Sed acopa, quæ proprie ad laſſitudinem tollendam fiunt, quæque ad contractionem, duritiem, aut dolorem articulorum, motum vel ſenſum difficilem, ad extenuandas partes nimis obeſas, materiam habent primo oleum, nam oleum per ſe inunctum laſſitudinem tollit, præſertim quæ in ſuperficie fuerit non in al-
C tioribus partibus corporis; ſed miſcetur cum oleo cera, reſina fricta, aut terebinthina, aut abietina, aut ſtrobilina, vel ex larice: additur colophonia & galbanum: adeps præterea vel gallinacea, vel anſerina, vel ſuilla, vel ſeuum bubulum, aut caprinum. Adhibentur ſimul & ſemina & flores: cum oleo etiam temperantur malagmata & fiunt linimenta, veluti cum oleo irino, vel laurino malagmata Lucii: cum oleo etiam miſcetur argenti ſpuma cruda, vel ceruſſa cruda, fitque linimentum; nam vbi coquantur, dureſcunt, & ad emplaſtri naturam accedunt, neque ſunt amplius linimenta. Vtimur decoctis ex vino ad podagram, ex aqua vero ad laſſitudinem tollendam. Vtimur etiam linimento ad totum corpus, ſingulis enim partibus idoneum eſt, ſed proprie illis eſt neceſſarium, quæ cataplaſma & perfuſionem non admittunt, quod ab huius defluxu lædantur, ab illo onerentur, huiuſmodi ſunt oculi, palpebræ, aures, naſus, & facies tota; huiuſmodi ſunt etiam genitales partes, & anus: vtimur etiam ad eas partes, quæ mouentur plurimum, vt ad maxillam: vtimur & ad foramina noſtri corporis manifeſta, ad quæ non poteſt dari cataplaſma, ſed datur linimentum, vt ad aurium, ad narium foramina, ad os, ad anum, ad ceruicem vteri. Affectus præternaturam, quibus datur linimentum, aut non admittunt cataplaſma, aut ſatis tolluntur linimento, ita vt non ſit neceſſarium cataplaſma. Inflammationes validæ & eryſipelata irritantur atque onerantur perfuſione & cataplaſmate, & idcirco linimento inunguntur. Laſſitudo, dolor etiam in partibus altioribus, durities, tenſio, contractio, articulorum dolores, ſenſus ac motus difficilis, habitus corporis nimis obeſus, tumor laxus, tubercula, reduuiæ, & tandē vitia cutis vt ſcabies, lepra, exanthemata curari poſſunt linimentis, ita vt ad hæc quoq; vitia dentur. Linimentorum genera
D ad facultates ſpectant, quas requirunt & partes & affectus propoſiti. Omitto nunc collyria, de quibus ſatis *ſupra* tractatum eſt: Linimenta fere omnia ad aliquam ex iis facultatibus referuntur; nam concoquunt, leniunt, molliunt, relaxant, qualia ſunt, quæ requiruntur à laſſitudine, à dolore ab inflammatione, ab eryſipelate, à duritie, contractione, ſenſu ac motu difficili, articulorum dolore: aut vehementer calefaciunt ac digerunt atq; euocāt, qualia ſunt, quæ dantur ad obeſos extenuandos, ad tubercula diſcutienda, ad tumores laxos, ad hydropem, ad iſchiadicos: aut detergunt, ſicuti quæ dantur ad ſcabiem, lepram, exanthemata capitis, ad vlcera oris & aliorum cauorum: aut repellunt, qualia dantur ad frontem, vt coerceatur fluxio ad oculos; totidem igitur linimentorum genera aſcribemus, ac primo quidem

[b] *Gal. 7. catag. c. 11.* — *Linimentorum materia.* — *Quibus affectibus conueniant linimenta.* — *Linimentorum genera.*

Linimenta concoquentia, mollientia, lenientia, ac relaxantia, quibus proprie ad laſſitudinem vtimur, ſunt veluti Gleucinum vnguentum, quod & linimentum eſt, vt ſi quod aliud, ad vehementem laſſitudinem tollendam accommodatum, concoquit enim, mollit abunde ac relaxat & mediocriter digerit: accipit autem auctore [c] Dioſcoride *oleum omphacinum, lentiſcinum, calamum, nardum gallicam, ſpatham, aſphalatum, ſertulam campanam, coſtum & muſtum; vas, quod muſtum, oleum & aromata continet, vinaciis circumdato xxx. diebus, quotidie bis moueto, poſtea vnguentum expreſſum imponito.*

Linimenta concoquentia ad laſſitudinem. *Gleucinum.* [c] *Gal. lib. 7. catag. c. 14.*

Alia Glaucini [d] confectio, quam Heras tradidit, accipit *olei venefrani P. ccl. vini falerni ſextarios xxx. muſti aminei ſextarios cviij. helenii. P. xij. ſpathæ P. v. aſphalati P. v. hediſeri P. ij. ſeminis artemiſiæ P. ij. S. cyperi P. ij. myrrhæ P. iij. piperis albi P. ij. S. muſchi P. ij. S. xylobalſami P. ij. S. ariſtolochiæ longæ P. j.* *Aliud.* [d] *Ibidem.*

vnc. 4. foliorum myrthi ſiccæ Pondo vnc. 1. roſmarini ſicci vnc. v. foliorum lauri ſiccæ vnc. 12. bdellii lib. 2. S. E
iridis illyricæ P. 2. S. ſtyracis P. 1. vnc. 3 caſiæ ſiccæ tantundem; ladani, cardamomi, croci ana tantundem; carpobalſami P. 2. S. thuris P. v. crocomagmatis P. 2. S. amomi, vuæ P. 1. vnc. 3. iunci floris P. 1. vnc. v. coſti P. v. vnc. 3. nardi gallici P. v. ſertulæ campanæ P. 1. vnc. 3. ſampſucci, roſarum ſiccarum ana P. 1. vnc. 3. fœnugræci lib. 2. S. opobalſami vaſcula. v. malobatri vnguenti P. arida tundantur & rariore cribro incernuntur, vinoque macerantur, bdellium & ipſum contunditur, ſin pingue extiterit, vino in pila contundendo ſoluitur, hæc in vas exiguum vnguentarium ſtanneumq; coniecta, ſed ita, vt nihil expiret, opertum, diebus xij. & totidem noctibus ſinuntur, muſtum vero cum iis permaneat, vua pure expreſſa, vt nihil roris contineat: porro muſtum in magnum ahenum condito, vt etiam feruori ipſius locus ſit, omnia in vino macerata adiiciuntur, oleum vinumq; bis quotidie ſpatha vnguentaria ad horam agitatur, ſpatha accurate deterſa, operitur vas & deſuper pluribus centonibus circundatur, cum iam dies quindecim præterierint, ammoniacum, & amomum craſſius contuſum adiicitur, ac xxx. dies ſuper prunas feruere vnguentum permittendum eſt, opobalſamo adiecto, vaſe autem depoſito ac modice refrigerato vnguentum diffundito, reliqua ſportulis calida exprimito, primo manibus, deinde prælo molientes aliquid, vnguenti gratia malobatrum coniicere, ſi vnguentum in calente aqua fuſum immittamus, item ſpatha mouendo, vt miſceantur, poſtea diem vnum ſinentes vitreis vaſis aut teſtaceis gummi illitis reponemus.

Ex ſemine abietis. [a] *Gal. lib. 3. de tue. val. c. 10.* Acopum ex ſemine abietis [a] Galeni ad vehementem laſſitudinem accipit *ſeminis abietis modium Italicum vnum,* hoc eſt, *vnc. 12. olei lib. 15. ceræ lib. 4. reſinæ ſtrobilinæ, aut terebinthinæ vnc. 4. con-* F
tunde ſemen abietis & coniice in oleum, finito dies 40. exprime, miſce reliqua atq; vtitor: ſi neceſſitas vrgeat, coquatur ſemen abietis ex oleo, adiiciendo, ne aduratur, aquæ vnc. 4.

Modius Italicus. Idem aliter accipit *olei vnc. 12. S. ſeminis abietis lib. 1. S. reſinæ abietinæ lib. 3. ceræ lib. 1.*

Aliud ex fructu populi, ſeu flore eodem modo componitur, tantum accipit pro fructu abietis, fructum populi.

Themiſonis. [b] *Gal. lib. 7. catag. 12.* Aliud acopum ad laſſitudinum [b] moleſtias, quo Themiſon vtebatur, accipit *ſampſucci, roris marini, fœnugræci ana ſextarium vnum; cardamomi, brachyos ana ſextarii dimidium; vini dulcis ſextarios tres; olei venaphrani lib. 3. ceræ lib. 2. arida in vino triduum macerari ſinito, quarto die oleum adiicito, atq; vbi ſedulo agitaueris, ſuper prunam ponens mouendo coquito, vbi continue efferbuerit, liquorem exprimito, ceram deraſam adiicito, & rurſus coquito, vbi cera liquefacta fuerit, ab igne tollito, ſinitoq; refrigerari, poſtea vitreo vaſe, vel ſtanneo reponito* ac vtere vel ſolo, vel cum aliquo vnguento.

Aliud. [c] *Ibidem.* Aliud accipit *ſampſucci* [c] *ſextarium vnum; roris marini tantundem; fœnugræci tantundem; lauri ſurculorum lib. 6. iunci floris vnc. 3. vini veteris ſextarios 3. olei dulcis ſextarios 3. radicis cucumeris agreſtis, nardi celticæ ana lib. S. ceræ lib. 3. præparato ac vtitor,* ſicut prædictum eſt.

Ex melle. [d] *Ibidem.* Acopum ex [d] melle ad laſſitudinis moleſtias, accipit *mellis, irini, roſacei, cyprini, gleucini, ceræ, terebinthinæ ana vnc. 3. mel ſeorſum coquitur, quæ liquari poſſunt, liquefiunt, & in mortarium coniecta o-* G
mnia ſimul contunduntur læuiganturq; & excepta vſui ſunt.

Aliud. [e] *Ibidem.* Aliud: [e] *cyprini, irini, roſacei, gleucini ana heminas ſex; ceræ drachm. 24. terebinthinæ vnc. 1. mellis drachm. 6. præparato* ac vtitor, vt prædictum eſt.

Fœtidum. [f] *Ibidem.* Acopum [f] fœtidum dictum ad laſſitudinem, accipit *ceræ, terebinthinæ ana drachm. 3. galbani, ammoniaci ana drachm. 6. olei veteris heminas duas; medullæ ceruinæ drachm. 9. vtitor mero & diluto.*

Ad cõtuſiones ex ictu. [g] *Ibidem.* Acopum ad [g] contuſiones ex ictu, accipit *ſurculorum populi nigræ P. minam vnam; radicis cucumeris agreſtis. P. minas. 4. caſiæ fiſtulæ P. lib. 2. medullæ ceruinæ lib. 2. croci P. lib. 3. vini odorati ſextar. 12. olei lib. x. ſampſucci lib. 4. ceræ tantundem; ſanguinis teſtudinis terreſtris quantumcunq; indideris medicamentum, nihil offendet, ſed potius iuuabit,* præparatur vero, vt prædicta.

Ad dolorem neruorum. Acopum ad neruorum dolorem accipit *reſinæ terebinthinæ drachm. 56. ceræ drachm. 28. ammoniaci, galbani ana drachm. 32. medullæ ceruinæ mellis cocti ana drachm. 24. olei veteris heminas, 2. ammoniacum aceto ſoluitur.*

Aliud. Aliud: *ceræ, terebinthinæ ana drach. 24. galbani, ammoniaci ana drach. 6. olei veteris heminas duas; medullæ ceruinæ drachm. 8. ſtyracis drachm, 8. præparato ad modum prædictum* & vtitor mero ac diluto.

Aliud: *ceræ drachm. 24. terebinthinæ drachm. 16. galbani drachm. 6. ſtyracis drachm. 8. olei veteris heminas duas; mellis heminam vnam, & ſemis; medullæ ceruinæ vnc. 1. floris ſalis q. ſ. ammoniacum* H
aceto ſoluitur.

Flauii relaxans partes contractas. [h] *Gal. ibid.* Acopum Flauii [h] relaxans partes contractas accipit *olei ſabini P. 12. radicis cucumeris agreſtis. P. 12. terebinthinæ P. medullæ ceruinæ P. galbani P. ranas numero 6. oleum diuidimus & ſeorſum in eo ranas, ſeorſum radices incoquimus, deinde liquore percolato ad pharmaci confectionem vtitor.* Pharmacum autem accipit *ſampſucci lib. 1. S. vnguenti crocini Pondo. malobatrini Pondo. opobalſami P. vnc 3. ſanguinem decem teſtudinum, medullæ ceruinæ P. 2. galbani P. 2. adipis ſuilli veteris P. 3. apochimatis Pondo, ceræ P. 3. S. ſulphuris viui P. vnc. 1. aphronitri. P. vnc. 4. rubetas 3. teſtudinum xv. ſanguinem, & loco crocyni ſyriaci Pondo, ſampſucci P. S. ponitur, paratur ſuperiorum modo.*

Piſcatoris ad membra diſtorta. [i] *Gal. ibid.* Acopum [i] piſcatoris ad membra diſtorta ob arthritidem, accipit *olei ſabini vnc. 3. ſurculorum populi nigræ lib. 1. quod ſi ſurculi deſint, vtendum eſt ſampſucco, vt eius duplex modus ſufficiatur: capit enim ſampſucci lib. 1. vnguenti crocini, cyprini, irini, lib. 1. maſticis vnc. 1. myrrhæ ſtactæ lib. S. picis nauibus deraſæ, pinguedinis ſuillæ ana lib. 3. ſulphuris ignem non experti, ſpumæ nitri, galbani ana vnc. 3. medullæ ceruinæ vnc. 4. ſanguinem decem teſtudinum terreſtrium, qui medicamento trito & iam parato adiiciatur, conficiatur vt ante dictum eſt, atq; vbi vſus requirit, vini libra ſuauitatis cauſa adiiciatur, opobalſami & vnguenti malobatri ana vnc. 1.*

Digerentia & mollientia viride. Acopa digerentia ſimul & mollientia ad articulorum dolorem & conuulſionem complura habentur à veteribus deſcripta, veluti acopum viride, quod accipit *myrrhæ, ammoniaci, thuris, nitri, æruginis ana*

A *ginis ana drachm. 4. opopanacis vnc. x. galbani vnc. 4. ceræ, terebinthinæ ana lib. 2. vnguenti malobatrini, cyprini ana ſextarii dimidium, aceti q.ſ. ammoniacum, myrrham ac nitrum diſſoluito, iam ſolutis opopanacem ac galbanum adiungito, his læuigatis liquata ſuperfundito, & exceptis vtitor.* valet iſchiadicis opiſtotodicis, ſolutis, & tremulis.

Aliud accipit *myrrhæ drachm. 4. terebinthinæ lib. 2. ceræ drachm. 2. ammoniaci, thuris, nitri, æruginis ana drachm. 4. vnguenti melini ſextarii dimidium, cyprini P. vnc. 3. galbani P. vnc. 4. aceti, q.ſ. præparatur vt dictum eſt.* *Aliud.*

Linimentum ad podagricos accipit [a] *ſalis inquinati,* hoc eſt, *ipſius terræ Pondo. aluminis ſciſſi P. fæcis vini Italici ſextarium; floris lapidis aſii vnc. 4. arida ſtudioſe conterito, & fæce addita accurate læuigato, quibus olei veteris ſextarium affundito; melle attico excipito ac conficito ſecundum artem.* *Ad podagram.* [a] *Ibidem.*

Aliud: *ſalis inquinati P. vnc. 3. aluminis fiſſi. P. vnc. 3. floris lapidis aſii. P. vnc. 3. thuris vnc. S. myrrhæ tantundem; fæcis vini Italici ſextarii dimidium; præparato vt prædictum eſt.* *Aliud.*

Aliud podagra [b] ex toto liberans accipit *piperis albi, thuris ana drachm. 10. aphronitri drach. 8. myrrhæ drachm. 4. ammoniaci drachm. 6. aceti, q.ſ. olei cyprini heminam vnam & ſemis; ſicca contunduntur, cribroq; tenuiſſimo incernuntur, reliqua aceto diſſoluuntur, læuiganturq; deinde omnia ſimul miſcentur, & tritis cyprinum inditur, exceptis autem vtimur.* *Aliud.* [b] *Ibidem.*

B Aliud Neapolitæ iſchiadicos, [c] podagricos, artriticos ex toto liberans, accipit *thuris, piperis albi, ammoniaci, myrrhæ, lapidis aſii floris, aluminis fiſſi, nitri, ſucci centaurii, ana vnc. 2. fæcis vini Italici ſextarium vnum; olei cyprini, laurini, myrthei, ſtyracini, ceræ ana lib. 1. terebinthinæ lib. S. galbani vnc. 1. opopanacis vnc. S. liquata tritis miſcentur.* [c] *Ibidem.*

Aliud [d] accipit *myrrhæ, thuris ana vnc. 2. ammoniaci vnc. 1. nitri rubri, vel ſalis inquinati vnc. 2. aluminis fiſſi, floris lapidis aſii, partis interioris colocynthidis, ſucci mandragoræ, mellis, euphorbii ana vnc. 2. vnguenti crocini, melini, ſtyracini, malobatrini, laurini, gleucini, hædicroi, amaracini, adipis vituli marini ana vnc. 6. huius penuria vtendum eſt medulla cerui vetuſtiſſima, ceræ lib. 1. galbani vnc. 1. terebinthinæ lib. S. opopanacis vnc. 1. fæcis vini Italici ſextarium, præparato ſecundum artem vt ante dictum eſt.* [d] *Ibidem.*

Aliud ex [e] populo ad iſchiadicos, arthriticos, tremulos, reſolutos accipit *ſurculorum populi nigræ minam; radicis cucumeris agreſtis lib. 4. caſiæ fiſtulæ lib. 2. vnguenti crocini lib. 2. croci vnc. 3. vini odorati ſextarios 12. olei ſabini ſextarios x. ſampſucci lib. 4. ceræ lib. 4. ſurculos populi diligenter contuſos in vaſe duplici vnguentario contineto, ac iis ſampſuccum cucumeriſq; radices in craſſiora fruſta conciſas adiicito, vinumq; ſuperinfundito, omnia diebus nouem macerari ſinito, ſequenti die oleum adiiciatur, & rurſus accurate tuſa igne non acri incoquito, poſtea liquari expreſſo ceram deraſam, & medullam leuem factam indito, igni poſita coquito, vbi liquata fuerint, ab igne tollens, adiungito mouetoq; continue, crocinum vero liquefactum terreſtris teſtudinis ſanguine excipito, vt olei veteris craſſitudinem habeat, Iugulatur teſtudo iuxta clauiculam, arundine vtrinq; transfixa, liquata croco iniecta rurſus tundito, exceptiſq;* vtitor, medi-
C camentum toto affectu leuat multoque præſtantius euadit, ſi teſtudinis ſanguinem copioſius accipiat. [e] *Ibidem.*

Acopa diſcutientia & ex altioribus partibus euocantia ad tumores, ad vetuſtos affectus, ad paralyſim, ad tremorem, ad iſchiadicos, huiuſmodi eſt Barbaricum [f] ex euphorbio ad Iſchiadicos, quod accipit *opopanacis vnc. j. ceræ tyrrhenicæ vnc. 1. terebinthinæ vnc. 2. galbani vnc. 1. ammoniaci, euphorbii, caſtorii, piperis albi ana vnc. 2. medullæ ceruinæ vnc. 4. œſypi vnc. 4. lymneſtridis vnc. S. ſtyracini, laurini, amaracini ana vnc. 3. olei veteris ſextarios 2. hedicroi vnc. 6. præparato, vtitor:* valet ad deſperatos neruorum affectus & ad iſchiadicos. *Diſcutiẽtia & ex alto euocantia.* [f] Gal. lib. 7. *catato.* 13. *Barbaricũ ex euphorbio.*

Aliud Aruntii [g] accipit *opoponacis vnc. 2. galbani vnc. 1. terebinthinæ vnc. 2. piperis albi, caſtorii ana vnc. 2. œſypi vnc. 4. caſiæ vnc. 4. medullæ ceruinæ vnc. 4. ceræ lib. 1. ſtyracini, irini, laurini ana vnc. 6. olei veteris lib. 1. euphorbii, ammoniaci ana vnc. 2. euphorbium cum pauco melle miſceto ac conficito ſecundum artem acopum.* *Aruntii.* [g] *Ibidem.*

Aliud ad coxendicum dolorem, articulos ligatos & paralyſim admodum efficax, accipit *olei veteris, olei irini, laurini, ſtyracini, ceræ ana P. 6. terebinthinæ, piperis, euphorbii, caſtorii, opopanacis, galbani, medullæ ceruinæ ana vnc. 2. ammoniaci vnc. 3. liquabilia vbi liquefeceris, ſiccis affundito ac vnitis vtitor.* *Aliud.*

Aliud ad idem accipit *myrrhæ partem vnam; pyretri partem dimidiam; læuigatis gleucinum affundito, vt medicamentum ſtrigmenti craſſitudinem accipiat, vbi vſus poſtulat, roſaceo admixto vtitor.* *Aliud.*

Aliud ex alto euocans ad vetuſtos affectus, ad coxarum dolorem, ad membra relaxata & tremu-
D la, ad dolorem capitis, accipit *adarces vnc. j. myrrhæ, ſpumæ nitri, euphorbii, opobalſami ana vnc. 2. ſtyracini vnc. 1.* iuuat etiam coctionem. *Aliud.*

Aliud ad vetuſtos coxendicum affectus & articulos contractos ac neruorum reſolutionem, accipit *olei veteris lib. 2. irini, laurini, ſtyracini ana lib. S. terebinthinæ, euphorbii, caſtorii, ammoniaci, piperis, opopanacis, galbani ana vnc. 3. medullæ ceruinæ vnc. 4. liquabilia liquata aridis affunduntur, & coacta in vnum ad vſum adhibentur.* *Aliud.*

Aliud ad vetuſtos affectus thoracis accipit *adaracæ drachm. 2. myrrhæ vnc. 2. aphronitri vnc. 4. euphorbii vnc. S. malobatrini vnguenti Pondo. foliati ſelibram; ceræ, opobalſami ana vnc. 2. præparatur in modum dictum.* *Aliud.*

Aliud Zioſimi ad tremorem accipit *pithynæ vnc. 16. ceræ vnc. 4. olei antiqui lib. 1. opopanacis vnc. 2. adaraces vnc. j. euphorbii vnc. 1. nitri vnc. 4. aphronitri tantundem, nitrum, euphorbium, adaracem cum vino conterito, deinde opoponacem excipe & contere, ſeorſumq; liquabilia liquefacito & excipito* ac vtitor. *Aliud.*

Myracopum [h] regium ad affectus inueteratos & coctionem, accipit *calami aromatici, carpobalſami, amomi, cardamomi, iunci floris, caſiæ roſam ſpirantis, meliloti, ſampſucci, brathyos, fœnugræci, cyperi, nardi, piperis albi ana vnc. 3. myrrhæ, euphorbii, ana lib. S. vini falerni ſextarios 16. primæ compoſitionis vnguenti malobatrini, nardini, foliati, opobalſami, crocini, ſtyracini, amygdalini, commageni, gleucini, irini, hedicroi, amaracini, ana P. 2. coquitur vnguenti modo.* *Myracopum regium.* [h] *Ibid. c.* 12.

Ex caſtorio. *a Ibidem.* Acopum [a] ex caſtorio ad vetuſtos affectus & neruos reſolutos accipit *œſypi vnc. 3. medullæ ceruinæ vnc. 4. terebinthinæ vnc. 3. ammoniaci, galbani, caſtorii, piperis albi, euphorbii, adáraces, nitri ſpumæ, opoponacis, ana vnc. 2. olei ſtyracini vnc. 1. olei irini vnc. 2. olei veteris vnc. 8. ceræ P. lib. S. componitur ſecundum artem.* E

Baſſi. *b Ibidem.* Acopum Baſſi [b] ad paralyſim, accipit *olei myrthei, cyprini ana vnc. 4. olei veteris, atramenti ſutorii ana lib. S. ceræ lib. 1 terebinthinæ lib. S. galbani vnc. 3. mannæ vnc. 4. opoponacis vnc. 2. radicis bryoniæ vnc. 4. æruginis, aphronitri, pyretri ana vnc. 4. piperis vnc. 2. adipis hædini vnc. 6. euphorbii vnc. 4. aceti q. ſ. bryoniam, pyretrum ex aceto coquito, deinde liquorem expreſſum, aridiſq; probe læuigatis adiectũ liquatis excipito.*

Detergentia ad ſcabiem. Acopa detergentia ad vlcera, ad ſcabiem, lepram, exanthemata, complura ſunt, quale eſt linimentum ad ſcabiem, quod habet *chamæleontis, lupinorum, ceræ, herbæ pedicularis, ſulphuris ignem non experti ana lib. j ſpumæ argenti lib. 2. gith, ſtyracis, ſpondylii, cadmiæ floris, cretæ ſingularis, alcyonii ana lib. S. lyſſomodi, radicis rumicis ana beſſem; ſpumæ nitri quadrantem; olei & aceti quantum ſufficit, fiat linimentum.*

Aliud. Aliud ad ſcabiem & lepram, quo vtimur in balneo, accipit *auripigmenti duellem; piperis longi ſextulam; herbæ pedicularis ſextulam.*

Aliud. Aliud ad ſcabiem & incipientem elephantiam, accipit *nitri, aluminis, ſulphuris viui, ceræ ana ſextantem; picis trientem; olei, in quo rhododaphne fructices fuerint incocti, libram:* ſunt, qui addant *ſulphuris ſelibram;* hoc totum corpus illinitur, ac decem diebus ſanatur.

Aliud ad ſcabiem ex *cardamomo ſimplici bene contrito* conficitur & *aceto.* F

Aliud ad myrmecia fit ex *batrachii & chelidonii ſucco.*

Aliud ad ſcabiei pruritum fit ex *herba pediculari, ſulphure viuo & aceto.*

Aliud ad condylomata in ano fit ex *alumine fiſſo, myrrha, & atramento ſutorio ad inuicem commixtis.* Vnguium reduuium: *Alumen liquidum illitum* mire iuuat. perniones naſci non ſinit. *alumen, thus, adeps ſuilla ſi adinuicem permiſceantur, & illinantur.*

Aliud ad exanthemata capitis fit ex *cymolia & aceto, vel betæ ſucco, aut cedria.* Detergens ad oris vlcera cõficitur ex *iride trita cum melle;* valet & *amurca olei, ac fæx vini combuſta & vino vel aqua diſſoluta.*

Repellentia. Linimenta repellentia dantur ad oris vlcera inflammata, vt ex *capitulis mali punici contuſis, atq; anthera,* veluti & *confectio ex roſis:* Repellunt & paſtilli, vt Andronis, Paſionis ex ſucco aliquo, videlicet plantaginis, ſeu polygonii, aut burſæ paſtoris temperati. Sed ſatis de linimentis.

De oleis & vnguentis. Cap. XII.

Acopis & linimentis humidiora ſunt olea & vnguenta, quippe quæ maxime liquida ſunt ex compoſitionibus omnibus, quæ extrinſecus dantur: nam infuſa & decocta magis intus ſumuntur, quam extrinſecus imponantur.

Oleum melinum quid. Olea nunc intelligo, præſertim compoſita, vnde nomen ducunt, vt rhodinum à flore roſæ, me- G linum à malo cotoneo, eo quod cum floribus, fructibus, ſeminibuſque diuerſarum ſtirpium componantur; ſimplicia autem, quæ ex olea, vel aliis fructibus, ac ſeminibus exprimuntur, licet quodammodo non videantur pertinere ad propoſitam tractationem, hic tamen tractabimus, cum commodior locus non ſe offerat.

Vnguenta ita ab antiquioribus appellata, olea nunc dicuntur: nam vnguenta recentiorum, vt *ante* oſtendimus, ſunt emmota, & emplaſtra, ac cerata.

Vnguenta veterum apud recentiores fere obſoleta ſunt, neque nomen inuenere, dicebantur autem à græcis μύρα, & ἀλείμματα: artifex vero, qui ea tractabat, à latinis vnguentarius vocabatur, à græcis vero Alypta, & Myropola: ſuauitate autem odoris commendabantur, cum præter ſtirpium partes, ex quibus olea componuntur, [c] acciperent & aromata, à quibus vim odoris acquirebant.

c Gal. lib. 6. ſimp. cap. de oleo. *Olea quomodo ab vnguentis differant.* *Odore* igitur *differunt vnguenta ab oleis, non craſſitudine,* vt quidam exiſtimant; eadem enim eſt craſſitudo olei & vnguenti, vtraque enim magis vim, quam materiam iniectorum retinent: ſi quidem hæc vbi in oleo ſatis iacuerit, vel bullierit, expreſſa, ac percolata extrahitur, neque enim commoda eſt craſſa inunctio ſplendidis, ac delicatis perſonis, quæ capillis, ac faciei & barbæ inhæreſcens pro nitore ſorditiem compararet. Repudiabatur à veteribus craſſum vnguentum, id quod vel Horatii [d] teſtimonio comprobatur, cum ait:

d Horat. l. Poetices.

Vt gratas inter menſas ſymphonia diſcors, H
Et craſſum vnguentum, & Sardo cum melle papauer
Offendunt; poterat duci, quia cœna ſine iſtis.

e Plinius l. 13. c. 3. Licet quidam, [e] Plinio auctore, vnguenti craſſitudine delectarentur, qui illini magis, quam perfundi volebant: qui fortaſſe, vt craſſioris vnguenti diutius odorem perciperent, ſordem illam ferebant; ſed hæc cum habeant acopi craſſitudinem, non myra, [f] ſed myracopa nominabantur, quorum meminit Galenus, cum acoporum compoſitiones tradit. Vnguentum ſimpliciter adeo liquidum eſt, vt per ſtrigilem inſtilletur in aurem à Galeno. [g] Conficiebantur à veteribus olea & vnguenta ex humore & corpore, ita enim appellabant. Humor habet vim materiæ, eſtque idoneus ad facultates iniectorum excipiendas, quod & Plato docuit *in Timæo,* comparans materiam humori, quo vtuntur vnguentarii ad odores excipiendos: maxime autem idoneum eſt oleum ex olea, tum acerba, tum matura: Interdum non ex olea, ſed ex alio fructu adhibetur, aut etiam ex ſemine, vt amygdalinum, balaninum, ſeſaminum. Corpus, ex quo conficiuntur olea, ſunt flores, fructus, ſemina & in vniuerſum partes ſtirpium: ſunt & animalia & eorum partes, veluti & metalla, atque alia multa, quæ è terra hauriuntur: ſed corpus vnguentorum habet etiam aromata, quæ deinde expreſſo vnguento iam perfecto dicuntur magmata, ſuntque [h] veluti fæx vnguenti: vbi fiebat craſſius vnguentum, addebatur gummi, reſina, adeps, cera, aut aliquid tale, vt duodecim partibus olei addebantur quatuor ceræ & vna reſinæ, ſed hæc erant myracopa, vt iam diximus, à quibus melius retinetur odor, qui magis expirat ex vnguentis,

f Gal. lib. 7. catag. c. 11.
g Gal. lib. 3. catato. c. 1.
Oleorum materia.
h G. l. 7. catag. c. 7. & Pl. l. 13. c. 1.

A guentis, quæ tenuiora ſunt. Addebant nonnulli ad colorem efficiendum rubicundum [a] vnguento anchuſam, aut cynnabarim: ad colorem viridem æruginem æris. Hactenus de iis, ex quibus olea & vnguenta componuntur: venio nunc ad rationem componendi ac primo olea, deinde vnguenta.

a Plin. l. 13. c. 1.

Ratio componēdi olea.

Olea igitur, quæ fiunt ex floribus, non coquuntur, ſed in oleo iacent ſoli expoſita, ſic enim oleum tenuiorum partium magis efficitur & meliorem odorem retinet, magiſque vſui idoneum euadit: validiores flores, vt roſa, & chamæmelum diutius ſeruantur in ſole; imbecilliores, vt lilium & viola breuiori tempore, deinde exprimuntur: fructus ſimiliter & germina & radices iacent in oleo, & in ſole habentur: quæ duriora ſunt, etiam incoquuntur, vt maſtiche ad maſtichinum oleum conficiendum, aut ſycionium, ſed additur ſimul vinum, vel aqua, ne frigantur: Infuſio autem in eodem oleo iteratur, vt magis imprimatur facultas in oleo: Recentiores in oleis plures, ac varias ſtirpes infundunt, interdum etiam beſtiolas, vt lumbricos, ſcorpiones, [b] Galenus incoxit etiam vulpem.

b Gal. l. 11. ſimp. c. de vulpe.

Vnguenta.

Vnguentum vero ita paratur: Aromata demittuntur in oleum, vel ſimplex vel compoſitum, quale roſaceum eſt, cyprinum, & irinum: vbi vel tantum iacent ac macerantur, quemadmodum in Mendeſio vnguento: vel etiam incoquuntur, vt in pleriſque aliis; cum oleo autem admiſcetur aqua aut vinum, dum macerantur aromata, ſed deinde euaporant in coctura, ita vt ſolum maneat oleum, vbi materia, quæ additur, humori, varia non ſit, tota ſimul inferuet, veluti in meropio, maſticino, ac ſycionio: ſi varia ſit, non additur tota ſimul, ſed primo incoquuntur, quæ duriora ſunt, vt aſpalathus;
B deinde aromata, vt folium, ſpica nardi, amomum; poſtremo additur lachryma, adeps, medulla, cera: balſamum vero additur poſt perfectam coctionem, moderate refrigerato vnguento; id vero, cuius odorem magis expetimus, poſtremum addimus.

Docet Galenus [c] Alyptas ad vnguentum roſatum primo aromata, deinde roſas miſcere. Incoquunt autem vnguentarii in duplici vaſe, & non in ſole, ſed in vmbra, ne odor exhalet, ſed magis ſeruetur: reponunt deinde vnguentum compoſitum in alabaſtro, vbi optime ſeruatur. Facultas olei varia eſt pro variis rebus, quæ iniiciuntur, vnde alia calefaciunt, alia refrigerant, alia repellunt & adſtringunt, alia relaxant, qualem enim vim habet, quod iniicitur, talem excipit oleum, cum ſit tanquam materia, quemadmodum dictum eſt. Vſus autem eſt ad partes externas, quamuis etiam interdum potui detur, vt roſatum omphacinum in dyſenteria, amygdalinum ad laxandum aluum, ad flatus diſcutiendos, in dolore colico, & præſertim quod ex amaris amygdalis exprimitur, ſed maxima ex parte oleum inungitur partibus externis, quanquam inſtillatur in aurem, continetur in ore, demittitur per clyſterem in inteſtina; eiuſmodi eſt in vniuerſum facultas & vſus olei.

c Gal. lib. 2. ſimpl c. 27.

Olei facultates.

Vſus.

Vnguenti facultas & vſus ita habent: primo inuenta fuerunt voluptatis, & odoris cauſa apud Perſas, [d] quo ex ingluuie natum virus extinguebant, habitumque eſt inter laudatiſſima vitæ bona, quo etiam honoris cauſa inungebantur mortui: Sed cum Alexander Darium ſuperauit, translatum eſt ad Græcos & tandem ad Romanos, & non ſolum ad voluptatem, ſed etiam ad bonam valetudinem
C tuendam adhibebatur; vnde qui id componebant, alyptæ, qui eo mederentur, iatro alyptæ dicebantur, quorum meminit Cornelius Celſus [e] *ab initio primi libri*, cum ait: *ſanus homo, qui & bene valet, & ſuæ ſponte eſt, nullis obligare ſe legibus debet: neq; Medico, neq; iatro alypta eget.* Marcus Tullius ad Lentulum ſcribens inquit: *ſed vellem non ſalutis meæ, quemadmodum Medici, ſed vt alyptæ virium, & coloris rationem habere voluiſſes.* Sed re vera alypta, vt gymnaſtes, coquus, ac pharmacopola, eſt miniſter Medici in conſeruanda ſanitate. Vnguenta igitur quamuis deliciarum cauſa inuenta ſunt, conferunt etiam ad ſanitatem conſeruandam, iuuant & ad morbos depellendos. Si nihil ad ſanitatem conferrent, non magis pertinerent ad Medicum, quam coquorum condimenta ad guſtum pertinentia, nulla habita ratione ſanitatis, & non magis, quam fuci adulterinam pulchritudinem comparantes; ſed quia, vt diximus, tuentur ſecundam valetudinem, & aduerſam depellunt, à Medicis quoque conſiderari debent.

Vnguentorū.

d Plinius lib. 13. cap. 1.

e Celſus lib. 1.

Medicorum miniſtri.

Dantur extrinſecus vnguenta, inſtillantur in aures, demittuntur per clyſteres non ſecus, quam olea; Quamquam nonnulli, vt Plinius [f] ſcribit, odoris ſuauitatem ex vnguento cupientes aliquid eius potioni addebant. Facultas, vt olei, ita etiam vnguenti ea eſt, quam accipiunt ab iis, quæ iniiciuntur, quæ cum varia ſint, variam quoque facultatem impertiunt, quam præſtat ad certa genera redigere, & ſub vnoquoque deinde exempla complura tum oleorum, tum vnguentorum proponere.

f Plinius lib. 13. c. 1.

Omnia igitur aut calefaciunt, aut refrigerant: quæ calefaciunt, aut moderate calefaciunt, & du-
D ritiem molliunt; aut cum calore validiore adiunctam habent ſiccitatem, & hæc digerunt aperiunt, extenuant, incidunt; aut calefaciunt ſimul, & adſtringunt, & hæc roborant viſcera; aut refrigerant ſiue cum ſtipticitate, ita, vt ſimiliter robur addant viſceribus, ſiue ſine hac proponamus primo quæ calefaciunt moderate.

Olea & vnguenta moderate calefacientia.

Calefaciunt moderate, & ſimul concoquunt ac dolorem leniunt complura, & oleà, & vnguenta, ac primo,

Ol. chamom.

Oleum chamæmelinum mitigat dolores neruorum, [g] & partium neruoſarum, relaxat poros, reſoluit [h] vapores, corrigit malas qualitates. Accipit autem *floris chamæmeli detractis foliis albis vncias octo; olei oliuarum maturarum lib. 5. flores per diem ac noctem in vmbra ſiccentur, deinde flores cum oleo referantur in vaſe vitreo oris anguſti, quod ſimplici linteo duntaxat obturetur, vt euaporare poſſit ac per quadraginta dies ſoli exponatur, mox obturetur vas diligentiſſime, & oleum conſeruetur.*

g Gal. lib. 3. catagen. c. 9.

h Gal. lib. 4. de tuenda valet. 8.

Oleum lumbricorum terreſtrium lenit dolores iuncturarum, & prodeſt neruis refrigeratis: accipit autem *vermium terræ libras quinq; olei oliuarum libras duas; vini vncias duas, bulliant omnia ſimul, donec vinum abſumatur, fiat oleum, deinde percoletur ac ſeruetur.*

Lumbricorum.

Crocinum vnguentum moderate [i] calefacit, concoquit, mollit, relaxat vteri præcluſiones duplicato eius pondere cum cera & medulla; accipit autem *olei ſuſini facti cum ſpiſſamentis ſuis libras tres ſemis; croci vnciam vnam; quotidie moueto, ſexta die percolato, eidem croco parem olei modum adiicito,*

Crocinum.

i Gal. lib catatop. c. 7.

moueto triduo, dein contuſa myrrha atq; cribrata permiſceto drachmas quadraginta; in pila agitatum recondito; aliqui pro ſuſino cyprino vtuntur ad crocini compoſitionem. B

Vnguentum ſuſinũ ſimplex. *a G. l. 3. de tu. val. c. 10.* Suſinum vnguentum calefacit, [a] emollit, concoquit, relaxat vterum præcluſum, corrigit vitia cutis in capite, cicatrices cito ad naturalem colorem reducit, epotum extenuat, bilem purgat, & vrinam mouet; accipit autem *oleum, quod magis ſimplex eſt, foliorum lilii albi vnc. 2. quæ conſtituuntur in olei ſextarium, obturantur diligenter, ne tranſpirent & tribus diebus inſolantur, deinde prioribus expreſſis & detractis aliæ duæ vnciæ adiiciuntur ad tres dies ac pari dierum ſpacio inſolantur ſicq; reponitur oleum.*

Compoſitũ. Suſinum compoſitum & vnguentum ipſum accipit *olei ſextarios tres; calami aromatici lib. v. myrrhæ vnc. v. cardamomi lib. 3. foliorum lilii ſine vnguibus lib. 1. cinnamomi vnc. 3. croci vnc. quinq; diuide confectionem totam in tres infuſiones, ac primum myrrham & calamum vino madefaciens quinq; dies moueto, & cum oleo coquito, tum cardamomum aqua madefaciens, tres dies mouens, ſimiliter incoquito, rurſus cum oleo per horam, deinde percolans tertiam partem liliorum per tres dies madefacies, poſt tertiam diem aliam tertiam iniicies & ſimiliter percolans appones reliquam tertiam cum croco contrito, poſt alios tres dies percolato oleo cinnamomum contuſum adiicies, vel duplum caſſiæ, aut carpeſii, ac repones ad vſum.*

Telinum. *b Plin. l. 13. c. 1.* Telinum vnguentum, [b] quod fit ex fœnugræco, concoquit, mollit, relaxat, lenit, detergit; accipit autem *fœnugræci lib. v. calami lib. 1. cyperi lib. 2. quæ in olei libris 9. ſeptem diebus macerentur, quotidie ter moueantur, poſtea conterantur & reponantur; aliqui pro calamo cardamomum ſubſtituunt, & cyperi loco xylobalſamum macerant; alii oleo antea iis odoribus ſpiſſato fœnugræcum maceratum exprimunt.* F

Amaracinum. *c G. l. 9. catatop. c. 1.* Amaracinum vnguentum calefacit, concoquit, mollit, ſomnum mouet, [c] euocat menſes, ſuccurrit neruis vulneratis; accipit autem *helenii lib. x. xylobalſami lib. 20. cyperi lib. 9. ſchænanthi, aſpalathi, batryos ana lib. 8. opopanacis, ſeminis amaraci ana lib. 2. olei primarii ſextarios duos, vini odorati ſextarios v. reliqua omnia prima infuſione vino madeſiant, deinde vero bathy, atq; illa quidem per ſex horas bulliant, oleum vero per tres; aliqui tingentes adiiciunt æruginis vnc. 3.*

Malabatrinum. Malabatrinum vnguentum calefacit ac concoquit, vt crocinum, & amaracini vires habet, accipit autem *ſpiſſamenta nardini & inſuper myrrhæ pluſculum.*

Moſcellinũ. Moſcelinum oleum calefacit & vtiliter inungitur ad frigus ventriculi, ad dolorem lateris, ad ſtranguriam & colicam; Accipit autem *olei puri lib. 9. aquæ lib. 3. folii, ſpicæ nardi, coſti, maſticis ana vnc. 3. ſtyracis calamitæ, croci, myrrhæ troglodyticæ, xylocinnamomi, caſſiæ ligneæ ana vnc. 1. Semis; carpobalſami, caryophyllorum, bdellii ana vnc. 1. moſchi drachm. ſex; nuces muſcatas numero quatuor; folium, myrrha, caſſia, carpobalſamum, bdellium, teritur per biduum & in aqua atq; oleo maceratur, poſtea coquitur ſupra lentum ignem in duplici vaſe vſq; ad conſumptionem aquæ, dein reliqua omnia in tenuiſſimum puluerem redacta inſperge, excolato & expreſſo oleo iterum macera & coque parumper, tandem moſchum admiſce & repone, ſinito aromata ſubſidere & interdum agitato.*

Oleum anethinum. *d G. l. 9. catatop. c. 1.* Calefacit magis ac mollit duritiem & contractos articulos laxat oleum [d] Anethinum, quod aperit poros, reſoluit vapores, abſceſſus, tumores & duritics, mitigat dolores & rigores febrium, prouocat ſomnum & ſudorem, accipit autem *comæ anethi viridis vnc. 1. olei dulcis ſextarium vnum; teneatur in ſole, vel vbi expectari non poſſit, anethi ſicci coma demittatur in oleum & bulliat in duplici vaſe:* Sed hoc imbecillius eſt, quam quod inſolatur & fit ex viridi coma anethi. G

Vngu. abrotaninum. Abrotaninum vnguentum calefacit, mollit, laxat menſes & ſecundas expellit; accipit *vnguenti cyprini lib. 9. & vnc. v. foliorum abrotani lib. 8. die noctuq; madefactas premito*; ſi diu ſeruari velis, prioribus foliis proiectis noua infundes.

Gleucinum. *e G. l. 7. catag. c. 10.* Gleucinum vnguentum calefacit ac mollit, [e] poſitum autem *ſupra* eſt inter acopa; conſtat autem ex *oleo omphacino, iunco odorato, calamo, nardo celtica, ſpatha, aſpalatho, ſertula, coſto & muſto circunductis interim vinaceis vaſi, quod aromata, vinum, & oleum conceperat, tricenis diebus, bis in die mouetur, poſtea expreſſum oleum reconditur.*

Ol. cheirinũ. Oleum cherinum calefacit, mollit, ac diſcutit, neruorum & ventris dolori ſuccurrit; fit autem ex *luteis violis in oleo veteri maceratis.* *Iaſminum.* Fit & iaſminum apud Perſas odoris gratia *ex violis albis*, quod ſimiliter calefacit ac laxat; accipit autem *duas vncias florum violarum albarum, quæ in ſextarium olei iaſmini immittuntur, violis viciſſim permutatis.* Sunt, qui pro violis flores iaſmini adhibent in veteri oleo claro macerantes, & flores ſæpius immutantes.

Ol. vulpinũ. *f G. l. 11. ſimplic.* Vulpinum oleum mollit ac diſcutit & eo nomine ſubuenit articulorum dolori, [f] veluti & partibus reſolutis ac ſenſu & motu deſtitutis, & conuulſis, ſic autem paratur; *vulpis detracta pelle, & proiectis inteſtinis inciditur in partes, concoquitur in aquæ fontanæ, aquæ marinæ ana lib. 1. Sem. olei veteris clari lib. tres, vnc. 8. ſalis vnc. tres, inter coquendum adiicito thymi, anethi ana lib. 1. coquantur, dum ab oſſibus recedat caro & aqua conſumatur, deinde coletur oleum, & excolatum reſeruetur ad vſus ſuos.* H

Ol. rutaceũ. *g G. lib. 12. meth. c. 7.* Calefaciunt autem, ſiccant, diſcutiunt, incidunt, aperiunt, extenuant olea & vnguenta complura, vt oleum rutaceum, quod potenter flatum diſcutit & ſedat dolorem [g] inteſtinorum, veſicæ, renum, oppitulatur neruis refrigeratis, accipit autem *rutam recentem inciſam & contuſam, quæ ponitur in vaſe vitreo, cui affunditur olei veteris clari quantum ſufficit, maceratur ad ſolem, vel in loco calido, quindecim diebus, deinde in duplici vaſe coquitur, & abiecta ruta recens iniicitur, & iterũ quindecim diebus maceratur, poſtea ſimili modo coquitur, & exprimitur, quod & tertio fit, & tandẽ colatur ac ſeruatur ad vſum.*

Hyperici ſimplex. Oleum hyperici calidum eſt & ſiccum, conſolidat vulnera neruorum, ſedat dolorem femoris & veſicæ, prouocat vrinam. Accipit autem, quod ſimplex dicitur, *ſummitatum hyperici iam matureſcentium vnc. tres; macerentur in vino odorato diebus tribus, bulliant deinde in duplici vaſe obturato orificio, poſtea exprime & recentis hyperici par pondus iniice, & iterum macera, coque & exprime, id quod etiam tertio fiat, poſtea adde terebinthinæ claræ vnc. 3. olei veteris clari vnc. 6. croci ℈ 1. coquito in duplici vaſe vſq; ad conſumptionem vini, exprime & oleum colatum repone.*

Compoſitũ. Oleum hyperici compoſitum accipit *olei veteris, lib. quatuor; vini albi generoſi lib. vnam; florum*

hyperici

A hyperici recentium cum ſemine Manipul. quatuor; tere & macera in vaſe vitreo obturato eius orificio duos dies, coquito in duplici vaſe, & fortiter exprimito, in colaturam inicito alios flores, vt ſupra, & tertio idem facito, deinde colato, & ad ſingulas colaturæ libras adde terebinthinæ vnc. ſex; olei abſynthii vnc. tres, dictamni, gentianæ, cardui benedicti, tormentillæ, carlinæ, calami aromatici ana drachm. duas; lumbricorum terreſtrium in vino pluries lotorum vncias duas; terantur omnia & permixta inſolentur triginta aut quadraginta diebus, bene obturato ac reponito. Eſt ad eadem vtile, ſuperiori tamen efficacius.

Oleum coſtinum [a] calefacit, obſtructionem aperit, neruos roborat & viſcera, accipit autem coſti vnc. 2. caſiæ vnc. 1. ſummitatum ſampſucci vncias octo; vini quantum ſufficit; olei ſeſamini libras tres; macerentur duabus noctibus, deinde concoquantur in duplici vaſe, ſecundum artem. *Coſtinum.* [a] Gal. lib. 7. ſimpl. 24.

Oleum de euphorbio prodeſt maxime [b] affectibus frigidis cerebri & neruorum ac viſcerum: accipit autem euphorbii vnc. S. olei cheirini vnc. v. vini odorati tantundem, coque ſecundum artem ad conſumptionem vini. *De euphorbio.* [b] Gal. 1. lib. de catat. c. 2.

Oleum caſtorii idem præſtat, accipit autem caſtorii, ſtyracis calamitæ, galbani, euphorbii, caſiæ ligneæ, croci, opoponacis, carpobalſami, ſpicæ nardi, coſti ana drach. 2. cyperi, ſchœnanthi, macropiperis, melanopiperis, ſabinæ, pyretri ana drachm. 2. Sem. olei lib. 3. vini odorati lib. duas, galbanum & opopanacem in vino ſeorſum diſſolue, deinde omnia contunde & coque ad conſumptionem vini ita, vt reſtent duæ libræ olei, tertia libra ſeorſum cum galbano & opopanace diluta adiiciatur vbi percolaueris, duas priores libras olei. *Caſtorii.*

B Oleum de piperibus valet ad morbos frigidos cerebri, neruorum & articulorum ac veſicæ, calefacit, tenuat, detergit, obſtructiones aperit: accipit autem trium piperum ana drachmas tres; myrobalanorum chebulorum, belliricorum, emblicorum, indorum ana drachm. quinq; radicum apii, fœniculi ana drach. tres, Sem. ſagapeni, opoponacis, hyoſcyami ana drach. 2. Sem. turbith albi drach. 2. zinziberis drachm. tres; foliorum hyſſopi recentium, thymi viridis, rutæ viridis ana Manipulum vnum; coquantur ſecundum artem, in aqua ſufficienti ad tertias, colaturæ adde olei de cherua lib. 2. & iterum coq; ad conſumptionem aquæ. *De piperibus.*

Oleum ex croco neruos confirmat & eorum duritiam tollit: accipit autem croci, calami aromatici ana vnc. 1. myrrhæ vnc. Sem. per ſex dies macerentur omnia in vino aromatico, die ſeptimo adiicito cordumeni drachm. 9. & olei veteris lib. 1. Sem. deinde coquito ſecundum artem, dum vinum abſumatur: ſunt & qui pro vino acetum adhibent, ſed minus prodeſt ipſis neruis ac partibus neruoſis. *Ex croco.*

Oleum Irinum accipit radicum ireos lib. 1. florum eiuſdem lib. 2. macerentur in decoctione aliarum radicum ireos quantum ſufficit; olei veteris lib. 1. coquito in vaſe duplici, exprimito, radiceſq; nouas & flores immittito, coquito denuo, ac tertio, colatum ſeruato & obturato: tergit, tenuat, calefacit, concoquit, diſcutit, reſoluit potenter, ob id à frigore dolores aurium, hepatis, ſplenis, vteri, articulorum ſedat, phlegmonas coquendo ſuppurat, materiam thoracis & pulmonis concoquit, ſtrumas diſſipat, & alios tumores duros; ſpaſmum emendat & narium fætorem. *Irinum.*

C Oleum Irinum aliud magis compoſitum accipit olei veteris lib. quatuordecim; aquæ lib. quatuor, vnc. duas; radicum iridis lib. tres, vnc. quatuor; florum liliorum alborum vnc. quindecim; radicis cyperi recentium vnc. ſex; radicum helenii vncias tres; radicis bugloſſæ vnc. duas; cinnamomi, nardi indicæ, aſſæ odoratæ ana vnc. vnam; contundantur radices & aliæ ſpecies, & macerentur in oleo & aqua diebus quinq; ad ſolem, vel loco calido, poſtea in duplici vaſe coquito, dum aqua conſumpta ſit, refrigerare ſinito, colato, exprimito ac reponito. Vſurpatur ad diuturnum catarrhum naribus illitum: ozenas & putredines narium aufert, tinnitum aurium cum aceto & ruta ex amygdalis amaris commixtum & auribus iniectum tollit, aſthmaticis gargariſmo adhibito oppitulatur, hæmorrhoidas veteres inunctum, ſiue colo iniectum educit. *Aliud.*

Oleum liliorum [c] alborum ſimplex, fit ex floribus liliorum alborum detractis flauis partibus & oleo veteri inſtar olei chamomelini; calefacit, emollit, diſcutit, digerit, tollit frigidos dolores pectoris, ventriculi, renum, veſicæ, vteri, facilitat partum, mitigat tuſſim, ac tumores celeriter maturat. *Liliorũ alborum ſimplex.* [c] Gal lib. 7. ſimpl.

Oleum liliorum compoſitum accipit foliorum lilii albi detractis partibus flauis vnc. decem; maſticis, calami aromatici, coſti, carpobalſami ana vnc. vnam; caryophyllorum, cinnamomi ana vnc. Sem. croci drach. tres; omnia hæc foliis lilii exceptis per diem infundantur in ſufficienti aquæ quantitate, tum aliquantiſper coquantur, mox affundantur olei ſeſamini, ſeu oliuarum maturarum libræ duæ; deinde ſimul omnia vna cum lilii foliis in vaſe vitreo reponantur ac quadraginta diebus ſoli exponantur, demum oleum percoletur ac ſeruetur ad vſum. *Compoſitũ.*

D Oleum ex capparibus valet ad duritiem, dolorem atque obſtructionem lienis; accipit autem corticum radicum capparis vnciam vnam; corticum tamariſci, foliorum tamariſci, ſeminis agni caſti, aſplenii, cyperi ana drachm. duas; rutæ drachm. 1. aceti, vini optimi ana vnc. 2. olei maturi lib. 1. coquantur omnia prius diligenter contuſa, dum vinum & acetum abſumantur, coctio autem fiat in duplici vaſe. *Ex capparibus.*

Oleum ex capparibus aliud accipit corticum radicum capparis vncias duas; ſeminis agni caſti, ireos, artanitæ, ſeu radicis bryoniæ ana vnciam vnam; rutæ ſiccæ, cetrach ana vnciam Semis; vini pontici lib. 1. olei communis antiqui lib. quatuor; contundantur contundenda craſſo modo, deinde omnia diligenter coquantur, dum vinum abſumatur, coletur oleum & ſeruetur ad vſum. *Aliud.* *Artanita quid.*

Oleum ex ſpica nardi calefacit, tenuat, digerit, detergit, prodeſt affectibus frigidis ac flatuoſis cerebri, ventriculi, iecoris, lienis, renũ, veſicæ, vteri; prodeſt & dolori capitis tam intus ſuſceptum per nares, quam extra illitum: accipit ſpicæ nardi vnc. tres; vini, aquæ ana vnc. 2. Sem. olei ſeſamini lib. 1. Sem. bulliant omnia per quatuor horas, dum aqua ac vinum abſumantur, dein oleum percoletur. Sunt, qui accipiunt ſpicæ nardi vncias tres; ſampſucci vnc. duas; xylobalſami, enulæ, folii indi, calami aromatici, foliorum lauri, cyperi, ſchœnanthi, cordumeni ana vnc. 1. Sem. terantur atq; incidantur omnia, dein infundantur in libris ſex olei ſeſamini ac vini & aquæ ana lib. Sem. deinde per quinq; horas coquantur ac paretur oleum. *Ex ſpica nardi.*

Oleum de ſcorpionibus ſimplex lapides renum & veſicæ frangit, lumbis, pubi & perineo illitum, aut per meatum vrinarium iniectum: accipit autem ſcorpionum numero triginta; olei amygdalarum amarum *De ſcorpionibus ſimplex.*

rarum libras duas; macerentur in vaſe vitreo ſtricti orificii per dies triginta caniculares ad ſolem vel tota E *æſtate calidiſſima, poſtea colatum ad vſum repone.*

Compoſitū. Oleum compoſitum de ſcorpionibus auctore Meſue valet contra venena & peſtilentiam; accipit *radicis ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicum capparis ana vnc. 1. olei amygdalarum amararum lib. vnam Sem. macerentur in oleo contuſæ radices ad ſolem feruidum viginti diebus, deinde coquantur aliquantulum in duplici vaſe iniectis ad finem ſcorpionibus numero quindecim; poſtea iterum ſerenis diebus triginta ad ſolem macerentur, poſtremo excolatum oleum reponatur.*

Laurinum. [a] *Gal. lib. 6. ſimpl. cap. de oleo & lib. 6. catagen. c. 2.* Oleum laurinum calefacit, [a] mitigat dolores, ſuccurrit affectibus frigidis viſcerum, neruorum ac iuncturarum, exprimitur autem *ex baccis lauri, vel ex pari portione olearum maturarum & baccarum lauri ſimul contuſis.*

Vngu. cyprinum. Vnguentum cyprinum, calefacit, emollit, aperit ora venarum, laxat, ſuccurrit vitiis pectoris fractiſque per ſe, vel cera mixtum, ſuccurrit anginæ, opiſtotono, inflammationi inguinum: accipit autem *olei omphacini eloti partem vnam; aquæ pluuiæ tantundem cum ſemiſſe, cuius vna parte oleum diluitur, altera adiiciendis odoramentis admiſcetur; deinde ſumptis aſpalathi lib. v. Sem. calami lib. 6. Sem. myrrhæ lib. 1. cardamomi lib. 3. & dodrante; olei lib. nouem, vnc. quinq; aſpalathus tuſus & aqua affuſus decoquitur in oleo, donec conferueat, myrrha autem vino veteri odorifero ſubacta contuſaque ſimul calamus digeruntur in offulas, quæ exempto aſpalatho immittuntur, vbi inferbuerint, oleum percolatur, cardamomum tuſum & reliqua aqua aſperſum infunditur, ſpatha agitatur, deinde vigintiocto libræ olei colati, floris* F *(Cyprum.) liguſtri, quod cyprum vocatur lib. quadragintaſex, cum beſſe inſtillantur, quæ ſufficienter madefacta per ſportulam exprimuntur, iterantur flores eodem modo ſecundo & tertio.*

Irinum. [b] *Gal. lib. 9. catatop. c. 1. & l. 3. de tuva. c. 10.* Vnguentum irinum [b] calefacit, mollit, cruſtas adimit, relaxat, detergit, partus eiicit, hæmorrhoidas aperit, ſanat tinnitum aurium, ex aceto, ruta & amaris amygdalis, ſanat ozenas, cyathus epotus aluum purgat, mouet vrinam, inteſtinorum doloribus oppitulatur, Accipit autem *ireos, aſpalathi, cyperi ana lib. v. opopanacis vnc. 3. anchuſæ vnc. 2. olei ſextar. 30. aquæ ſextar. xv.* addunt aliqui *ſchœnanthi vnc. 6. caſſiæ vnc. 3. xylobalſami vnc. 6. celticæ vnc. 6. omnia contuſa macerentur in aqua & oleo diebus quinq; decoquito in duplici vaſe horas ſex ad aquæ conſumptionem, & reponito.*

Sycionium. [c] *G. l. 3. catag. c. 9.* Sycionum ſimiliter calefacit, [c] ac diſcutit, aperit, relaxat, quod ſimplex eſt & oleum accipit *radicum ſycionis,* hoc eſt, *cucumeris agreſtis vnc. 2. madefiant in ſextario olei & coquantur in duplici vaſe.*

Aliud. Aliud efficacius accipit *elaterii ſextarios tres; ariſtolochiæ rotundæ & longæ, ſtyracis, helenii, hyſſopi, iridis, colocynthidis, pulegii, origani, cyperi, dendrolibani, centauri, foliorum lauri, ana vnc. 2. olei ſextarios quinq; miſceto & coquito, dum parum ſuperſit.*

Sampſuccinum. Sampſuccinum oleum calefacit, flatum diſcutit, prodeſt obſtructionibus frigidis, laſſitudinem tollit, accipit autem *foliorum ſampſucci Manip. 4. ſerpilli Manip. 2. foliorum myrthi Manip. 1. abrotani, ſiſymbrii, ana Manip. S. caſſiæ vnc. 2. olei omphacini q. ſ. conterantur conterenda, & in oleo inſolentur ob-* G *ſtructo vaſis vitrei ore, poſt quatriduum exprimantur & oleum percolatum ſeruetur.*

Meropium. Meropium vnguentum à galbani ligno dictum, ita calefacit, vt adurat, extrahit, aperit, detergit, emollit; conſtat autem *ex amygdalis amaris, omphacino oleo, cardamomo, iunco odorato, calamo, melle, vino, myrrha, balſami ſemine, galbano, reſina.*

Mendeſium. Mendeſiũ ſimilem meropio vim habet, ſed inferiorem multo; habet autem vim laxandi conſtatq; *ex balamino oleo, myrrha, caſſia, reſina:* aliqui poſt ſingulorum pondera *cinnamomi* exiguum apponunt, nullo compendio, nam quæ ſimul excocta nõ fuere, vim admodum exiguam, ne dicam nullã, exhibent.

Cinnamominum. Cinnamominum vnguentum vim habet amaram, acrem, valde calidam, aperit, diſcutit, cum *duplo oleo & cera* retuſum valet ad vitia vteri; temperatur enim acrimonia hoc pacto: *conficitur ex balamino oleo, xylobalſami, calami & iunci odoramentis, atq; cinnamomi & ſeminis balſami ſuauitate,* conditur quadrupla proportione myrrhæ ad cinnamomi, mel ad cogenda additur.

Ol. ex thymo. Oleum ex thymo accipit *hyſſopi vnc. quatuor; Zinziberis vnciam vnam Sem. ſucci ſummitatum thymi vnc. quatuor, olei ſeſamini vnc. 14. aquæ quantum ſufficit, coquantur omnia ſimul ad aquæ conſumptionem, percolentur, fiat oleum,* cui vires ſunt eædem, quæ thymo.

Ol. viperinum. Oleum viperinum accipit *libras duas viperarum, quibus caudæ, atq; inteſtina ſint detracta; olei ſeſamini lib. 4. reponantur omnia in vaſe fictili vitro illito, oris anguſti, quo facilius obturetur os, poſtea lento igni paulatim coquantur, donec ſerpentes contabuerint, poſtea ſeruatur oleum pro inungendis locis* lepra, H aut maligniori ſcabie infectis.

Sambucinũ. Oleum ſambucinum lenit, abſtergit, mundificat cutim, medetur icteritiæ, & maxime prodeſt hepati infirmo, atque obſtructo, prodeſtque & doloribus iuncturarum, accipit autem *olei veteris lib. 1. florum ſambuci vnc. 4. paratur, vt roſeum ter flores innouando.*

Ex ſtyrace. Oleum ex ſtyrace calefacit, molliendo diſcutit, prodeſt dolentibus à frigore renibus, veſicæ vtero, neruis, muſculis, tendonibus, iuncturis: accipit autem *ſtyracis vncias tres; olei communis antiqui lib. 1. vini quantum ſufficit, coquatur in duplici vaſe ad vini conſumptionem.*

Adſtringentia & roborantia olea, atque vnguenta quædam calefaciunt, quædam refrigerant, agamus antea de calidis.

Calefacit primo vnguentum nardinum, cuius deſcriptionem *ſuperius* retulimus inter olea.

Vngu. maſtichinum ſimplex. [d] *Gal. l. 7. ſimplic.* Maſticinum [d] ſimplex accipit *olei ſeſamini lib. 1. Sem. maſticis vncias quatuor; vini odorati vncias quatuor; coquantur ſecundum artem ad vini conſumptionem.* ſunt, qui pro oleo ſeſamino *olei roſati libram vnam;* accipiunt, & eodem modo parant.

Compoſitũ. Maſticinum compoſitum & vnguentum accipit *olei vnc. 25. helenii lib. 2. Sem. xylobalſami lib. Sem. ſquinanthi lib. 2. Sem. cardamomi lib. 3. Sem. maſticis lib. 2. Sem. xylomaſticis lib. 4. terebinthinæ lib. 1. Sem. comarum abſynthii lib. Sem. vini odorati vnc. 4. aquæ vnc. 2. arida madefiant in vino & aqua per tres dies, dein oleo miſceantur, bulliant ſex horas, tuncq; maſtiche cum terebinthina adiiciantur & exquiſite mixta*

poſtea

A *poſtea colentur.* Liquor vim habet vna cum oleo ſimpliciori roborandi cerebrum, neruos, articulos, ventriculum, leniendi duros tumores, ſedandique dolorem.

Oleum de abſynthio calefacit, roborat, quæ refrigerata ſunt, potiſſimum ventriculum, [a] excitat appetentiam, obſtructiones aufert, lumbricos enecat, fit autem ex *abſynthio pontico*, & *oleo omphacino claro*, corrigitur autem eius calor, ſi roſæ adiiciantur. *Oleum abſynthii.* [a] *Gal. l.* 11. *meth.c.*16.

Oleum ex mentha adſtringit, roborat, ac confirmat ventriculum, aufert nauſeam, reprimit vomitum, excitat appetentiam, prodeſt & vtero: fit vt oleum de abſynthio. *Ex mentha.*

Oleum Melinum adſtringit [b] ac refrigerat, valet contra debilitatem ventriculi, vomitum & fluxum, ſiſtit ſudorem, reſtaurat reſolutionem: accipit autem *citonia inciſa cum cortice, ponantur in vaſe vitreo, affundatur ſuccus citoniorum paris ponderis cum citoniis, affundatur & oleũ omphacinum in maiori quantitate, quam ſuccus fuerit, obſtructo ore vaſis inſoletur diebus quindecim, deinde coquatur in duplici vaſe, & abiiciantur cidonia atq; addantur recentia & rurſus macerentur ac coquantur, & tertio idẽ repetatur.* *Melinum.* [b] *Gal.lib.*4. *catag.c.*2.

Fit etiam in hunc modum: *olei congius, decem aquæ ſextariis admiſcetur, adiicitur quadrans fructuum palmarum, & iunci odorati vnc.* 1. *quæ die vno macerata coquuntur, mox in vas oris patuli oleum excolatur, & indita cotonea ſuperimponuntur veſtimentis operta, tam diu ibi reſident, dum oleum ad ſe alliciat malorum vires: aliqui cotonea decem dierum ſpacio operimentis inuoluunt, vt contineant odoris ſuaui-*
B *tatem, poſtea biduo macerata oleo exprimunt, oleumq; reponunt.*

Roſaceum [c] refrigerat, adſtringit, ſuccurrit inflammationibus, æſtuantem ventriculum temperat, eroſiones inteſtinorum clyſteribus inditum ſanat, in collutione dolorem dentium mulcet, fit in hunc modum: accipit *roſarum rubearum detractis vnguibus vnc.* 6. *olei omphacini ſextarios duos*; *tegens optime vas inſolato per dies quadraginta, tunc detractis roſis defodiatur in terram.* *Roſaceum.* [c] *Gal.lib.* 7. *ſimp. c.* 13.

Alii detractis roſas tantum præmacerant in ſole, ſcilicet *olei ſextarium & roſarum libræ dimidium, diebus octo madefaciunt, idem iterum & tertio faciunt, ſicq; oleum recondunt.*

Alii *calamo vel aſpalath prius olei ſpiſſamenta faciunt*; alii *caloris cauſa prius anchuſam admiſcent*, & hoc iam erit cum aromatibus conditum non amplius oleum.

Myrthinum oleũ refrigerat, [d] & adſtringit, ſed ob craſſitudinẽ tarde penetrat, cæliacis affectibus ſubuenit, ambuſta & puſtulas erumpentes ſanat, ſedis rimas curat, ſudores coercet, laxatos artus corrigit, fit autem ex *baccis myrthi & oleo immaturo, fit & ex foliis myrthi.* Quod autẽ magis in vſu eſt, accipit *baccarum myrthi lib.*1. *olei omphacini lib.*4. *vini rubri lib.*2. *coquantur in duplici vaſe, dum vinũ abſumatur.* *Myrthinũ.* [d] *Gal.lib.*4. *catag. c.* 2.

Oenanthinum oleum adſtringit ac ſtomachum relaxatum confirmat, accipit *idoneam quantitatem floris labruſcæ optime olentis, cum iam emarcuerit, maceratur hæc in oleo omphacino ac ſæpius agitatur, cumq; biduo manſerit, exprimitur & reconditur.* *Oenanthinum.*

Oleum violatum refrigerat atque inflammationes extinguit, lenit aſperitates pectoris ac pulmo-
C nis, prodeſt pleuriticis: paratur vt roſatum per inſolationem. *Violatum.*

Oleum lentiſcinum confirmat [e] ſtomachum ac tollit laſſitudines neruorum, muſculorum atque articulorum: paratur vt laurinum. *Lentiſcinũ.* [e] *Gal.lib.*11. *meth.c.*16.

Oleum nenupharinum eaſdem habet vires, ac violatum, eodemque modo paratur, *ex floribus nenupharis albi & oleo omphacino:* reprimit veneris impetus, ſi eo linantur partes genitales, conciliatque ſomnum, ſi nares, tempora ac frons eodem illinantur. *Nenupharinum.*

Oleum papauerinum impinguat, lenit aſperitates pectoris, pulmonis atque aſperæ arteriæ, reprimit febrium ardores, ſomnum conciliat: fit vt ſeſaminum. *Papauerinum.*

Oleum mandragoræ ſimplex accipit *ſucci fructuum mandragoræ maturorum, olei ſeſamini ana parem quantitatem; coquantur in duplici vaſe, dum ſuccus abſumatur, deinde percoletur oleum, cui quarta noui ſucci pars adiiciatur ac ſeruetur in vaſe vitro illito.* *Mandragoræ ſimplex.*

Oleum mandragoræ compoſitum accipit *olei communis lib.*2. *ſucci pomorum mandragoræ vnc.* 4. *ſucci hyoſcyami albi vnc.*2. *ſucci capitum papaueris nigri vnc.*3. *ſucci violarum, ſucci cicutæ tenerrimæ ana vnc.*1. *opii, ſtyracis calamitæ ana vnc. Sem. ſucci cum oleo decem diebus in ſole macerentur, deinde coquantur ſecundum artem ad ſuccorum compoſitionem:* vtrumque ſomnum conciliat ac lenit dolores capitis ex ardore profectos, prodeſt & phreneticis. *Compoſitũ.*

Oleum ex ranis prodeſt articulorum dolori ac podagræ calidæ, remouet & febrium ardentium incendium ac ſomnum conciliat fronti & temporibus illitum: accipit autem *ranarum aquatilium lib.*
D 1. *olei ſeſamini ſextarium vnum, reponantur ambo in vaſe fictili vitro illito, coquantur, dum ranæ emarcuerint, percoletur oleum atq; ſeruetur ad vſum.* *Ex ranis.*

Oleum viride frigidum appellatum eiuſdem facultatis ac mandragorinum accipit *olei communis ſæpius ex aqua roſacea loti lib.* 3. *cacuminum teneriorum rubi, foliorum violarum, vermicularis, vmbilici veneris, ſemperuiuii, ſolatri, foliorum papaueris, hyoſcyami, mandragoræ, cardui benedicti, portulacæ, lactucæ, bardanæ ana vnc.* 3. *contundantur ſtirpes prædictæ ac triduo in oleo macerentur, dein coquantur lento igne, donec ſuccus craſſus fiat, tunc coletur liquor ac ſtirpes optime exprimantur, dein in vaſe ſtanno illito reponatur & coquatur, dum ſuccorum humor abſumatur, dein auferatur oleum ab igne & quando craſſæ partes ſubſederint, tenuiores ſeparentur, ac ſeruentur ad vſum.* *Viride.*

Oleum liguſtrinum ſiue cyprinum partes neruoſas roborat & capillos à canitie vindicat: accipit autem *florum liguſtri vnc. quatuor; olei veteris vnc.* x. *macerentur flores in oleo & inſolentur per octo dies, tum flores eximito, exprimito ac percolato alioſq; imponito, vt ante dictum eſt ac poſtea extrahito & tertio iterato, ac percolato, dein ſeruato in vaſe vitreo ad vſum.* *Liguſtrinũ.*

Oleum liliorum conuallium accipit *flores liliorum conuallium & oleum antiquum clarum*; paratur vt oleum ex liliis communibus: prodeſt torminibus puerorum. *Liliorũ conuallium.*

Oleum [f] populinum confert dolori capitis, articulorũ ac renum; accipit *olei communis lib.*7. *vnc.* 2. *vini lib.*4. *gemmarum populi arboris recentium veris initio collectarum lib.*3. *gemmæ diutiſſime conterantur & ma-* *Populinum.* [f] *G. l.*3. *catag. c.* 9.

& macerentur in vino & oleo diebus ſeptem, poſt coquantur in duplici vaſe, dum vinum abſumatur, deinde exprimatur oleum & reponatur. E

Cnicinum. Oleum cnicinum fit ex *ſemine carthami purgato & tuſo*: aqua inter cutem laborantibus, viſcerum obſtructionibus, ventriculi & coli cruciatibus ex flatu genitis admodum prodeſt, ſicuti & ſuſpirioſis, & vocem clariorem reddit, epotum pituitam tum per vomitum, tum per aluum deiicit.

Thymeleæ. Oleum thymeleæ accipit *foliorum thymeleæ, ſucci thymeleæ ana vnc. 4. vini albi vnc. 3. olei amygdalarum amararum vnc. 12. macerentur per diem ac noctem. deinde coquantur ad conſumptionem vini & ſucci, colatum oleum reponatur*: Hydropi confert, atque vlceribus malignis, cutis fœditatem terget, ſudores elicit, vrinam retentam prouocat.

Formicarũ. Oleum formicarum valens ad confortandum coitum, ſi eo pudenda illinantur, accipit *formicarum alatarum quantum volueris, olei q.ſ. macerentur in æſtate ad ſolem diebus quadraginta, poſtea excolatum oleum repone.*

Ex malis aureis. Oleum ex malis aureis, ſomnum inducit, dolores omnes ſatis mitigat, modice refrigerat & digerit, vlcera antiqua, ſcabiem & impetiginem ſanat; accipit autem *mala aurea quantum volueris, macerato in oleo omphacino q.ſ. per quadraginta dies, poſtea oleum percolato ac ſeruato.*

Ex ophioglοſſa. Oleum ex ophiogloſſa ſeu lingua ſerpentina, prodeſt recentibus vulneribus, ea ſiquidem celeriter agglutinat: paratur ex *foliis linguæ ſerpentinæ quantum voles maceratis per viginti dies in oleo omphacino q.ſ. deinde percoletur oleum ac ſeruetur.* F

Balſaminæ. Oleum balſaminæ præſtantiſſimum eſt ad arcendas vulnerum, mamillarumque inflammationes doloreſque mulcendos extra illitum: valet & ad exulceratos inflammatoſque vteros ſyphone iniectum. Doloribus hæmorrhoidum mire auxiliatur, in quem vſum *macerantur fructus balſaminæ in oleo amygdalino dulci aut è ſemine lini expreſſo, addita ad vnamquamque olei libram liquidæ vernicis vncia.* Medetur hoc ambuſtis tam igne, quam aqua, punctis ſauciatiſque neruis vtiliter illinitur, quin & vulnerum cicatrices tum attenuat, tum etiam prorſus delet. Ad eius autem apparatum accipiuntur *fructus balſaminæ exempto ſemine q.ſ. inſolantur diu in oleo omphacino, aut macerantur in eodem oleo in balneo calentis aquæ ſeu in equino fimo calente, fitque inde oleum, quod percolatum ſeruatur.*

Nicotianæ. Oleum nicotianæ, ſcabiei, vulneribus & vlceribus confert, dolorem capitis aufert, accipit autem *ſucci nicotianæ, olei communis ana lib. 1. miſceantur & coquantur ad ſucci conſumptionem, fiat oleum S. A.*

Raphaninũ. Oleum raphaninum fit ex *raphani ſemine aliorum more*, phthiriaſes ex aduerſa valetudine ortas tollit, ac ſcabritias cutis in facie emendat.

Ex myrrha. Oleum ex myrrha vim habet balſamo propinquam, nam conſeruat ac tuetur à corruptione omnia, quæ in eo reponuntur, vulnera citiſſime agglutinat, ac conſolidat, accipit *oua per decoctionem indurata numero 10. ſcindantur per medium, ac vitello detracto ponatur in eius locum myrrha quantum eſt dimidium vitelli; tum rurſus duæ oui partes vniantur, ac ponantur in vaſe vitro illito in cella vinaria, vbi maneant 15. dies; exibit inde liquor, qui ſeruandus eſt ad vſus prædictos.* G

Tartari. Oleum tartari valens ad faciem detergendam accipit *tartari puri lib. 4. ponatur in olla cum lateribus, tegulis aut fictilibus, vel per ſe, donec omnino excandeſcat tartarum, poſtea ponatur in ſacculo lana contexto ac ſuſpendatur in cella vinaria, vbi deſtillans liquor excipiatur ac ſeruetur ad vſum.*

Frumenti. Oleum frumenti cutem impetigine & aſperitate infectam ſanat; pro eo conficiendo *frumentum inter laminas ferreas modice candentes exprimendum eſt atque oleum excipiendum, quod inde deſtillat, vel triticum cortice detractum in vaſe duplici deſtillandum.*

Ouorum. Oleum ouorũ cutim expurgat, impetiginem, ſerpiginem & alia cutis vitia ſanat, ad cuius apparatũ *oua recentia numer. 100. accipito, coquitoque, donec penitus indurentur, poſtea vitellos eorum eximito & comminutos aſſato in ſartagine, donec rubeſcant, & pinguedinem quandam remittant, deinde offam feruentem inde in ſacculum pilis contextum, & exprime, quodque expreſſum fuerit oleum, reponito, ac ſeruato.*

Enulatum. Oleum enulatum, calfacit, tenuat, digerit, ob id affectibus neruorum vteri & veſicæ frigidis prodeſt, & febrium rigori ac colo à flatibus dolenti.

Ricinum. Oleum ricinum ſiue de cherua fit [a] ex pingui quodam ſemine, quod Arabes cherua, græci

a G l 4. ſimplic. cap. 8. crotona, latini ricinum vocant, fit autem eodem modo, ac oleum amygdalarum. Prodeſt pſoris, vlceribus capitis emanantibus, ſedis inflammationibus, vuluis, quæ occluſæ conuerſæque ſtrangulant, cicatricibus fœdis, aurium doloribus; potum aluum ciet, quæ aquis opprimitur, lumbricos expellit. H

Oliuarum maturarũ. Oleum oliuarum maturarum & ſi plerunque materia eſt aliorum oleorum, humectat [b] tamen

b G. l. 6. ſimplic. cap. de oleo. per ſe partes, quibus illinitur, modice etiam eaſdem calefacit, relaxat diſtentiones à ſiccitate, veluti & eas, quæ proficiſcuntur à tumoribus præter naturam, adhibetur & in clyſteribus ad aluum remolliendam, extrahitur ex oliuis maturis in aceruum aliquantiſper ſeruatis, donec parum incaluerint, ita vt facilius inde liquor exprimi poſſit.

Omphacinum. Oleum omphacinum, quod ex immaturis oliuis exprimitur, licet & ipſum plerunque ſit aliorum oleorum compoſitorum materia, per ſe tamen ſtomacho vtile eſt, gingiuas contrahit, dentes firmat, ſi in ore contineatur, ſudores cohibet.

Amygd. dulc. Oleum amygdalarum dulcium lenit aſperitates faucium, gutturis, aſperæ arteriæ, pectoris, pulmonis & aliarum partium, emollit durities, ac ſiccitates & tenſiones membrorum, & articulorum, impinguat, auget ſemen: prodeſt hecticis, maraſmo conſumptis, lenit ardores vteri ac veſicæ cum ſiringa iniectum. Pro eius apparatu accipiuntur *amygdalæ dulces repurgatæ ab vtroque cortice ad pondus lib. 4. teruntur diligentiſſime, atque in offam redactæ ſeruantur per quatuor horas in loco ſatis calido, atque iterum contunduntur & in ſacculum indita oleum exprimitur, percolatur, ac ſeruatur ad vſum.*

Amararũ. Oleum amygdalarum amararum aperit oppilationes & diſcutit flatus etiam craſſos, medetur ſurditati, ſibilo, & aurium dolori, tollit epotum dolorem colicum ac nephriticum, lenit durities neruorum, ac delet maculas faciei. paratur, vt ex dulcibus amygdalis.

Oleum

A Oleum nucleorũm perſicorum fit eodem modo, atque amygdalinum, lumbricos enecat, aperit obſtructiones, tollit dolorem colicum epotum.

Nucl. perſicorum.

Oleum de Been repurgat maculas, varos, lentigines, cicatricum nigritias, fucos, aluum ſoluit, dolores aurium emendat, tollit & earum ſibilum, ac tinnitum, ſcrofulas, atque duros tumores illitum diſſoluit; fit ex fructu been calefacto, ac contuſo, vt amygdalinum.

De been.

Oleum nucum iuglandium, flatus craſſos diſſipat, tumores diſcutit, neruis attritis, [a] ac punctis præſertim cum calce elota confert, ſcabiei maculas aufert, fit ex vetuſtis nucibus repurgatis & expreſſis, veluti oleum amygdalinum.

Nucum iuglandiũ.

[a] *G. l. 7. ſimplic. c. de nuce.*

Oleum ex nuce indica confert dolori neruorum, thoracem & pulmonem lenit, impinguat, ſemen auget, vocem claram reddit, paratur eodem modo.

Ex nuce indica.

Oleum ex nucibus muſchatis, flatus etiam craſſos diſcutit, ac ventriculum ſatis roborat & confirmat, ad eius apparatum *R. nucum muſchatarum lib. 1. contundantur craſſo modo, atq; arcte panno lineo illigentur, & in vaſe vitro illito appendantur, quod iaceat in aheno feruentis aquæ, vnde nuces incaleſcant, deinde per torcular exprimantur, & oleum, quod inde elicitur, ſeruetur optime opertum, ne euaporet.*

Ex nuce moſchata.

Oleum ſeſaminum [b] extrahitur per expreſſionem *ſeminis ſeſami*, vt amygdalinum, niſi quod prius ſemen excorticandum ſic eſt, *inprimis enim ab excrementis purgatum aqua ſubſalſa irroretur, ma-* B *nibus perfricetur, iterum irroretur, donec madeſiat, tum ſiccetur, parumper aſſetur, ſacculo aſpero multum diuq; confricando excorticetur, corticibus reiectis, molatur in farinam, oleum exprimatur, vt ex dulcibus amygdalis.* Poteſt & ex eodem ſemine oleum extrahi abſque eo, quod excorticetur, ſed aſſetur duntaxat, molatur & exprimatur: Impinguat, ſemen auget, aſperam arteriam lenit, vocemque claram reddit, ſed maiori ex parte multorum aliorum oleorum eſt materia.

Seſaminum.

[b] *Gal. l. 4. ſimplic. c. 8.*

Oleum ex ſemine lini fit, vt ſeſaminum, ſed non excorticatur ſemen; medetur ſpaſmo, duritiei neruorum & iuncturarum: hemorrhoidibus, ſedis phlegmonis & rimis confert, ac dolori pulſatorio, pleuritidi, item tuſſi & diſpnææ ſuccurrit, ſi ad quatuor vel quinque vncias bibatur.

Ex ſemine lini.

Oleum narciſſinum fit primo vere *ex recentibus floribus narciſſi*, vt roſaceum, valet ad emolliendas vuluæ duritias, ac præcluſiones, ſed capitis dolorem excitat.

Narciſſinũ.

Oleum de ceraſiis fit eodem modo, quo ex amygdalis: prodeſt morbis articulorum, tergit & expurgat: calculum è renibus & veſica pellit, panos faciei, lentigines & cætera fædæ cutis vitia delet, efficacius tamen eſt, quod extrahitur ex nucleis ceraſiorum ſylueſtrium.

De ceraſiis.

Oleum ex granis citri eodem modo paratur, atque amygdalinum, dolori arthritico & ſuccedenti tumori confert, calculum veſicæ & renum detrudit, in peſtilenti ſtatu alexiterium optimum eſt, lumbricos necat potum, atque illitum.

Ex granis citri.

Oleum Balſamum (ſatis laudatum eum liquorem appello, qui ob mirabiles eius virtutes ad veri C balſami, quod Ægyptus olim ferebat, imitationem, ita nuncupatur) [c] elicitur nunc in noua Hiſpania ex determinata arbore maiore malo punica, atque habente folia tenuia ſerrata & vrticæ admodum ſimilia. Duplex autem eius eliciendi ratio eſt; altera quidem, dum multis plagis vulneratur arboris cortex alioquin tenuis, è quibus liquor emanat admodum paucus tenax ſubflauus ac maxime odoratus, qui raro ad nos defertur. Altera vero, quæ Indis admodum frequens ac familiaris eſt in extrahendis ſuccis ex quauis arbore. *Rami ac trunci arboris minutim conciduntur & in amplum lebetem coniiciuntur, in quo deſuper affuſa aqua bulliant quantum ſatis eſſe iudicatur, tum igne ſublato refrigerari permittuntur, ac conchyliis oleum colligitur, quod ſupernatat*; quod ad nos aduehitur odoratiſſimum atque ex nigro rubens, cuius vires non admodum diſtant ab iis, quas vero ac legitimo balſamo antiqui tribuerunt, & ea ratione facile eius loco ſubſtituitur.

Balſamum,

[c] *Menardus.*

Oleum Abietinum, vulnera agglutinat, repurgat, conſolidat, & præſertim, quæ in caluariam ſunt inflicta, remouet dolorem articulorum, ac neruorum, prodeſt & renum dolori per os epotum, atque arenulas deturbat & prohibet, ne in eorum meatibus aceruentur. colligitur *ex ramis abietinis, vbi in veſicis quibuſdam ſub cortice latentibus reperitur, quod collectionis tempore ſatis clarum lucidum fluidum atq; odoratum eſt*, progreſſu vero temporis flauius ac craſſius euadit.

Oleũ abietinum.

Oleũ petroleum, ſeu ex lapidibus, vtroq; enim nomine appellatur, ſumpto ab eius origine nomine, quã obtinet ex fontibus lapideis ſeu ex aquis ex lapideis montibus deſcendentibus, ſuapte natura ſatis calidum eſt ac ſiccũ, quamobrẽ calefacit, ſiccat, digerit, penetrat, vnit ſoluta, emollit dura, attrahit in- D tus retẽta, prodeſt epilepticis, apoplecticis, paralyticis, ſcotomaticis, obliuioſis, ac torpore laborantibus.

Petroleum.

Oleum è nucibus cupreſſi, ceruici ac capitis vertici ſuperdatur ad retinendos catarrhos, quos verſus ſpinam mirifica quadam vi trahit, fit autem hunc in modum: *Nuces primum in puluerem rediguntur, deinde ex aqua betonica vel aqua vitæ deſtillantur, poſtea oleum, quod inde manauit, in balneo Mariæ corrigitur ac ſeparatur.*

Ex nucibus cupreſſi.

Oleũ ex corticibus nucũ iuglandium, quod fere præſtantius eſt oleo vitrioli, præcipue in peſte & veneno, ita conficitur; *nucũ cortices aridos contundito in mortario, ponito in vitrea retorta luto probe illita, quam exponito igni moderato atq; oleum cum aqua à corticibus extrahito, demum per Mariæ balneum oleum ab aqua ſeparato ac poſtremo ter aut quater per arenam deſtillato in vitro paruo, vt oleum ex toto repurgetur.*

Ex corticibus nucum iuglandiũ.

Oleum cinnamomi perbelle naturali balſamo reſpondet, nam intus quamcunq; corruptionem arcet, extra vero recentia vulnera atq; vlcera celerrime conſolidat, ſtomachi coctionem iuuat, labantem animum reficit, partum accelerat ad aliquot guttulas epotum: ad cuius apparatum accipito *cinnamomi electi quantum ſufficit, contundito craſſo modo, macerato per diem ac noctem in aqua roſacea aut cidoniorum ſeu vino albo, deinde in vapore aquæ calentis vel in balneo aut veſica per aquam frigidam deſtillato.* Sunt & qui aliter illud parant; accipiunt enim *cinnamomi optimi minutim conciſi quantum ſatis eſt, reponunt in cucurbita vitrea vna cum vino maluatico pluries per deſtillationem rectificato, vinum autem excedat cinnamomum duobus digitis: Cucurbita cæco alembico diligenter claudatur & in balneo*

Cinnamomi.

Mariæ

Mariæ moderati caloris per tres dies collocetur, tunc vinum effundunt, cauentes, ne quid fæcum vna exeat E *& vinum ſeorſum ſeruant, dein aliud vinum eadem ratione rectificatum affundunt, in quo triduo itidem in balneo Mariæ cinnamomum macerant; ac poſtmodum vinum ſeparant, quod vna cum priori in cucurbitam ponunt cum capitello optime clauſam atq; in balneo Mariæ lente admodum deſtillant, qua ratione vinum extrahunt, quod pro aqua cinnamomi perfectiſſima exhiberi poteſt, in fundo autem alembici oleum remanet, quod ſeparatur & in vaſe optime operto ſeruatur ad vſum.*

Caryophyllorum. Oleum caryophyllorũ calidum eſt & ſiccum tertio gradu; cõfert omnibus viſceribus refrigeratis, flatus mirifice diſcutit, omnes ferme virtutes habet balſami; paratur vt oleũ ex baccis iuniperi; facilius autem & abundantius oleum extrahitur, ſi cum aqua pluuia vel lacuſtri aliaue molliori, deſtillatio fiat.

Nucis muſchatæ. Oleum nucis muſchatæ ventriculum frigidum calefacit, roborat atque confirmat tam extra, quam intra adhibitum, ſuperfluos eius humores conſumit & inflationem tumoremque prohibet, flatus diſcutit, colicos dolores ſedat, oris halitum commendat, veſicæ affectibus ſuccurrit: paratur hunc in modum: *Accipe nucum muſcatarum quantum voles, contunde, macera in aqua fontana quantum ſufficit, per tres dies, deinde in cucurbita vitrea vel veſica ærea per aquam frigidam, vt vinum ſublimatum deſtilla & ita cum aqua aſcendet oleum, quod poſtea ſeparabis.*

Macis. Oleum macis eodem modo extrahitur & eaſdem habet vires cum oleo ex nucibus moſchatis.

Piperis. Oleum piperis eodem modo fit, quo oleũ macis & caryophyllorum: omnibus facultatibus præditum eſt, quibus & ipſum piper, eximiam vim habet calefaciendi, incidendi, penetrandi, flatus diſcutit. F

Aniſi. Oleum aniſi valet ad vertiginem, anguſtiam pectoris ob capitis defluxum natam, ad præfocationem, vomitationem, cruditatem, flatus, aquam intercutem alioſque affectus, qui ex frigore & flatibus proueniunt, opitulatur autem præcipue omnibus membris exanguibus ac neruoſis, vt ſtomacho, inteſtinis, veſicæ, vtero, cuius fluorem album exſiccat, oris halituſque fætorem emendat.

Fœniculi. Oleum fæniculi prodeſt capiti, oculis, renibus, veſicæ, anguſtiæ thoracis ac difficultati anhelitus ſuccurrit, confert ſtomacho, flatus diſſipat, calculos arenoſos comminuit, vrinam & menſes prouocat, ex quo pariter fieri poſſunt tabellæ ad eoſdem vſus. *Accipe* autem ad ipſum conficiendum *fæniculi contuſi lib. 2. aquæ fontanæ lib. 10. miſce, macera & in veſica balneo aereo ſicco deſtilla per aquam frigidam, deinde oleum ab aqua ſeparatum repone.* Fit etiam à quibuſdam hoc oleum ex ſemine ſicco extractum ſine vlla alia additione per quam odoratum & ſuaue, ex libra autem fœniculi extrahitur olei vnc. ſem.

Petroſelini. Oleum petroſelini, obſtructiones viſcerum aperit, menſtrua & vrinam mouet. Accipiuntur *ſeminis petroſelini lib. 2. aquæ fontanæ lib. 20. ſemina contunduntur, macerantur, atq; in veſica balneo aereo ſicco vel arena deſtillantur.* exigua autem olei portio eſt, quæ ex hoc ſemine extrahi ſolet.

Cumini. Oleum cumini conficitur eodem modo, quo oleum aniſi; prodeſt vulneribus ad lienem pertinentibus, inflationibus corporis ex frigiditate, quæ ſæpe vrinæ ſuppreſſionem inducunt, medetur tuſſi, anhelitui difficili, ſubuenit doloribus colicis, vrinæ ſtillicidium impedit, vna autem aut etiam altera gutta ex aqua filicis exhibetur. G

Cataputiæ. Oleum cataputiæ purgat mirabiliter, quod etiam facit cnicinum. Accipiuntur autem *ſeminis cataputiæ groſſo modo contuſi libræ duæ; deſtillantur in retorta per arenam & oleum extrahitur cum aquoſo humore permixtum, à quo ſecundum artem ſeparari debet & ſeruari ad vſum.*

Ex maiore lauendula. Oleum ex maiori lauendula, quam ſpicam vulgo appellant, fit *ex hac planta in vino prius macerata, deinde per alembicum deſtillata:* renibus inunctum gonorrheam ſanat, lumbricos expellit.

Ex baccis iuniperi. Oleum ex baccis iuniperi, balſamo comparatur, tantas vires habet, valet ſiquidem ad tormina, ad gonorrheam, ad coli dolores ex catarrho; ad hæc trium aut quatuor guttarum inſtar aſſumptum reſolutionem neruorum, morbum attonitum, & alios cerebri affectus præcauet, corpus ab omni veneno & peſtilenti aere tuetur, ſtomachum debilitatum ex frigore reſtituit, vomitiones cohibet, viſcerum abſceſſibus medetur, renes purgat, calculos frangit, vrinam promouet, colicos, & vterinos dolores compeſcit, difficultati inteſtinorum ſanguiniſque reiectioni, & pectoris pulmonumque vitiis conducit, morbo aquato & aquæ intercutem prodeſt, vermes enecat, denique omnibus membris læſis vi ſua penetrandi medetur: foris inunctum, conuulſis, tremore & conuulſione infeſtatis ſuccurrit, ſcabiem, vlcera inueterata, malignaque nec non condylomata curat, dolores lumborum, coxarum, podagræ & colicæ vmbilico illitum ſedat, fiſſuras manuum ſanat, ita autem paratur: *Accipe baccarum iuniperi modium plenum, contundantur minutiſſime, iiſq; affundatur aqua pura ea quantitate vt optime* H *operiantur, poſtea in veſica cuprea vt vinum ſublimatum per aquam frigidam deſtillatur, poſtremo oleum ab aqua ſeparatur ac ſeruatur ad vſum.*

Ex baccis hederæ. Oleum ex baccis hederæ eodem modo paratur, quo ex iuniperi baccis. Poteſt etiam parari per deſcenſum hunc in modum. *Accipe ligni ſicci hederæ, granorum hederæ, gummi hederæ ana quantum ſufficit, fruſtatim deciſa ac contuſa omnia ponantur in vaſe fictili perforato in fundo duobus vel tribus locis, & tunc ſupponatur alia olla & ponatur in terra & ligetur fundus ſuperioris cum orificio inferioris, bene ſigillabis cum argilla vel paſta, & ita diſponantur, vt olla ſuperior tota ſit ſuper terram, cooperto orificio, & fiat ignis circumquaq;, & deſtillabit oleum nigrum in vas inferius, quod excipietur & ſeruabitur ad vſum.* prodeſt admodum frigidis articulorum morbis, menſtrua prouocat, calculos expellit, vlcera expurgat ac ſanat.

Ex cepa. Oleum ex cepa ſudorem euocans in peſte ita fit: *Accipiatur cepa alba, euacuetur in medio, cuius vacuitas theriaca impleatur, & foramine obturato circundata panno lineo madefacto per horæ dimidium cineribus calidis obruta, alembico deſtilletur:* liquoris autem deſtillati, dentur vnc. 2. patienti atq; operiatur.

Ex ligno guaiaco. Oleũ ex ligno Guaiaco valens ad vlcera ac dolores ortos ex lue gallica. *Accipe ligni guaiaci quantum ſufficit, incide in fruſta, & imple ollam vel dolium vitro intus illitum, cuius orificium ſit arctum, & fac foueam in terra & præpara parietes eius cum terra figuli, deinde pone ollam vitreatam in fundo ex directo foueæ habentem orificium magnum & cooperiatur lamina ferrea ſubtiliter perforata, deinde præpara eiuſmodi duo*

vaſa

A *vaſa cum terra figuli, ne quippiam ex vtroq; orificio reſpiret, deinde cooperi terra & adde ignem per tres aut quatuor horas; ita enim reſudabit ac deſcendet in inferius vas oleum ex guaiaco.*

Ex lignis iuniperi. Oleum ex lignis iuniperi eodem modo extrahitur atque ex guaiaco: frigidas partium intemperies tollit, reprimit typum quartanæ, præcipue tamen renes ac matricem confortat, eiuſque humiditates ſuperfluas ſiccat & ad conceptum præparat ſæpius repetita eius inunctione ab vmbilico ad muliebria.

Ex ligno fraxini. Oleum ex ligno fraxini eodem modo paratur atque ex Guaiaco: vtiliter adhibetur in arthetica frigida, excoriationes cicatrizat, morfeam albam egregie ſoluit & ipſam denigrat, curat præterea paralyticos, lienoſis confert, non modo inunctum, verum etiam epotum.

Ex maſtiche. Oleum ex maſtiche, nobile admodum propter vim penetrandi, qua omnia membra reficit, ſtomachum corroborat, eiuſque coctionem iuuat, viſcerum inflammationibus prodeſt, abſceſſus lenit, dolores ſedat, omnes denique neruos confirmat. Paratur autem hoc pacto: *Maſtiche quantum voluerꝭ primum in vino coquitur, deinde reponitur, maceraturq;, ex eodem per* 15. *dies, poſtea ampullæ erectæ luto diligenter oblitæ inditur, oleumq; & aqua per operculum ex nudo igne proliciuntur, hæc denuo cucurbitæ vitreæ imponuntur, & in balneo Mariæ deſtillantur, dum aqua ab oleo ſeiungatur; hoc deinde per cineres calidos à craſſiore materia ſeparatur, idemq; effluit tenue, flauum & ſubtile, tandem quod craſſius exiſtit, à fæcibus ſuis in arena euocatur, & in ſolis calore corrigitur.*

B *Terebinthina.* Oleum terebinthinæ vulnera ſimplicia breuiſſimo ſpacio temporis ſanat, prodeſt neruis contractis à frigiditate, ſi ad drachmæ pondus cum vino ſumatur, vrinam mouet & diſſoluit omnes corporis neruoſitates: punctiones lateris curat, mirabiliter febribus peſtilentibus confert ad idem pondus hauſtum, vngendo ſtomachi orificium digeſtionem promouet; paratur hoc pacto. *Accipe terebinthinæ claræ quantũ videbitur, pro qualibet eius libra accipe cineris è ligno aliquo duro vnc.* 3. *in retorta fornaci accommoda, à principio fiat ignis lentus ad humoris deſtillationem, poſtea augeatur ignis ad deſtillationem ipſius olei.*

Aliud. Oleum terebinthinæ aliud, frigidis neruorum affectibus atque omnibus ægritudinibus frigidis, ac flatuoſis conuenit, mirificum eſt in aſthmate & anhelitus difficultate, ſi duæ drachmæ ſingulo mane ſumantur, eſt & proficuum in emphyemate & in omni praua thoracis affectione ex pituita, colicis etiam doloribus & omnibus flatuoſis conuenit, cicatrices decorat & corrigit, ſanat rimas vberum in mulieribus, valet ad memoriam, ad ſurditatem & ſpaſmum, vulnera citiſſime conſolidat, ſi par quantitas viridis æris cum eiuſmodi oleo prope ignem miſceatur, conficitur in hunc modum. *Oleum terebinthinæ per cineres ex ampulla erecta non alta nimis, vel ex incuruata potius optime deſtillatur, addita arena lota, ne ebulliat.*

Alii *terebinthinæ lib.* 3. *ſalis manipulum & vini ſtillatitii modicum prius macerant, deinde deſtillant.*

Thuris. Oleum thuris accipit *thuris in puluerem redacti lib. Sem. ampullæ orificio magno præditæ indatur, deinde vitrum calicis modo formatum, quali in potu quotidiano vti conſueuimus, imponatur, vt in medio* C *ampullæ conſiſtat, idemq; aqua calida impleatur, poſtea operculum in vertice perforatum applicetur, cuius foramini infundibulum coaptetur, & oleum commiſſuris oblitis euocetur, inter deſtillandum vero aqua calida per illud in vitrum, quod dixi guttatim ſtilletur, ita tamen, ne hoc repleto illa effluat, atq; ſic cum aqua vapore oleum ſimul aſcendit ſuauiſſimum & odoratiſſimum*, quod alioquin ſine hoc vapore male oleret.

Belzoinum. Oleum belzoinum accipit *aquæ vitæ, belzoini puluerizati, ana partes æquales; ponantur in retortam latam & vna cum ſuo capitello in iunctura clauſam, deſtillentur ex cineribus lento igne quoad extracta fuerit aqua, quæ ſeruanda eſt ad ſuos vſus, poſtea fortificetur ignis paulatim, vbi oleum apparuerit magis, magiſq; vſq; quo oleum totum extraxeris, tandem in fine ſequitur gummi quoddam inſtar mannæ,* quod valet ad faciendam aquam odoratam vna cum aqua puteali, aut roſacea.

Succini. Oleum Succini capitis affectibus, neruorum reſolutioni, morbo attonito & comitiali occurrit, ad guttæ vnius pondus mane ex aqua lauendulæ, tiliæ, aut betonicæ epotum; præſeruat ab omni veneno, atque aere peſtilenti naribus inunctum, vel medicamentis in id idoneis commixtum; ſingulare eſt remedium in renum & veſicæ morbis diſcutiendis, calculis educendis vrinariiſque meatibus reſerandis, ex vino maluatico, aqua petroſelini, vel ſimili humore exhibitum; colico morbo medetur, vteri ſtrangulatui prodeſt naturalibus illitum; fœtum euocat, partumque facilem reddit, ſi gutta eius parturienti ex aqua verbenæ propinetur; omnes corporis facultates imbecillas reficit, humores ſuperfluos abſumit, cerebrum roborat, vnde oleum hoc medicamentis ad capitis defluxiones feliciter ſicut & aliis corporis partibus inſcriptis miſcetur; paratur hoc pacto. *Succinum modice conteritur & retortæ* D *luto probe obductæ imponitur ſilicibus paruulis interim commixtis, hæc deinde in fornacem locatur deorſum vergens, & oleum igne mediocri extructo elicitur; hoc poſtea aceto calido perfunditur & ex cineribus calidis, vel arena per retortulam rurſus euocatur.*

Aliud. Alii *panis cibarii cruſtulam veſica primum indunt, deinde ſuccino iniecto acetum affundunt; poſtea ex igne deſtillant & à fæcibus ſeiungunt.*

Aliud. Alii *ſuccinum in puluerem redactum ex vino ſtillatitio macerant in cineribus calidis mox extillant, tum rurſus fundunt, idq; tandiu repetunt, donec in fundo oleum appareat.*

Galbani. Oleum Galbani calefacit, digerit, emollit, prodeſt partibus conuulſione oppreſſis. Accipe *Galbani puluerizati q. ſ. pone in vas cupreum intus ſtanno illitum, cui adde vini potentis, atq; aromatici lib.* 1. *olei amygdalarum dulcium lib. Sem. poſtea capitello eiuſdem materiæ vas cooperi & claude iuncturam, & ſic in fornace ebulliat aliquandiu,* id quod tuo iudicio relinquendũ eſt, prout enim multa fuerit materia, ita etiam diutius erit coquendum; antequam auferas materiam, refrigerare permittito ac tandem ſeruato.

Ex ammoniaco. Oleum ex ammoniaco valens, ad tophos podagricos diſcutiendos; *Accipe gummi ammoniaci quantum volueris diſſolue ex vino ſtillatitio, aut aceto, deinde lapillis iniectis per cineres aut arenam deſtillato, poſtea corrigito,* Qua etiam ratione extrahi poteſt ex colophonia, ex pice atque ex bdellio.

Caphuræ. Oleum Caphuræ ita paratur, *Caphura in aqua calida diſſoluitur, & oleum, quod ſupernatat, ſeiungitur, hoc vitro imponitur, vinoq; ſtillatitio perfuſum in balneo digeritur, tandem igne deſtillatur.* Alii *oua ad*

duritiem

duritiem vſq; percoquunt, & vitellis exemptis caphuram non adulteratam includunt reconduntq;, & in E *cella vinaria ſuſpendunt filo, vt oleum in vas ſubiectum defluat.* Datur ex humore idoneo ad febres ardentes continuas ac peſtilentes & laterum inflammationes, extrinſecus expurgandis curandiſque vlceribus malignis cum oleo caryophyllorum aut baccarum iuniperi vtiliter adhibetur.

Myrrhæ. Oleum myrrhæ accipit *myrrhæ electæ vnc.* 8. *aquæ ardentis optimæ vnc.* 14. *ambo in vitrea bocia ponantur, quæ in fimo equino calido diebus ſex quieſcant, poſtea deſtilla in balneo, donec vniuerſa aqua aſcenderit, tum in fundo bocciæ conſpicies oleum myrrhæ, quod per pannum lineum eſt colandum ac ſeruandum.* vires habet proximas balſamo, nam conſeruat ac tuetur à putredine ea, quæ in eo imponuntur; vulnera cito conſolidat.

Sulphuris. Oleum ſulphuris valens ad fiſtulas, atque ad curanda oris vlcera, ita paratur. *Vitreum vas tintinnabuli non abſimile illitum figulari luto, à terra vnius cubiti menſura æneo, vel ferreo filo ſuſpendito, ſub quo metretam vitream maioris circumferentiæ, in cuius medio inuerſus fuerit cyathus, ſtatuito. Porro cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem ſuſtineat, ex qua ſulphur accendatur, hoc dum comburitur, recentius ſuperaddatur, inde fiat, vt ex fumo aſcendente ſuſpenſum vas breui temporis interuallo, guttatim in inferiorem paropſidem deſtillet oleum, quod diligenter collectum vitrea conſeruabis ampulla.*

Aliud. Oleum ſulphuris aliud ad eadem valens, accipit *ſulphuris triti, laterum tritorum ana parem quantitatem, miſce & repone in retorta vitrea, atq; ope lenti ignis oleum extrahe.* F

Aliud. Oleum ſulphuris aliud, accipit *ſulphuris viui lib.* 1. *S. fæcum in puluerem contuſarum vnc.* 1. *calcis viuæ contuſæ vnc.* 8. *ſalis ammoniaci vnc.* v. *miſceantur & aqua, in qua ſalis modicum ſolutum ſit, perfundantur, oleumq; ex retorta deſtilletur, quod à phlegmate ſeiunctũ vitreo probe recondatur ac ſeruetur ad vſum.*

Vitrioli. Oleum vitrioli, valens ad apoplexiam, paralyſim, epilepſiam, febres ardentes ac peſtilentes, ad hæc ad ſitim, ad ſtomachum bile æſtuantem, ad morbos vterinos alioſque innumeros ex humore idoneo epotum, ita autem paratur. *Accipito vitrioli Romani quantum volueris, vaſi vitreo luto obducto inditur, ex igne phlegma deſtilletur, deinde illud eximatur contundaturq; & phlegmate rurſus perfundatur, idemq; euocetur, vt antea vſq; dum nihil amplius emanet & ſpiritus proſiliant, poſtea ab igne remoueatur & calx rubicunda in puluerem redacta, vel per ſe ſola, vel laterum fruſtulis adiectis ampullæ incuruatæ imponatur & vaſe amplo, quod excipit, adaptato, commiſſuriſq; diligentiſſime luto obſeratis noctu dieq; luculentiſſimo igne vrgendo oleum deſtilletur. Vbi omnia refrixerint, totus liquor eximatur infundaturq; ampullæ vitreæ, & ex arena calida primum aqua inſipida, deinde acida acriſq; quam oleum appellant, ſeparetur, purgeturq; à ſedimento.*

Tartari. Oleum tartari ad curanda vlcera, præſertim ex lue venerea orta efficaciſſimum, ita conficitur; *tartari albi in puluerem redacti libræ quatuor accipiuntur, ampullæ incuruatæ vel etiam erectæ argillaq; obductæ induntur, hæc in fornacem locatur & vaſe, quod excipit, amplo appoſito iuncturæ luto occluduntur* G *diligenter,* (facile enim reſpirare ſolet,) *poſtea igne per initia exiguo, tandem auctiore vrgetur, donec nulli amplius ſpiritus appareant: tunc refrigeratis vaſis liquor eximitur, infunditurq; ampullæ vitreæ erectæ, & in balneo calente corrigitur, ſeparaturq; aqua ab oleo, inde ex cineribus vel arena iterum euocatur à ſedimento craſſo, & oleum aurei coloris prouenit valens ad prædicta.*

Ex lateribus. Oleum ex lateribus conuenit omnibus morbis frigidis; eſt enim calidum, penetratiuum, reſolutiuum, mollit dura & diſcutit tumida, iuuat epilepticis, vertiginoſis, obliuioſis, paralyticis, podagroſis. *Accipe* ad illud conficiendum *laterem, aut regulam rufam antiquiſſimam ex ruffo luto ductam, confringe in fruſta mediocria, & in prunis vrito, donec probe excanduerint, deinde è prunis exempta fragmenta reſtinguito in oleo claro veteri, & dimittito, donec oleum biberint, poſtea oleo exempta in tenuiſſimum puluerem contundito, atq; in retortam aut cucurbitam vitream indito, & ſecundum artem luto chymiſtico iuncturas vitrorum claudito, & ſubtus accenſis prunis oleum elicito, & elicitum reponito.*

Ex talco. Oleum ex talco valens ad vlcera putrida ac ſordida curanda eorumque tumores diſcutiendos ac dolores leniendos. Accipe *Talci libras duas; catillo imponito & in igne ſatis lucido horis quatuor excandeſcere ſinito, deinde vbi refrixerit fornaci, in quo panis iam coctus ſit, immittito, & refrigeſcere modice permittito, poſtea eximito, atq; humectato oleo oliuarum & fictili indito, ac per deſcenſum oleum deſtillato.*

Balſami. Oleum balſami ex Petro Aponenſi. *Accipe myrrhæ, aloes, ſpicæ nardi, ſanguinis draconis, thuris, mumiæ, opopanacis, carpobalſami, bdellii, ammoniaci, ſarcocollæ, croci, maſticis, gummi arabici, ſtyracis li-* H *quidæ, ladani, caſtorei, ana drachm.* 2. *Sem. moſchi drachm. Sem. terebinthinæ ad pondus omnium, tritis terendis, miſceantur omnia ſimul & alembico deſtillentur.* Paralyſi, ſpaſmo, articulorum dolori prodeſt, calefacit, digerit, diſcutit, penetrat.

Aliud. Oleum balſami ex Florentinis. *Accipe terebinthinæ lib.* 1. *olei veteris vnc.* 6. *olei laurini vnc.* 4. *cinnamomi, ſpicæ nardi, ana vnc.* 2. *tegularum recentium bene coctarum vnc.* 8. *tritis terendis, per alembicum deſtillentur.* vrinam mouet, lapidem frangit, vermes enecat, aurium tinnitui à flatu craſſo, paralyſi, ſpaſmo cynico, iſchiadi, gonagræ, podagræ & cæterarum iuncturarum doloribus prodeſt, potum aut inunctum; vbi autem potui datur, exigua eius quantitas cum aqua affectui apta permiſcetur.

Aliud. Balſamum ex Andernaco. *Accipe radicum angelicæ, chamæleonis albi, valerianæ, chelidonii, enulæ, cichorii, ana drachm.* 1. *S. herbarum chelidonii, meliſſæ, adianthi, chamædryos, maioranæ verbenæ, roris marini, ſaluiæ, chamæpithyos, menthæ, hyſſopi, ſtœchados, foliorum lauri, ana P.* 1. *florum verbaſci, hyperici, centaurii minoris, violarum lutearum, betonicæ chamæmeli, nardi celticæ, florum roſarum, ana P.* 1. *ſeminum aniſi, ocymi, cardui benedicti, pæoniæ, ana drachm.* 1. *baccarum iuniperi, corticum citri, ana vnc. S. omnia inciduntur mixta induntur & ampullæ maceranturq; ex libra vna, & vnc.* 4. *olei è reſina abiegna, atq; aquæ cinnamomi ſtillatitiæ libris* 4. *deinde deſtillantur, vt oleum è ſemine aniſi: poſtea accipe ſtyracis liquidæ vnc.* 3. *ſtyracis calamithæ, myrrhæ, ana vnc.* 2. *thuris, maſticis, laſeris, ana vnc.* 1. *S. hac liquore ſuperiore ſtillatitio perfunduntur vrgenturq; ex ampulla, tum R. rhabarbari dr.* 1. *gentianæ ſcr.* 4. *zedoariæ, galangæ, ana dr.* 2.

cinna-

A *cinnamomi vnc.* 1. *nucis muſchatæ, caryophyllorum, ana drachm.* 6. *cubebarum ſcr.* 4. *croci drachm. S. hæc conteruntur imponunturq; ampullæ mundatæ, & oleo deſtillatitio permixta iterum per operculum euocantur, tandem ſeparata aqua oleum in vaſe redditur ac diligenter opertum ſeruatur.* Dantur huius balſami guttæ ſex, vel octo ex iure mane, aut veſperi. In colicis, ac nephriticis doloribus cochlearis dimidii inſtar ex vino generoſo, vel ex oleo dulcium, aut etiam amararum amygdalarum. Vertigine, neruorum reſolutione infeſtatis cochlear ex aquæ vitæ ſemuncia cum guttis aliquot liquoris calchantini vtiliter exhibetur. Membra reſoluta maxima cum conferentia ex hoc oleo illinuntur, ac confricantur, In renum, veſicæ calculo guttæ octo, aut decem ex aqua raphani propinantur.

Aliud. Balſamum ex Montagnana. *Accipe terebinthinæ lib.* 1. *gummi elemi lib. S. thuris albi, baccarum lauri, ana vnc.* 4. *maſtiches, galangæ, caryophyllorum, cinnamomi, zedoariæ, nucis muſchatæ, cubebarum, ligni aloes, ana vnc.* 1. *terenda diligentiſſime terantur, ac mixta lento igni ex alembico deſtillentur, primum autem elicietur aqua balſami, mox paulatim eius, quod extrahitur colore immutato tandem balſamum elicietur, quod quo ſæpius deſtillabitur, eo validius reperietur.*

Aliud. Balſamum ex Guglielmo Placentino, *Accipe myrrhæ, carpobalſami, nucis indicæ, ana vnc. Sem. hyperici drachmas duas; contundantur omnia ſimul, atq; ex olei antiqui, ſeu potius ex terebinthinæ vnc. v. malaxentur, demum addantur muſchi grana v. ambræ grana* 3. *olei de lateribus vnc.* 3. *ſimul omnia diligenter*
B *ex alembico deſtillentur:* oleum autem, quod inde elicitur, loco balſami poteſt adhiberi.

Aliud. Balſamum ex Faloppio curans, ac conſolidans breuiſſimo tempore omnia vulnera præſertim capitis accipit *terebinthinæ lib.* 1. *thuris, maſticis, myrrhæ, ſarcocollæ, ana vnc.* 1. *aquæ vitæ vnc.* 8. *ponantur omnia in retorta lutata & deſtillentur ex cineribus & oleum ab aqua ſeparetur.*

Aliud. Balſamum aliud eiuſdem Faloppii optimum incurandis vulneribus partium neruoſarum, oſſium, venarum, cito enim & ſine dolore conſolidat. *Accipe terebinthinæ claræ lib.* 2. *olei lini lib.* 1. *reſinæ pini vnc.* 6. *thuris, myrrhæ, aloes, maſticis, ſarcocollæ macis, croci, ligni aloes, ana vnc.* 2. *ponantur omnia in retortam, deſtillentur primo lentiſſimo igne & exibit aqua clara, paulo autem poſt ſequitur oleum rubicundum, tum augumenta ignem ſemper magiſq; intendendo ad finem deſtillationis: Quo facto ſepara oleum ab aqua & vtrumq; ſeorſum ſerua.*

Aliud. Balſamum aliud Faloppii mirabile in vulneribus contuſis præſertim capitis curandis. *Accipe olei abietini libram vnam; albuminis ouorum ad duritem coctorum libram vnam; reſinæ vncias ſex; gummi elemi vncias duas; ponantur ſimul omnia in retorta lutata & fiat deſtillatio per cinerem.*

Aliud. Balſamum Arnaldi, conferens paralyticis, reſolutis, ſurditati, memoriæ deficienti, ſenſuum obtuſioni. Accipit *Galbani libram ſemis; gummi hederæ vncias tres; terantur & miſceantur ſimul & ponantur in vaſe deſtillationis, & aquam & oleum, quæ inde deſtillauerint, collige & miſce ea cum olei laurini vnc.* 1. *terebinthinæ lib.* 1. *& iterum deſtilla oleum & aquam, deinde ſepara vnum ab altero ac ſerua.*

C *Aliud.* Balſamum Geſneri valens contra venena, peſtem, calculum, quartanam, quotidianam, ad ſudorem mouendum, ad aſthma & viſcerum obſtructiones ad epilepſiam, & præſeruandum ab apoplexia. Accipit *radicum gentianæ vncias* 8. *aſtrantiæ vnc.* 3. *angelicæ vncias* 2. *baccarum lauri vnciam vnam ſemis; rutæ, iuniperi, roſarum rubrarum ana Manipu.* 1. *enulæ campanæ vnciam vnam; calami aromatici, corticum citri, caryophyllorum, cinnamomi, aniſi, fœniculi, maſticis, belzoini, ana vnciam ſemis; conciſa & contrita macerentur in phiala in loco calido per octo dies affuſis vini albi optimi libris* 2. *lactis recentis vnciis quatuor, deinde deſtillentur cum alembico lutato, cucurbita pars tertia aut amplius vacua ſit, deſtillentur in cineribus lento igne, tres autem liquores* (ſeorſum prodeuntes) *excipiantur.*

Aliud. Balſamum Chriſti ex Paracelſo mirabile in curandis vulneribus articulorum accipit *olei oliuarum libram vnam; vini nigri pontici libras tres; deſtilla in balneo, liquori, qui excipitur, adde olei hypericonis vncias* 6. *liquoris de mumia vncias quatuor; iterum deſtillentur omnia ſimul mixta ad menſem & ſeruetur ad vſum oleum, quod poſtremo loco excipitur.*

Aliud contra vermes. Balſamum contra vermes quocunque loco exiſtentes ex Bertapalia, Accipit *amygdalarum amararum, nucleorum perſicorum repurgatorum, gentianæ, lupinorum, ſeminis caulium, foliorum mali perſici, calamenthi aquatici, oleandri, pyretri, ellebori albi, radicum dentis canini ſabinæ ana P. j. terenda terantur, deinde iis adiiciantur fellis vitulini, ſucci porri, ſucci menthæ ana vnciæ duæ; olei nenupharini vncia vna; olei abſynthini libræ duæ, miſceantur omnia ſimul & macerentur in vaſe vitreo per menſem in fimo equino, vas autem vitreum ſit diligentiſſime obturatum, dein per alembicum deſtillentur, extrahetur inprimis aqua,*
D *cuius vſus mirabilis eſt ad vermes enecandos, ſi eius aliquot guttæ cum vino cretico vel falerno exhibeantur,* ſubſequetur poſtea oleum admodum efficax ad idem ſi ventriculus, tempora, carpi, multæque aliæ partes eo inungantur vbi arteriæ manifeſte pulſare ſentiantur.

Aliud. Balſamum Apparitii, cuius vis mirabilis eſt in vulneribus capitis celerrime perſanandis, accipit *olei veteris libras tres; vini albi antiqui & optimi libras duas; reſinæ Abietinæ,* (ſiue terebinthinæ, ſi abietina deſideretur) *libras duas; thuris optimi in tenuiſſimum puluerem redacti libram ſemis; valerianæ, cardi benedicti ana vncias quatuor; tritici puri pug. quatuor; hyperici, ſaluiæ ana libram ſemis; ſtirpes conciſæ in olla vitro illita per diem ſunt ex vino macerandæ, tum triticum, mox oleum adiiciendum, quibus diligenter permiſtis & agitatis operta olla lento igni ad vini conſumptionem eſt exponenda, tum per denſum linteum oleum percolandum & à ſtirpibus ac frumento per expreſſionem ſeparandum: dein oleo in eadem olla repoſito terebinthina affundenda, quibus leuiter ſimul decoctis thus comminutum eſt adiiciendum, ac cum prædictis iterum aliquantiſper coquendum; poſtridie autem medicamentum eſt percolandum & in vitreo vaſe optime obturato conſeruandum.* vbi autem adhibendum fuerit, actu calidum in vulnus infunditur ac linamentis excipitur, & linteis albo vino calefacto imbutis tandem vulnus tegitur.

Aliud. Balſamũ Euonymi ad vulnera vetuſtiora, Accipit *Ammoniaci, maſticis, myrrhæ, gummi elemi, bdellii ana vnciam ſemis; terebinthinæ vncias duas; olei oliuarum libras duas; viridis æris vncias duas ſemis, terenda diligentiſſime trita in acerrimo aceto per octo dies macerentur, dein per alembicum deſtillentur prima die*

per Ma-

per Mariæ balneum, ſecunda per arenam, liquor autem, qui extrahitur, in vitreo vaſe operto ſeruetur; E
cuius vis adhuc efficacior redditur, ſi ei adiiciantur, *Gummi hederæ, colophoniæ, carabis, ſtyracis calamitæ, ſpicænardi, tragacanthi, ſagapeni, opopanacis ana vncia ſemis; viridis æris drachm. tres; euphorbii drach. ſemis; terebinthinæ libra vna; & vt paulo ante dictum eſt, deſtillentur.*

Aliud. Balſamum Leonelli precioſiſſimum in propulſanda Paralyſi, veluti & in depellendis quibuſcunque neruorum, ac neruoſarum partium frigidis affectibus, Accipit *ligni Aloes vnciam vnam; opopanacis, reſinæ pineæ, bdellii, galbani, myrrhæ, maſticis, ſarcocollæ ana vnciam ſemis; olei benedicti vnciam vnam ſemis; ladani vnciam vnam; carpobalſami, xylobalſami, opobalſami ana vnciam ſemis; olibani, Daphnelei, ſanguinis draconis, caſtorei, ſpicæ nardi, galangæ, cubebarum, maceris, cinnamomi, cardamomi, melicetorum, corticum citri ana vnc. ſemis; olei terebinthinæ ad pondus omnium; olei veteris lib. 1. ſemis; gummi terantur, dein eis affundatur tantum aquæ ardentis, vt puluerem obruat, ac triduo in balneo Mariæ digerantur, tum reliqua in tenuiſſimum puluerem redacta adiiciantur vna cum oleis prædictis ac per dies quindecim in eodem Mariæ balneo, ſiue in fimo equino digerantur, mox per cinerem deſtillentur.*

Mumia. Balſamum Mumiæ ex Paracelſo, cuius vncia ex oleo amygdalarum feliciter datur iis, qui venenum hauſerunt, aut peſte correpti ſunt, ſic, vt in lecto ſudent: medetur idem & laterum inflammationibus, abſceſſibus, ac carbunculo, prodeſt & ad venena præcauenda mane ad drachmæ vnius pondus acceptum: ad eius apparatum *pars humani corporis inciſa ex oliuarum oleo per menſem digeri ſinitur,* F
deinde in ampulla incuruata reponitur, ac ſeparatur; tunc accipiuntur huius liquoris libra vna; theriacæ optimæ vnciæ 6. moſchi drachma vna, macerentur ſimul iuncta per menſem; ita enim poſtea mumiæ balſamum optimum euadit.

F I N I S.

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM AC VERBORVM MEMORABILIVM,

Quæ his octo Libris De Medicamentis Vidi Vidii continentur.

A

ACoporum cuiuſuis generis ac facultatis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. 306.f.& ſeqq.
Adarce quas vires obtineat. 168.e
Adeps animalium variorum quibus in corpore noſtro ægritudinibus medeatur. 209.c
Adurentia medicamenta quæ ſint. 124.b
Ænema medicamenta quæ dicantur. 125.d
Ærugo quibus facultatibus ſit prædita. 166.f
Æs quibus facultatibus ſit præditum. 169.b
Affectus, id eſt potentiæ, vel impotentiæ naturales quomodo varie temperationem medicamentorum, quam ſequuntur, ſubindicent. 138.e f
Ageratus quibus viribus polleat. 168.g
Alchachengi confect. Meſues. 252.f
Alcyonium qua vi polleat. 168.e
Alere, quæ intus dantur, vel alimenta ſunt, vel medicamenta. 109.a
Alexiteria quæ dicantur. 102.b
Alimenti, medicamenti, vel veneni vim obtinent, quæcunque à nobis aſſumuntur. 105.c
Alimento non ſufficit ſimilitudo qualitatum, ſed neceſſaria eſt ſimilitudo totius ſubſtantiæ. ibid.
Aluminis genera ſunt plura, eiuſque ſubſtantia ac facultates quæ ſint. 165.c
Aluum ſoluentia, aut aſtringentia medicamenta, qualia, & quid in iis ſit attendendum. 132.b
Aluum luxantium ac purgantium antidotorum exempla complura. 258.b
Ambroſia. 257.b
Ampelytes terra, quam vim obtineat. 171.b
Anacardinum elect. Meſues. 249.d
Anacardinum Nicolai. ibid.
Animantia varia quænam varie medicamenta, ac quibus prædita facultatibus ſuppeditent. 206.f
Animantia viua ad medendum quandoque aſſumpta, quid præſtent emolumenti. ibid.g
Animantia mortua tota adhibita quæ medicamenta nobis, ac quibuſnam prædita facultatibus ſuppeditent. 207.a.b.& c
Animantium partes multiformes quæ medicamenta ſubminiſtrent. 208.f
Animantium partes ſimplices quibus varie ægritudinibus medeantur. 209.b
in Animalibus ad alendum vtilia quæ generantur, quomodo varie ad medendum adhibeantur; & quid afferant emolumenti. 210.b.& ſeqq.
in Animalibus ad alendum inutilia, ſiue redundantia ac aliena, quæ generantur, quibus facultatibus ſint prædita, quibuſque ægritudinibus medeantur. 212.f.& ſeqq.
ab Animantibus quæ artificioſe parantur, quas vires obtineant, & quibus ægritudinibus medeantur. 214.e
Antidoti nomine quænam confectiones deſignentur. 161.b & 246.e
Antidotorum aromaticorum deſcriptiones complures. ibid. f.& ſeqq.
Antidotorum opiatorum deſcriptiones complures. 255.a.& ſeq.
Antidotorum aluum laxantium vel purgantium exempla complura. 258.b.& ſeqq.
Antidotus Diæmaton, aduerſus venena. 254.f
Antidotus lætitiæ Raſi. 248.e
Antidotum Matthioli contra venena. 258.e
Antidotum ex terris contra venena. ibid.g
Aperientia ac claudentia medicamenta quæ ſint. 120.e
Aqua aut pura, aut re aliqua infecta quomodo varie ad medicamenta referatur. 162.b
Aquæ mixtæ quænam ſint, & de variis earum facultatibus 172.e
Aquæ thermales ſeu mixtæ vim ſuam ac facultatem vnde obtineant. ibid.g
Aquæ mixtæ quomodo arte parentur, & quibus facultatibus ſint præditæ. 180.f. *vbi exempla quarundam adſcribuntur.*
Aquæ ſponte naſcentes quænam in quauis Italiæ parte celebriores exiſtant, & de viribus earum ac facultatibus diuerſis. 177.c.d
Aquæ ſponte naſcentes quænam in variis terræ partibus, ac qua facultate excellentes reperiantur. 179.c.d
Aquarum ſponte naſcentium vires vnde petantur. 177.b
Aquæ theriacales pro morbo Gallico cõplures. 225.d.& ſeq.
Aquæ thermales cur non omnes frigidæ, & vnde aduentitium calorem acquirant, varia argumenta. 172.f
Aquarum thermalium vires, earumque diuerſitas vnde proficiſcatur. ibid.h.& *de recto ipſarum vſu.* 174.f
Aquæ qua ratione componantur, & vtilitas quam afferunt compoſitæ, exemplis compluribus aquarum compoſitarum adſcriptis, demonſtratur. 222.e.& ſeqq.
Aquæ fortes diuerſæ. 228.f
Aqua ærea quas vires obtineat. 173.c
Aquæ aluminoſæ vires quæ ſint. ibid.b

Aqua aluminis Faloppii ad vlcera putrida. 228.e
Aqua bituminoſa quibus facultatibus ſit prædita. 173.c
Aqua ad colicam ſeu nephriticam paſſionem. 227.d
Aqua ad Hydropem. ib.b.
Aqua nitroſa quas vires obtineat. 173.b
Aquæ contra peſtem ac venena variæ. 224.e.& ſeqq.
Aqua ad Phthiſim. 227.b
Aqua Pyrite lapidem admixtum habens; tum cinerea, calcis particeps, aurea, argẽtea, plumbea, ferrea, gypſea, quibus facultatibus vnaquæque excellat. 173.d
Aqua ad viſus obſcuritatem. 227.c
Aqua vitæ contra apoplexiam multiplex. 226.f
Aqua vitæ contra epilepſiam. ibid.g
Aqua vitæ pro recuperanda memoria. ibid.
Aqua vitæ pro frigidis cerebri & neruorum affectibus. ibid.h
Aquæ variæ ad vlcera cachoetica, & ſordida. 228.e
Aqua ad vrinæ ſuppreſſionem. ibid.
Aqua ſalſa quibus facultatibus polleat. 173.a
Aqua ſulphurea quibus facultatibus polleat. ib.e
Aqua virgineum lac à recentioribus dicta. 228.g
Aranei tela quibus viribus polleat. 214.g
Arbores, vide ſtirpes.
Arbores omnes ordine Alphabetico deſcriptæ, & cuique vires ſuæ ac partium ſuarum facultates adſcriptæ. 182.g.& ſeqq.
Arena quomodo varie efficiatur, eiuſque facultates multiplices quibus potiſſimum ægritudinibus medeantur. 171.c
Argentum quas vires obtineat. 169.a
Argentum liquidum cerebro inimicum. 108.g
Argenti liquidi facultates quæ ſint. 169.c
Argentum liquidum capiti inimicum. 170.e
ex Argento liquido pilulæ quomodo formentur, & ad quid proſint. ibid.f
Argenti ſpuma, vide ſpuma argenti.
Armenia terra quibus facultatibus ſit prædita. 164.b
Armenii facultates quæ ſint. 166.e
Aſius lapis quibus viribus polleat. 168.e
Aſperum & læue quidnam dicatur. 104.b
Aſperitatem ac læuitatem inducentia medicamenta quæ ſint, eorumque conſideratio. 120.g
Athanaſia Mithridatis. 254.f
Athanaſia Nicolai. 257.a
Atram bilem educentia, melanogoga dicta quæ ſint. 107.b
Atramentum ſutorium ab alumine quo pacto differat, & de ſubſtantia eiuſdem ac facultatibus variis. 165.c
ex Atramento ſutorio oleum per diſtillationem extractum ad quid valeat. ibid.d
Atrahentia medicamenta quæ ſint, & ab iis quando abſtinendum. 116.f.& 121.c
Attrahentis facultatis cauſã inueſtigare cur difficile. 122.e
Aurea Alexandrina deſcript. 256.g
Aures purgantia medicamenta, qualia. 135.c
Auripigmentum quibus facultatibus polleat. 166.f
Aurum ac auri ſcopes quibus facultatibus polleant. 169.a
Aurum potabile quibus viribus inſigniatur. ibid.

B

BAlneum Mariæ quod dicatur. 157.b
Balnei aquarum ſpõte naſcentium vſus rectus in quibus conſiſtat. 175.d
Balſami cuiuſuis generis ac facultatis ex variis auctorib. multiplex deſcriptio. 318.h.& ſeqq.
Bechica, id eſt tuſſim mouentia medicamẽta, qualia. 130.f
Bituminis ſubſtantia ac facultates quæ ſint. 166.g
Butyrum quibus facultatibus ſit præditum. 211.d

C

CAdmiæ facultates quæ inſint. 170.g
Calculum frangentia medicamenta quæ ſint ac qualia. 130.e
Calculum à tota ſubſtantia frangit lapis Iudaicus, inguini alligatus. ibid.f
Calefacientiũ 1.2.3.ac 4. Gradu nonnulla exempla. 110.g
Calx quas vires obtineat. 168.f
Camphora quam facultatem obtineat. 166.g
Capitis ex aqua perfuſio quomodo rite adminiſtretur. 176.g
Capita animalium diuerſorum quibus ægritudinibus medeantur. 208.f
Caro cum producitur, duo neceſſario ſuperſunt, humor, ac ſordes redundantes. 126.e
Caro animalium variorum quibus in corpore noſtro affectibus medeatur. 209.b
Carnem generantia medicamenta qualia. 126.f
Carnem detrahentia medicamenta quæ. 125.b
Caſeo quænam inſint facultates. 211.c
Caſſia extracta, eiuſque deſcript. 258.b
Caſſia extracta cum ſena. 259.b
Caſſia communis. ibi.a
Cataplaſmatum cuiuſuis generis ac facultatis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. 298.g.& ſeqq.
Catapotiorum cuiuſuis generis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. 263.d.& ſeq.
Cataplaſmata quæ dicantur, eorumque compoſitiones atque facultates variæ. 161.a.& 298.f
Cathartica medicamenta, vide Purgantia medicamenta.
Catarcticum Imperiale Nicolai. 262.h
Catheretica medicamenta quæ. 125.b
Caua magna aut parua quomodo vel claudantur, vel dilatentur. 103.b
Caua noſtri corporis quibus de cauſis pateſiant ac claudantur, & de medicamentis ea facultate præditis. 119.c
Cera quas facultates obtineat. 214.f
Cerata quænam & vnde dicantur, eorumque compoſitiones atque facultates variæ. 161.a.& 302.g.h.& ſeq.
Ceratorum cuiuſuis generis ac facultatis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. ibid.
Cerui viperis veſcuntur pro alimento. 101.d
Ceruſſa quibus facultatibus ſit prædita. 170.h
Chia terra & Selenuſia, quam facultatem obtineat, quibuſque ægritudinibus commode adhibeatur. 164.f
Chirurgici dum adurunt, cur aurea quandoq; inſtrumenta expoſcant. 169.a
Cholagoga, id eſt flauam bilem educentia quæ ſint. 107.b
Chryſocollæ ſubſtantia ac facultates quæ ſint. 166.e
Cicatricem inducentia medicamenta qualia eſſe debeant. 125.c
Cicatrix vt rite ſuccreſcat, quomodo præparanda caro. ibi.
Cicuta alimentum eſt ſturnis, & veratrum coturnicibus. 101.d
Cimolia terra quas vires obtineat. 164.f
Cineris nomine quæ veniant, & cinis quilibet quam facultatem obtineat. 168.f
Cinnabaris quam facultatem obtineat. 166.e
Coagulum ignea vi præditum, vnde. 129.c
Coagulum animaliũ varioṝ quibus viribus polleat. 211.d
Cochleæ muccus miſtus cum aloe ac myrrha vim obtinet agglutinandi eximiam. 213.d
Coctio quid ſit. 123.b
Coctionem quo pacto medicus adiuuet, & de medicamentis concoquentibus. ibid.c
Cœruleum quibus facultatibus ſit præditum. 166.e
Cogentia medicamenta, & liquefacientia quæ ſint, ipſorumque recti vſus ratio. 117.d

Colly-

Collyriorum mixtura qualis. 161.b
Collyriorum cuiuſuis generis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio,& primum.
Lenientia. 278.g
Repellentia ſimul & adſtringentia. ibid.h
Digerentia. 279.a
Concoquentia. ib.b
Detergentia. ibid.
Purgantia vlc.Sord. ibid.
Siccantia ad vlc.anguloſque oculorum eroſos. ibid.c
Excedentia ſupernaſcentem carnem & pterygia. ibid.
Extenuantia ad viſum hebetem, ſuffuſionem, &c. ibid.d.
Collyrium ad naſum,vt polypum abſumat,ex Gal. 280.f
Colores diuerſi quam medicamentorum temperationem arguant. 141.c
Compoſitio medicamentorum ad quid conducat, & quomodo varie componantur. 158.b.& ſeq.
Compoſitiones medicamentorum vel intus dantur, vel extrinſecus imponuntur. 215.a. Quæ intus dantur multiformes ſunt, cum vel humidæ ſint, vel molles, vel duræ. ibid. Continet ſub ſe humor infuſa,decocta,vina medicata,aquas deſtillatitias &c. ibid.b
Condita quæ dicantur, 161.b. Condiendi ratio,& facultates conditorum latiſſime exemplis compluribus ſubiectis demonſtrata. 238.h.& ſeqq.
Condita varia multiplicis deſcriptionis; herbarum, 241.a malorum,ibid.prunorum,ibid.d.ceraſiorum, 242 g.ex cornis,ſorbis, ac meſpilis, ibid. & h. radicis zinziberis, &c. ibid.
Confectio Alchachengi Meſues 252.f
Confectio benedicta Nicolai 262.e
Confectio cordialis 250.g
Confectio Alchermes ibid.h
Confectio Hamech 261.d
Confectio liquoris Cyrenaici 252.f
Confectio liberantis ibid.h
Confectio Rauedeſeni 251.d
Confectio ex ſcoria ferri, Raſis ibid.
Confectio ex chalybe. ibid.
Contractum quidnam dicatur, & de medicamentis contrahentibus. 114.g
Corallium quibus facultatibus ſit præditum 167.d
Corium animalium variorum ad quoſnam affectus conducat. 210.g
Cornua cerui & capræ quas vires obtineant. 209.a
Corporum inanimatorum genera quot ſint, & quænam ab iis medicamenta deſumantur. 162.f
Cortices fructuum quinã potiſſimum ad condita aſſumantur. 239.a
Cos quibus facultatibus ſit prædita. 168.f
Coturnicibus alimentum eſt veratrum, & ſturnis cicuta, 101.d.
Craſſum ac tenue quidnam dicatur, & de medicamentis craſſum facientibus atque extenuantibus 115.c
Creta quam facultatem obtineat 164.f
Cruſtam quæ inducunt medicamẽta adurentia qualia ſint. 124.h.
Curationem tuto, cito, ac iucunde quo pacto perficiat medicus. 146.e
Cutis foramina adſtricta immodice, aut nimis patientia quæ medicamenta requirant 128.f
Cutis foraminum obſtructorum curatio in quibus conſiſtat 118.e
Cuti abſumpta,cum refici nequeat,cicatrix ſufficitur. 125.c
Cyamus lapis qua vi polleat. 167.d
Cyphœos Andromachi 250.e

D

Decocta à recentioribus quæ dicantur,quæ item Infuſa. 215.b. & quid in vnoquoque horum conſiderandum ibid.
Decocta, apozemata Græcis dicta ex quibus conficiantur. vbi Decoctorum exempla complura, & quas vires vnumquodque obtineat,late adſcribitur 216.g.& ſeq.
Deleteria quæ dicantur, & vtrum medicamentis adnumerentur. 102.h
Deiectiones animalium variorum quas vires obtineant. 212.g.h.
Dentes animalium diuerſorum quas vires obtineant, ac quibus ægritudinibus medeantur. 208.g
Deſtillatio à quibus & quo tempore primum inuenta,eius ad medicamentorum præparationem neceſſitas, & liquores per eam extracti quibus facultatibus polleant. 153.b.
Deſtillantia medicamentis duo liquorum genera, aqua & oleum ibid.c
per Deſtillationem diſtincta cernuntur in medicamentis elementa quatuor ibid.
per Deſtillationem aqua ex medicamentis duplex excipitur & qualis ibid.d
in Deſtillatione elementa quæque quo ordine effluant. 154.e
per Deſtillationem Quinta eſſentia an vere eliciatur. ibidem g.
per Deſtillationem liquores extrahi quam vim obtineant, 155.b.
Deſtillationis artificium in quibus conſiſtat. 156.h
Deſtillatio duplex,vna per aſcenſum,altera per deſcenſum, & cuiuſque vſus,ac inſtrumenta oportuna 157.c
Deſtillatio triplici calore perficitur, Ignis, Solis, Putredinis ibid.a.
ad Deſtillationem quo pacto præparari debeant illa,ex quibus effluere humores debent 158.f
Deſtillatio iterata ad quid conferat ibid.g
Detergentia lentorem medicamenta quæ ſint, eorumque conſideratio 118.e
Diabatinon 243.d
Diacalomenthum Galeni. 248.b
Diacapparis ad vitia ſplenis. 251.d
Diacarion Galeni 243.d
Diacarthamum Arnaldi 262.h
Diacarthamum Nicolai ibid.
Diacaſſia Nicolai ad aluum laxand. 258.h
Diacaſſia cum manna. 259.a
Diacaſſia lenitiua magiſtralis. ibid.b
Diacaſtoreum Nicolai 251.a
Aliud alterius deſcriptionis. ibid.b
Diacatholicon Nicolai. 259.d
Diachylon vtrumque deſcribitur. 295.d
Diaciminum Nicolai. 248.g
Aliud Meſues. ibid.h
Diacinnamomum Meſues. 247.a
Diacodion Galeni. 244.e
Diacodion Montani. ibid.
Diacorum Meſues. 252.f
Diacoſtu Meſues. 249.a
Diacurcuma Meſues. 251.c
Diacurcuma minor. ibid.
Dyacidonites ex deſcript. Meſues. 263.b
Diagalanga Meſues,einſque deſcriptio. 247.a
Diahyſſopum Nicolai. 245.b
Diaireos Nicolai, & ſimplex. ibid.
Dialacca maius, Meſues 249.a
Diamanna Galeni ex Meſue ad morbos bilioſos. 263.a
Diamargaritonis frigidi ac calidi varia variorum deſcriptiones. 247.d.& 248.e

Diambra Meſues. 247.a
Dimoron Meſues. 243.d
Diamoſchu dulce, itemq́ amarum, Meſues. 247.b
Diamygdalon. 244.g
Dianaordon Actuarii. 249.d. & ſeq.
Dianiſum Meſues. 248.g
Dianthos Nicolai. 249.b
Diaolibanum Nicolai. 257.b
Diapenidion Nicolai. 244.g
Diaphœnicon Meſues. 261.d
Diaphyſalidon ex deſcript. Meſues. 263.a
Diapœonias ad morbum comitialem. 249.b
Diapolypodion magiſtrale. 263.c
Diapraſſium. 245.b
Diaprunum non laxatiuum Nicolai. 260.e
Diarceutidon Damocratis. 252.g
Diarobu Pauli. 245.e
Diaroion. 243.d
Diarrhodon Nicolai. 246.h
Diaſatyrion Meſues. 254.g
Diaſatyrion Nicolai. ibid.b
Diaſcinchu contra venena. ibid.f
Diaſcordion Fracaſtorii. 258.e
Diaſebeſten Montagnana. 260.f
Diaſena deſcriptio. 259.d
Diaſmyrnon malagma. 295.c
Diatamaron Nicolai. 251.b
Diateſſaron theriaca. 252.g
Diatragacanthum frigidum Nicolai. 244.f
Diatragacanthum calidum. ibid.g
Diatrion pipereon ſimplex Galeni. 248.h
Diatrion pipereon compoſitum Meſues. ibid.
Diatrion Sandalon Nicolai. 250.e
Diaturbith Montagnana. 262.g
Diaturbith Tuſignani. ibid.
Diaturbith Suardi. ibid.h
Diaxyloaloes deſcriptio. 246.h
Dioſpoliticum Galeni. 249.a
Diphryges quas vires obtineat. 168.h
Diſcutientia flatum medicamenta, eundemq́ producentia quæ ſint, eorumq́ conſideratio. 123.a
Diuiſio optima quæ dicatur. 102.g
Dolorem facientia ac tollentia medicamenta, qualia. 126.g
Dolorem quæ concitent. ibid. & ſeq.
Duccia qui, apud recentiores. 176.g
Durantium medicamentorum facultates à quibus cauſis proficiſcantur. 114.e
Durum quid ſit, & cui temperationi conueniat. 104.g
Durities tenſio, & contractio magnum inter ſe obtinent conſortium. 114.g
Dropax quodnam medicamentum dicatur, & quotuplex, necnon compoſitiones eiuſdem atque facultates diuerſæ. 304.f

E

EBur quibus facultatibus ſit præditum. 209.a
Eclemata quæ dicantur. 161.b
Eclicta quæ dicantur. 243.a
Eclictorum vtilitates variæ, ac compoſitiones eorundem multiplices exemplis compluribus ſubiectis demonſtrantur. ibid.b
Effectio & affectio quomodo inter ſe differant. 102.g
Efficiendi facultas non ſemper cum effectione ipſa coniungitur. 101.d
Electuaria quæ dicantur, eorumq́ ſubſtantia qualis; & ab aliis medicamentorum compoſitionibus quomodo diſcrepent. 161.b. & 246.e
Electuarium de baccis lauri Raſis. 249.b
Electuarium de cineribus Auicennæ. 250.f
Electi de citro ſolutiuum. 262.f
Electuarium Diureticum. 250.g
Electuarium Eleſcoph. 262.f
Electuarium de Eupatorio. 263.a
Electuarium de grano Gnidio ad educendam pituitam & aquam Hydropicorum. ibid.b
Electuarium Iacinthorum Hiſpanis frequens. 247.e
Electuarium Indum maius auct. Meſue. 261.c
Electuarium Indum minus eod. auct. ibid.d
Electuarium lætificans multiplex. 248.f
Electuarium ex citro. ibid.
Electuariũ lenitiuum alui de manna, auct. Nicolao. 259.c
Electuarium lenitiuum Florentinorum. ibid.
Electuarium lenitiuum multiplicis deſcriptionis. ibid.b
Electuarium de Ouo, contra Peſtem. 252.h
Alind Maximiliani Imperatoris. ibid.
Aliud Papæ. 253.a
Aliud Raynerii aduerſus peſtem duplicis deſcriptionis. ibid.b
Aliud Pariſienſium. ibid.c
Aliud Moderniorum. ibid.
Aliud Ferdinandi Imperatoris. ibid.d
Electuarium præſeruatiuum contra peſtem Adami Loniceri. 254.e
Electuarium de Pſylio Meſues. 262.e
Electuarium reſumptiuum vtilitatis multiplicis. 249.c
Electuarium de ſucco roſarum Nicolai. 262.f
Electuarium roſarum Meſues. ibid.
Electuarium de ſeminibus Meſues. 249.a
Elixir, ſeu aqua vitæ quomodo variè paretur, & quibus facultatibus præditum. 223.b.c
Emmota quænam medicamenta dicantur. 289.a
Emmota quomodo & ex quibus variè componantur, eorũque facultates in curandis diuerſis affectibus exemplis emmotorum compluribus demonſtratæ. ibid. & ſeq.
Emplaſtica medicamenta quæ ſint & qualia. 123.d
Emplaſtra quæ ſint, eorumq́ compoſitio. 161.a
Emplaſtra quæ dicebantur apud veteres, quæ ita apud recentiores. 281.d
Emplaſtrorum cuiuſuis generis ac facultatis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. 282.f. & ſeqq.
Epithemata quæ medicamenta dicerentur apud veteres, 295.b
Epulotica medicamenta, id eſt, cicatricem inducentia quæ ſint, ac qualia. 103.c. 125.b. & ſeq.
Erethria terra quas facultates obtineat. 164.h
Erodentia venenis quomodo annumerentur. 106.e
Eſcharotica medicamenta quæ dicantur. 124.h
Eſculentorum ac poculentorum varietas quomodo variè ventriculum afficiat. 134.h
ab Eſculentis qui deſtillant liquores, quatenus alimẽti vim obtineant. 156.f
Eſdra Antidotum. 256.h
Exaſperantia, & Exulcerantia medicamenta quæ ſint, eorumq́ conſideratio. 120.f
Extenuantium medicamentorum ratio, & conſideratio. 116.g
Extrahentia medicamenta quæ dicantur. 121.e
Exulcerantia medicamenta quæ ſint, eorumque conſideratio. 120.f

F

FAcultates medicamẽtorum qua ratione in vniuerſum deprehendantur. 102.g. & ſeq.

Fel animalium variorum quas vires obtineat. 213.c.d
Ferro quæ vires inſint. 169.b
Flatum producentia, eundemq; diſcutientia medicamenta quæ ſint, eorum conſideratio. 123.a.& ſeq.
Flauam bilem educentia, cholagoga dicta, quæ ſint. 107.b
Flos æris quas facultates obtineat. 170.b
Florum nomina ac facultates, vide in vocabulo Stirpes.
Folia, vide Stirpes.
Fontes tametſi perennes dicantur, deficiunt tamen quandoque, ac vires ſuas aliarum inſtar rerum commutant. 177.b
Fontes quinam in quauis Italiæ parte celebriores exiſtant, & de viribus cuiuſque ac facultatibus variis. ibid.& c. & ſeqq.
Fontes quinam in tota hinc inde Europa celebriores reperiantur, eorum vires multiplices. 179.c.& ſeq.
Foſſilium genera quinque; terra, ſuccus concretus, lapi, metalla, & quoddam ex his mixtum; & cuiuſq; ſubſtantia qualis. 162.b.& ſeq.
Foſſilia mixta quæ ſint, & eorum facultates, qua ratione dignoſcantur. 171.a
Frigida nobis, quam calida magis aduerſantur, & cur. 111.b
Fructuum quorumlibet nomina ac facultates, vide in vocabulo, Stirpes.

G

GAgates lapis, tum ſuccinum, ſiue charabes & ambra ad bitumen referuntur, & quibus facultatibus ſint prædita. 166.b
Galactites lapis quibus facultatibus ſit præditus. 167.b
Galli ius aluum laxat Gallinæ vero aſtringit. 207.a
Glandes quomodo & ex quibus componantur, earumque facultates exemplis compluribus ſubiectis demonſtratæ. 281.a.& ſeqq.
Glutinoſum quid ſit. 118.f
Glutinoſa quæ dicantur, & à craſſis quomodo differant, ibid.
Glutinantia vulnus medicamenta, qualia. 125.d
Gradus qualitatum in medicamentis quid ſint, & vnde dicti. 109.c
in Gradu exceſſus cuiuſque elementi, quomodo tertius ordo à medicis conſideretur. ibid.d
Gradus temperationis medicamentorum quilibet quibus ex ſignis colligantur. 144.e
Gypſum quibus facultatibus ſit præditum. 167.c

H

HÆmatites lapis quibus facultatibus ſit præditus. 167.c
Hedicroon magna. 215.d
Herbæ, vide Stirpes.
Herbæ omnes ordine Alphabetico deſcriptæ, & cuique vires ſuæ ac partium ſuarum facultates adſcriptæ. 182.g. & ſeqq.
Hiera picra Galeni. 260.g
Hiera picra cum agarico. ibid.
Hiera compoſita ex Galeno. ibid.
Hiera Logadij ex Nicolao. ibid.b
Hiera Logadij ex Ætio. 261.a
Hiera Pachij. ibid.
Hiera Archigenis. ibid.b
Hiera Hermetis. ibid.
Hiera Diacolocynthidos. ibid.c
Hieracytes Indicus quibus facultatibus excellat. 168.g
Hippocras potio quæ dicatur. 220.e
Hirundinis vſtæ cinis ad anginam, gutturis atque vuæ vitia, nec non ad viſum hebetem. 207.a
Humores quanam medicamentorum compoſitio dicatur. 161.a
Hydragoga, id eſt humorem aquoſum educentia, quæ ſint, 107.c
Hydromali & Hydroroſati confectio ac facultates quæ ſint. 229.c

I

IAſpis quibus viribus inſigniatur. 168.g
Iecur animalium diuerſorũ quas vires obtineat, & quibuſnam ægritudinibus medeatur. 208.g.& h
Ignis cur medicamentis non ſit adnumerandus. 162.h
Inanima omnia, quæ vſum medicamenti præſtant, mixtis tantum adnumerantur. ibid.
Inanimis ſubiecta ſunt, primum elementa, tum quæ ex elementis coagmentantur. ibid.g
Inanimatorum corporum genera quot ſint, & quænam ab iis medicamenta deſumantur. ibid.
Indurantium medicamentorum facultates à quibus cauſis proficiſcantur. 114.e
Infuſa à recentioribus quæ dicantur, quæ item Decocta. 215.b
Infuſa ac decocta inter medicamenta compoſita referenda, & cur. ibid.
Infuſa ac Decocta vim ſuam vnde accipiant, & de recto vtrorumque vſu. ibid.c
Infuſorum exempla complura adſcripta, & quas vires vnumquodq; obtineat. ibid.d
in Infuſis ac Decoctis tria conſideranda ſunt: Medicamenta quæ macerantur, vel incoquuntur: Humores qui hæc accipiuntur; & Ratio macerandi. ibid.b
Inteſtina ac teſtes animalium diuerſorum quas vires obtineant, & quibus ægritudinibus medeantur 208.h
Italiæ pars qualibet quibus potiſſimum fontibus ac qua facultate præditis celebretur. 177.c.& ſeqq.
Iuſtinum Nicolai. 250.e

L

LAc ex variis deſumptum animalibus quibus in corpore noſtro affectibus medeatur. 211.a.& ſeq.
Lac inter, ac menſtrua conſortium maximum vnde. 131.b
Lac, ac menſtrua mouentia, vel ſupprimentia medicamenta, qualia. 130.b
Lac quo pacto cogatur, & ſerum ſeparetur. 129.a
Lactis ſubſtantia ac bonitas in quibus conſiſtat. ibid.b
Lauitiem inducentia medicamenta quæ ſint, eorumq; conſideratio. 121.a
Lapis quid. 163.a
Lapidum nomine quæ veniant. 166.b
Lapidum natura media eſt inter terras & metalla. ibid.
Lapidum qualitates quo pacto ſint deprehendendæ. 167.a
Lapidum quinam qualitatis ſint expertes. ibid.b
Lapis Iudaicus quæ facultate ſit præditus. 168.e
Laxum quid dicatur, & de medicamentis laxantibus. 114.g
Lemnia terra quas vires obtineant. 164.f. *& eam admonendi ratio.* ibid.g
Lentorem inducentia nec non detergentia medicamenta quæ ſint. 118.e
Linimenta ſeu Acopa quæ & vnde dicantur, eorumq; compoſitiones atq; facultates variæ exemplis quamplurimis demonſtratæ. 305.b.& ſeqq.
Liquefacientia medicamenta, & cogentia quæ ſint, ipſorũque recti vſus ratio. 117.d

Liquores per deſtillationem extracti quam vim obtineant. 155.b. *Vtrum eandem, quam totum medicamentum? Dic, vt.* ibid.c.& ſeq.
Lithontripon Nicolai. 250.f
Loch quid. 243.b
Lutum in aquis ſponte naſcentibus repertum, quas facultates obtineat. 171.b

M

MAgnes lapis quam vim obtineat. 167.d
Malagmata quæ medicamenta & vnde dicantur, 161.a.& 295.a
Malagmatum cuiuſuis generis ac facultatis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. ibid.b.& ſeqq.
Manus Chriſti perlata. 249.c
Margarita quibus facultatibus potiſſimum commendentur. 168.b
Margarita nec non lapides ab animalibus extracti quas vires obtineant. 210.f
Matthioli contra venena antidotum. 258.e
Medicamenti definitio explicatur. 101.e
Medicamentorum diuiſio. 102.g
Medicamenta omnia ex quatuor elementis conſtant. 153.d
Medicamentum vnicuique naturæ idoneum eſt adaptandum. 126.f
Medicamenta aliqua ſunt talia ſimpliciter, alia alimentis adnumerantur. 110.f
Medicamenti, alimenti, vel veneni vim obtinent, quæcunque à nobis aſſumuntur. 105.c
Medicamenta vim efficiendi atque patiendi quatenus obtineant. 101.d
Medicamenta mutanda vi prædita aduerſæ duntaxat valetudinis præſidium exiſtunt, nec non alterum artis medicinalis inſtrumentum. ibid.b
Medicamentorum ſecundas qualitates producentium conſideratio. 112.h
Medicamentorum facultates ad quid referantur. 102.g
Medicamentorum facultates qua ratione in vniuerſum deprehendantur. 136.f
Medicamenti facultatum cauſa eſt vel tota ſubſtantia, vel temperatio ex quatuor elementis, vel per ſe, vel cum qualitatibus iis, quæ ex principibus oriuntur. 103.d.& 136.h
Medicamentorum facultatem ſimul cum temperatione producentes cauſæ, quo pacto cognoſcantur. 144.b
Medicamentorum effectio non ſtatim ſe prodit priuſquam à calore noſtro efficiendi principium nanciſcantur. 109.d
Medicamenta quomodo diſſimiles ſæpe effectiones producant. ibid.
Medicamentorum effecta temperationem ſequentia eandemque indicantia, quæ dicantur, & de naturali eorum potentia vel impotentia. 137.d
Medicamentorum materia quænam deſumatur ab animantibus vel viuis. 206.g. *vel mortuis totis.* 207.a. *vel partibus eorum multiformibus.* 208.f. *vel ſimplicibus.* 209.b. *vel ab iis, quæ in animantibus generantur ad alendum aut vtilia.* 210.h. *aut inutilia.* 212.f. *vel deniq; ab iis, quæ ab animantibus artificioſe parantur, vt mel, ſericum, aranei tela, &c.* 214.e
Medicamẽta quæ pariter intus & extra dantur, ſunt pulueres & paſtilli; vel extra tantum adhibentur, vt ſunt ſmegmata, emplaſtra, cataplaſmata, malag. cerata, vnguenta, olea, perfuſiones, embrocæ, &c. quas vires obtineant ac compoſitio eorundem ex quibus conſtet, late exemplis compluribus ſubiectis demonſtratur. 268.h.& ſeqq.
Medicamentorum compoſitio ad quid conducat, & quomodo rite adminiſtretur. 158.b.& ſeqq.
Medicamentorum componendorum artificium in quibus conſiſtat. 160.h
Medicamentorum compoſitiones extrinſecus imponendæ, ſunt; humores, olea, cerata, vnguenta, acopa, malagmata, cataplaſmata, emplaſtra, paſtilli, collyria; Intus vero aſſumendæ ſunt; liquores magis minusve diluti, condita, electuaria & loch; tum quæ proprie antidoti appellantur, pulueres, & pilulæ, & quo pacto quoduis horũ conficiatur. 161.a.& ſeq.
Medicamenta adeo multiformia componere quid Medicos coegerit. ibid.b
Medicamenta quænam à corporibus inanimatis deſumantur. 162.f
Medicamentorum campus quam late pateat. ibid.
Medicamẽtorum materia quænam à ſtirpibus deſumatur & ſtirpes vniuerſæ Alphabetico ordine deſcriptæ. 181.b & 182.g.& ſeqq.
Medicamentorum rectus vſus in quibus conſiſtat. 145.d
Medicamentorum recto in vſu conſiderãda qualitas. 146.f. *numerus.* ibid.g. *tempus, id eſt, occaſio, mora.* ibid. *ordo.* ibid. *modus.* ibid.h
Medicamenta ad rectum vſum qua arte præparentur, & artificium hoc in quo conſiſtat. 146.h.& ſeq.
Medicamentorum recta præparatio conſiſtit partim in apparatu ſimplicium, partim in permixtione compoſitorum. 147.a
Medicamenta quo pacto rite purgentur ac abluantur. ibid.b
Medicamenta cur quandoque, & qua ratione ſint calefacienda, aut refrigeranda. 148.e.& ſeqq.
Medicamenta qua ratione quandoque madefiant aut exſiccentur, & cur. ibid.g
Medicamenta quomodo infundantur, & ex infuſione, eorundem quæ vtilitas reſultet. ibid.h
Medicamenta cur quandoq; & quo pacto diluantur, ac liquefiant. 149.b
Medicamenta molliuntur quandoq;, aut duriora redduntur, & quo pacto vtrumq; præſtetur. ibid.b
Medicamenta qua ratione elixentur, & de duplici in elixando conſilio, ac modo. 149.d
Medicamenta quo pacto rite aſſentur, & de vario aſſandi modo. 150.g
Medicamenta quomodo torreantur quandoque, nec non adurantur, vel extinguantur. ibid.h
Medicamenta quando & quo pacto in puluerem aut ſuccum vertantur. 151.c
Medicamenta vt pura euadant, quomodo varie percolentur. 152.g
Medicamenta colore vario quomodo imbuantur. 153.a
Medicamenta per deſtillationem quo pacto parentur; & de deſtillationis opere rite adminiſtrando. ibid.b
Medicamentorum temperatio quo pacto deprehendatur. 108.h
Medicamenta temperationis moderatæ vtrum debeant medicamentis annumerari. ibid.
Medicamentorum temperationis moderatione vel exceſſu nos afficientium conſideratio. ibid.
Medicamentorum temperationem quam ſequuntur potẽtia vel impotentia naturales, quomodo variè ſubindicent. 138.e.& ſeqq.
Medicamentorum temperationem var[illegible] quomodo eorundem effecta variè indicent. ibid.e
Medicamentorum temperationem quomodo [illegible]rie ſignificent eorundem actiones in ſenſibus noſtris; in gu[illegible]. 140.e. odoratu. 141.a. *viſu.* ibid.c. *tactu.* [illegible]d.d
Medicamentorum temperationem variam quomodo [illegible]rundem opera varie indicent. 142.e
Medicamentorum temperationes ſingulæ, id eſt, vel moderata,

rata, vel vno, aut altero elemento excidens, quibuſnam ſignis indicentur. ibid.h
Medicamentorum temperationis gradus quilibet quibus ex ſignis colligatur. 144.e
Medicamenta calefacientia quotuplici graduum differentia contineantur, & quid in vnoquoque ſit conſiderandum. 110.f.g
Medicamenta calefacientia corpori noſtro adhibita quomodo illud varie afficiant, & de recto ipſorum vſu. ibidem.
Medicamenta calefacientia alia per ſe ac proxime opus ſuum efficiunt, alia alio modo interiecto. ibid.g
Medicamentorum refrigerantium differentiæ, rectus vſus, & effectio. 111.a
Medicamentorum madefacientium differentiæ, rectus vſus, & affectio, & vtrum dentur madefacientia, in quarto gradu. ibid.d
Medicamentorum ſiccantium differentia, rectus vſus atque effectio. 112.f
Medicamentorum mollientium facultates à quibus cauſis proficiſcantur. 113.a
Medicamentorum indurantium facultates à quibus cauſis proficiſcantur. 114.e
Medicamenta prompte incaleſcunt, refrigerantur, madeſiunt, exſiccantur propter exceſſum elementi ſimilem. 138f.
Medicamentorum duplicis qualitatis exceſſu nos afficientium ratio quæ ſit. 112.g
Medicamenta quæ ob vim veneni nos interimunt, vel à venenis nos vindicant, quotuplicia ſint. 105.e
Medicamenta venenis reſiſtentia quæ ſint, & in eorum aſſumptione quid ſit ſpectandum. 106.e
Medicamenta veneni vim obtinentia, vide venenum.
Melroſaceum duplex. 231.a
Mel roſatum, violatum, bugloſſatum, roſmarinatum, &c. quomodo conficiatur. 239.d
Mel roſatum ſolutiuum. 231.b
Mel roſatum ſaccharinum ſolutiuum. ib.c
Mellis tria genera. vnum, quod ſumitur ab apibus; alterum, quod ab arundine, quod ſaccharum vocant; aliud quod à rore, magna dictum; & quas vires quodlibet horum obtineat. 214.e.f
Melanogoga, id eſt, atram bilem educentia, quæ ſint. 107.b
Mella terra, qualis. 164.b
Melitites lapis quibus facultatibus ſit præditus. 167.b
Menſtrua, ac lac mouentia, vel ſupprimentia medicamenta, qualia. 130.b
Metallum quid. 163.a
Metalla quotuplicia ſint, & de variis eorum facultatibus. 168.b
Metalli cuiuslibet recrementa ad quid conducant. 170.g
Metallica quæ ſint, & quotuplicia, eorumque vires. ibidem.
Micleta Nicolai. 251.a
Mithridatium ex deſcript. Andromachi. 255.a
Mithridatium ex deſcript. Democratis. ibid b
Miua cotoneorum ſimplex ad confirmandum ventriculum, 232.f. & aromatica Meſues ad idem. ibid.
Mixta liquida quæ dicantur, & quibus facultatibus ſint prædita 171.d
Molle ac Durum quid dicatur, & de medicamentis mollientibus ac indurantibus. 112.b. & ſeqq. & 114.g
Molle quid ſit, & cui temperationi conueniat. 104.g
Mollitudo, laxitas & productio magnum inter ſe obtinent conſortium. 114.g
Morochtus lapis quibus facultatibus ſit præditus. 167.c
Mortarii plumbei vſus in medicamentis conterendis, quādo requiratur. 152.e
Moſchus quibus facultatibus inſigniatur. 213.c
Mumia quibus facultatibus polleat. ibid.d
Muſa anea Meſues. 258.e
Mutationes quænam fiant, & quotuplices in corpore humano. 103.f

N

NAres purgantia medicamenta, qualia. 135.c
Naphtha, & Piſaſphalthos quas vires obtineant. 166.h
Nidus arundinis vtiliter adhibetur ad anginam. 214.g
Nitri ſubſtantia ac facultates quæ ſint. 165.e

O

OBſtructio vnde procedat, eiuſque curatio per medicamenta craſſitudinem extenuantia, & lentorem detergentia. 118.e
Obſtruentia medicamenta qualia eſſe debeant. 119.b
Oculos purgantia medicamenta, qualia. 135.c
Odores diuerſi quam medicamentorum temperationem arguant. 141.a
Oetites quibus facultatibus ſit prædita. 168.g
Oleum cur lychnus, & quomodo alliciat. 122.g
Olea, quænam medicamentorum compoſitiones dicantur. 161.a
Olea atque vnguenta quæ apud veteres, quæ item apud recentiores dicantur. 308.g
Olei ex atramento ſutorio per deſtillationem extracti vires quæ ſint. 165.c
Oleorum cuiuſuis generis ac facultatis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. 309.d. & ſeq.
Os purgantia medicamenta qualia. 135.c
Oſtracythes quas vires obtineat. 168.g
Oua animalium variorum quas vires obtineant. 212.e
Oxymel ſimplex, oxymel compoſitum, ac rhodomel acetoſum ſerapiis commode adnumeratur; & cuiuſque compoſitio ac facultates quæ ſint, exemplis ſubiectis demonſtratur. 229.d. & ſeq.
Oxymel ſcilliticum. 230.e
Oxyſacchari ſimplicis ac compoſiti confectio ac facultates quæ ſint. ibid.f

P

PArtium corporis noſtri diuiſio, & de mutatione earundem varia. 102 g
Paſtilli, ſiue trochiſci vnde dicti. 275.a. & ſeq. vbi facultates eorū, compoſitioneſq́ exemplis compluribus exhibentur.
Paſtilli ex quibus conſtent. 161.a
Paſtillorum cuiuſuis generis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. 275.b. & ſeq.
Paſtillorum theriacorum deſcriptio ac confectio. 255.d
Paſtilli ſcillitici ad compoſitionem theriacæ. ibid.
Paulina confectio auct. Aſclepiade ex Galeno. 257.b
Peſſi, ac Peſſaria, quæ potiſſimum collyria dicantur, eorumque facultates variæ exemplis ſubiectis demonſtratæ. 280.f
contra Peſtem ac venena aquæ variæ quomodo parentur. 224.e. & ſeqq.
Philonium Romanum Nicolai. 257.c
Philonium Perſicum. ibid.
Philonium ex Galeno. ibid.d
Phlegmagoga id eſt pituitam educentia, quæ ſint. 107.b
Pnigites terra quas vires obtineat. 164.f
Phrygius lapis quibus viribus excellat. 168.g
Pili ac lana animalium quibus affectionibus ſuccurrant, 210.h

Pilulæ vnde dictæ. 161.b
Pilulæ Græce catapotia dictæ, quomodo ac vnde formentur & de vtilitate earum multiplici. 263.c
Pilularum cuiuſuis generis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. ibid.d. & ſeqq.
à Piſcibus quænam variè medicamenta, & quibus faculta-tibus prædita deſumantur. 207.c
Pituitam educentia, phlegmagoga, dicta, quæ ſint. 107.b
Pliris arcoticum Nicolai. 247.b
Plumbum quas facultates obtineat. 169.b
Pompholyx quibus facultatibus inſigniatur. 170.g
Potentiæ vocabulum in definitione medicamentorum ad quæ ſignificanda vſurpetur. 101.c. & 102.e
Potentiæ ſunt eorum quæ ſunt ad aliquid. 101.d
Potentiæ, vel impotentiæ naturales quomodo variè tempe-rationem medicamentorum, quam ſequuntur, ſubindi-cent. 138.e, & ſeq.
Productum quidnam dicatur, & de medicamentis produ-centibus. 114.g
Pſori, Chalcytis, Miſy, & melanteria quomodo inter ſe diſtinguantur. 165.c.d
Pſorici facultates quæ ſint. 171.a
Pulmones animalium diuerſorum quas vires obtineant, & quibus variè ægritudinibus medeantur. 208.g
Pulueres qui dicantur, eorumque confectio. 161.b
Puluerum cuiuſuis generis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. 269.a.b. & ſeqq.
Pumex quas facultates obtineat. 167.d
Purgans facultas medicamentis inhærens, à quibus cauſis proficiſcatur. 106.g
Purgans medicamentum ſi fine intento deſtituatur, quo pacto corpus noſtrum afficiat. ibid.h
Purgatio nimia à quibus proficiſcatur. 107.a
Purgantia medicamenta quæ dicantur, & quidnam in il-lis ſpectari oporteat. 106.g
Purgantia medicamenta vbi incaluerint, quo pacto ſuccos attrahant, diuerſa medicorum ſententia 107.c
Purgantia medicamenta cur alia ſuccos à partibus propin-quis alia à maximè diſtantibus attrahant. 108.g
Purgantia medicamenta cur alia purgent vnam partem, & alia alteram. ibid.
Purgantia valde venenis adnumerantur. 106.e
in Purgatione nimia quo ordine educendi ſint ſucci ſupe-rantes. 107.b
Pus mouentia medicamenta quæ ſint, & qualia. 123.d
Pus mouentia medicamenta concoquentibus quatenus ad-numerentur. ibid.
Putredinis cauſa duplex, frigus, & inopia alimenti. 124.g
Putreſcentia ex toto ſunt præter naturam. ibid.e
Putrefacientia medicamenta quæ dicantur, & de recto i-ſorum vſu. ibid.f
Putreſcentia vim calefaciendi obtinere vnde colligatur. 157.a
Putrifacientia venenis quomodo annumerentur. 105.d
Pyrites lapis vnde dictus, eiuſque facultates quæ ſint. 171.b

Q

QValitates principes medicamentorum ad quid confe-rant. 104.e
Qualitates ſecundæ medicamentorum ad quid conferant. ibid.f
Qualitates ſecundæ medicamentorum quibus ſignis perci-piantur. 104.f
Quinta eſſentia an vere per deſtillationem eliciatur. 154.g
Quinta eſſentia quid ſit, eiuſque diffinitio. ibid.g
Quintæ eſſentiæ virtutes mirificæ. ibid.
de Quinta eſſentia quid vere tenendum. ib. & ſeqq.

R

RArum ac denſum quidnam dicatur, & de medica-mentis rarefacientibus ac condenſantibus. 119.c
Refrigerantium primo, ſecundo, tertio, ac quarto gradu nonnulla exempla. 111.a. & b
Repellentia medicamenta quæ ſint eorumque conſideratio. 121.b
Requies Nicolai. 257.d
Rhodoſtacte Pauli ventriculum detergens, & aluum la-xans. 231.b
Roſata nouella. 250.b
Rubigo quam facultatem obtineat. 166.f

S

SAccharum variè conditum multiplicis deſcriptionis ex roſis 239.b. ex herbis variis ac floribus. ibid.c. & ſeq.
Saccharum roſatum, violatum, bugloſſatum, roſmarina-tum &c. quomodo conficiatur. ib.d. & 240.e
Salis ſubſtantia ac facultates quæ ſint. 65.b. & 173.a
Sal venenis reſiſtit. 165.b
Sales varii inter pulueres connumerati, eorumque facul-tates multiplices exemplis ſubiectis demonſtrantur. 274.e
Saliua diuerſorum animalium quibus facultatibus ſit præ-dita. 213.d
Samia terra, vide Terra Samia.
Sandaracha quibus facultatibus ſit prædita. 166.f
Sandix quas facultates obtineat. 170.h
Sanguis craſſeſcere nequit fibris detractis. 139.a
Sanguis animalium variorum quibus in corpore noſtro æ-gritudinibus medeatur. 211.a
Sapores diuerſi quam medicamentorum temperationem arguant. 140.e. & ſeq.
Sapphirus quibus facultatibus polleat. 168.g
Sarcotica, id eſt carnem generantia medicamenta qualia, 126.f
Schiſtos lapis quibus facultatibus ſit præditus. 167.e
Selenuſia & Chia terra quam vim obtineat, quibuſque æ-gritudinibus medeatur. 164.f
Semen quatuor medicamentorum facultates exquirit, cum vel generari debeat, vel extingui, vel euocari, vel coer-ceri, & ſingulæ expenduntur. 131.d. & ſeq.
Seminis ſubſtantia, ac natura qualis. 132.e
Seminum nomina ac facultates vide in vocabulo Stirpes.
Semina quo pacto condiantur. 239.a
Senſum auferentia medicamenta vel ſomno apta ſunt, vel ſtupori. 127.a
Senſu quænam deſtituantur partes & quomodo. ibid.
Septica medicamenta quæ dicuntur. 124.h
Serapia & Zulapia ex quibus conficiantur, quomodo inter ſe differant; vbi compoſitio vtrorumque ac facultates latiſſime exemplis compluribus ſubiectis demonſtran-tur. 228.g. & ſeqq.
Serapiis quoque adnumeratur Oxymel ſimplex, oxymel compoſitum, ac Rhodomel acetoſum; & cuiuſque com-poſitio ac facultates quæ ſint. 229.c
Serapium ex abſynthio ventriculum, & iecur confirmans. 234.e
Serapium acetoſum ſimplex contra putredinem ac morbos inde enatos, &c. 230.f
Serapium acetoſum multiplex. ib.g. & ſeq.
Serapium acetoſum diarrhodon ad febres complicatas, & obſtruct. iecinoris, ac lienis. ibid.h
Serapium acetoſum ex malis cotoneis, ad ventriculum, 231.a
Serapium acetoſum de quinque radicibus. 250.b

Sera-

Serapium acetoſum de ſuccis herbarum ad febres putridas & morbos ab obſtruct.profectos. 231.a
Serapium acidum ex manna ad febres æſtuantes, &c. 234.f.
Serapium acori pro paralyticis & apoplecticis. 238.e
Serapium ex artemiſia ad vteri affectus. 234.f
Serapium ex berberis. 238.f
Serapium ex betonica ſimplex ac compoſitum, & cuiuſque facultates. 235.d
Serapium biſantium, ſuccos craſſos atque glutinoſos extenuans & incidens. 230.b
Serapium de calamentho ad difficultatem anhelitus ac tuſſim antiquam, &c. 233.b
Serapium ex capillo Veneris. ibid.a
Serapium cardui benedicti caput corroborans. 238.g
Serapium chamælea, ſeu Mezereon. 237.c
Serapium ex cichorio ſimplex ac compoſitum prauos ſuccos corrigens, &c. 234.b
Serapium ex cichorio Gulielmi Placentini ſuccos prauos & excellenter putridos corrigens, &c. 235.a
Serapium de corticibus citri roborans ventriculum, cor, &c. 232.b
Serapium ex endiuia ſimplex ac compoſitum ad calorem iecinoris, &c. 234.g
Serapium ex epithymo purgans atram bilem, &c. 233.c
Serapium de Eupatorio remouens obſtructionem, digerens, &c. ibid.d
Serapium ad febrem quartanam propulſandam. 236.b
Serapium ex floribus mali perſici bilioſos humores per aluum educens, &c. 238.g
Serapium ex fumaria ad humorem melancholicum, & morbos inde pullulantes, vt pſoram, lepram, &c. 233.c.
Serapium de glycirrhiza, ad pulmonem expurgandum ac pleurit. ibid.a
Serapium hepaticæ ad iecur affectum à caloris exceſſu 237.a.
Serapium de hyſſopo ad vitia thoracis ac pulmonis. 233.b
Serapium iuæ, auctore Nicolao pro paralyticis. 237.a
Serapium iuiubinum ad tuſſim aridam ac pleurit. 232.b
Serapium ex lupulo refrigerans inflammationem. 235.b
Serapium ex malis cotoneis, ac confirmandum ventriculum. 232.f
Serapium matricariæ pro vteri affectibus. 237.d
Serapium ex mentha maius, ad ventriculum frigidum, &c. 234.e
Serapium myrobalanorum Raſi ad dolores articulorum, 237.b.
Serapium myrthinum ſimplex ac compoſitum ad alui profluuium. 232.f
Serapium ex nenuphare ſimplex ac compoſitum refrigerans. 235.c
Serapium ex papauere ſimplex ac compoſitum ad deſtillationes, tuſſim tenuem & vigiliam. ibid.d
Serapium pimpinellæ ad pectoris ac pulmonis vlcera, 237.b.
Serapium plantaginis. 238.e
Serapium ex polypodio ſuccos viſcidos craſſoſque detergens ac digerens. 236.f. aliud melancholicum humorem purgans. ibid.f
Serapium de pomis ſimplex, ac de pomis ſaporis ad cordis tremorem ac lipotimiam. 232.e
Serapium ex portulaca refrigerans. 235.c
Serapium ex praſſio, ad thoracem ac pulmonem expurg. 233.a.
Serapium pulegii ad vteri affectus. 237.d
Serapium raphani pro paralyticis ibid.c
Serapium de rhabarbaro ſolutiuum 238.g
Serapium ex Rhabarbaro bilem flauam, & atram vſtam purgans. 236.f
Serapium roſatum multiplex 231.c
Serapium rubeæ tinctorum ad vteri affectus. 237.d
Serapium ſpleneticum. 238.f
Serapium ſcolopendrii ad iecinoris ac lienis obſtructionem. 236.g
Serapium ſcordei putredini reſiſtens ibi.a
Serapium Sebeſten ad veſicæ affectus. ibi.b
Serapium de ſtæchade ad frigidos neruorum affectus &c. 233.d
Serapium ex ſucco borraginis ad cordis tremorem, &c. 235.a
Serapium ex ſucco bugloſſæ, & aliud ex bugloſſa Corroborans & exhilarans. ibid. b
Serapium ex ſucco citri ad ventriculum æſtiuo tempore à bilioſis ſuccis vexatum. 232.g
Serapium ex ſucco cucurbitæ ad febres ardentes. 235.c
Serapium ex ſucco limonum refrigerans. 232.b
Serapium ex ſucco malorum punicorum dulcium ad inflammationem lateris. ibid.g. acidorum ad febres bilioſas ac putridas. ibid.
Serapium ex ſucco oxalydis ad febres bilioſas ac peſtilentes. 235.b.
Serapium ex teſtudinibus pro tabidis. 236 g.
Serapium ex thymo incidens, extenuans ac calefaciens 233,b.
Serapium tuſſilaginis ad tuſſim ſiccam. 236.e
Serapium violatum multiplex. 231.d
Serapium violatum ſimplex ad aſperitatem thoracis ac febres acutas, ibid. Solutiuum, aluum laxans &c. ibid. De ſucco violarum, ad effectus thoracis, ibid. Compoſitum Meſues ad pleurit. & tuſſim. ibid.
Serapium ex vuis acerbis ſoluens calidam ventriculi intemperiem. 232.e
Sericum quas vires obtineat. 214.f
Serum quas vires obtineat. 211.c
Simplicium cognitio neceſſaria antequam ad compoſita deueniamus. 162.g
Sinapiſmi vnde dicantur, & de compoſitionibus eorundem ac facultatibus variis. 301.d
Smaragdus quibus facultatibus ſit præditus. 168.g
Smiris lapis quibus viribus inſigniatur. ibid.e
Somnus cur neceſſarius, & de medicamentis ſomnum inducentibus. 127.b
Sotera Pauli. 257.d
Specularis lapis quas vires obtineat. 167.d
in Spongiis qui naſcitur lapis quam facultatem obtineat. 168.e
Spodium quas vires obtineat. 170.g
Spuma argenti, quibus facultatibus polleat. ibid.b
Squama æris quas facultates obtineat. ibid.
Stimmi vires quæ ſint. ibid.
Stirpes omnes ſunt in triplici genere, Arbores videlicet, Frutices, ac Herbæ: 181. b. quænam ab illis medicamenta, & quibus facultatibus prædita petantur. ibidem d. Ac Stirpes vniuerſæ Alphabetico ordine deſcriptæ. 182.g. & ſeqq.
à Stirpium triplici genere aſſumũtur pro medicamẽtis fructus, ſemen, flos, radix, caulis, caudex, lignum, cortex, matrix, liquor, quid ſit vnumquodque horum, & accurata eorundem conſideratio. 181.c
Stirpes agreſtes domeſticis ſunt frigidiores. 129.c
Sputum educentia medicamenta qualia. 130.f
Stupefacientia medicamenta quæ & qua polleãt facultate. 127.c.
Sturnis alimentum eſt cicuta & coturnicibus veratrum 101.d.

Subſtan-

Subſtantiam totam quid vocent Medici. 104.e
Succi concreti in quatuor genera partiuntur in ſalſos videlicet, acerbos, acres & pingues; & quibus facultatibus quilibet horum ſint præditi. 165.a
Succorum facultates quomodo ſint deprehendendæ. 171.d
Succorum mutatio in corpore noſtro multiplex. 103.c
Sudoris materia quæ ſit, & ad ipſum efficiendum quæ concurrant. 127.d.& ſeq.
Sudorem mouentia ac ſupprimentia Medicamenta qualia. ibid.
Sudore nimio cum corpus digeritur, vireſq́; debilitantur, quæ Medicamenta conueniant. 128.g
Sulphuris ſubſtantia ac facultates quæ ſint 166.g
Suppurantia Medicamenta qualia ſint. 124.f
Suppuratio media inter coctionem ac putredinem. ibid.e

T

TActu quomodo Medicamentorum temperatio deprehendatur. 141.d
Temperationis differentiæ nouem enumerantur. 102.g
Tenſum quidnam dicatur, & de Medicamentis tendentibus. 114.g
Terra elementum quale. 162.h
Terra ſicca potiſſimum eſt, licet frigus quoq; adiunctum habeat. 163.b
Terra quatenus ſicca, quæ opera præſtet. ibid.c
Terra in refrigerando parum efficax. ibid.
Terræ differentiæ variæ, & quibus facultatibus ſint præditæ. ibid.
Terræ nonnullæ facultatem obtinent à tota ſubſtantia, per quam venenis reſiſtunt, earumq; aſſignatio. 163 d
Terra culta & pinguis adeo vt illini valeat, ob egregiam ſiccandi facultatem ſanat aquam intercutem, lienes, tumorem, inflammationem, atq; œdemata. 164.e
Terræ variæ, vt Samia, Selenuſia, Chia, Cimolia, Phnigites, Creta, Lemnia, Erethria, Mella, Armenia, &c. quibus facultatibus ſint præditæ, quibusq́; ægritudinibus medeantur. ibid.& ſeqq.
Teſtæ animantium teſtaceorum quibus affectibus medeatur. 210.f
Theriaca diateſſaron. 252.g
Theriaca Adami Loniceri aduerſus peſtem. 254.e
Theriacæ antidotum vnde dictum, eiuſq; ex Andromacho deſcriptio. 255.c
Theriacæ virtutes multiplices, eiuſque doſis, ac bonitas. 256.e.f
Theriaca communis Germanorum. ibid.f
Thermales aquæ, vide Aquæ ſponte naſcentes.
Tractus cauſæ quatuor aſſignantur. 122.g
Tryphera magna Nicolai. 257.d
Tryphera minor Fœnonis. 251.d
Tryphera Saracenica. 252.e
Triphera Perſica. 259.d
Tuſſim excitantia vel ſedantia Medicamenta, qualia. 130.f

V

VAcui ratio quæ ſit, & an eius metu, vel potius ob conſenſum rerum omnium inter ſe, quæ contactu mutuo ſeruantur, aqua ſurſum trahatur. 122.f
Venæ metallorum vim ſuam ac facultatem vnde obtineāt. 171.c
Venena, Medicamenti, vel alimenti vim obtinent, quæcunq; à nobis aſſumuntur. 105.c
Venena vi ſua nos interimentia quotuplicia ſint, & quæ illis reſiſtant, vel frangant. ibid.d
Venena quocunq; modo corporibus noſtris inſerta, nō principum qualitatum exceſſu, ſed tota ſubſtantia nobis repugnant. ibid.
Veneni vim atq; ſimilitudinem quanam varie Medicamenta obtineant. ibid.& ſeq.
contra Venena Matthioli antid. 258.e
contra Venena ex terris antid. ibid.g
Ventriculus quomodo varie à cibo potuq; afficiatur, & ad vomitum concitetur. 134.h
Veratrum alimentum eſt coturnicibus, & cicuta ſturnis, 101.d
Veſicatoria, quæ & vnde dicantur, eorumq́; compoſitiones ac facultates variæ. 302.f.g
Veſtes cum calidæ non ſint, quomodo calefaciendi vim obtineant. 123.d
Vina qua ratione componantur, & vtilitas quam afferunt compoſita, exemplis compluribus vinorum compoſitorū adſcriptis, demonſtratur. 219.d
Vina medicata multiplicis generis proponuntur. 220.f.& ſeq.
Victus ratio commune præſidium eſt tam ſecundæ valetudinis, quam aduerſæ. 101.b
Vipera ceruis alimentum eſt. ibid.d
Vitrum & lapis iudaicus quas vires obtineat. 168.e
Vlcerum cauorum impletio eſt opus naturæ. 126.e
Vnguenta ac olea quænam apud veteres dicebantur, quæ item apud recentiores. 289.a.& 308.g
Vnguentorum cuiuſuis generis ac facultatis ex variis auctoribus multiplex deſcriptio. 289.b.& ſeqq.& 309.a & ſeqq.
Vngues caprarum ac aſinini quibus facultatibus ſint prædıti. 209.a
Vomitum mouentia ac ſupprimentia Medicamenta quæ ſint, & quid in iis ſit expendendum. 134.f
Vrina animalium variorum quas vires obtineat. 213.b
Vrinam mouentia vel ſupprimentia Medicamenta quæ ſint, & quam facultatem obtineant. 129.a
Vulnus glutinantia medicamenta, qualia. 125.d

Z

ZVlapia & ſerapia ex quibus conficiantur, quomodo inter ſe differant, tum compoſitio vtrorumque ac facultates latiſſime Exemplis compluribus ſubiectis demonſtrantur. 228.g.& ſeqq.
Zibbettum quibus facultatibus ſit præditum 213.c
Zulapium acetoſum refrigerans, ad leniendum feruorem flauæ bilis, & quomodo à ſerapio acetoſo differat. 229.b
Zulapium oxalydis ibid.a
Zulapium paſſularum ibid.b
Zulapium pectorale longum ibid.
Zulapium ad refrigerandum iecur. ibid.a
Zulapium roſatum, refrigerans. ibid.
Zulapium ad ſanguinem ſiſtendum. ibid.c
Zulapium ſimplex pro febricitantibus. ibid.b
Zulapium violatum corroborans viſcera interna. ibid.a
Zulapium Zizforum ad tuſſim ac lateris dolorem. ibid.b

FINIS.

A

VIDI VIDII DE CHIRVRGIA

B Liber Primus:

QVI EST DE IIS, QVÆ PERTINENT AD EAM in vniuerſum.

Quid ſit Chirurgia, qua ratione vel tradita ab aliis fuerit, vel tradi debeat. CAP. I.

EX tribus Medicinæ inſtrumentis, duo iam proſequuti abunde ſumus, rationem victus, & medicamenta; reſtat tertium Chirurgia: quæ licet [a] antiquiſſima ſit, pertractabitur tamen à nobis poſt alia duo, quod nec ad integram valetudinem tuendam conducat, nec ad depellendam aduerſam, niſi vbi non ſufficiat ratio victus, aut medicamenta: quæ vbi liceat, in morbis curandis iubet nos Hippocrates [b] experiri potius, quàm manus operam, quàm Chirurgiæ nomen ſignificat apud Græcos: quotquot enim operæ manu fiunt, vt ſectio, vſtio, diſtentio, ſutura, à Græcis [c] Medicis Chirurgiæ nuncupantur: neque enim aliud ſibi vult id nomen, quam manus opera, qua curantes vtimur vt tertio inſtrumento, non vt tertia parte Medicinæ: quæ vniuerſa (vt in Inſtitutionibus [d] indi- C cauimus) ſiue conſeruet, ſiue reſtituat ſanitatem, diſtribuitur in cognitionem tractandorum, & rationem tractandi: ſicuti [e] ratio tractandorum rurſus in opera, quæ præſtanda ſunt, & inſtrumenta, per quæ præſtantur, inter quæ tertium locum obtinet Chirurgia, ita vt exiſtimari debeat tertia pars, non totius Medicinæ, ſed illius partis, quæ inſtrumenta complectitur. Si quando autem vel Gal. [f] vel [g] alius auctor hanc nominat tertiam totius Medicinæ partem, negligentius ac minus proprie accipit, totius Medicinæ, verba, & non vt ſignificet artem vniuerſam, ſed [h] totam curationis partem duntaxat, quam retulimus inſtrumenta complecti. Hanc noſtrum inſtitutum eſt tradere nunc, ſeiunctam ab aliis, quemadmodum reliqua duo inſtrumenta ſeiunximus: in quibus perſcribendis non affectus, non locos, non aliud inſtrumentum inſeruimus: nam victus rationem & vim medicamẽtorum per ſe, & quaſi nudatam à reliquis partibus propoſuimus: ſed hoc alii quoque fecerunt, qui de victu, aut medicamẽtis tractarunt: quod minime obſeruatum fuit à nouis auctoribus Chirurgiæ, qui illam adeo cum aliis Medicinæ partibus confundunt, vt quid ſignificet nomen eius facultatis, quam profitentur, obliti penitus eſſe videantur: cum omnia magis, quam manus operam tradant. Siquidem in libris, quos Chirurgię inſcribunt, complectũtur morbos illos omnes, qui vel tantillum auxilii petunt à manu, vt tumores præternaturam, abſceſſus, vulnera, fracturas, luxata, diſiuncta, peruerſa: quæ item in corpore noſtro præternaturam verſantur, & manu auferri poſſunt: quorum omnium cauſas, ſigna, & curationem exponunt: neque eam tantum, quæ manu, ſed & quæ medicamentis, & quæ victus ratione perficitur: D adeo vt eorum librorum minima pars ſit Chirurgia. Ad id autem inſaniæ venerunt, vt componant libros de materia (hoc eſt de medicamentis) Chirurgiæ; neque intelligant non magis eſſe medicamenta Chirurgiæ, quam hanc medicamentorum, aut victus.

Quod æque ridiculum eſt, ac ſi apud Fabrum ſerram mallei poſtules, aut aſciam terebræ. Neque enim inſtrumenta alia ad alia referuntur, ſed ad artem, quæ illis vtitur: vt hæc ad fabrilem, illa ad medicinalem: ex quibus colligi poteſt quantum ab inſtituto recedant, qui Chirurgiam ſic cum aliis Medicinæ partibus coniunctam perſcribunt. Debet autem tractari ſeiuncta, vt ſic iuxta præceptum Platonis, [i] commune à proprio, idem à diuerſo, ſimile à diſſimili diſtinguatur. Nam manus opera omnis præcepta quædam communia ſeruare debet: quæ ſi prius tradantur, quam ad ſingulas deuentum fuerit, doctrina breuior erit, neque oportebit eadem ſæpius inculcare: Erit & perfecta magis, & firma, quod via cum ratione tradantur.

Adde, quod ſingulæ etiam operę per ſe pluribus locis, atque affectibus accommodantur. Quamobrem ante diſtinguendum eſt, quid requirat vnaquęque per ſe, nulla habita ratione loci, aut affectus; vt quod in opera ſimpliciter præceptum fuerit, ſeruetur deinde, quum exercetur in partibus ſingularibus.

At quid nouos auctores in eum errorem detulit, vt Chirurgiam non ſimpliciter ſed connexam, & copulatam tradiderint cum aliis partibus Medicinæ? Equidem non aliud exiſtimo, quam Medico-

a Cor. Celſ. l.7. in proœmio.
b Hipp. 7. aph. 91.
c Gal. lib. 9. de dignopul. c. 1.
d Vid. lib. 3. inſtit. c. 2.
e Vidus in eod. c. & in c. 6. eiuſdem lib.
f Gal. 1. acu. com. 6.
g Celſ. l. 7. in proœm.
h Gal. l. introduct. c. 8.
i Plato in Phædro.

rum diuortium,quod factum eſt ex communi iugo Medicinæ: vnde alii ſe Phyſicos,alii Chirurgicos E
nominarunt. Hi cæteris relictis,eos tantum caſus amplexati ſunt,quos commemorauimus poſtulare
operam manus,à qua nomen mutuantur. Illi hanc deſpicientes materiam humani corporis contem-
plati,vnde Phyſicorum nomen ſibi vendicarunt,alias Medicinę partes profitentur,per quas & ſecun-
dam valetudinem defendunt,& morbos illos curant, qui non petunt auxilium à manu. Ita ergo ſunt
diſcerptæ Medicinæ partes,vt nemo ferè vniuerſam complectatur,ſed alius aliam ſibi partem ſeponat,
in qua laboret.

Quid,quod ex Chirurgicis alii,aliis locis atque affectibus medentur? quotuſquiſque enim eſt,
qui ſuffuſos oculos perforet,calculum euellat, herniæ medeatur? diſtributione igitur, ac ſeparatione
partium diminuta eſt magnitudo artis. Quanquam hoc minime nouum eſt,cum & Arabes quingen-
a Gal.lib.6. meth.c.6. tos ab hinc annos Chirurgos habuerint à reliquis Medicis ſeparatos, ante Arabas etiam [a] Galeni me-
moria,Romæ alii Chirurgiam,alii reliquas Medicinæ partes profeſſi ſint. Refert Cornelius [b] Celſus
b Celſ.lib 7. in Proœm. Chirurgiam poſtquam diducta ab aliis partibus habere profeſſores ſuos cœpit, in Ægypto creuiſſe,
Philoxeno maxime auctore,tum Gorgia,Soſtrato,Hierone,duobus Apollonis,Hammonio Alexan-
drino. Addit & eos,qui Romæ ipſam profeſſi ſunt,vt Triphonem,Euelpiſtum,& horum erudititiſſimũ
c Celſ.ibid. Megetem. Sed ante horum memoriam Hippocrates [c] omnes Medicinæ partes inter ſe nexas & iuga-
tas exiſtimauit:ita vt omnes omnium participes eſſe voluerit,nec poſſe à Medico aliam ab alia ſeparari,
quamuis proprium ſit vniuſcuiuſque munus. Itaque non minus Chirurgiam,quam reliqua curationis
inſtrumenta excoluit.

Vt autem eo reuertamur,vnde digreſſi ſumus: cauſa cur hoc tertium Medicinæ inſtrumentum F
ita cum aliis partibus coniunctũ ac permiſtum traditur,eſt diuortium Medicorum,quod Phyſici Chi-
rurgicis relinquant quotquot ferè caſus aliquid auxilii poſtulant à manu. Hinc factum eſt,vt propoſi-
tum apud Chirurgiæ auctores fuerit,non manus operas conſcribere, ſed Medicum Chirurgicum in-
ſtituere,qui de morbis quos ſibi curandos ſepoſuit, non ſolum manus vſum idoneum,ſed cauſas,ſym-
ptomata ſuperuenientia,ſigna,rationem vniuerſam curandi,& tandem victus & medicamenta perci-
piat:ex quo tantus error conſequutus eſt,vt quid Chirurgia ſit, qui ipſam profitentur minime intelli-
gant. Quod minus deplorandum,& tolerabilius eſſet,niſi confuſione hac miſerrimi ægrotantes ſæpe-
numero grauiſſime læderentur:nam qui ratione medentur manus operam ſpernunt:& tanquam à ſua
profeſſione alienam Chirurgico vniuerſam relinquunt: hic vero quo pacto caſus illos quos ſumpſit
curandos curabit,niſi teneat reliquas partes? Difficile enim eſt in Medicina pauca eſſe ei nota,cui non
ſunt pleraque aut omnia:doctrina autem quæ in Chirurgicis libris continetur, non tanta eſt, quanta
lectorem poſſit vim medicamentorum & ſimplicium, & compoſitorum, victus rationem,naturam
hominis,morbos,cauſas,ſymptomata, natos per quas deprehendantur & conſilia omnia curationis
docere:quibus ignoratis non poterit ratione mederi affectibus,quorum curationem profitetur. Res
igitur redibit ad Empiricos,qui ſatis à Rationalibus Medicis exploſi ſunt: quod ſine ratione curantes
incredibile hominibus afferant infortunium.

Hoc vt euitent,qui Chirurgicum inſtituunt,monent vt ad grauiores caſus Phyſicum adhibeat. G
At reuoluimur eodem:quo pacto enim intelliget caſus grauiores, niſi prius intelligat naturam partiũ
ſingularum? ſæpe enim eos,qui graues ſunt,iudicabit leues: atque hos rurſus grauiſſimos: nonnun-
quam etiam,ex praua ratione curandi,leues conuertet in graues. Sed eſto,cognoſcat caſus leues,non
erret in curando,conſulat Phyſicos, cuius præceptis pareat; ſic non erit Medicus, ſed miniſter illius
quem conſulet.

Sed quando huc nos detulit ſermonis conſecutio: operæ precium arbitror diſquirere,vti ne ma-
nu debeat Medicus,an adhibere miniſtrum,qui manum admoueat,vbi res exigit. Qua dubitatione ſo-
luta,facile apparebit quod initio propoſuimus,Chirurgiam ſcribendam eſſe non admiſtam,ſed ab a-
liis omnibus Medicinæ partibus ſeiunctam. Statuamus primo ad eundem Medicum pertinere co-
gnitionem Chirurgiæ,ad quem victus ratio,medicamenta, & aliæ omnes partes medicinæ, qua cun-
cta corporis vitia curantur: mirus enim quidam omnium conſenſus,& quaſi concentus reperitur,
d Plato in Galen.lib.de tuen valet. ad Thraſyb. c.24. quandoquidem omnes ad eundem ſanitatis finem diriguntur; quæ autem ad vnum finem ſpectant [d]
Platonis vox eſt ſub eadem arte contineri.

Non eſt igitur quod Medicos diſtinguamus in Phyſicos,& Chirurgicos:aut hos in eos,qui ocu-
lis,herniæ,veſicæ aut alteri parti medentur: nam vna cum ſit ars,vnum eſſe artificem par eſt, neque H
e Gal.lib.de tuen valet. ad Thraſyb. c.24. decet [e] aut ex artificis imperitia artes inter ſe diſiungere,aut ex eiuſdem peritia copulare. Nam vbi mi-
nus peritus ſit,eadem ars diuidetur in plures artifices;quemadmodum nunc Galli fabros lignarios ſe-
parant,in Carpentarios,qui craſſiora, & Minutarios (ſic enim appellant) qui minuta opera efficiunt:
eadem enim ars eſt,quam debet idem faber tenere vniuerſam.

f Gal.ibid. At vbi [f] artifex magis peritus fuerit,videbuntur plures artes ſub vna comprehendendæ: neque
enim interdictum eſt rerum natura,ne ſingulis hominibus amplius quam ſingulas artes noſſe liceat:
nec ſi idem artifex fidibus ſcit,& Medicinam tenet,exiſtimanda eſt eiuſdem artis vtraque facultas: ſed
ſatis conſtat vnam eſſe Medicinæ artem,quæ vniuerſa ad eundem finem,videlicet ſanitatem refertur;
& ita eundem artificem debere vniuerſam complecti. Et idcirco Chirurgiam non minus,quam reli-
quas partes callere.

At nondum perducta ad exitum quæſtio eſt, poſſitne Medicus, qui Chirurgiam tenet,miniſtro
vti,qui eam manibus exerceat: an ipſemet debeat vti manibus ad curandum. Ego ſatius arbitror &
magis è re ægrotantem curari manu Medici,quam miniſtri,modo Medicus idoneus ſit,qui manu mo-
liatur quæcunque ſunt ad curandum neceſſaria.

Sed iuniores Medici (ſi Diis placet) ad id deliciarum venerunt,vt Chirurgiam tanquam Medico
indignam relegent ad Tonſores, quibus non quaſi miniſtris, ſed magiſtris quamlibet manus ope-

ram

A ram relinquunt: neque intelligunt tantam eſſe nobilitatem corporis humani quod eſt ſubiecta materia, vt quæcunque pars ad ſanitatem, quæ eſt eius bonum, refert, nobiliſſima ſit & digniſſima Ciuibus, Principibus, Regibus, Diis immortalibus, iudicio antiquorum: illis enim acceptam retulit antiquitas, Medicinam, præſertim Chirurgiam, per quam Homerus [a] memoria prodidit Heroas, duos filios Æſculapii extra pugnam commilitonibus magnam opem attuliſſe.

Laudatur Chyron à Pindaro, quod non ſolum medicamentis, ſed manus quoque opera, corporis vitia ſubmoueret. Plato [b] etiam auctor eſt veteres Aſclepiadas ſolitos eſſe manu & medicamentis mederi: quibus deinde Hippocrates victus rationem adiecit. Galenus [c] licet Romæ iis, qui Chirurgici vocabantur, manus operam relinqueret, Vrbis morem ſequutus; in Aſia tamen [d] manu medebatur: ſæpe enim commemorat [e] ſe Pergami adhibitum à Pontificibus, quum dabant Gladiatores, ad eorum vulnera curanda.

a *Homerus in Iliade*
b *Plato In l.3. de republica.*
c *Gal. lib.6. meth. c. 6.*
d *Gale. ibid*
e *G l. 3. catag. c. 2.*

Nullum itaque ex his puduit manu hominem in priſtinam ſalutem reſtituere; ſed vnuſquiſque exiſtimauit corpus humanum digniſſimum quod à quantumuis magno homine tractaretur. Tractare ſoliti ſunt Equos manu non modo, ciues factionum ſtudioſi, ſed Reges etiam maximi. Ateas Scytharum Rex, [f] Plutarcho auctore, cum equum manibus tractaret, rogauit Oratores quo pacto Philippus qui id non faceret, bellum gereret. Alexander etiam inuentus eſt ab Oratoribus Regis Perſarum, manibus equum tractans. Digniſſimum igitur eſt humanum corpus quod à Medico tractetur, potius quam à miniſtro: id quod ægrotanti vtilius ſimul erit, & iucundius; vtilius quidem quod Medicus melius teneat rationem agendi, quam miniſtrum poſſit eandem docere: quod item inter agendum magis vitia corporis deprehendat, quæ ſuadent vt vel vlterius agat, vel ab agendo deſiſtat. Iocundius etiam erit ægrotanti tractari à medico quam à miniſtro, cum ſe magni fieri videat; confidatque ita vt facilius ſe tractandum præbeat.

B

f *Plutarch. in illius vita.*

Cum hac ſententia pugnat artis [g] longitudo, quæ tanta eſt vt neceſſe ſit idoneum medicum iam conſenuiſſe.

g *Hipp. 1. l. aph. 6.*

At ſenibus plerunque nec manus ſtrenua eſt, nec clara oculorum acies, quibus maxime opus eſt dum Chirurgia exercetur: quo nomine [h] veteres auctores Chirurgum adoleſcentem requirunt, adde quod manus ſtrenua non eſt mollis ſed dura, & ideo inepta medico ad tentandas arterias. Ergo vbi medicus iam ſenior fuerit, neque oculis, neque manu valeat (quod mihi nunc euenit) cogetur vti miniſtro iuniore perito, atque exercitato: cui præſcribat quid, quantum, & quo pacto agat, ſeque præſente nullum ſequetur incommodum: modo miniſter, vt decet, obſequatur, nihilque libere agat, ſed omnia ex præſcripto. Refert Auenzor [i] patrem medicum præſtantiſſimum, qui in operibus artis conſenuerat, ſolitum eſſe per miniſtrum Chirurgiam exercere: Gal. [k] quamuis manu mederetur, miniſtris tamen aliquot operas relinquebat: mandabat enim vt venam ſecarent, cucurbitulas admouerent, cutem ſcalpello exaſperarent. vt autem hæ operæ fæliciter ſuccedunt, ſic & aliæ ſuccedere poſſunt, dummodo præſens ſit medicus, qui diligenter rem inſpiciens, ſubinde præcipiat miniſtro perito, quid agendum ſit. Bene autem præcipiet medicus, ſi ipſe ante diu manum exercuerit: quanquam non male etiam ille qui in eiuſmodi operibus verſatus, ſemper miniſtro vſus fuerit, nunquam manu: quod comprobatur à [l] Galeno initio primi libri de dignoſcendis pulſibus: ſiquidem iudicare etiam poteſt id quod fit, ille, qui facere non nouit: mirabile enim eſt cum plurimum in faciendo interſit inter doctum & indoctum, quam non multum differat in iudicando. Iudicat Architectus ſint ne idonea opera, quæ fiunt à miniſtris, vt à fabris, licet non nouerit quicquam fabricari. Imperator vtitur Architecto miniſtro ad oppida munienda vel expugnanda, diiudicatque quod ab illo fit, an appoſite fiat: quamuis ipſe Architecturam non teneat. neque enim par cognitio requiritur ad iudicandum, atque ad agendum: ad iudicandum leuior ſufficit, quam Ariſtoteles [m] παιδείαν, id eſt eruditionem, Plato [n] δόξαν, ideſt opinionem appellauit: ad agendum neceſſaria eſt vlterior cognitio, quam ἐπιστήμην, ideſt ſcientiam vocarunt.

C

h *Celſ. l. 6. c. 1. in proœmio.*
i *Auenzoar.*
k *Gal. 5. 6. epid. com. 1.*
l *Gal. 1. l. de dign. Pulſ. c. 1.*
m *Ariſt. l. 1. de par. c. 1.*
n *Plato in Theateto.*

Hoc quod aliis artibus euenit, euenit etiam Medicinæ, quæ vtitur variis miniſtris, vt Coquo ad obſonia, Gymnaſte, ſeu Pædotriba ad exercitationes, Pharmacopola ad medicamentorum compoſitiones: Poteſt autem medicus diiudicare, an appoſite parentur obſonia, exercitationes, medicamenta, quamuis nec coqui, nec gymnaſtis, nec pharmacopolæ munus exequi nouerit. Eadem ratio eſt Chirurgiæ, ad quam medicus vti miniſtro poterit, & præcipere, quæ agenda ſunt, & diudicare, quæ aguntur: licet agendi peritiam non teneat exquiſitam.

D Quibus ita conſtitutis luce clarius apparet Chirurgiam tradendam eſſe non implicitam & confuſam cum aliis partibus medicinæ, ſed ſeiunctam ac ſeparatam, quemadmodum traduntur medicamenta, & ratio victus; nam ſic à medico minori negocio addiſcetur: ſic etiam miniſter non obruetur mole præceptorum, ſed facile comprehendet, quæ ſint ſuæ partes, & qua ratione manibus vtatur, & generatim in omni curatione, & ſpeciatim in qualibet: ſic vt appoſite agere poſſit quum à medico præcipitur. Hoc pacto Chirurgia à nullo ex recentioribus hactenus exculta eſt. Ex veteribus Galenus quamuis fuſe de chirurgia multa præcepta tradiderit, nullum tamen nobis volumen reliquit vbi quaſi in vnum locum coactam vniuerſam perſequatur. Cornelius Celſus, Paulus Ægineta, Albucaſis Arabs hanc ſcribunt ſeiunctam quidem à victus ratione & medicamentis, ſed connexam, & permiſtam cum locis, atque affectibus: id quod inutile non eſſet, ſi prius de tota Chirurgia, & de vnaquaque eius opera ſeparatim egiſſent. Præcipit enim Galenus [o] vt prius vniuerſam methodum tradamus, ſimpliciter & abſolute: deinde eandem in ſingulis partibus atque affectibus exerceamus. Id quod nunc facere de Chirurgia decreuimus, quam ad prædictam Galeni normam dirigemus: ſimulque Hippocratem imitabimur, qui vnus tum ſeparatim de Chirurgia tractat, in eo volumine quod ſcribitur de officina medici (neque enim ſeparauit medicum à chirurgico, vt ante dictum eſt) tum coniunctim cum partibus atque affectibus, in opere de articulis, de fracturis, de vulneribus

o *Gal. lib. 9. meth. c. 6.*

capitis,de fiſtulis.Iecit enim vt aliarum frugum Medicinæ,ita& Chirurgiæ ſemina fœcundiſſima,atque E
optima, quas ad meſſem perductas ab aliis, nos quantum vires noſtræ ferunt in horreum conuehere,
ſicque opus inchoatum abſoluere contendimus.Id ſi minus conſequimur,voluntate certe proxime ac-
cedimus:Sed vt nemo pictor eſt inuentus qui Coæ Veneris eam partẽ, quam Appelles inchoatam re-
liquit abſolueret; nam pulchritudo vnius partis, reliqui corporis imitandi ſpem auferebat:ſic, quæ ab
Hippocrate inchoata ſunt, deterrere nos à perſequendo deberent; non deterrebimur tamen iuuandi
ſtudio incitati. Vt autem via cum ratione omnia perſequamur,ordiemur ab iis, quæ communia ſunt
chirurgiæ,quibus hoc primo libro expoſitis, pergemus ad ſingulas in ſequentibus.

Quæ communia ſunt Chirurgiæ, quot & qualia eſſe debeant.
CAP. II.

a *Hipp. in proœmio primi lib. de offic.*
b *Hip. 1. de offic. 6.*
c *Gale. in eo com.*
d *Vid. in lib. 1. de rat. victus ac lib. de medic.*

CVratio,quæ manu adhibetur præter Medicum,ægrotantem,& miniſtros,qui ad quamuis curatio-
nem communiter pertinent,poſtulat inſtrumenta, ſeu machinamentã;& lumen idoneum; quod
Hippocrates [a] docet in initio primi libri de officina Medici; nam lumen dum victu, aut medicamen-
tis medemur,artem minime poſtulat;inſtrumenta vero, quæ artificioſe parantur, atque adhibentur
à Medico ad vſum medicamentorum, (vt in ſequentibus oſtendemus) ad Chirurgiam referuntur. O-
mnia hæc, ſiue communia ſint,ſiue propria Chirurgiæ, talia eſſe debent, qualia maxime ad rem fa-
ciunt; hoc autem vſu veniet,quum ea obſeruabimus, quæ Hippocrat. [b] ibidem deſiderat his verbis, F
Vbi,quomodo,quot,quibus,quomodo,quando,tempus,modum,locum:ſingula autem hæc verba li-
cet idem ſæpius repetere videantur, referuntur tamen à Gal. [c] ad ſingulas animaduerſiones; quas vt
via cum ratione perſequamur, operæpretium eſt in memoriam reuocare duo illa, quæ ſuperioribus
[d] libris diximus tam à victus ratione,quam à medicamentis poſtulari: vnum,vt efficiant opera, ad quæ
præſtanda adhibentur;alterum, vt eorum differentiis ſatis faciant;eadem expetuntur à Chirurgia.qua
vtimur, quum victus ratio, aut medicamenta non ſufficiunt operibus ad curandum requiſitis, vt ad
ſubmouenda,quæ inutilia ſunt vel potius noxia,vt ad coniungenda, quæ dehiſcant;ad reponenda quæ
ſuo loco exceſſerunt; ad extendenda, quæ contracta ſunt; ad dirigenda,quæ peruerſa; & ad alia com-
plura;quæ in ſequentibus tradentur.

Non ſolum autem præſtare cuncta debet, ſed reſpondere etiam differentiis vniuſcuiuſque; vt
quantitati,qualitati,numero,diſtributioni,tempori,ordini,quas ſpectare in ſingulis operibus oportet.
Quærenda igitur primum ea Chirurgia eſt, quæ poſſit propoſitum opus præſtare; vbi inuenta fuerit,
rurſus ea moderatione admouenda eſt, vt ad quantitatem, qualitatem,numerum, diſtributionem,
tempus, ordinem eiuſdem operis accommodetur. Accommodabitur autem,vbi differentiæ ſeu eui-
denter,ſeu latenter conſimiles in manus admotione ſeruentur. Exemplum ſatis ſpectatum eſt ſectio,
qua vtimur ad abſceſſum aperiendum: debent ſectionis differentiæ cum differentiis operis, apertionis
videlicet,conuenire, veluti quantitas ſectionis cum quantitate apertionis; pro cuius proportione pla- G
ga nunc amplior fiet,nunc minor. Qualitas item ſectionis neceſſe eſt reſpondeat qualitati apertionis;
nam qualis requiritur apertio;vt tranſuerſa, obliqua, vel recta in longitudinem,talis requiritur ſectio;
& talis linea ſcalpello ducenda eſt.

Eadem ratio eſt numeri: ſi quidem res modo ſimplicem, modo multiplicem apertionem amat:
ſic& locus nunc ſimplicem,nunc multiplicem plagam accipiet,ita vt ſectionis numerus numero aper-
tionis conſentiat; neceſſe item locum,vel totum ſimul aperire,vel diſtribute:ita vt apertio partita ſit;&
ſic & ſectio vel tota ſimul fiet,vel iterabitur. Tempus ſectionis non aliud eſt,quam tempus, quo con-
uenit aperire.Poſtremo,quem habet ordinem apertio inter opera efficienda, retinet ſectio inter opera
manus,nam vbi plura præſtanda ſunt, veluti quum exaſperanda eſt inflammatio, quum ſuppuratio eſt
aperienda:quum detergendum pus, ſicuti primo conuenit exaſperare,deinde aperire, tertio deterge-
re;ita primum locum tenere debet ea Chirurgia, per quam ſcalpello inflammata cutis exaſperatur; ſe-
cundum ſectio; tertium deterſio: neque poteſt ordo abſolute, & per ſe conſiderari,ſed neceſſe eſt ex
collatione cum aliis comprehendatur. Ad propoſitum autem exemplum ſectionis reliquæ omnes
chirurgiæ tales differentias ſeruabunt quales in operibus attenduntur. Non ſimpliciter autem ſatisfa-

e *Gal. l. 14. metho. c. 13.*
f *Hip. 1. acutorum tex. 8.*
g *Hip. 2. de offi. tex. 1.*

cere debet inſtrumentum operibus, & operum differentiis:ſed ea lege,vt quæ fiunt, tuto, [e] cito,& io-
cunde fiant,id quod Hippocra. [f] &communiter tradidit primo libro de ratione victus:proprie de chi-
rurgia in ſecundo [g] libro de officina medici.vbi vinciendi rationem docet: quotquot autem animad- H
uerſiones ibi recenſet ſecuritati,celeritati,& iocunditati ſubiiciuntur.

Quod attinet ad ſecuritatem; Eſt interdum, quum Chirurgia reddit partem deformiorem,in-
terdum, quum partis actionem adimit, interdum etiam quum hominem necat: decedit enim homo,
vel ſanguinis effuſione,vt quum ſcalpello vena magna, aut arteria ſecatur; vel neruorum diſtentione,
vt quum pungitur neruus imprudenter:violatur pars neruoſa,vt veſica in euellendo calculo:plus iuſto
extenditur membrum luxatum, aut fractum. At perit actio interdum culpa chirurgici, veluti viſus,
quum in vngue, vel ſuffuſione curanda violat oculum:vt motus item membri, quum neruus præcidi-

h *G. l. 6. metho. c. 3.*

tur, à quo ille proficiſcebatur:quod infortunium [h] attulit medicus Theſſalicus,qui ſtatim aduenìens,
ne commonefacto quidem homine vulnerato neruum præcidit, & ita actionem perdidit. Læditur &
culpa chirurgici ſpecies partium, quam omnes decoram expetunt,optantque vt ſi vſus minor futurus
ſit, ſpecies tamen ad naturam reuertatur.

i *Hip. 2. l. de art. tex. 39. & 40.*

Suppeditat nobis varia exempla [i] Hippocrates,quum in fractura naſi damnat varia, & elegan-
tia vincula, quod prauum ipſum reddant. Præterea quum eos reprehendit,qui ita crebris locis adu-
runt,vt abrupta cute,quæ interiicitur, locus deformior fiat. At non deſunt exempla,quæ quotidie o-
culis cernimus,præſertim in facie vulnerata,quæ quũ negligẽter curatur,aut ſutura minus idonea, aut

detra-

A detractione oſſis,quod ſeruari deberet, fœda admodum redditur: ita vt maiorem afferat deformita-
tem Medicus,quam plaga ipſa.Vt igitur tuto manum adhibeamus,non ſolum neceſſe eſt tueri vitam,
ſed actionem quoque,& ſpeciem partis,ſed quantũ fieri poteſt: nam cogitur aliquando etiam ille,qui
tuto curat eligere leuius malum,vt euitet quod grauius eſt:atque ita actioni,ac formæ vitam antepo-
nere. Quæ vulnerata ſunt ſi fracta etiam non componuntur, ſi luxata non reſtituuntur, [a] ſed relin-
quuntur deformia,vt ſeruetur vita,quam præcipitaremus, ſi membra ſic affecta diſtendentes compo-
nere,vel reſtituere tentaremus: ſequeretur enim neruorum diſtentio,& interitus. Quid quod præci-
ditur neruus,aut chorda,cuius fibræ partim violatæ ſunt,partim integræ:periculumque eſt ne inflam-
matio ab illis ad has tranſeat,quæ diſtentionis,& perniciei:cauſa ſit? Atqui exciduntur etiam partes e-
mortuæ,ac putres,quamuis periculoſe,& non ſine noxa id fiat. Sed iuxta Dioclis conſilium,ſatius [b] eſt
experiri anceps auxilium,quam nullum. Illud etiam videndum eſt iis, qui manum tuto adhibere vo-
lunt,vt opus abſoluatur;nam turpe eſt (teſte etiam [c] Hippocrate) manu inchoatum opus non abſol-
uere,vt articulum non penitus recondere,aut fracta oſſa non ex toto componere,aut non excidere id
totum,quod vitioſum eſt; nam quum ad manus operam venitur,expedit perficere opus vniuerſum:a-
lioquin non dicetur Medicus tuto curare. Pertinet etiam ad manum tuto adhibendam,ita [d] curare,vt
non ſolum opus abſoluatur,ſed malum non amplius reuertatur;ſicuti reuerti cancer ſolet,ſi dum exci-
ditur,relinquantur venæ,quæ ſunt quaſi radices,à quibus iterum pullulet. Inteſtina item,vbi in ſcro-
B tum deuoluta fuerint,quamuis recondantur, rurſus eodem delabuntur,niſi ſutura, quam hernia po-
ſtulat,adhibeatur.

[a] G. l.17. de vſu p.c.2.& H. 4. de art. tex.16.
[b] Gal. l.10. met.c.10.
[c] Hip. l.3. de fra.tex.32.
[d] Gal. li.14. meth.c.13.

Porro celeritas [e] maxime deſideratur,quum manus admouetur, eſt enim & vtilis,& iucunda;
Iucunda eſt quatenus celeriter ægrotantem liberat non ſolum à tædio, ſed etiam à tormento,quod
dum tractatur,ſæpenumero experitur. Eſt vtilis,quod partes præter naturam nudatæ minus inſueto
aeri exponuntur, qui etiam æſtiuus [f] frigidior eſt internis partibus quantumuis frigidis, vel etiam i-
pſo cerebro:quamobrem dum vulnera capitis curantur, feſtinandum eſt, ne cerebrum frigore aeris
lædatur: id quod pertinet ad vulnera omnia; nam his frigus [g] mordax eſt; præſertim vbi nerui affici-
untur,aut nudantur,quibus alioquin [h] frigus eſt inimicum. Celeritatem efficit apparatus [i] eorum,
quæ neceſſaria ſunt,& Medici manus prompta; nam ſi æger,miniſtri,inſtrumenta,lumen,& Medicus
manu promptus ſit,neceſſe eſt Chirurgiam celerem eſſe. Erit autem promptus Medicus, vbi cum in-
nata dexteritate exercitationem coniunxerit,ſic non hæſitabit dum manu aliquid molietur:Certus e-
nim quid facere oporteat non lente, ſed velociter manus mouebit: apparatum igitur,& manum
promptam operæ celeritas conſequetur. Supereſt iocunditas, quæ in eo [k] conſiſtit,vt homo,quan-
tum fieri poteſt,ſine dolore curetur,partim oblectetur ipſa opera,vel minime offendatur. Attendi-
tur autem iocunditas tunc,quũ manus [l] adhibetur, attenditur etiam poſtquam adhibita eſt,vt in vin-
culis,quæ poſtquam iniecta ſunt, iocunda exiſtimantur, vbi hominem non premant,& elegantiam
C quandam in faſciarum ambitu præſeferant: quemadmodum Galea,Lepus auritus,Thais,& aliæ iun-
cturæ complures,quæ ſuo loco oſtendentur; aſpectu gratiſſimæ,ita vt teneant intuentium oculos.
Sed maxima ex parte ſpectatur iocunditas dum manus adhibetur; tunc autem iocunda opera dice-
tur,quum homo leniter tractabitur,& eleganter. Leniter quidem tractari debet;nam vbi vehemen-
ter attrectetur dolebit,etiam ſi alioquin tolerans fuerit,& laboribus aſſuetus; quemadmodum Vlyſ-
ſes,qui vulneratus apud Sophoclem [m] inquit; pedetentim ite,& ſedato niſu, ne ſuccuſſu arripiat ma-
ior dolor; nam attrectatu,& quaſſu ſæuum amplificatis dolorem. Gratiſſima [n] eſt etiam elegantia,
quam & mundicies efficit,& dexteritas: gaudet ægrotans munditie, gaudet & dexteritate manuum:
hanc nulla ſequitur prauitas,nulla deformitas, ſemper autem plurimum valuit,& non modo Actori-
bus,vt Roſcio in theatro apud populum: ſed Oratoribus quoque apud Iudices in foro. Q. Horten-
ſium Oratorem incertum erat,vtrum cupidius ad audiendum,an ad ſpectandum concurreretur.Imi-
tari igitur debet Medicus bonos Actores, bonos item Oratores;ne mala conſuetudine ad prauitatem
aliquam,aut deformitatem veniat in agendo;ſed eleganti manuum motu ægrotantem [o] delectet. Illa
ergo omnia,quibus Chirurgia continetur, Medicus, ægrotans, miniſtri, inſtrumenta, lumen,non ſo-
lum talia eſſe conuenit, qualia operibus, & operum differentiis ſatisfaciant; ſed qualia etiam poſſint
morbum tuto, cito,& iocunde ſubmouere: ſic autem ſingula appoſita exiſtimabuntur: Sed iam tem-
pus eſt pergere ad vnumquodque ſeorſum, ſcrutarique quo pacto inſtitui debeat, vt ſit appoſitum ad
D id quod res poſtulat.Sumemus autem initium à Medico.

[e] Hip. 2.de offic. tex.1. & 1.de offic. tex. 23.
[f] Gal. 8. l.de vſu par. c.3.
[g] Hippo. 5. aph.10.
[h] Hippo. 5. aph.18.
[i] Hippoc.& G.2.de offi. tex. com.1.
[k] Gal. l.14. meth. c.13. & Hipp.1. acut.8.
[l] Hip. l.2. de off.1. & 2.
[m] Sophocl. in Aiace.
[n] Hip.2. lib. de off. tex.1., & 2.
[o] Hip. 2. de off. contextu primo.

Qualem eſſe Medicum oporteat. Cap. III.

QVi manu curat, quum non alius ſit, quam qui aliis inſtrumentis vtitur, & iccirco quam Medi-
cus, talis eſſe debet, qualem in Inſtitutionibus [p] Medicum deſcripſimus, & antequam ad cu-
rationem adhibeatur, & poſtquam adhibitus eſt: Antequam adhibeatur debet præditus eſſe bo-
nis animi, corporis, & fortunæ; Quod attinet ad animi bona morales virtutes, quas ibi [q] poſtula-
ri diximus, ſunt etiam Chirurgico neceſſariæ; vt temperantia, liberalitas, iuſtitia, fortitudo, facili-
tas, modeſtia; neceſſaria etiam eſt miſericordia, quamuis Cornelius [r] Celſus deſideret Chirurgi-
cum immiſericordem, qui non moueatur alterius clamore, ſed quantum res poſtulat, ſecet, exten-
dat,adurat;at vereor ne ſic magis miſericors exiſtimari debeat, cum magis conſulat de ſalute ægrotan-
tis; nam lenitas nimia in miſeriam conuertitur, non ſecus quam vbi in Repub. datur impunitas pec-
catorum,id quod ſapientiſſimus Cato Romæ Patres Conſcriptos monuit,in coniuratione Catilinæ;
præbet enim lenitas anſam peccandi, ita vt innocentes alienæ impunitatis pœnas luant; quod mi-
nime eueniret, ſi de ſceleſtis, ac facinoroſis hominibus ſupplicium ſumeretur. Chirurgicus ergo tunc
miſericors erit, quum de ſalute,quando aliter obtineri nõ poterit, conſulet etiam cum dolore,ac cru-

[p] Vid. l.2. inſtit.c.6.
[q] Vid. loc. cit.
[r] Celſ. lib.7. in Procemio.

ciatu ægrotantis. Deſiderantur in Chirurgico pariter, atque in Medico, illæ item virtutes, quæ perti- E
nent ad mentem, & intelligentiam, ſiue innatæ ſint, ſiue ſtudio comparatæ, cuiuſmodi ſunt ingenium,
memoria, iudicium, peritia linguarum, dialectices, naturalis Philoſophiæ, & Aſtrologiæ; tum ſumma
cognitio omnium partium Medicinæ, quibus accedere debet vſus, atque exercitatio; quæ licet com-
munis ſit cuiuslibet curationis, maxime tamen pertinet ad Chirurgiam; pertinent ad Chirurgicum et-
iam bona corporis, vt forma, ſanitas, ſed potiſſimum [a] robur, & dexteritas, debet enim Chirurgus eſſe
manu ſtrenua; vt vbi res exigit, extrahere, impellere, in diuerſum contendere validiſſime poſſit. Re-
quirit Hippocrates manum [b] Chirurgici, quæ magnum ſpacium habeat inter indicem, & pollicem, vt
quum comprehendere membrum in orbem oportet, index è regione pollici occurrat, quod non mi-
nus ſpectat ad formam, quam ad robur; deſiderantur & pedes [c] validi in Chirurgico, vt ſtabilis ſtet,
dum agit; tum clara [d] oculorum acies, vt tuto curari ægrotans poſſit. Dexteritas vero, & agilitas perti-
net ad quamlibet Chirurgiam; maxima tamen ex parte innata eſt, quanquam ſtudio quoque & exer-
citatione comparatur, modo non reluctetur natura, nam nihil inuita Minerua; quanquam conſtat vi-
tioſam naturam à nonnullis ſic edomitam, & compreſſam eſſe, vt nulla in eis agnoſcantur veſtigia
prauitatis: Qui ineptus eſt, recte agentem imitando aptus fiet; quod ſi non ſunt præſto ægrotantes, in
quibus exerceatur, non deſunt ſtatuæ, ac pueri, quos alligans dexteritatem conſequatur, in [e] vincien-
do maxime neceſſariam; Non deſunt cadauera, aut belluæ, vbi ad ſecandum, vel vrendum exercere
manum poſſit, & talem agilitatem comparare, vt quemadmodum Hippocrates [f] præcipit, vtraque F
manu, & ambabus ſimul prompte, & eleganter vtatur. At bona fortunæ, & authoritatem compa-
rant apud vulgus, & ocium, ita vt libere liceat Chirurgiam exercere: talem igitur eſſe Medicum o-
porteat, antequam ad Chirurgiam adhibeatur; ſed poſtquam adhibitus eſt, conſultare debet quid a-
gendum ſit, & qua ratione, tum quo cultu, quo habitu corporis, qua actione; conſultet igitur, & in-
tueatur, antequam manum homini iniiciat, num effici manu poſſit opus, quod requiritur, ne ſine ef-
fectus ſpe ſibi, & alteri moleſtiam afferat. Oſſa [g] fracta, aut luxata, vbi cute excedunt, relinquenda
ſunt cuilibet; periculum enim eſt, ne ſi reponantur, diſtentio neruorum ſuperueniens hominem ex-
tinguat; ſagittæ, ac tela, quæ in thoracem recepta ſunt, non euelluntur ſine periculo vitæ; quamobrem
prudens Medicus tunc ὑποδιδράσκει (vt inquit Hippocrates [h]) & quaſi è ſcæna ſe ſubducit: quod facit
etiam, vbi excidendus cancer ſit, aut membrum totum; quod ſi præcidere neruum, aut chordam co-
gatur, actionem partis, quæ inde emanabat, interituram prædicit; patet Hippocrati, [i] qui præcipit ne
quid temere moliamur, conſilium capit, qua ratione manu vtendum ſit, eſt enim conſilio locus, quum
multiplex ſit ratio agendi: illam ergo eligit, quæ non ſolum ad rem faciat, ſed in promptu ſit, ac facilis,
nam hæc magis artificioſa eſt; non magnum ſpectaculum pollicetur, aut multum verba facit, turpe
enim eſt, ſi forte res non ſuccedat, quos in ſummam expectationem adduxeris, deſerere, nihilque tam
aduerſarium eſt iis, qui placere volunt, quam ipſa expectatio: Spectantur primo conſilia, deinde acta,
poſtea euentus. iure igitur Hippocrates [k] illos reprehendit, qui luxatam ſpinam curabant homine al- G
ligato ad ſcalam, quam ex ſublimi loco, vt ex turri ſubito demittebant. Vbi deliberauerit qua Chirur-
gia vti præſtet, deprehendit animum ægrotantis, cui ſi fortis ſit, explicat conſilium, quod de curatione
ſumpſit, neque enim deterretur metu doloris: Si timidus, non prius ſignificat quid agere decreuerit,
quam ad agendum veniat, nam interim mœſtum hominem videres, morti damnatus vt eſſet. Quod
ſi ægrotans tunc ita Chirurgiam pertimeſcat, vt metu tormenti exanimetur; poſterius ſe deliberatu-
rum dicit, tunc autem nolle ſecare, ſed perfundere, aut fouere ſpongiis, celans ſcalpellum, atque inte-
rim timidum hominem, nec opinantem ſecat: ſimiliter, vbi adurendum ſit oportet propter ferrum
celare miniſtros, vt inquit Lucretius: [l] Patiuntur Platonis [m] leges Medicum mentiri, quum opus eſt.
Præterea Medicus, dum ad Chirurgiam accedit, partim imperet, partim inſeruiat ægrotantibus: im-
peret quidem, vt iuſtus parens liberis: inſeruiat commodis ipſorum, & eatenus obſequatur, quatenus
& ſua auctoritas patitur, & eorum ſalus, morem gerat celando ea, quæ ipſi latere volunt. Quod at-
tinet ad cultum, qui in pilis, veſte & vnguibus attenditur, eo vtatur, qui maxime placet ægrotanti, mo-
do non ſit indignus, aut ad agendũ incommodus. Sed quum alii alium ament, nec placeat idem omni-
bus, ſpectet ad plures, aut ad ſapientiores, quemadmodum legislator quum ferre legem non poteſt,
quæ omnibus probetur. Quid quod & illud probabile eſt apud Ariſtotelem? [n] Quod ſi non omni-
bus, certe pleriſque, aut ſapientioribus ſatisfacit. Sed ſtudio ægrotantis anteponenda eſt dignitas ar-
tis, & commoditas agendi, cuius rationem habet Hippocrates [o] quum præcipit, vt vngues æquent
digitorum ſummitates, nam breuiores prehendere nequeunt exigua corpuſcula, veluti filum, acum, H
pilum, longiores incommodi ſunt: idem [p] præcipit vt veſtis ſuccincta ſit, id eſt collecta, vt neque fluat,
neque ſtrangulet, tum diſtincta, ſic vt nulla parte duplicetur: pertineat ad cubitos pariter & ad bra-
chia, cum eos nudare turpe ſit, præſertim Medico qui artem adeo honeſtam exercet; feratur ergo ve-
ſtis vltra cubitum, quatenus decora ſit, & non impediat manus operam. Corporis habitus alius con-
uenit coram ægrotante, priuſquam agat, alius, quum agit. Priuſquam agat, [q] ſpectare ad decorem
debet: quamobrem ſtans ambobus pedibus bene inſiſtat, ſed ſedeat, quaſi pingatur, aut fingatur ſua
imago; dum agit, ſiue [r] ſedeat, ſiue ſtet, commode collocetur, [ſ] tum ſui habita ratione, tum illius, qui
curatur, ac luminis; de lumine in ſequentibus agetur. ſui autem habita ratione, quum ſedet, decore fi-
guretur, paratus ſit ad opera, ac ſtabilis, ne labet: hæc autem conſequetur, [t] vbi ſedens habeat pedes è
regione genuum deorſum ad rectam lineam, non magnopere inter ſe coniunctos. Genua vero pau-
lum ſupra inguinum regionem diducta ſic, vt cubiti poſſint modo illis inſidere, modo vtrinque dari ad
latera: nam [u] vbi valde diducta ſunt, habitum faciunt in ſedendo, & ſtando à moderatione alienum:
non minus quam vbi, ſi ex toto inter ſe committuntur, vel alterum alteri ſuperimponitur, aut vbi in
longitudinem crus totum extenditur, vel vbi pes non è regione genu, ſed verſus partem poſteriorem
multum à recta linea declinans ſtatuitur, habita ratione partis, quæ tractatur. [x] Quod attinet ad longe,
vel

a Celſ. lib. 7. in proœm.
b Hipp. 1. de offic. medi. tex. 21.
c Hipp. 1. de offic. 18.
d Celſ. lib. 7. in proœm.
e Hipp. 2. de offic. tex. 1.
f Hip. 1. lib. de offic. tex. 20. & 23.
g Hip. 4. lib. de articul. tex. 16.
h Hippoc. & Galen. 4 de artic. com. 37.
i Hipp. 2. 6. epi. tex. 25.
k Hipp lib. 3. de art. con- tex. 20.
l Lucretius.
m Plato in 3. de Republ.
n Ariſt. lib. 1. Topic. c. 1.
o Hipp. 1. lib. de offic. tex. 20.
p Hipp. ibid. tex. 16.
q Gal. 1 de offic. com. 17
r Hipp. 1. de offic. tex. 7.
ſ Hipp 1 de offic. tex. 15.
t Hipp. ibid.
u Gal. in eo comment.
x Hipp 1. de offic. tex. 17.

A vel prope,non debet ita prope hominem ſedere,vt loci anguſtia manus ab agendo prohibeantur; neque ita recedere,vt vix ad illum perueniant:ſed conſtitutum terminum non excedere in priorem,vel poſteriorem partem:terminus interualli ſit, vt cubiti nō magis ferantur in priorem partem,quam genua,nec in poſteriorem,quam latera:ſed hæc ad longitudinem attinent. Altitudinis finem Chirurgo poſuit [a] Hippocrates,ne manus porrigat ſuperius,quam ſit mammarum ſitus; ne inferius, quam vt pectore ſuper genua incumbente,ad rectum angulum cum humeris figuretur,qui habitus medius eſt inter extremum flexum, & extremam porrectionem: ad latera vero porrigat manus, quantum conuenit inclinari, modo ſede non excedant illæ corporis partes, quæ inſident; nam quum agit, mouere cogitur manus in priorem, & poſteriorem partem, in ſuperiorem, & inferiorem, in latera: quorum omnium [b] commune eſt ſeſſionem tueri, & non moueri ſede, quam nonnulli relinquunt ex interuallorum termino excedentes, quod non bene collocauerint partem, quam curant, ſed nimis ſupra, ante, retro, vel ad latera: nam vbi hæc nimis inferius collocetur, Medicus & ſede excedet, & lumini officiet. Verum vbi agit ſtans, [c] vno pede inſiſtat, non eius partis, cuius manus agit, ſed contrariæ, altero pede, qui è regione manui agenti reſpondet, ſuper re aliqua ſublimiori collocato, ſic vt genu inguinis altitudinem æquet, perinde atque vbi ſedet. Cæterum [d] ſeruat eoſdem fines longitudinis, latitudinis, altitudinis, ne moueatur loco,ſed commode agat. Iam vero quum manibus res agenda ſit, vnde dicta Chirurgia monet [e] Hippocrates, vt vtamur digitis ſummis, plerunque indice cum pollice,
B tota autem manu prona; ambabus vero aduerſis ſiquidem alia opera [f] totis manibus præſtantur, ad quæ digiti concurrunt, vt aliæ partes manus; alia digitis duntaxat; nam quum prehenditur acus, aut palpebra, vel ſcalpellus, tunc ſummis digitis vtendum eſt; pleræque autem operæ perficiuntur indice,ac pollice ſimul concurrentibus, quanquam concurrit interdum & medius, veluti [g] quum ſpecillo illinimus,aut acum immittimus; ſed quum brachium, aut crus in diuerſas partes extenditur, vtendum vtraque manu;at vna tantum prona, quum [h] cucurbitula defigitur:prominētioribus autem palmarum partibus comprimitur fractura,vt oſſa dirigantur,& componantur.

[a] *Hip. ibid.*
[b] G. *in com. eius text.*
[c] *Hip. 1. de offic. tex. 18.*
[d] *Hip. ibid.*
[e] *Hip. 1. de offi. tex 20.*
[f] G. *in com.*
[g] *Gal. ibid.*
[h] *Gal. ibid.*

Eiuſmodi omnes animaduerſiones, ſiue ad conſilium,ſiue ad cultum,habitum, actionem Medici referantur,maxime conducunt ad inſtitutum finem conſequendum. Hæc de Medico.

Qualem eſſe expediat ægrotantem. CAP. IV.

SEquitur ægrotans, cuius partes exponere iam ingredior. Debet igitur confidere, obſequi, perferre toleranter, quæ tria omnia [i] communiter requiruntur, quæcunque curatio adhibeatur. Sed tertium, moleſtiæ videlicet perpeſſio, maxime pertinet ad Chirurgiam, in qua neceſſe eſt, & laborem perferri, & dolorem ſæpe grauiſſimum; non eſt autem idem labor, & dolor, quamuis, πόνος Græce vtrunque ſignificet. Conſiſtit labor in partibus, quæ ob nimiam exercitationem adeo defatigatæ ſunt, vt quietem poſtulent. Dolor ſpectat ad ſolutionem continui, egregie autem di-
C ſtinguuntur à [k] M. Tullio exemplo C. Marii, qui, cum varices ſecabantur, dolebat, cum æſtu magno agmen ducebat, laborabat. Incurrit in curatione per Chirurgiam tam labor, quam dolor, qui neceſſe eſt ab ægrotante perferatur: agemus primo de labore, quum membra læſa, & vulnerata, fracta, luxata immobilia tenentur, & eodem modo figurata: & quum tractantur, & poſtea dum ſaneſcunt, lacertorum continentium vis debilitatur, neque ſine labore diutius poteſt perſeuerare in eodem habitu, quantumuis ſecundum naturam ſit. Debet tamen [l] ægrotans Medico ſubſeruire ſtans, ſedens, cubans, ita vt partem affectam immobilem habeat, niſi Medicus mouere aliquo modo ipſam tentauerit; alioqui vinculum, quod bene inſideat alibi laxius, alibi nimis adſtrictum ſentietur: peruertetur [m] fractura quæ bene compoſita erat: prohibebitur exitus, quem Medicus præbuit humori ſuperanti, dum partem affectam figurauit. Sed laborioſum eſt ſeruare affectam partem eodem modo figuratam dum ſanetur. Nequeo ſatis mirari patientiam eorum, qui curationem ſubſtinent, quam præcepit [n] Hippocrates ſecundo libro de articulis ad fracturam Naſi: ait enim nullum alium Medicum magis idoneum eſſe, ſi homo id dare operam velit, audeatque, quam ipſius digiti indices; hi enim maxime ſecundum naturam ſunt; admouere autem vtrumque digitum conuenit, vt toti naſo inhæreat,atque ita quieſcere aſſidue,ſi fieri poteſt,vel certe plurimum tempus,donec glutinetur:glutinatur autem decem diebus.

[i] *Vidus l. 2. inſt. c. 7.*
[k] *Cic. 2. Tuſcul. quæſt.*
[l] *Hip. 1. de offi. tex. 19.*
[m] G. *in eiuſ text. com.*
[n] *Hip 2. de Art. tex. 46.*

Subiicit tamen Hippocrates. [o] Deformitatem omnes oderunt, curationem non ſubſtinent, niſi
D aut dolore premantur,aut mortem pertimeſcant, ita vt non mirum ſit ſi pauci ſint, qui vt naſi prauitatem vitent,ferre eiuſmodi laborem non recuſent; vt autem homines liberentur à dolore,aut ex mortis periculo euadant,laborem non ſolum non fugiunt,ſed vltro etiam ſubeunt,alioquin repudiant.

Cuius rei fidem faciunt illi, quibus iugulum frangitur tranſuerſum; [p] exiſtimantes enim malum grauiſſimum eſſe,quemuis laborem,ac preſſum perpetiuntur: Sed proceſſu temporis,quum & cibum ſumant, & ingrediantur perinde ac ſani rem negligunt, & moleſtiam, ac laborem fugiunt, nec magnifaciunt deformitatem, quæ negligentiam, & mollitiem conſequitur. Intercurrit manus operis præter laborem dolor,quod continuum ſoluatur,quum partes diſtenduntur, vruntur, ſecantur: adeo autem grauis eſt, & homines peruellit, vt à paucis toleranter feratur. Quamobrem ſolent, qui eiuſmodi Chirurgiis curantur,aut validis aſſiſtentium manibus,aut vinculis teneri immobiles:niſi fortes admodum ſint, quemadmodum C. Marius, [q] qui quum ſecaretur, vetuit ſe alligari; quamuis ante non ſecarentur ſoluti. Verum nullum firmius vinculum eſt ipſa animi fortitudine, atque conſtantia: neque enim prohibere manus, aut vincula poſſunt quo minus aliqui muſculi contrahantur,aut laxentur. Intentio [r] muſculi, vbi ſubiectum ſit os, reddit partem ſublimiorem; vbi ſpatium inane, atque expers oſſis, humiliorem, veluti ad ventrem, & inter coſtas: quo fit vt Medicus, vel alieno loco ſecet, vel non perficiat opus. Dum curatur [ſ] oculus ſuffuſione, aut vngue laborans, nullis vinculis cohiberi

[o] *Hip. ibid.*
[p] *Hip. lib. de Artic. text. 65.*
[q] *Cicero lib. 2. quæſtio. Tuſcul.*
[r] *Gal. lib. 1. de officin. com. 19.*
[ſ] *Gal. ibid.*

poteſt, quo minus moueatur, ſequaturque cæcitatis infortunium : neceſſe eſt igitur vt homo dolor[i] E
obnitatur,&immobilem oculum ſeruet. Valent aliquid vincula,& manus:ſed maxime ad rem facit in-
ductio animi ad perferendum quemuis cruciatum, vt ſanitas reſtituatur. Meditetur ægrotans in præ-
lio timidum, qui fugiens abiectis armis turpiter trucidatur ; & fortem, qui reſiſtens diſcedit ſuperior:
quædam eſt curationis ſimilitudo cum prælio; quicunque enim metu doloris chirurgiam recuſant,
iacent exanimati,& vel intereunt,vel deformes, mutilati vitam ducunt infæliciſſimam. Ex contrario
quicunque ſunt ad dolorem ferendum firmi, & parati plagas etiam grauiſſimas excipere, celeriter ad
priſtinum ſtatum reuertuntur. Reuoluat etiam animo dolorem non tantum eſſe, quantum falſa vi-
ſione,ac ſpecie mouere homines videtur, atque etiam ſi magnus ſit, magnitudinem celeritate leniri:
nam breuitas temporis, vendicat hominem ante pene, quam euenerit. Ne ſit igitur ægrotans animo
demiſſo, & fracto, vt ſuauiora in præſentia, quæ ſunt,prima habeat, neque conſulat in longitudi-
nem.Cogitet igitur inter hominem,& belluam maxime intereſſe,quod hæc tantum, quantum ſenſu
mouetur, ad id quod præſens eſt,ſe accommodat,homo,qui rationis eſt particeps, rebus præſentibus
adiungit, atque annectit futura.Habebit igitur ſibi perſuaſum, dolorē patientiæ fomentis mitigari, &
quantumuis perpeſſu grauem, tamen tolerabilem eſſe & ferri ab aliis. Si diſtentionem timet,reuocet
in memoriam Anaxarchum, Theodorum,Zenones,qui validiſſimam eculei extentionem firmiſſime
pertulerunt. Si deterretur ſectione, intueatur milites, qui ferrum recipere malunt,quam turpiter vi-
tare.Si ignem pertimeſcat,recordetur pueri illius,cui quum præſto eſſet Magno Alexandro ſacrifican-
ti,carbo ardens ex thuribulo in brachium delapſus eſt ; & tamen dolorem ſilentio premens brachium F
immobile tenuit,ne ſacrificium impediret. Qui hæc ſpectabit, non modo non recuſandum dolorem
propter ſanitatem arbitrabitur, ſed vltro ſubeundum,atque excipiendum. Sed ſatis de ægrotante,per-
gamus ad Miniſtros.

De Miniſtris. Cap. V.

QVum manus ad curandum adhibetur, miniſtri, aut effectores ſunt,aut adiutores, ſunt quidem
effectores, quum iuſſi à Medico manum ipſi adhibent ad curationem, quod Medicus, vel non
poſſit, vel non debeat manu aliquid moliri; non poteſt, quum manus imbecilla eſt, viſus hebes, vel
licet bene valeat, inexercitatus eſt; quamobrem miniſtro operam mandat : Non debet, quum tra-
ctandæ ſunt partes obſcænæ fæminarum, niſi vrgeat grauitas caſus; honeſta enim quæque eas me-
dico inuitiſſima oſtendit : atque idcirco reiicitur res ad obſtetrices,quaſi ad miniſtras medici : quan-
a Gal. lib.6. quam apud veteres erant etiam Medicæ mulieres, quarum meminit [a] Galenus libro Sexto de
de loc. affe. locis affectis, quum ſcribit ab his appellatas eſſe ὑστερικὰς mulieres illas, quæ vtero laborarent. Nam
c. 5. præter munus obſtetricis, quod exercebant, medebantur etiam vteri affectibus, & vt teſtatur
b Plato in Plato [b] in Theæteto, tales viros, ac mulieres matrimonio copulabant, quales poſſent liberos
Thaeteto. procreare : perſpectam enim habebant corporum naturam, ita vt optime intelligerent quæ cum G
c Plato ibi. quibus coniungi poſſent, ad generandum, ex quo ὠρομνήστριαι [c] quaſi pronubæ dicebantur. Sed
d Gal. lib. de reuera obſtetrix eſt miniſtra medici in tractandis partibus genitalibus fœminarum. [d] Hæc ſi priſcis illis
tu. vale. ad temporibus vſque adeo inſtructa erat,vt mederi vitioſis affectibus vteri,& corporum naturam depre-
Thraſyb. hendere valeret; iam medici partes ſibi vendicabat; quemadmodum [e] Gymnaſtes, qui ſibi munus
e G. l. de tu. tuendæ valetudinis arrogauerat. Eſt igitur obſtetrix ex miniſtris efficientibus; quum illi miniſte-
val. ad Tra- rium effectionis vniuerſum imponat. Adiuuant vero miniſtri quum manus adhibetur, atque hi ve-
ſyb. re ſunt miniſtri, nam effectores,quos diximus pro Medico manum admouere, funguntur magis offi-
f Hip. 1. de cio Medici,quam miniſtri. Sunt igitur in Chirurgia adiutores, [f] qui corpus continent, extendunt,
offi. tex. 25. porrigunt partem affectam,præbent inſtrumenta,dum manus admouetur,ſiue à Medico,ſiue à mini-
ſtro effectore iam dicto,ſed iuuat etiam poſt quam admota eſt,vt in fractura naſi, quum homo defati-
g Hip. 2. de gatur,digitos [g] intus continendo,vt fulciat,ac dirigat:miniſter tunc digitos demittit. Præcipit autem
art. tex. 46. Hippocrates [h] Miniſtris,vt dum manus adhibetur,medici iuſſis pareant,& ſileant, maxime autem ad
h Hip. 1. de rem pertinet ſilentium, impedit enim manus operam ſæpe rumor propinquorum, quum nimia qua-
offi. tex. 25. dam lenitate,ac pernitioſa quadam miſericordia commoti clamarit,neque vri,ſecari, extendi, quantū
neceſſe eſt,permittunt:nocet turba eorum, qui dū egregium, ac difficile opus conficitur,veluti quum
membra fracta,aut luxata extenduntur,componuntur,reconduntur,obſtrepentes clamant, & conſi-
lia in medium proferunt, ſic, vt ea, quæ ſubinde à medico imperantur, exaudiri minime poſſint:bene H
autem tunc cum ægrotante agitur, quum taciti ſedent ad iuſſa miniſtri; vt ſapiens poeta dixit, id quod
videmus in aliis artibus,vbi difficilia opera ſunt,obſeruari, vt in gubernandis nauib. in attollendis gra-
uioribus ponderibus per machinationes ad Deorum Templa, vel Theatra ædificanda; nam vnus, qui
eiuſmodi operibus præeſt,imperat,reliqui omnes ſilent,& iuſſa exequūtur: proprie autem miniſteria,
i Hip. 1. de dum Chirurgia exercetur,appoſita ſint ad id, quod res poſtulat,veluti [i] ſi continendum eſt corpus æ-
offi. tex. 25. grotantis,dum manus adhibetur,contineatur immobile:ſi porrigenda pars affecta, porrigatur eo mo-
do,quo fuerit à Medico collocata:ſi extendendum,aut impellendum,adhibeatur tanta vis, quanta ne-
ceſſaria eſt : ſi præbenda ſint inſtrumenta, vt ſcalpellus,forfex,laqueus,candens ferramentum,præſto
ſit,& præbeatur opportune à miniſtro diligenter ad nutum Medici intuentis: ſi poſt Chirurgiam mi-
niſtro opus ſit,qui digitis fulciat naſum fractum,ſumma patientia opus eſt ne peruertatur. Hæc de Mi-
niſtris.

Qualia

A *Qualia oporteat eſſe inſtrumenta.* CAP. VI.

HIs proxime ſubiicienda ſunt inſtrumenta, ob maximam, quam cum ipſis habent conuenientiam, ex quo dicta ſunt ab Ariſtotele miniſtri [a] inanimes, perinde atque illi inſtrumenta animata: quibus non opus eſſet ſi inſtrumenta per ſe mouerentur: qualibus vſum fuiſſe Vulcanum ferunt; Sed cum nequeant ſuo nutu moueri, neceſſarii etiam ſunt miniſtri; inſtrumenta autem ſunt illa, quibus vtimur ad opus efficiendum, cuius gratia inſtituta ſunt; neque enim ſectio ſerræ gratia eſt, ſed ſerra gratia ſectionis: commode vero ſub efficientibus cauſis comprehenduntur, non quo proprie efficiant, ſed quo vim conferant ad efficiendum: digniores autem & priores ſunt cauſæ propriæ efficientes, quam illæ, quæ ſunt efficiendi ſociæ, velut inſtrumenta. Scire autem licet vbi plures cauſæ effectrices concurrant, primam habere vim effectricem proprie, cæteras eſſe loco inſtrumentorum, vt autem prima vtitur ſecunda tanquam inſtrumento, ita ſecunda vim habet effectricem ſi conferatur ad tertiam, & vtitur hac vt inſtrumento, ſicque deinceps priores habent vim efficiendi, poſteriores inſtrumenti locum tenent. Quod conſpicuum eſt tam in operibus quæ fiunt à natura, quam in iis, quæ conficiuntur ab arte: ex operibus naturæ procreationem videtur efficere ſemen, quod [b] tamen eſt inſtrumentum animæ efficientis, ſicut hæc rurſus. Cæli, cui [c] tanquam cauſæ tribuenda eſt procreationis effectio, animæ vero & ſemini tanquam inſtrumentis. Ex o-
B peribus artis ſcamnum confici videtur ab aſcia, terebra, malleo, ſerra, hæc tamen inſtrumenta ſunt quæ mouentur à manu, ſicut hæc ab arte fabrili, quæ vere eſt cauſa effectrix: ac ne recedamus à Medicina, ſanitatem efficere videtur medicamentum, quod tamen eſt inſtrumentum artis medicinalis, [d] ſicut hæc rurſus [e] miniſtra naturæ, eadem enim eſt proportio inter medicamenta & Medicum, quæ inter hunc & naturam. Sunt autem inſtrumenta [f] quibus vtitur Medicus victus ratio, medicamenta, & manus, quæ rurſus egent aliis inſtrumentis. Eget victus lance ad obſonia, ſcutella ad pulticulam, calice ad potionem, labro, ſtrigile, ſpongia, pelui, ad balneum: ſed hæc ſpectant ad communem vitæ vſum, quibus accedunt quædam propria in curando, vt vas oris anguſti, quo vtitur [g] Galenus vbi vires imbecilles ſunt ad ſorbitionem ſumendam: huiuſmodi eſt etiam ampulla vitrea duplex collum habens, alterum rectum amplum, alterum anguſtius, atque incuruum: hoc ad os admoto hauritur liquor qui in vaſe continetur, illo completur vaſculum, & permeat ſubinde aer qui liquori ſuccedit. Egent etiam medicamenta inſtrumentis, propinantur potiones à Pharmacopolis, argenteo calice: ſic enim celatur fœditas coloris. Ad ea quæ infunduntur aptatur Clyſter: inſpirantur pulueres per calamum: illinuntur liquidiora medicamenta ſpecillo. Sed relictis nunc victu, & medicamentis, inſiſtamus in manu; quæ, vt recte traditum eſt ab [h] Ariſtotele, eſt inſtrumentum inſtrumentorum: non tamen ſola ſufficit omnibus operibus, ſed interdum vtimur aliis partibus corporis, vt ſummo humero, aut calce ad reponendum humerum luxatum: quemadmodum docet Hippocrates 1. de articulis 12. & 13. vt
C labiis ad ſugendum humorem, verrucas educendas, aut myrmecia: quarum partium opera ad Chirurgiam referri debet, ſic appellatam, quod pleraque manu præſtet: quanquam vtitur manus ſæpe aliis inſtrumentis. Id quod non ſolum Medicinæ, ſed vſu etiam venit aliis artibus; nam figulus ex luto quædam vaſa efficit ſola manu, quædam manu ſimul, & currente rota. Medicus igitur interdum ſola manu vtitur, vt quum extendit, vel componit puerorum membra luxata, aut fracta; interdum adhibet alia inſtrumenta præter manum. Ex illis alia vocantur inſtrumenta ſimpliciter, alia machinamenta: inſtrumenta ſimpliciter nullam machinationem habent, huiuſmodi ſunt ſcalpellus, ſcalper, ſpecillum, forfex, hamus, volſella. Machinamenta ſunt inſtrumenta quæ Axe, Tympano, Trochleis, aut aliis eiuſmodi partibus, ad trahendum idoneis, continentur. Hæc pertinent [i] ad extendenda membra validiora, quum luxantur, vel franguntur. Sed cuiuſcunque generis ſint Chirurgica inſtrumenta, qualia eſſe debeant, iã tempus eſt generatim exponere; nam ſpeciatim, de vnoquoque tractabimus, quum veniemus ad operas ſigillatim, ad quas perficiendas parantur. In vniuerſum igitur talia eſſe debent, vt tuto, cito, & iocunde perficiant id, quod res poſtulat: eligenda igitur ſunt, quæ facultatem requiſitam habeant, vt, verbi gratia, ſecandi, abradendi, alligandi, impellendi: nam decipimur interdum ſub ſpecie recti, eligentes ea, quæ tantum abſunt, vt efficiant quod propoſitum eſt, vt etiam contrarium præſtent: veluti vter inflatus, quem, [k] Hippocrates ait, non ſolum non reponere femur luxatum, ad quod belle inuentum videbatur, ſed expellere: primo igitur talia accipienda ſunt
D inſtrumenta, qualia præſtare poſſint, quod requiritur: at neque hoc ſatis eſt, niſi etiam tuto, cito, & iocunde id præſtent; ergo, vt tuto res agatur, eligimus, vel quæ per ſe non poſſint noxam afferre; vel quæ valeant prohibere, ne ab aliis afferatur. Tuta ſunt inſtrumenta incidentia, neque noxam afferre poſſunt, vbi circunſurgit quædam mora, quæ prohibet, ne intus delabi poſſint, pluſquam neceſſe ſit: non nulla etiam defendunt à noxa, quam excisoria inſtrumenta poſſent afferre, hoc præſtat lamina [l] membranæ cuſtos, quæ ſubiicitur, ne violetur membrana, quum præciditur caluariæ os. Vt autem cito curemus, habeantur parata inſtrumenta apud Medicum, idonea ad quamuis operam, vt ſcalpelli acuti ad incidendum, ad extendendum axes, quos paruo momento verſemus; inepta inſtrumenta tarditatis cauſa ſunt, quod Medico turpe eſt, [m] & ægrotanti incommodum, vel potius infortunium. [n] Hippocrates reiecit balneum, vbi deeſſent τὰ ἄρμενα, id eſt inſtrumenta ad eius vſum neceſſaria, veluti Labra, Scaphia, Peluis, ſtrigil: vt ergo opera expediatur, ſint [o] præſto inſtrumenta appoſita, quæ neceſſe eſt, plura haberi, cuiuſcunque generis: neque enim æqualia ſunt corpora quæ tractantur, ſed maiora, vel minora, quorum magnitudinis reſpondere debet magnitudo inſtrumentorum: ac faſcias quidem non eiuſdem magnitudini aptari paruulo puero, & robuſto viro, clariſſimum eſt.

Fiſtulæ quæ adhibentur ad eliciendam vrinam retentam, auctore Cornelio [p] Celſo, diuerſæ magnitudinis haberi debent, vt ad quamlibet ætatem accommodentur. Iubet Hippocrates, [q] quum oſſa cruris cute excedunt, vt per vectes ferreos reponantur, qui plures ſint, & diuerſæ magnitudinis. Ne

igitur

[a] *Ariſto. 1. Polit. ca. 3.*
[b] *Ariſt. l. 2. de anima tex. 35.*
[c] *Ariſt. 1. l. de cœlo, textu centeſimo.*
[d] *G. l. de tu. val. ad Traſyb. c. 34.*
[e] *Gal. lib. de tue. val. ad Traſyb. ca. 36. & l. de conſtitutio. artis. c. 21.*
[f] *G. l. de tu. val. ad Traſyb. c. 34. & primo acutorum. com. 6.*
[g] *Gal. libro*
[h] *Ariſt. 4. li. de Partib. animalium cap. 10.*
[i] *Oribaſius l. de machinamentis cap. 2.*
[k] *Hipp. l. 3. de art. tex. 50.*
[l] *Gal. 1. de offic. com. 6. & 4 l. de loc. aff. c 2.*
[m] *Hipp. 3. l. de fractur. tex. 32.*
[n] *Hip. 3. acutorum c. de balneo. & G. l. 1. de offi. com. 6.*
[o] *Hip. 1. de offic. 24.*
[p] *Celſus lib. 7. cap. 26.*
[q] *Hip. l 3. de fractur. tex. 38. & 39.*

igitur inopia inſtrumentorum, aut reddamus artem mancam, aut curationem remoremur, inſtru- E
cta ſit medici officina magno apparatu cuiuſcunque generis, ac magnitudinis idoneorum inſtrumen-
torum: ſed quia non ſemper euenit, vt ægrotantes ad Medici officinam adducantur, ſæpius enim co-
gitur Medicus aut caſtra ſequi, aut ruri, vel in itinere Medicinam facere: idcirco præter inſtrumenta,
quibus inſtructa taberna eſt, habeat alia magis expedita, quæ ſecum geſtare poſſit. Expedit, ex ſententia
Hippocratis, [a] iis qui in magna aliqua vrbe Medicinam exercent, habere ſcamnum illud quo fracta,
a Hip. 2. de fractu. tex. 49. & luxata extendi ſimul, ac reſtitui poſſunt: ſed quia hoc longe grandius, & grauius eſt quam vt tranſ-
ferri commode poſſit in diuerſa loca, paruulum aliquod machinamentum habeatur: tale eſt Plin-
b Oribaſius l. de machinamentis. thium [b] Nilei, aut Nymphodori: tale etiam eſt Triſpaſtum Apellidis. At vbi penitus inſtrumenta de-
ſint, artificio Medicus deſtitui videbitur, ſi deſerat ægrotantem, ex illis igitur, quæ ad communem
vitæ vſum ſpectant, quæue præſto ſunt, aliquod ſtatim accommodare debet, vt Raſtri manubrio-
lum, Piſtillum, Scalam, Rotæ modiolum, baculum, trabeculam ad extendendum: quemadmodum
c Hipp. varius locis in dictis libr. monuit Hippocrates [c] in opere de fracturis, & de articulis: ſi cucurbitulæ non ſint, vtatur parua olla,
aut cyatho vitreo: quod ſi induſtrius fuerit, nunquam deerunt inſtrumenta: quamquam magis appo-
ſita ſunt illa, quibus inſtructa officina eſt: quid quod neque hæc ſemper appoſita ſunt? ſed noua quo-
tidie excogitantur, quemadmodum nuper ab Antonio Ponzanello Chirurgo doctiſſimo, fiſtula ad
eliciendam vrinam, quæ ab vno extremo demittitur in veſicam, & duos digitos prope alterum, pilam
habet concauam, ab inferiori parte perforatam, ad extremam fiſtulam miniſter os admouet, vt cum
aere attrahat vrinam, inferius pilæ foramen claudit digito, quem remouet, vbi iam effluere vrina inci- F
pit, vt exitum habeat. Petuntur etiam noua inſtrumenta ab alio artifice, vt à fabro, vel Architecto: id
quod memoria noſtra fecit Iacobus Peruſinus, quum Romæ Marcellum Creſcentium, virum clariſſi-
mum, curauit: ex vulnere enim os malarum ſectum erat, neque contineri poterat coniunctum cum a-
lio oſſe, à quo ſeparatum fuit: rogauit Iacobus Benuenutum Cellinum, artificem cælando, ac fingendo
præſtantiſſimum, vt inſtrumentum inueniret, quo contineretur id os cum altero coniunctum dum
ſanaretur: quo inuento, res ad votum ſucceſſit. Habeantur igitur parata inſtrumenta idonea, quæ vbi
d Hip. 1. lib. de officin. tex. 24. præſto ſunt, vt celeriter res agi poſſit, ne in mora ſint collocentur [d] loco idoneo, ſcilicet prope partem
affectam: interuallum tamen ab illis ad hanc, tantum ſit, vt non impediat actionem: ſed traduntur in-
e Supra in cap. antecedenti. terdum præbenda miniſtris, qui, vt in ſuperioribus [e] monſtrauimus, parati eſſe debent, ne operam re-
tardent. At non ſatis eſt ad celeritatem, vel habere miniſtros paratos, qui ea ſtatim præbeant, vel ido-
neo loco collocare: ſed quia plerunque pluribus vtimur, neceſſe eſt in ordinem diſponantur ſic, vt pri-
mo loco ſint, quæ primo adhiberi debent, & ſic deinceps ſecundo, & tertio. Iam vero vt iocunde in-
f Hip. lib. de vlcerib. ſtrumenta adhiberi poſſint, vbi licet, mollia eſſe debent veluti ſpongiæ, quas Hippocrates [f] molles de-
g Hipp. 2. de officin. tex. 26. ſiderat, vt lenius inſidant: debent eſſe munda, veluti ferramenta fulgentia, & veluti lintea, faſciæ, quæ
[g] oportet omni coloris, atque odoris fæditate carere.

De Lumine. Cap. VII.

QVatuor iam expoſita ſunt, ex illis, quibus contineri Chirurgiam diximus: reſtat quintum Lu- G
men, quod vt commune eſt cuiuslibet Chirurgiæ, ita proprium eſt eius duntaxat, non ſecus at-
que inſtrumenta: nam Medicus, ægrotans, & miniſtri pertinent etiam ad victum, & medicamen-
ta: inſtrumenta vero, quæ ad victum ſpectant, fere pertinent ad communem vitæ vſum: illa vero
quibus vtimur ad medicamenta, aut pertinent ad communem vitæ vſum, aut manum poſtulant, at-
que idcirco ad Chirurgiam referuntur, in cuius operis ponitur artificioſa medicamentorum admo-
tio. Lumen autem, de quo nunc agimus, ad victum, & medicamenta ſine vllo artificio adhibetur à
miniſtris, ad Chirurgiam non item, ſed artificium in ſe habet, quod latet vulgares, & artis expertes:
h Hip. 1. de offic. tex. 6. quamobrem cadit ſub artem moderatio luminis, quæ ad manus operas neceſſaria [h] eſt. Proponitur
i Hip. ibid. tex. 8. igitur ab Hippocrate [i] duplex lumen, commune, & proprium: commune eſt quo omnes vtuntur, ſub
dio potiſſimum, deinde in ampliſſimis ædibus, vbi patentiores fores ſunt, ac luminis plenæ: pro-
prium in noſtra poteſtate eſt, comparaturque à nobis quum fores, ac feneſtras, aut totas, aut aliqua
ex parte patefacimus: præterea quum alias claudimus, alias aperimus. Comparatur item à nobis pro-
prium lumen, quum faces, lampadas, lucernas, aut tale quid accendimus. Vtriuſque luminis & com-
k Hip. ibid. tex. 9. munis, & proprii ſubdit Hippocrates [k] duplicem eſſe vſum, cum & aduerſo, & auerſo, vti liceat: auerſi
l Hip. ibid. tex. 10. luminis paruum eſſe vſum, [l] ait, & euidentem moderationem, cum vtamur aduerſo fere in omnibus
caſibus: collocamus enim quod inſpicitur, aut tractatur ſic, vt ſpectet ad lumen: debet autem, ex lumi- H
m Ibid. tex. 11. & Gal. in comm. nibus quæ dantur, conuerti [m] ad maxime illuſtre: huiuſmodi eſt in ſole, vbi nihil officiat eius luci. ad-
iecimus, ex iis quæ dantur; quia non ſemper hoc datur, cum in ædibus ægrotantium multa ſæpe lumi-
nibus obſtruāt: ergo vbi non poſſis habere quod velis, habe quod poſſis: vtere igitur lucerna, aut cerea
face, quantum fieri poteſt illuſtri: quod ſi adducatur homo ad ædes Medici, debet in illis eſſe officina,
n Plautus in Amphitr. quam Romani, à Medicis ducto vocabulo, Medicinam appellarunt: id quod Amphytrio apud Plautum
manifeſte [n] demonſtrat, quum Naucratem quærens inquit, Neque in vrbe inuenio quenquam qui
o Plaut. in Menech. illum viderit: nam omnes plateas perreptaui, gymnaſia, myropolia, apud emporium, atque in macello,
p Hipp. in 1. lib. de offic. text. 5. & Gal. in com. in palæſtra, atque in foro, in Medicinis, in tonſtrinis, apud omnes ædes ſacras. Idem Plautus [o] in Mene-
chmis inducit ſenem loquentem: facite illinc iam in Medicinas ablatus ſublimis fiet. Sed græci etiam e-
iuſmodi officium ἀπὸ τοῦ ἰατροῦ, id eſt à medico ἰητρεῖον [p] nominarunt: dicebantur etiam à Romanis ta-
q Citero Pro Clu. bernæ, quod ex verbis M. [q] Tullii colligitur, quum ait: inſtructam, & ornatam Latini Medicinæ exer-
cendæ cauſa, tabernam dedit: ſed ſiue taberna, ſiue officina, ſiue Medicina dicatur, nihil intereſt: modo
intelligamus hanc, vt parata erat à veteribus Medicis: ita à nobis parandam eſſe talem, vt à ſolis lumine
colluſtretur; cuiuſmodi erit, ſi ſpectet ad meridiem, habeatque feneſtras ampliores, quales nunc in
tonſtri-

A tenſtrinis videmus, ne deſit lumen illuſtre ad quod conuerti poſſit affecta pars, vt primo perſpiciatur, deinde curetur. Eiuſmodi officina debet eſſe inſtructa inſtrumentis, & machinamentis grandioribus, quale eſt ſcamnum [a] Hippocratis. Sed reuertamur ad lumen aduerſum, quod & eligendum eſt quam maxime illuſtre, modo non noceat: nam interdum nocet, vt hyeme, propter frigus, æſtate, propter æſtum: adde ventum qui fere incommodus eſt, præſertim vbi neruoſæ partes laborent: adde etiam, quod ſol, iis qui putredine, aut ſanguinis fluxu periclitantur, maxime alienus eſt: in quo caſu, non quod datur illuſtriſſimum, ſed quod noxam non afferat accipimus. Verum quum [b] Hippocrates præcipit, vt ex luminibus quæ dantur, conferuntque, homo ad illuſtriſſimum conuertatur, excipit eos caſus vbi latere quidpiam oportet, aut conſpici non decet: celat prudens medicus præſentes tanquam indignos, aliquando magiſterium artis, vt eius auctoritatem tueatur: cauet ne aſſiſtentes, ac neceſſarii ægrotantis perſpicere poſſint, quod agitur, quod ſæpe indignentur, & Chirurgo, quaſi carnifici, ſuccenſeant, ſi vel abſceſſum aperit, vel teſtem putrem abſcindit, vel, vt diſtentionem vitet, neruos tranſuerſos præcidit. Sed quædam etiam celare medicus debet ob laborantis pudorem, vt partes obſcænas, quas non modo mulier, vt ſupra indicauimus, ſed etiam honeſtus quiſque vir inuitiſſimus alteri oſtendit: & quamuis in procliui ſit miſſos facere curioſos, & ſollicitos, pudet hoc ſæpe ægrotantes, non minus quam illud: vtetur ergo tunc Medicus eo lumine, quo hæc celare poſſit; neque accipiet ſimpliciter quod illuſtriſſimum eſt, & non nocet. Reſtat lumen auerſum, cuius, diximus ex ſententia Hippocratis, [c] paruum eſſe vſum, & euidentem moderationem: vtimur ergo lumine auerſo
B tantum ad eas partes, quæ luce offenduntur veluti ad oculos: [d] quippe qui ex partibus noſtri corporis ſoli percipiunt lucem, & ſoli eadem offenduntur, vbi affecti ſint inflammatione, aut epiphora, nam lux & dolorem mouet, & materiam concitat: non ſic læduntur quum ſuffuſione, aut vngue laborant: palpebris autem minime noxium eſt lumen: ergo vbi curamus oculos inflammatione, vel epifora affectos, vtendum lumine auerſo: non tamen penitus, nam ſic minime perſpici poſſet quod agitur, periculoſeque res tractaretur. Sed qua moderatione auerti à lumine debeant, non difficile eſt inuenire, ſi quis ad duo conſilium dirigat: vnum vt oculi affecti minime lædantur, alterum vt perſpici poſſit quod tractatur: inflectemus autem conſilium modo ad hoc, modo ad illud, ſpectantes id quod maxime vrgebit; atque hæc de lumine.

[a] Hip. 1. de offic. textu 11. & Gal. in comm.
[b] Hip. loco citato.
[c] Hip. 1. de offic. textu 10.
[d] G. in com. illius text.

De diuiſione totius Chirurgiæ in operas. Cap. VIII.

QValia eſſe debeant quinque illa, quibus Chirurgia continetur, expoſuimus: quæ, cum communia ſint cuiuslibet Chirurgiæ, proximum eſt vt veniamus ad propria ſingularium, quas præſtat ante diuidendo inueſtigare. Chirurgia igitur, cum ſit opera manus, qua tanquam inſtrumento vtimur ad medendum, in ſingulares operas diſtribuitur: non in theoricen, & practicem, aut in contemplationem tractandorum, & rationem tractandi (vt nonnulli credunt) qui magis partiuntur Medicinam totam, quam hoc tertium Medicinæ inſtrumentum: ſed relictis iis, pergamus ad eos
C qui Chirurgiam ſeparant in operas, quos laudare par eſſet, ſi genus per contrarias differentias, in ſuas partes diuiderent: nam ſic ſingulas operas ſpeciatim venarentur: id quod minime conſequuntur, cum magis enumerent, quam diuidant. Auctor illius libri de inſtitutionibus Medicinæ, qui [e] Galeno aſcribitur, exiſtimat Chirurgiam totam in compoſitionem, & diuiſionem conſumi: vtrique autem ſuas operas ſupponit. Quæ partitio, quam imperfecta ſit demonſtrant recentiores, qui tertium membrum adiiciunt, eorum ſcilicet quæ in corpore noſtro ſunt, detractionem: quæ multiplicem manus operam deſiderat, quarum nulla vel ad compoſitionem, vel ad diuiſionem referri poſſe videtur: ſed neque ſic etiam tripartita diuiſio complectitur operas omnes: id quod euenit quoque diuiſioni Albucaſis, [f] qui in operis Chirurgiæ poſuit ſectionem, vſtionem, oſſium compoſitionem: quot autem operas relinquant diuiſionis propoſitæ, ex ea, quam proxime ſubiiciemus, colligi quam facile poterit. Hanc vt via cum ratione tradamus, neceſſe eſt depromere differentias vel à ſubiecta materia, vel à fine: ſunt autem ſubiecta materia partes noſtri corporis, ad quas operæ admouentur: finis vero ille eſt, ad quem diriguntur. differentiæ, quæ nec à ſubiecta materia, nec à fine ſumuntur, aduentitiæ ſunt, & non propriæ; quas ſi quis in partitione ſequatur, inſtar praui coqui, vt ſapienter tradidit Plato [g] in Phædro, magis franget, quam articulatim diuidat: differentiæ à ſubiecta materia ſæpe à Galeno [h] accipiuntur: veluti quum febres diſpertit in eas quæ in ſpiritibus, quæ in ſuccis putribus, quæ in partibus ſolidis verſantur: ſunt enim ſpiritus, ſucci, & ſolidæ partes ſubiecta materia, cuius differen-
D tiæ efficiunt diuerſa febrium genera. Idem Galenus, [i] quum in libris de medendi methodo, docet curationem ſolutionis continui, differentias ducit à ſubiecta materia: nam in tertio, quarto, & quinto libro ponit curationem ſolutæ vnitatis in carne, ac partibus mollibus: in ſexto autem illam adſcribit, quæ refertur ad partes duriores, vt oſſa, neruos, ligamenta. Galenum imitatur [k] Paulus Ægineta ſexto libro, vbi agit proprie de Chirurgia, quam in operas diuidit bipartito, ductis differentiis à duplici genere partium: cum aliæ molles ſint aliæ duræ: perſequitur autem ſpeciatim operas, quas poſtulant partes duræ, & quas molles. Hanc diuiſionem non poſſum non probare, quamquam mihi magis arridet, cui finis ſuppeditat differentias: nam in illa differentiæ, quæ ſumuntur à ſubiecta materia non ita contrariæ ſunt, vt non conſtituant operas, quæ fere ad vtrunque genus partium pertineant, veluti ſecare, adurere, componere, alligare, claudere, aperire: quibus pariter vtimur ad partes molles, atque ad duras: quod ſi diuidentes ducamus differentias à fine, ad quem operæ diriguntur, magis oppoſitæ erunt, paucaſque comperiemus, quæ ſpectent ad diuerſos fines: quas tamen vbi nanciſcamur, ad eum referemus, ad quem ſpectant maxima ex parte. Commode igitur Chirurgiam in ſingulas operas partiemur, ſi ducamus differentias à fine. Finis igitur, ad quem Medicus Chirurgiam dirigit, eſt vt vel inſeruiat, vel agat: hac diſtinctione vtitur Hippocrates [l] in opere de officina Medici,

[e] Gal. in introd. c. 18.
[f] Albuc in lib. de Chirurgia.
[g] Plato in Phædro.
[h] Gal. lib. 1. de differen. febr c...
[i] Gal in lib. de metho. medend.
[k] Paul. li. 6. c. 1.
[l] Hip. 2. lib. de officina tex. 4.

quum,

quum, non vniuerſam chirurgiam, ſed iuncturam ſolummodo, ſeu faſcias, diuidit: quas ait, vel ef- B
ficere,vel efficiendi ſocias eſſe: efficiunt quum vel adducunt quod ſeparatum eſt præter naturam,vel
diducunt quod coniunctum,vel humorem concitant, aut reprimunt: inſeruiunt autem,& efficien-
di ſociæ ſunt, quum ſuperdata medicamenta continent. Ergo vt hæc ſola opera vinciendi ſepara-
tur ab Hippocrate, in eam quæ agit, & eam quæ agenti inſeruit, ſic licet Chirurgiam totam ſeca-
re in eam, quæ inſeruit, & eam quæ agit: ex quibus tertia quædam conſtituitur vtriuſque parti-
ceps, partim inſeruiens, partim agens: cuilibet autem trium membrorum complures operæ ſubiici-
untur, quas nunc perſequemur omnes, vt à ſummis generibus orſi, ad imas ſpecies proficiſcamur,
nihil medium relinquentes. Chirurgia igitur quæ inſeruit (vt ab hac ordiamur) rurſus tripartita eſt,
cum & triplex eſſe poſſit eius finis: accommodatur enim vel ad cognoſcendum,vel ad cognoſcen-
dum & agendum ſimul,vel ad agendum dumtaxat. Rurſus illa qua vtimur ad cognoſcendum,aut in-
ſeruit antequam ad curandum adhibeamur, veluti ſectio cadauerum, quam Græci Anatomen di-
cunt;aut poſtquam adhibiti ſumus,tunc enim ſpecillo, aut digitis exploramus id malum, quod ſub a-
ſpectum minime cadit. Vt autem cognoſcamus,& agamus ſimul, neceſſe eſt tondere pilos;detergere
ſanguinem, vel ſaniem, dilatare,ac dilatatum ſeruare locum affectum. At multæ ſunt operæ, quæ in-
ſeruiunt ad agendum duntaxat, & non ad cognoſcendum: nam ſæpe vt medicamenta admoueamus,
neceſſaria eſt manus artificioſa:præterea figuramus,collocamus,fulcimus,curandas præbemus partes
affectas,à ſubiecto vitio cutem reſoluimus,calculum frangimus: vt item ſuccum noxium detrahamus, F
ſecamus venam,ſanguiſugas admouemus, ſcalpello exaſperamus,abſceſſum aperimus: quæ omnes o-
peræ non ad cognoſcendum, ſed ad efficiendum inſeruiunt. Alterum membrum primæ diuiſionis
continet operas illas,quæ agunt ſimul & inſeruiunt:quod faciunt vinculum,extenſio,frictio. Ad ter-
tium pertinent operæ agentes duntaxat:agunt autem quum vel corrigunt id quod vtile eſt, & relinqui
debet in corpore,vel curant quod inutile,atque alienum. Corrigitur quod vtile eſt,coniungendo,ſe-
parando,dirigendo, componendo, reſtituendo in ſuum locum,aſperum vel lene reddendo,aperien-
do,claudendo, reprimendo quod excedit, excitando quod depreſſum eſt,addendoque quod deeſt:
Ad id vero quod inutile eſt,& alienum, vtimur aut translatione,aut detractione: transfertur calculus
qui obſtruit ceruicem veſicæ: transfertur humor qui pupillam ſuffundit: detrahimus autem humo-
rem exprimendo,ſed duriora corpora euellendo, incidendo,adurendo.Hæ igitur ſunt operæ omnes
chirurgiæ; quas ſuppeditauit nobis partitio ſumpta à fine:reliquum eſt, vt quid vna quæque ſeorſum
poſtulet,percurramus,quod exequemur in ſequentibus Libris,nam in hoc primo abunde ſit, &
communia præcepta tradidiſſe cuiuslibet Chirurgiæ,& ſingulas eiuſdem ope-
ras inueniſſe, ita vt huic libro finem commode ſtatue-
rimus.

FINIS Primi Libri.

VIDI

A

VIDI VIDII DE CHIRVRGIA Liber Secundus:

QVI EST DE OPERIS INSERVIENTIBVS.

B

De Anatome. Cap. I.

OPERAS, in quas Chirurgiam diuiſimus, deſcribere nunc aggredimur, non membratim quemadmodum alii ſolent, ne idem ſæpius repetamus, ſed ſpeciatim & typo (vt inquit Ariſtoteles.) [a] Trademus igitur regulam quãdam de vnaquaque opera, ad quam dirigi conſilium poſſit, cum exercenda eſt in ſingulis partibus, quas ſiquando commemorabimus, id faciemus, vt euidentius ſit id, de quo agitur; conſtat enim quod obſcurum eſt exemplo patefieri. In perſequendis autem operis, eas primo collocabimus, quæ primæ vſu veniunt, ſicque deinceps alias: quamobrem primum locum occupabunt, quæ inſeruiunt; ſecundum, quæ inſeruiunt & agunt; tertium quæ agunt duntaxat. Perſcribemus igitur in hoc Secundo libro illas, quæ inſeruiunt, ſiue cognitioni, ſiue cognitioni & curationi, ſiue curationi tantum. Ordiemur ab iis, quæ ad cognoſcendum ſolummodo accommodantur, quibus vtimur partim priuſquam ad curandum adhibeamur, partim poſtquam adhibiti ſumus. Primũ ergo ſe ſe nobis offerunt illæ, quibus vtimur priuſquam ad ægrotantem adducamur: referuntur hæ omnes ad vnam Anatomen, ſic enim appellant græci inciſionem [b] internarum partium noſtri corporis: quamquam nonnulli eodem vocabulo abutuntur, quum externæ quoque ſecantur. Eſt autem vtilis ad ſingulas humani corporis partes deprehendendas; patefacit enim ſingularum ſanitatem ac morbos. C Eiuſmodi inciſio ſi eſſet cuiuſuis non caderet ſub artem, cadit autem; quia poſtulat peritum; imperiti magis eſt laceratio quam ſectio: ille vero eſt peritus ſecandi, qui tenet naturam partium ſingularum, quam conſecutus eſt incidendo, non ſecus quam citharam pulſando, citharædus facultatem pulſandi: quandoquidem ad facultates comparandas neceſſarius eſt vſus atque exercitatio, quæ ab innata facultate proficiſcitur: præcedit enim quamlibet operam facultas, vt docuit Ariſtoteles nono [c] libro de prima philoſophia, ſed operam imperfectam facultas ſimilis, quæ deinde perficitur aſſiduo vſu; ſicque perfecta præcedit operam perfectam. Iſtud ipſum euenit corporum ſectioni, quam nemo poteſt recte adminiſtrare niſi ante ſecando [d] eiuſmodi facultatem acquiſiuerit. Anatome igitur cum non fiat niſi à manu docta, atque artificioſa & ſpectet ad curandum, debet ad chirurgiam referri, quæ complectitur manus operas omnes, ad curandum ſiue proprie, ſiue alio interiecto medio pertinentes, & idcirco Anatomen, quæ nunc nobis deſcribenda eſſet: Verum quia non libri vnius particulam, ſed integrum volumen deſiderat, ſeorſum traditur à nobis, nunc ſatis fuit illam attigiſſe, quo loco res maxime poſtulabat: pergemus igitur ad reliquas operas ordine propoſito: & primo ad eam quæ inſeruit cognitioni poſtquam adducti ſumus ad ægrotantem.

[a] *Ariſt. li. 1. Ethicorum c. 3.*

[b] *Gal in introduct. c. 11.*

[c] *Ariſt. lib. 9. Diuinorum tex. 14.*

[d] *Gal. lib. 2. de Anato. aggr. c. 1.*

De opera manus inſeruiente ad cognoſcendum, quum Medicus ad curationem aggreditur. Cap. II.

D POſtquam igitur Medicus ad hominem ægrotantem acceſſit, antequam auxilium aliquod adhibeat, explorare debet quale, & quantum vitium ſit: quod vbi oculis non ſubiiciatur, poſtulat operam manus, vt deprehendi poſſit. Euenit hoc potiſſimum morbis, qui chirurgia curantur, cuiuſmodi ſunt abſceſſus, ſinus, fiſtulæ, vulnera, oſſium caries, aut fractura: præterea quæ numero præter naturam redundant, veluti oſſium teſtæ, tela, ſanguis concretus: ad quorum cognitionem vtimur vel manu tantum, vel ſimul etiam inſtrumento idoneo: vtimur manu tantum, quum digitos demittimus in abſceſſus iam apertos, in ſinus, in plagas, vt quam alte deſcendant, quam late pateant, quid ſubſit intelligamus: ſunt enim optimi iudices digiti exercitati, percipiuntque quod ad curationem percipi neceſſarium eſt, modo per amplitudinem foraminis demitti poſſint, & vitium non altius penetret, quam vt digiti ad ipſum valeant peruenire: quod ſi per anguſtiam non liceat eos demittere, aut altitudo vitii ipſorum longitudinem excedat, neceſſarium inſtrumentum eſt ſimul cum manu, quo inuenire poſſimus id quod requiritur; ſimul autem vtimur ratione præter ſenſum veluti etiam cum humidam vel ſiccam temperiem dignoſcimus tactu ſimul & mente ratiocinanntes, ita cum demittimus ſpecillum: vocatur hoc Specillum à latinis, [e] à ſpeculando, qnod eo ſpeculemur id, quod oculos fugit;

[e] *Celſus li. 5.*

fugit, vocatur & alio nomine radius, ſiue radiolus, vt in ſubiecta proxime illius pictura patet: teſtatur ſpecillum hoc nobis in oſſe quod ſpacium à carie occupetur: teſtatur dum terebra admouetur quatenus excidere os debeat: teſtatur & caluariam fractam eſſe, præſertim vbi vel perrupta vel inciſa fuerit: E
exploramus & per hoc, tam vulnera, quam fiſtulas: nam eo demiſſo, intelligimus an penetrent vulnera ad ventris, vel thoracis cauum: tentamus item fiſtulas, intelligimusque ſimplices ne, an multiplices ſint, rectæ ne, an tortuoſæ, quo tendant, qua parte fundum habeant: conquiritur etiam ſpecillo fragmentum oſſis, aut telum quod altius inſedit: quatenus enim ſpecillum inhæret, vel labitur, offendit dura, vel mollia, aſpera, vel lenia, magis vel minus penetrat; oſtendit quale & quantum ſit quod curari debet. Patet igitur manus operam neceſſariam eſſe, ad deprehendendos latenteis caſus, atque illos potiſſimum, qui eiuſdem manus auxilium poſtulant. Sed reuocari in dubium poteſt, cum non ad curandum, ſed ad cognoſcendum proxime referatur, num debeat ſub Chirurgia comprehendi, & inter eius operas numerari: nam ſi dixerimus ſubiici hanc Chirurgiæ, non ſecus quam Anatomen, quod ad manus operam pertineat, licet proxime non ad curationem, ſed ad cognitionem referatur, ſtatim [a] obiiciet quis, eadem ratione ad Chirurgiam referri debere tactum pulſus, tactum inflammationis ſuppurantis ad deprehendendum pus, tactum ſingularum partium noſtri corporis, ad percipiendum frigus & calorem: vtimur enim manu ad hæc dignoſcenda: ita vt eiuſmodi tactus Chirurgiæ operis annumerari poſſe videatur. Cui tamen [b] reſpondere poſſumus, non eſſe hæc inter ſe comparabilia: nam manus, ad cognoſcendum pulſum, pus, calorem, & frigus, nihil agit, nullam efficit operam, ſed tantum patitur: cum ſentire ſit pati, vt recte traditum eſt ab Ariſtotele; [c] pro manu etiam vti liceret quauis alia parte corporis, ad hæc percipienda: ſed ad cognoſcendum vitia ſuperius dicta, quæ ſenſum latent, manus ſiue ſola admoueatur, ſiue etiam cum ſpecillo per motum agit, neque quieſcit, vt quum admouetur ad ſentiendum, conquirit vitium quod ſubeſt, ita vt hoc non ſit amplius pati, ſed agere: nam & Galenus [d] quoque in actionibus proprie, non numerat ſenſus, ſed motus, ita vt eiuſmodi exploratio ſit opera manus, & ad Chirurgiam pertineat. Vt autem recte adminiſtretur, primum neceſſaria eſt manus idonea, atque exercitata, vt prompte, ac tuto tentet quod tentandum eſt: atque vbi non ſufficiat manus, vtendum ſpecillo, quod multiplex haberi debet, vt vbique illo vtamur, quod maxime idoneum ſit: differunt enim inter ſe forma, magnitudine, materia. Forma ſpecilli eadē eſt, quæ ſtyli plumbei, quo pictores lineamentum ducunt, ac notant; niſi quod non ita acutum eſt, ſed ab vno extremo leuiter capitulatum, ad paruuli nuclei [e] figuram, vt demitti tuto poſſit: nam ſi nimis acutum eſſet, mollioreis parteis perforaret; atque vbi os tentaret, in quoſdam ſinus naturales incidens fracturæ fruſtra faceret opinionem: quod ſi capitulum plenius haberet, fiſſa præteriret: leuiter igitur capitulatum eſſe debet ab vno extremo, vel etiam ab vtroque, qualia ſunt quæ [f] διπύρηνα Græce nuncupantur: vna igitur hæc figura eſſe ſpecilli debet: quod ſi altera à recentioribus, vel à veteribus etiam frequentetur, non aptatur ad explorandum ſimpliciter, ſed vel ad inſpergendum puluerem, aut excipiendum humorem, quo ſpectat ſpecillum ab vno extremo habēs cyathiſcum, quaſi paruulum cyathum, ſeu paruulum cochleare, quale etiam eſt, quo vtimur ad aures, oricularium appellatur, vel ad illinendum, detergendum, dilatandum; quemadmodum illud quod ab vno extremo latum eſt ita, vt ſpatham [g] repræſentet: aliud ſpecillum ab vna extremitate perforatum eſt, quaſi acus, vtitur hoc Hippocrates [h] ad traiiciendum linum, quo ani fiſtulam adſtringat. Hæc igitur non ſimpliciter ad explorandum valent, ſed ad alium quoque vſum: retinent tamen ſpecilli nomen, quod ab vno extremo ad explorandum admoueantur: ſed præſtat omnium imagines pictura repræſentare.

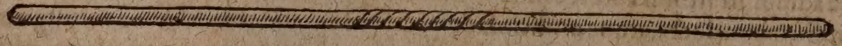
[a] Dubitat.
[b] Solutio.
[c] Ariſt. li. 2. de ani. tex. 118.
[d] Gal. 8. lib. de vſu p. c. 5.
[e] Gal. 3. catatop. c. 3.
[f] Gal. lib. 2. de ſemi. c. 3.
[g] Gal. lib. 2. de ſemi. c. 1.
[h] Hipp. lib. de fiſtulis.

F

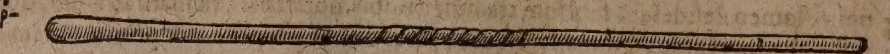
G

RADIOLVS.

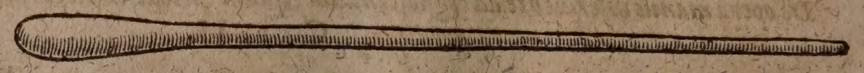
Specillum ſimpliciter.

Specillum διπύρηνον.

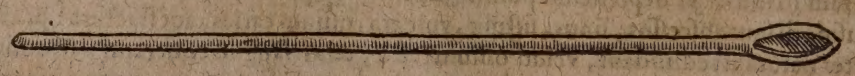

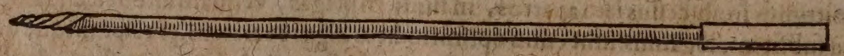
Specillum ſpathiforme.

H

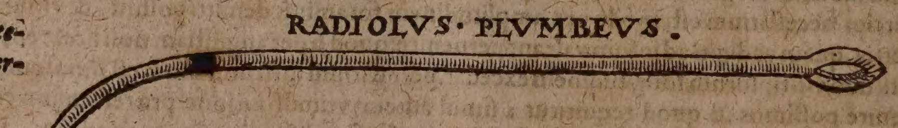
Specillū cochlear habens.

RADIOLVS PLVMBEVS.

Specillum ab altero extremo perforatum.

Magnitu-

A Magnitudo etiam diuerſa conuenit: nam longitudo ad altiora vitia, & latius patentia maior eſſe debet: non ſic ad ea quæ parum alte deſcendunt, neque late vagantur, quibus incommoda eſſet ſpecilli longitudo. At neque craſſitudo eadem aptatur; vbi admodum anguſta ſint foramina, ſpecilla craſſiora lacerant parteis, quas ſeruare inuiolatas oportet, ita vt tenuibus vtendum ſit: & interdum etiam ſeta ſuilla, qua Galenus [a] anguſtiores fiſtulas tentabat. At vbi ſinus latior fuerit, ſatius eſt vti ſpecillo pleniore, quod & minus pungit, quam tenue, & magis fidem facit vitii latentis. Poſtremo non eadem materia eſt omnium: conficiuntur enim ex metallis, ex cera, ex ſurculis ſtirpium, ex ſetis belluarum. Ad pleroſque caſus accommodantur, quæ fiunt ex metallo, vt ex ære, vel ex argento: quanquam argentea æneis leuiora ſint, & ægrotantium oculis minus ingrata: interdum tamen & plumbeis vti oportet, vt ad ſinus tortuoſos: facile enim flectuntur, & anfractus inueſtigant: vtitur etiam Hippocrates [b] ſtylo allii recentis ad fiſtulas ani: quem imitati vtemur ſurculo aliquo molli, vt aſparago: minus enim tactu lædit. Recentiores in canalem colis ceream candelam paruulam demittunt, vt inueniant ſi qua increuerit caruncula, quæ vrinæ exitum prohibeat: quod non modo deprehendunt, ſed intelligunt etiam multiplex ne ſit, an ſimplex, à dextra ne, an à ſiniſtra parte, verſus glandem, vel verſus ceruicem veſicæ: relinquit enim eiuſmodi germen veſtigium in cæra impreſſum. Seta ſuilla, [c] vt paulo ante diximus, adhibetur ad fiſtulas paruulas, quod penetrat, & minime lædit, vixque ex alia materia parari poteſt ſpecillum ita tenue, quod & durum ſit, & penetrare poſſit inuiolatis partibus quas attingit. Neceſſarium igitur eſt Medico multa habere, & varia ſpecilla, & vbique illud adhibere, quod ma-
B xime res poſtulat: ſic enim maxime fiet voti compos. Illud tamen obliuiſci non oportet, quod hæc opera periculoſe adhibetur [d] tertio, aut quarto die, quo plaga recrudeſcere ſolet, & inflammari: quamobrem tunc repudiat omnem Chirurgiam: nullo enim pacto irritanda eſt: ergo aut ante explorabimus, vbi in tempore adhibeamur: aut differemus dum inflammationis ſuſpicio pertranſierit. Hactenus de operis, quæ ad cognoſcendum dumtaxat inſeruiunt.

[a] Gal. 1. lib. catageni. c. 7.

[b] Hip. lib. de fiſtulis.

[c] Gal. lib. 1. cartageni. c. 7.

[d] Hip. 3. lib. de fracturis tex. 33.

De Remotione pilorum, innotatione per atramentum, deterſione, apertione, operis inſeruientibus ad cognoſcendum & curandum ſimul. Cap. III.

Sequuntur nunc illæ, quæ ad cognoſcendum ſimul, & curandum conducunt: veluti pilorum remotio, per atramentum notatio, deterſio, apertio: ſiquidem vt dignoſcere, & curare poſſimus vitium quod ſubeſt in parte quæ tegitur pilis, neceſſe eſt hos detrahere: pariter enim & cognitionem & curationem impediunt. Atramento autem locum notamus, partim vt eius vitium innoteſcat, partim vt ſanetur. Ad vtrumque vſum etiam detergimus, ſubmouemusque ſi quid alienum in affecto loco verſatur: poſtremo dilatamus id, quod ob anguſtiam nequit perſpici, aut curationem admittere. Diriguntur ergo operæ, nunc nobis propoſitæ, ad vtrunque conſilium cognoſcendi ſcilicet, & curandi: quas
C ſigillatim nunc perſequi decreuimus, oſtendentes quibus caſibus aptentur, & qua ratione debeant adhiberi. Ordiemur à remotione pilorum, qui primo nobis occurrunt. Hi igitur vbi frequenteis ſint, nec dignoſci, nec curari affectum permittunt: conſtat enim piloſas parteis non ſolum non præſeferre malum, quo tenentur, ſed nec perfuſionem, illitum, aut cataplaſma commode admittere: neceſſe eſt ergo pilos detrahamus, tondenteis, vel abradenteis; tondemus forfice ad cutem, abradimus nouacula: ad cognitionem nihil intereſt, vtrouis modo remoueantur: ſed ad curationem præſtat abradere, vt remedia facilius admittantur, & loco maior præbeatur perſpiratus. Reiici ſolet munus hoc ad Tonſores, non eſt tamen quod Medicum pudeat id exequi, ne curatio differatur, vbi præſto non ſit Tonſor.

Notamus atramento, vt ante dictum eſt, ob eundem duplicem vſum, cognitionis, & curationis: nam in vulneribus [e] capitis, vbi nudato oſſe non apparet fractura, quam adeſſe veriſimile eſt; inducit Hippocrates [f] ſuper os medicamentum aliquod nigrum dilutum, dein linteo tegit, atque alligat, poſtridie reſoluit, & purgata plaga, ſcalpro os radit: quod ſi integrum non fuerit, ſed fiſſum, vel colliſum, reliquum quod raſum erit album inuenietur: fiſſum vero, & colliſum, quum atramentum combiberit, in alio oſſe quod album erit nigrum conſpicietur: rima etiam quæ nigra apparet alte abraditur dum deliteſcat: vt autem atramento ad cognoſcendum, ita etiam vtuntur veteres interdum creta cimolia, qua totum locum illinunt, & ſiccari patiuntur: nam vbi maxime humor perſeuerauerit, ibi
D pus proximum eſſe intelligunt. Sed pertinet etiam huiuſmodi notatio ad curandum: vbi enim Scalpellus adhibendus eſt, aut candens ferramentum, veluti ad ſinus, ad abſceſſus, diligenter ante perſpicit Medicus, qua parte ad vnguem debeat admoueri. Eamque notat atramento: vt tuto deinde quod Chirurgia moliri debet, exequatur: neque ſecet, aut vrat alieno loco, ſed idoneo, vbi atramenti nota eſt: neque cogatur tunc ſcrutari locum, aut lente agere, vbi iam manum iniicit homini, qui ſollicitus, ſectionem, aut vſtionem quam timet, expectat.

[e] Hip. lib. de vulner. Capit.

[f] Hipp. ibid.

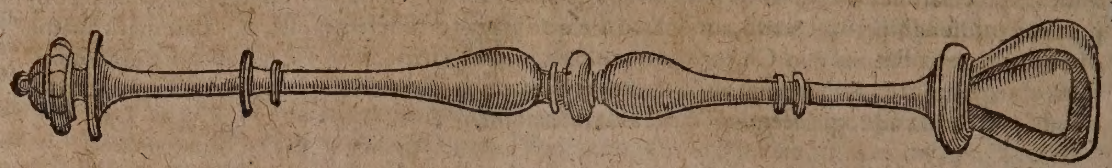
Detergimus etiam affectum locum, duplici nomine: tum vt nudetur, ſicque oſtendat quo modo occupetur: tum vt nullo interiecto [g] medio proxime à remediis attingatur. Complura autem ſunt, quæ in affectis partibus præter naturam verſantur, & in vulneribus potiſſimum, quemadmodum pus, ſanies, ſordes, pilus, quæ omnia detrahere oportet: detecta enim & pura pars in conſpectum venit ſic, vt Medicus non ſolum dignoſcere vitium poſſit, ſed idoneum præſidium adhibere: nam ſiue artis, ſiue naturæ beneficio ſequi ſanitas debet, non ſequetur niſi ante adimantur quæ præter naturam in ea detinentur. Ratio adimendi varia eſt: nam quædam ſola manu remouentur veluti pili, ac lineamenta, præſertim ſi plagam excedant; quædam præter manum deſiderant inſtrumenta, vt vulſellam, aut ſpecillum extremi latioris, quo concretus ſanguis reſoluitur, ac detrahitur. Sed vbi quod remouendum eſt fluit, ac liquet, maxime idonea eſt ſpongia, quam Hippocrates [h] deſiderat mollem,

[g] Gal. 4. methodi. c. 1.

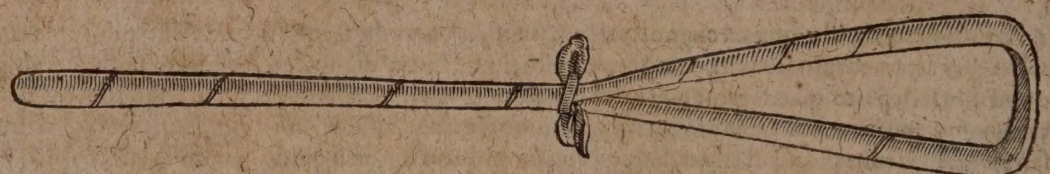
[h] Hipp. lib. Medic. & lib. de vlceribus à prin.

inciſam,denſam,ſiccam:ac mollem quidem vt lenius inſidat: inciſam vt plana fiat, & concinnius hæreat:denſam,& ſiccam vt magis abſorbeat ſuperantem humorem. At vbi plaga occalluit,& validius inhæret,quod detergendum eſt,detergitur panno aſpero alligato ad caput ſpecilli: neque enim dolet plaga,ſicuti vbi recens eſt:ad molliores locos neceſſe eſt vti molliori aliqua re ad detergendum,veluti E
a Hippoc. & Gal.3.aph. tex.24.
ſpongia qua deterguntur ἄφθαι [a], hoc eſt oris vlcera. Pro ſpongia vero licet vti lineamentis carptis,& penicillo, qui ex ipſis conficitur,hoc enim veteres vulnera abſtergebant; inquit enim Plautus, quaſi penicillus nouus exſugere ſolet quicquid humoris eſt: ſed clarius hoc teſtatur Terentius, apud quem Sanga Thraſoni penicillum affert, quo abſtergeret vulnera, quod ſine ſanguine id fieri non poſſet. Recentioreis goſſipio inuoluunt ſpecilli caput,quo commode plagas purgant. Sed quicquid adh beatur,mundum ſit, vt iubet Hippocrates [b] in libro qui Medicus inſcribitur: nam quod immundum eſt,
b Hip. in lib. Medicus.
non ſolum oculos intuentium offendit,ſed plagam quoque. At detergimus non modo plagas,ſinus, fiſtulas,abſceſſus,ſed alias quoque parteis minime vlceratas,veluti linguam febricitantium ſordidam, & quaſi limo obductam:ita vt pro cibi ſuauitate moleſtiam ſentiat incredibilem. Detergitur autem argentea lamina,tenui,atque anguſta,quæ ad dodrantis longitudinem recta fertur, deinde eatenus inflectitur,quatenus tranſuerſam linguam amplecti poſſit; ad hoc vti etiam licet parte aliqua arundinis eodem modo inciſa,ac figurata. Vtriuſque imaginem proxima pictura repræſentat.

Lamina argentea ad linguam detergendam. F

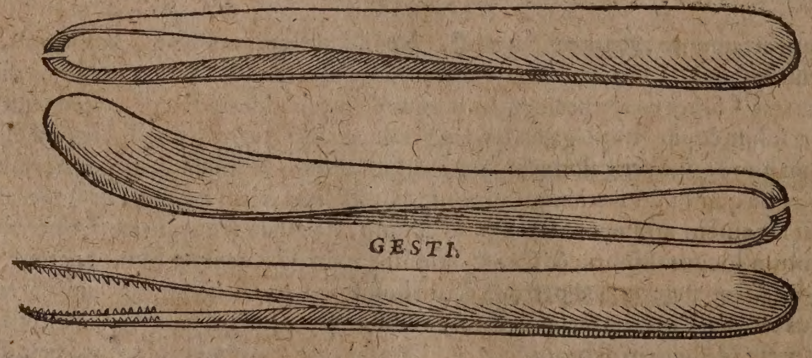

Arundinis pars inflexa.

DEterguntur etiam denteis ſcalpro, quem deſcribemus, quum ad exciſionem oſſis perueniemus: nunc autem non alienum eſt Vulſellam deſcribere,cuius ante mentionem fecimus. Hæc lamina eſt ex ære,argento,aut ferro duplicata ſic,vt ab vno extremo ſit ſinus vnus,ab altero capita duo: Cu- G
ius longitudo non excedit quatuor digitos:latitudo,ab eo extremo quo ſinus eſt,digiti latitudinem æquat,ab altero vbi ſunt duo capita anguſtior eſt; prehenditur autem à duobus capitibus,leuiter in interiorem partem inclinatis,quaſi à forfice quod euellendum eſt.

Vulſella ſimplex.

H

Quod ſi ab eo extremo vbi ſinus eſt,ad octo digitorum longitudinem procedat, ac ſpathæ modo depreſſa malleo fuerit;accommodatur non ſolum ad vellendum, ſed etiam ad medicamenta illinenda.

DIlatare etiam oportet affectum locum,tam cognoſcendi, quam curandi cauſa: vt in conſpectum veniat quicquid mali ſubeſt,& remedia admittat:dilatamus autem partes,quæ clauſæ ſunt, veluti vterum,non ſolum vt innoteſcat eius affectus,ſed etiam vt curetur,quemadmodum,quum educimus fœtum emortuum:dilatamus etiam os,& fauces aperimus demiſſa lingua,vt & perſpicere vitium liceat,& remedium adhibere: Dilatamus vulnera quæ altiora ſunt, & anguſta ob eundem duplicem vſum: dilatamus & illa,quæ in neruis anguſtiora ſunt,vt ſaniei exitus detur:dilatamus & plagam in abdomine,vt prolapſa inteſtina facilius recondantur: dilatamus [c] & vulnera capitis,vbi non appareat
c Hipp lib. de vulner. capitis & Celſus lib.8.c.2
fractura quam adeſſe ſuſpicamur, ſic enim malum apparet,& curari poteſt. Iam vero quod apertum eſt dilatatum ſeruamus, veluti vulnera tranſuerſa muſculorum,ne in ſuperficie agglutinentur; veluti etiam vulnera capitis quum adhibita ſectio eſt. Seruamus etiam dilatata foramina, quæ fecimus

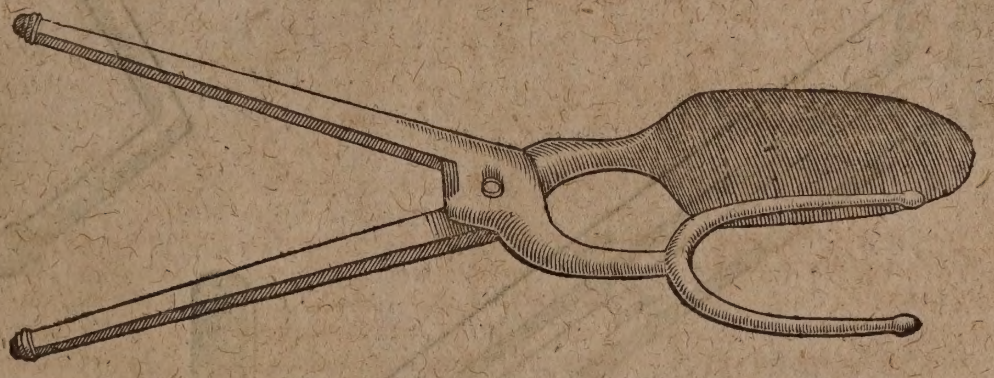
ad exi-

A ad exitum puris ex ſinu, abſceſſu, fiſtula: præterea ad exitum humoris quem à parte affecta ad ſanam auertere conamur, facta apertione candente ferramento, vel medicamentis adurentibus: inducta enim cruſta reſoluitur, & locum apertum relinquit, quem diutius ſic ſeruare oportet. Sed venio ad inſtrumenta, quibus vtimur vt dilatemus, vel dilatatum ſeruemus. Dilatamus igitur vulnera ſcalpello, de quo infra loquemur, qua de ſectione: dilatamus os, aut vterum inſtrumentis quæ à ſpeculando, ſpecula à recentioribus nuncupantur: hæc & à nobis deſcribuntur, & ab appicta imagine repræſentantur.

SPECVLVM ORIS.

OPus eſt interdum ore aperto, partim vt percipiantur, & curentur vitia ipſius, partim vt indatur cibus, & potio etiam inuitis, veluti furioſis, atque attonitis: ad quem vſum inuentum eſt inſtrumentum, quod oris ſpeculum appellant: Conſtat hoc ex duobus ferramentis veluti forceps, quæ media ad figuram, X, literæ fibula inter ſe nectuntur: vel ita ſtruuntur, vt ſine fibula alterum tranſeat per foramen alterius. Ab inferiori parte vni ferramento commode annectitur annulus oblongus, in altero cōplures dentes ſunt, in ſpeciem ſerræ; à ſuperiori vnum patulum eſt, in ſpeciem linguæ paulum inflexæ, alterum duos digitos ſupra commiſſuram inflectitur in inferiorem partem, dein duos proceſſus exi-
B git extrema parte latiores ad imaginem literæ Y. Quum vſus requirit, demittitur in os ea pars quæ in ſpeciem linguæ patula eſt, hac deorſum comprimitur lingua: duo vero proceſſus ſub mentum dantur, ab inferiori parte annulus cum dente illo coniungitur, qui magis idoneus videatur, eatenuſque adſtringit ſpeculum inferne, quatenus ſuperne volumus idem adſtrictum ſeruari.

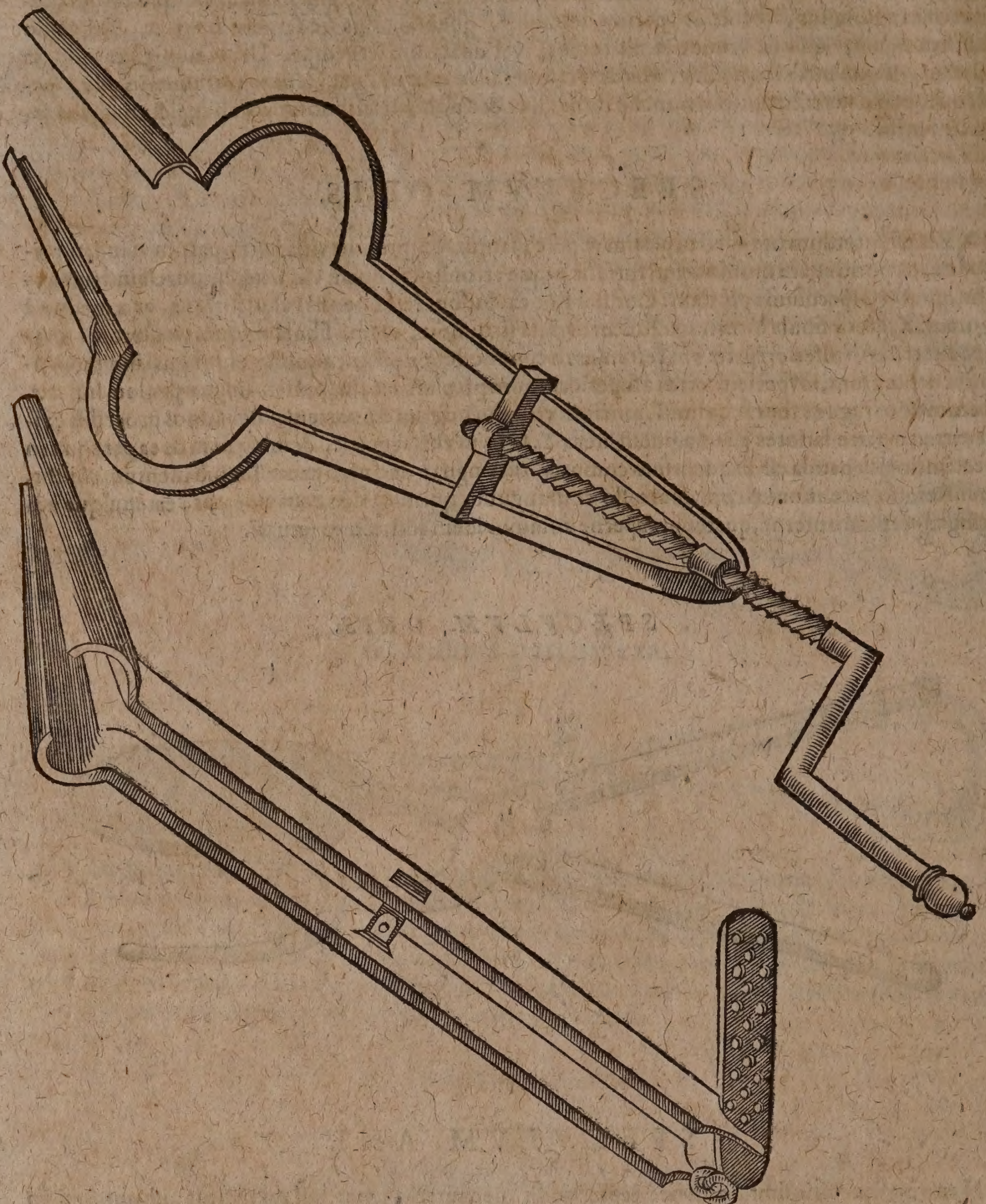
SPECVLVM ORIS.

C

SPECVLVM ANI.

IN ano quoque vitia ſunt, quæ nec deprehendi, nec curari queunt, niſi aperiantur: id quod etiam confert ad explorandum demiſſo digito, num calculus in veſica contineatur. Aperitur autem inſtrumento, quod ani ſpeculum nuncupatur: continetur hoc duobus ferramentis, quæ media nectuntur in figuram literæ H. inferne autem vbi ferramento annexus eſt anulus, in altero inſculpti ſunt dentes, veluti in ſpeculo oris: ſed ſuperne vtrunque ferramentum exigit proceſſum quinque digitos longum, ab externa parte conuexum, ab interna cauum canalis modo, vbi ambo proceſſus inter ſe iungantur conum efficiunt intus cauum: hic qua parte incipit, & plenior eſt, pollicis craſſitudinem non excedit, ſed qua parte finitur, & tenuis eſt, minimi digiti craſſitudinem æquat. Inunctus hic oleo demit-
D titur in anum, dein ferramenta ab inferiori parte paulatim inter ſe iunguntur, iunctaque ſeruantur, quum denti annulus inſeritur: quo fit vt conus, qui in anum demiſſus eſt, apertus, anum aperiat, & apertum ſeruet.

SPECVLVM ANI. E

F

G

SPECVLVM VTERI.

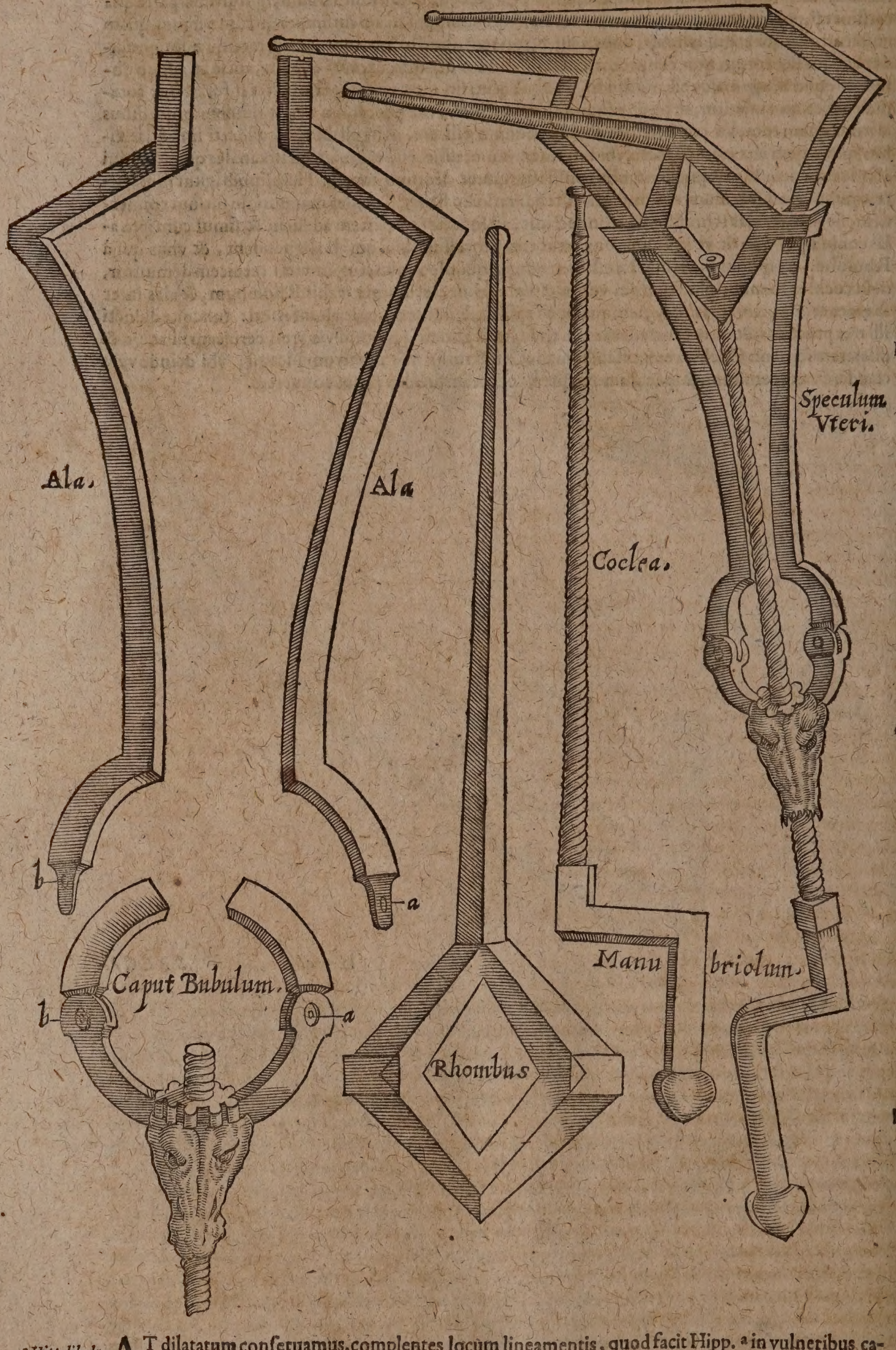
VT aperiatur vteri ceruix, quum vel eius vitia perſpicienda & curanda ſunt, vel fœtus ſeu viuens, ſeu mortuus cum ſecundis extrahendus eſt; inuentum eſt à recentioribus inſtrumentum ſummi artificii, quod Speculum vteri nominarunt. Cuius ſtructuram difficile eſt verbis exprimere: exprimemus tamen vt poterimus: facilius autem intelligetur, ſi ſingulæ partes cum rebus naturalibus, quæ ſunt eædem apud omnes, & proprie cum animalibus, vel ipſorum partibus comparentur. Conſtat igitur ex quinque partibus, ex Cochlea, Capite bubulo, Binis alis, & Rhombo. Cochlea ferramentum H
eſt teres, minimi digiti craſſitudinem æquans, quod ab inferiori parte manubriolum habet inflexum, vt circumagi poſſit: vltra manubriolum fertur rectum decem digitos, ſtriatum in ſpeciem Cochleæ, vnde nomen inuenit, perinde ac caput bubulum à ſimilitudine quam refert: nam hæc ſecunda pars ſpeculi repræſentat caput Bouis, cornibus lunata figura ſurſum ſpectantibus, longitudo eius non excedit quatuor digitos: totum autem perforatum eſt, capreolosque habet cochleæ reſpondentes, demittitur enim cochlea per os, & tranſit ad ſummum caput, vbi facile conuerti poteſt: vtrunque autem cornu ſumma parte ad vnguis magnitudinem excauatum eſt, ſic vt admittat extremam alam, quæ in vnguis ſpeciem finitur, & in eo ſinu fibula diſtinetur, laxe tamen, ſic vt in exteriorem, vel interiorem partem nullo negocio dimoueatur: quo fit vt binæ alæ, quę cum binis cornibus committuntur, poſſint ad ſe mutuo accedere, & plurimum inter ſe recedere. Sunt duæ alæ ferramenta quadrangula, craſſæ minimum digitum, longæ digitos decem, ab ima parte qua in vnguis ſpeciem cum ſummis cornibus committuntur, tendunt in interiorem partem inflexæ, ſic, vt vnà cum cornibus circulum efficiant, non tamen integrum, neque enim ſe contingunt, ſed cochlea media illis interiecta eſt: deinceps ſurſum feruntur paulò minus quam recte, ac rurſus incuruantur, ita, vt duarum alarum ſe mutuo ſpe-

ctantium

A ctantium imaginem præſeferant: ſumma parte proceſſum habent quaſi roſtrum ſeptem digitos longum, ab interiori parte triquetrum, ab exteriori teres: ambo autem proceſſus vbi ſimul iunguntur cum tertio, quem habet Rhombus quinta pars ſpeculi, conficiunt conum, qui ab ima parte qua craſſior eſt, pollicis craſſitudinem non excedit. At Rhombus ferramentum, ita dictum à figura quam imitatur, quatuor angulos habet, duos, acutos, totidem obtuſos: quatuor item latera, quæ longitudinem trium digitorum non exuperent, craſſa minimum digitum, excepta ea parte, vbi ſunt anguli obtuſi, ibi enim longe maior eſt craſſitudo. Anguli acuti ſiti ſunt, vnus ſuperior, alter inferior: hic foramen habet, quo inſeritur, ac finitur ſumma pars cochleæ, ille proceſſum exigit ſimilem proceſſibus alarum, quem cum illis coniunctum diximus conum efficere. Anguli obtuſi collocati ſunt à lateribus, ſunt autem ab exteriori parte, vbi ferramentum craſſius eſt, excauati, quaſi canales quadrati, qui alas laxe excipiant, per quas Rhombus poſſit ſurſum, & deorſum impelli. Huiuſmodi igitur ſunt partes, quibus vteri ſpeculum continetur. Vtendi ratio ſic habet: Cochlea manubriolo ſurſum conuertitur, ſicque per alas Rhombum, cui innectitur, ad ſuperiorem partem adducit, & ſimul cum ipſo alas coniungit, quo fit vt in vnum iungantur tres proceſſus, bini qui ab alis pendent, & vnus qui à Rhombo. Ex quibus ſimul iunctis efficitur conus, qui oleo inunctus, in vteri ceruicem demittitur, dein cochlea manubriolo deorſum verſus circumagitur, ſecumque trahit Rhombum, & alas inter ſe eatenus à ſuperiori parte diducit, quatenus eaſdem ſimul coniungit ab inferiori: tuncque diducti
B illi tres proceſſus, & inter ſe recedentes, in trianguli figuram quantum vis vteri ceruicem dilatant, & dilatatam ſeruant: Cochlea enim ſtabilis manet, niſi rurſus manu circumducatur; vbi deinde velis claudere vteri ceruicem, & ſpeculum recipere, cochleam ſurſum verſus conuertes.

SPECVLVM VTERI.

E

F

G

H

[a] *Hipp. lib. de vulneribus Capitis.*

[b] *Gal. in introduct. c. 18*

AT dilatatum conſeruamus, complentes locum lineamentis, quod facit Hipp. [a] in vulneribus capitis: adhibita enim ſectione, implet lineamentis locum vniuerſum: commode autem demittitur in ſinus ſpongia intorta, atque alligata ſic, vt filum extra ſinum pendeat: nam non ſolum dilatatũ ſeruat, ſed magis dilatat: id quod facit etiam medulla ex ramis ſambuci, vel ex ſurculo milii indici: combibens enim humorem loci, intumeſcit, ac dilatat: filum vero alligatur vt facile extrahi poſſit ex ſinu. Vbi locus aliquis aperitur, vt ſeruetur apertus adhibetur canalis ex plumbo, quo Gal. [b] vtitur ad glandẽ

in illis

A in illis quos hypoſpadiæos appellant. Vt detur exitus ſaniei ex abſceſſu, demittitur fiſtula, quam recentiores cannulatam tentam appellant: vocant enim cannulatam, quod cannæ hoc eſt harundinis modo caua ſit: vocant tentam pennicillum quod collyrii modo ab vna parte tenue, ab altera plenum eſt quibus vti ſolent ad complendos ſinus: fit autem eiuſmodi fiſtula ex auro, ex argento, ex plumbo, ex membrana, ex foliis, vt braſſicę, vel hederæ, ex radice dictamni detracta matrice, ex cucurbita in tenues quaſi laminas diuiſa, atque exiccata: ſic enim facile inflectitur: eiuſmodi fiſtulæ præterquam quod peruiæ ſunt ab vtroque extremo perforatæ, multis aliis foraminibus diſtinguuntur, vnde humorem excipiunt, quem aſſidue reddere poſſint, qui retentus læderet, & rodendo ſinuaret: locum vero, quem ad auertendum aperuimus, ſeruamus apertum cicere, aut lupino demiſſo: intumeſcens enim claudi non permittit: laqueo etiam ex filis ſericis ſeruamus apertum foramẽ peruium in ceruice, vbi candente ferramento caro traiicitur, vt quod ad priorem partem fluit, ad poſteriorem auertatur. Sed ſatis de operibus ad cognoſcendum & curandum requiſitis.

De opera manus inſeruiente medicamentis admouendis. Cap. IV.

INſeruiunt aliæ nobis ad agendum duntaxat, veluti quum damus medicamenta, quum corpus exinanimus, quum Chirurgia vitium aliquod ſubmouemus: quas nunc tempus eſt ſigillatim exponere. Veniat igitur in medium primo illa, per quam adhibemus medicamenta: deſiderant hæc
B ſæpenumero operam, non cuiuslibet, quia non caderet ſub artem, ſed Medici: nam miniſtrare potiones, aut inungere nouit quiuis vnus è populo: non ſic ſuffumigare, vaporibus fouere, iniicere liquorem, perfundere, imponere medicamenta emmota, picare, vrentia imponere, puluerem inſpergere, aut intro compellere: quorum omnium admotio eſt artificis, ad quem pertinere videntur quæcunque vulgarem latent. Admouentur igitur omnia hæc opera manus ſiue Medici, ſiue miniſtri à Medico edocti: vbicunque enim opera [a] vel laborioſa eſt, vel fœda aut diuturnum tempus requirit, aut alioquin Medicum non decet, reiicitur ad miniſtros peritos: exempli gratia quum perfundi caput debet canali aquæ calidæ ſponte naſcentis, vel alterius in qua ſtirpes & metallica bullierint: imponitur hæc [b] opera miniſtro, cum nimis laborioſum ſit eandem aquam ex inferiori vaſe, vbi recipitur, regerere ad ſuperius, vnde exit: præterea quum vulnera perfundenda vino ſunt, aut loca neruoſa oleo, mandatur opera miniſtro exercitato, quod nimis longum tempus deſideret: eidem [c] imponitur illa, quæ per clyſterem demittit liquorem aliquem in aluum, tanquam fœda ac Medico indigna; & quæ plurimum apud vulgus de dignitate Medici detraheret: ſed quum ſuffumigare vterum expedit, non decet Medicum eiuſmodi munus; idcirco imponitur obſtetrici, quæ ex Medici præſcripto ipſum exequatur. Sed ſiue à Medico, ſiue à miniſtro adhibeantur hæc præſidia, poſtulant manum peritam, atque exercitatam: opera autem quæ illis inſeruit, ad Chirurgiam refertur: id, quod non difficile eſt auctoritate vete-
C rum comprobare: nam Galenus [d] in libro ad Thraſybulum, vbi diſputat num ad Gymnaſticam artem, vel ad medicinalem pertineat conſeruatio ſanitatis: commemorat inter operas Chirurgiæ, illinire oculos: Hippocrates [e] item in officina Medici vbi ſolam Chirurgiam perſcribit, tractat de membris extenuatis, aqua calida perfundendis: vt qui iudicet eiuſmodi operam eſſe Chirurgiæ. Sed iam tempus eſt manus magiſterium exponere, quod à propoſitis medicamentis requiritur. Ergo vbi admouemus ſuffimenta vt capiti, pectori, vtero, aut alteri parti ſuccurramus, gummi, aromata, ſemina incenduntur, coniecta in ollam vbi prunæ ſint: tegitur olla operculo vndique agglutinato, ſiue farina ſubacta, ſiue luto: habet autem medium operculum foramen, cui aptatur fiſtula plumbea, per quam exire fumus poſſit: licet & pro fiſtula ſcriptorium calamum aptare; demittitur extremum fiſtulæ in eam partem, quæ ſuffumiganda eſt, veluti in nares; habenturque diuerſæ fiſtulæ ad diuerſas parteis accommodatæ; quæ autem inditur in os vt fumum ferat ad guttur, aſperam arteriam, & pulmonem, ne calore linguam offendat, traiicitur per teſtam oui peruio foramine, ab vtroque extremo pertuſam, ſicque per oui teſtam demiſſa in os linguam non attingit; at vbi ſuffumigare vterum oporteat, collocatur mulier ſuper ſellam parturientium, quæ à priori parte excauata eſt, vbi demittitur olla cum fiſtula ſic, vt hæc indatur in ceruicem vteri; conuenit autem fiſtula longior vt magis olla reducatur à locis muliebribus, ſicque calore lædere non poſſit. Quod ſi vapore fouere totum corpus oporteat, includitur vndique veſte, collocaturque ſedens iuxta peluim, vbi ſit idoneus humor, in quem coniiciun-
D tur Silices candentes. Vbi autem volumus eiuſmodi vaporem ad fauces, ſiue pulmonem peruenire, iubemus homini vt hiante ore ipſum excipiat. Si ad nares penetrare vapor debeat coniicitur humor ferueſactus in vas oris anguſti, admoueturque ad nares; quæcunque autem pars ſiue ob tumorem, ſiue ob alium affectum vapore fouenda eſt, veſtem vndique circundare oportet, ne is vapor dilabatur. Vt autem ad internos ſinus, ad vterum, ad inteſtina, ad aureis, ad fiſtulas liquorem demus, vel clyſtere vtimur, vel, quemadmodum Hippocrates, [f] veſica, quæ pinnam habeat alligatam; ſic enim intro commode humor compellitur. At nec mediocre artificium poſtulat perfuſio partium externarum; qua ratione perfundatur caput canali aquæ ſuper futuram cadentis, abunde tradidimus [g] in opere de medicamentis, quum ageremus de vſu aquarum calidarum ſponte naſcentium. At vbi pars aliqua vino, aut oleo perfundenda eſt, vt idem rurſus adhiberi poſſit, homo iacet in loco calidiore nudus, ſuper lectulo, ſubiecta pelle, quæ ita à pedibus figuretur, vt quaſi canalis humorem fundat in ſubiectam peluim, vnde rurſus regeratur ad locum affectum; ſic enim Galenus [h] vino perfundit gladiatorum vulnera; ſic etiam calido oleo ſe [i] perfundendum curauit, quum in palæſtra diducto lato ſcapularum oſſe à iugulo neruorum diſtentionem timeret; oleum enim quod in peluim fundebatur, referri iubebat in ollam ad ignem, vnde exciperetur ad perfundendum affectum locum. Perfunduntur ab Hippocrate [k] aqua calida parteis, quæ longa quiete effectæ ſunt graciles, quod artificium conſiſtit in moderatione caloris ac temporis; ſiquidem calidiori aqua, & diuturniori mora abſumi-

[a] Gal. 5. 6. epi. com. 1.
[b] Gal. 5. 6. epi. com. 1.
[c] Gal. 5. 6. epi. com. 1.
[d] Gal. lib. de tu. val. ad Thraſ. c. 23.
[e] Hipp. 3. de offic. text. 15. 16. 17.
[f] Hipp. lib. de vlce. & Gal. 2. ad Glauc. c. 18. & 5. meth. c. 8.
[g] Vidus lib. 4. medicam. c. 10.
[h] Gal. lib. 3. de fractur. com. 21.
[i] Gal. 1. de Arti. com. 62.
[k] Hipp. li. 3. de officina tex. 15. 16. 17. & Gal. 4. method. c. 2.

abſumitur quicquid alimenti ad extenuatas parteis euocatur : at ſi aqua parum calida eſſet, & mora E
breuis, nihil aut certe parum proficeret. Verum graciles parteis non ſolum perfundimus, ſed et-
iam picamus, [a] picem liquefactam admouentes, & mox eandem vellentes, vel ferulis eadem illi-
tis, verberantes: admouemus & linteum picatum ad alopeciam, vt euellamus capillos, qui corrumpun-
tur: quæ omnia moderationem poſcunt, neque debent à quolibet adhiberi, ſed tantum à perito.
Iam vero medicamenta, quæ linamentis excipiuntur, concinne dari ad vulnera debent, non inculca-
ri vt nec onerent, nec decidant, ſed poſſint citra moleſtiam diutius retineri, id quod non nouit, ni-
ſi qui manum habet in ea opera exercitatam. Demittitur ab Hippocrate [b] in fiſtulam linteum biſſi-
num intortum, in ſpeciem collyrii, quod ante tingit in ſucco tythimalli, & reſpergit flore æris, alligat-
que filo, quod per foramen ſpecilli traiicit, demittitque ante ſpecillum quod ſecum ducit filum, & vna
linteum: quæ opera non eſt cuiuslibet, ſed tantum periti; Sicut & medicamenti adurentis admotio, po-
ſtulat enim hæc vt defendamus alias parteis, ſolamque attingamus illam, quam expedit adurere:
quamobrem coniicitur eiuſmodi medicamentum in bullam dimidiatam, quæ non amplius pateat,
quam locus adurendus, ſuper quem imponitur, continetur que ibi circumdata aluta illita emplaſtro a-
liquo quod inhæreſcat. Id vt commodius fiat excauatur aluta media, eatenus vt bullam excipiat, ſicque
ſuper data alligatur. Inſpergitur puluis leniter à medico ſpecillo, cyathiſco, ſeu paruulo cochleari: in-
ſpiratur vero per fiſtulam ad parteis internas: id quod non nouit niſi medicus, vel miniſter à Medico in-
ſtitutus. Hæ fere ſunt manus operæ, quas medicamentorum admotio deſiderat.

a Gal. li. 14. meth. c. 16. & libr 6. de tu. val. c. 8.

b Hip. lib. de fiſtulis.

F

De opera manus inſeruiente ad educendum. Cap. V.

PEtitur ſimiliter auxilium à manu, non vt effectrice, ſed vt efficiendi ſocia, quum aliquid è corpore
noſtro educendum eſt frangendo, ſecando, aut admouendo ſanguiſugas, quorum nihil extrahit,
ſed efficit, vt quod extrahendum eſt, vel per ſe effluat, vel prompte extrahatur: nam, vt à frangendo or-
diamur, frangimus calculum in cole, vel in ceruice veſicæ, quemadmodum trademus quum ad calcu-
lum euellendum tranſibimus, frangimus ganglia, ſtrumas cum manibus, & ligno verberantes vt diſſi-
pentur: frangimus fœtum in vtero emortuum vt educatur. Adhibetur autem ſectio tum vt exhauria-
tur pus, aqua, & quicquid in tuberculis continetur: virus quod morſu corporibus noſtris inferitur,
vitrum, & quoduis aliud eiuſdem generis, tum vt mittatur ſanguis. Sed vt à puris detractione ordia-
mur, cum hoc in abſceſſu, in ſinu, in fiſtula, in magno aliquo receptaculo, vel ſub anguſta plaga, ſic-
que in variis caſibus contineatur; variam quoque ſectionis operam amat. Fac primum contineri in
abſceſſu quod inflammatio ſuppurauerit: poſtulat hoc Chirurgiam, vbi nec diſcuti medicamentis po-
teſt, nec rodendo alioquin exitum inuenire: aperto enim abſceſſu effluere commode poteſt, cum
non habeat quod impediat: tunc autem aperiri debet, vbi materia quę ſubeſt tota in pus fuerit conuer-
ſa: nam, vt monuit Galenus [c] ſecundo libro de officina medici, pus quod iam confectum eſt ſi retinea-
tur calore ſuo confert ad maturandum quod ſemicrudum adhuc eſt, quod ſi ante aperiatur calor
exhalat, ita vt minorem habeat vim, quam vbi erat concluſus, quod vel fractura ipſa patefacit; nam G
integra cute calore minime exhalante callo glutinantur fragmenta, quæ penitus abſceſſerunt: quod
non euenit, vbi fracturæ vulnus acceſſerit. Ergo, ſi abſceſſus aperiatur quum nondum maturuerit,
quod ſemicrudum eſt, diuturnum tempus requirit antequam ſuppuret. Expectanda igitur perfecta
ſuppuratio eſt: non tamen perpetuo, nam Hippocrates [d] initio libri de fiſtulis iubet, vt tubercula quæ
prope anum ſunt, cito ſecentur, quamuis adhuc cruda ſint, vt qui timet, ne is locus putreſcat, ac ſinue-
tur, & fiſtulas contrahat. Quamobrem Galeni præceptum de aperiendo abſceſſu iam maturo acci-
piendum eſt, vbi locus non periclitetur putredine; aut eroſione: nam hæc quoque cauenda eſt, præſer-
tim in partibus præſtantioribus: quo nomine Arabes [e] medici præcipiunt, ne expectetur perfecta
maturitas, quum illi incidendi ſunt abſceſſus, qui articulos occupant. Iam vero quum inſtat tempus
ſecandi, intueri oportet, qua parte, qualis & quanta, & quo tandem inſtrumento fieri plaga debeat.
Vt igitur iuuemus, & non noceamus, iuxta Hippocratis [f] præceptum, ea parte ſecare abſceſſum
conuenit, qua vtrunque ſeruetur. Exitum habebit pus, vbi decliuiori loco abſceſſus diuidatur, mo-
do pars arte ſic figuretur, vt poſtquam ſecta eſt, diu perſeuerare in eodem habitu poſſit: ne ſi mute-
tur, intercludatur iter puri. Cauebimus ne lædamus quum tenuiorem locum eligemus, & parteis
præcipuas vitabimus: tenuior pars leuiorem ſectionem poſtulat, & minorem dolorem percipit. Qua H
parte igitur abſceſſus magis prominet, mollior eſt, magis extenuata cutis eſt, ita vt parum ſit quod ſe-
candum eſt.

c Gal. lib 2. de officina. com. 30.

d Hip. lib. de fiſtul. à princip.

e Auic. li. 4. fen. 3. tract. 1. c. 27.

f Hip. 2. 1. epid. 50.

Sed vitare conuenit venas, & arterias inſigneis, ac neruos & chordas, quibus violatis periculum
eſt, ne vel partis functio intereat, vel vita cum ſanguine effundatur. In quem errorem non incidit,
niſi qui in anatome non eſt exercitatus, qui per hanc nouit, quæ partes vbique ſubſint: quum veniet
ad aperiendum abſceſſum, non ſolum eliget decliuiorem locum, ac molliorem, & extenuatum à ſub-
iecto pure; ſed cauebit ne chordas, neruos, venas, & arterias, aut omnino præſtantioreis parteis attin-
gat. Intelliget etiam fibrarum ductum, in quorum longitudinem ducet ſcalpellum, ne ſi tranſuerſe
ſecentur, pars & actionem amittat, & cicatricem fœdam; ac turpem recipiat multo poſt tempore.
Sequuntur fibræ ferè longitudinem corporis, inter coſtas vero coſtarum longitudinem: ſequuntur
& rugarum ductum, præterquam in fronte, vbi licet rugæ tranſuerſæ ſint, fibræ tamen à ſuperiori de-
orſum tendunt, quæ tranſuerſæ incidentur, vbi iuxta rugarum ductum tranſuerſa plaga fiat, deor-
ſumque vertetur ſupercilium. In inguine, & ala attenditur flexus, qui, cum tranſuerſus ſit, deſiderat
etiam plagam tranſuerſam, quæ ſic facilius agglutinatur, quod ſe contingant, & coaleſcant oræ, quū
membrum inflectitur. In capite conſiderat Antillus [g] originem pilorum, quam in ſecando ſequi-
tur, ne ſi tranſuerſa plaga ducatur, à capillis claudatur, atque occupetur. Figura ſectionis plerunque
recta

g Orib. li. de ſcarific. c. 18.

A recta conuenit, quamquam in magnis ſinibus fit lunata cornibus ſurſum ſpectantibus, vt ab inferiori [a] ſinu effundi pus poſſit, & plaga diutius maneat aperta: quam ſectionis figuram deſiderat non ſolum magnitudo abſceſſus, ſed aliquando etiam fibrarum ductus, vt prope anum, prope vmbilicum, ad mammas, in quibus partibus fibræ in orbem feruntur, quæ, ſi recta plaga fiat, tranſuerſæ incidentur, ſi in orbem, ſecabuntur in longitudinem. Sequitur quantitas, cuius hæc ratio eſt, vt quam minimæ, & quam pauciſſimæ plagæ ſint, cum eo tamen, vt neceſſitati ſuccurramus, maiores abſceſſus latius, & interdum etiam duabus aut pluribus lineis incidere oportet. Sed præter magnitudinem, reſpiciemus ad habitum quoque & ad ſitum puris: quæ craſſa eſt, ampliorem plagam deſiderat, quæ tenuis per exiguam abunde educitur, quæ magis in ſuperficie eſt, non deſiderat ſcalpellum alte demiſſum, ſicuti quæ à cute plurimum recedit. Eſt interdum, vt in abſceſſu putreſcat aliqua pars cutis, quam non ſimpliciter diuidere neceſſe eſt, ſed totam excidere: ſecatur igitur vel duabus lineis ita vt media habenula eiiciatur, vel ad ſimilitudinem myrtei folii, ſicque exciditur quod computruit, ea animaduerſione, ne, pluſquam res poſtulat, excidatur. Inſtrumenta reſtant, quibus abſceſſus aperitur, hæc vel adurunt, vel incidunt: adurunt autem medicamenta, quæ ſuo loco tradita ſunt, qua [b] de medicamentorum facultatibus; & candentia ferramenta, quæ in ſequentibus perſequemur. At ſecandum vero vtimur nouacula, ſcalpello falcato, ſcalpello recto, ſiue ab vna parte, ſiue vtrinque aciem habente, forfice: quæ inſtrumenta deſcribemus, vbi tractabimus de ſectione illa, quæ non inſeruit efficienti, ſed ipſamet efficit. At non ſolum educitur pus opera manus ex abſceſſu, ſed et-
B iam ex vulnere ſurſum ſpectante: nam vbi vulneris os deorſum ſpectet, pus habet exitum paratum, vbi ſurſum, ſi vinculo & membri habitu idoneo exprimi non poſſit, aperiri locus debet. Id quod fit vel ſecando ſinum totum, demiſſo enim ſpecillo, ſupra id cutis inciditur, vel imam tantum partem: nam vbi ſpecillum demiſſum eſt, ad vltimum eius caput tantum cutis inciditur, vt nouo foramine pus deſtillet. Vbi oculus [c] gylope fiſtula vexetur, deſtillatio puris aſſidue moleſta eſt: quamobrem datur illi exitus perforato proximo oſſe naſi, vt pus per nares effluat. Includitur interdum pus ob plagæ anguſtiam, quemadmodum puncto neruo, aut chorda, cuius retentio ſolet dolorem, inflammationem, & tandem neruorum diſtentionem afferre: euitantur hæc ſi ſcalpello plaga amplificetur, vnde exeat pus, nullum enim amplius periculum ſubeſt.

[a] Gale. 2. ad Glau. c. 8.
[b] Vid. lib. 1. de medi. c. 6.
[c] Gal. li. Introd. c. 18.

Aliquando etiam retinetur pus inter thoracem, & pulmonem, neque poteſt ob virium imbecillitatem extuſſiri: vt ergo exitus detur, aperire thoracem [d] oportet ſcalpello: ducitur enim tranſuerſa linea inter quintam, & ſextam coſtam, diuiditurque non ſolum cutis, & caro, ſed etiam membrana, ſicque expurgatur pus.

[d] Gal. in introd. c. 18.

Eadem apertionis opera neceſſaria eſt, ad educendam aquam in hydatide, hoc eſt in parua veſica: in hydrocephalo, hoc eſt vbi in capite huiuſmodi humor includatur: in hydrope, hoc eſt vbi aqua verſetur ſub abdomine; in hydrocele, hoc eſt vbi iuxta teſtes aqua detineatur. Datur igitur exitus perforato loco: ſectio, quod ad materiæ exitum ſpectat, nempe aquæ, quæ tenuis eſt, vel minima ſufficit: præſertim vbi materia pauca ſit, & in ſummo. Quamobrem hydatidas, quæ paruæ ſunt, & iuxta cutem, ab-
C unde eſt acu perforare. At vbi copioſa aqua fuerit, vel altius inſederit, ampliorem, atque altiorem plagam poſtulat. Hydrocephalum, [e] hoc eſt hominem habentem aquam in capite, ſecamus, ſi humor contineatur inter membranam & cutem quæ tegit caluariam, ſimplici linea; præſertim vbi tumor exiguus fuerit; nam ſi magnus, duplici, ad figuram literæ, X, vel triplici, ad figuram literæ, H, maxime ſi humor inter membranam, & ſublectum os caluariæ contineatur. Nam [f] vbi ſubſit oſſi, aperiendum erit hoc terebra, non ſecus ac in vulneribus capitis. Hæc opera licet aliquando inſeruiat, vt in propoſito caſu, numerabitur tamen à nobis inter eas quæ efficiunt. In ea ſpecie hydropis in qua ſub abdomine aqua continetur, ſtante homine collocamus miniſtros à poſteriori parte eius, qui premendo ventrem manibus, humorem compellant ſub vmbilicum ad loca inferiora: noſque ſcalpello abdomen diuidimus, vſque ad peritoneum, ſic, vt plaga tres [g] digitos diſtet ab vmbilico, è cuius regione adhibetur, niſi ante à iecinore, vel liene vitium originem duxerit: nam vbi à iecinore hoc procedat, ſecamus ſub vmbilico à ſiniſtro latere, vbi à liene, à dextro: neque enim accipere plagam debet ea pars, in quam homo decumbit. Secto igitur abdomine vſque ad peritonæum membranam, ſcalpello reſoluitur ſuperpoſita cutis paulo ſupra primam plagam, diuiditurque peritonæum; deinde mittitur ænea [h] fiſtula inciſa ſcriptorii calami modo, per quam poſſit humor effluere: permittimus autem exire quantum vires ferunt, dein obturamus linamento plagam abdominis, tum demiſſa iterum fiſtula, rurſus effluere humorem ſinimus: id quod toties iteratur, vt quicquid [i] ſupereſt, nec
D diſcuti poteſt educatur. Ad hydrocelem reſupinatur homo, ſubiecto clunibus panno multiplici, miniſter autem à dextra parte collocatus colem reducit & ſcrotum attrahit ad ſiniſtram ſurſum verſus: Medicus autem ſcalpello lineam ducit, [k] à medio ſcroto vſque ad eam regionem, quæ prope pubem eſt: quod ſi humor ſit inter erithroidem tunicam & teſtem, diuiditur hæc quoque, vt educatur aqua. Aperiuntur etiam tubercula, & ſtrumæ eatenus, vt quicquid intus præter naturam eſt extrahatur: ſi materia craſſior quæ intus eſt inhæreat cuti, ſcalpello reſoluitur. Ampliatur plaga quam intulit ferarum morſus, vt extrahatur virus totum. Augetur & illa, in qua ſurculus, vitrum, ſpina, aut aliud teli genus retinetur, neque prehendi poteſt, niſi locus aperiatur: propoſita autem ſectionis opera omnis ad educendum accommodatur: ad quam refertur etiam illa qua gingiuas circumradimus, vt denteis euellamus.

[e] Galen. in introduct. c. 18.
[f] Gal. ibid.
[g] Celſ. lib. 7. c. 15.
[h] Celſ. ibi.
[i] Celſ. ibi.
[k] Cel. lib. 7. c. 19.

De venarum, & arteriarum ſectione. Cap. VI.

Iis quæ detrahenda ſunt ex corpore noſtro auxilio ſectionis annumeratur ſanguis, qui detrahitur etiam adhibitis ſanguiſugis, quas perſequemur in ſequentibus. Educitur ſectione ſanguis, non

modo

modo ex venis, ſed etiam ex arteriis. Agemus ante de ſectione venarum, deinde tranſibimus ad arterias. E Ergo vbi ſanguis mittendus eſt ex venis, ſpectare quantitatem oportet, tempus, ordinem, & venam ex qua mitti debet, deinde ad ſectionem veniendum. Nõ poteſt autem vbiq; mitti, ſed in temporibus, in fronte, in angulo oculi, in naſo, in labro ſuperiori & in inferiori, in ceruice, in lingua, in brachio, ſub poplite, ab interna & externa parte talorum: quæcumque autem ſecanda eſt, ſecari ſolet non à Medico, ſed à miniſtro, cui Galenus [a] etiam ejuſmodi munus ſe mandaſſe teſtatur. Sed ſiue Medicus, ſiue miniſter id exequatur, iuuare debet, [b] & non nocere: iuuat, vbi ſanguini præbet exitum idoneum: non nocet, vbi nec dolorem fruſtra affert, nec violat muſculũ, neruũ, chordã, arteriã, aut aliã partẽ præcipuam, vnde vel eruptio ſanguinis, vel actionis, aut vitæ interitus ſequatur. Præbere igitur debet exitũ ſanguini ſine detrimento: conſequetur hoc partim apparatu ante operã, partim ipſa opera appoſita. Apparatus partim ſpectat ad inſtrumenta, partim ad hominem qui tractatur: Inſtrumentum præcipuum, vt cuiuslibet alterius operæ, ita etiam ſectionis, eſt manus, non tamen ſola ſecat, ſed vtitur inſtrumentis idoneis, quæ varia ſunt pro varietate venarum. Exiguæ venæ, quales iuxta anum ſanguinem fundũt, hæmorrhoides græce nuncupantur: præterea quæ in naribus, non egent inſtrumento ſecante, ſed pungente, aut exaſperãte, vt ſanguinẽ mittant, pungũtur ſtylo ligneo, vel ferreo, aut ſeta ſuilla, exaſperantur ſpecilli cyathiſco, aut alia re aſpera, vt pumice vel corio ſquatinæ piſcis. Sed apertio hæc non videtur ad ſectionem referri, ſicut illa quæ fit ſcalpello, aut ferro quod à vena ſecanda phlebotomi nomen inuenit. Eſt autem ſcalpellus lamina ferri admodum tenuis, mucronem habens acutam, & F aciem vtrinque ita, vt ancipitem gladium repræſentet: æquat autem longitudinem trium digitorum; latitudinem minimi digiti, ab altero extremo, vbi non eſt mucro, per fibulam iungitur cum theca, quaſi cum manubriolo: conſtat illa ex duplici lamina ænea, ſeu argentea, vel eburnea, quæ ita ſtructa eſt, vt ferrum includat: neque enim adeo fibula deſtinetur, vt non poſſit circumduci, & in ſinum thecę recondi, ac rurſus excludi, & nudatum ſtrictumque ad ſecandum adhiberi. Phlebotomus ferrum eſt paruulum, ac tenue quaſi paruus ſtylus, aut fibula, quod trium digitorum longitudinem non excedit, & ab vno extremo proceſſum habet acutum qui ſecurem repræſentat, quove inciditur vena aduerſo digito percuſſa illa parte phlebotomi, quæ ſecuri opponitur: vterque autem, tam ſcalpellus, quam phlebotomus multiplex haberi debet diuerſæ magnitudinis, vt ad anguſtiores, & ampliores plagas, vbi res exigat, accommodetur: imaginem autem nunc ſubiiciemus:

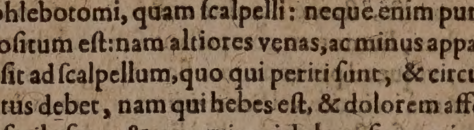
a Gal. 5.6. epi.com.1.
b Hip.2.1.epid. tex. 50.

SCALPELLVS. a

G

PHLEBOTOMVS. b

Tutior autem eſt vſus phlebotomi, quam ſcalpelli: neque enim pungit chordas aut neruos, ſed minus aſſequitur quod propoſitum eſt: nam altiores venas, ac minus apparenteis non aperit: ita vt neceſſario tunc confugiendum ſit ad ſcalpellum, quo qui periti ſunt, & circumſpecti, vbique tuto vtuntur. Vterque autem eſſe acutus debet, nam qui hebes eſt, & dolorem affert, & ſæpenumero venam non incidit: qui acutus eſt, & facile ſecat, & cum minori dolore: ſit ne acies ſatis acuta intelliges, vbi periculum feceris in cute, quam ſi facile ſecet, ſatis acuta exiſtimanda erit. Sed quum ad ſectionem venitur, præſtat ferrum inũgere oleo veteri, vel adipe, & fricare panno, nam ſic minorem dolorem affert, & plagam magis patentem relinquit.

Sed ſatis de inſtrumentorum apparatu. Sequitur ille, qui ſpectat ad hominem, cui mittendus eſt ſanguis, qui ita præparandus eſt ante ſectionis operam, vt aperta vena ſanguis libere poſſit exire, neque H vlla ſequatur noxa. Paratur autem ex toto corpore, & proprie illa parte, ex qua fieri miſſio debet. Toto quidem corpore collocatur homo ſupinus vt vires magis ferant, neque cito deficiant, ſicut interdum deficere videmus ſedentibus, aut ſtantibus. Proprie autem pars quæ tractatur, eum apparatum deſiderat, per quem, & vena ſecari poſſit, & ſanguis effluere: non poteſt ſecari vena vbi non appareat aut vbi appareat quidem, ſed laxior eſt delabiturque nec ferrum expectat, ex quo æger fruſtra torquetur, & qui ſecat, videtur iure reprehendi. Enitendum igitur eſt, vt quantum fieri poteſt, venæ, & in conſpectum veniant, & tendantur: vtrunque contingere ſolet, vbi ſanguine impleantur. Quamobrem in eo maxime laborandum eſt, vt plurimus ſanguis ad incidendam venam feratur: feretur autem vbi & ipſe per ſe facile fluat, & externa vi attrahatur, atque exprimatur. Fluit ſanguis, quum tenuis eſt, nam craſſus hæret. Extenuatur calore, id quod maxime neceſſarium eſt hyeme, propter frigus aeris ambientis; nam æſtate vt calidior, ita etiam tenuior eſſe conſueuit. Vtemur ad calefaciendum frictione, fomento aquæ calidæ; à quibus non modo calefit, extenuatur, & aptus redditur ad fluxum, ſed attrahitur etiam ad membrum, quod fouetur, aut perfricatur. Verum quia diximus etiam exprimi ad venas: ſcire licet hoc fieri quum partes quæ illi vicinæ ſunt, alligantur: nam exprimit adſtrictio, & dolorem facit, quem natura vt auferat implet locum dolentem ſanguine, ac ſpiritu: atque hoc

pacto

A pacto vena quæ iuxta eſt impletur, & ob id conſpicua fit, quæ ante non apparebat: tenditur quæ prius laxa erat; ergo vt ſanguis prompte fundatur, & vena ſic appareat & tendatur, vt incidi poſſit, triplici auxilio efficimus, vinculo, frictione, & fomento: ſed vinculo, & frictione vtimur vbique, fomento autem, vbi venæ paruæ ſint, aut ſanguis frigore concretus, quod hyeme ſolet euenire. Sed præſtat nunc vnumquodque ex his ſeorſum intueri. Veniat primo in medium vinculum, de quo duo conſiderare oportet, materiam qua vincimus, & rationem vinciendi; materia qua vincimus, ſit habena lintea vel ſerica, aut ex molliori corio, anguſta ſic vt digitum non excedat: quæ latior eſt non ſatis adſtringit, aut exprimit, nec tantum etiam dolorem mouet, vt naturam excitet ad expellendum & implendum locum. Ratio vinciendi partim ad ſitum refertur, partim ad preſſum: quod ſpectat ad ſitum, quum habena iniicitur, membrum figuretur ſecundum habitum naturalem, ita, vt cutis ſuum ſitum retineat: quæ ſuo loco mouetur, non ita facile permittit venam impleri, & ſectione deinde adhibita, atque habena reſoluta non occurrit è regione plagæ vena, ita vt obturari poſſit, quo fit vt ex vena adhuc ſanguis fluat, qui ſub cute retentus, facit tumorem illum, quem Græci dicunt ἐγχύμωμα: a caue (a Gal. lib. 6. apho. com. 20.) tamen, ne habenam iunctura iniicias ne prohibeat venam impleri, ſed paulo ſupra, vel infra: nam vbi ſecanda vena eſt in talo, ponitur ſupra genu, vel in crure: ſi ſub poplite incidēda ſit, datur ad femur: ſi in capite, vt in fronte, lingua, labris, naſo, angulo oculorum incidenda ſit, ceruix modice deliganda eſt, ſubiiciendusque digitus ægri, vel miniſtri ne poſſit ſtrangulare: ſi ex cubito mittendus ſit ſanguis, iniiciatur vinculum ad medium muſculum humeri, quanquam in homine habitiore licet ad ex- B tremum iniicere. Cæterum preſſus moderatus conuenit: nam ſi laxius vinculum ſit, nihil proficiet; ſi minus adſtrictum, dolorem afferet intolerabilem, aut ſtuporem, atque etiam interitum, & tendendo cutem fruſtra aliquando faciet opinionem venæ: interdum non ſolum non reddet conſpicuam venam, ſed etiam occultabit: quod accidere etiam poteſt, vbi non nimis vinculum adſtringatur: in quo caſu vena, quæ ſine vinculo conſpicua eſt notari atramento debet, vt membro rurſus alligato, ſi lateat, adhiberi ſcalpellus poſſit, qua parte atramenti nota eſt. Sed redeo ad adſtrictionem, quæ moderationem deſiderat, non tamen æqualem: nam pars habitior, & obeſa magis, ac dura arctius vinculum tolerat, quam quæ gracilior eſt, & mollior. Alterum auxilium diximus eſſe frictionem, quæ licet vbique adhibenda ſit, non tamen æquabiliter: nam hyeme vbi ſanguis frigidior, aut craſſior fuerit, vbi vena deliteſcat, validius fricandum membrum eſt; & interdum etiam addito oleo, vt magis calefiat membrū, & extenuetur ſanguis: ſed plerunque ſufficit leuior frictio, ac ſine oleo. Ad frictionē referri poteſt motus, & labor illius partis quæ tractatur: idem enim præſtat. Quamobrem quum ſanguis ex brachio mittendus eſt; iubemus vt homo manus inter ſe fricet, teneat aliquid, ac dimoueat manu illius brachii, ex quo detrahendus eſt. At ſi mittendus ſit ex crure, inambulet, ſtet eo crure innixus, vnde mitti debet: implet enim & tendit eiuſmodi motus ac ſtatus venas crurum. Sed tenduntur etiam venæ in brachio, vbi æger moueat, vel inclinet caput in contrarium latus. Fomentum, quod tertium auxiliū poſuimus, & potiſſimum neceſſarium eſſe diximus, quum ſanguis frigidus eſt, aut vena exigua, fit adhibendo C ſpongias ex calida aqua expreſſas: quanquam pro fomento demittimus etiam membra in peluim aquæ calidæ, manum quidem, & pedem ſemper, quum in illis ſecanda vena eſt. Sed brachium vbi ſanguis frigidior ſit ac craſſior.

Hæc fieri debent, vt ſecari vena poſſit, & ſanguis effluere, ſed interdum non ſufficiunt, adeo enim latet vena, vt nullo pacto ſe oſtendat, tuncque vt quimus, quando vt volumus non licet: quamobrem ſecamus illam quæ proxime apparet, vt in brachio pro externa, vel interna, mediam; vel pro media externam, aut internam. Quod ſi nulla appareat, ſæpius alligare, & ſoluere membrum oportet, tum inungere, ſurſum, & deorſum comprimere, vehementius perfricare. Et appulſu digitorum tentare, num ſanguis per venam currere ſentiatur: ibi enim incidendum eſt, vbi cito reuerti ſanguinem ſentimus: ſicque vena, quam oculis perſpicere non licet, contactu, & coniectura deprehendetur. Fit etiam interdum vt conſpicua ſit, ſed minime ſtabilis, quod in hanc, vel illam partem ſecedat, ita vt periculoſe, ac fruſtra tunc ſcalpellus adhibeatur: quamobrem ſiſtenda eſt, vt firmiter inſidat, nec poſſit ferrum effugere: hoc præſtat habena alligata ad membrum, & ab illa parte, in quam labitur vena, ad contrariam attracta. Quod ſi ne ſic quidem ſtabilis ſit, & omnino ſecari debeat, vt tuto ſecetur, fiſſa prius cute ſuperiecta vollella, vel hamo prehendatur, ac ſecetur.

Sed ſatis de apparatu. Reſtat alterum caput, quod propoſitum erat diſcutiendum, nimirum actio, ſeu opera ſectionis: poſtulat hæc, vt intueamur, ſcalpellus qua ratione, & qua parte adhiberi debeat, & qualem, ac quantam plagam facere. Ratio adhibendi hæc eſt: ponitur ſiniſtræ manus index D ſuper venam infra locum incidendum, prehenditur ſcalpellus duobus digitis, dextræ, pollice, & medio, nam indice tangitur vena; prehenditur autem rectus quam leniſſima manu, & mucrone inclinato feritur vena: non debet autem timide adhiberi, ne fruſtra ſummam cutem laceret: neque etiam vehementius imprimi, ne vel ipſe rumpatur, vel vena effugiat. Conſiderandus item maxime locus eſt, qui ſecatur, habeat ne adiunctam partem, quæ ſi forte violetur, periculum afferat: nam tunc circumſpectius res agenda, & ea cautione, vt periculum euitetur: ſi vena ſecanda eſt in angulo oculi, reducenda plaga ab eo eſt verſus ſupercilium, neque alte demittendus eſt ſcalpellus, ne ſequatur ægylops fiſtula. In brachio vnde ſæpius ſanguinem mittimus, vena interna ſuperiecta eſt arteriæ grandiori, quam attingere minime conuenit, nam magno negocio deinde clauditur; vt ergo vitetur eiuſmodi periculum, ſecanda interna vena eſt paulo infra cubiti flexum, qua parte ſeparatur ab arteria. Mediæ venæ ſubiectus eſt neruus, quem non attingemus, ſi aut phlebotomo vtamur, aut ſcalpello cæſim, ac leuiter. Externa brachii vena ſecurius inciditur, quamquam vbi ſcalpellus altius demittitur, lædit aliquando muſculum ſub radio ſitum. Plagæ qualitas ita habet; licet & punctim, & cæſim ferire venam; quæ in ſuperficie eſt cæſim feritur; quæ altiori loco ſita eſt, punctim, vt ſcalpellus poſſit ad illam pertinere; quæ cæſim inciditur, non ſolum accipere plagam in longitudinem poteſt,

ſed tranſuerſam quoque,& obliquam,neque neceſſe eſt ſequi fibrarum ductum in vena,vt in muſcu- E lis,quorum fibræ motum præſtant. Tranſuerſa ſectio ſeruat venam diuturniori tempore apertam, quæ in longitudinem breuiori,quę obliqua,mediocri. Ducimus ergo ſcalpellum,vel in longitudinem venæ,vel oblique,aut tranſuerſe,prout patere plagam maiori vel minori tempore volumus: quemadmodum,vbi non totus ſanguis ſimul mittendus,ſed diuidenda miſſio eſt:nam ſi paruo poſt ſectionem tempore iteranda miſſio ſit,ſufficit plaga in longitudinem,aut obliqua: ſi biduum,aut triduum poſt, neceſſaria eſt tranſuerſa: quamuis reſpicere etiam ad membrum oporteat,in quo vena ſecatur:nam in brachio ob flexum cubiti tranſuerſa plaga celerrime glutinatur, minus celeriter obliqua, tardius quæ in longitudinem fit; hiat enim,quum brachium curuatur:fiet ergo plaga in longitudinem obliqua vel tranſuerſa,prout res poſtulat. Quantitas plagæ ad terminum ſpectat altitudinis,atque amplitudinis: altitudo tanta eſſe debet,vt ſcalpellus ad cauum venæ perueniat, nec totam penetret: vbi vena in ſuperficie eſt,minus altè demittitur,quàm vbi altius reſidet. Amplitudo maior,vel minor,pro amplitudine vaſis,quod ſecatur,pro virium robore,pro habitu ſanguinis, pro affectu, qui eam poſtulat. Vaſa maiora,maiorem plagam deſiderant,nam minorem ſequitur ἐγχύμωμα, [a] quem tumorem facit ſanguis à vena fuſus,& retentus ſub cute: quod periculum minime ſubeſt,vbi vaſa exigua fuerint. Vires validæ tolerant plagam ampliorem, quando alioquin requiritur, quam recuſant imbecilliores, nam ſubita miſſione exoluuntur. Habitus ſanguinis ſi craſſior fuerit, maiorem exitum deſiderat,ſi tenuis exigua plaga ſufficit. Affectus qui curari debet, aut eductionem ſanguinis vitioſi requirit, aut auer- F ſionem. Sanguinem qui peccat multitudine,calore, putredine, expedit per ampliorem plagam educere,vt detur maior,& celerior exitus intus lædentibus. Quod ſi auertere oporteat,vtilior eſt plaga anguſtior,vt ea portio ſanguinis, quæ mittenda eſt, diuturniori tempore effundatur. Sectione adhibita,ſi ſanguis non exit,cauſari vel ipſum,vel plagam oportet:atque ipſe quidem minus effluit,vbi fuerit craſſior, ac frigidior: extenuatur autem, & magis aptus ad fluxum redditur frictione,perfuſione aquæ calidæ, inunctione olei, quemadmodum ſupra indicauimus; quæ iteranda etiam ſunt, ſi aperta vena non euadat. Sed cauſamur interdum plagam dumtaxat, quod venam vel nullo modo, vel non ſatis aperuerit, aut apertam adipe obſtruxerit: quod ſi vena minime aperta fuerit, ſcalpello iterum ferienda ſupra,vel infra:caute tamen,nam ſectionis iteratio inflammationem excitat:id quod maxime accidit,quum ſecatur externa cubiti vena,propter muſculos ſubiectos. Quod ſi aperta vena ſit,ſed minus pateat quam neceſſe ſit, amplianda eodem loco plaga eſt,ſed ſtatim antequam tumor ſuperueniat. Vbi ex plaga pinguedo euadat, quæ venam obſtruat,& ſanguinis exitum intercludat, leniter intus compellenda eſt,& vena alia parte ſecanda. Vbi ſectus locus inflammetur, & idcirco exitus ſanguini intercludatur, ſecare alterum venæ ramum oportet. Quum ſanguis abunde fluxit, exprimitur,& detergitur ſi quid in plaga hæret,ſiccaturque locus,& ſuper impoſito multiplici panno alligatur:ſed quum iteranda eſt miſſio ſanguinis, inungitur oleo plaga priuſquam alligetur: deinde vbi rurſus mittendus eſt, reſoluitur, & vena non amplius ſcalpello, ſed aduerſo medio digito feritur, niſi diuturnitate temporis G fuerit agglutinata.

[a] Gal. lib. 6. aph. com. 20.

Sed confert ſectionis opera ad ſanguinem quoque ex arteriis detrahendum: nam & has quoque ſecare interdum expedit,quod tamen non probatur omnibus Medicis:cũ aliqui exiſtiment ſi mittatur ex paruis arteriis, nihil proficere: ſi ex magnis, vel ſupprimi non poſſe, vel relinquere ἀνεύρισμα, quod reſpondet ἐγχυμώματι, quem tumorem naſci diximus, vbi ſanguis ex vena fluens ſub cute retinetur:hunc ergo ſequi neceſſario exiſtimant, ſi grandior arteria ſecetur, quod nequeat glutinari. Sed decipiuntur, cum vſu ipſo conſtet non mediocriter [b] proficere paruarum arteriarum ſectionem, & glutinari etiam magnas citra omnem eiuſmodi timorem: ergo vbi morbum faciat ſanguis calidior, tenuior,& multam expirationem,ac flatum continens,vtiliter ſecatur arteria, vt in temporibus ſi oculi vexentur, poſt aures, vel in occipitio ſi vertigo ſit, aut dolor capitis: inter indicem [c] & pollicem dextræ manus, vbi diuturnus dolor fuerit, ea parte qua iecur cum ſepto tranſuerſo coniungitur. Animaduerſiones quas in ſecanda vena obſeruauimus ſiue attineant ad apparatum, ſiue ad ſectionis operam obſeruare etiam oportet, vbi inciditur arteria: quanquam ſanguis, qui in arteria continetur, cum tenuis ſit, & facile fluat, nullum deſiderat apparatum, ſed vtendum vinculo, frictione, fomento, vt arteria ſic infletur ac tendatur, & idcirco facilius ſcalpellum admittat. Quum ad ſectionis operam venitur, partes vbi pili ſunt,quemadmodum caput, radere oportet, & ſcalpellum demittere: anguſtior tamen plaga, & ſufficit ob tenuitatem ſanguinis, & commodior eſt, vt minori negocio ſaneſcat. Spectandum vero eſſe dum ſcalpellus demittitur, ne violetur pars aliqua præſtantior; quod ſu- H pra etiam de ſectione venæ traditum fuerat, manifeſtius eſt, quam vt repeti debeat: vbi tantum ſanguinis detractum fuerit, quantum res poſtulat, glutinare plagam oportebit, & ita ſanguinem ſupprimere. Habeatur igitur paratum medicamentum Galeni, [d] quod accipit duas partes thuris,& vnam aloes,quæ in puluerem redacta,diluantur albo oui,& pilis leporis excepta ſuperimponantur:quod pręſidium teſtatur omnium optimum eſſe ad ſupprimendum ſanguinem, non modo ex venis, ſed etiam ex arteriis fluentem. Sed laudat ad eundem vſum medicamenta illa, quæ cruentis vulneribus ſtatim iniiciuntur, ἔναιμα Græce [e] vocantur: quibus ſe ſanaſſe ait grandiorem arteriam, ſectam pro vena, in brachio, à miniſtro imprudente. Si quando autem accidat, vt ne ſic quidem retineatur ſanguis, extremum remedium docet præciſionem totius arteriæ tranſuerſæ: quo ſcribit [f] ſuppreſſum eſſe ſanguinem, qui ex arteria ad talos vulnerata fluebat; ſic enim vtrunque caput præciſæ arteriæ contrahitur, & exitum ſanguini intercludit: in quo caſu iubet, vt adhibeatur quoque medicamentum ex thure, & aloe iam dictum. Accidit interdum, vt non ſimpliciter aperienda ſit arteria,ſed excidenda [g] etiam, ne ſanguis in poſterum feratur ad locum, quem diutius vexauit, vt ad oculos, ad cerebrum, & eius membranas. Exciditur ergo tunc arteriæ tantum, quantum duos digitos expleat; percipitur primo tactu arteria pulſans, tum atramento notatur: deinde qua notæ ſunt cutis inciditur, extrahitur

arteria

[b] Gal. lib. de curati. per venar. ſect. c. 22. & ca. 23.
[c] Gal. ibid. c. 23.
[d] Gal. 5. Method. c. 4.
[e] Gal. 5. lib. de Methodo. c. 7. & 8.
[f] Gal. lib. de cur. per ſanguinis miſſion. c. 23.
[g] Gal. li. 13. methodi. c. vlt.

A arteria hamo, laqueo vtrinque dato, exciditur quod excidendum eſt; ſed antequam adſtringatur, finditur quod inter vtrunque laqueum eſt, vt effundatur tantum ſanguinis, quantum neceſſe eſt; deinde adſtricto [a] vtrinque laqueo, exciditur ea portio arteriæ, quæ media eſt; ſicque idoneo medicamento impoſito agglutinatur, licet & pro laqueo candenti ferramento inurere: ſed opera hæc magis efficit, quam efficiendi ſocia ſit, idcirco vberius à nobis tractabitur, quum ad exciſionis operam veniemus.

De Sectione cutis ad ſanguinem detrahendum. Cap. VII.

Detrahi etiam ſanguinem diximus ſectione cutis, quum ſcalpello pluribus locis exaſperatur, venis minime perſpectis, aut requiſitis: quod ſi dixeris ſic etiam educi ex venis, cum nullibi contineatur niſi in ipſis, dabimus id feſtiue. Refertur tamen eiuſmodi ſectio ad cutem, quod venæ ob paruitatem, aut lateant omnino, aut vix conſpicuæ ſint. Inſeruit ergo ſectio cutis, cum præbeat exitum, per quem ſanguis profundatur; magis autem profunditur tenuis, quam craſſus; magis item qui in ſuperficie verſatur, quam qui in altioribus partibus reſidet; quanquam ſi alte ſcalpellus demittitur, educitur & ille qui craſſior. Poteſt [b] & qui in vniuerſo corpore verſatur, ſectione cutis extrahi, qua interdum vtimur ad minuendam multitudinem eius, qui per omneis venas diffunditur; per B quam licet quoque illum, qui ad affectum locum concurrebat, auertere, & euocare ad contrarium, vbi ſcalpello exaſperetur eius cutis. Affectis enim [c] oculis cutem incidimus in occipitio, vel ad ſcapulas. Affecto vno crure ſecamus alterum. Quod ſi non contrariæ partis, ſed vicinæ cutem ſecemus, ea detractio ſanguinis, non erit auerſio, ſed deriuatio. Vbi menſes non [d] reſpondent, ſectione adhibita in cruribus, leuatur mulier ab onere ſanguinis, qui ſic non ſolum per ſectionem funditur, ſed ad vterum concitatur à ſuperioribus partibus, & menſtrua purgatione educitur. Præterea vbi in vniuerſo corpore vitioſus ſanguis redundat, quemadmodum in peſtilentia, ſectione cutis ita educitur, vt qui reſtat facile à natura corrigatur. Longe autem tutior eſt miſſio ex cute, quum vires imbecillæ ſunt, quam ex vena, cum ſpiritus ex viſceribus, & minus copioſe, & non ita ſubito exhauriantur. Sed maximus vſus huius ſectionis pertinet ad detrahendum ſanguinem illum, qui in ſuperficie verſatur, nec poteſt medicamentis diſcuti: accedit [e] hoc, quum iam nigrior eſt, quum feruet, quum putreſcit, quum veneni vim contraxit, quum nimis multus eſt ita, vt tendendo dolorem afferat. Nigreſcit ſanguis quum ex venis eductus cutem ſuffundit, veluti in echimomate, in colliſis, in labris vlceris vetuſti: floridum enim colorem amittit, & niger efficitur: quamobrem præſtat tunc cutem ſcalpello pluribus locis exaſperare: ſic enim educitur niger: proprie autem ad vlceratas parteis ſuccedit ſanguis bonus, & rubicundus; atque hoc nomine Hippocrates [f] iubet, vt à vetuſtis vlceribus ſanguis mittatur. Sed ſine vlcere etiam vbi pars aliqua prauo ſanguine nutriatur ſecta cute ſic educitur, & bonus ſuccedit. In vetuſta etiam inflammatione, ac ſcyrrho nigreſcens ſimiliter ſectione cutis educitur: C at vbi ferueat, quemadmodum in anthrace: [g] vbi putreſcat quemadmodum in gangræna: [h] vbi venenum contrahat, quemadmodum in iis, qui [i] icti fuerunt à Scorpione, à Vipera, à Cane rabioſo, ſeu ab alia eiuſmodi fera, ſimiliter ſectione cutis extrahitur. Diſtendit interdum ſanguis multitudine partem affectam, vt inguen inflammatum, [k] & tunc præſertim quum inflammatio incipit ſuppurare, feruet enim ac diſtendit parteis adiunctas: in quo caſu veniendum eſt ad cutis ſectionem à qua duplicem vtilitatem expectamus, quod & ſanguis qui tendebat, educatur, & locus qui tendebatur, ſectione laxior euadat. Quamobrem vbi timemus inflammationem, & locus durior ſit, ita vt non poſſit ſine magno dolore diſtendi; anteuenit Hippocrates, eam cutem diuidendo pluribus locis: veluti ſecundo [l] libro de fracturis in ictu calcis, priuſquam inflammatio ſuperueniat. Sed ſatis iam de vſu, ad quem cutis ſectio admouetur. Venio ad animaduerſiones quas poſtulat hæc opera: ac locus quidem, vbi commode adhiberi poteſt, non quilibet eſt: neque enim [m] conuenit nobiliorem partem ſecare ad auertendum vel ad deriuandum, ne ad ipſam attrahatur quod noxium eſt. Accipiemus igitur tunc alium locum: commodiſſime autem iuxta ſcapulas, & ad clunes inciditur cutis, tum in cruribus, ac brachiis; vbi autem detrahendus eſt ſanguis ille qui affectum locum occupat, id ea animaduerſione fiat, ne aliqua ex neceſſariis actionibus lædatur, veluti viſus, ſi ſecetur oculus. Tempus ſecandi eſt, quum iam dicti ſanguinis detractio deſideratur: euenit interdum hoc, quum inſtat morbus, vt inflammatio, peſtilentia, aut alius quem plenitudo excitare ſolet: ſed vbi corpus valde repletum [n] eſt, D expedit ante venam ſecare, ne multitudo dum ad cutem trahitur, maiorem afferat obſtructionem; at ſi ad relaxandum quod diſtenditur, diuidatur cutis, præſtat, vbi corpus valde plenum fuerit, ſimiliter prius venam aperire, dein ad cutis ſectionem accedere: id quod fit in auerſione, in deriuatione, & in quocunque caſu exiſtente magna corporis plenitudine ſecare cutem decreuerimus. Mulieribus vero, quibus menſes non reſpondent, expedit in [o] cruribus eiuſmodi ſectionem moliri, quo tempore reſpondere ſolent. Sed quod ſpectat proprie ad operam, præter locum & tempus eſt apparatus, & ratio, qua vti manu conueniat: conſiſtit apparatus partim in inſtrumentis, partim in loco vbi ſecare cutem oportet. Inſtrumenta ſunt ſcalpellus, phlebotomus, de quibus ſupra loquuti ſumus, in venæ ſectione: nonnulli, vt vno ictu triplicem plagam inferant, ferrum habent triplici ſcalpello confectum; ſed ſatius eſt ſimplici paulatim cutem exaſperare, nam ſic minor ſequetur dolor, quam ſi ſubito id fiat. Quodcunque autem ferrum adhibeatur, debet aciem habere acutam, vt minus laceret. At non ſolum ferro vtimur, ſed etiam cucurbitulis, quas defigimus, & antequam ſecemus, vt euocemus ſanguinem ad locum, & ſectione adhibita, vt eundem extrahamus ex altioribus partibus: tum vbi ſatis euocatus eſt, atque eductus, nequid relinquatur in plagis, & concretus noxam afferat. Exigit res vt euocemus ſanguinem ad locum, vbi ſecanda cutis eſt: id aſſequemur, ſi ipſum calefaciamus frictione, [a] fo-

- a Gal. ibid.
- b Oribaſius lib. de ſcarific. c. 18.
- c Oribaſ. ibid.
- d Gal. lib. de vena ſect. contra eraſiſtrateos c. 3. & lib. de Cur. per ſāgui. miſſ. c. 18.
- e G. lib. 2. ad Glau. c. 9.
- f Hipp. lib. de vlceribus.
- g Galen. 14. meth. c. 10.
- h Gal. 2. ad Glauc. c. 9.
- i Celſ. lib. 5. c. 27.
- k Gal. lib. 13. meth. c. 5.
- l Hip. 2. lib. de fractio. text. 18. & Gal. in com.
- m Gal. lib. de Cucurb. c. 4.
- n Gal. lib. de Plenit.
- o Oribaſ. lib. de ſcarificat. c. 20.

a Gal lib. de Cucurb. & ſcarific. c 4. & Oribaſ. li. de ſcarific. c. 18.
b Orib. lib. de ſcarific. c. 18.
c Orib. ib.
d Gal. lib. 2. ad Gla. c. 9.
e Hipp. & Gal. lib. 2. de fra. tex. 18.
f Gal 2. ad Glauc. c. 9.
g Orib. lib. de ſcarific. c. 18.
h Orib. ib.
i Hipp. l. de vlcer. prope fin.

ne, [a] fomentó, vel igni, aut ſoli exponentes: vinculo autem non ſemper vti licet: nam neque quum ad E
cluneis, neque quum ad ſcapulas ſcalpellum adhibemus. Sed euocatur ſanguis ad locum per cucurbi-
tulas, interdum etiam ante ſectionem. Poſt apparatum poſtulat opera primo vt ſcalpellus recte adhi-
beatur, deinde vt plagam faciat, quantam, & qualem requirimus: recte autem adhibetur ſcalpellus,
quum demittitur κατὰ συρμὸν, [b] hoc eſt, trahendo, non κατὰ πληγὴν, id eſt verberando: præterea [c] quum
primo datur ad parteis inferiores, deinde ad ſuperiores: nam ſi contra adhibeatur, periculum erit, ne
qui exit ſanguis, occupet parteis inferiores, quæ ſecari debent. Quantitas plagæ in longitudine, &
altitudine, ac numero conſiſtit. Altitudo maior eſſe debet quum ſanguis multus eſt, quum craſſus,
quum in penitioribus partibus reſidet; quamobrem [d] ſi exhaurienda plenitudo ſit, ſi ex gangrena,
aut contuſis locis educendus ſanguis, alte ſcalpellus demittitur: ſi durities eſt, vt in cute calcis, eate-
nus [e] demittendus eſt, vt plaga ſanguinem non fundat: at vbi tenuior ſit, vel paucus detrahi de-
beat, & ex ſuperficie, non eſt quod alte ſcalpellum demittas. Longitudo, pro ſpacio in quo conti-
netur ſanguis, maior, vel minor eſſe debet: numerus pro ſpatio ſimiliter maiore, vel minore; nam plu-
res ſectiones ad gangrenam [f] facimus quæ latius patet: plures ad calcem; vnicam vero ad carbun-
culum, quod exiguo ſpacio vna ſufficiat; in contuſis neceſſariæ ſunt multæ. Qualitas ſectionis ad in-
teruallum & ſitum refertur, vbi plures plagæ conueniant, æqualiter [g] diſtare debent, & æque lon-
gæ eſſe; id quod obſeruat Hippocrates vbi ſecat cutem calcis. Quod ſpectat ad ſitum, plagæ thoracis,
dorſi, abdominis, ceruicis, crurum, debent eſſe in longitudinem, [h] frontis vero tranſuerſa: ſed ca-
pitis pro ductu capillorum. Adhibita ſectione, ſi ſanguis exeat nimis tenuis, demitte iterum ſcalpel- F
lum vt educatur etiam craſſus; ſed vbi iam eductus eſt, Hippocrates [i] ſpecillo leniter plagam compri-
mit, ne quid in ea concreti ſanguinis relinquatur, aceto acri perfundit, cucurbitulas defigit; ad quas
nunc pergimus.

De Cucurbitulis. Cap. VIII.

k Oribaſi. lib. de Cucurbit. c. 16.
l Plato Timeo.
m Gal. lib. de cucurbit. c. 3. & 14. meth. ca. 7. & 1. ad Glau. c. 14.
n Hipp. lib. 3. de art. tex. 51.
o Gal. 13. meth. c. 19.
p Hipp. 5. aphor. 50.
q Gal. lib. de Cucurbit. c. 3.
r Gal. l. 10. catatop. c. 2.

SEctioni igitur cutis proxime ſubiicienda eſt cucurbitularum admotio, cum hæc opera inſeruiat
etiam detractioni ſanguinis præter alios vſus quos adſcribemus: nam priuſquam cutis ſcalpello
exaſperetur, vt locus magis intumeſcat, & ſanguine impleatur, defiguntur [k] cucurbitulæ: Sed ſe-
ctione adhibita, eædem admouentur, vt ſanguis abunde per plagam euadat: quod fere ſuccedet,
perinde atque vbi vena ſecatur: ita vt hæc opera pro venæ ſectione interdum adhibeatur: quod ſi
copioſius ſanguinem mittere volumus, poſt ſectionem eas iterum, & tertio defigimus. At vbi tan-
tum ſanguinis fluxerit, quantum res exigit, ne quid in plagis maneat, quod poſtea concreſcat, ſimi-
liter admouentur cucurbitulæ. Ergo vbi ſecta cute ſanguis detrahitur, aptantur ad triplicem vſum
iam dictum; ſpectemus nunc quorſum ſine ſectione admoueantur. Commune igitur eſt cucurbi-
tulis attrahere, ſiue cum flamma admoueantur, ſiue aptato ore ad exiguum foramen, & ſpiritu
adducto: attrahitur enim cutis, & caro atque impletur cucurbitula, quum ſpiritus adducitur, ſed G
multo magis quum linamentum incenditur, & flammam excitat. Eſt enim flamma ſpecies ignis,
vt recte monuit [l] Plato, vimque habet calefaciendi: calorem duo effecta potiſſimum conſequun-
tur, attractio, & diſſipatio: diſſipat enim, digerit, ac diſſoluit flatus, atque in vapores conuertit: ſed at-
trahit ſuopte nutu, ſicque mouetur ac conſeruatur: quanquam ſenſu & cognitione caret. Sed ita
natura comparatum eſt, vt quaſi magnes ferrum, ad ſe trahat quæ vicina ſunt: vtimur igitur cucur-
bitula cum flamma ad attrahendum, atque ad diſſipandum, quatenus diſſipat, diſcutit, ac remouet
eos dolores, [m] quos flatus excitauit, vt in inteſtinis inflatis, in vtero. Ex attractione oriuntur com-
plura effecta, partim in loco illo, vbi cucurbitula adhibetur, partim in aliis: locus vbi imponitur, ca-
leſit, intumeſcit, impletur ſanguine attracto, recipit ſi quid in vicinis partibus præter naturam reti-
netur: quo fit, vt vbi inteſtinum in inguen prolapſum eſt, ſurſum trahatur in ſuum locum, ſuperpo-
ſita cucurbitula, quum calculus veſicæ ceruicem obſtruit, & vrinæ iter clauditur, inde extrahitur da-
ta cucurbitula ad pectinem: cauere tamen oportet, ne quod intus alioquin ſeceſſit, cucurbitula im-
poſita altius impellatur: nam qui ſpinæ vertebram in interiorem partem luxatam cucurbitula defixa
conantur extrahere, magis intro compellunt, quod vicinæ partes cucurbitulæ vi contrahantur, & in-
terius ſecedere ipſam cogant. Sed hi reprehenduntur abunde ab Hippocrate [n] tertio libro de arti-
culis: in eundem errorem incidunt qui eodem auxilio contendunt extrahere coſtam, vbi tranſuerſa
frangitur & intus recedit: nam ſic quoque introrſum magis fertur, impulſa à partibus per cucurbitu- H
lam contractis. At diximus ob vim attrahendi, cucurbitulam aliquid prodeſſe etiam partibus illis, qui-
bus non admouetur: auertit [o] enim humorem qui ad contrarias ferebatur: quamobrem Hippocrates
[p] vbi nimis fluant menſtrua, admota ſub mammis cucurbitula deſcendentem ſanguinem reuocat ad
ſuperiorem: adde quod non permittit aliquid à parte vbi defigitur in aliam transferri: quo nomine lau-
datur [q] ad ſiſtendum ſanguinem, imponitur enim abdomini, è regione fundi ventriculi, ſicque non
patitur vomitu expelli, quæ in ipſo reſident. Vbi [r] articulus relaxato ligamento luxari conſueuerit, ſu-
perimpoſita cucurbitula retinebitur. Sed ſatis de vſu cucurbitulæ, pergamus ad operam, quæ nobis
propoſita eſt.

Ergo quum admouere cucurbitulas oportet, res exigit, & apparatum, & rationem vtendi ido-
neam. Conſiſtit apparatus partim in inſtrumentis, partim in loco, vbi imponendæ ſunt. Inſtrumenta
ſunt cucurbitulæ, quæ vaſcula rotunda ſunt, paruulæ cucurbitæ ſimilia: vnde veriſimile eſt nomen du-
xiſſe: ſunt autem intus cauæ, extra conuexæ, qua parte os habēt, anguſtiores ſunt, à fundo ampliores,
os autem continetur labris leuibus, quæ ſi acuta fuerint, magis attrahunt ſed cum maiori dolore: ſi
hebetia, vt minus attrahunt, ita minorem dolorem afferunt: latitudo oris fere duos digitos explet,

A fundi vero quatuor: quanquam fiunt maiores, & minores, vt diuerſis locis, atque affectibus aptentur, quæ latius patent, à pluribus partibus attrahunt, quam quæ anguſtiores ſunt. Altitudo fere tres digitos æquat, ſed poteſt & maior eſſe, & minor: quæ altiores ſunt, validius attrahunt, quam quæ humiliores. Materia [a] ex qua cucurbitulæ conſtant varia eſt, cum & cornea ſit, & ænea, & vitrea. Cornea, altera parte æque patet, altera foramen habet exiguum, vnde ſpiritus ore adducitur. In cauo æneæ ferrum tenue quaſi filum tranſuerſum inſeritur, cui paruula candela accenſa inhæret, dum defigitur. Vitrea in fundo tantum foraminis habet, quantum admittere acum poteſt, quod cera obturatur, & deinde aperitur, quum reſoluenda cucurbitula eſt. Corneæ minus trahunt, ſed minorem moleſtiam afferunt, & timidos homineis minime perterrefaciunt, cum flammam non poſtulent. Æneæ magis trahunt, cum diutius calorem retineant, nec franguntur vt vitreæ: probantur [b] hæ, vbi mittendus ſit ſanguis, oſtendunt enim vbi defixæ ſint, quantum attraxerint. Vbi nulla cucurbitula ſit, caliculus, aut pultarius oris compreſſioris commode aptatur. Sed quod attinet ad apparatum loci, vbi cucurbitulæ imponantur, fricari hic debet, atque inungi, vt minus deinde violenta ſequatur attractio à cucurbitulis, cum ille prius relaxatus fuerit: ſed figurare partem, ad quam cucurbitula datur, oportet ſic, vt [c] deorſum ſpectet in latus, præſertim vbi linamentum ardens demittatur, ne cadat ſupra cutem, fruſtraque ipſam adurat: ſed ſuper latus cucurbitulæ deorſum ſpectante. Ratio admouendi duplex eſt. Cornea corpori imponitur, deinde ea parte, qua exiguum foramen eſt, ore ſpiritus adducitur, ſuperque cera cauum id clauditur, ſicque inhæreſcit. B In vitream, linamentum ardens coniicitur. Æneam [d] diximus habere intus tenue ferrum tranſuerſum, cui tantillum ex cerea candela accenſa inhæreſcat. Sed ex quacunque materia ſit cucurbitula, ita imponi debet, vt os corpori aptetur, imprimaturque donec inhæreat. Scire autem licet, quanto maiori cum flamma defigitur, tanto magis [e] & flatum diſcutere, & attrahere. Vbi autem ſæpius admouenda ſit, principio minor eſſe flamma debet, minusque imprimi cucurbitula. Quum vero reſoluenda eſt, cornea, & vitrea detracta, cera facile remouetur, quod ſpiritus eo foramine euadat: ſed quæ non habet in fundo paruulum foramen, difficilius reſoluitur, veluti ænea, præſertim vbi mammillis admouetur: quam ob rem relaxare [f] locum oportet, qui iuxta eſt, ſuperimpoſito panno, vel ſpongia ex aqua tepida expreſſa. Detracta cucurbitula locus leniter oleo inungendus, atque vbi nimis relaxatus videatur, abluendus aqua frigida vel ſimplici, vel ex qua decoctæ fuerint verbenæ ex adſtringentibus.

a Oribaſ. lib. de Cucurbi. c. 16.

b Oribaſ. de Cucurbi. c. 16.

c Orib. lib. de Cucurbit. c. 16.

d Orib lib. de Cucurbit. c. 16.

e G. 14. metho. c. 7.

f Orib. de Cucurbit. c. 16.

De Sanguiſugis. Cap. IX.

Detractioni ſanguinis, præter cutis, venarum, & arteriarum ſectionem iam dictam, inſeruit hirudinum admotio: quod partim ab his attrahatur dum inhæreſcunt, partim ſponte fluat ex plaga quam relinquunt: C vtrouis autem modo proprie educitur ille, qui in ſuperficie verſatur, perinde atque vbi inciſa cute cucurbitulæ adhibentur. Quamobrem vbi has defigere non licet, veluti quum timetur ſectio, aut quum pars gibba eſt, vt iuxta talos: aut quum parua, vt in labris, gingiuis, naſo, hirudines imponuntur: quamquam interdum & pro ſectione, ac cucurbitulis adhibentur ad vitia cutis, vt ad lepram, ad carbunculum, ad gangrænam, in circuitu ſecta prius cute loci vitiati, vt prauum ſanguinem exhauriant. Dantur & ad exinaniendam plenitudinem: dantur ad auertendum, ac deriuandum humorem, qui ad affectum locum concurrit: magis autem extrahunt ſanguinem ex profundis partibus, quam cucurbitulæ: ad quod potiſſimum faciunt, quum admouentur ad venas illa quæ proxime deriuantur ab internis, ad eas quæ iuxta anum ſanguinem fundere conſueuerunt (hæmorrhoidas Græci vocant) ſic enim deriuant ab vtero, & partibus genitalibus, ſic etiam auertunt à capite id, quod ſurſum à viſceribus ferebatur. Adde quod quum adhibentur ad crura, vel ſub poplite mulieri menſes citant. Sed omiſſo vſu, venio ad operam ipſam, quæ primo requirit apparatum, deinde rectam admotionem. Conſiſtit apparatus partim in inſtrumentis, nempe in ipſis hirudinibus, partim in loco cui imponi debent. Hirudines primo eligi debent idoneæ, dein parari ita, vt appoſitæ ſint ad præſtandum id, quod res exigit: non ſunt autem omnes eiuſmodi belluæ idoneæ, cum aliquæ virus habeant per quod ſanguinem inficiunt, ac prauum reddunt, vnde noxa oritur non mediocris: ſæpe enim ſequitur animi defectio ſanguinis profluuium, febris, vlcus prauum, abſceſſus. D Sunt igitur vitioſæ hirudines illæ, quæ ſumuntur ex aqua impura, cænoſa, ſtagnante: tum quæ capita magna habent, & caua, colorem nigrum: quæ item lanuginoſæ ſunt cũ lineis cæruleis. Quamobrem eligi debent illæ, quæ degunt in aquis puris, ac fluentibus, vbi Ranæ viuunt: quæ item paruæ ſunt, & colorem habent ſubruffum, vel ſubuiridem, aut ſimilem colori Iecinoris, ventrem rubrum, dorſum viride. Quum iam captæ ſunt, non ſtatim [g] adhiberi debent, ſed minimum purgari per diem ac noctem in aqua dulci, primumque comprimi vt virus euomant, ac ſi diutius ſeruentur, nutriri ſanguine agni. Locum vero ita parare oportet, vt abunde ſanguinem præbeat, & vt hirudines delectet, aut certe non fuget: implendus igitur eſt ſanguine, perinde atque vbi aperitur vena, vel ſecatur cutis, atque idcirco fricari debet, perfundi, foueri, vinciri vbi vinculum admittat, ad quem vſum, vbi liceat, cucurbitula etiam defigitur: perfricatur autem locus manibus, aut panno aſpero, vel nitro: vitatur tamen oleum, quod ſoluit [h] hirudinum appetitum, efficitque, vt minus ſugant. Vt autem facile inhæreſcant, non modo impleri debet, & rubicundus fieri, vt dictum eſt, ſed etiam detergi, & muria ablui: at ſi neque hoc ſufficiat, luto illinatur, vel ſanguine, quibus hirudo gaudet. Prodeſt & [i] vnguibus ſcalpere, ſcalpello exaſperare, aut ſtilo pungere dum cruentetur: alliciuntur enim maxime ſanguinis guſtatu, & facilius inhæreſcunt. Poſt apparatum ratio adhibendi huiuſmodi eſt: detergitur muccus hirudinis ſpongia, ipſaque demittitur in vas oris compreſſioris, [k] quemadmodum in harundinem, vel calamum, ab vna tantum parte perforatum, inde exiens manibus imponatur ſuper locum, & proprie iuxta venas, teneaturque

g Gal. lib. de hirud. c. 1. & Orib. lib. de hiru. c. 21.

h Orib. lib. de hirud. c. 22.

i Orib. ibid. c. 21.

k Orib. ibid. c. 21. & 22.

turque dum inhæreat ac ſugere incipiat. Numerus hirudinum ſit maior, aut minor pro loco vbi adhibentur, pro affectu, pro multitudine ſanguinis maiori, vel minori: plures enim requiruntur vbi locus E
latior, vbi affectus validior, vbi ſanguis copioſior: pauciores ſi contra hæc habeant. Quod ſi hirudinum penuria ſit, quum plenæ ſunt antequam reſoluantur, expedit caudam [a] præcidere; nam & ſanguis aſſidue fluit, & ipſæ pergunt elicere: ſufficit autem ſi dimidium eius, quod educendum eſt ab hirudinibus eliciatur, nam reliqua pars, quum iam reſolutæ ſunt effluet iacentibus in lecto, ſed magis adhuc ſedentibus ſuper ſedili perforato, ſubiecta pelui plena aqua calida: abunde autem effluit vbi illæ reſolutæ ſunt, ſi membra, vt crura, & brachia demittantur in aquam calidam. Solent autem hirudines quum plenæ ſunt per ſe cadere; vbi eas prius remouere velis non eſt quod per vim auellas, ſed quod ſalem, [b] vel cinerem reſpergas, ſtatim enim reſperſæ reſoluuntur: vtrouis modo reſoluantur, exprimere deinde locum conuenit, & abluere aqua calida, tum perfuſo oleo calido fouere, quod iam refrigeratus ſit inſueto aere, & ſanguinis fluxu: poſtremo ſupprimendus eſt ſanguis, vbi nimis fluat, datis [c] emplaſticis, & adſtringentibus, vt farinæ polline tenuiſſimo: tela aranea, tum albo, oui, thure, aloe, aut galla, balauſtio, rhu, aut terra aliqua, vt armenia, lemnia, ſamia: facile autem ſupprimitur, id quod tonſores nouerunt, quibus vniuerſa hæc opera mandatur.

a Orib. ibid. c. 21.

b Orib. lib. de hiru. c.

c Orib. lib. de cucurb. hirud. c. 21.

De figurando, collocando, obuoluendo. CAP. X.

EX operis quæ non agunt, ſed agentibus inſeruiunt, reſtant illæ per quas figuramus, collocamus, F
obuoluimus, & totum corpus, & proprie parteis affectas, de quibus nunc tractabimus ſigillatim, & de figurando. Fit opera hæc manu plerunque à Medico, qui non ſolum præcipit homini, vt præbeat membra, hoc, vel illo habitu figurata, ſed ſæpe ea figurat; quemadmodum pueris, rudibus, aut valde languentibus, ita vt conſtet hanc inter manus operam eſſe referendam. Quod autem inſeruiat agentibus, & nihil per ſe efficiat, manifeſtum fiet, vbi eius vim diligenter perſcrutemur. Spectat igitur idonea figura eo potiſſimum, vt partes quæ curantur minus doleant; ex quo tria proficiſcuntur, vnum vt minus inflammentur, alterum vt facile diſtendantur quum res poſtulat, tertium vt diutius in eodem habitu immobiles perſeuerent. Nam quum praue figurantur, dolent, inflammantur; coguntur habitum mutare: quo fit vt vincula aliqua parte laxentur, aliqua magis arctentur, & oſſa fracta, quæ compoſita erant, rurſus deprauentur. Tanti igitur eſt momenti figura partium apta, vt auctore Hippocrate, [d] plurimum referat in vniuerſa arte, affectas parteis bene figurare, vt eundem habitum retinere poſſint, dum præbentur curandæ, dum conſiderantur, dum tractantur dum vinciuntur, dum deinde alligatæ iacent. Eo igitur ſpectare hæc opera videtur, vt aliæ tuto, cito, & iocunde fiant: tuto quidem, cum non moueantur membra, quæ iam compoſita ſunt, cito cum celerius ſaneſcant, iocunde cum facilius diſtendantur, & eo habitu minime lædantur. Inſeruit igitur figurandi opera aliis, vt compoſitioni, diſtentioni, reſtitutioni, collocationi, neque ipſa per ſe aliquid efficit, quod hominem ſanet. Sed qua ratione figurare oporteat ſi exponamus, patefiet opera propoſita. Eſt igitur idonea ſingularum partium G
figura illa, [e] quæ muſculos, chordas, venas, arterias minime peruertit, aut diſtorquet, ſed omnium rectitudinem tuetur: ſic enim non dolent, facile extenduntur, diu in eodem habitu ſeruantur: contra euenit, vbi diſtorquentur, & per membrum quaſi in cochleam ſerpunt. Eam figuram, in qua rectitudo fibrarum ſeruetur, eligit homo per ſe à iuſta natura edoctus, inquit Hippocrates: [f] quo fit vt qui nihil capiunt conſilii, plerunque nihil errent: qui figuram decoram ſtudioſe requirunt, grauiter ſæpenumero ægrotantem offendant. Simile quid illis euenit quos [g] Ariſtoteles ait melius diſcere ſine quæſtione, quam vbi quærendo laborauerint. Fac hominem eligere figuram minus idoneam, & alio modo præbere membrum curandum quam oporteat, corrigenda hæc figura erit à medico: cognoſcet hic per anatomen fibrarum ductum, & facile decentem figuram eliget: quanquam poteſt anatomes imperitus, quiue fibrarum ductum omnino ignorat, idoneam figuram eligere, quam partim experimento inueniet, partim ratione: experimento quidem intelliget illam eſſe idoneam, quæ maxime ægrotantem delectat: ratione vero diſcernet illam eſſe aptam, quæ media ſit inter extremum flexum, & extremam porrectionem, non ſolum in articulis, ſed etiam in muſculis, qui ad articulos non pertinent, vt in lingua: media enim [h] figura inter flexum, & porrectionem ſecundum naturam eſt, ſicut inter pronam, & ſupinam. Scire tamen licet, non eſſe exquiſite ſeruandum medium horum extremorum, ſed ſimul habendam quoque eſſe rationem conſuetudinis, [i] tanquam naturæ cuiuſdam aduentitiæ: permittendum enim homini, vt membra figurata habeat, quemadmodum maxime conſueuit: alii enim aliter aſſueti ſunt brachia, & crura continere, nam qui ſedentariam artem exercent, H
crura magis curuata continent: qui ſtantes laborare ſolent, magis extenta. Eadem ratio eſt brachiorum, aliæ enim artes, aliaque opera alium habitum requirunt: longe autem facilius toleratur aſſuetus, quam inſolens. Ergo quum medium eligitur, non ita debet eſſe exquiſite tale, vt non habeatur ratio conſuetudinis, cui plurimum dandum eſt. Quamobrem non conuenit idem omnibus hominibus, neque omnibus membris eiuſdem hominis: ſiquidem homines vario modo habere membra aſſueuerunt: præterea brachia magis debent eſſe curuata, quam extenta, crura magis extenta, quam curuata. Docet Hippocrates [k] brachium ita figurandum eſſe, vt cubitus cum humero prope ad rectum angulum collocetur: addit prope, quod non conueniat ad vnguem angulus rectus, ſed qui parum recedat à medio, verſus obtuſum: aptatur etiam brachio habitus medius inter pronum, & ſupinum, atque vbi in alterum inclinet, minus lædit pronus, quam ſupinus. Quamobrem, vbi brachium præbetur curandum, vbi tractatur, alligatur, collocatur ſuſpenſum, medius eiuſmodi habitus eligendus eſt. Reprehendit autem Hippocrates [l] Sophiſtas, qui brachium alligant eo modo extentum, quo Sagittarii ſolent, quibus conuenit eiuſmodi habitus vt ſagittas maiori impetu emittant: ſed alienus eſt, vbi fractum

d Hip. 2. de off. tex. 28.

e Hip. 2. de off. text. 28.

f Hip. 3. lib. de offi. text. 27. & 1. de fract. tex. 14.

g Ariſt. lib.

h Gal. lib. 2. de motu muſculorum c. 1.

i Hip. lib. 3. de off. text. 27.

k Hipp. & Gal. lib. 1. de fract. c. 10

l Hip. 1. lib. de fract. c. 11. & 12.

A fractum brachium deligatur, cum non poſſit ſic diutius perſeuerare, ſed neceſſario mutetur, ſicque deprauetur fractura, quæ ante compoſita erat. Cæterum crura alligantur extenta, quod plurimum illis vtamur extentis ad totum corpus ſuſtinendum: non tamen æquabiliter extendi debent; ſed magis, aut minus pro conſuetudine, cuius habendam eſſe rationem diximus: magis autem laborant crura ſub extremo flexu, quam ſub extrema porrectione. Sed vt rem omnem ſummatim colligamus, ea figura eligenda eſt, quæ fibras rectas ſeruat, vt quæ maxime ſecundum naturam ſit; cognoſcitur autem experimento, quod ſit ἀκαμάτως, vt inquit Hippocrates: [a] hoc eſt quod homo ſub ea minime laboret: cognoſcitur & ratione, quod media ſit inter pronam & ſupinam, inter curuatam & porrectam, non tamen exquiſite, ſed habita ratione conſuetudinis, cui non parum eſſe tribuendum conſtat: hanc [b] eligunt homines per ſe à iuſta natura edocti, non ſolum quum ægrotantes præbent affecta membra Medico tractanda, ſed etiam quum ſani à laboribus ſe recipiunt, & quieti, ac ſomno ſe dedunt: habitus enim qui tunc eligitur, cruribus magis, aut minus eductis, brachiis item magis aut minus curuatis, naturæ & conſuetudini conuenit. Illud autem ignorare non oportet, quod media figura dicitur etiam, quum muſculi oppoſiti in eodem membro contrahuntur, quo fit vt immobile [c] perſeueret, cum non mutet locum, quamuis laborent tunc muſculi, & fungantur ſuo officio, non ſecus quam vbi membrum mouetur. Laborioſa hæc quies, appellatur à Galeno [d] motus tonicus: ſed medius hic habitus cum laborem afferat, nihil facit ad rem noſtram: requirimus enim illum, qui ſine labore ſit, & in quo poſſit homo diutius perſeuerare, hunc autem ſibi eligit, quum quieſcit, medium inter flexum & porrectionem, habita ratione conſuetudinis: quanquam euenit interdum vt hic impediat puris effluxum: nam ſi brachium, quum porrectum eſt, vulneretur, vbi deinde prope ad rectum angulum curuetur claudetur plaga: ſed dilatanda eſt vt detur exitus intus lædentibus: præſtat enim breuem ſectionis dolorem experiri, quam diuturnum laborem, & inflammationem, quæ ſequuntur vbi membrum tenſum ſeruetur.

B

[a] Hipp. lib. 2. de offi.
[b] Hipp. lib. 1. de fractur. tex. 14.
[c] Gal. lib. 1. de motu muſc. c. 7. & 8.
[d] Gal. ibid.

Collocandi opera etiam nihil per ſe efficit, ſed tantum inſeruit aliis operis Chirurgiæ: quamuis interdum etiam medicamentis, veluti quum curantur vlcera oris per metallica, periculumque eſt ne imprudenter diglutiantur, præſertim à puero: euitatur hoc ſi collocetur ore deorſum ſpectante, vt medicamentum ex ore ſimul cum ſaliua effluat. Sed collocandi opera plerunque pertinet ad eam curationem, quam manu molimur: neceſſe enim eſt recte hominem collocare, & prius quam manus admoueatur, & poſtquam admota eſt: quorſum autem, & quo pacto hoc fiat, nūc exponere inſtituimus. Ergo antequam manus iniiciatur, collocare ſic hominem oportet, vt & ipſe perſeuerare ſic diutius, & à Medico commode tractari poſſit: licet autem vniuerſum corpus recte collocari debeat, maxime tamen hoc pertinet ad partem affectam. In collocando igitur habenda eſt ratio ægrotantis, & Medici: omitto nunc lumen, nam ſupra in [e] vniuerſum diximus, quod curatur conuertendum eſſe, ex luminibus, quæ dantur, conferuntque, ad illuſtriſſimum, niſi vbi oculi ægrotent. Eſt autem hoc munus Medici, qui nouit, qua ratione & totum corpus, & proprie locus affectus contineri debeat, & tractari poſſit cum minori moleſtia ægrotantis.

C Iacet interdum vniuerſum corpus, interdum ſedet, interdum ſtat, pro vitium robore & partibus affectis. Qui maxime imbecilli ſunt, neceſſe eſt decumbant: qui minus debiles, curantur ſedentes: robuſtis medemur etiam ſtantibus. Quamobrem ad eandem operam præſtandam excogitata ſunt à Medicis machinamenta, quibus vti poſſimus homine iacente, veluti ſcamnum [f] Hippocratis; & ſtante etiam, veluti Organum fabri. Partes vero affectæ, aliæ commodius curantur iacentibus, aliæ ſtantibus, aliæ ſedentibus. Maxilla [g] luxata commode reſtituitur reſupinato homine, ſubiecto capiti ſcorteo puluino maxime duro, vt quam minime cedat. Quum humerus fractus componitur, iubet Hippocrates [h] vt homo altiori ſedili hæreat, vbi reſtituitur genu luxatum, inſidere debet homo ſuper ſedili humiliori, crure paulatim erectiore. At quum iam manus ab homine remouetur, plurimum quoque intereſt, qua ratione contineatur tum vniuerſum corpus, tum proprie pars affecta; in quo caſu Medicus non amplius ad ſuum commodum ſpectat, ſicuti quum manu aliquid moliebatur, ſed ægrotantis duntaxat. Duo autem animaduertit, vnum vt toleretur facile ea ratio collocandi, ſicque homo, quantum res poſtulat, immobilis perſeueret: alterum vt iuuet, vel certe non noceat. Facile autem perſeuerat in eodem ſtatu, qui iacet, præſertim vbi crura affecta ſunt, prodeſt decubitus vbi aliæ partes ægrotant: quamquam licet tunc etiam ſedere, & ſtare. Ergo vbi recte figuraueris & totum corpus, & proprie partem affectam, ita hominem collocabis, vt

D diutius in eodem ſtatu contineri poſſit, ſiue iaceat, ſiue ſedeat, ſiue ſtet. Proprie autem partes affectæ contineri debent molliter, æqualiter, ſublimiter: ac molliter quidem ne, ſi duriter iaceant, doleant & inflammentur: æqualiter, ne alia parte vrgeantur, alia non ſuſtineantur, ſed ſuſpenſa maneant, ita vt periculum ſit ne oſſa fracta quæ iam compoſita ſunt, deprauentur, cum nulla re ſuſtineantur: ſurſum vero conuerti debent, ne recipiant humores, qui facile à ſuperioribus partibus influunt, ad inferiores: id quod maxime ſeruari debet, vbi ſanguis exeat ex aliqua parte, & erumpat: tunc enim excitanda altius eſt, non tamen multo, ſed eatenus vt minime doleant, id quod commune eſt cuiuſcumque partis violatæ. Illud tamen obſeruandum eſt, vt ſi quis humor in plaga, ſinu, fiſtula, abſceſſu contrahatur, exitum habeat, & fundi poſſit: ita ergo collocanda membra ſunt, vt vlceris os deorſum ſpectet: ergo membrum ipſum ſublimius habendum ſi cum aliis partibus corporis conferatur. Sed in ipſo membro os vlceris deorſum conuertendum eſt, vt exitus detur intus lædentibus: vbi os vlceris prope cubiti iuncturam eſt, Galenus ita [i] brachium vlceratum collocat, vt manus ſuperior ſit cubitu, quo fit vt os deorſum ſpectet: ſimiliter quum os prope inguen eſt, femur ita collocat, vt genu ſit ſublimius inguine: quo fit vt vlceris os deorſum conuertatur, & ſaniem fundat. Conſiſtit igitur ratio collocandi affectam partē in hoc, vt molliter, æqualiter, ac minime dependens contineatur. Iugulo fracto, auctore Hippocrate [k] homo ita continendus eſt, vt humeri caput maxime ſublime ſit, & quum inambulat,

[e] Supra lib. 1. c. 7.
[f] Hip. 2. de fract. text. 49.
[g] Hip. lib. 2. de Artic. text. 17.
[h] Hipp. 2. de fract. 4.
[i] Gal. lib. 2. de com. 28.
[k] Hip. lib. 4. de Art. cap. de fractur. Iugulum.

bulat, cubitum ſuſtineat faſcia ex ceruicibus ſuſpenſa. Humerum luxatum, vbi iam repoſitus eſt collocamus in ſuperiorem partem conuerſum, quo fit vt eius caput longius recedat à loco, in quem prorupérat. Vbi vtraque brachii oſſa comminuantur, vel id tantum quod ſublime eſt, quum deligata fuerint, ſi mitella fracturam duntaxat comprehendat, neceſſe eſt ad ſuperiora conuerti: at vbi manum duntaxat vel articulum cubiti ſuſcipiat, reliquum brachium ſuſpenſum ſit, deprauatum inclinabitur deorſum: debet autem brachium ſuſpendi per mitellam latam, mollemque multum brachii cum prima palmæ parte æqualiter ſuſtinentē: manus autem paulo ſuperior iunctura cubiti contineri. In fractura tam femoris, quam cruris videndum vt imus calx optime collocetur: nam ſi dependente pede crus reliquum fulciatur, neceſſe eſt oſſa gibba conſpici in priori parte: ſi calx, iuſto ſublimior collocetur, reliquo crure leniter ſuſpenſo, os in priori parte cruris iuſto magis ſimum ſe oſtendet: præſertim ſi calx naturaliter grandior fuerit paulo igitur ſublimior ſit. Collocatur crus, & femur fractum in [a] canali, vel gloſſocomo, de quo infra agemus, qua de fulcimentis: ne autem moueatur crus, in deſidendo, perforatur lectus, à nonnullis ſuſpenditur funis ex ſublimiori loco, quam manu teneat homo, vt immobili crure mutare reliquas partes poſſit. Vbi articuli pedis cum vulnere luxentur, iubet Hippocrates, [b] vt collocetur crus, & pes quemadmodum maxime cubantem iuuat, modo non dependeat, nec moueatur: debent enim partes collocatæ, in eodem habitu, & eodem modo diu contineri immobiles, vt ſaneſcere poſſint; ea tamen cautione, ne vel exulcerentur, vel nimis graciles fiant: exulcerantur autem ex aſſiduo decubitu, præſertim quæ ſunt iuxta os ſacrum, & vel in gangrænam incidunt, vel ægre admodum curantur; quamobrem ne hoc accidat, mutandus aliqua ex parte ſitus eſt, quod ſi nimis graciles fiant, vbi tempus inflammationis tranſiit aliquantiſper dimouendæ ſunt, & aqua calida perfundendæ, ne tabeſcant. E F

a Hip. 3. de offic. 18. & Hip. ac Galen. lib. 2. de fract. 64.
b Hip. lib. 4. de Artic. tex. 19. & 20.

Obuoluendi opera ſupereſt, ex illis quæ per ſe nihil efficiunt, ſed efficientibus inſeruiunt: prohibet hæc, ne quum manu aliquid molimur, fruſtra violemus partes, quas tractamus, aut eas quæ iuxta ſunt. Vtimur autem ad obuoluendum linteis, ſunt enim commodiſſima: vtimur & lana, quæ tunc maxime ad rem facit quum multa eſt, mollis, ac bene carpta. obuoluimus autem aliquando res quæ ſuperdantur, aliquando partes noſtri corporis; exempli gratia, quum ad humerum luxatum reſtituendum vtimur ſpatha lignea, quæ in ſummo caput habet, quod in alam demittitur, præcipit Hippocrates [c] vt ſummo ligno, vel linteum, vel mollis habena agglutinetur, vt mitius ſit, nec ſua duritie alam offendat. Plerumque autem obuoluuntur partes quibus dantur res aliquæ duræ, veluti crus fractum, quum funes aut lora iniicimus ad extendendum, veluti etiam femori, quum ferulæ ſuperdantur: obuoluuntur enim tunc inguina & coxæ, ne violentur earum contactu. Sed quum candenti ferramento partem aliquam adurimus, defendimus quæ iuxta ſunt obuoluentes. Quæ dicta ſunt de operis inſeruientibus, finem commode ſtatuant huic libro, pergamus in proximo ad eas, quæ partim inſeruiunt, partim per ſe aliquid efficiunt.

c Hip. lib. 1. de Artic. tex. 15.

FINIS Secundi Libri de Chirurgia.

VIDI

A

VIDI VIDII DE CHIRVRGIA Liber Tertius:

B QVI EST DE OPERIS PARTIM INSERVIENTIBVS, partim agentibus.

De vſu vinciendi. CAP. I.

OPeræ Chirurgici in vinciendo, fulciendo, extendendo partim inſeruiunt agentibus, partim per ſe aliquid efficiunt, ſiue eodem tempore, ſiue diuerſo vtrunque præſtent; eas nunc perſequi propoſitum eſt: primo autem agemus de vinciendo, cuius vſum, apparatum, ac rationem, vna cum vinculis vnicuique parti idoneis, perſequemur. Maximi igitur vſus, maximique momenti vinculum eſſe intelligi facile poteſt ex Hippocrate, qui in opere de officina Medici, vbi ſolam Chirurgiam perſcribit, plurimum de vinciendo pertractat, vt qui hanc operam quaſi normam conſtituat aliarum non ſecus quam pleureſim morborum acutorum in opere de ratione victus: monſtrat etiam Hippocrates maximam eſſe vinciendi vim, cum in opere de fracturis, vbi ex profeſſo fracta exponit, inſerat luxata nonnulla, veluti pedem, manum, genu, cubitum: idque ob conſortium quod habent cum fractis: hoc autem conſiſtit in vinciendo, quod eadem ratione vinciantur, qua fracta: ſimiliter in opere de articulis, vbi propoſitum eſt perſequi luxata, admiſcet quædam fracta, veluti naſum, maxillam, iugulum, coſtam, quod eandem vinciendi rationem ament, quam luxata. Tanta igitur eſt vinciendi vis, vt quæ alioquin ſeparata eſſe deberet, ob eius conſortium confundantur. C Ponitur autem vinciendi vſus triplex apud Arabes, [a] quos ſequuntur noſtri ſeculi Chirurgici: vnus eſt ad retinenda medicamenta: alter ad agglutinandum, & educendum humorem ex loco affecto: tertius ad prohibendam inflammationem, & repellendum ab affecto loco. Hunc triplicem vſum proculdubio vinculum præſtat: ſed hæc magis eſt enumeratio, quam diuiſio, cum nulla methodo hæreat, & aliquot vſus relinquat, quos præſtari à vinculis manifeſtum eſt, cum dirigant, coniungant, ſeparent, auertant, & complura alia efficiant, quæ ſub eo triplici genere minime comprehenduntur. Sequemur igitur Hippocratem, qui vt cætera præclare, ita vinculi vſum, in [b] opere de officina Medici, venatur: ſcribit enim aliud per ſe remedium eſſe, aliud iis quæ remedio ſunt ſeruire: adiiciemus nos vſum medium mixtum ex vtroque: eius ſcilicet vinculi quod ſimul agit, & inſeruit: Dicitur autem inſeruire tantũ id, quod retinet medicamenta, quę, vbi ſoluta ſunt, decidunt; neque inhærent, niſi quoddam glutinoſum habeant (ἐγχόμα [c] græce nuncupantur) qualia ſunt quæ gummi, vel reſinam accipiunt: cadunt reliqua niſi vinciantur, veluti cataplaſmata: quamobrem ſolet Hippocrates [d] vbi ea imponit, vinculum quoque adhibere. Efficit ſimul, & inſeruit vinculũ illud quod torporem inducit quũ ſecare partem aliquam ſine dolore volumus, quod cõtinet fracta, & luxata, vbi iam compoſita, & reſtituta fuerint; inſeruit quatenus tuetur, agit quatenus repellit; illud itẽ quod iniicitur quũ ſecãda vena eſt, inſeruit venæ ſectioni, vt [e] ſupra demõſtratũ eſt, & ſimul agit quatenus implet ſanguine venã ſecandã; ꝙ datur ad ſinum, vel abſceſsũ inſeruit partibus à natura agglutinan- D dis: agit expellendo humorem ex ore ipſius. Efficit vinculum duntaxat, quum firmat, protegit, repellit, extenuat, implet, auertit, dirigit, coniungit, ſeparat. Firmat vinculum dentes labantes, [f] maxillam fractam, & compoſitam: filo enim aureo inter ſe alligantur duo dentes in vtroque caſu: firmat infantes, nec patitur tenera ipſorum membra deprauari: Firmat latera [g] Aurigæ, manum Pugilis: firmat [h] thoracem in tuſſi, & cordis palpitatione, arterias capitis cum dolore pulſantes: firmat tandem ea, [i] quæ fractis, & luxatis ſuper dantur ad fulciendum: id quod non eſt inſeruire, ſed efficere: quemadmodum & quum protegit, vt crura [k] venatoribus; & vbi per morſum inſeritur venenum, partem quæ iuxta eſt, ne ipſum poſſit admittere. Efficit vinculum, quum repellit humorem, qui influxit, nec ſinit nouum influere: quo nomine vinciuntur oculi, ne ex vi vomitus exprimantur: vinciuntur & crura, vbi concurſu pituitæ intumeſcunt: ſed quum repellit, ſimul etiam extenuat, ac graciles reddit eas partes à quibus repellit. Solebant matres vinculo reddere filias graciliores, id quod Chæreas apud Terentium [l] teſtatur, quum inquit: Haut ſimilis eſt virgo, virginum noſtrarum, quas matres eſſe ſtudent, demiſſis humeris, vincto pectore vt graciles ſint. Sed vinculum quod implet quamuis interdum inſeruiat, veluti quum ſecanda vena eſt, vt ante diximus; interdum efficit duntaxat, veluti quum implere partem volumus, ſiue vt eius gracilitatem ſanemus, ſiue vt ſuccos à contraria parte, ad ipſam auertamus: Efficit [m] etiam duntaxat vinculum illud, quod dirigit quæ

peruerſa

[a] *Auic. lib. 4. fen. 5. tr. 2. cap. 5. & 6.*

[b] *Hip. 2. de off. tex. 4.*

[c] *Galen. lib. catagen. c. 1.*

[d] *Hip. lib. de vlcerib.*

[e] *Supra lib. 2. cap. 6.*

[f] *Hip. lib. 2. de Art. tex. 25.*

[g] *Gal. lib. de faſc. c. 100.*

[h] *Hip. 2. lib. de off. tex. 36.*

[i] *Hip. 1. de frac. variis locis.*

[k] *Gal. lib. de faſc. in prooemio.*

[l] *Terentius in Eunucho.*

[m] *Hip. 2. de off. tex. 25.*

a Gal. lib. de faſciis in procœmio.

peruerſa ſunt:quod in vnum adducit,quæ hiant:quod ſeparat quæ nimis inter ſe coniunguntur. Multiplex ᵃ igitur eſt vinculi vſus, nam præſtare hæc omnia poteſt quæ dicta ſunt modo recte detur,& ad eum finem quem maxime res poſtulat:nam ſi erretur vel in conſilio ad quod datur,vel in ratione dandi,tantum abeſt vt præſtet id,quod res poſtulat,vt ſæpe contrarium efficiat,& noxam afferat non mediocrem. Nocet interdum non ſolum vbi non recte iniicitur, ſed etiam quocunque modo iniiciatur: quædam enim vinculum reſpuunt, veluti partes admodum inflammatæ quum ſub vinculo non modo magis doleant,ſed prohibito perſpiratu interdum incidant in gangrænam:ſi quando autem vinciri debeant vt retineantur cataplaſmata, quæ adhibentur ad Pus mouendum leuiter vinciantur. Hæc de vinculorum vſu in vniuerſum. E

De Apparatu vinciendi. CAP. II.

b Hip. 2. lib. de Artic. tex. 25.
c Hip. lib. 2. de Artic. qua de maxilla & Aure.
d Hip 3. de Ar. tex. 62.
e Gal. lib. de faſc. in procœmio.
f Gal. lib. de faſc. in procœmio.
g Gale. ibid.
h Gal. lib. de faſciis in procœmio.

SEquitur nūc apparatus qui pertinet ad ipſa inſtrumenta, nempe ad vincula iniicienda:ſunt hæc maxima ex parte faſciæ, quamquam interdum vtimur filis, interdum habenis, interdum etiam linteis. Fila tenuiora ſunt, qualia demitti ſolent in foramen acus: fiunt autem ex lino, canabi, geniſta: interdum etiam ex auro, ᵇ veluti quum dentes, aut quod labant, aut quod maxilla fracta eſt, inter ſe alligantur. Habenæ faſciis anguſtiores ſunt, fere autem fiunt ex membrana, aut cortice, quibus vti ſolemus agglutinatis ad continendas fractas partes ᶜ in facie, vbi compoſitæ ſunt. Linteum imponit Hippocrates ᵈ dorſo affecto, quum ſpina icta eſt, nec poteſt homo ob vim doloris ferre faſciarum circuitum. F Subiicitur igitur pro faſcia linteum, quod filis ad ventrem deligatur. Sed omiſſo filo, habena, linteo inſiſtamus in faſciis, quibus plerunque vtimur non ſolum ad medicamenta continenda, ſed ad vulnera, fracturas, luxata, vt efficiant quæcunque præſtari à vinculis diximus. Differunt ᵉ inter inter ſe faſciæ, materia, habitu, qualitate, quantitate: de quibus differentiis operæ pretium eſt ſigillatim tractare, ſumpto initio ab iis, quæ ad materiam pertinent. Fiunt igitur faſciæ ex pilis compactis, atque implicatis, quemadmodum nunc fit quod filtrum appellatur, quo equites in itinere à pluuia defenduntur: faſciis ex huiuſmodi materia vti ſolebant Aurigæ ad latera firmanda: ſed magna ex parte ex ᶠ tela fiunt, texuntur enim ex lana, lino, aut ſericis filis; his vtimur tantum ad ſuſpendendum, nam ad vinciendum nimis adſtringunt, & ſunt maximi ſumptus. Faſciæ ex lana ᵍ valent ad fracturam cum vulnere, pleræque autem fiunt ex linteis, ſunt enim ad faſciandum commodiſſimæ, ſiue ad hunc vſum texantur, veluti illæ quibus alligantur infantes, & quibus vti ſolebant venatores ad crura defendenda, ſiue tela ad alium vſum texta ſcindatur in faſcias: his autem fere nunc vtimur ad morbos curandos; ſcindimus autem lintea in longitudinem recta ad ſtamen, nam ſic facile ſcinduntur, quod minus cederet, ſi qua ſub tegmen procedit, id tentaretur: adde quod in longitudinem ſciſſæ firmius continent. Habitu ʰ etiam inter ſe faſciæ differunt, cum aliæ glomeratæ ſint, aliæ ſciſſæ, aliæ aſſutæ: fiunt glomeratæ ex linteo in longitudinem ſciſſo, nihilque habent aſſutum in ſe, aut ſciſſum, cuiuſmodi ſunt quibus deuincimus membra fracta: ſciſſæ conſtant ex vno linteo, quod vel extremis partibus, vel alibi ſciſſum ſit, quales ſunt quæ dantur ad vulnera G capitis in quatuor, ſex, aut octo partes diuiſæ. Aſſutæ componuntur ex pluribus faſciis, varia figura inter ſe iunctis, cuiuſmodi dantur ad mammas, ad anum. Quod attinet ad qualitatem, non debent faſciæ inter ſe differre, cum omnes aptentur leues, ⁱ tenues, molles, mundæ, æquales, ſui coloris, non enim conueniunt graues, duræ, craſſæ, immundæ, infectæ, inæquales: expedit igitur primum eſſe molles, nam duræ premunt, & dolorem faciunt, atque inflammationem concitant: ne ſint tamen ita molles, vt algæ modo abrumpantur, ſed reſiſtant quum attrahūtur, atque arctantur. Debent etiam eſſe leues, ne fruſtra onerent affectum locum, id quod graues faciunt. Conueniunt tenues non ſolum quia leues ſunt, ſed etiam quia quum dantur non aſſurgunt in magnam molem: conueniunt æquales, hoc eſt ſine ſuturis, ſine eminentiis, ᵏ quæ enim prominent in telis vel dedita opera, vel ob imperitiam textoris cauſa ſunt, cur faſciæ alia parte magis premant, alia laxiores ſint; pra ſtat igitur faſcias æquales eſſe, ſicut & mundas etiam, non ſolum vt oculos delectent, ſed etiam ne ob ſordem mordeant, neue humorem qui perfunditur, admitti ˡ non patiantur: ſint item ſui coloris, vt albæ, nam quæ alieno infectæ ſunt, ipſæ quoque humorem qui perfunditur, minus admittunt; atque vbi purpureę ſint, opinionē faciūt ſanguinis fluentis. Eiuſmodi qualitates cōmunes ſunt omniū faſciarum, ſed quod madefiant perfuſæ vino, aut inunctæ cærato liquido, non ita commune eſt omnium: ad eas e- H nim tantum pertinet quæ dantur, vbi arcere inflammationem volumus, eas enim aut vino perfundimus, aut inungimus cærato quod tenue ſit, & ita copioſum vt ſupernatent. Proprie autem glomeratæ faſciæ, vt monuit Hippocrates, ᵐ poſtulant extrema dura, æqualia, diſtincta: extrema accipit tam oras in latitudinem, quam capita in longitudinem: debent vtraque dura eſſe: id quod fiet ſi bene arctetur faſcia quum glomeratur; ſic ⁿ autem tenuiores circuitus habebit, & commodius poterit obuolui: eadem diſtincta eſſe debent; nam vbi circuitus confuſi ſint, atque impliciti, non poteſt faſcia eleganter circundari: contra ſi diſtincta faſcia ſit ita, vt habeat omnes partes æquabiliter extentas, non vnam ſimplicem, alteram duplicem & implicitam, elegans fieri vinctura poterit. Oportet tandem extrema æqualia eſſe, hoc eſt ſine vlla varietate ſimilia, ita, vt nulla pars durior, vel mollior ſit, latior, vel anguſtior, nihil appareat eroſum, nihil prominens, nullibi ᵒ ſubtegmen ſine ſtamine, aut ſtamen ſine ſubtegmine, ſed vtraque perpetuo nectantur à principio ad finem. Hæc de qualitate faſciarum; reſtat quantitas, quæ non modo magnitudinem complectitur, ſed numerum quoque: debet igitur ᵖ magnitudo reſpondere magnitudini affectus, & loci qui curatur: neque enim æqualis conuenit affectui magno, & paruo, membro grandi, & exiguo; differunt autem membra inter ſe, nam alia eſt magnitudo digiti, alia brachii, alia cruris in eodem homine: præterea in aliis alia eſt ſimilium membrorum

i Hip. 2. de offi. tex. 26. & Gal. lib. de faſciis in procœmio.
k Hippoc. & Gal. ibid.
l Gal. in lib. de faſciis in procœmio.
m Hipp. 1. de offic. tex. 22.
n Galen. in comm. illius text.
o Gal. ibid.
p Gal. lib. de faſciis in procœm.

magni-

A magnitudo. Debet igitur longitudo faſciarum quæ glomerantur tanta eſſe, quanta ſufficiat circuitibus neceſſariis: impleant faſciæ longitudinem [a] trium, quatuor, quinque, aut ſex cubitorum illius qui alligatur, ſicut latitudinem totidem digitorum eiuſdem hominis: quamquam quibuſdam partibus aptantur admodum latæ, veluti thoraci, ſed membris conuenit latitudo dicta, trium, quatuor, quinque aut ſex digitorum hominis qui curatur: ſicque maior, vel minor pro magnitudine partium: quod ſi membra æqualem craſſitudinem haberent, commodiſſime alligarentur faſcia, eatenus [b] lata quatenus poſſet tota æqualiter complecti: ſed quoniam talia non ſunt, aptior eſt anguſta, qua rugas minime contrahat, & totius membri cui circundatur cutem contingat: compenſatur [c] autem numero circuituum, & deductione verſus integrum locum, ſecuritas, quam aufert anguſtia: aptetur igitur latitudo faſciæ, latitudini partis: digito idonea eſt faſcia digitum lata; latiorem amant crura, quam brachia: quæ nimis anguſta eſt, non bene continet partem: ſed ſpectare quoque vitium oportet; nam vlcera maiora latiorem faſciam poſtulant, ne ſi cingantur quaſi zona, doleant, comprimantur, inflammentur. Quod attinet ad numerum, tot eſſe debent, quot neceſſarium eſt ad continendum medicamenta: exempli gratia ad continenda medicamenta ſufficit vna faſcia, ad fracturam dantur plures: aliæ iniiciuntur ante fulcimenta, aliæ poſt: ante dantur ab Hippocrate [d] ternæ, vna quæ incipiens à fractura ſurſum tendit, altera quæ à fractura ſimiliter incipiens deorſum feratur, tertia ab imo membro per fracturam ſurſum porrigitur, & eodem loco, quo prima finitur; Galenus [e] pro tertia ſecundam faſciam, rurſum quum ad imam partem peruenit, ſurſum circumagit. Quæ autem dantur poſt fulcimenta tot eſſe debent vt à vi-

B tio minime [f] ſuperentur, vt ferulas comprimere non ſinant, vt onere non lædant, vt inclinationis cauſa non ſint, nec effæminent, quemadmodum Hippocrates [g] in opere de officina medici præcepit. Eſt autem perpetuum, vt qui vinciunt, faſciis abundent, eaſque aptent vnicuique affectui, ac parti, quæ maxime idoneæ videbuntur: huiuſmodi igitur debent eſſe inſtrumenta, nempe faſciæ, in quibus vinciendi apparatum diximus conſiſtere.

[a] Gal. lib. de faſciis in Proœmio, & Hip. 3. li. de off. tex. 7.
[b] Gal. lib. 6. meth. c. 5.
[c] Gale. ibid.
[d] Hip. referente Gal. li. 6. met. 5.
[e] Gale. 1. de fract. com. 30.
[f] Hipp. 3. de off. 6.
[g] Hip. ibi.

De ratione vinciendi. Cap. III.

AT neceſſaria etiam eſt certa ratio vinciendi, ſine qua fruſtra pararentur faſciæ idoneæ: non eſt autem cuiuslibet vinculum appoſite dare, præſertim id, quod efficit; nam id quod inſeruit medicamentis continendis non multas poſtulat animaduerſiones, ſed plurimum refert qua ratione illud ſuperdetur; nam ſi male iniiciatur, tantum abeſt vt præſtet id, ad quod adhibetur, vt ſæpe contrarium proferat effectum. Quotquot autem animaduerſiones vinculum poſtulat, & quod inſeruit, & quod per ſe efficit, ad duo genera referuntur ab Hippocrate, [h] qui libro ſecundo de officina medici alias comprehendit ſub vinculo quod iniicitur, alias ſub eo, quod iniectum eſt, quamobrem nos quoque præcepta quæ ad rationem vinciendi pertinent, partim ſub vinculo quod iniicitur, partim ſub eo quod iniectum eſt comprehendemus: quæcunque pertinent ad id quod reſtat, vbi iam agere deſiit, qui deligat, ſub iniecto comprehenduntur: quamuis aliqua videantur quodam-

C modo attinere ad id, quod iniicitur, ad quod iam pergimus: ita igitur iniici debet, vt [i] tuto celeriter & iocunde iniiciatur: tuto adhibetur vbi iuuat, & non nocet: id quod euenit quum adſtringitur quantum res exigit, quum incipit, circuit, deſinit qua parte maxime conuenit. Sed cum hæc quatuor adſtrictio, principium, circuitus, finis reſtent, proponentur à nobis in iis, quæ de iniecto vinculo tractabimus. Ergo vbi hæc commode adhibeantur, iuuabunt, & non nocebunt; Sed quia circuitus, dum faſcia attrahitur, aliquid etiam præſtat, & non tantum vbi iam attracta eſt, & vinculum iniectum; idcirco nunc quoque de ipſa attractione agere oportet, in vinculo quod iniicitur. Ergo quum attrahitur faſcia, ſecum quoque attrahit partem illam vnde adducitur: quamobrem tuto adhiberi dicetur, iuuabitque, ac non nocebit, ſi [k] attrahatur ab ea parte, in quam particula receſſit: ſic enim adducetur ad locum vnde ſeiuncta eſt. Attrahere [l] ergo faſciam oportet, vel à dextra parte in ſiniſtram, vel à ſiniſtra in dextram, prout affectus inclinationem in hanc, vel illam regionem deſiderat. Si maxilla à dextra parte affecta eſt, ducatur faſcia manu dextra: ſi ab altero, altera manu: perpetuo autem in contrariam partem inclinandum eſt, vt ſi dextra læſa ſit, in ſiniſtram: in neutram vero vbi totum membri os tranſuerſum eſt perruptum; at vbi res exigit inclinationem in alteram partem, dato capite à latere affectæ partis, reliqua faſcia quod affectum eſt in contrariam partem attrahitur, ad quam vbi peruenit, multo minus inclinatur, donec in orbem circumacta, ad ſuum principium reuertatur quod manu tenebamus, cui rurſus faſciæ partem quæ ipſum continet

D ſuperpoſitam valenter continemus ſic, vt iterum incipiat circuire ſuper partem violatam, ſimiliter in contrariam partem inclinata: vbi in neutram partem inclinare faſciam volumus, mediam iniicimus contra plagam, & in vtramque partem attrahimus. Hæc vbi ſeruentur, tuto iniici vinculum dicetur, iuuabitque & non nocebit. Iniicietur [m] celeriter, vbi qui aget præſto habebit faſcias idoneas, perituſque erit huiuſmodi chirurgiæ, neque dubitabit qua parte principium, finis, adſtrictio, circuitus admoueri debeat: ad celeritatem confert etiam dexteritas: ille enim celeriter alligabit, qui bene vtetur [n] vtraque manu, & ambabus ſimul: vtraque prona, ambabus aduerſis. illa autem faſcia ambabus manibus circundatur, quæ à medio orditur: ab vtraque vero inuicem illa, quæ incipit ab vno capite duntaxat. Iocunditas [o] partim in celeritate conſiſtit, partim in elegantia, partim in vitando preſſum: celeritas enim plurimum conducit ad iocunditatem; quod celerius expeditur, iocundius eſt, quod diuturniori tempore præſtatur, tædium, & moleſtiam affert: delectat elegantia, quam præſefert chirurgus quum manus admouet, ſed maxime iocunda eſt vitatio doloris quam affert adſtrictio: quamobrem [p] vitanda eſt quantum fieri poteſt: ſed cum reſtet, conſideratur in vinculo quatenus iniectum eſt, quod nunc ſubiicimus.

[h] Hip. 2. lib. de off. tex. 1.
[i] Hip. 2. de off. tex. 1.
[k] Gal. lib. 1. de fractu com. 31.
[l] Hip. lib. 1. de fract. tex. trigeſimo primo.
[m] Gal. 2 de fract. com. 1.
[n] Hippo. lib. 2. de officina tex. 20.
[o] Gal. lib. 2. de offic. com. 1. & libr. de faſ. in proœmio.
[p] Gal. locis dictis.

a Hip. Gale. 2. lib. de offic. tex. 2. — b Hip. ibi. — c Hipp. & Ga. ibidem. — d Galen. in eod. com. — e Gale. ibid. — f Hip. ibidẽ — g Hip. li. 2. de Articu. tex. 39. — h Hip. 2. de offic. tex. 6. — i Hip. 1. de offic. 2.

In vinculo igitur quod iniectum eſt duo [a] tantum attenduntur; ſecuritas, & iocunditas: nam E celeritas agendi ſpectat ad id tantum quod iniicitur: dicetur igitur vinculum tunc iocunde iniectum [b] quum ſimplex erit, & diſtinctum; ſimplex dicitur vbi linteum non implicitum eſt, non duplicatum, non rugoſum: diſtinctum vero quum iterum, ac tertio obuoluitur, ſiue æquales, ſiue inæquales eſſe circuitus debeant: interdum enim ſecundus priori æqualis ad vnguem eſt, ita, vt partes faſciæ in latitudinem extremæ eodem loco finiantur; neque ſuperent, neque ſuperentur; ſed in vtroque circuitu deſinant non aliter, ac ſi iniecta eſſet vna faſcia duplicata; eademque ratio ſit tertii, & quarti circuitus: vocatur eiuſmodi vinculum orbiculare, [c] vbi oræ faſciæ ſecundo, & tertio circundatæ, ſic aliis inſident, vt neque excedant, neque ſuperentur: ſed circuitus diſtincti poſſunt etiam eſſe inæquales, veluti in [d] vinculo quod datur ad membra fracta, in quo prior faſcia ſurſum fertur, ſecunda prius deorſum; deinde ſurſum ducta definit eadem parte, qua prior: id quod fieri minime poſſet, niſi quod ſpectat ad latitudinem lintei ora altera alteram excedat, erit autem diſtincta [e] faſcia, ſi tota in eadem inclinatione perſeueret, qua à circuitu in orbem recedens orſa eſt: dicetur igitur vinculum diſtinctum, non ſolum quod æquales habet circuitus veluti orbiculare, ſed etiam quod inæquales. Accommodantur [f] autem ad partes æquales, & ſimiles, circuitus æquales, & ſimiles: ad partes inæquales, & diſſimiles, circuitus inæquales, & diſſimiles. Super humerum qui ſimilis eſt, & æqualis, ſimiliter, & æqualiter faſcia circundatur: non ita æqualiter, & ſimiliter ſuper crus: minus adhuc ſuper femur, & brachium: at in capite humeri, & coxa, quæ partes diſſimiles ſunt, & inæquales, F diſſimiles, & inæquales circuitus requiruntur, cum obuoluant contrarias partes. Ad iocunditatem igitur ſpectat vinculum ſimplex & diſtinctum: refertur ad eandem elegantia, quam efficit circuituum varietas quædam, affert hæc gloriam medico, expediturque ſæpenumero ab ægrotante, gratia ſui vel aliorum, quibus ſui videndi copiam facit: cauendum tamen ne vincula varia, atque elegantia onerent, ac comprimant: damnantur enim ab [g] Hippocrate talia vincula non abſolute, ſed quum dantur ſine mente, veluti quum faſciæ ob varietatem inæquales vrgent, & inflammationes mouẽt, atque abſceſſus: quæ enim ſuperdantur ita debent [h] alligari vt contineant, & non comprimant: quid quod Hippocrates [i] interdum vtitur variis vinculis, atque elegantibus, vt Aſcia, Simo Rhombo, Semi Rhombo, ad caput humeri, ad femur, ad iugulum? nam cum recte dantur, iocunda ſunt, & non incommoda. Confert & ad iocunditatem vinculi iniecti modica adſtrictio, ita vt non comprimat, ſed cum hæc ad ſecuritatem ſpectet; quæ eſt altera conditio iniecti vinculi, monet nos vt ipſam quoque exponamus.

k Hip. li. 2. de off. tex. 3. — l Gal. lib. de faſc. in Proœmio. — m Gal. li. 6. meth. c. 5. Ga. ibidem. — n Hipp lib. 2. de offic. tex. 6. — o Hipp. 1. de fractur. à tex. 37. ad 41. — p Hipp. ibid. tex 39. — q Hippoc. & Gal. lib. 1. de fract. 41. — r Gal. lib. 6. meth. c. 5.

Conſiſtit ſecuritas iniecti vinculi in duobus, vnum eſt firmitas, [k] alterum eſt effectio illius operis ad quod datur: Ergo vinculum tunc recte iniectum dicetur, quum ita firmum erit, ac ſtabile, vt bene contineat, quumque citra noxam præſtare id poterit, quod res poſtulat; dicitur autem firmum vinculum, quod per ſe non reſoluitur, ſed manet & fideliter continet. Adhibetur [l] vero vel vt inſeruiat medicamentis continendis, vel vt aliquid efficiat, vt repellat, impleat, deducat, dirigat, coniungat: Comparabitur firmitas, & vis vinculi idonea adſtrictione, idonea collocatione principii, ac finis G faſciæ, idoneo circuitu, de quibus ſigillatim nunc tractandum eſt, ac primum de adſtrictione, quæ moderationem quandam poſtulat: nam vinculum quod laxius [m] eſt firmitate caret, citoque reſoluitur, nec ſatis efficit ſuum munus: quod nimis arctum eſt, præter moloſtiam doloris inflammationem affert, prohibet membrum nutriri, & tabidum reddit; non ſinit ſpiritum vitalem ad ipſum ferri, ita, vt emoriatur: vitanda [n] igitur ſunt vincula valde adſtricta, niſi vbi, vt pars aliqua ſine dolore ſecetur, ſenſum tollere conſilium fuerit, ad ſtringendumque ita, vt, quantum fieri poteſt, præſtet vinculum id, quod res poſtulat: quod ſi tantum inſeruire debet continendis medicamentis, ne cadant, adſtrictio vel leuis etiam ſufficit: ſin aliquid efficiendum eſt à vinculo per ſe, eatenus arctari debet, vt ſufficiat operi ad quod datur: ſemper autem [o] apte inſidere debet, non tamen comprimere; illud vero ignorare non oportet, quod adſtrictio non eadem conuenit vbique, nam differunt homines ab hominibus, partes à partibus, affectus ab affectibus: robuſtiores homines magis innocenter adſtringuntur, quam teneri ac delicati: duriores partes maiorem ſuſtinent adſtrictionem, quam molliores; magis adſtringimus iugulum, quam coſtam, aut maxillam, magis latum os ſcapulatum, quam iugulum. Quod attinet ad affectus, diuerſi diuerſam poſtulant adſtrictionem, eamque non eodem loco omnes: quæ peruerſa ſunt, eatenus adſtringi debent, vt dirigantur; quæ abſceſſerunt, vt coniungantur: vbi repellere oportet, aut exprimere, vt humor repellatur, aut exprimatur. Luxata, & fracta deſiderant vinculum adeo arctatum, vt valeat ad ea quæ compoſita, ac reſtituta ſunt retinenda, ſed H multo laxius eſſe debet, vbi illis vulnus quoque acceſſerit: impendet enim tunc magis inflammationis, & gangrænæ periculum, quæ ſub arctiori vinculo magis excitantur: quamobrem vt illæ vitentur, laxius hoc damus, comparamusque firmitatem circuituum numero, magis quam adſtrictione; ſed quæ ſine vlcere fracta ſunt, aut luxata, validius adſtringimus, ea tamen moderatione, quam ſcribit Hippocrates, [p] quum monet vt homo ſe premi dicat, qua vitium eſt, magis eo die ac nocte quo deligatur, poſteriori minus; tertio autem ſentiat vinculum laxius, quo tempore apparere debet in extremis partibus tumor mollis; & pars quæ ſub vinculo excepta erat extenuata magis: quod conſpici conuenit quoties reſoluitur membrum, vt intelligamus vinculum ſatis fuiſſe adſtrictum: ſeptimo autem die in conſpectum veniant oſſa graciliora, & facile tractentur; vbi aliquid horum [q] abſit, vinculum non ſatis arctum fuit, ſi quid ſuperet maior iuſto fuit adſtrictio, quæ quum intuetur medicus, vbi rurſus alligat membrum, magis, vel minus adſtringit tertio quoque die. Tempus, quo magis adſtringere conuenit, eſt vel inter initia, vel poſt [r] ſeptimum diem; nam tertio, vel quarto maxime ſolet inflammatio ſuperuenire, neque conuenit vinculum arctare. Locus quem magis adſtringere oportet, eſt ille vnde magis exprimere materiam volumus, huiuſmodi eſt ſedes, vbi fractura eſt, vel luxatum; quamobrem vbi magis faſciam arctamus: at illa ſedes, quæ recipere materiam expreſſam debet, laxius

alliganda

A [a]lliganda eſt,ita, [a] vt faſcia deſinat ibi longe magis laxa, quam aliis partibus, medio autem loco inter eum vnde repellitur materia, & eum ad quem repellitur, mediocriter arctare vinculum expedit: hiantia [b] minus comprimuntur à parte ſana, & ſubinde magis, ita, vt maxima compreſſio ſit ad ipſas oras, quæ inter ſe committi debent. Adſtrictio igitur ea ratione adhibenda eſt, vt vinculum firmum ſit, & id præſtet quod requiritur.

Spectat etiam ad vtrunque collocatio principii ipſius faſciæ glomeratæ: efficitur [c] principium interdum media faſcia, vt in iis quæ in vtrunque caput attrahuntur, in aliis incipit faſcia ab vno capite, quod principium dicitur: incipimus deligare à media faſcia, vbi in neutram partem inclinare vinculum debet, ſed æqualiter dari ad vtranque; alioquin ab vno capite faſcia orditur: plurimum igitur intereſt qua parte, ſiue media faſcia, ſiue alterum caput primo collocetur, & propter firmitatem, & propter opus à vinculo præſtandum. Maiores [d] ad firmitatem certas ſedes ſtatuerunt in ſingulis partibus vnde vinculum inciperet, vt occipitium in capite ob quancunque cauſam affecto: alam quum deligandum erat humeri caput: ilia ad inguina vincienda: initium manus ad brachium: initium pedis ad crus; quo modo ſi principium collocetur comparatur firmitas. Sed reſpicere etiam oportet ad opus, quod efficiendum eſt à faſcia: nam magis exprimit inde vbi [e] primo ſuperdatur, ita vt collocandum principium ſit, vnde magis expellere humorem oportet, vt in fractis, & luxatis ſuper affectam ſedem, in abſceſſibus, & fiſtulis ad fundum: vbi [f] implenda ſit pars gracilis ad eam ſedem quæ ſana eſt; cauendum tamen ne ſuper vlcus principium faſciæ ponatur: collocari enim debet hinc, [g] vel hinc in eadem lon-

B gitudine membri, non tamen in eadem latitudine.

Iniecto principio conſiderare circuitum oportet, vt [h] decore, ac recte iniectum vinculum dici poſſit: attenditur decor in ambitu faſciarum iocundo, qualis conſpicitur in Rhombo, Thaide, Scapha, Tholo, Geranide, Auriga, atque aliis eiuſmodi. Vinculis: vt autem ſit recte iniectum, circuitus ad duo ſpectare debet, ad opus ſcilicet ad quod datur, & ad firmitatem: opus multiplex eſt, quanquam fere ſub duplici genere comprehenditur; vnum quod ſeparat, & expellit, alterum quod coniungit, & [i] impellit, ad locum illum, ſuper quem faſcia poſtremo obuoluitur. Contra ſeparat & expellit ex eo loco, ſuper quem primo, & plurimum obuoluitur. eo igitur incumbendum eſt quum deligamus, vt primo & plurimum obuoluamus faſciam, ſuper locum ex quo ſeparare, & reprimere oportet, parum & poſtremo ſuper eum, ad quem impellere volumus, atque adducere; medias partes medio modo complectamur. In vlceribus recentibus materia exprimenda ex plaga eſt ad loca vicina: quamobrem qua parte [k] plaga eſt, ea primo, & plurimum obuolui faſcia debet: nam ſi carnoſa pars quæ hinc, atque hinc ſana eſt vinciatur media non comprehenſa, ac ſine vinculo relicta maxime turgebit, minuſque erit ſui coloris: recipiens enim materiam vtrinque expreſſam inflammabitur, pulſabit, onerabitur, adiecto cataplaſmate: imperiti autem qui ſic alligant, vt docet Hippocrates [l] tertio de fracturis libro, vbi vident hæc mala ſuperuenire, aliud quoduis infortunium cauſantur: vbi autem coniungenda ſunt quæ hiant, faſcia orditur à parte ſana, & paulatim proficiſcitur ad vlceratam, ſicque ab vlterioribus

C partibus aliquid adducit. Quæ nimis [m] coniuncta ſunt contrario modo alligantur: nam datur primo faſcia ſuper partem affectam, deinde paulatim adducitur ad ſanam: in finibus [n] incipit à fundo, & verſos os circundata ita iuxta ipſum finitur, vt exitum relinquat humoris, quem exprimit. In luxatis, diductis, peruerſis ad duo intendere circuitus debet, vt vrgeat ſcilicet locum in quem os venit, & magis ſolutum relinquat illum à quo receſſit. In fractura [o] incipit faſcia ab affecto loco, bis terve ſuper ipſum circundata adducitur verſus ſanum, vt influere ſanguinem prohibeat, & exprimat quod iam fluxit. Sed cum duæ partes ſint, quæ & recipere aliquid à laborante particula, & tranſmittere ad eandem poſſint, ſuperiores, tum propter multitudinem, tum propter magnitudinem ad vtrunque magis idoneæ ſunt, quam inferiores: quæ ob contrarias conditiones exiguum quid vel tranſmittere poſſunt, vel recipere. Quamobrem Hippocrates [p] duarum faſciarum, quibus ad fracturas vtitur, priore quod in laborante ſede continetur exprimit ad partes ſuperpoſitas, reponitque quicquid ex his ad illam confluit: altera vero quæ primis quidem complexibus ad fracturam datis ad inferiores partes progreditur, ad eas quædam detrudit, & quædam prohibet ne ex illis poſſint ad fracturam confluere: eandem ſecundam faſciam rurſus ab ima parte ſurſum adducit, ſic, vt eodem loco cum priore finiatur: quo fit vt aliquid ad ipſum expellat, prohibeatque ne tranſmittat. Ad [q] firmitatem vero plurimum confert poſtremus faſciæ circuitus, qui minime obliquus conuenit, ſiquidem faſcia poſtremo obuoluta quo valentiſſime hæreat vagos debet circuitus continere: nam priores ambitus vt diuerſis locis affectam ſedem inuoluant, ſæpe neceſſe eſt [r] obliquos duci, ſed poſtre-

D mus minime obliquus priores continet, qui morbi cauſa obliqui ſunt adhibiti: hos itaque conſtat hoc modo contentos immobiles permanere. In crure [ſ] poſtremus circuitus ſupra, vel infra genu ſeruari potius ſine inclinatione debet; quod ſi vel inguen, vel humeri caput alligemus, in quibus ad contrarias partes porrigere faſciam cogimur, extremos circuitus immobiles ſimiliter ſine inclinatione ſeruabimus, in orbem circa [t] ilia faſciam dantes quum deligamus inguina, vel ſub ala, quum humeri caput: commode enim ab humeri capite faſcia datur ad alteram alam, & ab inguine ad alterum ilium: in crure autem poſtremus circuitus commode obuoluitur, ſuper partem quæ carnoſa prominet, vbi vero ſurſum labatur ab inferiori parte ſuſpendetur, vbi deorſum à ſuperiori, vt ad talos, vel ad genu. Si non ſit ſedes contraria, qualis ab humero ad alam contrariam, vel ſi non ſit locus ſuſpendendo idoneus, qualis in crure ſub, & ſupra conſpicitur, faſcia continenda eſt qua [u] maxime locus æqualis eſt, vt in capite inter frontem & verticem, vbi nullo modo inclinet: quæ autem adiiciuntur ad continendam, vel ſuſpendendam faſciam, ſuperimponenda ſunt qua maxime corpus quieſcit, & qua maxime cauum eſt: ſolent enim faſciis adiici quædam ad continendum, vel ſuſpendendum, vt in vinculo, quod operculum capitis appellatur, ne diducatur, anguſtior faſcia ſub mentum media iniicitur, & per malas ab vtraque parte attrahitur inter frontem, & verticem, inde ſub mentum fertur, & ad occi-

[a] *Gal. lib. de faſciis in proœmio.*
[b] *Hip. 2. de off. tex. 31.*
[c] *Gal. lib. de faſciis in Proœmio.*
[d] *Gal. lib. de faſciis in proœmio.*
[e] *Gal. loco cit. & Hippo. lib. 2. de officina. 27.*
[f] *Hip. 3. libr. de offic. 32.*
[g] *Hip. lib. 2. de offic. 8.*
[h] *Hip. lib. 2. de offic. 2.*
[i] *Hip. lib. 2. de offic. & Ga. in lib. de faſciis in Proœmio*
[k] *Hip. 3. de fract. tex. 10.*
[l] *Hip. lib. 3. de fract. à tex. 6. ad 9.*
[m] *Hipp. & Gal. 2. de offici. 31. & 32. & Gal. lib. de faſciis in Proœmio.*
[n] *Gale. 2. de offic. commen 27.*
[o] *Hip. 1. de fractu. tex. 25.*
[p] *Hip. 1. de offic. 25. & Ga. in comment.*
[q] *Hipp. & Gal. lib. 2. de offic. tex. 17.*
[r] *Gale. ibid.*
[ſ] *Hip. 2. de offi. tex. 15.*
[t] *Hip. ibi. tex. 16.*
[u] *Hip. 2. de offic. 15.*

pitium alligatur. Suſpenditur etiam ne decidat faſcia quæ datur ad latera, ad thoracem, ad dorſum additis duabus faſciolis, quæ vtrinque iuxta humeri caput deligantur. E

Finis faſciæ reſtat, qui ſiue ſit alterum caput, quemadmodum vbi ab vno tantum orditur, ſiue vtrunque, quemadmodum vbi primum media ſuperdatur: duo potiſſimum poſtulat ad firmitatem, & opus efficiendum, ad quod datur, vt ſpectemus qua ratione ſtabiliri poſſit, & qua parte debeat deſinere. Stabilitur igitur nodo, habena, filo, aut ſutura. Nodus intelligitur quum vel vtraque faſciæ capita inter ſe vinciuntur, vel alterum ſcinditur, vel habena adiicitur, cuius extrema inter ſe alligantur; Sed firmatur etiam faſcia filis ſubiectis, & inter ſe deuinctis, firmatur tandem acu, & ſutura. Vbi nodus adhibeatur, mollis [a] ſit ne comprimat, non magnus ne oneret, & cito fieri, ac reſolui poſſit, non paruus ne minus ſtabilis euadat: ſeruet igitur moderationem quandam, non habeat habenas dependentes, ne fruſtra aut cauendæ ſint, aut neglectæ imprudenter attrahantur, atque ita vinculum reſoluant. Vitatur nodus quum aſſuitur extrema pars faſciç partibus prius iniectis, ſiue per idem membrum ferantur, vt in cruribus, & brachiis, ſiue dentur ad contrarium vt in capite humeri, & coxa: quomodocunque autem finiatur faſcia, ſiue nodum accipiat, ſiue ſuatur, finiri debet [b] ſurſum non deorſum. Ergo vbi ſuitur acu ab inferiori parte ſurſum traiecta, extrema faſcia cum ſubiectis partibus nectitur: ſimiliter quum capita debent nodum accipere, in ſuperiori parte ipſum accipiant, non in inferiori; neque enim trahenda eſt ſuperior vinculi pars deorſum, ſed adducenda eſt inferior ſurſum vbi deſinat. Sedes vbi proprie finitur, non ſit qua [c] vlcus eſt, ſed hinc, vel hinc: cauendum enim ne ſuper plagam F nodus aut faſciæ caput imponatur, quamobrem hinc, vel hinc detur in eadem longitudine, non tamen in eadem [d] latitudine. Videndum [e] præterea ne nodus collocetur qua parte innitimur, qua agimus, aut qua locus inanis eſt. Pars qua agimus, eſt articulus, cui innitimur eſt planta pedis, & incubando totum dorſum, præſertim quod extat, vt capitis pars poſterior, vt nates in ſedendo. Vitetur in articulo nodus, propter motum, & mutationem vinculi; inanis autem locus, cuiuſmodi eſt ſub poplite, & ſub alis, non poteſt nodum fulcire, ac firmare: quamobrem alia parte collocandus eſt vbi ſuſtineatur. Hactenus de vinciendi ratione in vniuerſum: quod ſpectat ad opus efficiendum, finiri faſcia debet eo loco quem laxiorem eſſe volumus.

a Hip. 2. de offi. tex. 10.
b Hip. 2. de offi. tex. 7.
c Hip. ibi. tex. 8.
d Gal. in commen.
e Hip. ibi. tex. 9.

De faſciis reſoluendis. CAP. IV.

AT non ſatis eſt recte, ac decore vinxiſſe, ſed oportet, quod vinctum eſt, oportune reſoluere, de quo nunc tractabimus. In reſoluendo igitur potiſſimum ſpectare tempus oportet, quod proprie ad artificem pertinet, nam modus cuiuslibet eſt, neque vllum poſtulat artificium; qui ſoluere neſcit præcidat, veluti Alexander Gordianum illum nodum, in quo ſoluendi viam non videbat. Vt autem intelligatur tempus reſoluendo oportunum, intueri primo oportet recte ne, an male vinculum iniectum fuerit: nam ſi quid in eo fuerit erratum, non eſt cunctandum reſoluere, G ſed ſtatim reſoluendum eſt, & rurſus vt conuenit iniiciendum: at vbi nihil ante erratum fuerit in deligando, debet ſeruari donec præſtet id, quod ab ipſo expectatur, modo interim toleretur, & non nimis laxum euadat: duo autem à vinculo requiruntur; vt ſcilicet [f] inſeruiat, vel agat, quemadmodum ante monſtrauimus: inſeruit quod medicamenta continet: ſeruari autem debet, quam diu illa continenda ſunt, hoc eſt donec ſuum opus effecerint: aliqua enim tardius vt Diacalcytheos, quod tertio die reſoluendum eſt: aliqua celerius, veluti adurentia, exedentia, putrefacientia, atque hæc longe citius reſolui debent, ſi qua etiam dentur medicamenta vt morbum ſignificent, veluti atramentum, vt oſtendat fracturam caluariæ latentem, reſoluenda ſimiliter ſunt, quum ſuum effectum præſtiterint: reſoluitur atramentum poſtridie ab [g] Hippocrate, quod ſatis hoc tempore poſſit in os fractum penetrare. Relinquenda igitur ſunt medicamenta alligata, donec ſuum opus effecerint; nam vt fruſtra poſtea tenerentur alligata, ſic ante incommode ſoluerentur; interpellaretur enim ipſorum effectio; in quem errorem ſæpe incidunt recentiores, qui quotidie medicamenta fere omnia reſoluũt, ac mutant: debent autem quæ diuturnum tempus requirunt diutius retineri, veluti glutinantia, quæ quarto die reſoluuntur à [h] Galeno, quo tempore etiam reſoluit arteriam ſectam. Albucaſis [i] Arabs in hydrocephalo non reſoluit niſi quinto die poſt chirurgiam: eſt enim periculum interim, ne ſanguis effluat, ne impediatur opus medicamenti, ne lædatur plaga inſueto aere vbi ſæpius reſoluitur, præſertim ſi fuerit in capite. At vbi vinculum detur vt aliquid agat, verbi gratia dirigat, repellat, diducat, coniungat, non prius reſolui debet, quam ſuum effectum præſtiterit. Verum ſiue inſeruire, H ſiue agere debeat, non ſolum intueri oportet an ſuum opus perfecerit, ſed an interim toleretur: multæ enim cauſæ ſunt, cur non feratur, veluti dolor, inflammatio, prurientium ſenſus, vlcus, humor erumpens nam vbi dolor ſit, veluti neruis violatis, bis terue ſingulis diebus, ac noctibus reſoluere oportet, atque alligare. Hippocrates [k] coſtas colliſas quotidie reſoluit veritus dolorem. Quæ inflammatione tentantur, vt ſolent fracta, luxata, vulnerata longe ſæpius reſoluenda ſunt, quam ſi inflammatione vacarent: hac enim via & dolor quieſcit, & gangrenæ periculum, quod ex diuturniori vinculo impendet, facile euitatur: reſolui etiam [l] vinculum ſæpius debet, vbi ſit prurientium ſenſus, vt ceſſet acri vapore exeunte, ſicque homo à moleſtia illa vindicetur, & cutis defendatur ab vlcere, in quod tunc incidere conſueuit: cogit tandem humor ex plaga erumpens nos vinculum cito reſoluere, nec patitur ipſum diutius ſeruari: nam ſanies quæ retinetur deterior fit, affectum locum putrefacit, atque erodit: quamobrem [m] Galenus nono libro de ſimplicium medicamentorum facultate, quum de plumbo agit, præcipit vt plaga, quæ multam ſaniem fundit, quotidie reſoluatur: ob eandem cauſam fractura cui vulnus adiicitur ſæpius reſoluenda eſt, quam ea, in qua cutis integra ſeruatur: quanquam ob dolorem, quoque prurientium ſenſum, atque inflammationem fractura ab [n] Hippocrate

f Hip. 2. de offi. tex. 4.
g Hip. lib. de vulner. capitis.
h Gal. lib. 5. meth. c. 7.
i Albucas l. chirurg. c. proprio.
k Hip. 3. lib. de art. tex. 62.
l Gal. 6. metho. c. 5.
m Gal. lib. 9. ſimpl. c. de Plumbo.
n Hip. 1. de fract. text. 40. & 43.

ſæpius

A ſæpius reſoluitur, neque continetur alligata, dum ex toto ſaneſcat:ſed interim à principio ſoluitur tertio, quinto, ac ſeptimo die: poſt ſeptimum ex maiori interuallo vt quinto quoque die, cum minor ſuſpicio ſit doloris,atque inflammationis:poſt vigeſimum, [a] vbi nulla ſuſpicio ſuperuenerit,finitur vinculum deligatum,dum ex toto fractura conferueſcat: vbi timemus ne quod eiuſmodi malum oriatur, medio tempore ſoluimus, ac rurſus deligamus. Sunt qui ſinant fracturam à principio ad finem perpetuo alligatam, nunquam interim,reſoluentes,quod interdum bene ſuccedit: ſed tutius eſt ob pericula ſuperius expoſita imitari Hippocratem, qui interim reſoluit, perſpicereque an recte compoſitum membrum ſit, & ſi quid erratum eſt corrigere,ac rurſus deuincire: nam ſic etiam magis apte vinculum inſidet,& fidelius continet,cum alioquin diuturnitate temporis nimium relaxetur.

a Hip. ibid. tex. 41.

De nominibus ac differentiis faſciarum. Cap. V.

ORiuntur autem ex varia deligandi ratione ſuperius poſita, multa vinculorum nomina, multæque differentiæ, de quibus agere nunc operæprecium eſt. Ducuntur [b] vinculorum nomina vel à parte cui dantur, vel à ſimilitudine rerum quam referunt, vel ab euentis quæ inde oriuntur: à parte nomen obtinuit Græce [c] μετωπαῖος circuitus, qui frontem ambit, παρειὰς qui malas, Γενιὰς qui mentum, B στεφανιαῖος qui coronarum modo tendit inter verticem, & frontem, ὀφθαλμὸς qui oculum, ῥὶς qui naſum, βουβὼν qui inguen complectitur: quæ nomina omnia Græci [d] vinculis impoſuerunt ſumpta à partibus quas deuinciunt. Trahuntur & alia nomina à ſimilitudine vel animalium [e] vt Rhombus,Semirhombus, Accipiter,Aries,Lepus, Teſtudo:vel aliarum rerum, vt Spica, quod vinculum ſpicam repræſentet,vel Simum quod referat locum vbi planities cum colle coniungitur,ſimum appellant,multum enim inclinat ſuo circuitu.Eiuſmodi etiam eſt Aſcia,ſic à veteribus [f] dicta quod repræſentet Aſciam inſtrumentum, quo fabri ligna incidunt, atque æqualia reddunt: eſt autem extrema parte modice incuruum, & labroſum: Aſciæ autem vinculi circuitus non adeo inclinat, vt ſimum, ſed paulum, poniturque inter varios, quod relinquat ſpacium nudum ſine faſcia vbi ſpectantur Rhombi varii: apparet autem lunata figura inculum hoc, ab vna parte ſimum, ab altera gibbum. Poſtremo ab euentis [g] quoque ducuntur nomina vinculorum, vnde aliud appellatur operculum, aliud cataphracta,aliud Vallum,quod talia euenta ex faſciarum ambitu conſpiciantur.

b Gal. lib. de faſciis in Proœmio.
c Gal. ib. c. 5.
d Gal. ibid. c. 5.
e Gal. ibid. in Proœmio. & Hip. 2. de offic. in proœmio.
f Hipp. & Gal. ibid.
g Gal. lib. de faſciis in proœmio.

Differentiarum multa ſunt genera in vinculis, ac primo illud, quod aliqua ſunt vnius modi, aliqua varia: vnius modi [h] eſt orbiculare, quod eodem modo ſemper in orbem progreditur. Varia dicuntur illa, quæ quoſdam circuitus rectos habent, quoſdam tranſuerſos, quoſdam obliquos. Sub alio genere differentiarum comprehenduntur ſimplicia, & compoſita vincula: illa conſtant ex vno linteo duntaxat, hæc ex pluribus:vtrorumque exempla multa habes in vinculis capitis. Sub alio genere continentur illa, quæ vel certis ſedibus, vel compluribus idonea ſunt: ad certas ſedes accommodantur, C veluti ad caput linteum ſciſſum, operculum, diſcrimen, thais: ad pectus auriga: ad mammas faſcia aſſuta:ad colem vinculum ſuſpendens. Ad multas partes accommodatur Rhombus, Aſcia, ſemirhombus. Poſtremo aliud differentiarum genus eo ſpectat,quod alia [i] ſunt vincula duntaxat, alia laquei ſimul, & vincula. Sunt vincula tantum illa, quæ præbent vſum inſeruiendi, vel agendi ſuperius expoſitum,vt continendi medicamenta,exprimendi,repellendi, adducendi:Sed laquei ad extendendum conferunt præter vſum iam dictum.Sunt [k] vincula duntaxat Tholus, Regium, Scapha, Diſcrimen. Vincula ſimul, & laquei,Lepus auritus, quo ſurſum trahimus caput in reponenda maxilla: Paſtoralis quo vtimur ad pedem extendendum. Patefient autem nomina, & differentiæ propoſitæ omnes ex vinculis,quæ ad vnamquamque partem proxime ſubiiciemus.

h Hip. l. 2. de offic. tex. 2.
i Gal. lib. de faſc. in proœmio.
k Gal. ibid.

De vinculis ſingularum partium à capite ad pedes. Cap. VI.

ADſcribemus igitur in vnaquaque parte vincula aliquot, ex illis, quæ à Galeno, Eliodoro, Sorano traduntur: ea autem potiſſimum accipiemus quæ maioris vſus iudicabimus: ad quorum exemplum licebit & noua inuenire:ſi quæ autem animaduerſiones propriæ deſcribuntur à ſingulis partibus ſubinde à nobis perſcribentur,quum ad vnamquamque veniemus.

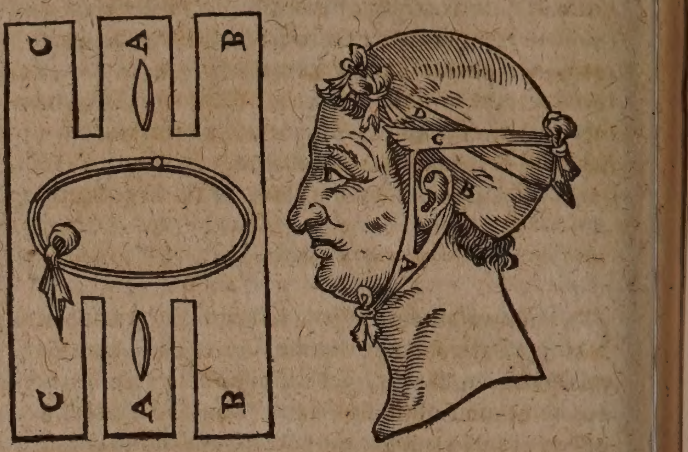
Sumemus igitur initium à Capite, quod [l] non poteſt in orbem comprimi vt membra,quo fit vt quum perfringitur, neceſſaria ſit ſectio oſſis ad extrahēdum humorem collectum in membrana cerebri:neque enim ſub vinculis repelli poteſt, cum ceruices, quæ cum capite committuntur, non patiantur D circundari faſciam in orbem veluti in membris:quare ſiue dextram,ſiue ſiniſtram partem occupet vitium quod vinculum poſtulat, faſciam [m] ſuper affectam ſedem primo datam rectam ducimus ad ſummum caput,inde ad extremam maxillam,tum rurſus ad affectam ſedem:id quod tertio,aut quarto agimus dum ſatis circundata finiatur: finitur autem in vertice, is enim locus maxime idoneus eſt, qui fideliter contineat:vbi autem media inicitur, detur primum affectæ ſedi, & vtrunque caput æqualiter in contrariam attractum ducatur, vbi firmiter finiatur:poteſt autem arctari vinculum ad repellendum ſolummodo in fronte, nam ab aliis partibus non repellit, ſed tantum accommodatur ad tegendum, fulciendum,continenda medicamenta,ſed venio ad exempla vinculorum.

l Gal. 2. de offic. com. 12.
m Gal. ibid.

Linteum ſciſſum ad ſummum caput, & ei proximam regionem. I. E

a *Gal. lib. de faſciis. c. 1.*

Linteum [a] iuſtæ magnitudinis ſcinditur in partes ſex, & mediũ qua verticem complectitur, integrum relinquitur, ex partibus vero pendentibus mediæ ſinduntur è regione aurium, A, ac ſub mentum demiſſæ nodo inter ſe vinciuntur. Quo facto altera faſciola anguſta media occipitio iniicitur, B, extremaque ad frontem adducuntur, & à latere capitis nodum accipiunt: quatuor vero partium, quas pendere ſinebamus, hæc ratio eſt, poſteriores, B, prope nodum anguſtioris faſciolæ, priores C, ſupra occipitium inter ſe colligantur. Licet item abſque nodo, aliis ſubiectis, aliis ſuperdatis, poſtremæ fibulam imponere.

Linteum ſciſſum ad frontem, & partes, quæ iuxta ſunt. II. F

b *Gal. lib. de faſc. c. 2.*

In quatuor [b] partes ſcindere linteum oportet, medio intacto, qua fronti circundetur, A, prioresque partes ſuper poſteriores, quæ dependeant ad occipitium dare, B, ibique inter ſe deuincire: poſt hæc reliquas duas conuerſas in ſummo capite colligare, C, quæ ſub mentum etiamnum demitti poſſunt, & ibi nodum accipere. Hoc vinculo ad occipitium quoque vtimur, partibus à latere capitis nodo inter ſe deligatis.

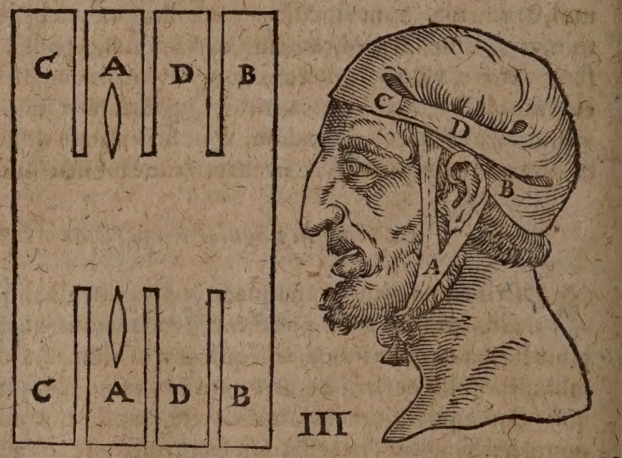

G

Linteum ſciſſum ad totum caput. III.

Gal. lib. de faſc. c. 3.

Linteum ſciſſum in partes octo, ita vt medium integrum ſit, donec tegere caput poſſit, toti capiti obuoluatur: tum ex pendentibus partibus duæ iuxta aures fixæ, A, ſub mento inter ſe deligentur, è reliquis vero binis à priori parte, quaternis à poſteriori, duæ à poſteriori extremæ, B, ſuper alias ducantur ad frontem, altera alteri ſubiecta, vt à ſuperiori contineatur, deinde priores duæ, C, ferantur ad occipitiũ ſic, vt æque alteri altera inſidat: his comprehẽduntur, quæ prius fuerunt circundatæ, reliquæ duæ poſteriores, D, ad frõtem attrahantur, altera ſimiliter alteri ſubiecta, extremeq; à latere fibula iniiciatur. Hæc iniiciendi ratio efficit, vt caput ſine nodis inuolutum defendatur à tædio, quod hi comprimendo afferre plurimum ſolent.

H

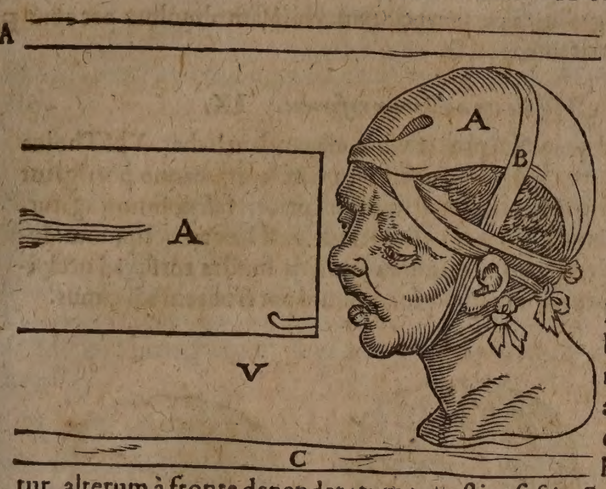
Cancer ſiue vinculum capitis, ſiue operculum ſciſſum in partes octo ad Caput. IIII.

Gal. lib. de faſc. c. 4.

Medium amplecti debet vniuerſum caput, ſic, vt quatuor partes à fronte recte dependeant, ab occipitio totidem: ex illis exteriores, B, ad occipitium porrectæ inter ſe alligantur: ex his exteriores, A, B, ſimiliter fronti circundatæ, à latere deligentur, tum ex reliquis, quæ in fronte ſciſſæ partes ſunt, C, B, ad occipitium, quæ in occipitio, ad frõtem attrahuntur.

Opercu-

A

Operculum ex faſciola trium capitum (σκεπάςρα dicitur) & ex altera, quæ hanc continet (κάπηλος vocatur) & tertia quæ prohibet ne totum vinculum diducatur καπηλικὸς nominatur. V.

Pertinet ad obuoluendum vniuerſum caput, dicitur autem περισκεπάςρα, eſt quidem κάπηχος faſcia longior, C, quæ in orbem faciei, & capiti circundatur, vt operculum comprehendat, ſed καθολκεύς ex faſcia fit longa, adhibeturque eo nomine; vt diduci vinculum non ſinat: quarum hæc ratio eſt. Linteum adhibetur, A, ſic latum, vt caput vniuerſum complectatur, longius quam vt duplicatum, hoc efficiat; cuius alterum caput occipitio datur, alterum à fronte dependet: tum anguſtior faſcia, B, ſub mentum media iniicitur, & in vtramque partem per malas attrahitur inter frontem, & verticem, inde ſub mentum rurſus demittitur: poſthæc
B alterius anguſtioris faſciæ, C, medium fronti iniicitur, capitaque in orbem ad occipitium porrecta, ibi & inter ſe, & cum alterius anguſtioris faſciæ capitibus alligantur: at quod à facie pendebat in longitudinem vſque dum ad ſupercilia ventum fuerit, diuiditur in duas partes quæ in fronte altera ſuper alteram inſidente, ad ſimilitudinem literę, X, in orbem ad occipitium ducuntur, atque ibi deligantur. Poteſt autem vna faſcia duntaxat longior, & operculum continere, & prohibere ne tota iunctura diducatur, ad hunc modum, ſi inter frontem & verticem ordiatur, capita vero recta per malas ſub mentum demiſſa, ibique altero ſuper alterum excedente in ſimilitudinem literæ, X, ſub imas aures ad occipitium dentur, vbi rurſus in ſpeciem literæ, X, inter ſe aduerſa ad frontem ducantur, & nodo à latere deligentur.

Rhombus alter ſimplex, alter Hippocratis, de quo nunc. VI. Gal. lib. de faſc. cap. 6.

C

Aptiſſimum eſt vinculum hoc (vt quidam ſenſerunt) ad ſuturas, vbi dehiſcunt, vel (vt aliis placet) ad partium, quas vulnus diduxit, agglutinationem, atque ad emittendum humorem, eo, quod comprimendi vulneris vim habeat: ſic autē circuire debet. Faſcia à latere capitis orſa, obliqua ducenda eſt ad verticem, atque alterum tempus, A, deinde malis vtrinq; circundanda, & obliquæ parti prius obuolutæ aduerſa in modum literę, X, ad occipitium demittenda, B. inde obliqua ſic, vt à priori circuitu diſtet per malas, porrigenda eſt ad alteras malas, B, C, D, ac rurſus obliqua ſurſum danda vt bis, X, literam repræſentet, D, E, quodque in medio eſt Rhombi figuram accipiat; quo facto ad occipitium ferenda eſt, & fronti in orbem iniicienda, F, G, H, eatenus autem circumagenda, vt quæ nuda ſunt includantur.

Semirhombus, vel Lepus ſine auribus. caput VII.

D

Huic, & illi, cui nomē eſt Tholus in omnibus eadem vis eſt Ratio adhibendi huiuſmodi eſt Faſciæ caput occipitio iniicimus, eamq; ſub infimam auriculam oblique inter frontem, & verticem ad occipitium ducimus, A, B. tum inter frontem & verticem priori parti aduerſam, ac ſub infimam auriculam ad occipitium attrahimus, poſt hæc fronti circumagimus ſic, vt quod medium eſt ſemirhombi effigiem referat, C, D, E, extrema vero faſcia, E, F, non modo in hoc, ſed in aliis quoque capitis vinculis, fibula à latere vincienda eſt. Poſſumus etiam ſi ex vſu ſit, faſciam circumducere, non ab inferiori parte ſurſum, ſed contra. Gal. lib. de faſc. cap. 7.

Vinculum ad Caluariam, vel Scapha, vel Tholus ſeu Dioclis, ſeu Glaucii. VIII.

Maxime idoneum eſt, vbi ſummum caput, & quod inter ipſum & frontem eſt, vincire conuenit. G. de faſc. cap. 8.
hoc autem modo ipſum iniicies. Orſus ab occipitio faſciam recta per verticem duces ad, A, frontem: ibique ſiniſtræ manus digito indice continebis, & iuxta priorem partem rurſus ad occipitium, B,

 demit-

demittes:ab eoque tertio ad C, frontem porriges iuxta partem priorem, vbi ipſam obuolues per eum E
ſinum,qui à digito tenebatur: poſtremo fronti circumages, D.

Thais Perigenis,quam alii ad Molpieam auctorem referunt. IX.

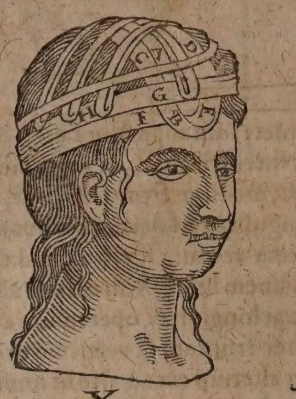
Gal.lib.de faſc.c.9.

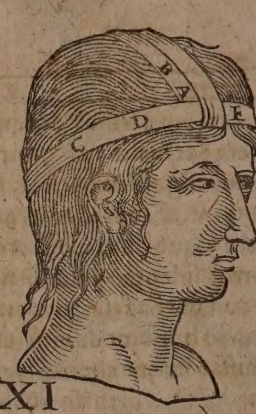
Adhibetur eadem cauſa,qua Tholus,ſed quandam præter vſum elegantiam habet. Vbi Tholus vinculum ſuperdatum fuerit, anguſtioris faſciolæ caput ſub eius ambitum indatur, eaque porrigatur obliqua ad ſummum caput,& inter ipſum & frontem, tum in fronte ſub prioris faſciæ ſinum agatur, inde obliqua ad verticem,per id,quod inter ipſum & frontem eſt,ducatur,poſt hæc ad occipitium:dein ſub infima auricula dextra inter frontem & verticem; ſub infima auricula ſiniſtra rurſus ad occipitium reuertatur.Nos verò,vt fidelius contineatur,alium quoque ambitum per frontem adiicimus.

Thais alia ſine auctore. X.

[a] Gal. lib.de faſciis. c.10.

Tholo [a] obuoluto,faſciola,quæ digiti latitudinem æquet,vel etiamnum anguſtior ſit, orſa ab occipitio recta ad ſummum caput, A, & ad frontem per id, quod inter ipſam & verticem eſt, adduci debet,ibique duplicata, B, rurſus ad occipitium, C, porrecta conuerti, atque inde per dextram capitis partem ad verticem, & inter ipſum, D, & frontem procedere:deinde ad ſiniſtrũ tempus, E, demitti, qua duplicanda eſt, & per partem prius obuolutam,ad dextram capitis attrahenda, inde ſimiliter duplicata,ad tempus quod tertio fiat,vt tres ſinus duplicatæ faſciæ cincinnorũ imaginem referant: ſed poſtquam tertio ad dextram occipitii partem ventum fuerit, faſciola ad ſiniſtram partem conuertenda, vt æque in altero tempore conſpiciatur;poſtremo vt bene priores ambitus teneat fronti circumagenda, G,H. F

X

XI

Diſcrimen. XI.

[b] Gal. lib.de faſc.c.11.

Ad eoſdem [b] pertinet ad quos Glaucii Tholus,iniiciturque hoc modo. Faſciæ,quod ſatis eſt,à facie dependeat & reliqua eius pars, A,B,ad ſummum caput, per id quod inter ipſum & frontem eſt,feratur,inde ad occipitium,ibique tradatur miniſtro continenda: poſthæc conuerſa circa frontem detur, C,D,E,quo facto caput à facie pendens,per partem primo iniectam, recte ad verticem, per id, quod inter ipſum & frontem eſt,procedat,inde ad occipitium,ibique finiatur.

Scapha,ſeu [c] Tholus Diocleus. XII. G

[c] Gal lib.de faſc c.12.

Recte datur, vbicunque coniungere diducta neceſſe eſt,vel quod ob diuturnum materiæ curſum ad oculos inciſa cutis fuerit, vel quod frons alioquin vulnus acceperit. Obuoluitur autem hoc modo: Faſciam ab occipitio orſam trahimus, A,ſub infima auricula dextra, vel ſiniſtra, prout ab hac vel illa prius ducendum exiſtimabimus, inde ad tempus adiunctum, ab eoq; tranſuerſam inter frontem & verticem, porrigimus ad alterum tempus, B, inde ſub infima auricula ad occipitium,qua caput prius ſuper iniectum adſtringimus, dein ſuper aurem fronti circundamus, C, ſic,vt ambitus hic, illi ſubiiciatur, qui inter frontem,& verticem procedit, D, ac vterque è regione alterius ab interiori parte ſit reſimus,tum,quoties opus eſt,eodem modo circumagimus.

XII

XII

Iniicitur & aliter per duos faſciæ ambitus,circa eam ſuturam,quæ ad aures per verticem tendit,ac, vt alter ambitus ſuper ſuturã ſit,alter infra,& vterque ab interiori parte ſit remiſſus,inferior autẽ ſurſum procedere debet,ſuperior vero deorſum. H

Thais [d] ſub incerto auctore. XIII.

[d] Gal. lib.de faſc.c.13.

Illis idonea eſt, quibus quod inter frontem & verticem eſt,ac proximas partes,conuenit deuincire. Eam ſic admoueto. Vbi ſemirhombum inieceris, A,B,C,D, ſic tamen,vt faſcia frontem non complectatur, ipſam ab occipitio obliquam, ad verticem & frontem porrigito, ibique conuertito,facitoque vt circa frontem lunæ figuram imitetur, E,F,G,& cornua ſurſum ſpectent ima parte ſita inter ſupercilia: poſthæc ab altera parte verticis ad occipitium ducito,ſicque circa frontem attrahito, H,I,huiuſmodi vinculum præter eam quã ſemirhombus affert vtilitatem, eſt etiam aliquo modo ſpecioſius.

XIII

XIIII

Glaucii

Glaucii vinculum ſuperimpoſitum,vel additum. XIIII.

A Ad eoſdem[a] confert,ad quos vinculum ad caluariam,ſed huic magis fidendum. Igitur vbi vinculum ad caluariam adhibitum eſt,aliud ſuper iniicito, cui nomen eſt Lepus ſine auribus,ne longum faciam. a *Gal.lib.de faſc.cap.14.*

Regium. XV.

Idem efficit, [b] quod Thais ſub incerto auctore: nimirum,quod inter frontem,& verticem eſt,ac proximas partes deuincit,cuius hæc ratio eſt. Faſciæ quantum ſatis eſt dependere à facie ſinimus,A, quodque ex ea reſtat,inter frontem & verticem recta ad occipitium trahimus,A, inde conuerſam ſub ima aure,inter frontem & verticem oblique ad occipitium,C,B,ab hoc oblique item ad id contrariæ partis,quod inter verticem & frontem eſt, tum per tempus,ac ſub ima aure ad occipitium ducimus, D.E,deinde caput,quod à facie pendebat,ad frontem attrahimus, terque ibi replicamus; ſic,vt ſinus ad ſimilitudinem graduum ſe excedant,quos poſtremo comprehendimus faſcia circa frontem obuoluta,F,G. b *Gal.lib.de faſc.cap.15.*

Ad maxillam fractam vinculum varium accommodatur,quod à parte læſa incipiat,& non multum obuoluatur,aut adſtringatur. Maxillam enim qui [c] bene alligat,parum iuuat, ſed qui male,multum lædit. c *Hip. lib.2. de Artic. tex.26.*

B

XV

XVI

Capiſtrum, quod dimidiatum, vel ad alteram partem dicunt. XVI.

Expeditiſſimum [d] eſt, vbi maxillam, ſeu vulneratam, ſeu prolapſam, ſeu ob diſtentionem oris, aliumve morbum oportet ab altera parte vinciri. Faſcia ab occipitio orſa, A, obliqua per verticem, & inter ipſum & frontem per tempus ferri debet ad malas, B, inde ſub mento; & ima aure alterius partis ad occipitium, deinde ſub imis auribus ac mento attracta, eodem reuerti, C, D, atque ad eandem rationem quoties opus eſt circuire ; Tunc vero commode ita circundatur, quum à ſuperiori parte deorſum deligandum eſt. Sin ab inferiori parte ſurſum faſcia ab occipitio incipiat, & ſub infimam auriculam, mentumque procedat, tum per malas ducatur, & obliqua inter frontem & verticem ad occipitium, dein ſub mentum circumagatur, poſtremo frontem ambiat,E,F. d *Galen. de faſc.c.16.*

Capiſtrum [e] *ad vtramque partem.* XVII. e *Galen. de faſc.c.17.*

C

XVI

XVII

Ad eos pertinet, quibus maxilla vel vtrinque ſuo loco mota eſt, vel alio quopiam tenetur,ex iis, quæ dicta ſunt in capiſtro ad alteram partem. Faſcia occipitio primum iniecta, A, B, C, oblique per verticem, & inter ipſum & frontem ad malas porrigitur, demiſſaque ſub mentum maxillam, & malas ab altera parte amplectitur,inde inter frontem & ſummum caput per partem prius iniectam in ſpeciem literæ X, ad occipitium reuertitur, D, E, & ſub imis auribus ac mento rurſus ad occipitium data nouiſſime frontem complectitur,H,I.

Idem ab [f] *inferiori parte ſurſum.* XVIII. f *Galen de faſc.c.18.*

D

XVIII

XIX

Ab occipitio ordiatur,& ſub infimam auriculam, ac ſub mentum detur ad malas, A, inde oblique per ſummum caput ad occipitium tendat. B,C, ab eoque ſub infima auricula alterius partis, & ſub mento demittatur,tum ad malas, D, poſthæc oblique inter frontem & verticem, E,ad occipitium ducatur, & fronti poſtea circumdetur,F,G.

Idem in vtranque [g] *partem ductum à ſuperiori parte deorſum.* XIX. g *Galen. de faſc.c.19.*

Media faſcia complecti occipitium oportet, capitaque eius per verticem obliqua inter ipſum & frontem porrigere, ſic, vt, X, literam repræſentent, A,B,deinde per malas ſub mentum,B,& ſub imas aures ad occipitium reuerti, C, poſthæc circa frontem obuolui, D, & ad occipitium adducta,D,ſub mentum demitti, E,F, poſtremo ad occipitium per frontem circuire,G,G.

Idem aliter. XX. E

a Gal. lib. de faſciis. c. 20.

Media [a] faſcia ſuper frontem detur, A, capitaque eius ducantur ad occipitium, B, ibique figuram accipiat literæ X, poſt hæc ſub imas aures, C, ac mentum ad malas, D, inde inter frontem & verticem, E, obliqua ad occipitium, F, demittantur, tum ſub mentum, G, H, nouiſſime per frontem, K, L, circundentur.

XX

XXI

Aliter. XXI.

b Gal. lib. de faſc. c. 21.

Faſcia media [b] ab occipitio orſa, A, capita ſub imas aures, mentumque trahenda ſunt: tum per malas, B, quod ſupereſt eodem modo obuoluendum, quemadmodum in ea, quæ proxime poſita eſt.

c Gal. lib. de faſc c. 22.

Capiſtrum [c] obliquum ad alteram partem, quo vinciuntur quæ iuxta aurem ſunt, & maxillæ proceſſum. XXII.

Ab occipitio initium ſumat, A, & ſub infimam auriculam ad tempus, B, atque inter frontem & verticem, C, oblique ad occipitium, & circa frontem procedat, D, E, ſæpiusque ad eandem rationem circumeat, quo modo procedere debet, quum ab inferiori parte ſurſum attrahitur. Sin expeditius ſit à ſuperiori parte deorſum, ita porrigatur; incipiat ab occipitio & oblique per verticem, & inter ipſum & frontem ad tempus procedat, ab eoque ſub imam aurem ad occipitium reuertatur, deinde frontem ambiat. F

d Gal. lib. de faſc. c. 23.

Quod alii Leporem ſine auribus, alii Semirhombum vel Nauiculam dicunt, ad vtranq; partem commodiſſime ad frontem, & ex parte etiam ad id quod inter ipſam & verticem eſt, adhibetur. XXIII.

Occipitio primum faſciam iniicimus, ab eoque ſub infimam auriculam ad tempus, & inter frontem & verticem adducimus, & obliquam ad occipitium demittimus: inde circa frontem iuxta angulum oculi tempori propiorem, & inter frontem & verticem oblique ad occipitium, parti prius iniectæ aduerſam ſic, vt ibi X, literam repræſentet: poſt hæc ſub infimam auriculam ad occipitium; poſtremo circa frontem. G

XXII

XXIII

e Gal. lib. de faſc. cap. 26.

Vinculum à ſuperiori parte [e] iunctum. XXVI.

Capiſtrum rectum ad vtranq; partem adhibemus, faſciamq; non amplius ſub mentum, ſicut in illo, ſed per medium naſum agimus ad occipitium, & ſuper eam ſuturam attrahimus, quæ ad aures per verticem tendit.

f Gal. lib. de faſc. cap. 27.

Vinculum [f] Glaucii valde iunctum. XXVII.

Eadem ratione obuoluitur, atq; id, quod à ſuperiori parte iunctum inſcribitur, niſi quod fertur etiam ſub mentum.

XXVI

XXVII H

g Gal. lib. de faſc. cap. 28.

Perigenis Galea [g] gladiatoria. XXVIII.

Aptiſſima eſt vbi caput, ac malæ pluribus locis vulnus acceperunt. Capiſtrum obliquū ad vtranque partem iniicitur: dein Glaucii ſcapha, poſt hæc rurſum capiſtrum ad vtranque partem. Nonnulli vt vinculum hoc elegantius reddant, id capitis ornamentum, quod κεφαλὸν appellant, parantes aſſuunt: adhibetur item & alio modo ſine obliquo capiſtro, & faſcia per malas minime porrecta.

h Gal. lib. de faſc. c. 29.

Galea [h] aliter ad eoſdem. XXIX.

Faſciæ quod ſatis eſt à fronte dependeat, reliqua ad occipitium recta ducatur, & eatenus obuoluatur, vt rectum capiſtrum efficiens, totas genas & caput complectatur, quo facto caput quod à fronte pendet, ſurſum conuertendum eſt, & recte per verticem ad occipitium attrahendum.

XXVIII

XXIX

A *Lepus* [a] *auritus.* XXX.

Sic appellant ſemirhombum, vbi laqueus ille accedit, quem auriculas nuncupant, qui vel gladiatoribus, decoris cauſa datur; vel vt caput contineat, vbi propter aliquem faciei affectum pertractare id oporteat. Si decoris cauſa, auriculæ breues ſint, & in medio frontis, nam ſic animalis imaginem referunt; ſin vt contineant, in medio ſimiliter, & magnæ vt digiti in eorum ſinus coniecti continere caput queant.

[a] Gal. lib. de faſc. cap. 30.

XXX

XXXI

Alius [b] *ad tempora.* XXXI.

Hac ratione obuoluitur. Ex altera parte faſciæ laqueus fit paſtoralis, vel qui duos habens ſinus nominatur (quos ſæpius in libro de laqueis breuiter declarauimus) & fronti iniicitur, ſuper B quem deinde ſemirhombus vel nauicula circumligatur.

[b] Gal. lib. de faſc. cap. 31.

AD OCVLVM.

Simplex [c] *oculus, vel tenue vinculum ocularium.* XXXII.

Faſciam ab occipitio orſam, A, ducimus per verticem, inter ipſum & frontem, inter ſupercilia, B, ad oculum, ſic, vt ipſum contegat, inde ſub infimam auriculam ad occipitium, C, poſtremo circa frontem, E.

[c] Gal. lib. de faſc. cap. 32.

XXXII

XXXIII

Idem ab inferiori [d] *parte ſurſum.* XXXIII.

Ab occipitio initium ſumit, & per ſummũ caput, inter ipſum & frontem, inter ſupercilia ad oculum, A, B, C, tum ſub infimam auriculam ad oculum, D, E, F, inter frontem & verticem agitur, poſthæc ad occipitium & circa frõtem, G, H.

[d] Gal. lib. de faſc. cap. 33.

C

Duplex oculus [e] *à ſuperiori parte ductus.* XXXIIII.

Orditur ab occipitio, & per ſummum caput, atque id, quod inter ipſum & frõtem eſt, inter ſupercilia fertur ad oculũ, B, C, tum ſub infimam auriculam alterius partis ad alterum oculum, inter ſupercilia, inter frontem & verticem ad occipitium, D, E, poſtea circa frontem, F, G. Poteſt etiam, ſi ad rem magis pertineat, initio conuerti & A, ab inferiori, B, parte ſurſum, C, D, E, F, G, circundari, H, I.

[e] Gal. lib. de faſc. cap. 34.

XXXIII

XXXIIII

Duplex in vtranque partem [f] *ductus à ſuperiori parte deorſum.* XXXV.

D Media faſcia ab occipitio orſa ducere capita oportet inter frontem & verticem, atque inter ſupercilia, ſic, vt ibi, X, literæ figuram accipiant, tum ad oculos, atque inde ſub imas aures ad occipitium, B, C, D, & circa frontem, E.

[f] Gal. lib. de faſc. cap. 35.

Aliter. [g] XXXVI.

Media faſcia ordiatur à fronte, A, capita ad occipitium dentur, B, inde ad modum literæ X, ſimiliter atque in ſuperiori vinculo procedant.

[g] Gal. lib. de faſc. cap. 36.

XXXV

XXXVI

Oculus

a Gal.lib.de faſc.c.37.

XXXVII

XXXVIII

Oculus rectus [a] *ad alteram partem.* E
XXXVII.

Orſi ab occipitio, A, faſciam per ſummum caput, & inter ipſum & frontem directa, B, ad oculum ducimus, inde per eam partẽ qua maxilla cum malis committitur, C, ſub mentum & ſub infimam auriculam ad occipitium, & circa frontem, D, E.

b Gal.lib.de faſc.c.38.

Duplex ex [b] *eodem ductus.* XXXVIII.

Priuſquam frontem comprehendat, ab occipitio, A, ad alterum oculum trahi debet, B, C, tum rectà, qua maxilla cum malis committitur, ſub mentum, ab eoque ſub infimam auriculam, D, ad occipitium, & circa frontem, E, F, G, H.

c Gal. lib.de faſc.c.39.

XXXIX

XL

Idem ab inferiori [c] *parte.* XXXIX. F

Faſciam, A, ab occipitio orſam ducito ſub infimam auriculam, ab eaque ſub mentum, & qua maxilla cum malis committitur, ad oculum, B, inde inter frontem & verticem, C, ad occipitium, poſthæc ſub infimam auriculam, ſub mentum trahito, D, tum inter ſupercilium ſuper partem prius iniectam admodum literæ, X, inter frontẽ & verticem ad occipitium porrigito, E, F, & circa frontem nouiſſime circumdato, G, H.

d Gal.lib.de faſc.c.40.

Idem in vtranque [d] *partem ductus.* XL.

Faſcia media non ſecus ac in ea, quę obliqua oculum vinciebat, occipitio iniiciatur, capitaq; B, à ſuperiori parte, vel inferiori attrahantur; poteſt etiamnum media faſcia ſub mento incipere.

e Hipp.lib.2. de artic. qua de naſo.

Naſus [e] non amat vincula varia, peruertitur enim ac ſimus efficitur, vbi faſcia ſuper ipſum plures rhombos repræſentet: amat autem pannum cum cerato, deinde faſciam. G

f Gal. lib.de faſc.cap.42.

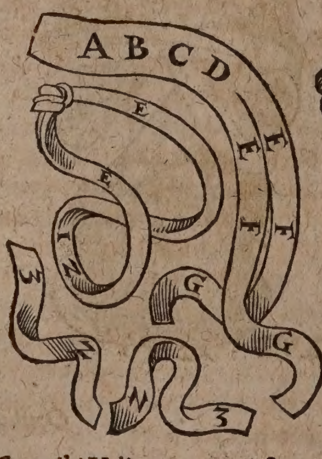

XLII

Funda [e] *ad Naſum ex quatuor capitibus.*
XLII.

Scindendum linteum eſt in partes quatuor, mediumque integrum relinquendum, qua vincire debet imum naſum. Ex capitibus vero, quæ ſuperiora ſunt pendere deorſum oportet, inferiora per genas primum ad angulos oculorum temporibus propriores procedere, inde inter frontem & verticem, ad ſimilitudinem, X, literæ inter ſe commiſſa à miniſtro contineri, reliqua duo ſub imas aures ad occipitium demitti, ibique literæ X, ſimilitudine accepta circa frontem agi, & à latere inter ſe diligari, tum quæ à miniſtro tenebantur in occipitio deſinere.

g Gal.lib.de faſc.cap.43.

XLIII

Linteum [g] *ſciſſum ad Naſum.* XLIII.

Faſcia eatenus lata eſſe debet, vt naſum complectatur, longa vero vt duplicata à naribus ad occipitium perueniat. Orſam igitur ab occipitio recta per verticẽ, & inter ipſum & frontem ad medium naſum adducimus, A, B, C, D, & quod ex ipſa ſupereſt, E, à facie ſinimus dependere, quod rectum in duas partes ſcindimus, vſque dum ventum ſit ad ſuperius labrum: quo facto alteram faſciolam mediam, 3. 2. 1.2.3. ab imo naſo orſam ſuper eam, quæ ſciſſa pendet à facie in vtranque partem, ſub imas aures ad occipitium ducimus ſuper partem, A, primo iniectam, ſic, vt ibi X. literam repræſentet, miniſtroq; tradimus, deinde partes ſciſſas à facie, E, F, G, conuertimus ab vtraque parte naſi inter ſupercilia; vt ibi literæ X, ſimilitudinem accipiãt, ac per ſummum caput obliquas H

liquas

A liquas ad occipitium porrigimus,& cum priori capite iungimus,ſuper quas deinde capita,3.à miniſtro contenta circa frontem attrahimus,ſic vt à latere nodo,vel fibula inter ſe vinciantur.

Naſus[a] ex binis faſciolis. XLV.

[a] *Gal.lib.de faſc.cap.45.*

XLV

XLVI

Vna ſuper naſum in longitudinem detur, C,B,A,dimidiaque pars à fronte dependeat, reliqua per verticem recta ad occipitiū porrigatur,ſed alterius medium. 1. dandum eſt ſub imum naſum, capita verò, 2. 3. ſub infimas auriculas ad occipitium ferenda,vbi debent literæ X,ſimilitudinem accipere: poſthæc prioris faſciæ quod à fronte pendet, A, B, C,ſurſum conuertendum,& ſuper partem primo volutam recta per verticem ad occipitium demittendum, quo facto capita 3.4.5. quæ ibi literæ X figuram acceperant.id complexa, poſtquam fronti circumdata fuerint, finienda ſunt.

B *Accipiter [b] ad naſum ex tribus faſciolis.* XLVI.

[b] *Gal. lib de faſc.cap.46.*

Vna ſub naſo media incipit, A, cuius capita vtrinq; iuxta nares inter ſupercilia ducuntur, B, ad imaginem literæ X, inde ad ſummum caput,atque occipitium dantur, C, D, ibique continētur:altera media ſuper imum naſum obuoluitur,1. capitaque eius ſub infimas auriculas ad occipitium demittuntur, 2.3.& ibi inter ſe,& cum capitibus quæ continebantur, vinciuntur: tertia media à fronte orditur, 1,& in vtranque partem circundata à latere capitis finitur, 2.

XLVII

XLVIII

Accipiter ad naſum ex binis faſciolis. XLVII.

Gal. lib.de faſc.cap.47.

Prior faſcia perinde atque altera circumagenda eſt,ſed capita huius in occipitio ad literæ X ſimilitudinem inter ſe aduerſa vbi frontem complexa ſunt,finiuntur:illius vero ſub his comprehenduntur, vel ipſa quoque in occipitio in ſpeciem literæ X inter ſe aduerſa ſub mentum adducuntur,ibique inter ſe alligantur.

C *Faſcia glomerata ad idem.* XLVIII.

Gal. lib de faſc.c.48.

Faſciꝫ pendere tantum à facie ſinito, C quantum à naribus poſſit ad occipitium peruenire, reliquam eius partem D,E, rectam per naſum, inter ſupercilia ad frontem, & verticem trahito: inde per medium caput ad occipitium demittito: ibique conuerſam ſub infima auricula, G,ad imum naſum, F, attrahito ſuper partem pendentem: inde ſub infima auricula alterius partis ad occipitium ducito, ibique contineto.poſt hęc caput, C,B, quod à facie pendebat,recta ſuper partem priorem volutam, ad occipitium dato, ſic,vt à reliqua faſcia comprehendatur: quam poſtremo circa frontem adducito, H,I,& ad occipitium reuerſam à latere capitis deuincito.

D XLIX

L

Funda. XLIX.

Orſa ab occipitio obliqua per verticem & inter ipſum & frontem tendit ad angulum oculi temporiprοpiorem,inde per genam ad imum naſum,ab eoque ad genam ſimiliter alterius partis oculi angulum tempori propiorem,inter frontem,& verticem, ad ſummum caput fertur priori parti aduerſa, poſt hæc ad occipitium demittitur, & ſub infimis auriculis porrecta ad occipitium reuertitur, nouiſſimeque fronti obuoluitur.

Gal.lib.de faſc.c.49.

Eadem aliter. L.

Faſciam occipitio primum iniicimus,deinde obliquam per verticem ad tempus atque angulum oculi tempori propiorem adducimus,ab eoque ſub imum naſum atque infimam auriculam rurſus ad occipitium demittimus,ibique conuertimus,& priori parti aduerſam obliquam ducimus ad tempus, ac ſub imum naſum ad infimam auriculam contrariæ partis, poſthæc ad occipitium, deinde ſub infimam auriculam ſub imum naſum, ac ſub imam auriculam alterius partis ad occipitium,poſtremo circa frontem obuoluimus.

Gal.lib.de faſc.c.50.

Mene-

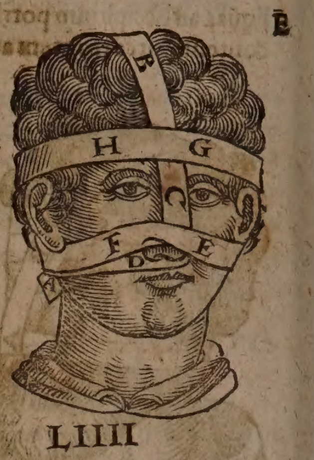
a Gal.lib.de faſc.cap.53.

Menecratis[a] *Accipiter*. LIII.

Faſcia primum occipitio detur, & recta per verticem inter ſupercilia tendat iuxta angulum oculi naſo propiorem: & ab altera nare, ſuper imum naſum feratur iuxta alterum angulum naſo propiorem,& inter ſupercilia,vt ibi ſimilitudo literæ X, fiat, poſthæc recta iuxta partem prius volutam ad occipitium reuertatur:ibique cõuerſa ſub infimam auriculam,& ſuper imum naſum,ac ſub infimam auriculam alterius partis,itidem ad occipitium adducatur: quam agere etiam licet ſuper eam futuram,quæ ad aures per verticem tendit. Nonnulli, vt elegantius vinculum reddant, adiiciunt ſemirhombum, cuius rationem ſupra indicauimus.

LIII

LIIII

Gal.lib.de faſc.cap.54.

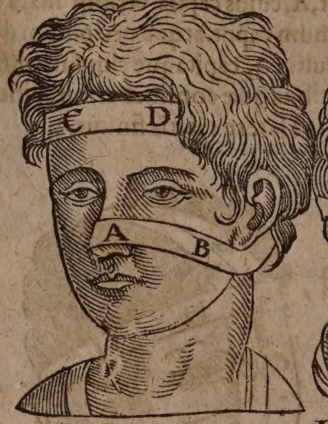
Amintæ vallum ad naſum in alteram partem declinatum. LIIII.

Faſciam ob occipitio orſam, A, rectam,ad ſummum caput adducito,deinde inter ipſum & frontem, B,atque inter ſupercilia ab altera nare, C, ſuper imum naſum,ab eoque ſuper imam aurem, D,ad occipitium obuoluito,E,F,inde circa frontem,G,H.

Gal.lib.de faſc.cap.55. & Hippoc.2. de art.tex. 47.

Hippocratis vinculum Adducens.LV.

Idem præſtat,quod proxime poſitum, ſic autem obuoluitur:membranula palmæ longior accipitur, cuius vnum caput, A, glutine vel gummi illitum naſo agglutinatur ab ea parte,in qua iacet:alterum ſub imam aurẽ, B, ad occipitium adducitur, ab eoque ad frontem,qua ſimiliter agglutinatur,C,D.

LV

LVI

Gal.lib.de faſc.cap.56.

Ad aures linteum ſciſſum in quatuor partes. LVI.

Medium auriculam complectatur A, ex partibus vero ſciſſis, quæ ſuper auriculam ſunt, vbi X, literæ figuram acceperint,vna per frontem, altera per ſummum caput,ad occipitium porrigantur: B, tum quæ per frontem procedebat, quà X, literæ ſimilitudo eſt, attrahatur, C,quæ per verticem ad frontem ducatur, C, & à latere capitis ambæ inter ſe vinciantur: ſed partes ſubiectæ aduerſæ inter ſe procedant, & altera per poſteriorem partem,B,C,altera ſub mentum detur ad occipitium, B, C, ibiq; nodum accipiant.

LVI

LVII

Gal. lib. de faſc. cap.57.

Auris ex faſcia glomerata. LVII.

Faſcia poſt læſam aurem prope occipitium orſa, A, per ipſam ferri debet,vt ex parte eandem includat: inde inter frontem & verticem attrahi,B,C, non longe à fronte;tum per priorem partem prope alteram aurem, D, ac ſub mentum ad aurem affectam,E, deinde inter verticem & frontem ad poſteriorem partem integræ auris,F,G,H,& ſub mentum, atque infimam auriculam ad occipitium,inde circa frontem,K,L,ac rurſus ad occipitium.

INTER SVPERCILIA ET NASVM.

Gal.lib.de faſc.cap.51.

Amintæ vallum.[b] LI.

Orſi ab occipitio,faſciam oblique per verticẽ ducimus,atque inter ipſum & frontem inter ſupercilia,inde à latere iuxta angulum oculi, naribus propiorem,rectà ad proximam narem,inde qua maxilla cum malis cõmittitur, attrahimus, tum ſub mentum demittimus, & ſub infimam auriculam ad occipitium damus, ab eoque per verticem oblique inter ipſum & frontem,atque inter ſupercilia porrigim⁹ priori parti aduerſam, in ſpeciem literæ X, poſthæc à latere naſi ex cõtraria parte,& qua maxilla cum malis committitur,ſub mentum atq; infimam auriculam, per medium naſum,ad alteram infimam auriculam,

LI

LII

atque

A atque occipitium:præter hæc nonnulli quoque mentum compleċtuntur. Adhibetur autem commodiſſime vbi vel inter ſupercilia, vel medium naſum deligare opus eſt.

Phaleræ ſeu[a] *Vallum.* LII.

Ab occipitio inchoatur, & oblique per ſummum caput, A, atque inter ipſum & frontẽ procedit, B, inter ſupercilia; inde iuxta angulum oculi naſo propiorem, C, per genam ſub imam aurem ad occipitium, D, ab eoque per contrariam partem, ſic, vt inter ſupercilia literæ X, figuram accipiat, E, F, G, tum oblique inter frontem & verticem, H, per verticem ipſum ad occipitium demittitur: deinde ſub infimam auriculam per medium naſum atq; alteram infimam auriculam, I, K, L, item ad occipitium reuertitur; poſt hæc circa frontem agitur, M, N. Quidam, vt ſpecioſius vinculum efficerent, per eam quoque ſuturam quæ ad aures per verticem tendit circuire voluerunt, O, P, Q, R, S. Poteſt etiam ſi res poſtulat faſcia duci in Vtramque partem. Huic & ſuperiori eadem vis eſt.

Auri autem fractæ vinculum alienum eſſe expoſuit [b] Hippocrates: nam ſi ad minimum quid adſtringitur, dolorem, pulſum, & inflammationem affert, vixque ſatis laxum alligari poteſt, alligatur tamen ob alios vſus.

[a] Gal. lib. de faſc. c. 52.

[b] Hip. lib. 2. de art. text. 48.

B

LVII

LIX

Auris[c] *alia ex faſcia glomerata.* LVII.

[c] Gal. lib. de faſc. c. 57.

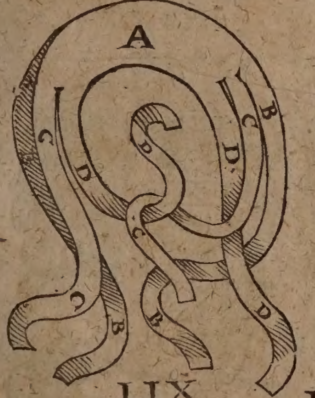
Occipitio primum iniicitur, & ſub infimam aurem ſanam, A, inter frontem & verticem ad priorem partem affectæ auris porrigitur, B, C, D, E, atque inde ſub mentum, F, & ſub infimam aurem ad occipitium, deinde oblique ſuper aurem, poſt hæc circa frontem, G, H.

Linteum[d] *ſciſſum in partes ſex ad regionem iuxta aurem.* LIX.

[d] Gal. lib. de faſc. c. 59.

Medium, A, ſuper locum vinciendum iniicimus, ex partibus vero aliis à ceruice dependentibus, aliis ſuper caput collocatis, eas, quæ à priori parte ſunt, B, inter frontem & verticem nodo inter ſe deuincimus: medias vero, C, in ſummo capite & inter ſe, & cum prioribus alligamus; poſteriores, D, ad occipitium adductas, vt X literam referant, circa frontem agimus ſic, vt à latere capitis finiant.

C

LIX

LX

Iunctura[e] *ad malas ex tribus faſciis.* LX.

[e] Gal. lib. de faſc. c. 60.

Vna media inter frontem & verticem iniiciatur, capitaque eius per malas ſub mẽtum demittantur, ab eoque per malas iuxta priores partes inter frontem & verticem procedant, ibique inter ſe coniungantur: quod ſi oculos quoque deuincire volueris, ducantur non iuxta priorem partem, ſed per oculos, tum inter frontem & verticem data in ſpeciem literæ X. ad occipitium adducantur: altera faſcia media inter frontem & verticem orſa in vtranque partem attrahatur iuxta oculorum angulos temporibus propiores, ad mentum, atque ibi nodum accipiat: tertia media medium naſum amplectatur, capitaque eius ſub infimis auriculis ad occipitium adducantur ibique. X. literæ ſimilitudine accepta per frontem circumeant, & nodo à latere capitis vinciantur.

D

LXII

LXIII

Longa ad frontem[f] *& regionem quæ inter ſupercilia eſt, ex faſcia glomerata.* LXI.

[f] Gal. lib. de faſc. c. 61.

Dari primo ſuper occipitium debet, poſt hæc recta duci ad frontem & inter ſupercilia, deinde ad occipitium reuerti, & poſtremo per frontem circumagi.

Funda[g] *ad labrum inferius ſciſſa in partes quatuor.* LXII.

[g] Gal. lib. de faſc. c. 62.

Medium quod integrum eſt, iniicito ſuper labrũ inferius, A, ſuperiores vero partes ad mentum adducito, B, atque inde ad occipitium, ibique in ſpeciem literæ, X, altera ſuper alteram excedente ad ſummum caput, & inter ipſum & frontem attrahito, B, miniſtroque tradito, reliquas vero binas partes ſub infimis auriculis ad occipitium porrigito, atque ad formam literæ X, ad frontem attrahito, C, & quæ à miniſtro continebantur, inter ſe deuincito.

Eadem

Eadem ad [a] *labrum ſuperius.* LXIII. E

a Gal. lib. de faſc. cap. 63.

Media ſuperius labrum complectitur, A, inferiores partes iuxta angulos oculorũ temporibus propiores adducito, C, inter frontem & verticem, vt ibi X, literæ figuram accipiant, inde ad occipitium demittito, reliquas duas partes ſub infimas auriculas ad occipitium attrahito, B, ibique inter ſe aduerſas circa frontem agito; & inter ſe deuincito, B, B.

b Gal. lib. de faſc. cap. 64.

Faſcia [b] *glomerata ad labrum inferius.* LXIIII.

Orditur ab occipitio, & ſub infima auricula fertur ad labrum inferius, ac ſub infima auricula reuertitur ad occipitium.

c Gal. lib. de faſc. c. 65.

Eadem in vtramque [c] *partem ducta.* LXV.

Media labrum complectitur, capitaque eius ſub imas aures ad occipitium attrahũtur, & fronti circundantur.

LXVI

LXVII

Alia. LXVI.

d Gal. lib. de faſc. c. 66.

Incipimus ab occipitio [d] & ſub infimam auriculam ad labrum faſciam ducimus, B, C, ab eoque ſub infimam auriculam ex altera parte ad occipitium, inde per verticem obliquam, & inter ipſum & frontem ad tempus porrigimus, D, E, ab eoque per malas, F, ſub mentum ad malas ex altera parte, G, deinde inter frontem & verticem in ſpeciem literæ, X. H, I. inde ad occipitium, poſtremo circa frontem, K, L.

F

Ad labrum ſuperius. LXVII.

e Gal. lib. de faſc. c. 67.

Ab occipitio ordiatur, [e] & obliqua detur inter verticem & frontem, iuxta oculi angulum temporibus propiorem, C, ad labrum ſuperius, D, ab eoque ad alterum tempus, atque oculi angulum ipſa propiorem, tum inter frontem & verticem ſuper partem prius iniectam ad imaginem literæ X, inde ad occipitium & circa frontem, G, H.

Eadem à medio orſa. LXVIII.

f Gal. lib. de faſc. cap. 68.

Media [f] 1. ſuperius labrum complectere, capitaque iuxta tempora. 2. oculorumque angulos temporibus propiores porrige, inde inter frontem & verticem, 3. vt ibi X. literam referant, tum ad occipitium, poſt hæc per frontem, 4. rurſus ad occipitium.

G

LXVIIII

LXX

AD MENTVM.

Iunctura ad Mentum. LXX.

g Gal. lib. de faſc. c. 70.

Faſciam ab [g] vtroque capite ſcindentes, ſic, vt medium, A, quo mentum comprehenditur, intactum relinquatur, inferiores quidem partes, recta, C, per malas inter frontem & verticem porrigimus: ſuperiores, B, per mentum tranſuerſas ad occipitium attrahimus, nodoque inter ſe alligamus: prodeſt autem quibus deuinciri mentum conuenit.

H

h Hippoc. & Gal. 2. de off. text. com.

Ad humeri [h] *caput cum non poſſit dari ſuper membrum, in orbe datur faſcia ad alam contrariam.*

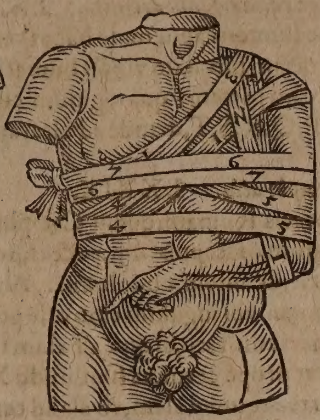
Spica Glaucii. LXXI.

i Gal. lib. de faſc. c. 71.

Nomen inuenit [i] à ſpica, quam ſuo ambitu imitatur, maxime autem proficit, vbi iugulum fractum eſt, aut humerus excidit; eius ratio eſt: Napſus lanæ mollis ab ea parte, quæ vincienda eſt alæ ſubiicitur, donec id cauum compleat: poſthæc faſcia glomerata, quæ longitudinem & latitudinem habeat proportione eius, quod alligatur, ab altera ala incipiens, A, obliqua per dorſum tendit, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur, B, C, inde ſub ala affecti humeri ad eam partem reuertitur, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur, ita vt ibi X, literam repræſentet: deinceps obliqua per pectus procedit ad alam integræ partis, D, E, inde per dorſum obliqua ad iugulum, ita, vt parti prius ob-

A

LXXI

LXXII

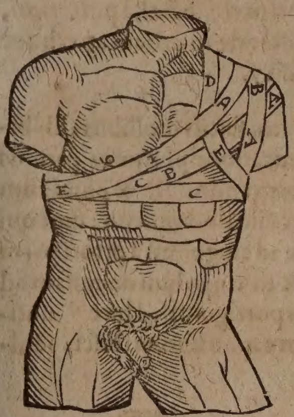
uolutæ aliquantulum inſidat, ab eoque ſub ala iterum, F, G, datur ad iugulum, ſic vt ſecundo ſimilitudo X, literæ fiat, poſtremo ad alam integræ partis atque ad eandem rationem circumagitur, H,I,K.

Eadem [a] *media primum iniecta.* LXXII.

a *Gal. lib. de faſc.c.* 72.

Adhibita ſpica brachium figurandum eſt ad angulum rectum, atq; altera faſcia media inuoluendum, 1. cuius capita recta ducenda ſunt, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur, 2. atque ibi in ſpeciem literæ X aduerſa inter ſe ad alam integræ partis attrahenda, 3. 4. poſt hæc per latera atque affectum humerum circundanda, 5,6,7. eatenus, vt omnia includantur, & ſub ala ſanæ partis fienda.

B

LXXIII

LXXIIII

Eadem [b] *in vtramque partem ducta.* LXXIII.

b *Gal. lib. de faſc.c.* 73.

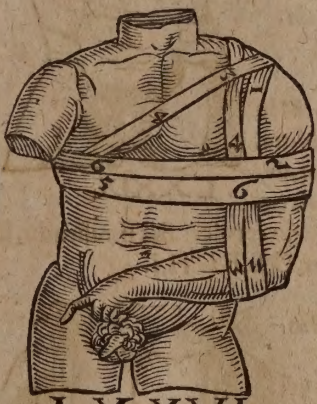
Media ala affecti humeri complectitur A, B, & in vtramque partem ducta quà iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur X, literæ figuram accipit, inde oblique pars vna per dorſum, A,B, altera per pectus procedit, A,B,C, ad alteram alam, atque ad hunc modum quoties opus fuerit voluta finitur.

Geranis (ita [c] *enim appellatur à Gruis ſimilitudine) Hippocratis (ſiue vt aliis placet) Perigenis.* LXXIIII.

c *Gal. lib. de faſc.c.* 74.

Iiſdem conuenit quibus ſpica, in hunc autem modum obuoluitur, vbi ſpicam iniecerimus, ſemel C circa humerum dari faſcia debet, K,L, inde ad iugulum procedere, M, tum obliquè ad alteram alam, atque ibi deſinere, N.

LXXV

LXXVI

Funda humerum amplectens, quæ idem præſtat atq; Geranis. LXXV.

Spicam [d] adhiberi prius conuenit, tum ab ea parte, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur, faſciam ſemel rectà referri ad brachium, K, L, quod ad angulum rectum figuratum ſit, atque inde rurſus ad eam partem, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur, M, deinde ad alam integræ partis, N, poſthac humero & lateribus circundari, O, & ſub ala nodum accipere.

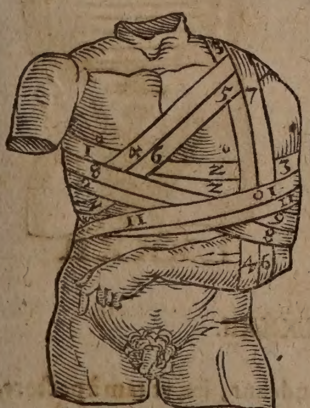
d *Gal. lib. de faſc.c.* 75.

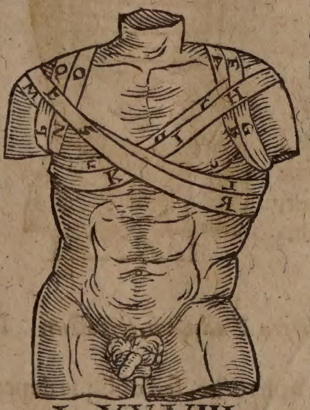
Eadem aliter. LXXVI.

Media [e] vitiati humeri caput amplectatur, capitaque eius recta ducantur ad brachiũ in vicinia cubiti; & rurſus iuxta partes prius iniectas, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe coniungitur: inde ad alam integræ partis, poſt hæc in orbem.

e *Gal. lib. de faſc.c.* 76.

D

LXXVII

LXXVIII

Aliter. LXXVII.

Media [f] circundanda eſt alæ integræ partis, capitaque eius in orbem ad latera atque humerum attrahenda: tum ſub ala integræ partis iterum demittenda: inde obliqua ducenda ſunt ad eum vitiatæ partis locum, vbi iugulum cum lato ſcapularũ oſſe committitur: deinde recta per humerum ad cubitum: ab eoque rurſus ad eam partem, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur: inde ad alam integræ partis, poſtremo in orbem circa humerum.

f *Gal. lib. de faſc.c.* 77.

a Gal.lib.de faſc.cap.78.

Spica duplex [a] quam alii quadrigam dicunt. LXXVIII.

Commodiſſime iniicitur,quum vtrũque humeri caput male habet. eius ratio hæc eſt,vbi ſpica ſimplex data fuerit,A,B,C,D,E,F,G,H,I,K, faſciam ſub alam vincti humeri demittentes obliquam ducimus ad alterum humerum,L,M, atque ad eam partem, qua iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur,ſic vt ibi X, literam referat,N,O,P,Q,R,S,T,deinde ad alteram alam, atque ad eandem rationem circumagimus. E

b Gal.lib.de faſc.c.79.

Cataphracta. LXXIX.

Nomen habuit [b] ad ſimilitudinem Thoracis Romani,quem Cataphractam dicunt,prodeſt autem quibus deligare iuxta iugulum conuenit latum os ſcapularum,pectus,dorſum,aut latera,quod vinculi aliqua ex parte duplicem ſpicam repræſentat,ſic autem obuoluitur. Alæ primo circundatur,tum oblique per pectus ducitur prope illam regionem,vbi iugulum cum oſſe pectoris committitur,1,2,3.inde per ceruicem ad latum ſcapularum os humeri contrarii,atque ad alam ſubiectam, ab eaque ad ceruices,ſuper partem prius iniectam, 4, 5. ita, vt prope ceruices ſimilitudo X literæ fiat, poſthæc obliqua datur ad latum ſcapularum os ex altera parte,atque ad alam,ab ala ad ceruices, 6,vt in vertebra colli X literæ figuram accipiat; deinceps ſub ala,& oblique prope eam regionem,vbi iugulũ cum oſſe pectoris committitur,78, 9.ſic vt hic quoque ſimilitudo X literæ fiat,& iuxta ad ceruices,& ſuper latum ſcapularum os,& ſub ala vt quater X literam repræſentet,nimirũ ſemel à priori parte,ſemel,à poſteriori, bis prope iugulum. Ad eandem autem rationem quoties opus eſt,circuit,deinde in orbem attrahitur circa pectus,& latera,ſic,vt tota iunctura Thoracem referat,12,13,14,15,16,17. F

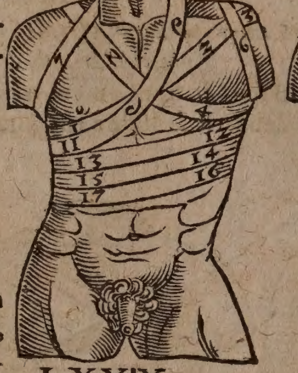
c Hip.1. de Ar.tex.65.

AD iugulum [c] fractum deligendi ratio ea conuenit, quæ pleriſque, cerato, faſciis mollibus adhibitis. Hæc autem prouidiſſe oportet, atque item nouiſſe in hac præſertim curatione plurimos pannos qua os extat obiiciendos eſſe,ac faſcias plurimas, ibique maxime premendum : nonnulli & plumbum alligant, quod oneri ſit, & deorſum cogat quod extat, non enim ſimpliciter vincire conuenit : ſunt qui cingunt hominẽ, & vbi pannos obiecerint, qua fractura extat,caput faſciæ ad cingulum à priori parte deuinciunt,faſciamq; è regione iuguli porrigunt ad partem poſteriorem,& in cingulum demiſſam ad priorem adducunt:alii non ad iugulum,ſed inter anum,& naturale faſciam porrigunt:ſed hæc [d] inutilia ſunt,neque iunctura firmiter hæret,& alioquin fœda eſt. Conſentit cum capite humeri faſcia ad alteram alam demiſſa.

d Hip. loco citato.

e Hip.3. lib. de Art.tex. 62.

Ad coſtam panni [e] multiplices,latiores quam ſit attritus locus conueniunt, tum ceratum, lintea lata, faſciæ latæ ac molles, moderate adſtrictæ,orſæ à loco colliſo,& ductę in vtranque partem.

LXXIX

LXXX

AD ALAM ET PECTVS. G

f Gal. de faſ. c. 80.

Eadem Cataphracta [f] in vtranque partem ducta. LXXX.

Sub ala dari mediam faſciam oportet, A, & in vtranque partem ferri ad proximum iugulum, B,C,ſic,vt prope ceruices,X.literam referat,deinde oblique porrigi ad contrariam alam , ab eaque ad proximum iugulum , D, E, vt ibi prope ceruices fiat ſimilitudo, literæ, X. inde ad alteram alam oblique,E,poſtremo in orbem circa pectus,D,E,F,G,H,I.

g Gal de faſ. c.81.

Soſtrati [g] Vinculum rectum ad alam & pectus. LXXXI.

Maxime conuenit , vbi medium pectus vel dorſum,aut latera,ſeu thoracem volumus deuincire. Duas igitur faſciolas iuſtæ longitudinis humerorũ capitibus iniicimus , earumque capita recta ſinimus dependere: deinceps faſcia glomerata thoracem totum obuoluimus & latera, vt contegantur, extremamque faſciam nodo alligamus: capita vero, quæ & à priori & à poſteriori parte pendebant, faſciæ circuitibus aſſuimus, ac, ſi longiora fuerint, ſurſum conuerſa, qua iugulum cum ſcapularum oſſe committitur,inter ſe colligamus. H

LXXXI

LXXXII

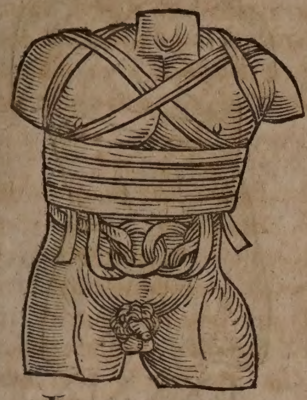
h Gal de faſ. c.82.

Vinculum in [h] ſpeciem litera X ad alam,& pectus. LXXXII.

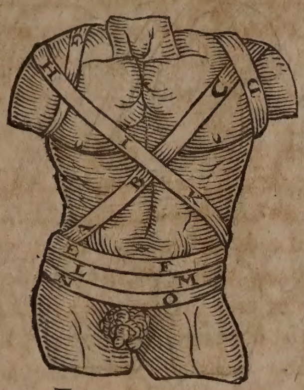
Quas proxime poſui faſciolæ , A, B, non rectæ, ſed oblique dependeant , ita, vt tam à pectore, quam à dorſo,ſimilitudo,X.literæ fiat,cætera eadem fieri debent,quæ vt rectæ adhibentur.

A

Aminta[a] *Thorax.* LXXXIII.

LXXXIII

LXXXIIII

Huic,& vinculo quod ad alam poſui, eadem vis eſt, ſic autem faſciatur: impoſita cataphracta ad vtramque partem ducta, vbi faſcia eatenus circuierit, vt vſque ad vmbilicum complexa omnia fuerit, capita inter ſe vinciri debēt, ſic, vt lupus laqueus fiat, quod ex his vltra laqueum relinquitur, ad ilia vtrinque adductū prioribus circuitibus inſeritur, ſic vt extremum pendeat, quod quatuor digitorum longitudinem æquet, quo fit vt Thoracis fimbrias repræſentet.

[a] Gal. lib. de faſc. c. 83.

Thorax[b] *ad idem X literam repræſentans.* LXXXIIII.

Faſciam ilibus primum ad dextram partem iniicito, A, & oblique per latus, & medium pectus trahito ad humeri caput, B, C, ab eoq; ad alam, atque iterum ad humeri caput. Super partem priorem, D, ad effigiem. X. literæ, poſt oblique per dorſum ad ilia ſuper caput primo iniectum: deinceps per ventrem, E, ad ilia ſiniſtræ partis in orbem circūducito, F, deinde per dorſum priori parti aduerſam, ſic, vt ibi eiuſdem literæ ſimilitudinem habeat, ad caput humeri dextrum, G, poſthæc ſub alam demittit, & rurſus ad caput humrei circum agito, H, ſic, vt ibi ſimilitudo. X. literę fiat, poſt hæc per medium pectus ac latus oblique ad ilia ſiniſtræ partis, I, K, nouiſſime in orbem circundato, L, M, atque ad eandem rationem voluito, N, O, dum quæ liganda ſunt, omnia includantur.

B

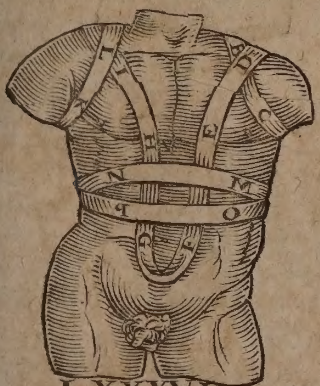
[b] Gal. lib. de faſc. c. 84.

Stella[c]. LXXXV.

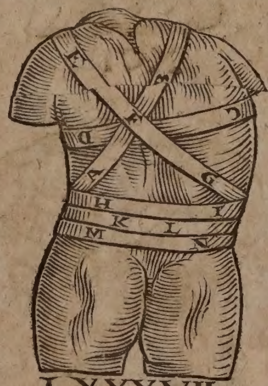
Adhibito vinculo cui nomē eſt Thorax: X. literam repræſentans debet anguſtior faſciola dari in orbem ſemel, aut iterum circa pectus & dorſum, & extremo capite fibula deuinciri.

[c] Gal. lib. de faſc. c. 85.

C

LXXXVI

LXXXVII

Geranis[d] *in ſpeciem Fiſcellæ.* LXXXVI.

Idem poteſt quod cataphracta, eius autem ratio eſt. à dorſo incipit, & oblique per ſcapulas ad eam partem procedit, vbi iugulum cum lato ſcapularum oſſe cōmittitur, B, inde ſub ala demiſſa, C, eodem reuertitur, D, vt ſimilitudinem. X. literæ ſuper eandem commiſſuram, accipiat: poſt hæc obliqua per mammam ad vmbilicum, E, F, ibique conuerſa oblique trahitur ad alteram mammā, G, H, I, atque ad eam partem, vbi iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur, vt ibi literæ. X. figuram accipiat, K, L, deinde per dorſum demittitur & in orbem datur circa latera, M, N, atque ad eandem rationem circuit, O, P.

[d] Gal. lib. de faſc. c. 86.

Stella à poſteriori[e] *parte ſe oſtendens.* LXXXVII.

Vtiliter adhibetur quibus deuincire dorſum oportet; Sic autem circundatur, ab ilibus orſa, puta ſiniſtræ partis, A, per dorſum tendat ad caput humeri dextri, B, inde ad alam, C, ab eaque per latum ſcapularum os ſiniſtræ partis ad alam, D, atque ad humeri caput, E, dehinc oblique per dorſum feratur priori parti aduerſa, F, G, poſthæc ſemel aut iterum in orbem circa ilia detur, H, I, K, L, M, N, eoque ambitu extrema pars contineatur. Eandem quoque ſic circumagere licet, vt à priori parte oculis exponatur, id quod fit, vbi non à priori parte, ſed à poſteriori æque circumeat.

[e] Gal. lib. de faſc. c. 87.

D

LXXXVIII

Vinculum quod à fulmine[f] *κεραύνιος appellatur.* LXXXVIII.

Idem efficit atque illud, quod proxime poſitum eſt. Faſciam iuſtæ longitudinis atque latitudinis mediam in longitudinem ſcindimus, dum recipere caput poſſit; ex capitibus vero vnum à ventre, A, B, g, alterum à dorſo patimur dependere: poſt hæc imponimus id vinculi, cui nomen eſt thorax X literam repræſentans, imaque capita prioris faſcię ſciſſa in plures partes pendere ſinimus.

[f] Gal. lib. de faſc. c. 88.

AD CERVICEM.

a Gal. lib. de faſc. c. 90.

Simplex vinculum[a] *ad Ceruicem.* XC.

XC

LXXXIX

E

Commodiſſimum eſt, vbi res poſcit alteram ceruicum partem alligari: incipit autem à medio latere, A, & per dorſum fertur ad ceruicem, B, & pectus, poſt hæc ad latus ſuper caput primo iniectum, C, deinde per thoracem in orbem, D, E, F, G.

Duplex. LXXXIX.

b Gal. lib. de faſc. c. 89.

Faſcia primum alæ circundari [b] debet A, tũ oblique per dorſum ad ceruicem procedere, B, C, inde ad pectus, & alam atque alteram alam, D, E, F, poſt hæc oblique per pectus ad ceruicem, ita, vt ibi X literam repræſentet; deinde oblique per dorſum ad alam, G, H, I, ac poſtremo in orbem circumagi, atque ad eandem rationem circuire, K, L.

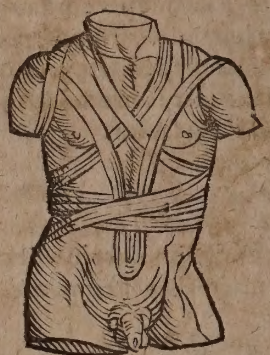
c Gal. lib. de faſc. c. 91.

Cuſpis, ſiue [c] *Hamus.* XCI.

F

XCI

XCII

Binæ faſciolæ, quæ & longitudinem conuenientem habeant, & duorum digitorum latitudinem non excedant, mediæ humerorum capita complexæ dependent, & tam à dorſo, quam ab vmbilico X literæ figuram accipiunt: poſt hæc fibula inter ſe iunguntur: quo facto obuoluitur Geranis in ſpeciem fiſcellæ.

d Gal. lib. de faſc. c. 92.

Rhombus [d] *ſimplex.* XCII.

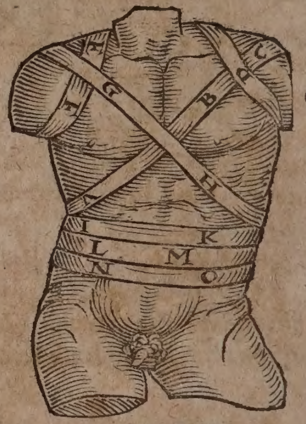
Iiſdem prodeſt, quibus proxime adſcripta: conficitur autem ex duplici vinculo ad ceruices, & ex geranide, ante dictis.

e Gal. lib. de faſc. c. 93.

Rhombus [e] *duplex ad idem.* XCIII.

XC III

XCIX

G

Faſcia ab ilibus orſa obliqua per iugulum fertur ad latum ſcapularum os: inde ad alam ab eaque ad iugulum, ita, vt quà iugulum cũ lato ſcapularum oſſe committitur, referat ſimilitudinem literæ X. poſt hæc tranſuerſa per collum ad alterum iugulum: tum ſub ala dimittitur, atque ad idem iugulum reuertitur, vt ibi quoque ſimilitudo X literæ fiat; inde obliqua per mammam porrigitur ad ilia contrariæ partis, ſic, vt in pectore eandem literam referat: poſtea in orbem circa ilia fertur, & obliqua per dorſum tendit, quà iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur: inde ad alam demiſſa eodem reuertitur; tum tranſuerſa per priorem partem, quà iugulum cum oſſe pectoris, & quà cum lato ſcapularum oſſe committitur, & obliqua per dorſum ad ilia, procedit poſtremo in orbem. Cum hoc etiam imponit, vel duplex geranis, vel ſimplex vinculum ad ceruicem, vel etiam duplex.

H

f Gal. lib. de faſc. c. 99.

Geranis in ſpeciem [f] *fiſcellæ in priori parte ſe oſtendens.* XCIX.

A latere orſa, A, obliqua per pectus eo ducenda eſt, vbi iugulum cum lato ſcapularum oſſe committitur, B, C, inde ſub ala, ab hac eodem reuerſa, D, per collum tranſuerſa ducenda eſt ad commiſſuram iuguli alterius partis, cum lato ſcapularum oſſe, E, deinde ſub ala à priori parte verſus poſteriorem, F, ad eandem commiſſuram porrigenda, inde obliqua per pectus, G, H, & poſtremo in orbem circa ilia, I, K, L, M, N, O. Idem quoque vinculum poſteriori parte ſe oſtendet, ſi circuitus qui à priori parte fuerant, in poſteriori collocemus, & eos qui à poſteriori, in priori.

Auriga.

A

C

CI

Auriga. C.

Valet ad latera [a] deliganda, atque ad hunc modum iniicitur, media faſcia collum comprehendimus, capitaque obliqua per pectus attrahimus, ibique inter ſe implicata ſub alas adducimus ad dorſum, ibi rurſus implicamus, atque ita donec totum thoracem deligauerint, modo à poſteriori, modo à priori parte implicamus, extremaque inter ſe deuincimus, quo vinculo vtuntur aurigæ ad latera continenda.

[a] *Galen. de faſc. c. 100.*

AD MAMMAS.

B

CII

CII

Aſſuta faſcia ad mammam. CI.

Faſciam, [b] cuius longitudo ſit proportione hominis, duplicamus, tum initio facto à medio eius partis, quæ duplicatur, ſuimus deorſum oblique tendentes, deinceps omne id, quod ſuper ſuturam eſt excidimus, vt pilei modo ſinus fiat, qui mammam & quod ſuperiniectum eſt capiat. Vtrumque huius faſciæ caput in duo ſcindimus, deinde ab altera parte ſinus, quæ contra ſuturam eſt, & veluti labrum lintei, faſciolam latã circiter digitos duos à latere ſuimus, ſic, vt alterum caput lõgius ſit, breuius alterum, quæ faſciola cingulus dicitur. Vinciendi ratio eſt hæc. Sinus datur ad mammam vt ipſam comprehendat; longius vero cinguli caput per dorſum attrahitur ad integram mammam, & cum breuiori nodum accipit, ex capitibus ſciſſis priora duo ſurſum feruntur ad ceruices, ita, vt dexteriori ſiniſtrum, ſiniſteriori dextrum procedat, pendereque ſinatur, quibuſcum reliqua duo capita colligantur.

[b] *Galen. de faſc. c. 101.*

Glomerata faſcia [c] ad mammam. CII.

C Longioris faſciæ, quæ tantum latitudinis habeat, quantum vſus requirit, caput in duas partes ſciſſum detur iuxta integram mammam, faſcia vero per dorſum oblique ad vitiatam mammam procedat, ab eaque ad alteram, poſt hæc ſuper dorſum, inde ad affectam mammam à ſuperiori parte deorſum porrigatur, vt inter vtramque mammam. X. literæ figuram accipiat, ſæpiuſque ad eandem rationem circumeat, dum quæ nuda ſunt omnia contegantur, extrema vero faſcia ſcindatur, tum ſciſſæ partes inter ſe vinciantur altero nodo ſub integra mamma, altero ſupra collocato.

[c] *Galen. de faſc. c. 102.*

CIII

CIIII

Duplex in vtramque [d] partem ducta, à ſuperiori parte deorſum. CIII.

Mediæ faſciæ, quæ pectori tranſuerſa circundetur, altera aſſuitur donec vtramque mammillam pertranſierit, hæc capitibus ſuis recta ad collum datis ex eo ſuſpenditur, illa, quæ deorſum procedit vtriuſque capita inter ſe vinciuntur, vt deligandis mammis accommodetur.

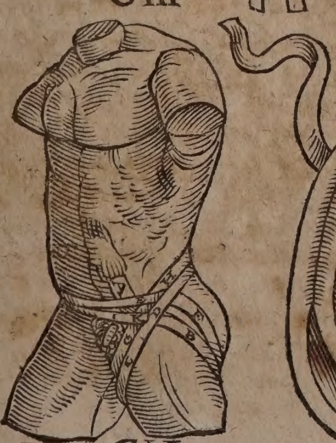
[d] *Gal. lib. de faſc. c. 103.*

D

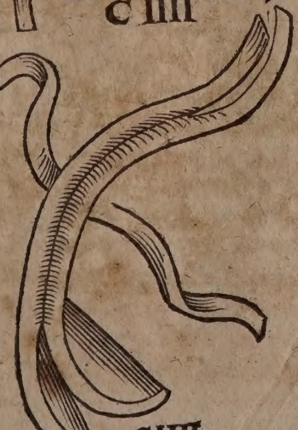
Vinculum [e] ſuſpendens ſex habens capita. CIV.

Suſpendẽti vinculo quatuor capitum circa mediam ſuturam, alia faſcia tranſuerſa aſſuitur, cuius capita cum, vt dictum eſt, deligauerimus, in dorſo inter ſe vinciuntur; ne aut reſolui vinculum poſſit, aut rugoſum fieri. Habet autem eundem vſum, quem proxime traditum.

[e] *Gal. lib. de faſc. c. 104.*

CV

CIIII

AD INGVEN.

Iunctura [f] ad alterum inguen. CV.

Expeditiſſima eſt, vbi alligare inguen oportet; iijcitur autem hoc modo. Faſcia ab ilibus verſa oblique per clunes ferri debet à parte inguinis vitiati inter anum & naturale, poſt hæc ſurſum procedere ad inguen: tum in eodem per coxam ad ilia ſuper partem prius iniectam, & ab inferiori parte ſurſum adduci.

[f] *Gal. lib. de faſc. c. 105.*

Ad vtrumque[a] *inguen.* CVI. E

a Galen. de faſc. c.106.

Abdomini faſciæ caput iniicito, A, eamque oblique per coxam inter anum & naturale attrahito ad inguen ab inferiori parte ſurſum, B, C, D, E, deinde iuxta caput primo iniectum ad coxam, F, G, atque inter anum & naturale, ad alterum inguen ab inferiori parte ſurſum, H, I, poſt hæc infra vmbilicum, ſicque circum agito, dum inguen vtrumque includatur, K, L.

Eadem in[b] *vtramque partem ducta.* CVII.

b Gal. lib. de faſc. c.107.

Media faſcia incipit ab inguine, capitaque eius ad coxam data literæ X figuram accipiunt, vt vnum ad inguen, alterum ab exteriori parte procedat; deinde ambo in vnum adducuntur, atque ad eandem rationem circumeunt.

Aliter ad[c] *alterum inguen.* CVIII.

c Galen. de faſc. c.108.

CVI

CVIII

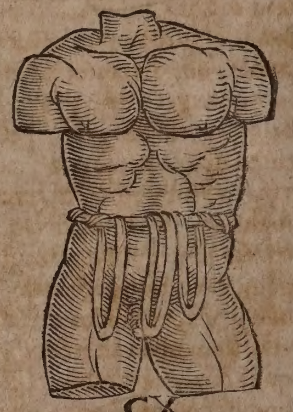
Vnum faſciæ caput, quod breuius ſit, nec duorum vel trium cubitorum longitudinem excedat, ab inguine dependeat, alterum vero glomeratum per ilia ad coxam detur, atque abdomen, inde oblique ad coxam & inguen circũagatur ab inferiori parte ſurſum, tum ad inguen ilia & coxam, ac per ilia contrariæ partis ad abdomen, tuncque caput dependens ad ſurſum conuertatur, ſic, vt ibi finus fiat, qui altero capite quod glomeratum eſt, comprehendatur, poſt hæc rurſus quod glomeratum eſt, per inguen, & coxam ducatur ad abdomen, rurſum que primum caput duplicetur à ſuperiori parte deorſum, & eo, quod glomeratum eſt comprehendatur, ac dum faſcia deſinat, alterum quidem duplicetur, alterum ſuperdetur, nouiſſime fibula imponatur. F

Aliter ad vtrunque[d] CIX.

d Galen. de faſc. c.109.

CIX

CX

Faſciola media lumbos complectitur. capitaque eius ab inguine ... ſecus quam in iunctura ad alterum inguen, ſinimus dependere; tum alteram faſciam à ventre orſam, quemadmodum in iunctura ad vtrunque inguen circundamus, capita vero, quæ pendebant, quemadmodum in ſimplici dictum eſt, duplicamus. G

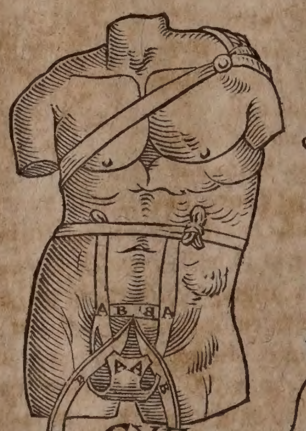
Pecten, ſeu vinculum[e] *ſuſpendens ad colem.* CX.

e Galen. de faſc. c.110.

Faſciola media lumbis iniicienda eſt, capitaque eius ſuper ventrem adducta nodo inter ſe vincienda, tum alterius faſciæ glomeratæ caput zonæ inſerendum, reliqua pars ad colem data in zonam rurſus à ſuperiori parte deorſum coniicienda, poſt hæc ſub colem & ad zonam, poſtremo teſticulos complexa in zonam demittenda eſt.

Aliter, CXI.

f Gal. lib. de faſc. c.111.

CXII

Iniecta[f] zona faſciæ caput ſuper colem imponatur, eaque circa ipſum in orbem detur, donec totum includat, deinceps ad zonam feratur, ab eaque ad colem, atque inde rurſus ad zonam, nouiſſime teſticulos complexa in zonam demittatur. H

Idem ex[g] *faſcia ſciſſa ac zona.* CXII.

g Gal. lib. de faſc. c.112.

Linteum iuſtæ magnitudinis ſcindito in partes quatuor ſic, vt medium integrum relinquatur, quo colem excipito, tum ab altero capite ſciſſas partes in vicinia colis findito, B, B, in quæ fiſſa, coniicito partes alterius capitis, A, A, cinguloque inſerito, & nodo alligato.

A ## AD PVDENDA.

Vinculum ad alterum inguen,[a] quod nonnulli dixerunt cancrum pro inguine.

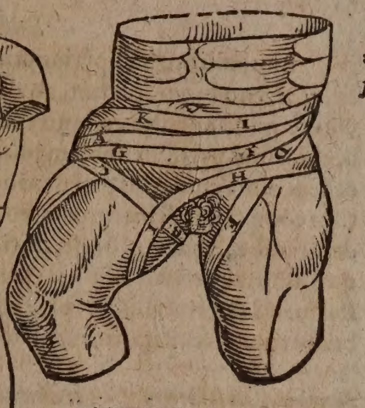
CXIII.

a Gal. lib. de faſc. cap. 113.

Faſcia ab ilibus contrariæ partis incipiens, A, obliqua fertur ad lumbos, deinde ad inguen, B, quod vinciri debet, ab eoq; ad ſummam coxam porrigitur, C, poſt hæc ad idem inguen reuerſa datur ad regionem quæ ſub vmbilico eſt; vt X literæ figuram accipiat, D, ab eaque ad ilia alterius partis, ſicque circumagitur, donec quæ nuda ſunt omnia cõplectatur, E, F, tumque vtiliter ſemel in orbem ambit, G, H, I, circa lumbos, & infra vmbilicum. Prodeſt autem quibus deuincire inguen oportet.

CXIII

CXIIII

Ad vtrumque[b] inguen. CXIIII.

b Gal. lib. de faſc. c. 114.

Vbi vinculum adhibuerimus ad alterum inguen, omiſſo circuitu in orbem in vinculo ad vtrumque
B inguen faſciam, A, à lumbis attrahimus ad alterum inguen, deinceps ad ſummam coxam, B, C, ab eaque ad idem inguen, D, E, vt in altero ſimilitudo X literæ fiat, deinde ad lumbos adducimus, poſt hæc eatenus hac ratione obuoluimus, F, G, vt quæ nuda ſunt includamus. Valet ad vtraque inguina deliganea, neque ab re eſt vltra propoſitos circuitus in orbem quoque faſciam circumagere.

Iunctura ad[c] inguen tuendum.

CXV.

c Gal. lib. de faſc. c. 115.

Faſciæ glomeratæ à capite duodecim interpoſitis digitis faſciolam aſſuere duorum cubitorum oportet, eoque capite ſuper ilia contrariæ partis iniecto; faſciolam rectam à poſteriori parte per lumbos & clunes demittere inter anum & naturale, obuolutamq; inguini vitiato ſurſum porrigere, dein glomeratam faſciam bis, terve circumagere, per quem ambitum faſciola attrahitur quaſi per nodum,
C vbi vero huiuſmodi circuitibus in orbem inguen adſtrictũ eſt, faſciola ad ſummam coxam porrigitur, ab eaque ad idem inguen, & ad eam regionem, quæ ſub vmbilico eſt, quo facto ex faſcia glomerata vinculum fit ad alterum inguen, nodumque accipit ſub vmbilico. Pertinet autem hoc vinculum ad eos, quibus propter varices, qui inguen implent, manus curatio admouetur.

CXV

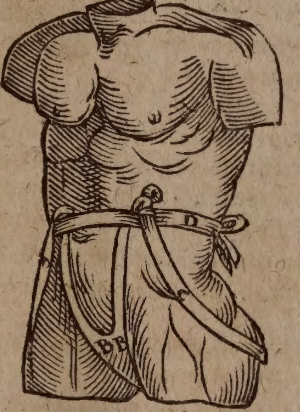

CXVI

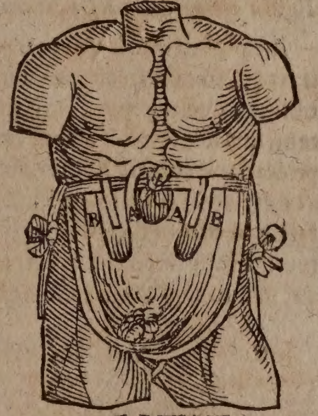
Aſſuta[d] iunctura ad anum. CXVI.

d Gal. lib. de faſc. c. 116.

Faſcia ſumi debet eatenus longa, ac lata, vt huic iuncturæ ſufficiat, cui ab vno capite, altera valentior faſcia, lata circiter digitos tres, tranſuerſa aſſuenda eſt, hæc
D zonæ nomen inuenit: tum eidem faſciæ interuallo, puta nouem digitorum alia faſcia tranſuerſa perinde lata, vt zona, ſimiliter aſſuenda eſt, cuius partes vtrinque adiuncta crura nuncupantur: alterum vero caput rectæ faſciæ quod contra ſuturam eſt, ſcindendum in duo crura. Homo igitur explicata zona cingatur, D, D, recta vero faſcia per lumbos procedat ad anum, atque inter ipſum & naturale, eiuſq; crura, B, B, ad inguina ducta, zonæ inſerantur: poſthæc adiuncta crura arctata, C, C, in zonam demittantur, atque ibi cum cruribus alligentur: quod vinculum ſine adiunctis cruribus nonnulli ad calculoſos, vbi calculus euulſus eſſet, adhibuere: id nos ob nodorum inæqualitatem reiicimus, ne pars vmbilico ſubiecta vrgeatur. Veſica enim inæqualiter compreſſa inflammationi obnoxia eſt. Deligamus autem, quibus calculus euulſus eſt, parua faſcia, quam proxime ad inguen propoſuimus: ſed nunc breuiorem rectam faſciolam aſſuimus, extremamque ſcindimus in duas partes; hæc autem iunctura illis longe commodior eſt, quam quæ ani cauſa iniicitur. Siquidem glomerata faſcia in orbem voluta lumbos, & omne id quod ſub vmbilico eſt, tegit extremaque ſub vmbilico prioribus circuitibus aſſuitur. Ex recta vero faſcia quod integrum eſt ad anum, & inter ipſum & naturale demittitur, partes vero ſciſſæ ad inguina attractæ in priores circuitus immittuntur, quæ vinciendi ratio, calculoſis, vbi ſecti ſunt, aptiſſima eſt.

CXVI

CXVII

[a] *Gal. lib. de faſc. cap.* 117

Sciſſum [a] *vinculum ad ſcrotum.* CXVII. E

Linteum pro hac ipſa iunctura longum latumque ab vtroque capite in quatuor partes diuiditur, ſic, vt ab vno breuiores ſint, ab altero longiores, deinde à medio verſus breuiores exciditur, donec vbi vſus requiritur, coles eo cauo excipiatur. Zonam ergo iniicere primum homini oportet, tumque ex breuioribus partibus lintei medias duas in zonam demiſſas, inter ſe deuincire, A, A, & reliquas duas in eadem zona coniectas pati dependere, B, B, quo facto coles per id cauum excipi debet, ſcrotumque totum comprehendi integro linteo, ex cuius partibus longioribus, duæ exteriores, 14. ſcroto inuoluendæ ſunt, ita, vt dextra ſiniſteriori, dexteriori ſiniſtra procedat, deinceps in zonam demiſſæ, eo modo quo priores permittendæ ſunt pendere, reliquæ duæ mediæ ſcroto ſimiliter iniectæ, 3. 2. vt dextra ſiniſteriori, dexteriori ſiniſtra procedat, per ſummas coxas in eandem zonam demittendæ, & cum prioribus partibus pendentibus alligandæ.

[b] *Gal. lib. de faſc. cap.* 118.

Iunctura ad ſcrotum [b] *ex tribus capitibus.* CXVIII.

Vni extremę faſciæ aſſuatur altera media ad imaginem literæ, T, harũ, quæ trãſuerſa eſt, hominem cingat: quæ recta, feratur ad ſcrotum, A, ibique eatenus incidatur, quatenus coles ſuo cauo recipiatur, extremaque ad zonam alligetur, vt ſcroti vitiis accommodetur.

[c] *Hippoc. & Gal. lib.* 2. *de off. tex. com.* 14.

Quod attinet ad membra & proprie [c] ad articulos, qua curuantur veluti ad poplitem, minimis & quam maxime collectis, qua extenduntur veluti ad patellam, ſimplicibus & latis faſciis circundari debent: nam niſi lata faſcia totum articulum complectatur, qua tenditur, facile ſurſum, deorſumve feretur, at qua flectitur, neq; admittitur, neq; ſeruatur faſcia lata. Quãobrem qua cubitum flectimus non eſt quod plurimum faſciam obuoluamus, ſed faſcia primo circumit ſuper ipſum, deinde ſuper brachium & humerum. F

AD CVBITVM. G

Faſcia glomerata ad Cubitum. CXIX.

[d] *Gal. lib. de faſc. c.* 119.

Incipit [d] ab imo humero in vicinia cubiti, atque in orbem circumagitur, poſthæc obliqua ducitur per priorem cubiti partem, qua ſecari venæ ſolent, tum brachio in orbem obuoluto, obliqua ad humerum reuertitur, ſic, vt priori parte cubiti, X, literam repræſentet, ſic autem circuit, donec tegantur quæ nuda ſunt, & vbique à latere nodum accipiat. Illud autem commune eſt humeri brachii, alteriuſve membri vinciendi, quod faſciæ in orbem ferri debent, cum eo vt interdum etiam oblique procedant, quo vinculum firmius hęreat. Huius vero faſciæ extremitas vel inferioribus aſſuenda eſt, vel anguſtiori faſciola vincienda eſt, aut in duo capita ſcindenda, quæ ab altera membri parte nodo inter ſe alligantur.

[e] *Gal. lib. de faſc. c.* 120.

Iunctura in orbem: [e] *quidam adijciunt ſub auctore Hippocrate.* CXX.

Huius vinculi ratio eſt, vt faſcia ſuper aliquod membrum pluribus circuitibus in orbem ambiat, recte autem iniicitur vt membrum contineat, quod in ſuum locum reſtituitur, magis vero pertinet ad H corporum, quæ abſceſſerunt glutinationem, iis ſeruatis, quæ ad artificioſam faſciandi rationem pertinent; abſcedentium enim ore in inferiori parte ſito, faſcia à ſuperiori parte deorſum procedit, vt humores excernantur & eorum quæ abſceſſerunt alterum alteri inſidat vt glutinetur: ſed ſi vlcus ſuperius ſit, vt materia ab inferiori parte ſurſum ſub vinculo excernatur: vbi vero abſcedentia corpora tranſuerſa ſint, faſcia ab ipſis circundetur verſus os, vt humor emittatur.

A

AD MANVS.

Menecrati vinculum ad [a] partes extremas. CXXI.

Ab extremo brachio prope manum orſi, vbi faſciam ſemel in orbem duxerimus, 1. 2. obliquam attrahimus per primam palmæ partem, 3. 4. deinde per palmam ipſam circumagimus priori parti aduerſam, ita, vt ad primam palmæ partem reuertatur, prope ipſam prius, X, literæ ſimilitudine accepta, 5. 6. atque ad eandem rationem obuoluimus, dum quæ nuda ſunt, contegantur. Adhibentur autem vtiliſſime vbi & primam palmæ partem, & palmam alligari neceſſe ſit.

a Gal. lib. de faſc. c. 121.

B

CXX CXXII CXXIII CXXV

C

Cancer. CXXII.

Anguſtioris faſciolæ, [b] cuius latitudo exempli cauſa, digitum æquet, capite ſuper primam palmæ partem impoſito, 1. ipſa per palmam attrahenda eſt, & ab interiori parte verſus exteriorem oblique ad pollicem adducenda, 2. tum circa ipſum ab exteriori parte oblique porrigenda ad primam palmæ partẽ, aduerſa parti prius iniectæ ſic, vt ſuper exteriora pollicis X, literam referat, 3. 4. atque ad eandem rationem eatenus voluẽda, vt omnia complectatur, nouiſſimeque circa primam palmæ partem data finienda eſt, 5. commodiſſime autem obuoluitur ad vinciendum pollicem, quem ἀντίχειρα vocant.

b Gal. lib. de faſc. c. 122.

Iunctura [c] ad primam palmæ partem. CXXIII.

Orſa à prima parte palmæ, obliqua verſus palmam ducatur, deinde per palmam ipſam tranſuerſa, poſtremo in orbẽ circa primam palmæ partem, vt quibus hanc ipſam vincire volumus, accommodetur.

c Gal. lib. de faſc. c. 123.

Vinculum [d] oppoſitum. CXXIV.

À prima parte palmæ incipiens, poſt ipſam oblique circa pollicem obuoluitur, tum oblique à priori parte manus ad primam palmæ partem porrigitur, ibique in orbem attrahitur vt vinciendo pollici aptetur.

d Gal. lib. de faſc. c. 124.

Vinculum vt [e] palæſtra ductum. CXXV.

Adhibito vinculo oppoſito, faſciam inſuper oblique prope primam palmæ partem verſus digitos circumdamus, 1. 2. 3. 4. deinde in orbem circa indicẽ, poſthæc oblique aduerſam parti prius iniectæ, prope primam palmæ partem attrahimus, 5. 6. idemque facimus circa reliquos digitos, vt [illegible] idoneum ſit, quibus tam quod prope primam palmæ partem verſus digitos eſt, quam quod poſt digitorum articulos, vinciri debet.

e Gal. lib. de faſc. c. 125.

Rhombus ad [f] medium membrum. CXXVI.

Faſciæ caput membro iniicimus, 1. eamque ſuper id obliquam ducimus, 2. poſthæc in orbem, 3. deinde aduerſam parti prius obuolutæ, 4. atque ab altera parte in orbem, 5. vt ad eas fracturas conferat, quibus carnis quoque vulnus acceſſit.

f Gal. lib. de faſc. c. 126.

D

CXXVI CXXVII

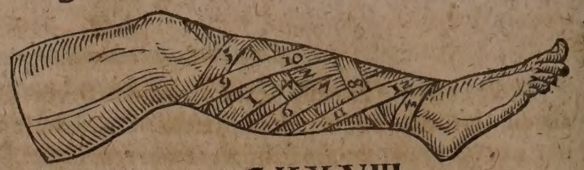
AD CRVRA.

Rhombus multiplex [g] ad vnicum membrum. CXXVII.

Super extremam vnius membri partem faſcia imponitur, 1. & per ipſum æquis interuallis, quaſi in cochlea ſerpit, vſq; ad alteram extremitatem, 4. quam in orbem complexa, oblique circuit, & in orbem datur, aduerſa parti prius iniectæ, certa ſeruans interualla, vt iis quæ comprehendit, accommodetur.

g Gal. lib. de faſc. c. 127.

Palma

CXXVIII.

CXXIX.

a Gal. lib. de faſc. c. 128.

Palma[a] habena. CXXVIII.

Orſa à ſummo membro, 1. obliqua per medium ad imum feratur, 2. & in orbem circa ipſum detur, 3. poſt parti prius iniectæ aduerſa ad ſummum reuertatur, 4. & iuxta eoſdem circuitus ambiat, vt eas partes fideliter contineat, quæ recenti callo agglutinatæ ſunt.

b Gal. lib. de faſc. c. 129.

Rhombus[b] æqualium crurum. CXXIX.

Tradita iunctura hæc eſt ad femur, vbi id aliqua parte vulneratum ſit, & adiunctæ partes abſcedant, cuius ratio eſt. Ab inferiori parte vlceris faſcia in orbem circuit, A, B, inde obliqua ducitur à latere vlceris, C, D, & rurſus in orbem à ſuperiori parte vlceris attrahitur, E, tum obliqua ad imaginem literæ, X, deorſum demittitur, E, deinceps conuenienti interuallo bis iuxta vlcus obliqua porrigitur, ſemel ab inferiori parte ſurſum, G, ſemel à ſuperiori deorſum, H, I, ita, vt bis litera X, repræſentetur, & in medio rhombus ſuper vlcus collocetur, quo per medium interuallum nudatum humores excernantur. Circuit autem ad eandem rationem, donec quæ nuda ſunt excipiat. eoque fit vt quæ abſceſſerunt, ſub vinculo, quaſi ſponte ſua ad glutinationem veniant, nudatoque vlcere, quicquid humoris collectum eſt effundatur.

E F

CXXXI

CXXXII

CXXXIII

c Gal. lib. de faſc. c. 130.

Rhombus inæqualium[c] crurum. CXXX.

Vbi proximum membrum inieceris, requirit, quod nunc proponitur, vt faſcia per vulnus feratur etiam obliqua, eo vſi ſunt, quibus operiêdi quoque vulneris conſilium fuerit.

Aſcia. CXXXI.

d Gal. lib. de faſc. c. 131.

Scribunt qui huiuſmodi[d] iuncturam adhibuerunt, ipſam vtiliter iniici, quibus vulnerato femore proximæ partes diducuntur, ſic autem iniici debet. voluenda ſub vulnere faſcia eſt, A, B. in ſpeciem aſciæ ſic, vt pars gibba deorſum, ſima ſurſum ſpectet, deinde ſuper vlcus iterum in ſpeciem aſciæ priori aduerſæ circumagenda eſt, C, D, atque ad eandem rationem attrahenda, dum quæ nuda ſunt contegat, ab inferiori parte ſurſum, & à ſuperiori deorſum procedens, interdum etiam per vlcus, vt ipſum operiat.

G

e Gal. lib. de faſc. c. 132.

Vinculum à latere,[e] X, literam repræſentans. CXXXII.

Faſciam imo femori in orbem prope genu circumagimus, tum oblique ducimus, & rurſus parti prius iniectæ aduerſam attrahimus, B, ſic, vt à latere genu literæ, X, ſimilitudinem referat, eodemque modo circumducimus. Potiſſimum autem pertinet ad eos quibus genu in alteram partem lapſum reconditum eſt, repræſentanda vero, X, litera eſt ab ea parte, in quam excidit. H

Teſtudo. CXXXIII.

f Gal. lib. de faſc. c. 133.

Super genu[f] faſciam tendere in orbem oportet: inde obliquam à ſuperiori parte deorſum per patellam demitti ad poplitem: ibique ſub genu in orbem iterum circumagi. & parti prius iniectæ aduerſam ſuper patellam procedere in ſpeciem literæ, X, poſt hæc per poplitem, & patellam in orbem circuire, atque ad eandem rationem obuolui. Conuenit autem patellæ, quomodocunque ſua ſede proruperit.

A

AD PEDEM.

Ad[a] Calcem. CXXXIIII.

Circumagenda faſcia eſt circa talos in vrbem, A, B, C, D, inde à poſteriori parte ex vno latere nerui lati oblique ducenda ad alterum latus, tum circa calcem voluenda, ab eoque ad ſuperiora pedis porrigenda, E, F, atque ad eandem rationem circundanda, G. H. valet autem ad calcem alligandum. a Gal. lib. de faſc. c. 134.

Ad Talos. CXXXV.

Faſcia [b] ſuper talos datur, A, inde obliqua ad ſuperiora pedis porrigitur, B, poſthæc ſub plantam demittitur, C, ſic, vt ad ſuperiorem partem reuerſa, X, literæ ſimilitudinem referat, D, E, alligata vero planta circumducitur in orbem. Valet vbi vinciri talos oportet. b Gal. lib. de faſc. 135.

B

Spica ad [c] plantam. CXXXVI.

Faſcia in orbem magnum digitum complectatur, A; B, ab eoque per plantam procedat circa talos, C, D, inde obliqua reuertatur ad plantam ſic, vt non longe à minimo digito, ſimilitudo, X, literæ fiat, E, poſthæc ad ſuperiorem partem pedis intendat, & ad eandem rationem circumeat. Maiores vinculum hoc ad magnum digitum deligandũ memoriæ prodiderunt: nobis vero ſuperuacaneum videtur digitum alligare ad plantam, atque ad talos, abunde enim exiſtimamus ſi cum digito, & planta pars pedis ſuperior vinciatur (quemadmodum propoſitum eſt in digitis manus. c Gal. lib. de faſc. c. 136.

Calceus. CXXXVII.

C

Faſciam [d] primo talis iniicimus, A, tum per ipſos obliquam ducimus ad plantam B, ab eaque ad alteram partem talorum obliquam attrahimus, C, D, poſtremo circa crus in orbẽ porrigimus, E, F, vt illis accommodetur, quibus deuincire talos conuenit. d Gal. lib. de faſc. c. 137.

Ad Calcem. CXXXVIII.

Faſciæ [e] caput ſub talis iniicito, A, eaque circa ipſos oblique ad plantam demittit, B, C, tum oblique circa calcem, D, & in orbem iuxta talos adducito, E, F, vt illis aptetur quibus obligare calcem volumus. e Gal. lib. de faſc. c. 138.

De vſu quem præſtant fulcimenta. Cap. VII.

Expoſitis vinculis, proximum eſt vt ad fulcimenta pergamus, maximum enim eſt in vtriſque conſortium, cum non ſolum ſibi mutuam operam præſtent, ita vt vinculo contineantur fulcimenta, fulcimentis vincula: ſed vtraque & inſeruiant agentibus, & ipſa per ſe agant: id, quod cum ſupra de vinculis ſatis oſtenſum fuerit, demonſtrari nunc de fulcimentis debet: agunt enim hæc quatenus motum prohibent: inſeruiunt quatenus vinculum continent: vocantur autem ab Hippocrate [f] in fine tertii libri de officina Medici ἐρμάσματα, quæcunque ad fulciendum adhibentur, ſicuti στηρίγματα, quæcunque ad firmandum, quanquam pro eodem, & hæc & illa plerunque vſurpantnr. Si quando autem diſtinguuntur, fulcimenta pro illis accipiuntur, quæ dantur ad prohibendum motum voluntarium, & vinculis fere continentur: firmamenta magis coercent motum naturalem pulſus, & palpitationis, ac fere ſoluta relinquuntur. Sed plerunque confunduntur, cum & firmamentis vtamur ad prohibendum motum voluntarium, & fulcimentis ad coercendum naturalem: & vtraque interdum alligemus, interdum ſoluta relinquamus, non ſolum ad propoſitos, ſed ad alios quoque vſus adhibentes, quos nunc exponere operæ precium eſt, ſi ante illud prædixerimns, quod de vtriſque ſimul nobis ſermo erit: fulcimenti enim nomine firmamenta quoque complectemur. Multiplex [g] igitur eſt eorum vſus, quem tamen ad triplicem referemus, cum vel motum coerceant, vel attollant, ſeu ſuſtineant quæ decidunt, vel coniungant quæ diducta ſunt, ac ſeparata, quos ſi diligenter exponamus, conſtabit quem libet alium ad aliquem ex propoſitis pertinere: vt autem ordiamur à motu quem fulcimentis coercemus, hic [h] vel naturalis eſt, vel voluntarius: naturalis non eſt ſitus in nobis, ſed neceſſarius, quemadmodum motus cordis, & arteriarum, qui licet videatur ad facultatem vitalem, non ad naturalem attinere, dicitur tamen naturalis, quatenus neceſſarius eſt, non voluntarius; proprie autem naturalis motus eſt ille quem præſtat vis expultrix, vt in ſingultu, in tuſſi, in ſternutamento; quamuis muſculi etiam concurrant: ab expultrice proficiſcitur motus quoque palpitationis

D (in the margin beside the line "ti στηρίγματα")

f Hip. 3. libr. de officina tex. 36. & Gal. in com.

g Hip. 3. de officina tex. 36.

h Galen. in com. illius tex.

tionis, motus inteſtinorum quæ diſtenduntur à flatu. Coercemus igitur fulcimentis eiuſmodi motus vbi vehementiores ſunt, & dolorem afferunt, firmamus enim [a] caput, quum atteriarum pulſu dolet: adſtringentes enim coerceamus earum motum vehementem, firmamus thoracem & præcordia in palpitatione cordis, in tuſſi, ſingultu, ſternutamento, tenſione à flatu: minus enim mouentur hæc quum vulta ſunt, minuſque dolent, neque ita concutiuntur. Cohibemus [b] etiam fulcimentis motum voluntarium, quemadmodum in membris fractis, aut luxatis: quæ vbi reſtituta ſunt, veremur ne ſub motu peruertantur: neque enim tenentur ex toto immobilia, ſed ab inſciis, vt à pueris, ſæpe agitantur, tum ab aliis vel imprudenter, vel ob neceſſitatem deiiciendi, aut ſternendi lectum, quamobrem tunc fulcimentis eiuſmodi motum [c] coercemus, à quibus ſimul etiam continentur vincula iniecta, vt mox demonſtrabimus. Aurigæ [d] etiam, & qui equorum curſu concutiuntur, fulcimentis firmant latera, & ventrem, quo remittunt eiuſmodi concuſſum, qui licet præter voluntatem ſit, voluntarium tamen motum coercet. Alter vſus fulcimentorum ſpectat ad attollenda, ac ſuſtinenda quæ decidunt: decidunt autem vel faſciæ, vel partes noſtri corporis. Vt ſuſtineantur faſciæ in membris fractis pannis & ferulis fulciuntur in quouis membro, ſed proprie in eis, quæ extremitate tenuantur (ἀπόξῃ nominat Hippocrates) [e] veluti crura, pannis extremitatem æquamus, vt vinculum firmetur, ac melius hæreat: inter cubitum & latus multiplex pannus demittitur ad ſuſtinendum humerum ſimul & vinculum: ſed partes ſolæ ſuſtineri fulcimentis debent, ne decidant, peruertantur, aut glutinentur. naſus fractus, niſi demittantur [f] intus fulcimenta, decidit ſua grauitate, ac ſimus efficitur. Suſtinentur quædam partes ne agglutinentur, ac coaleſcant, veluti præputium cum glande per canalem plumbeum, quo eodem prohibetur coaleſcere inteſtinum rectum, vbi extremum perforetur: fiſtulæ os ne coaleſcat, reliquis partibus ſeiunctis efficimus eodem plumbeo canali. Tertium fulciendi vſum ſpectare diximus ad coniungenda ea, quæ diducta ſunt, vt partes, quæ in finibus abſceſſerunt, vt oras vlcerum hiantes, fulcimentis enim commode inter ſe commiſſa continentur, quæ dehiſcunt: quem vſum aperte nobis demonſtrauit Hippocrates [g] in fine tertii libri de officina medici. Sed ſatis de vſu fulcimentorum in vniuerſum ſpectemus: nunc res, quibus vtimur, ad fulciendum, quam vim quæque habeat ſpeciatim.

a Gale. 3. de offic. com. 36.
b Gal. ibid.
c Gal. ibid.
d Galen. de faſc. c. 100.
e Hipp. 1. lib. de fractu. tex. 34.
f Hipp. 3. de Ar. tex. 45.
g Hipp. 3. de offi. tex. 36.

E F

De rebus, quibus vtimur ad fulciendum. Cap. VIII.

MVlta & varia ſunt, quæ ad fulciendum nobis inſeruiunt, veluti faſcia, lana, linamentum, ſtupa, goſſipium, ſpongia, linteum, ceruical, ferula, canalis, ſolea, tabella, ſurculus, plumbea fiſtula. Ex quibus aliqua proprie pertinent ad certos locos, atque affectus, aliqua communia ſunt multorum: agemus autem de vnoquoque ſigillatim, oſtendentes quale eſſe debeat & quam vim habeat. Faſciis vtimur ad fulciendum varios locos, atque affectus, complura enim præſtant cum alligent reliqua fulcimenta; id, quod proprie pertinet ad vincula: ſed ipſa [h] quoque fulciunt, ac prohibent motum tam naturalem, quam voluntarium: quamobrem caput cum dolore, & pulſantium ſenſu tentatur, à mulieribus etiam quæ experimento id comprobarunt, vitta circundatur, qua atteriæ adſtringuntur, minus libere pulſant, & minorem dolorem cient. Thorax [i] vbi tuſſi, & palpitatione cordis vexatur, lata faſcia comprimitur, vt minus eo motu offendatur. Præcordia vbi palpitant faſcia ſimiliter adſtringuntur. Cingebat Ruſticus ille, quem commemorat Galenus [k] arcte ventrem, quum in dolore colico inteſtina flatu diſtendebantur. Fulcimus etiam faſciis ad prohibendum motum voluntarium, nam vbi fractum, [l] aut luxatum humerum reſtituimus lata faſcia alligamus ad latus: eadem cauſa eſt cur Aurigæ, atque Equites faſcia thoracem & ventrem adſtringant: conſilium enim eſt propulſare concuſſum, qui eiuſmodi motum voluntarium conſequitur. Conditiones ſeu animaduerſiones neceſſariæ in deligendis faſciis idoneis ad fulciendum, non aliæ ſunt, quam que ſupra [m] expoſitæ ſunt, quum de inſtrumentis ad vinciendum aptis, & proprie de faſciis ageremus. Lana [n] item varias partes fulcit, ob varios caſus: ponitur enim ad coercendum pulſum in capite, datur & ad thoracem, ad pulſum cordis coercendum: datur ad crura, ad pedes, vt quod fractum, & luxatum fuit, & iam compoſitum eſt firmet, ne à motu voluntario deprauetur, ſubiicitur etiam pila ex [o] lana vbi humeri caput ante luxatum, repoſitum fuerit: demittitur enim in alam ne permittat ipſum rurſus excidere. Debet autem eſſe lana mollis ac bene carpta: ſed pro lana licet vti ſtupa, linamento, goſſipio, ſpongia. Adhibetur & linteum, ſeu pannus multiplex ad fulciendum, ex quo fiunt σπλῆνες: ſic enim appellantur ab Hipp. [p] eiuſmodi panni in figuram ſplenis conformati: recentiores ſplenia nuncupare ſolent. Dantur igitur ad naturales motus [q] cohibendos, vt pulſum, palpitationem, ſternutamentum, tuſſim: dantur & ad prohibendum motum voluntarium in fractis, & luxatis, vbi ſuſtinent etiam faſcias primo iniectas, vt firmiter teneant quod alligatum eſt; æquant [r] etiam partes quæ in extremitate tenuantur, nec faſcias decidere patiuntur, aut nimis vinculum relaxari: coniungunt & labra oris diducta, & ſinus agglutinari cogunt. Sint aũt [ſ] qualitate molles, numero ac magnitudine tot, & tanti vt affectibus, ac partibus quibus iniiciuntur optime conueniant. Pro panno multiplici iam dicto adhibent recentiores medici puluillos ex linteo duplici, quod medium infarctum ſit ſtupa, lana, goſſipio, aut pluma. Fouent hi ac melius hærent, ſed minus firmiter quam ſplenia iam dicta.

h Gale. 3. de offic. com. 36.
i Hipp. & Gale. loco citato.
k Gal. li. 12. meth. c. 8.
l Hipp. & Gal. 3. lib. de officina tex. 36.
m Supra in hoc 3. lib. c. 2.
n Hip. 3. de offic. 36.
o Galen. in com. illius text.
p Hip. lib. 3. de offic. à principio.
q Gale. 3. de offic. com. 36.
r Hip. 1. de fract. text. 34. & Gal. 3. de offic. com. 2.
ſ Hip. 3. de offic. c. 9.

G H

Ceruical magnum eſt ſed eodem modo conficitur, & ex eadem materia ac puluillus: cohibet autem motum naturalem palpitationis, & pulſus quum datur ad præcordia, cohibet motum voluntarium, quum in ipſum, tanquam in canalem demittitur os fractum, quumque capiti ſubiicitur, & ceruicibus, vnde Ceruical eſt appellatum. Quod ſi fouere ſimul & firmare opus ſit optime adhibetur [t] ſacculus ex milio calefacto. Sed fulcimenta hæc admodum communia ſunt, cum ad complures partes, atque affectus admoueantur. Sunt autem alia, quæ ad proprios locos, atque affectus accommodãtur, vt ferulæ, quæ [u] potiſſimũ eo ſpectant, vt ſuſtineant, ac firment faſcias, & pannos quibus fracta mẽbra, & com-

t Gal. 3. de offic. com. 36.
u Gale. 3. de offic. com. 11.

A & compoſita obuoluuntur, ne peruerti poſſint: valent & ad luxata, quum reſtituta ſunt: atque ad diducta, vt firmitatem vinculi præſtent: reiiciuntur [a] autem in his caſibus vbi adiunctum fuerit vlcus, ſi quando tamen dentur, non imponuntur è regione eius, ſed hinc, vel hinc: aptantur vero membris duntaxat vt cruribus, & brachiis, nam thorax, venter, caput ferulas non admittit: firmantur enim hæ partes pannorum multitudine. Sunt autem ferulæ quaſi laminæ, quæ duorum digitorum latitudinem æquent, & longitudinem membri cui dantur, ita tamen [b] vt breuiores ſint, quam vt ad articulum perueniant: vocantur ferulæ, quod ab antiquis ex ferulis conficerentur: commode etiam fiunt ex ligno leui quod facile flectatur, vt ex ſalice, palma, harundine, pinu: commodiſſime nunc præſto ſunt ex fago, nam ex talibus, pelle aliqua tectis, fiunt enſium vaginæ. Sunt qui ex corio cocto eiuſmodi laminas conficiunt. Ex quacunque autem materia fiant, leues [c] ſint ne onerent, facile flectantur ne premant, reſimæ ſint, hoc eſt leniter deraſæ, & non æquabiliter craſſæ: craſſiores ſint ſuper [d] ſedem affectam, alibi tenuiores, quoniam magis vrgere oportet affectum locum, quam alios, vt ſupra etiam diximus, qua de ratione vinciendi.

Canalis etiam ad quoſdam locos, atque affectus accommodatur, vt ad fracturam cruris, ac femoris, cuius vim facile intelliges ex verbis Hippocratis, [e] ſecundo libro de fracturis, quum inquit. De canali qui fracto cruri ſubiicitur, incertus ſum quid dem conſilii, ſubiici nec ne debeat: prodeſt quidem, ſed non quantum exiſtimant qui illum admouent: non enim quieſcere cogit, vt arbitrantur, nam

B neque ſi reliquum corpus in hanc vel illam partem conuertatur, prohibet canalis quominus ſequatur crus, niſi ipſe homo caueat, neque item prohibet quo minus ſine corpore crus in hanc, vel illam partem moueatur: ſed & ſubiectum lignum immite eſt, niſi molle quid in ipſum indant; eſt tamen commodiſſimum quando vel ſterni lectum, vel deſidere hominem oportet. Licet igitur cum canali, & ſine eo curationem bene vel male admouere: vulgo ſibi perſuaſum habent, Medicum magis culpa vacare, ſi canalem ſubiiciat, quãquam res minus artificioſa eſt: crus enim rectum prorſus iaceat oportet, & ſuper plana ac molli aliqua re: hactenus Hippocrates. Eſt autem canalis ab exteriori parte teres, ab interiori cauus, ad exemplum fictilis canalis, qui tectis ad excipiendam pluuiam ſubiicitur. Parentur autem canales à Medico complures vt qui ſingulis hominibus aptentur, præſto ſint. Sint autem vel fictiles, vel ex ligno aliquo molli, vt ex Tilia: inſeratur [f] lana, aut pannus in canalem, vt crus molliter contineatur: ad pedem ſit aſſer erectus, obuolutuſque panno ſimiliter, aut lana; qui pedem deorſum ferri non patiatur. Cauere autem oportet, ne breuior accipiatur, quod idem Hippocrates, [g] monuit ſecundo libro de fracturis, vbi de femore tractat: nam ſi quis femori canalem ſubiiciat, breuiorem quam vt vltra poplitem pertineat, noxam magis, quam opem afferet: nam prohibere non poterit quin corpore aut crure moto, femur quoque moueatur: popliti item infeſtus erit vbi adhibeatur, cogetque id fieri, quod minime eſt opus: minime namque opus eſt curuari genu, [h] omnia enim deuincti cruris ac femoris vincula neceſſario mouerentur, ſiquis genu curuaret, neque fieri poſſet quin muſculi alio,

C atq; alio modo figurarentur, comminutaque oſſa dimouerentur. Imprimis [i] igitur danda opera eſt vt extendatur poples: videtur autem femur in eum canalem vtiliter coniici qui à coxa ad pedem eſt: detur [k] item faſcia lenta iuxta poplitem cum canali, quo modo & infantes inuoluuntur in cunis: ſic enim vbi femur in ſuperiorem partem ſiue in latum vertatur, cum canali alligatum melius continebitur. Canalis igitur vel totum excipere crus debet, vel nullo modo adhiberi.

Iam vero Gloſſocomum [l] pro canali etiam vti[...] [...]bemur: vocatur autem hoc nomine ab atticis Arcula illa in qua ſeruare homines ſolent eas res quas in precio habent, & ſcripta quæ recondi volunt, qua nonnulli ad itinera vtuntur: ſed gloſſocomum quod cruri ſubiiciendum eſt, longius [m] eſſe debet, & anguſtius: latitudo enim eatenus excedere debet craſſitudinem cruris quatenus inſeri lana poſſit, vt crus firmiter, pariter, ac molliter contineat, ita vt loci anguſtia non patiatur ipſum moueri in dextram, vel ſiniſtram partem. Commodum [n] eſt hoc machinamentum, vbi deſidere homo debet, vel ad lectum alterum transferri, vt ille in quo iacet ſternatur: hac enim cauſa potiſſimum admittitur, adiecerunt [o] nonnulli ad imam eius partem lignum rectum, lana ſuperdata, vt pes extremus moram habeat, ne homo videlicet crus ad ſuperiora attrahat, vel ad inferiora demittat, ad ſuperiora enim ferri vinculum non patitur, ad inferiora lignum quod plantæ adiicitur. Verum vt hæc à medicis ſtabilia præparentur, non tamen prohibetur motio articulorum, cum languens poſſit articulum tali, ac genu paulatim dimouere: de [p] coxæ enim articulo nihil attinet dicere, cum nec à Gloſſocomo com-

D prehendatur: Sed ſtructuram Gloſſocomi in ſequentibus ſubiiciam, vbi veniam ad diſtentionis operam, & proprie ad machinamenta, quibus quæ contracta ſunt diſtendimus: nunc paucis quæ ſuperſunt fulcimenta exponam. Adhibentur igitur ſoleæ ad fulciendum pedem luxatum, ex pelle non multum dura, aut ex plumbo ad ſtabiliendam iuncturam; debet autem continere ipſam totam, ita, vt carnes non comprimat. Calcei vero è plumbo inſtruantur, qui ſuper iuncturam obligentur, ad eam formam, qua Chiæ crepidæ, inquit [q] Hippocrates; vbi autem ad calceos veniatur, [r] aptiſſimi ſunt, qui per loca luto plena geſtari ſolent: venitur autem ad calceos quum confirmata fuerit pars, ne ad priorem deprauationem iterum reuertatur, hoc calciamenti [ſ] genus, pedem coercet, & minime ab eo coercetur. Tabella ad brachium plana ac leuis adhibeatur, perueniatque à manu ad cubitum ſubiecta aliqua re molli, ſic enim motum prohibet, & vinculi firmitatem præſtat. Surculus ad digitum idem efficit quod ferulæ ad membra, præbet enim firmitatem. Canalis ex plumbo agglutinationem prohibet, ac diducit quæ coniungi non expedit, ſit autem leuis, & eatenus magnus, vt aptetur loco cui datur.

a *Hip. 3. de fract. text. 11. & 12.*
b *Hip. 3. de offic. 11.*
c *Hipp. & Ga. 3. de officin. text. com. 11.*
d *Hip. ibid.*
e *Hip. lib. 2. de fractur. tex. 64.*
f *Hip. loco citato.*
g *Hip. 2. de fractu. tex. 75.*
h *Hip. ibid.*
i *Hip. ibid.*
k *Hip. ibi. 76. tex.*
l *Galen. lib. 2. de fractu. com. 64.*
m *Gale. ibi.*
n *Gale. ibid.*
o *Gale. ibid.*
p *Gale. ibid.*
q *Hip. lib. 4. de Artic. tex. 12.*
r *Hip. ibi. tex. 13.*
ſ *Hip. ibi. tex. 14.*

De ratione adhibendi fulcimenta. Cap. IX. E

QVæ ſint res, quibus vtimur ad fulciendum, & quem vſum habeant abunde in ſuperioribus monſtrauimus: ſequitur nunc vt tradamus rectam rationem adhibendi, quam primo generatim exponemus, deinde ſpeciatim perſequemur in ſingulis fulcimentis. Generatim igitur animaduerſiones, quæ ad fulciendum pertinent bipartito diſtribuuntur, cum vel ad fulcimentorum delectum, vel ad eorundem admotionem referantur: in delectu attenditur materia, quantitas, qualitas. Quod attinet ad materiam, aliis caſibus atque affectibus conuenit linteum, aliis lana, aliis ſpongia, aliis lignum, aut metallum, vt in ſuperioribus demonſtrauimus: quamobrem ex ea materia conficere fulcimenta oportet, quæ maxime vnicuique affectui, ac parti aptetur. Sub ala optime ponitur [a] pila ex lana, vt prohibeat humerum repoſitum iterum excidere: ad vlcus hians optime dantur panni, ſeu ſplenia: ad pulſum in capite coercendum appoſita faſcia eſt; ad fracturam cruris, aut Gloſſocomum ex ligno, aut ceruical: ad præputium ne cum glande agglutinetur canalis ex plumbo. De quantitate autem ſcire licet & numerum, & magnitudinem, ſiue longitudinem, ſiue latitudinem, ſiue craſſitudinem ſpectes, tot & tanta eſſe debere fulcimenta, quot & quanta propoſitis vitiis, ac partibus aptentur. alia enim faſcia fulcit caput, alia præcordia, plurimumque intereſt inter huius atque illius longitudinem, ac latitudinem.

a Gal 3. de off. com. 36

Splenia quibuſdam locis plura, quibuſdam pauciora conueniunt, quibuſdam item craſſiora, quibuſdam tenuiora. Qualitas quod ad figuram attinet non eadem accommodatur ad vnumquenque F caſum, atque affectum: nam panni, exempli gratia qui dantur ad vlcera hiantia, triquetri eſſe debent, qui ad æquanda membra quæ in extremitate tenuantur, quadrati. Sub qualitate comprehenditur etiam color: nam lintea exempli gratia alba eſſe debent, cætera ſui coloris vt ligna, metalla, ſpongiæ. In fulcimentis, quantum fieri poteſt, attendenda eſt mollities, leuitas, mundities, quæ ſimiliter ad qualitatem referuntur. Sed quum delectus iam habitus eſt fulcimentorum, ſupereſt vt quæ delegimus commode admoueamus: qua in re maxime attenditur tempus, locus, & modus admouendi: tempus varium eſt, quædam ſtatim dantur à principio vt panni ad fracturam, quædam proceſſu temporis; [b] veluti ferulæ, quum iam tranſiuit inflammationis ſuſpicio: at neque eodem tempore remouenda ſunt fulcimenta impoſita, ſed tantum vbi ſuum munus præſtiterint, quod quibuſdam cito euenit, quibuſdam tardius: idcirco quædam diutius continentur, quædam breuiori tempore. At neque locus idem eſt, cum aliquando dari debeant vndique ſuper ſedem vitiatam, veluti ad fracturam ſimplicem, aliquando hinc, vel hinc, veluti ad illam cui vulnus quoque acceſſerit: aliqua item ſe contingere debent veluti panni, aliqua medium locum interiectum poſtulant veluti ferulæ. Modus idoneus admouendi potiſſimum ſpectat ad vinculum, nam quædam ſoluta dantur, vt ſacculi puluini, quædam alligata vt panni, ac ferulæ: rurſus quæ alligantur non æqualiter adſtringuntur, ſed aliqua magis, aliqua minus, magis quidem quæ cohibent motum & pulſum, & palpitationem, minus quæ vincula prius iniecta firmant: tum alibi magis vt ſuper fracturam, alibi minus, vt aliis partibus, coarctari debent. hæc de G ratione fulciendi in vniuerſum, quæ præſtat nunc ſpeciatim perſequi. Ac primo in faſciis quæ linteæ accipiuntur, tot numero, ac tantæ longitudinis ac latitudinis, vt alligando loco aptentur, tum molles, albæ, mundæ, quemadmodum [c] antea dictum eſt, quum ageremus de vinculis, dandæ autem ſunt qua parte requiritur opus ab ipſis præſtandum, & quo tempore maxime requiritur, eatenuſque adſtringendæ, quatenus eiuſmodi [illegible] panni ex quibus fiunt ſplenia magis vel minus [illegible] accipiuntur, prout vel magis, vel minus vrgere oportet: magis enim vrgent qui magis multiplices ſunt: habeant autem latitudinem trium, vel quatuor digitorum hominis qui curatur: longitudo eorum qui ad firmandas faſcias dantur vinculi longitudinem æquet, aliorum qui ad fracturam cum vlcere adhibentur, tanta eſſe debet auctore Hippocrate, [d] vt paulo breuiores ſint, quam vt bis fractum membrum complectantur, multo longiores quam vt ſemel: nam ſic vbi membrum ſimplex complexi fuerint, ex eorum capitibus alterum, alteri ſuperimponitur ad figuram literæ [e] X ad complenda vero membra quæ extremitate tenuantur longitudo tanta eſſe debet, quanta membri craſſitudinem amplectatur: nam ſi longiores eſſent, capita inter ſe inſiderent, & vinculum inæquale redderetur, ac laxum: ſi breuiores eſſent, maneret locus inanis, & vinculum inæquale, atque inſtabile. Sint item panni tot [f] numero, quot res poſtulat, nullo ſpatio inani inter eos relicto, vbi æquanda ſit pars quæ extremitate tenuatur: ſed ad firmandas faſcias tot accipiantur, quot [g] contineant, & non vrgeant. Qualitas vero eadem eſſe debet, quæ in faſciis circa mollitiem, albedinem, munditiem: ſed figura ſit ad ſimilitudinem ſplenis, vnde ſplenia dicuntur, vel triquetra, aut quadrata, vt ſupra etiam mon- H ſtrauimus: adhibeantur ſicci vbi ad agglutinandum dantur: ſed ad fracturas & vulnera, madefiant cerato liquido, aut vino nigro auſtero, vt inflammationem prohibeant. tales vbi parauer is pannos, potes quouis tempore adhibere, conueniunt enim à principio ad finem curationis. Locus proprie ſit qua vitium vrget, ibi enim craſſiores dari debent: vbi autem [h] æquare membrum oportet, adhibeantur ab inferiori parte craſſiores, à ſuperiori tenuiores: ita autem cohærere inter ſe debent, vt nullum inane ſpacium reliquant: reliquis datis vnus poſtremo magnus ſuperiniicitur, qui cæteros contineat, ac firmet: cauere etiam oportet ne ſemel ſubito iniiciantur, ſed paulatim ac diſtincte, ſic enim firmius continent: vbique vero alligari faſcia debent, primo deorſum tendente, deinde [i] ſurſum lata: ſed & pluribus faſciis, aliis à dextra parte, aliis à ſiniſtra, pleriſque ab inferiori ad ſuperiorem ductis, aliquibus etiam à ſuperiori ad inferiorem: adſtringantur hæ magis qua vitium eſt, prope articulos laxiores ſint. Lana accipiatur mollis bene carpta, tanta vt aptetur loco fulciendo: figuratur hæc varie, aliquando enim in ſpeciem [k] pilæ, veluti quum demittitur ſub alam, aliquando in ſpeciem circuli, quemadmodum ad calcem: eadem ratio eſt ſtupæ, & goſſipii. Spongia deligatur mollis, inciſa qualem deligere ſolet Hippocrates, [l] nam ſic non premet, & æquabitur, ac plana fiet: magnitudo, & figura ea ſit

b Gale. 3. meth. c. 5.
c Supra in hoc lib. capite 2.
d Hip. 3. de offic. ab initio.
e Gale. 3. de offic. com. 1.
f Hip. 3. de offic. tex. 1.
g Hip. ibid. tex. 8.
h Hip. lib. 1. de fractur. per varios text.
i Hip. ibi.
k Gale. 3. de offic. com. 36.
l Hip. lib. de vlceribus.

A ea ſit quam res poſtulat. Ferulæ, vt ante dictum eſt, eliguntur ex ligno aliquò leui, ac leni, tales vt flecti poſſint, tum inæqualis [a] craſſitudinis, aut craſſiori parte magis fractam ſedem comprimant, quam cæteras: ſint hæ vinculo breuiores, ne nudam carnem attingant: breuiores item quam vt ad articulum perueniant. ſint latæ duos digitos, tot numero vt ambiant membrum, interpoſito tamen ſpacio vnius digiti, inter vnam & alteram, quod lana complecti debet. De tempore quo conueniunt, ſcire licet, auctore [b] Hipp. non adhibendas eſſe ante ſeptimum diem: quanquam noſtri ſeculi Medici eas adhibent à principio protinus, id quod fæliciſſime cedit, vbi non magna immineat inflammatio. In fractura autem cum vlcere, aut nullomodo dentur, aut certe vitentur ea parte, qua vlcus eſt; vbi ſuperdatæ ſunt alligantur filis, aut faſciis, neque reſoluuntur ante [c] viginti dies, ne membrum diſtorqueatur, niſi ſit, quod vrgeat interim, velut inflammatio, dolor, pruritus, peruerſio fracturæ prius compoſitæ. Ceruicalia eligenda ſunt mollia, infarcta lana, plumis, aut goſſipio, & eius magnitudinis, quam requirit id, quod fulciendum eſt: nam ad crus fractum tantum eſſe debet, vt ipſum totum capere poſſit: demittitur enim crus in ipſum, atque alligatur, vt ſtabilius maneat. Canalis, vt ante dictum eſt, leuis eligendus eſt, & ita longus, vt crus totum contineat vnà cum femore, lanaque inſerenda eſt, vt ibi mollius inſidat. Eadem ratio eſt Gloſſocomi. Fiſtula plumbea, quæ ad ſiſtendum datur, accipiatur leuis eatenus craſſa vt ſuſtineat, & non vltra, vt non oneret: & tandem eius magnitudinis, ac figuræ quæ aptetur parti ſuſtinendæ. Hæc de fulcimentis.

B

De Extendendo. Cap. X.

PRæter operam, quæ vincit, & quæ fulcit, numeratur inter agentes ſimul & inſeruientes ea etiam, quæ extendit. Agit hæc quatenus, quæ breuia ſunt, & contracta longiora efficit, breuitatemque adimit membrorum, quæ oſſa fracta & prolapſa conſequi ſolet, quod muſculi non contineantur amplius oſſibus aut integris, aut in ſuo cauo manentibus; ſed concurrant ad ſua initia, ſicque contrahant, & breuia reddant membra, vt brachia, crura: id quod euenit & maxillæ, ab vna parte fractæ, vel luxatæ. Contrahuntur etiam, & breues fiunt partes, quamuis non frangantur, aut elabantur, veluti cutis præputii, quas ſimiliter extendere oportet, & longiores efficere. Iam vero inſeruit extendendi opera, dum componimus fracta, aut articulos in ſuam ſedem collocamus: neutra enim reſtitui poſſunt, niſi [d] prius diducantur, extendanturque ſic, vt partes quarum vna ſuper alteram excedit, è regione ſibi mutuo occurrant: ſi quis tentet, nulla extenſione adhibita, reſtituere, frangentur teſtæ aliquæ oſſium, neque poterunt quæ exceſſerunt reponi. Quamobrem neceſſarium eſt extendendi miniſterium. Sed ſatis de vſu, venio ad rationem extendendi, nam inſtrumenta quibus extendimus ſeorſum deinde proponam, vt quæ longiorem poſtulent tractationem. Continetur ratio extendendi modo, figura, tempore, quantitate: modus duplex eſt; nam quod contractum eſt, vel ab vno tãtum extremo extenditur, vel ab vtroque: quod quidem ab vtroque extenditur longius fit, quam quod
C ab vno tantum. quamobrem membra quæ magis contracta ſunt, & ægrius diſtenduntur quod robuſtiora ſint, ab vtroque extremo extendi debent: quæ autem minus contracta ſunt, & facile extenduntur, veluti parua, ac tenera puerorum membra ab vno tantum extremo extenduntur, nam ab altero ſatis eſt ſi teneantur ſic, vt non ſequantur extendentem Maxilla, [e] exempli cauſa vbi contracta eſt extenditur à Medico deorſum attracta, retento capite ſurſum à miniſtro: demittimus interdum lignum ſub alas, vel inter crura, quo contineatur corpus ne ſequatur ab inferiori parte extendentem. De figura ſatis ſupra [f] loquuti ſumus, quum de figurando, ac collocando ageremus: ea enim eligi debet etiam in extendendo quæ maxime iuſta ſit, & ſecundum naturam; nam ſic facilius [g] membrum extenditur, cum ſeruetur fibrarum, ac muſculorũ rectitudo, quæ vbi peruertantur, non facile ſequuntur ducẽtem, ſed potius abrumpuntur, quum vis in extendendo adhibetur. Poſtulat igitur extenſio figuram ſecundum naturam, hæc autem non eſt eadem omnibus membris, nam crura extenduntur recta, ſed quum humerus frangitur, aut cubitus luxatur, ſic figurari in extendendo debet, vt cubitus cum humero prope ad rectum angulum collocetur: ſic autem tuto, cito, & iocunde extendetur quod contractum eſt. Tempus extendendi eſt, quando membrum contractum eſt, modo extenſio facile feratur: non ſemper autem facile fertur, ſed quo [h] tempore membrum laxius eſt, nam ſi vbi inflammatum eſt, & propterea adſtrictum, extendere tentaueris, periculum erit ne diſtendãtur nerui, ac febris ſequatur. Ergo dum eſt inflammatio, cauendum ab extenſione, quæ idcirco tentanda eſt [i] primo, aut ſecundo
D die, vſque ad tertium, ſed deinde omittenda eſt vſque ad ſeptimum, quo tempore fracta, & luxata membra ſolent potiſſimum inflammatione tentari. Ergo vbi inflammatio ceſſet, aut valde remittatur, facillime fertur extenſio, quam deinde tentamus quoties membrum reſoluitur, vbi adhuc contractum appareat, nam facile tunc fertur. Quantitas extenſionis reſpondere debet quantitati contractionis: eatenus enim extendere membra oportet, quatenus contracta ſunt: ſed [k] & paulo etiam vltra, vt oſſa quæ abrupta ſunt optime inter ſe committantur, & luxata commode in ſuam ſedem collòcentur: nam ſic, licet aliquid diſtent, contrahentur à muſculis ſuopte nutu ſurſum concurrentibus: vbi minus iuſto extendantur, non ſolum breuiora relinquuntur, ſed nequeunt componi, aut reſtitui: ſed vbi [l] extendantur vehementius, periclitantur dolore, neruorum diſtentione, febre, ac tandem interitu: nam primo dolent, dolorem conſequitur humorum confluxus, hunc neruorum diſtentio, inflammatio, ac febris: quod infortunium Eraſiſtratus [m] ſe vidiſſe teſtatur, quum humeri caput luxatum nimium extenderetur: magis autem impendet hoc periculum hominibus [n] durioribus, ac robuſtis, quam mollibus ac teneris: nam quod vſu venit rebus externis, venit etiam partibus noſtri corporis: quæcunque enim molliora ſunt facilius ducuntur vt lora, quæ duriora, ac ſicciora magis abrumpuntur, ſi ducantur: membra igitur quæ mollia ſunt, & tenera, ſi nimis extendantur, magis periclitantur neruorum reſolutione, quam diſtentione. Quamobrem non conuenit æqualis

- a *Hippoc. & Gal. 3. lib. de fract. text. com. 11.*
- b *Hip. 1. lib. de fractur. text. 41. & lib. 2. de fractur. tex. 5.*
- c *Hip. lib. 1. de fractur. tex. 41.*
- d *Gal. lib. 6. meth. c. 5.*
- e *Hip. lib. 2. de artic. tex. 16.*
- f *Sup. lib. 2. c. 10.*
- g *Hip. 3. de offi. tex. 21,*
- h *Hip. lib. 3. de fract. contextu. 36. & 40.*
- i *Hip. ibid. tex. 36. & Corn. Celſ. lib. 8. c. 11.*
- k *Gal. lib. 6. Methodi. c. 5.*
- l *Hipp. 3. de offi. tex. 23.*
- m *Galen. in comm. dicti contextus.*
- n *Hippoc. & Gal. ibid.*

extenſio omnibus naturis,ætatibus, membris,caſibus:nam & ætas tenera minorem extenſionem po- E
ſtulat,maiorem,quæ robuſta & dura eſt:membra, minora [a] minus diſtendenda ſunt, maiora magis, atque idcirco minus extendendum eſt brachium quam crus, minus crus quam femur,hoc enim validiſſime omnium extendi debet, neque periculum eſt ſi nimium diſtendatur,ne ita maneat, nam muſculi in eo craſſi ſunt,& facile ipſum contrahunt. Quod ſpectat ad caſus, cum quædam membra veluti brachium,& crus binis oſſibus contineantur magis extendenda ſunt,vbi vtraque abrumpantur,quam vbi alterum dumtaxat: ſed & vbi alterum [b] tantum abrumpitur,maiori extenſione opus eſt vbi quod craſſius,quam vbi quod tenuius:nam ſi in brachio frangatur cubitus, magis diſtendere oportet,quam ſi frangatur radius: in crure etiam ſi tibia magis, quam ſi ſura. De articulis luxatis ſcire licet, quod qui arctius continentur veluti cubitus, magis extendendi ſunt,quam qui laxius veluti genu. Inſtrumenta nunc ſequuntur quibus ad extendendum vtitur chirurgius : interdum igitur ſolis manibus contentus eſt,interdum vtitur laqueis,interdum præter laqueos adhibet alia quoque inſtrumenta,quibus alligati laquei extenduntur.Ergo vbi parua extenſio ſufficit, manibus duntaxat miniſtrorum res agenda erit, ſiue ab vtroque extremo extendatur membrum, ſiue ab vno extendatur, ab altero contineatur: ipſe autem chirurgus interim manibus componit quod fractum eſt,vel in ſuum locum reſtituet quod luxatum. Vbi non ſufficiant manus ad extendendum, ſed validiori opus ſit extenſione, vtetur laqueis, quorum exempla mox ſubiiciemus:per hos enim membro iniectos maior vis adhibetur, quam per ſolas manus:ſimiliterque poteſt vel ab vno extremo, vel ab vtroque fieri extenſio : nam vel vterque laqueus extenditur, vel continetur qui à ſuperiori, extenditur qui ab inferiori extremo iniectus eſt. Ad F
validiſſimam extenſionem præter laqueos adhibentur etiam inſtrumenta, quæ vel in vtranque partem,vel in alteram dumtaxat extendunt. Sed de huiuſmodi inſtrumentis agemus vbi abſoluerimus laqueos,ad quos nunc accedimus.

[a] *Hipp.3.de offici.text. 22.*

[b] *Hipp. & Gal.3.de offici. text. com.22.*

De Laqueis. Cap. XI.

LAqueorum vſus multiplex eſt, accommodantur enim primo ad diſtendendum ſiue ab vtroque extremo, ſiue ab altero tantum extendere velimus: accommodantur & ad adſtringendum, vt capita vaſorum ſanguinem fundentia: accommodantur & pro faſciis ad continendas ferulas: accommodantur ad fracta,& luxata: præterea vbi vincire hominem oportet vt immobilis Chirurgiam admittat. id quod apparebit, vbi vniuſcuiuſque rationem exponemus: ſed quod ad diſtendendum attinet, ſcire licet interdum opus eſſe extenſione æquali, interdum inæquali: & Laqueorum [c] quoſdam æqualiter quoſdam inæqualiter extendere: nam membra, quæ binis oſſibus continentur veluti brachia, & crura, extendi æqualiter debent vbi vtrunque frangatur: inæqualiter vbi alterum tantum. Materia ex qua Laquei fiunt debet eſſe mollis ne lædat: ſed & valida ne abrumpatur: aptantur ad extendendum lora, & validæ faſciæ, funes quidem validi ſunt, ſed lædunt ſua duritie: ſi quando autem ob aliorum inopiam adhibeantur, ſedem cui iniiciuntur, ante obuoluere oportebit pannis,lana,aut re aliqua molli. Exempla Laqueorum nunc ſubiicienda ſunt, illis autem contenti eri- G
mus, quæ Oribaſius ex veteribus auctoribus collegit: ſigillatim autem vnumquodque vna cum eius imagine adſcribemus.

[c] *Orib.lib.de laq.c.1.&2.*

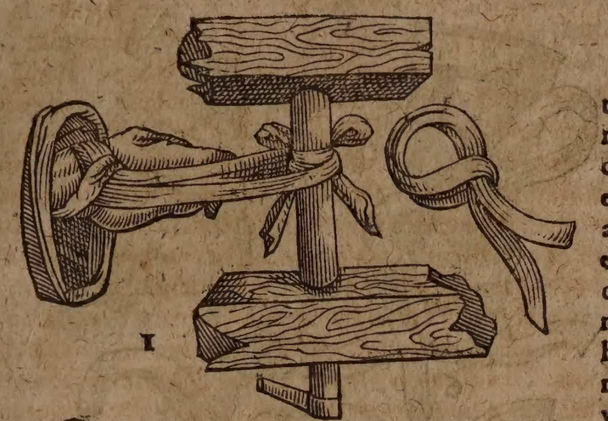
Quæ ſit ratio Laquei Attollentis. Cap. I.

AD attollentem habena adhibetur duplicata, cuius vtrunque caput ſiniſtra manu continetur, ſinus vero dextra prehenditur, & capitibus ſuperiniicitur, ſic, vt capita ſita ſint in medio ſinu. quo fit, vt ex vna parte laquei nexus feratur, capita ex altera. Habet autem hic laqueus facultatem extendendi æqualiter, pertinetque non modo ad extendendum membra, ſed etiam ad continendum, cum in ſuam ſedem compelluntur, & ad figurandum corpora, vbi quid manu fieri oportet. Recte quidem eas partes intendit,quæ binis oſſibus continentur,quandocunque enim alterum vitioſum ſit,ſinus ſuper ipſum, capita ſuper integrum imponuntur: nam ſinus corpori inhærentes affectam partem vehementer diſtendunt: at capita, cum recedant à corpore, eam partem, quæ bene valet, vel nihilomnino intendunt,vel certe quam minimum. Membris quoque cum reponuntur, aptiſſimus eſt,ſicuti cubito, cum in aliquam trium partium excidit,in quas vbi prolapſus eſt,brachium curuum eſt,neque extendi- H
tur, id eſt in poſteriorem, interiorem, atque exteriorem. in quo caſu laqueus oſſibus brachii iuxta primam palmæ partem iniicitur, capitaque eius ſublimiora feruntur, &, vt retinacula ſint, ad aliquid immobile deligantur. Ad figuranda inſuper corpora, vbi manu medemur,adhibetur cõmodiſſime. in iis enim,quę iuxta anum vitia infeſtant,vbi tractantur,brachia poplitibus ſubiiciuntur,& huiuſmodi habenæ attollentes ad brachia dantur in vicinia manus, eorumque capita ad ceruices hominis adducta, inter ſe vinciuntur: quoniam attollens laqueus non ſolum iniicitur, implicitus, ſed ſuper membrum quoque circumponitur: ſuſpenſa enim faſcia ſinus membro ſubiicitur, capitaque eius per medium ſinum traiiciuntur,eaque ratione circumpoſitus conficitur.

[d] *Orib.lib. de laq.c.1.*

Quomo-

A

B

C

D

Quomodo Laqueus Nauticus debeat adhiberi. II.

Ex medio ſinu duplicatæ habenæ duos item ſinus facere oportet, eosq; inter ſe permutatoś ita collocare; vt interior extrinſecus, exterior ab interiori parte ſitus ſit; hac enim via nexus laquei ab vna parte, capita ab altera procedunt. Eſt autem idoneus iis, quę extendi inæqualiter debent. valet item ad continendas ferulas, quæ fracturis accommodantur. Iunctura namque adhibita vnum habenæ caput ſiniſtra manu teneatur; alterum vero per affectam partem voluatur, ſic; vt vnus & alter ſinus fiat, per quos reliquum habenæ caput traiiciatur, vt ab ea parte, quæ in nos ſpectat, verſus contrariam porrectum ſiniſtra rurſus contineatur. quo iniecto ferulæ in ſinus demiſſæ ad vitioſum membrum dentur, capitaque attrahantur, & inter ſe alligentur; vt ferulas teneant. Valet item ad cubitum ſuſtinendum, non ſecus atque ad intentionem, aut ad ferulas continendas: imponitur enim, implicaturque ad cubitum ſuſpendendum, vbi lata faſcia non eſt. in quo caſu ſinus ita inter ſe diducendi ſunt, vt alter prope cubitum ſit, iuxta manum alter: capita vero ad ceruicem adducenda ſunt, ibiq; nodo inter ſe deliganda. *Oribaſ. de laq. c. 2.*

Laqueus χιαστὸς quomodo implicetur. III.

Ad χιαστὸν habena duplicanda eſt, cuius vtrunque caput ſiniſtra manu continendum: vnus vero dextra prehenſus conuertendus eſt, ſic, vt capita ad ſimilitudinem literæ X, aduerſa inter ſe ſint, inde enim nomen habuit χιαστὸς, quo facto ſinus capitibus X, literam referentibus, ſuperiniiciendus, quodque ex his ſubiectum eſt, per medium ſinum attrahendum. Eoque fit, vt medius laquei nexus appareat: à lateribus vero, hinc ſinus vnus, inde duo capita ſe oſtendant. Valet autem, vbi oportet inæqualiter diſtendere. *Oribaſ. de laq. c. 3.*

Paſtoralis laqueus, qui & Sandalius dicitur, quomodo iniiciatur. IV.

Paſtoralis dictus, à quibuſdam Sandalius, cùm eo implicatur, quem χιαστὸν nominauimus, hic ſi quidem primo eſt adhibendus, vt Sandalus fiat: quo iniecto ſinus eius dependens attrahi debet ab inferiori parte ſurſum, per mediũ eius ſitus; qui contra capita ſitus eſt: ſic enim ab vna parte laquei nexus, ab altera capita collocantur, in nexu vero terni ſinus, duo ſcilicet à lateribus, tertius in medio conſpiciuntur. Adhibetur autem commodiſſime ad talum prolapſum, vbi reponitur. vnus enim ſinus à poſteriori parte tali ſuper latum neruum datur, à priori alter ad partē pedis ſuperiorem, medius, hoc eſt tertius, plantæ ſubiicitur, quo facto capita ad id vinciuntur, quo extendendi cauſa vtimur. Neque talo duntaxat conuenit, ſed maxillæ, quæ excidit, vbi in ſuam ſedem compellitur, vnus enim ſitus ad frontem hominis, alter ad occipitium datur, medius per os procedit vtrinque ſub malis; capita vero per tempora ad ægri caput feruntur, ac ſiue vt retinacula ſint, ſiue vt à ſuperiori parte extendant, ibi inter ſe vinciuntur. *Oribaſ de laqueis c. 4.*

Draco laqueus, qua via iniiciatur. V.

Ad laqueum draconem media habena à poſteriori parte tali, incipiat iuxta latum neruum, capita vero verſus priorem ferantur ad ſuperiorem partem pedis, vbi X literæ ſimilitudine accepta, ad plantam porrigantur, & rurſus inter ſe aduerſa eandem literam repræſentent: poſthæc circa talum, vel ab inferiori parte ſurſum, vel à ſuperiori deorſum circundentur: tum deligentur ad id, cuius opera ad extendendum vtimur. Facit autem hic laqueus ad talum ſuo loco motum, vbi reconditur. *Oribaſ. de laq. c. 5.*

E

Qua ratione is laqueus adhibeatur, quem Simplicem nodum dixerunt.

VI.

Oribaſ. de laq. c. 6.

Laqueus cui nomen eſt ſimplex nodus, à quibuſdam Perineos appellatur. Quomodocumque autem vocatur, eius ratio eſt. Habena ſimplicem nodum accipiat, eiuſdemque ſinus attrahatur, capita vero dependeant: deinde membrum, quod reponere opus eſt, inter ſuperiores ſinus collocandum: tum alter ſinus in alterum inſitus, ad capita ducendus, communique nodo cum capitibus ad id vinciēdus, quod ad intendendum adhibemus. Habet autem inæqualem extendendi facultatem.

Lupus laqueus quo modo nectatur.

VII.

F

Oribaſ. de laq. c. 7.

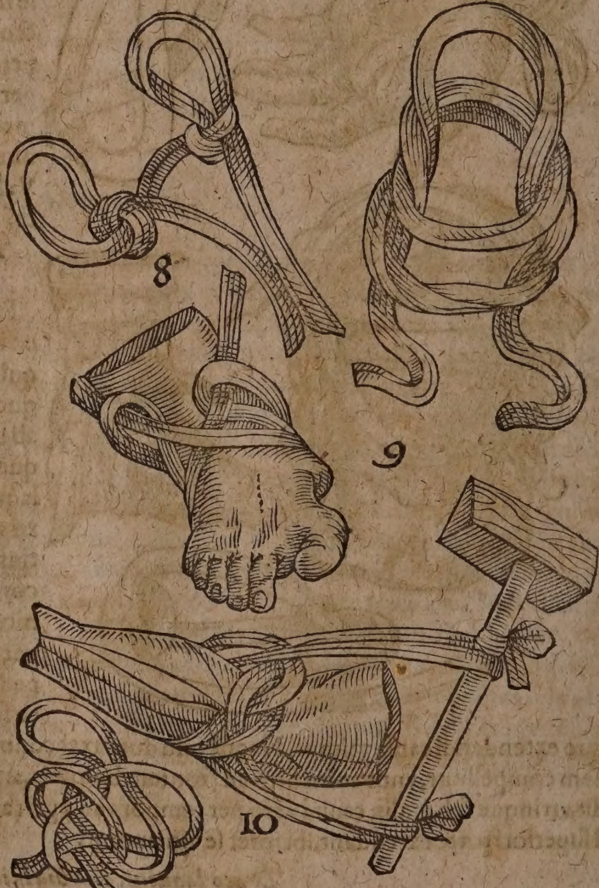
Duæ habenæ iuſtæ longitudinis duplicentur ſic, vt capita ab eadem parte collocentur: ſinus inter ſe aduerſi ſint: tum capita, quæ ab inferiori parte, ſurſum, quæ à ſuperiori, deorſum vellantur, ſic, vt medius laquei nexus, vtrinque vero bina capita ſe oſtendant. Habet autem vim extendendi æqualiter, pertinetque non modo ad oſſium, quæ reſtituuntur, intentionem, ſed in herniæ curatione ad membra, nam abdominis adſtringendum: item ad vincienda venarum capita ſanguinem fundentia. Nos autem in ſinus coniicere lintea ſimplicia conſueuimus, quæ communi Medicorum vocabulo, quod relaxent, χαστεῖαι dicuntur, neque hæc ipſa temere adiiciuntur, ſed, vt, vbi quæ arctata ſunt remittere volumus, per lina id præſtemus, & non per capita.

G

Nodi Herculei ratio. VIII.

Oribaſ de laqueis c. 8.

Ad nodum Herculeum, habenam adhibere oportet, quæ duos nodos accipiat inter ſe diſtantes, quo fit, vt Herculeus nodus vtrinque ſe oſtendat, hinc autem ſinus, inde vero ſint capita duo. Valet, vbi æqualiter intendere conſilium eſt. Quod ſi ſinus, qui contra capita eſt, medius incidatur, à lupo laqueo non differt.

Simplex Carcheſius qua via implicetur. IX.

Oribaſ. de laq. c. 9.

Ad ſimplicem Carcheſium, qui vim habet extendendi æqualiter, duplicati habena debet, capitaque eius ſiniſtra manu cōtineri: ſinus vero dextra ſurſum conuerſus ſuperimponi capitibus, quæ media opus eſt aduerſa inter ſe collocare in ſpeciem X, literæ. eo facto ſinus capitibus iniectus à ſuperiori parte deorſum attrahatur, per medium eius partis, qua X, literæ fuit accepta ſimilitudo, ſic enim laquei nexus medius apparet, ab vno latere ſinus vnus, ab altero duo capita.

H

Duplex Carcheſius quo modo implicetur. X.

Oribaſ. de laq. c. 10.

Duplex Carcheſius æqualiter diſtendit, ac ſimplici longe eſt efficacior. Eius autem ratio eſt: Habenam prehendimus duplicatam, capitaque læua continentes, ſinum patimur dependere; tum ex capitibus, quæ contra ſinum ſunt, alterum duplicamus, ſic, vt paruus ſinus fiat, quem in ſiniſtra manu ponimus, alterum per ſinum traiicimus: deinde nexum per ſinus conuertimus, & in ſiniſtra collocamus. quo facto, ex capite, quod contra ſinum

tra ſinum

A

tra ſinum eſt,rurſus alterum ſinum efficimus, quem nexui adiungimus. poſtremo penden-tem ſinum per medium nexum trahimus, ab inferiori parte ſurſum,quo fit,vt ab vno latere ſint duo capita,ab altero vnus ſinus,quibus la-quei nexus medius interiiciatur.

Duplex Carcheſius,quomodo ex ſimplici fiat. XI.

Cum duplex carcheſius varie conſueuerit implicari,ſiquidem per ſe interdum,interdum fit ex ſimplici, nonnunquam conficitur cir-cumponendo, ſupra demonſtratum eſt, quo modo per ſe iniiciatur : nunc qua ratione ex ſimplici fiat, exponemus. Adhibere igitur pri-mo ſimplicem carcheſium oportet, ſinusque alterum ab altero diducere: deinde eum, qui ſubiectus eſt,in ſuperiorem coniicere, & ſimi-liter vtrunque diducere, ac per ſpatium, quod ipſis medium interiicitur, ſinum, qui contra capita eſt, ab inferiori parte ſurſum attrahere. ſic enim rurſus laquei nexus medium ſeſe o-ſtendit, hinc vnus ſinus, inde bina capita con-ſpiciuntur. *Oribaſ. de laq. c.11.*

B

Duplex Carcheſius,quo modo implicetur cir-cumponendo. XII.

Quoniam vehementi validorum corpo-rum intentione,laquei capita,ex vna parte ſæpius rumpuntur,ante perfectam intentionem,ne cogan-tur intendentis adhuc laquei capita relaxare,carcheſium circumponimus.Tenentes igitur ſiniſtra ma-nu caput, circa membrum reſtituendum tres ſinus efficimus inter ſe diſtantes ita, vt ex his quod ſatis eſt,dependeat: poſt hæc primum ſinum in poſtremum demittimus, & ſemel aut iterum eos conuerti-mus,per quos medium ſinum rurſus attrahimus,quo fit, vt circa membrum laquei nexus,ab vno late-re vnus ſinus,ab altero duo capita ſe oſtendant. *Oribaſ. de laq. c.12.*

C

D

Plinthii, quod alioquin Quadruplex circulus dicitur,quæ ratio ſit. XIII.

Ad Plinthium laqueum,adhibetur habe-na circulum repræſentans. i. ſine capitibus. Hæc ab interiori parte manus,pollicibus mi-nimisque digitis circundatur, non vtrique indici,vt ſinus in vtraque manu terni ſint,v-nus circa minimum digitum, circa indicem alter,tertius ſuper pollicem: poſt hæc ſinus, in quos inſiti pollices ſunt, ad proximos mi-nimis transferuntur,tum ad indices, qui mi-nimis iniecti fuerunt, inde ſinus, in quos in-dices demiſſi poſtremo erant: medii à polli-ce à ſuperiori parte deorſum velluntur, ſic-que ab vno latere duo ſinus, totidem ab al-tero, medium inter hos laquei nexus ad rhombi ſimilitudinem conſpectui ſubiiciū-tur. Habet autem æqualem intendendi fa-cultatem, & non ſolum ad intentionem, ſed videtur ad menti quoque fracti compoſi-tionem pertinere: nam mentum ipſum ſub fractura aliquando peruerſum, in laquei cō-plexum, rhombum referentem inſeritur ab exteriori parte: ſinus vero per malas,parteiſ-que ſuperiores,ad ſummum caput feruntur, atque ibi inter ſe deligantur. *Oribaſ. de laq. c.13.*

Laqueus

Laqueus Epangylotus (ita enim appellatur, quoniam ſinus ſuper ſinum iniicitur) qua via inſeri poſſit. XIIII. E

Oribaſ. de laq. c. 14.

Ad Epangylotum, vnum habenæ caput, inter ſiniſtræ manus pollicem & indicem collocamus, eamque extrinſecus vltra primam palmæ partem adducimus: inde per palmam ipſam, datam inter pollicem, & indicem vtriuſque manus attrahimus, poſt hęc inter minimum, & proximum digitum demittimus, eo facto habenæ caput dextra manu ſurſum vellimus, extremamque partem inter minimum ac proximum digitum tenemus, quo fit, vt duo vnus efficiantur, inter quos attractus nodus apparet. Facit autem ad corpora figuranda, vbi manu curatio adhibetur: inter ſinus enim vtraque manu hominis coniecta, reliquis habenæ partibus totum corpus firmiter continetur.

Ratio eius laquei, quem Auriculas nuncapant. XV.

Oribaſ. de laqueis c. 15.

Ad auriculas, epangylotus primo iniiciendus. danda autem opera eſt, vt alter ſinus amplior ſit, quem implicare oportet ad modum laquei chiaſti, ſic, vt duo ſinus oculis exponantur: inter quos, quod ex habena dependet, duplicatum ſe oſtendat. Recte autem adhibetur, vbi prolapſa maxilla reponitur, tum ad proceſſus capitis recondendos. Sinus enim dantur ad tempora ægrotantis, quodque inter eos duplicatum conſpicitur, ad frontem: deinde vinculum illud iniicitur, quod leporem auritum appellant: poſtremo auriculæ, vel vt contineant, vel vt à ſuperiori parte extendant, ſuper caput offenſi porriguntur. F

Laqueus duos habens ſinus (quem nonnulli minus proprie Strangulantem dixerunt) quomodo inyciatur. XVI.

Oribaſ. de laq. c. 16.

Laqueus, quem duos ſinus habentem appellant, ex binis conſtat chiaſtis, quorum alter ab altero diducitur. Eſt autem aptiſſimus ad corpora figuranda, vbi vitia iuxta anum curantur, ſiquidem brachia ſubiecta poplitibus, eiuſmodi laqueis adſtringuntur: at pars, quæ media inter ſinus duplicata dependet, ad ceruicē hominis fertur, atque hac via corpus figuratur. G

⸸. *Ratio laquei, quem Strangulantem proprie nuncupant.* XVII. H

Oribaſ. de laq. c. 16.

Laqueus, qui proprie ſtrangulans nuncupatur, ex ſimplici ſit carcheſio, hic enim primo iniicitur ſic, vt alter ſinus ab altero diſtet. Confert autem ad quos proxime expoſitus. Brachia nanque rurſus coniecta in ſinus coarctantur, & ea pars habenæ, quæ duplicata eſt, media ſimiliter collocatur, in eamq; ceruices inſeruntur.

ω. *Quomodo adhibeatur laqueus Υ᾽πέρβατος, id enim nomen traxit ex eo quod ſupra feratur.* XVIII.

Oribaſ. de laq. c. 17.

Hyperbatus ſit ex laqueo Nautico, ſiquidem in hunc primo implicitum brachia inſeri debent, ſinuſque inter ſe diduci, & capita ad ceruices deligari.

Laquei igitur, quorum expeditiſſima comprehenſio eſt, huiuſmodi ſunt.

De

A

De inſtrumentis quibus præter laqueos vtimur ad extendendum. Cap. XII.

QVum maiori vi opus eſt ad extendendum, neque laquei ſufficiunt; confugimus ad alia inſtrumenta: hæc autem ſub duplici genere comprehenduntur: nam aliis in communi vita vtimur, alia proprie ad hunc vſum parantur. Hæc maiorem vim afferunt, & cum maiori moleſtia: illa magis vbique præſto ſunt, de quibus ante agemus: Ergo ad extendendum vbique in promptu ſunt columnæ, trabeculę, vectes, piſtilla, rotarum modioli, ſcalæ, bacula, quibus in agro, in caſtris, in itinere, in diuerſorio, non ſolum in officina noſtra vti poſſumus: cuiuſmodi multa docet Hippocrates, in libro de fracturis, & de articulis, ad quorum exempla alia quotidie parare licet. ergo In ſecundo de fracturis, libro humerum fractum extendi docet quum inquit.

Iuſtiſſima [a] itaque intentio ad humerum ſic adhibetur, lignum quod cubitum æquet, vel paulo breuius ſit, qualia ſunt ligonum manubriola, habena ab vtraq; parte alligatum ſuſpenditur: homo autem ſublimiori alicui ſedi inſidet, brachiumque ſuper manubriolum imponit, ſic vt id in aliam indatur, ea moderatione vt ille vix conſidere poſſit, nihilque propius ſit, quam vt ſuſpendatur, tum aliquid aliud paretur cui brachium inhæreat ſcorteo puluino ſuperdato vno, vel pluribus, ita vt ad eam altitudinem perueniat, vt cubitus ad rectum angulum collocetur. Commodiſſime autem lorum molle, latumque ſeu lata habena circumdatur, atque inde magni ponderis aliquid ſuſpenditur, quod extendere conuenienter poſſit: aut in vicem huius, robuſtus aliquis in inferiorem partem cogit, cubito cum humero ad rectum angulum figurato.

[a] *Hip. lib. 2. de fract. tex. 3.*

B

Idem Hippocrates [b] *ad crus extendendum eodem ſecundo libro de fracturis ſcribit.*

Nam vel rotę modiolum defigere oportet, vel aliud quid ſimile; tum molli aliqua re pedem obuoluere, bubuliſque loris latis circumligare, & eorum capita, vel ad piſtillum, vel ad aliud lignum deuincire, eiuſq; imam partem, in modiolum demittere, ſummam recuruare: alios vero ab humeri capite, & à poplite in contrariam partem extendere.

[b] *Hip. lib. 2. de fracturis. con tex. 41.*

Sed à [c] ſuperiori quoque parte adhibere vim licet. Potes etiam, [d] vbi velis alte lignum defigere rotundum ac læue, ſic vt pars eius exter, quæ inter crura, media inter anum & naturale demittatur, vt prohibeat ſequi corpus quod à pedibus extenditur. Deinde [e] ne corpus inclinetur in id crus, quod intenditur, collocare aliquem à latere oportet, qui clunem repellat, ne corpus ducatur.

Idem quoque fiet, [f] ſi ad vtranque alam lignum figatur, brachia vero, ſeruentur extenta, & alius genu prehendens, in contrariam partem adducat.

Nihil etiam [g] prohibet, ſi placeat, lora alia ad genu, vel ad femur alligare, aliumque rotæ modiolum poſt caput hominis figere, loraque ad aliquod lignum dare, quod in modiolum demittatur, & ad contraria, atque ad pedes attrahat. Pro [h] modiolo etiam poteris lecto mediocrem trabeculam ſubiicere, eiuſque vtrumque caput ſtabilire, ligniſque recuruatis lora extendere.

Commode item extendes per axiculos ab vtraque parte collocatos. [i] Sunt etiam aliæ extendendi rationes, quam plurimæ.

[c] *Ibidem. tex. 42.*
[d] *Ibidem tex. 43.*
[e] *Ibidem tex. 44.*
[f] *Hipp. ibidem. tex. 45.*
[g] *Hip. ibi. 46.*
[h] *Ibid. tex. 48.*
[i] *Hip. ibi. 48.*

C

Tertio item [k] *libro de fracturis ad extendendum crus inquit:*

Si quis è corio Ægyptio binos orbes ſuat, qualibus vtuntur, qui diu in magnis compedibus detinentur, ſintque orbes hi vndique tunicis inuoluti, altioribus quidem à fractura, ab articulo humilioribus, tumidi præterea, & molles, accommodentur autem vnus quidem ſuper talos, infra genu alter, à lateribus vero vtrinque habeant ex ſimplici, vel duplici loro exiguos quaſi ſinus, alios vtrinque à talis, alios à genu, ſinuſque ſuperioris orbis, è regione illis reſpondeant, qui in inferiori. Deinde cornea bacula eiuſdem magnitudinis prehendat, ſcilicet digiti craſſitudine, & ea longitudine, vt quum flectuntur, diducere oſſa poſſint, ſic vt non inhæreant.

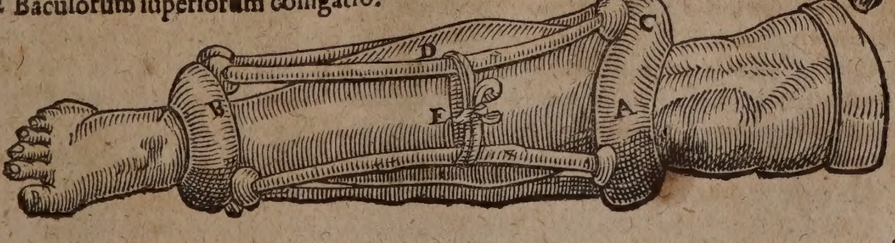
[k] *Hip. lib. 3. de fract. tex. 29.*

A Orbis infra genu.
B Orbis ſuper talos.
C Sinus vtrinque.
D Cornea bacula.

D

E Baculorum ſuperiorum colligatio.

a Hip. lib. 1. de Arti à tex. 15. ad 23.
b Orib. lib. de machina. c. 2.
c Oribaſ. Ibidem.

Vtitur & [a] primo de articulis libro ad extendendum humerum luxatum ſcala columnis, ſe- E dili, foribus bipartitis, & tandem illis inſtrumentis, quibus communis vita vtitur, quæue vbique præſto ſunt.

Validiora autem eſſe diximus ea, quæ proprie ad extendendi vſum ſtructa ſunt: hæc lautem vel tractoria organa ſunt, vel machinamenta. Tractoria ſunt quæ cum parua breuique ſtructura ſint extendendi duntaxat facultatem habent, qualia ſunt Plinthium Nilei, Gloſſocomum Nymphodori, Triſpaſtum Appellidis. Hæc vt ſuo munere fungantur aduentitia quædam poſtulant, vt ſcamnum, lectum, ſcalam & aliquod humi defixum, eo quod per ſe vſui eſſe minime poſſunt. Machinamenta [c] ſunt tractoriis organis ampliora, quæ non modo intentionem pollicentur, ſed etiam impulſum oſſium quæ à ſua ſede receſſerunt: quorum quædam erecta collocantur, quæ aptantur homini ſtanti, quædam plana quæ iacenti: exponemus exempla omnium, quæ ab oribaſio ex variis auctoribus collecta ſumemus, initium ducentes à tractoriis.

TRACTORIA ORGANA

Nilei Plinthium.

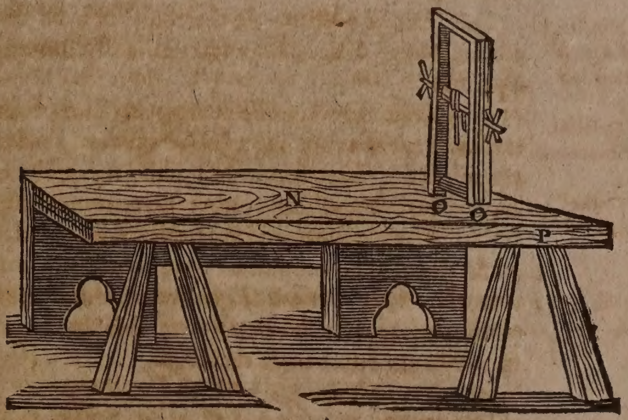
d Orib. libr. de machina. c. 8.

FActum [d] eſt Plinthium Nilei ad eorum organorum exemplum, quæ vocantur tractoria quadrata oblonga, duo enim habet latera longa palmos quatuor, digiti craſſitudine, quæ extremis partibus tranſuerſariis inter ſe compacta ſunt. Eſt autẽ tranſuerſariorum craſſitudo, & latitudo, quanta late- F rum, ſed longitudo palmum implet; merito igitur cum talis compactio ſit, vt latera quatuor palmos longa ſint, tranſuerſaria vnum, totius organi quadrati ſtructura oblonga confecta eſt. Licebit autem, ſi quis voluerit, latera breuiora, quam dictum eſt, efficere, quandoquidem organum per vnicum axem effectum præſtat. media itaque latera pertuſa ſunt rotundis ac peruiis foraminibus, per quæ axis traiicitur, qui media parte clauum infixum habet, capitibus vero, quibus latera excedit, vectes æneos, vel ferreos decem digitorum magnitudine. Sunt item in organo quatuor annuli lateribus affixi, bini ab inferiori parte, totidem à ſuperiori. Antiqua huius organi ſtructura auctore Nileo talis eſt. Herodotus quidam Architectus tranſuerſariorum priores partes medias excacauit, ad figuram literæ ∪ ne habenæ, quæ à corporibus, quibus vis adhibetur ad axis clauum feruntur, extantibus angulis atterantur, ſed recta procedant. Hactenus Herodotus. Nos vero, quam accepimus hiſtoriam, referemus. Ferunt Paſicratem architectum. Sidoni organum hoc vidiſſe, quod à ſtatua cõtinebatur, aliter tamen fabricatum: nam cum eadem compactio eſſet, conſpiciebantur in eo organo ab extantibus axis capitibus æneorum draconum complexus, quorum capita è regione ad caudas ſpectabant; ſed quo pertinebant hi dracones? non alio, niſi vt in vicem vectium axes conuerterent: pertinerent: tum in organo, quod Sidoni erat, media tranſuerſaria pertuſa erant, rotundis foraminibus, quæ clauo axis reſponderent: conſtat autem foraminum eundem eſſe vſum, qui in Organo Herodoti, nimirum, vt habenæ, quibus G corpora extenduntur, ad clauum, recte per ea foramina porrigantur. Retulit inſuper Paſicrates axem incluſa habuiſſe in vicinia laterum tympana quatuor ex ære, dentata, duo ab interiori parte, totidem ab exteriori, atque item in lateribus foramina fuiſſe dentium ordini reſpondentia, vt poſtquam abunde extenta corpora fuiſſent, fibulæ inter dentes eo demiſſæ, vbi in luxatis reſtituendis opus eſſet, axem ſiſterent: Sed recentiores tympanis omiſſis priori parte latera pertuderunt: pertuderunt item in orbem aliquo intermiſſo ſpacio, & ipſa axium capita, quo ad vſum dictum fibulæ inditæ axem immobilem tuerentur: Ego autem, quum fibulæ decidant, ad eum, quem dixi vſum, vncos lateribus infixi: axis vero capita foraui ſic, vt huius foramina illis conuenirent, quæ erant in orbem in lateribus aliquo ſpacio interiecto, quo vbi vellem in luxatis cõdendis axem immobilem reddere, vncum includerem in foramen, quod eſſet accommodatum. Communis Plinthii tractorii fabricatio huiuſmodi eſt: verum ego aliter Plinthium ſtruxi, ſalua enim eadẽ laterum menſura, inferius tranſuerſarium ſurſum tranſtuli, quatuor digitis infra tranſuerſarium extrema crura relinquens, axem vero collocaui in medio tranſuerſariorum, cui parti græce φωτὶ nomen eſt, & ſcamnum quoddam, quale in ludo videmus, ab vna extremitate excidi cauis quadratis, atque ob longis, vt propoſitorum crurum extrema in eiuſmodi caua conuenirent, ipſa item latera extremis partibus tranſuerſa pertudi, foraminibus ab vno latere ad aliud penetrantibus, vt fibula in foramina conjecta Plinthium contineret. Hæc de organi ſtructura.

H

NILEI PLINTHIVM.

A Duo latera.
B Tranſuerſaria.
C Rotunda,ac peruia foramina.
D Axis,qui media parte clauum infixum habet.
E Vectes æneì.
F Anuli.
G Tranſuerſarii priores partes excauatæ ad figuram literæ C.
H Æneorũm draconum complexus.
I Foramina rotunda.
K Tympana ænea dentata.
L Fibula indita.
M Vncus.
N Scamnum quale in ludo videmus.
O Caua quadrata.
P Fibula.

Gloſſocomum [a] *Nymphodori.*

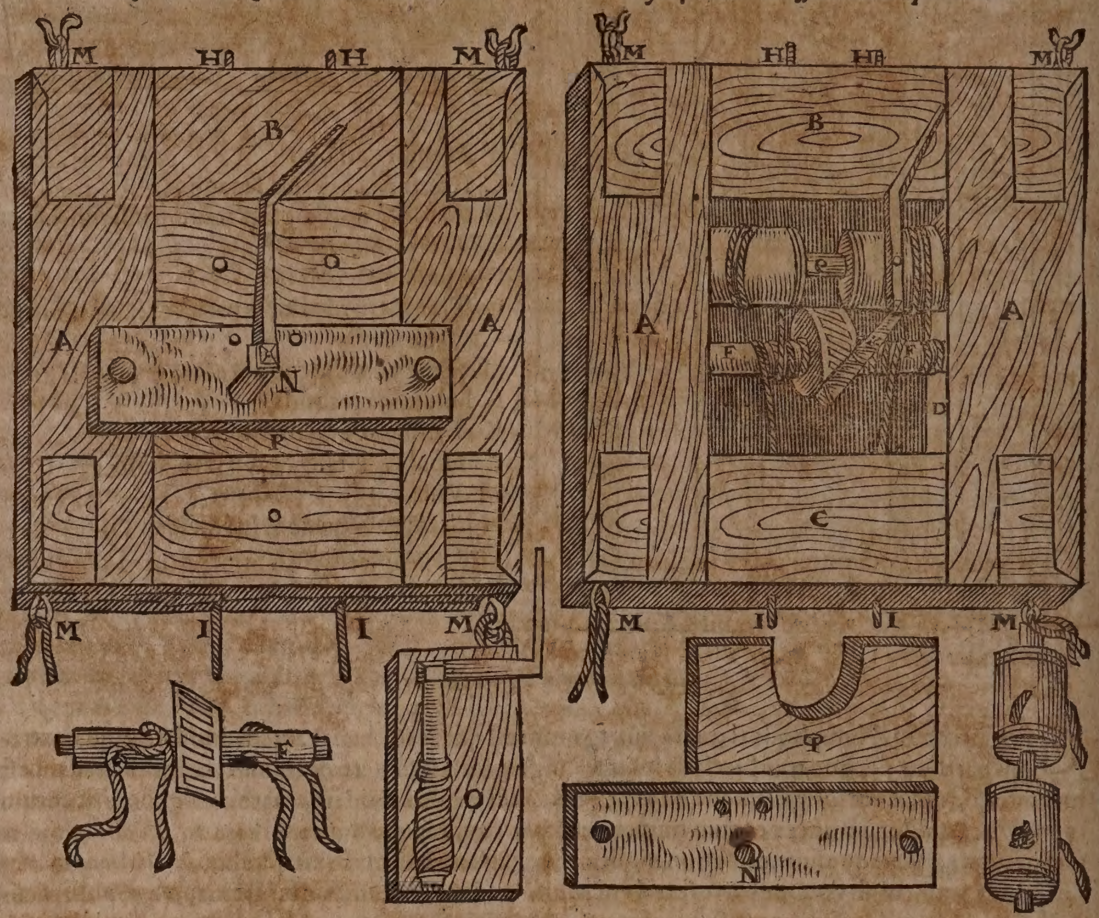
[a] *Orib. lib. de Machinam. c. 24.*

GLoſſocomum Nymphodori tractoriũ organum eſt quadratũ,habet autem duo latera;quæ extremis partibus per duo tranſuerſaria inter ſe iunguntur;laterũ vero & tranſuerſariorum eadem eſt
C magnitudo,ſunt enim longa,lataque duos palmos,craſſa digitos totidem.quare cum ęqualis ſit eorum modus iure gloſſocomum ex eorum numero eſt,quæ proprie quadrata appellantur. Media igitur latera exculpta,cauataque ſunt,cauis non nimis alte penetrantibus,quibus includitur axis habens in medio tympanum,cui ab vtraque parte ferrei vnci ſunt,duo in vniuerſum vel foramina,in quę poſſint cõiici funes, quorum hæc ratio eſt.Funes duo vncis medii circumligantur,& ab vtraque parte prope foramina nodum accipiunt,quorum capita,cum quatuor ſint, duo traiiciũtur per tranſuerſarium prius, ab interiori parte extra, reliqua duo per id,quod poſterius eſt.Secundum tympanum cochlea ſpeciem lentis referens recta collocatur,hæc compoſito vocabulo græce κοχλιάζων dicitur. Eius extremitas demittitur in cauum non penetrans prioris tranſuerſarii:pars vero, quæ cochleæ modo ſtriata eſt, iuxta tympanum collocatur: quod ſupereſt ex eius longitudine per foramen tranſit,extremaq; parte baculum verſans habet,quo torquetur, vt cochlea per id verſata tympanũ moueat,conuerſo hoc axis verſetur, quo moto funium capita, quæ extra procedunt,ad intendendum ducuntur. Sunt item in Gloſſocomo opercula,vt quæ in eo ſunt machinationes occultentur:tum quatuor annuli ad latera fixi,bini ab inferiori parte, totidẽ à ſuperiori,ea de cauſa vt alligari organum poſſit. Huius fabricationis auctor eſt Ariſtion filius Paſicratis,ſi quidem aliter ſtructum fuit à Nymphodoro, in vetuſta enim ſtructura extat cochlea non per tranſuerſarium,ſed qua opercula ſita ſunt, traiecta.duas enim forfices ferreas ad latera affixas habet ad medium pertuſas,quarum vna axis ſubiicitur,altera ſuperponitur, vtraque à latere tympani collocatur,inferior anguſtius foramen habet,ſuperius latius. Cochlea igitur ab ea parte
D qua opercula ſita ſunt, traiecta, atque à forficibus contenta, alterum operculum ſine impedimento clauditur:alterum claudi non patitur pars cochleæ,quam penetrare diximus, cuique baculum verſans affigitur. Hoc itaque operculum medium tranſuerſum in duas partes ſecatur, quarum altera manet immobilis,altera clauditur,atque hæc media in longitudinem lunata figura exciditur, vt quum operculum clauditur, lunatum eius cauum propoſitam cochleæ partem excipiat.

Hanc Nymphodori ſtructuram non accepit Ariſtion: ſed adiecit organo axem habentem tympana foraminaque,vt axis,qui in medio eſt,motus,vbi velis,conſiſtat,& vi minime voluatur:tranſtulit item annulos iuxta prius tranſuerſarium,ne organum à parte operculi, ſed à parte prioris tranſuerſarii alligetur:traiecit præterea funium capita per opercula,hæc quidem à ſuperiori parte, illa vero ab inferiori.quod quidem pertinet ad annulorum ſitum,vna nobiſcum ſentit,ſed axem, quem adiunxit,tanquam ſuperuacaneum reiicimus. Siquidem vnus axis ex robuſta materia præparatus, quod opus eſt,abunde efficit.Sed cum gloſſocomi fabricationem abſoluerimus, pictura nunc eandem repræſentamus.

A Latera.
B Tranſuerſarium prius.
C Tranſuerſarium poſterius.
D Cauum non penetrans.
E Axis habens tympanum in medio.
F Foramina in quæ funes coniici poſſint.
G Funes duo.
H Capita funium traiecta per prius tranſuerſarium.
I Capita funium per poſterius tranſuerſarium traiecta. E
K Cochlea ſpeciem lentis referens.
L Manubriolum.
M Quatuor annuli in tranſuerſariis.
N Ferrea forfex.
O Pars operculi, quæ manet immobilis.
P Pars operculi in lunatam figuram exciſa.
Q Axis habens tympana foraminaque.

Nymphodori Gloſſocomum clauſum. *Nymphodori Gloſſocomum apertum.*

Triſpaſtum [a] *Apellidis, ſeu Archimedis.*

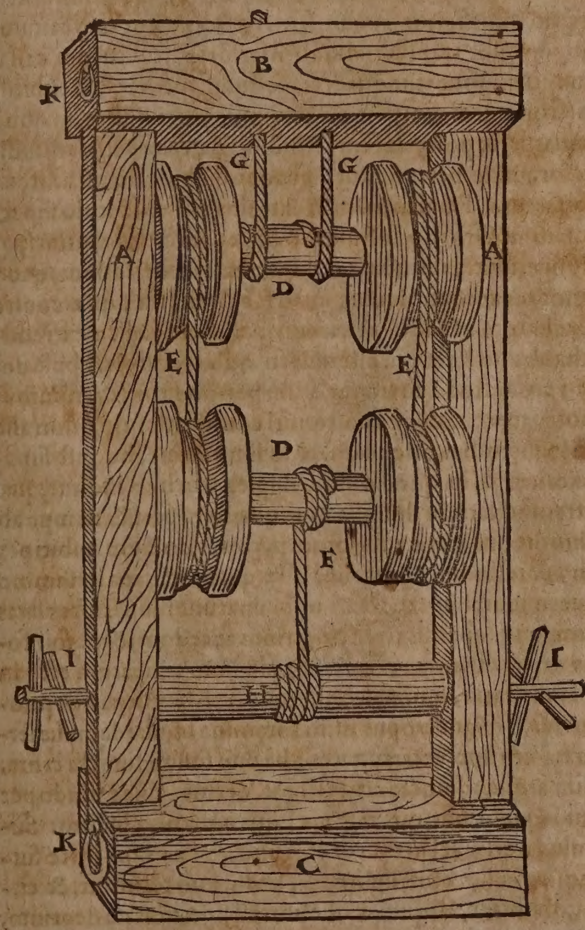
[a] *Orib. lib. de Machinam. c. 26.*

ILlud inprimis ſcire conuenit, quod neq; Apellides, neq; Archimedes Medici fuerũt, ſed Architecti, qui machinamentum hoc excogitarunt (quemadmodum nos accepimus de hiſtoria) ad naues deducendas funibus non per manus, ſed per ergatam attractis, illius autem ſeculi Medici eius ſtructuræ modũ minuentes, Triſpaſtum organum medicinale ad luxata, fractaq; reſtituenda fabricarunt in hunc modum. Totum organum ex eorum genere eſt, quæ oblonga quadrata nuncupantur. eſt autem hoc modo compactũ: duo latera lõga palmos quatuor digiti craſſitudine inter ſe coagmẽrantur, per tranſuerſaria longa palmos duos, craſſa digitum. Latitudo potiſſimũ poſterioris tranſuerſarii ſex digitos æquat, prioris propter opercula palmos duos. Vt retulit autẽ Paſicrates, media latera excauata ſunt cauis non nimis alte penetrantibus, quibus duo axes includuntur, rotas habentes in vicinia laterum, vtriuſq; axis rotæ perforatæ ſunt peruiis foraminibus, q̃ non alia de cauſa facta ſunt, niſi vt in ea funes immittã- H tur, quorum ratio hæc eſt. Funes duo extrema parte nodũ accipientes, coniecti in prioris axis foramina attrahuntur, ita, vt nodi ſuper foramina collocentur: tum funes circa ſuas vterq; rotas inuoluuntur, & per poſterioris axis foramina traiecti nodum accipiunt. Poſterior axis medius inter rotas foramen habet, in q rurſus funis coniici debet. Sumitur funis longus, qui ab vtraq; extremitate nodũ acceperit, deinceps per propoſitum foramen traiicitur, ſic vt nodus foramini iungatur, poſt hæc circa medium axem inuoluitur, quo facto altera eius extremitas per poſterius tranſuerſarium, quod medium perforatum ſit, traiicitur: at quid nunc fit fune traiecto? manu tractus euolutusq;, poſteriorẽ axem conuertit, quo conuerſo alia capita funium, qui extra procedunt, ducuntur. Adhibentur autẽ funes quatuor, duo, & item duo, atq; ad hunc modum immittuntur. Sumuntur funes duo, qui extrema parte nodum acceperint, & per duo foramina prioris axis, quæ inter rotas ſunt, traiiciuntur, attrahunturq; ſic vt nodi foramina contingant, tuncq; funium capita per prius tranſuerſarium perforatum à b interiori parte verſus exteriorem traiiciuntur: aut prehenditur funis vnus duplex, cuius capita coniecta in prioris axis foramina attrahitur, vt medius funis inter foramina ſtatuatur, poſtea eiuſdem funis capita traiiciuntur per foramina tranſuerſarii prioris. Duo item alii funes ſumuntur nodo extrema parte deuincti, hi per foramina inter rotas poſterioris axis facta, & à medio foramine recedentia attrahuntur, qui deinde, vbi eorum nodi ad foramina peruenerint, tunc ducuntur, traiiciunturq; per poſterius tranſuerſarium

A rium perforatum ſic,vt quinque nunc ſint,funium,quæ extra feruntur,capita,duo per prius tranſuerſarium,tria per poſterius.His poſterioribus manu attractis,concluſisque funibus (vt dictum eſt) inuolutis atque euolutis,capita eorum,qui exterius ferebantur,ducuntur,extenduntque capita habenarum,quibus diſtenditur corpus.Huiuſmodi Organi ſtructuram Paſicrates exponens reprehendit tanquam minime efficacem,vniuerſum enim organi opus conſiſtit in ductione funis poſterioris,qui manu attrahitur, at nequit manus in reſtituendis luxatis vim tantam ſuſtinere , præſertim vbi articuli ſunt,& corpora robuſta. Quamobrem organi ſtructuram immutauit,duosque axes,qui incluſi erant, ita ſtruxit,vt penetrarent,& priorem,minorem exiguis capitibus extantem,poſteriorem maiorem,& longa capita habentem,& ad prioris quidem axis extantia capita clauos confixit:poſteriori vero vectes adiecit;demiſſis axibus duobus digitis machinamentum in reſtituendo ſic mouit. Habenas extendendis corporibus iniectas ad extantia prioris axis capita deligauit, vt poſteriori axe conuerſo prior moueretur, & euolutis, inuolutiſque funibus nerui extenderentur. Sed Ariſtion Paſicrati filius patri aduerſatur, vt vetuſtam organi ſtructuram ignoranti, in vetuſta enim (inquit) organi ſtructura, axes non mouebantur in laterum cauis, ſed circa ferreos chodaces affixos lateribus in capreoli formam excauatis, quod videre licet in organis ad aquam hauriendam comparatis, quæ ob fabricationis rationem facile conuertuntur, neque tamen rotæ in ſe continent armillam, ſed chodacem, quoniam igitur axes per armillas mouentur circa chodaces , & rotæ per chodaces circa armillas,
B axes prompte admodum verſabuntur, atque idcirco ſine impedimento erunt, etiam ſi funis manu ducatur. Ob id autem ipſum triſpaſtum organum appellatum eſt, quoniam tres funes agunt, vnus quidem extra ductus, duo incluſi. Hactenus ipſe probabiliter ſcripſit, ſed vera ſunt, quæ à Paſicrate adducuntur, non enim poteſt manus funem ducens bene reſtituere, ſed fortaſſe monſtrationis cauſa in ludo organum mouere; vis autem quæ in reſtituendo requiritur , per manum minime poterit adhiberi : ea de cauſa, ijſdem omnibus factis, quæ in vetuſta ſcriptura ſunt oſtenſa, tertium axem organo adiiciendum iudicauimus, cuius capita traiecta per latera eſſent, vt poſterior axis nunc medius fiat, medius autem proferetur, in extantibus capitibus vectes demittantur, vel manubriola , aut bacula ductaria. Medius vero funis poſterior, vbi circa axem eſt inuolutus , traiicitur per foramen axis penetrantis, ſuoque ibi capite alligatur. His ita conſtitutis conuerſus poſterior axis, ille inquam cuius capita extant, funem circa ſe inuoluit, quo fit, vt medius axis moueatur, quo moto prior quoque axis mouetur. Tribus axibus conuerſis, funium, qui extra ducuntur, capita tenduntur, cum quibus vinciuntur habenæ , quæ corpora extendunt. Habet item organum opercula, veluti gloſſocomum, ne machinationes oculis exponantur, atque item annulos ad latera affixos,quibus alligetur. Hæc eſt vniuerſi Triſpaſti fabricatio. Reſtituendi autem modi aptantur iidem,quos poſuimus in Gloſſocomo;diſtat enim ſolum quibus mouetur,machinationibus: præterea funium eadem eſt ductio, habenis ad eos alligatis. Sed iam Triſpaſti fabricationem explicatam habemus.

C

Triſpaſtum Apellidis, ſeu Archimedis.

A Duo latera.
B Prius tranſuerſarium.
C Poſterius tranſuerſarium.
D Duo axes habentes rotas in vicinia laterum.
E Funes circa rotas inuoluti.
F Funis coniectus in foramen medium inter rotas poſterioris axis.
G Funis duplex, cuius capita traiecta per foramina prioris axis,per prioris tranſuerſarii foramina traiiciantur.
H Tertius axis,cuius capita traiecta ſint per latera.
I Vectes in extantibus capitibus demiſſi.
K Anuli ad latera affixi.

D

De Gloſſocomo [a] machinamento.

[a] *Orib. lib. de machin. cap.* 7.

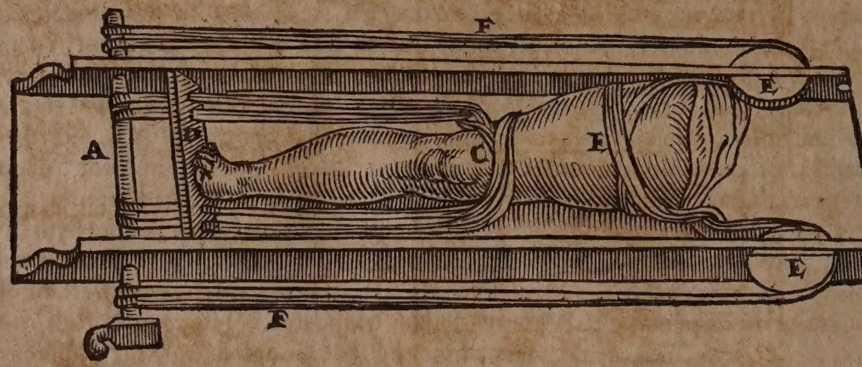
NOn abs re quidem mihi gloſſocomum videtur à iunioribus Medicis inuentũ, quod ſeu femur, ſeu crus comminutum ſit, vbi callus circundatur, commodiſſime admouetur. Habet autem ab ima parte axem, ad quem extremi laquei in diuerſa extendẽtes deligantur. Iniiciantur laquei extremis partibus oſſis , quod curatur , fiantque ex duabus habenis , ſic, vt quatuor vterque capita habeat, bina à dextra,totidem à ſiniſtra, ex iis capitibus, quæ inferioris laquei ſunt, per foramina facta in inferiori parte gloſſocomi,ad axem duci debent: quæ ſuperioris, primo procedere ad ſuperiora, deinceps ipſa quoque per

latera Gloſſocomi perforata traiici, quibus foraminibus trochleæ includantur. Vtrinque ergo ab exteriori parte Gloſſocomi, ſuperioris laquei capita ferenda ſunt ad axem. his enim ita conſtitutis, vna axis conuerſio pariter ambos laqueos extendit deorſum verſus illum, qui ad inferiora fracti oſſis alligatur, ſurſum: alterum ſic, vt compoſita fractura in poſterum liceat quotidie hanc laqueorum in diuerſas partes intentionem corrigere, valentius, vel lenius extendendo. Laqueum igitur, qui in inferiori parte eſt, directa ductione axis extendit: eum, qui in ſuperiori parte, intercedente alio motu, Græci διὰ τῆς μεταληπτικῆς τάσεως dicunt. E

Capſula Machinaria.

A Axis ad quem laqueorum capita circumiiciuntur.
B Laqueus ſuperior.
C Laqueus inferior.
D Inferior pars Gloſſocomi.
E Trochleæ.
F Superioris laquei capita ab exteriori parte Gloſſocomi.

F

Fabri [a] *Organum.*

[a] *Orib. lib. de machin. cap.27.*

FAbri Organum ad hunc modum fit. Super baſim, quæ κρηπὶς nominatur, pro Organo dimenſam, ſtatuuntur crura duo, quorum longitudo duos cubitos & ſemiſſem æquat, aut etiam excedit: latitudo implet digitos quatuor: craſſitudo tres. crura hæc per duo tranſuerſaria inter ſe coagmentantur. altero ab inferiori parte, quod quinque palmos à baſi recedat, altero à ſuperiori, qua crura finiuntur: G inferiori tranſuerſario ſubiicitur aſſer tranſuerſus, qui & cum lateribus Organi, & cum tranſuerſario committitur. hunc aſſerem ſedile conſuerunt omnes appellare, cuius medium ad tranſuerſarium exciditur ad effigiem II inuerſi, qua parte tranſuerſario transfigitur æneum II. Accõmodatur tam cauum, quam II demittendo priapiſco octo digitos longo. Inter tranſuerſaria ab interiori parte crurum canaliculi excauantur, in quibus, dum luxata reponuntur, moueatur quadrata teſtudo, ſpatham, & cubitos mouens, quandoquidem prior pars teſtudinis (frontem dicunt) peruio foramine pertunditur, in quod radix coniicitur, cuius extremum, qua extenuatur, ad poſteriorem teſtudinis partem per craſſitudinem traiicitur. Propoſita pars radicis peruio foramine pertunditur, per quod fibula demittitur, ne radix euellatur, ſed manens in foramine torqueatur. Fibula autem in extrema radice ſcutulo ſuperpoſito includitur. Radix eo pertinet, vt ſpatham in Organo ſuſtineat, habet enim Organum ſpatham capitulo leniter cauo aſſurgentem, ita longam, vt à teſtudine ad ſuperius tranſuerſarium, quod caput nominatur, pertineat, & cuneati axis modo excedat. Huius ſpathæ extremitas, quæ contra capitulum eſt, media in quadratam figuram exciditur, atque in id cauum includitur radicis extremitas lata quæ perforatur. perforatur item ſpatha ab vno latere ad alterum in quod foramen fibula demittitur, vt ſpatham detineat ad radicem. ipſa verò teſtudo iuxta medium pertunditur foraminibus quatuor, vel ordine diſpoſitis, vel duobus à priori parte, totidem à poſteriori conſtitutis, quæ non alia de cauſa fiunt, niſi vt funes in ea indantur, vt in ſequentibus oſtendam. Medium caput, hoc eſt ſuperius tranſuerſarium, in quadratam figuram excauatur, in quod cauum duplex trochlea inditur, quæ circa axiculum verſatur. habet item ſuperius tranſuerſarium duo alia caua quadrata peruia, nempe ab H vtroque trochleæ latere vnum, in quæ coniiciuntur quadratæ cubitorum partes, duo enim cubiti per ſuperius tranſuerſarium demittuntur deorſum, & teſtudini inhærent, quæ quadrata caua in ſummo habet. Imas cubitorum partes quadratas tenuesque architecti calces nuncuparunt: ſuperiores latas rotundas dixerunt alas. In alas ergo cubitorum, quæ ſuperius tranſuerſarium excedunt, & peruii foraminibus pertuſæ ſunt, axis coniicitur: cuius capita vtrinque excedunt, medium cuneatum eſt, in extremis capitibus vectes ſunt, vel manubriola ductaria, quibus conuertatur. Alarum partes priores iuxta foramina, & axis capita rurſus forantur, vt, ſi quando opus ſit, in foramina fibulæ demiſſæ ſeruent axem immobilem. Organo præterea iuxta crurum extremitates alia duo ſunt adiuncta crura, vt, ſi quando ſedilis vicem exhibeat, ſuper baſim atque adiuncta crura iaceat. Verum, quia teſtudo per funem elata, & cubitos & ſpatham attollit, in ſequentibus, qua ratione funis indatur, adiiciam. Sumitur funis duplex, cuius capita per duo foramina, quæ vel iuxta cubitos ſunt, vel à priori parte ſurſum adducuntur ſic, vt medius funis inter foramina collocetur: deinde capita ſurſum feruntur, & circa duplicem trochleam prioris tranſuerſarii inuoluuntur, atque (vt dictum eſt) permutata deorſum,

procedunt,

A procedunt,&ad clauos penetrantis axis religantur: continetur enim Organo Fabri alius axis coniectus in crura,quæ ſuper tranſuerſarium inferius digitis quinq; interpoſitis perforata ſunt. In axis medio duo claui ſunt infixi, in extantibus capitibus vectes vel manubriola ductaria, quibus conuertitur axis,cuius conuerſio per funes teſtudinem attollit: atque vna cum ſpatha ſimul cubiti & axis,qui alis continetur,ſurſum feruntur ad luxata,quæ à ſuperiori parte extenta in ſuam ſedem collocantur. Huiuſmodi eſt antiqua ſtructura Organi,quod ad Fabrum refertur auctorem.

FABRI ORGANVM.

B

C

FABRI ORGANVM.

D

- A Baſis.
- B Crura duo.
- C Tranſuerſarium ſuperius.
- D Tranſuerſarium inferius.
- E Aſſer tranſuerſus ſubiectus inferiori tranſuerſario.
- F Medium aſſeris exciſi ad formam II inuerſi.
- G Priapiſcus.
- H Canaliculi excauati ab interiori parte crurum.
- I Quadrata teſtudo.
- K Spatha.
- L Cubiti.
- M Prior pars teſtudinis peruio foramine pertuſa.
- N Radix.
- O Fibula demiſſa per radicem.
- P Capitulum ſpathæ cuneati axis modo.
- Q Extremitas ſpathæ in quadratam figuram perforata.
- R Foramina quatuor teſtudinis.
- S Duplex trochlea indita in cauum ſuperioris tranſuerſarii.
- T Caua duo quadrata ſuperioris tranſuerſarii,in quæ demittuntur cubiti.
- V Imæ partes cubitorum quadratæ.
- X Superiores cubitorum partes rotundæ, quæ alæ dicuntur.
- Y Axis in alas cubitorum demiſſus.
- Z Fibulæ demiſſæ in alas perforatas, quæ axem immobilem ſeruent.
- a Alia duo crura adiuncta.
- b Funis duplex.
- c Alius axis,qui in cruribus continetur.
- d Vectes,quibus conuertitur axis.
- e Binæ trochleæ ad baſim.
- f Binæ trochleæ ad ſumma crura.
- g Cuneus.

Ex Ruffo Scamnum Hippocratis.

E

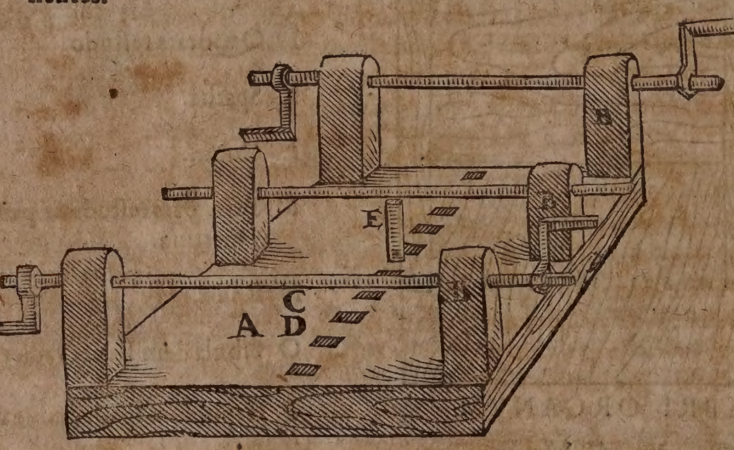
Orib. lib. de Machina. c. 29.

HIppocrates maxima admiratione dignus multis in locis ſuum Organum ξύλον appellauit, in quibuſdam etiam σχεδίας: recentiores id βάθρον, id eſt ſcamnum, dixerunt, eoque affixis cruribus & pro Organo & pro ſcamno vſi ſunt. Statuitur autem ſic. Paratur lignum ſex cubitos longum, latum duos, nouem digitorum craſſitudine, reſupinaturque: & quatuor alia ligna pedem longa extremis partibus rotunda, duo ſcilicet & duo cum eius extremis iunguntur. huiuſmodi ligna, quæ φλιαί ab Hippocrate vocantur, in latitudine peruiis foraminibus pertunduntur, quibus continentur penetrantes axes in medio clauos habentes, & in extantibus capitibus manubriola ductaria ad conuertendum. totum lignum in medio vſque ad alteram partem quatuor digitorum ſpacio interiecto caua habet, quorum altitudo pariter & latitudo treis digitos æquet. caua hæc Hippocrates καπίνυς nuncupauit. Mediũ præterea lignum alte in quadratam figuram excauatur, quo ſcalmus demittitur, qui priapiſcus vocatur. Alias item habet φλιὰς, in medio ad ſimilitudinem literæ Π, non inutiliter adiectas. Structura igitur, Paſicrate auctore, huiuſmodi eſt, cui deinceps ſubdit Oribaſius, qua ratione moueatur ſcamnum Hippocratis. quod vbi vetuſtam ſtructuram habeat, homine iacente, ad luxata omnia reſtituenda idoneum eſt, vt dum ſingula exequitur, declarat.

Scamnum Hippocratis.

E

A Lignum quadrangulum ſex cubitorum, bicubitali, craſſitudine dodrantali.
B Poſtes breues axes habentes.
C Foſſulæ.
D Lignum teres in medio cauo infixum.
E Poſtes pedales lignum tranſuerſum, tanquam ſcalæ gradum continentes.

FINIS Tertii Libri de Chirurgia, qui eſt de operis inſeruientibus ſimul & agentibus.

VIDI

A

VIDI VIDII DE CHIRVRGIA Liber Quartus:

B QVI EST DE OPERIS AGENTIBVS IN COMPOnendo partes noſtri corporis præter naturam affectas, & de educendo ea, quæ noxia ſunt & inutilia,

De vſu vinciendi. Cap. I.

ENarrauimus primo libro ea, quæ communia ſunt totius Chirurgiæ, deinde ad pro-
prias operas accedentes; ſecundo libro eas abſoluimus, quę inſeruiunt duntaxat: Sed
tertio eas perſecuti ſumus, quæ partim inſeruiunt, partim agunt. Superſunt nunc
exponendæ illæ, quę agunt tantum: verſantur [a] autem vel in componendis partibus *a Supra lib. 1. c. 8.*
noſtri corporis præter naturam affectis: vel in adimendis illis, quæ vitioſa ſunt, &
inutilia. Adſcribemus ante illas, quæ pertinent ad componendas partes præter na-
turam affectas, deinde alias, quæ adimunt quod noxium eſt. Operæ igitur quæ par-
tes noſtri corporis male affectas componunt complures ſunt, cum vel diſiuncta coniungant, vel con-
iuncta ſeparent, vel reponant quæ ſuo loco mota ſunt, & luxata: vel dirigant peruerſa & fracta; vel ape-
riant clauſa: vel claudant quæ aperta ſunt: vel reprimant quæ excedunt. vel quæ curta ſunt, & mutilata
reſarciant: ſic enim partes quæ à naturali ſtatu receſſerunt, manus opera in eundem reſtituuntur. Or-
C diemur à coniunctione earum partium quę præter naturam diſiunctæ ſunt, ac ſeparatæ, & quouis mo-
do diductæ: huiuſmodi ſunt labra vulnerum, atque vlcerum: partes quæ in ſinibus abſceſſerunt, cutis
à ſubiecta carne reſoluta: oſſa quæ cum ante committerentur, dehiſcunt, veluti ſuturæ in caluaria: aut
cum quaſi glutine quodam necterentur diducta ſunt, veluti radius à cubito, iugulum à lato ſcapularum
oſſe. Ergo quæ ſic ſeparata ſunt, coniungere in vnum oportet, vt ad naturalem ſtatum redeant: at non
ſatis eſt ſi coniungantur, cum rurſus ſeparari poſſint: quamobrem non ſolum coniungenda ſunt, ſed
ſeruanda coniuncta, vt rurſus aſſueſcant ſuo loco manere, & quæ glutinari poſſunt coaleſcant: id quod
minime fieret niſi coniuncta ſeruarentur: neque enim coaleſcerent oræ vulneris, neque agglutinare-
tur cutis ſubiectæ carni, aut ſuperiores partes ſinus interioribus: neque oſſa [b] glutine, aut callo conti- *b Gal. lib. 6. meth. c. 5.*
nerentur, niſi partes, quæ præter naturam diductæ erant, poſtquam coniunctæ ſunt, in vnum coactæ
ſeruarentur. Vtilitas igitur coniunctionis manifeſta eſt, cum reſtituat quæ præter naturam ſeparata e-
rant: opera autem coniungendi ſimiliter apparet qualis eſſe debeat, cum duo efficiat, coniungat ſcili-
cet, & conſeruet coniuncta. Quod attinet ad coniungendum, coniungimus quæ ſeparata ſunt, mani-
bus compellentes ſi mollia fuerint: ſed ſi dura veluti oſſa, non ſatis eſt manibus adurgere, ſed neceſſaria
quoque vincula ſunt, quæ paulatim cogant in vnum oſſa, quæ diducta ſunt, aut dehiſcunt. ſed ſiue ma-
nibus, ſiue vinculis res agatur, non debent diductæ partes vlterius cogi, quàm vt inter ſe committan-
tur: nam ſi vltra cogerentur, altera ſuper alteram excederet, mala confirmatio fieret, fruſtraque conci-
taretur dolor, & inflammatio: itaq; ſi partes molles ſunt vt oræ vlceris, vt quæ abſceſſerunt in ſinu, ea-
D tenus coniungendæ ſunt vt ſe contingant: cutis vero quę reſoluta eſt, à ſubiecta parte, ſuper eam indu-
ci rurſus debet, attrahique ſic vt eam tegat, nam ſic facile deinde glutinatur etiam vbi nigreſcere ince-
pit: neque enim excidenda eſt, vt nonnulli faciunt, ſed, vt veteres præcipiunt, relinquenda eſt, & rurſus
inducenda ſuper carnem ſubiectam, quæ vbi nuda relinquitur ægre ad cicatricem perducitur, ſiqui-
dem medicamentis lenientibus ſordida efficitur, detergentibus exaſperatur. Ad oſſa vero quæ diducta
ſunt coniungenda, vt diximus, opus eſt vinculis, ſiquidem ſuturæ capitis, vinculo quod Rhombus, &
quod ſemirhombus appellatur, de quibus ſupra egimus, qua de vinculis, ſi dehiſcant & committun-
tur, & ſeruantur commiſſæ. At iugulum vbi à pectoris oſſe recedit, [c] coniungitur, reſupinato homine, *c Hipp. 1 lib. de artic. text. 53.*
& ſubiecto ceruicali inter ſcapulas iuxta ſpinam, ſic, vt totus thorax recuruetur. Medicus autem al-
tera manu humeri ad latus adducti caput in exteriorem partem repellit: ſic enim diductæ iuguli par-
tes plurimum inter ſe recedent, recuruato pectoris habitu; multum ad eam rem conferente, altera
manu componit, atque in vnum adducit diductas iuguli partes, humerum vero iuxta latus ſurſum
compellit. Sed ſi [d] latum ſcapularum os à iugulo recedat, deorſum cogendum eſt id, quod excedit, *d Hip lib. 1 de artic. cap 62.*
plurimi panni iniiciendi, maxime adſtringendum, humeruſque ad latus continendus eſt, nunquam

 ferè

fere ex toto reuertitur in priſtinam ſedem os, quod ab alio oſſe recedit, cum quo naturaliter iungeba- E
tur:facilius autem cogitur in pueris: ſi quis tamen vinculum arctum ſuſtineat quadraginta diebus, cō-
iungi ſolet: ergo præter manus ad coniūgenda oſſa diducta, opus eſt vinculis, quæ vt diximus, ſeruant
etiam coniunctum. Sed partes molles vt caro, ſolis manibus vbi ſeparatæ ſunt, coniunguntur, vt autem
coniuncte ſeruentur, opus eſt faſciis, ſuturis, fibulis, agglutinantibus medicamentis, quæ ἀνακολλήματα
[a] græce nuncupantur, cutis ſolis faſciis continetur coniuncta: ſinus vero præter faſcias requirunt pan-
nos comprimentes: ita autem [b] vinciendi ſunt, vt à fundo magis adſtringantur, laxiores ſint ad os, vt
exprimatur ſi qua ſanies redundat: id quod ſupra etiam monſtrauimus, quum de ratione vinciendi tra-
ctaremus. Vulnerum quæ in longitudinem ſunt labra ſeruantur inter ſe coniuncta, per faſcias quæ [c]
à mediis orſæ, à loco ſano in vtranque partem verſus plagam attrahantur, nam quod à plaga vinculum
incipit, non coniungit, ſed diuidit. Quod ſi tranſuerſa [d] vulnera fuerint, opus eſt ſutura, fibulis anacol-
lemate, vt contineri commode poſſint de quibus nunc ſeorſum tractandum eſt.

a Gal. lib. 6. catag. c. 8.
b Hip. & Ga. li. 2. de offic. tex. 27.
c Hip. 2. de offi.
d Gal. 3. method. cap. vlt.

Pertinet igitur [e] ſutura ad vulnera tranſuerſa, quorum labra non poſſunt ſeruari inter ſe con-
iuncta dum coaleſcant per ſola vincula: quamobrem ſuuntur. quamquam pertinet etiam ad partes, quę
nimis relaxatæ ſunt, vt ad palpebras, ad vmbilicum, ad ſcrotum, quas ſuimus vt contrahantur, & bre-
uiores fiant: deinde id totum, quod ſupra ſuturam eſt, excidimus. Sed de hac agemus qua de exciden-
dis iis, quæ mutila ſunt & noxia in corpore noſtro: pertinet tandem ad faſciarum extrema, quæ con-
tinenda ſunt: de hac ſupra [f] locuti ſumus, quum ageremus de vinciendo. Hic igitur de ea tantum ſu- F
tura agendum eſt, quam ad tranſuerſa vulnera adhibemus. Proponemus primo inſtrumenta, quibus
vtimur ad ſuendum, deinde rationem ſuendi. Sunt igitur inſtrumenta ad ſuendum neceſſaria tria, filū,
acus, fiſtula. Filium tenue ſit, vt acus quoque tenuior ſit, & minorem plagam afferat: ſit & molle ne læ-
dat, non tamen adeo tenue, [g] aut molle vt abrumpatur: ſit æquale ne laceret, aut vbi inæquale eſt,
illinatur cera, vt mitius inſidat: ſit ex materia quæ non facile putreſcat, ſed diutius perſeueret: huiuſ-
modi eſt materia ſerica, quam Galenus [h] laudat: huiuſmodi etiam eſt acia ex lino crudo, quam com-
memorat Celſus. Acus longior ſit vt facile demitti poſſit per labra vulneris craſſiora, ſit tenuis [i] vt mi-
nus laceret partes quæ ſuuntur, mucronem triquetrum habeat, vt incidendo citius traiiciat, quod
traiiciendum eſt: ab altero vero extremo, qua perforata eſt, excauata ſit, ſic, vt filum includat, ne re-
moretur ducentem ſuo exceſſu. Fiſtula habeatur ænea, vel argentea, quæ non perpetua ſit, ſed ab vno
extremo calami ſcriptorii modo inciſa; huic incumbit atque innititur altera pars labri, ne huc, atque
illuc dilabatur, ſed immobilis maneat dum perforatur, conſpicique acus poſſit per fiſſum illud, & exci-
pi, vbi iam pertranſiit. His inſtrumentis ita paratis, quum ad ſuendum deuenitur, vitare oportet vaſa,
neruos, chordas: quæ partes ſi ſuantur facile abrumpuntur: præterquam quod dolent, & inflamman-
tur. Vulnera autem illa, quæ altiora ſunt, ſine ſutura relinqui debent, ne agglutinata ſuperficie, interio-
res partes diſiunctæ maneant, ac ſinuatæ: quæ autem vetuſta ſunt, & calloſa labra habent, fruſtra ſu-
untur, niſi prius ſcalpello exaſperentur, vt quaſi recentia, facile glutinari poſſint. Iam vero imponi ſutu- G
ra minimi debet, antequam vulnus intus purgatum eſt, ne quid ibi concreti ſanguinis relinquatur; id
enim & in pus vertitur, & inſtammationem mouet, & glutinari vulnus prohibet, ne linamentum qui-
dem, quod ſupprimendi cauſa ibi inditum eſt, relinquendum eſt, nam id quoque inflammat. Vbi
iam ſutura requiratur, oportet non cutem tantum comprehendere, ſed aliquid etiam ex carne, vbi
ſuberit quo valenter inhæreat, neque cutem abrumpat; at nec ſit ſutura nimis rara, aut nimis crebra:
quæ nimis rara eſt non continet, quæ nimis cerebra vehementer afficit, quia quo ſæpius acus corpus
tranſit, & plura loca iniectum vinculum mordet, eo maiores inflammationes oriuntur: nullam præ-
terea vim deſiderat ſutura, ſed eatenus vtilis eſt, quatenus ducentem quaſi ſua ſponte ſubſequitur: iun-
gat vero oras, quæ ne ipſæ quidem inter ſe contingere ex toto debent, vt ſi quid intus humoris concre-
uit, ſit qua emanet. Vbi autem in ſuendo acus vna cum filo traiecta fuerit, labrum vulneris ſpecillo
quaſi fulcro ſuſtineatur, ne ſequatur dum filum ducitur. Quum iam agglutinatum vulnus eſt, præcidi
ſutura debet, & filum detrahi: euenit hoc ante ſextum diem, ſi vltra retineatur, fruſtra hominem tor-
quet, dolorem atque inflammationem concitans: ſubiicitur autem filo dum præciditur ſpecilli mucro,
ſed dum extrahitur latiore ſpecilli extremo caro repellitur. Sunt hæc communia cuiuſcunque vulne-
ris, quod ſuatur. Propriæ autem quædam animaduerſiones in partibus certis requiruntur, ſi quidem
vulnus in abdomine ſuendum eſt. eo modo, quo Galenus [k] docet ſexto libro de medendi methodo,
quum inquit. Quoniam coire coaleſcereque cum peritonæo oportet abdomen, incipiendum quidem
à cute eſt, atque ab externo introrſus acus iniicienda. Vbi vero tum cutem, tum rectum muſculum
totum tranſierit, prætterito, quod ei ſubeſt, peritonæo, per reliquum peritonæum eam ab interno ex- H
trorſus iniicies, atque inde per reliquum abdomen, ab interno extra tranſmittens. Vbi hoc penitus
tranſiit, rurſus ab extremo introrſum idem abdomen eſt perforandum. Mox vbi peritonæum, quod
illi quoque ſubhæret, præteriens, atque ad contrarium veneris, hoc quoque ab interno extrorſus per-
pungendum, vnaque cum eo totum ipſi vicinum abdomen. Deinde ab hoc rurſus incipiendum, atque
id cum contrario peritonæo eſt conſuendum, ac rurſus vicina quoque cute tranſmiſſa, iterum ab ea
parte acus introrſus eſt iniicienda, conſuendumque abdomen id cum contrario peritonæo, etiam in-
ibi vicina cute tranſmiſſa; atque hæc iterum iterumq; facienda quoad totū vulnus ſimiliter conſueri-
mus. Interuallum vero quod ſuturis interuenit, ꝙ ad compeſcenda pertinet ea, quæ ſubſunt breuiſſi-
mum eſſe poſtulat. Quod vero [l] ad firmitudinem ipſius cutis quæ in interuallis ſuturarum eſt, necubi
rumpatur, breuitas parum tuta eſt. Quare vtriuſque vitato exceſſu, eligenda mediocritas inter vtrun-
que eſt. Iam hoc quoque omnium vlcerum commune quodammodo eſt, ſicuti etiam ipſius quo ſui-
tur fili conſiſtentia. Nam quod iuſto durius eſt, cutem rumpat neceſſe eſt, quod mollius, ipſum prius
rumpitur. Æque vero ſi proxime ſummas oras acu tranſegeris quod reliquum eſt cutis, quoniam mi-
nimum eſt, dum violenter adducitur, cogitur perrumpi.

e Gal. ibid.
f Supra in Antecedenti lib. c. 3.
g Galen. 6. meth. 4.
h Gale. 13. meth. cap. vlt.
i Cel. lib. 5. c. 26.
k Gal. lib. 6. meth. c. 4.
l Gal. ibid.

A Si plurimum ab iis receſſeris, multum cutis inglutinatum relinques. Hæc tametſi omnium ſint vlcerum communia, maxime tamen fugienda in abdomine ſuendo ſunt. Ipſa vero abdominis ſutura aut iam dicto modo adminiſtrabitur, vtique ſi quis huc ſtudium dirigat, vt peritonæum abdomini coaleſcere faciat. vix enim cum eo coaleſcit; vtpote neruoſum, aut (ſicut nonnulli [a] faciunt) qui quæ cognatæ naturæ ſunt, vtique peritonæo peritonæum, abdomini abdomen. Id fiet ad hunc modum. Oportet à vicino nobis abdomine incipere, atque ab externo introrſum per id tantum acum tranſmittere. poſt præteritis vtriſque peritonæi labris, ex aduerſa parte ab externo introrſus per vtrunque eius labrum acum reuocare, deinde rurſus hanc reuocare, atque ab interno extrorſum per aduerſum abdomen traiicere. Hic modus à publico & exprompto, quo videlicet vno adactu per quatuor labra acum tranſmittunt; hoc diſcriminis habet, quod totum peritonæum, intra abdomen prorſus abſcondit. Ad inteſtina vero vulnerata adhibetur ſutura acu ducente filum, quod inuolutum ſit tenui tunica inteſtini alicuius animalis: ſic enim mollius inſidet neque abrumpit locum aſſutum: extrema autem fili extra plagam abdominis extrahuntur, vt quum glutinato iam inteſtino, filum putreſcit, eximi poſſit. Sunt qui [b] formicas magni capitis labiis vulnerati inteſtini in vnum adductis imponunt, dum mordeant, de in relicto capite, abſcindunt reliquas partes: tot autem adhibent formicas, quod ſatis eſſe videantur ad continendas inter ſe oras vulneris coniunctas: ſed hæc curatio magis per fibulas eſt, quam per ſuturas: tranſeamus igitur ad fibulas, quæ cum minorem deformitatem relinquant, quam ſuturæ, adhiberi po-B tiſſimum ſolent ad vulnera faciei.

[a] *Gal. ibid.*

[b] *Id Refert Ioan. de Vico lib. 3. de Vulneribus ca. 11.*

Fibula igitur ſuturæ ſimilis eſt, cum acu filum ducente admoueatur ad continenda ea quæ coniunximus: differt autem ꝙ non accipitur filum perpetuum veluti in ſutura, ſed vbi traiectum eſt per vtrunque labrum, præciditur, ac nodo alligatur, quamquam latius etiam patet fibula, quam ſutura, cum clauis tam ligneis quam metallicis diſtineat inter ſe coniuncta quæ alioquin ſepararentur. Filo autem argenteo, aut aureo infibulatur præputium; ſed ad vulnera de quibus nunc loquimur, fibula fit per acum ducentem filum ſericum, aut ex lino, non ſecus quam ſutura, eaſdemque animaduerſiones requirit: tot autem fibulæ ſuperdatur, quot abunde poſſint coniuncta labra vulneris continere: ſed ſutura oras magis iungit, fibula latius eſſe vulnus patitur. Sunt & qui pro filo vulnera quæ valde hiant, coniuncta ſeruent acubus pluribus locis defixis, ac filo ab vtroque extremo obuolutis: ſeruāt autem eiuſmodi fibulas dum vulnera glutinentur.

Sed vt deformitas magis euitetur, ſunt qui proſututa, vel fibula pannos agglutinent ab vtraque parte vulneri: quos deinde pannos vbi agglutinati ſint, fibulis, vel ſuturis inter ſe alligant, & ita ſeruant oras vulneris coniunctas. Medicamento autem quibus panni agglutinantur ἐπίκολλα, & ἀνακολλήματα, græce nuncupantur: huiuſmodi eſt id, quo Hippocrates [c] vtitur ad maxillam fractam, ex gummi, & ad [d] naſum fractum ex farina triticea glutinoſa reſperſa manna Thuris & gummi: huiuſmodi etiam eſt quod ex albo oui, & thure pingui: quod item à Galeno [e] fit ex mucco cochleæ: præterea quod à recentioribus adhibetur ex maſtice, thure, tragacantho, polline farinæ, ſarchocolla, ac pice liquida. C Facile autem inhæreſcunt hæc medicamenta, & exiccata agglutinantur, ita, vt ſui poſſint panni quaſi labra vulneris, ſine dolore, ſine deformitate. Sed de his hactenus.

[c] *Hip. li. 2. de art. tex. 28.*

[d] *Hip. ibid. text. 45.*

[e] *Ga. l. 11. de ſimpli medic. ca proprio.*

De diducendis quæ coniuncta ſunt. Cap. II.

NOn raro etiam euenit, vt quæ coniuncta ſunt diduci debeāt, ſiue præter naturam coniuncta ſint, ſiue etiam ſecundum naturam; ſed non poſſint ita ſeruari ob malum aliquod imminens: omnia autem hæc aut ita coniuncta ſunt vt coaleſcant, aut ita vt tantum ſe contingant. Sunt vero quæ quouis modo coniunguntur, aut partes molles ac carnoſæ: aut duræ veluti oſſa. Coaleſcunt inter ſe partes carnoſæ, quæ ſecundum naturam diſiunctæ eſſe deberent, vt digiti, labra, oræ vteri, palpebræ, quamquam hæc non ſolum inter ſe, ſed etiam cum ſubiectis oculi tunicis coaleſcunt; eiuſmodi autem vitium vel in vtero protinus contractum eſt, vel poſtea ex communi exulceratione. Euenit etiam interdum vt coaleſcant labra vlceris ſumma, quamuis internæ partes diſiunctæ maneant, & minime agglutinentur. Iam vero diſiungenda ſunt oſſa, quæ præter naturam cohærent: diſiungenda ſunt & illa, quæ quamuis naturaliter ſe contingant, periculum tamen afferunt neruorum diſtentionis, ſi ita ſeruentur: alligantur callo quaſi glutine oſſa fracta, quæ vbi deprauatum membrum reddant, rurſus diſiungi debent, vt dirigi illud poſſit: quod ſi tantum ſe contingant, & nondum D conferbuerint, multo magis diduci debent, ſi membrum praue compoſitum fuerit, ante etiam, quam componantur oſſa fracta, vbi inter ſe ceſſerunt, & alterum ſuper alterum excedit, ſeparari debent, quæ autem nuper compoſita ſunt, aut in ſuum locum reſtituta, ſi ſuperueniat neruorum diſtentio expedit rurſus expellere ac ſeparare, vt membrum relaxetur: quod enim laxius eſt, auctore [f] Hippocrate minus neruorum diſtentione occupatur, quam quod tenſum. Huiuſmodi fere ſunt, quæ ſeparare ac diſiungere oportet, & diſiuncta etiam ſeruare, quod munus ad Chirurgiam pertinet, quam nunc tradere oportet: varia autem conuenit, pro variis partibus, vario modo inter ſe coniunctis. Veniāt primo in medium partes molles vt digiti, quos finge inter ſe coaluiſſe: expedita ſeparatio eſt vbi ſcalpello diuidas: quamquam infantibus nonnulli filo ſerico eos ſeparare nitantur: at ne rurſus cohæreant, interponi emplaſtrum aliquod debet, ex iis, quæ, quod cruentis vulneribus ſtatim iniiciantur, Enema, [g] dicuntur: excipi id linteo debet, & ad vtrunque digitum ſeorſum dari. Vbi palpebræ vel inter ſe, vel cum ſubiectis oculorum tunicis coaluerint, demittere leniter ſpecillum oportet, vt patefiat locus tenui ſcalpello, quo eiuſmodi coalitus reſoluatur, magna cautione ne oculi tunica aliqua violetur: quo facto indere linamenta oportet, ac medicamenta idonea ne rurſus cohæreant. Eadem ratio eſt labiorum, eadem orarum vteri. Quod ſi ſummum vlcus cohæreat imis partibus inter ſe diſſidentibus, vt curari intus poſſit, neceſſe eſt ſummæ partes ſeparentur: id quod ſcalpello ſimiliter fiet.

[f] *Hip. li. 3. de fractur. tex. 42.*

[g] *Gal. lib. 4. de art. com. 26.*

Sed ne rurſus cohæreant prouidebimus, demittentes linamenta, quæ diducendi vim habeant, iniici- E enteſque vinculum, quod à parte affecta incipiens, vtrinque feratur verſus partem ſanam: ſic [a] enim diducere poteſt: nam quod contrario modo datur, primo ſcilicet ſuper partem ſanam impoſitum, obuoluitur verſus affectam, ad ducendi ac glutinandi facultatem obtinet, quemadmodum in ſuperioribus monſtrauimus. Reſtant oſſa, quæ ſi nuper compoſita ſunt, aut in ſuum locum reſtituta, ſuperuenitatque neruorum diſtentio, rurſus expellenda ſunt, ac ſeparanda, modo id fieri commode poſſit: nam extendi rurſus debent, & manibus cogi; quædam vero adeo arcte continentur, vt magis periclitentur ſi rurſus diſtendantur, ac cogantur, quam ſi ita coniuncta, compoſita, ac reſtituta relinquantur. Illa autem oſſa, quæ fracta inter ſe ceſſerunt, ſi callo nondum glutinata ſunt, ſeparari debent eo modo, quo infra docebimus, qua de componendis fractis. At vbi callus iam contractus eſt, ſoluendus eſt eo modo, quo nunc ſubiicimus. Pone igitur praue compoſita eſſe oſſa quæ prius fracta erant, ita, vt membrum peruerſum conſpiciatur: expelli hæc rurſus debent, ac ſeparari, vt membrum ad naturalem habitum reuertatur: ratio ſeparandi non eadem eſt; multum enim intereſt ſoluta ne adhuc maneant, an callo alligata, atque hoc vetuſto ne ac duro, an recenti & tenero: producitur callus tenuioribus oſſibus breuiori tempore, grandioribus longiori. oſſa pedis & manus viginti [b] diebus conferuent: oſſa brachii triginta: os humeri quadraginta; [c] totidem etiam os cruris, vbi homo quieſcat, alioquin pluribus: os femoris quinquaginta dies poſtulat antequam callo obducatur. Quanquam in hoc caſu plurimum differt natura à natura, & ætas ab ætate vt [d] Hippocrates monuit. F Ergo vbi callus nondum contractus eſt, & membrum peruerſum ſit, diducere rurſus oſſa oportet: id quod fiet extendendo, & manibus cogendo. at vbi genitus iam callus ſit, ſed adhuc recens, ita vt os nondum eo ſolidatum fuerit, aqua calida perfundendum, adiecto oleo copioſe, vtendum frictione, cataplaſmate, balneo, dum mollior fiat, ſicque reſoluta oſſa, vehementer diſtento membro manibus ſeparanda ſunt. Quod ſi vetuſtior fuerit callus, & iam indurucrit, non eſt quod tentes frangere: nam ex vi nimia magnum infortunium impenderet. Alia igitur Chirurgia opus eſt, nam ſecare prius carnem oportet, deinde ſcalpro callum abradere, & ita oſſa reſoluere, quod fortaſſe tuto fit, magnum tamẽ affert tormentum. Quamobrem interrogare hominem oportet, malitne deprauatum membrum ſeruare, an cum eiuſmodi cruciatu corrigere: id quod primo [e] libro in vniuerſum admonuimus, quum animaduerſiones ad Chirurgiam neceſſarias proponeremus.

a Hip. lib. 2. de offic. tex. 32.
b Hip. lib. 2. de fractur. 12.
c Hip. 2. de fract. text. 6.
d Hip. lib. 1. de fractur. tex. 42.
e Sup. lib. 1. c. 3.

De Dirigendis peruerſis. CAP. III.

AT non aliud eſt coniungere, ac diſiungere, de quibus egimus, quam in ſuum locum reſtituere quod exceſſit: Græci dicunt ἐπανορθῶσαι & διορθῶσαι, ad quod multa alia referuntur, quæ nunc ſubiicienda ſunt, ac primo dirigere quod ſeparatum eſt, cuius gratia ſæpenumero quæ coniuncta ſunt ſeparamus, vt proxime tradidimus. Complura autem ſunt quæ peruertuntur, ac dirigi debent, G vt oſſa & cartilago quum franguntur: quæ non ſolum ſub ictu, ſed, quod male etiam à Medico componantur deprauari ſolent: tum membra in infantibus, quod ab obſtetricibus, vel nutricibus praue tractentur: in aliis etiam ex inflammatione, ſcirrho, coalitu partium vlceratarum: peruertuntur etiam pili in palpebris, ita vt in interiorem partem conuerſi oculum infeſtent. Quicquid autem peruertitur, & ob quancunque cauſam, dirigendum [f] eſt, vt ad naturalem ſtatum reuertatur: dirigitur interdum medicamentis illis, quæ inflammationi, aut ſcirrho medentur, ſed plerunque Chirurgia, quæ ob alias cauſas deprauatis ſuccurrit adurgendo id, quod deprauatum eſt, ab ea parte in quam venit, cogendoque verſus illam, à qua receſſit. In dirigendo autem affectas partes, ſpectare ſanas [g] oportet in eodem homine, ad quarum exemplum reſtituere illas oportet, vt brachium peruerſum ad exemplum brachii integri, crus peruerſum ad exemplum cruris integri. Quod ſi tam dextra quam ſiniſtra pars in homine peruertatur, dirigenda eſt ad exemplum ſimilis partis in ſimili homine: id quod fieri etiam debet, vbi diriguntur partes, quæ in homine ſingulares ſunt, veluti naſus. hoc autem, quod de fractis dicitur, ad luxata quoque pertinet: præcipit enim Hippocrates [h] vt vtraque reſtituantur in ſedem naturalem: & ita relinquantur, non tamen exquiſite, ſed ſic vt paulo vltra compellantur ad contrarium eius loci, in quem diu peruerſa ſpectarunt: nam quum in hunc reuertantur, in medio collocata, conſiſtent: quod ſi relinquantur à nobis in medio, reuertentur ad deprauationem diuturnam: H euenit enim membris noſtris, quod lignis euenire cernimus, quæ quum diriguntur à fabris, non perducuntur ad medium duntaxat: ſed vltra etiam coguntur ſic, vt ſpectent in contrariam partem eius, in qua manere peruerſa conſueuerunt, vt quum ad eandem reuertuntur, conſiſtant in medio. hoc quod & rebus externis, & vitiis corporis accidit, euenit etiam vitiis animi, quæ, quum corriguntur, poſtulant (teſte [i] Ariſtotele) vt homo perducatur non ad virtutem mediam, ſed ad aliud vitium extremum: nam ſi fiat prodigus qui auarus eſt, quum reuertetur verſus priſtinam auaritiam: facile conſiſtet in ipſa liberalitate, quæ media eſt. Hæc, quæ in vniuerſum ita conſtituta ſunt, transferre nunc ad ſingulos caſus oportet, videreque qua ratione curentur peruerſa. Pone igitur cartilaginem abrumpi in naſo, ita vt deprauetur, dirigendus eſt à Medico manu, conſeruanduſque ſic directus dum coaleſcat: iubet autem Hippocrates [k] vt conſeruetur demiſſo vtroque indice hominis laborantis: ſed vix reperias, qui eiuſmodi tædium, ac moleſtiam perferat: deformitatem enim (vt idem ſubdit Hippocrates) [l] oderunt omnes, ſed pauci ſuſtinent id, quod ad curationem requiritur. Quare pro digitis indemus in nares ſpongiam, aut penicillum, ita, vt accommodetur ad conſeruandum naſum compoſitum, dum coaleſcat. At vbi oſſa frangantur tranſuerſa, cedere inter ſe ſolent ita, vt non ſolum contrahatur membrum, ſed etiam peruertatur: quamobrem dirigi debet extendendo, ac manibus adurgendo: id quod clarius in ſequentibus patefiet. Quod ſi fracta oſſa iam compoſita ſint, & inter ſe coniuncta, praue tamen, ita vt peruerſum membrum conſpiciatur; quid agendum ſit, & antequam

f Hip. lib. 2. de offic. tex. 33.
g Hip. 3. lib. de officin. text. 24. & 1. de Artic. 34.
h Hip. 3. de offic. tex. 27.
i Ariſt l. 2. Ethicor. c. 9.
k Hip. lib. 2. de Artic. c. de fract. naſi tex. 46.
l Hip. ibid.

callo

A callo firmentũr; & poſtquam firmata ſunt, vt membrũ dirigatur, ſatis in ſuperioribus [a] indicauimus: cauere autem oportet, dum diriguntur, ne illa, quæ naturaliter gibba ſunt, tentemus recta componere, nam ſic magis peruerterentur: humerus enim ab exteriori parte gibbus eſt, peruerti autem facile ſolet, vbi male curetur, perinde atque alia oſſa, quæ naturaliter aliqua parte gibba ſunt: Ergo vbi tale aliquid timetur, lata faſcia humerum excipiens circa pectus agatur: quum quieſcere humerum oportet pannus multiplex inter cubitum & latus ſubiiciatur, vel quidpiam huius generis: hac enim via dirigetur, caue tamen ne nimis in interiorem partem conuertatur. Vbi autem ſuſpenduntur membra, vtendum ſuſpendendi [b] ratione contraria peruerſioni, vt mitella ad brachium nunc attollente, nunc deprimente, prout expedire videbitur. Vinculum vero arctetur à parte, in quam os venit, relaxetur ab ea à qua venit, vt admittatur quod receſſit, ac peruerſum eſt. Peruerti etiam diximus mẽbra infantibus, quod praue tractentur à nutrice, vel obſtetrice: id quod potiſſimum cruribus euenit: dirigenda autem ſunt & manibus & vinculis ſic, vt ad naturalem ſtatum reuertantur: maximam vim habent calciamenta idonea, vbi pars quæ dirigitur iam confirmata fuerit: neque oſſa mollia amplius ſint: prohibent enim adurgendo ne crus & pes ad priorem deprauationem reuertatur. Vtuntur recentiores & ferulis & laminis ferreis, per quas aſſueſcat crus in contrariam partem ſpectare. Facile autem res ſuccedit, vbi membra adhuc tenera ſunt, non ſic vbi per ætatem firmiora euaſerunt. Præter oſſa & cartilaginem peruertuntur partes carnoſæ ex vlcere velut digiti, quod male inducta cicatrice curuam reddidit partem: in quo caſu primum malagma tentandum eſt, dein ſi id nihil prodeſt, quod
B & in veteri cicatrice, & vbi nerui læſi ſunt euenire conſueuit, videre oportet neruine id vitium, an cutis ſit: ſi nerui eſt, attingi non debet, neque enim ſanabile eſt: ſi cutis, tota cicatrix excidenda eſt, quæ fere calloſa extendi digitum non patitur: tum rectus ſic ad nouam cicatricem perducendus eſt. At vbi palpebrarum pili peruertantur, ita, vt verſus oculum conuerſi moleſtiam afferant, non opus eſt euellere; nam ſic naſcerẽtur moleſtiores, ſed ſi vnus vel alter moleſtus ſit, gummi agglutinetur cum aliis non peruerſis, aut adutatur locus, ſic, vt alter rurſus naſci non poſſit, aut acu capillum ducente perforetur palpebra ab inferiori parte ſurſum, demiſſuſque pilus palpebrarum in ſinum capilli iniecti in acum attrahatur per foramen illud ad partem ſuperiorem; ſicque aſſueſcat ſurſum conuerti, neque vltra moleſtiam afferat.

[a] *Supra in c. antecedenti.*

[b] *Hip. 1. de fract. à 51. ad 53.*

De reponendis iis, quæ ſuo loco exceſſerunt. Cap. IV.

AD corrigendum ſimiliter pertinet reponere, quæ ſuo loco exceſſerunt, ſiue mollia ſint, ſiue dura: mollia ſunt inteſtina, omentum, quæ ex vulneris abdomine prodeunt, aut in inguen ac ſcrotum delabuntur: eiuſmodi etiam eſt vteri ceruix: dura autem ſunt oſſa, quæ luxantur aut franguntur: omnia autem arte reſtituere in ſuum locum oportet, neque [c] enim natura efficere hoc poteſt: vtitur ars non victus ratione, non medicamentis, ſed manu, quum reponit quod ſuo loco motum
C eſt, ita vt hoc opus ad Chirurgiam pertineat: manu ergo ſiue ſola, ſiue aliis etiam adhibitis inſtrumentis reſtituere in ſuum locum oportet id, quod exceſſit, dandaque opera eſt, vt quod repoſitum eſt, firmiter [d] poſtea contineatur: id quod magis manifeſtum fiet, ſi ſigillatim perpendamus, qua ratione vnumquodque reponatur: Sumemus initium à mollibus. Si ex vulnere abdominis omentum exeat, ſtatim reponendum [e] eſt, nam externo, & inſueto aere circundatum alienatur, ita, vt nigreſcat, & forfice excidendum ſit: quamobrem antequam hoc accidat ſtatim vbi exit, manibus intro compellendum eſt, ſed vbi diutius extra manſit, totum id quod alienatum eſt, filo adſtringendum ne ſanguinem fundat: dein præcidendum: Sed capita fili extra vulnus abdominis in ima parte relinquenda, vt quum excidunt, facile educi poſſint. Quod ſi ex abdominis vulnere inteſtina exierint, ſic reponenda ſunt: miniſter oras vulneris leniter diducat manibus ſuis, vel etiam duobus hamis membranæ interiori ſubiectis, Medicus autem inteſtina, quæ poſteriora prolapſa ſunt, condere priora debet, ſic, vt orbium ſingulorum locum ſeruet: repoſitis omnibus leniter homo concutiendus eſt, quo fit, vt per ſe ſingula inteſtina in ſuas ſedes deducantur, & ibi conſidant: vbi iam ſicciora inteſtina ſint, facilius reponentur, ſi perluantur aqua, cui paululum olei ſit adiectum: vbi inflentur & propterea reponi nequeant, fomentis diſcuti flatus debet: vbi plaga anguſtior ſit, quam vt facile eadem admittat, ſcalpello amplianda eſt. Sed ſiue [f] omentum, ſiue inteſtina repoſita fuerint, plaga aſſuenda eſt, quemadmodum [g] ſupra monſtrauimus, quum de ſutura loqueremur: ſic enim ſeruabuntur quæ repoſita ſunt. Vbi tam omentum, quam inteſtinum in inguen ac ſcrotum delabatur, ſimiliter manu reponen-
D dum eſt, dein faſcia idonea coercendum, ne rurſus exeat, ea ratione iniecta, qua ſupra docuimus, quum in vniuerſum de alligandis eiuſmodi partibus loqueremur; quod ſi faſcia non ſatis prohiberi poſſit ne rurſus delabatur, ad ſcalpellum veniendum eſt, & plaga facta adſtringetur locus vbi eadem agglutinetur, id quod fiet, dempta habenula, quo maior plaga ſit, & plus creare carnis poſſit: poteſt & locus candenti ferramento aduri, vt magis adhuc adſtringatur. Si anus procidat per mollem ſpongiam repellendus eſt, tum homo manibus alligatis paulum temporis ſuſpendendus, ſi amplius procidat, ilia cingantur faſcia quæ ex zona à poſteriori parte dependeat, inteſtino intus compulſo, ſpongia ſuperdetur, & faſcia inter crura porrecta alligetur ad zonam, ſed ne rurſus procidat in deiiciendo, deſidat homo ſubiectis aſſeribus anguſtis, vel ſi puer eſt, in pedibus fœminæ ad genua adhærens: inter deſidendum crura habeantur extenta; vbi autem facile rurſus delabatur rectum inteſtinum, iubet [h] Hippocrates, vt ſternutamentum mouentia in nares indamus, ſic enim extra magis expelletur, ac detergi poterit, & rurſus conditum firmius retinebitur. Eadem ratio eſt ceruicis vteri prolapſæ: reponi enim leniter per ſpongiam debet, & vinculo ad vterum idoneo contineri.

Pręter partes molles moueri etiam ſuo loco diximus duras, veluti oſſa, quum luxantur, aut franguntur: de quibus nunc agendum eſt. Luxata igitur, vt ab his ordiamur, non aliud ſunt quam articuli,

[c] *Gal. 5. 6. epid. com. 1.*

[d] *Gal. 6. lib. meth. c. 5.*

[e] *Gal. lib. 6. meth. c. 4.*

[f] *Gal. lib. 6. meth. c. 4.*

[g] *Sup. cap. 1.*

[h] *Hip. libello de fiſtulis.*

qui ſuo loco mouentur, ſiue tantum moueantur, ſiue etiam adiiciatur carnis vulnus, ita, vt ex plaga [E] excedant, aut etiam fractura addatur. Veniant primo in medium ea luxata, quibus neq; carnis vulnus, neque fractura acceſſit: caſus, hic quamuis ſimplex videatur, non tamen eſt ſimplex, ſed adiunctam habet membri contractionem, ac peruerſionem: contrahitur enim quod luxatur à muſculis qui ſuopte nutu ſurſum attrahuntur, cum non retineantur amplius ab articulo in ſuo ſinu exiſtente. Peruertitur, quod ea pars, in quam articulus venit, magis gibba reddatur: quæ ergo ſimpliciter luxantur, ſimul etiam contrahuntur, ac peruertuntur: quamobrem non ſolum recondi in ſuum locum debent, ſed extendi etiam ac dirigi: primo [a] autem extenduntur ac diriguntur, deinde extenta, ac directa in ſuum locum compelluntur. Extenſio luxatorum non ſecus quam fractorum iuſta eſſe debet, (vt ante [b] tradidimus ex Hippocratis ſententia, quum de extendendi ratione loqueremur) dum extenduntur interdum dirigi debent manibus quemadmodum qua de dirigendo paulo ſupra docuimus. Vbi extenta & directa fuerint membra luxata, tunc paulatim diſtentione relaxata cogendus eſt articulus, ita vt in ſuum ſinum reuertatur: quod inter initia; [c] ſi fieri poteſt agendum eſt, antequam inflammatio ſuperueniat, aut locus frigore adſtringatur: ſi inflammatio ſuperuenit expectandum eſt, dum quieſcat, ſi locus induruit, ante relaxandus eſt cataplaſmate, fomento idoneo in loco calidiore: ad impellendum vero vtendum manibus, quæ interdum ſolæ ſufficiunt, interdum poſtulant inſtrumentum aliquod, quod maiorem vim afferat: neque enim æque facile reſtituuntur omnia luxata, ſed multum [d] differunt articuli ab articulis, nam cubitus ægre reponitur, humerus [F] facile, facilius genu: ligamenta etiam plurimum inter ſe diſtant, quibus iuncturæ illigantur: nam quæ molliora ſunt, vt facilius excidere, ita etiam recondi articulum ſinunt: quæ duriora, neque prompte excidere patiuntur, neque prompte reponi: plurimum etiam diſtat habitus ab habitu; ſi homo hebes eſt, articulus non niſi magna vi reconditur: ſi gracilis, non multam vim poſtulat, vt recondatur, ſicut facile etiam excidit: quod & [e] boues demonſtrant, quibus, cum hyeme graciles ſint, facile articuli luxantur: ergo vbi facile articulus in ſuam ſedem reponi poſſit, ſufficiunt manus, quæ compellant, vbi res difficilior ſit, poſtulat præter manus inſtrumenta, vt vectes, quibus articulos vrgemus, quum ſcamno Hippocratis vtimur, axiculus etiam gibbus qui in ſummo Organo fabri continetur, plurimum prodeſt ad humerum in ſuam ſedem reſtituendum: quanquam ad humerum recondendum vtitur Hippocrates [f] tuberculis digitorum alterius manus: vtitur & [g] calce ac pila, iubet enim vt homo humi reſupinetur, Medicus vero ab ea parte à qua articulus eruperit humi ſedeat, deinde ſuis manibus brachium hominis affectum prehendat, ac deorſum verſus extendat, & calce in alam demiſſo dextro quidem in dextram, ſiniſtro in ſiniſtram, in contrariam partem vrgeat: neceſſe autem eſt in ſinum alæ rotundum aliquid demittat, quod vbi aptetur: maxime idoneas eſſe ait [h] pilas paruas admodum, atque duras, quæ è corio fere ſuuntur: nam niſi tale aliquid indatur, non poteſt calx ad humeri caput peruenire: brachio enim ab exteriori parte extento ſinuatur ala, quoniam chordæ ab vtraque parte alam conſtringunt inter ſe aduerſæ: oportet [i] autem aliquem ab altera parte eius qui ex- [G] tenditur ſedentem continere hominem ab integri humeri cum lato ſcapularum oſſe commiſſura, ne corpus ducatur affecto brachio ab altera parte extento, poſt loro molli abunde lato pilam in alam coniectam excipere, cuius lori vtrumque caput alter extendat, qui à capite hominis ſedeat, pedeque eam partem repellat, vbi iugulum cum ſummitate lati ſcapularum oſſis coniungitur, pila vero quantum maxime poteſt intus coniiciatur, atque ad latus, & à capite humeri recedat. Docet & alium humeri reponendi modum Hippocrates, [k] quo ſuper ſummum humerum alterius hominis hominem collocat, ſic, vt maior is ſit ſuper quem collocatur: debet autem apprehenſo brachio laborantis ſummum humerum ſuum excitatum alæ ipſius ſubiicere, poſtea conuerti, quaſi ſedili velit inſidere, eo ſpectans, vt ſummo ſuo humero æger ala ſuſpendatur, ipſe vero ſe ipſum ab eo humero magis exciret, quã ab altero, ſuſpenſique hominis humerum quam celerrime ad ſuum pectus adducat, ita vero figuratus concutiatur quum hominem ſuſpenderit, vt reliquum corpus in contrariam partem inclinetur, atque humerus. Quod ſi homo leuis admodum fuerit, appendatur ei à poſteriori parte leuis aliquis puer. Addit etiam Hipp.[l] eos, qui ſuper piſtillum cogunt prope ſecundum naturam reſtituere, ſed iubet inuolui piſtillum molli aliqua faſcia, vt minus elabatur, atque inter latus & humeri caput demitti; vbi autem piſtillum breuius fuerit, præcipit vt homo alicubi ſedeat, ſic, vt vix iniicere humerum ſuper piſtillum poſſit, fere [m] autem piſtillum adhiberi longius docet, ſic, vt homo ſtans pene ex eo pendeat, deinceps humerum & brachium iuxta piſtillum extendi, ſic, vt interim alter corpus in alteram partem adurgeat manibus ad collum datis iuxta iugulum. Sed meliorem [n] adhuc modum reponendi ait, eſſe per ſcalam, quandoquidem tutius ſuſpenſum corpus non magis in hanc, quam in illam partem inclinabitur: ſed [H] alligandum eſſe ait [o] ſuper gradum rotundum aliquid, quod ſinui alæ conueniat, quo humeri caput in ſuam ſedem compellatur. Verum inter omnes reponendi modos, præſtantiſſimum eſſe ait, [p] quum lignum accipitur ad ſummum quinos, vel certe quaternos digitos latum, craſſum binos aut etiam minus, longum cubitos duos vel paulo breuius, quod ab altero extremo rotundum ſit, anguſtiſſimum, ac maxime tenue, in ſummo capitulum rotundum, ac leniter cauum habeat, parumque extet ab vna parte, non quidem verſus latus, ſed verſus humeri caput, vt huic ſubiiciatur accommodatum alæ iuxta latus, ſummo item ligno, vel linteum, vel mollis habena agglutinatur, vt mitius ſit: deinde caput ligni in alam demittitur intro quantum poteſt inter latus & humeri caput brachium totum ſuper lignum extenditur alligaturque paulum infra humeri caput, ſupra cubitum & ſupra manum, vt quam maxime immobile ſit: maximi autem momenti exiſtimandum cenſet Hippocrates [q] lignum vltra humeri caput in alam indere, quo facto ſuper aliquod lignum tranſuerſum brachium imponit, cum ligno prius dicto alligatum, ſic, vt ab vna parte ſit brachium, ab altera corpus: debet autem lignum tranſuerſum ita ſublime eſſe, vt reliquum corpus ſublime imis pedibus ſit: tunc igitur ab vna parte brachium cum ligno, ab altera reliquum corpus attrahitur, quo fit vt citius opinione recondatur humerus, præſertim ſi

caſus

a Hip. lib. 1. de fractur. tex. 1.
b Sup. lib. 3. c. 10.
c Celſ. lib. 8. c. 15.
d Hip. lib. 1. de Articul. tex. 24.
e Hip. lib. 1. de Articul. tex. 26.
f Hip. lib. 1. de Articu. c. 7.
g Ibi. text.
h Hip. ibid.
i Hip. ibid.
k Hip. 1. de Artic. tex. 13.
l Hip. ibid. tex. 15.
m Ibidem.
n Hip. ibid. tex. 17.
o Ibi. text.
p Hip. ibid. tex. 19.
q Hip. ibi. tex. 19.

A caſus recens fuerit. Vt autem hoc adhibet Hippocrates ad humerum præter manum, ita etiam alia ad
alios articulos vt linteum [a] durum implicitum non magnum tranſuerſum quo cubitus curua-
tur, vt eius articulus in ſuum ſinum redeat. Defigit [b] etiam aſſerem in cauum parietis ad cogendas
ſpinæ vertebras luxatas. Sed ſiue ſolis manibus, ſiue etiam aliis inſtrumentis reſtituere prolapſum ar-
ticulum decreueris, memento idem iter ab eo faciendum eſſe, quum reuertitur, quod fecit quum pro-
lapſum eſt, ſed contrario modo: ſicut eadem via eſt Thebis Athenas, quæ Athenis Thebas, ſed con-
trario modo: nam quod in diſceſſu primum factum eſt iter, vltimum fit in reditu: eadem ratio eſt arti-
culorum, quum in ſuum locum conduntur: compelli enim eadem via debent qua exceſſerunt quum
retrocedere debeant: retrocedent autem, ſi repellantur ab ea parte, in quam venerunt, attrahantur
verſus eam: à qua prolapſi ſunt: nam & humor, quum inflammatis partibus retrocedere debet, poſtu-
lat partim repellentia, partim attrahentia ac deriuantia: ſimiliter ſiue manibus ſolis, ſiue etiam adhibi-
tis inſtrumentis retrocedere debeant articuli, neceſſe eſt partim repellantur ab ea parte in quam vene-
runt, partim attrahantur ad eam, à qua diſceſſerunt. Sed vbi iam repoſiti ſunt, vt firmiter cõtineantur,
nec rurſus delabi poſſint vinculis vtendum eſt, de quibus ſupra [c] loquuti ſumus, quum ageremus de
ratione vinciendi, quam diximus aliam conuenire oſſibus fractis, atque luxatis: noſtri nunc ſtupam al-
bo oui intinctam ſuperimponunt, vel cataplaſma aliquod adſtringendi vim habens, deinde alligant.
Hippocrates [d] imponebat pannos cerato liquido madefactos, vt inflammationem arceret: quanquã
B vbi hæc ſuperueniat, ſatis locum adſtringit, ita, vt non facile rurſus excidat articulus: vtrouis modo res
agatur, recte ſuccedit: nam vbi idoneum vinculum adhibitum ſit, & quieſcat homo, ſatis firmiter arti-
culus continetur. Hactenus de luxatis duntaxat: quod ſi carnis quoque vulnus adiiciatur, & articu-
lus cute excedat, duplex tunc curatio requiritur vna quæ ſit idonea vulneri, altera, quam diximus per-
tinere ad luxata: res autem tunc valde periculoſa eſt, poſtulatque inediam ſanguinis detractionem, &
ea quæ inflammationem prohibeant: ſi dirigamus, extendamus ac reponamus articulũ, [e] ſolet inflam-
matio, ac neruorum diſtentio ſuperuenire, quæ hominem interimit: ſi relinquatur extra ſuum locum,
videtur medicus arte deſtitui, ægrotans autem in deformitatem atque actionis noxam perpetuam in-
currit.

[a] *Hip. 2. de Articul. ab initio.*
[b] *Hip. lib. 3. de Articu. tex. 49.*
[c] *Sup. lib. 3. c. 3.*
[d] *Hip. lib. 1. de fractur. tex. 21.*
[e] *Hippo. & Gal. 3. de fract. text. com. 41.*

Quamobrem monet Hippocrates, [f] vt quum oſſa cruris luxata cum vulnere excedunt ſuperue-
niente neruorum diſtentione rurſus expellantur, quod ſi neque reponas, neque tentes reponere, ple-
rique euadunt: eandem rationem eſſe ait aliorum articulorum vt brachii, cubiti: in digitis etiã manus,
& pedis, vbi cum vlcere luxentur, ſcribit non deeſſe periculum diſtentionis neruorum, niſi recte at-
tendantur, facilimeque ait paxillo adhibito eiuſmodi articulos excedentes reponi, tamen niſi vereatur
medicus ne vulgo imperitus habeatur, relinquet, eodem auctore, [g] articulos omnes, qui luxati ex cu-
te exceſſerunt. Quod ſi luxatis fractura accedat, & reponendum quod luxatum eſt, & quod fractum
componendum: ab eo autem incipiendum eſt, quod quum reſtituitur nõ facile rurſus moueatur in re-
ſtitutione alterius & idcirco prius recondi articulus debet. Qua ratione luxata reſtituantur, ſatis dixi-
C mus; videndum nunc quomodo componantur fracta.

[f] *Hip. lib. 3. de fractur. tex. 41.*
[g] *Hip. 4. de Artic. con. tex. 16.*

De componendis fractis. Cap. V.

Fracta igitur oſſa componenda ſunt, ita, vt quæ diſſident ſe contingant, poſſintque [h] callo quaſi
glutine alligari, ſicque quod diuiſum eſt, & ſolutum rurſus vnum fiet, ſi non vere continuum,
quemadmodum caro, quæ ſoluta rurſus coaleſcit & continua fit, certe per aliquod medium vel-
uti ligna inter ſe glutinantur, atque hoc pacto valebit ſuum munus obire. Sed cum oſſa quæ
franguntur, interdum tranſuerſa, [i] interdum in longitudinem abrumpantur: quæ in longitudi-
nem tantum vinculo comprehenduntur, neque aliam compoſitionem deſiderant: quæ tranſuerſa
καυληδὸν & ῥαφανηδὸν Græci [k] dicunt. i. ad modum caulis, vel radicis, poſtulant compoſitionem,
de qua nunc agendum eſt: atque hæc rurſus diſtinguere oportet, nam aut ſola fractura eſt, aut fra-
cturæ carnis quoque vulnus accedit, aut etiam exceſſus articuli ex ſuo loco. agamus primo de fractu-
ra ſola; deſiderat hæc non ſolum vt coniungatur quod diductum eſt, ſed etiam vt diſtendatur [l] quod
contractum, & dirigatur quod peruerſum: ſiquidem vbi os tranſuerſum frangitur, contrahitur [m] pars
inferior ſurſum à muſculis, qui ſuopte nutu ſurſum mouentur, quemadmodum conſueuerunt tempo-
re ſanitatis, neque prohibentur ab oſſe perpetuo & integro ſicuti tunc: ſed libere poſſunt ſurſum mo-
D ueri, quo fit vt membrum contrahatur.

[h] *Gal. lib. 6. meth c. 5.*
[i] *Gale. ibid.*
[k] *Gal. ibid.*
[l] *Hipp. 1. de fractur. tex. 1.*
[m] *Gale. 3. de fract. com. 4.*

Sed quum contrahitur ſimul etiam peruertitur, neque enim ſeruat naturalem habitum, quo fit
vt extendi debeat quod contractum, dirigi quod peruerſum, coniungi quod diſiunctum eſt: tria e-
nim hæc opera conueniunt, quæ manu molienda ſunt à principio, [n] vt primo, ſecundo, aut tertio die,
nam poſtea oritur inflammatio, quæ non patitur affecta membra tractari: quamobrem aut à principio
tractanda ſunt, quod antiquiſſimum eſt, aut poſt ſeptimum, vbi inflammationis ſuſpicio deſiit: ex tri-
bus autem operibus incipiendum eſt ab extenſione, ſine qua nec dirigi poteſt quod peruerſum, nec
coniungi quod diductum. à diſtentione igitur ordiemur, quæ qualis conueniat, ſupra [o] demonſtratum
eſt, quum ageremus de diſtendendo: quod ſi commode diſtenderimus, quod contractum eſt, facile
poterimus deinde & dirigere, & coniungere, quæ alioquin ſine periculo fieri non poſſent: neque e-
nim à ſerra fit diuiſio, quum frangitur os, ſed teſtæ inæquales excedunt, quæ ad vnguem in ſuum lo-
cum reponi debent, alioquin non poterit ex toto coniungi quod diductũ eſt. at dum tractantur eiuſ-
modi oſſa, niſi extenta ſunt periculum eſt, ne aliqua [p] teſta abrumpatur, neve caro violetur: intentione
adhibita prominentioribus palmarum partibus dirigere peruerſas partes oportet, dum ad priſtinam,
naturalemque figuram reducantur: in dirigendo autem ſpectare [q] oportet ad exemplum partis ſanæ
ſimilis, vt ſupra demonſtratum eſt: quod autem magis diſſidet, magiſque receſſit, propellendum verſus

[n] *Cel. lib. 8. cap. 11. & Hip. lib. 3. de fractur. text. 33. & text. 36. & 40.*
[o] *Sup. lib. 3. c. 10.*
[p] *Gal. lib. 6. meth. c. 5.*
[q] *Hip. lib. 1. de Articu. tex. 34.*

eam partem à qua receſſit, reliquum vero adurgendum: ſi quod in interiorem partem venit,in poſteriorem impelli debet:ſi quod in ſuperiorem,deorſum cogendum eſt:ſi quod in dextram impellendum ad ſiniſtram,& ex contrario:ſemper autem vt diximus,modice adurgendo reliquum os,quo fiet,vt dirigantur:vbi iam intenta & directa ſunt,per ſe in ſuum locum redeunt,ac committuntur: nam remiſſa diſtentione muſculi qui ſuopte nutu, vt diximus, ſurſum contrahuntur, attrahunt etiam os inferius, quod cum è regione ſitum ſit,facile ſurſum attractum cum ſuperiore committitur,&ad naturalem ſtatum reuertitur: manibus autem tractantur oſſa,quæ ſimpliciter franguntur, nam vbi diſtenta fuerint, diriguntur ſimul, & coniunguntur ſolis manibus: ſcire tamen licet hoc euenire in membris vt in brachiis, cruribus,pedibus, manibus:nam aliæ partes non ita facile eiuſmodi compoſitionem admittunt: maxilla [a] habenam agglutinatam requirit,per quam componatur:iugulum,vbi tranſuerſum fractum eſt,vinculo cogitur, quemadmodum vbi diductum, de quo ſupra [b] egimus,quũ tractaremus de coniungendo:coſta autem ſi tranſuerſa frangatur, non poteſt manibus coniungi:neque enim attingi poteſt pars,quæ intro ſeceſſit:nonnulli cucurbitulam admouent,quę magis poteſt intus impellere,quam extrahere: Hippocrates [c] pannis & cerato vtitur,leniterque alligat. Vbi autem fractum membrum compoſueris,ſic compoſitum ſeruari debet,vt [d] ſupercreſcente callo glutinetur: nam ſi moueatur periculum eſt,ne rurſus diſſideant,quæ coniuncta ſunt: quod ſi imperaueris ægro quietem, vigilans fortaſſe obediet,dormiens nullo modo:vt igitur & dormiens & vigilans,quum aut cubile ſternitur, aut ipſe deſidet, immobile fractum ac compoſitum membrum ſeruet, vinculo opus eſt,quo contineatur: F
interim enim increſcet callus. vinciendi rationem ſupra [e] expoſuimus,egimus etiam de ferulis, quibus præter faſcias fulciatur:quoties autem reſoluitur dirigi & extendi debet,ſi opus videatur.Iuniores medici cataplaſma aliquod adſtringens ſuperimponunt, vt ex aloe,acacia,terra armenia,albo oui: veteres [f] ſolo cerato liquido contenti erant. Sed ſatis de fractura ſimplici.

a *Hip. li.* 2. *de Articu. text.* 28.
b *Sup. Ca.* 1.
c *Hip. lib.* 3. *de Articu. tex.* 57.
d *Gal.* 6. *meth. c.* 5.
e *Sup. li.* 3. *c.* 3.
f *Ga.* 6. *meth. c.* 5.

Si præter fracturam articulus ſua ſede prolabatur, medicus non ſolum ad id quod fractum eſt dirigere conſilium debet, quemadmodum nunc docuimus, ſed ad id etiam quod luxatum, ita vt ipſum quoque reſtituere contendat,veluti ſupra memoriæ prodidimus. At ſi fracturæ carnis quoque vulnus accedit, vbi os fractum cute non excedat, eadem ratione res tractanda eſt,qua fractura ſimplex: nam extendere,dirigere, componere ſimiliter oportet, ac deinde alligare; tantum habenda ratio vulneris eſt quod afferre inflammationem ſolet, ideo lenius res agenda: neque omittenda ſunt præſidia illa, quæ tam quod pertinet ad affectum locum,quam quod ad vniuerſum corpus prohibere inflammationem poſſint. At ſi os cute [g] excedat,non mediocre periculum ſubeſt,præſertim ſi grande fuerit, quale eſt os humeri,cum periculo enim reponitur:id quod præcidere oportet, vbi reſtituere cogaris, ſpereſque, neque oſſa nimis inter ſe ceſſerint:ſed vbi extremitas fracti oſſis non facile intromitti poſſit, incide ſerra,& rade quod remanet aſperum, ſic enim minori vi condetur:ſuperpone autem fragmento oſſis quod ſecandum eſt pannum perforatum, vt filtrum antequam ſerram adhibeas: ſi magnum fuerit quod excidendum eſt,incidatur pars debilior, reliqua intro demittatur. Vbi etiam grandiora oſſa ſolis G
manibus compelli in ſuum locum nõ poſſunt, Hippocrates [h] paxillis ferreis quaſi vectibus ipſa compellit:magnam enim vim affert vectis:tria autem refert Hippocrates [i] cuneum, vectem, & axem,quibus maximam vim inferri ait: condito oſſe quod exceſſit, vtendum iis,quæ infl mmationem coerceant, Sed ſatis de compoſitione fractorum.

g *Hip.* 4. *de Art. tex.* 36.
h *Hipp.* 3. *li. de fract. tex.* 39.
i *Hip. ibid.*

De claudendo & aperiendo. Cap. VI.

AD dirigendum ea quoque opera ſpectare videtur, qua claudimus quæ aperta ſunt, aut aperimus quæ clauſa;vtrunque enim vſu venit, & manus auxilium poſtulat.Docet enim Hippocrates, quæ præter naturam aperta ſunt, claudenda eſſe, & aperienda quæ præter naturam clauſa; quamquam interdum, quod ſecundum naturam apertum eſt, claudi debet, veluti vaſa per quæ ſucci transferuntur ab vno loco ad alium,& quod ſecundum naturam clauſum eſt,aperiri, vt vitium cognoſci, aut curari poſſit. quæ clauduntur fere ſunt vaſa vnde ſanguis effunditur veluti venæ, & arteriæ, ſiue mediæ apertæ ſint,ſiue extremæ ad capita; ſed euenit interdum,quemadmodum diximus, vt ſecundum naturam pateant,hoc eſt canalem internum patentem habeant, quem claudere oportet, ne materia per ipſum diſtribuatur partibus, quæ inde male afficiantur. Sed claudimus etiam quum partes, quæ nimis H
relaxatæ ſunt,adſtringimus,veluti vmbilicum, aut peritonæum velamentum ad ſcrotum, & inguina. Ad claudendum autem chirurgia vtimur, ſiue obſtruere, ſiue adſtringere opus ſit, vbi medicamenta non ſufficiunt:obſtruimus ſuperimponendo linamenta vulſa,vel abraſa,lintea,penicillum ex pilis leporis,linamentum,araneam,lychnum,interdum vero & ſolum digitum. Adſtringimus autem vinculo,vel laqueo; vinculo quidem vehementius arctato fit vt ſanguis ferri non poſſit ad partes vaſorum quæ infra vinculum ſunt(voco autem infra vinculum illas,quæ magis recedunt à iecinore, & corde; ſupra quæ magis ad eadem viſcera accedunt)laqueo vtimur quum vaſa excipimus; detracta enim cute demittitur acus ſub vas, quæ filum ducat ſericum, aut ex lino crudo ne facile putreſcat,quo filo excipiuntur,& alligantur vaſa, ita,vt non poſſint amplius ſanguinem fundere. Commode autem adhibetur laqueus lupus, de quo ſupra tractauimus, qua de laqueis; idem laqueus vtiliter adhibetur ad vmbilicum adſtringendum & herniam propulſandam.

Aperimus interdum quæ præter naturam clauſa ſunt, vt capita venarum in hæmorrhoidibus, vt ceruicem veſicæ,vnde vrina exire debet,ceruicem vteri,anum,vbi eorum foramen clauſum ſit:aperimus & ad cognoſcendum, vel curandum vt antea dictum eſt, veluti in fractura caluariæ vt deprehẽdatur & curari poſſit noxa quæ ſubeſt.In angina aperitur aſpera arteria ſub gutture,ne homo ſtranguletur,ſed pulmo inde educere,& attrahere aerem poſſit;aperitur & os naſi iuxta oculi angulum, vt fiſtula eius loci ſanari poſſit, patefacto itinere materiæ per nares. Varia autem chirurgia eſt, qua quod

clauſum

A clauſum eſt aperitur: ſcalpello vtimur ad anum, ad vterum, ad anginam, terebra ad caluariam: ad ceruicem veſicæ aperiendam demittimus tenuem fiſtulam, vel ſtylum plumbeum, aut filum cera obductum: capita venarum aperimus re aliqua aſpera vt pumice, corio ſquatinæ piſcis, ſpecilli cyathiſco vt docet Galenus [a] ſecundo commentario in ſextum librum de morbis vulgaribus: aperimus etiam abſceſſus, vt ſupra docuimus quum ageremus de operis inſeruientibus ad curandum, quales hæ exiſtimari poſſunt, per quas non curamus proprie quum aperimus, ſed curationem impedientia remouemus: proprie autem curare dicimur, quum aperimus quæ præter naturam clauſa ſunt: hæc enim apertionis opera non inſeruit, ſed agit.

[a] Gal. 2. 6. epid.

De reprimendo quod excedit, & addendo quod deeſt.
Cap. VII.

EX iis quæ ad corrigendas partes noſtri corporis ſpectant, reſtat, vt doceamus qua ratione reprimatur quod excedit, aut reſarciatur quod deeſt: vtrunque nunc exponere inſtituimus, orſi ab iis, quæ reprimunt quod excedit: excedit autem caro, quæ in vulneribus ſupercreſcit, ſicuti callus in fracturis, excedit & tumor in ſtrumis. Poteſt quod excedit medicamentis adimi, vt caro exedentibus, callus aut ſtruma digerentibus: ſed Chirurgia quoque idem præſtare poteſt: duriorem enim carnem excedentem ſcalpello præcidere poſſumus, callum vero qui nimis increſcit, aut ſtrumam nimis turgentem reprimere licet ſuperalligato plumbo, quo vtimur non vt medicamento, ſed vt inſtrumento Chirurgico, quod ſua grauitate reprimit; præſertim ſi vinculo adſtringatur, id quod ad Chirurgiam refertur: quamquam poteſt ſuo temperamento etiam reprimere quod excedit, alligat Hippocrates [b] plumbum ad fracturam iuguli extantem, quo Paulus [c] etiam coercet callum in fractura turgentem: eodem reprimit Auicenna [d] ſtrumas quanquam & calculus alligatus idem præſtare videtur quod depreſſum eſt manu ac digitis duntaxat, vel etiam aliquo ſubiecto inſtrumento attollitur, vt ſpecillo ſpatula quemadmodum os caluariæ in vulneribus capitis. Sed omiſſo exceſſu ac depreſſione veniamus ad contrarium vitium, nempe ad defectionem.

[b] Hip. lib. 1. de Art. tex. 65.
[c] Pau. Egi. lib. 6. cap. 108.
[d] Auic. l. 4. fen. 3. tr. 2. c. 6.

Quæ mutilantur partes reſarciri debent, ſi fieri poteſt, ſin minus, ita componi, vt vel vſum aliquẽ ex arte acquirant, vel minus deformes, & indecoræ reddantur, huiuſmodi ſunt curta in auribus, naribus, labris, quæ græci κολοβώματα [e] appellant: huiuſmodi caſus etiam eſt, vbi cutis colis tegere glandem non poteſt: præterea quum deſunt dentes, quum effoſſus eſt oculus, quum abſciſſum crus, aut brachium: hæc quæ ita mutilata ſunt, quamuis reſtitui non poſſint, eo tamen redigi poſſunt, quemadmodum diximus, vt vel vſum aliquem præbeant, vel minorem deformitatem præſeferant. ſed vt à curtis ordiamur, quæ parua ſunt curationem admittunt, quæ maiora aut eam non admittunt, aut per ipſam vel deformiora fiunt, vel alicuius vſus iacturam faciunt: neque enim eratur ibi corpus. Sed ex vicino adducitur: Chirurgia hæc tentanda non eſt ſenibus, quod in his cancer has partes celeriter C occupet: ratio curandi hæc eſt, vt primo cutem detrahamus, deinde oras inter ſe adducamus, poſt hæc aſſuamus ac glutinemus: hoc non eſt proprie coniungere quæ præter naturam diſiuncta ſunt, de qua Chirurgia ſupra [f] tractauimus, ſed aliquomodo reſarcire, quæ à primo natali die curta ſunt. Sunt qui credant abſciſſum naſum reſarciri poſſe, ſi recens in eo plaga, cum plaga recenti à Chirurgico facta in interna parte humeri agglutinetur, ac coaleſcat, deinde excidatur ex humeri carne quantum reſtituere poſſit, quando ex naſo deeſt. At vbi cutis in cole minor eſt, quam vt tegere glandem poſſit, ſiue id vitium ab vtero ſit, ſiue [g] more quarundam gentium homo fuerit circunciſus: extenditur cutis vi circa glandem, ibique deligatur, deinde iuxta pubem in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur, magna cura ne vaſa, aut vrinæ iter violetur: eo facto cutis ad vinculum inclinatur, nudaturque circa pubem velut circulus, eoque linamenta dantur, vt caro creſcat, & id impleat, ſatiſque velamenti ſupra latitudo plagæ præſtat. In eo [h] autem qui circumciſus eſt, ſub circulo glandis ſcalpello diducenda cutis ab interiori cole eſt: reſoluta autem cutis rurſus extenditur vltra glandem, prohibeturque per oportuna præſidia inflammatio: ſuper glandem vero [i] aduerſo emplaſtro poſito induci cutis debet, ſic enim fit, vt inferior pars glutinetur, ſuperior ita ſaneſcat, ne inhæreat. Quod ſi dentes decidant, aut extrahantur adiici poſſunt qui hos imitentur ex cera, vel oſſe, aut dente Equi: à quibus & aliquis vſus præſtabitur in loquẽdo, & forma reſtituetur. Vbi oculus effoſſus eſt, ſunt qui ſimilem ex argentea blactea emblemate idoneo tinctum parent, & inter palpebras inſerant, quo fit vt longe minor deformitas ſequatur. Exciſa manu ferrea alia brachio alligatur, quæ vſum aliquem ad præ- D bendum, & continendum præſtat. Exciſo crure, ſunt qui ligneum parent, quod non ſolum ad decorem, ſed etiam ambulandum accommodatur. Hactenus de corrigendis per Chirurgiam partibus, quæ in corpore noſtro præter naturam affectæ ſunt.

[e] Gal. in Interdict. c. 18.
[f] Supra c. 1. huius libri.
[g] Celſus lib. 7. c. 25.
[h] Celſus ibidem.
[i] Celſus ibidem.

De humore per Chirurgiam transferendo, aut educendo. Cap. VIII.

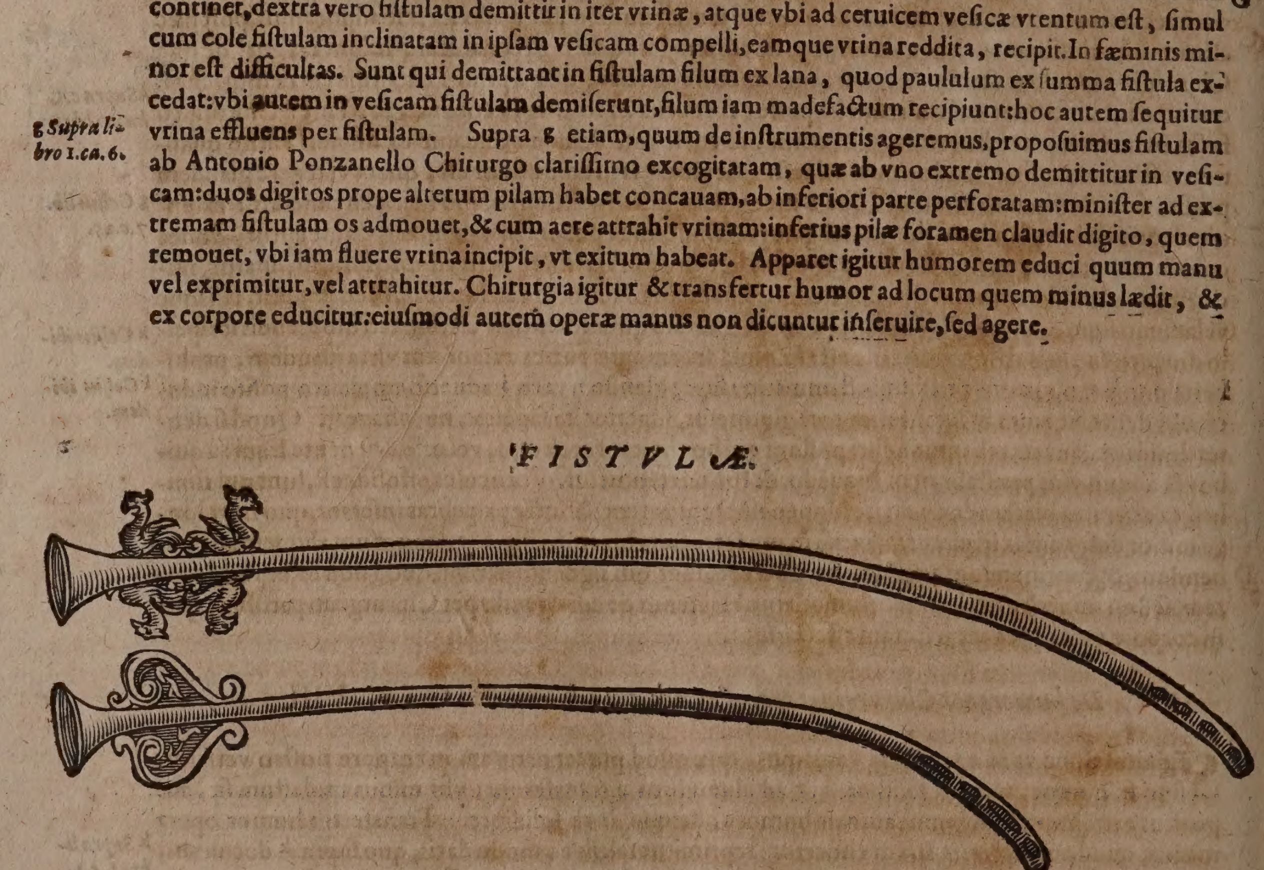
SEquitur nunc vt ad eas operas veniamus, quæ quod præter naturam in corpore noſtro verſatur, ſiue ſit humor, ſiue res ſolidior, aut ad alium locum transferunt, vbi minus moleſtum ſit, aut penitus extrahunt. Agemus ante de humore, deinde de re ſolidiore. Transfertur humor opera manus, quod aut reprimatur, aut euocetur: reprimitur faſciis eo modo datis, quo ſupra [k] docuimus, quum ageremus de ratione vinciendi membra fracta: ſic enim à loco affecto, vbi inflammationem excitaret, repellitur ad partem ſanam, quæ ſine vlla noxa illum admittit: Sed transferri etiam diximus humorem quum euocatur ad alium locum: id quod fit cucurbitulis, de quibus egimus in ſecundo [l] libro qua de operis inſeruientibus: habent enim vim euocandi humorem ad eam partem cui defigũtur: at non ſolum reprimendo, aut euocando manibus transfertur humor ex vno loco ad alterum, ſed

[k] Supra libro 3. c. 3.
[l] Supra l. 2. cap. 8.

a *Gal lib. 14 metho. c.19.* alia etiam via, vt concutiendo, aut demittendo acum. Scribit Galenus [a] Iuſtum medicum ocularium E
ſui temporis concuſſu ſolitum eſſe transferre pus ex ſuperiori parte oculi ad inferiorem: collocabat enim hominem in ſedili rectum, & caput vtrinque à lateribus apprehendens, quatiebat adeo vt manifeſte videretur pus deſcendere, & ob grauitatem in inferiori loco inſiſtere. at vbi humore ſuffundi pupillam cernebat, transferebat demiſſa acu. b *Celſus libro 7.c.7.* Eius modi Chirurgiam egregie docet Cornelius [b] Celſus; ſcribit enim ſuffuſionis maturitatem quandam eſſe, expectandumque donec iam non fluere, ſed duritie quadam concreuiſſe videatur: hominem vero in ſedibili collocari iubet loco lucido, ſic, vt contra medicus paulo altius ſedeat, à poſteriori autem parte miniſter contineat caput eius qui curatur, & immobile præſtet: nam leui motu eripi acies in perpetuum poteſt: curetur autem dexter oculus ſiniſtra manu ſiniſter dextra, tum acus admoueatur, aut acuta, aut non nimis tenuis, demittaturque recta per ſummas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum tempori propiorem, è regione mediæ ſuffuſionis, ſic, ne qua vena lædatur, quum ad inanem locum ventum eſt, vbi prementi nihil renititur, inclinanda acus eſt ad ipſam ſuffuſionem, leuiterque ibi conuertenda, & paulatim deducenda infra regionem pupillæ, vbi deinde eam tranſiit, vehementius imprimenda, vt inferiori parti inſidat, ſi hæſit, curatio expleta eſt: ſi ſubinde redit eadem acu magis concidenda, & in plures partes diſſipanda eſt: quæ ſingulæ facilius conduntur, & minus late officiunt: poſt hæc educenda acus eſt, imponendumque oui album lana molli exceptum. Exemplum hoc ſatis ſit ad oſtendendum transferri humorem poſſe ex vno loco ad alium: alia etiam via, quam concutiendo, atque euocando.

Extrahitur humor, & ex corpore educitur opera manus, non modo inſeruiente, quemadmodum apertione per ſcalpellum, de qua ſupra loquuti ſumus: ſed etiam agẽte. Educitur autem vel quod exprimatur manibus, vel quod attrahatur. Exprimitur manibus, aut etiam ſpecillo ſanguis, qui ſecta F
c *Hip. lib. de vlceribus.* cute pluribus locis inſiſtere in plagis ſolet: iubet enim Hippocrates [c] vt ſpecillo exprimatur, ne ibi cõcreſcens detrimentum afferat non mediocre. Exciſo cancro ſanguis ater qui in venis quæ iuxta ſunt quaſi radices, manibus exprimitur, ne nouum cancrũ generare poſſit. Attrahitur & Chirurgia humor, d *Supra lib. 2.cap.8.* qui educendus eſt, veluti cucurbitulis adhibitis, de quibus ſupra [d] locuti ſumus. attrahitur & labiis, e *Celſus libro 5.cap. 27.* veluti quum exugitur virus ex vulnere illato per morſum alicuius feræ: adhibetur enim homo qui vulnus exugat, id quod [e] tuto facere poteſt, modo in ore aut palato nullum habeat vlcus: ſic enim & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit: nam colubra tuto eſtur, ictus eius occidit: eiuſmodi enim venena quæ per morſum inſeruntur, non guſtu, ſed vulnere interimunt. Extrahitur vrina ex veſica per fiſtulam; nam ſi iter eius collapſum eſt, aut ſi in eo aliquid ſe oppoſuit; fiſtulæ fiunt æneæ, vel argenteæ, quæ vt omni corpori ampliori minorique ſufficiant, ad mares tres, ad fæminas duæ medico f *Celſus libro 7.c.26.* habendæ ſunt. Ex virilibus maxima [f] eſt decem, & quinque digitorum, media duodecim, minima nouem. Ex mulieribus maior nouem, minor ſex: debent autem eſſe incuruæ paulum ad ſimilitudinem literæ.s. magis tamen viriles: debent eſſe leues, non nimis plenæ, aut nimis tenues. Homo autem reſupinus ſuper ſubſellium aut lectum collocatur: Medicus à dextro latere, ſiniſtra manu colem maſculi G
continet, dextra vero fiſtulam demittit in iter vrinæ, atque vbi ad ceruicem veſicæ vtentum eſt, ſimul cum cole fiſtulam inclinatam in ipſam veſicam compelli, eamque vrina reddita, recipit. In fæminis minor eſt difficultas. Sunt qui demittant in fiſtulam filum ex lana, quod paululum ex ſumma fiſtula excedat: vbi autem in veſicam fiſtulam demiſerunt, filum iam madefactum recipiunt: hoc autem ſequitur g *Supra libro 1.ca.6.* vrina effluens per fiſtulam. Supra [g] etiam, quum de inſtrumentis ageremus, propoſuimus fiſtulam ab Antonio Ponzanello Chirurgo clariſſimo excogitatam, quæ ab vno extremo demittitur in veſicam: duos digitos prope alterum pilam habet concauam, ab inferiori parte perforatam: miniſter ad extremam fiſtulam os admouet, & cum aere attrahit vrinam: inferius pilæ foramen claudit digito, quem remouet, vbi iam fluere vrina incipit, vt exitum habeat. Apparet igitur humorem educi quum manu vel exprimitur, vel attrahitur. Chirurgia igitur & transfertur humor ad locum quem minus lædit, & ex corpore educitur: eiuſmodi autem operæ manus non dicuntur inſeruire, ſed agere.

FISTVLÆ.

Detrani-

A *De transferendo atque euellendo ſolidiorem materiam ex corpore noſtro.* Cap. VIIII.

VErſantur & in corpore noſtro præter naturam ſolidiora quædam, quæ detrahere oportet: quod ſi valde agglutinata ſint & coniuncta, detrahuntur ſectione, aut vſtione: ſi hærent duntaxat, & infixa ſunt, euulſione: quamquam, vbi facile dimoueantur, & locum mutent, pro euulſione interdum vtimur translatione ad ea loca: quibus afferant minorem noxam: agemus primum de transferendo, deinde accedemus ad euellendum, poſtremo ad præcidendum atque vrendum, quæ manus operæ adhuc reſtant exponendæ. Ergo quæ præter naturam verſantur in partibus noſtris, ſi facile moueri poſſint, & locum mutare, præſtat interdum transferre ad alia loca, quam euellere: quod euulſio aut non ſit tuta, aut non fiat cito, aut requirat tempus diuturnum, quod res non patitur expectari: aut dolorem afferat, quem perferre homo recuſet: hoc vſu venit calculo in veſica, qui quum opponitur itineri vrinæ, ita, vt ipſum obſtruat, ad aliam partem veſicæ transfertur. Ratio transferendi duplex eſt, non ſecus atque in humore, quem aut concutimus aut impellimus: concutitur [a] in hoc caſu homo, quum reſupinatus ſublimis cruribus à Chirurgico prehenſus quatitur: ſic enim calculus, qui ad ceruicem veſicæ hærebat, deſcendit ad fundum: ſed, vbi arcte in eiuſmodi canali detineatur non ſufficit quaſſus, ſed opus eſt impulſu [b] per aliquod inſtrumentum vt ſpecillum, aut fiſtulam idoneam: ſic enim introrſum impellitur, transferturque ad eum locum, vbi minus lædit. Hacte-
B nus de translatione.

[a] *Gal. lib. 6. de locis affect. c. 4.*
[b] *Gal. ibid.*

Euelluntur autem ex corpore noſtro illa, quæ ſine glutine, vel coalitu hærent, aut illigantur, ſiue ſint aduentitia & externa, ſiue genita in corpore noſtro, ſiue etiam partes ipſius. Externa ſunt tela omnia vt ſagittæ, lapides, vel pilæ ex plumbo: præterea ſurculi, fragmenta ex vitro, ſpinæ piſcium, quæ in faucibus ac gutture infiguntur, interdum etiam ariſta ex aeris defigitur in fauces, interdum pars aliqua ex oui teſta coniicitur in oculum, veluti quum iaciuntur eiuſmodi teſtę, per exiguum foramen ante detracto albo, & vitello plenæ puluere, aut aqua bene olente: accedunt grana & lapilli quæ vel in aures decidunt, vel à pueris per imprudentiam demittuntur in nares, accedunt & ſanguiſugæ, quæ in nares, aut in os natantibus in palude ſubire ſolent. Omnia hæc aduentitia ſunt, & tanquam aliena corpori noſtro euelli debent. Verum euelli etiam diximus quæ generantur in nobis, huiuſmodi ſunt verrucæ, dracontia ex cruribus, ſtrumæ, calculi, fætus, & ſecundæ ex vtero. Ad tertium genus eorum quæ euellenda ſunt, pertinent partes noſtri corporis, quæ non ita hærent, vt non poſſint facile reſolui, & euelli: id quod expedit, quum vel putres ſunt atque emortuæ, & ita præter naturam affectæ, vt nequeat amplius ad priſtinum ſtatum reuerti, veluti cruſta, veluti oſſis teſta reſoluta, aut putreſcens membrana, aut os ipſum putre, quale illud fuit, quod ex thorace adoleſcenti à Galeno [c] extractum fuit: interdum etiam præſtat partes noſtri corporis euellere, quemadmodum & dentes vt tollamus dolorem & fætorem oris, licet non ex toto emortuæ ſint, & retineri alioquin poſſint. Sed qua ratione vnumquodque ex his tribus generibus rerum euelli debeat, ſeorſum conſiderandum eſt ſumpto initio ab externis atq;
C aduentitiis, cuiuſmodi ſunt tela, ſub quibus comprehenduntur ſagittæ, lapides, glandes, vel pilæ plumbeæ, ſurculi, fragmenta vitri, tum grana, quæ in aures incidunt.

[c] *Gale. 7. li. de Anat. aggres. c. 13.*

Poſtulant igitur tela & alia huius generis certas animaduerſiones, quæcunque manibus ſolis, vel ſimul etiam inſtrumentis quibuſdam prompte euelli poſſunt, ſtatim educenda ſunt: quæ non poſſunt, prompte educi, ſiquidem parua ſint, & exigua corpuſcula externis partibus infixa, medicamentis etiam extrahuntur. Sed qualicunque ſint quæ infixa ſunt; vbi ita hærent, vt non poſſint facile educi, non debent ſubita vi extrahi, ne ſinus fiſtulis ſimiles relinquant: Sed expectare oportet, dum remittantur: nã putrefit interim caro, & relaxatur locus, vbi continentur, ita vt facile euellantur; Subcreſcit etiam tunc carnoſum aut calloſum quidpiam, quo fit, vt non ſolum remittatur telum, ſed locus etiam conſpiciatur plenus, celerrimeque ad cicatricem perducatur, differenda igitur teli euulſio eſt, dum facile ſequatur, modo venenatum non ſit: nam tunc maius detrimentum affert, ſi diutius relinquitur, quam ſi extrahitur ſubita vi. Quod ſi telum ad partem aliquam præcipuam peruenerit, periculum eſt, quum euellitur, ne homo vitam cum ſanguine fundat, id quod legimus [d] accidiſſe Epaminondæ, qui cum viciſſet Lacedæmonios apud Mantineam; ſimul atque ipſe graui vulnere exanimari ſe videret, quæſiuit ſaluus ne eſſet clypeus, quum ſaluum eſſe flentes ſibi reſpondiſſent, rogauit eſſent ne fuſi hoſtes, cumque id quoque vt cupiebat audiuiſſet, euelli iuſſit eam, qua erat transfixus haſtam, ita multo ſanguine profuſo in lætitia cum victoria eſt mortuus. Ergo vbi telum præcipuas partes attin-
D gat, vel non recipietur à medico, vel prædicetur vitæ periculum quod ſubeſt, & quaſi certus interitus. Verum licet non contineatur telum in parte præcipua, vbi inſunt venæ, nerui, aut arteriæ, cauere etiam oportet periculum quod imminet, ne violentur dum euellitur: quamobrem diſtinguere oportet à qua parte educendum ſit, quemadmodum monet Cornelius Celſus: ſiquidem telum omne extrahitur aut [e] ab ea parte, qua venit, aut ab ea in quam tendit: illic viam qua redeat ipſum ſibi fecit, hic à ſcalpello accipit: nam contra mucronem caro inciditur, ſi telum non alte inſedit, ſed in ſumma carne eſt, aut certe magnas venas & loca neruoſa non tranſiit, nihil melius eſt quam [f] qua venit, id euellere: ſi vero plus eſt per quod telo reuertendum, quam quod rumpendum eſt, iamque venas, neruosque id tranſiit, commodius eſt aperire quod ſupereſt, eaque extrahere: nam propius petitur, & tutius euellitur, & quod peruium eſt vtrinque medicamento fouetur, ac facilius ſaneſcit. ſed ſi retro telum recipiendum eſt; amplianda [g] ſcalpello plaga eſt, quo facilius id ſequatur, quoue minor oriatur, inflammatio, quæ maior fit, ſi ab illo ipſo telo poſtea tranſeunte amplietur: vtraiis parte habenda ſumma cura eſt, ne neruus, vena, aut arteria incidatur, quorum vbi aliquid detectum eſt, excipiendum [h] hamo retuſo eſt, educendumque ſcalpello; vbi autem ſatis inciſum eſt, telum eximendum eſt, tunc quoque eodem modo, & eadem cura habita; ne ſub eo quod eximitur, aliquid eorum lædatur.

[d] *Iuſtinus hiſtoricus.*
[e] *Celſus libro 7. c. 5.*
[f] *Celſus ibidem.*
[g] *Celſus ibidem.*
[h] *Ibidem Celſus.*

Sagitta ab altera parte quam ex qua venit recipienda eſt, quia magna vi fertur in anguſto eſt, & ſpiculis cingitur, quæ magis laniant ſi retro, quam ſi contra trahuntur: aperiri autem via debet ferramento idoneo. Quod ſi apparuit harundo propellenda eſt, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi poſſit: Si iam illa decidit, ſolumque intus ferrum eſt mucro vel digitis apprehendi, vel forfice: atque ita educi debet: vbi ab ea parte qua venit euelli magis placuit, ampliato vulnere, aut harundo ſi ineſt euellenda eſt, aut ſi ea non eſt, ferrum ipſum: quod ſi ſpicula apparuerunt, eaque breuia, & tenuia ſunt, forfice ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: ſi ea maiora valentioraque ſunt fiſſis ſcriptoriis calamis tegenda, ac ne quid lacerent, euellenda ſunt. Plurimum autem confert via proxima euulſionem tentare, & vbi telum renitatur ampliare plagam, quod Æneas [a] apud Virgilium optime his verſibus iubet.

[a] *Virg. lib. 5. Æneid.*

Sæuit, & infracta luctatur harundine telum
Eripere, auxilioque viam, quæ proxima poſcit,
Enſe ſecent lato vulnus, telique latebram
Reſcindant penitus, ſe ſeq; in bella remittant.

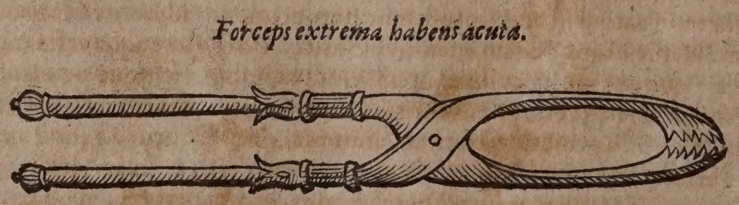
Deſcribitur ibi Iapis Iaſides medicus peritiſſimus, cui Apollo:

Auxilium, cytharamque dabat, celereſque ſagittas. Hic
Nequicquam trepidat, nequicquam ſpicula dextra
Sollicitat, prenſatque tenaci forcipe ferrum.

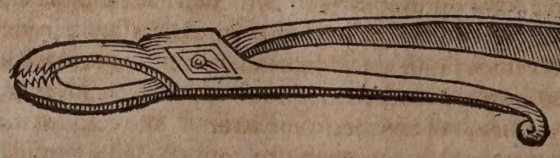
Patrocles etiam apud Homerum, XI. [b] Iliados curat Eurypilum vulneratum ſagitta, quam educit inciſo crure: ita vt antiquiſſimum ſit facere, vel ampliare viam, qua ſagitta educatur. At ſi ſpina piſcium, vel paruulum aliquod os deglutientium faucibus per imprudentiam infixum fuerit, vbi appareat inſtrumento idoneo, prehendi, & educi debet: ſi aſpectum, fugiat, deglutiatur bolus grandior ex lactucæ caule, aut fruſtum ex ſpongia, alligeturque filo & ſubito educetur, vi tracto filo: nam ſecum ducere ſolet quod infixum erat. Latum [c] vero telum, ſi conditum eſt, ab altera parte educi non debet, ne ingenti vulneri, ipſi quoque ingens vulnus adiiciamus. Quod ſi telum oſſi inhæſit, vſque eo mouendum eſt donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tunc extrahendum eſt. interdum etiam [d] excutitur ictum aliquo ferramento, vbi hoc non ſufficiat, terebra iuxta telum perforatur os, ita, vt minus arcte deinde contineatur, labetque & auferri poſſit. At ſi inter duo oſſa per articulum telum perrupit, circa vulnus duo membra habenis deliganda, & in diuerſas partes diducenda ſunt, vt neruos diſtendant, quibus extentis laxius inter oſſa ſpacium eſt, ita, vt telum ſine difficultate recipiatur. Quod ſi [e] vel glans, vel pila plumbea, aut lapis, vel ſimile quid perrupta cute integrum intus inſedit, latius vulnus aperiendum eſt, idque quod ineſt, ea qua venit forfice extrahendum. Sed quum ventum eſt iam ad extrahēdum telum, quod infixum eſt, ſuſpenſum prehendi debet, & recta trahi, ſumma cura nē abrumpatur, nam maiori difficultate deinde extraheretur, quod reſtaret: prehenditur autem ſola manu, vel inſtrumentis idoneis, cuiuſmodi eſt vulſella, quam [f] ſecundo libro ſupra deſcripſimus, præterea forceps quæ ferramenta duo habet oblonga paulo ſupra medium fibula inter ſe connexa, ſic, vt æque adduci, & reduci queant: quo magis autem verſus ſummitatem feruntur, eo tenuiora ſunt: vtrunque ab interiori parte in ſummo quoſdam proceſſus habet, & quoſdam ſinus, ita vt proceſſus vnius ſinui alterius reſpondeat, per quos arcte tenent, quod comprehenderint: habet autem eiuſmodi forceps partem modo retuſam, modo acutam, modo in roſtri ſpeciem incuruam, modo in orbem, modo rectam vt diuerſis partibus, ac telis aptetur: quod ſi pila ſit quæ euellenda eſt, non forcipe, ſed Terebra prehenditur; ad latum telum euellendum adhibet Celſus [g] graphicum Diocleum, lamina enim, vel ferrea, vel ænea duos ab altero capite vtrinque deorſum conuerſos vncos habet, ab altero duplicata lateribus leuiterque in eam partem inclinata eſt, quæ ſinuata eſt, in ſuperiori etiam parte inclinata, quæ perforata eſt: hæc iuxta telum tranſuerſa demittitur, deinde, vbi ad imum mucronem ventum eſt, paulum torquetur, vt telum foramine ſuo excipiat; quum in cauo mucro eſt, illico duo digiti ſubiecti partis alterius vncis, ſimul, & ferramentum id extrahunt, & telum. quorum inſtrumentorum imago hic appingetur. Sed plumbeæ glandes commode recipiuntur ferramento retuſum vncum habente.

[b] *Homerus l. 11. Iliados.*
[c] *Celſus li. 7. c. 5.*
[d] *Celſus ibi.*
[e] *Celſus ibi.*
[f] *Supra li. 2. c. 3.*
[g] *Celſus lib. 7. c. 5.*

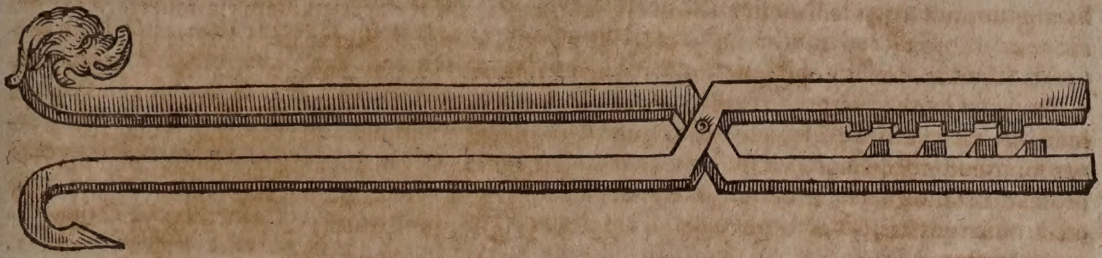
Forceps extrema habens acuta.

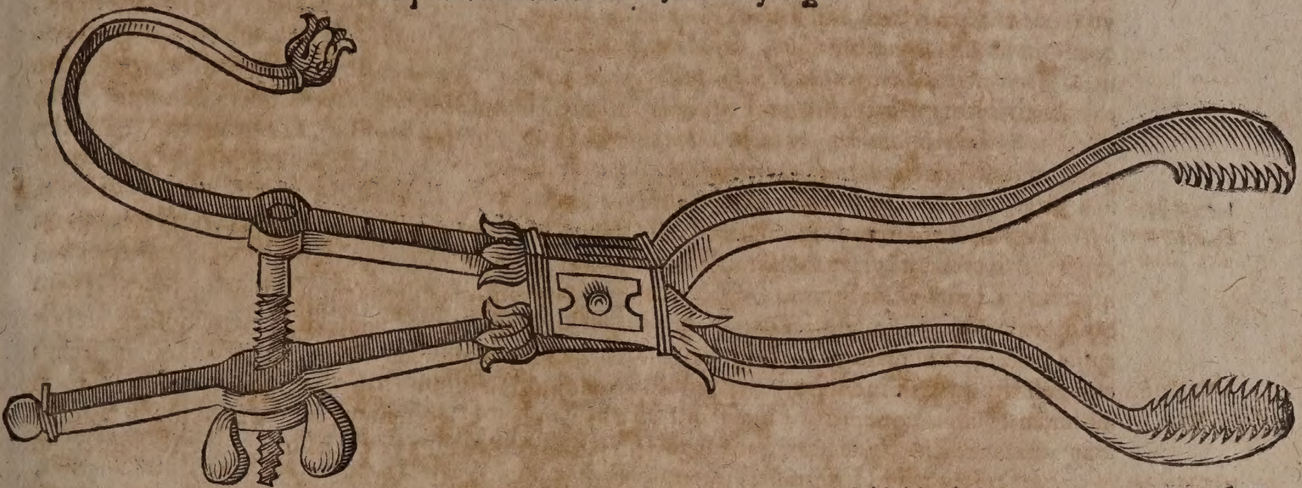
Forceps roſtri modo curua.

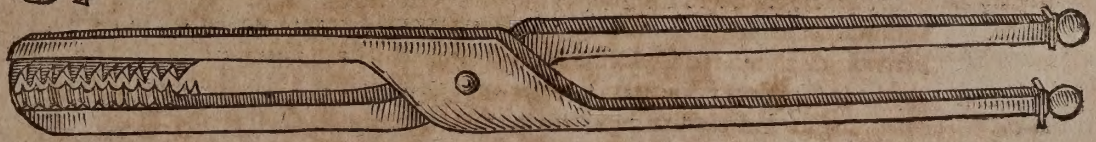

A *Forceps extrema habens obtuſa.*

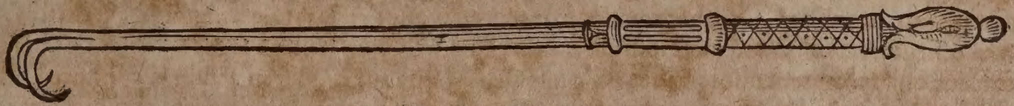

Forceps extrema habens curua, in orbem frangens.

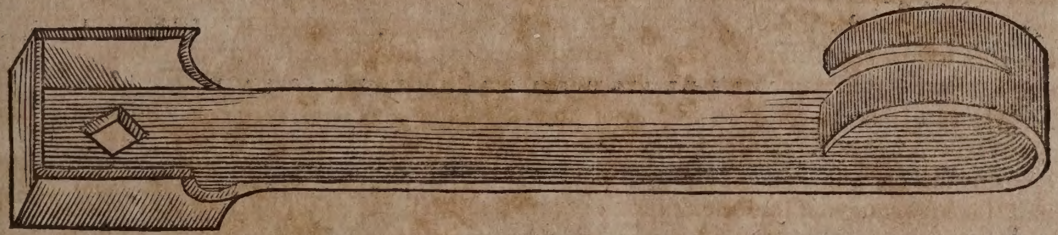

Uncus ad euellendas glandes plumbeas.

Graphicus Dioclevs.

C

Si quid autem in aurem incidat vt calculus, vitrum, faba, beſtiola, detrahitur manu atq; inſtru-
mentis hoc modo. Si animal eſt ſpecillum [a] lana inuolutum in reſinam, quam glutinoſiſſimam, maxi- [a] *Celſus l. 6.*
meque terebinthinam demittendum, idque in aurem coniiciendum, ibique vertendum eſt, vtique e- *c. 7.*
nim cõprehendet, & eximet. Sin aliquid exanime eſt, ſpecillo oriculario protrahendum eſt, aut hamu-
lo retuſo [b] paulum recuruato: ſi iſta nihil proficiunt, ſternutamento admoto reſina eodem modo pro- [b] *Celſus ibi-*
trahatur, ſic enim elidetur, id quod etiam euenit, vbi auriculario clyſtere aqua vehementer intus com- *dem.*
pellatur. Tabula [c] quoque media collocatur inhærens capitibus vtrinque pendentibus, ſuperque [c] *Celſus ibi-*
eam homo deligatur in id latus verſus cuius auris eo modo laborat, ſic vt extra tabulam; emineat: tum *dem.*
malleo caput tabulæ quod à pedibus eſt feritur, atque ita concuſſa aure, id quod ineſt excidit: alio-
quin vbi ſic non excidat, à poſteriori parte ſecanda auricula erit, vt dilatetur via, per quam exeat
D quod intus continetur. Sed iam tempus eſt pergere ad ea, quæ generantur in nobis, & tanquam ſu-
perantia euellenda ſunt: quemadmodum ſtrumæ, verrucæ, myrmecia, calculi, fœtus, ſecundæ: quæ
qua ratione extrahantur præclare & Cornelius Celſus, & Paulus Ægineta tradiderunt, quos nunc
auctores ſequemur. Ergo ſi ſtrumæ, ganglia & alia id genus extrahenda ſint, omnia deraſa ante ſi
capillis conteguntur per medium oportet incidere ſeruata tunica inuiolata, qua continentur, re-
ſolutaque ſcalpello manibus, aut vulſella euelluntur: partim labiis ſugendo vehementius, partim pin-
na aliqua validiore, vt galli veteris, quæ abſcindatur ad radicem quatenus comprehendat; quod ex-
trahendum eſt, & in orbem comprehendens eiuſmodi vitium circumagatur, & ſimul deorſum im-
pellatur, donec vna cum verruca, vel myrmecio euellatur. At ſi calculus in veſica contineatur [d] in [d] *Celſus lib.*
loco calido, ſi puer eſt continetur ab homine robuſto, qui alto ſedili confidens, ſupinum & aduer- *7. c. 2.*
ſum ſuper genua coxis eius collocatis comprehendit: reductiſque eius cruribus, ipſum quoque iubet,
manibus ad ſuos poplites datis, eos quam maxime poſſit, attrahere: ſimulque ipſe ſic eos continet: ſi

robuſtus eſt qui curatur duobus ſedilibus ſimul iunctis atque alligatis, duo valentes inſidunt, qui ſimi- E
liter ipſum continent. Sunt & qui, manibus hominis ſub poplites datis, laqueum iniiciant vt ὑπερβατῶν,
aut nauticum, quem ad ceruices appēdunt, hominemque ita alligatum ſuper menſam, aut lectum rur-
ſus alligant. Locus autem, qui ſuper pubem eſt, ſine vllis rugis extenditur, vt in anguſtum compulſa ve-
a Celſus ibi. ſica facilius calculus capi poſſit: medicus deinde [a] vnguibus circuncifis ſiniſtra manu duos eius digitos
indicem & medium leniter prius vnum, deinde alterum in anum eius demittit, dextræque digitos ſu-
per imum abdomen leniter imponit: quæritur ſic calculus circa ceruicem, vnde minori negocio
expellitur: quod ſi ibi non fuerit, manibus paulatim compellitur donec ad ceruicem perueniat, in
qua ſi oblongus eſt, ſic compellendus eſt, vt pronus exeat, ſi planus ſic vt tranſuerſus ſit, ſi quadra-
tus vt duobus angulis ſedeat, ſi altera parte plenior ſic, vt prius ea qua tenuior ſit, euadat, in rotun-
do nihil intereſſe ex ipſa figura patet, niſi leuior altera parte eſt, vt ea antecedat, quum iam eo venit
vt ſuper ceruicem veſicæ ſit, cutis iuxta anum incidi plaga lunata vſque ad ceruicem veſicæ debet,
cornibus ad coxas ſpectantibus, deinde ea parte qua ſtrictior ima plaga eſt, ſub cute altera tranſ-
uerſa plaga facienda eſt, qua ceruix aperiatur, donec vrinæ iter pateat, ſic, vt plaga paulo maior quam
calculus ſit: nam qui metu fiſtulæ parum patefaciunt, cum maiore eodem periculo reuoluuntur, quia
calculus quum vi promitur iter facit, niſi accipiat, ex quo ſanguinis profuſio, & neruorum diſtēſio fieri
poteſt: quæ ſi quis euaſit multo tamen patentiorem fiſtulam habiturus eſt rupta ceruice, quam habuiſ-
b Celſus ibidem. ſet inciſa, quum vero patefacta eſt in conſpectum calculus venit: qui ſi exiguus eſt, digitis [b] ab altera F
parte propelli, ab altera protrahi poteſt, ſin maior, iniiciendus à ſuperiore parte ei vncus eſt, eius rei
cauſa factus is eſt, ad extremum tenuis in ſemicirculi ſpecie retuſæ latitudinis, ab exteriori parte læuis,
qua corpori iungitur, ab interiori aſper qua calculum attingit, iſque longior potius eſſe debet, nam
breuior extrahendi vim non habet: vbi iniectus eſt in vtrunque latus inclinandus eſt, vt apparens cal-
culus teneatur, ne, quum adduci vncus cœperit, calculus intus effugiat: vbi ſatis teneri calculum patet,
eodem pene momento triplex motus adhibendus eſt, in vtrunque latus, deinde extra, ſic tamen vt le-
uiter id fiat: paulumque primo calculus attrahatur: quo facto attollendus vncus extremus eſt, vti intus
magis maneat, faciliusque illum producat: ſi quid autem ex calculo prominet, quod laceret, inciden-
c Celſus. ibidem dum eſt. Meges [c] ad eum vſum ferramentum fecit in ſumma parte labroſum, in ima ſemicirculatum,
acutumque: id receptum inter duos digitos indicem, ac medium ſuper pollice impoſito ſic deprime-
bat, vt ſimul cum carne ſi quid è calculo prominebat incideret: cauēdum autem ne veſica violetur, aut
d Celſus ibidem. digitis vel forcipe agitetur, nam ſuperueniens neruorum diſtenſio hominem abſumit. Vbi [d] vero cal-
culus maior videtur, quam vt extrahi poſſit, ceruice non abrupta findendus eſt, finditur autem iniecto
vnco, ſic vt facile concuſſum etiam teneat ne retro reuoluatur, tum ferramentum adhibetur craſſitu-
dinis modicæ, prima parte tenui, ſed retuſa, quod ex altera parte ictum findit calculum, magna cura
habita, ne lædatur veſica. Quod ſi partus in vtero emoriatur, neque excidat per ſe, excutiendus, quæ
e Celſus lib. 7. c. 29. curatio difficilima eſt. oportet [e] ante omnia reſupinam mulierem tranſuerſo lecto ſic collocare, vt fæ- G
minibus eius ipſius ilia comprimantur: quo fit vt & imus venter in conſpectum medici ſit, & infans ad
f Celſus ibi. os vuluæ compellatur: hoc ex interuallo paululum dehiſcit. hac occaſione vſus medicus [f] vnctæ ma-
nus indicem digitum primum debet inſerere, atque ibi continere donec tota eſſe intus manus poſſit:
res autem facilior eſt, ſi imus venter calidus ſit, ſine inflammatione, ſine tumore, alioquin ſuperuenire
ſolet cum tremore mortifera neruorum diſtentio. Verum intus emortuo corpori manus iniecta pro-
tinus habitum eius ſentit: nam aut in pedes, aut in caput conuerſum eſt, aut in tranſuerſum iacet, fere
tamen ſic vt manus eius vel pes in propinquo ſit, medici propoſitum eſt, vt eum manu dirigat, vel in
manus vel etiam in pedes, ſi forte aliter compoſitus eſt, ac ſi nihil aliud eſt, manus vel pes apprehenſus
g Celſus ib. corpus rectius reddit: nam manus in caput, pes in pedes ipſum conuertit; tum ſi caput proximum [g] eſt
demitti debet vncus vndique leuis, acuminis breuis, quod vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam
fronti recte iniicitur; deinde attractus infantem educit: id quod tentare nō debet compreſſa vulua, ſed
hiante, per quas occaſiones ipſum educet: trahere autem dextra manus vncum debet, ſiniſtra intus
poſita infantem, ſimulque ipſum dirigere; vbi autem diſtendatur infans nimio humore, indice digito
h Celſus ibi. corpus illud forandum, vt [h] effuſo illo humore extenuetur. In pedes etiam conuerſus infans non dif-
ficulter extrahitur; ſi tranſuerſus eſt neque dirigi poterit, vncus alæ iniiciendus eſt, paulatimque attra-
hendus, ſub quo fere ceruix replicatur, retroque caput ac reliquum corpus ſpectat, remedio eſt ceruix
præciſa vt ſeparatim vtraque pars auferatur, id vnco fit, qui in interiorem tantum partem per totam a-
ciē exacuitur: primo autem caput, dein reliqua pars auferatur, at ſi pes alter iuxta repertus eſt, alter re-
tro cum corpore eſt, quicquid protractum eſt, paulatim abſcindendum eſt, & qui ſolidus non exit, cō- H
ciſus eximi debet; vbi infans protractus eſt, tradendus miniſtro qui ſupinis manibus ipſum ſuſtineat,
medicus deinde ſiniſtra manu leniter trahere vmbilicum debet, ita, ne abrumpat, dextraq; eum ſequi,
vſque ad eas quas ſecundas vocant, quas ſimiliter leniter extrahere oportet. Retinentur ſecundæ in-
terdum etiam vbi viuens editus eſt, quumque aliter non excidunt, adhibenda medicamenta, quæ ſter-
nutamentum moueant, & hiante vulua demittendi digiti, aut inſtrumentum quod ſpeculum appel-
lant, ſic, vt manu paulatim, vbi inhæreant, attrahantur; nec euellantur ſubito, ne lædatur vterus, aut ſan-
guinis profuſio ſuperueniat.

Reſtat vt agamus de euellendis partibus noſtri corporis, quæ vel iam emortuæ ſunt, vel ita mole-
ſtæ, ac noxiæ, vt præſtet ipſis carere; huiuſmodi ſunt cruſtæ, membranulæ, oſſa, dentes, pili. In vniuer-
i Hip. 2. de offic. text. 23. ſum autem meminiſſe oportet illius præcepti, quod tradidit Hippocrates [i] ſecundo libro de offici-
na medici, vbi docet quę caſura ſunt, deteriora eſſe ſi cito cadant, nam cruſtæ, membranæ, oſſa quę abſ-
cedere debent, ſi cito euellantur, ob vim, quam afferre oportet, ſolent excitare dolorem, febrem, in-
flammationem, ſanguinis fluxum, ita, vt præſtet ea per ſe abſcedere, vel diuturnitate temporis labare,
priuſquam

A priuſquam à medico euellantur. Cruſta in vlceribus atque aduſtis expelli ſolet à carne ſubcreſcente, ſine vlla vi, aut periculo. Oſſa etiam vel ex caluaria, vel ex aliis partibus quum emoriuntur, ab aliis quæ viuunt paulatim reſoluuntur. Id quod euenit etiam membranulis, ligamentis, chordis, & aliis eiuſmodi particulis, quæ in vlceribus ac ſinibus putreſcant: expectandum enim eſt dum facile ſequantur, quum vulſella prehenduntur. Pili autem auelli interdum debent vt in alopæcia, quum exiles ſunt, & curationem impediunt: Euelluntur autem linteo picato cui inhæreſcunt, ſimul enim attracto linteo ſequuntur. Reſtant dentes, qui extrahendi ſunt, vel quod iam inutiles ſint cum labent, vel quod etiam dolores moueant, qui nullis cedit medicamentis: ergo vbi eximi dentem placuit, circumradi [a] debet, vt gingiua ab eo reſoluatur, tum is concutiendus eſt, eaque facienda donec bene moueatur: nam qui hæret cum periculo euellitur, ne maxilla loco moueatur, neue tempora, & oculi concutiantur, tum ſi fieri poteſt manu, ſin minus forcipe dens excipiendus, ac ſi exeſus eſt, ante id foramen vel linamento vel bene accommodato plumbo, replendus eſt, ne ſub forcipe cõfringatur: recta vero forceps ducenda eſt, ne inflexis radicibus os earum cui dens inhæret, parte aliqua frangatur: ſæpe enim forceps cum dentem comprehendere non poſſit, aut fruſtra comprehẽdat, os gingiuæ prehendit, & frangit. [b] Si quando autem in pueris alter dens naſcitur priuſquam prior excidat, is qui cadere debuit, circumpurgandus, & euellendus eſt, is qui natus eſt in locum prioris, quotidie digito adurgendus, donec ad iuſtam magnitudinem perueniat, quotieſcunque dente exempto radix relicta eſt, protinus ea quoque
B ad id [c] facta forcipe eximenda eſt. Hæc quæ de euellendis iis, quæ vel corpori infixa ſunt, vel in eodem genita, vel partes ipſius ſunt, adſcripſimus, ſint exempla aliorum, quæ ad eandem rationem extrahi debent.

De excidendo. Cap. X.

QVæcunque autem partes corporis neque inſeruntur vt dentes, neque ſeparatæ ſunt vt fragmenta oſſium, ſed coalitum retinent cum aliis, nequeunt vbi auferendæ ſunt à corpore euelli atque extrahi, ſed vel excidendæ ſunt, vel adurendæ: vtranque operam Chirurgia præſtat. agemus ante de excidendo: Exciduntur igitur partes illæ, quæ aut emortuæ ſunt, aut vitio laborant inſanabili, aut impedimentum noxam, vel deformitatem aliquam afferunt. Abſcinduntur enim membra quæ ob gangrænam, ſeu ſphacelum emortua ſunt: id quod eueniſſe in peſtilentia teſtatur Lucretius [d] ſexto libro quum inquit:

Et grauiter partim metuentes limina lethi
Viuebant, ferro priuati parte virili,
Et manibus ſine nonnulli pedibuſque, iacebant
In vita tamen, & perdebant lumina partim.

C Hoc etiam euenit vbi luxentur vel frangantur oſſa cum vulnere, nam niſi diligenter curentur, emoriuntur membra ita, vt auctore Hippocrate [e] præcidi debeant. Emoriuntur & partes, quæ nimium adſtringuntur, cum vitales ſpiritus recipere amplius non poſſint: præcidenda igitur ſunt emortua membra, ne dum ſeruantur contage ſua, quæ iuxta ſunt, afficiant, ſicque paulatim omnium partium interitum afferant. Interdum non tota membra ſed particulæ tantum præcidendæ ſunt: veluti quum omentum [f] ex abdomine vulnerato prodit: inſueto enim aere læditur, liuidum fit atque emoritur, ita vt præcidendum ſit: Emoritur & carnis pars aliqua, in vlceribus putribus: Emoritur teſtis, ac putreſcit: os item quod primo putreſcit, deinde etiam carie obducitur, quas particulas abſcindere oportet: non ſolum tanquam inutiles, ſed etiam tanquam pernitioſas, quod afficere poſſint reliqua partes. Non ſolum autem quæ emortua ſunt, ſed & quæ viuunt etiam præcidere interdum expedit, veluti partes quæ venenato ictu violatæ ſunt, vt feræ alicuius, aut rabioſi canis: ſic enim prohibetur ne venenum ad vlteriores partes ſerpens, ipſas afficiat, & vitam auferat: Euitatur hoc periculum ſi præcidatur pars icta: id quod fecit Ruſticus ille, qui teſte Galeno digitum [g] à vipera morſum, ſibi falce præcidit. Euenit interdum vt partes, quamuis adhuc viuant, adeo tamen affectæ ſint, vt & moleſtiam, & periculum afferant, neque curationem vllam admittant, niſi cum vitio ſimul pars abſcindatur: quod vſu venit iis, quæ cancro vlcerato laborant: vbi enim radices vlcerati cancri præcidi poſſunt, vna cum cancro, præciditur etiam pars affecta. Euenit idem in Elephante morbo, in vlcere maligno, in varicibus, in abſceſſibus, qui, quamuis latiores ſint, baſim tamen
D habent anguſtiorẽ; in polypo, qui vna cum interna tunica naſi præciditur: eadem ratione exciditur vnguis membranula quæ in oculo gignitur, tum vua, vbi longior fiat, exciditur habenda ex palpebris, vbi laxiores ſint, caro item adnaſcẽs ad vuluam. Præciduntur & quæ noxam afferunt, vt venæ & [h] arteriæ, vnde influens ſanguis & ſpiritus, diuturnum affectum afferre ſolent, veluti vertiginem dolorem, vt oſſa etiam quæ caluariam comprimunt, aut pungunt: quæ item impediunt, prohibentque quo minus cognoſcere vitium, aut curare poſſimus, ad quem vſum exciduntur labra vlceris calloſa, quæ alioquin agglutinari non poſſunt, abraditur vel aperitur os caluariæ: exciditur os fractum ex vulnere excedens, quod quia longius eſt, aut pungit, recondi ſine noxa non poteſt: excauatur os ſcalpro, vt locum præbeat [i] vecti ad impellendum reliquum os, quod ex vulnere exceſſit. Limatur dens, qua perſpiratum prohibet, vt detur exitus intus lædentibus. Vt autem euitetur deformitas, exciduntur varices, quemadmodum & C. Mario exciſas eſſe in altero crure [k] ſupra diximus: exciditur & caro, quæ in vlceribus excreſcit, tantaque eſt, & dura adeo vt non facile poſſit medicamentis abſumi, Chirurgia igitur detrahitur, ne ſi relinquatur partem reddat turpem ac deformem.

Ratio excidendi eo potiſſimum ſpectat, vt euitemus pericula, quæ inde oriri poſſunt, vt eligamus tempus idoneum, vt eam quantitatem excidamus, quæ neceſſaria eſt, vt parata habeamus idonea inſtrumenta: pericula autem, quæ circumſtant longe maiora ſunt, vbi maiora membra excidi debent,

quemad-

[a] *Celſus lib. 7. c. 12.*
[b] *Celſus ibidem.*
[c] *Celſus ibidem.*
[d] *Lucret. lib. 6.*
[e] *Hip. lib. 4. de Arti tex. 36.*
[f] *Gal. lib. 6. method c. 4.*
[g] *Gal. lib. 3. de locis affectus c. 7.*
[h] *Gal. lib de Curat. per venæ ſect. c. 22. & 23.*
[i] *Hip. lib. 3. de fract. tex. 40.*
[k] *Supra lib. 2.*

quemadmodum coxa,quæ à prudenti medico aliis relinquuntur:ſubducit enim ſe quaſi è ſcena,vt primo [a] libro diximus ex ſententia Hippocratis. Periculum autem, quod ſubeſt, ne ſanguis fundatur quum exciditur omentum,varix,vena,arteria,euitatur à medico iniecto per acum laqueo, qui vaſa adſtringat.At dolor,qui præter intolerabilem moleſtiam,quam affert,vires interdum conuellit,euitatur, aut certe minuitur, ſi ante adſtringatur membrum, quod excidendum eſt, iuxta locum quem ſecare conuenit.Sunt qui potione vtantur ſtuporem inducente, ſed vix fieri poſſe arbitror, vt homo, ſine vitæ periculo,ita obtorpeſcere poſſit vt ſectione non expergiſcatur,ac doleat. Accedit aliud periculum ne violentur quæ ſubſunt parti quam excidimus, veluti quum ſecatur os caluariæ ne violetur cerebri membrana: quamobrem in excidendo ſubiicitur lamina, [b] quam membranæ cuſtodem appellant: quum terebra adhibetur,attollitur ſæpe manus, ne altius penetret: ne autem ſerra calefacta ex motu os adurat,ſubinde in aquam frigidam demittitur: ne autem putredo,aut venenum vlterius ſerpat, poſt ſectionem aduritur locus. ſed de vrendo infra. Non ſolum autem euitanda ſunt pericula quæ diximus,ſed ſpectandum quo tempore conueniat excidere, conuenit autem cum res quæ excidendæ ſunt, lædunt, & incommodæ ſunt, modo eiuſmodi Chirurgia toleretur à viribus:vbi vero ictus venenatus eſt,excidere protinus expedit, neque ante habenda eſt ratio totius corporis. Vbi caluariæ os excidendum ſit,id fiat infra [c] tertium diem,vel certe,vbi ſymptomata appareant. Spectanda & quantitas eſt, ne plus aut minus excidamus,quam res poſtulat.Quod putre eſt,quod malignum eſt,quod veneno vitiatum eſt, totum præcidi debet: nam ſi qua particula relinquatur, poteſt quod integrum eſt afficere,nihilque prodeſt præcidiſſe. Sed caue ne ſeces quod inuiolatum eſt,ne ſine vlla vtilitate hominem torqueas,& in ſummũ diſcrimen coniicias: quod ſi ad commodum aliquod ſectio adhibetur, eatenus ſecare oportet, quatenus aſſequamur quod propoſitum eſt,cauendo tamen ne pluſquã oportet ſecemus: neque enim imitabimur medicos, qui magna oſſium fragmenta, quæ exciderant oſtentant, ſed quantum minimum fieri poteſt, parcemus enim partibus, quas natura non ſine ſumma vtilitate procreauit.

[a] *Sup. lib. 1. c. 3.*

[b] *Gal. lib. 1. de officina. Com. 6.*

[c] *Hip. lib. de vulneribus capitis.*

E

F

Inſtrumenta reſtant,quibus variis vtendum eſt:alia enim conueniunt partibus mollibus:alia duris:illis aptatur nouacula,forfex, ſcalpellus ſiue anceps in ſpeciem folii myrtacei,ſiue ab vno tantum latere aciem habens, ſiue rectus,ſiue falcatus.

Nouacula.

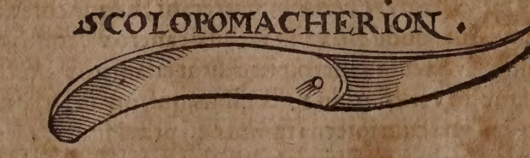
Scalpellus anceps in ſpeciem folii myrtacei.

G

Scalpellus falcatus.

SCOLOPOMACHERION.

H

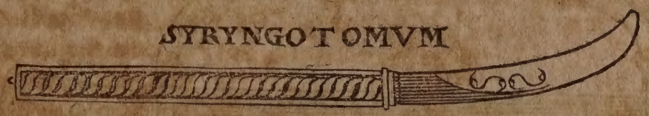
Operæ precium autem arbitror duos deſcribere ex falcatis ſcalpellis,quos Antonius Ponzanellus Chirurgus præſtantiſſimus ad fiſtularum ſectionem inuenit. Alter ferramentum eſt longum duodecim digitos,latum minimum digitum, ab inferiori parte, quæ pro manubriolo eſt,retuſum, atque hebes,à ſuperiori anguſtius,ac leuiter falcatum,vbi aciem habet à latere interno:demittitur ergo in fiſtulam,inflectiturque verſus eam ſedem, quam volumus aperire, & ſtatim vi quadam extrahitur: ſic .n.dilatat quantumuis,& adeo celeriter, vt non liceat homini quum dolet,partem contrahere, aut ſectionem effugere.Huiuſmodi ſcalpellum adhibet Gal.ad [d] peritoneum incidendum in vulneribus abdominis vnde exeunt inteſtina. Alter ſcalpellus maioris eſt artificii: includitur enim theca, quæ quaſi penicillus vnguento delibuta in fiſtulam demittitur. ſicque timidium ægrotantem,qui ſectionem recuſat,decipit.Scalpellus hic ſeptem digitorum longitudinem, & ſemidigiti minimi latitudinẽ æquat, à ſuperiori parte leuiter falcatus eſt,vbi acies eſt à latere interno,ab inferiori parte nectitur cum teca per fibulam, laxe tamen, adeo vt in ipſam induci, quum res poſtulat: & ex eadem educi,ſine vllo negocio poſſit:

[d] *Gal. lib. 6. method. c. 4.*

A poſſit: leuiter autem infra fibulam inflexus eſt, & proceſſum exigit ab externo latere, ad ſimilitudinẽ Græcæ literæ Y, cui ſinus reſpondet in extrema theca: Eſt autem theca lamina argentea, vel ænea, duplex ab interiori latere, qua ſcalpellum admittit, canalis modo aperta, ab exteriori ſolida ac perpetua, eius longitudinis ac latitudinis quæ includere ac celare ſcalpellum poſſit: ab extrema autem parte extremam ſcalpelli partem admittit, ac per fibulam detinet, infra quam habet theca ſinum reſpondentem proceſſui ſcalpelli, quem diximus, Y, literam imitari. Ergo vbi ſcalpellus in thecam inducitur, recedit proceſſus illius à ſinu huius, ſed vbi educitur, cum eo committitur, arctéque adſtringitur. Vbi vſus requirit ſcalpellus theca incluſus inditur in fiſtulam ſine vllo dolore: ſed vbi inditus eſt, extremus ſcalpellus pollice, extrema theca indice comprimitur, ſic, vt proceſſus illius in ſinum huius inſeratur, quo fit, vt à ſuperiori parte ſcalpellus theca excludatur, tunc vero ab inferiori parte prehenditur, & vi quadam receptus ſubito fiſtulam dilatat, atque hominem ſecat minime opinantem. At vbi volumus ſcalpellum theca rurſus includere, eius proceſſum attollimus, interim thecæ ſinum deprimentes.

Scalpellus ad fiſtulas,
ſiue

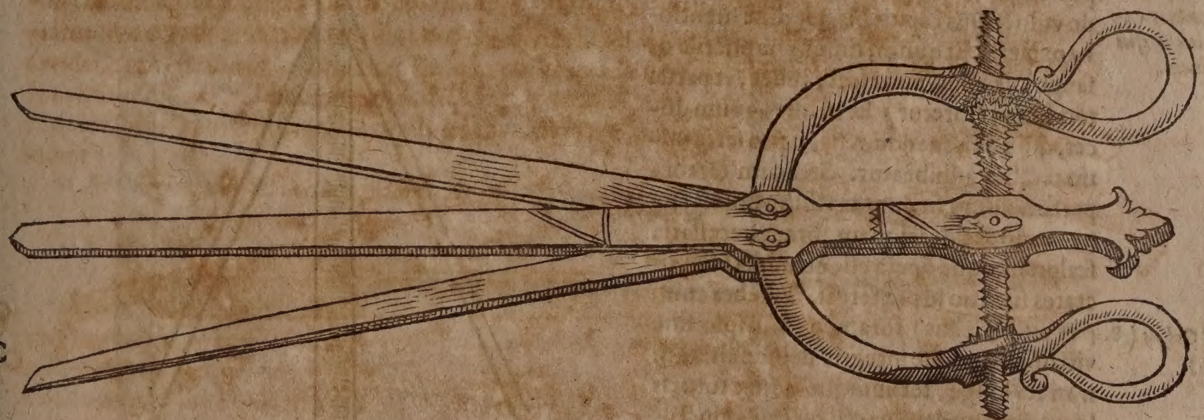
SYRYNGOTOMVM

B

Fit & forfex ad dilatandum, cuius vtrunque ferramentum aciem habet à parte externa, includiturque lamina duplici, & ita demittitur: quumque ferramenta ab inferiori parte diducuntur, infra fibulam, qua & inter ſe & cum lamina nectuntur, diducuntur etiam à ſuperiori, ac ſinum dilatant.

Forceps ad dilatandum, decep:oria appellata.

C

At partes duras vel lima paulatim abſumimus vt dentes, vel excidimus vt oſſa: vtimur tunc ſerra, modiolo, terebra, ſcalpro recto aut recuruato, cauo, aut plano, aut lenticulam repræſentante, tum malleo, vecte, lamina cuſtode membranæ, ſcalpris oppoſitis, ſeu forfice exciſoria: quæ nunc ſigillatim deſcribemus. Serræ itaque (vt ab hac incipiamus) duplicem eſſe rationem conſtat, alteram longam, teretem alteram: longa ſimilis eſt illi qua fabri vtuntur, hęc ſerrula vocatur: pertinet autem ad excidenda oſſa, non tamen in capite, cui teres duntaxat aptatur, quæ cæteris partibus aliena eſt: exempli gratia in libro de fracturis, quum Hippocrates [a] ſecari iubet id oſſis, quod prohibet, ne, quod per plagã exceſſit, in ſuum locum collocetur, componaturque pro tereti ſerra longa vtendum eſt: hac ſi tentes caluariæ os ſecare, qui poteris? cum os non ita nudetur, vt citra carnis lacerationem admoueri queat: ac ſi nudetur, etiam ineptiſſima ſit, neque poſſit, quod præcidi debet, in ambitum comprehendere, ſed ſecet, quod ſecandum non eſt, quod inutile eſt relinquat: præterquam quod ob inæqualitatem caluarię inæqualiter excidit, cum humiliorem eius partem vix attingat, per eminentiorem ita penetret vt periculum ſit, ne cerebri membranam violet. Quamobrem ſerram, qua caluariæ os ſecatur, teretem eſſe neceſſe eſt, quod aperte ex ipſo Hippocrate [b] intelligitur, qui, dum caluariæ os ſecaretur, conſi-
D derari ſubinde ſerræ circuitum voluit. Atqui circuitus non niſi ad teretem ſerram refertur, quam Celſus [c] modiolum vocat, cuius rationem in hunc modum ſcribit. Modiolus ferramentum concauum teres eſt, imis oris ſerratum, per quod medium clauus ipſe quoque interiori orbe cinctus demittitur: ſi vitium in anguſto eſt, modiolus potius aptatur, quam terebra: ſi caries ſubeſt, medius clauus in foramen demittitur: ſi nigrities, angulo ſcalpri ſinus exiguus fit, qui clauum recipiat, vt eo inſiſtente circum actus modiolus delabi non poſſit. deinde is habena quaſi terebra conuertitur, eſtque quidam premendi modus, vt foretur, & circumagatur, quia ſi leuiter imprimitur parum proficit, ſi grauiter non mouetur, neque alienum eſt inſtillare paulum roſæ, vel lactis quo magis lubrico circumagatur, quod ipſum tamen ſi copioſius eſt, aciem ferramenti hebetat: ac, vbi iam iter modiolo preſſum eſt, medius clauus educitur, & ille per ſe agitur. hinc patet, non modo figura teretis ſerræ, ſed & ratio omnis, & quid obſeruandum ſit, quum admouetur, huius etiam meminit Galenus [d] in ſexto de ratione curandi, vbi nonnullos timidiores ait, pro terebra χοίνικα, id eſt, modiolum adhibere. [e] Paulus eum eiici tanquam noxium à iunioribus teſtatur. Sunt ex noſtri temporis Chirurgicis, qui ipſo vtantur, quos neque laudamus, neque vituperamus: nam ſi circumſpecte ipſum adhibeant, eaque ſeruent, quæ

a *Hip. lib. 3. de fractur. tex. 46.*
b *Hip. libro de vulneribus capitis.*
c *Celſus lib. 8. cap. 3.*
d *Gal. lib. 6. Metho. c. 6.*
e *Paulus l. 6. c. 90.*

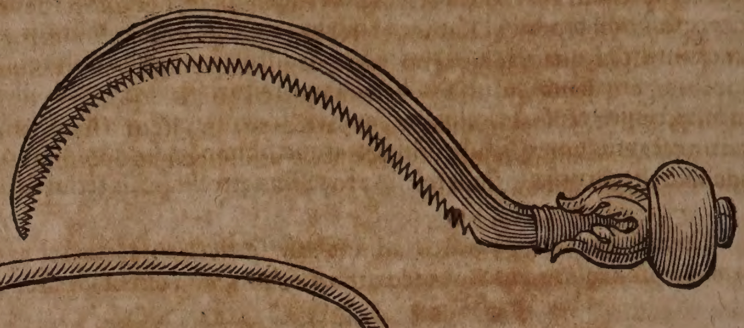
[a] Hipp. lib. de vulnerib. capitis.

[a] Hippocrates voluit in eius vſu ſeruari, proficit. Tutius fortaſſe res agitur ſcalpris, de quibus infra tra- E
ctabimus. Illud autem animaduertendum eſt, quum modiolum adhibemus, quod ęque ac terebra nocet oſſibus infirmis, & vehemẽter perruptis, cum periculum ſit, ne huiuſmodi ferramenta ſimul cum oſſe protinus ad cerebri membranam compellantur. Hæc de ſerra.

Modiolus.

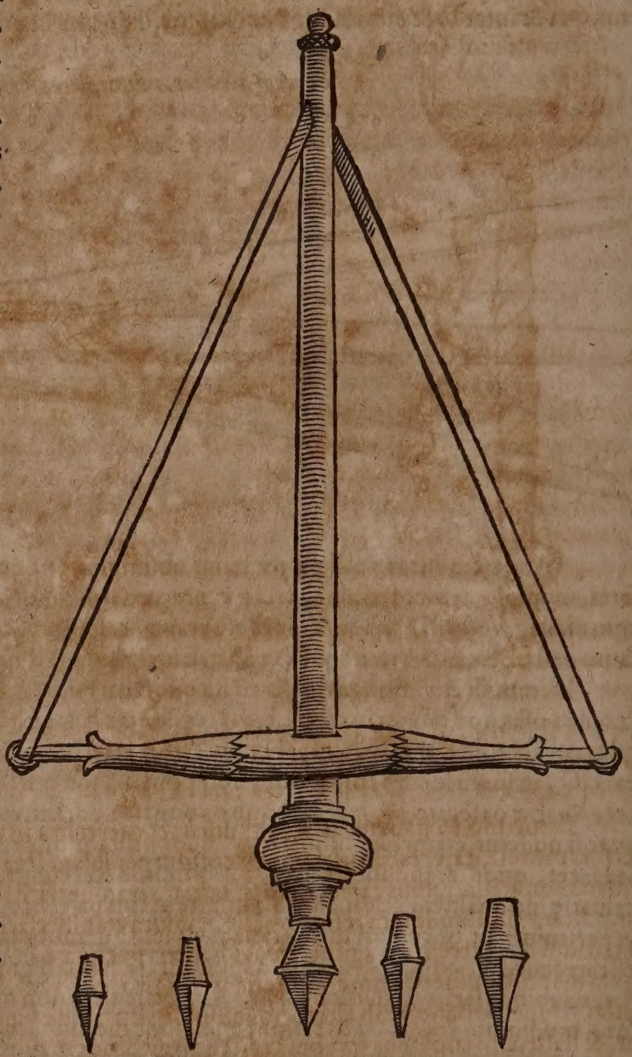
Serra falcata.

F

Serra qua fabri vtuntur.

Terebræ autem proprium eſt perforare, cum acutum mucronem habeat, vt infra declarabimus, vbi eius rationem proponemus. [b] Hippocrates autem in opere de vulneribus capitis bis, terebræ mentionem facit: Et quum, timens ne puerile os ſanguinis copia putreſcat, iubet, vt parua terebra perforetur: Et in fine, quum docet, quid obſeruandum ſit, ſi pro ſerra initio terebra adhibeatur. Sed cum terebra perforandum ſit duntaxat, non poteſt ſerræ modo excidere: quamobrem neceſſaria ſcalpri quoque opera eſt, quamuis Hippocrates ſilentio id prætereat. Terebra enim (vt ait [c] Celſus) foramen fit in ipſo fine vitiati oſſis atque integri, deinde alterum non ita longe, tertiumque donec totus is locus, qui excidendus eſt, his cauis cinctus ſit: tunc exciſorius ſcalper ab altero foramine, ad alterum malleo adactus, id quod inter vtrũq; medium eſt, excidit, fitq; ambitus ſimilis ei, qui in anguſtiorem orbem modiolo imprimitur. idem Galenus[d] edocet, cum os terebra in circuitu perforatum iubet admotis ſcalpris excidi. Cæterum de ſcalpris, deque eorum varietate, abunde agemus in iis, quæ ſequuntur. Nunc de terebra, cuius vſum ſcire conuenit alienum eſſe, vbi oſſa vehementer ſunt perfracta, atque vbi per ſe imbecillia ſunt. In oſſe autem puerorum, quod non admodum imbecillum eſt, [e] Hippocrates parua terebra vtitur, ſed ſi oſſibus admodum perruptis atque infirmis terebra vtaris, vix prohibere poteris, ne, dum circumagitur, & ipſa & os ad cerebri membranam vrgeatur, & cerebrum comprimat. Aptatur autem proprie Terebra (Galeno [f] auctore) cum oſſa plurimum firma ſunt, ſed metuendum eſt, ne, dum agitur, mucrone cerebri membranam violet, qua de cauſa Hippocrates imperauit, vt in ipſo vſu caueamus, ne nimis alte deſcendat. Nonnulli (inquit Galenus) [g] vt euitarent hoc periculi, eiuſmodi terebras excogitarunt. Sicque terebrarum duo genera ſunt; alterum ſimile ei, quo fabri vtuntur, alterum, quod non poteſt altius deſcendere, quoniam paulo ſupra acutum eius mucronem extat quidam circulus. Cuius generis terebræ complures habendæ ſunt, quæ omni caluariæ craſſitudini ſufficiant, nam craſſiori ea conuenit, quę inter extantem circulum & mucronem longius ſpacium habet, tenuiori contra, quæ breuius. Huc etiam pertinere videntur deſcriptæ à Gelſo [h] terebræ capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, dein ſubito latius fit: atque iterum ab altero principio paulo minus, quam æqualiter ſurſum procedit. prohibet enim capitulum, quod ſuper mucronem ſubito lateſcit, ne terebra altius penetret.

G H

[b] Hip. lib. de vulner. capitis verſus finem.

[c] Celſus l. 8. c. 3.

d Gal. lib. 6. meth. capite 6.

[e] Hip. lib. de vulner. capitis.

[f] Gal. lib. 6. meth. c. 6.

[g] Gal. ibid.

[h] Celſus libro 8. c. 3.

A Qua ratione circumagatur terebra apud veteres auctores non inuenio. Ex Cornelio [a] Celſo, qua de modiolo, colligitur hanc habena conuertẽdam eſſe: ait enim (modiolus habena, qua ſi terebra conuertitur) non tamen conſtat, quo pacto voluerit habenam admoueri. videmus fabros habena tribus modis terebram circumducere. Vno quidem mediæ terebræ arcte illigata ſæpius circa ipſam obuoluitur: deinde mucrone adacto, terebræ caput altera manu ſuperimpoſita continetur ac leuiter deorſum compellitur, altera ducitur habena vi quadam, donec tota fere euoluatur, & interim terebram circumagat, tum protinus relaxatur, terebraque per ſe in contrariam partem conuertitur, ipſo impetu, & circumactæ, quam adiunctam habet, & ipſius habenæ, quum huiuſmodi omnia quæ trahuntur, ſi in ipſo impetu demittantur, fere eodem reuerti conſueuerint, vnde vi abducta ſunt. Terebra itaque cum ſuopte nutu rediens in contrariam partem agatur, iterum habenam obuoluit: hæc manu æque iterum ducta euoluitur, quod tertio, & quarto fit, donec, quod perforandum eſt perforetur, atque hic modus non nimium eſt efficax.

[a] *Celſus ibidem.*

Alter eſt, quum exiguus arcus admouetur, ſic, vt chorda ſemel circa terebram voluatur, arcus enim manu prehenſus adducitur, reduciturque, & interim terebram circumagit.

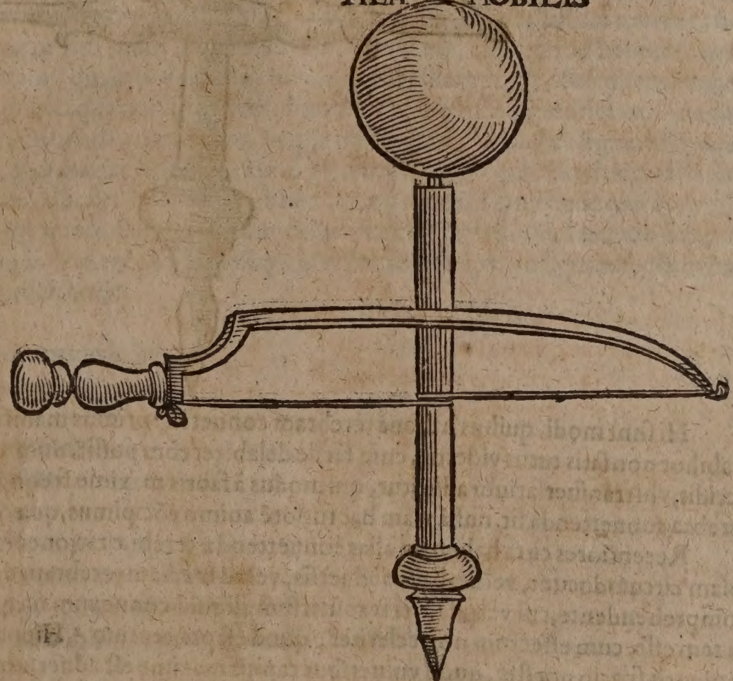
B *Terebra, quæ per habenam in medio arcte illigatam conuertitur.*

Terebra quæ per arcum circumducitur.

FILA MOBILIS.

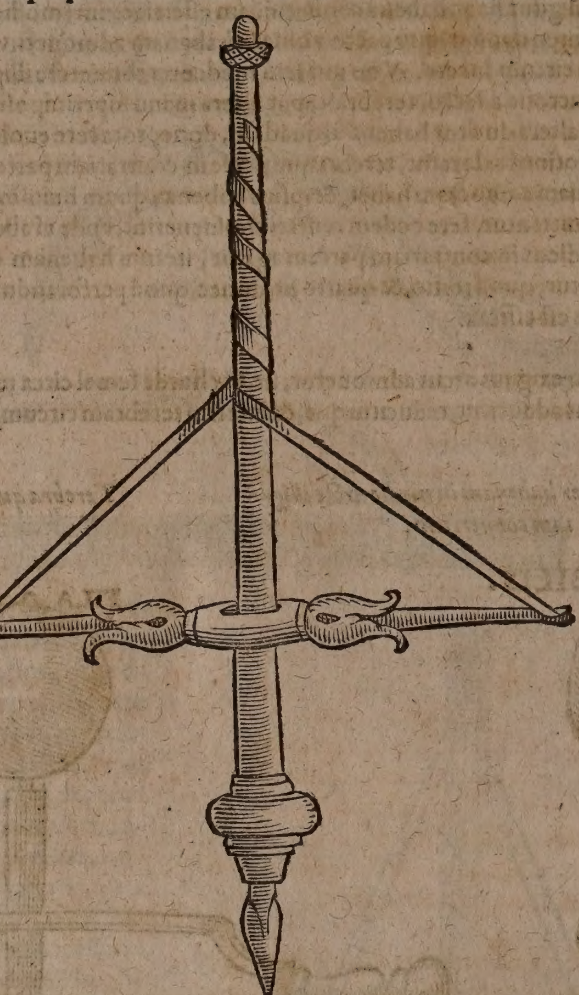
FILA MOBILIS

C

Tertio modo habena terebram ducit; cum terebra in tranſuerſarium inſeritur; quod medium perforatum eſt, ita, vt facile ſurſum ac deorſum per ipſam feratur: ſumma vero foramẽ habet, in quod habena coniicitur, cuius capita ad extremitates tranſuerſarii alligantur, ſic, vt habena cum tranſuerſario. Δ. literæ ſimilitudinem referat, baſis ſit ipſum tranſuerſarium. Deinde, vbi perforandum eſt tranſuerſarium circa terebram agitur, ſic, vt habena per ipſam obuoluatur, & quaſi in cochlea ſerpat: tum
D altera manu tranſuerſarium comprehenditur, ita, vt ab vno latere terebræ tres poſtremi digiti tranſuerſario ſuperponantur, ab altero pollex ſubiiciatur, inde ſuperdetur: atque hoc pacto deorſum ducitur, & habenam euoluens terebram circumagit: inde manus attollitur, terebraque ipſo impetu per ſe in contrariam partem conuertitur; hoc autem agitur, quoad foramen fiat.

Terebra, quæ per habenam & tranſuerſarium circumagitur.

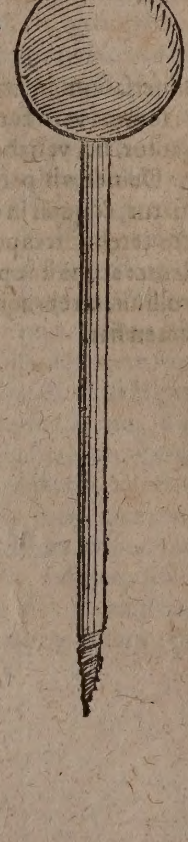
F

Hi ſunt modi, quibus habena terebram conuertit: primus manifeſte ſtabilis eſt: alter, quamuis ſtabilior non ſatis tutus videtur, cum facile delabi terebra poſſit, dum arcus ducitur, quod non æque accidit, vbi tranſuerſarium adiicitur, qui modus à fabris maxime frequẽtatur. quocirca vbi per habenã terebra conuertenda ſit, nullã viam hac tutiorẽ animo cõcipimus, quæcunq; apud veteres in vſu fuerit. G

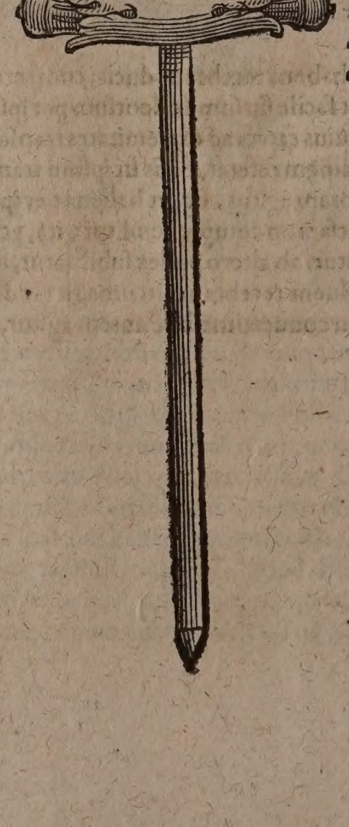
Recentiores citra habenam alias conuertendæ terebræ rationes excogitarunt. quidam manibus ipſam circumducunt, vel ambabus aduerſis, vel ad mediam terebram datis, vel altera ſummum ipſius comprehendente, cui vel pila, vel tranſuerſum aliquid connexum ſit: qui modus non videtur multum in rem eſſe, cum effectum non celeriter, quod eſt præceptum [a] Hippocratis in Chirurgia, ſed longo temporis ſpacio præſtet, quod vulneribus capitis maxime eſt aduerſum. docuit enim [b] Galenus in octauo de vſu partium oſſa capitis quam celerrime excidenda eſſe, ne cerebrum refrigeretur,

[a] *Hipp. lib. 1. de officin. tex. 23.*
[b] *Gal. lib. 6. de vſu par. cap. ...*

Terebra, cui pila in ſummo eſt, per quam circumagitur.

Terebra, quæ per tranſuerſarium, quod eſt in ſumma parte, conuertitur.

H

Alii

A Alii vero manubriolo vtuntur in hunc modum. Ferramentum ſit ima parte quadratum, vbi cauum habet, cui breue aliud ferramentum inſeritur, excidendo oſſi accommodatum, quod latius infra explicabimus. illud igitur ab imo tres digitos rectum ſurſum paocedit, inde ad vnius vel alterius digiti ſpacium flectitur, ac rurſus palmi ſpacio rectum fertur, qua tenue eſt, & affixam fiſtulam habet, quæ circa ipſum facile conuerſa, vbi vtendum eſt, manu prehenditur, ac voluitur: deinde iterum ad vnius vel alterius digiti ſpacium flectitur, poſtea rectum tendit, donec finiatur: quo fit vt duos rectos angulos oſtendat, è regione ſibi reſpondentes, ab interiori parte illius receſſus, quem manu prehendi diximus: duos item ab exteriori, qua flexum à recta linea declinat, & in latus conuertitur, in ſummo autem annexa pila eſt, in qua paruo momento circumducitur. vbi vtendum eſt paruum aliud ferramentum in ipſum demittitur, & oſſi perforando vel excidendo imprimitur, altera manu pila, quæ in ſummo eſt, continetur, altera, fiſtula circumagitur, atque hoc pacto id oſſis, circa quod ferramentum agitur, in orbem præciditur.

Præter mucronem ad perforandum varia in hoc ferramenta demittuntur, omnia tamen aciem acutam habent. ex iis enim aliud rectum eſt ſumma parte quadratum, ſic, vt cauo alterius in quod cõiiciendum eſt, reſpondeat, in imo ſemicirculatum: vbi vtendum eſt, angulo ſcalpri ſinus fit, qui mediam & prominentiorem ſemicirculi partem recipiat, tum hoc ferramentum admouetur, conuerſumque os excidit, nec ad cerebri membranam deſcendit. quum partes quæ minus prominent, cæteras pene-

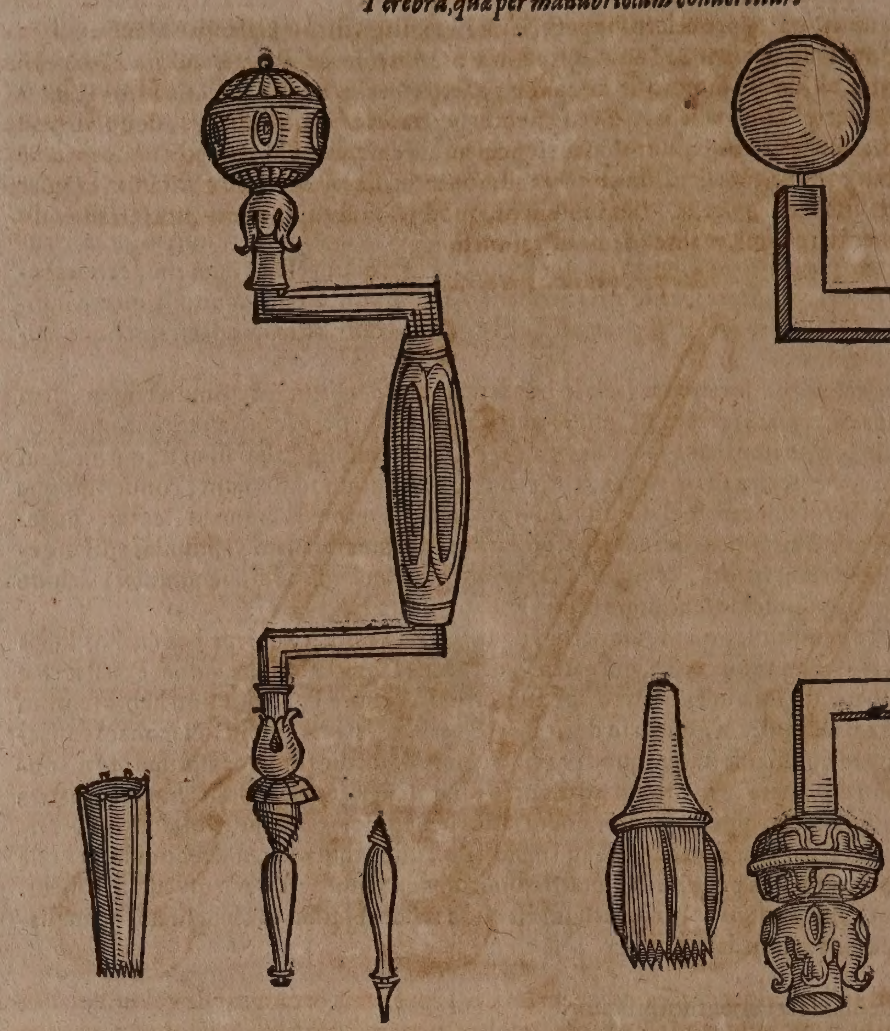
B trare non patiantur, niſi Chirurgicus de induſtria, violare cerebri membranam velit: huius autem generis complura habenda ſunt latiora, & anguſtiora. primo quidem latius admouendum eſt, deinde anguſtius, ſic, vt quum os dimidium exciſum eſt, maxime anguſtum adhibeatur.

Nonnulli aliud demittunt, quod ima parte vnguis ſpeciem referat, qui medius duabus lineis ſectus ſit, ſic, vt inter vtranque mucro ſit, qui partes hinc, atque hinc à lateribus paulum excedat: hæ vero aciem acutam habent; quæ in vno latere ab exteriori parte acuta eſt, ab interiori hebes: contra in altero, vt facile tam in ſiniſtram, quam in dextram conuerſum excidere poſſit, & ſcobem educere, ne ſectionem impediat. In oſſe itaque quod præcidendum eſt, medius mucro imprimitur: manubriolo autem circumacto latera os in orbem excidunt, neque nimis alte deſcendunt: ſiquidem partes humiliores, non ita ſinunt eas, quæ magis prominent altius penetrare. Sunt qui, vbi altero ex iis ferramentis iter preſſum eſt, ipſum educant, & aliud demittant, quod tutius id quod relinquitur ex oſſe præcidant, ab ima parte quaſi in pomum deſinit ſtriatum: cuius extantes partes aciem acutam habent: Hoc igitur adactum, vbi os aliqua ex parte exciſum eſt quod reſtat abſumit, & ob figuram, quam habet ad cerebri membranam non deſcendit.

1 Cauum, cui breue aliud ferramentum inſeritur.
2 Ab imo tres digitos ſurſum procedit.
C 3 Ad digiti ſpacium flectitur.
4 Fiſtula, quæ circa ipſum conuertitur.
5 Iterum ad digiti ſpacium flectitur.
6 Rectum redit.
7 Pila annexa in ſummo.

A Ferramentum ab imo ſemicirculatum.
B Ferramentum quod ima parte vnguis ſpeciem repræſentat.
C Ferramentum quod ab ima parte, quaſi in pomum deſinit ſtriatum.

Terebra, quæ per manubriolum conuertitur. E

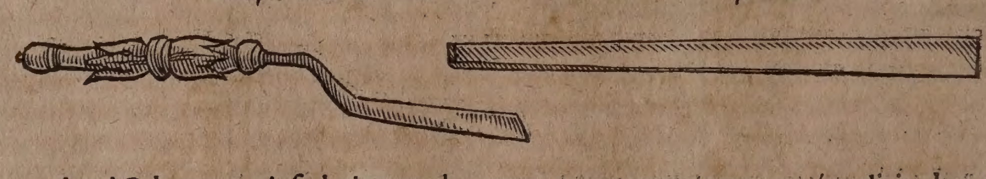

F

a *Hip. lib. de vulner. capitis.* b *Celſus lib. c. 3.*

Expoſitis, quæ ad terebram pertinebant, reſtat vt ad ſcalpros tranſeamus, quibus Hipp.[a] radi dixit, ac præcidi os, non ſecus ac ſerra, cuiuſmodi autem fuerint, non ſatis conſtat, illud pro comperto eſt, G quod veteres his non ſolum ad os radendum vtebantur, ſed etiam ad excidendum: oſſe enim in ambitum per terebram perforato huiuſmodi ſcalpris, ab vno foramine ad alterum malleolo adactis, ſepta, quæ reſtabant inter foramina, præcidebant. nam Celſo auctore, [b] ſcalper, quum planus admouetur, radit, quum in latus conuertitur, excidit. quamobrem in excidendis ſeptis, quæ reſtabant inter foramina, caueri voluit, ne angulo ſcalpri membrana cerebri violaretur. Hic (quantum coniicio) non potuit eſſe rectus, ſed in medio recuruari neceſſe fuit, alioquin radendo minus idoneus fuiſſet. Certo enim loco radendum eſt, vltra quem, ſi ſcalper tranſeat, aut inutiliter radet, aut carnem attinget, & dolorem mouebit. Scalper, ſi medius recuruetur, vbi vis facile ſiſtitur, ſi rectus eſt, vix continetur, quo minus vlterius delabatur.

Scalper in medio recuruatus. *Scalper rectus.*

H

c *Gal. lib. 6. meth. c. 6.*

Apud Galenum [c] tria ſcalpri genera leguntur, vnum cauum quem κοιλίσκον dixit: alterum, qui in imo lenticulæ imaginem refert, vnde φακωτὸς appellatur: tertium radendo idoneum, quem ξυστῆρα nuncupauit: hoc tertio ſcalpri genere ad rimas vtebatur: cuiuſmodi autem eius forma fuerit (vt hinc ordiamur) non licet à Galeno intelligere. Veteres quali ſcalpro raderent, iam diximus. Iuniores ferramentum inuenerunt, quo duntaxat os radunt, neque enim aptum eſt, vbi os præcidendum ſit. id rectum eſt, ac fere duorum palmorum longitudinem implet. in imo autem recuruatur, ſic, vt paruum ſinum in orbem oſtendat: oræ autem, quæ vtrinque à lateribus ſunt, aciem acutam habent. in ipſo autem vſu ferramentum in latus vertitur, & vtriuſque manus digitis, partim ſubiectis, partim ſuperpoſitis, ima ſui parte os attingit, ductumque id radit. hoc vtuntur ad omnes fracturæ modos, vbicunque excidendum os eſt. radendo enim exitum præbet intus cerebri membranam lædentibus, & id oſſis quod auferendum eſt, in orbem præcidit. adeo, vt nonnulli hoc ſolo ferramenti genere contenti ſint, neque ſcalpro malleolo adacto cerebrum concutiunt, neque terebræ mucrone lædunt membranam, quæ ſub caluaria cerebrum tegit, cum aſſidue os in conſpectum veniat, pateatque quando perrumpitur: adde quod quum ad imam oſſis partem peruenerunt, ſcalprum leniter imprimunt, & vtuntur

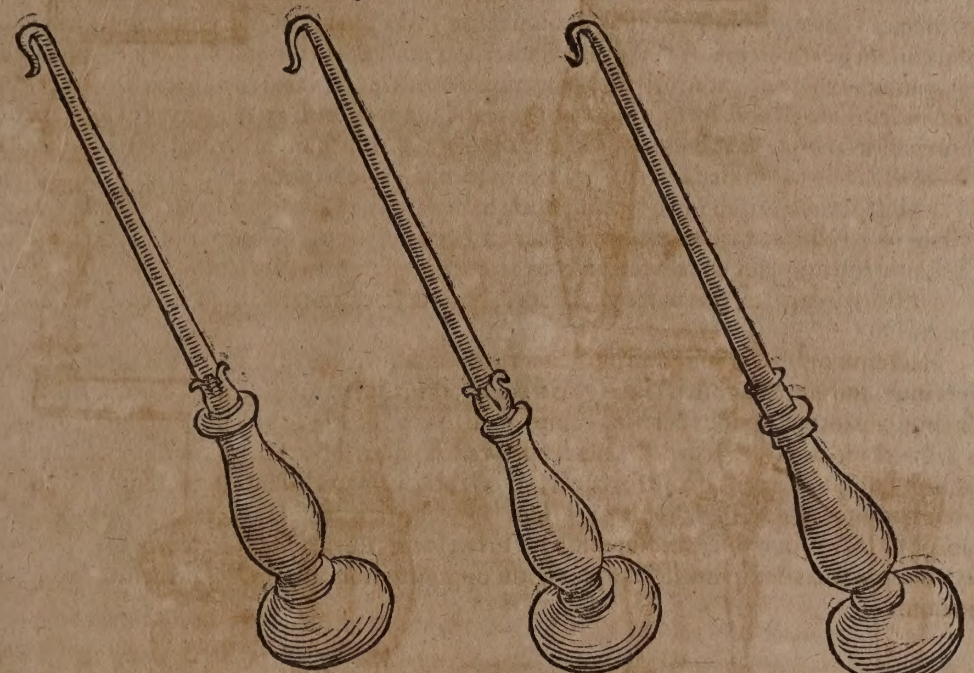
maxime

A maxime anguſto: compl[u]res enim habent, & latiores, & anguſtiores. Præterea ſi quis manu ſtrenua ſit, & exercitatus, opus hoc ſcalpro celerrime perficiet: ita, vt mirum ſit, cur Galenus [a] huiuſmodi ſcalpros (ſi tunc temporis inuenti erant) ad omnes fracturæ modos non adhibuerit: ſolummodo enim ſcalpris radit, vbi rima eſt, ſiue in ſummo ſit, ſiue altius penetret: in aliis fracturis, ſi oſſa firma erant (vt ſupra oſtendimus) ad terebram veniebat; ſi vehementer perfracta ad cauos ſcalpros, de quibus mox agemus, & ad eum, qui in imo lenticulę imaginem repræſentat veniemus, Hippocrates nullo interpoſito diſcrimine excidi os iuſſit, ſiue ſerra, ſiue terebra admoueatur, ſiue ſcalpro radatur, tãtum exiguam terebram admoueri iuſſit ad os puerile. Illud autem os, quod valde abruptum eſt, citra ferramenti vſum ſiccis medicamentis reſoluit, vt antea demonſtratum fuit.

a Gal. lib. 6. meth. c. 6.

Scalper, quo iuniores os radunt.

B

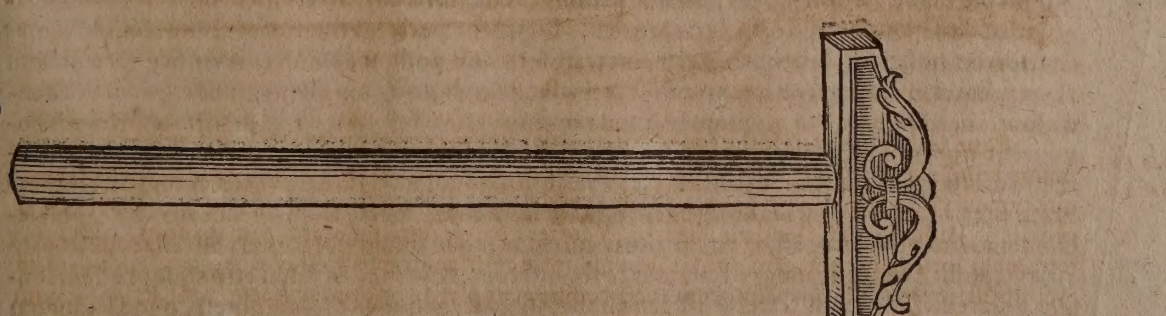

Ponitur à Galeno [b] alius ſcalper excisorius, quem κυκλίσκον appellauit, & cauum eſſe voluit. hunc (niſi fortaſſe ſit ille, qui proxime poſitus ad recentiores refertur) puto rectum fuiſſe & ima parte, qua acies C continetur in canaliculi ſpeciem vtrinque à lateribus ſinuatum: ſic enim & cauus eſt, & ad circuli figuram accedit, vnde κυκλίσκος vocatur. iſtiuſmodi ſcalpris ligna à fabris excauantur. admouentur autem plerunque malleolo adacti, vtro modo Galenus cauis ſcalpris vteretur, non docuit. Vtrunque licet animo concipere, tamen veriſimilius arbitror Galenum intelligere cauum ſcalprum malleolo adigendum eſſe, cum dicat excidendi oſſis rationem, quæ per cauos ſcalpros adminiſtratur, vitio non carere, quod immodice concutiat. hoc non faceret, ſi caui ſcalpri citra malleoli operam admouerentur. Adhibet autem Galenus [c] cauos ſcalpros, quum os vehementer eſt perruptum. neque his tantum oſſis excidit, quantum ſatis eſt ad demittendum ſcalprum referentem in imo lenticulæ ſpeciem, de quo proxime tractabimus. hoc deinde indito, ac malleolo adacto, quod præcidendum eſt, vniuerſum præcidit. Sed cum oſſe terebra pertuſo, ſepta, quæ inter foramina erant, excidi iuſſit, an cauis ſcalpris, an alterius generis vtendum voluerit, non conſtat: conſtat tamen cauos ſcalpros parum apte ad foramina adhiberi. atque idcirco magis credibile eſt Galenum [d] adhiberi maluiſſe, vel eum ſcalprum, qui ima parte lenticulam refert, vel eum qui planius radit, & in latus conuerſus excidit, quo veteres vtebantur.

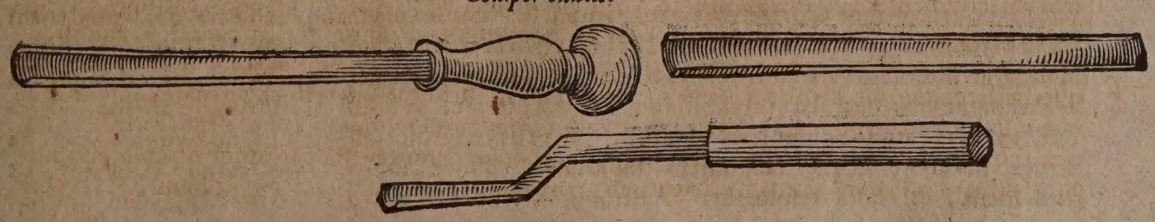
b Gal. lib. 6. meth. c. 6.
c Gal. loco citato.
d Gal. ibid.

Malleolus.

D

Scalper cauus.

a *Gal. ibid.*

b *Gale. ibid.*

Reliquum ſcalpri genus apud Galenum [a] id eſt, quod in imo lenticulæ ſpeciem habet; atque [E] hanc hebetem : in longitudinem vero aciem acutam, quo vtitur, quum vel cauo ſcalpro os excidens, vel forcipe quod valde comminutum eſt attollens, aut conuertens, aditum facit, per quem lenticula immittatur: hanc enim ſuper cerebri membranam collocat, ſic vt lata ſui parte ipſam attingat: deinde malleolo ſcalprum ferit, quo fit, vt membrana inuiolata ſeruetur, cum protegatur à lenticula, quæ in excidendo præit, & membranam, ſicubi adhæret, ab oſſe innocenter reſoluit: acies vero ſcalpri, quam eſſe in longitudine diximus, ipſam inſequitur. Hanc excidendi rationem [b] Galenus præter cæteras approbauit, vt quæ celerrime effectum præſtet, idque ſine vlla membranæ cerebri noxa.

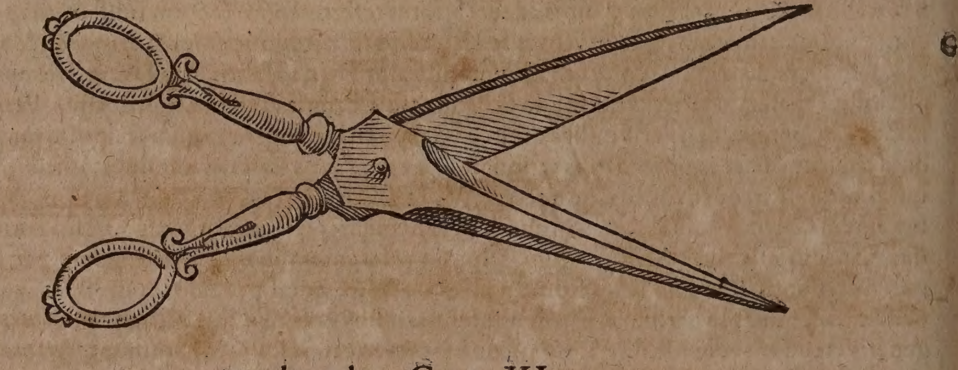
c *Cel. lib. 8. c. 3.*
d *Gal. lib. 1. de officina tex. 6. & 8. de anato. aggr. c. 7.*
e *Celſ. lib. 8. c. 3.*

Qui ante Galeni tempora fuerunt, vt membranam ab angulo ſcalpri tuerentur, μηνυγγοφύλακα, id eſt, [c] laminam cuſtodem membranæ demittebant; hæc autem à Galeno [d] in commentariis de officina Medici Chirurgicis inſtrumentis annumeratur, qua etiam vtitur in corporibus incidendis, vt quum coſtam ſecat, eius membranam intactam relinquat. Hæc (vt inquit Celſus) [e] lamina ænea eſt, firma, paulum reſima, ab exteriori parte leuis, quæ demittitur, ſic vt exterior pars eius cerebro propior ſit, ſubinde autem ei ſubiicitur, quod ſcalpro diſcutiendum eſt: ac ſi excipit eius angulum, vltro tranſire non patitur, eoque & audacius, & tutius ſcalprum malleolo ſubinde medicus ferit, donec exciſum vndique os eadem lamina leuetur, tollique ſine vlla noxa cerebri poſſit: hac etiam attollitur quicquid deorſum inſedit. Simile quoddam ferramentum habent noſtri Chirurgici, quem vectem dicunt, quo attollunt os, quod fere totum exciſum eſt, & iam labat non ſecus, quam grandiores lapides vectibus [F] impelluntur: quamquam eodem ferramento cerebri membranam cuſtodiunt, eſt enim lamina ferrea anguſtior, ab ea parte, qua os tangit, aſpera, ab altera læuis, non recta, ſed media duobus locis recuruata.

f *Paul. lib. 6. c. 90.*
g *Gal. 8. de anatom. aggr. c. 7.*

Hactenus omnia ferramentorum genera propoſuimus, quæ ad caluariæ fracturas, & à veteribus ſcripta inueniuntur, & à noſtris chirurgicis frequentantur. Reſtant ſolum illi ſcalpri exciſorii, qui oppoſiti nuncupantur, quibus detrahit Paulus [f] Ægineta caluariæ os grauiter fractum: iiſdem Galenus [g] in octauo de ratione corporis incidendi, præcidi coſtas iubet. Hos igitur ſcalpros inter ſe oppoſitos, non aliud eſſe cenſeo, quam forficem, qua fabri, vel æs, vel aliud tale excidunt. conſtant enim duobus ferramentis oblongis, fibula paulo ſupra medium ſic inter ſe connexis, vt alterum adduci ad alterum poſſit, & rurſus reduci, hæc ſuperiori parte lateſcunt, qua aciem aduerſam habent, ita, vt vnius acies, contra aciem alterius ſita ſit. Scalpros igitur oppoſitos non aliud fuiſſe, quam iſtiuſmodi forficem opinamur.

Scalpri oppoſiti, ſiue forfex exciſoria.

[G]

De adurendo. CAP. XI.

h *Hip. lib. 7. aph. vlt.*

INter manus operas poſtremam ſcribimus vſtionem, nam & poſtremo [h] adhibetur, hoc eſt vbi reliqua præſidia, vel non proſint, vel non profutura eſſe videantur: terret autem homines multo magis, quam lædat, cum dolorem afferat breuem. Eo autem ſpectare vſtio videtur, quo ſectio: diximus enim partes noſtri corporis, quæ extrahi, aut transferri non poſſunt, excidi, aut vri, ſicque remoueri; [H] vbi manentes in corpore, vel ipſum lædunt, vel vtilitatem aliquam impediunt: tunc ergo aut excidendæ ſunt, aut adurendæ. Vbi magnum ſit quod remouendum eſt, ſectione vtimur: vſtio enim nimis hominem torqueret, priuſquam totum abſumeret. poſt vſtionem non eſt neceſſaria ſectio, ſed poſt ſectionem vſtio plerunque aut neceſſaria eſt, aut certe plurimum vtilis. nam vbi ſecentur partes emortuæ, putres, inſanabili, aut prauo vlcere ac tumore laborantes, morſu aliquo venenato ictæ: poſt ſectionem adurendus locus eſt, vt ſic radicitus extirpetur, atque abſumatur ſi quid vitii reſtat, ne ſerpere vlterius poſſit. Sunt qui candenti ferramento ſimul ſecent, & vrant, vt ſimul vtrunque præſtent ſimplici dolore: ſed candentis ferramenti acies imbecillior eſt, neque cito ſecare poteſt, quod ſecandum eſt, ita, vt diuturniorem dolorem afferat. quamobrem vbi magnum ſit quod excidendum eſt, præſtat primo excidere, deinde adurere: vbi autem paruum ſit, licet ſimul vtrunque efficere. quid quod etiam quod paruum eſt vt verruca, callus in fiſtulis, ſchyrrus in articulis digitorum, ſine ſectione ſola vſtione abſumitur? Interdum vero ad vſtionem accedimus, & particulam aliquam abſumimus, non quo illa præter naturam habeat, ſed vt commodum aliquod afferat, vt obturet, adſtringat, aperiat, calefaciat, exiccet, atque humorem abſumat. In vaſis vnde fluit ſanguis vſtione [i] vtimur vt cruſta locum obturet, ſicque ſanguinem ſupprimat, donec ſubcreſcente carne claudatur ex toto locus, & cruſta reſoluatur. Adſtringit [k] vſtio contrahendo partes, ſiquidem cicatrix, quæ reſoluta cruſta inducitur, locum adeo in vnum cogit, vt quod laxum ſuberat adſtringatur:

i *Gal. lib. 5. meth. ca 4. & 5.*
k *Gal. li. 10. meth. ca. 2.*

veluti

A veluti dens vſta gingiua, veluti articulus vſta carne ſuperiecta: id quod facit [a] Hippocrates vbi aut coxa, aut humerus frequenter prolabitur: eodem ſpectat vſtio ad herniam, ad veſicam non retinentem vrinam: vruntur enim partes ſuperiectæ, ſicque contrahitur locus. Vtimur vſtione ad aperiendum, nam ſic exigua plaga diutius patet ad exitum puris, præterquam quod minus purulenta efficitur. Aperimus etiam loca, ad quæ fluere materiam volumus, vt inde exeat, aliunde reuulſa, atque attracta: quo nomine ſub genu in externa parte cruris, aut etiam in externa parte humeri, in occipitio, in vertice candens ferramentum ſæpe imprimimus. Calefit etiam & exiccatur vſtione locus nimis madefactus, vt in hydrope ad ventrem, in iis, qui pus [b] expuunt ad thoracem, in hydrocephalo ad caput, in cerebri affectibus frigidis, & humidis, & ad verticem, & ad occipitium: quod nunc à Florentinis medicis aduritur infantibus fere omnibus, quibus impendere iudicant comitialem morbum: muccoſa etiam caro iuxta coſtas colliſas, vel ad aures eiuſmodi præſidio exiccatur & ad naturalem ſtatum reuertitur.

[a] *Hip. lib.1. de Artic. à text.50. ad 54.*

[b] *Gal. li. 6. apho. com. 28.*

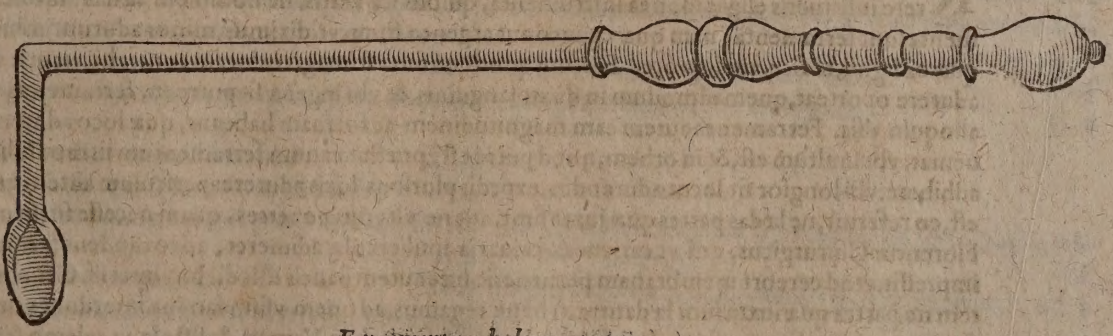
Inſtrumenta quibus vtimur ad vrendum, non omnia ad Chirurgiam referuntur: nam medicamenta quæ [c] cauſtica nominantur, traduntur, qua de medicamentis: ſed quia maxima ex parte vſtio manu adhibetur, idcirco ſub Chirurgia comprehenditur. Hæc tactu calidis vtitur, quæ licet magis terribilia ſint, minus tamen temporis hominem torquent, & tutiora ſunt, cum non vltra quam velis adurant: ex contrario medicamenta & diutius hominem torquent, & ſæpe vltra quam velis adurunt:
B quamuis minus terreant, quod non ſentiantur calida tactu, vt quæ à nobis calefacta, rurſus nos calefaciant, & vim ſuam tantam proferant, vt adurant. Vſtio igitur per ea quæ tactu calida ſunt proprie Chirurgia eſt, ſiquidem illa dantur manu artificioſa: ſunt autem vel liquores feruefacti vt oleum, butyrum, quod exceptum lana ſpecillo obuoluta datur ad locum adurendum: præterea plumbum liquefactum, quod per fiſtulam inditur in locum, quem volumus vrere: vel corpora ſolidiora vt carbones ex lignis, puta ex myrtho, ex radicibus vt gentianæ, ex putamine iuglandis, vt etiam metalla quibus maxime vtimur ad vrendum, huiuſmodi ſunt ferrum, aurum, argentum. ferrum validius eſt, vt quod maiorem concipiat calorem, neque ante liqueſcat, quam bene candens fiat, quod euenire videtur auro, & argento, quæ, vt nonnulli exiſtimant, innata quadam vi, ac proprietate partem quam adurunt, validiorem efficiunt: quibus non ſubſcribo, ſi quidem vis ignis in candente metallo tanta eſt, vt omnẽ aliam facultatem obſcuret: quamobrem vtemur ferramentis, quæ manubriolum habeant, vt præcipit Galen. decimo libro [d] de ſimplicium medicamentorum facultatibus: ſic enim tuto prehendi manu ac tractari poterunt. Varia autem haberi debent, quæ forma & magnitudine inter ſe differant, vt diuerſis locis, & caſibus aptentur. interdum ſolus ſtylus acutus ſufficit, vt quum traiicimus carnem in occipitio ad laqueum inſerendum: aut quum vrenda eſt paruula aliqua pars: interdum neceſſarium eſt ferramẽtum quod nucleum habeat paruulum, quod demittatur in partem adurendam: aliquando neceſſaria ſunt ferramenta capitulata in ſummo diuerſæ magnitudinis: aliquando etiã orbicularia in ſpeciem modioli, vt ſufficiant vbi maiora & vbi minora vitia ſint: poſſunt autem eſſe & ſimplicia, & multiplicia, prout vel vno loco tantum, vel pluribus adurere ſimul volumus, ſunt autem prope ſummitatem
C inuerſa.

[c] *Gal. lib. 5. ſimpl. c. 15. & c. 6. epi. com. 5.*

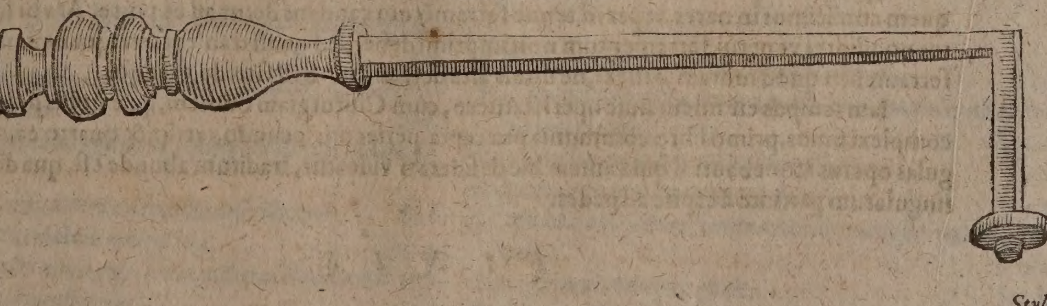
[d] *Gal. lib. 10 ſimpli.*

Ferramentum ſpathiforme.

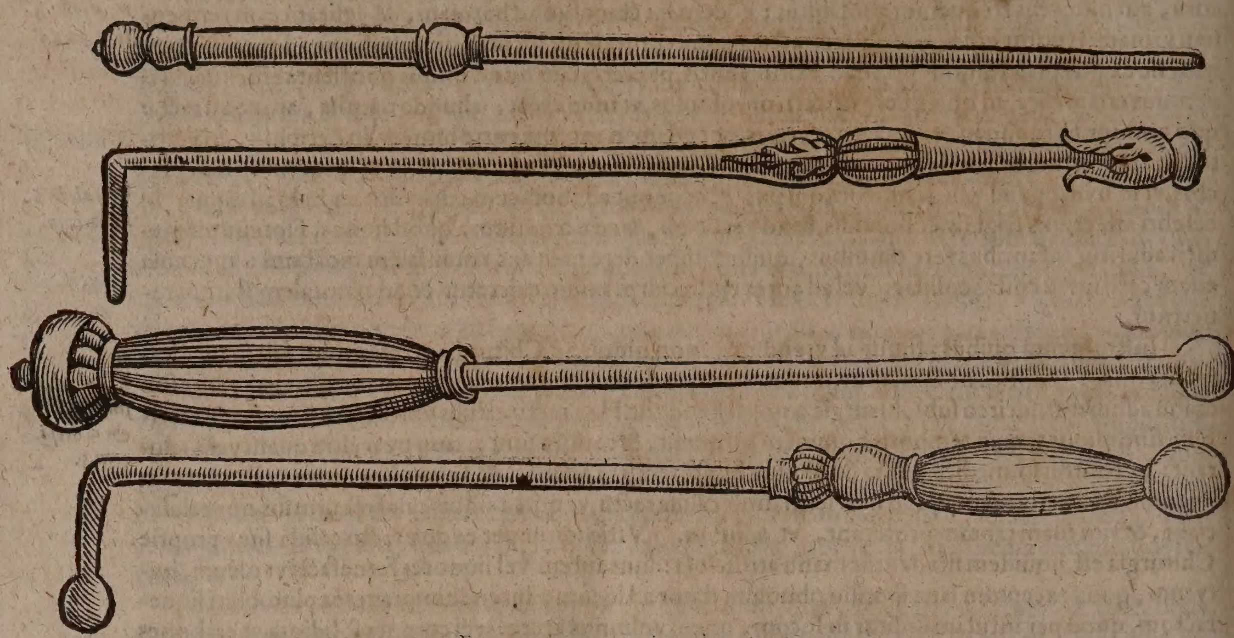
Ferramentum habens moram.

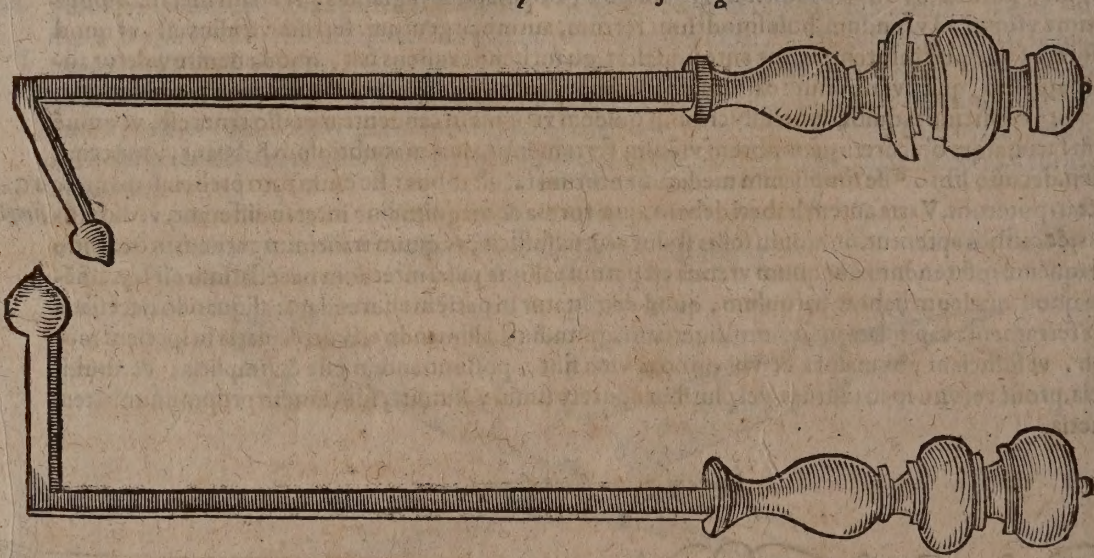
Stylus.

Stylus.

E

Ferramenta capitulata diuerſa magnitudinis.

G

RAtio adurendi primo exigit, vt tempore idoneo, vel per ocium, vel quando res vrget, quum adurere inſtitueris eligas idonea inſtrumenta, quibus ita vtatis, ne hominem lædas: idonea inſtrumenta ſunt ferramenta: nam quæ ex auro aut argento fiunt, vt diximus, minus adurunt, minus adhuc quæ ex ligno, radice, aut liquore. Ferrum quod denſius eſt magis calorem contrahit: itaque vbi valde adurere oporteat, quemadmodum in fluxu ſanguinis, & vbi ingens ſit putredo, ferramentis vtemur, alioquin aliis. Ferramenta autem eam magnitudinem ac formam habeant, quæ loco adurendo conueniat: vbi multum eſt, & in orbem, quod putre eſt, præſtat cauum ferramentum in modioli ſpeciem adhibere: vbi longior ſit locus adurendus, expedit pluribus locis adurere: periculum autem quod ſubeſt, eo refertur, ne lædas partes quæ iuxta ſunt, aut ne vlterius penetres, quam neceſſe ſit, ſicuti nuper Florentiæ Chirurgicus, qui vt cariem ex caluaria mulierculæ adimeret, adeo candens ferramentum impreſſit, vt ad cerebri membranam peruenerit, hæc autem paucis illis diebus interiit. Cauebimus autem ne partes quæ iuxta ſunt lædantur, ſi bene tegamus, ad quem vſum lamina interdum vtimur per- H forata, per cuius foramen candens ferramentum demittamus. Vtimur & fiſtula, vt calamo ſcriptorio, quem coniicimus in nares, vt per id tenue ferramētum candens detur ad os putre. At vbi ſubſunt partes nobiliores vt nerui, ferramentum non imprimi debet, ſed quaſi tranſcurrere: quanquam licet vti & ferramento quod moram habeat, ne nimis alte deſcendat. Sed ſatis de vtendo.

Iam tempus eſt finem huic operi ſtatuere, cum Chirurgiam omnem, quæ nobis propoſita erat, complexi ſimus, primo libro communia præcepta perſecuti, ſecundo, tertio, & quarto ea, quæ ad ſingulas operas attinebant: ſi quid autem hic deſiderati videatur, traditum abunde eſt, qua de curatione ſingularum partium à capite ad pedes.

F I N I S.

INDEX

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM IVXTA AC VERBORVM,

QVÆ IN LIBRIS QVATVOR DE CHIRVRGIA Vidi Vidij continentur.

A

ABdominis ex vulnere ſi inteſtina exeant, qua ratione ſint reponenda 83.c
Abdominis ex vulnere omentum ſi exeat, quo pacto ſit reponendum ibid.
in Abdomine vulnus quo pacto ſit ſuendum 80.g & h
Abſceſſus non niſi iam maturus aperiendus eſt, ſi pars affecta putredine minime periclitetur; ſecus ſi putredine ſit obnoxia 22.g
in Abſceſſu, ſectionis figura recta, vel lunata quando & quibus in parcibus conueniat ibid. h & ſeq.
in Abſceſſu pars aliqua cutis ſi putreſcat, quo pacto ſit excidenda 23.a
Abſceſſus, quomodo ac quando per chirurgiam aperiatur, vt effluat contentum in eo pus, ſi rodendo inuenire exitum nequeat, aut diſcuti medicamentis non poſsit 24.e
in Abſceſſu ſecundo intueri oportet, qua parte, qualis & quanta, & quo tandem inſtrumento fieri plaga debeat 22.g
in Abſceſſu ſecando ſi venæ atque arteriæ inſignes, nerui, aut chordæ violentur, vel partis functio, vel ipſa etiam vita periclitatur ibid. h
Abſceſſum aperientia inſtrumenta quotuplicia ſint, & qualia 23. a & b
Acus ad ſuturam vulnerum qualis conueniat 80.f
Addenda quo pacto ſint quæ deficiunt in corpore noſtro 87.b
Adimendi ratio multiplex eorum quæ præter naturam in loco affecto detinentur 15.d
Adurendum quando ſit, ac quòmodo 16.h
Adurentia medicamenta quomodo rite ac tuto ſint admouenda 22.e
Aegrotans qualis & ſui ipſius, & Chirurgici ratione eſſe debeat. 7.b
Aegroto in Chirurgia duo accidunt, labor, ac dolor, & in quo vtrumque conſiſtat. ibid.
Aegylope fiſtula ſi oculus afficiatur, quomodo ſuccurrendum ſit. 23.b
Agglutinantia medicamenta nonnulla deſcribuntur. 81.b
ad Alam & Pectus vincula multiplicia. 52.g
Allii ſtylo ad fiſtulas ani cognoſcendas vtebatur Hippocrates. 15.a
Amintæ Thorax, vinculi genus. 53.a
Anatomen appellant Græci inciſionem internarum partium noſtri corporis, quamuis nonnulli eodem vocabulo abutantur etiam, cum externæ ſecantur. 83.b
Anatomes vtilitas ac artificium quantum. ibid.
Anatome ad Chirurgiam refertur. ibid.c
Antonii PonZanelli Chirurg. doctiſs. fiſtulæ ad eliciendam vrinam idoneæ. 10.e
Anus procidens quo pacto ſit reponendus. 83.d
Ani ſpeculum, vide Speculum ani.
ad Anum vincula. 57.c
Apellidis, ſeu Archimedis triſpaſtum deſcribitur, 74.g
eiuſque pictura. 75.c
Aperienda ac claudenda quæ & quo pacto ſint in corpore noſtro. 86.g
Archimedis Triſpaſtum, vide Apellidis Triſp.
Arteria an & quando vtiliter ſecetur, & in eius Sectione quænam ſint animaduertenda. 26.g
in Articulis luxatis extendendi ratio quæ ſit. 66.e
Arundinis inflexæ pictura ad linguam detergendam. 16.f
Atramento notamus duplicem ob vſum, cognitionis videlicet, & curationis, vbi nudato oſſe non apparet fractura. 15.c
ad Auertendum perforata loca quo pacto aperta ſeruentur. 21.a
in Aures ſi quid inciderit, quomodo ſit educendum, vel euellendum. 91.c
ad Aures vincula multiplicia deſcribuntur. 48.f
Auriga vinculum ad latera deliganda. 55.a

B

ad BAlneum neceſſaria inſtrumenta ſunt labra, ſcapha, peluis, ſtrigil. 9.d
in Brachii ruptura ex caſu quænam extenſio conueniat. 66.e

C

C. Marius, cum ſecaretur, vetuit ſe alligari. 7.d
Calculus in veſica vrinæ iter obturans, quo pacto ad aliam partem transferatur. 89.a
Calculi veſicæ extractio quomodo perficiatur. 92.e
Caluariæ os qua ratione tuto excidatur. 94.e
in Caluariæ oſsis ſectione lamina membranæ cuſtos qualis adhibenda. 102.e
Cancer, vinculum capitis quale. 40.h
Capiſtrum quod dimidiatum, vel ad alteram partem dicunt, vinc. genus. 43.b
Capiſtrum ad vtranque partem. ibid.c
Idem ab inferiori parte ſurſum. ibid.

Idem in vtranque partem ductum à ſuperiori parte deorſum. ib.d
Idem aliter. 44.e
Idem aliter. ibid.
Capiſtrum obliquum ad aliam partem quo vinciuntur quæ iuxta aurem ſunt, & maxillæ proceſſum. ibid.f
Capiſtrum à ſuperiori parte iunctum. ibid.g
Capiſtrum Glaucii valde iunctum. ibid.
Carnoſæ partes ſi quando peruertantur, quo pacto dirigi debeant. 83.a
Cartilago naſi abrupta, ita vt deprauetur, quo pacto ſit dirigenda. 82.b
Cataphracta vinculum vnde dictum, & quale. 52.e
Ceraunєos, vinculum à fulmine appellatum. 53.d
Ceruix vteri prolapſa, qua ratione ſit reponenda. 83.d
ad Ceruicem vincula multiplicia. 54.e
Chirurgicus optimus, quibus animi, corporis, ac fortunæ bonis dotatus eſſe debeat. 5.d
In Chirurgico manus qualis commendetur. 6.e
Chirurgicus quo ſitu ac habitu ſtans, ſedenſue vt decorum ſeruetur, Chirurgiam adminiſtrare debeat. ibid.h
Chirurgicus ad curationem accedens, quo pacto manus opera vtatur ad cognoſcendum quale ac quantum ſit vitium. 13.d
Chirurgicus quando & quibus in caſibus ac affectionibus ſubducere ſeſe poßit ac debeat. 6.f
Chirurgici nonnulli, cum non ſolum manus operam ac vſum idoneam, ſed cauſas quoque ſymptomata ſigna ac vniuerſam curandi rationem ſibi vendicent, quomodo ægros in maxima ſæpe incommoda deturbent, & vnde hic error profluxerit. 2.f
Chirurgicorum à Phyſicis ſeparata profeßio quomodo apud gentes varias inualuerit. 1.d. & 2.e
Chirurgica curatio quæ & quotuplicia requirat. 4.e
Chirurgiæ nomen quid apud Græcos ſignificet. 1.b
Chirurgia tertium Medicinæ inſtrumentum qua ratione dicatur, & quo proprie referatur. ibid.
Chirurgiam qui tertiam partem totius medicinæ cum Galeno dixerunt, quo pacto intelligendi. ibid.c
Chirurgiam tractantium ac perſcribentium nonnullorum inſania. ibid.d. & vnde profecta fuerit. ibid. & ſeq.
Chirurgia qua ratione tradi debeat. 1.d
Chirurgia tradenda eſt non confuſa cum aliis medicinæ partibus, ſed ſeiuncta ac ſeparata. 3.d
Chirurgiæ totius in operas diuiſio variorum multiplex adducitur, ſed cum pleræque inſufficientes ſint, Authoris diuiſio ſubiungitur. 12.e
in Chirurgiæ operarum tractatione primum locum obtinent illæ quæ inſeruiunt; ſecundum, quæ inſeruiunt, & agunt; tertium quæ agunt tantum. 15.c
Chirurgiæ ſemina, vt & aliarum medicinæ frugum fœcundißima iecit Hippocrates, quæ ab aliis ad meſſem ſcribendi ſtudio perducta, ab Auctore in horreum conuehuntur abſolutæ tractationis. 3.d
Chirurgiæ inuitatio quomodo & in quibus exercenda. 6.e
Chirurgiæ rite adminiſtrandæ requiſita ſunt Medicus, & qualem eum eſſe oporteat. 5.d
Aegrotans, & qualem eſſe eum expediat. 7.b
Miniſtri, & hi quales ac quotuplices. 8.f
Inſtrumenta, & hæc qualia. 9.a. Lumen, quod quale conueniat. 10.g
Chirurgiæ cognitio ad eundem medicum ſpectat ad quem Victus ratio, Medicamenta, & aliæ omnes partes medicinæ, qua cuncta corporis vitia curantur. 2.g
Chirurgia perperam adminiſtrata maxima adfert incommoda, & quæ. 4.h
Chirurgiam vt tuto adhibeamus, ſpectandum eſt, vt tuto, cito, & iocunde omnia adminiſtrentur, & quo pacto vnumquodque horum aſſequantur. ibid.g. & ſeq.
Chirurgia communia quæ ſunt, quotuplicia ſint. ibid.e
Chirurgia in timidis qua ratione peragenda. 6.g
Chirurgiam medicorum præſtantißimi quoque nec non antiquißimi ipſi exercuere. 3.a
in Chirurgia ſuſtinenda firmißimum vinculum eſt fortitudo atque conſtantia; & quia rationibus æger ad hæc ſit inducendus, ac confirmandus. 7.d
in Chirurgia, vt & in aliis medicinæ partibus inſtrumentalibus hæc duo requiruntur: vnum, vt efficiat opera ad quæ præſtanda adhibetur: alterum vt eorum differentiis ſatisfaciat; & quo pacto vtrumque aſſequatur. 4.f
Claudenda ac aperienda quæ & quo pacto ſint in corpore noſtro. 86.g
Colis in canalem ceream candelam recentiores demittunt, ad indagandum ſicubi caruncula increuerit. 15.a
ad Colem vinculum. 56.g
in Cole ſi minor ſit cutis, quam vt terrere glandem poßit, quomodo elongari poßit. 87.c
Collocatio idonea quomodo varie fieri debeat, eiuſque vſus, atque vtilitas. 31.b
Coniunctio facta in partibus mollibus, vt coniuncta ſeruentur, opus eſt faſciis, ſuturis, fibulis, & agglutinantibus medicamentis, & de recto horum & conuenienti vſu. 80.e
Coniuncta quæ ſunt, quo pacto ſint diducenda. 81.c
Coniunctionis partium diſiunctarum vtilitas quanta, & de recto coniungendi modo. 79.c
Coniunguntur inter ſe aut partes molles ac carnoſæ, aut duræ, veluti oſſa: & quo pacto varie coaleſcant. 81.c
Corpus humanum dignißimum prorſus, vt à medico quantumuis magni nominis tractetur. 3.a
Creta cimolia vtebantur veteres ad cognoſcendas oßium fracturas. 15.c
Crus exciſum quo pacto reſarciatur. 87.d
Cruris extenſio multiplex, ex Hippocrate. 71.b.c
Crura infantum peruerſa, quo pacto ſint dirigenda. 83.a
ad Crura vincula multiplicia. 59.d. & ſeqq.
Cucurbitularum vſus, eaſque admouendi ratio in quibus conſiſtat. 28.f
Cucurbitulæ ex varia conſtant materia, cum & cornea ſit, & ænea, & vitrea. 29.a
ad Cubitum vincula diuerſa. 58.g
Curatio quæ ſit manu, quænam requirat. 4.e
Curta quæ ſunt, quomodo & in quibus prolongari oporteat. 87.c
Cuſpis ſiue hamus, vinculum ad ceruicem. 54.f
Cutis diſiuncta ſolis faſciis coniuncta ſeruatur. 80.e
Cutis ad detrahendum ſanguinem quando inciditur, quæ potiſſimum ſint conſideranda. 27.a.b. & ſeq.

D

Dentes labentes, vel dolorem mouentes quomodo ſint extrahendi. 93.e
Dentes ſi excidant, quomodo reſarciantur. 87.e
Diducenda quo pacto ſint ea, quæ iam coniuncta ſunt. 81.c
Digiti ſi coaluerint, quo pacto ſint diducendi. ibid.
Digitis quando & quibus in affectibus vtatur medicus ad cognoſcendum, quale ac quantum ſit vitium ad quod curandum adhibetur. 13.d
Dilatatio partium clauſarum quando & quibus in partibus neceſſaria. 16.h
Dilatata foramina cur quandoque & quomodo aperta ſint ſeruanda. ibid. & ſeq.
Dilatantur vulnera ſcalpello, os autem ac vterus ſpeculis ad hoc appoſitis. 17.a
Dilatata ſeruantur vulnera, ſi linamentis locus impleatur 20.h. item ſpongia, medulla ex ramis ſambuci, curculo milii Indici, &c. ibid.

Dirigen-

Dirigenda quo pacto ſint ea quæ peruertuntur. 82.f
Diſcrimen, vinculi genus. 42.f

E

ad EDucentium quænam manus opera variè requiratur. 22. f.g.& ſeq.
Emortuæ corporis noſtri partes qua ratione ſint extrahendæ. 92. b. vel excidendæ. 93. b.& ſeq.
ad Extendendum ſi ſcamnum appoſitum deficiat, qua ratione vſum illius aliis inſtrumentis paſſim obuiis ſupplere Chirurgicus poſſit. 10.e
Excedentia in corpore noſtro quo pacto ſint reprimenda, itemque quæ deſunt, addenda. 87.a
Excidendæ quænam ſint variæ corporis noſtri partes & quando. 93.b.
in Extendendo multiplicem vſum præſtant laquei. 66.g. vide in verbo, Laqueus.
ad Extendendum quibus præter laqueos inſtrumentis vtamur. 71.a
Extenſionis vſus rectus in quo conſiſtat. 65.b
Extendendi ratio continetur modo, figura, tempore, quantitate, & quid in ſingulis hiſce ſpectandum. ibid.
Extenſio non eadem conuenit omnibus naturis, ætatibus, membris, caſibus, & quid in vnoquoque horum ſit cauendum. ibid.d.& ſeq.
Euellenda quæ ſint variè ex corpore noſtro. 89.b

F

FAbri Organum deſcribitur. 76.f. eiuſque pictura. 77.a
Faſcia quomodo inter ſe differant, materia, habitu, qualitate, ac quantitate. 34.f
Faſciæ glomeratæ, ſciſſæ, aſſutæ quæ dicantur. ibid.& ſeq.
Faſciæ quo pacto oportune ſint reſoluendæ. 38.f
Faſciarum nomina ac differentiæ variæ quæ ſint, & vnde deſumantur. 39.a
Faſcia, vide Vinculum.
in Faucibus ſpina piſcium ſi infixa fuerit, quo pacto ſit euellenda. 90.f
Ferramenta varia ad vſtionem, & primum ſpathiforme. 103. c. & ſeqq.
Ferramentum habens moram. ibid. d. Stylus. 104.e
Ferramenta capitulata diuerſæ magnitudinis ac figuræ. ibidem f.& g.
Fibrarum ductus in corpore noſtro, quis. 22.b
Fibula ac ſutura quomodo inter ſe differant. 81.b
Figuratio membrorum idonea quantum afferat in vniuerſa curatione momentum. 30.f
Et ad figurationem partium quarumlibet præcepta. ibidem & ſequen.
Figura quænam ſit maximè eligenda. 31.a
Figura media quæ ſit. ibid.
Figurandi, collocandi, & obuoluendi ratio recta in quibus conſiſtat. 30.f
Filum in ſutura vulnerum quale conueniat. 80.f
Fila ad vinciendi rationem ex qua conſtent materia. 34 e
Fiſtulas ad ſeruandas acus pro ſutura vulnerum qualis ſit idonea. 80.e
Fiſtulas ad eliciendam vrinam retentam quales eſſe conueniat. 9.d. earumque vſus ratio. 10.e
in Fiſtulam linteum byſſinum in ſpeciem collyrii, quo pacto artificioſe immittatur. 22.e
ad Fiſtulas ani cognoſcendas allii ſtylo vtebatur Hippocrates, 15. a. ad idem facit ſeta ſuilla. ibid.
Forceps extrema habens acuta, pictura repræſentatur. 90.b
Forceps roſtri modo curua. ibid.
Forceps extrema habens obtuſa. 91.a
Forceps extrema habens curua, in orbem frangens. ibid.
Forfex ad dilatandum, deceptoria appellata. 95.b
Forficis exciſoriæ, ſeu ſcalpri oppoſiti vſus ac figura. 102.g
Fracta quæ ſunt, quo pacto in locum ſuum ſint reponenda. 85.e
Fulcimenta vt rectè adhibeantur ad partes affectas quaslibet, quæ ſint conſideranda & ſpectanda. 64.e
Fulcimenta quem vſum præſtent, generatim diſcutitur. 61.e
Fulcimenta ac Firmamenta quomodo diſtinguantur. ibid.d
ad Fulciendum vtimur faſcia, lana, linamentis, ſtupa, goſsipio, ſpongia, linteis, ceruicali, ferula, canali, ſolea, tabella, ſurculo, plumbea fiſtula, & quando, ac quatenus ſingula hæc conueniant. 62.f
Funda, vinculi genus quod, 47.d. eadem aliter. ibid.d
Funda ad naſum ex quatuor capitibus, vinculum 46.g
Funda humerum amplectens, vinculum. 51.c. eadem aliter atque aliter. ibid.

G

GAnglia quo pacto extrahantur. 91.d
Geranis, vinculum 51.b
Geranis in ſpeciem fiſcellæ. 53.b
Geranis in ſpeciem fiſcellæ in priori parte ſe oſtendens. 54.b
Glans plumbea, vel lapis ſi cute perrupta corpori inhæſerit, quomodo ſit euellendus. 90.f
Glandibus plumbeis euellendis vncus idoneus. 91.b
Glaucii vinculum ſuperimpoſitum vel additum. 43. a. Aliud valde iunctum. 44.g
Gloſſocomium quod dicatur, & de recto eius vſus. 63.c
Gloſſocomum, machinamentum iuniorum, eiuſque vſus ac pictura. 75.d
Gloſſocomum Nymphodori deſcriptum, 73. b. & pictura repræſentatum. 74.e
Graphicus Diocleus. 91.6

H

HAbenæ ad vinciendum faſciis ſunt anguſtiores, & ex qua conſtent materia. 34.e
Hæmorrhoides dictæ venæ exiguæ quæ circa anum ſanguinem fundunt, non ſecandæ ſunt, ſed pungendæ, vbi detrahere ſanguinem ex illis oportet. 24.e
Hippocrates vt aliarum frugum medicinæ, ita & Chirurgiæ ſemina iecit fœcundiſsima, quæ ab aliis ad meſſem ſcribendi ſtudio perducta, ab Auctore in horreum conuehuntur abſolutæ traditionis, & tractationis perfectæ. 4.e
Hippocratis ſcamnum ex Ruffo deſcribitur, ac pingitur. 78.e.f
Humerum quo pacto extenderit Hippocrates. 71.a
Humores per Chirurgiam quo pacto transferendi ſint, vel educendi. 87.d
in Hydatide, Hydrocephalo, Hydrope, Hydrocele quæ ſectio, & quando conueniat. 23.b

I

ad INguen vincula multiplicia deſcribuntur. 55.d.& 56.e
in Inguen ac ſcrotum ſi tam omentum quam inteſtinum delabatur, quæ reponendi ratio ſit ineunda. 83.c
Infantum crura peruerſa, quo pacto ſint dirigenda. ibid.a
Inſtrumenta Chirurgici qualia eſſe conueniat. 9.a
Inſtrumenta quibus Chirurgicus vtitur, ſunt Ratio Victus, Medicamenta & Manus; ibid. b. quæ rurſus aliis egent inſtrumentis, videlicet Ratio victus, lance, ſcutella, calice, labro, ſtrigile, ſpongia, pelui, &c. ibid. Medicamenta vero, argenteus calix, clyſter, calamus, ſpecillum, ibid. Manus denique quæ eſt inſtrumentum inſtrumentorum. ibid.
Inſtrumenta Chirurgica qualia eſſe debeant, generatim expenditur. ibid.c

Inſtrumenta incidentia vt tuta ſint, qualia eſſe conueniat. ibid.d
Inſtrumentis abundare Chirurgicus diuerſis debet pro ætatis ac magnitudinis ægrotantium differentia. ibid.
Inſtrumenta abſceſſum aperientia quotuplicia ſint & qualia. 23.a
Inſtrumenta noua petit quandoque Chirurgicus à fabris, vel Architectis &c. 10.f
Inſtrumenta vbi adſunt idonea quo pacto collocanda, vel ordinanda, ne in mora ſint, aut agendi celeritatem impediant. ibid.f
Inteſtinum ac omentum, ſi in inguen ac ſcrotum delabantur, quæ reponendi ratio ſit ineunda. 83.c
ad Inteſtina vulnerata quænam ſutura competat. 81.a
Inteſtina abdominis ex vulnere ſi exeant, qua ratione ſint reponenda. 83.c
Iugulum vbi à pectoris oſſe recedit, quæ coniunctio & qualis conueniat. 79.d
ad Iugulum factum quæ deligandi ratio conueniat. 52.f

L

Laminæ argenteæ ad linguam detergendam pictura. 16.f
Laqueorum vſus quis ſit, & ex qua materia conſtent. 66.f
Laqueorum diuerſi generis ex Oribaſio multiplex deſcriptio. ibid.g
Laquei Attollentis ratio quæ ſit. ibid.
Laquei Nautici deſcriptio. 67.a
Laqueus χιαστὸς quis. ibid.b
Laqueus Paſtoralis ſiue Sandalius quis ſit. ibid.c
Laqueus, Draco dictus, qua ratione initiatur. ibid.d
Laqueus, quem Simplicem nodum dixerunt, quomodo initiatur. 68.e
Laqueus Lupus quomodo nectatur. ibid.f
Laquei, qui Nodus Herculeus appellatur, quæ ſit ratio. ibid.g
Laqueus, qui Carcheſius ſimplex dicitur, qua via implicetur. ibid.
Carcheſius duplex quomodo implicetur. ibid.h
Idem quomodo ex ſimplici fiat. 69.a
Idem quomodo implicetur circumponendo. ibid.b
Laqueus Plinthius, qui alioquin Quadruplex circulus dicitur, qua ratione conficiatur. ibid.c
Laqueus Epangylotus qua via inſeri poſſit. 70.e
Laquei, quem Auriculas nuncupant, quæ ſit ratio. ibid.
Laqueus, quem Strangulantem nonnulli minus proprie dixere, quomodo initiatur. ibid.f
Laqueus, quem Strangulantem proprie nuncupant qua ratione initiatur. ibid.g
Laqueus quem Hyperbatum dixere, quomodo adhibeatur. ib.h
ad Latera deliganda vinculum, Auriga dictum. 55.a
Latum ſcapularum os ſi à iugulo recedat, quo pacto coniunctio illius molienda. 79.d
Lepus auritus, vinculum. 45.a
Alius ad tempora. ibid.
Lepus ſine auribus, qui & Semirhombus. 41.c & 44.f
Linamentis excepta medicamenta, quomodo concinne admoueantur. 20.h
Lingua febricitantium ſordida & quaſi limo obducta ita vt pro cibi ſuauitate moleſtiam ſentiat incredibilem, quo pacto detergenda. 16.e
ad Linguæ deterſionem Lamina argentea pictura repræſentata. ibid.f
ad idem Arundinis pars inflexa. ibid.
Linteum ſciſſum ad ſummum caput, & ei proximam regionem. 40.e
Linteum ſciſſum ad frontem, & partes quæ iuxta ſunt. ibid.f
Linteum ſciſſum ad naſum. 46.h & ſeq.
Linteum ſciſſum ad totum caput. 40.g
Cancer ſiue Vinculum capitis, aut Operculum ſciſſum in partes octo. ibid.h
Operculum ex faſciola trium capitum (σκεπάστρα dicitur) & ex altera, quæ hanc continet (κάτοχος vocatur) & tertia, quæ prohibet, ne totum vinculum diducatur, κατολκεύς nominatur. 41.a
Liquores varii partibus variis corporis noſtri quo pacto adhiberi rite debeant. 21.d
Lumen quale eſſe conueniat in Chirurgia exercenda. 10.g
Luminis moderatio ſub artem cadit. ibid.
Lumen duplex eſt, commune & proprium, & de recto vtriuſque vſu. ibid.
Lumen aduerſum quando & quatenus adhibendum. 11.a
Lumen auerſum quando & quatenus adhibendum. ibid.
Luxata quæ ſunt, quo pacto in locum ſuum ſint reponenda. 83.b. & ſeq.

M

ad Alas vincula multiplicia deſcribuntur. 49.c. & ſeq.
ad Mammas vincula multiplicia deſcribuntur. 55.a.b
Manus opera vide Opera manus.
Manus magiſterium quale in admouendis variis medicamentis requiratur. 21.b
Manus vel crus exciſum, quomodo reſarcire conueniat. 87.c.d
ad Manus vincula multiplicia. 59.a & ſeq.
Medicamenta vt rite miniſtrentur atque adhibeantur, quanam manus opera requiratur. 21.b
Medicamenta agglutinantia nonnulla deſcribuntur. 81.b
Medicamenti adurentis admotio quomodo rite perficienda. 22.e
Medicamenta quæ linamentis excipiuntur, quomodo concinne admoueantur. ibid.
Medicinæ vocabulum Romanis pro medici officina vſurpatum. 10.h
Medicina variis vtitur miniſtris, vt coquo ad obſonia, gymnaſte ſeu pædotriba ad exercitationes, pharmacopola ad medicamentorum compoſitiones. 3.c
in Medicina difficile eſt pauca eſſe ei nota, cui non ſunt pleraque aut omnia. 2.f
Medicus Chirurgiam adminiſtraturus, qualis eſſe debeat. 5.d
Medicum anne deceat manu propria vti, an adhibere miniſtrum debeat, qui manum admoueat, vbi res exigit, diſquiritur. 2.g
Medicus quandoque non debet, quandoque non poteſt manum ipſe adhibere, & in quibus caſibus. 8.f
Medicus quando manus operam reiicere ad miniſtros debeat. 21.b
Medici iuniores taxantur, Chirurgiam tanquam medico indignam, tonſoribus, non tanquam miniſtris, ſed velut magiſtris reſignantes. 2.h
Medici conſeneſcentes quo pacto exercere Chirurgiam poſſint ac debeant. 3.b
Medicorum diuortium, quorum aliqui ſeſe Phyſicos, alii Chirurgicos nominauere, quomodo apud varias gentes inualuerit. 2.e
Menecratis accipiter. 48.e
ad naſum Menecratis accipiter. 47.b
ad Mentum vincula multiplicia deſcribuntur. 50.g
Μηνυγγοφύλαξ, ſeu lamina membranæ cuſtos deſcribitur. 102.e
Miniſtros medici ſiue Chirurgici quales eſſe oporteat. 8.f
Modioli deſcriptio. 95.d. pictura. 96.e
Mulieres medicæ Galeni tempore. 8.f
Mutilatæ corporis noſtri partes quomodo reſarciri poſſint. 87.b

N

Naſus abſciſſus quo pacto reſtitui poſſit. ibid.c
Naſum inter & ſupercilia, vincula multiplicia deſcribuntur. 48.h

ad Na-

ad Naſum vincula multiplicia deſcribuntur. 46.g & ſeq.
Naſus ex binis faſciolis,vinculum. 47.a
ad Naſum Accipiter ex tribus faſciolis. ibid.b
ad Naſum Accipiter ex binis faſciolis. ibid. a
ad Naſum faſcia glomerata. ibid.c
ad Naſum in alteram partem declinatum Amintæ vallum.48.e
ad Naſum Hippocratis vinculum adducens. ibid.f
Nauicula quam alii dicunt Leporem ſine auribus, nonnulli Semirhombum ad vtramque partem commodiſsime animi frontem, & ex parte etiam ad id quod inter ipſum & verticem eſt,adhibetur. 44.f
Nilei Plinthium deſcriptum, 72.e. & pictura repræſentatum. 73.a.b
Nouacula. 94.f
Nymphodori Gloſſocomum deſcriptum. 73.c. & pictura repræſentatum. 74.e.f

O

OBſtetrix eſt miniſtra medici in tractandis partibus obſcœnis fœminarum. 8.f
Obuoluendi ratio in quibus conſiſtat. 32.f
Oculus rectus ad alteram partem,vinculi genus. 46.e
Duplex oculus eodem ductus. ibid.
Idem in vtramque partem ductus. ibid.f
Simplex Oculus,vel tenue vinculum ocularium. 45.b
Idem ab inferiori parte ſurſum. ibid. & Duplex Oculus à ſuperiori parte ductus. ibid.c
Duplex in vtramque partem ductus à ſuperiori parte deorſum. ibid.
Aliter. ibid.d
Oculus ſi Aegylope fiſtula afficiatur, quid conſilii capiẽdum.23.b
in Oculi angulo ſi ſecanda ſit vena,à quibus cauendum. 25.d
Oculus effuſus quomodo reſarciri poſſit. 87.c
ex Oculi parte ſuperiore quo pacto ad inferiorem transferendum ſit pus. 88.e
Oculorum tunicæ ſi cum palpebris ſuperiectis coaluerint, quæ diductio competat. 81.d
ad Oculos vincula multiplicia deſcribuntur. 45.b & ſeq.
Omentum ex vulnere abdominis ſi exeat, quo pacto ſit reponendum. 83.b
Omentum iuxta ac inteſtinum ſi in inguen ac ſcrotum delabantur,quæ reponendi ratio ſit ineunda. ibid.c
Operam manus quãdo medicus reiicere ad miniſtros debeat.21.b
Operculum vinculum capitis quale. 41.a
Organum Fabri deſcribitur,76.f. eiuſque pictura. 77.a
Organa Tractoria quæ ſint,eorumque deſcriptio, & pictura.72.e.f & ſeqq.
Oris ſpeculum vide Speculum oris.
Os radens ferramentum iuniorum. 100.b
Oſſa pedis & manus viginti diebus conferuent: oſſa brachii triginta: os humeri quadraginta & totidem os cruris,vbi homo quieſcat, alioquin pluribus os femoris quinquaginta dies poſtulat,antequam callo obducatur. 82.e
Oſſa luxata vel fracta, quo pacto in locum ſuum ſint reponenda. 83.d.& 85.c
Oſſa nuper in ſuum locum reſtituta ſi neruorum diſtentio ſuperueniat, quo pacto rurſus expellenda ſint ac ſeparanda. 82.e. quid ſi callus iam ſit con‑ractus,recens,aut vetuſtus? ibid.
Oſſa diducta qua ratione ſint coniungenda. 79.d
in Oſsibus luxatis ſi carnis quoque vulnus accedat, & articulus cute excedat, quæ reponendi ratio ſit ineunda. 85.b

P

PAlpebræ ſi vel inter ſe, vel cum ſubiectis oculorum tunicis coaluerint,quæ diductio competat. 81.d
Palpebrarum pili ſi quando peruertantur ita, vt verſus oculum conuerſi moleſtiam afferant, quo pacto ſint dirigendi. 83.b
Partes corporis noſtri quænam,quomodo & quando ſint exſcindendæ. 93.b
Partes mutilatæ quomodo reſarciri poſſint. 87.b
Partes obſcænas vt honeſta quæque mulier inuitiſsima alteri oſtendit, 8.f. ita & vir. 11.a
Partes carnoſæ ſi quando peruertantur, quo pacto dirigi debeant. 83.a
Partes præter naturam disiunctæ ac ſeparatæ ſeu quouis modo diductæ quæ ſint, & de ipſarum recta vinciendi ratione. 79.b
Partus emortuus quomodo extrahi ex vtero debeat. 92.g
ad Pectus & Alam vincula multiplicia. 52.g
ad Pedes vincula multiplicia. 61.a
Perfuſio partium externarum quo pacto rite perficiatur. 21.d
Perigenis Galea gladiatoria. 44.b
Galea aliter ad eoſdem. ibid.
Peruerſa quæ ſunt, vt rite dirigantur, quo ſit medico ſpectandum. 82.g
Peruertuntur vt plurimum oſſa, & cartilagines, idque quotupliciter;& quomodo peruerſa ſint dirigenda. ibid.
Peruertuntur ſi quando partes carnoſæ, quomodo ſint dirigendæ. 83.a
Phlebotomi deſcriptio. 24.g
Phlebotomi pictura. ibid.
Phyſicorum à Chirurgicis ſeparata profeſsio quomodo apud gentes varias inualuerit. 2.e
Pili quando ac quibus inſtrumentis remouendi. 15.c
Pili palpebrarum, vide Palpebrarum pili.
Plagæ quando ampliandæ. 23.d
Plagæ quomodo detergantur vel panno aſpero ad caput ſpecilli alligato,vel ſpongia,vel goſsipio, vel linamentis carptis. 15.d
Plinthium Nilei deſcriptum,72.e.& pictura repræſentatũ.73.a
Præſcindendæ corporis noſtri partes quænam ſint, ac quomodo 93.c
ad Pudenda,vincula multiplicia deſcribuntur. 57.a
Pulueres commode inſperguntur ſpecillo cyathiſco, vel paruulo cochleari. 22.e
Pus in abſceſſu contentum vt effluat, ſi rodendo exitum inuenire nequeat, aut medicamentis diſcuti nonpoſſit, quomodo ac quando per chirurgiam abſceſſus aperiatur. ibid.f
Pus ſi ob plagæ anguſtiam includatur, quæ ſequantur incommoda. 23.b
Pus ſi inter thoracem & pulmonem retineatur, neque extuſsiri ob virium imbecillitatem poſsit, quo pacto aperiri thoracem oporteat. ibid.

Q

QVadriga vinculum. 52.e

R

REgium vinculi genus. 43.a
in Reponendis iis quæ loco ſuo exceſſerunt, quid ſpectandum. 83.b
Reprimenda quo pacto ſint in corpore noſtro quæ excedunt, vel quæ deſunt,addenda. 87.a
Rhombus Hippocratis,vinculum capitis quale. 41.b
Rhombus Simplex,ac Duplex ad ceruicem.vinc. 54.f

S

ad SAnguinis miſsionem quomodo apparanda ſit pars illa, ex qua mitti ſanguis debet. 24.b
Sanguis vbi craſſeſcat ob frigus corpus ambiens, quomodo ad miſsionem ſit extenuandus. ibid.
Sanguis vt prompte fundatur, & vena incidenda ſatis appareat ac ten-

actendatur, triplici auxilio efficimus, vinculo, frictione, & fomento; & quid in vnoquoque horum conſiderandum. 25.a
Sanguis ſub cute retentus tumorem facit, ἐγχύμωμα dictum. ib.
in Sanguinis miſsione motus ac labor illius partis quæ ſecatur, in quo conſiſtat, & quodnam emolumentum afferat. ibid.b
in Sanguinis miſsione ſi vena quæ ſecanda eſt non appareat, quid conſilii capiendum. ibid.c
in Sanguinis miſsione ſectionis actio quid requirat, & quo modo rite perficiatur. ibid.
in Sanguinis miſsione ſectionis actio poſtulat, vt intueamur qua ratione & qua parte adhiberi ſcalpellus debeat, & qualem ac quantam plagam facere. ibid.d
in Sanguine ex venis mittendo quænam ſpectanda ſint. 24.e
Sanguis vbi, & ex quibus venis extrahi poſsit. ibid.
Sanguinem ex venis qui detrahit, iuuare debet, & non nocere, & quomodo vtrunque aſſequatur. ibid.
Sanguis ex arteria an & quando mittatur, & in arteriæ ſectione quænam ſint animaduertenda. 26.g
Sanguis ex cute quandoque mittitur, & quid in hac opera ſit attendendum. 27.a
Sanguis dum mittitur, ne vires cito deficiant, ſupinus homo collocatur. 24.b
Sanguiſugæ ad detractionem ſanguinis quando, quales, & quibus cum animaduerſionibus admouendæ. 29.b
Scalpellus anceps in ſpeciem folii mirtacei, ad excidendum. 94.g
Scalpellus falcatus. ibid.
Scalpelli falcati duo ad fiſtularum ſectionem Antonii Ponzanelli deſcribuntur. ibid.h
Scalpellus ad fiſtulas. 95.a
Scalpelli ad venas ſecandas deſcriptio. 24.e
Scalpelli ad venæ ſectionem, pictura. ibid.f
Scalper exciſorius Galeni. 101.b
Scalper cauus. ibid.c.& d
Scalper in imo lẽticulæ ſpeciẽ habens ex Galeno deſcribitur. 102.e
Scalper, quo iuniores os radunt. 101.a
Scalpri oppoſiti, ſiue forficis exciſoriæ vſus, ac figura. 102.g
Scalprorum deſcriptio, vſus, ac figura. 100.g.& ſeq.
Scalprorum tria genera leguntur apud Galenum, & quæ. 100.h
Scamnum quale Chirurgicum habere conueniat. 10.e
Scamno deficiente, qua ratione vſum illius aliis inſtrumentis paſsim obuiis ſupplere Chirurgicus poſsit. ibid.
Scamnum Hippocratis ex Ruffo deſcribitur, ac pingitur. 78.e.& g
Scapha vel Tholus Dioclis, ſeu Glaucii. 41.d.& 42.g
in Scrotum ac inguen ſi tam omentum quam inteſtinum delabatur, quæ reponendi ratio ſit ineunda. 83.c
ad Scrotum vinculum ſciſſum. 58.e
Sectionis venæ inſtrumentum quod ſit. 24.e
Sectionis differentiæ cum differentiis operis, apertionis videlicet conuenire debent. 4.f
Secundæ retentæ quo pacto ſint extrahendæ. 92.h
Semirhombus, vinculum, quod & Lepus ſine auribus, 41.c.& 44.f
Serra multiplex deſcriptio. 95.c
Serra falcata. 96.e
Serra qua fabri vtuntur. ibid.
Sinus diſiuncti vt coniuncti ſeruentur, quid requirant. 80.e
Specillum à ſpeculando dictum, quod eo ſpeculemur quæ oculos fugiunt. 14.e
Specillum alio nomine Radius, vel Radiolus. ibid.
Specilli vtilitas quanta. ibid.
Specillum cum ad cognoſcendum proxime referatur, non autem ad curandum, vtrum debeat ſub Chirurgia comprehendi. ib.
Specillum multiplex eſt, ac quomodo forma, magnitudine ac materia inter ſe differat. ibid.f
Specillorum imagines pictura repræſentata, ac primo:
Specillum ſimpliciter. ibid.g
Specillum διπύρηνον. ibid.
Specillum ſpathiforme. ibid.h
Specillum cochlear habens. ibid.
Specillum incuruum ab altero extremo perforatum. ibid.
Specillorum magnitudo ac craſsities quæ conueniat. 15.a
Specillorum materia idonea quæ ſit. ibid.
Specilli vſus tertio aut quarto die, quo plaga recrudeſcere ſolet, & inflammari, periculoſus. 15.b
Specilli cyathiſci vſus ad pulueres inſpergendos. 22.e
Speculi oris deſcriptio, ac vſus. 17.a
Speculi oris pictura. ibid.b
Speculi Ani deſcriptio ac vſus. ibid.c
Speculi Ani pictura. 18.e
Speculi vteri, eiuſque partium deſcriptio ac vſus. ibid.g
Speculi vteri, eiuſque partium pictura. 20.e
Spica duplex, vinculum, quod Quadrigam alii dicunt. 52.e
Stella, vinculum. 53.b
Stella à poſteriori parte ſe oſtendens. ibid.e
Strumæ quo pacto euellantur. 91.d
Stylus ad vſtionem. 104.e
ad Suendum vulnera cum deuenitur, quænam ſint vitanda. 80.f. & quo pacto hæc opera rite perficiatur. ibid.& ſeq.
Suffimenta vt rite partibus variis admoueantur, quodnam manus magiſterium requiratur. 21.c
Supercilia inter & Naſum conuenientia vincula multiplicia deſcribuntur. 48.h & ſeq.
Suſpenduntur quandoque membra, & de recta ſuſpendendi ratione. 83.a
Sutura quibus vulneribus competat, & quæ ad ipſam bene perficiendam requirantur. 80.e
ad Suendum fiſtula, filum, acus, qualia conueniant. ibid.f

T

Tabernæ vocabulum Romanis pro medici officina vſurpatum. 10.b
Tela cuiuſuis generis corpori noſtro infixa quomodo ſint euellenda. 89.c & ſeq.
Terebræ vſus rectus, deſcriptio, ac pictura. 96.f.g
Terebræ qua ratione circumagi commode poſsint. 97.a
Terebra quæ per habenam in medio arcte illigatam conuertitur. ibid. b
Terebra quæ per arcum circumducitur. ibid.
Terebra quæ per habenam & tranſuerſariũ circumagitur. 98.e
Terebra, cui pila in ſummo eſt, per quam circumagitur. ibid.g
Terebra quæ per tranſuerſarium, quod eſt in ſumma eius parte, conuertitur. ibid.
Terebræ quæ per manubriolum conuertitur, deſcriptio. 99.a. figura. 100.e.f
Thais Perigenis vinc. ad caluariam. 42.e
Thais alia ſine auctore. ibid.
Thais ſub incerto auctore. ibid.h
Tholus vel Scapha Dioclis ſeu Glaucii, vinculum ad caluariam. 41.d & 42.g
Thorax Amintæ, vinculi genus. 53.a
Tractoria organa quæ ſint, eorumque deſcriptio, & pictura. 72.e. & ſeqq.
Triſpaſtum Apellidis ſeu Archimedis deſcribitur, 74.g. eiuſque pictura. 75.c
Tubercula & ſtrumæ quo pacto aperiantur. 23.d

V

Vapore quo pacto vel totum corpus, vel corporis partes rite foueantur. 21.c
Venæ exiguæ quænam & vbi non ſecentur, ſed pungantur. 24.e
Victus ratio & Medicamentorum facultates quo pacto traditæ fuerint ab auctore. 1.c
Vinculum in ſanguinis miſsione quale conueniat, & ad vinciendi rationem præcepta. 25.a.& d

Vinculum quo pacto oportune reſoluatur. 38.f
in Vinculo iam iniecto duo attendũtur, ſecuritas & iucunditas, & quo pacto vtrumque aſſequamur. 36.e
in Vinculo iniecto ſecuritas in quibus conſiſtat. ibid.f
Vincula valde aſtricta quando requirantur. ibid.g
Vincula partium ſingularum à Capite ad Pedes quæ ſit, & ſua cuique parti deuinciendi ratio adſcripta. 39. c. & plurib. ſeqq.
Vinciendi ratio recta quæ ſit, & ad eam præcepta. 35.b
Vinciendi vſus quis ſit, eiuſque recta ratio. 79.b
Vinciendi vſus, apparatus ac ratio vna cum vinculis cuique parti idoneis quæ ſit. 33.b.& ſeqq.
Vinciendi vſus triplex apud Arabes, reiicitur, & rectus vinculorum vſus indagatur. ibid.c
Vinciendi apparatus conſiſtit in inſtrumentis quæ ſunt faſciæ; quanquam etiam vtimur filis, habenis, ac interdum quoque linteis, quando vnumquodque horum requiratur. 34. e. & ſeq.
in Vinciendo qua faſciæ parte ſit incipiendum, & de recto vinculi iniecti circuitu. 37.a.b
in Vinciendo finis faſciæ quo pacto ſit varie, ad opus requiſitum efficiendum, innodandus. 38.e
Vlcus ſummum ſi cohæreat, imis eius partibus inter ſe diſsidentibus, quænam diductio conueniat. 81.d
Vncus ad euellendas glandes plumbeas. 91.b
Vrina ex veſica per fiſtulas quo pacto extrahatur, & fiſtularum pictura. 88.f.g.& h.
Vſtio quando ac qualis conueniat. 102.b
Vſtionis ratio ac modus qui ſit, & quid in ea ſpectandum ac cauendum. 104.g
ad Vſtionem quæ inſtrumenta ſint idonea. 103.a
ad Vſtionem medicamentis ac ferramentis quid interſit. ibid.b
Vteri ceruix prolapſa quo pacto ſit reponenda. 83.d
Vteri ſuffumigatio quo pacto rite perficiatur. 21.e
Vteri ſpeculum, vide Speculum vteri.
ex Vtero partus emortuus quo pacto ſit extrahendus. 92.f
Vulnerum in longitudinem inflictorum labra quo pacto ſeruari coniuncta oporteat. 80.e
Vulnerum tranſuerſim inflictorum labra qua ratione coniuncta ſeruentur, ibid. Vbi de ſuturæ ratione.
Vulnera altiora cur non ſint conſuenda. ibid.f
Vulſellæ vſus, ſtructura, ac pictura. 16.g

FINIS.

Erratum.
Pág.23.lit.B.pro gylope, lege, ægylope.

VIDI VIDII FLORENTINI DE ANATOME CORPORIS HVMANI LIBRI VII.

Nunc primum in lucem editi.
Atque LXXVIII Tabulis in æs inciſis
illustrati et exornati.

FRANCOFVRTI.
Typis et Sumptibus Wechelianorum,
apud Danielem et Dauidem Aubrios
et Clementem Schleichium
Anno MDCXXVI.

DANIEL ET DAVID AVBRII, ET CLEMENS SCHLEICHIVS BIBLIOPOLÆ ET TYPOGRAPHI FRANCOFVRTENSES,

Candido Lectori SSS. DDD.

QVod bonæ fidei creditores ſolent, vt in graui ære alieno æquis ſe exoluant penſionibus, quamuis non primo ſtatim anno vniuerſum pendant, fidē ſuam pro facultatū captu ſubinde liberantes: id nobis quoq; vſu venit, beneuole Lector, qui non minus tua quam noſtra cauſa nobis gratulamur, quod tādem aliquando totum VIDIVM in lucem proferimus. Obſtrinxerūt tibi fidem ſuam Parens & Socer noſter IOHANNES AVBRIVS & CLAVDIVS MARNIVS, ANDREÆ WECHELI GENERI ET HÆREDES, cum ante aliquot annos eam Operum VIDII partem, quæ cū generatim tum ſpeciatim ad curationē morborum pertinet, quadraginta quinque Libris comprehenſam, publicis donarēt vſibus, fore, vt reſiduū Scriptorum illius nacti, eadem diligentia & ſedulitate, qua priores libros, typis ſuis deſcriptum ederēt. Et illos quidem hæc meditantes, mors, quæ bonorū virorum ſtudiis, commodo publico laborantium, fere importunitate ſua ſuperuenire, eorumq; abrumpere ſolet tam vtiles conatus, è vita ſuſtulit. Nos igitur, eorum filii generiq;, qui in Officinæ Wechelianę hęreditatem ſucceſsimus, debiti illius nomine ex lege obſtricti, id vnicè operam dedimus, vt parētum noſtrorū famam fidemq; quam primum pręſtaremus incolumem. Cæterum id nobis nō perinde facile fuit, cū ob alias cauſas, tū ob figurarum laborioſam multitu-

dinē, quas æri maxima ex parte artificioſe inſculptas, partim tabellis ligneis inciſas, euidentiæ & vtilitatis tuæ, Lector, ſtudio adiecimus. Tandem difficultatem & amplitudinem operis vicit noſtra induſtria, & pertinax, adiuuandi virorum doctorum ſtudia, voluntas. Quod igitur felix fauſtum ſit, accipe iam integrum, benigne Lector, VIDVM VIDIVM, Medicorum ſui noſtrique æui Coryphæum, qui vniuerſam rem Medicam, & quicquid in illius artis cōſiderationem venire poteſt, abſolutiſsimè comprehendit. Non erudiet te tantum Author hic ſummæ experientiæ & dexteritatis in Therapeutica, ſed & in Chirurgica Medicinæ parte; docebit ſecādi humana corpora rationem in Anatomes libris ſeptem, vt planè confidamus, verę Medicinæ ſtudioſum nihil ad percipiendā tam diuinam ſcientiā deſideraturum, fruſtraq; quęſiturum apud alios, quod in VIDIO non inuenerit, vt huc non iniuria videamur nobis mutuare poſſe illud;

Tollite cuncta, inquit, variosque auferte libellos,
Vnus pro cunctis VIDIVS *eſſe poteſt.*

Quantum autem laboris, vigilantię, induſtriæ, ſumptuumq; impenderimus huic tam amplo & laborioſo operi, non ipſe liber tantum loquetur, ſed & tabularum ænearum numerus, qui vltra octoginta figuras æri ſumma ſolertia inciſas, tuo exhibebit obtutui. Summa votorum noſtrorum eò redit, vt quemadmodum tuis, amice Lector, hæc omnia non grauatè impertimus commodis, ita ex eorum vſu maximum ad te redeat emolumentum. Vale atque faue. Francofurti ad Mœnum, Kal. Martiis, Anno à nato bono publico M.DC.XXVI.

VIDI VIDII DE ANATOME

Liber Primus:

B QVI EST DE COMMVNIBVS totius Anatomes.

Quid ſit Anatome, & quam afferat vtilitatem. CAP. I.

ILLVD inter Platonis [a] præcepta mihi ſemper antiquiſſimum fuit, cum nos monet, vt in quauis tractatione, primum quid ſit illud, de quo agitur, explicemus, ne ſi forte aliud inſtituerimus, aliud intelligatur, fruſtra de ambiguo laboretur. Ab hoc decreto in Anatome nunc nobis inſtituta minime recedentes, quid Græci eo vocabulo notauerint, dicere primum ingrediemur. Conſtat autem eos non aliud ſibi voluiſſe, quam [b] ſectionem artificioſam partium animalis ad earum naturam inſpiciendam. Aperitur hac definitione, & ab alijs diſtinguitur Anatome; nequit enim in aliam facultatem transferri, id quod clariſſime intelliges, ſi genus ſuis differentijs circumſcriptum intueatis. Eſt autem genus proximum Anatomes, Sectio, non quidem ſimpliciter, ſed ea, quæ artificioſe adminiſtratur, [c] fortuita enim imperitorum inciſio nihil ad rem pertinet. Ex duplici igitur verbo, Se-C ctione nimirum, & Artificioſa, deſcribitur proximum genus, quod in accidentibus definiendis, [d] non petitur à ſubiecta materia, ſed à forma; contra differentiæ partim à ſubiecta materia, partim à fine depromuntur. Anatome igitur cum ſit accidens, definitur genere ſumpto à forma, ſectione nimirum artificioſa, differentijs vero partim à ſubiecta materia, partim à fine ſuſceptis. ſunt enim in Anatome ſubiecta materia partes animalis, cum non quoduis ſecetur, ſed corpus animalis duntaxat, ac non vnius hominis, ſed belluarum quoque, quas ſecare ſæpius cogimur: neque inciduntur ſola cadauera, ſed interdum belluæ viuentes, ad hominis naturam comprehendendam. Quamobrem longe aberrant, qui [e] Anatomen ſectionem humani cadaueris definiunt.

a Plato in Menone Plato in Charmide.

b Gal l. de defi. Med. non longe à princip.

c G. 3. l. catag. c. 2. in fine.

d Ari 8. diuinor. tex. 6. & Auer. in comm.

Altera differentia ſumpta à fine eſt, [ad inſpiciendam naturam earum partium, quæ ſecantur:] hanc neceſſe quoque fuit iungere generi, vt ſepararetur Anatome à ſectione artificioſa partium animalis, quam alij moliuntur, veluti lanij, & coqui periti, qui belluarum partes non frangunt, ſed vt idem [f] Plato monet, diuidunt articulatim, id quod faciunt etiam ſtructores conuiuij, qui aues erudita manu, certis ductibus circumferentes, ſcindunt per pectus, & clunes, vt quæ excutiuntur fruſta, conuiuis apponantur. Quorum omnium ſectio quamuis artificioſe exerceatur in partibus animalis, non ſecus, quam Anatome, ab ipſa tamen diducitur fine propoſito, neque enim eo ſpectat, vt naturam partium inquirat, ſed vt elegantiam quandam intuentibus præſeferat.

e Carolus Steph. l. 1. c. 1

f Plato in Phædro.

Inſpectio vero partium ſingularum, quam finē eſſe Anatomes poſuimus, non modo pertinet ad D Medicos, ſed ad pictores etiam, fictores, ac Philoſophos. Qui fingūt, aut pingūt, magis imitari externarum partium imagines poſſunt, vbi muſculos, chordas, neruos, venas, oſſa, quæ cuti ſubſunt, probe teneant, ita vt eorum quoque interſit apertarum partium compagem intueri. Philoſophi [g] vt aliarum rerum omnium, ita animalium, & præcipue hominis contemplari naturam debent, quam minime [h] intelligerent, niſi detectas, & patefactas ſingulas partes corporis intuerentur. Inde autem dignoſcere poſſunt treis ne partes habeat animus, rationis, iræ, cupiditatis, an ſimplex, vnuſque ſit; ſic cernunt ſummum naturæ artificium, & Deum Optimum Maximum precantur, colunt, venerantur; ſic fatentur, atque agnoſcunt diuiniorem vim, quæ cum conſilio, & prudentia humanum corpus ingenuit; quam Dei artem, & prouidentiam exiſtimant.

g Gal lib. 2. de anatom. aggreſſ. c. 1.

h Gal 2. de Placitis c. 3.

Sed relicta vtilitate, quam ex Anatome colligunt pictores, & fictores nō mediocrem, Philoſophi magnam, tranſeamus ad eam, quam Medici maximam conſequuntur. Venantur enim per hanc, quic quid ſecundum Naturam eſt in ſingulis partibus noſtri corporis, munera, nempe, atq; vſus, quæ [i] ſunt effecta ſanitatis; præterea compoſitionem ex forma, & materia, in qua conſiſtit ſanitas partium ſingularum; deprehendunt ſubſtantiam ſimplicium partium, quæ ſunt materia [k] inſtrumentorum; componuntur enim hæc ex pluribus partibus ſimplicibus, ex quibus vna propria [l] eſt, neq; alibi in vniuerſo corpore reperitur, per quam ſuum officium faciunt, cæteræ vſum aliquem præſtant ad ipſum efficiendum. Inſunt ſingulis partibus ſimplicibus [m] certæ qualitates, vt mollities, durities, raritas, denſitas, per

i Vidus li. 3. de tuen. val. gene à principio.

k Ariſt. 1. li. de Gen. anima c. 1. & 2 lib de partib. ani. c. 1.

l Gal. 4. li. de vſu par. c. 12 & lib de opt. corpor. conſti. c. 2.

m Ariſt. 2. li. de part. c. 1.

a *Ariſt. ibid.*
b *Gal. lib. de conſt. art. c. 5 & li. de diff. morb. c. 4.*

quas inter ſe differunt, & materia [a] fiunt inſtrumentis componendis idonea: quanquam hæc vbi grandia ſunt, non ex ſimplicibus partibus, ſed ex minoribus compoſitis efficiuntur, veluti manus ex digitis, pulmo, iecur ex fibris; qualiſcunque autem ſit materia inſtrumentorum, deprehenditur per Anatomen non ſecus quam forma, ad quam pertinet [b] conformatio, magnitudo, numerus, ſitus, vnitas. Conformationi ſubijciuntur figura, ſuperficiei aſperitas, ac læuor, tum caua, vt canales, receptacula, & foramina. Magnitudo complectitur longitudinem, latitudinem, altitudinem. Ad numerum refertur multitudo partium tam ſimplicium, quam compoſitarum, ex quibus ſingula inſtrumenta, & vniuerſum corpus conficitur. Ad ſitum ſpectat locus, vbi pars reſidet, & nexus, quem cum alijs habet. E

c *Ariſt. 3. lib. phyſic. tex. 55*
d *Gal. 1. de loc. aff. c. 1.*

Complectitur locus [c] differentias ſex, ſuper, & ſubter; ante, & retro; ad dextram partem, & ſiniſtram; præter quas conſiderat Medicus interiorem, vel [d] exteriorem ſedem, è regione, vel contra, quæ tamen differentiæ ſub ſex prædictis continentur.

e *Ga. de arte med. c. 8. & lib. de conſt. art. cap. 6.*
f *Celſus l. 1. in proœm.*
g *Celſ. ibid. & Gal. l. de ſectis c. 5.*
h *Paulo ante, & l. 1. de tu. val. gen.*
i *Gal. 3. de loc. aff. c. 10. & 1. de loc. aff. c. 1.*
k *Gal. 3. de lo. aff. c. 10.*
l *G. loc. cit.*

Nexui ſubiicitur ortus, ductus, finis, coniunctio partium. Sed præter hæc omnia, pertinet ad formam vnitas, quam non ſolum in inſtrumentis, [e] ſed etiam in partibus ſimplicibus attendimus; cuncta hæc perſecando patefiunt, quamuis ante laterent; falſaque eſt empiricorum ſententia, qui aliter [f] pleraque ſe habere in mortuis exiſtimant, quam in viuis, & ob id Anatomen, non ſolum vt [g] fœdam, ſed Medico etiam inutilem reiiciunt; quin potius pleraque apparent in mortuo, qualia erant in viuo, & eandem materiam, ac non diſſimilem formam præſeferunt, id quod facile intelliges, ſi eorum vnamquamque ex ſimplicibus partibus ſpectes; ſi accidentia etiam, quibus formam contineri monſtrauimus, [h] ſigillatim perpendas. Medicus hac notitia fretus, quam perſecando ſibi comparauit, beneualentes tuetur, iam labantes confirmat, eos, qui in morbum aliquem inciderunt, ad integram valetudinem perducit, [i] quod non ita facere poſſet, ſi eſſet eius cognitionis imperitus. Nam nec deprehenderet locum affectum, nec recte deprehenſum curaret; neque enim ad patefaciendum locum ſufficit actio læſa, cum ſæpe lædatur, inuiolata etiam parte, à qua proxime proficiſcitur, quod illi [k] euenit, qui digitorum manus motum amiſerat, ex ictu ad ſpinæ medullam; fruſtra enim admouebantur remedia ad digitos, quandoquidem curare ſpinæ medullam oportebat, quod Galenus [l] faciens hominem ſanauit; id autem acceptum retulit notitiæ, quam per Anatomen fuerat aſſequutus. Viderat enim à qua parte medullæ ſpinæ diducerentur nerui, qui facultatem motus digitis præbent. F

m *G. loc. cit. & 1. de Anatomicis aggreſſ. cap. 3.*
n *G. 3. catagen. c. 2. in fine.*
o *G. 1. de anato. aggr. c. 3. Vidus li. 2. inſt. med. c. 23.*

Confert igitur propoſita cognitio non modo [m] ad cognoſcendum locum affectum, ſed etiam ad curandum, præſertim cum manus opera neceſſaria eſt. Si quis ignoret conformationem, numerum, ſitum, cum ad curationem veniet, incertus [n] quaſi viator per ignota loca iter faciet; ſi reſtituere luxatos articulos conetur, non minus fortuito id faciet, quam ſi cæcus tentet filum per foramen acus traiicere; ſed leue hoc eſt, vbi ſi non proderit, fortaſſe non multum oberit, fruſtra laborans. At vbi ſagitta euellenda ſit, vel aperiendus abſceſſus, vel quauis alia de cauſa adhibendus ſcalpellus, ſæpe aut exitium, aut graue aliquod infortunium, aut neruorum diſtentionem, ſanguinis effuſionem, aut certe deformitatem afferet incredibilem; niſi ad vnguem teneat venas, arterias, neruos, muſculos G omnes, quorum originem, finem, ductum, magnitudinem, numerum, ſitum, figuram, frequenti inciſione perſpexerit: contra ille, qui in corporibus incidendis plurimum fuerit verſatus, prompte manu vtetur, vitabit periculum, circumſpecte tractabit partes præſtantiores; quod ſi cogatur tranſuerſum muſculum, neruum, aut chordam præcidere, actionem, quæ inde proficiſcebatur, perituram denuncians, [o] reprehenſionem effugiet, atque artis dignitatem retinebit. Nihil igitur æque expedit ægrotanti, atq; in eiuſmodi curationibus medicum accerſire, in ſecandis corporibus valde exercitatum. At non ſolum partium naturam, ſed vitia quoque interdum Anatome patefacit. Aperiuntur aliquando cadauera, vt veniant in conſpectum internarum partium vitia, quæ hominem ſuſtulerunt, quod in funere patris filij rogant, vt ſe defendere poſſint ab eo morbo, quem tanquam hæreditarium verentur: Iubent iudices aperiri corpora eorum, quos ſuſpicantur veneno fuiſſe interemptos, vt appareat num viſcera mortifero poculo fuerint eroſa, aut alio modo violata. Poſtremam vero hanc affert vtilitatem Anatome his, qui Chirurgiam exercere, & manu mederi volunt, vt eaſdem manus operas, quas deinde ad ægrotantes adhibituri ſunt, adhibeant ad cadauera, in quibus verſati diutius, quandam ſibi comparabunt facultatem, per quam poſſint ægrotantes quantum res patitur, tuto, cito, & iocunde curare.

p *Celſus l. 1. in proœm.*
q *Gal. 2. de nat. fac. c. 3.*

His ita conſtitutis, facile intelligi poteſt, quanta ſit Anatomes vtilitas, quam incredibilis, quam admirabilis. Cæterum fœditas, cuius aliqui [p] ipſam accuſant, delectatione ſuperatur. Tenentur oculi pictura animalium imagines repræſentante, in quibus externum dumtaxat eſt artificium; at quanto magis delectare nos debent corpora ipſa animalium, quæ non [q] externum duntaxat, ſed internum quoque H parentis naturæ artificium demonſtrant.

Quam requirat exercitationem Anatome. CAP. II.

r *Gal. 2. de Anatom. aggre. c. 2.*
ſ *Gal. ibid.*
t *Gal. ibid.*
u *Gal. ibid.*
x *Gal. ibid.*

NOn mirum igitur, ſi priſci illi Medici, [r] ac Philoſophi adeo in partibus animalium perſecandis verſabantur; ſi filios ab ineunte ætate eiuſmodi ſectioni aſſuefaciebant; intelligebant enim magis idoneam eſſe ad addiſcendum teneram ætatem, quam firmam: quamobrem [ſ] πεπαιδευμένους appellabant peritos, quia pueritia fuiſſent inſtituti. Contra imperitos nominabant [t] ἀπαιδεύτους quaſi defuiſſet illis inſtitutio à pueritia. In facultatibus ergo quas magnifaciebant, quemadmodum Anatomen, priſci [u] filios ab ineunte ætate inſtituebant, vt aſſiduo vſu, conſuetudineque ſecandi, partium noſtri corporis perfectam cognitionem aſſequerentur. Exercebantur in ea pueri apud magiſtros, tradebatur autem per manus, neque [x] literis mandabatur ab Aſclepiadum familia, qua extincta, Diocles primus eam ſcriptam reliquit, quod antiquo illo more diſſuefactos pueros à ſectione cer-

neret,

A neret, qui ſi manſiſſet, ſuperuacanei fuiſſent libri; in quibus ſingulæ partes nobis declararentur. Nunc cum ſeruetur ille mos, neceſſarij ſunt libri, quibus tamen [a] non eſt ex toto nitendum; ſed memoria, vbi defecit, eorum quæ ſectione perſpexerimus, redintegranda eſt; & lectione, & intuitu imaginum, quæ partes noſtri corporis egregie repræſentant; ad quas etiam inueniendas, & aliquo pacto cognoſcendas, priuſquam ſecentur, plurimum quoque libri, & imagines conferunt; quis enim eſt, qui Andreæ Veſalij volumen accurate perlegens, non ſolum non reficiat memoriam eorum, quæ per ſectionem inſpexerat; ſed etiam non ſibi comparet peritiam non contemnendam, eorum, quæ numquam eſt intuitus? eſt enim opus, quod quantum intelligo, cæteris quæ in hac profeſſione ſcripta ſunt, longe admodum præſtat: complura enim continet, quæ veteres latuerunt, & quæ ab ipſis tradita erant, diligentiſſime perſequitur, & tam hæc, quam illa ita pictura illuſtrat, vt paruo labore a quocunq; intelligi poſſint. Veſalium deinde imitati ſunt Ioannes [b] Valuerda, & Gabriel [c] Fallopius vir non minoris doctrinæ, quam induſtriæ, qui vlterius progreſſi, multa quoq; ipſi adiecerunt, à magiſtro prætermiſſa. Hos omnes ſequi auctores operæ precium eſt, ſi quis Anatomen non modo ſcribere velit, ſed etiam intelligere dum tractatur, & reuocare in memoriam dum elabitur.

[a] Gal. 2. de vſu par. c. 3.
[b] Valuerda in ſua Anatome.
[c] Gab. Fallop. in obſeruat. anatomicis.

At præter lectionem, & imaginum intuitum, adhibenda exercitatio eſt, vt [d] diximus. Oportet B autem non ſolum ſemel, aut bis, ſed ſæpe oculis ipſis intueri, ac perſecari animalium partes: ad ſimilitudinem enim adhibendus eſt vſus mater [e] geminos noſcit conſuetudine oculorum; inter homines celerrime illos agnoſcimus, cum quibus plurimum verſati ſumus: quæcunque viſu percipiuntur, niſi ſæpius inſpiciantur, non cuſtodiuntur in theſauro rerum omnium memoria: quæ vſitata ſunt, non facile elabuntur: ſtirpes ſi non ſæpius inſpiciantur, nequeunt teneri ab his, qui earum artem profitentur. Neceſſarius ergo eſt frequens intuitus, vt ſtirpium, ita noſtratum partium notitiam profitentibus; iuuat lectio, iuuat pictura, vt diximus, reuocando in memoriam partes tam ſtirpium, quam animalium: quæ niſi à pueritia impreſſæ fuerint; quamuis ſæpe etiam poſtea inſpiciantur, omnino elabuntur; redeunt tamen in memoriam quadam quaſi extrinſecus oblata impulſione, per lectionem, aut picturam. Sed longius labimur, redeamus ad vtilitatem Anatomes, quæ tanta colligitur, vt operæ pretium ſit, diutius in ea verſari; vſque adeo magni refert, inueſtigare naturam partium ſingularum.

[d] Sup paulo ante. & Ga. 2. de vſu part. c. 3.
[e] Cic. l. q. Academic.

Ad quam facultatem referatur Anatome, & ſi ad medicinam, ad quam eius partem proprie pertineat. Cap. III.

EX definitione, quam abunde patefecimus, [f] intelligi poteſt ad quam facultatem referatur Anatome; exquiſita enim inſpectio partium ſingularum, ad quam tamquam ad finem ſpectat, ad artem pingendi, aut fingendi non pertinent; quæ ſolam [g] formam exprimit partium externarum; internas vero eatenus perſcrutatur, quatenus perſpecto ductu, origine, fine, proceſſu, receſſu eorum quæ cuti ſubſunt, externam ſpeciem aptiſſime imitatur. Neque enim contendunt pictores, aut fictores, C ſibi comparare naturæ ſingularum partium quam Anatome [h] pollicetur, notitiam abſolutam, quæ nec pertinet ad Philoſophos quorum videtur magis intereſſe; ſufficit [i] enim ijs artificium in hominis fabrica contemplari, aliter enim animaduertuntur res ab ijs, qui eas ad vſum transferunt, aliter ab ijs, qui ipſarum inſpectione delectati, nihil in vita ſunt aliud acturi. Cernunt Phyſici, non faciunt, atque idcirco Philoſophia quamuis aliarum artium omnium nobiliſſima ſit, minus tamen ad viuendum conducit; qua de re, (vt teſtatur Ariſtoteles) [k] poſtremo fuit exculta, nam ante ratio innumerabiles artes inuenerat, per quas quæcunq; ad vitam neceſſaria eſſent, ſolerter conſequeretur. Inter eas Medicina [l] fuit, quæ eo dirigitur, vt faciat, non vt contempletur, atque idcirco quæ per Anatomen oſtenduntur, diligentius inſpectat, vt transferat ad vſum.

[f] In cap. 2.
[g] Gal. 2. de na fac. c. 3.
[h] Supr. in 1. capite.
[i] Gal. 2. de anatom. agreſſ. c. 2.
[k] Ariſt. li. 1. diuinor. c. 2.
[l] Vidus li. 2. Inſti. medic. cap. 3. & Gal. lib. de tu. vale ad Thraſyb. c. 39. & Gal. lib. de conſtit. art. c. 2.

Ergo cum ad id, quod maximas partes occupat, latiſſimeque funditur, referri tota facultas debeat, perſpicuum eſt Anatomen ad Medicinam attinere, quæ ſectis corporis humani partibus, ex inſpectione maximam colligit partem fructus, cum beneualentes [m] tueatur, & ægrotantibus reſtituat ſanitatem.

[m] Sup. c. 1.

Cæterum cum multæ ſint medicinæ partes, ad nullam magis pertinere [n] Anatome videtur, quam ad chirurgiam; hæc ſiquidem complectitur omnem manus operam, ad curandum, ſiue proxime, ſiue media interiecta cognitione pertinentem. Ex operis [o] autem chirurgiæ aliæ auferunt morbos, D aliæ patefaciunt, vel poſtquam medicus ad curandum eſt adhibitus, vt cum demiſſo ſpecillo, quam alte vulnus inſederit, explorat; vel antequam adhibeatur, vt cum perſecando cuiusque partis naturam inueſtigat. Referre igitur Anatomen ad Chirurgiam [p] oportet, quod fecit etiam Galenus, [q] qui vt ſecundo libro de decretis Hippocratis & Platonis inquirat, oriatur ne motus voluntarius à corde, an à cerebro, ſecat thoracem viuentis belluæ, & cor aut euellit, aut arcte comprehendit, eamque Anatomen appellat [r] Chirurgiam; ac merito, cum ſit opera manus ad curandum ſi non proxime, ſaltem alio interiecto medio pertinens. Idem facit Galenus [ſ] in libro de vſu pulſuum, vbi vt caloris originem comperiat, cor viuentis belluæ nudat, eiuſmodi anatomen ſimiliter chirurgiam vocans. Philoſophis autem, pictoribus, vel fictoribus, cum internas hominis partes intuentur, medicus Anatomen miniſtrat, non ſecus, quam huic faber ferramentorum, architectus machinamentorum compoſitionem ſuppeditat, quibus vtatur, cum manu medicinam facit.

[n] Vidus 1. lib. chirur. c. vlt. & lib. 2. c. 1.
[o] Vidus locis citatis.
[p] Vidus li. 2. chirurg. c. 1.
[q] Gal. 2. de Placitis c. 4.
[r] Ga. ibi. c. 4.
[ſ] Gal. li. de pulſ. vſu. c. 2.

Merito igitur nos cum chirurgiam [t] tradidimus, inter eius operas numerauimus Anatomen, cuius ſuo loco mentionem fecimus, ſed integram tractationem huc diſtulimus, vt continuata eſſet ſeries operarum, quas chirurgicus molitur, quibus abſolutis ad Anatomen reuerſi ſumus.

[t] Vidus li. 1. de chirurgia cap. vlt. & lib. 2. c. 1.

Quæ tractanda ſint in deſcriptione Anatomes. C A P. I V. E

PRoponamus primum de quibus agendum ſit, inde orſi, quod ex ijs, qui de Anatome libros conſcripſerunt, plerique [a] naturam ſingularum partium tam ſimplicium, quam compoſitarum adeò diligenter perſecuti ſunt, vt ſubſtantiam, colorem, duritiem, mollitudinem, figuram, aſperitatem, læuorem, caua, magnitudinem, nexum, ſedem, numerum, originem, ductum, finem, actionem denique ipſam, atque vſum vberrime enarrauerint, nihilque prætererint, quod ad cognitionem naturalis ſtatus ipſarum facere poſſe videatur, quod munus ad hanc tractationem non pertinet, ſed ad eam, quæ eſt de ſanitate. [b] Conſtat enim vnamquamque partem tunc appellari ſanam, cum naturalem compoſitionem retinet, quæ propoſitis rebus continetur; eum vero, qui de illis agit, de ſanitate agere manifeſtum eſt: qui Anatomen profitentur, non ſanitatem, & naturam partium ſingularum debent ſibi enarrandam proponere, ſed manus [c] operam per quam inueſtigare ipſam poſſimus, quod qui non faciunt, errant. In ſimilem errorem deferri eos diximus, [d] qui de Chirurgia libros inſcribunt, in quibus morbos, cauſas, ſymptomata, ſigna, & præſidia omnia perſequuntur, quæ attinent ad eos caſus, qui manus operam deſiderant, ita vt minima pars librorum eorum ſit opera manus, quam profitentur; ſed hos ſatis [e] alibi improbauimus. Pergamus ad eos, qui integra volumina de Anatome conſcribunt, in quibus ſanitatem multo magis, quam quod pollicentur, enarrant. Quos tamen iure collaudare, & defendere ſe poſſe aliquis iudicabit; primo quod rem vtilem, ac medico neceſſariam tradant, dein, quod ſine ipſa nequeant operam exponere quam F profitentur; quandoquidem Anatome [f] vim habet ſigni, quo vniuſcuiusque partis natura demonſtratur; ſunt autem ſigna ex numero eorum, quæ referuntur ad aliud, ſine [g] quo intelligi minime poſſunt, neque enim tenere ſigni alicuius notionem valemus, niſi ſimul teneamus quod ſignificatur.

[a] *Veſſallius, Valuerda, Realdus.*
[b] *Vidus in lib 6. de tu. vale. gene. per totum librum, & in libro de tuen. valet. membr.*
[c] *Vid. lib. 1. de chirurg. c. vlt. & lib. 2. c. 1.*
[d] *Vidus l. 1. de Chirurgia ab initio.*
[e] *Vidus 1 l. de Chirurgia ab initio.*
[f] *Sup. c. 1.*
[g] *Ariſtot. in prædicam. c. de relatiuis.*
[h] *Horat. in Poetica.*

Quamobrem non poteſt tradi Anatome, quæ nobis ſingularum partium naturam ſignificat, niſi ipſa quoque ſimul tradatur; hæc ſunt, quæ reſpondere poſſunt, qui eorum ſcriptorum patrocinium ſuſcipiunt, quos facile ex defenſione deijciemus. Fatemur enim notitiam partium ſingularum, quam perſcribere exquiſitam conantur, ſummopere vtilem eſſe, ac neceſſariam Medico: ſed (vt præclare monet poeta [h] ille) nunc non erat his locus, cum abſoluta, & perfecta tractatio naturæ vniuſcuiuſque partis, pertineat ad librum de tuenda valetudine, non de Anatome.

Illud vero argumentum, quod grauiſſimum, & firmiſſimum videbatur, de neceſſitate tractandi ſimul ea, quæ mutuo ad ſe referuntur, nullo negotio diſſoluitur; nam detur non poſſe explicari ſignum abſque re ſignificata, & ob id Anatomen abſq; natura ſingularum partium, quam demonſtrat, at non propterea perſcribenda hæc eſt coniunctim cum Anatome, ſed ante (vt fecit [i] Galenus) qui non iiſdem, ſed proprijs, ac ſeparatis libris tractauit ſectionem à natura partium ſingularum; nam licet non videatur vna ab altera poſſe ſeparari, eſt tamen proprium ſuum vtriusque munus: natura vniuſcuiusq; partis, ante qua; de ſanitate diligenter perpendenda, & ad viuum reſecanda eſt, poſtea vero cum Ana- G tome tractatur leuiter percurrenda, & eatenus commemoranda, quatenus poſtulat cognitio propoſiti muneris, neq; de ea volumen longius producendum, præſertim in partibus multiformib. enarrandis, quæ longiorem deſiderant diſputationem, nam de ſimplicibus eadem fere repetuntur in hoc opere quæ dicta ſunt in eo quod [k] eſt de tuenda valetudine generatim. Breuiorem me duæ res facient, vna eſt, quam ſequor methodus in ſingulis rebus tractandis. altera, quod quæ non ſunt hic inſtituta, eatenus perſequor, quatenus faciunt ad patefaciendas ſingulas partes noſtri corporis per operas manus, vt ſectionem, demiſſionem ſpecilli, aut fiſtulę, vinculum, inflationem, prehenſionem per hamum, & alias in [l] Chirurgia enarratas. Quamuis autem Anatome plures requirat, nomen tamen apud Græcos [m] obtinuit ab vna ſectione, qua ex maiori parte vtitur.

Eiuſmodi igitur omnes operas in aperiendis partibus, in quibus requiruntur explicare neceſſe eſt, quod antequam ſigillatim fiat, operæ precium eſt, præcepta quædam omnibus communia recenſere, quem ordinem in [n] Chirurgia quoq; ſeruauimus. Sunt autem eadem fere, quæ communiter proponuntur hic, atq; ibi, eadem enim attenduntur in parte Chirurgiæ atq; in tota, [o] nimirum Medicus, ægrotans, miniſtri, inſtrumenta, lumen. Hic tantum pro ægrotante conſiderandum eſt corpus incidendum, quibus conſtitutis, ad operas in ſingulis partibus exercendas tranſibimus.

[i] *G. in lib. de aggreſſ. anatomic. & libris de vſu partium.*
[k] *Vidus in l. de tu. va. generatim.*
[l] *Vid. in l. 1. de Cirurgia cap. vlt.*
[m] *G. l. defin. medic. non longe à principio.*
[n] *Vid. in l. 1. Chirurgia cap. 2.*
[o] *Hip. l. de offic. med. ab initio.*

Qualem oporteat eſſe medicum, qui Anatomen profitetur, & quales miniſtros. C A P. V.

VEniat igitur primo in medium Medicus, qui adminiſtrare Anatomen debet, profecto cum idem H ſit, qui opera manus vtitur in curando, neceſſe etiam eſt, ita ſit inſtructus, vt in Chirurgia [p] præcepimus, vbi ipſum ſpectauimus, & priusquam ad curandum adhiberetur, & poſtquam adhibitus eſſet. Triplici autem [q] bonorum genere, fortunæ, corporis, & animi præditum eſſe ipſum voluimus, priuſquam ad curandum adhiberetur; deſiderauimus in eo fortunæ bona, ne [r] ob anguſtiam rei familiaris auocaretur à ſtudio, atq; ab operibus artis; eadem nunc in eo requirimus, qui verſari debet in corporibus incidendis; longum enim tempus poſtulat hæc ars, & hominem, qui omnibus rebus poſthabitis, totum ſe in inueſtiganda natura noſtrarum partium collocet, omneq; in eo ſtudium, curam, atque operam ponat, non ſolum quia plurima ſunt, quæ notari debent, ſed etiam quia eadem ſæpius inſpectanda ſunt: quæcunq; enim oculorum ſenſu percipiuntur, facile excidunt, niſi aſſiduitate inſpectionis, vt ſupra [ſ] monſtrauimus, memoria reficiatur. Ex bonis corporis neceſſaria eſt ſanitas, laborioſa enim eſt opera hæc, quam præſtare homo infirmus non valet: requiritur potiſſimum clara oculorum acies, ne minimum quidq; fugiat incidentem, ſæpe enim paruæ etiam particulæ maximi ſunt momenti, & vſum præbent incredibilem, quod in neruulis quibuſdam accidere videmus.

[p] *Vid. in l. 1. de Chirurg. cap. 3.*
[q] *Vid. ibi & l. 2. de inſtit. med. cap. 6.*
[r] *Vid. ibid.*
[ſ] *Sup. c. 2.*

Requi-

A Requiritur & manus [a] ſtrenua, atque agilis, vt cum neceſſe eſt altius ſcalpellum demittere, ſe-
care quæ duriora ſunt, impellere, educere, atque in diuerſa contendere, poſſit hæc firmiſſime præſta-
re: dexteritas [b] vero manus efficit, vt cæteris inuiolatis, tantum ſcalpello attingatur, quod propoſi-
tum eſt, tum vt apte inter ſe partes diducantur; neue dum vna tractatur, altera laceretur: prætereà, vt
cutis à ſubiectis corporibus adhuc integra ſeparetur: Mitto iucunditatem, [c] quam ſpectatoribus af-
fert dexteritas; hanc vt in aliis artibus amamus, ita etiam in ſecandis corporibus animalium, & eo ma-
gis, quo materia tractatur longe nobilior, [d] quam ligna, lapides, aut metalla. Habetur dexteritas
primum à Natura, ſed perficitur deinde vſu, atque exercitatione, non ſolum in animalium corporibus
ſecandis, ſed etiam in minutis operibus fabrilibus: reddit hæc maxime idoneum medicum ad perſe-
quendas ſcalpello ſingulas particulas, quantumuis exiles, qualem in primis nunc eſſe conſtat Gabrie-
lem Fallopium Medicum doctiſſimum. Reſtant bona animi, quæ in [e] morales virtutes, & ſcientias
ſeparantur; vtriſque inſtructus eſſe debet Medicus ad ægrotantium curationem, ſed ad animalium cor-
pora ſecanda, non ita neceſſariæ ſunt virtutes, ſicuti ſcientiæ; ergo præter dialecticen, ac naturalem
Philoſophiam, peritiſſimus [f] eſſe debet medicinæ, & ad vnguem tenere hominis naturam, ita vt v-
ſum, actionem, formam, & materiam non ſolum didicerit, ſed animo firmiſſime teneat, ne in ipſa ſe-
ctione hæreat, ſed prompte, atque expedite ſuum munus exequatur: alioquin minus idoneus erit, qui
B belle incidat, euellat, monſtret vniuſcuiuſque partis conſtitutionem. Si quis autem roget, quo pacto
ſciri hæc à medico, ante Anatomen poſſint, cum per ipſam [g] inueniantur; huic audacter reſpondebi-
mus, neminem eſſe idoneum Anatomes profeſſorem, niſi prius [h] quæ per ſectionem patefiunt, par-
tim lectione, partim inſpectione didicerit apud magiſtros Anatomen exercentes; & veluti qui digi-
tum ad fontem intendunt, oſtendentes quæ reperiunt.

[a] Cor. Cel. lib. 7. in proœm.
[b] G. l. 1. de off. Medic.
[c] Gal. loco citato.
[d] G. 1. aph. com. 1.
[e] Vidus lib. 2. Inſtitut. medicinæ, c. 6. & 1. lib. chirur. c. 3.
[f] Vidus 1. lib. chirur. c. 3.
[g] Supra lib. præſenti c. 1. 2. & 3.
[h] Gal. 2. de vſu par. c. 3.

Si quis autem leuiter cognoſcens noſtrarum partium naturam, de libris, aut de præceptore per
ſe velit ſecare, vt teſtimonio oculorum comprobet quæ didicerat; principio quidem, vt ignarus ſecan-
di lacerabit partes corporis, quod tractabit, ſed proceſſu temporis tandem fiet peritus, non ſecus quam
[i] citharædus citharam pulſando; præcedet ſectio imperfecta potentiam perfectam ſecandi. Exercea-
tur autem priuatim, priuſquam publice naturam tentet ſingularum partium oſtentare. Talem igitur
eſſe medicum volumus, priuſquam Anatomen aggrediatur, ſed cum iam aggreditur, cultum, habitum,
actionem in eo requirimus, qualem præcepit Hippocrates, [k] vt aptiſſime exequi ſuum munus valeat:
Cultus potiſſimum refertur ad vngues, [l] & veſtem; vngues non ſecus atque in aliis chirurgiis æquent
digitorum ſummitates; nam breuiores nequeunt prehendere breuia corpuſcula; longiores incommo-
di ſunt.

Veſtis [m] ita collecta ſit, vt neque fluat, neque ſtrangulet, tum diſtincta ſit, vt nulla parte dupli-
C cetur. Habitus [n] medici dum ſecat, talis ſit, vt ſiue ſtet, ſiue ſedeat, commode collocetur, paratuſque
ſit ad operas exequendas, & ſtabilis, ne labet. In [o] agendo autem vtatur digitis ſummis, plerunque
indice cum pollice, interdum & tota manu prona, aut ambabus [p] aduerſis.

Hactenus de medico, tranſeamus ad miniſtros, quibus eget ad Anatomen, vt abluant, ſiccent, de-
tergant, abradant corpora, quæ patefieri debent, vt alligent, ac contineant viuentes belluas, vt inte-
ſtina, viſcera, & quæ ſubinde inciduntur, auferant, vt oſſa cadaueris purgent, ad ſcheleton conficien-
dum, vt partes, quæ inciduntur, aut ab aliis ſeparantur, digitis, aut hamis prehendant, vt inflent pul-
monem, veſicam, & alia generis eiuſdem, multa miniſtrent; [q] inſeruiunt etiam in ſeparanda cute à
ſubiectis corporibus, ſi quando hoc munus ipſis alicubi ſit demandatum; nam in buccis ne lateant
muſculi, qui cuti valide inhærent, atque admixti ſunt, ſimiliter ſub alis, [r] Galenus cutem à ſe remo-
uendam exiſtimauit; quod ſi illi periti ſint, aut leuiter eiuſmodi miniſteriis inſtructi, melius inſeruient.
Adhibere ſolemus infimos homines, qui vt magis aſſueti laboribus, non defatigantur aſſiduitate, non
recuſant tractare, aut auferre quæ ſordida ſunt: ſed quicunque ſint, debent iuxta præceptum [ſ] Hip-
pocratis tacere, parere imperanti medico, vt cum hoc, vel illud inſtrumentum petit, præſto ſint, obſe-
quantur, præbeant, quod petitur: ſint etiam ſecuri, ne præſente cadauere laruas pertimeſcant, atque
exanimentur.

[i] Ariſt. 9. li. diuin. c. 8. & Ariſt. lib. 2. poſteriorum c. vlt.
[k] Hip. lib. de off. medici ab initio.
[l] Hip. ibid. & Gal. 1. de vſu par. c. 7. & Vidus lib. 1. de off. c. 3.
[m] Hip. ibid.
[n] Hip. ibid.
[o] Hip. ibid.
[p] Hip. ibid.
[q] Gal. 3. de anato. aggreſſ. cap. 2.
[r] Gal. 4. de anat. c. 2. & l. de diſſec. muſculorum c. 1.
[ſ] Hip. l. 1. de offic. Med.

De corpore, quod in Anatome incidendum eſt. Cap. VI.

D MEdicus dum in curatione verſatur, tractat [t] ſolum corpus humanum, atque illud viuens, nam
quod defunctum eſt, non tenetur amplius morbo, qui (vt docuit [u] Ariſtoteles) eſt affectus vi-
uentis, & idcirco curationem non poſtulat; quadrupedum vero curatio non pertinet ad medicum, ſed
ad eum qui profitetur veterinariam artem, quam dicunt, aut mulomedicinam: quamobrem à medico
vnum [x] corpus humanum viuens curatur. Aperitur autem in Anatome, non modo humanum, ſed
belluarum quoque, inciduntur enim hæ non modo mortuæ, ſed etiam viuentes, quæ ſectio partim
[y] ad alios, partim ad ipſum medicum confert: ad alios quidem, vt fictores, pictores, philoſophos; ſi-
quidem qui fingunt, aut pingunt, conantur non ſolum hominum, ſed belluarum quoque ſpeciem ex-
primere, & idcirco non tantum illorum, ſed harum etiam ſectas partes intuentur. At Philoſophi qui
ſpectatores ſunt rerum omnium, quas natura conſtituit, vt hominum, ita & belluarum partes intuen-
tur, atque admirantur; nam his quoque, quamuis minimæ ſint, & viliſſimæ habeantur, inſunt Dii, vt
ſapienter exiſtimauit [z] Heraclitus. Ad medicum vero eatenus ſpectat ſectio belluarum, quatenus
non ſunt præſto cadauera humana; vetat enim ſuperſtitioſa quorundam religio, in quo caſu cogitur
belluas quantum poteſt ſimiles incidere, vt noſtrarum partium naturam inueſtiget. Adde, quod vbi
de actione, vel vſu [a] alicuius ambigitur, ad quam partem referatur, nihil expeditius eſt, quam viuens
animal ſecare; facile enim ſic apparet, à qua parte quæque vis proficiſcatur, & quem locum curare o-
porteat, vbi illa aut interit, aut imminuitur. Quamobrem neceſſe eſt belluam aperire, non homi-
nem,

[t] G. 1. aph. com. 1.
[u] Ariſt. l. de ſenſu & ſenſili c. 1.
[x] G. 1. aph. com. 1.
[y] Sup. c. 1.
[z] Heracl.
[a] G. l. 9. de Anatom. aggreſſ. c. 1.

nem, quamuis Herophilus, [a] & Eraſiſtratus nocentes homines à Regibus è carcere acceptos viuos E
inciderint, conſiderarintque etiam ſpiritu manente, ea quæ natura ante clauſiſſet: neque enim crude-
le exiſtimabant, (vt [b] inquit Cornelius Celſus) hominum nocentium, & horum quoque paucorum
ſuppliciis remedia quæri populis innocentibus; ſed nimis tetrum, nimis inhumanum, [c] nimis crude-
le eſt, viuorum hominum membra, aluum, atque præcordia incidi, & ſalutis humanæ præſidem ar-
tem, non ſolum peſtem alicui, ſed hanc etiam atrociſſimam inferre, cum præſertim quæ tanta violen-
tia quæruntur, perſpiciqueant in belluis, quas natura alioquin ad hominum vtilitatem ingenuit, quan-
quam ab his etiam abſtinet [d] Porphyrius, & quicunque ſequitur Pythagoram, ſcelusque exiſtimant
veſci eorum viſceribus, neque intelligunt, omnia quæ ſunt in mundo, hominum [e] cauſâ facta eſſe, &
parata: tantumque abeſſe, vt beſtiarum cauſa parata ſint, vt ipſas etiam beſtias Dii immortales non ad
aliud, quam ad vſum hominum fabricati eſſe videantur.

Sed his relictis, ſtatuamus quomodo affectum eſſe debeat corpus, quod ſecatur: ergo ad mune-
ra ſingularum partium perſpicienda, vt neruorum, venarum, arteriarum, muſculorum, præterea viſce-
rum, vt cordis, pulmonis, præſtat viuas belluas ſecare, quod [f] Galenus ſe feciſſe non ſolum ſcribit,
ſed docet etiam, qua ratione id fieri commode poſſit. At vbi latentium partium patefacere materiam,
& formam oportet, idoneum eſt cadauer, ad id quod quærimus inueſtigandum; præſertim vbi huma-
num ſit; ſi quando hoc [g] deſit, ſimia accipitur, non quælibet, ſed illa potiſſimum quæ hominis figu-
ram inter alias maxime refert; habet hæc [h] faciem breuem, & rotundam, temporum muſculos exi- F
guos, caninos dentes, paruos, pollicem digitum in manu maiorem aliis, os pectoris inter quadrupedes
latiſſimum; eadem minimum piloſa eſt, [i] erecta ſtare poteſt, belle ingredi, & velociter currere: vi-
detur hæc non ſolum ſimilis homini, ſed fere vndique par, diſſidet tamen in quibuſdam, quæ [k] Gale-
nus animaduertit, & in pluribus, quæ iuniores, [l] quibus maxime data eſt facultas incidendi huma-
na cadauera, diligentia obſeruarunt; multæ enim ſunt diſſimilitudines inter ipſam, & hominem, vt in
muſculis compluribus, in inteſtino, in meſenterio, in omento, in fibris [m] pulmonis. Sed vete-
ris prouerbii admonitu, quando id fieri non poteſt, quod velis, id velis, quod poteſt, ad [n] ſimias con-
fugiendum eſt, cum non eſt copia humani cadaueris, id, quod coactus eſt facere Galenus, cui raro per-
miſſum fuit aperire cadauera humana. Aperuit igitur quæ ab his non multum diſtarent, atque im-
primis ſimias, quas [o] narrauimus, quæ vbi non dentur, iubet, vt aliæ ſimiæ accipiantur, minus enim
diſpares ſunt, quam aliæ belluæ; at vbi hæ etiam deſint, [p] vrſum eligit, deinde aliam quadrupedem,
ex iis, quæ dentes habent ſerratos; poſtea ſuem, tum belluam aliquam ex iis, quæ cornibus præditæ
ſunt, & vnguibus bifidis; poſtremo ſolidi pedem & ruminantem: [q] reiicit autem paruas beſtiolas, vt
feles, & muſtelas, quod harum partes plurimum diſtent ab humanis, & quod ob paruitatem, minus
conſpicuæ ſint, quam in grandioribus belluis. Neceſſe [r] igitur eſt, vbi non ſint hominum, ſecare ca-
dauera quadrupedum, quantum fieri poteſt, ſimillima, nulla eſt autem tam diſſimilis, quæ non habeat G
multa communia cum homine, quæue non præſeferat partes aliquas per omnino partes. In iis igitur
ſecandis, & viuentibus, & mortuis, debet aſſidue verſari ille, qui Anatomen profitetur, vt conſuetu-
dine incidendi dexteritatem, quam [ſ] diximus, ſibi comparet, per eam deinde ita artificioſe incidat,
ac publice oſtendat humani cadaueris partes, vt ſummam moueant ſpectantibus admirationem. His
ita conſtitutis, ſatis iam conſtat, in Anatome non modo humanum corpus ſecari, ſed etiam belluarum,
quæ ſolæ viuentes vbi res poſtulat, incidantur. Sed quia ad id, quod quærimus, multum intereſt, qui
ſexus, quæ conſtitutio, quæ ætas, qui habitus ſit corporis quod ſecatur, tum quod tempus, & quod ge-
nus necis, idcirco ſingula ſeorſum exponenda ſunt. Quod attinet ad ſexum, qui animalium naturam
perſcrutari volunt, promiſcue, & communiter tam mares, quam fœminas debent inſpicere, ita vt ca-
dauera incidenda ſint, & modo hæc, modo illa, prout ſeſe nobis offerunt, ſiquid autem in diſquiſitio-
ne poſitum ſit de mammis de vtero, de fœtu, ſecetur fœmina, ſiue homo, ſiue bellua, alioquin ma-
rium corpora euidentius vniuſcuiuſque partis naturam patefaciunt; vtrumuis ſeces, ſiue marem, ſiue
fœminam, præſtat eligere corpus maxime ſecundum naturam affectum, cum eo [t] ſectio ſpectet, vt
quæ ſecundum naturam ſunt, ſeſe oſtendant; cum præternaturam affectum eſt, nequit naturalem
compoſitionem, quam quærimus, demonſtrare: danda igitur opera eſt, vt habeantur, non modo ho-
minum, ſed belluarum quoque cadauera, quantum eorum conditio patitur, naturalem compoſitio-
nem retinentia, id quod maxima ex parte faciunt, quæ è ſuſpendio ſtatim accipiuntur; ſed multo ma- H
gis, quæ poculo ex papaueris lachryma interimuntur, quo necari ſolent illi ſontes, quorum corpora ad
vſum Anatomes medicorum Academiis conceduntur. Galenus [u] vero ſimias iniecto fune ſtrangu-
lari in aqua volebat, ne vlla pars colli violaretur. Sed cum poſtquam interempta ſunt corpora, non
diu ſeruent naturalem compoſitionem, nam aut putreſcunt, aut exſiccantur, aut contrahuntur, ita vt
vix ſeparare cutem à ſubiectis partibus liceat, ſatius eſt, recens mortuum ſecare; ſi quando inaruit, ac
riguit, perfundatur aqua calida, ſic enim mollitur, quaſi recens mortuum; earum tamen belluarum,
quæ ſanguine humidiori continentur, veluti ſues, præſtat vetuſtum cadauer; quod recens eſt, minus
idoneum eſt, cum ſanguinis ſuffuſio inciſionem pariter impediat, atque aſpectum, atque idcirco talia
corpora vetuſta [x] accipimus, & in aere frigidiore aperimus. Porro ætas animalis, cuius cadauer inci-
dendum eſt, firma ad pleraſque partes inſpiciendas aptiſſima eſt, quamquam nerui, & ligamenta me-
lius [y] apparent ſenio confectis, cum non obruantur pinguedine, qua etiam carent ætate tenera; ſed
tunc eiuſmodi partes exiles ſunt, & imbecillæ, ita vt præſtet, ſenioribus corporibus apertis, ea inſpice-
re: ergo vbi detur optio, talia incidere corpora oportet, qualia deſcripſimus, [z] alioquin ea, quæ ad
manum ſunt. Qua ratione autem collocari debeant, agemus, qua de lumine, & loco, vbi adminiſtra-
tur Anatome, ſi ante inſtrumenta, quibus vtendum eſt, propoſuerimus.

De in-

a Celſus l. 1. in proœmio.
b ibid.
c Cor. Celſus loco citato.
d Porphyrius.
e Ariſt. 2. phyſicorum tex. 23.
f Gal. 7. de anatomicis aggreſſ. c. 12. & 14.
g G. l. 1. de anat. aggreſſionib. c. 2. & lib. 6. c. 1.
h G. ibid.
i G. ibid.
k G. 1. l. de anat. aggreſſ. c. 2.
l Veſſallius l. 5. c. 4.
m Veſſallius l. 2. c. 7.
n Gal. 1. de anat. c. 2.
o Pau. ante & G. lib. 6. de anat. ad min. c. 1.
p G. ibid.
q G. ibid.
r Gal. 1. de anat. adm. c. 2. G. 6. lib. de anat. ad min. c. 1.
ſ Sup. c. 5.
t Supr. lib. præſenti, c. 1.
u Gal. lib. 4. de anato. adm. cap. 2.
x Gal. 4. de anat. adm. c. 2.
y Gal 4. de Anat. c. 2.
z In hoc c.

De inſtrumentis ad Anatomen neceſſariis. CAP. VII.

A OPeræ, quas Anatome requirit, quamuis magna ex parte ad ſectionem referantur, vnde nomen traxiſſe hanc facultatem diximus, [a] ſunt tamen pleræque aliæ, quas chirurgicus præſtat in curando. Quamobrem facultas hæc illis vtatur inſtrumentis, quæ in vnaquaque opera chirurgiæ vbertime [b] expoſuimus, eadem nunc ſummatim repetemus, adiicientes, ſi quod nouum requiritur, quod ibi minime fuerit enarratum. In vniuerſum autem vt in Chirurgia, [c] ita in Anatome inſtrumenta tot, & talia eſſe debent, quot, & qualia valeant nobis ad perficiendas operas inſeruire. In curandis quidem ægrotantibus cum aut [d] ſanitas reſtituitur, aut nulla noxa infertur, tunc dicimus manus operam tuto præſtare, in exercenda vero Anatome, cum nulla pars laceratur, ſed vnaquæque quantum fieri poteſt ſtatum ſuum retinet naturalem; quamobrem ad inſtrumenta, per quæ ſecemus, alia quoque accedunt, quæ efficiunt, vt tuto ſecemus: huiuſmodi ſunt ſtili, quos indimus in canales aperiendos, tum laminæ, membranæ cuſtodes, μηνιγγοφύλακας [e] græci nominant. Reliquæ duæ animaduerſiones, ſcilicet vt celeriter, & iocunde vnamquamque operam præſtemus, communes ſunt aliarum artium, præcipit enim Hippocrates, [f] quemadmodum in Chirurgia narrauimus, [g] vt in quauis arte quæ cito, & iocunde fieri poſſint, cito, & iocunde fiant, atque idcirco etiam in Anatome adminiſtranda imprimis probatur ille medicus, qui opportunis muneribus non ſolum tuto, ſed cito etiam, & iocunde fungatur. B Nam quod attinet ad celeritatem, qui celerius vnam quanquam operam efficit, minus incommodo afficit. Ad expediendam operam appoſita ſunt cuiuſque generis complura inſtrumenta, veluti complures cultri, vt cum vnius acies hebeſcit, altero vtamur, eodem conferunt non ſolum complura, ſed etiam opportuna, & idoneo loco collocata. Cæterum iocunditas, in chirurgia maxima ex parte ad [h] ægrotantem, in Anatome ad ſpectatores refertur, qui facilius, ac diutius in theatro retinentur ſi & aliquo pacto oblectentur, & nihil, aut certe quam minimum offendantur; huc ergo ſpectat iocunditas.

Quamobrem habeantur inſtrumenta elegantia ad exercendas operas neceſſaria, habeantur quæcumque ad iocunditatem conducunt, quemadmodum ſpongiæ, vaſa, odores. Inſtrumenta [i] igitur tot, & talia eſſe debent, per quot, & qualia poſſimus operas inſtitutas tuto, cito, & iocunde præſtare. Poſtulat autem inſtrumentorum ſtructura tam formam, quam materiam idoneam: materia alia aliis aptatur; neque enim eadem omnibus conuenit; quædam fiunt ex ligno, quædam ex metallis, vt ex argento, ex ære, quamuis pleraque conficiantur ex ferro, alia molliore, alia duriore. Poſtulant & inſtrumenta aliam formam, & ad alias operas, atque ad eandem in aliis partibus efficiendam, veluti ad ſectionem, cui & cultri, & ſcalpelli multiformes inſeruiunt; ſed quam materiam, quam formam poſtulet vnumquodque inſtrumentum, intelligemus, ſi vna cum operis, ad quas aptantur, ſingula perpendamus: ſumemus autem initium à ſectione, quæ & ipſa per ſe maxima ex parte vſu venit, & alias operas ſibi quaſi ancillulas ſubiicit; vtitur hæc inſtrumentis, non ſolum forma, ſed etiam materia inter C ſe differentibus: nam quamuis maxima ex parte conficiantur ex ferro; [k] fiunt tamen nonnulla ex buxo, vel alio ligno denſiore. Aptantur hæc, vbi molliores partes ſeparare inter ſe volumus, quemadmodum muſculos valde inhærentes; nam vbi ferreus ſcalpellus adhibeatur, acies abrumpitur, & quod ſeparandum eſt lacerat: alioquin ad incidendum debent conflari [l] inſtrumenta ex ferro, vel duriore, vt ad oſſa, cartilagines, ligamenta, & alias eiuſdem generis partes duras, vel molliori, vt ex chalybe, ad ſecandas partes molles. Sub forma, quam ſpectare in inſtrumentis ſecantibus debemus, comprehenditur figura, magnitudo, numerus, non ſecus quam ſub forma partium noſtri corporis. Ad figuram attinet cuſpis, gladii enim ſiue cultri, ſiue ſcalpelli, [m] in acutum mucronem definunt, quibus vtimur, vbi per anguſtiora loca penetrare neceſſe eſt; alii definunt rotundi, ac lati, atque hi opportuni ſunt ad diducendas membranas: ſed inter cuſpides acutas, aliæ rectæ figurantur, aliæ ad ſimilitudinem falcis, vt hæc ad obliquam, [n] illa ad rectam ſectionem accommodetur. Subiicitur etiam figuræ acies, quæ vel æqualis eſt, quemadmodum in tonſoriis cultris, atque in ſcalpellis; vel inæqualis, quemadmodum in ſerris, quæ cunei modo figuratos dentes habent pectinatim diſpoſitos, qui facile imprimantur, valeantque duriſſimas partes, veluti oſſa perſecare. Verum acies æqualis non ſemper eodem modo acuta conuenit, ſed magis vbi incidendæ ſunt partes molles, minus vbi ſecare valde duras oporteat, veluti ligamenta, cartilagines, oſſa; expedit enim tunc hebes. Acies poſtulatur acuta, vel ab altera parte tantum, vel ab vtraque, prout ſcalpello, vel ab vno latere, vel ab vtroque incidere neceſſe eſt. Magni- D tudo item ſecantium inſtrumentorum, quam diximus ſub forma comprehendi, varia eſt, quædam enim grandia requiruntur, quædam parua, quædam media, vt reſpondeant partibus incidendis, & ita aptentur operis, quas molimur. De numero autem ante [o] diximus multis opus eſſe inſtrumentis eiuſdem generis ad celeritatem comparandam, ſed eiuſmodi numerus non pertinet ad formam, quam nunc in eodem inſtrumento attendimus: Vbi pars ſecanda eſt, opus eſt interdum ſimplici ſcalpello, cum ab vno tantum latere ſecari debet: interdum duplici, veluti ad coſtam ſecandam, ad quam exciſoriam forficem adhibemus, quæ conſtat ex duobus ſcalpris, oppoſitam aciem inter ſe habentibus, ac media fibula diſtentis. Ad ſectionem, præter ſecantia inſtrumenta, cotem quoque pertinere manifeſtum eſt, qua illa ſubinde acuantur, cum eorum acies ſectione retunditur. Refertur & ad ſectionem malleus, quo ſcalpellus hebetiorem aciem habens ad diuidenda oſſa impellitur. Cæterum ſectioni aliæ quoque operæ ſubſeruiunt, vt prehenſio, & cuſtodia, atque idcirco etiam inſtrumenta, quibus ad prehendendum, vel cuſtodiendum vtimur. Interea dum ſecamus, aptiſſimi ſunt digiti ſiniſtræ manus, ſed lumini officiunt; ideo vulſella, aut [p] hamo prehendimus particulam, quam reſoluimus. Habemus autem hamos variæ magnitudinis, vt eum particulæ iniiciamus, qui maxime aptatur. Ad cuſtodiendum [q] vero laminam demittimus, aut ſtilum ex metallo, vel [r] ligno, vel dimidiatam fiſtulam æneam, in venas, arterias, aut ſinus, deinde ſcalpello lineam ducimus, qua parte eiuſmodi inſtrumentũ aliquod demiſſum eſt; quo fit, vt aperiamus, quod volumus, altera parte inuiolata; quam-

a Sup. cap. I. & 3.
b Vid. lib. I. chirurg. c. 6.
c Vid. lib. I. chirur. c. 6.
d Gal. 14. meth. c. 13.
e Gal. 4. de loc. aff. c. 2.
f Hip. 2. lib. de off. medici text. I. & I. acuto. tex. 8.
g Vidus lib. I. de chirur. c. 2.
h Galen. 14. meth. c. 13.
i Vidus I. lib. chirurg. c. 6.
k G. l. 6. de anat. adm. c. 10. & G. 9. de anatom. adm. c. I.
l G. l. 8. de anat. adm. c. 6.
m G. 8. de anato. adm. c. 4.
n G. 8. de anatom. adm. c. 4.
o Sup. hoc c. & Gal. 6. met. c. 6.
p G. I. de anat. adm. c. 5. & l. 8. de anato. c. 4.
q G. 4. de lo. aff. c. 2. & I. de off. co. 6.
r G. 6. de anat. adm. c. 10.

quam demittimus etiam ſtilum, aut [a] ſpecillum, vt ſinum ſpectemus, & anfractum inueſtigemus; atque ita naturam partium patefaciamus. At ne in hac inquiſitione laceremus partes, quas attingimus, ſtilo, aut ſpecillo vtimur ex plumbo, quod facile ſequitur: ſpectat hæc opera ad ſectionem, tanquam miniſtra, non ſecus quam inflatio, per quam intelligamus partium amplitudinem naturalem: ſubſidunt enim in cadauere partes, quæ turgere ſolent, ſed admoto clyſtere, vel folle fabrorum, aut ore miniſtri inflantur; & eo pacto oſtendunt, quantum ſecundum naturam diſtendantur: cognoſcimus hoc pacto intumeſcere adeo pulmonem vt compleat ſpacium thoracis, & cerebri membranam internum ſpacium caluariæ. At [b] per fiſtulam non modo inflamus, ſed dignoſcimus etiam an ſanguis in arteriis contineatur, aperitur enim viuentis belluæ arteria, in quam fiſtula, aut calamus demittitur. Præterea vt ſtabile ſit corpus, quod aperitur & commode ſecari poſſit, adiiciuntur ferramenta, aut fulcra, ex paleis, pannis, ſcorteis, puluillis, aut alia eiuſdem generis. Iam vero canales, vt nerui, & arteriæ, cum viuæ belluæ ſecantur, laqueo intercipiuntur, vt appareat, [c] vnde vitalis, aut animalis facultas proficiſcatur: ſed ad laqueum nectendum iniicitur filum aliquod, vel ex lino, vel ex ſerico, per acum, quam ſub canali traiicimus; ad quem vſum habentur acus complures; obliquæ autem commodiores ſunt; pro acu vtimur interdum ſpecillo, ab altero capite perforato. Alligamus etiam inteſtina, ne dum extrahuntur, & alias partes inquinent, & fœtorem teterrimum inhalent; ita vt ſpectatores intolerabili odore repellantur; ſed alioquin fœtorem cadaueris ſolemus repellere thuribulo, & alio eiuſmodi vaſculo, odoribus incenſis. Solemus & faſciculos florum ad nares admouere, è quibus afflant odores; quanquam tradit Ariſtoteles, [d] ea, quæ male olent, ſi cum iis miſceantur quæ mouent odoris ſuauitatem, deterius olere, quod magis penetret ipſorum fœtor, ac deferatur; experimento tamen comperimus, fœtorem ab acerrimi odoris ſuauitate ſuperari. Opera hæc, quæ odorationem comparat, ſi non ad ſecandum, certe ad iocundius ſecandum conducit, ſicuti & deterſio per ſpongias, quæ plures habeantur, vt abſorbeant quicquid ſanguinis, aut ſordis effluxit, vt ſine vlla fœditate aſpiciantur partes, quas patefacere inſtituimus. Spectat & ad iocunditatem amotio eorum, quæ ſubinde è corpore educuntur, ad quem vſum parantur vaſa, in quæ infundantur. Conſtat igitur operas omnes, & omnia inſtrumenta quibus vtimur in aperiendis corporibus, aliquo pacto ad ſectionem referri: ſed quia ſecto corpore, oſſa purgantur, & ſimul iunguntur; fitque quod græce [e] σκελετὸς nominatur, neceſſaria etiam eſt terebra, aut ſubula, qua perforentur oſſa; neceſſarium eſt & filum ferreum, aut æneum, quo inter ſe nectantur, & forceps, qua id præcidatur. Hæc de inſtrumentis Anatomes.

[a] G. 9. de anat. adm. c. 1.

[b] G. l. an ſanguis in arteriis contin. c. 8.

[c] G. l. an ſanguis in art. c. 8. & G. l. de vſu pul. c. 2. & 2. l. de Pla. Hi. & Pla. c. 6.

[d] Ariſt. 13. problemat. 9. & 20. ſectio. probl. 33.

[e] Gal. lib. de oſſib. c. 1.

E

F

DECLARATIO SCAMNI ANATOMICI,

Nec non Inſtrumentorum, quæ adminiſtrandis rite Sectionibus potiſſimum accommodantur.

G

A	SCamnum cadaueri ſecando idoneum.	M	Varia ſtylorum genera.
B	Aſſer, ſuper quem viuens corpus ſternitur ad ſecandum.	N	Obliqua acus vna cum filo craſſiore.
C	Varia foramina, per quæ laqueos traiicimus ad vincienda crura, ac brachia corporis, quod ſecatur.	O	Spongia.
		P	Serra.
		Q	Malleus ligneus.
		R	Arundines inflandis pulmonibus, ac cæteris partibus idoneæ.
D	Anuli in aſſere defixi, manibus, pedibuſque vinciendis accommodati.	S	Filum æneum nectendis oſſibus aptum.
		T	Subula forandis oſſibus accommodata.
E	Anulus, cui malæ viuentis belluæ catenula alligantur, vt immobile caput ſeruetur, neque vox, aut reſpiratio vinculis impediatur.	V	Scalper oſſibus ſecandis idoneus.
		X	Forpex, quo ænea fila præſcindimus.
		Y	Cotes, qua acuuntur ſcalpelli.
		Z	Forficula.
F	Varia nouacularum genera.	Γ	Forpex torquendis filorum extremis idonea.
GH	Cultri, cultelli, ſcalpelli.		
I	Grandior, ac validior culter.	Π	Dimidiata fiſtula ænea, ſuper quam ſcalpellus ducitur.
K	Culter ex buxo.		
L	Hamuli.	ω	Tigna, quibus ſcamnum ſuſtinetur.

H

 E

De Lumine, Loco, ac Scamno idoneo ad Anatomen. Cap. VIII.

SVpereſt quintum ex ijs, quæ communia eſſe omnis Chirurgiæ mõſtrauimus, [a] lumen videlicet,
quod pertinet quoque ad Anatomen; idque merito, cum ſit quædam Chirurgia: cadit autem lu-
men ſub [b] artem, quod appoſite ad inſtitutam operam aptetur ab artifice. Quamobrem de ipſo
nunc agemus, & ſimul etiam de loco, quem colluſtrare debet, vbi ſecare corpora conuenit, id quod
in [c] Chirurgia quoque obſeruauimus vna cum lumine perſecuti officinam, in qua Chirurgicus ſuas
operas moliretur; quamquam ad ægrotantem tantum, & Medicum ibi lumen retulimus: talem
[d] enim eſſe voluimus, vt Medicus cernere poſſet partem, quam tractaret, & ægrotans nullam inde
acciperet offenſam, id quod Hippocrates [e] præcepit, (cum ait) ex luminibus, quæ dantur, confe-
runtque, ægrotans ſemper conuertendus eſt ad illuſtriſſimum. Verum in Chirurgia refertur lumen
non modo ad medicum, ſed interdum etiam ad id quod tractatur, veluti cum oculi curantur; at in Ana-
tome nulla habenda eſt ratio belluæ, aut cadaueris, quod aperitur, ſed magis conuertendum lumen
eſt ad eos, qui ſpectatores ſe præbent partium quæ inciduntur: ita enim moderari lumen oportet, vt
non ſolum medici, ſed ipſorum quoque oculis ſingulæ ſubijciantur. Si quando autem medicus priua-
tim ſectionem aggreditur, vt aliquid per ſe inueſtiget, nihil ad eos ſpectabit, ſed lumen, ſiue naturale,
ſiue artificioſum adhibebit, ſic vt facile perſpiciat quæ inquirit, facile item ſibi locum eliget opportu-
num. Verum vbi publicè adminiſtretur Anatome, vt ſolet in recte inſtitutis philoſophorum, ac medi-
corum Academijs, eo dirigere lumen oportebit, vt quæ aperiuntur, ab ipſis ſpectatoribus clariſſimè diſ- F
cernantur: hoc quale eſſe debeat, exponemus, ſi qualis locus ad hanc operam aptiſſimus ſit, enarraue-
rimus. Profecto cum hic ad videndum pertineat; debet eſſe theatrum, quod à videndo nomen inue-
nit, neque aliud eſt theatrum, quam ædificium videndis ſpectaculis idoneum: proponebantur à vete-
ribus [f] ſcenici ludi in theatris, quorum multa adhuc veſtigia, & quaſi cadauera cernuntur: ſic autem
ſtruuntur. Ex integro circuli ſpacio quarta pars ſcenæ datur, reliquum [g] theatro tribuitur: eſt autem
ſcena quaſi frons theatri: eiuſmodi fuit apud veteres prima extructio, ſed deinde duobus theatris ſimul
iunctis cœptum eſt ædificari [h] amphitheatrum, ouata figura, ad ludos gladiatorios, & concluſarum
ferarum venationes: poſtea vero quam amphitheatrum in longam figuram tractum eſt, vocatus eſt
circus, qui locus maximè opportunus eſt ad ludos currules, ad curricula hominum, atq; equorum, ad
venationes, ad naumachias; ſed tam in amphitheatri, quam in circi cauſa gradus ſunt, quaquauerſus, ex
quibus ſedentes ſpectare commodiſſime poſſint quæcunque in arena fiunt; hoc eſt in media area, quæ
inde nomen traxit, quod ſterneretur arena. In theatro gradus non ſunt vndique extructi, nam quarta
parte circuli (vt diximus [i]) ſcena collocata eſt, vbi ſcenici ludi fiunt. Ergo locus, vbi Anatome publice
adminiſtratur, magis theatri formam habet, quam ouatam illam amphitheatri; aut longam circi; ſpe-
ctatores enim non debent grandiores rẽs intueri, vt aurigas, gladiatores, venationes, naumachias, quæ
etiam ex loco remoto ſpectantur, vt in amphitheatro, aut circo, ſed minutas animaliũ particulas, quæ
non niſi ex vicino loco diſcernuntur. Quamobrem iſti ſpectaculo maxime idonea eſt forma theatri; G
quam deſcripſimus: [k] media enim ſcena collocatur ſcamnum, vbi iacet corpus, quod inciditur, & ab
vno latere miniſter, ab altero medicus, qui ſectioni præeſt: ſpectatores autem in theatri gradibus reſi-
dent, vel potius ſtant, quaſi pulpito innixi, tignis ad eum vſum diſpoſitis in prominenti parte graduum,
vnde ſimul omnes intueri queunt quæ ſubinde aperiuntur. Sed vt hæc idonea forma theatri eſt, ita
etiam magnitudo, quæ ſpectatorum multitudini reſpondeat; quod obſeruatum à veteribus cernimus;
nam in paruis oppidis, ac municipijs, vbi paruus eſſe debuit ſpectatorum numerus, parua theatra ædifi-
carunt, contra magna in magnis, ac frequentiſſimis vrbibus; vt omnes videndi cupidos maxime cape-
rent, intelligebant enim nihil magis ſpectaculis aduerſari, quam perturbationem, atque tumultum,
quem illi excitant, qui iam completis gradibus anguſtiori theatro ſuperueniunt, nam cum cernere ne-
queant quæ aguntur, indignari, atque alijs inuidentes, omnia perturbant; id quod etiam vſu venit, vbi
corpora aperiuntur: nam ſi ex celebritate academiæ theatridium iam refertiſſimum ſit, neque omnes
capere poſſit, omnia pertumultuoſe turbantur: debet igitur theatri magnitudo ſpectatorũ multitudini
reſpondere. Quod ſi locus, vbi conſtitui debet, anguſtis finibus concludatur, ita vt nequeat opportu-
nam eius magnitudinem admittere, pro theatro cogimur amphitheatrum ſtruere rotundum; ea enim
[l] figura eſt omnium maxime capax, vbi etiam conclaue, quo contineri theatrum debet, non ſolum
minus late patet, ſed etiam quadratum eſt; amphitheatrum commode ibi componitur contentum fi-
gura octo angulorum: cedit hæc rotundæ, quod attinet ad capacitatem, non tamen multum ab ea di-
ſtat, eiuſmodi nunc vtitur Piſana academia: poteſt autem paruo negotio tale apparari in quadrato con- H
claui, in hunc modum: habeantur octo trabes, quæ æqualiter inter ſe diſtantes ita collocentur, vt ſum-
ma parte parieti inhæreant, ima humi, verſus mediam aream; ita vt inferiori parte à pariete recedant, vt
inter ipſum, & aream, tranſitum, & quaſi porticum interiectum relinquant; modo pateat aditus
ex vna parte ad portam conclauis exteriorem, ex altera ad paruum aliud conclaue, vbi habeantur ligna,
ignis, aqua calida, vaſa & alia eius generis omnia, quæ vſus poſtulat. Propoſitis trabibus ſuſpendantur
tabulata quatuor, quinque, aut plura ad aream ſpectantia, ſexquipedale ſpacium inter ſe diſtantia: ſuſti-
neantur autem ſubiectis fulcris ligneis, clauo fixis ad eaſdem trabes; ita autem conſtituta tabulata quã-
to humiliora ſunt, tanto minus late patent, quanto ſublimiora, tanto latius; ita vt plures poſſint ſupe-
riores gradus, quam inferiores capere ſpectatores, ſtent autem hi in tabulatis, quaſi pulpito innixi,
vt ante de theatro diximus, [m] vnde ſpectare poſſint quæcunque in area patefiunt: in hac enim ſecan-
tur corpora, cum non ſit ſcena, qualem in theatro poſuimus. Sed quia in amphitheatro ſiue rotundo,
ſiue octo angulorum fieri non poteſt, vt omnes ſimul perſpicere valeant, quæ ſubinde aperiuntur, ha-
bere ſcamnum volubile oportet, vbi iaceat corpus, quod inciditur, vt modo ad hos modo ad illos ſpe-

ctato-

[a] *Sup. c.4.*
[b] *Hip. l. de offi. ab initio.*
[c] *Vidus lib. 1. chirurg. c. 7.*
[d] *Vid. ibi.*
[e] *Hip. 1. li. de offi. tex. 11.*
[f] *Plinius lib. 36. c. 15.*
[g] *Vitruuius l. 5. c. 6.*
[h] *Plin. l. 36. c. 15.*
[i] *Pau. ante.*
[k] *Pau. ante.*
[l] *Ariſt. 1. poſteriorum c. 10. & G. 4. de vſu par. c. 7.*
[m] *Pau. ante in hoc c.*

A ſpectatores conuertatur, quod minime neceſſarium eſt in theatro, cum omnes ſimul perſpicere poſſint, quæ aguntur in ſcena, & eadem opera omnibus ſufficiat, idoneum enim eſt ſcamnum ſtabile, cuius paulo poſt mentionem faciemus; nunc enim ad lumen redeundum eſt, quo [a] colluſtrari theatrum debet. Pro certo nihil æque ad lucem comparandam expediret, quàm theatrum ſine tecto; ſic n. maxime luminoſum eſſet, & quæ oſtenduntur, clariſſime oculis perciperentur. Sed tale nimis pateret iniurijs cœli, prǽſertim frigidioribus, atque imbribus, ſiquidem Anatome publice adminiſtratur hybernis temporibus; nam tunc gymnaſia frequentiſſima ſunt & cadauera, quorum copia fit, diutius à fœtore defenduntur. Quamobrem tecto opus eſt; ſed in amphitheatro, ſiue rotundo, ſiue octo angulorum, licet mediam tecti partem eatenus apertam relinquere, quatenus inde ſatis luminis diffundatur, quo pacto luce compleri nonnulla delubra videmus à Romanis ædificata; præbent etiam ſatis luminis feneſtræ: duas autem abunde eſt in amphitheatro conſtituere inter ſe oppoſitas; ita vt vna ſit ab ea parte qua cadaueris caput, altera ab ea qua pedes collocantur, vt cùm ille qui ſectioni præeſt ad hos vel illos ſpectatores conuertitur, minus feneſtræ lumen obſtruens, alterius luce vtatur.

[a] Gal. 8. de anatom. admi. c. 4.

Sed in theatro, cum in ſcena corpus aperiatur; lumen aduerſum eſſe debet, & ideo ab ea parte diffundi, qua theatrum eſt, ſic enim illuſtrabitur ſcena, & ſcamnum cum corpore, quod ſecatur, in bono lumine collocabitur; cumque medicus ab vno latere, ab altero miniſter inſiſtat, nihil interponetur, quod ipſum corpus opacet; ſpectatores autem in vnam ſectionem oculos conijcientes, poterunt, quæ aperiuntur, diligenter intueri, at vbi non detur tantum luminis, quantum res poſtulat, cereas faces
B accendere oportet, & opportuno loco apponere: in lucem enim ſe collocari volunt partes, quæ ſubinde aperiuntur. Hæc de lumine.

Scamnum vbi iacere debet corpus, quod inciditur, nunc ſequitur. Quemadmodum vero ad curandum fracta, & luxata præcepit [b] Hippocrates, vt lignum idoneum habeatur (quod cum diligenter ab ipſo deſcribatur, ſcamnum [c] Hippocratis à recentioribus Medicis eſt appellatum) ſic in theatro neceſſarium eſt, vbi collocetur corpus incidendum: ſit autem longum ſeptem pedes, latum quatuor, craſſum palmum; ab vnoquoque quatuor angulorum, tigno, quod trium pedum altitudinem, plus minusue æquet, firmiter ſuſtineatur. A lateribus vtrinque iuxta medium excauetur, vt ab vno det locum medico, ab altero miniſtro; ſic medium anguſtius erit, ab extremis latius; qua patre autem lateſcit, collocantur hincinde inſtrumenta neceſſaria; ſiquidem medium occupatur à corpore, quod inciditur: huiuſmodi ſcamnum aptiſſimum eſt in theatro, vbi ſpectantibus omnibus eadem opera pateſiunt, quæ ſubinde inciduntur. In amphitheatro cum neceſſe ſit conuertere corpus, modo ad hos ſpectatores, modo ad illos; neceſſaria eſt tabula volubilis, vbi corpus collocetur. Comparatur volubilitas per medium axem infixum, qui deinde in medium ſcamnum ad eum vſum perforatum demittitur, vbi facile quo volumus, conuertitur, & vnde ad arbitrium noſtrum extrahi poteſt; ſunt qui cadauer ſuſpendant ex trabeculis ad crucis figuram conſtitutis; quod ita alligant, vt quocumque velis conuertatur: ſic enim exiſtimant vnamquamque partem magis naturalem ſitum retinere, quam vbi iacet. Sed
C tantum additur incommodi in ſecando corpore, quod ita ſuſpenſum eſt, vt præſtet iacens, ſupinum, pronum, vel in latera conuerſum aperire. Iam vero in ſectione viuentium belluarum id maxime attendere oportet, vt immobiles maneant, neque poſſint medicum, aut miniſtros offendere; quod commode fit, ſi ſcamnum habeatur pluribus locis perforatum, [d] vt funes, quibus belluæ crura, & caput vinciuntur, per ea foramina traijci commode poſſint, & ad ferreos anulos in ſcamni latera defixos alligari. Commodum etiam eſt aſſeri duo bacula affigere tranſuerſa, vnum ab inferiori parte, alterum à ſuperiori, quæ ſubiectam aſſeris latitudinem excedant; qua parte enim excedunt, belluæ crura vinciuntur. Catenula [e] etiam caput, atque os prehenditur, atque ad caput aſſeris alligatur. Expedit autem complures aſſeres parare, diuerſæ magnitudinis, vt vbique præſto habeamus, qui ſecandæ belluæ magnitudini accommodetur.

[b] Hip. li. de art.
[c] Oribaſius lib. de machin. c. 29. & Gal. 1. de art. in procem.
[d] Sup. c. 7.
[e] Sup. c. 7.

Quo ordine perſequi oporteat quæ tractanda ſunt in Anatome.

CAP. IX.

QVæ communia eſſent omnis Anatomes iam vberrime expoſuimus, reſtant propria; quæ in ſequentibus libris perſequemur, ſi primo ordinem adhuc adſcribemus, quem in illis indicandis tenere maxime conueniat. Reuocemus primum in memoriam quænam ea ſint, oſtendimus autem ſupra [f] contineri Anatomen non materia, conformatione, aut muneribus partium ſingularum, ſed operis, quib. vtimur ad illa inueſtigãda; ſiquidem ſecare oportet, ſpecillum, vel fiſtulã demittere, alligare, inflare, hamo prehendere, detergere, abradere, atq; alia eius generis præſtare. In his ergo operis, pro-
D prie verſatur Anatome, ſed earũ ratio abſoluta à nobis fuit in libris [g] de Chirurgia, vbi vnamquamque manus operã, ad curandum, vel cognoſcendum neceſſariam perſecuti ſumus: cumq; eędem operę, quę ad aperienda corpora attinent, attineant ẽt ad curandum, & cognoſcendum morbos, reijcere oportet lectorem ad eos [h] libros, vbi explicantur abunde. Nunc tantum reſtat, vt eaſdẽ accommodemus ad inueſtigandas ſingulas partes corporis, quod ſecatur, atque vt eas non amplius ſeparatim, ſed implicitas perſequamur: nam vt materiam operarum manus, quæ ad curandum adhibentur, commixtam, [i] & confuſam in curatione morborum expoſuimus, ſic expedit nunc operas oẽs ad anatomen attinentes, coniunctim cum ſingulis partibus, tam multiformibus, quam ſimplicib. deſcribere: quo a. ordine progredi hæc tractatio debeat, nunc dicere ingrediemur. Scire igitur imprimis licet, aliam eſſe rationẽ aperiendi corpora, cum de certa aliqua particula dubitatio eſt, ita vt propoſitum ſit, ipſius naturã perſecando inueſtigare, aliã cum oẽs pariter inſpicere decreuimus. Vbi de vna tantũ quæſtio eſt, vt ſæpe vſu venit, cæteris neglectis, ad eam protinus veniendũ eſt, in cadauere, aut bellua, cuius copia eſt, nihil enim refert, ſi aliæ lacerentur, modo inuiolata ſeruetur illa. quam inſpicere decreuimus: ſecus accidit, vbi oẽs partes pariter requiruntur; neque enim temere aggredi ad earum ſectionem oportet, ſed certo ordine,

[f] Supra c. 4.
[g] Vid. l. 2. de chirurgia variis capitibus.
[h] Vid. li. 2. de chirurgia per totum librum.
[i] Vid. in libris de cu. gen.

de

de quo nunc agimus;quamuis a. apertis cadauerib. maxima ex parte innoteſcere nobis poſſint,quæ re- E
quiruntur,quædã tamen partium munera, [a] ac officia poſtulant ſectionem viuentis belluæ,vt magis
comperiantur,quãobrem & humana cadauera,& viuentes belluas aperire etiã oportet: ſiquis ergo per
ſe in Anatome exerceatur,auctore [b] Galeno,debet prius aſſueſcere ſectioni cadauerum;dum exquiſite
teneat venatum,atq; arteriarum ductus;ne deinde eas laceret,cum viuam belluam ſecat;prohiberet n.
ſanguinis ſuffuſio ea perſpici, quæ requiruntur: in cadaueribus autem ſi vaſa à minus perito violentur,
non ita ſanguinem fundunt; celeriter n. concreſcit, ita vt minus effundatur, minusque aſpectum of-
fendat.Iam verò vbi aperiuntur corpora, vt publice alijs patefiant, ſatius eſt à cadaueribus, quam à vi-
uis belluis ſectionem ordiri,nam hæ feſtinanter tractandę ſunt,quod cito vita priuentur,illa per otium
quantum velis,diligenter licet intueri,vnde iam ſpectatores eruditi poterunt celerem viuentium bel-
luarum ſectionem intueri. Vbi autem ad cadauera veniatur expedita, & facilis diſtinctio eſt, ſiquidem
vbi vnius tantum copia ſit,cogimur non rei naturam ſequi,ſed eas partes primo [c] ſecare,quę citius pu-
treſiunt,& minus diu ſeruanrur,cuiuſmodi venter eſt,cum his,quæ in eo continentur;celerrimè enim
ſpectatores odoris fæditatè depellunt: ventrem proxime ſequitur thorax, cum viſceribus, quæ in eo
comprehenduntur;deinde caput,ac cerebrum;ſed membra,vt brachia,& crura diutius ſine fœtore ſer-
uantur;& idcirco poſtremò ſecari debent;quem ordinem & Galenus [d] ſe tenuiſſe teſtatur,in ſectione
ſimię,& recentiores adhuc tenent,cum publicè corpora patefaciunt,ita iubente neceſſitate. Sed ſi quã-
ta opportuna eſt,cadauerum copia ſuppeditetur;tunc ſingulæ partes aperiendæ ſunt, congruo ordine,
ad quem nunc properamus. Poſtulat autem rei natura vt primo agamus de partibus ſimplicibus; tum
de compoſitis;quem ordinem in tractanda Medicina vniuerſa ſecuti ſumus. F

In Anatome igitur primum ad ſectionem ſimplicium partium aggrediemur, orſi ab oſſibus, tan-
quam à fundamentis [e] partium reliquarum: Inde tranſibimus ad cartilaginem ligamenta membranas,
fibras,carnem, adipem,glandulas, cutem, tum ad neruos, venas, arterias, muſculos, ac reliquas partes
omnes & non modo ad eas,quæ vere tales ſunt,ſed etiam quæ talium vim habent, quatenus ad multa-
rum partium cõſtitutionẽ requiruntur;quemadmodũ venæ,muſculi,arterię,quib. abſolutis pergemus
ad partes multiformes,ante oſtendentes totũ corpus,in quo vnamquãq; partem ex ijs, quam max me
compoſitæ cernuntur,lineamentis deſignabimus,vt caput,thoracem,ventrẽ,brachia, crura, quæ par-
tes cum in alias minores diuidantur,illæ quoq; ſuis finib. circumſcribendæ erunt,& vſitatis nominibus
appellandæ;quæ omnia fient corporè adhuc intacto,quod deinde eo ordine patefacere oportet vt ſin-
gulæ ipſius partes,& intelligi poſſint,& memoria teneri,nullus a. ordo in partibus multiformib. magis
ad rem pertinet,quam ille qui ſpectat ad actiones ad quas fuerunt inſtitutæ. Sunt [f] autem hæ natura-
les,vitales,animales: quãuis a. ſumere initium liceat à quibuslibet, ſatius tamen eſt à naturalib. ordiri,
quod hæ ſint etiam communes belluarum,ac ſtirpium,quodq; reſideant in ventre , qui cum celerrime
putreſiat(vt antè dictũ [g] eſt)primo aperiri debet. Inde pergendũ erit ad inſtrumenta facultatis vitalis,
quæ continentur in thorace : his patefactis ſecabitur caput quod [h] eſt domicilium facultatis animalis.
Proxime à capite membra incidentur, vt brachia , & crura , quæ ſimiliter inſeruiunt facultati animali ;
cum ſint inſtrumenta motus voluntarij.Hæc cum diutius incorrupta ſeruentur,merito etiam incidun- G
tur poſtremo loco; neq; ſubſcribendum arbitror Galeno , [i] qui cum maiorem vtilitatem afferri exiſti-
met ex cognitione membrorum,quã viſcerum,ab illis incipiendã ſectionem ducit.Fatemur quidem ad
exercendã chirurgiam plus conferre inſpectionẽ membrorũ,quam viſcerum,(det modo Galen. viſce-
rum inſpectionem ad naturã noſtri corporis comprehendendã,) ſine qua non poteſt ſanitas noſtrarũ
partium comparari (longe magis membrorum inſpectione conducere.) Sed eſto, cedat hæc illi, non
propterea tractanda ſunt prius membra,quam viſcera:ſed ſeorſum licet ab vtrislibet ordiri.Præſtat ta-
men vbi in eodem cadauere inſpiciantur,prius [k] patefacere viſcera, deinde membra. Hactenus de or-
dine inter partes tractandas,ſequitur ille,quem ſeorſum in ſingulis;ſiue ſimplices ſint,ſiue compoſitæ,
tenere debemus.

Cum oẽs fuerint ad certum finem [l] conſtitutæ, duo in ſingulis patefaciendis ſpectare oportet,
finem,& conſtitutionẽ idoneam ad ipſum exequendum. Multiformes [m] partes fabricata eſt natura,vt
muneribus ad hominis vitam pertinentib. fungantur. Simplices [n] vero vt ſuis qualitatib. idoneas red-
dant multiformes ad officia facienda. Continetur [o] conſtitutio multiformium non ſolum eiuſmodi
materia idonea , ſed forma etiam , ad quam certa conformatio , magnitudo , numerus , ſitus refertur.
Quamobrem in multiformium ſectione,præter munus,ad quod fuerunt inſtitutę,attendere & mate-
riam oportet,quam præbent partes ſimplices,& formam quam diximus. At ſimplicium [p] conſtitutio
materiam habet elementa,quæ ſenſum latent ; ſolum nobis ſe oſtendunt qualitates , vt mollities,duri-
ties,raritas,denſitas,grauitas,leuitas,color,quibus prædita [q] eſt ipſarum ſubſtantia.Cumq; carere alia H
forma videantur,præter vtilitatem,quam præbent multiformibus,ſola videtur in illis attendenda ſub-
ſtantia eiuſmodi qualitatib. affecta. At res aliter ſe habet,cum ipſæ quoque certam formam obtineant;
[r] ſine qua ad multiformes conſtruendas minime aptarentur; quo pacto enim ex oſſibus apte membra
fingerentur; niſi ipſa quoque conformationem, numerum, ſitum idoneum obtinerent? neque obſtat,
quod partes ſimplices diuidi [ſ] debeant in particulas ſimiles;nam facilis, & expedita fuit diſtinctio Ari-
ſtotelis , [t] quod habita ratione ſubſtantiæ, ſimplices ſunt, & in ſimiles particulas diuiduntur ; non ta-
men habita ratione formæ, nam ſic diuiderentur in diſſimiles, & non amplius haberent vim ſimpli-
cium. Ergo tam in ſimplicibus, quam in multiformibus, præter finem conſideranda eſt apta compoſi-
tio, ex materia, & forma : quamuis forma magis ad multiformes pertineat, in quibus clariſſime con-
ſpicitur: ordiemur autem à ſectione ſimplicium;quem ordinem rei natura poſtulat, vt in ſuperioribus
[u] monſtrauimus. Agemus primo de oſſibus, quaſi fundamentis [x] partium reliquarum.

FINIS PRIMI LIBRI ANATOMES.

a Gal. l. 9. de anatom. admin c. 1.
b Gal. ibid.
c Gal. 5. de anat. admi. cap. 6.
d Gal. lib. 5. de anat. adminiſt c 6.
e G. li de oſſi. in proœm. & 1. de ana. adm. c. 2.
f Gal. 6. de Plac. c 2. & 5. de loc. affec. c. 1. & 9. meth. ca. 10.
g Gal 9 de Plac. 6. & orat. mat. cap. 6.
h Supr. in hoc c. & G. 5 de anat. adm. c. 6.
i G 9 meth. c. 10. & 12. meth. c. 3. & 12. de vſu par. c. 3.
k G. 1. de anat. admini. c. 2. & 2. li. de anatom. admin. c. 3.
l Supra in hoc cap. & Galen. lib. 5. de anat. c. 6.
m Gal li. 11. de vſu partium c 13. & libello an omnes part. ſimul gignantur.
n Ariſt 2. l. de par ani. cap. 1.
o Ariſt. 2. de par. ani. c. 1.
p Vidus li. de tu. vale. gener. cap. & Gal. de conſtit. art. c. 5.
q Ariſt. 2. de part. anim. c. 1. & Gal. lib. de diff. morb. c. 3.
r Ariſt. 2. de part. anim. cap. 2.
ſ Ariſt. 2. de part. an. c. 2.
t Ariſt. ibid.
u Ariſt. loc. cit.
x Supra in hoc cap.
y Gal. lib. de oſſibus c. 1.

A

VIDI VIDII DE ANATOME Liber Secundus:

QVI EST DE OSSIBVS, CARTILAGINIBVS, LIGAmentis, membranis, fibris, carne, adipe, glandulis, & cute.

B

De oſſibus in vniuerſum. CAP. I.

Oſſa ad ſtabilimentum, [a] ac firmamentum proprie conſtructa fuerunt à natura, ſuſtinent enim, ac firmant partes omnes; quanquam aliqua non ſolum firmamenti, [b] ſed propugnaculi etiam, & tegmenti loco ſunt, quemadmodum oſſa caluariæ. Huiuſmodi igitur eſt finis, quem ſpectauit natura in oſſium conſtitutione, ad quem materiam, & formam adhibuit valde opportunam. Materia [c] ex qua oſſa componũtur, plurimum terrę habet, quo fit, vt duriſſima ſint, & aridiſſima, ſi cum cæteris corporis partibus conferantur: talia magis conſpiciuntur robuſta, [d] ætate, quam tenera: conſtant igitur ex parte [e] ſeminis craſſiore, & magis terrena, quam caloris vis ſiccauit: quamuis autem dura ſint omnia, plurimum tamen inter ſe differunt, cum alia magis, alia minus ſolida ſint. Illa quæ σπογγοειδῆ nominantur, fere ſolida ſunt, ita vt ſi frangantur, priuſquam diuturnitate temporis valde fuerint exſiccata, intimam ſubſtantiam denſam oſtendant, non raram, aut laxam; quamuis in lucem editis cartilaginoſa diutius maneant. Alia quamuis ſolida extrinſecus videantur, intus tamen ſubſtantiam præſeferunt ſpongiæ modo raram, quam durior quaſi teſta integit; quemadmodum os ſacrum. Alia præter raritatem ſubſtantiæ quam habent, quaſi fiſtulæ [f] ſinuantur, veluti os femoris, tibiæ, humeri. In his cauis ne ocioſa eſſent, inſeruit natura [g] medullam, & in paruis foraminibus [h] aliquid medullæ ſimile, vnde oſſa alantur. Quæcumque autem oſſa medullam ſuis finibus, quaſi fiſtulis continent, extremis partibus adnatam habent [i] ἐπίφυσιν, hoc eſt appendicem, alterius oſſis, quæ in vnum coit, & firmiori ætate vix ſeparari poteſt, nam tenera facile reſoluitur cartilago illa, per quam, veluti per gluten nectitur appendix cum oſſe. Vtriuſque autem ſuperficies aſpera eſt, ita vt paruuli proceſſus vnius alterius finibus aptentur. Licet autem appendix maxima ex parte annectatur [k] capitibus grandiorum oſſium fiſtulas habentium, annectitur tamen & oſſibus paruis, quibus & pedis planta, & palma, & digiti continentur. Porro grandiora [l] oſſa, vt humeri, cubiti, femoris, tibiæ, tenues venas obtinuerunt, per tenuia ipſorum foramina penetrantes, non magnas, cum parum [m] abſumant alimenti, quod parum moueantur, & ſubſtantia prædita ſint dura, ac frigida. At per oſſa, quæ minuta ſunt, nulla vena penetrat, neque etiam minima, quod ſatis [n] alimenti alliciant ab his, quæ vicinæ ſunt. Carent oſſa neruis, ſicut, & ſenſu, nam dentes, vt alibi [o] oſtendimus, in oſſium numero non cenſentur; ſicui autem ſentire oſſa videantur, id tribuendum eſt membranæ qua obducuntur, περιόστιον Græce dicitur. Circumdatur autem [p] oſſibus ab omni parte, excepta caluaria, cui ab interiori parte non inhæret; cætera vndique membrana inuoluuntur, præterquam vbi inter ſe committuntur, eorum enim capita ſiue caua, ſiue gibba ſint, non membrana, ſed cartilagine obducuntur, quæ ſuperficiem habet admodum læuem, & idcirco [q] ad facilitatem motus plurimum conducit; ſed ſatis de materia. Pergamus ad formam oſſium, quæ [r] figura, ſuperficie, cauis, magnitudine, numero, ſitu, vnitate continetur. Figura igitur vario [ſ] eſt, nam in aliis triangula conſpicitur, vt in ſcapulis; in aliis quadrangula, vt

D in vertice; at in oſſe, quod ſphenoides [t] Græce vocatur, cuneum repræſentat, ſicut in eo quod ζυγοειδὴς, [u] iugum; alia enim figura oſſium aliis partibus ſtruendis accommodatur: ſpectatur autem non ſolum in toto oſſe, ſed in partibus, cuiuſmodi ſunt proceſſus, ſinus, ceruix: eſt autem proceſſus (Græce ἀπόφυσις) oſſis tuberculum, quod reliquam ſuperficiem excedit, vnde & exceſſus etiam à latinis nominatur, & proceſſus: differt autem ab epiphyſi hoc eſt ab [x] appendice; quod non annectatur cum alio oſſe, ſed ſit pars interdum oſſis, inerdum appendicis, facta ad iuncturam articulorum, & multarum partium nexum. Sinuũ [y] in quibus proceſſus recipitur, varia eſt figura, ſiquidem alii orbiculares ſunt, alii oblongi, alii trochleam, alii C. literam repræſentant, alii ſimplices, alii duplices ſe oſtendunt. Circundatur etiam labris, quæ augent profunditatem ſinus, & prohibent articulos luxari. Non omnes autem ſinus ſunt ad perficiendum motum inſtituti: ſed alii prohibent vlterius fieri motum, quam neceſſe ſit, ſicuti qui à priori, & poſteriori parte humeri, cubiti proceſſus excipiunt, quos βαθμίδας [z] vocant. Alii eo etiam ſpectant, vt muſculis, chordis, ligamentis, atque aliis huiuſmodi particulis firmam ſedem præſtent, ne longe ab inſtituto itinere aberrent. Hactenus de oſſium figura. Superficies alibi læuis eſt, alibi aſpera; quæ læuis [a] eſt, vt in articulis, ad facilitatem motus conducit; quæ aſpera, ad ſtabilitatem partium quæ oſſibus innectuntur. Quod attinet ad caua, ſeu foramina oſſium, præter illa, à quibus medullam contineri diximus, [b] ad læuitatem quandam præſtari, quæ ad facilitatem motus, perinde ac grauitas ad ſtabilitatem conducit; alia ſe oſtendunt foramina in oſſibus, vel magna, vt in oc-

a *Galen. de oſſib. c.1. & Ariſt.3. de Partib. an. c.4. & 2. de Partib. an. c.9.*
b *Ari. 2. de partib. c.8.*
c *Ariſt. & G. l. de oſſ. in Proœm & 1. de ſem. c. 10. & 2. de temper. c.3.*
d *Gal. 2. de tempe. c. 2.*
e *Galen. 1. de ſem. c.10.*
f *Gal. 11. de vſu pa. c.18.*
g *Gal ibid.*
h *G. ibi. & 3. de nat facult. c.15.*
i *Gal l.11. de vſu pa. c.18.*
k *Gal. 11. de vſu pa. c.18.*
l *G. l.16. de vſu pa. c.14.*
m *Gal. ibid.*
n *G. de arte med. cap.9.*
o *Vid. lib. 4. de tuen. val. mẽbra. c.8.*
p *Vid. l.6. de tue. val. gener. c.2.*
q *Vid l.6. de tu. val. gen. c.3.*
r *Vid. l.6. de tu. val. gen. c.2.*
ſ *Vid. ibid.*
t *Gal. lib. de oſſib. c.1.*
u *Gal lib. de oſſib. c.2.*
x *Gal. lib. de oſſibus c.1.*
y *Vid. l 6. de tu. val. gen. c.2.*
z *Veſalius l.1. cap.3. & Hippo. l. de fract.*
a *Supra in hoc cap.*
b *Sup in hoc c. & G. l.11. de vſup c.18*

cipitio,& oſſibus ilium; vel mediocria cuiuſmodi illa ſunt,quę venis,neruis,arteriis,tranſitum præbet; E vel parua,qualia in ſummo naſo [a] deprehenduntur. Spectant oſſium foramina vel ad læuitatem,veluti magna illa in oſſibus ilium,vel eo,vt aditum faciant neruis,venis,arteriis, ſiue ſubſtantiæ alteri,quæ aut à corpore accipi debeat, aut ab eodem detrudi, cuiuſmodi ſunt [b] parua illa foramina, quib. ſummum os naſi diſtingui diximus,per quæ cerebrum,& aerem haurit, & quæ ſuperant, depellit. Magnitudo oſſium reſpondet [c] magnitudini partium, quas fulciunt, aut defendunt; quamobrem alia grandia ſunt,alia exigua,alia his interiecta,& tanquam media,neque vllum os ita magnum eſt, vt robur ſuperet eorum muſculorum,à quibus mouendum eſt. Augentur [d] oſſa non toto tempore vitæ,quemadmodum dentes,pili,vngues,ſed ad initium iuuentutis,dum indureſcant.De numero,[e] ſcire licet totidem fuiſſe oſſa, quot commode poſſent partium muneribus ſatisfacere; non plura, aut pauciora; ſicubi autem pro vno oſſe multa conſtituit natura,non temere id fecit,ſed vel ad motum ſpectauit, vel ad tranſitum vaſorum,vel ne diuerſæ ſubſtantiæ oſſa citra medium inter ſe iungantur.

Sequitur ſitus,qui & ſedem, & nexum complectitur. Sedes oſſium ea fuit,quam vniuſcuiuſque partis conſtitutio ad inſtitutum munus exequendum poſtulabat. Nexus [f] varius eſt, pro cuiuſque enim vſu varie oſſa inter ſe iunguntur; nam aut ad ſtabilitatem [g] ſpectant,aut ad motum, atque hunc vel euidentem,vel obſcurum. Quæ ad ſtabilitatem, aut ita coaluerunt, vt ad vnitatem veniant, quemadmodum [h] appendices cum oſſibus quibuſdam ſenibus ſuturæ in capite,& oſſa,quæ fracta conferueſcunt,quam vnitatem Græci [i] σύμφυσιν,appellant;aut quamuis iuncta ſint, diuerſa ſe oſtendunt,& per ſe nullo interiecto glutine, aut vinculo cohærent. Eiuſmodi coniūctionem videtur [k] Hippocrates appellaſſe συνάρθρωσιν, cum ſecundo loco de Articulis oſſa malarum συνηρθρῶσθαι, ſcribit;quamuis alii συνήρθρωσιν F [l] vocent eam quæ obſcuro motui inſeruit. Pro varia autem ſpeciei ſimilitudine quam refert, Græci varie ipſam appellarunt, vt γόμφωσιν [m] quæ repræſentat clauum in aſſerem defixum; veluti dentes, cum in paruos maxillæ dentes infiguntur: ῥαφὴν [n] aliam, quæ ſuturam imitatur, quæ ſimiliter varia nomina obtinet à ſpecie rerum quas imitatur; dicitur enim πριονοειδὴς, [o] quæ duas ſerras refert, ita inter ſe commiſſas, vt dentes vnius reſpondeant ſinibus alterius. Dicitur [p] εἰσόνυχα quæ vnguis imaginem refert, cuiuſmodi ſuturas complures licet in caluaria intueri. Dicitur ἁρμονία, [q] vbi ad rectam lineam duntaxat oſſa inter ſe nectuntur, veluti in naſo. Quæ ad motum accommodantur, ſiue obſcurum ſiue manifeſtum, iunguntur inter ſe commiſſura, quæ διάρθρωσις [r] dicitur, quod per medium oſſa illigata ſeruentur iuncta.

Quod ſi illud medium ligamentum ſit,vocatur ea commiſſura Græce [ſ] συννεύρωσις,ſi caro,συσσάρκωσις, ſi cartilago, σύγχονδρωσις, ſed qualecunque ſit, aut oſſis caput inſigne in inſignem ſinum alterius oſſis recipitur, vocaturque ἐνάρθρωσις, [t] veluti vbi caput femoris in coxæ receſſum inſeritur; & vbi talus iungitur cum ſcaphoide,aut parui proceſſus in parum deſidentes ſinus ſe conijciunt,ita vt ſuperficiem fere planã repræſentent,veluti qua prima vertebra cum ſecunda,& qua oſſa tarſi cum plantæ oſſibus cõmittuntur;diciturque ἀρθρωδία.[u] Inſeruit autem vel motui euidentiori,vt inter primum,& ſecundum os pollicis,vel minus euidẽti,vt in oſſibus palmæ,vel obſcuro,vt in pede,inter oſſa tarſi,& plantæ. Aut oſſa quæ inter ſe iunguntur, quadam parte ſinuantur, quadam exceſſus habent, & partim proceſſus re- G cipiunt, partim in ſinus inſeruntur.

Eiuſmodi iunctura cum cardinem repræſentet,γίγγλυμος [x] nominatur:pertinet autem vel ad duo oſſa:vt ad cubitum,& humerum,ad calcem,& talum;vel ad tria,vt in vertebris; Aut vnum os circa alterũ mouetur in girum, vt circa axem rota, quo pacto mouetur prima vertebra circa proceſſum ſecundæ. Hanc recentiores [y] non inepte nominant τροχοειδῆ. Supereſt ex iis quæ ad formam oſſium referuntur, vnitas, quã tamque ſenſui manifeſtam ſilentio præteribimus. Hæc, quæ in vniuerſum dicta ſunt, pręſtat de oſſibus vniuſcuiuſque partis perpendere: vt cum deinde ad ea ſecanda, & rurſus inter ſe nectenda ventum fuerit,omnia plana ſint. Sed ante omnium nomina,atque imaginem ſimul adijciemus.

[a] Gal. lib. de oſſib. in proœm.
[b] Gal. lib. de oſſib. c. 4.
[c] Vid. lib. 6. tu. val. c. 2.
[d] Ariſt. li. 2. de gen. ani. c. 4.
[e] Vid. l. 6. de tu. val. c. 2.
[f] Gal. lib. de oſſib. c. 1.
[g] Gal. ibid.
[h] Gal. lib. de oſſib. in proœm.
[i] Gal. lib. de oſſib. in proœm.
[k] Hipp. 2. de art. 9. & G. in eo com.
[l] Veſalius l. 1. c. 4.
[m] G. l. de oſſibus in proœmio.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. ibid.
[p] Gal. ibid.
[q] Gal. ibid.
[r] Galen. in l. de oſſib. in proœm.
[ſ] Gal. ibid.
[t] Gal. ibid.
[u] Gal. ibid.
[x] Gal. lib. de oſſibus in proœmio.
[y] Fallopius in princip. ſui libri & Vidius libr. 6. de tuend. vale gene. c. 2.

TABVLARVM I. II. III.

SCheletos triplex in anteriorem partem, in poſteriorem, atque in latus conuerſum triplici tabula proxime poſita continetur, eius ſingulæ partes literarum notis ſignificantur, tabulæ vero numeri notis, vt 1.2.3.

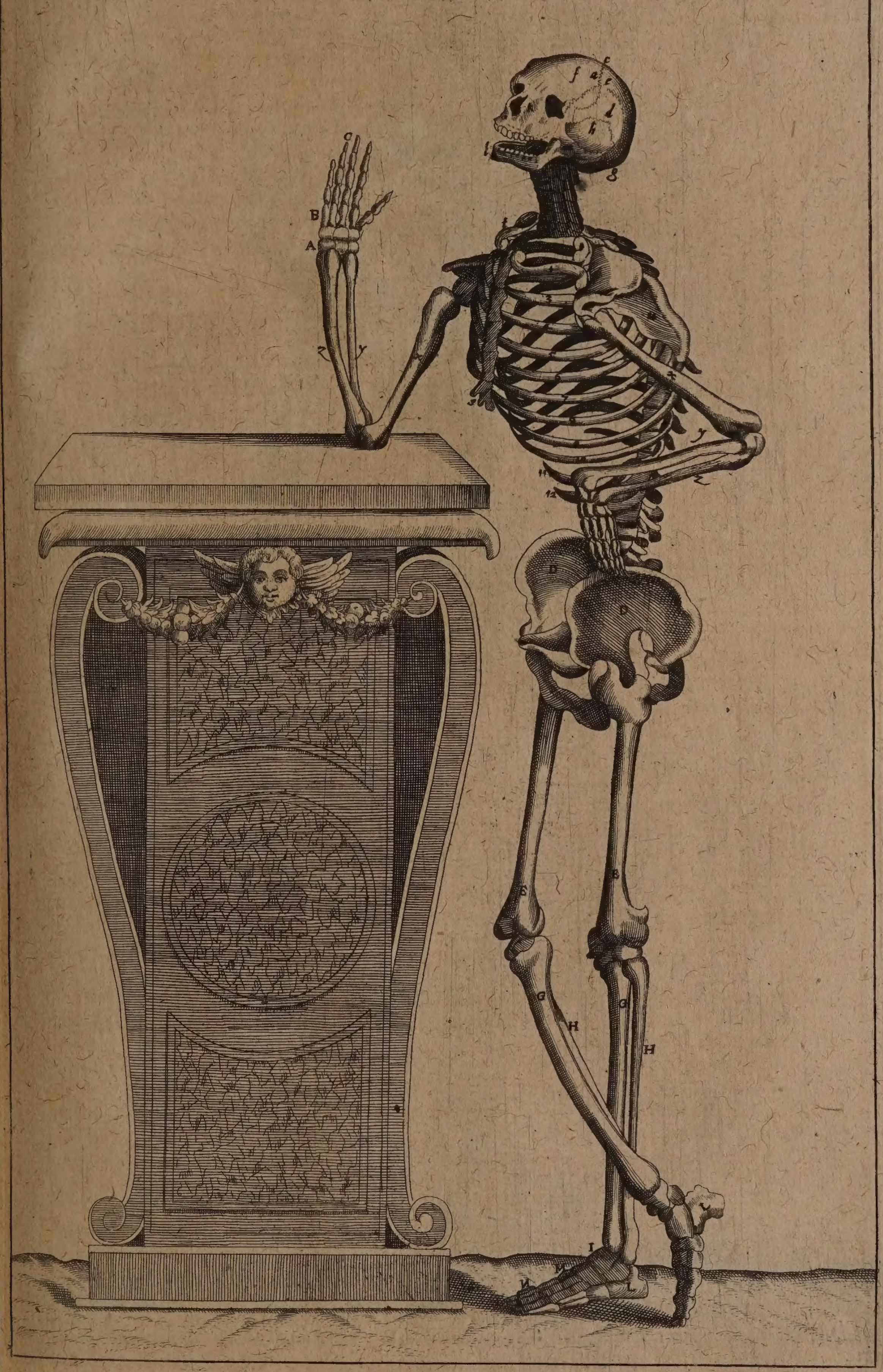
a	2. Sutura coronalis.	r	1. 2. Os pectoris.
b	3. Sutura lambdois.	s	1. 2. Mucronata cartilago 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. in tribus figuris coſtas notant.
c	2. 3. Sutura ſagittalis.	t	1. 2. 3. Iugulum.
d	2. Sutura temporum.	u	1. 2. 3. Scapula.
e	2. 3. Sincipur.	x	1. 2. 3. Humerus.
f	2. Os frontis.	y	1. 2. 3. Radius.
g	2. 3. Occiput.	z	1. 2. 3. Cubitus.
h	2. Os temporum.	A	1. 2. 3. Prima palmæ pars.
i	2. Os iugale.	B	1. 2. 3. Palma.
k	1. 2. Oſſa malarum.	C	1. 2. 3. Quinque digiti.
l	1. 2. Maxilla.	D	1. 2. 3. Oſſa ilium.
m	3. Principium ceruicis.	E	1. 2. 3. Femur.
n	3. Principium vertebrarum thoracis	F	1. 2. 3. Patella.
o	3. Principium vertebrarum lumborum.	G	1. 2. 3. Tibia.
p	3. Os ſacrum.	H	1. 2. 3. Sura.
q	3. Os coccygis.	I	1. 2. 3. Talus.
		L	1. 2. 3. Calx.
		M	1. 2. 3. Oſſa tarſi pedis.
		N	1. 2. 3. Digiti pedis.

H

TABVLA. I.

TABVLA. II.

TABVLA. III.

De oſſibus capitis. C a p. II. E

Tab. 4. Fig. 1.

SEd venio ad ſingula, ac primo ad caput, quo vocabulo id totum, quod ſupra ceruices eſt, ſignificabimus. Huius oſſa partim ad caluariam, partim ad faciem referuntur. Ad caluariam illa quibus cerebrum comprehenditur; ad faciem reliqua omnia. Agemus primo de Caluaria, quam natura ad eum vſum fabricata eſt; vt ſit cerebri [a] propugnaculum: merito igitur conſtat ex ſubſtantia tam ab extima, quam ab intima parte dura, ſed medio ſpacio inter vtramque ſpongiæ, aut pumicis modo rara, nam ſolida, & craſſa nimio oneri eſſet, [b] tenuis, & ſolida magis ab externo ictu offenderetur. Ita autem figurata eſt, [c] vt ſphæram imitetur, quod hæc figura maxime capax ſit, qualem poſtulat humani cerebri moles; quodque magis defendatur ab externis iniuriis; quanquam prominet [d] à priori, & poſteriori parte, quod ab hac ſpinæ [e] medulla, ab illa ſenſuum inſtrumenta ſumere initium debuerunt. Superficies caluariæ tam ab extima quam ab intima parte læuis eſt, ne & illam quam tegit, & illam à qua tegitur membranam lædat; ab intima tamen inæqualis eſt, propter cerebri anfractus; ab extima vero, ibi tantum aſpera vbi proceſſus exigit, quibus aliæ partes innaſcuntur. Tot autem foraminibus [f] peruia eſt, quot ſufficiunt iis, quæ vel ad cerebrum, & eius inuolucra penetrare debent, vel ab iiſdem emanare: hæc vbi ſingulas caluariæ partes ſeorſum exponemus, abunde enarrabimus. Magnitudo caluariæ tanta eſt, quanta cerebrum commode complectatur.

Quod attinet ad Numerum, cum vna ſit, [g] multis tamen oſſibus, & non vnico conſtat, idque partim, [h] vt vapores qui ad cerebrum aſcendunt, tamquam ad ſupremam partem ex reliquo corpore inde exitum habeant, vbi oſſa inter ſe committuntur; partim [i] vt tranſitus præbeatur vaſis, ac ligamentis, quibus cerebrum ad caluariam ſuſpenditur, ne concidat, partim [k] vt ſi vna pars lædatur, altera aſſeruetur incolumis: noxa enim ex ictu, vbi finiuntur oſſa, ibi finiri, neque vltra ſerpere ſolet. F Numerus [l] oſſium non eſt idem ſemper, plerumque tamen conſtat caluaria ex octo oſſibus: nam ſeptem quæ à [m] Galeno referuntur octauum additur, quod ad inſtrumentũ olfactus ſitum, & cum cæteris non continuatum ſed commiſſum obſeruatur: ex illis ſeptem [n] duo pertinent ad verticem; duo ad aures; vnum ad frontem; vnum ad occipitium; ſeptimum ad baſim. Situs caluariæ manifeſtus eſt, committitur enim [o] cum prima vertebra ceruicis à parte poſteriori, à priori iungitur cum oſſibus faciei, vt tunc oſtendemus, cum tranſibimus ad illa; nam ante ſigillatim perſequi caluariæ oſſa oportet; nectuntur hæc inter ſe variis [p] commiſſuris, ac ſuturis, quarum nec certus eſt numerus, nec certa ſedes, quæ autem in pleriſque conſpiciuntur in ſitu ſingularum partium oſtendendo tradentur.

Tabulæ 4. *Figura* 2.3.4.5.

DVo igitur [q] ſunt verticis oſſa [A] dura, ac ſolida, quæ quaſi teſta ab intima, & extima ſuperficie continentur: mediam tamen inter vtramque habent ſubſtantiam [r] raram, ac pumici ſimilem, præterquam vbi extenuata, & quaſi in ſquammam degenerantia cum oſſibus temporum committuntur: præſeferunt autem figuram prope quadratam, non planam, ſed gibbam, quoniam neceſſe eſt ad orbicularem caluariæ formam conſtituendam accommodentur. Sed cum vnum à dextra, alterum à G ſiniſtra parte collocetur, iunguntur inter ſe ad verticem capitis, [ſ] ſutura in longitudinem ab oſſe verticis ad os frontis procedente, quam à ſagittæ ſimilitudine ὀβελιαίαν [t] Græci vocant; à priori parte committuntur cum oſſe frontis, ſutura στεφανιαία, [u] id eſt coronaria ſic appellata, quod ea parte ſuperimponantur coronæ; tendit hæc per ſummum caput tranſuerſa vtrinque ad oſſa temporum. A poſteriori parte committuntur cum oſſe occipitii, ſutura, quæ à λ Græce literæ ſimilitudine λαμβδοειδὴς [x] nominatur. A lateribus vero, vbi quaſi in ſquammam degenerare ea diximus, ſubiiciuntur oſſibus temporum, quæ ſimiliter in ſquammam degenerantia ſuperiniiciuntur oſſibus verticis. Eiuſmodi commiſſuram, à ſquammarum ſimilitudine λεπιδοειδῆ [y] Græci nominarunt.

Tab. 4. *Fig.* 6.7.8.

FRontis os vbi ad ſuperiorem oculorum regionem ſpectat, duplici teſtâ continetur, ita vt inane ſpacium inter vtramque non paruum relinquat, quo aer aſpirat, vbi etiam prominet, vt ſubiectum cerebrum magis tueatur, inane eſt, ne nimio [z] ſit ponderi. Ad coronariam vero ſuturam tenuius [a] deprehenditur, quam alia parte, quamuis & ibi ſubſtantiam habeat raram vtrinque dura teſta incluſam: ſolidius eſt, [b] vbi temporum muſculi innaſcuntur. Figura prope ad circulum accedit. Plerunque autem ad medium ſupercilium pertuſa eſt rotundo foramine, A, per quod à cauo oculi ad muſculos frontis tranſit ramus ex prima parte tertii paris neruorum cerebri. Magnitudo eius tanta eſt, quantam ſitus patefacit. Vnicum autem eſt, niſi (quod raro accidit) ſutura à vertice ad medium ſpacium inter H ſupercilia in longitudinem progreſſa ſeparetur in duo, vt puerulis omnibus euenit, & quibuſdam ætate etiam firma, iis præſertim, qui frontem latam habent angulis diſtinctam. Committitur enim à poſteriori, B, parte cum oſſibus verticis per coronariam [c] ſuturam; à priori, C, cum oſſibus malarum, & cum eo quod octauo loco inter oſſa capitis numerauimus; [d] à lateribus, D, cum duobus proceſſibus ſphenoidis oſſis, alas veſpertilionum imitantibus.

Tab. 4. *Fig.* 9. *vſque ad* 12.

Occipitii os tanto craſſius [e] eſt oſſe frontis, quanto hoc oſſibus verticis: continetur ſimiliter duplici teſta, dura, & ſubſtantia quadam rara inter vtramque. Sed ad baſim ſolidum [f] eſt, valde autem craſſum deprehenditur, qua cum ſphenoide oſſe committitur: figura literam Λ repræſentat. Duo autem exigit capitula, A, oblonga, per quę cũ prima vertebra cõmittitur. Hęc tenera ætate appendices annexas præ ſe ferũt: ſuperficies eius interna aliquibus locis ſinuatur, læuis tamen eſt: Vbi autem cum duriori proceſſu oſſis temporum coniungitur iuxta foramen per quod exit ſextum par neruorum cerebri

cauum

a Gal. 7. de vſu pa. c. 21.
b Gal. 9. de vſu pa. c. 2.
c G. de arte med. c. 11. & l. de oſſib. cap. 1.
d Gal. ibid.
e G. de arte med. c. 11.
f Gal. l. 9. de vſu pa. c. 1.
g G. l. de oſſib. cap. 1.
h G. l. 9. de vſu par. c. 1. & l. 9. de vſu par. c. 17.
i Gal. l. 9. de vſu pa. c. 17.
k Gal ibid.
l G. l. de oſſib. cap. 1.
m G. in l. de oſſib capit. 1. & introductorio cap. 12. & l. 11. de vſu par. cap 18.
n Galen. l. de oſſib. cap. 1.
o Galen. 12. de vſu pa. c. 7.
p Galen. l. de oſſib. cap. 1.
q Gal. l. de oſſib. c. 1. & 11. de vſu par. cap. 19.
r Galen l. 9. de vſu par. c. 2.
ſ Galen. l. de oſſib. c. 1.
t Gal. ibi. & 3. 6. ep. con. 1.
u Galen loc. cit. & l. 6. de ana. adm. c. 1.
x Galen. l. de oſſib. c. 2 & 3. 6. ep. com. 1.
y Galen. l. de oſſib c. 2.
z Gal. 9 de vſu par. c. 2.
a Galen. 13. meth. c. 21. & 1 6 ep. com. 2.
b Gal. l. de oſſib. c. 1.
c Galen. lib. de oſſib. c. 2.
d Supra in hoc cap.
e Galen lib. de oſſib c. 1.
f Gal. ibid.

A cauum eſt, B, in quo duplicatur dura membrana & veluti fontem efficit, vnde ſinus duræ membranæ emanant ſanguinem continentes. Sunt & alia caua, C, in hoc oſſe inſculpta partim ob vaſa, & ſinus duræ membranæ, partim ob cerebri eminentias. Læuis etiam eſt ſuperficies externa, præterquam vbi muſculi caput, vel eius cutem mouentes aut ligamenta, nectuntur. Quod pertinet ad foramina, vnum, D, vtrinque in eo deprehenditur amplum, & oblongum, qua iungitur cum oſſe temporum, non longe ab aure: exit per hoc ſextum par neruorum à cerebro, ad quod per idem penetrat maior ramus internæ venæ ſphagitidis. Vtrinque preterea inter propoſitum foramen, & illud, quod maximum eſt in baſi occipitii aliud, E, ſe oſtendit oblongum, & ab interna parte ad externã decliue: ita, vt ſeptimum par neruorum quod è cerebro per ipſum egreditur, cum primum è caluaria educitur, coeat,[a] cum ſexto pari; Extrinſecus autem qua caput cum prima vertebra committitur à lateribus magni foraminis aliud vtrinque Paruum, F, apparet, quod longo ductu per os fertur intro ad poſteriorem partem illius foraminis, vnde exire ſeptimum par neruorum diximus: præbet autem exitum venæ, quæ à fonte ſanguinis quem efficit dura membrana duplicata proficiſcens ex caluaria exit, & cum externis venis iungitur. Poſtremo in baſi occipitii medium collocatur, vnicum illud, ac maximum foramen, G, per quod[b] deſcendit ſpinæ medulla, & per quod intrat in caluariam prima arteria, illa nimirum, quæ per tranſuerſos vertebrarum ceruicis proceſſus tendit ad cerebrum. Quod ſpectat ad numerum, vnum apparet, puerulis tamen videtur in quatuor quadam cartilagine interiecta ſeparari: primum lambdoidis ſuturæ lateribus, ac veluti cruribus circumſcribitur; ſecundum, & tertium efficit latera magni foraminis, vnde exit ſpinæ medulla; quartum vtraque latera dicti foraminis inter ſe connectit: adde quod nuper natis diuiſum cernitur in duo, quod ex ipſo acutum eſt, terminaturque ad ſuturã ſagittariam, ita vt hæc per ipſum aliquantiſper procedat, non tamen vſque ad imum.
B Iungitur à ſuperiori parte, H, cum oſſibus[c] verticis per ſuturam, quam lambdoidem diximus nominari. Ab inferiori, I, cum oſſe ſphenoide per ſymphyſim, à lateribus, L, cum oſſibus temporum per ſuturam.

a *Galen. lib. 9. de vſu part. cap. 11. & 12.*

b *Galen. 1. 6. epid. com. 3.*

c *Gal. lib. de oſſib. c. 2.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ IV. inſcripti viſuntur, explicatio.

TABVLÆ IV. FIGVRA I.

Prima Tabulæ huius figura caput totum, hoc eſt, caluariam, vna cum facie refert. notant autem literæ

A	Verticis os.
B	Frontem.
C	Tempus.
D	Os ſphenoides.
E	Primum os malarum.
F	Tertium os malarum.
G	Quartum os malarum.
H	Maxillam.

C

FIGVRA II.

Oſſa verticis commiſſa cum aliis.

A	Oſſa verticis.
B	Os frontis.
C	Os occipitii.
D	Os temporum.
E	Sutura coronaria.
F	Sutura ſagittaria.
G	Sutura lambdois.
H	Sutura ſquamoſa temporum.

FIGV-

FIGVRÆ III. IV. V.

INſequentes proxime figuræ tres, oſſa verticis ſeiuncta exhibent, quarum quæ

III Prior [1] monſtrat oſſa verticis ſimul iuncta per ſuturam ſagittariam.
IV Proxima [2] monſtrat dextrum os verticis ab externa facie.
V Alia [3] monſtrat ſiniſtrum os verticis à facie interna.

FIG. VI. VII. VIII.

TErnæ hæ figuræ os frontis repræſentant.

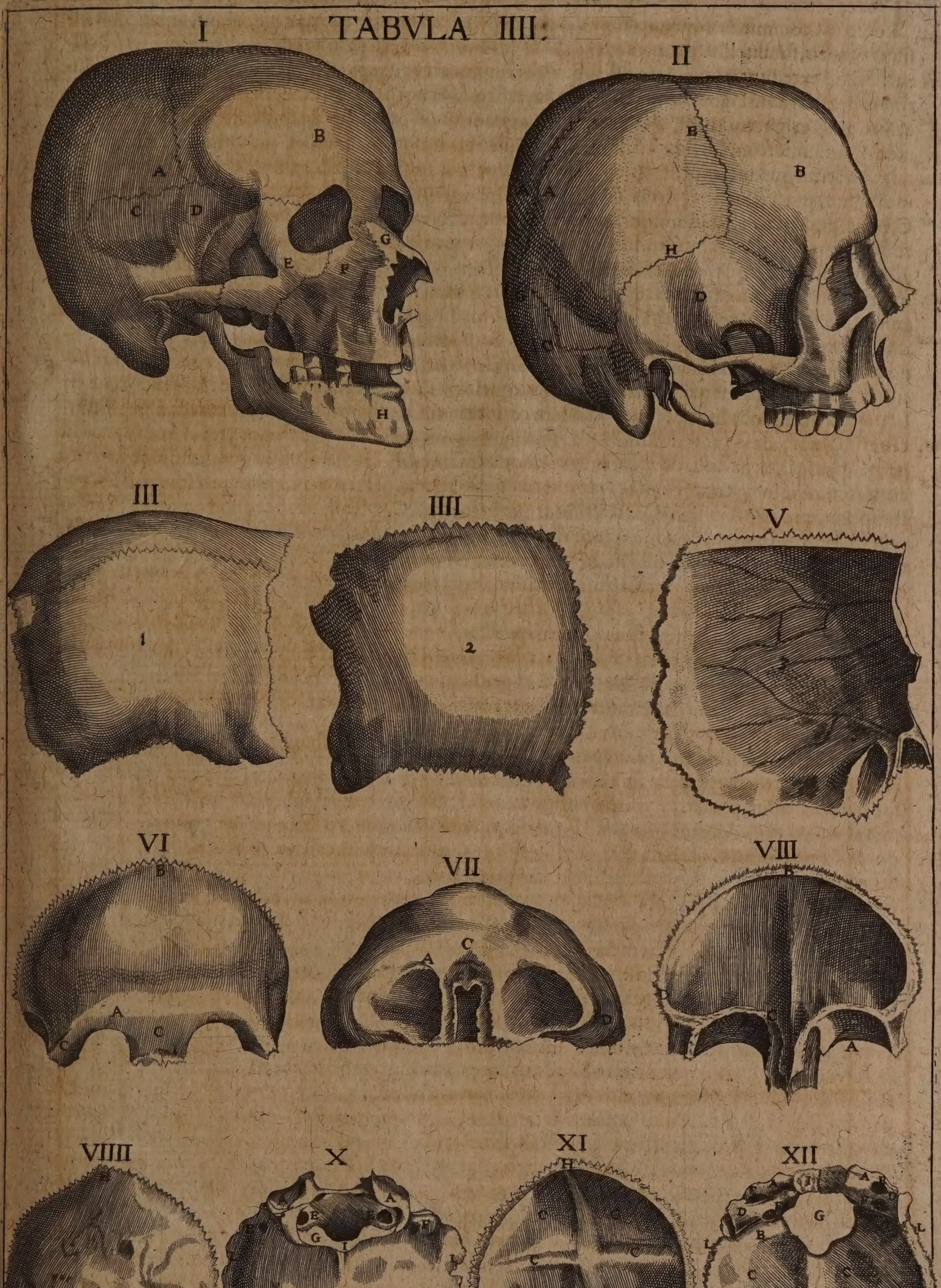
VI Ab externa facie in ſuo ſitu.
VII Ab externa, ſed ſurſum conuerſum.
VIII Ab interna.
A Foramen quod à cauo oſſis per os frontis penetrat.
B Poſterior pars, qua cum oſſibus verticis committitur.
C Prior pars, qua cum oſſibus malarum cõmittitur.
D Latera, per quæ cum ſphenoide iungitur.

FIG. IX. X. XI. XII.

REferunt hæ omnes occipitii Os.

IX Ab externa facie in ſuo ſitu.
X Ab externa, ſed conuerſum in partem inferiorem.
XI Ab interna in ſuo ſitu.
XII Ab interna, ſed ſurſum conuerſum.
A Capitula, per quæ cum prima vertebra committitur.
B Cauum, in quo duplicata dura cerebri membrana fontem efficit.
C Caua inſculpta ob vaſa ſinus, & cerebri eminentias.
D Foramen ſexti paris neruorum cerebri commune cum oſſe temporum, per quod intrat maior ramus venæ iugularis internæ.
E Foramen ſeptimi paris neruorum cerebri.
F Paruum foramẽ vtrinque à lateribus magni foraminis, quod prębet exitum venæ, quæ oritur à fonte duræ membranæ, & ad ſinum ceruicis penetrat.
G Foramen, per quod exit ſpinæ medulla, & intrat prima arteria in caluariam.
H Superior pars oſſis occipitii, qua committitur cum oſſibus verticis.
I Inferior, qua committitur cum oſſe ſphenoide.
L Latera, quibus iungitur cum oſſe temporum.

TABVLA IIII.

Tab.5. Fig.1. vſque ad 6. E

TEmporum oſſa duo ſunt, [a] vtrinque vnum; quæ ſubſtantiam habent variam; nam vbi cum oſſibus verticis committũtur, tenuia ſunt, vel potius in tenues quaſi ſquamas degenerant, ſuperiectas oſſibus verticis, ſimiliter in ſquamam deſinentib. Inferioribus vero partibus duriora, qua in internũ caluariæ cauũ excedũt, & cum imo oſſe occipitii iunguntur, vnde appellantur λιθοειδῆ, [b] quod lapidis duritiem præſeferant. Habet vtrunq; externa ſuperficie figuram prope rotundam, à qua recedit per proceſſus, quos exigit, vnũm, M, in cauum caluariæ quem λιθοειδῆ nominari diximus: alterum, A, ad lamdoidem ſuturam, tertium, B, iuxta foramen auris quaſi capitulum mammillæ, vnde μαστοειδὴς [c] Græce nominatur, cum quo inſeruntur muſculi qui ab oſſe pectoris & iugulo oriuntur; eſt autem hic proceſſus intus cauus præſertim ætate firma, nã tenera fere ſolidus conſpicitur. Exigit item quartum proceſſum, C, teretem, durum ac ſolidum, qui à nonnullis appendix cenſetur, & à ſtili ſimilitudine στιλοειδὴς [d] Græce nominatur. Ab hoc muſculi oriuntur, qui ad linguam, os hyoides, maxillam, & fauces pertinent; exigit & quintum, D, qui verſus priorem partem tendens, iungitur cum altero proceſſu, quem exigit primum os malarum ab extremo angulo oculi collocatum. Vterque proceſſus, qua cum altero coit, iugũm repræſentat, vnde iugale [e] os dicitur. Porro ſinuantur oſſa temporum inter foramen auris, & initium proceſſus efficientis ſpeciem iugi. Eiuſmodi ſinus vtrinque oblongus eſt, ita vt reſpondeat oblongo capiti maxillæ, quod in eum inſeritur. Extima ſuperficies oſſium læuis eſt, præterquam verſus baſim, vbi aſpera deprehenditur; intima vero inæqualis propter cerebri eminentias & ſinus duræ membranę qui inde procedunt, & fontem ibidem collocatum. Os temporum quatuor foraminibus diſtinctum ab Anatomes [f] profeſſoribus deſcribitur; quibus nos quintũ adijciemus, præter aliquot admodũ F parua, quæ in interna caluaria apparent; primum [g] foramen, F, canalem ipſum ponunt, qui ab externo auris foramine incipiẽs, tortuoſus [h] ad internam caluariam penetrat per os temporum ad partem poſteriorem, quæ ad occipitium ſpectat, finiturque in foramẽ, G, ibi inſigne, per quod quintum par neruorum fertur ad aurem, & aliquot faciei partes. Verum id totum, quod in hoc ſpacio, ſeu duplici foramine ab aure ad internam caluariam interiectum eſt, re vera canalis non eſt, cum ſinibus quatuor contineatur, quos exponam, vbi reliqua foramina enarrauero. Alterum, H, ſub proceſſu maſtoide ad radicem ſtiloidis, ab exteriori ac poſteriori parte mediocre conſpicitur, & in interiorem, ac priorem tendit ad internos auris ſinus; cæcum autem appellant, [i] quod flexuoſum adeo ſit, vt ſetam vix admittat, admittit tamen, quam nos impellentes penetrare vidimus in primum foramen iam dictum, ab interna caluariæ parte verſus occipitium. Exit per hoc ſecundum altera portio durior ex neruo quinti paris à cerebro ad ipſum penetrantis; penetrat autem per canalem ex oſſe, quem mox perſequemur, cum ſinus ſubijciemus. Tertium, I, ſub ima aure inter ſinum in quo maxillæ proceſſus recipitur, & radicem proceſſus ſtiloidis à priori parte incipit admodum obſcurum, cum à proceſſu oſſis ſphenoidis ad eam ſedem pertinentis fere celetur; inde tendit verſus foramen auris, in quod peruium reſpondere cernitur, præſertim vbi temporum os à reliquis ſeparetur: per ipſum autem ingreditur ad aurem alendam vena, quæ ex vno ramo iugularis internæ, & ex altero externæ componitur. Sunt [k] G qui exiſtiment per hoc idẽ fieri vt ab aure ſtrepitus percipiatur humoris quem in ore dimouentes verſus aurem impellimus. Quartum, L, manifeſte deprehenditur ab exteriori, atque inferiori parte proceſſus illius, M, qui lapidis duritiem imitatur; tẽdit autẽ à poſteriori parte verſus priorem, ad lineam ſeparãtem os ſphenoides ab occipitio; finiturq; ſub foramine illo eiuſdem oſſis ſphenoidis, quod in nariũ cauum reſpondet. Verum non recta in caluariam penetrat; nam obliq. à poſteriori parte in priorẽ procedit; præbet autem aditum ad internam caluariam tertiæ arteriæ, quæ maior eſt ramus carotidis; ingreſſa.n. in hoc foramen tranſit ad cerebrũ per aliud, quod ſitum eſt in oſſe ſphenoide iuxta ſellam. His quatuor adde quintũ, N, quod ab externa parte caluariæ deprehenditur iuxta ſuturã lambdoidem, ad originem proceſſus maſtoidis: interdũ tamen non in ſolo oſſe tẽporũ, ſed partim ẽt in occipitio inſculpitur; exit per hoc vena, quæ à fonte ſanguinis durę mẽbranę cerebri fertur ad occipitiũ. Pręter quinq. foramina iam dicta, deprehenduntur ab interna parte in oſſe tẽporũ, & proprie in proceſſu illo duriore paruula alia, O, P, quaſi rimæ, in quæ ſi demittatur ſeta, non penetrat altius. excipe illud, quod ſpectat ad priorem partẽ dicti proceſſus, ſetamque admittit tranſmiſſam per ſecundum foramen iã dictum. Videntur hæc parua foramina accõmodati magis ad præbendũ aditũ vaſis, quã exitũ neruis à cerebro ad exteriores partes pertinẽtib. Nã illud quod à priori parte ſetã admittere diximus, aditum pręber arterię quæ in durum os penetrãs, iũgitur cũ duriori neruo ex quinto pari: ambo autẽ eõdem oſſis canali per durum os feruntur ad primum ſinum, vbi arteria ramulum diſtribuit membranæ ipſum obuoluenti, ac deinde reuertitur ad partem poſteriorem, relictoque neruo ingreditur in caluariam per aliud H paruulum foramen ſitum in duro oſſe à poſteriori parte ſupra magnum illud, per quod ingreditur neruus quinti paris. Expoſitis foraminibus, venio ad ſinus quatuor, quorum nullus continetur in proceſſu maſtoide, ſed omnes ſiti ſunt in eo, qui lapidis modo durus eſt. Detracta igitur cartilagine vniuerſa ab aure externa, vna cum membrana os inuoluente, initio foraminis os paruum annuli modo figuratum deprehenditur infantibus, præſertim vbi coquatur, ſeparatum à reliquo oſſe, cum quo ætatis progreſſu coaleſcit; ad hunc annulum externa cartilago non ſecus quam interna membrana terminatur. Foramen hoc interna parte obliquum eſt, vbi membrana tegitur, quæ ſimiliter obliqua ipſum intimum claudit; minus enim ſic læditur ab externis iniuriis, quam ſi rectum ſitum obtineret, præterquam quod reſpondet primo ſinui, qui ab ipſa clauditur à parte externa: ſitus enim hic eſt inter radicem proceſſus maſtoidis, & cauum in quod maxillæ caput inſeritur ad initium proceſſus durioris, vbi intima parte ſinus fere rotundus apparet, cum duplici foramine quaſi feneſtra, quarum vna in ſublimiori eius parte, ac veluti tecto non penitus rotunda eſt, ſed ouatam figuram præ-

ſefert,

[a] *Gal. lib. de oſſibus c.1.*
[b] *Gal. lib. de oſſibus c.1. & 4. lib. de Anato. admin. cap.11.*
[c] *Gal. lib. de oſſib. c.1.*
[d] *Gal. lib. de oſſib ca.1. & li. de diſſectio. muſculorum c. 13.*
[e] *Gal. lib. de oſſib. c.2.*
[f] *Valuerda lib.1. c.8.*
[g] *Valuerda ibid.*
[h] *Valuerda ibidem & Veſal. lib. 1. c.12.*
[i] *Veſalius & Valuerda ibid.*
[k] *Valuerda lib.1. ca.8.*

A ſefert,per quam ſit aditus ad ſecundum ſinum. Altera humilior & rotunda reſidet verſus partem ſinus poſteriorem,à qua patet aditus per vnam viam in ſecundum ſinum, per alteram in tertium. Inſunt in hoc primo tria oſſa admodum parua, prætetea canalis ex oſſe, & chorda tenuiſſima, quæ ſigillatim exponenda ſunt. Externis oſſibus propoſitis: primum, A, refert imaginem malleoli, cuius manubriolum quod pyramidis inuerſæ figuram refert, illigatur internæ membranæ claudenti ſinum; ſed caput quod à manubriolo, quaſi pirum à pediculo pendet, committitur cum latiori parte alterius oſſis, B, figurati in modum dentis ſeu incudis eatenus ſinuata, vt ipſum excipiat: habet hoc ſecundum bina crura, vno quod breuius, craſſius, & ſuperius eſt, parieti ſinus innititur iuxta canalem; altero longiori, tenuiori, atque inferiori committitur cum ſublimiori parte tertij oſſis, C, qui ſtapedis modo trianguli ſpeciem repræſentat, & ſua baſi ouatum foramen quod diximus claudit; neque enim ſemper patet. Terna hæc oſſa duplici commiſſura qua inter ſe nectuntur articulorum modo cartilagine obducta membranulis alligantur, D, ita tamen vt moueri poſſint, cum membrana concutitur; nam aperto ſinu, vbi vnum ſpecillo dimoueas, reliqua quoque dimouentur. Inſpicitur & in hoc primo ſinu proxime ſub tecto canaliculus ex oſſe, qui incipit à priori parte quarti ſinus mox ſubijciendi, tenditque per primum ſinum flexuoſus, inde exiens fertur ad exteriorem par-
B tem caluariæ, vbi finitur ad ſecundum foramen oſſis temporum, quod ſub proceſſu maſtoide ad radicem ſtiloidis ſitum eſſe ſupra indicauimus: penetrat per hunc canalem pars durior nerui quinti paris, diſtribuiturque muſculis faciei. Diſcurrit & per hunc primum ſinum chorda tenuiſſima, quâ ſtapes cum altero crure incudis coniungitur: videtur autem aut neruulus, aut patuula arteria. Secundus ſinus, ad radicem duri proceſſus reſidet, & tres habet veluti cuniculos, qui ad eum ipſum à quo incipiunt reuertuntur, ita vt efficiant ſpeciem labyrinthi. Vnus à priori, atque inferiori parte ortus, ad exteriora tendit, & inde reflexus per poſteriorem angulum, ad eundem ſinum redit. Alter à priori angulo ſurſum fertur, & in ſemicirculi ſpeciem tendens, per angulum poſteriorem recurrit ad ſecundum ſinum. Tertius initium ſumit, ac deſinit in poſteriori angulo eiuſdem ſinus; nam in exteriora tendens, eodem quoque reuertitur. Patet aditus in hunc ſecundum ſinum ab vtroque foramine primi. Tertius ſinus longe minor quam duo ſuperiores, deprehenditur in anteriori latere eiuſdem duri proceſſus; nam in poſteriori quartus eſt: ſerpit hic tertius ſinus cochleæ modo, dirimiturque à canali iam dicto ſepto ex oſſe tenuiſſimo: patet autem ad eum aditus ab inferiori foramine primi ſinus; deprehenduntur tamen tria, aut quatuor minima foramina in ſecundo, ac tertio ſinu, per quæ ramuli mollis nerui quinti paris capillorum modo tenues ad membranulam feruntur, mollem, ac tenuem, quæ eoſdem ſinus internos ambit. Quartus ſinus eſt in quem terminatur amplum illud foramen in poſteriori parte durioris proceſſus collocatam: ingreditur per hoc foramen neruus, tam mollis, quam durus quinti paris: ſed durus per iam dictum canaliculum incipientem ab eo latere eius ſinus, quod ſpectat cerebri partem anteriorem. fertur ad ſecundum foramen oſſis temporum, à quo ſetam penetrare ad hunc ipſum ſinum diximus; mollis, qui præbet audiendi facultatem, per minima forami-
C na in hoc ſinu vix conſpicua, diſtribuitur in reliquos ſinus iam dictos, ac membranam ipſos circumdantem.

Sed ſatis de cauis, & ſinibus oſſis temporum; pergamus ad eiuſdem magnitudinem, quæ tanta eſt, quantam demonſtrat ſitus ipſius, quem paulo poſt ſubijciemus. Quod attinet ad numerum, duo ſunt [a] oſſa temporum, vnum à dextra parte, alterum à ſiniſtra. Sequitur ſitus; reſidet os temporis à latere caluariæ; iungitur autem ſuperne, Q, cum oſſe verticis, & cum ſphenoide; inferne, R, cum ſphenoide, & cum occipitio; à priori, S, parte cum ſphenoide, & cum primo oſſe malarum, cum quo concurrit ad iugale os efficiendum, à poſteriori, T, cum oſſe occipitij.

[a] *Gal. lib. de oſſib. capite.*

Tabul. V. Figur. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

SEptimum os caluariæ quod baſim conſtituit varia ſubſtantia continetur; ab ima parte craſſiſſimũ eſt, ſed verſus tempora tenue, ac ſolidum; ſimiliter vtrinque verſus palatum, vbi duos proceſſus antri modo ſinuatos exigit, tum in ſpacio inter duo antra interiecto, vbi duo foramina peruia ad naſum tendunt, ſepto tenuis oſſis diducta.

Alijs vero partibus ſubſtantiam habet raram, ab extima, & intima ſuperficie dura teſta inte-
D ctam. Figura totius multiplex eſt, vnde πολύμορφον [b] nominatur, cùm ad baſim referat imaginem cunei, vnde vocatum eſt σφηνοειδὴς: [c] Vtrinque à lateribus ternos proceſſus exigit, in ſpeciem alarum, vnde veriſimile eſt à Græcis dictum fuiſſe πτερυγοειδὴς, [d] quamquam pleriſque [e] placet, non fuiſſe id nomen inditum oſſi vniuerſo, ſed binis ex dictis proceſſibus, A, qui quod veſpertilionum alas imitentur, πτερυγοειδὴς fuerunt nominati: atque hi ſunt illi, qui vtrinque verſus palatum deſcendunt antri modo, B, ſinuati, vnde muſculi naſcuntur, qui in ore deliteſcentes, maxillam ſurſum attrahunt. Ex tribus paribus proceſſuum propoſitis, duo adhuc reſtant, quorum vnum, C, ſitum eſt vtrinque ab extremis lateribus oſſis ſphenoidis, ſub oſſe iugali ad tempora; alterum, D, mediam regionem occupat iuxta ſellam, quam mox ſubijciemus, & vtrinque tendit ad anteriorem partem in caua oculorum; ſed tam ab extremis, quam à medijs dictis proceſſibus alæ repræſentantur, vnde, vt ante dictum eſt, par eſt os ipſum totum dictum eſſe πτερυγοειδὴς, [f] quaſi alatum.

[b] *G. lib. medic. cap.* 12.
[c] *Gal. lib. de oſſib. c.* 1.
[d] *Ga. l. de oſſib. c.* 1.
[e] *Valuerd. l.* 1. *cap.* 2. *&* *Veſ. l.* 1. *c.* 6.
[f] *Gal. l. de oſſib. c.* 1.

Verum varia adhuc eſt eius figura, propter alium proceſſum, E, quem ab interna parte in medium exigit, ita ſinuatum, vt ſellam inſculptam habeat, vbi [g] glandula reſidet, quæ pituitam recipit à cerebro, & pelui diſtillantem. Superficies eius tam interna, quam externa læuis eſt, quamuis media ſubſtantia, cum pumicis modo perforata ſit, aſperitatem præſeferat. Quod attinet ad ſinus, & foramina, præter duo caua, F, quæ ſepto, Z, medio diuiſa peruia ſunt in nares, & præter duo antra, B, quæ in

[g] *Valuerda l.* 1. *c.* 2.

proceſſibus vtrinque ad palatum deſcendentibus inſculpta eſſe diximus: ſub ſella vtrinque plures ca- E
uernas continet, diſtinctas tenui illo ſepto, Z, à quo diuidi foramina ad naſum tendentia demonſtra-
uimus; quæ non videntur ad alium vſum effictæ, quam ad leuitatem, cum non ſint in oſſibus infan-
tium, ſed proceſſu temporis ſicceſcentibus oſſibus formẽtur: neque enim conſortium habent cum ca-
uernis, quæ in oſſe frontis ad ſupercilia, tantum ætatis proceſſu deprehenduntur, ita vt neque hæ, ne-
que illæ ad retinendum aerem, & conficiendum animalem ſpiritum conducant. Sed omiſſis cauernis,
atq; anfractibus, venio ad foramina parua, quæ in oſſe ſphenoide deprehenduntur. Inter hæc bina, G,
vnum vtrinque à ſuperiori parte incipientia ad oculorum radicem terminantur, vnde exit primum par
neruorum cerebri, quod oculis præbet facultatem videndi vna cum arteria ex caluaria prodeunte. His
bina, H, alia ſubjiciuntur, vtrinque vnum, non ex toto rotunda, cum à ſuperiori parte oblonga ſint,
& acuta. Terminantur hæc in oculorum cauo, non ſecus ac priora, ſed ampliora ſunt: Tranſit per ipſa
ſecundum par neruorum à cerebro exeuntium, qui oculorum muſculis vim motus impertiunt; tum
prima pars tertii paris à cerebro emanantis: præterea totum quartum, & octauum par, vna cum parua
quadam arteria; hac denique pituita, quæ ad oculum perueniens per alia foramina in nares deſtillat.

Sub foraminibus proxime poſitis alia, I, conſpiciuntur vtrinque vnum, parua, anguſta, ac ro-
tunda, paulo magis verſus tempora: procedunt autem oblique ab interna parte ad externam, ſub imo
oculo intra naſum, & genam. Fertur per hæc ſecunda pars tertii paris neruorum. Sub his duobus par-
uis foraminibus duo, L, vtrinque vnum à lateribus, ſed magis verſus partem poſteriorem inſculpta F
ſunt, non penitus rotunda, ſed oblonga; vtrumque autem exitum præbet tertiæ parti tertii paris ner-
uorum, tum venæ interdum in caluariam penetranti. Ad extremum horum foraminum verſus par-
tem exteriorem duo, M, alia deprehenduntur, vtrinque vnum, ſed longe minora, & prope rotunda:
intrat per vtrumque in caluariam ſecunda arteria, quæ in duriorem cerebri membranam diuiditur. Bi-
na, N, item alia rotunda, magna, vtrinque vnum ſe oſtendunt iuxta ſinum medii proceſſus ſellam re-
ferentis, vbi cum oſſe ſphenoide iungitur etiam os temporum. Tranſit per hæc tertia arteria, quæ ad
hoc foramen peruenit per quartum ex illis quæ ſita ſunt in oſſe temporum. E regione nunc propoſi-
torum foraminum bina, O, alia, vtrinque vnum in oſſe ſphenoide reſident, quæ non ſatis apparent,
niſi hoc ab aliis oſſibus reſoluatur. Incipiunt autem quaſi canales anguſti à poſteriori parte ſellæ, & re-
cta tendunt in priorem partem ad narium ſinus, vt aditum præbeant arteriis à cerebro ad nares tranſ-
euntibus. Interdum etiam euenit, vt ad extremum foraminis illius, per quod tranſit ſecundum par
neruorum ad oculum, non ſolum inueniatur rotundum illud per quod exit ſecunda pars tertii paris
neruorum, ſed aliud etiam multo minus, quod magis verſus anteriorem partem ſitum eſt, & ad ex-
tremum dicti foraminis præbentis exitum, ſecundo pari neruorum ad oculos. Præbet autem aditum
ramo venæ ſphagitidis. Illud vero quod vtrinque longior potius rima, P, quam foramen videtur, ſub
ſella iuxta foramen per quod ingredi diximus tertiam arteriam, non eſt proprium oſſis ſphenoidis, ſed
pertinet etiam ad os temporum, non tamen ad occipitium, vt nonnulli volunt. Præbet hoc exitum G
pituitæ à glandula, quæ ſuperinſidet ſellæ ad palatum. Magnitudo oſſis ſphenoidis tanta eſt, quanta ſi-
tus demonſtrat, coniungitur enim cum oſſe occipitii, *, ad baſim capitis, per ſymphyſim, ita vt videa-
tur cum ipſo in vnum coaleſcere. Coniungitur ab inferiori parte, Q, cum quinto & tertio malarum
oſſe, à ſuperiori, R, cum oſſe frontis, & oſſibus verticis, quaſi ſquama illis ſuperiectum; coniungitur
& cum octauo oſſe, S, caluariæ, quod ithmoides appellatur, per ſuturam; à parte poſteriori, T, ſuper-
iectas habet ſquamas oſſium temporis; à priori, V, nectitur per ſuturam cum illo oſſe malarum, quod
conficit externum angulum oculi. Eſt autem os ſphenoides ætatis proceſſu vnum dumtaxat, cum qua-
tuor, quæ in infantium caluaria diſtincta ſe oſtendunt, deinde penitus coaleſcant. Primum ex illis
craſſum eſt, & veluti baſis non ſolum totius oſſis, ſed etiam capitis, quod incipit ab extremo oſſe occi-
pitii, cum quo iungitur, & in anteriora fertur, dum ſellam vniuerſam contineat: inde ſecundum inci-
pit, cui innituntur ſimul iuncti nerui primi paris à cerebro deſcendentis ad oculos, ferturque in ante-
riora & continet geminas alas vtrinque vnam, quæ in anteriorem partem ad oculi cauum feruntur: li-
cet autem in infantibus ſolidum, & plenum appareat, ætatis tamen progreſſu ſinuatur, ita vt cauernas
repræſentet, tenui quadam membrana obductas.

Ab hoc eodẽ proficiſcitur, Y, ſeptum illud, quod naſi foramina dirimit, quod à nonnullis inter ma-
larum oſſa numeratur. Tertium vero, & quartum os ſunt duo proceſſus, ac veluti duæ alæ, vtrinque v-
na, ad tempora tendentes. Oriuntur autem à primo oſſe propoſito, quod durius eſt, & ſellam conti-
net. Hæc quatuor quamuis in caluaria infantium inter ſe diſiuncta cernantur, ætatis tamen proceſſu,
vt diximus, adeo coaleſcunt, vt vnum efficiant.

H

Tab. 5. Fig. 15. 16.

OCtauum os inſtitutum eſt ad olfactum; eſt autem peruium, & intus in caluaria à parte anteriori
ſeptum, A, exigit ſolidum, durum, tenue, inter duram membranam dextræ partis, & ſiniſtræ, exi-
git & ab inferiori parte alterum proceſſum, B, tenuem, ac imbecillum, quo narium foramina didu-
cuntur; à cuius lateribus vtrinque laxam ſubſtantiam, C, habet tenui, ac ſolida ſquama, D, obdu-
ctam, in qua foramen apparet tendens ad eam partem eiuſdem oſſis, quam mox ſubiicimus cribri
modo perforatam; per hoc foramen par eſt defluere ad oculos partem illius pituitæ, quæ à cerebro ad
eiuſmodi partem perforatam transfertur in cauo oculi ad angulum internum; ſed hanc partem octa-
ui oſſis ſunt, qui tertio loco numerent inter oſſa malarum, quamuis huius manifeſte pars ſit: peruium
a Gal. lib. 8. de vſu par. c. 7. autem eſt in caluariam ad originem naſi multis paruis foraminibus, E, cribri modo; vnde ἠθμοειδὴς [a] græ-
ce dicitur: ingreditur per hæc odor ad inſtrumentum olfactus, cuius præcipuæ cauſa facta fuerunt
à natura: ſed ingreditur etiam aer ad cerebrum, à quo per eadem pituita deſtillat in nares. cõmittitur cũ
baſi frontis à priori parte, F, per ſuturam plerumque euidentem, à poſteriori, G, cum oſſe ſphenoide,
à lateribus, H, in oculo cum oſſibus malarum.

NOTA.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ V. inſcripti viſuntur, explicatio.

TABVLÆ V. FIGVRÆ I. II. III. IV. V. VI.

Ex ſex figuris quinque primæ monſtrant os temporum, ſexta vero teſtam oſsis ab auris foramine ſeparatam.

I Siniſtrum os temporis ab externo latere.
II Idem à parte interiori.
III Idem ab interiori aliquantiſper elata.
IV Idem ab interiori in ſuo ſitu.
V Idem ab interiori cum auris foramine aperto.
VI Teſta oſſis inde reſoluta.

Literæ in his figuris notant.

A Proceſſus vtrinque ad lambdoidem ſuturam.
B Proceſſus maſtoidis.
C Proceſſus ſtiloidis.
D Proceſſus iugalis.
E Sinus, in quo recipitur caput maxillæ.
F Foramen auris externum.
G Foramẽ, per quod exit quintum par neruorum à cerebro.
H Foramen ſub proceſſu maſtoide, ad radicem ſtiloidis.
I Foramen ſub ima aure, inter ſinum maxillæ, & radicem ſtiloidis à proceſſu maſtoide tectum.
L Foramen à poſteriori, atque inferiori parte duri proceſſus oſſis temporum, per quod penetrat in caluariam maior arteria carotis, tranſiens per aliud foramen notatum. *
*
M Proceſſus λιθοειδὴς oſſis temporum.
N Foramen iuxta lambdoidem ad originem maſtoidis, quod interdum commune eſt oſſis occipitii, præbet autem exitum venæ, quæ à fonte duræ membranæ ad occipitium fertur.
O P Paruula foramina quaſi rimæ ab interna parte durioris proceſſus.
Q Superior pars, qua iungitur cum oſſe verticis, & cum ſphenoide.
R Inferior pars, qua iungitur cum oſſe occipitii, & cum ſphenoide.
S Prior pars, qua iungitur cum ſphenoide oſſe, & primo malarum, cum quo concurrit ad iugale os efficiendum.
T Poſterior pars, qua iungitur cum oſſe occipitii.

TRia paruula oſſa in primo ſinu auris contenta, ſub literis ABCD exhibentur.

Literæ verò ita ſe habent:

A	Malleus.
B	Incus, ſeu dens.
C	Stapes.
D	Tria ſimul iuncta.

FIG. VII. &c. vſque ad XIV.

EX octo figuris in Tabula V. ſi incipias à VII. vſque ad XIV. primæ ſex mõſtrant os ſphenoides, reliquæ duæ vndecimum os malarum, quod cum ipſo iungitur.

VII	Sphenoidis monſtrat partem ſuperiorem.
VIII	Poſteriorem.
IX	Inferiorem.
X	Priorem.
XI	Dextrum latus cum vndecimo oſſe malarum.
XII	Idem Dextrum latus ſphenoidis cum eodem vndecimo oſſe magis ſeparatum.
XIII	Vndecimi oſſis malarum poſteriorẽ partem, qua cum ſphenoide committitur.
XIV	Dextrum latus vndecimi oſſis malarum.

Literæ, quæ hic ſubiiciuntur, monſtrãt, quæ ad figuras in propoſitis oſsibus pertinent.

A	Proceſſus veſpertilionum alas imitantes.
B	Antrum dictorum proceſſuum.
C	Proceſſus, qui ſub oſſe iugali tendit ad tẽpora.
D	Proceſſus ad ſellam in cauum oculorum tendens.
E	Proceſſus cum ſinu ſellam referens.
F	Duo caua ad nares ſpectantia.
G	Foramen, vnde exit primum par neruorum cerebri.
H	Foramen, vnde exit ſecundum eorundem par.
I	Foramina ſubiecta iis, quæ exitum præbent ſecundo pari neruorum cerebri, & magis in exteriorem partem ſpectãtia, vnde exit ſecunda pars tertii paris neruorum cerebri.
L	Duo alia foramina à poſteriori parte proxime poſitorum oblonga, per quæ exit tertia pars tertii paris neruorum cerebri.
M	Ad extremum dictorum duo alia parua foramina rotunda, quæ præbent aditum ſecundæ arteriæ in caluariam penetranti.
N	Duo alia foramina magna iuxta ſellam, per quæ tranſit arteriç carotidis maior ramus, ſed ſunt hæc etiam communia oſſis temporum.
O	Duo parua foramina à poſteriori ſphenoide recta ad nares tendentia.
P	Rima ſub ſella communis etiam oſſis tẽporum.
Q	Inferior pars, quę committitur cum quinto, ac tertio oſſe malarum.
R	Superior pars, quæ committitur cum oſſe frontis, & oſſibus verticis.
S	Qua committitur cum ithmoide.
T	Poſterior pars, qua ſuperiectas habet ſquammas oſſium temporis.
V	Prior pars, quæ committitur cum primo oſſe malarum.
*	Poſterior pars, qua committitur cum oſſe occipitii.
Y	Pars, qua committitur cum vndecimo oſſe malarum.
Z	Vndecimum os malarum.

FIGVRA XV. XVI.

VTraque figura hæc octauum os caluariæ ithmoides videlicet notat.

XV	A ſuperiori parte.
XVI	Ab inferiori.

Literæ autem notant:

A	Septum inter duram membranam dextræ, & ſiniſtræ partis.
B	Proceſſus tenuis diducens narium foramina.
C	Laxa ſubſtantia tenui ſquama obducta.
D	Squama.
E	Parua foramina qualia in cribro.
F	Prior pars, per quam committitur cum oſſe frontis.
G	Poſterior pars, per quam committitur cum ſphenoide.
H	Latera, per quæ committitur in oculo cum ſecundo, & tertio oſſe malarum.

TABVLA . V.

Tab. VI. Fig. III. vſque ad XIX. E

COmponitur facies ex oſſibus malarum, & maxillæ: ad malas referuntur illa, quæ inter caluariam ſunt, & maxillam: plura autem à natura conſtituta ſunt, vt cum aliqua læduntur, reliqua inuiolata ſeruentur, & ne oſſa penitus diſſimilia inter ſe iungantur: Sex autem vtrinque à pleriſque [a] numerantur, ita vt omnia duodecim eſſe velint, præter quædam tenuia, mollia, cartilaginis modo laxam ſubſtantiam habentia, quæ in narium [b] foraminibus conſpicimus, quamuis hæc potius ſint partes octaui oſſis capitis. Sed re vera vndecim [c] tantum ſunt, quorum † primum, conſtituit externum oculi angulum, & poſteriori parte proceſſum, A, exigit, per quem iungitur cum altero proceſſu tendente ab oſſe temporum in partem priorem, & iugale os efficiente: committitur etiam primum os, à ſuperiori parte, B, cum oſſe frontis; à poſteriori, C, cum oſſe ſphenoide; ab inferiori, D, cum illo oſſe malarum, quo ſui lateris dentes continentur. Secundo loco in oſſibus malarum ponitur id † quod ad internum oculi angulum reſidet, vbi caruncula eſt, pituitam à cerebro deſtillantem recipiens, quæ per canalem, E, in ipſo inſculptum, funditur in nares, ne per malas labatur, paruulum autem eſt hoc os, & longe minus quam cætera malarum; tum ſquamæ modo tenue, ita vt facile putreſcat, ac diſſoluatur: iungitur à ſuperiori parte, F, cum oſſe frontis, per ſuturam, quæ ſeparat frontem à malis; ab inferiori, G, cum tertio oſſe malarum; à priori, cum eodem; à poſteriori, H, cum ſquama oſſis ithmoidis, quam tertio loco inter malarum oſſa recenſebant: eſt autem os tenue, & quaſi ſquama lucidum; atque vbi frangatur, ſinus quoſdam oſtendit, aerem continentes: fere autem quadratum apparet, ad internum oculi latus: iungitur à ſuperiori parte cum oſſe frontis, per ſuturam, qua ſeparari diximus [d] frontem à malis: ab inferiori, cum eo malarum oſſe quod tertio loco à nobis ponetur; à priori cum ſecundo proxime enarrato; F à poſteriori per harmoniam cum oſſe ſphenoide: quod ſi caluariam frangas, & diligenter intuearis, comperies eiuſmodi os, non accipiendum eſſe ſeorſum, vt vnum ex oſſibus malarum, cum ſit pars octaui oſſis caluariæ, vt ſupra indicauimus. [e] Tertium † reliquorum malarum oſſium longe maximum, complectitur ſui lateris dentes omnes; cuius ſubſtantia quamuis ad latera ſolida appareat, intus tamen inanis eſt, ita vt inſignem ſinum, I, repræſentet in adultis; nam tenera ætate ſine vllo ſinu plenum os conſpicitur; in illis autem deprehenditur membrana obductum, quam efficit ramulus qui ex ſecunda parte tertii paris neruorum cerebri, ex cauo oculi verſus angulum externum per paruulum foramen, L, vna cum exili arteria ad ipſum deſcendit; duplici autem tenui teſta continetur. Ad palatum prope dentes inciſorios tranſuerſa linea apparet; [f] quæ tamē nō ſeparat ipſum in plura. Ab exteriori eius parte ſub oculo foramen apparet oblongum, quod fere ſquama oſſis tectum penetrat in internum oculi cauum, vnde fertur ramus, qui ex ſecunda parte tertii paris neruorum cerebri diuiditur in muſculos faciei. Ad angulum vero oculi internum aliud, ſed paruum foramen, M, deprehenditur inſculptum, partim in ſecundo oſſe malarum, partim in hoc ipſo tertio, vnde ramulus ex ſecunda parte tertii paris neruorum cerebri fertur ad cauum naſi, quo per idem foramen deſtillat oculi pituita. Poſtremo ad palatum prope dentes incidentes inter vtrumque os malarum foramen, N, inſigne eſt ad narium caua penetrans, per quod venulæ, & arteriæ tranſeunt & communis tunica narium, ac palati. Committitur hoc cum nouem oſſibus, videlicet cum quatuor aliis malarum eiuſdem lateris, & cum Tertio alterius; G præterea cum eo, quod ponemus vltimo loco inter oſſa malarum commune tam dextri, quam ſiniſtri lateris; iungitur etiam cum oſſe ſphenoide; cum oſſe frontis, & cum octauo illo caluariæ, quod in tenuia foramina diſſipatum præbet aditum odoribus, ad cerebrum; à quibus oſſibus in hunc modum terminatur; Superiori parte, O, ab oſſe frontis, & octauo oſſe caluariæ per ſuturam; inferiori, P, per aliam tranſuerſam ſuturam, ſiue harmoniam à quinto oſſe malarum, quod vt mox dicemus, ad extremum palatum collocatur: exteriori, Q, ad medium oculi verſus tempora, à primo oſſe, quod in malis recenſuimus, interiori, R, à ſecundo, & ab oſſe ithmoide: anteriori, S, à tertio alterius lateris, & à quarto eiuſdem, quod pertinet ad naſum: poſteriori, T, ab oſſe ſphenoide, tam infra ad dentes, quam ſupra ad oculum. Quartum † malarum os, alterum eſt ex duobus oſſibus naſi, quod ſubſtantiam habet ſolidam, duram, licet tenuem; Formam vero quadratam potius, quam triquetram, quamuis enim ſuperiori parte anguſtius ſit, duos tamen angulos præſefert. Coniungitur ſuperiori parte cum oſſe frontis, & octauo caluariæ, inferiori, cum cartilagine naſi, in quam degenerat; interiori cum oſſe naſi alterius lateris, per harmoniam, exteriori cum Tertio oſſe malarum. Quintum † os malarum extremum palatum, & narium internam partem componens, ſubſtantiam habet ſolidam, ſed tenuem, quæ lateſcit. Committitur autem anteriori, , V, & poſteriori parte ad palatum, cum Tertio malarum oſſe iam expoſito: ab interiori, , X, cum Quinto oſſe alterius lateris: à poſteriori, , Y, partim cum oſſe ſphenoide, partim ſeiungitur ab aliis in ſinum naſi ſpectans. Quinque igitur oſſa malarum ab vno latere ita ſe habent; eadem [g] eſt ratio Quinque alterius lateris: diximus [h] enim malas, ex vndecim oſſibus conſtare; Vndecimum eſt ſeptum † illud quod cum oſſe ſphenoide nexum diducit foramina ad naſum, H tendentia: Ex ſeptem † oſſibus quibus oculus continetur, quatuor ad malas, tria ad caluariam referuntur. primum, A, Pertinet ad frontem, & ſuperiorem oculi partem conſtituit: Secundum, F, ad ſphenoides, quod interiorem oculum verſus externum latus bona ex parte effingit. Tertium, B, ad ithmoides, hoc eſt ad octauum os caluariæ, quod ſimiliter in interno latere oculi continetur. Quartum, E, quod primum [i] poſuimus inter oſſa malarum, externum oculi angulum efficit. Quintum, quod ad tertium. D, malarum pertinet, dimidiam partem inferioris ambitus oculi conficiens, ad ſupercilia vſque tendit, inferiori oculo magna ex parte ſubſtratum. Sextum, C, ad internum oculi angulum paruum illud eſt, quod ſecundum in oſſibus malarum numerauimus. Septimum quod quintum inter malarum oſſa retulimus, ab interno oculi latere ſimiliter ſitum eſt, ſed magis in interiora vergit.

NOTA-

[a] *Veſalius lib. 1 c. 9. & Valuerda li. 1. c. 4.*

† Fig. III. IV. V. Tabul. VI.

[b] *Gal lib. de oſſib. c. 3.*

† Fig. VI. VII. Tab. VI.

[c] *Falopius lib. Anato. obſer.*

[d] *Superius in hoc capite.*

† Fig. X. XI. XII. Tab. VI.

[e] *Supra in hoc capit. quæ eiuſmodi octauum os deſcribitur.*

[f] *Falopius in obſeruationibus Anatomicis.*

† Fig. XIII. XIV. XV. Tab. VI.

† Fig. XVII. Tab. VI.

[g] *Falopius in obſeruationibus anatomicis.*

[h] *Sup. paulo ante.*

† Fig. VIII. IX. Tab. VI.

† Fig. XX. Tab. VI.

[i] *Paulo ante.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ VI. inſcripti ſunt, declaratio.

TABVLÆ VI. FIGVRA I.

CAluariæ totius inferior pars atque exterior.

Literæ latinæ maiuſculæ notant oſſa, minores vero oßium partes, numeri foramina Græcæ literæ ſuturas ſignificant.

A Oſſa verticis.
B Occipitij os.
D Oſſa temporum.
E Os ſphenoides.
F Primum os malarum.
G Tertium os malarum.
H Quintum os malarum.
I Vndecimum os malarum.
L Os iugale.
a Capitula occipitii, qua cum prima ceruicis vertebra committuntur.
b Proceſſus maſtoides oſſis temporum.
c Proceſſus ſtiloides oſſis temporum.
d Proceſſus oſſis temporum concurrens ad efficiendum os iugale.
e Alæ ſphenoidis, veſpertilionum alas imitantes.
1 Foramen occipitii, per quod exit ſpinæ medulla.
2 Foramen in oſſe occipitii, per quod exit vena à fonte duplicatæ membranæ ad ſinus ceruicis.
3 Foramen in oſſe occipitii, per quod exit ſeptimum par neruorum à cerebro.
4 Foramen partim in oſſe occipitii, partim in oſſe temporum, per quod exit ſextum par neruorum à cerebro, & ingreditur in caluariam iugularis venæ internæ maior ramus.
5 Foramen partim in oſſe occipitii, partim in oſſe temporum, per quod exit à fonte duræ membranæ duplicatæ vena ad occipitium.
6 Foramen in oſſe temporum inter proceſſum maſtoidem, & proceſſum ſtiloidē, per quod exit neruus durior quinti paris.
7 Foramen auris.
8 Foramen ab externa parte imi proceſſus durioris oſſis temporum, per quod ingreditur in caluariam maior ramus arteriæ carotidis, ſeu tertia arteria.
9 Sinus in oſſe temporum, in quo recipitur maxillæ caput.
10 Foramen paruum in exteriori, ac poſteriori parte oſſis ſphenoidis iuxta ſinum oſſis temporum, in quo recipitur maxillæ caput; præbet autem aditum minori ramo arteriæ carotidis, hoc eſt, ſecundæ.
11 Foramen oblongum in oſſe ſphenoide, per quod exit tertia pars tertii paris neruorum à cerebro.
12 Rima communis oſſis ſphenoidis, & oſſis temporum, per quam deſtillat pituita in palatum.
13 Foramen magnum ac rotundum commune oſſis ſphenoidis, & temporum per quod ingreditur in caluariam maior ramus arteriæ carotidis, hoc eſt tertia.
14 Antrum in proceſſu ſphenoide veſpertilionum alas imitante.
15 Rima inter os ſphenoides, & tertium os malarum vnde exeunt nerui tertii paris ex cauo oculi ad muſculos temporum.
16 Foramen in palato inter tertium os malarum dextri lateris, & tertiam ſiniſtri ad narium cauum pertinet.
α Sutura ſagittaria.
ϐ Sutura lambdois.
γ Sutura, qua committitur os occipitii cum ſphenoide.
ε Sutura oſſis iugalis.
η Sutura, qua committitur primum os malarum cum tertio.
ζ Sutura inter tertium os malarum vnius lateris, & tertium alterius, ſimiliter inter quintum vnius lateris, & quintum alterius.
θ Sutura inter tertium, os malarū, & quintum, ad extremum palatum.

TAB. VI. FIGVRA II.

Caluaria à parte interna, atque inferiori. Literæ maiuſculæ Latinæ notant oſſa, minores vero oſſium partes: numeri notant caua, ac foramina: literæ Græcæ commiſſuras.

A Occipitii os.
B Oſſa verticis.
C Oſſa temporum.
D Os ſphenoides.
E Os frontis.
F Octauum os caluariæ, & propriè ſeptum diuidens dextrum latus à ſiniſtro.
a Proceſſus occipitii ad lambdoidem tendentes.
b Prominentia in oſſe occipitii, per quam diuiditur dextra pars poſterioris cerebri à ſiniſtra.
c Proceſſus durior oſſis temporum.
d Sella in oſſe ſphenoide.
e Dorſum poſterioris proceſſus oſſis temporum.
1 Foramen in oſſe occipitii, per quod exit ſpinæ medulla.
2 Caua in oſſe occipitii, vbi recipiuntur poſterioris cerebri eminentiæ.
3 Sinus in oſſe occipitii, vbi recipitur fons ex dura membrana duplicata.
4 Caua in oſſe occipitii, vbi reipiuntur ſinus ex dura membrana duplicata iuxta ſuturam lambdoidem tranſeuntes.
5 Foramen in oſſe occipitii, vnde exit vena à fonte ex duplicata membrana ad ſinum ceruicis.
6 Foramen in oſſe occipitii, per quod exit ſeptimum par neruorum à cerebro.
7 Foramen in oſſe occipitii, & partim in oſſe temporum, per quod exit ſextum par neruorum à cerebro, & ingreditur in caluariam magnus ramus venæ iugularis internæ.
8 Foramen in proceſſu durioris oſſis temporum, per quod tranſit quintum par neruorum à cerebro.
9 Paruula alia foramina in eodem proceſſu.
10 Foramen commune oſſis temporum, & ſphenoidis ſub ſella, per quod in caluariam ingreditur maior ramus arteriæ carotidis.
11 Rima communis oſſis tēporum, & ſphenoidis, per quam pituita ad palatum deſtillat.
12 Foramen in oſſe ſphenoide, per quod exit tertia pars tertii paris, neruorum cerebri.
13 Foramen paruum in oſſe ſphenoide à poſteriori parte, atque à latere proxime dicti, per quod intrat minor ramus arteriæ carotidis.
14 Foramen in oſſe ſphenoide, per quod exit primum par neruorum à cerebro ad oculum.
15 Foramen in oſſe ſphenoide, per quod exit ſecundum par neruorum à cerebro ad oculum.
16 Foramen in oſſe ſphenoide ſub proxime dicto, per quod exit ſecunda pars tertii paris neruorum à cerebro.
17 Foramina parua in octauo oſſe caluariæ, hoc eſt in ithmoide.
18 Sinus in oſſe frontis prominente, vbi nectitur dura membrana ſeparans dextram partem à ſiniſtra anterioris cerebri.
19 Cauum inter interiorem, atque exteriorem teſtam oſſis frontis.
20 Caua in oſſe frontis, vbi recipiuntur cerebri prominentiæ.
α Sutura lambdois.
β Commiſſura inter os temporum, & os verticis.
γ Commiſſura oſſis occipitii cum ſphenoide.
δ Commiſſura inter os temporum, & ſphenoides.
ε Commiſſura oſſis ſphenoidis cum ithmoide.
ζ Commiſſura oſſis frontis cum ſphenoide.
η Commiſſura os frontis cum ithmoide.

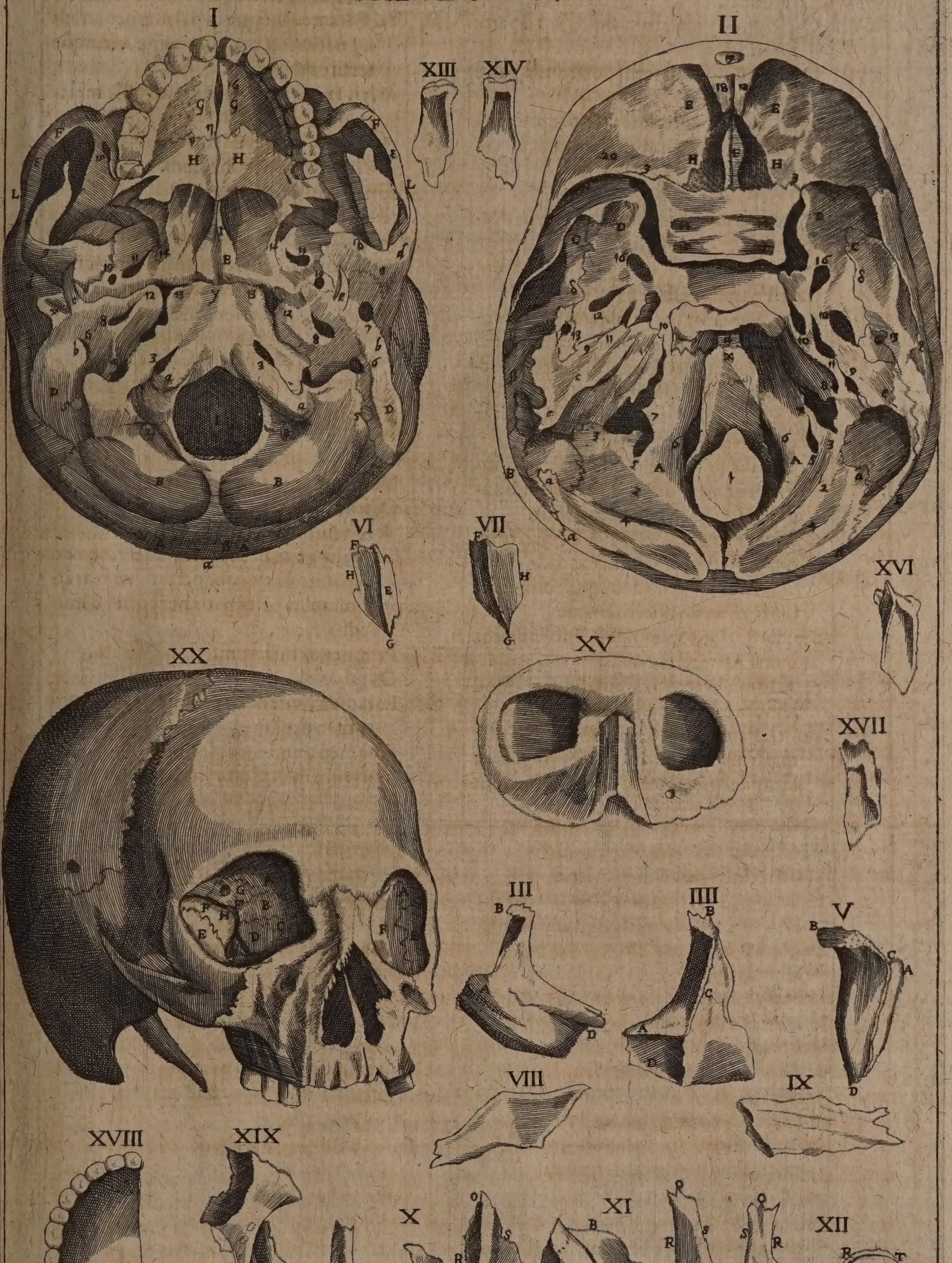
TAB. VI. FIGVRA III. IV. &c. vſque ad XIX.

Svbſequentes decem & ſeptem figuræ (incipiendo à III. ad XIX.) omnes monſtrant oſſa malarum.

III Primum malarum os dextrum ab anteriori parte.
IV Idem à poſteriori.
V Idem in latus, qua ſpectat ad oculi cauum.
VI Secundum os malarum dextrum à parte priori.
VII Idem à poſteriori.
VIII Vndecimum os malarum in dextrum latus conuerſum.
IX Idem in ſiniſtrum.
X Tertium os malarum dextrum, vna cum primo à parte exteriori.
XI Idem ſeiunctum à primo à parte ſimiliter exteriori.
XII Idem à parte interiori.
XIII Quintum os malarum ſiniſtrum à parte exteriori.
XIV Idem, ſed dextrum.

XV. Quar-

TABVLA VI.

I
II
XIII
XIV
VI
VII
XVI
XX
XV
XVII
III
IIII
V
VIII
IX
XVIII
XIX
X
XI
XII

XV Quartum os malarum vtriuſque lateris ſimul iunctum.

XVI Quartum os malarum dextrum à parte interiori.

XVII Quartum os malarum ſiniſtrum à parte interiori.

XVIII Quintum os malarum dextrum à parte inferiori.

XIX Idem à parte anteriori, & proprie quà concurrit ad conſtituendum oculi cauum.

Notæ literarum in his figuris contentarum.

A 3.4.5. Proceſſus efficiens os iugale.

B 3.4.5. Superior pars eiuſdem, qua committitur cum oſſe frontis.

C 4.5. Poſterior pars eiuſdem, qua committitur cum oſſe ſphenoide.

D 3.4.5. Inferior eiuſdem, qua committitur cum tertio oſſe malarum.

E 6. Canalis in ſecundo oſſe malarum inſculptus, per quem pituita ab oculi angulo interno in naſum funditur.

F 6.7. Superior pars ſecundi oſſis malarum, quæ iungitur cum oſſe frontis.

G 6.7. Inferior pars eiuſdem, qua committitur cum tertio oſſe malarum.

H 6.7. Poſterior pars eiuſdem, qua iungitur cum ſquama ithmoidis.

I 12. Cauum in tertio oſſe malarum, quod remota externa teſta conſpicitur.

L 10.11. Paruulum foramen in tertio oſſe malarum, per quod tranſit ramulus ex ſecunda parte tertii paris neruorum cerebri.

M 11.12. Paruulum foramen in tertio oſſe malarum, ad angulum oculi internum, per quod pituita deſtillat in naſum.

N 12. Foramen inſigne in palato, penetrans ad narium caua commune vtrinque tertii os malarum.

O 10.11.12. Superior pars tertii oſſis malarum.

P 12. Inferior pars eiuſdem.

Q 10.11. Exterior pars eiuſdem.

R 10.11.12. Interior pars eiuſdem.

S 10.11.12. Anterior pars eiuſdem.

T 10.11.12. Poſterior pars eiuſdem

V 18. Quinti oſſis malarum pars anterior.

X 18. Eiuſdem pars interior.

Y 19. Eiuſdem poſterior pars.

TAB. VI. FIG. XX.

Caluaria monſtrans internum oculi cauum.

A Os frontis.

B Os ithmoides.

C Secundum os malarum.

D Tertium os malarum, in quo foramen apparet ſquama obductum, vnde trãſit ramulus tertii paris neruorũ ad muſculos faciei.

E Primum os malarum.

F Os ſphenoides.

G Foramen, vnde exit primum par neruorum in oculum.

H Foramen, vnde exit ſecundum par neruorum in oculum.

A

Tab. 7. Figur. 1. 2. 3.

PRæter oſſa malarum contineri faciem diximus [a] maxilla, hoc eſt inferiori oſſe dentes continente, quod mouetur, nam malæ immobiles manent, ita vt circumducatur, aperiat, & claudat os. Subſtantia maxillæ [b] dura effecta eſt, ad firmitatem motus, ſicuti caua medulloſa, ac ſine [c] appendicibus ad leuitatem: craſſiſſima autem apparet ab ea parte, qua dentes exigit, quibus decidentibus, aut euulſis, tenuior, & depreſſa veluti aniculis cernitur. A lateribus tenuiſſima eſt, vbi extrema vtrinque pateſcit, & quaſi [d] bicornis duos proceſſus exigit, quorum anterior, A, vertice ipſo tenuatur, longiusque procedens, ſub oſſe iugali ſubit, & chordæ muſculi [e] temporis validiſſime illigatur, poſterior, B, finitur in capitulum, C, rotundum, ſed oblongum; quod in ſinum oſſis temporum excauatum inſeritur: obducitur autem cartilagine tam capitulum, quam ſinus, ad facilitatem motus, ad quam confert & tertia cartilago ſita inter ſinum & capitulum cartilaginoſum. Superficies maxillæ aſpera eſt, & inæqualis, potiſſimum vbi muſculi inſeruntur, vt ad mentum, D, & ad regionem eius inferiorem, ac poſteriorem, atque ibi etiam vnde, E, labrum inchoatur. A lateribus, F, etiam ſinuata eſt à parte externa, ſed potiſſimum ab interna, partim vt commode muſculos recipiat, partim ne ſpacium in faucibus occupet.

B

In maxilla etiam duo vtrinque foramina ſe oſtendunt, vnum, G, ab interna parte amplum, aſperum, inæquale; per quod tranſit vna cum vena deriuata à iugulari interna, & arteria carotide ramus, qui ex tertia parte tertii paris neruorum cerebri, partim fertur ad [f] dentes, partim per eiuſdē foramen, H, ab exteriori, atque inferiori parte elabitur ad muſculos, ad labium, & ad cutim ibi collocatam. Verum præter foramina, obſeruare oportet caua, I, quæ tam in maxilla, quam in malis, & proprie in earum tertio oſſe vtrinque continent dentes; quorum numero, & figuræ ita reſpondent, vt neque hanc, neque illum proprium ac ſtabilem contineant; [g] ſed eam figuram acquirant, quam illis præbent dentes, & totidem ſint, quot illi, ſiquidem vbi dens cadit, excæcatur, & clauditur cauum; Vbi nouus ſubit, quacumque ætate, nouum producitur cauum; eadem enim procreatrix facultas, quæ profert caua, profert etiam dentes: ſunt autem hi in vniuerſum triginta duo, [h] & totidem quoque ſunt caua, ſexdecim in maxilla, totidem in vtroque ſimul tertio oſſe malarum; vnicum autem os maxillæ poſt primum ætatis annum deprehenditur, licet ad mentum, quod eſt maxillæ pars ima ſymphyſis obſcura [i] conſpiciatur, per quā duo oſſa, quæ in infantibus euidenter ſeparata ſe oſtendebāt, poſita coaluerūt.

De oſſe Hyoide. CAP. III.

Tab. 7. Fig. 4. 5.

AB oſſibus capitis proxime ad os hyoides [k] pergimus, quod cum proceſſibus oſſium temporum ſtili formam imitantibus nectatur, ſeiunctumque ſit à cæteris oſſibus, quæ ſerie quadam inter ſe iunguntur, alia ab aliis pendentia. Os quod vnicum apparet, ſed ex multis componitur, ſupra guttur reſidens, à figura litteræ υ, [l] quam vtrinque repræſentat, dictum eſt ὑοειδὴς, ſiue ὑψιλοειδὴς, ab aliis etiam λαμβδοειδὴς, quod Λ literæ ſpeciem referat; ab aliis [m] ὑαρόγχιτρον, quod in faucibus ſitum ſit: licet paruum ſit, maximam tamen vtilitatem affert: nam & valida [n] ligamenta continet, & muſculos partim ſuos, hoc eſt à quibus mouetur, partim communes aliarum partium, vt linguæ, gutturis, qui ad proceſſum ſtiloidum pertinent, & qui buccas mouent. Hoc os medium, A, pateſcit ab exteriori parte gibbum, ab anteriori ſinum. Vtrinque autem à lateribus duos proceſſus exigit, υ literam referentes: ex iis, B, ille ab vtroque latere, qui ad priorem partem ſpectat, longior eſt, teres, & pluribus oſſibus compoſitus; plerumque autem ternis, vel quaternis adeo inter ſe coeuntibus, vt ad vnitatem coaluiſſe videantur; in mollioribus corporibus, cuiuſmodi ſunt muliebria, hi proceſſus ſubſtantiam magis habent ligamenti, quam oſſis: duo, C, alii qui vergunt verſus poſteriorem, latiores ſunt, ac breuiores; quæ figura idonea eſt muſculis, quibus illigari debet. Situm [o] eſt autem, vt diximus, in faucibus, vbi muſculis adeo illigatur, vt ex ſuo loco dimoueri nequeat. Licet autem non inſidat baſi alterius oſſis, per longiorem proceſſum nectitur [p] cum proceſſu ſtiloide; quamquam in oſſis hyoidis proceſſus etiam vbi ex oſſe ſit, non peruenit vſque ad proceſſum ſtiloidem, ſed illi innectitur per ligamentum: At minor proceſſus oſſis hyoidis ſuo fine nectitur [q] cum ſuperiori proceſſu ſcutiformis cartilaginis gutturis.

C

De oßibus ſpinæ, ſacri, & coccygis. CAP. IV.

D

Tab. 7. Fig. 6.

CAput excipit ſpina dorſi, ad quam nunc aggredimur, expoſituri prius, quæ vniuerſe communia ſunt, deinde quæ pertinere ad ſingulas eius partes videantur. Vocatur tota à græcis ἄκανθα, [r] propter poſteriores proceſſus ſpinam referentes, eumque vſum hominibus præbet, quem nauibus [ſ] carina; per eam recti incedunt, recti item inſiſtunt: Per eandem, cum media perforata ſit, tranſit [t] medulla à cerebro deſcendens, vnde oriuntur nerui pertinentes fere [u] ad omnes corporis partes: ſpectat ſpina etiam ad [x] motum, nam eius beneficio corpus flectitur, & extenditur. Ad motum natura reſpiciens, magiſque ad firmitatem, ac ſtabilitatem, non ex vnico oſſe, quod [y] firmius fuiſſet, ſed ex pluribus ipſam conſtituit, non quidem ex paucis, vt membra, ſed ex multis, ne [z] medulla validiori, ac ſubito flexu laceraretur, ſed curuaretur paulatim: id quod præſtat oſſium multitudo, quæ natura ita inter ſe [a] commiſit, vt in priorem partem flecterentur: iiſdem plurimam adiecit [b] cartilaginem, vt minus comminuerentur, aut abſumerentur, qua paulatim obduxit proceſſus tranſuerſos, ſed magis adhuc poſteriores, quos ſpinam repræſentare [c] diximus, quiue prima ætate ex cartilagine magis videntur conſtare, quam ex oſſe: habentque vim propugnaculi, & medullam ab externis iniuriis defendunt.

Figura

a Supra in hoc capite
b Gal li. 11. de vſu p. 18.
c Gal. 11. li. de vſu partium c. 18.
d Gal li de oſſib. c. 6.
e Gal ibid.
f Gal 10. li. de vſu p. c. 7.
g Falopius in libro de Anatom. obſeruationibus.
h Gal. li. de oſſib. ca. 5. & li. 11. de vſu p. ca. 8.
i Gal. li. de oſſib. c. 6 & li. 11. de vſu part. c. 19. & Fallopius in obſeruationibus Anat.
k Gal. li. de muſcul. diſſect. c. 13.
l Gal. li. de muſculorū diſſectione capite 10. & 13.
m Gal. lib. de vocal. inſtrum. diſſectione capite 6.
n Gal li. de muſcul. diſſectione cap. 10. & 13.
o Gal. li. de vocal. Inſtrum. diſſectione c. 6.
p Gal. li de Muſcul. diſſectione cap. 13.
q Gal. li. de muſcul. diſſectione cap. 13.
r Gal. 3. de Artic. com. 29. & li. 12. de vſu partium, c 15.
ſ Gal. li. 3. de vſu p. c. 2. & lib. 12. de vſu p. c. 10.
t Gal. li. 12. de vſu par. c. 11.
u Gal. li. 9. de vſu partium capite 11. & lib. 12. c. 15.

x Gal li. 12. de vſu part. capite 10. y Gale. ibidem. z Gal. ibidem. a Galen. 12. de vſu partium capite 16. b Galen. ibid. c. 15. c Paulo ante, & Galen. 3. de Articul. com. 29.

Figura ſpinæ incurua eſt, ad ceruicem, A, enim vergit verſus partem anteriorem, ad thoracem, E
B, verſus poſteriorem; ad finem thoracis, & initium lumborum, C, rurſus verſus anteriorem; ad
finem lumborum, & os ſacrum, D, verſus poſteriorem, quæ figura maxime idonea eſt, non ſolum
ad ſitum eorum, quæ ab interna parte in thorace, aut ventre, ipſi innituntur, ſed etiam ad flexum: ſic
enim figurata ſpina commode flectetur corpus; ſiquidem ad finem thoracis, vbi in anteriorem partem
magis ſpectat, quodammodo baſis eſt, ſupra quam & ſuperior, & inferior pars mouetur. Oſſa ex
quibus componitur ſpina, græce [a] σπόνδυλοι, latinæ vertebræ nominantur viginti [b] quatuor ſunt:
ſeptem in ceruice, duodecim ad coſtas, reliquæ quinque ſunt proximæ coſtis, cum quarum poſtrema
committitur os ſacrum. Commune eſt omnium, prima excepta à poſteriori parte proceſſum, E, exi-
gere, à quo ſpinæ inueniſſe nomen iam retulimus: [c] commune item omnium eſt, à priori, F, parte
dimidiatam trochleam referre, à lateribus vero proceſſus exigere, ſurſum, G, & deorſum, H, ſpe-
ctantes, ſeu aſcendentes, ac deſcendentes, & partim deſidentes, partim prominentes, per quos vna
vertebra cum altera connectatur. Omnes etiam communiter habent tranſuerſos proceſſus, I, duos,
vnum ab vtroque latere ſuperne ſinuatum, vt aditum præbeat neruo à medulla exeunti. Omnes
quoque [d] mediæ perforatæ ſunt, ac peruiæ, vt medullæ à cerebro deſcendenti tranſitum præbeant,
quod cauum non eſt æqualiter amplum in omnibus: ſed proportione magnitudinis excepta prima,
cuius foramen latius patet, neque verum eſt, id quod nonnulli [e] aſſerunt rationem magis ſecuti,
quam ſenſum: foramina ſuperiorum vertebrarum latius patere, inferiorum vero ſubinde anguſtiora
reddi, vt reſpondeant vbique magnitudini medullæ, quæ grandior ex cerebro emanat, & ſubinde mi-
nor redditur: atque abſumitur, cum neruos producit; tantum id comperies in vertebris oſſis ſacri, quæ F
quanto minorem continent medullam, tanto anguſtiora habent foramina. Omnes item vertebræ à
lateribus, qua inter ſe committuntur, excauatæ ſunt; ita vt ex cauo ſuperioris, & inferioris vertebræ,
vnum quaſi rotundum foramen reddatur, per quod exit neruus, qui deriuatur à medulla, & per quod
vena, & arteria ad eandem penetrat. Quod ad magnitudinem attinet, cum corpora, quæ [f] ſuſtinent,
maiora eſſe debeant, quam quæ ſuſtinentur, ſubiectæ vertebræ cum ſuperiectas ſuſtinere debeant, me-
rito grandiores fuerunt effictæ. Quamobrem [g] ſacrum os, quod ipſis omnibus ſubijcitur longe ma-
ximum eſt; quanto autem ſuperiores ſunt, tanto non ſolum minores [h] ſunt, ſed tenuiores quoque.
Quamquam prima [i] vertebra, quæ caput excipit, latior eſt, propter muſculos, qui vel caput mo-
uentes in ipſam inſeruntur; vel ab ipſa oriri ſcapulas attollunt; ſecunda [k] etiam, vt committi cum pri-
ma poſſet, magnitudine tertiam ſuperat: reliquæ omnes quanto inferiores ſunt, tanto grandiores in-
ſpiciuntur. Videntur autem vertebræ omnes conſtare ex [l] vno oſſe dumtaxat, ætate prouectis: nam
teneris ex tribus compoſitas ſe oſtendunt; vnum eſt corpus ipſum vertebræ, duo vero ſunt latera, quæ
vtrinque procedunt verſus partem poſteriorem, vbi inter ſe coeunt, & medium foramen conſtituunt,
per quod deſcendat ſpinæ medulla.

Tria hæc oſſa deinde adeo inter ſe coaleſcunt, vt prope vnum videantur: hoc idem quod de ver-
tebris dicimus, euenit etiam [m] oſſi ſacro; quod ſimiliter ex tribus, eodem modo componitur. Iunctu-
ra vertebrarum inter ſe ita habet; à priori [n] parte qua ipſarum corpora mutuo ſe attingunt, arcte inter G
ſe nectuntur, quod ab ea non debeant moueri verſus poſteriorem, ſed à poſteriori in priorem; & idcir-
co ibi laxius alligantur: à priori autem aſtringuntur cartilaginoſo [o] ligamento, quod ſpeciem refert
lunatam; craſſiusque eſt in medio, quam à lateribus, & proceſſu ætatis durius efficitur, ac ad oſſis na-
turam accedit. A lateribus vero per proceſſus, quos omnium communes aſendentes, & deſcenden-
tes poſuimus, non omnes [p] eodem modo inter ſe committuntur. Sed quæ inter primam, & duode-
cimam interiectæ ſunt, proceſſus aſcendentes quidem gibbos habent, ita vt à ſuperiectæ deſcendenti-
bus proceſſibus ſinuatis recipiantur: deſcendentes vero ſinuatos, in quos inſeruntur aſcendentes pro-
ceſſus vertebræ ſubiectæ. At prima [q] vertebra proceſſus habet tam infernè, quam ſupernè ſinuatos;
quod ſupernè capitis tubercula recipiat: infernè gibbos proceſſus ſecundæ vertebræ. Ex contrario
duodecima tam aſcendentes, quam deſcendentes proceſſus gibbos exigit: aſcendentes inſeruntur in
proceſſus deſcendentes vndecimæ vertebræ ſinuatos: deſcendentes vero in proceſſus primæ lumbo-
rum vertebræ aſcendentes ſimiliter ſinuatos; quinque autem [r] lumborum vertebræ proceſſus aſcen-
dentes habent ſinuatos, deſcendentes gibbos, per quos inſinuantur in ſubiectas: excipe quintam,
quæ deſcendentes proceſſus habet, non euidenter gibbos, aut ſinuatos, per quos committitur cum
prima parte oſſis ſacri, quod deſinit in os coccygis. [ſ] Hæc quæ de ſpina in vniuerſum propoſuimus,
ferè communia ſunt, ſi qua enim propria commemorauimus, id fecimus, vt quæ communia ſunt, ab
illis ſepararemus. Nunc proximum eſt, vt ad propria tranſeamus, ſi ante ſpinam in tres [t] partes diſtri-
buerimus, in ceruicem, thoracem, & lumbos. His vt quartam adijciemus os ſacrum, de quibus omni- H
bus agere ſeorſum expedit.

Tabul. V I I I. Figur. omnes.

CEruix igitur à natura inſtituta [u] eſt, propter aſperam arteriam, qua in ipſa reſidet. Hoc vel ex eo
intelligi poteſt, quod animalia, quæ pulmone carent, carent [x] etiam ceruice: quæ pulmone, &
arteria prædita ſunt, prædita ſunt & ceruice. Conſtat ceruix ex vertebris [y] ſeptem, & non ex vno oſſe,
vt ad capitis motum accõmodentur. Porro capitis motus duplex proponitur à Galeno, [z] vnus quo in
latera vertitur, quẽ fieri ait à cõmiſſura capitis cum prima vertebra: alter cum [a] in priora, aut poſterio-
ra vertitur, quem fieri ſcribit à commiſſura primæ vertebræ cum ſecunda. Sed tertium motum caput
præſefert, cum circumducitur. Ex tribus propoſitis motibus conſtat duos eſſe proprios capitis, ter-
tium eatenus ad ipſum ſpectare, quatenus mota ceruice mouetur. Hic autem eſt ad latera, quem non
præbet commiſſura capitis cum prima vertebra, vt voluit [b] Galenus; neque enim ſubito in latus eſſe
debuit;

a Gal. 12. de vſu par. c. 10. 11. 12.
b Gal. lib. de oſſib. c. 7. & li. 12. de vſu part. c. 12.
c Paulo ante
d Gal. 12. de vſu partium c. 14.
e Fallopius in ſuis obſeruation. anatom. & Valuerda id videtur aſſerere lib. 1. cap. 10. & Carolus Stefanus lib. 1. Anat. c. 12. & Gal. li. de oſſib. c. 8.
f Gal. 12. de vſu p. c. 13.
g Gal. 12. lib. de vſu partium ca. 12. & c. 15.
h Gal. 12. de vſu par. c. 13
i Gal. lib. de oſſib. c. 8.
k G. ibidem.
l Fallopius in obſeru. anat. hom.
m Fallop. ibi.
n Gal. lib. de oſſib. c. 8.
o Fallopius in lib. de obſeruationib. anatom.
p Gal. lib. de oſſib. c. 9.
q Gal. lib. de oſſib. c. 9.
r Gal. lib. de oſſib. c. 10.
ſ Gal. lib. de oſſib. c. 11. & 12.
t Gal. lib. de oſſib. c. 7.
u Gal. lib. 8. de vſu part. c. 1.
x Gal. ibid.
y Gal. lib. de oſſib. c. 7.
z Gal lib. de oſſib. c. 8.
a Gal. ibid.
b Gal. lib. de oſſib. c. 8.

A debuit; nam ſic violaretur medulla, ſed paulatim, quo ſpectant omnes vertebræ ceruicis, quæ ſimul omnes in latus inclinantes, paulatim medullam ſecum trahunt. Ex reliquis duobus motibus, ille quo caput in priora, & in poſteriora mouetur; perficitur per commiſſuram ipſius cum prima vertebra, non cum ſecunda, quæ adeo arctè illigatur, vt curuari non poſſit, quantum curuari caput videmus: Sed commiſſura hæc præſtat alium motum proprium capitis, quo videlicet circumducitur: primæ enim vertebræ innixum ſuper ſecundam, quaſi ſuper axem conuertitur circa [a] proceſſum dentiformem, cum quo per cartilaginoſum ligamentum nectitur. Vſus igitur vertebrarum ceruicis huiuſmodi eſt; pergamus ad earum formam; quam ad ipſum præſtandum aptiſſimam comperiemus. Ex ſeptem eius vertebris, prima [b] excipit capitis duo tubercula oblonga, quæ in oſſe occipitii vtrinque eſſe diximus, à latere magni foraminis, per quod ſpinæ medulla ex cerebro egreditur: quibus tuberculis prima vertebra reſpondentes [c] ſinus, A, habet, ab vtroque latere vnum. Conſtat autem ex oſſe duriſſimo, vt firmius ſit, cum alioquin tenue eſſe debuerit, ob cauum amplum ad medullam recipiendam. A priori, B, etiam parte intus ſinuatur, quatenus proceſſum dentiformem admittit, quem ſecunda [d] vertebra exigit à priori parte, & tam proceſſus, quàm ſinus cartilagine obducitur. Verum extra è regione ſinus os prominet, D, & craſſius eſt, vt firmitatem ſinui præſtet, & ſimul etiam accommodetur ad finem muſculorum primi paris mouentium dorſum: exigit præterea prima vertebra tranſuerſos, E, proceſſus [e] longiores, & latiores reliquis vertebris, vt excipiant ſextum, & ſeptimum par muſculorum mouen-

B tium caput: habet vterque proceſſus foramen, F, per quod tranſit arteria in caluariam, quà autem prima vertebra vtrinque cum oſſe occipitii committitur, G, foramen apparet partim in ipſa, partim in occipitii oſſe, excauatum, per quod, [f] exit primum par neruorum à medulla: per quod item arteria, quam per paulo ante propoſitum foramen tranſire diximus, in caluariam penetrat. A poſteriori, H, parte [g] ſola inter vertebras caret ſpina, quoniam aliena fuiſſet muſculis, qui ea parte feruntur; ibi etiam prominet, & aſpera eſt, vt quintum par muſculorum mouentium caput, inde facilius initium ducat. Inferior pars vtrinq; [h] ſinus habet, in quos ingrediuntur proceſſus ſecundæ vertebræ ſurſum ſpectantes; tam ſinibus, quàm proceſſibus obducta eſt cartilago. Secunda vertebra committitur cum prima, quæ commiſſura, vt ante [i] oſtenſum eſt, motui in anteriora, & poſteriora minime aptatur: nam præterquam quod hunc præſtat commiſſura capitis cũ prima vertebra, ſecunda cum prima adeò illigatur, vt flecti non poſſit; ſed caput circa [k] ſecundam circumducitur, quem motum non poteſt efficere commiſſura eius cum prima vertebra, quod non ſit ibi ſinus, & proceſſus rotundus, vt in iunctura femoris cum coxa, ſed oblongus: ſecunda igitur vertebra ſupernè à lateribus proceſſus exigit, qui ad vnguem reſpondent receſſibus primæ, in quos inſinuantur, exigit: & ſecunda [l] proceſſum dentiformem, C, à quo dens nominata eſt: hunc (ſiue ſit appendix cum proceſſu, vt nonnulli volunt, ſiue proceſſus dumtaxat) recipi oſtendimus in ſinu interno à priori parte primæ vertebræ vbi validè alligatur [m] per ligamentum, M, cartilaginoſum quod priori parti primæ vertebræ in interno cauo innaſcitur; in hoc cir-

C cumagitur proceſſus dentiformis ſecundæ vertebræ habet enim id ligamentũ proceſſum ſurſum verſus ſpectantem, qui reſpondet denti, alioquin refert figuram lunatam cornibus ad priorem partẽ primæ vertebræ ſpectantibus, vbi valide nectuntur: ex ligamento autem, & priori parte primæ vertebræ fit quaſi anulus, in quo recipitur proceſſus dentiformis ſecundæ. Eiuſmodi dens ſinuatur à lateribus, vt præbeat aditum neruis, qui ex ſecundo pari neruorum medullæ deriuati muſculis collum flectentibus impertiuntur. Sinuatur & à poſteriori parte; vbi ligamẽtum inſeritur: per quod in ſinũ primæ vertebræ, qui aſper eſt, alligatur. Pars dentis ſuperior quæ primam vertebram excedit, aſpera eſt, vt ibi concinnius ligamentum inhæreat, per quod illigatur cum oſſe occipitii ſimiliter aſpero, à priori parte foraminis, per quod medulla à capite deſcendit. Vtraq; autem à lateribus verſus poſteriorem partem, qua ſecundæ vertebræ proceſſus, in primæ ſinibus recipiuntur, excauata eſt; adeo vt ex eiuſmodi cauis foramen, N, vnum vtrinq; efficiatur, per quod [n] exit ſecundũ par neruorum à medulla. Habet etiam ſecunda proceſſus, O, à lateribus bipartitos, ac ſinuatos cum foramine, [o] per quod arteria initio ad caluariam fertur. Ab inferiori verò parte proceſſus, P, ſinuatos, quibus vtrinq; recipit gibbos tertiæ vertebræ proceſſus; ſed à priori, Q, parte media prominet, vtrinq; deſidens, vt aptè ibi inſerantur muſculi collum flectentes. Verum proceſſus, R, qui à poſteriori parte ſpinam conſtituit, in extremo bipartitus eſt, vt reliquarum vertebrarum ceruicis, excepta ſexta, & ſeptima: aliarum igitur omnium proceſſus, qui ſpinam facit, latus eſt, inæqualis, aſper, infernè cauus, ſupernè gibbus: ac vtrinq; modice depreſſus.

D Conſtat autem eiuſmodi proceſſus bipartitos, fuiſſe, vt aptarentur nexui plurium muſculorum. Cæterum proceſſus, qui in ſecunda vertebra ſpinam facit, alios magnitudine excedit ob muſculos quarti, & ſeptimi paris caput mouentes. Sed ſatis de ſecunda vertebra ceruicis; eadem ferè eſt ratio quinque ſequentium, quæ à lateribus ſuperne proceſſus exigũt, qui in receſſus vertebræ ſuperiectæ inſinuantur. Contra infernè deſidunt, vt proceſſus ſubiectarũ vertebrarũ accipiant; à lateribus etiam proceſſus habent ſinuatos cũ foraminibus, [p] & iuxta hos alia foramina cõmunia ſuperioris, & inferioris vertebræ; à poſteriori parte proceſſus exigunt bipartitos, qui ſpinam conficiunt. Verũ ſexta nõ ita manifeſtè bipartitum habet ſpinæ proceſſum: obſcurius adhuc ſeptima, ſed vtraq; extremo hoc proceſſu adiũctam habet appendicem, quam non reperies in poſterioribus proceſſibus ſuperiorum vertebrarum. Committitur ſeptima vertebra ceruicis cũ prima thoracis commiſſura magis plana, per minores proceſſus, ac receſſus, quandoquidem & motus debuit eſſe obſcurior, quàm in vertebris ſuperioribus. Illud autem ignorare non oportet, quod in qualibet ferè ceruicis vertebra numerare tredecim proceſſus licet, vtrinque enim inſpicitur proceſſus, 1. 2. vnus ſuperioris vertebræ. Tertius, 3. & quartus, 4. ſunt duo proceſſus aſcendentes, vtrinque vnus. Quintus, 5. & ſextus, 6. duo deſcendentes, ſimiliter vtrinque vnus. Tranſuerſi duo proceſſus bipartiti efficiunt, ſeptimum, 7. octauum, 8. nonum, 9. & decimum, 10. ſicut vndecimum, 11. & duodecimum, 12. poſterior proceſſus bipartitus; decimumtertium, 13. prior pars vertebræ, quæ inferius procedens in ſubiectam inſeritur. Hactenus de ceruice.

D NOTA-

[a] *Gal. li. de oſſib. c. 8.*
[b] *Gal. li. de oſſib. c. 9.*
[c] *Gal. ibid.*
[d] *Gal. lib. de oſſib. c. 8.*
[e] *Gal. li. de oſſib. c. 8.*
[f] *Gal. li. de neruorum diſſectione cap. 11.*
[g] *Gal. li. de oſſib. c. 8.*
[h] *Gal. li. de oſſib. c. 9.*
[i] *Paulo ſuperius in hoc cap.*
[k] *Supra paulo ante.*
[l] *Gal. li. de oſſib. c. 8.*
[m] *Gal. li. de oſſib. c. 8.*
[n] *Gal. li. de diſſection. neruorum cap. 12.*
[o] *Gal. li. de oſſib. c. 8.*
[p] *Gal. li. de oſſib. c. 8.*
Patet in 7. & 8. Tabul. VII.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ VII. ET VIII. INSCRIPTI viſuntur, explicatio.

TAB. VII. FIG. I. II. III.

Tres figuræ omnes maxillam oſtendunt.

I A priori parte.
II A poſteriori.
III In latus.
A 1.2.3. Anterior proceſſus tenuis.
B 1.2.3. Proceſſus poſterior.
C 1.2.3. Capitulum rotundum, quod in ſinu oſſis temporum recipitur.
D 1.2.3. Aſperitas ad mentum, vbi inſeruntur muſculi.
E 1.2.3. Aſperitas, vbi labrum inchoatur.
F 1.2.3. Sinus à lateribus, vbi muſculi continentur.
G 2. Foramen vtrinque ab interna parte, per quod tranſit ramus, venæ, nerui, atque arteriæ.
H 1.3. Foramen ab exteriori, atque inferiori parte, per quod exit ramus nerui, venæ, & arteriæ.
I 1.2.3. Caua, vbi continentur dentes.

FIGVRA IV. V.

Vtraque figura os hyoides monſtrat.

IV A priori parte, cum proceſſibus integris.
V A poſteriori parte; præciſis longioribus proceſſibus.
A 11.12. Medium, quod pateſcit.
B 11.12. Proceſſus longior & anterior ab vtroque latere.
C 11.12. Proceſſus poſterior ab vtroque latere.

FIGVRA VI.

Pictura Spinæ dorſi cum oſſe coccygis notas habens numerorum vertebras ſignificantium, cuius litterarum explicatio ita ſe habet.

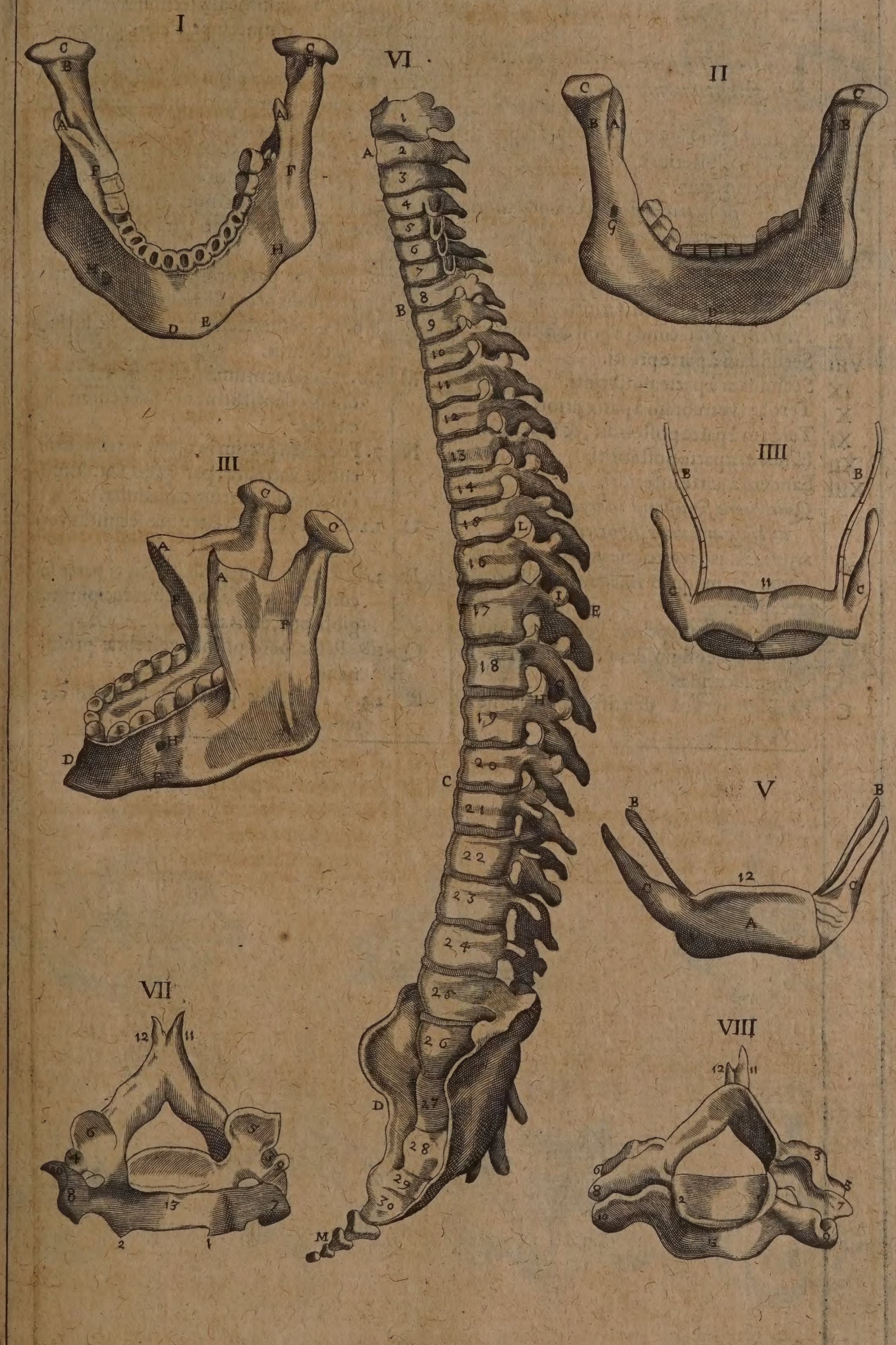
A Ceruix, quæ ſeptem vertebris continetur.
B Thorax, qui duodecim vertebris continetur.
C Quinque vertebræ lumborum.
D Os ſacrum.
E Proceſſus à poſteriori parte ſpinam efficiens.
F Prior pars vertebrarum.
G Proceſſus à lateribus ſurſum ſpectantes.
H Proceſſus à lateribus deorſum ſpectantes.
I Proceſſus tranſuerſi.
L Foramen à lateribus, per quod exit neruus à ſpinæ medulla.
M Os coccygis.

FIGVRA VII. VIII.

Vtraque figura repræſentat quintam vertebram ceruicis.

VII A priori, & inferiori parte.
VIII A ſuperiori, & priori.
Notæ numerorum in vtraque hac figura ſignificant proceſſus tredecim, quos pag. 45. C, retulimus.

TABVLA VII.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ VIII. INSCRIPTI VISVNtur, explicatio.

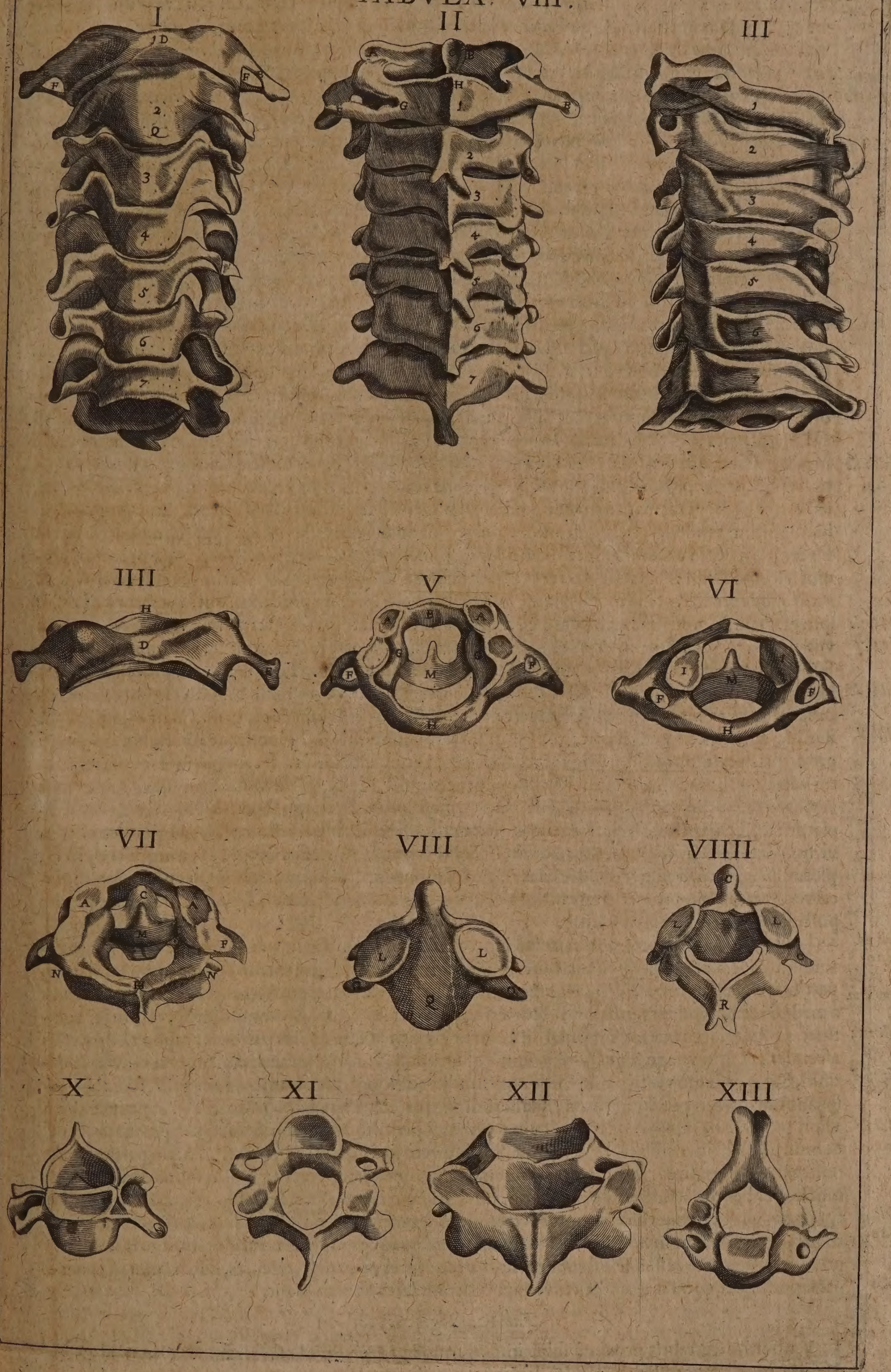
TAB. VIII. FIG. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XIII.

EX tredecim figuris ceruicis vertebras referentibus monſtrat.

I Septem ceruicis vertebras à priori parte.
II Eaſdem à poſteriori.
III Eaſdem in latus.
Numeri in his tribus figuris notant ordinem ſeptem vertebrarum.
IV Primam vertebram à priori parte.
V Eandem à poſteriori, & ſuperiori.
VI Eandem à priori, & inferiori.
VII Primam cum ſecunda à poſteriori parte.
VIII Secundam à parte priori.
IX Secundam à parte poſteriori.
X Tertiam vertebram à parte priori.
XI Tertiam à parte poſteriori, & ſuperiori.
XII Eandem à parte poſteriori.
XIII Eandem à parte inferiori.
Quid literæ ſignificent in vnaquaq; ex prædictis figuris nunc ſubiiciemus.

A 2.5.7. Sinus ab vtroque latere primæ vertebræ, in quos inſeruntur tubercula capitis.
B 2.5.8. Prior pars primæ vertebræ ſinuata ad excipiendum dentiformem proceſſum ſecundæ.
C 2.7.8. Proceſſus dentiformis ſecundæ vertebræ.
D 1.4. Os prominens in prima vertebra è regione ſinus illius, vbi recipitur proceſſus dentiformis ſecundæ vertebræ.
E 1.2.4.5. Tranſuerſi proceſſus primæ vertebræ.
F 1.5.6.7. Foramen in proceſſu tranſuerſo vertebrarum ceruicis, per quod tranſit arteria in caluariam.
G 2.5. Foramen partim in prima vertebra, partim in oſſe occipitii, per quod exit primum par neruorum à medulla.
H 2.4.5.6.7. Poſterior pars primæ vertebræ.
I 6. Inferior pars primæ vertebræ ſinuata recipiens proceſſus ſecundæ.
L 8.9. Proceſſus ſecundæ vertebræ ſurſum ſpectantes.
M 5.6.7. Ligamentum in prima vertebra, nectens dentiformem proceſſum ſecundæ.
N 7. Foramen partim in prima, partim in ſecunda vertebra, per quod exit ſecundum par neruorum à medulla.
O 1.2.8.9. Proceſſus à lateribus ſecundæ vertebræ.
P 3. Proceſſus ſinuati ab inferiori parte ſecundæ vertebræ, in quibus recipiuntur gibbi proceſſus tertiæ.
Q 1.8. Prior pars primæ vertebræ prominens.
R 2.3.9. Proceſſus poſterior ſecundæ vertebræ.

TABVLA VIII.

Tab.9. Fig.1.2.3.4. E

a *Gal.li.de oſſib c.9.*
b *Gal.ibid.*
c *Falop.in li. obſerua.anatō.*

SEquuntur vertebræ thoracis, quæ duodecim [a] ſunt, quanquam in aliquibus tredecim [b] reperiuntur totidem coſtis reſpondentes, quod rarum eſt; in aliquibus vndecim, quod [c] rariſſimum. Sed vertebrarum lumborum, aut ceruicis numerus idem eſt in omnibus, neque varius, vt thoracis. Subſtantia horum oſſium à poſteriori parte laxa, & foraminibus plena conſpicitur, ita vt aditum præbeat venis, à quibus nutriatur. Quod attinet ad conformationem, prima vertebra thoracis ſupernè habet inæqualem ſuperficiem, perinde ac vertebræ ceruicis, infernè æqualem, vt reliquæ thoracis, quæ planæ [d] videntur, & non ſinuatæ à priore parte qua inter ſe committuntur, contra quam in ceruice, vbi ſuperiores vertebræ à priori parte deſcendunt in ſinus inferiorum. Verum duæ priores vertebræ thoracis à priori parte deſidentem ſuperficiem habent, propter muſculos, qui collum trahunt in partem priorem, aliæ verò prominentem in ſemicirculi ſpeciem. Omnes autem vtrinque à lateribus [e] proceſſus, A, exigunt ſinuatos, reſpondentes capitulis coſtarum, quæ in illis recipiuntur. Sinus, B, vertebrarum in quos inſeruntur capitula coſtarum, vſque ad decimam inſculpti ſunt à lateribus in vertebra ſuperiori, & inferiori iuxta foramina, C, vnde exeunt nerui à medulla, magis tamen pertinent ad inferiorem vertebram, quam ad ſuperiorem; quamquam prima, vndecima, & duodecima, ſinum habent totum in ſe exſculptum, & non impertitum vertebræ, cum qua iunguntur. Sinus, in quem coſtæ capitulum inſeritur, cartilagine obductus eſt, & obtuſum angulum repræſentat perinde atque ipſum coſtæ capitulum. Qualibet item ex vertebris thoracis tranſuerſos proceſſus æquales exigit, vſque ad decimam; in qua minores ſunt, quam in ſuperioribus: nam & capitula quæ ab illis recipiuntur, ipſa quoque minora ſunt; minores adhuc ſunt proceſſus vndecimæ, & duodecimæ vertebræ, quod minores præſtent vſus: neque enim ſinum inſculptum habent, vbi recipiantur tubercula vndecimæ, & duodecimæ coſtæ, quæ non in proceſſus, ſed in ipſa vertebrarum corpora inſinuantur: nam in aliarum vertebrarum omnium tranſuerſis proceſſibus, ſinus, D, inſculpti ſunt, qui à priori parte ſe oſtendunt, ſed alii magis ſupra, alii magis infra. In prima enim deorſum ſpectant, iu nona ſurſum; in mediis medio modo habent, quamuis Galenus [f] omnes inferius ſpectare tradiderit. Cæterum proceſſus, E, qui à poſteriori parte ſpinam conſtituunt, in vertebris thoracis ſimplices ſunt, non duplices, ac bipartiti, ſed variam habent formam: quandoquidem in nouem ſuperioribus vertebris longiſſimi ſunt, ex lato in anguſtum tendentes trianguli modo. In decima autem proceſſus minor deprehenditur, quam in ſuperioribus, & in obtuſum mucronem definit, non in acutum, vt cæteri. Vndecimæ proceſſus breuior eſt, ſed latior: cuius mucro teres eſt, ac denſus. At in vertebra duodecima breuis eſt, latus, & vtrinque depreſſus, vt in vertebris lumborum. Iam verò ſpectant proceſſus, qui in vertebris thoracis ſpinam faciunt, nouem [g] deorſum, ſed à decima incipiunt recta ferri retrorſum: id, quod magis in vndecima, magis adhuc in duodecima apparet, non tamen ita recta feruntur, vt non aliquid deorſum ſpectent; id quod euenit etiam proceſſibus ſpinæ lumborum. Tranſuerſi verò proceſſus nouem G ſuperiorum vertebrarum thoracis, perinde atque ceruicis [h] nonnihil deorſum vergunt, quamuis corpora ſurſum magis ſpectent: at mucrones proceſſuum paululum deorſum inclinati videntur. In decima tamen, & [i] vndecima vertebra ſurſum ferè conuertuntur. Duodecimæ vertebræ tranſuerſi proceſſus non ſolum ſurſum vergunt, ſed etiam retrorſum ducuntur. Ita autem inter ſe committuntur vertebræ thoracis, vt inferior [k] vtrinque proceſſum, F, exigat, qui in ſinum proceſſus, G, ſuperioris vertebræ inſeratur, excepta duodecima, quæ vtrinque proceſſus exigit supernè, & infernè, ita vt recipiatur à ſinibus, tam thoracis vndecimæ, quam primæ vertebræ lumborum; interdum tamen euenit, vt non duodecima, ſed vndecima, aut alia ſit, quæ vtrinque proceſſus exigat, & vtrinque recipiatur, plerunque tamen id euenit duodecimæ. Quod ſi omnes proceſſus numeremus in vnaquaque thoracis vertebra ſeptem comperiemus, binos aſcendentes, binos deſcendentes, binos tranſuerſos, & vnum poſteriorem, qui ſpinam conſtituit.

d *Galen.lib. de oſſib.c.9.*
e *Gal.li.de oſſib.c.13.*
f *Gal.li.de oſſib.c.9.*
g *Gal li.de oſſib.c.9.*
h *Gal.li.de oſſib.c.9.*
i *Gal.ibid.*
k *Gal.ibid.*

l *Gal.li.de oſſib.c.10 & lib.12.de vſu par.c.12 & 13.*
m *Galen.13. lib.de vſu part.c.9. & li.de oſſib. c.10.*
n *Gal li.de oſſib.c.10.*
o *Gal li.de oſſib.c.10.*

Duodecim vertebris thoracis ſubiiciuntur quinque [l] lumborum grandiores, & craſſiores; quarum ſubſtantia rara eſt, & pumicis modo plena foraminibus, quæ partim conferunt ad læuitatem, partim tranſitum præbent venis [m] alimentum deferentibus. Foramen, A, autem per quod exit neruus à medulla & ad eandem fertur vena, & arteria, qua inter ſe vertebræ committuntur, totum fere pertinet ad ſuperiorem vertebram: nam inferior tantum imam foraminis partem componit. Proceſſus aſcendentes, B, in vnaquaque oblongi ſunt, & plurimum ſinuati; [n] vt recipiant tubercula deſcenden- H tium, C, proceſſuum vertebræ ſuperioris qui ſimiliter oblongi ſunt, tranſuerſi verò, D, tenuiores inſpiciuntur in vertebris lumborum, quam thoracis; eatenus autem longi ſunt, vt videantur eundem vſum præſtare in lumbis, quem coſtæ in partibus ſuperioribus, breuiores tamen apparent in prima, & quinta, quam in mediis inter vtramque. Surſum verò ſpectant illi ſoli, qui ad quintam pertinent. At poſteriores, E, validi, & craſſi ſunt, non tamen longitudinem obtinent ſuæ moli reſpondentem, ſed adiunctam habent appendicem, cum mucrone hebeti, ac trianguli ſpeciem referente. Galenus [o] iuxta foramen, vnde exire neruum diximus, vtrinque longum proceſſum eſſe ait deorſum ſpectantem, qui re vera non reperitur in homine, ſed in ſimia: in vnaquaque autem vertebra lumborum hominis ſeptem dumtaxat proceſſus ſe oſtendunt, duo aſcendentes, duo deſcendentes, duo tranſuerſi; vnus à parte poſteriori; quòd ſi aſcendentes vt duplices conſideres nouem erunt.

Tab.10. Fig.5.6.7.8.

p *Gal.12.li. de vſup.c.2. & ca.15. & lib.6.de Anatom.admin.c.14.*
q *Gal.13. de vſup.c.7.*

LVmborum vertebris proximè ſubiicitur os, quod græcè ἱερὸν, id eſt ſacrum, & [p] πλατὺ, id eſt latum nominatur: eſt enim multò latius quàm oſſa vertebrarum, cumque validè internas partes [q] muniat, iure etiam ſacri nomen inuenit: quamobrem effictum fuit à poſteriori parte connexum, à priori concauum, & læue; ſic enim melius tuetur, & mitius continet partes ad quas muniendas fuit effictum: præbet etiam vſum quem vertebræ; quandoquidem excauatum eſt, vt medullam recipiat,

a quæ

A [a] quæ tandem paulatim in neruos degenerans, cum ipſo finitur. Verum os ſacrum non [b] vnum ſimplex eſt, ſed plerunque [c] ex quinque, interdum ex ſex compoſitum, & coagmentatum: Hæc quanto inferiora ſunt, tanto minora efficiuntur; quanto ſuperiora, tanto maiora apparent; ita autem inter ſe nectuntur, vt euidenter à priori parte coaluiſſe videantur. Nam vbi coccygis os (de quo proxime loquemur) conſtat [d] ex tribus, tunc ferè in oſſe ſacro ſex reperiuntur; vbi verò ex quatuor, quinque tantum apparent. Tenera tamen ætate in eorum commiſſura media quædam cartilago ſe oſtendit, à parte poſteriori ne veſtigium quidem commiſſuræ deprehenditur, niſi in pueris. In alia verò ætate tantum multiformia oſſa ſe oſtendunt, neque commiſſuræ linea apparet, niſi vbi primum cum ſecundo coniungitur à lateribus. In proceſſibus verò aſcendentibus, A, & deſcendentibus iunctura admodum obſcura deprehenditur verſus partem priorem; nam verſus poſteriorem ſine vlla penitus iunctura vnicum tantum os apparet, præterquam ad commiſſuram primi cum ſecundo, vbi proceſſus aſcendentes, & deſcendentes, vt in vertebris inter ſe committuntur. Tranſuerſi tamen proceſſus primi oſſis, & ſecundi adeò valide inter ſe coaleſcunt, vt nullo modo moueantur; qui proceſſus in ſecundo oſſe ampliores ſunt, & craſſiores: magiſque antrorſum, ac retrorſum prominent à ſuperiori autem parte primum os propoſitum committitur cum quinta [e] vertebra lumborum, quemadmodum illa cum quarta: refert enim ſpeciem vertebræ, [f] & in vetuſtis cadaueribus ſeparatum à quinque ſubiectis plerumque reperitur. Sextum os non exigit proceſſus tranſuerſos, ſed per tuberculum dumtaxat, B in quod finitur, committitur cum coccygis oſſe eo modo, quo vertebrarum corpora inter ſe committuntur. Superiora autem oſſa per tranſuerſos proceſſus à lateribus [g] ſinuatos, B, os ilii vtrinque recipiunt, ita vt validè cum eo nectantur; proceſſus, C, à poſteriori parte ſpinam conſtituentes; à maioribus oſſibus maiores proficiſcuntur; à minoribus minores; donec ad minimos perueniatur: omnes autem deorſum ſpectant. Verum foramina, D, per quæ nerui à medulla exeunt, ita ſe habent, quod primum partim in quinta vertebra lumborum, partim in primo oſſe ſubiecto inſculpitur: ac reliqua ſimiliter inter duo oſſa, vt inter primum, & ſecundum, & ita deinceps: hæc autem ab vtroque latere à poſteriori priori parte ſe oſtendunt, vnde ſex neruorum paria tranſeunt, in quæ medulla finitur. Apparent in medio poſterioris partis, vbi medulla continetur, caua quædam ad ipſam penetrantia ligamentis infarcta. Poſtrema ſpinæ pars numeratur os coccygis, E, ita à Galeno [h] vocatum, quod non vnum ſimplex eſt, ſed vt proximè diximus externis [i] coagmentatur, vbi os ſacrum ex ſex conſtat; ex [k] quaternis, vbi illa ſunt quinque. Sunt autem hæc tenera ætate prorſus cartilaginoſa, ſed proceſſu temporis dureſcunt, & in oſſa degenerant. Factum autem eſt os coccygis ad imum recti inteſtini defendendum, quo non egent quadrupedes, cum ſatis defendantur à cauda. Subſtantia horum oſſium rara, & laxa eſt, plurimamque adiunctam habet [l] cartilaginem, præſertim ad extremum: hæc eundem vſum præſtat, quem ſpina: ſingula autem ex iis oſſibus quanto inferiora ſunt, tanto minora, quanto maiora, tanto latiora: cumque in interiorem partem curuentur, cuculi roſtrum repræſentant. C Carent præterea proceſſibus, ſinibus, [m] foraminibus, non continent medullam, quam finiri diximus [n] in imo oſſis ſacri: non præbent tranſitum neruis, ſed committuntur inter ſe, & cum ſacro oſſe, quemadmodum corpora vertebrarum.

De coſtis, oſsibus pectoris, & iuguli. CAP. V.

INter ſpinæ vertebras duodecim numerauimus, [o] quas ad thoracem retulimus, quod committantur cum coſtis, quibus thorax continetur, quamobrem ſpinæ coſtas, & oſſa thoracis meritò nunc ſubjiciemus: in quorum fabrica [p] natura partim ad motum ſpectauit, partim ad munienda viſcera ſubiecta: caput enim quod moueri non debuit, oſſibus [q] vndique muniuit: ventrem, qui plurimum ac vehementem motum poſtulabat, abdomine operuit muſculis compoſito: in thorace [r] oſſibus muſculos inſeruit, vt partim moueretur à muſculis in reſpirando, partim defenderet, quæ intus recondita ſeruat; id quod præſtant oſſa, quæ ita etiam ſtructa ſunt, vt dilatari viſcera poſſint, & contrahi thorax; hoc autem magis perſpicuum erit, ſi ſeorſum de coſtis, & de oſſibus pectoris agamus.

Coſtæ igitur, quas græci πλευρὰς [s] appellant, thoracem conſtituunt; à poſteriori, A, parte cum ſpinæ [t] vertebris; à priori cum oſſe, & cartilagine pectoris coniunctæ. Conſtant autem ex oſſe, præter quam à priori, B, parte vbi in cartilaginem degenerant. Os à poſteriori parte qua cum vertebris cõmittuntur, appendicem, C, habet, & durum eſt, ac denſum, non tamen magis quàm mediis partibus; con- D tra à priori ratum, ac laxum intus: extima tamen eius ſuperficie tenuis ac dura teſta conſpicitur. Cartilago in quam degenerant coſtæ, quæ ad os thoracis perueniunt, durior eſt, & in ſenectute facile vertitur in os, quaſi cartilaginis ſquama obtectum; illa in quam degenerant coſtæ inferiores, quæ vſque ad thoracis oſſa non perueniunt, longe mollior eſt, neque vnquam conuertitur in os. Sed ſatis de materia coſtarum pergamus ad formam. Ita igitur figurantur, vt externa, D, parte gibbæ ſint, interna, E, cauæ, ſic enim internum ſpacium thoracis amplius reddunt: à ſuperiori, F, parte hebetes ſunt, ab inferiori, G, acutæ. Cum primum autem à vertebris recedunt, tendunt oblique deorſum in poſteriora, & hinc ad thoracis latera deorſum [u] ſemper verſus anteriora declinant, quouſque in cartilaginem deſinant, oblique in orbem ſurſum in anteriora porrectam; tunc enim ſurſum in figuram arcus, & in angulum [x] quodammodo flectuntur; id quod commune eſt etiam coſtis inferioribus, quæ cum oſſe pectoris non committuntur, excepta duodecima, cuius cartilago ad modum obſcure ſurſum ſpectat. Illa verò, in quam quinque inferiores deſinunt, in acutum mucronem finitur. At primæ cartilago anguſta incipit, & paulatim lateſcit; ſecundæ, tertiæ, quartæ, quintæ, & ſextæ extrema tuberculum [y] acutum exigit, quod in oſſe pectoris recipitur. A poſteriori [z] parte coſtarum oſſa in tuberculum, H, finiuntur, quod cum corpore vertebræ committitur, & appendix eſt non ſecus quam reliquorum articulorum capita, qua inter ſe committuntur. Omnes etiam vſque ad decimam prope iam dictum tuberculum aliud, I, exigunt, [a] quod ſimiliter appendix eſt, & in ſinũ inſeritur tranſ-

a Gal li. de oſſib. c. 11.
b Gal. li. de oſſib. ca. 11.
c Fallopius in li. de Anatom. obſeru.
d Fallopius in lib. de Anatom. de obſeru.
e Gal. li. de oſſib. c. 11.
f Gal ibidem.
g Gal. 13. de vſu p. ca. 7.
h Gal li. de oſſib. c. 12.
i Gal. ibid.
k Fallopius in lib. de anato. obſeru.
l Gal. li. de oſſib. c. 12.
m Fallopius in lib. obſ. Anatom.
n Paulo ſuperius in hoc capite.
Tab. 10. fig. 9. 10.
o Supra in capite antecedenti.
p Gal. li. 7. de vſu p. c. 21.
q Gal ibid.
r Gal. ibid.
ſ Gal. li. de oſſib. c. 13.
t Gal ibid. & lib. 8. de anatom. adm. c. 1.
u Gal li. de oſſib c. 13.
x Gal. 5. de anat. admi. c. 4.
y Gal. li. de oſſib. c. 13
z Gal. ibid.

uerſi proceſſus vertebræ. Vbi à tranſuerſo proceſſu recedunt, verſus partem anteriorem, in capitulum, E
L, quoddam aſſurgunt, cum quo nectuntur chordæ ſexti muſculi mouentis dorſum, quæ nectuntur etiam cum extremo tranſuerſi proceſſus vertebrarum. Sed paulò vlterius aſſurgunt coſtæ in aliud capitulum, M, cui quintus muſculus illigatur thoracem mouens. Externa coſtarum ſuperficies, quam thoracis membrana cingit, læuis eſt, niſi vbi cum vertebris committuntur: ibi enim aſpera eſt, vt melius ligamenta retineat. Paulo etiam vlterius verſus anteriorem partem aſperitas ſentitur, propter muſculos & chordas, quæ ibi nectuntur: eadem ſentitur à ſuperiori, & inferiori parte, vbi necti muſculi debent inter coſtas collocati. Quibuſdam etiam partibus coſtæ ſinuantur, vt cedant venis, neruis, & arteriis: id quod non accidit tribus ſuperioribus, ad quas non pertinent magna vaſa; neque tribus inferioribus, cum depreſſæ ſint, quantum ſatis eſt ad ea recipienda. Magnitudo non eſt eadem omnibus: ſuperiores,[a] & inferiores breuiores ſunt, mediæ longiores; atque idcirco prima, & duodecima breuiſſimæ, dein ſecunda, & vndecima, tertia, & decima; ſexta autem, ſeptima, & octaua longiſſimæ ſunt: reſpondet cartilaginis longitudo, longitudini coſtarum: longiores enim longiorem habent cartilaginem adiunctam: Eadem ratio eſt latitudinis: nam prima coſta quæ latiſſima eſt, in latiſſimam cartilaginem terminatur: Sextæ, ſeptimæ, octauæ, & quandoque nonæ cartilago adeo lateſcit, vt nullum ferè ſpacium inane relinquat. Craſſitudo cartilaginis coſtarum craſſitudini reſpondet; vndecimæ enim, & duodecimæ quæ tenuiſſimæ ſunt, tenuiſſima adiecta eſt cartilago; mediæ, medio modo ſe habent. F
Quod vtrinque duodecim [b] numero ſint, ſatis patere poteſt ex duodecim vertebris thoracis, cum quibus committuntur: vt autem vertebræ raro tredecim ſunt, rarius vndecim, ita etiam [c] coſtæ. Ex iis ſeptem ſuperiores [d] non ſolum cum vertebris à poſteriori parte, ſed etiam cum oſſibus pectoris à priori committuntur. Quinque inferiores ſpuriæ [e] appellantur, quòd à priori parte non perueniant ad os pectoris, ſed à latere finiantur, ſuis cartilaginibus inter ſe alligatæ: excepta duodecima, quæ cum vndecima per cartilaginem non nectitur, ſicut neque hæc interdum cum decima. Omnes autem cum vertebris committuntur, non tamen duplici articulo omnes, vt voluit Galenus, [f] ſed tantum nouem ſuperiores, quæ vno tuberculo in ſinu corporis vertebræ, altero in ſinu proceſſus tranſuerſi recipiuntur: decima rariſſime duobus articulis nectitur: vndecima, & duodecima vnico duntaxat capitulo corpori vertebræ inhæret. Capitulum, N, extremum per quod coſtæ cum vertebræ corpore committuntur, non recipitur in vna vertebra dumtaxat, ſed in ſinu in duabus exculpto: primæ enim coſtæ dumtaxat capitulum inſeritur in ſinum, in prima vertebra inſculptum: ſinus qui recipit capitulum octo ſequentium inſculpitur in duabus. Ternæ vltimæ per parua capitula in ſinus parum deſidentes inſeruntur.

a *Gal. li. de oſſib. c. 13.*
b *Gal. li. de oſſib. c. 13. & 8. de anatom. admi. c. 1.*
c *Gal. lib. 8. de anato. admi. c. 1.*
d *Gal. li. de oſſib c. 13. & 8. de Anat. admi. c. 1.*
e *Gal lib. 5. de Anat. admin. c. 4.*
f *Gal. li. de oſſib. c. 13. & lib. 8. de anatom. admin. c. 1.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ IX. ET X. INSCRIPTI VIſuntur, declaratio.

TAB. IX. FIG. I. II. III. IV.

QVatuor figuræ thoracis vertebras monſtrant.

I	Omnes duodecim à parte anteriori.
II	Eaſdem à poſteriori.
III	Octauam thoracis vertebram à parte anteriori, & ſuperiori.
IV	Eandem à poſteriori, & inferiori.
	Numeri in duobus primis figuris monſtrant ordinem vertebrarum.

Literarum hæc ratio eſt.

A	1. 2. 3. 4. Monſtrat proceſſus tranſuerſos, ſeu à lateribus vertebrarum.
B	3. 4. Sinus vertebrarum, in quos inſeruntur capitula coſtarum.
C	1. 4. Foramina, vnde exeunt nerui à medulla.
D	1. Sinus in priori parte tranſuerſorum proceſſuum.
E	2. 4. Poſteriores proceſſus ſpinam conſtituentes.
F	3. Proceſſus aſcendentes.
G	2. 4. Proceſſus deſcendentes.

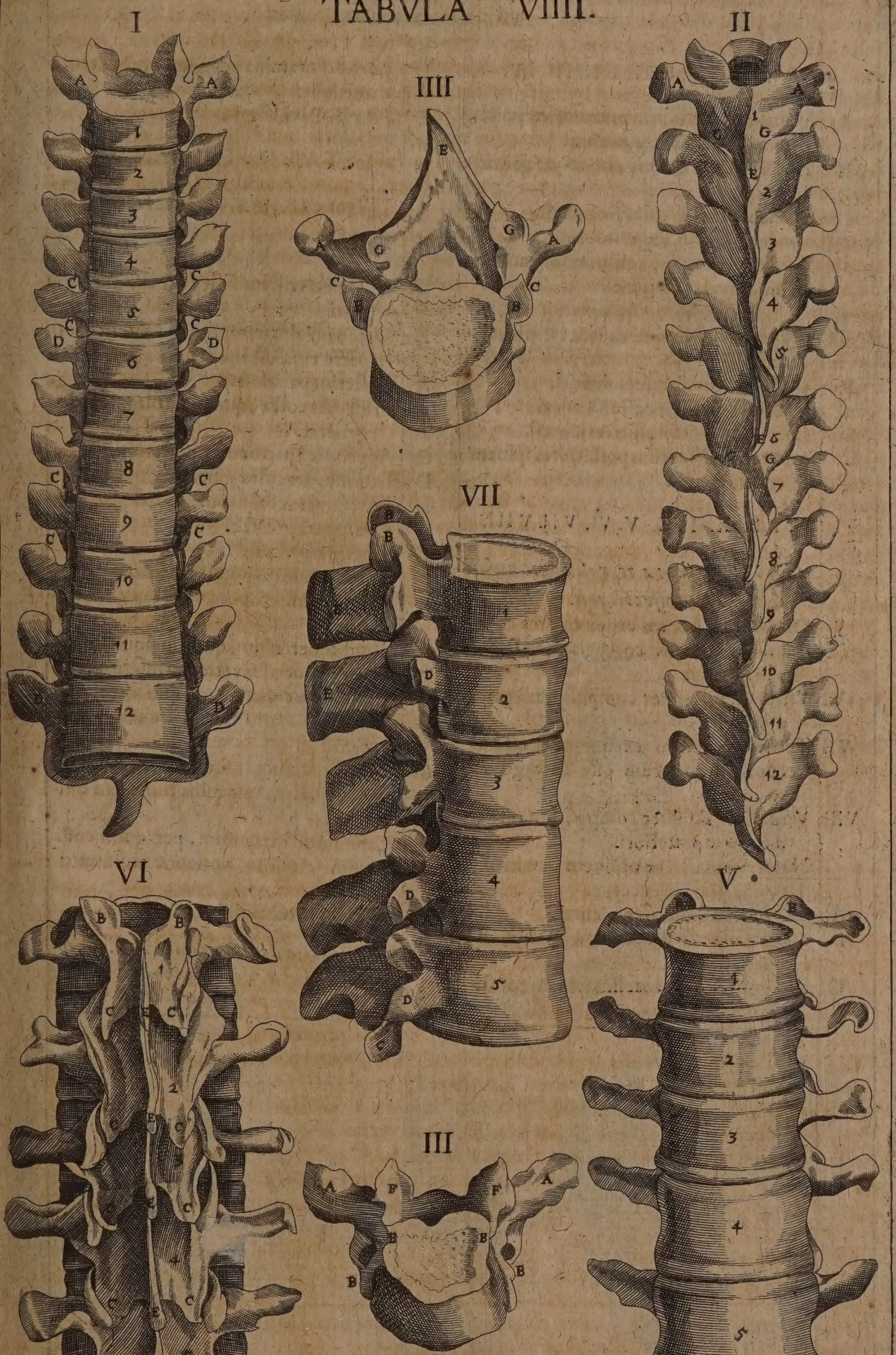
TAB. IX. FIG. V. VI. VII.

SEptem hæ figuræ, partim in 9. partim in 10. Tabul. exiſtentes monſtrant lumborum vertebras.

V	Omnes quinque à parte anteriori.
VI	Eaſdem à poſteriori.
VII	Eaſdem in latus.

TAB.

TABVLA VIIII.

NOTA-

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ X. INSCRIPTI VISVNTUR, declaratio.

TAB. X. FIG. I. II. III. IV.

I | Primam duntaxat, in priorem, ac poſteriorem partem conuerſam.
II | Eandem ab anteriori parte, atque ab inferiori.
III | Eandem à poſteriori ac ſuperiori.
IV | Eandem à priori, atque inferiori.
Numeri in 5.6.7. fig. tab. 9. monſtrant ordinem vertebrarum.

Literarum hæc ratio eſt.

A | 7. Foramina, per quæ exeunt nerui à medulla.
B | 5.6.7.3. Proceſſus aſcendentes.
C | 6.7.3.4. Proceſſus deſcendentes.
D | 5.6.7.1.2.3.4. Proceſſus tranſuerſi.
E | 6.7.1.2.3.4. Proceſſus poſteriores ſpinam conſtituentes.

TAB. X. FIG. V. VI. VII. VIII.

Q*Vatuor figuræ repræſentant os ſacrum cum oſſe coccygis.*

V | Oſtendit os ſacrum ex ſex oſſibus compoſitum, & os coccygis ex tribus, à parte priori.
VI | Vtrumque ſimiliter compoſitum à parte poſteriori.
VII | Tertia os ſacrum ex quinque oſſibus compoſitum, cum oſſe coccygis ex quatuor.
VIII | Vtrumque ſimiliter compoſitum oſtendit à parte poſteriori.
Numeri monſtrant ordinem tam in oſſe ſacro, quàm in coccyge.
A | 5.6.7.8. Proceſſus aſcendentes.
B | 6.8. Tranſuerſi proceſſus à lateribus ſinuati.
C | 6.8. Poſteriores proceſſus ſpinam conſtituentes.
D | 5.6.7.8. Foramina per quæ exeunt nerui à medulla.
E | 5.6.7.8. Os coccygis.

TAB. X. FIG. IX. X.

F*Igura IX. & X. vtraque repræſentat coſtas.*

IX | Octauam coſtam ſiniſtram à parte inferiori.
X | Octauam dextram ſimiliter ab inferiori parte cum octaua vertebra thoracis.
A | Poſterior pars coſtæ.
B | Prior pars coſtæ, quæ in cartilaginem degenerat.
C | Appendix à parte coſtæ poſteriori.
D | Externa pars coſtæ gibba.
E | Interna pars coſtæ caua.
F | Pars ſuperior coſtæ.
G | Pars inferior coſtæ.
H | Tuberculum à poſteriori parte coſtæ, quod cum corpore vertebræ committitur.
I | Aliud tuberculum, quod in ſinum tranſuerſi proceſſus vertebræ inſeritur.
L | Capitulum coſtæ, cum quo nectuntur chordæ ſexti muſculi mouentis dorſum.
M | Aliud capitulum coſtæ alterius, cui illigatur quartus muſculus thoracem mouens.
N | Capitulum extremum, per quod coſta cum corpore vertebræ committitur.
O | Octaua vertebra thoracis.

Coſtarum omnium figuram in Tab. XI. ap pictam habes, vbi thorax omnis vna cum declaratione proponitur.

TAB.

TABVLA. X.
V
II
VI
VIIII
IV
III
X
VII
I
VIII

TAB. II. FIG. I. II.

a Gal. 7. de vſu par. c. 21.
b Gal. li. de oſſib. c. 13.
c Gal li. de oſſib. ca. 13.
d Gal. li 13. de vſu par. c. 11. & li. 3. de Articu. com. 38.
e Gal lib 8. de anato. adm. c. 1.
f Gal. 7. li. de vſu par. 21. & lib. 8. de ana. admini. c 1. & lib. Medicus c. 12.
g Falopius in li. de obſer. anato.
h Falopius ibidem.

OS pectoris [a] partim defendit interna viſcera, partim muſculos fulcit, partim accommodatur ad motum, cum [b] ſinus, A, habeat, in quos coſtarum cartilagines coniiciuntur: eius ſubſtantia non admodum ſolida eſt, ſed intus rara pumicis modo; quæ ab anteriori parte ſolidiori teſta tegitur: à poſteriori non ita ſolida, vbi nonnulla foramina ſe oſtendunt, non peruia, præſertim, vbi craſſius eſt, per quæ venæ tranſeunt alimentum deferentes. Degenerat os pectoris in cartilaginem à parte inferiori, à ſuperiori, & à lateribus, vbi coſtarum cartilaginem recipit. Figura totius oſſis pectoris enſem, cum ſuo manubriolo repræſentat, & idcirco ξιφοειδὴς [c] græcè, hoc eſt enſiforme nominatur. Quod ad magnitudinem attinet, latius [d] eſt in homine, quam in aliis animalibus proportione ſui corporis, ſed breuius. Quamuis autem vnicum [e] videatur, conſtat tamen ex pluribus, quæ proceſſu ætatis inter ſe paulatim coaleſcunt, ita vt ſubinde pauciora fiant, & in vnitatem coeant. Galenus [f] ipſum conſtare ex ſeptem credidit, quod totidem ſint coſtæ, quæ cum ipſo iunguntur; quibus addendum eſt octauum, quod mucronatam ſuſtinet cartilaginem, B, Quod ſi fœtus cadauer inciditur, primum dumtaxat ex octo, [g] eſſe os comperies: nam cætera non oſſa ſunt, ſed cartilagines adhuc: In iis verò qui in lucem editi ſunt, vſque ad ſeptem annos, comperies omnia octo oſſa diſtincta, ſed multa cartilagine inter ſe coniuncta. Proceſſu ætatis cartilago in os degenerat, ita vt inter ſe coaleſcant, & tandem ſenibus [h] ex octo vnum conficiatur. Verum ætate firma plerunque tria reperies, vbi membranas abraſeris, quibus obducuntur; quorum tertium, D, in mucronatam cartilaginem degenerat, à qua ſeiungi facile poteſt: hæc autem ad finem plerunque bipartita eſt in longitudinem; primum, E, apparet ab externa parte gibbum, ab interna ſimum; in medio aſſurgit in ſpeciem trianguli; à ſuperiori parte ſinum habet lunatum, C, vbi cauum quoddam efficit quod & ante ſectionem conſpicitur, vbi etiam craſſius eſt, quam ab inferiori: craſſius item eſt in medio ſecundum longitudinem quam à lateribus. Commiſſura huius cum ſecundo adeò laxa eſt, vt ſenſui euidens ſit, & in reſpirando manifeſtum motum præſeferat. Secundum, F, os incipit, vbi ſecundæ coſtæ cartilago primo inhæreſcit, magis autem latum eſt quam craſſum; anguſtius tamen eſt à ſuperiori parte, qua committitur cum primo, quam ab inferiori; ſed nullibi æquat latitudinem ſuperioris partis primi oſſis. Huic inhæret vtrinque cartilago tertiæ, quartæ, quintæ, & ſextæ coſtæ, & aliqua ex parte ſecundæ, & ſeptimæ; nam tertium os exiguum eſt, ibique incipit, vbi ſeptimæ coſtę cartilago ſecundo inhæreſcit: paulo autem poſt degenerat in mucronatam cartilaginem. Collocatum eſt os pectoris vniuerſum à priori parte: ſupernè autem à iugulo incipit, & infernè ad mucronatam cartilaginem finitur; cui ſeptum tranſuerſum illigatur; à lateribus committitur [i] cum coſtarum cartilagine capitulata; habet enim ſinus cartilagine obductos, vbi illa recipitur; qua autem ſuperne cum iugulo committitur, cartilagine mollitum vtrinque ſinum, G, habet oblongum verſus poſteriora inſculptum, in quem [k] iuguli caput inſeritur.

E F G

i Gal. li. de oſſib. c. 13.
k Gal. li. de oſſib. c. 15.

Tab. II. Fig. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

l Gal. li. de oſſib c. 15.
m Gal. li. de oſſib. c. 15.
n Gal. lib. de oſſib. c. 15.

INter oſſa thoracis numerari & iugulum poteſt, quamuis ad ſcapulam quoque, & brachium pertineat: vocatur iugulum græcè κλεῖς: [l] eſt autem id os quod vtrinque cum pectoris oſſe, & ſcapula committitur: eius munus eſt & claudere thoracem; ac firmare, & prohibere quo minus os ſcapulæ ad thoracem accedat, quod euenit, vbi iugulum frangitur; qui caſus non ſinit brachium, aut circumduci, aut porrigi ad pectus, collum, dorſum, ilia. Subſtantia huius oſſis in medio ſolida eſt, & dura, ab vtroque extremo laxa: & rara, vbi craſſior [m] eſt, & capitulata. A poſteriori parte parua foramina, A, ſe oſtendunt; per quæ venæ ad ipſum penetrant. Figura iuguli non recta eſt, ſed vbi ab oſſe pectoris verſus os ſcapulæ recedit, paulatim in exteriorem partem recuruatur; ac poſt medium rurſus in interiorem, & rurſus vbi ad ſcapulæ proceſſus accedit, in exteriorem partem, ita vt referat figuram literæ. S. quæ maxime idonea eſt, tum vt vtrinque committi poſſit; tum vt cedat partibus ſubiectis. Qua autem cum oſſe pectoris coniungitur, triangula ſtructura, tam in eius capitulo, B, quam in ſinu oſſis pectoris inſpicitur. In vtroque obducta eſt cartilago, quam ſi à capitulo detrahas, aſperum inuenies: qua vero coniungitur [n] cum ſcapula, lateſcens capitulum, C, habet, ſic vt reſpondeat ſinui ſcapulæ lato in quo recipitur: medium inter extrema ferè teres apparet: aliquibus partibus ſinuatur, & aſperum eſt, aliquibus aſſurgit ad excipiendum ligamenta; per quæ cum ſcapula & cum oſſe pectoris nectitur, & muſculum primum thoracis, octauum capitis, ſecundum ſcapulæ, primum, ac ſecundum brachii: nam linea, D, in longitudinem aſſurgens ab inferiori, atque anteriori parte iuguli, diſtans ab vtroque eius capite latitudine duorum digitorum, pertinet ad initium primi muſculi thoracem mouentis. H

At ab extremo dictæ lineæ, verſus eam partem, qua iugulum cum ſummo humero committitur, ſinus, E, aſper eſt, à quo ligamentum oritur aſtringens iugulum cum oſſe pectoris. Ab altero verò extremo propoſitæ lineæ, verſus eam partem iuguli, quæ cum anchiroide proceſſu ſcapulæ committitur, ſinus, F, aſper eſt, vnde naſcitur ligamentum eiuſmodi commiſſuram aſtringens. A ſuperiori vero parte iuguli prope os pectoris alius ſinus, G, aſper deprehenditur, vnde oritur octauus muſculus ex iis qui mouent caput. A ſuperiori parte iuguli ſimiliter, qua eius caput committitur cum anchiroide proceſſu ſcapulæ, ſinus, H, etiam aſper eſt ad initium ſecundi muſculi ſcapulam mouentis. Prominet etiam linea, I, à priori, ac ſuperiori parte iuguli, vnde initium ſumit primus muſculus humerum mouens: poſtremo à priori parte iuguli, prope eam ſedem qua cum anchiroide ſcapulæ proceſſu committitur, aſperitas, L, eſt, vude oritur ſecundus muſculus ex iis qui humerum mouent.

Commit-

A Committitur iugulum per diarthroſim cum oſſe pectoris; nam eius caput in huius ſinum recipitur, intercedente cartilagine mobili, quæ ibi ligamentis nectitur. At cum poſteriori proceſſu oſſis ſcapulæ per eam commiſſuram iungitur, quam græci ἀρθρόδιαν [a] vocant; non facile enim diſcernes vtrum recipiat, aut recipiatur iugulum an ſcapula: tranſit & iugulum ſuper ſublimem partem ſuperioris proceſſus ſcapulæ cui innititur, atque arcte illigatur. Eiuſmodi ligamentum ἀκρώμιον [b] videtur à veteribus fuiſſe appellatum. Hæc de iugulo, tranſeamus ad Scapulam.

[a] Gal. lib. de oſſib. c. 1.

[b] Gal. lib. de oſſib. cap. 14.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ XI. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. XI. FIGVRA I. II.

Vtraque figura os thoracis repræſentat.

I — A priori parte.
II — Secunda à poſteriori.

Literarum hæc ratio eſt in vtraq; figura.

A — Sinus, in quos coſtarum cartilagines inſeruntur.
B — Mucronata cartilago.
C — Sinus lunatus in ſuperiori parte oſſis pectoris.
D — Tertium os pectoris.
E — Primum os pectoris.
F — Secundum os pectoris.
G — Sinus, in quo recipitur iuguli caput.

FIGVRA III. IV. V. VI. VII. VIII.

Ex ſex his figuris quatuor iugulum, duæ thoracem monſtrant.

III — Iugulum ſiniſtrum à parte ſuperiori, & priori.
IV — Iugulum dextrum ab iiſdem partibus.
V — Iugulum ſiniſtrum à poſteriori, & inferiori parte.
VI — Dextrum ab iiſdem partibus.
VII — Oſſa thoracis à parte anteriori.
VIII — Eadem à poſteriori.

Literarum in primis quatuor iuguli figuris hæc ratio eſt.

A — Parua foramina à poſteriori iuguli parte propter venas.
B — Capitulum iuguli, quod cum oſſe pectoris committitur.
C — Capitulũ iuguli, quod committitur cum ſcapula.
D — Linea ab inferiori atque interiori parte iuguli, vnde oritur primus muſculus thoracem mouens.
E — Sinus aſper ad finem dictæ lineæ, verſus os pectoris, vnde ligamentum oritur, per quod cum oſſe pectoris illigatur.
F — Sinus aſper ab altero fine dictæ lineæ ad caput iuguli, quod cum anchiroide proceſſu ſcapulæ committitur, vnde oritur ligamentum eiuſmodi commiſſuram aſtringens.
G — Aſper ſinus à ſuperiori parte iuguli prope os pectoris, vnde oritur octauus ex muſculis mouentibus caput.
H — Sinus aſper à ſuperiori parte capitis iuguli, quod cum anchiroide ſcapulæ proceſſu committitur, cui illigatur muſculus ſecundus ſcapulam mouens.
I — Linea prominens à priori ac ſuperiori parte iuguli, vnde oritur primus muſculus humerum mouens.
L — Aſperitas à priori parte iuguli verſus eius caput, quod cum proceſſu anchiroide ſcapulæ committitur, vnde oritur ſecundus muſculus ex mouentibus humerum.

IN VII. ET VIII. FIGVRA

Numeri notant Coſtarum ordinem.

Literæ maiuſculæ oſſa thoracis, & mucronatam cartilaginem.

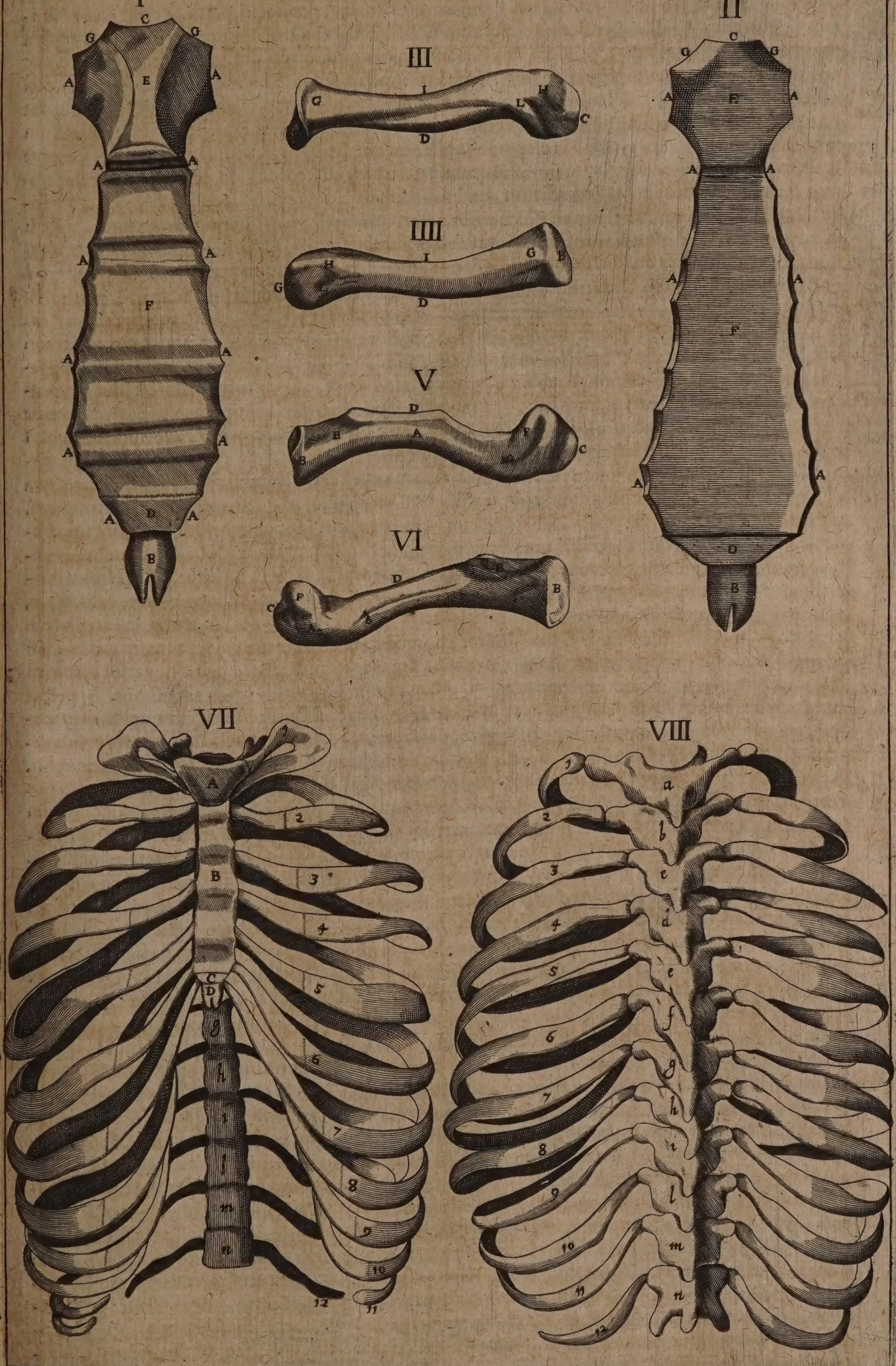
Literæ minores monſtrant vertebras.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Duodecim coſtæ ordine.

A — Primum os thoracis.
B — Secundum.
C — Tertium.
D — Mucronatam cartilaginem oſtendit.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. l. m. n. Vertebras thoracis, &c.

TA-

TABVLA XI.

De Scapulis. Cap. VI.

Tab. 12. fig. 1. 2. 3.

SCapulæ, quæ latine etiam ſcoptula operta, græce ὠμοπλάται [a] nominantur, duo oſſa ſunt, vtrinque vnum ſub occipitio verſus vertebras, quæ in gracilibus, qui phthiſi periclitantur, alæ videntur, à quarum [b] ſimilitudine eiuſmodi homines πτερυγώδεις dicuntur, quaſi alati: pertinent oſſa hæc ad thoracem, quatenus [c] ipſum à poſteriori parte muniunt, quaſi propugnaculum; quo non ita opus fuit à priori; cum oculis proſpicere, & declinare valeamus quæcumque noxam afferre poſſunt: pertinent & ad brachium, [d] quatenus humeri caput in ſcapularum ſinu mouetur: merito igitur à nobis deſcriptis oſſibus thoracis, ſcapulæ deſcribuntur; quæ præterquam quod thoracem muniunt, & humeri caput recipiunt, (vt iam dictum eſt) multorum quoque [e] muſculorum nexui aptantur. Horum oſſium ſubſtantia tenuis, [f] dura, & ſolida eſt, quibuſdam partibus exceptis, vbi craſſior apparet, & ſpongiæ modo rara, multiſque diſtincta foraminibus: quæ partim ad leuitatem conferunt, partim præbent aditum venulis, à quibus alimentum allicitur; quibus autem partibus tenuis ſit, quibus hebes, quibus ſolida, & quibus foraminum plena, perſpicuum erit, vbi eorum oſſium naturam enarrauerimus. Figura igitur propoſitorum oſſium adeo varia eſt, vt dorſum, coſtas, ſpinam, proceſſus, ſinus, ceruicem, foramina, & in vniuerſum quæ in ſingulis oſſibus attenduntur, fere [g] omnia præſeferant: ſunt autem à poſteriori parte, A, gibba, ita vt ibi à ſimilitudine dorſi nomen inuenerint, à priori caua, [h] partim, B, vt aptentur coſtis ea parte tranſeuntibus; partim, C, vt muſculum excipiant, qui in anteriorem partem brachium circunducit. Tota autem referunt ſpeciem trianguli laterum inæqualium: cuius internum latus, D, ad ſpinæ vertebras ſpectans, vocatur baſis, quod ſit quaſi fundamentum, cui reliqua duo latera innituntur, quorum vnum, E, ab exteriori parte, alterum, F, à ſuperiori poſitum eſt; hoc ſuperiorem, illud inferiorem coſtam appellant; [i] cum coſtæ imaginem quodammodo imitentur. Superior coſta tanto breuior eſt inferiori, quanto hæc baſi. Incipit baſis à ſuperiori parte, & deorſum fertur non recta linea, ſed figura lunata; ab vtroque fine appendicem habet, & craſſeſcit; ſed multo magis ab inferiori, G, vbi in obtuſum angulum terminatur: extremaque tota cartilaginoſa [k] eſt, perinde ac reliqua oſſa quæ cum altero oſſe non committuntur: ad obtuſum angulũ, ad quem terminari baſim diximus, terminatur quoque inferior coſta, ſeu externum latus trianguli: inde autem verſus exteriora procedens, ad ſuperiora fertur, vbi craſſior redditur, & ſcapulæ firmitatem affert. Huius craſſitudinis beneficio prior pars ſcapulæ magis caua redditur, vbi autem ad imum angulum ſinuatur, H, muſculus incipit brachium à thorace abducens: verſus ceruicem etiam ſinus, I, inſculpitur, longus, inæqualis, aſper, vnde naſcitur primus muſculus cubitum extendens: ibi etiam ſcapula lateſcit; & ceruix, L, excedit cum capitulo [l] ſinuato, M, in quo recipitur ſummus humerus; ad hanc ceruicem terminatur etiam quaſi ad angulum communem inferior, & ſuperior coſta. Superior tenuis eſt, ſed hebes fit verſus ceruicem dictam, vbi proceſſus, N, oritur ἀγκυροειδής, [m] quem exponemus vbi de ceruice egerimus. Appellari ceruicem diximus [n] cum de oſſibus in vniuerſum ageremus, oſſis proceſſum, cui amplius tuberculum, ſeu caput ſuperiectum eſt. Ergo in angulo, vbi ſuperior, & inferior coſta terminatur, verſus exteriorem partem proceſſus aſſurgit, quem ceruicem nominant; [o] hic vertice ipſo lateſcens ſinuatur. Reſidet, O, ceruix, vt præbeat aditum chordæ octaui muſculi brachium in anteriorem, & poſteriorem partem circumducentis: aſſurgit, P, etiam ſuperne propter initium tum duorum ligamentorum humeri caput cum ſinu ſcapulæ conſtringentium; tum externi capitis muſculi anterioris flectentis cubitum; in ceruicis vertice ſinus, Q, in exteriorem partem vergit, & oblongus eſt; ſed inferne circuli partem refert; ſuperne acutus eſt, ita vt eius longitudo à ſuperiori parte in inferiorem maior ſit, quam latitudo à priori in poſteriorem. At non reſpondet hic ſinus capiti humeri, quod in ipſum [p] inſeritur, ſicuti fere in aliis articulis ſinus reſpondere capitibus videmus. Vſu tamen venit quibuſdam, vt ſinus minus deſidant, quam promineat caput inſinuandum; id quod natura molitur, vt laxior articulus ad multiplicem motum accommodetur. Quamobrem ſuperioris tibiæ ſinus inferiora capitula femoris excipientes, minus deſident, quam vt ea complectantur. Idem eueniſſe cernimus ſinui ceruicis ſcapularum, vt brachium poſſet varios motus ciere; natura tamen, vt ſcapularum ſinus deſidentes redderet altiores, præter cartilaginem, quibus obducuntur, aliam in ambitu adiunxit, quæ craſſior incipiens paulatim extenuatur verſus centrum, ad quod non peruenit. Hæc non innaſcitur ſinui, ſed inhæret, & laxe ligamentis aſtringitur. Præter ceruicem, ac ſinum, poſterior, ac ſuperior ſcapulæ pars duos [q] proceſſus exigit, qui in exteriora feruntur ſupra ſinum ceruicis; vnus, N, in priorem partem magis vergit, alter, R, in poſteriorem; qui in priorem à latiori radice incipiens, paulatim tenuior fit, & lateſcens in priorem, ac poſteriorem partem progreditur, extremuſque ſupra ſinum ceruicis recuruatur, ita vt anchoræ proceſſum imitetur, vnde ἀγκυροειδής [r] nominatur. Eiuſmodi proceſſus ſuperne aſperitatem præſefert, in ſublimiori autem parte hebes efficitur, vbi innititur iugulum, validis ligamentis arctatum. Aſper, S, etiam ad extremum eſt, & appendicem habet, (niſi dicas, vt nonnullis [ſ] placet, ipſum totum eſſe appendicem) vnde oritur internum caput anterioris muſculi cubitum flectentis; inde quoque oritur ligamentum proprium humeri articulum continens. Proceſſus alter quem magis vergere ad poſteriora diximus, à ſuperiori parte baſis incipit, & oblongus in exteriora fertur: poſt medium itineris recedit à dorſo ſcapulæ, & ſolutus tendit in exteriora, ſupra ſinum ceruicis: extremus appendicem habet, quæ tenera ætate ex [t] pluribus oſſibus per cartilaginem commiſſis compacta videtur. Leniter autem deſidentem ſinum, T, habet, vbi interiecta cartilagine iugulum inſeritur. Superficies huius proceſſus vniuerſa læuis eſt, præterquam ab vtroque extremo, vbi aſpera, V, eſt, vt muſculi firmius inſidant; nam ibi inſeritur maximus muſculus ſcapulam ſurſum adducens, qui ſecundo loco numeratur inter muſculos ſcapulæ: inde etiam oritur muſculus præcipuus brachium mouens, græce ἐπωμὶς [u] dicitur, ita nuncupatus quod tegat commiſſuram humeri cum ſcapula, & δελτοειδής,

quod

- a Gal. lib. de oſſib. c. 14. & lib 13 de vſu part. c. 10.
- b Gal. 3. 3. epid. com. 70.
- c Galen. 13. de vſu par. c. 10.
- d Gal. ibid.
- e Gal. 4. lib. de anato. adm. c. 10.
- f Gal. lib. de oſſib. c. 14.
- g Gal. lib. de oſſib. c. 14.
- h Gal. lib. 13. de vſu par. c. 10.
- i Valuerda lib. 1. cap. 18. & Veſalius lib. 1. c. 31.
- k Gal. lib. de oſſib. c. 14.
- l Gal lib. de oſſib c. 14. & lib. 13. de vſu par. c. 10.
- m G lib. de oſſib. c. 14.
- n Supr. lib. 2. c. 1.
- o Valuerd. lib. 1. c. 18.
- p Gal. lib. de oſſib. c. 14. & lib. 13. de vſu part. c. 10.
- q Gal. lib. de oſſib. c. 14.
- r Gal. lib. de oſſib. c. 14.
- ſ Falopius in lib. obſeru. Anat.
- t Falopius lib. de obſeru. anat.
- u Gal. lib de muſculorũ diſſectione c. 18. & 14.

A ª quod: Δ. literæ ſimilitudinem referat. Pars huius proceſſus quæ à baſi ad exteriora pertinet, quod vertebrarum ſpinam repræſentet, ſpinæ, X, nomen obtinuit. Iuxta ſpinam tam à ſuperiori, quàm ab inferiori parte in ſcapulæ dorſo ſinus inſignis apparet: ſuperiorem, Y, occupat ſeptimus muſculus brachium in poſteriora attrahens, & aliquantiſper attollens: inferiorem, Z, quintus: qui brachium in poſteriorem partem circunducit. In ſuperiori ſinu foramen, *, apparet peruium in partem priorem ſcapulæ. Reperitur in ſuperiori ſcapulæ coſta iuxta radicem anchiroidis proceſſus cauum quoddam, ς, paruum in ſemicirculi ſpeciem, per quod tranſit ramulus ex quinto pari neruorum medullæ, vna cum vena, & arteria à priori ad poſteriorem ſcapulæ ſedem. Locus, γ, vbi hic proceſſus cum iugulo committitur, dicitur ἀκρώμιον,[b] neque reperitur ibi tertium os, præter ſcapulam, & iugulum, vt alicubi [c] videtur voluiſſe Galenus, ſed tantum cartilago intercedit; proprie autem propoſitus proceſſus iuncturam humeri cum ſcapula defendit, nec humerum patitur in ſuperiora luxari: diducitque per commiſſuram cum iugulo brachium à thorace vt multiplicem motum præſtet: confert tandem & ad nexum prædictorum muſculorum. Ex iis quæ ante dicta ſunt, magna ex parte colligitur ſcapulæ ſitus: Coniungitur [d] enim, per ſinum in capitulo ceruicis cum ſuperiori capite humeri, per vtrumque ſuperiorem proceſſum cum iugulo; à priori parte quæ ſima eſt, poſteriori coſtarum innititur, nam pertinet fere à prima vſque ad ſeptimam. Hæc de ſcapula, pergamus ad humerum, & brachium.

de vſu part. c. vlt. — ª *3. de Ana. adm. cap. 3. & 1. de Articulis com. 2.* — [b] *Gale. li. de oſſib. c. 14.* — [c] *Gal. 13. de vſu part. c. 10. & 5. de anat. admi. c. 3.* — [d] *Gal. lib. de oſſib. c. 14. & 13. lib. de vſu part. c. 10.*

B

De oſſibus Brachii. Cap. VII.

Brachium id totum membrum nominamus quod à ſcapula ad ſummos digitos pertinet: quodque in tres partes diuiditur, in humerum, cubitum, manum. Humerus à ſcapula [e] ad cubitum peruenit: cubitus [f] ab humero ad manum; manus extrema brachii pars eſt quæ digitos continet. Harum igitur trium partium oſſa nunc exponere aggredimur: incipientes ab humero, qui vnico oſſe continetur, quod Latine nomine totius partis, ſimiliter humerus, græce βραχίων [g] nominatur. Committitur hoc ſuperne cum lato ſcapularum oſſe; inferne ad cubiti iuncturam cum oſſe cubiti, & radii: ita vt conſtituat primam brachii partem, & idcirco eius vtilitas euidentior ſit, quam vt debeat explicari. Conſtat autem ex ſubſtantia dura, quæ ſinum in longitudinem habet, vbi [h] medulla continetur; ſuperiori parte adiunctam habet appendicem, A, vbi ſubſtantia laxior eſt. Quod attinet ad formam, humeri os, tam à ſummo, quam ab imo in caput [i] aſſurgit, id autem inter duo capita teres apparet; præſertim à priori parte; nam à poſteriori depreſſum eſt, & latius, quamuis & ab anteriori ſede vtrinque deſidat; medium prominet: aſſurgunt item latera media propter muſculos, qui ibi nectuntur; à poſteriori vero parte iuxta medium longitudinis tantiſper deſidet, B, dum quarto neruo, ex his qui ad manum tendunt, ſedem præbeat. Fere autem ab anteriori parte gibbum, à poſteriori ſimum deprehenditur: quamuis variis particulis & promineat, & deſidat, tam ab hac, quam ab illa, ſimiliter tam ab

C interna, quam ab externa. Eiuſmodi figura ad muſculos cubitum flectentes, atque extendentes, qui ibi necti debent maxime accommodatur, non ſecus atque aſperitas, C, quam in eo deprehendes in anteriori parte verſus exteriorem iuxta medium longitudinis à natura conſtitutam, ad continendos fines muſculorum humerum mouentium, præcipue deltoidis: tum ad initium poſterioris muſculi cubitum flectentis. Alia item aſperitas, E, inſpicitur in humero iuxta ſinum, D, per quem tranſit externum caput anterioris muſculi cubitum flectētis: facta autem fuit vt exciperet initium internum carnoſi prædicti muſculi. A ſummo [k] appendix, A, adiungitur, duobus capitibus diſtincta; vno, F, ab interna parte, altero, G, ab externa; quod ab interna, fere dimidiatum orbem refert; cartilagineque obductum in ſinu ceruicis ſcapularum recipitur: atque ita magnum eſt, vt pluſquam dimidiam partem appendicis occupet: quod ab externa, inæquale eſt, & in nullum cauum inſeritur, ſed inæqualiter prominens ligamenta excipit, ſummum humerum cum ſcapula illigantia. Separatur internum caput ab externo, per [l] ſinum, H, inter vtrumque à priori, poſteriori, & ſuperiori parte inſculptum; qui ſinus magis deſidet in anteriori, quam in poſteriori ſede, vbi commode ligamenta nectuntur. Externum caput inæquale eſt, & aſperum, ſicuti ſolent eſſe oſſa, quibus ligamenta inhæreſcunt; ſinumque, D, habet in longitudinem, quo prior pars à poſteriori diuiditur; quamquam magis vergit ad priora, quam ad poſteriora; ſicque in duo capita ſeparatum videtur; vnum grandius à poſteriori parte, alterum

D exilius à priori: excipit hic ſinus teres caput externum anterioris muſculi cubitum flectentis; neque ſolum occupat appendicem, ſed os etiam cui adiuncta eſt appendix, vbi ceruix breuis admodū, & craſſa cernitur. Imum, I, humeri caput longe magis varium eſt, quam ſummum proceſſuum, [m] ac ſinuum figura. Conſtat autem ex appendice duplici, vna ab externa parte externum tuberculum, L, continet, cum quo radius iungitur, & ſimum, M, in ſpeciem [n] trochleæ: altera ab interna parte internum tuberculum, N, profert: inter vtramque media quædam cartilago reperitur; Sed omnia hæc poſt ſeptimum annum adeo coaleſcunt, & dura fiunt, vt vnicum os efficiant. In hoc igitur imo capite aſſurgit tuberculum ab externo latere trochleam [o] repræſentans; nam præter orbicularem formam mediam, vtrinque à lateribus planam, quam habet, eſt etiam ipſa pars orbicularis media ſinuata perinde ac trochlea, vbi funem excipit vtrinque prominens, non tamen æqualiter, vt trochlea, longe enim magis prominet ab interno latere, quam ab externo, vbi aliud tuberculum aſſurgit, quod [p] cum radio committitur. Idem tuberculum eatenus ab ea differt, quatenus non habet ſinum peruium, cum & à priori, O, & à poſteriori, P, parte duo caua ſe oſtendant, ſepto tenuis oſſis diſiuncta; in cauum [q] à priori parte prior cubiti proceſſus, cum brachium flectitur; in alterum, quod à poſteriori ſitum eſt longe maius, poſterior recipitur, cum brachium extenditur: ita autem concinne inſculpta ſunt, vt poſſit brachium ad acutiſſimum angulum flecti, non tamen extendi vltra rectam lineam. Quamobrē appellat Hippocrates hos ſinus βαθμίδας, [r] quaſi baſes, & fundamenta, non permittentia brachium alterius moueri, quam opportunum ſit. Commiſſura hæc cubiti cum humero, quod cardinis quo-

Tab. 12. Fig. 4. 5. 6. 7. 8. — [e] *Gal. lib. de oſſib. c. 16.* — [f] *Gale. 2. de vſu part. c. 2.* — [g] *Gal. lib. de oſſib. c. 16.* — [h] *Gal. li. 11. de vſu par. c. 18.* — [i] *Gal. lib. de oſſibus c. 16.* — [k] *Gal. lib. de oſſib. ca. 16.* — [l] *Gal. lib. de oſſib. c. 16.* — [m] *Gal. li. de oſſib. c. 16. & c. 17.* — [n] *Gal li. de oſſib. c. 16.* — [o] *Gal. lib. de oſſib. c. 16.* — [p] *Gal. lib. de oſſib. c. 17.* — [q] *Gal. lib. de oſſib. c. 16.* — [r] *Hip. libr. 3. de fractur. text. 63. & Galen. 1. de fract. com. 10.*

a Hip. lib. 1. de fractu. textu 10.

dammodo imaginem repræſentet, γιγγλιμοειδὴς [a] ab Hippocrate vocatur. Caput vero quod ab externo trochleę latere ſitum cum radio committi diximus, cartilagine obductum eſt, & ad motum brachii pronum, & ſupinum aptatur. Ad externum rurſus latus huius tuberculi quod cum radio committitur, aliud paruum tuberculum, Q, apparet, vbi plures muſculi oriuntur, radium, cubitum, & manum mouentes; cuiuſmodi ſunt illi, qui radium reſupinant, tum muſculi duo qui primam palmæ partem extendunt, atque ille, qui indicem, medium, & proximum digitum extendit, atque ille qui paruum digitum extendit. Sinuatur, R, & imus humerus ab externo latere trochleæ, in parte poſteriori, vnde quartus neruus brachii tranſit. Ab interno latere interni tuberculi aliud tuberculum, S, aſſurgit, cui muſculi, & nerui nectuntur; inde enim oritur latus ille muſculus, qui ad manum pertinet; inde etiam oriuntur duo muſculi, qui primam palmæ partem flectunt: ab ima ſede huius tuberculi naſcitur portio muſculi ſuperioris radium in pronum mouentis: obſcura etiam hinc portio pendet principii muſculorum digitos flectentium; præcipue ſecundi qui quatuor digitorum articulos flectit. Idem internum tuberculum ſedem tutam præſtat duobus neruis ad cubitum tendentibus; in anteriori enim ſede iuxta trochleam ſinus, T, eſt, vnde tranſit tertius brachii neruus; in poſteriori alius, V, quinto brachii neruo inſculptus. Foramina nulla inſignia ſunt in humero, ſed parua quædã, partim ad capita, & ſinus propter ligamenta; partim in longitudine ipſius, propter venas quæ penetrant ad internum ſinum, ac veluti fiſtulam, vbi medulla continetur. Exiſtimauit Galenus [b] humerum omnium oſſium (excepto femore) maximum eſſe, ſed tibia grandior eſt, ſiue longitudinẽ, ſiue craſſitudinem ſpectes. De ſitu, & nexu humeri, nihil attinet ſubiicere; cum ſatis ex iis quę enarrata ſunt [c] conſtet ipſum à ſuperiori parte cum ſcapula, ab inferiori cum cubito, & radio committi.

b Gal. lib. de oſſib. c. 16.

c Paulo ante in hoc c. & Gal. li. de oſſib. ca. 16. & c. 17.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ XII. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. XII. FIG. I. II. III.

Terna priores figuræ omnes ſiniſtræ ſcapulæ os referunt.

I A parte poſteriori.
II A latere.
III A priori.

Literarũ in quacunq; reperiantur hæc ratio eſt.

A Scapulæ dorſum.
B Caua à parte anteriori in qua coſtæ inſeruntur.
C Pars prior caua, vnde oritur muſculus ſcapulam circumducens.
D Internum latus ſeu baſis trianguli quem refert ſcapula.
E Externum latus ſeu coſta ſcapulæ.
F Inferius latus, ſeu inferior coſta ſcapulæ.
G Angulus obtuſus ab inferiori parte baſis.
H Sinus ab imo angulo, vnde oritur muſculus brachium à thorace abducens.
I Sinus prope ceruicem ſcapulæ, vnde oritur primus muſculus cubitum extendens.
L Ceruix ſcapulæ.
M Capitulum ſinuatum in ſcapula.
N Proceſſus prior, ſeu anchiroides.
O Sinus in ceruice ſcapulæ, vnde tranſit chorda octaui muſculi ex mouentibus humerum, ac proprie circumducentis brachium.
P Prominentia in ſuperiori parte ceruicis ſcapulæ.
Q Sinus in capitulo ceruicis recipiens humeri caput.
R Proceſſus ſcapulæ in poſteriorem partem vergens.
S Aſperitas in extremo proceſſu priori, vnde oritur internum caput anterioris muſculi cubitum flectentis.
T Sinus in poſteriori proceſſu ſcapulæ qua recipitur iuguli caput.
V Aſperitas ab vtroque extremo poſterioris proceſſus, vbi & finitur ſecundus muſculus ſcapulam mouens, & incipit ſecundus mouens humerum.
X Spina ad radicem poſterioris proceſſus.
Y Sinus ſupra ſpinam, vbi reſidet ſeptimus muſculus humerum mouens.
Z Sinus ſub ſpina, vbi reſidet quintus muſculus mouens humerum.
α Foramen in ſinu ſupra ſpinam.
β Cauum iuxta radicem prioris proceſſus, per quod tranſit ramus ex quinto pari neruorum medullæ.
γ Acromium.

FIG. IV. V. VI. VII. VIII.

Ex quinque his figuris poſterioribus humerum referentibus, oſtendit

IV Dextrum humerum à parte priori.
V Eundem à poſteriori.
VI Siniſtrum à priori.
VII Eundem à poſteriori.
VIII Siniſtrũ reſoluta appẽdice ſuperioris capitis.

Literarum autem hæc eſt ratio.

A Appendix ſummi humeri.
B Sinus in poſteriori parte humeri, aditum prębens quarto neruo ad manum tendenti.
C Aſperitas in anteriori parte iuxta mediũ longitudinis, vbi inſeruntur muſculi humerũ mouentes; & vnde oritur poſterior muſculus ex flectentibus cubitum.
D Sinus ad caput humeri ſuperius, vnde tranſit exterius initium anterioris muſculi cubitum flectentis.
E Aſperitas iuxta dictum ſinum, ad excipiendum interius initium prædicti muſculi.
F Capitulum ab interna parte ſuperioris capitis humeri.
G Alterum capitulum ab externa eiuſdem.
H Sinus inter vtrumq; capitulum ad nexum ligamentorum.
I Caput humeri inferius.
L Tuberculum ab externa parte ipſius, cum quo radius committitur.
M Sinus in externo tuberculo trochleam referens.
N Internum tuberculum inferioris capitis humeri.
O Cauum in imo humero à parte priori.
P Cauum in eodem à poſteriori.
Q Aliud paruum tuberculum ab externa parte illius, cum quo committitur radius; vnde plures muſculi oriuntur ad manum tendentes.
R Sinus in imo humero à poſteriori parte externi tuberculi, vnde tranſit quartus brachii neruus.
S Tuberculum aliud ab interno latere interni tuberculi ad nexum neruorum, ac muſculorum.
T Sinus à priori parte inter tuberculum proxime dictum & internum inferioris capitis humeri, vnde tranſit tertius brachii neruus.
V Alter ſinus ibidem à parte poſteriori, vnde tranſit quintus brachii neruus.

Tab.

TABVLA. XII.

Tab. 13. *Fig.* 1.2.3.4. E

PErgamus igitur ad alteram brachii partem, quam ab humero ad manum pertinere diximus: appellatur hæc à Cornelio [a] Celſo brachium,nomine totius membri,ab aliis cubitus,nomine alterius oſſis;conſtat enim ex duobus, quorum ſuperius,A,græce κέρκις, [b] latine radius dicitur;inferius, B,πῆχυς,latine cubitus, ſed tam Græci quam Latini totam hanc partem nomine inferioris oſſis,hi cubitum,illi πῆχυν [c] nominarunt.Præter communem vſum vtriuſque oſſis, quo fulciunt, ac ſuſtinent, proprie pertinent ad cubitum [d] flexus, & porrectio: ad radium inclinatio,in pronum,& reſupinatio. Subſtantia vtriuſque ſolida eſt,ac dura, præterquam vbi appendices habent adiunctas;ibi enim laxa eſt,& ſpongiæ modo rara.Vtrumque in longitudinem quaſi fiſtulam habet, vbi medullam continet.

Figura vtriuſque quodammodo ſimilis eſt,& teres,alicubi tamen deſidet; alicubi aſſurgit,ad muſculos excipiendos:ab imo,C,& à ſummo,D,capitulum habet. Longitudo vtriuſque ab humero [e] ad primam palmæ partem progreditur; cum qua nectuntur,ſicuti cum humero: nectuntur & inter [f] ſe ab extremis, nam in medio dehiſcunt: hæc quamuis communia ſint, plura tamen reſtant propria, quæ ſeorſum exponere oportet. Cubitus itaque à ſuperiori parte carere appendice videtur, non ſecus quam imus humerus, cum quo coniungitur. Sed reuera tam ſummus cubitus,quam imus humerus appendicem habet, cum primum infans in lucem editur, proceſſu temporis dureſcit F cartilago interiecta, & non amplius apparet appendix, ſed ſolidum os:poſterior proceſſus,E, cubiti quo innitimur, cartilaginoſus manet vſque ad ſeptimum annum, dein ad oſſis duritiem accedit.Sed caput exigit craſſum, ſolidum à poſteriori parte, quam ὠλέκρανον, [g] ἀγκῶνα græci vocarunt, gibbum,à priori cauum,ita vt ſinum;F, in longitudinem repræſentet cum duplici proceſſu; [h] vno ab inferiori, G,parte,altero à ſuperiori,H,qui ab inferiori longe minor eſt,& in priora vergit amplus,obtuſus, durus,ac ſolidus;qui à ſuperiori maior eſt,& in poſteriora vergit, atque in obtuſum magis angulum terminatur:prior [i] proceſſus in ſinum imi humeri à priori parte, poſterior in ſinum eiuſdem à poſteriori inſculptum coniicitur:ſinus qui inter vtrumque cubiti proceſſum continetur, repræſentat imaginem ſemicirculi,& Latine literæ,C,græce, Σ, vnde σιγμοειδὴς [k] appellatur. Excipit autem imi humeri capitulum [l] trochleam repræſentans,cui ad vnguem reſpondet; medius enim in longitudinem aſſurgens,vtrinque à lateribus deſidet,nam trochlea ex cõtrario à lateribus aſſurgit,media deſidet: præterea vt hæc interno latere magis aſſurgit quam externo,ita ille interno latere magis deſidet, quam externo.

Superficies autem totius ſinus læuis eſt,& cartilagine obducta, ita vt ad brachii flexum, & porrectionem maxime accommodetur; ad huius commiſſuræ ſtabilitatem, conducit primo forma vnius oſſis alteri exquiſite reſpondens,dein ligamentorum [m] validus nexus. Cæterum externa ſuperficies tam poſterioris,L, quàm prioris,I, proceſſus aſpera eſt, & inæqualis; ac poſterioris quidem propter nexum muſculorum cubitum extendentium: prioris vero propter nexum validi muſculi cubitum flectentis & propter initium muſculorum flectentium ſecundos, ac tertios digitorum articulos. G Quamuis autem cubitus hebes ſit à ſuperiori parte,ſubinde tamen extenuatur, cum recta fertur verſus manum; imus ceruicem habet,cui appendix [n] adiuncta eſt parua cum capitulo rotundum ſinum, M,habente cartilagine obductum:ab huius ſinus inferiori parte proceſſus, N,aſſurgit paruus, quem græci à ſtyli ſimilitudine στυλοειδῆ [o] nominant:hic reddit ſinum magis deſidentem, & ligamenta continet,quibus ea commiſſura aſtringitur;ea appendix ab externa parte ſinuata, O,eſt,vt chordam excipiat primi muſculi primam palmæ partem extendentis. At radius non recta, ſed oblique ab humero ad manum procedit,ita vt melius à cubito diducatur, & ſedem præbeat muſculis ea parte collocatis, vbi per ligamentum latum nectitur cum cubito. Magnitudo capitis, quod vtrinque ab vtroque extremo obtinet, contrario modo habet. Siquidem cubiti caput ſuperius,quod ad brachii flexum,& porrectionem accommodatur grandius eſt,vt iam oſtendimus; [p] inferius paruum, & exiguum, cũ inferior commiſſura ad motum [q] pronum, & ſupinum ſpectet; qui non cubiti, ſed radii beneficio perficitur.Contra radii ſuperius caput paruum eſt, neque enim inſeruit flexui, & porrectioni, quam [r] cubitus præſtat:inferius magnum, vt motum pronum,& ſupinum perficiat. Quod ſi cubitũ cum radio conferes,hunc ab inferiori parte maiorem,à ſuperiori minorem illo iudicabis. Radius igitur à ſuperiori parte ceruicem * habet, cui breue, ac rotundum capitulum innaſcitur, ſuperiori parte læuiter ſinuatum,P,& cartilagine obductum,vbi recipitur [ſ] capitulum,quod in imo humero ab externo latere trochleæ prominet;neque enim à radio recedit,ſiue brachium flectatur,ſiue extendatur; ita enim concinne conſtructa eſt eiuſmodi commiſſura,vt non prohibeat cubiti flexum,& porrectionem (nam ſimul cum cubito radius flectitur atque extenditur)ſed habilis fit ad motum pronum, & ſupinum. Porro ſub radii ceruice iam dicta tuberculum, Q,prominet, verſus internam cubiti regionem, vbi inſeritur anterior muſculus cubitum flectens. Verum radius, & hebes, & latus fit ab imo vbi appendicem [t] habet quæ primam palmæ partem totam excipit; hæc ob motum pronum, & ſupinum, non cum cubito, ſed cum radio neceſſe eſt committatur;alioquin quieſcente radio non poteſt manus prona reddi,aut reſupinari,prohiberetur enim,ſi æque cum cubito, atque cum radio coniungeretur: Quamobrem cubitus tantum proceſſu illo ſtilum referente, quem diximus; [u] primam palmæ partem proxime attingit, atque eatenus ad ſuſtinendum confert, ſine impedimento motus [x] proni, & ſupini:ex tribus enim oſſibus primæ palmæ partis, duo in ſinu,R,radii media quadam linea,S aſſurgente diuiſo recipiuntur. Tertium coniungitur cum cartilagine, quæ à radio orta imo capitulo cubiti ſuperinſidet. Ab interna parte imus radius cum ſua appendice leuiter deſidet, T, vt commodam ſedem præbeat, & chordis digitos flectentibus, & muſculo inferiori radium pronum efficienti. Ab externa etiam quatuor ſinus, V, habet per quos tranſeunt chordæ, quæ digitos

a Celſ. lib. 8 c.1.
b Celſ. lib. 8. cap. 1. & Gale. lib. de oſſib. c.17.
c Gal 2. lib. de vſu par. c.2.
d Gale. lib. de oſſib. c. 17.
e Gal. lib. de oſſib. c 17. & Celſus lib. 8. c.1.
f Cel. ibid.
g Gal. 2. lib. de vſu par. c.2. & Hip. ac Galen. 1. de fractu. 13.
h Gal. lib. de oſſib. c. 17.
i Gal. loco citato.
k Gale. lib. de oſſib. c.17. & 2. de vſu part. c.14.
l. Gal. lib. de oſſib. c. 16. & 17.
m Gal. li. de oſſib. c. 17.
n Gal. lib. de oſſib. c.17.
o Gal. ibid.
p Paulo ante in hoc. cap.
q Gal. li. de oſſib. c. 17.
r Gale. ibid.
ſ Gal. lib. de oſſib c.16. & 17.
t Gal. lib. de oſſib. ca. 17.
u Supra in hoc capit.
x Gal lib. de oſſib. c. 17. & lib. 2. de vſu p. c.13.

A tos extendunt, præter quintum, qui tam ad cubitum pertinet, quam ad radium. Situs, quod attinet ad imum humerum, vel primam palmæ partem, ſatis patere poteſt ex iis quæ propoſita ſunt: ſed quod ad nexum cubiti cum radio; hoc tantum dicendum ſupereſt; quod radius à ſuperiori parte [a] à cubito excipitur, ab inferiori cubitum excipit: ſiquidem ſummus cubitus ab externo latere prioris proceſſus tranſuerſum ſinum, X, habet, cartilagine obductum, in quem inſeritur internum latus ſuperioris capitis radii; quod illi ad vnguem reſpondet: radius vero à parte interna imæ appendicis ſinum, Y, non diſſimilem habet; in quo recipitur ſuperior pars, Z, appendicis cubiti prominens & cartilagine obducta.

Tab. 13. fig. 5. 6. 7. 8.

SVpereſt manus, quam tertiam brachii partem poſuimus [b]: huius oſſa tripertito diſtinguuntur, cum [c] vel ad primam palmæ partem, vel ad palmam ipſam, vel ad digitos referantur: agemus ante de illis, quæ ad primam palmæ partem. Vocatur hæc græce καρπός; [d] componiturque ex oſſibus, quorum ſubſtantia extrinſecus ſolida eſt, ſed intus plena foraminum, quibus medulla continetur; omnia autem ſimul iuncta figuram componunt ab externa [e] parte gibbam, ab interna cauam. Sed figura ſingulorum varia eſt, illa nimirum quam nexus cum aliis oſſibus poſtulat. Magnitudo ſimiliter diſpar, licet omnia parua ſint, ſecundum enim os tanto maius eſt primo, quanto primum tertio; quartum o-
B mnium minimum eſt. In inferiori ſerie ſeptimum maximum eſt, ſextum minimum, quintum, & octauum medio modo habent; ſed octauum maius eſt quinto. Quod ad numerum attinet, complura [f] ſunt oſſa, ex quibus prima palmæ pars conſtat: nam ſic melius iunguntur cum aliis oſſibus cum quibus neceſſe eſt connectantur: reddunt locum minus [g] iniuriis opportunum; cum cedant iis, quæ eccurrunt; & tandem efficiunt, vt varie pars illa flecti, atque extendi poſſit; magis ſcilicet, ac minus, & non ſemper eodem modo: ſed quot ſint, non facile deprehendas, [h] niſi cartilaginoſa ligamenta abraſeris: ita vt nonnulli [i] incertum eſſe eorum numerum dixerint; ſed re vera ſunt octo [k] duplici ſerie conſtituta. Quatuor ſuperiorem, totidem inferiorem occupant: primum nominatur, quod in ſuperiori ſerie ab interna parte ſitum eſt: ſecundum, quod hoc ſequitur; dein tertium quod magis adhuc ab interna recedit verſus externam: quartum, quod ad externam reſidet; quatuor alia, quæ ad ſecundam ſeriem ſpectant, eodem ordine numerantur; nam quintum, quod primum eſt in ſecunda ſerie, ab interna parte ſitum eſt; octauum, ab externa; ſextum, & ſeptimum in medio inter vtramque. Committitur [l] vero cum cubito, & radio, & cum oſſibus palmæ; ſinibuſque, ac proceſſibus cartilagine obductis inter ſe iunguntur: iunctura vero magis diarthroſis eſt, quam ſynarthroſis, cum motum habeat euidentem. Commiſſura vniuſcuiuſque ita habet: coniungitur primum cum ſecundo, quinto, ſexto, ſeptimo, & cum radio: ſecundum committitur cum primo, tertio, & ſeptimo; præterea cum radio: tertium cum ſecundo, quarto, & octauo; cum cubito etiam, & cum radio; quartum
C iungitur cum externo latere tertii, & ligamentum attingit, ortum à proceſſu ſtiloide cubiti, neque circa quartum reflectitur neruus qui inde tranſit, ſed ibi nectitur chorda inferioris muſculi cubitum flectentis; tum muſculus qui digitum minimum à reliquis abducit; & exterior ille qui flectit primum os parui digiti: quintum iungitur cum primo, & ſexto, ſuſtinetque primum os pollicis, & attingit primum os palmæ: ſextum coniungitur cum primo, quinto, & ſeptimo; præterea ex oſſibus palmæ, cum illo quod ad indicem, & cum illo quod ad medium digitum ſpectat.

Septimum coniungitur cum primo, ſecundo, ſexto, & octauo; & cum oſſe palmæ, quod vergit ad medium digitum. Octauum committitur cum tertio, & ſeptimo, & cum duobus oſſibus palmæ, cum eo videlicet, quod ad minimum digitum ſpectat, & cum eo, quod ad illum qui inter medium, & minimum ſitum eſt; coniungitur & cum paruo oſſe ſeſamoide, A, quod ad externum latus octaui oſſis vbi committitur cum quarto oſſe palmæ ſitum eſt. Sed accedamus ad ipſam palmam quæ græce μετακάρπιον [m] vocatur: continetur hæc quatuor oſſibus, quibus quatuor digiti ſuſtinentur; nam magnus digitus à nullo alio eiuſmodi oſſe fulcitur, ſed proxime nectitur [n] cum prima palmæ parte, ita vt conſtet ex [o] tribus oſſibus, quæ manifeſte mouentur perinde atque alii digiti; quibuſdam tamen placet primum pollicis os ad palmam referre, quam conſtare volunt ex quinq; oſſibus, ſicuti magnum digitum ex duobus dumtaxat; magis tamen Galeno [p] ſubſcribimus, qui ob manifeſtum motum, ob diuerſam commiſſuram, ac nexum diuerſum, os quod cum prima palmæ parte coniunctum pollicem ſuſtinet, non palmæ, ſed pollici tribuit. [q] Statuemus igitur palmam quatuor oſſibus contineri, quæ
D tam ſuperne quam inferne appendicem habent cartilagine obductam; media in longitudinem excauata ſunt fiſtulæ modo, & medulloſa. Figura omnium teres eſt, latiora tamen ſunt ab externa parte, quam ab interna. Quamobrem extrinſecus caua; intus gibba apparent; appendix ab vtroque capite latior eſt, & craſſior: ipſa vero oſſa media graciliora euadunt, cum ſuperficie angulis diſtincta propter muſculos. Dehiſcunt etiam media oſſa, ſpaciumque medium relinquunt muſculis qui ibi collocantur: ex quatuor enim oſſibus tria conſtituuntur ſpacia media, in quorum [r] ſingulis bini muſculi reſident ex illis octo, qui vel primum quatuor digitorum os flectunt, vel vt rationi magis conſonum videtur, ſecundum, & tertium extendunt: nam reliqui duo ſiti ſunt à lateribus; ſeptimus quidem à latere interno illius oſſis, quod ſpectat ad indicem digitum. Octauus vero à latere externo illius, qui ſpectat ad minimum. Superne autem horum oſſium ſuperficies aſpera eſt, vbi deſinunt chordæ muſculorum primam palmæ partem mouentium. Verum iunguntur inter ſe appendices à ſummo, & ab imo, committunturque [ſ] ſuperiores cum prima palmæ parte, inferiores cum quatuor oſſibus digitorum. Primum os palmæ, quod longiſſimum eſt, ſpectat ad indicem digitum; Secundum, quod minus longum eſt, ad medium; Tertium, quod breuius, ad eum, qui inter medium, & minimum ſitus eſt; Quartum, quod omnium breuiſſimum eſt, ad minimum: ſunt tamen [t] omnia longiora, quam oſſa digitorum ad quæ nunc pergimus.

Digitorum igitur oſſa quindecim [u] ſunt, vnuſquiſque enim ex tribus [x] conſtat, & pollex etiam,

vt ante

a *Gal. 2. de vſupar. c. 13.*
b *Supra à principio capitis.*
c *Galen. lib. de oſſib. c. 18. & 19.*
d *Gal. lib. de oſſib c. 18.*
e *Gal. lib. de oſſib. c. 18.*
f *Gal. 2. de vſupa. c. 8.*
g *Gal. ibid.*
h *Gal. 2. de vſup. c. 8.*
i *Celſus lib. 8. c. 1.*
k *Gal. lib. de oſſib. c. 18. & lib. 2. de vſupa. c. 8. & cap. 10.*
l *Gal. lib. de oſſib. c. 17. 18, 19.*
m *Gal lib. de oſſib. c. 19. & lib. 2. de vſupartium cap. 10. & 11.*
n *Gal. lib. de oſſib. c. 19.*
o *Valuerda lib. 1. cap. 23. & Cornel. Celſus lib. 8. c. 1.*
p *Galen. lib. de oſſib. cap. 19. & 2. de vſupart. c. 9. & 10.*
q *Gal. locis citatis.*
r *Gal. lib. de muſculorũ deſſectione cap. 22.*
ſ *Gal. lib. de oſſib. 19. & lib. 2. de vſupart. c. 11.*
t *Gal. lib. 1. de vſupar. cap. 14.*
u *Gal lib. de oſſib. c. 19.*
x *Gal. 1. de vſupar. c. 14.*

vt ante oſtenſum eſt. Tot enim neceſſaria ſunt ad actionum varietatem, ac robur: pauciora non ſufficerent; plura eſſent impedimento; dura autem ſunt, ac denſa, in longitudinem fiſtulæ modo ſinuata; B
vbi medullam continent, ab vtroque extremo molliora, & foraminum plena, ac medulloſa, cartilagineque obducta. Habent autem appendices tam à ſuperiori, quam ab inferiori parte, quamquam oſſa quæ cum tertia digitorum iunctura committuntur, appendicem habent tantum à ſumma parte, neque enim eam poſtulant ab ima, qua carne, & vngue muniuntur. Figura oſſium non eadem eſt, quæ digitorum; nam digiti teretes ſunt, ſed oſſa media tenuia, extrema hebetiora, nam quod in medio eſt vtriuſque extremi in oſſe, pingui quadam ſubſtantia completur. Extrema autem parte, quo duis digitorum os teres apparet, ac gibbum; interna vero cauum, quamuis tertia oſſa ab externa parte eatenus ſinuata ſint, quatenus vnguibus cedunt. Verum primum pollicis non ita planum eſt, ſed ab externa parte gibbum, ab interna acutum, ob muſculos, & ligamenta, quæ cum eo inſeri debent. Magnitudo ita habet, quod vnumquodque ſi ſeparatim conſideretur, ab vtroque extremo craſſius eſt ob firmitatem commiſſuræ; medium tenue ne oneri ſit; quod ſi inter ſe conferantur prima oſſa [a] ſecundis grandiora ſunt, & longiora; ſecunda tertiis: par enim eſt, grandius eſſe quod ſuſtinet, quam quod ſuſtinetur. Quod attinet ad commiſſuram; primum os pollicis cum ſecundo ex prima palmæ parte ita iungitur, vt partim ipſum recipiat, partim ab ipſo recipiatur; aptetur que tam ad flexum, & porrectionem, quam ad motum in latera. Secundum os pollicis in ſuo ſinu accipit primum, ea iuncturæ ſpecie, quæ magis flectitur, atque extenditur, quam conuertitur in latera; ne ad angulum nimis acutum flectatur, prohibent duo oſſa σησαμοειδῆ. Tertium os pollicis committitur cum ſecundo, partim recipiens, partim receptum, in imo enim ſecundi duo proceſſus ſunt cum medio ſinu; in ſummo tertii duo ſinus cum medio proceſſu, ita vt ſibi mutuo aptentur; & ad flexum, & porrectionem pertineant; nullo autem modo ad motum in latera. Hoc etiam modo committuntur aliorum digitorum prima oſſa cum ſecundis; & ſecunda cum tertiis: ſed prima quatuor digitorum cum oſſibus palmæ eadem ratione committuntur, qua ſecundum os pollicis cum primo. Cæterum primi articuli quatuor digitorum, non æque atque ſecundi, & tertii, ad acutum angulum flectuntur; neque enim hoc permittunt oſſa, B, σησαμοειδῆ. ſed ſatis de brachio. F

[a] Gal. 1. de vſu par. c. 14. & 116.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABulæ huius XIII. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. XIII. FIG. I. II. III. IV.

Ex quatuor primis figuris cubitum, & radium referentibus,

I	Cubitum, & radium dextri brachii à priori parte oſtendit.
II	Siniſtrum radium à poſteriori.
III	Siniſtrum cubitum à ſuperiori latere.
IV	Inferiorem partem cubiti, & radii dextri qua cũ prima palmæ parte iunguntur.
	Literarum ratio ſic habet.
A	1.4. Radius.
B	1.4. Cubitus.
C	Capitulum in imo cubito, & radio.
D	Capitulum in ſummo cubito, & radio.
E	Poſterior ꝓceſſus cubiti, quo innitimur.
F	Sinus à priori parte nuper dicti proceſſus.
G	Proceſſus ab inferiori parte ſinus prædicti.
H	Proceſſus à ſuperiori.
I	Aſperitas in externa ſuperficie prioris proceſſus ſummi cubiti ad exortum muſculorum flectentium ſecundos, ac tertios articulos digitorum, & nexum validi muſculi cubitum flectentis.
L	Aſperitas in externa ſuperficie poſterioris proceſſus ad nexum muſculorum extendentium cubitum.
M	Rotundus ſinus in imo cubito.
N	Proceſſus ſtiloides ab inferiori parte nuper dicti ſinus.
O	Sinus ab externa parte appendicis imi cubiti ad tranſitum chordæ primi muſculi extendentis primam palmæ partem.
*	Ceruix in ſuperiore radii parte.
P	Leuis ſinus in ſummo radii capite, vbi excipitur externũ imi humeri capitulum.
Q	Tuberculum ſub ceruice ſummi radii verſus internam cubiti regionem.
R	Sinus in imo radio excipiens primam palmæ partem.
S	Linea, quæ nuper dictum ſinum in duos diuidit.
T	Leuis ſinus ab interna parte imi radii ad tranſitum chordarum digitos flectentium, & ſedem inferioris muſculi radium pronum efficientis.
V	Quatuor ſinus ab externa parte imi radii ad tranſitum chordarum digitos extendentium.
X	Tranſuerſus ſinus ab externo latere prioris proceſſus ſummi cubiti.
Y	Sinus à parte interna imæ appendicis radii, in quo recipitur ſuperior pars appendicis cubiti, prominens, quæ notatur in pictura litera z.
Z	

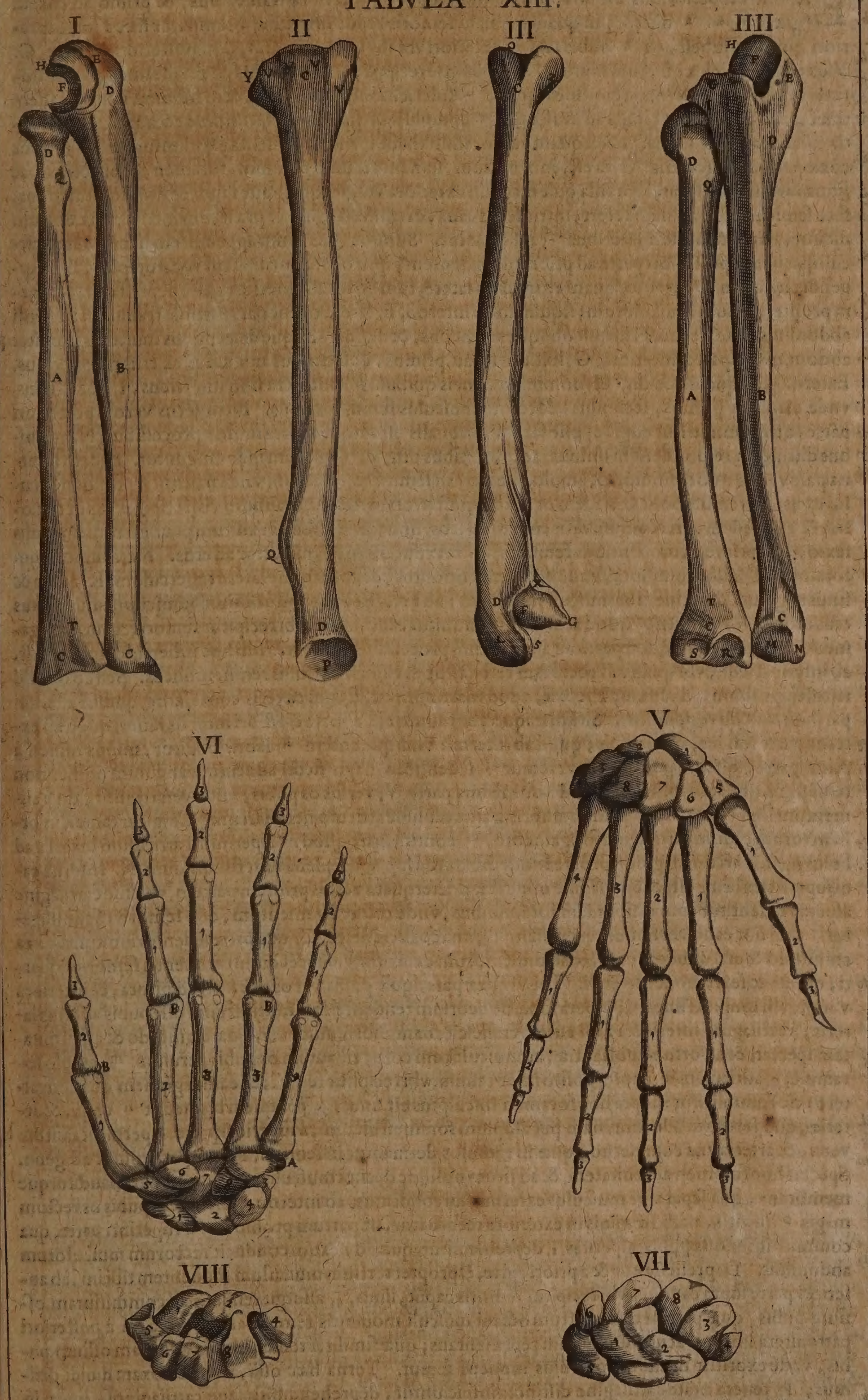
FIG. V. VI. VII. VIII.

Ex poſterioribus quatuor figuris repræſentantibus oſſa manus:

V	Monſtrat oſſa manus dextræ à parte externa.
VI	Eadem manus ſiniſtræ ab interna.
VII	Oſſa primæ palmæ partis ab exteriori, & ſuperiori parte.
VIII	Eadem ab interiori, & inferiori.
	Primi numeri notant ordine octo oſſa ſigillatim in prima palmæ parte.
	Secundi notant ordine quatuor oſſa palmæ.
	Tertii oſſa ſingulorum digitorum.
A	In 6. figura monſtrat os ſeſamoides, in prima palmæ parte, ab externo latere octaui oſſis, qua committitur cum quarto oſſe palmæ.
B	Oſſa ſeſamoidis ad primos articulos digitorum.

TAB.

TABVLA XIII.

De oſſe Coxæ. Cap. VIII. E

Tab. 14. fig. 1. 2. 3. 4.

EXpoſitis ſuperioribus oſſibus, proximum eſt, vt ad inferiora tranſeamus, & primo ad coxam (græce ἰσχίον, [a] dicitur) in quam mediam femoris caput inſeritur; nominatur hæc à parte interiori qua pubi ſubeſt, os [b] pubis, A; ab exteriori vbi ilia ſunt, os ilium, B, à poſteriori os coxæ, C. Vſus eius multiplex eſt, cum femoris [c] caput in ſe recipiat; & ſiue ſtemus, ſiue ſedeamus corpus noſtrum vniuerſum ſuſtineat; contineatque ac [d] fulciat inteſtina, veſicam, & in fœminis vuluam. Pertinet etiam perinde ac ſcapula ad muſculos [e] complures, qui cum ea aptiſſime nectuntur. Subſtantia eius dura eſt, ac ſolida, præterquam vbi foramina habet, vnde ligamenta exoriuntur. Figura totius coxæ perinde ac ſcapulæ, varia eſt, cum dorſum, ſpinam, cauum peruium, foramen, & proceſſus, ac ſinus varios præſeferat. Pars illa quæ magis in exteriora vergit, quamque ilium os nominari diximus, fere ſemicirculi imaginem refert, intrinſecus caua, extrinſecus gibba, præſertim media, quæ dorſum dicitur, nam vtrinque à lateribus [f] reſupinatur. Summum os ilium appendicem habet in ſemicirculi ſpeciem à poſteriori parte ad priorem tendentem, quæ ob inæqualitatem vocatur ſpina, D. Appendix hæc tam ab externo, quam ab interno latere, tum etiam ab anteriori parte depreſſa eſt, & aſpera propter nexum muſculorum; ſiquidem ab interno, E, latere oritur pars carnoſa tranſuerſi muſculi abdominis; ab externo, F, incipit oblique aſcendens, & deſinit oblique deſcendens muſculus ſimiliter F abdominis; à parte anteriori, G, initium ſumit primus, & ſecundus muſculus ex crus mouentibus. Externa pars quàm dorſum, H, nominant, lineis quibuſdam diſtincta ſinuatur tribus, I, L, M, locis, vnde oriuntur primus, ſecundus, & tertius muſculus femur mouens. Intrinſecus vero à poſteriori parte, qua committitur cum [g] oſſe ſacro, inæqualis eſt, atque aſpera multis proceſſibus, N, ac ſinibus diſtincta: reſpondent hi ſinibus, ac proceſſibus oſſis ſacri, qui cum ipſis iunguntur. Eadem interna pars verſus priora ſinum, O, amplum habet, ad ſemicirculi ſpeciem, vnde naſcitur ſeptimus muſculus ex iis qui femur mouent; Idem os ilium à poſteriori parte inter cauum, vbi recipitur caput femoris, & eam ſedem, qua committitur cum oſſe ſacro, ſinuatum, P, eſt, vt aditum præbeat tum muſculis ſexto, & ſeptimo ex mouentibus femur: tum maximo neruo, qui fertur ad crus. Iuxta hunc ſinum foramina, Q, ſunt complura, vnde ligamenta oriuntur; & ab vtroque latere tuberculum, R, à quo & ſinus augetur, & retinentur muſculi in ſuo ſitu: ab externo tuberculo initium ſumit muſculus nonus crus mouens; ab interno, quod acutum eſt, munitur cauum illud vbi recipitur femoris caput, & ligamentum producitur, quod pertinet ad quintum proceſſum oſſis ſacri: ſub hoc tuberculo ſinus, S, eſt, ab inferiori ſede, vbi quaſi ad trochleam reflectitur decimus muſculus femur mouens. Sed ab oſſe ilii iam delapſi ſumus ad cauum, T, coxæ, quod maximum eſt, ſi cum cæteris conferatur, quibus aliarum partium articuli recipiuntur. Situm itaque hoc cauum eſt in parte craſſiori inter os ilium, quod ab exG terna parte reſidet, & os pubis, quod ab interna: Vndique autem [h] labris cingitur, minus tamen à priori parte, quam à poſteriori, vt femur [i] ſedentibus magis flecti ad acutum angulum poſſit; non tamen continuata labra ſunt; ſed deſunt ab ima parte, V, verſus os pubis, vnde vena tranſit, quæ alimentum ſuppeditet, & copiam humoris glutinoſi huic articulo neceſſariam. Cingitur tamen in orbem totum cauum cartilaginoſo ligamento [k] continuato; quod non permittit articulum luxari: ad huius ligamenti cartilaginoſi procreationem externa ſupercilia plena ſunt foraminum, X. Interna caui ſuperficies læuis eſt, & cartilagine obducta, præterquam verſus priorem partem, vbi ſine cartilagine aſpera, Y, ſentitur cum quibuſdam foraminibus, vnde oritur ligamentum, quo femoris caput illigatur. Sub hoc cauo vbi femur recipi diximus, ima coxa craſſeſcit, Z, qua parte ſedentes innituntur: ea craſſitudo & ad robur pertinet, & ad muſculorum exortum, videlicet quinti mouentis femur, & quarti, quinti ac ſexti mouentis crus. Tertia coxæ pars, quæ pubis [l] os vocatur, ad priora, & interiora vergit, vbi longiori linea, α, aſpera ſuperne deorſum tendente committitur cum oſſe pubis alterius lateris, cartilagine interiecta: ibi autem craſſeſcit, nam alibi tenuior eſt; quæ craſſitudo & ad firmitatem ſpectat, & ad ortum ſubſtantiæ; ac muſculorum colis; eſt autem os pubis peruium [m] amplo foramine, β, auriculam imitante, poſito inter cauum, vbi recipitur femur, & eam regionem qua cum altero oſſe committitur: ſupra hoc foramen inſculptus eſt ſinus, γ, per quem tranſeunt [n] venæ, & arteriæ, quæ feruntur ad crura, nam per amplum foramen dictum, à ſuperiori parte, δ, permeat tantum H vena, & arteria vna cum neruo, quæ in ramulos deriuantur in femore, neque perueniunt ad genu. Spectat hoc foramen ad leuitatem, & ad ſitum noni, ac decimi muſculi mouentis femur; clauditurque membrana, qua ſeparatur muſculus externus ibi collocatus, ab interno. Eſt autem pubis os rectum magis [o] in viris; nam fœminis in exteriora recuruatur, ne partum prohibeat: à ſuperiori parte, qua committuntur oſſa pubis, aſperitas, ε, deprehenditur, quæ ad nexum conducit rectorum muſculorum abdominis. Deprehenditur & à priori parte, ζ, propter tertium muſculum mouentem tibiam; ab anteriori parte ſupra cauum, vbi recipitur femoris caput, linea, η, aſſurgit tendens ad commiſſuram oſſium pubis, quæ pertinet ad exortum octaui muſculi mouentis femur: aſſurgit ibidem à poſteriori parte altera linea, θ, acutum angulum repræſentans; quæ ſimiliter tendit ad commiſſuram oſſium pubis, vnde exoritur decimus muſculus mouens femur. Terna hæc oſſa, in quæ coxam diuidi diximus, [p] tenera ætate cartilagine diſtincta inſpiciuntur, deprehenduntúrque cartilaginoſæ lineæ in cauo, vbi recipitur femoris caput; ab eius centro ad labra ductæ, vna à ſuperiori parte, altera à poſteriori, quæ proprie coxæ os conſtituunt; Tertia à centro ad anteriorem partem ducta, cum ſuperiori quidem ilium os, cum poſteriori os pubis conſtituit. Hæc de coxa ſatis dicta ſint, proxime ſequitur crus, ad quod iam pergimus.

a Gal. 15. lib. de vſu par. cap. 8. & lib. de oſſib. cap. 20. & Hip. ac Gal. 3. de articu. 101.
b Gal. lib. de oſſib. c. 20.
c Hippo. & Gal. 3. lib. de artic. 101.
d Celſus l. 8. cap. 1.
e Gal. lib. 15. de vſu par. c. 8.
f Celſus lib. 8. c. 1.
g Gal lib. de oſſib. c. 11. & lib. 13. de vſu par. cap. 7.
h Gal. 1. de Arti. com. 3.
i Gal. 3. lib. de vſu par. c. 3. & 9.
k Gal. 1. de artic. com. 3.
l Gal. lib. de oſſib. c. 20.
m Galen. 16. lib. de vſu par. c. 9.
n Gal. ibid. & Gal. lib. de venarum & Arter. diſſectione c. 8.
o Cornel. Celſus lib. 1. c. 8.
p Supra in hoc cap.

De oſſi-

A

De oſsibus cruris. Cap. IX.

Tab.14. fig. 5. 6.

QVemadmodum brachium cum ſcapula, ita crus cum coxa committitur; quemadmodum item brachium in tres partes ſeparatur, ita & [a] crus, cuius oſſa nunc explicanda ſunt. Prima cruris pars græcè μηρὸς, [b] latinè femur, [c] & fæmen dicta peruenit à coxa ad genu; ſecunda à genu ad pedem, vocatur autem græcè κνήμη, [d] latinè tibia; quamquam Celſus [e] hanc ſecundam partem nomine totius appellat crus. Tertia pars eſt pes, cui græcè nomen eſt πȣ́ς. [f] Conſtat femur ex vnico oſſe, quod à ſuperiori parte [g] cum coxa, ab inferiori cum genu coniungitur. Præſtat autem vſum ad cruris actionem neceſſarium; ſuſtinet enim corpus, & cum ambulamus, & cum ſtamus; præter ſedem, quam pluribus particulis idoneam præbet. Quamobrem ſolidum eſt, ac durum, medium tamen in longitudinem fiſtulæ modo ſinuatum eſt; [h] vbi medullam continet, à ſuperiori & inferiori parte appendicem habet: ſuperior appendix, A, verſus interiorem partem ceruicem, B exigit, obliquè ſurſum ſpectantem cui rotundum [i] caput, A, ſuperiectum eſt magnum, læue, & cartilagine [k] obductum; in medio eius capitis, paulo tamen verſus partem inferiorem foramen, C, eſt, vbi inſeritur ligamentum à medio ſinu coxæ ortum, quo [l] nectitur hoc caput cum cauo coxæ, in quo recipitur: præter ceruicem, & caput exigit etiam ſummum femur duos proceſſus, cum vna appendice in vtroque (hos græci τροχαντῆρας [m] vocant)
B vnum ab externa, D, & ſublimiori parte maximum omnium illorum proceſſuum, qui cum alio oſſe non committuntur; quem nonnulli eſſe totum appendicem exiſtimant. Alterum, E, multo minorem, [n] ab interna parte verſus poſteriorem, non parum infra proceſſum iam dictum: vterque inæqualiter ſinuatus, F, eſt, vt aptetur muſculis, qui vel ab ipſo oriri, vel cum ipſo iungi debuerunt. Exterior enim, ac ſuperior proceſſus interna ſede ſinū habet aſperum; in quem deſinunt nonus, & decimus muſculus ex mouentibus femur. Ab externa, quę gibba eſt, quatuor locis leniter deprimitur, G, in quos totidem muſculi deſinunt; primus nimirum, ſecundus, tertius, & quartus ex mouentibus femur. A radice eiuſdem à parte anteriori, atque interiori ſumit initium ſeptimus muſculus ex crus mouentibus; ſed proceſſus interior, qui minor eſt, finem excipit ſexti, & ſeptimi muſculi ex femur mouentibus. Ad radicem verò verſus poſteriorem ſedem ipſius aſpera linea, H, oblique deſcendit, in quam deſinit octauus muſculus ex femur mouentibus. At imi femoris appendix duo capita [o] exigit magna, quæ ſpectant magis in poſteriorem partem, quam in priorem, ſic enim fit, vt crus magis ad acutum angulum flectatur, nec vltra rectam lineam extendi poſſit: coniiciuntur capita hæc in ſinus ſummæ [p] tibiæ tali commiſſura, quæ flecti, & extendi crus ſinat; non tamen in latera moueri, vt Galenus [q] voluiſſe videtur; præbent etiam hæc capita tutum iter maximo neruo, & vaſis tendentibus ad tibiam; pertinent & ad initia plurium muſculorum pedem mouentium. A ſublimiori enim parte capitis interni, I, incipit primus muſculus pedem mouens; à ſublimiori externi, K, ſecundus, & tertius, & particula illius muſculi, qui ſub
C poplite latet. Caput internum à ſublimiori parte, ac interiori ſinuatum, L, eſt, vbi chorda inſeritur quinti muſculi femur mouentis: à foraminibus, M, quæ multa ſunt à lateribus horum capitum, oriuntur ligamenta, quibus iunctura hæc aſtringitur: ſinus, N, inter vtrunque caput à poſteriori parte plurimum deſidet, cum aſperitate, ac foraminibus, vbi tibiæ proceſſus recipitur, atque arctatur, duplici valido ligamento à tibia profecto: ſed à priori parte minus deſidet, O, vbi recipitur proceſſus quem exigit patella: complures alii ſinus, P, qui circa vtrunque caput inſculpti ſunt, ad chordas, & muſculos excipiendos pertinent. Obliquus enim ſinus, qui ab exteriori parte verſus poſteriorem externi capitis conſpicitur; tranſitum præbet chordæ quinti muſculi crus mouentis; ita vt à ſuo itinere minimè aberret. Interior præterea, ac poſterior pars interni capitis, quæ leuiter ſinuata eſt, excipit chordas ſecundi, tertii, quarti, & ſexti muſculi crus mouentis, quæ inde tranſeunt. Vniuerſum autem os à coxa ad genu, non recta fertur, ſed oblique verſus partem interiorem; à priori verò parte, ac lateribus, teres eſt, gibbum, [r] & læue; à poſteriori cauum, & inæquale. Aſſurgit os femoris à poſteriori parte linea, Q, quadam aſpera, & inæquali, vbi quintus muſculus femur mouens validè nectitur; ſed verſus inferiora capita ſinuatur, R; vt tutum tranſitum præbeat venæ grandiori ad crus tendenti, & ſimul arteriæ ac neruo. Totum [ſ] verò ſi cum oſſibus totius corporis conferatur, longè maximum cenſebitur. Scire autem licet à poſteriori parte imi femoris, vbi ſinus eſt inter duo tubercula in poſteriorem partem prominentia, reperiri duo paruula oſſa ſeſamoidi ad originem primi, & ſecundi muſculi mouentis pedem,
D ne ab illis tuberculis atterantur.

[a] *Gal. li. de inæquali intemperie c. 2.*
[b] *Gal. ibid. & lib. de oſſib. c. 21.*
[c] *Celſus li. 8. c. 1.*
[d] *Gal. li. de inæquali intemperie. c. 2*
[e] *Cor. Celſus li 8. c. 1.*
[f] *Galen. de inæquali intemperie c. 2*
[g] *Gal. li de oſſib. c. 21.*
[h] *Gal. lib 11. de vſu par. c. 18.*
[i] *Gal. li. de oſſib. c. 21.*
[k] *Supra in capite antecedenti & Gal. 3. de artic. com. 101.*
[l] *Gal. 3. de art. com. 41.*
[m] *Gal. lib. de oſſib. c. 21.*
[n] *Gal. ibid.*
[o] *Gal. li. de oſſib. c. 21.*
[p] *Gal. li de oſſib c 21.*
[q] *Gal. lib. 15. de vſu par. c. 8.*
[r] *Gal. li. de oſſib. c. 21.*
[ſ] *Gal. li. de oſſib. c. 21.*

Tab. 14. *Fig.* 7. 8.

AD genu, qua femur cum tibia committitur, à priori parte collocatum os eſt, quod latinè [t] patella, græcè μύλη [u] nominatur: defendit hoc genu, neque extendi ipſum patitur vltra rectam lineam; prohibetque quo minus imi femoris capita, cum crus flectitur, à tibia recedant. Id vel ex eo colligitur, quod quibus patella luxatur, aut frangitur, elabi in anteriorem partem femur ſolet, cum vel crus flectunt, vel in decliuia loca deſcendunt. Subſtantia eius nuper natis mollis prorſus eſt, & cartilaginoſa, ſed dura eſt ætate prouectis; quamuis patella cartilaginoſa à nonnullis [x] appelletur, qui partim cartilagine, partim chordis, quibus obducitur, moti, ipſam mollem exiſtimant. Figura ferè rotunda eſt, & ſcuto non abſimilis. A poſteriori parte media aſſurgit, vtrinque deſidet, vt apte reſpondeat duobus capitibus in imo femore, & ſinui medio inter ipſa. Quamobrem exterior ſinus patellæ amplior eſt, quàm interior, ſicut externum caput femoris grandius, quam internum. Superficies poſterior læuis, & cartilagine obducta, qua cum imo femore committitur; nam qua deſcendit, & acutum proceſſum exigit, iungiturque tibiæ; aſpera eſt, inæqualis, & foraminum plena, non ſecus quam tibia, nullibi tamen arctatur, aut ligamentis aſtringitur, vt alia oſſa ſolent, ſed tantum nectitur chordis, quæ vltra genu feruntur.

[t] *Celſ. lib. 8. c. 1.*
[u] *Gal. li. de oſſib. c. 23.*
[x] *Celſ. lib. 8. c. 1.*
[y] *Cor. Cel li. 8. c. 1.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ XIIII. INSCRIPTI VIſuntur, declaratio.

TAB. XIV. FIG. I. II. III. IV.

QVatuor figuræ monſtrant os coxæ dextrum.

I A parte interna.
II Ab interna, ſed magis in latus.
III Ab externa.
IV Ab externa, ſed magis in latus.
A Os pubis.
B Os ilium.
C Os coxæ.
D Spina in oſſis ilium appendice.
E Internum ſpinæ latus, vnde oritur pars carnoſa quarti muſculi abdominis.
F Externum ſpinæ latus, vnde incipit ſecundus muſculus abdominis.
G Anterior ſpinæ pars, vnde oritur primus & ſecundus muſculus ex crus mouentibus.
H Dorſum oſſis ilium.
I Sinus in dorſo, vnde oritur primus muſculus femur mouens.
L Sinus in dorſo, vnde oritur ſecundus muſculus femur mouens.
M Sinus in dorſo, vnde oritur tertius muſculus femur mouens.
N Sinus, ac proceſſus inæquales, qua committitur os ilium cum oſſe ſacro.
O Sinus in parte interna oſſis iliũ, vnde oritur ſeptimus muſculus, femur mouens.
P Sinus inter cauum, vbi recipitur caput femoris, & ſedem, qua committitur os ſacrum, præbet autem aditum ſexto & ſeptimo muſculo mouenti femur, & maximo neruo, qui fertur ad crus.
Q Foramina iuxta dictum ſinum, vnde oriuntur ligamenta nectentia os ilium cum oſſe ſacro.
R Tuberculum ab vtroque latere proximi dicti ſinus, à quo augetur ſinus, & retinentur muſculi in ſuo ſitu.
S Sinus ſub interno tuberculo, vbi quaſi ad trochleam reflectitur decimus muſculus femur mouens.
T Cauum oſſis coxæ, in quo recipitur femoris caput.
V Sinus ab ima parte nuper dicti caui, verſus os pubis ad tranſitum vaſorum ad articulum.
X Foramina ab externa parte ſuperciliorum caui coxæ ad exortum cartilaginoſi ligamenti dictum cauum ambientis.
Y Aſperitas cum foraminibus in interno cauo coxæ, vnde oritur ligamentum quo femoris caput illigatur.
Z Craſſitudo in ima coxa ad robur, & exortum quarti quinti ac ſexti muſculi mouentis crus.
α Longior linea aſpera, quę in oſſe pubis ſupernè deorſum tendit ad robur, & exortum ſubſtantiæ, ac muſculorũ colis.
β Amplum, ac peruium foramen in oſſe pubis ad leuitatem.
γ Sinus ſuper dictũ foramen ad tranſitum venæ, & arteriæ, quæ ferũtur ad crura.
δ Sinus à ſuperiori parte dicti foraminis ad tranſitum vaſorum femur nutrientium.
ε Aſperitas à ſuperiori commiſſura oſſium pubis ad nexum rectorum muſculorum abdominis.
ζ Aſperitas à priori parte dictæ commiſſuræ ad initium tertii muſculi mouentis tibiam.
η Linea à priori parte ſuper cauum coxæ propter initium octaui muſculi mouentis tibiam.
θ Altera linea ibidem à poſteriori parte ad exortum decimi muſculi mouentis femur.

FIGVRA V. VI.

VTraque figura hac ſiniſtrum femur repræſentat, ſed prior in priorem partem, ſecunda in poſteriorem conuerſum.

Literarum porro hæc ratio eſt.

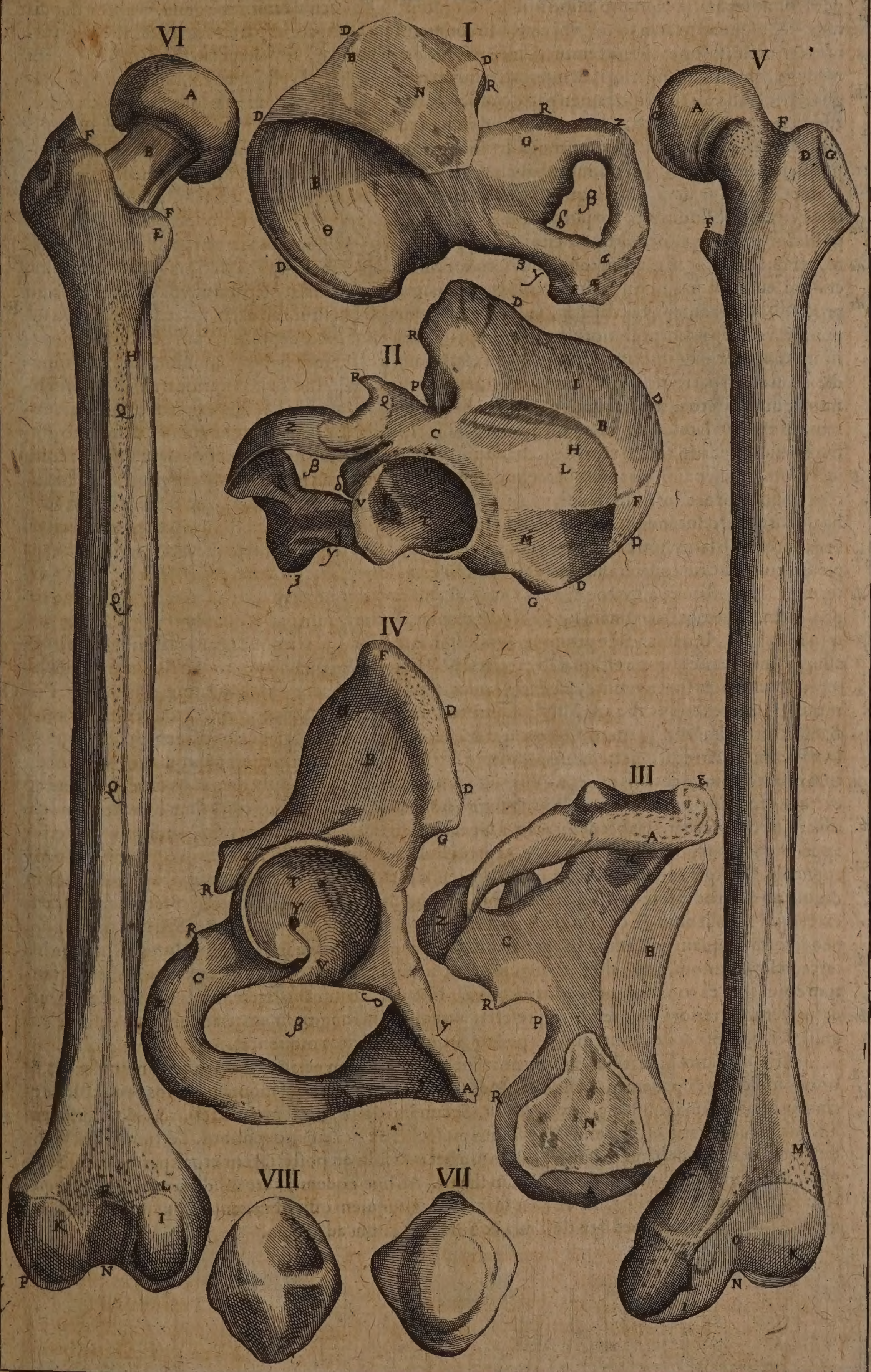
A Superior femoris appendix cum rotundo capite.
B Ceruix ſuperioris femoris.
C Foramen in medio capite ſummi femoris ad nexum ligamenti à cauo coxæ producti.
D Maior proceſſus ſummi femoris.
E Minor proceſſus ſummi femoris.
F Sinus in vtroque nuper dicto proceſſu ad muſculorum nexum.
G Sinus, ac aſperitates ab exteriori parte maioris proceſſus ad muſculos excipiendos.
H Aſpera linea ad radicem minoris proceſſus, quæ obliquè in poſteriora deſcendit, ad nexum octaui muſculi ex mouentibus crus.
I Internum caput imi femoris.
K Externum caput imi femoris.
L Sinus in ſublimiori, ac interiori parte interni tuberculi, vbi chorda inſeritur quinti muſculi femur mouentis.
M Foramina à lateribus capitum imi femoris, vnde oriuntur ligamenta ipſum cum tibia aſtringentia.
N Sinus inter vtrumque caput imi femoris ad proceſſum tibiæ excipiendum.
O Sinus læuis à priori parte imi femoris, vbi recipitur patellæ proceſſus.
P Plures ſinus circa capita imi femoris ad muſculos, & chordas excipiendas.
Q Linea aſpera à poſteriori parte femoris in longitudinem, vbi quintus muſculus femur mouens valide nectitur.
R Sinus ad inferiora capita imi femoris ad tranſitum vaſorum, quæ ad crus pertinent.

FIGVRA VII. VIII.

VTraque figura patellam dextram ſignificat ſed prior in anteriorem, poſterior in poſteriorem partem conuerſam.

TAB.

TABVLA. XIIII.

Tab. 15. *Fig.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. B

SEcunda pars cruris, quam tibiam nominari diximus, perinde ac ſecunda pars brachii duplici oſſe
continetur; vnum κνήμη [a] Græce, Latine, [b] tibia, alterum Græce περόνη, Latine [c] ſura vocatur; agemus
de vtroque ſeparatim, ſumpto initio à tibia. Committitur hæc cum femore ad genu, vt ante oſtendi-
mus, [d] & vſque ad pedem fertur, vbi cum talo coniungitur, occupatque partem interiorem, ſicuti ſu-
ra exteriorem; ſuſtinet autem femur, & idcirco dura eſt, ac ſolida; licet [e] in medio fiſtulam habeat, vbi
medulla continetur: ſuperiori, & inferiori ipſius extremo [f] adiuncta eſt appendix, quæ ſuperiori, ma-
gna eſt, & craſſa; ab anteriori tamen parte craſſior, & deſcendit inferius quam à poſteriori. Superficies,
A, anterior tam appendicis, quam oſſis, quod cum ea committitur, aſpera eſt & inæqualis, vt validiſſi-
me chordæ ſeptimi, octaui, & noni muſculi tibiam mouentis apte ibi nectantur. Summa pars huius ap-
pendicis vtrinque à lateribus ſinum [g] habet, B, amplum, cartilagine obductum, cum medio proceſſu,
C, inter vtrunque aſpero, & inæquali. In hos ſinus coniiciuntur duo capita imi femoris; proceſſus, qui
inter vtrumque ſinum eſt, recipitur in cauo [h] illo ampliori, quod inter vtrunque caput imi femoris à
poſteriori parte deprehenditur: naſcitur ab hoc proceſſu ligamentum, præſertim à poſteriori eius par-
te, per quod femur aſtringitur: augetur vterque ſinus cartilagine molli, ac veluti pingui humore illita;
craſſior enim eſt in ambitu; minus craſſa verſus centrum, vbi finitur: ſeparatur vna ab altera medio
proceſſu, neutra autem ibi coaleſcit, ſed tantum ligamentis nectitur: ab externo latere appendicis ſu- F
perioris verſus partem poſteriorem proceſſus, D, aſſurgit ima parte depreſſus, cum quo ſura commit-
titur. Appendix, quæ inferiori tibiæ adiuncta eſt, ſinum, E, amplum habet geminum, nam linea me-
dia à poſteriori parte in priorem leuiter aſſurgens, ſinum duplicem efficit à lateribus: altiorem eum ſi-
num, qui ab interna parte eſt, facit proceſſus, F, quem ima appendix validum exigit deorſum tenden-
tem, ab externo latere, quo ad ſinum ſpectat cauum, læuem, & cartilagine obductum; ab interno gib-
bum, quo vergit ad alterum crus; deprehenditur autem tactu, cum non tegatur carne; conſtituit enim
internum [i] malleolum, hoc eſt tuberculum, quod in fine cruris ad initium pedis tangitur. A poſterio-
ri parte huius proceſſus ſinus, G, eſt, vnde oritur ligamentum cartilaginoſum, quo talus arctatur; ad id
ligamentum producendum confert etiam aſperitas, H, & inæqualitas à poſteriori parte appendicis ti-
biæ, externum latus non exigit proceſſum interno malleolo reſpondentem, ſed ibi inferior ſuræ ap-
pendix committitur, quæ craſſeſcens deſcendit inferius, quam internus malleolus, & prominens [k] ex-
ternum, I, conſtituit; ab vtroque vero comprehenditur, [l] atque aſtringitur talus inter vtramque ap-
pendicem. Tibiæ os triangulam figuram repræſentat, à priori enim parte, quæ ἀντικνήμιον [m] Græce no-
minatur, linea, L, acuta valde prominet, vnde ſpina nominatur: vtrinque etiam à lateribus vna linea
aſſurgit, magis autem acuta eſt, quæ ab externo, M, latere, quam quæ ab interno, N: huius trianguli la-
tera omnia ſtructa ſunt apposite, ad excipiendos muſculos mouentes pedem, atque eius digitos. Pri- G
mum, O, latus ex tribus ab anteriori linea ad interiorem pertinet. Secundum, P, eſt inter interiorem,
& exteriorem lineam. Tertium, Q, inter exteriorem, & anteriorem, atque hoc ſedem præbet muſcu-
lis ad poſteriorem cruris partem ſitis, & illi præſertim, qui flectit tertios articulos quatuor digitorum,
tum quinto ex mouentibus pedem. Eſt autem tibiæ os [n] craſſum, non tenue, vt os ſuræ, cum quo ab
extremis coniungitur; nam in medio dehiſcunt. Additum autem à natura fuit [o] ſuræ os, ad fulciendam
tibiam, ne oneri cedat. Habet & ſura tam à ſuperiori, quam ab inferiori parte appendicem. Superior
appendix ab interno latere ſinuatur, R, vt proceſſum externum excipiat, quem exigit ſuperior tibiæ
appendix. Vterque autem tam ſinus, quam proceſſus cartilagine obducitur. Inferior appendix ſuræ in
cauum ab externo latere imæ appendicis tibiæ inſinuatur, ibique aſſurgens, atque inferius deſcendens
externum [p] malleolum, I, conſtituit, qui vna cum interno talum [q] complectitur. Sed tam ſinus in ap-
pendice tibiæ, quam proceſſus in appendice ſuræ aſper eſt, & cartilaginis expers. Inter vtrumque in-
tercedit ligamentum, quo valide aſtringuntur: media ſura gracilis [r] eſt, & idcirco à tibia diducitur: tan-
tum enim cum ea coniungitur [ſ] verſus extrema. In medio ab interno latere verſus tibiam aliquid cur-
uatur; verſus exteriora ſima redditur; præſefert autem ſura in longitudinem triangulum, in cuius trian-
guli lateribus apte collocantur muſculi pedem, atque eius digitos mouentes.

Primum latus, S, ex tribus, ab anteriori linea ad interiorem pertinet; in quo continetur ſextus, &
nonus muſculus ex pedem mouentibus, & decimusoctauus ex iis qui mouent digitos pedis; tum de- H
cimusnonus, qui magnum digitum extendit. Secundum latus, T, eſt inter exteriorem, & interiorem
lineam, vbi collocatus eſt ſeptimus, & octauus muſculus ex pedem mouentibus. Tertium latus, V, in-
ter exteriorem, & anteriorem lineam ſedem præbet muſculis ad poſteriorem cruris partem ſitis, & illi
præſertim, qui ſecundum pollicis articulum flectit. Ab hoc eodem latere validum exoritur ligamen-
tum, quo ſura, cum tibia illigatur. Æquat ſuræ os longitudinem oſſis tibiæ, tanto enim minus aſcendit,
quanto magis deſcendit. Sed ſatis de Tibia, & Suta; pergamus ad pedem.

[a] *Gal. lib. de oſſib. c. 22. & 3. de vſu par. c. 13.*
[b] *Celſ. lib. 8. c. 1.*
[c] *Celſ. lib. 8. c. 1.*
[d] *Supra in hoc cap.*
[e] *Gal. lib. 11. de vſu par. c. 18.*
[f] *Gal. lib. de oſſib. c. 22.*
[g] *Gal. lib. de oſſib. c. 22.*
[h] *Gal. lib. de oſſib. c. 22.*
[i] *Gal. lib. de oſſib. c. 22.*
[k] *Celſ. lib. 8. c. 1.*
[l] *Gal. lib. de oſſib. c. 22.*
[m] *Gal. lib. de muſcul. diſſect. cap. 32. & lib. 2. de fractur. com. 34.*
[n] *Gal. lib. de oſſib. c. 22. & Celſ. lib. 8. c. 1.*
[o] *Gal. lib. 3. de vſu par. c. 15.*
[p] *Gal. lib. de oſſib. c. 22.*
[q] *Gal. ibid.*
[r] *Gal. lib. 3. de vſu par. c. 14. & libr. de oſſib. c. 22.*
[ſ] *Celſ. lib. 8. c. 1. & Gal. locus citatus.*

TABVLA. XV.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ XV. INSCRIPTI VISVNTUR, explicatio.

TABVLA XV. FIGVRA I. II. III. IV. V. VI. VII.

Ex ſeptem Tabulæ huius figuris Cruris oſſa monſtrantibus

I	Tibiam oſtendit dextram à priori parte.
II	Eandem à poſteriori.
III	Suram dextram à priori parte.
IV	Eandem à poſteriori.
V	Siniſtram tibiam cum ſura à priori parte.
VI	Eandem à poſteriori.
VII	Superiorem partem ſuperioris capitis tibiæ.

Literarum, in quacunque figura reperiantur, hæc ratio eſt.

A	Superficies anterior tibiæ, atque eius appendicis aſpera, & inæqualis, ad nexum chordæ ſeptimi, octaui, & noni muſculi tibiam mouentis.
BB	Sinus vtrinque à lateribus ſummæ appendicis tibiæ, in quos coniiciuntur ima capitis imi femoris.
C	Aſper proceſſus inter vtrunque dictum ſinum.
D	Proceſſus ab externo latere ſuperioris capitis tibiæ leuiter depreſſus, cum quo committitur ſura.
EE	Sinus geminus in inferiori capite tibiæ ad tali commiſſuram.
F	Proceſſus in imo capite tibiæ internum malleolum efficiens.
G	Sinus à poſteriori parte dicti proceſſus, vnde oritur ligamentum talum aſtringens.
H	Aſperitas à poſteriori parte imi capitis tibiæ eiuſdem ligamenti cauſa.
I	Proceſſus in imo ſuræ capite deſcendens ad externum malleolum conſtituendum.
L	Linea acuta in priori parte tibiæ.
M	Linea ab externo latere.
N	Linea ab interno.
O	Primum latus trianguli in tibiæ longitudine ab eiuſmodi lineis conſtitutum.
P	Secundum latus.
Q	Tertium latus.
R	Sinus ab interno latere ſuperioris capitis ſuræ.
S	Primum latus trianguli, quem ſura in lõgitudinem præ ſe fert.
T	Secundum latus.
V	Tertium latus.

A

Tab.16.Fig.omnes,& Tab.17.Fig.1.2.3.ac 4.

RESTAT tertia pars cruris, pes videlicet, quæ (vt inquit Hippocrates) [a] non ſecus quam manus, è multis, minutisque oſſibus conſtat. Manum diduximus [b] in tres partes, in primam palmæ partem, in palmam ipſam, & digitos. Reſpondent [c] in pede primæ palmæ parti tarſus, palmæ planta, digitis digiti. Sed ſunt in pede præter tarſum, plantam, & digitos, talus, calx, & σκαφοειδὴς grandiora oſſa, quibus nulla pars manus reſpondet. Sunt autem omnia nuper natis mollia, & ad cartilaginis magis, quam ad oſſis naturam accedunt, ſicut & reliqua oſſa pedis. Verum calx quamuis & ipſe tunc cartilaginoſus ſit, medius tamen durus eſt, & oſſis naturam retinet. Talum ergo, calcem, & ſcaphoides perſequemur, & primo talum; dein ad tarſum pergemus, inde ad plantam, & digitos. Talus igitur (vt ab hoc incipiamus) eſt illud os cum quo monſtrauimus [d] committi tibiam, & ſuram; huius beneficio curuatur, atque extenditur pes, & nonnihil etiam in latera conuertitur. Eſt autem tali os durum, ac multiforme, variis enim partibus variam formam repræſentat. Id quod facile patefiet, ſi ſuperiorem, inferiorem, priorem, poſteriorem, & quæ vtrinque à lateribus ſunt, ipſius partes perpendamus. Superior tali pars quatuor habet latera, vnde τετράγωνον [e] Græce, quaſi quadrilatera vocatur; cuius ſuperficies ſumma minime plana eſt, ſed quodammodo rotunda, ita vt quartam trochleæ partem referat; non ſolum quatenus rotunda eſt, ſed quatenus etiam media à priori parte in poſteriorem deſidet, perinde ac trochlea, qua funem excipit: ac rurſus veluti trochlea plano ligno vtrinque com-
B prehenditur, ita ſuperior pars tali vtrinque [f] aſtringitur, interno quidem latere à proceſſu appendicis tibiæ, externo ab appendice ſuræ. Reſpondet pars ſuperior tali, quam deſcripſimus, imæ appendici tibiæ, quæ vtrinque deſidet, media aſſurgit. Contra ſuperior pars, tali vtrinque [g] aſſurgit, media deſidet, A, ita apte vt ſinus vnius excipiant proceſſus alterius, & ex contrario. Internum latus tali ſinuatum, B, eſt, vt ligamento cartilaginoſo cedat, quod cum talo vincit tibiæ appendicis proceſſum ſinuatum, à quo oritur. Externum etiam latus ſinuatum, C, eſt, vt ligamentum admittat, quod imam ſuram à qua oritur, cum talo arctet. Poſterior tali pars aſpera, D, eſt ac ſinuata tum propter ligamenta, quæ ibi nectuntur, tum propter chordas, quæ inde tranſeunt, quinti, ſ. muſculi pedem mouentis, illius qui ſecundum pollicis, & illius qui tertium quatuor digitorum articulum flectit. Prior oblongam exigit ceruicem, E, quæ in anteriora tendens terminatur in capitulum, F, rotundum; quod cartilagine obductum in cauum inſeritur inſigne inſculptum in oſſe ſcaphoide, [h] & cartilagine obductum, per quam commiſſuram pes in latera mouetur, ac circumducitur. Sexta, & vltima pars tali ima eſt, per quam cum oſſe calcis committitur duplici commiſſura, vna verſus anteriora, altera verſus poſteriora; à poſteriori enim parte calx amplum proceſſum exigit, quod in amplo tali ſinu, G, recipitur. Contra à priori talus aſſurgit, verſus internum latus, in proceſſum, H, qui in calcis cauum inſinuatur. Sed tam calx, quam talus, vbi non ſe contingunt; verſus priorem partem pedis aſperam ſuperficiem, I, præſeferunt, vnde ligamenta cartilaginoſa oriuntur, quæ vtrunque os ſimul aſtringunt, & ſpacium inter vtrunque os interiectum implent, neque enim mouetur talus ab inferiori parte, qua cum calce
C iungitur; ſed tantum à ſuperiori, qua cum tibia. Calx autem, qui Græce πτέρνα [i] vocatur, vt talum ſuſtinet, ita etiam vniuerſum corpus, quod per tibiam, & ſuram ſuperinſidet talo; quamobrem calcis os durum admodum eſt, & maximum [k] inter oſſa pedis. Figuram vero multiformem habet, non ſecus ac talus: ſuperior eius pars, qua committitur cum talo, ſinum, L, & proceſſum, M, habet qualem enarrauimus. [l] Sed qua ſoluta eſt à talo, verſus poſteriora teres eſt, & aſpera, N. recipit enim ligamenta à tibia talum arctantia. Poſterior pars calcis prominet in poſteriora, non amplius è regione tibiæ; partim vt tibiam fulciat, partim vt admittat validiſſimam chordam, quo nomine ſinuata, O, eſt; naſcitur [m] chorda hæc à primo, ſecundo, & tertio muſculo pedem mouente. Ima pars calcis, qua ingredimur, non eſt exquiſite teres, ſed aliquantulum lateſcit, ad ſtabilitatem. Eſt autem aſpera, P, & inæqualis, propter muſculos, propter primum. ſ. mouentem digitos, qui ſecundum articulum quatuor digitorum flectit, qui inde initium ſumit, & propter carnoſam illam molem, quæ in quatuor chordas diuiſa, reliquos quatuor digitos ad magnum adducit, inde ſimiliter ortam: Ita autem ſiti ſunt hi duo muſculi, vt terram non attingant, ſed ab oſſe inferius deſcendente defendantur. Anterior pars calcis leuiter prominet, Q, & cartilagine obducta recipitur è regione minimi digiti in ſinu oſſis κυβοειδοῦς, [n] de quo paulo poſt agemus. Latus calcis internum abunde ſinuatum, R, eſt, vt tutum tranſitum præbeat chordæ quinti muſculi pedem mouentis, & illorum duorum, qui vltimum digitorum articulum flectunt; præterea neruo, venæ, & arteriæ inde tranſeuntibus: augetur idem ſinus à calce, qui à poſteriori parte aſſurgit. S, vt inde incipiat muſculus ille, qui pollicem ab aliis digitis abducit in partem interio-
D rem. At externum aſperum, & inæquale eſt, neque ſinuatur niſi verſus anteriorem partem, T, vt cedat chordis ſeptimi, & octaui muſculi pedem mouentis: humiliori eius parte, V, innititur muſculus, qui paruum digitum à cæteris modice abducit. Ex grandioribus oſſibus pedis ſupereſt tertium, quod Græce σκαφοειδὴς [o] nominatur, ab imagine ſcaphæ quam poſteriori ſui parte repræſentat; amplo ſinu, X, vbi caput, quod in priori parte tali prominet, recipi monſtrauimus: anterior pars huius oſſis cum tribus oſſibus tarſi committitur, quamobrem tres oſtendit ſuperficies, Z, cartilagine obductas; adeo autem leuiter prominent, vt non facile diſcernas recipiantur ne ab oſſibus tarſi an ea recipiant. Inter has, quæ ad internum latus ſita eſt, reliquas duas amplitudine vincit, perinde atque os tarſi, quod cum ea committitur, magnitudine ſuperat duo alia, quæ cum reliquis duabus committuntur. Superior, α, pars oſſis ſcaphoidis gibba eſt, & orbicularis, quæ figura, & pedi conſtituendo aptatur, & iniuriis eſt minime opportuna: Inferior, β, vero ſima, vt pedis cauum augeat. Vtraque autem tam inferior, β, quam ſuperior, α, aſpera eſt, magis tamen inferior ob ligamenta, quæ ibi nectuntur validiſſima. Habet etiam inferior pars ab interno latere ſinum, γ, vbi reuoluitur chorda ſexti muſculi pedem mouentis. Tarſus, quem reſpondere diximus [p] primæ palmæ parti, non conſtat ex octo oſſibus, ſed ex quatuor. Sunt autem pauciora, & maiora hæc oſſa ad ſtabilitatem, & ingreſſum;

[a] Hip lib.
[b] Sap.c.7.
[c] Gal.lib.2. de Anato. admin.c.9. & Cornel. Celſ.lib.8. c.1.
[d] Supra in hoc Capi. & Gal. lib. de oſſib.c.22.
[e] Gal.lib. de oſſib.c.24.
[f] Gal. lib. de oſſib c.22. & 24.
[g] Gal.lib. de oſſib.c.24.
[h] Gal. 2. de fr.com.16. & lib. de oſſib.c 24.
[i] Gal. lib. de oſſib cap.2. & Hipp. ac Gal.lib.2. de fr.com. 16.
[k] Gal lib. de oſſib.c.24.
[l] Paulo ante & Gal.2.li. de fra.com. 16.
[m] Gal.3.catag.c.2. & lib. de diſſ. muſc.c.33.
[n] Gal.2.de fract.cō.16.
[o] Gal.lib.de oſſib.c.24. & lib.2.de fr.com.16.
[p] Paul. ante in hoc.Cap.

pauciora,& minora,quæ in prima palmæ parte,quod ita poſtularet prehendendi munus,ad quod natura fabricata eſt manum. Ex quatuor oſſibus tarſi, tria plana ſuperficie cum oſſe ſcaphoide committuntur, & hæc proprium nomen non habent; Quartum quod ab externa parte eſt, committitur cum calce, inuenit autem cyboidis [a] nomen apud Græcos à ſimilitudine cubi, quod ſex oſtendat ſuperficies; quarum poſterior cum calce committitur, anterior cum duobus oſſibus plantæ; interior cum tarſi oſſe proximo; exterior, quæ obſcure plana eſt, cum nullo iungitur, ſed ſoluta eſt: ſuperior, quæ ſurſum ſpectat, ſimiliter ſoluta eſt, ſicut inferior, quæ deorſum. Verum hæc inæqualis eſt, & ſinuata, δ, ibi enim inuoluitur chorda ſeptimi muſculi pedem mouentis: eadem iuxta calcem deorſum procedit, ε, & in ingreſſu terræ innititur. Reliqua tria oſſa terram non attingunt, ſed vna cum ſcaphoide cauum pedis conſtituunt; ſunt autem cunei modo à ſuperiori parte lata, ab inferiori anguſta. Plurimum differunt inter ſe oſſa tarſi magnitudine: maximum enim eſt cyboides; dein quod ab interno latere ſitum eſt;tum quod cyboidi proximum, nam minimum eſt, quod proximum interno. Spectat intimum os tarſi in anteriora,verſus magnum digitum,ſicut cyboides in poſteriora,verſus calcem. Ex mediis, quod interno proximum eſt, breue eſt, neque in anteriora fertur, ſicuti quod cyboidi proximum:omnia autem ſimul iuncta ſuperficiem ſuperiorem gibbam efficiunt,inferiorem cauam;qua inter ſe iunguntur, ſine cartilagine ſunt, ſed nectuntur ligamentis cartilaginoſis; ibi tantum cartilagine obducta ſunt,vbi cum ſcaphoide committuntur. Vbi autem reflectuntur quintus,& ſextus muſculus pedem mouentes, adiecta eſt cartilago cum paruulo oſſe ſeſamoide, ne atterantur. Tarſum ſequitur planta, quæ Græce πεδίον [b] dicitur, & palmæ manus reſpondet, quamuis non quatuor, ſed quinque oſſibus contineatur; [c] ſiquidem magnus digitus pedis conſtat ex duobus oſſibus, cum illud quod ad magnum digitum ſpectat, ad plantam referatur, perinde atque alia quatuor, quæ cum tarſi oſſibus committuntur. Exigunt ſingula oſſa plantæ capitula, ζ, leuiter prominentia, quæ in ſinus oſſium tarſi parum deſidentes inſeruntur, ita vt plana fere ſuperficie necti inter ſe videantur: habent autem omnia tam à ſuperiori, quam ab inferiori parte appendicem. Id os plantæ, quod è regione magni digiti ſitum eſt, iungitur cum interno oſſe tarſi: inferne autem proceſſum, η, exigit, vbi inſeritur ſeptimus muſculus pedem mouens, quod è regione tertii cum tertio, ſed quod è regione quarti, & quinti, cum oſſe cyboide. Cæterum os,quod ad digitum minimum ſpectat, ibi in externo latere inſigné proceſſum, θ,exigit, cum quo nectitur chorda octaui muſculi pedem mouentis. Vt autem tarſi,ita plantæ oſſium, alia magis, alia minus in anteriora feruntur, nec æqualiter omnia antrorſum procedunt, craſſeſcunt omnia prope tarſum, ſicque inter ſe iunguntur;vbi autem à tarſo recedunt, graciliora fiunt, & idcirco inter ſe dehiſcunt, ita vt ſpacium medium relinquant, vbi recipiuntur muſculi flectentes primos digitorum articulos,quibus vt aptiorem ſedem præbeant,latiora ſunt à parte ſuperiori, anguſtiora ab inferiori. Vbi vero cum digitorum oſſibus committuntur appendix ipſorum capitulata, ι, inſeritur in cauum primi oſſis digiti, ad quem ſpectat. Digiti ſuperſunt, qui in pede [d] perinde atque in manu ternis oſſibus continentur;tantum magnus digitus pedis ex [e] duobus componitur:ſic enim pes firmius hæret, quo ſpectant etiam duo oſſa ſeſamoidi, κ, iuſta primum cuiuſque digiti articulum ſita; neque enim ſolum prohibent nimium flexum, vt in manu: hæc quamuis cartilaginoſa naſcantur, vt cætera oſſa ſeſamoidi,ipſis tamen citius indureſcunt.Forma,& commiſſura eodem modo cernitur,atque in oſſibus digitorum pedis: Habent etiam appendices à ſummo, & imo, excepta tamen ima parte poſtremorum oſſium,quæ perinde atque in manu, ſatis ſine appendice defenditur à carne,& vngue. Sed ſatis de oſſibus pedis,quæ ſunt [f] talus, calx, ſcaphoides, quatuor in tarſo,quinque in planta, quatuordecim in digitis, ita vt in vniuerſum viginti ſex numerentur,non viginti ſeptem,vt [g] in manu. Hactenus de oſſib.totius corporis.

E (beside line 1) · F (beside "Tarſum ſequitur") · G (beside "pes firmius")

De Cartilagine. CAP. X.

Tab.17.Figu.5.vſque ad 20.

PErgamus ad cartilaginem,quæ Græce χόνδρος [h] dicitur.Finis ad quem conſtituta eſt,potiſſimum eſſe videtur,vt fulciat molliores partes ſuperiectas, atque adnexas, vt in gutture [i] muſculos, in corde vaſa:quantum [k] vero firmitate ſuperatur,ab oſſe,tantum ſuperat os leuitate,ita vt pro hoc adiungatur,vbi grauitas moleſta eſſet;reſiſtit etiam magis, quam os frangentibus, atq; atterentibus; quamobrem adiecta eſt nudis partibus,ac prominentib.vt auriculis, [l] imo naſo, ſpinæ, extremo oſſis ſacri, poſteriori proceſſui cubiti,quæ ſi ex oſſe [m] conſtarent,externis iniuriis magis paterent,atq; abrumperētur; ob eandem cauſam iuncta eſt articulis, quos aſſiduo motu neceſſe [n] eſſet atteri, niſi cartilagine obducerentur; quanquam in his ſuperficie ſua læui, ac pingui humore illita ad facilitatem motus plurimum etiam conducit; quibuſdam articulis non ſolum obducitur, ſed ſinui inhæret ligamentis adnata, vbi non modo facilitatem motus præſtat, ſed ſinum quoque auget, quemadmodum in tibia ad genu. Efficit item cartilago, cum mollis ſit,ac flectatur, vt aliquæ partes dilatentur, & contrahantur, veluti aſpera [o] arteria, & coſtæ, quæ ſi ex oſſe conſtarent, non ita flecterētur, ſed rigidæ manerent; quamuis autem flectantur, vi quadam, vbi volumus; ſtabiles tamen alioquin ſeruantur, quo modo aſperam quoque arteriam [p] apertam cartilago tuetur;& palpebras diſtinctas ſeruat,ita vt pili non concidant. Habet tandem cartilago vim [q] glutinis, qua oſſa inter ſe agglutinat, veluti appendicem cum reliquo oſſe; implet enim foramina, quæ ibi ſunt, & glutinis modo vnum cum altero iunctum continet, id quod in pubis oſſibus etiam deprehenditur. De firmitate etiam quam illis ligamentis addit, quæ cartilaginoſa ſunt, agemus cum ad ea tranſibimus: nunc enim ſubſtantia cartilaginis exponenda eſt, ad multiplicem vſum iam dictum maxime idonea. Eſt igitur hæc ſimplex, terrena, [r] & duriſſima [ſ] inter omnes partes corporis, vno excepto oſſe, ad cuius naturam proxime accedit; ab eo tamen differt, non ſolum quatenus minus dura eſt,ſed quatenus ſolida, ſine foraminibus, ſine medulla;abſumitur enim hæc in mollitiem cartilaginis. Quamuis autem dura ſit,& idcirco ſtabilitatem præbeat partibus, quæ cum ipſa iunguntur;eatenus tamen mollis eſt, vt præſtare valeat reliquos vſus neceſſarios.

H (beside "abrumperētur")

a Gal. lib. 2. de fr. com. 16.
b Gal lib. 3. de vſu par. c. 5.
c Gal. lib. 3. de vſu par. c. 6.
d Gal lib. 2. de fractur. com. 8.
e Gal. ibid.
f Gal. lib. 2. de fr. com. 8.
g Gal. lib. 2. de fractur. com. 8.
h Gal. 1. lib. de nat. hu. in procem. & lib. 7. de vſu pa. c 3.
i Gal. 7. de vſu par. c. 3. & c. 4. & l. de voc. inſtr. diſſect. c. 6.
k Gal. lib. de voc inſtru. diſſec. c. 6.
l Gal. ibid. & lib. 11. de vſu pa. c. 12.
m Gal locis citatis.
n Gal. lib. 1. de vſu pa. c. 15. & 12. lib. de vſu part. c. 3. & lib. 16. de vſu part. c. 2.
o Gal lib. de vocal. Inſtr. diſſect. c. 6. & lib. 7. de vſu par. c. 21.
p Gal. lib de vocal. Inſtr. diſſect. c. 6.
q Gal. li. 11. de vſu par. c. 18.
r Gal. 1. de elem. c. 5.
ſ Gal. 7. lib. de vſu par. c. 3.

A ceſſarios. Præcipue autem mollis [a] eſt, quæ finibus articulorum hæret, ſolis ligamentis aſtricta; at non æque mollis eſt cartilago in qualibet ætate; ſed tenera mollior; firma durior; ſenibus, in quibuſdam particulis degenerat in os, veluti in ſuperioribus coſtis, vbi extima ſuperficies adhuc cartilaginoſa eſt; intima iam tranſiit in naturam oſſis. Caret cartilago neruis [b] cum expers eſſe debeat ſenſus, & motus. Sed ſatis de cartilagine in vniuerſum; de vnaquaque ſigillatim maxima ex parte tractatum [c] eſt cum oſſibus. Sed præter oſſa, inſunt cartilagines [d] palpebris, atque oculis; ſiquidem palpebris tam inferioribus, quam ſuperioribus vtriuſque oculi ſingulis ſingulæ cartilagines adiunctæ ſunt longæ, tenues, molles, quæ ad tarſum [e] terminantur, vnde pili oriuntur. Ad angulum internum vtriuſque oculi parua cartilago ſita eſt, inuoluta membrana illa, quæ album oculi efficit, tecta ab inferiori parte à glandula collocata ad imum interni anguli oculi, cuius tunicis ſtabilitatem affert, & ſimul etiam humori ab ipſo in naſum deſtillanti facilem aditum præbet. Ab eadem tunica tegitur altera cartilago, ſita in priori parte oculi: incipit autem ab exteriori ſede anguli interni, & oblique fertur verſus externum; figurata autem eſt vt quarta pars trochleæ, nam ſinum habet ſimilem illi, per quem in trochlea diſcurrit funis. Tranſit per ſinum propoſitæ cartilaginis chorda illius muſculi, qui oculum circumducit verſus angulum internum. In naſo etiam quinq. cartilagines reperiuntur; duę naſi primoris acumen conſtituunt. Oriuntur autem ab imis oſſibus ipſius, deſcendentesq. paulatim coaleſcunt. Tertia naſcitur ab eo proceſſu octaui oſſis caluariæ, quod ſeptum medium conſtituens diuidit naſum in longitudinem: eſt hæc ligamenti modo mollis, fertur autem deorſum ſub illo proceſſu in anteriora, dum coniungatur ad imum naſum cum priori parte cartilaginis iam dictæ, adiiciatque quod ſepto deeſt ex oſſe. A poſteriori parte nectitur cum oſſe diuidente interna foramina naſi ad palatum ſpectantia; cum ternis propoſitis duæ aliæ iunguntur molliores, & neruoſæ magis. Conſtituit vtraque naſi foramen externum à ſuo latere, vtraque item mouetur, nam cæteræ immobiles manent, niſi vbi harum motum ſequuntur. Auricula quoque cartilaginem [f] habet tenuem, ac mollem, ſed quanto magis accedit ad caluariam, vnde initium ſumit, tanto magis dureſcit; incipit autem à foramine auris. Continetur guttur [g] tribus cartilaginibus; prima & maxima à priori parte reſidet foris gibba, intus, ſima, ſcuti modo, vnde θυρεοειδὴς, [h] quaſi ſcutiformis, Græce nominatur. Exigit autem binos proceſſus, à ſuperiori parte vtrinque vnum, & totidem ab inferiori, ſcilicet vtrinque vnum. Secunda cartilago minor [i] eſt quam prima, ſed maior tertia: ſpectat autem verſus gulam, cum ſita ſit à poſteriori parte, additque quod [k] deeſt primæ ad integrum circulum efficiendum. Superficies eius anterior læuis eſt, ſed poſterior iuxta gulam linea quadam aſſurgit, quæ duos ſinus conficit: ſuperne verſus poſteriorem partem duo exigit tubercula oblonga vtrinque vnum, quæ recipiuntur in finibus tertiæ cartilaginis. Inferior eius pars verſus gulam tenuis deprehenditur, repræſentatque ſpeciem annuli, quem Thraces ſagittarii in dextro pollice geſtant: habet enim proceſſum latiorem qui prohibet quominus prior pars pollicis in attrahenda chorda arcus violetur: ab hac ſimilitudine dicta eſt Græce κρι-κοειδὴς. [l] Tertia à ſimilitudine oris vrcei vocata eſt ἀρυταινοειδὴς: [m] hæc quamuis ſimplex appareat, detra-C cta tamen membrana, duplex deprehenditur in medio ſinum habens læuem, & profundum, vbi ſecundæ cartilaginis tuberculum recipitur. Baſis ampla eſt, & ab anteriori parte longum proceſſum exigit; ad baſim rimam quandam efficit. Continetur & aſpera arteria cartilaginoſis circulis per ligamenta, & membranas inter ſe nexis: Sunt autem [n] figuratæ in ſpeciem Græcæ literæ, Σ, non integræ, nam ſic impedimento fuiſſent iis, quæ deuorantur; cum à priori parte aſperæ arteriæ coniuncta ſit gula.

Ad ſummam baſim cordis ſubſtantia quædam [o] cartilaginoſa eſt, vbi firmiter illigantur vaſa, quæ aut in cor penetrant, aut ex corde egrediuntur.

[a] Gal. 12. lib. de vſu par. c. 3. & lib. 16. de vſu par. c. 2.
[b] Gal. lib. 16. de vſu par. c. 2.
[c] Sup in plurib. capitib.
[d] Gal. lib. de voca. Inſtr. diſſec. cap. 6.
[e] Gal. li 10. de vſu par. c. 7.
[f] Gal 1. lib. de vſu par. c. 11. & lib. 11 de vſu par. c. 12.
[g] Gal lib de voc. Inſtr. diſſect. c. 4. & c. 6. & 7. de vſu par. c. 11.
[h] Ga. de vocal Inſtru. diſſ. c. 4. & li. 7 de vſu par. c. 11.
[i] Gal. 7. lib. de vſu par. c. 11.
[k] Gal. ibid.
[l] Gal. lib. de voc inſtr. diſſ. c. 4.
[m] Gal. ibid. & lib. 7. de vſu par. c. 11.
[n] Gal lib. 7. de vſu par. c. 3. & 7.
[o] Gal. lib. 4. de anato. admin c. 1.

NOTA-

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ XVI. INSCRIPTI VISVNtur, declaratio.

TABVLÆ XVI. FIGVRÆ OMNES.

Ex XXII. fig. ad pedis oſſa pertinentibus monſtrat

I	Calcem dextrum à priori, & ſuperiori parte.
II	Eundem à poſteriori, & ſuperiori.
III	Eundem ab inferiori, & priori.
IV	Eundem ab inferiori, & poſteriori.
V	Talus à ſuperiori, ac priori parte.
VI	Talus à ſuperiori, ac poſteriori parte.
VII	Talus ab inferiori, ac priori.
VIII	Talus ab inferiori, ac poſteriori.
IX	Os ſcaphoides à ſuperiori, ac priori parte.
X	Idem à ſuperiori, ac poſteriori.
XI	Idem ab inferiori, ac priori.
XII	Idem ab inferiori, ac poſteriori.
XIII	Quatuor oſſa tarſi à parte priori.
XIV	Eadem à poſteriori.
XV	Eadem à ſuperiori.
XVI	Eadem ab inferiori.
XVII	Quatuor oſſa plantæ à ſuperiori, ac poſteriori parte.
XVIII	Eadem ab inferiori, ac priori.

TABVLA XVI.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ XVII. INSCRIPTI VIſuntur, declaratio.

TABVLA XVII.

I Quinque digitos dextri pedis à parte inferiori ac poſteriori.
II Eoſdem à ſuperiori ac priori.
III Omnia oſſa dextri pedis à parte ſuperiori.
IV Eadem ab inferiori.

Literæ quæ pertinent ad XXII. figuras partim in XVI. partim in XVII. Tab. collocatas ſignificant.

A Medium, quod in ſuperiori parte tali deſidet, lateribus vtrinque aſſurgentibus.
B Sinus in interno latere tali ob ligamentũ cartilaginoſum vinciens tibiam cũ talo.
C Sinus in externo latere tali excipiens ligamentum quo vincitur cum ſura.
D Poſterior pars tali aſpera ad nexum ligamentorum ipſum cum aliis oſſibus nectentium, & chordas muſculorum inde tranſeuntium.
E Ceruix à priori parte tali.
F Capitulum rotundum in ceruice tali, quod in os ſcaphoides inſeritur.
G Sinus in poſteriori ac inferiori parte tali ad excipiendum proceſſum ſuperioris partis calcis.
H Proceſſus à latere interno tali, qui in ſinum calcis inſeritur à priori, ac ſuperiori parte.
I Aſpera ſuperficies ab inferiori parte tali, vbi reſidet cartilaginoſum ligamentum, quod cauum interiectum inter talum, & calcem implet, & duo hæc oſſa inter ſe alligat.
L Sinus à ſuperiori, ac priori parte calcis excipiens proceſſum à latere interno tali.
M Proceſſus calcis à ſuperiori ſimiliter ac priori parte, qui inſeritur in ſinum tali, à parte poſteriori, ac inferiori.
N Poſterior pars calcis ſuperne aſpera ad ligamenta excipienda, quæ talum cum tibia arctant.
O Sinus in prominentia poſteriori calcis ad validiſſimam chordam poſteriorem excipiendam.
P Ima pars calcis lata, atque aſpera, qua ingredimur & vnde incipiunt muſculi ad mouend s digitos pedis.
Q Anterior pars calcis è regione minimi digiti, quæ leuiter prominens recipitur in ſinu oſſis ciboidis.
R Latus internum calcis ſinuatum ad tranſitum neruorum, venarum, & arteriarũ.
S Proceſſus à poſteriori atque interiori parte calcis, ad initium muſculi abducentis magnum digitum ab aliis.
T Sinus in externo latere calcis, vt cedat cordis, ſeptimi, & octaui muſculi pedem mouentis.
V Humilior pars in externo latere calcis ad initium muſculi paruum digitum abducentis ab aliis.
X Sinus in poſteriori parte ſcaphoidis ad excipiendũ capitulũ prioris partis tali.
Z Tres ſuperficies in anteriori parte oſſis ſcaphoidis, per quas committitur cum tribus oſſibus tarſi.
α Superficies gibba, atque aſpera in ſuperiori parte oſſis ſcaphoidis ob ligamentum validiſſimum.
β Inferior ſuperficies ſcaphoidis aſpera ſimiliter ob ligamenta.
γ Sinus inferiori parte ſcaphoidis, vbi inuoluitur chorda ſexti muſculi pedem mouentis.

Numeri quatuor oſſa tarſi ordine notant in 13.14.15.16. Tab.16.& in 3.& 4. Tabul.17.

Numeri in 17.18. Tab.16.& in 3.& 4. Tabul.17. quatuor oſſa plantæ.

Numeri in 1.& 2. Tab.17. monſtrant ordine oſſa digitorum pedis.

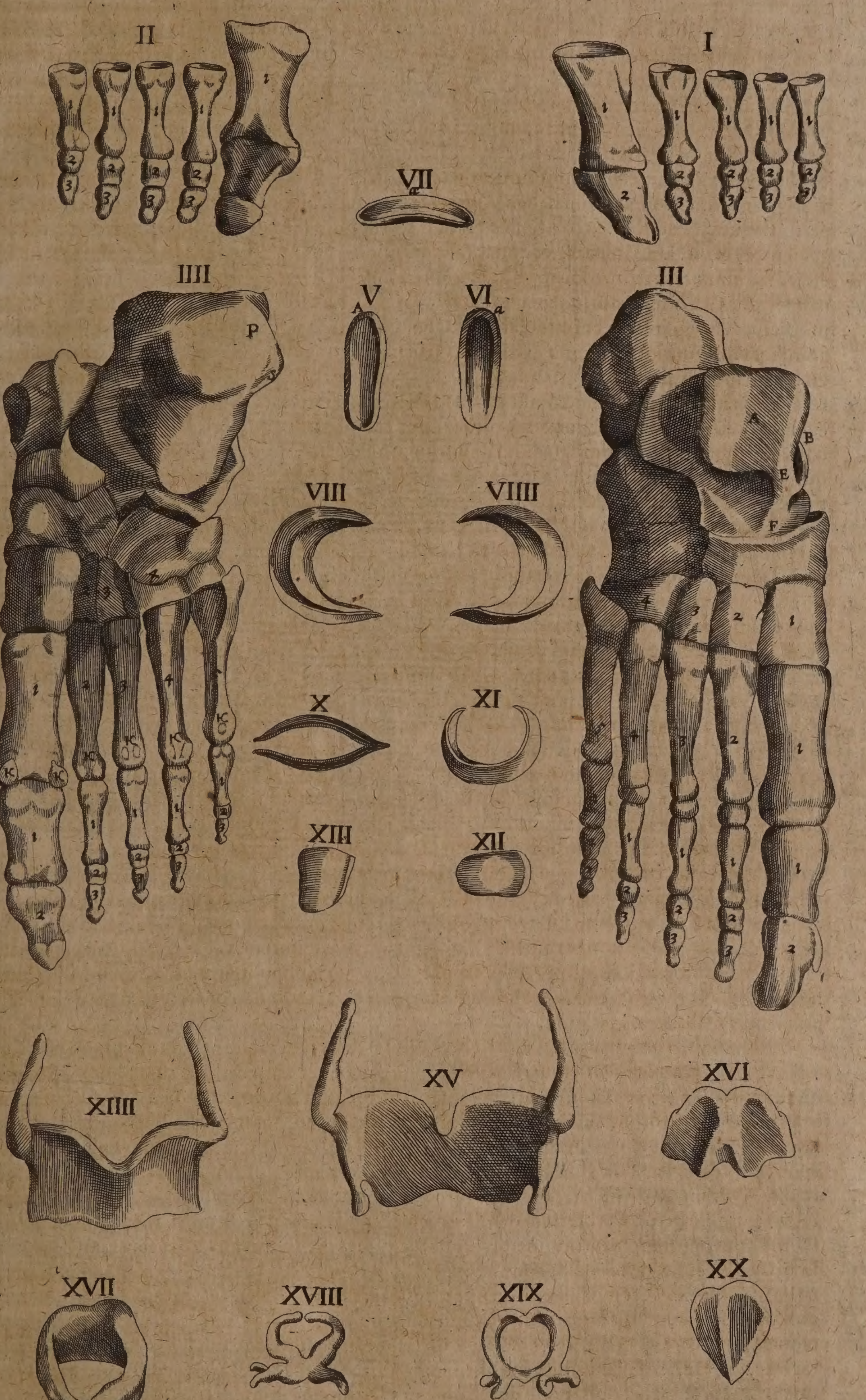
δ Sinus in inferiori parte oſſis ciboidis, vbi inuoluitur chorda ſeptimi muſculi pedem mouentis.
ε Proceſſus in inferiori parte oſſis ciboidis iuxta calcem.
ζ Capitula in poſteriori parte oſſium plantæ, quæ cũ oſſibus tarſi committuntur.
η Proceſſus in inferiori ac poſteriori parte primi oſſis plantæ, vbi finitur ſeptimus muſculus pedem mouens.
θ Proceſſus in externo latere ſecundi oſſis plantæ, cum quo nectitur chorda octaui muſculi pedem mouentis.
ι Capitula à priori parte oſſium plantæ, quæ inſeruntur in ſinus priorum oſſium digitorum.
κ Duo oſſa ſeſamoidi iuxta primum articulum digitorum.

TAB. XVII. FIG. OMNES à V. ad XX.

Sedecim figuræ poſteriores Tabulæ huius 17. (incipiendo à 5. ad 20. vſque) Cartilaginum picturam exhibent hoc ordine.

V. A Cartilago interiecta inter caput maxillæ, & ſinũ oſſis temporũ ſurſum ſpectans.
VI. a Eadem deorſum ſpectans.
VII. α Eadem in latus conuerſa.
VIII Cartilago quæ auget ſinum ſuperioris capitis tibiæ à parte externa.
IX Cartilago, quæ auget eundem ſinum à parte interna.
X Cartilago palpebræ.
XI Vna ex cartilaginibus aſperæ arteriæ.
XII Cartilago, quæ in commiſſura iuguli cum acromio reperitur.
XIII Cartilago commiſſuræ iuguli cum oſſe pectoris.
XIV Prima cartilago gutturis à parte priori.
XV Eadem à poſteriori.
XVI Secunda cartilago gutturis à parte poſteriori.
XVII Eadem à parte priori.
XVIII Tertia cartilago gutturis à parte priori.
XIX Eadem à parte poſteriori.
XX Epiglottis.

TABVLA. XVII.

II
I
VII
IIII
V
VI
III
VIII
VIIII
X
XI
XIII
XII
XIIII
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX

De ligamentis. Cap. XI. E

L Igamenta nunc ſequuntur, quæ vocantur Græce σύνδεσμοι, [a] à munere alligandi, [b] quo prædita
ſunt;vocantur & à ſimilitudine quam habent,cũ ſubſtantia neruorum νεῦρα: [c] latini etiam [d] Græ-
cos imitati neruos dixerunt;nos vt ea à veris neruis diſtinguãtur,vbique ligamenta appellabimus.Ho-
rum pręcipuus [e] vſus eſt, oſſa inter ſe diuincire;& quæ immobilia manent vt oſſa pubis;& quæ mouen-
tur,vt iuncturas:alligantur illa arctius,hæc vero laxius; vt moueri poſſint, [f] non tamẽ elabi, niſi ſubita
vis adhibeatur; Alligant & cartilagines, vel quæ oſſibus hærentes eorum ſinus augent, vel quæ cum a-
liis cartilaginibus nectuntur vt in gutture; retinent [g] etiam chordas in ſitu idoneo, neque aberrare
patiuntur:eaſdemque inuoluunt, ac ſubſtratæ fulciunt;alligant præterea muſculos cum oſſibus,& fir-
miores reddunt; [h] partim ipſos veſtiendo, partim iiſdem tranſmittendo ramulos quoſdam; ſeparant,
& quibuſdam locis inter ſe, vt internos ab externis, in magnis foraminibus oſſium pubis: eatenus au-
tem ſentiendi, ac mouendi vim habent, quatenus cum muſculis, & chordis inſeruntur; cum per ſe ex-
pertia ſint neruorum,& idcirco [i] ſenſus,& motus:oriuntur enim ab oſſibus, [k] vel à cartilaginibus.Li-
gamentorum ſubſtantia alba eſt,& dura,vincitque duritie chordas,quantum hæ neruos;eadem ſolida
eſt, & foraminibus caret, & in fibras diduci poteſt, niſi vbi ligamenta dura ſint, & cartilaginoſa, quæ
νευροχονδρώδη [l] Græce dicuntur,quemadmodum ad genu,ad vertebras,inter os ſacrum,& coxam.Huiuſ-
modi enim eſſe oportet, vt firmiora ſint, & magis contineant, vbi aut validus motus [m] eſt, aut oſſa F
grandiora ſunt,duriora ſunt;quæ extrinſecus articulum ambiunt,molliora,ne motum impediant;ma-
gis tamen mollia,quæ paruos articulos,quam quæ magnos complectuntur.Forma ligamentorum va-
ria eſt,alia enim teretia [n] ſunt,cuiuſmodi illud eſt, quod dentem ſecundæ vertebræ cum prima alligat;
cuiuſmodi etiam eſt, quod à ſinu coxæ ortum capiti femoris inſeritur;alia lata [o] ſunt,& quaſi membra-
næ, veluti quæ iuncturas ambiunt: quamuis etiam ſolida ſint, nonnulla tamen perforata ſunt, veluti
quæ claudunt foramina oſſium pubis;inde enim tranſeunt venæ,& arteriæ,ac veluti etiam quæ in ma-
nu,& pede,inſtar annuli chordis tranſitum prębent.Quod ad magnitudinem attinet,craſſiora,& am-
pliora ſunt quæ [p] grandioribus oſſibus:tenuiora,& minus ampla,quæ minoribus adiũguntur.Nume-
rus colligi poteſt ex numero partium ac functionũ,quibus inſeruiunt.Situs reſpondet vſui,quem præ-
ſtare debent. Proferam nunc exempli gratia maxime præcipua totius corporis ligamenta; ſumpto ini-
tio ab humero;quem cum lato ſcapularum oſſe [q] nectunt tria propria ligamenta,præter membranam
quę communiter alligat membranas omnes, & proprie in hac incipit ab ambitu labrorum ceruicis ſca-
pulæ, circumdatque iuncturam vniuerſam; inſeritur primo in caput humeri, & proprie in extremum
interni lateris ipſius; dein in totum latus externum, & tandem in ceruicem eiuſdem; ſed ex tribus liga-
mentis, quæ proprie eſſe diximus huius iuncturæ,prima duo [r] rotunda ſunt,neruorum more,tertium
aliquantiſper lateſcit. Naſcitur primum omnium ab extremo [ſ] proceſſu interno ſcapulæ, & inſeritur
in internam, ac priorem capitis humeri partem, quam complectens, validiſſime illigatur ſinui ibi in- G
ſculpto. Secundum ligamentum multo craſſius eſt,oriturque [t] ab interiori parte ceruicis ſcapulæ,vbi
capiti humeri ſubiicitur, & inſeritur in totam internam partem maioris tuberculi humeri prope ſi-
num, vnde tranſit externum initium primi muſculi flectentis cubitum. Anterior vero pars huius ſe-
cundi ligamenti nectitur poſteriori parti primi;ambo autem ſimul tranſuerſum ligamentum efficiunt,
quod initium dicti muſculi complectitur. Tertium ligamentum ex eodemmet loco incipit, [u] ex quo
primum inde obliquum procedit, dum inſeratur in totum tuberculum externum capitis humeri, cir-
cundans poſteriorem partem huius iuncturæ;neque enim minus latum eſt à fine,quam ab initio. His
tribus ligamentis, quæ non permittunt humerum vel in inferiorem, vel in exteriorem partem luxari,
aliud accedit,quod ab interno proceſſu ſcapulæ incipiẽs,in ſublimiorem eius proceſſum inſeritur,nul-
libi humerum attingens, quem prohibet in eam partem luxari; quo confert etiam neruoſum initium
primi muſculi flectentis cubitum.

[a] Gal. in lib. de motu muſc. cap. 1.
[b] Galen. lib. 12. de vſu par. c. 2. & li. 1. de anatom. admi. c. 10.
[c] Gal. 3. de loc. aff. c. 6. & Hippo. 3. de fractu. tex. 57.
[d] Cor. Celſus lib. 8. c. 1.
[e] Gal. 1. de anat. adm. c. 10.
[f] Gal. 12. lib. de vſu p. c. 2.
[g] Gal. 1 de anat. adm. c. 10.
[h] Gal. 1. de motu muſcu. c.
[i] Gal. lib. 12. de vſu partium capite 3.
[k] Gal. 1. de vſu p. cap. 17.
[l] Gal. lib. 1. de Plà. c. 9. & 4. de Anatom. c. 2.
[m] Gal. 3 de vſu p. c. 15.
[n] Gal 1. de vſu p. c. 15.
[o] Gal. ibid.
[p] Gal. 1. de vſu p. c. 15. & 3. de vſu par. c. 15.
[q] Gal. lib. 13. de vſu p. c. 12.
[r] Gal. ibid.
[ſ] Gal. ibid.
[t] Gal. ibid.
[u] Gal. ibid.

Eorum vero quæ duas primas vertebras,& inter ſe,& cum capite nectũnt,hęc ratio eſt;primum,
[x] ac validiſſimum circundat vniuerſam iuncturam primæ vertebræ ceruicis cum capite. Secundum,
quod rotundum eſt, validum, & cartilaginoſum, oritur à ſummo proceſſu dentiformi ſecundæ verte-
bræ ceruicis, illigaturque cum oſſe occipitii à priori parte prope foramen illud,per quod ſpinæ medul-
la deſcendit. Munus eius eſt,ſecundam vertebram cum capite vincire;præterquam quod vna cum pro- H
ceſſu dentiformi ſecundæ vertebræ lineam quandam acutam conſtituit, ſupra quam circumuoluitur
caput. Tertium ab [y] vno latere ad alterum primæ vertebræ ceruicis tranſuerſum procedens comple-
ctitur à poſteriori parte proceſſum dentiformem ſecundæ vertebræ;Eſt autem validum ex media ſub-
ſtantia inter neruum, & cartilaginem, collocaturq; inter medullam ſpinæ & proceſſum dentiformem
ſecundæ vertebræ, quem valide continet; cum caput in poſteriora vehemẽter compellimus,prohibet
ne ex ſuo loco exeat,& medullam non ſine magno infortunio violet. Quartum tenue eſt,membranæ
modo,veluti communia ligamenta omnium iuncturarum; alligat [z] autem ſecundam vertebram cer-
uicis cum prima. Oſſa pectoris vt multa,& varia ſunt, ita multis, ac variis ligamentis aſtringuntur;in-
ter hæc,quæ coſtas alligant cum vertebris, ſimilia illis ſunt, quæ iuncturas communiter vinciunt;quã-
quam hac parte cartilaginis modo dureſcunt; præſertim qua primum cum vertebris coſtas nectunt,
nam qua ſecundo idem faciunt,non ita dura ſunt. Qua vero coſtæ cum oſſibus pectoris committun-
tur, communi ligamento vinciuntur, membrana videlicet inuoluente, quæ ibi validior eſt, & aliquo
modo duplex,neque aliud ligamentum requirunt,per quod cum cartilaginibus nectatur, cum in ipſas
degenerent.

[x] Gal. lib. 12. de vſu p. c. 4.
[y] Gal. ibidem, & capit. 7. eiuſdem libri.
[z] Gal. lib. 12. de vſu par. c. 7.

Vertebræ præter duas primas,quas cum capite vinciri diximus, [a] ſuis quoque ligamentis nectũ-
tur, [b] quæ igitur in ceruice ſunt,cartilaginoſo ligamento,quod medium intercedit, inter vnam,& al-
teram illigantur; illigantur etiã per alia ligamenta validiſſima; pingui humore illita,& vertebras vndi-

[a] Paulo ante.
[b] Gal. lib. 13. de vſu par. c. 4.

que

A que ambientia: hæc quamuis craſſa, & valida vndique ſint, maxime tamen talia ſe oſtendunt à lateribus verſus partem priorem, vbi vertebræ craſſiores ſunt. Nectunt ligamenta hæc vertebras omnes inter ſe, neque permittunt dorſum nimis diſtendi, aut flecti; nam ſic violaretur vena caua, & arteria magna. Nectuntur etiam vertebræ aliis ligamentis tenuibus, quaſi membranis, quæ complent ſpacia inter proceſſus à lateribus ſuperioris, & inferioris vertebræ; tum aliis per quæ poſteriores proceſſus inter ſe vinciuntur, & apud ſpinam craſſeſcunt, atque inter ſe iuncta, ligamẽtum cartilaginoſum componunt, per totam ſpinam. Nectuntur item aliis tenuibus ligamentis, veluti membranis validis, quæ iuncturas complectuntur, & ſuperiores proceſſus cum inferioribus alligant; interiicitur præterea inter ſingulas vertebras aliud ligamentum aliquantiſper rubrum, ſed validiſſimum, quod oritur ab interna parte foraminis illius vertebrarum, per quod medulla tranſit, apud radicem poſteriorum proceſſuum; & in ſequentem vertebram eadem parte finitur, quod dicere poſſumus oriri à ſublimiori vertebra, & in inferiorem finiri, vel ex contrario.

Ex ligamentis cubiti, & manus, alia, [a] oſſa inter ſe nectunt, alia muniunt ſubiecta corpora, & tamquam inuolucra muſculos inuoluunt, alia complectuntur, ac nectunt chordas cum oſſibus; ita vt non poſſint ex ſuo loco exire, etiam vbi magna vis adhibetur. Quæ muniunt, & prohibent ne chordæ ſuo loco elabantur, plurima ſunt, & tranſuerſa omnia. Vnum vero ipſorum occupat internam partem vniuerſam, quatuor digitorum, cui aliud ſimile progreditur vſque ad ſecundum os pollicis, & fere vſ-
B que ad tertium. Aliud ſimiliter progreditur tranſuerſum à quarto oſſe primæ palmæ partis ad quintum; complectiturque muſculorum chordas ad digitos pertinentes: eſt autem latum, & validiſſimum; nullibique attingit radium, cubitum, aut oſſa primæ palmæ partis. Ab exteriori regione primæ palmæ partis tranſuerſa [b] etiam ligamenta ſunt, per quæ, quaſi per annulos tranſeunt chordæ, quæ digitos extendunt. Ligamenta hæc omnia à ſuperiori parte vnum dumtaxat apparent, cuius longitudo æquat latitudinem radii, & cubiti, ſed ſi diligenter inſpiciantur, ſunt veluti ſex annuli, prohibentes ne propoſitæ chordæ aberrent à finibus radii, per quas tranſeunt. Primum ex iis à cubito ad radium pertinens, tegit ſinum communem vtriuſque, per quem tranſit chorda muſculi extendentis paruum digitum. Secundum ſitum eſt ab externo latere primi, ſed nihil occupat ex cubito; præbet autem aditum chordæ quarti muſculi mouentis manum ſuper palmam. Tertium reſidet ab externo latere primi, & ſolum occupat latitudinem radii; præbetque aditum chordis extendentibus quatuor digitos. Quartum collocatum eſt à latere interno tertii, annulumque valde paruum conſtituit, per quem tranſit chorda, ſeparans indicem digitum, & medium à pollice. Per quintum tranſit chorda bipartita manum extendens, & illa quæ iungit pollicem cum indice; quamquam interdum pollicis muſculus proprium ligamentum obtinet, ita vt tunc non ſex ſint, ſed ſeptem. At per ſextum tranſeunt tres chordæ, quarum prima illigatur illi oſſi, quod in prima palmæ parte ſuſtinet digitum pollicem: ſecunda primo oſſi ſimiliter pollicis, tertia ſecundo, & tertio eiuſdem; ſed interdum ſingulæ per ſingula ligamenta tranſeunt: præter hæc muſculi à cubito ad manum valida [c] membrana inter ſe nectuntur, prohibenturque ſuo
C loco exire, & inter ſe confundi. Adſunt & alia ligamenta tenuia membranæ modo, ſimilia iis, quæ communiter quamlibet iuncturam vinciunt; nectunt hæc oſſa manus. Ex iis quæ digitorum oſſa inter ſe iungunt, tenuiora [d] ſunt, & ſolum articulum complectuntur; quæ oſſa primæ palmæ partis cum oſſibus palmæ nectunt, validiora ſunt, & vltra iuncturam pertinent. Quæ oſſa palmæ inter ſe à lateribus vinciunt, cartilaginoſa ſunt, & non ſolum circundant, ſed oſſibus interiiciuntur. Quæ alligant oſſa primæ palmæ partis ſimiliter cartilaginoſa ſunt, & vndique circundant oſſa. Quæ nectunt cubitum cum radio ad primam palmæ partem membranæ modo tenuia ſunt, vt ligamentum iuncturarum, quamquam hæc craſſiora ſiunt, apud proceſſum ſtiloidem, imo rotundum per ſe in vtroque brachio ligamentum apparet, quod inſeritur in os primæ palmæ partis è regione ſitum; vincit hoc ſolummodo propoſitam iuncturam.

[a] Gal. 1. lib. de Anatom. adm. cap. 5. & 10.

[b] Gal. 1. lib. de anat. admin. cap. 5.

[c] Gal. lib. 1. de anat. admin. capit. 5.

[d] Gal. 1. de vſu p. c. 15.

Sunt autem ligamenta iungentia cubitum cum radio, tam prope iuncturam cubiti, quam manus, valida admodum, & vndique oſſium capita complectuntur. Supereſt cartilago, quam diximus à radio natam, inter ipſum, & primam palmæ partem inſeri; fungitur hæc munere ligamenti iungens radium cum prima palmæ parte. Ligamentum præterea quod implet ſpacium in longitudine inter radium, & cubitum, hæc oſſa inter ſe nectit, & muſculos externos ab internis diuidit; roburque addit quorundam muſculorum initiis. At ligamẽtum quod radium nectit cum externo tuberculo oſſis humeri, validum eſt, ſed membranę modo tenue, perinde ac ligamenta aliarum iuncturarum: valida ſimiliter ſunt, quæ cubitum cum humero coniungunt, nam commiſſura hæc licet aſtricta ſit, robuſtis et-
D iam ligamentis vndique circundatur. Hactenus de ligamentis pertinentibus ad cubitum, & manum.

Reſtant ligamenta ad os ſacrum, coxam, femur, crus, pedem, pertinentia; ex quibus id, quod coxam nectit cum oſſe ſacro, robuſtum eſt, & membranæ modo tenue, circumplectiturque iuncturã vniuerſam, [e] & inter vtrumque os, inſeritur craſſum, durum, & cartilaginoſum: efficit autem vna cum cartilagine, quæ ibi ineſt, vt duo hęc oſſa inter ſe arctentur, non ſecus atque illa, quæ in pube ſunt. Vincitur etiam os ſacrum alio rotundo ligamento, quod inde oritur, vbi quintum ipſius os cum ſexto cõmittitur, definitque in acutum proceſſum oſſis coxæ; tum aliud, quod ortum ab eodem latere ſacri oſſis, inſeritur in appendicem oſſis coxæ; hæc præter quam quod prædicta oſſa arctius aſtringunt, imum recti inteſtini vna cum ſuis muſculis retinent. Adeſt & membrana in foramine oſſis pubis, non diſſimilis illi, quæ tibiam cum ſura in longitudinem alligat; diuidit autem muſculos externos ab externis.

Præcipua vero ligamenta nectentia femur cum coxa, duo ſunt, primum quale in aliis quoque commiſſuris cernimus, [f] complectitur commiſſuram vniuerſam, ſed longe validius eſt, & craſſius, quã in alia parte corporis; idque poſtulat totius corporis moles, quam ſuſtinet commiſſura hæc, nullibi tamen inhæret propoſitum ligamentum femoris capiti, aut oræ illius caui, quod in coxa eſt, neque ab ipſis oritur, ſed ceruicem vniuerſam femoris comprehendit, neque alibi ipſi innaſcitur, niſi iuxta

[e] Gal. 2. lib. de anat. admin. c. 10.

[f] Gal. 3. de Articu. con. 41. & 2. de anat. adm. capit. 10.

a Gal.3.de vſu p.c.15. *b Gal.3.de Art.cō.41.*

maiorem proceſſum; innaſcitur & oſſi coxæ paulo ſupra oram dicti caui; eo enim ſpectauit natura, vt E facilius moueretur caput femoris; [a] quod interdum ſuo loco elabitur; auget ligamentum propoſitum ſinum illum, in quo recipitur caput femoris, prohibetque ne facile dimoueatur ex ora caui, quamuis magno impetu moueamur. Secundum ligamentum ſitum eſt intus in commiſſura, [b] oriturque à medio capite femoris; vbi paruum foramen eſt, & finitur in medio cauo coxæ aliquantiſper verſus partem inferiorem: eſt autem rotundum, durum inter neruum, & cartilaginem; neque permittit femur in ſuperiorem partem dimoueri.

c Gal.3.lib. vſu par.capit.15. *d Gal 2.de an adm. capit.10.*

Genu præter commune ligamentum alia quoque obtinet, [c] admodum valida, quorum primum ſub poplite ſitum obtinet; incipit autem à medio poſterioris partis tibiæ, & recta aſcendit duo capita proferens, quæ inferuntur in duo tubercula femoris, qua maxime inter ſe diducuntur. Alterum reſidet [d] in medio commiſſuræ cartilaginoſum, naſcitur autem à proceſſu medio inter duos ſinus, quos cernimus in appendice tibiæ, inferiturque in imam partem femoris, qua eius tubercula maxime inter ſe recedunt, iuxta id, quod proxime traditum eſt. Interdum huic accedit aliud lubricum, ac tenue, in medio genu à parte priori huius poſtremo relati, quod pariter à tibia ad femur pertinet. Tertium, quod collocatum in externa parte genu, rotundum eſt validum eſt; humiliorem partem habet ſub initio ſeptimi muſculi mouentis pedem: alligat autem tibiam, & ſuram cum femore. Quartum, quod à latere interno longe tenuius eſt, & mollius, quam ſecundum, (neque enim hac parte opus eſt robuſto ligamento) naſcitur ab interno latere femoris; progrediturque in latus externum, verſus partem priorem. F

e Gal. 3. lib. de vſu p.c.15 *f Supra in Cap. antecedente.*

Cæterum prior pars licet nullo proprio ligamento vinciatur, [e] patella tamen valide continetur, & chordis, quæ ipſam ambientes adeo arctant commiſſuram, vt non egeat aliquo proprio, vel communi ligamento. Habet & genu propriam cartilaginem paulo duriorem neruo, quæ ad eius commiſſuræ [f] firmitatem conducit. Ab oris prædictæ cartilaginis vndique naſcuntur quædam ligamenta, ipſam alligantia cum tibia, & femore.

g Gal.2.de anat.adm. c.10. *h Gal.ibid.*

Nectuntur etiam inter ſe tibia, & ſura ſuperne per validum ligamentum; [g] quod oſſa hæc ab exteriori parte circundat; nectuntur & in longitudinem tenui, [h] & lato ligamento, quale illud eſt, quod cubitum cum radio alligat, habet autem fibras oblique à tibia ad ſuram tendentes. Hoc præterquam quod tibiam cum ſura aſtringit, priores muſculos à poſterioribus ſeparat, & robur addit illis, qui inde incipiunt.

i Gal.2.de anat.adm. capit.10. *k Gal.2.de anat.adm. cap.10.*

Ex ligamentis ad pedem attinentibus alia tranſuerſa ſunt, [i] quæ aditum præbent chordis aliquorum muſculorum; aliqua etiam conferunt ad oſſa pedis alliganda; alia talum muniunt, & chordas aberrare [k] nō ſinunt. Primum ex tranſuerſis reſidet à priori parte pedis, nectitque tibiam, & ſuram, atque aditum præbet chordis quampluribus ſub ipſo tranſeunt bus. Secundum naſcitur ab interno malleolo, & in os calcis inferitur; ſimiliterque oſſa inter ſe vincit; quamuis autem ſimplex videatur, triplex tamen eſt, tres annulos conſtituens, à quibus tegitur ſinus, per quem tranſit chorda; per eum enim qui G prope calcem eſt, fertur chorda illius muſculi, qui flectit ſecundum articulum pollicis: per ſecundum, qui iuxta primum eſt, fertur chorda illius muſculi, qui flectit tertium articulum quatuor digitorum: per tertium tranſit chorda quinti muſculi mouentis pedem. Tertium ligamentum tranſuerſum pertinet à ſura ad calcem, vincitque hęc duo oſſa inter ſe: ſed qua tegit duos ſinus ibi inſculptos, prohibet ne elabantur chordæ ſeptimi, & octaui muſculi pedem mouentis, cum per eos tranſeunt.

l Gal.2.de anat.adm. c.10. *m Galen. 2. de anat. admi c.10.* *n Gal.2.de anat.admi. c.10.*

Reſident in inferiori parte digitorum pedis ligamenta quædam tranſuerſa, perinde atque in digitis manus; & præter hæc complura alia: primum, quod latum [l] eſt, aſtringit tibiam, & ſuram cum talo, tum quatuor alia nectentia quatuor latera tali, cum totidem oſſibus, quæ cum ipſo committuntur; ex quibus quædam os vndique complectuntur, quædam inter oſſa inſeruntur; nam primum ab exteriori latere tali incipiens, finitur in internam partem proceſſus tibiæ, quæ duo oſſa inter ſe vincit. Secūdum ſimile eſt primi, & ab externo latere pariter reſidet. Tertium, quod validum [m] eſt, & cartilaginoſum, incipit ab inferiori parte oſſis tali ad radicem ſuæ ceruicis, qua iungitur cum oſſe calcis, in quod definit inter duo latera, per quæ committitur cum talo. Quartum oritur à radice ceruicis tali, & inferitur in ſcaphoides, iuncturam vniuerſam [n] ambiens; & duo hæc oſſa inter ſe aſtringens: his quatuor aliud tenue ligamentum accedit, membranę modo, quod commiſſuram totam tali cū calce circundat; aliud præterea validum, quod à ceruice oſſis tali tendit ad os cyboides: aliud item, quod durum eſt, & cartilaginoſum, alligat calcem cum cyboide ſolam commiſſuram amplectens. Nectuntur etiam oſſa H in prima parte pedis, non ſecus atque in prima palmæ, per quædam ligamenta dura, & cartilaginoſa, quæ etiam ad ſcaphoides pertinent. Habet præterea prima pars pedis ab imo validum, ac proprium ligamentum; quod non ſolum circundat oſſa, ſed inter ipſa aſtringitur, eademque arcte aſtringit. At ligamenta tarſi, & digitorum pedis illis reſpondent, quæ in manu.

Cæterum ſectio ligamentorum facilis eſt; quam aggredi potes, vel ſtatim muſculis neglectis, vel iiſdem prius artificioſe ſectis; vbi autem memoriter teneantur, nullo negotio ſcalpello inuenientur. Sed magna ex parte inueniuntur in tractandis oſſibus, ad quæ nunc pergimus.

De ratione tractandi oſſa, & parandi ſcheleti. Cap. XII.

QVæ hactenus expoſita ſunt de oſſibus, cartilaginibus, ligamentis, recognoſci debent in cadauerum ſectione, quæ nobis propoſita eſt: qua autem ratione tractari poſſint, vt ſingula deprehendantur, nunc exponendum ſupereſt. Sunt, qui cadauer euiſceratum, atque excarnificatum in arcam ligneam compluribus paruis foraminibus pertuſam cum multa calce recondant; quam arcam fune ad ripam alligatam, in rapidum flumen demittunt, vbi vſque ad decimum diem maneat, vt inde exemptum cadauer cultris repurgent; relinquentes articulos ſuis ligamentis aſtrictos; quod deinde ſoli exponunt, vt æſtu ligamenta ſicceſcant, & articulos in ſuo naturali ſitu contineant.

Hic

A Hic apparatus, ſordidus, moleſtus, ac difficilis eſt, neq; patefacit appendices, ſinus, proceſſus, aſperitates, cartilagines, ligamēta, & cætera q̄ in oſſibus animaduertēda propoſuimus. Quamobrē alii humata cadauera effodiunt, quæ minime ſordida ſunt, ſed eadem terra qua purgantur, ligamenta, cartilagines abſumuntur; neque fieri poteſt, vt non perdantur complura oſſa ex paruulis, ita vt magis idonea ſint cadauera, quæ ex ſepulchris, in quæ pluuia penetrare poſſit, poſt aliquos annos extrahuntur: nam integra re ſtant oſſa purgata, cum reliquæ partes putredine fuerint abſumptæ; ſed cum duriora euaſerint, non facile perforantur, vt filis inter ſe nexa ſcheletum componant; ſic enim vocant compagem omniū oſſium inter ſe iunctorum.

Præſtat igitur oſſa, cartilagines, ligamenta intueri recente cadauere, quod euiſcerandum eſt; & à cæteris partibus purgandum; ita vt ſola relinquantur oſſa, cartilagines, ligamenta, quæ articulatim ſecanda ſunt, atque inſpicienda. Primo itaque capitis vertex in orbem ſerra excidendus, vt eximi cerebrum poſſit, dein maxilla à capite ſeparanda; caput à vertebris ceruicis, eæ ab illis, quæ in thorace ſunt, atque eæ rurſus à vertebris lumborum; eæ vero ab oſſe ſacro, tum ſcapulæ ab humero, ac iugulo; cubitus, ac radius & inter ſe, & ab humero, ac manu. Poſt hæc coxarum oſſa & inter ſe, & ab oſſibus femorum; hæc à tibia; ſed tibia, & ſura & inter ſe, & à femore, ac pede ſeiungenda; relictis interim cartilaginibus, quibus obducuntur; nam aliæ quæ ſinibus inhærent, & ſolis ligamentis nectuntur, remoueri debent, ac certo ordine ſuper aſſerem poſitę aſſeruari; manus vero, & pedes prope ignem ſuſpendi diu-
B tius oportet, dum ſiccefcant, ſingulis eorum oſſibus naturalem ſitum retinentibus: Reſoluendum eſt os coccygis, ab oſſe ſacro, ac ſimiliter ſeruandum; cætera oſſa, quæ inter ſe diſiuncta ſunt, vt ad diuturnum tempus inſpicienda ſeruentur, munda effici debent.

Quamobrem coniicienda ſunt in magnum lebetem plenum aqua, ita vt tegantur: bulliat aqua hæc plures horas, vbi oſſa duriora ſunt; pauciores, vbi molliora, & magis tenera; tamdiu autem ferueat, vt cultro ſeparari poſſint aliæ partes, quæ ipſis inhærent; nam ſi vlterius ferueat, appendices ab oſſibus reſoluētur. Interim vero detrahēda ſpuma eſt, & quod pingue ſupernatat, auferendū: oſſa, quæ ſic ferbuerint, proiecta a priori aqua, altera rurſus pura, & calida abluenda ſunt, & linteo detergenda, ac ſiccanda: quo fiet, vt purgentur, & munda reddantur. Poſſunt quæ ſic munda ſunt, ſeiuncta ſeruari in arca longiori, vt liceat, vbi res poſtulat, exquiſite vnumquodque perpendere. Si quis malit componere ſcheletum, vt omnia ſimul iuncta intueatur, ſingula perforabit terebra, aut etiam ſubula, cum tunc molliora ſint, & filo inter ſe nectet, vel ferreo, vt grandiora; vel æneo, vt quæ magis minuta ſunt; quod filum, ne abrumpatur, igne prius molliet; cartilagines vero quas ſeruari iuſſimus, iterum in ſuam ſedem collocandæ ſunt, atque alligandæ, vt articuli ſinibus exquiſite reſpondeant. Paretur itaque lignea baſis, in cuius medio rotundum ferramentum defigatur, quod cadaueris longitudinem æquet; hoc qua parte inſeri in os ſacrum debet, latius ſit, & tenuius, ita vt in vertebras defigi, & ad ſpinæ figuram inflecti poſſit. His ita præparatis calx vnius pedis ſuper baſim ponatur, vbi & cum tale & cum cæteris oſſib. pedis concinne iam dicto filo nectatur. Deinde cum pede tibia, ac ſura; femur cum tibia, & patella
C cum vtroque; rurſus cum femore coxa, atque hæc cum oſſe ſacro, cui illigatum fuerit os coccygis; idem fieri debet in altero crure: Sacrum autem os defigi prius in iam dictum ferramentum debet, ac ne vltra os coxarum deſcendat, mora aliqua, vt clauo in ferramentum ibi perforatum defixo ſuſtineri debet. Dein vertebræ lumborum, tum thoracis, poſtremo ceruicis ordine in ferramentum defigendæ; quibus caput accedere debet cum maxilla alligatum. Ne circa ferramentum vertebræ, aut caput voluatur, ſed cuncta immobilia maneant, ligneis cuneis demiſſis efficiendum: adiiciendæ ſunt coſtæ ſingulæ, cum ſuis cartilaginibus, & cum oſſe pectoris, atque inter ſe alligandæ; tum manus oſſa, & inter ſe, & cum cubito, & radio nectenda, ſicuti cubitus, & radius cum humero; & humerus cum ſcapula: hæc cum iugulo, & coſtis illiganda, ſic enim ſimul coniunguntur oſſa omnia, & componetur σκελετὸς; quod vbi opus ſit, nobis ſingulorum oſſium naturam patefacit.

De Membranis, fibris, carne, adipe, glandulis, cute. CAP. XIII.

EXpoſitis oſſibus, cartilaginibus, ligamentis, ad membranas tranſibimus, quæ ligamentorum duritiem proxime ſequuntur. Harum aliæ ſimplicibus [a] partibus annumerantur, aliæ compoſitis. Simplices ſunt quæ tegunt, atque inuoluunt; compoſitæ quæ conſtituunt viſcera, vt gulam, ventriculum, inteſtina, vterum, veſicam; in quibus [b] membrana fibris diſtinguitur; & vtriſque ſubſtantia quædam veluti caro additur. At neque illæ, quæ tegunt, atque inuoluunt, prorſus ſimplices ſunt, cum
D membrana, quam carnoſam appellant, vniuerſum corpus ambiēs, multis carnoſis fibris augeatur: adeo autem in obæſis miſcetur cum adipe, quæ interiecta eſt inter ipſam, & cutem, vt non ſatis perſpici poſſit: apparet enim cum adipe quidam ſanguis concretus, & veluti caruncula: per has fibras alligatur cum cute, & fortaſſe etiam naturales motus præſtat. Aliæ magis ſimplices videntur; quamuis & ipſæ ſi diligenter inſpiciantur, obſcuras quaſdam fibras, & venulas præſeferunt. Simplicium membranarum ſubſtantia diuerſa eſt ab ea, quam cernimus in aliis partibus ſimplicibus: nam ligamenta dilatata craſſa ſunt, & non ſentiunt. [c] Contra membranæ tenues [d] ſunt & ſenſu [e] præditæ, quæ autem fiunt ex chordis muſculorum dilatatis mixtam ſubſtantiam habent ex neruo, & ligamento; Vere membrana [f] eſt peritoneum, quo quæ ſub abdomine ſita ſunt, includuntur; vere etiam membrana eſt, quæ cauum thoracis ambit, & coſtas ſuccingit, vnde ſuccingens [g] nominatur. Huiuſmodi eſt quæ περιόστιον Græce dicitur [h] quod oſſa inuoluat. Forma vniuſcuiuſque talis eſt, qualem requirit multiformis pars, ad quam pertinet; ita vt non opus ſit in vniuerſum illam exponere. Facile autem apparebit, cum aperientur multiformes, cum quibus etiam ſecabitur.

a *Gal. lib. de anat. adm. c.7.*
b *Gal. ibid.*
c *G.12. lib. de vſu pa. c. 3.*
d *Gal. lib. 4. de vſu p. c.9.*
e *Gal. li.16. de vſu pa. c. 2.*
f *Gal. lib. 6. de anat ad-mi. c.7.*
g *Gal. 7. de anat. adm. c.2.*
h *Gal. lib. 7. de ana. ad-mi. c.2.*
i *G. 5. lib. de an. adm. c.4.*

Fibræ vero fila ſunt, quibus ſubſtantia multarum ex ſolidis partibus diſtinguitur; reſident enim in ea, quaſi [i] iunci in fiſcella, nectūturque inter ſe membrana, adiuncta ſubſtantia quadam carnoſa: con-

ferunt autem ad motum, quem partes præſtant diuerſum, pro diuerſo fibrarum [a] ductu; nam rectæ recto, E obliquæ obliquo, tranſuerſæ tranſuerſo motui præſunt: contrahuntur autem verſus ſua initia, & ita ſecum contrahunt partem in qua verſantur. Agemus igitur de ipſis non ſeorſum in vniuerſum, ſed vna cum ſingulis partibus multiformibus.

Caro quoque inter ſimplices, [b] ac communes partes cenſetur; accipitur autem pro illa, quæ reſidet [c] in muſculos; latius tamen patet id vocabulum, ita vt viſcerum quoque ſubſtantiam repræſentet; Quæ pertinet ad viſcera, cum illis tractabitur, nam diuerſa eſt pro diuerſis viſceribus, & ita ſpectat ad finem diuerſum; ſed caro muſculorum vna cum muſculis aperietur.

Adeps pars ſimplex [d] eſt noſtri corporis, facta [e] ex ſanguine perfecte cocto, & à frigore concreto ad tegendum, & madefaciendum. Ea autem pars ſanguinis perfecte cocta, ex qua fit adeps, tenuis [f] eſt, & olei ſimilis; concreſcit [g] hæc à frigore, & idcirco in partib. frigidioribus; nam vbi magnæ venæ ſunt, aut arteriæ, non ſolet concreſcere.

Ex glandulis, quamuis omnes molles ſint, & laxæ, aliæ tamen duriores ſunt, ac denſiores, queadmodum illæ, quę magis ſimplices ſunt, & non præſtant [h] aliquam actionem, ſed vſum dumtaxat, quod fulciunt venas, & arterias, qua parte in ramos diuiduntur; illæ vero, quę aliquod officium faciunt, molliores ſunt, & ſpongiæ modo raræ, veluti mammæ, [i] quæ lac efficiunt, & teſtes, qui ſemen; molliores etiam ſunt; quæ humorem aliquem ſeruant ad madefaciendum, veluti quæ in ore, ac faucibus verſantur. Forma vniuſcuiuſque apparebit, cum partes multiformes aperientur. F

Cutis reſtat ex partibus ſimplicibus, [k] & communibus totius corporis: huius munus triplex eſſe conſtat: Tegit enim quæ [l] ſub ea includuntur omnia; & ab externis iniuriis defendit, quod ſuæ ſubſtantiæ craſſitudine commode præſtat; præbet aditum & aeri, qui in corpus attrahitur, & iis quæ ex [m] tertia coctione redundantia detrudenda ſunt, quem aditum præbent crebra foramina quibus diſtinguitur. Vt autem ſit inſtrumentum [n] tactus, qui toto corpore fuſus, omnes nimios caloris, frigoris, & aliarum rerum quæ tractantur, appulſus ſentire poſſit, dati ſunt ei ramuli neruorum à ſubiecta membrana cum qua connectitur & per eos, & per venas à quibus nutritur: nam arteriæ ad ipſam non tranſeunt, cum per foramina iam dicta, idoneo perſpiratu fruatur; & quantum ſufficit ſpiritus vitalis accipiat ab illis arteriis, quæ per membranam diſcurrunt. Aptiſſima igitur eſt compoſitio cutis ad ea officia præſtanda, ad quæ fuit effecta. Summa autem eius pars ἐπιδερμίς, [o] quaſi ſupra cutem Græce nominatur, quæ tenuis pellicula eſt, quaſi flos cutis, & ſenſu caret, ne ea quæ ſub tactum cadunt, ſenſum protinus feriant, ſed per hanc interiectam: Separatur autem hæc à cute, per tenuiſſimum ſcalpellum, duabus lineis leniter ad angulum ductis iam diuiſæ cutis, vel excitata veſica ex aquæ calidæ perfuſione, aut ex flamma adhibita; per quam lanii quoque ſolent pelliculam in ſuibus à craſſiori cute ſubiecta remouere. At cutis à ſubiecto corpore ſcalpello ſeparatur, quam ſeparationem Herophilus δάρσιν [p] nominauit: nam & cutis Græce vocatur δέρμα, ἀπὸ τοῦ δέρεσθαι; [q] quod ſcilicet detrahatur. Demittitur [r] ſcalpellus G acutus, ita alte, vt inuiolatis partibus ſubiectis cutim vniuerſam penetret, quo diuiditur in figuram literæ, X, dein angulus hamo prehenditur, vt cutis à ſubiecto corpore reſoluatur. Vbi autem inſignis eius pars reſoluta eſt, poſito hamulo, ſiniſtrę manus digitis prehendi debet; ſcalpelloque tranſuerſis lineis ductis, à ſubiectis partibus ſeparari, ſumma cura [ſ] ne violentur.

FINIS Secundi Libri Anatomes.

VIDI

a Gal. 3. de nat fac. c. 8.
b Gal. 1 de elem. c. 6.
c Gal 3 de alim. facu. c. 5. & 2. de fractu. com. 68.
d Gal. 1. de elem. cap. 6.
e Ariſt. lib. 2. de Part. an. cap. 6. & 4. l. de Par. c. 3.
f Ariſ. ibi. & G. li. 16. de vſu p. 2.
g Gal. li. 1. de tem. ca. 9.
h Gal. 16. de vſu pa. c. 2. & lib. 14. meth. c. 11.
i G. 14. meth. cap. 11. & 16. de vſup. c. 2. de ſem. c. 6.
k Gal. 1. lib. de elem. c. 6.
l Gal. 3. de alim. facu. c. 33. & lib. de cauſ. mor. cap. 6. & 8. lib. de vſu p. c. 1.
m Gal. lib. de cauſ. mor. c. 6.
n Gal lib. de temper. c. 9.
o Gal. 2. 6. epid. com. 30. & 3. meth. c. 4.
p Gal. lib. 3. de ana. c. 2.
q Gal lib. 2. de vſup. c. 6.
r Gal. 3. de anat. c. 2.
ſ Galen. 3. de anat. adm. c. 2.

A

VIDI VIDII DE ANATOME Liber Tertius:

B QVI EST DE NERVIS, VENIS, ET ARTERIIS,

De Neruis in vniuerſum. CAP. I.

Tab.18.Figur.1.

CVM de ſimplicium partium ſectione primum tractãdum eſſe ſtatuerimus,[a] perſecuti in ſuperiori libro oſſa,cartilagines,ligamẽta,mẽbranas,fibras,carnẽ, adipem,glandulas,cutẽ, ad neruos aggredimur:Sũt autẽ corpora quædã alba, ſolida,[b] teretia,&canales,per quos ſpiritus animales à cerebro ſingulis corporis partib. diſtribuuntur,qui cũ & ſenſus,[c] & motus volũtarii vim impertiant, vt in ſequentib.libris patebit cũ agemus deCerebro & neruis;duplex neruorũ munus exiſtimari poteſt; quod vel ſentiẽdi vim dũtaxat impertiunt, vel etiam mouẽdi:alii.n.ad ſenſum [d] dũtaxat referuntur,veluti qui ad viſũ,guſtatum,auditum,qui ad tactum cutis,aut ventriculi pertinent;alii non ſolũ ſentiendi,ſed etiam mouendi facultatem afferunt, veluti qui ad muſculos feruntur;qui ſimul cum facultate mouendi,motu voluntario impertiunt etiam vim ſentiendi ſenſu tactus. Subſtantia neruorũ ſimilis [e] eſt illius partis,vnde oriuntur, cerebri videlicet,& medullæ ſpinæ. Qui oriuntur à cerebro,cerebri ſubſtantiam repræſentant,[f] coactam,ac denſiorem;qui oriuntur à medulla ſpinę,ſimiliter ſubſtantiam denſam,& coactam,concreſcit enim frigore, & in neruos degenerat,ſicut autem cerebrum mollius eſt, quam medulla;ita nerui qui à
C cerebro oriuntur,molliores [g] ſunt,quã illi qui à medulla. Ex iis qui à cerebro proficiſcuntur,molliores ſunt qui à priori [h] parte,quam qui à poſteriori;ex iis qui à medulla,molliores ſunt qui à ſuperiori,quam qui ab inferiori. Omnes autem ſiue à cerebro, ſiue à medulla ducantur, quanto breuiores ſunt,tanto molliores;quanto [i] longiores ſunt,& magis recedunt à ſua origine,tanto duriores euadunt; præſertim vbi attingunt partes ſiccas,veluti oſſa.Nerui molles [k] ad ſenſum accommodantur,cum facilius admittant ſpecies obiectorum;duri ad motum,cum validiores ſint;circumdãtur autem duplici [l] tunica,&tenui,& dura;qua inuoluti tam à cerebro,quam à medulla deriuantur.Quamobrem triplex[m] ſubſtantia in neruo ſe oſtendit:interna, quæ mollis eſt,& nerui propria;media, quæ ad tenuem membranã refertur,neque valde mollis,aut dura eſt;& externa,quæ dura eſt;quæ ſubſtantiæ minus diſtinctę conſpiciuntur in ramis minutis:ſi neruum trãſuerſum præcidas, videbitur interna eius ſubſtantia ex [n] fibris,ſeu filis cõpoſita;ſolida tamen, ac ſine foraminib.manifeſtis;[o] nam nerui,qui videndi facultatem præbent, ſubſtantiam magis habent raram,quam perforatam. Figura omnium teres [p] eſt.Magnitudo reſpondet magnitudini partium quib.diſtribuuntur;præſertim illorum,qui motui inſeruiunt;nam qui ſenſui, nõ ſolum proportione magnitudinis partium diſtribuuntur,ſed etiam pro facultate ſentiendi magis,[q] vel minus exquiſita:vbi opus fuit acriori ſenſu, impertiti ſunt nerui craſſiores, vt oculis, ori ventriculi; vbi minori,exiles,vt viſcerib. Quod attinet ad numerũ [r] neruorũ;octo paria oriuntur à cerebro,triginta [s] à medulla ; quamuis poſſint plura videri,ob initia,quæ interdũ nõ ſimplicia ſunt,ſed multiplicia:definire tamen neruorum numerum oportet,non ex foraminib. oſſium,vnde exeunt,cum ex eodem plures e-
D gredi poſſint, veluti ex ſecundo in oſſe ſphenoide, vnde conſtat prodire ſecundum par vna cum aliqua portione tertii,ſed ex dura membrana,qua inuoluuntur,nam qui eadem inuoluuntur,ſub vno,&eodẽ comprehẽdi debent;qui diuerſa,ſub pluribus,ac diuerſis: Colligitur hinc neruorum initium, quod alii oriuntur à cerebro,[t] alii à medulla,neq; enim à corde,[u] aut dura membrana producuntur,vt nonnulli voluerunt,quẽadmodum ſuo loco oſtendemus;ſed à qua parte cerebri,& medullæ quilibet neruus oriatur, cui parti,&quo itinere diſtribuatur, apparebit,vbi ſingulos perſequemur, ad quos iam accedimus.

De Neruis qui à cerebro oriuntur. CAP. II.

Tab.18.Figu.2.3.4.& Tab.19.Fig.1.2.

A Cerebro igitur nerui oriuntur octo à dextra, totidem à ſiniſtra parte, & idcirco octo paria nominantur; quamquam tertium par triplex & quintum duplex deprehenditur; ita vt plura numerari poſſint, quibus addunt inſtrumenta olfactus,qui neruos eſſe illa [x] exiſtimant:ſed cum magis ſint proceſſus [y] quidam cerebri, quam nerui; (neque enim neruorum modo ex caluaria, aut dura membrana exeunt) cumque rami tertio, & quinto pari proximi,ad tertium,& quintum par referantur,omnes ad

a *Supra lib.* 1.*c.vlt.*
b Gal.1. *lib. de Plac.c.*9.
c Gal.*lib.*1. *de Plac. c.*9.
d G.*de Arte Med.cap.*11.
e Gal. *lib.*9. *de vſu pa. cap.*14.
f Gal.*ibid.*
g Gal *ibid.* & 9. *de vſu p.c.*6.
h Gal.*li. artis medic.c.* 11.
i G.7. *lib.de vſu p.c.*14.
k Gal.*lib.* 16. *de vſu p. c.*2.&*l.*7.*de Pla.c.* 5.& 9.*de vſu p. c.*6.
l Gal. *lib. de forma fœtus c.*5.
m Gal.*lib.* 7.*de Pla c.*3.
n Gal.*lib.*
o Gal.15. *de vſu pa.c.*1. & 1. *de Pl. cap.*9.
p Gal. *lib.*1. *de Pl. c.*9.
q Gal *lib.de Inſt.odor.c.* 2.& *lib.*5.*de vſu p.c.*9.
r Gal.*lib.de diſſect.neruor.*
s Gal.7.*de Pl.c.*8.
t Gal.*lib.de diſſec. ner. c.* 1.& *lib.*9.*de vſu p.c.* 6.& *c.*14.
u *Ariſt.lib.* 3.*de hiſto. an.c.*5. Gal. 6.*aphorum. com.*50.
x *Valuerda lib.*7.*c.*2.
y Gal *lib. de Inſtr. olfactus.*

octo, paria reducentur; primum, & ſecundum par oritur à baſi cerebri anteriori, reliqua ſex ad principium medullæ cerebri priuſquam ex caluaria prodeat. E

a Gal. lib. de diſſect. neruor. c. 2. & lib. 9. de vſu p. c. 8.
b Gal lib. de diſſect. neruor. c. 2.
c Gal. li. 16. de vſu p. c. 3.
d Gal. l. 10. de vſu p. c. 14.
e Gal. lib. de diſſect. neruor. c. 2.
f Gal lib. 8. de vſu p. c. 6.

Primum igitur par neruorum oritur à priori[a] parte cerebri ad baſim, vnde † illi emanant, qui ſunt inſtrumenta olfactus. Eſt autem vterque hic neruus & molliſſimus,[b] & craſſiſſimus, etiam ſi conferatur[c] cum reliquis neruis totius corporis: nam ſi qui in brachio, aut crure craſſiores ſunt, non ſimplices ſunt, ſed coagmentati ex pluribus. Porro ſubſtantia adeo mollis eſt, vt ſi aſtringatur, reddat materiam cerebro non diſſimilem. Fertur vterque oblique introrſum ſupra ſinum vbi reſidet glandula, pituitam cerebri excipiens; ſicque dexter in ſiniſtram, ſiniſter in dextram partem inclinat, ita vt in vnum[d] coeant, & quadratum quoddam corpus, α, efficiant; ſed paulo poſt rurſus diducuntur, & dexter ad dextrum, ſiniſter ad ſiniſtrum oculum tendit per foramen oſſis cuneiformis; atque ita in baſim[e] oculi inſeritur, neque in plures ramos deriuatur, ſed lateſcens atque extenuatus conuertitur in telam, quæ quia retis formam refert, ἀμφιβληστροειδὴς[f] Græce nominatur; adeo autem mollis eſt, vt ſi ſimul cogatur, cerebri ſubſtantiam repræſentet: amplectitur[g] hæc dimidiam partem, poſteriorem videlicet vitrei humoris. Huiuſmodi igitur eſt natura primi paris neruorum cerebri, qui quamuis πόροι ὀπτικοί[h] à veterib. nominentur; quia enim oculum attingunt, habent[i] foramen manifeſtum; non tamen ad originem præſeferunt etiam ſubſtantiam, quam mollem eſſe diximus, adeo raram, vt facile per ipſam penetrare poſſit ſpirituum[k] multitudo.

g Gal. lib. de diſſ. neru. c. 2.
h Gal. 10. de vſu p. c. 12.
i Gal. 7. l. de placit. c. 4.
k Gal. li. 16. de vſu pa. c. 3.
l Gal. lib. de diſſ. neruor. c. 3.
m Gal. ibid.

Secundum par naſcitur à laterib. baſis anterioris cerebri, prope originem[l] primi: hoc ſi cum primo conferatur, valde tenue eſt; eſt etiam durum, cum non pertineat ad ſenſum, ſed ad motum. F Exit ex cerebro per foramen in oſſe ſphenoide inſculptum, prope[m] illud, vnde primum par exire diximus, ſed magis verſus inferiorem, atque exteriorem partem; atque in oculi cauum iunctus cum primo pari deſcendit. Quo cum primum peruenit, ramulum profert, qui ſupra primum par aſcendens fertur ad eum muſculum, qui palpebram attollit & ad eum, qui recta oculum in ſuperiorem partem adducit; quo ramulo producto, tendens ſub primo pari alium ramum non exiguum profert, qui diuiditur in muſculum adducentem recta oculum ad angulum internum, atque alium ſimiliter non obſcurum, qui primo in duas, & tandem in complures fibras diuiſus, pertinet ad muſculum illum, qui oculum recta adducit ad partem inferiorem; tertium præterea inſignem, qui diſtribuitur muſculo circũducenti oculum verſus angulum exteriorem; poſtremo aliquas fibras tenues, quæ iunctæ cum primo pari, diſtribuuntur exteriorib. oculi membranis; ita vt ſecundum par non pertineat ad omnes muſculos oculum mouentes, ſed tantum ad quatuor, & præterea ad illum, qui palpebram attollit, non tamen ad muſculum temporis.

n Gal. lib. de neru. diſſ. c. 4.
o Gal. ibid.
p Gal lib. 9. de vſu p. c. 15.
q Gal. lib. 9. de vſu p. c. 16.
r Gal. lib. 9. de vſu p. c. 13.
ſ Gal lib. 9. de vſu p. c. 16.
t Gal. lib. 9. de vſu p. c. 13
u Gal lib. 9. de vſu p. c. 15

Tertium par ad mediam prope cerebri baſim, vtrinq; à laterib. ſeſe à plurib. radicib.[n] proficiſcitur, & molliorib. & duriorib. quæ tamen ſimul coeunt, & eodem duræ membranæ inuolucro tectæ à cerebro diſcedunt, ita vt vnum[o] vtrinque neruum efficiant. Hic cum primum ex dura membrana, excedit, in tres partes diſtribuitur: harum prima, α, in priorem partem procedens ex caluaria exit ſtatim G per idem foramen oſſis ſphenoidis, per quod ſecundum par exire diximus in oculi cauum; ibi autem nexa cum neruis, & arteriis, in duos ramos diuiditur; horum qui maior eſt, & craſſior, ſupra neruum ſecundi paris ad ſublimiorem oculi partem procedit inter membranam os tegẽtem, & adipem muſculorum oculi; alter vergit ad exteriorem oculi angulum, & ad ſupercilium,[p] ac frontem aſcendit interdum os perforans, alter ad interiorem, iuxta quem exit, perforans aliquãdo ipſum os ad muſculum, qui oculum claudit, & in frontem diſtribuitur. At minor ramus inter primum, & ſecundum ramum ſecundi paris ſub eo muſculo, qui ſurſum oculum adducit, & ſub eo, qui palpebram attollit, quaſi tranſuerſus procedit ad angulum oculi internum, in itinere ramulos impertiens velamẽto nerui primi paris, & duræ tunicæ oculi; quo cum peruenit iunctus cum arteria profecta ex caluaria, vna cum neruo primi paris, & vena, quę ab eiuſdem anguli exteriorib. venis, in cauum oculi ſubit, diuiditur ſimiliter in duos ramulos, qui per paruula foramina in caluariam penetrat, ad duram membranam, qua parte foramina ſunt octaui oſſis cribri modo perforati; ea ſiquidẽ membrana eiuſmodi neruo prædita partim per parua foramina, partim per ſuturam ad narium[q] cauſa deſcendit, & eorum tunica efficitur. Secunda pars ex plurib. fibris compoſita, grandiorque per foramen ea de cauſa inſculptum in oſſe ſphenoide, ſub foramine, per quod exire ſecundum par diximus, ex caluaria egreditur, membraniſque obducta, atque adipe, fertur in partem priorem ad cauum oculi per rimam, quæ in eo ſe oſtendit inter os ſphenoides; H & quartum malarum, vnde plures ramulos transfert ad muſculum[r] temporis, paruulique retis modo dilatata excipit exiles arterias aſcendentes, quæ in palatũ, cauum narium, malas, ac muſculos, qui iuxta ſunt, diuiduntur: impertit etiam inde tenuiſſimos quoſdam ramulos oculo, in cuius cauum penetrat, ex dicta rima exiens; tectaque inferiori parte caui ab illo oſſe duplici, quod ſuturam repræſentat, neruum vnum impertit partibus inferiorem oculum amplectentibus, atque deinde alium, qui verſus angulum exteriorem tendẽs, perforato oſſe deſcendit in cauum illud, quod in tertio oſſe malarum latet, & per membranam, qua illud obuoluitur tranſiens, iunctus cum arteria tenuiſſima, reuertitur verſus angulum oculi internum, & in nares penetrat perforatas, ibique partim in[ſ] internam ipſarum membranam diuiditur, partim fertur ad radices dentium prioris partis, quibus ramulis ita deriuatis, exit ex oculo vna cum arteria per foramen, quod ad inferiorem oculi marginem continetur ad muſculos, δ, faciei; tertia pars craſſior adhuc, & poſterior, quam aliæ duæ iam expoſitæ, ex caluaria egreditur, per foramen, quod in extremo oſſe ſphenoide verſus poſteriorem, atque exteriorem partem cõtinetur, amplum inter illud per quod proxime diximus egredi ſecundam partem; & illud paruum, per quod minor ramus arteriæ carotidis in caluariam aſcẽdit: cum primum autem ex caluaria prodiit, multis membranis obuolutus in plures ramos diuiditur. Horum primus, ε per temporum muſculum deſcendit[t] verſus partem priorem, & muſculo abdito in ore plures fibras impertit, & in latere temporis interdum, σ, chorda, α, perforata, interdum non perforata ad faciem peruenit, vbi muſculis buccarum[u] ramulos

A ramulos diſtribuit; adeo autem nectitur cum ſecundo eas mouente, & cute innata, vt ſeparari minime poſſit; deinde in gingiuas, extremum palatum, glandulaſque ibi collocatas diuiditur. Secundus, ζ, ramus ab eodem loco à quo primus deriuatur, æque craſſus, eidem temporis muſculo illigatus, quo perforato ad maxillæ articulum [a] ibi cum ligamento iungitur, deſcenditque ad priorem partem muſculi maſſiteris externi, vbi diuiſus, tandem in eiuſdem chordam deſinit. Tertius, η, ramus non minoris magnitudinis fertur per priorem partem muſculi, abditi in ore, retiſque modo dilatatus complectitur venam, & arteriam ibi ſitam, atque vna cum ipſis progreditur per poſteriorem, & ſuperiorem partem commiſſuræ maxillæ ad anteriorem radicem auris, vbi in multos ramulos diuiditur distributos muſculo temporis, [b] atque auriculæ imæ præſertim. Quartus, θ, ramus maior eſt, deſcendit autem per exteriorem partem muſculi in ore abditi, vnde neruulum tenuem, ſed longum transfert ad Quintum maxillæ muſculum, qui os aperit: & ad illos qui ſub mento ſiti partim ad os hyoides, partim ad linguam pertinent. Sed cum ad maxillæ foramen internum peruenit: per ipſam ingreſſus radicibus [c] inferiorum dentium diſtribuitur, ita tamen vt vna particula per exterius maxillæ foramen à priori parte egrediatur ad muſculos, labium, & cutem ibi collocatam. Quintus, ι, ramus paulo minor quarto, fertur per muſculos in ore abditos à latere ad inferiorem linguæ partem, & ibi in dimidium linguæ vſque ad ſummum diuiditur. Præter quinque ramos, quos à tertia parte nerui tertii paris deriuari diximus, tres aut quatuor alii ramuli oriuntur, qui in muſculos deſinunt in ore la-
B tentes: complectitur hæc tertia pars tertii paris neruum illum, quem veteres quarto pari tribuerunt.

a Gal lib. de neru. diſſe. c. 5.
b Gal. lib. de neru. diſſe. c. 5.
c Gal. 9. lib. de vſu p. c. 15. & lib. de neru. diſſ. c. 5.

Quartum par illud ponendum videtur, quod pro minori radice quinti paris numerari ſolet; incipit autem prope initium medullæ ſpinæ, à media plane baſi [d] cerebri, non molle, vt tertium par, ſed durius, [e] & nonnihil ſub cerebro procedit vtrinque à latere verſus priorem partem, atque inter ſecundum, ac tertium par dura membrana obducitur, & aliquando ſolum, aliquando iunctum cum parua arteria per foramen ſecundi paris in cauum oculi ſubit, vbi in illum muſculum diuiditur, qui recta oculum adducit ad angulum externum, neque vllum euidentem ramum transfert vel ad muſculum tẽporis, vel ad eum qui eſt abditus in ore.

d Gal lib. 9. de vſu pa. c. 9.
e Gal. lib. de neru. diſſ. c. 5. & lib. 9. de vſu p. c. 9.

Quintum par oritur à medio ſpacio inter exitum medullæ ex caluaria, & eius initium: incipit autem à multis [f] ramulis partim duris partim mollib. ex mollib. ſimul coeuntibus fit neruus vnus, λ, mollis; ex duris alter, qui durior eſt, κ, ſed ambo ſimul coeuntes, & dura membrana inuolui tendunt in foramen [g] huiuſmodi oſſis temporum, quod in proceſſu eius lapidis duritiem referente à priori parte in interna caluaria cõſpicitur, terminatur id foramẽ in ſinũ paruum; in quo à priori parte paruulũ foramẽ deprehenditur, per quod ingreditur vnus ex dictis neruis, durior. ſ. vbi per os illud lapidis modo durũ, quaſi per canaliculum progreditur verſus partem cerebri anteriorem; in itinere aũt comitem adiungit arteriam, quæ in canaliculum ea de cauſa perforatum ingreditur: deriuatur hæc ab ea, quæ in duram membranam diuiditur; vbi autem aliquantiſper progreſſus eſt verſus partem priorem, reflectitur vna
C cũ arteria per canaliculũ verſus partem poſteriorem, adeo oblique vt verſus inferiorem ſimul, atq; exteriorem partem ducatur, ſicq; in primum ſinum illius oſſis deſcendit, vbi per canaliculum perforatũ arteria vnum ramulum impertit mẽbranæ, ac reliquis particulis in eo primo ſinu contentis. Inde neruus adhuc integer cum arteria canaliculo incluſus, vlterius progreditur verſus partem poſteriorẽ per proceſſum maſtoidem, vnde arteria ſeiungitur; quæ redit in caluariam per paruulum foramen ſitũ in parte poſteriori eiuſdem duri proceſſus, in quam ingreſſa erat per aliud ſimiliter paruulum, ſed à priori parte collocatum. At neruus idem adhuc manens ex oſſe tandem prodit per foramen ſitum in imo oſſe temporum, inter maſtoidem proceſſum, & radicem ſtiloidis; ſtatim autem atque egreſſus eſt per partes quæ maſtoidi proceſſui innaſcuntur, ſub radicem auris fertur ad partem priorem, dum ad maxillam pertineat, vbi in multos ramos ſeparatur: horum vnus, qui infimus eſt, per maxillam procedens diuiditur in muſculum maſſiterem, & in alterum latum, [h] ac membranam carnoſam referentem, qui primus ponitur in iis, qui faciem mouent. Alter qui medium locum occupat, tenuis admodum glandulis, ac membranis diſtribuitur iuxta auriculæ radicem collocatis. Tertius, qui maior, & ſublimior eſt tam primo, quam ſecundo in imam auriculam vndique diſtribuitur. Sed præter hos tres ramos, præbet cum ex oſſis foramine egreditur tenuiſſimas fibras muſculo, qui maxillam deorſum adducit, & os aperit à proceſſu ſtiloide orto, tum tertio oſſis hyoidis, qui ſimiliter à proceſſu ſtiloide proficiſcitur. At neruus quinti paris, quem molliorem eſſe diximus, cum ad extremum prædicti ſinus vna cum duro peruenir, ſeiungitur ab eo, qui in paruulas fibras diductus, per foramina quæ in intimo eo
D ſinu vix perſpici poſſunt fertur ad ſecundum, & tertium ex illis ſinibus, qui in eodem duro oſſe ſiti ſunt, ibique deſinit.

f Gal. lib. de neru. diſſ. cap. 6.
g G. lib. de ner. diſ. c. 6. & lib. 9. de vſu p. c. 10.
h Gal. lib. de ner. diſ. c. 6.

Sextum [i] par paulo magis verſus inferiorem, ac poſteriorem partem initium ſumit à fibris compluribus quæ ſimul iunguntur, non tamen adeo coeunt, vt vnum omnino efficiant, ſed ſemper duo diſtincti deprehenduntur, qui ſimul iuncti, atque eodem duræ membranæ inuolucro tecti ex eodem foramine ex caluaria egrediuntur, ita vt vtrinque neruus ſexti paris, quamuis vnus ponatur, conſtet tamen ex duob. & ita egreditur per foramen ex caluaria, quod cõmuniter pertinet ad os temporũ, atque occipitii. Sed cum primum egreſſus eſt ex duob. neruis, quib. continetur, minor, μ, qui magis vergit ad partem priorem, recta deorſum tendit ad muſculos linguæ, ac faucium; atque ad partes in ore collocatas: maior, qui ſpectat magis ad partem poſteriorem, ſtatim ramũ præbet vtrinq; ſeptimo pari muſculorum dorſi; tum deorſum pergens alium, ν, transfert ad eos muſculos gutturis proprios, qui ſuperne incipientes deorſum feruntur: præbet item faucium muſculis duos ramos, ξ, & aliquando plures, quorum qui magis inſignis eſt, fertur ad muſculum illum, qui à gula ad guttur pertinet. Quod ſupereſt ex hoc neruo ſub vena iugulari, & arteria carotide deſcendit ad initium caui thoracis, vbi ac ſi biparti-

i Galen. de neru. diſſectio. c. 7. & 9. de vſu p. c. 11.

bipartitus eſſet, inſignem radicem, ο, transfert ad interiorem ſedem radicis primæ coſtæ thoracis, & E
ſub membrana coſtas ſuccingentem; inde per radices reliquarum coſtarum procedens miſcetur cum aliquibus ramulis neruorum, qui à medullæ ſpina orti feruntur ad ſpacia media inter coſtas: ſtatim autem vbi grandis hic ramus exit ex ſepto tranſuerſo, diuiditur in [a] partes alimento inſeruientes, vt mox ſubiiciemus. Paulo infra grandem ramum iam dictum, naſcuntur à neruo ſexti paris aliqui ramuli, π, qui feruntur ad octauum muſculum caput mouentem, ortum ab oſſe pectoris, & iugulo, & deſinentem in proceſſum maſtoidem: ijdem ramuli feruntur ad muſculum mouentem os hyoides, & ad illum, qui ab oſſe hyoides natus tendit ad primam cartilaginem gutturis. His ramulis ita productis ingreditur in cauum thoracis, vbi neruus dextri lateris verſus interiorem partem interdum duos, interdum tres ramulos profert, vnum ſub altero, qui in vnum coeunt, ρ, Tranſit hic ſub arteria, [b] quæ ad dextrum brachium fertur, vnde ſurſum reuertitur innexus dextro lateri aſperæ arteriæ, per membranam, quæ tendit vſque ad dextrum latus gutturis, inhæretque glandulæ dextri lateris gutturis, vnde in multos ramulos, σ, deriuatur, qui ſex muſculis gutturis à ſuo latere [c] diſtribuuntur, quatuor ſcilicet illis, qui ſecundam cartilaginem ad tertiam adducunt, & eatenus guttur aperiunt, & duobus illis, qui tertiam cartilaginem adducunt ad primam, ita vt guttur claudant; namque hi ſex muſculi inferne incipientes ſurſum feruntur, & idcirco, recurrentibus neruis egent, qui quod voci inſeruiant, vocales à [d] Galeno dicuntur. At neruus ſiniſtri lateris vbi ingreſſus eſt in cauum thoracis, ſimiliter deſcendens verſus partem interiorem interdum tres, interdum duos profert ramos, τ, vnum, F
ſub altero, qui ſub arteria, quæ ex corde deſcendit, ſtatim in vnum coeunt; hic circa [e] eam reuolutus, reuertitur ſurſum per membranam innixus ſiniſtro lateri aſperæ arteriæ, diuiditurque in eoſdem muſculos gutturis à ſiniſtro latere, in quos dextrum à dextro diuidi oſtendimus. [f] Appellantur ambo qua ſurſum reuertuntur ad muſculos claudentes [g] guttur, nerui recurrentes: ſed poſt deriuationem neruorum recurrentium dexter neruus ſexti paris ramum, υ, profert, qui cum neruulo profecto à plexu eiuſdem ſexti paris iunctus, ſub arteriamque aſcendens fertur ad baſim cordis, vbi in neruoſum plexum deſinit. Siniſter ſimiliter ramum, υ, profert, qui reflexus circa venam arterialem ad neruoſum plexum ſub baſi cordis nexum terminatur. Verum vbi tam dexter, quam ſiniſter neruus iuxta pulmonis radicem tranſeunt, multos ramulos, φ, impertiunt tum pulmonis inuolucro, tum aſperæ arteriæ, & vniuerſæ ſubſtantiæ pulmonis. Reliqua portio vtriuſque nerui, tam à dextro latere, quam à ſiniſtro deſcendit gulæ per laxiorem membranam illigata, cui aliquot ramulos, χ, impertit, inde vtraque in duos ramos, ψ, diuiditur, qui ita oblique feruntur, vt dextri ad dextrum, ſiniſtri ad ſiniſtrum latus pertineant.

Quatuor hi rami vna cum gula perforant ſeptum tranſuerſum, cui nullum ramum impertiunt, ſed plures ramos proferunt, qui primo ventriculi os intexunt, dein priorẽ, ω, ac poſteriorẽ, A, ventriculi partem complectuntur; ab illis autem qui pertinent ad partem poſteriorem oris ventriculi proficiſcitur ramus, B, vnus, ſiue ex ſimplici, ſiue ex duplici compoſitus, qui ad neruoſum plexum me- G
ſenterii terminatur ad primam vertebram lumborum. Ab illis vero qui dextrum latus oris ventriculi contexunt, grandior ramus, C, deriuatur, qui ad inferius ventriculi oſtium progreditur, interim ramos aliquot diſtribuens, & priori, & poſteriori parti ventriculi. Idem, D, ſub inferiori oſtio venæ portę inhærens, ad iecinoris cauum progreditur, & in eius inuolucrum diuiditur. Reſtant ex ſexto pari neruorum exponendi rami, E, illi grandes, quos iunctos neruis [h] à medulla ſpinæ deductis pertinere ad radices, F, coſtarum, & media ipſarum ſpacia, ac per ſeptum tranſuerſum tranſeuntes partibus alimento inſeruientibus diſtribui diximus [i]. Ergo vbi vna cum magna arteria ex ſepto tranſuerſo egrediuntur; dexter, G, ternas profert propagines, quarum prima, H, inferiori membranæ omenti iungitur, & per ipſam deſcendens in aliquot ramos deriuatur, qui diſtribuuntur dextræ parti, I, eiuſdem membranæ, & colo inteſtino, quod ab ea, quaſi à meſenterio comprehenditur: eorum etiam tenuiſſimus ramus, L, impertitur primo inteſtino, quod duodenum appellant, & initio ieiuni; tum alius, M, longe craſſior ad membranam ſuperiorem omenti pertinet. Reliqua portio, N, primæ propaginis iam dictæ in iecinoris cauum, & fellis veſicam diuiditur. Secunda propago, O, in dextrum renem, & pingue eius inuolucrum inſeritur. Tertia, P, propago grandior vtraque iam dicta ad primam vertebram lumborum deſcendens dextræ parti meſenterii, & inteſtinis ibi alligatis impertitur. Sub prædicta triplici propagine, quod reliquum eſt grandioris rami dextri lateris ex ſepto tranſuerſo deſcendentis veſicæ, Q, & vtero etiam in fœminis impertitur. Siniſter ramus, R, grandior eodem fere modo ac dexter diſtribuitur; transfert enim propaginem, S, ad inferiorem omenti membra- H
nam, quæ antequam ad lienem pertineat, duos impertit ſurculos, qui ſimiliter diſtribuuntur inferiori membranæ omenti, & colo inteſtino qua ventriculum attingit; impertit & ramos, T, ventriculi fundo à latere ſiniſtro, & ſuperiori membranæ omenti; inde & prima propago, *, in lienem, V, ſe inſerit, tenues quoſdam ramos ventriculi fundo impertiens. Secunda propago, X, ramos diſtribuit meſenterio, & inteſtinis ſui lateris. Tertia, Y, tendit ad renem ſiniſtrum. Quod reliquum eſt ex hoc ſiniſtro ramo grandiori ad ſiniſtrum veſicæ, Z, atque vteri latus progreditur: cæterum ab illis propaginibus, quæ ad meſenterium pertinent, ramuli interni cum venis, & arteriis ſeminis materiam deferentibus, ad teſticulos deferuntur. Cæterum membrana qua ſextum par inuoluitur, cum ex caluariæ foramine egreditur fibras, 8, aliquot eius nerui accipiens ſiue obſcuras, ſiue manifeſtas, in ſubſtantiam quandam, ∞, ibi degenerat duram, neruoſamque [k] licet carnis colorem præſeferat. Habet ſubſtantia hæc figuram oleæ, & interdum ſimplex, interdum duplex ab vtroque latere deprehenditur; finitur autem in neruum, qui per ceruicem deſcendens, cum ramulis iungitur neruorum, qui à primo, ſecundo, quarto, quinto, & ſexto pari; vel primo, ſecundo, quinto, ſexto, & ſeptimo medullæ vertebrarum ceruicis deriuantur, ita vt plexum quendam efficiat in vtroque latere ceruicis, & nouam aliam ſubſtantiam quaſi ex neruo concreto ſimiliter [l] oleæ figuram referentem aliquibus locis producat.

Ab hoc

[a] *Gal. lib. 9. de vſu pa. c. 11.*

[b] *Gal. lib. 7. de vſu p. c. 14. & li. 16. de vſu p. c. 4.*

[c] *Gal locis citatis.*

[d] *Gal. 1. de loc. aff. capit. 6.*

[e] *Gal. lib. 7. de vſu pa. 14. & li. 16. de vſu pa. c. 4.*

[f] *Paulo ante.*

[g] *G. loc. citatis. & lib. 7. de vſu p. c. 15.*

[h] *Gal. lib. de diſſect. neruorum cap. 10.*

[i] *Sup. Paulo ante & Gal. lib. 16. de vſu par. c. 5.*

[k] *Galen. 16. lib. de vſu par. c. 5.*

[l] *Gal. li. 16. de vſu par. c. 6.*

A Ab hoc plexu feruntur ramuli, χ, plures, ad baſim cordis, & vnus, τς, vtrinque ſæpe ad ſeptum tranſuerſum, qui deinde augetur à quarto, & quinto pari neruorum ceruicis. Ab eodem plexu oritur neruus, π, ille, qui deſcendens per thoracem iuxta radices coſtarum ad meſenterii initia pergit, quem neruum Veſalius [a] incipere ait ab alio neruo tranſmiſſo ad primam thoracis vertebram à magno neruo ſexti paris per iugulum deſcendente.

[a] Veſa. lib. 4. c. 9.

Septimum par, vt durius [b] eſt, ita ex duriori parte oritur; ex medulla enim paulo ſuperius quam ex caluaria exeat, incipit à multis initiis inter ſe diſiunctis, quæ deinde vtrinque in vnum neruum conuertuntur; egreditur hic per foramen oſſis occipitii, quod ad eius baſim ſitum eſt, inter illud, vnde exire ſextum par neruorum diximus, & aliud, quod maximum eſt, vnde ſpinæ medulla deſcendit; vbi ex caluaria prodit ramulos, πς, profert, ad partes, quæ iuxta proceſſum ſtiloidem ſunt, & ad neruum ſexti paris ſui lateris, cum quo iunctus procedit ad radicem linguæ, ad quam cum peruenit, minorem ſui partem diſtribuit per muſculos, [c] qui ad ipſam, atque os hyoides pertinent; maiorem [d] linguæ, in qua tota conſumitur in plures fibras, quarum aliquæ miſcentur cum fibris quinti rami, qui à tertia parte tertii paris neruorum profectus in linguam diuiditur.

[b] Gal. lib. 9. de vſu par. c. 12.

[c] Gal. lib. de neruo diſſ. c. 8.

[d] Gal. lib. 9. de vſu par. c. 12.

Octauum par neruorum numerant nonnulli [e] illud, quod ab aliis [f] pro tenuiori radice tertii paris ponitur; oritur autem tenui admodum initio à baſi illorum cerebri proceſſuum, qui clunis figuram repræſentat, vnde ad latus baſis cerebri progrediens fertur ad partem anteriorem, dura membrana te-
B ctum, & proprie ad eam regionem, vbi ex ambitu duræ membranæ excedunt ſecundum, tertium, & quartum par: proficiſcitur ergo dura membrana tectum ad foramen quinti paris, per quod penetrat in cauum oculi, & in muſculum illum diuiditur, qui in angulo oculi interno collocatus oculum circumducit verſus angulum internum.

[e] Falop. ll. de anatom. obſeru.

[f] Veſal. lib. 4. cap. 6. & Valu. lib. 7. c. 2.

NOTA-

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS TABVLÆ XVIII. ET XIX. INSCRIPTI VISVNTUR, declaratio.

TAB. XVIII. FIG. I.

PRæſens figura monſtrat neruos totius corporis in hunc modum:

Caput oſtendit neruos, qui inde oriuntur.
Dextrum latus monſtrat neruos, qui à medulla ſpinæ orti per dextrum corporis latus diſtribuuntur.
Siniſtrum latus mõſtrat diſtributionem neruorum, qui à ſexto,& ſeptimo pari cerebri in ipſum diuiduntur.
Qui neruus proprie, ad quam partem feratur, in ſequentibus figuris declaratur.

TAB. XVIII. FIG. II. III. IV. ET TAB. XIX. FIG. I. II.

QVinque ſequentes fig. (2. ſcilicet 3. & 4. Tab. xviij. & 1. ac 2. Tabul. xix.) monſtrant neruos à cerebro emanantes.

Tabul. 18.
II Antequam ex dura membrana prodeant.
III Poſtquam prodierunt.
IV Eorundem progreſſum extra caluariam.

Tabul. 19.
I Sexti, & ſeptimi paris diuiſionem per inferiorem corporis partem.
II Neruos recurrentes.

Numeri 1. 2. 3. 4 5. 6 7. 8. in tribus prioribus figuris monſtrant ordine octo paria neruorum cerebri.
† In iiſdem monſtrat inſtrumenta olfactus.
α In ſecunda & tertia figura monſtrat quadratum corpus ex concurſu neruorum primi paris.
In ſecunda figura proprie notat:
3. Primam partem tertii paris.
3.. Secundam partem tertii paris.
3... Tertiam partem tertii paris.
* Duos ramulos, qui à radice medullæ orti augent ſextum par.

TAB. XVIII. FIG. III.

MOnſtrat hæc tertia figura neruos à cerebro emanantes ſtatim ex dura mẽbrana egreſſos, qui numeris ſuis ordine notantur, proprie autem tertium par diuiditur in tres partes.

α Prima pars tertii paris.
ϐ Secunda pars.
γ Tertia pars.

TAB. XVIII. FIG. IV.

MOnſtrat hæc quarta figura neruos à cerebro emanantes, & iam ex caluaria egreſſos.

Numeri monſtrant ordine vnumquodque par.

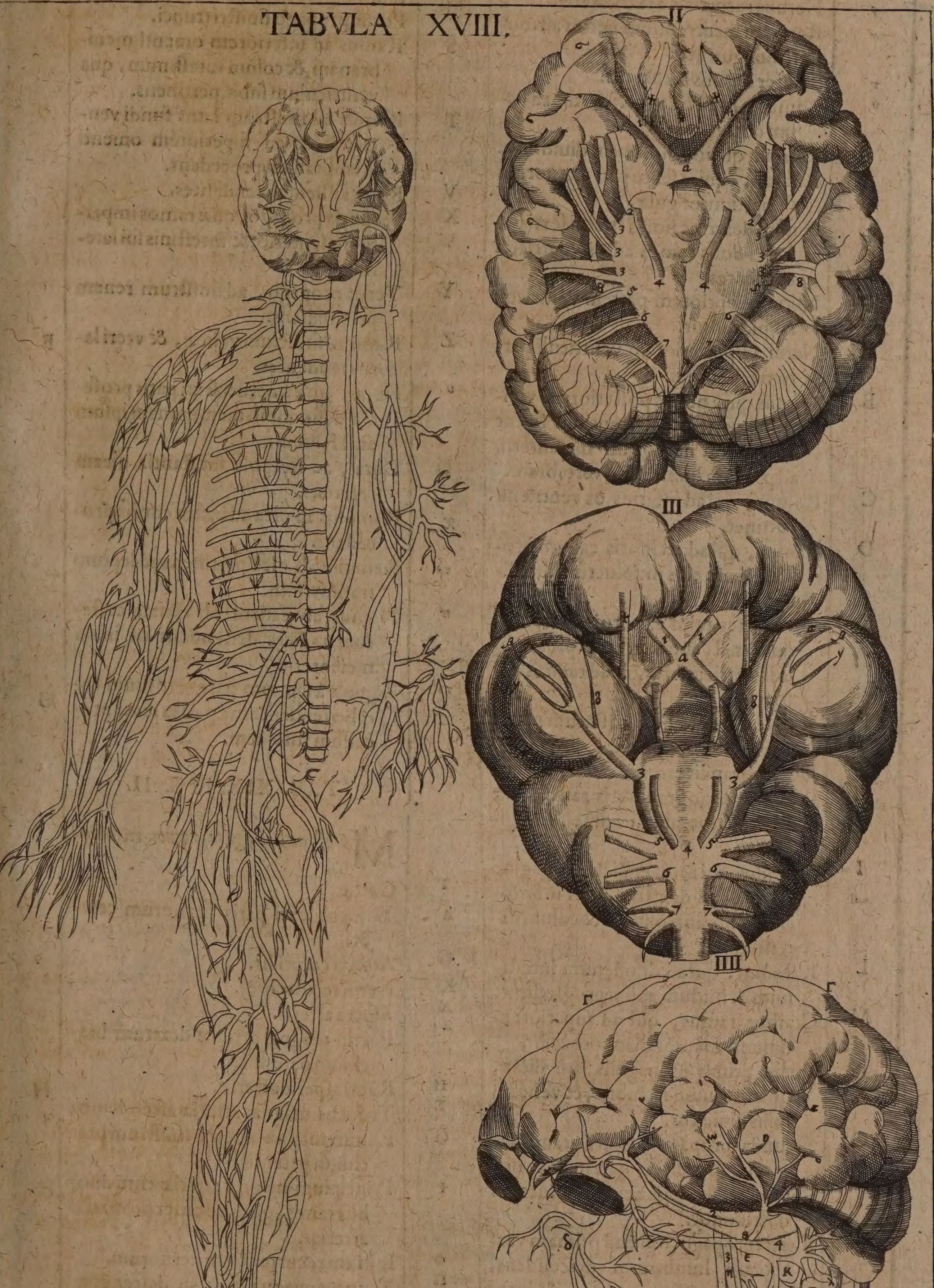
δ Ramuli, qui à ſecunda parte tertii paris pertinent ad muſculos faciei.
ε Primus ramulus, qui à tertia parte tertii paris pertinet ad muſculos temporũ.
ζ Secundus ramus, qui à tertia parte tertii paris fertur ad externum muſculum maſſiterem.
Γ Cerebrum.
∞ Plexus neruorum ſexti paris in ceruice oleam referens.
η Tertius ramus tertiæ partis tertii paris, tẽdens ad internum muſculum maſſiterem.
θ Quartus ramus tertiæ partis tertii paris, qui per internum maſſiterem fertur ad maxillam & dentes.
ι Quintus ramus tertiæ partis tertii paris tendens ad linguam.
κ Anterior ramus quinti paris audiendi vim præbens.
λ Poſterior, ac durior ramus quinti paris, qui extra fertur ad radicem proceſſus maſtoidis.
μ Ramus, qui à ſexto pari fertur ad muſculos linguæ, ac faucium.
ν Ramus, qui à ſexto pari fertur ad muſculos gutturis ſuperne deorſum tendentes.

TAB. XIX. FIG. I.

HÆc figura monſtrat diuiſionem ſexti, & ſeptimi paris neruorum cerebri in partes capiti ſubiectas.

λ Sextum par neruorum cerebri.
μ Septimum par.
ν Ramus, qui à ſexto pari deſcendit ad muſculos gutturis.
ξ Ramuli, qui à ſexto pari tendunt ad muſculos faucium.
ο Inſignis ramus ad interiorem ſedem radicis primæ coſtæ thoracis, & ſub mẽbranam coſtas ſuccingentem procedens.
ϖ Ramuli, qui à ramo ſexti paris ferun-

TABVLA XVIII.

tur ad octauum muſculum mouentem caput.
ρ Neruus recurrens dextri lateris.
σ Ramuli à recurrentibus neruis ad muſculos gutturis.
τ Siniſter neruus recurrens.
υ Ramus, qui à ſexto pari fertur ad baſim cordis.
φ Ramuli, qui in pulmonem diuidũtur.
χ Ramuli, qui à ſexto pari neruorum impertiuntur gulæ.
ψ Diuiſio dextri ac ſiniſtri nerui ſexti paris in duos ramos ad os ventriculi tendentes.
ω Nerui qui priorem partem ventriculi amplexantur.
A Nerui ad poſteriorem ventriculi partem tendentes.
B Ramus qui à neruis poſteriorem ventriculi partem occupantibus fertur ad plexum neruorum meſenterii, ad primam lumborum vertebram.
C Ramus, qui ad inferius os ventriculi pertinet.
D Ramus, qui ad iecinoris cauum progrediens in eius inuolucrum diuiditur.
E Grandiores rami ex neruis ſexti paris, qui iuncti cum neruis à ſpinæ medulla ortis inſeruntur ad radices coſtarum.
F Rami, qui ad radices coſtarum pertinent.
G Dexter grandis ramus.
H Prima propago grandioris rami, quæ inferiori membranæ omenti iungitur.
I Ramulus, qui à nuper dicta propagine pertinet ad dextrum latus inferioris membranæ omenti & colum inteſtinum.
L Ramulus, qui ad duodenum inteſtinum & initium ieiuni progreditur.
M Craſſior ramus, qui ad ſuperiorem omenti membranam procedit.
N Portio primæ propaginis iam dictæ, quæ in cauum iecinoris, & veſicam fellis diuiditur.
O Secunda propago dextri grandioris rami nuper dicti, quæ in dextrum renem, & pingue eius inuolucrum diſtribuitur.
P Tertia propago, quæ ad primam vertebram lumborum deſcendens, dextræ parti meſenterii, & inteſtini ibi allegatis impertitur.

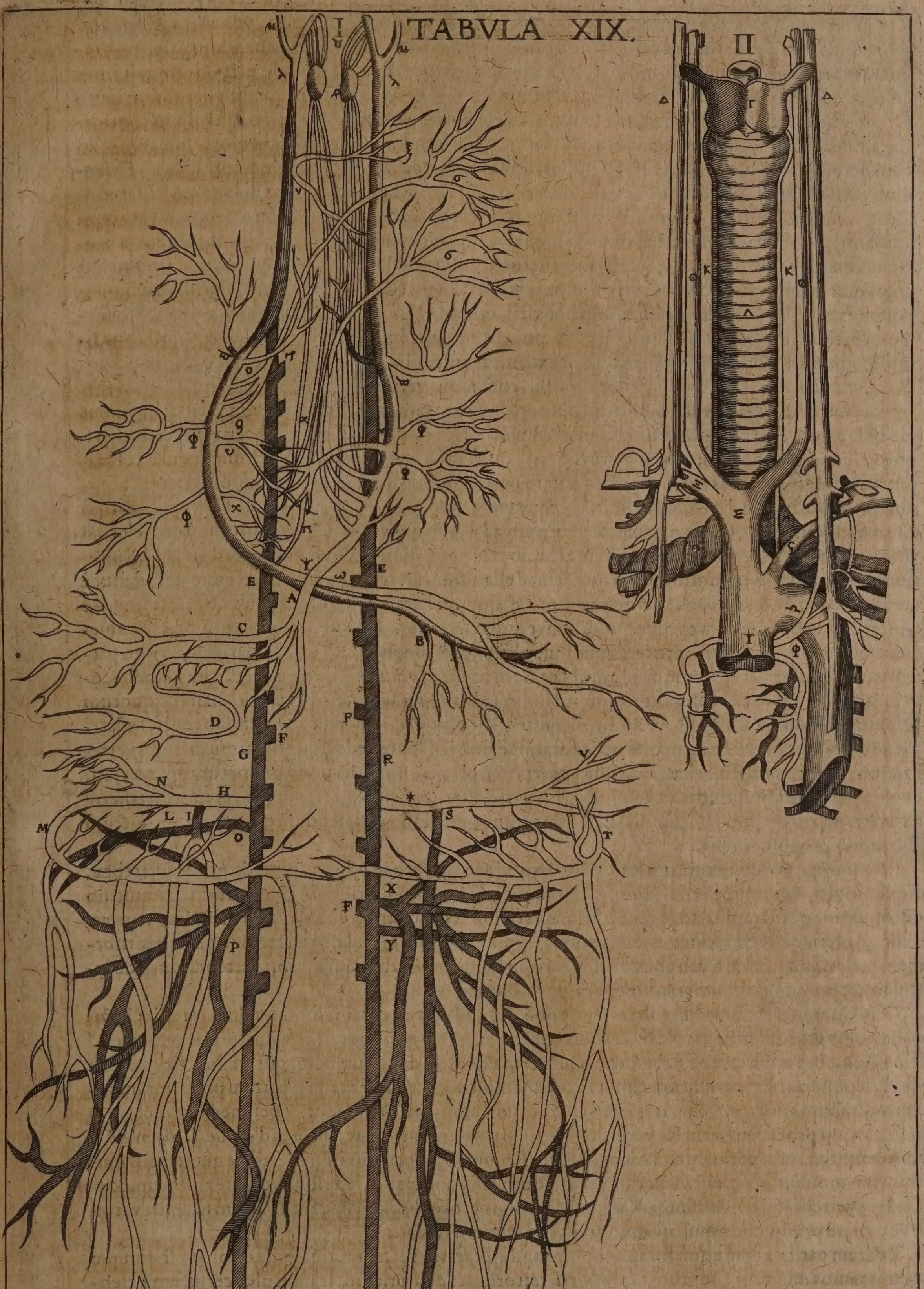
Q Rami à dextro grandiori ramo ad vterum, & veſicam tendentes. E
R Siniſter grandis ramus.
* Prima propago ſiniſtri trunci.
S Ramus ad inferiorem omenti membranam, & colum inteſtinum, qua ventriculum ſubit, pertinens.
T Ramus ad ſiniſtrum latus fundi ventriculi & ad ſuperiorem omenti membranam procedens.
V Rami ad lienem tendentes.
X Secunda propago, quæ ramos impertit meſenterio, & inteſtinis ſui lateris.
Y Tertia propago, ad ſiniſtrum renem progrediens.
Z Rami ad ſiniſtrum veſicæ, & vteri latus tendentes. F
υ Fibræ, quæ à neruo ſexti paris profectæ deſinunt in membranam ipſum ambientem.
ω Dura, ac neruoſa ſubſtantia oleam referens.
χ Ramulus ab olea ad baſim cordis procedens.
τρ Ramulus ab olea pertinens ad ſeptum tranſuerſum.
π Neruus ab eadem olea iuxta coſtarum radices deſcendens ad initia meſenterii.
τρ Ramuli à ſeptimo pari neruorum cerebri tendentes ad partes iuxta proceſſum ſtiloidem. G

TAB. XIX. FIG. II.

Monſtrat hac figura neruos recurrentes.
Γ Guttur.
Δ Truncus ſexti paris neruorum cerebri.
Θ Arteria carotidis.
K Nerui recurrentes.
Λ Aſpera arteria.
Ξ Portio magnæ arteriæ dextrum brachium petentis.
Π Rami aſperæ arteriæ. H
Σ Truncus magnæ arteriæ aſcendentis.
G Ramus magnæ arteriæ ſiniſtrum brachium petentis.
Ψ Principium magnæ arteriæ cum duobus ramis, quos vocant coronarias arterias.
Φ Initium recurrentium neruorum.
Ω Truncus magnæ arteriæ deſcendentis.

De

TABVLA XIX.

De medulla ſpinæ, & neruis qui ab ea deriuantur. CAP. III.

E NArratis neruis qui à cerebro oriuntur, proximum eſt vt ad eos pergamus, qui deriuantur à E
medulla ſpinæ, poſtquam ex caluaria exceſſit; natura enim hanc creauit, vt neruos [a] imperti-
ret reliquis p rtibus neruum à cerebro non obtinentibus, nam neceſſe eſſet aut neruis carere, & id-
circo expertes eſſe ſenſus, & motus; aut neruos accipere à cerebro, qui cum partibus compluribus
graciles diſtribui debeant, iter minime [b] tutum feciſſent; quamobrem opus fuit neruorum initio
propinquiore, cuiuſmodi eſt medulla ſpinæ, quæ plurimum [c] differt ab ea, quæ in oſſibus contine-
tur, ad alendum, ſiue madefaciendum deſtinata; nam hæc humidior eſt, & pinguior, ſine conſortio
cum neruis, ſine venis, aut arteriis inſignibus, ſine inuolucro. At medulla ſpinæ non ad madefacien-
dum, aut alendum ſed ad neruos [d] producendos inſtituta eſt, propter quos maximum habet con-
ſortium cum muſculis. Tegitur membranis: [e] venarum, & arteriarum non exilium eſt particeps;
ſubſtantiam habet non adipi, ſed cerebro ſimilem; [f] paulo tamen duriorem: quanto autem [g] ma-
gis deſcendit, tanto durior eſt; & duriores neruos profert. Membranæ, [h] quibus tegitur, ſunt illæ
duæ, quæ cerebrum inuoluunt; vna interna tenuis vaſa continens, altera externa durior; quibus in-
uoluta ex caluaria progreditur. Tantum hoc eſt diſcriminis, quod hæ duæ membranæ in cerebro me-
dium ſpacium relinquunt; per quod arteriæ mouentur: in medulla, vbi [i] non eſt eiuſmodi motus, ſi-
mul iunguntur: ſed præter has duas, tegitur extrinſecus medulla, tertia [k] membrana valida, neruo-
ſa, ac dura; vt defendatur, neque abrumpi poſſit, cum motis vertebris plurimum flectitur; ea non eget F
cerebrum quod caluariæ oſſa, quibus includitur, non moueantur, quemadmodum vertebræ, quibus
medulla continetur. Progreditur medulla, cum exit, *a*, ex caluaria, ſimplex per vertebras ceruicis, vſ-
que ad dimidium thoracis; vbi in plures fibras, quaſi in chordas diuiditur, quarum ſingulæ ex fora-
minibus, inter vertebras exeuntes vertuntur in neruos duriores, donec ad finem oſſis ſacri, peruen-
tum fuerit; vbi minor [l] reddita deſinit. Neque enim verum [m] eſt medullam aliarum vertebrarum
tanto minorem eſſe, quanto magis deſcendit; cum ad illas partes vnde magni nerui oriuntur, veluti ad
vltimas vertebras, *b*, ceuicis, & ad vertebras lumborum *c*, craſſior ſit, quam ad ſuperiores, aut ad infe-
riores. Sunt autem neruorum paria quæ à medulla oriuntur, triginta, [n] cum ſeptem deriuentur à
vertebris ceruicis, duodecim ab iis quæ in thorace, quinque ab iis quæ in lumbis, ſex ab oſſe ſacro: ſcite
tamen licet, vbi os ſacrum ex quinque oſſibus conſtat; non ſex, ſed quinque paria produci ab ea me-
dulla, quæ in eo continetur: præterea quinque vltima paria duplicia [o] eſſe, cum partim à priori par-
te, partim à poſteriori vtrinque prodeant. Hæc de medulla in vniuerſum, nunc ſigillatim perpenden-
di ſunt nerui, qui ab ea proferuntur; ſumpto initio à ceruice, vnde ſeptem paria oriri diximus: quorum
primum, & ſecundum à duplici [p] initio incipit, nam ſi à ſimplici inciperet, cum craſſius eſſet, lædere-
tur à commiſſura vertebrarum & maiori foramine imbecillius os redderet primarum duarum verte-
brarum quod tenuius fuit: hæc vt natura vitaret, tam primo, quam ſecundo pari neruorum ceruicis, G
duplex vtrinque initium effinxit, vnum à priori parte, alterum à poſteriori: vbique autem dextri nerui
ad dextram partem, ſiniſtri ad ſiniſtram feruntur, quod perpetuo accipiendum eſt, niſi eorum ductum
alio modo propoſuerimus.

Primum igitur par neruorum exit ex [q] foramine inſculpto in oſſe occipitii, & primæ vertebræ,
duplici initio, & vtroque tenui, vno à priori, *a*, parte, altero à poſteriori. *b* Poſterius initium muſculo
diſtribuitur, qui à tranſuerſo proceſſu primæ vertebræ, & aliquarum ſequentium ortus ſcapulam at-
tollit. Anterius quod gracilius eſt, ita vt non ſemper appareat, iuxta latus teretis ligamenti dentifor-
mem proceſſum ſecundæ vertebræ aſtringentis, in muſculos fertur, qui à priori vertebrarum ſede in-
cipiunt; & primum par numerantur in dorſum mouentibus.

Secundum par exit à medulla inter [r] primã, & ſecundam vertebram, ſimiliter duplici initio; huius
quod poſterius eſt, *d*, licet gracile ſit, craſſius tamen eſt, quam quod anterius, educitur que per latera [ſ]
ſpinæ ſecundæ vertebræ; vbi in duplicem ramum inæqualem diuiditur; huius qui craſſior eſt, à priori
parte ad poſteriorem, *e*, tendit, qua inter ſe coeunt muſculi, vtrinque ceruicis partem poſteriorem oc-
cupantes; ibique mixtus [t] cum tertii paris neruorum ramo, maior redditur; & per medium dictorum
muſculorum procedens, rurſus verſus anteriorem partem reuertitur, atque ad caput, *f*, aſcendit [u]
vbi in multos ramos deriuatur, ad capitis cutem. Tenuior, *g*, impertitur initiis tertii, & quinti paris mu-
ſculorum mouentium caput. Anterius vero initium, *h*, ſecundi paris à lateribus exit inter primam, & ſe- H
cundam vertebram, tendenſque ad latera radicis illius proceſſus, quem dentiformem ſecunda verte-
bra exigit, ad primum par muſculorum caput mouentium fertur.

Tertium par, *i*, ex communi foramine [x] ſecundæ, & tertiæ vertebræ à medulla emanat; ſtatimque
in duos ramos diuiditur, quorum poſterior, *l*, retrorſum flectitur, ac inter muſculos ceruicem exten-
dentes, hoc eſt inter ſeptimum, & octauum par muſculorum dorſi: deinde ſub ſecundo pari muſculo-
rum mouentium caput abditus, ad ſecundæ vertebræ ſpinam progreditur; inde à coitu muſculorum
poſteriorem ceruicis partem occupantium prodiens, fertur per latera ceruicis ad muſculum, qui ex
carnoſa membrana conſtitutus, buccas [y] mouet. Prior ramus *m*, in quatuor partes diducitur; quarum
prima, *n* primo, & ſecundo muſculo ex dorſum mouentibus diſtribuitur. Secunda, *o*, decliuis procedit
ad quartum par neruorum ceruicis; vbi cum eius ramulo mixta in prædictos muſculos finitur. Tertia
, *p*, ſurſum procedit, iungiturque cum ramo poſterioris initii ſecundi paris ad cutem verticis pertinen-
te. Quarta, *q*, impertitur muſculis, qui tranſuerſis vertebrarum proceſſibus nexi ceruicem in latera
mouent, & illi, qui à tranſuerſis proceſſibus ceruicis ortus, ſcapulam mouet.

Quartum par egreditur à medulla inter [z] tertiam, & quartam vertebram, & perinde ac tertium
in duos ramos diducitur, quorum poſterior, *r*, procedit verſus ſpinam ſub muſculis ibi exiſtentibus;
quibus aliquot ramos impertit, vnde inter muſculos vtriuſque lateris ceruicis deſcendens, fertur ad
muſcu-

T. 20. gu. 1. 2. & Ta. 21 fig. 1

a Gal li. 12. de vſu par. c. 15.
b Gal li. 12. de vſu par. c 15.
c Gal. lib. 8. de vſu par. c. 4.
d Gal. li 12. de vſu par. c. 15.
e Gal. li. 13. de vſu par. c. 8.
f Gale lib. 1. de mot muſcul. c. 1.
g Gale. 3. de alim. facul. c 10.
h Gal. li. 13. de vſu par. c. 8.
i Gale. ibid.
k Gal li. 13. de vſu par. cap. 8.
l Gal. lib. de oſſibus c 8.
m Sup. libr. 2. c. 4.
n Gal. lib. 7. de Plac. c. 8.
o Gal lib. de neru. diſſe. c. vlt.
p Gal. lib. de neru. diſſe. c. 11.
q Gale. li. de diſſ. neruo. c. 11.
r Gal lib de neru. diſſe. c 12.
ſ Gal lib. de neru. diſſe. c. 12.
t Gal lib. de neru. diſſe. c. 12.
u Gal. lib de neru. diſſe. c. 12.
x Gal lib. de neru diſſe. c. 13.
y Gale. ibid.
z Gal lib. de diſſe. neru. c. 14.

A muſculum [a] latum, ac tenuem, qui buccam mouet, & maxillam. Prior ramus, ς, in tres diuiditur, primus, τ, coniungitur cum ramo ex tertio pari, qui diſtribuitur muſculis ſub aſpera arteria collum flectentibus. Secundus, υ, fertur ad muſculos, qui vertebrarum lateribus inhærentes, ceruicem in latera mouent, & ad illum, qui à tranſuerſis proceſſibus vertebrarum ceruicis ortus, ſcapulam attollit. Tertius, χ, longe tenuior deſcendit, & coniunctus cum ramo quinti paris fertur ad ſeptum tranſuerſum.

[a] Gale. ibid.

Quintum par à medulla egreditur inter [b] quartam & quintam vertebram; & perinde ac tertium, & quartum in duos ramos diuiditur; quorum poſterior, ψ, torquetur verſus ſpinam, & eodem modo diſtribuitur, ac poſterior ramus quarti paris. Sed prior, ω, ramus quinti paris, ſtatim ramulum vnum, α, impertit muſculis flectentibus collum: deinde alterum, β, profert, qui cum ramo quarti, ſexti, & ſeptimi paris mixtus, craſſiorque effectus in [c] ſeptum tranſuerſum diſtribuitur. Idem prior ramus quinti paris, deinde aliquot ramos, γ, impertit muſculis ſcapulam attollentibus; & vnum, δ, etiam cuti ſuperiectæ muſculo brachium attollenti: reliqua pars, ε, prioris rami ſub muſculo brachium attollente abdita, ſtatim vbi peruenit ad ceruicem ſcapulæ, in duos inæquales ramos diuiditur. Prior, ζ, procedit ſub commiſſura humeri cum ſcapula; [d] ramulumque impertit illi parti muſculi attollentis brachium,
B quæ incipit à iugulo, & ſublimiori proceſſu ſcapulæ. Cuti vero tantum paruulum ramum diſtribuit, qui iungitur cum vena externa brachii. Poſterior, η, qui craſſior eſt, ramum transfert ad muſculum, qui à ſcapula ortus finitur in os hyoides; tranſitque per ſinum, qui in ſemicirculi ſpeciem in ſublimiori ſcapulæ parte inſpicitur, iunctuſque cum vena: & arteria; ſtatim profert alium ramum, qui tendit ad muſculum collocatum in ſinu, inter ſpinam ſcapulæ, & latus eiuſdem ſuperius. Impertitur & muſculo attollenti brachium, qui naſcitur à ſublimiori proceſſu ſcapulæ, & à iugulo; impertitur & cuti tegenti partem externam brachii, tranſiens per exteriorem partem extremi muſculi brachium attollentis.

[b] Gale. li. de neru. diſſe. c. 15.
[c] Gal. lib. de diſſe. neru. c. 15.
[d] Gale. ibid.

Sextum par ex medulla exit inter [e] quintam & ſextam vertebram, & ſimiliter atque alii in duos ramos diuiditur, quorum poſterior, θ, fertur ad muſculos ceruicem mouentes, & caput; & ad nonnullos eorum qui mouent thoracem. Prior, ι, producit imprimis ramum, κ, qui iunctus [f] cum ramo quarti & quinti paris fertur ad ſeptum tranſuerſum: ab hoc autem neruo compoſito ex pluribus tendente ad ſeptum tranſuerſum, deriuatur ramus ad plexum neruorum iuxta primam lumborum vertebram, in quem inſeritur; deinde procedens, λ, coniungitur cum duobus ſequentibus paribus neruorum, & viciſſim ab illis diſiunctus, & cum iiſdem coniunctus neruos efficit, qui per brachium feruntur. Naſcitur & à ſexto pari ramus, μ, qui deſcendit ad partem [g] ſcapulæ cauam, & aliquos ramos impertit muſculis ſcapulam attollentibus.

[e] Gal. lib. de neru. diſſe. c. 15.
[f] Gal. lib. de neru. diſſe. c. 15.
[g] Gal. lib. de neru. diſſe. c. 15.

C Septimum par deriuatur à medulla exiens per commune foramen [h] ſextæ, & ſeptimæ vertebræ, mixtumque cum ramo ſexti paris fertur ad brachium maxima ex parte: proficiſcuntur enim nerui brachii à quinto, ſexto, & ſeptimo pari neruorum ceruicis, & à primo, & ſecundo thoracis. Deriuatur à ſeptimo pari neruorum ceruicis interdum ramulus ad ſeptum [i] tranſuerſum; ſed perpetuo ramus, ν, qui ad ſpinam procedens impertitur muſculis ſitis in poſteriori parte ceruicis, & lato muſculo [k] buccas mouenti. Hactenus de neruis, qui à ceruicis vertebris oriuntur; nunc de illis qui à vertebris thoracis.

[h] Gal. lib. de neru. diſſe. c. 15.
[i] Gale. lib. de neru. diſſe. c. 15.
[k] Gal lib. de neru. diſſe. c. 14.

Primum itaque par neruorum qui à medulla thoracis oriuntur, exit ex foramine inter ſeptimam ceruicis vertebram, & primam thoracis, collocato eodem modo atque ad quinque paria proxime dicta, eodemque modo in duos ramos ſtatim diuiditur; quorum poſterior, ξ, tenuior eſt, & inter muſculos ibi vertebris adnatos abditus, retrorſum ad ſpinam pergit, ramulum impertiens muſculo illi, qui à [l] prima coſta ortus in tranſuerſos ceruicis vertebrarum proceſſus tendit, & ceruicem in latus inclinat, ſed magis in partem priorem. Impertit & alios ramulos muſculis illis, qui ceruicem, [m] & caput in poſteriora mouent; ea autem portio huius poſterioris rami, quæ ſeptimæ vertebræ ceruicis ſpinam attingit, fertur verſus partem externam, & rurſus à ſpina diſcedens diuiditur partim in inferiorem ſedem muſculi ſecundi ſcapulam mouentis; partim in eum muſculum qui ſcapulæ baſi inſeritur & ipſam ad dorſum trahit, partim in tertium ex mouentibus thoracem. At ramus anterior, ο, longe maior iungitur cum non parua portione ſeptimi paris neruorum ceruicis, & ſecundi thoracis; ferD turque [n] ad brachium cum illis mixtus, excepta vna propagine, π, quam ab inferiori parte antrorſum transfert. Hæc per primæ coſtæ longitudinem fertur vſque ad ſummum os thoracis, ramuloſque impertit muſculo illi, qui à iugulo ortus cum prima coſta nectitur. Finitur hæc propago in illos muſculos, qui à ſummo oſſe pectoris orti, ſurſum progrediuntur, partim ad proceſſum capitis mammillæ caput imitantem, partim ad os hyoides, & gutturis cartilaginem ſcutiformem; quibus muſculis impertitur etiam ramus à ſexto pari neruorum cerebri, & à propagine ſecundi paris neruorum cerebri, & à propagine ſecundi paris neruorum dorſi. Ab hoc primo pari neruorum thoracis, cum ad alam accedit, à poſteriori parte ramuli, σ, deriuantur, in cauam ſcapulæ regionem.

[l] Gale. lib. de neru. diſſe. c. 16.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. lib. de neru diſſe. ca. 16. & 3. de anat. agreſ. c. 3.

Secundum par inter primam, & ſecundam thoracis vertebram ex medulla egreditur; ramumque, τ, proferens in poſteriorem partem diuiſum, ſimiliter ac primum non paruam deinde portionem, υ, adiungit primo pari, ſed quod eius reliquum, φ, eſt per primum interuallum [o] coſtarum ad pectus progreditur, & in muſculos ibi inhærentes diſtribuitur.

[o] Ga. lib. de neru. diſſe. c. 16.

Reliqua decem paria, quæ à medulla ex vertebris thoracis prodeunt, fere eadem ratione progrediuntur; ſtatim enim atque ex [p] lateribus vertebrarum orta ſunt, in duos ramos inæquales diducuntur, quorum graciliores retrorſum ad ſpinam tendunt: & abditi inter muſculos, dorſum, ac thoracem mouentes vertebris inhærent, aliquos ramulos cuti, quæ dorſum tegit impertientes. At rami grandiores in anteriorem partem feruntur; ramulumque, χ, impertiunt illi ramo, qui ex ſexto pari neruorum cerebri ſub membrana ſuccingente, ad coſtarum radices inſeritur. Iunguntur hi rami anteriores cum vena, & arteria, tranſeuntque per ſinum [q] in ſingulis coſtis ab inferiori, atque inte-

[p] Gal. lib de neru. diſſe. c. 16.
[q] Gal. lib. de neru. diſſe. c. 16.

H 3 riori

riori ſede inſculptum; atque in longitudinem coſtarum procedunt ad partem anteriorem. Qui per- E
a Gale.ibid. tinent [a] ad coſtas veras, ramulos transferunt muſculis thoracis; qui ad ſpurias, muſculis abdomi-
nis.

Ex quinque lumborum vertebris exeunt à medulla quinque neruorum paria, quæ fere eadem ra-
tione diſtribuuntur, atque illa quæ ex thorace diximus oriri; à ſingulis enim diducuntur rami, qui in
b Gal lib. de neru. diſſe. c.17. [b] poſteriora, & qui in anteriora tendunt; atque illi quidem qui in poſteriora, ſub muſculis abditi ad
vertebrarum ſpinam pertinent, vnde ramulos impertiunt & cuti, & muſculo, brachium ad dorſum in
c Gale. ibid. inferiora mouenti; qui in anteriora diſtribuuntur muſculis [c] abdominis: proprie autem à ſecundo pa-
ri deriuatur ramulus, ψ, qui cum arteria materiam ſeminis deferente iunctus, fertur ad teſticulum ſui
lateris; vbi hic non recipiat propaginem, quam interdum recipere ſolet ab illo ramo ſexti paris neruo-
rum cerebri, qui ad coſtarum radices inſeritur: hic enim ramus ſolet augeri ab anterioribus ramis pri-
morum trium parium neruorum ex vertebris lumborum prodeuntium, nam ab illis paribus quæ ab
d Gal. lib. de neru. diſſe. c.17. inferioribus vertebris lumborum exeunt, [d] non pauci rami cruribus impertiuntur.

Ab oſſe ſacro ſex neruorum paria ex medulla oriuntur, quorum primum inter imam lumborum
vertebram, & primum os ſacri oſſis exit, perinde atque illa, quæ à vertebris lumborum prodeunt. Vbi
autem egreſſum eſt, ſimiliter diſtribuitur atque illa; nam ramus, σ, ad poſteriorem partem tendens,
e Gal. lib. de neru. diſſe. c.17. impertitur muſculis ortis [e] ab oſſe ilium, atque illi etiam qui femur mouet; inde non parua portio F
impertitur cuti clunes operienti. At ramus, φ, anterior miſcetur cum neruis, qui feruntur ad crus; ali-
quam tamen portionem transfert per interiorem ſedem ilium ad muſculos abdominis, & ad illum,
qui ab inferiore ilium natus, femur mouentium ſeptimus numeratur. Reliquorum quinque parium
ex oſſe ſacro prodeuntium propria ratio eſt, ſingula enim priuſquam ex ipſo oſſe egrediantur, ab vtro-
f Gal. lib. de neruo. diſſe. c.17. que latere gemina deprehenduntur, ita vt à ſingulis, neruus vtrinque [f] duplex feratur, vnus in ante-
riorem partem, alter in poſteriorem. Qui in poſteriorem, diſtribuitur muſculis occupantibus poſte-
riorem ſedem ilium, & ſacri oſſis; qui in anteriorem, varie diuiduntur: nam tres ſuperiores, πλ, perti-
nent, ad crus; duo inferiores, ρ, ad muſculos ani, ad vterum atque eius ceruicem: in viris etiam ad cer-
uicem veſicæ, & penem.

De Neruis qui ad brachia feruntur. CAP. IIII.

Tab.21. fig.4.

EXpoſitis neruis, qui à medulla ſpinæ oriuntur, operæprecium eſt eorum ductum, atque iter de-
ſcribere, qui inde brachiis, & cruribus impertiuntur. Brachium igitur ſex neruis continetur; qui o-
riuntur à quinto, ſexto, & ſeptimo pari neruorum à medulla in ceruice contenta deductorum; & à pri-
mo, ac ſecundo pari illorum, qui à medulla ſita in vertebris thoracis oriuntur. Rami ab omnibus his
deducti inter ſe coeunt, *a*, dein ſeparantur, ac rurſus iunguntur; ita vt retiformem plexum efficiant; nec G
facile diſcernas, qui neruus, ad quam brachii partem feratur.

Primus, *b*, tamen brachii neruus deriuatur ab illo ramo quinti paris neruorum ceruicis, qui imper-
titur ad ſcapulæ ſpinam, muſculo brachium attollenti. Finitur itaque primus brachii neruus, in cutem
brachii diuiſus, ab externo latere paulo ſub medio longitudinis; ſed profert etiam ramulum ad exter-
nam, poſterioremque cubiti ſedem, qua humeri articulum complectitur, cuti enim hanc partem inte-
genti diſtribuitur; in progreſſu perinde atque alii rami qui ad cutem feruntur, fulcitur membrana car-
noſa, ac adipe multa includitur: diuiſuſque in tenues fibras; membranam cum cute valide conne-
ctit. Reliqui quinque nerui per alam ad brachium tendunt, & in plures ramos diuiduntur in hunc
modum

Secundus, *c*, enim à plexu illo retiformi, quem conſtituunt nerui ad latera vertebrarum princi-
pium ſumit, nec conſtat propriè à quo neruo; ingrediturque brachium ſub anteriori muſculo cubitum
flectente, qua parte duo eius initia inter ſe iunguntur, ibi nimirum, vbi inſeritur muſculus, qui addu-
cit brachium ad pectus, & ille qui ipſum attollit. Subiicitur ergo Secundus neruus anteriori muſculo
flectenti cubitum; & ſub interiori eius capite orto à proceſſu ſcapulæ anchiroide, abditus, ramulum
, *d*, impertit vtrique capiti eius muſculi; hic ramulus deorſum tendēs dilatatur verſus poſteriorem par-
tem eiuſdem muſculi interdum etiam ramulum, *e*, profert, qui cum tertio neruo coniungitur verſus
priorem partem cubiti ſub primo muſculo ipſum flectente; in progreſſu ab externo latere ramulum, *f*,
quoque diſtribuit capiti muſculi illius, qui ortus ab oſſe humeri, ad primam palmæ partem illigatur ra- H
dio, ipſumque pronum efficit. Sed vbi ad cubiti flexum peruenit, iuxta externum latus chordę muſcu-
li anterioris cubitum flectentis, ad carnoſam membranam ductus, ad cutem diſſipatur, in duos ra-
mos diuiſus *g*, quorum gracilior, *h*, ac ſuperior, cum exterioris venæ ramo, iuxta radium, ac mediam
cubiti longitudinem verſus cubiti appendicem progreditur ad cutem in multos ramulos diuiſus, *
quorum præcipuus, *i*, excedens appendicem radii inferiorem, ad ſecundum pollicis articulum perti-
net. At ramus craſſior, *l*, & humilior in duas propagines ſub media vena diducitur, *m*, quarum quæ
ſublimior, *n*, eſt, oblique procedens, ſub cute relicta vena aſcendit verſus radium ad internum lati in-
ferioris muſculi cubitum flectentis, vſque ad primam palmæ partem. Altera, *o*, propago, quæ humilior
eſt, ſub cute magis oblique fertur deorſum, quam initium mediæ venæ; & in duos præcipuos ramos
diuiditur; quorum vnus, *p*, per radii, alter, *q*, per cubiti regionem fertur ad primam palmæ partem, &
inde in palmæ cutem diſtribuitur.

Tertius neruus, *r*, qui ad brachium fertur, ſecundo humilior eſt, ſed ſimiliter oritur à plexu neruo-
rum retiformi; & per alam progrediens, ramum, *ſ*, transfert inter muſculum, qui brachium ad pectus
adducit; & illum, qui brachium attollit, diuiditurque in cutem, quæ tegit horum muſculorum latera,
qua inter ſe iunguntur: vbi autē ad humerū accedit, latet ſub muſculo anteriori flectente cubitū: & ſi-
mul cū ſecūdo neruo deorſū progrediēs, ramulū, *t*, impertit capiti muſculi poſterioris cubitū flectētis.

A At vbi tertius adiunćto ramo ſecundi auctus, diſtribuit ramulum cuti à parte anteriori; inde ad cubiti flexum accedit æquali interuallo in progreſſu diſtans à ſecundo; procedit autem non per mediam regionem, ſed per interiorem magis ad anteriorem ſedem inferioris capitis humeri; quam regionem vbi ſuperauit, deriuatur in multos ramos ,μ, qui vna cum ramis diductis à quinto neruo diuiduntur in muſculos, interiorem cubiti ſedem occupantes.

Quartus .γ, brachii neruus à plexu retiformi ſimiliter incipit; ſed aliorum longe craſſiſſimus eſt; latet autem ſimiliter ac tertius, & cum ipſo in brachium fertur, iunctus cum arteria ,ac vena interna. multos ramulos ,ζ, impertiens muſculis cubitum extendentibus: ſed priuſquam ad dimidiam in brachii longitudinem pertineat, vergit oblique deorſum ad os humeri, proceditque inter hoc, & muſculos cubitum extendentes. Verum antequam penitus reflectatur, ramulum ,α, transfert inter muſculos cubitum extendentes; & posteriorē ex flectentibus eumdem: hic in interna brachii ſede in cutem diuiditur, fibras partim ſurſum, partim deorſum proferens: ipſe vero truncus per poſteriorem humeri partem conuerſus, paulatim tendit ad externam: vbi deriuatur ramus ,β, qui ex altioribus partibus emergens, inter muſculum exteriorem, ex iis qui cubitum extendunt; & caput oblongi muſculi radium pronum efficientis diſtribuitur cuti externam cubiti partem tegenti. B Idem truncus cum primum exterius humeri tuberculum attingit, ſinui innititur in poſteriori eius ſede inſculpto; inde tuto ſub muſculis progreditur, ſed ſtatim atque ad cubitum peruenit, ramum ,γ, profert, qui ſub cute ad primam palmæ partem procedit, vnde complures ramuli deriuantur ad externam cubiti ſedem. Idem truncus deinde in duos ſcinditur ,δ, ſimiliter abditos, quorum ſuperior ,ε, per radium, humilior, ζ, per cubitum progreditur. Tendit autem proprie ſuperior inter ſuperius latus illius muſculi, qui duplici chorda primam palmæ partem extendit, & exterius, atque inferius latus longi muſculi radium pronum efficientis; ſicque ramulos illis muſculis impertiens ad primam palmæ partem progreditur: vbi ſub tranſuerſo ligamento ab exteriori parte tranſit: qua parte tranſit etiam chorda bipartita muſculi primam palmæ partem extendentis: ibi autem in duos ramos diuiditur, η, quorum vnus, θ, duplici ramulo in externam pollicis regionem fertur; alter ,ι, in duos ramulos ſcinditur, quorum vnus, κ, ad externam indicis ſedem duplici ramulo pertinet: alter, λ, ſimplici ad internum latus exterioris partis medii digiti. At humilior ,ζ, bipartiti trunci pars ſtatim ramum impertit muſculo extendenti digitum indicem, medium, & eum, qui inter medium, & minimum eſt; inde alium ramum muſculo extendenti primam palmæ partem: in itinere autem ramulum ,μ, transfert cuilibet muſculo, ex iis qui à cubito oriuntur; reliqua pars, ν, huius nerui ad primam palmæ partem finitur, diducta in ramulos qui iuncturæ diſtribuuntur.

C Quintus, ξ, brachii neruus oritur à plexu neruorum retiformi, & cum quarto iunctus, per brachium integer, nullum impertiens ramum cuiquam parti fertur inter interiorem muſculum extendentem, & poſteriorem flectentem cubitum per internam brachii ſedem abditus, dum contegat internum humeri tuberculum, ad cuius poſteriorem ſedem ſinuatam reflectitur, & pari ſerie diſtribuitur cum tertio neruo, qui tranſit per anteriorem ſedem tuberculi humeri; vterque enim ramos, ο, præbet muſculis internam cubiti ſedem occupantibus; qui ab interiori tuberculo humeri à cubito, & radio naſcuntur: profert igitur ramum, π, qui radio inhærens fertur intra muſculos flectentes ſecundos, & tertios articulos digitorum, iunctus cum vena, & arteria hac parte tranſeuntibus, & ſub ligamento tranſuerſo ad primam palmæ partem progreditur, ac primo profert ramum, qui in duos diductus, interiori parti parui digiti impertitur, vtrinque vnus, deinde alium, qui & ipſe bipartitus, pertinet ad digitum, qui inter medium & minimum ſitus eſt; atque alium tandem, qui ad exteriorem partem interni lateris medii digiti progreditur. Naſcitur ab eodem quinto neruo à parte externa circa dimidium, ramus, qui progreditur inter muſculum inferiorem extendentem cubitum, & inferiorem flectentem verſus partem exteriorem: diuiſus autem in tres ramos diſtribuitur externæ parti digiti medii, minimi, & eius qui inter vtrumque eſt. Torpeſcunt hi digiti, vbi cubito valide innitimur, quartum, ac quintum neruum comprimentes.

Sextus, ρ, brachii neruus naſcitur à fine plexus retiformis, & per alam tranſiens ſub cute vſque ad internum tuberculum oſſis humeri procedit, multos ramulos, σ, diſtribuens cuti: in progreſſu autem vbi D ad dictum tuberculum peruenit; ſtatim ſcinditur in plures ramos, qui partim ſupra, partim infra ramos internæ venæ feruntur: ſed omnes ſimul coeunt, ſub cute in longitudinem cubiti; non longe à prima palmæ parte, vbi in anteriorem brachii regionem diuiduntur.

De neruis cruris. CAP. V.

Tab. 21. fig. 3.

CRuris vero nerui quatuor [a] ſunt, naſcunturque à plexu, α, ſimiliter retiformi, vt nerui brachii; ſed longe maiori: fit eiuſmodi plexus ex neruis, qui à medulla oriuntur; iuxta iuncturam triū inferiorum [b] vertebratum lumborum; tum ab illis, qui per primum foramen oſſis ſacri & per tria inferiora egrediuntur. Horum quatuor neruorum magnitudo inæqualis eſt, & varia diſtributio: primus, & tertius tenuis eſt, ſecundus craſſior, licet ipſe quoque tenuis ſit; ſed quartus [c] longe craſſior, quam tres ſuperiores etiam ſimul iuncti. Oritur primus, β, à ſuperiori parte plexus retiformis, qua parte anterior ramus tertii paris neruorum à lumbis prodeuntium, iungitur cum quarto, & ſub peritoneo ad femur deſcendit, inhærens muſculis lumborum, & externo lateri chordę ſexti muſculi mouentis femur. Vbi autem ad os peruenit, ramulum, γ, producit, qui deſcendit per cutem à priori parte femoris verſus exteriorem, prope genu. Tum latet, δ, inter muſculos, ramumque vnum impertit ſecundo, alterum ſeptimo, alium nono mouenti crus, & iuxta ſitum duorum primorum muſculorum dictorum vſque ad finem verſus genu oblique deſcendit.

Secundus, ε, neruus ex iis, qui feruntur ad crus, naſcitur infra primum, è regione tertiæ, & quartæ iuncturæ vertebrarum lumborum, & ſub poſteriori parte peritonei tranſiens cum vena, & arteria

a Gal. lib. 3. de ana. admi. c. 10.
b Gal. lib de neruo. diſſ. c. 17.
c Gal. lib. 3. de anato. admi. c. 10.

a Gal. 3. lib. de admin. anat. c. 10.

b Gal. lib. 3. de aggreſ. anat. c. 10.

per inguen tranſeunte, ad femur deſcendit, vbi ſtatim ramulum, *f*, profert, qui ab externa parte vſque ad magnum, *, digitum pedis progreditur iunctus vbique cum vena, quæ per [a] inguen tranſit: procedit autem per internam partem femoris, & cruris, ſub cute, vſq; ad pedem in itinere non ſecus quam vena plures ramulos cuti impertiens; quorum præcipuus, *g*, fertur ad priorem partem genu, ſciſſus in multos, qui per ipſum diſtribuuntur. Truncus, *h*, deinde abditus cum vena, & arteria per muſculos tranſit occupantes interiorem partem femoris, & per ſextum, mouentem crus, cum quo ſimul deorſum fertur; inhærens interno lateri noni muſculi mouentis crus, deſinitque perinde atque primus, priuſquam ad genu perueniat; ſed in itinere ramulos impertit membranulis quibus obducuntur venæ, & arteriæ.

Tertius, *i*, neruus ex iis, qui tendunt ad crus, naſcitur poſt ſecundum è regione iuncturæ quartæ, & quintæ vertebræ lumborum, ſub peritoneo, tranſitque ſub ſeptimo muſculo femur mouente, vſque ad foramen oſſis pubis, per [b] quod tranſit ad femur; ſed ante ramulos, *l*, impertit nono, & decimo muſculo mouenti femur; & muſculis, qui ab oſſe pubis orti colem mouent. Poſtea inferius deſcendit, non ſecus quam duo priores nerui; ramulumque, *m*, diſtribuit cuti tegenti internam partem femoris; quod reliquum enim eius eſt, partim pertinet ad tertium muſculum mouentem crus, partim ad illam partem quinti muſculi mouentis femur, quæ naſcitur ab oſſe pubis. F

Quartus, *o*, neruus ex iis qui feruntur ad crus, poſt tertium oritur; producitur autem ab vltimo lumborum neruo, & ab anterioribus ramis trium ſequentium. Hic inter omnes corporis neruos non ſolum craſſiſſimus eſt, ſed etiam duriſſimus, & validiſſimus, cum à fine dorſi oriatur, deſcendatque per ſinum, eius cauſa in poſteriori parte oſſis coxæ inſculptum. Ab eo ſinu inſignem ramum, *p*, profert, qui cum ramo venæ, & arteriæ ex ſinu egrediens deſcendit, deinde ſurſum reflexus aſcendit, qua oſſa pubis inter ſe committuntur; inde fertur vtrinque per colis dorſum vſque ad glandem; ſtatim autem à poſteriori parte ramum, *q*, profert, qui aliquatenus procedens abditur ſub ſecundo muſculo mouente crus; vnde prodiens aliquot ramulos, *r*, impertit cuti tegenti imam partem inguinum, dein alios quarto, quinto & ſexto muſculo mouenti crus, & quinto mouenti femur; quibus deriuatis, deſcendit inter muſculos occupantes poſteriorem partem femoris iuxta os, vſque ad dimidium ipſius, ibi autem ramum, *s*, diſtribuit illi parti quinti muſculi mouentis crus, quæ naſcitur à medio oſſe femoris: deriuantur & ab hoc aliquot ramuli, *t*, ad cutem tegentem femoris partem poſteriorem infra medium. Deſcendit deinde quartus neruus ad genu inter duo capita oſſis femoris, à parte poſteriori vtrinque ramulum, *u*, impertiens tribus primis muſculis mouentibus pedem, qui naſcuntur à prædictis femoris capitibus; dein ibi in duos inæquales ramos, *x*, diuiditur; qui per crus deſcendunt; quotquot autem nerui infra genu diſtribuuntur, ab hoc deriuantur, illo excepto, qui naſcitur à ſecundo neruo G cruris, progrediturque per internam partem femoris, & cruris; exterior, *y*, ramus tenuiſſimus eſt, proceditque verſus eam partem, qua ſuperne tibia committitur cum ſura, ramum, *z*, in itinere proferens, qui ſub cute ad talum, & exteriorem partem pedis peruenit, ſed in itinere ramos, α, multos diſtribuit cuti has partes tegenti: abditur deinde inter ſeptimum, & octauum muſculum mouentem pedem, ſexto inhærens, qua parte alium ramum, β, exigit, qui ſine aliquo ordine diuiditur in cutem tegentem anteriorem partem cruris: quod reliquum eſt, huius externi rami tranſiens inter muſculos, vt diximus, occupantes priorem partem cruris; ipſique aliquot ramos, γ, impertiens, inhæret ligamento in longitudinem nectenti tibiam cum ſura, ipſumque in dimida parte perforat ramulo, δ, qui cum alio ramulo, ε, ab interiori ramo huius quarti nerui orto iungitur, & cum chordis extendentibus digitos ſub tranſuerſo ligamento tranſit ad pedis tarſum, vbi ſub chordis abditus, quoſdam ramulos, ζ, diſtribuit ſuperioribus lateribus digitorum; priuſquam tamen ad dictum ligamentum perueniat, ramulum, η, impertit cuti ipſum tegenti.

Ramus, θ, interior deſcendit per poſteriorem partem cruris, abditus inter tertium & quintum muſculum mouentem pedem, & inter illos duos, qui naſcuntur à tibia, & digitos flectunt; ramulumque, ι, profert qui iungitur cum illo ramulo exterioris rami, à quo perforari diximus ligamentum illud, quo tibia, & ſura in longitudinem inter ſe nectuntur; inde ſub tranſuerſo ligamento deſcendit inter os H calcis, & talum ad plantam pedis, à parte interna, ibique muſculis fulcitur, & vtrique lateri inferiori digitorum paruum ramulum, κ, impertit. Hactenus de neruis, pergamus ad venas.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ XX. & XXI. inſcripti viſuntur, declaratio.

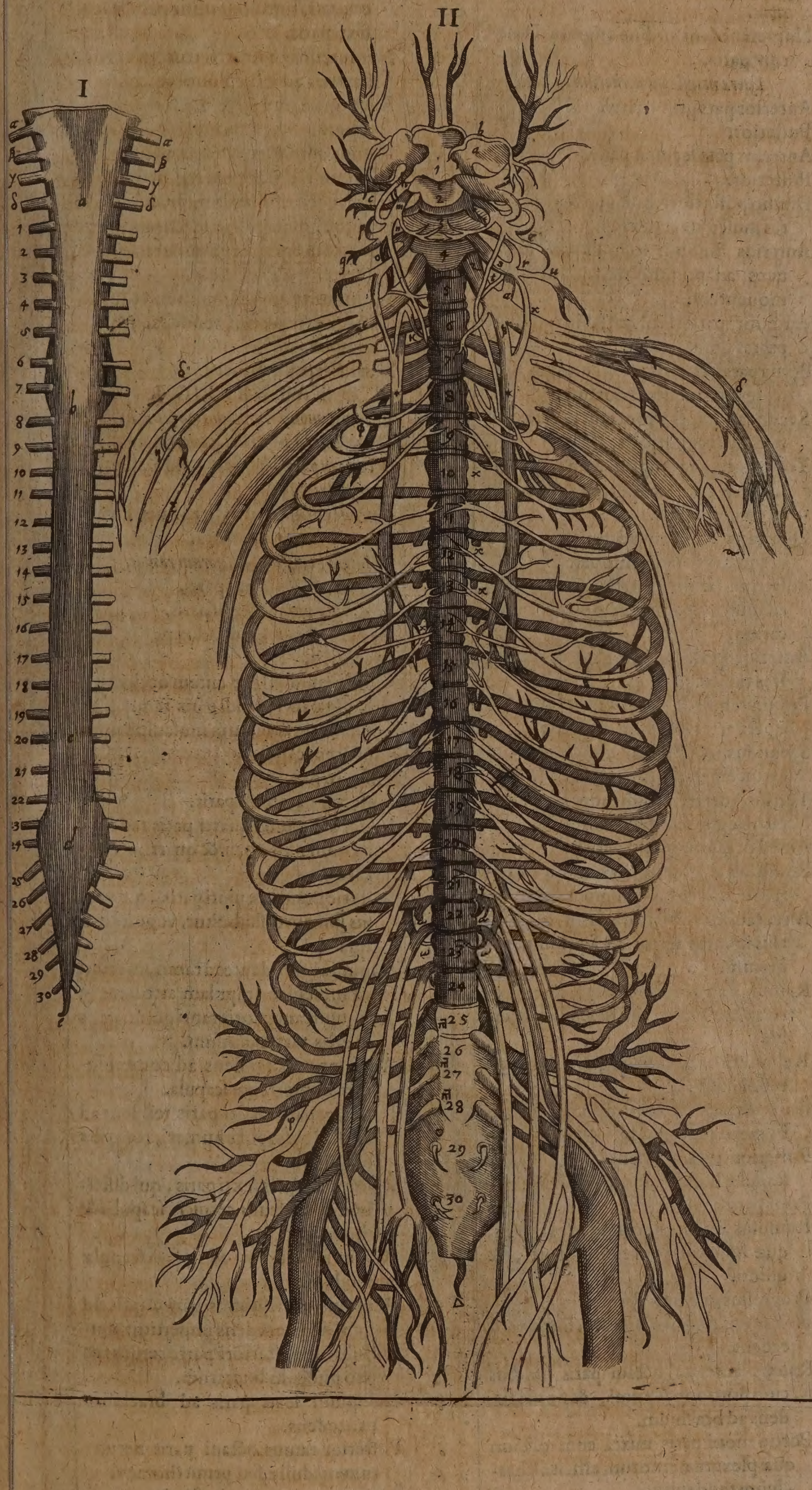
TAB. XX. FIG. I.

Ex tribus figuris (1. ſcilicet & 2. Tabu. xx. & 1. Tab. xxi.) oſtendētibus neruos à ſpinæ medulla deriuatos:

I	Notat ſpinæ medullam à principio ad finem, cum initio illorum neruorum, quos profert.
	Literæ Græcæ notant neruos à medulla profectos, antequam è cerebro egrediantur.
α	Tertia pars tertii paris neruorum cerebri.
β	Quintum par neruorum cerebri.
γ	Sextum par neruorum cerebri.
δ	Septimum par neruorum cerebri.
	Numeri vſque ad 30. notant ordine neruos à medulla incipientes.
	Literæ Latinæ notant partes medullæ.
a	Qua ceruicem attingit.
b	Qua thoracem.
c	Qua lumbos.
d	Qua os ſacrum.
e	Finis medullæ.

TAB.

TABVLA XX.

TAB. XX. FIG. II.

HAEc figura monſtrat à priori parte neruos à medulla ortos, ac per omnes corporis partes diſtributos exceptis brachiis & cruribus.

Numeri notant ordine triginta neruorum paria.

Literæ monſtrant neruorum ramos.

a Anterior pars primi paris.
b Poſterior.
c Anterior pars ſecundi paris.
d Poſterior.
e Diuiſio poſterioris huius, per poſteriores muſculos ceruicis.
h Anterius initium ſecundi paris pertinens ad primum muſculum caput mouentem.
m Anterior pars tertii paris in quatuor partes diuiſa.
n Prima pars tendens ad ſecundum muſculum mouentem dorſum.
o Secunda pars, quæ procedit iuncta cum ramulo ſecundi paris.
p Tertia pars, quę iungitur cum ramo poſterioris initii ſecundi paris, & tendit ad cutem capitis.
q Quarta pars tendens ad muſculum, qui ceruicem in latera mouet.
r Poſterior ramus quarti paris tendens ad muſculos dorſi ad quartum buccarum.
s Anterior ramus quarti paris diuiſus in tres ramos.
t Primus ramus tendens a l muſculos ſub aſpera arteria collum flectentes.
u Secundus tendens ad muſculos, qui ceruicem in latera mouent.
x Tertius, qui fertur cum ramo quinti paris ad ſeptum tranſuerſum.
ζ Anter or ramus quinti paris.
α Ramulus ab anteriori ramo quinti paris ad muſculos collum flectentes.
β Alter ramulus anterioris rami, qui cum aliis iunctus fertur ad ſeptum tranſuerſum.
δ Ramulus ab anteriori ramo quinti paris ad muſculum, qui brachium attollit.
ε Reliquum anterioris rami in duas partes diuiſum.
ζ Anterior pars tendens ad commiſſuram humeri cum ſcapula.
η Poſterior pars tendens ad muſculos ſcapulæ humeri, & oſſis hyoidis.
ι Prior pars ſexti paris.
κ Ramulus ab anteriori ramo ſexti paris, quæ iungitur cum ramo quarti, & quinti.
λ Progreſſus prædicti nerui.
ξ Reliquum ſexti paris ad brachium procedens.
ϖ Ramus anterior octaui paris iunctus cum portione ſeptimi, & noni tendens ad brachium.
υ Portio noni paris mixta cum octauo quæ plexum neruorum efficit ad brachium tendentium.
φ Reliquum noni paris ad pectoris muſculos tendens per primum interuallum coſtarum.
χ Trunci, qui ex neruis medullæ ad radices coſtarum iunguntur cum ramis ſexti paris.
ψ Neruus, qui à 21. pari fertur cum vena, & arteria ad teſticulum.
ω Rami qui à 22. 23. & 24. feruntur ad crura.
σ Ramus anterior, qui à 25. pari neruorum medullæ ſeu à quinto oſſis ſacri tēdens impertitur muſculis ortis ab oſſe ilium & partim etiam miſcetur cum ſeptimo neruo ad crus tendente.
π7 Secundus, tertius & quartus neruus ab oſſe ſacro ad crus tendens.
Δ Finis medullæ.
* Neruus ſepti tranſuerſi.

TAB. XXI. FIG. I.

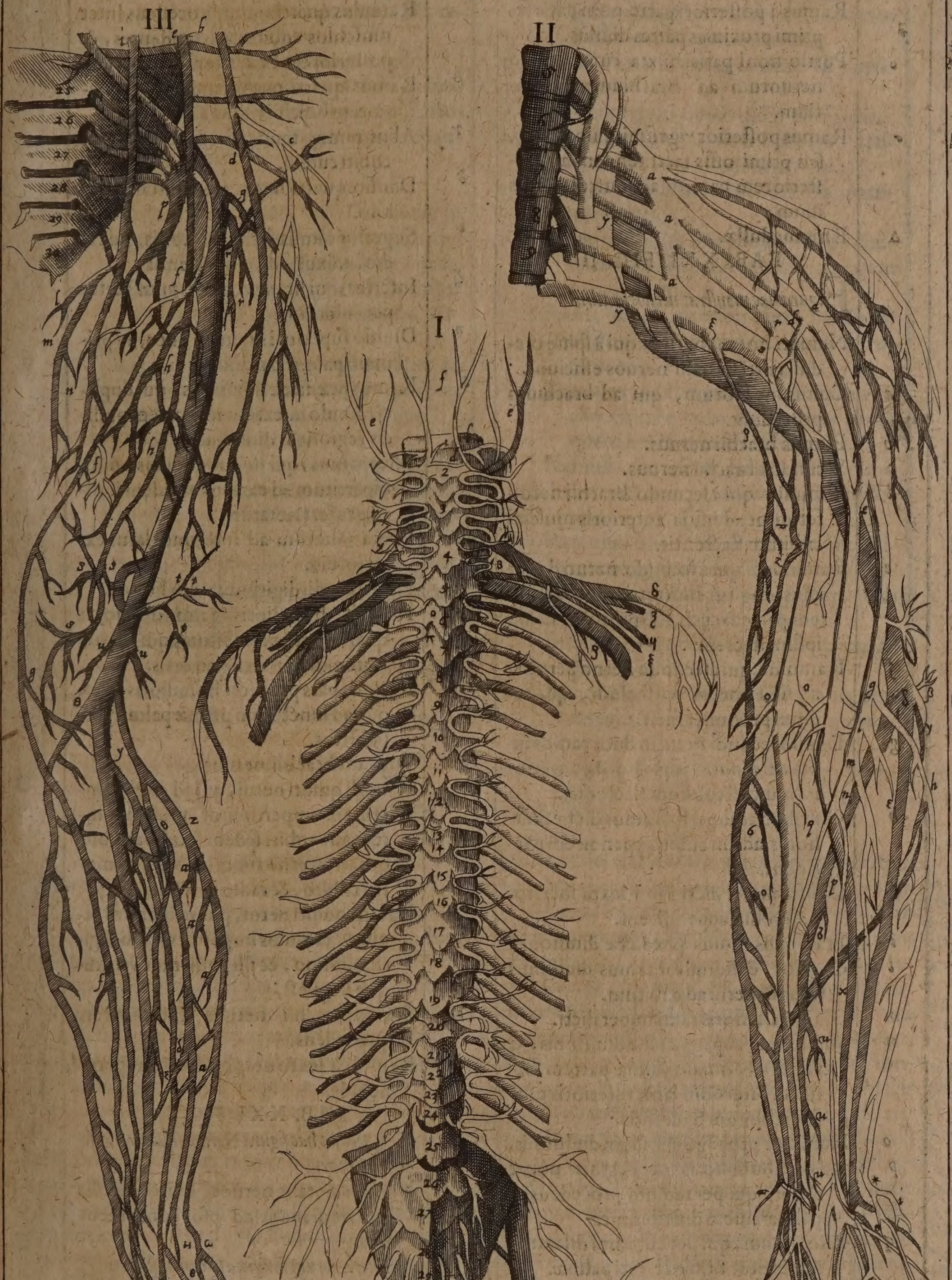
I *FIgura monſtrat neruos omnes à medulla profectos à poſteriori parte, & per omnes corporis partes diuiſos, exceptis brachiis, & cruribus.*

Numeri notant ordine 30. neruorum paria ex medulla orta.

Literæ monſtrant neruorum ramos.

b Poſterior pars primi paris.
d Poſterior pars ſecundi paris.
e Diuiſio eius per muſculos poſteriores ceruicis.
f Diuiſio eiuſdem per cutem occipitii.
g Tenuior pars ſecundi paris tendens ad quartum, & ſextum muſculum mouentem caput.
i Tertium par.
l Poſterior pars tertii paris.
Y Poſterior ramus quarti paris tendens ad muſculos dorſi, & quartum buccarum.
γ Poſterior ramus quinti paris, qui verſus ſpinam diſtribuitur, vt poſterior quarti.
δ Ramuli alii tendentes à ramo anteriori ad muſculos ſcapulam attollentes.
ε Reliquum anterioris rami quinti paris in duas partes diuiſum.
ζ Anterior pars tendens ad commiſſuram humeri cum ſcapula.
η Poſterior pars quinti paris tendens ad muſculos ſcapulæ humeri, & oſſis hyoidis.
θ Poſterior ramus ſexti paris, qui diſtribuitur muſculis ceruicis ſcapulis & thoracis.
μ Ramus à ſexto pari ad cauum ſcapulæ tendens.
ν Ramulus ex ſeptimo ſpari, qui ad ſpinam procedens impertitur muſculis in poſteriori parte ceruicis & lato muſculo buccarum.
ξ Reliquum ſexti paris ad brachium procedens.
ο Poſterior ramus octaui paris neruorum medullæ ſeu primi thoracis.
ρ Portio anterioris rami octaui paris, qui fer-

TABVLA XXI.

fertur antrorſum ad muſculos nexos iugulo, & primo oſſi thoracis.

τ Ramuli, qui à poſteriori parte octaui paris ad cauum ſcapulæ feruntur.

φ Ramus à poſteriori parte noni paris ſeptimi proximas partes diuiſus.

υ Portio noni paris mixta cum octauo neruorum ad brachium tendentium.

σ Ramus poſterior vigeſimi quinti paris, ſeu primi oſſis ſacri tendens ad poſteriorem partem ad muſculos oſſis ilium.

Δ Finis medullæ.

TAB. XXI. FIG. II.

F*Igura hæc monſtrat neruos brachii.*

Numeri notant neruos, qui à ſpinę medulla orti brachii neruos efficiunt.

a Coitus neruorum, qui ad brachium procedunt.

b Primus brachii neruus.

c Secundus brachii neruus.

d Ramuli, qui à ſecundo brachii neruo feruntur ad initia anterioris muſculi cubitum flectentis.

e Ramulus, qui à ſecundo neruo deductus iungitur cum tertio verſus priorem partem cutis, ſub primo muſculo ipſum flectente.

f Ramulus, qui à ſecundo neruo pertinet ad ſuperiorem muſculum, qui radium pronum efficit.

g Diuiſio ſecundi nerui in duos ramos iuxta externum latus chordæ anterioris muſculi cubitum flectentis.

h Gracilior, ac ſuperior ramus dictæ diuiſionis, ad imi cubiti appendicem pertinens.

* Diuiſio nuper dicti rami iuxta inferiorem cubiti appendicem.

i Præcipuus ramus prædictæ diuiſionis.

l Craſſior, & humilior ramus diuiſionis ſecundi nerui ad cubitum.

m Diuiſio craſſioris rami nuper dicti.

n Sublimior propago dictæ diuiſionis, q̃ vſque ad primam palmæ partem fertur ad internum latus inferioris muſculi cubitum flectentis.

o Humilior propago eiuſdem diuiſionis.

p Ramus humilioris propaginis nuper dictæ, qui per radium procedens in palmæ cutem diſtribuitur.

q Alter ramus, qui per cubitum dilatatus impertitur ſimiliter cuti palmæ.

r Tertius brachii neruus.

ſ Ramulus tertii nerui, qui tranſit inter muſculum, qui brachium ad pectus adducit.

t Ramulus à tertio neruo ad poſteriorem muſculum cubitum flectentem deriuatus.

u Ramuli tertii, nerui qui diſtribuuntur in muſculos interiorem cubiti ſedem occupantes.

x Ramus tertii, nerui qui ſuper radium procedens ramulos impertit magno digito, indici, & medio.

y Quartus brachii neruus.

z Ramuli quarti nerui ad muſculos cubitum extendentes.

Ramulus quarti nerui procedens inter muſculos cubitum extendentes, & poſteriorem ex flectentib. eundem.

β Ramus quarti nerui tendens ad exteriorem brachii cutem.

γ Alius ramus tendens ad poſteriorem cubiti cutem.

δ Diuiſio quarti nerui ad cubiti iuncturam.

ε Superior ramus dictę diuiſionis, qui radio innixus ad manum tendi

ζ Inferior, qui ſimiliter ad manum fertur per cubitum.

η Diuiſio ſuperioris rami in duos, ad primam palmæ partem.

θ Ramus prædictæ diuiſionis, qui duplici ramulo in externam partem pollicis regionem diuiditur.

ι Alter ramus, qui in duos diuiſus vnum bipartitum ad externam ſedem indicis profert notatum.

κ Litera κ alterum ad internum latus exteriorem.

λ Partis medii digiti notatum litera λ.

μ Ramuli humilioris rami diuiſionis quarti nerui ad cubitum, qui impartitur muſculis à cubito ortis.

ν Reliqua pars prædicti humilioris rami, quę ad iuncturam primæ palmę partis fertur.

ξ Quintus brachii neruus.

ο Ramuli quinti nerui, qui ad cubiti iuncturam impertiuntur muſculis internam cubiti ſedem occupantibus qui ab interno tuberculo imi humeri à cubito, & radio naſcuntur.

π Ramus quinti nerui, qui ad manum diuiſus, ramulos impertit medio digito, minimo, & illi, qui inter vtrumque ſitus eſt.

ρ Sextus brachii neruus, inter cutem procedens.

σ Ramuli à ſexto neruo ad cutem pertinentes.

TAB. XXI. FIG. III.

O*Stendit hæc figura Neruos, qui ad crus feruntur.*

Numeri notant neruos, qui à medulla ſpinæ emanant ad ipſos conſtituendos.

Literæ eorum diuiſionem demonſtrant:

a Plexus retiformis neruorum, qui ad crus feruntur.

b Primus neruus cruris.

c Ramulus, qui à primo neruo ortus deſcendit per cutem à priori parte femoris verſus exteriorem prope genu

d Reliquum primi nerui, quod ſub muſculis latens ramuloſque impertiens muſculis mouentibus crus oblique deſcendit verſus genu.

e Secundus neruus cruris.

f Ramus ſecundi nerui vna cum eius

pro

A

	progreſſu & diuiſione per cutem internam femoris vſque ad medium crus.
g	Præcipuus ramulus nuper dicti rami, qui in plures ſciſſus fertur ad priorẽ partem genu.
*	Diuiſio ſuperioris dicti rami in pede.
h	Truncus ſecundi nerui, qui abditus cum vena, & arteria tranſit per muſculos interiorem femoris partem occupantes.
i	Tertius neruus cruris.
l	Ramuli tertii nerui, qui diuiduntur in muſculos mouentes femur, & eos, qui ab oſſe pubis orti ad colem pertinent.
m	Ramuli tertii nerui, qui diſtribuuntur cuti tegenti internam femoris partem.
n	B Reliquum tertii nerui, quod pertinet ad tertium muſculum mouentem crus, & ad quintum mouentem femur.
o	Quartus neruus cruris.
p	Inſignis ramus quarti nerui, qui cum ramo venæ & arteriæ ad commiſſuram oſſium pubis aſcendẽs fertur per dorſum colis.
q	Ramus à poſteriori parte quarti nerui, qui abditur ſub ſecundo muſculo crus mouente.
r	Ramuli, qui ab hoc ramo diuiduntur in cutem tegentem imam partem inguinum.
s	Ramus quarti nerui pertinens ad quintum muſculum mouentem crus.
t	Rami ab eodem quarto neruo tandentes ad cutem poſteriorem femoris.
u	Ramuli quarti nerui ad genu à parte poſteriori, qui feruntur ad tres primos muſculos pedem mouentes.
x	Diuiſio quarti nerui in duos ad poplitem.
y	Exterior ramus nuper dictæ diuiſionis.
z	Ramus, qui ab exteriori hoc ramo deriuatus ſub cute ad talum procedit.
α	Ramuli, qui à nuper dicto ramo impartiuntur cuti.
β	Alius ramus, qui ſine aliquo ordine diuiditur in cutem tegentem anteriorem partem cruris.
γ	Rami, qui ab exteriori ramo pertinent ad muſculos anteriorem partem cruris occupantes.
δ	Ramulus eiuſdem rami, qui iungitur cũ alio ramulo orto ab interiori ramo quarti nerui notato in pictura litera ε.
ε	
ζ	Ramuli, qui ab eodem externo ramo pertinent ad ſuperiora latera digitorum.
η	Ramulus, qui ab eodem ramo impertitur cuti tegenti tranſuerſum ligamentum, quod ad primam pedis partem ſitum eſt.
θ	Interior ramus diuiſionis quarti nerui ad genu.
κ	Ramuli, qui ab hoc interiori ramo pertinent ad inferiora latera digitorum.

C

De Venis. CAP. VI.

Tab. 22. Fig. vnica.

SVNT igitur venæ quaſi canales, [a] per quos ſanguis à iecinore in omnes corporis partes diſtribuitur; ita vt eorum proprium munus [b] ſit, ferre ſanguinem, ſicuti arteriarum ſpiritum vitalem, neruorum ſpiritum animalem in vniuerſum corpus. Aptantur etiam ad ſuccum [c] afferendum in ventriculo concoctum ad iecur; vt venæ meſenterii; tum ad ea quæ ſuperant, vt illæ per quas ſerum ſanguinis à renibus attrahitur: poſtremo conferunt [d] ad concoquendum ſuccum quem continent. Sunt autem expertes [e] ſenſus, nam ſi earum ſubſtantia dumtaxat ſecetur, minime dolet: adiunctas vero habent arterias, à quibus per parua foramina ſpiritum hauriunt, ſicuti arteriæ à venis ſanguinem; mutuis [f] enim foraminibus inuicem iunctæ aperiuntur; continent enim venæ ſanguinem craſſum, multum, ſed paucum ſpiritum; contra arteriæ exiguum ac tenuiſſimum ſanguinem, & plurimum ſpiritum. Iunguntur itaque arteriæ vbique [g] cum venis. Venæ tamen interdum ſine arteriis reperiuntur, in illis nimirum partibus, quæ minori egent perſpiratu; cuiuſmodi eſt cutis ambiens vniuerſum corpus, cuiuſmodi etiam ſunt partes frigidiores, veluti oſſa. Sed ſatis de munere venarum; venio ad earum conſtitutionem, ad ipſum maxime habilem, & primo ad materiam, deinde ad formã. Materia, ſeu ſubſtantia, qua venæ continentur, ſimplex tunica eſt, ex ſemine confecta, [h] membranæ non diſſimilis, intus caua canalium modo; quam formam ſi ſpectes, referes venam inter partes [i] multiformes; ſed ſi ſub-
D ſtantiam iam dictam, inter ſimplices; quamquam non ita ſimplex eſt, vt non contineatur triplici [k] fibrarum genere: habet enim rectas ad attrahendum, obliquas ad continendum, tranſuerſas ad expellendum. Similes autem ſunt fibrarum, quas in muſculis videmus, quamquam hæ voluntario, illæ naturali motui inſeruiunt; neque etiam ita manifeſtæ ſunt fibræ in venis, vt in muſculis, adeo vt nonnulli voluerint ad robur tantum ſubſtantiæ factas fuiſſe, non ad motum attractionis, expulſionis, retentionis; quod tamen abſurdum eſſe demonſtratur, ex eo, quod fateri coguntur ſuccos per ſe moueri, non ab ipſa venarum ſubſtantia, cum attrahuntur, retinentur, expelluntur: diſtenditur venarum tunica cum impletur, deſidet, cum exinanitur, quod tenuis ſit, non tamen æquabiliter in vniuerſo corpore, ſed in venis [l] iecinoris tenuiſſima eſt, vt facilius per ipſam iecinoris ſubſtantia poſſit ſuccum ſibi ſimilem reddere; in aliis partibus minus tenuis eſt, quæ magis à principio recedunt, vt magis ab iniuriis defendatur; ibi tamen vt diximus tenuis eſt, vt ſanguinem fundere poſſit ad ſingulas partes nutriendas. Iam vero ſimplex eſt [m] venarum tunica, non tamen vbique ſed vbi defenditur muſculis, aut alia parte ambiente; nam aliæ, quæ vel proximæ cuti ſunt, vel ſuper dura aliqua parte, vt oſſe tranſeunt, neque alicui parti inninituntur, ſed ſuſpenſæ procedunt, ſtatim à vicinis membranis inuolucrum ſibi ſumunt, quo inuolutæ firmiores tranſeunt: pulmonis venæ [n] duplicem tunicam habent, ne

a Gal. lib. 6. de Plac. c. 8.
b Ariſt. lib. 3. de Part. c. 4. & c. 5.
c Gale. 4. de vſup c. 2.
d Gal. li. 4. de vſup. c. 12. & 17.
e Gal. li. 16. de vſu pa. c. 12.
f Gal. lib. de vſup. c. 5.
g Gal li. 16. de vſup. c. 13.
h Gal. lib. 1. de ſemine c 5 & 13.
i Gal. lib. de inæquali Intemperie c. 2.
k Gale 3. de natur. fac. c. 11.
l Gal. lib. 6. de vſup. c. 11. & 4. de vſup. c. 13.
m Gal. li. 6. de anat. admi. c. 12. & 3. l. de nat. fac. c. 11.
n Gal. lib. 6. de vſu pa. c. 10.

thoracis motu lædantur,ſed ſtabiles maneant,ac contineant [a] ſanguinem illum tenuem: vbi venæ ſatis alioquin tutæ ſunt,commodior fuit vna dumtaxat tunica,ac [b] tenuis,vt melius ſanguinem imperciret proximis particulis. E Quod attinet ad formam,venarum figura rotunda eſt, nam hæc maxime capax eſt,maximeque defenditur ab iniuriis. Magnitudo [c] reſpondet magnitudini partium, vbi eiuſdem generis ſint; nam vbi alterius, minoribus partibus interdum maiores venas largita eſt natura, quod illis euenit,quæ plurimum alimenti abſumunt,vt iis [d] quæ aſſidue mouentur, calidæ ſunt,ac molles,veluti pulmoni;contra partes quieſcentes frigidæ,duræ,veluti oſſa,minus alimenti abſumunt, & idcirco minores venas obtinuerunt,pro magnitudinis proportione. Cor,[e] quamuis durum ſit,ob calorem ingentem,plurimum alimenti abſumit,& idcirco venis grandioribus nutritur. Renes venas habent latas,[f] non quod plurimum alimenti poſtulent, ſed quod per eas ex ſanguine ſerum alliciant. Numerus venarum maior eſt,quam vt exprimi poſſit;ternæ tamen præcipuæ numerantur,à quibus deriuantur aliæ omnes;vna eſt vena porta,quæ [g] à cauo iecinoris per ventriculum, inteſtina, lienem,meſenterium,omentum progreditur. Altera eſt quæ appellatur caua,[h] oriturq; à gibba parte iecinoris,& in vniuerſum corpus diſtribuitur. Tertia à dextro ventriculo [i] cordis fertur ad pulmonem, quam arterialem nominant: his adiici poteſt quæ in fœtu ab vmbilico ad cauum iecinoris peruenit; quam tamen omittemus,cum in lucem editis non amplius fungatur munere venarum. Quod ſpectat ad ſitum,initium ducunt [k] à iecinore: eſt enim iecur veluti truncus, cuius radicibus [l] reſpondent venæ,quæ ad portam perueniunt; ramis vero illæ quæ deriuantur à caua. Quo pacto autem F rami tam à porta,quam à caua deducantur, & vnde in ſingulas corporis partes venæ deriuentur, nunc dicendum ſupereſt,ſumpto initio à vena porta.

a *Gal. ibid.*
b *Gal. ibid.*
c *Gal. lib. 16. de vſu pa. c. 14.*
d *Gal. ibid.*
e *Gal. ibid.*
f *Gal. ibid.*
g *Gal. lib. 16. de vſu p. c. 14.*
h *Gale. ibid. & lib. 5. de vſu pa. c. 2.*
i *Gal. 6. de vſu p. c. 13. & 14.*
k *G. lib. 8. de vſu p. c. 1.*
l *Gal. 1. de ſem. c. 8. & lib. de diſſec. venarum c. 1.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI TABVLÆ XXII. FIGVRÆ VNICÆ INSCRIPTI VISVNTUR, declaratio.

TAB. XXII. FIG. VNICA.

I Figur. *monſtrat venas totius corporis, quæ clariores erunt in Fig. monſtrantibus partes, quæ ſequentibus proxime tabulis exhibentur.*

Literarum hæc eſt ratio:

AAA Radices venæ cauæ, qua hæc à iecinore progreditur.

B Truncus venæ cauæ inter iecur, & ſeptũ tranſuerſum.

C Ramus ſiniſter ex duobus, qui à trunco venæ cauæ orti pertinent ad ſeptum tranſuerſum, ex quibus nonnulli ad cordis tunicam deriuantur.

D Orificium venæ cauæ, qua cum corde committitur, quod ita amplum apparet, propter dextram auriculam, cordis.

E Vena coronaria, quæ coronæ modo latiorẽ cordis ſedem ambit, multos ramulos deorſum tranſmittens per ſubſtantiam cordis, vſque ad eius mucronem.

F Vena ſine coniuge.

G Rami venæ ſine coniuge nutrientes muſculos collocatos inter coſtas.

† Diuiſio venæ ſine coniuge ad nonã thoracis vertebram.

H Ramus venæ ſine cõiuge, qui cum emulgente ſiniſtra iungitur.

I Alter ramus à dextro latere, qui coit cum ramo orto à vena ad crus tendente,

K notato litera K.

L Diuiſio venæ cauæ in duos ramos apud iugulum.

M Vena dextrum brachium petens; quę ante eius ingreſſum bipartitur.

N Ramus huius venæ, qui tribus ſuperioribus coſtis ſui lateris alimentũ præbet.

O Vena, quæ ſub oſſe pectoris procedens diuiditur in rectum abdominis muſculum.

P Finis nuper dictæ venæ,

Q Venæ, quæ penetrant per foramina trãſuerſorum proceſſuum vertebrarum ceruicis. G

R Vena, quæ pertinet ad muſculos occupantes humiliorem ceruicis partem, & pectoris ſublimiorem.

S Vena, quæ diſtribuitur muſculis tegentibus pectus, tum ſubſtantiæ mammarum, & earum cuti.

T Vena, quæ verſus dorſum progrediens diuiditur muſculis interiorem ſcapulæ ſedem occupantibus tum iis, qui prope ſunt, vbi etiam rami deprehenduntur pertinentes ad glandulas alarum, quorum vnus ſitus eſt inter R. & T.

V Ramus, qui per latus pectoris deſcendẽs impertitur ſui lateris muſculo flectenti brachium deorſum verſus poſteriora. H

X Ramuli eiuſdem rami, qui iunguntur cum ramulis ortis à vena ſine coniuge.

Z Alii ramuli, qui coeunt cum ramis ortis à magno ramo ad crus tendente.

a Vena iugularis interior, vnde ramuli impertiũtur aſperæ arteriæ & neruis hac parte tranſeuntibus.

b Vena iugularis exterior.

c Diuiſio prædictæ venæ in duos truncos.

d Diuiſio venæ iugularis externæ per tempora, & cutem capitis.

e Vena Cephalica, & brachii exterior dicta ab anatomicis.

A *f* Ramus, qui exiens à ſuperiori parte communis trunci tendentis ad brachium, priuſquam diuidatur, fertur ad muſculos poſteriorem ceruicis partem occupantes.

g Ramus eiuſdem trunci, qui ad exteriorem ſcapulæ ſedem procedit partim abditus, partim ſub cute progrediens.

h Rami, qui orti à Cephalica priuſquam ſub humerum latitet, diſtribuitur primo muſculo attollenti brachium, & cuti ipſum tegenti.

i Ramuli venæ cephalicæ, qui diuiduntur in brachii cutem exteriorem & priorem ſedem muſculi brachium B flectentis.

k Diuiſio venæ cephalicæ in tres ramos interdum maiores, interdum minores, quorum primus, *l*, procedit ſub muſculis ortis ab exteriori tuberculo imi humeri: ſecundus, *m*, tendens ad cubiti iuncturam committitur cum ramo venæ iecinoris, notato, *n*, vbi ex vtriſque ſimul iunctis fit vena, quam communẽ, *o*, vocant: tertius, *p*, oblique ſuper radium procedens vſque ad exteriorem brachii ſedem cuti ramulos impertit, quorum præcipuus, *q*, pertinet ad cutem tegentem poſterius latus commiſſuræ imi humeri; cum vero ad primam palmæ partem accedit, committitur cum altero ramo venæ iecinoris notato, *r*, locus vbi coeunt C notatur, *s*, communis hic ramus alimentum præbet primæ palmæ parti, & palmæ, qua minimum digitum reſpiciunt, vnde complures etiam rami minimo ipſi digito impertiuntur.

t Vena, quam iecinoris appellant.

u Ramus huius venæ quæ impertitur initiis muſculorum extendentium cubitum.

x Ramulus ad dictos muſculos accedens, & cutem poſteriorem brachii.

y Inſignis ramus, qui oblique deſcendẽs ad inferiorem brachii ſedem rurſus externum tuberculum imi hume i, & ramulos impertiens muſcul s, D qui inde oriuntur, progrediturper exteriorem brachii partem, vna cum quarto neruo ipſius.

z Diuiſio venæ iecoris in duos ramos, * quorum qui notatur * abditus perpetuo ſub cutem procedit in plures ramos diuiſus.

α Alter ramus prædictæ diuiſionis venam iecinoris conſtituens, qui perpetuo ſub cutem procedit in plures ramos diuiſus.

β Ramus à nuper dicta iecinoris vena procedens, qui partim diſtribuitur cuti tegenti inferiorem brachii ſedem, partim poſteriorem.

γ Poſterior ramus venæ iecinoris. quæ prope internum tuberculũ imi humeri diuiditur, à quo multi ramuli deriuantur.

ε Ramus poſterioris rami nuper dicti, qui per inferiorem cubiti ſedẽ procedens vſque ad primam palmæ partem, in progreſſu ramulos vicinis partibus impertit; & proprie vnum, qui coit cum venæ cephalicæ ramo, conſcendentem primam palmæ partem prope paruum digitum.

ζ Vena, quæ pertinet ad cutem occupantem poſteriorem cubiti ſedem.

η Complures venæ in inferiori brachii parte, & nonnullæ ad cutem palmæ pertinentes; ſuperius tamen venã oſtendit, quæ oritur à ramo venæ iecoris notato η. inferius eiuſdem venæ ramos demõſtrat qui orti à ramo notato, ε, petunt brachii partem inferiorem.

θ Communis ramulus ex venulis per pollicis cutem diuiſis, & ramo notato κ.

κ Diſtributio communis venæ iuxta inferiorem radii ſedem prope primam palmæ partem.

λ Exterior ramus nuper dictæ diuiſionis, qui ad exteriorẽ manus partem proficiſcens, ramulum etiam impertit interiori eius lateri notatum μ.

μ

ν Alter prædictæ diuiſionis ramus diuiſus in medium digitum & eum, qui inter eum & minimum ſitus eſt.

ξ Portio venæ cauæ humiliores corporis partes nutriens.

ο Vena ad pinguem venis membranam pertinens.

π Emulgens vena.

ρ Venæ ſeminis materiarũ deferentes ad teſticulos.

σ Vbi venæ ſeminis varicum modo inter ſe miſcentur.

τ Rami, qui à vena caua oriuntur ſecundum totam lumborum regionem.

υ Diuiſio venæ cauæ in duos truncos, quæ, Υ, græcæ literæ inuerſæ imaginem refert.

φ Ramulus, qui per lumbos, peritoneum, & muſculos abdominis tranſuerſos procedit.

χ Vena, quæ ad rectum abdominis muſculum pertinet.

ψ Diuiſio maioris trunci, in duos impares ramos.

ω Exterior ramus interioris trunci diuiſionis nuper dictæ, qui diuiditur muſculis occupantibus exteriorem regionem oſſis ilium, & cuti clunes tegenti.

Γ Minoris trunci interior ramus venulas tranſmittens ſuperioribus oſſis ſacri foraminibus notatas, Δ.

Δ

Θ Venæ, quæ ab interno ramo diuiſionis ad inguina feruntur ad colem.

Λ Vena, quæ ab exteriori ramo dictæ diuiſionis orta iungitur cum venis in-

teriotis rami prope oſſa pubis.

Ξ Prædicta vena, quæ tranſiens per foramen in oſſe pubis præcipuum ramum offert iuncturæ ſummi femoris.

Π Ramus, qui deriuatus à vena per foramẽ in oſſe pubis penetrantẽ tendit ad femoris ſedem interiorem.

Σ Communis ramus ex nuper dicta vena, & ramo maioris venæ, quæ ad crus

V pertinet notatæ, V.

Φ Ramus venę crus petentis, qui coli, & vicinis partibus ramulos diſtribuit.

Ψ Primus ramus venæ ad crus tendentis, qui per interiora cruris ſub cute procedens ad digitos pertinet.

Ω Ramus prædicti rami, qui ad interiorem inguinum ſedem progreditur.

2 Ramus venæ notatæ, Ψ, tendens ad exterius femoris latus.

3 Ramulus eiuſdem venæ, qui impertitur ſecundo muſculo mouenti crus.

4 Ramulus eiuſdem venæ qui ad priorem, & poſteriorem genu partem procedit.

5 Diuiſio venæ, Ψ, in multos ramos qui per interiorem cruris partem procedunt.

6 Ductus, & diſtributio eiuſdem per tarſum.

* Rami, qui à magno ad crus tendente orti ſurſum feruntur per latera abdominis, dum coeant cum ramulis venę, quæ per latus thoracis ab ala deſcendit.

7 Ramus maioris venæ crus petentis, qui ad iuncturam ſummi femoris procedens diuiditur in cutem, & muſculos ipſam occupantes.

8 Ramus, qui pertinet ad ſeptimum & nonum muſculum, ac cutem tegentem exterius femoris latus.

9.10 Ex his duobus ramis conſtituitur vena, quæ inter muſculos poſteriorem femoris ſedem occupantes procedens, E
ramulos ſurſum tranſmittit ad cutem

11 femur tegentem, notatos 11. quorum

12 maior portio notata 12. ſub cutem deſcendit ad poplitem & poſteriorem cruris partem multis ramulis in cutem

13 diuiſa, quà 13. ſitum eſt.

14 Ramulus craſſioris venæ, qui per interius latus cruris procedit.

15 Diuiſio craſſioris venæ, quæ ad crus deſcendit inter duo capita imi femoris.

16 Interior ramus prædictæ diuiſionis, qui impertitur muſculis interiorem cruris ſedem occupantib. diuiditur etiam in

17 cutem eiuſdem vbi 17.

18 Portio interioris rami, quæ per poſteriorem interioris malleoli partem deſcẽdens ad internum latus pedis pertinet. F

19 Exterior ramus diuiſionis nuper dictæ, qui ſtatim in duos ramos inæquales ſcinditur, quorum exterior notatur

20 20. & ramulum ad externum malleo-

21 lum tranſmittit notatum 21.

22 Ramus interior, qui inter ſuram, & tibiam procedens, qua inuicem dehiſcunt in duos ſimiliter ramos partitur,

23 qua conſpicitur 23. quorum vnus inter tibiam, & os calcis progreditur; alter inter os calcis, & ſuram.

24 Venula interioris rami prædicti inter tibiam, & ſuram procedens, ſub earum ligamento ad ſuperiorem pedis partem iungitur cum aliis venis hac tranſ- G
euntibus.

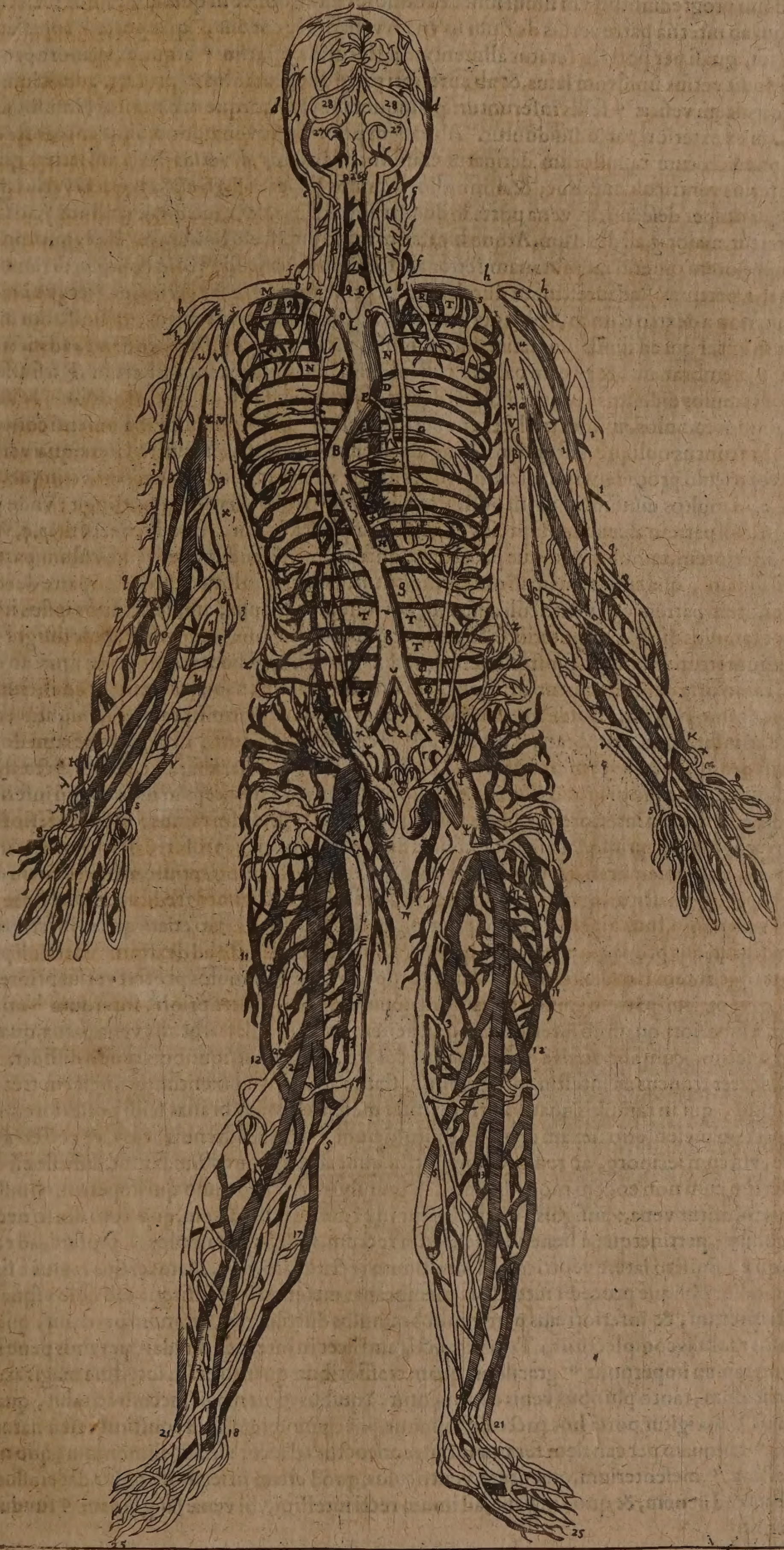
25 Diſtributio venarum ad digitos pedis.

26 Diuiſio venæ iugularis internæ per partes oris internas, & cutem faciei.

27 Rami eiuſdem venæ, qui in caluariam penetrant.

28 Diſtributio eorum intra caluariam.

TABVLA XXII.

Tab. 23.fi. 1.

De Vena portà. CAP. VII. E

a Gal.lib.de vena. diſſ. c.1.
b Gal.lib.4. de vſu p.c. 2.& lib. de venar.diſſ. c.1.
c Gale. loco citato.
d Gale.lib.5. de vſu par. c.8.
e Gal. lib.de venar.diſſ. c.1.
f Gal. lib.de venar. diſſ. c.1.
g Gale.ibid.

NAſcuntur à cauis [a] partibus iecinoris vndique tenues venulæ ,*a*, quæ in interiorem partem verſus medium progrediuntur, vbi ſimul iunctæ craſſiores fiunt,donec in quinque ramos 1. 2.3.4.5. vertantur, qui ab interna parte verſus dorſum in vnam venam ,*b*, coeunt, quæ porta [b] appellatur, quod per ipſam, quaſi per portam feratur alimentum ad iecur:hæc ſtatim [c] atque ex iecinore prodit, obliqua deſcendit verſus ſiniſtrum latus,& ab anteriori parte duos ramulos ,*c*, profert, admodum tenues,qui in ceruicem veſicæ [d] fellis inſeruntur:ipſamque complexi , atque in paruulos ramulos ſciſſi in eius tunicam ex exteriori parte diuiduntur. Ab eadem priori parte venæ portæ aliquanto infra deriuationem prædictorum ramulorum deriuatur craſſior alius ramus ,*d*, verſus dextrum latus, qui in oſtium [e] inferius ventriculi inſeritur; & nonnullos ramulos impertit parti eius exteriori verſus dorſum;inde aliquantiſper deſcendens vena porta in duos truncos ſcinditur,*e*,inæquales, minor,*f*,ad ſiniſtrum latus fertur,maior,*g*,ad dextrum.Atque hic ſtatim initio duplicem ramum profert , quorum vnus ,*h*, per ſuperiorem omenti membranam fertur ad fundum ventriculi , vbi in complures ramulos diuiditur:alter,*i*, pertinet [f] ad inteſtinum duodenum,& principium ieiuni : deriuatur vterque hic ramus interdum non à dextro trunco , ſed à tota vena porta , priuſquam in dextrum , & ſiniſtrum diuidatur. F Horum igitur qui ad ſiniſtrum ſtatim duos ramulos profert , vnum,*l*,à parte dextra ad inferiorem omenti [g] membranam , & ad eam partem coli inteſtini , quæ inde tranſit, alterum ,*k*, à ſiniſtra, qui in aliquot ramulos diductus , progreditur ad dextram partem ventriculi , verſus dorſum , & vlterius deinde aliquot ramulos,*m*, à dextro latere impertit glandulis interna membrana omenti contentis.Idem minor truncus oblique deſcendens , inſignem venam ,*n*, profert à ſiniſtro latere;quæ verſus dorſum ſub ventriculo procedens ipſi inſeritur : maximaque eſt inter omnes eius venas: vtrinque autem ramum ,*o*, in multos diuiſum impertit poſteriori parti ventriculi , qua dorſum attingit ; vnde per eandem ventriculi partem aſcendens ſuperius [h] eius os amplectitur : circa quod reflectitur ,*p*,*q*, verſus partem poſteriorem,ramulos vtrinque proferens, qui partim deſcendunt per ventriculum;partim aſcendunt ad gulam , qua cum ventriculi ore committitur;ſed & ramulum ,*r*, profert à parte dextra, qui per poſteriorem partem oris ventriculi deſcendens vſque ad fundum , amplectitur os ipſius inferius in aliquot ramulos diuiſus , in anteriorē,& poſteriorem partem ipſius tendentes : huic inſigni venæ, quam à minori trunco portæ à ſiniſtro latere oriri diximus, alia mediocris,*s*,ſubiicitur,quæ ab eodem ſiniſtro ramo orta deorſum fertur ad inferiorem omenti membranam; ſed ſtatim atque à trunco receſſit,in duos ramos ſcinditur,valde inter ſe diductos;qui rurſus in plurimos ramos diuiduntur ; deſcenduntque ad inferiorem membranam omenti , & ad colum inteſtinum , qua per hanc cum dorſo G nectitur,quaſi per meſenterium; minor truncus , poſtquam ab eo deriuatæ ſunt venæ iam dictæ diuiditur,*t*,in duos ramos,atque hi in alios duos , & hi rurſus in alios , ac deinceps in multos,qui inferiori membrana omenti fulti ad interiorem,*α*,lienis partem feruntur. Cæterum ramus , qui ad inferiorem lienis partem progreditur, priuſquam in tot ramulos diuidatur venam ,*u*, profert , quæ duobus ramis per inferiorem omenti membranam diſtribuitur : à ramo etiam ſublimiori, priuſquam in lienem diſtribuatur, propago ,*x*, naſcitur,quæ in fundum ventriculi à parte ſiniſtra progreditur , multoſque ramulos [i] tum ventriculo,tum ſuperiori membranæ omenti impertit ; à ramo etiam qui ad inferiorem lienis partem fertur, alia propago ,*z*, naſcitur,quæ proximæ reſpondet , & ad dextram ventriculi partem vergit;vtraque autem tam dextra,quam ſiniſtra propago multos ramulos profert verſus priorem, & poſteriorem ventriculi partem ; multos etiam diſtribuit omento ,à parte priori , interdum [k] etiam euenit,vt tam à ſuperiori,quam ab inferiori ramo ad lienem tendente,naſcatur alia vena parua,quæ in ventriculum inſeritur, cum aliis venis à quibus neque colore , neque diſtributionis modo diſſidet. At grandior , ac dexter truncus ad inteſtina progreditur , ſtatim autem vbi omentum attingit , in tres ramos ,*β*, diducitur , qui in ramulos quam plurimos inter meſenterii membranas ſciſſi poſteriorem inteſtinorum partem meſenterio nexam complectuntur;ieiuni [l] videlicet,tenuis , cæci, & coli etiam à dextro latere , vbi cum iecinore , ac renibus iungitur.In quot autem ramos diuidantur,difficile eſt explicare;præſertim cum non eodem modo habeant in omnibus. A tertio ramo qui impertitur ſiniſtro lateri meſenterii,oritur vena,*γ*,inſignis , quæ inſeritur in eā meſenterii partem,quæ cum dorſo nectit H inteſtinum colum ; pertinetque à liene ad inteſtinum rectum; inde alios ramulos ,*δ*, profert , ad eam coli partem,quæ à ſiniſtro latere ventriculi ad inteſtinum rectum procedit. Idem tertius ramus à ſiniſtro latere grandior oblique procedit inter duas membranas meſenterii, tranſitque ſub colo vſque ad initium recti inteſtini , & inferiori eius parti multos ramulos diſtribuens , ad anum peruenit , quem vndique multis ramulis complectitur,*ε*. Tres prædicti rami licet in inteſtina diuidantur ramis pene infinitis , plures tamen impertiunt [m] gracilibus quam craſſioribus. quanto enim inteſtina magis accedunt ad ventriculum , tanto pluribus venis continentur ; à quibus iecur magis ſuccum attrahit , quam ab inferioribus. Vena igitur porta hoc pacto diſtribuitur, præcipue autem ad id conſtituta eſt à natura, vt per ipſam, [n] tanquam per canalem feratur ſuccus concoctus ad iecur : ſed & alimentum , quo nutriuntur inteſtina, [o] meſenterium,omentum,ventriculus,quod etiam in iecinore redundat craſſum, per [p] eam fertur ad lienem, & quod in liene,ad imum recti inteſtini,vbi venæ ſanguinem [q] fundunt melancholicum.

h Gal.lib.de venar.diſ. c.1.
i Gale.lib.de venar.diſſ. c.1.
k Gal.lib.de venar.diſſ. c.1.
l Gal. lib. de venar. diſ. c.1.
m Galenus.
n Gal.lib.4. de vſu p c. 2.& libr.de ven. diſ. c. 1.
o Gale. 3.de nat fac. c. 13.
p Ga lib.16. de vſu par. c.14.
q Gal. lib.de Atrabile c.4.

De Origine venæ cauæ à iecinore,& eius progreſſu ad iugulum. CAP. VIII.

VT à caua iecinoris parte vndique oriuntur rami , qui venam portam conſtituunt, ita à gibba, *a*, qui

A qui cauam;[a], tendunt hi in interiora verſus medium, vbi inter ſe paulatim iunguntur, ita vt tandem ex
pluribus paruis fiat vna magna vena, *b*, quæ à ſuperiori iecinoris parte verſus dorſum prodiens, leniter
[b] inpreſſa eſt, in ſubſtantia iecinoris; per quam ſi ſtilus demittatur, à ſuperiori ad inferiorem partem
penetrare poſſit, nullibi iecur attingens: peruia etiam eſt vena caua in iecinoris ſubſtantiam; ab imo
duobus paruis foraminibns, *c*, tum duobus magnis, *d*, à ſummo, & pluribus aliis admodum exiguis, *e*, in
medio: inter vtraque. hæc non ſtatim diuiditur in duos truncos; quemadmodũ arteria magna, cum ex
corde exit; neq; grandior eſt ad lumbos, quã vſq; ad cor: ſed vno perpetuo trunco ſurſum, & deorſum
procedit: agemus ante de eius proceſſu ad partes ſuperiores; dein ad inferiores: ſuperior [c] igitur pars
venæ cauæ aſcendens, perforat dextrũ latus ſepti tranſuerſi, tranſitque per partẽ, quæ ibi proxima eſt,
inuolucri cordis, [d] vbi aliquot ramulos, *f*, profert, qui partim in ſeptum tranſuerſum, partim in cor-
dis inuolucrum diuiduntur; at vbi hanc partem ſuperauit; inclinat aliquantiſper primo verſus latus
dextrum, deinde verſus ſiniſtrum; & iuxta ſummam partem dextri lateris cordis magno oſtio, *g*, patet
in ſiniſtro ſuo latere, quod reſpondet dextro ventriculo cordis, ſicque dextra ala cordis committitur
[e] cum priori parte venæ cauæ; ſed à poſteriori parte eius inſignis ibi deriuatur ramus, *h*, qui procedens
B verſus partem cordis poſteriorem, ac ſiniſtram, quaſi corona amplectitur eius baſim, [f] aliquot ramu-
los impertiens cordi vniuerſo vſque ad mucronem: hi tanto craſſiores ſunt, quanto propoſitus ram⁹,
vnde naſcuntur, craſſior eſt; quamobrem craſſiores ſunt à latere ſiniſtro, quam à medio inter vtrum-
que ventriculum: propoſito ramo interdum alter, *i*, reſpondet; ſed minor qui oritur à priori parte venæ
cauæ; & per priorem cordis partem fertur. Vbi vena caua ex corde exceſſit, atque eius inuolucro fit a-
liquanto tenuior, & ſurſum fertur, tendens ſuper magnam arteriam, non proxime ſuper dor-
ſum: ſtatim autem vbi pulmones lateris dextri, ac ſiniſtri per venas, & arterias inter ſe coniunguntur,
venam, *l*, grandem à dextro latere profert, quæ à tertia thoracis vertebra ſtatim deſcendit, per dextrum
latus iuxta corpora vertebrarum thoracis, donec aliquot lumborum vertebras attingat: appellatur
hæc vena ſine [g] coniuge, cum nulla ipſi reſpondeat à latere ſiniſtro: ſcribunt [h] nonnulli ipſo initio,
quo vena hæc deriuatur à caua membranas ita ſitas eſſe, vt permittant ſanguinem à caua ad hanc flue-
re; non tamen reuerti ad eandem; quod tamen potius deſideratur quam cognoſcitur: profert vena ſi-
ne coniuge ramos, *m*, aliquot, qui nouem coſtis inferioribus, inter quas feruntur, alimentum præbent:
pertinent autem inter coſtas veras, vſque ad cartilaginem, ſed inter ſpurias, vltra cartilaginem progre-
diuntur ad muſculos abdominis; & in progreſſu aliquot ramulos, *n*, vicinis partibus impertiunt. Deri-
uantur & ab eadem vena ſine coniuge parui alii rami, per quos alimentum fertur vertebris, medullæ,
& muſculis, apud quos tranſeunt; tum alii qui in ſeptum, [i] quod thoracem in longitudiuem diuidit,
C iuxta dorſum inſeruntur; interdum etiam vena ſine pari ramum alium producit, qui in plures ramu-
los diuiditur in ſpacium inter tres coſtas, *a*, primas, *b*, & membranam, quæ eas ſuccingit, ad nonam et-
iam thoracis vertebram oriuntur interdum à vena ſine coniuge rami aliquot, qui vertebris, & par-
tibus quæ iuxta ſunt, diſtribuuntur. De qua diſtributione † illud ſcire oportet, quod exit vena ſine pa-
ri ex ſepto tranſuerſo ad partes inferiores diuiſa in partem dextram, I, ac ſiniſtram, H, ad latera verte-
brarum, qua ſeptum tranſuerſum committitur, ita vt nullibi ipſum perforet; ſiniſtra pars circa tranſ-
uerſos vertebrarum proceſſus ſub ſepto tranſuerſo deſcendens, & ſub initio ſexti muſculi femur mo-
uentis latens, vno, vel pluribus ramis cum emulgente vena ſui lateris coit, H, ſiue in parte ſuperiori; ſi-
ue in poſteriori, quamquam terminatur interdum in ramum, qui ab emulgente ortus ad inferiores
partes progreditur, ita vt nil mirum ſit, ſi ſucci, qui laterum inflammationem faciunt, cum vrina inter-
dum purgentur; cum faciliorem, & breuiorem tranſitum habeant, quam ſi per cauam, & dextram cor-
dis auriculam tandem ad emulgentem ferrentur. At dextra pars, I, venæ ſine pari tecta membranis ad
proceſſus tranſuerſos vertebrarum latens, ſub dextro initio ſepti tranſuerſi, ac ſexti muſculi femur
mouentis deorſum fertur vſque ad tertiam vertebram lumborum, vbi committitur, 8, cum ramo, ϖ,
orto à vena caua paulo infra initium emulgentis; tum deſcendit cum aliquot venulis à vena caua pro-
fectis per lumbos; ſed potiſſimum coit cum inſigni ramo, [k] qui ad vltimam lumborum vertebram de-
riuatus ab eo magno ramo venæ cauæ, qui fertur ad femur, ſurſum aſcendit ad latera. Coniunctio hæc
frequentior in dextro latere reperitur, ſicuti altera cum emulgente in ſiniſtro, ita vt colli-
D gere ex hac liceat ſectionem venæ crurum ob eiuſmodi conſortium ad
affectus conferre ſuperiorum partium, ac
thoracis.

[a] *Gal. lib. de venar. diſſ. c. 2. & l. de for. fœtus c. 3. & 4. de vſu p. c. 2.*
[b] *Ariſt. li. 3. de Part. anim. c. 4.*
[c] *Gal. lib. de venar. diſſ. c. 2.*
[d] *Gale. ibid.*
[e] *Gal. lib. 6. de vſu p. c. 4.*
[f] *Gal. lib. 6. de vſu p. c. 1. & lib. 3. de nat. fac. c. 15.*
[g] *Gal. lib. 2. ac. com. 10.*
[h] *Amatus Luſitanus lib. centuriarum.*
[i] *Gale. li. 2. acu. com. 10.*
Tabul. xxiii. figur. ii. iii.
† *Figu. 1. tab. 22.*
I Figu. 1. ta. 22.
H Fig. 1 tabu. 22.
H Fig. 1. tabu. 22.
I. Figu. 1. tabu. 22.
8 Fi. 1. tab. 22.
ϖ Fi. 1. ta. 22.
[k] *Fi. 1. tab. 22.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIguris Tabulæ XXIII. inſcripti viſuntur, declaratio. E

TAB. XXII. FIG. I.

I *Oſtendit diſtributionem venæ portæ in omnes partes,quæ ſub abdomine continentur.*

aa aaa Referunt hæ notæ iecoris fig. vna cum ramis venæ portæ quæ per ipſum diuiduntur.

1. 2. 3. 4. 5. Quinque præcipui rami,in quos partitur hæc vena,vt iecinoris ſubſtantiæ diſtribuatur.

b Truncus venæ portæ cum primum ex hepate egreditur.

cc Duo ramuli bilis veſicæ impertiti.

d Vena poſteriorem fundi ventriculi ſedem,ac inferius oſtium amplectens.

e Diuiſio venæ portæ in duos truncos inæquales, quorum ſiniſter, & minor notatur,*f*,dexter, & maior,*g*,

fg

h Ramus, qui à dextro ramo nuper dicto ortus,fertur ad ſiniſtrum latus fundi ventriculi ramulos impertiens dextro lateri ſuperioris membranæ omenti.

i Alter ramus,qui ad duodenum inteſtinum,& ieiuni initium pertinet.

k Vena, quæ ad dextrum latus poſterioris ventriculi ſedis procedit.

l Vena, quæ ad dextrum latus interioris membranæ omenti procedens ramulos impertit colo inteſtino hac parte tranſeunti.

m Ramuli ſiniſtri trunci, qui ad interioris membranæ omenti glandulas pertinent.

n Inſignis vena, quæ inter dorſum, & ventriculum delata, vnum vtrinque ramum profert notatum ,*oo*, qui in poſteriorem ventriculi ſedem inſeruntur; dein prædicta vena verſus ſtomachum aſcendens, circa ipſum

oo

pq reflectitur, vbi *p*, & *q*.

r Ramus venæ amplectentis os ventriculi,qui per eum obliquè procedens ipſius fundo ramulos impertit, dein vlterius procedēs, diſtribuitur priori,& poſteriori ſedi eiuſdem.

s Medioctis vena quæ impertitur interiori omenti membranæ,& colo inteſtino, qua ventriculum attingit.

t Ductus ſiniſtri trunci cum primum ad lienem accedit.

u Vena, quæ in ſiniſtrum latus interioris membranæ omenti diuiditur.

x Ramus ſublimioris venæ lienem petentis, qui ſiniſtro ventriculi lateri impertitur.

z Vena ſiniſtrum latus fundi ventriculi petens,quæ complures producit ramulos,ad ventriculum,& exteriorē omenti membranam pertinentes.

ααα Oſtendunt hæ notæ ductum venarum per lienis ſubſtantiam, tum eiuſdem figuram.

ββ Diuiſio dextri trunci venæ portæ in meſenterium.

γ Vena, quæ colo inteſtino impertitur, qua cum dorſo nectitur. F

δδ Eadem vena, quæ ſub recto inteſtino procedens ramulos profert, qui anum amplexantes conſtituunt venarum orificia ſanguinem fundentia,quæ

εεε Hæmorrhoides appellantur, notantur autem εεε.

FIG. II. & III.

II *Figura oſtendit Truncum venæ cauæ apertum, qua à gibba iecinoris parte enaſcitur; cuius figuræ literas,cum & III. quoque figuræ communes ſint, in ea adnotauimus.*

III *Figura oſtendit progreſſum venæ cauæ à iecinore ad iugulum.*

Literarum autem hæc ratio eſt.

a Rami, qui à gibba iecinoris parte enati venam cauam conſtituunt. G

b Truncus venæ cauæ aſcendentis.

c 2. Duo parua foramina ab imo venæ cauæ, quæ in iecinoris ſubſtantiam peruia ſunt.

d 2. Duo magna foramina à ſummo eiuſdem venæ in iecinoris ſubſtantiam ſimiliter peruia.

e 2. Exigua foramina in iecinoris ſubſtantiam peruia.

f Ramuli venæ cauæ ad ſeptum tranſuerſum & cordis inuolucrum pertinentes.

g Oſtium venæ cauæ, quod dextro cordis ventriculo reſpondet.

h Inſignis ramus à poſteriori parte dicti oſtii venam coronariam efficiens. H

i Alter ramus à priori parte, qui nuper dicto reſpondet.

l Vena ſine coniuge.

m Rami, qui à vena ſine coniuge impertiuntur nouem inferioribus coſtis.

n Ramuli, qui à ramis venæ ſine coniuge inter coſtas procedentibus vicinis partibus impertiuntur.

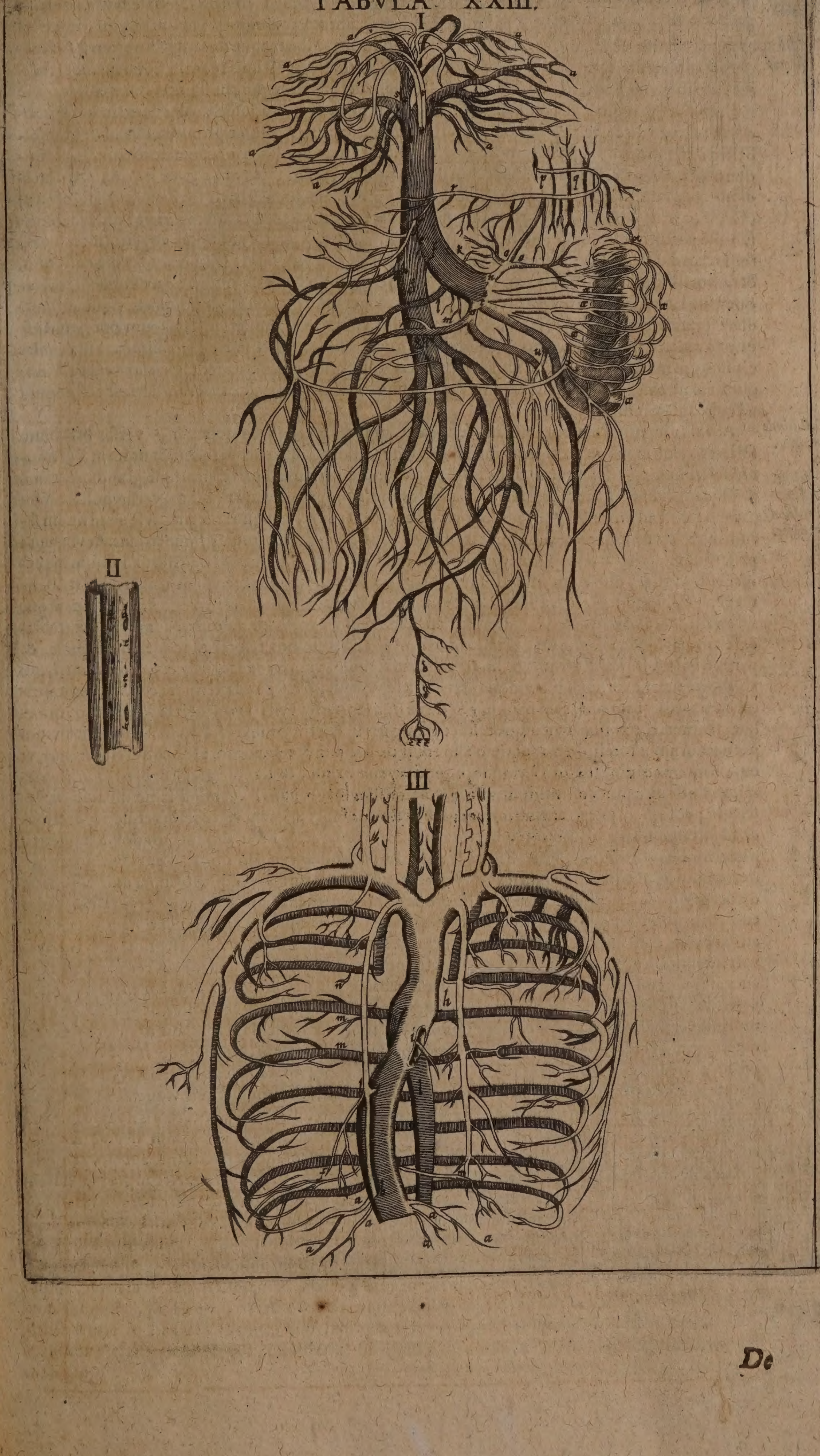
† Figur. 1. tab. 22. Diuiſio venæ ſine coniuge ad nonam thoracis vertebram.

H Fig. 1. tab. 22. Dexter ramus nuper dictæ diuiſionis.

I Fig. 1. tab. 22. Siniſter.

De

TABVLA XXIII.

Tab. 24. fig. 1.

De Venis quæ à iugulo ſurſum feruntur. CAP. IX. E

a Gal. lib. de ven. diſſe. c. 2. & 2. acuto. com. 10.
b Gal. lib. 6. de vſu par. c. 4.

SEd reuertamur ad venam cauam, quæ poſtquam venam ſine coniuge protulit, aſcendit [a] ad iugulum, fulta membranis thoracem diuidentibus, & glandulis, [b] quæ ibi ſitæ ſunt; ex vtriſque enim fit quaſi ſtabilimentum ad deriuationem ramorum, qui inde deducuntur. Siquidem vena caua ibi primo in duos grandes ramos, *a*, partitur, à quibus oriuntur venæ omnes, per quas fertur ſanguis ad caput, ad brachia, & ad muſculos aliquot ſupra vmbilicum. Ab vtroque duorum ramorum ſtatim atque inter ſe diducti ſunt, naſcitur interdum ramus, *b*, vnus valde tenuis, qui deſcendens iuxta radices coſtarum vſque ad tertiam, aliquot ramulos impertit ſpacio medio, nunc inter binas coſtas, nunc inter ternas quamquam hic ramus interdum ex caua proficiſcitur, priuſquam diuidatur in duos grandes ramos iam dictos; pleriſque tamen non reperitur, quod ſpacia inter primas coſtas alimentum alliciant à vena ſine coniuge. Verum à priori parte venæ cauæ, qua diuidi incipit in duos truncos, vtrinque naſcitur vena, *c*, quæ interdum etiam oritur à ramis grandioribus venæ cauæ iam diuiſæ; interdum etiam non duplex vena, ſed vna inde naſcitur, quæ diuiditur in duas; vtraque autem vndecumque oriatur, verſus ſublimiorem partem oſſis pectoris deſcendit vtrinque ab ipſius latere; procedenſque ſub ipſo pectoris oſſe, iuxta coſtarum cartilagines, multos ac varios ramulos impertit membranis thoracem diuidentibus: deſcendit igitur ad ſpacia inania cartilaginum, ſeptem primarum coſtarum, & ramos diſtribuit muſculis tegentibus pectus; tum aliquot etiam mammillis. Egreditur deinde vtraque à ſuo latere; iuxta cartilaginem ſcutiformem, & per muſculos rectos abdominis, vſque ad dimidiam ipſorum partem progreditur, aliquot ramulos vicinis locis impertiens; quorum præcipuus vſque ad ventris cutem procedens deſcendit apud fines cartilaginum coſtarum, diuiditurque in venulas capillorum modo tenues, ita vt vix ſenſui ſubiiciantur. Extremæ autem partes harum venarum iunguntur cum extremis partibus illarum, quæ à diuiſione venæ cauæ ad os ſacrum deriuatæ aſcendunt ad rectos abdominis muſculos. F

c Gal. lib. de ven. diſſec. c. 2.
d Veſalius. lib. 2. c. 7.
e Gal. lib. de ven. diſſec. c. 2.

At vbi ad iugulum bipartita eſt iam vena caua, grandis vterque ramus tendit [c] verſus brachium ſui lateris, ſub iugulum iuxta primam coſtam, vſque ad alam, quo cum peruenit, & non ante (vt nonnulli [d] voluerunt) diuiditur in duos ramos. Verum à ſublimiori parte vtriuſque grandioris rami, priuſquam diuiſus ex thorace prodeat, naſcitur vena, *e*, non exigua; quæ obliqua verſus poſteriorem partem fertur ad proceſſus [e] à lateribus vertebrarum ceruicis, per quos aſcendit vſque ad finem ſecundæ vertebræ, prius tamen muſculis ibi exiſtentibus, & medullæ ramulos *f*, impertiens. At vbi ſupra proceſſum tranſuerſum ſeptimæ vertebræ aſcendit, ramum .*g*, grandem transfert ad ſinum in ceruice collocatum; duo enim ſinus, *h*, ſunt, vtrinque vnus à lateribus medullæ ceruicis intro tendentes per corpora vertebrarũ, ex dura membrana confecti, & ſanguinem continentes, non ſecus atque illi, qui intra caluariam deprehenduntur. Incipiunt enim à commiſſura capitis cum prima vertebra, & feruntur vſque ad ſeptimam ceruicis; deriuantur ab his ſinibus ramuli, *i*, ad medullam ſpinæ, & partes vicinas. Inter dextrum, & ſiniſtrum ſinum conſortium quoddam eſt per canaliculum, *l*, qui ab vno ad alterum tranſit, plerumque iuxta eam regionem, vbi ſecunda vertebra ceruicis committitur cum tertia. Inſuperiorem partem vtriuſque ſinus penetrat vena, *m*, profecta à fonte illo, qui ex dura membrana conſtans vtrinque reſidet in caluaria; & proprie iuxta foramen, vnde exit ſextum par neruorum à cerebro emanantium: ibi enim os occipitii & temporum excauatum eſt eatenus, vt cum fontem contineat à quo vtrinque propoſita vena oritur, & ſtatim egreditur per foramen paruum in oſſe occipitii conſtitutum vtrinque à lateribus magni illius, per quod ſpinæ medulla, *n*, deſcendit; vbi autem ex caluaria vtrinque egreſſa eſt vena ſuper primam vertebram ceruicis reflectitur, & ad initium ſinus à ſuo latere tendit, ita vt in eodem finiatur, & ſimul aliquot ramulos, *o*, impertiat poſterioribus partibus ceruicis. Sed redeamus ad propoſitam venam: hæc ad eundem ſinum alium ramum, *p*, mittit, cum ſupra ſextam vertebram venit, & rurſus alium, cum ſupra quintam, & ita deinceps vſque ad ſecundam; verum cum prope primam peruenit, id totum quod ex ea reſtat, partim ad dictum ſinum fertur, partim in poſteriores partes ceruicis diuiditur, *q*, neque primam vertebram attingit, nedum in caluariam penetret, in ipſo etiam itinere dum aſcendit à ſeptima ad ſecundam vertebram, non modo ſinui ramos impertit, ſed poſterioribus quoque muſculis, *r*, ceruicis, qui rami cum aliis iunguntur, à ſinu duræ membranæ cerebri ex caluaria profectis. Ab eodem grandi ramo vtriuſque lateris, priuſquam ex thorace prodeat, altera vena, *s*, naſcitur à poſteriori parte, quæ per H muſculos ceruicis inferiores, & ſublimiores thoracis, & per muſculos capitis diſtribuitur: perforat deinde grandis ramus ſecundum muſculum ex mouentibus dorſum, atque inde tranſit verſus alam prope glandulas duos ramos proferens; quorum qui à priori parte naſcitur, tendit per muſculos ab oſſe pectoris; & coſtis vſque ad brachium; & ſcapulam, & in mulieribus vſque ad mammillas.

V. Fig. 1. & 22.

Naſcitur & mediocris vena, V, modo ab eodem priori ramo, modo à vena iecinoris, paulo inferius verſus alam, quæ oblique per latus pectoris deſcendens, diuiditur in muſculum flectentem brachium verſus partem poſteriorem: profert autem plures ramos inter quos terni, aut quaterni iunguntur cum tribus, aut quatuor ramulis venæ ſine coniuge; vnus autem inter tertiam, aut quartam coſtam; alter inter quartam, & quintam; tertius inter quintam, & ſextam; quartus inter ſextam, & ſeptimam tranſiens per foramina muſculorum, qui inter coſtas ſunt, coit cum ramis venæ ſine coniuge, qui à poſteriori, *u*, diſtribuitur per muſculos occupantes ſinum ſcapulæ, multoſque ramos vicinis muſculis impertit; interdum & venulam transfert ad muſculum demittentem brachium ad partem poſteriorem; transfert & paruos ramulos ad glandulas, & membranulas [f] alarum, atque internam brachii partem. At vbi vterque grandis ramus ex cauo thoracis egreditur, adhuc ſub muſculo caput antrorſum inclinante, duas profert venas: prior, quæ magis ſpectat ad [g] partem interiorem, dicitur iugularis interna, *x*; altera quæ magis ad exteriorem, iugularis externa, *y*, quod iuxta

f Gal. li. de ven. diſſec. 2.
g Gal. lib. de ven. diſſe. c. 7.

iugulum

A iugulum vna ab interna, altera ab externa parte oriatur. Interna [a] cum primum oritur. cum arteria carotide, & neruo ſexti paris à cerebro emanantis iungitur; tectaque muſculis, primo ramum, ζ, impertit proximis glandulis, ac gulæ: præterea alterum, α, muſculis gutturis ſuperioribus; dein tertium, β, profert maiorem, qui diuiditur in muſculos à poſteriori parte, atque à lateribus gutturis collocatos, tum in eos, qui ad os hyoides pertinent, atque in cutem menti, ſub quo ex vtriuſque lateris ramulis in vnum coeuntibus, γ, vena vna, δ, fit, quæ ad iugulum deſcendens, in ipſum vtrinque, atque eius membranas diſtribuitur. Ab eodem inſigni ramo deriuantur venæ, ε, ad muſculos ſitos ad latera linguæ: maiuſcula, ζ, item alia quæ ad maxillæ angulum inferiorem, ac poſteriorem pertinens, in duas rurſus venas diuiditur, η, quarum vna, θ, per genas ſurſum fertur ad angulum oculi internum, in itinere ramulum, ι, impertiens naſo à ſuo latere, qui in duas etiam venulas diuiditur: nam altera ad eius cartilaginem, altera ad foramen internum ſui lateris fertur; ſed cum vena, vnde hæ deriuantur, ad internum oculi angulum peruenit, magna ex parte in cauo oculi per muſculos, & membranam diuiditur, κ. Sed quod reliquum eſt, λ, procedit ad ſupercilium; iunctumque μ cum reliquo alterius lateris per medium naſum à ſummo ad imum deſcendit; ſed fronti etiam aliqua ex parte diſtribuitur, ν; vbi ex vtriuſque lateris ramulo, recta vena, ξ, in fronte conſtituitur; ita vt quod reſtat, non ſolum ad ſupercilium, ſed ad frontem feratur. Altera vena, ο, in quam maiuſculam illam diuidi oſtendimus, aſcendens, complures venulas profert, quarum vna, π, ſub maxilla in os ingreſſa diuiditur in muſculos ſitos à lateribus

B linguæ, & in itinere ramulum, ρ, per maxillæ foramen, vna cum ramulo nerui, & arteriæ dentium radicibus præbet. Altera, σ, maſſiterem muſculum alit. Tertia, τ, cum arteria ad tempus aſcendens, ad anteriorem radicem auris in crotaphitam muſculum diuiditur. Quarta, υ, cum ramulo iugularis externæ iuncta, vnam venam efficit, cuius diſtributionem mox ſubiiciemus, qua de ramis iugularis externæ; Sed quod reliquum eſt, φ, totius internæ, quod plane dimidium eſt, aſcendens ad capitis baſim à poſteriori parte in caluariam penetrat ad fontem ſinuum, qui ex dura membrana conficiuntur; tranſit autem per foramen eius cauſa inſculptum; partim in duriori oſſe temporum, partim in oſſe occipitii, per quod ſextum neruorum par à cerebro egreditur. Iugularis externa ſtatim ipſo initio ramulum, χ, exigit, qui cum grandi ramo venæ cauæ ad alam tendente prope coniungitur; pergit autem ſub iugulo ad muſculos, qui ſub ſcapula teguntur; tum ad ſummum humerum, & partes, quæ iuxta ſunt, in quas diuiditur interdum venulas aliquot mammæ impertiens; quæ alioquin ali ſolet à grandi ramo venæ cauæ. Hoc ramulo deriuato, externa iugularis exit ex muſculo, caput ad thoracem adducente, ſub quo latebat; aſcendensque venas, ψ, complures diſtribuit collo vniuerſo, & eius cuti vſque ad proceſſum maſtoidem, vbi diuiditur, ω, in duas venas: poſterior, A, per partes poſteriores auris, & proceſſum maſtoidem diſtribuitur: anterior, B, coniungitur cum illo ramo iugularis internæ, quem poſtremum retulimus, ita vt ex vtriſque vena vna fiat, quæ ſtatim duos ramos [b] producit; prior, C, fertur ad iuncturam maxillæ, & muſculum eius in ore abditum, atque ad aurem per foramē, quod ad ipſam ſpectat. Situm autem eſt ſub ima aure verſus partem anteriorem. At fertur etiam ad [c]

C fauces internas: poſterior, D, in poſteriorem auris partem diuiditur.

[a] Gal. ibid.
[b] Gal. lib. de vena. diſſe. c. 7.
[c] Gale. ibid.

De diſtributione venarum, quæ in caluariam penetrant. Cap. X.

Tab. 24. Fig. 3. 4.

POſtquam reliquos omnes ramos protulit; adhuc dimidia remanens vena iugularis, *a*, interna, per foramen, quod partim in duriore oſſe temporum, partim in proceſſu lambdoide occipitii ſitum eſt, in caluariam ingrediens, deſinit in proximum fontem, *b*, illorum ſinuum, qui ex duplicata membrana confecti διπλόαι ſiue διπλόεις, [d] à Galeno dicuntur: eius diſtributionem facile intelligemus, ſi ſinus, qui, ex dura membrana duplicata in caluaria conficiuntur, exponamus: ab illis enim venæ in omnes particulas caluaria contentas diſtribuuntur, & ad ſinus vtrinque in ceruice ſitos. octo igitur ſunt ſinus propoſiti, quorum hæc ratio eſt; quod dura membrana, qua cauum attingit, quod partim in duriori proceſſu oſſis temporum, partim in proceſſu lambdoide oſſis occipitii effictum eſt, duplicatur; [e] & ibi quaſi fontem, *b*, efficiat, à quo prædicti ſinus ex membrana duplicata emanant. Primus, *c*, & ſecundus, *d*, vterque à ſuo latere procedunt, ſub cerebri baſi per proceſſum lambdoidem oſſis occipitii, ea de cauſa ſinuatum ad glandulam in oſſe ſphenoide contentam; Tertius, *f*, & quartus, *g*, oriuntur vtrinque vnus à fonte, qua ad ſummum duri proceſſus oſſis temporum perueniens, *h*, anguſtior

D redditur; ibi enim perforata dura membrana deorſum in priorem cerebri partem per dorſum duri proceſſus feruntur ad [f] eandem glandulam in oſſe ſphenoide collocatam, vbi cum duobus primis coeunt. Quintus, *i*, & ſextus, *l*, ab eodem fonte, qua ad ſummum duri proceſſus oſſis temporum peruenit, oriuntur, vnus à dextro, alter à ſiniſtro latere, & oſſi interius inhærentes, progrediuntur vſque ad eam ſedem, vbi duo latera lambdoidis inter ſe coeunt, ibi dexter ſinus cum ſiniſtro coit, & maiorem quendam ſinum, *m*, efficit, qui quaſi torcular, ſeu lacus ληνός [g] appellatur; ab hoc lacu ſeptimus, & octauus ſinus incipiunt, ſimiliter à dura membrana duplicata conſtituti. Septimus, *n*, longior eſt, & ſub caluariam, ac proprie ſub ſuturam, quam ſagittariam dicunt, antrorſum progreditur vſque ad octauum os caluariæ, vbi inſtrumenta olfactus diducuntur. Octauus, *o*, à lacu iam dicto deſcendens, recta tendit ad priorem cerebri partem, nihil aſcendens, aut deſcendens donec ad glandulam conarion [h] perueniat, ſitam in extremo tertio ventriculo cerebri inter eas cerebri partes, quæ clunes repræſentant. Deriuantur ab his ſinibus rami ad duram, & tenuem membranam cerebri: à primo enim & ſecundo ſinu, antequam inter ſe coeant, deriuantur venulæ, *p*, ad tenuem cerebri membranam; à fonte vero priuſquam ſurſum aſcendat, vtrinque etiam oritur vena, *q*, quæ ad poſteriorem partem tendens, per paruum foramen iuxta commiſſuram capitis cum prima vertebra egreditur ad ceruicem; vbi partim in eius ſinum deſinit, partim coniungitur

[d] Gal. li. 9. de anatom. adm. c. 1.
[e] Gal. lib. 9. de anato. admin. c. 1. & Gal. li. 9. de vſu par. c. 6.
[f] Gal. lib. 9. de vſu par. c. 7.
[g] Gal. lib. 9. de anato. admi. c. 1. & lib. 9. de vſu par c. 6.
[h] Gal lib. 9. de vſu par. c. 7. Gal. lib. 9. de anat. adm. c. 3. & 5.

gitur cum aliis venis. Ab eodem fonte poſtquam ad ſummum dorſum durioris proceſſus oſſis temporum peruenit, venæ ,r, oriuntur, quæ per lambdoidem ſuturam iuxta proceſſum maſtoidem exeunt E ad poſteriorem partem auris, diuiduntur que iu cutem, & partes ibi collocatas, & cum externis venis aſcendentibus interdum coeunt. A tertio, & quarto ſinu venulæ ,s, oriuntur prope glandulam ,t, in ſphenoide collocatam, quæ per tenuem cerebri membranam diuiduntur; vbi autem ad ſe accedunt tertius, & quartus ſinus, venulas ,u, transferunt ad varia oſſium caua, & proprie ad oculos. Ab omnibus [a] autem ſinibus venæ, x, ad plexum choroidem, ad ſubſtantiam cerebri; ad neruos, & ſpinæ medullam in vniuerſum transferuntur: à quinto enim, & ſexto illi ,y, oriuntur, qui tendunt ad duram membranam tegentem [b] poſteriorem partem cerebri, ipſamque ſeparantem à priori. A ſeptimo ſinu multi vtrinque etiam rami proficiſcuntur ad tenuem membranam tegentem, & amplexantem vtranque partem anterioris cerebri; qui in ramos valde tenues diuiduntur; naſcuntur & à parte inferiori huius ſeptimi ſinus rami, z, aliquot, qui diſtribuuntur per eam partem duræ membranæ, quæ dextrum cerebri latus ſeparat à ſiniſtro. A ſublimiori parte eiuſdem ſeptimi ſinus, aliqui etiam ramuli, α, tenuiſſimi deriuantur, qui cum venis aſcendentibus, & per cutem ingredientibus in caluariam foraminibus ad eum vſum inſtitutis coniunguntur. Exeunt & ab octauo ſinu complures venulæ inter ſe ſimiles; ſtatim enim vt peruenit ad eas cerebri partes, quæ clunes repræſentant, aliquot ramulos ,β, profert, à parte ſublimiori duræ membranæ, qua dextram cerebri partem à ſiniſtra diducit, à quibus alii, γ, quoque in progreſſu ſuorum laterum deriuantur, ad duram membranam cerebrum poſterius amplectentem; in itinere etiam, dum perueniat ad inſtrumenta olfactus, hic octauus ſinus aliquot ramulos F diſtribuit ſublimiori parti duræ membranæ. Naſcuntur ex eodem à lateribus duæ aliæ venæ ,δ, vtrinque vna, quæ ſupra cerebri partem calloſam per totum latus capitis procedit: in tranſitu autem aliquot ramulos, ε, diſtribuens tenui membranæ; dextra per dextram partem, ſiniſtra per ſiniſtram progreditur. Rurſus ab inferiori parte octaui ſinus, iuxta eam cerebri regionem, quæ teſtium imaginem refert, venulæ ,ζ, aliquæ naſcuntur; quæ diſtribuuntur per tenuem membranam cerebrum amplectentem: harum nonnullæ retrorſum feruntur per ſuperiorem cerebri partem, nonnullæ per inferiores anfractus; tendunt hæ ad eam cerebri partem, quam teſtes repræſentare diximus, [c] & in interno ventriculo ibi miſcentur cum plexu venarum, & arteriarum. A fine huius octaui ſinus, atque à parte humiliori qua cerebrum teſtium imaginem refert; vena, η, naſcitur, quæ recta progreditur ſuper glandulam coni ſimilitudinem referentem; teſtibuſque innixa, ſub tegmento tertii ventriculi cerebri; quod ψαλιδοειδὴς [d] nominatur, & in ventriculos inferiores diuiſa ad priorem partem tertii ventriculi vtrinque progreditur vbi plexum, θ, [e] refert, qui à ſimilitudine chorii inuolucri fœtus χοροειδὴς nominatur: huic venæ, poſtquam incepit, membranulæ aliquæ alligantur, quæ à tenui cerebri membrana ortæ, ipſos venæ ramulos amplectuntur, & plexum choroidem ſuſtinent: quamuis autem vtrinque vena ſimplex progrediatur, vbi tamen ad ventriculos peruenit, in multos tenues ramulos diuiditur, qui modo iuncti, modo ſeparati, retis ſpeciem efficiunt. G

a Gal. lib. 9. de vſu par. c. 6. & 7.
b Gal. lib. 9. de vſu par. c. 5.
c Paulo ante.
d Gal. lib. 9. de anato. adm. c. 4.
e Gal. lib. 9. de vſu par. c. 7 Gal. lib. 9 de anat. adm. c. 3.

NOTA-

A

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ XXIV. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. XXIV. FIG. I.

I *Figura hæc oſtendit progreſſum venarum iugularium ſupra iugulum.*

Characterum autem hæc eſt ratio.

a Diuiſio venæ cauæ ad iugulum in duos grandes ramos.

b Vena, quæ à dictis ramis enata, deſcendens iuxta radices coſtarum vſque ad tertiam aliquot ramulos impertit ſpacio medio.

B c Vena, quæ à grandioribus ramis venæ cauę fertur ſub oſſe pectoris ad rectos abdominis muſculos.

s Vena, quæ à grandi ramo diuiſionis venæ cauæ apud iugulum diuiditur in muſculos ceruicis inferiores.

u Ramus, qui à poſteriori parte eiuſdem, diſtribuitur per muſculos ſinum ſcapulæ occupantes.

x Vena iugularis interna.

y Vena iugularis externa.

z Ramus, qui ab interna iugulari pertinet ad gulam, ac proximas glandulas.

α Alter ramus eiuſdem, qui fertur ad muſculos gutturis ſuperiores.

β Tertius ramus qui diuiditur in muſculos à poſteriori parte, atq; à lateribus gutturis collocatos.

C γ Coitus ramulorum vtriuſque lateris ſub mento.

δ Vena, quæ ab his ad iugulum deſcendẽs, in ipſum vtrinque, atque eius membranas diſtribuitur.

ε Ramuli, qui à tertio ramo diuiduntur in muſculos ſitos ad latera linguæ.

ζ Alia vena maiuſcula, quę ab eodem ramo ad maxillæ angulum inferiorem, ac poſteriorem pertinet.

η Diuiſio maiuſculæ venæ in duas.

θ Vena, quæ à diuiſione maiuſculæ per faciem aſcendit ad angulum oculi internum.

ι Ramulus à nuper dicta vena ad naſum pertinens.

κ Diuiſio dictę venæ in cauo oculi per muſculos, & membranas.

D λ Eadem vena ad ſupercilium procedens.

μ Communis ramus ex vena vtriuſque lateris, qui per medium naſum à ſummo ad imum deſcendit.

ν Diſtributio eiuſdem venæ per frontem.

ξ Recta vena in fronte ex ramulo vtriuſque lateris conſtituta.

ο Altera vena ex diuiſione venæ maiuſculæ.

π Venula, quæ ab hac vena deriuatur in muſculos ſitos à lateribus linguæ.

ρ Ramulus, qui ab hac venula enatus per maxillæ foramen ad dentium radices pertinet.

σ Altera venula, quæ ad maſſiterem muſculum fertur.

τ Tertia venula, quæ ad tempus aſcendens, ad anteriorem radicem auris in crotaphitam muſculum deriuatur.

υ Quarta, quæ cum ramulo externæ iugularis coniungitur.

φ Reliquum iugularis internę, quod in caluariam penetrat.

χ Ramus, qui ab externa iugulari pertinet ad muſculos, qui ſub ſcapula teguntur, ad ſummum humerum, & partes quæ iuxta ſunt.

ψ Complures venæ, quæ ab externa iugulari impertiuntur collo vniuerſo, & eius cuti.

ω Diuiſio externæ iugularis in duas venas, ad proceſſum maſtoidem.

A Poſterior vena nuper dictæ diuiſionis, quæ per partes poſteriores auris diſtribuitur.

B Anterior vena, quæ cum extremo ramo internæ iugularis coniungitur.

C Prior ramus communis venæ nuper dictæ, qui fertur ad iuncturam maxillæ, & muſculum eius in ore abditum, atque ad aurem.

D Poſterior, qui ad poſteriorem auris partem pertinet.

FIGVRA II.

II *Figura monſtrat progreſſum venarum, quæ tranſeunt per foramina tranſuerſorum proceſſuum vertebrarum ceruicis: eadem etiam oſtendit ſinus, qui ex dura membrana duplicata conſtituti, ſiti ſunt ad latera medullæ, quæ in vertebris ceruicis continetur.*

Literarum hæc ratio eſt.

e Vena, quę tranſit per foramina tranſuerſorum proceſſuum vertebrarum ceruicis.

f Ramuli, qui à nuper dicta vena impertiuntur vicinis partibus.

g Grandis ramus prædictæ venæ, qui pertinet ad ſinum in ceruice collocatum.

h Duo ſinus, qui à lateribus medullæ ceruicis ex dura membrana confecti ſanguinem continent.

i Ramuli, qui à nuper dictis ſinibus deriuantur ad ſpinæ medullam, & partes vicinas.

l Canaliculus à dextro in ſiniſtrum ſinum penetrans.

m Vena, quæ à fonte ſanguinis in caluaria contento deſcendit ad ſinus ceruicis.

n Spinæ medulla.

o Ramuli, qui à paulo ante dicta vena pertinent ad poſteriores partes ceruicis.

p Rami, qui à vena tranſeunte per foramina tranſuerſorum proceſſuum verte-

brarum ceruicis, pertinent ad ſinus duræ membranæ.

q Reliquum nuper dictæ venæ, quod diuiditur in poſteriores partes ceruicis.

r Rami, qui ab eadem vena impertiuntur poſterioribus muſculis ceruicis.

x Vena iugularis interna.

y Vena iugularis externa.

z Diuiſio venæ cauæ ad iugulum in duos grandes ramos.

FIGVRA III. IV.

Tertia & quarta figura mōſtrat diſtributionem venarum, quæ in caluariam penetrant.

a Vena iugularis interna.

b Fons ſinuum, qui ex duplicata membrana conficiuntur.

c Primus ſinus duræ membranæ.

d Secundus.

e Coniunctio ſinuum ad ſellam.

f Tertius ſinus.

g Quartus.

h Progreſſus fontis ad ſummum durioris proceſſus oſſis temporum.

i Quintus ſinus.

l Sextus.

m Maior ſinus, ſeu lacus à quinto, & ſexto ſinu conſtitutus ad lambdoidem ſuturam.

n Septimus ſinus.

o Octauus.

p Venulæ, quę à primo & ſecundo ſinu deriuantur ad tenuem cerebri membranam.

q Vena, quę à fonte ſanguinis ad ſummum dorſum durioris proceſſus oſſis temporum fertur extra caluariam.

r Vena, quę à fonte ſanguinis ad ſummum dorſum durioris proceſſus oſſis temporum fertur per lambdoidem ſuturam iuxta proceſſum maſtoidem ad poſteriorem partem auris.

ſ Venulæ, quæ à tertio & quarto ſinu prope glandulam in ſphenoide collocatam deriuantur ad tenuem membranam.

t Glandula in ſinu ſellæ collocata.

u Venulæ, quæ deriuantur ad varia oſſium caua, & proprie ad oculos.

x Venæ, quæ à ſinibus ad varias partes feruntur.

y Rami, qui à quinto & ſexto ſinu tendunt ad duram membranam tegentem poſteriorem partem cerebri, ipſamque ſeparantem à priori.

z Rami, qui ab inferiori parte ſeptimi ſinus pertinent ad eam partem duræ membranæ, quæ dextrum cerebri latus ſeparans à ſiniſtro, falcem repræſentat.

α Rami, qui à ſublimiori parte ſeptimi ſinus iunguntur cum ramis in caluariā ingredientibus.

β Rami, qui ab octauo ſinu impertiuntur ſublimiori parti duræ membranę, quę dextram cerebri partem ſeparat à ſiniſtra.

γ Ramuli, qui deriuantur ad duram membranam poſterius cerebrum amplectentem.

δ Duæ venæ, quę ſupra cerebri partem calloſam per totum latus capitis procedunt.

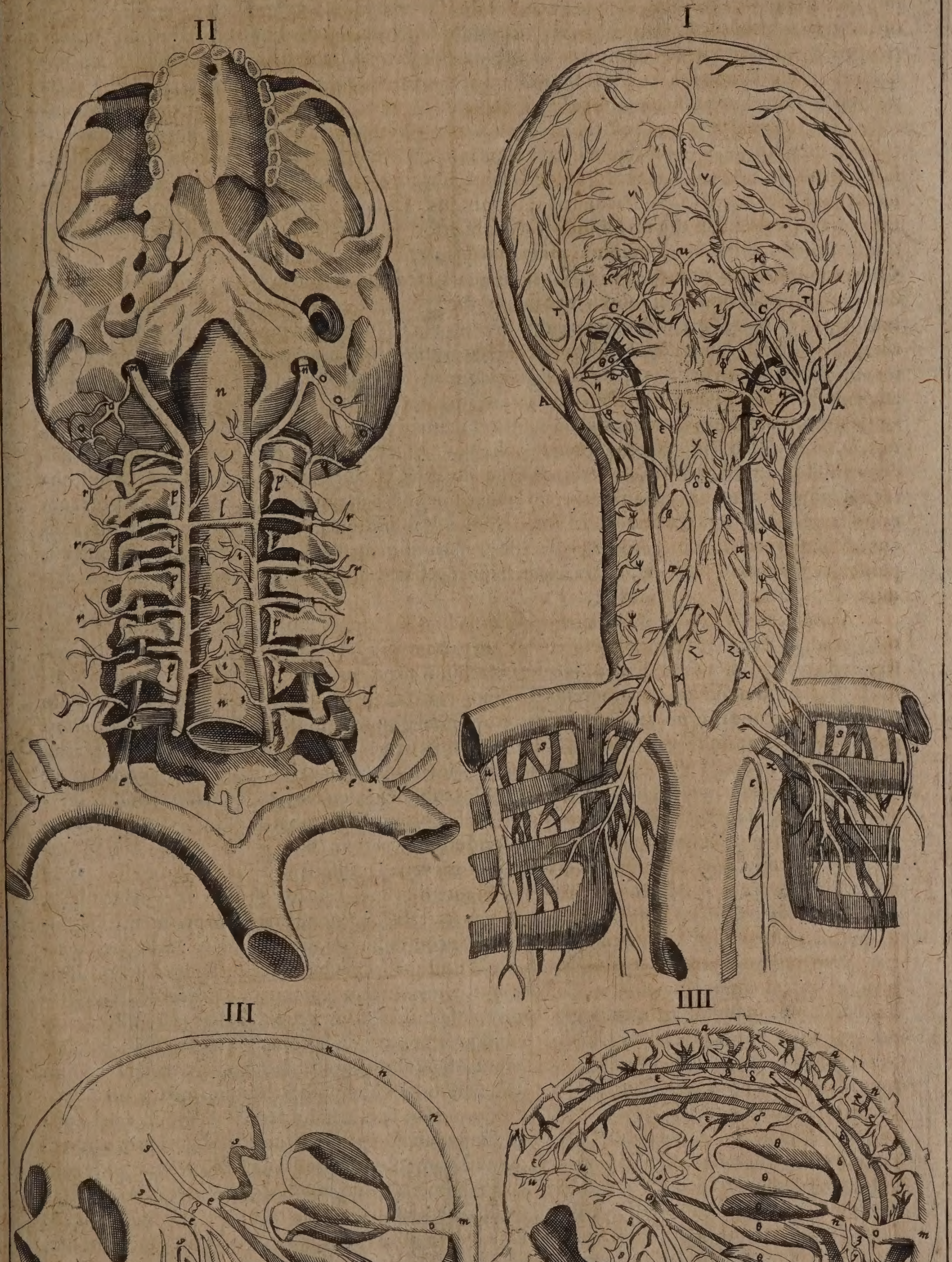
ε Ramuli, qui ab his venis impertiuntur tenui membranæ.

ζ Venulæ, quæ ab inferiori parte octaui ſinus diuiduntur per tenuem membranam poſterius cerebrum amplectentem.

η Vena, quæ à ſine octaui ſinus recta progreditur ſuper glandulam conarion.

θ Plexus choroides.

TABVLA XXIIII.

De Venis, quæ per brachium feruntur. Cap. XI. E

Tab. 25. Figur. 1.

GRandior vterque ramus poſtquam à vena caua iuxta iugulum diductus, venas iam propoſitas
protulit, verſus brachium progreditur, *a*, & in duas venas ad alam diuiditur, *b*; quarum ſubli-
mior, & exterior vena, *c*, capitis, interior, & inferior vena, *d*, iecinoris vulgo nominatur; neque enim
oritur vena iecinoris à iugulari externa: de vtriuſque autem progreſſu per brachium nunc tracta-
re operæprecium iudicamus. Ergo vena, *c*, capitis, ſtatim vt ad ſummum humerum peruenit, priuſ-
quam ſub muſculo brachium attollente abdatur, aliquot ramulos, *e*, cuti impertit; quorum præci-
pui non ſolum per eam diſtribuuntur, ſed in quibuſdam mulieribus tranſeunt etiam vſque ad mam-
millas; & aliquot ex illis venulis efficiunt, quæ liuidæ in ipſis apparent; quibus ramulis deriuatis abdi-
ta ſub muſculo attollente brachium progreditur inter internum eius latus, & chordam validam il-
lius muſculi, qui brachium ad pectus adducit; apud quorum fines emergens deſcendit tecta membra-
na carnoſa, verſus externum brachii latus; tranſitque iuxta externum latus primi muſculi mouen-
tis cubitum; impertiens aliquot ramulos, *f*, cuti, & priori parti dicti muſculi, qui partim recti, partim
tranſuerſi deſcendunt, dum interdum iungantur in interna parte brachii cum ramis venæ iecinoris.
Cum primum autem capitis vena ad cubiti iuncturam aſcendit, modo in duos, modo in tres ramos
diuiditur, *g*, in aliis æquales, in aliis inæquales: horum primus, *h*, qui pleriſque deeſt, verſus externam
brachii partem deſcendit, & è regione cubiti finitur, diuiſus in aliquot ramulos ſub initiis muſculo- F
rum flectentium ſecundos, & tertios articulos digitorum. Alter ramus, *i*, maior eſt: hic vbi iam deriua-
tus eſt, oblique deſcendit verſus internum latus, vſque ad cubiti iuncturam, vbi per mediam regionem
aliquantiſper progrediens vltra cubiti iuncturam, iungitur cum altero ramo, qui (vt mox dicemus) à
vena iecinoris ortus, ſimul cum hoc venā conſtituit, *l*, quam communem, ſiue mediam appellant. Ter-
tius, *m*, ramus aſcendit ſuper ſecundum muſculum mouentem radium, & paulatim oblique deſcen-
dens, apud dimidiam radii partem verſus cubitum flectitur, vbi aliquot ramulos, *n*, & ipſi, & cuti, qua
tegitur impertit; tum deſcendens verſus appendicem cubiti, ad primam palmæ partem miſcetur cum
ramo venæ iecinoris, ita vt ex vtroq; fiat vnus ramus, *o*, grandior, qui per primam palmæ partem tranſi-
ens, & aliquot ramulos ſine ordine proferens prope minimum digitum, & eum, qui proximus eſt,
peruenit, vbi venam producit, quam ſaluatellam appellant, atque ita finitur diuiſus in digitum par-
uum, & eum qui paruo proximus eſt.

Vena iecinoris cum primum alam ſuperauit; in brachium ingreditur, condita inter muſculos hu-
meri os amplectentes: præcipueque inter priorem partem primi muſculi extendentis cubitum, & po-
ſteriorem partem chordæ muſculi adducentis brachium ad pectus, inter partem poſteriorem muſcu-
lorum flectentium cubitum, in progreſſu ramulum, *p*, proferens ad initia muſculorum extendentium
cubitum, è regione illarum venularum quæ feruntur ad glandulas; ſed & paulo inferius à poſteriori
parte grandiorem ramum, *q*, producit, à quo deriuantur venæ aliquæ ad cutem, & externam brachii G
partem. Ab exteriori deinde parte venæ iecinoris oritur inſignis alius ramus, *r*, qui oblique deſcendit
per poſteriorem brachii partem inter os, & muſculos cubitum extendentes, vſque ad externum tuber-
culum humeri, ibi autem ingreditur ſub initium muſculorum ab ipſo tuberculo naſcentium, quibus a-
liquot paruos ramos, *s*, impertiens, deſcēdit per poſteriorem partem cubiti, cum quarto neruo ad bra-
chium pertinente: hos igitur ramulos profert iecinoris vena, priuſquam detegatur, hoc eſt vſque ad
muſculum adducentem brachium ad pectus, ibi autem in duos truncos quaſi æquales diducitur, *t*,
quorum vnus, *u*, ſemper rectus procedit iunctus cum arteria & neruo ad brachium pertinente; deſcen-
ditque inter duos muſculos flectentes cubitum iuxta commiſſuram aliquot ramulos, *x*, & illis imper-
tiens, & membranis quoque tegentibus neruos. At poſtquam ex cubito exceſſit, ſtatim abſcondi inci-
pit inter muſculos mouentes digitos, diduciturque, *y*, in duos ramos parum inter ſe recedentes, qui a-
liquot ramulos impertiunt muſculis apud quos tranſeunt: dein vnus cubito, alter radio inhærentes
progrediuntur, vſque ad primam palmę partem, & vna cum chordis horum muſculorum ſub tranſuer-
ſum ligamentum ex prima palmæ parte excedunt, diuiduntur que in internam partem digitorum in
hunc modum. Ramus, qui radio inhæret, diſtribuit duos ramulos pollici, & vnum medio; ſed qui cu-
bito, duos paruo digito, totidem proximo, & vnum medio; ab hoc etiam deriuatur paruula vena diuiſa
in muſculos manus poſteriores: alter ramus, *α*, minime abditus progreditur, ſed ſub cute procedit ver-
ſus tuberculum oſſis humeri, & paulo ſupra commiſſuram cubiti diuiditur, perinde ac vena capitis dum
peruenit, *α*; ad ſublimiorem partem tuberculi, oſſis humeri; ſed ſupra cubiti commiſſuram in duos ra- H
mos diuiditur, *β*, quorum prior, *γ*, deſcendit ſub cutem vſque ad dimidiam cubiti commiſſuram, &
nunc paulo ſupra, nunc paulo infra coniungitur cum ramo venæ capitis, ita vt ex vtriſque vena fiat,
quam communem, ſeu mediam diximus nominari.

Poſterior ramus, *δ*, qui inde deriuatur, vbi vena iecinoris prope tuberculum humeri interius di-
uiditur, multos ramulos, *ε*, impertit deſcendentes ſub brachii cutem à parte inferiori, inter quos v-
nus, *ζ*, inſigni deſcendit per humiliorem cubiti partem verſus externam regionem, iuxta primam pal-
mæ partem; iunguntur autem cum ramis venæ capitis. Ab eodem poſteriori ramo alius, *η*, naſcitur,
qui per poſteriorem cubiti partem tranſiens aliquantiſper ad poſteriorem partem cubiti, ſub cutem
deſcendit; naſcitur & alius vnde aliquot ramuli diſtribuuntur internæ parti brachii; cum quibus iun-
gitur inſignis alia vena orta à ramo illo venæ iecinoris, qui communem conſtituit; interdum autem
recta tendit vſque ad primam palmæ partem, interdum circumiens, miſcetur cum aliis ramis: hi non
deſinunt in primam palmæ partem, ſed partim recti, partim tranſuerſi, partim obliqui, nunc con-
iuncti, nunc ſeiuncti diſtribuuntur per cutem manus internæ, & interdum ſub cute feruntur, inter-
dum inter hanc, & membranam carnoſam; ex his ramis, qui ad radicem pollicis procedunt, cum a-

A liis ramis iunguntur naſcentibus à vena communi, & in externam pollicis partem diuiduntur. Nam communis vena cum primum conſtituta eſt, oblique deſcendit verſus ſuperiorem partem brachii, donec ſuper radium [a] tranſiens & aliquot ramulos ſine ordine proferens, pergat ad exteriorem brachii partem, vbi ſub cutem progreditur vſque ad dimidiam appendicem radii repræſentatque, θ, figuram literæ, Λ, cuius ramus, ι, ſublimior ramulum impertit verſus interiorem regionem ad primam palmæ partem vſque ad radicem pollicis; qui miſcetur, κ, cum aliis ramis ad eum locum pertinentibus. At ramus, λ, humilior ad indicem, & medium digitum tendit, interdum etiam ad paruum, vbi in multos ramulos diuiditur. Illud autem ignorare non oportet quod vena; quæ inter pollicem, & indicem apparet, non à vena capitis, quæ inter medium, & proximum, verſus minimum, non à vena iecinoris, ſed vtraque à communi proficiſcitur. Verum [b] aliis hominibus alia eſt venarum diſtributio, tam per manum, quam per brachium; neque eadem prorſus in omnibus. Hactenus de progreſſu venæ cauæ ſupra iecur, qua autem ratione inferioribus partibus diſtribuatur, nunc ſubiiciendum eſt.

De progreſſu venæ cauæ infra iecur vſque ad inguina. Cap. XII.

Tab. 25. Fig. 2.

VEna igitur caua poſtquam ex poſteriori parte iecinoris educta eſt, recedit ab eo vergens verſus partem dextram, ramulumque, *a*, impertit [c] à ſiniſtro latere illi inuolucro craſſiori, quod à peritoB neo ortum ſiniſtrum renem velat. Huic ramulo alter reſpondet à latere dextro; ſed [d] in pleriſque dextri renis inuolucro venula impertitur deriuata non à vena caua, ſed ab ea quæ inde procedit ad internum renem, per quam ſanguinis ſerum attrahit, quibuſdam tamen contra vſu venit, quibus vena pertinens ad inuolucrum ſiniſtri renis, non à caua oritur, ſed ab ea per quam ren ſanguinis ſerum allicit; quæ autem ad dextri renis inuolucrum pergit, à dextro latere venæ cauæ proficiſcitur. Poſtquam vena caua ad medium dorſum peruenit, qua parte prima lumborum vertebra cum ſecunda committitur, duas grandes [e] venas, *c*, vtrinque vnam profert, ad renem ſui lateris: Appellantur emulgentes, quod renes [f] ſerum ſanguinis per ipſas emulgeant, atque alliciant: oriuntur autem à caua, non in eadem regione exquiſite; ſed vna [g] ſublimior, altera humilior dextra plerunque ſublimior eſt, ſicut & [h] dexter ren ad quem pergit; ſiniſtra humilior, ſicut & ſiniſter, raro enim contra res habet. Vtraque ſtatim atque ad renem ſui lateris peruenit, bipartita per eius ſubſtantiam mirabili artificio diſtribuitur, *d*. Verum à ſiniſtræ [i] emulgentis inferiori parte circa medium ſuæ longitudinis vena, *e*, oritur, quæ procedit ſuper peritonei partem tegentem lumborum muſculos, cui aliquot ramos impertiens, oblique deſcendit verſus dextrum latus, ſuper dextrum canalem, per quem vrina ad veſicam deſcendit; fertur autem vſque ad os ſacrum, inde ad os pubis aſcendit, apud inguem, & peritoneo circumdata, ac primo præterea, ſecundo, & quarto muſculo abdominis ſupra os pubis, exit per ſinum, ea de cauſa ibi inſculptum: (quamuis nonnulli ſub peritoneo ferri velint) tum circuitus [k] quoſdam efficiens, varicum modo ad ſublimiorem teſtis partem peruenit, & aliquot ramos interno eius inuolucro, ſed lonC ge plures ſubſtantiæ impertit. Huic venæ ad ſiniſtrum teſtem pertinenti, interdum, ſed raro altera [l] adiungitur, orta à ſiniſtro latere venæ cauæ paulo infra initium venæ emulgentis, ita vt ex vtraque fiat vna, per quam ſeminis materia tranſit ad teſtem. At vena, *g*, quæ ad dextrum teſtem progreditur, non ab emulgente oritur, ſed à priori parte venæ [m] cauæ, paulo infra originem emulgentis verſus dextrum latus; incipit autem aliquantiſper aſſurgens, & rotunda; ſed eodem modo progreditur ad dextrum teſtem, atque ea, quam ad ſiniſtrum ferri oſtendimus. Cæterum vtraque [n] vtrinque procedit iuncta cum ramo, qui à magna arteria tendit ad teſtem, iuxta cuius ſuperiorem partem ex vena, & arteria quoddam corpus efficitur, vnde [o] materia ſeminis in teſtis ſubſtantiam transfertur. A poſteriori autem parte vas oritur, per quod ſemen iam confectum ad colem defertur. Hæc ratio eſt venarum in naribus ad teſtes pertinentium; etiam etiam eſt, & in fœminis, eo excepto, quod fulciuntur membranis craſſioribus; & priuſquam ad teſtes perueniant, diuiduntur in duas partes, quarum vna membranis quibuſdam craſſioribus, & cornibus vteri verſus fundum impertitur; altera iungitur cum arteria pertinente ad teſtem ſui lateris in quem inſeritur; non extra ventrem, ſed in cauo iuxta vteri latus, vbi capreoli modo ſerpens, ad eius cornu finitur. Vena caua, præter ramos qui ad teſtes feruntur, multos ramulos profert, à poſteriori parte verſus vertebras lumborum quibus inhæret; penetrant hi ad medullam ſpinæ, per foramina illa, vnde exeunt nerui: aliquos, *h*, etiam impertit muſculis, qui vertebris inſident, vnde alii, *i*, deriuantur, qui in girum progrediuntur ad ilia, & alunt muſculos abdominis, per quos tranſeunt: ſed cum ad quartam lumborum vertebram acceſſit, arteriæ magnæ ſub-D ſternitur, ne ab ipſa lædatur & ſtatim in duos [p] truncos æquales diuiditur, *l*, quorum vnus ad dextrum, alter ad ſiniſtrum crus progreditur; ita vt, Λ, literæ figuram repræſentet. Ab externo latere vtriuſque trunci vena, *m*, naſcitur grandior quam vlla alia ex iis quas ad lumborum muſculos ferri diximus. Hæc tranſuerſa progreditur ſuper lumbos, aliquot ramulos, *n*, impertiens ipſis, tum muſculis abdominis ac peritoneo. Vterque autem truncus oblique deſcendit verſus partem poſteriorem aliquot ramulos, *o*, impertiens foraminibus oſſis ſacri, deſcendenſque diuiditur, *p*, in duos ramos inæquales; quorum interior, *q*, qui & tenuior eſt, in duos alios partitur, *r*: horum qui exterior, *s*, eſt, verſus exteriorem partem procedit, tranſuerſe inter os ſacrum, & os coxæ, vna cum neruo maxime grandi, ex iis, qui ad crus feruntur; plures autem ramulos, *t*, transfert ad muſculos ortos ab externa parte ſummæ coxæ, & femur mouentes, & ad illos etiam qui oriuntur ab ima parte coxæ; ita vt poſterior pars commiſſuræ femoris cum coxa, & cutis inguinum ab eiuſmodi ramulis alatur. Sed antequam prædictus ramus externus exeat ex ſinu ſito inter os pubis, & coxæ, ramum, *u*, profert, qui vna cum neruo, & arteria, per dorſum colis vſque ad glandem progreditur. Deſcendunt enim ex eo ſinu, & ſurſum reflectuntur ad pubem, vbi ex vena vtriuſque lateris vna fit, quæ inter arterias per dorſum colis ad glandem procedit. Sed interior ramus, *x*, ab interiori parte aliquot ramos, *y*, profert foraminibus oſſis ſacri, tum alios

a Gal. lib. de vena. ſect. c. 3.
b Gal lib. de ven. diſſec. c. 3.
c Gal lib. de ven. diſſec. c. 8.
d Gal. ibid.
e Gal. lib. de vena. diſſe. c. 8. & l. 16. de vſu par. c. 14.
f Gal. 5. de vſu par. c. 5. & 6.
g Gal. ibid. c. 6.
h Gal. ibid.
i Gal. lib. 14. de vſu par. c. 7. & lib. de ven. diſſec. c. 8.
k Gal. li. 14. de vſu par. c. 7.
l Gal. lib. de diſſe. vena. c. 8.
m Gal. li. 14. de vſu par. c. 7. & li. de ven. diſſec. c. 8.
n Gal. lib. 14. de vſu par. c. 7.
o Gal. ibid.
p Gal. lib. de ven. diſſec. c. 8.

a Galenus.

maiores muſculis ani, & cuti quæ iuxta eſt, vnde conſtituuntur capita aliquot venarum ſanguinem fundentium; hæmorrhoidas Græci [a] dicunt. E Sed paulo vlterius procedens alium ramum profert, qui in maribus ad veſicam à ſuo latere progreditur, diductuſque in multos ramos, per ceruicem veſicæ, & colem diſtribuitur; in fœminis vero operitur craſſiori membrana, & aliquot ramulos veſicæ impertit, ſed multo plures fundo vteri ſui lateris, quorum nonnulli ad vteri ceruicem perueniunt. Reliqua pars huius interni rami progreditur ad os pubis; deſcendenſque propaginem, ζ, profert, quæ communem, ac breuem quandam venam efficit iunctam cum altera propagine à grandiori, atque externo ramo trunci propoſiti deriuata; dein per peritoneum tranſit, ac per decimum muſculum mouentem femur; egredienſque per ſinum oſſis pubis à parte ſublimiori, & membranam ibi exiſtentem, ac nonum muſculum mouentem femur, abditur in femore, aliquot ramulos, α, impertiens initio tertii muſculi mouentis crus, & initio quinti, & octaui mouentis femur; vnde aliquot ramuli deriuantur, vſque ad cutem apud inguina: ſed præter hos, ab eodem interno ramo alius, β, oritur, qui ad coxam fertur, & eius cauum alit, deinde diuiditur per femur, raro eius dimidium excedens; præcipua tamen propago, γ, propoſiti rami, quam diſtribui diximus per quintum muſculum mouentem femur; iungitur cum alio ramo, qui à grandi, δ, ramo externo iam dicto ad crus proficiſcitur: externus hic, & grandior ramus, δ, ex trunco venæ cauæ deriuatus oblique deſcendit verſus crus, & priuſquam ex peritoneo prodeat, non mediocrem venam, ε, transfert ad partem ſuperiorem; quæ per peritoneum aſcendens, verſus priorem partem ventris aliquot ramulos peritoneo impertit; procedit autem per priorem partem ventris, dum F perueniat ad rectum muſculum ſui lateris, vbi peritoneum, & tranſuerſum muſculum penetrans, ad rectum muſculum pertinet, aliquot ramulos impertiens aliis muſculis ventris, ſed paulo ſupra vmbilicum in multos ramulos diuiditur; qui partim ad cutem, partim ad inferiorem ſedem coeunt cum extremis illarum venarum, quas à iugulo ſub oſſe thoracis deſcendere ad rectos muſculos abdominis [b] manifeſtum eſt: ab his conſortium proficiſci exiſtimatur inter vterum, & mammas.

b Gal. lib. de ven. diſſec. c. 8.

De venis ad crus pertinentibus. Cap. XIII.

Tab. 25. Fig. 3.

c Gal. lib. 3. de anat. admin. cap. 12. & lib. de venar. diſſec. c. 8.

d Gal. lib. de ven. diſſec. c. 8.

HAc vena deriuata, idem exterior, ac grandis ramus, cum primum è peritoneo egreditur, procedit verſus [c] inguen per ſuperiorem partem oſſis coxę, qua deſcendunt ſextus, & ſeptimus muſculus mouentes femur; tendenſque per anteriorem partem femoris aliquanto interius nullo muſculo tectus, tranſit per ſinum, quem in inguine conſtituunt ſecundus muſculus cruris, & octauus mouens femur; vbi pluribus glandulis ſuperiectus, priuſquam ex inguine egrediatur, duos [d] ramos profert: vnus, qui exterior eſt, cum arteria iunctus tendit per ſpinam oſſis ilium ad cutem, & partes, quæ iuxta ſunt, alendas. Alter, qui oritur ab interiori parte, procedit per abdominis cutem anteriorem, ad latus; vbi multas admodum venulas præbet partibus, quæ ibi ſunt. Coeunt extremæ hæ venulæ cum extremis venulis deductis à vena illa, quę per latus deſcendit, orta ſub ala à vena interna ad cubitum tendente. G Deinde idem grandis ramus exterior aliquot venas profert, quorum prima, *a*, quæ interior eſt, & inſignis, progreditur ſub cute per internam partem femoris, genu, cruris, vſque ad talum, à parte interna, vbi ſupra pedis tarſum deſcendens, diſtribuitur variis partibus, iungiturque cum aliis venis, quas ferri ad hanc partem oſtendemus; procedit autem fere in omnibus corporibus eodem modo vſque ad talum, deinde plerunque ſupra, interdum infra talum tranſit; varie etiam diſtinguitur per tarſum, & digitos pedis; miſcetur enim interdum cum aliis ramis, & ad digitum paruum, & eum qui magno proximus eſt; varie etiam diſtribuitur in vno, atque altero pede. Rami autem, qui ab ea deriuantur, dum per crus deſcendit, vix vnquam eodem ordine progrediuntur; quamuis omnes inter cutem, & ſubiectos muſculos proficiſcuntur, fere in ſublimiori, atque interiori parte femoris, duos ramos profert, vnum minorem, *b*, qui pergit verſus interiorem partem, inter anum, & teſtes, per inguen, & os femoris; alterum maiorem, *c*, ab exteriori parte, qui progreditur per femoris partem priorem, & exteriorem ſub cute, diuiditurque in plures ramos, *u*, perinde atque internus: dein cum peruenit ad dimidium femoris, aliquot propagines exigit, inter quas vna, *e*, tranſit ad ſecundum muſculum mouentem crus: at vbi verſus genu flectitur, duas [e] alias, *f*, profert paruas, & æquales, vna tendit verſus genu, altera verſus poplitem; quanquam hæc interdum deeſt, interdum adeo tenuis eſt, vt vix appareat; quod præcipue euenit cum ea, quæ ad genu tendit, aliquot ramos impertit, & priori, & poſteriori parti qui inter ſe iunguntur. Ab externo grandi ramo, quem veluti truncum eſſe diximus, venarum tendentium ad crus è regione iam deſcriptæ venę grandioris, naſcitur ab externa parte vena, *g*, parua, quæ tendit verſus exterius latus, diſtribuiturque per cutem tegentem priorem partem coxæ, & muſculos ibi H ſitos: Sed grãdior ramus, poſtquam ab eo deriuatæ ſunt duæ propoſitæ venæ, ſtatim abditur inter muſculos femur amplexantes, venamque, *h*, impertit ſeptimo, & nono muſculo mouenti crus; à qua deriuantur rami, *i*, aliquot ad cutem: ſed vlterius procedens, venam, *l*, aliam maiorem profert, quæ diuiditur in quintum muſculum mouentem femur, & aliquot ramulos, *m*, præbet octauo muſculo mouenti crus: multas etiam alias venas diſtribuit muſculis vere omnibus femur amplectentibus; inter quas maxima, *n*, iungitur cum fine illius venæ, quam tranſire diximus per foramen oſſis pubis, & deſcendere vſque ad medium femur; quam adeo longam efficit, vt vſque ad genu pertineat: inde grandior ramus exterior oblique deſcendit per os femoris, vergens aliquantiſper ad partem poſteriorem, nonnullos ramos, *o*, *o*, proferens valde tenues, qui diuiduntur in membranas tegentes præcipuos neruos cruris; quibus deriuatis vlterius deſcendens duas venas ab exteriori parte verſus poſteriorem profert vnam, *p*, ſuperiorem, alteram inferiorem, *q*; quæ ſimul iunguntur; ſed à ſuperiori paulo antequam cum inferiori iungatur, deriuantur complures rami; qui verſus ſuperiorem partem procedunt & in cutem diuiduntur, aliqui etiam verſus inferiorem, ſed paruuli. Tota autem vena, *r*, quæ ex ſuperiori, atque inferiori, ſimul iuncta conficitur, poſtquam protulit aliquot ramulos, *s*, ſublimiori parti femoris, recta

e Gal. lib. de ven. diſſec. c. 8.

A deſcendit per medium poplitem ad muſculos poſteriores cruris, quibus aliquot ramulos, *t*, ſine ordine impertit, alios nimirum rectos, alios obliquos, alios tranſuerſos, alios item qui cum coniuge vena iuncti craſſiorem vnum efficiunt, à qua venarum multitudine proficiſci varices ſolent in poſteriori parte cruris: ſed poſtquam hos ramulos protulit, quibuſdam vſque ad talos deſcendit, atque ibi finitur; aliis miſcetur cum aliquibus ramulis, qui per priorem cruris partem procedentes, eo perueniunt, vnde illa tranſit; dein progreditur apud talum ab externa parte, & ſub cutem ſuperioris partis pedis, vbi finitur. Sed quod reliquum eſt grandis, atque externi rami, deſcendit per os femoris ſerpens, ita vt cum ad genu peruenit, tranſeat inter duo capita, quæ in imo ipſius ſunt, à parte poſteriori, vbi in duos inæquales ramos ſcinditur, *x*: interior, *y*, qui multo tenuior eſt, ramulos, *z*, aliquot præbet muſculis iis, qui collocati ſunt in poſteriori parte cruris, & ex iis qui in priori, ſecundo, & tertio mouenti crus; ſimulque aliquot ramulos transfert ad interiorem partem cruris. At vbi ad appendicem tibiæ peruenit, & aliquot ramulos, α, cuti impertiuit, ſub talum flectitur, & per interiorem partem pedis, tendit vſque ad magnum digitum, vbi in cutem diuiditur, β; quamquam idem ramus interdum tranſit inter os calcis, & tibiam, & per plantam pedis fertur ad digitos. At exterior, γ, ramus huius partitionis ad poplitem grandior eſt: ſtatim autem in duas venas diuiditur, δ; quarum maior, ε, procedit per muſculos occupantes poſteriorem partem cruris; rectaque deſcendens inter primum, & ſecundum; præterea inter tertium & quintum muſculum mouentem pedem; tum inter eos qui digitos flectunt, à
B crure ortos, ligamentum interdum attingit, quo tibia cum ſura nectitur; & in itinere ſemper ramos, ζ, profert muſculis, per quos tranſit, quorum nulli, aut pauci ad cutem perueniunt. Vt autem infra genu ad dimidium crus peruenit, in duos ramos ſeparatur, η; quorum interior, θ, tendit ad commiſſuram oſſis tibiæ, ac tali, vbi ramum, ι, diſtribuit, deſcenditque ſimul cum chordis maſculorum oblique verſus plantam pedis, inter calcem, & tibiam ſub muſculo flectente ſecundos articulos digitorum; duoſque ramos magno digito impertit, totidem proximo, & vnum medio: interdum nullo ramulo impertito inter calcem, & tibiam diſtribuitur in omnes digitos pedis. Exterior, κ, ramus iuxta ſuram progreditur, cumque ad finem ligamenti peruenit, quo tibia, & ſura inter ſe nectuntur, ramum, λ, profert, qui per id ligamentum tranſiens fertur ad pedem, vna cum chordis ad ipſum tendentibus, per partem cruris, priorem aliquot ramulos impertiens muſculis torquentibus digitos verſus partem exteriorem, & aliquot cuti tegenti tarſum; poſt hæc tendit ad plantam vna cum chordis ſeptimi, & octaui muſculi mouētis pedem; diſtribuiturque per digitum paruum. Reſtat exterior, ac minor ramus, μ, externi rami, ex diuiſione illa, quam iuxta poplitem fieri diximus: hic ad ſuperiorem fibulæ appendicem fertur, & verſus exteriorem, ac poſteriorem partem cruris procedens, multos in itinere ramulos, ν, proferens vicinis partibus ad externum malleolum pergit, ξ, vbi in pede cum aliis ramis mixtus, finitur ſuperficie tenus, faciens vniuerſum iter prædictum. Quamuis autem venarum cruris, ac pedis progreſſus, magna ex parte talis ſit qualem deſcripſimus, interdum tamen aliis hominibus alio modo ſe habet. Hactenus de venis.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ XXV. inſcripti viſuntur, explicatio.

E

TAB. XXV. FIG. I.

I *Figura monſtrat diſtributionem venarum, quæ per brachium feruntur.*

a Progreſſus grandioris rami diuiſionis, quæ fit ad iugulum, vſque ad alam.
b Diuiſio grandioris rami ad alam.
c Vena capitis.
d Vena iecinoris.
e Ramuli, qui à vena capitis ad ſummum humerum deriuantur ad cutem.
f Ramuli, qui à vena capitis impertiuntur cuti, & priori parti primi muſculi mouentis cubitum.
g Diuiſio venæ capitis in tres ramos.
h Primus ramus, qui deſcendens diuiditur in aliquot muſculos flectentes ſecundos & tertios articulos digitorum.
i Secundus ramus, qui cum ramo venæ iecinoris iūctus communem venam efficit, notatam, *l*.
l
m Tertius ramus.
n Ramuli, qui ab hoc tertio ramo diſtribuuntur ſecūdo muſculo radium mouenti, & cuti, qua tegitur.
o Communis ramus ex vena capitis & venæ iecinoris iuxta primam palmæ partem.
p Ramulus, qui à vena iecinoris fertur ad initia muſculorum extendentium cubitum.
q Grandior ramus, qui ad cutem, & externam brachii partem progreditur.
r Inſignis ramus, qui ab exteriori parte venę iecinoris oblique deſcendit per poſteriorem brachij partem inter os, & muſculos cubitum extendentes.
ſ Parui ramuli, qui ab hoc ramo pertinent ad initia muſculorum ab externo tuberculo imi humeri enaſcentium.
t Diuiſio venæ iecinoris in duos truncos.
u Vnus ex dictis truncis, qui deſcendens inter duos muſculos flectentes cubitum iuxta commiſſuram ipſis aliquot ramulos impertit: notatos litera, *x*.
x
y Diuiſio dicti trunci in duos ramos.
z Ramuli, qui ab his ramis impertiuntur vicinis muſculis.
α Alter ramus diuiſionis venæ iecinoris.
β Diuiſio dicti rami in duos.
γ Prior ramus dictę diuiſionis, qui cum ramo venæ capitis coniunctus communem venam conſtituit.
δ Poſterior ramus nuper dictæ diuiſionis.
ε Ramuli complures, qui à poſteriori hoc ramo vicinis partibus impertiuntur.
ζ Inſignis ramus, qui à poſteriori dicto ramo deriuatus progreditur per externam cubiti regionem, verſus primam palmæ partem.
η Alius ramus, qui ab eodem poſteriori ramo enatus ſub cute deſcendit.
θ Diuiſio venæ communis prope radii appendicem.
ι Sublimior ramus prædictæ diuiſionis.
κ Ramus ad pollicem pertinens, qui miſcetur cum aliis ramis ad eum locū pertinentibus.
λ Humilior ramus nuper dictæ diuiſionis.

FIGVRA II.

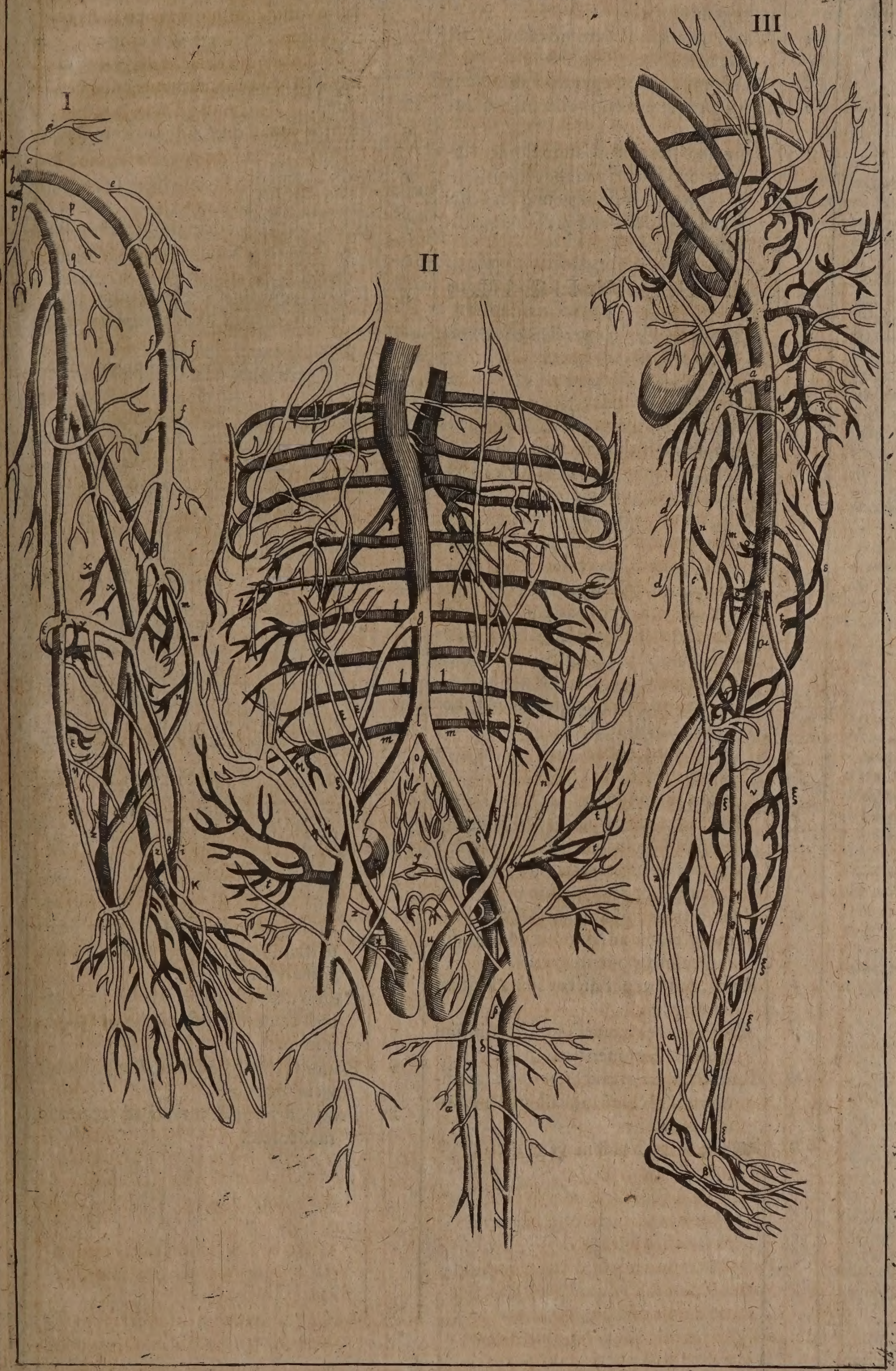
II *Figura refert progreſſum venæ cauæ infra iecur vſque ad inguina.*

F

a Ramulus, qui à ſiniſtro latere venæ cauæ pertinet ad craſſiorem membranam ſiniſtri ſinus.
c Venæ emulgentes.
d Diuiſio venarum emulgentium per renis ſubſtantiam.
e Vena, quæ à ſiniſtra emulgente ſeminis materiam defert ad teſticulum ſiniſtrum.
g Vena, quæ à priori parte venæ cauæ ad dextrum teſtem progreditur.
h Rami, qui à vena caua ad lumbos impertiuntur muſculis vertebris inſidētib.
i Ramuli, qui ab his ramis pertinēt ad ilia.
l Diuiſio venæ cauæ ad quartam lumborum vertebram.
m Vena, quæ ab externo latere vtriuſque grandioris trunci diuiſionis nuper dictæ tranſuerſa progreditur ſuper lumbos. G
n Ramuli, qui ab hac vena impertiuntur lumbis, muſculis abdominis, ac peritoneo.
o Rami, qui ab vtroque grandiori trunco deriuantur ad foramina oſſis ſacri.
p Diuiſio vtriuſque grādioris trunci in duos ramos inæquales.
q Interior ramus nuper dictæ diuiſionis.
r Diuiſio interioris rami proxime dicti.
s Exterior ramus huius diuiſionis.
t Ramuli, qui ab hoc ramo pertinent ad aliquot muſculos femur mouentes.
u Ramus, qui ab exteriori ramo proxime dicto per dorſum colis procedit iunctus cum ramo alterius lateris. H
x Interior ramus diuiſionis nuper dictæ.
y Ramuli, qui ab hoc inferiori ramo tendunt ad foramina oſſis ſacri, veſicam, colum, muſculos ani, & cutem, quæ iuxta eſt.
z Vena, quæ ab eodem inferiori ramo exorta iungitur cum vena exterioris rami prope oſſa pubis.
α Ramuli, qui ab eodem inferiori ramo feruntur ad tertium muſculum mouentem crus, & initium quinti, & octaui mouentis femur.
β Ramus, qui ab eodem interiori ramo diuiditur in cauum coxæ, & femur, vſque ad eius dimidium.

Præci-

TABVLA XXV.

γ Præcipua propago propoſiti rami, quæ iungitur cum alio ramo, qui à grandi ramo externo ad crus progreditur.

δ Externus ramus diuiſionis vtriuſq; trunci grandioris.

ε Vena, quæ ab hoc externo ramo pertinet ad rectos abdominis muſculos.

ζ Vena, quæ ab eodem ramo aſcendens iungitur cum ramo venæ ſine coniuge.

η Vena, quæ ab externo latere eiuſdem rami aſcendit per latera abdominis; iungiturque cum ramulis eiuſdem venę, quæ à vena iecinoris per latus pectoris deſcendit.

TAB. XXV. FIG. III.

III *Figura monſtrat progreſſum venarum, quæ ad crus pertinent.*

a Prima atque inſignis vena, quæ à grandi ramo ad crus tendẽte deriuata progreditur ſub cute vſque ad talum.

* Ramus, qui à prędicta vena fertur ad exteriorem femoris partem.

c Maior ramus, qui ab eadẽ vena progreditur per priorem, & exteriorem femoris partem ſub cute.

b Minor ramus, qui ab eadem vena fertur verſus interiorem partẽ inter anum, & teſtes, per inguen, & os femoris.

d Rami, qui ab hoc maiori ramo deriuantur ad cutem.

e Propago, quæ ab eadem vena pertinet ad ſecundum muſculum mouentem crus.

f Vena, quæ ab eadem vena feruntur ad genu, & poplitem.

g Vena, quæ ab exteriori parte externi grãdioris rami ad crus tendentis pertinet ad cutem tegẽtem priorem partem coxæ, & muſculos ibi ſitos.

h Vena, quæ ab eodem externo grandi ramo pertinet ad ſeptimum & nonum muſculum mouentem crus.

i Rami, qui à nuper dicta vena ad cutem deriuantur.

l Alia maior vena, quæ fertur ad quintum muſculum mouentem femur.

m Ramuli, qui à prædicta vena progrediuntur ad octauũ muſculum crus mouentem.

n Vena, quæ ab eadem vena orta iungitur cum fine illius, quæ tranſiens per foramen oſſis pubis deſcendit vſque ad medium femur.

o Tenues rami, qui ab externo grandiori ramo diuiduntur in membranas tegentes præcipuos neruos cruris.

p Superior vena, quæ ab eodem grandi ramo deriuata ramulos impertit ad cutem.

q Inferior vena, quæ iungitur cum ſuperiori.

r Vena ex ſuperiori, & inferiori nuper dicta conſtituta.

ſ Ramuli, qui ab hac communi vena deriuantur ad ſublimiorem femoris partem.

t Ramuli, qui ab eadem communi vena feruntur ad muſculos poſteriores cruris.

x Diuiſio grandioris rami ad poplitem in duos.

y Interior ramus nuper dictæ diuiſionis.

z Ramuli, qui ab hoc interiori ramo proficiſcuntur ad muſculos cruris.

α Ramuli ab eodem ramo ad cutem pertinentes.

β Diſtributio interioris rami ad pollicem.

γ Exterior ramus diuiſionis ad poplitem.

δ Diuiſio exterioris nuper dicti rami in duas venas.

ε Maior vena diuiſionis proxime dictæ, quæ procedit per muſculos poſteriorem partem cruris occupantes.

ζ Rami, qui ab hac vena pertinent ad vicinos muſculos.

η Diuiſio eiuſdem venæ in duas ad mediũ cruris.

θ Interior vena diuiſionis proxime dictæ.

ι Ramus, qui ab hac vena fertur ad commiſſuram tibiæ, ac tali.

κ Exterior ramus eiuſdem diuiſionis.

λ Ramus, qui ab hoc ramo ortus, & inter tibiam, & ſuram procedens ſub earum ligamento ad ſuperiorem pedis partem iungitur cum aliis venis hac parte tranſeuntibus.

μ Ramus, qui oritur ab externa parte exterioris rami diuiſionis, quæ fit ad poplitem.

ν Ramuli, qui ab hoc ramo impertiuntur vicinis partibus.

ξ Progreſſus eiuſdem rami ad externum malleolum.

A

De Arteriis in vniuerſum. Cap. XIV.

Tab. 16. Fig. 1.

CAnalibus, qui à iecinore, alii reſpondent, qui à corde orti in vniuerſum corpus diuiduntur; vocantur autem à iunioribus tam græcis, quam latinis ſimpliciter Arteriæ. Vt autem ſanguis [a] per venas fertur à iecinore ad totum corpus alendum; ita per arterias à corde ſpiritus cum ſanguine [b] tenuiori, qui vitalem facultatem omnibus corporis particulis impertit. Sed arteriæ præcipuum [c] habent munus, per quod dilatantur, & contrahuntur, ſicque tuentur [d] calidum innatum, quo vita continetur. Calidum enim cum aſſidue alatur, adeo increſcit, vt abſumat alimentum præparatum, atque ita deficiat, niſi remittatur; remittitur [e] autem perſpiratu; quo & fuligo detruditur, & noua materia frigidior allicitur: perſpiratum præſtat [f] motus arteriarum, quæ cum contrahuntur, veluti fuliginem exuſtam [g] depellunt, cum dilatantur, attrahunt aerem frigidiorem: ſed tam dilatatio, quam contractio à corde [h] proficiſcitur, vnde oriuntur; ita vt cum ipſo dilatentur, & contrahantur; neque enim mouentur, quaſi caro mortua, atque extracta, ex ſe ipſis, vt exiſtimauit Philotimus, & Praxagoras. Propoſito muneri reſpondet arteriarum conſtitutio, ſiue ſubſtantiam ſpectes, ſiue formam. Subſtantia duabus [i] tunicis continetur, quarum exterior ſimilis eſt tunicæ venarum, ſiue robur, ſiue craſſitudinem ſpectes: diſtinguitur [k] fibris aliquibus rectis, aliquibus obliquis; ſed tranſuerſis nullis. Interior craſſior [l] eſt ſexcuplo, vt tradidit Herophilus, quam tunica venarum, atque adeo dura, vt à quibusdam cartilaginoſa appelletur. Hæc tranſuerſis [m] fibris dumtaxat diſtinguitur, & in intima ſuperficie, cuticulam [n] quandam præſefert, non ſecus quam ventriculi, aut inteſtinorum tunica, telæ aranearum non diſſimilem, quæ à nonnullis [o] non pars internæ, ſed tertia iudicatur; quibuſdam autem corporis partibus externa tunica membrana circumdatur tenui, à proximis ſedibus deducta, quod euenire etiam venis diximus, [p] vt in ima ſepti tranſuerſi regione, à peritoneo, & in ſumma à membrana coſtas ſuccingente. Forma arteriarum ita habet, intus caua [q] eſt, & canalis modo peruia, vt ſpiritui, & tenuiori ſanguini aditum præbeat ad omnes corporis partes. Duplex verò tunica qua tegitur, multis paruis [r] foraminibus diſtinguitur, per quæ ſpiritus, ac tenuis ſanguis penetrare poſſit; & tum allici, tum detrudi; habent & extremæ arteriæ ora, [ſ] ſicut & extremæ venæ, quæ ſe mutuo contingunt; atque vbi res poſtulat, aperiuntur, vt vtræque ex ſe mutuo attrahant quod vtile eſt. Quod ad magnitudinem attinet; minores ſunt arteriæ quam venæ, quod partes (frigidiores [t] præſertim) minus egeant perſpiratu, quam alimento; & ideo minores arterias poſtulant, quam venas. Sunt & arteriæ numero pauciores, [u] quam venæ, & quia partes frigidæ, (veluti oſſa) carent arteriis, & quia partes externæ (veluti cutis) ſatis perſpiratu fruuntur, ſine arteriis: quod in aere verſentur; alioquin iunguntur vbique venæ [x] arteriis; ita vt vbi vena ſit, arteria quoque reperiatur; ex ea enim coniunctione fit, vt ſibi communicent vtilem materiam & vt membranæ, quibus venæ cum iecinoris partibus nectuntur, arteriis

C quoque ſint communes. Idem præterea iter faciunt, cum ſingulis partibus corporis diſtribuantur, excepto cerebro, quod à ſuperiori parte venam ab inferiori arteriam accipit: [y] vt Galenus tradidit, quod neceſſe fuit, vt ſpiritus, qui ſurſum & ſanguis qui deorſum ſuopte nutu fertur, commodius in omnes partes cerebri diuideretur. Deriuantur tam venæ, quam arteriæ à proximis truncis, vt tutiores ſint; ſi quando autẽ à remotis diducuntur; id factum eſt à natura ob maiorem aliquam neceſſitatem. Verum arteriæ in itinere, quod faciunt iunctæ cum venis, altiorem [z] ſitum obtinent, magiſque recedunt à cute, & in muſculos ingrediuntur; quo fit vt carnoſis nuſquam appareant in crure, niſi in tarſo pedis; ſic autem abditæ magis defenduntur; id quod neceſſe fuit cum maiori periculo exponantur ſi violentur, quam venæ: ſed quod arteriarum origo ſit ipſum cor, iam ſupra oſtendimus: eſt enim cor [a] veluti truncus, cuius radices ſunt arteriæ pulmonis; rami vero illæ arteriæ, quæ à magna profectæ in totum corpus diuiduntur.

[a] Gal li. 16. de vſu p.c. 12. & li. de vſu pu.c.3.
[b] Gal. lib. 6. de plac. capit. 8.
[c] Gal. lib. de vſu pul. ca. 5. & lib. an ſang. in arter. ca. vlt.
[d] Gal lib. 4. de vſu p.c. 15. & lib. de pulſ. vſu c. 8.
[e] Gale. 5. 6. epid. com. 1.
[f] Gal. lib. de vſu pul. c. 3. & 7.
[g] Gal. lib. de vſu pul. c. 8. & 4. de vſu p. c. 5.
[h] Gal. li. an ſang. in arteriis contineatur. c. vlt.
[i] Gal. lib. 7. de anat. admi. c. 5.
[k] Gale. ibid.
[l] Gal. lib. 7. de ana. admin. c. 5.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. ibid.
[o] Gale. ibid.
[p] Supra. c. 6. huius lib.
[q] Gal. lib. 3. de dignoſ. pulſib. c. 2.
[r] Gal. lib de vſu pul c. 5.
[ſ] Gal lib de vſu pul. c. 5. & Gal. li. 6. de vſu p. c. 10.
[t] Gal. lib 16. de vſu p. c. 12.
[u] Gal. ibid.
[x] Gal. lib. 16 de vſu p. c. 12. & c. 13.
[y] Gal. lib. 9. de vſu p. c. 5.
[z] Gal. li. 16. de vſu pa. c. 10.
[a] Gal. li. 16. de vſu p. c. 13. & lib. de vena. & arter. diſſ. c. 9.

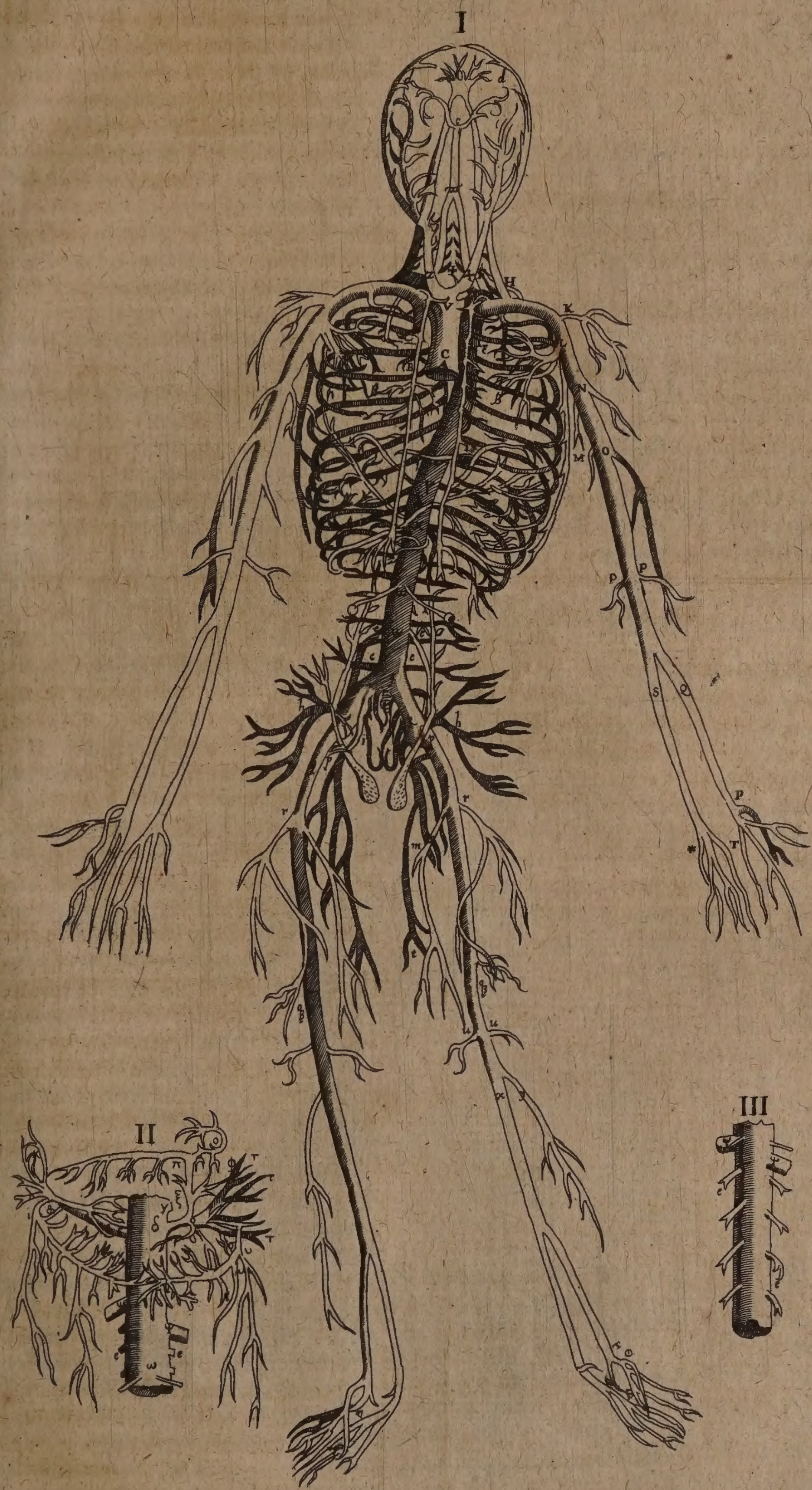
NOTA-

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ XXVI. inſcripti viſuntur, explicatio.

TAB. XXVI. FIG. I. II. III.

I	*Figura oſtendit diſtributionem arteriæ magnæ per vniuerſum corpus.*
A	Initium magnæ arteriæ à ſiniſtro cordis ventriculo.
BB.	Duę coronariæ arterię ſublimiorem cordis partem ambientes.
C	Diuiſio magnæ arteriæ in duos truncos.
D	Arteria oblique aſcendens ad primam ſiniſtri lateris coſtam.
*	Grandis ramus à ſiniſtro latere dictæ arteriæ.
E	Ramus, à quo arteriæ deriuantur ad quatuor ſuperiorum coſtarum interualla.
F	Ramus, qui per foramina tranſuerſorum proceſſuum vertebrarũ ceruicis procedens in caluariam penetrat.
π	Ingreſſus eiuſdem rami in caluariam.
†	Ramuli, qui à dicto ramo pertinent ad ſpinæ medullam.
G	Arteria, quæ ſub oſſe pectoris deſcendit ad rectos abdominis muſculos.
H	Ramus pertinens ad muſculos poſteriorem ceruicis partem occupantes.
I	Arteria tendens ad muſculos poſteriorem ſcapulæ ſedem occupantes.
K	Arteriæ ramus ad commiſſuram ſummi humeri progrediens.
L	Arteria tendens ad muſculos priorem pectoris ſedem occupantes.
M	Ramus, qui per pectoris latus deſcendens impartitur muſculis ducentibus brachium deorſum, proprie autem inter L, &, M, ramulus emergit ad glandulas alarum perueniens.
N	Magna arteria, quę vna cum interiori venæ iecinoris ramo brachium ingrediens ramulos impertit muſculis os humeri amplexantibus.
O	Ramus nuper dictæ arterię, qui vna cum quarto brachij neruo per exteriorem ſedem oſſis humeri procedit.
P.P	Ramuli eiuſdem arteriæ, qui ad iuncturam imi humeri perueniunt.
Q	Ramus arteriæ, qui radio inhærens ad manum deſcendit.
R	Ramulus, qui à prædicto ramo deriuatus ad manum progreditur inter primum os pollicis, & illud palmæ, quod ad indicem ſpectat.
S	Ramus, qui cubito inhærens diſtribuitur interiori manus lateri.
*	Diuiſio nuper dicti rami per manum, & digitos.
T	Diuiſio arteriæ per manum, & digitos.
V X Y Z	Diuiſio maioris trunci magnæ arteriæ ad iugulum in duos impares ramos, quorum, X, ſiniſtram carotidem arteriam conſtituit; dexter in duos rurſus partitur, quorum qui notatur, Y, arteriam dextri brachij conſtituit; qui vero, Z, dextram arteriam carotidem.
c	Diuiſio arteriarum, quę aſcendunt in caluariam per foramina tranſuerſorum proceſſuum vertebrarum ceruicis.
d	Infiniti pene ramuli, qui ab hac diuiſione per tenuem cerebri membranam illigati tẽdunt ad plexum choroidem efficiendum.
α	Truncus magnæ arteriæ ſuper dorſum deſcendentis.
β	Rami, qui vtrinque pertinent ad octo inferiores coſtas.
γ	Arteriæ ſepti tranſuerſi.
δ	Arteria, quæ ad inferius latus meſenterii, inteſtinum colum, lienem, vſque ad ſiniſtrum renem progreditur.
ε	Dexter ramus nuper dictæ arteriæ.
ζ	Siniſter.
8	Ramulus ad interiorem omenti membranam pertinens, & colum inteſtinum.
η	Arteria, quæ prope fundum ventriculi à dextro latere verſus dorſum tendit.
θ	Ramus ad duodenum pertinens inteſtinum & ieiuni initium.
ι	Ramus, qui ad dextrum ventriculi latus aſcendens ramulos exteriori omenti membranæ diſtribuit.
κ	Arteriæ veſicam ſellis petentes.
λ	Arteriæ ad iecur pertinentes.
ν	Ramus, qui per poſteriorem ventriculi partem procedit.
ξ	Ramuli, qui ad ventriculum tẽdunt, qua dorſum reſpicit.
ο	Ramus, qui os ventriculi coronæ modo cingit.
π	Ramus ab exteriori latere vẽtriculi fundum amplectens.
ρ	Inſignis arteria ad interiorem omenti membranam, & colum inteſtinum procedens.
σ	Ramulus, qui ad interiorem omenti mẽbranam, & colum inteſtinum à ſiniſtro latere procedit.
τ	Arteriæ ad lienem tendentes.
υ	Rami ad ſiniſtrum latus fundi ventriculi & exteriorem omenti membranam pertinentes.
φ	Ramulus, qui ab arteriis ad lienem tendentibus deriuati impertiuntur ſiniſtræ ventriculi ſedi.
χ	Oſtenditur in prima & ſecunda fig. arteriæ ramus, qui interiori membranæ omenti diſtributus, ramulos impertit ieiuno inteſtino & colo ab hepate, vſque ad ſiniſtrum renem.
ω	Arteriæ ſeminis materiam deferentes ad teſticulos.
e	Rami, qui ab arteria magna ſecundum lumborum longitudinem prodeunt.
ff	Diuiſio arteriæ magnæ iuxta os ſacrum; oſtendunt eædem notæ ramulos, qui

TABVLA XXVI.

	ab inferiori parte arteriæ deriuati ad os ſacrum perueniunt.	ꝗ	Ramus, qui diuiditur poſterioribus muſculis femoris.
g	Interior truncus nuper dictæ diuiſionis.	u	Ramuli ad genu tendentes, quo loco etiam magna arteria abdita ſub poplite procedit.
h	Exterior ramus interioris rami, qui diſtribuitur muſculis occupãtibus exteriorem ſedem oſſis ilium.	x	Præcipua, ac magna cruris arteria per eiuſdem exterius latus deſcendens.
i	Inferior ramus eiuſdem, qui ad veſicam, colem, & vterum tendit.	y	Ramus, qui pertinet ad muſculos ſuram amplexantes, & proprie ad ſeptimum & octauum mouentem pedem.
k	Diuiſio vtriuſque trunci prædictæ diuiſionis.	z	Ramus, qui inter os calcis, & internum malleolum tranſiens pertinet ad inferiorem pedis ſedem.
l	Arteriæ, quæ vtrinque ab vmbilico oriuntur.	Γ	Arteria, quæ interdum inter os calcis, & exteriorem malleolum tranſiens, pertinet ſimiliter ad inferiorem pedis ſedem.
m	Reliquum inferioris trũci notati, g, quod per foramẽ oſſis pubis ad femur procedens iungitur cum arteria notanda, t.	Δ	Ramuli tendentes ad commiſſuram tibiæ cum talo.
t		Θ	Arteria ad ſuperiorem pedis ſedem procedens.
o	Arteria ad rectos abdominis muſculos aſcendens.	Λ	Diuiſio arteriæ in pedes.
p	Ramulus, qui prope pubis os procedit.	ΥΥ	Ramus dexter ac ſiniſter deferens ſanguinem ſpirituoſum ad ſui lateris teſtem.
q	Truncus arteriæ ad crus tendentis.		
r	Ramulus prædictæ arteriæ, qui imperti tur muſculis anteriorem femoris partem ſequentibus.		
s	Ramus, qui diſtribuitur quinto muſculo femoris & reliquis inferiorem femoris ſedem amplexantibus.		

E

F

De Arteria magna aſcendente. CAP. XV.

Tab. 27. Fig. 1. 2.

a Gal. li. 16. de vſu p. c. 13. & 1. l. de plac. c. 7. & lib. de arter. ſect. c. 9.
b Gal. lib. 6. de vſu par. c. 14.
c Gal de arter. ſectio. c. 9.
d Gal. ibid.
e Gal. lib. 6. de vſu p. c. 17.
f Gal. lib. de venar arteriarum ſect. c. 9.
g Gal. lib. de Arter ſect. c. 9. & li. 16. de vſu p. c. 10.
h Gal. ibid.
i Gal lib. 16. de vſu p. c. 10.
k Gal li. 16. de vſu p. c. 10.
l Gal ibid.
m Gal ibid.
n Gal. ibid. & li de Arter. diſſect. c. 9.
o Gal ibid.
p Gal. lib. de Arter ſec. c. 9 & li 16. de vſu p c. 10.
q Supra capit 9.
r Gal. lib. 16. de vſu p. c. 10.
ſ Gal. lib de Arter. ſect. c. 9.

MAgna igitur arteria à ſublimiori parte [a] ſiniſtri ventriculi cordis initium, A, ſumit rotundum durum, & quaſi cartilaginoſum. Statimque orta poſtquam exceſſit ex [b] trib. membranis prohibentib. ne ſpiritus, & ſanguis à magna arteria reuertatur in cor, duos [c] profert paruos ramos, B, vnum à dextra parte, alterum à ſiniſtra: hi coronæ [d] modo vndique ambiunt ſublimiorem partem cordis, vna [e] cum vena, quam ea de cauſa coronariã appellant: ab iiſdem deriuantur tenues ramuli complures per cor deſcendentes, inter quos minus [f] tenuis ille apparet, qui collocatus eſt in parte latiori, ac craſſiori cordis, vnde ſeptum naſcitur, quod duos eius ventriculos diuidit. His duobus ramis deriuatis, aſcendit magna arteria à medio ſublimioris partis cordis ſub truncum venæ, quam arterialem appellant, per inuolucrum cordis, ac protinus in duas [g] partes inæquales diuiditur, C; quæ grandior eſt, deſcendit, ſed de hac poſtea agemus: quæ minus grandis, [h] D, aſcendit inter aſperam arteriam, & venam cauam, & inter membranas ſepti thoracem in longitudinem diuidentis, ſtatimque à latere ſiniſtro grãdem ramum * producit, qui [i] oblique aſcendit verſus primam coſtam eiuſdem lateris; nullum ramulum proferens, donec pulmoni inhærens, nexusque cum ſepto thoracem in longitudinem diuidente, ad primam coſtam perueniat: ibi autem duos [k] ramos exigit, vnum, E, ab inferiori parte, alterum à ſuperiori, F. Qui ab inferiori, per radices coſtarum tranſiens, ramulum impertit cuilibet medio [l] ſpacio, inter quatuor primas coſtas; à quorum quolibet alii duo naſcuntur; qui [m] ad ſpinæ medullam pertinẽt, & muſculos ea parte ſcapulæ inhærentes. Qui à ſuperiori, maior eſt, oblique autem aſcendens iuxta ſeptimam ceruicis vertebram tranſit per foramina [n] tranſuerſorum proceſſuum, & ſuperiorum vertebrarum ceruicis; vbi aliquot ramos, †, profert, qui ad medullam penetrant per foramina, vnde exeunt nerui; aliquot etiam qui [o] diſtribuuntur muſculis ſitis in poſteriori parte ceruicis. Deinde vſque ad occipitium aſcendit vna cum vena, quam relinquit, & per foramen occipitii, vnde exit ſpinæ medulla fertur, π, ad cerebrum, cuius diſtributionem in ſequentibus oſtendemus. Ab eodem grandi ramo quem oblique verſus prima coſtam diximus aſcendere, alia arteria, G, naſcitur, quæ ſimiliter aſcendit, ſed magis oblique verſus partem priorem; perueniensque ad ſummum os thoracis, ac muſculos [p] mammillis impertiens, nectitur à ſuo latere cum ſepto thoracem in longitudinem diuidente, ſicque oblique deſcendit per latus oſſis thoracis, iuxta eam partem, vbi cartilagines cum ipſo committuntur. Idem autem iter facit, & eodem modo diuiditur, & ramos transfert ad cutem, ac venam, quam deſcendere diximus [q] ſub os thoracis, & ex eius cauo egredi iuxta cartilaginem ſcutiformem, ac ſuper rectum muſculum ventris ſui lateris ferri. Idem igitur iter facit arteria propoſita, cui ab inferiori parte altera artera reſpõdet, non ſecus, quam venæ vena; per has [r] maximum conſortium eſt inter vterum, & mammas. G H

Grandis ramus, poſtquàm ab eo deriuata eſt præcedens arteria proxime poſita, vlterius oblique procedit verſus brachium, & priuſquam ex cauo thoracis prodeat, cum incipit egredi ex ſecundo muſculo mouente dorſum, aliam arteriam, H, producit inſignem, quę vſque ad occipitium aſcendens diuiditur [ſ] in muſculos in poſteriori ceruicis parte collocatos, cuti nullum ramum impertiens. Exit tandem grandis ramus ex cauo thoracis, & primam coſtã ſuperans, oblique vergit ad alam, vbi à poſteriori parte mediocrem ramum, I, profert, qui diſtribuitur per muſculos poſteriorem ſcapulæ partem occupantes; deinde alium, K, à priori parte aliquanto minorem, qui ad iuncturam tendit humeri cum ſcapula; & apud ſummum humerum diuiditur in multos ramulos, quorum vnus iungitur cum vena humeri,

ante-

A antequam exeat ex muſculis. Profert & aliquãto inferius alium ramum, L, qui in multos ramulos diductus, diſtribuitur muſculis thoracis: exigit & multos alios ramulos, qui ad [a] glandulas alarum feruntur; & poſt hos alium, M, qui per latus thoracis deſcendẽs, inſeritur in muſculum trahentem brachiũ deorſum. Quod reliquum, N, eſt grandioris rami, progreditur per brachium cum illa vena, quam iecinoris venã nominari diximus, [b] abditurq; inter muſculos humerum mouentes; & aliquot ramulos impertit tum internę parti muſculorum amplectentiũ humerũ, tũ membranis inuoluentibus muſculos hac parte tranſeuntes. Dein paulatim deſcendit, ramulumq; , O, profert à poſteriori parte oſſis humeri, vbi nectuntur muſculi cubitũ extendentes; pergitque vſque ad tuberculum externum humeri, & ibi cum vena iunctum, abditur inter chordas muſculorum, & inter muſculos flectẽtes cubitum, quib. aliquot ramulos impertit: poſt hæc vergit verſus cubiti iuncturã, à priori parte, cui vtrinque ramum, P, diſtribuit, tranſitque apud finem ſecundi muſculi cubitum flectentis, adeo detectum, vt eius pulſus tactu deprehendatur. Tum deſcẽdit abditum inter muſculos flectentes ſecundos articulos digitorum, & eum qui tertios mouet quatuor digitorũ, vbi in duos ramos diuiditur, quorum vnus iuxta cubitum, alter iuxta radium progreditur. Ille, qui iuxta radium, Q, eſt, tangitur [c] à nobis cum arterias tentamus; ramulum, R, autem profert prope primam palmæ partem, qui ſub chordis muſculorum extendentium pollicem fertur ad exteriorem partem manus; diſtribuiturque per muſculos, qui ſunt inter [d] primum pollicis os, & illud palmæ, cui index digitus inhæret; ſed poſtquam hunc ramum protulit, tranſit per primam pal-
B mæ partem ab interiori regione ſub tranſuerſum ligamentum, vbi in tres ramos diuiditur, T, perinde ac neruus, & vena ibi exiſtens; ex iis ramis primus, & ſecundus bipartitur. Tendit primus per latera interioris partis pollicis; ſecundus per latera interiora indicis; tertius integer fertur ad internam partem medii digiti. At ramus, S, qui per cubitum progreditur vſque ad primam palmæ partem, ſimiliter tendit adeo abditus inter muſculos, vt non præſeferat pulſum, niſi aliquibus locis admodum gracilibus; tranſiens autem ſub ligamentum tranſuerſum ſub primam palmæ partem, & ſub membranam manus duos ramulos impertit * paruo digito, [e] & totidem proximo, atque vnum medio ab externo latere; aliquos etiam interdum muſculis ſitis ab externo latere oſſis illius, quod in palma ſitum eſt, è regione parui digiti. Hoc igitur pacto finitur grandior ramus, quem produci diximus à ſiniſtro latere arteriæ aſcendentis; cum ex corde exit.

Quo grandi ramo producto, magna arteria aſcendens, recta paulo ſuperius tendit iuxta aſperam arteriam, dum perueniat ad glandulas prope guttur ſubſtratas, ibi autem priuſquam ex cauo thoracis exeat, in duos ramos diuiditur, V. Siniſter, X, qui gracilior eſt, grandis tamen aliquantiſper ſiniſtrorſum vergens, fertur ſurſum [f] cum interna vena iugulari prope ſiniſtrum latus aſperæ arteriæ. Vocatur autem hic ramus à veteribus arteria καρωτίς. [g] Dexter, qui craſſior eſt, ſimiliter ſurſum aſcendit, & ſtatim atque primam coſtam dextri lateris attingit, grandem [h] ramum, Y, profert, ſimilem illi, qui ſiniſtro brachio diſtribuitur. Ab hoc.n. ſimiliter deriuantur rami ad interualla coſtarum ad tranſuerſos pro-
C ceſſus vertebrarum ceruicis, ad pectoris os, ad poſteriores muſculos in collo ſitos; ita vt eodem modo denique in brachium, & manum diuidatur. Sed quod reliquum, Z, eſt grandioris, ac dextri rami iuxta dextrum latus aſperæ arteriæ aſcendit; efficiturque καρωτίς [i] arteria dextri lateris.

De Arteriarum diſtributione ſupra iugulum. Cap. XVI.

His ita conſtitutis de arteriarum aſcendentium vſque ad iugulum diſtributione; proximum eſt, vt tranſeamus ad eas quæ ſupra iugulum, & ad ternas, quæ vtrinque in caluariam ingrediuntur. Harum prima, *a*, prope iugulum à grandi ramo ad brachium tendente deriuatur, aſcendenſque [k] per trãſuerſos proceſſus vertebrarum ceruicis intra primam vertebram, & caput à latere penetrat in duram membranam, quæ ſpinæ medullæ inuoluitur, & in caluariam ingreſſa ſub initio medullæ coit, *b*, cum prima alterius lateris, ita vt ex vtraque vna fiat, quæ recta ſub cerebrum in priorem partem fertur, donec perueniat ad glandulam in oſſe ſphenoide collocatam, vbi iterum in duos ramos partitur, *c*, vterq; tendit à ſuo latere iuxta cauum oſſis ſphenoidis, vbi glandula continetur, vſque ad ſecũdum par neruorum à cerebro emanantium; ibi autem ramulos, *d*, exigit pene innumerabiles inter hos, ſecundũ, & primum, qui per tenuem cerebri membranam illigati procedunt ad choroidem plexum efficiendum. Secunda, *e*, & tertia arteria ab vno, & eodem ramo proficiſcitur. Deriuatur hic à trũco arteriæ magnæ, antequam ex thorace prodeat; vocaturq; à Græcis καρωτίς, [l] quod ſomnum facere credatur; ſtatim autem atque orta eſt, coniuncta cum vena iugulari interna iuxta fauces aſcendit, ramum, *f*, vnum glandulis [m]
D gutturis, ac partib. vicinis impertiẽs; deinde alterum, *g*, à parte ſuperiori iiſdem glandulis, omnibus muſculis gutturis, & aliquot oſſis hyoidis; præterea tertiũ, *h*, magnum, & quaſi dimidium totius variis partibus in multas arterias diuiſum. Nam prima, *i*, quæ magna eſt pertinet ad muſculos oſſis hyoidis: ſecũda, *l*, quæ multo maior, ad maxillam, ad glãdulas [n] quæ iuxta ſunt, ad muſculos oſſis hyoidis, & linguæ, & per vnum ramum, *m*, ad menti latus, qui in duos diuiditur, vnus ad ſuperius labrum, alter ad inferius progreditur. Tertia, *n*, ad eoſdem linguæ muſculos, ac linguam fertur. Quarta, *o*, ad muſculum externũ adducentem caput ad thoracem. Quinta, *p*, ad maſtoidem proceſſum. Sexta, *q*, per maſtoidem eundem ad partes auris poſteriores. Idem tertius ramus poſtquã ſex prædictas arterias protulit, aſcendens alias paruulas, *r*, transfert ad linguæ radicem, ad muſculum maſſiterẽ, ad maxillam, ad internas fauces, ad cauum naſi, ad muſculos qui in ore abditi maxillam mouent. Harũ vna, *s*, quæ grandior eſt, in caluariam intrat per paruum foramẽ ſitũ in oſſe ſphenoide ab exteriori parte verſus poſteriorem illius foraminis per quod egreditur tertia pars tertii paris neruorum cerebri. Atq; hæc eſt ſecunda ex trib. arteriis, quas diximus [o] in caluariam penetrare: procedit, *t*, autem intus per duram membranam, quæ nõ alia de cauſa pulſat, niſi quia multos ramulos accipit ab hac ſecunda quæ in ipſam diuiditur. Sed quod reſtat, *u*, ex tertio ramo iam dicto, ab anteriori parte per auris radicem procedit ad maxillæ commiſſuram, & per tempus ad latus frõtis, vbi finitur. At ramus ille primus, quem arteriam carotidem diximus nominari,

L 2 poſt-

[a] *Gal. lib. de Arter. ſec. cap. 9.*
[b] *Supra cap. 11.*
[c] *Gal. 3. de anat. adm. cap. 8.*
[d] *Gal. ibid.*
[e] *Gal. lib. 3. de anat. admin. c. 8.*
[f] *Gal. lib. de Arter. ſectio. c. 9.*
[g] *Gal. li. 16. de vſu p. c. 12.*
[h] *Gal lib. de venar. & Arter. ſectio. c. 9.*
[i] *Gal. lib. 16. de vſu p. c. 12.*
[k] *Gal. lib. de Arter. ſectione, c. 9. & lib. 16. de vſu p. c. 11. & 12.*
[l] *Gal. 2. de plantis ca. 6.*
[m] *Gal lib. 16. de vſu p. c. 12.*
[n] *Gal. ibid.*
[o] *Paulo ante.*

[a] Gal. lib. 16 de vſu p. c. 12

poſtquam protulit hunc tertium ramum, quem in tot arterias diuidi proxime oſtendimus, adhuc dimidius reſtat, ſi conferatur cum toto initio: aſcendit, *x*, autem in caluariam per foramen[a] ſitum in oſſe E temporum ab exteriori, atque inferiori parte dicti proceſſus; reſidet enim hoc foramen à poſteriori parte verſus priorem vſque ad lineam ſeparantem os ſphenoides ab oſſe occipitii, finiturque ſub foramine illo oſſis ſphenoidis, quod narium cauo reſpondet. Verum non recta in caluariam ſpectat, cum oblique à poſteriori parte in priorem procedat: per foramẽ igitur externum nunc dictum in oſſe temporum, & inde per aliud magnum, ſub ſinu oſſis ſphenoidis in quo reſidet glandula, ingreditur in caluariam extremum carotidis illius primi rami, atque hæc tertia, *x*, eſt arteria ex illis quas poſuimus in caluariam penetrare; aſcendit autem ad ſinum oſſis ſphenoidis proxime dictũ ſub dura membrana latens, vbi ramos, *y*, prope infinitos diſtribuit, qui inter ſe iuncti in belluis efficiunt rete illud mirabile deſcriptum à Galeno;[b] in hominibus vero quaſi vmbram ipſius; quibus ramulis diſtributis, videtur adhuc integra manere; perforataque dura membrana ſubit in cauum cerebri ad baſim inter primum & ſecundum par neruorum, vbi in duos ramos tota diuiditur, *z*, quorum interior, *α*, coit, *β*, cum interiori alterius lateris, ita vt ex duobus vna fiat arteria, quæ in plurimas paruulas diuiditur, *γ*, ad initium primi paris neruorum per cerebri ſubſtantiam, & eius membranam tenuem. Exterior, *δ*, innumerabiles profert ramulos, *ε*, quorum alii coeunt cum ramulis deriuatis à prima arteria, quam peruenire ad hunc locum retulimus: alii diſiuncti diſtribuuntur per tenuem membranam, ac cerebrum ad plexum[c] choroidem formandum. Hactenus de cerebri arteriis.

[b] Gal. lib. 9. de vſu p. c. 4 & Gal. lib. 16. de vſu par. c. 10. & 12.

[c] Gal. li. 16. de vſu par. c. 12.

F

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ XXVII. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. XXVII. FIG. I.

I — *Figura monſtrat diſtributionem arteriarum ſupra ingulum.*

a — Prima ex arteriis in caluariam penetrantibus, quæ tranſit per foramina tranſuerſorum proceſſuum vertebrarum ceruicis.

e — Carotides arteriæ.

f — Ramus carotidis arteriæ, qui ad glandulas gutturis, ac vicinas partes pertinet.

g — Alter ramus, qui fertur ad muſculos gutturis & oſſis hyoidis.

h — Tertius ramus eiuſdem arteriæ, qui variis partibus in multas arterias diuiditur.

i — Prima arteria nuper dictæ diuiſionis, quæ pertinet ad muſculos oſſis hyoidis.

l — Secunda, quæ fertur ad maxillam, glandulas, quæ iuxta ſunt, & muſculos oſſis hyoidis, ac linguæ.

m — Ramus, qui ab hac ſecunda arteria enatus in duos diuiditur ad latus omenti.

n — Tertia arteria, quæ ad eoſdem linguæ muſculos, & linguam progreditur.

o — Quarta arteria, quæ fertur ad externum muſculum adducentem caput ad thoracem.

p — Quinta, quæ ad maſtoidem proceſſum procedit.

q — Sexta, quæ per eundem maſtoidem delata diuiditur in partes auris poſteriores.

r — Paruulæ arteriæ, quæ à tertio ramo diuiduntur ad linguæ radicem & partes vicinas.

s — Secunda arteria, quæ in caluariam penetrat.

u — Reliquum tertii rami, quod ab anteriori parte progreditur per auris radicem ad commiſſuram maxillæ, & per tempus ad latus frontis, vbi finitur.

x — Tertia arteriam, quæ in caluaria ingreditur.

y — Arteriæ pertinentes ad muſculos poſteriorem ceruicis partem occupantes.

FIGVRA II.

II — *Figura monſtrat progreſſum arteriarum intra caluariam.* G

b — Coniunctio dextræ arteriæ cum ſiniſtra ſub initio medullæ ſpinæ.

c — Diuiſio earundem de glandulam in oſſe ſphenoide collocatam.

d — Infiniti pene ramuli, qui ab hac diuiſione per tenuem cerebri membranam illigati, tendunt ad plexum choroidem efficiendum.

s — Secunda arteria, quæ in caluariam penetrat.

t — Progreſſus ſecundæ arteriæ per duram ceruici membranam.

x — Tertia arteria, quæ in caluariam ingreditur.

y — Diſtributio tertiæ arteriæ ad rete mirabile efficiendum.

ζ — Diuiſio huius arteriæ in duos ramos inter primum & ſecundum par neruorum cerebri. H

α — Interior ramus prædictæ diuiſionis.

β — Coniunctio interioris rami vnius lateris cum interiori alterius.

γ — Diuiſio communis arteriæ in plures ramulos ad initium primi paris neruorum per cerebri ſubſtantiam & tenuem eius membranam.

δ — Exterior ramus nuper dictæ diuiſionis.

ε — Diuiſio huius rami per tenuem membranam, & cerebrum ad plexum choroidem efformandum.

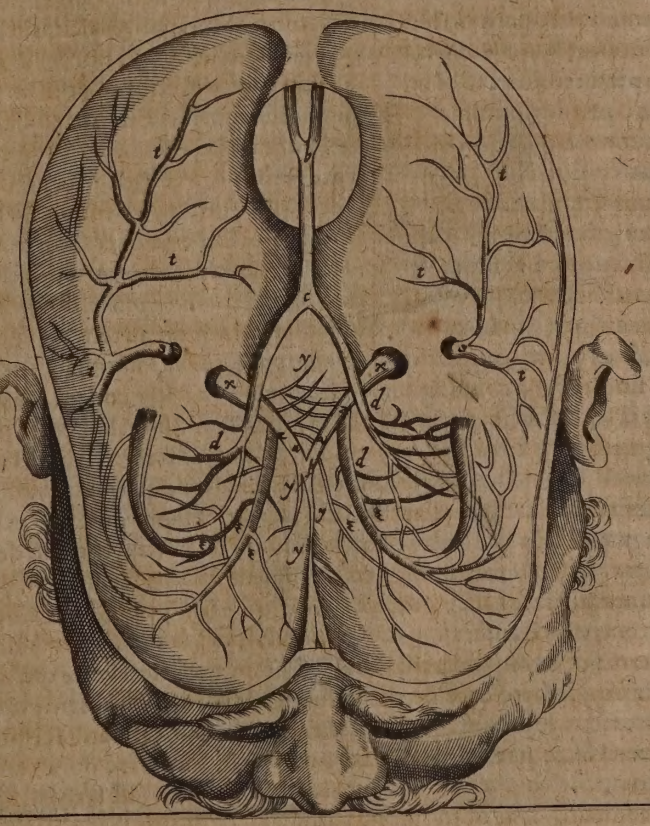
TABV-

TABVLA XXVII

I

II

De Arteria magna deſcendente. Cap. XVII. E

Pro Capitis huius declaratione vide tabulam 26. ſuperius.

EXpoſito ductu magnæ arteriæ aſcendentis, proximum eſt vt ad eandem deſcendentem, α, accedamus. Superinſidet hæc vertebris, & vtrinque à lateribus [a] ramos, β, diſtribuit interuallis octo coſtarum inferiorum, qui veras coſtas vſque ad cartilaginem ſequuntur; ſed in ſpuriis vltra progrediuntur ad latera abdominis, à quibus ramuli aliquot [b] ad ſpinæ medullam feruntur, atque ad muſculos vertebris, thoracique ſuperiectos, non ſecus quam à vena ſine coniuge; ipſa vero arteria vertebris aliquantiſper verſus partem ſiniſtram innitens, deorſum tendit, & ex cauo thoracis egreditur, qua ſeptum ad vndecimam eius vertebram ſpectat; ſtatimque ſub ſepto tranſuerſo vtrinque [c] vnum profert ramum, γ, qui in plures ſectus in poſteriorem ſedem ſepti iuxta vertebras progreditur; & ſublimiori ſepti parti, qua ſepto adnaſcitur, ramulos impertit: poſt duos iam dictos ramos magna arteria à priori parte vnum profert truncum, δ, qui diſtribuitur [d] in ventriculum, iecur, veſicam fellis, lienem, omentum, duodenum, & colum inteſtinum, in hunc modum. Cum primum deriuatus eſt, fulcitur ſuperiori parte inferioris membranæ omenti, & in duos ramos diuiditur prope æquales; horum qui paulo gracilior, ε, eſt, dextrorſum procedit, alter, ζ, ſiniſtrorſum; qui dextrorſum, portæ venæ innixus, ad cauum iecinoris tendit, in itinere autem ramum, 8, impertit inferiori membranæ omenti, & colo inteſtino, dein à ſuperiori parte alium ramulũ, η, ventriculo præbet, qui diuiditur in poſteriorem eius partem, qua ſpectat ad dorſum; dein ex humiliori parte cum ad iecinoris cauum pergit, duos ramos profert, vnum, θ, duodeno inteſtino, F vſque ad initium ieiuni; alterum, ι, paulo ampliorem, qui vergit ad dextram ſedem ventriculi, & ſuperiori membranæ omenti illigatur, ſuperneque diuiditur in priorem, & poſteriorem partem ventriculi; inferne alios ramulos diſtribuit ſuperiori membranæ omenti. Quod ſupereſt huius dextri rami, duos tenues ramulos, κ, bilis veſicæ impertit, & in ramulos, λ, aliquot ſectum, ad iecinoris cauum terminatur, non admodum in eius ſubſtantiam penetrans. At ramus, 8, qui ſiniſtrorſum progreditur, & modice craſſior eſt, inferiori membranæ omenti, & glandulis, quæ iuxta ſunt, innititur, coniunctusque cum venæ portæ ramo, in tot, quot ille diuiditur; à ſuperiori enim parte arteriam præbet ventriculo, qua dorſo innititur; quæ primo ramum, ν, profert vtrinque poſteriori parti ventriculi, dein ſurſum aſcendens venæ portæ modo, ſuperius os ventriculi, quaſi corona cingit, ο, ramulos, ξ, diſtribuens, tam ventriculo, quam gulæ, qua cum ventriculo iungitur; inter quos vnus, π, à ſuperiori parte dextrorſum verſus inferiorem progreditur ad inferius oſtium ventriculi, ramulos in itinere impertiens anteriori, & poſteriori parti ventriculi; dein ſiniſter ramus aliam arteriam, ρ, diffundit, in inferiorem omenti membranam: hæc paulo poſt initium in duos ramos diuiditur, valde inter ſe diductos, & multos ramulos diſtribuit tum inferiori membranæ omenti, tum colo inteſtino: his deriuatis ſiniſter ramus magis adhuc ſiniſtrorſum ducitur, & perinde ac vena, cum qua iungitur, in duos ramos diuiditur, atque hi rurſus in alios; dum recta in lienis cauum multis ramulis, τ, ingrediatur. Sed ab humiliori ramo, priuſquam in lienem penetret, plerunque ramulus membranæ omenti diſtribuitur: producitur & ab eadem arteria priuſquam in lienem ingrediatur ramus, υ, qui ſuperiori membranæ omenti innixus G dextrorſum vergit ad ventriculi fundum & in ſiniſtram eius ſedem; tam à priori, quam à poſteriori parte diuiditur, ramulum impertiens ſuperiori membranæ omenti. Naſcuntur & alii ramuli, φ, à ramis ad lienem pertinentibus; qui ad ſiniſtrum ventriculi latus pergunt, non ſecus quam illi, qui oriuntur à venis ad lienem pertinentibus. Sed magna arteria paulo inferius ad primam lumborum vertebram duas exigit arterias, quarum initium tegit plexus neruorum ibi exiſtens, cum quibus iunctæ pluribus ramis, χ, diuiduntur venæ portæ modo [e] in meſenterium, ieiunum inteſtinum, ileum, & eam partem coli, quæ à iecinoris cauo ad ſiniſtrum renem progreditur. Ab eadem magna arteria paulo inferius, qua parte prima lumborum vertebra cum ſecunda committitur, vtrinque [f] vna, ψ, deriuatur, quæ in renem ſui lateris diuiditur; obſcuros admodum ramulos impertiens craſſiori tunicæ ipſius. Aliquanto autem infra initium dextræ venæ materiam ſeminis ad teſtem ferentis, oriuntur binæ [g] arteriæ, ω, à magnæ arteriæ anteriori parte, quæ ad teſtes ſeminis materiam ſimiliter afferunt; hæ initio coniunctæ ſunt, ſed dextra dein ſuper venam cauam tranſiens dextræ venæ ad teſtem tendenti innititur, donec pubis os ſuperans, & ex ventris cauo exiens cũ vena miſceatur ad initium teſtis: eodem etiam modo ſiniſtra arteria cum ſiniſtra vena coniungitur; In fœminis hæ arteriæ eodem modo ac venæ diſtribuuntur; ſiquidem altera pars ipſarum inteſtes, altera in vteri fundum diuiditur. Rurſus paulo inferius à priori parte magnæ arteriæ circa finem tertiæ lumborum vertebræ, vbi neruorum plexus eſt, vna tantum alia arteria deriuatur in humiliorem meſenterii ſedem, quæ cum neruis à dicto plexu ortis, H in colum inteſtinum à liene vſque ad rectum fertur; & in ipſum quoque rectum diſtribuitur; ſed à poſteriori ſede magnæ arteriæ qua cum vertebris iungitur, rami, ε, vtrinque deriuantur, ad ſingulas lumborum vertebras, qui ad ſpinæ medullam, & muſculos ibi ſitos pertinent; ſunt autem hi rami & magnitudine, & itinere inter ſe ſimiles, excepto vno, qui vtrinque multo craſſior procedit ad muſculos vertebris inhærentes, & tranſuerſus per peritoneum, atque abdominis muſculos ad ventris latera procedit. Hactenus magna arteria ad lumbos ſubiicitur ſiniſtro lateri venæ cauæ, dein arteria venæ ſuperiicitur, atque vbi ex oſſe ſacro exceſſit, rurſus ſubiicitur. In duos [h] autem grãdes truncos ad quartam lumborum vertebram ſeparatur, *f*, ita vt literæ, Λ, imaginem referat. Reſpondent hac parte rami arteriarum ramis venarum, ſi tenues quoſdam ramulos, *f*, excipias, qui ab humiliori parte arteriæ, qua primum in duos truncos diducitur deorſum tendentes, fulcti oſſe ſacro per ipſius foramina penetrant, ad ſpinæ medullam, & ad poſteriorem partem ſacri oſſis; interdum etiam ita inſignes ſunt, vt rudibus videãtur ad anum capita venarum ſanguinem fundentia. Vterque autem truncus tam dexter, quam ſiniſter, paulo poſtquã à magna arteria deriuatus eſt, in duos grandes ramos diuiditur, *k*, quorum

interior,

a Gal. li. 16. de vſu p. c. 10.
b Gal lib. de Arter. ſect. c. 9.
c Gal. lib. de Arter. ſect. cap. 9.
d Gal. lib. de Arter. ſect. c. 9.
e Gal. lib. de Arter. ſect. c. 9.
f Gal. lib. 16. de vſu p. c. 10 & lib. de Arter. ſect. c. 9.
g Gal. lib. de Art. ſect. c. 9. & lib. 16. de vſu p. c. 10.
h Gal lib. de Arteriarũ ſect. c. 9. & l. 16. de vſu par. c. 10.

A interior, *g*, exteriori tenuior eſt, & ſtatim in duos partitur ramulos vnum internum, alterum externum; externus, *h*, ſimul cum vena tranſuerſus progreditur, qua os ſacrum, & os coxæ inter ſe dehiſcunt, & pluribus ramis in muſculos coxæ inhærentes diuiditur; ſed ex ſinu ſito inter os ilium, & os ſacrum, vbi continetur, ramum profert, qui vna cum ramo venæ, & nerui deorſum egrediens, ex eo ſinu ſurſum reflectitur ad oſſa pubis, vbi tam à dextro, quam à ſiniſtro latere procedit per dorſum colis vſque ad glandem. Internus, *i*, maribus veſicæ fundo, ac ceruici, [a] & coli ramulos diſtribuit, ac nonnullos etiam ano. [a Gal. lib. 16. de vſu par. c. 10.] Fœminis vero grandior apparet, & in inferiorem partem fundi vteri [b] multis ramulis diuiditur, & ſimul etiam in vteri ceruicem, & veſicam. [b Gal. ibid.] Reliqua pars interioris rami deorſum tendens arteriam, *l*, accipit; quæ vtrinque ab vmbilico iuxta latera fundi veſicæ in ipſum ramum inſeritur; ſed excæcatur, [c] & inareſcit iis qui iam in lucem ſunt editi; dein idem interior ramus, non ſecusquam vena, quæ cum ipſo iungitur, tendit per foramen oſſis pubis, & priuſquam ipſum tranſeat, ramulum [c Gal. lib. de Arteriarũ ſect. c. 9.] accipit ab exteriori ramo deriuatum, ita vt maior fiat, ſicque per pubis foramen egreditur, & ad muſculos id foramen occupantes, & ad alios, qui à pubis oſſe initium ſumunt, pertinet, non ſecus ac vena, quæ tendit per foramen oſſis pubis: hic tandem interior ramus, *m*, cum ad medium longitudinis femoris finitur, coit cum ramulo, *s*, qui deriuatur ab exteriori, ac grandiori ramo crus petente, ad quem iam accedimus. Exterior, *q*, igitur ramus, ac grandior vtriuſque trunci ad quartam lumborum vertebram deriuati,
B per inguen in crus deſcendit, & antequam ex peritoneo exeat, propaginem, *o*, illi ſurſum præbet, quæ ad rectum muſculum abdominis ſui lateris accedens, tranſuerſos ramulos proximis partibus vtrinque impertit; dein ſurſum ad vmbilici regionem properans, in ramos ſcinditur, qui cum ramulis arteriæ à ſummo pectore deſcendentis iunguntur, & conſortium [d] efficiunt inter mammillas, & vterum. [d Gal. li. 16. de vſu par. c. 10.] Sed antequam exeat ex inguine, arteriam non paruam profert, quæ in cutem pubis ilium, atque abdominis diuiditur: inde exterior ramus cum iam deſcendens ad crus peritoneum ſuperauit, ramulum, *p*, ad pubis oſſa, qua inter ſe committuntur, tranſmittit, qui exiguus eſt, neque cuti impertitur. Vtitur autem arteria [e] in crure propugnaculo venæ, & ramos, *r*, muſculis diſtribuit anteriorem femoris partem amplexantibus, cuti vero nullum. [e Gal. li. 16. de vſu par. c. 10.] Ab eodem externo grandi ramo alius, *s*, ducitur, qui in quintum femur mouentem muſculum, & in eos qui internam femoris ſedem occupant, vſque ad genu frequentibus ramis diſtribuitur, quorum extrema iunguntur cum extremis illius arteriæ, quam per pubis oſſis foramen ad crus diximus pertinere. Ipſe autem grandis ramus ab inguine deorſum procedens iuxta femoris os ita conuoluitur, vt inter duo inferiora femoris capita in poplite conſiſtat: vbique autem cum [f] vena coniungitur craſſiore ad crus tendente. Verum vbi per poſteriorem partem femoris deſcendit, ramos, *t*, profert muſculis ibi collocatis, qui cum venis verſus poplitem procedunt. [f Gal. lib. 3. de anatom. adm. c. 13.] Cæterum ipſe grandior ramus in poplite reconditur, vbi ramum, *u*, vtrinque profert ad latera genu. Sed poſtquam ex poplite exceſſit, ab exteriori latere ramum, *y*, profert, qui iuxta ſuram procedens inter ſeptimum, & octauum muſculum mouentem pedem abditur, & in reliquos, qui anteriorem
C tibiæ partem occupant, diſtribuitur, ramulos impertiens vltra dimidium longitudinis cruris. Ipſe deinde grandior ramus inter capita duorum primorum muſculorum pedem mouentium tendens, tum inter tertium, & duos, qui flectunt vltimos digitorum articulos, & quintum pedem mouentem abſconditur; nec recedit à ligamento illo, quod in longitudinem tibiam cum ſura alligat: ibi autem in duos ramos diuiditur, interior, *z*, inter tibiæ os, & ſuram ad inferiorem pedis partem progreditur, vna cum chordis muſculorum ad inferiorem pedis partem pertinentibus; in itinere autem ramulum, Δ, transfert ad eam regionem, qua tibia cum talo iungitur; in pedis vero planta inter muſculos flectentes ſecundos quatuor digitorum articulos; & chordas flectentes tertios articulos, in duos ramos ſcinditur; vnus tendit ad digitum magnum, rurſus in duos alios diuiſus, alter partim ad indicem, partim ad inferiorem partem medii digiti procedit Exterior, Γ, ramus, quem ſub media tibia deriuari diximus, ſimiliter ad plantam pedis tendit: ſed inter os calcis, & ſuram, vna cum chordis ſeptimi, & octaui muſculi mouentis pedem, ramulum, Δ, illi commiſſuræ diſtribueus, & minimo digito, atque illi qui minimo proximus eſt, impertitur, Λ: ſub talo alium ramum maiorem diſtribuit, qui diuiditur in muſculos magnum digitum ad latera vertentes; & tres proximos verſus partem externam, vbi pulſus [g] manifeſte deprehenditur: ſcire tamen licet vt venarum, ita etiam arteriarum non eandem eſſe per crus, & pedem, in omnibus diſtributionem. [g Gal. lib. 3. de anatom. admi. c. 13.]

De Sectione neruorum, venarum, & arteriarum. Cap. XVIII.

D Iſtributio neruorum, venarum, & arteriarum in omnes corporis partes abunde in hoc tertio libro explicata eſt, ſed qua ratione & in humanis cadaueribus, & in belluis ſectione deprehendatur, quod præcipue nobis inſtitutum erat, nunc dicendum ſupereſt. Imprimis igitur diligenter conſiderare oportet quæ de harum partium diſtributione hactenus tradita ſunt: dein pictura earundem ante oculos poſita, ad ſectionem veniendum; quæ non difficilis erit. Quo pacto autem in ventre, thorace, capite adhibenda ſectio ſit, tunc ſigillatim exponemus, cum quinto, ſexto, & ſeptimo libro de his partibus agemus; nunc qua ratione in brachiis, & cruribus ſectione inquirere neruos, venas, & arterias oporteat, enarrabimus; ſi ante errorem oſtendemus, in quem delabuntur plerique eorum, qui neruum vſque ad finem, ſcalpello perſequi volunt; initium enim ab aliis partibus reſolutum trahentes intuentur quæ partes ſimul trahantur; nam in eas omnes diuidi neruum exiſtimant: ſed decipiuntur; quandoquidem tracto neruo, non ſolum trahuntur particulæ, quibus diſtribuitur, ſed quæ cum illis etiam nectuntur; atque vbi nerui fines in membranis deſinant ad multas partes pertinentibus: omnes hæ neruo adducto adducentur, quamuis ramulorum ipſius minime ſint participes.

A ſummo igitur humero, ad pollicẽ vſque ſcalpello rectam lineam duces, ita vt carnoſa membra-

na inuiolata, cutem [a] dumtaxat diuidas, quam diductis labris in vniuerſo brachio, & manu, ita leniter reſolues, vt vna cum neruulis, ac venis, adipem ſuper carnoſa membrana relinquas, ſi quid in reſoluenda cute occurrat, præcidens; qua reſoluta, ſuper carnoſa membrana tegere muſculum attollentem brachium, neruulos, ac venulas inſpicies, ſimul cum primo neruo brachii, qui per externam eius ſedem ſuper carnoſam membranam deriuatur, & ſimul etiam ramum, quem quartus neruus præbet externæ parti cubiti. Diſcernes & diſtributionem ſexti nerui brachii ſuper carnoſa membrana; deprehendes & exitum venæ internæ, quam cæphalicam nominari [b] diximus, ad externum latus primi muſculi brachium attollentis, & ramulos, quos partibus quæ iuxta ſunt, impertit, donec cubiti iuncturam attingat; vbi ramum inuenies, qui oblique deorſum à cephalica vena ad communis conſtitutionem deſcendit; & alium ſimul, qui iuxta radium per poſteriorem partem, vſque ad paruum digitum fertur, ramulum ex vena iecinoris accipiens. Ille vero ramus, quem cæphalica (raro tamen) ad ſublimiorem partem iuncturæ cubiti transfert, etiam ſine ſectione apparet. Intueberis & venæ iecinoris partem illam, quæ ſub media longitudine brachii ad carnoſam membranam aſcendit, vnde ramus deducitur, ad [c] communem venam efficiendam. Diſcernes & alios ramos, qui à iecinoris vena, per inferiorem, atque interiorem cubiti regionem, ad primam palmæ partem feruntur; poteris & communis venæ ductum inſpectare, intuitus ramulos nerui ſecundi brachium petentis; cum primum in cubiti iunctura ad carnoſam membranam egreditur; ramum item quarti nerui, qui per externam cubiti partem ad manum vſque progreditur; aliquo pacto etiam nerui apparebunt, qui ad digitos pertinent; quos præſtat tunc perſpicere, cum eorum initia vſque ad digitos reſolueris. Vbi cuncta hæc diligenter animaduerteris, membranam hactenus inuiolatam cum adiunctis venis, ac neruis à ſubiectis muſculis ſeparabis; deinde muſculum qui brachium ad pectus adducit, à partibus quibus illigatur, vſque ad finem reſolues, ſicut & illum, qui brachium attollit, & primum, & ſecundum ex illis, qui ſcapulam mouent. Poſt hæc iugulum à ſummo humero ſeparabis, & muſculum illum auferes, qui à pectoris oſſe, & iugulo ad proceſſum in oſſe occipitii mammillam referentem alligatur: auferes & eum, qui à ſcapula tendit ad os hyoides, & eum, qui à prima coſta tranſuerſis proceſſibus vertebrarum ceruicis inſeritur. In detrahendis muſculis, non eſt, quod diligentia vtaris, ne violentur, quandoquidem nunc non muſculorum, ſed neruorum, venarum, & arteriarum diſtributio ſectione inueſtigatur. Detractis igitur muſculis ad latera vertebrarum ceruicis, euidenter ſe oſtendunt neruorum radices, quorum plexum, iter, ac diuiſionem per brachium perſequeris. Occurret tibi primum neruus, qui muſculo brachium attollenti præcipue diſtribuitur; dein ſecundus, & tertius, quorum ductum facilius deprehendes, ſi capita muſculi anterioris cubitum flectentis ab ea parte ſepares, à qua incipiunt; ita vt ipſum reſoluas vſque ad finem; inſpicies tunc non ſolum ſecundi, & tertii, ſed quarti, quinti, & ſexti etiam progreſſum per brachium: præterea arteriæ, & venæ cæphalicæ, ac iecinoris ingreſſum in brachium; obſeruabiſque iter vniuſcuiuſque; id quod facile ſuccedet, in ſecundo, tertio, quinto, & ſexto neruo vſque ad cubiti iuncturam; nam quartus verſus externum humeri tuberculum retorquetur, neque ſe oſtendit, niſi muſculos cubitum extendentes oblique diſſecueris, ſic nerui progreſſum intueberis, muſculis diſſectis. Vbi autem quartum neruum ad externum latus cubiti iuncturæ deduxeris, & ramos, quos in progreſſu profert, perpenderis, muſculos ab externo humeri tuberculo ortos à ſuo initio reſoluens, ramos quarti nerui inſpicies illis muſculis impertitos. Perſequeris & eam partem quarti nerui, quæ pollicis, indicis, ac medii digiti externæ regioni, ramulos impertit, muſculum obſeruans, qui duplici chorda in primam palmæ partem inſeritur. Inquires & aliam partem quarti nerui, quæ per cubitum progreditur ad primam palmæ partem, ramulos impertiens muſculis ab externa cubiti regionem incipientibus. Vt autem reliquum tertii, & quinti nerui, & ramum venæ iecinoris abditum, progreſſumque arteriæ per brachium, & manum deprehendas, reſolues capita muſculorum ab interno humeri tuberculo incipientia; ſic enim tibi prompte occurrent in interiori cubiti ſede: ſublato autem muſculo flectente ſecundos articulos quatuor digitorum, videbis eorundem ductum, vſque ad primam palmæ partem; videbis & portionem quinti nerui ad cubitum pertinentem; quæ dum per poſteriorem partem inferioris tuberculi humeri fertur ad cutem, ſub medio in longitudinem ipſi ramum impertit, qui in exteriora vergens, ramulos diſtribuit externo lateri minimi digiti, & duorum proximorum; tunc autem facile diſcernes, cum ſuperficie tenus prope feratur. Quod reliquum eſt quinti, & ductum tertii perſpicies, ſi tranſuerſum ligamentum ad primam palmæ partem ab anteriori ſede præcidas, & tenui ſcalpello venam, arteriam, atque eos neruos ad extremos vſque digitos perſequaris.

Vt per brachia, ita etiam per crura venas, neruos, & arterias inuenire ſectione oportet. Ducatur itaque ſcalpellus recta per crus ad magnum digitum pedis; ita vt cutem ſolam diuidat; carnoſam vero membranam vna cum adipe, neruulis, ac venulis minime attingat; ſic dempta cute, inuenienda ſunt initia [d] quatuor neruorum ad crus pertinentium, quod fiet, ſi neruos ex lumborum vertebris, ex ſacro oſſe prodeuntes obſeruabis. Vbi autem ad crus quatuor neruos deduxeris, inſpicies ramos primi, carnoſæ membranæ ab exteriori femoris regione impertitos; inſpicies & in anteriori ramum ſecundi nerui carnoſæ membranæ ſimiliter impertitum; ſimul etiam obſeruabis venam quæ per interiorem [e] partem cruris vſque ad pedem cum ramulo ipſius nerui progreditur. Tertii vero nerui ramum carnoſæ membranæ diſtributum inuenies, ſi inguen diligenter inſpectes: ſed vt quarti nerui ramum ad carnoſam membranam pertinentem reperias, primum muſculum femur mouentem ab oſſe ilium, à ſacro, à coccyge, vſque ad finem ſeparare oportebit, ſic enim & eum ramum, & truncum inuenies, vnde deducitur. Inquires etiam ſine ſectione ramum quarti nerui, qui carnoſæ membranæ ad imum femur iuxta poplitem diſtribuitur, tum quarti nerui ramulos per carnoſam membranam, vna cum venis ad tibiæ cutem tendentes. Reuerſus deinde ad inguina; primi nerui ductum ſcalpello inquires,

a Gal. lib. de anat. admi. c. 2.
b Sup. cap. 11.
c Sup. cap. 11.
d Gal. lib. 3. de anatom. adm. c. 10.
e Galen. lib. 3 de anat. adm. c. 12.

E F G H

A quires, ſectis [a] muſculis à quibus abditur, id quod vt ſecundum, & tertium requiras ſimiliter facies. Cum tertio autem neruo ramos venæ, & arteriæ, qui per foramen in oſſe pubis egrediuntur, inuenire etiam oportet. Venam vero & arteriam grandiorem ad femur tendentes deprehendes, ſectis [b] paulatim muſculis, & ipſorum ramis obſeruatis, qui per femoris os retorquentur, vbi ad poplitem, vna cum quarto neruo procedunt. Venæ quoque, arteriæ, & nerui diuiſionem ad poplitem, atque iter per crus, & pedem inſpicies, muſculis, ac ligamentis varie præciſis, veluti in manu paulo ante faciendum diximus. Sed ſatis de venis, neruis, & arteriis: proximo libro pergemus ad muſculos.

[a] *Gal. lib. 3. de anat. adm. c. 10.*
[b] *Gal. lib. 3. de anat. admi. cap. 12. & 13.*

FINIS Tertii Libri Anatomes.

VIDI

E

VIDI VIDII DE ANATOME Liber Quartus:

QVI EST DE MVSCVLIS. F

De Muſculis in vniuerſum. Cap. I.

Tab. 28. 29. 30.

QVÆ hactenus perſecuti ſumus, quamuis figuram multiformem præſeferant, ſi ſubſtantiam, & officium ſpectes, habentur inter partes ſimplices: muſculi, qui nunc nobis propoſiti ſunt, non modo figuram; ſed munus quoque, & ſubſtantiam habent multiformium; neque poſſunt inter ſimplices referri, niſi quatenus concurrunt ad membra componenda. Appellantur autem græce μύες, [a] latine [b] muſculi, à muribus, quos abſciſſis pedibus referunt; qui magis inſignes ſunt, eos fabricata eſt natura, vt [c] inſtrumentum ſint motus voluntarii; quicquid enim in corpore noſtro ad libitum mouemus, id per muſculos agimus; neque voluntarium motum ſine muſculo reperias, ſicut nec muſculum, qui facultatem non habeat eiuſmodi motus, eo excepto (modo muſculus dici debeat,) qui in palma ſub cute ſenſum, duritiem, & carentiam pilorum affert, vt vult Galenus, [d] alioquin motus expers: coniungitur cum motu vis ſentiendi, quæ tractantur; ſpiritus enim, qui à cerebro per neruos feruntur ad muſculos, vt mouendi, [e] ita quoque ſentiendi facultatem afferunt; at [f] non propterea dicuntur muſculi inſtrumenta ſenſus, ſed motus; quod ille aliis etiam partibus inſit, hic tantum muſculis. Id autem quod mouetur, plerunque [g] os eſt, cui inſeruntur; mouetur tamen & cartilago, vt in gutture: præterea oculus, lingua, labia, cutis in fronte, & facie; quamquam mouent interdum muſculi ſe ipſos dumtaxat, veluti qui ſiti ſunt ad anum, & ceruicem veſicæ: ſed ſiue aliud, ſiue ſe ipſos moueant, tunc agunt, cum contrahuntur [h] verſus ſua initia, nam diſtentio, quam in muſculis inſpicimus affectus [i] magis eſt, quam actio: vi enim tunc trahuntur ab oppoſitis muſculis contractis; quibus ſectis, non amplius tenduntur. Conſiſtit igitur muſculorum actio in contractione verſus ſua initia, in contractione inquam, non ſimpliciter, ſed voluntaria: præſtant enim contracti motum voluntarium, ſi recti ſint rectum, ſi obliqui obliquum, & omnino [k] ſimplicem, qui tamen in orbem obuoluuntur, articulum circumagunt, veluti qui pertinet ad femoris articulum cum coxa; vnus itaque muſculus vnum [l] præſtat motum; vbi plures motus ſunt, ibi & plures muſculi, quemadmodum in lingua: membra autem flectuntur fere à muſculis [m] internis, porriguntur ab externis cum contrahuntur. Vbi membra ſuſpenſa, atque immobilia habentur, tunc muſculi oppoſiti [n] contrahuntur, & cum æque valeant, membrum neq; flectitur, neq; porrigitur ſed in eodẽ ſtatu continetur. Quamuis vero eiuſmodi actio quies appareat, motus appellatur, dicitur autẽ tonicus, [o] quod in eodẽ tenore membrũ ſeruetur. Ex cõtrario diſtentio muſculorũ, qui ab oppoſitis trahuntur, licet videatur motus, debet cenſeri quies, cum ocioſi tunc ſint. Sed ſatis de officio muſculorum, cui maxime reſpõdet compoſitio, ſiue materiam, ſiue formam ſpectes: materia ſunt primo partes ipſorum, dicta ſubſtantia, ex qua illæ componuntur, muſculorum [p] partes ſunt medium, & extrema; medium, à ſimilitudine quam repræſentant, venter appellatur, extrema ſunt initium, & finis. Subſtantia multiplex [q] eſt, tegitur enim membrana muſculus à ligamento producta, ſiue ad initium, ſiue ad finem ipſius: ſub hac [r] continetur neruus, ligamentum, caro, vena, arteria, adeps. Neruus præcipua muſculi pars eſt, per quam [ſ] obtinet vim mouendi: ſed quoniam mollis eſt, & idcirco non ſatis firmus, ac ſtabilis admouendum, atque apprehendendum; adiunxit natura [t] ligamentum, quod cum eo mixtum mediam quandam materiam efficiat; quæ & firma ſit, & motu prædita; diuiduntur autem in tenues [u] fibras, ſicque facile inter ſe miſcentur, non tamen æquali portione, ſed quilibet muſculus neruum longe graciliorem [x] ligamento obtinuit; maxima enim portio ligamenti eſt, mediocris nerui, & quibuſdã etiam exilis. Inſeritur neruus vel in ſuperficie; vel in partibus [y] altioribus: pleriſque tamen muſculis à principio, quibuſdam infra, nonnullis vt ſepto tranſuerſo, iuxta medium; nullibi tamen ad finem, ſicuti inſeri venam, & arteriam videmus: dici autem debet muſculi caput, [z] non vnde oritur, ſed vbi accipit neruum; ligamentum initio in fibras diducitur; [a] quæ ſtatim vbi neruo occurrunt, cum eius fibris confunduntur; ita autem confuſæ diducuntur inter ſe, ac rurſus coeunt ad finem, ſeu [b] chordam: quæ ſi tranſuerſa præcidatur, ſpeciem ligamenti magis, quam nerui refert; neque enim velut neruus præciſus, funis modo ex fibris compoſito videtur, ſed quaſi ligamentum in vnum coacta. Cæterum fibræ in quas diuidi ligamentum, ac neruum diximus, maxima [c] ex parte in muſculi longitudinem ducuntur, ac rectæ ſunt, quanquam aliis contra latitu-

G

H

a *Gal. 1. de mot. muſc. c. 1.*
b *Cor. Ce. lib. 8. c. 4.*
c *Gal li. 16. de vſu par. c. 2. & 1. lib. de mo. mu. c. 1.*
d *Gal. lib. 2. de vſu par. c. 6.*
e *Gal. 1. lib. de mo. mu. c. 1.*
f *Gale. ibid.*
g *Gal. lib. 1. de mo. mu. c. 3.*
h *Gal. 3. de fr. com. 42.*
i *Gal libr. 1. de mo. mu. c. 6. & 3. de fra. com. 42.*
k *Gal. lib. 1. de mo. mu. c. 4.*
l *Gale. ibid.*
m *Gal lib. 1. de mo. mu. c. 5.*
n *Gal. 1. lib. de mo. mu. c. 7. & c. 8.*
o *Gal. ibid.*
p *Gal. 1 lib. de mo. mu. c. 2.*
q *Gal. 1. lib. de ſemi. c. 10. & 1. lib. de mo. mu. c. 3.*
r *Gal. ibid.*
ſ *Gal. lib. 1. de mo. mu. c. 1 & lib. de Pleni c 5.*
t *Gal lib. de ſem. c. 10.*
u *Gal. lib. 1. de Placitis c. 10.*
x *Gal. lib. 1. de mo. mu. c. 2.*
y *Gal. l. 1. de mot. muſc. c. 2.*
z *Gal ibid.*
a *Gal. 1. lib. de mo. mu. c. 1.*
b *Gal. ibid. & c. 2.*
c *Gal lib. 12 de vſu pa. c. 8.*

A latitudinem ſequuntur,& tranſuerſæ ſunt: aliis etiam obliquæ. Cum ſimplici muſculo ſimplex motus [a] tribuatur,vnum quoque fibrarum genus tribuitur; per quas ſuum officium facit. Quibuſdam tamen variæ fibræ datæ ſunt ob multiplicem motum. Qui plura initia habent,pluta etiam fibrarum genera obtinuerunt, aguntque ac ſi eſſent plures pro fibrarum ductu: Fibris neruorum [b] ac ligamentorum obducta eſt caro, quæ replet etiam media ſpacia inter fibras. Materia autem quam diximus, ex ligamento, neruo,& carne, maxime idonea eſt,quæ contrahatur; quamobrem ſi initium [c] præcidas, contrahitur verſus finem,ſi finem,verſus principium;ſi vtrunque vtrinque contrahitur, & media conglobatur. Venæ autem, & [d] arteriæ omnibus muſculis impertiuntur, & ad alimentum,& ad perſpiratum,ſed quibuſdam euidentes, quibuſdam obſcuræ; inſeruit has natura aliis ad principium; aliis ad medium,aliis ad finem,prout commodius fuit & tutius.Non carent etiam adipe muſculorum fibræ ex toto,ſed in pingui homine ipſis adiuncta eſt;illis præſertim,qui ad c'unes ſunt:eatenus autem confert, quatenus eos illinit, ac madefacit, prohibetque ne valido motu inareſcant; qui aſſiduæ exercentur, hanc abſumunt, ita vt nulla appareat. His ita conſtitutis de muſculorum ſubſtania; ad eorum partes reuertor,initium,medium, finem. Incipiunt [e] muſculi omnes à ligamento,cum quo plerunque coniungitur neruus, qui (vt ante dictum eſt) non ſemper initio, ſed interdum infra, interdum & ad medium muſculi inſeritur. Sed vbicumque inſeratur neruus initium eſt, & hoc modo ſimplex, modo multiplex;modo latum;modo anguſtũ,modo teres,modo depreſſum;modo cũ ligamento apparente, modo cum obſcuro. At muſculi [f] venter ibi eſt, vbi aſſurgit, ob carnem diuerſis fibris obductam:id B quod præcipue accidit, medio muſculo;interdum tamen caput in medio eſt, venter vndique, vt in ſcpto tranſuerſo. Sunt in ventre muſculorum quorundam partes aliquæ albæ, carnis expertes. Finis [g] muſculi maxima ex parte chorda eſt, ſiquidem fibræ, nerui, ac ligamenti in ventre muſculi inter ſe diſtantes,ad finem turſus coeunt,& corpus quoddam efficiunt album, ſine carne,membrana inuolutum,medium [h] inter neruum,& ligamentum;nam neque ita molle eſt,neque ſentit vt neruus,neque ita durum eſt,& ſenſu caret,vt ligamentum;longe tamen magis accedit ad naturam ligamenti, quam nerui. Conficitur interdum ex pluribus [i] muſculis chorda vna; interdum idem muſculus in multas chordas definit;vt nõnulli ex iis qui digitos mouent.Differunt chordæ inter ſe magnitudine, cum aliæ craſſæ ſint, aliæ ita paruæ, vt ſenſum lateant; cum aliæ item longæ ſint, aliæ breues; latitudine, cum aliæ latæ ſint, & membranam repræſentent, in qua diuerſæ fibræ ſe oſtendunt, aliæ anguſtiores,& teretes. Differunt & qualitate; quod aliæ duræ ſint & fere cartilaginoſæ, aliæ molliores. Differunt etiam ſitu, quamuis pleræque ſitæ ſint ad finem muſculi,aliquæ tamen ad medium ſe oſtendunt. Differunt tandem & partibus in quas inſeruntur; illigantur [k] maxima ex parte ad oſſa, quæ in articulis ſubiecta ſunt, & proprie ad ipſorum capita cartilagine illita, inſeruntur tamen nonnullæ & aliis partibus,vt cartilagini & membranæ; nonnulli tamen muſculi chorda [l] carent.Hactenus de materia, venio ad formam.

C Continetur forma figura, ſuperficie, meatibus,magnitudine, numero, ſitu,ad quæ iam pergimus. Figura, quamuis murem, vel lacertum,aut piſciculum referat,in nullo tamen penitus talis eſt; in quibuſdam etiam longe diuerſa conſpicitur: efficit variam figuram, initium, quod interdum ſimplex eſt, interdum multiplex,& finis,quem ſimiliter varium propoſuimus,vbi de chorda egimus. Plerique autem muſculi ſolidi ſunt, ſine foraminibus; aliqui tamen perforati. Magnitudo non minus varia eſt, quam figura,ſiue latitudinem,ſiue craſſitudinem ſpectes: quidam enim grandes ſunt, quidam parui, quidam mediocres: Reſpondet vbique magnitudo muſculorum magnitudini partium, quæ moueri debent, & dignitati motus, quo fit, vt oppoſiti muſculi eiuſdem membri non ſemper æqualis ſint magnitudinis,ſed illi maiores, quorum motus maior eſt, validior, & magis neceſſarius. Numerum muſculorum perſequemur cum ſigillatim ad vnamquamque partem accedemus;in vniuerſum autẽ Auicen.[m] tradit,quingẽtos,& viginti muſculos in toto corpore noſtro reperiri.Inter veteres auctores, qui anatomen profeſſi ſunt non conuenit de numero muſculorum ſingularum partium, & idcirco etiam totius corporis; neque mirum,nam ſeu capita, ſeu fines, ſeu ventres,ſeu fibras, ſeu munus tandem ipſorum intuearis,vnus [n] muſculus vt plures, vel plures vt vnus numerandi videbuntur. Ex pluribus tamen ſimul collectis colligere plures oportet, vnus ne, an plures ſint. Reſtat ſitus,qui ſiue initium,ſiue finem, ſiue ductum inſpicias, ille eſt, qui maxime & ad munus exequendum, & ad aliarum partium poſitionem pertinere videatur atque idcirco varius. Oriuntur aliqui muſculi ab oſſe, aliqui à D cartilagine, alii à membrana aliqua dura, alii à membranis,inuoluentibus chordas muſculorum,alii à ligamentis, alii ab aliquo muſculo; alii à nulla parte ſumere initium videntur.Differunt etiam in modo naſcendi,alii enim à pluribus oſſibus naſcuntur,quanquam plures ab vno ſolo, ſiue à proceſſu,ſiue ab alia parte ipſius. Finiuntur muſculi non ſemper ad extremum oſſis cui alligantur, ſed interdum ad medium.Inſeruntur autem alii in cartilaginem, alii in cutem, alii ad membranam, alii in alias partes, aliqui præterea ſimplici [o] fine, aliqui multiplici. Omnes autem ad eas partes intendunt,ad quas diriguntur eorum fibræ.At venter non ſemper in medio eſt; ſed interdum ad extrema; pleriſque partibus ſuperiacent muſculi oſſibus,in aliquibus ſubiecti ſunt; alii ſiti ſunt in ſuperficie,alii penitus abditi. Sitũ tandem rectum, obliquum, aut tranſuerſum obtinent muſculi, prout expeditius fuit, & ad munus,& ad tutelam, atque aliarum partium poſitionem. Hactenus de muſculis in vniuerſum; perpendamus nunc ſigillatim eos, quibus ſingulæ partes continentur.

a *Galen. 1. de mot. muſc. c. 4. & li. 6. de vſu par. c. 8.*

b *Gal li. 12. de vſu par. c. 3.*

c *Gal. 1. lib. de mo. mu. c. 9.*

d *Gal. lib. de Art. medi. c. 50.*

e *Gale. lib. 1. de mo mu. c. 1. & c. 2.*

f *Gal. 1. lib. de mo. mu. c. 2.*

g *Gale. 1. de de mo. mu. c. 3. & 3. li. de alim. fa. c. 5.*

h *Gale. 1. de de mo. mu. c. 2.*

i *Gale. 1. lib. de mo. mu. c. 1.*

k *Gal. 1. lib. de mo. mu. c. 2.*

l *Gal. 1. de mot. muſc. c. 3.*

m *Auic lib. 1. fen. 1. doctr. 5 c. 30.*

n *Gal. 1. de mot. muſc. c. 1.*

o *Gal. 1. lib. de mo. mu. c. 1.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI SEQVENTibus proximè trium Tab. Figuris inſcripti viſuntur, declaratio. E

TAB. XXVIII. FIG. I.

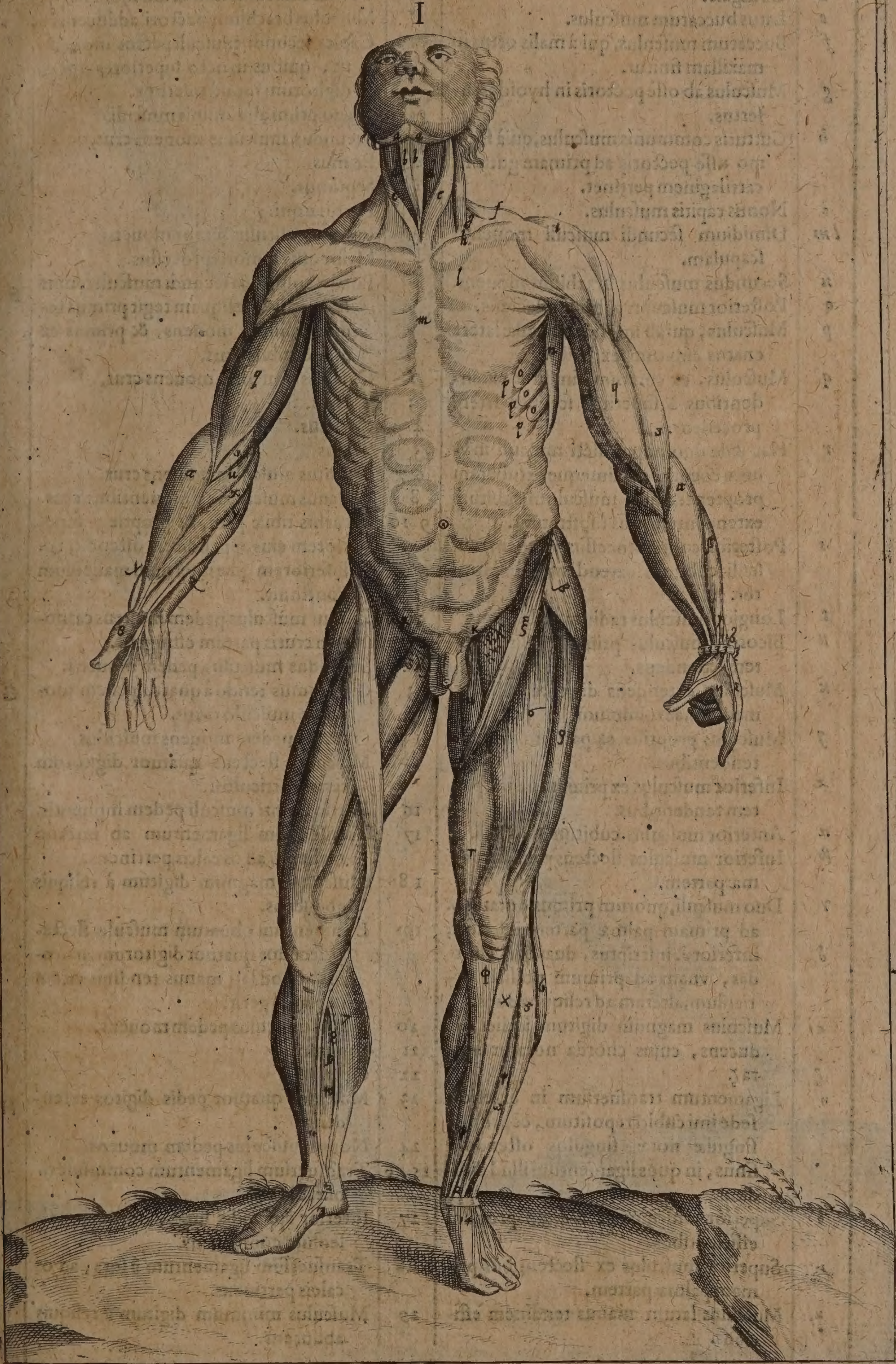
aa	Muſculi ab ima maxilla ad os hyoides pertinentes.
bb	Muſculi, qui ab oſſe pectoris orti in os hyoides inſeruntur.
dd	Muſculi à ſuperiori ſcapulæ coſta ad os hyoides tendentes.
e	Nonus muſculus caput mouens.
f	Portio ſecundi muſculi mouentis ſcapulam.
g	Sinus viam præbens venis iugularibus externis.
h	Iugulum.
i	Secundus muſculus humerum mouens.
l	Primus, qui ipſum ad pectus adducit.
m	Os pectoris excarnes.
n	Tertius muſculus humerum mouens.
o	Proceſſus ſecundi muſculi thoracē mouentis, qui in ſerræ ſpeciem committitur cum ſimilibus proceſſibus primi muſculi abdominis oblique deſcendentis, notatis, p.
p	Anterior muſculus cubitum flectens.
q	Carnoſa pars interni capitis nuper dicti muſculi.
r	Poſterior muſculus cubitum flectens.
s	Muſculus, qui ab inferiori ſcapulæ coſta enatus, cubitum extendit.
t	Superior muſculus radium pronum efficiens.
u	Muſculus, qui ante indicem palmæ illigatus ipſam flectit.
x	Muſculus latum manus tendinem producens.
y	Muſculus, qui ab interno humeri tuberculo ortus, primam palmæ partem extendit.
z	Superior muſculus radium reſupinans.
α	Muſculus bicorni tendine primam palmæ partem extendens.
β	Duo muſculi à cubito orti, quorum vnus tendinem affert oſſi primę palmæ partis pollicem ſuſtinenti; alter in duos tendines diſſectus, vnum primo pollicis articulo, alterum ſecundo & tertio impertit.
γ	Tendo muſculi pollicem ad indicem adducentis.

ε	Tendo muſculi indicem extendentis.
ζ	Tranſuerſum ligamētum ad primam palmæ partem, proprie autem quælibet nota anulum oſtendit chordis hac tranſeuntibus aditum præbens.
η	Muſculus indici pollicem proxime adducens.
θ	Muſculus pollicē ab indice maxime abducens.
ι	Muſculus paruum digitum à reliquis abducens.
κ	Seminis canales.
λ	Glandulæ in inguine.
μ	Octauus femoris muſculus. F
ν	Sextus, ac ſeptimus muſculus femur mouentes.
ξ	Secundus crus mouens muſculus.
ο	Tertius.
π	Primus.
ρ	Septimus tendine primi obductus.
σ	Nonus à tendine primi ſimiliter obductus.
τ	Octauus.
υ	Portio quarti muſculi crus mouentis.
φ	Anterior pars oſſis tibiæ excarnis.
χ	Sextus muſculus pedem mouens.
ψ	Muſculus quatuor pedis digitos extendens.
ω	Nonus pedem mouens muſculus.
2	Tendo muſculi pollicem extendentis. G
3	Tranſuerſum ligamentum quatuor nuper dictis muſculis viam præbens.
4	Externus malleolus.
5	Septimus muſculus pedem mouens.
6	Secundus.
7	Primus.
8	Tendo quarti muſculi pedem mouentis.
9	Tertius pedem mouens muſculus.
10	Muſculus flectēs tertium os quatuor digitorum.
11	Portio quinti muſculi, pedem mouentis.
12	Tranſuerſum ligamentum à tibia ad calcem pertinens.
13	Muſculus magnum digitum in anteriora ducens.
14	Tendines muſculi in externa ducentis indicem digitum, medium, ac proximum. H

TAB.

TABVLA. XXVIII.

I

TAB. XXIX. FIG. II.

a Temporum muſculus.
b Alter ex muſculus occipitii.
c Poſterior muſculus auriculam mouens.
d Os iugale.
e Latus buccarum muſculus.
f Buccarum muſculus, qui à malis ortus in maxillam finitur.
g Muſculus ab oſſe pectoris in hyoides inſertus.
h Gutturis communis muſculus, quià ſummo oſſe pectoris ad primam gutturis cartilaginem pertinet.
i Nonus capitis muſculus.
l m Dimidium ſecundi muſculi mouentis ſcapulam.
n Secundus muſculus brachium mouens.
o Poſterior muſculus cubitum flectens.
p Muſculus, qui ab inferiori ſcapulæ latere enatus cubitum extendit.
q Muſculus, ex cubitum ſimiliter extendentibus à ſuperiori ſcapulæ latere procedens.
r Hac ſede duo nuper dicti muſculi in vnum coeunt, maximeque extuberant propter tertium muſculum cubitum extendentem ipſis ſubſtratum.
s Poſterior cubiti proceſſus, in quem muſculi cubitum extendentes inſeruntur.
t Longior muſculus radium reſupinans.
u Bicornis muſculus primam palmæ partem extendens.
x Muſculus extendens digitum indicem, medium, ac minimum.
y Muſculus proprius ex paruum digitum tendentibus.
z Inferior muſculus ex primam palmę partem tendentibus.
α Anterior muſculus cubitum flectens.
β Inferior muſculus flectens primam palmæ partem.
γ Duo muſculi, quorum primus notatus γ. ad primam palmæ partem inſeritur;
δ inferior δ. inſcriptus, duas edit chordas, vnam ad primum pollicis articulum, alteram ad reliquos duos.
ε Muſculus magnum digitum indici adducens, cuius chorda notatur litera ζ.
ζ
η Ligamentum tranſuerſum in exteriori ſede imi cubiti repoſitum, & proprie ſingulæ notæ ſingulos oſtendunt ſinus, in quos ligamentum illud diuiditur.
θ Superior muſculus ex radium pronum efficientibus.
ι Superior muſculus ex flectentibus primam palmæ partem.
κ Muſculus latum manus tendinem efficiens.

λ Muſculus, qui gibbam ſcapulæ ſedem occupans, extrorſum brachium circumuertit.
μ Muſculus, qui brachium retrorſum, & nonnihil etiam deorſum flectit.
ν ξ ο Tertius muſculus humerum mouens.
* Muſculus brachium pectori adducens.
π π π Capita ſecundi muſculi pectus mouentis, quibus in octo ſuperiores coſtas digitorum modo inſeritur.
ρ ρ ρ Origo primi abdominis muſculi.
σ Secundus muſculus mouens crus.
τ Primus.
υ Septimus.
φ Portio noni.
χ Primus muſculus femur mouens.
ψ Maior oſſis femoris proceſſus.
ω Portio conſpicua ſecundi muſculi femur mouentis, reliquam tegit primus femur ſimiliter mouens, & primus ex mouentibus crus.
2 Quintus muſculus mouens crus.
3 Tertius.
4 Quartus.
5 Sextus.
6 7 Quintus muſculus mouens crus.
8 Octauus muſculus ex mouentibus crus.
9 10 Excarnis tibiæ pars, & proprie 9. ſuperiorem eius appendicem oſtendit, 10. inferiorem quæ internum malleolum conſtituit.
11 Primus muſculus pedem mouens carnoſam cruris partem effingens.
12 Secundus muſculus pedem mouens.
13 Gracillimus tendo à quarto pedem mouente muſculo ortus.
14 Quartus pedem mouens muſculus.
15 Muſculus flectens quatuor digitorum tertios articulos.
16 Portio quinti muſculi pedem mouentis.
17 Tranſuerſum ligamentum ab interno malleolo ad os calcis pertinens.
18 Muſculus magnum digitum à reliquis abducens.
19 Ligamentum obnatum muſculo flectẽti ſecũdos quatuor digitorum articulos, quod lati manus tendinis vicem in planta gerit.
20 Sextus muſculus pedem mouens.
21 Septimus.
22 Octauus.
23 Muſculus quatuor pedis digitos extendens.
24 Nonus muſculus pedem mouens.
25 26 Tranſuerſum ligamentum commune tibiæ, & ſuræ.
27 Inferior appendix ſuræ externum malleolum conſtituens.
28 Tranſuerſum ligamentum à ſura, ad os calcis pertinens.
29 Muſculus minimum digitum à reliquis abducens.

TABVLA XXIX.

II

TAB. XXX. FIG. III.

a	Poſterior muſculus auriculam mouens.
b	Muſculus temporum.
c	Os iugale.
d	Maſſitir muſculus.
e	Nonus capitis muſculus.
f g	Secundus muſculus mouens ſcapulam, cuius initium ab oſſe occipitii pronatum, notatur f. g. quod vero ab apice ſpinæ omnium vertebrarum ceruicis vſque ad nonam thoracis enaſcitur,
i	notatur, g. i.
l m	Finis prædicti muſculi illigatus ſpinæ ſcapulæ, ſummo humero, & latiori iuguli ſedi.
n	Secundus muſculus humerum mouens.
o	Quintus.
p	Quartus.
q	Tertius.
r	Portio primi abdominis muſculi.
s	Anterior muſculus cubitum flectens.
t	Poſterior.
u	Muſculus ab humeri ceruice enatus cubitum extendens.
x	Muſculus ab inferiori latere ſcapulæ ortus cubitum extendens.
y	Superior muſculus radium reſupinans.
z	Muſculus in duas partitus chordas primam palmæ partem extendens.
α	Muſculus extendens digitum indicem, medium, & proximum.
β	Sedes qua prædictus muſculus deſinit eſſe carnoſus.
γ	Muſculus paruum digitum extendens.
δ	Alter ex muſculis tendentibus primam palmæ partem.
ε	Finis nuper dicti muſculi.
ζ	Initium eiuſdem.
η	Ex his duobus muſculis alter tendinem impertit oſſi primæ palmæ partis magnum digitum ſuſtinenti; alter ſingulis pollicis articulis ſingulos tendines offert. E
θ	Muſculus pollicem verſus indicem extendens.
ι	Muſculus pollicem ad indicem proxime adducens.
κ	Muſculus paruum digitum à reliquis abducens.
λ	Muſculus in octauum os primæ palmæ partis deſinens, ipſamque flectens.
μ	Poſterior cubiti proceſſus excarnis.
ν	Portio muſculi latum manus tendinem conſtituentis.
ξ ο π ρ σ	Primus muſculus femur mouens.
τ	Secundus.
υ	Primus cruris muſculus, qui vbi carnoſus eſſe deſinit, notatur, φ.
φ	
χ	Septimus. F
ψ	Quartus.
ω	Quintus.
2 3	Sextus.
4	Tertius.
5	Secundus.
6	Octauus.
7	Noni portio.
8	Poples viam præbēs maximo totius corporis neruo, vna cum ſatis inſigni vena, ac arteria.
9	Primus muſculus ex mouētibus pedem.
10	Secundus.
11	Septimus.
12	Octauus.
*	Notat portionem ſuræ excarnem, & externum malleolum.
13	Portio noni muſculi pedem mouentis.
14	Muſculus paruum digitum à cæteris abducens. G
15	Portio chordarum noni pedis muſculi quæ quatuor digitos extendunt.
16	Internus malleolus.

De Muſculis frontis, palpebrarum, oculorum, naſi, buccarum, labiorum, cutis capitis, & aurium. CAP. II.

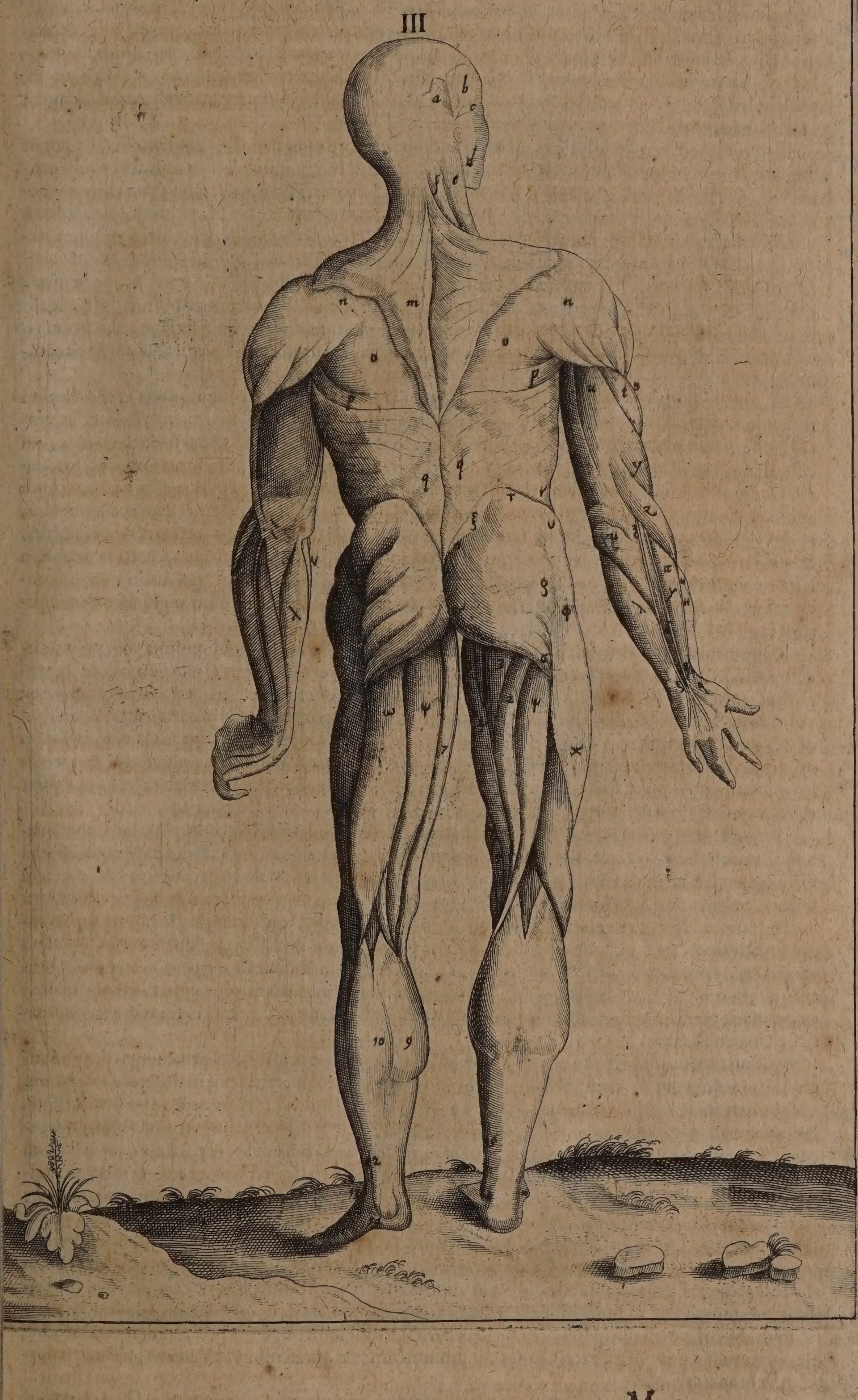
SVmemus initium à facie, & muſculis, qui in ipſa verſantur, & ad frontem, palpebras, oculos, naſum, genas, labra pertinent; In fronte igitur à veteribus [a] deſcribitur muſculus, A, qui non aliud eſt, quam membrana carnoſis fibris aucta, vt nonnulli [b] volunt, quamuis re vera muſculus ſit, carnoſæ membranæ ſubiectus, & ab ea ſeparari poſſit. Deſcendunt fibræ à fine capillorum ſuperne ad internos angulos oculorum lunata figura: Craſſiores autem in medio ſunt, in extremo tenuiores: huius muſculi officium eſt ſupercilia attollere, & eatenus ad oculorum apertionem conferre. Recentiores [c] non vnum muſculum, ſed duos eſſe affirmant, vtrinque vnum, qui media fronte inter ſe iunguntur: hoc vel ex eo [d] comprobant, quod ſi vnus tranſuerſus præcidatur, decidit ſupercilium ab eo latere, neque poteſt amplius aperiri; quod argumentum non ſatis firmum eſt; nam & ſi vnus tantum ſit, adeo magnus, vt ad vtrumque latus pertineat, præciſis fibris ab ea parte, lædetur tantum motus ſupercilii illius H lateris. Diſtinguitur tamen dexter à ſiniſtro, ita vt non vnus, ſed duo muſculi ſeparati manifeſte deprehendantur.

Habent etiam palpebræ ſuos [e] muſculos, qui bini in vtraque numerantur, Vnus, B, ab inferiori palpebra oritur, & per internum angulum procedens, conuertitur verſus palpebram ſuperiorem, quam vniuerſam ambiens, & latiori fine illigatur cartilagini ad oculi tarſum, & ſuperiorem palpebram adducit ad inferiorem, quum ad ſuum initium reuertitur. Alter inde, C, oritur, vnde oculum recta ſurſum attollens; procedit [f] autem ad tarſum ſuperioris palpebræ, in quam per latam chordam inſeritur, vt illam ſurſum attollens oculum aperiat.

Oculorum muſculi ab aliis ſeptem, [g] ab aliis ſex, [h] ab aliis quinque [i] numerantur: diſſident autem inter ſe qui Anatomen profitentur, non modo de ipſorum muſculis, ſed etiam de motu. Conuenit tamen inter omnes, oculum quatuor [k] rectis motibus cieri; videlicet ſurſum, deorſum, ad dextrum, & ſiniſtrum latus; hoſque fieri à quatuor muſculis, qui à neruis ſecundi paris à cerebro deſcendentis oriuntur; ita vt vnus, D, à ſuperiori, alter, E, ab inferiori tertius, F, ab interna, quartus, G, ab externa parte

Tab. 31, 32.
a *Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 4. & Gal. lib. 1. de mo. muſ. c. 3. & 9. de vſu p. c. 15.*
b *Veſalius lib. 2. c. 8.*
c *Realdus & Valuerd. qua de his muſculis.*
d *Valuerd. lib. 2. c. 5.*
e *Gal li. 10. de vſu par. c. 9.*
f *Gal. lib. 10. de vſu par. c. 9.*
g *Gal. lib de diſſ muſc. c. 5. & Veſalius. lib. 10. de vſu par. c. 8 & lib. 2. cap. 12.*
h *Falop in obſer anato.*
i *Valuerd. lib. 2. c. 7.*
k *G. & alii dicti auctores locis citatis.*

TABVLA XXX.

parte dictorum neruorum proficiſcatur: & proprie à dura membrana, quæ non ſecus quam nerui ex caluaria deſcendit, atque inde feratur ad corneam tunicam, & recta ad iridem illigetur, & contractus quiſque verſus ſuum initium oculum adducat, atque hoc pacto rectum motum præſtet. Sed attenduntur in oculo duo alii motus: vnus [a] quo contrahitur in interiora, alter quo circumducitur. Hunc concedunt omnes, quamuis diſſentiant de muſculis à quibus efficitur; illum, ſunt [b] qui tam in hominibus, quam in belluis eſſe affirment, & qui [c] in belluis concedant, in hominibus negent. Belluis (inquiunt) dedit natura facultatem contrahendi oculum ad partem interiorem, & muſculum ea præditum, qui oritur ab eodem loco, paulo tamen magis verſus partem anteriorem à quo oriuntur & quatuor quos diximus rectum motum præſtare, & duo alii, quos vt proxime oſtendemus, nonnulli [d] volunt oculum circumducere, & obliquo motui præeſſe; Totus autem carnoſus obuoluitur circa neruum, per quem impertitur videndi facultas; inde paulatim lateſcit, dum poſteriorem oculi partem attingat, cui in orbem innaſcitur. E

a Gal. li. 10. de vſu par. c. 8. & lib. de mu. diſ. c. 5.
b Veſalius lib. 2. c. 12.
c Valuerd. lib. 2. c. 7.
d Veſalius lib. 2. c. 12. & Ga. li. 10. de vſu par. c. 8.
e Gal. lib. de diſſ. muſc. c. 5. & lib. 10. de vſu par. c. 8.

Cæterum ſubiicitur ſex prioribus muſculis, & ſuperiicitur neruo, multo adipis interiectu: poteſt autem quamuis vnus [e] numeretur, in duos diuidi, aut tres. Hic igitur muſculus in quadrupedum oculo manifeſte ſe oſtendit, quibus neceſſarius eſt, ad oculum contrahendum, cum prona terram ſpectent. Humanus oculus cum non inclinent in inferiora, non eget hoc muſculo contrahente, ſed ſatis retinetur in ſua ſede ab aliis ſex muſculis, qui commode id efficere poſſunt; cum ad os propius accedant, & membranæ ipſum inuolueti pluribus fibris alligentur. Statuentes igitur ſeptimum hunc oculi muſculum & contractionem ipſius in partem internam in homine minime reperiri, ſpectemus à F
quibus muſculis circumducatur humanus oculus; nam circumduci omnes concedunt. Exiſtimant aliqui [f] ſatis poſſe circumduci oculum à quatuor muſculis rectum motum præbentibus, quod cum viciſſim modo hic, modo ille verſus ſuum initium contrahitur, oculus varie moueatur, & ita circumuertatur.

f Valuerd. lib. 2. c. 7.

At duplici nomine decipiuntur; vno quod muſculi recti non poſſunt circumuoluere, ſed tantum recta mouere; ita vt cum viciſſim agunt, non vno ſimplici motu conuerſionis, ſed pluribus rectis cieatur oculus; præterea quod ſint duo muſculi obliqui, præter quatuor illos rectum ſitum habentes; qui cum agunt, ſatis oculum circumducunt; Vnus, H, qui inter oculi muſculos quintus nominabitur, cæteris longior, & tenuior ab eadem prorſus ſede incipit; à qua ille qui recta oculum adducit ad internum angulum: cumque ad extremam partem interni anguli peruenit, craſſior efficitur; dein rurſus tenuior, ac teres effectus, per ſinum tranſit, quo quaſi quarta pars trochleæ exculpta eſt cartilago, K, ibi ſita, & quaſi trochlea ab interno oculi angulo per ligamentum ſuſpenſa, inde prope ad rectum angulum flectitur verſus ſuperiorem oculi regionem, procedenſque ſuper muſculum, qui ſurſum oculum adducit inter finem ipſius, & finem alterius, qui recta oculum trahit ad externum angulum eidem ſuperiori regioni innaſcitur.

Hic muſculus dum intro ad ſuum initium recurrit, ob chordæ ductum obliquum, ac flexuoſum circumducit oculum, ſed verſus angulum internum, ad cuius motus facilitatem plurimum confert propoſitus trochleæ ſinus. Alter, I, muſculus obliquus ſextus numeretur; Oritur autem ab inferiori parte; vbi in cauo oculi rima ſe oſtendit, ac veluti ſutura; ſub qua latens neruulus tertii paris à cerebro deſcendentis per inſigne foramen extra fertur ad malas; quamquam interdum oritur iuxta commiſſuram primi oſſis malarum, & illius, quod maximum eſt; & quarto loco à quibuſdam numeratur. Ex vtrouis loco oriatur, initium eius non admodum internum eſt, neque admodum diſtat ab externa ora ipſius caui, in quo oculus continetur. G

Incipit autem carnoſus, gracilis, non penitus teres, & oblique per externum angulum ſuper oculum aſcendens in ſuperiorem eius ſedem, qua quintum inſeri diximus, inſeritur, ſic vt eadem chorda vtriuſque videatur, & vna mota, altera moueatur, videaturque trochleæ ſinus conferre ad facilitatem motus, non modo quinti, ſed etiam ſexti; proprie autem ſextus oculum circumducit verſus angulum externum. Nerui ad eum muſculum qui ſurſum, & ad eum, qui deorſum, & ad eum qui ad angulum internum recta, oculum adducit; ad eum præterea qui ipſum circumducit verſus angulum externum, deriuantur à neruo ſecundi paris, ſed qui recta ipſum ducit ad angulum externum, proficiſcitur à neruo quarti paris, quem plerique nominant minorem radicem quinti paris, ſed qui oculum circumducit verſus angulum internum neruum obtinet ab octauo pari, quod per foramen ſecundi paris exit in oculi cauum. H

Aperiuntur extremæ nares à quatuor muſculis, naſcuntur duo priores, A, à principio naſi, apud angulum internum oculi, vtrinque vnus; deſcenduntque donec in cartilaginem ſui lateris inſerantur; adeo autem euidentes ſunt, vt mirum ſit, quo pacto à quibuſdam non fuerint animaduerſi [g] Reliqui, B, duo carnoſi magis, quam membranoſi naſcuntur [h] à gena, & ſubiecto ſinu, vtrinque vnus, qui occupant externum latus naſi, & in externam foraminis partem à ſuo latere, & partim etiam in labrum ſuperius inſeruntur. Omnes autem quatuor aperiunt foramina naſi; ſed priores cum verſus ſuum initium contrahuntur, naſi alas etiam attollunt. Illi vero qui poſterius traditi ſunt, adiunctas quaſdam carnoſas fibras, C, habent, quæ à ſpina, ſeu dorſo naſi incipientes oblique deſcendunt, & vtrinque deſinunt in alas naſi, quas ſurſum adducendo dilatant, ita vt videantur eſſe per ſe muſculi, & non partes proxime poſitorum. Clauduntur foramina naſi vtrinque ab vno muſculo, D, carnoſo, qui ad radicem alæ naſi ortus, per ipſam tranſuerſus aſcendit vſque ad ſummum dorſum, contractuſque alam contrahit; ſicque foramina clauduntur; ſed clauduntur etiam à labro ſuperiori, quod patet, quia ſi hoc habeatur immobile, illa manent aperta, neque neceſſarii ſunt alii muſculi, à quibus claudantur; nam duo, quos nonnulli [i] ponunt, ad externa foraminum non ſunt vere muſculi, vt exiſtimant, ſed magis portio membranæ carnoſæ.

g Veſal. lib. 2. c. 13.
h Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 3. & 4. de anat. c. 2. & lib. 11. de vſup. c. 17.
i Veſal. lib. 2. c. 13.
k Gal. lib. 4. de anat. admin. c. 1.

Buccæ etiam quatuor muſculis mouentur; priores duo, vtrinque ſcilicet vnus, A, valde [k] lati ſunt,

A tenues, ac neruoſi; incipiunt autem non prope proceſſus illos qui in oſſe temporum mammillarum
capita repræſentant, (vt nonnulli [a] volunt) nam ibi non dum conuerſus eſt muſculus in membra- [a] *Veſalius lib. 2. c. 14.*
nam carnoſam, ſed magis verſus partem anteriorem ad maxillę angulum, dein ad ſcapulas deſcendunt,
& per iugulum tranſeunt ad os pectoris, & ibi inter ſe per membranam carnoſam iunguntur per gut-
tur aſcendentes vſque d labrum ſuperius; inde tranſuerſi per mediam faciem redeunt ad maxillæ an-
gulum; vnde oriri diximus: in quibuſdam etiam adeo aſcendunt, vt aurem moueant. Vterque quatuor
habet latera vnum, B, C, tranſuerſum à principio ſuperioris labri ad angulum maxillæ verſus aurem, al-
terum, C, D, ab hoc angulo ad ſummum humerum. Tertium, F, D, à ſummo humero, ad os pectoris
partim ſupra, partim infra iugulū progreditur. Quartum, E, B, ab oſſe pectoris tendit ad mentum, quod
internum latus cum interno latere muſculi coniungitur; intercedente tamen membrana carnoſa, quę,
quod fibræ carne obducantur, quodque in eam inſerantur rami neruorum prodeuntes ex muſculis
ſubiectis, in muſculos degenerat: ſequuntur hi ductum fibrarum, quæ à principio oſſis pectoris vſque
ad medium iugulum rectæ fere aſcendunt; inde vſque ad ſummum humerum oblique ſurſum ferun-
tur, præſertim cum ad ipſum aſcendunt, euidenter autem ſe oſtendunt hæ fibræ tam in ceruice, quam
ſub mento, & prope aures; ſed cum pertinent ad labrum inferius, ita inter ſe miſcentur, vt nullo modo
diſtingui poſſint. Munus propoſitorum muſculorum eſt aperire interius labrum, adducereque ad la-
tera vna cum ſuperiori, conferreque ad motum earum partium faciei, quas non mouent muſculi frō-
B tis, naſi, aut palpebrarum, ſed præcipuum eorum officium videtur maxillam aperire. Alii duo qui buc-
cas mouent, naſcuntur à malis ſupra gingiuarum radices, vtrinque vnus, F, quarum ductum ſequuntur
ſuo initio; dein per buccas feruntur ad maxillam ſimiliter prope radicem gingiuarum.

Sunt autem neruoſi, intexti multis, ac variis fibris carne obductis; occupantque eam buccarum
partem, quam inflamus; quæue in ore tegitur membrana tenuiſſima adeo inhærente, vt nullo pacto
diſiungi queat. Hanc partem hi muſculi dimouent verſus ſua initia. Cæterum tota faciei cutis, genis
exceptis, præter muſculos prædictos nectitur membranæ carnoſæ, quæ in muſculum [b] conuertitur, & [b] *Gale. lib. 1. de motu*
ad eius motum confert. In genis, quamuis hæc non vertatur in muſculum, cutis partim ſequitur mō- *muſc. cap. 3.*
tum partium inferiorum, partim ſuperiorum. Accipiunt hi buccarum muſculi vtrinque duos neruos,
quorum vnus exiens per [c] foramen maxillæ, diuiditur in labrum ſuperius; alter exit ex concauo ocu- [c] *Gal. 4. de*
lorum, & ad genas progreditur. *anatom. ad-*

Continentur etiam labia quatuor [d] muſculis, qui priuſquam ad ea pertineant, euidenter diſtin- *miniſt. c. 3.*
cti ſe oſtendunt, ſed poſtea ita confunduntur, vt diſcerni nequeant; admodum enim confuſa [e] eſt tota [d] *Gal lib. 11.*
ſubſtantia labiorum, ex cute, membrana carnoſa, muſculis, tunica oris, & carne quadam laxiori, quam *de vſu p. c.*
nonnulli eſſe muſculū per ſe exiſtimant, tam in labro ſuperiori, quā in inferiori. Collocantur [f] hi qua- *16.* [e] *Gal. lib. 4.*
tuor muſculi à lateribus, duo ad ſuperius labrum, totidem ad inferius: naſcuntur ſuperiores vtrinque *de anat ad-*
vnus, A, à gena carnoſo initio, deſcenduntque aliquantiſper oblique verſus partem priorem; dum v- *min. c. 3.*
C terque inſeratur in principium labri à ſuo latere. Reliqui duo, qui ad inferius labrum pertinent, ali- [f] *Gal lib. 11.*
quanto breuiores ſunt, ſed latiores; naſcuntur vtrinque vnus, B, ab inferiori parte maxillæ; inde obli- *de vſu pa. c. 16.*
que aſcendunt verſus partem priorem; ac lato fine à ſuo latere inſeruntur vſque ad medium labii. O-
mnium quatuor fibræ apparent initio diductæ; deinde ita inter ſe coeunt, vt cum ad labrum perti-
nent, aliæ ſuper alias excedant, valdeque inter ſe, & cum labiorum cute [g] miſceantur. Efficiunt hi [g] *Gal. lib. 4.*
muſculi ſex diuerſos motus in vtroque labio, duos rectos, quatuor obliquos. Rectos quidem cum *de anat. ad-*
clamamus, cum os claudimus, aut cum per externas fibras foras, aut per internas intro labia compel- *min. cap. 3.*
limus. Sed obliqui motus quatuor in vtroque latere fiunt, vno muſculo agente; & altero conſentien-
te, nam ſi dexter agit, & ſiniſter conſentit, attollitur pars dextra labri oblique, ſiniſtra vero pendet;
ex contrario ſi agat ſiniſter; ſed præter hos, ſuperiori labro, vt validius moueatur, ab vtroque late-
re inſeritur vnum caput illius muſculi, quem diximus à gena ferri ad foramen naſi, & ipſum ſimul
attollere, atque aperire. Inſeritur & aliud par, C, muſculorum, qui tenues, carnoſi, teretes, multa adi-
pe obducti, incipiunt à ſinu genis ſubiecto, & ad medium labrum ſuperius deſinunt.

Prædictis muſculis quinque alii ſubiiciuntur, qui ſi non in omnibus, certe in aliquibus cadaueri-
bus ſe oſtendunt; duo mouent [h] cutem capitis, tres vero auriculas. Duo igitur muſculi, A, tenues, [h] *Gal. lib. 4.*
breues, lati, incipiunt ab ea parte occipitii, vbi nectuntur muſculi complures; de quibus infra agemus, *de anat. ad-min. c. 6.*
qua de muſculis capitis; initium vnius parum diſtat ab initio alterius; vterque tantum latitudinis occu- A fig. 15.
D pat, vt ad auriculam ſui lateris proxime accedat.

Longitudine ſurſum verſus porrigitur à principio, quanta eſt latitudo magni digiti; deſinit vter-
que in chordam latam tenuiſſimam, carnoſæ membranæ non diſſimilem. Occupat hæc à fronte ad
aures vniuerſum caput, cuius cutem mouere videtur. In quibus autem cadaueribus duo hi muſcu-
li in occipitio reperiuntur, terni alii ad auriculas conſpiciuntur, quas nonnulli homines mouent.
Primus, D, oritur ab extremo fine ſuperioris muſculi frontis ſui lateris valde tenuis, ferturque deor- D fig. 11.
ſum ad aurem, in quam imam terminatur, vt ſurſum ipſam attrahat verſus partem priorem. Alter, B, B fig. 13.
ab occipitio incipit ſupra proceſſum maſtoidem, vbi deſinunt poſteriores muſculi caput, & ſcapu-
lam mouentes. Tendit deinde ab anguſto initio tranſuerſus ad partem inferiorem, & lateſcens in tres
acutas particulas diducitur, & in poſteriorem aurem inſeritur, quam retro, & ſurſum attrahit. Tertius,
A, ille eſt qui primus inter mouentes buccas numeratus eſt; pertinet hic aliquando ad inferiorem au- A fig. 8.
riculæ partem, quam deorſum trahit.

Pergamus ad ſectionem vniuſcuiuſque ex dictis muſculis, ſumpto initio à fronte, cuius muſcu-
lum aperire duplici ratione licet. Vna eſt, vt cutem vna cum membrana carnoſa ſepares à ſubſtantia
muſculi; altera, vt cutem vna cum membrana carnoſa, ac ſubſtantia muſculi, à membrana, quæ cal-
uariam cingit, ſepares, ac reſoluas. Ad vtramque autem abraſo capite ſcalpello à vertice recta ad na-
ſum lineam vnam duces, alteram vero ad coronariam ſuturam à tempore ad tempus. Tum cutis ad

angulos hamo attollatur, & ſcalpello, vna cum carnoſa membrana, vel etiam cum muſculo ſepare- E
tur; ſic facile muſculi ſubſtantiam cum membrana confuſam deprehendes, à qua tamen non facile
ſeparatur. Eadem fere ratione & palpebrarum muſculum externum reſolues. Tantum valde paruu-
lis ſcalpellis vteris, quibus cutem à carnoſa membrana vſque ad palpebrarum tarſum adimas; ſed in-
ternum ſimul cum oculi muſculis ſecabis, qui facilius deprehenduntur, vbi euellatur. Euellitur autem
integra caluaria longiori ſcalpello vndique circunciſus, & à neruis reſolutus. Licet & eos inſpicere et-
iam ſi non eruatur, ſuperiori parte eius oſſis, in quo continetur, ſerra ab vtroque latere in trianguli fi-
guram exciſa, & adipe ab oculo reſoluta. Tunc prehenſo oculo conſiderare poteris muſculos, quos in
eo propoſuimus, vnumquemque ſcalpello reſoluens à ſubiecto neruo. Separato autem prius mu-
ſculo, qui palpebram attollit, ſecabis eum, qui oculum ad externum angulum circumducit; dein alium,
qui ad internum, vbi chordam inuenies, quam diximus trochleæ alligari. Secabis deinde eos qui ſuper-
ne, inferne, & à lateribus ſunt.

Tum accedes ad buccarum muſculos, qui lata membrana continentur; acutoque ſcalpello re-
ctam lineam duces, quæ cutem dumtaxat diuidat à medio inferioris labri per mentum vſque ad pe-
ctus; aliam deinde lineam duces in orbem per extrema vtriuſque labri, & rurſus aliam ſub vtraque aure
ad medium vſque occipitii; qua vero ſectio in pectore finitur, ſcalpellus ſub iugulo per ſummum hu-
merum, & ſcapularum ſpinam ad dorſum ducetur; quibus licebit tranſuerſam ex faucibus, & gutture li-
neam adiicere, quæ vſque ad ſpinam progrediatur. His ſectionibus ita adhibitis, cutis à ſubiecto mu- F
ſculo lato ſumma induſtria ſeparetur. Apertum ſic muſculum, atque à cute liberatum extrahes, vt eius
naturam, fibras, initium, finem intuearis.

Venies deinde ad ſectionem eorum, quibus labra continentur, qui remoto lato muſculo, & de-
tracta adipe, facile ſe oſtendunt. Separabis primum à maxilla duos muſculos, qui in inferius labrum in-
ſeruntur, eorum fibras, & chordas diligenter perſequutus, vbi labrorum ſubſtantiam facile perſpice-
re poteris, quæ impletur, atque exhauritur, & eatenus attollitur, ac deſidet. Separabis deinde duos a-
lios muſculos, ad ſuperius labrum attinentes, & illorum capita huc, atque illuc attrahens, munus faci-
le percipies. Secabis deinde duos alios paruulos muſculos, qui à cauo genis ſubiecto oblique ad ſupe-
rius labrum feruntur; ipſos prius à pinguedine, qua obducuntur, reſoluens; tum detrahes à genis mu-
ſculum ſuperioris labri, qui naſi quoque communis eſt: ad cuius proprios iam accedes; ac primo ad eos,
qui à principio naſi apud angulum internum oculi ad naſi cartilaginem feruntur. Secabis deinde eos,
qui ad radicem alæ naſi orti, per ipſam aſcendunt, atque ad ſummum dorſum. Poſtea ſecta cute à ſum-
mo vertice ad imum occipitium, ſeparabis duos muſculos, qui poſteriorem capitis cutem mouent,
ortos ab oſſe occipitii; poſtremo duos paruos, quos mouere auriculas diximus. Atque hæc ſatis dicta
ſint de ſectione muſculorum frontis, palpebrarum, oculorum, naſi, buccarum, labiorum, cutis capitis,
aurium, qui omnes pictura illuminabuntur.

G

FIGVRARVM NEC NON CHARACTERVM, QVI Tab. duabus hic appoſitis inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. XXXI. FIG. I. II. III. IV. V.

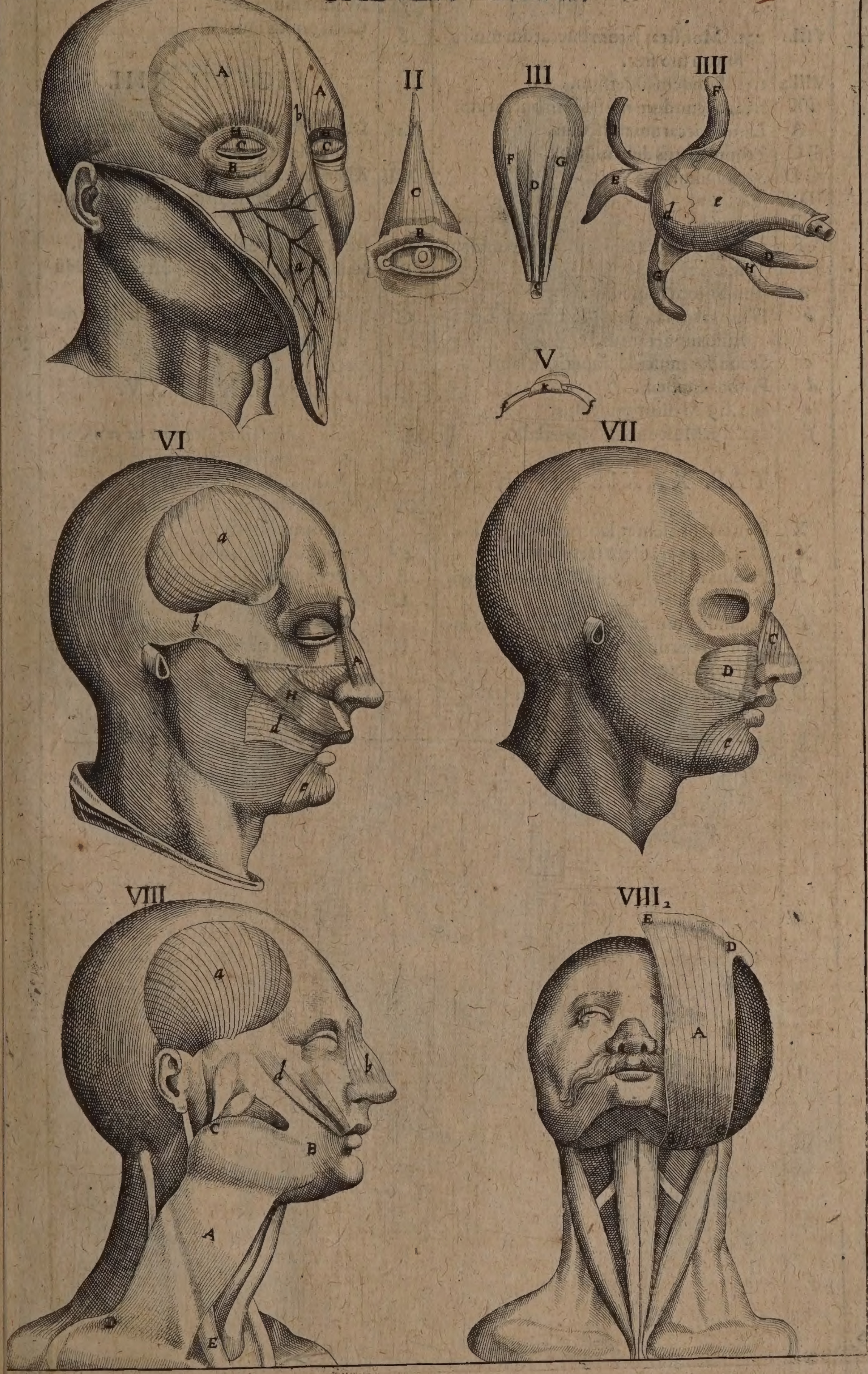
I	Figura demonſtrat frontis, & palpebrarum muſculos.
II	Oculum à caluaria exemptum, vna cum muſculis palpebrarum.
III	Oculum à caluaria reſolutum, vna cum ſuis muſculis naturalem ſitum retinẽtibus.
IV	Omnes oculi muſculos ab initio reſolutos.
V	Cartilaginem quæ trochleæ modo excauata ſita eſt prope internum angulum oculi.
A	Frontis muſculi.
B	Primus palpebrarum muſculus.
C	Secundus.
D	Muſculus oculum recta ſurſum attollens.
E	Muſculus oculum recta deorſum trahẽs.
F	Muſculus mouens oculum ad internum angulum.
G	Muſculus eundẽ ad externum adducens.
H	Muſculus oculum in interiorem angulum circunducens.
I	Muſculus oculum ad externum angulũ conuertens.
K	Cartilago quæ trochleæ modo excauata ſita eſt prope internum angulũ oculi.
a	Cutis capitis inuerſa, vna cum venis quæ per ipſam diuiduntur.
b	Portio membranæ carnoſæ, quæ adhuc pericranio inhæret.
c	Neruus, qui videndi facultatem ad oculum affert.
d	Anterior oculi ſedes, in qua iris ſita eſt.
e	Adeps, quæ neruum obuoluit.
f	Chordæ quinti, & ſexti muſculi mouentis oculum, quæ tranſeunt per ſinum cartilaginis trochleam referentis.

FIG. VI. VII. H

VI VII	Figuræ hæ oſtendunt narium muſculos.
A	Primus muſculus naſi alas aperiens.
B	Secundus naſi alas ſimiliter aperiens, qui partim etiam ad labrum ſuperius pertinet.
C	Carnoſæ fibræ, quæ loco tertii muſculi recenſentur.
D	Quartus muſculus, qui naſi foramina claudit.
a	Temporum muſculus.
b	Os iugale.
c	Foramen auris.
d	Secundus buccarum muſculus.
e	Muſculus inferioris labri.

TAB

TABVLA XXXI.

TAB. XXXI. FIG. VIII. I. VIII. 2. & TAB. XXXII. FIG. IX.

VIII. I	t.31. Monſtrat latum buccarum muſculum in ſuo ſitu.
VIII. 2	t.31. Eundem inuerſum.
IX	t.32. Secundum muſculum buccarum.
A	Latus buccarum muſculus.
B C	Primum latus dicti muſculi.
C D	Secundum.
D E	Tertium.
E B	Quartum.
F	t.32. fig.9. Secundus buccarum muſculus.
a	Temporum muſculus.
b	Fibræ carnoſæ, quæ pro tertio naſi muſculo numerantur.
c	Secundus muſculus ſuperioris labri.
d	Primus eiuſdem.
e	t.32.f.9. Maſſitir muſculus.
f	t.32.f.9. Muſculus inferioris labri.

TAB. XXXII. FIG. X. XI.

X	Figura repræſentat labrorum muſculos.
XI	Muſculus qui aurem ſurſum trahit.
A	Primus muſculus, qui ſuperius labrum ſurſum attollit.
B	Secundus muſculus, qui ad inferius labrum pertinet.
C	Vltimus labiorum muſculus.
D	Muſculus qui auriculam ſurſum trahit.
d	Carnoſæ fibræ, quæ pro tertio naſi muſculo habentur.
e	Secundus buccarum muſculus.
f	Maſſitir muſculus.
g	Cutis capitis inuerſa.

FIG. XII. XIII.

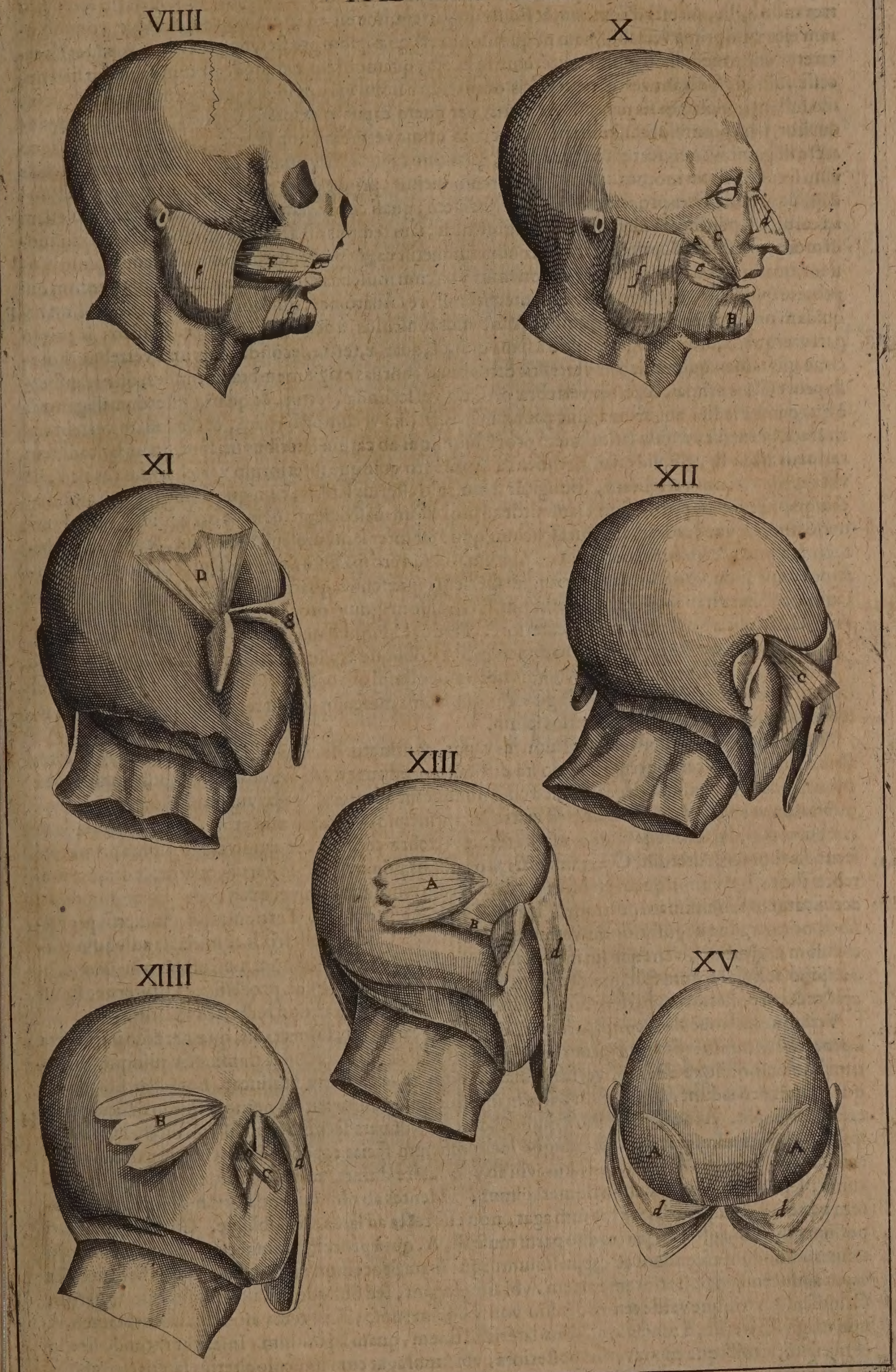
XII	Demonſtrat muſculum, qui aurem ſurſum ducit, inuerſum.
XIII	Alterum ex muſculis occipitii, vna cum muſculo auriculam ad poſteriora ducente.
A	Alter ex muſculis occipitii in ſuo ſitu.
B	Muſculus, qui aurem in poſteriora adducit.
C	Muſculus auriculam ſurſum trahens, inuerſus.

FIG. XIV. XV.

XIV	Figura repræſentat alterum ex muſculis occipitii inuerſum, vna cum poſteriori auris muſculo ſimiliter inuerſo.
XV	Oſtendit vtroſque occipitii muſculos in ſuo ſitu collocatos.
AA	Muſculi occipitii in ſuo naturali ſitu.
B	Alter ex muſculis occipitii inuerſus.
C	Muſculus, qui aurem in poſteriora ducit, inuerſus.
D	Diuiſio poſterioris muſculi auris in tres partes.
d	Cutis capitis inuerſa.

TABV-

TABVLA. XXXII.

De Muſculis capitis. CAP. III. E

SEquitur Caput,cuius muſculos inquirere volentes, operæprecium eſt ante eius motum repetere, quem ſupra enodauimus qua de oſſibus,& proprie de vertebris ceruicis.Diximus igitur caput moueri in priorem,& poſteriorem partem,in dextram, & ſiniſtram, & præterea circumferri. Inter hos tres motus,ille,qui eſt ad dextram,& ſiniſtram partem,hoc eſt ad latera,non efficitur per commiſſuram eius cum prima vertebra;nam neque idonea eſt,quæ ipſum præſtet, neque etiam expediret; laceraretur enim medulla,ſi ſubito verteretur in latera; quamobrem eiuſmodi motum paulatim fieri neceſſe fuit:huc ſpectant vertebræ ceruicis omnes,quæ ſimul in latus inclinantes ſecum caput adducũt, medullam inuiolatam ſeruantes. At motus,per quem caput in priorem,& poſteriorem partem adducitur, per commiſſuram ipſius perficitur cum prima vertebra; non primæ cum ſecunda; quæ adeo arcte illigatur, vt nequeat eatenus curuari, quantum caput.Efficit autem commiſſura primæ vertebræ cum ſecunda alium motum capitis, quo circumducitur; primæ enim vertebræ innixum ſuper ſecundam & proprie circa proceſſum eius dentiformem, quaſi circa axem mouetur, ita vt hic motus etiam ad ceruicem pertinere videatur; His ita conſtitutis, iam tempus eſt accedere ad muſculos,qui eiuſmodi motus præſtant; & primo ad eos, à quibus mouetur caput per ſe; nam alios qui eatenus ipſum mouent,quatenus ceruici innititur, exponemus vna cum muſculis dorſi. De numero autem eorum qui proprie ipſum mouent,non conuenit inter profeſſores Anatomes; quidam octo paria eſſe exiſtimant, F
quidam nouem,aut decem;in quouis pari eſt vnus muſculus, à dextro latere,alter à ſiniſtro: in primo
A figu.1. pari vterque,A,oritur longiori initio à ſpina quintæ,quartæ,tertiæ,ſecundæ,& primæ vertebræ thoracis;magis tamen quintæ: ab iis vertebris ortus binas chordas exigit membranis ſimiles, quæ tranſuerſis proceſſibus primæ, & tertiæ vertebræ ceruicis, vel ſecundæ, tertiæ, & quartæ interdum illigantur; à qua cum recedit, anguſtus adhuc paulatim lateſcit, ita vt cum ad tertiam, & ſecundam vertebram thoracis peruenit, æquet latitudinem proceſſuum,qui ab earum lateribus ſiti ſunt,quam latitudinem retinens aſcendit, aliquid etiam accipiens à ligamento quinque inferiorum vertebrarum ceruicis; at vbi excedit tertiam vertebram, ſeiungitur à muſculo alterius lateris, cum quo ante iungebatur,diductuſque neruoſam portionem tranſmittit ad proceſſum maſtoidem, & in os occipitii inſeritur tranſuerſo fine,atque adeo lato,vt æquet ſpacium,quod eſt inter latus muſculi externum, & autem, vel inter internum, & ſinum in occipitio exculptum. Illud vero ſpacium, quod eſt inter dextrum, & ſiniſtrum muſculum,vbi diducuntur,trianguli ſpeciem repræſentat,quam repręſentat etiam vterque mu-
F,G,figu.1. ſculus;ſed latera habent inæqualia;primum,F,G,valde magnum procedit per medium dorſum,ſecundum,G,H,huic æquale per partem exteriorẽ. Tertiũ, H,F,quidem valde paruũ eſt ipſe finis tranſuerſus,per quem occipitio illigatur:aſcendunt eius fibræ oblique à ſpina inferiorum vertebrarum ceruicis verſus proceſſus à lateribus ſuperiorum,donec omnes ſimul oſſi occipitii innaſcantur, parum aut nihil laterum proceſſibus illigatæ. Cum agit vtriuſque lateris muſculus, caput recta admodum extenditur, G
ſed ſi alterius dumtaxat,vertitur verſus ipſum.

C figu.2. Secundum, C,par muſculorum mouens caput, continetur duobus muſculis; vno à latere dextro, altero à ſiniſtro. Vterque triplici initio ita diſtincto præditus eſt, vt à nonnullis videatur componi ex tribus muſculis in vnum coeuntibus;ſed cum numeretur ab omnibus pro vno muſculo,proponetur à nobis non vt compoſitus ex tribus,ſed vt à triplici principio ortus,quorum primum,I,raro, interdum tamen non reperitur.Incipit autem à ſpina tertiæ vertebræ ceruicis,aliquando etiam à ſpina primæ,vel
C figu.2. ſecundæ thoracis. Alterum, C,à tranſuerſis proceſſibus primæ;ſecundæ,tertiæ,quartæ,& quintæ vertebræ thoracis;nonnunquam etiam à ſpina primarum tantum trium,vel quartæ, & quintæ dumtaxat:
E figu.2. accipit autem tenuiſſimam portionem à proceſſu tranſuerſo octauæ. Tertium, E, à tranſuerſis proceſſibus oritur quinque inferiorum vertebrarum ceruicis. Concurrunt tria hæc initia ita ad vnum efficiendum muſculum, vt nequeant inter ſe ſeiungi: hic autem iunctus cum muſculo alterius lateris, in occipitio deſinit, totum ſpacium occupans vſque ad radicem maſtoidis proceſſus. Vbi vterque ſimul agit,recta in poſteriorem partem caput adducit;Vbi alter dumtaxat,non recta, ſed ad latus.

D figu.2. Vtrinque his muſculis ſecundi paris portio quædam carnis, D, ſubiecta eſt, quæ neruoſo initio orta à proceſſibus tranſuerſis ſex priorum vertebrarum ceruicis, & interdum à tranſuerſis quinque primarum thoracis oblique aſcendit verſus ſpinam, dum ad occipitium pertineat, ſiquidem fibræ oblique ſurſum procedunt, ab exteriori parte in interiorem:Inſeritur autem neruoſo fine in radicem pro- H
ceſſus maſtoidis. At non immerito à quibuſdam cenſetur pars ſecundi muſculi iam dicti, cum fibras ipſius obliquas admixtas habeat; cumque idem officium faciat caput in poſteriorem partem adducendi recta, vbi vtrinque agat; ad latus, vbi ab vno latere dumtaxat. Nos tamen non vt partem ſecundi, ſed vt tertium muſculum numerabimus, addentes ab obliquis eius fibris motum in poſteriorem partem; vbi ab vno latere tantum agat, non eſſe recta ad latus, ſed oblique. Cum his numerari
A fig.4. poſſunt tanquam ipſorum partes duo parui muſculi, A, qui à proceſſu tranſuerſo primæ vertebræ orti tenues admodum aſcendunt ad caput:finiunturque iuxta proceſſum maſtoidem, & vim habent recta caput adducendi in poſteriorem partem, vbi ſimul agant, ſed oblique vbi alter dumtaxat. Quartus,
C fig.4. C, muſculus vtrinque valde tenuis, initio von valde neruoſo; dein recta aſcendit, non ita tamen,vt non magis ſeparetur, à muſculo alterius lateris ad finem, quam ad initium. Inſeritur rotundo fine in os occipitii; attollitque caput verſus poſteriora, vbi ſimul agat cum muſculo alterius lateris, ſed vbi ſolus,circumuertit.

B fig.4. Quintus,B,quarto fere ſubiicitur,ſimilemque formam,& ſubſtantiam obtinet.Naſcitur vero initio carnoſo,& tenui à latere illius tuberculi, quod prominet à poſteriori parte primæ vertebræ ceruicis. Iungitur initio cum muſculo alterius lateris, ſed in progreſſu aliquantiſper diducuntur, ita vt ſeparati
D figũr.4. inſerantur in os occipitii. Conferunt autem ad attollendum caput. Sextus, D,carnoſus eſt, longus,

rotun-

A rotundus, naſciturque ab oſſe occipitii ad externum latus quinti muſculi, & oblique deſcendit, dum inſeratur in extremos proceſſus laterum primæ vertebræ ceruicis. Quodnam ſit officium ſexti huius muſculi, non ſatis video, neque enim circumducit caput, vt aliqui volunt, tum quia fibras habet rectas, non obliquas, quales ad circumducendum requiruntur; tum quia quod neceſſarium eſſe monſtrauimus ad caput circumducendum, non mouet primam vertebram ſupra ſecundam, cum non tendat à ſecunda ad primam, vt facit ſeptimus, ſed à capite ad primam. At neque adducere poteſt caput in partem poſteriorem, cum naſcatur à capite & inſeratur in primam vertebram; nam ſic mouebitur vertebra ſupra caput, non caput ſuper vertebram, ita vt mihi veriſimile fiat, oriri potius hunc à prima vertebra, & inſeri in caput, quam contra; ſic enim adducere poterit caput in partem poſteriorem attractum à prima vertebra ſuper quam mouetur. Septimus, E, eiuſdem eſt figuræ, cuius ſextus; oritur autem à ſpina ſecundæ vertebræ ceruicis, & oblique paulo aſcendens illigatur proceſſibus laterum primæ. E fig. 4.

Munus eius eſt circunducere primam vertebram ſupra ſecundam, & idcirco etiam caput, ſi agat alter dumtaxat; ſed ſi vterque, tunc caput ſiſtit, aut retrorſum adducit. Ex quarto autem, ſexto, & ſeptimo, triangulus, F, vtrinque repræſentatur, cuius primus angulus eſt in medio occipitio, alter apud proceſſum poſteriorem ſecundæ vertebræ. Tertius iuxta triangulum alterius lateris. Octauus, A, iam caput demittit, & adducit in partem priorem, cum alii ſeptem propoſiti ipſum magis attollant, & adducant in poſteriorem: pluribus autem muſculis opus fuit ad attollendum, nam facile ſuo pondere declinat in inferiorem. Naſcitur ergo octauus muſculus à media, & ſublimiori parte, B, oſſis pectoris tum à iugulo, C; ab vtroque principio profectus efficitur aliquanto magis craſſus, quam latus, ſineque carnoſo, ac craſſo illigatur, D, ad proceſſum maſtoidem, quem totum complectitur. Scite præterea licet inter illud initium, quod ab oſſe pectoris, & illud, quod à iugulo ſumit hic muſculus ſinum, E, figuræ triangulæ; deprehendi non modo in cadauere, ſed in homine etiam bene valente; iungitur deinde vnum principium cum altero, ita vt vnum muſculum conſtituat, qui trahens deorſum caput, mouet in partem priorem, attrahit enim ipſum deorſum, ſiue collum moueatur, ſiue immobile maneat; Verum vbi agit muſculus vnius lateris tantum, caput verſus illud demittitur; circumducitur; vbi vterque viciſſim. Nonus, A, ab anteriori parte ceruicis ſub gula reſidet, oritur autem ab omnibus fere vertebris ceruicis neruoſis initiis à tranſuerſis ipſarũ proceſſibus ductis: proficiſcitur enim à ſexta, quinta, quarta, tertia vertebra, & carnoſus euadit, carnoſoque fine in capitis baſim inſeritur, inter vtrumque proceſſum, quo cum prima vertebra committitur: flectit autem caput in partem priorem. His nouem paribus ſunt, qui decimum, A, addant, quod ortum vt ſuperius diximus proceſſu tranſuerſo primæ vertebræ valde gracile aſcendit ad caput in quod inſeritur, prope proceſſum maſtoidem, ſed videtur pars tertii paris. Ex nouem paribus muſculorum propoſitis prima ſex caput attollunt, & in poſteriora adducunt, ſeptimum circunducit, octauum, & nonum flectit, atque in priorem partem adducit. Alii ſunt, qui caput in latera circumuertunt, quatenus ceruicis vertebras ſimiliter ad latera adducunt: ſed hos C referemus inter muſculos dorſi, ſub quo comprehendimus vertebras ceruicis, thoracis, lumborum, & ſimul etiam os ſacrum.

F figu. 4.
A fig. 6.
B B figu. 6.
C fig. 6.
A figu. 8.
A fig. 4.

Propoſitorum autem muſculorum ſectionem aggredieris in hunc modum. Prono cadauere tertium muſculum ex thoracem mouentibus qui à ſpina vertebrarum ceruicis ortus in ſuperiores coſtas inſeritur, incides; ſuperiicitur enim primo mouentium caput pari, quod poſtea commode ſecabis, ſi buxeum ſcalpellum à latere ſubiicias, ſicque à ſubiectis muſculis ducta ſectione in longitudinem ſepares vſque ad occipitium, in quod deſinit; deinde ad ſecundi paris inciſionem perges, à vertebris ſimiliter vſque ad occipitium reſoluens; cum quo etiam portionem illam carnis ſecabis, quam pro tertio pari numerauimus. Tum ad quarti paris ſectionem aggredieris, cuius initium à ſpina ſecundæ vertebræ ceruicis diuides, vt totum vſque ad occipitium, à quinto, quod ſubiectum eſt, reſoluas; nam hoc deinde à prima vertebra ſeparandum eſt, & vſque ad finem ſcalpello reſoluendum. Accedes deinde ad ſextum, quod ab occipitio vſque ad tranſuerſos primæ vertebræ proceſſus ſeparabis; Tum ad ſeptimum, quod à ſpina ſecundæ vertebræ vſque ad tranſuerſos proceſſus primæ diuides. poſt hæc, reſupinato cadauere, octauum par, quod ab anteriori parte incipit, vſque ad proceſſus in oſſibus temporum mammillam referentes ſeparandum eſt. Accedes deinde ad nonum par, quod reſolues ab omnibus fere corporibus vertebrarum ceruicis, & earum tranſuerſis proceſſibus vſque ad baſim capitis. Decimum vna cum tertio ſecabis, cuius partem videri diximus, nam tertius ad latum buccarum muſculum pertinet, quem iam ſecuimus.

D

N FIGV-

FIGVRARVM NEC NON CHARACTERVM, QVI Tab. duabus præſentibus inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. XXXIII. FIG. I. II.

MOnſtrant nouem ſequẽtes figura muſculos caput mouentes.

In I. & II. figura literæ notant:

A	Primum par muſculorum capitis in ſuo ſitu.
B	Iidem muſculi inuerſi.
C	Secunda pars ſecundi paris muſculorum capitis.
D	Carnoſa moles, quæ pro tertio pari muſculorum capitis habetur.
E	Tertia pars ſecundi paris muſculorum capitis.
F G	Primum, atque internum latus primi muſculi.
G H	Secundum, ac externum.
H F	Tertium, ac finis.
I	Primum principium ſecundi paris muſculorum capitis.
a	Thoracis coſtæ.
b	Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
c	Portio quinti muſculi thoracem mouẽtis.
d	Portio tertii muſculi.
e	Portio tertii muſculi dorſi.
f	Secundus dorſi muſculus.
g	Portio ſexti muſculi mouentis dorſum.

FIG. III. IV.

In III. & IV. Figura.

A	Decimum par muſculorum capitis.
B	Quintum par muſculorum capitis.
C	Quartum par muſculorum capitis.
D	Sextum par eorumdem.
E	Septimum par.
F	Triangulus à nuperdictis muſculis conſtitutus.
G	Muſculi ſecundi paris inuerſi.
H	Moles carnoſa, quæ pro muſculis tertii paris numeratur.
I	Portio quarti paris muſculorum capitis, quæ videtur muſculus diſtinctus.
a	Portio tertii muſculi mouentis ſcapulam.
b	Portio ſecundi muſculi mouentis dorſum.
c	Portio quarti paris muſculorum dorſi.

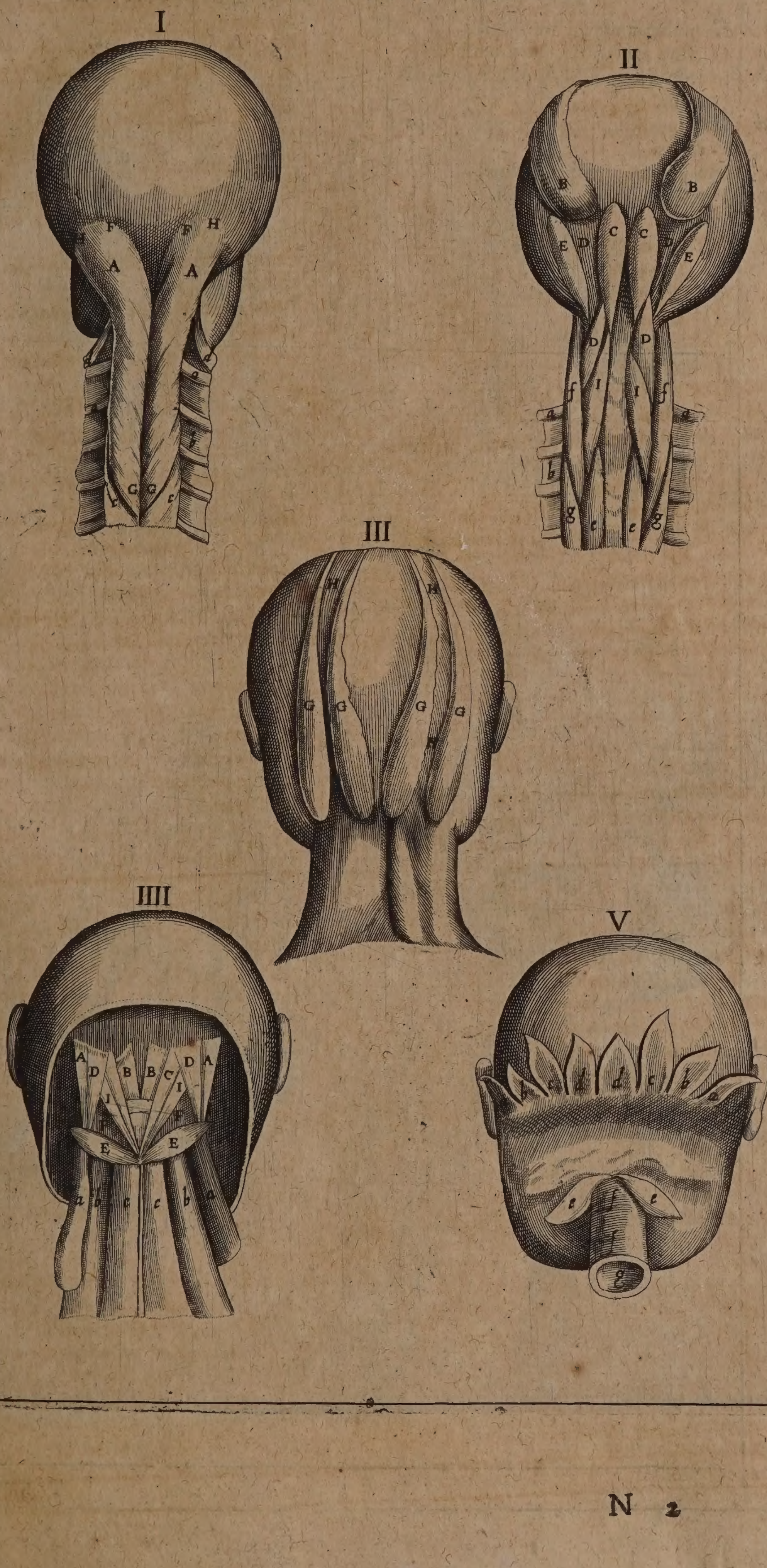
TAB. XXXIII. FIG. V. & TAB. XXXIII. FIG. VI.

In V. & VI. Figura.

A	Octauus muſculus caput mouens.
B	Eius initium ab oſſe pectoris.
C	Initium, quod à iugulo aſſumit.
D	Finis eiuſdem muſculi.
E	Sinus inter duo initia prædicti muſculi.
a	Decimus capitis muſculus inuerſus.
b	Sextus.
c	Quartus.
d	Quintus.
e	Septimus.
f	Vertebræ ceruicis, membranis, carne, atque adipe obductæ.
g	Spinæ medulla.

TABV-

TABVLA XXXIII.

TAB. XXXIV. FIG. VII. VIII.

In VII. & VIII. Figura.

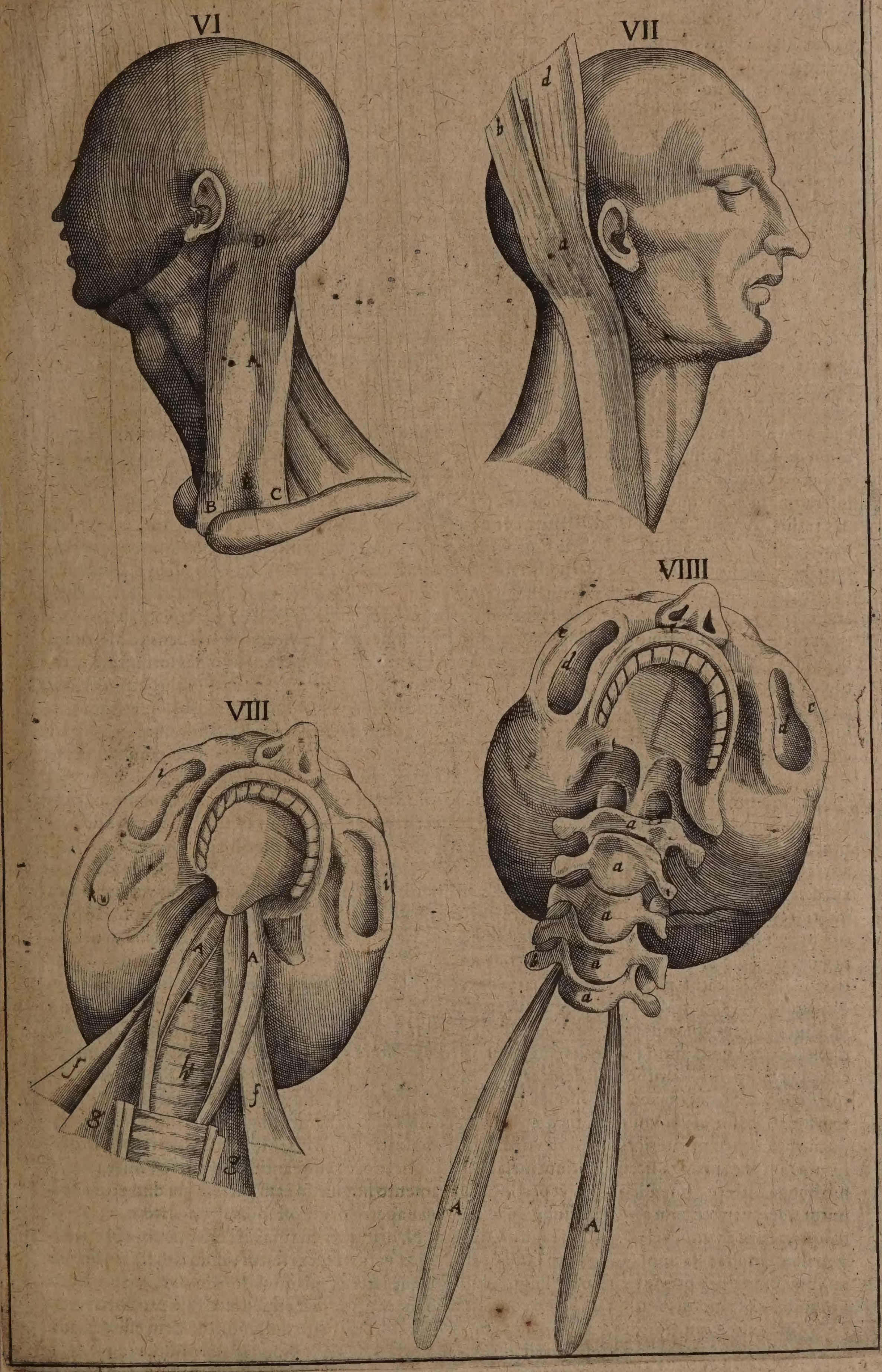
A	Nonum par muſculorum capitis.
a	Octauus capitis muſculus inuerſus.
b	Initium dicti muſculi, quod à iugulo enaſcitur.
d	Alterum initium, quod oritur ab oſſe pectoris.
e	Sinus inter vtrumque initium.
g	Portio ſecundi muſculi dorſi.
f	Portio tertii.
g	Portio primi muſculi mouentis caput.
h	Vertebræ ceruicis.
i	Os iugale.
k	Foramen auris.

FIGVRA IX.

In VIIII. Figura.

A	Nonum par muſculorum capitis inuerſum.
a	Quinque ſuperiores ceruicis vertebræ.
b	Proceſſus tranſuerſi earumdem.
c	Os iugale.
d	Cauum, quod inter os iugale, & caluariam ſitum eſt.

TABVLA XXXIIII.

De muſculis oßis hyoidis, linguæ, faucium, gutturis, maxillæ, Cap. IV. E

Tab. 35. 36. 37. 38. fig. viginti ſex.

a Sup. l. 2. cap. 3. OS hyoides, quod ſupra guttur collocatum eſſe diximus, cum de oſſibus [a] ageremus, quatuor v-
trinque muſculis mouetur. Primus, A, qui validus eſt, oritur lato, & carnoſo initio à ſuperiori
A fig. 1. parte oſſis pectoris, verſus anteriorem; aſcenditque ſupra aſperam arteriam, & primam cartilaginem
gutturis; eandem vbique magnitudinem referens, dum inſeratur in partem anteriorem oſſis hyoi-
dis, quam mediam carnoſo fine complectitur. Iungitur autem in itinere cum coniuge muſculo alte-
rius lateris, linea in longitudinem ducta: diſtinguitur vterque inter aſperam arteriam, & guttur, qua-
dam nota, ita vt duplex videatur, quamuis re vera ſimplex ſit; Fuit autem à natura inſtitutus, vt os
hyoides deorſum traheret, & nonnihil antrorſum; id quod obſcure facit, & tunc præſertim, cum os
hyoides nimis ſurſum attrahitur à ſuperioribus muſculis, prætetquam quod & primam cartilaginem
gutturis, & aſperam arteriam tegit, ac munit. Secundus, B, muſculus vtrinque è regione primi ſuper-
B fig. 3. ne naſcitur à latere maxillæ, ſub mento, deſcendenſque proxime ſub eo, qui maxillam deorſum tra-
hit, & os aperit obliquis fibris, anguſtior redditur, dum oſſi hyoidi à parte anteriori iuxta primum al-
ligetur; attollit autem ſurſum os hyoides aliquanto antrorſum, recta; ſi vterque agat, oblique, ſi al-
D fig. 5. ter dumtaxat. Tertius, D, muſculus, tenuis, & rotundus [b] vtrinque naſcitur à proceſſu ſtiloide oſ- F
b Gal. lib. de diſſect. muſc. cap. 13. ſis temporum, paulo infra quintum muſculum maxillæ; finiturque iuxta primos duos in oſſe hyoi-
de, vbi ipſius proceſſus, & quaſi latera cum medio oſſe iunguntur. Effinxit hunc natura, vt rectum
ſeruaret os hyoides, ne conuerteretur in latus, & vna aliquantiſper attolleret; traheretque in partem
E fig. 7. & 5. poſteriorem. Quartus, E, muſculus longior eſt, & tenuior, in medio neruoſus, ſumit autem vtrin-
que initium carnoſum à ſublimiori parte oſſis ſcapulæ, & proprie ad eius ceruicem, atque ad radi-
cem proceſſus anchiroidis; abditurque ſub ſecundo muſculo ſcapulæ; tum oblique aſcendit ſub pri-
mum muſculum capitis, à quo adeo comprimitur, vt magis neruoſus reddatur, ac tenuis; ſed ſtatim
vbi ex eo excedit, carnoſus iterum euadit; dum ad os hyoides perueniat, & in illam ipſius partem
inſeratur, in quam inſeri tertium muſculum diximus. Sed vt ille ſurſum, ita hic deorſum os hyoi-
c Fallopius l. de Anatom. obſeruationib. des trahit, & ſimul prohibet ne in latus conuertatur; vbi vterque ſuo munere fungitur. Sed qua-
tuor muſculorum paribus iam dictis ſunt [c] qui duo alia addenda exiſtiment, inquiunt enim quin-
tum, F, in oſſe hyoide vtrinque rectis fibris oriri à medio mento à parte interna; & oſſi hyoidi innaſci;
F fig. 9. neque conſortium aliquod habere cum lingua, ita vt nullo modo inter eius muſculos numerari debe-
G fig. 10. at; ſextum, G, vero conſtitui à gemina carne muſculorum effigiem referente; quę ab eodem mento or-
ta aliquantiſper cum primo muſculo linguam mouente miſcetur; ſed vlterius procedens ad inferiora,
illigatur ad latera hyoidis; exiſtimant autem horum munus eſſe adducere os hyoides ſurſum ad men-
tum. Verum ad os hyoides præter muſculos, quibus ab vtroque latere mouetur, duo alii pertinent, qui G
A fig. 12. ad guttur, quod mouent, magis referri debent, quam ad ipſum. Naſcitur autem vnus, A, vtrinque ab
ima parte oſſis hyoidis, & per latera primæ cartilaginis gutturis recta procedit ad humiliorem partem
eius, in quam ſua latitudine inſeritur. Sed agemus de horum munere & vna de reliquis muſculis gut-
turis, ſi prius eos, qui ad linguam pertinent, expoſuerimus, quorum nonnulli ab oſſe hyoide oriuntur.
d Gal. lib. de muſc. diſſec. c. 14. & lib. 11. de vſu p. c. 10. Lingua multiplices, [d] ac varios motus obtinet, partim à fibris, quibus variis tota diſtinguitur, par-
tim à quinque muſculis, quos ab vtroque latere habet: nam exeritur, contrahitur, in interiora demit-
titur, attollitur, declinat ad latera, circumducitur, ac varie inflectitur. Horum primus, I, craſſus eſt,
ac rectus; oritur autem à medio ſublimioris partis oſſis hyoidis, initio aliquantulum carnoſo, & la-
I fig. 11. xo; deinde vlterius procedens, finitur ad radicem linguæ, vt ipſam contrahens colligat verſus partem
interiorem. Secundus, K, naſcitur à latere oſſis hyoidis ad proceſſum ſtiloidem oſſis temporum per-
K fig. 11. tinente; ſed interdum non à ſuperiori, ſed ab inferiori latitudine, id quod præcipue accidit, cum ſu-
perius cartilaginis, aut ligamenti naturam retinet, quemadmodum ſæpe in fœminis videmus. Ab v-
trouis latere naſcatur, progreditur aliquatenus tranſuerſus; deinde vtrinque inſeritur in latera linguæ,
& ad radicem. Contrahit autem linguam verſus partem interiorem, & aliquantiſper inferiorem; cum
vterque agit; aut vbi vnus agit, alter conſentit, trahitur lingua ad latus agentis. Tertius, L, ſimiliter
L fig. 11. carnoſus, & quodammodo craſſus naſcitur ab externo latere proceſſus ſtiloidis oſſis temporum, &
ad radicem linguæ inſeritur, vbi deſinit ſecundus; vlteriuſque per mediam linguam procedens, fer- H
tur vſque ad extremam: cum vtrinque hic muſculus contrahitur, linguam adducit intro verſus par-
tem ſuperiorem; at vbi vnius lateris dumtaxat muſculus contrahatur, linguam ſimiliter ſurſum ad-
M fig. 11. & 12. ducit verſus partem interiorem, ſed ab vno latere dumtaxat. Quartus, M, incipit ab interna parte la-
terum maxillæ, iuxta radicem dentium melarium, lato initio, & aliquantiſper neruoſo; inſeriturque
ſub lingua à latere, fine adeo lato, vt pertineat à ligamento linguæ ad eam partem vbi duo primi fini-
untur; demittit hic cum agit, eam linguæ partem, quæ aperto ore ſe oſtendit ab vno latere, vel ab v-
N fig. 11. troque, prout ab vno, vel ab vtroque agit. Quintus, N, oritur ab ima maxilla ſub mento, vbi oſſa in-
æqualitatem illam faciunt, inde aliquantiſper aſcendens verſus fauces fertur; dum lato fine in linguæ
e Falop. in li. anatom. obſeruat. radicem inſeratur; promit autem hic linguam ab vtroque latere, quamuis non duplex, ſed ſimplex à
nonnullis exiſtimetur, qui putant ab eo comprimi linguam, ſiue recta ſiue à lateribus pro fibris agen-
tibus. Sunt qui [e] quintum hoc par muſculorum, & primum prius relatum, vnum & idem eſſe credant.
O fig. 12. Præterea loco quarti à nobis propoſiti aliud, O, recenſeant, quod faucibus aſcribi poſſe credunt [f] di-
f Falopius ibidem. cunt autem oriri hoc ab interna parte proceſſus ſtiloidis oſſis temporum, atque ad priorem tende-
P fig. 12. re, & in latam, ac tenuem chordam, P, deſinere, quæ primæ cartilagini gutturis, lateribus oſſis hyoi-
dis; & tandem extremæ linguæ illigetur; ita vt has partes retro, ac ſurſum adducat, & fauces in deglu-
tiendo aſtringat.

A Fauces ipſæ quoque mouentur, [a] cum dilatentur ad prohibendum ne quod euomitur, in pulmones feratur, & contrahantur ad deglutiendum. [a Gal. lib. de muſc. diſſe. c.15.] Vtrique motui plura muſculorum paria præſunt. Primum, T, initio neruoſo, ac tenui oritur ab oſſe ſphenoide, & proprie ab imo eius proceſſus, qui [T fig.19.] tendit ad tempora, atque ab huius parte acuta, quæ proxime ſuperiectum habet ſinum illum in oſſe temporum; in quo recipitur maxillæ caput. Inde autem procedit per antrum illius proceſſus oſſis ſphenoidis, qui veſpertilionis alas imitatur, cuius interno lateri inhærens, deſcendit, degenerans in neruoſam, tenuem, ac latiorem chordam, quæ per imum dicti lateris interni ad eam excipiendam excauati tendens, ad cauum illud palati finitur, vnde vua oritur, vt eam, & extremum palatum ſurſum, atque antrorſum ducat; atque ita fauces aperiat. Secundum, V, par neruoſo initio oritur iuxta eam regionem, [V fig.20.] vnde oriri primum diximus; deſcenditque ad latera faucium vbi tonſillæ continentur, eoſque complectitur vna cum faucium ſede poſteriori fere vniuerſa. Eius officium eſt tonſillas ſurſum trahere, atque ad latera; & eatenus fauces dilatare. Tertium, X, par ab ea parte, qua capitis baſis cum ceruice committitur, [X fig.20.] valde tenue incipit; velansque fauces à poſteriori parte, & à lateribus in latera hyoidis, in primam cartilaginem gutturis, & nonnihil in linguæ radicem inſeritur. Valet ad fauces arctandas, quo nomine ad deglutiendum confert; Quartum, O, par illud eſt, quod linguæ, & faucibus commune ante [O fig.12.] [b] oſtendimus, qua de muſculis linguæ. Valet autem ad fauces aſtringendas, quas in poſteriorem partem attrahit. [b Paul. ante in hoc capit.]

B Guttur, quod præcipuum vocis inſtrumentum eſt, dilatatur, aſtringitur, aperitur, clauditur, quos motus præſtant muſculi decem & ſex; decem proprii, & ſex communes; communes appellantur illi, qui ab alia parte orti,* vt ab oſſe thoracis, ab oſſe hyoide, à gula gutturi illigantur: proprii vero, qui non ab alia parte oriuntur, ſed ab aliqua ex tribus cartilaginibus, quibus guttur continetur, & in illis finiuntur. [* Gal. lib.7. de vſu par. c.11.] Communes ſunt ſex, quorum duo primi, A, qui incipiunt ab inferiori [c] latere oſſis hyoidis lati, [A fig.13.] carnoſi, iuncti inter ſe deſcendunt; dein aliquantulum diducuntur, donec vterque à ſuo latere lato, & [c Gal lib.7. de vſu par. c.11.] carnoſo fine, perinde ac principio ad inferiorem partem primę cartilaginis illigetur; per fibras, per quas etiam inter ſe illigantur. Conſtituti autem ſunt à natura vt primam gutturis cartilaginem à poſterioribus ſeparent, & ſurſum attrahant; ſicque gutturis foramen dilatent: ad horum finem duo alii, B, [B fig.13.] eiuſdem fere latitudinis in primam cartilaginem inſeruntur, qui naſcuntur ab interiori parte [d] oſſis [d Gal. lib.7. de vſu par. c.11.] thoracis prope iugulum carnoſo, & anguſto initio; inde per guttur paulatim lateſcentes aſcendunt, dum in primam cartilaginem finiantur, cuius inferiores partes comprimunt, & deorſum trahunt, & eatenus aſtringunt aſperam arteriam, nec patiuntur quicquam reduplicari, aut plurimum [e] dilatari. [e Gal. lib.7. de vſu par. c.12.] His quatuor communibus muſculis gutturis, duo alii accedunt [f] tranſuerſi, vtrinque vnus, C; naſcuntur autem à poſteriori parte gulæ, ſecundum longitudinem, qua ſpectat ad dorſum; inde tranſuerſi procedunt toto itinere gulæ inhærentes, continueque carnoſi fiunt, & lateſcunt, dum in latera pri- [C fig.16.] [f Gal. lib.7. de vſu par. c.11. & 12.]
C mæ cartilaginis pertineant, quam in poſteriorem partem attrahunt, & ita ad ſecundam cartilaginem adducunt, vt guttur aſtringant: duo autem illi, qui naſcuntur à media parte interna oſſis hyoidis, & in radicem epiglottidis terminantur, deprehenduntur in bobus, non tamen in hominibus. Eorum munus eſt, non aperire, aut claudere, dilatare, aut aſtringere guttur, ſed epiglottida cibo, potuque depreſſam rurſus attollere. Erigitur enim hæc, dum illi ad ſua initia verſus os hyoides contrahuntur; in homine vero per ſe attollitur. At non opus fuit oppoſitis muſculis epiglottida deprimentibus, cum ſatis cibi, & potionis grauitate deprimatur. Ex propriis duo, D, primam cartilaginem adducunt ad ſecundam, & eatenus guttur [g] aſtringunt; incipiunt enim à ſecunda, & tendunt ad primam, quam attrahunt verſus ſecundam; ſunt autem breues, lati, carnoſi, vtrinque vnus, quamuis bini videantur ob varium fibrarum ductum, quarum aliæ ſuper alias inſident in figuram græcæ literæ. X. [D fig.17.] [g Gal lib.7. de vſu par. c.11. & 12.] Aliorum quatuor, qui tertiam cartilaginem ad ſecundam adducunt, duo, E, vtrinque vnus ad poſteriorem partem [E fig.18.] ſecundæ cartilaginis pertinent, qua gulam attingit; carnoſo autem initio incipiunt, & recta aſcendentes latiores fiunt, dum neruoſo fine cum radice tertiæ cartilaginis nectantur, qua cum ſecunda coniungitur; ſinuatur autem ſecunda cartilago vtrinque, vt ſedem vtrique muſculo prædicto inde incipienti præbeat. Reliqui duo, F, vtrinque vnus, iam propoſitis adhærent; naſcuntur autem carnoſo [F fig.19.] principio ab ea parte ſecundæ cartilaginis, quæ ad primam ſpectat, & eius humiliorem recipit proceſſum; inde oblique aſcendunt, dum inſerantur in vniuerſam partem tertiæ cartilaginis, quam priores muſculi nudam reliquerunt. Tertia cartilago ab vtroque latere extrorſum ad poſteriora ducitur,
D recta quidem à primis duobus, oblique ab aliis, atque ita aperitur. Duo item alii tertiam cartilaginem cum prima coarctant, vtrunque vnus, G, latus, carnoſus, qui ex medio primæ cartilaginis in longitudinem ab interiori parte naſcitur triplici principio ita diſtincto, vt quamuis ſimplex ſit, triplex videatur; aſcendit deinde oblique, dum inſeratur in anteriorem partem tertiæ cartilaginis, cuius latera diducit, & idcirco lingulam mediam adeo coarctat, vt non permittat aerem exire. [G fig.19.] Tantam [h] autem vim habet, vt cum cohibere ſpiritum volumus, reſiſtat omnibus muſculis, qui thoracem contrahendo ipſum expellere contendunt. [h Gal. lib.7. de vſu p. c. 14.] Euidenter apparent hi in gutture humano; quamuis negent aliqui, [H fig.18.] [i] ſe vnquam eos perſpicere potuiſſe. [i Valuerda l.2.c.14.] Poſtremi duo, H, ad baſim tertiæ cartilaginis ſiti ſunt vtrinque vnus, qua guttur cum gula, & tertia cartilago cum ſecunda committitur; oriuntur autem prope primam cartilaginem à radice tertiæ, per quam ſurſum feruntur vſque ad medium, vbi duæ ipſius partes inter ſe nectuntur; ibi ergo deſinunt, ſe mutuo contingentes, latioreſque ſunt, & craſſiores, quam initio: ſunt item breues ab externa parte piri modo rotundi, ab interna tertiæ cartilagini illigati, quam in vnum cogunt, marſupii modo eius latera aſtringentes, quo nomine lingulam claudunt, quæ gemina eſt, id quod minime facere poſſent, ſi ſimplex eſſet, quamuis nonnullis [k] videantur non eſſe duo, ſed vnus duntaxat dilatans lingulam; ſimiles autem ſunt illis, qui anum, & veſicæ ceruicem claudunt. [k Falapius in l. obſeruat. anatomicarum.] Hactenus de muſculis gutturis; proximũ eſt, vt vnde neruos accipiant, explicemus. Accipiunt aũt à cerebro, idq; merito inquit [l] Gal. quoniam actio vocis quam præbent, exprimit mentẽ, quæ eſt in

 cerebro

cerebro, excipe tamen illos qui ab oſſe pectoris ad primam cartilaginem procedũt; nam hi non à cerebro, ſed à prima coniugatione medullæ thoracis, vel à ſecunda neruos obtinent: interdum tamen & aliquot ramulos à ſexto pari neruorum cerebri; reliqui omnes gutturis muſculi, præditi ſunt ramis, qui deriuantur à ſexto pari neruorum cerebri; verum illi, quorum capita ſuperne oriuntur, & deorſum tẽdunt, ramos incipiunt à ſexto pari neruorum cerebri, priuſquam recurrentes neruos proferant: at qui inferne incipiunt, & ſurſum tendunt, veluti qui primam cartilaginem cum ſecunda, & qui tertiam ad ſecundam adducunt, & duo, qui à prima orti aſcendunt ad tertiam, quam cum magno renixu claudunt, ramulos obtinent ab illis ramis, qui à ſexto pari neruorum cerebri deriuati, & circa arteriam magnam, qua ex corde educitur, ac circa eam quæ ad alam dextri brachii fertur, progredientes, ſurſum reuertuntur, ita vt artificioſe per duplicem motum deorſum impellant, quamuis origo ſuperne ſit à cerebro. E

Maxilla mouetur cum malæ immobiles maneant; motus in ea ſimplices apparent, ſurſum, deorſum, ad dextrum, & ſiniſtrum latus, ante, & retro, quibus accedit ſeptimus compoſitus ex pluribus illorum viciſſim factis, cum ſcilicet maxilla circumducitur; neque enim conuertitur hæc vt oculus, ſed tantum in diuerſas partes impellitur, ita vt poſſit componi eiuſmodi motus ex pluribus; quamobrem non poſtulat proprios muſculos, ſed ſatis ipſum præſtant, qui præſunt ſex aliis: ſunt autem in vniuerſum decem; quinque à dextra parte, totidem à ſiniſtra: duo mouent ſurſum, duo deorſum, duo ante, duo retro, duo ad latus; neque obſtat, quod non ſit hoc dextrum ſcilicet, & ſiniſtrum: nam non propterea duo paria requiruntur, cum vnus vtrinque ſatisfaciat ad attrahendum ad ſuum latus; idcirco natura fabricata eſt quinque tantum paria muſculorum ad maxillam mouendam, qui cum ad mandendum omnes F conducant, μασητῆρες à Græcis nominãtur; [a] quamquam proprie μασητῆρες dicũntur duo primi, vtrinque vnus, qui in latere ipſam mouent, ac circumagunt, ad quos primum accedimus. Oritur ergo vtrinque neruoſo, valido, atque amplo initio μασητὴρ muſculus, I, à gena iuxta ſuturam, qua maximum malarum os dentes continens committitur cum eo, quod externum oculi angulum, & partem oſſis iugalis priorem conſtituit: pertinet hoc initium vſque ad aurem, aliquid etiam aſſumens in itinere ab inferiori parte oſſis iugalis, L. Facile autem deprehenditur, ſi pollicem inter auris radicem, & maxillam admoueas, medium vero digitum ad buccam, in interiorem partem oris ipſam impellens; comperies enim ſic externam ſuperficiem maſſiteris; quam tactu etiam dignoſces, ſi clauſo ore ipſum pollice, atque indice valide comprimãs; tunc enim durus ſentietur. Primum initium huius muſculi neruoſum eſt; & id etiam, quod aſſumit ab interiori parte oſſis iugalis; nam quod ſitum eſt exteriori parte eiuſdem, magis carnoſum eſt, vt reliquus muſculus, qui deorſum vergit, dum maxillæ poſteriorem partem inferne amplectatur; in quam fine partim neruoſo, partim carnoſo valide inſeritur, vbi quædam tubercula ſunt inæqualia; redditur in fine anguſtior, ita vt quaſi triangulus videatur, cuius baſis, M, ad longitudinem oſſis iugalis ſita ſit; ex lateribus vero vnum, N, à gena ad imæ maxillæ inæqualitatem; alterum, O, ab aure ad eandem maxillę inæqualitatem pertineat; hic autem angulus quem duo latera conſtituunt, adeo obtuſus eſt, vt quaſi quartum latus paruum eiuſdem muſculi videatur, quo fibræ terminãtur, atque in vnum iunguntur, quæ à baſi incipiunt inter ſe diductæ, & recta ad hunc angulum progrediuntur. G Hi quatenus ad latus maxillam mouent, aliquo modo ipſam circumagunt, quamuis, vt ante dictum eſt, hic motus componatur ex pluribus ſimplicibus: ſed ad motum in latera conducunt etiam muſculi in ore deliteſcentes, vt in ſequentibus patebit, ſicut conducunt maſſiteres ad motum antrorſum, & retrorſum, prout anteriores, vel poſteriores eius fibræ agunt. Secundus muſculus, P, quod per os temporis procedat, κροταφίτης nominatur. Oritur ab oſſe verticis, [b] frontis, & temporum ſui lateris, initio lato, ſemicirculi ſpeciem referente paulo ſupra commiſſuram temporum: deſcendens autem craſſior efficitur, carnoſus, & anguſtus; præcipue cum peruenit ad os iugale; implet enim cauum, quod ſub ipſo continetur; & à ſuperiori eius parte initium aliquod aſſumit; inde cum maſſitere adeo iungitur, vt ambo vnum efficere videantur. Inuoluitur hic præter propriam membranam pericranio, quod ita craſſum eſt, vt muſculus liuidus appareat; deſcendens deinde inter commiſſuras oſſium capitis, & malarum, finitur tandem in breuem chordam, validam, neruoſam, & adeo latam, vt proceſſum acutum maxillæ, in quem validiſſime inſeritur, totum amplectatur. Finiuntur in hanc chordam fibræ ipſius omnes in vnum coniunctæ. Huius muſculi officium eſt, maxillam ſurſum attrahere, [c] & eatenus claudere; quod quam valide efficiat, illi oſtendunt, qui grauia pondera dentibus geſtant. Tertius, Q, vtrinque initio partim neruoſo, partim carnoſo incipit ab externa parte proceſſus oſſis ſphenoidis, veſpertilionum alas imitantis, vbi aſperitas quædam eſt; incipit & ab acuto fine eiuſdem proceſſus, qui rimam attingit in temporum caua amplam, interiectamque inter os ſphenoides, & quartum malarum; H factus autem carnoſus ducitur oblique ad poſteriorem partem, dum internæ ceruici ſubiectæ capiti maxillæ, quam mouet in partem priorem. Quartus, R, muſculus maxillam mouens, vtrinque in ore abditur, ſumit autem initium, quod apparet in proceſſu oſſis ſphenoidis alam veſpertilionis referente, ex quo cum exit, magnus ſit, carnoſus, craſſus, eius prope figuræ, quam in maſſitere deſcripſimus. Inſeritur vero lato fine in poſteriorem partem maxillæ prope angulum, S, vbi magis lata eſt, & ſinum habet amplum, ſed parum deſidentem, in quo recipitur. Munus huius muſculi eſt maxillam non ſolum claudere, ſed etiam retro adducere; adde, quod impellit etiam maxillam ad latus ſibi contrarium; nam maſſiteres, vt ante dictum eſt, ad ſuum latus ipſam adducunt. Supereſt quintus, T, maxillæ muſculus, qui vtrinque naſcitur à ſtiloide proceſſu oſſis temporum, neruoſo, ac latiore initio. Sed ſtatim carnoſus, ac tenuis efficitur ad mentum progrediens, ſub quod inſeritur, V, iunctus cum muſculo alterius lateris, qua parte ima maxilla aſpera eſt, & paruis tuberculis inęqualis. Munus eius eſt aperire os. Habet autem non ſecus quam ille, qui inſeritur in os hyoides, hoc proprium, quod inter principium, & finem neruoſus, X, efficitur, ac tenuis, ita vt duplex eſſe videatur, id quod natura molita eſt, vt minus ſpacii occuparet in ceruice.

[a] G. l. de muſc. diſſect. c. 6.
I fig. 21.
L fig. 21.
M fig. 21.
N fig. 21.
O fig. 21.
P fig. 21.
[b] Gal. lib. de muſc. diſſec. c. 6.
[c] Gal. lib. de muſc. diſſec. c. 6.
Q fig. 24.
R fig. 13.
S fig. 23.
T fig. 13.
V fig. 13.
X fig. 13.

Sed

A Sed vt muſculos oſſis hyoidis incidas, capite in poſteriora pendente ceruici lapidem, aut lignum perpolitum ſubiicies, veniſque, & arteriis vna cum ſubiectis glandulis hac parte exciſis paruo ſcalpello ſectionem molieris, obliquos, & latos muſculos, quos ſecundo loco numerauimus, vna cum quinto, ac ſexto pari à maxilla vſque ad os hyoides reſoluens. Tum eorum, quos primo loco poſuimus, initia ſeparabis à pectoris oſſe, & ab illis, qui ſubiecti ſunt à pectoris oſſe ad gutturis cartilaginem ſcuti formem tendentes, quos inuiolatos relinquere oportet. Poſt hæc tertium par muſculorum oſſis hyoidis ſummis digitis, aut paruo ſcalpello à vicinis partibus vſque ad ſtilum referentes proceſſus perſecutus, eius initia reſolues. At quartum à vicinis partibus exiguo ſcalpello buxeo, aut ſolis digitis diuidere licebit, & eius initia à ſcapula reducere. Duodecim ergo muſculorum oſſis hyoidis, quorum initia reſoluiſti, munus poteris nullo negotio intueri.

Ad ſectionem vero muſculorum linguæ deducere maxillam oportet à malis, quantum fieri poteſt, & oris tunicam vndequaque detrahere; quo facto, incidere primum obliquos, quos tertio loco poſuimus expedit, quorum initium ſeparans à proceſſu ſtiloide temporum, ipſos deinde ſcalpello perſequeris vſque ad linguæ radicem, vbi carnoſam ſubſtantiam quinto loco poſitam inter linguæ muſculos, à maxilla ſeparabis, diligenter eius naturam intuitus; id quod expeditius ſuccedet, ſi ſub mento ad incidentium dentium radicem ſectionem adhibeas. His ſectis muſculis ad quartum par accedes, quod ab interna maxilla incipit, & linguam ad latera mouet. Tum ad ſecundum, quod à lateribus oſſis
B hyoidis oblique ad linguam progreditur: poſtremo ab oſſe hyoide primum auferes, quod maximam partem linguæ radicis conſtituit: vteris autem in reſoluendis initiis ſcalpello ferreo, ſed buxeo ad reliquam partem reſoluendam. Reliquum linguæ corpus craſſiori membrana nudabis, deinde ab illa quæ omnibus muſculis communis eſt, abſtinens (nam fruſtra id tentares,) lineam duces altiorem, in mediam linguæ longitudinem, quo facto, hamulo, & ſcalpello, & ligamentum medium, & linguæ fibras perſpicies.

His ſectionibus ita adhibitis, ad muſculos faucium accedes, quos non prius ſecabis, quam gutturis communes à ſuis initiis reſolueris. Ex quibus in primis tibi occurrent primus, & ſecundus, qui ab oſſe hyoide ad cartilaginem gutturis ſcutiformem pertinent: hos ab initio ſcalpello perſequeris vſque ad cartilaginem, cui illigantur. Eadem ratione tertium, & quartum qui à pectoris oſſe ad ſcutiformem gutturis cartilaginem tendunt, & ab oſſe pectoris, & ab aſpera arteria ſeiunges, vſque ad ſcutiformem cartilaginem; ſecabis deinde quintum, & ſextum ipſum à gula vſque ad eandem ſcutiformem cartilaginem reſoluens. Septimum vero, ac octauum ſi bouis laringem ſecas, (nam in homine non reperiuntur) non prius ſeparabis, quam guttur extraxeris; quod antequam extrahas, reſoluendi ſunt à ſuis initiis faucium muſculi; quorum primum, & ſecundum ab extrema parte acuta oſſis ſphenoidis, quæ ſubiecta eſt ſinui caput maxillæ recipienti, tenuiori, atque acutiori ſcalpello perſequeris per cauum palati vſque ad originem vuæ.

C Eadem ratione tertium, & quartum, qui prope nuper dictos ſiti ſunt, à ſubiectis partibus vſque ad tonſillas ſeparabis; accedes deinde ad quintum, ac ſextum, ipſos à baſi capitis vnde initium ſumunt reſoluens vſque ad latera oſſis hyoidis, cartilaginem gutturis ſcutiformem, & radicem linguæ, in quæ inſeruntur. Septimum, ac octauum nullo negocio ab interna parte proceſſus ſtiloidis oſſis temporum, vnde initium ſumit, ſeparabis vſque ad faucium latera, in quæ inſeritur: perſpectis diligenter propoſitis muſculis. ducenda ſcalpello linea eſt, per palati tunicam, & fauces vt guttur, vna cum gula extrahas: deinde guttur alteri continendum præbens ad ſeptimum, & octauum ex communibus laringis muſculis accedes, qui ab oſſe hyoide ad operculum gutturis pertinent in bobus: quamuis in hominibus, (vt diximus) non reperiantur. Vbi horum muſculorum naturam, ac vim conſideraueris, ad propriorum ſectionem accedes, ſumens initium à duobus iungentibus ſecundam cartilaginem gutturis cum prima; quibus à gutture detractis, proceſſum primæ cartilaginis à ſecunda reſolues, primamque in priorem partem inclinabis, vt duos inſpicias muſculos, qui primam cartilaginem cum ſecunda vinciunt: dein primam cartilaginem adimes à reliquis duabus, inde ad quatuor, qui tertiam cum ſecunda nectunt, perges. eorumque initia à ſecunda cartilagine reſolues, & ad tertiam, cui inſeruntur, deduces, & tandem nonum, ac decimum auferes, qui ſiti ſunt in baſi tertiæ cartilaginis; ſic facile poteris ſectis principiis, & finibus relictis, vniuſcuiuſque vim deprehendere.

Sequuntur muſculi maxillam mouentes, ad quorum ſectionem cum accedis, ab illis incipere de-
D bes, qui in temporibus ſiti ſunt. Capite itaque in latus conuerſo grandiori ſcalpello iugale os ab oſſibus malarum, ac temporum excides, ſic facile perſpicies muſculum crotaphitam, & initium maſſiteris. Reſolues enim ab oſſe caluariæ crotaphitam muſculum, & ab oſſibus malarum; ac deorſum attrahes, vt chordam ipſius inſpicias, quæ in acutum maxillæ proceſſum inſeritur; inſpicies & quo pacto in ore cum maſſitere committatur; Poſt hæc maſſiterem à maxilla detrahes, cuius officium facile intelliges, ſi detractis omnibus membranis, ſolam eius chordam maxillæ illigatam relinquas: deprehendes enim maxillam ab ipſo tam in latera, quam priorem, ac poſteriorem partem, ac nonnihil quoque ſurſum adducit, quibus perſpectis, tertium maxillæ muſculum acutiori ſcalpello ſecabis, qui oritur vt diximus ab externa parte proceſſus oſſis ſphenoidis veſpertilionum alas referentis, & ab acuto fine proceſſus, qui in eodem oſſe rimam attingit in temporum caua amplam, ſitamque inter os ſphenoides, & quartum malarum: ab his itaque partibus muſculum reſolues vſque ad internam partem ceruicis, quæ ſubiecta eſt capiti maxillæ. Detrahes deinde oris tunicam à maxilla, vt muſculus, qui in ore abditus eſt, ſe oſtendat. Reperies poſt hæc quintum maxillæ muſculum, qui ipſam deorſum trahens os aperit interno mento alligatum. Hunc à proceſſu ſtiloide oſſis temporum, vnde originem ſumit, ſeparabis, vt eius vim, ac materiam deprehendas.

NOTA-

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI XXVI. Figuris Tabul. quatuor proximè ſubiectarum inſcripti ſunt, declaratio.

FIG. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X.

DEcem priores figuræ monſtrant muſculos oſſis hyoidis.

Literarum autem in I. II. III. & IV. Figura hæc eſt ratio:

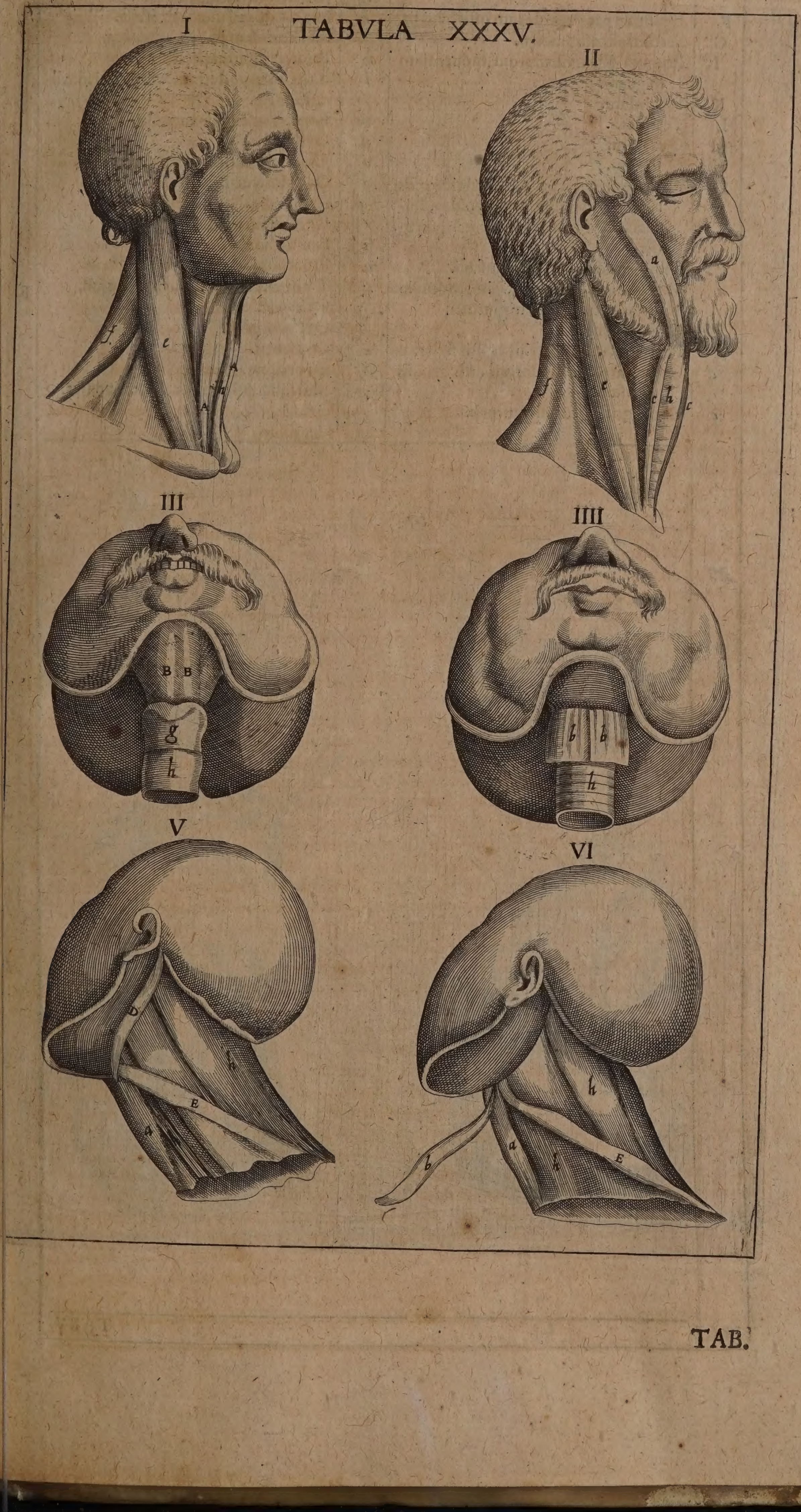
A Primum par muſculorum oſſis hyoidis.
B Secundum eiuſdem oſſis par.
a Alter ex muſculis primi paris oſſis hyoidis inuerſus.
b Secundum par muſculorum oſſis hyoidis inuerſum.
c Muſculi, qui ab oſſe pectoris in primam cartilaginem gutturis inſeruntur.
e Octauus muſculus ex mouentibus caput.
f Muſculi poſteriorem ceruicis partem occupantes.
g Prima gutturis cartilago.
h Aſpera arteria.

FIGVRA V. VI. VII. & VIII.

D Tertius muſculus oſſis hyoidis.
E Quartus eorundem.
a Muſculus qui ab oſſe pectoris in primam gutturis cartilaginem inſeritur.
b Tertius muſculus hyoidis inuerſus.
c Quartus hyoidis muſculus inuerſus.
d Aſpera arteria.
e Auricula.
f Portio maxillæ abſciſſæ.
g Portio menti.
h Muſculi caput, & ceruicem mouentes.
i Iugulum.

TABV-

TABVLA XXXV.

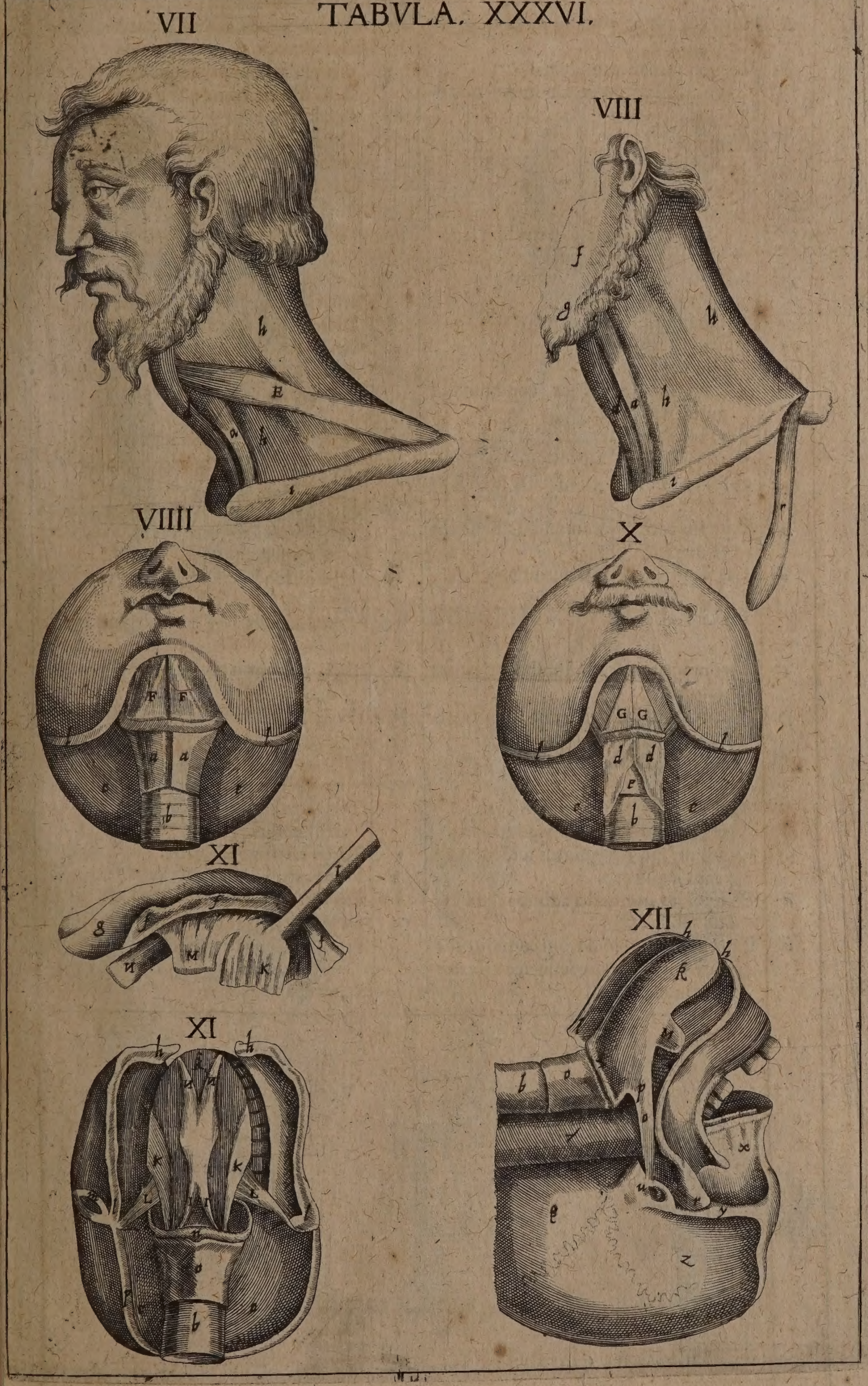

TAB. XXXVI. FIG. IX. X. XI. XII.

F Quintum par muſculorum oſſis hyoidis.
G Sextum par eorumdem.
I Primum par muſculorum mouentium linguam.
K Secundum.
L Tertium.
M Quartum.
N Quintum.
O Muſculus; qui à proceſſu ſtyloide oſſis tẽporum inſeritur in os hyoides, linguam, & primam cartilaginem gutturis.
P Latus tendo nuper dicti muſculi.
a Muſculi, qui ab oſſe hyoide inſeruntur in primam cartilaginem gutturis.
b Aſpera arteria.
c Poſterior, atque inferior capitis ſedes.
d Quintum par muſculorum oſſis hyoidis inuerſum.
e Cartilago ſcutiformis gutturis.
f Portio tunicæ palatum, & totum os obducentis.
g Anterior pars linguæ.
h Ima maxilla ad mentum diuiſa.
i Malarum dentes.
k Prior, ac inferior pars linguæ.
l Angulus in poſteriori, & inferiori maxillæ parte.
m Portio cartilaginis auriculæ.
n Os hyoides.
o Cartilago ſcutiformis gutturis.
p Occipitii cutis præciſa.
q Acutus maxillæ proceſſus.
r Rotundum maxillæ capitulum.
t Foramen auris.
u Proceſſus maſtoides.
x Tertium, ac maximum os malarum.
y Os iugale.
z Os temporum.
α Os frontis.
β Os occipitii.
γ Muſculi ceruicem, & caput mouentes.

TABV-

TABVLA. XXXVI.

TAB. XXXVII. FIG. XIII. XIV. XV.

A	Primum par ex communibus muſculis gutturis.
B	Secundum par eorundem.
T	Initium quinti muſculi mouentis maxillam.
V	Finis eiuſdem.
X	Media ipſius pars neruoſa, ac tenuis.
a	Anterior pars oſſis hyoidis.
b	Proceſſus à latere oſſis hyoidis.
c	Muſculus, qui à ſcapula in os hyoides inſeritur.
d	Tertius muſculus ex mouentibus ſcapulam.
e	Secunda gutturis cartilago.
f	Aſpera arteria.
g	Iugulum.
h	Secundus muſculus ex communibus gutturis inuerſus.
i	Secundus ex mouentibus dorſum.
l	Portio primi muſculi dorſum mouentis.
m	Alter ex muſculis primi paris mouentis caput.
n	Primum par ex communibus muſculis laringis inuerſum.
o	Cartilago ſcutiformis gutturis.

FIGVRA XVI. XVII. XVIII. XIX.

C	Tertium par ex communibus muſculis gutturis.
D	Alter ex muſculis propriis primi paris gutturis.
E E	Secundum par ex propriis muſculis gutturis.
F	Alter ex propriis muſculis tertii paris.
G	Alter ex propriis muſculis quarti paris.
H	Quintum par, ſeu quintus muſculus ex propriis gutturis.
a	Os hyoides nonnullis adhuc membranulis obductum.
b	Proceſſus oſſis hyoidis, qui committitur cum ſuperiori proceſſu ſcutiformis cartilaginis.
c	Superior proceſſus cartilaginis ſcutiformis.
d	Superius latus oſſis hyoidis præciſum.
e	Poſterior pars ſcutiformis cartilaginis.
f	Gula.
g	Glandulæ adnexæ laringis radici ad latera aſperæ arteriæ.
h	Epiglottis.
i	Duo muſculi, qui in bobus pertinent ab oſſe hyoide ad radicem epiglottidis.
l	Poſterior pars aſperæ arteriæ.
m	Interna ſuperficies epiglottidis.
n	Superiores proceſſus cartilaginis ſcutiformis.
o	Superior pars eiuſdem cartilaginis.
p	Inferior ſedes tertiæ cartilaginis.
q	Poſterior pars ſecundæ cartilaginis.
r	Aſpera arteria.
s	Poſterius latus muſculorum, qui ab oſſe pectoris inſeruntur in primam cartilaginem.
t	Interior ſuperficies primæ cartilaginis.
u	Interna facies ſuperiorum proceſſuum primæ cartilaginis.
x	Interna facies inferiorum proceſſuum primæ cartilaginis, qui ſecundæ lateribus illigantur.
y	Interna ſuperficies epiglottidis in latus conuerſa.
z z	Superior pars tertiæ cartilaginis bipartita.
α	Alter ex propriis muſculis primi paris inuerſus.
β	Anterior pars ſecundæ cartilaginis.
γ	Poſterior, atque à latere.
δ	Inferior pars tertiæ cartilaginis à latere.
	Tertius ex communibus muſculis gutturis inuerſus.
ε	Tertia cartilago bipartita.
η	Prima cartilago in latus conuerſa.
θ	Prior ſedes primæ cartilaginis.
κ	Os hyoides in latus conuerſum.
λ	Proceſſus oſſis hyoidis, qui cum prima cartilagine committitur.
μ	Epiglottis duplicata.

TABVLA. XXXVII.

TAB. XXXVIII. FIG. XX. XXI. XXII.

Figuræ hæ faucium, ac maxillæ muſculos oſtendunt.

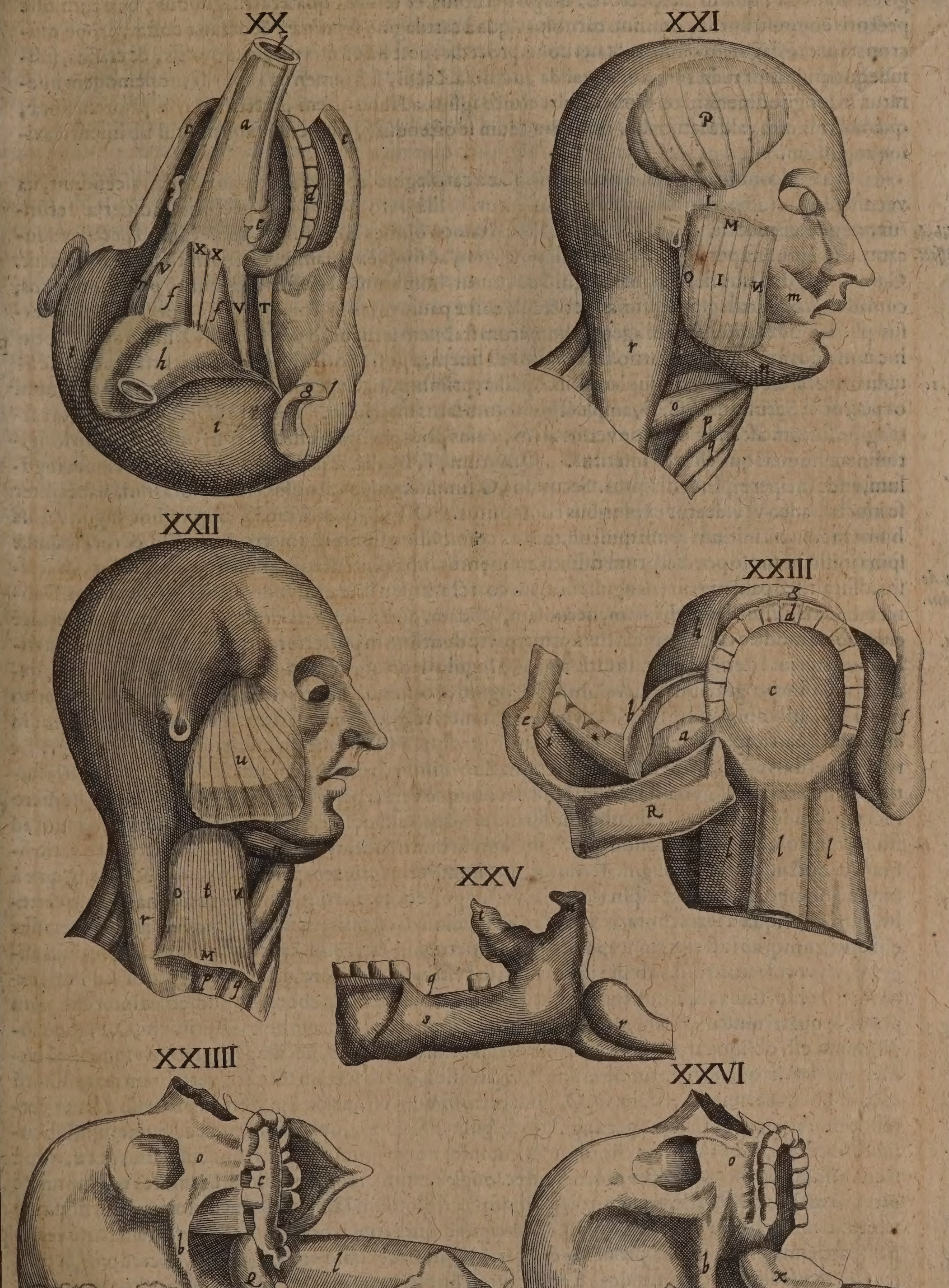
T Primum par muſculorum mouentium fauces.
V Secundum.
X Tertium.
I Maſſitir muſculus.
L Os iugale.
M Baſis maſſiteris muſculi, ſeu primum latus.
N Secundum latus.
O Tertium.
P Temporum muſculus.
a Gulæ pars poſterior.
b Aſpera arteria ſuper palatum iacens.
c Maxilla ad mentum diuiſa.
d Malarum dentes.
e Proceſſus primæ cartilaginis gutturis.
f Faucium tunica.
g Aures.
h Aliquę ex vertebris ceruicis carne obductæ.
i Occipitium.
l Tempora.
m Secundus buccarum muſculus.
n Muſculus ab ima maxilla ad os hyoides pertinens.
o Portio muſculi à ſcapula ad os hyoides pertinentis.
p Vnus ex muſculis ortis ab oſſe pectoris, & in os hyoides deſinentibus.
q Alter ex iiſdem muſculis.
r Octauus muſculus mouens caput.
t Maſſitir muſculus inuerſus.
u Temporum muſculus inuerſus.
x Foramen auris.

FIGVRA XXIII. XXIV. XXV. XXVI.

Monſtrant hæ figuræ maxillæ muſculos in ore abditos.

Q Externa ſuperficies tertii muſculi orti ab exteriori parte proceſſus oſſis ſphenoidis, qui veſpertilionis alas imitatur.
R Quartus muſculus maxillam mouens ab interno latere.
S Inferior maxillæ angulus.
a Interior ſuperficies tertii muſculi maxillam mouentis.
b Os iugale.
c Palatum.
d Malarum dentes.
e Dimidium maxillæ in inferiorem, atque exteriorem partem conuerſum.
f Altera pars maxillæ paulo minus in exteriorem partem conuerſa.
g Portio ſuperioris labri, & gingiuarum.
h Gena.
i Interior maxillæ ſuperficies.
k Maxillæ dentes.
l Ceruicis vertebræ vna cum muſculis ipſis adnatis.
m Dimidium maxillę in inferiorem partem conuerſum.
n Alterum dimidium ſurſum aliquantiſper ſublatum.
o Tertium, ac maximum ex oſſibus malarum.
p Proceſſus maſtoides.
q Dimidium maxillæ à caluaria reſolutæ.
r Tertius maxillæ muſculus inferiori, ac poſteriori maxillę ſedi adhuc innatus.
s Interior ſuperficies maxillæ.
t Acutus maxillæ proceſſus.
u Rotundum maxillæ capitulum, quod inſeritur in ſinum inſculptum in oſſe temporum.
x Quartus maxillæ muſculus, à maxilla reſolutus, & ſuo principio illigatus.

TABVLA XXXVIII.

De Muſculis humeri. CAP. V.

Tab. 39. 40. fig. decem. E

A fig. 1. PRoximi nunc ſunt muſculi octo, qui humerum mouent, quorum primus, A, initium ſumit multiplex, à medio thorace, & à cartilaginibus, quæ cum ipſo committuntur; præcipue vero à cartilagine ſeptimæ, & octauæ coſtæ, tum à medio iugulo verſus os pectoris; qua autem incipit à iugulo, magis carnoſus eſt, qua ab oſſe pectoris, magis neruoſus, & tenuis, qua à cartilaginibus, quæ cum oſſe pectoris committuntur, omnino carnoſus, qua à cartilagine ſeptimæ, & octauæ coſtæ, prope mucronatam cartilaginem tenuis, & neruoſus procedit; poſt hæc initia magis carnoſus, & craſſus, ſubindeque anguſtior redditur, donec valida, neruoſa, breui, ſed tamen lata chorda propemodum inſeratur in longitudinem in os humeri ſub ceruice ipſius ad interiorem partem, verſus priorem fibræ, quamuis initium valde latum ſit, non admodum ſe oſtendunt, aut oculis ſubiiciuntur ob finem maxime anguſtum.

Quæ ducuntur à iugulo, deſcendunt; quæ à cartilagine ſeptimæ, & octauæ coſtæ, aſcendunt, ita vt cum ſibi mutuo occurrunt, valde decuſſentur. Illæ vero quæ ab oſſe pectoris tranſuerſæ feruntur, neque aſcendunt, neque deſcendunt; [a] eo tamen omnes ſpectant, vt humerum ad pectus adducant; quod munus per ſe præſtat muſculus hic vnus, ac ſimplex, quamuis ob tria initia triplex videatur. Cum ſolæ agunt eius fibræ, quæ à iugulo ducuntur, humerum ad pectus adducunt, paulo ſublimius; cum illæ quæ à cartilagine ſeptimæ, & octauæ coſtæ paulo inferius; cum quę ab oſſe pectoris recta verſus ipſum, omnes cutem ſimul agentes humerum ſtabilem ſeruant ad pectus adductum. Apparet totus F hic muſculus à priori parte carnoſus ab initio ad finem, à poſteriori priuſquam finiatur, neruoſus; ac liuidus, præſefert etiam quinque latera inæqualia; primum, B, C, pertinet à medio iugulo ad ſummum os pectoris; Secundum, C, D, amplectitur totum latus internum. Tertium, D, E, à mucronata cartilagine ſurſum aſcendit oblique verſus alam, cuius priorem oram efficit: Quartum, E, F, in longitudinem humeri qua chorda inſeritur. Quintum, F, B, ab hac parte qua inſertur ad medium iugulum, vnde incipere ipſum diximus. Secundus, G, ſimiliter valde carnoſus eſt, & plura initia habet inter ſe iuncta, adeo vt videatur ex pluribus compoſitus. Oritur autem à media longitudine iuguli verſus humerum iuxta initium primi muſculi, tum ex commiſſura ſummi humeri cum iugulo, & tota ſcapulæ ſpina initio neruoſo prædictorum oſſium eminentiis inhærente; ſtatimque carnoſus efficitur, & craſſus aſſurgit, ſed paulatim in trianguli formam coarctatur, ſeu literæ, Δ, vnde δελτοειδὴς [b] appellatur. Definit tandem in chordam, H, latam, neruoſam, validam, quæ in humeri latitudinem multo poſt ceruicē eius capitis modice oblique inſeritur à priori parte deorſum in poſteriorem paululum vergens. Ex tribus autem eius lateribus primum, I, L à medio iugulo deorſum per ſummum humerum ad ſcapulę ſpinam, ac baſim progreditur. Secundum, L, I, à iugulo deorſum ab interiori parte, qua cum latere externo primi muſculi committitur, pertinet vſque ad humeri regionē qua inſeritur. Tertium, M, L, externum eſt, quod à baſi ſcapulæ vnde incipit ſpina, ducitur vſque ad eam partem humeri, in quam inſeritur. Ex tribus lateribus primum maximum eſt, reliqua duo minora; habet autem varias fibras, ſicut & varia initia; illæ, quæ à ſpina ſcapulæ incipiunt, tendunt oblique verſus partem priorem; quæ à ſummo humero G recta deſcendunt; quæ à iugulo oblique feruntur ad partem poſteriorem: Omnes cum perueniunt ad finem muſculi, inter ſe confunduntur. Solus autem humerum attollit, ſed ad varias partes pro vario fibrarum ductu. Illæ quæ à iugulo feruntur, attollunt verſus priorem partem ceruicis, & faciem, quæ à ſummo humero, recta; quæ à ſpina ſcapulæ, verſus poſteriora. Tertius, N, naſcitur à ſpina illarum vertebrarum dorſi, quæ à ſexta thoracis vertebra ad medium ſacri oſſis pertinet; ibi autē carnoſus, & craſſus efficitur; cumq; ad inferiorem ſcapulæ angulum peruenit, interdum carnoſis fibris quam pluribus augetur, ita vt videatur rurſus ab alio initio oriri; ſed vlterius procedens, paulatim anguſtior redditus, exteriorem oram ſinus alæ conſtituit, finiturque valida, lata, & breui chorda in humeri os inter chordam primi, & quarti muſculi, quem mox ſubiiciemus. Latera terna habet inæqualia; primum, O, P, quod lōgiſſimum eſt, oblique aſcendit à ſacro oſſe verſus priorem partem, per ilia & thoracem vſque ad eā humeri partem, in quam inſeritur: alterum, P, Q, ab oſſe ſacro ad ſextam thoracis vertebram iuxta fibrarū rectitudinem pertinet; Tertium, Q, O, quod breuiſſimum eſt, incipit à poſteriori proceſſu octauæ vertebræ thoracis, procedenſque per angulum ſcapulæ inferiorem, oblique aſcendit ad humerum, ſub cuius ceruice lata, valida ac breui chorda inſeritur inter finem primi, & quarti muſculi. Eius fibræ, quæ à ſacro oſſe ducūtur, magis rectæ procedunt, & longiores ſunt, reliquæ ſubinde breuiores redduntur, & eatenus magis tranſuerſæ, quatenus à ſublimiori parte initium ſumunt; proficiſcitur varietas fibrarum vt in aliis muſculis, ita in hoc à latitudine principii: mouet autem brachium ad inferiorem partē verſus H poſteriorē, magis, aut minus, prout ſuperiores, vel inferiores fibræ agūt. Quartus, R, carnoſus, & craſſus eſt, atque aliquando rotundus, ſi cum cæteris humeri commiſſuræ conferatur: oritur autem carnoſo initio ex inferiori angulo baſis ſcapulæ, & nonnihil etiam ex ipſa baſi, ſed magis ab inferioris coſtæ externa parte, *b*, ac gibba, *a*, prope angulum baſis; recedit deinde à ſcapula iuxta medium longitudinis inferioris coſtæ ipſius, & modice ſurſum aſcendit in priorem partem, dum perueniat ad os humeri, in quod valida, lata, ac breui chorda inſeritur, eadem regione, qua primus, qui ſcilicet humerum ad pectus adducit, cui contrarium motum hic præſtat, cum eundem attrahat ad ſcapulas verſus partem inferiorem. Quintus, S, oritur carnoſus ex baſi ſcapulæ, cuius exteriorem partem, quæ ſub ſpina eſt, occupat, dein anguſtior fit ad ſcapulæ formam, dum finiatur lata, ac breui chorda ad imaginem ſemicirculi in exteriorem partem ligamenti commiſſuræ humeri. Huius muſculi officium eſt, humerum circumducere, & aliquantiſper in poſteriora conuertere. Sextus, T, oritur, qua inferior coſta ſcapulæ ceruicem attingit, breuiſque, & valde carnoſus à cunctis aliis euidenter ſeparatur; definitque neruoſus prope finem quinti, cui opem affert ad ſuum munus præſtandum. Septimus, V, valde carnoſus eſt, incipitque à baſi ſcapulæ, & ſinum, qui inter eius ſpinam, & ſuperiorem

coſtam

Margin notes: B C fig. 1. — G fig. 1. — H fig. 1. — N fig. 3. — O P fig. 3. — R fig. 5. — S fig. 5. — T fig. 8. — V fig. 5.

[a] Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 18.

[b] Gal. 3. de anat. adm. cap. 3.

A coſtam interiectus eſt,implet, cui valide illigatur; vt autem peruenit ad ſublimiorem partem ceruicis ſcapulæ,pergit in partem anteriorem, tranſitque ſub valido ligamento, ſummum humerum cum anchiroide proceſſu ſcapulæ alligante,& in interiora procedens, lata,validaque chorda ad commiſſuram humeri cum ſcapula procedit, in cuius ligamentum inſeritur. Eſt autem oblongus, à ſuperiori parte gibbus, ab inferiori repræſentat figuram illius ſinus, in quo continetur. Officium eius eſt humerum verſus poſteriorem partem attrahere,& ſimul aliquantiſper attollere. Octauus, X, valde carnoſus ex baſi ſcapulæ carnoſum initium ſumit, & totum internum ſcapulæ ſinum occupat, redditurque anguſtior, ad ſcapulæ formam, donec ad commiſſuram perueniat, in quam lata chorda ad ſemicirculi ſpeciem inſeritur. Inferius latus adeo ſeptimo muſculo inhæret; vt ex vtroque videatur confici vnus; ſed proprie hic humerum attrahit verſus poſteriora, aliquantulum intorquens ad priora. X fig. 7.

At horum muſculorum ſectionem aggredieris in hunc modum. Cute à thorace, ſcapulis, abdomine, ac dorſo detracta, cadauer aut ſuper ſcamnum collocabis, aut ex trabe ſuſpendes, prout commodius iudicabis; deinde ſcalpello lineam duces à medio pectore vſque ad pubis os per membranam carnoſam, & alteram rurſus à pubis oſſe tranſuerſam iuxta coxæ articulum ad ſpinam oſſis ſacri; tertiam vero à ſummo humero vſque ad dimidium longitudinis brachii; quibus lineis ductis hamulo membranam carnoſam, aut vnguibus à thorace, abdomine, dorſo, ſcapulis auelles; cauens ne adipem pro carne accipias rubore deceptus, quem cadauer reſupinatum contrahit. Vbi membranam totam à corporis B trunco,& à dimidio brachii detraxeris, ad primum muſculum accedes, qui brachium ad pectus adducit, cuius initium à iugulo, & oſſe pectoris reſoluens, hamulis, vel digitis prehenſum buxeo ſcalpello à ſubiectis partibus, vſque ad humerum ſeparabis; & ſuo fini illigatum relinquens ad reliquos dein muſculos humeri accedes, quos antequam ſeces, neceſſe eſt. Illum auferas, qui ab occipitii oſſe procedens per totam ceruicem progreditur, & ſcapulæ ſpinæ, ſummo humero, ac proximæ parti iuguli illigatus mucrone ſuo pertinet ad ſpinam octauæ vertebræ thoracis; quem amouebis ſcalpello linea ducta in dorſi longitudinem, quæ dumtaxat ipſum muſculum diuidat, & altera deinde iuxta occipitium, per quam muſculi initium inde reſoluatur, vbi incipit. Quod ſi buxeum ſcalpellum externis muſculi lateribus ſubiicias,& ſurſum, deorſumque agas, facile ipſum à ſubiectis ſeparabis vſque ad finem, vt ad alterum muſculum pergere poſſis, quo humerus attollitur, nempe ad ſecundum: huius itaque initium à ſpina ſcapulæ, à ſummo humero,& à medio iugulo ſcalpello diuidi debet, dum totus reſoluatur vſque ad finem, vbi tranſuerſus in humerum inſeritur; inde pendentem hunc muſculum diligenter examinabis; tum ad tertium venies, quem in ſpinæ longitudinem, vnde incipit, diuides, & hamulo apprehenſum, aut digitis buxeo ſcalpello à ſubiectis muſculis reſolues, cauens ne ipſos laceres. Sequitur deinde quartus, qui humerum in poſteriorem partem adducit, cuius initium ab inferiori coſta ſcapulæ reſoluendum eſt. Poſt hunc ſecabis illum, qui à ſcapulæ gibbo ad ligamentum commiſſuræ humeri pertinet, quintum videlicet, & eum, qui humerum aliquantiſper in poſteriora conuertens, oritur qua inferior C coſta ſcapulæ ceruicem attingit, hoc eſt ſextum: accedes deinde ad ſeptimum, qui in cauo ſcapulæ inter ſuperiorem coſtam,& ſpinam collocatus, ſimiliter ad ligamentum fertur. Muſculum vero qui internum ſcapulæ cauum occupans humerum circumagit, octauum videlicet, non licebit intueri priuſquam ſcapulam à iugulo ſeparaueris; tunc enim prompte ſe oſtendet. Hæc de muſculis humerum mouentibus.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI TABVlæ XXXIX. & XL. Figuris inſcripti viſuntur, declaratio.

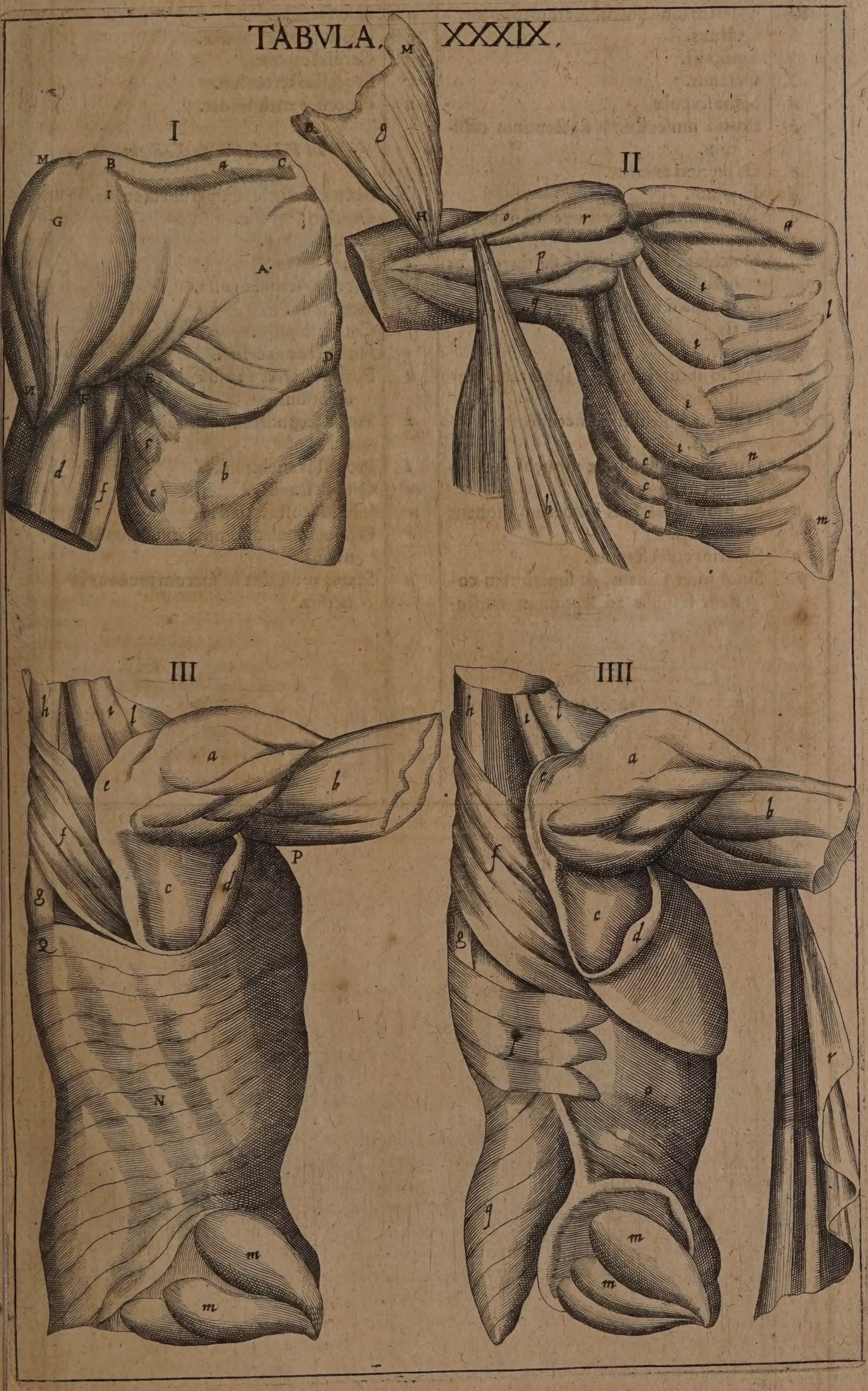
OStendunt decem ſequentes figuræ humeri muſculos.

In I. & II. Figura.

A Primus ex muſculis mouentibus humerum.
B Primum latus primi muſculi prædicti.
CD Secundum latus.
DE Tertium latus.
EF Quartum latus.
FB Quintum latus.
G Secundus muſculus humerum mouens.
H Chorda ſecundi muſculi humerum mouentis.
I Primum latus ſecundi muſculi.
L Secundum latus.
ML Tertium latus.
a Iugulum.
b Abdominis muſculi.
c Proceſſus ſecundi muſculi thoracem mouentis, qui in ſerræ ſpeciem committuntur cum ſimilibus proceſſibus abdominis muſculi oblique deſcendentis.
d Anterior muſculus cubitum flectens.
e Poſterior.
f Alter ex muſculis tendentibus cubitum, qui ab inferiori ſcapulæ latere principium ducit.
g Secundus muſculus humerum mouens inuerſus.
h Primus eorundem.
i Primus muſculus ex mouentibus ſcapulam.
l Os pectoris excarne.
m Abdomen.
n Coſtæ.
o Superius initium anterioris muſculi cubitum flectentis.
p Inferius.
q Alter ex muſculis cubitum tendentibus, qui ab inferiori ſcapulæ latere initium ducit.
r Humeri os ex carne.

In III. & IV. Figura.

N Tertius muſculus humerum mouens.
O P Primum latus prædicti muſculi.
P Q Secundum latus.
Q O Tertium latus.
a Secundus muſculus humerum mouens.
b Portio muſculorum mouentium cubitum.
c Quintus muſculus humerum mouens.
d Quartus.
e Septimus.
f Quartus ſcapulam mouens.
g Octauus dorſum mouens.
h Primus caput mouens.
i Tertius ex ſcapulam mouentibus.
l Iugulum.
m Aliquot ex femur mouentibus muſculis.
o Primus abdominis muſculus.
p Quartus thoracem mouens.
r Tertius muſculus humerum mouens inuerſus.

TABVLA XXXIX.
I
II
III
IIII

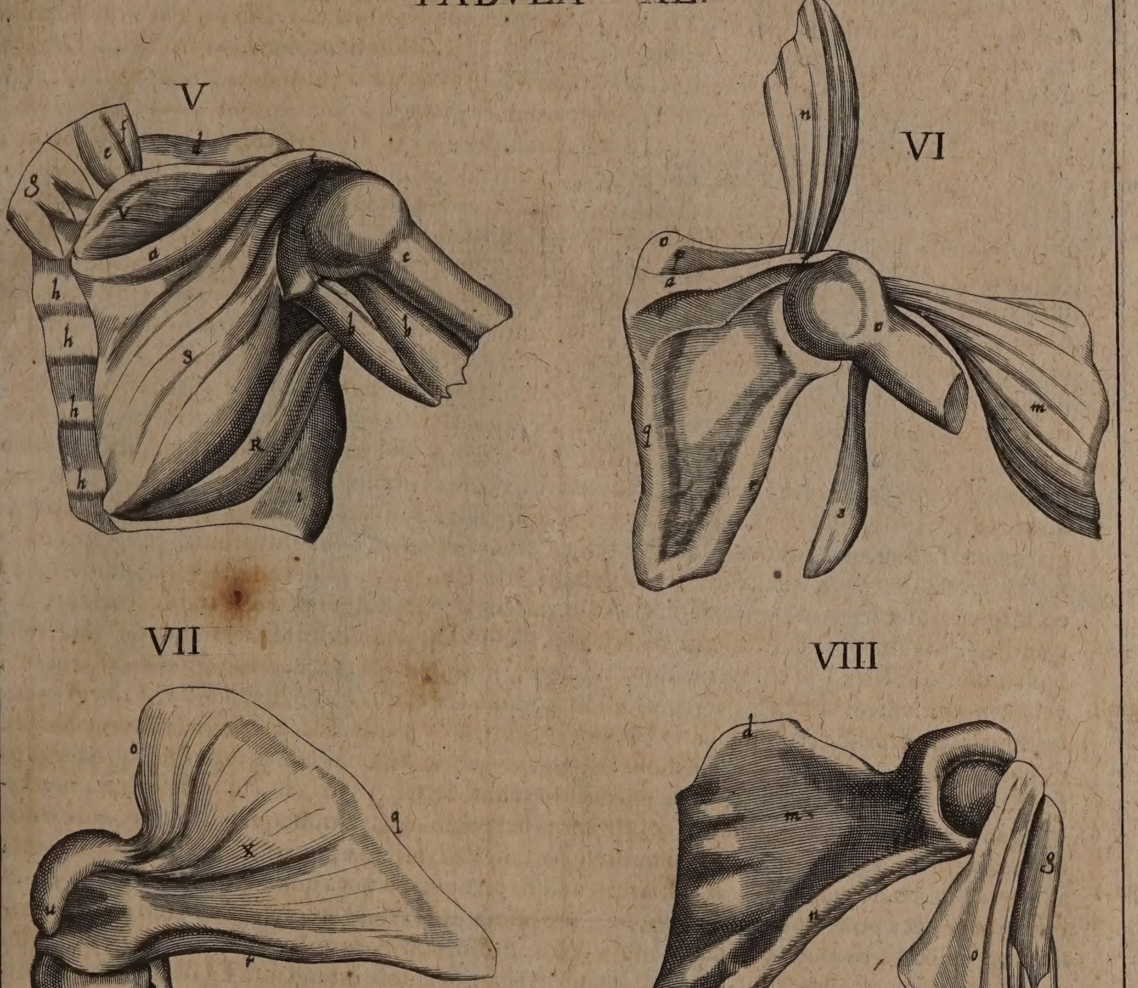
In V. VI. & VII. Figura.

R Quartus muſculus humerum mouens.
S Quintus.
V Septimus.
X Octauus.
a Spina ſcapulæ.
b Portio muſculorum flectentium cubitum.
c Os humeri excarne.
d Iugulum.
e Tertius muſculus ex mouentibus ſcapulam.
f Muſculus, qui à ſcapula pertinet ad os hyoides.
g Portio tertii muſculi thoracem mouentis.
h Coſtæ.
i Portio ſecundi muſculi thoracem mouentis.
l Quartus muſculus humerum moués inuerſus.
m Quintus muſculus ex mouentibus humerum inuerſus.
n Septimus muſculus humerum mouens inuerſus.
o Superior coſta ſcapulæ.
p Sinus inter ſpinam, & ſuperiorem coſtam ſcapulæ ad ſeptimum muſculum mouentem humerum excipiendum.
q Baſis ſcapulæ.
r Inferior coſta ſcapulæ.
s Ceruix ſcapulæ.
t Proceſſus acromion.
u Proceſſus anchiroides.

In VIII. IX. & X. Figura.

T Sextus muſculus humerum mouens.
ā Dorſum ſcapulæ.
b̄ Spina ſcapulæ.
c̄ Baſis ſcapulæ.
d̄ Superior ſcapulæ coſta.
ē Acromion.
f̄ Ceruix ſcapulæ.
ḡ Humeri os excarne.
h̄ Portio alterius ex muſculis cubitum flectentibus.
ī Portio ſecundi muſculi cubitum flectentis.
l̄ Proceſſus anchiroides.
m̄ Cauum ſcapulæ.
n̄ Inferior coſta ſcapulæ.
ō Octauus muſculus humerum moués inuerſus.
p̄ Sextus muſculus humerum mouens inuerſus.

TABVLA XL.

De

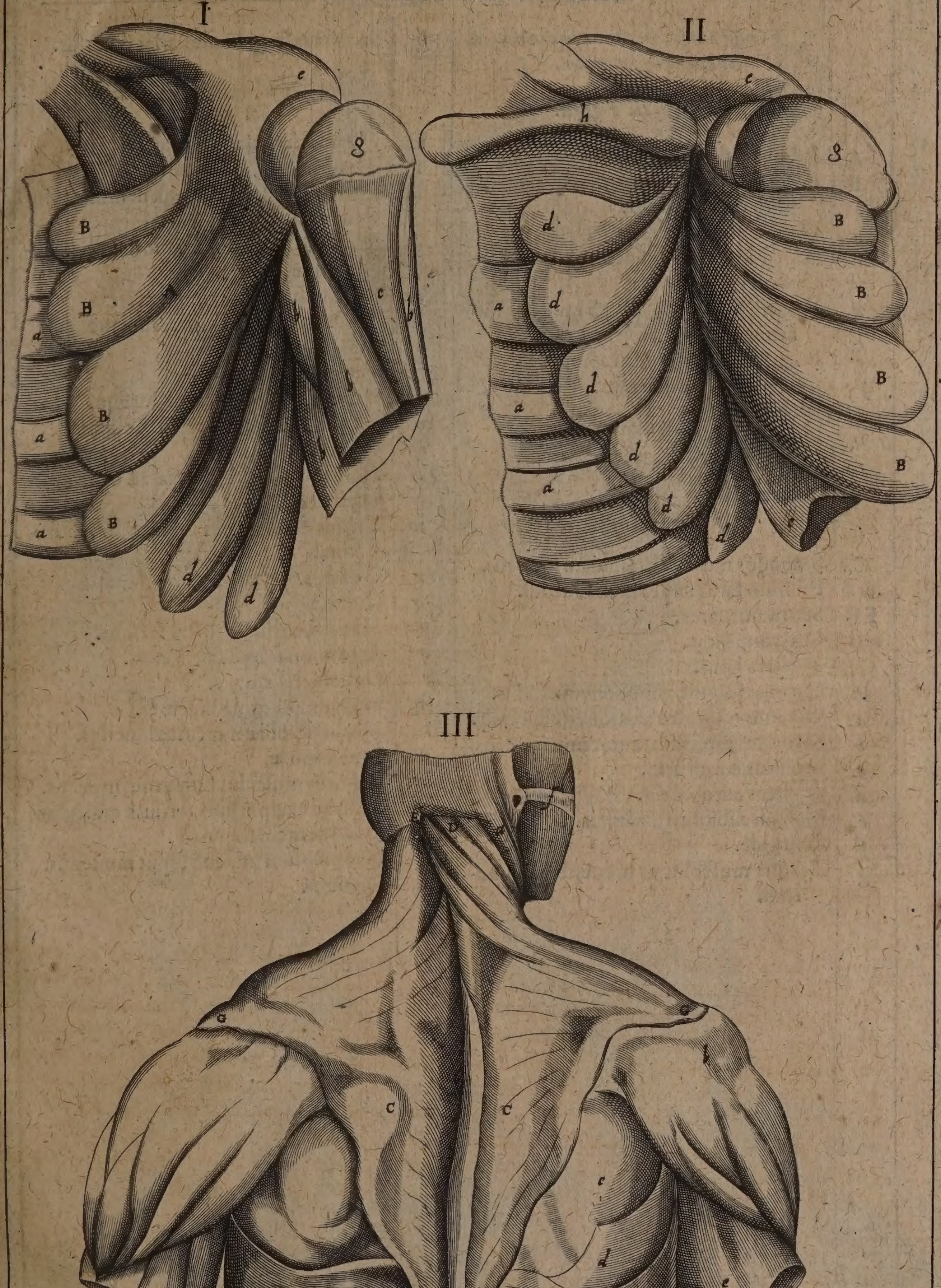
De Muſculis ſcapulæ. Cap. VI. E

Tab. 41. 42. Fig. ſex.

A figur. 1. MOuetur ſcapula ſurſum, deorſum, antrorſum, retrorſum, prout & brachium, quamquam non
circumagitur vt ipſum. Præſtant hos motus quatuor muſculi, quorum primus, A, oritur à ſecun-
da, tertia, quarta, quinta coſta, interdum & à ſexta; priuſquam in cartilaginem vertatur, initio lato, di-
uiſo in multos quaſi digitos, B, ſingulis coſtis adnexos; inde proficiſcitur verſus partem poſteriorem,
ſubindeque anguſtior redditur, & craſſus, dum finiatur in latam chordam, mediam inter carnoſam, &
neruoſam; quæ interna parti proceſſus anchiroidis ſcapulæ illigatur, vbi magis neruoſa efficitur; ejus
vero fibræ procedunt à principio ad finem inter ſe diductæ, & cum omnes ſimul agunt, recta ſcapu-
lam ad pectus adducunt; ſed ſi ſuperiores dumtaxat, ſurſum magis, ſi inferiores, deorſum. Secundus,
C figur. 3. [a] Gal lib. de muſc. diſſ. c. 7. C, naſcitur ab [a] inferiori parte oſſis occipitii verſus aurem; vbi ſinus apparet, & proprie à medio ſpacio
inter foramen occipitii, per quod exit ſpinæ medulla; & aurem: inde per poſteriores proceſſus deſcen-
dit, iunctus cum muſculo alterius lateris, vſque ad octauam vertebram thoracis; quatuor autem late-
ra præſefert, quorum primum, D, E, in oſſe occipitii tranſuerſum eſt, tenue, carnoſum tamen, æquat-
que latitudinem initii. Secundum, E, F, deſcendit per ſpinam vertebrarum ceruicis vſque ad octauam
thoracis, vbi cum muſculo alterius lateris coniungitur. Tertium, G, D, incipit à ſinu in oſſe occipitii, v-
bi deſinit primum, & oblique deſcendens peruenit ad ſummum humerum. Quartum, F, G, à ceruice
ſcapulæ, quæ apud iugulum eſt, ad octauam vertebram thoracis deſcendit aliquo pacto circumflexus; F
totus autem muſculus carnoſus eſt, excepta ea parte, qua iungitur cum muſculo alterius lateris, ad dor-
ſum, & qua ſummum humerum attingit in latiori parte iuguli. Fibræ, quod latum ſit initium, vario
modo ducuntur; nam quæ ab occipitio, & ceruice naſcuntur, oblique deſcendunt verſus humerum,
donec ad ſpinam ſcapulæ perueniant; præterea ad ſummum humerum, atque ad caput iuguli, & eo ma-
gis tranſuerſæ ſunt, quo inferius initium obtinent, dum perueniant ad finem ceruicis, qua parte omni-
no tranſuerſæ ſunt; quæ autem oriuntur à vertebris thoracis, pariter aſcendunt verſus humeros, &
eo magis tranſuerſæ ſunt, quanto magis ad ceruicem aſcendunt, ita vt æque tranſuerſæ ſint, at-
que illæ, quas diximus per ceruicem deſcendere. Oſtendit propoſitus fibrarum ductus huius mu-
ſculi munus eſſe ſcapulam contrario motu mouere, ſurſum ſcilicet, & deorſum, prout deſcendunt,
I figur. 5. vel aſcendunt: vnicus tamen apparet muſculus ſine diuiſione aliqua manifeſta. Tertius, I, oritur à pro-
ceſſibus laterum primæ, tertiæ, quartæ, & quintæ vertebræ ceruicis, adeo vt habere videatur duo ini-
tia ſeparata, cum non alligetur proceſſibus ſecundæ vertebræ, à quibus tamen interdum quoque pro-
ficiſcitur. Initia hæc cum inter alios muſculos exeunt, vertebras ceruicis complectuntur, iuncta-
que tenuem, & validum muſculum conſtituunt, ſed paulo magis latum, quam craſſum, qui carno-
ſo fine inſeritur in internam, ac ſublimiorem partem baſis ſcapulæ, quam ſurſum attrahit in priora
H figur. 4. ad latera ceruicis. Quartus, H, tenuis, latus, vndique carnoſus incipit à quinta, ſexta, & ſeptima verte-
bra ceruicis, & à poſterioribus proceſſibus trium primarum vertebrarum thoracis; ferturque ad ba- G
ſim ſcapulæ, cui fere vniuerſæ illigatur, ſine lato, & carnoſo, non ſecus quam initio; ſubiicitur autem ſe-
cundo, ita vt detracta cute, ſupra, & infra ſcapulam eius extrema ſe oſtendant. Fibræ in eo à vertebris
dorſi oblique deſcendunt vſque ad baſim ſcapulę, quam retrorſum, & aliquantiſper ſurſum attrahunt.
Conſtat igitur, ex quatuor muſculis ſcapulam mouentibus, primum ipſam attollere in partem prio-
rem, ſurſum, vel deorſum pro fibris agentibus; ſecundum ſurſum, & deorſum ſimiliter pro varieta-
te fibrarum; tertium ſurſum, & antrorſum ad latera ceruicis; quartum retrorſum, & aliquatenus et-
iam ſurſum.

Ex quatuor muſculis ſcapulam mouentibus, primus, qui ſcapulam ad pectus adducit, à coſtis, vn-
de initium ſumit, ſcalpello ſeparari debet, vſque ad proceſſum ſcapulæ anchiroidem, vt facilius ad ſuũ
principium adductus, motum, quem præſtat, demonſtret. Secundus, qui ſcapulam partim attollit,
partim deorſum trahit, reſoluendus eſt ab occipitii oſſe, vnde oritur. Tum à ceruice, à ſpina ſcapulæ, à
ſummo humero, ac proxime à iugulo, & ſcapulæ gibbo, cum baſi, & tandem à ſpina octauæ thoracis
vertebræ, in quam finitur. Inde ad tertii muſculi ſectionem aggredieris, cuius initium, quod à ceruicis
vertebris emanare videtur, tranſuerſim incides, vt inde muſculum totum reſoluere poſſis, vſque ad
ſuperiorem angulum baſis ſcapulæ, cui valide illigatur. Quartus etiam muſculus ab externis ſpinæ i-
pſius proceſſibus, à quibus incipit, deinde ſeparari debet, ſectione diligenter ducta, vſque ad ipſam
ſcapulam, in quam ſimiliter valide inſeritur. Hæc de muſculis ſcapulæ ſatis dicta ſint.

TABVLA XLI.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI SEX FIguris Tabularum XLI. & XLII. inſcripti viſuntur, declaratio.

MOnſtrant ſex ſequentes figuræ muſculos mouentes ſcapulam.

In I. & II. Figura.

A	Primus muſculus ſcapulam mouens.
B	Proceſſus prædicti muſculi, qui quaſi digiti coſtis illigantur.
a	Coſtæ.
b	Muſculi cubitum mouentes.
c	Os humeri excarne.
d	Proceſſus ſecundi muſculi mouẽtis thoracem.
e	Proceſſus anchiroides ſcapulæ.
f	Secundus dorſi muſculus.
g	Humeri caput.
h	Iugulum.
i	Primus ſcapulæ muſculus inuerſus.

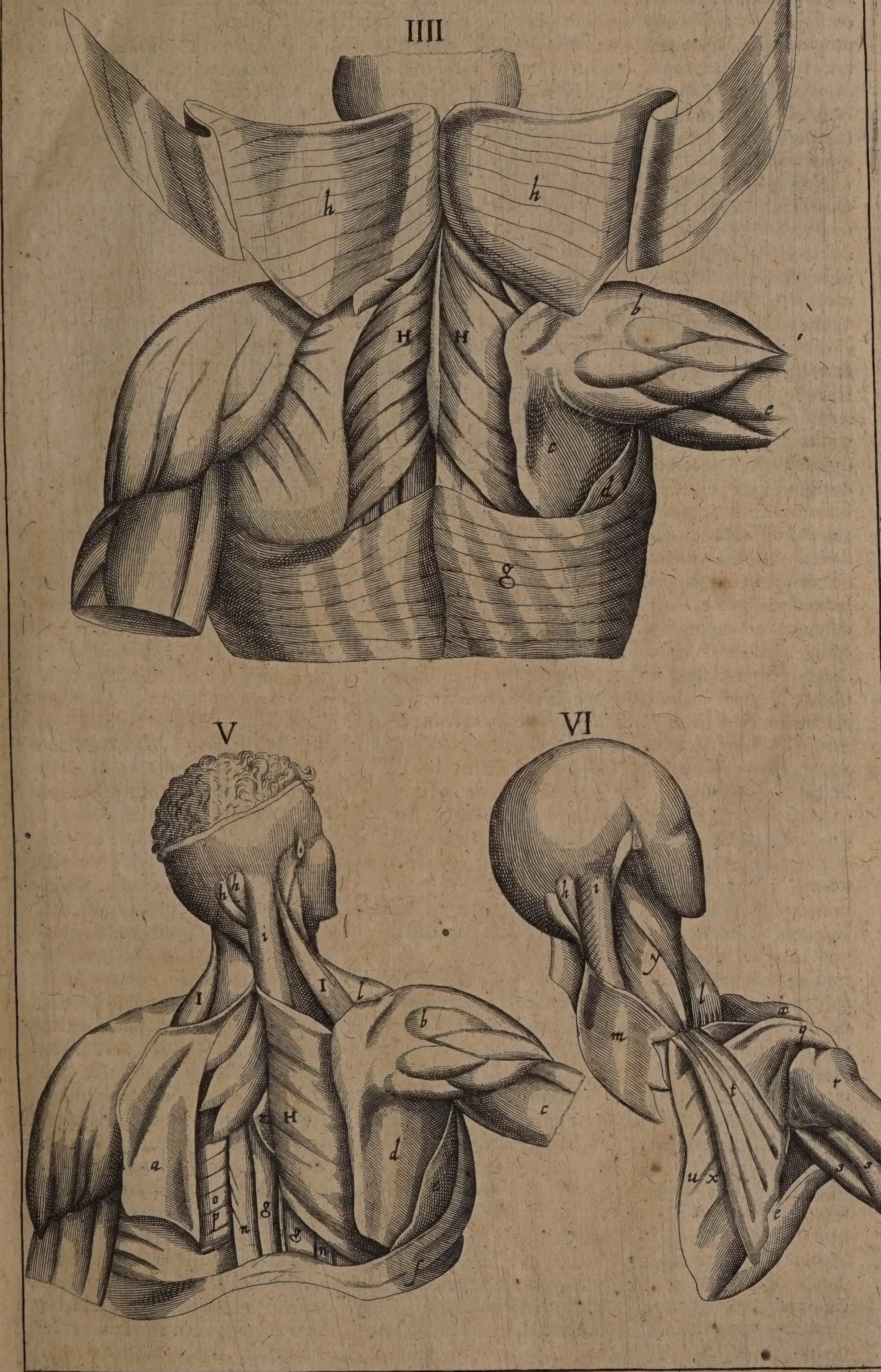
In III. & IV. Figura.

C	Secundus muſculus ſcapulam mouens.
D E	Primum latus nuper dicti muſculi.
E F	Secundum latus.
E G	Quartum latus.
G D	Tertium latus.
H	Quartus ſcapulam mouens muſculus.
a	Octauus muſculus ex mouẽtibus caput.
b	Secundus muſculus humerum mouens.
c	Quintus eorundem.
d	Quartus eorumdem.
e	Muſculi cubitum tendentes.
f	Os iugale.
g	Tertius muſculus ex mouẽtibus humerum.
h	Secundus ſcapulæ muſculus inuerſus.

In V. & VI. Figura.

H	Quartus ſcapulæ muſculus.
I	Tertius.
a	Quartus muſculus ſcapulam mouens inuerſus.
b	Secundus muſculus ex mouentibus humerum.
c	Muſculi cubitum extendentes.
d	Quintus muſculus humerum mouens.
e	Quartus.
f	Tertius.
g	Quintus ex mouentibus dorſum.
h	Secundus muſculus caput mouens.
i	Primus.
l	Muſculus, qui à ſcapula ad os hyoides procedit.
m	Tertius muſculus ex mouentibus thoracem.
n	Quintus.
o	Coſtæ.
p	Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
q	Acromion ſcapulæ proceſſus.
r	Os humeri excarne.
s	Muſculi cubitum tendentes.
t	Tertius ſcapulæ muſculus inuerſus.
u	Baſis ſcapulæ.
x	Quintus muſculus humerum mouens.
y	Sinus ad excipiẽdum tertium muſculum mouentem ſcapulam.
z	Initium primi muſculi caput mouentis.
α	Iugulum.

TABVLA XLII.

De muſculis mouentibus cubitum, & manum. Cap. VII. E

Tab. 43. 44. 45. 46. fig. viginti ſex.

a Gal. lib. de oſſib. c. 17. & lib. 1. de anat. adm. c. 10.

CVbitus pars brachii eſt inter humerum, & manum, flectitur autem, a & extenditur, redditur pronus, & ſupinus, id quod octo muſculi efficiunt: flectitur autem à duobus, quorum prior, A, valida, & diſtincta initia ſumit; vnum, B, prorſus neruoſum, & rotundum, à ſublimiori parte ceruicis ſcapulæ iuxta labrum ſinus illius, in quem inſeritur humeri caput; inde verſus priorem partem

A fig. 1. progreditur ad ligamentum tranſuerſum commiſſuræ humeri cum ſcapula, per ſinum inſculptum à priori parte ceruicis capitis humeri; alterum, C, partim neruoſum, partim carnoſum, longe latius, cuius pars neruoſa, quæ craſſa eſt, & fere rotunda, oritur ab interiori ſede extremi proceſſus anchiroidis ſcapulæ, ſed carnoſa, quæ lata, & tenuis, à reliquo proceſſu anchiroidem vſque ad radicem incipit: licet autem hæ duæ partes ſubſtantia differant, non tamen ſeparatæ ſunt, ſed ſimul coniunctæ deſcendunt per os humeri, cui non prius adnaſcuntur, quam ſub ceruice eius capitis, vbi duo iam dicta initia inter ſe coeunt, D, ad vnum muſculum efficiendum; ibi enim carnoſa pars illigatur ad oſſis aſperitatem, adeo longo, & valido capite, vt fere per ſe muſculus videatur, qui ab anchiroide proceſſu ſcapulæ natus, humerum attollat; dein totus muſculus ab oſſe humeri ſeiungitur, carnoſus, ac teres apparens in lacertoſis, ac gracilibus, etiam ſecundum naturam habentibus: aſcenditque ſuper ſubiectum muſculum, dum prope cubitum accedat, vbi deſinit in craſſam, rotundam, & validam chordam, E, quæ ſupra cubiti iuncturam procedens, ſubiecto muſculo inhæret, & paulum lateſcens inſeritur in internam radii partem modice prominentem, & inæqualem: vbi nonnihil etiam nectitur F

F fig. 2. 3. cum ligamento eius iuncturæ. Alter, F, qui cubitum flectit, priori ſubiicitur; ac penitus carnoſus eſt, & verſus finem multo latior; naſcitur autem à priori parte oſſis humeri ad medium longitudinis, vbi inſeritur primus muſculus, qui humerum attollit, & ille, qui eundem ad pectus adducit: initium autem ſumit carnoſum, latum, duplex, partim verſus externum, partim verſus internum latus; quod verſus externum, G, ſublimius oritur; quod verſus internum, H, paulo humilius; duo hæc initia nudum relinquunt medium os, I, humeri, à priori parte, ſed paulo poſt coeunt, L, in vnum muſculum carnoſum, amplum, præſertim quanto magis deſcendit; tanto enim validior fit; vbique autem oſſi humeri illigatur, dum lato & carnoſo fine, M, inſeratur à priori parte in ligamentum huius iuncturæ, & in appendicem tam cubiti, quam radii, nonnihil vltra ipſam, ita vt totum quendam repræſentet. Vtriuſque propoſiti muſculi fibræ rectæ ab initio ad finem progrediuntur, atque idcirco eundem ſemper motum præſtant, recta nimirum flectunt cubitum, in neutram partem inclinantes.

N fig. 5. Extenditur vero cubitus à duobus muſculis; quorum primus, N, duplex initium habet vnum validum, amplum, neruoſum, quod ex interiori coſta ſcapulæ, prope eius ceruicem vbi ſinus eſt, naſcitur; & inde paulo poſt carnoſum efficitur, rectaque deſcendens ad poſteriorem humeri partem, procul ab ipſius ceruice illi adnaſcitur, iuxta finem muſculi illius, qui humerum ad poſteriora verſus interiora trahit, vbi cum hoc alterum initium commiſcetur carnoſum, ita vt vnus muſculus efficiatur, qui per medium poſterioris partis humeri inter externum, & internum latus procedit, partim carnoſus, G partim neruoſus, dum ad internum latus poſterioris proceſſus oſſis cubiti perueniat, cui adnaſcitur. Sunt qui hunc non tanquam ſimplicem, à duplici ortum principio ſed tamquam duplicem numerent.

R fig. 5. Pertinet etiam ad extendendum cubitum alter, R, muſculus, qui à ceruice humeri, & proprie ab eius capitis radice naſcitur, recta paulatim deorſum deſcendens per poſteriorem partem verſus latus oſſis humeri, cui validiſſime inhæret, carnoſuſque hac parte redditus, deſcendit vſque ad dimidium longitudinis humeri, vbi cum proxime dicto adeo miſcetur, S, vt vix diſtingui poſſit, quamuis fibræ vtriuſque recta per ſe à principio ad finem progrediantur. Inſeritur hic in poſteriorem proceſſum cubiti ab externo latere, ſed ex chorda tam huius, T, quam illius, V, qui proxime poſitus eſt, tertia, X, quædam efficitur, quæ tegit totum poſteriorem cubiti proceſſum, cui innitimur; magiſque neruoſa eſt in medio, quam à lateribus. Munus vtriuſque muſculi ſimul eſt recta cubitum extendere in neutram partem inclinatum. Inter motus cubiti, non ſolum flexum, & porrectionem numerauimus; ſed & pronum, & ſupinum. Cum cubito autem manus quoque prona, & ſupina redditur id quod fit moto tantum radio: nam alterum os quod in cubito continetur, & proprie cubiti os nominatur, tantum flectitur, & extenditur; pronum vero, & ſupinum eatenus efficitur, quatenus cum radio ducitur; proprie igitur radius mouetur à quatuor muſculis, duobus externis, à quibus reſupinatur: duobus internis, à quibus pronus redditur. Ex iis quatuor, vnus internus, alter externus imo, reliqui duo ſummo radio illigantur, vnus ſimiliter internus, & alter externus: proponemus ante qui imo, deinde qui H

B fig. 7. ſummo radio illigantur. Primus, B, fit internus, carnoſus, qui prope primam palmæ partem ſitus eſt; oritur hic ab externo latere cubiti, & recta tranſuerſus procedit ad internum latus imi radii, in quem inſeritur; repræſentat autem quatuor latera æqualia, eſtque in medio craſſior, quam à lateribus, ita vt puluilli vſum præſtet, chordis flectentibus digitos. Fibras vero habet, quæ rectæ à principio ad finem tendunt, & idcirco trahunt imum radium in partem inferiorem, & eo nomine pronum efficiunt.

C fig. 9. Secundus, C, fit externus imo radio ſimiliter illigatus, à priori ſitu, figura, & magnitudine differens; ſumit enim initium latius, & carnoſum ab externo latere oſſis humeri, poſt medium longitudinis verſus cubiti iuncturam, vnde latus, & validus deſcendit, inhærens externo lateri quarti muſculi primam palmæ partem extendentis; de quo ſuo loco tractabimus, ſed cum peruenit ad imum radii

d fig. 9. in chordam, d, latam membranæ modo degenerat, quæ illigatur ſuperiori parti appendicis imi radii, vergens aliquantiſper in partem internam; trahit hic muſculus inferiorem partem imi radii, in partem externam; & eatenus reſupinat. Sequuntur nunc alii duo muſculi, vnus internus, alter exter-

A fig. 7. nus, ſummo radio illigati. Internus, A, à radice incipit interni tuberculi oſſis humeri, & ab interno latere oſſis cubiti; ibique cum radio coniungitur valido, & carnoſo capite; dein oblique per internum latus radii tendit, cui paulo ante medium longitudinis illigatur fine ſimiliter carnoſo, à quo

aliud

A aliud caput naſcitur neruoſum, quod pergit verſus medium longitudinis radii, cui ab externo latere illigatur, vbi aſperitas eſt, ea de cauſa effiĉta; hic muſculus radium in interiora trahens pronum efficit. Alter muſculus, D, ſuperior figuram, & ſitum retinet nunc propoſito non diſſimilem; incipit autem ab externa parte ligamenti circumdantis iunĉturam cubiti, tum ab externo tuberculo humeri, & partim etiam à poſteriori cubiti proceſſu; inde aſcendit verſus priorem partem, dum in radium inſeratur prope locum, vbi deſinit chorda tertii muſculi, quamquam chorda huius minus neruoſa ſit, & lata; contrahens autem ſuperiorem radii partem, obliquè in exteriora ipſum reſupinat. Sed ſatis de muſculis cubiti, pergamus ad manum.

D fig. 9.

Manus tribus partibus continetur; [a] prima palmæ parte, palma, & digitis; quarum muſculos enarraturi, à quatuor illis incipiemus, qui ad primam palmæ partem potiſſimum pertinent; licet in palma quoque inſerantur; Mouetur prima palmæ pars, & cum ipſa tota manus duplici motu; ſiquidem curuatur, & porrigitur; nam motus pronus, & ſupinus, vt ante diĉtum eſt, ab illis muſculis efficitur, qui radium conuertunt, cum quo non modo cubitus, ſed tota etiam manus reſupinatur, & prona redditur. Ergo ex quatuor muſculis primam palmæ partem mouentibus, duo interni ſunt, à quibus curuatur; duo externi, à quibus porrigitur. Ex internis; vnus, E, ab interiori tuberculo oſſis humeri prope cubitum initium ſumit partim carnoſum, partim neruoſum; deſcenditque per internum latus oſ-
B ſis cubiti, vſque ad dimidium fere illius partis qua innitimur, cum ſcribimus, eique ſuperne illigatur; verſus cubiti iunĉturam: inferne vero paulo ante primam palmæ partem degenerat in chordam validam, aliquantiſper rotundam: progreditur hæc iunĉta cum nonnullis fibris carnoſis, vſque ad primam palmæ partem, vbi neruoſa penitus effeĉta, quarto eius oſſi arĉte illigatur, neque tranſit ſub tranſuerſo ligamento, ſed tantum communi membrana omnium muſculorum inuoluitur. Alter, F, internus naſcitur ſimiliter ab interno tuberculo oſſis humeri prope cubitum, non longe à proxime poſito, inde procedit aliquantulum tranſuerſus iuxta latus ſuperius primi muſculi, à quo digitos fleĉti oſtendemus, cui maxima ex parte ſubiicitur radio inhærens; & priuſquam ad primam palmæ partem perueniat, vertitur in chordam rotundam, quæ ibi non deſinit: ſed tranſuerſo tantum ligamento aſtriĉta, vltra ipſam progrediens per internam partem inſeritur ad radicem illius oſſis palmæ, quod è regione indicis ſitum eſt: id quod euidenter deprehendes, ſi detrahas muſculum abducentem pollicem digitum ab indice, & duos, qui fleĉtunt primum articulum pollicis. Reliqui duo muſculi ſiti ſunt in parte externa: quorum vnus, G, oritur à radice externi tuberculi imi humeri apud initium illius muſculi, quem dicemus extendere paruum digitum: à cuius etiam poſteriori proceſſu aliquid aſſumit; tum deſcendit ad inferiorem partem exterioris regionis cubiti inter muſculum fleĉtentem primam palmæ partem, & illum, qui extendit paruum digitum, dum prope primam palmæ partem accedat, vbi degenerat in chordam rotundam, quæ ſub tranſuerſo ligamento tranſit per ſinum appendicis cubiti, iuxta latus proceſſus ſtiloidis; H, inde ſuper primam palmæ partem progreditur,
C paulatim lateſcens, dum illigetur illi oſſi palmæ, quod ad paruum digitum ſpeĉtat. Alter, I, initio latiore oritur ab oſſe humeri circa externum tuberculum, vbi acuta linea aſſurgit, non longe à cubito; inde carnoſus efficitur, proceditque per radium vſque ad dimidium longitudinis, quo cum peruenit, in validam chordam, L, degenerat, quæ ſtatim partitur in duas fere rotundas, magis tamen latas, quam craſſas: deſcendunt ambæ per radium paululum inter ſe recedentes vſque ad appendicem, & per ſinum in ea inſculptum ſub ligamentum tranſeunt, magis inter ſe diduĉtæ, dum in oſſa palmæ finiantur; vna, M, in id quod ad indicem, altera, N, in id quod ad medium digitum ſpeĉtat. Externi igitur primam palmæ partem, cum reliqua manu pariter extendunt, interni fleĉtunt, ſi ſimul ambo agant, ſed ſi alter dumtaxat, eandem in ſuum latus inclinat.

a G. l. de oſſib. c. 18. & 19.
E fig. 11.
F fig. 11.
G fig. 14.
I fig. 14.
L fig. 15.

Sed vt ad palmam veniamus, mouetur hæc quoque cum in parte interna cotrahitur, à membrana tenui, neruoſa, in quam degenerat chorda illius muſculi, P, qui rotundo, & neruoſo initio oritur ab interno tuberculo oſſis humeri prope cubitum; & ſtatim carnoſus, & craſſus euadens progreditur vſque ad dimidium longitudinis cubiti, vbi iterum extenuatur, deſinitque in chordam tenuem, quæ paulatim lateſcit vſque ad palmam, per quam totam fertur, excepta prominentiori parte, quæ maximo & quæ minimo digito reſpondet, dum perueniat ad radices digitorum, vbi finitur in internum latus cuiuſque eorum, ζ, illud tamen interdum euenit, vt pro ſimplici oriatur duplex hic muſculus, atque ab eodem initio; vnus tamen in chordam latam deſinit, quam diximus, alter vero in ligamentum illud, quod tranſuerſum in prima palmæ parte reperitur. At in quibus hominibus non in-
D uenitur hic muſculus, qui latam membranam efficiat, naſcitur ea vel à chordis duorum muſculorum fleĉtentium primam palmæ partem, quæ iunĉtæ lateſcunt, priuſquam ad ipſam perueniant; vel à tranſuerſo ligamento interno primæ palmæ partis; effinxit autem ipſam natura, non vt palma ſine pilis ſeruaretur, aut acriorem ſenſum retineret, ſicut nonnullis [b] placuit: nam è regione pollicis, & minimi digiti, & ad latera digitorum vbi ea non eſt, non propterea naſcuntur pili, aut deſideratur ſenſus acris, ſed ad aſtringendam internam palmam, vt melius quæ volumus, comprehendamus. Ad externum latus huius membranæ inſeritur caro quædam quadrata, quam aliqui [c] pro vno muſculo accipiunt, quamuis & pro duobus, & interdum etiam pro tribus accipi poſſit, breuibus tamen atque exilibus: oritur autem à membrana carnoſa tegente eam ſedem vbi collocatum eſt oĉtauum ex illis oſſibus, quibus continetur prima palmæ pars, iuxta eum muſculum, qui paruum digitum ab aliis ſeparat. Credunt aliqui [d] eius munus eſſe membranam extendere cum palmam aperimus; quamuis alii [e] magis ad trahendum pertinere ipſam exiſtiment. Alia vero ſubſtantia, quæ ſub cute, & ſuper propoſitam membranam iacet, vbi ea ſita eſt, in palma interna tota ad radices digitorum, non omnino carnis materiam retinet, quemadmodum muſculus; ſed alba eſt, modo cerebri, aut adipis neruoſæ. Continet in ſe multa capita neruorum, & quaſdam venas, ita vt media reddatur inter carnem, & adipem duriorem: præbet autem vſum puluilli neruis, per quos interna manus acri ſenſu prædita eſt; pro-

P fig. 11.
b Gal. lib. 2. de vſu par. c. 6. & Veſalius lib. 2. cap. 41.
c Falopius in lib. anatom. obſeruat. & Valuerda lib. 2. c. 27.
d Valuerda lib. 2. c. 27.
e Falopius lib obſeru. anat.

hiberetiam ne chordæ,quæ digitos flectunt comprimantur, ictu palmæ valido : æquat & ſuperficiem; E
implens oſſium inanitatem,quod efficit,vt quæ volumus,facilius manu attingamus.

Q fig.17. Tertia pars manus pertinet ad digitos,qui tenduntur,curuantur,&in latera vertuntur;quos mo-
tus præſtant in vniuerſum muſculi viginti & nouem:horum primus, Q, rotundus eſt, & magno initio
aliquantulum neruoſo oritur ab interiori parte interni tuberculi oſſis humeri; ſub origine illius mu-
ſculi,quem diximus membranam palmę producere;tum duorum muſculorum flectentium totam ma-
num,& ſuperioris ex illis duobus,qui radium pronum efficiunt;poſtea deſcendit,lateſcens verſus me-
dium radii,& cubiti,nonnihil vtrique inhærens;inde vlterius procedens, fit ex toto carnoſus,ac rotun-
dus prope primam palmæ partem, ad quam priuſquam perueniat, diuiditur in quatuor partes carno-
ſas, quarum quælibet extenuatur, & neruoſa redditur, dum vertatur in chordam rotundam. Inuol-
uuntur omnes quatuor ſimul membrana lubrica, tranſeuntque per interiorem regionem primæ
palmæ partis, ſub ligamentum tranſuerſum; quod vbi exceſſerunt, progrediuntur, dum perueniant
ad ſecunda oſſa digitorum, in quæ latiores, & tenuiores effectæ inſeruntur, minores quidem in mino-
ra,maiores in maiora;chordarum enim magnitudo oſſium magnitudini reſpondet;ſed dum tranſeunt
per primum os digitorum, ſubiiciuntur ligamento tranſuerſo, quaſi fornici, quod pertinet ab vno
latere oſſis ad alterum, vt tutiores ſint;ſub ipſis etiam tranſeunt chordæ illius muſculi, quem mox ſub-
iiciemus; ibi autem nulla parte inhærent; ſed ſolutæ tantum prohibentur in latera conuerti. Verum
antequam ad ſecundum os digitorum perueniant, ſingulæ finduntur, vt ſua rima aditum faciant chor- F
dæ muſculi ad quem accedimus, illud ante adiicientes, quod munus iam dictarum chordarum eſt
flectere ſecundum os quatuor digitorum recta verſus primam palmæ partem, vbi illæ inter ſe iungun-
S fig.18. tur. Secundus, S, primo ſubiicitur; eius initii exigua pars proficiſcitur ab interno oſſe humeri, ſub ori-
gine primi, reliqua vniuerſa oritur à radice prioris proceſſus cubiti, per quem coniungitur cum oſſe
humeri;ab eiuſmodi autem initio profectus ex toto carnoſus,& rotundus efficitur,perinde ac primus,
pergitque vſque ad dimidiam longitudinem inter iuncturam cubiti cum humero, & manum: at-
que in itinere arcte ibi cum cubito nectitur;vnde oritur neruoſa illa membrana,quæ medium ſpacium
inter radium, & cubitum complet;poſt hæc vlterius verſus manum tendens, aliquanto anguſtior,per-
inde ac primus diuiditur, T, in quatuor partes carnoſas; quæ priuſquam ad primam palmæ partem per-
tineant,degenerant in quatuor chordas neruoſas,eo craſſiores chordis primi muſculi,quo hic eſt craſ-
ſior illo; inuoluuntur autem membrana valde lubrica, humida, rubra, magis quam aliæ membranæ;
ſubiectæque chordis primæ palmæ partis ſub tranſuerſum ligamentum tranſeunt; tum veluti chor-
dæ primi æqualiter inter ſe diducuntur, rotundæque, & chordis primi æqualiter ſubiectæ ſingulæ
feruntur ad digitum, ad quem ſpectant; alligantur autem per totum primum os cum chordis primi,
ſed cum perueniunt ad ſecundum, exeunt per rimas, quas in illis eſſe declarauimus, & ſub ligamen-
to tegente partem internam nullo pacto illigatæ, pergunt ad tertium os in quod inſeruntur. Munus
V fig. 18. huius muſculi eſt flectere tertium articulum quatuor digitorum. Tertius, V, muſculus valde diſtin- G
ctus eſt à ſecundo, chordamque habet inuolutam alia membrana; quamuis à quibuſdam exiſtimetur
tertius, pars ſecundi, cui quinque chordas tribuunt; oritur hic initio carnoſo, & rotundo ab oſſe cu-
biti prope ſinum, in quo caput radii recipit; dein per radium in longitudinem progreditur, à quo vbi-
que aliquod initium aſſumit; ſed præſertim à neruoſo ligamento, quod implet ſpacium inter cubitum,
& radium, atque hoc pacto progreditur ſuper ſublimius latus ſecundi muſculi, cui nullibi illigatur,
præterquam ad cubiti iuncturam: at vbi ad primam palmæ partem peruenit, in chordam rotundam
degenerat, propria membrana lubrica inuolutam; tranſit hæc per internam regionem primæ palmæ
partis ſub tranſuerſo ligamento; & per ſinum oſſis, quod in prima palmæ parte ſpectat ad radicem
pollicis, ad quem conuertitur, abditaque fertur inter chordam flectentem primum os pollicis, &
illam quæ flectit ſecundum; ſub cuius ligamentum permeat ad tertium, cum quo aliquantulum la-
teſcens valde nectitur.Flectit propoſitus muſculus tertium pollicis articulum. Ex tribus igitur muſcu-
lis proxime dictis, primus flectit ſecundum articulum quatuor digitorum; ſecundus tertium articu-
X fig. 19. lum eorundem: ſed tertius tertium pollicis. Quartus, X, quintus,ſextus,ſeptimus,tenues, & carnoſi
inhærent quatuor chordis ſinguli ſingulis ſecundi muſculi, quem flectere diximus tertium quatuor
digitorum articulum; naſcuntur autem non ab oſſe, vt alii muſculi fere omnes, ſed à membrana præ-
dictas chordas inuoluente; dum ſub tranſuerſum ligamentum per ſinum internum primæ palmæ par-
tis tranſeant. Procedunt deinde ſinguli inhærentes interno lateri harum chordarum, donec ad me- H
dium primi oſſis illius digiti ad quem pertinent, illigentur poſterioribus chordis extendentibus digi-
tos. Munus eorum eſt quatuor digitos leuiter ad pollicem adducere: quandoquidem nectuntur cum
ligamento ſito à latere primi articuli: ſed præſtantius eorum officium conſiſtit in extendendo ſecun-
do, & tertio articulo, nam cum ſupra primum inſerantur, non poſſunt ipſum extendere, ſed potius
A fig.20. flecteretur. Octauus, A, lato initio, & aliquantiſper intorto incipit ab eo oſſe palmæ, quod eſt è re-
gione medii digiti paulo infra eius capitulum, quod recipitur in ſinu primi oſſis eiuſdem medii digi-
ti: deinde infra aſcendit carnoſus, atque anguſtus: donec per chordam membranæ ſimilem inſera-
B fig.20. tur in internum latus ſecundi oſſis pollicis. Nonus, B, poſt hunc oritur verſus primam palmæ par-
tem initio tenui, lato, neruoſo, ab eodem oſſe palmæ ſpectante ad medium digitum, à quo primus.
Sed aliquid etiam aſſumit ab eo oſſe palmæ, quod ſpectat ad digitum medio proximum verſus mini-
mum, tum craſſior redditus fertur ad mediam partem internam ſecundi oſſis pollicis. Decimus, C,
poſt nonum magis adhuc verſus primam palmæ partem ſimiliter initio lato incipit à radice illius oſſis,
cui in palma nectitur digitus, qui inter medium, & minimum eſt, inde proficiſcitur verſus pollicem:
donec in internum latus ſecundi oſſis eiuſdem inſeratur nonnihil vergens ad partē priorem. Flectunt
tres nuper dicti muſculi, videlicet octauus, nonus, & decimus, cum ſimul agunt, validiſſime ſecundum
articulum pollicis. ſed cum agit octauus dumtaxat, ſurſum verſus indicem: cum nonus, verſus medium;
cum

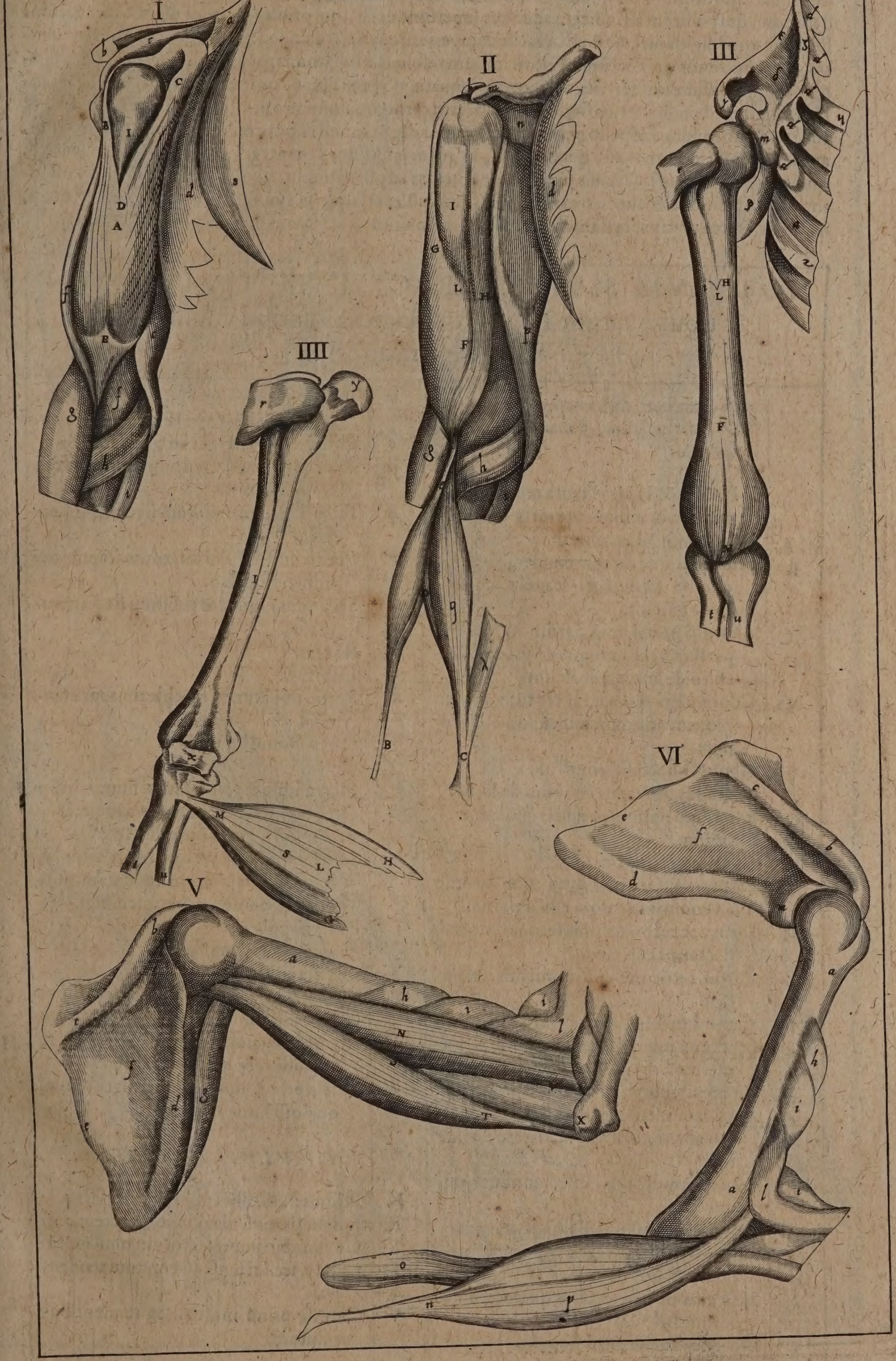
A cum decimus verſus eum,qui inter medium,& minimum eſt,flectendo adducit. Vndecimus, D ,ſub- D fig. 23.
iectus eſt tribus proxime dictis, oritur autem carnoſo initio à medio illius oſſis quod in palma ſuſtinet
digitum indicem per quod fertur in longitudinem, dum inſeratur in internum latus ſecundi oſſis pol-
licis;quem flectens ad internum latus indicis adducit. Duodecimus, E,naſcitur ad primam palmæ par- E fig. 20.
tem ſuperne à tranſuerſo ligamento, ibi autem per totum internum latus carnoſus procedit, dum
inſeratur in primum os pollicis prope ſecundum. Flectit autem hic primum articulum pollicis : huic
ſubiicitur decimustertius, F,qui minor eſt, oriturque ex eodem ligamento tranſuerſo ad primam pal- F fig. 21.
mæ partem,& per os, quod ibi ſitum ſuſtinet digitum pollicem, progrediens inſeritur in primum eius
articulum citra dimidium longitudinis. Flectit hic partim primum os pollicis, partim hunc digitum ab
aliis reducit. Sequuntur muſculi, G,qui prima oſſa quatuor digitorum flectunt:octo autem numeran- G fig. 21.
tur, ita vt bini ad ſingulos digitos perueniant. Omnes hi muſculi fere penitus carnoſi ſunt, rectáque
procedunt in longitudinem oſſium palmæ, quibus inhærent, dum è regione ad digitos perueniant,
vbi ad prima oſſa externis chordis illigantur, & idcirco magis videntur habere munus extendendi ſe-
cundos,& tertios articulos, quam quod potiſſimum illis tribuitur, flectendi primos. Ex duobus au-
tem qui feruntur ad paruum digitum,vnus, H, naſcitur initio carnoſo; ab externo latere oſſis palmæ, H fig. 21.
quod è regione eius eſt prope primam palmæ partem, cum qua etiam nectitur; inde recta procedit
vſque ad primum os parui digiti, vbi vertitur in chordam latiorem, qua inſeritur in latus eius exter-
B num nonnihil vergens in interiora. Alter, I, naſcitur ab interno latere eiuſdem oſſis à quo priorem I fig. 21.
incipere diximus, ſimiliter prope primam palmæ partem, inde inter ipſum, & quod ei proximum eſt,
progreditur ſemper carnoſus,dum primum os parui digiti attingat. Ibi autem deſinit in tenuem mem-
branam, quæ externæ chordæ illigatur. Vtriuſque muſculi, cum pariter agunt, officium eſt paruum
digitum flectere, ſed vbi alter dumtaxat, aliquantiſper oblique verſus latus ſuum, id quod aliorum
quoque muſculorum commune eſt, qui inter oſſa palmæ collocantur : duo enim muſculi inter quæ-
libet duo oſſa reperiuntur, aſſurgunt autem in interna palmæ parte, non in externa. Vigeſimus ſe-
cundus, L, initio carnoſo, & neruoſo latiore incipit à ſublimiori parte externi tuberculi humeri, de- L fig. 24.
ſcenditque ſubinde grandior effectus, carnoſus, ac rotundus, inter cubitum, & radium, dum ad
finem radii prope primam palmæ partem perueniat; vbi anguſtior redditus plerunque diuiditur,
M,in tres partes breues,& carnoſas;aliquando etiam in quatuor, quæ non valde inter ſe diducuntur,
ſed inuoluuntur vna,& eadem membrana,cũ qua carnoſis, ac tenuibus fibris nectuntur. Singulæ au-
tem cum à muſculo ſeparantur,in chordam degenerant, & ſimul tranſeunt per ſinum radii, qua cum
cubito committitur; vbi tranſuerſo ligamento ad eum vſum parato omnes inuoluuntur : at vbi ex eo
exceſſerunt, ad primam palmæ partem perueniunt, & ſubinde magis diductæ pergunt ſingulæ ad di-
gitum, qui è regione eſt,latioreſque, & tenuiores effectæ illigantur ad radicem primi oſſis digiti indi-
cis,medii,ac proximi; raro enim his accedit quarta chorda; quæ feratur ad paruum; extendunt autem
C recta in longitudinem primum articulum illius digiti ad quem perueniunt. Vigeſimus tertius, N, val- N fig. 24.
de tenuis, & longus inhæret inferiori lateri proxime dicti in longitudinem radii, & cubiti : naſcitur
autem ab exteriori tuberculo oſſis humeri inter initium proxime poſiti, & illius, quem diximus inſe-
ri in os palmæ ad paruum digitum ſpectans. Sed cum ad primam palmæ partem peruenit, in duas
chordas partitur, *o*, quæ per ſinum communem radio, & cubito tranſeunt eorum ligamentis inuo-
lutæ: vlterius vero progreſſæ diducuntur, ita vt vna ad paruum digitum, altera ad ei proximum ten-
dat; in cuius primum os ab interno latere verſus poſteriorem partem inſeritur in tenuem membra-
nam degenerans; interdum tamen vtraque ad paruum digitum fertur. Huic muſculo tribuit Galenus
a vim ſeparandi hos duos digitos, ab aliis: ſed cum recta eius chordæ incedant, videtur magis eos ex a Gal. 1. lib.
tendere, quam abducere. Duobus muſculis extendentibus digitos iam dictis, tertius accedit, vigeſi- de vſu p.
mus quartus, P, in numero eorum qui digitos mouent, qui initio carnoſo,& lato oritur à cubito poſt P fig. 25.
dimidium longitudinis; inde anguſtior redditus procedit ad radii appendicem, prope primam palmæ
partem, vbi diuiditur in duas partes carnoſas adeo diſtinctas vt ex vno duo muſculi efficiantur; nam
ſuperior pars conſtituit muſculum vigeſimum ſextum, Q, de quo paulo poſt agemus; inferior hunc Q fig. 25.
ipſum muſculum, de quo nunc agimus; quæ tranſuerſa aſcendit ad radium; ſed paulo ante diuiditur,
R,in duas chordas,quæ ſimul iunctæ,& inuolutæ ligamento, per ſinum tranſeunt, ea de cauſa inſcul-
ptum in radio; inde ſtatim inter ſe diducuntur; ſublimior pergit verſus indicem, inferior verſus me-
D dium digitum. Vtraque inſeritur in latus externum primi oſſis ſui digiti aliquantiſper verſus partem
poſteriorem interdum vtraque chorda inſeritur in indicem,quamquam chordæ nunc propoſitorum
muſculorum interdum in plures ramulos diuiduntur, qui ad duos digitos pertinent, aut ſine vllo
ordine inter ſe confunduntur. Coniungit hic muſculus pollicem cum aliis digitis,& ſeparat indicem,
& medium à pollice,vt tranſuerſus chordarum ſitus demonſtrat. Vigeſimus quintus, S, valde breuis, S fig. 20.
& validus oritur à principio quarti oſſis palmæ carnoſus, deſcenditque per latus externum eiuſdem
oſſis verſus palmam internam, ad muris figuram, & neruoſa, ac tenui chorda finitur in externum la-
tus parui digiti: ſeparat autem paruum digitum ab aliis. Vigeſimus ſextus, Q, eſt illa pars, quam dixi- Q fig. 25.
mus deriuari à vigeſimoquarto : oritur ergo ad dimidium longitudinis oſſis cubiti à parte externa
prope ligamentum, quo cubitus, & radius inter ſe nectuntur : tum oblique fertur verſus radium, ſed
priuſquam ad appendicem perueniat, prope primam palmæ partem degenerat in chordam quaſi ro-
tundam, quæ tegitur eodem inuolucro, quo quartum muſculum extendentem primam palmæ par-
tem tegi diximus:& per eundem ſinum tranſiens inſeritur in longitudinem lateris pollicis quod indi-
ci reſpondet. Vigeſimus ſeptimus, T,initio lato oritur à cubito paulo ſupra proxime poſitum,aſcendit- T fig. 25.
que tranſuerſus ſupra radium, deinde diuiditur, V, in duas partes inæquales,quæ ſe contingunt : qua- V fig. 25.
ſi eſſent duo muſculi : quæ ſublimior, X, eſt, carnoſa aliquantiſper procedit, dein conuerſa in chor-
dam fere rotundam,inſeritur in externum latus illius oſſis,quod in prima palmæ parte ſuſtinet digitũ

pollicem;quæ inferior, Y, paulo poſt diuiditur in duas partes carnoſas, quæ conuertuntur in duas E
chordas, quæ ſimul cum chorda ſublimioris partis iam dictæ tranſeunt eodem ligamento inuolutæ
per ſinum appendicis radii;ſed poſtquam exceſſerunt, primam palmæ partem, ex duabus chordis in-
ferioris partis, vna inſeritur in radicem primi oſſis pollicis ab externo latere, altera per totum polli-
cem progreditur in longitudinem illi inhærens tenui, & lata membrana: proprie autem illigatur in
latus internum ipſius, à radice ſecundi oſſis ad finem tertii. Aptantur etiam vigeſimus ſextus,& vige-
ſimus ſeptimus, cum ſimul agunt, ad extendendum pollicem; ſed per ſe vigeſimus ſeptimus aliquan-
tulum ipſum abducit, ab aliis digitis: contra vigeſimus ſextus adducit ad eoſdem, ita vt poſſint nu-
merari hi duo muſculi inter eos, qui digitos extendunt, & eos qui ad latera mouent; ſuperſunt duo
Γ fig.21. muſculi, qui pollicem ad latera mouent. Primus ordine, Vigeſimus octauus, Γ, naſcitur ab interno
latere illius oſſis, quod in prima palmæ parte ſuſtinet pollicem, initio neruoſo; ſed ſtatim carnoſus
redditur, proceditque ad ſecundum os pollicis, cui tenui, & lata membrana illigatur; liuidus autem
conſpicitur, quod craſſiori membrana tegatur; idem cum duobus ſubiectis, qui flectunt primum pol-
licis articulum, efficit eminentiam, quam in palma ad pollicis radicem tangimus; ea vero de cauſa effi-
ctus eſt, vt reducat pollicem ab indice, etiam vigeſimo ſexto efficiendi locio. Alter ſimiliter inſer-
Δ fig.25. uiens pollici, ordine vigeſimus nonus, Δ, naſcitur initio carnoſo ab interna parte illius oſſis, quod
in palma ſuſtinent digitum indicem;progrediturque in longitudinem ipſius; dum ſine carnoſo inſera-
tur toti lateri externo primi oſſis pollicis, & chordam latam transferat ad radicem ſecundi. Fibræ eius
aliquo pacto tranſuerſæ à prima palmæ parte ad pollicem feruntur per quas ipſum iungit cum indi- F
ce. Ex viginti igitur & nouem muſculis, qui digitos mouent, decem & ſeptem ipſos flectunt, videlicet
primus,ſecundus,tertius,octauus,nonus,decimus,vndecimus,duodecimus, decimus tertius,decimus
quartus,decimus quintus, decimus ſextus,decimus ſeptimus,decimus octauus,decimus nonus,vige-
ſimus,& vigeſimus primus,quatuor extendunt,videlicet vigeſimus ſecundus,vigeſimus tertius, vige-
ſimus ſextus,vigeſimus ſeptimus,octo ad latera mouent,ſcilicet quartus,quintus, ſextus,ſeptimus,vi-
geſimus quartus,vigeſimus quintus,vigeſimus octauus,vigeſimus nonus. Quod ſi velis muſculos,qui
ad pollicem ſpectant, in vnum colligere,atque ab aliis ſeparare,non erit ab re. Sunt enim longe plures
à natura inſtituti ad pollicem mouendum, quam ad quemuis alium digitum, idqne non immerito,
a Gal. l.1. de vſu p. c.17. cum ſolus reliquæ manui opponatur, & idcirco ἀντίχειρ [a] græce nominatur; extenditur quidem à
vigeſimo ſexto, & vigeſimo ſeptimo; flectitur tertius eius articulus à tertio muſculo; ſecundus ab o-
ctauo, nono, decimo; primus à duodecimo, & decimotertio. Adducitur ad latera à decimoquarto,
& decimoquinto; præterea à vigeſimooctauo, & vigeſimonono; quamuis, & vndecimus, qui addi-
tur octauo, nono, decimo ad ſecundum pollicis articulum flectendum, ipſum quoque ad indicem
adducat;ex quibus intelligi poteſt ſeparatim, qui muſculi præſtent vnumquemque pollicis motum.

Vt muſculos,qui in brachio,& manu ſunt ſepares, cutem primo cum carnoſa membrana detra-
hes; idque commode præſtabis, ſi per externam radii,ac pollicis partem ſcalpello ita alte lineam duxe-
ris, vt cutem cum carnoſa membrana diuidas, dein aliam ad cuiuſque digiti latus, quæ manus cutem G
internam tegit;ſed cum ad primam palmæ partem veneris,tranſuerſa ſectione brachii cutem ſeparabis,
ab ea quam in interna manu relinques, vt lateſcentem chordam in interna manu perſpicias, &
muſculum in longitudinem ipſius. Quamobrem à prima palmæ parte ad internum humeri tubercu-
lum ſcalpello vtrinque à lateribus chordæ, ac muſculi lineam duces, ita vt initium cum toto muſculo
ſepares;digitis ſubiectis cum ſcalpello acuto cutem à palma, & digitis ſeparare niteris, tranſuerſa linea
ducta ad primam palmæ partem: ſicque cutem adimes, & cum carnoſa membrana latam chordam
relinquens, inſpicies adipem chordæ innatam. Inde ad internam cubiti partem reuerſus, duos
ſeparabis muſculos, qui primam palmæ partem flectunt, iuxta quam extrema horum muſculorum
ſubiecto buxeo ſcalpello ſeparari debent; deinde vſque ad internum humeri taberculum reſolui,
ita vt initio vtriuſque ſecto, quod reliquum eſt, aut pendere ſinas,aut excidas. Statim autem primus
ſeſe offert, ex iis qui digitos mouent: hunc ſolis digitis à ſubiectis ſeparabis, quatuor eius partes car-
noſas, quæ ante primam palmæ partem ſunt, intuitus; dein valido ſcalpello tranſuerſum ligamen-
tum præcides, ſumma cura, ne chordæ violentur; quod fiet, vbi acies verſus ligamentum ſpectet; ſic
etiam chordas quatuor digitorum à tranſuerſo ligamento præciſo reſolues, inſpiciens quo pacto in
digitos finiantur, & ſecundum articulum flectant. Primo muſculo diligenter perſpecto, ad ſecun-
dum aggredieris, qui tertium articulum quatuor digitorum flectit: cuius initium, quod ad cubiti li-
gamentum eſt; reſolues; & quatuor eius chordas in prima palmæ parte attollens, reliquum ab iis qui H
proximi ſunt, ſeparabis;cauens tamen, ne paruulum muſculum ſingulis chordis illigatum violes;per-
ſequeris dein has chordas, quæ per rimam chordarum primi muſculi tranſeunt ad tertium articu-
lum quatuor digitorum. Sic itaque reſolutum ſecundum muſculum pendere à digitis ſinens, ad
tertium accedes, quem initio à radio ſeparato ſcalpello perſequeris vſque ad tertium pollicis articu-
lum tranſuerſo ligamento, vt in aliis digitis prius exciſo. Hoc muſculo adempto alterum incides, qui
primam palmæ partem flectit, finiturque in illud os palmæ, quod ad indicem digitum ſpectat. Su-
perſunt in interna parte duo muſculi, qui brachium pronum efficiunt: hi cum citra ſectionem con-
ſpicui ſint, ad externos te conferes, vbi ligamenta ſex, totidem chordas continentia, quamuis v-
num, ac ſimplex videatur, ſecabis, & chordas ſingulas vſque ad finem: poſtea illum ex ſuo ſinu at-
tolles, qui minimum digitum à cæteris abducit, initioque ab externo humeri tuberculo reſecto, mu-
ſculum vſque ad chordæ finem ſcalpello perſequeris, idque in altero facies, qui paruum digitum præ-
cipue diſtendit.

His ſectis, terna in conſpectum venient initia, quæ à cubito in ordinem vnum ſub aliis profi-
ciſcuntur. Illud autem, quod inferius eſt, & ad primam palmæ partem magis accedit, inſpicies, à quo
muſculus

TABVLA XLIII

muſculus oritur, qui indicem, & medium digitum à pollice remouet; hunc itaque ſecabis vſque ad digitos, tum reliqua duo principia reſolues, ſimiliter vſque ad digitos. Reſtant in externa parte duo, qui brachium reſupinant, qui citra ſectionem euidenter ſe oſtendunt; hos ab initio ad finem ſeparabis, dein ad manus muſculos perges, ex quibus quatuor exiles ſe oſtendunt, inhærentes chordis flectentibus tertium articulum digitorum: poſt hos illum reſolues, qui pollicem digitum ab indice remouet; tum duos, qui primum, & quatuor, qui ſecundum pollicis articulum flectunt, diligenter ſpectabis, dein eum, qui pollicem ad indicem adducit: ſuperſunt octó, qui primos quatuor digitorum articulos flectunt, quos digitis inter ſe diuiſis, facile comperies: reuerteris deinde ad muſculos cubitum mouentes, & primo duos qui flectunt; Prioris initium reſolues à ſublimiori parte ceruicis ſcapulæ; & à ligamento commiſſuræ humeri; ita vt ipſum perſequaris vſque ad cubiti commiſſuram, in cuius ligamentum inſeritur; deinde alterius ſimiliter, qui flectit, carnoſum initium à priori parte humeri diuides, & reliquum muſculum ſcalpello perſequeris, vſque ad iuncturam cubiti, & ligamentum qua nectitur, atque appendicem tam radii, quam cubiti, in quam inſeritur; dein perges ad priorem extendentem, quem ab inferiori coſta ſcapulæ ſeparans, peruenies ad poſteriorem cubiti proceſſum in quem inſeritur. Eadem ratione & alterum extendentem ſcalpello perſequeris, qui à ceruice capitis humeri ortus, in poſteriorem cubiti proceſſum ab externo latere inſeritur. Hactenus de muſculis cubi, & cubiti. E

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI SEQVENtibus quatuor Tabularum Figuris inſcripti viſuntur, declaratio. F

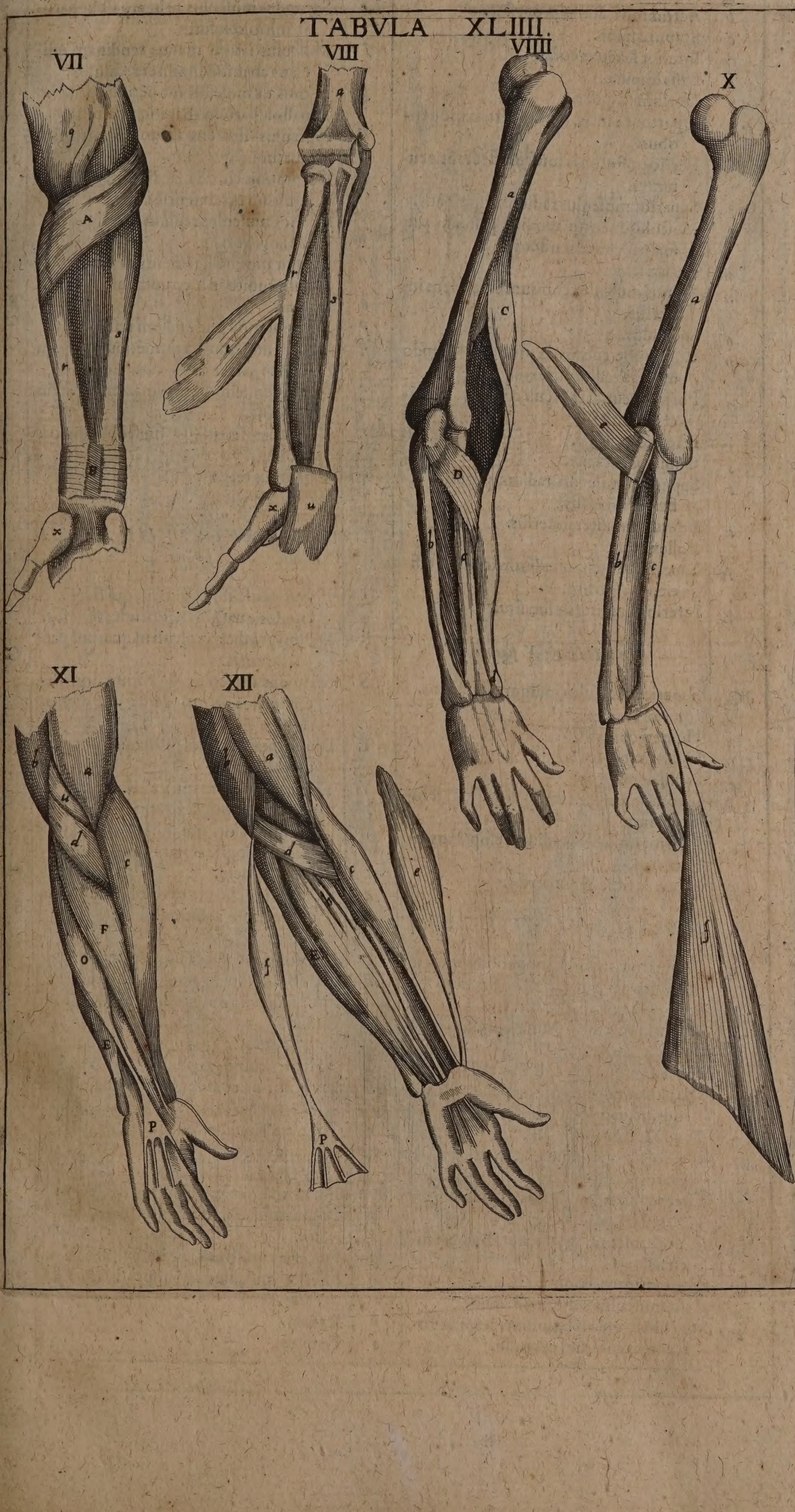
Oſtendunt 26. figuræ ſequentes muſculos cubitum, & manum mouentes; quarum

I. II. III. & IIII. Figura monſtrant ſiniſtrum brachium à priori parte.

A Primus muſculus cubitum flectens.
B Principium neruoſum eiuſdem muſculi, quod à ſublimiori ſcapulæ ceruicis parte aſſumit.
C Alterum principium partim neruoſum, partim carnoſum, quod à proceſſu anchiroide ſcapulæ enaſcitur.
D Coniunctio duorum dictorum principiorum ad vnum muſculum efficiendum.
E Chorda nuper dicti muſculi.
F Secundus muſculus cubitum flectens.
G Externum initium prædicti muſculi.
H Internum.
I Os humeri excarne.
L Coniunctio interni initii cum externo ad vnum muſculum efficiendum.
M Latus, ac carnoſus finis ſecundi muſculi flectentis cubitum.
a Portio tertii muſculi mouentis ſcapulam.
b Acromion ſcapulæ proceſſus.
c Septimus muſculus ex mouentibus humerum.
d Secundus thoracem mouens muſculus.
e Alter ex muſculis tendentibus cubitum, qui ab inferiori ſcapulæ latere enaſcitur.
f Secundus muſculus ex flectentibus cubitum.
g Longior muſculus radium reſupinans.
h Superior muſculus ex iis, qui radiū pronum efficiunt.
i Muſculus flectens tertios quatuor digitorum articulos.
m Proceſſus anchiroides ſcapulæ.
n Octauus muſculus humerum mouens, qui internum ſcapulæ cauum occupat.
o Poſterior, ac ſuperior angulus ſcapulæ.
p Alter ex muſculis cubitum tendentibus à ſcapula ortus.
q Prior muſculus cubitum flectens inuerſus.
r Portio muſculi, qui internum ſcapulę cauum occupabat.
s Secundus muſculus cubitum flectens inuerſus.
t Radius.
u Cubitus.
x Portio imi humeri trochleam repræſentans. G
y Caput ſummi humeri.
z Coſtæ.
α Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
β Quartus muſculus humerum mouens.
γ Acromion ſcapulæ proceſſus.
δ Sinus inter ſuperiorem coſtam ſcapulæ, & ſpinā ad ſeptimum muſculum mouentem humerum excipiendum.
ε Spina ſcapulæ.
ζ Superior coſta ſcapulæ.
η Quinta coſta.
θ Muſculus hic à tranſuerſis proceſſibus vertebrarum ceruicis enatus, & ſextæ coſtæ illigatus, in cane tantum non in homine reperitur. H
λ Portio primi muſculi flectentis cubitum, quæ oſſi humeri illigatur.

In V. VI. VII. & VIII. Figura.

N Primus muſculus cubitum extendens.
R Secundus muſculus cubitum extendens.
S Coniunctio nuperdictorum muſculorū.
T Chorda ſecūdi muſculi cubitum tendentis.
V Chorda primi muſculi ex tendentibus cubitum.

TABVLA XLIIII.
VII
VIII
VIIII
X
XI
XII

X Communis chorda ex primo & ſecundo muſculo.

a Humeri os excarne.

b Acromion ſcapulæ proceſſus.

c Scapulæ ſpina.

d Inferior ſcapulæ coſta.

e Baſis ſcapulæ.

f Dorſum ſcapulæ.

g Quartus ex muſculis humerum mouentibus.

h Portio poſterioris muſculi flectentis cubitum.

i Superior muſculus radium reſupinans.

l Muſculus bicorni tendine primam palmæ partem extendens.

m Ceruix ſcapulæ.

n Primus muſculus cubitum extendens inuerſus.

o Secundus.

p Commune corpus ex primo & ſecundo muſculo cubitum extendente.

q Portio ſecundi muſculi cubitum flectẽctis.

r Radii os excarne.

s Cubiti os excarne.

t Superior muſculus radium pronum efficiens inuerſus.

u Inferior ſimiliter inuerſus.

x Pollex.

A Superior muſculus radium pronum efficiens in ſuo ſitu.

B Inferior ſimiliter in ſuo ſitu.

In VIIII. & X. figura.

C Superior muſculus radium reſupinans.

D Inferior.

a Humeri os excarne.

b Cubiti os excarne.

c Radii os excarne.

d Chorda ſuperioris muſculi radium reſupinantis.

e Inferior muſculus radium reſupinans inuerſus.

f Superior ſimiliter inuerſus.

In XI. XII. XIII. XIV. XV. figura.

E Primus muſculus ex mouẽtibus primam palmæ partem, qui ipſam flectit.

F Secundus, qui ſimiliter flectit.

G Tertius muſculus primæ palmæ partis, qui ipſam extendit.

H Proceſſus ſtyloides cubiti.

I Quartus muſculus primæ palmæ partis, qui ipſam bicorni tendine extendit.

L Tendo prædicti muſculi.

M Tendo prædicti muſculi ad indicem digitum pertinens.

N Alter tendo eiuſdem, qui ad medium digitum ſpectat.

O Muſculus latum manus tendinem efficiens.

P Latus tendens manus.

a Prior muſculus cubitum flectens.

b Muſculus, qui ab humiliori ſcapulæ coſta ortus cubitum extendit.

c Superior muſculus radium reſupinans.

d Superior muſculus radium pronum efficiens.

e Secundus muſculus primæ palmæ partis ab initio reſolutus.

f Muſculus latum manus tendinem efficiens ab initio ſimiliter reſolutus.

g Primus ex muſculis mouẽtibus primam palmæ partem ab initio reſolutus.

h Muſculus flectens ſecundos articulos quatuor digitorum.

i Communis chorda ex duobus muſculis cubitum extendentibus.

l Inferior muſculus radium reſupinans.

m Cubiti os excarne.

n Membranoſum ligamentum quo radius cum cubito in lõgitudinem nectitur.

o Radius.

p Superior muſculus radium reſupinans.

q Tertius muſculus ex mouẽtibus primam palmæ partem inuerſus.

r Primus muſculus primam palmę partem flectens.

s Vigeſimus ſecundus muſculus digitos mouens.

t Vigeſimus tertius.

u Vigeſimus quartus.

In XVI. XVII. XVIII. XVIIII. figura.

Q Primus muſculus digitorũ, qui flectit ſecundos quatuor digitorum articulos.

R Diuiſio prædicti muſculi in quatuor partes carnoſas.

S Secundus muſculus digitorum, qui flectit tertios articulos quatuor digitorum.

T Diuiſio prædicti muſculi in quatuor partes carnoſas.

V Tertius digitorum muſculus.

X Quartus, quintus, ac ſeptimus digitorum muſculi, qui inhærent quatuor chordis ſinguli ſingulis ſecũdi muſculi eorumdem.

a Communis chorda ex duobus muſculis tendentibus cubitum.

b Cubiti os.

c Inferior muſculus radium reſupinans.

d Membranoſum ligamentũ, quo cubitus, & radius in longitudinem illigantur.

e Radius.

f Superior muſculus radium reſupinans.

g Styloides cubiti proceſſus.

h Muſculus bicorni tendine primam palmæ partem extendens inuerſus.

l Prior muſculus cubitum flectens.

m Muſculus cubitum extendens ortus ab inferiori ſcapulæ coſta.

nn Poſterior muſculus cubitum flectens.

o Primus muſculus digitos flectens inuerſus.

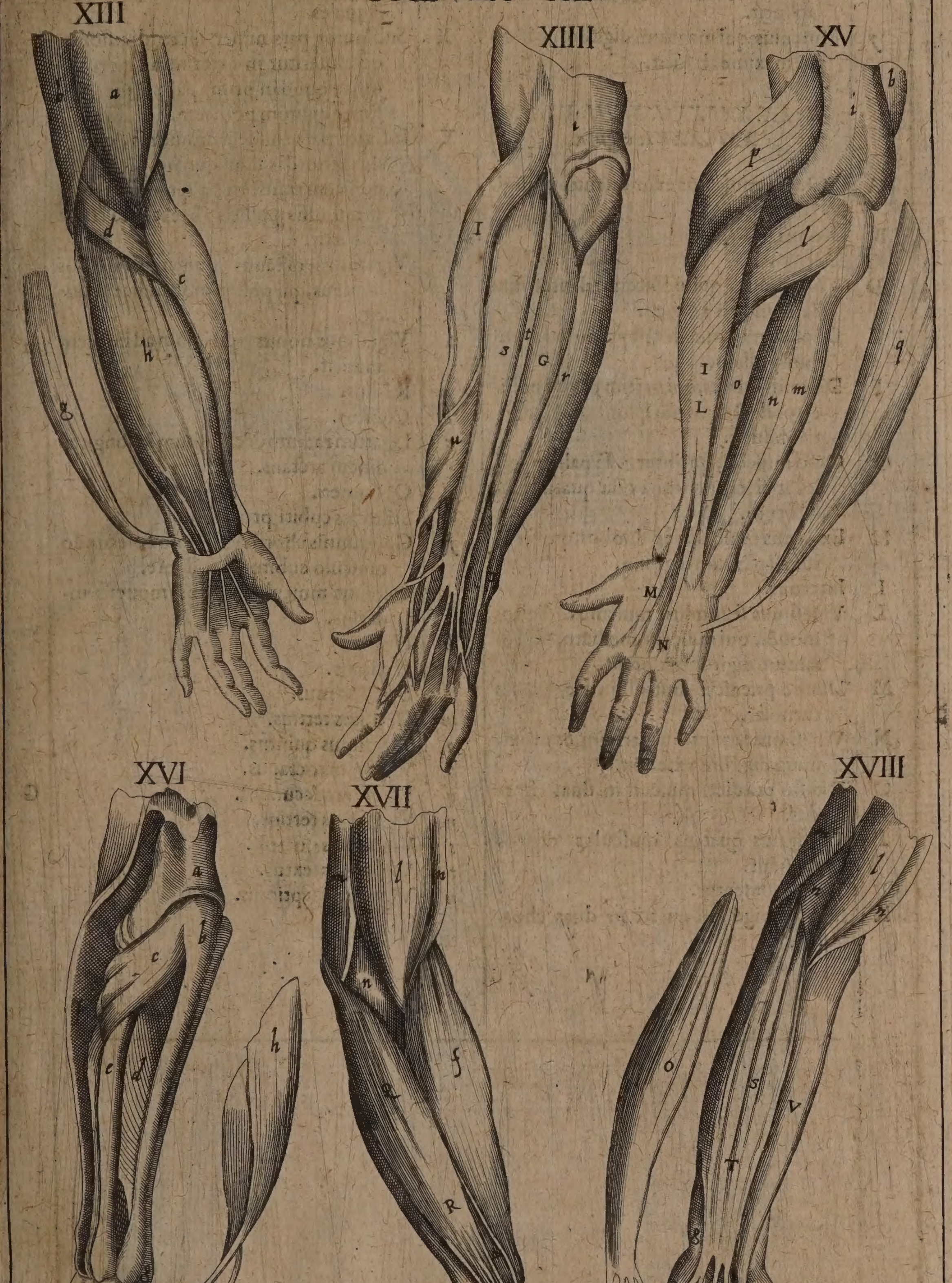
p Poſterior muſculus cubitum flectens.

q Inferior muſculus radium pronum efficiens.

r Radius.

s Cubitus.

TABVLA XLV.

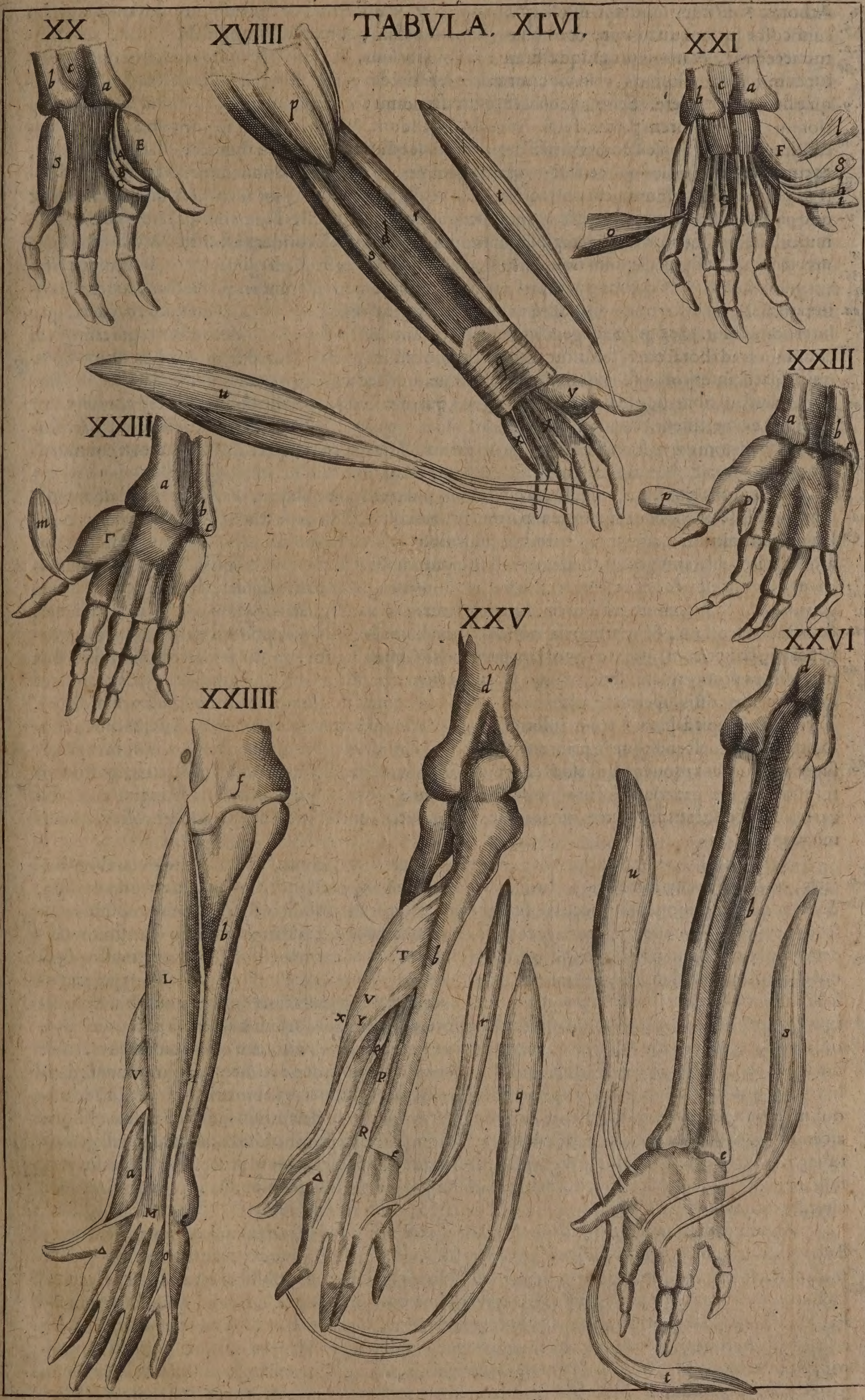

t	Tertius muſculus digitos flectens inuerſus.
u	Secundus ſimiliter inuerſus.
x	Muſculus, qui paruum digitum ab aliis abducit.
y	Muſculus, qui magnum digitum ab indice maxime abducit.

In XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV. XXV. XXVI. Figura.

A	Octauus muſculus ex mouentibus digitos.
B	Nonus.
C	Decimus.
D	Vndecimus, qui pollicem ad internum latus indicis adducit.
E	Duodecimus, qui flectit primum articulum pollicis.
F	Decimus tertius, qui partim primũ pollicis os flectit, partim ipſum ab aliis digitis abducit.
G	Octo muſculi, qui inter oſſa palmæ collocati flectunt prima oſſa quatuor digitorum.
H	Externus muſculus ex duobus, qui ferũtur ad paruum digitum.
I	Internus.
L	Vigeſimus ſecundus muſculus digitos mouẽs, qui indicem, medium, & proximum digitum extendit.
M	Diuiſio prædicti muſculi in tres partes carnoſas.
N	Vigeſimus tertius, qui paruum, & proximum digitum extendit.
O	Diuiſio prædicti muſculi in duas chordas.
P	Vigeſimus quartus muſculus digitos mouens.
Q	Vigeſimus ſextus.
R	Diuiſio vigeſimi quarti in duas chordas.
S	Vigeſimus quintus, qui paruum digitum à reliquis abducit.
T	Vigeſimus ſeptimus.
V	Diuiſio dicti muſculi in duas partes inæquales.
X	Sublimior pars nuper dictæ diuiſionis, quæ inſeritur in externum latus illius oſſis, quod in prima palmæ parte ſuſtinet digitum pollicem.
Y	Inferior pars eiuſdem diuiſionis, quæ in duas chordas diuiſa vnam per mediũ pollicem tranſfert: alteram ad radicẽ primi oſſis pollicis ab externo latere impertit.
Γ	Vigeſimus octauus muſculus digitos mouens, qui pollicem ab indice abducit.
Δ	Vigeſimus nonus, qui ipſum ad indicem adducit.
a	Radius.
b	Cubitus.
c	Ligatum radium, & cubitum in longitudinem arctans.
d	Os humeri.
e	Stiloides cubiti proceſſus.
f	Communis chorda ex primo & ſecundo muſculo cubitum tendente.
g	Octauus muſculus digitos mouens inuerſus.
h	Nonus.
i	Decimus.
l	Duodecimus.
m	Decimus tertius.
o	Vigeſimus quintus.
p	Vigeſimus octauus.
q	Vigeſimus ſecundus.
r	Vigeſimus tertius.
s	Vigeſimus quartus.
t	Vigeſimus ſextus.
u	Vigeſimus ſeptimus.

TABVLA. XLVI.

De muſculis pectoris & ſepto tranſuerſo. Cap. VIII.

E

Tab. 47. 48. 49. fig. tredecim.

[a] Gale. 8. de anat. adm. c. 1. & lib. 6. de vſu p. c. 2. [b] Ga. li. 6. de vſup. c. 2. & li. 7. c. 9.

[c] Ga. li. 7. de vſu pa. c. 9. [d] Gal. lib. de vſu reſpir. & li. de vſu pulſ. [e] Veſalius lib. 2. c. 35. & Valuerda lib. 2. ca. 22. [f] Gal lib. de cauſ. reſp. [g] Falopius lib. de anat. obſeru.

ID totum quod inter iugulum, & ſeptum tranſuerſum duodecim coſtis continetur, & pectus ſiue thorax [a] dicitur, mouetur duplici motu; nam & [b] dilatatur, & contrahitur; dilatatur quidem cum coſtæ ſurſum ducuntur; contrahitur cum deorſum, Vbi autem ſurſum ducuntur, ad ſe mutuo accedunt, & magis propinquæ fiunt : at vbi deorſum, inter ſe recedunt, ita autem committuntur cum vertebris thoracis, vt in ſuperiorem, & inferiorem partem attrahi poſſint, & eatenus propinquæ fieri, aut recedere. Scire autem licet, cum aſcendunt, ac propinquæ fiunt, ſimul etiam in exteriorem, ac poſteriorem partem ferri. At cum deſcendunt, & à ſe recedunt, in priorem, atque interiorem impelli; ſed duplex dumtaxat ex earum motu ſequitur effectio, in thorace; dilatatio nimirum, & contractio, [c] quibus opus eſt ad reſpirationem, & caloris conſeruationem: per dilatationem [d] attrahimus aerem frigidum, per contractionem expellimus calidum. Quot autem, & quibus muſculis, & quo pacto eiuſmodi motus præſtetur, nunc exponendum ſupereſt. Numerantur fere [e] ab omnibus muſculi octoginta nouem, quadragintaquatuor à parte dextra, & totidem à ſiniſtra, & vnus communis vtriuſque, videlicet ſeptum tranſuerſum; de quo agemus, vbi quadraginta quatuor vtriuſque lateris enumerauimus. Ex quibus quatuor [f] vtrinque ad abdomen referuntur, qui ſpectant etiam ad motum thoracis, vt infra tradémus. Sex præterea vtrinque ad thoracem; triginta quatuor ad ſpacia, quæ inter coſtas ſunt. Sed qui [g] diligentius rem intuiti ſunt, diſſentiunt in numero eorum, qui tamquam communes ad thoracem referuntur, quos non ponunt ſex, ſed nouem; diſſentiunt [h] & de muſculis, qui in ſpaciis inter coſtas ſunt, quos non triginta quatuor, ſed vigintiquatuor inueniunt in ſecandis hominum cadaueribus. Aggrediamur primo ad eos, qui non ſunt proprii alicuius ſpacii, ſed communiter ad thoracem pertinent. Horum Primus, A, carnoſo initio oritur [i] ab inferiori, atque interiori parte iuguli, quæ ad primam coſtam ſpectat, in quam carnoſo fine inſeritur, qua cum oſſe pectoris committitur; eſt autem valde breuis, ſed latus, tenuis, & totus carnoſus.

F

A fig. 1. [h] Falopius ibid. [i] Gal. lib. 5. de anat. admin. c. 2. & 3. B fig. 1. [k] Gal. ibid. [l] Falopius lib. de anat. obſeru. [m] Gal. 5. de anat. aggr. c. 3. D fig. 4. [n] Gal. lib. 5. de anat. aggr. c. 3.

Ducuntur eius fibræ à iugulo, à cuius longitudine incipit oblique, & quaſi tranſuerſe antrorſum, dum inſerantur & in ſuperiorem partem primæ coſtæ, & in os pectoris; qua hoc cum eius cartilagine committitur : attrahitur [k] ab hoc muſculo prima coſta ſurſum verſus partem poſteriorem, atque idcirco dilatatur pectus. Secundus, B, qui nonnullis [l] inter ſcapulæ muſculos numerandus videtur magnus eſt, & oritur [m] carnoſo initio ab interna parte baſis ſcapulæ, vnde ſuper coſtas pergens, lateſcit & aliquando tenuior fit, dum inſeratur in tertiam, quartam, quintam, ſextam, ſeptimam, & octauam coſtam, & interdum in nonam ad medium longitudinis, priuſquam in cartilaginem degenerent. Exigit, cum inſeritur, quoſdam proceſſus, C, quaſi digitos, qui ſub ſexta coſta, cum ſimilibus proceſſibus primi muſculi abdominis in ſerræ ſpeciem committuntur. Reliqua pars muſculi, præter hos proceſſus coſtis ſuperiicitur; trahit hic coſtas in partem poſteriorem, & eatenus thoracem dilatat. Tertius, D, incipit à ſpina [n] trium inferiorum vertebrarum ceruicis, & primæ thoracis, initio neruoſo, tenui, lato, deſcenditque in priorem partem, ſuper primum par muſculorum mouentium caput, & ſuper aliquot alios mouentes dorſum & pectus; vbique autem efficitur carnoſus, & latus, poſtquam tranſiit primum par muſculorum mouentium caput : ſed cum primam coſtam attingit, nonnihil verſus latus conuertitur, in tres quaſi digitos, E, partitus; qui feruntur ad ſpacia inter coſtas, quibus inhærent.

G

F fig. 4. [o] Gal. lib. 5. de anat. c. 3.

Quartus, F, oritur principio lato, ac tenui à ſpina [o] vndecimæ, & duodecimæ vertebræ thoracis, ac etiam ab aliis lumborum; tranſuerſuſque procedit ſuper aliquot muſculos mouentes dorſum, & ſuper quintum mouentem pectus : fereque progreditur antrorſum recta : ſed vt ex propoſitis muſculis exceſſit, cum coſtis nectitur, ac redditur craſſior carnoſas quaſdam fibras accipiens; finitur tandem partibus veluti in tres digitos, G, qui nonæ, decimæ, & vndecimæ coſtæ illigantur, multo priuſquam cartilaginoſæ fiant, qui ve committuntur in ſerræ ſpeciem cum ſimilibus proceſſibus primi muſculi abdominis; trahit hic coſtas, in quas inſeritur verſus partem poſteriorem, & eatenus thoracem dilatat. Quintus, H, naſcitur vna cum muſculo maxime lato, ex iis qui dorſum mouent, à poſteriori parte oſſis ſacri, & ab ea parte oſſis coxæ, quæ magis in exteriora prominet, quàm os ſacrum; inde aſcendit inhærens proceſſibus à latere vertebrarum lumborum, vna cum duodecimo muſculo mouente dorſum, cum quo ita valide nectitur, vt à quibuſdam eius pars exiſtimetur; cum primum accedit ad duodecimam vertebram thoracis, adeo ab eo ſeiungitur vt videatur inde initium ſumere; poſtea oblique aſcendit aliquatenus verſus partem exteriorem, & quaſdam profert chordas rotundas, quæ illigantur tuberculis, quæ exigunt ſex inferiores coſtæ, paulo antequam inſerantur in proceſſus tranſuerſos vertebrarum; ſed vſque ad harum chordarum initium procedit totus carnoſus, ita vt primas etiam duas chordas carnoſas exigat.

H fig. 5.

H

I fig. 6.

At non perueniunt huius muſculi chordæ ad ſex ſuperiores coſtas, vt aliqui exiſtimant, ſed quædam veluti appendices tenuis muſculi ſpeciem referentes; qua enim duodecimam coſtam attingit hic muſculus, chorda, I, oritur, quæ ſtatim carnem aſſumit, cuius paulo poſt expers aſcendit ad ſextam coſtam : eadem ratione alia chorda, L, ab vndecima coſta incipiens, fertur ad quintam; tum alia, M, à decima ad quartam; alia, N, à nona ad tertiam; alia, O, ab octaua ad ſecundam; alia, P, à ſeptima ad primam. Eiuſmodi chordarum appendices magis videntur muſculi diſtincti, quam partes quinti nunc propoſiti; ſi quis tamen eas intuitus, cum quinto muſculo confuſas velit eiuſdem partes eſſe, non errabit. Mouet hic per ſuas chordas ſex coſtas inferiores; per appendices ſex ſuperiores; quo fit, vt pectus contrahatur. Sextus, Q, ſitus eſt in cauo thoracis, pertinetque per totum internum latus oſſis pectoris ad longitudinem coſtarum integrarum, excepta prima, & interdum etiam ſecunda; inhæret autem reliquis quinque integris, adeo lateſcens, vt externo latere fere pertineat ad os coſtarum.

Q fig. 7.

Habet

A Habet hic tria latera trianguli modo, ſed inæqualia; duo admodum longa, vnum breue; quamuis autem tenuis ſit, plerumque carnoſus deprehenditur. Fibræ eius tranſuerſæ procedunt ſuper os pectoris, quo nomine thoracem aſtringit. Sed [a] qui diligentius rem intuiti ſunt, vt ante oſtendimus, [b] ſex propoſitis muſculis ternos alios adiiciunt, ad thoracem attollendum, quod primus, & tertius, quibus attollendi thoracem munus tribuitur, non ſatis id præſtare poſſint; primus quidem, quod oriatur à iugulo; hoc autem oſſi pectoris inhæreat, tertius, quod paruus ſit, atque obliquus, neque valide qua definit, illigetur. Trium vero muſculorum, quos ad attollendum pectus adiiciunt, hæc ratio eſt.

[a] *Fallopius in l. de anatom. obſeru.*
[b] *Supra in hoc capite.*

Primus, R, neruoſo initio [c] incipit ab interiori ſuperficie tranſuerſorum proceſſuum primæ, quartæ, quintæ, & ſextæ vertebræ ceruicis, carnoſuſque euadens innaſcitur primæ coſtæ: hunc ſeptimo loco numerant, [d] & ab aliis omiſſum eſſe affirmant. Alterum octauum, S, eſſe ſtatuunt, quem alii ad ceruicem referunt, vt ad ipſam circunducendam inſtitutũ; & ſecundo loco inter muſculos dorſi; & proprie ceruicis referunt, tamquam ortum à prima coſta, & in tranſuerſo proceſſu omnium vertebrarum ceruicis, excepta interdum prima, & ſecunda, deſinentem neruoſo fine; ſed qui addunt, vt diximus, hunc octauo loco muſculis thoracis, non finiri ad vertebras ceruicis, ſed inde incipere ipſum exiſtimant, & ad primam, ac aliquando etiam ad ſecundam coſtam deſinere. Nonum, T, inter muſculos [e] thoracis eum recenſent, qui ortus à tranſuerſis proceſſibus quartæ, & quintæ vertebræ ceruicis, ſecundæ coſtæ, & interdum etiam tertiæ illigatur.

R fig. 9.
[c] *Fallopius ibidem.*
[d] *Fallopius ibidem.*
S fig. 9.
T fig. 9.
[e] *Fallopius ibidem.*

B Inter coſtas vtrinque diximus à pleriſque animaduerti muſculos triginta quatuor, [f] ad quos iam aggredimur. Cum duodecim coſtæ vndecim media interualla conſtituant, ſex inter integras, quinque inter ſpurias, collocatos eſſe dicunt, in quolibet interuallo quinque inferiorum duos muſculos, vnum internum, X, alterum externum, V, & idcirco in omnibus decem in vniuerſum; at ſex ſuperiora interualla integrarum coſtarum, ſingula quatuor muſculos continere exiſtimant, & idcirco in vniuerſum viginti quatuor, ita vt ex quatuor muſculis in vnoquoque interuallo bini à vertebris incipientes antrorſum tendant vſque ad eam partem, vbi coſtæ in cartilaginem degenerant, vnus externus, alter internus. At quem ductum ſingulorum fibræ obtineant, declarant, vt motum, quem præbent, intelligamus. Exteriorum, qui ad ſpacia ſpuriarum coſtarum pertinent, fibræ (aiunt) ab ima parte ſuperioris coſtæ ad ſummam inferioris oblique deſcendunt à poſteriori parte verſus priorem; adeo, vt incipiant à ſuperioribus, & deſinant in inferiores, quas ſurſum adducunt. Ad internorum muſculorum, qui in iiſdem ſpaciis coſtarum ſpuriarum ſiti ſunt, fibræ à ſumma parte inferioris coſtæ ad imam ſuperioris oblique aſcendunt ſimiliter verſus partem priorem, ita vt externorum fibris ſubiiciantur, ad figuram [g] literæ, X, quamobrem incipiunt interni muſculi ab inferioribus coſtis, & deſinunt in ſuperiores, quas deorſum trahunt, & eatenus thoracem arctant. Eadem [h] ratio eſt internorum, & externorum muſculorum in ſpaciis coſtarum integrarum à vertebris, vſque ad
C eam ſedem, vbi in cartilaginem degenerant; ſed dein vſque ad thoracem externi muſculi incipiunt ab inferioribus coſtis, & feruntur ad ſuperiores; interni à ſuperioribus, & feruntur ad inferiores. Qua ratione mutetur à natura fibrarum ductus in priori parte, vbi coſtæ in cartilaginem vertuntur, non ſatis explicant. Ex iis muſculis, qui fibras habent deſcendentes, ſurſum attrahunt coſtas, & eatenus dilatant pectus, ſiue externi, ſiue interni ſint: ex contrario qui aſcendentes; nam coſtas deorſum trahunt, & eatenus reddunt pectus anguſtum; hoc, quod & rationi conſonum videtur, [i] & à Galeno traditum eſt, à recentioribus [k] Anatomes profeſſoribus non accipitur, exiſtimant enim ſiue ſurſum, ſiue deorſum coſtæ trahantur, ſiue ab internis, ſiue ab externis muſculis, ad ſe mutuo accedere, & eatenus reddere thoracem anguſtum: quorum ſententiæ non ſubſcribo, ſiquidem cum adducunt inferiores ad ſuperiores, dilatatur thorax, & non contrahitur, vt quilibet ſenſu deprehendere poteſt; ſed cum ſuperiores ab inferioribus attrahuntur deorſum, pectus tunc redditur anguſtius; nam licet proximæ etiam tunc fiant coſtæ, deorſum tamen deſcendunt.

[f] *Veſalius l. 2. c. 35. & Valuerd. l. 2. c. 22.*
V fig. 10.
X fig. 11.
[g] *G. 5. de anatom. adm c. 4. & l. de muſc. diſſec. c. 23.*
[h] *Gal. ibid.*
[i] *Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 23.*
[k] *Faloppius in l. de anatom. obſer.*

Sed redeo ad eos, [l] qui de triginta quatuor muſculis poſitis in ſpaciis inter coſtas duodecim auferũt. Videntur enim tantũ duo muſculi, vnus internus, alter externus in ſex ſpaciis inter coſtas ſuperiores. Externus oritur à parte poſteriori, & proprie à proceſſu tranſuerſo illius vertebræ, cum quo coſta committitur, atque oblique aſcendit in anteriorem, ita vt eius fibrę proprie pertineant ad initium cartilaginis, per quam coſta cum oſſe pectoris coniungitur, atque ibi deſinant. Externo ſubiicitur internus, qui
D à parte etiam poſteriori oritur, non tamen à tranſuerſo proceſſu vertebræ, ſed ab ea ſede, qua curuari coſta incipit. eius fibræ in anteriorem partem oblique aſcendunt, dum perueniant ad os pectoris, & ſpacium quoque, quod in cartilagine eſt, impleant. Cæterum vt exterior incipiens à tranſuerſo proceſſu, quanto magis verſus poſteriorem partem oritur, tanto minus fertur verſus partem priorem; interior, quanto minus verſus poſteriorem initium ſumit, tanto magis ad os pectoris fertur, ita vt in ipſum finiatur. Cauſam vero cur plerique [m] poſuerint in quolibet ex ſex ſpaciis inter coſtas ſuperiores quatuor muſculos, cum duo tantum ſint iam dicti, ea eſſe videtur, quod exterior muſculus in illis ſpaciis non implet priorem partem vniuerſam, ſed deſinat ad cartilaginem coſtæ, à qua vſque ad os thoracis, in ſpacio inter integras coſtas, tantum fertur internus muſculus, quem peruenire diximus vſque ad os pectoris: hic cum fibras habeat oppoſitas illis, quas in externo cernebant, alter videtur muſculus externus, cum tamen ſit pars prior, & finis interni, vt diximus; ſub qua vbi detrahatur, adhuc carnoſæ fibræ inueniuntur, contrarium ductum præſeferentes illis, quas internus muſculus in toto ſpacio à poſteriori parte vſque ad cartilaginem oſtendit. Videntur hæ fibræ alter muſculus internus, ſed decipiuntur incidentes, qui ſi accurate eas tractent, diſcernent partes eſſe ſexti muſculi thoracem mouentis, & non vnum internum; quamobrem in his ſpaciis duo tantum ſunt muſculi, vnus internus, alter externus, non bini externi, totidem interni, ſic habemus

[l] *Falopius in libro de Ana. obſer.*
[m] *Veſalius & Valuerd. locis citat.*

a Gal lib. de muſc. diſſ. c. 23. & lib. de cauſ. reſpirat.

vigintiduos [a] muſculos, & non trigintaquatuor in vndecim ſpaciis inter coſtas: ex iis, vndecim externi cum habeant fibras deſcendentes, attrahunt coſtas ſurſum, & eatenus thoracem dilatant. E Contra vndecim interni fibras habent aſcendentes, ita vt deorſum trahant coſtas, & thoracem aſtringant.

Y Fig. 12. b Supra in hoc Cap. c Gal. lib. de cauſ. reſpi. & 4. de lo. aff. c. 3. d Gal. 7. de vſu par. c. 21. α Fig. 12. & 13. Z Fig. 12. 13. δ Fig. 12. & 13. e Gal lib. 5. de ana. admin. c. 8. f Gale. ibid. g Gale. ibid.

Septum tranſuerſum, Y, communem eſſe muſculum diximus [b] tam dextræ, quam ſiniſtræ partis thoracis, differt autem à reliquis totius corporis, quod latus ſit, rotundus, & principium habeat in medio, vbi valde tenuis eſt, & neruos [c] accipit à quarto, quinto, & ſexto pari neruorum & ſpinæ medulla ad ceruicem prodeuntium. Ab hoc initio, tamquam à centro fibræ in orbem vndique ducuntur ad finem muſculi, qui partim in mucronatam cartilaginem thoracis, partim in exteriorem partem extremarum cartilaginum quatuor inferiorem coſtarum, & in totam cartilaginem duodecimæ carnoſus inſeritur; ad finem vero vltimarum coſtarum iungitur cum ſecundo, & quarto muſculo abdominis; chordæ illius, quæ recta ad vndecimam vertebram tendunt, non inſeruntur in ipſam, cum tegatur à magna arteria & à ſexto muſculo mouente femur; ſed quaſi ligamentum vtrinque efficiunt ad latera arteriæ paulatim anguſtiores redditæ, ſubter quam penetrant, dum longo fine innaſcantur aliquibus vertebris lumborum detectis; pars ſepti quæ neruoſa eſt, proceſſum exigit aſcendentem in priora: contra quæ carnoſa eſt, deſcendit; Tegitur [d] ſeptum vniuerſum duplici membrana, à ſuperiori parte, ea quæ coſtas ſuccingit; ab inferiori peritoneo. Habet & duo foramina, [e] vnum, α, in medio aliquantiſper verſus dextram partem, per quod tranſit truncus venæ cauæ, cum qua valde nectitur, F per duas membranas, à quibus tegitur. Alterum, Z, foramen aliquanto magis deſcendit vltra dimidium ſiniſtrorſum. Exit [f] per hoc gula, cum duobus ramis ex ſexto pari neruorum à cerebro prodeuntium: præter duo foramina apud vndecimam thoracis vertebram, ſinum, δ, quendam efficit, ex fibris; quas ibi conferti diximus in duo [g] ligamenta, per quem ſinum deſcendit magna arteria. Attrahit ſeptum tranſuerſum mucronatam cartilaginem, & extrema ſpuriarum coſtarum ſurſum, & introrſum verſus ſuum initium, quod in medio eſſe diximus, & eo nomine claudit inferiorem partem thoracis, quam occupant coſtæ ſpuriæ; ſed dilatat reliquam partem ipſarum retrorſum; quas conſtat à poſteriori parte inter ſe diduci, non ſecus quam ſextam & ſeptimam thoracis, quarum cartilaginibus illigatur; quod ſi dum aerem attrahimus, ad latera manus admoueamus; percipiemus contractionem à priori parte, dilatationem à poſteriori.

h Gal. lib. 8. de vſu par. c. 2. & 3. de natu. facu. c. 13. i Gal. lib. de cau. reſpir. k Gale. ibi. & 4. de lo. aff. c. 3. l Gal. lib. de cauſ. reſpir. m Gal. ibid. n Gale. ibid. o Supra capite 4. p Gal. lib. 7. de vſu par. c. 14.

Muſculos igitur thoracis, quos propoſuimus abunde perſecuti ſumus; nunc tantum ſupereſt, vt ex iis quæ dicta ſunt, ſummatim colligamus, quo pacto inſeruiant reſpirationi, ad quam conſtituti fuerunt à natura; Conſtat reſpiratio ex [h] attractione aëris, quam inſpirationem, & expulſione, quam expirationem vocamus. Inſpiratio fit, cum thorax dilatatur, expiratio cum contrahitur. Quamobrem quicumque muſculi thoracem dilatant, ad inſpirationem pertinent, quicumque contrahunt, ad expirationem; ſed cum vtraque [i] & naturaliter fiat, & cum quadam vi, plures muſculi concurrunt ad eam, quæ fit cum vi, quam ad eam, quæ naturaliter. In naturali reſpiratione dilatando tho- G raci ſufficit [k] ſeptum tranſuerſum dumtaxat, ſed in ea quæ fit cum vi, thorax neceſſe eſt dilatetur, non tantum à ſepto tranſuerſo, ſed etiam à primo, ex muſculis thoracis communibus quos retulimus, præterea ab illis, qui inter coſtas ſiti fibras habent ſuperne deorſum tendentes: hi autem ſunt externi in omnibus ſpatiis inter coſtas. Expirationem naturalem ſatis præſtat per ſe grauitas thoracis, qui relaxato ſepto tranſuerſo deſcendit, & ita contrahitur; ſed vbi cum vi expiramus, concurrunt [l] ad eum contrahendum muſculi, qui ſiti inter coſtas, fibras habent ab inferiori parte ſurſum aſcendentes; huiuſmodi ſunt interni, vt inter ſpurias, ita inter integras. Eodem ſpectant quartus, ac ſextus ex communibus thoracis, & muſculi [m] abdominis; nam primum par premit inferiorem partem pectoris; ſecundum & tertium deorſum trahens coſtas, valde pectus claudit; quartum contrahit coſtas in partem interiorem, & aliquot premit: nonnihil etiam, obſcure tamen ad expirationem conferre videntur muſculi [n] ſcapulæ, & humeri; quibus omnibus agentibus maxima cum vi contrahitur thorax, & expellitur aer: ſi quando autem contracto non redditur, ſed retinetur, prohibent exitum duo parui muſculi, [o] qui tertiam cartilaginem gutturis cum prima iungentes, ipſum claudunt, & adeo validi ſunt, [p] vt renitantur omnibus muſculis thoracem contrahentibus.

q Supra in hoc Cap.

Cum inter muſculos thoracis aliqui communes ſint, aliqui proprii inter coſtas, vt ſuperius expoſuimus: ante [q] à communibus ordiemur, ac primum ſecabimus, cuius initium ab inferiori parte iuguli reſoluemus, ducto ſcalpello vſque ad primam coſtam, in quam finitur, qua hæc cum oſſe pectoris com- H mittitur: hinc tranſibimus ad ſecundum, cuius initium ab interna parte baſis ſcapulæ reſoluemus: ſcalpelloque ipſum perſequemur vſque ad coſtas: finitur enim à tertia ad octauam, & interdum etiam ad nonam, in quas per quoſdam proceſſus, quaſi per digitos inſeritur: ſeparabimus deinde tertium à ſpina trium inferiorum vertebrarum ceruicis, & primæ thoracis, à quibus incipit: tum à primo mouente caput cui ſuperiicitur, & tandem à ſpaciis inter coſtas, quibus per tres quaſi digitos illigatur; atque inde pendere ſinemus; reſoluemus & quartum à ſpina vndecimæ, & duodecimæ thoracis, & ab illis lumborum, vnde initium ſumit, vſque ad eam ſedem nonæ, decimæ, & vndecimæ coſtæ, in quam inſeritur. Hoc muſculo relicto accedemus ad quintum, quem reſoluemus ab oſſe ſacro, & coxa, vnde incipit. Tum à proceſſibus, qui ſunt à latere vertebrarum lumborum, à duodecima vertebra thoracis, & tandem à tuberculis decem primarum coſtarum: & à prima vertebra thoracis vbi finitur. Quo relicto ad ſeptimum, octauum, ac nonum aggrediemur, ac primo ad ſeptimum, quem ab anteriori ſuperficie tranſuerſorum proceſſuum, tertiæ, quartæ, quintæ, ac ſextæ vertebræ ceruicis vſque ad primam coſtam ſeparabimus. Eadem ratione octauum à tranſuerſis proceſſibus omnium vertebrarum ceruicis vſque ad primam coſtam reſoluemus. Nonum vero à tranſuerſis proceſſibus quartæ, & quintæ vertebræ ceruicis ſeparabimus, vſque ad ſecundam, & interdum tertiam coſtam, quibus illigatur. Sextum vero muſculum

A ſculum thoracis, qui in concauo, à latere oſſis pectoris, in longitudinem coſtarum integrarum ſitus eſt; inſpiciemus vbi ſepti tranſuerſi ſectionem, & idcirco oſſis pectoris abſoluerimus. Eſt enim ſeptum tranſuerſum, vt ſupra oſtenſum [a] eſt, ex muſculis thoracis, cuius inferior pars ventre aperto conſpicitur, tecta peritoneo, quod manibus facile detrahemus, vt ſepti fibras deprehendamus. Sed vt ſuperiorem eius partem intueamur, præcidere ab oſſe thoracis cartilagines, per quas coſtæ committuntur, vtrinque oportet; dein mucronatam cartilaginem ſiniſtra manu attollere, & ſeptum ab ea reſoluere; tum ſectis venis, os pectoris à cadauere reſoluendum eſt, & à ſepto nerui, vena caua, gula ſeparari debent, vt ipſum ſeptum vna cum ſuis ligamentis exemptum, ac ſuper menſam collocatum inſpiciatur; quo facto ad os pectoris, quod auulſum erat, redibimus, vt ſextum muſculum inueniamus, quem in longitudinem à latere eius pertinere diximus. His ſectis, reſtabunt qui in vndecim ſpaciis inter coſtas ſiti ſunt; binos autem in vnoquoque interuallo reperiemus, vnum externum, qui à tranſuerſo proceſſu vertebræ ortus fibras habet, quæ à ſuperiori coſta oblique deſcendunt, verſus partem priorem, vſque ad eam ſedem vbi coſtæ in cartilaginem degenerant; ibi enim finitur hic muſculus; alterum internum, ortum ab ea ſede, qua coſta curuari incipit, cuius fibræ contra ab inferiori ad ſuperiorem aſcendunt vſque ad os pectoris; Vbi ſubiectos habet proceſſus ſexti muſculi, qui in interno cauo oſſis pectoris ſitus eſt.

[a] *Supra pauͤlo ante.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI APPOſitis trium Tabularum Figuris inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. XLVII. & ſequent.
FIG. I. II. III.

In Prima, Secunda, & Tertia figura Literarum declaratio ſic habet:

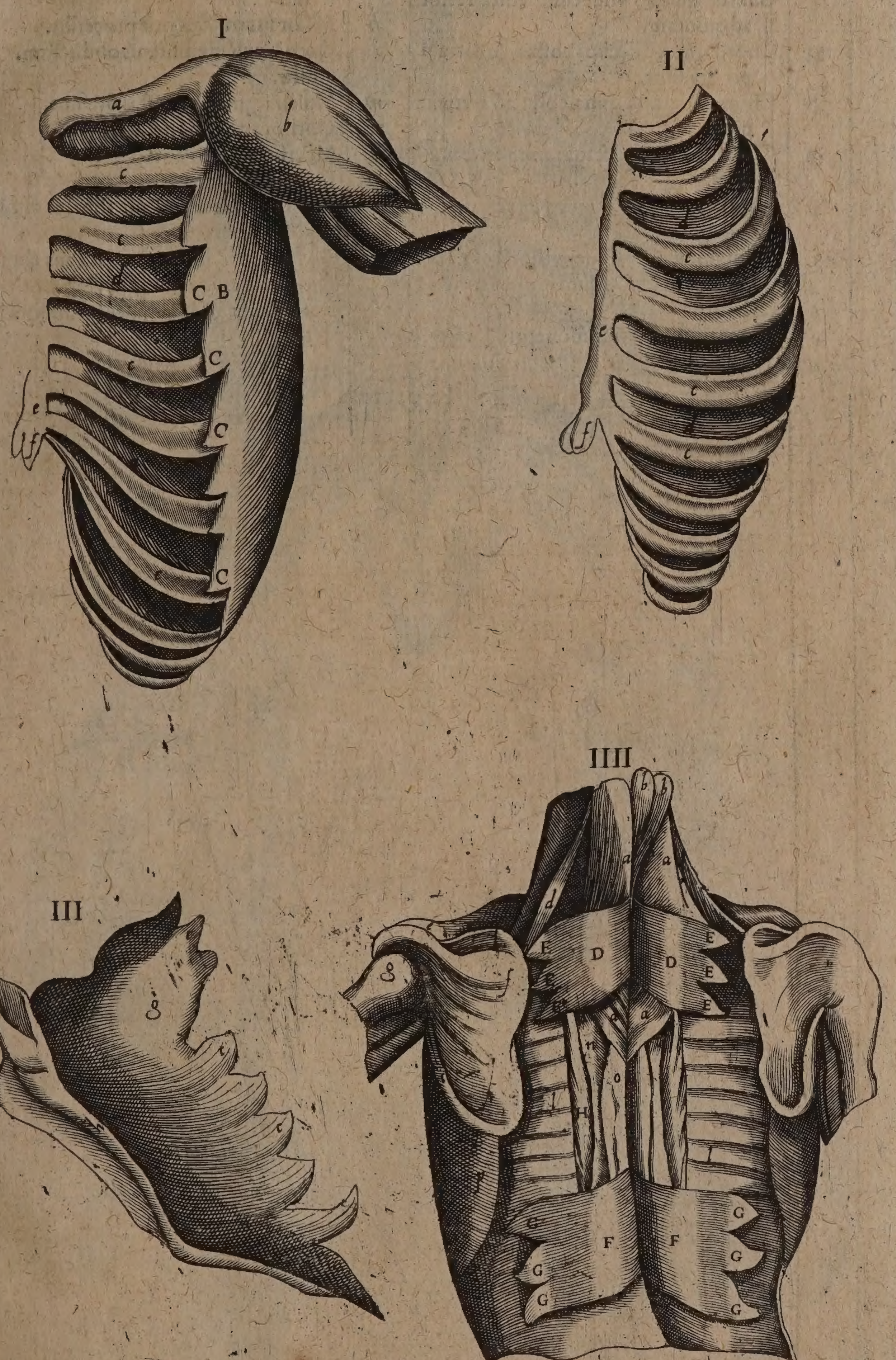
A Primus muſculus thoracem mouens.
B Secundus.
C Proceſſus prædicti muſculi, qui in ſerræ ſpeciem committuntur cum ſimilibus proceſſibus primi abdominis muſculi, ſcilicet oblique deſcendentis.
a Iugulum.
b Secundus muſculus humerum mouens.
c Coſtæ.
d Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
e Portio oſſis pectoris.
f Mucronata cartilago.
g Secundus muſculus thoracem mouens inuerſus.
h Scapulæ inferior coſta.
i Ceruix ſcapulæ.

In IIII. & V. Figura.

D Tertius muſculus ex mouentibus thoracem.
E Proceſſus prædicti muſculi, qui quaſi digiti feruntur ad ſpacia inter coſtas.
F Quartus muſculus thoracem mouens.
G Proceſſus quarti muſculi, qui veluti digiti, nonæ, decimæ, & vndecimæ coſtæ illigantur.
H Quintus muſculus thoracem mouens.
a Primum par muſculorum mouentium caput.
b Secundum.
d Tertius muſculus ſcapulam mouens.
e Iugulum.
f Quintus muſculus ex mouentibus humerum.
g Os humeri excarne.
h Primus ac ſecundus muſculus cubitum extendens.
i Quartus muſculus humerum mouens.
l Coſtæ.
n Sextus dorſum mouens muſculus.
o Octauus.
p Secundus muſculus thoracem mouens.
q Tertius inuerſus.
r Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
s Quartus thoracis muſculus inuerſus.
t Os ſacrum muſculis obductum.

In VI.

TABVLA XLVII

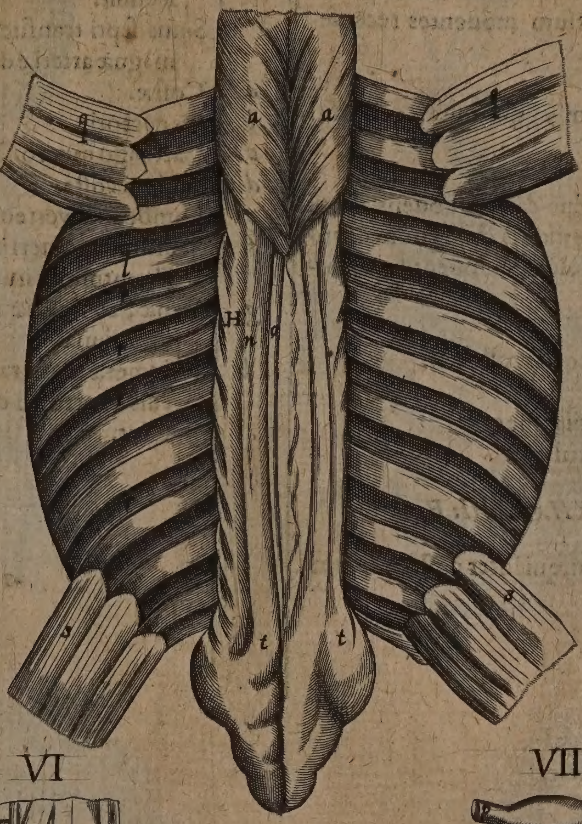

In VI. VII. & VIII. Figura.

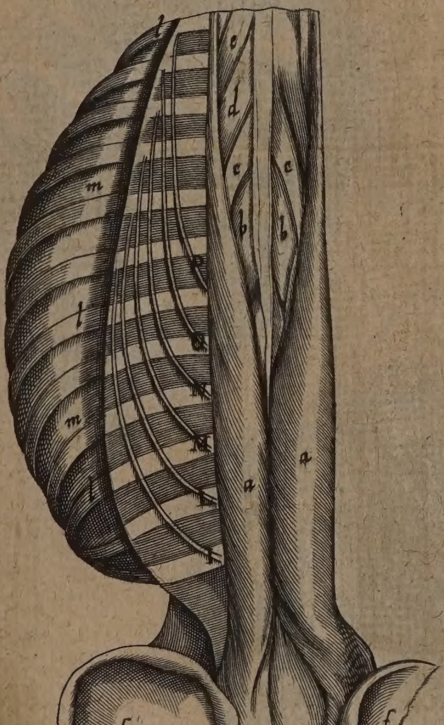
I Chorda, quæ velut appendix quinti muſculi mouentis thoracem pertinet à duodecima coſta ad ſextam.
L Chorda quæ ab vndecima coſta fertur ad quintam.
M Chorda, quæ à decima coſta ad quartam progreditur.
N Chorda, quæ à nona coſta ad tertiam procedit.
O Chorda, quæ ab octaua tendit ad ſecundam.
P Chorda, quæ à ſeptima ad primam coſtam proficiſcitur.
Q Sextus muſculus mouens thoracem.
a Sextus muſculus dorſum mouens.
b Octauus.
c Portio tertii muſculi mouentis dorſum.
d Portio ſecundi paris muſculorum mouentium caput. E
e Carnoſa moles, quæ pro tertio muſculo caput mouente recenſetur.
f Os ilium.
g Carnoſa ſubſtantia, quæ vaginæ modo decimum femoris muſculum inuoluit.
h Maior ſummi femoris proceſſus.
i Os coccygis membranis obductum.
l Coſtæ.
m Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
n Os thoracis excarne.
o Mucronata cartilago.
p Coſtarum cartilagines.
q Proceſſus ſexti muſculi thoracem mouentis.
r Sextus muſculus ex mouentibus thoracem inuerſus. F
s Portio internorum muſculorum, qui inter coſtas ſiti ſunt.

TABVLA. XLVIII.

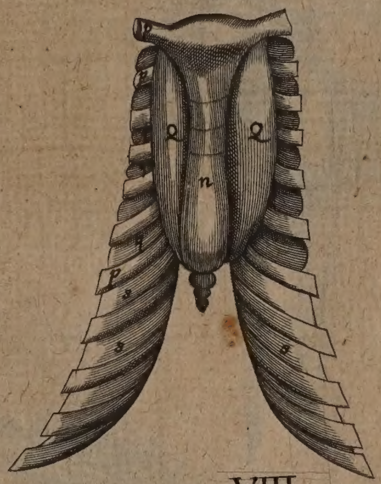
V

VI

VII

VIII

E

In IX. & X. Figura.

R Septimus muſculus thoracem mouens.
S Octauus, qui à quibuſdam ſecundo loco inter dorſum mouentes recenſetur.
T Nonus.
V Muſculi externi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
X Interni.
a Primus muſculus caput mouens, qui hoc loco breuitatis gratia non diſtinctus eſt à muſculis mouentibus dorſum.
b Coſtæ.
c Muſculi inter coſtas collocati.
d Os pectoris.
e Coſtarum cartilagines.
f Mucronata cartilago.

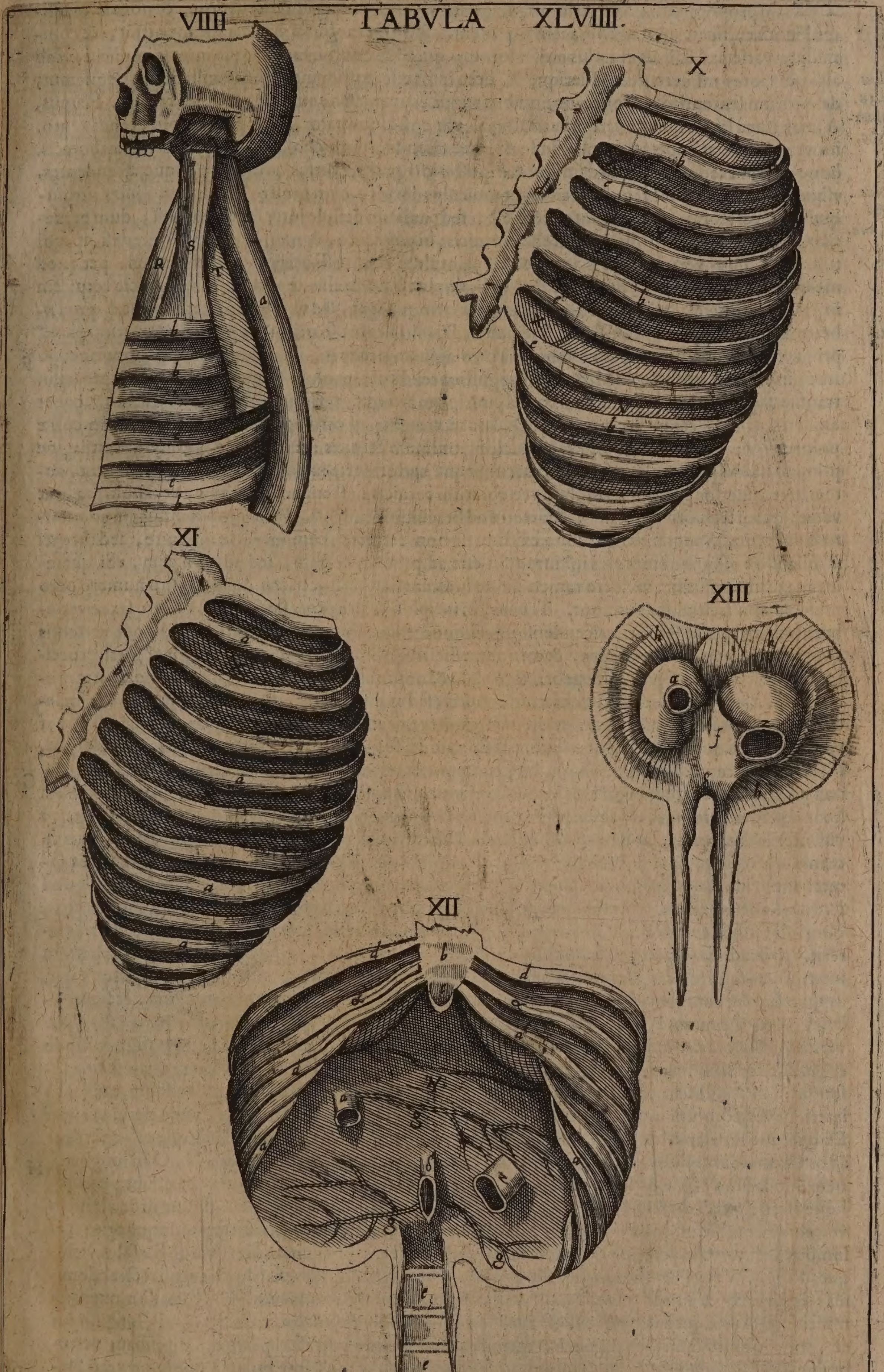
In XI.XII.& XIII. Figura.

X Muſculi interni, qui inter coſtas ſiti ſunt.
Y Septum tranſuerſum.
Z Foramē ſepti tranſuerſi, quod gulæ viam præbet.
α Aliud foramen, per quod vena caua deſcendit.
δ Sinus ſepti tranſuerſi, qui viam præbet magnæ arteriæ deſcendenti.
a Coſtæ.
b Os pectoris.
c Cartilago mucronata.
d Quinta coſta.
e Lumborum vertebræ.
f Septum tranſuerſum à cæteris partibus liberatum, ac inuerſum.
g Venæ, ac arteriæ per ſeptum tranſuerſum diuiſæ.
h Innumeræ ſepti tranſuerſi fibræ, quæ ab eius centro ad circumferentiam tendunt.

F

TABV-

TABVLA XLVIIII.

De Muſculis dorſi. CAP. VIII. E

Tab.50.fig.tres.

MOuetur dorſum totum cum extenditur, cum curuatur, cum ad latera ducitur; iidem motus etiam proprie pertinent & ad lumbos, quorum vertebræ ſeorſum mouentur, & non tantum ſimul iunctæ, ſicuti quæ ad thoracem pertinent. Horum motuum varietatem monſtrat, & commiſſuræ varietas, & ſitus diuerſus muſculorum; qui adeo confuſi ſunt, atque inter ſe impliciti, vt ab
a *Veſalius lib.2.c.38. & Valuerda lib.2.c.24.* aliis pauciores numerentur. Plerique [a] octo ipſos eſſe exiſtimant, quos ſigillatim perſequemur; dein eorum ſententiam exponemus, quibus aliqua etiam ratione adducti, ſex illos faciunt. Primus, A, naſcitur à latere quintæ vertebræ thoracis, vbi coſta inſinuatur, principio carnoſo, tenui, acuto, ita vt videatur angulus trianguli; inde oblique aſcendit, vltra dimidium quartæ vertebræ thoracis;
A fig.1. hunc ductum ſequuntur quædam fibræ à poſteriori parte, verſus priorem oblique aſcendentes,
b *Falopius lib.de obſeruat. ana.* vſque ad tertiam vertebram, vbi adhæret muſculus dexter, cum ſiniſtro; nam initio inter vtrumque tota vertebræ craſſitudo interiecta eſt, ſed paulatim deinde inter ſe adducuntur, dum perueniant ad priorem partem primæ vertebræ ceruicis; in qua acuto, & neruoſo fine vterque definit, qui tuberculo huius vertebræ innaſcitur, & aliquantulum etiam oſſi occipitii apud foramen, per quod medulla ſpinæ deſcendit. Hic muſculus vt multiplex à nonnullis recenſetur; flectit recta ceruicem in partem priorem, & idcirco etiam caput, vbi vtrinque agat, ſed vbi ab vno latere, in illud; quod fi-
B fig.1. brarum ductus aperte demonſtrat. Secundus, B, initio carnoſo oritur à ſuperiori & exteriori parte, primæ coſtæ, quam totam à vertebra ad cartilaginem occupat, ita vt latum ſit. Ab hoc principio F
ita orſus, latior aſcendit, ſed paulatim anguſtior redditur; paulum tamen nectitur cum proceſſu, tranſuerſo primæ vertebræ thoracis quod cum ipſam attingit, terminetur in angulum acutum; habet enim trianguli ſpeciem. Primum, C, D, latus à vertebra ad cartilaginem per longitudinem coſtæ progreditur; ſecundum, D, E, recta per longitudinem ceruicis: tertium, E, C, oblique à cartilagine primæ coſtæ ad primam ceruicis, vertebram; ſicque à priori parte in poſteriorem aſcendit; inſeritur autem in tranſuerſos proceſſus omnium vertebrarum ceruicis: eſt etiam perforatus, vt exitum præbeat venæ, quam iecinoris appellant, & arteriæ ad brachium tendenti. Habet autem officium commune cum tertio. Sunt tamen qui hunc exiſtiment non ceruici circumducendæ inſeruire, ſed thoraci attollendo: aſſerunt enim eius initium non eſſe ad primam coſtam, ſed ad ceruicem, vbi quamuis magis neruoſus ſit; incipere tamen ipſum iudicant, atque hoc pacto de propoſito numero octo
F fig.2. muſculorum ſecundum auferunt. Tertius, F, incipit à radice proceſſus, qui eſt à latere ſextæ vertebræ thoracis; prope ſpinam: aſcendenſque, aliquod etiam initium accipit ab aliis quinque vertebris thoracis, ita vt paulatim validus, & carnoſus efficiatur; dum arcte illigetur exteriori parti proceſſus, qui eſt à latere ſeptimæ vertebræ ceruicis; & nonnihil etiam nectatur cum exteriori parte proceſſuum, à lateribus aliarum vertebrarum ceruicis, ſed minus primæ, quam aliarum. Habet tam ſecundus, quam tertius muſculus, vim circumagendi ceruicem; ſi agunt, qui ad dextram, circumducunt verſus ipſam, ſi qui ad ſiniſtram, verſus ſiniſtram: quod ſi ſecundus, & tertius ab vno latere ſimul agant, recta trahitur ceruix ad ipſum: ſi ſecundus, conſentit, & tertius agit, flectitur ceruix tranſuerſa in par- G
G fig.3. tem priorem, ſi ſecundus agit, & tertius conſentit, in poſteriorem. Quartus, G, naſcitur à radice ſpinæ ſeptimæ vertebræ, & reliquarum thoracis ſurſum ſuccedentium; non quidem à lateribus, ſed vbi inter ſe iunguntur, ac ſtatim vbi peruenit ad ſeptimam vertebram ceruicis, latius, & validius ab ea initium accipit, quam à reliquis thoracis. Quid? quod & fibræ, quas à vertebris thoracis ſumit, ſimul iunctæ inſeruntur in ſpinam ſeptimæ vertebræ ceruicis. Tum aſcendit ſubinde aliquod initium ſumens à radice proceſſuum, qui ſunt à lateribus reliquarum omnium vertebrarum ceruicis, dum inſeratur in totam humiliorem partem ſpinæ ſecundæ vertebræ, vna cum muſculo alterius lateris. Fibræ ipſius, quæ naſcuntur à proceſſibus, qui à latere ſunt, oblique aſcendunt verſus partem interiorem, dum inſerantur in ſpinam ſuperioris vertebræ. Attollit hic muſculus, cum vtrinque agit, caput recta, ſed cum ab vno latere, verſus ipſum. Muſculi hactenus dicti mouent collum, & ſimul et-
I fig.2. iam caput. Quintus, I, initio craſſo, & carnoſo incipit à ſuperiori, atque interiori parte oſſis coxæ verſus poſteriorem, è regione primorum proceſſuum oſſis ſacri à quo aliquid etiam aſſumit. Inde anguſtior redditur, aſcendens ad duodecimam coſtam, in cuius inferiorem partem carnoſo fine inſeritur; inhæret autem dum aſcendit, interno ſuo latere internæ parti illorum proceſſuum, qui ſunt à lateribus vertebrarum lumborum: tum lateribus vertebrarum iuxta foramina, vnde nerui exeunt. Ex quatuor vero lateribus huius muſculi primum, L, M, eſt eius initium: quod ab oſſe coxæ pertinet ad os ſacrum. Secundum, M, N, progreditur per lumborum vertebras: tertium, N, O, in longitudi- H
nem duodecimæ coſtæ; quartum, O, L, ad extremum latus initii ad partem.ſ. oſſis coxæ. Fibræ eius oblique aſcendunt ab exteriori parte in interiorem: ſed quę naſcuntur ab oſſe ſacro, finiuntur in vltimam vertebram lumborum: quæ ſequuntur deinceps in ſuperiores: Hic muſculus cum vtrinque agit, recta lumbos flectit, verſus partem priorem: ſed vbi ab vno latere, verſus ipſum: Flectit ergo hic ſolus vtrinque lumbos. Vertebræ thoracis à nullo proprio muſculo flectuntur, ſed duo muſculi recti abdominis, & ad has, & ad eas quæ in lumbis verſantur, flectendas conducunt. Has fortaſſe mouent illi
P Fig.2. muſculi, quos credunt à veteribus fuiſſe appellatos ψόας νευρομήτρες, & ἀλωπεκίς. Sextus, P, longiſſimus eſt, inter omnes muſculos corporis, quandoquidem à fine oſſis ſacri pertinet ad primam vertebram thoracis, quamuis in aliquibus vlterius etiam aſcendat; naſcitur autem à fine ſpinæ vertebrarum ſacri oſſis, & reliquarum quæ in lumbis ſunt, neruoſo, tenui, & valido initio: ſumit & aliud principium ſimiliter validum, ſed carnoſum & acutum à parte illa interna oſſis coxæ, quæ magis vergit in exteriora, quam latera oſſis ſacri: inde aſcendens magis carnoſus efficitur, ac rotundus, & à poſteriori parte læuis hæret latere externo proceſſibus, qui ſunt à latere vertebrarum lumborum. Vt autem peruenit ad duodecimam thoracis vertebram, multo anguſtior euadit, vſque ad primam

eiuſdem

A eiuſdem: ſed in tranſitu ſingularum, quæ interiectæ ſunt, ſpinæ illigatur. Illigatur & arctius proceſſibus, qui ſunt à latere earundem per chordas anuli figuram referentes, quæ ex anteriori eius parte prodeuntes, ſimul iniiciuntur & dictis proceſſibus, à latere, & coſtis, qua cum ipſis committuntur. Aſcendunt eius fibræ ab interna parte oblique in externam; quod ſi vtrinque agat, recta attollit, atque erigit lumborum, & thoracis vertebras, ſi ab vno latere tantum, verſus ipſum. Septimus, Q, ſubiicitur proxime poſito, (Q Fig. 3.) initium vero habet, quod pertinet à medio longitudinis oſſis ſacri vſque ad eam partem, qua iungitur cum oſſe coxæ: lateſcit deinde aſcendens, dum perueniat ad proceſſus laterum quintæ vertebræ lumborum; vbi latiſſimus eſt; inde rurſus aſcendit, inhærens proceſſibus, qui ſunt à latere aliarum vertebrarum lumborum, quibus acuto fine illigatur. In toto itinere à principio ad finem progreditur iunctus cum muſculo alterius lateris: ambo enim internis lateribus ſe contingunt; tantum dehiſcunt, quanta eſt craſſitudo ligamenti ſpinæ. Aſcendunt fibræ ab inferioribus proceſſibus oblique verſus interiorem partem & ex tranſuerſis proceſſibus inferiorum vertebrarum, & ſpinæ radicibus ortæ, in latitudine poſteriori ſuperiorum vertebrarum inſeruntur. Extendit hic muſculus vbi vtrinque agit, recta eam dorſi partem, quæ inter eius initium, & finem ſita eſt: ſed vbi ab altero latere, oblique verſus ipſum trahit. Octauus, R, oritur ab vndecima vertebra thoracis, & a- (R Fig. 3.) ſcendit vſque ad primam toto itinere complectens ſpinam vertebrarum thoracis: ex toto autem car-
B noſus eſt, & multis validis fibris diſtinctus: ad duodecimam vero vertebram thoracis ipſe perinde ac ſeptimus tenuis eſt, ſed poſtea paulatim craſſeſcit, aſcendens, dum perueniat ad ſpinam quintæ vertebræ thoracis, vbi craſſior euadit; & inde ſurſum tendens, rurſus extenuatur, ita vt non appareat craſſior ad primam, quam ad vndecimam vertebram thoracis. Implet etiam in itinere ſpacia inter ſpinas, proceditque iunctus cum muſculo alterius lateris, ſolo intercedente ligamento, quo ſpinæ ſuperioris, & inferioris vertebræ inter ſe illigantur. Fibræ in hoc magis rectæ ſunt, quam in alio muſculo dorſi, idcirco recta ipſum mouet, in neutrum latus inclinans. Iungit ergo vertebras, quibus inhæret, & eatenus dorſum extendit, ope aliorum muſculorum, qui prædıti ſunt eodem munere.

Expoſita ſententia eorum qui [a] octo ſtatuunt paria muſculorum dorſi, venio ad alios, [b] qui ſex. (a *Veſalius lib. 2. c. 38. Valuerda lib 2. c. 14.* b *Falopius lib. de anato. obſeruat.*) Hi primo loco ponunt par, primo loco ſupra enarratum. Secundum par dictum auferunt de numero muſculorum dorſi, vt ante dictum eſt, cum credant ipſum magis thoraci attollendo inſeruire; ſed eius loco nouum aliud ponunt, à triplici principio ortum, quorum primum incipere volunt à proceſſibus tranſuerſis primæ, ſecundæ, & tertiæ vertebræ thoracis, vel tertiæ, quartæ, quintæ, & nonnunquam etiam reliquarum inferiorum vſque ad octauam. Secundum principium dicunt eſſe partem illius muſculi, quem quinto loco numerant in dorſo: ab hoc enim extremo particulam quandam deduci aiunt, quam interdum non ab ipſo, ſed à ſeptima, ſexta, quinta, & quarta coſta oriri volunt.
C Hoc principium ſcribunt inniti tranſuerſis proceſſibus primæ, ſecundæ, & tertiæ vertebræ ceruicis, dum aſcendens coeat cum primo & tertio, quod deſcribunt veluti extremum illius muſculi, qui quarto loco inter communes thoracis numeratur. Ex triplici igitur principio vtrinque vnum faciunt muſculum, qui tranſuerſis proceſſibus ſeptimæ, ſextæ, quintæ, quartæ, & tertiæ vertebræ thoracis, & aliquando omnium illigatur. Hoc muſculorum par ita confundi aſſerunt cum tertio caput mouente, vt pro eodem à quibuſdam accipiatur. Tertium par aliquo pacto videtur, quod tertio loco iam relatum eſt, non tamen ex toto, nam oriri ipſum volunt à tranſuerſis proceſſibus vertebrarum thoracis; ita vt à nona, vel octaua pertineat vſque ad primam: præterea à tranſuerſis proceſſibus omnium vertebrarum ceruicis vſque ad ſecundam, ita vt occupet vniuerſam ceruicem, illigeturque non ſolum ſpinis illius, ſed etiam proceſſibus tranſuerſis, & illorum radicibus, variis modis. Quartum par illud eſſe aiunt, quod à quinto mox ſubiiciendo tegitur admodum carnoſum, ortum à cauo interiecto inter os ilium, & ſpinam oſſis ſacri, & cum aſcendit aliquid aſſumens ab omnibus tranſuerſis proceſſibus vertebrarum lumborum, tum à vertebris rurſus thoracis, triplex aliud initium capiens, primum quidem latum, ab extremo vniuſcuiuſque proceſſus tranſuerſi; alterum inferius, quaſi à radice eiuſdem proceſſus; tertium à ſpina ſingularum vertebrarum; ſic vt triplex muſculorum genus ſimul concurrere videatur, quorum quod exterius eſt, fibris longioribus cōſtat; alterum, quod interius breuibus; tertium, quod à ſpina oritur breuioribus adhuc, ita vt ex omnibus componatur vtrinque vnus muſculus, qui per plures chordas innaſcatur vertebris omnibus lumborum, ac thoracis, necnon etiam
D ſpinis, & proceſſibus tranſuerſis, & tandem medio ſpacio inter vertebras interiecto. Quintum par id ponunt, quod in dorſo maximum eſt, videturque illud eſſe, quod ante ſexto loco enarratum eſt. Credunt autem hoc eſſe quodammodo partem illius, quod quarto loco poſuerunt, oriturque neruoſo initio à dorſo oſſis ſacri, atque à poſteriori parte oſſis ilium, qua cum Sacro committitur, atque à ſpinis omnium vertebrarum, lumborum; habereque ſub neruoſo hoc initio tamquam ſub tegmento latitans aliud rurſus valde carnoſum, ita vt validiſſimus muſculus ex vtroque initio vtrinque efficiatur; aſcendatque cum triplici fine, nam primo per paruas chordas innaſcitur omnibus coſtis, qua parte innaſcuntur etiam chordæ quinti paris thoracem mouentis, quamuis interdum non innaſcatur omnibus coſtis, ſed octauæ duntaxat. Ad alterum finem pertinent aliæ chordæ, quæ tranſuerſis vertebrarum proceſſibus illigantur. Tertius finis neruoſus eſt, ad ſpinas vertebrarum thoracis, ita vt aſcendat à decima, ad quartam, aliquando vero à ſexta ad tertiam. Ab hoc quinto pari proficiſci aſſerunt quoddam initium pertinens ad par ſuperius poſitum. Sextum, atque vltimum par eſſe volunt id, quod quinto loco ſupra poſuimus; non tamen concedunt huius partis muſculos eſſe illos, qui à veteribus appellati ſunt ψόαι νευρομήτρες, & ἀλωπέκες, quæ vocabula impoſita fuiſſe aiunt illis, [c] qui quinto loco inter mouentes (c *Fallop. ib.*) femur recenſentur.

Expoſitis muſculis dorſi, iam tempus eſt ad eorum ſectionem accedere. Horum primus ſcalpello ſeparandus eſt à latere quintæ vertebræ thoracis, vnde incipit, & dein oblique perſequendus vltra

dimidium quartæ vertebræ, vſque ad tertiam, vbi adhæret cum muſculo alterius lateris, & tandem ad E
priorem partem primæ vertebræ ceruicis;& occipitii os,vbi finitur, inde veniendum eſt ad ſecundum, quem numerauimus octauo loco inter muſculos thoracem mouentes; huius initium à ſuperiori, & exteriori parte primæ coſtæ ſeparandum eſt, vt muſculus ab adiunctis partibus reſoluatur vſque ad latera vertebrarum ceruicis;vbi terminatur ad primam vertebram; Oritur tertius à radice proceſſus à latere ſextæ vertebræ thoracis, prope ſpinam, & nonnihil etiam ab aliis quinque vertebris thoracis, vnde ſeparari debet, vſque ad latus ſeptimæ vertebræ ceruicis, in quo deſinit. Incipit quartus à radice ſpinæ ſeptimæ vertebræ, & reliquarum thoracis ſuccedentium; vnde ſcalpello reſolui debet, & dein etiam à radice proceſſuum, qui ſunt à lateribus reliquarum omnium vertebrarum ceruicis, vſque ad humiliorem partem ſpinæ ſecundæ vertebræ, ibi enim finitur. Quintus vero proficiſcitur à ſuperiori, atque interiori parte oſſis coxæ, è regione proceſſuum oſſis ſacri, vnde ſeparandus eſt, ſcalpello ducto vſque ad decimam coſtam, in cuius inferiorem partem inſeritur. Sextus à fine oſſis ſacri, vnde oritur, ſeparari debet;tum ab ea parte, qua os ſacrum cum coxa committitur:inde à vertebris lumborum, vſque ad ſpinam vndecimæ vertebræ thoracis, in quam inſeritur. Octauus ſeparandus à decima, & vndecima vertebra thoracis, vnde incipit, ducto ſcalpello vſque ad primam, in quam finitur; ſic, vt in itinere à ſpaciis, quæ ſpina complet, reſoluatur; hoc pacto igitur dorſi muſculos facile incidet, qui ductum, initium, finem, nexum, cum aliis memoriter tenebit, neque enim imprudenter alios lacerabit. F

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ L. inſcripti viſuntur, declaratio.

In I. & II. Figura.

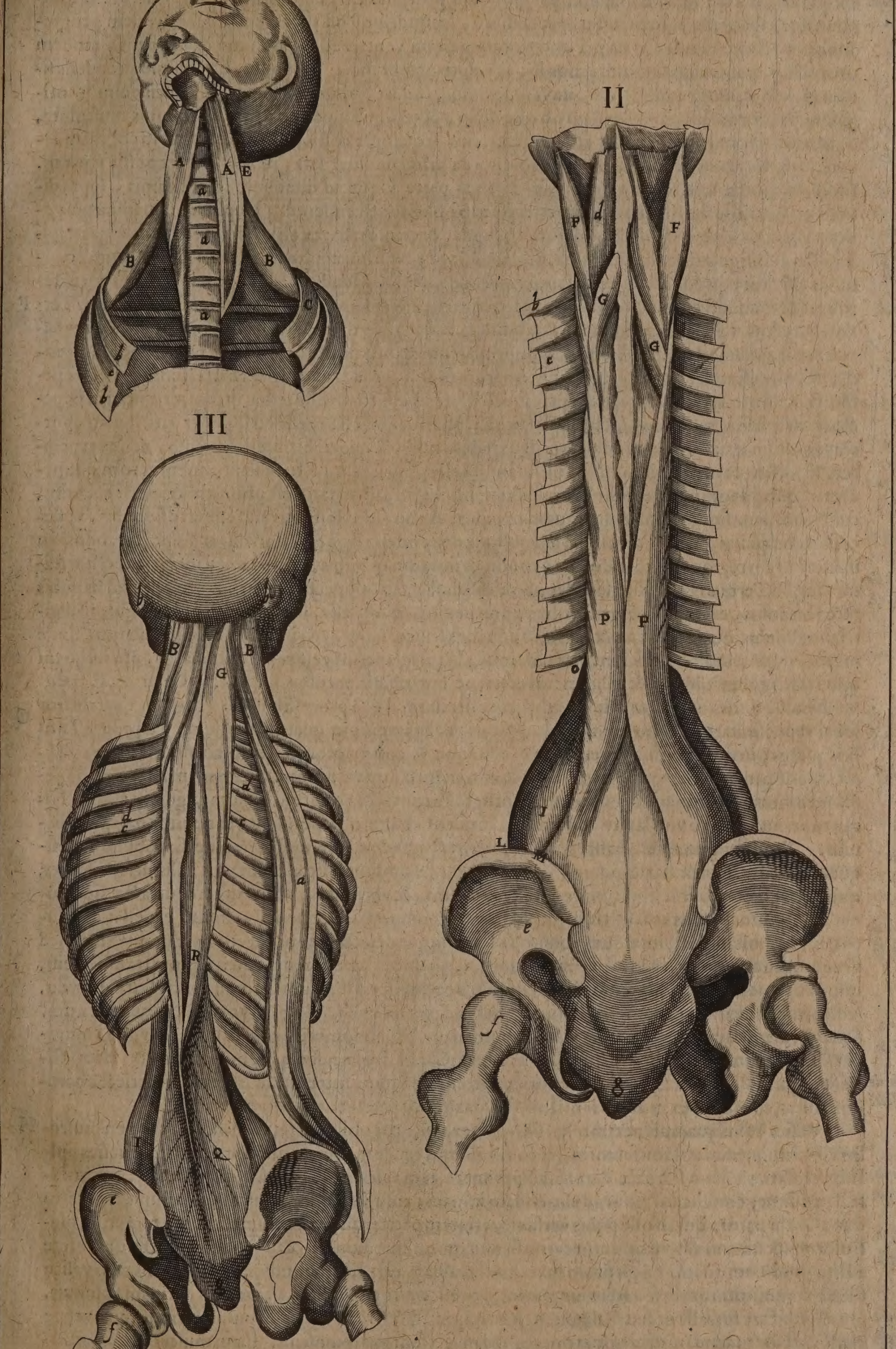
A	Primus muſculus dorſum mouens.
B	Secundus.
CD	Primum latus ſecundi muſculi dorſum mouentis.
D E	Secundum latus.
E C	Tertium latus.
F	Tertius muſculus ex mouentibus dorſum.
G	Quartus.
I	Quintus.
LM	Primum latus quinti muſculi dorſum mouentis.
M N	Secundum latus.
N O	Tertium latus.
O L	Quartum latus.
P	Sextus muſculus dorſum mouens.
a	Vertebræ.
b	Coſtæ.
c	Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
d	Portio ſecundi paris muſculorũ mouentium caput.
e	Os ilium.
f	Caput ſummi femoris.
g	Os coccygis carne obductum.

In III. Figura.

B	Secundus muſculus dorſum mouens. G
G	Quartus.
L	Quintus.
Q	Septimus.
R	Octauus.
a	Sextus inuerſus, ac à fine dependens.
b	Proceſſus maſtoides.
c	Coſtæ.
d	Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
e	Os ilium.
f	Caput ſummi femoris.
g	Os coccygis carne obductum.

TABV-

TABVLA L.

De Muſculis abdominis, veſicæ, colis, ani, teſtium. CAP. X. E

Tab. 51. 52. 53. fig. decem.

ABdomen quatuor [a] muſculis vtrinque continetur, per omnia paribus, duo obliqui ſunt, tertius, rectus, & quartus tranſuerſus; ſed vt ſigillatim de vnoquoque agamus, Primus, A, qui extrinſecus nobis occurrit, aliis ſuperiectus oblique deſcendit; oritur enim à ſexta [b] coſta, dependetque etiam à ſeptima, & octaua, per quoſdam proceſſus, B, digitos imitantes, qui committuntur in ſerræ ſpeciem, cum ſimilibus proceſſibus, ſecundi muſculi thoracem mouentis; dein progreditur per reliquas coſtas, & per anteriorem partem ventris ad ilia oblique deſcendens, tandem cum oſſe [c] pubis illigatur valida chorda, ac veluti membrana. Secundus, C, oblique aſcendens ſitum [d] habet primo contrarium, ita vt ſuper ipſum inſidat ad figuram literæ, X, ducit enim [e] originem per carnoſam membranam ab oſſe ilium, & oblique ſuper quartum abdominis muſculum, qui tranſuerſus eſt, tendens ſuperiicitur extremis [f] quatuor coſtis nothis, & finitur in chordam latam, quæ tertio muſculo ſuperiecta cum chorda primi ſimiliter lata, ita coit, vt vix poſſit ſeparari. Inuoluit chorda hæc rectum muſculum à priori parte vſque ad dimidium longitudinis, ſupra dimidium vero à poſteriori, nam à priori tegitur ab oblique deſcendente. Duplici autem fibrarum genere ſecundus hic muſculus continetur, obliquis, & tranſuerſis; ex obliquis quædam ab ea parte ſpinæ oſſis ilium, quæ ſpectat ad inguina, deſcendunt ad albam lineam, quæ à chordis muſculorum abdominis efficitur; quædã à ſuperiori parte ſpinæ eiuſdem oſſis, aſcendunt ad eandem lineam, ad quam feruntur & tranſuerſæ, quæ ab anteriori, & ſuperiori ſede eiuſdem ſpinæ recta antrorſum tendunt. F Tertius, D, rectus [g] eſt à latere ſitus in longitudinem ventris; pertinetque à pectoris oſſe ſupra mucronatam cartilaginem ad os pubis; ſed ducat ne principium ab oſſe pectoris; an ab oſſe pubis; hoc eſt, aſcendat ne, an deſcendat, inter profeſſores Anatomes non parua eſt controuerſia. Galenus [h] ab oſſe pectoris ortum inſeri in os pubis exiſtimat: recentiores [i] contra ab oſſe pubis ortum terminari in os pectoris aſſerunt; ea ratione adducti, quod chorda, & finis muſculi neceſſe eſt illigetur parti, quam oporteat deorſum trahere, cuiuſmodi non eſt os pubis, quod neque trahi poteſt deorſum, neque expediret, ſi poſſet. & idcirco veriſimile exiſtimant ibi eſſe principium recti muſculi, finem vero in oſſe pectoris, quod deorſum ab eiuſmodi muſculo trahitur; ſed eadem ratio eſt primi oblique deſcendentis, cuius chordam ſimiliter inſeri diximus in os pubis; An dicemus initium recti eſſe ab oſſe pubis, vt deorſum compellat quæ ſubiecta ſunt; ſed oblique deſcendens ſatis eſt, ſi aſtringat dumtaxat abdomen in interiorem regionem vrgendo, ita vt poſſit deſinere in os pubis, à quo tamen incipere rectum ſtatuemus. Tertius igitur ſiue aſcendat, ſiue deſcendat, ab oſſe pectoris pertinet vſque [k] ad os pubis totus carnoſus, exceptis lineis, E, tribus, non penitus tranſuerſis, ſed aliquantiſper obliquis ad digiti latitudinem, quæ albæ ſunt, & neruoſæ, duabus ſcilicet ſupra, vna infra vmbilicum, in quas fibræ muſculi terminantur. Efficiunt hæ vt hic muſculus magis verſus ventrem contrahatur, præterquam quod fibris robur addunt, & validius ſubiectis, ac ſuperiectis partibus hærent. Quartus, F, tranſuerſus eſt, [l] oritur autem à ſuperiori parte oſſis ilium, & à proceſſibus vertebrarum quæ ibi ſitæ G ſunt; repræſentatque initio membranam magis, & ligamentum quam muſculum; ſed progreſſu fibris auctus; in muſculum conuertitur, & cuiuſque [m] coſtæ nothæ extremo ab interna parte cohæret; Verum in anteriori parte fibris diſtinctus in latam chordam finitur, quæ pertinaciter cum ſubiecta membrana peritoneo inhæreſcit, ſed in progreſſu cum recto muſculo rectum angulum efficit. His quatuor muſculis ab vno latere abdominis, totidem ab altero reſpondent, per omnia pares vt diximus. Vnuſquiſque autem habet fibras ſimiles, rectus rectas, tranſuerſus tranſuerſas, obliquus obliquas; qui cum duplex ſit aſcendens, & deſcendens, datæ ſunt huic aſcendentes, illis deſcendentes; quo fit, vt omnes omni fibrarum genere præditi ſint, & vbi ſingulæ ad ſua initia contractæ ſuo munere funguntur, aluus tota aſtringatur vndique [n] compreſſa; ſicque vbi volumus expellat quæ ſuperant, & moleſta ſunt, interdum vomitu, ſed plerunque deiectione; habet enim vtramque viam; ſed vt cum volumus, magis detrudat per inferiorem, quam per ſuperiorem, efficit ſeptum tranſuerſum, quod cogit deſcendere, quæ à muſculis abdominis comprimuntur, cum ſuppreſſo anhelitu deſcendit; ſed horum muſculorum compreſſu vtimur etiam ad partum [o] edendum, ad vocem, [p] atque efflatum. Sed præter motum, alios quoque vſus præſtant hi muſculi abdominis, cum & ſubiecta viſcera muniant, & ad coctionem conferant, quibus adde duos, G, qui ab oſſe pubis ad veſicam feruntur, idem efficientes quod alii octo, & proprie inferiorem partem albæ lineæ inter rectos muſculos interiectæ comprimentes, cui nullus ex prædictis inſeruit, ſed maxime hi pertinent ad veſicam.

Veſica enim quamuis per tranſuerſas fibras expellat; per obliquas retineat, obtinet tamen muſculos ad vtrunque munus conferentes, vt cum volumus reddere vrinam poſſimus, etiam ſi veſica nullam ex ipſa moleſtiam ſentiat, & rurſus ſupprimere eam valeamus, cum à veſica diſtenta, aut irritata detruditur; conducunt igitur ad eiiciendam vrinam, cum volumus, muſculi abdominis, præterea duo, G, alii parui, qui ab oſſe pubis verſus exteriorem partem inter neruoſum initium rectorum muſculorum, & lineam albam oriuntur carnoſi initio non admodum lato, & oblique ſurſum feruntur fere ad longitudinem quatuor digitorum iuxta lineam albam quæ in longitudinem abdominis cum veſicę fundo committitur; inter ſe autem iunguntur, ac veſicem comprimunt, vbi reddere vrinam volumus. Hos ſignificare fortaſſe voluit Galenus, [q] cum ſcripſit, portionem muſculorum abdominis, quæ veſicę inſidet, ad detrudendam vrinam pertinere, ſed magis ſunt per ſe muſculi, quam muſculorum portiones, ſi eorum munus, & conſtitutionem ſpectes. Verum muſculus, H, qui etiam inuita veſica (vt ita loquar) cum volumus, vrinam ſupprimit, vnicus [r] continetur initio ceruicis: craſſior autem eſt ab inferiori parte, quam à ſuperiori; fibrasque in orbem habet, vt cum libet retinere vrinam, ceruicem veſicæ aſtringat, [ſ] & claudat; hic vbi quieſcit, permittit vrinam exire; ſed ſtatim cum rurſus contrahitur, confert ad eam detrudendam, quæ extra veſicam in canali retinetur. Hic muſculus reperitur facile

---

a Gal. 5. lib. de anat. admin. c. 6. & lib. de muſc. diſſect. c. 26.
A fig. 1.
b Gal. lib. 5. de diſſ. anatom. c. 6.
C fig. 2.
c Gal lib. de muſc. diſſ. c. 26.
d Gal. ibid.
e Gal. 5. de anat. adm. c. 6. & lib. de muſc. diſſ. c. 26.
f Gal ibid.
D fig. 3.
g Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 26.
h Galen. loco citato.
i Veſalius lib. 2. c. 31. & Valuerda l. 2. c. 20.
k Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 26.
E fig. 3.
F fig. 4.
l Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 26.
m Gal. ibid.
n Gal lib. de muſc. diſſect. c. 26.
o Gal. 3 de nat. fac. c. 3.
G fig. 3.
p Gal lib. de muſc. diſſect. c. 26.
G fig. 3.
q Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 26.
H fig. 9.
r Gal. lib. de muſc. diſſect. c 28. & lib. 6. de anato. adm c. 14.
ſ Gal. ibid. & 5 de vſu p. c. 6.

A cile in ceruice veſicæ, ſi elixetur mediocriter: nam latet inter fibras rectas ſubiectas, ac ſuperiectas; continetúrque fibris tranſuerſis. At ſubſtantia glandulæ ſimilis, quæ ſuſtinet finem vaſorum ſeminis, magis verſus colem eſt, quam ipſe muſculus; quamuis ſint, qui contra afferant, decepti aliis quibuſdam fibris carnoſis, quæ tranſuerſæ vltra dictam ſubſtantiam glandulæ ſimilem, ſitæ ſunt; quod ſi muſculus eſſet vltra glandulam, exiret cum ſemine vrina; quæ verſaretur circa eam ſubſtantiam, & ipſam aſſiduo contactu violaret: itaque muſculo verſus colem adnaſcitur ſubſtantia illa in quam inſeruntur vaſa ſemen deferentia. Idem muſculus & in fœminis reperitur, ſimiliter ad ceruicem veſicæ, quam nulla interiecta glandula vniuerſam in orbem complectitur, dum in collum vteri deſinat; ſed in fœminis tanto tenuior apparet, quam qui in maribus, quanto longior eſt: totam enim vt diximus ceruicem ambit. Rectum Inteſtinum in imo clauditur [a] à muſculo, I, perinde ac ceruix veſicæ, cum retinere deiectionem volumus, alioquin ab inteſtinis expulſam; ſed ſupra hunc duos, M, M, alios habet, à quibus ſurſum attrahitur [b] cum in deiiciendo vi muſculorum abdominis expulſum eſt, ita vt tribus muſculis contineatur. Duo ſuperiores lati ſunt, tenues, & non admodum carnoſi, aut rubri; incipiunt autem non ab oſſibus: ſed à ligamentis, quæ ab oſſe ſacro, & coxæ, atque ab inferiori parte peritonei proficiſcuntur; inde ambo vterque à ſuo latere deſcendunt ad rectum inteſtinum, in cuius externam tunicam inſeruntur: atque adeo lati ſunt, vt non ſolum ipſam amplectantur, ſed aliqua etiam ex parte illigentur in maribus ad radicem colis; in fœminis ad radicem vteri. Horum munus eſt, vt ante diximus, rectum inteſtinum ex ſua ſede expulſum ſurſum attrahere; & in eandem reſtituere. Duobus his B muſculis tertius ſubiicitur rotundus, quaſi annulus, perinde atque ille qui claudit ceruicem veſicæ, illinitur totus pingui humore; minuſque carnoſus eſt quam duo ſuperiores, ſed craſſior ſuperne quam inferne; amplectitur enim extremum recti inteſtini vſque ad externam cutem; quæ cum ipſo mixta, confunditur, non ſecus quã cum labro: illigatur autem à priori parte, per quaſdam fibras, fœminis cum ceruice vteri, maribus cum ceruice veſicæ, & cum [c] cole etiam per duos muſculos, quos ab hoc ad colem pertinere oſtendemus; à poſteriori cum quatuor paruulis oſſibus ad finem ſacri oſſis; à lateribus cum ligamentis, quæ à ſacro oſſe ad coxam procedunt: at neque paruus eſt, vt nonnulli exiſtimant, cum eius longitudo duorum digitorum latitudinem æquet; quo fit, vt cum ob fiſtulam extremus abrumpitur, adhuc tamen ſuo munere fungatur, & deiectionem ad libitum retineat, ob inſignem partem, quæ integra ſeruatur: fibræ eius in orbem procedunt, & idcirco contractę anum claudunt. Extremum huius muſculum cum cute mixtum voluit Galenus [d] eſſe per ſe muſculum vnum qui à reliquo ſeparari poſſit, idem tamen munus habet, ſiue vt ſimplex, ſiue vt duplex recenſeatur.

I fig. 5.
M M fig. 7.
a Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 30.
b Gale. ibid.
c Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 30.
d Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 30.

Coles, vt proxime oſtendimus, à muſculo anum claudente duos muſculos accipit; ſed & duos alios ab oſſe pubis, [e] duo, N, O, qui à muſculo ani, & proprie ab anteriori eius parte incipiunt; ſimiles ſunt illis, qui ab oſſe pectoris tendunt ad os hyoides; nam proximi ſunt, & lateribus internis ſe contingunt: aſcendunt autem ſurſum ad colem, in cuius inferiorem partem inſeruntur, quaſi digitis complectentes [f] duo illa corpora ligamenti ſimilia, ex quibus coles conſtituitur; & in quorum meC dio canalis reſidet. Sed alii duo, P, Q, naſcuntur vtrinque vnus ab appendice [g] oſſis pubis, paulo infra corpora, quæ colem conſtituere diximus. Horum initium carnoſum eſt, & gracile, ſed oblique ſurſum procedens vertitur in muſculum, qui carnoſus ſemper manens in cole, ſui lateris corpori, non procul ab oſſe pubis illigatur. Ab his quatuor muſculis mouetur [h] coles motu voluntario, & nonnihil etiam erigitur; ſed duo priores conferunt etiam ad aperiendum canalem, ne conniueat, vbi vel ſemen, vel vrina eiicitur.

N O fig. 5.
e Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 29.
P Q fig. 5.
f Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 29.
g Gale. ibid.
h Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 29.

Habet etiam vterque teſticulus, muſculum, R, à quo & ſuſpenditur, & nonnihil ſurſum [i] trahitur; incipit autem, non vt quidam [k] putant, à peritoneo inuoluente venam, & arteriam tendentes ad teſticulum, ſed interdum ab oſſe pubis interdum ab eo ligamento, quod à ſpina oſſis illi fertur ad ipſum: initium eius eſt ſub chorda muſculi oblique deſcendentis, per cuius foramen egreditur vna cum peritoneo inuoluente venam, & arteriam, quæ deſcendit ad teſticulum; augetur etiam interdum quibuſdam fibris carnoſis; ita vt duplex videatur habere initium, & idcirco duplex eſſe, ſimplex tamen eſt; nam duo illa initia vnum conſtituunt muſculum, qui vſque ad teſticulum, cum peritoneo deſcendit, cum quo illigatur vaſi ſemen ad colem deferenti, neque vllibi teſticulum attingit. Habent & mulieres muſculum, ſitu, ſubſtantia, & figura ſimilem, nam ab eodem loco proficiſcitur, à quo muſculus teſtium maris, & ſimiliter per foramen chordæ muſculi oblique deſcendentis tranſit vna cum neruoſis proceſſibus ſuſpendentibus vterum, & interdum fibris carnoſis augetur: eſt autem breuis, & nullo pacto D cum teſte iungitur.

R fig. 6.
i Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 27.
k Valuerda li. 2. c. 21.

Expoſita muſculorum natura, ad ſectionem veniendum eſt, & primo ad muſculos abdominis. Remota [l] igitur cute, vna cum adipe, & ſubiecta membrana in vniuerſo abdomine vſque ad lumbos, & femora, reductoque muſculo, qui brachium deorſum trahit, membranula, quæ ſub carnoſa membrana veſtit muſculos, vnguibus diſcerpenda, & cadauer in alterum latus conuertendum, vt prompte à lumbis ad medium abdomen admouere manum liceat; deinde ſcalpello à ſexta coſta initium muſculi oblique deſcendentis ſeparandum; ſcalpellus tamen à reliquis coſtis verſus dorſum, & ſuperiorem ilium regionem, vſque ad oſſa pubis leniter ducendus eſt; ne ſubiectæ partes violentur; attollendumque muſculi initium ita reſolutum, & paulatim ſeparandum verſus medium abdomen à muſculo oblique aſcendente; cohærent enim ibi vtrinque chordæ, & ſe mutuo [m] connectentes continuantur; præſertim ad medium recti muſculi, ita vt acuto etiam ſcalpello vix diduci poſſint iuxta lienem albam, quæ à chordis aliorum muſculorum profecta inter rectos apparet; quare diligenter [n] ſecernendæ ſunt, ne pars aſcendentis, quaſi deſcendentis diuellatur. Hoc pacto reſolutus muſculus oblique deſcendens, pendere ſinatur à medio abdomine verſus latus cadaueris iacens, vt ad ſecundum tranſeas, qui oblique aſcendit. Ordiatur ſectio à pubis oſſe, à ſuperiori regione oſſis ilium, à lumborum vertebris, à fine quatuor inferiorum coſtarum, à quibus hic muſculus incipit; inde autem

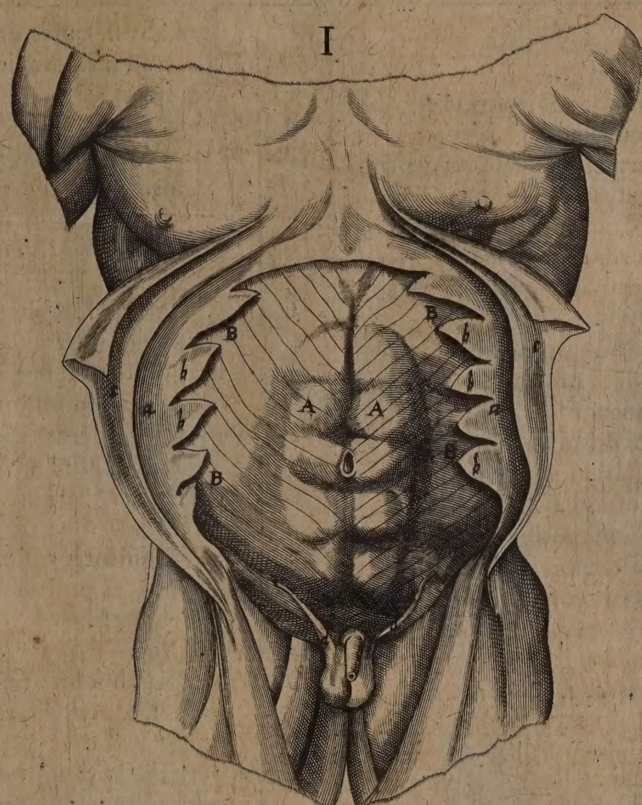
l Gal. 5. lib. de anato. adm. c. 7.
m Gal. li. 5. de anato. adm. c. 6.
n Gal. li. 5. de anato. adm. c. 7.

diuiſus attollatur, ita vt reliquæ eius partes in anteriorem regionem procedentes, vnguibus à tranſuerſo muſculo, cui inſident, reſoluantur, vſque ad externum latus recti muſculi; quo cum perueneris, pro vnguibus acuta nouacula ſeparanda eſt eius chorda, quæ valide cum recto muſculo connectitur, vſque ad albam lineam; vbi etiam difficilius euellitur, quam à parte carnoſa recti muſculi; vixque ſecernitur, à chorda tam oblique deſcendentis, ſuperiecta, quam tranſuerſi ſubiecta: ita autem ſeparatus oblique deſcendens muſculus; à medio abdomine dependens ſimiliter in latus cadaueris iacens, reiiciendus eſt, vt rectus muſculus iam incidatur. Separari autem debet vel ab oſſe pubis, ſi inde incipiat; vel à thorace, ſi in os pubis finiatur, tum reſolui à neruoſa parte tranſuerſi muſculi dextræ manus, digitis ab exteriori latere iniectis: ſed ſtatim cum à tranſuerſo abſcedit, ſcalpello ſecernendus eſt, vt tantum ſuo fine inhæreat: vbi ſic reſolutus inuertatur, apparebunt in eo venæ, per quas conſortium maximum eſt inter mammas, & vterum. Reſtat tranſuerſus, quem à pubis oſſe incipies ſeparare, procedens per ilium os, & trãſuerſos proceſſus vertebrarum, qui ad lumbos ſunt ad finem coſtarum notharum, à quibus partibus vbi reſolutus fuerit, attollendus eſt: & à membrana, peritoneo, acuto admodum ſcalpello ſeparandus: cui adeo adnaſcitur, vt nunquam ex toto auelli poſſit, ſed ſemper portio aliqua ipſius chordæ, cum peritoneo iuncta relinquatur. E

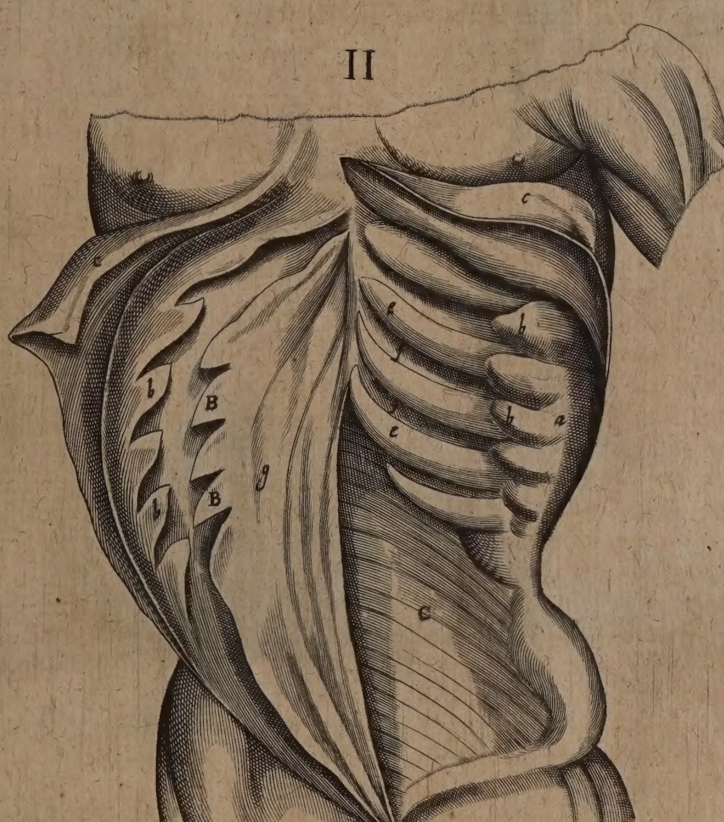
A muſculis abdominis ad eos tranſibis, qui ab eis ad veſicam feruntur: oriuntur enim à rectis muſculis oſſis pubis duo parui muſculi, quorum initia inde reſolues, & eos deinde perſequeris, ſcalpello ſurſum ducto iuxta lineam albam, vbi inter ſe iunguntur, vſque ad finem veſicæ, ſuper quem definunt. F At muſculus, qui tamquam annulus in orbem ceruicem veſicæ amplectitur, reperitur cum maris, aut fœminis veſica inciditur; quod ſi non ita facile appareat, ob fibras carnoſas cum ſubſtantia neruoſa confuſas, neceſſe erit modice veſicam elixare, ſic enim facile ſeparabitur à ceruice: cum vero extrahitur rectum inteſtinum, inuenitur tam muſculus qui in orbem eius imum amplectitur, quam illi duo, qui à ligamentis oſſis ſacri, & coxæ deſcendunt; vterque à ſuo latere ad rectum inteſtinum, in cuius extremam tunicam inſeruntur. Reperiuntur etiam cum coles detrahitur, duo muſculi, qui ab oſſe pubis, & à muſculo recti inteſtini extremi ad colem aſcendunt; in cuius inferiorem partem finiuntur; cum quibus duos alios inſpicies, qui ab appendice oſſis pubis ſimiliter ad colem procedunt: ſecto enim initio, reliquum muſculum ſcalpello, vſque ad finem perſecabis; poſtremo inquires muſculos duos, vtrinque vnum ad teſtes pertinentes, qui interdum ab oſſe pubis, interdum ab eo ligamento, quod à ſpina oſſis ilium fertur ad os pubis, initium ſumunt. Ergo ſiue in maribus, ſiue in fœminis, cum ad teſtium ſectionem venies, facile hos muſculos ſeparabis, quanquam in fœminis non ad teſtes, ſed ad inguina pertinent.

TABVLA LI

I

II

NOTA-

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI PROximis decem Figuris, Tabulæ LI. LII. LIII. inſcripti viſuntur, declaratio.

In I. & II. Figura.

A Primus abdominis muſculus,id eſt, obliquus deſcendens.
B Proceſſus prædicti muſculi, qui quaſi digiti committuntur in ſerræ ſpeciem, cum ſimilibus proceſſibus ſecundi muſculi thoracem mouentis.
C Secundus abdominis muſculus, qui obliquè aſcendit.
a Secundus muſculus mouens thoracem.
b Proceſſus ſecundi muſculi thoracis, qui committuntur in ſerræ ſpeciem cum proceſſibus primi abdominis.
c Cutis abdominis inuerſa.
d Muſculi teſtium vnà cum vaſis ſeminis materiam deferentibus.
e Coſtæ.
f Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
g Primus abdominis muſculus inuerſus.

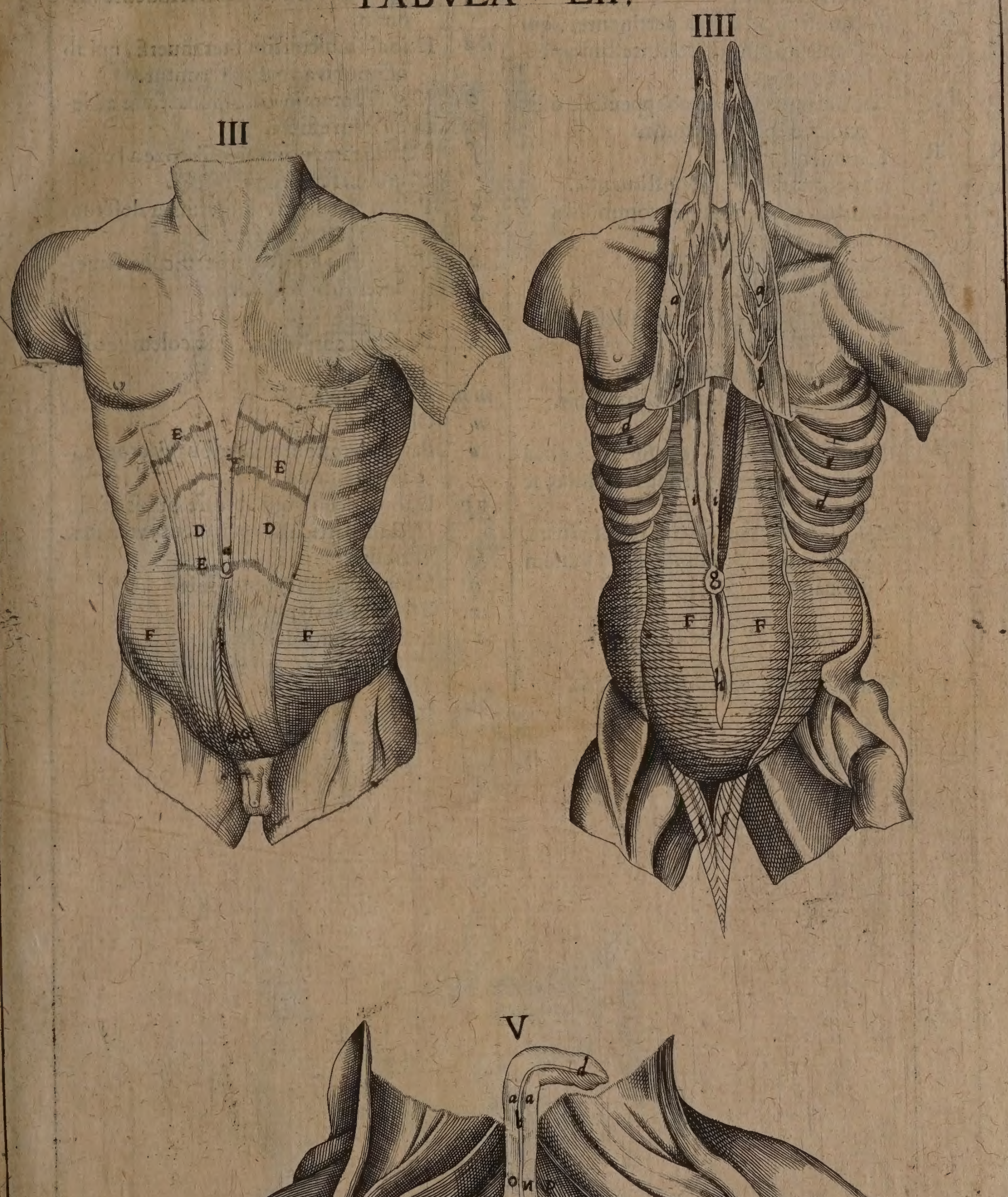
In III. Figura.

DD Recti abdominis muſculi.
E Albæ ac tranſuerſæ lineæ, quibus recti muſculi diſtinguuntur.
F Tranſuerſi abdominis muſculi.
GG Duo parui muſculi ad finem rectorum, qui ab oſſe pubis orti obliquè aſcendunt ad lineam albam, in quam inſeruntur.
a Vmbilicus.
b Alba linea inter rectos abdominis muſculos.

In IV. Figura.

F Tranſuerſi abdominis muſculi.
a Recti abdominis muſculi inuerſi.
b Vaſa, quæ ſub oſſe pectoris deſcendunt ad rectos abdominis muſculos.
c Vaſa, quæ à magnis vaſis ad crus tendentibus aſcendunt ad rectos abdominis muſculos.
d Coſtæ.
e Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
f Duo parui, ac poſtremi abdominis muſculi inuerſi.
g Vmbilicus.
h Adnaſcitur hoc loco tendo muſculi obliquè aſcendentis tranſuerſo abdominis muſculo.
i Aſperitas ad nexum tranſuerſi abdominis muſculi, & obliquorum tam aſcẽdentium, quam deſcendentium.

TABVLA LII.

In V. VI. & VII. Figura.

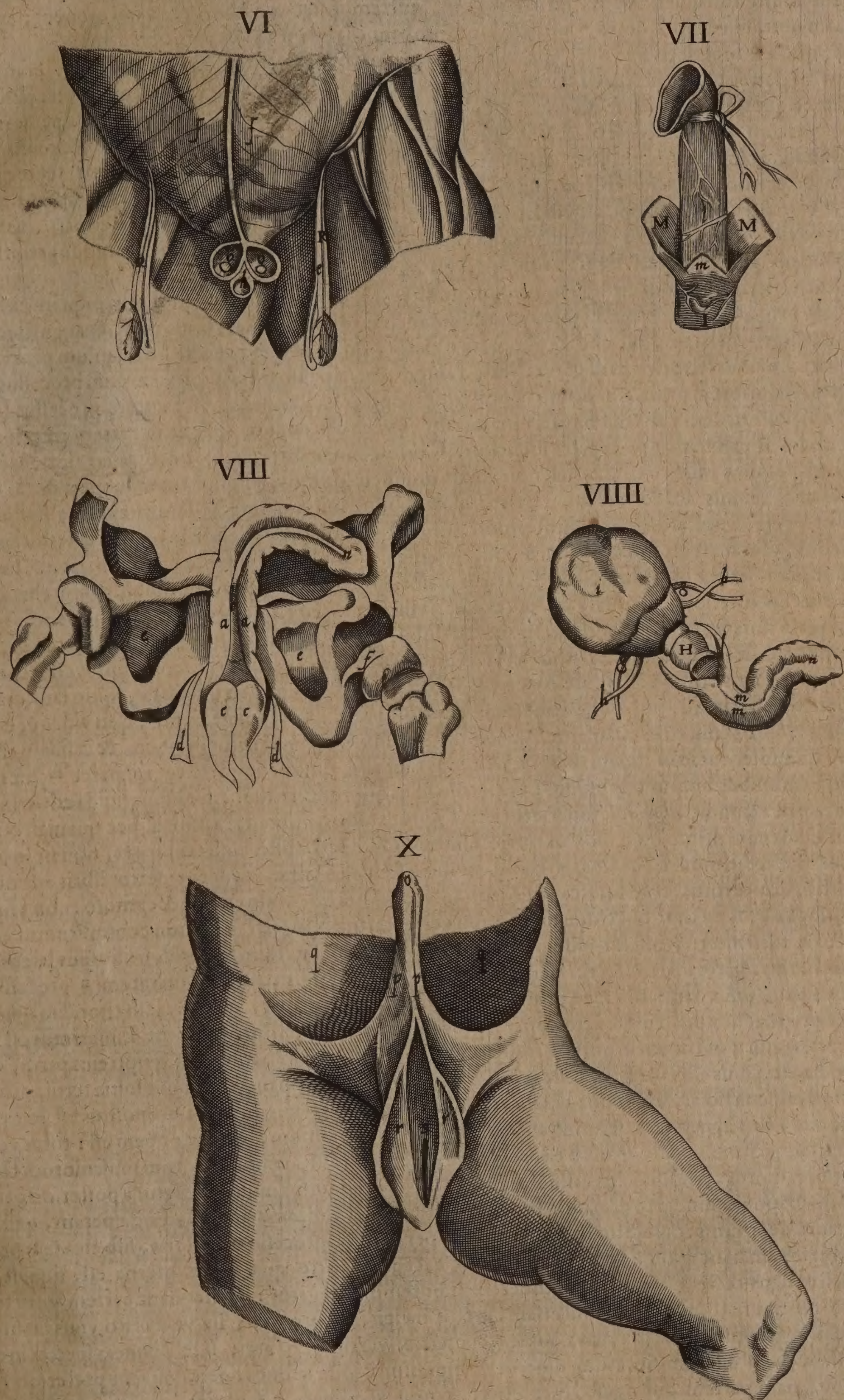
I	Muſculus ambiens imum recti inteſtini.
M	Duo muſculi, qui rectum inteſtinum ſurſum attrahunt.
N O	Duo muſculi ad colem pertinentes, qui à muſculo imum recti inteſtini ambiente oriuntur.
P Q	Duo alii muſculi, qui ab appendice oſſis pubis ad colem feruntur.
R	Teſtium muſculus.
a	Duo corpora penem conſtituentia.
b	Canalis vrinæ, ac ſeminis communis.
c	Imum recti inteſtini.
d	Glandis pars inferior.
e	Vaſa ſeminis.
f	Abdominis muſculi oblique deſcendentes.
g	Spongioſa penis ſubſtantia.
h	Canalis vrinæ, ac ſeminis communis.
i	Teſtis.
l	Portio recti inteſtini cum ſuis muſculis à reliquis corporis partibus reſoluta, ac filo aſtricta.
m	Muſculoſa ſubſtantia penis radici adnata, vnde etiam duo muſculi ad penem deriuantur.

In VIII. IX. & X. Figura.

H	Muſculus ceruicem veſicæ ambiens.
a a	Duo corpora colem conſtituentia.
b	Canalis vrinæ, & ſeminis communis.
c c	Duo penis muſculi inuerſi, qui à muſculo imum recti inteſtini claudente oriuntur.
d d	Duo alii muſculi ſimiliter inuerſi, qui ab oſſe pubis ad colem feruntur.
e	Magna foramina in oſſibus ilium ad leuitatem effecta.
f	Teres ligamentum ab oſſe coxę ad caput ſummi femoris pertinens.
g	Portio canalium, qui vrinam deferunt renibus ad veſicam.
h	Portio canalium, qui à teſticulis ſemen deferunt ad colem.
i	Veſica.
l l	Principia corporum, quæ colem conſtituunt.
m m	Corpora ipſa.
n	Glans.
o	Particula, quę in mulieribus virorum colem imitatur.
p p	Duo muſculi, qui ab oſſe pubis ad dictam particulam pertinent, vt in maribus.
q	Cauum continens inteſtina.
r	Labra mulieris pudendi.
s	Intimus pudendi ſinus.

TABV-

TABVLA LIII

De muſculis mouentibus femur. Cap. XI.

Tab. 54. 55 fig. ſeptem.

E

RESTANT muſculi illius membri, quod à coxa pertinet vſque ad digitos pedis; crus nominatur; in tres [a] autem partes diuiditur. Suprema femur, ſiue fæmen dicitur; media & crus commune nomen totius membri proprie ſibi vendicat, & dicitur etiam tibia [b] à grandiori oſſe, quo continetur; ima vero appellatur [c] pes; quæ partes ſeorſum ſuis muſculis mouentur nunc nobis propoſitis. Sumemus initium à ſuperioribus, ab iis videlicet, qui femur in coxæ cauo receptum mouent; quamquam nonnulli ex Anatomes [d] profeſſoribus, non iniuria etiam ab illis, qui tibiam mouent, ordiantur, quod [e] ſuperiecti ſint aliis; femur itaque [f] extenditur, flectitur, in latera ducitur, & in priorem, ac poſteriorem partem circumagitur, ope vndecim muſculorum, vel ſi magis placet, plurium, nam & quintus in quatuor diuiditur & duo, qui partes decimi exiſtimantur, poſſunt per ſe in hoc muſculorum numero cenſeri. Ex iis decem quinque primi femur extendunt, qui & multi ſunt, & validi; ac magni ob pondus, quod attollere debent: quamobrem Hippocrates [g] femur multa carne contineri tradit. Horum quinque primus, A, ſtatim detracta cute occurrit; adeo craſſus, [h] vt clunem efficiat; incipit autem lato admodum, & carnoſo initio ex tota poſteriori parte ſpinæ oſſis coxæ, quæ verſus os ſacrum magis prominet; quamquam aliquid ſumit etiam à ſuperiori parte eiuſdem ſpinæ: aliquid etiam ab oſſe coccygis, & ab imo oſſis ſacri verſus partem poſteriorem, vbi dextri lateris muſculus attingit muſculum ſiniſtri. Ex omnibus ergo his initiis, tamquam ex ſemicirculo ortus, oblique deſcendit ſupra commiſſuram femoris cum coxa, vbi gracilior, & anguſtior redditur; dum [i] in latam, & validam chordam finiatur, quæ oblique procedit ad magnum proceſſum femoris; cuius exteriori parti illigatur; incipit autem illigari paulo infra ſummitatem dicti proceſſus verſus partem priorem; tum, deorſum in poſteriora modice deſcendens, ad radicem proceſſus longa linea in poſteriorem partem femoris inſeritur: fibræ vero deſcendunt oblique in partem anteriorem. F

Secundus, B, primo magna ex parte ſubiicitur, [k] oritur autem carnoſo initio à tota illa priori, & ſuperiori parte ſpinæ oſſis coxæ; à qua non duxit originem primus; aliquid etiam ſumit à dorſo oſſis coxæ cum primus ab eo recedit, ita vt huius quoque initium referat ſemicirculum; ſtatim atque ortus eſt, à poſteriori parte ſubſternitur primo: tum oblique deſcendit in partem exteriorem ſuper commiſſuram femoris cum coxa: è cuius regione chordam exigit membranæ modo latam; ſed validam: quæ inſeritur in ſublimiorem [l] partem maioris proceſſus femoris, nonnihil comprehendens ex parte eius anteriori, cum lata ſit, & tranſuerſa illigetur. Fibræ deſcendunt ſuperne deorſum, & priuſquam finiantur, cum chordis primi, quibus ſubiiciuntur, ſpeciem efficiunt latinæ literæ, X, ipſe autem nullibi æque carnoſus eſt, atque vbi recedit ab oſſe coxæ. Tertius, D, tanto minor eſt ſecundo, quanto ſecundus primo: totus autem iacet ſub ſecundo, naſcitur enim ab oſſe coxæ, initio lato, craſſo, in ſpeciem ſemicirculi: tum oblique deſcendit à priori parte inhærens ligamento, quo vincitur commiſſura femoris cum coxa; paulatimque anguſtior redditus, conuertitur in latam, & validam chordam, quæ inſeritur in ſummam maioris proceſſus femoris, quem complectitur: apparet [m] hic muſculus in omnibus hominibus liuidus: præſertim in iis qui robuſti ſunt: in quibus liuida etiam inſpicitur ea pars ſecundi, quæ huic ſuperiecta eſt. Tegitur enim membrana craſſiore, per quam nectitur etiam valide cum primo muſculo, qui in hominibus ſimiliter robuſtis liuidus apparet, non ſic in pinguibus: nam & in mulieribus adeo circumdatæ adipe ſunt eius fibræ, vt adeps videatur fibris diſtincta. G

Quartus, C, fere totus etiam liuidus eſt, & rotundus, naſciturque initio craſſo, & carnoſo: non à ſummo oſſe coxæ; ſed à lateribus trium inferiorum vertebrarum oſſis ſacri, quæ non committuntur cum oſſe coxæ, & ab interna ſede earundem: ita vt non multum diſtet initium huius muſculi vnius lateris, ab initio alterius à parte interna: recta deinde extrorſum tranſuerſus tendit ad maiorem [n] proceſſum femoris paulatim coarctatus: ſed priuſquam ad os coxæ perueniat, degenerat in chordam quæ in poſteriorem, ac ſummam partem maioris [o] proceſſus femoris inſeritur. Quintus, E, maximus eſt inter omnes muſculos totius corporis: oritur autem ab oſſe coxæ præſertim ab inferiori eius parte, vbi appendix eſt, cuius eam partem occupat huius muſculi initium, quam relinquunt initia tertii, quarti, & quinti muſculi tibiam mouentis, eidem appendici illigata; ſed huius qui nunc propoſitus eſt, initium ab ima parte eius appendicis pertinet vſque ad commiſſuram oſſium, quæ ad pubem eſt: totus vero carnoſus inſpicitur, quamquam ab ea parte, qua ſuccedit initiis trium dictorum muſculorum foris neruoſus eſt, intus carnoſus: ab eiuſmodi igitur initio ortus quintus muſculus fertur à poſteriori parte deorſum in longitudinem per paruum proceſſum femoris, ad lineam acutam, atque aſperam, quæ in H poſteriora deorſum progreditur in longitudinem per paruum proceſſum femoris, ſub eiuſdem proceſſus radice; in hanc igitur lineam totus finitur, excepta ea parte, quæ magis interna eſt, ſiquidem hæc deſcendens rectis fibris interno tuberculo imi femoris illigatur: præter hanc partem igitur totus muſculus iunctus finitur; ſimul etiam iunctus incipit, ac procedit; ita vt merito vnus ac ſimplex exiſtimari poſſit, ſed poteſt vt duplex, poteſt & vt triplex haberi; ſi & ad lineas ſpectes in eo depreſſas, & ad ductum fibrarum diuerſum; diuiditur itaque in duos linea, quæ in poſteriori femore internam partem diſtinguit ab externa, & non vt quidam [p] ſcribunt, poſteriorem à priori. Internus, G, muſculus ille erit, quem finiri diximus in internũ imi femoris tuberculum: externus, H, vero qui deſinit in lineam aſperam, atque acutam ſub paruo proceſſu femoris. Verum externus hic rurſus in duos diſtinguitur, à linea, quæ in eo depreſſa cernitur, quorum magis internus, I, incipit à commiſſura oſſium ad pubem, & oblique deſcendit in minorem proceſſum femoris, ad cuius radicem nectitur, cum initio eius lineæ aſperæ, atque acutæ, quam diximus: habet autem fibras tranſuerſas, quæ à priori parte in poſteriorem progrediuntur. At magis externus, L, incipit ab ima parte appendicis coxæ: & fibras exigit paululum obliquas; deſinit autem in poſteriori femore, in fine eiuſdem lineæ aſperæ, acutæ. Sed ſatis de quinto, & de aliis quatuor mouentibus femur; pergemus ad ſextum: ſi

ante

a Gale. li. de inæquali. intemperie. c. 2.
b Gale. ibid. & 3. de an. adm. c. 2.
c Gale. 8. de anat. adm. c. 2.
d Veſalius lib. 2. c. 54. & Valuerda lib. 2. ca. 36.
A fig. 1.
e Gal. lib. de muſc. diſſ. c. 31.
f Gal. lib. 15. de vſu p. c. 8.
g G Hippocrates lib. de fractu.
B. fig. 2.
h Gal. li. 15. de vſu p. c. 8. & lib. de muſc. diſſ. c. 31.
i Gale. locis citatis.
k Gal. li. 15. de vſu pa. c. 8. & li. de muſc. diſſ. c. 31.
D fig. 3.
l Gal. li. 15. de vſu p. c. 8. & lib. de muſc. diſſ. c. 31.
C fig 2. & 3.
m Gal. li. de muſc. diſſ. c. 31.
n Gal. lib de muſc. diſſ. c. 31.
E fig. 4.
o Gal. li. 15. de vſu p. c. 8.
p Veſalius lib. 2. c. 56.

A ante prædictorum quinque officium expoſuerimus. Conſtituti ſunt à natura omnes quinque, vt in [a] ſuperioribus oſtenſum eſt, ad extendendum femur; & ſimul vt aliquid etiam conferant ad eiuſdem motum in latera & circunductionem, id quod in hunc modum [b] præſtant. Primus cum totus contrahitur, recta femur extendit; neque in aliam partem inclinat; ſed ſi magis verſus ſuperius, aut inferius initium contrahitur; verſus illud quoque femur adducit. Secundus pariter femur extendit; ſed ſimul ipſum adducit ad partem exteriorem, & caput eius impellit in cauum oſſis coxæ. Tertius, & quartus extendit femur; nonnihil ſurſum attrahens. Sed quartus ipſum aliquid in exteriora adducit, tertius in poſteriora magis. Vterque autem circumducit, ſed multo imbecillius quam illi, quos ſubiiciam, ad circumagendum conſtructos. Quinti muſculi pars interna, quæ rectas fibras habet, crus rectum continet, & terræ affigit, ac cum pede inſiſtimus, femur diſtendit; externæ autem partis interna portio, præterquam quod idem præſtat, flectit etiam in interiora; externa vero femur in interiora trahit, & aliquatenus ſurſum colligit. Verum præter ternas huius muſculi partes iam expoſitas, alia deſcribenda eſt à pleriſque omiſſa; quamuis primum locum ſibi vendicare videatur. Oritur hæc à ſuperiori parte oſſis pubis neruoſo initio, deſcendenſque inſeritur in lineam acutam, atque aſperam; vna tamen eius particula in chordam neruoſam degenerat; quæ cum chorda alia coit, quam inſeri in internum caput imi femoris diximus: licet ergo hunc quintum muſculum ex iis quatuor partibus B conficere, vel in eaſdem tamquam in muſculos diuidere. His quinque muſculis extendentibus femur, terni ſuccedunt flectentes, quorum primus, M, ſextus habebitur inter femur mouentes: initio autem carnoſo incipit à lateribus vndecimæ ac duodecimæ vertebræ thoracis, tum primæ, ſecundæ, ac tertiæ lumborum: ſed cum primum ortus eſt, rotundus efficitur, oblique deſcendens [c] in partem poſteriorem, per internam partem oſſis coxæ, vbique carnoſus, vſque ad lineam, quæ oſſis coxæ priorem partem à poſteriori diuidit: ibi enim in chordam validam, ac rotundam vertitur, quæ deſcendit, dum nectatur cum ſublimiori [d] parte minoris proceſſus femoris: ſed in tranſitu fertur ſuper ligamentum ſitum in oſſe pubis ea de cauſa ſinuato: quo fit vt non lædatur huiuſmodi chorda ab acuto proceſſu oſſis: nec, dum contrahitur, recedere à ſuo loco poſſit. Septimus, N, naſcitur initio carnoſo, ab vniuerſa parte interna oſſis coxæ, veluti à ſemicirculo, & paulatim anguſtior euadens craſſeſcit, ac teres fit: ſicque tranſit ſinum ſuperioris partis oſſis coxæ: manens carnoſus, dum prope paruum proceſſum femoris perueniens, in rotundam chordam degeneret, quæ in humiliorem huius proceſſus partem inſeritur prope finem primi. Octauus, O, videtur aliquo modo pars quinti, niſi diligenter inſpiciatur: naſcitur enim lato, & carnoſo initio à tota linea diuidente oſſis coxæ priorem partem à poſteriori: pertinetque ſuo initio ad commiſſuram oſſium in pube: dein oblique admodum deſcendit, verſus partem poſteriorem: carnoſusque manet, dum per chordam latam, ac breuem illigetur interno lateri oſſis femoris, è regione minoris proceſſus, vſque ad dimidium lon-
C gitudinis femoris. Flectunt [e] ſextus, ſeptimus, & octauus femur, & ad aliud alterius lateris adducunt: nam ſextus ſurſum valde illud attrahit, & flectens in interiora ducit: id quod magis adhuc facit ſeptimus. Octauus licet & ipſe aliquantulum femur flectat: magis tamen quam ſeptimus in interiorem partem adducit. A muſculis ergo flectentibus, & tendentibus, femur quoque in latera mouetur. Nonus, P, liuidus & carnoſus eſt: oblique [f] autem in exteriora deſcendit: ita vt foramen quod in oſſe prope pubem eſt, totum ab externa parte operiat: tum deſcendit per totam externam partem ceruicis femoris, & conuerſus in validam, ac latam chordam: terminatur in ſinu maioris proceſſus femoris è regione ceruicis, & capitis eius. Huius officium eſt circumducere femur in partem priorem. [g] Decimus, Q, foramen totum, quod in oſſe pubis eſt, ab interna parte tegit, multoque validior eſt, atque inſignior nono: incipit autem à linea oſſis coxæ, prope eam partem, qua cum eo committuntur vertebræ ſacri oſſis; incipit etiam & ab interna parte oſſis coxæ, vſque ad commiſſuram, quæ in pube eſt, quod initium totum carnoſum eſt, & tribus lineis diſtinguitur: occupatque totam internam partem oſſis coxæ vſque ad pubem; inde paulatim muſculus anguſtior fit, ita vt non excedat ſua latitudine ſpacium, quod eſt inter proceſſum acutum oſſis coxæ, & partem poſteriorem appendicis eiuſdem; per hoc ſpacium egreditur hic muſculus quaſi per cauum; ſed ſtatim atque os attingit, ſeparatur in tres chordas, quæ latæ incipiunt, anguſtiores tamen redduntur in ipſo ſinu, qui à duobus lineis prominentioribus in tres ſinus diuiditur, per quos ſingulæ chordæ tranſeunt; ſed cum primum inde exeunt, in vnam coeunt, quæ inſeritur in ſinum maioris proceſ-
D ſus femoris, apud ſinum, vbi finiri nonum muſculum diximus. Inter hos, & dictas chordas interiecta eſt valida membrana pingui humore illita, quæ puluilli loco eſt, & ad motus facilitatem conducit. At duo alii, vnus, R, à ſuperiori, alter, S, ab inferiori parte ſinus decimum muſculum complectuntur, cuius partes cenſentur; prohibentque ne poſſit ſuo loco excedere. Vnus autem oritur à proceſſu acuto oſſis coxæ; inhæretque ſuperiori lateri decimi muſculi à principio ad finem. Alter incipit ab eodem proceſſu, & pariter carnoſus eſt, hæretque inferiori lateri eiuſdem decimi muſculi à principio ad finem. Vterque enim finitur vna cum decimo in ſinum maioris proceſſus oſſis femoris; conferτque ad mouendum femur; oritur tandem ab interna parte oſſis coxæ; vbi decimus muſculus ſitus eſt, caro, T, quædam, quæ deſcendit vſque ad femur; & includit marſupii modo tres dictas chordas decimi muſculi, quæ incluſæ tendunt ad maiorem proceſſum oſſis femoris, in cuius ſinu illigantur. Hactenus de decem muſculis mouentibus femur, qui plures numerari, poſſunt, ſi & quintum, & decimum diuidas, quemadmodum ſupra declarauimus. Sed decem ita propoſitis adiici vndecimus, V, debet, qui oritur à poſteriori parte coxæ; breuiſque, & carnoſus procedit ad poſteriorem partem maioris ex illis duobus proceſſibus, quos Græci τροχαντῆρας [h] vocant; ibique definit ſupra finem vndecimi medio loco inter vtrumque trocantera: eius officium eſt femur verſus poſteriorem partem circumducere.

Ex vndecim muſculis, qui ad femur referuntur, primus, qui ſtatim detracta cute occurrit, primo

a Supra in hoc capite & Gal. lib. de muſcul. diſſect. cap. 31. & lib. 15. de vſu par. cap. 8.

b Gal. locis dictis.

M fig. 5.

c Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 31. & lib. 15. de vſu par. c. 8.

d Gal. ibid.

N fig. 5.

O fig. 5.

e Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 31. & lib. 15. de vſu par. c. 8.

P fig. 5.

f Gal. lib. de muſc. diſſect. 4. 31.

Q fig. 7.

g Gal. lib. de muſc. diſſect. cap. 31.

R fig. 7.

V fig. 7.

h Gal. lib. de oſſib. c. 21.

ſeparandus eſt ex tota ſuperiori parte ſpinæ oſſis coxæ, & ab imo oſſis ſacri, & oſſe coccygis, à quibus E
partibus tamquam ex ſemicirculo incipit; ducendus dein ſcalpellus vſque ad magnum proceſſum fe-
moris, & ad partem poſteriorem ei ſubiectam, in qua finitur. Oritur ſecundus ab illa ſuperiori par-
te ſpinæ oſſis coxæ, à qua non proficiſcitur primus; tum à dorſo eiuſdem oſſis coxæ, ſimiliter in ſemi-
circuli ſpeciem: vnde primum reſoluendus eſt, ſcalpello oblique deorſum ducto ad exteriorem par-
tem commiſſuræ femoris cum coxa: & tandem ad ſublimiorem partem maioris proceſſus femoris,
vbi finitur. Tertius etiam ab oſſe coxæ vnde oritur ſeparari debet, & à ligamento quo vincitur com-
miſſura femoris cum coxa, vſque ad maiorem proceſſum femoris, in quo finitur. Inde tranſire ad quar-
tum oportet, cuius initium ſeparandum eſt à lateribus trium inferiorum vertebrarum oſſis ſacri:
ſcalpello deinde extrorſum ducto vſque ad maiorem proceſſum femoris, in quem inſeritur. Quin-
tus, qui maximus eſt inter muſculos totius corporis, diuidi primo debet, iuxta imam appendicem co-
xæ, vnde incipit, vſque ad commiſſuram oſſium pubis: inde reſoluendus à paruo proceſſu femoris
vſque ad radicem eius, in qua pars huius muſculi externa finitur: nam interna interno tuberculo imi
femoris illigatur. Sextus oritur à lateribus vndecimæ, ac duodecimæ vertebræ thoracis: tum pri-
mæ, ſecundæ, & tertiæ lumborum, vnde primo ſeparari debet, ſcalpello deinde oblique ducto in par-
tem poſteriorem per internam partem oſſis coxæ, vſque ad lineam, quæ priorem partem oſſis coxæ
à poſteriori diuidit, & inde vſque ad ſublimiorem partem oſſis femoris, vbi finitur. Septimus ab v-
niuerſa parte interna oſſis coxæ oritur, vnde ſeparari debet ducto deinde ſcalpello ad paruum proceſ-
ſum femoris in cuius humiliori parte finitur. Octauus oritur à tota linea diuidente priorem partem F
oſſis coxæ à poſteriori vſque ad commiſſuram in pube, vnde ſeparandus eſt ducto ſcalpello vſque
ad internum latus oſſis femoris è regione minoris proceſſus, finitur enim ibi ad dimidium longitudi-
nis femoris. Nonus ab externa parte oſſis pubis, vnde proficiſcitur, ſeparari debet, & ab externo fo-
ramine cui ſuperiicitur: dein ab externa parte ceruicis femoris, vſque ad ſinum maioris proceſſus in
quo finitur. Decimus incipit ab interna parte oſſis coxæ, qua vertebræ oſſis ſacri cum eo committun-
tur, vſque ad pubem, vnde primo ſeparandus eſt, & ex eo ſinu extrahendus, qui eſt inter proceſſum
acutum oſſis coxæ, & partem poſteriorem appendicis eiuſdem, vbi in tres chordas diuiditur, quæ de-
inde in vnam coeunt, quam perſequi ſcalpello oportet, vſque ad maiorem proceſſum oſſis femoris,
vbi terminatur. A lateribus autem huius decimi muſculi hærent duo parui muſculi, vtrinque vnus, qui
oriuntur ab acuto proceſſu oſſis coxæ, vnde reſoluendi ſunt vſque ad ſinum maioris proceſſus oſſis fe-
moris, in quo vna cum decimo muſculo finiuntur. Adeſt & caro, quæ decimi muſculi tres dictas chor-
das marſupii modo includit, quam excidere oportebit. Vndecimus à poſteriori parte oſſis coxæ, vnde
originem ducit, ſcalpello ſeparandus eſt vſque ad poſteriorem partem maioris proceſſus ad ſummum
femur pertinentis.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ LIV. & LV. inſcripti viſuntur, declaratio. G

R*Epræſentant ſeptem ſequẽtes figuræ femoris muſculos.*

I. Figura.

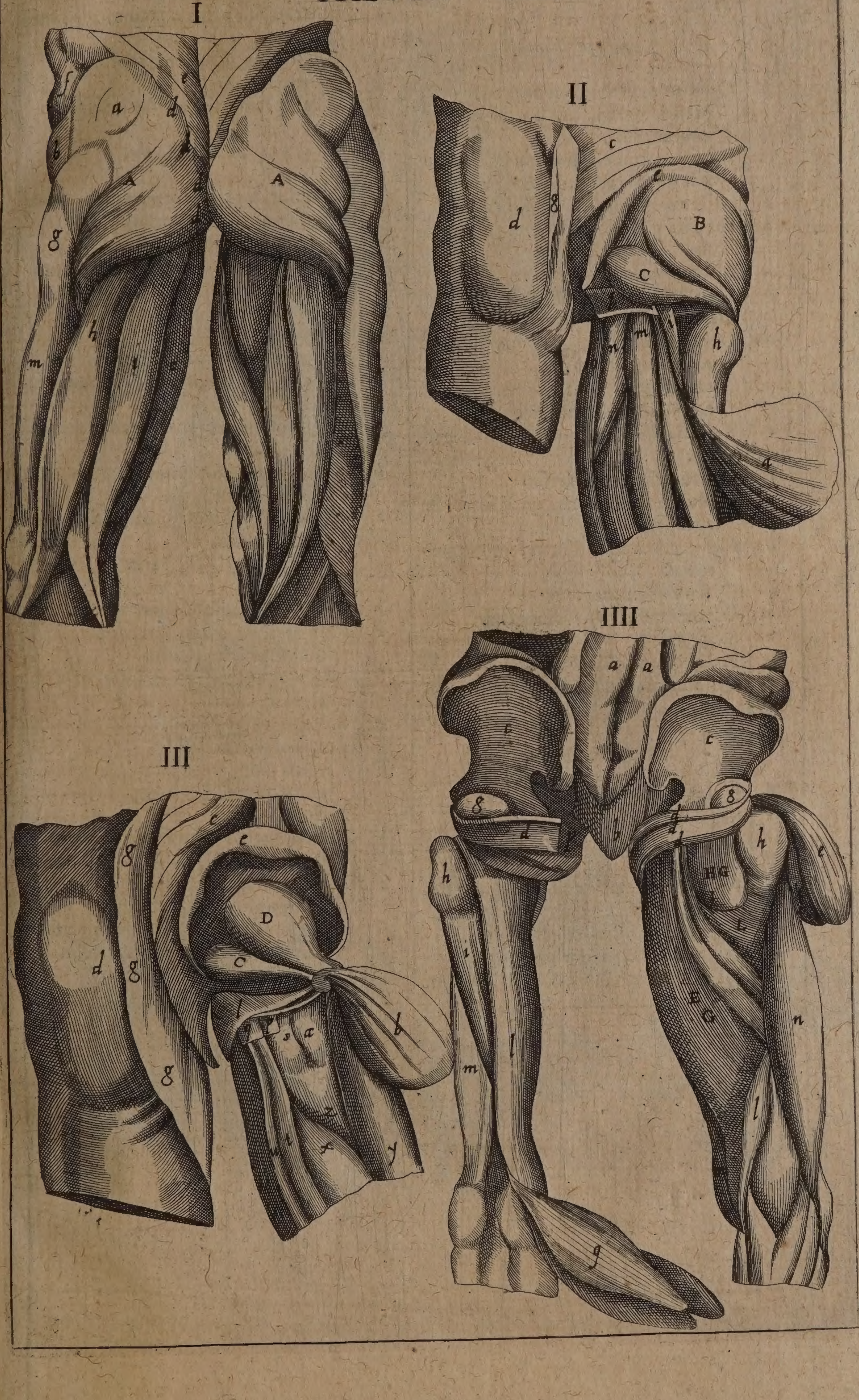
- A Primus muſculus femur mouens.
- *a* Secundus à primo maxima ex parte obtectus.
- *b* Initium primi muſculi tibiam mouentis.
- *c* Finis primi muſculi ex mouentibus femur.
- *d* Principia primi muſculi femur mouentis.
- *e* Tertius humerum mouens muſculus.
- *f* Portio abdominis muſculi oblique deſcendentis.
- *g* Finis partis carnoſę primi muſculi ex mouentibus crus.
- *h* Quintus muſculus crus mouens.
- *i* Quartus.
- *l* Sextus.
- *m* Septimus, qui à lato tendine primi obducitur.

In II. & III. Figura.

- B Secundus muſculus femur mouens.
- C Quartus.
- D Tertius.

- *a* Primus muſculus femur mouens, inuerſus.
- *b* Secundus, ſimiliter inuerſus.
- *c* Portio tertii muſculi mouentis humerũ.
- *d* Clunes cute, ac carne obductæ.
- *e* Spina oſſis ilium.
- *f* Os coccygis.
- *g* Cutis inuerſa.
- *h* Magnus, ac exterior proceſſus ſummi femoris.
- *i* Quartus neruus ex iis, qui ad crus feruntur.
- *l* Decimus muſculus femur mouens.
- *m* Quartus muſculus mouens crus. H
- *n* Portio quinti muſculi mouentis crus.
- *o* Tertius muſculus ex mouentibus crus.
- *p* Initium quarti muſculi crus mouentis.
- *q* Initium quinti.
- *r* Portiones decimi muſculi mouentis femur.
- *s* Portio quinti muſculi femur mouentis.
- *t* Sextus muſculus ex mouentibus femur.
- *u* Sinus, qui in ſexto nũper dicto muſculo inſculpitur ad quartum, tibiam ſimiliter mouentem, excipiendum.
- *x* Poſterior pars quinti muſculi mouentis femur.

TABVLA. LIIII.

y Septimus muſculus tibiam mouens.
z Anterior pars quinti muſculi femur mouentis.
α Magnus,ac exterior ſummi femoris proceſſus.

In IV. Figura.

E Quintus muſculus femur mouens, & proprie interna eius portio, quæ notatur litera G.
G
H Externa portio eiuſdem muſculi,& proprie interna pars eiuſdē externæ portionis,quæ notatur etiam litera I.
I
L Externa pars eiuſdem externæ portionis.
a Muſculi dorſum mouentes.
b Os coccygis carne obductum.
c Os ilium.
d d d Decimus muſculus ex mouentibus femur in vno femore;at in altero, *d*,notat carnoſam ſubſtantiam, quæ vaginæ modo ipſum includit.
e Tertius muſculus femur mouens,inuerſus.
f Quartus,ſimiliter inuerſus.
g Caput ſummi femoris, quod in cauum coxæ ingreditur.
h Maior, ac exterior ſummi femoris proceſſus.
i Os femoris excarne.
l m Octauus muſculus crus mouens.
n Septimus.
p Poſterior pars oſſis coxæ.
q Quintus muſculus femur mouens, inuerſus.

In V. Figura.

M Sextus muſculus femur mouens.
N Septimus.
O Octauus.
P Nonus.
a Nonnullæ thoracis,ac lumborum vertebræ.
b Interna ſedes oſſis ſacri.
c Quintus muſculus dorſum mouens.
d Nerui,qui à medulla oſſis ſacri oriuntur.
e Interna ſedes oſſis ilium excarnis.
f Septimus muſculus femur mouens inuerſus.
g Sextus ſimiliter inuerſus.
h Octauus muſculus mouens tibiam.
i Finis carnoſæ partis dicti muſculi extuberans.
l Quintus muſculus femur mouens.
m Os femoris excarne.
n Octauus femoris muſculus inuerſus.

In VI. Figura.

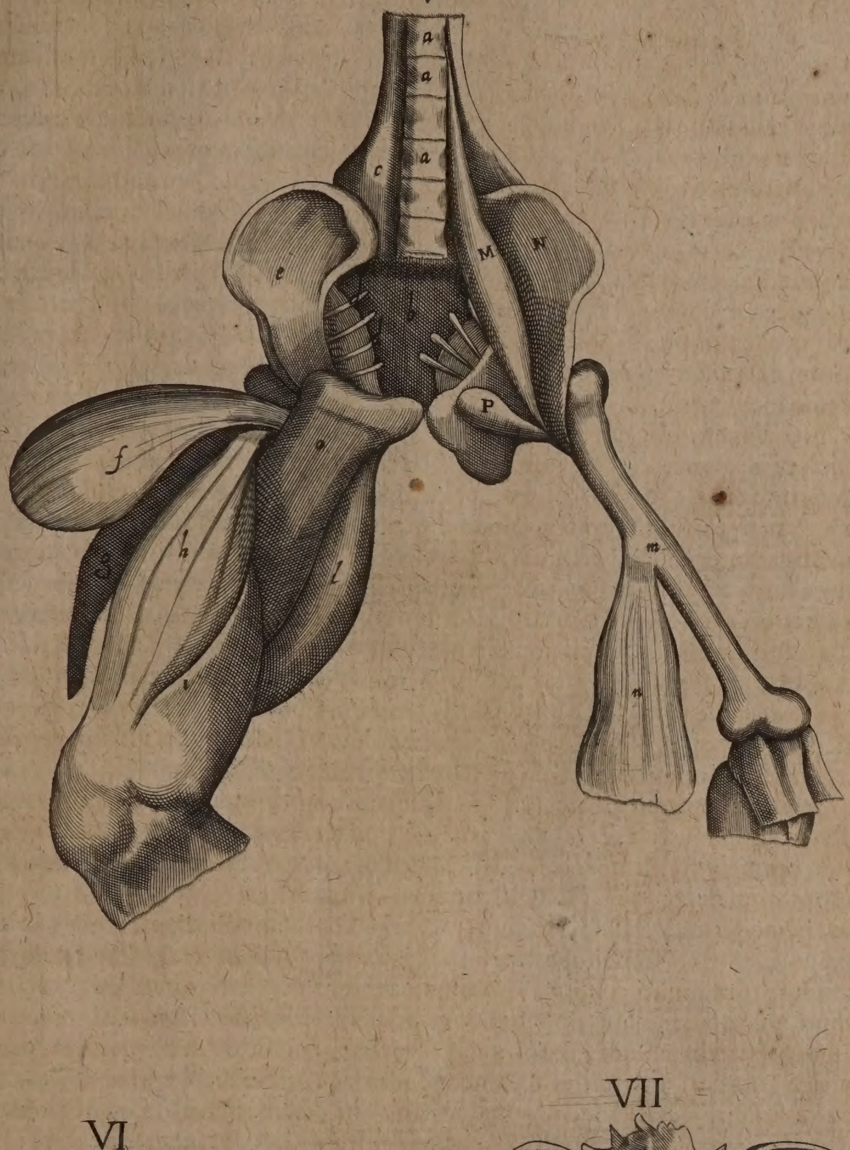
a Anterior ſuperficies trium inferiorum vertebrarum lumborum.
b Os ſacrum.
c Foramina in oſſe ſacro,vnde exeunt nerui à medulla.
d Interna ſedes oſſis ilium.
e Os pubis.
f Anterior ſedes maximi foraminis oſſis ilium, quæ à nono femoris muſculo tegebatur.
g Caput ſummi femoris, quod in cauum coxæ ſubit.
h Maior, ac exterior ſummi femoris proceſſus.
i Nonus femoris muſculus inuerſus.

In VII. Figura.

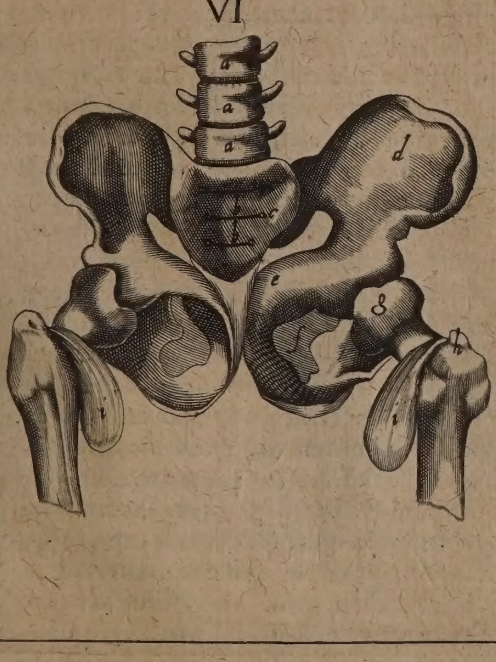
Q Decimus muſculus femur mouens.
R Muſculus, qui à ſuperiori parte decimū muſculum amplectitur.
S Muſculus,qui eundem ab inferiori parte amplectitur.
a Poſterior ſedes oſſis ſacri.
b Poſterior pars oſſis ilium.
T Carnoſa ſubſtantia, quæ decimum femoris muſculum vaginæ modo includit.
V Vndecimus muſculus femur mouens.
d Poſterior pars oſſis coxæ.
e Maximum foramen oſſis ilium, quod à decimo muſculo tegebatur.
f Vndecimus femoris muſculus inuerſus.
g Decimus ſimiliter inuerſus, ac veluti in quatuor muſculos diuiſus.
h Os femoris excarne.

TABVLA LV.

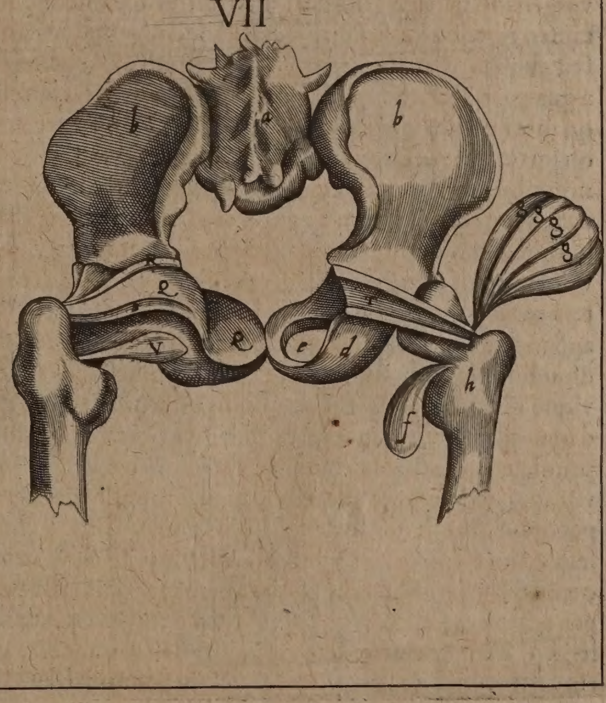
V

VI

VII

De Muſculis mouentibus crus, & pedem. Cap. XII. E

Tab.56.57.58.fig.vigintiquatuor.

QVod inter femur, & pedem eſt, & [a] crus, & tibia nominatum, duplici tantum motu ad genu
a Gal.lib. de inæquali intemperie c. 2. mouetur, immobili femore, cum flectatur, [b] & extendatur; quod ſi mouetur ad latera, id non
fit femore immobili; neque enim commiſſura oſſium ad genu alteri motui inſigni aptatur, quam
flexui, & porrectioni; potes & vbi velis, periculum facere; deprehendes enim immobili femore
b Gal.lib. de muſc. ſect. c.32. crux vix ad latera moueri. Muſculi ergo crus mouentes aut flectunt, aut extendunt iuncturam ge-
nu; quod ſi aliquid conferant ad motum in latera, magis efficiendi ſocii ſunt, quam effectores: nu-
A fig.1. merantur in vniuerſum decem; quorum primus, A, oritur à priori parte ſpinæ oſſis coxæ, initio an-
guſto, & carnoſo; ſed ſtatim lacerti modo lateſcit, deſcendens verſus commiſſuram femoris cum
coxa, vbi iterum anguſtus euadit, & priuſquam perueniat ad maiorem proceſſum oſſis femoris ver-
titur in tenuem, neruoſam, & valde latam membranam; quæ complectitur primo partem muſcu-
lorum amplectentium iuncturam femoris cum coxa, dein contegit totum femur, quaſi cutis, dum
ad poplitem accedat, vbi in internam partem appendicis tibiæ inſeritur: ea membrana, qua tegi prio-
c Sup. in c. anteced. rem, atque interiorem femoris partem [c] diximus, valde tenuis eſt; & tanto tenuior, quanto magis
accedit ad latus internum ipſius; ſed à parte externa femoris euidenter craſſa, & valida, ita vt referat
chordas aliorum muſculorum: habet & fibras, quæ recta deſcendunt; iungiturque cum chordis ali-
quot muſculorum extendentium crus; amplectitur item omnes muſculos, qui per femur tranſeunt, F
quos non ſinit ſuo loco exire, non ſecus quam membrana, quæ inuoluit omnes muſculos ad manum
B fig.1. tendentes. Munus eius eſt, vna cum ſeptimo, octauo, & nono recta crus extendere. Secundus, B, o-
ritur initio tenui, & magis neruoſo, quam carnoſo ab anteriori parte oſſis coxæ; paulo autem poſt ini-
tium carnoſus ex toto euadit, & ita latus, vt duplo maior ſit latitudo, quam craſſitudo; tum oblique
deſcendit per internam partem femoris vſque ad dimidium longitudinis ipſius; inde recta progredi-
tur, dum perueniat ad internum tuberculum in imo eiuſdem, nam ibi aliquantulum in priora vergit; il-
ligaturque primæ lineæ tibiæ per tenuem, & rotundam chordam, C, quam profert, cum vergere inci-
pit ad partem anteriorem: attrahit hic muſculus ſurſum crus, verſus inguen alterius lateris; id quod fa-
cit ope muſculorum mouentium femur; quibus præcipue tribui debet eiuſmodi motus; neque enim
D fig.2. adeo tenuis muſculus per ſe præſtare ipſum poſſet. Tertius, D, initio lato, & penitus carnoſo oritur in
longitudinem à cartilagine, qua oſſa ad pubem inter ſe committuntur; ibique ortus iungitur cum mu-
ſculo alterius lateris; ſed poſtea anguſtus fit, craſſus, carnoſus, & paulo minus latus quam craſſus, ita vt
prope rotundus videatur; inde per internam partem femoris deſcendit, & paulatim ita anguſtus reddi-
tur, vt cum peruenit ad internum tuberculum imi femoris, vertatur in chordam valde rotundam, quæ
deſinit apud finem primi muſculi, cuius poſteriori parti inhæret; videtur hic in mulieribus gracilibus
magis neruoſum ligamentum, & aſperum, quam muſculus; mouet autem vnum crus verſus alterum,
ope tamen muſculorum flectentium femur in partem interiorem.

E fig.2. Quartus, E, incipit initio valido, & tenui, vna cum aliis ab humiliori parte appendicis oſſis co- G
xæ, qua innitimur ſedentes; deſcenditque deorſum aliquantiſper oblique, & ſtatim carnoſus redditur,
ac prope rotundus; tum multo craſſior, quam initio tranſit per poſteriorem partem femoris, ac
per ſinum quinti muſculi paululum oblique; dum perueniat ad poſteriorem ſedem interni tuber-
culi femoris apud genu; vbi tenuior, & rotundus euadens conuertitur in chordam rotundam, quæ
vergens in partem priorem, inſeritur prope finem duorum proxime dictorum muſculorum; magis
tamen retrorſum; ſed magis deſcendit, inhærens internæ lineæ tibiæ; flectitur à quarto muſculo crus,
F fig.2. ſed aliquantulum in interiora. Quintus, F, initio anguſto incipit ab eadem appendice oſſis coxæ,
à qua quartus. Sed validior, & durior: naſcitur autem apud latus externum initii noni muſculi, ali-
quantulum ſub ipſo abditus: tum deſcendens, & carnoſus effectus, muſculi formam acquirit, magis
quam tertius: ſicque peruenit vſque ad dimidium longitudinis femoris, per poſteriorem eius partem
nonnihil vergens in exteriorem: dein redditur tenuior, & neruoſus ab externa parte, ita vt videatur
degenerare in chordam: accipit tamen ab interna parte carnem ortam ab interna femoris, quaſi
initium alterius muſculi, ex vtroque enim conficitur vnus craſſior, qui deſcendit, dum inſeratur per
validam chordam in acutum proceſſum, quem eius cauſa exigit ſublimior appendix ſuræ: flectit au-
G fig.3. tem recta crus, ita vt in nullam partem inclinet: quaſi ſitum habeat obliquum. Sextus, G, oritur ab
appendice oſſis coxæ, à principio tertii, & quarti: oritur autem neruoſus, & ita manet fere vſque ad H
dimidium longitudinis: nam tunc carnoſus euadit; deſcenditque per poſteriorem partem femoris
vſque ad poſteriorem tuberculi eius interni ad genu: quam vbi excedit, vertitur in chordam rotun-
dam, quæ inſeritur in internum latus prioris partis tibiæ, prope locum, vbi finiri diximus chordam
primi, ſecundi, & tertii muſculi: non tamen deſcendit chorda huius vt tertii, paulo enim progreditur
vltra appendicem: & aliquando in ea finitur: habet hic muſculus ſinum liuidum, à principio ad finem,
per quem tranſit quartus: ſed huius officium eſt flectere crus: id quod facit etiam quartus cum ſimi-
H fig. 4. lem ſitum obtineat. Septimus, H, initio lato, & neruoſo incipit à radice magni proceſſus femoris,
quam totam vndique circumdat: dein carnoſus, & craſſus efficitur: recedenſque ab oſſe, tranſit ſu-
per octauum muſculum, cuius occupat totum latus externum: & cum eo plurimum ex priori, & po-
ſteriori parte femoris: fere autem totus carnoſus eſt, vſque ad patellam genu: vbi vertitur in latam
chordam, quæ vna cum chorda octaui, & noni muſculi amplectitur patellam, inſeriturque in prio-
rem partem tibiæ. At chorda quoque ſexti muſculi coniungitur aliqua ex parte cum chorda ſepti-
mi: imo contegit totam eius partem externam: nam cum poſteriori coniungitur quartus muſculus,
I fig. 5. cum priori nonus. Octauus, I, complectitur vniuerſam latitudinem oſſis femoris, excepta linea à po-
ſteriori parte, in quam inſeritur quintus muſculus ipſum mouens, & excepta ima à poſteriori parte e-
iuſdem, ad radicem tuberculorum prope genu: naſcitur autem initio neruoſo à ceruice oſſis femoris;
ſed an-

A ſed antequam perueniat ad minorem proceſſum ipſius, efficitur carnoſus, ſumitque partem ſui initii ab hoc proceſſu, ita vt videatur habere duplex initium; à quo ortus, ita femoris os complectitur, vt in poſteriori parte latera fere ſe contingant; ſed quanto magis deſcendit, tanto magis efficitur carnoſus, & craſſus, vſque ad patellam genu; vbi aliquantulum aſſurgens, efficit veluti ſemicirculum carnoſum, à quo proficiſcitur lata chorda; quæ patellam contegit: eſt autem totus in longitudinem è regione ſemicirculi craſſus; minus tamen ea parte, qua ſubiicitur ſeptimo muſculo, quamuis & ipſa quoque carnoſa ſit; ſed cum aſſurgat in longitudinem oſſis femoris octauus muſculus, ab exteriori ſeptimus; reſtat inter vtrumque ſinus, M, longus, ac liuidus, quem implet nonus, L, muſculus ad quem pergimus. [M fig. 5. L fig. 4.] Incipit hic principio tenui, & neruoſo, à tuberculo ſito in priori parte coxæ, è regione caui illius, in quo recipitur femur; inde carne auctus, in figuram piſcis, aut lacerti recta deſcendit; tum verſus partem priorem vergens, aliquanto latior efficitur prope medium longitudinis femoris, tranſitque per ſinum quem effici diximus à ſeptimo, & octauo muſculo, & paulatim anguſtior fit, & priuſquam perueniat ad genu, degenerat in membranam prope rotundam, tenuem, latam, cuius interna pars pingui humore illita eſt, qui prohibet, ne inhæreſcat oſſi femoris; hæc ſuper patellam genu progreditur, vbi magis lateſcit, miſceturque cum chordis ſeptimi, & octaui muſculi, non tantum tamen cum illis, quantum illæ inter ſe confunduntur; nam magno negocio auellitur, fit ergo [a] ex ſeptimo, octauo & nono muſculo chorda, N, vna lata, cui adeo patella inhæreſcit, à parte externa, vt videatur ab ea proficiſci; at vbi patellam tranſiit, mixta cum aliis chordis redditur anguſta, ſicque inſeritur in priorem partem tibiæ, non procul à genu. [N fig. 4.] B Munus huius muſculi, & duorum ſuperiorum, vna cum primo eſt, recta crus extendere. Decimus, O, valde paruus, & carnoſus ſitus eſt ſub genu in poplite, vbi tegitur ab illis muſculis, qui à tuberculis imi femoris orti, tendunt ad poſteriorem partem cruris. [O fig. 8.] Sumit initium decimus muſculus ex poſteriori parte à grandi, & valido ligamento, quod in externo latere genu nectit femur cum crure; habet autem initium ita latum, vt tegat poſteriorem partem genu; ſed ſtatim carnoſus efficitur, & verſus internam partem iuxta os deſcendit; ſicque efficitur paulo magis longus, quam latus; neque enim longius progreditur; ſed paulo infra appendicem tibiæ in priori parte inſeritur; æquat finis latitudinem muſculi; vergitque oblique ad latus internum poſterioris partis tibiæ, cui magna ex parte illigatur; nam exigua nectitur cum ligamentis genu; femur vero nullibi attingit. Quod attinet ad munus, cum & paruus ſit, & non habeat rectum ſitum, non videtur idoneus ad flectendum crus; quod ei tribuit Galenus; [b] aliquid tamen confert ad adducendum verſus partem exteriorem, id quod deprehendere licebit, ſi vtraque manu femur immobile reddens, adducere crus in alterutrum latus coneris; aliquid enim proficies, id quod acceptum referre debes magis huic muſculo, quam reliquis minus ad eum motum idoneis.

Pes mouetur [c] perinde ac manus, cum flectitur, extenditur, ad latera ducitur: hos motus præſtant nouem muſculi; quorum primus, P, oritur à radice interni tuberculi imi femoris initio; ſi vnitatem ſpectes, ſimplici; ſi ſubſtantiam, duplici; ſiquidem pars eius ſublimior, & interna lata eſt, & carnoſa; [P fig. 10.] C humilior, & externa penitus neruoſa, & [d] liuida: ſed paulo infra poplitem ex vtraque efficitur vnus muſculus valde carnoſus, & craſſus; qui priuſquam ad dimidium longitudinis tibiæ perueniat, anguſtior redditur, & minus carnoſus, deſinit enim in chordam, quæ tantum in medio carnoſa eſt; pergit hæc per poſteriorem tibiæ partem à latere interno; nam ab externo progreditur. Secundus, Q muſculus, qui ab externo tuberculo imi femoris incipit; dein ad crus deſcendit eo modo, quo primus; nam hic [e] externum; primus internum latus poſterioris cruris implet. [Q fig. 10.] Sed non multo poſt initium, ambo ſimul iunguntur, T, per quaſdam fibras neruoſas; cum quibus tanto magis miſcentur, quanto magis deſcendunt; & tandem ex vtroque fit chorda [f] vna communis; diutius tamen carnoſus manet primus, quam ſecundus; miſcetur communis hæc chorda, cum ſubiecta chorda tertii muſculi, ita vt vſque ad calcem nullo pacto queat ſeparari; nam ex vtraque rurſus vna fit communis, quæ à poſteriori parte in vnum [g] calcem inſeritur. Illud de initio primi, & ſecundi muſculi ſcire licet, quod ne conterantur à tuberculis imi femoris, ſuper quæ ſtatim tranſeunt muſculi à poſteriori parte, natura adiecit vtrique paruulum os ſeſamoides, quamuis hoc ſæpe deſit initio interno, vel externo; ita vt in altero tantum reperiatur. Tertius, R, maximus eſt inter omnes, qui ſub genu ſunt, adeo enim amplus eſt, vt occupet poſteriorem cruris ſedem: naſcitur [h] autem neruoſo, & valido initio à poſteriori parte commiſſuræ tibiæ cum ſura, tum aliquantiſper deſcendens adeo lateſcit, vt ſuperet latitudinem tibiæ, & ſuræ; minus vero craſſus eſt, quam latus, nam ſemper latior fit vſque ad dimidium longi- [R fig. 11.]
D tudinis cruris, per cuius poſteriorem partem fertur. Verum ibi rurſus anguſtior fieri incipit, dum prope calcem accedat; vbi vertitur [i] in chordam, quæ validiſſima fit, & craſſa adiecta, V, chorda primi, & ſecundi muſculi; illigaturque vt ante dictum eſt, in poſteriorem partem calcis; quæ ob hanc cauſam aſpera, & caua eſt. Verum quia calcis os à poſteriori parte vltra crus prominet, tertius muſculus, qui in toto itinere cruri hæret, cum in chordam vertitur prope finem, neceſſe eſt ab ipſo recedat, vt in calcem inſeratur; quo fit, vt medium quoddam ſpacium relinquat in trianguli ſpeciem. Quartus, S, initio rotundo, neruoſo, ac tenui incipit ab externo tuberculo imi femoris, & paulo poſt lateſcit; ita vt propriam muſculi figuram acquirat, ſed ſub poplite rurſus efficitur tenuis, vertiturque in chordam valde tenuem, quæ non ſecus quam muſculi deſcendit ſub duobus primis; & tertio ſuperiecta decliuis fertur oblique, dum perueniat ad internum latus chordæ à duobus primis muſculis confectæ; vbi miſceri incipit cum chorda tertii; tum deſcendit ad internam partem calcis, cui innaſcitur. [S fig. 11.] Quintus, X, ſimiliter ſitus eſt in poſteriori parte cruris ſub duobus, quos dicemus flectere digitos pedis; hæretque membranæ nectenti ſuram cum tibia, per totum crus: oritur [k] enim qua tibia à ſura dehiſcere incipit: ſtatimque carnoſus apparet, & latus: latitudinem retinet vſque ad inferiorem tibiæ appendicem; ita vt tegat à poſteriori parte membranam, qua nectitur ſura cum tibia, & magnam partē poſterioris tibiæ: ſed ei membranæ innaſcitur à latere interno ſuræ per totum progreſſum [X fig. 13.]

vnde

a Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 32.
b Gal. lib. 2. de anatom. adm & Galen. lib. de muſc diſſect. c. 32. & 33.
c Gal. lib. 3. de vſu par. c. 10.
d Gal. lib. de muſc diſſect. c. 33 & li. 2. de anatom. cap. 9.
e Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 33.
f Gal. ibid.
g Gal. ibid.
h Gal. lib. de muſc. diſſect. c. 35.
i Gal. loco citato.
k Gal. lib de muſc. diſſect. c. 32.

vnde robur acquirit. At cum inferiorem tibiæ appendicem attingit,fere æque latus ſeruatur ibique à E
latere interno chordam profert; quæ vbi carnis expers euadit, decliuis fertur ad ſinum illius proceſ-
ſus,qui eſt in poſteriori parte appendicis tibiæ ſub malleolo interiori; in eo ſinu tranſuerſum ligamen-
tum eſt; quod elabi chordam hanc non patitur, cum obliqua tendit ad partem pedis inferiorem; v-
bi deinde ſubiicitur omnibus muſculis eam partem pedis occupantibus; dum valide illigetur in in-
feriorem ſedem illius oſſis plantæ; quod proximum eſt oſſi cyboidi, & proceſſum habet huius mu-
ſculi gratia effictum. Sed vbi ſub planta reflectitur, cartilaginem adiunctam habet, vna cum oſſe ſe-
ſamoide,ne atteratur;id quod euenit etiam ſexto, quem paulo poſt ſubiiciemus. Chorda igitur quin-
ti muſculi ab altero eius oſſe proficiſcitur: ita vt muſculus ſecuris figuram imitetur: eſtque ex eo-
rum numero, qui ligamento ad malleolum continentur; ſunt enim inter calcem, & malleolum tres
Y fig.15. ſinus & tria ligamenta vbi tranſeunt, & continentur chordæ quinti muſculi, & duorum aliorum,
a *Gal.lib.de muſc.diſſ. c.33.* qui flectunt digitos,& huic quinto ſuperiecti ſunt. Sextus, Y, ſuperiectus eſt in anteriori [a] parte cru-
ris aliis omnibus muſculis;naſciturque ſimiliter ab anteriori parte; qua tibia, & ſura, inter ſe iungun-
tur;ſumit enim initium acutum ab vtraque, & à ligamentis, qua inter ſe nectuntur; dein latus fit,ma-
gis quam craſſus; ſed antequam progrediatur vltra dimidium cruris, anguſtior euadit, vertiturque
multo ſupra pedem in chordam rotundam, quæ ſub tranſuerſo ligamento quod inter imam tibiam,
& ſuram eſt, deſcendit ad internam partem pedis; tranſitque per paruum ſinum, quem efficiunt liga-
menta nectentia prima oſſa pedis; & proprie iuxta os ſcaphoides; dum perueniat ad internam partem
illius oſſis plantæ; quod ſitum eſt è regione magni digiti; valideque inſeratur in ſinum,qui ad initium F
huius oſſis à parte interna inſpicitur.

Coniungitur hic muſculus ab interno latere, externo lateri lineæ acutæ, quæ in tibia promi-
nens, vergit in partem interiorem, vt cedat partim huic muſculo; partim illis, qui ſub ipſo ſiti ſunt.
Coniungitur & ab externo latere à principio ad finem cum ſeptimo muſculo mouente pedem, ad
Z fig.15. quem nunc aggredimur. Septimus, Z, ergo initio anguſto, valido, & neruoſo incipit ab externa
parte appendicis ſuperioris ſuræ, & à ligamentis ipſam cum tibia nectentibus; ibi autem naſcitur,
vbi quartus muſculus tibiam mouens inſeritur; non longo vero progreſſu ſuræ innaſcitur hic mu-
ſculus; ſed ab ipſa recedens tendit ſupra caput octaui muſculi pedem mouentis; apparetque externa
ſede liuidus, interna,qua alios muſculos attingit, rubicundus, & carnoſus; à lateribus liuidus, &
carnoſus; & talis progreditur, paulo vltra dimidium ſuræ recta decliuis, quanquam in exteriori parte
non ita exquiſite carnoſus eſt;magis tamen carnoſus eſt à lateribus,quam in medio; vbi in chordam
degenerat, ſub dimidio longitudinis ſuræ: fertur hæc paulatim oblique verſus partem poſteriorem
ſuræ; neque amplius externum eius latus tegit; ſed in poſteriorem partem vergens, externum mal-
S fig.15. leolum relinquit; procedit enim per ſinum inferioris appendicis ſuræ, tectaque eo ligamento, S,
quod à ſura ad calcem, & talum pertinet, deorſum ducitur verſus partem poſteriorem plantæ: vbi
tranſit per ſinum coopertum pingui humore,& tenui membrana: inſculptumque in inferiori ſede oſ-
ſis tali:ita vt tandem inſeratur in radicem illius oſſis plantæ, quod è regione magni digiti ſitum eſt: ibi
enim aſperitas eſt,vbi hæc chorda illigatur: quamquam illigatur interdum ad radicem illius oſſis tarſi, G
quod ſpectat ad medium digitum; in tranſitu autem per ſimum oſſis tali durior fit,& cartilaginoſa. O-
Γ fig.15. ctauus, Γ,qui totus iacet ſub ſeptimo, excepta priori parte,naſcitur ſub appendice ſuræ ſuperiori,ab
externa parte verſus anteriorem,ex toto carnoſus;ſuræque perpetuo inhærens, ſub ſeptimo deſcendit,
ſed vltra dimidium longitudinis ſuræ definit in chordam rotundam, quæ non ſecus quam chorda ſe-
ptimi deorſum vergit verſus poſteriorem partem ſuræ, non tegitur chorda hæc à chorda ſeptimi, ſed
in priorem partem prominens hæret anteriori lateri eius; tum tranſit per ſinum in poſteriori parte
imæ appendicis ſuræ;vbi tranſuerſo ligamento circumdatur, inde rurſus in priora deſcendens illigatur
duplici fine proceſſui illius oſſis plantæ,quod cum cyboide nexum,paruum digitum ſuſtinet.

Δ fig.15. Nonus, Δ,naſcitur iuxta dimidium cruris à parte externa quarti muſculi qui in priori parte cruris
collocatus,extendit quatuor digitos pedis;incipit autem initio carnoſo,ita vt non videatur aliud quam
caro; tum deſcendens ad ſuperiorem partem pedis, degenerat in chordam, quæ ſub tranſuerſo liga-
mento procedit, & in planta,per quaſdam fibras neruoſas,cum ſubiectis muſculis miſcetur; ſed bipar-
titus tandem inſeritur in ſuperiorem partem illius oſſis plantæ, quod ſuſtinet paruum digitum, ibi au-
tem finitur,vbi hoc os cum cyboide committitur.

Sunt qui putent hunc muſculum numerandum eſſe inter eos, qui digitos extendunt, cum ab il-
lis naſcatur, & in ipſos definat; ſed cum in nullum ex oſſibus ad digitos pertinentibus inſeratur, ma-
gis referendus videtur inter eos qui pedem mouent, ad quorum proprium munus pergere iam tem- H
pus eſt.

b *Gal.lib.de muſc.diſſe. c.33.* Primus ergo, ſecundus, & tertius, qui in poſteriori parte cruris vnam communem chordam [b]
efficiunt, calcem attollunt, & reliquum pedem humi firmant; quo ſpectat etiam quintus, qui cal-
cem attollens, cauſa eſt cur inſiſtere digitis valeamus, idem præſtat quartus, ſed obſcure; ſextus, ſe-
ſeptimus,octauus, & nonus contrarium motum cient, cum imum pedem recta verſus genu attollen-
c *Veſalius lib.2.c.59. & Valuerd. lib.2.c.38.* tes efficiant,vt calci inſiſtamus. Exiſtimant [c] nonnulli ſi tam hi,quam illi viciſſim agant, pedem in la-
tera moueri.

Reſtant digiti,qui in pede,perinde [d] atque in manu tenduntur, flectuntur,mouentur ad latera;
d *Galen.lib.3. de vſu pa. c.10.* quamquam magnus [e] digitus in pede,non tribus, ſed duobus tantum articulis continetur; quorum
primus eodem modo flectitur, ac primi articuli reliquorum digitorum; id quod magno digito manus
minime vſu venit,qui cum flectitur,non recta deorſum vergit, ſed ad reliquos digitos accedit, quibus
e *Galen.lib. de oſſib.c.25* vbi flectantur,ſuperponitur.

In vniuerſum igitur digitorum pedis primi articuli,cum flectuntur, aut recta procedunt, aut in
alteram partem modice inclinant. At ſecundus articulus magni digiti;ſecundus itē, & tertius reliquo-
rum

A rum quatuor, tantum recta flectitur, & recta extenditur, neque vergit in alterutrum latus; id quod
euenit etiam digitis manus; vt autem vtriuſque partis motus ſimilis eſt, ita & muſculorum ratio.

Ergo inter muſculos digitorum pedis, primus, B, incipit initio partim neruoſo, partim carnoſo B fig. 17.
ab inferiori parte oſſis calcis, & proprie ab eius tuberculo, quo humi innitimur; ſed cum primum or-
tus eſt, totus carnoſus efficitur, & paulatim lateſcit: valideque hæret toti illi ſubſtantiæ carnoſæ, quæ in
planta eſt, ſubiiciturque latiori membranæ, A, reſpondenti illi quam in manus palma eſſe diximus, [a] A fig. 17.
at cum excedit dimidium longitudinis pedis, diuiditur in quatuor partes carnoſas, quarum ſingulæ in [a] *Supra. c.*
ſingulas chordas conuerſæ, recta ducuntur ad radicem ſecundi oſſis digiti illius ad quem ſpectant; la- *7. huius li-*
teſcenteſque toti oſſi illigantur; ſed tranſeunt per totam longitudinem primi oſſis cuiuslibet digiti ſub *bri.*
ligamento tranſuerſo; & finduntur, *h*, vt aditum præbeant ſubiectis chordis; id quod ſimiliter eueni- h fig. 18.
re diximus [b] illi muſculo manus, qui flectit ſecundos articulos quatuor digitorum. [b] *Supra. c. 7.*

Idem facit nunc propoſitus muſculus in pede, [c] qui flectens quatuor digitorum ſecundos ar- [c] *Gal. lib. 1.*
ticulos, iungit quantum poteſt ſummos digitos cum calce. Differt tamen hic muſculus ab illo, qui *de anat ad-*
in manu, quod breuior ſit, latior, & tenuior; neque naſcatur à crure, vt ille à cubito. Sequuntur nunc *min. c. 9.*
ſecundus, & tertius, qui flectunt ſecundum articulum magni digiti, & tertium reliquorum quatuor,
ſubiiciunturque quarto muſculo mouenti crus; & quinto, cuius figuram, & magnitudinem imi-
B tatur. Naſcitur ſecundus, D, à poſteriori parte commiſſuræ tibiæ cum ſura, prope genu, initio carno- D fig. 18.
ſo, quod augetur à ſura, iuxta quam progreditur hic muſculus; ſed dein ſupra tertium muſculum,
qui proxime ſequitur; & ſub maximo ex iis, qui ſunt in poſteriori parte cruris, tranſiens lateſcit,
vſque ad finem cruris; vbi à parte interna vertitur in chordam rotundam, quæ paulo ſupra ſe oſten-
dens, fertur ſub tranſuerſo ligamento per ſinum eius cauſa factum in interna parte calcis, vbi reci-
pitur talus; ſed cum primum ex hoc ligamento, & ſinu exceſſit, obliqua fertur per plantam in-
ter chordas muſculorum flectentium primos articulos digitorum, & aliorum, qui quatuor di-
gitos ad magnum adducunt; inde vlterius progreſſa tranſit per totum primum os pollicis ſub liga-
mento, dum inſeratur in ſecundum eius articulum. Verum ab hac chorda deriuatur in media planta
ramulus, qui miſcetur cum aliquibus chordis tertii muſculi; confertque ad flectendum tertium articu-
lum digiti indicis, & medii.

Tertius, C, ſimilis eſt quinto mouenti pedem, cui ſuperiicitur; deſcendit autem cum ſecundo C fig. 18.
proxime dicto; magis tamen vergit ad partem poſteriorem; cum plus amplectatur ex tibia, quam ex
ſura: manet tamen vbique latus, dum perueniat prope calcem, vbi ab interna parte rotundam chor-
dam profert, quæ ſub tranſuerſo ligamento tranſit per ſinum medium, inter duos vtrinque ſitos; cum
vero ad plantam peruenit, ſub chorda ſecundi muſculi anguſtior fit, tenditque ab interna parte magis
verſus externam, quam chorda ſecundi, & ibi in quatuor chordas diuiditur, quarum vnaquæque per-
C tinet ad tertium os digiti, è cuius regione ſita eſt, ſed tranſit per rimam, quam diximus eſſe in chordis
primi muſculi in pede, non ſecus atque in manu: tres itaque muſculi propoſiti flectunt ſecundos, & ter-
tios articulos digitorum pedis; primus ſecundum quatuor digitorum; ſecundus ſecundum magni digi-
ti; tertius tertios quatuor digitorum.

His ternis quatuor, E, alii adiiciuntur, quatuor digitos leuiter in internum latus ducentes, & ma- E fig. 19.
gis extendentes ſecundum, & tertium articulum ipſorum, qui inhærent perinde atque in manu qua-
tuor chordis flectentibus tertios. Differunt tamen ab ipſis, quod non modo naſcantur à membranis
inuoluentibus chordas, ſed ab externa parte ligamentorum nectentium oſſa pedis: à quibus incipien-
tes diuiduntur in quatuor paruos muſculos, quorum quilibet inſeritur ab interno latere in externam
chordam digiti illius, ad quem ſpectat, non ſecus atque in manu.

His accedunt decē, F, G, H, alii; reſpondēt autem illis, qui collocati ſunt in palma manus; quam- F G H fig.
quam in planta non ita diſtincti cernuntur; ſed videntur aliquo modo caro plena fibris ducta in lon- 20.
gitudinem plantæ. Implet hæc ſpacia inter oſſa, & inſeritur in radicem, & proprie ad ligamentum
quinque digitorum omnium, ita vt ad ſingulos bini perueniant muſculi ab eiuſmodi carne prodeun-
tes, ab vtroque latere vnus. Vniuſcuiuſque munus eſt flectere primum articulum illius digiti, cui illiga-
tur; his decem ſeptem additur decimus octauus, I, qui in priori parte cruris ſitus eſt, ſub ſexto pedem I fig. 21.
mouente. Naſcitur autem initio neruoſo à tibia, vbi cum ſura iungitur ſub genu; dein fit ſubito carno-
D ſus, & deſcendens ad medium cruris profert carnem; ex qua fieri diximus nonum muſculum ex iis qui
pedem mouent; tum deſcendit per priorem partem cruris; dum prope tranſuerſum, ligamentum per-
ueniat; quod eſſe diximus ad primam partem pedis; ibique conuertitur in chordam, quæ per hoc liga-
mentum, quaſi per annulum tranſit, ſed priuſquam inde penitus exceſſerit, diuiditur in alias quatuor
chordas, quæ recta tendunt latiores effectæ ad quatuor digitos è regione, quibus illigantur, atque ad
extendendum inſeruiunt.

Decimus nonus, L, ſitus eſt in priori parte cruris paulo ſub proxime dicto; & partim ſuper latus L fig. 21.
eius internum: oritur autem à latere externo tibiæ, qua membrana incipit, eam cum ſura coniungens,
initio carnoſus; tum deſcendit, eidem membranæ inhærens, per totam ipſius longitudinem aliquan-
tulum vergens in exteriora, dum in chordam conuertatur, quæ tranſit ſub ligamento ſito ad radicem
pedis in priori parte, & recta tendit, dum innaſcatur vniuerſæ longitudini pollicis. Habet autem
vim recta extendendi pollicem ad neutram partem inclinans. Vigeſimus, M, ſuper plantam iacet, M fig. 22.
naſciturque à ligamento, quod aſtringit os cyboides cum calce, initio carnoſo; imo totus muſculus a-
liquātulum procedens, caro tantum videtur; tum oblique tendens verſus priorem partem ad radices
digitorum diuiditur in quatuor partes carnoſas; à quarum qualibet naſcitur chorda: quarum prima
inſeritur, in internam partem pollicis aliquantulum ſurſum: ſecunda in indicem, & ita deinceps; ſed
ad paruum digitum non fertur ab hoc muſculo chorda, niſi admodum raro. Diuidi etiam hic muſcu-
lus poteſt in multos; ſed ob faciliorem doctrinam vt vnus numeratur: cuius officium eſt conuertere

N fi. 22. digitos in partem exteriorem. Vigeſimus primus, N, ſitus eſt in externo latere pedis; naſcitur autem E
initio neruoſo à tuberculo ſito in oſſe calcis à latere externo: ſed paulo poſt efficitur carnoſus; &
acquirit propriam muſculi figuram: & ita progreditur, dum perueniat apud paruum digitum: vbi
chordam exigit: quæ inſeritur in primum os huius digiti: per hunc diducitur paruus digitus ab aliis, ita
O fig. 23. vt quintæ chordæ vſum præſtet: quæ plerumque deeſt vigeſimo. Vigeſimus ſecundus, O, reſidet in in-
terna parte pedis in longitudinem, vbi figuram muſculi ſeruat: naſcitur autem a ligamentis oſſis cal-
cis, & tali, initio carnoſo: dein lateſcit, dum vſque ad dimidium pedis pertineat: vbi rurſus anguſtior
redditur: vertiturque in chordam rotundam: quæ illigatur externo lateri primi articuli pollicis,
quem diducit ab aliis digitis. Sed ſatis de muſculis tam ad internas, quam ad externas partes corporis
attinentibus.

Pergamus ad ſectionem muſculorum, qui ad crus, pedem, & eius digitos pertinent: & primo ad
eos, qui tibiam mouent: quorum primus ſeparandus eſt à priori parte ſpinæ oſſis coxæ, vnde oritur,
ſcalpello deorſum ducto verſus iuncturam femoris cum coxa, & maiorem proceſſum femoris ad po-
plitem, atque ad internam partem appendicis tibiæ. Secundus ab anteriori parte ſpinæ oſſis coxæ ſepa-
rãdus eſt, ſcalpello deinde ducto per internam partem femoris, vſque ad dimidium longitudinis ipſius,
& inde recta vſque ad internum tuberculum imi eiuſdem femoris, ibi enim aliquantulũ in priora ver-
gere debet, vſque ad tibiam, vbi finitur. Tertius reſolui debet à cartilagine, qua oſſa ad pubem inter ſe
committuntur: dein ab interna parte femoris, & ab interno tuberculo ipſius vſque ad tibiam vbi defi- F
nit iuxta finem primi.

Quartus incipit ab humiliori parte oſſis coxæ, qua ſedentes innitimur: inde primo ſeparari
debet, & dein à poſteriori parte femoris, atque interni tuberculi apud genu, vſque ad tibiam, vbi defi-
nit apud finem duorum prædictorum. Quintus ab appendice oſſis coxæ, vbi iuxta latus externum no-
ni muſculi incipit, reſoluendus eſt; tum deorſum ſcalpellus ducendus per poſteriorem partem femo-
ris, verſus externam, & ab interna etiam, vbi quaſi nouum initium accipit, vſque ad proceſſum ſubli-
mioris appendicis ſuræ, in qua finitur. Sextus ſimiliter oritur ab appendice oſſis coxæ, ſub principio
tertii, & quarti, vnde reſoluendus eſt; ſcalpello ducto per poſteriorem partem femoris, & tuberculi
eius interni vſque ad internum latus prioris partis tibiæ; finitur enim prope eam partem, vbi definit
tertius, quartus, & quintus, quamuis minus deſcendat huius chorda quam tertii, quæ progreditur vl-
tra appendicem. Septimus à radice magni proceſſus femoris, quam vndique magno initio circundat,
ſeparetur; dein à latere externo octaui muſculi à patella genu, & vſque ad priorem partem tibiæ, vbi fi-
nitur. Octauus oritur à ceruice oſſis femoris, vnde reſolui debet, ſcalpello ducto ad maiorem proceſſũ,
& à poſteriori parte deorſum ad patellam genu. Nouus reſoluendus eſt à priori parte coxæ, è regione
caui, vnde incipit; tum per medium longitudinis femoris ſcalpello ducto ſeiungendus à ſinu, quem ef-
ficit ſeptimus & octauus muſculus vſque ad patellam genu, in quam inſeritur mixtus cum chorda ſe-
ptimi, & octaui. Decimus, qui abditus eſt ſub genu, tunc incidi debet, cum remoti ſunt duo primi mo- G
uentes calcem: oritur autem ex poſteriori parte grandioris ligamenti in externo latere genu, & paulo
infra appendicem tibiæ in priorem partem inſeritur; præſertim ad latus internum tibiæ.

Pes nouem muſculis mouetur, quorum primus à radice interni tuberculi imi femoris vnde in-
cipit, reſoluendus eſt: tum à tibiæ poſteriori parte ex latere interno, nam externo progreditur. Se-
cundus muſculus, qui incipit ab externo tuberculo femoris, vnde ſimiliter reſolui debet; ſeparandi &
inter ſe ſunt primus, & ſecundus: nam non multo poſt initium inter ſe iunguntur; vtriuſque vero
chorda ſimul confunditur vna cum chorda tertii muſculi, quam perſequi ſcalpello oportet, vſque ad
calcem in quem inſeritur.

Tertius qui maximus eſt ex iis, qui ſub genu apparent, à poſteriori parte commiſſuræ tibiæ
cum ſura, vnde proficiſcitur, diuidi debet, & à poſteriori parte tibiæ, per quam fertur vſque ad chordam
primi, & ſecundi muſculi iam dicti, cum qua confunditur. Quartus incipit ab externo tuberculo
imi femoris, & ſub poplite tendit, vnde ſeparari debet ſcalpello oblique ducto ad internum latus
chordæ, ex duabus primis, & tertia commixtæ. Quintus oritur qua tibiæ os dehiſcere, à ſura incipit,
& per poſteriorem partem deſcendit, vnde reſolui debet ſcalpello inde ducto ad ſinum proceſſus
illius, qui eſt à poſteriori parte appendicis tibiæ, ſub malleolo interno, & inde vſque ad inferiorem
ſedem illius oſſis plantæ, quod proximum eſt cyboidi, vbi finitur. Sextus naſcitur ab interiori parte,
qua tibia, & ſura inter ſe iunguntur, & per dimidium cruris progreditur ad pedem; & ſub tranſuerſo H
ligamento tranſiens, peruenit ad internam partem illius oſſis plantæ, quod ſitum eſt è regione ma-
gni digiti, vnde reſolui debet; ſcalpello à principio ad finem ducto. Septimus incipit ab externa parte
ſuperioris appendicis ſuræ, & à ligamentis ipſam cum tibia nectentibus; & vſque ad dimidium ſu-
ræ recta progreditur, vnde ſeparari debet, ducto deinde ſcalpello oblique verſus partem poſterio-
rem; in quam vergit eius chorda, & per ſinum appendicis ſuræ à calce ad talum, vſque ad radicem
illius oſſis plantæ, quod è regione magni digiti ſitum eſt, ibi enim finitur. Octauus iacet ſub ſepti-
mo; naſciturque ab appendice ſuræ ſuperiore, ab externa parte verſus anteriorem, & perpetuo ſuræ
inhærens, deſcendit vltra dimidium longitudinis ſuræ, vnde ſeparari debet, ducto dein ſcalpello ſub
eius chorda, quæ deſcendit verſus poſteriorem partem ſuræ, & tranſit per ſinum imæ eius appendi-
cis, vbi tranſuerſo ligamento circumdatur; vnde rurſus in priora deſcendens illigatur proceſſui illius
oſſis plantæ, quod cum cyboide nexum, paruum digitum ſuſtinet. Nonus à dimidio cruris, & proprie
à priori parte incipit, & deſcendit ad priorem partem pedis ſub tranſuerſo ligamento; atque in plan-
ta cum ſubiectis muſculis miſcetur, & bipartitus inſeritur in ſuperiorem partem illius oſſis; quod è
regione parui digiti ſitum eſt, ibi enim finitur, vbi hoc os cum cyboide committitur; ita vt ſcalpel-
lus à principio per vniuerſum hunc proceſſum vſque ad finem duci debeat. Reſtant digitorum
muſculi viginti duo; quorum primus incipit ab inferiori parte oſſis calcis, & proprie ab eo tuberculo,
quo

A quo terræ innitimur: hæretque toti ſubſtantiæ carnoſæ, quæ in planta eſt, & cum excedit dimidium pedis, diuiditur in quatuor chordas, quæ ducuntur ad radicem ſecundi oſſis illius digiti, ad quem ſpectant: Finiunturque vt aditum præbeant ſubiectis chordis ad tertios articulos pertinentibus.

Quamobrem non eſt difficile primum hunc ab initio vſque ad chordarum finem ſeparare. Secundus à poſteriori parte commiſſuræ tibiæ cum ſura prope genu oritur, & per ſuram progreditur ſuper tertium, quem proxime ſubiiciemus. In poſteriori autem parte cruris vertitur in chordam, quæ fertur ſub tranſuerſo ligamento ad internam partem calcis; & inde oblique tranſit ad primum os pollicis, & in ſecundo finitur; ſed in media planta ramulum profert, qui miſcetur cum chorda tertii muſculi, ad quem accedere oportet, ſecundo prius ſeparato per ſcalpellum à principio ad finem. Tertius ſimilis eſt quinto, quem mouere pedem poſuimus, cui ſuperiicitur: deſcendit autem cum ſecundo proxime enarrato, ſed magis vergit ad partem ſuperiorem; pluſque complectitur ex tibia quam ex ſura, inde tendit ad calcem, vbi in chordam degenerat, quæ ſub tranſuerſo vinculo tranſit, & ad plantam procedens, in quatuor chordas ſeparatur, quarum vnaquæque pertinet ad tertium os digiti, è cuius regione ſita eſt, tranſitque per rimam, quam diximus eſſe in chorda primi muſculi; hunc igitur à principio ad finem perſequi ſcalpello non difficile erit; quibus ſectis, ſequuntur quartus, quintus, ſextus, ſeptimus, qui inhærent quatuor chordis tertii muſculi nuper dicti; naſcuntur autem ab externa parte ligamentorum nectentium oſſa pedis, & inſeruntur in externam chordam digiti illius B ad quem ſpectant. His accedunt decem alii, qui in longitudinem plantæ implent ſpacia quinque digitorum, ita vt duo ad vnumquemque pertineant; videntur tamen magis caro confuſa, quam muſculi diſtincti, quos ſecare poſt prædictos oportet, vt ad decimum octauum accedas, qui naſcitur vbi tibia cum ſura coniungitur ſub genu; & deſcendit ad medium cruris per priorem partem, & prope ligamentum tranſuerſum, iuxta primam partem pedis; tum diuiditur in quatuor chordas, quæ recta tendunt ad quatuor digitos è regione. Apparet igitur quo pacto duci à principio ad finem ſcalpellus debeat; Decimus nonus oritur à latere externo tibiæ, vbi incipit membrana, quæ ipſam cum ſura nectit; tum deſcendit ei membranæ inhærens, tota longitudine aliquantulum vergens in exteriora; & in chordam degenerat, quæ tranſit ſub tranſuerſo ligamento ſito ad radicem pedis in priori parte, & recta tendit ad pollicem, per iter iam dictum. Vigeſimus, qui plantæ ſuperiectus eſt, naſcitur à ligamento quod aſtringit os cyboides cum calce, & oblique deſcendens ad radices digitorum, diuiditur in quatuor partes, quarum prima inſeritur in internam partem pollicis, ſecunda in indicem, tertia in medium; quarta in eum qui ſequitur; vix enim reperies quintam partem, quæ ad paruum digitum pertineat; hunc igitur ſcalpello à principio ad finem ſimiliter ſeparabis. Vigeſimus primus naſcitur à tuberculo ſito in oſſe calcis à latere externo vnde progreditur apud paruum digitum, in cuius primum os inſeritur; ita vt prompte totus ſeparari poſſit. Vigeſimus ſecundus naſcitur à ligamentis oſſis calcis, & tali, & ateſcens ad dimidium pedis progreditur, vbi rurſus anguſtior effe-C ctus, vertitur in chordam, quæ finitur in externo latere primi articuli pollicis. Hæc de ſectione muſculorum; quam licet etiam alio pacto moliri; vt ſcilicet primo chordæ, ſeu extrema muſculorum ſeparentur; deinde ſcalpellus vſque ad initia ducatur: ſed ſatius eſt primo initia reſoluere, vt vniuſcuiuſque officium deprehendatur; quod facile fiet, ſi reſolutum initium manibus attrahamus. Sunt, qui alio ordine ad muſculorum ſectionem accedant, quod ſic exiſtiment magis inuiolatos ſingulos ſeruari; ſed modo omnes reperiantur, parum intereſt.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabul. LVI. LVII. & LVIII. inſcripti viſuntur, declaratio. E

In I. & II. Figura.

A Primus muſculus ex mouentibus crus.
B Secundus.
C Chorda ſecundi muſculi crus mouentis.
D Tertius muſculus tibiam mouens.
E Quartus.
F Quintus.
a Primus muſculus crus mouens inuerſus.
b Secundus ſimiliter inuerſus.
c Octauus muſculus tibiam mouens.
d Tertius muſculus ex mouentib. crus.
e Octauus muſculus femur mouens.
f Nonus muſculus ex mouentibus tibiam.
g Initium primi muſculi mouentis tibiam.
h Tibiæ os excarne.
i Quartus muſculus femur mouens.
l Decimus.
m Portio tertii muſculi mouentis femur.
n Muſculus, qui ab inferiori parte decimũ femoris muſculum amplectitur.
o Portio quinti muſculi mouentis femur.
p Sextus muſculus mouentis tibiam.
q Portio octaui muſculi mouens tibiam.
r Septimus muſculus ex mouẽtibus crus.
s Maior, ac exterior ſummi femoris proceſſus.
t Primus muſculus pedem mouens.
u Secundus.

In III. & IV. Figura.

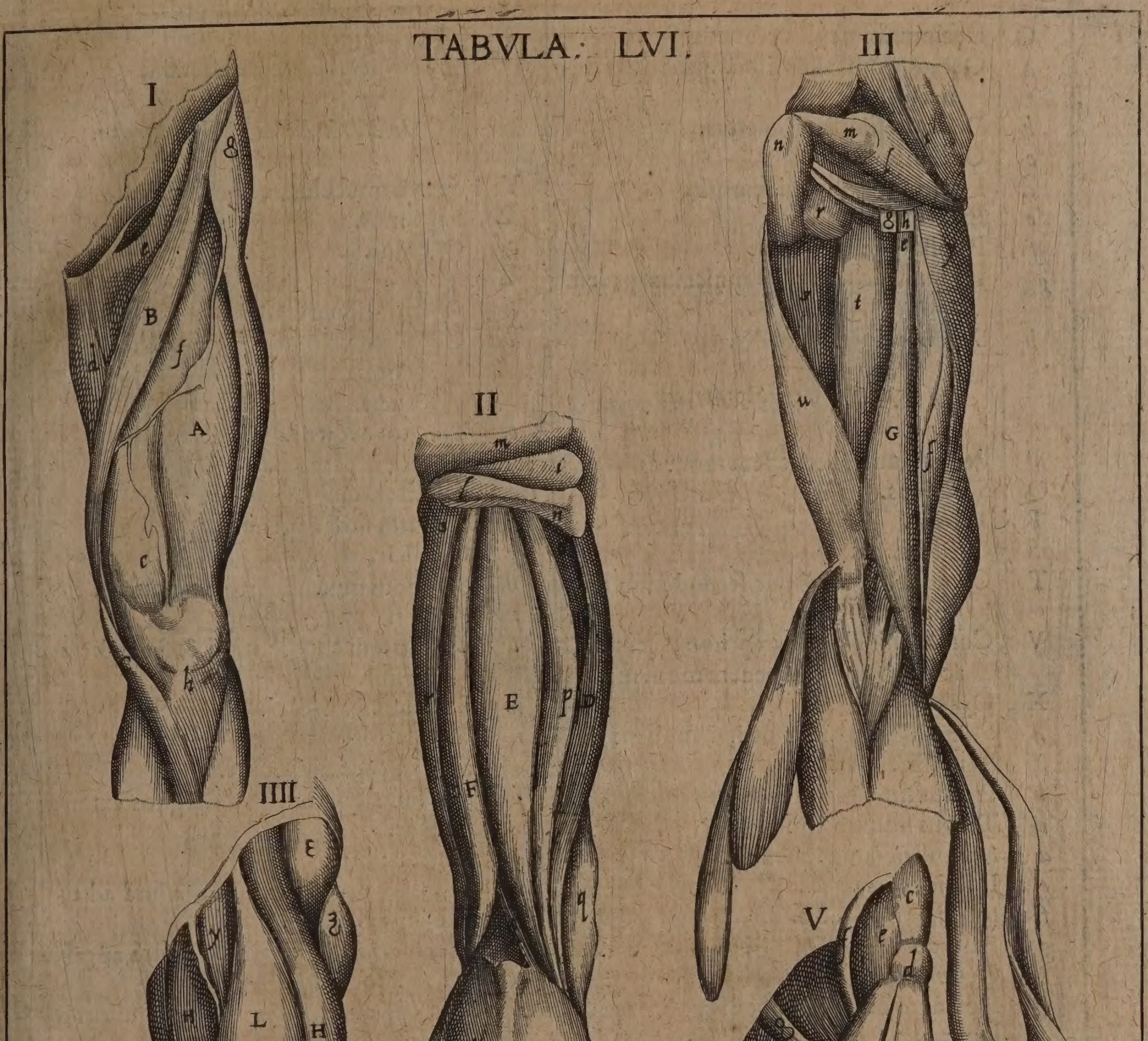
G Sextus muſculus tibiam mouens.
H Septimus.
I Octauus.
L Nonus.
N Communis chorda ex ſeptimo, octauo & nono muſculo mouente crus.
a Tertius inuerſus.
b Quartus ſimiliter inuerſus.
c Quintus inuerſus.
d Sextus inuerſus.
e Initium ſexti muſculi tibiam mouentis ab oſſe coxæ enatum.
f Sinus ſexti muſculi, cui quartus inſidebat.
g Initium quinti muſculi crus mouentis.
h Initium quarti.

i Extremum oſſis ſacri.
l Ligamentum pertinens ab oſſe ſacro ad acutum proceſſum oſſis coxæ.
m Quartus muſculus femur mouens.
n Maior, ac exterior proceſſus ſummi femoris.
o Decimus muſculus femur mouens.
p Muſculus, qui ab inferiori parte decimi nuper dicti ſitus eſt.
q Muſculus, qui à ſuperiori eiuſdem reſidet.
r s t Quintus femoris muſculus.
u Septimus crus mouens muſculus. F
y Portio quinti muſculi femur mouentis.
z Portio octaui.
α Primus muſculus ex mouentibus pedem.
β Secundus.
γ Septimus femur mouens muſculus.
δ Sextus.
ε Secundus.
ζ Primus.
η In hac carnis mole continetur quintus, & octauus muſculus ex mouentibus femur, tum tertius mouens tibiam.
θ Prior pars tibiæ excarnis.

In V. & VI. Figura. G

H Septimus muſculus tibiam mouens.
I Octauus.
M Sinus in octauo muſculo inſculptus ad nonum excipiendum.
a Nonus muſculus tibiam mouens inuerſus.
b Septimus ſimiliter inuerſus.
c Secundus muſculus femur mouens.
d Maior, ac exterior proceſſus ſummi femoris.
e Ceruix ſummi femoris ligamento obducta.
f Septimus muſculus femur mouens.
g Sextus.
h Octauus.
i Quintus.
l Sextus. H
m Octauus.

TABVLA. LVI.

In VII. VIII. & IX. Figura.

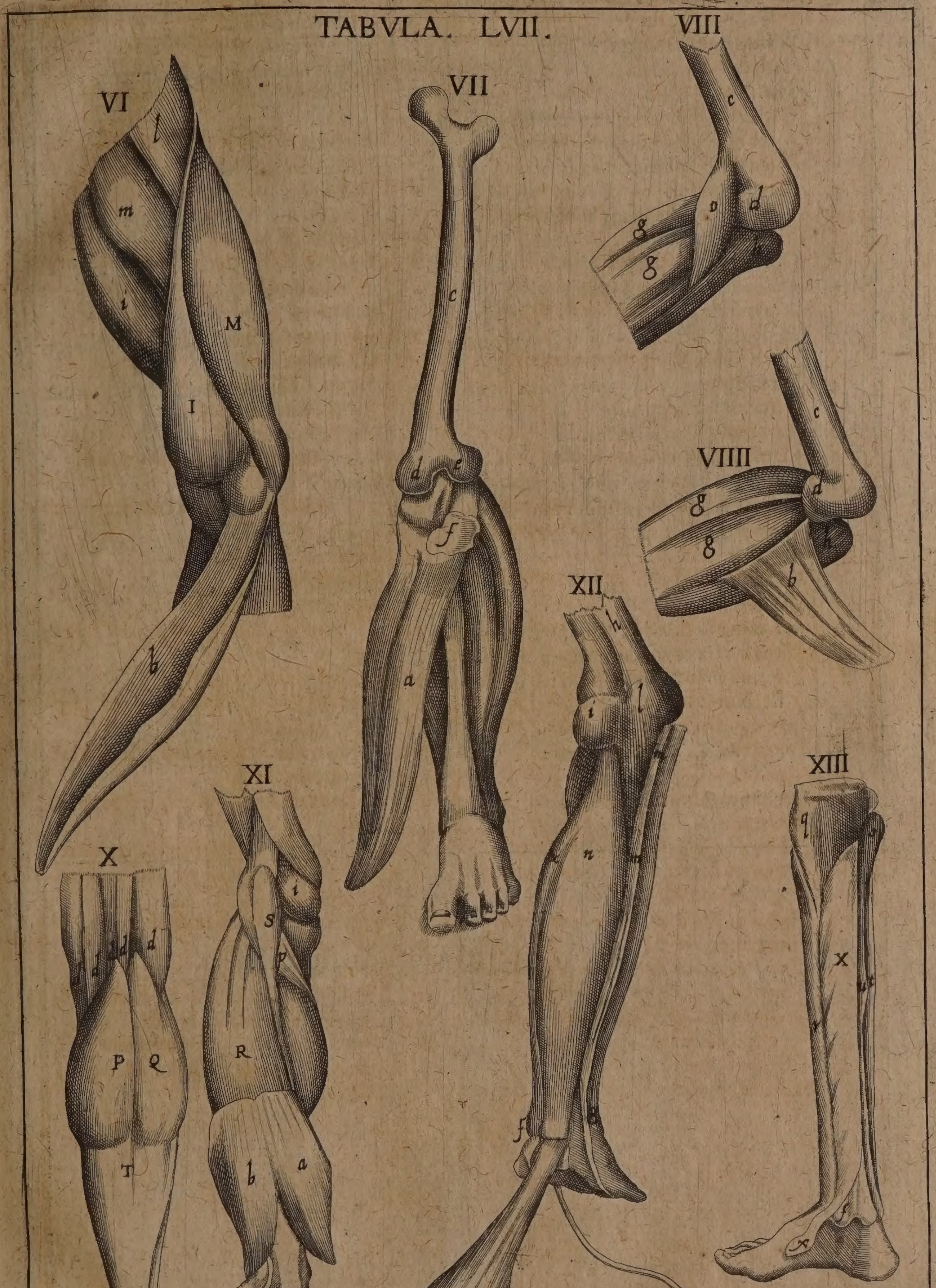
O Decimus muſculus crus mouens.
a Octauus muſculus tibiam mouens inuerſus.
b Decimus ſimiliter inuerſus.
c Os femoris.
d Internum caput imi femoris.
e Externum.
f Patella inuerſa.
gg Primus, ac ſecundus muſculus pedem mouens.
h Superior tibiæ appendix.

In X. XI. XII. & XIII. Figura.

P Primus muſculus pedem mouens.
Q Secundus.
R Tertius.
S Quartus.
T Coniunctio primi, ac ſecundi cum tertio.
V Communis chorda ex primo, ſecundo, ac tertio muſculo pedem mouente.
X Quintus.
a Secundus muſculus pedem mouens inuerſus.
b Primus ſimiliter inuerſus.
c Tertius ſimiliter inuerſus.
d Muſculi tibiam mouentes.
e Inferior pars pedis.
f Internus malleolus.
g Externus.
h Os femoris.
i Internum caput imi femoris.
l Externum.
m Septimus muſculus pedem mouens.
n Muſculus flectens ſecundum magni digiti articulum.
π Muſculus flectens tertios quatuor digitorum articulos.
o Quartus muſculus pedem mouens inuerſus.
p Decimus muſculus ex mouentibus crus.
q Superior appendix tibiæ.
r Tibiæ os excarne.
s Superior appendix ſuræ.
t Septimus muſculus pedem mouens.
u Os ſuræ.
x Tendo quinti muſculi pedem mouentis, qui veluti per anulum ad inferiorem pedis partem deſcendit.

In XIV. XV. & XVI. Figura.

Y Sextus muſculus pedem mouens.
Z Septimus.
Γ Octauus.
Δ Nonus.
a Quintus inuerſus.
b Chorda dicti muſculi, quæ veluti per anulum ad inferiorem pedis partẽ deſcendit.
c Tibiæ os excarne.
d Os ſuræ excarne.
e Superior tibiæ appendix.
f Superior ſuræ appendix.
g Os calcis.
h Secundus muſculus pedem mouens.
i Primus.
l Tertius, qui chorda primi, & ſecundi obducitur.
m Externus malleolus.
n Os femoris.
o Superior appendix ſuræ.
p Muſculus quatuor pedis digitos extendens.
q Muſculi tibiam mouentes.
r Tranſuerſum ligamentum à ſura ad tibiam pertinens.
s Tranſuerſum ligamentum à ſura ad calcem procedens.
t Muſculus abducens primum digitum ab aliis.
u Sextus muſculus pedem mouens inuerſus, cuius tendinis pars ſub pede abſconditur.
x Septimus ſimiliter inuerſus.
y Octauus inuerſus.
z Nonus inuerſus.
α Tendines muſculorum extẽdentium digitos à ſuis muſculis reſecti.
β Membranoſum ligamentum, quo tibia, & ſura in longitudinem aſtringuntur.

TABVLA. LVII.
VI
VII
VIII
VIIII
X
XI
XII
XIII

In XVII. XVIII. XIX. & XX. Figura.

A Neruoſa ſubſtantia, quæ vicem tendinis manus in planta gerit.
B Primus muſculus digitos mouens.
C Tertius.
D Secundus.
E Carnoſa ſubſtantia, quæ in quatuor partes diuiſa hæret chordis ſecundi muſculi digitos mouentis, numeratur autem quarto, quinto, ſexto, & ſeptimo loco inter muſculos mouentes digitos pedis.
F Octo muſculi inter oſſa plantæ.
G Muſculus flectens primum articulum parui digiti.
H Muſculus flectens primũ articulum magni digiti.
a Primus muſculus digitos mouens inuerſus.
b Tertius ſimiliter inuerſus.
c Secundus inuerſus.
d Carnoſa ſubſtantia, quæ quadripartita hærebat chordis ſecundi muſculi digitos mouentis.
e Os calcis.
f Os ſuræ.
g Tibia.
h Foramina in chordis primi muſculi digitos flectẽtis, effecta, vt tranſitum præbeant chordis tertii ſimiliter digitos flectentis.

In XXI. XXII. Figura.

I Decimusoctauus muſculus digitos mouens.
L Decimus nonus.
M Vigeſimus.
N Vigeſimus primus.
i Tibiæ os excarne.
l Tertius muſculus pedem mouens.
m Primus.
n Nonus.
o Octauus.
p Externus malleolus.
q Internus.
r Septimus muſculus pedem mouens.
t Secundus.
u Superior appendix tibiæ.
x Superior appendix ſuræ.
y Inferior appendix ſuræ.
z Ligamentum, quo ſura, & tibia in longitudinem nectuntur.
α Decimus octauus muſculus digitorum pedis inuerſus.
β Decimus nonus.
γ Tibia.
δ Sura.

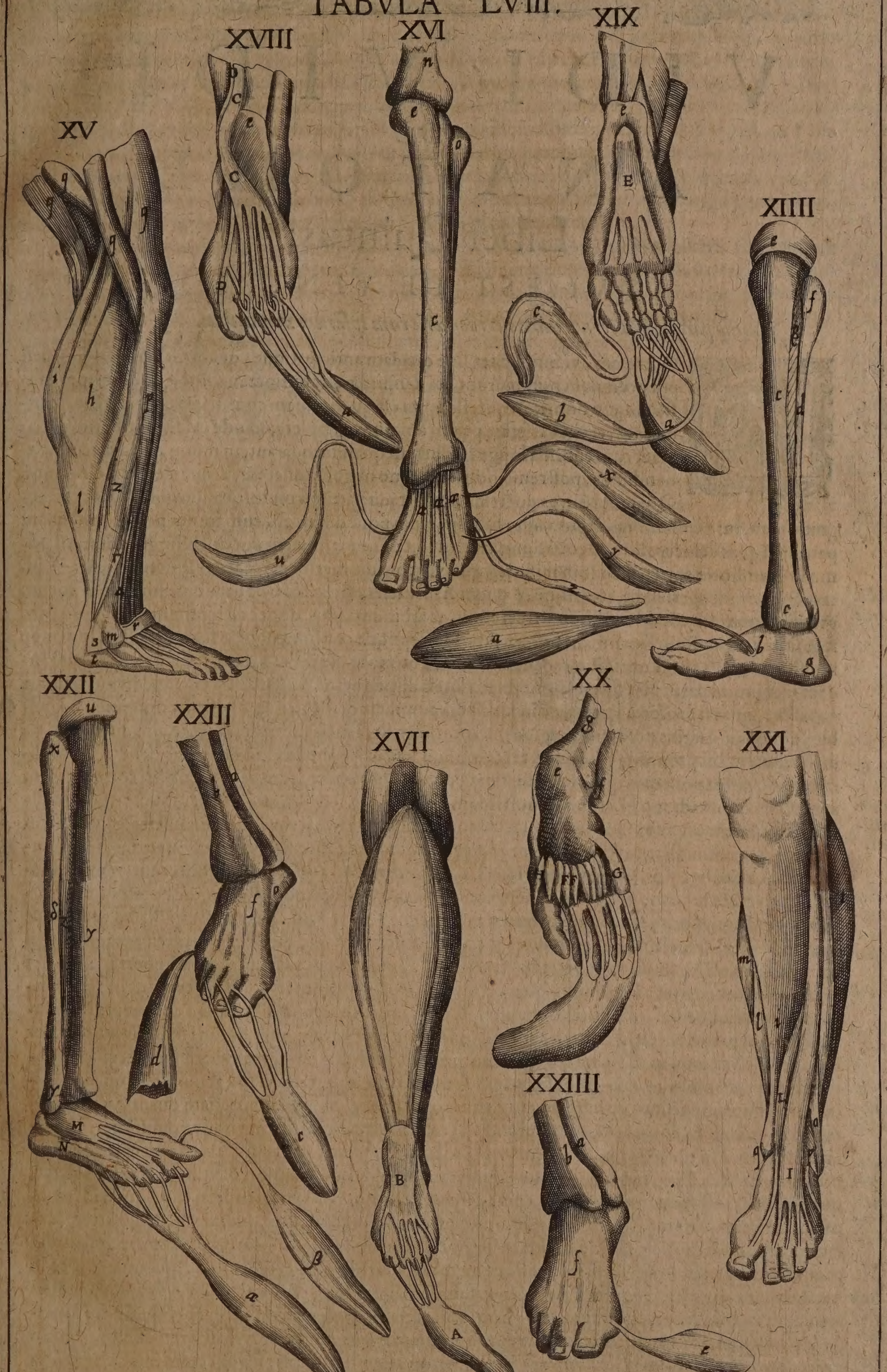
In XXIII. & XXIV. Figura.

O Vigeſimus ſecundus muſculus digitos mouens.
a Sura.
b Tibia.
c Vigeſimus muſculus mouens digitos pedis, inuerſus.
d Vigeſimus primus ſimiliter inuerſus.
e Vigeſimus ſecundus inuerſus.
f Superior pars pedis excarnis.

FINIS Quarti Libri Anatomes.

TABV-

TABVLA LVIII.

 E

VIDI VIDII
DE ANATOME
Liber Quintus:
QVI EST DE VENTRE. F

Diuiſio partium externarum noſtri corporis cum ipſarum nominibus. CAP. I.

DOctrinam, vt ſimpliciter ſine quadam anticipatione, quam Græci πρόληψιν, quaſi prænotionem nominarunt, ita definitam, ac diſtinctam, ſine [a] confuſa ac permiſta ſumere non licet: neceſſe enim eſt quaſi ſyluam confuſam comparare, & plurimarum rerum varietate primo animum complere; deinde eaſdē diſtributius percipere, cum confuſa longe facilius aſſequamur: quæ autem minus diſtincte comprehendimus, poſtremo non ita magno negocio diſcrete, atque electe intelligamus. Quamobrē in ea doctrina, quæ tradit partium multiformium noſtri corporis cognitionem, ante vniuerſum corpus vnum ſub aſpectum ponendum eſt, cum totum notius [b] ſit, quam partes; in quas deinceps lineamentis dumtaxat ſine ſectione extrinſecus ductis, diſtinguendum eſt primo in grandiores partes, deinde in minores: quæ vbi confuſe fuerint percepte, diſtincte deinde adhibita ſectione ſunt aperiendæ, eo ordine, [c] quem Ariſtoteles primo libro de partibus animalium docuit: vt ſcilicet maxime cōpoſitas primum tractemus, ac ſubinde minus, donec ad minimum compoſitas, ac fere ſimplices ventum fuerit: nam ſic quæ prima ſuſceptione confuſe cognitæ fuerant, diſtincte deinde intelliguntur. Propoſitum igitur cadauer in theatro primo in maximas partes, tum in minores; ac tandem in minutas particulas ſine ſectione ductis lineis diſtinguetur. Singulas autem expedit ſuo nomine appellare, quas ſi proferre liceret, cū in medicina commemorantur, non opus eſſet nominibus, à quibus, tamquam à ſignis notarentur; quod quia non licet, neceſſaria ſunt. Vt autem in aliis diſciplinis, ita in hac, quæ nobis propoſita eſt, (quod recte monuit Rufus [d] Epheſius) addiſci initio debēt. Quamobrem principio exponemus quod nomen inuenerit quælibet externarum partium noſtri corporis, tam apud Græcos, quam apud Latinos; vt non ſolum quæ à nobis, ſed quæ ab aliis etiam auctoribus tradūtur, facile pateſiant, ne verborum ignoratio rebus afferat obſcuritatem. Sed tempus eſt ad diuiſionem aggredi, qua nonnulli tripertita vtuntur: comparāt enim noſtrum corpus arbori, quam ſeparant in radicem, truncum, ramos, ſimile faciunt radici in corpore noſtro caput, trunco thoracem, ramis membra, vt crura, & brachia, ſicque hominem conferunt cum arbore inuerſa; capilloſque reſpondere exſtimant radicum fibris; ſed longe aberrant: reſpondent [e] enim radicibus, non capilli, ſed venæ, quæ in ventriculo, & inteſtinis quaſi radices ſuccum alliciunt ex cibo, qui ingeſtus fuerit; magis autem transferenda eſt ſimilitudo, vt veteres [f] fecerunt, ab animalibus ad ſtirpes, quam contra, notiores enim nobis ſunt partes animalium, quam eorum quæ naſcuntur è terra. Relicta igitur hac partitione, perſcrutemur alias. Ariſtoteles [g] animalia quadripartito ſecat: in libro enim de iuuentute, & ſenectute tres partes neceſſarias ponit, vnam qua ſumitur alimentum, alteram, qua detruduntur quæ ex eo ſuperant, tertiam, mediam inter vtramque, quas vbi perfectis omnibus animalibus neceſſarias ſtatuit, addidit membra, [h] quæ quibuſdam ſunt data, vt crura ad ingreſſum: ita vt diuiſio ſit quadripartita. In [i] primo autem libro de hiſtoria animalium proprie corpus humanum etiam quadripartito ſeparat in caput, collum, thoracem, ac membra; ita vt eædem fere partes ſint in vtraque diuiſione; ſed paulo ſecus partitæ, ac diſtributæ. H Tantum enim in hac ſecunda collum addit, thoracem vero, quem in priori diuiſerat in duas, tamquam vnam enumerat. Nobis autem aptior, & vtilior illa prior videtur, quæ non facta eſt fortuito, ac temere, cùm ad munera partium dirigatur: collum enim quod in ſecunda tamque pars à thorace ſeparata proponitur, cum eo comprehenditur, quandoquidem guttur, & aſpera arteria, quæ ibi continetur, ad ipſum referuntur. Secemus igitur totum corpus humanum in quatuor partes, in caput, thoracem, ventrem, & membra, brachia videlicet, & crura, quæ quarto loco in hac diſtributione enumerantur. Caput, vnde ſumitur alimentum, eſt domicilium [k] facultatis animalis; thorax vitalis, venter naturalis: quamquam Ariſtoteles [l] omnes tres in thorace collocauit. Hanc igitur partitionem ſecuti vnamquamque ex propoſitis partibus, in ſuas particulas diuidemus, & quo verbo tam à Græcis, quam à Latinis appellatæ fuerint, ſignificabimus: ſi qua autem minus euidentia videbuntur, veterum auctorum teſtimonio comprobabimus.

Caput igitur quod κεφαλή [m] Græce vocatur, complectitur id totum quod ſupra collum eſt; teſte etiam Ariſtotele, primo libro de hiſtoria animalium, vbi ipſum diuidit in ſuas partes; & Galeno [n] tertio libro de decretis Hippocratis, & Platonis: hoc totum à latinis appellatur caput, veluti cum dicunt

caput

Tab. 59. 60.
a *Ariſto.1. phyſ.tex.3.*
b *Ariſt.lib. 1.phyſ.tex. 4.*
c *Ariſt.lib. 1.de Part.c. 1.*
d *Rufus Epheſius l. 1. de partium appellationibus c.1.*
e *Gal.lib. de venarum diſſect. c. 1. & 1. de ſemi. c.8.*
f *Ariſt. 1. li. de Part. c. 10. & lib. de Iuuent. & ſenect. c. 1.*
g *Ariſt. lib. de Iuuent. & ſenect. c. 1.*
h *Ariſt. ibid.*
i *Ariſ. 1. lib. de hiſ. ani. c. 7.*
k *Gal 3. de loc aff. c. 4. & 5.*
l *Ariſt. li. de Iuuent c. 2. & lib. 3 de Part. anim. c. 4.*
m *Ariſt. 1. de hiſt. c 7.*
n *Gal. 3. lib. de Placitis c.8.*

A caput à ceruicibus abſcindi. Bipartito [a] autem diuiditur, in partem ſcilicet quæ capillata eſt, & partem quæ ſine capillis; illam nominauit Ariſtoteles [b] κρανίον, Hippocrates vero κεφαλήν, [c] commune enim nomen ſuum effecit; quemadmodũ in libro, qui inſcribitur περὶ τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων, id eſt, de vulneribus capitis, non quidem totius, ſed eius dumtaxat partis, quæ capillata eſt; nam alterius partis vulnera non perſcribuntur in eo libro; vbi etiam frontem videtur excipere ab aliis partibus capitis. Apud latinos eadem pars capillata etiam nomen capitis inuenit: nam caluaria, [d] quæ videtur κρανίον ſignificare, magis accipitur pro ſubiecto oſſe, quam pro tota parte, vbi naſcuntur capilli; quamquam verba, quibus notantur oſſa, vt tibia, cubitus, iugulum, vſitata ſunt, iactanturque in omni volumine, ad notandas partes totas. Altera pars capitis, quæ capillis vacat, appellata eſt à Græcis πρόσωπον, [e] à Latinis facies, [f] & vultus. Porro eam quæ capillata eſt, partiuntur tam Medici quam Philoſophi in anteriorem, poſteriorem, mediam, & latera: anteriorem, quæ tenuiſſima eſt, Græci dicunt βρέγμα, [g] Latini [h] ſinciput, quod verbum magis mutuantur cum de belluis agunt, quam cum de hominibus. Plautus vero cum dixit non tibi ſanum eſt ſinciput, vniuerſum caput, vel potius mentem ſignificare voluit. Quamobrem latine vel ſincipitis nomine vtemur, vel eam circumſcribemus, dicentes, id quod à fronte in verticem eſt; [i] quemadmodum Cornelius Celſus octauo libro fecit.

Mediam partem Græci κορυφήν, [k] latini [l] verticem, aut ſummum caput appellant. Poſteriorem Græci ἰνίον, [m] latini occipitium. Latera græcis κροτάφους [n] latini tempora dixerunt. Secunda pars ex diuiſione capitis, quam capillorum expertem poſuimus, facies nimirum, ſecatur in ſuperiorem, mediam B inferiorem & latera. Superior, quæ Græce μέτωπον, [o] latine frontis nomen obtinuit, ſub ſincipite initium ſumit, vbi pili deſinũt, & ad oculos terminatur; cuius extrema, quæ piloſa ſunt, ὀφρύες [p] Græce vocantur, latine ſupercilia, ducto vocabulo, quod ſint ſupra palpebras, quæ cilia nuncupantur: Spacium inter hæc, quod pilis caret, μεσόφρυον [q] Græce vocatur, latine circumſcribitur his verbis; ſcilicet medium ſpacium inter ſupercilia. At media pars vniuerſa nomen non habet, maxima tamen ex parte videtur pertinere ad malas; ſunt autem malæ apud [r] latinos, quæ ſuperiores dentes continent, quas ſignificat Græcum vocabulum γνάθος, & γένυς, [ſ] addita tamen particula ἄνω id eſt ſupra, quibus vocabulis addunt particulam κάτω, id eſt infra, cum notare volunt quod inferiores dentes continet. Complectitur media hæc pars oculos, naſum, os, genas, buccas. Oculi græce vocantur ὀφθαλμοί; [t] Velamenta duo, quibus teguntur, βλέφαρα, latine autem palpebræ, & cilia. Pars palpebrarum quæ pilos continet, ταρσός, [u] ſicuti pili ipſi βλεφαρίδες; [x] oculi pars media, quæ nigra conſpicitur, latine Pupillæ, græce κόρης [y] nomen inuenit; quæ alba, græce λευκοῦ, latine albi. Circulus, qui medius inter album, & pupillam apparet, ἴρεως [z] ob varietatem colorum nomen inuenit. Anguli vtrinque quorum exterior ſpectat ad tempora, interior ad naſum κάνθοι [a] nominantur. Inter oculos medius incipit naſus, ῥὶς græce nominatur. Vtrinque autem ſub oculis partes prominentiores μῆλα à Græcis, à Latinis vero genæ vocantur; quod ex M. Tullio [b] libro ſecundo de Natura Deorum colligitur, cum ait, [Genæ ab inferiori parte ſubiectæ leuiter eminentes tutantur oculos.] Quamobrem illi decipiuntur, qui exiſti- C mant has partes nominari malas; quando malæ (vt ante [c] diximus) notant eam partem, qua ſuperiores dentes continentur; hæc non recte nominatur maxilla ſuperior, quo verbo ſimpliciter appellatur à [d] latinis pars, vbi ſiti ſunt dentes inferiores: neque enim adiiciunt ſuperiorem, aut inferiorem, quemadmodum Græci, à quibus γένυς, & γνάθος refertur ad ſuperiorem, & inferiorem partem dentes continentem. Sub naſo autem eſt os, στόμα græce appellatum, quod ſuperne, & inferne labiis circumſcribitur, quæ χειλῆ [e] nominantur. Vtrinque autem ſunt partes carnoſæ prominẽtes, quas inflamus: his latini nomen buccarum impoſuerunt; ſub ore maxilla, quam γένυν, & γνάθον κάτω σιαγόνα dici conſtat: Continet ima ſui parte mentum, quod γένειον græce nominatur. A lateribus faciei ſunt aures, quæ ὦτα, [f] ſicut earum imæ fibræ λόβοι græce nominantur.

Cum capite [g] coniungitur pectus per collum, quod latini ceruicem quoque vocarunt; quanquam hoc verbo magis eius poſteriorem partem ſignificant, ſicut illo priorem, vbi reſidet guttur. Sed confunduntur hæc à Latinis, non ſecus quam à Græcis, αὐχήν, & τράχηλος; quamuis αὐχὴν prior pars magis dicatur, ſicuti poſterior τράχηλος, quam τένοντας quoque nominarunt, propter chordas, quæ ibi ſunt mouentes caput. Pertinet autem collum vſque ad iugulum; quod Græce appellatur σφαγή, [h] & κλείς, [i] quaſi clauis, qua clauditur pectus. Id autem totum, quod inter iugulum eſt, & inguina, θώραξ ab Ariſtotele [k] dicitur; cuius finem quarto de partibus animalium eſſe vult, vnde detruduntur ex ci- D bo tam humida, quam ſicca; quod vocabulum iuniores Græci deinde mutuantur ad notanda mdumtaxat priorem partem, quæ à iugulo pertinet vſque ad ſeptum tranſuerſum, & cartilaginem ori ventriculi ſuperiectam, ita vt hæc ſedes ſola poſſideat commune nomen thoracis; nam mutuantur hoc quoque verbum latini ad eandem ſignificandam, quam vocarunt etiam pectus. Sed veteres Græci vt [l] Ariſtoteles θώρακος verbo vtuntur ad notandum vt diximus id totum quod eſt inter iugulum, & inguina. Priorem partem vſque ad ſeptum tranſuerſum appellarunt στῆθος, & eius medium στέρνον, ſicut & latera πλευρὰ, ἀπὸ τῶν πλευρῶν, id eſt à coſtis, quæ ibi ſubſunt. Quæ autem [m] vtrinque in pectore prominent, præſertim in fœminis, latine dicuntur mammæ, Græce μαστοὶ, ſicuti earum veluti capitula θηλαί. Sub pectore à priori parte vſque ad inguina venter eſt, qui Græce dicitur γαστήρ, & κοιλία: [n] huic verbo addunt nonnulli κάτω, ad notandum ventrem inferiorem, vt qui pectus non ſolum στῆθος, & θώρακα, ſed etiam ἄνω κοιλίαν quaſi ſuperiorem ventrem nominent, quod ex Galeno [o] in quartum librum Hippocratis de ratione victus in morbis acutis euidenter colligitur. Ventris parti externæ quam conſpicimus, Græce nomen eſt ἐπιγάστριον, [p] Latine abdomen, cuius ſuperiores partes à Græcis dictæ ſunt, à ſitu ſub cartilagine ὑποχόνδρια, [q] latine præcordia. In medio ventre, quaſi radix col locatus eſt, vt inquit Ariſtoteles [r] vmbilicus, ὀμφαλός Græce appellatus; ſicut vtrinque à lateribus ilia, quæ

[l] *Ariſt. lib. 1 de hiſt anim. c. 7.* [m] *Gal lib. 7. de vſu par. cap. 22. & Ariſt. lib. 1. c. 22.* [n] *Ariſt. 1. lib. de hiſt. anim. c. 13.* [o] *Gal. 4. acut. com. text. 112.* [p] *Gal. lib. 6. meth. c. 4.* [q] *Ariſt. lib. 2. de hiſtor. anim. c. 13. & Gal. lib. medi. c. 10.* [r] *Ariſt. ibid.*

[a] *Ariſt. 1. de hiſt. anim. c. 7.*
[b] *Ariſt ib.*
[c] *Hippoc. li. de vuln. capit.*
[d] *Celſus lib. 8. c. 1.*
[e] *Ariſt. li. 1. de hiſtor. anim. c. 8.*
[f] *Celſus lib. 8. c. 1.*
[g] *Ariſt. 1. li. de hiſt. anima c. 7.*
[h] *Celſus lib. 8. c. 1.*
[i] *Celſus lib. 8. c. 1.*
[k] *Ariſt. lib. de hiſ. ani. c. 7.*
[l] *Celſus lib. 8. c. 1.*
[m] *Ariſt. ib. & Celſus.*
[n] *Ariſt. ib. c. 11. & Celſus ibid.*
[o] *Ariſto. 1. lib. de hiſto. an. c. 8. Celſus lib. 8. c. 1.*
[p] *Ariſt. li. 1. de hiſ. ani. c. 9.*
[q] *Rufus Epheſius lib. 1. c. 3.*
[r] *Celſus lib. 8. c. 1.*
[ſ] *Ariſt. lib. 1. de hiſt. an. c. 11.*
[t] *Ariſt. ibid. c. 9.*
[u] *Rufus Epheſius lib. 1. c. 5.*
[x] *Ariſt. ibid. c. 9.*
[y] *Ariſt. ibid.*
[z] *Rufus Epheſius lib. 1. c. 5.*
[a] *Ariſt. loco citato.*
[b] *Cic. lib. 2. de Nat. Deorum.*
[c] *Paulo ante in hoc cap.*
[d] *Celſ. lib. 8. c. 1.*
[e] *Ariſt. lib. 1. de hiſt. c. 11.*
[f] *Ariſt lib. 1. de hiſt. animal. c. 11.*
[g] *Ariſt. lib. 1. de hiſt. anim c. 12.*
[h] *Ariſt. 1. de hiſt. anim. c. 14.*
[i] *Gal. lib. de oſſib. c. 15.*
[k] *Ariſt. 4. li. de part. cap. vlt.*

quæ Græce λαγόνες, & κενεῶνες [a] vocantur. Pars proxime vmbilico ſubiecta latino nomine vacat, græce dicitur ἦτρον, [b] quo Galenus [c] ſignificari ait, quod inter vmbilicum eſt, & partes genitales. Locus autem vbi hæ continentur, dicitur græce κτείς, ἐπίσιον, [d] ἐφήβαιον, & ἥβη, latine pubes, & pecten. Genitales partes, quæ à Latinis naturales quoque ac obſcœnæ, tam in mare, quam in fœmina græce αἰδοῖα, [e] nominantur, ad quarum latera in femorum flexu ſunt inguina, quæ βουβῶνες, græce dicuntur. In mare autem genitale ipſum latine pubes; & coles, græce καυλός, [f] ſicut eius extremum à forma quam habet, latine glans, græce βάλανος, [g] appellatur. Cutis vero, qua tegitur, πόσθη, quam ex recentioribus latinis nonnulli præputium nominarunt. Cum cole nectitur ſcrotum ὄσχεον [h] græce dicitur, quod non aliud eſt, quam inuolucrum, quo includuntur teſtes, qui græce tam δίδυμοι, quã ὄρχεις [i] nominantur. At fœminarum genitali latini nomen impoſuerunt, & vuluam, & locos, græci κόλπον, & ὑστέραν, [k] in cuius ore veluti alæ, ac labra græce dicuntur πτερυγώματα; [l] quod inter hæc prominet νύμφη, inter anum autem, & genitales partes tam in mare, quam in fœmina pars interiecta græce περίναιος [m] nominatur. Sed ſatis de priori parte thoracis totius, pergamus ad poſteriorem, quæ latine tergum, & dorſum, græce νῶτον [n] vocatur, cuius ſuperiores partes vtrinque latine ſcapulæ, ſiue ſcoptula [o] operta, Græce ὠμοπλάται [p] dicuntur; media vero pars ῥάχις, & ſpina totum ſub ſcapulis vſque ad finem coſtarum μετάφρενον, [q] ſub quo vtrinque ſunt lumbi; græce ὀσφύες [r] dicuntur; his ſubſunt clunes, γλουτοί, græce nominantur; ſunt autem prominentiores, & carnoſæ partes aptæ ad ſedendum ſuperiectæ coxarum articulis. In medio [ſ] eſt anus, ſeu podex, qui græce ab annuli figura δακτύλιον, ab actione aſtringendi σφιγκτῆρος [t] nomen inuenit.

Quartum, & vltimum ex diuiſione totius corporis fuerunt membra, (græce κῶλα [u] nominantur) quæ in brachia, & crura diſpertiuntur: brachia à iunctura ſcapularum cum humero pertinent vſque ad imos digitos manuum; vocantur græce χεῖρες: [x] ſecantur autem tripertito, in humeros, cubitos, & manus. Sunt autem partes vnde oriuntur brachia, ὦμοι [y] græce, latine ſummi humeri dicuntur; ſicut ipſarum pars exquiſite ſuprema ἀκρώμιον, [z] notat enim humerus eam partem, quæ à iunctura cum ſcapulis ad eam, quæ cum cubito eſt, fertur; hæc græce dicitur βραχίων, [a] eandem nonnulli brachium latine appellari credunt; decipiunt tamen, cum latini brachium appellent vel membrum totum à ſummo humero ad imos digitos, vel eius partem, [b] quæ infra cubiti iuncturam eſt, quam & cubitum dicunt, vt Græci πῆχυν; [c] quamquam & cubitus, & πῆχυς ſignificet ex duobus oſſibus quæ ibi continentur, id quod inferius eſt. Cubiti vero iunctura, quæ media eſt in brachio, vocatur græce ἀγκών, [d] cuius poſterior ſedes, qua innitimur, dicitur ὠλέκρανον. [e] Sequitur tertia pars totius brachii, nempe manus, quæ græce dicitur ἀκροχείρ, [f] Latine extremum brachium; falluntur autem qui interpretantur extremam manum; neque enim manus latine ſignificat totum brachium, ſicuti χείρ Græce; quamobrem notat ἀκροχείρ Latine extremum brachium, quod eſt manus, neque adiicienda eſt verbo manus particula illa extrema; nam ſic notarentur digiti, qui ſunt extrema manus. Tripartito enim [g] diuiditur, ſcilicet in primam palmæ partem, quæ καρπός, græce vocatur, & palmam, quæ μετακάρπιον, ſiue θέναρ, & digitos quinque, qui δάκτυλοι, græce nominantur. Horum maximus latine dicitur pollex, græce ἀντίχειρ: [h] qui inter hunc, & medium eſt, latine index, græce λιχανός, medius deinde μέσος, tum παράμεσος qui poſt medium, & tandem μικρός paruus, ſiue minimus. Vngues autem in quos digiti à poſteriori parte finiuntur, ὄνυχες [i] græce nominantur. Crura reſtant, quæ duo membra ab inguinibus ad imos pedes deſcendunt, σκέλη, [k] græce vocantur. Conſtãt autem ex tribus partibus, quarum ſuprema à coxæ articulo, quem Græci ἰσχίον nominant, vſque ad genu pertinet; dicitur autem latine femur, ſiue ſemen, græce μηρός, [l] Genu autem iunctura eſt, quæ à priori parte γόνυ græce dicitur, à poſteriori vero ἰγνύς, latine poples. Secunda pars cruris à genu ad pedem, nomen κνήμης [m] apud Græcos duxit, ab oſſe maiori quo continetur ita appellato, vnde etiam apud Latinos habuit tibiæ nomen; quamuis à Cornelio [n] Celſo vocabulo totius appelletur crus, ita vt quod commune eſt, ſuum efficiat. Vocatur autem ab anteriori ſede græce ἀντικνήμιον, [o] & κρέα, à poſteriori γαστροκνήμη: [p] latini vero poſteriorem eius ſedem ſuram dicunt, quamuis eo verbo magis notetur alterum eius os exterius, quam poſterior ſedes, quæ quaſi venter carnoſa prominet. Terminatur ſecunda hæc pars ad originem pedis, vbi extrema oſſium ipſius prominentia vtrinque conſpiciuntur, dicta σφυρά [q] græce, latine malleoli. Cum his committitur talus, qui græce nominatur ἀστράγαλος, [r] Inde igitur incipit pes, qui græce πούς [ſ] appellatur; cuius poſterior pars πτέρνα, [t] græce, latine vocatur calx; ſed prior vſque ad digitos græce nominatur ταρσός, [u] & στῆθος, vt ei ſubiecta pars πέλμα, latine planta. Poſtremi [x] in pedibus ſunt digiti, quemadmodum in manu, qui δάκτυλοι ſimiliter appellantur. Hactenus de enumeratione, & nominibus partium externarum totius corporis; quæ hominis ſpecie picta magis illuminabuntur.

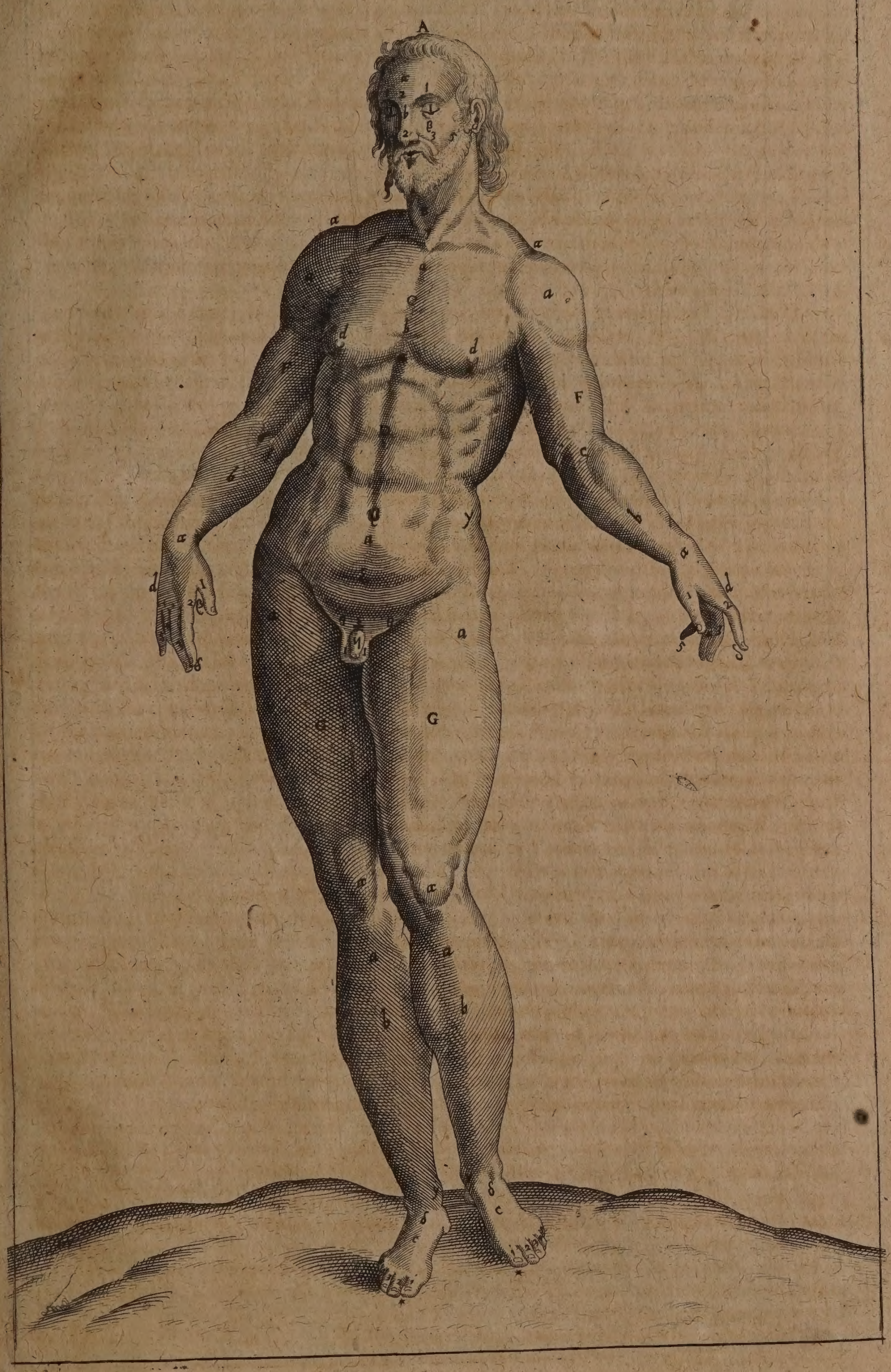
E F G H

[a] Gal.2.de offic.med. com.16.& 3.de artic. com 74. [b] Ariſto.1. lib de hiſt. ani c. 13. [c] Gal.li.medicus c.10. [d] Gal.li.medicus c.10. [e] Ariſt.li.1. de hiſt.ani. c.14. [f] Gal.lib.14. de vſu par. c.12. [g] Gal.li.medicus c.10. & Ariſt.li. 1.de hiſtor. ani.c.13. [h] Gal.li medicus c.10. [i] Gal.li medicus c.10. & Ari.1.de hiſt.c.13. [k] Ariſt.lib. 3.de hiſto.ani.c.1. [l] Gal.li.medicus c.10. [m] Gal.li.14. de vſu par. c.6. [n] Ariſt.1.de hiſt.ani.c. 15. [o] Celſus lib. 8.c.1. [p] Ariſt.ibid. & Gal.lib. medic.c.10. [q] Gal ibid. & Rufus Epheſius lib.1. c.11. [r] Ariſt.1.de hiſt.c.15. [ſ] Gal lib.11. de vſu par. c.14. [t] Gal.3.de cauſ.ſymp.c. 2. [u] Gal.lib.de cucurb.ſcarific.c.21. [x] Gal.lib.de inæqual.intemp.c.2.& lib 2.de vſu par.c.2. [y] Gal.1.de art.com.4.

[z] Gal lib.de oſſib.c.14.& lib.medicus c.10. [a] Gal lib.medicus c.10. [b] Celſus lib.8.c.1. [c] Gal.lib.2.de vſu par.c.2. [d] Gal.lib.2.de vſu par.ca.2. & Hipp.1 de fract tex.15. [e] Gal lib med.cap 10. [f] Gal lib.2.de vſu par.c.2. [g] Celſus l 8.c.1.& Gal.2.de vſup.& l. de oſſib cap. 18 & c.19. [h] Gal lib.medic.c.18.& 1 de vſu p.c.22 & 23. [i] Gal.1.de vſu par.c.11. [k] Ariſt.1.de hiſt ani.c.7. [l] Galenus lib.de oſſib.c.21.& lib.med.c.20. [m] Gal.l.medic.c.10. [n] Celſus l.8 c.1. [o] Gal l.de oſſibus,c.22. [p] Gal.l.de muſc.diſſect. c.32. [q] Gal. lib de oſſib.c.22. [r] Gal.ibid. [ſ] Gal.lib.medic.c.10. [t] Gal. ibidem & Celſus, l.8.c.1. [u] Gal ibidem. [x] Celſus ibid.

TABV-

TABVLA LVIIII.

NOTA-

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabul. LIX. & LX. inſcripti viſuntur, declaratio. E

TAB. LIX. FIG. VNICA.

Repræſentat hæc figura hominẽ à priori parte, vt eius externæ partes ſe oſtendant, quarum vnaquæque quod nomen tam apud Græcos, quam apud Latinos inuenerit, aperiemus.

A	Caput; id quod ſupra collum eſt.	κεφαλή.
α	Anterior pars capitis à fronte in verticem; Sinciput.	βρέγμα.
b	Vultus, ſiue facies; diuiditur autem in ſuperiorem partem, inferiorem, mediam, & latera.	
α	Superior. Frons.	μέτωπον.
ι ι	Supercilia.	ὀφρύες.
2	Spacium, quod inter ſupercilia pilis caret.	μεσόφρυον.
β	Media pars faciei. Malæ.	γνάθος ἄνω.
ι ι	Oculi.	ὀφθαλμοί.
	Palpebræ, vel cilia.	βλέφαρα.
	Pars palpebrarum piloſa.	ταρσός.
	Nigrum oculi. Pupilla.	κόρη.
	Alba oculi pars. Album.	λεύκον.
	Circulus inter album, & pupillam.	ἶρις.
	Anguli.	κάνθοι.
2	Naſus.	ῥίς.
3	Genæ.	μῆλα.
4	Os.	στόμα.
	Labia.	χειλῆ.
5. 5	Buccæ.	γνάθος.
Γ	Inferior pars. Maxilla.	γένυς, σιαγών.
M	Mentum.	γένειον.
Δ Δ	Latera.	
g g	Aures.	ὦτα.
υ υ	Fibræ aurium.	λόβοι.
B	Collum.	αὐχήν, τράχηλος.
α	Superior pars.	αὐχήν.
γ	Ima pars. Iugulum.	σφαγή κλείς.
C	Pectus & thorax à iugulo ad inguina.	θώραξ.
	Sed proprie ad mucronatam cartilaginem vbi incipit venter. habet autem à priori parte quod στῆθος dicitur. notatũ,	
a	*a.* medium quod στέρνον, notatum,	
b	*b.* latera quæ πλευρα, notata *cc.* in quibus mammæ,	
c c		
d	quæ μαστοί, notatæ *d.* & earum capitula, quæ θηλαί, notata ſimiliter *α.*	
α		
D	Venter à priori parte pectoris ad inguina.	κοιλία γαστήρ, & κάτω.
a	Abdomen.	ἐπιγάστριον.
α	Præcordia.	ὑποχόνδρια.
β	Vmbilicus.	ὀμφαλός.
γ	Ilia à lateribus.	λαγόνε, κενεῶνες
δ	Pars ſub vmbilico.	ἦτρον.
ε	Pubes, pecten, vbi genitalia.	κτείς, ἐπίσιον.
Ξ	Genitalia in mari.	ἐφήβαιον, ἥβη.
	Genitalia in fœmina.	αἰδοῖα.
θ.	Ingu[illegible]	βουβῶνες.
η	Genitale in mari: Penis, coles.	καυλός.
	Glans. Colis extremum.	βάλανος.
	Cutis qua tegitur. Præputium.	πόσθη.
	Inuolucrum teſtium. Scrotum.	ὄσχεον.
ι ι	Teſtes.	δίδυμοι, ὀρχεις.
FF	Brachia.	χεῖρες.
a a	A ſcapula, ad cubitũ. Humerus.	βραχίον.
α α	Summi humeri.	ὦμοι.
	Ipſorum pars ſuprema.	ἀκρώμιον.
b b	Ab humero ad manũ. Cubitus.	πῆχυς.
c c	Cubiti iunctura.	ἀγκών.
d d	Extremum brachiũ. Manus.	ἀκραχείρ.
α α	Prima palmæ pars.	καρπὸς.
β	Palma.	μετακάρπιον θέναρ.
δ δ	Digiti.	δάκτυλοι. F
1	Pollex.	ἀντιχείρ.
2	Index.	λίχανος.
3	Medius.	μέσος.
4	Ille, qui inter medium & minimum eſt.	παράμεσος.
5	Minimus.	μικρός.
*	Vngues.	ὄνυχες.
G	Ab inguinibus ad imos pedes. Crura.	σκελῆ.
a a	Superior pars. Femur.	μηρός.
α α	Iunctura à priori parte. Genu.	γόνυ.
b b	A genu ad pedem. Tibia.	κνήμη.
a a	Anterior tibiæ pars.	ἀντικνήμιον.
γ γ γ	Malleoli.	σφυρα.
δ δ	Talus.	ἀστράγαλος.
c	Pedes.	πόδες.
α	Calx.	πτέρνα.
β β	Tarſus.	ταρσός, στῆθος. G
γ	Planta.	πέλμα.

Digitorum omnium pedis eadem ratio eſt, atque in manu, & iiſdem quoque nominibus, atque literis illuſtrati ſunt.

TAB. LX. FIG. VNICA.

Quemadmodum ſuperior figura hominem a priori parte oſtẽdebat, ita hæc à poſteriori: in qua A. ΔΔ, δδ, υυ, in capite FF. aa, bb, cc, dd. αα, ββ, in brachiis, cc. in pectore. GG. aa, bb, γγγ, cc, δδ, ββ, γ δδ, γ. in cruribus idem ac in ſuperiori ſignificant, præter quæ

α	Pars capillata, proprie Caput. (κρανίον ab Ariſt.) (κεφαλή ab Hip.) nominatur.	
β	Media pars capitis. Vertex.	κορυφή. H
γ	Occipitium.	ἰνίον.
β	Poſterior colli pars. Ceruix.	τράχηλος.
E	Dorſum. Tergum.	νῶτον.
a a	Scapulæ. Scoptula operta.	ὠμοπλάται.
b	Media pars dorſi. Spina.	ῥάχις.
c	A ſcapulis ad finem coſtarũ.	μετάφρενον.
d d	Lumbi.	ὀσφύες.
e e	Clunes.	πλόυτοι.
f	Anus, ſeu podex.	δακτύλιον, ab anulo.
β	Poples, genu pars poſterior,	σφιγκτήρ, ab actione aſtringendi. ἰγνύς.
β	Sura.	γαστροκνήμιον.

TABV-

TABVLA LX.

De Methodo, qua vtendum eſt in oſtendenda natura partium, quæ ſecantur. Cap. II. E

QVæ vero confuſe tradita ſunt de partibus noſtri corporis, nunc ordine, quem ante propoſuimus, ſigillatim explicare aggrediemur; ſi methodum, qua in vniuſcuiuſque natura attingenda vtendum erit, repetamus. Finis enim Anatomes, vt inter initia [a] diximus, eſt naturam ſingularum partium noſtri corporis patefacere, ita vt recognoſcantur quæ de ipſa percepta fuerant abſolute, cum habeat vim ſigni, per quod propoſita res ſignificatur: nam veluti morbi natura prius abſolute enarrata recognoſcitur in homine per ſigna, ita natura ſingularum partium noſtri corporis per Anatomen. Oportet tamen ipſius notitiam exquiſite habuiſſe proprio loco, nempe in libro [b] de ſanitate ſingularum partium.

Quandoquidem in recognitione per Anatomen ſolummodo attingenda eſt, quemadmodum in ſuperioribus [c] dictum fuit: hoc autem vt via cum ratione fiat, reuocare in memoriam oportet naturam artificioſam [d] eſſe, ſpectareque in ſuis operibus perinde atque artifices ad duo, ad finem inſtituendum, & ad ea, per quæ inſtitutus perficiatur.

Eadem duo in ſingulis partibus perſecandis patefiunt, finis nimirum, & compoſitio corporis ad ipſum habilis. Eſt autem finis [e] vtilitas, quam afferunt ſingularum partium actiones.

Has igitur ſigillatim neceſſe eſt explicare: at non omnium partium ſunt actiones, [f] ſed tantum multiformium: nam ſimplices vſum aliquem præſtant; natura vt ad actiones, ita quoque ad vſus in fabrica noſtri corporis ſpectauit, tamquam ad finem. Quamobrem in incidendo, vniuſcuiuſque partis vel actionem, vel vſum operæ precium eſt enarrare; quamuis hæc magis viuarum belluarum, quam cadauerum ſectione inueſtigentur: tamen & dum hæc etiam ſecantur, commemoranda ſunt; vel ea de cauſa vt diiudicetur, quam appoſita fuerit compoſitio cuiuſque partis ad ſuum munus perfungendum. Expoſito fine, ad alterum tranſeundum eſt, ad compoſitionem ſcilicet idoneam, per quam ille perficiatur. F

Ac ne recedamus à propoſito artificum exemplo; quæcumque componuntur opera ad inſtitutum finem opportuna, & materiam idoneam poſtulant, & formam: vtriuſque habilitas dum ſecamus oſtendenda eſt, primo materiæ, deinde formæ omnium inſtrumentorum. Materiam igitur præbent his, vbi minora fuerint, partes [g] ſimplices, vbi maiora, partes minores, quemadmodum digiti manus, & fibræ pulmoni, aut iecinori. Ergo cum maiora inſtrumenta inciduntur pro materia oſtendenda ſunt minora, ex quibus tamquam ex partibus tota componuntur.

Sunt autem hæc minora non ſimplicia, ſed multiformia, quorum materia ſimiliter indicanda eſt. Continetur hæc partibus ſimplicibus, quarum vna, [h] quæ propria eſt illius inſtrumenti, potiſſimum actioni præeſt, cum cæteræ quæ communes ſunt, etiam aliorũ, præbeant vſum dumtaxat, & habilitatẽ ad agendum: per eas enim aut defenditur inſtrumentum ab externis iniuriis, aut viuit, ſentit, nutritur, G aut facilius, & expeditius ſuum munus exequitur; ita vt partes per eiuſmodi vſus non efficiant, ſed ſint efficiendi ſociæ. Differunt partes ſimplices [i] inter ſe quibuſdam qualitatibus, vt duritie, mollitie, raritate, denſitate, per quas idoneam materiam ſuppeditant inſtrumentis ad ſuo officia facienda. Cum materia patefacere ſimul qualitates oportet, quibus prædita eſt; Quid? quod per has ſolummodo patefit? eſt autem materia hæc quam ſimplices partes præbent, vere ſubſtantia compoſita, quæ ſenſum fugit; hic enim tantum euenta, & qualitates comprehendit.

Qui incidit, ſpectatorum oculis pro materia, materiæ qualitates ſubiiciet, quas maxime opportunas eſſe oſtendet, ad cuiuſque inſtrumenti actionem efficiendam, veluti mollitiem in cerebro, ad apprehendendum; duritiem in corde ad robur aſſidui motus; raritatem in pulmone ad aerem concipiendum; denſitatem in veſicis, ad continendum; craſſitudinem in ventriculo ad concoquendum; tenuitatem in membranis, ne grauitate onerent; cæruleum, aut viridem colorem in vna oculi tunica ad viſum reficiendum. Sed poſtquam materia ſatis perſpecta eſt, tranſire ad formam oportet, & eam ſimiliter perſecando aperire, vt oculis exponatur: ex quo intelligi poteſt, formam, de qua loquimur ſub accidẽtibus [k] comprehendi: alioquin non perciperetur ſenſu; nam vera forma ſubſtantia eſt, ad quam natura in fabricatione noſtri corporis ſpectauit, & ad quam retulit actionem ſingularum partium, quas tamquam finem commemorandas eſſe iam diximus.

Complectitur forma, quam per anatomen aperimus, conformationem, [l] numerum, ſitum & H vnitatem; quas omnes, quaſi formæ conditiones, expedit accurate demonſtrare. Ad conformationem pertinet figura, debita ſuperficiei aſperitas, & læuitas, caua numero, & amplitudine opportuna, quæ diligenter ſigillatim attendenda ſunt.

Figura enim alibi rotunda eſt, alibi angulos habet, tum alibi recta, alibi flexa, vt maxime res poſtulat. Superficies alibi aſpera reperitur, vt in ventriculo, & vtero; alibi læuis, vt in faucibus, & palpebris. Caua ſunt vel receptacula, vel canales, vel parua foramina, quemadmodum in cute; quorum omnium moderatio certa requiritur in ſingulis partibus, vt egregie ſuam actionem perficiant: hæc igitur animaduertenda ſunt de conformatione. Sequitur Magnitudo, quæ non quantauis, ſed certa ſingulis aptatur, cum quæ nimis vaſta ſunt, aut nimis parua, minus belle ſuo officio fungantur. Idoneam igitur magnitudinem in ſingulis conuenit exponere; deinde tranſeundum eſt ad numerum: oſtendendumque nihil ſuperuacaneum eſſe, nihil deſiderari in inſtrumento, quod proponitur, ſiue conſideretur vt totum, conſtans ex ſuis partibus, ſiue vt compoſitum ex ſimplicibus: indicandumque vbi ad eandem actionem factum fuerit ſimplex, vbi duplex, aut multiplex. Ad formam refertur etiam ſitus, qui in ſedem, & nexum ſingularum partium diſtribuitur: ſedes conſideratur abſolute, vel ex comparatione; abſolute vt ante, & pone; ad læuam, & ad dextram; ſurſum, & deorſum: ex comparatione alicuius partis, vt interius, vel exterius, è regione, vel ex oppoſito latere.

Nexui

- a *Supra li. 1. c. 2. & 3.*
- b *Vidius in ſexto lib. de tu. valet. generatim, & in Quatuordecim, lib. de tu. valet. membrat.*
- c *Supra l. c. 4.*
- d *Vidius lib. 1. de tu. vale. membratim c. 1.*
- e *Gal. li. an partes omnes ſimul generentur.*
- f *Ariſt. li. 2. de partibus c. 1.*
- g *Ariſt. li. 1. de Generat. anima. c. 1.*
- h *Gal. lib. de opt. corporis conſtitut. c. 2. & lib. 4. de vſu p. c. 12.*
- i *Ariſt. lib. 2. de Parti. ani. c. 1.*
- k *Vidius lib. 1. de tu. valet. membrat. c. 1.*
- l *Gale. li. de conſtit. artic. ca. 5. & lib. de opt. corp. conſtit.*

A Nexui ſubiicitur ortus,finis,iter,tranſitus,copulatio cum aliis partibus; quæ omnia animaduerſa
diligenter proponere oportet,ſpectatoribus intuenda; neque prætereunda etiam vnitas eſt, quam [a]
natura dedit ſingulis partibus, tam ſimplicibus,quam multiformibus,ſine qua ſuo muneri minime ſa-
tisfacerent.Methodus igitur in natura ſingularum patefacienda,vt in compendium adducatur,ea eſſe
debet,vt primo enarretur finis propoſiti inſtrumenti; deinde compoſitionis habilitas, quod ad mate-
riam attinet,poſtremo quod ad formam. Quibus ſatis, ſuperque explicatis ad ventris ſectionem pergi-
mus;hanc enim partem primo aperiendam eſſe demonſtrauimus. [b]

[a] Gal.lib. de conſti. art. c.6.
[b] Sup.li. 1. c. vlt.

De Abdomine. Cap. III.

CVm inter grandiores & compoſitas noſtri corporis partes, aperire ob iam [c] dictam cauſam pri-
mo ventrem oporteat;vt patefiant quæ in ipſo ſunt neceſſe eſt ſecare tegmentum, quo includun-
tur à præcordiis ad pubem. Vocatur hæc græce ἐπιγάστριον, quaſi ſupra ventrem, latine abdomen,quo
vocabulo Cornelius [d] Celſus internam quoque eius membranam ſignificat; quam Galenus [e] ſexto
libro de medendi methodo, quaſi partem ab epigaſtrio ſeiunctam commemorat; licet ipſa quoque ſu-
pra ventrem poſita ſit,& idcirco epigaſtrii pars cenſenda eſſe videatur.Reſupinato igitur cadauere, pi-
lis penitus abraſis,iuxta methodum proxime traditam recenſere finem primo oportet, ad quem abdo-
men fuit à natura procreatum; deinde conſideranda compoſitio ad illum aſſequendum maxime habi-
B lis.Factum factum fuit abdomen, partim vt ſubiecta viſcera tegeret, partim vt compreſſum ad eorum
quæ detrudenda ſunt,expulſionem conferret. Admiratur Ariſtoteles, [f] & Galenus compoſitionem
abdominis,ad eum finem opportuniſſimam:cum vbi ingeſtorum multitudine, aut fœtus incremento
venter intumeſcit,extendi plurimum poſſit; neque enim oſſibus continetur, vel ex toto, vt caput; vel
ex parte,vt pectus;ſed ex carne,& molliori ſubſtantia, quæ ſua craſſitudine ſatis præbet tegmenti par-
tibus ſubiectis; ſua [g] mollitie,vbi opus eſt, plurimum extenditur,& comprimitur: his animaduerſis,
veniendum eſt ad ſectionem partium; quibus totum abdomen continetur.

[c] Sup. loco citat. & G. li. 5. de anato.admi.c. 6.
[d] Celſ.lib.4.
[e] Gal. lib.6. meth. c. 4.
[f] Ariſt.li. 2. de part. ani. c.9. & Gal. lib.7. de vſu p c.21.
[g] Gale.ibid.

Sunt autem primo cutis,deinde adeps,tum membrana carnoſa, ac tandem muſculi,qui cum in-
terna membrana coniunguntur.

Imprimis itaque vmbilicus, (vt integer ſeruetur ad vaſa quæ in fœtum inſeruntur oſtendenda)
circumcidendus eſt ſcalpello acuto ita alte demiſſo, vt inuiolatis partibus ſubiectis cutem vniuerſam
penetret; quo dein ducenda eſt linea vna à medio pectore ad pubis oſſa, altera tranſuerſa, à lumbo
ad lumbum per vmbilicum intactum. Quod ſi ſectio abdominis adhibetur ea de cauſa dumta-
xat,vt viſcera patefiant, expedita eſt, neque vllum poſtulat artificium; ſicuti nunc facit cum abdomi-
nis ſingulas partes, vna cum vmbilici vaſis perſpicere inſtituimus; quamobrem ductis ſcalpello li-
neis iam dictis, quatuor ſe oſtendunt anguli ad vmbilicum ſpectantes; vnuſquiſque autem ſeor-
ſum hamulo attollendus eſt vt cutis acutiſſimo ſcalpello à ſubiectis corporibus ſeparetur; quam ſe-
C parationem Herophilus [h] δάρσιν nominauit, nam & cutis, vocatur græce δέρμα, ἀπὸ τοῦ δέρεσθαι, [i]
quod ſcilicet detrahatur. Vbi autem inſignis eius pars ſeparata eſt,poſito hamulo, ſiniſtræ manus digi-
tis prehendi debet, ſcalpelloque tranſuerſis lineis ductis à ſubiectis partibus ſeparari, ſumma cura ne
violentur quæ ſubſunt.

[h] Gal. lib.3. de anat ad-miniſt.c.2.
[i] Gale. ibid. & libro 2. de vſu pa. ca.6.

Detracta cute, proxime ſub aſpectum cadit adeps,quæ copioſa magis eſt in ventre, quam in aliis
partibus:hæc in obeſis plurima reperitur,pauca in gracilibus;in iis qui morbo pene labefactati ſunt,vix
conſpicitur;vbi multa eſt,ſcalpello diuellenda eſt;antequam ſubiectam membranam attingas : prohi-
bet enim quo minus perſpici poſſit, id quod non facit vbi pauca eſt; ita vt tunc queat ſimul cum mem-
brana remoueri.

Oſtenſa adipe, pergendum eſt ad membranam. Vocatur hæc græce ὑμὴν; [k] à recentioribus au-
tem non ſimpliciter membrana, ſed carnoſa membrana, quod carnoſis fibris diſtinguatur. Expedite
autem deprehendenditur in his,qui graciles ſunt : nam in obæſis adeo cum adipe miſcetur, vt confun-
datur, neque ſatis perſpici poſſit; ita vt nonnulli ſecandi minus periti negent eam in homine reperiri;
apparet enim cum adipe quidam ſanguis concretus, & veluti carunculæ,quaſi reliquiæ adipis ſe oſten-
dunt,eam tamen periti ab adipe ſecernunt. Duces igitur ſcalpello per membranam carnoſam, intacto
vmbilico eaſdem lineas,quas per cutem duxiſti.

[k] Ga.li.medicis c.11.

Attolles hamulo ſimiliter vnumquemque angulum, & buxeo ſcalpello, vel ſolis digitis ipſam à
D ſubiectis partibus liberabis.Neque enim magno negocio ſeparatur,vt cutis,quæ diligentem, & crebrã
ſectionem poſtulat,ſed prompte diuellitur,quod lanii nobis in belluis demonſtrant, qui ore admoto,
ſolo flatu ipſam reſoluunt,ſub hac membrana alia eſt,quæ muſculos inuoluit,ipſiſque affixa eſt, quam
non diſcerpes,ſed relinques cum muſculis: quorum officium non aliud eſt, quam duplex illud, quod
paulo ſupra totius abdominis retulimus; ſiquidem abdomen maxima ex parte muſculis continetur,
propter quos aliæ eius partes,quas numerauimus,effectæ à natura videntur.Officium ſiquidem abdo-
minis eſt,quæ ſubſunt, munire,& comprimere ad detrahendum,quæ ſuperant.

Vtrumque hoc munus ad muſculos refertur,quorum maxime eſt munire,cum craſſiores ſint,&
conſtent ex carne plurima,quæ à calore,& frigore poſſit internas partes defendere; contrahunt etiam
& cogunt muſculi aperiri aluum;vt vbi volumus,expellat quæ ſuperant;hi enim præſunt motui volun-
tario; cuiuſmodi vero ſint,& qua ratione ſecandi ſatis in ſuperiori [l] libro expoſuimus.

[l] Supra. lib. 4.c. 10.

De Peritoneo, vmbilico, omento. CAP. IV.

Tab. 61. Fig. quatuor.

E

A fig. 1. a Gal. lib. 1. *med* c. 4. b Gal. lib. 2. *de vſu p.* c. 9. c Gal. *ibid.*

MEmbrana, A, igitur remotis muſculis ſe oſtendens, ſiue pars abdominis ſit, ſiue quoddam ab ipſo ſeparatum, vt voluit Galenus; [a] περιτόνιον à Græcis nominatur; quaſi περιτεταμένη, [b] hoc eſt circum extenſa. Quæ priuſquam ſecetur, reuocare in memoriam oportet finem, ad quem facta eſt, & conſtitutionem ad eum aſſequendum maxime opportunam. Finis autem ex officio colligitur, quod duplex eſſe videtur; vnum [c] vt tendatur, ſuper partes internas, alterum, vt eaſdem inuoluat; vtrumque enim conſtat ab ipſa præſtari.

d Gal. lib. 7. *de anat. admini.* c. 2.

Vtrouis autem nomine multiplicem affert vtilitatem: nam quatenus extenſa eſt ſuper partes internas, nonnihil eas ab externis iniuriis defendit; ſed quod maius eſt, prohibet ne omentum, aut inteſtinum aliquod inter muſculos, aut inguina, aut ſcrotum deuoluatur, non ſinit ventrem, aut inteſtina nimis inflari, aut intumeſcere; tum quaſi manus comprimens ad deiiciendum conducit; ſed quatenus inuoluit, non modo munit, ac defendit, ſed inter ſe nectit, & ad oſſa illigans firmat; quæ inter inguina, & thoracem, ſub ſe includit omnia, ſeu viſcera, ſeu canales, vt iecur, ventriculum, inteſtina, renes, veſicam, vterum, omentum, meſenterium, vaſa, quæ vel ad veſicam, vel ad vterum, colem, teſticulos feruntur, neruos, venas, & arterias; id quod facit etiam in cauo thoracis membrana ſuccingens coſtas, quam græci [d] ὑπεζωκότα nominant; inuoluit enim cor, pulmonem, & canales omnes ibi contentos.

e Gal. lib. 6. *de anat. admin.* c. 7. f Gal. lib. 6. *de anat. admi.* c. 5.

Ad hunc multiplicem vſum obtinuit peritoneum à natura materiam pariter ac formam aptiſſimam. Materia eſt membrana quædam ſimplex, latæ aranearum telæ nullibi vnquam diſſimilis, quandoquidem hæc fibras [e] non habet manifeſtas, quales conſpiciuntur in membranis illis, quæ ex chordis extenuatis, ac dilatatis enaſcuntur: ſed obſcuras admodum; eſt autem non omnino ſimplex, ſcilicet componitur ex duplici ſubſtantia vtraque neruoſa & ſanguinis experte, vna eſt chorda tranſuerſorum muſculorum, altera membrana exquiſite tenuis veluti aranea, non tamen æqualiter: nam [f] quibuſdam partibus minus tenuis deprehenditur, & quatenus inuolucrum eſt, & quatenus tegmentum; minus quidem tenuis eſt, qua inuoluit ventriculum, inteſtina, veſicam, vterum, idque merito. abrumperetur enim valde extenſa, dum hæ partes intumeſcunt; vbi autem lienem, iecur veſtit, cum extendi ſecundum naturam hæ partes non deberent, tenuiſſima eſt, ſed quatenus tegit, craſſiſſima ad vertebras lumborum. F

g Gal. lib. 6. *meth.* c. 4. H fig. 1. G fig. 1. E fig. 1.

Ab anteriori vero parte ſub vmbilico tenuior eſt, vnde facile abrumpitur, & herniam excitat, ſed ſupra craſſior, & validior iuxta mucronatam cartilaginem; quamquam in fœminis ad pubem craſſior eſt; & validior; licet alioquin tenuis ſit. Ergo peritoneum, quod maxima ex parte tenuiſſimum eſt, alicubi tamen craſſitudinem habet; præterea, quamuis ſit ſubſtantia ſimplex, habet tum in obeſis animalibus, quemadmodum in ſuibus, adiunctam [g] adipem, præſertim à ſuperiori parte, qua ventriculum tegit, & à poſteriori ad os ſacrum, & lumbos, minus ad latera, & vmbilicum. Accipit etiam ramulos à venis earum partium cum quibus iungitur, vt ad ſeptum tranſuerſum ab eius vaſis; ad vtrumque latus ab iis, H, quæ à vena caua, & arteria magna ad lumbos diſtribuuntur; ad mucronatam cartilaginem ab illis, G, quæ ſub pectoris oſſe ad rectos abdominis muſculos; deſcendunt ad pubem ab iis, E, quæ ſurſum per eoſdem rectos muſculos aſcendunt; vndequaque enim à proximis venis ramulos obtinet, à quibus alitur. Atque hæc de materia, pergamus ad formam. G

h Gal. 1. *de ſemine.*

Quod ſi totum peritoneum extrahatur, demptis proceſſibus laxioribus, quibus internas partes inuoluit, ita figuratum eſt, vt ſphæram, vel globum oblongum repræſentet, videaturque ſimilis vtris, non modo ob figuram globoſam, atque oblongam, ſed ob ſuperficiem quoque, quæ ex parte exteriori aſpera eſt, vt aptius cum muſculis connectatur, ex interiori læuis admodum, & quaſi aquoſo humore illita, vt citra offenſam ſubiecta viſcera contegat; pluribus etiam locis perforatum eſt, nam ad ſeptum tranſuerſum tribus peruium conſpicitur; per vnum tranſit vena, per alterum gula cum neruis cohærentibus; per tertium arteria. Peruium quoque eſt ad vmbilicum, qua intro penetrant vaſa; tum qua permeant nerui, venæ, arteriæ ad crura; qua item venæ, vel per rectos abdominis muſculos ſurſum feruntur, vel ad abdominis muſculos deorſum pertinent; peruium eſt fœminis ad ceruicem vteri, maribus ad ceruicem veſicæ, vtriſque ad anum; peruium tandem deſcribitur à Galeno [h] ad pubis oſſa, qua tranſire ait vaſa ſeminis à quibus marium teſtes dependent: licet in fœminis quoque eiuſmodi vaſa peritoneum ad pubem perforent, & per foramina ſimiliter ſita in chordis muſculorum abdominis oblique deſcendentium ferantur ad inguina.

Verum in cadaueribus vaſa ſeminis ſub externa parte peritonei nullo modo perforati videntur iungi cum teſtibus, qui tunicam habent à chordis ſuorum muſculorum dilatatis. Quod ſi ita ſit manifeſte colligitur vbi hernia fit, peritoneum non relaxari, ſed abrumpi. Porro peritonei magnitudo tanta eſt, vt inter cæteras totius corporis membranas ampliſſimum exiſtimetur, ea ſemper excepta, quæ extrinſecus partibus cunctis eſt obducta. Sed hæc cum carnoſis fibris plurimis diſtinguatur, ſimplex non eſt, quale peritoneum eſſe oſtendimus, quod maximum apparet, qua internis partibus ſuperiectum eſt, non qua eaſdem inuoluit, ibi enim exiguum conſpicitur. H

i Gal. lib. 4. *de vſu par.* c. 9. k Gal *ibid.* l Gal. lib. 4. *de vſu pa.* c. 11.

Idem quamuis vnum, ac ſimplex à Galeno [i] exiſtimetur, quibuſdam tamen partibus duplex ſe oſtendit, vt iuxta dorſum, ad venam cauam & magnam arteriam, vbi duabus tunicis ac tenuibus continetur; quę clarius adhuc apparent diligenter ſecantibus, vbi ventriculum in orbem complectitur. Quamobrem dicendum videtur Galenum [k] retuliſſe verbum ſimplex non ad numerum tunicarum, ſed ab ſubſtantiam, præſertim cum quarto [l] libro de vſu partium, omenti originem idoneam fuiſſe dicat ad ſublimiorem, ac prominentiorem partem ventriculi, vbi duplex eſſe peritoneum affirmat. Situs autem eius à priori parte eſt, ſub muſculis abdominis, à poſteriori ſupra ſpinam, à ſuperiori ad ſeptum tranſuerſum, cui tegmentum præbet, ab inferiori ad oſſa pubis, atque ilia. Initium vero

ducit-

A ducit vel à ligamentis vertebrarum lumborum, vt veteribus placet, vel vt iuniores exiſtimant, ab vtroque initio meſenterii, & proprie à plexu duplici neruoſo ibi collocato.

Eſt autem totum continuum, etiam vbi proceſſus exigit laxiores, tantum peruium eſt foraminibus ſupra relatis. Iam vero peritonei naturam, quam paucis retulimus, in hunc modum oſtendere oportet, & perſecando aperire. Primo reſoluatur digitis à carnoſa parte ſepti tranſuerſi, quod in procliui eſt, deinde à neruoſa, quod difficilius, cum imbecillum ſit, & facile abrumpatur. Vbi vſque ad ſpinã reſolutum eſt, figura cum foraminibus perſpecta, ducatur ſcalpello linea vna à ſiniſtro latere mucronatæ cartilaginis, recta per ſiniſtrum latus vmbilici, vſque ad os pubis; altera tranſuerſa à ſiniſtro latere vmbilici ad ilia ſiniſtri lateris; ſumma cura, ne vlla ex ſubiectis partibus vulneretur.

Ex duabus autem peritonei partibus, quæ à ſiniſtro latere ſectæ ſunt, ſuperior ad coſtas, inferior ad coxam reſoluatur: attollatur deinde digitis dextra peritonei pars ad vmbilicum, & acutiori ſcalpello tranſuerſa linea reſoluatur ab vmbilico, quem ſiniſtra manu attolles, cauens ne quid laceres ex ipſius vaſis quibus annectitur. Ducatur ergo ſcalpello linea, à dextro latere vmbilici recta ad os pubis dextri lateris. Diuiſa ſic dextra, atque inferior peritonei pars ſuper ilia dextri lateris inuertatur, ſic enim conſpicere licebit vmbilici vaſa, & ea, quæ per foramina oſſium pubis feruntur ad crura, apparebit peritoneum, & craſſius, & duplex illis partibus, quas numerauimus [a] conſpicientur, & omnia, quæ
B de eius natura dicta ſunt.

[a] *Supra. paulo ante.*

Vmbilicus, B, autem quem hactenus intactum reliquimus, deinceps aperiendus eſt; continetur autem quatuor [b] vaſis, ſeu canalibus, qui tenera ætate adhuc caui deprehenduntur; ſed proceſſu temporis excæcantur, & funiculos adipe obductos repræſentant; neque enim his prouidet amplius natura animalibus in lucem editis, cum ſuperuacanei ſint, & nullum amplius vſum præbeant, ſicuti cum vtero gerebantur; vnus, Γ, ex his canalibus, qui ex duabus venis conſtat ſimul iunctis, fertur ex vmbilico ad iecur, dextra parte, ibique iuxta venam portam coniungitur, per quem ſanguis fertur ab vtero ad nutriendum fœtum: [c] duo, z, z, alii altius deſcendunt vſque ad os ſacrum, vbi coniunguntur cum [d] arteriis ad crura deſcendentibus, per quos vitalis ſpiritus & facultas fœtui impertitur ab vteri arteriis. Conſpicitur & quartus, H, canalis, qui [e] ab vmbilico, ad veſicæ fundum procedit, per quem transfertur vrina à veſica fœtus ad vmbilicum, & tandem ad tunicam allantoidem [f] Dare igitur operam oportet, dum ſeparatur peritoneum, ne quis horum canalium violetur, vt eo ſecto perſecari poſſint, ac patefieri, quod euidentius fiet, cum de fœtu agetur.

B fig. 2.
[b] *Gal. lib. 15 de vſu pa. c. 4.*
Γ fig. 2.
[c] *Gal li. 15. de vſup. c. 4.*
z z fig. 2.
H fig. 2.
[d] *Gale. ibid.*
[e] *Gal lib. de form fæt. c. 2. & 15. de vſu pa. c. 4.*

Sed ſatis de vmbilico, ſequitur omentum, Λ, α, *b*, cuius naturam redigere in memoriam oportet. Ordiemur à nomine, quod latini omentum, græci [g] ἐπίπλοον, ſiue ἐπίπλουν, quaſi ſupernatans vocant, videtur enim inteſtinis ſupernatare, quandoquidem exiguis ligamentis cum parua illorum portione illigatur. Eſt autem omentum membrana inteſtinis ſuperiecta, à natura ad eum finem efficta, vt ca-
C lafaceret, [h] ac foueret ventriculum, & inteſtina, & eatenus ad coctionem [i] conferret: quo nomine cenſetur inter inſtrumenta [k] ad alimentum inſtituta; ſed eodem ad alios vſus abutitur natura, vt plerumque aliis partibus ſolet: nam qua parte colum inteſtinum ſuper ventriculum tranſit, omentum meſenterii vice eſt, neque enim ibi coniungitur colum meſenterio, ſed cum inferiori membrana omenti. Præbet etiam alium vſum, quod cum dorſo ventriculum coniungit, & hunc cum iecinore, connectit, ac liene: præterea ramos, qui à vena porta in lienem, ventriculum, duodenum inteſtinum, & coli aliquam partem feruntur, fulcit, ac firmat, vna cum neruis, & arteriis; ita vt reſpondeat in deducendis vaſis chorio membranæ, qua inuoluitur fœtus, & tenui illi, quæ proxime cerebrum operit.

Λ fig. 2.
α fig. 3.
b fig. 4.
[f] *Gal. 1. de ſemine. c. 7.*
[g] *Gal. lib. 6. de ana. admin. c. 5. & 4. de vſup. c. 9.*
[h] *Gale. ibid.*
[i] *Ariſt. li. 4. de Partibus anim. c. 3.*

Quamobrem præter finem præcipuum fouendi illigat, & fulcit partes, quas diximus, & idcirco tale procreatum eſt à natura, quale poſſit cuncta hæc perficere: ſubſtantiam enim habet læuem, denſam, validam, vt foueat, firmet, liget, atque onere minime premat Continetur enim membrana, atque adipe, cum ſit (vt inquit Ariſtoteles [l]) membrana pinguedine referta.

[k] *Gale. 6. de anat. ad. c. 3.*
[l] *Ariſt. lib. 4. de part. c. 3.*

Sed multis vaſis [m] præditum eſt, duæ enim tenues membranæ inter ſe iunctæ vaſa in multos ramos diuiſa includunt, ita vt per eiuſmodi contextum vaſorum vulgo à ſimilitudine retis nomen inuenerit. Habet autem membranam [n] à peritoneo, venas à vena porta, & proprie à trunco, *g*, qui ramum in lienem remittit: ab hoc enim trunco tres venæ ad omentum feruntur; vna, *o*, ad dextram partem, al-
D tera, *s*, ad ſiniſtram, tertia, *y*, ad ſiniſtram ſimul, & colum inteſtinum, quæ non ſemper perſpicua eſt, ramos etiam accipit à duabus venis, quæ ad inferiorem ventriculi ſedem pertinent; neque vllum obtinet ramum à caua, vt videtur voluiſſe Galenus. [o]

g fig. 4.
o fig. 4.
y fig. 4.
[m] *Ga. 6. methad. c. 4.*
[n] *Gal lib. 6. de ana. admi. c. 5.*

Cœterum arteriæ, quæ omento diſtribuuntur, iunctæ cum venis ab illis deſcendunt, quæ ad ventriculum, iecur, lienem, & veſicam feruntur. At nerui, quibus omentum intexitur, proficiſcuntur ab illis ramis ſexti paris, qui iuxta coſtarum radices in ventrem, lienem, ventriculum inſeruntur.

[o] *Gal. 16. de vſu pa. c. 14.*

Verum adeps in obeſis plurima, in aliis mediocris reperitur; omento hæc inhæreſcit, præcipue ad vaſorum latera; exit [p] enim pinguior ſanguis ex venis, & à membranarum frigore coactus in adipem degenerat.

[p] *Gal lib. 2. de temp. c. 4.*

Sed in ſpacio vaſis interiecto adeps non ita conſpicitur; quod ſi materiam hanc, ex qua omentum conſtituitur, conſideres, duas videlicet membranas, quarum altera alteri ſuperiecta eſt, vaſa, & adipem intuearis, iudicabis hanc partem fouendo, alligando, ac firmando vaſa fuiſſe aptiſſimam; id quod de ipſius forma quoque iudicabis; ita enim figuratum [q] eſt, vt quaſi acupum † marſupium anteriorem partem ſuperiori loco habeat, poſteriorem vero inferiori: Os omenti à ventriculi fundo dependet, vnde ſi auellatur totum integrum, & impleatur humidiori, vel ſicciori materia, marſupii, [r] ſacculi, aut peræ figuram referet.

† fig. 4.
[q] *Gal. lib. 6. de anat c. 5.*
[r] *Gal ibid.*

Eius autem magnitudo à ventriculi fundo ad vmbilicum pertinet; quibuſdam hominibus etiam vſque ad os pubis deſcendit, qui græce ἐπιπλοοκομέναι [ſ] quaſi omentum gerentes nominantur.

[ſ] *Gal lib. 6. de an. admi. c. 5.*

a Gal. lib. de morb. different. cap 10. a fig. 4.
b Gal lib. 4. de vſu par. c. 11. & lib. 5. c. 2.
c Gal lib. 6. de anat. c. 5.
d Gal. lib. 6. de ana. ad-mi. c. 5.

Quo fit, vt in maribus deuoluatur aliquando ad [a] ſcrotum, in fœminis ad os vteri. Oritur autem, E
a, à fundo ventriculi, vbi peritoneum duplex eſt, vbi item vaſa ſunt, quibus intexitur; licet enim ſupernatet inteſtinis; non tamen ex toto ab illis ſolutum eſt; nam facile duplicaretur, & in ſeipſum colligetur.

Ventriculo etiam, meſenterio, colo, lieni, & glandulæ, quæ παγκρέας [b] dicitur, illigatur partim per membranas, partim per vaſa; rarò [c] autem connectitur cum iecinoris fibra, & cum coſta ſpuria ibi exiſtente, per quam formam ſuo munere fungi egregie poteſt; Hæc vt aliqua ex parte oſtendas, priuſquã euellas omentum, vtraque manu imam ipſius partem modice attolles, & paulatim deorſum trahes, vt appareat quantum deſcendat.

Vt item nexum eius cernas, cum colo inteſtino ad ventriculi fundum, vtraque manu imam omenti partem prehendens, ſurſum attolles ad humeri oſſa, deinde ipſum euelles, ſolis vnguibus à dorſo reſoluens, & vaſa ne ſanguinem fundant, laqueo intercipies, ſicque diſcerptum vndique, & euulſum implebis, vt [d] marſupii ſpeciem quam diximus, diſcernas.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ L X I. inſcripti viſuntur, declaratio. F

TAB. LXI. FIG. I.

I — *FIgura peritoneum à cute, membrana carnoſa, & pinguedine liberatum oſtendit.*

A A A A A — His notis totum fere peritoneum indicatur.
B B — Linea à mucronata pectoris cartilagine vſque ad pubis oſſa deſcendẽs; cui abdominis muſculi illigantur.
C — Vmbilicus integer relictus, vt vaſa ab eo prodeuntia deprehendantur.
D — Vaſa ſeminis materiam ad teſtes deferẽtia peritoneo inuoluta.
E — Vena, & arteria ad rectos abdominis muſculos aſcendentes.
G — Vena, & arteria ſub oſſe pectoris ad rectos abdominis muſculos deſcendentes.
H — Venarum ſurculi ad latera peritonei tendentes, interdum à vena ſine coniuge exorti, interdum à vena caua, quæ in lumbis.
I — Portio tranſuerſi abdominis muſculi in poſteriora reflexi, & proprie apex oſſis ilium excarnis, cui tranſuerſi abdominis muſculi illigantur.
L — Mucronata pectoris cartilago.

FIGVRA II.

II — *FIgura refert peritoneum diſſectum adimaginem literæ, X, & in exteriora reflexum, illæſis vaſis vmbilici, vt euidenter appareat. Refert & omentum manibus quantum poteſt extenſum, præterea ventriculum, & iecinoris portionem.*

A A A A — Peritoneum quadripartitum, ac in exteriora reflexum.
B — Vmbilicus à peritoneo reſectus.
Λ Γ — Vena ab vmbilico ad iecur tendens vbi notatur litera Λ.
E — Conſpicua iecinoris pars poſt peritonei ſectionem.
Z Z — Binæ arteriæ ab vmbilico ad magnam arteriam pertinentes.
H — Canalis vrinæ à veſica ad ſecundum fœtus inuolucrum penetrans.
Θ — Veſica.
L — Qua veſica peritoneo illigatur.
K — Anterior ventriculi ſedes, quæ nec ab omento, nec ab hepate tegitur.
Λ — Omentum.
M — Vena, & arteria ad fundum ventriculi à dextro latere procedentes; quæ vero ad ſiniſtrum pertinent, notantur, N.
N
Ξ — Iunguntur hac ſede ſiniſtri lateris venæ cum venis dextri, proprie autem, M, N, Ξ, lineam oſtendunt omento originẽ præbentem.
O O — Venæ, & arteriæ externæ omenti membranæ impertitæ, quæ adipe obuoluuntur.
Π — Præcipuum ligamentum quo iecur ſepto tranſuerſo alligatur. G

FIGVRA III.

III — *FIgura refert exteriorem omenti membranam ab interiori diuulſam, ac ſuper ventriculum, & thoracem extenſam: oſtendit præterea ventriculum nonnihil in ſuperiora contractum, vt inferioris omenti membranæ natura deprehendatur.*

Z Z H — Idem ac in ſecunda figura indicant.
Θ I — Interior omenti membrana.
α α — Ventriculus ſuperiori membrana omẽti
β — intectus.
γ γ — Inferior omenti membrana; proprie tamen elatior ſedes notata, γ, γ, inteſtinum colum oſtendit. H
δ — Lien omento obductus.
ε — Truncus venæ portæ.

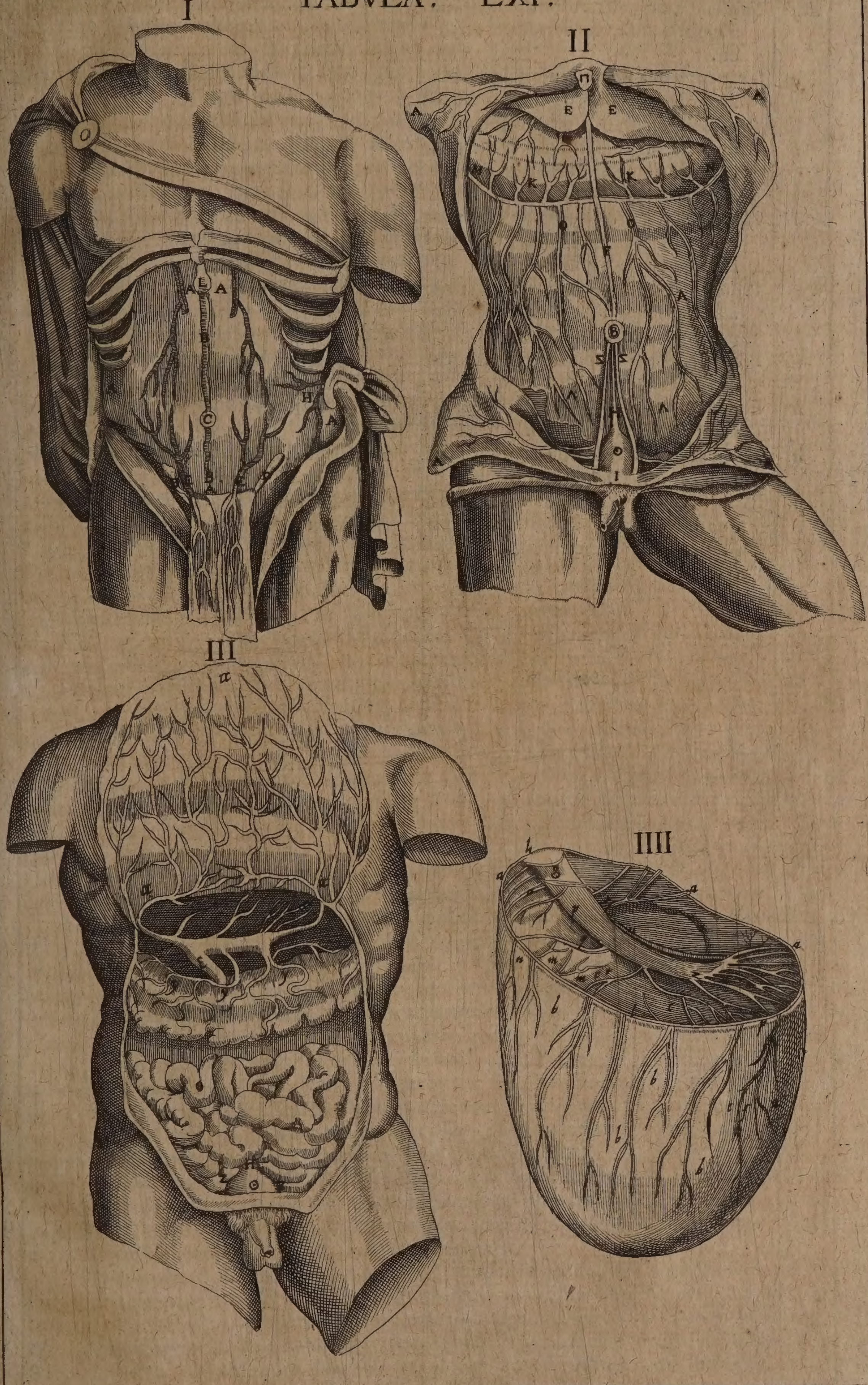
FIG. IV.

IV — *FIgura oſtendit omentum ab omnibus ſeiunctum vaſis, & partibus, quibus illigatur, ſeruatis venis, arteriis, glandulis, adipe, quibus continetur.*

a — Origo omenti.
b — Anterior exterioris omenti membranæ ſedes.

Anterior

TABVLA. LXI.

c	Anterior interioris omenti membranæ ſedes, quæ ventriculo ſubſternitur, aliis enim locis à ſuperiori inuoluitur.
def	Subſtantia omenti; proprie tamen, *d*, membranam, *e*, venas *f*, adipem oſtendit.
g	Truncus venæ portæ, cum primum ex iecinore prodit, qui per interiorem omenti membranam progreditur.
h	Arteria ad cauum iecinoris & veſicam bilis vna cum ramo ſexti paris neruorum cerebri penetrans.
ll	Neruus, vena, arteria ſuper initium exterioris omenti membranæ ad dextrum latus, fundi ventriculi tendentes.
i	Principium venæ, quæ vna cum arteria ad poſteriorem fundi vetriculi ſedem pertinet.
m	Prædictæ venæ ramuli ad corpus ventriculi procedentes.
n	Eiuſdem venæ ramuli in exteriorem omenti membranam diuiſi.
o	Neruus, vena, arteria ad duodenum inteſtini, & initium ieiuni pertinentes.
p	Partitio venæ portæ in duos truncos, quorum dexter, ac maior notatus
q	*q*, inteſtinis, & meſenterio impertitur.
r	Vena, quæ ſola ſine arteria ad poſteriorem ventriculi ſedem procedit.
s	Neruus vna cum vena, & arteria, quæ colo inteſtino hærentes ad dextrum latus inferioris omenti membranæ procedunt.
t	Vena, & arteria os vetriculi ſuperius ambientes.
u	Arteria meſenterii.
x	Truncus arteriæ ad inferiorem omenti membranam procedentis.
y	Neruus vna cum vena, & arteria mediam inferioris omenti membranæ ſedem ſubiens.
z	Vena, quæ ſine arteria ſiniſtro lateri inferioris omenti membranæ impertitur.
α	Ductus neruorum, venarum, & arteriarum ad lienem tendentium.
β	Neruus vna cum vena, & arteria ad ſiniſtrum latus fundi ventriculi pertinentes.
γγ	Glandulæ in inferiori omenti membrana conſpicuæ.
δ	Glandulæ portio duodeno inteſtino innatæ.

E

F

De in-

De inteſtinis, meſenterio, & glandula, quæ παγκρέας dicitur. Cap. V.

Tab. 62. fig. ſex.

A Evulſo omento, ſequuntur inteſtina, meſenterium, & glandula παγκρέας. Dicuntur inteſtina à Græcis ἔντερα; [a] quod vocabulum vſurpant ad ſignificandum, non omnia interiora, ſed tantum canalem, qui à fundo ventriculi vſque ad anum progreditur. Hic ad triplicem vſum conſtitutus fuiſſe videtur, ad diſtributionem [b] ſcilicet alimenti, ad coctionem, ad expulſionem; ad diſtributionem quidem, vt cibi iam concocti, & ex ventriculo ſecreti ſuccus is quo alimur, per venas in meſenterio ſitas, quaſi per vias ad iecur directas, ex inteſtinis alliciatur, quem vſum præſtant omnia inteſtina, ſed præcipue [c] tenuia, per quæ plurimæ diſcurrunt venæ; ad quem finem vehementer etiam in ſinus ſunt implicita; vt nulla pars cibi ſit, quæ non attingatur à tunica, & ex qua non educatur ſuccus, quo alimur: ſed dum in inteſtinis continetur cibus; quamuis à ventriculo fuerit confectus, aliquid rurſus [d] coctionis acquirit; mutatur enim ab interna inteſtinorum tunica, quam attingit. Spectant tertio inteſtina ad expulſionem eorum, quæ ſuperant, nam & depellunt hæc quouſque ad anum ferantur, & interim receptaculi [e] vim præbent, id quod præſertim faciunt pleniora, [f] in quibus recipitur, & continetur cibus, poſtquam ſuccus vtilis maxima ex parte ab eo eſt ſecretus; quo fit, vt non cogamur aſſidue verſari in deiectione, ſed poſſimus negociis incumbere.

Ad hunc triplicem vſum maxime appoſita fuit inteſtinorum conſtitutio; conſtant enim ex duabus [g] tunicis propriis, & tertia communi, θ, quæ ab omento, & meſenterio, ac peritoneo proficiſcitur. B Ex duabus autem propriis, interna, ι, carnoſa magis eſt, vt ad concoquendum conferat; externa, ζ, vero neruoſa, & craſſior, vt ad diſtentionem, ac firmitatem conducat: factæ [h] autem ſunt binæ partim vt validius expellant, partim vt vbi vna eroditur, reſtet altera, neque inteſtina ex toto diſrumpantur. His tertia, θ, tunica ex peritoneo adiecta non modo firmitatem addit, ſed alligat inteſtina omnia ad dorſum & vertebras. Fibræ in interna tunica non ſolum tranſuerſæ, [i] ſed etiam rectæ, & obliquæ deprehenduntur; in intima autem eius ſuperficie velamentum quoddam tenue reperitur, quod à reliqua ſubſtantia exteriori ſeparatur; continetur hoc vt in ventriculi tunica interna, & prope in intima ſuperficie fibris quibuſdam breuiſſimis, ac tenuiſſimis: efficiunt hæ, vt diutius retineatur, atque apprehendatur quod retinendum, & apprehendendum eſt; tum vt venæ poſſint apertis oſculis attrahere ſuccum ex cibo confecto, neque obſtruantur ab eius contactu; poſtremo vt defendatur reliqua ſubſtantia à noxa, quam afferre poſſent quæ per eam tranſeunt: hæc etiam erodi ſolet, & in fruſta diſcerpi, atque detrudi, cum difficultas eſt inteſtinorum; externa tunica tranſuerſis fibris continetur ad [k] expellendum accommodatis, ſic enim exprimunt quod detrudendum eſt. Verum extima eius ſuperficies quæ quaſi velamentum quoddam adiecta videtur, tota intexta eſt fibris rectis inter ſe iunctis, vt ex ipſis dumtaxat conſtituta iudicetur, tuentur [l] hæ tranſuerſas internas, neque ſinunt illas abrumpi ſub nixu vehementi. Diſcurrunt per inteſtina [m] multæ venæ, præſertim per ſuperiora, & C tenuia, quæ quaſi radices diuiſæ coeunt in vnum veluti truncum, nempe venam [n] portam ad cauam iecinoris partem: diſtribuuntur & [o] inteſtinis arteriæ aliquæ, quæ à magna oriuntur priuſquam ramos renibus impertiat. In ſingulos etiam ambitus inteſtinorum deriuantur nerui à ramis illis ſexti paris neruorum cerebri, qui ad coſtarum radices pertinent; ſic enim [p] inteſtina acriorem ſenſum habent, & quæ moleſta ſunt, percipiunt, atque detrudunt; quo confert etiam canalis, qui ad inteſtina [q] flauam bilem affert; cuius morſum cum ſentiunt, ad expellendum excitantur. Sed præter materiam, ſiue ſubſtantiam inteſtinorum idoneam, forma accedit, ad propoſitos vſus maxime opportuna; habent enim figuram teretem, quæ magis capax eſt, & cui minus noceri poteſt: deprimitur ea quibuſdam locis, propter ſinus atque anfractus ad ſuccum eliciẽdum neceſſarios: alia autem recta ſunt, vt tranſitum præbeant faciliorem; alia in ſinus [r] implicita vt diutius retineant. Interna ſuperficie inteſtina læuia ſunt, quaſi illita humore, vt facilius excernant quod infeſtum eſt: nam ſi aſpera eſſent, & inæqualia, diutius retinendo materiam læderentur. Inteſtina tamen tenuia internam tunicam habent, quæ cum ſit triplo longior, quam externa, rugat non ſecus quam cutis, quæ colem tegit; ſunt autem eiuſmodi rugæ tranſuerſæ factæ, vt aliquamdiu retineant ſuccum ex cibo confectum, ne elabatur priuſquam trahatur à venis; ne autem magis retineant, quam par ſit, factæ ſunt mobiles, non ſtabiles, ita vt facile deſcendat quod detrudendum eſt. In inteſtinis craſſis non ſunt hæ, ſed tantum anfractus iam dicti ad retinendum diutius. Sunt autem perforata [ſ] inteſtina à ſummo, & ab imo, vbi quaſi duo D oſtia conſpiciuntur: ex ſuperiori illabuntur ea, quæ concocta ſunt à ventriculo; ex inferiori detruduntur quæ vtili ſucco penitus deſtituta omnino aliena ſunt. Omnia autem ſimul ad longitudinem quatuordecim cubitorum perueniunt; ſic enim melius ex cibo à ventriculo concocto extrahitur ſuccus, & perfectius coquitur; ſic etiam retinentur deiectiones, ita vt liceat homini verſari [t] in negociis, neque cogatur ſubinde deiicere, quæ detrudenda ſunt; ſed quod ad latitudinem ſpectat, gracilia [u] inteſtina anguſta ſunt, vt minima quæque portio cibi ab ipſorum tunicis attingatur. Craſſa laxiora [x] ſunt, vt multitudinem recipere poſſint eorum, quæ excerni debent.

Quod attinet ad craſſitudinem, ſuperiora [y] tenuia ſunt, per quæ dilabitur cibus humidus adhuc, & ſucci plenus. Inferiora [z] craſſiora euadunt, cum receptaculum eſſe debeant eorum, quæ ſecreto ſucco vtili ſicciora ſunt. De numero autem conſtat inteſtinum vnum, & continuum quaſi canalem eſſe. Tale neceſſarium fuit, ne diffundatur quod per ipſum tranſit; ſed cum variam ſubſtantiam, ſitum, ac figuram habeat, ob varios quos diximus vſus: videtur in ſex [a] diſtingui inter ſe diuerſa, terna tenuia, B, totidem craſſa: hæc inferius ſita ſunt, illa ſuperius.

Primum, I, quod ab inferiori oſtio ventriculi incipit græce ἔκφυσις, [b] vel ſimpliciter vel vt Herophilo placuit, adiecta particula δωδεκαδακτύλων [c] à longitudine, quam habet duodecim digitorum, appellatur. Accipit autem canalem, Ψ, per quem [d] flaua bilis fertur à iecinore, & veſica fellis. Huic alterum, K, adnectitur, quod græce νῆστις, [e] Latine ieiunum appellatur, quod celeriter per ipſum tranſeat

cibus,

a Gal. lib. 6. de anat. adminiſt. c. 9.
b Gal. lib. 4. de vſu p. c. 17. & c. 18.
c Gale. ibid.
d Gale. ibid.
e Gale. loco citato.
f Gale. ibid. c. 18.
g Gal. lib. 4. de vſu p. c. 17.
θ fig. 4.
ι fig. 4.
ζ fig. 4.
θ fig. 4.
h Gal. ibid.
i Gale. lib. 5. de vſu pa. c. 11.
k Gal. 4. lib. de vſu pa. c. 17.
l Gal. loco citato.
m Gal. li. 4. de vſu p. c. 17.
n Gal. lib. de venar. diſſ. c. 1.
o Gal. lib. 3. de nat. fac. c. 13.
p Gale. 5 de vſu p. c. 10.
q Gale. 5. de vſu p. c. 4.
r Gal. lib. 4. de vſu p. c. 17.
ſ Gal. lib. de differ. morbo. c. 7.
t Gal. lib. 4. de vſu p. c. 17. & 18.
u Gale. ibid.
x Gale. ibid.
y Ibid.
z Ibid.
a Gal. lib. 6. de anat. admin. c. 9. & lib. 5. de vſu p. c. 3.
B fig. 5.
I fig. 2.
Ψ fig. 2.
K fig. 2
b Gal. lib. 5. de vſu p. c. 3.
c Gal. lib. 6. de anat. admin. c. 9. & c. 12.
d Gal. lib. 5. de vſu p. c. 3. & 4.
e Gale. ibid. c. 3.

cibus, neque diutius ibi immoretur, ob vaſorum multitudinem, & vim acrem flauæ bilis, quam ex ſu- E
periori inteſtino adhuc puram recipit.

Eſt autem hoc in ſinus vehementer implicitum. Cum ieiuno continuatur tertium, B, inteſtinum tenue, quod ἴλεον [a] vocant, quod ſimiliter flexuoſum eſt, ſuccedit cœcum, N, græce τύφλον vocatum, quod primum eſt ex craſſioribus, ac laxioribus inteſtinis; videtur autem vnum oſtium habere, vnde cœcum nominatum eſt; eſt enim veluti ſaccus dependens, & annexus inter ileum inteſtinum, & colum, ita vt ſi demittatur ſtilus, in fine ilei penetret in colum inteſtinum per oſtium ſacculi dependentis: ſinuatur enim inferior pars eius inteſtini, & quaſi ſacculum effingit.

Annexa eſt cœco inteſtino appendix, N, lumbrico in orbes conuoluto non diſſimilis. Cum cœco [b] iungitur colum, O, Π, P, Ξ, T, quod dextra parte dirigitur, & in rectum, X, inteſtinum degenerat.

Porro inteſtinorum ſitus muneri ad quod inſtituta ſunt, aptiſſimus eſt; nam omnia in aluo continentur, inter ventriculum, vnde excipere cibum poſſint, & anum, per quem detrudant, quod ſuperat; ſita ſunt prope iecur, ad quod trāsferri ſuccus ex cibo poſſit. Primum illud, quod duodecim digitorum latitudinem habere diximus, minime flexuoſum eſt, cum nullam inueniat ſedem vacuam ſub vētriculo, & cedere debeat venæ portæ à iecinore deductæ. Ieiunum, & ileum collocatur in media regione alui proxima meſenterii centro, vbi recipere debent ramos complures, & à vena porta, & ab arteria magna. Cœcum quaſi ſacculus ſub ileo ſitum eſt, vt [c] excipiat cibi reliquias fere ab vtili ſucco deſtitutas. F

Colon fertur per ſuperiorem regionem iuxta fundum ventriculi; neque enim debuit eſſe propinquum centro meſenterii, cum magis ad recipiendum quæ ſuperant, quàm ad diſtribuendum quod vtile eſt, fuerit effictum.

Ad rectum inteſtinum ibi maxime collocatum eſt, vbi quæ proxime excernenda ſunt, contineat; muſculos autem, quibus extremum clauditur, & ſurſum trahitur, vna cum aliis [d] ſuperius expoſuimus.

Cum inteſtinis tractandum eſt μεσεντήριον,[e] ita à Græcis appellatum, quod inter inteſtina medium collocetur. Exiſtimauit autem M. Tullius [f] ipſum eſſe inteſtinum, & idcirco interpretatus eſt medium inteſtinum; ſed decipitur, non ſecus atque ille, qui [g] credit idem à Latinis appellari lactes, quo verbo vel tenue [h] inteſtinum ſignificant, vel venas, quæ ab inteſtinis attrahunt alimentum ad iecur. Conſtat autem meſenterii munus triplex eſſe: vnum, quod vaſa illa firmiter [i] teneat, quæ quaſi radices attrahunt alimentum; alterum, quod inteſtina inter ſe, & cum dorſo alligat; tertium quod tertiam tunicam inteſtinis præbet. Factum enim eſt ex duabus membranis, R, S, quæ diuerſis locis à peritoneo oriuntur; & ſibi mutuo inſidentes vaſa includunt; in canibus adeo coeunt, & continuantur, vt vnam ſolam repræſentent; ſed in homine vna ab altera facile diſtinguitur. Deriuantur venæ [k] omnes quæ in eo ſitæ ſunt, à porta iecinoris; & inde in ramos diductæ, quaſi arborum radices [l] cum eiuſmodi membranis ad inteſtina perueniunt, & in tertiam tunicam degenerant. Nulla autem ex illis oritur à vena caua; licet aliter Galenus [m] ſentiat: id quod facile apparet cum meſenterium extrahitur; G
ſed tantum grandior truncus orſus à vena porta inter duas meſenterii membranas, inſeritur non longe à renibus.

De neruis & arteriis ad meſenterium pertinentibus paulo poſt agemus, qua de ſitu. Sed præter venas, neruos, arterias conſtat & meſenterium ex [n] adipe, quæ ex ſanguine in vaſis contento procreatur; quemadmodum in omento diximus, [o] & media inter vaſa inhæreſcit: Conſtat etiam [p] ex glandulis, I, quæ diffuſæ per eius ſubſtantiam fulciunt vaſa, vbi in plures ramos diuiduntur; prohibentque ne ab infartis inteſtinis comprimantur, id quod non permitteret ſuccum diſtribui ad iecur. Accedit multis paruis glandulis vna magna, quæ παγκρέας [q], H, nominatur; ſed de hac paulo poſt agemus. Forma etiam meſenterii varia eſt, pro variis inteſtinorum anfractibus, quibus innaſcitur, pro diuerſo etiam ſitu eorundem: triplex autem proponitur meſenterium à Galeno, [r] medium, dextrum, & ſiniſtrum. Medium intelligit quod anguſto ortum principio plurimum dilatatur, & cum omnibus anfractibus ieiuni, atque ilei inteſtini cohæreſcit, L. Dextrum, M, vero, & ſiniſtrum, O, quod inteſtinum colum, & rectum cum dorſo nectit, dextrum quidem à dextra ilii regione, ſiniſtrum à ſiniſtra.

Quamuis autem medium [ſ] inter inteſtina meſenterium collocatum ſit, vnde nomen inuenit; proprie tamen cum poſteriori eorum ſede coniungitur, ipſaque ad dorſum alligat [t]. Oritur autem primo à peritoneo duplici initio, vno quidem ad primam, altero ad tertiam lumborum vertebram; circa primam enim, vbi oriuntur à magna arteria paulo ſupra initium emulgentium, duo ra- H
mi, qui tendunt ad meſenterii partem ſuperiorem, & viſcera, plexus neruorum extat, tegens harum arteriarum initium: componitur hic plexus ex tribus vtrinque deſcendentibus neruis: primus à ſexto pari, vel ab ipſius plexu in ceruice ad radicem coſtarum ſub membrana per totum thoracem deſcendit, auctus à neruis, qui à vertebris oriuntur, & ita ad primam lumborum vertebram pertinet. Secundus oritur ab iis, qui à ceruice feruntur ad ſeptum tranſuerſum; hic non ſemper eſt duplex, ſed interdum ſimplex, vbi autem primam lumborum vertebram attingit, cum primo iungitur ad plexum efficiendum. Tertius vtrinque emanat ab illis ramis ſexti paris neruorum cerebri, qui ad ſuperius os ventriculi perueniunt; procedit autem per dorſum ſub ventriculo ad eundem plexum. Ab hoc igitur plexu ex iam dictis neruis compoſito, & à membrana peritonei ad primam vertebram lumborum initium ſumit ſuperior pars meſenterii neruos vna cum arteriis accipiens. Alterum initium inferius accipit, ad finem tertiæ vertebræ lumborum, vbi plexus alter eſt neruorum deriuatus à priori, & auctus à neruis inter lumborum vertebras à medulla ſpinę emanantibus. Obuoluit hic plexus arteriam vnicam, ibi à magna ortam; inde quoque duplicem membranam obtinet ſimiliter ex peritoneo; aut ex ſubſtan-

B fig. 5. N fi. 2.
a Gal. ibid. & lib. 6. de anat. adm. c. 9.
N inferius fig. 2.
O Π P Ξ T. fig. 3.
X fig. 3.
b Gal. locis cit.
c Gal. 4. de vſu p. c. 18.
d Supra lib. 4. c. 10.
e Gal. lib. 6. de anat. admi. c. 6.
f M. T. Cicero 1. lib. de nat. Deorum.
R S fig. 6.
g Theodorus in Interpretat. 4. c. lib. 4. de Partib.
h Plinius li. 1. c. 37.
i Ariſt. li. 4. de par. animal. cap. 4. & Gal. 4. 6. epid. com. 3.
I fig. 6.
k Gal. lib. 6. de anat. admin. c. 6. & 4. de vſu p. c. 10.
H fig. 6.
l Ariſt. li. 4. de Par. c. 4.
L fig. 6.
M fig. 6.
O fig. 6.
m Gal. lib. 4. de vſu p. c. 19.
n Gal. lib. 6. de anat. admin. c. 6.
o Supra c. 4.
p Gal. lib. 4. de vſu p. c. 10.
q Gal. lib. 5. de vſu p. c. 2.
r Gal. lib. 6. de venar. diſſ. c. 9.
ſ Gal. l. 6. de anat. c. 6.
t Gal. 4. 6. epid. com. 7.

A ſubſtantia ſimplici. Hinc igitur meſenterium obtinet inferius initium, & neruos, atque arterias per rectum inteſtinum ad ſedem, & partem coli pertinentes.

Reſtat glandula, H, magna, præter minores illas, quibus meſenterium diſtingui diximus: hæc παγκρέας & καλλικρέας [a] græce nominatur, cuius officiũ eſt firmamentum afferre venæ, arteriæ, neruo, & canali bilem ferenti, ne abrumpantur; ſed fulcrum habeant, vbi deriuantur; molliquе accedente hoc corpore inhærentia inuiolata ſeruentur: in ſuperficie autem eius ſinuata tranſit grandis vena, quæ à porta iecinoris ad lienem ducitur, ita vt commode eiuſmodi vtilitatem afferat. H fig. 6. [a] Gale. 5. de vſup. c. 2.

In homine quidem colorem album habet, ſed in canibus magis rubet, vnde καλλικρέας nuncupatur. Poſita [b] autem eſt qua parte primũ ea vaſa in ramos deriuantur, ſub fundo ventriculi inter iecur, & lienem, iuxta originem inteſtini, quod duodenum appellatur, excipit enim eius partem veluti fulcrum. Huiuſmodi ergo eſt meſenterium, & glandula, quæ παγκρέας nominatur. [b] Gale. loco citato.

Vt autem inteſtinorum, & meſenterii naturam, quam retulimus ſpectantibus demonſtres, dextra manu ad rectum inteſtinum data, qua ſacro oſſi inhæret: ſiniſtra in dextrum latus leniter propelles proximam gracilium inteſtinorum partem, & dextram paulatim ad colum admouebis, ac per eius circuitum duces ad fundum ventriculi ſiniſtra iuuante; quo cum perueneris, operas mutabis; ſiniſtram enim ad colum admouebis, dextra tenuia inteſtina modice compellens, dum ventriculi fundum, & iecur ſuperaueris, & ad regionem dextri renis perueneris, vbi colum terminatur, quod ſiniſtra modice attollens, cœcum demonſtrabis, & vtraque manu ilei iter perſequeris vſque ad principium ieiuni; vbi B continuatur cum primo inteſtino, dein ieiunum dextra manu complectens, ſiniſtram demittes inter iecur, & dextram ventriculi ſedem, vbi primum inteſtinum incipit.

Poteris rurſus hinc incipiens contrario ductu omnia inteſtina perſequi, deſcendendo vſque ad rectum. Perſpecto autem vniuſcuiuſque ſitu, atque habitu, iecinoris, ventriculi, lienis ſitum, ac nexum cum ſepto tranſuerſo licebit demonſtrare, quod facilius cedet, ſi ſeptum tranſuerſum quod contractum eſt relaxetur: relaxabitur, ſi demiſſo ſcalpello inter coſtas vulneretur thorax, atque aperiatur: quibus oſtenſis ad ſectionem veniendum eſt. Retuſo igitur ſcalpello, nerui, venæ, arteriæ, quæ ad cauum iecinoris illigantur, reſolui debent, ſumma cura, ne vulnerentur, neue ſanguinis ſuffuſione prohibeatur aſpectus; ſimul etiam perſequeris canalem, qui à veſica fellis fertur ad primum inteſtinum; quem leuiter pertundes, ita vt bilis profluens ſe oſtendat.

Perpendes & ramos venæ portæ, & meſenterii ſitum, quibus perſpectis, rectum inteſtinum alligabis, fœcibus enim ſurſum compulſis traiecta acu flexa filum ducente prope finem laqueum vnum iniicies, & alterum tres digitos ſupra: deinde inter vtrumque laqueum ſcalpello rectum inteſtinum præcides, & paulatim à meſenterio reſolues ſuperiorem ipſius partem; dein colum, ileum, ieiunum. Cum perueneris ad ieiuni principium, duobus laqueis, perinde atque rectum ipſum intercipies, ita vt ſublimior proximus ſit regioni, qua inſeritur canalis, per quem à veſica fellis flaua bilis fertur; præcides C inter vtrumque laqueum, euulſaque inteſtina à miniſtris abluenda curabis; vt deinde perſpiciatur longitudo, & latitudo; quod ſi inflentur, melius forma comprehendetur ac ſi ſcalpello aperiantur, apparebit tunicarum ſubſtantia, & fibrarum ductus: apparebit etiam qua ileum cum cœco coniungitur interna membrana veluti moram quandam efficiens, ita vt deiectionem, quam patitur deſcendere, prohibeat ſurſum reuerti; id quod in veſica quoque deprehenditur, [c] quæ vrinam à renibus recipit per canales ita ad imum conformatos, vt eam ſurſum reuerti non ſinant. Tunc etiam dirimens inteſtinorum tunicas, oſtendes tertiam à meſenterio ortam; inuertes quoque inteſtina, vt interna eorum ſuperficies in conſpectum veniat. [c] Gal. lib. 5. de vſup. c. 13.

Poteris tunc meſenterium extrahere laqueo iniecto venis, & arteriis, quæ ad ipſum feruntur. Sed ſatius eſt ſimul cum ventriculo, iecinore, liene extrahendum relinquere.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ L X I I. inſcripti viſuntur, declaratio. E

TAB. LXII. FIG. I. II. III. IV.

Oſtendunt hæ Figuræ inteſtina in ſuo ſitu collocata, &c.

A Mucronata cartilago.

B B Peritoneum vna cum coſtis effractis.

Δ Magna gibbi hepatis portio.

E Portio venæ tendentis ab vmbilico ad iecur.

Z Z Anterior ventriculi ſedes.

H Anterior lienis ſedes.

Θ Inteſtinorum initium.

I Duodenum inteſtinum.

k Ieiuni initium.

Λ Gracilium inteſtinorum finis.

M Craſſorum initium.

N Cæcum inteſtinũ proprie autem, N, inferius appendicem eius oſtendit, quæ ſola à nonnullis cæcum inteſtinum appellatur.

Ξ O Π P Σ T Colum inteſtinum his notis indicatur, & propriè à Ξ, ad O, notatur eius portio à dextro rene ad cauum iecinoris pertinens: ab O, ad Π, portio, quæ à cauo iecinoris ventriculi fundo inhæret vſque ad lienem; à Π, ad P, portio à liene ad os pectinis procedens: à P, ad Σ, quod in ſeptima figura cõſpicitur, notatur eius ductus verſus vmbilicum: à Ξ, ad T, eiuſdem progreſſus vſque ad inteſtinum rectum.

Y Depreſſa coli ſedes.

Φ Coli anfractus.

X Hinc exortum inteſtinum ad anum progreditur.

Ψ Canalis à veſica bilis ad inteſtina pertinens.

Ω Muſculus imum recti inteſtini ambiens.

α Duo muſculi rectum inteſtinum ſurſum attrahentes.

β Innaſcitur hoc loco rectum inteſtinum in viris peni: in fœminis ceruici vteri muſculoſa quadam intercedente ſubſtantia.

γ γ Duæ arteriæ fœtui inſeruientes.

δ Veſica, vnà cum eius canali ad vmbilicũ tendente exciſo.

ε Intima inteſtinorum tunica fibris tranſuerſis diſtincta.

ζ Media tunica fibris rectis, & tranſuerſis contenta.

η Portio meſenterii rectum inteſtinũ oſſi ſacro adnectens, quæ extimam efficit

θ tunicam notatam, θ.

FIGVRA V. VI.

V Figura refert meſenterii ſitum, tractis in gyrum gracilibus inteſtinis, vt euidẽtius eius centrum vnà cum venarum ductu deprehendatur.

VI Figura idem ab omnibus corporis partibus ſeiunctum oſtendit, excepta portione inferioris omenti membranæ, quæ colum inteſtinũ dorſo adnectit, qua hoc ventriculo illigatur. F

A Portio peritonei in latera reflexa.

B B B Gracilia inteſtina.

C Cæcum inteſtinum.

D Colum inteſtinum.

E Recti initium.

F Veſica, cui peritoneum innaſcitur.

G Meſenterii centrum, tum ſedes eiuſdem qua à peritoneo procedit, venæ cauæ, & arteriæ magnæ truncum obuoluente.

H Glandoſum corpus ad initium diuiſionis venarum meſenterii collocatum.

I I Glandulæ ad venarum diuiſionem procreatæ. G

L Portio meſenterii gracilia inteſtina dorſo alligans.

M Portio eiuſdem inteſtinum colum dorſo nectens à dextro rene ad iecinoris cauum.

N Portio inferioris membranæ meſenterii colum inteſtinum cum dorſo, & ventriculi fundo committens.

O Ab N, ad O, meſenterii portio indicatur ad colum inteſtinum à liene ad rectũ pertinens.

P Ab O, ad P, meſenterii portio demonſtratur rectũ inteſtinũ dorſo illigans.

Q Oſtenditur hoc loco meſenterii ſubſtantia duabus tunicis contenta, quarum

R S vna notatur R, altera S. In medio harum conſpiciuntur venæ, & glandulæ ad meſenterium attinentes. H

TABVLA LXII.

De Ventriculo, & gula. Cap. VI.

Tab.63. Fig.quatuor. E

PArs illa, vbi eſculenta, & poculenta recipiuntur, latine vocatur ventriculus, græce κοιλία, [a] & etiam
γαστήρ. [b] Eſt autem ventriculus veluti officina [c] communis, vbi conficitur cibus, qui deinde in o-
mnes corporis partes diuiditur; propter quod munus, aliis quoque [d] præditus eſt facultatibus, vt at-
trahente, retinente, expellente; nam vt coctionem conficiat, ob quam præcipue fabricata eſt ipſum
natura, neceſſe [e] eſt prius attrahat, deinde arcte contineat, & complectatur quod concoquen-
dum eſt; poſtremo expellat quod iam concoctum; vt ſecreta parte vtili, atque attracta à venis re-
liquiæ detrudantur: ſed quod ab eo attrahitur, neceſſe eſt prius ore accipi, at non accipitur, niſi
appetat animal, non appetit, niſi vbi egeſtatis [f] ſenſu ad appetendum excitatur. Quamobrem
ventriculo ſenſum natura tribuit, præter vim concoquentem, attrahentem, retinentem, expellen-
tem, quibus præditus eſt, & quatenus reliquo corpori inſeruit: & quatenus ipſe quoque alitur, per-
inde atque cæteræ partes. Comperies ad hæc omnia munera compoſitionem eius aptiſſimam, ſiue
materiam, ſiue formam intuearis. Quod ad materiam attinet, eadem eſt [g] ventriculi, & gulæ, id-
que merito, cum gula ſit pars ventriculi, qui ſuperiori parte in ipſam [h] degenerat: per quam veluti
per manum attrahit quod ore accipitur. Inteſtina cum non ſint pars ventriculi, materiam diuerſam
habent: ſtatim enim ab inferiori eius oſtio, O, innaſcuntur, neque neceſſaria ſunt ad aliquod ipſius
munus præſtandum, veluti gula, de qua paulo poſt agemus. Conſtat [i] autem ventriculus ex duplici F
tunica propria, quibus tertia, G, additur à peritoneo orta communis [k] partium quæ abdomine inclu-
duntur: omnes enim vt tutiores ſint, ea membrana inuolui diximus. Ex duabus autem propriis inter-
na durior [l] eſt vt quæ ingeruntur duriora, atque aſperiora innocenter ferre poſſit: Procedit hæc con-
tinuata per gulam vſque ad os, quod totum inuoluit; ſed tanto durior eſt, quanto ſuperior: quanto ma-
gis deſcendit [m] ad fundum ventriculi, tanto efficitur mollior, idque merito, cum quæ eo perueniunt,
facta ſint mitiora. Quatenus autem tunica hæc continuatur cum gula, & partibus oris, maxime apta
eſt ad attrahendum quod ingeritur. Subſtantia [n] huius internæ tunicæ neruoſa eſt, per quam ferun-
tur vaſa, quæ in ipſam terminantur; continetur que triplici fibrarum genere: recto, tranſuerſo, obli-
quo, quæ adeo valide ſunt intertextæ, vt non permittant percolari humorẽ, qui in ventriculo conti-
netur: intima, C, ſuperficies eius quaſi ſquama carnoſa obducitur, tenuiſſimis, ac breuiſſimis fibris
contenta, ab externa in internam partem ductis inter eiuſmodi fibras paruula foramina ſunt; videtur
ſquama hæc facta ad continendum quod ingeritur, & ne claudantur oſcula venularum à cibo, ſed ea
ſquama ſua raritate ſucco, atque humori aditum præbeat, qui à venulis portæ, ex ventriculo ad iecur
attrahitur, vnde ſequitur ſubita refectio. Defenditur etiam ab eiuſmodi ſquama, neruoſa ſubſtantia
iam dicta; quod ſi ab euiſcerato cadauere ventriculum detrahas, atque modice elixes, facile hanc
ſquamam à reliqua tunica neruoſa ſeparabis. Exterior, F, vero ventriculi tunica mollior [o] eſt, ne-
que enim proxime ab eſculentis duris attingitur; eadem carnoſa eſt, vt ſuo calore ad coctionem con-
ducat quo plurimum confert eius craſſitudo. Fibris autem tota continetur, [p] tranſuerſis, H, à ſuperio- G
ri oſtio vſque ad inferius; ita inter ſe nexis, vt præter has fibras nullam aliam ſubſtantiam in ea diſcer-
nas, vbi adempto inuolucro ex peritoneo ipſam ab externa parte intuearis: quamquam his tranſ-
uerſis paucæ [q] quædam oblique, I, verſus internam partem ſubiiciuntur, quæ ſimiliter carnoſæ ſunt,
& craſſæ, neque vllo pacto cum tranſuerſis miſcentur; incipiunt autem iuxta ſuperius oſtium, & à ſi-
niſtra parte dorſi ipſius ventriculi, vnde aliquæ per idem dorſum à parte dextra recta feruntur ad
oſtium inferius; ſed pleræque ad fundum, oblique verſus idem inferius oſtium. Sub harum initiis
alia, L, ad ſuperius oſtium oriuntur carnoſæ, quæ ipſum in girum ambientes totum claudunt, vt tranſ-
uerſæ gulam; ſed tranſuerſæ tranſuerſim, obliquæ in obliquum ſtringunt: quod vbi moderate faciant,
retinent; vbi immoderate, expellunt; tranſuerſæ tamen ad expellendum magis faciunt, quod magis
anguſtum reddant ventriculum; obliquæ retinent, quod minus ipſum efficiant anguſtum; clauditur
autem à tranſuerſis illis paucis oſtium ſuperius; aſtringitur & inferius oſtium, id quod confert ad re-
tentionem: obliquæ non perducunt ventriculum ad tantam anguſtiam, vt expellant; ſed vt quæ acci-
pit, arctiſſime complectatur. Spectat quoque ad continendum, ac complectendum ſubſtãtia craſſior,
eminentior ad vtrumque oſtium, neque enim craſſior eſt ad fundum, vt aliqui cenſent, ſed ad dorſum,
& vt diximus, ad vtrumque oſtium, vt ventriculus arctius claudatur. Ad oſtium inferius non ſita eſt
glandula, ſed anulus, B, ex ſubſtantia duriori, qui prodeſt ad retinẽdum; ſpectat enim in ventriculum, H
cum quo committitur initium duodeni inteſtini, quod ibi rugas quaſdam præſefert. Inſeruit et-
iam natura ventriculo neruos, venas, arterias, quibus maxime opus erat. Duo enim [r] nerui, Π, P, craſ-
ſi, ac molles à ſexto pari neruorum cerebri deriuati per ipſum diſtribuuntur, præſertim per os i-
pſius ſuperius, quod ſentire egeſtatem debet, & animal ad cibum quærendum excitare. Arterias au-
tem exiles habuit à magna arteria, quæ per dorſum deſcendit, profectas, per quas vitalis faculta-
tis eſt particeps. Venas [ſ] etiam habet paucas, à iecinoris porta, cum non [t] diſtributionis vel-
ut inteſtina, ſed coctionis fuerit inſtrumentum: quamobrem pauciores ad ſuperiorem eius partem
pertinent quam ad inferiorem. Nullum vero accipit ramum à vena caua, ſed omnes à porta, quam-
uis aliter Galenus [u] ſenſerit. Oritur [x] autem primus ramus à vena porta, priuſquam illa in duos
grandes ramos ſecetur, ferturque per ventriculum vſque ad oſtium inferius. Deriuatur ſecunda ve-
na à parte dextra venæ portæ, quæ diuiditur in duos grandiores ramos; fulctaque ſuperiori mem-
brana omenti diſtribuitur inferiori parti ventriculi. Tertia quæ exilis eſt, ab exili trunco ſiniſtro ve-
næ portę incipit, & cum poſteriori ventriculi parte committitur. Quarta, T, ab eodem trunco orta am-
plior iuxta ventriculi medium innata ſurſum procedit. Quinta, Φ, à grandiori trunco portæ ad fun-
dum ventriculi progreditur, vnde ramos priori parti, & poſteriori impertit. Sed ſexta, Ψ, vas eſt mul-
tiplex, quod à liene peruenit ad ſiniſtram ventriculi partem: grandior tamen portio incipit à magno
trunco

a *Ariſt. li. 3. de Partib. ani. c.14.*
b *Gal. 3. lib. de na. fac. c. 11.*
c *Gal. 4. de vſu part. c. 17.*
d *Gal. lib. 3. de natu. fa. c.8.*
e *Gal. lib. 3. de nat. fac. c.6.*
f *Gal. lib. 9. de vſu pa. c.11. & li. 5. de vſu p. c.7.*
O fig. 1.
G fig. 4.
g *Gal. lib. 4. de vſu par. c.7.*
h *Ibidem c.8.*
i *Gal. 4. de vſu par. c.8. & lib. 6. de anatom. admi. c.7.*
C fig. 3.
k *Gal. lib. 4. de vſu par. c.10.*
l *Gal. lib. 4. de vſu par. c.8.*
F fig. 4.
H fig. 4.
m *Gal. ibid.*
n *Gal. ibid.*
o *Gal. lib. 4. de vſu par. c.8. & lib. 3. de nat. fac. c. 8.*
p *Gal. 4. de vſu par. c.8. & 3. de nat. facul. c.8.*
L fig. 4.
q *Gal. lib. 3. de nat. fac. c.11.*
B fig. 3.
Π P fi. 1.
r *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 7. & lib. 16. de vſu par. c.4. & lib. 9. de vſu par. c. 11.*
ſ *Gal. lib. de vena ſect. c.1.*
t *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 8.*
T fi. 2.
u *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 19.*
Φ fig. 2.
Ψ fi. 2.
x *Sup. lib. 3. c.16.*

A trunco venæ portæ, qua committitur cum ſuperiori parte lienis. Ab hac per ventriculum plures ramuli deriuantur; per hanc fertur atra bilis ad ventriculum; quæ redundat [a] in liene, & ad ipſum contrahendum conducit. Hactenus de materia, pergamus ad formam. Ita ergo figuratus [b] eſt ventriculus, vt orbem oblongum repræſentet, orbem quidem; quod rotunda figura maxime capax ſit, & minime iniuriis obnoxia: oblongum vero ad dextram, & ſiniſtram partem, tum propter gulam, quam quaſi proceſſum [c] excipit; tum propter adnexum inteſtinum; deprimitur autem à poſteriori parte ob ſubiecta corpora, quibus cedit; ita vt cauus magis, quam gibbus ibi conſpiciatur. Iam vero interna eius ſuperficies aſpera eſt ad vtrumque oſtium; vbi cum contrahitur, rugat; id quod ad aſtrictionem confert, reliquis vero partibus, non inæqualis, aut quaſi cellulis diſtincta, qualis in ruminantibus apparet. Eſt etiam ventriculus duobus foraminibus quaſi oſtiis peruius; ſuperiori, A, per quod tranſeunt, quæ accipiuntur; inferiori, D, per quod exeunt, quæ iam confecta ſunt. Superius collocatum eſt ad vndecimam thoracis vertebram; vbi ventriculus arctior eſt; latius [d] autem effictum fuit, vt facile aditum præbeat iis, quæ dura, & craſſa ex ore illabuntur. Inferius, vbi ventriculus latius patet; anguſtius; quod quæ [e] inde tranſeunt, confecta eſſe debeant, non amplius craſſa, & dura. Quamobrem πυλωρὸς [f] græce dicitur, quaſi ianitor, qui cum iuſtus ſit, non ſinit per inteſtinorum portam permeare, niſi quæ concocta ſunt, & mitificata. Magnitudo autem ventriculi quamuis exigua videatur; tanta tamen eſt, vt poculentorum, & eſculentorum copiam capere ingentem poſſit; cum ſubſtantiam [g] habeat, quæ plurimum
B diſtenditur, id quod manifeſte deprehendes, ſi vbi iamiam eſt è cadauere euulſus inflετur. Cæterum in homine ſimplex [h] fuit, & non multiplex, veluti in ruminantibus; quod vnus ſufficiat iis, quibus veſcimur conficiendis: Neque enim ſumimus, quę magna, atque aſpera ſunt, quemadmodum quæ ruminant. Situs [i] præterea maxime opportunus eſt; ſub mucronata cartilagine, vbi eatenus diſtat à ſepto tranſuerſo, quatenus moueri ipſum libere ſinit; & magis ad ſiniſtrum latus, quàm ad dextrum vergit: quamuis autem in medio collocatus videatur, in homine magis occupat ſpacium, quod inter iecur eſt, & lienem. Diſtat ab ore, vt commodius poſſit, quæ concocta ſunt depellere ad locum oportunum; fouetur [k] etiam ab illis cum quibus iungitur, vt iecinore à dextra parte, liene à ſiniſtra, à priori verſus fundum omento; ſed paulo ſupra à vena illa, quæ ab vmbilico ad iecur iam obcæcata eſt, & multa adipe obducta: à poſteriori parte ſpina eſt, cum muſculis, vena caua, & arteria magna; à ſuperiori verſus latus dextrum coniungitur cum iecinore, verſus ſiniſtrum cum ſepto tranſuerſo; ab inferiori, tum omento, & vaſis, quæ per ipſum diſcurrunt; tum colo, & gracilibus inteſtinis attingitur. Quamobrem vndique [l] fouetur à partibus, cum quibus nectitur, ita vt belle conficere poſſit quæ ingeruntur.

Sequitur via, qui ab ore ad ipſum tendit, hæc græce dicitur οἰσόφαγος, [m] quod cibi per ipſam ad ventriculum illabantur; dicitur & στόμαχος, [n] quo vocabulo ſignificatur canalis cuiuſuis receptaculi, per quem egreditur materia. Latini & gulam dixerunt, & ſtomachum, id verbum à græcis mutuati. Gulæ autem munus eſt cibum ab ore ad ventriculum ferre; nam quod in ore iam confectum eſt, exci
C pit quaſi [o] manus; ſurſum enim contrahitur, & quod accipit, deorſum impellit, relaxata inferiori parte, aſtricta, quæ ſupra ingeſtum cibum. Subſtantiam habet gula maxime idoneam ad hoc munus, quæ facile dilatari, & contrahi poſſit, cum membranæ naturam retineat. Conſtat autem ex duabus [p] tunicis propriis, non ſecus quam ventriculus; quarum interna, quæ tenuior eſt, non eſt ex toto ſimplex, ſed tenuiſſimo quodam velamento continetur, tenuiſſimis, ac carnoſis fibris ab intima ſuperficie diſtincto; ſed quod ex ipſo reliquum eſt, neruoſum eſt omni fibrarum genere præditum; incipit autem ab ea tunica quæ fauces inuoluit, & ad oſtium ventriculi ſuperius terminatur. At externa, quæ magis carnoſa eſt, & craſſa: muſculum imitatur canalis modo ſinuatum, qui à ſecunda gutturis cartilagine oritur, atque inde deſcendit ad gulam à priori tunica effictam, ipſam vniuerſam circumdans; continetur externa tunica maxima ex parte fibris [q] tranſuerſis, licet eius extima ſuperficies, videatur veluti velum quoddam, rectis quibuſdam fibris diſtinctum. Videtur autem per fibras carnoſas vtraque tunica ſuũ opus præſtare. His duabus tertia tunica ſuperiecta eſt, à peritoneo, non ſecus quam in ventriculo. Madefit [r] à glandulis gula, & non modo ab iis, E, quæ in ore, ſed ab aliis, Z, etiam quæ ſitæ ſunt ad mediam ipſius regionem vbi primum aſpera arteria diuiditur in duos ramos; madefacta autem redditur læuis, & faciliorem tranſitum præbet iis, quæ ore accipiuntur. Habet gula teretem figuram, non ſecus quam cæteri canales; degenerat [ſ] enim in eam ventriculus, ita vt teretem
D figuram repræſentet. Quod attinet ad ſitum, recta [t] deorſum fertur vſque ad quintam vertebram thoracis, vbi vſque ad regionem cordis cedit arteriæ, ita vt ſecedat verſus dextrum latus, relinquens ſpacium medium arteriæ, quæ non totum ipſum occupat, ſed aliquam partem relinquit gulæ, quam leniter propellat. Hæc de natura ventriculi, & gulæ ſummatim dicta, diligenter inſpicere oportet, & perſecando aperire.

Licet autem ſecare ipſum ventriculum relicta gula cum partibus quæ in thorace continentur, poſtea ſecanda: licet & totum ventriculũ cum gula relinquere, vt tunc ſecetur, cum patefiunt partes in thorace contentæ. Ergo (quod plerique faciunt) ſtatim oſtenſis inteſtinis, ac meſenterio, ad ventriculum accedes oſtenſis neruis, qui ad eius os inſeruntur, vnguibus peritoneum à ſepto tranſuerſo, ac ventriculi initio vſque ad fundum reſolues; atque inde ab hac tertia ventriculi tunica, monſtrabis ortam omenti membranam ſuperiorem, cuius portionem ventriculo annexam expedit relinquere, cum eximitur meſenterium. Quo facto laqueus vnus acu iniiciendus eſt, qua ventriculus in gulam degenerat, tum alter paulo ſuperius; medium deinde inter vtrumque præcidendum eſt, & ita à gula ventriculus ſeparandus. Quo manu ſiniſtra leuiter ſuſpenſo, ne venæ abrumpantur, inferior omenti membrana in conſpectum veniet, & ſimul meſenterii origo à peritoneo. Deinde venas, arterias grandiores; & canalem bilis duobus locis laqueo intercipere oportet, & inter vtrumque præcidere, & ventriculum extrahere, & ſuper ſcamnum collocare. Quo exempto, videbis & venas, quæ à

X 2 liene

a Gal. lib. 5. de vſu par. c 4.
b Gal. lib. 4. de vſu pa. c. 7.
c Gal. ibid.
A fig. 3.
D fig. 3.
d Gale. 4. de vſu pa c. 7.
e Gale. ibid.
f Gale. ibid.
g Galen. 3. acut. com. 39.
h Gal. lib. 6. de anato. adm. c. 1.
i Gale. lib. 4. de vſu pa. c. 7.
k Gal. lib 4. de vſu pa. c. 8. & Ari. li. 3. de par. an. c 7.
l Gale. ibid.
m Ariſt. li. 1. de hiſt. an. c. 16 & G. 4. de vſu par. c 8.
n Gale 1. de cau. ſymp. c. 7.
o Ga. lib. 3. de nat fac. c 8.
p Gal. lib. 5. de loc. aff. c. 5.
q Gal. lib. 3. de na. fac. c. 8.
E fig. 1.
Z fig. 1.
r Gal lib. 2. de ſemine c. 6.
ſ Gal. lib. 4. de vſu par. c. 6.
t Gal lib. 6. de vſu par. c. 5.

liene ad ventriculum tendunt, videbis & lienis tunicam oriri ab omento, ſi eius portio ibi fuerit reli- E
cta. Ablutum deinde à miniſtris, ventriculum euulſum curabis inflandum, vt poſſis capacitatem ipſius, & figuram deprehendere: quem ſcalpello etiam aperies, atque inuertes, vt vtriuſque oſtii eminentiam, atque inæqualitatem deprehendas, præterea tunicarum ſubſtantiam, quæ ſi elixetur, diſtincta magis apparebit, reſoluere autem ab aliis tertiam oportet, quæ ex peritoneo conficitur. Gulam vero intueri oportet, aperto thorace, & exempta aſpera arteria vna cum pulmone, tunc enim ſe ſe oſtendit vna cum neruis ſexti paris à cerebro ortis, qui cum ea iunguntur. Extrahes deinde gulam à faucibus reſolutam, & glandulas quæ in medio ipſius ſunt, perpendes; id quod melius ſuccedet, ſi gulam prius mediocriter elixes, quod ſi adhuc iuncta fuerit cum ventriculo, demiſſa fiſtula inflari poterit, ſi ſeparata ſit ab eo, aperienda erit, vt eius tunicæ, ac fibræ quales ſint oculis ſubiiciantur. Sed ſatis de ventriculo, & gula, pergamus ad iecur, veſicam fellis, & lienem.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, FIGVRIS Tabulæ LXIII. inſcriptorum, declaratio.

TAB. LXIII. FIG. I. II.

I. II. *Figuræ referunt ventriculum, & gulam, prima ab anteriori parte, ſecunda à poſteriori.*

Α Gulæ pars ad oris amplitudinem pertinens à faucibus reſecta, proprie autẽ
Β ab A. ad B. eius progreſſus oſtenditur iuxta omnes vertebras ceruicis vſque
Γ ad quartam thoracis, à B, ad Γ, notatur ductus eiuſdem, ſuper quintam, & aliquot ſequentes thoracis vertebras, in dextrum latus modice declinans; à Γ,
Δ ad Δ, eiuſdem progreſſus oſtenditur à dextro latere verſus ſiniſtrum aſcendens ſuper magnam arteriam, & per ſeptum tranſuerſum in ſuperius ventriculi orificium deſinens.

ΕΕ Tonſillæ prope fauces collocatæ.

Ζ Glandula, quæ gulæ adnata quintæ thoracis vertebræ inſidet.

Η Superius ventriculi orificium.

Θ Ventriculi fundus.

Ι Elatior ventriculi ſedes.

Κ Humilior.

Λ Anterior.

ΜΝΞ Poſterior, proprie tamen Ξ, impreſſionẽ oſtendit, qua vertebris inſidet; M. ſublimiorem dextri lateris ſedem. N, ſiniſtri.

Ο Duodenum inteſtinum à ieiuni initio reſectum.

ΠΡ Nerui, qui à ſexto pari neruorum cerebri deriuati ſuperiori ventriculi orificio diſtribuuntur.

Σ Ramus ſiniſtri nerui ſecundum elatiorẽ ventriculi ſedem vſque ad iecur procedens.

Τ Quarta vena cum arteria ventriculi ſuperius orificium amplectens. F

Υ Rami nuper dictę venæ & arterię per ſuperiorem ventriculi ſedem ad eius finem tendentes.

Φ Quinta vena, cum arteria & neruo per ſiniſtrum fundi ventriculi latus procedens.

Ψ Sexta vena à venis ad lienem tendentibus enata.

FIG. III. IV.

III
IV *Oſtendunt hæ figuræ ventriculum prima inuerſum, ſecunda ab extima tunica liberatum.*

A Craſſior, ac eminentior ſubſtantia ad ſuperius oſtium ventriculi. G

B Anulus ex ſubſtantia duriori qua ventriculus cum duodeno inteſtino committitur.

C Intima ventriculi ſuperficies, veluti carnoſa ſquama obducta.

D Inferius oſtium ventriculi.

E Inteſtinum duodenum.

F Exterior ex propriis ventriculi tunicis.

G Extima ventriculi tunica à peritoneo enata.

H Tranſuerſæ fibræ per mediam ventriculi tunicam diuiſæ.

I Obliquæ fibræ tranſuerſis ſubiectæ.

L Carnoſæ fibrę ſuperius oſtium ventriculi ambientes.

M Inteſtinum duodenum. H

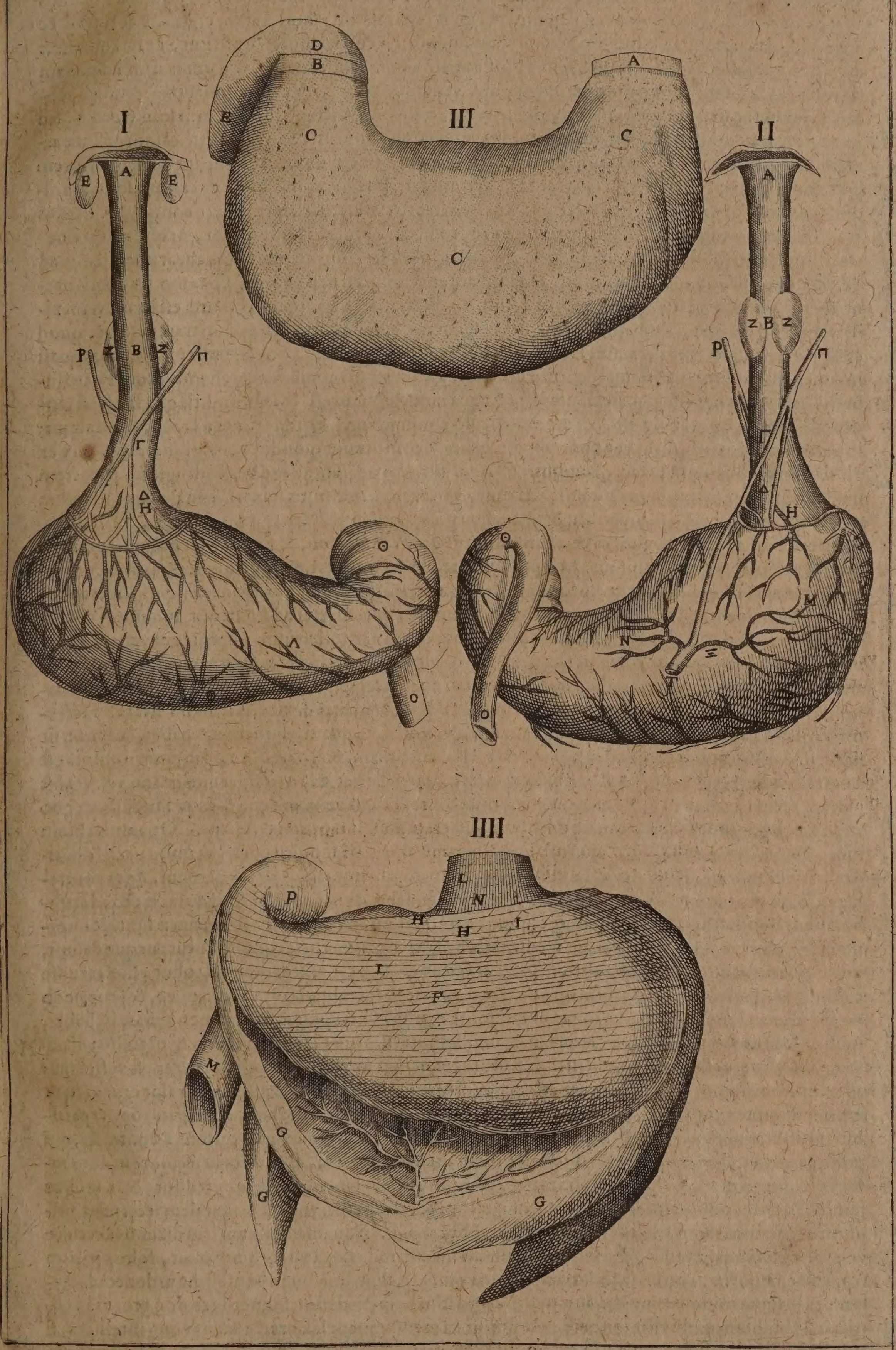
N Rectæ fibræ ad gulam pertinentes.

O Portio gulæ.

P Inferius oſtium ventriculi.

TABV-

TABVLA LXIII.

De Iecinore, veſica fellis, & liene. Cap. VII.

Patefacto ventriculo veniendum eſt ad iecur, quod Græce ἧπαρ [a] nominatur. Factum autem eſt à natura, vt ſit domicilium [b] facultatis naturalis, & vt ſuccum [c] ex ventriculo attractum conuertat in ſanguinem, quo ſingulæ animalis partes alantur. Quamobrem venas exigit, quæ in totum corpus diuiſæ illum ferunt; ſed interim ventriculum [d] fouet, & eatenus ad cibi coctionem conducit, ita vt non effictum ſit quaſi πάρεγχυμα [e] ad venas ſuſtinendas, ſed ad ſanguinem procreandum, & iam dictos vſus præſtandos, quo potiſſimum ſpectat eius ſubſtantia, quam veluti [f] coactum ſanguinem iudices. Complectitur hæc venas, tam à porta, quam à caua deductas; quibus in paruos ramos diuiſis inhæret; & eatenus ſanguinem efficit, quo alatur, alitur autem craſſo, [g] ac rubro; & quod ſuperat, tamquam inutile expellit. Sanguis qui in venis iecinoris conficitur, ex ramulis venæ portæ in ramulos venæ cauæ per ipſius ſubſtantiam diuiſos diſtribuitur, quamuis non admodum appareat; vbi inter ſe iungantur extremi ramuli vtriuſque venæ. Vt autem melius à iecinoris ſubſtantia mutetur in ſanguinem ſuccus, quem venæ continent, factæ [h] ſunt hæ non ſolum exiles, ſed ex tunica longe tenuiori, quam ea quibus aliæ venæ conſtituuntur. Sunt etiam in iecinore paruæ arteriæ deriuatæ è ramo, qui à magna arteria ortus omento diſtribuitur. Occupant [i] hæ inferiorem partem iecinoris, cum ſuperior ſatis motu ſepti tranſuerſi refrigeretur. Tunica vero qua iecur inuoluitur, naſcitur à peritoneo, qua inferiorem partem ſepti tranſuerſi à dextro latere contingit. Paruus [k] autem neruus, qui ad iecur pertinet, per hanc tunicam dumtaxat diffunditur, neque enim penetrat in internam ſubſtantiam, vt quæ non egeat acriori ſenſu: cum inſtrumenta habeat inſeruientia ad depellendum id, quod moleſtum eſt. Oritur autem eiuſmodi neruulus ab illo ramo ſexti paris neruorum cerebri, qui pertinet ad radices coſtarum dextri lateris. Ita autem figuratum eſt iecur, vt maxime conuenit partibus, cum quibus iungitur, eſt enim [l] gibbum, A, qua ſeptum tranſuerſum, quod cauum eſt attingit; contra cauum, A, qua gibbam ventriculi partem. Sed [m] fibræ, O, in quas quaſi in rupes diſtinguitur, nec numero, nec magnitudine æquales in omnibus deprehenduntur. Porro ſuperficies diuerſis partibus iecinoris diuerſa eſt; qua enim gibbum eſt, & ſeptum attingit, læuis eſt; inæqualis autem, qua cauum eſt, & cum ventriculo coniungitur. Quod attinet ad caua, & foramina; in parte ſima verſus dorſum vena porta [n] eſt, quam [o] conſtituunt quinque venæ grandiores, quæ ex plurimis tenuibus fiunt ibi diſcurrentibus. At in gibba parte, vbi à caua vena attingitur, in partem quidem inferiorem duo parua foramina, L, ſunt à vena caua in iecinoris ſubſtantiam penetrantia; tum duo [p] alia ampliora, M, in ſuperiori, & in medio ſpacio complura, N, admodum exigua. Habet tandem iecur canalem, E; per quem & ad inteſtinum dodecadactylon, & ad fellis veſicam fertur flaua bilis, vt paulò poſt monſtrabimus. Magnum [q] autem in homine eſt, pro portione corporis, ſi cum reliquorum animalium iecinore comparetur. Situm præterea [r] iecur eſt ſub ſepto tranſuerſo, ita vt à coſtis ſpuriis includatur à dextro latere; quamuis nonnihil etiam ſpectet ad ſiniſtrum. Iungitur [ſ] per tunicam à peritoneo ortam, cum omnibus viſceribus, quæ à peritoneo inuoluuntur, per venas, [t] cum ventriculo, liene, omento, meſenterio; per [u] ligamentum, I; quod à peritoneo proficiſcitur, iungitur cum ſepto tranſuerſo, per paruulam fibram, C, quaſi nucem replet ſinum quem efficit primum inteſtinum, cum ab inferiori oſtio ventriculi incipiens reflectitur à parte dextra, verſus ſiniſtram. Hactenus de natura iecinoris, nunc tranſeundum eſt ad veſicam, C, quam adiunctam [x] habet, licet non ſit pars ipſius. Vocatur hæc, quod bilem recipiat, Græce χωλώδης, & χοληδόχος: [y] ad id enim inſtituta eſt à natura, vt ſit receptaculum [z] flauæ bilis, non ſecus quam lien atræ. Attrahit enim ipſam; vel, vt aliis placet; recipit per canales, [a] qui in medio iecinore inter ramos venæ portæ, & cauæ inſeruntur; quo fit, vt ſanguis, qui per venam cauam diſtribuitur, ſecreta flaua bile purior reddatur. Quamuis autem bilis acris ſit, & erodendi vim habeat, adeo tamen familiaris [b] eſt huic veſicæ, vt nullo pacto offendat ipſius ſubſtantiam, quæ non aliud eſt, quam tunica ex membrana [c] dura, & tenui, ita vt contrahi poſſit, & quantum neceſſe eſt extendi. Hæc triplici [d] fibrarum genere diſtinguitur; recto ad attrahendum; tranſuerſo ad expellendum; obliquo ad retinendum: fibræ rectæ in ea paucæ ſunt, & internæ magis: his ſuccedunt obliquæ, nam tranſuerſæ in externa ſuperficie conſpiciuntur: neque deſunt, qui non ſecus atque aliis fibris neruoſis nullam actionem tribuant, ſed ſolum ad robur effictas fuiſſe exiſtiment. Eadem qua parte iecinori non hæret, tegitur [e] membrana orta à peritoneo, & proprie ab eo, quod iecur inuoluit. Ac licet annexa ſit iecinori, & officinæ ſanguinis, duas tamen venas, R, habet, quibus [f] alitur, ortas à vena porta, qua in iecur inſeritur. Obtinet etiam arteriam, & neruum; illa ab arteria, hic à neruo iecinoris proficiſcitur. Sed præter materiam, formam quoque nacta eſt veſica bilis ad inſtitutum muñus exequendum maxime opportunam: Figura enim rotunda, & valde capax eſt, & iniuriis minime expoſita. Verum à ſuperiori parte oblonga eſt, contrahitur enim paulatim vt partibus quadret, inter quas ſita eſt. Degenenerat in canalem, D, ſua ceruice in anguſtum [g] contracta, qui poſtquam ex ſitu venæ portæ exceſſit, inſeritur in alterum canalem, E, qui ibi in iecinore in duos ramos diuiditur, quorum alter in dextram partem iecinoris, alter in ſiniſtram progreditur, & in multos ramos ſeparatur poſitos inter fines ramorum portæ, & cauæ venæ, vnde flauam bilem ſecernant, priuſquam ſanguis à ramis venæ cauæ attrahatur. Hic canalis, in quem inſeri canalem diximus à ceruice veſicæ profectum, à ramis per iecinoris ſubſtantiam diſtributis recta deorſum fertur, fultus partim trunco venæ portæ, partim inferiori membrana omenti, dum finiatur in [h] inteſtinum dodecadactylon, paulo ſupra initium ieiuni; breui autem, ac tuto itinere facto deſinit idoneo loco non procul à ventriculo; vbi autem ad inteſtinum peruenit, finitur in membranam laxiorem; cuius vſum intelliges, ſi ante huius canalis vſum expoſuerimus, quem recta à iecinore ad hoc inteſtinum ferri diximus. Scire igitur

a *Ariſt. lib. 1. de hiſtoria anim. c. 18.*
b *Gal. lib. 2. progn. com. 37.*
c *Gal. 5. de loc. aff. c. 7.*
d *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 8.*
e *Gal. lib. 6. de anatom. adm. c. 11. & 1. de natu human. com. 1.*
f *Gal. lib. 6. de Plac. c. 8.*
g *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 15.*
h *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 13.*
i *Gal. ibid.*
A fig. 11.
A fig. 12.
O fig. 12.
k *Gal. 4. de vſu par. c. 13.*
l *Gal. lib. 6. de anat. admin. c. 8.*
L fig. 14.
M fig. 14.
N fig. 14.
E fig. 11.
m *Gal. lib. 6. de anat. aggreſſ. c. 8.*
I fig. 11.
C fig. 21.
n *Gal. lib. de ven. diſſect. c. 1.*
C fig. 11.
o *Vid. ſup. li. 3. c. 7.*
p *Sup. lib. 3. c. 8.*
q *Gal. lib. 6. de anat. aggreſſ. c. 8.*
r *Ariſt. lib. 1. de hiſto. anim. c. 18.*
ſ *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 14.*
R fig. 5.
t *Gal. 2. progn. com. 1. & lib. 4. de vſu par. c. 14.*
u *Gal. ibid.*
D fig. 11.
x *Gal. lib. 6. de anat. aggreſſ. c. 8.*
y *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 4. & 5. de nat. facul. c. 9.*
z *Gal. lib. 3. de nat. fac. cap. 9.*
a *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 13.* b *Gal. lib. 3. de nat. fac. c. 9.* c *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 12.* d *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 11.* e *Galen. lib. 6. de ana. aggreſſ. cap. 7.* f *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 7.* g *Gal. 4. de vſu par. c. 4.* h *Gal. lib. 6. de ana. admin. c. 12. & 3. de natu. fac. c. 13.*

A igitur licet, quod ex flaua bile redundat, ferri [a] ad inteſtina, vbi non ſolum exitum habeat ex corpore, ſed vtilitatem [b] afferat non mediocrem, partim detergendo pituitam, partim irritando ad deiiciendum. Laxior autem membrana, in quam finiri diximus canalem ad inteſtinum pertinentem, duo efficit, prohibet primo ne retrocedat flaua bilis ad iecur, perinde atque illa membrana ſimiliter laxa, quæ in veſica vrinæ ſita, ad ora canalium, per quos vrina à renibus deſtillat, non ſinit hanc ſurſum retrocedere. Altera vtilitas quam illa in inteſtino affert, eſt quod claudit tranſitum bilis ad inteſtina, quo tempore incommoda eſſet, cum ſcilicet ſuccus mixtus cum iis quæ ſuperant, & in inteſtinis contentus à ramis venæ portæ ſugitur, & ad iecur fertur, neque enim tunc expedit inteſtina à flaua bile irritari ad deiiciendum; quo natura ſpectans habilem effinxit propoſitam membranam ad oſtium canalis claudendum; idem enim ſuccus, qui à venis attrahendus eſt, quo tempore redundat in eo inteſtino, comprimit membranam, ita vt oſtium claudat. At flaua bilis, quæ tunc exitum non habet, implet canalem hunc totum, ita vt effundatur in alterum ipſi adiunctum, qui ad ceruicem veſicæ ſpectat. Impletur tunc veſica flaua bile, quam in inteſtinum deinde patefacto oſtio detrudit per alterum canalem, ſiue ipſa per ſe moueatur ad expellendum, ſiue à ſuperiecto iecinore comprimatur. Euenit interdum, vt non ſimplex, ſed duplex ſit canalis, qui ad inteſtinum pertinet: ſed ſi [c] alter ad inteſtinum, alter ad ventriculum feratur, non paruam [d] moleſtiam afferet. Interdum tamen & ad veſicam, atque ad canalem feruntur ramuli aliquot, à iecinore flauam bilem afferentes, præter illos qui conſtituunt canalem
B ad inteſtinum deſcendentem. Paruum [e] vero effictum fuit flauæ bilis receptaculum, non magnum, vt illud quod vrinam ſeruat, cum longe minor copia redundet flauæ bilis, quam vrinæ, & cum ob ſedem quam obtinuit, & ad recipiendam, & ad effundendam bilem commode ſufficiat. Situm enim [f] eſt in cauo iecinoris, quod tantiſper ſinuatur, dum eius dimidiam partem, ſuperiorem videlicet admittat; nam altera pars, quæ inferior eſt, pendet, neque ab aliquo comprimitur, cum ſpacium occupet à dextro latere ventriculi, alioquin inane. Vtriuſque natura & iecinoris, & veſicæ flauam bilem recipientis, iam expoſita patefiet ſectione. Euulſo ventriculo & ſanguine ſpongiis abſterſo, extrahes iecur, reſolutis prius ligamentis, per quæ cum aliis partibus nectitur. Euulſum vero ſecabis adhibito primum ſcalpello iuxta venam cauam, vt conſpiciatur eius diuiſio in ramos per iecur diductos. Deinde ſtilum vnum indes per venam cauam, alterum per venam portam, quam altiſſime poteris, vt ſcalpello ſubſtantiam ſepares à ramis venarum, in quas ſtilum demiſiſti. Sic obſeruabis diuiſionem venarum, quæ per ſubſtantiam iecinoris diſtribuuntur, & ſimul etiam arteriarum; præterea canales illi ſe oſtendent, qui inter venas interiecti ad veſicam flauæ bilis feruntur; quam tunc reſolues à iecinore, & oſtenſo canali, quem deorſum exigit, diuides, vt eius tunicam cum fibris, venis, arteria, neruo, inuolucro patefacias.

Sed iam tempus eſt tranſire ad lienem, quem græci nominarunt σπλῆνα. [g] Eius officium eſt craſſiorem ſanguinē, & quaſi [h] fæcem ex iecinore attractū ſecernere à reliquo ſanguine, quem attractum
C concoquit, vt alatur; id vero quod ſuperat, ad ventriculum expellitur; confert enim [i] ad retinendū, cū acerbum ſit, vnde poſtea ad inteſtina depellitur, & cum cibi reliquiis detruditur. Ad eiuſmodi ſuccum recipiendum maxime apta fuit lienis ſubſtantia, quippe quæ rara & [k] laxa eſt. Taliſque conſeruatur, quod alatur eiuſmodi fæce [l] ſanguinis iam concocta, & extenuata arteriarum, quas in ſe continet motu, & calore; ſed ſuccus, quo nutritur, quamuis tenuis [m] effectus ſit, nigritiem tamen retinet, quo fit, vt ipſe quoque lien nigricet. Tunica vero qua tegitur, oritur à membranis, A, M, omenti vnde & nerui ramulum obtinet, & arterias multas, quibus [n] eget ad concoquendum, & extenuandum, craſſiorem ſuccum, quem attraxit. Præterea ad vitam retinendam, & laxam ſubſtantiam, qua præditus eſt, conſeruandam. Vena, Φ, autem per quam à iecinore fæcem ſanguinis attrahit, eſt ſiniſter, ac minor [o] truncus venæ portæ fultus inferiori, A, membrana omenti; hic in lienis medium inſeritur à parte caua, ſed priuſquam ad ipſum perueniat, ramos impertit omento, à quibus præripitur quicquid eſt boni ſanguinis admixtum cum fæce; qua vero lienem ingreditur, in duos ramos diuiditur, atque hi deinde diſſipantur in plures, adeo graciles, ac minutos, vt fibræ ſolidæ videantur, & non amplius venæ ſanguinem continentes; id quod euenit etiam arteriis, quæ in liene ſimiliter in minutas fibras ſeparantur. Eiuſmodi etiam fibris tam venarum quam arteriarum cohæret [p] ſubſtantia laxa lienis, quam diximus. Diſcedit vena, quæ à liene ad ventriculum progreditur ab inſigniori ramo, qui à iecinore per omentum fertur, qua cum liene committitur. Cum ventriculo vero à ſiniſtra parte coniungitur ramus hic
D inſignior, præter quem, cum alii quoque ad lienis cauum ferantur, ab ipſis quoque ramuli oriuntur, qui ad ſiniſtram ventriculi partem ſimiliter tendunt; quorum nullus videtur ad os ventriculi pertinere. Porro venæ, quæ ad lienem à ventriculo tendunt, ſuperiori, M, membrana omenti fulciuntur; ſicuti inferiori, quæ à iecinore ad lienem. Sed ſatis de Materia, ſpectemus Formam. Accipere figuram lien videtur à partibus, cum quibus iungitur, non ſecus quam iecur; qua enim ſeptum tranſuerſum attingit, quod leniter cauum eſt; leniter gibbus conſpicitur; qua ventriculo prominenti hæret, reſidet, & cauus redditur. Recedit etiam à quadrata figura, ita vt linguæ magis ſimilitudinem referat: à ſuperiori enim, & inferiori parte definit in angulum valde obtuſum: ſiniſtrum latus leniter gibbum habet, dextrum vero duobus locis modice reſidens. Superficies lienis non ex toto læuis eſt, atque æqualis, ſed inæqualiter quibuſdam partibus prominet. Quamuis autem in homine magnus ſit, non tamen excedit coſtarum regionem, ita vt digitis ſentiri eius mollities, aut durities non poſſit, niſi cum ægrotat, tunc enim augetur, & licet craſſus ſit, latior tamen eſt, quam craſſus, & longior, quam latus. Quamuis item vnus, ac ſimplex [q] ſit, aliquando tamen triplex [r] inuentus eſt, vnus magnus, alter duplo minor, tertius paruulus. Collocatur vero à ſiniſtra parte ſub ſepto tranſuerſo, ita vt includatur ſpuriis coſtis, quemadmodum diximus; pars caua ſpectat ad ventriculum, & iecur: gibba vergit in partem exteriorem; reſidet igitur ad ſiniſtram partem ventri-

a *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 4.*
b *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 4.*
c *Gal. lib. 2. de temper. cap. 6. & de Arte medic. c. 74.*
d *Gal ibid. & lib. 5. de vſu par. c. 4.*
e *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 8.*
f *Gal. lib. 4. de vſu par. c. 4.*
g *Ariſt. lib. 1. de hiſtoria anim. c. 18. & Gal. li. 4. de vſu part. c. 15.*
h *Gal. lib 4. de vſu par. c. 15. & lib. 3. de natu. fac. c. 9.*
A M fig. 7.
Φ fig. 7.
A fig. 7.
i *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 4.*
k *Gal lib. 4. de vſu par. c. 15.*
l *Gal ibid.*
m *Gal. ibid.*
n *Gal. loco citato.*
o *Supra li. 3. c. 7.*
M fig. 7.
p *Gal. 4. de vſu p. c. 15.*
q *Gal lib. 5. de vſu p. c. 6.*
r *Falopius lib. de anat. obſer.*

culi,ſed magis vergit in poſteriorem,& inferiorem. Nectitur, à ſuperiori parte cum ſepto tranſuerſo E
per quaſdam fibras,quaſi per ligamenta; id quod minime perpetuum eſt,cum in quibuſdam non reperiatur. Coniungitur interdum cum rene ſiniſtro per exterius inuolucrum,& præter nexum, quem habet cum dorſo,per ligamentum,illigatur ventriculo,& iecinori per venas;omento etiam per membranas. Lienis naturam, quam paucis expoſuimus, oſtendere in cadauere licet, antequam extrahatur; ſic enim ſitus,nexus,vaſa,manifeſte ſe oſtendent; deinde extrahere ipſum oportet reſolutum ab illis partibus,cum quibus nectitur; id quod commode fit etiam antequam iecur euellatur,vaſis omnibus alligatis:ſed licet extracto etiam iecinore ad lienem poſtea venire, atque ipſum euellere,ad quem euulſum ſcalpello linea in longitudinem ducatur, vt poſſit eius ſubſtantia deprehendi; quo facto,inter duos aſſeres aſtringendus, vt vaſa, detracta ſubſtantia qua fulciebantur, nuda in conſpectum veniant. Sunt qui lienem elixent, vt ſanguis concreſcat, & vaſa cum tota ſubſtantia euidentius pateſiant.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ LXIV. inſcripti viſuntur, declaratio. F

TAB. LXIV. FIG. V.

V *Figura refert cauam iecinoris ſedem, bilis veſicam, ventriculum inteſtina nonnihil deorſum labentia, vt canalis à bilis veſica ad inteſtina procedens in conſpectum veniat, conſpicitur, & meſenterii portio.*

A Peritonei portio vna cum quibuſdam coſtis in exteriora reflexis.

B Caua iecinoris ſedes.

C Gibba hepatis portio.

D Scinditur hac ſede iecur, vt venam à fœtus vmbilico recipiat.

E Rimæ ſinus, tubercula iuxta exortũ venæ portæ conſpicua, & proprie ſuperius, E, ſedẽ venæ portæ oſtendit vmbilici venam excipientem, ab E,ad,D, vmbilici,venæ ductus notatur.

F Ligamentum ſiniſtrum iecinoris latus ſepto tranſuerſo adnectens.

HG Sinus in hepate exſculptus, vt ventriculo cedat notato H.

I Venæ, nerui, arteriæ os ventriculi ſuperius amplexantes.

L Inferius os ventriculi, ſeu initium duodeni inteſtini.

M Canalis à veſica bilis ad duodenum inteſtinum procedens.

N Ramus à neruis os ventriculi amplexantibus ad cauum iecinoris pertinens.

O Bilis veſica.

P Canalis à iecinoris ſubſtantia per ramos venæ portæ, & cauæ ad duodenum inteſtinum pertinens.

Q Ceruix veſicæ bilis, cui canalis ex iecinore ductus notatus P. inſeritur, communemque efficit.

R Rami à vena porta, ad bilis veſicam tendentes.

S Truncus venæ portæ.

T Meſenterium;proprie tamen, T, diuiſionem dextri trunci venæ portæ oſten-

VX dit;V, glandulas;X, Meſenterii ſedem, quæ colo inteſtino à dextro rene vſque ad iecur alligatur; hic autem reſoluta eſt, vt euidentius meſenterii centrum appareat.

Y Vena, quæ ſub recto inteſtino deſcendens in ipſum inſeritur.

Z Veſica vrinæ.

b Dexter canalis vrinæ.

c Vena, & arteria materiam ſeminis ad dextrum teſticulum deferentes.

FIGVRA VI.

VI *Figura oſtendit gibbam iecinoris ſedem.*

A A Superior pars gibbi hepatis.

B B Inferior.

Δ Maior portio ligamenti iecur cum ſepto tranſuerſo nectentis.

Θ Portio venæ ab vmbilico ad iecur pertinentis.

I Sinus in hepate iuxta ſiniſtri ventriculi latus inſculptus. G

FIGVRA VII. VIII. IX. X.

VII VIII IX X. *Figuræ hæ referunt lienem, VII. à priori latere cum omenti portione, vbi K ſiniſtrum latus oſtendit: nam dextrum omẽto obducitur, cuius interior membrana, vna cum venis, & arteriis per ipſam ad lienem tendentibus notatur ΛΛ.*

M Superior omenti membrana, per quam feruntur vaſa ad ventriculum orta à vaſis ad lienem tendentibus.

VIII. Fig. Lienis cauum oſtendit à cæteris corporis partibus vndique reſoluti, cuius

N ſuperior pars inſcribitur N, inferior

Ξ O Π Ξ ſiniſtra O, dextra Π.

P Linea in cauo lienis, cui vaſa ad ipſum pertinentia inſeruntur.

IX. Fig. Poſteriorem lienis ſedem oſtendit, vbi coſtarum quædam impreſſiones deprehenduntur. H

X. Fig. Eodem modo ac VIII. lienem oſtendit duabus exemptis rimis, vt lienis

Σ T ſubſtantia deprehendatur notata Σ T.

Y Poſterior lienis ſedes, quæ coſtas attingit.

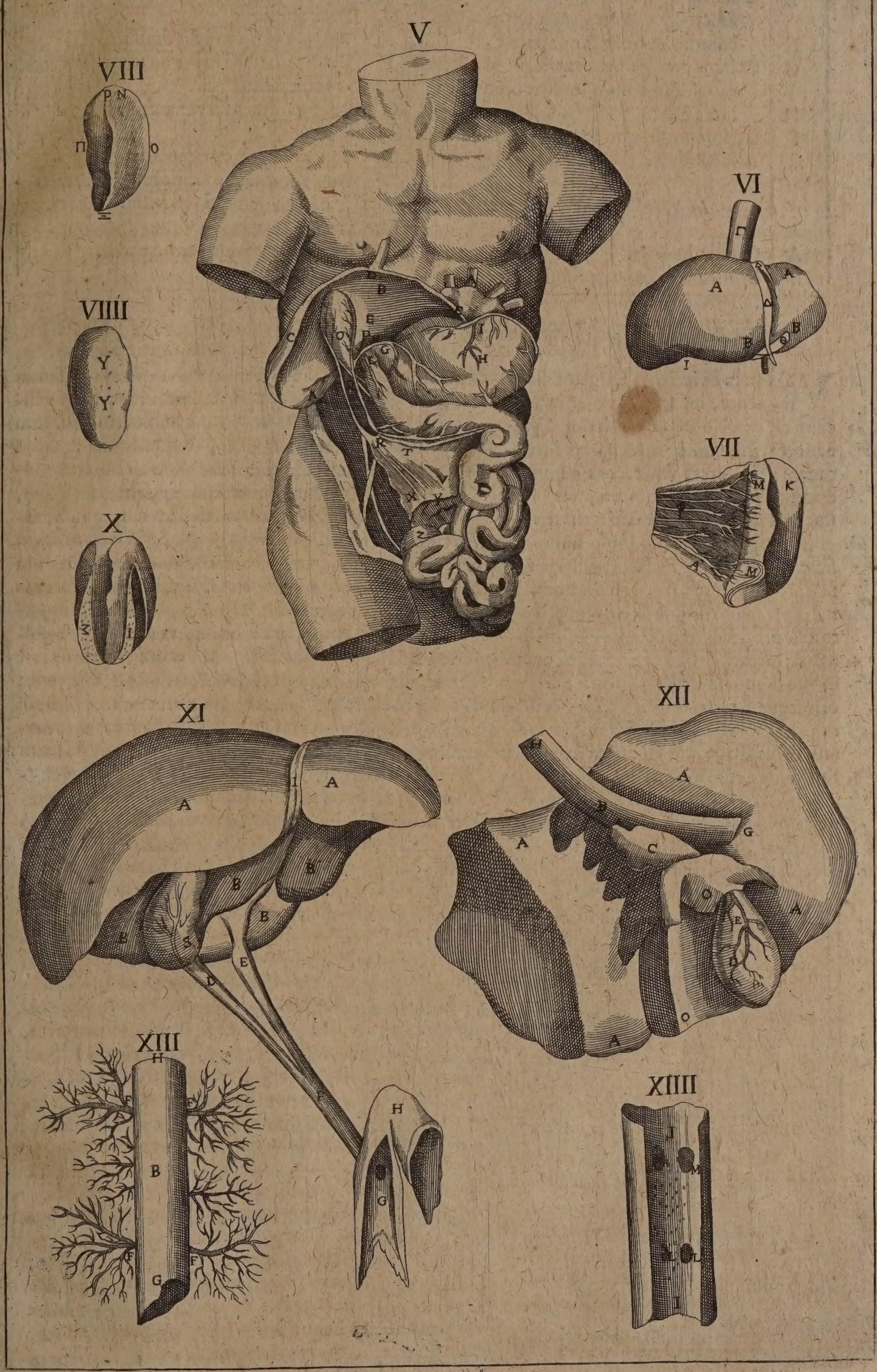
Φ Venæ, quæ à ſiniſtro trunco venæ portæ ad lienem feruntur.

In XI. Figura.

A Superior, ac gibba hepatis ſedes.

B Inferior, & caua.

TABVLA. LXIIII.

C	Veſica bilis.
D	Canalis, qui à veſica bilis fertur ad duodenum inteſtinum.
E	Canalis, qui à iecinoris ſubſtantia ortus, iunctusque cum canali nuper dicto
F	communem efficit notatam F.
G	Oſtium communis canalis nuper dicti intra duodenum inteſtinum notatũ
H	litera H.
I	Ligamentum, quo iecur ſepto tranſuerſo illigatur.

In XII. XIII. XIV. Figuræ.

A	Cauum hepatis.
B	Truncus venæ cauæ ſubſtantiæ iecinoris inhærens.
C	Fibra iecinoris, quæ quaſi nux replet ſinum, à reflexione duodeni inteſtini effictum.
D	Veſica bilis.
E	Vaſa per veſicam bilis diuiſa.
F	Venæ, quæ à iecinore ad truncum venæ cauæ deriuantur.
G	Inferius orificium venæ cauæ.
H	Superius.
I	Truncus venæ cauæ apertæ.
	Duo foramina à iecinore ad venam cauam penetrantia ab inferiori parte.
M	Duo alia maiora foramina à ſuperiori.
N	Paruula alia foramina in medio.
O	Fibræ iecinoris.

E

De Renibus, Veſica, & canalibus vrinæ tranſitum præbentibus. Cap. VIII. F

a *Ariſto. 1. li. de hiſt. ani. c. 19. &* Gal. *lib. 5. de vſu pa. c. 4. & 5.*
G fig. 2.
b Gal. 1. *lib. de nat. fac. c. 16. & 5. de vſu par. c. 6.*
B fig. 6.
c Gal. *lib. 4. de vſu par. c. 5.*
d *Gal lib. 4. de vſu par. c. 6.*
e Gal. *lib. 5. de vſu pa. c. 6. & 7.*
f *Gal ibid.*
g *Gal lib. 5. de vſu par. c. 9.*
C fig. 6.
h Gal. *ibid.*
D fig. 2.
i Gal. *5. lib. de vſu par. c. 5.*
k *Gal. lib. 14. de vſu par. c. 7.*
E fig. 6.
l *Ariſt. lib. 1. de hiſto. ani. c. 18.*
m *Galen. in lib. de ren. affectib. c. 1.*

VT autem ex iecinore purgatur flaua bilis à veſica annexa; & canali ad δώδεκα δακτύλων inteſtinum tendente, ita aquoſus humor à renibus, quos Græci νεφρούς [a] appellarunt. Horum [b] officium eſt ex iecinore non proxime, vt lien, & veſica, ſed interiecta vena caua humorem aquoſum educere, cum ante [c] neceſſarius fuerit, vt ſanguis alioquin craſſior per anguſtas iecinoris venas ad cauam permearet, vnde renes [d] ipſum allicientes à ſanguine ſecernunt. Alliciunt autem non modo eum, qui in venis continetur, ſed & qui in arteriis. Ad quod munus maxime appoſitos intelliges, ſiue materiam, ſiue formam intuearis. Materia eſt ſubſtantia, G, quædam denſa, [e] quæ non permittit ſanguinem cum aquoſo humore, quem cum eo neceſſario mixtum recipit, deſcendere ad veſicam, qui tantum illabitur, vrina percolata, interim ſanguine [f] retento ab eiuſmodi materia renum ſolida, denſa, carnoſa, non multum à ſubſtantia cordis abhorrente, fibris multis contenta, quas canales per ipſum ordine diſcurrentes demonſtrant. Tegitur autem duplici tunica, exterior, B, à peritoneo proficiſcitur, & ambit vniuerſos renes, quibus tamen non ita inhæret, vt non facile reſoluatur; intexitur hæc venis, atque omenti modo multa adipe obducitur. Altera tunica interna, eſt innata renum ſubſtantiæ, non ſecus quam iecinori, aut lieni, quæ caret adipe, & tenuis eſt, ſine venis; oriturque à tertia tunica arteriæ, & à ſecunda venæ in renes ingredientis; dilatantur enim eiuſmodi tunicæ in ipſo progreſſu, & tunicam renum internam conſtituunt. Inſeritur in externam paruus [g] neruus, ortus ab illo ramo ſexti paris neruorum cerebri, qui ad radices coſtarum pertinet. Satis [h] autem G fuit paruus, cum ſolum ſenſus facultatem præbere debeat, ad percipienda, quæ moleſta ſunt, vt detrudantur. Diſtribuitur tamen vna cum venis, & arteriis per totam renum ſubſtantiam. Alia eſt ratio venæ, & arteriæ, quæ non exiles ſed grandiores renibus impertiuntur; neque enim per has alimentum dumtaxat, aut vitalis ſpiritus fertur ad renes reficiendos, ac conſeruandos, ſed aquoſus [i] humor, qui in venis, atque arteriis vniuerſi corporis redundat; quo ſpectans natura, maiora vaſa renibus inſeruit, quam quæ ipſis proprie ſufficerent. Vena, C, grandior vtrinque vna deriuatur à caua deſcendente inter primam, & ſecundam lumborum vertebram, atque in renem penetrat. Ab arteria magna ſimiliter inter primam, & ſecundam lumborum vertebram deſcendente, vtrinque ramus, D, grandis deducitur, qui cum ramo venæ coniunctus, fertur tranſuerſus ad renes. Vtraque autem tam vena, quam arteria cum ad renem peruenit, priuſquam in illum ingrediatur, bipartitur, vnus ramus ad ſuperiorem partem renis, alter ad inferiorem progreditur. Atqui arteria poſtquam à magna diducta eſt, ramos aliis partibus non impertit, ſed tota conſumitur in renem. A vena, [k] quæ ad ſiniſtrum renem fertur, deſcendit ramus, E, ad ſiniſtrum teſtem progrediens, ſed à vena, quæ in dextrum renem tendit, impertitur ramus in externa tunica ipſius. Verum tam vena, quam arteria per [l] totum renem, ſubſtantiamque diuiditur, licet ob ſubſtantiæ tenuitatem minus appareat. Huiuſmodi igitur eſt materia; perſcrutemur formam. Ita figurati ſunt renes, vt ab interna parte qua ſe mutuo ſpectant, ſint [m] reſimi, atque in medio ſinuati: ab externa, quæ longior eſt, gibbi, atque orbiculati; ſunt fere æqualiter craſſi; nam H paulo craſſiores ſunt ab inferiori parte, quam à ſuperiori. Superficiem vero aſperam non habent, ſed admodum læuem.

n *Veſalius lib. 5. c. 10.*
o *Veſalius ibidem & Valuerda lib. 3. c. 10.*

At magna contentio eſt de renum cauis, ac ſinibus, quibus vrina percolatur; Fingunt plerique duos in longitudinem renum, vnum ſuperiorem alterum inferiorem, quos media membrana diducat. In inferiori aiunt recipi vrinam puram, quæ per membranam interiectam à ſuperiori ſinu percolata deſcendat, quod [n] commentitium eſſe aſſerunt alii ſectione deprehendi: habere enim renem duos ſinus dicunt, non tamen ita collocatos, aut diuiſos, vt iam dictum eſt, ſed ſic, vt primus magis intimus ſit, ſecundus verſus externam ſuperficiem magis accedat. Collocatum igitur eſſe aiunt [o] primum ſinum medium inter priorem, & poſteriorem; tum inter ſuperiorem, & inferiorem partem renis; cuius conſtitutionem intelligi addunt, ſi venæ, & arteriæ ductus per renis ſubſtantiam inſpiciatur. Vtramque enim inquiunt à principio in duos ramos, mox in plures ſeparari, atque omnes rurſus coire, & mẽbranam efficere arteriarum tunicæ craſſitudine, ac duritie non diſſimilem. Huius membranæ portionem illam, quæ à priori parte renis eſt, cum altera quæ à poſteriori coniunctam oblongum quoddam cauum efficere, quem primum ſinum appellant. Hunc præterea ab imo in canalem degenerare, per

A quem vrina ad veſicam fertur:ſed à ſummo paulatim dilatatum in duas partes ſeparari. Quarum vna per priorem,altera per poſteriorem renis partem progreditur;, & vtraque [a] conſumitur in ſex, aut etiam plures ramos,qui ferantur æque diſtantes verſus latus renis exterius;priuſque terminentur, quam ad renis finem pertineant.

- a *Veſalius & Valuer. ibid.*

Separari etiam dicunt in ramulos minores,& priores, cum poſterioribus in vnum coaleſcere, & referre imaginem dimidiatæ ſphæræ. Innaſcique renum ſubſtantiam medio ſpacio, vbi rami iam dicti inter ſe diducuntur. Vbi autem deſinunt verſus externam,ac gibbam partem priores, & poſteriores rami inter ſe coeuntes,ſeptum quoddam incipere è renum ſubſtantia conſtans, procedereque in partem internam verſus primum ſinum,quem dicunt à venis,atque arteriis quaſi canalem conformatum. Ergo ſupra primum hunc ſinum alterum conſpici volunt [b] in duos quodammodo diuiſum ſepto iam dicto; quorum vnus inter ſeptum, & priorem partem renis:alter inter ſeptum, & poſteriorem collocetur: cumque ſeptum non perueniat vſque ad initium primi ſinus, ſecundum ſcribunt non eſſe vbique duplicem,ſed inferiori parte ſimplicem, verſus renis gibbum: reperirique in ſecundo ſinu adipem hominibus pinguibus,aliis non item;reperiri & in eodem aquoſum humorem iam percolatum, ita vt primus ſinus in vaſis, cum ſero ſanguinem contineat, qui retinetur à ſubſtantia renum, & deinde per canalem primi ſinus ſola vrina illabatur. At hæc [c] ſinuum deſcriptio belluarum magis, quam hominum renibus conuenit. Habent enim humani renes vnicum ſinum, F,dumtaxat ex membrana neruo-
B ſa collocatum verſus partem ſimam prope locum, vnde egreditur canalis vrinam deferens ad veſicam; & per quem ingreditur etiam tam vena,quam arteria: ad hunc ſinum ſpectant [d] fiſtulæ, H, complures,interdum octo,interdum decem,quaſi digiti: incipiunt hi à renum ſubſtantia non longe ab extima ſuperficie;initio autem operculo,I,clauduntur ex carnoſa renum ſubſtantia,verrucæ modo acuto, quod aliqua ex parte in fiſtulam ingreditur:deſtillat per hoc foramen ſerum ſanguinis,& per fiſtulam tranſit ad ſinum,in cuius latiori parte colligitur,vnde canalis, B,E,oritur, qui ad veſicam defert ſerum ibi collectum. Magnitudo renum tanta eſt,quanta inſtituto à Natura muneri exequendo par ſit.

- b *Veſalius & Valuerda locis citatis.*
- c *Fallop. lib. de anat. obſer.*
- F fig. 2.
- H fig. 2. 3.
- d *Fallop. ibidem.*
- I fig. 3. 4. 5.
- B fig. 1.
- E fig. 2.

Sunt autem [e] duo efformati,& non vnus magnus;ob corporis æquilibritatem;iuſta enim Natura effecit vbi licuit dextram,& ſiniſtram partem per omnia pares. Verum non habet æqualem [f] vterque ſitum,cum dexter ſuperior ſit,ſiniſter inferior. Siquidem & iecur quod à dextra parte eſt,ſuperius collocatur,quam lien, qui à ſiniſtra: excedit autem dexter ſitum ſiniſtri,non magis quam ſit dimidia pars renis. Non ſunt autem penitus [g] aduerſi,& è regione collocati,ne ſe mutuo impediant,cum attrahunt humorem aquoſum. Attingit ren dexter ſummus imam iecinoris partem; ac ſiniſter [h] lieni ſubiicitur, ita, vt illi aliqua ex parte ſubſternatur. Vterque autem ad latera vertebrarum reſidet, ad humiliorem ſepti tranſuerſi ſedem,iuxta decimam,vndecimam,& duodecimam coſtam,quarum flexus commodiſſimam renibus ſedem efficit;ſic enim defenduntur, neque aliarum partium ſitum impediunt.

- e *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 6.*
- f *Ariſt. lib. 1. de hiſto. c. 18. & Gal. lib. 5. de vſu pa. c. 6.*
- g *Gal. ibid.*
- h *Gal. ibid.*

Hactenus de renibus;Sequitur veſica, F,cum canalibus,G,per quos ex renibus, vrina ad ipſam trans-
C fertur,οὐρητῆρας [i] græci nominant. Eſt igitur veſica receptaculum, [k] & quaſi ciſterna aquoſi humoris, quem diximus allici à ſubſtantia renum. vnde paulatim fluit,& in veſica retinetur,dum inſignis copia collecta deinde expellatur,ne aſſidue fluens hominem à negociis auertat. Ad hunc igitur vſum, [l] vt detentam vrinam depellat,quando volumus,fabricata eſt natura veſicam maxime opportunam. Subſtantia [m] enim ea fuit,quæ extendi,& contrahi facile poſſet,neque offenderetur ab iis,quæ in ea reciperentur. Conſtat enim ex tribus tunicis, quarum duæ propriæ ſunt, tertia communis ex ſubſtantia peritonei;ex propriis interna neruoſa [n] eſt,tenuis,lucida,alba,omni fibrarum genere contexta,ad robur,& vrinam continendam,non quo actioni inſeruiant,præſertim retentioni eiuſmodi fibræ aut tractioni,ſed potius expulſioni, ad quam ſpectant fibræ alterius tunicæ propriæ, quæ externa eſt: hæc craſſa eſt,& carnoſa,vt externa ventriculi tunica,fibraſque habet rectas, & tranſuerſas: facile autem poteris vnam ab altera ſeparare,vbi veſicam inflaueris. Non tamen æque tenuis, aut craſſa manet tunicæ veſicæ ſubſtantia,ſed tenuior,vbi diſtenta eſt; craſſior,vbi contracta; at nec æqualem craſſitudinem omnibus partibus nacta eſt,ſed craſſior eſt ad ceruicem,& in ſublimiori fundi parte,propter proceſſus,quos partim exigit,partim recipit. Vt autem veſica validior ſit,& magis defendatur ab iniuriis, extra inuolucrum habet,à peritoneo ortum, qua ſub pubis oſſibus veſicam attingit,quod longe craſſius [o] eſt,quam id quo iecur,lien, renes inuoluuntur. Vt etiam eorum à quibus offenditur iniuriam ſentiret,atque ad expellendum excitaretur,neruos habuit grandiores,non paruos vt veſica fellis. De-
D riuantur hi partim à neruis illis ſexti paris neruorum cerebri, qui ad coſtarum radices perueniunt,partim ab iliis,qui poſtremi à ſpinæ [p] medulla oriuntur. Iam vero cum aquoſum humorem ſincerum [q] attrahat,non mixtum ſanguine,vt renes,eget,nõ ſecus quam bilis veſica,venis à quibus nutriatur. Deriuatur [r] ergo vtrinque vna, H, à propinquis venis,nimirum ab illis,quæ à caua deductæ feruntur ad crura,non ſecus quam arteriæ, quæ ſimiliter vtrinque [ſ] vna ad veſicam tendunt, deriuatæ ab illis ramis,qui à magna arteria orti cruribus diſtribuuntur: ab his impertitur veſicæ facultas vitalis. Inſeruntur tam nerui,quam venæ,& arteriæ ad [t] ceruicem,I,qui locus maxime idoneus eſt,cum validus ſit,& carnoſus:vtrinque igitur tria vaſa cum ceruice veſicæ committuntur;ſicque iter breuiſſimum faciunt, & ſtabilem ſedem inueniunt;ſtatim autem ſingulæ in duos ramos diuiduntur, quorum alter per veſicam diſtribuitur,alter per ceruicem,& inde per colem in maribus,in quibus inſignis eſt hæc portio vaſorum;contra exigua in fœminis, quibus non debuit ad colem pertinere. De muſculis veſicæ,ceruicem amplectentibus,egimus ſupra quarto [u] libro. Subſtantia vero glandulæ ſimilis ad quam terminantur vaſa ſeminis magis pertinet ad colem, quam ad ceruicem veſicæ,quamuis hanc [x] quoque madefaciat. Porro veſicæ figura ea eſt,quæ maxime capax eſt,& iniuriis minime opportuna,rotunda nimirum,quamuis in oblongam ceruicem degeneret,nam ſi latior ibi eſſet,à recto inteſtino,vel ab vtero premeretur. Qua autem rectum inteſtinum,aut vterum attingit,læuem ſuperficiem habet,ita vt aquoſo humore illita videatur;ſic autem ſubiectis partibus lenius inſidet.

- F fig. 6.
- G fig. 6.
- i *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 5.*
- k *Gal. ibid.*
- l *Gal. lib. 1. de tuen. val. c. 12.*
- m *Gal. 1. 6. epi. com. 2.*
- n *Gal. 1. 6. epi. com. 2.*
- o *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 12.*
- p *Gal. 5. de plac. c. 8.*
- H fig. 7.
- q *Gal. lib. 5. de vſu p. c. 7*
- I fig. 6.
- r *Gal lib. 5. de vſu p. c. 8.*
- ſ *Ibid Gal.*
- t *Gal. loc. citat.*
- u *Supra lib. 4. c. 10.*
- x *Gal lib. 2. de ſem. cap. vlt.*

Cæterum

a Gal. lib. 15. de vſu par. c. 5. — *b Gal. lib. 5. de vſu par. c. 5. & 13.*

Cæterum cauis multis diſtingui veſicam neceſſe fuit; in fœtu enim, qui vrinam ex veſica expellere debuit, ad χόριον inuolucrum, neceſſarius fuit [a] canalis, per quem ferretur: hic autem ex ſublimiori, ac media parte fundi veſicæ incipit, & per vmbilicum procedit ad inuolucrum dictum. Duæ item arteriæ per latera veſicæ ab vmbilico feruntur, per quas vitalis ſpiritus eſt particeps: ſed hæ vna cum canali vrinæ iam dicto in lucem editis proceſſu temporis excęcantur, & vinculi dumtaxat officio funguntur; alligant enim veſicam cum peritoneo, atque erectam continent. Inſeruntur etiam in veſicam ad inferiorem, poſterioremq; eius partē non procul à ceruice canales, per quos recipit vrinam, (οὐρητῆρας [b] diximus appellari) repræſentant autem venas albas, atque exangues. Conſtant enim ex tunica, quã habent à veſica non diſſimili tunicæ venarum, niſi quod & durior eſt, & pauciores fibras obtinet. Inuoluitur hæc à peritoneo, à quo illi quaſi ſecũdam tunicam habent, cum egrediuntur è renibus, à quorum ſinu incipiunt: hi igitur canales à medio latere interno renum prodeuntes, recta per lumborum muſculos ad veſicam progrediuntur. Longi autem ſunt, quod renes, vnde diſcedunt, prope iecur; veſica ad quam feruntur, prope rectum inteſtinum eſſe debuerint: Fuerunt etiam laxiores, quam qui ad bilem pertinent, propter copiam ſeroſi excrementi maiorem, quam flauæ bilis; ſicut & veſica vrinæ grandior, quam veſica bilis fuit, vt diutius retinere vrinam poſſit, nec crebro detrudere ipſam cogatur: oblique [c] autem in veſicam per eius tunicam penetrant, L, & in laxiorem membranam finiuntur; quę operculi modo claudit; cedit hæc, & aditum præbet vrinæ, quæ in veſicam illabitur; non tamen [d] permittit quicquam humoris aut flatus per eoſdem canales ſurſum reuerti. Reſtat ex cauis ſeu canalibus veſicæ ceruix, M, inquam contrahi imam eius partem monſtrauimus: obducitur hæc tam maribus, quã fœminis in orbem muſculo, [e] I, qui contractus vrinam retinet, cum volumus, neque ipſam elabi præter voluntatem permittit; & rurſus quando volumus, à veſica expulſam propellit, ne in externo canali retineatur. Situs hic muſculus eſt ad ceruicem veſicæ ante finem vaſorum ſeminis. Canalis hic non ſimilis eſt viris, atque mulieribus, ſiquidem viris annexam habet ſubſtantiam glandulę ſimilem; qua ſtabiliuntur vaſa ſemen fundentia: mulieribus non item, quibus inſeritur eiuſmodi canalis in vteri [f] ceruicem, & vbi primum ſub pubis oſſe incipit inflecti; cum ceruice vteri in eius cauum deſinit, ita vt breuior ſit, & latior. Viris quam primum imam oſſium pubis partem exceſſit, coli ſubiectus ſurſum fertur ad ſummam partem oſſium pubis, qua inter ſe committuntur. Inde autem tenſo cole ſurſum ſpectat; ſed relaxato, deorſum, ita vt, S, latinæ literæ figuram referat, & longior ſit quam in fœminis. Hæc de cauis veſicæ, ſpectemus ſitum, qui inferiori parte fuit, quod ſuperior locus à nobilioribus partibus occuparetur; & quod par eſſet inde detrudi, quæ ſuperant humida, vnde ſicca detruduntur. Superiecta [g] eſt igitur veſica recto inteſtino, N, viris, ſed mulieribus vtero; à priori autem parte tegitur oſſibus [h] pubis, quorum ſummam partem excedit, vbi vrinæ copia diſtenditur.

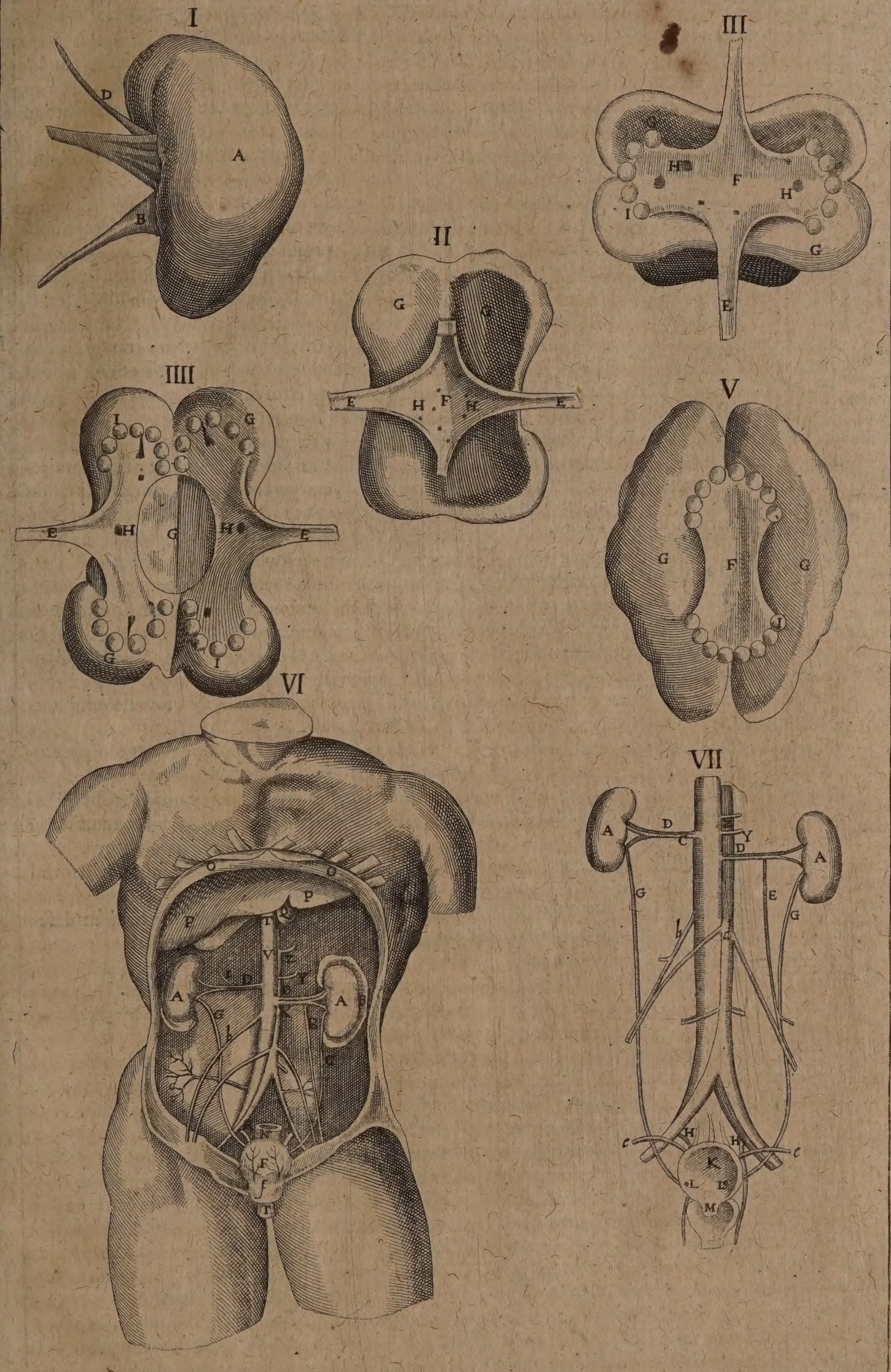
L fig. 7. — *c Gal. lib. 5. de vſu par. c. 13. & 16.* — *d Gal. ibid.* — *M fig. 7.* — *I fig. 6.* — *e Gal. lib. 5. de vſu par. c. 16.* — *f Gal. lib. 15. de vſu par. c. 3.* — *g Gal. li. 14. de vſu par. c. 14.* — *N fig. 6.* — *h Gal. li. 14. de vſu par. c. 13.*

E F

Sed ad formam, ac materiam partium renum, quas propoſuimus inſpiciendas pergamus. Manētibus adhuc in corpore renibus, ſitum ac vaſorum, quæ ad eos feruntur ductum, atque originem licebit intueri; dein ſeparanda exterior tunica erit à renibus; id quod vnguibus admotis facile ſuccedet. G Poteris autem tunc extrahere renes; poteris & cum veſica extrahendos relinquere; vtrumuis feceris, venam, & arteriam quæ in ipſos feruntur laqueo prius iniecto ſecabis; extractum renem acuto ſcalpello diuides, linea in longitudinem ducta per ſimam partem vſque ad medium ſinum, in quem prius ſpecillum demiſeris, per canalem, qui defert vrinam, ad veſicam, ſic renem aperies, & ſpongia deterges, ſi quid ſanguinis effunditur. Tunc autem intueri ſinum licebit, modo adeps id permittat, quæ in obeſis corporibus aſpectum prohibet. Tum vaſis innatam renum ſubſtantiam excides, vt melius in conſpectum veniant. Viciſſim autem aperiendo, & claudendo diuiſum renem, euidenter quæ dicta ſunt, omnia deprehendentur. Inde veſicam cum partibus, quibus annexa eſt conſiderabis, prius oſſium pubis cartilagine ſecta; ipſiſque oſſibus vi diductis, ac diſtractis: deinde venas, atque arterias, quæ in veſicam feruntur, alligatas præcides: veſicamque à recto inteſtino, & annexis partibus liberabis: euulſam vero cum cole, & ſuper ſcamnum collocatam diligenter perpendes, ſtilumque in ipſam per colem demittes, & ſuper ſtylum ſcalpello lineam duces; vt intima eius canalis pars in conſpectum veniat, vna cum capacitate veſicæ, ſubſtantia, canalibus iam dictis. Sed præſtat colis naturam prius perpendere, quam veſica ex cadauere extrahatur; hic autem cum ex genitalibus partibus ſit, ad eas iam properamus.

TABV-

TABVLA LXV.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ LXV. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. LXV. FIGVR. I. II. III. IV. V.

Qvinque ſequentes figuræ humanum renem ſiniſtri lateris oſtendunt: I. integrum. II. diuiſum in longitudinem per ſimam eius partem, vt intima ſinus ſuperficies appareat. III. adeo diuiſum, vt carunculæ appareant, quæ fiſtulis adhærent ad ſinum penetrantibus. IV. diuiſum ferè vſque ad extremum. V. per gibbum, vſque ad ſinum diſſectum.

A Prior pars ſiniſtri renis.
B Portio canalis vrinam ad veſicam deferentis.
C Portio venæ emulgentis in renem penetrantis.
D Portio arteriæ emulgentis.
E Canalis vrinæ per medium diuiſus.
F Interiori ſinus ſuperficies.
G Renis ſubſtantia.
H Fiſtulæ, quæ à renis ſubſtantia in ſinum penetrant.
I Carúnculæ verrucæ modo acutæ, quæ dictas fiſtulas claudunt.

FIGVRA VI. & VII.

In VI. & VII. Figura monſtrat

A Renes.
B Craſſius renum inuolucrum à peritoneo enatum.
C Venæ emungentes.
D Arteriæ emungentes.
E Vena, quæ à ſiniſtra emulgente ortà ſeminis materiam defert ad teſticulum ſiniſtrum.
F Veſica.
G Canales à renibus ad veſicam vrinam deferentes.
H Venæ, quæ à trunco ad crus tendente ad veſicam deriuantur.
I Ceruix veſicæ muſculo in orbem obducta.
K Veſica aperta.
L Orificia canalium vrinam deferentium à renibus ad veſicam.
M Ceruix veſicæ aperta.
N Portio recti inteſtini vinculo intercepta.
O Portio peritonei, & ſepti tranſuerſi vnà cum quibuſdam coſtis effractis, ac in exteriora reflexis.
P Gibba iecinoris ſedes.
Q Caui iecinoris portio.
T Portio venæ portæ, & arteria ac nerui iecur petentes; vnà cum canali à bilis veſica ad inteſtina penetrante, præciſo ac vinculo intercepto.
V Truncus venæ cauæ.
X Truncus arteriæ magnæ.
Y Initium venæ ad pinguem ſiniſtri renis tunicam pertinentis.
Z Radices arteriarum ad inteſtina tendentium, quæ ramos ventriculo, iecinori, bilis veſicæ, lieni, & omento impertiunt.
a Initium venæ ad pinguem renis membranam procedentis.
b Vena ſeminis materiam deferens ad teſticulum dextrum, cuius venæ initiũ nonnihil prominens, notatur *c*.
c
d Initium arteriarum ſeminis materiam ad teſtes deferentium.
e Portio vaſorum ſemen ad colem deferentium.

A

De partibus genitalibus in mari. Cap. IX.

Tab. 66. 67. fig. nouem.

Ergo genitales partes in maribus, perſpectis vrinæ inſtrumentis reſtant ex iis quæ pertinent ad ventrem inferiorem; huiuſmodi ſunt teſticuli, venæ, arteriæ; ac vaſa ſemini inſeruientia, & tandem coles, quorum vſus ad gignendum ſpectat; & idcirco ad ſpeciem conſeruandam, [a] cum ſingularia neceſſario intereant. Proprie autem teſticuli, (vt ab ipſis ordiamur) ſemen [b] procreant, ad quod munus nacti ſunt compoſitionem aptiſſimam. Conſtant enim ex propria ſubſtantia, quæ tunicas habet, muſculum, neruum, venam, arteriam, ac vas, per quod ſemen funditur ad colem. Ex quibus particulis propria ſubſtantia ad conficiendum ſemen pertinet; cæteræ vſum aliquem præbent, vt tunicæ ligamentum, nerui ſenſum, muſculi motum voluntarium in partem ſuperiorem, vena ſanguinem, arteria ſpiritum ſuppeditat, ex quo ſemen conficiatur, vas, quod tendit ad colem, aditum præbet ſemini iam concocto. Subſtantia mollis [c] eſt, alba, laxa, ita vt ob ſimilitudinem non minus facile gignat ſemen, quam quæ in mammis lac; quæ in iecinore ſanguinem. Inuoluitur teſticulorum ſubſtantia quaternis tunicis, quarum binæ ambos communiter complectuntur: reliquas vterque proprias obtinuit. Communes tunicæ ſunt primum externa cutis, ν, quæ hac parte tenuior, & rugoſa magis, quam in cæteris deprehenditur, mediamq; quaſi ſuturam repræſentat. Dicitur autē latine ſcortū, ſiue ſcrotū, græce ὀσχεόν. [d] Deinde membrana carnoſa, ξ, quæ ſimiliter tenuior eſt, quam quæ alias partes inuoluit, &

B pluribus venis diſtinguitur, vocaturque à græcis δάρτος, [e] quod corii modo detrahi poſſit. Vtræque tam cutis quam membrana carnoſa adipis ibi eſt expers, proprie autem binæ vtriuſque teſticuli tunicæ ita habent. Exterior, R, valida, ac tenuis eſt: abunde venis prædita; cuius extima ſuperficies aſpera eſt, propter fibras, per quas carnoſæ membranæ illigatur; intima vero læuis, & veluti aquoſo humore illita. Hæret hæc internæ, & vaſis, neque vllibi ipſis innaſcitur, niſi ad inferiorem partem, vbi ſurſum reflectitur vas illud, per quod ſemen ad colem transfertur; cum eo enim illigatur; ſicuti cum poſteriori parte venæ, ac arteriæ, quæ ad teſticulum perueniunt. Habet autem tunica extima carnoſas fibras; ab ilio deorſum tendentes, quæ exilem muſculum conſtituunt, à quo teſticulus ſurſum attrahitur. Eadem oritur à peritoneo, qua vena, & arteria per inguen prodeunt ad teſticulum; nec deſunt; qui hanc oriri volunt à chorda muſculi abdominis, oblique deſcendentis, dilatata, quod ſurſum attrahatur, attracta chorda, quod non euenit attracto peritoneo. Quicquid eſt, conſtat triplicem vſum ab ea præberi: cum teſticulum tegat, ſuſpendat, & motu voluntario cieat; appellatur hæc à veteribus ἐρυθροειδής, [f] à ſimilitudine vaginæ, vel ἐλυτροειδής, ob venas & arterias, quæ per ipſam capreolorum modo ſerpunt. Altera tunica, T, propria, quæ quarta eſt, inuoluit ſubſtantiam teſticuli, à quo formatur vel potius quem format. Continetur autem membrana dura, craſſa, valenti; ſic enim defendit mollem teſticuli ſubſtantiam, ad quam præcipue deſtinatur, ſed ſimul cum ea vaſa etiam committit. Quamobrem laxior, & tenuior eſt, vbi vaſa innaſcuntur; cum ſublimiori enim huius tunicæ parte vena, & arteria coniunctæ in ramos deriuantur, qui dein ipſam perforantes ſimiliter ad ſubſtantiam teſticuli penetrant; pau-

C cis exceptis; qui prius tunicis alimentum ſuppeditant. Perforatur etiam intima tunica à parte poſteriori pluribus tenuiſſimis foraminibus, vbi cum anfractibus vaſis ſemen ad colem deferentis committitur. Sed reliqua externa ſuperficie læuis, & quaſi aquoſo humore oblita conſpicitur, nullique parti innexa; interna vero ſuperficie ſubſtantiæ teſticuli vndequaque illigatur. Vocatur hæc à Galeno [g] δάρτος, quo nomine à Græcis appellatam fuiſſe ſecundam diximus. Porro imperiuntur teſticulis neruorum [h] ramuli deriuati à neruis, qui à ſpinæ medulla oriuntur, & iunguntur cum venis, & arteriis ad teſticulos tendentibus; ad quas iam venio. Oritur [i] autem vena, β, dextri teſticuli à caua, ſub ea regione, vbi ramos renibus impertit; oritur autem non à dextro latere ipſius, ſed à priori, vbi turgens initium habet, & quaſi thorum longiorem repræſentat; inde verſus dextrum latus deſcendit peritoneo inuoluta: illa, α, vero quæ ad [k] ſiniſtrum pertinet teſticulum, non ſimiliter à caua naſcitur, ſed ab eo ramo, qui à caua ad ſiniſtrum renem progreditur. Cæterum arteria, δ, tam dextri, [l] quam ſiniſtri teſticuli ſub ea regione, vnde oriri venas diximus; ab anteriori parte magnæ arteriæ deriuatur; dextra autem ſuper venæ cauæ truncum aſcendens, deorſum oblique ad dextri teſticuli venam progreditur. Copulantur autem tam à dextro, quam à ſiniſtro latere vena, & arteria & per fibras peritonei inter ſe nectuntur, deorſumque procedunt dextra à dextro latere, ſiniſtra à ſiniſtro ſuper canales, per quos vrina à renibus ad veſicam illabitur: impertientes interim peritoneo tenues ramulos, atque ad pubis oſ-

D ſa ex ventre prodeuntes, deſcendunt vna cum neruis, & cum ſublimiori parte exterioris tunicæ teſticuli committuntur: vbi venæ, & arteriæ ita in vnitatem coeunt, & inter ſe miſcentur, T, vt particulam vnam efficiant, quæ pyramidē repræſentat, à priori, & poſteriori parte depreſſam: cuius baſis committitur cum ſublimiori parte teſticuli, apex vero ibi eſt, vbi vena, & arteria incipiunt inter ſe miſceri: multis autem ramulis varicum modo tumentibus intexta; quaſi tere conſpicitur, non minus in ſiniſtro teſticulo, quam in dextro. Naſcitur hæc cum ſublimiori parte intimæ tunicæ teſticuli, vbi multos ramulos exigit, qui tenuiori tunica contenti, non ſecus quam per iecur venulæ per teſticuli ſubſtantiam penetrant. Ab eadem particula & rami impertiuntur intimæ tunicæ, & per ipſam deinde ſubſtantiæ teſticuli. Habet hæc particula ſubſtantiam glandula duriorem, mediam inter ſubſtantiam vaſorum, & teſticuli, vocatur autem ἐπιδίδυμις [m] quod ſupra teſticulum ſita ſit. Oritur ab externo latere propoſitæ particulæ, quam ex vena, & arteria inter ſe mixtis diximus produci, vas, υ, quoddam neruoſum, [n] ac durum, quod illigatur intimæ tunicæ teſticuli & ab exteriori parte, qua teſticulo non iungitur, teres, ac gibbum eſt, ab interiori, qua gibbum teſtem attingit, ſimum: procedit autem ab interiori latere prædictæ particulæ, deorſum verſus internum, vſque ad imum, vbi cum intima tunica à poſteriori parte connectitur. Inde ſurſum reflectitur, eidem tunicæ inhærens, non tamen illigatum, vbi eādem figuram & craſſitudinem retinet: habet autem à lateribus anfractus erucarum, ac vermium mo-

Y 2 do,

Marginal notes: a Gal. li. 15. de vſu pa. c. 16. — b Gal. lib. 1. de ſem. ca. 15. & c. 16. — c Gal. 1. lib. de ſem. ca. 16. & 17. & lib. 14. de vſu par. c. 14. & lib. 5. aph. com. 39. — ν fig. 1. — ξ fig. 1. — R fig. 6. — d Ariſt. li. 1. de gen. ani. c. 12. & Ga. in introdu. c. 11. — e Galen. in introdu. c. 11. — f Galen. lib. medicus c. 11. & Gal. lib. de muſc. ſect. c. 27. — T fig. 6. — g Galen. lib. medicus c. 11. & lib. de diſſe. vteri. — β fig. 1. — h Ga. lib. 14. de vſu pa. c. 13. — α fig. 1. — δ fig. 1. — i Gal. lib. 14. de vſu pa. c. 7. — k Gal. ibid. — l Gal. ibid. — T fig. 3. — m Gal. li. 1. de ſemine c. vlt. & lib. 14. de vſu p. c. 14. — υ fig. 3. — n Ariſt. li. 3. de hiſto. anim. c. 1.

do, per quos celerius, ac vberius à teſticulo ſemen excipiat, non inæquales, cuiuſmodi conſpiciuntur E
in varicibus.

At vbi non ſunt anfractus ab exteriori parte læuem obtinet ſuperficiem; contra ab interiori aſperum eſt; ſed nullibi manifeſte cauum deprehenditur, nec qua cum teſticulo committitur; qui habet tunicam ibi tenuiſſimam; nec qua ſurſum aſcendit. Aſcendit autem, cum ad imum teſticulum peruenit, ſurſum enim reflectitur teres, & anguſtius, ſine anfractibus; ita vt nerui ſimilitudinem referat. Vbi ſublimiorem teſticuli ſedem ſuperauit, ſurſum procedens ad ſinum ventris inferioris, qua parte vena, & arteria teſticuli ex peritoneo egrediuntur: hinc ad poſteriorem partem oſſis pubis curuatur, & cum poſteriori parte peritonei nexum, ſuper canalem, qui ad veſicam fertur ductum, λ, ſub veſica deſcendit. Sub poſteriori autem veſicæ ſede, tam quod per dextrum, quam quod per ſiniſtrum latus fertur, lateſcit; ſuperque rectum inteſtinum ad ceruicem veſicæ procedens, vnum cum altero coit, vt vtrumque eodem tempore in colem ſemen effundat; non ſatis autem apparet, cauum, per quod funditur; ſiquidem tunc tantum aperitur, cum eiicitur ſemen. Nominatur vtrumque hoc vas πορὸς [a] σπερματικός, & ἀγγεῖον σπερματικόν, [b] quaſi canalis ſeminis, ſeu vas κιρσοειδὴς παραστάτης [c] Locus, χ, autem vbi terminatur ad colem, dicitur [d] ἀδενοειδὴς παραστάτης, vbi duæ veſicæ, ψ, ſunt, varicum modo flexuoſæ, humorem gignentes ſemini ſimilem: latent autem inter ligamenta recti inteſtini, & veſicæ vrinæ; & vbi deteguntur, non ita paruæ ſunt, vt non manifeſte ſe oſtendant. Subſtantia earum media eſt inter carnem, & glandulam; ſimilis vera glandulæ ipſi ſubſtantia, χ, eſt ad quam in cole deſinunt vtraque vaſa inter ſe coeuntia ad partem colis inferiorem; ſed binæ veſicæ ſunt magis à lateribus verſus vrinæ F
veſicam; hæc vero magis in medio, & verſus glandem colis: Præter materiam, & partes ex quibus teſticuli conſtant, formam quoque idoneam obtinuerunt; ita enim figurati ſunt, vt rotundi, ſed paulo longiores, quam lati, aut profundi conſpiciantur: paulo item latiores, ab inferiori parte, quàm à ſuperiori: habent autem externam ſuperficiem æqualem, qua iunguntur cum intima tunica, quæ læuis eſt, & quaſi aquoſo humore inuncta: ſed caua nulla habēt, præter ea, quæ vaſorum propagines admittunt. Commodiſſimo item loco ſiti ſunt, ad materiam ex qua ſemen conficiantur idoneam recipiendam, & ad iam confectum ſemen eiiciendum in colem, ad quem iam tranſimus.

λ fig. 2.
[a] Ariſt. 1. lib. de gen. an. c. 6.
χ fig. 3.
ψ fig. 3.
χ fig. 3.
[b] Gal. lib. 14. de vſu p. c. 14.
[c] Gal. lib. 1. de ſem. c 15.
[d] Gal. li. 14. de vſu p. c. 11.

Coles ſupereſt, in mari, ex partibus genitalibus, latine etiam penis dictus, græce, καυλός, [e] quo natura abutitur ad [f] vrinam detrudendam; cum ipſum præcipue effinxerit ad ſemen [g] in fœminæ vterum eiiciendum; quod vt commode præſtaret, fuit ex ea [h] ſubſtantia conſtitutus, quæ tendi, & laxari facile poſſet. Tenſo [i] cole opus eſt tempore concubitus; tum vt magis in ipſo pateat aditus ſemini, tū vt in fœmina vterus calefiat, & ceruix ſeruetur aperta; ſicque ſemen non ſolum excipiatur, ſed etiam attrahatur. At reliquo tempore expedit laxum [k] eſſe; nam tenſus & iniuriis pateret, & eſſet impedimento: propriam igitur ſubſtantiam talem obtinuit, qualis & tendi prompte poſſit, & rurſus laxari. Eiuſmodi [l] eſt quaſi ligamentum durum, non tamen denſum, vt illud quo partes inter ſe alligantur, ſed intus raritatem habens ſpongiæ ſimilem, ad ſpiritum hauriendum aptiſſimam, quo repletus coles, [m] tenditur, ſicuti laxatur cum exhauritur. Naſcitur ſubſtantia, d, hæc non ſimplex, ſed duplex, vna à dextro latere, altera à ſiniſtro; qua oſſa pubis inter ſe cōmittuntur. Vtraque incipit ab inferiori eorum parte, vbi craſſiora ſunt, & ſurſum progreditur. Vtraque item externa parte teres eſt, interna plana, qua vna alteram attingit; iunguntur enim inter ſe, verum non ita vt non relinquant ab ima parte ſpacium, qua [n] vrinæ, ac ſeminis canalem, α, admittant; qui per ipſas non penetrat, ſed quaſi calamus digitis comprehenditur, & intus nigricat. Porro propoſita ſubſtantia ligamenti ſimilis, quam raram eſſe intus diximus, & ſpongiæ ſimilem, intus ſanguinem ſubatrum continet; extrinſecus quaſi corio circundatur. Talis vtraque procedit ſimul iuncta, vſque ad radicem glandis; vbi vrinæ canalis in carnoſam glandis ſubſtantiam perforatam deſinit, per quam tam ſemen, quam vrina eiicitur. Foramen hoc ad glandis initium laxius eſt, ad finem anguſtius, vt diuitius retineatur ibi ſemen in concubitu, & prurientium ſenſum excitet validiorem. Nectitur autem eiuſmodi duplex ſubſtantia validiſſimis ligamentis cum oſſibus [o] pubis initio eo vſque, vbi cute tota in orbem circundatur. Continetur coles præterea duplici veſica ſemen continente, & ſubſtantia glandulæ ſimili, in quam deſinere ſeminis vaſa diximus, [p] tum muſculis quatuor: [q] duo, qui à muſculo imum recti inteſtini aſtringente orti, ad communem canalem ſeminis, & vrinæ pertinent: reliqui à pubis oſſibus ad ſubſtantiam ligamenti ſimilem, vnus à dextro latere, alter à ſiniſtro. Cōtinetur & neruis pluribus atq; euidentibus vt ſenſu præditus ſit [r] acriore. Oriuntur, [ſ] hi à ſpinæ medulla ad imam partem oſſis ſacri: duo autem per inferiorem colis partem procedunt, iuxta vrinæ canalem, vtrinque vnus: alius per ſuperiorem, qua ſubſtantia illa duplex coniungitur. Continetur item venis [t] & arteriis compluribus deriuatis ab illis ramis venarum, & arteriarum, quæ ima parte oſſis ſacri diuiduntur. Duæ enim arteriæ feruntur per colis dorſum inter neruos vſque ad glandem, & ramos in itinere ſubſtantiæ colis impertiunt. At duæ venæ cum ad colis originem ex duplici ligamento perueniunt, in vnam coeunt, à qua ſub oſſe pubis ramus non obſcurus deriuatur, qui per abdomen ingreſſus diuiditur per ligamentum quo vrinæ veſica nectitur cum oſſibus pubis: diſcurrit autem vena illa ex duabus facta per dorſum colis inter arterias ad glandem. Nam à vena caua, & magna arteria poſtquam bipartitæ recedunt, à quarta lumborum vertebra verſus inguina, in cauo imo facto ab oſſe ſacro, atque ilium fiunt duo rami, exterior, & interior: at exterior venæ, & arteriæ ramus cum ramo magni nerui ad crus tendentis eſt, qui fertur per dorſum colis prius aſcendentis ad partem, qua inter ſeiunguntur oſſa pubis. Continetur tandem coles cute, & membrana carnoſa, quæ adipis eſt expers, quibus tectus tendi, & laxari facilius poſſit: quæ autem glandem tegit, tam cutis, quam membrana ita conſtituta eſt, vt quamuis vinculo quodam ab inferiori parte alligetur: ſuper ipſam tamen induci, ac deinde reduci ſine vllo negocio poſſit: reducta enim opus eſt ad concubitum, ſed reliquo tempore inducta, vt glans operta lateat, ac defendatur. Pueris ante vſū veneris illigatur ab

(Right margin letters beside the lines: G at "te, vbi craſſiora ſunt"; H at "teriarum, quæ ima parte".)

[e] Gal. li. 14. de vſu p. c. 12.
[f] Ariſt. 1. lib. de Ge. ani. c. 13.
[g] Ga. lib. 14. de vſu p. c. 6.
[h] Gal. li. 15. de vſu p. c. 1.
[i] Gal. ibid. & c. 3.
d fig. 3.
[k] Gal. 15. de vſu p. c. 1.
[l] Gal ibid.
α fig. 9.
[m] Gal. ibid.
[n] Gal. ibid.
[o] Gal. lib. 15. de vſu p. c. 2.
[p] Supra paulo ante.
[q] Supra lib. 4. ca. 10. & Gal. lib de muſc. diſſ. c. 29.
[r] Gal li. 14. de vſu p. c. 9.
[ſ] Gal. li. 14. de vſu p. c. 13.
[t] Gal. li. 14. de vſu p. c. 13.

inferiori

A inferiori parte cum glande, per vinculum quoddam carnoſum; quo deinde tenſo cole in ipſo concubitu abrumpitur. Eiuſmodi igitur eſt materia colis; cuius conformatio, magnitudo, ſitus oculis talis deprehenditur, qualis ad eius munus exequendum maxime aptetur. Natura partium genitalium maris, quam propoſuimus, vt in cadauere perſpiciatur, venæ imprimis; & arteriæ, quæ ad teſticulos feruntur, ſcalpello ita ſeparentur, vt vna ſeorſum ab altera pateſiat; dein cutis tam à cole, quam à teſticulis reſoluatur, ſcalpello per colem recta linea ducta, oris autem hamo prehenſis, & vtrinque ſcalpello adacto coles cute nudetur: ſic apparebit cutis, & membrana carnoſa ſine adipe, qualem deſcripſimus; dein ſcrotum inuiolatis teſticulis ſectione adhibita remoueatur; quibus nudatis, fibræ per quas inter ſe nectuntur, præcidantur, & ita vnus ab altero ſeparetur: quo facto, venam & arteriam ab adiunctis membranulis reſolues à teſticulo vſque ad eam ſedem vnde ex imo ventre prodeunt; ibi autem ſtilum vi demittes; qui vſque ad imam teſticuli partem penetret; & ſuper demiſſum ſtylum ſcalpello lineam ducens, extimum inuolucrum à vena, arteria, ac teſticulo ſeparabis, eiuſque validũ nexum cum ima teſticuli parte inſpicies; & muſculum exilem, quem diximus, & plexum, ac mixturam venarum, & arteriarum, quæ eidem inuolucro diſtribuuntur. Præterea vaſis ſemen ad colem deferentis ductum intuitus, ipſum vſque ad ſublimiorem teſticuli ſedem ab intima tunica reſolues, vſque ad eam partem, vbi vena, & arteria finitur; id quod facile ſuccedet; ſi tranſuerſa linea ſcalpello ducatur inter ipſum; & intimam teſticuli tunicam: ſic videre licebit propoſiti vaſis originem, atque anfractus; & quo pacto nullibi manifeſte perforetur; tantum enim, qua teſticulo illigatur, raritatem quandam præſefert. Quo vaſe abla-
B to, rami, qui ab iis anfractibus per intimam tunicam diffunduntur, euidenter ſe oſtendent, id quod facilius cedet, ſi iis anfractibus ſanguine prius verſus teſticulum expreſſo laqueum iniicias. Teſticulum poſt hæc ſcalpello in longitudinem linea ducta ſecare oportet: vt partim eius ſubſtantia, partim vaſa, quæ per ipſum diſcurrunt, in conſpectũ veniant. Sectio autem quam ad vnũ teſtem admouiſti, rurſus ad alterum admoueatur, vt quæ primo inſpecta ſunt iterum ſpectata melius innoteſcant. Sed vt ad colis ſubſtantiam aggrediaris, diductis cruribus, & cute à peritoneo remota; primum duos muſculos incides, qui à muſculo anum claudente ad colem, & proprie ad vrinæ canalẽ vtrinque perueniunt: deinde alios duos, qui oriuntur ab ima parte oſſium pubis acuto ſcalpello ſeparabis, atque hoc pacto eius originem perpendes, vna cum venis, neruis, atque arteriis, quæ per ipſum diſcurrunt: quibus perſpectis reſolues veſicam à membrana cingente oſſa pubis, & cultello non admodum craſſo cartilaginem, qua hæc quaſi quodam glutine inter ſe committuntur, diuidens, vnum ab altero vi dirimes, nulla ipſorum parte adempta. Tum vaſa, per quæ ſemen fertur ab adiunctis membranis ſeparabis, vſque ad eum locum, vbi inſeruntur in ſubſtantiam glandulæ ſimilem; cuius ſitum ſpectans, vna cum duobus paruis veſicis, quas ſemen continere diximus vrinæ veſicæ ceruicem; quæ cum hac ſubſtantia committitur, reſolues à penis corpore, quod duobus illis partibus ligamentis ſimilibus continetur; quarum vnam ab altera ſeiunges, vt ipſarum naturam, & cum glande nexum inſpicias: exquiſite autem hęc deprehendes,
C ſi tranſuerſis, obliquis ac rectis lineis ſcalpello ductis varie diſſeces. Quod ſi colem integrum adhuc tranſuerſum præcidas, tria foramina, quaſi trium canalium ſe oſtendent; bina duplicis ſubſtantiæ ligamenti ſimilis, quam raram eſſe diximus, & ſub atro ſanguine refertam; quem vbi detergas, illa quaſi duorum canalium foramina videbis, quibus foramen ſubeſt tertii canalis nigritiem intus præſeferentis, per quem vrina detruditur.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ LXVI. & LXVII. inſcripti viſuntur, declaratio.

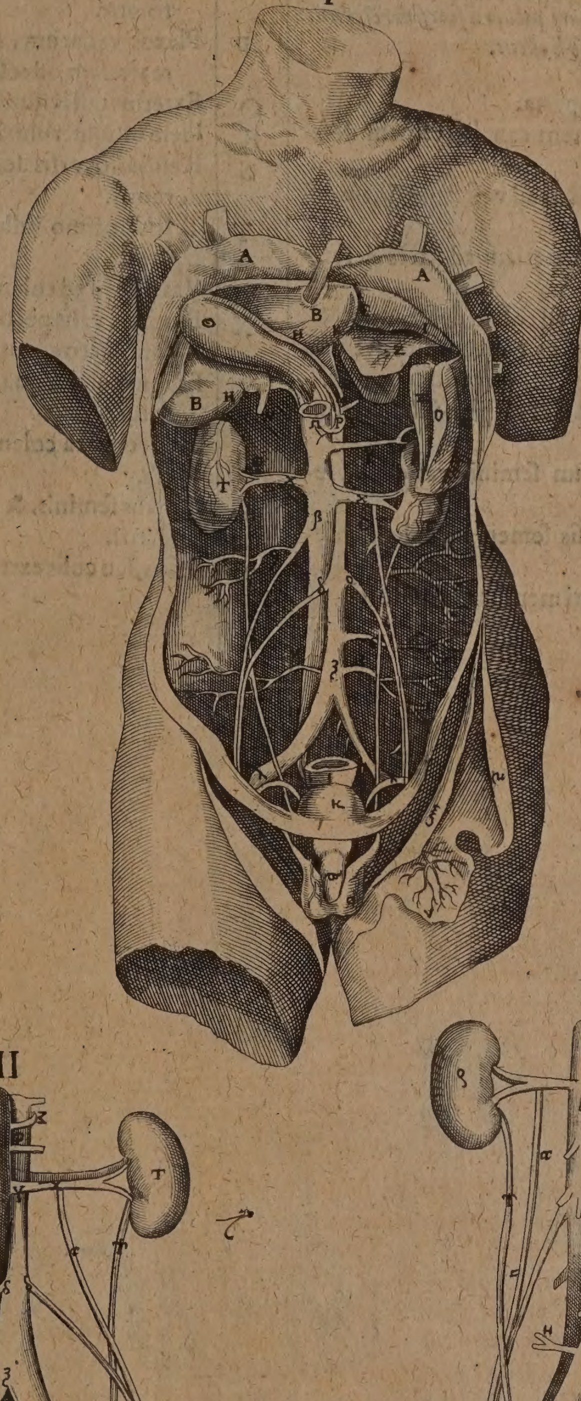
TAB. LXVI. FIGVR. I. II. III.

In prima, ſecunda & tertia præſentis Tabulæ figura genitalium in mari picturam referente, ratio Literarum eſt hæc:

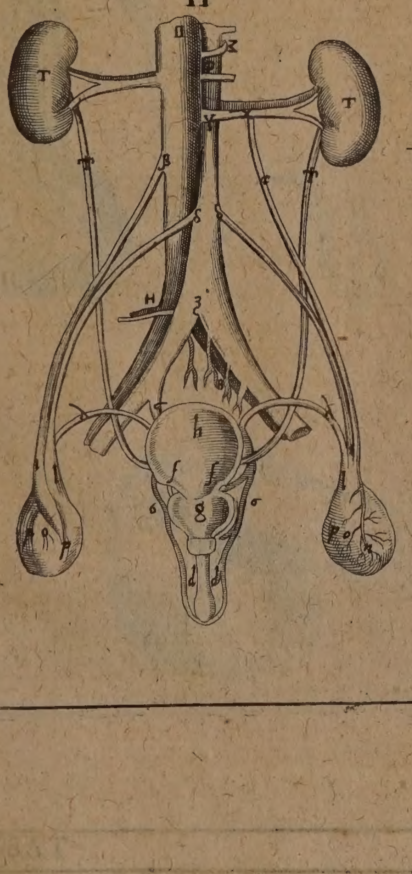
Α Portio ſepti tranſuerſi peritoneo inuoluta, quæ vna cum quibuſdam coſtis in externa reflexa eſt.
Β Caua iecinoris ſedes.
Γ Ligamentum iungens iecur ſiniſtro ſepti tranſuerſi lateri.
Δ Portio venæ vmbilici, qua iecur ingreditur.
Ε Deprimitur hac ſede iecur, vt ventriculo cedat.
Ζ Portio ventriculi vna cum ſuperiori orificio.
Η Rimæ, ſeu impreſſiones in cauo iecinoris inſculptæ, qua venam portam excipit.
Θ Veſica fellis.
Ι Truncus venæ portæ præciſus, qui duas ad veſicam bilis venas tranſmittit.
Κ Ramus à neruis ſuperius os ventriculi amplexantibus ad iecur pertinens.
Λ Arteria iecinori, & bilis veſicæ communis.
Μ Ramus à ſexto pari neruorum cerebri, qui ad radices coſtarum inſeruntur ad iecur, & bilis veſicam procedens.
Ν Canalis à veſica bilis ad inteſtina penetrans.
Ξ Anterior, ac caua lienis ſedes.
Ο Linea in liene ad inſertionem venarum, & arteriarum eius effiċta.
Π Vena caua.
Ρ Arteria magna.
Σ Truncus magnæ arteriæ ad vētriculum, iecur, lienem, omētum meſenterium, & inteſtina pertinens.
Τ Renes pingui membrana inuoluti.
Υ Vena pingui ſiniſtri renis membranæ diſtributa.
Φ Vena ad pinguem dextri renis membranam pertinens.
Χ Venæ & arteriæ emulgentes.
Ψ Canalis vrinam deferēs à renibus ad veſicam.
α Vena, quæ materiam ſeminis ad ſiniſtrū teſticulum defert, β, quæ ad dextrum.
γ Ramuli, qui à nuper dictis venis, qua peritoneo inhęrent, exorti, in ipſum verſus teſtes diuiduntur.
δ Arteriæ materiam ſeminis ad teſtes deferentes.
ε Truncus arteriæ per inferiorem omenti membranam ad colum inteſtinum & rectum pertinentis.
ζ Superat hoc loco arteria magna venam cauam, vbi vtraque in duos æquales ramos partitur.
η Præcipuæ ex venis ſecundum lumborum longitudinem exortis, quæ peritoneo, & propinquis partibus impertiuntur.
θ Rami arteriæ magnæ per foramina oſſis ſacri penetrantes.
ι Rectum inteſtinum reſectum, ac vinculo interceptum.
κ Veſica.
λ Progreſſus canalis ſemen à teſte ad colem deferentis.
μ Cutis, quæ colem inuoluebat.
ν Cutis, qua teſtes tegebantur.
ξ Portio membranæ carnoſæ, quæ teſtes inuoluebat.
ο Prima ex propriis teſticulorum tunica.
π Penis cute denudatus.
ρ Poſterior renum ſedes.
σ Arteriæ, quæ ad colem feruntur.
τ Plexus venarum, & arteriarum ſeminis varices referens.
υ Plexus vaſis ſemen ad colem deferentis.
ω Muſculus veſicæ ceruicem amplectens.
φ Teſtis interiori membrana obductus.
χ Glandula, in quam deſinunt vaſa ſemen ad colem deferentia.
ψ Paruulæ veſicæ, quæ vtrinque ad dictam glandulam terminantur.
a Poſterior ſedes venæ cauæ.
b Poſterior ſedes arteriæ magnæ.
c Finis canalium, qui vrinam deferunt à renibus ad veſicam.
d Duo corpora penem conſtituentia.
e Glans, ſeu colis extremum.
f Foramina, in quę terminantur canales vrinam à renibus ad veſicam deferentes.
g Ceruix veſicæ aperta.
h Veſicæ interior ſuperficies.
i Plexus venarum, & arteriarum ſeminis varices referens.
l Hac ſede vas ſemen ad colem deferens ſecundum poſteriorem venæ ac arteriæ ſeminis reflexum peritoneum perforat.
n Initium nuper dicti vaſis.
o Finis plexus varices referentis, qua teſticulo innaſcitur.
p Teſticulus interiori membrana obductus.

TABVLA LXVI.

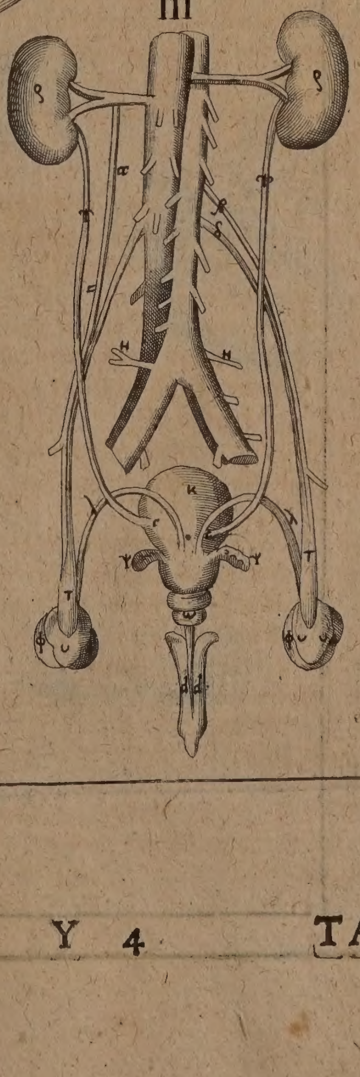
I

II

III

TAB. LXVII. FIG. IV. V. VI. VII. VIII. IX.

TAbulæ præſentis figuræ Sex, genitalium in mari picturã ſeorſim referunt. Literæ autem ſic habent.

A Vrinæ veſica aperta.
B Meatus ad finem canalis vrinam deferentis.
C Canales à renibus ad veſicam vrinam deferentes.
D Vaſa ſeminis materiam ad teſtes deferẽtia.
E Canales ſemen ad colem deferentes.
F Glandula ad penis radicem ſita, vt vaſa ſemen ad colem deferentia excipiat.
G Veſicæ, quę ad dictam glandulam terminantur.
H Plexus vaſorum ſeminis varices deferens.
I Reuolutio vaſis ſemen ad colem deferentis.
L Teſtes interiori membrana obducti.
M Duo corpora penem conſtituentia.
N Canalis vrinæ & ſeminis communis.
O Portio chordæ muſculi oblique in abdomine aſcendentis à vaſis ſeminis perforatæ.
P Plexus venarum, & arteriarum ſeminis materiam ad teſticulos deferentium.
Q Exteriùs teſtis inuolucrum.
R Idem inuolucrum à teſticulo reſolutum.
S Reſolutio vaſis ſemen ad colem deferentis.
T Teſtis intimo adhuc inuolucro obductus.
V Vas ſemen ad colem deferens.
X Prædicti vaſis portio, quæ intimo teſtis inuolucro adnata erat.
Y Eadem portio, qua teſticulo non connaſcitur.
Z Duo corpora colem conſtituentia diſſecta.
α Canalis ſeminis, & vrinæ communis diſſectus.
β Glans, ſeu colis extremum.

TABVLA LXVII.

De partibus Genitalibus in fœminis. Cap. X. E

Tab.68.& 69.fig.ſeptem.

GEnitalibus partibus, quæ dictæ ſunt in mari, totidem fere ſimiles [a] in fœmina reſpondent, cum teſticulos habeat ad ſemen conficiendum appoſitos, quibus annectuntur venæ, & arteriæ materiam ex qua conficiatur afferentes; tum vaſa, per quæ eiiciatur iam confectum: pro cole autem, ac ſcroto habet fœmina vterum, cum genitali. Has partes [b] ſi inuertas, non diſſimiles ſe illis oſtendent, quas in mare expoſuimus: [c] in hunc autem modum ad procreationem accommodantur. Vterus per genitale maris ſemen attrahit, retinet, perficit fœtum, & iam perfectum in lucem edit. Teſticuli, P, F, aliquid conferunt ad efficiendum ſemen, quod per vaſa in vterum effuſum, partim effectionem; partim materiam affert [d] ad gignendum fœtum, licet imperfectius ſit, & frigidius, quam quod à mari profertur; atque idcirco teſticuli mulierum conſtant ex ſubſtantia non molli; & æquali, vt virorum; ſed dura, [e] inæquali, rara, admodum, & cauis quibuſdam diſtincta aquoſum humorem continentibus. Tunica, quæ ſubſtantiam hanc inuoluit, non ita facile ſeparatur, nec æque dura eſt, atque illa, quæ marium teſticulos integit. Complectitur autem hæc ſubſtantiam teſticuli, & venam, atque arteriam. Altera vero tunica, quam à peritoneo obtinet, cum venis, atque arteriis iuncta; non ambit teſticuli ſubſtantiam vniuerſam, ſed mediam partem duntaxat, Differunt [f] etiam figura muliebres teſticuli à virilibus, quod non ſint ſimiliter oblongi, ac rotundi, ſed lati magis, & à priori, ac poſteriori parte depreſſi. [g] Differunt ſuperficie externa; quæ non ſimiliter æqualis eſt, ſed inæqualis, ita vt videantur plures glandulæ ſimul iunctæ. Differunt magnitudine, & ſitu, quod longe [h] minores ſint, & alio loco F poſiti, neque enim extra ventrem in ſcroto continentur; ſed ſub peritoneo collocati ſunt à lateribus [i] vteri, prope ſummos angulos, ſeu cornua ipſius. Verum quanto magis extenditur vterus, tanto inferiores eius fundo deprehenduntur. Venæ [k] autem, N, & arteriæ, Ξ, quæ ad ipſos teſticulos pertinent, idem initium, & eundem progreſſum obtinent, atque in maribus; peritoneo enim obuolutæ ſimiliter in teſticulos inſeruntur; ſed non ita inter ſe mixtæ, vt in viris. At vaſa, ξ, G, per quæ ſemen eiicitur, in muliere ſeminis plena ſunt, non tamen iunguntur cum teſticulis, vt in viro; incipiunt enim ab externa parte, ac ſumma, illius plexus, qui ex venis, & arteriis confectus, cum ſummo teſticulo committitur: eademque membrana venas, & arterias cum teſticulis inuoluunt; teguntur deinde quaſi nerui, varieque errantia capreolorum modo, cum vteri cornibus, ſeu angulis lateſcentia connectuntur.

Habet vterus ſinui genitale, Y, adiunctum, de quo ſeorſum agemus. Propria vteri ſubſtantia, δ, tunica [l] eſt ad inſtitutum munus maxime appoſita; cum & citra noxam plurimum dilatari poſſit, vbi alias tunicas omnes ſeorſum ſumptas, & ternas etiam ventriculi ſimul iunctas craſſitudine ſuperet; maxime craſſa eſt ab inferiori parte, vbi foramen, β, habet, quod vteri [m] os dicitur. Craſſitudini accedit denſitas, quamobrem minus iniuriis patet, & commodius ſuum officium facit; quo potiſſimum ſpectant triplicis generis [n] fibræ; quibus diſtinguitur, rectæ ab interna parte, non adeo multæ, per quas [o] fit ſeminis attractio; tranſuerſæ ab extima, longe plures, quæ pertinent ad expellendum, obliquæ mediæ inter rectas, & tranſuerſas collocatæ multæ, ac validæ ad retinendum. Huiuſmodi igitur eſt propria vteri ſubſtantia; ſimplex ſcilicet tunica; [p] nam altera, ι, qua circumdatur, commune eſt inuolucrum viſcerum omnium, quæ ſub abdomine continentur. Oritur hæc à peritonei quatuor proceſſibus, iuxta eam regionem, vnde grandiores venæ, & arteriæ ad crura deſcendunt. G

Eiuſmodi peritonei proceſſus quaſi omenti membranæ, venas, & arterias cingunt, vſque ad vterum; & ita in eius inuolucrum degenerant, validum, & craſſum; non ſecus quam illud, quo veſica tegitur; longe autem craſſius eſt quo tempore vterus eſt contractus. Prædita eſt ſubſtantia vteri iam dicta neruis [q] non quidem grandioribus, cum non ſit inſtrumentum ſenſus, aut motus; ſed exilibus, qui deriuantur tum à cerebro, tum à ſpinæ [r] medulla iuxta os ſacrum, à qua duo ramuli diducuntur vtrinque vnus, qui vna cum venis, & arteriis tendunt ad vterum; & partim eius ori diſtribuuntur, partim ceruici, partim etiam veſicæ. Venæ autem, & arteriæ, à quibus materiam conficiendi ſeminis afferri diximus, priuſquam cum teſticulis iungantur, inſignes ramos ſummo vtero impertiunt, qui inſigniores adhuc obtinet à ramis ortis à vena caua, & arteria magna, inter os ſacrum, & initium vaſorum, à quibus conficiendi ſeminis materia fertur ad teſticulos. Ibi enim vtrinque orta vena, & arteria bipartitur in duos ramos grandes; quorum vnus in duos alios inæquales ſcinditur; maior per inguen deſcendit ad crus, minor per os pubis perforatum tranſit, coitque vena cum arteria vtrinque, & ad imum vteri latus non longe ab ore adiungitur: multos autem exigit ramos, quorum alii ad vteri ſinum, alii ad genitale, alii etiam feruntur ad veſicam; multo tamen minores conſpiciuntur venæ, & arteriæ in ſinu H vteri, quam in genitali. Illa vero capitula venarum, & arteriarum quæ in ſinu vtero gerentium à nonnullis deſcribuntur; paruarum cotylarum modo prominentia & excauata, commentitia ſunt, neque enim in homine reperiuntur; ſed magis in boue fœmina, aut capra; quamuis cum mulier vtero gerit, intumeſcentia venarum & arteriarum capita cotylidones appellentur ab Hippoc. Praxagora, Diocle, Gal. de anatome vteri, c.10.

Quod ſi plures venæ, & arteriæ in vtero conſpiciantur, quam videatur eius ſubſtantia poſtulare; ſpectauit [ſ] natura ad fœtum, qui debuit ab illis alimenti, & incrementi materiam elicere. Sed cum vterus tam ſuperne, quam inferne à vena caua, & arteria magna deriuatos ramos accipiat, ſuperiores nonnulli cum inferioribus inter ſe miſcentur, ſicque mixti in vterum inſeruntur prope oſtium: interdum euenit, vt rami inferiores ſurſum aſcendant in vterũ, vbi ſimiliter cum ſuperioribus venis miſcentur. Semper enim inuenies horum aliquam inter ſe coniunctionẽ, vel ſub peritoneo, vel in vtero, per quam fit. vt prægnantibus etiam vtero clauſo ex genitali prodeat ſuperans ſanguis. Vaſa etiam ſiniſtri, & dextri lateris in vtero inter ſe miſcentur, ita vt ex vno latere poſſit fœtus exſugere materiam alterius. Hactenus de ſubſtantia vteri; pergamus ad formam. Figura [t], O, A, vterus veſicam imitatur, ſiqui-

---

a Gal. li.14. de vſu par. c.6.
b Gal. ibid.
c In capite antecedenti.
d Gal. li.14. de vſu par. c.11. & lib. 2. de ſem. c.1.
P fig.1.
F fig.5.
e Gal. li.14. de vſu par. c.14. & 2. de ſemine c.1.
f Gal. lib. de vuluæ diſſ. c.9.
g Gal. l.2. de ſemi. c.1.
h Gal. lib. de vuluæ diſſ. c.9. & lib. 14. de vſu par. c.12.
N fig.1.
Ξ fig.1.
ξ fig.1.
G fig.5.
i Gal. ibid.
k Gal. li.14. de vſu p. c.7.
Y fig.1.
δ fig.3.
l Gal. lib.14. de vſu par. c.14.
β fig.2.
m Galen. 5. aph. com. 46.
ι fig.3.
n Gal. lib.3. de nat. fac. c.11.
o Gal. lib.6. de vſu par. c.8. & 14. de vſu par. c.14.
p Gal. 2. de nat. fac. c.11.
q Gal. 16. epid. com. 2.
r Gal. lib.16. de vſu par. c.9.
ſ Gal. 1. 6. epid. com. 2. & 14. de vſu part. c.13.
t Gal. lib. de vteri ſect. c.3.
O fig.1.
A fig.5.

A ſiquidem à ſuperiori parte rotundus eſt, & latus, ſed ab inferiori anguſtior, & teres magis, vbi ceruicē, Y, I, adnexam habet; Eſt autem ante, & pone depreſſus, non exquiſite rotundus. Summus vero quartam circuli partem, ſiue nouilunium repræſentat; vtrinque enim angulum habet valde obtuſum, quaſi cornu vituli nuper erumpens; ſic autem figuratus magis defenditur à lædentibus, & ſimul capax eſt, neque ſitui aliarum partium officit. Externa vteri ſuperficies læuis eſt, & quaſi aquoſo humore illita, vt mollius vicinis partibus inſidat; à lateribus tamen vbi vaſis illigatur, aſperitatem quandam præſefert, & inæqualitatem, non ſecus quam aliæ partes, quæ proceſſus exigunt, aut recipiunt; Interna etiam ſuperficies læuis videtur, nam [a] rugas habet adeo paruas, & frequentes, vt fere ſenſum effugiant. Quod attinet ad caua, vterus ipſe cum receptaculum [b] ſit, totus cauus, ε, eſt: non tamen diſtinguitur in cellulas complures, vt nonnulli exiſtimarunt, ſed vnico ſinu continetur; quamuis pars dextra diducatur à ſiniſtra media linea, η, in longitudinem aſſurgente per totam priorem, & poſteriorem partem vteri, non diſſimili illi, quam in ſcroto cernimus dextram partem à ſiniſtra ſeparare: ſumma pars huius ſinus ab vtroque latere duos angulos, I, obtuoſos efficit, quos diximus erumpentia vituli cornua repræſentare, ſed media ſpectat inferius, ita vt laterum altitudinem non æquet. In lateribus ſitæ ſunt veluti [c] glandulæ, T, in quas terminantur vaſa ſemen in vterum deferentia, ſine vllo foramine manifeſto, niſi cum mulier ſeminis profluuio laborauit. Deſinit vteri ſinus quaſi in glandem obtuſam perforatam tranſuerſa linea, quod foramen, β, vteri os [d] appellatur; hoc cum hiat, non oblongum, ſed rotundum efficitur; hiat autem cum effluunt menſtrua, cum allicitur ſemen maris, ſed
B maxime in partu, reliquo tempore clauſum ſeruatur; prægnantibus [e] ita aſtringitur, vt ne ſtylum quidem admittat, nam ſi quid tunc ſanguinis redditur, effluit non ex ſinu vteri, ſed ex genitali, vt ante dictū [f] eſt. Magnitudo [g] vteri virginibus exigua eſt, vix enim latitudinē excedit genitalis ipſarum: prægnantibus plurimum diſtenditur; enixis mediocris eſt: fundus enim vmbilicum non excedit: latera ſuis cornibus vſque ad ilium oſſa non perueniunt. Altitudo vtero gerentibus parua, cum vterus diſtentus [h] tenuior fiat, alioquin vbi contrahitur craſſior efficitur. Poſitio vteri huiuſcemodi eſt; inferior pars, vbi perforatur, paulo infra eam regionem reſidet, qua cum oſſibus pubis recti muſculi abdominis committuntur; ibi enim vterus deſinit, & incipit genitale. At pars vteri ſuperior vna cum lateribus non concluditur perpetuo iiſdem finibus, ſed variis, pro magnitudine: nam quatenus magis diſtenditur, eatenus magis ilium ſpacia occupat, & vmbilicum excedit; plerumque autem ab anteriori parte ſuperat oſſa pubis, à poſteriori [i] peruenit ad nexum recti inteſtini cum colo; anterior vteri pars, ſuperiectam habet veſicam, Π, in medio vtriuſque reperitur aliquando omentum, [k] quod vteri os comprimens, non permittit mulieres compleri. Iam vero ex partibus cum quibus iungitur vterus, aliis hæret duntaxat, aliis etiam innaſcitur; ſuperiori enim eius parti, poſteriori, & anteriori nullibi nectitur, ſolis autem lateribus illigatur vaſis, & [l] membranis ad ipſum pertinentibus, ita laxe vt contrahi, & diſtendi facile queat. Suſpenditur etiam per duos proceſſus, α, E, neruoſos, qui ab eius lateribus orti, &
C carnoſa quadam ſubſtantia farcti, ita vt rubri reddantur, aſcendunt ad inguina, & non ſecus quam venæ, atque arteriæ, quę in viris ſeminis materiam afferunt ad teſticulos, peritoneum perforant, & chordas muſculorum abdominis oblique deſcendentium, iuncti cum muſculis. Habent enim mulieres muſculos ſubſtantia, ſitu, & figura ſimiles illis, qui ad teſticulos virorum deſcendunt; incipiunt enim vel ab oſſe pubis, vel ab eo ligamento, quod à ſpina oſſis ilium fertur ad ipſum, & per foramen chordæ muſculi oblique deſcendentis, vna cum neruoſis proceſſibus vterum ſuſpendentibus, ex abdomine egrediuntur; breues autem ſunt, neque teſticulos aliquo pacto attingunt, ſed proceſſus ſuſpendentes, cum ex abdomine exceſſerunt vergunt verſus pubem, neque inter ſe iunguntur, ſed in extremo caui ſunt, ita vt tubæ finem ſeu amplum foramen referant, adipe tamen infarctum: per hos proceſſus ex peritonio prodeuntes fit vt mulieres herniam patiantur. eiuſmodi nexus non minus neceſſarius fuit, quam ſitus, qui ad [m] ventrem, ad continendum fœtum, atque in lucem edendum fuit opportuniſſimus.

Cum vtero nectitur genitale, B, muliebre, per [n] quod, quaſi per canalem, & ſemen attrahit, & in lucem edit fœtum iam perfectum: hoc cum vtero præponatur, ſtomachi nomen inuenit, non ſecus quam cæteri canales, per quos ad receptacula fit aditus. Conſtat autem ex ſubſtantia maxime idonea, quæ & in concubitu, & in partu dilatetur; [o] reliquo tempore conniueat; nam ſi maneret perpetuo aperta refrigeraretur vterus; eſt enim carnoſa, & membranoſa, quemadmodum inuolucrum colis; tum laxa, & rara, ita vt facile diſtendatur, cum opus ſit, & rurſus concidat; quamuis autem in puellis mollitudinem præſeferat, firmiori ætate occalleſcit; & durior efficitur fiſtularum more; partim ex vſu vene-
D ris, partim ex fluxu menſtruorum, partim etiam ex partu. Continetur eadem venis, & arteriis euidentioribus, quam quæ in vteri ſinu conſpiciuntur. Deriuantur hæ vna cum neruis ab illis, quæ ab oſſe ſacro oriuntur, & ad imum vterum pertinent, vt in [p] ſuperioribus oſtenſum fuit. Vbi vero cū cute terminatur genitale, ex vtroque efficitur mixta quædam ſubſtantia, D, non diſſimilis illi, quæ colis glandem tegit, hæc ornamentum præbet, & quaſi operculum. Ac cutis, quæ vtrinque ab exteriori parte piloſa prominet, adipem ſubiectam habet duriorem, quæ vetulis flaccida redditur. Figura genitalis teres eſt, & æqualis latitudinis, neque enim in anguſtum terminatur. Externa ſuperficies læuis, præterquam vbi cum aliis partibus nectitur. Interna item læuis, cum diſtenditur, ſed cum concidit ob rugas inæqualis efficitur. Totum autem genitale excauatum eſt, cum non aliud ſit quam [q] canalis; hic à ſumma parte cum ore vteri terminatur, ab ima ad externam cutem ſuo ore finitur, vbi confici mixtam ſubſtantiam diximus, ex cute, & genitali; non longe autem ab externo ore in ſuperiorem eius partem inſeritur collum Φ, veſicæ, C, vbi ex vtriuſque ſubſtantia proceſſus naſcitur, qui admittit vrinam, ſed nihil patitur retrocedere. In eodem genitali paulo interius adhuc membrana tranſuerſa deprehenditur in virginibus, ὑμένα græci dicunt, vnde hymenæi nomen deductum eſt, quæ ex [r] concubitu deinde laceratur: eſt autem media perforata, vt etiam virginibus effluere menſtrua poſſint. Soranus non voluit ſeptum hoc eſſe membranam in canali genitalis adnatā, ſed rugas quaſdam ex grandioribus vaſis ad internum

genitale

Y fig. 1.
I fig. 5.
a *Gal. li. 14. de vſu par. c. 3.*
ε fig. 3. 4.
η fig. 4.
b *Gal. lib. de vuluæ diſſ. c. 4.*
I fig. 2. 4.
T fig. 1.
β fig. 2.
c *Gal. lib. de vulua diſſ. c. 9.*
d *Galen. 5. aph. com. 46.*
e *Gal. lib. 3. de nat. fac. c. 3. & lib. 2. de cauſ. ſym. c. 3.*
f *Paulo ante.*
g *Gal. lib. de vulua diſſ. c. 2. & li. 14. de vſu part. c. 4.*
Π fig. 1.
h *Gal. lib. de vulua ſect. c. 8.*
α fig. 1.
E fig. 5.
i *Gal lib. de vulua ſect. c. 1. & l 14. de vſu par. c. 14.*
k *Gal. lib. 5. aph. cō. 46.*
l *Gal. lib. de vulua ſect. c. 4.*
m *Gal. lib. de vulua ſect. c. 1*
B fig. 5.
n *Gal lib. de vulua ſect. c. 7.*
o *Gal. ibd.*
p *Supra in hoc cap.*
D fig. 5.
q *Gal. lib. de vulua ſect. c. 7.*
Φ fig. 1.
C fig. 5.
r *Auic. l. 3. fen 21. Tra. 1. cap. 1.*

genitale pertinentibus, quæ poſtea diſtenduntur diſtento genitali ex concubitu. Ab exteriori part E
a *Auic. loco citato.* genitalis latet ſub adipe pubis particula, L, colis marium non diſſimilis, quam Arabes [a] medici non
L fig. 7. ignorarunt. Oritur hæc ab oſſe pubis duplici initio, ſimiliter ligamenti ſubſtantiam habente, & refer-
M fig. 7. to ſanguine atriori. Habet etiam adiunctum vtrinque muſculum, M, euidẽtem, & vaſa, perinde ac co-
les, deſinitque in glandem veluti præputio tectam, quo inter ſe iunguntur externa latera, ac veluti alæ
genitalis à parte ſuperiori. Longitudo genitalis tanta eſt, quantum diſtat eius os externum ab ore vte-
ri; latitudo maior, & minor, cum plus, minusve diſtendatur, ac contrahatur; vbi res poſtulat. Vtero ge-
rentibus, cum ſurſum trahatur genitale, ſimul etiam arctatur. Quod ad ſitum attinet, inter externam
b *Gal. lib. de ſect. vului c. 7.* cutem, & vteri os collocatum eſt genitale, quod non perpetuo [b] recta ſpectat, ſed modo in dextrum la-
tus, modo inſiniſtrum inclinat, ſub pubis oſſibus ſuper recto inteſtino iacens. Latitudine vero, ac lon-
c *Gal. lib. de vului diſſ. c. 4.* gitudine veſicæ collum excedit, ſed à lateribus [c] illigatur laxioribus vinculis; membranis videlicet ve-
narum & arteriarum, quæ in ipſum inſeruntur; à poſteriori parte recto inteſtino, cui hæret tantum ad
finem, quaſi per communem tunicam: ab anteriori alligatur cum veſica, & eius collo.

Ad vteri autem & muliebris genitalis naturam, quam propoſuimus, perſpiciendam, ita moliri ſe-
ctionem oportet. Priuſquam aliquid diuidas, digitis oſtendere conuenit teſticulos à lateribus vteri;
venas, & arterias, quæ ad eos feruntur: vaſa, quæ ad vteri cornua ſemen afferunt, vna cum muſculis,
ac proceſſibus neruoſis ipſum ſuſpendentibus: præterea genitale, vna cum neruis, venis, & arteriis,
quibus continetur, & ad finem ipſius particulam illam, quæ colis imaginem refert; deinde diductis F
cruribus à pubis oſſibus vtrinque per os ceruicis vſque ad podicem ſcalpello ducenda linea eſt, reſol-
uendaque cutis vſque ad aliquam inguinum portionem; quæ autem inter duas lineas media relicta eſt,
à podice ſeparanda, & ori genitalis adnexa relinquenda. Tum pubis oſſa, qua inter ſe committuntur ſe-
cta prius cartilagine, vi quantum fieri poteſt, diducantur: quibus peractis, acuto ſcalpello ſeparetur
membrana pinguis, à vena, & arteria ad teſticulos tendentibus, interim inſpectis ramis, quos in vteri ſi-
num tranſmittunt. Vbi ſcalpellus ad teſticulos deductus fuerit; plexus ex eiuſmodi venis, & arteriis,
& vaſa, per quæ ſemen fertur ad vteri cornua, pateſiant, & canales, qui à renibus ad veſicam pertinent,
à membranis præcidantur, vt veſica vna cum vtero euellatur, diſſectis venis, arteriis, neruis mem-
branis, quibus illigatur, & fibris denique, per quas cum imo recti inteſtini nectitur. Vt autem vteri os
conſideres inuertenda eſt eius ceruix, ſic etiam ſimul deprehendes citra ſectionem foramen, per quod
vrina in ipſam tranſit ex collo veſicæ, & ſi virgo adhuc eſt, membranam, quam diximus, perforatam.
Tunc autem veſica diuidenda eſt, & ſpectandi canales, qui in ipſam inſeruntur, cum muſculo ſito ad
eius collum; diuidenda deinde in longitudinem vteri ceruix, diuidendus & totus vterus ab ore ad cor-
nua: vt vtriuſque ſubſtantiam, figuram, ſinum, vaſorum inferiorum, ſuperiorum, dextrorum, ſiniſtro-
rum, coniunctionem diligenter intuearis.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ LXVIII. & LXIX. inſcripti viſuntur, declaratio. G

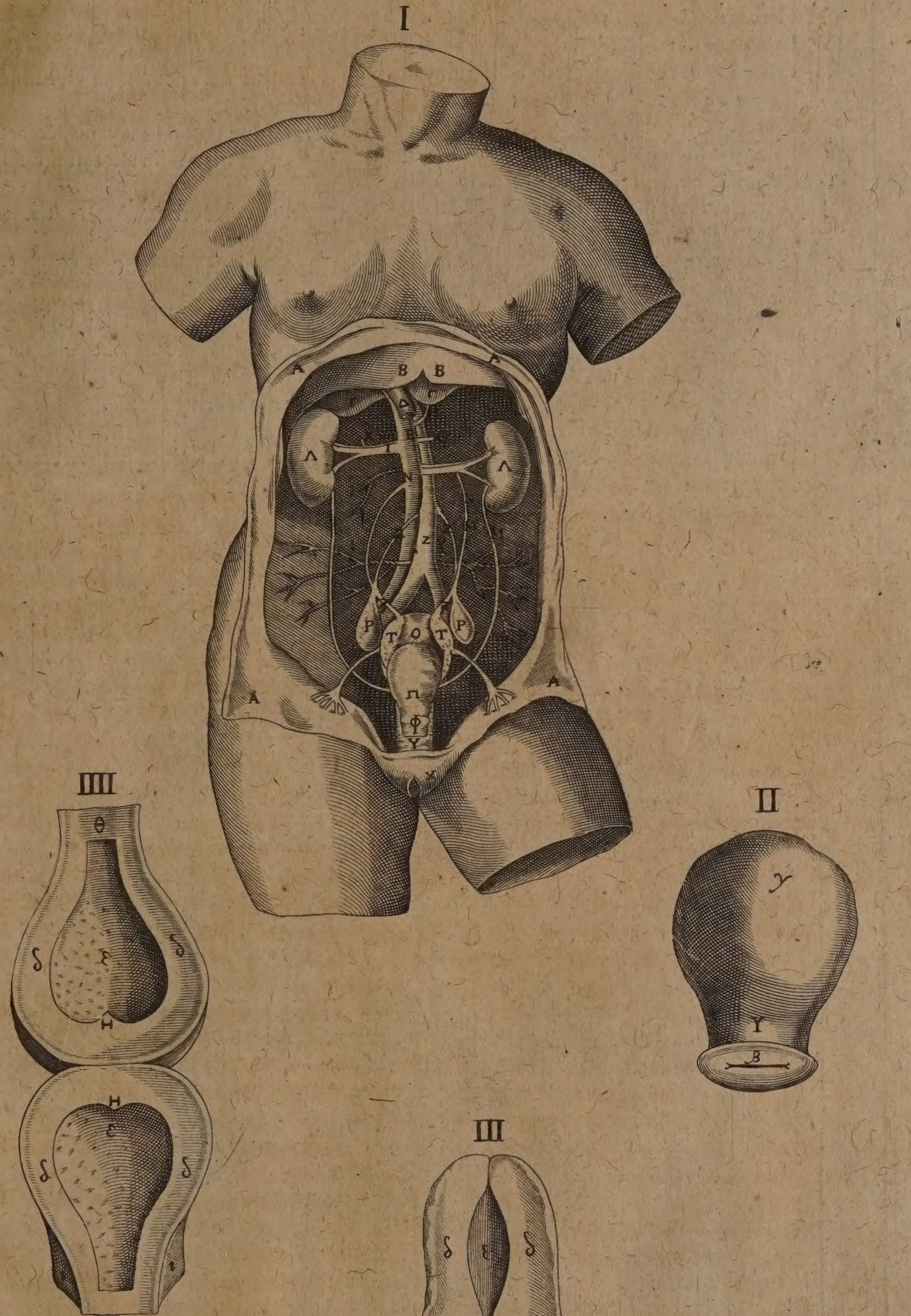
TAB. LXVIII. FIG. I. II. III. IV.

IN quatuor his præſentis Tabulæ figuris genitalium fœminæ picturam exhibentibus inſcriptæ paſſim Literæ ſic habent:

A	Peritoneum vna cum cute diſſectum, ac inuerſum.
B	Gibba iecinoris ſedes.
Γ	Portio caui hepatis.
Δ	Truncus venæ portæ abſciſus, vna cum ramis ab ipſo deriuatis.
E	Vena caua.
Z	Arteria magna.
H	Radices venarum, & arteriarum, ad iecur, lienem, omentum, inteſtina pertinentium.
Θ	Initium venæ pinguem ſiniſtri renis mẽbranam petentis.
I	Venæ, & arteriæ emulgentes.
K	Initium venæ pinguem dextri renis mẽbranam petentis.
Λ	Renes.
M	Canales vrinam à renibus ad veſicam deferentes.
N	Venæ ſeminis materiam deferentes ad teſtes.
Ξ	Arteriæ materiam ſeminis ad teſtes deferentes.
O	Vterus.
Π	Veſica.
P	Anterior teſticuli ſedes.
Σ	Initium vaſis ſemen ad vterum deferentis.
T	Portio prædicti vaſis ad vterum pertinens.
Υ	Vteri ceruix.
Φ	Muſculus ceruicem veſicæ ambiens.
X	Labra muliebris pudendi.
Ψ	Radix arteriæ inferiorẽ meſenterii partem petentis. H
α	Ligamenta ab vtero ad inguina pertinẽtia.
β	Vteri os.
γ	Vteri fundum.
δ	Vteri aperti ſubſtantia.
ε	Vteri fundi ſinus.
ζ	Vteri ceruix aperta.
η	Linea vteri ſinum veluti in duos diuidens.
θ	Vteri os apertum.
ι	Externum vteri extimam tunicam à peritoneo ortam demonſtrat, internum vero vteri cornua.

TABV-

TABVLA LXVIII.

TAB. LXVIIII. FIG. V.

V *Figura refert genitales partes mulieris à cæteris corporis partibus reſolutas.*

- **A** Prior pars fundi vteri.
- **B** Pudendum.
- **C** Ceruix veſicæ ad pudendum deſinens.
- **D** Labra mulieris pudendi.
- **E** Proceſſus neruoſi ab vtero ad inguina pertinentes.
- **F** Teſtes.
- **G** Vaſa, quæ ſemen ad vterum afferunt.
- **H** Commune corpus ex vena&arteria, materiam ſeminis ad teſticulos deferente.
- **I** Ceruix vteri.
- **L** Glandoſum corpus, in quod terminatur vas ſemen deferens ad vterum.

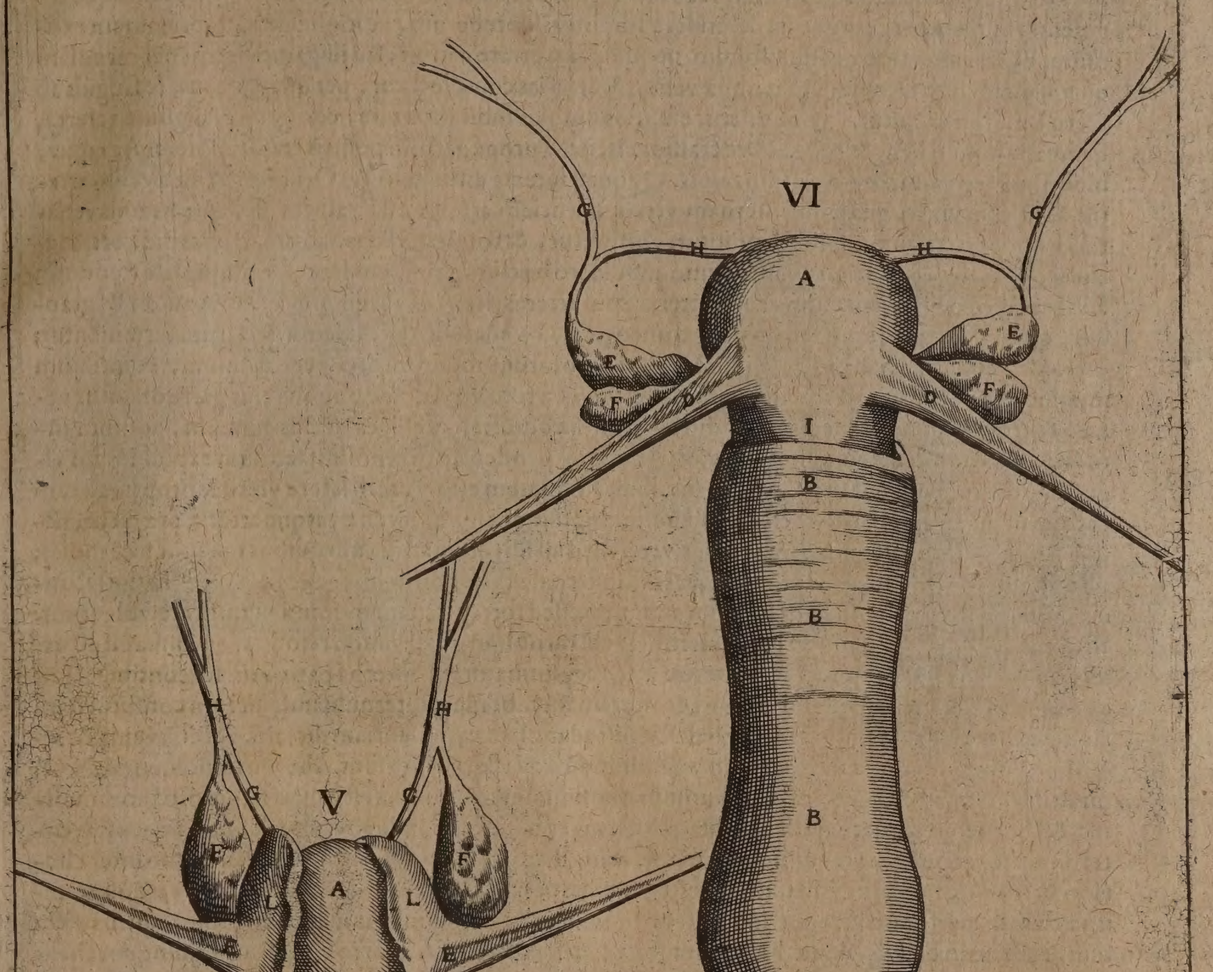
FIG. VI. VII.

VI Figura vterum à poſteriori parte oſtendit vnà cum teſticulis, & cæteris partibus genitalibus inuicem diductis, vt euidentiores fiant.

VII Figura particulam refert, quæ in fœminis virilis penis imaginem repræſentat.

- **A** Poſterior pars fundi vteri.
- **B** Poſterior pars pudendi.
- **C** Labra pudendi.
- **D** Proceſſus neruoſi ab vtero ad inguina aſcendentes.
- **E** Teſtes.
- **F** Glanduloſa ſubſtantia, ad quam terminantur vaſa ſemen ad vterum deferentia.
- **G** Commune corpus ex venis, & arteriis ſeminis materiam ad teſtes deferentibus.
- **H** Vaſa ſemen ad vterum deferentia.
- **I** Vteri ceruix.
- **L** Particula vteri peni non abſimilis in ſuperiora conuerſa.
- **MM** Duo muſculi, qui ab oſſe pubis ad latera nuper dictæ particulæ illigantur.
- **N** Labra muliebris pudendi.
- **O** Os pudendi.
- **P** Cauum ſub abdomine viſcera continens.

TABVLA LXVIIII

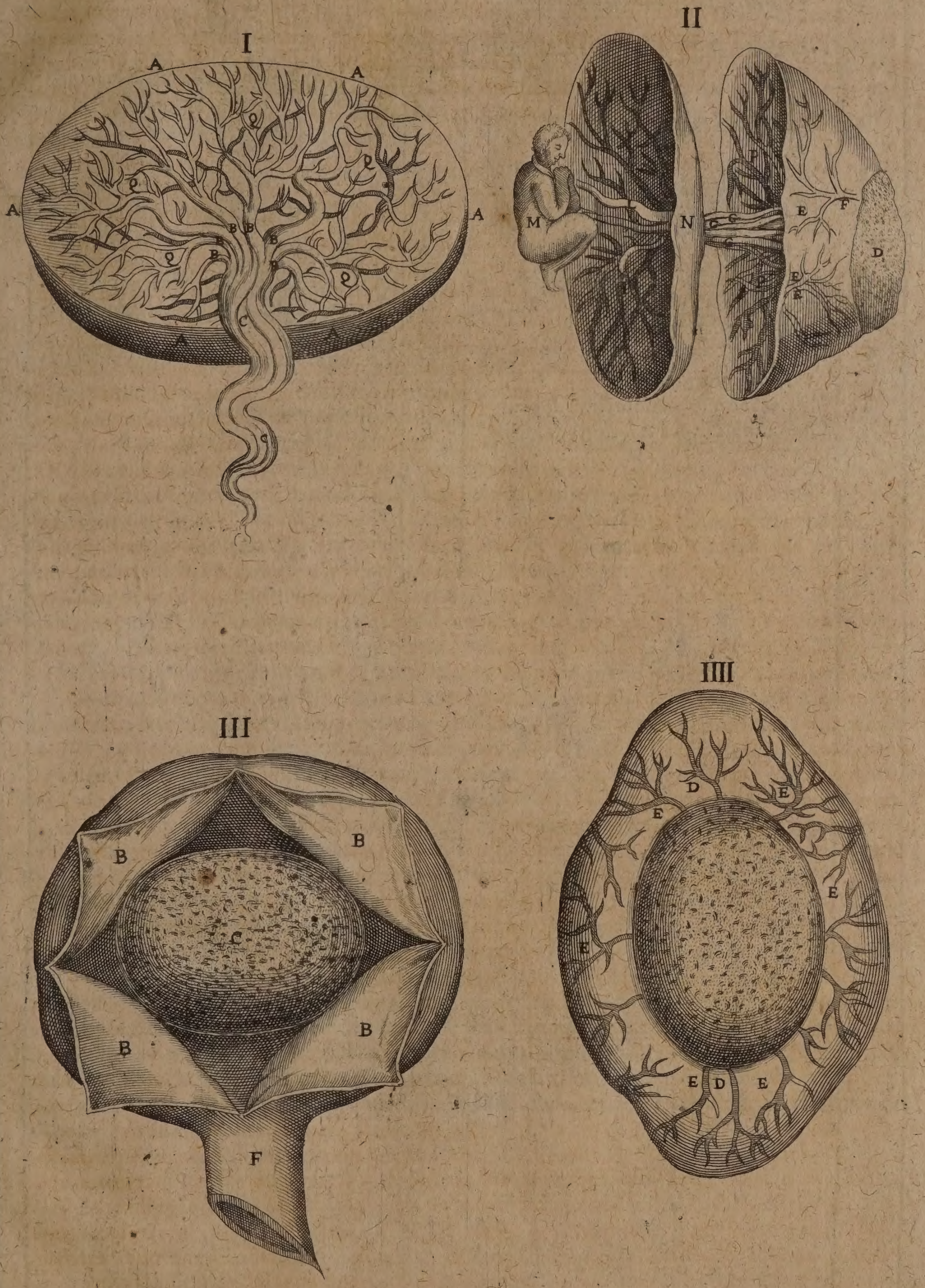
De Inuolucris fœtus. Cap. XI.

Tab. 70. fi. quatuor.
VBi præſto ſit cadauer mulieris vtero gerentis, operæ precium eſt, non modo genitales partes ſe- E
ctione inquirere, ſed & fœtus inuolucra; vt eorum vſum, ſubſtantiam, formam intelligentes, ſum-
mum naturæ artificium admiremur. Duo igitur cum ſint fœtus inuolucra, commune eſt vtriuſque te-
gmenti vſum præbere, atque ita defendere fœtum valde tenerum, ac mollem. Proprie autem exti-
a Gal lib.15. de vſu p.c.4. E P fig. 2. D fig. 2.
mum, E, P, cum vtero nectit [a] fœtum, neque ipſum errare patitur; ſed illigatum ſeruat per carnoſam
quandam molem D, adiunctam, quæ venas, & arterias complectitur, per quas ſpiritus, & ſanguis ab
vtero fœtui diſtribuitur. Continetur eiuſmodi moles ſubſtantia rara, & nigriore ſanguine referta,
A inferius fig 1. Q fig.1. D fig.2. B fig. 1.
quemadmodum lien, & coles. Hæc craſſior eſt, ita vt prope partum pollicis craſſitudinem, A, æquet,
multiſque venarum, & arteriarum ramis, Q, quaſi intexta diſtinguitur. Oriuntur venæ à venis, arte-
riæ ab arteriis vteri, qua enim internam vteri ſuperficiem attingit, D, aſpera eſt, cum à ramis vena-
rum, atque arteriarum, quibus innititur, perforetur, & totidem venas, atque arterias inde ortas ac-
cipiat, quæ ab ea parte, qua cum extimo inuolucro hæc iungitur, euidenter vndique ſe oſtendunt;
ſed in medio coeunt venæ cum venis, arteriæ cum arteriis, ita vt ex paruis multis fiant paucæ, B, gran-
C fig.1. G fig.2.
des, quæ quaſi radices tandem in duos truncos, C, G, venarum, & totidem arteriarum terminantur;
quatuor deinde hæc vaſa inter ſe iuncta, & capreolorum modo intorta per extimum, & intimum
inuolucrum penetrant ad vmbilicum. Cæterum an à toto vtero, an ab aliqua eius parte oriantur ve-
næ, & arteriæ quibus adnectitur, ac diſtinguitur hæc moles, intelliges, ſi eius figuram, ac ſitum in- F
C fig.3.
tuearis; qua ita inter ſe coniuncta ſunt, & à ſe mutuo pendent, vt vix poſſint ſeorſum exponi. Figura i-
gitur fere rotunda, C, eſt, ita vt offæ ſit ſimillima; ſita autem eſt ab altero latere vteri, & proprie ad eam
partem in quam deſinit foramen vaſis ſeminis; hinc ſumunt initium venæ, atque arteriæ prædictæ, ne-
que enim oriuntur ab omnibus partibus vteri, ſed ab illis dumtaxat, cum quibus nectitur hæc moles;
b Gal. }. lib. de ſem. c.7. & Gal. l.15. de vſu p.c.4. Celſus lib. 5. c.25.
quæ ita adiuncta eſt extimo inuolucro, vt cum ipſo coaleſcat; vocatur hoc græce χόριον, [b] Latini ſecun-
das dixerunt, quo nomine non tantum extimum, ſed fortaſſe etiam intimum ſignificare voluerunt:
eſt autem χόριον membrana pellucida neruoſa, vbi carnoſum quaſi gluten reſoluas, quo illita eſt ab ex-
terna ſuperficie, & per quod cum interno vtero agglutinatur: ab interna parte vrinam continet, quæ
ex fœtu redundans ſeruatur inter hanc, & alteram membranam internum inuolucrum conſtituẽtem;
N O fig. 2. c Gal. lib.15. de vſu p.c.5. & lib. de vului ſect. c.10. I fig.2. I fig. 2.
cum qua licet iungatur, non tamen coaleſcit niſi ad molem carnoſam iam dictam, vbi etiã venis, & ar-
teriis prædita eſt, nam cæteris partibus vaſa admodũ exilia & obſcura ſunt. Alterum inuolucrum, N, O,
quod intimum eſt & à græcis ἄμνιον [c] nominatur ſimiliter membrana eſt, quæ fœtum proxime inuol-
uit, & ſudorem [d] ſeruat, qui ad facilitatem partus conducit, perinde ac vrina in chorio reſeruata; cæ-
terum ἄμνιον membrana tenuiſſima eſt paruis venis, I, atque arteriis, I, diſtincta. Quo pacto inter cho-
rion, & amnion fundatur vrina, intelliges, ſi vmbilici natura prius exponatur, quæ à mole carnoſa tranſ-
it ad fœtum, perforato vtroque inuolucro. Inuolucra hæc reperiuntur in humano fœtu, qualia dicta
d Gal. lib.15. de vſu p. c.5. e Gal. lib.1. de ſem c.7. & 15. de vſu p.c.5. & lib. de vului diſſ. c.10. f Gal. lib.15. de vſu p. c. 4. & lib. de form fœtus c.2.
ſunt, ſed ſecus in belluis, & qualia fuerunt [e] à veteribus deſcripta. Porro vmbilicus [f] quinque canali-
bus continetur, longiori ductu inter ſe iunctis: binis venis, & totidem arteriis iam dictis, quibus me- G
dius interiectus eſt canalis οὐραχός; [g] quem incipere conſtat à ſuperiori parte veſicæ fundi, & terminari
ad chorion, vel potius relaxatum in ipſum degenerare. Venæ duæ [h] vbi fœtus cutem penetrarunt, in
vnam coeunt, quæ cum cauo iecinoris prope veſicam fellis committitur, validis in itinere circumdata
membranis. At duæ arteriæ ſeorſum feruntur ſuper latera veſicę ad os ſacrum, ibique in arteriam [i] ma-
gnam inſeruntur. Interdum [k] vna tantum vena, & vna tantum arteria iungitur cum vracho, ſed arte-
ria ad vmbilicum diuiditur in duas, vena vna manet: ferũtur autem, vt ante dictum eſt. Præter hæc per-
ſpicere etiam in fœtu licet canalem, [l] qui à magna arteria ad venam, quam arterialem nominant, deri-
g Gal. lib.15. de vſu p. c.5. h Gal. lib.15. de vſu p.c 4. & lib. de for. fœtus c.2.
uatur: per quem perſpiratum obtinet à corde pulmo, ad quem fertur ſpiritus, primo per magnam arte-
riam, deinde per canalem hunc, & per venam arterialem: licet etiam inſpicere [m] oſtium commune ad
baſim cordis inter venam cauam, & arteriam venalem cum operculo, quod permittit ſanguinem ad
hanc ferri, non contra ab hac ad illam reuerti: alitur hoc ſanguine pulmo, in iis qui vtero geruntur, ſed
in lucem editis [n] coaleſcit hoc oſtium, cum nutriatur pulmo tunc à vena arteriali: excæcatur, [o] & tunc
dictus canalis cum pulmo perſpiratum habeat ab aere externo.

i Gal lib.15. de vſu p.c.4. & lib. de for. fœtus c. 2. k Falop. lib. de anat. obſeruation.
Ratio ſectionis huiuſmodi eſt: vbi detur, cadauer mulieris vtero gerentis: Ducatur ſcalpello linea
vna in longitudinem à mucronata cartilagine ad oſſa pubis, ita alte, vt peritoneum penetret; altera trãſ-
uerſa ab vno oſſe ilium ad alterum. Tum oris vndique reductis ſpectetur vterus turgidis venis, atque H
arteriis diſtentus. Inſpiciatur etiam vena, & arteria, quæ per rectum abdominis muſculum ſurſum aſcẽ-
dit: dein ſcalpello linea vna ducatur in longitudinem vteri: tranſuerſa altera, magna cura, ne quid vio-
letur ex iis, quæ vteri ſubſtantiæ ſubſunt: à ſecto vtero extimum fœtus inuolucrum reſolui debet, abru-
l Gal. lib.6. de vſu par. c. vlt. & 15. de vſu par. c.6. m G. l.15. de vſu p. c.6. n Gal. ibid. o Gal. lib 6. de vſu par. c. vlt. p Gal. li. 15. de vſu p.c.4. & de forma. fœtus c.2.
ptis venis, atque arteriis ipſum nectentibus, facile enim abrumpuntur, cum iam maturus eſt partus: fę-
tum autem vna cum ſuis inuolucris extractum abluere oportet, vt ſanguine, qui ex vaſis emanat, de-
terſo, chorion intuearis, & offam ſimilem ſubſtantiæ lienis comperias, quæ deinde vnguibus, vel ſcal-
pello à chorio, cui valde innaſcitur ſeparari debet: quo facto chorion vniuerſum fœtum ambiens con-
ſiderabis, quod pluribus locis ſcalpello diuides, & expulſa vrina inuertes: ſinens appenſum vaſis per
amnium ad vmbilicum penetrantibus. Alterum inuolucrum, amnium videlicet, ſimiliter atque cho-
rion inſpicere, incidere, & hauſto humore inuertere, atque iiſdem vaſis appenſum relinquere conue-
nit: vt autem finem canalis vrachi in chorion cernere poſſis, ſcalpello venas, & arterias quæ ipſum am-
plectuntur, vſque ad vmbilicum reſolues. Deinde præciſis vaſis vmbilici, fœtum ſuper ſcamnum col-
locabis, & à iugulo ad oſſa pubis per coſtarum cartilaginem ſiniſtri lateris ſcalpello lineam duces, quæ
ad thoracis & peritonei ſinum deſcendat. Sic patefient venæ; quæ in vnum coeuntes ad iecinoris ca-
uum progrediuntur: arteriæ, quæ vtrinque per veſicæ latitudinem tranſeunt ad lumborum ſpinam,
vbi cum magna [p] arteria committuntur: canalis denique οὐραχός, qui veſicæ fundo à ſuperiori parte in-
ſeritur, ſicque opera vniuerſa abſoluetur.

NOTA-

TABVLA. LXX.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ LXX. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. LXX. FIG. I. II.

I | *Figura monſtrat carnoſam molem, quæ fœtum cum vtero illigatum ſeruans venas, & arterias complectitur, per quas ſpiritus, & ſanguis fœtui diſtribuitur.*

II | *Fig. refert ſitum fœtus in vtero diuiſis inuolucris.*

A | Carnoſa moles nigriori ſanguine referta.
B | Vaſa, quæ per dictam ſubſtantiam diuiſa
C | coeunt, vbi C.
D | Carnoſa moles extimo inuolucro adnata.
E | Externa ſuperficies extimi inuolucri.
F H | Origo vaſorum vmbilici à carnoſa mole paulo nuper dicta.
G | Commune corpus ex dictis vaſis vmbilicum conſtituens.
I | Vaſa, per amnion inuolucrum diuiſa.
L | Commune corpus vaſorum vmbilici.
M | Infans.
N | Exterior amnii inuolucri ſuperficies.
O | Interior.
P | Interior externi inuolucri ſuperficies.
Q | Vaſa per carnoſam molem diuiſa.

FIG. III. IV.

III | *Figura oſtendit vterum à poſteriori parte, recta, & tranſuerſim diuiſum, vt extima eius tunica ſe oſtendat.*

IV | *Fig. Monſtrat fœtum à poſteriori parte adhuc extimo inuolucro obductum.*

A | Vteri fundum.
B | Poſterior vteri ſedes diſſecta, ac inuerſa.
C | Carnoſa moles ſub atro ſanguine referta.
D | Extimum fœtus inuolucrum ab exteriori parte.
E | Venæ per ipſum diuiſæ.
F | Vteri ceruix.

De

A

De Mammis. Cap. XII.

Tab.71. Fig.1.

PRæter inſpectionem vteri, atque inuolucrorum fœtus, cum ſecatur cadauer mulieris, mammas quoque intueri oportet, quæ quamuis in pectore ſitæ ſint, non in ventre, qui in hoc libro propoſitus eſt, ob conſortium [a] tamen, ac veluti germanitatem muneris, videntur cum vtero tractandæ, quandoquidem vt hic ob propagationem fœtum alit, ita mammæ ob [b] eandem infanti iam in lucem edito lac pro alimento parant; atque hoc munus proprium mammarum eſt in fœminis; nam alterum quo cor [c] tegunt, fouent, ab externis iniuriis defendunt, pertinet communiter ad mammas virorum, & mulierum, quod ſi mammarum fabricam intuearis, ad eiuſmodi munus maxime opportunam comperies; nam quod ad materiam attinet, continentur mammæ glandula [d], A, ad centrum collocata; quæ ipſarum formam repræſentat; huic magnæ glandulæ paruæ aliæ multę inſident, adipe, & carnoſa membrana inter ſe connexæ. Superiecta eſt ſubſtantia hæc interna parte membranæ carnoſæ, extra tegitur à cute craſſiore. Vt autem materia hæc ad lac gignendum maxime habilis eſt, ita ſubſtantia papillæ, ſeu capituli, in quod [e] mamma terminatur, maxime idonea eſt, quam ſugat infans, & ex qua eliciat lac; rara enim admodum eſt, quemadmodum ſubſtantia colis, & eodem modo tenditur; fibris etiam diſtinguitur, quæ procedunt à vaſis per mammillas diſcurrentibus. Cutis autem quæ ibi ſuperiecta eſt, tenuior eſt, & cum ſubiecta ſubſtantia illigatur; ita vt facile lac reddat. Nerui, qui ad mammas pertinent,
B oriuntur ab illis ramis, qui pertinent ad muſculos thoracis: proprie autem papilla neruum accipit, qui prodit ex quinto coſtarum interuallo. Venæ quæ in mammillas inſeruntur; interdum aliqua ex parte oriuntur à iugulari externa; perpetuo autem triplicem originem ducunt; aliæ, B, enim oriuntur ab illa vena, quæ vbi ex thorace egreſſa ad alam procedit, cuti, muſculis thoracis, & mammillis, ramos impertit. Aliæ, C, D, oriuntur à venis, quæ ad ſummum humerum tendunt, vnde rami deriuantur, tam ad cutem, quam ad mammarum ſubſtantiam pertinentes. Aliæ quæ non ad externam cutem, ſed tantum ad internam mammarum ſubſtantiam pertinent, oriuntur à [f] venis, quę à iugulo ſub oſſe pectoris procedunt; à quibus deriuantur rami, qui per cartilaginum interualla diſtribuuntur muſculis thoraci inſidentibus, inde etiam mammis: tendunt autem hæ venæ ad ilia iunctæ cum arteriis exilibus quæ ſimiliter à iugulo ortæ ſub oſſe pectoris deorſum feruntur: per has mammis [g] cum vtero maximum eſt conſortium; ceſſat enim lac ſuperuenientibus menſtruis, & cum mulier vtero gerit; reuertitur lac cum peperit. Nexus autem, ſeu coniunctio mammarum cum vtero ita habet. Venæ, atque arteriæ iam dictæ, quæ à iugulo deorſum ſub oſſe pectoris feruntur, ex thorace prodeuntes, per abdomen tendunt ſub rectos muſculos quibus illigantur; ad mediam vero ipſarum longitudinem in plures ramos diuiduntur qui coeunt, atque intexuntur cum ramis aliarum duarum venarum atque arteriarum, quæ ſub iiſdem muſculis innatæ ſurſum feruntur; deriuantur hæ à grandioribus ramis venæ cauæ, & arteriæ magnæ, qui per inguina feruntur ad crura: ſed quia paulo ſupra harum initium oriuntur venæ, & arteriæ quæ
C vterum alunt, idcirco maximum conſortium habent cum vtero, propter viciniam: vnde non mirum, [h] ſi ſanguis ab vtero ad mammas, & inde ad vterum transferatur, cum rami & aſcendentium & deſcendentium inter ſe implicentur. Figura autem mammarum ſphæram dimidiatam repræſentat, exteriori enim parte rotunda fuit, vt minus iniuriis pateret, interiori vero plana, vt melius reſideret ſuper thoracem, qui quatenus gibbus eſt, eatenus ſinuatur baſis mammæ. Magnitudo mammarum non eadem eſt, ſed varia ætate maiores, & minores fiunt, tum prout ocioſe degunt, vel lactant. Tenera ætate paruulæ ſunt, vetulis laxæ, oblongæ, graciles; ætate firma tument, præſertim cum lactis copia diſtenduntur. Duæ [i] autem mammæ fuerunt effictæ, partim vt ſeruaretur æquilibritas vtriuſque lateris, partim vt geminos alere poſſent, partim vt ſi vna ægrotaret, altera quæ ſana eſſet, communi munere fungeretur. Collocatæ [k] mammæ ſunt in thorace à lateribus, qui locus maxime idoneus fuit; neque alias ibi partes collocare neceſſe erat; & mammæ ibi commode cor tegunt, & ab illo perfectum ſanguinem accipiunt ad lac procreandum; pro magnitudine autem, & paruitate, varium ſpacium occupant; ſuperiectæ autem ſunt inferiori parti muſculi adducentis brachium ad pectus.

Vt autem propoſita mammillarum natura commode inſpiciatur, linea vna ſcalpello ducenda eſt à iugulo deorſum ad vmbilicum: tum altera à iugulo ad ſummum humerum, qua ſectione adhibita, cutis à mammillarum ſubſtantia reſoluenda eſt, inſpectiſque ramis vaſorum ad ipſas peruenientium, ſeparanda mammilla eſt à muſculo, adducente brachium ad pectus, cui ſuperiecta eſt; & interim venæ, &
D arteriæ, quæ per muſculos ad mammillam perueniunt, inquirendæ. Coitus autem venarum, atque arteriarum aſcendentium, & deſcendentium, per quas transferri ſanguinem à mammis ad vterum: & ab vtero ad mammas retulimus, tunc manifeſte oſtenditur, cum ſecatur abdomen, & proprie muſculi eius recti.

a Gal. l. 14. de vſu p. c. 4.
b Gal. ibid.
c Ariſt. lib. 4. de Part. ani. c. 10. & Gal. li. 7. de vſu p. c. 22.
A fig. 1.
d G. 5. aph. com. 39.
e Ariſt. lib. 1. de hiſ. ani. c. 12.
f Gal. l. 14. de vſu p. c. 8.
g Gal. l. 14. de vſu p. c. 4. & c. 8.
h Gal. l. 14. de vſu p. c. 4. & c. 8.
i Gal. lib. 14. de vſu p. c. 4.
k Gal. lib. 7. de vſu par. c. 22.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVræ I. Tabulæ LXXI. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. LXXI. FIG. I.

M*Ammas hac figura repræſentat detracta cute, & membrana carnoſa.*

A Glandula, quæ mammarum formam refert.

B Venæ ab ea ortæ, quæ vbi ex thorace egreſſa ad alam procedit, cuti, muſculis thoracis, & mammillis ramos impertit.

CD Venæ ab illis ortæ, quæ ad ſummum humerum tendunt.

E Cutis inuerſa.

TABV-

TABVLA LXXI

 E

VIDI VIDII DE ANATOME

Liber Sextus:

QVI EST DE PARTIBVS VITALI FACVLTATI inſeruientibus. F

De Collo. CAP. I.

a *Gal. 5. de loc. aff. c. 1. & Ariſt. li. de reſp. c. 4.*
b *Ariſt. li. 1. de hiſt. ani. c. 12. & G. 8. lib. de vſu p. c. 1.*
c *Ariſt. li. 4. de Par. an. c. 11. & Ga. lib. 8. de vſu p. c. 1.*
d *Supra lib. 4.*
e *Supra. lib. 2. c. 4.*
f *Supra lib. 2. c. 4.*
g *Ariſt. lib. 1. de hiſt. an. c. 7.*

EXpoſitis ſuperiori libro partibus noſtri corporis naturali facultati inſeruientibus, illæ nunc ſequuntur, quæ pertinent ad vitalem; conſiſtit hæc in conſeruatione caloris innati, qui in corde [a] continetur, tamquàm in præcipua ſede, per cuius motũ partim frigidio aere attracto, partim fuligine expulſa defenditur. Ad eiuſmodi perſpiratum neceſſarius fuit pulmo, aſpera arteria, guttur, ſeptũ tranſuerſum, thorax, & tandem collum quorum ſigillatim ſectionem perſequemur, ſi ante vſum, ſubſtantiam, formam vniuſcuiuſque expoſuerimus; ſumemus initium à collo, per quod coniungitur pectus cum capite: græce autem dicitur αὐχὴν, & τράχηλος [b] fuit hoc à natura conſtitutum gratia [c] pulmonis; continet enim aſperam arteriam, & guttur, vnde aer permeat ad pulmonem: occupat collum id totum ſpacium, quod inter caput, & thoracem eſt; deſinitque ad iugulum materia ex qua conſtat, ſunt muſculi antea [d] expoſiti: tum ſeptem vertebræ, quas in ſpina recenſuimus. [e] Poſtulat eius ſectio, vt detracta cute muſculos ſcalpello perſequamur, ordine prius expoſito: tum vertebras ſpectemus, quas tales comperiemus, quales diximus, [f] cum de oſſibus ageremus: inſpiciemus & in collo guttur cum aſpera arteria: ſed de horum ſectione inſequentibus tractabitur. Cum collo proxime iungitur pectus ad quod iam pergimus. G

De Thorace, & eius membranis. CAP. II.

Tab. 72. fig. duæ partis prioris
C fig. 1.
h *Ariſt. 1. li. de hiſt. an. c. 12.*
i *Ga. li. 1. de ar. com. 67.*
k *Ga. li. medicus c. 10.*
l *Ga. lib. 13. de vſu p. c. 6.*
m *Supra. li. 4. c. 8.*
n *Supra. lib. 4. c. 10.*
H fig. 1.
o *Supra lib. 4. c. 8.*
p *Supra li. 2.*
q *Supra li. 4.*
r *Ariſt. li. 1. de hiſt. ani. c. 1.*
ſ *Supra in hoc c.*
t *Gal. lib. 2.*
G fig. 1.
u *Ga. li. 7. de mot. muſ. c. 9. ana. adc. 2.*

EſT igitur pectus id totum, quod inter iugulum eſt, & ſeptum tranſuerſum: vocaturque à Græcis θώραξ, [g] quod vocabulum latini quoque mutuantur: prior pars pectoris græce dicitur στῆθος, [h] eius medium στέρνον, [i] C, ſed poſterior pars μετάφρενον, [k] Latera vero πλευρὰ nominantur. Factus eſt thorax, partim vt quæ in eo reſident viſcera tueatur, [l] partim vt reſpirationis motum præſtet; quod ſi materiã, & formam intuearis, appoſite ad propoſitum munus inſtitutum fuiſſe intelliges. Materiam, præter cutem ſuperiectam, & internam membranam, præbent partim muſculi, partim oſſa; ab oſſibus defenduntur ſubiecta viſcera; à muſculis fit dilatatio, & conſtrictio ad reſpirationem neceſſaria. Muſculos quidem ſeptuagintatres ſupra diximus [m] ad reſpirationis motum accommodari; quorum [n] decem ad abdomen referuntur, reliqui ad thoracem: triginta [o] & vnus vtrinque; quibus accedit ſeptum tranſuerſum æquabiliter ad dextram partem, atque ſiniſtram attinens. Oſſa thoracis ſunt duodecim vertebræ, cum quibus vtrinque duodecim coſtæ committuntur; quæ iunguntur à priori parte cum oſſe pectoris per cartilaginẽ. Cæterũ quæ forma ſit muſculorum thoracis, & proprie ſepti tranſuerſi, quæ itẽ coſtarum & integrarum, & ſpuriarum, quæ oſſis pectoris ac mucronatæ cartilaginis, abunde enarrauimus partim ſecundo libro [p] qua de oſſibus, partim quarto, [q] qua de muſculis; ex quibus totius thoracis forma colligitur. Latior [r] autem eſt homini, quàm cæteris animantibus, quod brachia ab ipſo recedant; id quod non euenit anterioribus cruribus quadrupedum. Situs iam expoſitus eſt, cum inter iugulum, & ſeptum tranſuerſum collocari ipſum dixerimus.[ſ] H

Sed ſatis de thorace, ad quem refertur membrana, H, ὑπεζωκώς, [t] quaſi ſuccingens, vt ad abdomen peritoneum. Vtriuſque vſus quodammodo [u] ſimilis eſt, nam vtraq; tegit, alligat, inuoluit incluſa viſcera, ac vaſa; ſeptum tranſuerſum firmius reddit; ſed ſuccingens proprie muſculos, qui inter coſtas ſiti ſunt, veſtit; efficitq; ne pulmo, qui mollis eſt, oſſa pectoris dura proxime attingat; quę proprio quoq; inuolucro, quod περιόστεον, dicitur, ad eum finem circundantur; ſed interiecta ſuccingente membrana mitior adhuc redditur contactus. Subſtantia ſuccingentis eadem eſt, quæ aliarum membranarum, dura, tenuis, inæqualis, alba, validior quàm peritoneum; durior tamen à poſteriori parte, quam à priori; raro autem adnatam habet adipem, eamque magis prope vertebras, vbi vaſa magna diſcurrunt. Venæ, G, quæ ad ipſam pertinent oriuntur à vena ſine coniuge; ſicut arterię ab arteria magna; quamquam nonnullæ tam venæ, quam arteriæ ad ipſam peruenientes, deriuantur à vaſis, quæ ſub pectoris oſſe ad abdomen procedunt. Sed nerui quos ſuccingens membrana accipit, à ſexto pari neruorum cerebri proficiſcuntur. Figura eadẽ eſt, quæ caui thoracis, varia videlicet, ſuperne anguſta, inferne lata, latior adhuc à lateribus, breuior à priori parte, longior à poſteriori; foris gibba, intus caua, excepta poſte-

A poſteriori parte, quæ ob vertebras, & radices coſtarum, foris deprimitur, intus aſſurgit. Superficies interna læuis eſt, & quaſi aquoſo humore illita, præterquam vbi proceſſus quoſdam exigit, ad inuoluendum, & alligandum, vt ad longitudinem vertebrarum; vnde oritur ſeptum ſeparans dextram thoracis partem à ſiniſtra; præterea vbi alligat, atque inuoluit arteriam magnã, arteriam aſperam, gulam, venam ſine coniuge; tum à priori parte, qua cum oſſe pectoris committitur ſeptum, quod thoracem in longitudinem diuidit. Foramina, qua hæc membrana ſeptum tranſuerſum tegit, terna, non ſecus, atque ipſum habet; per vnum tranſit vena caua, per alterum gula, per tertium magna arteria. Ad iugulum non peruia eſt vno foramine amplo, ſed pluribus, per quæ tranſeunt rami venæ cauæ, & arteriæ magnæ; gula, aſpera arteria, nerui, & illi qui à ſexto pari neruorum cerebri, & illi, qui à ceruice ad ſeptum tranſuerſum feruntur, perforatur tandem à poſteriori parte à venis, & arteriis tendentibus ad ſpacia inter coſtas. Magnitudo reſpondet magnitudini internæ thoracis; pertinet enim à poſteriori parte à prima vertebra ad vndecimam, vbi ſeptum eſt, per quod exit arteria magna; à priori à iugulo ad imam partem oſſis pectoris, cui ſeptum tranſuerſum innaſcitur: à lateribus à prima coſta ad ſuperficiem ſepti tranſuerſi, atque hoc pacto totum cauum thoracis circumdat. Ex iam dicta magnitudine ſitus etiam deprehenditur, oritur enim à ligamentis vertebrarum; coniungitur à poſteriori parte cum vena ſine coniuge, & cum magna arteria; à priori ſuperiecta habet vaſa quæ ſub pectoris oſſe deorſum ad abdomen deſcendũt. De numero dubitari poteſt, an vna ſit, an duplex, prout duplex etiam eſt membrana B thoracem diuidens in longitudinem, cum qua iungitur, & ad quam iam pergimus.

Membranæ igitur, L, quæ pectus in longitudinem diuidunt, διαφράττοντες [a] à Græcis appellatæ, multis & ipſæ nominibus vtiles ſunt, nam & cor cum ſuo inuolucro; M, continent, ac tuentur, [b] & vaſis iter tutum præbent, & pectus in dextrã & ſiniſtrã partẽ diuidunt, quo fit, vt vna perforata, altera ſeruari poſſit inuiolata, in qua pulmo citra noxã moueatur. Subſtantiam tenuiorem habent ſuccingentes membranæ, intus plerumque pinguedinis expertem; tantum pingues ſunt ab exteriori parte, qua ſpectant ad cauum thoracis; præſertim in hominibus pinguioribus in quibus omento ſimiles vidẽtur; prope iugulũ glandulã adnatã habent, vbi vaſa diuiduntur; venas autem, & arterias accipiunt ab illis, quæ à iugulo deorſum per os pectoris deſcendunt; accipiunt & vtrinque ramulos à venis, quæ cum neruis à iugulo deſcendunt ad ſeptum tranſuerſum, à quibus neruis ramos etiam obtinent. Figura triangulum repræſentat, tam à dextro latere, quam à ſiniſtro inæqualiũ coſtarũ, quarũ quæ breuiſſima eſt, à iugulo per pectoris os, ac mucronatam cartilaginem ad ſeptũ tranſuerſum finitur; altera, quæ longiſſima eſt, à iugulo per dorſum ad vndecimam vertebram tendit; tertia media inter has duas ab oſſe pectoris per longitudinem ſepti tranſuerſi ad dorſum progreditur. Superficies vtriuſque ab interiori parte aſpera eſt, propter fibras, & membranas; ab exteriori, qua ad pulmones ſpectat, læuis & quaſi aquoſo humore illita, interdum aliqua parte adnaſcitur pulmoni. Magnitudo earum à iugulo ad ſeptum tranſuerſum; & à vertebris ad os thoracis pertinet. Oriuntur ambæ à membrana ſuccingente, qua cũ illa cõmittun-C tur, ad os pectoris, ad ſeptum tranſuerſum, ad vertebras; inæqualiter vero ambæ & coeunt, & inter ſe diſtant; coeunt quidem iuxta dorſi longitudinem, qua cum vertebris committuntur; ſed à priori parte qua os pectoris attingũt; & eatenus inter ſe diſtant, quatenus id latum eſt; plurimum quidem ſuperne vbi latiſſimum; inde paulatim minus recedunt, vbi ipſum anguſtius redditur; medium ſpacium inter vtrãque fibris, ac membranulis repletur; qua cum ſepto tranſuerſo iungũtur, maxime inter ſe recedũt, vbi ſinum efficiũt, qui æquat eã partẽ omnẽ ſepti tranſuerſi, quæ carnis eſt expers, ſed latior eſt à priori parte, quam à poſteriori, complectiturque cor, cum ſuo inuolucro, & venam cauã, quorũ amplitudini reſpondet amplitudo ſinus huius tertii; nam duos alios ſinus, ſeu duo caua in pectore, vnum à dextra parte, alterum à ſiniſtra effici diximus ab his membranis, quatenus ſuperne deorſum feruntur. Sectio thoracis in hunc modum adhibenda eſt; cutis à thorace vniuerſo primo detrahenda eſt, & muſculi incidendi, quemadmodum in ſuperioribus demonſtrauimus [c] cum de muſculis ageremus; quibus remotis veniendum eſt ad oſſa & primo ad vtrunque iugulum, quod à pectoris oſſe ſeparandum eſt, validis ligamentis quib. nectitur valido, & acuto ſcalpello ſectis ea animaduerſione ne quæ ſubſunt, lacerentur, ſpectandaque tunc eſt cartilago, per quã iugulum cum pectoris oſſe committitur, quod hoc pacto reſolutum à pectoris oſſe, & à prima coſta attolles, & in exteriorem partem adduces, vt cartilago, per quam prima coſta cum oſſe pectoris committitur, in conſpectum veniens ſcalpello ſeparetur, qua ſecta reliquarum coſtarũ cartilagines ſimiliter reſolues, & thoracis os cum cartilaginibus à coſtis attol-D les, modo in dextrum, modo in ſiniſtrum latus conuertens, inſpicies tunc membranas, quæ oſſi pectoris innatæ thoracem in longitudinem diuidunt, quibus inſpectis pectoris os cum mucronata cartilagine à ſepto tranſuerſo diuides, & ſenſim attollens à membranis thoracem in longitudinem diuidentibus ſeparabis; ita vt caput cadaueris inflectatur; venamque, & arteriam vtrinque ſub ipſo tendentem ſcalpello inter membranulas inquires, quas vbi laqueis alligaueris, os pectoris cum ſuis vaſis à thorace auferens ad membranam coſtas ſuccingentem accedes, quam hamulo prehenſam auelles à coſtis; intuitus, numpuluo ipſi per fibras aliquas nectatur; tum ſingulæ coſtæ in exteriorem partem vi adducendæ, vt thoracis cauum vniuerſum oculis ſubiiciatur; id quod melius ſuccedet, ſi dorſo medio in longitudinem globus, aut lapis ſubiiciatur; ſic enim magis thorax aperietur, vt ad partium, quæ ibi ſunt ſectionem tranſeatur. A ſummo igitur thorace ad neruoſam partem ſepti tranſuerſi dextrum neruum à membrana dextri lateris thoracem in longitudinem diuidẽte ſeparabis, & ſimiliter ſiniſtrum à ſiniſtra: vtrumque autem neruum iuxta ſeptum tranſuerſum præcidens ad ceruicem reiicies, vt deinde ſi placet intueri eius originem poſſis. Dein reuertendum eſt ad duas membranas thoracem in longitudinem diuidentes, quas inter ſe diducere oportet, & à pericardio, ac ſepto tranſuerſo reſoluere, atque à thorace auferre, ſumma cura, ne inſigne aliquod vas violetur.

L fig. 2.
M fig. 2.
[a] Ga li. 7. de anat. admi. c. 2. & lib. 6. de vſu par. c. 3.
[b] Gal. l. 6. de vſu p. c. 3.
[c] Sup. l. 4. c. 8.

De

De Gutture, epiglottide, & faucibus. Cap. III. E

Tab.72. fig. vndecim poſteriores.

Est autem guttur caput aſperæ arteriæ, quod græce λάρυγξ [a] nominatur, factùm à natura vt non ſolum præbeat aditum aeri, qui ad pulmonem fertur, vel ex eodem educitur, ſed vt vocis [b] ſit præcipuum inſtrumentum, quamobrem non modo aperitur, vt attrahatur aer, aut clauditur, vt retineatur, cum neceſſe eſt; ſed varie [c] dilatatur, atque aſtringitur ad vocem effingendam: habet autem in ſuperiori, atque anteriori parte operculum, [d] G, H, quod verſus poſteriorem flectitur; per quod, quaſi per pontem tranſit cibus, & potus, neque decidit in cauum aſperæ arteriæ; ne autem in eandem illabatur, quod per vomitum redditur, efficit, cum aſtringitur tertia cartilago, ex qua conſtat guttur; conſtat enim ex tribus, [e] quas ſigillatim exponere oportet; illud autem imprimis intueri licet, quod natura guttur merito ex [f] cartilaginoſa ſubſtantia conſtituit, ſiquidem caro concideret, neque aperta ſeruaretur ad reſpirationem; præterquam quod ad ſonum vocis ineпta eſſet; nam euerteretur ab aere: os vero partim gulam premeret, partim oneri eſſet, & linguam deorſum traheret, præterquam quod muſculos poſtularet, à quibus moueretur, adeo craſſos, vt deformitatem in ceruice afferrent, neque inflecti poſſet, & moueri ad vocem, quam inſuauem quoque redderet; nulla igitur [g] ſubſtantia magis idonea accipi potuit, quam cartilago, quæ & maxime habilis eſt, ad propoſitum munus præſtandum; & adiunctas partes minime lædit. Ex cartilagine igitur effectum eſt guttur, quæ proceſſu ætatis indureſcit, ita vt os videatur; præſertim prima, & ſecunda; conſtat enim ex tribus, non F ex ſimplici, ob [h] duas commiſſuras neceſſarias ad eius motum; ex commiſſura primæ, & ſecundæ dilatatur, & conſtringitur; ex commiſſura ſecundæ, & tertiæ clauditur, & aperitur. Prima, [i] A, & maxima cartilago ab anteriori parte ſita eſt, foris gibba, intus ſima, ſcuto oblongo ſimilis; vnde θυρεοειδής, quaſi ſcutiformis, græce nominatur: exigit autem binos proceſſus, C, à ſuperiori parte, vtrinque vnum; & totidem ab inferiori, O, ſimiliter vtrinque vnum: ſuperiores longiores ſunt; alliganturque per membranas cum oſſe hyoide; inferiores vero breuiores; atque hi cum lateribus ſecundæ cartilaginis, à poſteriori parte coaleſcunt. Forma hæc ab externis iniuriis facile defenditur. At ſecunda, L, minor eſt, quam prima, ſed maior, quam tertia; maxime autem in poſteriorem partem ſpectat verſus gulam: addit autem quod deeſt primæ ad circulum efficiendum: tangitur anterior, β, eius pars ad radicem ſcutiformis. Superficies anterior læuis eſt, ſed poſterior iuxta gulam linea, γ, quadam aſſurgit; quæ duos ſinus conficit; ſuperne verſus poſteriorem partem duo exigit tubercula, δ, oblonga, vtrinque vnum; quæ recipiuntur in finibus tertiæ cartilaginis; nam cum prima, vt dictum eſt, committitur, quatenus inferiores eius proceſſus innatos habet, & coaleſcentes in finibus ε, quos ſecunda in quadam eminentia impreſſos præſefert: Inferior pars ſecundæ verſus gulam tenuis deprehenditur, qua magis deorſum deſcendit ad originem eorum muſculorum, qui in tertiam inſeruntur. Figura, P, ſecundæ eadem eſt, quæ annuli, quem Thraces ſagittarii dextro pollice geſtant; habet enim eiuſmodi annulus proceſſum latiorem; qui prohibet, quo minus prior pars pollicis in attrahenda chorda arcus G violetur. Ab hac ſimilitudine dicta eſt græce κρικοειδής. [k] Tertia, I, ἀρρυταινοειδής à ſimilitudine oris vrcei; hæc vbi membranis tecta eſt, ſimplex apparet, quibus detractis, duplex deprehenditur; ita vt re vera, guttur ex quatuor, non ex tribus cartilaginibus conſtet: iunguntur enim duæ, quibus tertia continetur, ſimul per ligamenta, & ſuccingentem membranam, vna à dextro latere, altera à ſiniſtro ſita eſt: in medio ſinus, ε, læuis, & rotundus apparet, vbi ſecundæ cartilaginis tuberculum recipitur; vtrinque huius tertiæ cartilaginis baſis ampla eſt, & ab anteriori parte in longum proceſſum deſinit: ad baſim rimã quandã effici; tenuiorque ac mollior reddita, pinguiorque vrcei [l] os, ζ, refert, quod clauditur in vomitu, neque ſinit aliquid in aſperam arteriam delabi; facile autem flectitur, eſtque veluti γλωττίς, hoc eſt lingua capitis tibiæ: nam aſpera arteria tibiam, guttur tibiæ caput repræſentat; huic rimæ tertiæ cartilaginis, quæ γλωττίς nominatur, ſuperiecta eſt ἐπιγλωττίς, [m] G, H, quaſi ſuper linguam, operculum prohibens ne cibus, & potus decidat in aſperam arteriam. Habet hæc ſubſtantiam mollem, ſimilem ſuperiori parti tertiæ cartilaginis; eſtque pinguis, & ligamenti modo flectitur, & membrana inuoluitur: confert adeps quam habet, ad facilem tranſitum aeris, & prohibet ne motu exſiccetur. Naſcitur, operculum ab anteriori parte primæ cartilaginis, baſi, z, deorſum curuata, inde initio tendens triangulum imitatur: cuius vertex, α, ad gulam introrſum porrigitur; qua ad palatum ſpectat, gibbum eſt, ac mollius; qua ad guttur, cauum, & multo durius. Deprimitur à cibo, & potu, ſed rurſus attollitur à muſculis, qui à medio oſſe hyoide ad ipſum feruntur; huiuſmodi ſunt cartilagines cum operculo, quibus guttur continetur: eius muſculi ſupra quarto [n] libro ſunt à nobis expoſiti, ſic- H uti tertio [o] libro nerui, qui ad ipſum perueniunt maxima ex parte à ſexto pari neruorum cerebri; præſertim ab eorum ramis recurrentibus; quamquam & à primo pari neruorum medullæ dorſi; aliqui etiam ad guttur proficiſcuntur. Nunc tamen paucis muſculorum munus repetemus. Aperitur guttur magis quam ſoleat, cum muſculi ocioſi ſunt primo ad maiorem reſpirationem, deinde etiam ad maiorem vocem; clauditur ad cohibẽdum anhelitum, & idcirco etiam vocem; dilatatur, & aſtringitur ad vocis modulationem. Muſculi alii aliud ex his muneribus præſtant; ſed qui aperiunt, vbi minus actionem ſuam perficiunt, dilatant; ſicuti qui claudunt, vbi ſimiliter ſuam actionem minus perficiunt, aſtringunt. Aperiunt autem quatuor illi, qui tertiam, cartilaginem ad ſecundam adducunt verſus partem poſteriorem; incipiunt enim à ſecunda verſus gulam, & tendunt ad tertiam. Claudunt duo illi, qui ab interna, ac media parte primæ cartilaginis ad tertiam aſcendunt; adeo autem validi ſunt in claudendo, vt prohibeant anhelitum, & renitantur [p] omnibus muſculis thoracem conſtringentibus; adducunt autem tertiam cartilaginem ad primam. Claudunt etiam alii duo tertiam cartilaginem quaſi marſupium, qui ad baſim eius nati, per ipſam feruntur; imitanturque munus eorum muſculorum, qui anum, & ceruicẽ veſicæ claudunt. Dilatant, qui ſeparãt primam cartilaginẽ à ſecunda, & ſurſum attrahunt; dilatatur

enim

a Gal. lib. 7. de vſu p. c. 5.
b Gal. ibid.
c Gal. ibid.
d Gal. lib. 7. de vſu p. c. 16.
G fig. 1. 3.
H fig. 2.
e Gal. lib. de vocal. Inſt. ſect. c. 4.
f Gal. lib. de ſect. Inſtr. vocis c. 6.
g Gal. ibid. & lib. 7. de vſu p. c. 5.
h Gal. lib. 7. de vſu p. c. 12.
A fig. 1.
i Gal. lib. de ſect. Inſtr. vocis c. 4. & lib. 7. de vſu p. c. 11.
C fig. 1.
O fig. 3. 4.
L fig. 2.
β fig. 1.
γ fig. 2.
δ fig. 8.
ε fig. 8.
P fig. 7.
I fig. 2.
k Gal. lib. de ſect. Inſtr. voc. c. 4. & lib. 7. de vſu p. c. 11.
ε fig. 9. & 10.
ζ fig. 9. & 10.
l Gal. lib. de ſect. Inſtr. voc. c. 4. & lib. 7. de vſu p. c. 11.
G fig. 1. & 3.
H fig. 2.
z fig. 11.
m Gal. lib. 7. de vſu p. c. 13. & 16.
n Supra lib. 4. c. 4.
o Supra lib. 3. c. 2.
p Gal. lib. 7. de vſu p. c. 14.

A enim tunc guttur, nõ ſecus quàm thorax, cũ aſcendit: Dilatationi ergo preſunt duo illi, qui ab inferiori latere oſſis hyoidis deſcendunt ad cartilaginem ſcutiformem. Aſtringunt, qui primam cartilaginem ad ſecundam adducunt, veluti duo illi, qui ab oſſe thoracis & duo alii, qui à gula proficiſcuntur ad cartilaginem ſcutiformem; præterea duo illi qui, à prima deſcendunt ad ſecundam.

Locum vbi caput aſperæ arteriæ, hoc eſt guttur reſidet, Græci φάρυγγα, [a] Latini fauces nominarunt; Continet hic & glandulas, & vuam. Glandulæ quæ ibi ſunt, multiplicem vſum præbent, duæ enim quæ collocatæ ſunt ad finem aſperæ arteriæ, & radicem gutturis, vtrinque vna ad eum locum madefaciendum [b] pertinent; duæ aliæ ſupra guttur oblongæ à ſuperiori parte deorſum tendentes, laxiori ſubſtantia præditæ, & eodem inuolucro, quo totum os inuolutæ, tenuiori tamen, tam guttur, quam gulam madefaciunt, appellantur græce ἀντιάδες & παρίσθμια, [c] quaſi iuxta ἴσθμοι. Eſt enim in faucibus ἴσθμος, [d] hoc eſt anguſtia loci, vbi extremum gulæ, & aſperæ arteriæ ſitum eſt, vbi item glandulæ propoſitæ, in quarum medio conſpicitur vua, quam mox ſubiiciemus. Hæ ſolæ inter glandulas teguntur membrana neruoſa, quæ perforata eſt manifeſtis foraminibus, vnde humor ad linguam, & guttur madefaciendum exire facile poſſit. Aliæ glandulæ caua illa replent, quæ ſub auribus ſunt verſus fauces; conferunt autem ad vaſorum deriuationem, non ſecus quam illæ, quæ ad inguina ſunt, aut ad alas. Vua dicitur à Græcis γαργαρεὼν [e] κίον, σταφυλή; [f] quamquam poſtremum vocabulum magis inflammatam partem, quam partẽ ſimpliciter ſignificat: Latini [g] ſiue inflãmata ſit, ſiue inflammatione careat, vuã appellant. B Conſpicitur hæc hiante ore ab extremo palato ad fauces deſcendens, quaſi parua columna, vbi naſi foramina penetrant in os. Numeratur autem inter inſtrumenta vocis, quod ſit [h] quaſi plectrum, & ad magnitudinem, atque elegantiam vocis conducat; ſed ſimul etiam temperat [i] aerem, ne frigidior ad pulmonem penetret; prohibetque ne cùm aere puluis in guttur, & aſperam arteriam feratur. Adde, quod materia à capite deſtillans per vuam percolata deſcendit ad guttur madefaciendum. Subſtantia vuæ caro eſt, eodem inuolucro quo os obducta, ad quam vaſa pertinent deriuata ab illis quæ ſunt in palato. Figura pyramidem imitatur, cuius baſis ad palatum eſt, pendet enim à carne illa, quæ in extremo palato glandis ſubſtantiam repræſentat; tenuior vero pars deorſum ſpectat.

Harum partium ſectio in ſequentibus exponetur, qua de ſectione aliarum quæ in thorace continentur.

[a] *Hip. & Gal 3 progn.com.16. & 4.de loci.aff.c.3.*
[b] *Gal.lib.2. de ſem.c.6.*
[c] *Gal lib.11. de vſu pa. c. 5.*
[d] *G.3.aph. com.26.& lib. de muſc. ſect.c.15.*
[e] *Gal. lib.7. de vſu p. c. 5.& lib.6. catatop. c.3.*
[f] *Hipp.3.progn.23.*
[g] *Celſ.lib.7. c.12.*
[h] *Gal. lib.7. de vſu p.c.5.*
[i] *Gal.lib. de cauſ.morbor. c.8.& lib.11.de vſu p.c.11.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ LXXII. inſcripti viſuntur, declaratio.

TABVL. LXXII. Pars prior.

FIG. I. II.

Prima & Secunda figura thoracem & eius membranas oſtendunt.

A Cutis vna cum muſculis inuerſa.
B Coſtæ effractæ, ac in exteriora conuerſæ.
C Os pectoris.
D Mucronata cartilago.
E Coſtarum cartilagines.
F Muſculi, qui inter coſtas ſiti ſunt.
G Vaſa, quæ per ſuccingentes membranas diuiduntur.
H Membrana thoracem ſuccingens, & proprie inferius H. ſedem notat pericardio propriam.
I Pulmonis fibræ.
L Membrana, quæ thoracem in longitudinem diuidit.
M Cordis inuolucrum.

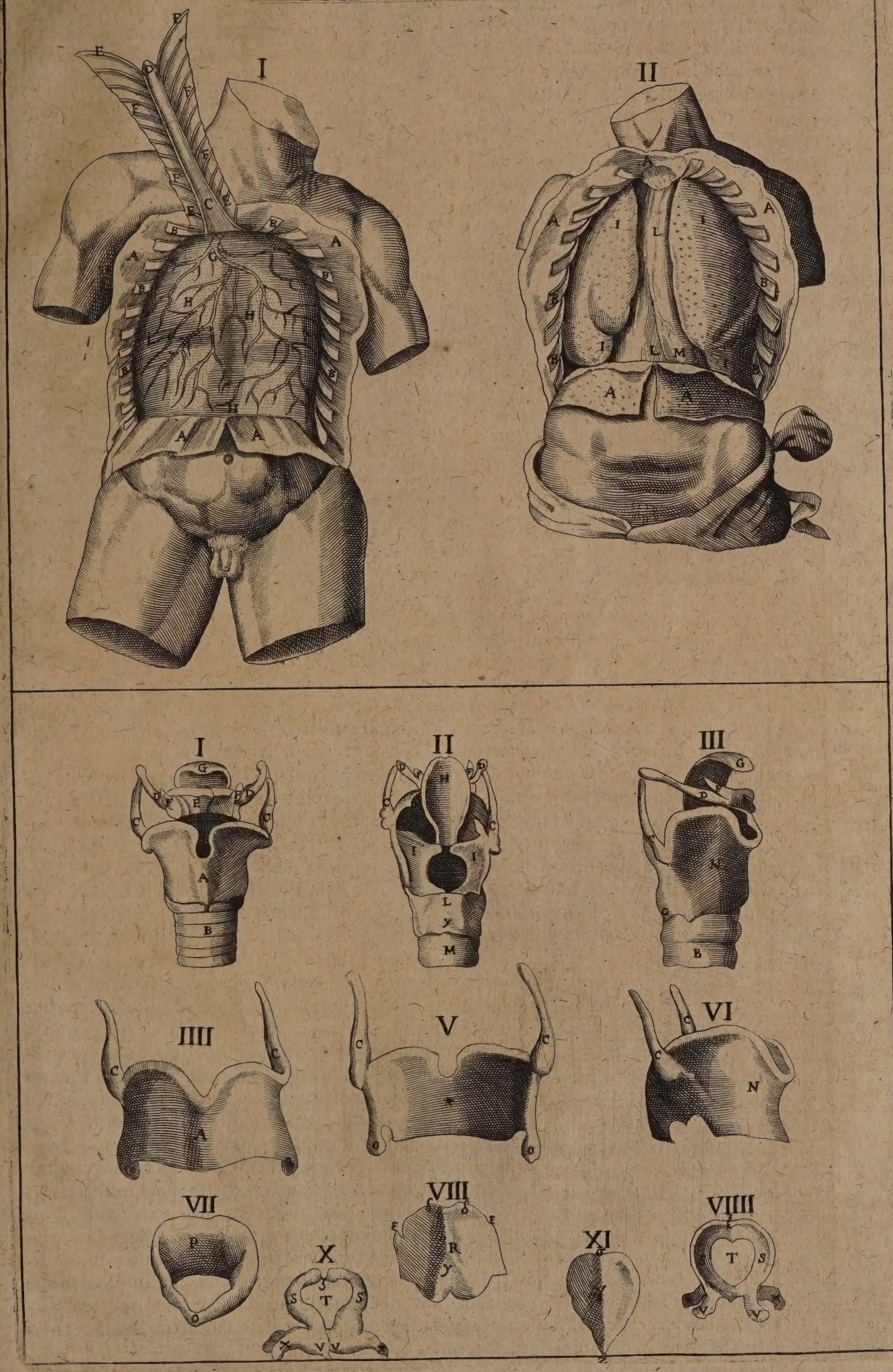
TABVL. LXXII. Pars poſterior.

FIG. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI.

Vndecim hæ figuræ Guttur, Epiglottidem, ac fauces demonſtrant.

A Prior pars cartilaginis ſcutiformis.
B In Prima figura oſtẽdit aſperam arteriam à priori parte, in Tertia à latere.
C Superiores proceſſus cartilaginis ſcutiformis, quibus cum humilioribus proceſſibus oſſis hyoidis illigatur.
D Humiliores proceſſus oſſis hyoidis.
E In Prima figura oſtendit os hyoides à priori parte, in Tertia à latere.
F Longiores proceſſus oſſis hyoidis præciſi.
G Apex epiglottidis.
H Interna epiglottidis ſuperficies.
I Tertia gutturis cartilago à poſteriori parte.
L Poſterior pars ſecundæ cartilaginis.
M Poſterior pars aſperæ arteriæ, quę gulam reſpicit.
N Oſtendit primam gutturis cartilaginem à latere.
O Inferiores proceſſus primæ cartilaginis, quibus cum ſecunda committitur.
* Poſterior, ac interna ſuperficies cartilaginis ſcutiformis.
P Interna ſuperficies ſecundæ cartilaginis.
Q Anterior pars ſecundæ cartilaginis, quæ tangentibus occurrit.
R Poſterior pars eiuſdem ſecundæ cartilaginis.
S Tertia cartilago in duas partita.
T Hoc loco tertia cartilago nihil præter gutturis membranas continet.
V Proceſſus tertiæ cartilaginis vrcei os efformantes.
X Qua tertia cartilago cum ſecunda alligatur.
Y Epiglottis.
Z Baſis epiglottidis.
α Apex epiglottidis.
β Prior pars ſecundæ cartilaginis, quæ tangentibus occurrit.
γ Linea aſſurgens in poſteriori parte ſecũdæ cartilaginis.
δ Duo tubercula ſecundæ cartilaginis, quæ in ſinus primæ inſeruntur.
ε Sinus ſecundæ cartilaginis, in quos inferiores proceſſus primæ inſeruntur.
ζ Prior pars tertiæ cartilaginis, quæ vrcei os imitatur.

TABVLA LXXII.

De Pulmone. Cap. IV.

Tabul.73. Fig.ſex. E

PVlmo, quem Græci πνεύμονα [a] dicunt, ad reſpirationem fuit à natura inſtitutus, vt refrigeraret cor, quamquam confert & ad retinendum anhelitum; eſt enim veluti ciſterna aeris, quem [b] temperat, ne frigidior ad cor aſpiret. Cum dilatatur pulmo, impletur aere frigidiore, quem cordi impertit; cum contrahitur, expellit calidiorem, & veluti fuliginem, quam excipit à corde: dilatatur autem, & contrahitur, non per ſe, [c] ſed motu thoracis: cuius muſculi, cum dilatant, aut contrahunt thoracem, ſimul etiam dilatant, vel contrahunt pulmonem. Comprimitur pulmo compreſſo thorace, dilatatur dilatato thorace; non ſecusquam fabrorum [d] folles, ne inane ſpacium ibi ſit, impletur aere, ita vt pulmonis motus referri ad thoracẽ debeat; dilatatur autem, & contrahitur in pulmone potiſſimum aſpera arteria, cuius cartilagines per ligamenta, quibus nectuntur, magis vel minus inter ſe recedunt; membranæ autẽ, quæ circulum cartilaginis abſoluunt, motum in latitudinem faciũt: per hunc motum pulmo efficitur non ſolum reſpirationis inſtrumentum, ſed [e] etiam vocis; cuius materiam conſtat eſſe [f] aerem, qui ex eo redditur; ſed præter munus reſpirationis, ac vocis, præbet pulmo eum quoque vſum, vt cum cor vehementius palpitat, molliter ipſum excipiat; maxime autem habilis eſt pulmo, qui propoſita munera exequatur, ſiue materiam ſpectes, ſiue formam. Materia [g] primo eſt aſpera arteria, D, H, deinde arteria B, venalis; hæc ad ipſum cor, illa ad pulmonem aerem affert: his accedit vena, C, arterialis, quæ à corde ad pulmonem alendum ſanguinem adducit: hæc grandior eſt, quod pulmo multum poſtulet alimentum, ob calorem ac motum, & ob F ſanguinem tenuem, qui facile abſumitur. De aſpera arteria primum agamus, tum de vena arteriali, & arteria venali.

Canalem, qui à gutture ad pulmonem fertur, græci τραχεῖαν, ἀρτηρίαν, & βρόγχον, [h] quod conſtet ex bronchiis, hoc eſt circulis cartilaginum: latini aſperam G, O, arteriam vocant. Dicebatur hæc ab antiquis [i] arteria ſimpliciter, qui alias arterias ſub venarum nomine complectebantur; ſed deinde additum eſt vocabulum, aſpera, vt diſtinguatur à venis pulſantibus, quæ dictæ [k] ſunt arteriæ à iunioribus. Eius vſus eſt tranſitum præbere aeri, quem attrahimus, & expellimus reſpirantes, quo fit, vt ad vocem quoque pertineat. Fuit autem neceſſaria, tum vt temperetur aer, qui attrahitur, tum vt effingatur vox; propterea non potuit ori proxima collocari, quamobrem debet aſpera arteria inter reſpirationis, & vocis inſtrumenta numerari: habuit hæc & materiam, & formã ad vtrumque munus maxime habilem; conſtat enim [l] ex cartilagine, Q, & ligamentis membrauoſis, P, illa ad vocis ſonum appoſita eſt, & ne conniueat ob motum pulmonis ſed pateat ad reſpirationem; hæc ad motum reſpirationis pertinent: interiiciuntur enim partibus cartilaginoſis, quæ ſunt veluti annuli, ac circuli, non tamen integri neque enim, O, à poſteriori parte qua gulam attingunt cartilago eſt, ſed membrana, quæ cedat cibo per gulam tranſeunti; ab vno quoque igitur circulo quarta pars detracta ſit, vnde [m] C. literæ græcæ figuram repræſentant, & σιγμοειδῆς [n] nominantur. Talis autem manet à gutture ad pulmonem, in quo ramorum aſperæ arteriæ cartilago figuram variam habet, vt quadratam, triangulam, rhomboidem, ne comprimatur, & conniueat, dum mouetur pulmo. Teguntur eiuſmodi cartilagines perinde atque oſſa G membrana, quæ non ſolum eas inuoluit, ſed deſcendens, etiam confert ad illigandum inferiorem annulum cum ſuperiori; procedens vero in poſteriorem partem replet vna cum membrana cui nectitur id totum ſpacium circuli, quod à cartilagine detractum eſt; Habet enim aſpera arteria duplicem [o] tunicam, vnam quidem ab externa parte, alteram ab interna. Externa membranis cartilagines alligantibus valide innaſcitur; proficiſciturque à membrana ſuccingente; quæ vt alias partes, ita aſperam arteriam inuoluit. Interna tenuis, denſa, & moderate ſicca eſt; tenuis quidem, nam ſi craſſa fuiſſet, occupaſſet internum ſpacium: denſa, quia ſi fuiſſet rara, non deſcendiſſet [p] cartilaginem ab influentibus ſuccis; qui ſæpenumero acres ſunt, & erodunt; ſicca, quia ſi humida fuiſſet, vocem reddidiſſet raucam. Habet interna hæc tunica fibras [q] rectas, per quas aſpera arteria breuior fit, & longior; aſſurgit enim cum deglutimus, vt quæ communis ſit etiam gulæ; quamquam ligamenta etiam circulos inter ſe nectentia conferunt ad motum in longitudinem; nihil autem pertinet ad dilatationem, aut contractionem aſperæ arteriæ interna tunica; nam perficitur hæc per membranam, quæ cartilaginibus interiecta eſt; cum pulmo enim dilatatur, & contrahitur, dilatatur [r] etiam, & contrahitur aſpera arteria; quo ſpectant vt diximus, ligamenta in orbem cartilaginibus interiecta. De forma ſcire licet figuram aſperæ arteriæ foris teretem [s] eſſe, à poſteriori tamen parte planam, qua cum gula committitur; ſed intus cauam, cum canalis ſit. Idonea eſt eiuſmodi figura, quæ & magis ab iniuriis defendatur, & magis capax ſit; refert tota imaginem trunci, cuius quaſi radix ſit guttur, & quaſi rami partes, quæ in pulmo- H nis fibras diſtribuuntur, H, primo binæ, deinde plures. Superficies autem externa inæqualis eſt, præſertim à lateribus, & à parte anteriori, nam cum diſtenditur, membrana magis prominet, quam cartilago; contra cum relaxatur: interior vero ſuperficies, licet inæqualis ſit, ob cartilagines excedentes, læuis tamen deprehenditur, ac veluti pingui humore illita, neque fibris vllis aſpera efficitur. Magnitudo pertinet à gutture, ad quartam vertebram thoracis; vbi bipartita tendit ad pulmonem, in quem totum diuiditur. Hinc ſitus etiam colligitur: ab anteriori enim parte eſt collocata, ſubiecta muſculis, qui ab oſſe pectoris tendunt ad os hyoides, & cartilaginem ſcutiformẽ; & tecta membrana carnoſa, ac cute; à gutture vero ad pulmonem fertur: à poſteriori parte [t] ſuperiicitur gulæ à lateribus adiunctos habet neruos recurrentes. Sed ſatis de natura aſperæ arteriæ.

Oritur vena, C, arterialis à ſublimiori parte dextri ventriculi cordis: aſcenditque per dextrum latus aſperæ arteriæ: ſtatimque in duos ramos diducitur, qui ad pulmones ferũtur, vnus à dextra parte, alter à ſiniſtra: vterque autem eodem modo in duos ramos partitur, F: & hi rurſus in quatuor: ſicque deinceps maiores in minores, donec vterque ramus diuidatur à ſuo latere in totam pulmonis ſubſtantiam: habet vena hæc duplicem [u] tunicam: non ſecus quam arteriæ, & eiuſdem craſſitudinis, atque

idcirco

a *Ariſt. libr. de reſpira. c.1.*
b *Gal. lib.7. de vſu p. c. 8.*
c *Gal. lib.7. de vſu p. c. 9. & 5. de loc. aff. c.3.*
d *Gal. lib. methodi c. 11.*
e *Gal. lib.6. de par. vſu c.9.*
f *Gal. lib. de ſect. Inſtr. voc. c.3. & lib 6. de vſu par.*
D fig.1.
H fig.2.
B fig.1.
C fig.1.
g *Gale. li.7. de vſu p. c. 2. & c.8.*
G fig.3.
O fig.4.
h *Ga. li.7. de vſu p. c.3.*
i *Ariſt. li. 1. de hiſt. an. c.12.*
Q fig.3.
P fig.3.
O fig.4.
k *Ga. li.6. de Placitis c.9. & 7. de Adminiſtr. anat. c.4.*
l *Gal. l.7. de vſu pa. c 3. & 4.*
m *Gal. li.7. de vſu p. c. 3.*
n *Ga li.7. de vſu p. c. 4.*
o *Ga. li.7. de vſu p. c.7.*
p *Gale. 7. de vſu p. c.4. & 7.*
q *Gale. ibid. c 3.*
r *Ga. li.7. de vſu p. c.4*
s *Ga. li. 7. de vſu p. c.3. & c.7.*
H fig.3.4.
t *Gale. li.7. de vſu par. c.7.*
C fig.1.
F fig.1.
u *Gal. lib.6. de vſu par. c.10.*

A idcirco dicta eſt arterialis:eſt enim vena,quatenus venarũ more ſanguinem diſtribuit ad alendum pul- [a] Gale ibid.
monem:ſed quod [a] ad tunicam ſpectat, naturam retinet arteriarum:duplex autem, & craſſior facta
fuit eius tunica, partim vt contineat tenuiorem ſanguinem, quo alitur pulmo;partim vt reſiſtat, neq;
comprimatur motu thoracis,& pulmonis, aut abrumpatur impetu ſanguinis, qui cum reuertitur ad
cor, non poteſt admitti ob oſtium exquiſite clauſum.Habet [b] vena arterialis canalem, per quem ad [b] Gale. 6.de
baſim cordis coniungitur cum arteria magna:pulmo enim in iis qui in vtero geruntur,perſpiratum ob- vſu par.c.
tinet à corde,& proprie [c] ab arteria magna,quæ per canalem dictum venæ arteriali, & per hanc pul- 21.
moni ſpiritum impertit:habet hic canalis naturam arteriæ,&euidenter conſpicitur;ſed deinde in lucem [c] Gal ibid.
editis exiccatur, ita vt funiculum referat. & lib.15.
de vſu par.

Arteria venalis initium, B, ſumit à ſublimiori parte ſiniſtri ventriculi cordis, & in pulmones diſ- c.6.
tribuitur, in duos ramos diuiſa; ac deinde in plures,non ſecus quam vena arterialis;ſed tunicam [d] ha- B fig. 1.
bet ſimplicem venarum modo,atque idcirco appellata eſt venalis,cum alioquin ſit materia continens [d] Gal.lib.6.
ſpiritum;ſeu aerem,quia pulmonibus fertur ad ſiniſtrum vẽtriculum cordis; ſed vtrũ cum aere ſanguis de vſu par.
per hanc arteriam feratur, dubium eſt. Veteres [e] ſolum aerem per ipſam ferri dixerunt; aſſerentes, ſi c.10.
in ea reperiatur aliquid ſanguinis, in cadauerum ſectionem; id non contineri ibi ſecundum naturam; [e] Gal.lib.6.
ſed vi quadam in illam exprimi,dum belluæ interimuntur.Recentiores [f] aſſerunt ſanguinem in ea ſe- de vſu par.
cundum naturam contineri,quod oculis ſe deprehendiſſe aiunt, cum aperto thorace viuentis belluæ, c.17.
B & educto ſanguine ex corde ſecto ipſam deinde arteriam venalem diuiſerunt; inueniſſe enim in ea ſe [f] Valuerd. lib.6.c.14.
ſanguinem affirmant,quem cenſent non potuiſſe à corde in ipſam exprimi. Addunt, ſi cor exprimere
ſanguinem cogeretur,faciliorem vim habiturum per magnam arteriam:exſtimantque in pulmone ar-
teriam hanc haurire ſanguinem à vena arteriali; atque ipſum ferre ad ſiniſtrum ventriculum cordis;
qui alioquin nihil videtur à dextro ſanguinis accipere poſſe.Sed vt cumque res ſe habeat, conſtat arte-
riam hanc venalem ſimplicem, ac tenuem tunicam [g] habere venarum modo, id quod natura molita [g] Gal.lib.7.
eſt,vt prompte,ac facile in pulmone aerem,qui per aſperam arteriã fertur,exhauriret, atque ad cor de- de anato.
ferret. Coniungitur autem ad baſim cordis arteria venalis cum vena caua, ita vt veluti per commune aggr. ca.4.
oſtium ſanguis ab hac ad illam feratur:oſtium hoc operculum [h] habet ita collocatum, vt permittat ex & 8. de vſu
vena caua ad venalem arteriam ſanguinem ferri:ſed ab hac prohibeatur reuerti ad illam: apparet oſtiũ par. c 10.
manifeſte cum ſecatur abortus,ſed poſtea in lucem editis, paulatim ex toto clauditur:nam ante neceſ- [h] Gal. 6.lib.
ſarium erat,vt pulmo per arteriam venalem ſanguinem acciperet à vena caua; quo aleretur, & creſce- de vſu par.
ret; ſed deinde in lucem editis, alitur ex ſanguine, quem à dextro [i] ventriculo cordis ad ipſum affert c.21. & lib.
vena arterialis.Horum trium vaſorum interualla referta ſunt molli ſubſtantia, fungi modo laxa,à qua 7.de vſu p.
& vaſa defenduntur,& externus aer concoquitur,priuſquam ad cor penetret, non ſecus quam cibus à c.6.
ventriculo,priuſquam feratur ad iecur.ad quem vſum propoſita pulmonis caro maxime idonea eſt, la- [i] Gal. lib. 6. de vſu par. c.10. & 11.
xa,leuis,ac fere alba,quaſi ex ſpuma concreta; nutritur [k] enim ex ſanguine puriſſimo,flauo,tenui,ſpu- [k] Gal.lib.6.
C mante,qualem à corde accipit;cui mutuam [l] gratiam refert,aerem impertiens. Differt ſanguis pulmo- de vſu p.c.
nem nutriens ab eo,qui iecur, quod longe tenuior ſit,ab eo; qui lienem,quod cum tenuitate flauum 10.
colorem habeat.Inuoluitur autem pulmo velamento [m] quodam tenui,quod à membrana ſuccingen- [l] Gale ibid.
te vaſa inuoluente,& ſeptum in longitudinem thoracis efficiente proficiſcitur: accipit hæc ramulos à [m] Gal. li.7.
neruis [n] ſexti paris,qui ad ventriculum feruntur. Sequitur forma,quam pulmo nullam propriam ha- de Plac. c.4.
bet,ſicuti nec iecur,ſed talem accipit,qualem permittunt corpora, cum quibus iungitur;cauus † enim [n] Gal. 4.lib.
eſt,qua cum gibbis partibus committitur,vt retro,& à lateribus, ita vt priorem vnguis partem repræ- de loc affe.
ſentet.ſed anteriori parte gibbus,†,eſt, poſteriorem vnguis partem referens. Superficies eius externa c.5. & lib de
læuis eſt,& quaſi glutinoſo humore illita: quibus vero partibus ad latera alligatur, propter fibras a- neruor.ſect. c.10.
ſperitatem præ ſe fert. Caua, quæ ad pulmonem attinent, rami ſunt trium propoſitorum vaſorum. [o] Ga lib.7.
Magnitudo [o] tanta eſt, quanta duos ſinus thoracis, dextrum, & ſiniſtrum impleat: licet autem de vſu p.c.9.
pulmo vnus ſit, poteſt vt duplex [p] numerari, cum in dextro ſinu thoracis ſit, & in ſiniſtro, quæ † fig.2.
duæ partes dirimuntur ſepto medio in longitudinem: iunguntur tamen per aſperam arteriam per † fig.1.
venam arterialem,per arteriam venalem, quæ tamquam trunci bipartitæ ſunt in dextram, & ſiniſtam [p] Ariſt. lib. 1.de hiſto.
partem. ani.c. 16.

Vtraque vero duas habet fibras, A,G, (græci λοβοὺς appellant) vnam ſuperiorem, quæ breuior eſt, A fig. 1.
alteram inferiorem, ad coſtas ſpurias, quæ longior, nec reperitur quinta [q] à veteribus conſcripta in G fig 1.
D homine,vt in ſimiis, & canibus, in quibus ea ſubſternitur venæ cauæ,cum ex ſepto tranſuerſo excedit, [q] Gal l.6.de
priuſquam penetret ad inuolucrum cordis. In hoc autem vena caua ſtatim cum excedit ex ſepto, in vſu p. c. 4.
cordis inuolucrum penetrat,neque eget fibra à parte dextra,cui inhæreat. Amplectitur pulmo per has
fibras cor, [r] quaſi per digitos. Colligitur ſitus ex magnitudine iam dicta: nam cum impleat ſinus tho-
racis,conſtat in illis contineri, vbi dorſo alligatur per aſperam arteriam, cordi per arteriam venalem, [r] Gal.l.6.de
& venam arterialem;oſſi thoracis perſeptum;prope dorſum, per membranam ſuccingentem. Hacte- vſu pa. c.2.
nus de pulmone,cuius ſectionem,vna cum ſectione cordis trademus. & 4.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tabulæ LXXIII. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. LXXIII. FIG. I. II.

P*Rima & Secunda figura Pulmonem oſtendunt.*

A	Pulmo, ab eius ſima parte.
B	Arteria venalis.
C	Vena arterialis.
D	Aſpera arteria à priori parte.
E	Diuiſio arteriæ venalis in pulmones.
F	Diuiſio venæ arterialis.
G	Pulmonis fibræ ab eius gibba parte.
H	Aſpera arteria à poſteriori parte.

FIGVRA III. IV.

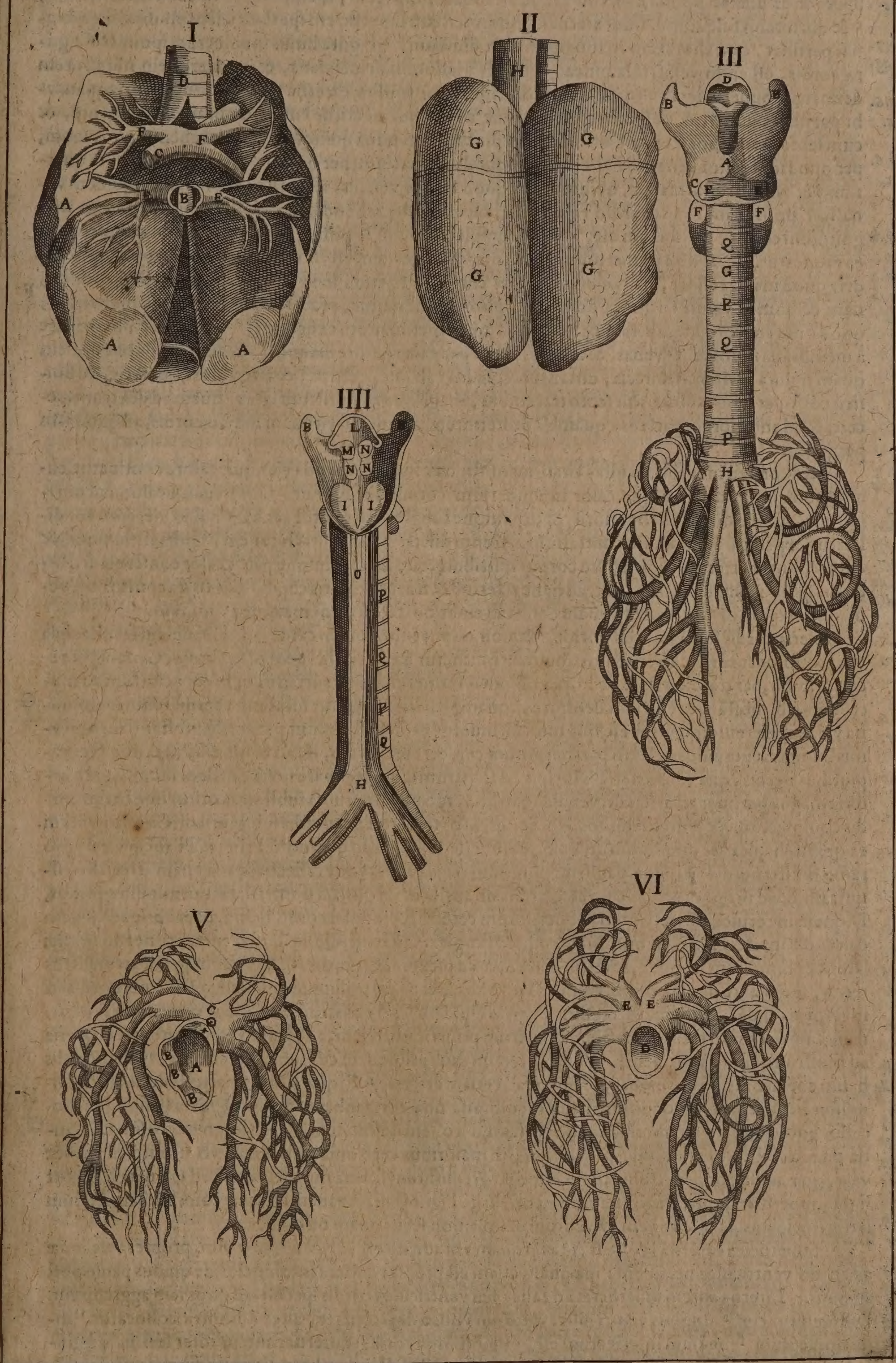
A	Prior pars cartilaginis ſcutiformis.
B	Superiores proceſſus primæ cartilaginis.
C	Inferiores.
D	Epiglottis.
E	Primum par ex propriis gutturis muſculis.
F	Glandulæ, quæ ad radicem aſperæ arteriæ collocantur.
G	Prior pars aſperæ arteriæ.
H	Diuiſio aſperæ arteriæ in pulmones.
I	Muſculi, qui à poſteriori parte ſecundæ cartilaginis ad tertiam aſcendunt.
L	Epiglottis.
M	Tertia gutturis cartilago.
N	Muſculi, qui in baſi tertiæ cartilaginis collocantur.
O	Poſterior pars aſperæ arteriæ, qua gulæ inſidet.
P	Membranæ, quæ inter cartilagines aſperæ arteriæ collocantur.
Q	Cartilagines aſperæ arteriæ.

FIG. V. VI.

A	Oſtium venæ arterialis.
B	Tres membranæ ad oſtium venæ arterialis collocatæ, quæ ſanguinem in dextrum cordis ventriculum regurgitare prohibent.
*	Interior tunica venæ arterialis.
C	Diuiſio venæ arterialis in pulmones.
Θ	Exterior tunica venæ arterialis.
D	Oſtium arteriæ venalis.
E	Diuiſio arteriæ venalis in pulmones.

TABV-

TABVLA LXXIII.

De corde, & pericardio. Cap. V. E

Tab.74 75.fig.duodecim.

INter cor, A, B, & pulmonis fibras, F, quas veluti digitos complecti ipſum diximus, [a] collocatum eſt cordis inuolucrum, C, ac veluti arcula, quæ περικάρδιος [b] græce nominatur. Continet hæc cor, vna cum ſuis auriculis, ac vaſorum initiis inſtar peræ; ipſumque defendit ab externis iniuriis, ita vt libere in ea dilatari poſſit: habet autem ſubſtantiam ſimplicem, membranam ſine fibris craſſiorem, [c] & duriorem, ſine adipe, ſiue externam, ſiue internam ſuperficiem ſpectes: adeps enim ad membranas pertinet, quæ thoracem in longitudinem diuidunt. Figura huius inuolucri reſpondet [d] figuræ cordis, eſt enim veluti nux pinea; & conus à latiore baſi incipiens, & in mucronem obtuſiorem deſinens. Superficies interna læuis eſt, & tenui humore illita; externa ſimiliter læuis, præterquam vbi per fibras priori, & poſteriori parte; atque à lateribus nectitur cum membrana ſuccingente, & cum ſepto, quod thoracem diuidit in longitudinem. Foramina quinque in ea deprehenduntur; vnum, per quod ingreditur vena caua, alterum, per quod exit, tertium, per quod tranſit vena arterialis; quartum, per quod arteria magna, quintum, per quod arteria venalis; atque hoc duplex eſt; ſiquidem vena hæc priuſquam ex pericardio egrediatur, bipartita deprehenditur. Magnitudo reſpondet magnitudini cordis, tanta enim eſt, quanta complecti ipſum [e] poſſit; ita vt ſine vllo impedimento in ea moueatur. Quod ad numerum attinet, tota vna, & eadem eſt; Reſtat ſitus; hic idem eſt, qui cordis, quod in ipſa reſidet; ita tamen vt nullibi cum ea alligetur, ſed vndique ab ipſa [f] pariter diſtet; F nam & humor veluti ſerum quoddam in ipſa deprehenditur, præſertim in pueris, ac mulieribus; quod calorem cordis temperat; & prohibet, ne perpetuo motu exſiccetur. Oritur membrana hæc à membrana inuoluente venas, & arterias, quas per eam tranſire diximus. Baſis paulo ſublimior eſt, quam quinta vertebra thoracis, diſtatque æqualiter ab oſſe pectoris; & à vertebris, à dextris, & ſiniſtris coſtis; at mucro innaſcitur ſepto tranſuerſo, magisque ad ſiniſtrum latus, quam ad dextrum ſpectat, & ad anteriorem partem; quam ad poſteriorem; id quod facit etiam mucro cordis; ad quod iam pergimus.

Ad cor pertinet ſola facultas vitalis: conſiſtit hæc in conſeruanda vita, quæ calore continetur, cuius [g] fons in corde eſt, à quo calor in vniuerſum corpus diffunditur. Conſeruatur calor, & cum ipſo vita, attractione aeris frigidioris, & expulſione fuliginis: attrahitur aer ex [h] pulmone, cum cor dilatatur; expellitur fuligo, cum contrahitur. At cum dilatatur, & contrahitur cor, [i] dilatantur ſimul, & contrahuntur arterię in vniuerſum corpus diſtributę, quo fit, vt cuiuſque partis calor conſeruetur. Refertur igitur vitalis facultas ad cor, ad hanc refertur & ira, & honoris cupiditas. His ita conſtitutis, veniendum eſt ad materiam, & formam cordis ad eiuſmodi facultatem maxime appoſitam.

Materia cordis ſubſtantia eſt durior, [k] & non minus rubra, quam caro muſculorum, cui facultas ipſa vitalis, motus cordis, ac arteriarum tribuitur: continetur hæc [l] triplici genere fibrarum, G, nam per rectas attrahit, per tranſuerſas expellit, per obliquas retinet: maxime autem inter ſe cōpactæ ſunt ad mucronem, vbi ſubſtātiam efficiunt denſiorem, quàm ad baſim. Tegitur ſubſtantia cordis tenui membrana G valde inhærente, qualis ea eſt, qua muſculi inuoluuntur. Diſtribuitur per cordis ſubſtantiam non vnus dumtaxat neruulus ex ſexto pari neruorum cerebri; ſed plexus, R, ad baſim eius nectitur ex compluribus neruis; qua vena arterialis incipit ad ſiniſtrum latus declinare iuxta canalem illum, qui ab arteria magna pertinet ad arteriam venalem: ab hoc ergo plexu neruoſa ſubſtantia oritur quę baſim cordis complectitur, & plures ramulos, α, licet obſcuros transfert per cordis ſubſtantiam. Cæterum nerui ex quibus hi plexus componuntur, quinque ſunt, ſed aliquando quatuor. Primus, N, incipit à magno ramo ſiniſtri nerui ſexti paris, paulo infra initium recurrentis, vnde reflectitur ad venam arterialem ſiniſtram, & ad propoſitum plexum aſcēdit. Secundus, L, & tertius, I, à ſiniſtro latere oritur illius plexus, D, quem in ceruice efficit ſextum par neruorum cerebri, & inde ad cordis baſim, & proprie ad plexum deſcendit, interdum tamen non duplex eſt, ſed ſimplex. Quartus, Q, incipit à recurrente neruo ſiniſtri lateris & ſimul cum ſecundo, ac tertio deſcendit ad plexum. Quintus, T, & vltimus per dextrum latus fertur, ſumit autē duplex initiū, vnum tenuius ab externa parte illius plexus, qui ex ſexto neruorū pari in ceruice reſidet; alterum, M, craſſius à neruo eiuſdem ſexti paris, qui dextrum recurrentem profert; nam cum in cauum thoracis deſcendit, auctum priori initio fertur, ad plexum cordis latens ſub arteria ad ſiniſtrum iugulum tendente. Vena, E, etiam caua priuſquam cor ſubeat, diducitur, [m] quæ cordis baſim coronæ modo circumdat; id quod facit etiam arteria, [n] E, quæ à magna arteria deriuatur. & ſimiliter baſim cordis coronat. Innaſcitur membranæ quæ cordi inhæret adeps, Q, iuxta baſim, quę proceſſus quoſdam exigit, radiorum modo verſus mucronem deſcendentes. Ad ſummam baſim ſubſtantia quædam [o] cartilaginoſa deprehenditur; in maioribus vero animalibus os [p] vbi firmiter illigantur vaſa, quæ aut in cor penetrant, aut ex eodem egrediuntur; forma nunc ſequitur, ad quam referuntur figura, ſuperficies, caua, magnitudo, numerus, ſitus. Figura cordis eadem eſt, quæ coni; [q] à baſi, A, enim latiori incipiens, ad mucronem, D, acutum deſinit, non ſecus quam nux pinea. H

Superficies externa læuis eſt, præterquam vbi adnata eſt adeps, aut ad baſim; propter vaſa, quæ ad cordis ventriculos pertinent: inæqualis etiam eſt propter auriculas adiunctas, de quibus paulo poſt agemus. Interna autem ſuperficies ad caua; ſeu ventriculos cordis ſpectat, ad quos iam aggredimur. Diſtinguitur cor [r] duobus ventriculis, quorum vnus à dextra parte, alter à ſiniſtra collocatur. Inter hos ſeptum [ſ] medium interiectum eſt, ex ſubſtantia cordis: differunt autem inter ſe ſitu, magnitudine, figura, & ſubſtantia. Siniſter, X, I, præcipuus eſt, fere in medio collocatus, ſi cordis craſſitudinem ſpectes, ita vt cor ipſius cauſa factum eſſe videatur; nam dexter, C, ſiniſtro adnexus videtur, quamuis grandior [t] ſit, cum à baſi magis verſus mucronem deſcendat ad lunatam figuram; ſiquidem à dextro latere cauus eſt, gibbo externo reſpondens, à ſiniſtro curuus propter ſeptum medium; quod ea parte aſſurgit. At ſiniſtri ventriculi figura non ſimiliter lunata eſt, ſed pyramidis modo ſuperne latior,

inferne

A B fig. 1.
F fig. 1.
C fig. 1.
a *Supra in cap. antecedenti.*
b *Gal. lib. 7. de anato. aggr. c. 3.*
c *Gal lib. 6. de vſu p. c. 16.*
d *Gal. lib. 6. de vſu p. c. 16.*
e *Gal l. 6. de vſu p. c. 16.*
f *Gal. ibid.*
g *Gal. l. 6. de vſu p. c. 7.*
h *Gal. lib. 2. de praſag. expul. cap. 7.*
i *Gal lib. de Pulſib. ad Tyron. c. 1.*
k *Gal. lib. 7. de anatom. admi. c. 8.*
G fig. 8.
l *Gal. lib. 6. de vſu par. c. 8.*
R fig. 12.
α fig. 12.
N fig. 12.
E fig. 3.
m *Gal. lib. 6. de vſu par. c. 17.*
E fig. 3.
Q fig. 3.
n *Gal. ibid.*
o *Gal. l. 6. de vſu p c. 19.*
A fig. 3.
p *Gal ibid. & Ari. li. 3. de par. an. c. 4.*
q *Gal. lib. 6. de vſu par. c. 7.*
X. I. fig. 7.
C fig. 7.
r *Gal. lib. 6. de vſu par. c. 9.*
ſ *Gal. lib. 6. de vſu par. c. 17.*
t *Gal. lib. 6. de vſu par. c. 16.*

A inferne acuta; nam ſuperficies medii ſepti quæ reſpondet ſiniſtro ventriculo caua eſt, & non gibba, vt quæ dextro. Subſtãtia ſiniſtri [a] ventriculi durior, & craſſior eſt, ac ſolidior, dextri verò tenuior, & mollior, ac minus ſolida: pondus tamen dextri ventriculi, & ſiniſtri ęquale eſt, nam quanto læuior eſt [b] ſubſtantia dextri, quam ſiniſtri, tanto grauior eſt ſanguis, qui in dextro continetur, quam qui in ſiniſtro.

Septi vero quod medium eſſe diximus inter vtrumque ventriculum, ſuperficies inæqualis eſt, propter riuulos, aut ſulcos, qui longe euidentiores ſunt in ſiniſtro ventriculo, quam in dextro; quorum tamen nullus ab vno ad alterum penetrat, vt nonnulli [c] voluiſſe videntur. Sed vt ſupra [d] oſtẽdimus, cum de arteria venali ageremus, qua de pulmone, ſanguis ex dextro ventriculo cordis penetrat in ſiniſtrum, non proxime ſed per arteriam venalem, A, V, quæ cum aere affert aliquid ſanguinis ad ſiniſtrum ventriculum cordis, quem ſanguinem arteria venalis in pulmone accipit à vena arteriali: Nullum foramen conſpicitur in ſepto medio inter dextrum, & ſiniſtrum ventriculum; quamquam dicere poteris, portionem aliquam ſanguinis in dextro extenuatam tranſire ad ſiniſtrum per foramina obſcura. Fibrę [e] autem neruoſæ, rotundæ, tenues, quæ in ventriculis deprehenduntur, membranas alligant ad vaſorum ora collocatas; de quibus tunc agemus, cum quatuor vaſa, duo ad dextrum, duo ad ſiniſtrum ventriculum attinentia expoſuerimus. Ergo ad dextrum ventriculum duo [f] venæ pertinent, ad ſiniſtrum totidem arteriæ. Siniſter, quem præcipuum eſſe diximus, vitalem ſpiritum [g] continet, vniuerſo corpori diſtribuendum per magnam arteriam, A, M, quam profert in ſingulas corporis partes diuiſam. Idem accipit arteriam, A, V, quæ quod ſimplicem tunicam habeat venarum modo, venalis [h] dicta eſt, per
B quam aer à pulmone ad ipſum fertur: refrigeratur autem calor, qui in corde reſidet, tamquam in fonte, per aerem frigidiorem, quem cum [i] dilatatur, attrahit à pulmone, & per fuliginem, quam ad eundem detrudit, cum contrahitur, tranſit aer frigidus à pulmone ad cor, & calidus, ſeu fuligo [k] à corde ad pulmonem per venalem arteriam, quaſi per canalem. Ex iis, quæ dicta ſunt, tam de magna, quam de venali arteria, colligitur munus ſiniſtri ventriculi, in quo non tantum ſpiritus, atque aer continetur, ſed aliquid etiam ſanguinis tenuioris, ac iam perfecti. Dexter [l] ventriculus ſanguinem partim præparat ſiniſtro, partem diſtribuit [m] pulmoni; quamobrem & venam cauam, V, C, accipit, à qua ſanguinem hauriat, & arterialem, V, A, venam profert, per quam impertiat pulmoni materiam alimenti, ali enim pulmonem diximus [n] ſanguine prius à corde extenuato. Ex his duabus venis ad dextrum cordis ventriculum attinentibus, ſatis apparet, quale ſit dextri ventriculi munus. Sed qua parte ſita ſint quatuor prædictorum vaſorum ora, & quo pacto claudantur, nunc dicendum ſupereſt. Primum os, ſeu foramen, A, illud ponemus, quod ad venam cauam attinet, quæ cum dextro ventriculo cordis coniungitur ad ſuperiorem partem dextri lateris; non tamen in ſummo eiuſdem ſuperioris partis, ſed [o] iuxta auriculam, D, quam mox ſubiiciemus; inhæret vena hæc partim ſubſtantiæ cordis, in quam peruia eſt, partim dextræ auriculæ. Secundum foramen, L, primo longe anguſtius, à ſuperiori, ac latiori parte dextri ventriculi iuxta dextrum latus medii ſepti prope magnam arteriam ſitum eſt. Tertium foramen, F, rotundum, & amplum ad ſiniſtrum cordis ventriculum attinet. Situm autem eſt à latere ſiniſtro, ad finem baſis prope [p] ſiniſtram auriculam cordis. In hoc deſi-
C nit arteria venalis, quæ à pulmone ad cor aerem affert. Quartum, A, quod longe maius eſt, tertio in medio ſublimioris partis cordis iuxta foramen venæ arterialis ſitum eſt. Exit per quartum truncus magnæ arteriæ, quæ in omnes partes corporis diuiditur. Huiuſmodi ſunt ora quatuor vaſorum ad cor attinentium; ſingula autem [q] membranis quibuſdam clauduntur, quæ non ſinunt aut materiam, quam cor attrahit, cum dilatatur, extra ferri, vbi contrahitur; aut illam, quam expellit, cum contrahitur, in ipſum reuerti, vbi dilatatur. Ita autem figuratæ, & collocatæ ſunt membranæ illæ, vt ad ora vaſorum materiam ad cor adducentium, nimirum venæ cauæ, & arteriæ venalis, ab externa [r] parte incipientes, intus ſpectent in ventriculos cordis; ſic aptatæ, vt non ſinant, quod dilatato corde attractum eſt, retrocedere, cum contrahitur. Alia vero quæ ad ora vaſorum materiam ex corde educentium pertinent, ad magnam ſcilicet arteriam, & venam arterialem, ab interna parte cordis incipientes, [ſ] extra feruntur, & cum cor dilatatur, ita aſtringuntur, vt non permittant ad ipſum reuerti, quod contracto iam expulſum eſt.

Habet vnumquodque ex prædictis foraminibus tres membranas, [t] excepto eo, quod ad arteriam venalem attinet, in quo duę tantum reperiuntur; neque enim debuit ad vnguem claudi, cum contrahitur cor; ſed neceſſe fuit rimam aliquam relinqui, per quam [u] fuligo ad pulmonem expelleretur; ſed vena caua, vena arterialis, arteria magna foramina habent, [x] ſingula tribus membranis contenta, à quibus penitus clauduntur; proprie autem os venæ cauæ ambit tenuis membrana, quæ ipſum
D totum amplectitur, procedenſque aliquantiſper verſus ſinum dextri ventriculi in tres, B, diuiditur, quarum quælibet trianguli modo acuta finitur paulo ſupra dimidium longitudinis ventriculi; ad finem autem vniuſcuiuſque nectuntur fibræ, G, aliquæ neruoſæ, quæ in ventriculi latera verſus finem inſeruntur, neque vllibi aut membranæ, aut fibræ cordi illigantur, præterquam ad initium, & finem. Prohibent hæ, [y] quominus ſanguis, qui, cum cor dilatatur, ex vena caua in dextrum ventriculum ingreditur, in eandem reuertatur, cum contrahitur, tunc enim clauduntur, nam cum dilatatur, cedunt, & ſanguinem permittunt in dextrum ventriculum penetrare. Secundum foramen, cui in dextro ventriculo vena arterialis reſpondet, tres [z] ſimiliter membranas, O, habet, ortas à membrana ipſum circundante, & verſus ipſam venam arterialem procedentes, quarum quælibet in figuram ſemicirculi incipit à trunco venæ arterialis, vbi aliquantulum aſſurgit; dein craſſior ręddita, dilatatur extra cor, & aliquot tubercula exigit, in ſublimiori parte cordis impreſſa: ab his tuberculis tres membranæ oriuntur ad lunatam figuram, quæ nullibi inhærent vaſi, præterquam ad tubercula; à figura autem græcæ litteræ C, σιγμοειδεῖς [a] nominantur. Hæ membranæ cum aperiuntur, permittunt, vt contracto corde exeat ſanguis, ad pulmonem alendum; ſed cum clauduntur, prohibent, ne idem dilatato corde retro-

a Gal. lib. 6. de vſu par. c. 16.
b Gal. ibid.
c Gal. lib. 3. de nat. fac. c. 15. & Gal. lib. 6. de vſu par. c. 17.
A V fig. 3.
d Sup. cap. 4.
e Gal. lib. 6. de vſu p. c. 8.
f Gal. lib. 6. de vſu p. c. 11. & 14.
A M fig. 3.
A V fig. 3.
g Gal. lib. 6. de vſu p. c. 7.
h Gal. lib. 6. de vſu p. c. 10.
i Gal lib. 6. de vſu p. c. 2.
k Gal ibid. & lib. 8. de vſu par. c. 2.
V C fig. 3.
V A fig. 3.
l Gal. 3. de nat. fac. c. 15. & 6. de vſu p. c. 17.
A fig. 7. 8.
D fig. 6.
L fig. 9.
m Gal. lib 6. de vſu p. c. 10. & 11.
F fig. 11.
A fig. 10.
n Supra in Cap. antecedenti.
o Gal. l. 6. de vſu p. c. 15.
p Gal. ibid.
q Gal. l. 6. de vſu p. c. 11. & G. l. 6. de vſu p. c. 14. & lib. 7 de vſu p. c. 9.
r Gal. ibid.
ſ Gal. ibid.
t G. loco citato & capite 15. eiuſdem libri.
u Gal l. 6. de vſu p. c. 15.
B fig. 7. 8.
x Gal. locis citatis.
G fig. 7. 8.
y Gal. l. 6. de vſu p. c. 11.
O fig. 9.
z Gal. lib. 6. de vſu p. c. 11. & 14.
a Gal. lib. 6. de vſu p. c. 14.

retrocedat. Foramen vero per quod arteria venalis in ſiniſtrum cordis ventriculum penetrat, circum- E
H fig.11. datur à membrana, quæ non [a] in tres, ſed in duas, H, tantum diuiditur grandiores, intro ad ventricu-
a Gal.lib.6. de vſup.c. lum ſpectantes: finiuntur hæ in mucronem validiorem; occupat vna ſiniſtrum latus, altera dextrum
11.14.15. huius ventriculi: habet vterque mucro proceſſus, ſeu fibras, N, quaſdam neruoſas, quæ ab ipſo incipi-
N fig.11. entes inſeruntur ad finem ventriculi in ſubſtantiam cordis. Aperiuntur [b] hæ membranæ, cum dilata-
b Gal.lib.6. tur cor, à quo permittunt attrahi aerem ex pulmone; ſed cum contrahitur, clauduntur, ac retrocedere
de vſup.c. ipſum prohibent, ita tamen, vt [c] aliquid fuliginis expelli ſinant. Supereſt os magnæ arteriæ, per quod
11.& 14. à ſiniſtro ventriculo cordis diſtribuitur ſpiritus vitalis in totum corpus. Habet autem tres membranas,
c Gal.l.6.de vſup.c.15. D, & grandiores, & validiores; incipiunt hæ ab ore, & ad vaſis cauum ſpectant ad figuram ſpiculorum;
D fig.10. quamobrem τριγλώχινας, [d] quaſi triſulcas græci appellant: habent ſingulæ ſemicirculi ſpeciem, in cuius
O fig. 10. medio eſt mucro, O, cartilaginoſus deorſum ſpectans in ventriculum cordis ſiniſtrum, in quem ſimi-
d Gal.l.6.de vſup.c.14. liter ſpectant latera ſemicirculi mucronata: clauduntur hæ dilatato corde, neque ſpiritum retrocedere
ſinunt, quem aperte admiſerunt eodem contracto. Hæc de vaſis, foraminibus & membranis: proxi-
B. C.fig.3. mum nunc eſt, vt cordis auriculas, B, C, perſequamur. Imitantur hæ eas, quæ vtrinque capiti adnexæ
e Gal.l 6.de ſunt, non quidem vſu, ſed ſitu; [e] ſunt enim appendices vtrinque ſummo cordi adnexæ, quaſi auricu-
vſup.c.15. læ capiti, ad eum vſum à natura conſtitutæ, vt prohibeant ne vena caua, aut arteria venalis, iuxta quas
f Gal. ibid. collocatæ ſunt, abrumpantur, [f] cum cor magna vi, ſpiritum, & ſanguinem ab illis attrahit: remittitur
D fig.2. eiuſmodi vis, quod ſanguis in dextra auricula, D, contentus, à dextro ventriculo, & ſpiritus in ſiniſtra, F
G fig.2. G, à ſiniſtro alliciatur; quo fit, vt cor non adeo vehementer ſanguinem attrahat ex vena caua, & ſpiri-
tum ex arteria venali; ſunt enim auriculæ propoſitæ gibbæ à parte externa; ab interna vero quæ ventri-
g Gal.ibid. culo cordis reſpondet, cauæ; impletur cauum [g] dextræ auriculæ ſanguine; ſiniſtræ ſpiritu, cum cor
contrahitur; contra exhauritur vtrumque cum cor dilatatur: qua de re factæ fuerunt à natura ex ſub-
h Gal. ibid. ſtantia tenuiori, [h] laxiori, & neruoſa magis, quam ſit ſubſtantia cordis, & triplici fibrarum genere ſi-
militer contenta, quas tenuis, ac neruoſa caro veluti cutis amplectitur, quæ facile poteſt relaxari & im-
pleri, cum cor contrahitur, & facile rurſus diſtendi, & exhauriri, cum dilatatur; ſed quoniam ſanguis
difficilius ſequitur attractus, vel expulſus quam ſpiritus; idcirco dextra auricula laxiorem habet ſubſtan-
tiam, quam ſiniſtra, quæ ſpiritui inſeruit. Figura vtriuſque auris ab ampliori baſi in mucronem deſinit,
foris gibba, intus caua: externa vtriuſque ſuperficies æqualis eſt, niſi ſicubi ob adipem aſſurgit; interna
inæqualis, & aſpera, ſinibus quibuſdam ac fibris diſtincta: ſuperat dextra magnitudine ſiniſtram. Nu-
i Gal.l.6. de merus iam manifeſtus eſt, cum vtrinque [i] vnam poſuerimus: manifeſtus eſt & ſitus, cum vna à dextro
vſup.c.15. latere, altera à ſiniſtro ſuperioris partis cordis collocetur, ac dextra quidem ab anteriori parte venæ ca-
A fig.2. uæ in longitudinem procedit, ſuperiori parte baſim, A, cordis excedens, ſiniſtra ab anteriori ſede vena-
lis arteriæ collocata minus aſſurgit. Referuntur tam aures, quam vaſa, & eorum ora ad ventriculos,
quos ad caua pertinere conſtat; & idcirco ad conformationem cordis, cuius magnitudo, numerus, ſi-
tus, nunc paucis abſoluetur. Scite igitur licet, cor non ſecus quam cerebrum homini maius eſſe, quam G
cæteris animalibus proportione ſui corporis; quantum etiam ſit demonſtrat inuolucrum pericardium
k Ariſt.lib. in quo continetur: numero vnum [k] dumtaxat effinctum fuit, quod præſtet, vt vnum principem in ci-
3 de partibus ani.c.4. uitate, ita in corpore animalis vnam eſſe partem præſtantiſſimam. Reſidet tandem cor in [l] pericardio;
proprie autem eius baſis, A, in medio [m] thoracis ſita eſt, ſi longitudinem anteriorem ſpectes, à iugulo
A fig.1. B fig.1. ad ſeptum tranſuerſum; baſis magis à iugulo diſtat, quam mucro, B, à ſepto; ſi poſteriorem, baſis vici-
l Gal.l.6. de nior eſt primæ vertebræ thoracis, quam mucro duodecimæ; ita vt quod ad longitudinem attinet, baſis
vſup.c.16. in medio exquiſite ſita ſit ſuperioris, & inferioris partis; eſt etiam ſita in [n] medio dextræ, & ſiniſtræ
m G.l.6.de vſup.c.2. prioris, & poſterioris, ſed à baſi reliquum cordis corpus ſenſim fertur in ſiniſtram, & priorem partem,
n Gal. lib.6. ita vt mucronis pars poſterior in anteriora conuertatur, & dextra excedat medium os pectoris verſus
de vſup c.2. ſiniſtram; id quod proficiſcitur à vena caua, quæ ſuperne cordi affixa, ad dextram, & poſteriorem par-
& Ariſt.l.1. tem ipſum trahit, quo fit, vt mucro in contrarias vergat; in [o] anteriorem ſcilicet, & ſiniſtram. Hactenus
de hiſt.ani. de corde, & partibus ad thoracem pertinentibus. Quod attinet ad ſectionem eorum, quæ thorace in-
c.17. cluduntur; poſtquam apertus ipſe fuerit, vt ante oſtenſum fuit, facile erit cor vna cum pericardio ma-
o Gal.lib.6. nibus prehendere, atque in hanc, & in illam partem dimouere, & ita pericardii ſitum, ac formam ſpe-
de vſup.c.2. & Ariſt.l.1. ctare; licebit quoque & pulmonis fibras numerare, videreque quatuor eas eſſe, neque enim adeſt quin-
de hiſt ani. ta, quam à canibus, & ſimiis ad homines tranſtuliſſe Galenus [p] videtur. Vbi hæc diligenter inſpexeris,
c.17. inuolucrum cordis pericardium diuides, & ſpongia humore, quem continet, ſiccato, à cordis vaſis ſe-
p Gal. lib.6. parabis, ita vt ſimiliter neruus recurrens minime laceretur. Occurret tunc vena caua, quę à ſepto tranſ H
de vſup.c.4. uerſo, ad cor fertur vna cum duobus ramis, qui ab illa in externam partem cordis deriuantur; occurret
& eiuſdē nexus cum dextra cordis auricula; occurret & vena ſine coniuge, quæ à caua ſupra baſim cor-
dis naſcitur, ſed hæc melius ſe oſtendet, ſi dextram pulmonis partem verſus ſiniſtrum latus attollas, &
ſiniſtram rurſus verſus dextrum. Poſt hæc cor manibus prehendendum eſt, vt vena arterialis, arteria
venalis, magna arteria, qua cum baſi cordis committuntur, ſpectentur. Vena quidem arterialis vicina
eſt dextræ auriculæ ſubalba, & inter cordis vaſa minime ſublimis. Arteria venalis ſubnigra eſt, venarum
modo, prope ſiniſtram auriculam latens, humiliori parte, quam aliud aliquod ex vaſis cordis colloca-
ta. At magna arteria in medio baſis cordis ſub arteriali vena quodammodo latens deprehenditur: cum
huius ramis neruos recurrentes inquires & neruorum plexum ad baſim cordis, qua vena arterialis
incipit ad ſiniſtrum latus vergere. Iam vero vt pulmonis forma, quæ deſidet, aſſurgat, & ad natura-
lem ſtatum reuertatur: ſcalpello foramen fiat inter cartilagines aſperæ arteriæ, in quod demittatur
fiſtula, per quam pulmo inflatus intumeſcat, aſpera arteria ſuper foramen compreſſa. Pulmone re-
licto aggredi ad cordis ſectionem oportet in hunc modum. Scalpello ad radicem dextræ auriculæ in
dextrum ventriculum demiſſo vſque ad mucronem ſectio ducatur, ventriculoque digitis diſtento
ſpongia

A ſpongia ſanguis detergatur, quem ex vena caua, & arteriali quoque exprimes, quo ſiccato, in conſpectum veniet dexter ventriculus vniuerſus, in quo ſtylo diductas tres membranas ad os venæ cauæ ſitas inſpicies: euidentius autem patefient, ſi ſcalpellus ex dextro ventriculo in venam cauam demiſſus auriculam ſecet; tunc enim non ſolum membranæ, ſed ipſius quoque auriculæ cauum patefiet, quod ſi plumbeum ſtylum in coronalem venam demittas, qua ratione cor cingat, obſeruabis. Rurſus in dextri ventriculi parte ſublimiori digito venæ arterialis initium inquires, quod ſcalpello aperies, vt ſanguine per ſpongiam deterſo tres membranæ appareant in ipſam arterialem venam ſpectātes, quas ſtylo diductas diſcernes; quod ſi tranſuerſa præcidatur vena, duplex eius tunica, ob quam arterialis nominata eſt, cernetur. Eadem ratione & ſiniſter cordis ventriculus aperiendus eſt ſcalpello ducto à ſiniſtræ auris radice vſque ad cordis mucronem, & ſanguine ſimiliter deterſo, vt & amplitudo conſideretur, & ſubſtantia craſſior, & ſtylo inueniantur duæ membranæ ad os arteriæ venalis collocatæ. Facilius autem inuenientur, ſi ſcalpello diuidatur venalis arteriæ os, in cuius ſuperiorem partem demittendus eſt ſtylus plumbeus, vt qua ratione in pulmones diſtribuatur, patefiat. Tum ad eundem ſiniſtrum cordis ventriculum reuerteris; digitoque in ſublimiorem partem demiſſo, magnæ arteriæ os inuenies, quo diuiſo tres membranas ibi collocatas intueberis. Occurret etiam tibi ortus arteriarum, quæ externam cordis ſuperficiem coronant: ad baſim vero cordis inuenies vaſorum radices cartilagini, ac ſubſtantiæ duriori illigatas. Ablato corde, perpendes quo pacto aſpera arteria ex membranis, &
B cartilaginibus conſtituatur, & in pulmonem diuidatur: expediet tunc aliquam pulmonis fibram præcidere, & ſtylo venæ arterialis, & arteriæ venalis ramos perſequi; dilacerataque membrana ſpectare pulmonis ſubſtantiam vaſis inhærentem: potes & aſperam arteriam à gutture, & gula ſeparare, & vna cum pulmonibus è thorace auferre, vt gula citra ſectionem ſe oſtendat, vna cum neruis ſexti paris ipſam amplexantibus. Quod ſi tunc maxillam ad mentum diuidas, & in vtramque partem diducas, vuam inſpicere poteris; guttur vero reſolutum extrahes, detractiſque muſculis, cartilagines, ex quibus componitur, vna cum epiglottide ſcalpello inter ſe diduces, vt vniuſcuiuſque formam, ac ſitum inueſtiges.

NOTA-

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVris Tab. LXXIV. & LXXV. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. LXXIV. FIG. I. II.

I *Figura oſtendit cor, vna cum pulmonibus aperto tantum pericardio.*

II *Figura cor à priori parte, vna cum vena caua, arteria magna ac vena arteriali.*

A	Baſis cordis.
B	Mucro cordis.
C	Pericardium apertum.
D	Dextra cordis auricula.
E	Vena caua.
F	Pulmonis fibræ.
G	Siniſtra cordis auricula.
H	Vaſa, per ſubſtantiam cordis diuiſa.
I	Pinguedo baſim cordis ambiens.
VC	Vena caua.
AM	Arteria magna.
VA	Vena arterialis.

FIG. III. IV. V. VI.

III *Figura cor à poſteriori parte, vna cum omnibus vaſis, quæ vel ab ipſo exeunt, vel ad ipſum penetrant, oſtendit.*

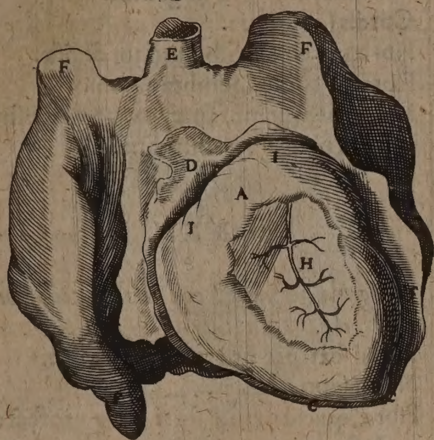
IV *Cor à dextro latere demonſtrat, aperta vena caua, vt foramen ab ipſa ad arteriam venalem pertinens in conſpectum veniat, id quod etiam in quinta ſe oſtendit.*

VI *Monſtrat canalem à vena arteriali ad arteriam magnam procedentem.*

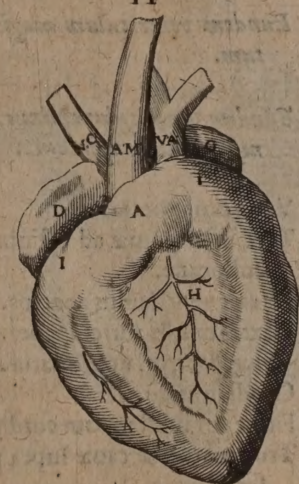
A	Baſis cordis.
B	Dextra cordis auricula.
C	Siniſtra.
D	Mucro cordis.
E	Venæ, & arteriæ coronariæ.
F	Vena caua aperta,
G	Foramen à vena caua ad arteriam venalem pertinens, tenui quadam membrana obductum.
H	Arteria venalis.
I	Diuiſio arteriæ venalis in pulmones.
L	Dexter cordis ventriculus apertus.
M	Vena arterialis.
N	Truncus arteriæ magnæ à corde prodeuntis.
O	Truncus arteriæ magnæ deſcendentis.
P	Canalis à vena arteriali ad arteriam magnam procedens.
Q	Adeps radiorum modo per cordis ſuperficiem diuiſus.
VC	Vena caua.
VA	Vena arterialis.
AM	Arteria magna.
AV	Arteria venalis.

TABVLA. LXXIIII

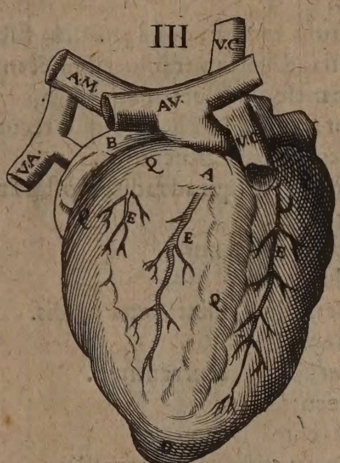
I

II

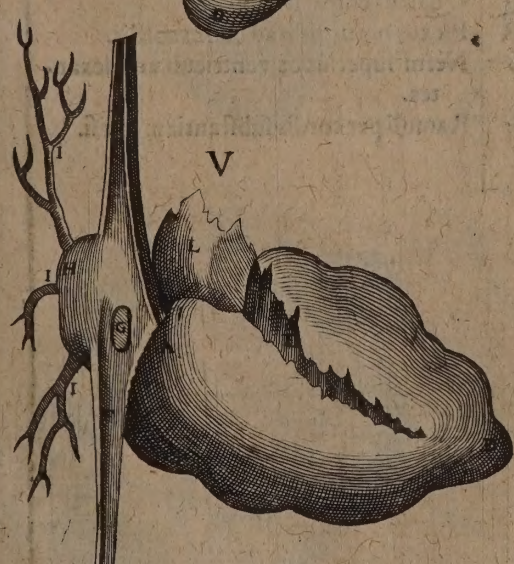
III

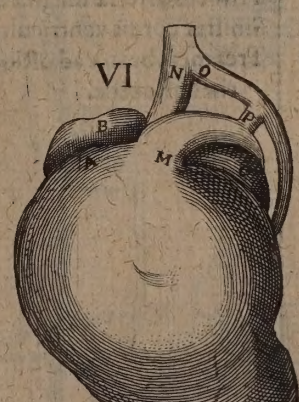
IIII

V

VI

TAB. LXXV. FIG. VII. VIII. IX.

VII Figura oſtendit dextrum cordis ventriculum nonnihil apertum, vt membranæ ad oſtium venæ cauæ collocatæ ſe oſtendant.

VIII *Eundem ventriculum magis adhuc apertum.*

IX *Eundem ventriculum minus, ſed verſus ſiniſtrum latus apertum.*

A	Vena caua aperta.
B	Tres membranæ ad oſtium venæ cauæ collocatæ.
C	Dexter ventriculus apertus.
D	Dextra cordis auricula aperta.
E	Venæ, & arteriæ coronariæ.
F	Cordis mucro.
G	Fibræ per ſubſtantiam cordis diuiſæ.
H	Truncus venæ cauæ ſupra ipſum cor aſcendentis.
I	Truncus venæ cauæ à iecinore ad cor aſcendentis.
L	Vena arterialis aperta.
M	Dexter cordis ventriculus magis verſus ſiniſtrum latus apertus.
N	Fibræ per ſubſtantiam cordis diuiſæ.
O	Tres membranæ ad oſtium venæ arterialis collocatæ.
P	Dextra cordis auricula aperta.

FIG. X. XI.

X. XI. *Figura hæ oſtendunt ſiniſtrum cordis vētriculum, magis, aut minus apertum, vt membranæ ad vaſorum oſtia collocatæ in conſpectum veniant.*

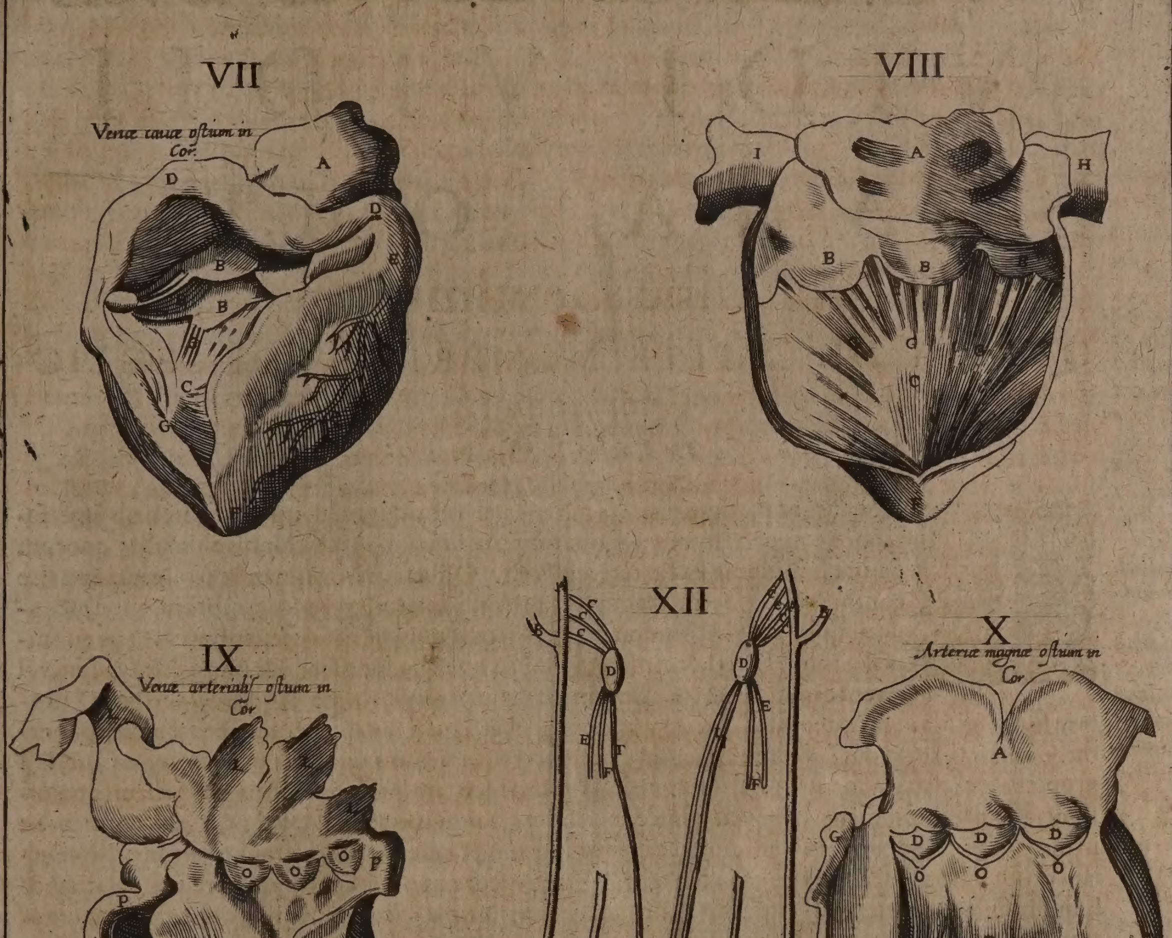
A	Truncus arteriæ magnæ apertus.
B C	Siniſter cordis ventriculus apertus.
D	Tres membranæ ad oſtium magnæ arteriæ collocatæ.
E	Craſſitudo ſiniſtri ventriculi.
F	Arteria venalis aperta.
G	Siniſtra cordis auricula aperta.
H	Duæ membranæ ad oſtium arteriæ venalis collocatæ, quarum altera in longitudinem diuiſa eſt.
I	Carnoſa, ac dura tubercula, quib. membranarum fibræ illigantur.
L	Cordis ſubſtantia.
M	Fibræ per cordis ſubſtantiam diuiſæ.
N	Fibræ ad robur membranarum.
O	Mucrones membranarum, quæ ad oſtiū arteriæ magnæ collocantur.

FIG. XII.

XII *Figura neruos ad cor pertinentes oſtendit.*

A	Nerui ſexti paris neruorum cerebri.
B	Nerui ſeptimi paris.
C	Fibræ, quæ à neruo ſexti paris profectæ deſinunt in membranam ipſum ambientem.
D	Dura, ac neruoſa ſubſtantia oleam referens.
E F	Neruorum ramuli, qui à prædicta ſubſtantia ad ſeptum tranſuerſum, & initium meſenterii pertinent.
G	Craſſior ramus ſexti paris, à quo recurrentes nerui proficiſcuntur.
H	Rami ſexti paris, qui ad radices coſtarum inſeruntur.
I	Tertius cordis neruus.
L	Secundus.
M	Craſſius initium quinti nerui cordis.
N	Primus cordis neruus.
O	Initia neruorum recurrentium.
P	Nerui recurrentes.
Q	Quartus cordis neruus.
R	Plexus neruorum ad baſim cordis.
S	Nerui ſuperius os ventriculi amplexantes.
α	Ramuli per cordis ſubſtantiam diuiſi.

TABVLA. LXXV.

VII
Venæ cauæ oſtium in Cor.
VIII
IX
Venæ arterialis oſtium in Cor
X
Arteriæ magnæ oſtium in Cor
XI
Arteriæ venalis oſtium in Cor.
XII

 E

VIDI VIDII DE ANATOME

Liber Septimus:

QVI EST DE CAPITE, MEMBRIS, ET DE SECTIONE VIVORVM. F

a Gal. lib. 8. de vſu p. c. 2. b Gal. lib. 2. de plac. c. 7. & 8. lib. de vſu p. c. 4. c Gal. lib. 8. de vſu p. c. 2. d Gal. ibid. & c. 4. e Gal. ibid. f Gal. ibid. c. 5. g Gal. lib. 8. de vſu p. c. 5. h Gal. lib. 8. de vſu p. c. 5. i Ariſt. lib. 2. de Partib. anim. c. 9. & Gal. li. 7. de vſu p. c. 21. k Gal. 7. de vſu p. c. 21. l Supra li. 4. c. 3. m Gal. 7. de vſu p. c. 21. & Ariſt. lib. 1. de hiſto. anim. c. 7. & G. 8. de vſu p. c. 9. n Gal. lib. 9. de vſu p. c. 1. & 17. o Gal. lib. 11. de vſu p. c. 18. & lib. 8. c. 9. p Gal. ſi medicus c. 11. & lib. 8 de vſu p. c. 9. q Gal. lib. artis medi. c. 11. r Ariſt lib. 2. de Par. ani. c. 7. & lib. 1. de hiſt. ani. c. 16. ſ Supra l. 4. c. 8. A fig. 1. L fig. 2. t Gal. lib. 8. de vſu p. c. 8. & c. 9. u Gal. ibid. c. 9. x Gal. ibid. c. 8.

De Capite. Cap. I.

Tab. 76. 77. fig. ſexdecim.

THoracis, ac partium vitali facultati inſeruientium naturam, & ſectionem ſuperiori libro complexi ſumus; ſequuntur nunc inſtrumenta facultatis animalis, quorum natura ſimiliter ac ſectio referenda eſt. Ordiemur à capite, in quo maxima ex parte continentur. Videtur [a] caput factum fuiſſe à natura, propter cerebrum, quod eſt domicilium [b] facultatis animalis, & idcirco ſenſus & motus; repeiiuntur [c] tamen animalia veluti cancri, & cruſtacea omnia; quę quamuis ſenſu, & motu prædita ſint, vel carent capite, vel id rude omnino habent, atque informe. Eorum cerebrum in [d] thorace ſitum eſt, ita vt non debeat ἐγκέφαλος [e] à græcis appellari; quaſi in capite, cum in eo minime collocetur. Conſtat igitur caput [f] non fuiſſe factum propter cerebrum; cum in pectore quoque reperiatur, ſed propter aliam partem, oculos nimirum, vt ex ſublimiori loco tamquam ex ſpecula proſpiciant, quæ diſtant, quemadmodum in naui, qui malum conſcendunt; longius enim proſpiciunt, quam qui manent in puppi. Quod ſi obiicias eaſdem cruſtaceas belluas oculis præditas, quamuis capite careant: neque etiam propter oculos factum eſſe caput videtur, cum in pectore quoque collocentur: reſpondebimus & huiuſmodi, & [g] cæteris perfectioribus animalibus, quæ plurima diſtantia cernere debuerunt, neceſſarium fuiſſe caput, vnde tamquam ex ſublimiori parte, quæ remota ſunt cernerentur. Quamobrem oculorum gratia effictum fuiſſe caput à natura fatendum eſt: ſed cum non poſſint tuto ferri per longum iter molles nerui, quales illi ſunt, qui à cerebro ad oculos tendunt, cerebrum prope oculos collocari opus fuit, & idcirco in capite; quamobrem caput primo factum [h] fuit propter oculos, atque alia ſenſuum inſtrumenta; deinde propter cerebrum. Subſtantia capitis non eſt caro, aut ſola quemadmodum ventris, aut iuncta cum oſſibus, quemadmodum thoracis; ſed os dumtaxat, neque enim debuit diſtendi quemadmodum venter, [i] ob cibum, potionem, partum; neque dilatari, & contrahi ad reſpirationem, vt thorax. Iure autem ex oſſe effictum fuit caput, vt ſtabile eſſet, & quas includit partes, tueretur; [k] neque enim opus fuit ſubſtantia muſculorum, qua capitis partes mouerentur; tantum enim mouetur, qua cum ceruicis vertebris committitur. Quot, & qui muſculi hoc munus perficiantur, quarto [l] libro enarrauimus. Nominatur os capitis græce κρανίον, [m] quaſi κράνος, hoc eſt galea, latine vero caluaria. Hanc conſtituunt quam plura oſſa, per varias [n] commiſſuras inter ſe iuncta, præſertim per ſuturas, neque enim ſolida eſt; eo autem ſpectant ſuturæ, vt partim exitum præbeant, fuligini, partim quaſi foramina ſinant parua vaſa ab internis partibus ad externas permeare, & ligamenta à dura membrana cerebri exire ad componendum [o] pericranium: eſt enim περικράνιον [p] membrana eodem modo caluariam tegens, quo περιόστεον, reliqua oſſa; tegitur deinde pericranion carnoſa membrana, cute, ac pilis, à quibus omnibus defenditur cerebrum. Vt autem dura cerebri membrana, à qua oritur, in duas diuiditur, ſuperiorem, & inferiorem; ita & περικράνιον, licet cum maiori difficultate, in ſuperiorem, & inferiorem ſeparetur. Superior cum membrana carnoſa coniungitur, inferior cum caluaria, vnde perioſtii loco eſt, veſtit autem pericranium os, muſculos temporum, vſque ad os iugale. Figura [q] capitis eſt quaſi pila à lateribus vtrinque depreſſa. Magnitudo reſpondet magnitudini cerebri, quod in [r] homine proportione totius corporis, cum cæteris animalibus conferatur, maximum eſt. Collocatum autem eſt caput ſupremum, committiturque cum prima, & ſecunda vertebra ceruicis, ita tamen, vt vix poſſet erumpere, valide enim aſtringitur, non ſolum ab oſſibus, ſed etiam à ligamentis, & à muſculis. Si ſuo loco exiret periret ſtatim reſpiratio vna cum vita, non tamen ita arctatur, vt non poſſit in priora, & poſteriora, atque in latera moueri, quemadmodum oſtendimus, cum [ſ] de muſculis capitis ageremus.

(G, H)

De Craſſa, & tenui membrana cerebri. Cap. II.

INter cerebrum, & caluariam, membranæ interiectæ ſunt duæ, quas Græci communi vocabulo aliarum μήνιγγας [t] vocant: prima, A, craſſa eſt, & dura; ſecunda tenuis, & mollis; illa ad naturam oſſis; hæc ad naturam cerebri magis accedit; craſſa enim membrana [u] media eſt inter os, & tenuem, tenuis inter craſſam, & cerebrum, non ſolum ſitu, ſed etiam ſubſtantia. Tenuis dicitur Græce χόριον [x] à ſimilitudine chorii inuolucri fœtus, vt quę ſimiliter, atque illud plurimis venis, atque arteriis diſtinguitur;

A tur; per arterias pulſat tenuis membrana, ita vt dilatata ad craſſam accedat, à qua rurſus, recedit, cum contrahitur: quo fit vt craſſam quoque ſimul pulſare cogat, neque enim ſuo motu mouetur, ſed craſſa à tenui, hæc ab arteriis quæ multæ per ipſam diſcurrunt; alligat enim venas, atque arterias, & cerebrum inuoluit, [a] ac ſtabile reddit vniuerſum; neque diffluere patitur. Excepta enim calloſa ſubſtantia, ipſum vniuerſum ambit, & per eius anfractus, atque vſque ad internos ventriculos penetrat; quod ſi hac detracta, cerebrum nudetur, [b] planum fiet; neque orbicularem figuram amplius retinebit, non ſolum in viuente animali, ſed etiam in mortuo, quamuis iam concreuerit: prohibet [c] tandem, ne contactu craſſioris membranæ cerebrum lædatur, ob quam cauſam circumdat etiam proceſſus, quos cerebrum exigit, vt neruos, ſpinæ medullam, inſtrumenta olfactus. Subſtantia iam expoſita eſt, cum tenuem, ac mollem membranam propoſuerimus. Externa ſuperficies æqualis eſt, læuis, & aquoſo humore illita; tantum prominet, qua eminentiores partes inuoluit. Altera membrana, quam craſſam, & duram eſſet retulimus, media [d] cum ſit inter caluariam, & tenuem, non ſolum ſitu, ſed etiam ſubſtantia, efficit ne caluaria ſuo contactu tenuem offendat, venas item, & arterias ad tenuem tranſmittit, membranulas profert, quæ per caluariam tranſeuntes pericranium membranam [e] conſtituunt; eſt tandem cerebri non tegmentum, vt tenuis, ſed propugnaculum aduerſus ictus. Subſtantia iam manifeſta eſt, cum membrana ſit craſſior, & dura: ſcire tamen licet magis craſſam eſſe in inferioribus partibus, vbi cerebrum totum ſuſtinet, quam in ſuperioribus. Figura eius eadem eſt quæ internæ caluariæ, quam obuoluit, quamquam & ſeptum quoddam efficit inter priores partes cerebri & poſte-

B riorem illis adiunctam, & aliud, G, rurſus inter dextrũ, & ſiniſtrum cerebri latus ad figuram falcis; cuius mucro iungitur cum proceſſu octaui oſſis caluariæ diuidente inſtrumenta olfactus. Incipit autem vbi definit poſterior ventriculus, ſeu appendix cerebri dorſo, I, ſpectante ad caluariam acie, L, ad cerebri corpus, F, calloſum. Superficies craſſæ membranæ externa aſpera eſt propter fibras, & ligamenta, quibus nectitur: interna læuis, lucida, ſine adipe, aquoſo humore madens, vt cum tenuis dilatatur, & ipſam aſtringit, facile ab ea recedere poſſit. Quod attinet ad caua ſeu foramina, craſſa membrana vndique ſolida eſt; præterquam vbi ex eius ſinibus vaſa producuntur; tertio [f] enim libro qua de venis; oſtendimus decem ſinus à craſſa membrana duplicata confici, in quibus tamquam in venis continetur ſanguis. Ex his duo in ceruice, octo in caluaria continentur; quorum hæc ratio eſt, quod dura membrana, qua cauum attingit, quod in duriore proceſſu oſſis temporum; partim in proceſſu lambdoide oſſis occipitii effictum eſt, duplicatur, & ibi quaſi lacum, ac fontem efficit; à quo prædicti ſinus ex [g] membrana duplicata emanant. Primus, & ſecundus, vterque à ſuo latere procedunt ſub cerebri baſim per proceſſum lambdoidem oſſis occipitii, ea de cauſa ſinuatum ad glandulam in oſſe ſphenoide cõtentam; ibique inter ſe iunguntur, tertius, & quartus. Oriuntur vtrinque vnus ad fontem; qua ad ſummum duri proceſſus oſſis temporum perueniens anguſtior redditur; ibi enim perforata dura membrana, deorſum in priorem cerebri partem, per dorſum duri proceſſus feruntur ad eandem glandulam in oſſe ſphenoide collocatam, vbi cum duobus primis coeunt. Quintus, H, & ſextus, H, eodem loco à fonte proficiſcuntur, quo tertius, & quartus, aſcenduntque per poſteriorem regionem ad eam partem oſſis occipitii, v-

C bi duo latera lambdoidis inter ſe coeunt, ibique inter ſe iunguntur, vbi rurſus lacum, R, alterum efficiunt, à quo ſeptimus, & octauus ſinus oriuntur. Septimus, G, quidem recta ad fontem ſub ſutura ſagittaria procedit, & ad octauum os terminatur. Octauus, V, vero inter cerebrum, & poſteriorem eius partem, quæ appendix eſt, recta progreditur ad glandulam illam, quæ κωνάριον [h] dicitur quod pineæ nucis ſimilitudinem referat inter clunes in extremo tertio ventriculo ſitam. Ab his ſinibus complures venæ, M, deriuantur, quas abunde expoſuimus, qua de [i] venis. Habet igitur craſſa membrana tot foramina, I, quot venæ ſunt, quæ ab his ſinibus proficiſcũtur; quibus accedũt parua ad os ithmoides, & quę aditum præbent neruis, & medullæ à cerebro prodeuntibus, & pituitæ à cerebro ad os deſtillanti. Magnitudo craſſæ membranæ cauo caluariæ vbi continetur, & tenui membranæ, quam continet, reſpondet. Numero craſſa membrana vna eſt, licet in duas diuidi poſſit, in ſuperiorem & inferiorem, & in plures etiam partes, cum ſepta, & proceſſus exigat, de quibus iam egimus. Situs expoſitus eſt, cum [k] inter tenuem membranam, & caluariam collocata ſit; cohæret autem vbique caluariæ, præterquam ad ſinum oſſis ſphenoidis vbi glandula reſidet pituitam cerebri excipiens; arctius autem illigatur ad baſim, & lambdoidem ſuturam, quam ſuperioribus partibus. Sed ſatis de membranis.

De cerebro. Cap. III.

Tab. 76. & 77.

D Pergamus ad cerebrum, ſtatuentes ipſum animalis [l] facultatis principium eſſe, & non modo mentis, ſed etiam ſenſus, & motus, quos aliis partibus impertit: licet [m] per ſe non ſentiat, niſi per membranas; neque moueatur niſi per arterias, quæ in membranis continentur. Compoſitio cerebri maxime habilis eſt ad propoſita munera exequenda, quod facile apparebit, ſiue materiam, ſiue formam ſpectes. Materia propria cerebri ſubſtantia eſt, quæ vt cordis ſubſtantia, ſpiritum vitalem, ita animalem proferre poteſt: [n] hæc neruis ſimillima eſt, quos profert, mollior tamen, vt rerum omnium imagines admittat, quæ per ſenſus, quaſi per nuntios afferuntur: mollior [o] autem eſt à priori parte, vnde maxime oriuntur nerui, per quos ſentiendi facultas diſtribuitur, durior à poſteriori, quam παρεγκεφαλίδα [p] Herophilus vocabat, cum ſub nomine ἐγκεφάλυ [q] priorem cerebri partem dumtaxat ſignificaret. Cerebri ſubſtantiam Plato caluariæ medullam [r] eſſe voluit, cum aliam poneret in ſpina, aliam in oſſibus, cumque ipſam nominaret, addebat ἐγκεφαλίτην, [ſ] quaſi cerebri, vt ab aliis ſepararet. Vt autem Platonis hæc ſententia tolerabilis eſt, ita illa maxime reprehendenda, quæ ad Praxagoram, & Philotimum refertur, quod ſcilicet ſubſtantia cerebri exceſſus ſit medullæ ſpinæ, neque enim eadem eſt ſubſtantia vtriuſque, licet aliquo pacto ſimilis videatur. Quod vero tenui membrana inuoluatur, ſatis ſupra declaratum eſt; complures autem venæ, & arteriæ licet admodum exiles per cerebri ſubſtantiam diſcurrunt.

[a] Ga li. 8. de vſup. c. 8.
[b] Gal. ibid.
[c] Gal. l. 8. de vſup. c. 9.
[d] Ga. l. 8. de vſup. c. 9.
[e] Ga. li. 8. de vſup. c. 9.
G fig. 3.
I fig. 3.
L fig. 3.
F fig. 4.
[f] Supra. lib. 3. cap. 10. & Gal. lib. 9. de vſup. c. 6.
[g] Gal. ibid. & libr. 9. de anat. aggr. c. 1.
H fig. 2.
R fig. 2.
G fig. 2.
V fig. 8.
M fig. 2.
I fig. 2.
[h] Gal. lib. 8. de vſu pa. c. 14.
[i] Supra li. 3. c. 10.
[k] Gal. lib. 8. de vſup. c. 9.
[l] Gal. li. 12. de vſup. 2. Ga. lib. 8. de vſup. c. 4. & 1. de tu. val. 13.
[m] Gal lib. 1. de cau. ſympto c. 8.
[n] Gal. lib. 5. apho. com. 69.
[o] Gal. lib. 8. de vſup. 6. & libr. 2. de temper. c. 3.
[p] Gal lib. 8. de vſup. c. 6.
[q] G. ib. c. 4.
[r] Ariſto. 2. lib. de part. ani. ca. 7. & Gal. li. 8. de vſup. c. 4.
[ſ] Gale. ibid.

Quod attinet ad formam, cerebri, totius figura eadem eſt, quæ membranæ craſſioris, in qua continetur: hæc vero non multum diſtat à figura caluariæ, & capitis, quam intuemur: vt autem caluaria ab inferiori parte magis plana eſt, quam à ſuperiori, & à lateribus, ita etiam cerebrum. Exteriores cerebri particulæ anfractibus, E, quibuſdam diſtinguuntur ſeptis à tenui membrana: deprehenduntur hæc magis in anteriori parte; nam poſterior, cum durior ſit, magis ſtabilis eſt, neque ita eget tenui membrana ſuccingente minutas particulas; cumque minor ſit, facilius alimentum haurit, quam anterior, quæ cum magna ſit, vt commodius alatur, pluribus eiuſmodi anfractibus, & altioribus eget. Superficies, quamuis propter anfractus inæqualis ſit, & non plana, læuis tamen tota ſentitur. Inſunt [a] in cerebro ventriculi, in quibus ſunt & canales, & particulæ complures, quibus cerebrum continetur, vt plexus retiformis, corpus calloſum, fornix, conarium, clunes, proceſſus vermiformis, peluis, infundibulum, glandula, quorum omnium vis, & natura explicanda eſt. Diuiditur cerebrum in quatuor [b] ventriculos; quorum duo, O, à priori parte, vnus à dextro latere, alter à ſiniſtro ſiti ſunt ſub eo loco, quem à dura membrana, quæ à fronte verſus occipitium tendit, diuidi in dextrum, & ſiniſtrum diximus. Tertius [c] I, in medio inter poſteriorem, & priorem partem veluti via eſt ab his ad quartum, λ, qui in poſteriori parte, quam παρεγκεφαλίδα [d] vocant, ſitus eſt. In anterioribus [e] ventriculis ex vitali ſpiritu, & aere, qui per nares attrahitur, conficitur ſpiritus animalis; ad cuius confectionem maxime pertinet plexus E, venarum, atque arteriarum, qui ex cerebri venis, atque arteriis ad ſimilitudinem retis in prioribus cerebri [f] ventriculis confectus, per medium ventriculum tranſiens fertur ad poſteriorem. Coniungitur à priori parte dexter ventriculus cum ſiniſtro, ſuperne per ſubſtantiam quandam albam, duram, calli modo, quam Anatomes profeſſores calloſum corpus, o, F, appellant. F Situm eſt hoc corpus in medio prioris partis cerebri, quamuis magis ſpectet verſus poſteriorem: vbi digitis ſeparetur dextra pars à ſiniſtra, cernitur prominens magis in medio, quam à priori, aut poſteriori parte: proficiſcitur autem magis ab interna parte, quæ durior eſt, quam ab externa, quæ mollior, & anfractus quoſdam habet. A lateribus ſuperioris partis calloſi corporis, duo quaſi riuuli, G, per ſubſtantiam cerebri in longitudinem procedunt, quos euidenter deprehendes, vbi vtrinque cerebri ſubſtantiam digitis diducas: hi pituitam, quæ ſupra corpus calloſum contrahitur ad nares ferunt, omnia enim quæ in cerebro [g] redundant, aut tenuia ſunt aut craſſa; quę tenuia, vt vapores, ſi valde tenues ſint, per caluariæ ſubſtantiam exhalant; ſi minus tenues, per ſuturas; quæ craſſa, partim per iá dictos riuos, ad nares feruntur, partim ad palatum per duos canales, quos paulo poſt ſubiiciemus ad peluim, infundibulum, & glandulam pertinere. In inferiori autem parte corporis calloſi, & proprie in medio eius in longitudinem linea, P, aſſurgit verſus poſteriorem partem latior, ſed verſus priorem, paulatim redditur anguſtior, deſcendit hæc vſque ad corpus, Q, quod fornicem refert, & cum eo nectitur efficiens ſeptum quoddam medium, à quo dexter ventriculus à ſiniſtro ſeparatur. licet autem hoc ſeptum ex cerebri ſubſtantia confectum ſit, adeo tamen tenue eſt, vt totum pelluceat ab inferiori parte corporis calloſi ad ſuperiorem fornicis, ita autem ſiti ſunt dexter, & ſiniſter ventriculus, vt vterque mediam longitudinem ſui lateris occupet: eatenus enim diſtat à fronte, pars prior vtriuſque quatenus G poſterior ab occipitio, quibus locis tantum ab externa cerebri ſuperficie diſtat, quantum externum latus ab externa cerebri ſuperficie, quæ ſpectat ad tempora; interno autem latere dexter, & ſiniſter ventriculus per vniuerſam longitudinem calloſi corporis non magis à ſe recedunt, quam ſit longitudo tenuis ac pellucidi ſepti, quod retulimus; ſed extra corpus calloſum tam verſus frontem, quam verſus occipitium magis diducuntur, vt qui non membrana dumtaxat cerebrum inuoluente, ſed bona etiam ex parte ſubſtantia cerebri ſeparentur, quo fit vt non recta procedant, ſed à priori, & poſteriori parte oblique; quibus partibus magis à ſe recedunt, quàm in medio vbi tenue ſeptum duntaxat interiectum eſt. extremum vtriuſque tam à priori, quam à poſteriori parte obtuſum eſt, ac rotundum poſterius; extremum per cerebri ſubſtantiam deſcendit, in priorem partem conuerſum, ibique deſinit, vbi oriuntur inſtrumenta olfactus, & nerui, qui videndi facultatem ad oculos deferunt. Interna ſuperficies vtriuſque læuis eſt, & illita aquoſo humore, qui in vtroque deprehenditur, præſertim recenti cadauere; ima tamen vtriuſque pars quæ ad tertium, & communem ventriculum ſpectat, aſpera eſt. Eſt igitur tertius ventriculus communis quidam ſinus, cui tam dexter, quam ſiniſter reſpondet, vbi verſus partem poſteriorem ſeptó non amplius inter ſe dirimuntur: tranſeunt [h] per hunc ad quartum ſpiritus animales, qui in duobus prioribus confecti ſunt: habet igitur tertius à priori parte primum, & ſecundum à poſteriori quartum ventriculum; ſuperne tegitur, corpore, G, fornicis modo conſtituto, de quo mox agemus; ab inferiori parte, quæ quaſi vallis quædam caua eſt, oritur canalis, R, ac veluti riuus, H qui vſque ad glandulam reſidentem in oſſe ſphenoide rectà deſcendit: fertur per hunc pituita à cerebro ad propoſitam glandulam, vnde ad palatum deſtillat. Vbi deſinit à poſteriori parte tertius ſinus, cernuntur [i] clunes, G, & teſtes ad N, initium quarti ventriculi: ibi alter canalis, Q, ac veluti riuus anguſtior deſcendit ſimiliter per ſubſtantiam cerebri ad glandulam, non tamen recta ied verſus partem priorem; ita vt cum altero riuo proxime dicto iungatur, & per vtrumque delabatur pituita, quæ in cerebro ſuperat ad glandulam. A clunibus vero & teſtibus, vbi deſinere tertium ventriculum diximus, incipit quartus, P, qui paruus eſt, nec circundatur vndique cerebro, ſed à ſuperiori parte: nam ab inferiori ſita eſt medulla, quæ à clunibus incipiens, per quartum ventriculum ad ſpinam dorſi deſcendit. efficit autem inferiorem, λ, partem quarti ventriculi, qui extra clunes dilatatur, & excauata ſinum refert, illi quem in calamo ad ſcribendum incidimus non abſimilem. Continetur in quarto ventriculo humor ſimiliter aquoſus: nam tenuis membrana quam (licet obſcure videmus ſuccingere alios tres ventriculos, in quarto minime deprehenditur; ob hanc igitur cauſam, & ob inferiorem ſubſtantiam, quæ non eſt amplius cerebrum, ſed medulla; ſunt qui cenſeant hunc quartum ſinum non ponendum eſſe inter ventriculos cerebri. Superſunt nunc exponendæ aliquot cerebri partes ad prædictos ventriculos attinentes, vt corpus fornicis modo cameratum, ſubſtantia nucis pineæ

ſimilis

E fig. 3.
a Gal. lib. 8. de vſu p. c. 10. 11. 14.
b Gal. lib. 8. de vſu p. c. 10. & 11.
O fig. 7.
I fig. 7.
λ fig. 8.
E fig. 7.
o fig. 6.
F fig. 4.
G fig. 4.
c Gal. loc. dictis.
d Gal. l. 8. de vſu p. c. 11.
e Gal. lib. 8. de vſu p. c. 10. & 9. de vſu p ca. 4. & 16. de vſu p. c. 10.
f Gale. lib. 8. de vſu p. c. 11.
g Gal. li. 1. de tu. valet. c. 13.
P fig. 6.
Q fig. 6.
h Gal. lib. 8. de vſu partium c. 1.
G fig. 7.
R fig. 8.
i Gal. lib. 8. de vſu pa. c. 14.
G fig. 8.
N fig. 8.
Q fig. 8.
P fig. 8.
λ fig. 13.

A ſimilis,teſtes,peluis,infundibulum,glandula,&cerebri proceſſus. Vocatur igitur à græcis [a] ψαλιδοειδής, — a Gal. lib. 8.
G,corpus, Q,cameratum, teſtudinis, ſeu fornicis modo conſtitutum, eiuſdem magnitudinis, ac — de vſu par. c.
ſubſtantiæ, cuius eſſe diximus corpus calloſum. Naſcitur, T, autem à poſteriori extremo duorum — 11. & 9. lib.
primorum ventriculorum, vbi in priorem partem conuertuntur. Statim atque ortum eſt, ſeparatur — de anatom.
à ſubſtantia ventriculorum, & in priora procedens, anguſtius redditur donec in mucronem, S, fi- — admin. c. 4.
niatur ad priorem partem tertii ventriculi, vbi coniungitur cum ſubſtantia cerebri,& duobus priori- — G fig. 7.
bus ventriculis ſubſtratum tertium tecti modo tegit. Figura eius triangula eſt laterum inæqualium; — Q fig.
primum,T,T,T,quod breuius eſt,à poſteriori parte vnius ventriculi ad poſteriorem alterius pertinet. — T fig. 6.
Secundum, & tertium latera, T, Q, S, conſtituunt, vnum ventriculi dextri,alterum ſiniſtri, iuxta — S fig. 6.
quæ tranſit plexus,G,arteriarum, quem in prioribus ventriculis reſidere [b] diximus. Anguli omnium — T T T fig. 6.
trium laterum nectuntur cum ſubſtantia cerebri ad inferiori parte tantum, cum latera ipſa à cerebro — T Q S fig. 6.
abſcedant; à ſuperiori vero parte angulus ille, qui acutus eſt,& antrorſum ſpectat, cum cerebri ſub- — G fig. 6.
ſtantia coaleſcit. Inferior, G, pars huius corporis, quæ caua eſt, & fornicem repræſentat, & ideo — b Supra in hoc cap.
ψαλιδοειδής [c] nominatur, tertium ventriculum tegit;ſuperior,quæ eſt gibba,lineam, R, habet in lon- — G fig. 7.
gitudinem aſſurgentem,cum qua ſeptum necti diximus,quo duo primi ventriculi diuiduntur. Præſtat — R fig. 6.
[d] hoc corpus eundem vſum,quem fornix in ædificiis;ſuſtinet enim quæ ſuperiecta ſunt,valide,& quæ — c Gal. lib. 8.
ſubiecta ſunt, offendi ab illis minime permittit;defendit igitur tertium ventriculum; defendit & vaſa, — de vſu par. c. 11.
B quæ à ſinu duræ membranæ ad retiformem plexum feruntur. A poſteriori parte propoſiti corporis,ſita — d Gal. ibid.
eſt ſubſtantia, τ, glandulæ ſimilis,græci [e] κωνάριον à coni ſimilitudine ſeu nucis pineæ, vocant:naſcitur — τ fig. 13.
hæc ex cerebri ſubſtantia ab inferiori parte tertii vētriculi verſus quartum. Baſis deorſum, apex ſurſum — e Gal. l. 8. de
ſpectat,cohæret à poſteriori parte priori parti teſtium,σ,cerebri,ſæpiuſque dum extrahitur cerebrum, — vſu p. c. 14.
manet alligata venæ, cuius [f] diuiſioni præeſt: neque enim alium vſum habet,quam glandulæ, quæ va- — σ fig. 13.
ſa fulciunt, qua in ramos deriuantur. Vena igitur, quam ex octauo ſinu craſſioris membranæ ad cere- — f Gal. lib. 8,
bri plexum retiformem ferri diximus, ad radicem huius ſubſtantiæ bipartita eſt, ita vt vnus ramus — de vſu p. c. 14.
ad dextrum, alter ad ſiniſtrum ventriculum proficiſcatur: hanc ergo diuiſionem fulcit κωνάριον; ne-
que enim factum eſt, quod nonnullis placuit, [g] vt pylori modo in ventriculo non permittat ſpiritum — g Gal. ibid.
ex tertio vētriculo tranſire ad quartum,niſi vbi iam confectus eſt,ſed cum cerebrum diuidatur in prio-
rem partem,quæ tres primos ventriculos continet,& poſteriorem quæ quartum,vbi prior cum poſte-
riori committitur, inter tertium, & quartum alia ſubſtantia deprehenditur ad initium medullæ dorſi,
cuius humilior pars clunes,ρ,ſimul iunctas repræſentat à quibus γλουτία,[h] ſuperior teſtes, σ, à quibus δι- — ρ fig. 13.
δύμιον à græcis appellata eſt:hæc tam ſuperne, quam retro ſoluta eſt,nec iungitur cum vlla parte, ſed te- — σ fig. 13.
nui membrana inuoluitur;prohibet [i] autem ne cerebri moles decidat,ſuper canalem,qui à tertio ven- — h Gal. ibid.
triculo ad quartum fertur, & ipſum obturet. In poſteriori parte cerebri vbi quartus ventriculus con- — i Gal. ibid.
tinetur, ad finem canalis, qui poſt clunes in quartum ventriculum penetrat, proceſſus, z, oritur, qui — z fig. 12.
C quod vermem referat, σκωληκοειδής [k] græce nominatur:in poſteriora autem procedens,quarto ventricu- — k Gal. ibid.
lo impendet, vtroque extremo, φ, ψ, acuto in ſpeciem cornu; quorum vnum ad priorem; alterum ad — φ ψ fig. 14.
poſteriorem partem ventriculi ſpectat. Subſtantia eius eadem quæ cerebri eſt, ſed flexus habet, & an-
fractus, quemadmodum vermes. Galenus [l] ei vim tribuit claudendi quartum ventriculum, ita vt
non ſinat ad ipſum ex tertio ventriculo transferri ſpiritum, niſi iam confectum. Recentiores negant — l Gal. ibid.
[m] opus eſſe hoc itinere clauſo, cum ſemper patere debeat: adduntque non moueri eiuſmodi proceſ- — m Valuerda
ſum, ſed eandem vim habere, quam habet reliqua ſubſtantia cerebri. Nos quid in hac controuer- — lib. 5. c. 8.
ſia ſtatuendum ſit, aliis tradendum relinquimus; tantum addimus, eiuſmodi formam, ad quarti ven-
triculi tegmentum aptari; ſed opus nec ne ſit interdum eo aditu clauſo; poſſitque nec ne à vermiformi
proceſſu,cum naturali motu mouetur,intercludi,aliis nunc diiudicandum relinquimus. Ad baſim ce-
rebri reſidet pars, M, alia,quæ pituitam ſuperne detruſam excipit:appellatur hæc græce πύελος, [n] & χοά- — M fig. 9. 10.
νη,quod quaſi peluis ſit,aut infundibulum. Duo igitur riuuli,& quaſi canales,quos à tertio ventriculo, — 11.
& principio quarti deorſum ferri diximus ad pituitam educendā,in vnum coeunt foramē, à cuius late- — n Gal. lib. 9.
ribus tenuis membrana cerebrum,tegens proceſſum exigit ſuæ ſubſtantiæ, ſed venis magis exilibus — de vſu p. c. 3.
diſtinctum. Figura huius proceſſus eadem eſt quæ infundibuli, quo vtimur ad liquores in vaſa oris
anguſti infundendos, ne perfluant, ſiquidem ſuperne latus eſt, peluis modo, ſed deinde degenerat
in fiſtulam, quæ per foramen in craſſa membrana exciſum deſcendit ad glandulam, N, ibique alligata — N fig. 9,
D finitur: ſub craſſa enim membrana reſidet glandula quadrata, ſuperne caua,inferne gibba in ſinu in- — 10. 11.
ſculpto in oſſe ſphenoide,cuius ſubſtantia durior eſt,& denſior quam reliquarum glandularum,vndi-
que inuoluta tenui membrana,à fine infundibili orta;per hanc membranam illigatur glandula cum oſ-
ſe ſphenoide,& cum duobus grandioribus carotidum arteriarum ramis, o, ad latera glandulæ diductis, — o fig. 9. 10.
neque enim ibi reperitur admirabile illud rete,quod à veteribus [o] traditur, ſed veſtigium, p, quoddam — 11.
ipſius;neque facta eſt à natura hæc glandula, vt fulciat vaſa, ſed vt pituitam ſuæ ſubſtantiæ non alie- — p fig. 9. 10.
nam excipiat, quæ per infundibulum deſcendit,non modo à duobus riuis,quos diximus in vnum cō- — o Gal. lib. 9,
mune foramen deſinere, ſed etiam ex poſteriori parte tam dextri, quam ſiniſtri ventriculi deorſum — de vſu par. c. 4.
ſpectante, & ex corpore calloſo; neque enim deſtillat inde ad nares per inſtrumenta olfactus, homi-
ne ſecundum naturam habente, ſed deſcendit per glandulam hanc: quatuor enim quaſi canales, duo
vtrinque ad latera glandulæ in oſſe ſphenoide ſiti ſunt; duo verſus partem priorem ad illa foramina
pertinentes, per quæ exit ſecundum par neruorum cerebri:per hos delabitur pituita ad oculos; & inde
per proprium foramen in cauum naſi; alii duo in poſteriorem partem tendunt, ad rimam, quæ inſcul-
pta eſt à priori parte illius foraminis, per quod grandis ramus carotidis arteriæ ingreditur: deſcendit
pituita non ſubito, ſed paulatim à glandula per hanc rimam ad palatum, ad quod deſtillat etiam per a-
lia foramina,per quæ nerui,venæ,& arteriæ tranſeunt. Ex his quæ in caluaria continentur, proceſſus † — † fig. 15. 16.
adhuc reſtant, quos cerebrum exigit. Huiuſmodi ſunt ſeptem paria neruorum, medulla ſpinæ, & duo

proceſſus,quaſi nerui molles,qui à prioribus ventriculis cerebri ad octauum os caluariæ cribri modo perforatum,deſinunt,odoris facultatem præbentes. De quibus ſigillatim tractatum eſt in tertio [a] libro;nunc tranſeundum eſt ad reliqua inſtrumenta facultatis animalis, quæ extra cerebrum ſunt. E

[a] *Supra lib. 3.c.2.&3.*

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ LXXVI.& LXXVII. inſcripti viſuntur, declaratio.

TAB. LXXVI. FIG. I.II.

A	Dura cerebri membrana.
B	Ductus vaſorum per duram cerebri mẽbranam.
C	Septimus ſinus ex dura membrana complicata à lacu in occipitio ad os frontis procedens.
D	Cauum inter duas ſquamas oſſis frontis.
EE	Interna, ac externa ſquama oſſis frontis.
F	Cutis frontis reſecta.
G	Septimus ſinus duræ membranæ apertus.
HH	Quintus,ac ſextus ſinus.
I	Parua foramina, per quæ à prædictis ſinibus impertitur ſanguis tenui membranæ.
L	Anfractus cerebri tenui membrana obducti.
M	Vaſa,per tenuem membranam diuiſa.
N	Poſterior pars anterioris cerebri.
O	Os occipitii.
P	Dura cerebri membrana inuerſa.
Q	Vaſa per duram membranam diuiſa.
R	Lacus, ſiue torcular, vnde ſeptimus, & octauus ſinus emanant.

FIG. III. IV.

A	Dura cerebri membrana inuerſa.
B	Tenuis membrana inuerſa.
C	Vaſa per tenuem membranam diuiſa.
D	Vaſa per duram membranam diuiſa.
E	Anfractus cerebri.
F	Vaſa in prima figura per cerebrum diuiſa,in ſecunda corpus calloſum.
G	Proceſſus in prima figura duę membranæ falcem referens, in ſecunda ſinus inter cerebrum, & ſuperiorem calloſi corporis ſuperficiem humore madens.
H	Vaſa, quæ ab octauo ſinu prædictæ falci impertiuntur.
I	Dorſum proceſſus falcem imitantis, quo duræ membranæ illigatur.
L	Acies dicti proceſſus, qua corpus calloſum reſpicit.

FIG. V. VI.

V	*Figura oſtẽdit dimidiam cerebri partem in orbem vſque ad calloſum corpus diſſectam ſurſum inuerſam, ac ad latus appoſitam, vt dexter ex prioribus cerebri ventriculis ſe oſtendat.*
A	Cerebri anfractus.
B	Interna cerebri ſubſtantia.
C	Dura membrana inuerſa.
D	Tenuis membrana inuerſa.
E	Aures.
FH	Dexter cerebri ventriculus.
G	Plexus retiformis ad dextrum ventriculum pertinens.
I	Exiles venæ à dicto plexu ad ventriculi ſubſtantiam procedens. F
L	Superior dextri ventriculi ſedes.
M	Prior pars cerebri ad frontem ſpectans.
N	Poſterior,quæ ad occipitium.
VI	*Figura oſtendit corpus calloſum in poſteriora conuerſum, vt eius inferior ſedes vna cum corpore pſallidoide ſe oſtendat.*
O	Inferior calloſi corporis ſuperficies.
P	Linea in inferiori ſede corporis calloſi, qua cum ſuperiori pſallidoidis illigatur.
QRST	Corpus pſallidoides.
R	Linea, qua corpus pſallidoides cum calloſo illigatur. G
S	Mucro corporis pſallidoidis.
TTT	Baſis eiuſdem corporis.
TS	Latera.

TAB. LXXVII. FIG. VII. VIII.

VII	*Figura monſtrat inferiorem ſedem corporis pallidoidis, in poſteriora conuerſi, vt vena, quæ ab octauo ſinu duræ membranæ deriuata, bonam partem plexus retiformis effingit, in conſpectum veniat.*
VIII	*Oſtendit poſterius cerebrum à dura membrana liberatum, vbi & teſtes inuicem disiuncti ſunt, vt euidentior fieret meatus à tertio ad quartum vētriculum penetrans.* H
A	Dura membrana inuerſa.
B	Tenuis membrana inuerſa.
C	Cerebri ſubſtantia.
D	Duo priores cerebri ventriculi.
E	Plexus venarum, & arteriarum in prædictis ventriculis collocati.
F	Vaſa, à dictis plexibus ad priores ventriculos deriuata.
G	Inferior ſuperficies corporis pſallidoidis.
H	Vena, quę ab octauo ſinu duræ membranæ ad tertium cerebri ventriculum ſub corpore pſallidoide collocatum progreditur.

TABVLA LXXVI.

I Diuiſio prædictæ venæ in duas, ad initium tertii ventriculi.
L Poſterius cerebrum dura membrana liberatum.
M Proceſſus vermem referens.
N Subſtantia teſtes referens.
O Portio cerebri ſubliuida.
P Canalis in medio tertii ventriculi ad glã- dulam in oſſe ſphenoide collocatam procedens.
Q Canalis à tertio ventriculo ad quartum penetrans.
R Alter canalis ab initio tertii ventriculi ad eandem glandulam deſcendens.
S Interna caluariæ ſuperficies dura membrana obducta.
T Os ithmoides dura membrana obductum.
V Octauus ſinus duræ membranæ.
X Subſtantia clunes referens.

FIG. IX. X. XI. XII. XIII. XIV.

A Sinus in oſſe occipitii.
B Cerebri proceſſus mammillares.
C Inferior ſedes anterioris cerebri.
D Sinus oſſis ithmoidis.
E Septum ex oſſe prædictos ſinus dirimens.
F Sinus mammillariũ cerebri proceſſuum gratia inſculpti.
G Venæ per duram membranam diuiſæ.
H Vena à dura ad tenuem membranã procedens.
I Venæ per tenuem membranam diuiſæ.
L Olfactus organa.
M Infundibulum.
N Glandula extremum infundibuli excipiens.
O Inſigniores rami carotidum arteriarum duram membranam perforantes à latere glandulæ cerebri pituitam excipientes.
P Plexus vaſorum retis ſpeciem referens.
QV Quintus ſinus duræ membranæ apertus.
RV Sextus ſimiliter apertus.
ST Sinus in oſſe occipitii ad proceſſus cerebri recipiendos.
XY Medulla ſpinæ antequam ex caluaria prodeat, proprie tamen, Y, notat ſinũ calami apicem referentem; qui dimidiam partem quarti ventriculi conſtituit.
Z Proceſſus vermen referens.
α Initium medullæ ſpinæ, qua cum poſteriori cerebro committitur.
β Quintum par neruorum cerebri.
γ Sextum.
δ Rami à venis ad quintum & ſextum duræ membranæ ſinum tendentibus orti. E
ε Septimum par neruorum cerebri.
ζ Portio anterioris cerebri propriam retinens ſedem.
η Canalis, qui à tertio ventriculo ad quartum procedit, vbi κ.
θ Portio cerebri medullæ originem præbens.
λ μ ν ξ Sinus ad initiũ medullæ dimidiam quarti ventriculi partem conſtituens.
ο Qua medulla ex caluaria egreditur.
π Qua medulla cum poſteriori cerebro alligatur.
ρ Clunes.
σ Teſtes.
τ Glandula conarion.
υ Inferior pars poſterioris cerebri.
φ Prior pars vermiformis proceſſus. F
χ Sinus dimidiam quarti ventriculi partem conſtituens.
ψ Poſterior pars proceſſus vermiformis.
ω Qua medulla cum poſteriori cerebro committitur.

FIG. XV. XVI.

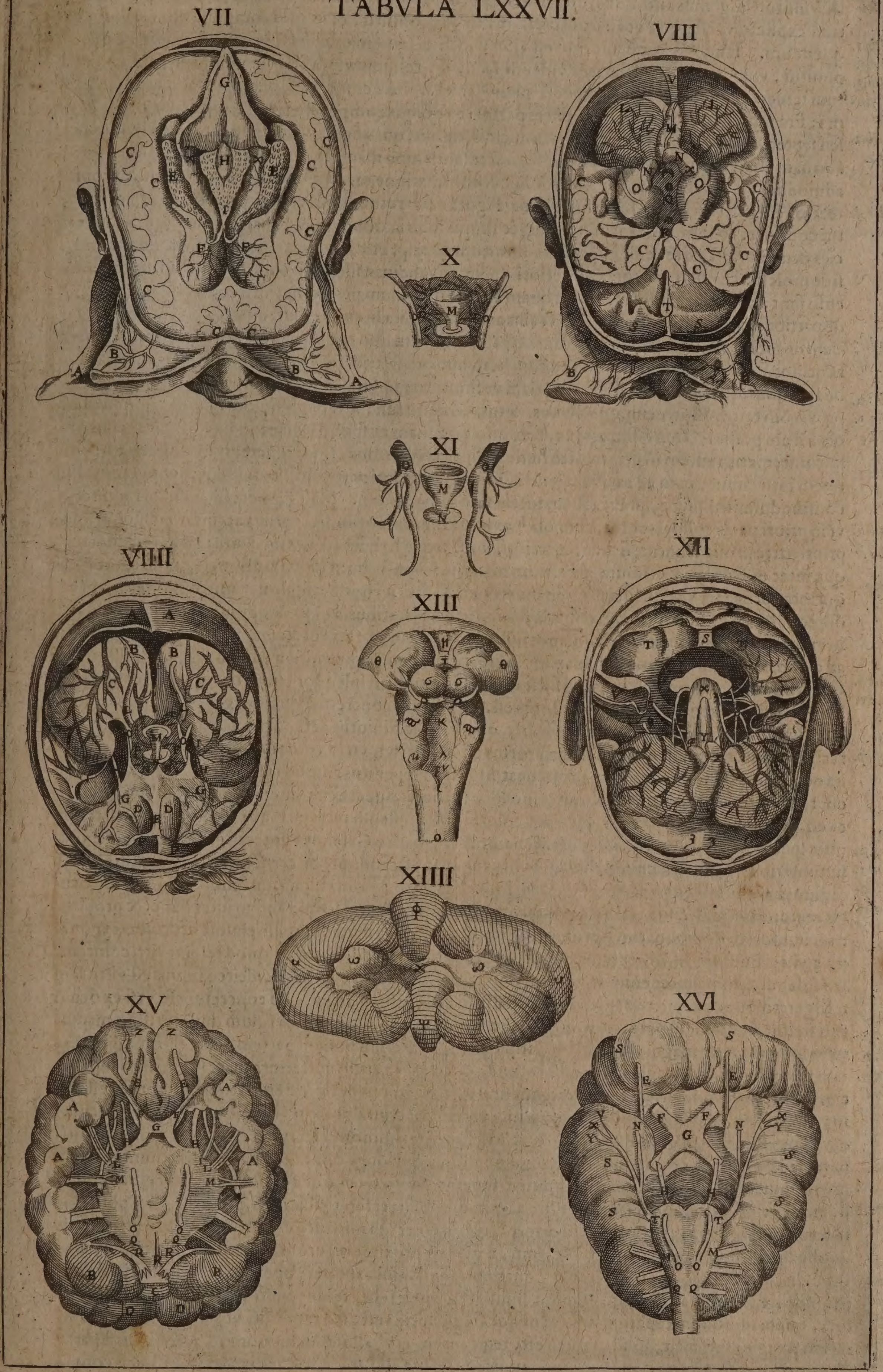
XV *Figura monſtrat inferiorem cerebri ſedem à dura membrana liberatam, vt nerui ab eo prodeuntes appareant.*

XVI *Cerebrum ab inferiori parte vnà cum dura membrana è caluaria exemptum.*

A Cerebri anfractus.
B Poſterius cerebrum. G
C Proceſſus verme referens.
D Poſterior pars anterioris cerebri.
E Olfactus organa.
F Primum par neruorum cerebri.
G Commune corpus ex vtroq; neruo primi paris.
H Secundum par neruorum cerebri.
I Prima radix tertii paris.
L Secunda.
M Tertia, ac craſſior.
N Octauum par neruorum cerebri.
O Quartum.
P Quintum.
Q Sextum.
R Septimum; proprie tamen inferius, R, nonnullos oſtendit à medulla ad ſextum par augendum procedentes. H
S Inferior cerebri ſedes dura membrana obducta.
T Truncus tertii paris neruorum cerebri.
V Prima radix tertii paris.
X Secunda.
Y Tertia.
Z Cerebri proceſſus mammillares.

TABV-

TABVLA LXXVII.

De oculis. Cap. IV. E

Tab.78. fig. viginti priores.

ERgo inſtrumenta facultatis animalis, quæ extra cerebrum ſunt, aut ad ſenſum ſpectant, aut ad
motum; agemus ante de iis, quæ ad ſenſum, & primo ad viſum; de oculis nimirum, quorum na-
tura explicanda eſt; quæ vt aliarum partium, in fine conſiſtit, & idonea compoſitione ad illum exe-
quendum. Finis [a] igitur oculorum eſt viſus; quamuis autem ex pluribus particulis, ex quibus com-
ponitur, vni [b] præcipue tribuatur videndi facultas, reliquis vſum aliquem ſuppeditantibus, ad to-
tum tamen oculum refertur, cuius eſt quaſi [c] anima. Ad compoſitionem ſpectat materia, & for-
ma: Præſtant oculo materiam ſimplices partes; ex quibus componitur; tres ſcilicet humores, & ſex,
ſeu ſeptem tunicæ, vna cum palpebris, muſculis, neruis, quas ſigillatim perpendemus, vbi totius oculi
formam enarrauerimus. Formam intelligo accidentia, non illam, quæ eſt de genere ſubſtantiæ; quem-
admodum videndi facultas. Continetur hęc conformatione, magnitudine, numero, & ſitu. Ad confor-
mationē [d] pertinet figura, ſuperficies, caua. Figura oculi rotunda eſt, vt orbis, quæ & plus in ſe ſubſtan-
tiæ continet, proportione magnitudinis, & minus iniuriis obnoxia eſt; quam cæteræ figuræ. Superfi-
cies oculi à priori parte læuis eſt, quemadmodum & palpebræ, à quibus tegitur, nam facile aperitur, &
ſine moleſtia clauſus ſeruatur; à poſteriori aſpera, vt validius à ſuo cauo contineatur. Caua, quæ in o-
culo ſunt, ad partes ſingulas, magis quam ad totum oculum pertinent; idcirco à nobis ſigillatim qua
de partibus exponentur. Magnitudo vt aliis animalibus, ita homini ea eſt, quæ & vſum præſtet, & ſpe- F
ciem decoram præſeferat; reſpondet autem cauo oſſium in quo continetur. Binos [e] fabricata eſt natu-
ra oculos, non ſolum, vt cum vnus læditur alter vſum præſtet; id quod communiter ſpectauit in omni-
bus partibus, quas duplices effecit; ſed etiam vt ſimul cerni, plura obiecta poſſint; plura enim vident (vt
proverbio fertur) duo oculi, quam vnus. Situs [f] merito fuit in loco ſublimiori, nempe in capite; quod
oculorum gratia factum eſſe diximus, [g] ex quo tamquam ex ſpecula, quæ longius diſtant, melius pro-
ſpiciunt; merito autem in priori parte fuiſſe collocatos dicemus, ſiue vtilitatem, ſiue materiæ neceſſi-
tatem intueamur, nam ad ea quæ agenda ſunt, in poſteriori parte inutiles fuiſſent; neque enim aliud
commodum attuliſſent, præterquam tutelam earum partium. Mater æ neceſſitas etiam requirebat,
vt in priori parte collocarentur, cum ob [h] exquiſitum ſenſum molles neruos accipere debuerint, qui à
priori parte proficiſcuntur, ſicut à poſteriori, duri, atque habiles ad motum: iure igitur reſident vtrin-
que inter os frontis, & primum, ac tertium malarum: conſtituunt hæc ſimul iuncta ſinum rotundum,
qui intro procedens, veluti in trianguli mucronem finitur: in hoc igitur ſinu oculus continetur, vbi vn-
dique defenditur; ſuperne à ſupercilio, inferne à gena, à lateribus, à naſo, & oſſe iugali. Sed de oculo ſatis
in vniuerſum tractauimus: perſequamur nūc ſeparatim eius partes: ordiemur autem ab intimis; ſicque
ad extimas pergemus. Omnium maxime intimam eſſe conſtat humorem; quem à glaciei ſimilitudine
Græci nominãt κρυσαλλοειδῆ. [i] χ, Conſiſtit autem ſimilitudo in ſplendore: ſplendet enim, & pellucet hic
humor, perinde ac glacies; non tamē durus eſt, ſed eatenus concretus; quatenus extra oculum eductus G
non fluit. Figuram [k] fere rotundam habet, quæ magis ab iniuriis defenditur, & pluribus ſuis partibus
recipere obiecta poteſt, quam ſi plana prorſus eſſet; non tamen ex toto rotunda eſt, ſed à priori parte
ita depreſſa υ, eſt, vt non multum promineat, à poſteriori penitus rotunda eſt; quod ſi rotunda penitus
eſſet, facilius elaberetur, neque firmiter ſuo loco maneret. Superficies autem læuis admodum, & lubri-
ca eſt, præterquam vbi nectitur, Φ, ciliaris color albus, ac ſplendens, [l] qui maxime idoneus eſt, ad rerum
quas ſpectamus imagines accipiendas. Quambrem merito Galenus [m] inter oculi particulas illi potiſ-
ſimum tribuit videndi facultatem; nam & ſitus eo loco eſt, vnde probe cernere poſſit; quæ ſub aſpectū
cadunt; à poſteriori enim parte reſidet, ω, in humore vitreo, à priori tenuiſſima tunica, ψ, ο, tegitur, è cu-
ius regione altera, I, *l*, ſita eſt, quæ veluti cornu laternæ pellucet; ſi quid autem inter hanc, & propoſi-
tum humorem interponatur, [n] prohibetur aſpectus. Sed præſtat, antequam eiuſmodi tunicas expona-
mus, vitrei humoris, ω, θ, naturam enarrare. Dicitur hic Græce ὑαλοειδὴς, [o] quod referat vitri colorem,
ſeu ſplendorem: pellucet enim vt vitrum, non tamen ſplendet vt glacies, & idcirco ſimilis eſt vitro iam
refrigerato, quod pertinet ad ſplendorem; ſed quod ad duritiem, non adeo concretus eſt, vt ſi ex oculo
extrahatur, figuram ſuam retineat; nō tamen aquæ modo fluit, ſed vitrum fuſum imitatur. Eius magni-
tudo longe ſuperat magnitudinem cryſtalloidis; occupat enim bonam partem oculi. Forma dimidia-
tam pilam repræſentat, cuius pars, quæ rotunda, & conuexa eſt, in poſteriora ſpectat ſed plana ſuperfi-
cies in anteriora: hæc autem media eatenus ſinuatur, quatenus poſteriorem partem humoris cryſtalli-
ni, proxime nullo medio interiecto excipit; ita vt reſideat cryſtallinus in vitreo, quaſi pila in aqua, cuius H
dimidium ſupernatet, dimidium mergatur. Munus vitrei humoris eſt cryſtalloidem non ſolum conti-
nere, ſed etiam [p] alere, neque enim ſanguine alitur, qui longe diſſimilis eſt, ſed vitreo humore, qui
quanto albedine, & craſſitudine ſanguinem ſuperat, tanto ſuperatur à cryſtalloide. Tegitur vitreus
humor à priori parte, quæ plana eſt, tunica, quæ quod cilia referat, ciliaris, G, ξ, appellatur: à poſterio-
ri vero, quæ conuexa eſt, tunica retiformi; *, quam Græci nominant ἀμφιβληστροειδῆ. [q] In enarrandis
duobus oculi humoribus trium tunicarum, à quibus proxime teguntur, mentionem fecimus, ara-
chnoidis, ciliaris, & amphibliſtroidis, quas nunc ſigillatim exponere oportet, ſumpto initio ab ara-
chnoide, Ψ, ſic dicta à Græcis, [r] quod ſimilis ſit araneæ telæ; tenuis enim admodum eſt, & pellu-
cida, quemadmodum ceparum tunica; neque ſolum lucida eſt, ſed tenuis; ita vt perinde ac ſpeculum,
rerum imagines accipiat, ſolida tamen eſt; tegit autem cryſtalloidem humorem, vt diximus à parte
anteriori; nam poſterior nuda penitus in tunica vitrei ſita eſt: defendit eundem ab vuæ tunicæ conta-
ctu; & idonea eſt, in qua (vt diximus) imprimantur tanquam in ſpeculo rerum imagines. Humorem
vitreum à poſteriori parte, & à priori etiam in cauo vbi cryſtalloides continetur, inuoluit retiformis, *,
C, quam Græci ἀμφιβληστροειδῆ [ſ] à retis ſimilitudine appellant: conſtituitur autem ex neruo, qui à cerebro
videndi

a Gal. lib. 1. method. c. 5.
b Gal. lib. 1. de cau. ſympt c. 2.
c Ariſt. lib. 2. de ani. c. 1.
d Gal lib. de conſtitut. art. c. 5.
e Galen. lib. 10. de vſu p. c. 1.
f Gal. lib. 10. de vſu p. c. 1. & lib. 8. de vſu p. c. 5.
g Supra c. 1.
h Galen. lib. 10. de vſu p. c. 1.
i Gal. lib. 10. de vſu p. c. 1.
χ fig. 20.
k Gal. lib. 10. de vſu p. c. 2.
υ fig. 18.
Φ fig. 19.
l Gal. lib. 10. de vſu p. c. 1.
m Gal. l. 10. de vſu p. c. 1.
ω fig. 20.
ψ fig. 20.
ο fig. 18.
I fig. 20.
l fig. 4. 5.
ω fig. 20.
θ fig. 10.
n Gal. l. 10. de vſu p. c. 1.
o Gal. ibid.
p Gal l. 10. de vſu p. c. 1.
G fig. 20.
ξ fig. 24.
* fig. 8.
q Gal. li. 10. de vſu p. c. 2.
Ψ fig. 20.
r Gal libello de oculis.
* fig. 8.
C fig. 20.
ſ Gal lib 10. de vſu par. c. 2.

A videndi facultatem afferens, inſeritur in poſteriorem oculi ſedem; in cuius ſubſtantiam penetrans, ſtatim dilatatur, ac mollior redditur, & in tunicã degenerat, paruulis venis, atque arteriis diſtinctam, ita vero mollis eſt, vt vbi ex oculo detracta ſimul colligitur, cerebri ſubſtantiam referat, ex aqua madefactam. Tegit igitur perinde atque album oui membranula illa tenuis interna, poſteriorem partem vitrei humoris vniuerſam, ſimilem videlicet dimidio ouo, quod tranſuerſum inciſum fuerit: ad id [a] autem effincta fuit à natura, vt humori cryſtalloidi partim idoneam ſedem præſtet, partim alimentum ſuppeditet; nam vbi neruus, à quo oritur, deſtitutus tenui membrana cerebri in hanc tunicam degenerat, ab ea plures venas, & arterias accipit quam propoſita tunica poſtulare videatur: ſpectant hæ ad vitreum humorem alendum, [b] à quo deinde ali cryſtalloidem diximus. Tegit priorem partem planam vitrei humoris, præter tunicam retiformem, alia, quæ ob nigros quoſdam proceſſus, quibus quaſi radiis diſtinguitur, ciliis, [c] hoc eſt palpebris, ſeu palpebrarum pilis ſimilis eſt, atque idcirco ciliaris, G, ξ, à recentioribus vocatur. Sed re vera non eſt in tunicis oculi numeranda, cum non ambiat oculum, vt aliæ, ſed tantum priorem partem humoris vitrei, vndique in gyrum ambiat, deſinatque ad cryſtalloidem humorem in medio ſitum, cui alligatur, ita vt magis ligamenti vſum præbeat, quam tunicæ; tegit autem totam vndique priorem partem humoris vitrei in gyrum; & definit ad cryſtalloidem in medio ſitum, cui illigatur: naſcitur hæc à duplici tunica; accipit enim ab vua, D, quam proxime ſubiiciemus, proceſſus illos nigriores; reliquam vero materiam ab arachnoide, quæ priorem cryſtalloidis humoris partem extra vitreum prominentem inuoluit. Quod ſi dixeris, tam
B eiuſmodi materiam, quam ipſam arachnoidem à retiformi, & à neruo illo molli dilatato proficiſci, non decipieris, cum & ſubſtantiæ ſimilis ſit, & nullum aliud initium, vnde oriatur, ibi ſe oſtendat: habent enim aliæ tunicæ oculi omnes vt diuerſæ ſunt, ita diuerſum initium manifeſtum. Subſtantia arachnoides, retiformis, & maxima etiam ex parte ciliaris eadem omnium videtur, ea nimirum, quam dictus neruus mollior effectus ſuppeditat. Vſus ciliaris eſt, non ſolum tegere priorem vitrei humoris partem, ſed per proceſſus illos nigros, & ligare, & alere. Oriuntur proceſſus illi nigri vt diximus; ab vua tunica ad quam nunc aggredimur. Vocatur hæc à Græcis χοροειδής, [d] quod inſtar χόριον, hoc eſt extimi inuolucri fœtus, multas venas, *x*, atque arterias, *x*, inter ſe alliget, & intexat. Vocatur & ῥαγοειδής [e] quod vuæ acinum imitetur, cuius initium eſt tenuis membrana, quæ à cerebro ad oculum cum neruo deſcendit, venas, atque arterias ſecum afferens; Hæc membrana ſtatim atque ad oculos peruenit dilatata in tunicam degenerat, vitreum & cryſtalloidem humorem vna cum tribus iam dictis tunicis inuoluentem, ita vt rotunda ſit, non tamen ex toto, cum ab anteriori parte deprimatur, *u*; & ſuperficiem habeat non conuexam, ſed planam, qua parte nigrum oculi ſpectamus, in cuius medio perforata eſt, paruo foramine, *t*, quod Græci κόρην, [f] Latini nominant pupillam, per quod fit viſus. Vuæ color in anteriori parte quam planam eſſe diximus, niger eſt, non tamen omnibus eodem modo; ex cuius coloris varietate naſcitur oculus ceſius, glaucius, niger; neque enim tenuis humor, quem paulo poſt ſubiiciemus, hanc colorum varietatem affert, in oculi nigro, in quo reſtat idem color, etiam vbi ille humor fuerit effuſus. In poſteriori vero & interna parte vuæ color multiplex deprehenditur; ad initium quidem al-
C bus, tum cæruleus, ac viridis veluti iris; deinde fuſcus, qui color in nulla [g] alia parte corporis reperitur, aut neceſſarius eſt; ab eo enim recreatur vitreus; & cryſtallinus humor, cum ſplẽdor, lux, albedo, externa diſſoluit; ita vt vna tunica non modo tegmentum ſit, & interſtitium inter vitreum humorem, & tenuem; quem poſtea ſubiiciemus, ſed veluti [h] auxilium aduerſus noxam ſplendoris; præterquam quod alligat iam dictas tunicas atque humores, quibus alimentum affert, per venas, atque arterias, quas à tenui membrana cerebri obtinuit. Superficies eius interior è regione vitrei humoris aſpera [i] eſt, ſed iuxta cryſtalloidem læuis, & mollis, ne contactu moleſta ſit, atque idcirco etiam madefit ab humore tenui. Externa vero aſpera propter proceſſus, quos ad ciliarem tunicam exigit; tum dura, qua cum cornea cõiungitur, ne ab ea offendatur. Cęterum foramen ſpiritu [k] diſtenditur viuente animali, in cadauere concidit, ac ruit, vbi ſpiritu deſtituitur. Madefit pupillæ interna pars, quæ perforata non eſt, ab humore tenui, ibi contento, à quo mollior redditur, nam hoc effuſo exſiccatur, & dureſcit, ac cryſtalloidem humorem lædit. Sed ſatis de vua, pergamus ad corneam.

A dura membrana, quæ à cerebro cum neruo videndi facultatem præbente deſcendit ad oculum, & qua in ipſum inſeritur lateſcit, & craſſior redditur, ac durior tunica naſcitur, quæ oculum vniuerſum tam à priori, quam à poſteriori parte circumdat.

Vocatur autem à poſteriori parte σκληρότης, [l] H, à ſua duritie, vbi non ſolum dura eſt ſed etiam craſſa, ac minime pellucida; ſed ab anteriori parte, qua nigrum oculi tegit, pellucet, vt cornu laternæ & in
D paruulas ſquamas diuiditur, & idcirco à cornu dicta eſt græce κερατοειδής, [m] I, l, ita vt referat diuerſam ſubſtantiã à reliqua tunica facta ex membrana dura, & magis etiã promineat; quamobrẽ quibuſdã [n] nõ videtur eius pars cẽſenda. Interna ſuperficies à poſteriori parte vuæ tunicæ, proxime, ac valide innaſcitur; ſed à priori, qua pellucet, diſtat ab ea, quam depreſſam eſſe diximus, ac perforatam. Externa vero à poſteriori parte, vbi cum aliis membranis ac vaſis nectitur, aſpera eſt, à priori læuis, & lubrica, vbi pellucet, & pura, atque alba eſt. Eo autem pertinet, vt non ſolum tamquam inuolucrum tegat, ſed vt parte ſua pellucida, ac pura, permittat rerum aſpectabilium imagines cerni, id quod prohibet ne rugas contrahat, ac duplicetur, quemadmodum [o] ſenibus; diſtat autem à priori parte ab vua, vt diximus; diſtat & ab humore cryſtalloide.

Medium ſpacium quod alioquin inane eſſet, replet tertius quidam humor, qui quod aquoſus ſit, ſplendidus, & magis fluat, quam vitreus, nominatur Græcè à nonnullis ὑδατοειδής, à noſtris vero recentioribus albugineus, L, quod album oui ſubactum referat, vt veteres [p] tradiderunt; nam licet tenuior ſit, quam vitreus, nõ tamen fluit, vt aqua: implet autem non [q] ſolum id ſpacium, quod inter corneam, & vuam eſt, ac cryſtalloidem, ſed etiam quod inter vuam, & pupillam, qua perforata non eſt; ita vt contineatur tam à priori, quam à poſteriori parte ipſius. Superficies eius interna plana eſt, ſinuata

Margin notes:
a *Ga. li. 10. de vſu par. c. 2.*
b *Gal. li. 10. de vſu par. c. 2.*
c *Gal li. 10. de vſu par. c. 2.*
G fig. 20.
ξ fig. 14.
D fig. 20.
d *Gal. li. 10. de vſu par. c. 2.*
x fig. 6.
x fig. 6.
e *Gale. lib. medic. ca. 11. & lib. 10. de vſu par. c. 4.*
u fig. 6.
t fig. 6.
f *Gal. li. 10. de vſu par. 4.*
g *Gal. lib. 10. de vſu par. c. 3.*
h *Gale. ibid.*
i *Gal. li. 10. de vſu par. c. 4.*
k *Gale. ibid. c. 5.*
H fig. 20.
l *Gal. li. 10. de vſu p. c. 2. & 4.*
I fig. 20.
l fig. 4. 5.
m *Ga. li. 10. de vſu pa. c. 3.*
n *Falopius de anato. admin.*
o *Ariſto. 5. lib. de gene. anim. c. 1.*
p *Gal. li. 10. de vſu p. c. 5. & 6. & Gal. libello, de oculis c. 4.*
L fig. 20.
q *Gal. li. 10. de vſu pa. c. 5. & 6.*

a Gal. loc. dictis. tamen è regione eminentiæ cryſtalloidis humoris;exterior gibba,in ſpeciem pilæ dimidiatæ.Prohibet E a hic ne cornea ruget,& ſupra cryſtalloidè humorem decidat; non permittit exſiccari vuam tunicam, defenditque humorem cryſtalloidem, à vi lucis, ac ſplendoris externi. Apparet eius vtilitas;vbi effunditur;nam b ſic exſiccatur vua,& cornea cryſtalloidem attingit,ita vt impediat viſum,id quod facit etiam vbi concreſcat,& ſuffuſionem faciat.

b Gal. ibid.

N fig. 20. Veſtit prædictam tunicam alia, N, quam efficiunt chordæ muſculorum oculum mouentium, non tamen totam veſtit,ſed vſque ad nigrum oculi dumtaxat,qua σκληρότης dicitur, nam à priori parte, vbi ad oculi nigrum pellucet,& cornea vocatur,ceſſat tunica,quam efficiunt chordę muſculorum,neque corneam veſtit: præbet autem vſum, non ſolum tegmenti, ſed etiam ligamenti; arctius enim retinet oculum in ſuo ſinu:huic ſuperiectum eſt album oculi,quæ tunica,d,oritur à membrana,pericranio innoluente caluariam; ita vero adhæret tunicæ, quam muſculorum c chordæ efficiunt, vt vix reſolui ab ea poſſit, quamobrem Græci ἐπιπεφυκότα quaſi adnatam, & adhærentem vocant, continet enim oculum, & cum vicinis partibus committit: veſtit autem ſolummodo priorem partem, in cuius medio perforata eſt ad nigrum oculi; à ſuperiori vero, & inferiori parte ad palpebram procedens efficitur eius tunica interior. Conſtat enim palpebra cute, membrana carnoſa, & tandem ex eadem membrana, pericranio, quæ album oculi efficit: iunguntur hæ tres ſubſtantiæ ſimul & ad finem, palpebræ illigantur cum cartilagine oblonga, tenui, molli, quæ oras vtriuſque palpebræ ambit, vbi pili naſcuntur: vocatur hæc particula Græcè ταρσός. d Inter cutem, & membranam carnoſam, F interiectus eſt humor pinguis; præterea fibræ tenues, carnoſæ eorum muſculorum, à quibus moueri palpebram diximus quarto e libro, qua de muſculis faciei; quamquam non mouetur f inferior, ſed ſuperior dumtaxat, quæ clauditur, & aperitur. Ne autem ſiccentur, prouidit natura partim pinguem humorem iam dictum, partim eum, quem oculi angulus præbet, à quo madefiant. Propria ſubſtantia ex qua efficitur palpebra,maxime idonea eſt ad oculi operculum efficiendum,per quod non ſolum defenditur, ſed tempore ſomni etiam clauditur, vix enim dormire licet oculis apertis. Belluæ, quæ duros oculos habent,veluti cruſtaceæ;cancer, cammarus, pagurus, palpebris quidem carēt;quod non ita externis noxiis offendantur, ſicuti quæ mollibus oculis prædita ſunt;tempore autem ſomni recipiunt oculos in interiori ſinu. Subſtantia igitur palpebrarum in homine maxime idonea eſt; quæ claudatur,& aperiatur,& oculum tangat ſine noxa,cum mollem,ac læuem ſuperficiem habeat. Cæterum cartilago, quæ palpebræ oram ambit,eo ſpectat g vt pilorum acies erecta, in priorem partem retineatur. At pili non h permittunt paruulas beſtiolas, puluerem, & exigua corpuſcula ad hos penetrare; hæc ſiquidem prius pilis inhæreſcunt, quam ad oculum penetrent. Eodem ſpectant, & ſuperciliorum pili i qui quæ à capite decidunt, retinent,neque permittunt in oculos defluere. Reſtat vterque angulus oculi, in quo duplex glandula continetur, vna ſuperior, altera inferior, vim habens madefaciendi, perinde atque illæ, quæ ſitæ ſunt ſub lingua: propriè k autem in angulo interno, qui ad naſum ſpectat, paruula quædam ſubſtantia, c, eſt tegens canalem ibi inſculptum in oſſis ſquama, per quem humor in oculis ſuperans fertur ad nares. Quod ſi ob aliquod infortunium eiuſmodi ſubſtantia intereat, G præter voluntatem aſſidue l effluunt lachrymæ, non ſine magna moleſtia. At vbi eiuſmodi caro ſecundum naturam habeat, effluunt lachrymæ, ex duobus foraminibus paruis, non tamen adeo vt ſenſum lateant, ſiquidem deprehenduntur ad angulum oculi internum, vnum in ſuperiori palpebra, alterum in inferiori; patet per vtrumque foramen aditus in communem ſinum, & canalem, quem diximus in ſquama oſſis procedere ad nares: per eadem foramina exprimuntur interdum ſanies in eo ſinu contenta. In angulo oculi interno præter dictam ſubſtantiam eſt glandula à parte inferiori, ſed à ſuperiori, ſita eſt cartilago, cuius finem tegit glandula: cartilago hæc paruula eſt inuoluta membrana, quæ album oculi conſtituit: vſus eius cartilagines videtur eſſe, vt ſtabiliat eo loco oculi tunicas, efficiatque vt humor inde facilius penetrare ad naſum poſſit. Altera cartilago, h, tecta ſimiliter membrana, quæ conſtituit album, ſita eſt in ſuperiori parte oculi, ita vt incipiens ab exteriori parte anguli interni oculi, obliqueferatur verſus externum; refert autem quartam partem trochleæ: ſinum enim habet ſimilem illi, per quem in trochlea fertur funis; per hunc ſinum tranſit chorda quinti muſculi, oculi; vt facilius ipſum circumuertat. Sed præſtat oculi particulas omnes, quas abunde enarrauimus ſummatim recenſere. Sunt autem hæ præter palpebras, & angulos, tum præter muſculos, præter duplices neruos, & mouendi,& videndi facultatem afferentes, quos tertio m libro conſcripſimus, ſunt inquam tres humores,cryſtallois,vitreus,& aquoſus,tum ſeptem tunicæ, arachnois, retiformis, ciliaris, vua, cornea, album oculi, & ea quæ oritur à chordis muſculorum. Scire autem licet circulum illum, H qui in priori parte oculi, inter album, & nigrum deprehenditur, à coloris varietate n iridem appellari: efficiunt hanc varietatem ſeptem ſubſtantiæ,quæ ibi inter ſe committuntur.Prima,vt ab externa parte incipias, eſt album oculi; ſecunda eſt tunica orta à chordis muſculorum; tertia cornea, quarta vua, quinta retiformis, ſexta humor cryſtallinus, ſeptima humor vitreus; quibus abſolutis, ad reliqua ſenſuum inſtrumenta aggrediemur,& primo ad odoratum, tum ad auditum, deinde ad guſtatum, & tandem ad dentes.

c Gal. lib. 10. de vſu p. c. 2.
d fig. 2.
d Gal. l. 10. de vſu p. c. 7.
e Supra l. 4. c. 2.
f Gal. l. 10. de vſu p. c. 9. & 10.
g Gal. l. 10. de vſu p. c. 7.
h Gal. ibid.
i Gal. ibid.
k Gal. li. 10. de vſu p. c. 11.
c fig. 1.
l Gal. li. 10. de vſu par. c. 11.
h fig. 3.
m Supr. lib. 3. c. 2.
n Gal. lib. med. c. 10.
o Vide lib. 4. de tuend. val. memb. c. 3.
p Gal. lib. de vtilitat. reſpi. cap. vlt. & libello de cauſ. reſp. & lib. de vſu pul. c. 2.
q Gal. in libello de cauſ. reſpi.

De instrumento odoratus, auditus, guſtatus, & de dentibus. Cap. V.

Tab. 78. fig. ſex poſter.

Odoratui præeſſe naſum, inter omnes conuenit, quod eius foraminibus clauſis nullus percipi odor poſſit. At ſit ne in ipſo, an intra caluariam præcipuum domicilium eius facultatis, quæ odores percipit, dubium controuerſumque eſt; id quod à nobis alibi o tractatum eſt. Pertinet igitur naſus ad odoratum; pertinet & ad reficiendos ſpiritus animales in anterioribus ventriculis cerebri; reficiuntur p enim ex aere, qui ad eos per nares fertur, cum inſpiramus; pertinet & q ad reſpirationem, quandoquidem niſi magna neceſſitas vrgeat, non reſpiramus per os; ſed hoc clauſo, per naſum fertur ad os, guttur, aſperam

A aſperam arteriam, pulmones, & tandem ad cor aer; qui vbi iam in corde calefactus eſt, per eaſdem vias rurſus, & per naſum expellitur: idem confert [a] ad ſonum vocis, & tandem pertinet ad pituitam; [b] quæ ex cerebro in ipſum detruditur, vel proxime, vel per foramen ab oculo [c] ad eius cauum ſpectans; à naſo autem materia partim per foramina externa educitur, partim per interna [d] in os defluit, vnde poſtea excreatur. Abutitur natura naſo ad omnes eiuſmodi vſus, quem odoratus gratia [e] præcipue fabricata eſt; maxime autem habilis eſt naſi conſtitutio ad propoſita munera omnia exequenda: habet enim muſculos, [f] ſi quos habet, vt vbi ſubita reſpiratione opus eſt, contrahi eius alæ poſſint. Conſtat ex oſſe, & ſubſtantia cartilaginoſa, vt pateat ex iis, quæ à cerebro per ipſum expelluntur; & tum odoribus, tum aeri, qui partim ad cor, partim ad ad cerebrum aſpirare debet. Tegitur intus tunica, quam accipit à craſſa cerebri membrana per parua foramina, in octauo oſſe caluariæ, quod mox ſubiiciemus. Continuatur [g] hæc membrana per interna naſi foramina, quæ tranſeunt ad os cum tunica veſtiente linguam, palatum, aſperam arteriam, guttur, nam & hęc quoque oritur à proceſſibus craſſæ membranæ, qui ex caluaria prodeunt per foramina ad os ſpectantia; tenuior tamen eſt in naribus hæc tunica, quam in ore; vtiliſq; eſt ad tegendum, & ad præbendum ſenſum cartilagini, quæ alioquin ſenſus eſt expers. Diuiditur internus naſus medio ſepto in duas nares; ita vt vtrinque ſit inſigne foramen, quod recta à ſuperiori parte deorſum tendit; ſed duo alia [h] alia habet foramina interna, quæ paulo ſupra dimidium longitudinis eius tendunt ad os, non tamen recta, ſed è regione gutturis; at paulo vlterius, ne aer frigidior ad pulmonem aſpiret, aut ſecum adducat puluerem, & minuta
B corpuſcula; adhærent enim hæc faucibus, neque in aſperam arteriam penetrant. In ſummo naſo ad initium ſitum eſt octauum os caluariæ, quod Græci à ſpongia, σπογγοειδὲς, [i] à cribri ſimilitudine ἠθμοειδὲς vocarunt: diſtinguitur enim multis minutis foraminibus, quæ non feruntur recta [k] à ſuperiori parte deorſum niſi pauca: nam pleraque tortuoſa ſunt, id quod factum eſt, ne frigidior aer ſubito ad cerebrum aſpiret, quod eueniret, ſi foramina illa recta eſſent, & multo magis ſi pauciora, & minora: retinent foramina hæc interdum pituitam, quæ ex cerebro expelli debet, nam vbi craſſior ſit, obiter anguſtum, & tortuoſum, non facile deſcendit.

Auditus præcipuum inſtrumentum eſt aer [l] qui in intimo foramine auris reſidet, vbi dilatatur neruus quinti paris, per quem à cerebro ſpiritus mittitur vim audiendi impertiens. Auris [m] autem via eſt, per quam permeant externa obiecta ad inſtrumentum auditus. Sunt obiecta auditus ſoni; qui ex aere percuſſo proficiſcuntur; quamobrem & præcipuum inſtrumentum quod ſimile eſſe debet naturæ obiecti, neceſſe eſt aeris [n] ſubſtantiam retineat. Quinti autem paris neruorum illorum, qui à cerebro oriuntur, pars grandior, ac mollior ad intimam aurem, vt diximus terminatur; minus autem mollis eſt, quam neruus, qui affert ad oculos vim videndi, minuſque craſſa non tamen exigua, aut dura, ſed mollis, & inſignis. At auris, à qua iter præberi externis obiectis diximus, & materiam, & formam habet ad hoc munus exequendum valde idoneam. Materia externæ auris [o] cartilago eſt, quæ ab externis iniuriis defenditur; neque enim ita abrumpitur, vt os, neque ita laceratur, vt caro; quanquam ima pars, quæ λόβος Græce dicitur, quod minus iniuriis exponatur, carnoſa eſt. oritur autem cartila-
C go à ſinu inſculpto in poſteriori, atque inferiori parte proceſſus maſtoidis, vnde ſurſum in priorem partem reflectitur, aſcendenſque auris foramen [p] ambit, lateſcitque formam, quam videmus, accipiens. eſt enim [q] foris connexa, intus caua, anfractus illos præſeferens inſtar labyrinthi, & partim ſpectat ad commoditatem audiendi, partim ad tutelam: ad commoditatem quidem, propter aerem motum, qui per eiuſmodi anfractus tranſiens magis reſonat: ad tutelam vero, quod quæ extrinſecus incidunt, ſiue beſtiolæ, ſiue corpora inanima, non ita facile poſſint ad intimam aurem penetrare, & neruum lædere, carent enim aures operculo, quo prædita eſſe videntur reliqua ſenſuum inſtrumenta: Teguntur [r] enim oculi palpebris, ſuperciliis, genis, naſo, oſſe iugali. Habet inſtrumentum olfactus octauum os caluariæ, à quo defenditur: lingua, quæ eſt inſtrumentum guſtatus, clauditur in ore: aures pro operculo habent anfractus, à quibus etiam temperatur aer frigidior, qui alioquin intro penetrans, & neruum, & cerebrum non mediocriter læderet. Affert præter vtilitates iam dictas aurium externarum forma [ſ] pulchritudinem non mediocrem, quam facile deprehendes ex deformitate, quæ ſequitur, vbi abſcindantur: quamquam multo turpior redditur facies abſciſſo naſo. Manent immobiles aures pleriſque hominibus, [t] quod breues ſint, & idcirco nullam valentes ex motu vtilitatem afferre: mouentur belluis, quod ſint longiores, & circumactæ magis ad audiendum accommodantur; vidimus tamen nonnullos homines, qui aures mouerent. Sed venio ad auris materiam, & formam internam. Materia eſt os cum membranis, neruis, arteriis. Os pertinet partim ad ſonum, partim ad
D tutelam; nerui, & arteriæ partim per eiuſmodi os penetrant ad externa, partim ad ipſum pertinent: membranæ ex neruo dilatato domicilium ſunt facultatis audiendi. Forma varia eſt; continet enim auris quatuor ſinus, quorum ratio ſupra [u] expoſita fuit, qua de caluaria, & proprie de oſſibus temporum; nam vt ibi oſtenſum fuit. Primus reſidet inter radium proceſſus maſtoidis, & commiſſuram maxillæ cum capite ad proceſſum lapidis modo durum in interna caluaria; ad hunc primum peruenitur per externum foramen auris, quod in ipſum peruium eſt, ita tamen vt initium primi ſinus duplici membrana obducatur, obliqua, tenui tamen, & pellucida, ſicque clauſum ſit. Eſt autem fere rotundus, continetque intus tria paruula oſſa, canalem ſimiliter ex oſſe; & duo foramina cum tenui quadam chorda. Ex tribus † paruulis oſſibus, primum refert mallei formam, ſecundum incudis, tertium ſtapedis; Mallei figura differt ab illa illius, quo fabri vtuntur cum manubriolum habeat pyramidis modo figuratum; cuius craſſior pars, quæ ſuperior eſt, capitulum habet in ſpeciem pyri, quod ad ſummam manubrioli partem natum, inde pendet, quaſi à pediculo. Incus bina crura habet, ita vt referat etiam imaginem dentis minimi: alterum crus craſſius eſt, & breuius; alterum longius, & tenuius ad finem inflexum. Summa pars incudis media excauatur, quatenus extremum mallei capitulum admittere poſſit. Tertium os adhuc minus eſt; refert autem ſtapedis, qua equitantium pedes ſuſtinentur, figuram: habet

[a] Gal. lib. de voc. Inſtr. ſect. c. 2.
[b] Gal. li. 8. de vſu pa. cap. 6. & in lib. de inſtr. olfactus.
[c] Gal. lib. 1. de tu. val. c. 13. & Ga. lib. 10. de vſu part. c. 11.
[d] Gal. lib. de inſtr. olfactus.
[e] Gal. 8. lib. de vſu par. c. 6.
[f] Gal. lib. 11. de vſu par. c. 17.
[g] Gal. lib. 9. de vſu par. c. 16.
[h] Gal. lib. de Inſtr. odoratus.
[i] Gal. lib. 8. de vſu par. c. 7.
[k] Gal. ibid. c. 6.
[l] Gal. lib. de Inſtr. odor. c. 2. & l. 8. de vſu par. c. 6. & Ariſt. li. de ſenſu & ſenſili. c. 2.
[m] Ga. lib. de inſtr. odor.
[n] Gal. lib. de inſt. olfac. c. 2. & 7. de Plac. c. 5. & Ariſt. lib. de ſenſu & ſenſili. c. 2.
[o] Gal. lib. 11. de vſu par. c. 12.
[p] Gale. ibid.
[q] Gal. 11. de vſu partiū c. 12.
[r] Gal. 10. de vſu part. c. 7. & l. 11. c. 12.
[ſ] Gal. lib. 11. de vſu par. c. 12. & 13.
[t] Gal. lib. 11. de vſu par. c. 12.
[u] Supra lib. 2. c. 2.
† Vide ſupra tab. 5. fig. A. B, C, D. pag. . . .

enim tria latera, quorum vnum rectum eſt, & latum, ac veluti baſis; alio duo anguſtiora, & flexa ali- E
quantiſper, ita vt angulum obtuſum efficiant, qua inter ſe coeunt; ſuper quem, paruulus quidam pro-
ceſſus apparet. Malleus ſuo manubriolo alligatur membranæ claudenti tympanum verſus par-
tem exteriorem, ſed ſuo capite inſeritur in cauum ſummæ incudis, cuius longius crus, cum ſtapedis
proceſſu paruulo ſupra angulum committitur; nam alterum crus ad parietem ſinus illigatur. Du-
plex ergo commiſſura ex tribus conficitur; obducuntur extrema cartilagine ad faciliorem mo-
tum, & laxe illigantur, & vno moto ex tribus, mouentur reliqua duo, At baſis ſtepedis foramen vnum
claudit ex duobus ſitis in primo ſinu, ad quem iam aggredimur. Vnum ouatam figuram habens ſitum
eſt ad ſuperiorem, ac mediam partem ſinus; tenuiſſimaque membrana clauditur ambiente vniuerſum
ſinum, clauditur autem à baſi ſtapedis. Alterum verſus poſteriorem, atque inferiorem partem eſt, ro-
tundum, atque eadem membrana obductum, per quod patet aditus per vnam viam in ſecundum ſi-
num, per alteram in tertium. At filum, ſeu chorda tenuiſſima per medium ſinum tranſit, pertinetque
ad commiſſuram incudis cum ſtapede. Canalis vero ex oſſe incipit à priori parte quarti ſinus inſculpti
ſimiliter in duro proceſſu oſſis temporum, procedenſque aliquantiſper ad poſteriora, reflectitur obli-
que, ita vt non nihil etiam extrorſum feratur, deſcendatque ad primum ſinum, & ouatum foramen cir-
cumeat, dum finiatur ad foramen, quod in externa caluariæ parte ſitum eſt inter proceſſum ſtiloidem,
& radicem maſtoidis in oſſe temporum. Habet autem hic canalis nonnulla parua foramina, per quæ
ramuli ingrediuntur durioris nerui quinti paris per ipſum tranſeuntis ad partem exteriorem; tum alia F
per quæ ingreditur, & egreditur arteria, quæ vna cum neruo per ipſum ducitur. Secundus ſinus in-
cipit ab ouato foramine primi; aſcenditque ad radicem duri proceſſus temporum; ternos autem an-
fractus præſefert, qui ad ipſum, à quo initium ſumunt, reuertuntur; vnus à priori angulo incipiens, ex-
trorſum vergit & in eumdem ſinum per poſteriorem angulum redit; alter ab eodem priori angulo
ſurſum tendens, per poſteriorem ſimiliter in eum ſinum remeat; tertius ad poſteriorem angulum, à
quo incipit, peracto quodam circuitu reuertitur. Spectat in hunc ſecundum ſinum ouatum foramen
primi, tum via vna ab altero foramine eiuſdem primi. Tertius ſinus & primo, & ſecundo minor eſt; re-
peritur autem in eodem proceſſu duro oſſis temporum ad priorem partem quarti ſinus; ita vt ſepto
ex oſſe tenuiſſimo ſeparetur à canali iam dicto; nam quod ad altitudinem ſpectat in partem anterio-
rem, vnde aliquantiſper in cochleam ſerpit.

Ad hunc ſinum ſpectat ſecundum foramen primi per alteram viam, obduciturque membrana
tenuiſſima, non ſecuſquam cæteri. Quartus ſinus ille eſt, qui in poſteriori parte eiuſdem duri proceſſus
oſſis temporum magno foramine patet, per quod fertur vterque neruus & durus & mollis quinti pa-
ris à cerebro emanantes; ſed durior per canalem iam dictum à priori parte huius quarti ſinus incipien-
tem extra caluariam procedit; mollis in plures ramos diuiditur, qui per parua foramina in interiori par-
te quarti ſinus verſus poſteriorem inſculpta tendunt ad ſecundum, & tertium ſinum. Inſtrumentũ au-
ditus, materiam, & formam habet hactenus expoſitam, ſed quo pacto vnaquęque particula ad auditum
conferat, non ſatis conſtat, illud tamen in aperto eſt, quod vbi agitetur membrana, agitatur etiam mal- G
leus per manubriolum membranæ illigatum; & propterea incus, & ſtapes, & ita aperitur ouatum fora-
men, adeo vt ſonus per hoc, & per alterum rotundum penetrare ad alios ſinus poſſit obductos mem-
branula ex neruulo quinti pari dilato, vbi domicilium eſt facultatis audiendi à cerebro tranſmiſſæ. Sed
hæc coniectura magis, quam ſcientia comprehenduntur.

Guſtatus autem inſtrumentum præcipuum ſimile eſſe oportet obiecto, quod guſtatur, humor
a Gal. lib. de Inſtr. odoratus c. 2.
videlicet, quamobrem humidum eſſe debuit: huiuſmodi eſt [a] lingua, quæ ſapores percipit per tuni-
cam, quæ in eius ſumma parte ſita eſt: accipit hæc neruos ab anteriori parte cerebri molles, à tertio pa-
ri videlicet, neruorum: hoc enim fertur ad linguam, ita vt dexter neruus ad dextram eius partem, ſi-
niſter ad ſiniſtram feratur; licet enim lingua minime diuiſa ſit, habet tamen dextram, & ſiniſtram par-
b Gal. lib. 8. de vſu par. c. 5. & 6.
tem, quarum vtraque à ſuo latere neruum accipit ex priori [b] parte cerebri profectum: tranſit igi-
tur guſtandi facultas ab anteriori parte cerebri ad linguam per neruos molles tertii paris à cerebro
c Gal. lib. 1. de mo mu-ſcul. c. 3.
deductas; ſed cum natura partibus ad vnum præcipuum finem conſtitutis ad alios quoque abutatur,
lingua non ſolum guſtatus eſt inſtrumentum, ſed etiam [c] ſermonis præterquam quod pertinet etiam
ad mandendum cibum, quem tanquam manus dentibus conficiendum præbet; ſed tam ad loquen-
d Supr. lib. 4. c. 4.
dum, quam ad mandendum neceſſarius eſt motus voluntarius varius ſurſum, deorſum ad latera, an-
e Gal. lib. 8. de vſu par. c. 5.
te, retro, in orbrm; ob hanc cauſam nouem muſculis continetur hunc motum præſtantibus; hos [d]
quarto libro perſecuti ſumus. Siti autem ſunt in penitioribus partibus linguæ, alii ad radicem, alii H
ad alias partes; accipiunt neruos à poſteriori [e] parte cerebri, quæ durior eſt, prope initium medul-
læ ſpinæ, deriuantur enim ad muſculos linguæ nerui ſeptimi paris à cerebro profecti. Continetur
lingua muſculis, neruis, venis, arteriis, & ſubſtantia propria, quæ tunica in ſumma ſuperficie tegitur.
Conſtat tunica hæc ex breuiſſimis fibris inferne ſurſum aſcendentibus: inter has parua foramina con-
tinentur, ita vt rara ſit; ſic enim ob inæqualitatem, atque aſperitatem fibrarum melius continent, quæ
in os ingeruntur; ob raritatem admittit eorum ſuccum, ita vt penetrare poſſit ad internam ſubſtan-
tiam; ne proxime contactu eorum, quę ſumuntur, lædi poſſit; admittit enim ſuccum qui guſtatum mo-
uet. Eſt autem propria linguæ ſubſtantia bipartita, & vtrinque continetur fibris, rectis, obliquis, tranſ-
uerſis: rectæ in ſemicirculum ipſam figurant, tranſuerſæ craſſiorem reddunt; obliquæ in latera ducunt;
i fig. 2.
In medio linguæ in longitudinem ſitum eſt ligamentum, *i*, cui tamquam oſſi fibræ nectuntur. Ac-
commodantur igitur ad motum fibræ, quibus lingua continetur, perinde ac muſculi: at ne in exterio-
rem partem, magis quam par ſit, à muſculis trahatur, id quod & ſermoni, & confectioni ciborum in-
f Gal. li. 10. de vſu par. c. 12.
commodum eſſet, ſubiecto ligamento retinetur, quod permittit, quantum neceſſe eſt, & non vltra lin-
guam impelli: ne autem ex motu ſicceſcat, prouidit natura glandulas [f] in ore vtrinque à lateribus gut-
turis, pituitam à cerebro excipientes, à qua lingua madefiat. Cæterum ſubſtantia tota ſpongiæ modo
rara

A rara eſt, vt humorem in quo ſapor conſiſtit, facile percipiat; ob quam cauſam eſt etiam mollis, non
tamen ita, vt facile exponatur iniuriis, quas ei ſi mollior eſſet, inferret cibus durus, aſper. Quod attinet
ad figuram, lingua à baſi craſſior eſt, ob firmitatem; ad mucronem tenuior, ad faciliorem motum. Nu-
mero licet vna [a] ſit, gemina, *h*, tamen eſt, cum diſtinguatur in dextram, & ſiniſtram partem; gemi- h fig. 2.
nam enim habet ſubſtantiam ſuam, geminos muſculos, venas, arterias, geminos item neruos, tam a *Gal. li. 11.*
molles, quam duros; ita vt guſtatus inſtrumentum non ſecus quam odoratus, viſus, auditus, du- *de vſu par.*
plex ſit. *c. 12.*

Magnitudo linguæ tanta eſt, quanta ori, in quo [b] continetur ad vnguẽ quadret; ſi maior exiſteret, nõ b *Gal. lib. 11.*
poſſet in eo commode recipi; ſi minor, minus belle perficeret ſua munera; Factum enim os eſt à natura, *de vſu par.*
vt receptaculum linguæ tutiſſimum, in quo poſſit commode ſuum officium exercere; neque enim fa- *c. 12.*
ctum fuit os impetu caloris, aut ſpiritus temere, vt quibuſdam placuit, ſed ſapienter ad guſtatum cibo-
rum, & potionum, [c] ad mandendum, ad ſermonem, ad vocem, & denique ad ſpiritum, vbi neceſſe eſ-
ſet ad aerem attrahendum, & educẽdum. Superior pars oris, quæ [d] palatum appellatur, concaua eſt, vt c *Ariſt. lib.*
cibum admittere poſſit, & continere, dum conficitur in ore. Subſtantia palati non eſt ex oſſe duntaxat, *de reſpi. &*
cum poſterior eius pars verſus fauces, carne quadam ſimili contineatur: hæc craſſior eſt, & inferne à tu- *Hipp lib. de*
nica palati, ſuperne à tunica narium tegitur. Ab hac ſubſtantia ſuſpenditur vua. *alimento.*

Ad cibum vero conficiendum, & ſimul etiam ad ſermonem collocauit natura in ore dentes, † d *Ariſt. li. 1. de hiſtoria anim. c. 11.*
de quibus agere nunc opportunum videtur; omiſimus enim eos ſupra, qua de oſſibus, vt qui non eiuſ- † fig. iij. iiij.
dem generis eos eſſe cenſeamus, cum multis nominibus differant, vt proxime oſtendam: licet ta- v. vj.
B men; ſi [e] Ariſtotelem [f] & Galenum ſequi velis, oſſa commune genus ponere, quod duas ſpecies cõ-
plectatur, dentes ſcilicet, & reliqua oſſa, ita vt differentiæ oſſium propriæ non prohibeant, quominus e *Ariſt. lib. 3. de hiſtoria*
ſub communi illo oſſium genere contineantur, ſed re vera tot, ac tales ſunt, vt ſatius ſit dentes, & oſſa *anim. c. 9.*
non ad idem genus, ſed ad diuerſa referre; quæ omnes facile intelligentur, ſi dentium naturam ordine f *Gal. lib. de*
perſequamur: cõnſiſtit hæc in fine, & in compoſitione habili ad finem exequendum. Finem, ad quem *oſſib. d. c. 5.*
dentes conſtituti ſunt à natura, præcipuum eſſe diximus, ad cibum conficiendum: manditur enim, ex-
tenuatur, mollitur à dentibus [g] vt deinde in ventriculo concoqui poſſit; ſed conferunt dentes etiam
ad [h] ſermonem; qui edentuli ſunt, veluti ſenes, nequeunt literas omnes ita proferre, vt exaudian- g *Gal. lib. de ſuccor. bo. c.*
tur: dati ſunt & quibuſdam belluis dentes, quaſi arma ad morſum; at oſſa ad nullum eiuſmodi vſum *5. & 3. de*
conſtructa ſunt, tantum enim ſtabiliunt, ſuſtinent ac muniunt reliquas partes. Compoſitioni materia, *nat. fac. c. 7.*
& forma ſubiiciuntur; ſpectemus primo dentium materiam, deinde pergemus ad formam. Diſtat h *Gal. lib. 4.*
ab oſſibus dentium materia, non modo quod ſubſtantia diuerſa ſit, ſed quod detecta maneat, quod *de loc. aff.*
non naſcatur, ſed poſtea fiat, quod toto tempore creſcat, quod renaſcatur vbi pereat. Quod attinet *cap. 6.*
ad ſubſtantiam, longe durior eſt in dentibus, quam in oſſibus. Secantur oſſa, id quod minime [i] den- i *Ariſt. lib. 3.*
tibus vſu venit, qui magis conteruntur in partes minutas: præterea in oſſium ſubſtantia penetrant *de hiſt. ani.*
C ſolum venulæ per parua foramina; at in dentes [k] venulæ, arteria, neruus, præſertim ad radices, *cap. 7.*
ex quo fit, vt dentes interdum cum pulſu doleant. Inſeruit natura in dentes arteriæ ramulum, vt ha- k *Gal. lib. 11.*
beant plus calidi innati ad incrementum perpetuum, inſeruit & neruum, vt ſentiant, debuerunt enim *de vſu par. c. 8.*
nudi occurrere cibis conficiendis, & non oſſium modo tecti, quamobrem neceſſarius fuit [l] ſenſus, l *Gal. lib. 16.*
quo quæ moleſta ſunt, atque offendunt, dignoſcentes, declinare valeant: id quod oſſibus non acci- *de vſu par.*
dit. Sentit autem non pars externa dentis quæ dura eſt, ſed internus ſinus per membranulam tenuem, *c. 2.*
qua obducitur: hanc ex neruo confectam fuiſſe veriſimile eſt, quamuis ſint, qui non ſolum ex nerui,
ſed & ex venæ, & arteriæ ſubſtantia conſtitui ipſam exiſtiment: ſed omnes eiuſmodi particulæ adeo
exiles ſunt in dentium ſubſtantia, vt ſenſum lateant. Illud ſatis conſtat, quod non ſentiunt, neque do-
lent dentes, priuſquam obiecti vis ad eiuſmodi membranam perueniat; quod cum non faciant humi-
da, aut ſicca, non ſentiuntur à dente, ſicuti calida, & frigida; præterea quæ vnitatem manifeſte ſoluunt,
non mouent dolorem, priuſquam hanc membranam attingant. Non naſcuntur dentes in prima con-
ſtitutione, quemadmodum oſſa, [m] ſed poſtea fiunt, quandoquidem munus oſſium ſtatim à princi- m *Ariſt. l. 2.*
pio neceſſarium eſt, non ſic dentium; neque enim neceſſarius eſt horum vſus, cum infans lacte ſolo *de gen. ani.*
nutritur; naſcuntur autem primum [n] ſeptimo menſe dentes priores, qui minores ſunt, ita vt citius edi *cap. 4.*
poſſint; inter infantes illi primum dentire incipiunt, qui calidiori [o] lacte vtuntur; deinde fiunt alii den- n *Ariſt. li. 7. de hiſt. ani.*
tes; poſtremi autem pleriſque vigeſimo anno naſcuntur, quamquam teſte [p] Ariſtotele, interdum tar- *c. 10.*
D dius, & etiam octuageſimo anno. Scire tamen licet, quamuis dentes non edantur niſi tempore iam di- o *Ariſt. loc.*
cto, quo vſui eſſe poſſunt, pleroſque tamen in vtero latere in ſuis alueolis principium conſtitutionis *cit. & lib. 5.*
habentes; nam vbi grandiorum fœtuum cadauera ſecentur, inueniuntur in alueolis veſtigia ipſorum; *de gener. a-*
habentia partes imas molliores, ſummas vero, quæ erumpere è gingiuis debent, duriores. Sunt *nim. c. 8.*
autem hi vigintiquatuor, interdum tamen, ſed raro admodum viginti: reliqui nullum habent initium, p *Ariſt. li 2. de hiſt. ani-*
niſi poſtquam infans in lucem eſt editus. Sunt autem reliqui duo poſtremi inferne & totidem ſuperne *malium c. 4.*
vtrinque vnus; præterea duo alii inferne, & totidem ſuperne vtrinque ſimiliter vnus, illi videlicet,
qui ſi à poſtremo numerare incipias, quinto loco tibi occurrent. Differunt dentes etiam ab oſſibus,
quod hæc ſi ſemel intereant, non renaſcuntur; ſed ſex dentes poſteriores tam ſuperne, quam inferne
paucis decidunt, at qui prius eduntur, quod debiliores ſint, & in priori parte, quæ anguſtior eſt, conti-
neantur, & noui [q] ſubeunt in eorum locum, quamquam ſubeunt interdum ipſis manentibus; tunc- q *Ariſt. li. 5.*
que duplex dentium ordo ſe oſtendit, in malis quidem à parte externa, in maxilla ab interna; ſed *de gen. ani.*
vbi priores decidant, vt plerumque accidit, falſum eſt, quod nonnulli aſſerunt, manere radicem, & ap- *c. 8.*
pendicem adiunctam nouam ſubire, quæ priorem expellat. Nam reuera dens appendicem non
habet, cum conſtet ex ſubſtantia vna perpetua, licet non æqualiter molli, aut dura; nam qua parte in
ſinu oſſis includitur, mollior eſt, extra vero durior, quod reliquis omnibus euenit, quæ appulſu aeris
duriora fiunt; pinnæ auibus, qua parte ſuis alueolis continentur, molliores ſunt, qua verberantur aere,

cornu duritiem imitantur. Carent igitur dentes appendice, & cum pueris decidũnt extremæ partes, quæ veluti appendices videntur, aut reſtant, aut abſumuntur internæ, vt quæ molliores ſint, neque nouam appendicem exigunt; ſed ſiue abſumantur, ſiue maneant, nouus dens integer, producitur cum noua radice, quæ ſimiliter mollior eſt quam externa pars aeri occurrens. Nam vt Lucretius [a] ſcribit: E

[a] Lucr. lib. 4.

Principio externa corpus de parte neceſſum eſt,
Aeriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier, atque eius crebro pulſarier ictu.
Propterea que fere res omnes aut corio ſunt,
Aut cute concluſa aut callo, aut cortice tecta.
Interiorem etiam partem ſpirantibus aer
Verberat, hic idem cum ducitur, atque reflatur.

Augentur oſſa, dum duriora fiant, vſque ad finem videlicet adoleſcentiæ; dentes per [b] totum vitæ ſpacium increſcunt, non ſecus quam vngues, id quod natura prouidit; quia dentes aſſidue atteruntur à cibo; at vngues ab vſu, niſi augerentur perpetuo, deficerent. [c] Incrementum manifeſtum apparet, vbi oppoſiti dentes decidant; qui reſtant, cum non amplius atterantur, longiores euadunt; ita autem paulatim atteruntur ex cibo dentes, vt ſenſum lateat id, quod abſumitur. Hoc rebus etiam externis euenit, quemadmodum idem Lucretius primo [d] libro demonſtrauit his verſibus. F

[b] Ariſt. lib. 2. de gene. anim. c. 4.
[c] Ariſt. ibid.
[d] Lucret. lib. 1.

Quin etiam multis ſolis redeuntibus annis,
Anulus in digito ſubter tenuatur habendo.
Stillicidi caſus lapidem cauat; vncus aratri
Ferreus occulte decreſcit vomer in aruis.
Strataque iam vulgi pedibus detrita viarum
Saxea conſpicimus, tum portas propter ahena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpe ſalutantum tactu, præterque meantum.
Hæc igitur minui, cum ſint detrita videmus:
Sed quæ corpora decedant in tempore quoque
Inuida præcluſit rerum natura videndi.

Eadem igitur eſt ratio dentium, quorum partes, quæ aſſidue abſumuntur, adeo paruæ ſunt, vt conſpici non poſſint. Quo ſi dentes proceſſu temporis non apparent minores, id propterea euenit, quod perpetuo augentur. Poſtrema forma oſſium ea eſt, quæ maxime ſuſtinendo, & muniendo aptatur; dentium vero ea, quæ loquendo, ſed multo magis extenuando, ac molliendo cibo, hic enim à dentibus diuiditur, frangitur, conteritur; quamobrem natura multiformes dentes conſtruxit; quatuor quidem priores, tam in malis, quam in maxilla τομεῖς † græce [e] appellatos, quod cibum incidant, effinxit latos, & acutos, ſcalpelli modo. Canini † ita dicti [f] quod canum dentes imitentur, ad frangendum pertinent, atque idcirco ampli ad baſim, ad finem acuti facti, cingunt vtrinque incidentes. Sunt autem ſinguli vtrinque tam in maxilla, quam in malis; quamuis Cornelius [g] Celſus non ſingulos, ſed binos exiſtimet; eo quod primum ex † quinque maxillaribus inter caninos numeret. Canini habent à poſteriori parte maxillares, † quos μύλας [h] græci vocant; ſunt autem vtrinque quini in malis ſimiliter atque in maxilla, quorum munus [i] eſt cibum ab incidentibus inciſum, à caninis fractum comminuere, ac læuem, & mollem reddere. Effecti autem fuerunt à natura lati, duri, aſperi, quæ conditiones molis neceſſariæ ſunt; debent enim eſſe latæ, vt [k] contineant id, quod minuendum eſt, duræ, ne conterantur, aſperæ vt comprehendant, neque integrũ præterlabi ſinant quod comminuendum eſt: nam vbi ex longiori vſu læues fiant, rurſus exaſperari ſolẽt, vt habiles ſint ad ſuum officium præſtandum. Forma igitur dentium, ac ſuperficies expoſita eſt. De cauis autem ſcire licet, dentes non ſolum paruum foramen ad initium habere, in quod intrat ramulus venæ, arteriæ, nerui, ſed etiam intus ſinum, †, quendam paruulum, vt læuiores ſint, & facilius nutriantur, ſatis enim eſt, ſi duriori ſubſtantia externa eiuſmodi ſinus circumdetur. Occupat autem totum dentem, qua gingiuis tegitur, nam qua parte nudus eſt, ſolidior fuit à natura procreatus, vt duriorum ciborum confectioni inſeruiret. Obducitur hic internus ſinus membrana tenuiſſima, quæ vt ſupra [l] indicauimus, ſentiendi vim dentibus præbet. Magnitudo dentium ea eſt, quæ propoſitis muneribus ſufficiat. Numerus ex iis quæ dicta ſunt de triplici dentium genere facile colligi poteſt, ſunt enim triginta duo, [m] ſexdecim in malis, totidem in maxilla, quatuor incidentes, duo canini, decem maxillares, decem inquam iis, quibus omnes iam editi ſunt; nam iunioribus pauciores. Deſunt enim vltimi duo, qui poſt vigeſimum [n] annum produci ſolent: tum duo alii caninis proximi, qui in lucem editis gignuntur ante ſeptimum annum, & relinquunt molarem, quem proximum canino inueniunt: ſed vbi eum expellant, vt interdum accidit, ſex tantum molares erunt, tam in malis, quam in maxilla, quibus accedent deinde duo extremi, quos diximus, & ita fient octo: quibus ſi addantur quatuor incidentes, & duo canini, fient quatuordecim, & ſic in vniuerſum viginti, & octo, & non trigintaduo. Illud etiam ignorare non oportet, quod adultis non ſolum vltimi molares procreantur, ſed etiam penultimi, quamobrem antequam procreentur adhuc pauciores erunt. Reſtat ſitus. Sunt tam in malis, quam in maxilla ſinus quadam, qui quaſi parua [o] præſepia, φάτνια græce nuncupantur; in quibus quaſi claui defiguntur dentium radices; eiuſmodi commiſſuram Græci γόμφωσιν [p] nominant. Cæterum radices non æquales [q] numero ſunt omnibus, ſed paruis ſingulæ, maioribus binæ, maximis ternæ, aut etiam quaternæ: quamobrem priores ſingulis radicibus nituntur, veluti incidentes, & canini; maiores hę ſunt in duobus incidentibus mediis, quam in iis, qui à lateribus. Maxillarium eorum, qui in maxilla continentur, radices [r] binæ ſunt, eorum, qui in malis ternæ.

Margin notes (G, H section letters at right):
† 1. 2. fig. iij.
† 3. fig. iij.
[e] Gal. lib. de oſſib. c. 5.
† 4. fig. iij.
† 4. 5. 6. 7. 8. fig. iij.
[f] Gal. ibid.
[g] Celſ. lib. 8. c. 1.
[h] Gal. lib. de oſſib. c. 5.
[i] Gal. lib. 11. de vſu par. c. 8.
† patet in fig. 5.
[k] Gal. ibid.
[l] Supra in hoc cap.
[m] Gal. lib. de oſſib. c. 5.
[n] Ariſt. lib. 2. de hiſtor. anim. c. 4.
[o] Gal. lib. de oſſib. c. 5. & lib. 11. de vſu par. c. 8.
[p] Gal. lib. de oſſib. in proœmio.
[q] Gal lib. de oſſib. c. 5.
[r] Gal. ibid.

G H

Interdum

A Interdum hæ quaternæ, illæ ternæ ſunt, præſertim in duobus maxillaribus intimo proximis. Huiuſmodi igitur eſt dentium natura, quæ quantum diſtet ab oſſibus, facile colligitur.

Ex ſenſuum inſtrumentis illud tantum reſtat, quod tactui inſeruit. Eſt autem inſtrumentum tactus, quæcumque pars noſtri corporis neruorum particeps, idque merito, cum hic [a] præcipue ſenſus conſtituat animal. Ergo præter oſſa, cartilagines, ligamenta, glandulas illas, quæ vaſorum diuaricationem fulciunt, adipem, reliquæ partes omnes præditæ ſunt ſenſu tactus, cui tanquam inſtrumentum inſeruiunt. Inter omnes maxime exquiſite ſentit cutis [b] interna digitorum manus, quæ mollis eſt, & mediam temperationem nacta, ita vt acrius percipere poſſit, quæ tractantur.

[a] Ariſt lib. 2. de anim. c. 2.
[b] Gal. 1. de temper. c. vlt.

NOTARVM SIVE CHARACTERVM, QVI FIGVRIS Tabulæ LXXVIII. inſcripti viſuntur, declaratio.

TABVL. LXXVIII. Pars prior.

B I	*Figura oculum oſtendit à palpebris liberatum vbi, c, glandulam indicat in interno angulo collocatam.*
c	
a	Album oculi.
b	Pupillam.
II	Refert oculum cum eius muſculis ab altero latere tantum vbi, *g*, nerui ſubſtantiam oſtendit, qui oculo videndi
g	facultatem impertit, *e,e,e*, tres muſcu-
e e e	los. *f,f*, pinguedinem, qua neruus ob-
f f	ducitur: *d,d*, album oculi tunicam, *b*,
d d	nigrum oculi, *a*, pupillam.
b a	
III	Figura monſtrat cartilaginem trochleam imitantem, quæ in ſuperiori oculi parte, iuxta angulum internum ſita eſt.
h	Cartilago.
C i	Tendines muſculorum, qui oculum circumagunt.
IV	Duram oculi tunicam ab externo latere exprimit vna cum non parua portione nerui, videndi facultatem deferen-
p	tis, qui inſcribitur, *p*. tenuis vero, qua obducitur membrana, notatur litera,
o	*o*, venæ quæ cum ipſo feruntur, *n*, cor-
n l b	nea tunica, *l*, pupilla, *b*.
V	Refert à latere duram oculi tunicã tranſuerſim diſſectam, vt venæ ab ipſa ad vuam tendentes in conſpectum veni-
s	ant. Vbi, *s*, neruum oſtendit, qui vidēdi facultatem ad oculum tranſmittit: oſtendit & membranas ipſum obuoluentes, venas item, ac arterias, quæ cum eo ad oculum feruntur: duo ve-
r r	ro *r*, *r*, venas, ac arterias indicant, per duram tunicam diſcurrentes. Verum,
D q	*q*. demonſtrat vuam ſub hac tunica
l b	collocatam, *l*, corneam, *b*, pupillæ foramen.
VI	Vuam ab interiori ſede demonſtrat, vnà cum neruo videndi facultatem deferente, & tenui ipſum obuoluente mēbrana, vbi, *z*, oſtendit nerui ſubſtan-
z	tiam, *y*, tenuem membranam, *x,x*, ra-
y	
x x	mulos vaſorum à dura oculi membra-
u u	na ad vuam deriuatos, *u,u*, qua vua in-
t	trorſum verti incipit, *t*, pupillæ foramen.
VII	Vuam ab interiori parte repræſentat, vbi
β	β, eius portionem oſtendit, quæ à du-
α	ra membrana enaſcitur, α, eam quæ in interna conuertitur.
VIII	Retiformem tunicam à latere oſtendit vna cum neruo videndi facultatem deferente, à quo enaſcitur: notatur
γ *	neruus litera, γ, tunica, *.
IX	Refert tres humores ſimul iunctos, vbi
ι ε δ	ι, vitreum, ε, aquoſum, δ, tunicam ciliarem eos diuidentem demonſtrat. Cryſtallinus his vndique obducitur.
X	Vitreum à latere oſtendit, cum cryſtalli-
η θ	no notato litera η, ac vitreo, θ.
XI	Aquoſum humorem vt in oculo ſe habet oſtēdit, qui cryſtallinum à priori par-
η	te occupat, notatum litera η.
η θ	Humor aquoſus, θ, vitreus.
XII	Humorem vitreum oſtendit cum cryſtallino in propria ſede collocato, ac
κ	notato, κ.
λ	Vitreus.
XIII	Humorem vitreum exprimit à priori
μ	parte dempto cryſtallino à ſinu, μ, notato.
λ	Vitreus humor.
XIV	Ciliarem tunicam cryſtallino humori
ξ ξ	adnatam refert, vbi, ξ, ξ, tunicam indi-
ν	cat, ν, humorem.
XV	Demonſtrat tunicam ciliarem, cuius ori-
σ σ	go notatur, σ, σ, finis, qua cum arach-
ρ ρ	noide committitur, ρ, ρ.
XVI	Humorem cryſtallinum arachnoide ob-
π	ductum à latere indicat: vbi, π, humo-
ο	ris, ο, tunicæ monſtrat partem poſteriorem.
XVII	Oſtendit anteriorem ſedem arachnoidis tunicæ, quæ humoris cryſtallini priorem partem obducit, notatur au-
τ	tem τ.
XVIII	Refert anteriorem ſedem humoris cry-
υ	ſtallini notatam, υ.
XIX	Eundem humorem à latere oſtendit: vbi
φ	φ, aſperitatem demonſtrat, cui ciliaris tunica illigatur.
XX	Oculum oſtendit vna ſectione à priori parte per poſteriorem diuiſum, vſque ad initium nerui videndi facultatem deferentis.
χ	Humor cryſtallinus.
ψ	Arachnoidis tunica priori cryſtallini humoris parti obducta.
ω	Humor vitreus.
A	Subſtantia nerui videndi facultatem deferentis.

B	Tunica retiformis.
C	Portio tenuis membranæ, neruo videndi facultatem deferenti obducta.
D	Vua à tenui membrana conſtituta.
E	Hac ſede vua in poſteriora comprimitur, neque corneam extra ſibi obductam contingit.
F	Foramen vuæ oculi pupillam conſtituens.
G	Tunica ciliaris.
H	Dura oculi tunica, à craſſa cerebri membrana profecta.
I	Portio prædictæ tunicæ, quæ cornea appellatur.
L	Aquoſus humor; proprie autem inferius, L, locum ſuffuſioni obnoxium oſtendit.
L	
M	Oculi muſculi.
R	Adhærens tunica à finibus muſculorum obducta.
N	Pinguedo ſub muſculis.

TABVL. LXXVIII.
Pars poſterior.
FIG. I. II. III. IV. V. VI.

I	*Figura oſtendit linguam vna cum eius muſculis à cæteris corporis partibus reſolutam.*
II	*Eandem refert ſecundum longitudinem diuiſam ac ab omnibus muſculis ſeparatam.*
III	*Monſtrat omnes tam malarum, quam maxillæ vnius lateris dentes euulſos.*
IV	*Superiorem dentium molarium partem oſtendit.*
V	*Reliquorum dentium partem ſuperiorem.*
VI	*Vnum ex molaribus ſecundum longitudinem diuiſum, vt ſinus internus appareat.*
a	Quintum par muſculorum linguæ.
b	Tertium.
c	Portio tunicæ palatum, & totum os obducentis.
d	Secundum par muſculorum mouëtium linguam.
e	Quartum par.
f	Portio tunicæ palatum, ac totum os obducentis.
g	Anterior pars linguæ.
h	Duo corpora linguam conſtituentia.
i	Ligamentum quo dicta corpora ſecundum longitudinem alligantur.
l	Primum par muſculorum linguæ.
1. 2	Duo priores dentes.
3	Vnus ex caninis.
4. 5. 6. 7. 8.	Quinque dentes molares.

E

F

De Sectione cerebri, & reliquorum inſtrumentorum facultati animali inſeruientium. Cap. VI.

VT quæ dicta ſunt de cerebro, quod præcipuum eſt animalis facultatis domicilium, quæ item de G
oculis, naſo, auribus, ore, in quibus proprii ſenſus reſident, commode recognoſci poſſint, præ-
ſtat caput à reliquo corpore, ſiue viuente, vt in iis qui capite plectuntur, ſiue mortuo abſciſſum ha-
bere; quod vbi abraſum fuerit, os nudandum eſt, & ſumma caluaria in orbem præcidenda, adacta
ſerra, paulo ſupra ſupercilia, & per tempora ducta vſque ad occipitium, ea animaduerſione, nequid
ſub caluaria laceretur, interea capite à miniſtris per aures contento, ne dimoueatur. Vt ſummam
igitur partem à reliqua caluaria ſepares, diuides os frontis, occipitii, temporum eatenus quatenus,
cum dura membrana cohæret; hebetiori ſcalpello modo ad hanc, modo ad illam partem admo-
to; qua detracta, venulas in eius externa parte inſpicies, per ipſam penetrantes: dein craſſa cerebri
membrana adhuc integra perforanda eſt, & per illud foramen adacta fiſtula inflanda, vt quatenus
intumeſcere poſſit, appareat: quo facto ſeptimus craſſæ membranæ ſinus, qui in longitudinem
fertur, verſus frontem, demiſſo ſcalpello totus aperiendus, & ſanguis qui in eo continetur, deter-
gendus, & vaſa, quæ ab eo ſinu oriri diximus, conſpicienda; nudandum deinde cerebrum à craſ-
ſa membrana, quod fiet, ſi ſcalpello aperiatur, linea ducta à fronte ad occipitium per fundum eiuſ-
dem ſinus, demiſſo prius per foramen ſpecillo, ne quod ſubeſt, ſcalpello violetur. Secanda rurſus
eadem membrana ab aure in vtroque latere ad iam dictam lineam, ita vt in exteriores partes con-
uerſa cerebrum nudetur, quod fiet, vt vaſa, quæ à ſeptimo craſſæ membranæ ſinu ad tenuem profi-
ciſcuntur, facile deprehendantur, & acutiori ſcalpello reſolui poſſint. Ea vero pars craſſæ membra-
næ quæ nectitur cum octauo oſſe caluariæ, vbi diximus eſſe inſtrumentum olfactus ſeparanda eſt, H
& in poſteriorem partem vertenda, & vtraque cerebri parte reducta tenuis membranæ progreſſus
inſpiciendus. Quod ſi priorem partem craſſæ membranæ ab ea ſepares, quæ quaſi ſeptum interiecta
eſt inter priorem, & poſteriorem partem cerebri, quartus apparebit ſinus craſſæ membranæ vna
cum ramis ab ea deriuatis, quæ tamen melius inſpicientur, cerebri portione ablata, & ea proprie quæ
per capitis longitudinem ſupra calloſum corpus vtrinque fertur; digitis enim ſeparatur tenuis mem-
brana ſenſim à cerebro, quod ab ea nudatum delabitur, digito autem inquiri poſſunt commode tunc
ſinus, qui à lateribus ſunt calloſi corporis; quibus inuentis, magna portio cerebri calloſo corpori
vtrinque ſuperpoſita grandiori, atque acutiori nouacula adimenda erit: apparebit tunc calloſum
corpus, & ſimul tam dexter, quam ſiniſter ventriculus anterior cerebri inuenietur. Erecto autem
calloſo corpore, ſeptum medium inter vtrumque ventriculum pellucidum patefiet; tum ſcalpello
calloſum corpus à priori parte reſectum in poſteriorem reflectetur; iamque corpus, quod fornicem
imitatur, calloſo corpori ſubiectum in aperto erit; in cuius latera demitti ſtylus poterit, ipſum ve-
ro à priori parte reſolui, vt perinde ac corpus calloſum in poſteriorem partem reflectatur: inſpicies
tunc vaſa, quæ à quarto ſinu craſſioris membranæ, ad anteriores cerebri ventriculos feruntur
ſub corpore fornicem referente. Oſtendet ſe etiam tunc plexus retiformis in vtroque anteriori
ventri-

TABVLA LXXVIII.

ventriculo cerebri; quod ſi ſtylum demittas, facile inuenies, quo pacto ille plexus ex poſterioribus E
partibus in priora deſcendat, & quo pacto cum arteria ſurſum aſcendente iungantur vaſa à quarto
ſinu duræ membranæ deriuata; quibus deinde reſolutis, & in poſteriorem partem adductis, glandu-
lam cuneiformem ad vaſorum diuaricationem collocatam intueberis; tunc autem totius cerebri ven-
triculus, quaſi communis ſinus duorum primorum occurret cum canali, per quem pituita ad peluim
delabitur: occurret etiam iter, quod ex tertio ventriculo ad quartum perducit, quibus perſpectis,
prior pars cerebri tota reſecanda erit. Craſſa membrana, quam ſeptum eſſe diximus, prioris, & po-
ſterioris partis cerebri niſi prius ablata fuerit, ipſa quoque oculis ſubiicietur; cum adiunctum ad-
huc habeat ſeptimum ſinum, quem diuiſimus: per eum ſi demittatur ſtylus plumbeus, inuenien-
tur illi duo, qui à lateribus ſunt lambdoidis: inuenietur & octauus, quem in priorem partem fer-
ri dicebamus; inuenientur & quatuor primi ad ſellam in oſſe ſphenoide collocatam pertinentes,
qui omnes aperiendi poſtea ſunt ſcalpello, vt oculis ſubiiciantur: poſt hæc ſtylum demittes in quar-
tum cerebri ventriculum, qui à poſteriori parte eſt, per canalem, qui à tertio ad ipſum fertur. Diſcer-
nes tunc clunes, & teſtes, vna cum altero canali ibi exiſtente, per quem pituita ſimiliter ad peluim
deſcendit. Iam vero vt poſterior cerebri ventriculus, & medullæ ſpinæ initium intelligatur, poſte-
rior cerebri pars, vna cum craſſa membrana in priorem partem ex caluaria attrahenda. Sic aperiens,
diſcernes quartum cerebri ventriculum, cum proceſſu vermiformi, & initio medullæ. Poteris deinde
neruos,qui ex cerebri tam priori,quam poſteriori parte exeunt,facile reperire:quibus extractis,ad pel-
uim accedes, ſeu infundibulum, ac glandulam cum dura membrana glandulæ ſuperiecta, & arteriis F
quæ ad latera ipſius procedunt. Quod ſi neruorum à cerebro emanantium ſtatim extra duriorem
membranam numerum, ac partitionē inſpicere velis, ſecta ſuperiori parte caluariæ vt ante dictum eſt,
læuiter ab interna baſi oſſis, quæ reſtat, reſolues duram membranam acutiori ſcalpello præcidens ner-
uos,vaſa, & proceſſus, quibus alligatur, ſic educere poteris cerebrum dura membrana inuolutum, at-
que inuerſum,ita vt ima pars ſublimior collocetur:ſic enim patefiet,quod propoſitum eſt.

Perſpecto cerebro,ad oculos accedes,ac palpebras,quorum muſculos eo modo ſecabis,quo quar-
to libro docuimus,cum de muſculis ageremus;inquires,& venas,& arterias, & neruos,qui à primo, &
ſecundo pari à cerebro feruntur ad oculos, vna cum ramulo minoris rami tertii paris, quos in adipe
muſculis obducta reperies. Serra prius excides frontis os oculi ſinum conſtituens: ibi oculum euel-
lis,adhærentem membranam, quæ oculum conſtruit ab oſſe reſecabis,eius portionem,quæ in interna
palpebra ſita eſt, oculo appenſam relinquens ſi muſculos conſiderare velis: At vbi ab oculo & mu-
ſculos, & adhærentem membranam detraxeris, apparebit neruus videndi facultatem præbens vna
cum venis,& arteriis,à cerebro in duram membranam translatis. Incides deinde in longitudinem ner-
uum, à quo craſſam, & tenuem membranam, à qua veſtitur, acutiori ſcalpello detrahes, & nerui ſub-
ſtantiam deprehendes, ſicque corneæ, vuæ, & arachnoidis tunicæ initia inuenies: quibus inuentis,
tranſuerſum neruum,qua in oculum ingreditur,præcides,& oculum rotundum ſine vlla appendice ſi-
niſtra manu prehendes,pollice ad pupillam,reliquis digitis ad poſteriorem partem admotis:dextra ve- G
ro tenuem, atque acutum ſcalpellum prehendens,lineam tranſuerſam duces,per duram tunicam cor-
neam, vnde humores per ſe poſtea elabentur in ſiniſtram manum, dextra oculo apprehenſo: danda
autem opera eſt, vt chryſtalloides ſupra vitreum, non vitreus ſupra chryſtalloidem collocetur: quod
fiet, ſi vbi ex oculo elabuntur humores, ſiniſtra manus proxima ſit, in qua recipiuntur chryſtalloides,
& vitreus, nec non etiam tenuis, qui manu pauliſper inclinata permittendus eſt effluere. Retento
itaque chryſtalloide, & vitreo, apparebit tunica illa ciliaris, quæ anteriorem vitrei partem in orbem
circumdat, chryſtalloidi illigata, quæ leniter tractata ab his ſeparanda eſt, & chryſtalloides à vitreo
deducendus, vt eius tunicam telæ araneæ ſimilem inſpicias, quam à lateribus ſcalpello acuto inci-
des, & vnguibus auelles: licebit tunc & digitis chryſtalloidem tractare, vt eius durities perſpicia-
tur. At tunicæ oculi, à quibus humores iam effluxerunt, ſuper ſiniſtrum pollicem euertendæ ſunt:
primum autem ſe oſtendet retiformis,quam ſi ſimul colligas,mucci ſubſtantiam præſeferet:internam
deinde vuam cernes, cum colorum varietate, & vaſis ex tunica dura in ipſam penetrantibus:hanc per-
ſequeris ſcalpello vſque ad iridem, vbi pupillam, & corneam quæ ab ea abſcedit, prius inſpectam re-
ſolues.

Licet & alio pacto oculum ſecare,orſa ſectione à priori parte à cornea; Vtrouis modo ſecetur,in-
ueſtigandæ diligenter ſunt tunicæ, & humores, quibus continetur. Quod ſi auditus inſtrumentum
perſpicere velis, cutis à cartilagine auris detrahenda eſt, & ſerra abſcindenda maxima pars oſſis, quæ H
foramini ſuperiecta eſt, & validiori ſcalpello paulatim reliquum os excidendum,vt in conſpectum ve-
niat foramen, & membrana, in quam neruus degenerat, vna cum paruulis oſſibus, quæ ibi continen-
tur. Naſus,& os oculis ipſis patent,& facile ſecari poſſunt, ita vt nihil amplius tradendum ſit de ſectio-
ne inſtrumentorum animalium.

De Membris. CAP. VII.

a *Supra lib. 5.c.1.& G. lib.2.de vſu p.c.2.*
b *Ariſtot.4. de Partib.anim.c.10.& Gal.1. lib.de vſup.c.2.*

CVm in prioribus libris de oſſibus, cartilaginibus, ligamentis, neruis, venis, arteriis, muſculis,quæ
partes ſimpliciores ſunt, egiſſemus in quinto, deinde ad magis compoſitas acceſſimus, & initio e-
ius libri corpus noſtrum diuiſimus in ventrem,thoracem,caput,& membra:perſecuti hactenus ſumus
ventrem,thoracem, caput;reſtant nunc membra,brachia nimirum,& crura,quæ cum voluntario mo-
tui inſeruiant, ipſa quoque inter inſtrumenta animalis facultatis numerari poſſunt. Ergo hæc iam ex-
ponere oportet.

Sunt autem facta brachia propter manus, vt crura propter pedes; quamuis brachium diuiſe-
rimus [a] in humerum,cubitum,& manum,perinde ac crus,in femur,tibiam, pedem:loquemur primo
de manu, tum de pede. Manus, vt tradidit Ariſtoteles, [b] data eſt homini pro armis, vt ratio pro arte;
quam-

A quamobrem ratio, vt inquit ille, ars eſt ante artes, & manus inſtrumentum [a] ante inſtrumenta omnia; quod ad prehendendum ſpectat: par autem fuit, inſtrumentum quod prehendit; id percipere, [b] quod prehenditur, atque idcirco ſenſu tactus exquiſito prædita eſt manus, qua prehendimus quæcumque prehendenda ſunt, & per quam vtimur cæteris inſtrumentis. Compoſitio tot ius brachii, & idcirco etiam manus ea fuit, quæ maxime habilis eſſet ad prehendendum. Materia fuerunt primo oſſa, ligamenta, cartilagines ad ſtabilitatem, & motus facilitatem accommodata; deinde nerui, per quoſuis ſentiendi, & mouendi à cerebro reciperetur; tum muſculi, qui varios motus ad arbitrium noſtrum præſtarent, & tandem cutis, in qua tangendi ſenſus vigeret. At brachii pars, quæ proprie manus dicitur, & propter quam reliquum brachium factum eſſe diximus, diuiditur [c] in primam palmæ partem, palmam, & digitos quinque, quorum ille qui magnus dicitur, & pollex, ἀντιχείρ [d] à Græcis vocatur, quod reliquis quatuor opponatur in prehendendo. Verum quo motu moueatur humerus, cubitus, quo deinde manus, vnà cum digitis, abunde expoſuimus Quarto [e] libro, qua de muſculis, vbi vniuſcuiuſque chordas, ac ſectionem enarrauimus. Oſſa autem, quibus omnes brachii partes continentur, ſecundo [f] libro perſecuti ſumus, ſicuti tertio [g] neruos, venas, & arterias; ex quibus facile colligi poteſt, quantum fuerit naturæ artificium, in fabrica totius brachii, & proprie manus, ac digitorum, quorum extremum ab externa parte vnguibus tegitur, non quidem fruſtra, vt videtur voluiſſe Plato, [h] ſed vt facilius prehenderentur minuta corpuſcula, & vt extremæ illæ partes, ab externis [i] iniuriis defenderentur:

B ſunt enim ex materia, quæ neque frangitur, vt os, neque laceratur vt caro, ſed iniuriis facile renititur. Eadem eſt ratio crurum, quæ facta ſunt propter pedes: ſunt autem hi ambulandi inſtrumentum, vt manus prehendendi. Ita autem conſtituti ſunt ex calce, planta, digitis, vt ad munus ingrediēdi ad quod deſtinantur, maxime aptarentur; adde, quod nonnihil etiam ad prehendendum conducunt. Oſſa vero, ligamenta, cartilagines, nerui, venæ, arteriæ, muſculi, ex quibus & totum crus, & proprie pes componitur, in libris proxime [k] adductis traduntur, ita vt non opus ſit harum particularum aut naturam, aut ſectionem vlterius enarrare.

a Ariſt. ibi. & 3. lib. de anim. tex. 28.
b Gal. lib. 2. de vſu p. c. 6. & Ga. li. 1. de tempe-ram. c. vlt.
c Celſus lib. 8. c. 1. & G. lib. de inæquali intē-perie ca. 2. & 1. de vſu p. c. 2.
d Ga. li. 1. de vſu p. c. 22.
e Supra lib. 4. c. 5. & 7.
f Supra li. 2. cap. 7.
g Supra li. 3. varius capitibus.
h Plato in Timæo & Gal. 1. de vſu par. c. 8.
i Ariſt. li. 4. de part. an. c. 10. & Ga. 1. vſu par. c. 8. & c. 10.
k Supr. li. 2. 3. 4.

De Sectione viuorum. CAP. VIII.

Ex partibus humani cadaueris nulla reſtat amplius exponenda, ita vt abſoluta ſit Anatome vniuerſa, illa excepta, quæ ad viuentes belluas pertinet, quam ad finem diſtulimus, quod ſatius ſit, vt initio [l] diximus ante in cadaueribus, deinde in viuentibus belluis ſectionem exercere, quæ vt primo libro docuimus, maxime finem oſtendit, ad quem conſtructæ ſunt animalium partes cum materia, & forma ex qua conſtruuntur, facile etiam in cadaueribus deprehendantur: multiplex autem eſt ſectio viuentium belluarum, nam & multæ ſunt partes quarum actionem aut vſum venarii per ipſam oportet. Eas nunc eo ordine exponemus, quo in cadauere enarratæ ſunt; incipiemus enim à partibus ſimplicioribus, ab oſſe, cartilagine, ligamento, neruo, vena, arteria, muſculo; inde tranſibi-

C mus ad ea, quæ in ventre, tum ad ea, quæ in thorace, poſtremo ad ea, quæ in capite continentur. Quodcumque autem ſpectandum ſit, belluam præſtat pluribus partibus vincire ad aſſerem, quem primo [m] libro expoſuimus, vbi de theatro, & ſcamno Anatomes tractauimus. Oſſa igitur ſectione cadauerum ſatis vim firmamenti, quam habent, præſeferunt. Tamen ſi viuente animali membrum aliquod frangatur, collabetur, nec ſuſtineri amplius poterit. Oſſe itaque aperto, fracturam tunc oculis diſcernes, per quam facile diiudicabis ab eo ante ſolitum ſuſtineri membrum, quod tunc concidit; quamquam citra ſectionem idem nobis hominum infortunia ſæpe demonſtrant. Eundem fere vſum habet etiam cartilago, quæ ſi frangatur, partes ipſi inhærentes collabi ſimiliter videbis. Hæc quo pacto motus facilitatem præſtet, cadauera demonſtrant, in quibus etiam conſpicitur vis ligamentorum, quæ prohibent, ne facile articuli ſuo loco moueantur: ea autem quæ tranſuerſa continent chordas flectentes, aut extendentes digitos, ſi in cane viuente detracta cute præcidantur, ſinent chordas huc, atque illuc errare; id quod oculis ipſis cernes, cum bellua mouebit particulas, ad quas illæ feruntur. Cernes etiam ſimul quo pacto externæ tendendi, internæ flectendi facultatem habeant, cum bellua ſponte membrum dimouebit. Nerui, qui vſum præbent canalis, per quem vis feratur ſentiendi, & mouendi, ſi detracta cute laqueo aſtringantur, non amplius ſuo munere fungentur, ita vt pars, ad quam pertinent, ſenſu, & motu priuetur, qui reſtituentur vbi laqueus reſoluatur. Quod ſi neruus ſecetur tranſuerſus, non reſtituetur amplius aut ſenſus, aut motus. Proprie [n] autem

D vt recurrentium neruorum vim dignoſcas, quam ad vocem edendam afferunt, ſcalpello linea ducenda eſt longior, per collum, quæ cutem vna cum ſubiectis muſculis vſque ad aſperam arteriam diuidat, ſumma diligentia ne vaſa, quæ à lateribus ſubiecta ſunt, violentur; dein manibus aſpera arteria comprehendenda, vt recurrentes nerui, qui à lateribus eius ſunt, inueniantur, qui ſi ambo aſtringantur, deficiet [o] vox tota; ſi alter dumtaxat, ſeruabitur dimidia; vbi ſoluatur vinculum reſtituetur, quæ perierat: præciſis autem, aut alligatis neruis recurrentibus, pro voce redditur flatus. Spinæ medulla ſi in viuo animali præcidatur, quæ ſubiectæ ſunt partes, [p] nihil amplius mouebuntur, aut ſentient, quod per ipſam vis animalis à cerebro ad neruos, & inde ad ſingulas corporis partes non amplius feratur, vt ſolebat. Venarum munus etiam in ipſo cadauere euidentiſſimum eſt, in quo inueniuntur plenæ ſanguinis, qui à iecinore fertur ad omnes corporis partes alendas; id tamen in viuo animali cognoſcere poteris, quod alligata vena tabeſcet, & non amplius aletur pars, ad quam illa pertinebat. Arteriarum pulſus à corde emanans, qui in cadauere deprehendi minime poteſt, deprehenditur in viuente: licet enim ſectione [q] oſtendere alligata ſuperiori parte arteriæ, inferioris pulſum ceſſare, vt quæ ſuperne proficiſcatur ab ipſo corde. Quod in arteria, quæ per inguen ad femur tendit, in longitudinem ſcalpello lineam ducas, & fiſtulam [r] demittas eius magnitudini reſpondentem, quæ tam ſuperne, quam inferne vltra ſectionem pertineat, deinde ſic diuiſam arteriam alliges; pulſabit ſuperior pars, vt quæ facultatem à corde adhuc accipiat; inferior vacabit [ſ] à pulſu, quem exci-

l Sup. lib. 1. cap. 9.
m Sup. lib. 1. cap. 8.
n Gal. lib. 2. de plac. c. 6.
o Gale. 2. li. de Plac. c. 6.
p Gal. lib. de form. fœt. cap. 5.
q Gal. lib. an ſang. in ar. c. 8. & lib. de for. fœtus. cap. 5.
r Gal. ibid.
ſ Gal. loco citato.

excitare non poterit ſanguis, ac ſpiritus, qui per fiſtulam à ſuperiori parte arteriæ ad inferiorem tranſ- E
fertur. Quod ſi arteriæ omnes, quæ à corde ad cerebrum tendunt, præcidantur, iis tantum, quæ per
foramina tranſuerſorum proceſſuum vertebrarum ceruicis aſcendunt inuiolatis, adhuc fungetur ce-
[a Gal. 1. lib. de pulſuum vſu c. 2.] rebrum ſuo munere, & mouebitur animal motu voluntario, [a] non tamen vehementius. nam ſi cur-
rat, decidet, quod pauci illi ſpiritus facile abſumantur, ſed rurſus recreabitur ſpiritus aliqua ex parte.
Muſculi detracta cute cernuntur ad ſua initia recurrere, cum mouentur; quod ſi ad initia ſecentur, cō-
trahentur verſus chordam, neque poterunt amplius ſuum officium facere, ſi medii præcidantur, vna
pars verſus initium, altera verſus finem contrahetur; neque poterunt amplius exequi ſuum munus. Sed
tranſeamus ad partes magis compoſitas, primo ad eas, quæ in ventre reſident, ad naturalem facultatem
attinentes: harum facultas, atque vtilitas, ex ſectione etiam cadaueris intelligitur, vt quod peritoneum
tegat, ac defendat; omentum, & meſenterium vaſa diducat, ventriculus cibum conuertat in ſuccum,
iecur ſuccum in ſanguinem.

Quod ſi viuentem canem aperias, qui non multo ante cibum ſumpſerit, ventriculi officium eſſe
intelliges mutationem eorum, quæ abſumuntur. Quod attinet ad fœtum, ſi canem, vel ſuem vtero ge-
rentem ſecto abdomine aperias, non viuit; deinde vterum incidas, à quo chorium inuolucrum reſol-
uas; fœtus cum non amplius perſpiratum habeat per arterias à matre, ſtatim ſtrangulabitur; niſi apertis
inuolucris reſpiret, nam tunc aere attracto, aliquandiu viuet: quod ſi aperto vtero relinquatur fœtus
adnexus, diſcernes eius arterias pulſare. Simul cū arteriis vteri, à quibus ſi ſeparetur, ſtatim pulſu priua- F
bitur. At earum quoque partium, quæ in thorace reſident, vis deprehenditur ſectione viuentis belluæ,
& primum quod potus ingeſtus non tranſit per aſperam arteriam, ſed per gulam; tum quod pulmonis
motus ſequitur motum thoracis; quod item arteriæ moueantur motu cordis. Si detur bellua latioris
pectoris, vt ſimia, magis ad hanc ſectionem accommodabitur. Valido igitur, & acuto ſcalpello diuide-
re pectus oportet à iugulo ad mucronatam cartilaginē, vbi membranæ quæ in longitudinem eius cauū
diuidunt, plurimum inter ſe diſtant: apparebit tunc in medio pericardium, quo aperto, diſcernetur mo-
tus cordis, & arteriarum. Quod ſi tunc ex altera parte thorax perforetur, ita vt in cauum penetret fora-
men, pulmo ab eo latere non amplius mouebitur; neque dilatabitur, vt ſpacium illud impleatur, in
quod aer per foramen ingredi poteſt, ſi ab vtroque latere thorax perforetur peruio foramine, pulmo
non amplius mouebitur, & ita ſtrangulabitur animal. Verum vbi ſuperne aſpera arteria proforetur, &
in id foramen fiſtula demittatur, per quam pulmo infletur, aliquo modo recreabitur. & aliquandiu vi-
uet, priuſquam ſtranguletur. Licet & os thoracis attollere, ſectione vtrinque adhibita, qua cum carti-
laginibus committitur, & qua cum ſepto tranſuerſo: ſublato igitur oſſe, & in ſuperiorem partem con-
uerſo conſpicietur motus ſepti tranſuerſi, motus item cordis, cuius ſi dexter ventriculus perſecetur,
pulſabit adhuc ſiniſter; ſi tranſuerſum ſecetur totum, adhuc ſeruabitur pulſus in auriculis, quo pulſu
tamen ceſſante, ceſſat & ille, quem arteria venalis in pulmone præſeferebat. Ad inſtrumenta vocis per-
cipienda & neruorum recurrentium quos vocales appellant, opus eſt bellua magnæ vocis, veluti ſue,
[b Gal. lib. 16 de vſu p. c. 4.] hāc enim [b] Galenus accipit. Supereſt ſectio capitis. Cū præcipuæ cerebri actiones ſectione nullo pacto G
oſtendantur, tantum ex viuente bellua deprehendere potes, & quod cerebrum mouetur motu arte-
riarum, quas continet tenuis membrana ipſum inuoluens; ita vt ſi hæc adimatur, cerebrum non am-
plius pulſet; & quod per ſe non ſentiat; quæ non ſolum tunc percipere potes, ſed in homine etiam vbi
[c Gal. lib. 7. de Plac. c. 3.] caput vulneretur. Quod ſi cerebri vterque ventriculus aperiatur, amittet bellua ſtatim [c] ſenſum, &
motum; ſi alter dumtaxat, amittet quidem, non tamen ex toto; id quod demonſtrat ipſum ſenſus, &
motus eſſe auctorem.

Quæ de Anatome dicenda nobis erant, habeant hunc finem. Si quis autem diligenter ea per-
legerit, quamuis cognoſcat ab aliis accepta, intelliget à nobis (niſi fallimur) multis nominibus facta eſ-
ſe meliora.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

VIDI

VIDI VIDII INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM AC VERBORVM MEMORABILIVM,

Quæ in ſeptem Libris ANATOMES continentur,

A

Abdomen quid, & vbi. 225.d
Abdominis officium quod ſit, eiuſque ad hoc ſtructura admirabilis. 231.b
Abdomen primum in Anatome incidendum & quid in eo conſiderandum: tum inciſionis modus. ibid.
Ἀκρώμιον dictum ligamentum, quo iugulum cum ſublimi parte ſuperioris proceſſus ſcapulæ illigatur. 49.a
Adeps pars corporis noſtri qualis, eiuſque generatio. 78.e.& 233.d
Aerem in thorace exiſtentem ne exeat, prohibens muſculus, eiuſque vis eximia. 151.d
Amnion, intimum fœtus inuolucrum quale, ipſiuſque deſcriptio. 268.f
Amphitheatri ad Anatomen adminiſtrãdam facilis ſtructura quæ ſit. 10.g
Anatomes definitio eiuſque explicatio. 1.b
Anatome ſubiecta materia ſunt partes animalis; finis Inſpectio partium ſingularum. ibid.c
Anatome pictoribus, fictoribus, ac Philoſophis quantum neceſſaria. ibid.d
ex Anatome, quam multiplicem corporis noſtri, ſingularumque eius partium cognitionem Medici venentur, ac percipiant. ib.& ſeq.
Anatome ad Medicinam an, & ad quam eius partem pertineat. 3.c
Anatome ad Chirurgiam refertur, & cur. ib.d
Anatomes cognitio Chirurgicis quam neceſſaria. 2.g
Anatomen vt fœdam qui à medico reiiciunt, quomodo refellantur. ibid.
Anatomen priſci medici ac philoſophi filios ſuos ab ineunte ætate docebant. ibid.h
Anatome primũ ſine libris per manus tradebatur ad Dioclem vſque; qui eam litteris primum illuſtrauit. ibid.
in Anatomes deſcriptione quænam ſint tractanda. 4.e
in Anatome quæcunque tractanda ſunt, quo ordine perſequi oporteat. 11.c
in Anatome ſcriptis illuſtranda quinam elaborarint. 3.a
Anatome quam exercitationem requirat. ibid.
Anatomes ſtudium arduum eſt, longumque tempus requirit, & hominem, qui omnibus poſthabitis, totum ſe in inueſtiganda partium noſtrarum natura collocet. 4.h
Anatomes profeſſorem quibus inſtructum eſſe oporteat animi, Corporis, ac fortunæ bonis, &c. ibid.
ad Anatomen quis locus ac lumen maxime cõueniat. 10.e.g
ad Anatomen quænam requirantur Inſtrumenta, eorumque accurata deſcriptio. 7.a.& ſeq.
Anatomica corporis humani ſectio qua parte primum ſit aggredienda, & quomodo. 231.a
Anatomicus qua methodo vti debeat in oſtendenda natura partium, quæ ſecantur. 230.e
Andreæ Veſalii de Anatome volumen commendatur. 3.a
Anus quis dicatur, & vbi ſitus. 226.e
Ἀπόφυσις oſſium quid. 13.d. *& ab ἐπιφύσει quomodo differat* ibid.
Arteriæ quinam canales dicantur earumque munus præcipuum quod ſit. 119.a
Arteriæ motu ſuo quo pacto perſpiratum efficiant, eiuſque neceſſitas. ibid.
Arteriarum materia ac forma qualis. ib.& b
Arteriarum tunicæ ac fibræ quotuplices. ib.b
Arteriarum tunicæ multis paruis foraminibus peruiæ, & cur. ibid.
Arteriarum veluti truncus eſt Cor, cuius radices ſunt arteria pulmonis, rami vero illæ arteriæ quæ à magna profectæ in totum corpus diuiduntur. ibid.c
Arteria magna quomodo ex ſublimiori parte ſiniſtri cordis ventriculi initium ſumat, & ipſius deinceps diſtributio. 122.f
Arteriæ magnæ rami duo editiorem cordis partem coronæ modo ambeuntes. ib.
Arteriæ magnæ infra cor propagatio. ibid.& g
Arteria primam petens coſtam, mox diuiſa quatuor pripis coſtis, ſpinæ medullæ, & muſculis ſcapulæ inhærentibus impertitur, ac tandem aliquot ceruici ramulos proferens, ad occipitium aſcendit ac cerebro diſtribuitur. ibid.g
Arteriæ ac venæ conſortium inter vterum ac mammas efficientes quæ ſint. ibid.h
Arteria poſteriores ceruicis muſculos petens. ibid.
Arteria thoracis muſculos, alarumque glandulas, & thoracis latera irrepens. 123.a
Arteria in humeros, brachia, manus ac digitos varie exporrecta. ibid.
Arteria carotis quæ, & vbi. ibid.b
Arteriarum ſupra iugulum vtrinque caluariam diſtributio. ibid.c
Arteriæ magnæ ductus deſcendens, eiuſque hiſtoria, & varia in partes varias diſtributio 126.e
Arteriæ venalis ortus, diſtributio, & de eius vſu differentes recentium nec non veterum ſententiæ. 281.a

Arteria venalis cum vena caua vbi & quo pacto coniungatur. ibid.b
Arteriarum ſectio quomodo rite perficienda. 127.d
Ἁρμονία oſſium quæ dicatur. 14.f
Ἀρθρωδία oſſium quid. ibid.
Aſpera arteria vnde dicta, eiuſque vſus & hiſtoria. 280.e
Aſperæ arteriæ materia quæ ſit. ibid.
Aſperæ arteriæ, cartilagines σιγμοειδῆ vnde dictæ. 280.f
Aſperæ arteriæ forma qualis ſit. ib.g
Aſperæ arteriæ ſitus.ibid.h.Sectio. 287.a
Aſpera arteria & coſtæ cartilaginoſæ, cur.68.h. & 69.c
Auditus inſtrumentũ eſt aer, in intimo foramine auris reſidens. 303.b
Aurium munus quod, earumque ad hoc idonea ex materia ac forma compoſitio. ibid.
Aurium pars ima, molliſque λόβος. ibid.
Aurium anfractus ad quid conducant. ibi.c
in Auribus tria paruula oſſa, eorumque deſcriptio, ibid.d
in Auribus auditus quo pacto fiat. 304.f
Auris in primo ſinu tria paruula oſſa contenta, eorumque deſcriptio, 25.b. Sub literis a.b.c.d. delineatio. 29.
Aures, ac imæ partes aurium quæ dicantur. 225.c
Auricula cartilago qualis. 69.b

B

Βαθμίδαι oſſium quæ dicantur. 13.d
Belluarum corpora in Anatome quando & qualium incidantur. 6.g
Brachii nomine quodnã in genere veniat membrum. 53.b
Brachii tripertita diuiſio in humerum, cubitum, & manũ. 226.f. & cuiuſque partes, nomina, & hiſtoria. 53.b. & 226.f
Brachium etiam dicta pars illa, quæ ab humero ad manum pertinet. 56.e
Brachium conſtat ex duobus oſſibus, quorum ſuperius Græce κέρκις latine Radius dicitur; inferius πῆχυς, latine cubitus. ibid.
in Brachii oſſibus proprie pertinet ad Cubitum, flexus & porrectio ad Radium inclinatio in pronum, & reſupinatio. ibid.
Brachii oſſium ſubſtantia ac figura quæ ſit, eorumque hiſtoria. ibid. & ſeq.
Brachii oſſium capitula, ſinus, proceſſus, aſperitas, tubercula, eorumque deſcriptio. ib.per tot.
Bucca quid. 225.c

C

CAlidum innatum remittitur perſpiratu, quem præſtat motus arteriarum. 119.a
Caluaria ideo facta eſt, vt ſit cerebri propugnaculum. 20.e
Caluariæ materia, forma, ac ſuperficies, tum foramina eius, magnitudo, &c. quæ ſit. ib. & ſeq.
Caluaria conſtat ex oſſibus octo, quorum ſeptem à Galeno relata ſunt, duo verticis, duo pertinentia ad aures, vnum ad frontem, vnum ad occipitium, ſeptimum ad baſim; his octauum additur quod ad inſtrumentum olfactus ſitum, & cum cæteris non continuatum ſed commiſſum obſeruatur. ibid.f
in Caluaria venarum diſtributio qualis. 107. & ſeq.
Caluariæ totius tam ab interiori quam exteriori parte, eiuſque oſſium omnium ac ſingulorum cum proceſſibus ſuis, foraminibus ac ſuturis accurata delineatio. 33. per totum; Ac declaratio. 31. & ſeq.
Calx πτέρνα græce. 226.g
Calx ipſiuſque hiſtoria. 67.c
Capitis nomine quæ pars corporis noſtri veniat, eiuſque in partes omnes totum illud conſtituentes diuiſio, & partis cuiuſque appellatio. 225.a
Caput bipartito diuiditur, in partem, quæ capilata eſt κρανίον Ariſtoteli, & κεφαλὴ dictam Hippocrati; & aliam quæ capillis caret, hanc πρόσωπον Græci, Latini faciem dixere & vultum. ibid. & cuiuſque ſubdiuiſio ib. & ſeq.
Caput factumne propter cerebrũ fuerit, an potius propter oculos. 292.f
Capitis ſubſtantia qualis. ibid.g
Capitis os græce κρανίον vnde dictum. ibid.
Capitis oſſium ſuturæ quem vſum præbeant. ibid.
Capitis caluariam tegens membrana pericranium dicitur, eiuſque munus. ibid. & ſeq.
Capitis figura quæ ſit. ibid.h
Capitis magnitudo ac ſitus qui ibid.
Capitis motus quotuplex, & quibus muſculis efficiatur. 144.e
Capitis motus quotuplex, & ad eum commode perficiendum idonea ceruicis fabrica. 36.b
Caro quotuplex ſit, eiuſque vocabulum quam late pateat. 78.e
Cartilago, græce χόνδρος, quem in vſum fuerit conſtituta. 68.g
Cartilago articulis adiecta, & cur. ibid.
Cartilago vim glutinis obtinet, qua oſſa inter ſe conglutinat. ibid.h
Cartilaginis ſubſtantia qualis. ibid.
Cartilago tenera ætate mollior; firma durior, ſenibus in quibuſdam degenerat in os. ibid. & ſeq.
Cartilago neruis caret. 69.a
Cartilago qualis ac quibus adiecta ſit oſſibus ſigillatim tractatum eſt cum oſſibus, ideoque ad oſſa quæuis recurrendum.
Cartilago in oculis ac palpebris qualis reperiatur. 69.a
Cartilagines naſi quinque, earumque hiſtoria. ib.
Cartilago in auricula qualis. ibid.b
Cartilagines gutturis tres, earumque figura, proceſſus, ſitus, ac ſuperficies. ibid.
Cartilaginoſa ſubſtantia ad ſummam baſim cordis. ib.c
Cartilaginum picturam vide pag. 73. à figura v. vſque ad xx.
Cerebrum animalis facultatis principium eſt, ipſiuſque officium & hiſtoria. 293.d
Cerebrum cur oculis vicinum eſſe oportuerit. 292.f
Cerebri materia quæ ſit. 293.d
Cerebri figura qualis. 294.e
Cerebri anfractus, eorumque deſcriptio. ib.
Cerebri ventriculi quatuor, eorumque hiſtoria. ib.
Cerebri plexus retiformis, eiuſque diſtributio. 295.b
Cerebri corpus calloſum, eiuſque officium, ſubſtantia, ac ſitus. 294.f
Cerebri ventriculorum ſitus. ib.
in Cerebri ventriculis fornix quæ dicatur, eiuſque muneris deſcriptio, & idonea ad hoc materiæ ac formæ conſtitutio. ibid.
in Cerebri ventriculis κωνάριον vbi ſitum, eiuſque officium, 295.b
in Cerebri ventriculis ſubſtantia clunes, teſteſque repræſentans vbi ſita, eiuſque munus. 294.h. & 295.b
Cerebri proceſſus vermiformis vbi ſitus, eiuſque munus quod ſit. 295.c
Cerebrum quoſnam proceſſus exigat, & vnde ib.
Cerebri ſectio, vt partium eius omnium natura plene innoteſcat ſpectantibus, quomodo ſit inſtituenda. 308.g
Ceruix quæ dicatur, eiuſque ſitus, ac circumſcriptio. 36.b
Ceruix cur inſtituta à natura, eiuſque hiſtoria. ibid.
Ceruix conſtat ex vertebris ſeptem, earumque deſcriptio. ibid.

Ceruicis

Ceruicis vertebra quæque tredecim fere proceſſus obtinet, eorumque hiſtoria. 37.d
Ceruicis vertebræ, vide Vertebræ ceruicis.
Chorion inuolucrum fœtus, eiuſque deſcriptio. 268.f
Chorion inter ac amnion quo pacto vrina fundatur. ibidem.
Cilia quid, & vbi ſita. 225.b
Clunes qui, & vbi. 226.e
Coles, eiuſque pars extrema Glans, tum cutis quæ tegitur Præputium. ibid.
Colis munus præcipuum quod ſit, illiuſque hiſtoria. 256.f
Colis ſubſtantia ac materia quæ ſit, ad exequendum munus ſuum idonea. ibid.
Coles neruos, venas atque arterias quas & vnde accipiat, earumque deſcriptio. ibid g.& ſeq.
Coles ad naturam partium eius cognoſcendam, quo pacto incidi, & exhiberi ſpectatoribus debeat. 257b
Collum quid, & vbi ſitum. 225.c
Colli vſus ac materia quæ ſit. 274.f
Conformationi partium animalis quænam ſubiiciātur. 2.e
Cordis munus quod ſit. 284.f
à Corde calor in vniuerſum corpus diffunditur, qui & cum ipſo vita, conſeruatur attractione aeris frigidioris, qui attrahitur ex pulmone cum cor dilatatur; & expulſione fuliginis, cum cor contrahitur. ibid.& 285.b
Cor cum dilatatur vel contrahitur, dilatantur ſimul & contrahuntur arteriæ corpori vniuerſo diſtributæ, vnde partis cuiuſque calor conſeruatur. 284.f
Cordi facultas vitalis propria, ad quam iræ quoque & honoris cupiditas refertur. ibid.
Cordis inuolucrum περικάρδιος græce, eiuſque munus quod ſit. ibid.e. vide Pericardium.
Cordis materia quæ ſit. ibid.f
Cordis fibræ triplices: rectæ, quibus attrahit, tranſuerſæ, quibus expellit, obliquæ, quibus retinet. ibid.
Cor contegens membrana qualis. ibid.g
Cordis nerui quinque, quandoque quatuor ſunt tantum, efficientes plexum ad eius baſim, eorumque deſcriptio, ibid.
Cordis baſim coronæ modo circundat vena caua, itemque arteria, quæ à magna arteria deriuatur, antequam cor ſubeant. ibid.& ſeq.
Cordis figura eadem quæ coni, nucisue pineæ. ibid.h
Cordis ſuperficies qualis ſit. ibid.
Cordis ventriculi duo, & horum deſcriptio, cum ſepto medio illis interiecto. ibid.
Cordis ſiniſtri ventriculi ſubſtantia qualis. 285.a
Cordis ventriculus dirimens ſeptum quam ſuperficiem obtineat, & vtrum foraminibus ſit peruium. ibid.
Cordis ventriculus dexter duas obtinet venas ſiniſter totidem arterias, earumque munus. ibid.
Cordis ventriculus ſiniſter ſpiritus vitalis eſt receptaculum, vnde vniuerſo corpori diſtribuitur per magnam arteriam. ibid.
ad Cor aer fertur à pulmone per arteriam venalem. ibid.b
Cordis ventriculi dextri munus quodnam ſit. ibid.
ad Cor attinentium quatuor vaſorum ora vbinam ſita ſint & quo pacto claudantur. ibid.
Cordis vaſorum foramina quot habeant membranas, ipſarumque vſus ac deſcriptio. ibid.c
Cordis auriculæ duæ, earumque vſus. 286.f
Cordis auricularum materia ac figura, tum ſuperficies qualis ſit. ibid.
Cor iuxta ac cerebrum homini maius quam cæteris animalibus pro portione corporis. ib.& ſeq.
Cordis ſitus ac poſitio qualis. ib.g
Cordis Sectio quo pacto aggredienda, vt partes eius omnes innoteſcant ſpectantibus. ib.h.& ſeq.
Corpus humanum quomodo diuidendum, vt partes eius omnes melius innoteſcant. 224.f
Corporis humani cum arbore inuerſa comparatio. ibid.g
Corpus in anatome incidendum, quale potiſſimum aſſumatur. 5.d
Corpora hominum viuentium in Anatome incidi, nimis crudele eſt ac inhumanum. 6.e
Coſtarum in fabrica naturæ ſolertia. 43.c
Coſtarum materia ac forma quæ ac qualis ſit. ib.& ſeq.
Coſtæ inferiores quinque ſpuriæ dictæ, ac cur. 44.f
Coſtæ, quo pacto cum vertebris à poſteriori parte, & cum oſſibus pectoris à priori committantur. ibid.
Coſtis interiacentes muſculi qui, eorumque hiſtoria. 185.b
Coſtæ cartilaginoſæ, cur. 68.h
Coxa vnde dicta, eiuſque hiſtoria. 60.e
Coxa à parte interiori qua pubi ſubeſt, Os Pubis appellatur; ab exteriori, vbi ilia ſunt, Os ilium; à poſteriori Os Coxæ; & ſingulorum hiſtoria. ibid.& ſeq.
Coxæ vſus, ſubſtantia, ac figura qualis. ibid.
Κρανίον pars capitis quæ. 225.a
Crus dicitur pars illa quæ à coxa pertinet vſque ad digitos pedis; diuiditur in partes tres: ſupremam, quæ femur, ſiue famen, mediam quæ vel tibia, vel totius membri nomine crus vocatur; & imam, quæ appellatur pes, & quinam in ſingulis hiſce partibus muſculi reperiantur. 206.e.& 226.g
Cruris oſſa tripartita ſunt, femur, tibia, & pes, ac ſingulorum hiſtoria. 61.a
Cubitum varie mouentes muſculi qui, eorumque hiſtoria. 172.e
Radius à quatuor mouetur muſculis, eorumque deſcriptio. ibid.g. vtrorumque ſectio. 176.f
ad Curationem partium affectarum cognitio Anatomes quantum conducat. 2.f
Cutis munus triplex, vt tegat, tangat, atque aeri aditum præbeat. 78.f
Cutis pars ſumma, ἐπιδέρμις, qualis ſit. ibid.
Cutis à corpore quo pacto detrahatur ibid.

D

DEntes ad quid ordinati à natura. 305.a
Dentium materia quæ ſit. ibid.b
Dentes quando & quo ordine naſcantur. ibid.c
Dentes ab oſſibus quomodo differant. ibid.d
Dentes in oſſium numero minime ponendi. 13.c
Dentes canini vnde dicti, eorumque muneris deſcriptio. 306.g
Dentes maxillares quot, eorumque vſus. ibid.
Dentium caua, eorumque deſcriptio. ibid.
Dentes numero ſunt 32. eorumque ſitus ibid.h
Dentium radices quales. ibid
Dentes vnde neruos ſortiantur. 81.b
διάρθρωσις oſſium quæ dicatur. 14.f
Digitorum nomina. 226.f
Digitorum oſſa ſunt quindecim, eorumque hiſtoria. 57.d
Digitorum oſſium ſubſtantia, figura, appendices, commiſſuræ, earumque deſcriptio. 58.e
Digitorum muſculi vigintinouem, eorumque munus ac hiſtoria. 174.e.& ſectio. 176.g

E

εἰσόνυχα oſſium quæ vocetur. 14.f
ἐνάρθρωσις oſſium quæ dicatur ibid.
ἐπιγάστριον, ſiue Abdomen quæ ratione primum incidatur & in eius ſectione quænam demonſtrari debeant. 231.a
Epiglottis quæ ſit, eiuſque munus, & idonea ex materia ac forma compoſitio. 276.g

Epiglottida cibo potuque depreſſam attollentes muſculi in bobus qui. 151.c. eorumque ſectio. 153.b

F

FAcies componitur ex oſſibus malarum, & maxillæ, & ſingulorum deſcriptiones. 30.e
Faciei pars ſuperior frons appellatur, & quibus nam illa terminis circunſcribatur. 225.b
Faucium glandulæ quæ ſint, earumque deſcriptio. 277.a
Faucibus quotnam muſculorum paria præſint, earumque hiſtoria. 151.a. Sectio. 153.b
Femoris os, eiuſque appendix, foramina, ſinus, proceſſus, ceruix, capitula, & horum accurata deſcriptio. 61.a
Femoris os ſuperna ſede duos habet ingentes proceſſus, ipſorumque hiſtoria. ibid. & ſeq.
Fibræ quæ dicantur, earumque munus. 77.d
Fœtus inuolucra duo, & cuiuſque officium. 268.e
in Fœtus inuolucris vena atque arteria vnde oriantur, ipſarumque ductus ratio. ibid. & ſeq.
in Fœtu pulmo perſpiratum vnde, dum vtero geritur, obtineat. 281.a
Fœtus perſpiratum per quem canalem obtineat. 268.g
ad Formam pertinet conformatio, Magnitudo, Numerus, ſitus, Vnitas; & quænam ſingulis hiſce ſubiiciantur. 2.e
in Fœtu pulmo quonam ſanguine, & vnde illabente, dum in vtero geritur, nutriatur. 268.g
Frontis appellatione quænam pars capitis veniat. 225.b

G

GEna quid & vbi. 225.b
Genitales partes quæ dicantur, & vbi ſitæ. 226.e
Genitales partes in maribus ſunt teſticuli, vena, arteria, ac vaſa ſemini inſeruientia, ac tandem coles, & harum deſcriptio. 255.a
Genitalium partium vſus quis ſit. ibid.
Genitales partes, in fœminis, virilibus fere reſpondent. 262.e
Genitales partes quo pacto ad procreationem accommodētur. ibid
in Genitali muliebri membranula quædam tranſuerſa, ὑμὴν dicta reperitur, in medio perforata, vt etiam virginibus effluere menſtrua poſſint. 263.d
Genitale mulieris vtero nexum, ipſiuſque deſcriptio, & idonea ex materia ac forma compoſitio quæ ſit. ibid.c
Genitalis longitudo ac latitudo, itemque ſitus. 264.e
Genitali muliebri qua parte veſicæ collum inſeratur. 263.d
Genu quod, & vbi. 226.g
Γίγγλυμος oſſium quæ dicatur. 14.g
Glandula παγκρέας quæ, illiuſque hiſtoria. 239.a
Glandulæ laryngis quæ, earumque deſcriptio. 277.a
Glandulæ partes noſtri corporis quales ſint, earumque vſus & officium. 78.e
γόμφωσις oſſium quæ vocetur. 14.f
Gula quæ dicatur, eiuſque munus ac hiſtoria. 242.e. & ſeq.
Gulam quo pacto exhibere ſpectantibus debeat Anatomicus. 244.e
Guſtatus inſtrumentum eſt Lingua. 304.g
Guttur caput eſt aſpera arteria, græce λάρυγξ, eiuſque munus, & idonea ex materia ac forma compoſitio quæ ſit. 276.e
Gutturis cartilagines tres, earumque hiſtoria. 69.b
Gutturi adſtringendo, dilatando, aperiendo, claudēdo ſexdecim præſunt muſculi, eorumque deſcriptio. 151.b. & ſectio. 153.c
Guttur claudentes muſculi, idemque aperientes qui ſint, eorumque deſcriptio. 276.b
Guttur dilatantes muſculi, idemque aſtringentes qui. ib.

H

HEpar, vide Iecur.
Humerorum motui octo præſunt muſculi, eorumque hiſtoria. 162.e. ac ſectio. 163.a
Hymen in virgineo pudendo, vbi. 263.d
Hypochondria ſiue Præcordia, quæ, & vbi ſita. 225.d

I

IEcur Græcè ἧπαρ, cur inſtitutum à natura. 246.e
Iecur ſanguinis principium, ipſiuſque hiſtoria ibid.
Iecur in homine maius ſi cum cæteris animalibus pro portione corporis comparetur. ibid.f
Iecur quem ſitum obtineat ibid.
Iecur quæ vincula obtineat, quibuſcum partibus vicinis alligetur. ibid.g
Iecur ſectum ſpectantibus exhibendi ratio. 247.b
Ilia quæ dicantur. 225.d
Inguina, quæ dicantur, & vbi. 226.e
Inſtrumenta quænam ad anatomen requirantur, eorumque accurata deſcriptio. 7.a.b.c
Inteſtina Græcis ἔντερα dicta vnde. 237.a
Inteſtinorum vſus triplex quis ſit, eorumque ad hunc materia ac forma idonea qualis. ibid. & ſeq.
Inteſtinorum tunicæ quo conferant. ibid.b
in Inteſtinis internæ tunicæ fibræ quales, earumque vſus. ibid.
Inteſtinorum venæ, earumque proceſſus. ibid.c
Inteſtinorum nerui à ramis illis ſexti paris neruorum cerebri, qui ad coſtarum radices pertinent. ibid
Inteſtinorum forma quæ ſit. ibid
Inteſtina omnia ſimul ad longitudinem quatuordecim cubitorum perueniunt. ibid.d
Inteſtina ſuperiora tenuia, inferiora craſſiora, & cur. ibidem.
Inteſtina ſunt vnus quaſi, & continuus canalis ibid.
Inteſtinum ob variam ſubſtantiam, ſitum ac figuram videtur in ſex diſtingui, terna tenuia, ac totidem craſſa; hæc inferius ſita ſunt, illa ſuperius. ibid.
Inteſtinum tenue primum ab inferiori oſtio ventriculi incipiens, ἔκφυσις δωδεκαδάκτυλων vnde dicatur. ibid.
Inteſtinum tenue ſecundum νῆστις, ſiue Ieiunum vnde dictum. ibid.
Inteſtinum tenue tertium Ileon dictum. 238.e
Inteſtinum craſſius primum τυφλὸν, Latine Cœcum vnde dicatur. ibid.
Inteſtinum craſſius ſecundum, Colum appellatur. ibid.
Inteſtinum craſſius tertium, Rectum vocatur. ibid.f
Inteſtinorum omnium ſitus qualis. ibid.e
Inteſtinorum naturam quo pacto Anatomicus exhibere ſpectantibus debeat. 239.a
Iris in oculo quid. 225.b
Ithmoides dictum Octauum os Caluariæ à cribri forma, eiuſque hiſtoria. 26.b
Iugulum quæ pars dicatur, eiuſque ſitus. 225.c
Iugulum quodnam os dicatur, eiuſque capitula, foramina, ac ſinus quales ſint. 48.g. & h
Iugulum cum oſſe pectoris per diarthroſim, cum poſteriori proceſſu ſcapulæ per arthrodian iungitur. 49.a

L

LArynx, vide Guttur.
Laryngis glandulæ quæ ſint, earumq́ deſcriptio. 277.a
Laryngis muſculi, eorumque ſectio. 153.c

Ατταδα-

Λεπιδοειδὴ ſutura, ita dicta à ſquammis, vbi ſita. 20.g
Lien, græcis σπλὴν dictus, eiuſque officium, & hiſtoria. 247.b. & ſeq.
Lienis ſubſtantia qualis. ibid.c
Lien quam formam obtineat. ibid.d
Lienis ſitus. ibid.
Lienis vincula, quibus cum partibus vicinis alligatur, quæ ſint. 248.e
Lienis ſectio & extractio qualiter fieri debeat. ibid.
Ligamenta σύνδεσμοι dicta, à munere alligandi. 74.e
Ligamenta nerui, & ipſa dicuntur ibid.
Ligamentorum munus quotuplex ſit ibid.
Ligamenta per ſe motus ſenſusque expertia ibid.
Ligamẽtorum ſubſtantia qualis ſit, eorumque forma multiplex. ibid. & ſeq.
Ligamenta humeri os ſcapulæ connectentia quot, & eorum hiſtoria. ibid.f
Ligamenta capitis & priorum duarum ceruicis vertebrarum, ipſorumque deſcriptio & munus. ibid.g
Ligamenta oſſium pectoris variorum varia, & qualia ſint, quæ cum vertebris coſtas, & has cum pectoris oſſibus deuinciunt. ibid.h
Ligamenta vertebras inter ſe nectentia, eorumque hiſtoria. ibid.
Ligamẽta multiplicia cubiti, radij, manus, eorumque munus. 75.a
Ligamentum coxam oſſi ſacro connectens, quale ſit. ib.d
Ligamenta femur coxæ nectentia, quæ. ibid.
Ligamenta genu complura, eorumque deſcriptio. 76.e
Ligamentum validum tibiam & ſuram ſuperne connectens, ipſiuſque munus. ibid.f
Ligamenta pedis, eorumque muneris deſcriptio. ibid.g
Ligamenta pedis digitorum, ligamentis manus ſimilia. ibidem g
Ligamentorum ſectio quomodo aggredienda. ib.h
Linguæ munus, & idonea ad hoc exequendum materia ac forma compoſitio. 304.g
Lingua vnde neruos ſortiatur. 81.a
Linguæ lateribus adiacentes muſculi vnde venas ſortiantur. 107.a
Linguæ motus multiplices ac varii, & quibus efficiantur muſculis. 150.g. Sectio horum. 153.a
Loci differentiæ ſex; enumeratæ. 2.e
Lumbi qui, & vbi ſiti. 226.e
Lumen ad Anatomen adminiſtrandam quale conueniat. 10.e

M

MAgnitudini partium animalis quænam ſubiiciantur. 2.e
Mala quid, & vbi ſita. 225.c
Malleoli qui, & vbi. 226.g
Mammarum appellatio ac ſitus, qualis. 225.d
Mammas inter, ac vterum conſortium, ex quibus venis & arteriis proficiſcatur earumque hiſtoria. 114.f. 122.h. & 271.a
Mammarum materia quæ ſit. 271.a
in Mammis papillæ ſeu capituli vſus, & idonea conſtructio. ibid.
Mammis nerui, venæ, & arteriæ vnde impertiantur. ibid. & ſeq.
Mammarum cum vtero nexus in quo conſiſtat. ibid.b
Mammarum figura quæ ſit. ibid.c
Mammæ cur duæ effictæ. ibid.
Mammarum, ſitus, & ſectio idonea. ib.
Manus, tertia pars brachii, eiuſque oſſium tripertita diuiſio: quia vel ad primam palmæ partem, quæ & Carpus dicitur, referuntur, de qua vide in dictione, Palmæ pars prima; Vel ad palmam ipſam, de qua vide in dictione Palma; Vel ad digitos, de quo vide in verbo Digitus. 57.a
Manum totam, id eſt primam palmæ partem, palmam ipſam ac digitos mouentes muſculi qui ſint, eorumque hiſtoria. 173.a. Sectio. 176.g
Manus in partes ſuas diuiſio, earumque nomenclatura. 226.f
Maſſiteres muſculi qui dicantur, ipſorumque hiſtoria. 152.f
Maxillæ nomine quæ pars proprie veniat. 225.c
Maxillæ os, eiuſque ſubſtantia, ſuperficies, foramina caua, & quæ ſingulorum ſit conſtitutio. 35.a. & ſeq.
Maxilla quos motus obtineat, & qui eis præſint muſculi, eorumque hiſtoria. 153.c. Sectio. ibid.d
Medicum, qui anatomen profitetur qualem eſſe oporteat. 4.h
Medicus Anatomes beneficio, quomodo ſanitatem vel ſeruet præſentem, vel reſtituat abſentem. 2.f
Medullam cur oſſibus natura indiderit. 13.b
Membranæ quotuplices ſint, earumque ſubſtantia qualis. 77.c
Membrana dura duplicata in caluaria, octo ſinus efficit, eorumque ratio. 107.c
Membranarum cerebri nomina, & hiſtoria. 292.h
Membranarum cerebri tenuis, Chorion dicta à ſimilitudine χωεὶς inuolucri fœtus, quam materiam ac formam obtinuerit ibid.
Membranarum cerebri craſſæ munus, eiuſque ad hoc rite exequendum materia ac forma idonea. 293.a
Membranarum cerebri ſuperficies, caua, ſinus eorumque deſcriptio. ibid.b. & ſeq.
Membrana carnoſa dum inciditur quid in ea ſit conſiderandum. 231.c
Membrana ſuccingens, ὑποζωκὼς dicta, eiuſque munus & idonea ex materia ac forma compoſitio. 274.h
Membranæ ſuccingentis foramina, eorumque vſus. 275.a
Membranæ ſuccingentis magnitudo, ſitus, numerus. ibid
Membranæ διαφράττοντες quæ, earumque muneris vtilitas, ac deſcriptio. ibid.b
Membrorum nomine quæ veniant, eorumque munus, ac idonea ad hoc exequendum ex materia ac forma conſtitutio. 226.f. & 310.h. & ſeq.
Mentum quid, & vbi. 225.c
Meſenterii nomina ac vſus. 238.f
Meſenterium venas vnde ſortiatur ibid.
Meſenterij adeps, ac glandulæ. ibid.g
Meſenterii forma quæ ſit ibid.
Meſenterii ſitus ibid.
Meſenterium neruos & arterias vnde obtineat. ibid.h
Meſenterii glandula magna παγκρέας dicta, illiuſque hiſtoria. 239.a
Meſenterii necnon inteſtinorum naturam quo pacto Anatomicus exhibere ſpectantibus debeat ibid.
Μετάφρενον quæ pars dicatur. 226.e
Miniſtri quales ad Anatomen requirantur. 5.c
in Mortuis aliter ſe habere pleraque quam in viuis empirici falſo aſſerunt. 2.e
Motus voluntarii inſtrumentum ſunt muſculi magis inſignes. 130.f
Mulierum Genitale quibus partibus ac nominibus contineatur. 226.e
Muſculi vnde dicti. 130.f
Muſculi magis inſignes inſtrumentum ſunt motus voluntarii. ibid.
ſine Muſculo vt nullus reperitur motus voluntarius; ita nec muſculum reperias eiuſmodi motus facultatis expertem, eo excepto qui in palma ſub cute ſenſum, duritiem, ac pilorum carentiam affert. ibid

Muſculi facultatem ſentiendi vnde obtineant. ib.
Muſculi motum quibus in partibus efficiant. ibid.
Muſculorum actio conſiſtit in contractione voluntaria verſus ſua initia. ibid.g
Muſculis internis flectuntur membra, externis porriguntur. ibid.
Muſculorum motus, idemque tonicus, tum quies eorundem quæ dicatur. ibid.
Muſculorũ compoſitio ex materia ac forma quæ ſit. ib.& h
Muſculi ſubſtantia conflatur ex membrana à ligamento producta; ſub qua continetur neruus, ligamentum, caro, vena, arteria, adeps, & horum deſcriptio. ib.h
Muſculi omnes venis atque arteriis prædita. 131.a
Muſculorum partes ſunt initium, medium, finis, & quæ cuiuſque ſit ratio. ibid.
Muſculorum chordæ quales, eorumque differentiæ. ib.b
Muſculorum forma continetur figura, ſuperficie, meatibus, magnitudine, numero, ſitu; & horum accurata deſcriptio. ibid.c.& ſeq.
Muſculorum corporis vniuerſi delineatio, nec non declaratio. 133.& ſeq.
Muſculi ſinguli membrana obteguntur. 130.b
Muſculi faciei, eorumque vſus ac hiſtoria. 136 g
Muſculi palpebrarum, eorumque deſcriptio. ibi.b
de Muſculis oculorum variæ medicorum ſententiæ, eorumque hiſtoria. ibid.
à Muſculis quatuor, rectum motum præbentibus ſatis poſſe circumduci oculum qui dixere, refutantur. 138.f
Muſculi narium quatuor, ipſorumque officium, ac hiſtoria. ibid.h
Muſculi buccæ vel genarum, quatuor, ipſumque latera ac munus. ibid.& ſeq.
Muſculi labiorum quatuor, ipſorumque hiſtoria & officium. 139.b
Hos præter quibuſdam in cadaueribus alii quinque reperiuntur, quorum duo cutem capitis, alii vero tres mouent auriculas. ibid.c
Muſculorum frontis, buccarum, ac labrorum ſectio quomodo rite aggredienda & perficienda. ib.d
Muſculi caput mouentes quot ſint, eorumque hiſtoria. 144.e.& ſeq.
Muſculorum capitis ſectio quomodo rite inſtituenda. 145.c
Muſculi oſſis hyoidis vtrinque quatuor, eorumque hiſtoria. 150.e. ſectio. 153.a
Muſculi linguæ motibus variis præſidẽtes qui ſint, eorumque hiſtoria. 150 g. ſectio. 153.a
Muſculi faucium qui eorumque munus ac hiſtoria. 151.a ſectio. 153.b
Muſculi gutturis ſexdecim, eorumque hiſtoria. 151.b. ſectio. 153.b
Muſculi maxillæ qui eorumque hiſtoria. 152.e. ſectio. 153.c
Muſculi humerorum quot ſint, eorumque hiſtoria. 162.e & ſectio. 163.a
Muſculi ſcapulæ quotuplices, eorumque deſcriptio. 168.e eorumque ſectio. ibid.g
Muſculi cubitum mouentes qui ſint, eorumque hiſtoria. 172.e. ſectio. 176.f
Muſculi radium mouentes quatuor, eorumque deſcriptio. 172.g
Muſculi manum, id eſt primam palmæ partem, palmam, ac digitos mouentes qui ſint eorumque hiſtoria. 173.a. ſectio. 176.f.& ſeq.
Muſculi primæ palmæ partis. 173.a
Muſculi palmæ. ibid.c
Muſculi digitorum viginti nouem, eorumque munus, ac hiſtoria. 174.e
Muſculi thoracis, ſeu pectoris octoginta nouem eorumque officium, ac hiſtoria. 184.e
Muſculorum 34. intercoſtalium hiſtoria. 185.b
Muſculi thoracis quo pacto reſpirationi inſeruiant. 186.f
Muſculus aërem in thorace exiſtentem ne exeat, prohibens eiuſque vis eximia. 151.d
Muſculorum thoracis ac ſepti tranſuerſi ſectio quomodo rite perficiatur. 186.g
Muſculorum dorſi hiſtoria, & de eorum numero diuerſæ medicorum ſententiæ ac rationes afferuntur. 194.e. eorum ſectio quomodo aggredienda. 195.d
Muſculi abdominis vtrinque quatuor, per omnia pares, eorumque deſcriptio. 198.e
Muſculi veſicæ qui, eorumque munus, & hiſtoria. ibid.b
Muſculi ani, qui ipſorumque officium, & deſcriptio. 199.a
Muſculi colis quatuor, ipſorumque vſus. ibid.b
Muſculi teſtium, ipſorum munus, & hiſtoria. ib.e
Muſculorũ abdominis, veſicæ, ani, colis, teſtium ſectio quo modo rite peragenda. ibid.d
Muſculi femoris, vndecim, aut his plures, ipſorum munus atque hiſtoria. 206.e
Muſculi cruris, ſiue tibiæ decem, eorumq; deſcriptio. 212.e
Muſculi pedis nouem, & horum hiſtoria. 213.b
Muſculi digitorum pedis, eorumque hiſtoria, & officium, 215.a
Muſculorum cruris, pedis, eiuſdemque digitorum ſectio, vt rite aggredienda. 216.e

N

NAſus, ρìς, pars capitis quæ. 225.b
Naſus odoratui præeſt, eiuſque munus ac hiſto. 302.b
Naſus quam ſortiatur materiam. 303.a
Naſi cartilagines quinq;, earumq; hiſtoria. 69.b
Nerui proprie dicti, quid. 79.b
Neruorum munus eſt, quod vel ſolam ſentiendi vim impertiant, vel etiam mouendi. ibid.
Neruorum ſubſtantia quotuplex, eorumq; figura, ac magnitudo quæ. ibid.& ſeq.
Neruorum octo paria oriuntur à cerebro, triginta à medulla. ibid.c
Neruorum numerus vnde colligendus. ibid.
Nerui ex cerebro alii, alii à medulla oriuntur, non autem à corde, aut dura menynge. ibid.d.& ſeq.
Nerui à Cerebro oriuntur, octo à dextra parte, totidem à ſiniſtra, vnde octo paria nominantur. ibid.
Primi paris ortus, & hiſtoria. 80.e
Secundi. ibid.f
Tertii. ibid.
Quarti. 81.b
Quinti. ibid.
Sexti. ibid.d
Septimi. 83.a
Octaui. ibid.
Nerui variis tum faciei, tum oris partibus ſeſe inſinuantes, ſunt rami tertii paris. 80.h
Nerui variis tum faciei, tum oris partibus ſeſe inſinuantes, ſunt rami tertii paris. 80.h
Nerui recurrentes quinam dicantur, & vbi. 82.f
Neruorum paria triginta oriuntur à ſpinæ medulla, eorumque hiſtoria. 88.f
Neruorum ſeptem paria à vertebris ceruicis oriuntur, ib.
Primi paris ortus, ductus, ac hiſtoria. ib.g
Secundi. ibid.
Tertii. ibid.h
Quarti. ibid.
Quinti. 89.a
Sexti. ibid.b
Septimi. ibid.c

Nerue-

Neruorum paria duodecim oriuntur à vertebris thoracis eorumque hiſtoria. ib.f.& 89.b.c
Neruorum quinque paria ex lumborum vertebris profecta, eorumque hiſtoria. 90.e
Neruorum ſex paria ab oſſe ſacro prodeuntia, & illorum deſcriptio. ibid.
Nerui in Brachium quotnam & unde propagentur. ib.f
Primi nerui brachialis hiſtoria. ib.g
Secundi. ibid.
Tertii. ibid.h
Quarti. 91.a
Quinti. ibid.c
Sexti. ibid.
Neruorum in crus & pedem diſſeminatorum hiſtoria ib.d
Nerui genitale petentes. 92.f
Nerui optici qui. 80.e
Neruorum ſectio quomodo rite perficienda. 127.d
Nexui partium animalis quæ ſubiiciantur. 2.e
Numero partium animalis quænam ſubiiciantur. ib.

O

Oβελαία ſutura ſagittiformis vbi ſita. 20.g
Obſcœnæ partes quæ & vbi ſitæ. 226.e
Occipitium quæ pars capitis dicatur. 225.a
Oculi, græce ὀφθαλμοί, quænam pars capitis dicatur, & partium cuiuſque oculi deſcriptio atque appellatio. ib.b
Oculus quiſque ſeptem oſſibus continetur, ipſorumque hiſtoria. 30.h
Oculorum finis quis ſit. 300.e
Oculi materia, ac forma quæ ſit. ibid.
Oculi figura, ſuperficies, caua, qualia. ibid
Oculos cur binos fabricata ſit natura. ibid.f
Oculorum ſitus maxime oportunus. ibid.
Oculi humor Cryſtallinus, eiuſque vſus ac deſcriptio. ib.
Oculi humor ὑαλοειδής, ſeu vitreus, eiuſque deſcriptio. ib.g
Oculi humor cryſtallinus ac vitreus tribus obteguntur tunicis, Arachnoide, Ciliari, & Amphibliſtroide; ac cuiuſque officii deſcriptio. ibid.h
Oculi vuea tunica, eiuſque nomina & hiſtoria. 301.b.& c
Oculi cornea tunica, eiuſque nomina & hiſtoria. 302.e
Oculi album, eiuſque vſus ac deſcriptio. ibid.h
Oculi tunica quæ à chordis muſculorum oritur, eiuſque officium. ibid.e
Oculi humor aquoſus eiuſque munus, ac hiſtoria. 301.d
in Oculo ταρσὸς quid, & vbi. 302.e
Oculi palpebra, eiuſque munus, & idonea ex materia ac forma conſtitutio. ibid.
Oculi angulorum munus ac deſcriptio. ibid.f
Oculi iris quæ dicatur, & ex quibus efficiatur. ib.h
Oculis ac palpebris adiecta cartilago qualis ſit. 69.a
Oculis vicinum eſſe cerebrum cur oportuerit. 292.g
Oculi ſectio vt partium eius omnium natura plene innoteſcat ſpectantibus, quomodo inſtitui debeat. 310.f
Odoratui præeſt naſus. 302.h
Οἰσοφαγος, qui & στόμαχος ipſius munus quod ſit. 243.b
Omentum, græce ἐπίπλοον vnde dictum. 233.b
Omenti munus quod ſit. ibid.c
Omenti ſubſtantia qualis. ibid.
Omentum multis vaſis præditum, quibus, & vnde eidem impertiantur. ibid.
Omenti materia ac forma ad perfungendum munere ſuo idonea, & qualis. ibi.d
Omentum partibus vicinis quo pacto illigetur. 234.e
Omentum quo pacto incidatur, & in eius ſectione quid conſiderandum. ibid.
Os & Labia quid, & vbi. 225.c
Os cuneiforme, vide Os Sphenoides.
Oſſa corporis noſtri partes duriſſimæ ſunt atque aridiſſimæ, & quodnam eorum ſit munus. 13.b
Oſſium materia quæ ſit. ibid.
Oſſium forma, quæ. ibid.c
Oſſa neruis carent ac ſenſu, & quid de dentibus. ib.
Oſſa quænam ſint venis prædita. ibid.
Oſſibus medullam cur natura indiderit. ib.b
Oſſa medullam continentia adnatam habent partibus extremis ἐπίφυσιν. ibid.c
Oſſa quo pacto varie inter ſe iungantur. 14.f.g
Oſſium ſuperficies qualis. 13.d
Oſſium caua, magnitudo, numerus, ſitus qualis. ibi.& 14.e
Oſſicula tria intra vtranque aurem poſita, ipſorumque proceſſus, & figura. 25.a. *delineatio ſub liter.* a, b, c, d. 29.
Oſſa verticis duo eorumque inter ſe, & cum aliis commiſſura. 20.f
Oſſa capitis partim ad caluariam, partim ad reliquam faciem referuntur. ibid.e
Oſſium omnium caluariæ, nec non oſſis cuiuſque partium cum proceſſibus ſuis foraminibus, ac ſuturis tam ab interiori parte, quam exteriori accurata delineatio, 33. *per tot. Ac Declaratio.* 31.b.c.d.& ſeq.
Os Caluariæ Octauum, ethmoides appellatum, eiuſque hiſtoria. 26.h
Os caluariæ ſeptimum quod baſim conſtituit, quæ partium varietate, materia ac forma ſit præditum. 25.c. *vide Os ſphenoides.*
Os frontis, eiuſque ſubſtantia ac forma, cum cauitatibus quæ ſit. 20.g
Os frontis foraminibus duobus peruium, & in quem vſum ib. et. 21.a
Os frontis quomodo cum aliis circa oſſibus committatur. 20.h
Os occipitii quam materiam obtineat, ipſiuſque caua, ſuperficies, foramina, &c. ibid.& ſeq.
Os occipitii in puerulis ſi quando quadruplex apparet, quænam & vbi ſint eius diſcrimina. 21.a
Os occipitii, quomodo cum aliis circum oſſibus committatur. ibid.
Oſſa temporum, eorum qualitates, ac partium varietates 24.e
Oſſium temporum proceſſus varii, ac primum:
Proceſſus λιθοειδής. ibid.
Proceſſus Lambdoides. ibid.
Proceſſus Maſtoides. ibid.
Proceſſus Styloides. ibid.
Proceſſus Iugalis. ibid.
Oſſium temporum ſuperficies quæ ſit. ibid.f
Os temporum foraminibus quatuor diſtinctum à pleriſque Anatomes profeſſoribus deſcribitur.
Primum. ibid.
Secundum. ibid.
Tertium. ibid.
Quartum. ibid.g
His author quintum adiicit, ibid. præter paruula quædam foramina ab interna parte durioribus proceſſus. ibid.
in Oſſe temporum ſinus quatuor.
Primus. 25.a
Secundus. ibid.b
Tertius. ibid.
Quartus. ibid.
Oſſium temporum numerus, ſitus, & cum aliis circum oſſibus commiſſura quales. ibid.c
Oſſis ſphenoidis proceſſus, eorumq; antra, tum caua illius, foramina, & cum aliis circum oſſibus commiſſura qualis. ibid. d. & 26.e.f
Oſſa faciei componuntur ex oſſib. malarū, & maxilla. 30.e

Oſſa malarum vtrinque ſena numerantur ab aliis, ab authore vndecim in totum aſſignantur, ipſorumque hiſtoria. ibid.& ſeq.
Oſſa oculi cuiuſque componũtur ex quatuor malarum, & tribus caluariæ oſſibus, eorumque deſcriptio. ibid.h
Os hyoides, eiuſque vſus ac hiſtoria. 35.b
Neruos ſortitur ex tertio pari eorum, qui à cerebro oriuntur. 81.b.& 83.a
Os hyoides muſculos obtinet vtrinque quatuor, eorumque hiſtoria. 150.e.& ſectio. 153.a
Oſſa ſpinæ dorſi, eorumque hiſtoria. 35.d
Os ſacrum, vel latum vnde ita dictum, eiuſque proceſſus ac foramina. 42.h
Os coccygis eiuſque deſcriptio. 43.b
Os pectoris, eiuſque vſus, ac hiſtoria. 48.e
Os pectoris enſiforme, vnde dictum fuit ξυφοειδὴς. ibid.
Os pectoris quotnam ex oſſibus conſtet. ibid.
Os primum pectoris ipſiuſque forma, ſinus, ac vſus. ibid.f
Os ſecundum pectoris, ipſiuſque figura ac ſinus, horumque deſcriptio. ibid.
Os tertium pectoris, ipſiuſque ſubſtantia qualis. ibid.
Oſſa ſcapulæ, vide Scapula.
Os Iuguli, vide iugulum.
Oſſis humeri ſubſtantia ac forma quæ ſit. 53.b
Oſſis humeri ſinus, aſperitas, capitula, appendices, caua, eorumque hiſtoria. ibid.& ſeq.
Oſſa manus, vide Manus.
Os ſeſamoides in prima palmæ parte vbi ſitum. 57.c
Os ilium, eiuſque hiſtoria. 60.e
Oſſa coxæ ſingula tribus extruuntur oſsibus, ipſorumque nomina ac vſus. ibid.
Os pubis quod ſit eiuſque hiſtoria. ibid.h
Os pubis rectum magis in viris, ſed fœminis in exteriora recuruatum; cur. ibid.
Oſſa cruris tripartita, femur, tibia, & pes, ac ſingulorum accurata deſcriptio. 61.a
Os femoris, vide Femoris os.
Oſſa pedis, ipſorumque nomina. 67.a
Oſſium pedis triplex diuiſio, in tarſum, plantam, digitos; his adyciuntur oſſa quædam grandiora, vt talus, calx, & ſcaphoides, & horum deſcriptio. ibid.& ſeq.
Oſſa pedis omnia fere nuper natis mollia apparent, & cartilaginea. ibid.a
Oſſis tali vſus, ſubſtantia, quatuor ipſius latera, ac ſedes, & horum accurata deſcriptio. ibid.
Oſſis Scaphoidis hiſtoria. ibid.d
Os tarſi conſtat ex oſſibus quatuor, eorumque hiſtoria. ib.
Os tarſi quartum, κυβοειδὴς dictum, eiuſque latera. ib.c
Oſſa plantæ pedis quinque ſingulorum capitula, appendices. 68.f
Oſſa cuiuſque pedis digitorum tria ſunt, præterquam pollicis, qui duobus conſtat ibid.
Oſſa pedis vno pauciora oſſibus manus. ibid.
Oſſa pedis in vniuerſum numerantur viginti ſex, non vigintiſeptem, vt in manu. ib.g
Os calcis durum admodum, eiuſque figura, latera. 67.c
Oſſium omnium commiſſura, Scheletos appellata, eiuſque cum declaratione accurata delineatio. 15.& ſeq. qua ratione ſint oſſa tractanda ad Scheletum parandum. 76.h

P

PAlatum quod dicatur, eiuſq; deſcriptio. 305.a
Palma Græce μετακάρπιον dicta, eiuſque hiſtoria. 57.c
Palma quatuor oſſibus continetur, eorumque deſcriptio ib.
Palmam ex quinq; conſtare oſſibus qui dixerint, & Authoris de hoc opinio ſecundum Galenum. ibid.
Palmæ pars prima, eiuſque oſſium hiſtoria. ibid.a
Palmæ partis primæ oſſa ſunt octo, eorumque accurata deſcriptio. ibid.b
Palmæ primam partem, & palmam ipſam mouentes muſculi qui ſint, eorumque hiſtoria. 173.a. Sectio. 176.f.g
Palpebra quid, & vbi. 225.b
Palpebris atque oculis adiecta cartilago qualis ſit. 69.a
Παγκρέας dicta glandula quæ, & eius hiſtoria. 239.a
Partium corporis noſtri externarum diuiſio, & partis cuiuſque nomina. 224.f
Partes genitales, earumque hiſtoria. 255.a vide Genitales partes.
Patella genu hiſtoria. 61.d
Patellæ genu ſubſtantia, figura, ſinus, ſuperficies qualis ibid.
Patella genu in pueris cartilaginoſa, in adultis dura eſt, eiuſque vſus. ibid.
Pecten quænam pars dicatur, eiuſque ſitus. 226.e
Pectus ſiue thorax id totum appellatur, quod inter iugulum & ſeptum tranſuerſum continetur. 184.e.& 274.g
Pectus quibus motibus ſit præditum, & hi à quibus muſculis efficiantur. ibid.
Pectoris pars prior στῆθος, medium στέρνον, pars poſterior μετάφρενον, latera πλευραὶ nominantur. 274.g
Pericardii munus quod ſit, eiuſque idonea ex materia & forma compoſitio qualis. 284.e
Pericardium nucem pineam refert, eiuſque ſuperficies foramina ac magnitudo quanta. ibid.
Pericardii ſitus. ibid.f
Περικράνιον dicitur membrana quæ caluariam tegit; περιόστεον, quæ reliqua oſſa. 292.g
Peritonei materia. 232.f. Forma, ibid.g ſimplexne an duplex. ib.h. eius ſitus. ibid.
Peritoneum qua ratione ſit incidendum, & quid in eo ſit conſiderandum. 232.e
Perſpiratum præſtat arteriarum motus, eiuſque neceſſitas. 119.a
Pes, ποδὸς græce. 226.g. Vide crus.
Philoſophia, cum cernat tantum, non faciat, poſtremo fuit exculta, vtpote minus ad viuendum conducens. 3.c
Planta, πέλμα græce. 226.g
Podex quis dicatur, & vbi ſitus. ibid.f
Pollex conſtat ex oſſibus tribus. 57.c
Πολύμορφον dictum ſeptimum os caluariæ, & cur. 25.d
Poples quis, & vbi. 226.g
Præcordia, ſiue hypochondria quæ, & vbi ſita. 225.d
Πελυοειδὴς oſſium quæ dicatur. 14.f
Πτερυγοειδὴς dictum os ſeptimum caluariæ, & vnde. 25.d
Pubes quæ dicatur eiuſque ſitus. 226.e
Pubis os, vide Os pubis.
Pulmonis munus eſt per reſpirationem cor refrigerare. 280.e
Pulmo quo pacto vel dilatetur, vel contrahatur. ib.
Pulmonis materia, ibid. vide aſpera arteria. Vena arterialis, & Arteria venalis.
Pulmonis inuolucrum quod ſit, ac quale. 281.c
Pulmo formam nullam certam obtinet, ſicuti nec iecur, ſed variam accipit à corporibus quibuſcum iungitur. ibid.
Pulmonis ſuperficies, caua, magnitudo, numerus quis. ibi.
Pulmonis ſitus. ibid.d
Pupilla pars oculi quæ. 225.b

Q

QVadrupedum curatio ad quem ſpectet. 5.d
Quid ſit illud, de quo quæritur, in quauis tractatione primum eſt explicandum. 1.b

R

Ῥαφὴ oſſium quæ dicatur, eiuſque nomina diuerſa. 14.f
Renes Græci νεφροὺς appellant, eorumque officium & hiſtoria. 250.f

Renum materia qualis. ibid.
Renes duplici teguntur tunica, & vtriuſque deſcriptio. ib.
Renum neruus, vena & arteria vnde illis impertiantur. ib.g
Renum caua ac ſinus, & in horum deſcriptione medicorum diſſenſio. ibid.h
Renes cur duo efformati. 251.b
Renum dexter ſiniſtro elatior, & de eorum ſitu. ib.
Renes quo pacto ſecari, nec non exhiberi ſpectantibus oporteat. 252.g
Reſpirationem quo pacto thoracis muſculi perficiant. 186.f

S

SAnguis à iecinore per venas ad vniuerſum corpus alẽdum fertur; quemadmodum ſpiritus cum ſanguine tenuiori per arterias à corde, ad facultatẽ vitalem ſingulis corporis particulis impertiendam. 119.a
Scamni Anatomici, nec non inſtrumentorum quorumlibet adminiſtrandis rite Sectionibus idoneorum accurata delineatio ac declaratio. 8.9.10.e
Σκαφοειδὲς os, eiuſque hiſtoria. 67.d
Scapula quos motus obtineat, & eo ſpectantes muſculi qui, eorumque hiſtoria. 168.e. & Sectio. ibid.g
Scapularũ vſus ac ſubſtantia ad hunc idonea quæ ſit. 52.e
Scapularum caua, ſinus, proceſſus, eorumque deſcriptio. ib.
Scapularum triangularis figura ex inæqualibus lateribus, & ipſorum hiſtoria. ibid.f
Scheletos, oſſium omnium commiſſura, eiuſq; cum declaratione accurata delineatio. 14.g.h. & ſeq.
ad Scheletum rite conficiendum, quomodo præparandum ſit cadauer, & oſſa purganda, aliaque requiſita. 76.h
Scrotum quod, & vbi. 226.e
Sectio corporis humani qua parte ſit primum aggredienda & quomodo. 231.a
Sectio viuorum quomodo rite ſit inſtituenda, & adminiſtranda. 311.b. & ſeq.
Sectio neruorum, venarum, atque arteriarum quo pacto rite perficienda. 127.d
Sectionem dum aggreditur Anatomicus, qua methodo vti debeat in oſtendenda natura partium quæ ſecantur. 230.e
Secunda vide Chorion.
Septum tranſuerſum muſculus communis tã dextræ, quàm ſiniſtræ partis thoracis, eiuſque hiſtoria. 186.e
Seſamoides os in prima palmæ parte vbi ſitum. 57.c
Σησαμοειδῆ, oſſa fere ſolida ſunt. 13.b
Simia qualis ad anatomen eligenda, & in quibus ab humano corpore diſcrepet. 6.e
Sinciput, βρέγμα Græcis, quæ pars capitis dicatur. 225.a
Situs partium animalis quo referatur. 2.e
Sphenoides dictum ſeptimum os caluariæ, & vnde. 25.c
Sphenoides os cuneiforme. 13.d
Spinæ dorſi oſſa, eorumque hiſtoria. 35.d
Spiritus cum ſanguine tenuiori per arterias à corde ad vniuerſum corpus fertur, quemadmodum ſanguis à iecinore per venas. 119.a
Spiritum vel aërem in thorace exiſtentem, ne exeat prohibens muſculus, eiuſque vis eximia. 151. d. Sectio. 153.c
Splen, vide Lien.
Στεφανιαῖα, id eſt ſutura coronaria vbi ſita. 20.g
Stomachus quis dicatur, eiuſque munus. 243.b
Supercilia quænam pars capitis dicantur 225.b
Sura quæ, & vbi. 226.g
Suræ ac tibiæ in medio diſtantia & ductus. 64.g
vide Tibia.
Sutura ſagittiformis, quæ. 20.g
Sutura Coronaria quæ ſit, & vnde dicta. ibid.
Sutura Lambdoides quæ ſit. ibid.
Sutura λεπιδοειδῆ à ſquamis ita dicta, quæ ſit. ib.
Σύμφυσις oſſium quæ dicatur. 14.e
Συνάρθρωσις oſſium quæ ſit. ibid.f
Συνεύρωσις oſſium quæ dicatur. ibid.
Συγχόνδρωσις oſſium quæ dicatur. ibid.
Συσσάρκωσις oſſium vnde dicta ibid.

T

TActus inſtrumentum eſt corpus vniuerſum: ſed maxime exquiſite ſentit cutis interna digitorum manus. 307.a
Talus, ipſiuſque hiſtoria. 67.a. & 226.g
Tarſi os, vide Os tarſi.
Tarſus pars pedis, quæ. 226.h
Temporum appellatione quæ capitis pars veniat. 225.a
Teſtes δίδυμοι græce dicti. 226.e
Teſticulorum munus, ac ſubſtantia, ipſorumque officium, & hiſtoria. 255.a
Teſticuli ex qua materia conſtent, eorumque partes quæ ſint. ibid. & ſeq.
Teſticulorum forma ac ſitus quis ſit. 256.f
Teſticuli ad naturam eorum cognoſcendam quo pacto incidi, & exhiberi ſpectantibus debeant. ibid h. & ſeqq.
Teſticulorum muliebrium munus ac ſubſtantia quæ ſit. 262.e
Teſticuli muliebres à virilibus quomodo differant. ibid.
Theatrorum ac Circorum apud veteres extructio qualis fuerit. 10.f
Thorax ſiue pectus id totum appellatur, quod inter iugulum & ſeptum tranſuerſum continetur. 184.e
Thorax quæ pars dicatur, quibuſque terminis circumſcribatur. 225.c
Thorax duplici mouetur motu, & eo facientes muſculi qui ſint eorumque hiſtoria. 184.e
Thoracis munus, & eiuſdem ad hoc exequendum idoneæ materiæ ac formæ compoſitio. 274.g
Thoracis membrana ſuccingens, ὑπεζωκὼς Græcis dicta, eiuſque munus ac hiſtoria. ibid.h
Thoracis muſculi quo pacto reſpirationi inſeruiant. 186.f
Thoracis vertebræ, vide Vertebræ thoracis.
Thoracis, nec non partium in eo contentarum Sectio quâ ratione molienda, vt earum natura innoteſcat ſpectantibus. 275.c. & 286.g
Tibia quæ dicatur, & vbi. 226.g
Tibia duplici oſſe continetur, tibia, & ſura, & vtriuſque hiſtoria. 64.e
Tibiæ ſubſtantia, figura, ſuperficies, ſinus, proceſſus, latera eorumque accurata deſcriptio. ibid.
Τροχοειδῆ oſſium quæ. 14.g

V

VAſa ſpermatica, vide Genitales partes, Coles, Teſticuli, &c.
Vena quid, earumque munus quod ſit. 97.c
Venæ ſanguinem, arteriæ ſpiritum vitalem, nerui ſpiritum animalem per vniuerſum corpus deferunt. ibid.
Venis vbique fere iunguntur arteriæ, & in quibus partib. hoc deficiat. ibid.
Venarum materia ac forma quæ ſit. ibid.
Venarum fibræ à fibris muſculorum quomodo differant. ibid.d
Venæ pulmonis duplici tunica præditæ, & cur. ibid & ſeq.
Venæ Cordis, quales. 98.a
Venæ Renum quales. ibid.
Venæ in hominibus præcipue tres, à quibus aliæ omnes deriuantur: Vena Porta, Vena Caua, Vena Arterialis; cuiuſque ortus ac diſtributio. ibid.

Vena porta vnde dicta, eiuſque hiſtoria. 102.e
Venæ portæ munus quod ſit. ibid.h
Vena Caua principium habet à Iecinore, & de progreſſu eiuſdem ad iugulum. ibid.& ſeq.
Vena ſine coniuge quæ dicatur. 103.c.
Vena caua poſtquam venam ſine coniuge protulit, quo pacto ad iugulum feratur. 106.e
Vena iugularis quo pacto in caluariam ingrediens, ibidem diſtribuatur. 107.c
Vena iecinoris quo pacto in brachium diſtribuatur, 112.e *tum in cubitum & radium, ibidem, ac denique indigitos.* ibid.g.& ſeq.
Venarum manus magna vt plurimum in diuiſione varietas. 113.a
Venæ cauæ progreſſus infra iecur ad inguina quis ſit. ib.
Venæ emulgentes vnde initium ſortiantur, earum nominis ratio, ac diſtributio. ibid.b
Venæ emulgentes quomodo ſitu pro ſexus diuerſitate varient. ib.& ſeq.
Vena peritoneum & abdomen conſcendens qualiter inde ramulos aliquot foraminibus oſſis Sacri impertiens per dorſum colis partim ad glandem vſq; progrediatur: partim etiam. i. altera ſui parte ad muſculos ani delata, conſtituat capitula quædam venarum ſanguinem fundentium, quas hæmorrhoidas græci dicunt: & inde aliæ eiuſdem diſtributiones. ibid.c.& ſeq.
Venæ ad crus, pedem, ac pedis digitos quænam, & quo pacto diſtribuantur. 114.f
Venæ arterialis exortus, proceſſus, & ſubſtantia qualis ſit. 281.a
Venarum ſectio, quomodo rite perficienda. 127.d
Venter quid, & vbi. 225.d
Venter primus in Anatome incidendus, & quid in eo ſit conſiderandum: tum inciſionis modus. 231.a
Ventriculus quid, eiuſque hiſtoria. 242.e
Ventriculi munus quod ſit, & ad illud exequendum quas facultates obtineat. ibid.
Ventriculi materia. ibid.
Ventriculi forma. 243.a
Ventriculi oſtia duo, ipſorum nomina & vſus. ib.
Ventriculi ſitus. ibid.b
Ventriculi naturam quomodo exhibere ſpectantibus debeat Anatomicus. ibid.d
Vertebrarum ceruicis proceſſus, ſinus, foramina, ac ligamenta, & ſingulorum accurata deſcriptio. 36.h.& ſeqq.
Vertebræ thoracis, earumque proceſſus, ſinus, ac foramina, eorumque hiſtoria. 42.e
Vertebræ thoracis ſingulæ ſeptem proceſſibus præditæ & quibus. ibid.g
Vertebræ lumborum, earumque hiſtoria. ibid.
Vertebrarum ſpinæ mirabilis fabrica, earumq; vſus, ac hiſtoria. 35.d
Vertex quæ pars capitis dicatur. 225.a
Verticis oſſa qualia ſint, eorumque hiſtoria. 20.f
Veſica in quem vſum facta ſit à natura eiuſque hiſtoria. 251.c
Veſica conſtat ex tribus tunicis, & harum deſcriptio. ibid.
Veſica neruos grandiuſculos cur, & vnde ſortiatur. ibid.
Veſica quas venas: quas item arterias & vnde obtineat ib.d
Veſicæ figura quæ ſit. ibid.
Veſicæ caua multiplicia, eorumque deſcriptio. 252.e
Veſicæ canales ὀρητῆρες, *horumque munus & hiſt.* ibid.
Veſicæ ceruix, eiuſque deſcriptio. ibid.
Veſicæ ſitus quis ſit, eiuſque pro ſexus varietate diuerſitas. ibid.f
Veſicam quo pacto ſecari: nec non exhiberi ſpectantibus oporteat. ibid.g
Veſicæ collum qua parte genitali muliebri inſeratur. 263.d
Veſica fellis, eiuſque vſus ac hiſtoria. 246.g
Veſica fellis triplici fibrarum genere diſtinguitur, earumque officium. ibid.
Veſicæ fellis membrana orta à peritoneo, vena, arteria, neruus. ibid.& ſeq.
Veſicæ fellis figura ac ſitus. ibid.h
Vitalis facultas conſiſtit in conſeruatione, caloris innati, cuius ſedes præcipua eſt cor, & quænam partes ad hunc potiſſimum ſint neceſſariæ. 274.f
Vitali facultati, ſeu caloris innati conſeruationi inſeruiūt pulmo, aſpera arteria, guttur, ſeptum tranſuerſum, thorax, & collum, ac cuiuſque horum deſcriptio. ib.
Viuorum ſectio, vide. Sectio viuorum.
Vmbilicus qui dicatur, eiuſque ſitus. 225.d.& ſeq.
Vmbilicus quinque canalibus continetur, eiuſque tranſitus ad fœtum. 268.f
Vmbilicus quo pacto incidatur, & in eius ſectione quid conſiderandum. 233.b
Vngues græce ὄνυχες. 226.g
Vteri ſubſtantia propria quæ ſit. 262.f
Vterus quos neruos & vnde obtineat. ibid.g
Vteri venæ atque arteriæ harumque deſcriptio. ib.& ſeq.
in Vtero gerentibus venarum & arteriarum capitula quæ paruarum cotylarum modo prominentia à nonnullis deſcribuntur, commentitia ſunt, cum non reperiantur in homine, ſed magis in boue fœmina, aut capra. ib.h
Vtero prægnantibus clauſo vnde prodeat ſanguis ſuperans. ib.
Vteri forma quæ ſit. ibid.& ſeq.
Vteri ſuperficies externa & interna qualis. 263.a
Vteri caua, & vtrum in cellulas complures diſtinguatur, vel potius vnico ſinu contineatur. ibid.
Vteri ſinum veluti in duos diuidens linea. ib.
Vteri pars ſumma nouilunium vel erumpentia vituli cornua repræſentat. ibid.
Vteri os quod dicatur. ibid.
Vteri os prægnantibus adeo adſtringitur, vt ne ſtylum quidem admittat. ibid.b
Vteri magnitudo virginibus, prægnantibus, & enixis diuerſa. ibid.
Vteri prægnantium ſitus. ibid.
Vteri poſitio quæ ſit. ib.
Vterus quibuſnam partibus, & quo pacto alligetur. ib.
Vtero nectitur genitale, ſtomachi nomine inſignitum, illiuſque idonea ex materia & forma compoſitio quæ ſit. ibid.c
Vtero gerentis cadauer ſi quando detur, quo pacto ſit incidendum, ad fœtus ſinum, eiuſque inuolucrorū rationem percipiendam. 268.g
Vterum inter ac mammas conſortium ex quibus venis & arteriis proficiſcatur. 114.f.122.h.271.b
ad Vteri ac muliebris genitalis naturam perſpiciendam quo modo moliri ſectionem oporteat. 264.e
Vua nomina, munus, & idonea ex materia ac forma compoſitio. 277.a. *Sectio.* 287.b
Vulua, ſeu loci qui & vbi in fæmina. 226.e

Z

Zygoides, os iugum repræſentans. 13.d

FINIS.

ERRATA SECVNDI TOMI, ET QVIDEM IN LIBRIS DE CVRAtione generatim tàm Primæ quam Secundæ Partis, facilis ſic reſtituet Lector.

Pag.6 lin.9.à fin. cum vna à palato, leg. cum vua à palato. ead. lin 1. à fin ſanitatis tum, leg ſanitas tum. p.34. lin.7. à fin ſi emiſſo ſono, leg. ſed emiſſo ſono. p.35. lin.19. poteſt, debent, leg. poteſt: & debent. p.38 lin 25. in viris, leg. inuitis. ead. p. lin.7. à fin. paruus eſt, leg. prauus eſt. pag.51. lin 21 indicant inſomnia, quæ, leg. indicant: inſomnia quę. pag.54. lin.8 à fin. ſit, ſiue inedia, ſiue effluxu, leg. ſit ſiue ex inedia, ſiue ex effluxu. p.58 lin.10. à fin. etiam, leg. etiam vim habet. p.68. lin.30. aut pituitoſæ, leg. aut pituitæ. p.96. lin 23. à fin proprium, leg. propria. p.138. lin.4. vt cauſa, leg. vt caua. p.144 lin.26. opus noſci, leg. opus confici. p.166. lin.12. à fin. ſic vbi, leg. ſi vbi. p.167. lin.4. excernuntur, leg. excernitur. p.195. lin.15 pracepit, leg. præcipit. pag.197. lin.11. à fin. effictos, leg. effectos. p.212. lin.21. à fin ita corde, leg. ita in corde. pag.214. lin.32. à fin. cumulantur, leg. cum aſſantur. p.217. lin. vlt. in multum, leg. multum in igneum p.220. lin.28. à fin. enim à calore, leg. enim à colore p.223. lin.14. edet, leg. edit. ead. p. & lin edet, leg. edit. p.225. lin 9 à fin. valde ſpiritus leg. valde ſpiritibus. p.235. lin.24. à fin. retinendi vim. leg. renitendi vim. pag 253. lin.30 robur genarum, leg. rubor genarum p.255 lin 21. illæ, illas, leg. illæ quas. pag 260. lin.14 à fin. ad remittendum, leg. ad renitendum. p.267. lin.12. à fin. Chamemalino, leg. amygdalino p.270. lin 28. mixtum eſt, leg. mixtus eſt. p.274. lin.10. à fin. & rigore, leg. & vigore. p.283. lin. 26. liene ad, leg. liene transfunditur ad p 284. lin.16. quo redundat, leg qui redundat. p.297. lin.1. materia, leg. natura. p 298. lin. 13. exacerbaretur, leg. exacerbetur. p.301. lin.29. calor fumoſus. leg. calor eſt fumoſus. eg 330. lin.22. ceruini, leg. ceruinum. p 346. lin 19. à fin. ventri ex, ventri cataplaſma ex. p.360. lin.14. Cap. IX. leg Cap. VIII p 378. lin 5. & propterea has, leg. & propter eas. p.381. lin.1. modum à natura, leg. morbum à natura. p.385 lin 14. corrumpenti, leg. confluenti p 413. lin.19. bilis lentibus ac, leg. bilis lenientibus ac. p.441. lin 12. à fin. amplius illi, leg Atilli. p.460. lin.11. vinctum, leg vinculum. p 460. lin vlt. adlinitur, leg adimitur. p.476. lin. à fin 20. confuſa eſt, leg. contuſa eſt. p.478 lin. 6 à fin. cyzinæum, leg. cyzicenum. pag 479 lin.27. & ſanies, leg. & ſanitas. p.488 lin.34 ſimiliter oleo, leg ſimiliter ſit oleo. pag. 489. lin. penult. morſus expertia, leg. ſenſus expertia. p.501. lin 8. à fin. deſidat, leg. deſideat.

p.131. lin.15. piperis drach. leg. piperis ana drach. p.133. lin.18. à fin. tumiditas & humor, leg. tumor atque humiditas. p.157. lin.20. ſaccharum conditum, leg. ſaccharum canditum. pag.168. lin.13. à fin. ad aures ſtatuimus, leg. ad aures pertinere ſtatuimus. pag.174. lin.28. cum linimentis, leg. cum linamentis. p.175. lin.7. à fin protrahendi, leg. detrahendi. p.179. lin.16. digeratur, ſiue ab eadem, leg. digeratur, aut ad os paulatim transfundatur, & exſpuatur, vnde parotides, æquare interdum tuſſiculam cum pthycliſmo ortam, Hippocrates in coacis obſeruauit: ſiue ab eadem. p.186. lin. à fin 28 ipſe auctor, leg. ipſe eſt auctor p.195. lin.14. aqua borra aut villenſis, leg aqua Borra, aut villenſi p.209 lin.26. Quamobrem, leg. Quemadmodum. p.248. lin 22. vt ex dolore, leg vt ex valido ictu: ex effectis, vt ex dolore. p.255. lin.21. corporis oſſibus, leg. corporis partibus pag.257. lin.15. facta, vt, leg facta, vel ſcalpro. p.278. lin.24. confirment, leg. cor confirment. pag 325 lin.29. ſenſus grauitas, leg. ſenſus grauitatis. p.352. lin.32. tamen alia, leg. tamen talia. pag 358. lin.14. à fin ipſius thoracis: quibus, leg. ipſius thoracis, ſcilicet antequam huic vitio aliud adhuc magis graue fuerit adiectum, nempe ipſa tabes: quibus. p.360. lin.35. à fin. decocta. In potu, leg. decocta, quantitate tamen moderata, ita vt à viribus languidis facile concoqui poſſint. In potu. p 375. lin. vlt. ob eos obſeruantur, leg. ob eos obuerſantur. p.385. lin.15. à fin. qui in expirat leg. qui in expiratione. Ead. p. lin.12. à fin. vtrum a. in thoracis, leg. vtrum autem in thoracis. p.403. lin.23. excrementum ſeorſum, leg. excrementum ſeroſum. pag.406. lin.7. ratione multitud. leg. ratione multitudinis. pag 425. lin.11. à fin. dilato ſiquidem, leg. dilatato ſiquidem p.460. lin.11. ſicuti & lapathi, leg. ſicuti, & lapatii. p.471 lin.13. atque caſtorium, deleatur alterum punctum. pag 474. lin.18. à fin. præditi, moleſtiam, leg. præditi, tum ob morſum moleſtiam. p.499. lin.14. à fin. cocti ℥ ß. colocynthidis, leg. cocti ℥.1. & ß. colocynthidis. p.519. lin.34. cuiuſmodi vſus, leg cuiuſmodi ſunt vſus. ead pag. lin.29. à fin. humore vtuntur, leg. humores vtuntur. p.545. lin.32. à qua illud proficiſcitur, leg. à qua illa proficiſcitur. p.549. lin. penult. diacarthami ℥ iiij. leg. diacarthami ℥ ß. p.568. lin.1. poterit, leg. potuerit. p.575. lin. 19. à fin. accommodatur: per quæ, leg. accommodatur. Quam pariter vim habet ac longe efficaciorem ſatis liberalis, ac pluries repetitus potus Aquæ Villenſis, ac Ficuncellēſis, veluti & Borrenſis, per quæ præſidia, &c. ead. pag. lin. antepenult. & decoctum radicis chinæ, leg decoctum ſalſæ parillæ, ſicuti & radicis chynę. p.588. lin.10. à fin. ad paranda, leg. ad ſeparanda. p.589. lin.7. commendauimus. Quod, leg. commendauimus; veluti & potus aquæ Borrenſis, Villenſis, ac Ficuncellenſis, ob vim potiſſimum ferri quam retinent in hoc caſu maxime expeditam. Ead. p. lin. 8. ſiue radicis Chinæ, leg. ſiue radicis ſalſæ parillæ, aut ipſius chinæ. pag. 628 lin.29. neque ad ſcrotum, leg. neque in ſcrotum. pag.632. lin. 22. à fin ratione conquerantur. leg. conquerantur: venæ autem ipſorum cubitorum, & potiſſimum dextri, potius pertinent ad ſuccorum auerſionem, qui ad teſtes confluunt, quam etiam egregie perficiunt. pag.671. lin à fin.13. citra grauitatem, leg. citra grauiditatem p.683. lin.9. à fin. infenſum, leg infeſtum. pag.689. lin 15. à fin. infenſum, leg. infeſtum. p.699. lin.34. breue ſiquidem eſt, leg breue enim eſt. p.700. lin.9. excidentem, leg. incidentem. p.711. lin 5. excolat pars, leg. percolatur pars. p.736. lin.28. in vtero, leg. in vterum. p.739. lin.17 à fin. Monſtrat ita, leg. Monſtrat itaque.

ERRATA GRAVIORA IN IMPRESſione Vndecim Librorum de Curatione Membratim ſic reſtituentur.

Pag.17. lin. à fin 34. vtendum eſt, neque verendum. leg. vtendum eſt, factis tamen prius ſi corpus repletum ſit vniuerſalibus euacuationibus: neque verendum. p.41. lin 19. à fin. tamen pugnent, leg. tamen magis pugnent. p.54. lin.30. à fin. dum cerebrū aliis partibus male affectis, leg. dum cerebrum ex ſe bene habens aliis partibus. p.61 lin à fin.18. alicuius partis, puta vteri, leg. alicuius partis, puta iecoris craſſum & atrum ſanguinem in ſe cōtrahentis; ſeu lienis limoſum ac fœculentum excrementū minus rite repurgātis; ſiue cordis ob proprium feruorem ſanguinem adurentis, ac ſpiritum impurum, & ſerenitate oportuna carentem cerebro communicantis, ſiue vteri. p.100. lin.3. à fin. reſtinguunt, leg. extinguunt. p 101 lin.25. lilii, leg. liliorum. p.102. lin.26 lilii, leg. liliorum. p.127. lin 5. Accipitor, leg. accipiuntur.

F I N I S.

844
3 vol
199